

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk I
Openingshandelingen

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

DIENST VAN WOORD EN GEBED op vrijdagavond 11 maart 2005 aan de vooravond van de generale synode, belegd door de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum.

De raad van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum heeft de gemeente samengeroepen tot een dienst van Woord en gebed met het oog op het bijeenkomen van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland op zaterdag 12 maart 2005.

De dienst wordt bijgewoond door de afgevaardigden vanuit de kerken naar de synode, door docenten aan de Theologische Universiteit te Kampen, door diverse generaal-synodale deputaten en een groot aantal broeders en zusters, die vanuit het hela land naar Amersfoort zijn gekomen.

In een goed gevulde kerk gaat ds. E.A. de Boer voor, de preses van de laatstgehouden Generale Synode te Zuidhorn 2002-2003. In die hoedanigheid volgde hij ds. P. Groenenberg op, die vanwege ziekte deze functie niet langer kon vervullen. Juist deze dagen verslechtert diens situatie. In het gebed worden hij en zijn gezin in het bijzonder aan de Here opgedragen. Op 14 maart wordt ds. P. Groenenberg door zijn Heer opgenomen in heerlijkheid.

Ds. E.A. de Boer bedient het woord uit Luc. 5: 8 met als thema:

De meestervisser ontlokt een vakman als leerling een eerste, nederig woord.

1. Jezus slaat ene Simon aan de haak,
2. Jezus haalt een Petrus van de bodem,
3. Jezus legt de lijn naar Pinksteren.

In de dienst wordt het werk van de generale synode aan God opgedragen en gebeden om zijn hulp en de leiding van de Heilige Geest.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 1 - Openingshandelingen

Artikel 1

12-03-2005

Opening

Namens de raad van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum, door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 aangewezen als samenroepende kerk voor de volgende synode, opent ds. H.J. Boiten de vergadering van de generale synode. Hij laat zingen Psalm 133, leest Fil.1:1-11 en gaat voor in gebed.

Aansluitend hieraan houdt ds. Boiten de volgende toespraak:

Geachte broeders,

Namens de kerkenraad heet ik u hartelijk welkom. Niet alleen in óns midden, maar ook centraal in ons land. De laatste synode begon met centraal vergaderen in haar laatste zitting, u bent hier vanaf uw eerste zitting. Hier in het gouw Flehite stichtte bisschop Ansfridus precies 999 jaar geleden het klooster Hohorst op de Heiligenberg. En onder aan die berg kruiste de landroute van Oost naar West de Amer op een ondiepe plaats, een Vorde: Amersfoirde. De Heiligenbergerweg loopt van de Amersfoirde naar de Heiligenberg.

Bij die vorde vestigen zich rond het jaar 1000 al mensen. Maar het duurt nog ruim 250 jaar eer het een vesting wordt met stadsrechten (1259). Even eerder 1248 wijdde bisschop Otto III de kapel van St. Joris in. Door de eeuwen heen maken mirakelen Amersfoort tot een pelgrimsoord. In 1340 is onze lieve Heer, de hostie, bij een hevige stadsbrand op het nippertje uit de St. Joriskerk gered. In 1444 werd er onder het ijs een Maria-beeldje gevonden, dat wonderen deed. In het Amersfoorts Mirakelboek staan vele wonderen opgetekend. Alsof geloof zich op wonderen richt in plaats van op Gods beloften.

In 1579 brak in Amersfoort de Reformatie door. Maar ook kerkelijke rust is elders. Men streed tegen roomsen, ook tegen slapheid in eigen kring en tegen remonstranten. Ik maak een sprong van bijna drie eeuwen. In 1837 institueert ds. Hendrik de Cock in Amersfoort een afgescheiden gemeente. In die eerste tijd namen vele Amersfoorters een dreigende houding aan. Toen ds. De Cock eens kwam preken, waren de stokslagen en steenworpen niet van de lucht. Wij hebben nog geen plannen in die richting.

Na de Vrijmaking vergaderde tot twee keer toe een generale synode in Amersfoort. In 1948 kwam men samen in de Zuidsingelkerk, nu restaurant Mariënhof. In 1967 was er de synode van Amersfoort-West die een afgevaardigde weigerde te aanvaarden vanwege de van zijn hand afkomstige 'Open Brief'. U bent welkom, ik hoop, u blijft welkom. Uit de plaatselijke kerk te Amersfoort ontstonden door voortgaande instituering acht nieuwe kerken naast Amersfoort-Centrum. Maar hier in De Kandelaar aan de Heiligenbergerweg vergadert u dicht bij de Heiligenberg waar het 999 jaar geleden begon. Hopelijk maakt u de millenniumviering van de Heiligenberg niet mee.

U hebt anders best een uitdagende agenda, ik telde alleen al meer dan 25 deputatenrapporten. Heten engelen de vaardigste uitvoerders van Góds wil, kerkelijke deputaten hebben ook geen zelfstandige macht, hun bevoegdheid is het uitvoeren van synode-opdrachten. U heeft heel wat te beoordelen. Misschien ook nieuwe opdrachten te verstrekken. Vergeet niet, zelfs een synode ontbreekt het aan zelfstandige macht, de bevoegdheid ervan gaat niet verder dan tot het uitvoeren van wat de kerken opdragen. Het is wijs om je als synode tot die kerkelijke opdracht te beperken en die dan ook zo goed mogelijk uit te voeren in dienst van de enige bisschop Christus.

Wat is er zo uitdagend aan de agenda? Mag ik een paar voorbeelden geven? Gaat onze Theologische Universiteit een rijksbijdrage vragen voor de opleiding tot de dienst van het Woord? Of volgt u het minderheidsrapport en wijst u het indienen van zo'n aanvraag af? Komt er een nieuwe

kerkbijbel? Hoe betrouwbaar is die dan? U bepaalt of u de NBV vrijgeeft voor gebruik in de erediensten. Het verschijnsel generale synode laat iets zien van het geestelijke wonder van eenheid tussen plaatselijke kerken. Krijgt die eenheid ook gestalte met CGK en NGK? Deputaten kwamen over de verhouding landelijk/plaatselijk met een meerderheids- en minderheidsopvatting. Hoe maak je de goede keuze? Ik denk aan een woord van Bullinger: we verlangen naar eendracht die niet strijdt met de tot dusver beleden zuivere waarheid en die geen aanleiding geeft tot nieuwe scheuringen. Van u vraagt men een onderzoek naar de manier waarop de gaven van de zusters kunnen worden ingezet in de gemeente.

Een bijzonder rapport is 'Zondag HEERlijke dag'. Zo heerlijk als die dag is, zo bizar de gedachte dat het vierde gebod inzet werd voor een scheuring. Hier ligt een uitdaging voor vredesberaad en heling. Ook reden tot zelfonderzoek: hoe trouw zijn wij als kerken? Kennen we intens verdriet om broeders en zusters die heengingen? Wat kan uw vergadering doen om de breuk te helen? In dit verband wijs ik op de actie 'meer van de Geest'. Schuiven we als kerken op in de richting van de evangelisch-charismatische beweging met diensten van genezing, tongetaal en duiveluitbanning? Kunnen de kerken niet samen (synodaal) tot onderwijs komen? Hier in De Kandelaar is The Candlestand Statement ontstaan. Is een schriftuurlijk 'meer van de Geest' niet een bron van inspiratie, die positief uitwassen bestrijdt?

Kerkelijk onderwijs bieden deputaten ook aan in het rapport over huwelijk en echtscheiding. Het rapport riep kritische reacties los. Boeiende vragen vergezellen u samen met het voorstel om een Raad van Advies in te stellen. Opnieuw openen deputaten kerkmuziek een rijke bron van gezangen. Allengs ontstaat een binnensee. U staat voor de vraag of evangelicale liederen passen binnen de gereformeerde eredienst. Hoe geven we nog prioriteit aan de psalmen? En al die andere rapporten over eredienst, zending, evangelisatie, hulpverlening en training, etc. De deputatenrapporten zijn veel in aantal en groot in omvang. Hoe blijft al dit werk dat vóór de kerken gebeurt ook werk van de kerken, en niet van een groep specialisten en een driejaarlijkse vergadering? En dan hebben we het nog niet gehad over appèlschriften of revisieverzoeken. Valt de PS als appèlinstantie weg dan scherpt dit mijn vraag alleen maar aan. En verder, het stond vandaag in de krant, Kampen-Noord (Ichthus) gaat in appèl tegen het besluit van de Particuliere Synode van Overijssel.

Bij de behandeling van al die boeiende zaken kun je niet vergeten, dat er best heel wat onrust en verwarring is in de kerken. Naar verschillende kanten. In een situatie van crisis moet je je hart warm en je hoofd koel houden. En een vaste en duidelijke koers varen. De culturele uitdagingen van onze tijd mogen best verschillen van de tijd waarin de formulieren van eenheid werden opgesteld. Ook nu hebben we last van arminiaanse, rationalistische en subjectivistische denkbeelden: individualisme. Wijk van die vaste en duidelijke koers van de confessie niet af: niet bakboord maar ook niet stuurboord. Calvijn wordt niet moe altijd weer te wijzen op de kracht van het Woord om kerkelijk een te zijn. Zijn de zuivere bediening van het Woord en de sacramenten beide aanwezig, dan kun je die gemeenschap veilig aanvaarden als ware kerk. Je mag die kerk niet verwerpen, zolang ze daarbij blijft, ook al is ze overigens vol van fouten (Institutie IV: 1,12,19).

U zult het in de synode zeker niet altijd met elkaar eens zijn. Een stevig debat is op zijn plaats. Maar wie buigt voor Gods Woord, buigt ook voor de vermaning van Paulus: wees steeds bescheiden, zachtmoedig en geduldig, en verdraag elkaar uit liefde. Span u in om door de samenbindende kracht van de vrede de eenheid te bewaren die de Geest u geeft (Ef. 4).

Buigen voor Gods Woord werkt samenbindend. Centraal in de formulieren van eenheid belijden we de volkomenheid van de Heilige Schrift. Daarom hebben de Gereformeerde Kerken zich steeds onbekrompen en ondubbelzinnig gebonden aan de gereformeerde belijdenis. Straks zal de nieuwe preses u vragen door op te staan te beloven uw werk op de synode te doen in onderworpenheid aan de Schrift en in gebondenheid aan de belijdenis van de kerk. Tegen die belijdenis is verzet. Velen zeggen: de bijbel alléén is genoeg. Maar dat is nu juist de inhoud van de kerkelijke belijdenis: alléén de Schrift en gehéél de Schrift. En 'de bijbel alléén' kan nooit betekenen dat het Woord van God alleen blijft. Echt geloof is sprekend geloof. Belijden is het loffer van de lippen. Laat in uw synodezittingen het Woord horen en het lied opklinken tot eer van God. Speel leer en Heer niet uit tegen elkaar. Oefen u samen in het luisteren en spreken in de gezonde leer van de godsvrucht. Beleef zo uw geloof, ervaar de eenheid van geloof als eenheid van de Geest. Wees als kerken samen pijler en fundament van de waarheid (1 Tim. 3). Die belijdenis van de kerk bewaart u ook in uw uitspraken

en besluiten voor de heerschappij van de persoonlijke opvattingen van enkelingen. Het maakt het de kerken gemakkelijk de besluiten te aanvaarden.

Heerlijk dat de Schrift tegelijk de ruimte kent om te groeien in geloof, in kennis en liefde. De meeste is de liefde, de vervulling van de wet. Paulus bidt dat uw liefde blijft groeien door inzicht en fijnzinnigheid. Liefde is maar niet iets vaags. Het gaat om liefdesgroei in wat God hier en nu wil en goed is voor de naaste. Liefde leert je fijngevoelig onderscheiden, waarop het aankomt. Een voorbeeld van fijngevoelig onderscheiden zijn onze belijdenissen. Groeien in liefde maakt uw arbeid ook ontspannen. We kennen in ons kerkelijk leven de gratie van de variatie. We kunnen niet zonder het blijvend gebed om de wijsheid van Christus en de kracht van zijn Geest. En verwacht in de weg van ootmoedige gehoorzaamheid Gods zegen om besluiten te nemen tot opbouw van de kerken, tot het onderhouden van eenheid met allen die van Christus zijn, tot eer van Gods heerlijke en heilige naam.

Na deze toespraak zingen we Lied 476:1, 4 en 5. Hij bedankt vervolgens ds. E.A. de Boer voor het voorgaan in de bidstond. We mogen leven vanuit een hoge heilsverwachting.

Artikel 2

12-03-2005

Onderzoek van de geloofsbrieven

De samenroepende kerk onderzoekt de geloofsbrieven. De particuliere synoden blijken wettig vertegenwoordigd, behalve de PS van Utrecht. Wel is er een lijst van de afgevaardigden binnengekomen. De credentiebrief zal dezelfde dag nog bezorgd worden. Op 18 maart maakt het moderamen hier melding van. De vergadering gaat akkoord met het voorstel van de voorzitter dat de broeders uit Utrecht een wettige plaats in de vergadering krijgen.

De afvaardiging ziet er als volgt uit:

Particuliere Synode Groningen

<i>primi</i>	<i>secundi</i>	<i>tertii</i>
ds. J.M.A. Groeneveld, Bedum	ds. A. van der Sloot, Bedum	ds. L.S.K. Hoogendoorn, Uithuizermeeden
ds. H. Pathuis, Oldehove	ds. L.J. Joesse, Groningen	ds. G.F. Overweg, Schildwolde
oud. J. Boersma, Zuidhorn	oud. J. Stam, Zuidhorn	oud. H.J. Veldman, Niekerk
oud. G. Zwarteveen, Groningen	oud. A.G. Hoven, Haren	oud. R.P. Bos, Haren

Particuliere Synode Fryslân

<i>primi</i>	<i>secundi</i>	<i>tertii</i>
ds. J. van Benthem, Drachten	ds. A.A.J. de Boer, Ureterp	ds. R.A. Schipper, Drachten
ds. J.J. Verwey, Leeuwarden	ds. J.H. Tempelman, Opeinde	
oud. P. Dijkstra, Drachten	oud. A. Dijkstra, Drachten	oud. L. Vernhout, Leeuwarden
oud. G. Hup, Leeuwarden	oud. J.E. Greving, Leeuwarden	

Particuliere Synode Drenthe

<i>primi</i>	<i>secundi</i>	<i>tertii</i>
ds. L. Sollie, Meppel	ds. P.H. van der Laan, Meppel	ds. P. Groen, Assen
ds. T. Wendt, Assen	ds. Jac. Ophoff, Roden	ds. J.A. Vos, Musselkanaal
oud. P.S. Balogh, Spier	oud. P.H. de Boer, Zuidlaren	oud. J. van de Lagemaat, Zuidwolde
oud. A. van Hoffen, Emmen	oud. A. Flokstra, Nieuw-Amsterdam	oud. H.R. Prins, Stadskanaal

Particuliere Synode Overijssel

<i>primi</i>	<i>secundi</i>	<i>tertii</i>
ds. S.W. de Boer, Enschede	ds. B.C. Buitendijk, Steenwijk	ds. H.G. Gunnink, Hardenberg
ds. H.J. Siegers, Ommen	ds. P.J. Trimp, Hardenberg	ds. E.J. Oostland, Ommen

oud. L. Buchner, Hardenberg	oud. W. Borst, Zwolle	oud. U. Hovenga, Ommen
oud. Joh. Knol, Enschede	oud. G.J. Veurink, Hardenberg	oud. E. Hutten, Hardenberg

Particuliere Synode Gelderland

<i>primi</i>	<i>secundi</i>	<i>tertii</i>
ds. L.W. de Graaff, Hattem	ds. H.R. van de Kamp, Apeldoorn	ds. U. van der Meer, Tiel
ds. L.E. Leeftink, Nijmegen	ds. B. Schaaïj, Dronten	ds. J. Wesseling, Ede
oud. W.J.G. Basoski, Wezep	oud. E.J. van Loenen, Arnhem	oud. D.J. van der Horst, Almen
oud. P.F. van de Groep, Ermelo	oud. J. Sietsma, Apeldoorn	oud. J. Schuller, Bennekom

Particuliere Synode Utrecht

<i>primi</i>	<i>secundi</i>	<i>tertii</i>
ds. C. van den Berg, Amersfoort	ds. H. Drost, Houten	ds. K. Folkersma, Spakenburg
ds. J.J. Schreuder, Spakenburg	ds. R. Kelder, Nijkerk	ds. H. Jagersma, Veenendaal
oud. A.Joh. Kisjes, Bunschoten	oud. H. Luth, Leusden	oud. J. Koelewijn, Spakenburg
oud. J.A. Schelling, Spakenburg	oud. J.P. de Vries, Amersfoort	oud. D.L. Noordhof, Amersfoort

Particuliere Synode Holland-Noord

<i>primi</i>	<i>secundi</i>	<i>tertii</i>
ds. T. Dijkema, Zoetermeer	ds. R.D. Anderson, Valkenburg	ds. J.M. Batteau, 's-Gravenhage
ds. P. Niemeijer, Den Helder	ds. K. de Vries, Alphen aan de Rijn	ds. E. Brink, Waddinxveen
oud. L. van Doornik, Zoetermeer	oud. E. Boerma, Zaandam	oud. G.F. Ruiten, Koedijk
oud. J. Voogt, Voorburg	oud. W. Holsappel, Anna Paulowna	oud. P. van Veelen, Oudorp NH

Particuliere Synode Holland-Zuid

<i>primi</i>	<i>secundi</i>	<i>tertii</i>
ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs	ds. A. van Houdt, Vlaardingen	ds. J.L. Beuving, Bergschenhoek
ds. J. Ophoff, Zwijndrecht	ds. B. van Zuijlekom, Ridderkerk	ds. G. Timmermans, Sliedrecht
oud. J. Hollaar, Spijkenisse	oud. A.S. Strijbos, Rotterdam	oud. A. van den Beukel, Leerdam
oud. J. van Winden, Capelle aan de IJssel	oud. R.P. van Verseveld, Dordrecht	oud. J.C. Kuijper, Sommelsdijk

Particuliere Synode Zeeland, Noord-Brabant en Limburg

<i>primi</i>	<i>secundi</i>	<i>tertii</i>
ds. D. Noort, Eindhoven	ds. J.H. Dunnewind, Terneuzen	ds. J.J.T. Doedens, Oost-Souburg
ds. R.R. Roth, Breda	ds. G.A. Snip, Zevenbergen	ds. K.D. Smit, Tilburg
oud. A. Flipse, Middelburg	oud. A.F. van Dixhoorn, Zaamslag	oud. M.P. de Fouw, Axel
oud. M. Nieuwlaat, Nuenen	oud. P.G.B. de Vries, Horst	oud. J. Kempe, Vlissingen

Artikel 3

12-03-2005

Verkiezing van het moderamen

Door schriftelijke verkiezing kiest de vergadering het volgende moderamen:

ds. P. Niemeijer,	preses
ds. C. van den Berg,	assessor
oud. A. Joh. Kisjes,	scriba I
ds. H. Pathuis,	scriba II

Artikel 4
Constituering

12-03-2005

Ds. H.J. Boiten verklaart namens de samenroepende kerk de 47ste generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland voor geconstitueerd en nodigt het moderamen uit zitting te nemen. Ds. P. Niemeijer neemt de leiding van de vergadering over.

De preses dankt de vergadering voor het in het moderamen gestelde vertrouwen. We hopen samen met u bezig te zijn in een goede vergadering tot eer van de Naam van onze God en tot opbouw van de kerk. Er liggen veel zaken te wachten, er is een lange lijst aan ingekomen stukken. Hoewel, dat laatste is relatief; er zijn synodes geweest met veel meer.

Hij noemt een aantal rapporten waarop veel reactie is gekomen vanuit de kerken: het vierde gebod, huwelijk en echtscheiding, kerkmuziek, art. 65 en 67 KO, kerkelijke eenheid, kerkrecht & kerkorde. Ook is er een aantal appèlzaken. Verder is er veel doorlopend werk te doen: contacten in binnen- en buitenland; de opleiding tot de dienst des Woords, diaconaat en evangelisatie. Tot slot liggen er nog verzoeken op tafel: studie doen naar 'vrouwen in de kerk', hoe om te gaan met onze homofiele broeders en zusters en een nieuwe redactie van het ondertekeningsformulier.

De samenroepende kerk wordt hartelijk bedankt voor het vele werk dat voorafgegaan is aan deze vergadering. Zeer erkentelijk toont de preses zich voor de thematische agenda, waarop de ingekomen stukken staan vermeld voorzien van een korte samenvatting.

De preses memoreert dat sinds de vorige synode veel zusters en broeders de kerken verlaten hebben. We realiseren ons dat we dienen in die kerken die deze situatie hebben meegemaakt. Het vraagt wijsheid om daar op een goede manier mee om te gaan. Het vraagt om een open hart naar elkaar toe.

De preses heet prof. dr. M. te Velde, hoogleraar kerkrecht aan de Theologische Universiteit in Kampen, welkom. Hij nodigt de pastor loci, ds. H.J. Boiten uit om als adviseur van de synode op te treden.

Artikel 5
Belijdenis en belofte

12-03-2005

De preses verzoekt de leden van de synode en de aanwezige adviseurs door op te gaan staan in te stemmen met de drie formulieren van eenheid en te verklaren dat zij hun werk op de synode in onderworpenheid aan de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de belijdenis van de kerk zullen doen. Prof. M. te Velde en ds. H.J. Boiten zijn als adviseurs aanwezig. De preses wenst de leden kracht van de Here toe om deze belofte gestand te doen. Daarna wordt Lied 316 gezongen.

Deze belofte is op later datum afgelegd door:

ds. J.H. Dunnwind op 1 april	drs. A.L.Th. de Bruijne op 13 mei	ds. H. Drost op 18 juni
oud. P.H. de Boer op 8 april	oud. A.G. van Hoven op 20 mei	ds. G.A. Snip op 9 september
oud. J.P. de Vries op 8 april	ds. A.A.J. de Boer op 20 mei	ds. B.C. Buitendijk op 9 september
prof. dr. P.H.R. van Houwelingen op 9 april	oud. E. Boerma op 20 mei	ds. H.R. van der Kamp op 10 september
prof. dr. G. Kwakkel op 9 april	prof. dr. C.J. de Ruijter op 20 mei	ds. P.H. van der Laan op 23 sept
oud. J.E. Greving op 22 april	ds. B. van Zuylekom op 3 juni	ds. Jac. Ophoff op 23 september
oud. W. Borst op 22 april	oud. J. Stam op 17 juni	
ds. U. van der Meer op 22 april	ds. B. Schaaij op 17 juni	
drs. C.J. Haak op 13 mei	oud. P.G.B. de Vries op 17 juni	de buitenlandse afgevaardigden op 27 mei (Acta art. 145)

Artikel 6
Personalia

12-03-2005

Oud. P. Dijkstra, primus afgevaardigde van de PS Fryslân, heeft laten weten aan de PS toch verhinderd te zijn. Hij wordt vanaf het begin van de synode vervangen door de secundus, oud. A. Dijkstra.

Oud. P.S. Balogh kan vanwege ziekte en een operatie de vergaderingen niet bijwonen. Hij wordt vervangen door oud. P.H. de Boer.

Artikel 7
Vaststelling agenda

11-06-2005

De agenda voor de generale synode wordt, na toevoeging van de nagekomen ingekomen stukken, vastgesteld volgens het concept van de samenroepende kerk:

- 1 opening namens de samenroepende kerk;
- 2 onderzoek van de geloofsbrieven;
- 3 verkiezing van het moderamen;
- 4 constituering van de vergadering;
- 5 betuiging van instemming met de aangenomen belijdenis van de kerken;
- 6 vaststelling van de agenda van de synode;
- 7 behandeling van ingekomen stukken en rapporten;
De ingekomen stukken en rapporten zijn in de Acta in de thematische agenda en in de daarvoor bestemde hoofdstukken vermeld, vertrouwelijke stukken en rapporten in de Handelingen. Zie voor de vindplaats van zaken het register in de Acta, respectievelijk in de Handelingen.
- 8 benoemingen;
- 9 vaststelling van de Acta en de Handelingen;
- 10 aanwijzing van de samenroepende en ontvangende kerk voor, alsmede tijd en plaats van de volgende synode;
- 11 censuur naar art. 48 KO;
- 12 rondvraag;
- 13 evaluatie;
- 14 sluiting.

Artikel 8
Huishoudelijke zaken

12-03-2005

Op voorstel van het moderamen wordt besloten:

- a te benoemen tot ambtelijk secretaris van de synode br. K. van der Vlies.
- b te benoemen tot notulist br. P.G.B. de Vries. De instructie van de notulist luidt:
 - 1 De notulist wordt geacht alle plenaire zittingen van de generale synode bij te wonen. Ten aanzien van de zittingen in comité neemt hij de vertrouwelijkheid in acht.
 - 2 Hij maakt aantekeningen van de bespreking van de agendapunten. Na de afhandeling van een agendapunt maakt hij daaruit een samenvatting, die bestemd is voor publicatie in de Acta onder het desbetreffende synodebesluit. Deze samenvatting van de bespreking zendt hij uiterlijk 10 dagen na afhandeling van een agendapunt aan de scriba.
 - 3 De generale synode stelt de samenvattingen vast. Zij kan dit delegeren aan het moderamen.
 - 4 Bij verhindering van de notulist wordt hij vervangen door de eerste scriba.
- c te benoemen tot internetbeheerders br. R. Kiela en zr. A. te Rietstap.
- d de zittingsdagen van de synode vast te stellen op vrijdag en zaterdag. Maar niet op 30 april en 6 en 7 mei. De laatste zittingsdag voor een eventueel zomerreces wordt vastgesteld op 25 juni. Indien nodig worden de werkzaamheden hervat op 9 september.

Dit besluit komt niet zonder slag of stoot tot stand. Een aantal afgevaardigden voert een pleidooi om de zittingsdagen te verschuiven naar donderdag en vrijdag. De samenroepende kerk geeft aan dat dat

praktisch onmogelijk is: er zijn afspraken gemaakt met de beheerder van het gebouw, met de koster, met het personeel op het secretariaat en met de catering. Indien de vergadering dat wenst kan aan het einde van de zittingen besloten worden om de volgende synode bijeen te laten komen op donderdag en vrijdag.

- e de sluitingsdatum voor het indienen van stukken te bepalen op 2 april 2005.
- f aan het Nederlands Dagblad en aan het Reformatorisch Dagblad toestemming te verlenen om verslag te doen van de plenaire zittingen van de synode, met in achtneming van de daartoe in het huishoudelijk reglement opgenomen bepalingen.
- g aan de kerkenraden van de predikanten en ouderlingen die als afgevaardigde ter synode zijn een brief te sturen waarin wordt gevraagd hen volledig vrij te stellen voor dit werk.

Namens deputaten generaal-synodale publicaties krijgt mevr. D. Zomer-Harwig het woord. Zij biedt de brochure *Werk in de kerk* aan, die in een oplage van 48.000 exemplaren in de kerken zal worden verspreid. Daarin staan samenvattingen van de deputatenrapporten. De brochure is uitgegeven om alle kerkleden op de hoogte te houden van het werk van de synode om op die wijze een breed draagvlak te creëren. Ze roept de afgevaardigden op om ook zelf op velerlei wijze bekendheid te geven aan wat de synode doet. Onder dank neemt de preses het eerste exemplaar in ontvangst.

Artikel 9

18-03-2005 e.a.

Ingekomen stukken

- a. overlijdensbericht van ds. J. Kok.
- b. overlijdensbericht van ds. P. Groenenberg.

Naar aanleiding van het overlijden van deze twee predikanten, beiden ook oud-preses van één resp. twee generale synodes van de Gereformeerde Kerken, staat de preses in een kort *in memoriam* stil bij de betekenis van beiden voor de kerken.

Verder zijn van diverse verenigingen en werkgroepen e-mails, brieven of kaarten ontvangen met zegenwensen voor het werk van de synode.

Artikel 10

29-04-2005

Telegram aan Hare Majesteit Koningin Beatrix

In verband met Koninginnedag 30 april en het 25-jarig ambtsjubileum van Koningin Beatrix zendt de synode haar het volgende telegram:

“De generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te Amersfoort, spreekt haar grote dankbaarheid uit voor wat God ons geeft in uw persoon en in de wijze waarop u zich inzet voor land en volk. Zij wenst u tevens van harte geluk met uw 25-jarig ambtsjubileum.

De synode bidt dat de Koning der koningen u spaart en u de kracht, de wijsheid en het inzicht geeft voor de uitoefening van uw hoge ambt”.

Artikel 11

01-04-2005

Werkwijze generale synode

Voorstel: deputaten voorbereiding generale synode

Materiaal:

1. rapport van deputaten ter voorbereiding van de eerstvolgende generale synode;
2. brief van deputaten financiën en beheer d.d. 14 januari 2005 met voorstellen voor de financiële paragraaf van de Huishoudelijke regeling voor generale synoden (HR) en een ontwerp-instructie voor het financiële beleid, bedoeld als bijlage 2 van de HR;
3. brief van deputaten voorbereiding generale synode d.d. 19 januari 2005 met correcties op de voorgestelde huishoudelijke regeling;
4. brief van deputaten voorbereiding generale synode d.d. 8 februari 2005 met een reactie op de brief van deputaten financiën en beheer;

5. brief van deputaten kerkelijke eenheid d.d. 2 maart 2005 met het verzoek hen niet te belasten met het concipiëren van andere voorstellen dan die in hun rapport al te vinden zijn;
6. brief van de Gereformeerde Kerk te Spakenburg-Noord d.d. 4 maart 2005 met het verzoek de huishoudelijke regeling zo te formuleren dat de synode zelf ook kennis neemt van de reacties uit de kerken, waarover deputaten een voorstel voorbereiden;
7. brief van ds. J.M. Goedhart d.d. 1 december 2004, waarin hij aangeeft het niet eens te zijn met de gang van zaken rond de behandeling van zijn brief van 22 november 2004.

Besluit 1:

aan het verzoek van deputaten kerkelijke eenheid en het bezwaar van ds. J.M. Goedhart tegemoet te komen door in de voorgestelde Huishoudelijke regeling voor generale synoden in artikel 5.2 revisieverzoeken uit te zonderen en na art. 5.2 een artikel 5.2bis in te voegen, luidende:

Indien een deputaatschap zichzelf niet de aangewezen instantie acht om over een bepaald stuk de besluitvorming door de generale synode voor te bereiden, geeft het daarvan gemotiveerd kennis aan het moderamen. Het moderamen beslist, welke stukken niet door een deputaatschap, maar door een commissie uit de synode zullen worden voorbereid.

Grond:

voorkomen moet worden dat een deputaatschap kritiek op eigen beleid of kritiek op een door de vorige synode tegen zijn advies in genomen besluit moet beoordelen.

Besluit 2:

aan het verzoek de kerk te Spakenburg-Noord tegemoet te komen door in de HR te bepalen dat alle ingekomen stukken worden geplaatst op het intranet van de synode en/of op een cd-rom aan de afgevaardigden worden verstrekt.

Grond:

in het onderdeel 'Materiaal' van elk besluit wordt de inhoud van een stuk samengevat. De stukken zelf zijn via het intranet voor de leden van de synode beschikbaar.

Besluit 3:

de HR vast te stellen, inclusief de bijlagen (bijlage 2 conform het voorstel van deputaten financiën en beheer) en deze regeling toe te zenden aan de secundi-afgevaardigden.

Grond:

de overgang op een nieuwe werkwijze door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, die blijkens de evaluaties tijdens en na die synode positief is beoordeeld, maakt een algehele herziening van de HR noodzakelijk.

Besluit 4:

het communicatieplan vast te stellen.

Grond:

de interne en externe communicatie van de synode dient volgens een wel overdacht plan te gebeuren.

Besluit 5:

te benoemen tot
 communicatieadviseur: zr. D. Zomer-Harwig
 synodaal verslaggever: ds. L.E. Leeffink
 webredacteur: oud. J.A. Schelling

Besluit 6:

te besluiten de zittingen van de generale synode te houden op vrijdag van 9.00 uur tot 22.00 uur en op zaterdag van 9.00 uur tot 16 uur, ingaande 8 april, en met een onderbreking in de maanden juli en augustus (indien de synode dan nog niet met haar werkzaamheden gereed is).

Grond:

concentratie van de vergaderingen op twee aansluitende dagen per week komt het efficiënt werken ten goede. Veel voorbereidend werk kan door de leden thuis worden gedaan.

Besluit 7:

de sluitingstermijn voor ingekomen stukken te bepalen op 2 april 2005.

Besluit 8:

voor de volgende zaken commissies uit de synode in te stellen:

brieven van algemene aard	PS Groningen	Boersma/Groeneveld/Zwarteveen
huwelijk/echtscheiding	PS Fryslân	vBenthem/Dijkstra/Hup/Verwey
Theologische Universiteit	PS Drenthe	Balogh/vHoffen/Sollie/Wendt
kerkrecht / kerkorde	PS Overijssel	De Boer/Buchner/Knol/Siegers
kerkelijke eenheid	PS Gelderland	Basoski/Graaff/vdGroep ¹ /Leeftink
vierde gebod	PS Holland-N / Utrecht	Dijkema/vDoornik/Voogt/Schelling/Schreuder ²
eredienst/kerkmuziek	PS Holland-Zuid	HvdBerg/Hollaar/Ophoff/vWinden
cao	PS Zeeland/NBr/L	Flipse/Nieuwlaat/Noort/Roth
financiële commissie ³	<i>primi:</i> <i>secundi:</i>	Boersma, Hollaar en Nieuwlaat Dijkstra, Van Winden en Zwarteveen

¹ Van de Groep, lid van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, is geen lid van de commissie Gelderland op het punt van de voorbereiding van de besluitvorming ten aanzien van de revisieverzoeken Acta GS Zuidhorn kerkelijke eenheid.

² Schreuder, lid van de Generale Synode van Leusden 1999, is geen lid van de commissie Holland-Noord/Utrecht op het punt van de voorbereiding van de besluitvorming ten aanzien van de revisieverzoeken aangaande het 4^e gebod.

³ zie HR, art 4.4e

Grond:

de instelling van commissies uit de synode is nodig voor die zaken die niet geschikt zijn om rechtstreeks na de voorbereiding door deputaten plenair te worden behandeld.

Besluit 9:

voor de overige ingekomen stukken de desbetreffende deputaatschappen advies te vragen in de vorm van een conceptbesluit.

Besluit 10:

de handelingen van deputaten voorbereiding generale synode goed te keuren en hen te dechargeren.

Bespreking

Bij de bespreking zijn de volgende deputaten aanwezig:

namens het deputaatschap voorbereiding generale synode: ds. E.A. de Boer, drs. J.P. de Vries, ds. H. van Veen, M. Dribergen en D. Zomer-Harwig;

- namens het deputaatschap generaal-synodale publicaties: ds. J. Luiten, D. Zomer-Harwig en J.G. van der Burgh;
- namens het deputaatschap financiën en beheer: J.G. van der Burgh, R. Douma, H.B. Smit en S. Jonker.

Tot aan de GS Zuidhorn was het de gewoonte dat de Huishoudelijke Regeling (HR) van de synode aan het eind van de zitting werd vastgesteld ten dienste van de volgende generale synode. De opgedane ervaringen werden dan in de HR verwerkt. Nu de rol van de deputaten tijdens de synode ingrijpend is gewijzigd sinds de GS Zuidhorn, hadden deputaten de opdracht een nieuwe HR op te stellen.

Eerste punt van discussie is de rol van de diverse deputaatschappen bij de behandeling van reacties vanuit de kerken op hun rapport. Vroeger werden deze reacties in handen gesteld van de commissies die door de synode waren ingesteld, nu worden deze door deputaten VGS doorgezonden aan het betreffende deputaatschap, zodat het deze reacties mee kan nemen in zijn advies aan de synode. Maar vermeden moet worden dat deputaten zelf rechter gaan worden in eigen zaak. Art. 5 van de regeling is daarom aangepast.

Ds. Siegers dient een amendement in om in de aangepaste versie van de HR in lid 5.3 de woorden 'het moderamen beslist welke stukken' te vervangen door 'de synode beslist, op voorstel van het moderamen welke stukken'. Zijns inziens dient dat de inhoudelijke consistentie van het HR. Deputaten ontraden deze wijziging. Het betreft hier niet de kwestie van de beslissingsbevoegdheid, maar een louter procedurele zaak. In concreto zou aanneming van het amendement erop neerkomen dat de synode zelf per ingekomen stuk moet gaan beoordelen welke instantie dit het beste kan behandelen. Dat is wat zwaar, waar het louter een procedurele zaak betreft. Het amendement wordt met 12 stemmen voor en 19 tegen en 2 onthoudingen verworpen.

In art. 7, lid 3, laatste zin wordt geregeld dat tegenvoorstellen en amendementen als regel in de 2^e ronde zullen worden ingediend. Oud. Van Hoffen dient een amendement in om deze regel te schrappen. Dat bespoedigt de besluitvorming. Deputaten wijzen op het feit dat er in de zin 'als regel' staat. Indien leden van tevoren een duidelijk ander standpunt innemen, is het praktisch om dat zo tijdig mogelijk aan te geven. Maar aan de andere kant is het ook goed eerst de argumentatie over en weer te horen, zodat afgewogen kan worden of amendementen en tegenvoorstellen wel nodig zijn. Eerst de discussie, daarna de afweging. Het amendement wordt met 3 stemmen voor, 28 tegen en 2 onthoudingen verworpen.

Een besluit over de wijze van publicatie en verspreiding van de acta, zoals opgenomen in art. 10.2 van de HR, gecombineerd met bijlage 8, wordt aangehouden. Er zijn op dat punt ook een aantal brieven van de kerken binnengekomen die nog behandeld moeten worden. Voor het overige wordt de HR vastgesteld, waarbij lid 2.2 en lid 8.3 geclausuleerd zijn vanwege de financiële consequenties.

In de HR staat ook de "Instructie financieel beleid GS". Deputaat Jonker geeft een toelichting. Er is geen begrotingscommissie meer, maar een financiële commissie van de synode. De eigen kosten van de synode zijn in kaart gebracht. De besluiten die financiële gevolgen hebben kunnen tegen het einde van de rit nog gecorrigeerd worden. Dan moet een finale afweging worden gemaakt.

Deputaat Jonker geeft in de discussie verder aan dat de volledige financiële rapportage van de uitgaven en inkomsten van alle deputaatschappen binnen zes maanden na het begrotingsjaar gereed kan zijn. Grote deputaatschappen met (veel) personeel in dienst halen een in de vergadering gesuggereerde termijn van vier maanden niet.

In samenwerking met de sectie communicatie van het deputaatschap GSP hebben deputaten VGS een communicatieplan opgesteld. Ds. Luiten geeft een toelichting op het plan, getiteld: "De ramen open". We hebben wel veel communicatiemiddelen, maar er was nog geen echt plan om structureel de kerkleden te bereiken en te motiveren tot het steunen van het door de synode gevoerde beleid. Steunen in moreel opzicht, in gebed en uiteindelijk ook financieel. Communicatie is meer dan informatie geven. De synode werkt namens en voor de kerken. Het is dan belangrijk dat de leden meeleven. Dat vraagt een goed doordenken van de middelen die je hebt, zowel op communicatief als op financieel gebied. Dan is een deskundige, gestructureerde aanpak nodig. Een synode heeft deze deskundigheid niet in huis, vandaar dat geadviseerd wordt om een communicatiedeskundige toe te voegen aan de staf. Deze deskundige zal dan een dagvergoeding ontvangen conform het tarief dat voor de andere medewerkers van de synode geldt.

Niet direct is duidelijk wat de status van zo'n plan is. Er staan punten in die nu al niet uitgevoerd worden! Er wordt al een stortvloed van informatie aan de kerken gegeven. Is het dan wel nodig? Ds. Luiten antwoordt dat zo'n plan een handreiking is aan de synode, een overzicht van de mogelijkheden die er zijn. Het is geen besluit in die zin dat alles wat er in staat ook onmiddellijk uitgevoerd dient te worden. Door de synode genomen onderscheiden besluiten kunnen ook vragen om een onderscheiden aanpak in de communicatie. Juist de laatste opmerking dat er al zo veel informatie naar de kerken gaat dat ze er haast onder bedolven worden, onderstreept het belang van een goede, gestructureerde, doordachte communicatie. De deskundige kan de synode en haar leden op dit punt begeleiden en adviseren, ook in hun persoonlijk contact met de kerkleden. Dat het besluit financiële gevolgen heeft is helder. De synode zal zelf bij de evaluatie kunnen aangeven, door ervaring met het plan en de uitvoering ervan, of het deze uitgave waard is geweest. Besluit 4 wordt met 1 stem tegen aangenomen.

Artikel 12

29-04-2005

Vaststelling art. 10.3 Huishoudelijk Reglement

Aansluitend aan de behandeling van het verzoek om revisie van het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 over de Acta op cd-rom (Acta art. 183) wordt het nog openstaande art. 10.3 van de Huishoudelijke regeling voor generale synoden besproken. De vergadering stelt vast in welke vorm de officiële acta van de synode zullen verschijnen. Besloten wordt, met 25 stemmen voor, 9 tegen en 1 onthouding, dat de officiële acta die in de digitale vorm zullen zijn. De vraag welke editie gratis aan de kerken zal worden toegezonden wordt beantwoord onder besluit 2a van het rapport deputaten GSP (Acta art. 173).

Artikel 13

11-06-2005

Brief Salmon S-Jzn v.d. Broek

Voorstel: moderamen

Materiaal:

brief van Salmon S-Jzn v.d. Broek d.d. 7 maart 2005 met een oproep, aan iedereen om af te (kunnen) komen, van hun/haar 'Gods'-beeld.

Besluit:

de brief onontvankelijk te verklaren.

Grond:

het betreft een brief van iemand die geen lid is van één van de Gereformeerde Kerken.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 14

24-09-2005

Brieven GK Balkbrug en br. J.F. de Leeuw

Voorstel: moderamen

Materiaal:

1. brief van de Gereformeerde Kerk te Balkbrug d.d. 15 februari 2005. De kerkenraad schetst een spanningsveld waarin de plaatselijke gemeente, naar zijn inzicht, komt te staan. "De generale synode is van het 'hoogste', orgaan van besluitvorming ten dienste van en voor de gezamenlijke kerken in voorkomende gevallen geworden tot een 'innovatieve denktank' die in ontwikkelingen vaak vanuit een specifieke denkrichting ((studie-) deputaatschappen)

aangestuurd wordt.” De kerkenraad ervaart: “er is geen keuze meer voor eigen verantwoordelijkheid, je moet mee in de richting die de generale synode wijst c.q. ontwikkelt omdat je als kerkenraad anders ‘de boot mist’”.

2. brief van br. J.F. de Leeuw te Ermelo en anderen d.d. 11 maart 2005, waarin het volgende gesteld wordt:
 - a. de agenda van kerkelijke vergaderingen wordt steeds meer bepaald door het werk en de inbreng van deputaatschappen en steeds minder door de kerken en/of de mindere vergadering;
 - b. de positie van deputaatschappen verandert van het ondersteunen van kerkelijke vergaderingen bij het voorbereiden en/of uitvoeren van besluiten, in permanente colleges die namens de kerken hun mening en ideeën in de kerken uitdragen;
 - c. de tafels van kerkenraden worden overspoeld met uitvoerige rapporten, voorlichting, ideeën en suggesties. Veel tijd wordt daarin geïnvesteerd ten koste van het eigenlijke werk van de ouderlingen;
 - d. wij dringen er bij uw vergadering op aan het aantal deputaatschappen tot een minimum te beperken en de opdrachten concreet en beperkt te houden.
3. besluit van de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 inzake aanbidding deputatenrapporten (Acta art. 176)

Besluit:

als volgt te antwoorden:

1. de synode benoemt *bestuursdeputaten* in die gevallen waarin het noodzakelijk is in de periode tussen de generale synode en haar opvolgster zaken te blijven volgen en beheren (bijv. archief en documentatie, betrekkingen buitenlandse kerken enz.); daarnaast kan de synode deputaten (deskundigen) benoemen om bepaalde vraagstukken welke *vanuit de kerken* zijn aangedragen te bestuderen en/of de kerken te dienen bij het onderlinge gesprek;
2. de door de synode opgedragen aanbidding van deputatenrapporten aan de kerken schept geen verplichting voor de kerken tot reactie; voorbereiding door de kerkenraden is ook niet onmisbaar voor de behandeling van de rapporten door de synode;
3. door tijdige aanbidding van rapporten aan de kerken wordt de gelegenheid geboden tot kennisname, overweging en eventueel reactie: dit is van belang in het kader van het werken aan draagvlak voor en het bewaken van de kwaliteit van de op voorstel van deputaten door de synode te nemen besluiten;
4. de synode probeert het aantal deputaatschappen en haar opdrachten zoveel mogelijk te beperken.

Toelichting

In een eerdere zitting had de vergadering de brief van br. De Leeuw al beantwoord. Dat besluit was met algemene stemmen aanvaard. Op voorstel van het moderamen wordt de brief van de kerk te Balkbrug alsnog aan het materiaal toegevoegd. Een deel van de vergadering acht dit overbodig, omdat dit schrijven al opgenomen is in het materiaal bij het verzoek om een handreiking (Acta art. 16)

Het besluit wordt met 24 stemmen voor, 10 tegen en 1 onthouding aanvaard.

Artikel 15
Brief GK Winsum

21-05-2005

Voorstel: commissie Groningen

Materiaal:

brief van de Gereformeerde Kerk te Winsum d.d. 25 januari 2005. Genoemde kerk vraagt: “Is het mogelijk dat een scribent periodiek een verslag geeft van de handelingen van de synode?”

Besluit:

deze brief voor kennisgeving aan te nemen.

Grond:

1. de synode heeft in de persoon van ds. L.E. Leeftink reeds een synodaal verslaggever benoemd;
2. bovendien is oud. J.A. Schelling door de synode aangewezen als webredacteur.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 16

24-09-2005

Verzoek om een handreiking

Voorstel: commissie Groningen

Materiaal:

1. brief van de Particuliere Synode Overijssel 2005 d.d. 19 januari 2005; de PS ondersteunt het verzoek van de classis Hardenberg aan de synode: "de kerken te dienen met een *handreiking* die de kerken helpt om in de situatie waarin deze kerken zich bevinden en bij de ontwikkelingen die deze kerken doormaken, *samen gereformeerd te blijven*";
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Garrelswear d.d. 28 april 2004; zij wekt de synode op duidelijke schriftuurlijke uitspraken te doen, ook al wordt er niet om gevraagd, over diverse onderwerpen waarover de kerk zich ernstige zorgen maakt;
3. brief van de kerk te Amersfoort-Zuid ongedateerd, met de opwekking goede notitie te nemen van de grote moeite die broeders en zusters hebben met de huidige kerkelijke koers;
4. brief van de kerk te Balkbrug d.d. 15 februari 2005 waarin zorg en machteloosheid wordt uitgesproken over de ontwikkelingen binnen de kerken die op hen afkomen; zij wekt de synode op om weer te behandelen wat in de kerkelijke weg op hun vergadertafel terecht komt.

Besluit:

aan het verzoek om een handreiking niet te voldoen.

Gronden:

1. de generale synode is geen hoofdbestuur van de kerken, enkel 'meerdere vergadering'; de kerken hebben andere instrumenten om elkaar te helpen, zoals de kerkvisitatie en de kerkelijke rondvraag op de classis (art. 41 KO);
2. de zorg die in de brieven onder woorden wordt gebracht heeft op allerlei wijzen de aandacht van de synode gehad. Voortdurend is het gebed en de intentie geweest om besluiten te nemen op grond van Gods Woord en in overeenstemming met de Formulieren van Eenheid. De kerken kunnen dit beoordelen aan de hand van de Acta.

Bespreking

Aanvankelijk neigt de commissie die dit onderwerp heeft voorbereid naar een in zekere zin positief antwoord op de vraag. De *cri de coeur*, zoals het verzoek van de PS van Overijssel wordt genoemd, moeten we wel serieus nemen. Een daadwerkelijke handreiking is moeilijk vorm te geven, maar het zou een optie zijn de acta vergezeld te doen gaan van een brief, waarin de synode ingaat op de moeiten die in de brieven worden aangereikt.

De vergadering echter ziet hier niet zoveel in. Het is heel begrijpelijk dat in deze tijd, waarin de kerken zo'n snelle ontwikkeling doormaken en ook in verwarring zijn, er de roep komt: geef geestelijke leiding. Echter, die leiding komt naar voren in de besluiten die de synode neemt. Wat zou er in een brief moeten komen te staan? Er wordt ook op gewezen dat hier wat sprake lijkt van een top-down benadering: de synode als hoogste orgaan die de kerken richting wijst. Nee, de verantwoordelijkheid ligt bij de kerkenraden.

In een vervolgzitting geeft de commissie aan de bezwaren vanuit de vergadering te willen honoreren. Een brief, aldus de toelichting bij het nieuwe voorstel, kan gemakkelijk verkeerd uitgelegd worden. Het voegt een soort preambule, om niet te spreken over bezweringsformule, toe, die ongewenst is; zo'n brief kan onbedoeld gaan functioneren als een semi-handreiking en kan verdedigend overkomen. Dat

kan ten koste gaan van een inhoudelijke beoordeling door de kerken van de besluiten van de synode. Tot slot moet je je afvragen welke onderwerpen er dan in zouden moeten, en waarom juist die. Ook die selectie kan al tendentiekus overkomen in de zin van: die-en-die besluiten zijn prima, van die andere zijn we zelf ook niet zo zeker.

Het gewijzigde voorstel van de commissie wordt met algemene stemmen aangenomen.

Artikel 17

11-06-2005

Brief ing. W.A. Gort

Voorstel: moderamen

Materiaal:

brief van ing. W.A. Gort te Enschede d.d. 7 februari 2005, met een hartenkreet uit bezorgdheid en als waarschuwing voor de ontwikkelingen op het gebied van de technologie en informatica en dat gewogen in het licht van de Schrift. Br. Gort roept ons op van onze kant een daad te stellen om de problemen die genoemde ontwikkelingen met zich meebrengen aan te pakken.

Besluit:

de brief onontvankelijk te verklaren en br. Gort als volgt te antwoorden:

Geachte broeder Gort,

U hebt ons een brief geschreven waarin duidelijk uw bezorgdheid klinkt voor ontwikkelingen op het gebied van de technologie en informatica en de invloed van dat alles op ons als christenen. Maar als synode kunnen wij moeilijk op uw brief ingaan. U komt niet met een kerkelijke zaak. En u komt evenmin met een verzoek dat in de kerkelijke weg bij ons op tafel is gekomen. U en wij zijn aan deze regels gebonden en daarom moeten wij het dan ook bij deze reactie laten.

Wij wensen u van harte de zegen van de Here toe op uw plaats in dienst van God.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 18

21-05-2005

Brieven Eeftink / van der Weele

Voorstel: commissie Groningen

Materiaal:

1. brief van br. K. Eeftink te 't Harde d.d. 28 maart 2005.
2. brief van zr. P. van der Weele te Brouwershaven d.d. 28 maart 2005.
genoemde kerkleden wijzen erop:
 - dat niet gestreden moet worden voor de heiligheid, maar dat gerust mag worden in 'Christus werk', omdat wij in zijn offer geheiligd zijn;
 - dat geloof, hoop en liefde ons werk moeten bepalen.

Besluit:

van genoemde opmerkingen goede notitie te nemen.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 19
Positie gemeente Amstelveen

21-05-2005

Voorstel: moderamen

Materiaal:

e-mail van br. J. Sietsma d.d. 10 februari 2005 met de vraag om duidelijkheid te scheppen inzake de positie van gemeente en predikant van Amstelveen in de context van het kerkverband.

Besluit:

aan het verzoek van br. Sietsma niet te voldoen.

Grond:

br. Sietsma behoort met zijn vraag zich te wenden tot de Gereformeerde Kerk te Amsterdam-Zuid/West. De kerk te Amstelveen valt volgens het Handboek 2005 van de Gereformeerde Kerken in Nederland onder de ambtelijke zorg en verantwoordelijkheid van de kerk te Amsterdam-Zuid/West.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 20
Appèl op 'nieuwe vrijgemaakten'

30-09-2005

De Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005

constateert

1. dat in de jaren die verstreken zijn sinds de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 en die voorafgingen aan de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005, meer dan 1000 broeders en zusters uit het verband van de Gereformeerde Kerken in Nederland getreden zijn, vaak met gebruikmaking van een publieke 'Akte van vrijmaking of wederkeer', en met de intentie een eigen kerkelijk leven vorm te geven overeenkomstig Schrift en belijdenis;
2. dat de genoemde 'Akte van vrijmaking of wederkeer' een verantwoording en appèl richting de Gereformeerde Kerken bevat;

overweegt

dat de Gereformeerde Kerken hebben uitgesproken dat ze worden gedreven door het verlangen van onze Heiland, verwoord tegenover zijn hemelse Vader: "laat hen allen één zijn, Vader. Zoals u in mij bent en ik in u, laat hen zo ook in ons zijn, opdat de wereld gelooft dat u mij hebt gezonden", Joh. 17:21. De kerken richten zich daarbij op de belofte die Jezus Christus gaf in Joh. 10:16: "zij zullen naar mijn stem luisteren: dan zal er één kudde zijn, met één herder". Vanuit deze gehoorzaamheid willen de kerken werken aan kerkelijke eenheid die confessioneel is verankerd en waar mogelijk zichtbaar vorm krijgt. Ze zullen bij eventuele contacten ook andere kerken aanspreken op deze goddelijke roeping en belofte (vgl. de preambule in de regelingen voor plaatselijke contacten en samenwerking, Acta art. 132);

is van oordeel

dat het verdriet over de verbroken kerkelijke gemeenschap een reactie vergt waarin het verlangen tot herstel van de scheur op de basis van de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de belijdenis van de kerk stem krijgt;

spreekt uit

een schriftelijk appèl op de nieuw gevormde kerken, hun leden en hun synode te doen om in de eenheid van het algemeen en ontwijfelbaar christelijk geloof te komen tot herstel van de verbroken gemeenschap;

en besluit

1. deputaten 'kerkelijke eenheid' op te dragen om met medewerking van het moderamen van de GS Amersfoort-Centrum het appèl zo nodig toe te lichten en vervolgens de reactie erop in ontvangst te nemen en zo nodig door te spreken, teneinde aan de komende synode of - indien dit door deputaten nodig geoordeeld wordt - een tussentijds samen te roepen buitengewone synode voorstellen te doen voor het gewenste vervolg;
2. de volgende brief met bijlagen als appèl aan de nieuw gevormde kerken en hun synode te verzenden:

Geachte broeders en zusters,

Graag vragen wij als Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Amersfoort-Centrum 2005 uw aandacht.

Onze synode was de eerste na het uiteengaan van uw en onze kerkelijke wegen in 2003 en volgende jaren. U zult begrijpen dat ons dat vanaf het eerste begin van onze vergadering voor ogen heeft gestaan. Gedurende onze vergaderperiode was het ook meer dan eens direct aan de orde.

Jarenlang hebben u en wij samen van het ene brood gegeten en uit één beker gedronken, de beker van het nieuwe verbond in Christus' bloed. We hebben samen ons hart opgehaald aan het evangelie en aan het verbond van God. Schouder aan schouder stonden we in allerlei activiteit in het rijk van God. We hebben samen de vreugde van wederkeer tot Gods Woord gedeeld en het geestelijk huis van God in de wereld willen bouwen. We hebben samen dwaling en zonde onderkend en er de strijd mee aangebonden. De HERE had ons aan elkaar gegeven. Zo was het en zo beleefden we het ook. Eén in het buigen voor Gods Woord en in binding aan de confessie. Eén in het uitzien naar de bruiloft van het Lam. Daarom voelt het als meer dan een amputatie dat we niet meer rond kansel, doopvont en avondmaalstafel met elkaar verbonden zijn. Het is een verdeeldheid die de HERE verdriet doet en ons getuigenis naar de wereld schaadt. Dat motiveert ons om ons als synode tot u te wenden.

De afgelopen tijd is op allerlei manieren en niveaus op uw uitreden gereageerd. Niet zelden bleek daarbij hoe moeilijk het is om gevoelens adequaat te verwoorden en de gezindheid van Christus te blijven vertonen. Lang niet altijd lukte dat. Met ons synodaal appèl zoeken wij uw hart. Maar we realiseren ons dat het niet gemakkelijk zal zijn elkaar te bereiken. Aan weerszijden kunnen weerstanden en stoorzenders de oefening van contacten zo maar vertroebelen. Toch schrijven we u deze brief. Want ons hart gaat naar u uit en wij hebben verdriet om beschadigde familiebetrekkingen en persoonlijke vriendschappen. Bovenal zien wij een roeping van Godswegen tot herstel van de broederlijke eenheid. Wij schrijven onze brief in afhankelijkheid van en in vertrouwen op de Here die als Enige in staat is ons onvermogen te overwinnen en de eenheid tussen u en ons te herstellen.

Aangevochten en kwetsbaar

Wij zijn van oordeel dat er in de Gereformeerde Kerken veel is waarvoor de apostelen ons de Here hebben leren danken (vgl. bijv. 1 Kor. 1:4-9). We denken aan wat Christus en zijn Geest in de gemeenten werken aan geloof en gehoorzaamheid, aan liefde voor de Here en inzet voor zijn rijk, aan offerbereidheid en gastvrijheid jegens de naaste.

Dat mag ons niet gearriveerd maken. We realiseren ons wie we van onszelf zijn. En dan kijken we niet naar sommige personen of tendensen onder ons. Maar dan hebben we het over ons allen samen en ieder persoonlijk. Verootmoediging past ons niet maar vanwege bepaalde zonden, maar vanwege ons aller zondaar-zijn. We zien hoe satan een greep doet naar het hart van ons allen en naar dat van onze kinderen. We belijden dat we geen van allen immuun voor zonde en dwaalleer zijn. Allen zijn we, meer dan ons lief is, kinderen van onze tijd en hebben we te vechten tegen de drang tot autonomie die diep in ons geworteld zit. We betrappen onszelf erop dat ons westerse verlangen naar rust en gemak en genot onze bereidheid tot offeren en dienen ondergraaft. Er komen inzichten op ons af en in

ons op, waarvan we het moeilijk vinden ze af te wegen in het licht van de Schrift. We zien ons in een samenleving met zoveel secularisatie, leegte en genotzucht gesteld voor uitdagingen, vragen en gevaren, waartegen we als mensen niet zijn opgewassen. Voor zelfverzekerdheid is geen enkele reden. We zijn niets zonder het bloed van Christus en de kracht van zijn Geest.

Katholiek gereformeerd

In de afgelopen jaren verbraken anderen dan u individueel de gemeenschap met ons omdat we 'te gereformeerd' zouden zijn en 'te veel geregeld' zouden hebben. In úw geval gaat het om een gezamenlijke en in een publieke 'Akte van vrijmaking of wederkeer' geuite klacht in onze richting van tegengestelde aard. Naar uw oordeel zijn wij plurale kerk geworden en is de gereformeerde leer bij ons niet langer veilig. Uw 'Akte van vrijmaking of wederkeer' is een oproep aan ons om terug te keren. In antwoord daarop is het ons een behoefte om duidelijk te maken waarvoor wij staan.

1. Wij belijden het goddelijk gezag van de Heilige Schrift. Daarom raakt het ons als u in uw 'Akte van vrijmaking of wederkeer' spreekt over synodebesluiten van onze kerken die 'direct in strijd zijn met dat Woord van onze God'. In de revisieverzoeken die wij te behandelen kregen, hebben wij geen bewijs voor strijdigheid van enig synodebesluit met het Woord van God of met de belijdenis van de kerk gevonden. Wij hebben als Gereformeerde Kerken ook nergens verklaard dat wij ons niet meer zouden willen onderwerpen aan de Heilige Schrift of ons niet langer gebonden zouden willen weten aan de gereformeerde belijdenis. Integendeel, Gods Woord en de belijdenis van de kerk worden voortdurend als norm beleden en concreet als maatstaf gehanteerd in onze besluiten.

2. Wij willen onderkennen wat in allerlei concrete situaties de wil van God is. Wij zijn er daarbij op uit het Woord van God maximaal recht te doen. Maar wij willen niét *alle consequenties die wij trekken*, met goddelijk gezag of met het gezag van de Schrift bekleden. In onze menselijke concretisering en uitwerking van wat het geheel van de Schrift ons aanreikt, laten zich culturele beperkingen en factoren niet ontkennen. Reformatie is voor ons dan ook niet een alsmaar 'verdergaan' in het verabsoluteren van bepaalde en altijd beperkte consequenties uit Gods Woord, maar 'terugkeer' naar Gods Woord in zijn volle breedte. Niet in steeds verder gaande uitwerkingen en toepassingen die wij aan Gods Woord geven (en die zomaar menselijk eenzijdig kunnen worden), maar in het Woord van God zelf ligt de schat en de kracht van de kerk.

3. Wij zijn kerken van de reformatie. Voor de reformatie was typerend dat zij slechts bond aan het Woord van God (art. 7 en 32 NGB). Naast het Woord van God - en de belijdenis die dit Woord samenvattend naspreekt - kennen wij allerlei afspraken, regelingen en kerkelijke uitspraken. Net als u zien wij daar het belang van in. Ze zijn dienstig voor de opbouw en regering van de kerk. God is immers geen God van wanorde. Hij wil vrede door recht en door duidelijkheid en door trouw. Maar hoe belangrijk concrete uitspraken, afspraken en regelingen ook zijn, ze zijn van een andere orde dan Gods Woord en de belijdenis van de kerk. Ze zijn geen onmisbare zekeringen waarvan ons heil afhangt. Dat heil ligt vast in Christus en in zijn Geest.

4. De binding aan de gereformeerde belijdenis is naar onze overtuiging voluit een katholieke zaak. Daaraan willen wij ons kerkelijk leven ook afmeten. Wij nemen het dan ook serieus dat we in onze binding aan de gereformeerde leer te maken hebben met het algemeen ontwijfelbaar christelijk geloof, het geloof van de kerk van alle plaatsen en alle tijden. Maar we willen onze grenzen onder geen beding nauwer trekken dan deze katholiek gereformeerde binding (vgl. de titel van de brochure van onze deputaten 'betrekkingen buitenlandse kerken' *Not beyond what is written*, met een duidelijke zinspeling op de uit de tijd van de Vrijmaking zo bekende tekst 1 Korinte 4:6). Zo houden wij vast wat tot de breedte en hoogte en diepte van de liefde van Christus behoort.

5. Gods volk is de eeuwen door een aangevochten en zondig volk geweest. Nooit is dat op zichzelf voor knechten van God een rechtvaardiging geweest om de kudde van de HERE te verlaten. Integendeel. Iemand als Elia werd teruggezonden naar zijn taak in het Israël van Achab. Juist in de strijd tegen zonde en dwaalleer bewijzen we dat we in de kerk elkaars herders zijn. Het leven in de kerk speelt zich niet alleen af in dagen met mooi weer en zonder gevaar en strijd. De Here Jezus schreef het volk waaronder Hij werkte niet af, maar ging het gevecht aan met de duivel voor 'de verloren schapen van het huis Israël'. Niet voor rechtvaardigen, maar om zondaars tot bekering te roepen kwam Hij die de goede Herder is. Alleen wanneer wij zouden worden uitgeworpen of gedwongen tot zondigen, is er een grens: God meer gehoorzaam zijn dan de mensen.

6. In de strijd voor reformatie en kerkherstel, zo hebben we als gereformeerden altijd beklemtoond, komt het erop aan geduld te oefenen onder het beslag van het Woord van God. Gereformeerden hebben altijd gewezen op het geduld van God met geknakt riet en walmende vlaspitten en hebben altijd hun vertrouwen gesteld op de levende Christus en de werking van zijn evangelie. Niet om zonde goed te praten, maar om die juist in de kracht en weg van de Geest te overwinnen (vgl. het vierde in de reeks van besluiten van onze synode naar aanleiding van de voorstellen van deputaten 'huwelijk en echtscheiding'). Dat gaf bij alle zwakheid van geloof en bij alle kwade begeerten van het vlees die er in ons zijn overgebleven, barmhartigheid, beslistheid en vertrouwen.

7. Ons ideaal is nooit de rust van het conventikel geweest. Of een geestelijk keurkorps van gelijkgezinden. De kerk van Christus bestaat dankzij Gods genade voor zondaren, kent een verscheidenheid aan gaven, kenmerkt zich door liefde en zorg voor allen die door Christus geroepen zijn, en zet zich waar nodig in voor reformatie en kerkherstel. Zo willen wij kerk zijn. En niet tot kring verworden.

Appèl

Wij hopen op deze wijze aangegeven te hebben hoe wij katholiek gereformeerd willen zijn en blijven.

We doen een beroep op u om ons in deze gereformeerde intenties te aanvaarden en u open te stellen om van hart tot hart met ons te willen spreken. Uit liefde voor het katholiek karakter van het geloof en van de kerk. Uit liefde voor de Heer van de kerk, onze goede Herder die Verlosser is van zondaren en Beschermmer van een in zichzelf kwetsbaar, zondig en onwillig volk.

Wat zou het een geschenk zijn als we elkaar kerkelijk weer zouden vinden in de eenheid van het ware geloof. Wij menen dat schriftwoorden als 1 Korinte 3 (over de tempel van God), 1 Korinte 12 (over het lichaam van Christus) en Efeze 4 (over de eenheid en gezamenlijke opbouw van de kerk) ons daartoe ook verplichten.

In de wereld

Wij doen ons beroep niet op u vanuit de overtuiging dat het in onze kerken allemaal goed is, en 'vrede zonder gevaar'. Want dat is het niet. Wij willen ons niet beter voordoen dan we zijn. Wat zijn we kwetsbaar van onszelf. Op onze synodetafel lagen tal van ingekomen stukken en deputatenrapporten die getuigden van de geestelijke strijd tegen meer dan vlees en bloed. Wij kregen verzoeken om duidelijke uitspraken op het punt van huwelijk en echtscheiding, pastorale omgang met homofiele broeders en zusters, zondagsheiliging. In het rapport van deputaten 'huwelijk en echtscheiding' werd - tegen het huidige levensgevoel waaraan ook wij blootstaan in- de noodzaak beklemtoond van een levensstijl die over heel de linie zich kenmerkt door maximale toewijding aan God uit kracht van de overvloedige genade in Christus, en door de bereidheid tot kruisdragen en dienstbetoon vanuit het perspectief van het komende rijk van God. Aangewezen werd hoe de geest van individualisme en relativisme, van materialisme en genotzucht ook onder ons haar uitwerking heeft. In besprekingen en rapportage over zaken rond kerkrecht en kerkorde bleek hoe beducht we hebben te zijn voor de gevaren van angstige regelzucht enerzijds en onverschilligheid voor kerkelijke afspraken anderzijds.

Via deputaten 'zending, hulpverlening en training' kregen we een document (*The Candlestand Statement*) met 'gereformeerde overwegingen bij de charismatische beweging', dat naar de bedoeling van de opstellers ook ingrijpt op discussies in Nederland. In onze brief aan de Christelijke Gereformeerde Kerken schreven we: 'Wij weten bovendien dat, als het om ontwikkelingen bij ons gaat, door u en andere gereformeerde belijders met spanning gekeken wordt hoe wij als kerken vanuit het Woord van God ingaan op en omgaan met de vragen die de hedendaagse tijd ons stelt. We vinden het belangrijk voor deze vragen niet weg te lopen, maar we realiseren ons dat we in een proces zitten dat tal van risico's en gevaren kent. En dat wij ondanks soms stoere woorden maar kleine kracht hebben. We begrijpen dat wij in deze situatie van u en anderen niet automatisch een blanco vertrouwenscheque mogen vragen'.

Maar in dit alles kennen we ook onze Heiland. Hij bad dat zijn Vader ons niet uit de wereld zou wegnemen, maar ons midden in die wereld zou bewaren in zijn heilige naam (Joh. 17). We weten ons aan Hem verplicht om gereformeerd te zijn midden in de wereld, die van Hem is, en in een tijd die aan zijn zeggenschap en zorg niet onttrokken is: ook 2005 en eventuele volgende jaren noemen we niet voor niets een annus Domini. Aan de uitdagingen, vragen en gevaren van vandaag kunnen wij ons

niet onttrekken. En dat willen we ook niet. We willen ons er open en eerlijk mee confronteren. Onze besprekingen over de zgn. missionaire deputaatschappen, over de relatie met onze overheden en over de ruimte die we wilden geven aan het werk van de geestelijke verzorging in krijgsmacht, penitentiare inrichtingen en zorginstellingen bepaalden ons bij onze plaats in de samenleving en op het publieke karakter van ons getuigenis. We willen niet alleen in onze erediensten, maar in heel ons leven de Here dienen en onze Heiland volgen.

Wij menen dat ook u niet aan de vragen van deze tijd voorbij kunt. Ook u wilt gereformeerd zijn in een ontkerstende en veelszins lege wereld. Wat zou het een geschenk zijn als we elkaar daarin zouden kunnen bijstaan. U met uw gaven. Wij met de onze. Het Woord van God heeft immers niet alleen u of ons bereikt en houdt ook niet bij u of bij ons halt. Het is het Woord dat ook voor de 21^e eeuw bestemd is, voor de mens van vandaag, de mens die bij u en bij ons in de kerkbank zit.

Bijlagen

Wij vonden bij allerlei onderdelen van de agenda stukken op onze tafel die raakten en refereerden aan de zaken die voor u blijkens uw 'Akte van vrijmaking of wederkeer' en blijkens de brochure *Laten wij ons bekeren* aanleiding waren de kerkelijke gemeenschap met ons te verbreken.

Wij zenden u de besluiten die wij namen in zaken die in uw 'Akte van vrijmaking of wederkeer' genoemd of aangeduid worden: die over het vierde en zevende gebod en over kerkelijke eenheid. Ook voegen we bij het besluit over sacramentsbediening in de krijgsmacht, dat in de brochure *Laten wij ons bekeren* op blz. 84v genoemd wordt. Wij moeten u zeggen dat we ons in het beeld dat in uw pers van onze besluitvorming geschetst is, niet herkennen. We hopen dat uit onze besluiten duidelijk mag worden dat we hebben willen spreken vanuit de Schriften.

In uw 'Akte van vrijmaking of wederkeer' en op blz. 84v van de brochure *Laten wij ons bekeren* worden ook diverse liturgische besluiten genoemd. Daarvan zenden we u de besluiten inzake het ordinarium. Inzake de zegenende preeklezer merken we op dat reeds vanaf de synode van Heemse 1984-85 ervan wordt uitgegaan dat het bewijs niet is geleverd dat het uitspreken van de zegengroet en het opleggen van de zegen alleen toekomen aan de dienaar des Woords (Acta art. 70, besluit 2 grond a).

De Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 heeft aangegeven dat met name de liturgische besluiten aanleiding geweest zijn tot veel onvrede. Wij zijn ons daarvan bewust. En we betreuren dat ook. Maar hoe belangrijk ook, we achten het geen zaak die kerkelijke scheiding rechtvaardigt. En we vragen u ook om ons in dezen wel recht te doen. Over concrete nieuwe gezangen en over concrete liturgische afwegingen lopen de meningen onder ons uiteen. Maar we zijn van oordeel dat de procedure als zodanig om te komen tot een nieuwe selectie van liederen niet als onzorgvuldig of als in strijd met Gods Woord kan worden aangemerkt. Het gezag van Gods Woord is uitdrukkelijk in de criteria voor kerkliederen verwoord. Liederens hebben uit een oogpunt van zorgvuldigheid een gekwalificeerde meerderheid nodig om in eerste lezing te worden vrijgegeven. En van de mogelijkheid van beroep krachtens het 'tenzij' van artikel 31 KO wordt geen streep afgedaan. Ook op andere punten van de liturgie wordt gezocht naar het onderwijs van de Schrift en naar een manier om vandaag kerk te zijn in aansluiting bij het erfgoed van de kerk van alle eeuwen. De verschillende synodebesluiten en deputatenrapporten leggen van die wil getuigenis af, naar ons oordeel.

Als bijlagen voegen we bovendien toe:

- a. de brochure *Not beyond what is written. Do the Reformed Churches in the Netherlands not hold to Scripture and Confession?*; onze deputaten 'betrekkingen buitenlandse kerken' rapporteerden aan ons dat zij de kerken in het buitenland waarmee wij kerkelijke contacten onderhouden, via deze brochure hebben geïnformeerd over de kerkelijke ontwikkelingen in onze kerken; wij willen door middel van deze brief voorkomen dat onze deputaten in het buitenland over u zouden spreken, zonder dat wij ons ook zelf tot u wenden.
- b. het appèl op u van onze Soembanese zusterkerken (de Gereja Gereja Reformasi di Indonesia di Nusa Tenggara Timur).

Verzoek

Wij verzoeken u en uw kerkelijke vergaderingen dit appèl op u voor het aangezicht van onze God te overwegen. Tot toelichting van ons appèl op uw samen te komen synode zijn wij te allen tijde bereid.

We hebben onze deputaten 'kerkelijke eenheid' (bijgestaan door het moderamen van de synode van Amersfoort-Centrum) daartoe gemachtigd.

Wij zouden dankbaar zijn als u tot een gesprek met ons bereid zou zijn. Daarvoor kunt u zich wenden tot onze deputaten 'kerkelijke eenheid' (adres: de heer K. Mulder (secr.), De Meesterproef 22, 3813 GL Amersfoort). Zij zijn gemachtigd om aan de hand van een uiteraard in gezamenlijk overleg op te stellen agenda met u door te spreken ten einde voorstellen te kunnen doen aan onze eerstkomende synode. Eventueel kunnen zij verzoeken om het samenroepen van een tussentijdse buitengewone synode.

Van harte spreken wij de hoop uit dat ons uiteengaan niet definitief zal blijken te zijn, maar we elkaar in christelijke en kerkelijke zin zullen zoeken en terugvinden.

Van harte bidden wij u de zegen van God en de wijsheid van zijn Geest toe in uw overwegingen en besluitvorming.

Met hartelijke broedergroet,

namens de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Amersfoort-Centrum 2005,

Bespreking

In een tweetal ronden wordt uitvoerig van gedachten gewisseld over deze brief. Het verdriet over het uiteengaan wordt met elkaar gedeeld. Inhoudelijk leven er in de vergadering geen verschillen over de inhoud van het schrijven of over de positie van onze kerken. Ook wordt algemeen gedeeld dat het wel aan deze synode is om ons te richten tot de wat genoemd wordt nieuwe vrijgemaakten. Vraag is alleen hoe je dit moet verwoorden. Is een gesprek op dit moment wel mogelijk? Is het dan niet verstandiger om niet te veel items op te noemen, maar om gewoon een korte brief te schrijven met een uitnodiging voor een broederlijk gesprek vanuit de pijn die verwoord is? Is er wel een sfeer – op dit moment – om inhoudelijk al de diverse punten met elkaar te bespreken?

Ds. Niemeijer beantwoordt namens het moderamen dat het stuk heeft voorbereid de gerezen vragen. Hij geeft aan niet direct te willen kijken naar de vraag of het effect zal hebben, deze brief. Laten we beseffen dat we als kerken nu een andere samenstelling hebben dan tijdens de vorige synode. In die situatie is het goed positie te kiezen. Hij wil daarbij ook uitdrukkelijk kijken naar de broeders en zusters die nog verontrust zijn en wellicht overwegen om zich af te scheiden van ons. In die situatie is het goed te laten zien waar je als kerken voor wilt staan. Dat is aangegeven in een zevental overwegingen. Hij geeft aan dat het zijns inziens niet gaat om alleen een uitnodiging tot een gesprek. Het is een appèl: zo willen wij gereformeerd zijn, en we roepen u op ons te wijzen waar dat afwijkt van de trouw aan Schrift en Belijdenis waar wij als kerken voor willen staan. Hij refereert daarbij aan 1 Kor. 3: "Zo iemand Gods tempel schendt, God zal hem schenden". Dat is het niveau waarop we hier moeten spreken. Als je dan de overwegingen weglaat, en een brief schrijft met enkel een uitnodiging tot een gesprek, haal je het hart uit het appèl.

Een tweetal afgevaardigden vindt dat in de overwegingen op bepaalde punten nog te veel een impliciet verwijt doorklinkt richting de nieuwe vrijgemaakten. Zij zijn van mening dat zo niet wordt bijgedragen aan een sfeer waaruit verlangen spreekt naar gesprek en zo mogelijk herstel van eenheid; integendeel, het conflict wordt onnodig verdiept. Zij vinden dit dusdanig bezwaarlijk dat ze de brief niet kunnen steunen. Het voorstel wordt daarom met 34 stemmen voor en 2 tegen aanvaard.

Afsluitend merkt de assessor, die de bespreking leidde, op dat de vergadering zich breed heeft geschaard achter deze brief aan hen die van oordeel waren dat ze zich opnieuw moesten vrijmaken. In 1944 maakten onze kerken zich vrij van bovenschriftuurlijke bindingen. Van zulke bindingen is nu geen sprake. De ruimte die er bestaat binnen de gereformeerde kerken is een ruimte binnen de grenzen van het Woord van God. De scheiding verdriet ons en houdt ons bezig. Tot op de dag van vandaag. We hopen dat God deze brief wil zegenen. Wij kunnen woorden wikken en wegen, zorgvuldig kiezen. Maar slechts Een kan mensen raken en harten treffen. Geve God een welwillend oor en een ontvankelijk hart en openheid voor ontmoeting en gesprek. Moge de Geest hen en ons weer samenbrengen in de eenheid van het ware geloof in Jezus Christus, samen aan zijn tafel.

Inhoudsopgave

Artikel 1	<i>Opening</i>	4
Artikel 2	<i>Onderzoek van de geloofsbrieven</i>	6
Artikel 3	<i>Verkiezing van het moderamen</i>	7
Artikel 4	<i>Constituering</i>	8
Artikel 5	<i>Belijdenis en belofte</i>	8
Artikel 6	<i>Personalia</i>	9
Artikel 7	<i>Vaststelling agenda</i>	9
Artikel 8	<i>Huishoudelijke zaken</i>	9
Artikel 9	<i>Ingekomen stukken</i>	10
Artikel 10	<i>Telegram aan Hare Majesteit Koningin Beatrix</i>	10
Artikel 11	<i>Werkwijze generale synode</i>	10
Artikel 12	<i>Vaststelling art. 10.3 Huishoudelijk Reglement</i>	14
Artikel 13	<i>Brief Salmon S-Jzn v.d. Broek</i>	14
Artikel 14	<i>Brieven GK Balkbrug en br. J.F. de Leeuw</i>	14
Artikel 15	<i>Brief GK Winsum</i>	15
Artikel 16	<i>Verzoek om een handreiking</i>	16
Artikel 17	<i>Brief ing. W.A. Gort</i>	17
Artikel 18	<i>Brieven Eeftink / van der Weele</i>	17
Artikel 19	<i>Positie gemeente Amstelveen</i>	18
Artikel 20	<i>Appèl op 'nieuwe vrijgemaakten</i>	18
	<i>Inhoudsopgave</i>	24

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk II

Leer

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 2 – De leer

Artikel 21

21-05-2005

Revisie *Acta GS Heemse 1984-'85*

Voorstel: moderamen

Materiaal:

1. Acta van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 15, met het besluit om een wijziging aan te brengen in een zinsnede van het besluit van de Generale Synode van Heemse 1984-1985, Acta art. 131, besluit II, grond 3, slotzin.
De zin in de Acta van de GS Heemse luidt als volgt:
"Steeds is erkend, dat de Here in zijn welbehagen nieuw leven kan werken, ook kerkelijk leven, buiten de grenzen van de kerk, dat in gehoorzaamheid zich heeft geïnstitueerd".
De GS Zuidhorn wijzigde de laatste woorden als volgt:
"de kerk die in gehoorzaamheid zich heeft geïnstitueerd".
2. brief van Joh. Wolters te Kampen dd. september 2004, waarin hij revisie van de bewuste slotzin vraagt en wel als volgt:
"De Here werkt in zijn Verkiezend Welbehagen door zijn Woord nieuw leven, ook buiten de grenzen van de kerk die Hij vergadert".

Besluit:

aan het verzoek van br. Wolters niet te voldoen.

Grond:

revisie is slechts mogelijk van een besluit, niet van een grond; appellant vecht slechts één zin in een grond aan en stemt in met de besluiten van de Generale Synodes van Heemse 1984-1985 en Spakenburg-Noord 1987: de afwijzing van de leer van ds. Hoorn.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 22

09-09-2005

Rapport deputaten vierde gebod en zondag

Voorstel: deputaten vierde gebod en zondag

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 13, besluit 1: aan de verzoeken (waarvan dat van de Particuliere Synode Holland-Zuid in de weg van art. 30 KO is voorbereid) te voldoen door een deputaatschap 'Vierde gebod en zondag' in te stellen en deputaten op te dragen de kerken te dienen met een handreiking waarin een positieve standpuntbepaling geboden wordt inzake het ethisch handelen als gelovigen en kerken in de 21^e eeuw met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod;
2. Acta GS Zuidhorn, art. 13, besluit 2: aan het deputaatschap de volgende instructie mee te geven:
 - a. onderzoek te doen met het oog op eigentijdse vragen rond de zondag als rustdag in een kerkelijke, politieke en maatschappelijke context;
 - b. een bijbels-theologische bezinning te verrichten op een christelijke levensstijl in verband met vieren en rusten;
 - c. de kerken te dienen bij het onderling gesprek op dit punt;

- d. rapport uit te brengen van zijn werkzaamheden aan de volgende synode en dit rapport een half jaar van tevoren aan de kerken toe te zenden.
3. rapport 'Zondag – HEERlijke dag' van deputaten vierde gebod en zondag aan de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005;
 4. brief van de Gereformeerde Kerk te Rozenburg-Voorne d.d. 22 mei 2004 waarin in een bijlage met commentaar op artikelen van deputaten een 'Schriftuurlijke onderbouwing' inzake de geldigheid van het vierde gebod wordt aangereikt;
 5. brieven van de kerk te Heemse d.d. 16 februari 2005 met verzoek om de woorden 'zoveel mogelijk' (vrij te houden van beroepsarbeid) in het geboden onderwijs te schrappen; van de kerk te Amersfoort-Centrum d.d. 17 februari 2005 met de vraag om toevoeging van een zin in het onderwijs waaruit blijkt dat de rust op zondag door de HERE geboden wordt in het vierde gebod; van de Deputies of the Free Reformed Churches of Australia for Relations with Sister Churches d.d. 17 februari 2005 met het verzoek in het onderwijs de volgende zinnen uit het deputatenrapport op te nemen: 'Blijvend én nieuw in relatie tot het vierde gebod is het *rusten* van eigen werk en prestatie door te genieten van Gods genadegaven zowel in schepping als verzorging van zijn wereld, als in verlossing en heiligmaking van zijn volk. Christus is het die de weg naar de rust is (Mat. 11:28). Er is geen sprake van vrijblijvendheid met betrekking tot de besteding van de zondag. De twee pijlers van de zondagsviering blijven recht overeind: de samenkomsten en de rust om je te verheugen in Gods grote daden'; van de kerk te Siegerswoude Frieschepalen d.d. 13 juli 2004, van de kerk te Lutten d.d. 28 september 2004, van br. F. van Pijkeren te Eindhoven d.d. 15 februari 2005 en van br. G.J. Spoelman te Rheezeveen d.d. 16 februari 2005 met de vraag om een soortgelijke uitspraak;
 6. brieven van de kerk te Dalfsen d.d. 29 maart 2005, van ds. E. Heres te Dalfsen d.d. 17 februari 2005, van br. en zr. D.J. Moesker te Assen d.d. 22 februari 2005, van br. J.P. Dwarshuis te Assen d.d. 6 maart 2005, van br. en zr. S.J. Sietsma te Dalfsen d.d. 11 maart 2005 (met drie adhesiebetuigingen), over de sabbat als scheppingsinstelling en verzoek om een duidelijke uitspraak over de geldigheid van het vierde gebod; van de kerk te Amersfoort-Zuid (zonder datum) met een aantal aanbevelingen om een nieuwe generatie kerkleden met de besluiten te bereiken;
 7. brieven van de kerk te Barneveld-Voorthuizen d.d. 28 februari 2005 met kritiek op publicatie in boekvorm, op de vergelijking van het onderwijs met liturgische formulieren of 'testimony' en van de kerk te Ten Boer d.d. 14 februari 2005 met adhesie aan het voorstel van de PS Gelderland;
 8. brieven van br. en zr. Prins te Stadskanaal d.d. 22 januari 2005 met pleidooi voor 'werken op zondag: nee, tenzij ...', en van br. D.J. Aalvanger c.s. te Zwolle-Zuid d.d. 14 februari 2005;
 9. brief van br. B.J. van der Linde te Berkel en Rodenrijs d.d. 24 januari 2005 met de vraag om onzorgvuldige voorlichting door kerkleden in de pers af te keuren;
 10. brieven van de kerk te Meppel (wijkraad West) d.d. 20 februari 2005 met kritiek op het weinig vernieuwende van het rapport en gebrek aan bruikbare adviezen en van br. P. Dorland te Hattem d.d. 12 februari 2005 met kritiek op de hantering van de uitdrukking 'de leiding van de Heilige Geest' in het rapport en een waarschuwing tegen binding boven de Schrift met verwijzing naar art. 5 en 7 NGB, en van ds. W. Wierenga te Midlaren d.d. 9 maart 2005, die de synode vraagt te waken over de vrijheid van de christen;
 11. brief van de kerk te Heemse d.d. 16 februari 2005 met de vraag te onderzoeken op welke manier de besluiten die broeders en zusters kunnen bereiken die het kerkverband verlaten hebben.

Besluit 1:

deputaten vierde gebod en zondag, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, te dechargeren onder dank voor de door hen verrichte arbeid.

Gronden:

1. deputaten hebben invulling aan hun opdracht gegeven door:
 - a. voorrang te geven aan de opdracht tot onderzoek op 'eigentijdse vragen en bijbels-theologische bezinning op een christelijke levensstijl in verband met vieren en rusten';
 - b. het geven van voorlichting (op verzoek) en aanbieden van artikelen;
 - c. de presentatie in de vorm van een rapport aan de kerken;
 - d. de publicatie van het rapport in boekvorm om zoveel mogelijk kerkleden te bereiken;

2. deputaten hebben het niet verstandig geacht zich direct na de GS Zuidhorn op eigen gezag met voorlichting over de ethiek van het vierde gebod en de zondag tot de kerken te wenden, maar gekozen voor presentatie in de weg van rapportage aan de kerken, zodat deze zich er in de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 een oordeel over kunnen vormen;
3. bij het besluit tot instelling van het deputaatschap is als grond genoemd dat het goed is 'te onderzoeken of er in de veelheid van materiaal elementen zijn waarover wel kerkelijke overeenstemming te verkrijgen valt' (Acta GS Zuidhorn, art. 13, besluit 1, grond 3). Ook is uitgesproken: 'het zal de bezinning op en de kracht van het christelijk leven in de kerken ten goede komen, wanneer de kerken niet-opgeloste dilemma's te boven komen en samenwerken bij het ontwikkelen, formuleren en uitdragen van een positieve Schriftuurlijke handreiking inzake de zondagsrust in het licht van het vierde gebod' (Acta GS Zuidhorn, art. 13, besluit 1, grond 4). Daartoe was grondige studie nodig;
4. ook al is in de bespreking tijdens de GS Zuidhorn opgemerkt 'dat deputaten niet in stilte studie gaan plegen' (Acta, ad art. 13), toch hebben zij gemeend – naast op de kerken gerichte voorlichting over het voorject van de Generale Synode van Leusden 1999 en van de GS Zuidhorn, zoals dat leidde tot de instelling en opdracht van het deputaatschap - veel tijd te moeten steken in 'stille' studie.

Besluit 2:

de (onderstaande) handreiking 'Zondag, HEERlijke dag' in de aandacht van de kerken aan te bevelen met het doel

- a. die een plaats te geven in het onderwijs van de gemeente en in het getuigenis aan naaste en samenleving;
- b. in biddend opzien tot God te trachten tot vernieuwde overtuiging ten aanzien van de viering van de zondag en de plaats ervan in de christelijke levensstijl als geheel te komen.

Gronden:

1. de GS Zuidhorn gaf expliciet de opdracht aan deputaten de kerken te dienen met een handreiking waarin een positieve standpuntbepaling geboden wordt inzake het ethisch handelen als gelovigen en kerken in de 21^e eeuw met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod;
2. de handreiking heeft niet het kerkelijk gezag van een belijdenis, maar wil een getuigenis bieden hoe het vierde gebod in onze situatie doorwerkt;
3. er is sprake van een *concreet moment*, nl. de tijd waarin de kerken in de GS Leusden en de GS Zuidhorn de appèl- en revisiekwestie in dezen afgehandeld hebben en waarin een deputaatschap is ingesteld, omdat de onvrede en verwarring in de kerken op het punt van vierde gebod en zondag niet was weggenomen. Hiermee was de weg vrij voor een positieve studie, zonder de kerkrechtelijke complicaties van de eerdere behandeling. Nu deputaten hun werk aan de kerken, in de synode te Amersfoort bijeen, presenteren, is er de tijd rijp om het onderwijs van de Schrift in de vorm van de handreiking aan de kerken aan te bieden;
4. er is sprake van één *speciaal, afgebakend thema*, nl. de uitleg van het vierde gebod in het licht van het Nieuwe Testament in Jezus Christus en de viering van de zondag door de kerk van het Nieuwe verbond in de concrete omstandigheden van de 21e eeuw in Nederland;
5. er is sprake van *bijzondere omstandigheden*, nl. 1. het elimineren van verwijzing naar Gods geboden in de wetgeving, 2. de complicering van de economie en veelheid aan functies en beroepen, 3. de geconstateerde vervlaking van christelijk leven, ook op het punt van zondagsviering, en 4. de werkdruk en prestatiedrang waar jonge en volwassen mensen onder gebukt of in mee gaan;
6. de vorm van een korte tekst is geschikt om de brede materie van vierde gebod, sabbat en zondag samen te vatten en toegankelijk te maken. De tekst is op deze manier voor de kerken bruikbaar om verwerkt te worden in prediking, onderwijs en getuigenis;
7. in het besluit tot instelling van het deputaatschap is gezegd dat het hoog tijd en van groot belang is 'dat de kerken hun overtuiging op dit punt hernieuwen en verder ontwikkelen om bij het licht van Gods Woord en zoekend naar de bedoeling van Gods Geest in te spelen op de genoemde en toekomstige ontwikkelingen en daarin de gelovigen bij te staan' (Acta GS Zuidhorn, art. 13, besluit 1, grond 2).

Zondag, HEERlijke dag - Een handreiking

Aanleiding

Deze handreiking is opgesteld om twee redenen. De eerste is dat, zoals vaker in de geschiedenis na de Reformatie, er in de Gereformeerde Kerken in Nederland een geschil gerezen was over de verhouding tussen het vierde gebod en de zondag en over de consequenties daarvan voor de zondagsheiliging. De tweede reden vormt daar de actuele achtergrond van, namelijk het veranderde geestelijk klimaat in ons land tot een geseculariseerde en multireligieuze samenleving. De economische en maatschappelijke ontwikkelingen (internationalisering, globalisering en technologie) oefenen grote invloed uit op de nationale cultuur. De handreiking wil de kerken helpen de christelijke overtuiging te vernieuwen ten aanzien van het rusten op en het vieren van de zondag in het Nederland van de 21^e eeuw.

Inleiding

Wij weten ons als Gereformeerde Kerken in Nederland te staan onder het gezag van het vierde gebod in het geheel van de Tien geboden en van het onderwijs van de heilige Schrift. Het is mede krachtens dit gebod dat wij de zondag vieren als de dag van de opstanding van onze Heer Jezus Christus. Ons verlangen is steeds beter te begrijpen hoe de zondag ons in Hem geschonken is tot verlossing en tot heiliging van alle dagen van het leven.

1. Onderwijzend deel

1. Van sabbat naar zondag

Zoals Israël door de eeuwen heen de sabbat vierde, zo heeft de christelijke kerk de zondag als dag van de Heer ontvangen. Jezus Christus noemt zichzelf 'heer, ook over de sabbat' (Mar. 2:28). Hij heeft de gehoorzaamheid aan God en het offer voor de zonden volbracht. Op de eerste dag van de week is Hij opgestaan uit de dood. Gods grote daden in de voltooiing van de schepping en in de bevrijding van het volk uit slavernij waren de motieven om de sabbat te vieren. In Christus brengt God de geschiedenis van zijn heil beslissend verder. Het motief om de zondag te vieren is nu bovendien Gods grote werk in de opwekking van de Zoon uit de doden. In het Nieuwe Testament staat de eerste dag van de week in het licht van Christus' verschijningen aan zijn leerlingen (Joh. 20:9, 26). De eerste christelijke gemeente komt elke dag samen in de tempel en in de huizen (Hand. 2:46). De eerste dag van de week krijgt profiel in de samenkomst om het onderwijs van de apostelen te horen en het brood te breken (Hand. 20:7) en in het reserveren van de gaven (1 Kor. 16:2). Later wordt deze 'de dag van de Heer' genoemd (Op. 1:10), de naam die de christelijke kerk in later tijd aan de zondag heeft gegeven. Daarom noemen we de zondag ook de HEERlijke dag.

2. De dag en de dagen van de Heer

In het Nieuwe Testament is de viering van de zondag niet met zoveel woorden aan het vierde gebod van Gods wet verbonden. Elke dag en heel het leven wordt door Christus geheiligd. Wie een bepaalde dag als feestdag viert, doet dat om de Heer te eren (Rom. 14:6). De zondag was in de wereld van het Nieuwe Testament eerst een gewone werkdag. Deze kreeg al spoedig haar bijzondere kleur in de samenkomsten van Christus' gemeente in de morgen en tegen de avond.

Christus is de vervulling van de hele wet (Mat. 5:17) en neemt Gods geboden op in zijn onderwijs over het koninkrijk. Het grote gebod van de liefde en volmaaktheid geeft kracht aan het leven in navolging van de Meester. Het evangelie vertelt hoe Hij de sabbat naar het gebod onderhoudt en deelneemt aan de samenkomsten in de synagoge. In de gang van het evangelie verwacht je niet dat de viering van de zevende dag zou veranderen, totdat Jezus sterft en zijn lichaam op de sabbat in het graf rust. Het is de opstanding van Jezus Christus uit de dood die het nieuwe ten opzichte van het oude verbond duidelijk maakt.

Evenals de andere geboden, komt het vierde gebod in Christus naar ons toe. In zijn persoon en in de eenheid van de Schriften wil de kerk begrijpen wat het gedenken, heiligen en rusten op de dag van de HERE betekent. In de vrijheid van de Geest willen we recht doen aan het voorlopige, het blijvende en het nieuwe in de wil van God in het vierde van de Tien geboden.

3. Het voorlopige, blijvende en nieuwe

God wil zijn schepselen tot rust brengen en op adem laten komen (Ex. 23:12). Hij wil hen bevrijden uit de kramp van het werken onder de vloek. Het motief van de schepping (Gen. 2:2-3; Ex. 20:11) wordt

versterkt door het motief van de bevrijding uit slavernij (Deut. 5:15). Mens, dier en land mogen delen in de rust die God te genieten geeft.

3.1 Het **voorlopige** in het vierde gebod zien we in de zevende dag, in de mogelijkheden van het beloofde land, in de claim van Gods wet op Israëls samenleving en in de regelgeving ten aanzien van de sabbat die de HERE aan zijn volk opdroeg. Ook daarin heeft de wet Israël naar de Verlosser geleid. De Schrift noemt ook de sabbat als een schaduw van wat komt, terwijl Christus de werkelijkheid is (Kol. 2:17). Het ene beloofde land gaf voorlopige uitdrukking aan de rust. De christelijke kerk is in de wereld nu in vreemdelingschap. Niet altijd en niet overal ter wereld verkeren christenen in de positie de rustdag en zondag te doen samenvallen.

3.2 Er zijn ook **blijvende** aspecten aan het vierde gebod. We zien die eerst in de afwisseling van werken en rusten. Vervolgens ook in de samenkomsten voor de HEER op de rustdag en de feestdagen. En zo in het loskomen van eigen prestatie om te leren leven uit de gulle hand van God. Al bij de voltooiing van de wereld horen we hoe God rustte van zijn scheppingswerk in zes dagen (Gen. 2:2-3; Ex. 20:11). De Here Jezus voegt eraan toe dat de sabbat gemaakt is voor de mens (Mar. 2:27). Dat laat Hij zelf horen in de verkondiging van het evangelie. Hij laat het ook zien in daden van genezing en bevrijding aan kinderen van Israël, ook op de sabbat. Die horen bij uitstek bij de rust die in Hem te vinden is en waartoe Hij Gods volk uitnodigt (Mat. 11:28-12:21).

3.3 Het **nieuwe** in Christus' opstanding maakt dat niet meer de zevende, maar de eerste dag van de week in het licht komt te staan. In Hem is de werkelijke rust te vinden (Mat. 11:28-30). Hij is onze sabbat. Het hele leven van zondaars wordt door Hem bevrijd van de last van zonde en schuld. Er straalt licht over alle dagen van de week en over alle volken van de wereld. De komst van zijn rijk zal ons bij de eeuwige sabbatsvrede brengen (Hebr. 4:9). Daarom bidden wij: 'Kom, Heer Jezus' (Opb. 22:20).

4. Zondag, dag voor de kerk

Vanuit het nieuwe dat in Christus gekomen is kunnen ook de blijvende aspecten van het vierde gebod gestalte krijgen. Het gebod tot het **rusten** van eigen werk en inspanning vraagt om concretisering. Juist op zondag leren we rust te vinden in het volbrachte werk van onze Schepper en in het volbrachte lijden van onze Verlosser. Uitgaande van zijn opstanding krijgt de eerste dag van de week in de Schrift profiel. De levende Heer verzamelt zijn gemeente op die dag om zich heen. Hij zendt haar vanuit die dag in het leven van alle dagen om het licht te laten schijnen.

De **samenkomsten** van de gemeente liggen in het verlengde van Israëls 'heilige samenkomsten' op de sabbat. We worden aangespoord de 'eigen bijeenkomsten niet te verzuimen', en wel in het licht van het naderend oordeel van dé dag van de HEER (Hebr. 10:25). Het 'heden' van Gods stem die tot bekering roept, geldt elke dag dat het Woord klinkt (Hebr. 4:1-13). Zijn stem klinkt speciaal zovaak de heilige Schriften in de samenkomsten voorgelezen en verkondigd worden. Christus is de Heer van zijn kerk die Hij in één lichaam samenbrengt.

We willen recht doen aan het daadwerkelijke rusten en aan het **gedenken** van Gods werken. We doen dat wanneer we de zondag vieren en daarin de samenkomsten van de gemeente plaats geven. Als christelijke kerk weten wij ons geroepen het geschenk van deze rustdag dankbaar te aanvaarden en optimaal tot Gods eer te gebruiken. Wanneer die ruimte ons ontnomen zou worden, blijft de zondag een teken van verlangen om de Heer in volle vrijheid te dienen.

Wij sporen elkaar aan die dag zoveel mogelijk vrij te houden van beroepsarbeid en activiteiten die ons afhouden van de eredienst voor de Here, van de ontmoeting als gemeente en van de rust die deze dag typeert. Het vierde gebod komt tot zijn recht wanneer Gods volk van de dag van de Heer geniet door afstand te nemen van de gewone bezigheden (Jes. 58:13).

5. De gemeente als Christus' lichaam

Het dubbele gebod van de liefde is de samenvatting van de wet en de rode draad van alle geboden (Mat. 22:27-40; Rom. 13:8-10). De liefde tot God als het hoogste gebod krijgt gestalte in de samenkomst van de gemeente met haar Heer. In de samenkomsten presenteert de gemeente zich aan Hem die haar Hoofd is.

De liefde tot de naaste komt tot uitdrukking in de wil om samen te komen als gemeente die het lichaam van Christus mag heten. Dit gebod spoort ons aan de samenkomsten niet te verzuimen, maar elkaar in dat opzicht aan te vuren (Hebr. 10:25). In het geheel van het lichaam kan geen deel gemist worden (1 Kor. 12:12-31). Het vieren van de zondag bindt de leden samen tot het ene lichaam, waarin wij in één Geest gedoopt zijn (1 Kor. 12:12-13).

6. Zondag en samenleving

De Gereformeerde Kerken in Nederland hebben de vrije zondag, zoals die onder Gods voorzienigheid in Europa tot ons is gekomen, steeds met dank aan God aanvaard. Het Nederlandse volk heeft echter in groten getale de weg van het geloof in God verlaten en waardeert de zondag vooral als vrije dag. Nu op zondag door de wetgever meer ruimte wordt geboden om te werken en die dag daardoor als dag van de Heer minder beschermd wordt, willen wij publiek en eensgezind, met woord en daad, getuigen van Christus' evangelie. Dat houdt in:

- wijzen op de Schepper van al wat leeft die het ritme van werken en rusten gegeven heeft aan mensen die naar zijn beeld geschapen zijn;
- getuigen van de Verlosser die verloren mensen vrij maakt uit de macht van de zonde en ons in zijn gemeente samenbrengt;
- prijzen van de Geest die beschadigde mensen wil vernieuwen naar het beeld van Christus en ons leidt naar de vernieuwing van hemel en aarde.

We willen de zondag tot eer van de levende Heer en als dag van de christelijke gemeente hooghouden. Ook komen we op voor de handhaving van de zondag als dag van collectieve rust. De God van Israël heeft van meet af aan ook het personeel, de buitenlander en de dieren in de rustdag betrokken (Ex. 20:10; Deut. 5:14). Ook verlangen wij ernaar de viering van de zondag zo vorm te geven, dat die een aantrekkelijk beeld vertoont van rust bij God en gemeenschap bij elkaar. Ons gebed is dat dit voorbeeld en getuigenis ook onze naaste tot Christus nodigt.

In het dagelijks werk, in onze vrije tijd en op de zondag willen we getuigen van Christus zijn door zelf rust te vinden in Hem. Zo willen wij, verenigd op de belijdenis van Zondag 38 van de Catechismus, in deze tijd en onze omstandigheden recht doen aan Gods bedoeling met het vierde gebod en de zondag.

2. Praktisch-ethisch deel

2.1 In een samenleving met mobiele telefoon, laptop, files, tv, internet en e-mail worden veel mensen opgejaagd. Werktijd en vrije tijd vervloeien, ondanks de korte arbeidsweek. Hoog tijd om opnieuw in de leer te gaan bij de Schepper die **werk- en rusttijd** maakte. Christus is Heer van vrijgekochte slaven én van de rustdag.

2.2 Leven en werken zijn nog altijd aan de vloek van de zondeval onderworpen (Gen. 3:15-19). Werken is, ook in een hoogontwikkelde economie en samenleving, voor velen zwoegen (Pr. 1:3). Onderwijs en opleiding leggen een grote druk op jonge en oudere mensen. Daarom is het zo heilzaam dat de Schepper in het ritme van de week een **rustdag** gegeven heeft (Gen. 2:2-3; Ex. 20:8-11; 23:12). Naar Gods voorbeeld en gebod mogen we tot rust komen, leren genieten en terugkijken op het gedane werk. Zo wordt God geëerd als degene die alle werk volbrengt. Niet aan onze prestatie, maar aan zijn zegen is alles gelegen.

2.3 **Eerst komt het rusten** (dat is: neerleggen van werk), daarna het vieren. God heeft zijn scheppend werk volmaakt en legde zo het fundament onder de sabbat. Jezus Christus heeft het werk van verlossing volbracht en legde zo het fundament onder de zondag. Hij schiep tijd om tot rust te komen in zijn nabijheid. Zijn geboden, ook om te rusten, zijn niet zwaar (1 Joh. 5:3; Mat. 11:30). Zo leren we verlangen naar de volkomen rust (Heb. 4).

2.4 De HERE heeft de rust op zijn dag ook geboden om het personeel, de dieren en het land in de rust te laten delen. Die rust heeft ook betekenis voor het Nederlandse volk, de samenleving en economie. God heeft de herschepping (werkelijke 're-creatie') van zijn wereld op het oog. In woord en daad zal de kerk getuigen van de rust bij de Schepper, Verlosser en Vernieuwer van al wat leeft.

2.5 Door te rusten laten we zien dat we beseffen verlost te zijn van slavernij, ook van de eigen zonden, prestaties en de economische wetten. Door de zondag te vieren geven we uitdrukking aan de erkenning van **Christus als Heer**, ook over de rustdag (Mar. 2:28). Als Hij zegt 'Maak je dus geen zorgen voor de dag van morgen', geldt dat des te meer op zondag (Mat. 6:34). Op de rustdag leren we genieten van zijn zorg, zoals Israël in de gave van het manna leerde.

2.6 Ook al kent het Oude Testament weinig directe voorschriften voor de vormgeving van de eredienst op de sabbat, toch krijgt **het vieren** profiel. Bijvoorbeeld in de aanwezigheid van de 'tent van de samenkomst' en de offers, in de 'heilige samenkomsten' van het volk en later in de synagoge. Jezus ging naar zijn gewoonte op sabbat naar de synagoge (Luc. 4:16). In het Nieuwe Testament verschijnt

Christus na zijn opstanding aan leerlingen en vrouwen. Zij komen samen op de eerste dag van de week (Joh. 20; Hand. 20), die door de gemeente 'de dag van de Heer' genoemd wordt (Op. 1:10).

2.7 Christus roept ons tot zijn **gemeente**, die zijn lichaam is. De gemeente bestaat niet uit individuen, maar is het lichaam van Christus, door de kracht van de Geest samengesteld uit vele leden (lichaamsdelen). Wanneer de Verlosser ons tot zijn gemeente roept, is er geen plaats meer voor individualisme.

2.8 In de samenkomst presenteert de gemeente zich als het lichaam dat zich in Christus' dienst stelt. In de **eredienst** stelt zij zich als volk voor haar God om er ernst mee te maken tot Gods rust in te gaan (Heb. 4). Naar het voorbeeld van de oudchristelijke kerk hebben ook wij de tweede kerkdienst nodig om de zondag als een geheel en als gemeente te genieten. Als afwezigheid in de middag- (of avond)dienst toeneemt, moet de gemeente worden onderwezen en gemotiveerd om deel te nemen.

2.9 Het is nodig in het kerkelijk **onderwijs** de samenhang te leren van:

- a. Gods gebod en gewillige naleving ervan,
- b. de gemeente die samenkomt en zelf een levend lid daarvan zijn,
- c. beroepskeuze en persoonlijke verantwoordelijkheid.

We hebben de verkondiging van het Woord en de gemeenschap der heiligen nodig om een christelijke stijl van leven te ontwikkelen.

2.10 Wanneer onder druk van economie en maatschappij **zondagsarbeid** toeneemt, is het nodig elkaar te bepalen bij de noodzaak te rusten van eigen inspanning en bij onze totale afhankelijkheid van Gods zegen. Werk dat in dienst van het evangelie (Mat. 12:4-5) en in het teken van barmhartigheid staat (Mat. 12:6-7) kan nodig zijn. Dit biedt ook kansen om aan de navolging van Christus gestalte te geven. Onder welke omstandigheden (beroeps-)arbeid noodzakelijk is zal overwogen worden in christelijke vrijheid. Zulke weging vindt plaats door te luisteren naar Gods Woord, met gebed om wijsheid en het vragen van raad. Jesaja 58:13 kan daarbij praktisch richting en houvast bieden.

2.11 Gevaar van **regelmatige zondagsarbeid** is dat je aan het ritme van zondagsrust ontwend raakt, dat je geen kracht vindt om zo mogelijk aan één eredienst deel te nemen en dat je jezelf van het gemeenteleven isoleert. Dan is een biddend leven extra nodig om toewijding aan de Heer van het leven en van zijn gemeente te ontvangen. Ook is het goed dat de gemeente om hen die beroepshalve moeten werken, heen gaat staan. Dit kan door gebed en persoonlijke aandacht voor elkaar. In het tijdstip van eredienst wordt zoveel mogelijk met hen rekening gehouden.

2.12 Zondagsarbeid die aanvaard wordt alleen om **financieel gewin** is verwerpelijk, zoals alle geldzucht (1 Tim. 6:9). Immers, 'niemand kan twee heren dienen. Jullie kunnen niet God dienen én de mammon', zegt Jezus, onze Heer (Mat. 6:24).

2.13 De wet van de HERE is richtsnoer van **dankbaarheid** voor de verlossing in Christus. Het vierde gebod helpt ons - in werken en rusten - de heiliging van heel ons leven te ontvangen. De Heilige Geest vervult de gemeente als een tempel. Daar ontvangen zondaars kracht om al de dagen van de week tot Gods eer te leven.

2.14 Christus bevrijdde de sabbat van menselijke wetten die een last op de rustdag legden. Het ontwikkelen van een patroon van zondagsheiliging vraagt **creativiteit**: om te ontdekken wat het goede, het welgevallige en volkomene voor God is (Rom. 12:2). Het vraagt om **liefde** om elkaar daarin tot een hand en een voet te zijn.

2.15 In het beoordelen van en spreken over elkaar is het goed een **levensstijl van geduld en barmhartigheid** te gebruiken. Niet de uiterlijke kenmerken van zondagsarbeid zijn richtinggevend. Het gaat om de motieven, waaronder de afwegingen van zondagsarbeid zijn gemaakt. Ook in dit kader zijn de woorden van de Here Jezus heilzaam: 'Als u had geweten wat bedoeld wordt met: "Barmhartigheid wil ik, geen offers", dan zou u geen onschuldige mensen hebben veroordeeld. Want de Mensenzoon is heer en meester over de sabbat' (Mat. 12:7-8).

2.16 In de geloofsopvoeding is het van belang een persoonlijke en gedeelde levensstijl te ontwikkelen. Daarbij kunnen **huisregels** helpen om rust en vrede op de dag van de Heer te vinden. Huisregels zijn

afspraken tussen volwassenen, waarin duidelijkheid geboden wordt over keuzes van levensstijl inzake het vieren van de zondag (bijv. inzake huiswerk, het gebruik van media, het soort recreatie). De ruimte die de Geest in onze harten wil maken, mag niet door onze drukte verdrongen worden. Tegelijk geeft God de rustdag om te genieten van vrije tijd en ontspanning. Huisregels zijn afspraken die aan de kinderen geleerd worden als persoonlijke vormgeving van zondagsrust. Zo kan de jongere generatie leren in verantwoordelijkheid tot vormgeving van de rust te komen.

2.17 Een aspect van zondagsviering is ook alle vertrouwen op onszelf en eigen werk af te leggen. Alleen Christus is bij machte ons te bevrijden van de slavernij van de vloek en van de macht van zonde. **Bekering** van dode werken is omkeer naar de levende God.

2.18 Een krachteloze en vreugdeloze zondagsviering hangt samen met kleingeloof dat haar kracht niet vindt in Christus als Heer. Daarentegen leidt een levend geloof in Christus, de levende, tot een bezielde en blijde **viering** van de dag van zijn opstanding.

2.19 Gerichtheid op het volbrachte werk van Christus en de vernieuwende kracht van de Geest betekent voor de rustdag: alles **doen** wat een feestelijke viering van de dag van de Heer dient en alles **nalaten** wat daaraan afbreuk doet.

2.20 De samenleving is vervreemd van de zondag als rustdag. De zondag als dag van de kerk speelt zich veelal binnen de grenzen van de gemeente en de huizen af. De gemeente van Jezus Christus zal wegen zoeken om **contact te leggen** met de naaste en hem of haar uit te nodigen iets van de werkelijke rust te proeven. Aan wie tot geloof in Christus komt en zich bij de gemeente voegt willen we uitleggen waarom die dag ons zoveel waard is en laten zien hoe we in vreugde de zondag vieren (vgl. 2.15).

Besluit 3:

de besluiten 1-2 te zenden aan de kerkenraden van de geïnstitueerde gemeenten en aan de regionale groepen gemeenteleden, gevormd uit broeders en zusters die sinds 2003 het verband van de Gereformeerde Kerken in Nederland verlaten hebben.

Gronden:

1. de materie van het vierde gebod en de besluitvorming van de GS Leusden en de GS Zuidhorn in appèl en revisie zijn voor hen mede een aanleiding geweest de kerken te verlaten;
2. het kan onder de zegen van de Here de vrede dienen wanneer de besluiten op deze wijze gecommuniceerd worden. Toezending getuigt ervan dat wij hopen op een begin van toenadering op het punt van vierde gebod en zondag en dat de voorlichting in die kring door de besluiten van de synode gunstig beïnvloed wordt;
3. ook in de publicatie van het rapport in boekvorm, 'Zondag, HEERlijke dag', is door deputaten, hoewel niet volgend uit de opdracht, een handreiking aan bezwaarde broeders en zusters gedaan (hoofdstuk 19).

Besluit 4:

aan deputaten generaal-synodale publicaties op te dragen – mogelijk in samenwerking met andere instanties – ervoor te zorgen dat de tekst van de *Handreiking* beschikbaar is voor de kerken, met aanwijzingen voor het gebruik ervan.

Grond:

het is belangrijk dat de kerkenraden concrete suggesties ontvangen hoe zij de Handreiking in de gemeente kunnen gebruiken in prediking, onderwijs en getuigenis.

Presentatie

Op 22 april presenteren de deputaten hun rapport. Naast het rapport is ook een boek uitgebracht. Daarin is een tweetal hoofdstukken toegevoegd. Een als handreiking naar de broeders en zusters die vanwege deze zaak de kerken verlieten en een over de positie van de CGK en de GKSA in dezen.

Deputaten benadrukken dat het in het rapport gaat om een kwestie uit de ethiek, te omschrijven als het luisteren naar het Woord van God, het overwegen van de heilshistorische weg en het wegen van de eigen maatschappelijke context. De confessionele verankering is daarbij de belangrijkste notie, tezamen met het gegeven van de exegetische vrijheid.

Deputaten nemen bij de behandeling van dit thema het uitgangspunt in Christus. Wat betekent het dat Hij de wet vervulde voor onze viering van de zondag op de eerste dag van de week als rustdag. Er zijn geen glasheldere uitspraken op dit punt in de Bijbel, zodat de kerk, evenals bijvoorbeeld inzake de leer van de Drie-eenheid, de heilshistorie moet overwegen. Deputaten geven aan zich niet sec te beroepen op de leiding van de Geest bij de invulling van de zondag, maar constateren slechts hoe de kerk in de loop van de geschiedenis is gekomen tot de huidige opstelling inzake het vraagstuk sabbat en zondag.

Het is niet de bedoeling van deputaten te komen tot een leeruitspraak die bovenop Zondag 38 van de HC komt. Het onderdeel 'Onderwijs en getuigenis' uit het rapport beoogt een handreiking te zijn met een onderwijzend gedeelte en handvatten aan te reiken voor de levensstijl. Geprobeerd is om alle aspecten zuiver neer te zetten. Dat heeft tot resultaat een genuanceerde verhandeling.

Bespreking

De eerste twee rondes van de bespreking vinden plaats op 13 en 20 mei. Daarbij zijn van deputaten aanwezig dr. E.A. de Boer, ds. P.L. Voorberg, ds. K. de Vries (niet op 20 mei) en J. Westert. Ook zijn aanwezig de adviseurs drs. A.L.Th. de Bruijne, Prof. dr. M. te Velde en drs. J.P. de Vries. We schuiven de bespreking tijdens de beide dagen in elkaar omdat er veel punten in beide rondes aan de orde kwamen die nauw onderling verbonden waren.

Voorstel Gelderland

Ds. Leeffink, afgevaardigde namens Gelderland, spreekt zijn verbazing erover uit dat de commissie en deputaten het voorstel van de PS Gelderland om te komen tot een algemene uitspraak (Acta art. 25) zien als een tegenvoorstel. Zijns inziens heeft de PS niet meer willen doen dan het zetten van een dikke streep onder het rapport 'Zondag HEERlijke dag' van deputaten. Waarom zijn we benauwd om nu een algemene uitspraak te doen, waarin de link tussen het 4^e gebod en de zondag duidelijk wordt gelegd? Hij pleit er daarom voor om in de preambule duidelijk te verwoorden wat de bedoeling is van het stuk. Dat voorkomt onduidelijkheden over de vraag of het eventueel als een leeruitspraak opgevat moet worden. Ds. De Graaff, eveneens afgevaardigde namens Gelderland, sluit zich hierbij aan. Hij pleit voor een duidelijke uitspraak. De geconstateerde onrust op zich is niet onheilzaam, maar die moet je niet voeden door een onduidelijke uitspraak te doen. Hij geeft aan een zinsnede op te willen nemen die aangeeft dat de viering van de zondag dus mede gefundeerd is op het 4^e gebod.

Handreiking

Oud. Van Hoffen ziet niets in de aangereikte handreiking. Het rapport geeft een prachtig en gedetailleerd overzicht en biedt materiaal voor verdere studie. Hij zou het betreuren als al dat materiaal dat geboden wordt zou ingeperkt worden tot de handreiking. Er staat zoveel meer in. Laten we daarom afzien van het doen van een handreiking en het materiaal aanbieden aan de kerken als studiemateriaal. Verder wil hij niet gaan. Er is geen noodzaak voor deze handreiking. De kerken hebben aan de drie formulieren van eenheid echt genoeg als het gaat over de zondag. Deze of andere formuleringen boven Zondag 38 zijn gedoemd te verdwijnen in de cultuur. Alleen Zondag 38 is waardevast gebleken, door de eeuwen heen. Hij kondigt daarom een tegenvoorstel aan waarin het resultaat van het onderzoek in de aandacht van de kerken wordt aanbevolen om te dienen bij het onderling gesprek in de kerken.

Ds. Ophoff vindt in de handreiking veel te weinig terug van het spanningsveld waarin de kerken anno 2005 verkeren: het spanningsveld tussen een volstrekt gesecculariseerde wereld en een kerk die zich naar Gods geboden wil richten. Werken op zondag is allang geen ver van ons bed show meer, maar menigeen wordt er elke zondag mee geconfronteerd: de boer wiens koeien geïnsemineerd worden, de bedrijfsleider die om economische redenen in volcontinuïdient moet laten werken en zo vele voorbeelden meer. Met die werkelijkheid zullen de kerken zich meer moeten confronteren. Verder pleit hij voor aandacht van mensen die van buiten bij de gemeente van Christus komen. Hij mist de missionaire component in het rapport. Door de adviseurs, onder andere door drs. de Bruijne, zijn zeer werkbare adviezen gegeven. Deze zullen meer verwerkt moeten worden. Zijns inziens ligt het belang

van het rapport in de praktische betekenis. We moeten voorkomen dat we in kerkelijke discussies verzeild raken of een exegese wel of niet houdbaar is. Hij raadt een heruitgave door de synode van het rapport daarom sterk af. Als deputatenrapport biedt het studiemateriaal maar houdt het ook zijn relatieve betekenis. Een synode kan zo'n stuk niet van een goedkeuring voorzien. Dan gaan allerlei dingen een eigen leven leiden. Hij geeft deputaten toe dat 'alleen Zondag 38' de onrust in de kerken niet voorkomen heeft. Maar dit brede onderwijs zal dat ook niet. Daarom graag een kernachtige formulering, waarin de vrijheid in Christus centraal staat. Hij pleit voor een voortgezette opdracht aan deputaten om nog deze synode te komen met een nieuwe handreiking waarin ook rekening gehouden wordt met de secularisatie en de missionaire plaats van de gemeente. Sober, kernachtig en feestelijk.

Oud. Greving denkt in een andere richting. De conclusies zijn te voorzichtig. Laten we niet vergeten dat de rustdag niet een dag van de kerk, maar een dag van de wereld is. Het is een universeel gebod. Hij vindt daarom te weinig van Gen. 2: 1-3 terug in het rapport. Zijns inziens moet de vraag of het rusten op zondag een goddelijk gebod is met ja worden beantwoord. Hij pleit voor nauwere aansluiting bij de Westminster Confessie.

Ds. Niemeijer legt de vinger bij de eigen inkleuring door deputaten. Hadden we andere deputaten, dan hadden we ook een ander rapport. Vergelijk ook de adviezen die binnengekomen zijn. Die eigen inkleuring geeft niet, want er is duidelijk sprake van een principiële homogeniteit, waar hij dankbaar kennis van neemt. Maar het eerste zo zijnde, geeft hij de vergadering een zestal punten in overweging die aan de besluiten zouden kunnen worden toegevoegd en vastleggen wat geldt en altijd al gold. Probeer de consensus te verwoorden is zijn advies.

Ook prof. Te Velde pleit ervoor het consensuskarakter van het stuk te blijven behartigen. Bedenk dat de handreiking niet contextloos gelezen zal gaan worden. Verder vraagt hij zich af waarom er zo weinig vanuit hermeneutisch perspectief is geredeneerd. Hebben wij precieze voorschriften in het NT nodig om tot een gelovige heiliging van de zondag te kunnen komen? Wat is de betekenis van de woorden in 1 Kor. 2: "Maar wij hebben de zin van Christus" in dit verband?

Deputaten geven aan wat huns inziens de status van het rapport is, namelijk een discussiestuk. Je moet de handreiking niet lezen als een bezweringsformule. De hernieuwing van de overtuiging rondom deze vragen moet nog beginnen. Leest u daarom deze handreiking als werkmateriaal, niet als gecondenseerde waarheid.

Zondagsarbeid

Ds. Siegers vraagt aandacht voor onderdeel 2.10. Het is goed als deputaten heen gaan staan om mensen die op zondag arbeid moeten verrichten, maar kan er niet meer gezegd worden, zonder in de valkuil te stappen van dit mag niet en dat mag wel. Er is toch arbeid die je gewoon moet mijden als christen. Hij vraagt om een nadere precisering van de opmerking in 2.12: meerdere verdienste. Dat is een rekbaar begrip. Kan niet iets gezegd worden in de zin van: louter financieel gewin? Ds. Ophoff zet hier enkele kanttekeningen bij. Hij vindt het een nadeel als uit sommige beroepen christenen helemaal zouden verdwijnen. Dan wordt daar het christelijk geluid niet meer gehoord. En wat is financieel gewin in relatie bijvoorbeeld tot werken van noodzakelijkheid. Mag – het gaat om het voorbeeld – een verpleegster uit financieel gewin op zondag werken? Hij ziet meer onduidelijkheid optreden dan de zo gewenste duidelijkheid.

In tweede ronde vraagt ds. Siegers aandacht voor 2.16. Qua soortelijk gewicht past dit niet bij de andere onderdelen onder 2. Hij kondigt een amendement aan om 2.16 daarom gewoon te schrappen.

Exegese

Ds. Ophoff plaatst kanttekeningen bij de uitgangspunten van deputaten. Zijns inziens is duidelijk heen gewerkt naar de conclusie die getrokken moest worden. Dat deputaten dus helemaal vrij waren betwijfelt hij. Aan de hand van de interpretatie van een aantal teksten (Hebr. 4 o.a.) toont hij aan dat deputaten zowel selectief te werk zijn gegaan – met het onderwijs uit het begin van het boek Handelingen wordt weinig gedaan – als speculatief: "het is mogelijk dat". De opmerking van deputaten dat een aanvankelijke geloofsbeslissing onder leiding van de Heilige Geest tot een overtuiging is gegroeid vindt hij sterk aanvechtbaar. Dat zou dan aangetoond moeten worden met bewijzen uit de Schrift zelf. Deze worden niet gegeven.

Ds. Noort denkt in dezelfde lijn. Hij geeft aan de hand van de exegese van een aantal teksten aan dat deputaten wel erg veel het elastiek hanteren om tot de gewenste uitspraak te komen. Zijn conclusie is dat het rapport en de handreiking voor de punten in geding als basis een aantal op z'n best mogelijke, en op sommige punten aanvechtbare exegeses kennen. Het is daarom zeer geschikt voor verdere studie, maar ongeschikt om op welke wijze dan ook van enige kerkelijke status te voorzien. Bovendien

zal verdere regelgeving, op welke wijze dan ook, uiteindelijk meer vragen oproepen dan beantwoorden. Het geheel ademt te veel de gedachte van een compromisformule. Dat werkt niet, heeft de geschiedenis geleerd. Hij wijst daarbij op de uitspraken van de synode van Utrecht 1905. Hij komt daarom met een tegenvoorstel waarin wordt uitgesproken dat er geen handreiking aan de kerken zal worden gedaan zoals voorgesteld.

Deputaten geven aan steeds de bandbreedte te hebben willen zoeken binnen het rapport van de veelheid aan Bijbelse gegevens: wat is de minimale en wat de maximale conclusie die je kunt trekken? Daarmee is niets bewezen. Nee, natuurlijk niet. Maar binnen die breedte zoek je naar consensus met elkaar. Verder willen deputaten niet zeggen, met hun opmerkingen over de werking van de Heilige Geest, dat er een geopenbaarde waarheid na de bijbel is ontstaan, zoals de katholieke kerk die kent.

Adviseur De Bruijne tenslotte merkt op dat er zijns inziens te weinig geogst wordt in het rapport. Geef kort en kernachtig aan waar je voor staat en wat je wilt zeggen. De geldigheid van het 4^e gebod voor de kerk van nu is nooit ter discussie geweest. De relatie tussen het 4^e gebod en de zondag is volgens hem ook niet de kern. Het probleem is tweeledig: de aard van de rust (voor de eredienst of als doel in zich) en het verplichtend karakter ervan. De winst kan geboekt worden door die elementen die vanuit de bijbel als blijvend aan te merken zijn op de voorgrond te zetten. Dan zal de discussie echt wel doorgaan, maar kunnen we misschien na dit rapport samen wel weer een stap verder komen.

Na deze eerste twee ronden geven deputaten aan met veel praktische zaken die aangereikt zijn moeiteloos akkoord te kunnen gaan. Een herschrijven van de handreiking zien ze niet zitten. Dat zouden eigenlijk anderen dan moeten doen die er weer fris tegenaan kijken. De idee geen handreiking uit te geven is strijdig met de opdracht van Zuidhorn. Tegelijkertijd geven deputaten aan bescheiden te willen blijven. Met dit rapport is echt niet het laatste woord over dit onderwerp in de kerken gezegd.

Voortzetting 9 september

De bespreking wordt 9 september voortgezet en afgerond. Deputaten hebben tijdens het zomerreces de opmerkingen en aangekondigde eventuele amendementen verwerkt in een nieuwe tekst voor de handleiding. Centraal voor deputaten blijft de uitdrukking: Christus is onze sabbat. Hij is uitgangspunt en vervulling. Tegelijkertijd vormen de teksten uit Hebrreeën en Openbaring net te weinig exegetisch houvast om daar een naadloze overgang uit te concluderen van sabbat naar zondag, met de consequenties van het rusten van dien. Wel vormen deze teksten een ethische basis voor onze invulling van de zondag. Zonder het aspect van de rust verdwijnt iedere mogelijkheid tot een nieuwtestamentische concretisering van het 4^e gebod.

Inhoudelijk komt er vanuit de vergadering weinig kritiek meer op deze versie. Ds. Ophoff heeft nog wel moeite met onderdeel 2.9 van het praktisch-ethische deel. Hij vindt dat hierin te veel vanuit het gebod gesproken wordt, vgl. ad a, wat zijns inziens af doet aan het onderwijzend deel. Hij stelt daarom per amendement voor om dit te vervangen door een tekst die meer de nadruk legt op de waarde van de zondag voor de dienst aan de Here. Deputaten spreken van koudwatervrees. Het is belangrijk om in het onderwijs de samenhang te leren. Het amendement wordt verworpen met 9 voor en 27 stemmen tegen. Een tweede amendement van ds. Ophoff wordt aangenomen met 23 stemmen voor, 3 onthoudingen en 10 tegen. Het betreft de slotzin van deel 1 van het onderwijzend gedeelte: Letterlijk zegt die naam: de eerste weekdag is de *Heerlijke* dag. Dat kun je z.i. niet waarmaken. Vandaar dat zijn voorkeur uitgaat naar de oorspronkelijke tekst.

Een ander punt betreft meer praktische kanten van het voorstel. Moet de synode een handreiking vaststellen of gaat dat te ver. De oud. Hup en Van Hoffen vinden het niet raadzaam om deze handreiking als synode vast te stellen. Daarmee krijgt het een kerkelijke ijking en kan het gaan functioneren als een soort 4^e formulier van eenheid. Bovendien zien zij in het rapport veel prachtig materiaal aangereikt voor verdere studie in de kerken. Zij stellen daarom voor om het rapport in boekvorm en de handreiking als brochure uit te geven en in de aandacht van de kerken aan te bevelen, overeenkomstig de opdracht die de GS Zuidhorn deputaten meegaf. Verder tonen ze zich verheugd met besluit 3 om een en ander ook toe te sturen aan de broeders en zusters die ons, mede vanwege de problematiek rondom het 4^e gebod, in de afgelopen jaren hebben verlaten. Deputaten geven aan dat de vergadering wel degelijk deze handreiking vaststelt. Zij maakt immers deel uit van de besluittekst. Bovendien wordt daarmee ook tegemoet gekomen aan de wens van de PS Gelderland dat de GS een algemene uitspraak doet over dit thema. Maar dat het in een synodale

besluittekst staat wil nog niet meteen zeggen dat het ongeoorloofd zou zijn hiermee van mening te verschillen. Het heeft niet het gezag van een belijdenisgeschrift. Van het binden van de gewetens is dan ook geen sprake.

Het amendement Hup/Van Hoffen wordt vervolgens met 4 stemmen voor en 32 tegen verworpen.

Een laatste praktisch punt betreft het voorgestelde besluit 5, waarin deputaten de opdracht willen krijgen om de kritiek en de aanvullingen te verwerken in een herziene editie van hun rapport. Een aantal leden van de vergadering acht dit ongewenst. Dat valt buiten de actieradius van ons als synode. Bovendien zou er dan een soort van synodale ijking komen van het gehele rapport. Ds. Ophoff dient daarom een amendement in om besluit 5 te laten vervallen. Wat deputaten op persoonlijke titel doen met hun studie is geheel aan hen, maar er dient geen uitgave te komen onder de vlag van de synode. Dat suggereert meer eenheid dan waargemaakt kan worden. Het amendement wordt met 22 stemmen voor, 13 tegen en 1 onthouding aanvaard.

Hierna komt het geamendeerde voorstel in stemming. Dit wordt aanvaard met 35 stemmen voor en 1 onthouding.

De preses rondt de bespreking af met de volgende woorden:

Het was een beladen onderwerp: de vaststelling van een positieve en concrete handreiking over de zondag. De zaak van het vierde gebod was voor een aantal broeders en zusters immers een van de voornaamste redenen om de avondmaalseenheid met ons te verbreken en een nieuw kerkelijk leven op te bouwen. Er is in de afgelopen jaren veel en intens gebeden in de kerken rond dit onderwerp: om wijsheid en gehoorzaamheid. En dat gebed is er nog! En het blijft ook nodig.

Alle commotie rond dit onderwerp maakt ons klein. Wat zijn er een woorden gesproken! En dat zo'n handreiking nodig is! Het maakt ons nederig en drijft ons tot gebed. Wat hebben we ook op dit gebied een vergeving nodig. En wat een groei in fijngevoeligheid en onderscheidingsvermogen! Wat zijn en blijven wij beginners, en wat is de HERE rijk aan wijsheid en groot in heiligheid. Wij kunnen niet zonder Christus en zijn Geest!

We konden komen tot besluitvorming. We stelden geen bezweringsformule vast over een turbulent verleden. Maar we zochten vanuit het vierde gebod naar een nieuwe start: om in biddend opzien tot God te trachten tot vernieuwde overtuiging te komen ten aanzien van het rusten op en vieren van de zondag en de plaats daarvan in de verlossing en heiliging van alle dagen van het leven. De handreiking is geen eind, maar een nieuw begin! We leven in een steeds onchristelijker wordende samenleving. De zondag staat onder druk. Daartegen baten geen mooie mensenwoorden of weldoortimmerde synodebesluiten, maar alleen het Woord van God. Onze gehoorzaamheid daaraan vernieuwen is het doel van de handreiking.

In die handreiking komt de verbondenheid met de kerk in vroeger eeuwen tot uiting. Hopelijk schept ze ook een consensus vandaag! Intern. Maar ook naar de broeders en zusters van de zgn. nieuwe vrijmaking. We realiseren ons dat er bij hen en onder ons zullen zijn die uit heel onderscheiden posities voor andere accenten aandacht hadden willen zien: de een strakker vanuit het gebod, de ander meer vanuit de vrijheid in Christus. Toch hopen we dat deze handreiking dienstbaar zal zijn aan herstel van kerkelijke eenheid en aan een krachtige overtuiging en een gezegend en geheiligd leven binnen de kerken. We zijn onderweg naar een toekomst waar het eeuwig sabbat zal zijn: een heerlijke en actieve rust die alle dagen doorgloeit en stempelt.

Artikel 23

21-05-2005

Vierde gebod en zondag – bezwaar tegen taakopvatting deputaten

Voorstel: commissie Holland-Noord/Utrecht

Materiaal:

brief d.d. 8 september 2004 van de Gereformeerde Kerk te Nijmegen, waarin de raad de synode verzoekt uit te spreken:

1. het deputaatschap vierde gebod en zondag heeft in de brochure Sabbat en Zondag ten onrechte geen aandacht besteed aan de fundering van 'de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod' (citaat opdracht Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 13, besluit 1);
2. het deputaatschap vierde gebod en zondag heeft in de brochure Sabbat en Zondag ten onrechte slechts uitvoerig de opvatting toegelicht waarom de zondag als rustdag niet gegrond zou zijn op een goddelijk gebod, en daarmee geen goede uitvoering gegeven aan de opdracht en instructie om de kerken te dienen met "een positieve Schriftuurlijke handreiking inzake de zondagsrust in de 21e eeuw in het licht van het vierde gebod" (citaat opdracht GS Zuidhorn, Acta art. 13, besluit 1, grond 4);
3. de generale synode betreurt daarom de verschijning en verspreiding van deze brochure en neemt de inhoud ervan niet voor haar rekening, omdat de inhoud niet voldaan heeft aan de opdracht om "de kerken te dienen bij het onderling gesprek op dit punt" (citaat opdracht GS Zuidhorn, Acta art. 13, besluit 2).

Besluit:

aan het verzoek niet te voldoen.

Gronden:

1. de opvatting van de raad dat de artikelenreeks 'Sabbat en Zondag' de door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 gevraagde Handreiking was berust op een misverstand; deze artikelen gaven slechts een overzicht van de ontwikkelingen die geleid hebben tot de situatie na de Generale Synode van Leusden 1999 en de GS Zuidhorn; overigens heeft de artikelenreeks dit misverstand in de hand gewerkt door in het begin verwachtingen te wekken ("Het doel [van deze artikelen] is dat we vanuit een nieuwe eenheid met nieuwe vreugde gaan genieten van de rustdag die God ons geeft en ons bezinnen op een goede verdediging van deze dag in de 24-uurs economie van de 21^e eeuw");
2. deputaten waren niet gehouden de besluiten van de GS Leusden en de GS Zuidhorn te verdedigen of te weerleggen, maar meenden in de toenmalige situatie de kerken het beste te kunnen dienen met de genoemde artikelen; omdat de artikelenreeks een voorlopig karakter had, laat de synode de inhoud van de artikelen voor rekening van deputaten;
3. de synode constateert dat deputaten met het deputatenrapport 'Zondag HEERlijke dag' hebben willen voldoen aan de opdracht van de GS Zuidhorn.

Het voorstel wordt aangenomen met 1 onthouding.

Artikel 24

21-05-2005

Vierde gebod en zondag – reactie op deputatenrapport

Voorstel: commissie Holland-Noord / Utrecht

Materiaal:

een aantal opmerkingen van J.N. Schilder te Den Helder, ontvangen per e-mail d.d. 20 februari 2005, naar aanleiding van het rapport van deputaten vierde gebod en zondag.

Besluit:

de brief voor kennisgeving aan te nemen en ter informatie ter hand te stellen aan deputaten vierde gebod en zondag.

Grond:

omdat indiener geen lid van één van de Gereformeerde Kerken is, is de synode niet gehouden zijn brief te behandelen.

Het voorstel wordt aangenomen met 1 onthouding.

Artikel 25

09-09-2005

Algemene uitspraak vierde gebod en zondagsviering

Voorstel: commissie Holland-Noord/Utrecht

Materiaal:

1. brief van de PS Gelderland d.d. 19 januari 2005 met het voorstel een algemene uitspraak te doen over de verhouding tussen het vierde gebod en de zondagsviering. En wel als volgt: "In gehoorzaamheid aan de Schrift, in gelovig antwoord op de leiding van de Heilige Geest en in verbondenheid met het onderwijs van de kerk over de betekenis van de sabbat volgens het vierde gebod zoals verwoord in zondag 38 van de Heidelbergse Catechismus, kennen de Gereformeerde Kerken aan de zondag de bijzondere waarde van rustdag toe."
Voor de argumentatie verwijst de PS Gelderland naar de brief van de Gereformeerde Kerk te Hattem-Centrum aan de classis Hattem, d.d. 8 november 2004. De kerk te Hattem-Centrum noemt het rapport van het deputaatschap vierde gebod en zondag een goed en leerzaam rapport, maar uit de vrees dat wanneer de GS over dit onderwerp niet een algemene uitspraak doet, de onduidelijkheid in de kerken niet wordt weggenomen. Want er zijn veel broeders en zusters die menen dat de Bijbelse fundering van de zondag in geding is;
2. brief van de kerk te Nijmegen d.d. 8 september 2004, waarin wordt gevraagd om een algemene uitspraak over het karakter van de zondag als dag des Heren, in de volgende bewoordingen:
 - a. in gehoorzaamheid aan de Schrift, in gelovig antwoord op de leiding van de Heilige Geest en in verbondenheid met het onderwijs van de kerk over de betekenis van het vierde gebod zoals verwoord in Zondag 38 van de Heidelbergse Catechismus kennen de Gereformeerde Kerken aan de zondag de bijzondere waarde van rustdag toe naar het voorbeeld van Israëls sabbat;
 - b. bovengenoemde uitspraak laat onverlet, dat er binnen de Gereformeerde Kerken meerdere, niet te veroordelen visies bestaan op de precieze verhouding tussen sabbat en zondag;
3. brief van de kerk te Ten Boer d.d. 14 februari 2005, waarin adhesie wordt betuigd aan het voorstel van de PS Gelderland; rapport d.d. 17 februari 2005 van deputaten van de Free Reformed Churches of Australia, waarin zij te kennen geven dat zij volledig staan achter het voorstel van de PS Gelderland; en brief van de kerk te Spakenburg-Noord d.d. 15 februari 2005 waarin wordt verzocht de uitspraak waar de PS Gelderland om vraagt een plaats te geven in de conclusies van het rapport van deputaten vierde gebod en zondag en te verwerken in het gedeelte 'Onderwijs en getuigenis';
4. brieven van de broeders L.A. de Rijke te Vrouwenpolder d.d. 11 januari 2005 en B. van der Ros te Bilthoven d.d. 1 februari 2005, alsmede een brief van br. J.F. de Leeuw samen met zes andere broeders en zusters d.d. 11 maart 2005, waarin adhesie wordt betuigd aan het voorstel van de PS Gelderland; brief van br. C.A. Kabboord te 's-Heer Arendskerke c.s. d.d. 26 januari 2005, met verzoek om een algemene uitspraak;
5. brief van br. P. Dorland te Hattem d.d. 12 februari 2005 die vraagt elke vorm van bovenschriftuurlijke binding te vermijden en daarom aan het verzoek van de PS Gelderland niet te voldoen.

Besluit:

geen afzonderlijke algemene uitspraak te doen over de verhouding tussen het vierde gebod en de zondagsviering.

Gronden:

1. de synode wil geen bindende uitspraak doen die verder gaat dan wat in onze gereformeerde belijdenissen reeds is uitgesproken;
2. de door de synode aanvaarde 'Handreiking' biedt nu ten aanzien van de verhouding tussen het vierde gebod en de zondagsviering de duidelijkheid waarom gevraagd is.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 26
Dordrecht 1618-1619

09-09-2005

Voorstel: commissie Holland-Noord/Utrecht

Materiaal :

1. brieven van de Gereformeerde Kerk te Langeslag d.d. 9 februari 2005, brs. B.J. Welink d.d. 27 november 2004, ds. J.M. Goedhart d.d. 23 november 2004, J. 't Hart d.d. 7 januari 2005, H.R. Flipse, L. Groeneveld, C.A. Kabboord, M.C. Tolhoek d.d. 26 januari 2005.
 Hierin wordt betoogd dat de 'zes regels van Dordt' ingevolge de uitspraak van de synode te Dordrecht 1893 (Acta, art. 163) en de toepassing ervan (art. 225) na de Vereniging van de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederduitsch Gereformeerde Kerken
 - bewust in een bepaalde volgorde staan;
 - nog altijd rechtsgeldig zijn en officieel gezag in de kerken hebben;
 - dat kerkenraden haar predikanten aan die uitspraak moeten (kunnen) binden.
 Gevraagd wordt:
 - a. uit te spreken dat de kerken de zpgenaamde zes regels van de nationale synode van Dordt (1618-1619) met betrekking tot het vierde gebod van de HERE altijd voor vast en bondig hebben erkend en dat er nooit een uitspraak is gedaan door een generale synode dat deze uitspraken hun geldigheid hebben verloren; dat evenmin bewezen is dat deze in strijd met Gods Woord hebben gefunctioneerd; daarom is het kerkenraden nog altijd toegestaan de predikant c.q. de prediking te binden;
 - b. een eenduidige uitspraak te doen, waarbij recht gedaan wordt aan de zes regels van Dordrecht, zodat de kerken op de uitspraak reageren en de discussie niet meer over een preekcoupure gaat;
2. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 52, besluit 2, grond 3: 'in de behandeling van het appèl was het minder zinvol om te verwijzen naar een uitspraak van de Dordtse synode uit de 17e eeuw die in de kerken geen officieel gezag heeft';
3. rapport deputaten vierde gebod en zondag 'Zondag, HEERlijke dag' (par.15.4).

Besluit:

1. uit te spreken dat de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 ten onrechte als één van de gronden voor haar besluit inzake verzoeken om revisie van de Generale Synode van Leusden 1999 aanvoerde dat de zes regels van de nationale synode te Dordrecht 1618-'19 geen officieel gezag in de kerken hebben. Dat deze regels wel officieel gezag hebben betekent overigens niet dat ze de kracht van een leeruitspraak hebben;
2. aan de overige verzoeken niet te voldoen.

Gronden:

1. de zes regels van de nationale synode te Dordrecht 1618-1619 zijn opgesteld in een situatie van meningsverschil over de fundering van de zondagsrust. Zij vormen geen aanvulling op de Drie Formulieren van Eenheid. Van eventuele voortgaande behandeling is het niet gekomen, omdat eeuwenlang geen nationale synode meer gehouden kon worden;
2. deze regels hebben inhoudelijk waarde als getuigenis van eenzelfde worsteling die de Gereformeerde Kerken vandaag doormaken om de overtuiging op het punt van het vierde gebod en de zondag als geschenk van Christus te vernieuwen;
3. deze regels zijn nooit bedoeld geweest als leerregels waaraan de prediking getoetst en gehouden kan worden. De vaststelling van het ondertekeningsformulier in dezelfde zitting gaf voldoende waarborg. De eenheid van het geloof op het punt van de betekenis van het vierde gebod wordt voldoende in Zondag 38 van de Catechismus uitgedrukt. De regels hebben wel in de loop der tijd zeker moreel gezag gekregen;
4. deze regels kunnen bijna vier eeuwen later niet meer voldoen om alle vragen van levensstijl inzake en betekenis en implicaties van het vierde gebod en de zondag nu te beantwoorden, gezien hun worteling in een andere maatschappelijke situatie, een gewijzigde verhouding van kerk en overheid en de gedateerde theologische wijze van argumentatie;
5. deze regels kunnen bovendien niet het laatste woord en een complete uitspraak op dit punt zijn, omdat enkele belangrijke dingen niet genoemd worden, zoals Jezus Christus als Heer van de

- sabbat, het nieuwe dat in Hem ten opzichte van het oude verbond gekomen is en zijn opstanding op de eerste dag van de week;
6. de Generale Synode van Dordrecht 1893 heeft de formele kerkrechtelijke geldigheid van de zes regels niet vervallen verklaard; deze geldigheid wordt echter opgerekt wanneer deze regels gebruikt worden om vandaag te beslissen over bij voorbeeld de marge van wat in prediking en onderricht over het verband tussen sabbat en zondag mag worden gezegd of over alle vragen naar zondagsarbeid in de hedendaagse samenleving;
 7. de 'Handreiking' die door de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 in de aandacht van de kerken wordt aanbevolen, kan eenzelfde vrede-stichtende functie vervullen als waarvoor destijds de regels van Dordt bedoeld waren.

Bespreking

Niet alle afgevaardigden vinden de formulering even helder. Zuidhorn heeft kennelijk ten onrechte gezegd dat de regels van Dordt geen officieel kerkelijk gezag meer hebben, maar in de gronden wordt hierop nogal wat afgedaan: het is een getuigenis, het zijn geen leerregels, ze voldoen niet meer, we moeten ze oprekken. De vraag is dan: wat blijft er nog over van het kerkelijk gezag?

Een ander vraagt zich af of het verstandig is nu weer een uitspraak te doen over de geldigheid. Je krijgt dan een zigzagbeleid waarvoor we moeten waken. Hij pleit ervoor de suggestie van adviseur Te Velde over te nemen en een aantal historici te laten toetsen hoe het nu zit met die geldigheid voor vandaag.

De commissie antwoordt dat door een van de brieven-schrijvers huns inziens overtuigend is aangetoond dat deze regels nog steeds geldigheid hebben in onze kerken. Tegelijkertijd willen de brieven-schrijvers kerkenraden en predikanten dusdanig hieraan binden dat de zes regels gaan fungeren als vierde formulier van eenheid. Die kant heeft de commissie niet willen honoreren. De omstandigheden nu verschillen hiervoor te veel met de tijd waarin deze regels zijn geformuleerd. Vandaar dat er in de gronden genuanceerd over gesproken wordt. Dordt kan en mag niet fungeren als het einde van alle tegenspraak, gelet ook op de theologische onderbouwing ervan.

Ds. Ophoff is bang dat de zaak toch wat in het luchtledige blijft hangen en dient een ordevoorstel in om een drietal historici een marginale toetsing te laten verrichten naar de geldigheid voor nu. De commissie ontraadt dit. Dat historisch onderzoek is gedaan door een van de schrijvers. Je blaast de zaak erg op als je het op deze wijze wilt aanpakken. Het is wat grotesk als je met deze vraag naar genoemde historici toe stapt. Het ordevoorstel wordt met 10 stemmen voor en 21 tegen verworpen.

Hierna komt het voorstel in stemming. Het wordt aangenomen met 29 stemmen voor en 2 onthouding. De leden van de GS Zuidhorn en de GS Leusden zijn buiten de stemmingen gebleven.

Inhoudsopgave

Artikel 21	<i>Revisie Acta GS Heemse 1984-'85</i>	3
Artikel 22	<i>Rapport deputaten vierde gebod en zondag</i>	3
Artikel 23	<i>Vierde gebod en zondag – bezwaar tegen taakopvatting deputaten</i>	15
Artikel 24	<i>Vierde gebod en zondag – reactie op deputatenrapport</i>	15
Artikel 25	<i>Algemene uitspraak vierde gebod en zondagsviering</i>	16
Artikel 26	<i>Dordrecht 1618-1619</i>	17
	<i>Inhoudsopgave</i>	19

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk III

Kerkregering

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 3 – Kerkregering

Deputaten kerkrecht en kerkorde

Artikel 27

30-09-2005

Rapport deputaten kerkrecht en kerkorde

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 16, besluit 3, waarin de opdrachten staan voor de deputaten kerkrecht en kerkorde ten aanzien van (verkort weergegeven):
 1. status en rechtseffect van generaal-synodale besluiten en dergelijke;
 2. digitalisering van Acta;
 3. aanpassing van de tekst van art. 8 KO;
 4. de mogelijkheden van geestelijke verzorging in zorginstellingen en justitiële inrichtingen;
 5. de beperking van het aantal appèlinstanties bij plaatselijke geschillen;
 6. een tweede beroepsinstantie bij een geschil tussen predikant en zijn kerkenraad;
 7. criteria voor revisieverzoeken;
 8. doop van Nederlandse aspirant adoptief kinderen;
 9. kerkrechtelijke vragen m.b.t. Bijbelvertaling;
 10. de tekst van art. 70 KO;
 11. aanvullende maatregelen van vermaan;
 12. herziening van de kerkorde;
 13. de kerkelijk werker;
2. rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde;
3. brief van deputaten d.d. 29 augustus 2005, waarin deputaten medelen de onderwerpen genoemd onder materiaal 1.1 en 1.7 niet te hebben kunnen afronden en waarin ze voorstellen deze als opdracht aan nieuw te benoemen deputaten mee te geven.

Besluit 1.

- a. met dankbaarheid er kennis van te nemen dat het proces van digitalisering van de Acta van de generale synoden sinds 1892 is gestart;
- b. kennis te nemen van de mededeling van deputaten dat zij hun onderzoek naar mogelijke verheldering op het punt van status en rechtseffect van generaal-synodale besluiten en dergelijke en de bezinning op criteria voor revisieverzoeken niet meer tijdens de zittingsperiode van de synode zullen kunnen afronden.

Besluit 2:

deputaten kerkrecht en kerkorde te déchargeren van de vele door hen verrichte werkzaamheden.

Grond:

deputaten hebben grondige aandacht besteed aan de vele opdrachten die de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 hen op de schouders heeft gelegd. In hun rapport geven ze goede verantwoording van hun werkzaamheden. De Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 heeft zo in veel zaken besluiten kunnen nemen. Het is alleszins te billijken dat deputaten niet alle opdrachten hebben kunnen uitvoeren.

Besluit 3:

deputaten kerkrecht en kerkorde te benoemen met de opdracht:

1. te onderzoeken ten aanzien van welke generaal-synodale besluiten, bepalingen, handreikingen, regelingen, richtlijnen e.d. nog verheldering nodig is op het punt van status en rechtseffect en daarover voorstellen te doen;
2. zich te bezinnen op de criteria waaraan revisieverzoeken moeten voldoen en hierbij de generaal synodale deputaten appèlzaken te raadplegen;
3. verder te werken aan een algehele herziening van de kerkorde; met daarbij als bepalingen:
 - a. deputaten de ruimte te geven om in dit kader inhoudelijke wijzigingen in de kerkorde voor te stellen waar zij dat wenselijk achten, mits van een goede argumentatie voorzien, en daarbij acht te slaan op wat vanuit de kerken wordt aangedragen;
 - b. dat een stelselmatige en overzichtelijke opbouw van de kerkorde de voorkeur heeft boven het vasthouden aan de vertrouwde nummering en hoofdstukindeling van de artikelen;
 - c. dat omwille van de continuïteit daarbij gestreefd wordt naar een beknopte kerkorde;
 - d. bij de herziening acht te slaan op de kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
 - e. bij de herziening ook de ondertekeningsformulieren te betrekken, met minstens de volgende aanwijzingen:
 1. bij deze herziening te streven naar een meer eigentijdse toonzetting en een bijbelse fundering van de grond waarop en de doelstelling waarvoor ambtsdragers aan de leer gebonden dienen te worden;
 2. rekening te houden met de eigenlijke bedoeling van de ondertekeningsformulieren en de wijze waarop de ondertekening in de praktijk van het kerkelijk leven functioneert;
 3. te streven naar een zo mogelijk betere formulering van de ondertekeningsformulieren en tegelijk vast te houden aan de bedoeling van de Generale Synode van Dordrecht 1618-'19 met het ondertekeningsformulier;
 4. in de ondertekeningsformulieren niet de levenswandel van de ambtsdragers te betrekken;
 5. voor de herziening aandacht te geven aan de formulieren die worden gebruikt in andere gereformeerde kerken in binnen- en buitenland;
 6. deze herziening zo mogelijk te doen in samenspraak met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken;
 - f. te overleggen met deputaten aanvullende steunverlening evangelisatiewerk over de voorlopige suggestie voor een herformulering van de artikelen 24 t/m 26 van de KO (gedaan aan het slot van het studierapport ASE);
 - g. nader te bezien of een aanvullende maatregel voor kerkelijke tucht zoals in het rapport van deputaten huwelijk en echtscheiding geformuleerd werd, een plaats kan en moet krijgen in de artikelen over kerkelijke tucht in de herziene kerkorde;
 - h. studie te doen naar de mogelijkheid om appèl in plaatselijke geschillen tot één of twee instanties te beperken; en hierbij de generaal-synodale deputaten appèlzaken te raadplegen;
 - i. aandacht te geven aan:
 1. de brieven van de kerk te Amersfoort-Centrum d.d. 20 januari 2005 over de nummering van de kerkorde artikelen en van 18 maart 2005 betreffende de rechtspositie van predikanten;
 2. de brief van de Particuliere Synode van Overijssel 2003 d.d. april 2004 inzake art. 36 KO;
 3. de brief van de classis Buitenpost d.d. 8 januari 2004 inzake art. 41 KO;
4. te onderzoeken:
 - a. of en zo ja welke nadere regelingen nodig zijn rond de toelating als professioneel kerkelijk werker binnen de kerken;
 - b. of en zo ja welke maatregelen getroffen moeten worden voor contact met opleidingen voor kerkelijk werk;
5. zich samen met deputaten kerkelijke eenheid te bezinnen op de relatie die een federatieve gemeente of samenwerkingsgemeente moet hebben met de kerkverbanden;

6. zich samen met deputaten kerkelijke eenheid en deputaten aanvullende steunverlening evangelisatiewerk te bezinnen op vragen van kerken die bezig zijn met gemeentestichting in samenwerking met kerken die behoren tot een ander kerkverband;
7. vragen rond de preekbevoegdheid in kaart te brengen en mogelijke antwoorden daarop cq. regelingen daarvoor te formuleren;
8. samen te werken met deputaten appèlzaken zodra er sprake is van zaken die de gang van zaken bij appèl betreffen;
9. het rapport over hun werkzaamheden vijf maanden voor het begin van de eerstkomende generale synode aan de kerken te zenden;
10. rekening te houden met een verzoek van de eerstkomende generale synode om die synode van dienst te zijn in de kerkrechtelijke voorbereiding van de behandeling van ingekomen stukken.

Grond :

(aanvullend bij de gronden die reeds bij de hier geïntegreerde opdrachten zijn opgenomen): naast de reeds door deze synode genomen besluiten waardoor deputaten kerkrecht en kerkorde opdrachten hebben ontvangen is het verstandig om ook de door de vorige synode gegeven opdrachten, die nog niet afgerond zijn, aan nieuw te benoemen deputaten mee te geven.

Presentatie

Op 15 april presenteren de deputaten hun rapport. De diverse onderdelen ervan passeren de revue. Ds. K. Harmannij licht de *wijziging van de KO* toe. De GS van Zuidhorn had hen gevraagd om te kijken of een herziening nodig is. Deputaten stellen voor om te komen tot een algehele wijziging. De huidige structuur dateert van voor 1618. In 1978 heeft wel een inhoudelijke aanpassing plaats gevonden, maar de structuur bleef gehandhaafd. Indien we nu niet de KO bij de tijd maken, is het risico groot dat het een museumstuk wordt. Nu snoeien geeft ruimte voor nieuwe groei. De proeve die deputaten de synodeleden hebben toegestuurd geeft een eerste indicatie. Deputaten roepen de synode op deze 'herziening' te steunen en spreken de hoop uit dat daarmee deze zaak gaat leven in de kerken.

In de informatieve ronde komt de vraag naar de status van de proeve aan de orde. Deputaten geven namelijk in hun brief aan dat het stuk niet openbaar is. Als dat het geval is, kan het niet behandeld worden en kan er ook niet naar verwezen worden. Na enig overleg geven deputaten aan geen bezwaar te hebben tegen de openbaarheid van de proeve. Het is alleen niet de bedoeling dat de synode inhoudelijk ingaat op de daarin voorgestelde artikelen. Wel is het goed dat de synode op hoofdlijnen aangeeft of deputaten op de goede weg zijn. Voor het vervolgwerk van het deputaatschap is het van belang dat er een referentiekader is.

Ds. J.L. Beuving geeft een toelichting op het onderdeel *kerkelijk werker*. Het rapport van deputaten gaat zowel in op arbeidsrechtelijke als op principiële vragen, zoals de verhouding tussen het ambt en de kerkelijk werker. Naar het oordeel van deputaten zijn er principiële geen belemmeringen, maar de afweging van de noodzaak zal plaatselijk gemaakt moeten worden. Het is moeilijk voorspelbaar of het fenomeen een vaste plaats zal verwerven in onze kerken. Precieze aantallen zijn op dit moment ook niet voorhanden, maar een toename is voorlopig te verwachten nu er een opleiding voor is binnen het GHBO. De voorstellen die deputaten doen voorzien in minimale vereisten van zorgvuldigheid en geven globale richtlijnen die algemeen toepasbaar zijn. Het voornaamste bespreekpunt is wat deputaten betreft de vraag of de benadering voldoende waarborg biedt voor een zorgvuldige plaats van de kerkelijk werker in onze kerken.

Ds. J.B. de Rijke introduceert het onderdeel *geestelijke verzorging in zorginstellingen en justitiële inrichtingen*. Hij gaat met name in op het laatste onderdeel en beklemtoont dat de mogelijkheden en wenselijkheden die zich hier aandienen niet dicht te timmeren zijn in regels. Deputaten zien een uitdaging om Gods Woord te laten klinken in de gevangenis waar mensen snakken naar houvast en bemoediging. Er zijn knelpunten te noemen. Hoe ga je om met de sacramentsbediening, bijvoorbeeld. Maar dat is geen typische vraag van onze kerken. Zo'n punt is op basis van goede afspraken best op te lossen, blijkt uit de praktijk. Ook de CGK kunnen hier mee omgaan. Naar het oordeel van deputaten kan een en ander op verantwoorde wijze. Artikel 12 van de KO vormt huns inziens geen belemmering.

Het besluit is met algemene stemmen aanvaard.

Artikel 28

30-09-2005

Benoeming deputaten kerkrecht en kerkorde

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten kerkrecht en kerkorde:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>Secundi</i>
J.L. Beuving, Bergschenhoek	2008	A.J. van Bakkum, Assen
J.W. Boerma, Rotterdam	2011	J.W. Both, Kampen
C. van der Boom, Dordrecht	2011	S. Griffioen, Loenen a/d/ Vecht
C. Galenkamp-Bolt, Amersfoort	2008	K. Gunnink, Oldehove
K. Harmannij, Den Ham	2011	G.F. Overweg, Schildwolde
P.T. Pel, Hattem	2014	R. Tigelaar, Emmeloord
J.T. Oldenhuis, Groningen	2008	J.L. Top-de Jong, Apeldoorn
J.B. de Rijke, Krimpen a/d IJssel	2008	
J. Roose, Tilburg	2008	
M.A. Rouw, Leiden	2011	
P. Schelling, Amersfoort	2008	
M. te Velde (s), Kampen	2008	
R.J. Vreugdenhil, Lelystad	2014	

Artikel 29

10-06-2005

Tekst artikel 8 KO

Voorstel: deputaten kerkrecht en kerkorde

Materiaal:

1. besluit Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 27, waarin de laatste twee alinea's van artikel 8 KO buiten werking worden gesteld;
2. rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde, hoofdstuk 7.

Besluit 1:

artikel 8 van de Kerkorde aldus te doen luiden:

'De classis zal alleen hen beroepbaar stellen die een universitaire theologische opleiding hebben ontvangen, tenzij overtuigend blijkt dat iemand ook zonder deze opleiding bekwaam is om in het ambt van predikant te dienen. Bij het onderzoek of deze bekwaamheid aanwezig is, zullen de regelingen van de generale synode worden toegepast'.

Grond:

hiermee wordt de regeling waartoe de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 in artikel 27 van de Acta heeft besloten, verankerd in de kerkorde.

Besluit 2:

vast te stellen dat het hier om een tekstuele wijziging van de kerkorde gaat, die na de voorbereidende inhoudelijke besluitvorming op de GS Zuidhorn thans door de synode kan worden afgehandeld.

Grond:

de GS Zuidhorn heeft de inhoudelijke herziening van art. 8 reeds behandeld, waarbij een deputatenrapport tevoren aan alle kerken was toegezonden. De nu voorliggende formulering is slechts een uitwerking van wat de GS Zuidhorn besloot. Van het voorstel daartoe hebben alle kerken eveneens via het deputatenrapport kennis kunnen nemen. Er zijn uit de kerken geen opmerkingen of bezwaren over ingebracht. Het besluit wordt met algemene stemmen genomen

Artikel 30

30-09-2005

Geestelijke verzorging in zorginstellingen en justitiële inrichtingen

Voorstel: deputaten kerkrecht en kerkorde

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 16, besluit 3d, met bijbehorende grond. Hierin wordt aan deputaten kerkrecht en kerkorde gevraagd onderzoek te verrichten of deelneming van predikanten uit onze kerken aan de geestelijke verzorging in inrichtingen van justitie en instellingen van gezondheidszorg op verantwoorde wijze mogelijk is, en of artikel 12 KO toereikend is voor de kerkrechtelijke regeling van hun benoeming en positie; en hierbij deputaten kerk en overheid te raadplegen;
2. rapport deputaten kerkrecht en kerkorde, hoofdstuk 8;
3. brief van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum, d.d. 20 januari 2005, waarin in overweging wordt gegeven vooralsnog terughoudend te zijn om al predikanten te gaan aanmoedigen dit werk te gaan doen. Het rapport biedt naar het oordeel van de kerkenraad nog onvoldoende duidelijkheid over de ambtelijke binding en de mate waarin het mogelijk is in dit werk een gereformeerd geluid te laten horen;
4. brief van de kerk te Bedum, d.d. 11 februari 2005, waarin de vinger wordt gelegd bij de onvoldoende mogelijkheden die de Theologische Universiteit op dit moment biedt voor (aanvullende) opleiding van geestelijke verzorging in instellingen, zoals deputaten signaleren. De raad doet de suggestie voor een vervolgopleiding voor pastoraal werker na de predikantsopleiding, voor diegene die geestelijk verzorger wil worden;
5. brief van de kerk te Amersfoort-Zuid, ongedateerd, waarin als mening naar voren wordt gebracht dat art. 12 KO wat aangepast zou mogen worden, zodat benaming leger-/ziekenhuis predikant wordt vervangen door geestelijk verzorger;
6. brief van de kerk te Spakenburg-Noord, d.d. 4 maart 2005, waarin de raad stelt dat mogelijk de predikanten die dit werk gaan doen dezelfde problemen krijgen als onze leger/vlootpredikanten, namelijk dat van hen verwacht wordt mee te werken aan de bediening van de sacramenten. Het argument van de raad is de vraag of het bedienen van de sleutels van het koninkrijk werkelijk mogelijk is, niet alleen in de belofte voor hen die het evangelie gelovig aannemen, maar ook in het duidelijk aanwijzen van de consequenties wanneer het evangelie niet aanvaard wordt in geloof en gehoorzaamheid.

Besluit 1:

met betrekking tot deelneming van predikanten uit onze kerken aan de geestelijke verzorging in instellingen van gezondheidszorg:

- a. uit te spreken dat het, binnen de beperkte mogelijkheden die er zijn, verantwoord is dat kerken en predikanten gebruik maken van mogelijkheden en kansen die er zijn om een aandeel te leveren in de geestelijke verzorging van patiënten en cliënten in zorginstellingen in Nederland;
- b. uit te spreken dat zulke deelneming op verantwoorde wijze mogelijk is, mits de zorginstelling, de kerkenraad en de predikant als betrokken partijen door onderling overleg tot goede afspraken hebben kunnen komen, met name inzake de bediening van Woord en sacramenten;
- c. uit te spreken dat artikel 12 KO toereikend is voor de kerkrechtelijke regeling van de benoeming en positie van een geestelijk verzorger.

Gronden:

1. krachtens wettelijke verplichting worden in alle zorginstellingen geestelijk verzorgers aangesteld, rekening houdend met de godsdienstige overtuiging van de patiënten. In de praktijk zullen alleen gereformeerde predikanten daar worden aangesteld waar verhoudingsgewijs het aantal gereformeerden in de regio groot is, zodat de kans van zo' n aanstelling relatief klein is. Gezien de roeping van Mat. 25 om naar zieken om te zien valt het positief te waarderen wanneer gereformeerde predikanten solliciteren naar zo'n functie en wanneer de kerken hen daarvoor beschikbaar stellen;
2. elke instelling is zelfstandig in het benoemen en aansturen van geestelijk verzorgers. Per instelling is dus ook overleg mogelijk over de eventuele benoeming van een predikant uit de

Gereformeerde Kerken, over zijn positie, zijn taken en de wijze waarop hij die vervult. Daarbij kunnen dan de aanwijzingen uit Schrift, belijdenis en kerkorde worden gehonoreerd die voor de situatie van belang zijn. Dit geldt ook voor de sacramentsbediening;

3. art.12 KO opent reeds de mogelijkheid dat een gereformeerde predikant aan een zorginstelling wordt verbonden en geeft vervolgens aan dat de precieze invulling van zijn kerkelijke positie nader moet worden bepaald onder goedkeuring van de classis. Daarmee zijn de basiselementen gegeven die voor een goede regeling van deze functie nodig zijn. Verder kunnen bestaande regelingen als voorbeeld dienen.

Besluit 2:

met betrekking tot deelneming van predikanten uit onze kerken aan de geestelijke verzorging in inrichtingen van justitie:

- a. uit te spreken dat deelneming van predikanten uit de Gereformeerde Kerken aan de geestelijke verzorging in inrichtingen van justitie aanbeveling verdient, mits die op verantwoorde wijze kan worden ingevuld, met name inzake de bediening van Woord en sacramenten;
- b. uit te spreken dat art. 12 KO toereikend is voor de kerkrechtelijke regeling van de benoeming en positie van een geestelijk verzorger in justitiële inrichtingen;
- c. actief een bijdrage te willen leveren aan het overleg m.b.t. de geestelijke verzorging in justitiële inrichtingen;
- d. dit door deputaten kerk en overheid verder gestalte te doen geven, bijv. door participatie van een vertegenwoordiger van de kerken in het CIO-J;
- e. deputaten geestelijke verzorging militairen aan te wijzen als instantie tot welke een predikant en zijn kerkenraad zich kunnen wenden voor contact en advies.

Gronden:

1. de justitiële inrichtingen hebben een wettelijke verplichting om te zorgen voor voldoende geestelijke zorg, aansluitend bij de godsdienstige overtuiging van de justitiabelen. Gezien de roeping van Mat. 25 dat christenen omzien naar hen die in de gevangenis zijn valt het positief te waarderen wanneer gereformeerde predikanten solliciteren naar een dergelijke functie en wanneer de kerken hen daarvoor beschikbaar stellen;
2. uit de informatie in het rapport van deputaten blijkt dat er geen vereisten en omstandigheden zijn die per definitie het functioneren van een predikant uit de Gereformeerde Kerken in een justitiële inrichting in de weg staan;
3. art.12 KO opent reeds de mogelijkheid dat een gereformeerde predikant aan een niet-kerkelijke instelling wordt verbonden en geeft vervolgens aan dat de precieze invulling van zijn kerkelijke positie nader moet worden bepaald onder goedkeuring van de classis. Daarmee zijn de basiselementen gegeven die voor een goede regeling van deze functie nodig zijn. Verder kunnen bestaande regelingen als voorbeeld dienen;
4. omdat over de geestelijke zorg in justitiële inrichtingen georganiseerd overleg bestaat van de kerken met de desbetreffende overheidsinstanties in het CIO-J verdient het aanbeveling – gezien de onder besluit 1 gedane uitspraak - dat de Gereformeerde Kerken daarin gaan participeren;
5. de positie van een geestelijk verzorger in een justitiële inrichting komt het meest overeen met die van een krijgsmachtpredikant; bij deputaten GVM en bij de krijgsmachtpredikanten is veel kennis en ervaring aanwezig die te benutten is.

Bespreking

Bij de bespreking zijn de deputaten prof. dr. M. te Velde en ds. J.B. de Rijke aanwezig. In hun introductie wijzen deputaten erop dat dit niet een theoretische situatie beschrijft, maar dat er al een praktijk aan het groeien is, met name daar waar het gaat om de justitiële inrichtingen. De GS van Zuidhorn had opdracht gegeven tot een studie naar de mogelijkheden die art. 12 KO biedt. Het voorstel geeft, gezien de groeiende praktijk, al een nadere concretisering.

Vanuit de vergadering klinkt de zorg door dat het voor predikanten moeilijk zal zijn om in de diverse inrichtingen ten volle Gods Woord te laten klinken. Word je niet gedwongen mee te doen in een oecumenische setting waar je niet aan mee kunt doen? Heeft art. 12 ook niet een missionaire spits die je niet waar kunt maken in de praktijk?

Deputaten antwoorden dat we niet moeten denken dat we in de instellingen een evangelisatiepredikant kunnen 'neerzetten'. Dat wordt niet geaccepteerd. Tegelijkertijd is het de roeping van de kerk om met het evangelie present te zijn in de samenleving. Dat kan best een spanningsveld opleveren en misschien stoten we ook wel eens onze neus. Voor zorginstellingen ligt de zaak gecompliceerder dan voor de justitiële inrichtingen, zie grond 1 onder besluit 1. Er zijn daarvoor ook geen landelijke kaders, zoals dat bij de justitiële inrichtingen wel het geval is. Kun je in de justitiële sector op verantwoorde wijze participeren? Deputaten menen van wel. Vanuit het centraal overlegorgaan met de overheid (CIO-J) is duidelijk aangegeven dat er goede afspraken te maken zijn. De predikant kan aan het werk overeenkomstig de gebruiken in de gemeente waar hij vandaan komt. Bestaat daar de gewoonte niet overal het avondmaal te bedienen, bijvoorbeeld, dan hoeft het in de inrichting ook niet.

Biedt art. 12 KO de benodigde ruimte? Deputaten menen van wel. Het is van oudsher een artikel dat de positie regelt van predikanten waar de kerk geen directe zeggenschap over heeft. Dat geldt ook voor de predikanten waar we het nu over hebben. Het zijn geen gezonden door de kerken, maar het zijn mensen die in dienst treden van een ander lichaam. Dit op een generale synode tot in de puntjes willen regelen is voor de instellingen van gezondheidszorg overdreven. Deze instellingen dienen van overheidswege een voor hun omgeving representatief aanbod aan geestelijke verzorging te hebben. Dat houdt concreet in dat we wat onze kerken aangaat spreken over een enkeling. De classes kunnen dat zelf, zie art. 12 KO, prima regelen. Voor de justitiële inrichtingen is een kader voldoende. Dat is een landelijke kwestie, te vergelijken met de positie van krijgsmachtspredikanten. Het is daarom dat in het besluit deze predikanten voor raad en advies naar deputaten GVM worden verwezen. Daar is reeds veel expertise aanwezig.

Besluit 1 wordt met algemene stemmen aangenomen, besluit 2 met 1 stem tegen.

Artikel 31

10-09-2005

Doop aspirant-adoptief kinderen

Voorstel: deputaten kerkrecht en kerkorde

Materiaal:

1. brief van de Particuliere Synode Gelderland d.d. 26 februari 2002. Zij vraagt dat de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 besluit, dat Nederlandse aspirant-adoptiefkinderen pas gedoopt kunnen worden nadat gebleken is dat zij een blijvende en onomkeerbare plaats in het gezin van gelovige ouders hebben gekregen. Voorts dat de synode besluit via haar deputaten met de Nederlandse overheid te overleggen op basis van welke juridische grond de zekerheid verkregen kan worden dat het kind een blijvende en onomkeerbare plaats in het gezin heeft gekregen.
De particuliere synode komt tot deze vraag na verwijzing naar de Generale Synode van Arnhem 1981, Acta art 79, en naar het besluit van de Generale Synode van Leusden 1999, Acta art. 36 betreffende doop van buitenlandse kinderen die ter adoptie worden opgenomen in het gezin van gelovige ouders;
2. opdracht van de GS Zuidhorn, Acta art. 35, aan deputaten kerkrecht en kerkorde om "de volgende synode te dienen met een voorstel, hoe de vragen en onduidelijkheden met betrekking tot het tijdstip van de doop van Nederlandse aspirant-adoptiefkinderen het beste kunnen worden beantwoord dan wel opgelost".
In de grond bij deze opdracht verwoordt de synode: "de particuliere synode Gelderland vraagt terecht om duidelijkheid met betrekking tot het tijdstip van de doop van een *Nederlands* kind dat ter adoptie in een gezin is opgenomen. Want de GS Leusden heeft alleen een uitspraak gedaan op het concrete punt van de doop van kinderen uit het *buitenland* die naar Nederland komen in het kader van een adoptieprocedure";
3. Acta GS Arnhem, art 79, besluit 1 "...dat gewezen wordt op de algemene regel dat de doop niet kan plaatsvinden dan nadat de adoptieprocedure (inclusief verzets- en beroepstermijnen) is afgerond; " en besluit 2: "als nadere richtlijnen aan te bevelen:
 - a. betreffende in het buitenland geadopteerde kinderen, dat de doopsbediening kan plaats vinden na de uitspraak van de Nederlandse rechter (vonnis), waarin het verzoek tot adoptie definitief is toegewezen;

- b. betreffende in Nederland geadopteerde kinderen kan de doopsbediening eerst geschieden nadat een rechterlijke verklaring is afgegeven, dat geen verzet of hoger beroep is ingesteld of nog mogelijk is. Met de daarbij behorende gronden:
 1. Deze richtlijnen zijn nuttig voor een uniforme toepassing van de besluiten van voorgaande synoden;
 2. Deze richtlijnen doen recht aan de plaats van de natuurlijke ouders tot in het laatste stadium van de adoptieprocedure”;
4. rapport deputaten kerkrecht en kerkorde, hoofdstuk 12.

Besluit 1:

- a. het besluit van de Generale Synode van Arnhem 1981, Acta art. 79, besluit 2b inclusief grond 2 te bevestigen en als volgt te formuleren: de doopbediening van in Nederland geboren kinderen die zijn afgestaan ter adoptie en door gelovige ouders in hun gezin ter adoptie worden opgenomen kan pas geschieden wanneer de adoptie door de laatste rechterlijke uitspraak definitief is geworden;
- b. als uitzondering op die regel te bepalen dat de doopsbediening eerder kan plaatsvinden wanneer gelovige natuurlijke ouder(s) daarom vragen. Deze doopvraag door de ouder(s) moet wel schriftelijk worden bevestigd en zo geverifieerd kunnen worden door de kerkenraad van de aspirant-adoptiefouders.

Gronden:

1. er is in de fase voorafgaande aan de laatste rechterlijke uitspraak bij de adoptie van een in Nederland geboren kind niet sprake van een door diverse wettelijke regelingen beschermde vaste plaats waar de gronden van Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 34, besluit 2 over spreken m.b.t. een in het buitenland geadopteerd kind;
2. van gelovige ouders die vragen om de doop mag verwacht worden dat, wanneer op het laatst de definitieve adoptie geen doorgang vindt, zij zelf die christelijke opvoeding die in het verlengde van de doop ligt, ter hand zullen nemen.

Besluit 2:

te constateren dat door de uitspraken van de Generale Synode van Leusden 1999, Acta art. 36, en van de GS Zuidhorn, Acta art. 34, ten aanzien van het tijdstip van de doop geen parallellie meer bestaat tussen de adoptie van een kind in *Nederland* en de adoptie van een kind uit het *buitenland*, zoals destijds de GS Arnhem betoogde, Acta art. 79.

Grond:

er is door de sinds 1993 sterk gewijzigde regelgeving, nationaal en internationaal, bij de adoptie van een kind uit het buitenland dadelijk na aankomst in Nederland voldoende zekerheid inzake plaats en opvoeding in het gezin van gelovige ouders; zo'n zekerheid is er bij de adoptie van een kind in Nederland pas na de laatste rechterlijke uitspraak.

Besluit 3:

niet te voldoen aan het verzoek van de PS Gelderland 2002 dat de generale synode via haar deputaten met de Nederlandse overheid overlegt op basis van welke juridische grond de zekerheid verkregen kan worden dat het kind een blijvende en onomkeerbare plaats in het gezin heeft gekregen.

Grond:

raadpleging van de geldende wetgeving heeft voldoende duidelijk gemaakt dat in het geval van een in Nederland geboren kind dat ter adoptie in een gezin wordt opgenomen een blijvende en onomkeerbare plaats juridisch pas gegarandeerd is als de adoptie-uitspraak definitief is.

Bespreking

Van deputaten zijn aanwezig ds. J.B. de Rijke en Prof. dr. M. te Velde. Het voorstel van deputaten kan op steun in de vergadering rekenen. Wel wordt gevraagd wat wordt bedoeld met gelovige natuurlijke ouders in besluit 1b en de bijbehorende grond 2. Zijn dat leden van onze kerk, of breder: mensen met een christelijke achtergrond? Deputaten geven aan hierover geen harde uitspraken te willen doen. Ook een rooms-katholiek (natuurlijk) echtpaar kan het belangrijk vinden dat hun kind wordt gedoopt. Het is moeilijk te wegen. Dat is de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerk. In dit besluit worden de kaders aangedragen.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 32

13-05-2005

Kerkrechtelijke vragen met betrekking tot Bijbelvertalingen: gezamenlijke afspraak

Voorstel: deputaten kerkrecht en kerkorde

Materiaal:

rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde, hoofdstuk 13.

Besluit:

uit te spreken dat het gebruik van Bijbelvertalingen voor de Schriftlezing in de erediensten een onderwerp is waarover de kerken gezamenlijk afspraken maken.

Grond:

het gebruiken van een goede en betrouwbare vertaling van de Schrift is voor de kerken een zaak van fundamenteel belang, die op eenzelfde niveau ligt als de gezamenlijke zorg voor de belijdenis, de liturgie en de kerkorde.

Het voorstel wordt het algemene stemmen aangenomen.

Artikel 33

13-05-2005

Kerkrechtelijke vragen met betrekking tot Bijbelvertalingen: aanbeveling NBV

Voorstel: deputaten kerkrecht en kerkorde

Materiaal:

1. rapport en aanvullend rapport van deputaten Bijbelvertaling en rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde, hoofdstuk 13;
2. besluit Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 65, besluit 2b, waarin de synode uitspreekt het gebruik van de Groot Nieuws Bijbel, hangende het onderzoek naar de (vooral) kerkrechtelijke vragen rond aanvaarding en gebruik van Bijbelvertalingen, in de verantwoordelijkheid van de kerkenraden te laten;
3. besluit Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 (zie Acta, art. 32), dat het gebruik van Bijbelvertalingen voor de Schriftlezingen in de erediensten een onderwerp is waarover de kerken gezamenlijk afspraken maken;
4. besluit GS Amersfoort-Centrum 2005 (zie Acta, art. 88) om naast de Statenvertaling en de 'Nieuwe Vertaling' van 1951 die al gebruikt konden worden, nu de NBV te aanvaarden voor gebruik in de erediensten.

Besluit:

- a. de kerken het gebruik van de NBV 2004 hartelijk aan te bevelen;

- b. het besluit 2b van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 65, vervallen te verklaren en dus het gebruik van de Groot Nieuws Bijbel 1996 niet meer op de wijze als toen bedoeld in de verantwoordelijkheid van de kerkenraden te laten.

Gronden:

- a.
1. het taalgebruik van de 'Nieuwe Vertaling' van 1951 is verouderd;
 2. uniformiteit in het gebruik van de Bijbelvertaling ondersteunt de vertrouwdheid met en het vasthouden van karakteristieke bijbelse formuleringen;
- b. het in art. 65 besluit 2b bedoelde onderzoek naar de (vooral) kerkrechtelijke vragen rond aanvaarding en gebruik van Bijbelvertalingen is afgerond. De interim-periode waarin het gebruik van de GNB nog in de verantwoordelijkheid van de kerkenraden was gelaten, kan nu ook afgesloten worden.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 34

10-06-2005

Artikel 70 KO - kerkelijke huwelijksbevestiging

Voorstel: deputaten kerkrecht en kerkorde

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 40. Daarin wordt aan deputaten kerkrecht en kerkorde de vraag meegegeven, of en hoe wijziging van art. 70 KO op termijn dient plaats te vinden; dat in samenwerking met de deputaten huwelijk en echtscheiding;
2. rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde, hoofdstuk 14.

Besluit:

de tekst van artikel 70 van de kerkorde thans niet te wijzigen.

Grond:

het woord 'bevestigen' kan worden opgevat als bekrachtiging van een gegeven belofte. Er is geen beter alternatief voor deze term te vinden.

Bespreking

Bij de bespreking zijn van deputaten aanwezig ds. J.L. Beuving, ds. J.W. Boerma, mevr. mr. C.M. Galenkamp-Bolt, ds. K. Harmannij, ds. J.T. Oldenhuis en prof. dr. M. te Velde.

Oorspronkelijk stelden deputaten twee dingen voor: 1. nadere clausulering van art. 70 in het licht van de discussie zoals die gevoerd wordt rondom het thema 2^e huwelijk na scheiding en 2. nadere bepalingen over de plaats waar het bruidspaar de dienst belegt. De vergadering acht dit ongewenst. Hiermee lopen deputaten de plaatselijke kerken voor de voeten, mengen zich in een discussie die elders gevoerd wordt en leggen zaken op tafel waar geen enkele kerk om gevraagd heeft.

Deputaten geven aan dat zij niet meer hebben willen doen dan problemen signaleren die ze in de praktijk tegenkomen. Indien de synode besluit deze nadere bepalingen niet te laten onderzoeken hebben ze daar geen problemen mee. Ze trekken daarom hun voorstel in.

Dan komt nog de vraag aan de orde: Kan een echtpaar op basis van een ongewijzigd art. 70 te allen tijde een huwelijksbevestiging claimen? Nee, aldus deputaten. De KO legt de hoofdregel vast. Indien de synode besluit om in geval van 2^e huwelijk na scheiding kerkelijke bevestiging te ontraden bijvoorbeeld, betreft dat een uitzonderingssituatie waarvoor dan nadere synodale bepalingen gelden.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 35
Herziening Kerkorde

18-06-2005

Voorstel: deputaten kerkrecht en kerkorde

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 23. Hierin wordt aan deputaten kerkrecht en kerkorde opdracht gegeven:
 - a. de eerstkomende generale synode voorts van advies te dienen met een rapport of en zo ja, op welke onderdelen herziening van de kerkorde noodzakelijk dan wel gewenst is;
 - b. bij positieve beantwoording van het onder a. genoemde de eerstkomende generale synode te dienen met voorstellen inzake onderdelen van de kerkorde die herziening behoeven;
 - c. bij de voorbereiding van de onder b. genoemde werkzaamheden te letten op kerkrechtelijke ontwikkelingen in kerkgenootschappen waarmee op landelijk niveau contactoefening plaatsvindt;
2. rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde, hoofdstuk 16;
3.
 - a. brieven van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum d.d. 20 januari 2005 en 18 maart 2005. In deze brieven worden aandachtspunten bij de herziening van de kerkorde aangedragen;
 - b. brief van de kerk te Spakenburg-Noord d.d. 4 maart 2005;
 - c. brief van br. J.F. de Leeuw c.s. d.d. 11 maart 2005.

In de brieven onder b. en c. wordt gepleit voor terughoudendheid om de kerkorde te wijzigen of alleen te wijzigen wat echt nodig is om zodoende niet verder uit de pas te gaan lopen met de kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Besluit:

1. deputaten kerkrecht en kerkorde opdracht geven verder te werken aan een algehele herziening van de kerkorde;
2. deputaten de ruimte te geven om in dit kader inhoudelijke wijzigingen in de kerkorde voor te stellen waar zij dat wenselijk achten, mits van een goede argumentatie voorzien, en daarbij acht te slaan op wat vanuit de kerken wordt aangedragen;
3. uit te spreken dat daarbij een stelselmatige en overzichtelijke opbouw van de kerkorde de voorkeur heeft boven het vasthouden aan de vertrouwde nummering en hoofdstukindeling van de artikelen;
4. uit te spreken dat omwille van de continuïteit daarbij gestreefd wordt naar een beknopte kerkorde;
5. deputaten op te dragen bij hun herziening acht te slaan op de kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
6. deputaten op te dragen vijf maanden voor de eerstvolgende generale synode een voorstel voor een herziene kerkorde aan de kerken aan te bieden;
7.
 - a. de brieven genoemd onder materiaal 3a. in handen te stellen van deputaten;
 - b. aan de verzoeken genoemd onder materiaal 3b. en c. niet te voldoen.

Gronden:

1. deputaten hebben met goede gronden betoogd dat een algehele herziening van de kerkorde nodig is;
2. een algehele herziening dient te worden benut om praktische aanpassingen in het functioneren van kerkenraden en het kerkverband kerkordelijk te regelen;
3. handhaving van de bestaande nummering en hoofdstukindeling van de artikelen gaat ten koste van de overzichtelijkheid van de kerkorde;
4. gezien de velerlei contacten met de CGK is het gewenst onnodige inhoudelijke verschillen met hun kerkorde te voorkomen.

Bespreking

Van de zijde van deputaten zijn ds. K. Harmannij en Prof. M. te Velde aanwezig.

Gevraagd wordt of deputaten mandaat hebben dit voor te stellen. Zuidhorn vroeg deputaten na te gaan op welke punten de KO wijziging behoeft. Dat is iets anders dan met een voorstel komen om tot een ingrijpende herziening te komen. Dat is een opdracht met een open einde. Deputaten geven aan dat er 'op tal van terreinen' herziening gewenst is. Welke zijn dat dan? Zal niet onder het mom van een herziening van alles en nog wat geregeld worden waar verregaande discussie over mogelijk is? In hun antwoord wijzen deputaten erop dat Zuidhorn wel degelijk meer op het oog had dan alleen een herziening op punten. De koptekst luidt in Zuidhorn: algehele herziening van de KO. Zuidhorn had daar ook een goede grond voor. Het punt was via de PS van Groningen op tafel gekomen.

Deputaten geven aan dat de waakzaamheid terecht is, maar dat de zorgen voorbarig zijn. Ze willen de KO bij de tijd maken, zodat zij weer meer dan deputaten nu het geval achten een nuttig instrument wordt. Er zijn belangrijke ontwikkelingen gaande, denk aan appèlrecht, gemeenteopbouw, de kerkelijk werker. Ze zijn niet van plan nieuwigheden te lanceren, wel van zins kerkelijke ontwikkelingen in te kaderen. Bovendien: hun voorstel zal tijdig aan de kerken toegezonden worden. Die hebben dus alle tijd en ruimte om kritisch te kijken naar het resultaat. Hetzelfde geldt voor de synode van 2008. Ze gaan positief mee in de suggestie die vanuit de vergadering komt om de diverse beslismomenten die deputaten tegen komen helder in kaart te brengen en eventueel ook alternatieven aan te reiken.

Er zijn ook vragen betreffende de procedure. Is er een gekwalificeerde meerderheid nodig voor zo'n herziening, of volstaat een meerderheid van stemmen? Prof. Te Velde geeft aan dat er nu sprake is van een heldere procedure: de synode neemt een KO in eerste lezing aan, daarna volgt een periode van consideratie door de classes. Uiteindelijk zal de definitieve tekst in 2^e lezing door de daarop volgende synode kunnen worden vastgesteld. Dat is een aanmerkelijk verschil met de vorige herziening in de 70-er jaren, toen vele kerken apart hun commentaar toezonden. Dat kan nu nog, maar procedureel worden de classes ingeschakeld.

Is het zinvol om aansluiting te zoeken bij de CGK? Zij hebben immers net een herziene KO die erg lijkt op wat wij nu al hebben. Deputaten geven aan niet zozeer aansluiting te willen zoeken bij deze KO, als wel, net als gebeurd bij de KO van de PKN, deze te gebruiken als ideeënboek: waar letten zij op, hoe hebben deze kerken dit en dat geregeld.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 36
Positie kerkelijk werker

10-06-2005

Voorstel: deputaten kerkrecht en kerkorde

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 44, besluit 2, waarin wordt uitgesproken dat het gewenst is dat er op generaal niveau een gezamenlijke bezinning op gang komt op de verhouding tussen de ambten in de gemeente evenals roeping en taken van gemeenteleden enerzijds en het functioneren van professionele kerkelijk werkers anderzijds;
art. 44, besluit 3, waarin de synode uitspreekt dat het gewenst is dat er op korte termijn handreikingen komen voor kerkenraden die besloten hebben of besluiten tot de aanstelling van kerkelijk werkers;
art 44, besluit 4, waarin de synode deputaten opdraagt om, als de bezinning daar aanleiding toe geeft, handreikingen op te stellen die de plaatselijke kerken kunnen gebruiken bij het aanstellen van een kerkelijk werker;
2. rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde, hoofdstuk 17 "Kerkelijk werker"; in dit hoofdstuk is 'kerkelijk werker' de overkoepelende aanduiding voor allerlei soorten professionele werkers in de kerken, die en qua opleiding gekwalificeerd zijn en gesalarieerd worden voor pastoraal, missionair, catechetisch, diaconaal of gemeenteopbouw werk;
3. brief van deputaten kerkrecht en kerkorde (sectie kerkelijk werker) d.d. 4 juni 2005, waarin o.a. aandacht wordt gevraagd voor contact met de opleidingen tot kerkelijk werker.

Besluit 1:

uit te spreken dat er in de gemeente van Christus naast de ambtsdragers een wettige plaats is voor kerkelijk werkers.

Gronden:

1. de Schrift leert dat de geestelijke opbouw van de gemeente de verantwoordelijkheid is van de gehele gemeente;
2. Christus schenkt zijn gemeente door zijn Geest gaven, ook in de vorm van mensen die inzetbaar zijn voor de geestelijke opbouw van de gemeente en hun begaafdheid daarvoor hebben ontwikkeld en geprofessionaliseerd;
3. in de gereformeerde kerken zijn door de eeuwen heen mensen aangesteld in een gesalarieerde functie op de taakvelden van de ambtsdragers.

Besluit 2:

de kerkenraden aan te sporen zich, alvorens een kerkelijk werker te benoemen, te bezinnen op de optimalisering van het functioneren van gemeenteleden en ambtsdragers met het oog op de kernfuncties van de gemeente.

Gronden:

1. de beslissing om in een gemeente een kerkelijk werker aan te stellen dient te staan in een breder kader van toedeling van taken en verantwoordelijkheden in de gemeente;
2. deputaten hebben voldoende aangetoond dat de aanstelling van een kerkelijk werker zonder bredere inkadering niet bevorderlijk is voor het goed functioneren van de gemeente en/of de ambtsdragers.

Besluit 3:

ten aanzien van de indienstneming van kerkelijk werkers de volgende regels vast te stellen:

1. een kerkelijk werker zal worden aangetrokken via een zorgvuldige procedure, waarbij een kerkenraad zich goed bezint op de taakstelling en de vereiste kwaliteiten daarvoor;
2. de kerkenraad dient zich te overtuigen van de geschiktheid van de te benoemen kandidaat. Het verdient aanbeveling dat deze in het bezit is van een diploma van een relevante HBO-opleiding;
3. de kerkenraad dient zich te overtuigen van de confessionele betrouwbaarheid van de te benoemen kandidaat. Van deze wordt gevraagd instemming te betuigen met de leer van de Schrift, zoals die wordt beleden in de drie formulieren van eenheid.
Daarvoor kan de volgende formulering worden gebruikt:
"Ondergetekende,, verklaart hierbij voor het aangezicht van de Here oprecht en met een goed geweten, er hartelijk van overtuigd te zijn, dat de leer van de drie formulieren van eenheid - de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels - in alle delen geheel met Gods Woord overeenstemt.
Hij/zij belooft daarom deze leer met toewijding te onderwijzen en trouw te verdedigen, zonder openlijk of anderszins, al of niet rechtstreeks, iets te leren of publiceren wat daarmee in strijd is.
Deze ondertekening vond plaats op bij de indiensttreding als kerkelijk werker in de Gereformeerde Kerk te"
4. de kerkenraad dient zorg te dragen voor een goede introductie van de kerkelijk werker in de gemeente;
5. bij de aanstelling van de kerkelijk werker wordt een arbeidsovereenkomst opgemaakt. Het verdient aanbeveling om daarvoor gebruik te maken van de modelovereenkomst van het GMV;
6. voor de afbakening van taken en bevoegdheden ontvangt de kerkelijk werker een instructie, als aanhangsel bij de arbeidsovereenkomst. In deze instructie wordt aandacht besteed aan minimaal de volgende aandachtspunten:
 - a. functieomschrijving;
 - b. functie-inhoud;

- c. toezicht door de kerkenraad op de arbeid van de kerkelijk werker;
- d. verantwoording en rapportage door de kerkelijk werker van zijn arbeid aan de kerkenraad;
- e. samenwerking met de ambtsdragers, in en buiten de vergaderingen;
- f. geheimhoudingsplicht;
- g. handelwijze van de kerkelijk werker met betrekking tot censuurgevoelige informatie;
- h. werktijden;
- i. (indien van toepassing:) gastlidmaatschapsregeling;
- j. nascholing en deskundigheidsbevordering.

Gronden:

1. een zorgvuldige procedure voorkomt onderhandse benoemingen en bevordert dat het werk gedaan zal worden door een geschikte persoon;
2. omdat een diploma (nog) niet wordt vereist, zijn kennis en vaardigheden van een kandidaat niet in alle gevallen reeds getoetst en voldoende bevonden. Dan dient de kerkenraad op andere wijze inhoud te geven aan zijn verantwoordelijkheid, om een geschikte persoon te benoemen.
3. kerkelijk werkers behoren evenals ambtsdragers betrouwbare mensen te zijn voor wat betreft hun binding aan de leer van de Schrift. Voor ambtsdragers is deze binding kerkrechtelijk vastgelegd in de KO (art. 53 en 54). Naar analogie daarvan voorziet deze bepaling in dezelfde binding;
4. kerkelijk werkers hebben voor hun arbeid een vertrouwensbasis en een geaccepteerde en wettige plaats in de gemeente nodig. De manier waarop de kerkelijk werker bij de gemeente wordt geïntroduceerd kan aan de wijsheid van de plaatselijke kerk worden overgelaten;
5. omdat er bij de indienstneming van een kerkelijk werker een arbeidsrechtelijke relatie ontstaat tussen die kerkelijk werker en de kerkenraad, is het nodig om goede afspraken te maken over de wederzijdse rechten en plichten. De modelovereenkomst van het GMV voorziet hierin. Wanneer in alle voorkomende gevallen dezelfde modelovereenkomst wordt gebruikt, wordt rechtsgelijkheid bevorderd;
6. een instructie kan voorzien in nadere afspraken over de te verrichten arbeid en aanverwante zaken, die niet in de arbeidsovereenkomst zijn opgenomen. Deze afspraken zijn nodig om de arbeid van de kerkelijk werker kerkrechtelijk te beschermen en om conflicten te voorkomen. De concrete invulling van de afspraken kan in de plaatselijke situatie worden bepaald.

Besluit 4:

deputaten kerkrecht en kerkorde opdracht te geven om te onderzoeken:

- a. of en zo ja welke nadere regelingen nodig zijn rond de toelating als professioneel kerkelijk werker binnen de kerken;
- b. of en zo ja welke maatregelen getroffen moeten worden voor contact met opleidingen voor kerkelijk werk.

Gronden:

1. inzake de toelating van professionele kerkelijk werkers:
 - a. deskundigheid en confessionele betrouwbaarheid zijn wezenlijk voor professionele kerkelijke werkers;
 - b. er is op dit moment geen kerkelijke opleiding van kerkelijk werkers noch een kerkelijk keurmerk van professionele kerkelijk werkers;
 - c. er dienen zich verschillende mogelijkheden van kerkelijke toetsing aan, die om inventarisatie en evaluatie vragen, zoals: oordeel van de kerkenraad, gesprek op de classis (vgl. het vroegere classicaal zendingsexamen), vereiste registratie in een kerkelijk 'beroepsregister' (vgl. PKN);
2. inzake contact met opleidingen voor kerkelijk werk:
 - a. noch de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle noch de Christelijke Hogeschool in Ede zijn kerkelijke opleidingen; de eventuele relatie met hen dient daarom zorgvuldig omschreven te worden;
 - b. omdat het fenomeen 'kerkelijk werker' in onze kerken in opkomst is, is het van belang goed geïnformeerd te zijn over hun opleiding en ook eventueel gezamenlijk beleid of

gezamenlijke vragen en belangen van de kerken naar die opleidingen te kunnen communiceren.

Bespreking

Aanwezig van deputaten zijn: zie Acta, art. 34. Van diverse zijde wordt positief gesproken over de studie die deputaten hebben verricht. De vergadering uit zijn erkentelijkheid voor het feit dat de zaken rondom het ambt, de gemeente en de kerkelijk werker op een rijtje zijn gezet.

Er wordt op gewezen dat de functie van kerkelijk werker dicht tegen die van ambtsdrager aan ligt. Hoe ligt die verhouding en wat betekent dit bijvoorbeeld voor de positie van de diaken? Deputaten achten het niet raadzaam en niet werkbaar om vanuit deze ene kwestie een discussie te starten over het geheel van het ambtenpatroon en mogelijke herziening daarvan. Dat is wel een onderwerp dat bij een herziening van de KO kan worden meegenomen.

Belangrijk wordt ook geacht dat er voor een kerkelijk werker een breed draagvlak is in de gemeente. Moet daarom niet iets van approbatie in de regeling worden vastgelegd? Deputaten geven aan alleen minimale eisen van zorgvuldigheid te hebben willen voorstellen. Het is uiteraard wel van belang dat er een vertrouwensbasis bestaat tussen de gemeente en de kerkelijk werker. Maar stipuleren dat te allen tijde approbatie gevraagd dient te worden gaat deputaten wat te ver, gelet ook op grote diversiteit in de functie kerkelijk werker. Laat daarom in de vrijheid van de kerken wat aan die vrijheid kan worden overgelaten.

De besluiten worden met algemene stemmen genomen.

Kerkrecht en kerkorde, revisieverzoeken**Artikel 37**

15-04-2005

Rechtseffect van besluitvorming door de generale synode

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal :

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 18, inzake rechtseffect van besluitvorming door de generale synode. Het gaat hierbij om de volgende besluiten:
 - 3.1 De besluiten van de generale synode zullen in de plaatselijke kerk als aanvaard gelden, tenzij de kerkenraad binnen zes maanden na het ontvangen van de Acta gemotiveerd het tegendeel verklaart en bij de eerstvolgende synode in revisie gaat.
 - 3.5 Wanneer een lid van de gemeente aan de kerkenraad verzoekt een recent synodebesluit te ratificeren dat voor hem/haar persoonlijk effect dient te krijgen, zal de kerkenraad daarover binnen acht weken een uitspraak doen. Wanneer de kerkenraad het synodebesluit niet als bindend aanvaardt, dient hij dat met opgaaf van redenen aan het betrokken gemeentelid mee te delen en bij de eerstvolgende synode in revisie te gaan.
2. brieven met verzoek om gedeeltelijke revisie van het onder Materiaal 1 genoemd besluit en een vraag over dit besluit
 - a. van de Gereformeerde Kerk te Marum d.d. februari 2004;
 - b. van de kerk te Nijmegen d.d. 12 mei 2004;
 - c. van de kerk te Zeewolde d.d. 1 juli 2004;
 - d. van de kerk te Apeldoorn-Zuid d.d. 9 januari 2005;
 - e. van de kerk te Kornhorn d.d. 10 januari 2005;
 - f. van de kerk te Spakenburg-Noord d.d. 18 februari 2005;
 - g. van de heer C.A. Kabboord, mede namens 3 andere broeders, d.d. 26 januari 2005 (zie ook zijn brief d.d. 12 mei 2004);
3. samengevat zijn de argumenten voor revisie van Acta GS Zuidhorn, art. 18 en de vraag:
 - a. de tijd om te ratificeren is te kort, zeker in een kleine gemeente;
 - b. synodebesluiten kunnen soms heel complex en/of ingrijpend zijn en dus veel tijd voor bezinning vergen;
 - c. door de beperking tot 6 maanden, of op verzoek 8 weken, laadt de synode de verdenking op zich om haar besluiten 'erdoor te willen drukken';
 - d. er is geen gefundeerd verzoek in de kerkelijke weg ingediend voor dit besluit;
 - e. een paar kerken stellen een concrete wijziging voor, nl. om de termijnen te verlengen tot resp. 12 maanden en 16 weken;
 - f. de vraag betreft het geval wat een kerkenraad moet doen, wanneer hij door overmacht er niet in slaagt om binnen de termijn de ratificatie af te ronden.

Besluit:

aan de verzoeken om het besluit uit het midden van de kerken weg te nemen niet te voldoen.

Gronden:

1. het gaat in het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 niet om de geldigheid van een synodebesluit, maar om de effectuering ervan. Als de kerken gezamenlijk in een GS een besluit nemen dat gevolgen heeft voor plaatselijke gemeenten, dan moet duidelijk zijn naar die gemeenten toe, wanneer de uitvoering van dat besluit verwacht kan worden;
2. appellanten hebben niet aangetoond, dat het geven van duidelijkheid inzake de effectuering van een besluit in strijd is met Schrift of kerkorde;
3. de termijnen van resp. 6 maanden en 8 weken gaan in ná de officiële verschijning van de acta. De besluiten zelf zijn al eerder te raadplegen via internet. Dat moet een kerkenraad voldoende tijd geven om zich te bezinnen op genomen besluiten;
4. de Generale Synode van Leusden 1999 benoemde deputaten kerkrecht en kerkorde en gaf hen o.a. als opdracht mee zich te bezinnen op een aantal vragen over de besluitvorming ter synode,

- met name inzake hun consistentie, soortelijk gewicht en effectuering. Tegen dit besluit van de GS Leusden is geen bezwaar aangetekend bij de GS Zuidhorn;
5. een kerkenraad kan, wanneer de ratificatie van een bepaald besluit meer tijd en bezinning vraagt, aankondigen dat er mogelijk een bezwaar ingediend wordt en dat melden aan de gemeente.

Bespreking

Vanuit de vergadering komt met name de vraag naar voren of de kerken met het stellen van deze termijnen niet onnodig onder tijdsdruk worden geplaatst. Is het argument valide dat de kerken in feite meer tijd hebben omdat de besluiten in de regel al veel vroeger dan bij het verschijnen van de acta te raadplegen zijn via internet?

In de beantwoording wijst de commissie erop dat het niet gaat om de rechtsgeldigheid van besluiten. Op het moment dat de synode een besluit neemt, is het rechtsgeldig. Het gaat hier om de effectuering van die besluiten die de gemeente raken. De gemeente heeft er recht op dat deze effectuering niet nodeloos vooruitgeschoven wordt. Het voorstel geeft dus niet de termijn aan waarbinnen aan de besluiten van de GS rechtskracht moet worden verleend - dat hebben de besluiten immers al - maar geeft de termijn aan waarbinnen een bezwaar tegen een besluit dient te worden ingediend dan wel – onder enig voorbehoud – aangekondigd. Het argument dat het internet geen officieel medium is, gaat voorbij aan wat de GS van Zuidhorn daarover zei. Tegen dat besluit is geen bezwaar aangetekend. Prof. Te Velde geeft aan dat er een gewoonte is ontstaan rondom het ratificeren van de acta die geen recht doet aan de wijze van besluitvorming zoals we die binnen de KO met elkaar hebben afgesproken. De besluiten van de synode zijn geldig vanaf het moment dat ze genomen zijn, tenzij...en dan komt art. 31 in beeld. De huidige praktijk roept de gedachte op dat de kerken nog iets moeten doen voordat besluiten van de synode plaatselijk rechtskracht krijgen. Dat is niet het geval. Als voorbeeld noemt hij de doop van geadopteerde kinderen. Nu kon het gebeuren dat in de ene gemeente de zondag na het besluit op de GS een geadopteerd kind gedoopt werd, terwijl de adoptiefouders in een andere gemeente in een vergelijkbare situatie anderhalf jaar moesten wachten op de doop van hun kind. Deze rechtsongelijkheid wordt tegengegaan met dit besluit.

Het voorstel van de commissie wordt met 29 stemmen voor en 3 onthoudingen aangenomen. Buiten stemming blijven de leden van de GS Zuidhorn.

Artikel 38

15-04-2005

Beroepbaarstelling en toelating tot het ambt op grond van artikel 8 KO

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 27;
De GS Zuidhorn heeft in dit artikel o.a. de route naar het predikantschap via art. 8 KO opnieuw vastgesteld, omdat de kerkelijke onderzoeken voor afgestudeerden aan de TU anders opgezet zijn;
2. rapport deputaten kerkrecht en kerkorde aan de GS Zuidhorn, hoofdstuk 7.3, 7.4 en 7.5;
3. brief Gereformeerde kerk te Wapenveld d.d.. 11 mei 2004;
Wapenveld wijst in deze brief op de volgende passages uit het rapport van deputaten KR&KO aan de GS Zuidhorn:
"De route via artikel 8 is alleen toegankelijk voor broeders tussen de 40 en de 50 jaar oud die geen universitaire opleiding in de theologie hebben gevolgd". (rapport, par. 7.4)
"Maar wanneer iemand in de weg van art. 8 KO predikant wil worden zal hij op hetzelfde academische niveau moeten kunnen werken als zij die de reguliere opleiding hebben gevolgd." (rapport, par. 7.3.5 slot)
Vervolgens stelt de kerkenraad van Wapenveld dat het met deze formuleringen mogelijk is geworden, dat "ondanks het gegeven dat in de besluitvorming deze aspecten niet worden genoemd, er toch een begrenzing van de werking van de Heilige Geest is ingeslopen ten aanzien van leeftijd en niveau"; de kerkenraad wil dit onder de aandacht van de synode brengen.

Besluit:

niet op de brief van Wapenveld in te gaan.

Grond:

Wapenveld gaat niet in op het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, maar op passages uit het rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde, die door de synode niet in het besluit over de route naar het predikantschap via art. 8 KO zijn opgenomen.

Het voorstel van de commissie wordt met algemene stemmen aangenomen. Buiten stemming blijven de leden van de GS Zuidhorn.

Artikel 39

14-05-2005

Beantwoording van iedere indiener van kritiek of bezwaar

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 54, besluit 3, waarin uitgesproken wordt dat de synode niet gehouden is elk punt van kritiek en bezwaar, dat bij haar wordt ingebracht, expliciet aan het adres van de indiener te beantwoorden;
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Zuidwolde (Dr.) dd. 11 februari 2004 met het verzoek uit te spreken dat de synode iedere indiener van een schrijven schriftelijk heeft te berichten ten aanzien van de ontvankelijkheid van het schrijven en van de besluitvorming over het betrokken onderwerp, tenminste door te verwijzen naar de plaats van de notulering in de Acta.

Besluit:

aan het verzoek van Gereformeerde Kerk te Zuidwolde (Dr.) niet te voldoen.

Grond:

1. wat de kerk te Zuidwolde (Dr.) vraagt is geen revisie van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta, art 54, besluit 3;
2. wat de kerk te Zuidwolde (Dr.) vraagt is al vigerend beleid van de generale synode: iedere indiener van een schrijven ontvangt schriftelijk bericht met verwijzing naar het desbetreffende besluit van de Acta.

Met algemene stemmen aangenomen, waarbij de leden van de GS Zuidhorn buiten stemming blijven.

Artikel 40

10-09-2005

Toelating asielzoekers tot de sacramenten

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art 36, inzake toelating van asielzoekers tot de sacramenten; het gaat om de bepaling dat alleen asielzoekers die in het bezit zijn van de VBT-A (= Verblijfsvergunning Bepaalde Tijd-Asiel) toegelaten kunnen worden tot de gemeenschap van de kerk. Asielzoekers die deze status (nog) niet hebben kunnen hoogstens als gast worden toegelaten tot het gebruik van de sacramenten;
2. brieven met verzoek om gedeeltelijke revisie van het onder Materiaal 1 genoemd besluit dan wel vragen om meer duidelijkheid te scheppen
 - a. van de Gereformeerde Kerk te Zutphen d.d. april 2003;
 - b. van de kerk te Amersfoort-De Horsten d.d. 15 maart 2004;

- c. van de kerk te De Bilt-Bilthoven binnengekomen d.d. mei 2004;
 - d. van de kerk te Ommen d.d. 27 mei 2004 met adhesiebetuiging aan het hiervoor genoemde verzoek van de kerk te Zutphen;
 - e. van de classis Midden-Holland d.d. 13 juli 2004;
 - f. van de kerk te Emmen d.d. 1 november 2004;
 - g. van de kerk te Leusden d.d. 23 december 2004;
 - h. van de kerk te Zwolle-Berkum d.d. 9 maart 2004;
 - i. van de kerk te Helpman d.d. 25 januari 2005;
 - j. van de Particuliere Synode Gelderland d.d. 15 februari 2005;
3. samengevat zijn de argumenten voor revisie van de GS Zuidhorn, Acta, art. 36, en de vragen om verduidelijking:
- a. betreffende besluit 1 grond 2: Toepassing van het besluit van de Generale Synode van Leeuwarden 1920, Acta, art. 25, is niet terecht. Het betreft in dit besluit leden van andere kerken die weliswaar niet hun eigen kerkdiensten kunnen bezoeken, maar die tegelijk nadrukkelijk geen lid wensen te worden van de Gereformeerde Kerk. De betrokken asielzoekers hebben echter wel de wens om lid te worden, dan wel gaan zij ervan uit dat het toelaten tot de sacramenten impliceert dat men lid is;
 - b. betreffende besluit 1 grond 4: Onterecht wordt het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerk gekoppeld aan de juridische status van de asielzoeker. Dit is in tegenspraak met besluit 2 grond 2 en de grond onder besluit 3 dat geen andere criteria zullen worden gehanteerd dan die bijbels, confessioneel en kerkordelijk in het algemeen reeds gelden, en dat er geen rechtsongelijkheid moet zijn;
 - c. betreffende besluit 1 grond 4: Het argument "respect voor de overheid" is niet van toepassing. Het overheidsbeleid verzet zich niet tegen toelating tot lidmaatschap van de kerk van asielzoekers die nog geen VBT-A hebben;
 - d. betreffende besluit 4: De formulering "in goed overleg met de overheidsinstanties" betekent volgens het gangbare spraakgebruik dat kerk de uitspraak "geen bezwaar" van overheid verkrijgt voor toelating tot lidmaatschap. Dit gaat te ver en is bovendien zeer onpraktisch;
 - e. besluit 1 geeft problemen bij christen-asielzoekers met kinderen die geen VBT-A hebben; volwassen geworden kinderen kunnen geen lid worden door het doen van belijdenis en kunnen niet aangaan aan het avondmaal op grond van dit besluit, omdat zij in hun thuisland nog niet toegelaten waren tot het avondmaal vanwege hun jonge leeftijd;
 - f. hoe moeten de kerken omgaan met asielzoekers die pas na hun aankomst in Nederland tot geloof komen? Iemand die graag gedoopt wil worden en zich aansluiten bij de kerk, mag niet worden belemmerd vanwege zijn eventuele status voor de overheid. Het schriftuurlijke verband tussen het ingelijfd worden in de nieuwe levensgemeenschap van Christus en de zijnen met de doop moet zonder beperkingen tot uitdrukking worden gebracht, ook na bekering van asielzoekers zonder VBT-A;
 - g. een asielzoeker die hier tot bekering komt, zal gedoopt willen worden en zal zich hier ook bij een gemeente willen aansluiten, in overeenstemming met het gebod van onze Heer;
 - h. een kerklidmaatschap vanuit verkeerde motieven of met verkeerde verwachtingen moet voorkomen worden. Na revisie van het besluit van de GS Zuidhorn kan uitdrukkelijk erop gewezen worden dat aan het lidmaatschap van de kerk geen rechten kunnen worden ontleend ten aanzien van de verblijfsvergunning.

Besluit 1:

in te stemmen met de verzoeken tot revisie van het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta, art. 36, in die zin dat de verbinding tussen het lidmaatschap en het bezitten van de VBT-A status komt te vervallen.

Gronden:

1. de Nederlandse overheid legt in haar wet- en regelgeving niet meer een zodanige koppeling tussen de asielprocedure en de inculturatie in de Nederlandse samenleving dat de kerken daarmee rekening zouden moeten houden;
2. gelovige asielzoekers die afkomstig zijn uit een buitenlandse kerk alsook asielzoekers die tijdens hun verblijf in Nederland tot geloof komen, hebben op gelijke wijze als ieder ander recht op toelating tot de gemeenschap van de kerk, onafhankelijk van hun nationaliteit of

- burgerschap. Het feit dat er onzekerheid is over de definitieve verblijfsbeslissing kan geen doorslaggevende grond zijn om het volledige lidmaatschap van de kerk te weigeren;
3. hoewel taal- en cultuurverschillen van invloed kunnen zijn op het proces van toelating van asielzoekers is het niet juist met betrekking tot hen – omdat ze uit het buitenland komen – meer en andere criteria te hanteren en aparte regelingen te creëren dan die bijbels, confessioneel en kerkordelijk in het algemeen dienen te gelden.

Besluit 2:

de landelijke richtlijnen inzake toelating van asielzoekers tot de sacramenten dan wel tot de gemeenschap van de kerk als lid in volle rechten als volgt te wijzigen:

1. wanneer christen-asielzoekers of asielzoekers die tijdens hun verblijf hier tot het geloof gekomen zijn, toelating vragen tot de gemeenschap van de kerk als leden in volle rechten, zal de kerkenraad handelen in overeenstemming met art. 58 en 60 KO;
2. kerkenraden zullen asielzoekers, ongeacht hun status, op de gewone wijze als gasten tot de sacramenten toelaten, wanneer hij ervan overtuigd is:
 - a. dat zij in de christelijke gemeente waartoe ze behoorden, zijn toegelaten tot het avondmaal;
 - b. dat in een onderzoeksgesprek is gebleken dat zij met ons overeenstemmen in de 'grondstukken' van de christelijke religie;
 - c. dat er een positief getuigenis van hun levenswandel gegeven kan worden, mede op grond van het getuigenis van diegenen die hen begeleiden, terwijl ze naar vermogen de kerkdiensten trouw bezoeken;
 - d. dat zij bereid zijn zolang zij als gasten aan het avondmaal deelnemen zich aan het toezicht van de kerkenraad te onderwerpen.
3. vertrekt een asielzoeker die als gast was toegelaten tot de sacramenten naar een andere plaats, dan krijgt hij een schriftelijk getuigenis mee van de kerkenraad, opgesteld aan de hand van de onder 2. genoemde criteria. Op grond van dit getuigenis zal een asielzoeker in de zusterkerk waar hij zich vervolgens meldt, eveneens als gast worden toegelaten tot het gebruik van de sacramenten.

Gronden:

1. met het oog op rechtszekerheid en rechtsgelijkheid voor de asielzoekers blijft het goed dat de kerken in dezen enkele gezamenlijke bepalingen aanvaarden;
2. het is gewenst dat de richtlijnen zo dicht mogelijk bij de bestaande bepalingen van de kerkorde aansluiten. Tevens blijft het nuttig om de bepalingen van de Generale Synode van Leeuwarden 1920 hier naar analogie toe te passen, zoals de GS Zuidhorn terecht heeft gesteld;
3. de bijzondere situatie van asielzoekers, met name de taal- en cultuurverschillen en de onzekerheid over de duur van hun verblijf, maakt het nodig om voor hen een apart omschreven positie als gast in de gemeenten te scheppen.

Het besluit is met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Zuidhorn bleven buiten stemming.

Artikel 41
Bijbelvertaling en Groot Nieuws Bijbel

13-05-2005

Voorstel: deputaten kerkrecht en kerkorde / commissie Overijssel

Materiaal:

1. besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 65, besluit 2b, waarin de synode uitspreekt, het gebruik van de Groot Nieuws Bijbel, hangende het onderzoek naar de (vooral) kerkrechtelijke vragen rond aanvaarding en gebruik van Bijbelvertalingen, in de verantwoordelijkheid van de kerkenraden te laten;
2. brief van de kerk van de Gereformeerde Kerk te Zuidwolde (Dr.) d.d. 11 februari 2004; identieke brief van de kerk te Ruinerwold-Koekange d.d. 26 maart 2004;

brief van de kerk te Ten Boer d.d. 8 mei 2004;
 brief van broeder C. Boekholt en andere broeders en zusters te Hoogeveen d.d. 10 februari 2005.

In deze brieven wordt bezwaar gemaakt tegen het besluit genoemd in materiaal 1.

Samengevat zijn de bewaren:

- a. de gronden 1 en 2 onder het genoemde besluit acht men in strijd met grond 4, nl. dat aan de ene kant gepleit wordt voor een consistente lijn en dat er tegelijk een mogelijkheid tot uitzondering wordt gecreëerd;
 - b. in onze kerken moet de uniformiteit t.a.v. het gebruik van Bijbelvertalingen bevorderd worden;
 - c. de GNB is vertaald vanuit verkeerde principes, door vertalers is gebruikt gemaakt van een dynamisch-gelijkwaardige vertaalmethode, de vertalers zijn uitgegaan van een aanvechtbare grondtekst waarbij geen gebruik is gemaakt van de grondtekst die ten grondslag ligt aan de Statenvertaling en is daarom onbetrouwbaar en ongeschikt om in de eredienst te gebruiken;
3. brief van de kerk te Krimpen aan den IJssel d.d. 17 februari 2005 als reactie op het rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde met als verzoek om in bepaalde situaties de kerken de vrijheid te laten de GNB te blijven gebruiken;
 4. besluit van de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 (Acta art. 88) om naast de Statenvertaling en de 'Nieuwe Vertaling' van 1951 die al gebruikt konden worden, nu de NBV te aanvaarden voor gebruik in de erediensten.
 5. besluit van de GS Amersfoort-Centrum (Acta art. 33) om de kerken het gebruik van de NBV 2004 hartelijk aan te bevelen;
 6. besluit van de GS Amersfoort-Centrum 2005 (Acta art. 33) om het besluit 2b van de GS Zuidhorn, Acta art. 65, vervallen te verklaren en dus het gebruik van de Groot Nieuws Bijbel 1996 niet meer op de wijze als toen bedoeld in de verantwoordelijkheid van de kerkenraden te laten.

Besluit:

1. aan de verzoeken om revisie van het besluit in Acta van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 65, 2b niet te voldoen;
2. geen uitspraak te doen over het gebruik van andere Bijbelvertalingen dan over die waarnaar door een generale synode onderzoek is gedaan;
3. indien kerkenraden het in bijzondere situaties wenselijk achten een andere Bijbelvertaling te gebruiken, dienen zij zich ervan bewust te zijn dat dit een Bijbelvertaling is die de kerken niet aanvaard hebben na gezamenlijk overleg.

Gronden:

1. het besluit het gebruik van de GNB in de verantwoordelijkheid van de kerkenraden te laten, had een beperkte duur, nl. hangende het onderzoek dat nu is afgerond;
2. conform grond 2 onder besluit 1 Acta GS Zuidhorn art.65 kan de synode noch negatief noch positief een besluit nemen over het gebruik van een bijbelvertaling wanneer daarnaar geen onderzoek is gedaan.

Bespreking

Kort wordt de vraag besproken of de GNB nu niet meer in de eredienst in bijzondere situaties gebruikt mag worden. Immers, de GNB richt zich niet direct op de kerkleden maar meer op mensen die niet met het Woord van God vertrouwd zijn. Deputaten geven aan dat alleen de uitzonderingsbepaling die Zuidhorn had aangebracht is teruggenomen, omdat het onderzoek naar de NBV nu afgerond is. Het enige wat in dit besluit gezegd wil zijn is dat kerken moeten bedenken dat wanneer zij de GNB gebruiken deze vertaling niet op een kerkelijke vergadering aan de orde is geweest. Een daadwerkelijk gebruik wordt aan de beoordeling van de plaatselijke kerk overgelaten.

Het voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen.

Artikel 42
Koersbepaling liturgie

03-06-2005

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

1. aanvullend rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde met betrekking tot artikel 65 en 67 KO, uitgebracht aan de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003;
2. Acta GS Zuidhorn, art. 38; in dit besluit is een koersbepaling met betrekking tot de effectuering van art. 65 en 67 KO vastgelegd. Dit besluit omvat vijf punten:
 1. de generale synode beperkt zich tot het uitzetten van algemene kaders die op basis van de eenheid in het geloof maatgevend moeten zijn voor de vormgeving en invulling van de erediensten in alle kerken. De kerken kunnen daarvan binnen de algemene kaders naar eigen keus gebruikmaken. In de besluitvorming zal de indruk worden vermeden dat een synode op liturgisch gebied de plaatselijke kerken 'van boven af' aanstuurt;
 2. inzake artikel 65 KO is de synode van oordeel dat in de kerkorde geen directe binding moet worden vastgelegd aan complete en precieze orden van dienst. De in generaal-synodaal verband ontwikkelde orden van dienst zijn bij wijze van voorbeeld en aanbevolen orden, waarvan de kerken gebruik kunnen maken;
 3. naar art. 67 KO keurt de synode die gezangen goed die beantwoorden aan de generaal-synodaal vastgestelde criteria en die aansluiten bij de wensen die in de breedte van de kerken leven. Bij omstreden gezangen worden relationele effecten naast inhoudelijke argumenten in het oog gehouden;
 4. de synode onderscheidt ten aanzien van de gezangen tussen een bundel en een lijst. De bundel is de officiële uitgave van aanvaarde gezangen in boekvorm. De lijst bevat gezangen die wel in de kerken mogen worden gezongen, maar niet in de bundel zijn opgenomen. Bundel en lijst worden door de synodes zo ingevuld, dat daaruit een ruime keus is te maken in alle plaatselijke kerken, ook voor bijzondere kerkdiensten. De kerken maken door deze selectie de gezamenlijke afspraak om voor de kerkdiensten hun keuze uit deze liederen te maken. Afwijking van deze afspraak dient een kerkenraad te verantwoorden en behoort een uitzondering te zijn;
 5. wanneer een kerkenraad de hierboven omschreven verantwoordelijkheid en vrijheid onverhoopt zo gebruikt dat het karakter van de gereformeerde kerkdienst geweld wordt aangedaan, dan zijn er de normale kerkelijke wegen om eventuele bezwaren van kerkleden te behandelen en om als zusterkerken op elkaar toe te zien;
3. brieven met het verzoek om (gedeeltelijke) revisie van het onder Materiaal 2 genoemd besluit van
 - a. de Gereformeerde Kerk te Ten Boer d.d. 17 mei 2004;
 - b. de kerk te Vlaardingen d.d. 21 mei 2004;
 - c. de kerk te Rozenburg en Voorne d.d. 10 mei 2004;
 - d. de kerk te Baflo d.d. 7 juli 2004.

In deze brieven wordt verzocht:

 - a. de liturgievernieuwingen eerst te stoppen;
 - b. een grondige bezinning op gang te brengen over de inhoud van het begrip binding aan Schrift en belijdenis;
 - c. een dam op te werpen tegen de onaanvaardbare mogelijkheid van de ongebondenheid op liturgisch gebied;
 - d. terughoudend te zijn om te zingen liederen in de vrijheid van de kerken te laten.
 - e. het in materiaal 2 genoemde besluit zo te wijzigen dat de kerken uit de vrijgegeven liederen hun keus maken en dat de kerken gebruik maken van de orden van dienst;
 - f. besluiten te nemen die de zichtbare eenheid van de kerken bevorderen.

Samengevat worden in deze brieven als argumenten voor de verzoeken aangevoerd:

- a. de synode hoort schriftuurlijke uitspraken te doen, die normerend en regulerend voor het kerkelijk leven zijn; de vrijheid die de GS Zuidhorn toestaat laat een toenemende vrijblijvendheid groeien, die de kerken van elkaar doet vervreemden;
- b. de GS Zuidhorn geeft slechts algemene kaders aan, geeft slechts adviezen, en de kerken zelf moeten bepalen wat ze doen, zodat elke kerk afzonderlijk gaat bepalen wat het karakter van de eredienst is en dit moet zonder meer leiden tot independentisme;

- c. de uitspraak van de GS Zuidhorn houdt te weinig rekening met de kerkverbandelijke eenheid.
4. brief van br. F. Pathuis te Zwolle d.d. 16 februari 2005, waarin wordt verzocht de koersbepaling 3 t/m 5 te wijzigen in: 3. in art. 67 KO moet niet een directe binding worden vastgelegd aan de keuze voor bepaalde psalmen, gezangen en liederen. Wel moeten de te zingen liederen beantwoorden aan generaal-synodale criteria. Daarom aanvaarden de kerken psalmen-, gezangen - en liederenbundels bij wijze van voorbeeldliederen; en 4. wanneer een kerkenraad deze vrijheid gebruikt om het karakter van een gereformeerde eredienst geweld aan te doen is er de normale kerkelijke weg om op elkaar toe te zien. Als argument wordt hierbij aangevoerd dat de kerken elkaar het vertrouwen moeten geven een verantwoorde gereformeerde liturgie samen te stellen en daarbij moeten niet allerlei detailzaken worden voorgeschreven.

Besluit:

aan de verzoeken om revisie niet te voldoen.

Gronden:

1. de koersbepaling die de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 38 vastlegde, op basis van het aanvullend rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde, is een weloverwogen uitspraak over de verhouding tussen landelijk en plaatselijk beleid op liturgisch gebied; de synode hield rekening met kerkleden die veel plaatselijke ruimte vragen op dit punt en hen die juist die vrijheid niet aan de plaatselijke kerk willen toestaan;
2. de GS Zuidhorn heeft niet als eerste synode uitgesproken dat de generale synode algemene kaders aangeeft en dat de plaatselijke kerken de vrijheid hebben binnen die kaders eigen keuzes in liturgische zaken te maken:
 - a. de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996 sprak uit betreffende art. 65 KO: dit artikel mag niet gehanteerd worden als een strikte regel die functioneert als een keurslijf voor de kerken (Acta art. 43, besluit 1b);
 - b. de Generale Synode van Leusden 1999 besloot aan een verzoek dit besluit weg te nemen, niet te voldoen (Acta art. 40). Verder gaf deze synode bij haar besluit art. 65 KO niet te wijzigen deze gronden:
 1. besluit 1b van de GS Berkel en Rodenrijs (Acta art. 43) maakt duidelijk, dat artikel 65 KO de kerken niet in een keurslijf wil dringen, maar dat de kerken verantwoordelijk zijn voor de inrichting van de erediensten met inachtneming van de door de synode goedgekeurde orden van dienst;
 2. binnen dat kader kan een kerkenraad in zijn verantwoordelijkheid aanvulling of variatie toestaan, als daar goede redenen voor zijn. Uiteraard mogen dergelijke aanvullingen en aanpassingen het grondpatroon van de gereformeerde eredienst, zoals neergelegd in de aangenomen orden van dienst, geen geweld aan doen (Acta art. 41).
 - c. de GS Berkel en Rodenrijs sprak verder uit dat de plaatselijke kerken bij de nadere invulling van de liturgie binnen de door de generale synode aangegeven kaders in eigen verantwoordelijkheid kunnen blijven handelen (Acta art. 63, besluit 2);
 - d. de GS Leusden ging niet in op het verzoek uit te spreken of het geoorloofd is in de eredienst liederen te zingen die niet in de vastgestelde bundels staan, door te wijzen op de uitspraak van de GS Berkel en Rodenrijs (Acta art. 63, besluit 2) over de bevoegdheid van de plaatselijke kerken in dezen (Acta art. 49, besluit 9.2); als grond noemde de GS Leusden hierbij: de uitspraak van de GS Berkel en Rodenrijs geeft een duidelijke richting aan. Wanneer er behoefte is aan nadere bepalingen inzake artikel 67 KO kan dat in de kerkelijke weg aan de orde worden gesteld (overeenkomstig artikel 30 KO).
 - e. deze besluitvorming is uitgelopen op de koersbepaling die de GS Zuidhorn deed. Hierin werd na brede bezinning de effectuering van art. 65 en 67 KO vastgelegd en de afbakening aangegeven tussen landelijke bepalingen en plaatselijk beleid op liturgisch gebied;
3. de criteria voor de selectie van te zingen liederen zijn vastgesteld door de GS Leusden, die er ook een toelichting bij gaf (Acta art. 58, besluit 3); uit deze criteria blijkt dat de te selecteren liederen inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift moeten zijn; de GS Zuidhorn heeft dit

- aangevuld met uit te spreken dat een kerklied niet in strijd mag zijn met de gereformeerde belijdenis (Acta art. 83, besluit 1);
4. dat kerken binnen de aangegeven kaders vrijheid hebben tot liturgische keuzes hoeft niet te leiden tot ongebondenheid of afwijking van Schrift en belijdenis; de koersbepaling van de GS Zuidhorn punt 5 wijst de weg van bezwaar;
 5. inzake de erediensten heeft de GS Zuidhorn uitgesproken: de kerkdiensten dienen op zichzelf zo helder en duidelijk te zijn dat ook een buitenstaander tot aanbidding van God gebracht wordt (1 Korintiërs 14:24v.), Acta art. 93, grond 2;
 6. de zichtbare eenheid van de kerken moet niet gezocht worden in eenvormigheid in kerklied en orden van dienst, maar in de liefde tot Christus.

Bespreking

Het voorstel van de commissie roept een aantal vragen op. In de brieven, zo wordt opgemerkt, komt meer aan de orde dan alleen revisie van de koersbepaling van Zuidhorn. De commissie stemt dit toe, maar deze zaken zijn nu niet aan de orde. Het gaat hier uitsluitend om het criterium: niet eens met Zuidhorn. De koersbepaling geeft niet aan wat je moet doen, maar hoe. Dat punt ligt nu voor. Inhoudelijke opmerkingen kunnen meegenomen bij de diverse onderdelen, zoals eredienst en kerkmuziek.

Zuidhorn, aldus de commissie, heeft geprobeerd een balans te vinden tussen de plaatselijke vrijheid en de kerkverbandenlijke gebondenheid. Berkel en Leusden hadden dat al fragmentarisch gedaan, Zuidhorn heeft hier een kader voor geschapen. In dat kader komt een ander punt aan de orde, betreffende de brief van de kerk van Amersfoort De Horsten. Terecht heeft de commissie die niet meegenomen bij het materiaal, maar er worden wel zorgen uitgesproken over het feit dat een kerk volstaat met de mededeling: wij doen het anders. Dat staat op gespannen voet met de afspraken die we als kerkverband met elkaar maken.

Ds. Roth kondigt aan een amendement in te zullen dienen. Hij zou graag de uitzondering royaal verwerkt willen zien. Hij mist verder een missionaire component in het geheel, het onderling vertrouwen dat we elkaar als kerken moeten geven en de fundamentele notie dat de eenheid van de kerk in Jezus Christus ligt. Aan dat laatste wil de commissie wel tegemoet komen door dat explicieter te verwoorden in grond 6. Oud. Van Winden zou graag zien dat er een besluit 2 werd toegevoegd, waarin is opgenomen dat art. 67 van de KO geen directe binding vastlegt voor de keuze van bepaalde liederen en gezangen. Hij vindt het jammer dat de elementen die aangedragen worden in de brief van br. F. Pathuis niet zijn meegenomen door de commissie.

De commissie is van oordeel dat deze punten te inhoudelijk van aard zijn om ze in het kader van deze verzoeken om revisie te behandelen. De vraag of er een nieuwe koersbepaling moet komen is nu niet aan de orde. Eén brief van een gemeentelid die in die richting wijst rechtvaardigt niet een complete herziening van de koers.

De commissie vraagt tijd voor de verwerking van de gemaakte opmerkingen inzake grond 6. De preses wil overleg over de vraag of het amendement past in en bij het geheel van de koersbepaling.

Na overleg blijkt in de 2^e ronde van de bespreking dat er geen amendementen worden ingediend. Wel is grond 6 aangepast om te benadrukken waar het op het punt van de eenheid binnen de kerken op aankomt. Verschillen in liturgie behoeven die eenheid niet in gevaar te brengen, zoals verschillende brieven wel suggereren.

Het besluit wordt met 1 onthouding en 30 stemmen voor genomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Artikel 43 *Zegengroet*

10-09-2005

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

brief van de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Sint Jansklooster-Kadoelen d.d. 28 mei 2004, waarin hij meedeelt het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 47, niet te hebben geratificeerd.

Besluit:

de kerkenraad te antwoorden:

De synode heeft kennis genomen van uw brief d.d. 28 mei 2004, waarin u (o.a.) meedeelt het besluit van de synode van Zuidhorn, art. 47 (de zegengroet) niet te hebben geratificeerd. U deelt ook mee voor 19 februari 2005 de synode in kennis te zullen stellen van de onderbouwing van uw bezwaren.

De synode betreurt dat het bij deze mededeling is gebleven en dat zij uw bezwaren niet heeft ontvangen, zodat de synode niet kan ingaan op uw brief.

Een mededeling van niet ratificeren zonder in appèl te gaan of revisie te verzoeken, heeft geen bestaansrecht binnen het gereformeerde kerkrecht.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Artikel 44
Procedure wijziging KO

15-04-2005

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal :

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art 19, inzake procedure voor wijziging van de kerkorde; het gaat met name om besluit 3b: nadat op de generale synode de besluitvorming (inzake *inhoudelijke* wijziging van de KO) heeft plaatsgevonden, beraden de kerken zich op classisniveau over de voorgestelde teksten, en zenden hun consideraties in bij de generale synode;
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Houten d.d. 23 januari 2004 met verzoek om revisie van het onder Materiaal 1 genoemde besluit;
de argumenten van Houten zijn de volgende:
 - a. het voornaamste argument van de synode is het efficiencyaspect;
 - b. in de praktijk is er een vrij grote afstand tussen plaatselijke kerk en classis;
 - c. classisbesprekingen zijn vaak besprekingen tussen predikanten, die dat ook nog eens onderling voorbereid kunnen hebben;
 - d. classisbesluitvorming is veelal gebaseerd op de helft + 1; die kan leiden tot 'classicale overheersing';
 - e. de plaatselijke kerk is de hoogste vergadering.

Besluit:

aan het verzoek van de kerk te Houten niet te voldoen.

Gronden:

1. een 'consideratie' is een raadpleging van alle kerken in de classis en heeft het karakter van een algemene beoordeling en niet van een stemming. Op deze manier is gewaarborgd dat alle plaatselijke kerken in ieder geval hun mening zullen geven over de voorgestelde wijziging;
2. hiermee is gegeven dat ook kritische notities van minderheden onderdeel kunnen uitmaken van de consideratie, en als zodanig doorgegeven worden aan de synode;
3. een classis is een vergadering van *kerken* en niet van predikanten.

Het voorstel van de commissie wordt met 31 stemmen voor en 1 onthouding aangenomen. Buiten stemming blijven de leden van de GS Zuidhorn.

10-09-2005

Artikel 45

Verlenging preekbevoegdheid AIO's

Voorstel: deputaten kerkrecht en kerkorde / commissie Overijssel

Materiaal:

brief van de classis Kampen d.d. 1 maart 2005. Zij verzoekt de generale synode te besluiten de aan Aio's verleende preekbevoegdheid, na het beëindigen van hun contract met de Theologische Universiteit te Kampen, op aanvraag te verlengen met een periode van één jaar en zo ook de regeling over de preekbevoegdheid van de Aio's aan te passen. Als reden wordt aangegeven dat het contract van een Aio met de Theologische Universiteit kan zijn afgelopen terwijl de Aio zijn studie nog niet heeft afgerond maar dat het redelijkerwijs te verwachten is dat de afronding binnen een jaar zal plaatsvinden. In het proces van afronding van de studie is het voor de Aio van belang om zijn preekbekwaamheid op peil te houden (grond onder art. 45, besluit 2, Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003).

De classis Kampen informeert de generale synode ook in de brief dat zij in een voorkomende situatie de preekbevoegdheid van een Aio al met de termijn van maximaal een jaar heeft verlengd.

Besluit 1:

op dit punt nu geen concrete uitspraak te doen en de mededeling dat een Aio verlenging van preekbevoegdheid voor de periode van een jaar heeft gekregen voor kennisgeving aan te nemen.

Gronden:

1. de generale synode beschouwt dit als een detailuitwerking van de regeling voor preekbevoegdheid Aio's;
2. de zaak is niet in de weg van art. 30 KO op tafel van de synode gekomen.

Besluit 2:

aan deputaten kerkrecht en kerkorde de opdracht te geven om vragen rond preekbevoegdheid in kaart te brengen en mogelijke antwoorden daarop cq. regelingen daarvoor te formuleren en daarover aan de volgende generale synode te rapporteren.

Gronden:

1. de vraag van de classis Kampen is een volgende in een serie vragen die de Generale Synoden van Leusden 1999, Acta art. 78, en van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 46 en 47, bereikten over de preekbevoegdheid waardoor er steeds met betrekking tot een bepaalde categorie al dan niet uitspraken werden gedaan. Het is ongewenst dat een generale synode steeds weer over de preekbevoegdheid of details daarvan uitspraken moet doen;
2. bij een voorgenomen wijziging van de kerkorde en na de besluiten over de kerkelijk werkers zijn nieuwe vragen rond de preekbevoegdheid te verwachten;
3. de vraag om nadere regeling van preekbevoegdheid is niet in de weg van art. 30 KO op tafel gekomen, maar het punt kan worden meegenomen in de algehele herziening van de kerkorde, waartoe reeds besloten is en de kerken zullen zich over een nieuw voor te stellen regeling nog kunnen uitspreken.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Kerkrecht en kerkorde - voorstellen en quaestio**Artikel 46**

10-09-2005

Artikel 36 KO - voorzitterschap kerkenraad

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

brief van de Particuliere Synode van de Gereformeerde Kerken in Overijssel 2003 d.d. april 2004, met de uitspraak dat de zinsnede in artikel 36 KO, die vermeldt dat de kerkenraad regelmatig onder voorzitterschap van de predikant of van de predikanten bij toerbeurt zal bijeenkomen, zodanig veranderd dient te worden, dat niet meer voorgeschreven wordt dat het exclusief de predikant zal zijn, of de predikanten zullen zijn, die het voorzitterschap vervullen.

De PS heeft besloten:

1. de eerstkomende generale synode voor te stellen deze uitspraak over te nemen;
2. hiervan kennis te geven aan de generaal-synodale deputaten kerkrecht en kerkorde met het verzoek, dit voorstel mee te nemen bij de voorbereiding van eventuele herziening van de kerkorde.

Besluit 1:

de uitspraak van de particuliere synode niet over te nemen, maar de brief in handen te stellen van deputaten kerkrecht en kerkorde.

Gronden:

1. de synode heeft besloten deputaten opdracht te geven om een voorstel te doen voor een algeheel herziene kerkorde;
2. de synode is van oordeel dat de wijziging van artikel 36 KO niet zo urgent is dat deze synode er toe moet besluiten.

Besluit 2:

totdat een herziene kerkorde in werking treedt vooralsnog de invulling van het voorzitterschap van de kerkenraad in de vrijheid van de kerken over te laten.

Grond:

in veel kerkenraden functioneert niet in alle vergaderingen de predikant als voorzitter, maar zit een technisch voorzitter voor; op dit moment zijn er geen gronden om aan deze praktijk een halt toe te roepen.

Bespreking

De commissie geeft aan met het voorstel die kerken te willen dienen die nu een noodoplossing zoeken door te spreken over 'technisch' voorzitter of een variant daarop.

Maar kun je zomaar een artikel buiten werking plaatsen, zonder studie, zo wordt gevraagd? De commissie antwoordt dat niet een artikel van de KO zomaar geschrapt is, maar dat in een knelpunt een oplossing wordt geboden. Waarom zou je de kerken op dit punt niet de ruimte te geven om naar vrijheid te handelen?

Prof. Te Velde, die als adviseur de vergadering bijwoont, benadrukt dat recht altijd in ontwikkeling is. Er zijn altijd punten geweest die op een gegeven moment niet meer uitgevoerd worden zonder dat je mag zeggen: de KO is daar en daar niet meer veilig. In 1978 is de KO ook aan de praktijk aangepast. Hij wijst ook op de historie achter het artikel. Calvijn probeerde hiermee de overheidsinvloed buiten de deur te houden. Zijn uitgangspunt was: het Woord moet presideren. Dat is het continuüm. De invulling ervan kan variëren. Als er dan sprake is van: mag dit wel of mag dat niet – doe er dan maar een heldere uitspraak over.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 47
Artikel 41 KO - voorzitterschap classis

10-09-2005

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

brief van de classis Buitenpost d.d. 8 januari 2004, met het verzoek om te beoordelen of artikel 41 KO op het punt van het voorzitterschap kan worden herzien en met het voorstel om de bestaande zinsnede te vervangen door de volgende formulering:
"Het presesschap wordt bij toerbeurt bekleed. De vergadering mag ook haar preses kiezen, eventueel voor een langere, van tevoren afgesproken, termijn, maar niet tweemaal achtereenvolgende".

Besluit:

op dit moment geen oordeel uit te spreken over art 41 KO en de brief van de classis in handen te stellen van deputaten kerkrecht en kerkorde.

Gronden:

1. de synode heeft besloten deputaten opdracht te geven om een voorstel te doen voor een geheel herziene kerkorde. Het is dan wijs om dit punt als aandachtspunt aan deputaten aan te reiken;
2. de synode is van oordeel dat het gevraagde verzoek niet zo urgent is dat deze synode er antwoord op moet geven.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 48
Herziening ondertekeningsformulieren

21-05-2005

Voorstel: commissie Gelderland

Materiaal:

1. brief van de Particuliere Synode van Groningen 2004 ad hoc d.d. 8 december 2004 met het verzoek om te komen tot een anders geformuleerd ondertekeningsformulier voor ambtsdragers;
2. brief van de Particuliere Synode van Holland-Zuid d.d. 5 januari 2005 met het verzoek stappen te nemen die kunnen leiden tot (een) anders geformuleerd(e) ondertekeningsformulier(en) voor ambtsdragers en dit zo mogelijk te doen in samenspraak met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken;
3. brief van de Gereformeerde Kerk te Apeldoorn-Centrum waarin adhesie wordt betuigd aan het verzoek van de Particuliere Synode van Groningen 2004 ad hoc.

Besluit:

deze verzoeken in handen te stellen van de nieuw te benoemen deputaten kerkrecht en kerkorde met minstens de volgende aanwijzingen:

- a. in de herziening van de kerkorde ook de ondertekeningsformulieren te betrekken;
- b. bij de herziening van de ondertekeningsformulieren te streven naar een meer eigentijdse toonzetting en een bijbelse fundering van de grond waarop en de doelstelling waarvoor ambtsdragers aan de leer gebonden dienen te worden;
- c. bij de herziening rekening te houden met de eigenlijke bedoeling van de ondertekeningsformulieren en de wijze waarop de ondertekening in de praktijk van het kerkelijk leven functioneert;

- d. bij de herziening te streven naar een zo mogelijk betere formulering van de ondertekeningsformulieren en tegelijk vast te houden aan de bedoeling van de Generale Synode van Dordrecht 1618-'19 met het ondertekeningsformulier;
- e. in de ondertekeningsformulieren niet de levenswandel van de ambtsdragers te betrekken;
- f. voor de herziening van de ondertekeningsformulieren aandacht te geven aan de formulieren die worden gebruikt in andere gereformeerde kerken in binnen- en buitenland;
- g. deze herziening zo mogelijk te doen in samenspraak met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken;
- h. aan de eerstkomende generale synode rapport uit te brengen en voorstellen te doen.

Gronden:

1. het vaststellen van ondertekeningsformulieren behoort tot de taken van de generale synode; de nu geldende ondertekeningsformulieren voor ambtsdragers zijn vastgesteld door de Generale Synode van Groningen-Zuid 1978, artikel 213, en zijn als bijlagen toegevoegd aan de kerkorde; nu de deputaten kerkrecht en kerkorde bezig zijn met de herziening van de kerkorde, ligt het in de rede dat ook de ondertekeningsformulieren in de herziening worden betrokken;
2. terecht wordt in de kerken - blijkens de onder Materiaal genoemde brieven - de toonzetting van de vigerende ondertekeningsformulieren voor deze tijd als minder adequaat ervaren;
3. de ondertekeningsformulieren zijn opgesteld als documenten voor binding aan de leer; door de recent ontstane gewoonte om de ondertekening publiek in of na de eredienst te doen plaats vinden kan ten onrechte de indruk worden gewekt dat het liturgische formulieren zijn;
4. het is in deze tijd niet minder belangrijk dan in de jaren na de Dordtse Synode om de wacht te betrekken bij de binding van ambtsdragers aan de leer van de Schriften zoals verwoord in de gereformeerde belijdenis (cf. Tit. 1:9);
5. een ondertekeningsformulier is vanouds een document voor binding aan de leer; beloften inzake de levenswandel worden in de bevestigingsformulieren verwoord;
6. relaties met andere gereformeerde kerken in binnen- en buitenland zijn er mede op gericht van elkaar te leren;
7. met het oog op de contacten en samensprekingen met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken is het belangrijk te streven naar een zo groot mogelijke uniformiteit wat betreft de ondertekeningsformulieren.

Bespreking

Ds. De Graaff opent namens de commissie met stelling 12 uit het proefschrift van Prof. dr. B. Kamphuis, luidend: de ondertekeningsformulieren behoren niet in de eredienst te worden gebruikt. Hij sluit zich daar geheel bij aan en geeft aan dat de gevraagde herziening niet aan dit gebruik tegemoet mag komen. De eigenlijke reden voor een nieuwe formulering is de gebruikte terminologie en gebleken onduidelijkheid over de zinsnede 'in alle delen overeenstemt met'. Verder geeft hij aan dat de opsomming niet limitatief is. Desgevraagd voegt hij toe dat het betrekken van de buitenlandse kerken op dit moment niet aan de orde is. Consultatie behoeft eerst plaats te vinden als er inhoudelijke wijzigingen plaats vinden, vgl. de uitspraak van de synode van Ommen 1993. Daartoe is geen opdracht gegeven. Wel kunnen we van elkaar leren.

Ds. Schreuder vraagt zich af of dit voorstel tot wijziging nodig is. De argumentatie is te vinden in de brief van de PS van Groningen, maar die gronden worden door de commissie merendeels terzijde geschoven. Dat er sprake is van een streng-juridische toon wil hij niet ontkennen. Maar het document heeft ook een juridisch karakter. Dat is juist de eigen aard van het formulier.

Het voorstel wordt met 1 stem tegen aangenomen.

Artikel 49 *Doop pleegkinderen*

10-09-2005

Voorstel: commissie Overijssel / ds. J.B. de Rijke, deputaat kerkrecht en kerkorde

Materiaal:

1. brief van de PS Gelderland d.d. 7 december 2004 met het verzoek aan de GS om uit te spreken: "De Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 bestudeert c.q. laat bestuderen de vraag of en zo ja, onder welke voorwaarden, aan kinderen in duurzame pleegsituaties de doop kan worden bediend. Bij deze studie zal ook onderzocht worden welke zekerheid een kerkenraad moet hebben om tot bediening van de doop aan deze pleegkinderen over te gaan";
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Gorinchem d.d. 16 februari 2005, waarin adhesie wordt betuigd aan het verzoek van de PS Gelderland;
3. studierapport "Pleegkinderen en doop" van ds. J.B. de Rijke, deputaat kerkorde en kerkrecht, d.d. juni 2005, in opdracht van commissie Overijssel (Acta, bijlage 3.1)

Besluit 1:

uit te spreken: de doop wordt aan kinderen in duurzame pleegsituaties op aanvraag van de pleegouders bediend onder de volgende voorwaarden:

- a. er is sprake van een pleegsituatie die door de Nederlandse wet is geregeld;
- b. in het hulpverleningsplan is sprake van een toekomstperspectief waarbij het pleegkind in het pleeggezin zal blijven;
- c. de ouders dienen toestemming te geven. Indien de ouders geen ouderlijk gezag meer uitoefenen, hoeft de mening van ouders niet doorslaggevend te zijn, maar zal het oordeel van die instantie die het gezag uitoefent het zwaarst mogen wegen;
- d. indien ouders aan pleegouders vragen hun kind te laten dopen, wordt de doop bediend zodra deze doopaanvraag door ouders -ter verificatie door de kerkenraad- schriftelijk wordt bevestigd;
- e. in het bepalen van de leeftijd tot welke kinderen kunnen worden gedoopt zullen de kerkenraden handelen naar het geldende kerkrecht en naar analogie van andere praktijksituaties waarbij zal worden aangesloten bij het in Nederland geldende recht.

Gronden:

1. in het rapport genoemd onder materiaal 3 is voldaan aan de studie waar de PS Gelderland om heeft verzocht;
2. door een juridisch beschermde en verifieerbare gezinssamenleving van pleegkinderen en pleegouderschap zijn dergelijke kinderen door God geroepen binnen de kring van zijn verbond en gemeente;
3. pas als er in het hulpverleningsplan sprake is van een toekomstperspectief waarbij het pleegkind in het pleeggezin zal blijven is in de praktijk sprake van een duurzame pleegsituatie;
4. krachtens de Nederlandse Wet (art. 1:247 BW) hebben alleen ouders de bevoegdheid voor het kind rechtsbetrekkingen van persoonlijke aard aan te gaan zoals de aansluiting bij een kerkgenootschap. Wanneer ouders ontheven zijn van of ontzet zijn uit het gezag is daarmee niet alle relatie opgebroken en dient daaraan naar vermogen recht te worden gedaan. De mening van de instantie die op basis van een rechterlijke uitspraak bevoegd is tot gezag, is echter doorslaggevend.
5. het is voor zowel een (pleeg)kind als de kerk als voor ouders en andere belanghebbenden van belang dat er sprake is van een juridisch verifieerbare situatie zodat niet voor elk kind dat tijdelijk elders verblijft de doop kan worden aangevraagd;
6. in de Nederlandse wetgeving geldt de leeftijd van 12 jaar als grens waarna kinderen in de gelegenheid worden gesteld hun mening kenbaar te maken in juridische procedures die hen aangaan.

Besluit 2:

indien de grootouder die door de rechter als voogd is aangewezen van het kind van zijn/haar minderjarige (ongehuwde) dochter de doop voor zijn/haar kleinkind aanvraagt, mag de kerk die alleen inwilligen wanneer de moeder van het kind en waar van toepassing ook de vader daarmee instemt.

Grond:

hoewel de voogd juridisch gezien voldoende gezag heeft om een doopaanvraag te doen m.b.t. het kind waarover hij/zij is aangesteld, is in deze situatie, waarin de ouder nog leeft en t.z.t de opvoeding en de zorg overneemt, de kans reëel dat er een einde komt aan dat gezag en de natuurlijke ouder het gezag terugkrijgt. Het voor de bediening van de doop noodzakelijke perspectief op de lange termijn (zie besluit 1, sub b), vergt instemming van de natuurlijke ouder.

Bespreking

Als adviseurs wonen de vergadering bij ds. J.B. de Rijke, deputaat kerkrecht en kerkorde, die op verzoek van de commissie Overijssel een studierapport schreef, en prof. dr. M. te Velde. Ter toelichting merkt ds. De Rijke op dat zijn rapport op persoonlijke titel geschreven is. Het is gescreend door een jurist. Dat wil zeggen dat het juridisch materiaal dat wordt aangedragen correct is. Verder merkt hij op dat we het hier niet hebben over iets wat voor de toekomst geregeld moet worden, maar de situaties doen zich vandaag voor. Niet frequent, maar het gaat over het nu.

In de discussie wordt aandacht gevraagd voor de leeftijd. Is 12 jaar niet een beetje uit de lucht gegrepen (besluit 1, grond 6). Als het gaat om de doop kun je toch ook met jongere kinderen in gesprek gaan? De kinderen leven al in een zeer kwetsbare situatie. Kun je ze dan tegen hun zin als het ware de doop opdringen? Het moet toch helder zijn dat het kind zelf ook gedoopt wil worden. Volgens ds. De Rijke die namens de commissie het woord voert is het zeker niet de bedoeling de doop als het ware buiten het kind om te bedienen. De leeftijd van 12 jaar is opgenomen omdat de Nederlandse wet voorschrijft dat in dit soort situaties een kind van 12 geraadpleegd *moet* worden. Uiteraard zul je met de kinderen in gesprek gaan, hen uitleggen wat de doop betekent. Maar het gaat hier om een juridische grens.

Als in besluit 1e wordt gesproken over het geldende kerkrecht kan verwezen worden naar situaties die zich bijvoorbeeld voordoen in de zending en in gevallen waarin een geheel gezin zich meldt bij de kerk. Dan ligt de grens voor de doop meestal zo tussen de 12 en 14 jaar. Maar het is in de vrijheid van de plaatselijke kerk hier invulling aan te geven.

Is het niet zo dat in besluit 1 de gronden a en b verschillen van c,d en e. In de eerste twee wordt de setting beschreven waaraan te allen tijde voldaan dient te zijn, in de laatste drie worden verschillende mogelijkheden genoemd. De commissie beaamt dit. Zonder a én b kan nooit een beroep gedaan worden op een van de andere leden van het besluit. Ze zien echter geen noodzaak op dit punt tot een andere indeling van het besluit te komen. Ds. Schreuder is dat niet met de commissie eens en dient een amendement in om besluit 1 uit te splitsen. Het amendement wordt met 13 stemmen voor en 20 tegen bij 2 onthoudingen verworpen.

Oud. De Boer vraagt uitdrukkelijk aandacht voor de kwetsbare positie waarin pleegkinderen zich bevinden. We moeten waken voor het opdringen van de doop in zo'n situatie. Wellicht hen wel beschermen tegen overhaaste wensen van de ouders. Hij dient daarom een amendement in waarin dit is verwoord in besluit 1f: "Vanwege de heiligheid van het evangelie van Gods verbond dient gewaakt te worden tegen overhaast aandringen op de doop". Naar het oordeel van de commissie is dit niet nodig. Wie de gang van zaken rondom pleegkinderen en de tijdspanne kent voordat sprake is van een situatie zoals bedoeld in besluit 1 zal het woord overhaasting niet zo gauw in de mond nemen. Het amendement wordt met 6 stemmen voor en 29 tegen verworpen.

Hierna wordt het besluit met algemene stemmen genomen.

Artikel 50

30-09-2005

Artikel 60 KO - gasten aan het avondmaal.

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

1. brief van de Particuliere Synode Holland-Noord d.d. 10 februari 2005 met het verzoek: "de kerken te willen dienen met een nadere toelichting op of uitspraak over artikel 60 KO". Dit

- verzoek betreft het "vraagstuk van de toelating tot het heilig avondmaal van gasten die geen lid zijn van een Gereformeerde Kerk";
2. brief van br. J.F. de Leeuw c.a. d.d. 11 maart 2005, waarin zorg wordt uitgesproken dat, ondanks de kerkelijke uitspraken, leden van andere dan de Gereformeerde Kerken in Nederland toegelaten worden aan de avondmaalstafel;
 3. rapport over de quaestio van de PS Holland-Noord inzake art. 60 KO (Acta, bijlage 3.2).

Besluit:

als antwoord op het verzoek van de PS Holland-Noord 2005

- A. te wijzen op
 1. de uitspraak van de Generale Synode van Leeuwarden 1920 met betrekking tot bewoners van verpleeghuizen voor wie geen gelegenheid bestaat om in de kerk, waarvan zij zelf lid zijn, het avondmaal te gebruiken (Acta art. 25);
 2. de regeling van de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 met betrekking tot asielzoekers (Acta art. 40) ;
 3. de regeling van de GS Amersfoort-C met betrekking tot leden van kerken die landelijk of plaatselijk door (een van) de Gereformeerde Kerken als kerk van Christus erkend zijn (Acta art. 132).
- B. ten aanzien leden van kerken waarmee geen zusterkerkrelatie bestaat, te antwoorden dat een kerkenraad iemand als gast aan het avondmaal kan toelaten, wanneer de kerkenraad zich ervan overtuigd heeft dat betrokkene:
 - a. een aanvaardbare reden heeft het avondmaal in de gemeente te vieren en dat zijn deelname dienstbaar is aan de opbouw van het lichaam van Christus;
 - b. in de eigen kerk tot het avondmaal is toegelaten, niet onder tucht staat, instemt met de gereformeerde belijdenis en godvrezend leeft, zoals bedoeld in art. 60 KO;
 - c. met het oog op deelname aan het avondmaal bereid is zich te onderwerpen aan de onderlinge aansporing in de gemeente en aan het toezicht van de kerkenraad.
De wijze waarop de kerkenraad gasten hiervan in kennis stelt moet duidelijk zijn voor zowel gasten als de eigen gemeente.

Gronden:

1. de toelating tot het avondmaal, geregeld in art. 60 KO, is een zaak die de kerken gezamenlijk aangaat; het toelaten van gasten aan het avondmaal uit andere dan zusterkerken is een uitzonderingssituatie waarover art. 60 KO niet expliciet spreekt; nu hierover een vraag is gesteld, genoemd in materiaal 1, is het gewenst dat de synode hier antwoord op geeft;
2. voor de concrete toelating tot en afhouding van het avondmaal is de plaatselijke kerk, vertegenwoordigd door haar ambtsdragers, verantwoordelijk; de gemeente ontvangt gasten in haar midden, de belijdenis noemt in Heid. Cat. zondag 30, vr/antw. 82, ook de 'christelijke kerk'. Daarom wordt de naam van een gast ook bekend gemaakt aan de gemeente;
3. de kerk is verantwoordelijk voor het heilig houden van de avondmaalstafel, maar ook alle deelnemers aan het avondmaal (gemeenteleden en gasten) worden in het formulier aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid naar 1 Kor. 11: 27-29;
4. indien gasten behoren tot een kerk die als kerk van Christus erkend is, ziet hun eigen kerkenraad erop toe en staat die ervoor in dat zij instemmen met de gereformeerde leer en godvrezend leven;
5. indien gasten die behoren tot een kerk die niet als kerk van Christus erkend is, ten overstaan van de kerkenraad hun instemming betuigen met de gereformeerde leer, voor zover de kerkenraad bekend godvrezend leven, en als de eigen kerk hen niet heeft afgehouden van de viering, worden de vereisten die art. 60 KO stelt op adequate wijze gehonoreerd. Door deze wijze van toelating is er geen sprake van een open avondmaal;
6. in het avondmaal wordt niet alleen de gemeenschap met Christus genoten, maar ook de gemeenschap met elkaar, dit vraagt erom dat deelname aan het avondmaal ten goede komt aan de eenheid die aan het avondmaal zichtbaar wordt;

7. alle deelnemers aan het avondmaal dienen zich open te stellen voor onderlinge tucht en toezicht door de kerkenraad;
8. de verantwoordelijkheid van de kerkenraad betreffende het toelaten van gasten aan de maaltijd van de Heer houdt in dat hij er naar vermogen voor zorg draagt dat de voorwaarden waaronder zij worden uitgenodigd bij hen en de gemeente bekend zijn.

Bespreking

Bij de bespreking is adviseur Prof. dr. M. te Velde aanwezig. Een eerste ronde vindt plaats op 10 september. Ds. Siegers leidt het onderwerp kort in. Hij spreekt van een beladen onderwerp. Je voelt je enigszins tussen twee vuren staan: aan de ene kant een reactie van: zie je wel, weer een stap op weg naar de plurale kerk, aan de andere kant heb je te maken met de praktijk van vandaag. Maar we hebben als vergadering een antwoord te geven op de vraag die door de PS is gesteld. Elk antwoord zal zijn eigen reacties oproepen. Kern van het besluit is zijns inziens: er is geen sprake van een open avondmaal. Er blijft toezicht, gasten *worden* toegelaten, met nadruk op: worden. Er zal daarom ook altijd een gesprek moeten plaats vinden. Meevieren moet ook een zinnige invulling kunnen krijgen voor de tafel als maaltijd waarin de gemeenschap met elkaar wordt beleefd. Dus: enerzijds gastvrij en open, zoals Jezus ook zelf gastvrij was: komt allen tot mij, die vermoeid en belast zijn, en anderzijds: geen vrije toegang. Er blijft toezicht. Verder legt de commissie er de nadruk op dat we hier te maken hebben met een quaestio, waarin gevraagd wordt om een nadere toelichting op art. 60 KO. Dat is iets anders dan een regeling ontwerpen hoe de kerkenraden dit kunnen /moeten doen. Daar is niet om gevraagd. Het voorgestelde besluit geeft dan ook niet meer dan kaders aan. De verantwoordelijkheid ligt bij de plaatselijke kerken, en daar hoort die ook te liggen.

Na deze introductie komen er een groot aantal vragen op de commissie af. Prof. Te Velde dringt daarbij aan op zeker empirisch onderzoek. Hij wijst ook op de diverse connotaties die het begrip 'gast' heeft. Dat is nu een geheel andere als 400 jaar geleden. Daar zit ook een simpele antropologische kant aan. Gehoord de vele vragen en het verzoek van Te Velde wordt besloten het onderwerp op een vervolgzitting af te ronden. Deze eerste ronde vatten we samen aan de hand van de antwoorden zoals de commissie die geeft op 30 september. Verdere informatie is ook te vinden in het rapport dat de commissie geschreven heeft.

Allereerst doet de commissie verslag van het kleine empirisch onderzoekje dat gedaan is. Daaruit blijkt dat veel kerken te maken hebben met gasten aan het heilig avondmaal en dat er op verschillende manieren mee omgegaan wordt. Dat varieert van geen gasten toelaten (behalve met een zgn. avondmaalsbriefje vanuit een van de zusterkerken) tot een afgerond beleid om gasten toe te laten, na bijvoorbeeld gesprek of na ondertekening van een verklaring. Een deel van deze regelingen is door de classis geijkt en toegestemd.

Veel kerken zijn er dus mee bezig. We gaan op een andere manier om met leden van andere kerken, dat is duidelijk. Daarbij poetsen we de kerkelijke gescheidenheid niet weg. We mogen best hardop zeggen dat het een verkeerde kerkkeuze is als iemand lid is van een kerk die niet op alle punten gereformeerd is. Maar daarmee is niet gezegd dat we dan maar geen gasten uit andere kerken toe moeten laten. Op de achtergrond speelt de moeite mee die we ervaren met hoe om te gaan met christenen uit andere kerken. In de tijd dat de kwestie ds. Hoorn speelde hebben de kerken op de GS van Spakenburg-Noord uitdrukkelijk uitgesproken dat de inlijving bij Christus door een waar geloof en de inlijving in de christelijke kerk niet dezelfde zaak zijn of één werk van de Here is. Dat was toen wellicht nog wat abstract. We staan nu voor de vraag: hoe in de concrete situatie van vandaag om te gaan met dit uitgangspunt. Er zijn gelovigen buiten de kerk, die gedachte is niet nieuw. Die gelovige gast, ingelijfd in Christus, mogen wij niet aan het heilig avondmaal weigeren.

Artikel 60

Wat is de spits van artikel 60? Voorop gesteld moet worden dat dit artikel niet opgesteld is met het oog op gasten uit een andere kerk. Het ging niet over de vraag of dopers al dan niet toegelaten moesten worden, maar de bepaling bedoelde te zeggen dat doopleden eerst belijdenis moesten doen voor ze toegelaten konden worden. Het artikel gaat dus over de interne toelating. Impliciet zegt het natuurlijk wel wat. Doopleden doen belijdenis van hun geloof. Toelating vraagt dus om instemming met de leer van de kerk. Van een baptist, die de kinderdoop verwerpt, kun je moeilijk verwachten dat hij de gereformeerde belijdenis onderschrijft. Immers, daar maakt de kinderdoop een essentieel onderdeel van uit.

Grenzen

De commissie geeft aan het moeilijk te vinden om grenzen te bepalen. Helder moet zijn dat we bijvoorbeeld een toevallige passant niet in eerste instantie op het oog hebben. Met hem is een gesprek vooraf immers nauwelijks mogelijk. Het zal ook voor hem moeilijk zijn om positief aan te geven: ik wil hier graag meevieren, want hier spreekt God. Moeten we dat dan vervolgens allemaal in regels onderbrengen: een zaterdagavond instellen waar mensen zich kunnen melden, bekend zijn met de gemeente, geen 'eenmalige' gasten (maar wat zijn dat), getuigenis van derden (bij. familie) etc. etc.? Naar het oordeel van de commissie moeten we dat niet doen. De synode stelt randvoorwaarden en schetst de grote lijn. Het antwoord van de GS aan de PS kan verder plaatselijk uitgewerkt worden in een regeling toelating gasten. Hierbij wordt er nog op gewezen dat het gesprek een ander karakter heeft dan het gesprek dat je voert met iemand die lid wil worden van de gemeente. De gast draagt minder verantwoordelijkheid voor de gemeente en de kerkenraad minder voor de gast. De approbatie van de gemeente heeft dan ook een ander karakter.

De grens leggen bij bepaalde kerken of kerkgenootschappen acht de commissie niet opportuun. Een kerk kan in zijn papieren dezelfde belijdenis hebben staan, maar daar in de praktijk dwars tegenin gaan. En binnen een genootschap dat de gereformeerde belijdenis niet hanteert kunnen mensen zijn die oprecht christen willen zijn, denk aan evangelische kringen. De vraag richt zich op de gast zelf: of hij instemt met de gereformeerde belijdenis en godvrezend leeft.

Spanning

De commissie stemt de vergadering toe dat er altijd een spanningsveld zal blijven bestaan tussen enerzijds het meevieren van het avondmaal op zondag en het bezoeken van de eigen gemeente, zeg de PKN, een week later. Die spanning poets je niet weg. Maar zou het meevieren ook niet iets in de gast zelf kunnen bewerkstelligen? Wat hij hoorde en meekreeg kan hem wellicht ook op het spoor zetten van: ik zit eigenlijk niet goed in mijn kerk.

Laten we oog hebben voor praktische situaties. Er is wellicht in de directe nabijheid helemaal geen andere kerk, of de gast zelf woont op een plaats waar geen GKv is. Bovendien heeft kerklid-zijn ook alles te maken met positieve verbondenheid aan de kring waar je bij het evangelie bent opgegroeid. Je kunt dus niet zonder meer zeggen – vgl. ook wat eerder gezegd is over de uitspraak in de kwestie ds. J. Hoorn – dat iemand die geen lid is van de GKv dus zó in zonde leeft wat betreft de kerkkeuze dat hij daarom alleen al het avondmaal niet mee kan vieren.

Kerkklidmaatschap en avondmaal – het is een onontwarbare knoop. Juist als je er mee bezig bent, aldus ds. Siegers die namens de commissie de uitleg verzorgt, merk je weer hoe frustrerend kerkscheiding is. We zullen niet alles op één noemer kunnen krijgen, welk besluit we ook nemen. Kern is en blijft: het avondmaal is bestemd voor wie gelooft (HC antw. 81). Dat gaat niet alleen over leden van de GKv.

Een zekere spanning bestaat er ook altijd als het gaat om de vraag wat het precies betekent als je instemt met de belijdenis van de kerk (vgl. 2^e vraag formulier voor de doop en 1^e vraag formulier openbare geloofsbelijdenis). Betuig je daarmee tevens instemming met de drie Formulieren van Eenheid? Op dat punt heeft altijd verschil van mening bestaan. De een zegt ja, de ander nee. In de nu aangehouden formulering wordt op dit punt niet door een synode een knoop doorgehakt. Daar heeft niemand om gevraagd.

2^e ronde

Aan het begin van de 2^e ronde wordt een tweetal tegenvoorstellen ingediend door respectievelijk de predikanten J. Ophoff en Roth en de ouderlingen Van Hoffen en Basoski. De beide predikanten achten het niet wenselijk dat er generale uitspraken komen over het meevieren van gasten. Ze willen niet verder gaan dan als handreiking aan de kerken een aantal implicaties mee te geven van een eventuele regeling. Ze wijzen het commissievoorstel af, omdat begrippen worden gehanteerd die moeilijk meetbaar zijn. Wat is dienstbaar zijn, zoals onder a gesteld? Moet je / mag je aan gasten vragen: staat u onder tucht? Dat is toch een benadering die richting een gast niet past. In hun tegenvoorstel proberen ze aan te sluiten bij de tekst van het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis: instemmen met de leer van het Oude en Nieuwe Testament en een christelijke levenswijze. Ook het punt van de onderlinge aansporing is in hun optiek te strak geformuleerd. Dat miskent het verschil tussen leden en gasten. Een elkaar aanvaarden als broeders en zusters is voldoende.

Vanuit de vergadering wordt kritisch geoordeeld over dit voorstel. Het is te open en de status van de implicaties die aangegeven worden is niet duidelijk. Waarom kun je een gast niet vragen of hij onder de tucht staat? Stel dat hij wel onder de tucht staat, maar het punt in geding zelf helemaal niet ervaart

als een zonde, meldt hij dat dan? Er wordt te weinig rekening gehouden met het recht van bestaan van een belijdende kerk. Wie hebt u concreet op het oog? Iedereen die serieus christen is? Ook rooms-katholiek? Daar wordt te weinig helderheid in gegeven. Dit in tegenstelling tot de onderbouwing die de commissie in haar rapport aandraagt.

Oud. Van Hoffen licht, mede namens oud. Basoski, hun tegenvoorstel toe. Huns inziens is de discussie op dit punt nog onvoldoende uitgekristalliseerd. Zij stellen daarom voor aan deputaten kerkrecht en kerkorde de opdracht te geven deze materie verder te onderzoeken. Mocht nadere regelgeving gewenst zijn, dan kan dat de volgende synode aan de orde komen. Meerdere broeders geven aan dat dit geen goed voorstel is. De vraag ligt nu op tafel, er moet dus een antwoord komen. Bovendien ontkent het voorstel het momentum – er liggen meerdere aanleidingen om nu een uitspraak te doen. Prof. Te Velde voegt eraan toe dat er nu van alles speelt. Wanneer we drie jaar wachten heeft iedereen zijn eigen piketpaaltjes al in de grond staan. Mocht de synode een kader willen aanreiken dat zal het nu moeten gebeuren. Gehoord de argumentatie trekken de ouderlingen hun tegenvoorstel in.

Ds. Wendt dient een amendement in. Hij vindt dat te weinig de spanning, die de commissie terecht signaleerde, verwoord is in de besluiten. Hij stelt daarom voor om besluit B ad a als volgt te formuleren: zich verbonden voelt met de gemeente en een aanvaardbare reden heeft het avondmaal te vieren in een kerk die de zijne niet is en dat deelname enz. Daarmee wordt nogmaals aangegeven dat we te maken hebben met een situatie die ten principale eigenlijk niet aanvaardbaar is. De commissie ontraadt het amendement. Er wordt immers al gesproken over leden van kerken waarmee geen zusterkerkrelatie bestaat. Het is dus dubbelop. Het amendement wordt met 8 stemmen voor en 28 tegen verworpen.

Daarna geeft de preses conform de Huishoudelijke Regeling eerst het voorstel van de commissie in stemming. Dat wordt aangenomen met 30 stemmen voor en 6 tegen. Hiermee is het tegenvoorstel Ophoff/Roth automatisch verworpen.

De preses rondt de bespreking van dit punt af met de volgende woorden:

De vraag die ons door de PS Holland-Noord werd voorgelegd, is actueel in menige kerk en classis op dit moment. Als wij in ons land slechts één kerk van de reformatie zouden kennen, zou het probleem amper bestaan. In deze kwestie worden we dus bepaald bij de gescheidenheid en verdeeldheid van gereformeerde belijders, die ons klein maakt. Daarbij zijn belangrijke vragen aan de orde als: hoe katholiek is de gereformeerde leer waaraan art. 60 KO de toegang tot het avondmaal bindt; hoe honoreren we in een individualistische tijd de kerkelijke gemeenschap die aan het avondmaal zichtbaar wordt; hoe waken we voor ontheiliging van Gods verbond en het opwekken van Gods toorn over de hele gemeente; hoe geven we gestalte aan de gastvrijheid van onze Here Jezus Christus? Eerste vraag voor de synode was: wie is verantwoordelijk voor de toelating van gasten tot het avondmaal? Is dat de plaatselijke kerk (onder verantwoording aan de classis) of is het een zaak waarvoor de synode kaders vaststelt, waarbinnen de plaatselijke kerk dan zelfstandig besluiten neemt?

In het antwoord dat gegeven is, wordt gekozen voor het laatste.

In de kerkelijk gebroken situatie die wij kennen, wordt in ons antwoord gewezen op de criteria van art. 60 KO: instemming met de gereformeerde leer en een godvrezende wandel; er wordt bovendien expliciet aandacht gevraagd voor het aspect van de opbouw van de kerk (tegen individualisering). Dat we een bepaling als art. 60 in onze KO hebben, maakt volgens de synode duidelijk dat de toegang een zaak is waarin we *landelijk* kaders stellen. Maar het gaat dan wel om 'kaders'. Geen uitgewerkte regels, maar ijkpunten / randvoorwaarden aan de hand waarvan kerkenraden in eigen verantwoordelijkheid een afweging hebben te maken. Geen kerkenraad kan worden gedwongen gasten te ontvangen zonder er zelf van overtuigd te zijn.

Wij leggen dit antwoord op het verzoek uit Holland-Noord in het midden van de kerken.

Artikel 51

Avondmaalsviering aan huis

23-09-2005

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Middelburg 1933, art 131; de synode deed de uitspraak dat het geenszins wenselijk is tot het invoeren der krankengemeente als kerkelijk gebruik over te gaan; de motieven voor dit besluit zijn samengevat in een van de laatste zinnen uit het commissierapport: "Laat principieel de krankengemeente dan al niet zijn te veroordeelen toch is uw commissie van oordeel dat tegenover de wenschelijkheid van invoering der krankengemeente vele en groote bezwaren kunnen gesteld en het goed is daarmee te rekenen".
2. Acta Generale Synode van Berkel & Rodenrijs 1996, art 42; deze synode kreeg het verzoek van een classis om 'uit te spreken dat de bediening van het Heilig Avondmaal aan langdurig zieken thuis, die via de kerktelefoon met de eredienst verbonden zijn, valt binnen het kader van art. 61 KO en niet strijdig is met het besluit van de GS van Middelburg 1933 inzake krankengemeente'. De synode besloot het verzoek van de classis naar art. 30 KO niet in behandeling te nemen, omdat de classis niet had aangetoond dat haar verzoek niet in de mindere vergadering had kunnen worden afgehandeld;
3. brief PS Overijssel 26 mei 2004 d.d. 4 juni 2004 met het verzoek om uit te spreken "dat er geen overwegende bezwaren zijn om bij de viering van het Heilig Avondmaal het brood en de beker ook uit te laten reiken aan hen die via de kerktelefoon of andere technische hulpmiddelen met de reguliere samenkomst van de gemeente verbonden zijn. Wel worden daar de volgende voorwaarden aan verbonden:
 - a. op elke plaats waar het Avondmaal wordt bediend, zal dit gebeuren onder toezicht van een of meer ouderlingen;
 - b. de kerkenraad zal een regeling opstellen en handhaven waardoor wildgroei in de bediening aan de huizen wordt voorkomen".

Besluit:

1. de uitspraak van de Generale Synode van Berkel & Rodenrijs 1996 heeft de betekenis van de uitspraak van de Generale Synode van Middelburg 1933 in die zin onhelder gemaakt, dat onduidelijk is of de afwijzing van 1933 nog geldig is;
2. de praktische bezwaren van de GS Middelburg zijn niet meer in die mate van toepassing dat de bediening van het avondmaal aan huis bij voorbaat moet worden afgewezen;
3. er zijn geen overwegende bezwaren om desgevraagd bij de viering van het Heilig Avondmaal het brood en de beker te laten uitreiken aan hen die via de kerktelefoon of andere technische hulpmiddelen met de reguliere samenkomst van de gemeente zijn verbonden, mits
 - a. de kerkenraad de bediening aan huis laat plaatsvinden onder toezicht van één of meer ambtsdragers;
 - b. zoveel mogelijk de viering gelijktijdig plaatsvindt met de viering in het kerkgebouw;
 - c. het aantal adressen waar het avondmaal wordt bediend beperkt blijft.

Gronden:

1. de uitspraak van de GS Berkel & Rodenrijs lijkt te zeggen dat de beslissing over het bedienen van het avondmaal aan huis voortaan aan de plaatselijke kerken kan worden overgelaten en dus niet langer onderwerp van generaal-synodale afspraken hoeft te zijn. Explicitering en argumentatie tegenover de eerdere beleidslijn van de GS Middelburg ontbreken echter, in afwijking van wat in art. 33 KO m.b.t. revisie is afgesproken;
2. het heilig avondmaal is een viering in het midden van de gemeente;
3. zij die om wettige redenen niet in de samenkomst van de gemeente aanwezig kunnen zijn, behoren toch bij het lichaam van Christus dat in het Heilig Avondmaal wordt genoten; wanneer zij verlangen om daaraan via bijzondere voorzieningen deel te nemen, mag dit verzoek niet zonder zwaarwichtige redenen worden geweigerd;
4. de technische mogelijkheden van onze tijd maken het mogelijk om vanaf een andere locatie toch in woord en geest met de samenkomst van de gemeente verbonden te zijn. De kerk mag deze van God gegeven mogelijkheden dankbaar gebruiken om daardoor het geloofsversterkend middel van het Heilig Avondmaal juist te doen toekomen aan hen die door hun omstandigheden toch al moeite hebben om in alles aan het gemeentelieven deel te nemen;
5. ambtelijk toezicht is vereist, vanwege de opdracht aan de gemeente om de tafel heilig te houden;

6. gelijktijdige viering aan huis en in het kerkgebouw onderstreept dat de viering plaatsvindt in de gemeenschap van de kerk.

Bespreking

Bij de bespreking in eerste ronde op 10 september wordt opgemerkt dat dit verzoek in de kerkelijke weg ter tafel is gekomen. Echter, zit er ook niet een kant van revisie aan? Immers, de generale synodes van Middelburg 1933 en Berkel en Rodenrijs 1996 hebben zich ook met deze materie beziggehouden. De commissie zal dit element voor de bespreking in 2^e ronde nog inbrengen.

Er worden enkele opmerkingen gemaakt inzake het ambtelijk toezicht. De commissie heeft bewust gekozen voor de algemene term 'ambtsdragers', omdat een combinatie van diaken en ouderling ook goed denkbaar is. De vergelijking wordt gemaakt – zoals op meerdere plaatsen – met een aangrenzende zaal bij een kerk waar de dienst via een TV-scherm gevolgd wordt. Ook daar is toezicht aanwezig namens de kerkenraad. Bovendien kan een kerkenraad ook anderen mandateren om namens hem toezicht uit te oefenen. Kern van besluit a is dat er ambtelijk toezicht nodig is.

Mag je, moet je het aantal beperken, zoals onder c gebeurt? Ja, oordeelt de commissie. Dat geeft een kerkenraad de mogelijkheid om ook 'nee' te zeggen als het praktisch moeilijk uitvoerbaar is. Anders kan het besluit als een breekijzer gaan fungeren in de trant van: de synode heeft uitgesproken dat het kan, dus bent u verplicht hier aan huis te komen.

Tot slot: de commissie heeft er nadrukkelijk voor gekozen alleen het eerste verzoek van de PS Overijssel te honoreren. De mening van de PS dat de plaatselijke kerken hiervoor een regeling moeten opstellen en die ter goedkeuring dienen voor te leggen aan de classis deelt de commissie niet. Het is voldoende dat er kaders zijn. Het betreft hier een dusdanig praktisch punt dat de kerkenraden dat in eigen verantwoordelijkheid kunnen regelen. Laten we waken voor overkill.

De lijn van het besluit wordt aanvaard op 10 september met 1 stem tegen en 1 onthouding. De leden van de GS Berkel en Rodenrijs 1996 blijven buiten stemming. Het definitieve besluit wordt 23 september genomen.

Het besluit is met algemene stemmen genomen

Artikel 52

09-09-2005

Deputaatschap vrouwen in de kerk

Voorstel: commissie Utrecht

Materiaal:

1. brief PS Gelderland d.d. 28 januari 2005, waarin de PS voorstelt om te komen tot de instelling van een deputaatschap "Vrouwen in de kerk", dat de opdracht krijgt:
 - a. onderzoek te doen dat gericht is op het vinden van een bijbelse basisvisie op de plaats van vrouwen in de kerk en hoe die zich verhoudt tot die in de samenleving;
 - b. zich rekenschap te geven van de exegetische en hermeneutische vragen die zich voordoen bij het onderzoek naar een dergelijke visie.
 - c. zich daarbij te confronteren met de studierapporten die verschenen c.q. aangenomen zijn binnen de CGK en NGK.
 - d. het indien mogelijk zodanig uitwerken van een bijbelse visie op de plaats van vrouwen in de kerk dat daarop uitspraken gebaseerd kunnen worden over concrete functies en ambten in de kerk, ook als functies en ambten anders vormgegeven en/of ingedeeld worden dan nu het geval is.

Voor de argumentatie verwijst de PS naar de brief van de kerk te Barneveld-Voorthuizen aan de classis. In die brief wordt gewezen op het Nederlands Gereformeerde rapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten'. De vragen die daarin gesteld worden, worden ook in het antwoord van Deputaten Kerkelijke Eenheid op het rapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten' reëel genoemd, maar de antwoorden overtuigen niet, "zijn echter door ons ook niet op eenvoudige wijze te voorzien van bijbelse antwoorden". Volgens de kerk te Barneveld-

Voortuizen hebben we te maken met een langzamerhand gegroeide praktijk zonder dat er een duidelijke bijbelse verantwoording aanwezig is. Bij nadere studie duiken al snel ingewikkelde exegetische en hermeneutische vraagstukken op; het is een taak die "onze krachten te boven gaat". "Bovendien denken wij dat deze zaak het plaatselijk belang overstijgt."

Eerdere kerkelijke vergaderingen hebben zich niet in den brede uitgesproken over de plaats van de vrouw in de kerk. De synode van Ommen-1993 heeft zich uitgesproken over het vrouwenstemrecht. Daarmee zijn de vragen die thans op ons afkomen niet te beantwoorden. Aan deze overwegingen heeft de PS nog toegevoegd dat er ook een belang ligt dat samenhangt met de samensprekingen met de CGK en de NGK, zowel op landelijk als plaatselijk niveau;

2. brief br. J.F. de Leeuw c.s. d.d. 11 maart 2005. Zij vragen de GS goed na te gaan of dit verzoek wel in de weg van inhoudelijke voorbereiding door de mindere vergadering op de agenda is gekomen.
3. toelichting voorstel deputaatschap 'vrouwen in de kerk' (Acta, bijlage 3.3)

Besluit:

1. een deputaatschap 'vrouwen in de kerk' in te stellen;
2. het deputaatschap de volgende opdrachten te geven:
 - a. door middel van een probleemanalyse, vooral op basis van empirisch onderzoek, met medewerking van de Theologische Universiteit, in kaart te brengen welke vragen en problemen de kerken signaleren rond het thema 'vrouwen in de kerk';
 - b. een plan van aanpak te maken dat beschrijft op welke wijze we kunnen komen tot een goed onderbouwd schriftuurlijk antwoord op de vragen en problemen die uit het onderzoek naar voren komen;
 - c. aan de volgende synode rapport uit te brengen van het resultaat van hun werkzaamheden en daarvan de kerken in kennis te stellen vijf maanden voor de aanvang van de synode.
3. voor het uitvoeren van de opdrachten aan deputaten een nader te bepalen budget ter beschikking te stellen.

Gronden:

1. het voorstel tot instelling van dit deputaatschap is in de weg van inhoudelijke voorbereiding door de mindere vergadering op de agenda gekomen van de GS (art. 30 KO). Er worden reële vragen voorgelegd. De kerken hebben elkaar nodig om gezamenlijk te komen tot goed onderbouwde schriftuurlijke antwoorden;
2. de vragen vereisen wel een heldere afbakening van het studieonderwerp. Om op een juiste manier aan het werk te gaan teneinde verantwoorde resultaten te bereiken, is nodig dat de vragen duidelijk in kaart worden gebracht, gesignaleerde problemen zorgvuldig worden geanalyseerd en een weloverwogen plan van aanpak aangereikt wordt. Dit alleen al vraagt onderzoek en studie;
3. het gevraagde budget is vooral nodig voor uitvoering van de onder besluit 2a genoemde opdracht.

Bespreking

Bij de bespreking zijn als adviseurs aanwezig prof. dr. G. Kwakkel en prof. dr. M. te Velde. Namens de commissie introduceert ds. Schreuder het voorstel. Hij wijst er op dat we met dit voorstel voor een belangrijk beslismoment staan als kerken. Ingrijpende veranderingsprocessen, tot en met de openstelling van alle ambten voor vrouwen zijn meer dan eens begonnen met het instellen van een studiedeputaatschap. Tegelijkertijd wijst hij er op dat we als kerken geen formeel gezamenlijk besluit hebben rondom het thema 'vrouw en ambt'.

Verder geeft hij aan dat er tot het midden van de vorige eeuw een breed gedeelde overtuiging was in dezen. Maar de sterk veranderende cultuur maakte dat we anders zijn gaan denken over de relatie man en vrouw. Zijns inziens is echter de Bijbel duidelijk over het feit dat God man en vrouw een verschillende rol heeft toebedeeld. Dat heeft niets te maken met de waarde van mannen en vrouwen. Beiden zijn geschapen naar Gods beeld. Het gelijk stellen van waarde en rol beschouwt hij als een wereldse invloed.

Waarom dan toch een deputaatschap? Schreuder ziet verlegenheid in de kerken en gebrek aan inzicht in wat de Bijbel zegt. Verder krijgen we te maken met steeds grotere verschillen in de uitleg van wat de Bijbel zegt op dit punt. De hermeneutiek speelt in de discussie een grote rol. Via hermeneutische lijnen kan zo maar een deel van de Bijbel buiten spel worden gezet. Het zou goed zijn als we groeien in het inzicht in wat het betekent op dit punt schriftgetrouwe kerken te zijn.

De commissie heeft er voor gekozen om eerst een inventarisatie te laten maken van de problemen die de kerken op dit gebied tegenkomen via een empirisch onderzoek. Vervolgens moeten deputaten een plan van aanpak ontwikkelen. De volgende GS kan dan, indien nodig, tot verdere concretisering van de opdracht komen. Dat is niet helemaal wat de PS Gelderland beoogde in de brief. Naar het oordeel van de commissie was de vraag van de PS te breed en het terrein te weinig afgebakend. Vandaar dat de commissie zelf heeft geprobeerd tot een heldere opdracht te komen.

Kerkelijke weg

Een punt van bespreking vormt de vraag of deze zaak op de juiste wijze ter tafel van de GS is gekomen. Immers, er ligt niet echt een studie van de PS. Is daarmee de vraag wel ontvankelijk? De PS, zo wordt geformuleerd, heeft eigenlijk niet meer gedaan dan als brievenbus functioneren. Dat is toch niet wat we in art. 30 met elkaar afgesproken hebben. Adviseur Te Velde wijst er op dat er een tweetal interpretaties gangbaar zijn van art. 30. Binnen de ene interpretatie dient de mindere vergadering zelf het probleem grondig geanalyseerd te hebben. Eerst dan kan zij zich, indien nog gewenst, tot een meerdere vergadering wenden. De tweede optie is dat de mindere vergadering aantoont dat gezamenlijke bezinning en besluiten gewenst zijn. Dat is dus niet direct een inhoudelijke voorbereiding, maar toont aan dat gezamenlijke besluiten nodig zijn omdat de kerken alle met de problematiek te maken hebben en, bijvoorbeeld, rechtsongelijkheid dient te worden voorkomen. De vergadering is van oordeel dat dit laatste voldoende is aangetoond en dat behandeling daarom terecht is.

Een aantal broeders toont zich huiverig voor de instelling van het deputaatschap. Betekent dit niet het eerste scheurtje in het bolwerk? Het onderwerp is wel breed getrokken: vrouwen in de kerk, maar de interesse zal onvermijdelijk gaan naar het heikele punt van vrouwen in het ambt. Laten we niet zwichten voor de druk van de publieke opinie. Hoe wij ertegen aan kijken stoelt op een eeuwenlange overtuiging. Laten we waken voor een omkering van de bewijslast. Niemand hoeft zich te schamen voor de huidige praktijk.

Is zo'n empirisch onderzoek zinvol, zo vragen anderen zich af. Enig literatuuronderzoek brengt de problemen wel in kaart is hun verwachting. Schuif je hiermee het probleem niet voor je uit? En welk probleem willen we eigenlijk oplossen? Is dat voldoende helder, en zo ja, verwacht de commissie dan dat je dat met een studiedeputaatschap oplost? Jagen we niet de illusie na dat we met een goed rapport de zaak kunnen beheersen? Belangrijker nog, wellicht: kunnen de kerken de conclusies aan? De uitkomst van zo'n empirisch onderzoek zou wel eens schokkend kunnen zijn. Is het niet beter om eerst maar eens, zonder specifiek subject, te (laten) studeren op vragen die er leven rondom de hermeneutiek? Dat zou een meer algemene basis kunnen vormen. Bovendien is daarvoor geen deputaatschap nodig, maar hebben we een universiteit die we dat kunnen vragen.

Een aantal afgevaardigden vraagt of de commissie de materie wel met een 'open mind' en met voldoende flair tegemoet wil treden. Ze proeven in de inleiding van de commissie en in de woorden van andere afgevaardigden dat zij hun standpunt al bepaald lijken te hebben. Durven we de vragen nu wel of niet te stellen? En als je de vragen wel gaat stellen, doe dat dan met flair en vrijmoedigheid, zonder waarschuwingsschoten vooraf.

Het zal voor een deputaatschap niet gemakkelijk worden. Laten we ervoor waken dat opvattingen die niet stroken met die we hadden niet op voorhand afgedaan worden met de kritiek: niet schriftgetrouw. Bovenal: laten we ervoor waken dat deputaten die met de materie bezig zijn niet persoonlijk afgebrand worden door kritiek. De geschiedenis van deputaten huwelijk en echtscheiding heeft ons geleerd dat het mensen die ermee bezig kan behoorlijk kan raken.

Bij de 'open mind' plaatst de commissie wel een kanttekening. We hebben een overtuiging en een beleid, laat dat wel het kader zijn. Laten we sterk zijn in onze uitgangspunt: we staan van harte achter de bijbel en laten we de zeggenschap op dit terrein onderzoeken. Dat uitgangspunt mogen we niet loslaten. Of het proces beheersbaar is? We zijn geen managers van 125.000 kerkleden, dat klopt. Maar we zijn wel binnen de kerkelijke kaders de meeste vergadering waar je zaken die je gezamenlijk

aangaan oppakt. De commissie is het van harte eens met de opmerkingen die zijn gemaakt over de persoonlijke bejegening van deputaten.

Prof. Kwakkel gaat kort in op de gemaakte opmerking over de hermeneutische studie. Mocht de vergadering dat besluiten, dan wil hij er wel zijn best voor doen daarvoor de collega's warm te krijgen. Maar de TU heeft al een onderzoeksplan, dus dat zal niet van vandaag op morgen kunnen. Maar als de vergadering een extra onderzoeksplek financiert...

Prof. Te Velde wijst op het belang van het empirisch onderzoek. Het is belangrijk om te weten welke vragen er leven en hoe die beantwoord worden op kerkenraden. Hij acht het niet uitgesloten dat de wijze waarop er individueel over gedacht wordt door kerkenraadsleden minder spoort met het algemene beleid dan menigeen zou wensen. Het is van belang dat goed boven water te krijgen. Wat een synode uitsprekt moet corresponderen met hoe er in de kerkenraden over gedacht wordt. Het raakt ook onze ethiek van het kerkelijk samenleven. Een van de uitkomsten zou kunnen zijn dat er meer differentiatie is/komt dan we tot op heden gewend zijn.

Het voorstel wordt vervolgens in stemming gegeven en aangenomen met 33 stemmen voor bij 1 tegen en 1 onthouding.

De preses rondt de bespreking als volgt af:

Het is een brede en spannende opdracht die de nieuw te benoemen deputaten krijgen. Er wordt gekeken naar de 'vragen en problemen' die de kerken signaleren rond het thema 'vrouwen in de kerk'. Dat betekent dat we geen problemen creëren of bedenken, maar dat we concreet bestaande moeiten (!) niet willen omzeilen, maar willen aanpakken. Er wordt niet iets overbodigs gedaan. Er wordt in kaart gebracht hoe het Woord van God en de praktijk zich tot elkaar verhouden. Dat is eerlijk en noodzakelijk. De tweede opdracht behelst dat we uit zijn op 'een goed onderbouwd schriftuurlijk antwoord'. Schriftuurlijk: dat is de norm en het anker. Brengt het empirisch onderzoek ons in aanraking met allerlei menselijke wijs- en dwaasheden, de tweede opdracht zoekt daarin de bescherming van Gods Woord. Niemand kan garanderen hoe de kerken uit dit onderzoek zullen komen. Maar God Zelf garandeert dat zijn Wóórd betrouwbaar en wijs en actueel is en zich niet buiten spel laat zetten of laat ontcrachten door welke mens of praktijk of deputaatschap of synode ook. Daarom kunnen we in het geloof deze studie ook vol vertrouwen in. We danken commissie en adviseurs voor hun werk in de voorbereiding van dit besluit. We dragen deputaten op aan de Geest van wijsheid en vreze des HEREN.

Hierna wordt gezongen Gezang 26a: 3,4,5.

Artikel 53

30-09-2005

Benoeming deputaten vrouwen in de kerk

Op voordracht van het moderamen worden de volgende deputaten vrouwen in de kerk benoemd:

W.A.E. Brink-Blijdorp, Putten	J. Meerveld, Hasselt
A. B.Dijkstra, Eelde	J.J. Schreuder (s), Spakenburg
H. Luth, Leusden	M. Wilcke-v.d. Linden, Hoevelaken

Artikel 54

09-09-2005

Studiedeputaatschap homofilie

Voorstel: commissie Groningen

Materiaal:

1. brief van de PS Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d.d. 22 februari 2005, waarin zij de generale synode verzoekt een studiedeputaatschap homofilie in te stellen, om de kerken in het gemeen te dienen met:
 - a. een overzicht van wat de Schrift zegt over homofilie en homofiele relaties,
 - b. het opstellen van pastorale adviezen en kerkrechtelijke richtlijnen.

Als gronden noemt de PS:

1. veel kerkenraden worden geconfronteerd met vragen omtrent de beoordeling van en omgang met homofiele gemeenteleden;
2. het getuigt van optimaal gebruik van het samenleven in een kerkverband om samen in dezen een beleid te zoeken;
3. het blijkt dat er binnen het kerkverband groot verschil in benadering bestaat in de omgang met homofilie;
4. uit oogpunt van vermijden van rechtsongelijkheid binnen de kerken is het wenselijk dat hier een zekere ordening in aangebracht wordt.

Besluit:

- aan het verzoek niet te voldoen, maar met het oog op het bevorderen van eenheid in beleid de kerken op te roepen in deze materie de bestaande mogelijkheden te benutten van eigen studie en bezinning alsook het vragen en ontvangen van advies bijv. in het kader van art. 41 en 44 KO;
- a. de kerken op te roepen in deze materie de bestaande mogelijkheden te benutten van eigen studie en bezinning alsook het vragen en ontvangen van advies bijv. in het kader van art. 41 en 44 KO;
 - b. de docenten aan de TU te verzoeken hun medewerking te verlenen aan de kerkelijke bezinning.

Gronden:

1. de PS heeft onvoldoende de bedoelde problematiek en eventuele rechtsongelijkheid geconcretiseerd en onvoldoende de noodzaak van generaal-synodale bestudering ervan c.q. uitspraken daarover aangetoond;
2. toegestemd moet worden dat veel kerkenraden worden geconfronteerd met vragen betreffende de beoordeling van en de omgang met homofiele broeders en zusters. Er bestaat behoefte aan bredere en gezamenlijke bezinning en studie op dit punt;
3. de kerken hebben vanouds ten aanzien van vragen op het gebied van ethiek en pastoraat de mogelijkheden van onderlinge bezinning, studie en het vragen van advies;
4. in dit geval is het waardevol wanneer ook (de docenten van) de TU in de bezinning een expliciete bijdrage leveren.

Bespreking

Het eerste voorstel dat ter tafel ligt wordt namens de commissie door ds. Groeneveld toegelicht. Het behelst een afwijzing van het verzoek van de PS Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. Hij benadrukt dat voor de commissie voorop heeft gestaan de vraag: hoe kunnen we het snelste hulp bieden aan de kerken die met deze problematiek te maken hebben. Een studiedeputaatschap gaat veel tijd kosten, over drie jaar eerste rapport, over zes jaar wellicht conclusies, dat is een traject dat veel tijd vergt. Hij benadrukt verder dat er snellere wegen zijn, waarmee ook onze homofiele broeders en zusters gebaat zijn: denk aan de art. 41 en 44 van de KO, denk aan de mogelijkheid de docenten van de TU te verzoeken om een handreiking op te stellen. Bewust kiest de commissie er niet voor om als synode zelf aan de TU deze 'opdracht' te geven. Dat heeft dezelfde nadelen als een studiedeputaatschap.

Bij de bespreking van het onderwerp 'instellen deputaatschap vrouwen in de kerk' is vrij uitvoerig in de verslaglegging ingegaan op de weg die art. 30 KO wijst (zie Acta ar. 52). Ook bij dit onderwerp is dat thema aan de orde. Breed leeft binnen de vergadering het gevoel dat de PS van het Zuiden toch wat al te mager is geweest in de bewijsvoering dat hier inderdaad een zaak aan de orde is die landelijke beoordeling verdient. De vier punten die genoemd zijn worden op geen enkele wijze onderbouwd. Het is ook voor de commissie een van de belangrijkste redenen om geen voorstel te doen tot het instellen van een studiedeputaatschap. Deze wat formeel aandoende afwijzing valt daarom te billijken. Namens de PS van het zuiden geeft ds. Roth te kennen te betreuren dat de PS zo summier is geweest. Daarmee hebben we de zaak, en met name de broeders en zusters die we hebben willen dienen, geen goed gedaan. Prof. Te Velde tekent hierbij aan dat het vroeger, voor de tijd van kopieerapparaten en e-mail, niet ongebruikelijk was dat de synode de afgevaardigden vanuit de PS om nadere toelichting vroeg. Een mogelijkheid die, wellicht ten onrechte, niet is overwogen.

Maar er valt meer over te zeggen. De argumentatie van de PS mag dan onvoldoende zijn, de problematiek die zij signaleert is er wel degelijk. Verscheidene afgevaardigden wijzen hierop. Je komt het tegen in boek en blad, de verscheidenheid aan meningen lijkt te groeien. We kunnen als vergadering niet net doen alsof we buiten het kerkelijk samenleven staan. We lezen toch kranten, luisteren naar de radio en kijken TV. Al heeft de PS het niet aangetoond, het is er wel. En daar kunnen

we niet voor weglopen. Het is aan te raden, zo wordt opgemerkt, om een pro-actief beleid te voeren. Er bestaat nog steeds bij kerkenraden grote verlegenheid op dit punt: hoe gaan we met onze homofiele broeders en zusters om. Het komt nog steeds voor dat ook predikanten niet weten wie er in hun gemeente homofiel is. Vrij algemeen luidt daarom het oordeel dat het voorstel van de commissie te mager is.

Namens de commissie antwoordt ds. Groeneveld dat al deze overwegingen ook reeds binnen de commissie aan de orde zijn geweest en dat zij ook met deze vragen geworsteld heeft. Er is ook intensief overleg geweest met een aantal docenten aan de TU. Gehoord de opvattingen in de vergadering brengt hij daarom een alternatief voorstel ter tafel. Daarin wordt meer rekening gehouden met de problematiek zoals die op ons af komt en die ook naar voren gebracht is in de vergadering. Kern van het voorstel is: het is belangrijk dat de kerken de mogelijkheden benutten die er zijn en aan de docenten van de TU vragen hun medewerking te verlenen aan de kerkelijke bezinning. Hiermee is het eerste voorstel van tafel.

Ds. Ophoff vindt ook dit voorstel nog aan de magere kant. Hij erkent de smalle basis voor het instellen van een studiedeputaatschap, maar stelt, met de di. De Graaff en Siegers, voor om toch een klein deputaatschap in te stellen. Dat krijgt niet zozeer de opdracht om zelfstandig onderzoek te verrichten, maar moet de bezinning binnen de kerken stimuleren, de reacties verzamelen en uiteindelijk met een voorstel komen op de volgende GS of en hoe dat deputaatschap voortgezet dient te worden.

Vanuit de vergadering komt steun voor het commissievoorstel. De terminologie die in het tegenvoorstel gehanteerd wordt is te onbeschermd, de opdracht te onbepaald. Bovendien komt daarin de problematiek rondom homofiele broeders en zusters zelf centraal te staan, terwijl de vraag die vanuit de PS naar voren kwam zich uitdrukkelijk richtte op het probleem van de kerkenraden: hoe is in het pastoraat met hen om te gaan. Deze draai is daarom kerkrechtelijk aanvechtbaar.

Richting het voorstel van de commissie wordt opgemerkt dat het besluit zoals nu geformuleerd nog te weinig concreet is. Er wordt gesproken over een oproep aan de kerken en over medewerking van de docenten van de TU. Maar waarom? Je wilt toch ook wat bereiken met deze bezinning. De commissie voegt daarom aan het besluit de zin toe: met het oog op het bevorderen van eenheid van beleid. Dat is het doel en de opdracht die de kerken meekrijgen. En de TU kan daarbij een belangrijke steun zijn. Alle kerken zijn nu gehouden aan deze opdracht.

Gehoord de opmerkingen die gemaakt zijn trekken de indieners van het tegenvoorstel hun voorstel in. Zij achten het belangrijk dat er op dit punt grote eenstemmigheid is, belangrijker dan de weg waarop deze wordt verkregen.

Hierna komt het voorstel van de commissie in stemming. Dat wordt aanvaard met 34 stemmen voor en twee onthoudingen.

De preses sluit dit onderwerp af met de woorden:

Hoewel op onze agenda niet de nood van onze homofiele broeders en zusters stond, maar de vraag hoe de kerken pastoraal met hen omgaan - onze homofiele broeders en zusters hebben ons wel voortdurend voor de aandacht gestaan. Wij dragen hen in hun strijd aan de Here op. In de bespreking werd gevraagd: waarom wel een studiedeputaatschap over 'vrouwen in de kerk' en niet voor dit onderwerp. Daar is het een en ander over gezegd in de beantwoording. Ik voeg daar nog wat aan toe. Bij het onderwerp 'vrouwen in de kerk' gaat het om de structuren van ons kerkelijk leven. Dat is een zaak van de kerken gezamenlijk. Vanavond ging het om wat anders: om de pastorale omgang met homofielen. Pastoraat is bij uitstek een verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerken en kerkenraden. Daar kunnen hooguit kaders voor worden aangereikt. Maar die stonden niet ter discussie.

Deputaten dienst en recht**Artikel 55**

04-06-2005

Rapport deputaten dienst en recht

Voorstel: deputaten dienst en recht

Materiaal:

1. rapport van deputaten dienst en recht van predikanten;
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Katwijk d.d. 9 september 2004, waarin deze kerk bezwaar maakt tegen het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 deputaten dienst en recht opdracht te geven advies uit te brengen 'over de mogelijkheid van een bindende uitspraak van de commissie van beroep' (Acta art. 29, besluit 3b). Het gaat Katwijk daarbij vooral om de volgende argumenten
 - a. een kleine commissie zou teveel macht in handen krijgen;
 - b. zo'n appèl tot een besluit van de commissie (zou) buiten de afgesproken kerkelijke weg om gaan, die weliswaar 'omslachtig is en lang duurt, maar toch meer kerkelijk van aard is en waar allerlei ingebouwde beschermingen tegen een verkeerde heerschappij aanwezig zijn';
 - c. bindende uitspraken van een beroepscommissie tasten de eindverantwoordelijkheid van de plaatselijke kerk aan, waar immers in het kader van art. 31 KO goede afspraken bestaan over appèlprocedures.

De kerk te Katwijk hoopt dat de synode in haar besluitvorming met deze bezwaren rekening wil houden;

3. brief van de kerk te Capelle aan den IJssel-Noord d.d. 1 november 2004 waarin de raad van die kerk n.a.v. de bespreking van de Acta van de GS Zuidhorn constateert, dat de 'gebruikte terminologie in rapporten en acta... op verschillende momenten een sfeer oproept, die niet gemakkelijk als geestelijk te herkennen is' (met als voorbeelden o.a. 'personeelsbeleid', 'de verhouding werkgever/werknemer'). De raad vraagt de synode 'nadrukkelijk om bij de bespreking en beoordeling van deze problematiek expliciet aandacht te besteden aan het bijbelse, geestelijke klimaat waarin we met elkaar hebben om te gaan'.

Besluit 1:

deputaten dienst en recht, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, te dechargeren onder dank voor de door hen verrichte arbeid.

Gronden:

1. aan het door de GS Zuidhorn op hun schouders gelegde takenpakket is door deputaten grondige aandacht besteed;
2. de rapportage aan de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 maakt in voldoende mate het werk van deputaten inzichtelijk.

Besluit 2:

uit te spreken dat de generale synode de aanbeveling van de kerkenraad te Capelle aan den IJssel-Noord ter harte neemt. Besprekingen over de actuele problematiek inzake dienst en recht van predikanten - met alle aandacht voor arbeidsrechtelijke aspecten van het ambt - behoren gevoerd te worden in een bijbels, geestelijk klimaat.

Grond:

hoewel er terecht meer aandacht is gekomen voor de arbeidsrechtelijke en materiële kant van het ambt, met name van de predikant, moet een bespreking die dat ambt betreft altijd gevoerd worden vanuit de overtuiging dat het ambt een van God gegeven opdracht is, naar uitwijzen van de Heilige Schriften.

Besluit 3:

opnieuw deputaten te benoemen met de volgende opdrachten:

- a. antwoord te geven op de vraag waardoor het komt dat zich in een groeiend aantal situaties problemen voordoen met betrekking tot de werkverhouding tussen predikanten en kerkenraden/gemeenten, en te werken aan bewustwording, preventie en visieontwikkeling in dezen;
- b. het signaleren van en anticiperen op ontwikkelingen in de kerken ter zake van dienst en recht van predikanten;
- c. in goede samenwerking met verschillende organisaties binnen de gemeenschap der kerk (de predikantenvereniging, TUK, VSE, Platform CvB's, SGO en particuliere initiatiefgroepen binnen het kerkverband) de problemen inzake dienst en recht van predikanten te analyseren en oplossingen aan te dragen;
- d. kerkenraden en predikanten van advies te dienen op het vlak van kerkelijk personeelsbeleid;
- e. kerkenraden en predikanten van advies te dienen op het vlak van rechtspositie;
- f. kerkenraden en predikanten te adviseren inzake het omgaan met concrete spanningen en conflicten;
- g. ten behoeve van hulpverlening een lijst aan te leggen van professionele deskundigen die bekend zijn met de specifieke eisen van de kerkelijke situatie, naar wie kerkenraden en predikanten kunnen worden verwezen (de gezochte deskundigheid zal veelal liggen op het terrein van analyse, communicatie, het compleet benoemen van problemen, conflicthantering, assessments en (persoons)onderzoeken, etc.);
- h. het onderzoeken en aanbieden van hulp bij de vraag naar *overgang tot een andere staat des levens* naar artikel 15 KO, waarbij zaken als een traject van outplacement, omscholing en sollicitatie op de arbeidsmarkt aan de orde komen;
- i. de opzet en werkwijze van het mentoraat voor startende predikanten te continueren, het kwaliteitsniveau te blijven waarborgen en voor voldoende (bij)-scholingsfaciliteiten voor mentoren zorg te dragen;
- j. een evaluatieonderzoek te verrichten of te laten verrichten naar de effecten en resultaten van het werk van de sectie Werkbegeleiding en nascholing in de afgelopen jaren;
- k. in contact met de Theologische Universiteit te Kampen en andere ter zake kundige instanties te werken aan deskundigheidsbevordering van alle predikanten, bijvoorbeeld door middel van postacademisch onderwijs, trainingen en andere vormen van permanente educatie;
- l. de werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget (bedoeld om ontwikkeling en projecten mogelijk te maken), dat separaat zal worden toegezonden; daarbij de deputaten te machtigen om specifiek ten behoeve van een kerk gemaakte kosten aan die kerk door te berekenen;
- m. van hun arbeid schriftelijk rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk vijf maanden voor het begin van de volgende synode aan de kerken toe te zenden.

Gronden:

1. het blijkt nog steeds nodig om de ontwikkelingen in de kerken ten aanzien van dienst en recht van predikanten verder in kaart te brengen, om ten aanzien van hun rechtspositie, financiële verzorging en overige arbeidsrechtelijke zaken de kerken te kunnen dienen met deskundige adviezen;
2. de mate waarin moeiten ontstaan tussen predikant, kerkenraad en gemeente vraagt om een professionele behartiging van de zaak; de actuele hulpverlening kan het beste toevertrouwd blijven aan de deputaten, zoals in de afgelopen periode bewezen is; daardoor houdt het kerkverband in zijn meeste vergadering de vinger aan de pols in deze precaire materie;
3. het is een dankbare zaak te vernemen dat verschillende organisaties zich bezig houden met zaken die dienst en recht van predikanten betreffen; om te voorkomen dat op meerdere plaatsen hetzelfde werk wordt gedaan is het een goede zaak als er coördinatie en samenwerking plaatsvindt;
4. over het mentoraat van pasbeginnende predikanten zijn veel positieve geluiden te horen, zowel van de mentoranten zelf als van de mentoren; het is goed bij hen én bij de betreffende kerkenraden na te gaan, in hoeverre deze ontwikkeling verder kan worden uitgebouwd; dit mede omdat een grondige analyse van de resultaten alsmede een effectmeting tot nu toe niet heeft plaats gehad;

5. zowel voor de ontwikkeling van het mentoraat als voor de coördinatie van de permanente educatie en training van predikanten is overleg en afstemming met onder meer de Theologische Universiteit te Kampen wenselijk, daar immers op genoemde terreinen reeds initiatieven ontwikkeld zijn;
6. aangezien de ontwikkeling van de invulling van het predikantsambt in beweging is vanwege de veranderende eisen die aan de ambtsdragers worden gesteld, is voortdurende bezinning op die invulling vanuit Schriftuurlijke en kerkordelijke principes noodzakelijk.

Besluit 4:

kennis te nemen van de door deputaten opgestelde 'Werkafspraken Hulpverlening', en nieuw te benoemen deputaten op te dragen deze werkafspraken nader uit te werken, waarbij met name nauwkeuriger moet worden geregeld de gebondenheid aan bestaande kerkrechtelijke regels, de vraag of deputaten kunnen worden ingeschakeld door een van beide partijen tegen de zin van de andere, en de relatie met andere adviseurs en instanties.

Gronden:

1. zolang deputaten zelf als hulpverleners optreden wanneer zij in enige zaak door een kerkenraad of een predikant om advies zijn gevraagd, dienen zij te kunnen beschikken over een minimaal aantal regels, waarin hun adviserende taak omschreven is, en waarin zaken als onpartijdigheid en geheimhouding zijn vastgelegd;
2. het werken binnen de kaders van duidelijke werkafspraken voorkomt rechtsongelijkheid en maakt het werk binnen de concrete hulpverlening meer controleerbaar, zodat hulpverleners in de uitoefening van hun taak beter beschermd worden, en na afronding van hun taak op zinvolle wijze gedechargeerd kunnen worden.

Besluit 5:

de principe-uitspraken van de GS Zuidhorn in besluit 4, Acta art. 29, met enige wijzigingen over te nemen en – in aanvulling op de bestaande kerkrechtelijke regelingen m.b.t. de relatie tussen kerkenraden en predikanten – als volgt vast te stellen:

met het oog op de relatie tussen kerkenraden en predikanten uit te spreken:

- a. de kerken zullen deputaten dienst en recht in een zo vroeg mogelijk stadium verzoeken om bijstand in situaties waarin zich tussen kerkenraad en/of gemeente enerzijds en de predikant anderzijds structureel spanningen voordoen;
- b. de kerken zullen zorgen dat in de classicale visitatie op eigentijdse wijze aan de goede relatie tussen kerkenraad en predikant aandacht wordt besteed;
- c. de kerken zullen zich houden aan de in de samenleving gangbare regels voor wat betreft het respecteren en beschermen van de privacy van de predikant;
- d. de kerkenraad zal het advies van deputaten dienst en recht zeker inroepen, indien hij in situaties van verschil van mening en/of conflict – van andere aard dan bedoeld in art. 79 en 80 KO - maatregelen voorbereidt die leiden tot wijzigingen in de uitvoering van de werkzaamheden van de predikant; wanneer tot zulke maatregelen wordt besloten zal expliciet worden benoemd en schriftelijk worden vastgelegd voor welke activiteiten de beperkende maatregelen gelden, en voor hoe lang; ook moet worden vastgelegd dat het hier niet gaat om maatregelen van censuur, maar om ordemaatregelen die bedoeld zijn om rust te scheppen;
- e. de kerkenraad zal, wanneer hij tot de onder d. genoemde maatregelen besluit buiten bewilliging van de betreffende predikant, slechts tot uitvoering overgaan nadat instemming is verkregen van de door de classis aangewezen naburige kerkenraad, waarbij door de kerkenraad of de predikant een spoedvoorziening kan worden gevraagd van de Commissie van Beroep, indien de predikant tegen het kerkenraadsbesluit in appèl wil gaan bij de meerdere vergadering;
- f. de predikant heeft het recht in situaties van conflict met zijn kerkenraad zich te laten bijstaan door een raadsman/-vrouw.

Gronden:

1. de kerken zijn het tegenover de Here verplicht zorgvuldig om te gaan met de dienaars die Hij door zijn Geest aan de gemeente heeft toevertrouwd; het is de allereerste plicht van kerken om losmaking zoveel mogelijk te voorkomen;
2. het is zaak in een vroeg stadium van een conflict onafhankelijke hulp in te schakelen, omdat interventie door externe deskundigen dan de beste kans van slagen heeft;
3. in de praktijk is gebleken dat te laat inschakelen van deputaten niet zelden leidt tot de conclusie, dat reeds teveel schade is ontstaan, terwijl tijdige inschakeling ertoe kan leiden dat iemand voor de dienst behouden blijft;
4. de jaarlijkse kerkvisitatie en de mogelijkheid van bijzondere visitatie zijn instrumenten die preventief kunnen werken en de weg naar hulp banen;
5. maatregelen die een gehele of gedeeltelijke op-non-actiefstelling inhouden hebben in conflict-situaties doorgaans negatieve gevolgen voor de positie en de goede naam van een predikant; daarom dienen zulke maatregelen na zorgvuldige voorbereiding extern getoetst te worden;
6. het geven van deskundig advies in conflictsituaties is door de synode voorlopig toevertrouwd aan deputaten dienst en recht (zie besluit 3, grond 2).

Besluit 6:

kerkenraden en predikanten op te roepen mee te werken aan initiatieven die worden ontplooid met betrekking tot de mobiliteit van predikanten, en deputaten dienst en recht te informeren wanneer bij een predikant de wens ontstaat van verandering van standplaats.

Gronden:

1. een grotere doorstroom van predikanten van de ene gemeente naar de andere kan mogelijkwijs het ontstaan van probleemsituaties in een bepaalde gemeente waar een predikant te lang werkzaam is, voorkomen;
2. in de praktijk van de actuele hulpverlening door deputaten dienst en recht (en eerder al deputaten ad art. 14 KO) is gebleken dat het meewerken aan herplaatsing van een predikant of het bewerken van een ruiling een uitstekend instrument kan zijn om gerezen moeiten op te lossen; daarvoor zouden deputaten tijdig op de hoogte moeten zijn van mogelijkheden die ontstaan doordat een gemeente vacant wordt, of doordat een predikant bereid blijkt een beroep naar elders in overweging te nemen.

Besluit 7:

dat de door GS Zuidhorn getroffen financiële regeling ad art. 14 KO (Acta art. 29, besluit 6) ook van toepassing is in geval van ontheffing naar art. 15 KO, wanneer een predikant zelf ontheffing vraagt in het belang van de kerk, waaraan hij verbonden is.

Gronden:

1. niet in alle gevallen waarin een predikant ontheffing vraagt uit zijn ambt naar art. 15 KO is er sprake van een eenzijdige beslissing, waarvan hij zelf de consequenties moet dragen; soms kan door eerder ontstane moeiten zoveel schade zijn aangericht, dat een predikant niet meer goed als zodanig kan functioneren, en daarom in goed overleg besluit ontheffing te vragen in het belang van de kerk, die hij diende;
2. oneigenlijk gebruik van art. 14 KO dient voorkomen te worden; wanneer de band tussen een predikant en zijn gemeente in het belang van de gemeente losgemaakt wordt, mogen niet de financiële consequenties daarvan reden zijn om in plaats van toepassing van art. 15 KO te kiezen voor toepassing van art. 14 KO.

Besluit 8:

- a. positieve waardering uit te spreken over het initiatief van het Platform van CvB's om zichzelf om te vormen tot een vereniging van kerken (voorlopige naam: de Vereniging Kerkelijke Beheerszaken), evenals over het instellen door die vereniging van een professioneel steunpunt;

- b. deputaten op te dragen de volgende generale synode te dienen met een voorstel inzake de mogelijkheid en wenselijkheid het bedoelde steunpunt kerkelijk in te bedden.

Gronden:

1. het ligt in de vrijheid der kerken om allerlei technische en materiële zaken op eigen manier te behartigen, en daarbij eventueel ook samen te werken, zoals reeds voor de financiering van het emeritaat van predikanten gebeurt in de Vereniging Samenwerking Emeritering, en dat tot veler tevredenheid;
2. de kerken sluiten hiermee aan bij een structuur zoals die de laatste decennia is ontwikkeld, terwijl te allen tijde de mogelijkheid blijft bestaan om die structuur om te buigen naar een door het kerkverband aangestuurde vorm, zoals bijvoorbeeld met het GVI is gebeurd;
3. hoewel in de praktijk niet is aan te wijzen dat onduidelijkheden en onrechtvaardigheden inzake rechtspositie en financiële verzorging van predikanten een rol spelen bij het grote aantal losmakingen van de laatste jaren, is er toch een terecht verlangen van kerken en predikanten naar meer professionaliteit op arbeidsrechtelijk gebied; een steunpunt als bedoeld door de op te richten vereniging kan daaraan in belangrijke mate bijdragen;
4. allerlei maatregelen met het oog op het bevorderen van het functioneren van predikanten dienen zoveel mogelijk binnen de kerkelijke kaders te worden genomen om 'ontkerkelijking' van het predikantschap tegen te gaan

Besluit 9:

- a. de brief van de kerk te Katwijk in behandeling te nemen;
- b. aan de kerk te Katwijk mee te delen dat haar bezwaar *inhoudelijk* is weerlegd in de 'nota van toelichting' bij de conceptregeling, die onder verantwoordelijkheid van het deputaatschap dienst en recht tot stand is gekomen, en in zijn rapport aan de synode is afgedrukt als bijlage 8.

Gronden:

1. hoewel de kerk te Katwijk zich maar heel summier confronteert met de grond onder het besluit van de GS Zuidhorn ('een landelijke commissie van beroep kan bij conflicten tussen kerkenraad en predikant op het gebied van ambtsvervulling of arbeidsrecht een onafhankelijke, deskundige en adequate afhandeling waarborgen'), moet worden toegestemd dat de Acta verder weinig gegevens bieden waaraan de kerken houvast hadden bij de beoordeling en ratificatie van dit besluit;
2.
 - a. de kerk te Katwijk had bij het schrijven van haar brief nog geen kennis kunnen nemen van het rapport van deputaten dienst en recht, omdat dat pas laat verscheen;
 - b. de Commissie van Beroep is in samenwerking met deputaten dienst en recht aan het werk gegaan om voor haar taak eerst een regeling te ontwerpen en die aan de synode voor te leggen; daarbij is en passant uitvoering gegeven aan de opdracht betreffende het al dan niet bindend zijn van de uitspraken van de commissie, welke opdracht resulteerde in een positief advies;
 - c. door de voorgestelde 'Regeling van de Commissie van Beroep in Predikantszaken' goed te keuren stemt de synode in met het bindend verklaren van de uitspraken van de commissie, en neemt daarmee de argumentatie ervoor over (Nota van Toelichting, vooral de paragrafen 2 en 3, met een interpretatie van 'Zuidhorn' en een positiebepaling van de Commissie van Beroep als parallelle rechtsweg voor bepaalde zaken naast de 'gewone' kerkelijke weg; zie besluit 10).

Besluit 10:

de 'Regeling van de Commissie van Beroep in predikantszaken' vast te stellen (zie bijlage 3.4).

Gronden:

1. een landelijke commissie van beroep met de status van een generaal-synodaal deputaatschap kan, conform de bedoelde regeling, in conflicten tussen kerkenraad en predikant op het gebied

- van ambtsvervulling of arbeidsrecht een onafhankelijke, deskundige en adequate afhandeling waarborgen;
2. de mogelijkheid van beroep op de generale synode garandeert in voldoende mate de kerkelijke inkadering van de beroepsgang via de Commissie van Beroep;
 3. de GS Zuidhorn heeft wel een Commissie van Beroep benoemd, maar voor die commissie geen instructie of regeling vastgesteld; de nieuw te benoemen commissie kan haar taak alleen aan de hand van zo'n regeling uitoefenen.

Presentatie

Op 18 maart presenteren de deputaten hun rapport. Er is op het gebied van art. 14 en art. 15 KO., arbeidsrecht, bemiddeling en beroepszaken een hoop te doen en er liggen veel dwarsverbanden. Bovendien lopen er ook particuliere initiatieven parallel aan het werk van deputaten, bijv., van het Platform van Commissies van Beheer.

Bij deze presentatie is ook aanwezig br. L. Pierik. Hij is voorzitter van het Platform van Commissies van Beheer. Op verzoek van deputaten vertelt hij de vergadering waar het platform momenteel mee bezig is. Sinds ruim een jaar wordt er gewerkt aan een voorstel om te komen tot een landelijke regeling voor arbeidsvoorwaarden voor de predikanten. Op dit moment wordt veelal de GMV-richtlijn voor de salariëring gehanteerd, maar in de praktijk blijkt de invulling daarvan nogal te verschillen. Op 22 april hoopt het platform weer samen te komen. Het doel is het platform om te bouwen tot een vereniging, waarvan alle kerken lid zijn. De kerken verplichten zich dan om zich te conformeren aan de besluiten die op het vlak van arbeidsvoorwaarden en traktementen genomen worden. Verder wordt gesproken over het opzetten van een solidariteitsfonds, dat kleinere kerken kan helpen om hun predikant naar behoren te onderhouden. Het platform maakt zich verder sterk voor het opzetten van een steunpunt waar kerken en predikanten met hun vragen terecht kunnen.

1^e ronde bespreking

Op 15 april vindt de eerste ronde plaats van de bespreking van het rapport. Hierbij zijn aanwezig de deputaten C. van den Berg, W. Boer, W. Korf, ds. R.M. Meijer, ds. A.O. Reitsema en ds. D.J. Zandbergen, alsmede de adviseur van het deputaatschap P. Dijkstra. Namens deputaten kerkrecht en kerkorde is aanwezig mr. J. Roose in verband met de rol die deputaten KR&KO hebben gespeeld in de zaak van de Commissie van Beroep. Verder zijn als adviseurs van de synode aanwezig prof. dr. M. te Velde en drs. J.P. de Vries.

Vrijwel parallel aan de synode en aan de behandeling van het rapport van deputaten D&R loopt het traject van het Platform van Commissies van Beheer. Op 22 april dient op een vergadering van het platform het voorstel om op te gaan in een vereniging, waarbij de kerken zijn aangesloten. Br. L. Pierik geeft een overzicht van de stand van zaken. Het uitgangspunt van het platform is dat de plaatselijke kerken zelfstandig blijven. Het op te richten steunpunt is van alle kerken voor alle kerken. De besluitvorming vindt plaats in de algemene vergadering en geldt vervolgens voor alle leden. Op zich genomen betreft de oprichting van deze vereniging niet iets waarover de synode al dan niet een besluit kan nemen. Maar deputaten bevelen in hun besluiten de kerken wel aan zich bij deze vereniging aan te sluiten. Tegelijkertijd is het voor ieder helder dat de 'achterban' van zowel de synode als de vereniging dezelfde plaatselijke kerken betreft. Vandaar dat het punt toch uitgebreid aan de orde komt.

Vanuit de vergadering richten de bezwaren zich voornamelijk tegen de voorgestelde besluiten 8 en 9. In besluit 8, samengevat, worden verschillende instanties binnen de gemeenschap der kerk opgeroepen tot samenwerking met het deputaatschap en in besluit 9 wordt de synode gevraagd het initiatief van het Platform tot het oprichten van een vereniging van kerken te steunen. Wat hier aan de orde komt is niet voortgekomen uit de kerken. Daarom is het de vraag of je mag, c.q. moet uitspreken dat het goed is dat de kerken lid worden van de vereniging. En als je als synode vindt dat hier een probleem ligt, moet je het ook zelf oplossen en niet aan een ander overlaten. Anderen wijzen op het gegeven dat er kennelijk nogal wat nare situaties zijn. Het is belangrijk dat er dan nieuwe initiatieven worden ontwikkeld en dat er professioneel gewerkt wordt.

Adviseur De Vries ondersteunt het verlangen van het Platform om te komen tot een landelijke regeling van de arbeidsvoorwaarden van predikanten. Hij neemt zijn uitgangspunt in wat prof. J. Kamphuis het belang van het kerkrecht noemde: het dienen van de vrede in de kerk. Die vrede is z.i. gediend met uniformering. Ongelijkheid is een bron van spanning, niet van vrede. Als we dat samen als kerken hier vertegenwoordigd in de synode vinden, moeten we het niet overlaten aan een vereniging, waar de

kerken vrijwillig zich bij aan kunnen sluiten. Hij pleit daarom voor een onderzoek naar de wijze waarop deze zaak op de volgende synode kan worden ingekaderd binnen de regels van de kerkorde. De vereniging kan dan een tijdelijk fenomeen zijn.

Prof. Te Velde wijst er op dat op de vergadering van het platform de kerken zelf aanwezig zijn, terwijl op de synode er een afvaardiging namens de PS-en is. Volgens hem is dit niet iets wat op de synode ter tafel ligt. Beter is het de uitspraak van 22 april af te wachten. Hij beschouwt het platform als een groeivereniging. Hij acht het geen bezwaar dat beide verbanden naast elkaar bestaan.

Ds. Zandbergen geeft namens deputaten aan hoe zij omgegaan zijn met het platform. Deputaten D&R hebben het platform gevraagd te wachten met een besluit tot oprichting van een steunpunt tot de synode er een standpunt over had ingenomen. Ze hebben gepleit voor het primaat van de GS. Een standpunt van de synode is derhalve wel relevant. Hij geeft aan dat de aanbeveling aan de kerken inderdaad beter kan vervallen. Het is voldoende als de synode uitspreekt dat zij het initiatief ondersteunt. Doet de synode dat, dan zal het steunpunt er naar de verwachting van deputaten komen. Oordeelt de synode daarentegen dat dit geen goede ontwikkeling is, dan komt het steunpunt er waarschijnlijk niet.

Bespreking deelonderwerpen

Art. 14 / art. 15 KO

De door deputaten voorgestelde besluitteksten wekken de indruk dat ongeacht de achtergrond van het neerleggen van het ambt voor predikanten een financiële regeling getroffen dient te worden vergelijkbaar met die van art. 14. Deputaat Meijer geeft aan dat dat niet de bedoeling is. Het gaat hier om een ontheffing die in het belang van de gemeente is. Het besluit zal in deze zin bijgesteld worden.

Commissie van Beroep

De Commissie van Beroep, die door de GS van Zuidhorn in het leven werd geroepen, begon aan haar werk zonder mandaat. Een van de eerste zaken die de CvB heeft opgepakt, was het opstellen van een geschillenregeling plus een regeling voor arbitrage. Daarbij zijn ook vakmensen van buiten het deputaatschap betrokken geweest. Een duidelijke interne procedure, die zo is opgebouwd dat de rechtszekerheid voor de predikant en de gemeente is gewaarborgd, is absoluut noodzakelijk om een toets bij de wereldlijke rechter te kunnen doorstaan. Deze procedure moet derhalve voldoen aan de fundamentele beginselen van de rechtspraak. Op classicaal of provinciaal niveau is er op dit terrein onvoldoende expertise, vandaar dat deputaten ervoor pleiten dit landelijk te regelen.

Mobiliteit

Het veranderen van standplaats van een predikant is een van de middelen in het kader van de preventie van problemen. Deputaten hebben diverse malen meegewerkt aan ruiling of andere vormen van wijziging van standplaats. Om dit werk goed te kunnen doen is het van belang dat deputaten op de hoogte worden gehouden door vacante gemeenten en door predikanten die willen veranderen van standplaats. Deputaten stemmen de vergadering toe dat je hiermee zorgvuldig om moet gaan en zowel de belangen van de predikant als van de plaatselijke gemeente goed in ogenschouw moet nemen. Kan dat op een zorgvuldige wijze binnen zo'n klein kerkverband als het onze? Deputaten onderschrijven het belang van een goed protocol. Ze bespeuren ook enige huiver in het algemeen, omdat we als kerken hier nog niet aan gewend zijn. Begrijpelijk. Maar op deze wijze kunnen problemen voorkomen worden en daar heeft iedereen baat bij.

Mentoraat

Er wordt aan deputaten gevraagd of de opmerkingen dat zij willen nadenken over een verdieping van de opleiding van de mentor en over een uitbreiding van het aantal mentoren vorm krijgen in een besluit. Voor de invulling van het mentoraat wordt ook gewezen op het belang van de intervisie waaraan de mentoren deelnemen. Deputaten geven aan te wachten met het komen met verdere voorstellen tot de resultaten van de in gang gezette effectmeting voorhanden zijn.

Herijking ambten

In hun rapport stellen deputaten voor te kijken of het nodig is om te komen tot een herijking van de ambten. Vanuit de vergadering worden nogal wat vraagtekens gezet bij de noodzaak hiervan. Deputaat Meijer probeert de leden gerust te stellen. Het is niet de bedoeling dat er een zwaar document opgesteld wordt waarin een compleet nieuwe visie wordt verwoord. Probleem is alleen dat deputaten merken dat, wanneer zich ergens problemen voordoen, er onder de oppervlakte vaak wel

een bepaalde visie aanwezig is. En, sterker uitgedrukt, bij tien verschillende kerkenraadsleden ook tien verschillende, vaak onbewuste, visies. Daarom lijkt het deputaten raadzaam om te formuleren waarvoor we staan om ook op dit punt als kerken in de 21ste eeuw samen een stap verder te komen.

Décharge deputaatschap

Gelet op het vertrouwelijk karakter van de actuele hulpverlening door deputaten is een openbare verantwoording van het gevoerde beleid niet wenselijk. De synode gaat akkoord met de instelling van een kleine commissie, bestaande uit de oud. Kisjes en Van Winden en de di. De Graaff en Wendt.

2^e ronde bespreking

Het vervolg van de bespreking en de besluitvorming vindt plaats op 4 juni. Het is nu de tijd voor de amenderingen.

Het steunpunt dat in ontwikkeling is binnen het platform van Commissies van Beheer wordt positief ontvangen. Wel vindt een amendement van ds. De Graaff steun (met 24 stemmen voor, 7 tegen en 5 onthouding) om deputaten opdracht te geven te onderzoeken of dit niet kerkelijk ingebed kan worden. Sommige leden zijn toch bang voor een ontkerkelijking van het ambt van predikant als er puur in een arbeidsrechtelijke sfeer naar wordt gekeken.

Wat betreft de op te stellen competentieprofielen wijzen deputaten erop dat hier geen sprake is van vaststellen, maar van toepassen. Het probeert een instrumentarium te bieden om zaken bespreekbaar te maken over en weer, tussen predikant en kerkenraad.

Oud. Van Winden dient een amendement in, waarin de opdrachten aan deputaten wat concreter worden geformuleerd. Deputaten geven aan dat hun formuleringen teruggrijpen op Zuidhorn. De vergadering is hiervan niet onder de indruk: het amendement wordt met 30 stemmen voor, 4 tegen en 2 onthouding aangenomen.

Ds. Schreuder vindt de situatie onhelder omtrent de verhouding tussen de Commissie van Beroep en een eventueel beroep op de classis. Kun je kiezen in geval van problemen, of kun je beide beroepsinstellingen benutten? Hij ziet graag een betere afbakening. Deputaten geven aan dat beide beroepsinstanties werken met basisprincipes van de rechtsspraak, zoals het toepassen van hoor- en wederhoor. Ook zal een CvB vragen of eerst alle andere wegen benut zijn, zoals mediation. Een CvB komt er op deze wijze ook onmiddellijk achter of een zaak al op de classis speelt. Zij zien derhalve geen problemen. Schreuder ziet af van een amendement, maar vindt de gekozen oplossing ongelukkig. Zijn amendement bij besluit 2 om de opmerkingen van de kerk te Capelle aan de IJssel, nl. dat deze materiële zaken op een geestelijke wijze dienen te worden benaderd, niet zozeer aan anderen voor te houden, zoals deputaten voorstellen, maar als synode zelf ter harte te nemen, wordt aangenomen met 20 stemmen voor en 12 tegen.

Oud. Hup vindt de taak van deputaten te breed. Aan deputaten worden diverse rollen toebedeeld: advisering, preventie, bemiddeling, mentoraat. Opdrachten richting kerkenraden, richting predikanten. Hij acht dat ongewenst. Deputaten wijzen op de interactie die er op dit moment gaande is op allerlei niveaus: particuliere initiatieven inzake de mobiliteit, de oprichting van een steunpunt, andere vormen van conflicthantering – ze achten het daarom raadzaam om het deputaatschap dat brede spectrum te laten volgen. Het amendement van oud. Hup om besluit 3c en 8 te laten vervallen wordt met 10 stemmen voor en 24 tegen bij twee onthoudingen verworpen.

Vervolgens komen de definitieve besluiten 2 tot en met 10 in stemming. Deze worden met algemene stemmen genomen. Na de positieve rapportage in comité van de commissie die de vertrouwelijke zaken met deputaten heeft doorgesproken wordt ook besluit 1, de decharge, met algemene stemmen genomen.

Artikel 56

30-09-2005

Benoeming deputaten dienst en recht

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten dienst en recht:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>Commissie van Beroep</i>	<i>afredend</i>
C. van den Berg, Soest	2011	Mr. E. Bos, Capelle a/d IJssel	2014
S.M. Hoogendoorn-de Vries, Amersfoort	2014	Mr. J.R. Krol (s), Nijkerk	2011
H.F. Jansma, Dalftsen	2014	Mr. T.F. van der Lugt, Gouda	2014
W. Korf, Bodegraven	2011	Ds. C. van den Berg, Amersfoort	2011
C. van der Leest, Groningen	2014	Ds. P.H. van der Laan, Meppel	2014
R.M. Meijer (s), Hasselt	2008	Ds. C.J. Mewe, Spakenburg	2014
H.M. Schiebaan-Strating, Zwolle	2008	Ds. E. Woudt, Hardenberg	2011
C. Smilde, Alphen a/d Rijn	2014		
D.J. Zandbergen, Zwolle	2011		
		<i>Voorzitter: mr. J.R. Krol</i>	
		<i>Secretaris, mr. J. Roose, Tilburg</i>	<i>geen lid</i>

Deputaten huwelijk en echtscheiding**Artikel 57**

24-06-2005

Rapport deputaten huwelijk en echtscheiding

Voorstel: deputaten huwelijk en echtscheiding

Materiaal:

1. rapport deputaten huwelijk en echtscheiding met 4 bijlagen d.d. oktober 2004;
2. aanvullend rapport deputaten huwelijk en echtscheiding d.d. 11 mei 2005;
3. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 41;
4. brief van de Gereformeerde Kerk te Zuidwolde (Dr.) d.d. 11 februari 2004 waarin zij
 - instemt met de benadering van huwelijk en echtscheiding vanuit de radicale navolging van Christus;
 - aangeeft dat bepaalde formuleringen in het rapport 2003 kunnen leiden tot een verkeerde interpretatie;
5. brief van de kerk te Ten Boer d.d. 8 mei 2004 die de kritische vragen uit de bespreking op de Generale Synode Zuidhorn 2002-2003 signaleert zoals die verwoord zijn in art. 41 besluit 1 grond 3;
6. brief van de kerk te Roden d.d. 10 mei 2004 met de mededeling dat zij de benadering van deputaten steunt en haar beleid voert in overeenstemming met hun rapportage;
7. brief van de kerk te Almere-Oost d.d. mei 2004 met uiting van bezwaren tegen het rapport van deputaten echtscheiding, uitgebracht aan de GS Zuidhorn 2002-2003;
8. brief van de kerk te Hoogkerk d.d. 2 juni 2004 met
 - een opmerking aangaande het verschil tussen de bestaande benadering en die van deputaten;
 - kritiek op de hantering van 1 Korintiërs 7 in de deputatenrapporten 2002, 2003
 - enkele detailvragen bij de rapporten van deputaten (2002, 2003);
 - de vraag of het juist is dat tucht achterwege moet blijven, wanneer gebrek aan inzicht, zwak geloof, psychisch onvermogen de oorzaak van (leven in) zonde is;
9. brief van de kerk te Rijnsburg d.d. 21 juni 2004 met
 - zorgen en bezwaren rond de hantering van 1 Korintiërs 7 in de deputatenrapporten;
 - instemming met het niet bevestigen van tweede huwelijken behalve wanneer het gaat om de onschuldige partij na een situatie van overspel of ontrouw;
 - de vraag of een Raad van Advies wel nodig is wanneer de kerken eenvoudig vasthouden aan twee situaties waarin echtscheiding geoorloofd is: overspel en verlating vanwege het geloof;
10. brief van de kerk te Siegerswoude-Frieschepalen d.d. 13 juli 2004 met
 - instemming met de principiële benadering in het rapport;
 - de waarschuwing dat niet de pastorale praktijk uitgangspunt mag worden bij beslissingen;
11. brief van de kerk te Smilde d.d. 22 juli 2004 met
 - waarderung voor de benadering van deputaten
 - adhesie aan de kritiek op de benadering van deputaten door de predikanten Pathuis en Voorberg (bijgevoegd), met name rond de vraag hoe deze het ambtelijk handelen in concrete situaties kan sturen;
12. brief van de kerk te Katwijk d.d. 9 september 2004 met bezwaar tegen het volstaan met een publieke vermaning bij duidelijke zonde;
13. brief van de kerk te Nijmegen d.d. 14 september 2004 met breedvoerige bezwaren tegen het rapport van deputaten echtscheiding aan de GS Zuidhorn 2002-2003 en de populaire versie ervan;
14. brief van de kerk te Emmen d.d. 9 december 2004 met
 - bezwaren tegen te veel openheid bij deputaten voor onvoorziene situaties naar analogie van 1 Korintiërs 7;
 - vraag om meer nadruk op de scheiding van tafel en bed;
 - bezwaar tegen te vlotte berusting in de onomkeerbaarheid van een eenmaal voltrokken echtscheiding;
 - instemming met het voorstel om geen tweede huwelijken na echtscheiding meer te bevestigen en aandrang tot eenduidigheid op dat punt binnen de kerken;

- bezwaar tegen de suggestie dat bij zwak geloof geen afhouding van het avondmaal zou moeten plaatsvinden;
 - kritiek op de opvatting dat de tucht in de huidige situatie soms beëindigd moet worden zonder dat er sprake is van berouw;
 - vragen betreffende het alternatief van een 'publiek vermaan' in situaties van zwak geloof;
15. brief van de kerk te Vlaardingen d.d. 11 januari 2005 met
- waardering ten aanzien van het deputatenrapport (2003) en de inzet bij de stijl van het koninkrijk;
 - kritiek op de tegenstelling in het rapport tussen de stijl van het koninkrijk en de geboden van de HERE;
 - kritiek op het loslaten van het bestaan van bijbelse echtscheidingsgronden, al kan zij zich vinden in de bezwaren tegen het begrip 'gronden';
 - zorg over de analogieredenering rond 1 Korintiërs 7 waardoor ook in andere dan de daar genoemde situaties de regel van Christus niet zonder meer kan worden toegepast en de hermeneutische wissel die daarmee wordt gepasseerd. Wel neemt het rapport 2005 veel zorgen rond 1 Korintiërs 7 weg. Toch moet de generale synode de kritiek op de hermeneutiek van deputaten nog steeds wegen en zich uitspreken over de status van het rapport 2002;
 - bezwaar tegen het voorstel om geen tweede huwelijken te bevestigen, ook niet wanneer een bijbelse grond aan de orde is. Ook de bijgestelde voorstellen uit het rapport 2005 zijn nog te weinig royaal;
 - bezwaar tegen te grote terughoudendheid met betrekking tot tuchtoefening die zij in het rapport opmerkt;
 - de vraag of een Raad van Advies de verantwoordelijkheid van plaatselijke kerkenraden niet zal schaden;
16. brief van de kerk te Eindhoven-Best d.d. 29 januari 2005, met
- een bespreking van bezwaren tegen het rapport van deputaten echtscheiding aan de GS Zuidhorn 2002-2003 en de daarop volgende rapporten van deputaten huwelijk en echtscheiding;
 - vragen bij de conclusie van deputaten dat de Bijbel geen echtscheidingsgronden kent;
 - kritiek op de manier waarop deputaten 1 Korintiërs 7 toepassen;
 - uiting van haar mening dat de Raad van Advies geen toegevoegde waarde heeft;
 - uiting van haar mening dat deputaten de tuchtbediening ten onrechte versmallen;
17. brief van de kerk te Groningen-West d.d. 31 januari 2005 met het verzoek geen definitieve uitspraak te doen met betrekking tot de nieuwe benadering en de hantering van de 'stijl van het koninkrijk':
- de kerkenraad waardeert de grotere radicaliteit in de benadering van deputaten;
 - uitgangspunt 2 legt in geval van echtbreuk gemakkelijk een te zware en onnodige last op; mochten deputaten dit niet bedoelen dan is de vraag of hun benadering wel zo nieuw is vergeleken met de vigerende;
 - betere bestudering is nodig van de vraag of kerkrecht en burgerlijk recht met de voorgestelde benadering niet te ver uiteen zullen gaan lopen;
18. brief van de kerk te Langeslag d.d. 4 februari 2005 met het verzoek uit te spreken dat de Raad van Advies zijn werkzaamheden alleen mag verrichten in verbondenheid aan door de synode genomen besluiten en moet uitgaan van slechts twee gronden, zoals die in de Heilige Schrift ons worden voorgehouden;
19. brief van de kerk te Urk d.d. 10 februari 2005 met bezwaren tegen de door de deputaten gevolgde hermeneutische benadering uitmondend in zeven vragen aan de generale synode die in een open gesprek ter synode aan de orde zouden moeten komen:
- impliceert deze geen 'voortgaande openbaring'?
 - wordt ons schriftverstaan hier niet autonoom?;
 - heeft de Schrift niet alle situaties al voorzien?;
 - regeert de gelovige gemeente hier niet het Woord?;
 - impliceert deze hermeneutiek niet ook een andere visie op de vrouw in het ambt en op homofilie?;
 - leidt zij niet tot willekeur?;
 - kan de gemeente Gods bedoeling wel taxeren en komt dit niet in strijd met art. 7 NGB?;
20. brief van de kerk te Ten Boer d.d. 14 februari 2005 met
- blijvende vragen rond de hantering van 1 Korintiërs 7, al hebben deputaten met hun nadere uiteenzetting eerdere bezwaren van de kerkenraad rond schriftgezag en

- hermeneutiek sterk verminderd en spreekt de kerkenraad waardering uit voor de manier waarop deputaten zijn omgegaan met de geuite kritiek;
- steunbetuiging aan het voorstel van besluit met betrekking tot huwelijks catechese;
 - verklaring dat alle voorgestelde besluiten door de kerkenraad kunnen worden onderschreven;
 - instemming met de voorgestelde aanvullende tuchtmaatregel;
 - verklaring van geen bezwaar met betrekking tot raadpleging van de Raad van Advies;
21. brief van de kerk te Assen-Noord d.d. 16 februari 2005 met
- instemming en waardering voor het rapport;
 - vragen betreffende de toepassing van 1 Korintiërs 7;
 - de mededeling dat de manier waarop deputaten de kerkelijke bevestiging van een tweede huwelijk onderbouwen, niet overtuigend is;
22. brief van de kerk te Almere-West d.d. 17 februari 2005 met bezwaren tegen het studierapport dat in opdracht van de GS Zuidhorn 2002-2003 door deputaten echtscheiding is vervaardigd;
23. brief van de Deputies of the Free Reformed Churches of Australia for Relations with Sister Churches d.d. 17 februari 2005 waarin zij onder meer
- stellen dat deputaten teveel ruimte geven aan een subjectieve werkwijze wanneer zij uit 1 Korintiërs 7 afleiden dat de kerk redenen voor echtscheiding aan de openbaring mag toevoegen;
 - de vergelijking van deputaten met de keus van de kerk voor de zondag in het licht van zondag 38 HC te subjectief noemen;
24. brief van de kerk te Barneveld-Voorthuizen d.d. 28 februari 2005 met
- betuiging van instemming met het rapport;
 - uiting van reserve ten aanzien van het voorstel tot een verplichtend karakter van de huwelijks catechese;
25. brief van de kerk te Schildwolde d.d. 7 maart 2005 met bezwaar tegen
- het slechts aanbevelen i.p.v. verplicht stellen van de structurele invoering van de huwelijks catechese;
 - het voorgestelde besluit 4b om uit te spreken dat kerkenraden een eigen verantwoordelijkheid houden t.a.v. de vraag of een tweede huwelijk na echtscheiding aanvaardbaar is en kerkelijk bevestigd kan worden;
26. brief van de kerk te Heemse d.d. 8 maart 2005 met
- instemming met het voorstel inzake structurele huwelijks catechese;
 - steunbetuiging aan het voorstel tot instelling van een Raad van Advies;
 - het voorstel om te blijven bij het oorspronkelijke voorstel van deputaten zoals nu verwoord in het voorgestelde besluit 4a (in de regel geen kerkelijke bevestiging van een tweede huwelijk), waarbij de Raad van Advies kan worden ingeschakeld wanneer problemen rijzen met de toepassing van de algemene regel;
 - reserves rond de voorgestelde aanvullende maatregel van tucht;
27. brief van br. A.J. Flipse te Eindhoven d.d. 13 mei 2004 met breedvoerig beschreven bezwaren tegen het rapport van deputaten echtscheiding aan de GS Zuidhorn 2002-2003;
28. brief van br. J. Peters te Capelle aan de IJssel d.d. 30 oktober 2004 met een uitvoerige beschouwing van het rapport dat door deputaten echtscheiding uitgebracht is aan de GS Zuidhorn 2002-2003 en voorstellen tot correctie van dit rapport;
29. brief van ds. A. Kamer te Hoogland d.d. 14 januari 2005 met bezwaren met betrekking tot de schriftuurlijkheid en duidelijkheid van de door deputaten voorgestelde uitgangspunten 3, 4, 5, amendering daarvan, en de aanbeveling aan de generale synode om geen beleid te bouwen op omstreden hermeneutische en exegetische inzichten;
30. brief van br. H.R. Flipse c.s. te 's Gravenpolder d.d. 29 januari 2005 met breedvoerige bezwaren tegen het studierapport dat in opdracht van de GS Zuidhorn door deputaten huwelijk en echtscheiding is vervaardigd;
31. brief van br. J. Visser te Groningen d.d. 7 februari 2005 met het voorstel het rapport van deputaten aan te vullen met een passage over 'echtscheiding en ambt' en met bezwaren tegen het pleidooi van deputaten voor de vorm 'scheiding van tafel en bed' omdat deze juridische vorm geen bijbelse grond heeft en in de praktijk geen huwelijk meer is;
32. brief van br. D.J. Bolt te Apeldoorn c.s. d.d. 12 februari 2005 met
- een reeks argumenten uitlopend op het verzoek niet in te stemmen met de benadering van deputaten als op enkele essentiële punten in strijd met de Schrift, en in plaats daarvan de problematiek van de huwelijkszonden opnieuw te laten bestuderen;
 - bezwaar tegen het ruimte laten voor huwelijksbevestigingen na echtscheiding;

- de aanvullende tuchtmaatregel die deputaten voorstellen, omdat het aanwijzen van de zonde zonder verdere gevolgen blijft en omdat in de praktijk toch ongelijkheid en onduidelijkheid zal ontstaan;
 - bezwaar tegen het functioneren van de Raad van Advies;
33. brief van br. D.J. Aalvanger c.s. te Zwolle-Zuid d.d. 14 februari 2005 met uiting van bezwaren tegen het rapport dat door deputaten echtscheiding uitgebracht is aan de GS Zuidhorn 2002-2003;
34. brieven van ds. J.M. Goedhart te Drachten d.d. 16 februari 2005 en d.d. 3 maart 2005 met een uitvoerige bestrijding van de denklijnen van deputaten en bezwaren tegen de voorgestelde besluiten;
35. brief van br. J.F. de Leeuw te Ermelo en zes andere broeders en zusters d.d. 11 maart 2005 met bezwaren tegen de door deputaten voorgestelde benadering en met de vraag te stoppen met steeds weer wat nieuws;

Besluit 1:

in te stemmen met de hoofdlijn van de door deputaten gekozen benadering van huwelijk en echtscheiding waarin vanuit de overvloedige genade van Christus en binnen het geheel van het christelijke leven in de kerken wordt ingezet op maximale toewijding aan God en zijn wil, op navolging van Christus en op een levensstijl die recht doet aan het komende koninkrijk.

Gronden:

1. in het kader van de ontwikkeling van deze benadering hebben de deputaten in respectievelijk hermeneutische, exegetische en praktische zin veel ter tafel gebracht dat binnen de kerken zowel instemming als kritiek heeft ontmoet. Instemming zoals verwoord in besluit 1 is echter niet afhankelijk van de instemming met al deze achterliggende inzichten. De generale synode heeft in grote lijnen met waardering kennisgenomen van de studie van deputaten, maar laat hun rapportage voor hun eigen rekening. Wel is kennisname van de grote lijn van hun rapporten nodig om de algehele strekking van hun benadering als achtergrond bij de uitgangspunten en richtlijnen te begrijpen.
2. de kritiek (materiaal passim) dat deputaten in meerdere opzichten op gespannen voet komen met Schrift en belijdenis berust op een misverstaan van hun rapportage. Deputaten hebben bovendien in woord en geschrift duidelijk gemaakt dat zij
 - a. geen leer van voortgaande openbaring en subjectivering binnen het geheel van de gemeente voorstaan, maar beogen dat de toepassing van de gegeven openbaring op concrete situaties niet individualistisch maar in het kader van de gemeente plaatsvindt;
 - b. rond 1 Korintiërs 7 niet argumenteren vanuit een vooropgezet hermeneutisch inzicht waarmee over de Schrift geheerst wordt maar vanuit een eerlijke, hoewel voor discussie vatbare, exegetische van de Schrift zelf;
 - c. hun spreken over de 'stijl van het koninkrijk' niet stellen in de plaats van een beroep op Gods geboden of op concrete schriftwoorden maar als kader daarom heen, zodat ook bij hun benadering concrete schriftwoorden voluit normatief blijven. Verschillen die op dat punt naar voren komen gaan terug op verschillen in de exegetische van concrete schriftwoorden.

Besluit 2:

deputaten huwelijk en echtscheiding, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, te dechargeren onder dank voor de door hen verrichte arbeid.

Grond:

deputaten hebben van de Generale Synode te Leusden in 1999 een studieopdracht ontvangen. Daarin stond de vraag naar het verstaan van het geheel van de bijbelse boodschap inzake huwelijk en echtscheiding centraal. Ook vragen naar de kerkelijke praktijk, tuchtmaatregelen en de kerkelijke bevestiging van een huwelijk na echtscheiding zijn ter bestudering aan deputaten opgedragen. In de rapportage aan de GS Zuidhorn is het resultaat van deze studieopdracht gepresenteerd. Een tweede fase in de kerkelijke bezinning volgde op deze synode. Deputaten werd opgedragen om het gesprek met de kerken te voeren en de reacties op hun werk te

verdisconteren. In de vorm van een populaire versie van het studierapport, landelijke ontmoetingen met ambtsdragers, plaatselijke voorlichting aan kerken en artikelen in de kerkelijke pers hebben deputaten dit proces van bezinning gefaciliteerd. Daarmee is het einde in zicht gekomen van de uitvoering van deze start- en studieopdracht in het bezinningsproces. De verantwoordelijkheid voor de voortgang in dit proces op het terrein van advisering, voorlichting en preventie, wordt nu verder gelegd bij de Raad van Advies.

Besluit 3:

uit te spreken dat in de Gereformeerde Kerken in de regel nieuwe huwelijken na een echtscheiding niet kerkelijk bevestigd zullen worden.

Gronden:

1. de Heilige Schrift legt alle nadruk op de onontbindbaarheid van het huwelijk (Mat. 19: 6);
2. het past bij de stijl van het koninkrijk, zoals de Here Jezus ons die geleerd heeft, grote nadruk te leggen op het karakter van het gegeven jawoord. Een eenmaal gegeven belofte blijft gelden en blijft ook naklinken na een scheiding;
3. voor kerkenraden is het vaak onmogelijk een echtscheidingssituatie goed te beoordelen, zeker als (een deel van) de geschiedenis zich buiten eigen gemeente heeft afgespeeld;
4. kerkenraden houden een eigen verantwoordelijkheid t.a.v. de vraag of een tweede huwelijk na echtscheiding aanvaardbaar is en kerkelijk bevestigd kan worden.

Besluit 4a:

uit te spreken dat wanneer een lid van de gemeente ten gevolge van zijn gedrag op het terrein van huwelijk en echtscheiding in opspraak is gekomen, de kerkenraad gerechtigd is in een publieke mededeling aan de gemeente helderheid te verschaffen omtrent zijn oordeel over dat gedrag. Dit oordeel wordt niet eerder gegeven dan nadat met de betrokkene hierover is gesproken en zo mogelijk met zijn instemming. Wanneer die instemming niet wordt verkregen, is voorafgaande instemming van de classis vereist. Deze maatregel laat onverlet de plicht van de kerkenraad om zonodig tucht over de zondaar te oefenen.

Besluit 4b:

deputaten voor herziening van de kerkorde opdracht te geven nader te bezien of een aanvullende maatregel voor kerkelijke tucht zoals in het rapport van deputaten huwelijk en echtscheiding geformuleerd werd, een plaats kan en moet krijgen in de artikelen over kerkelijke tucht in de herziene kerkorde.

Gronden:

1. in de praktijk van de uitoefening van opzicht en tucht door de kerkenraden kan het wenselijk zijn om de gemeente al in bepaalde opzichten te informeren, terwijl het stadium van de tucht waarin de gemeente officieel wordt ingeschakeld nog niet aan de orde is. Ook doen zich situaties voor die wel af te keuren zijn in het licht van Gods wil maar niet leiden tot afhouding van het avondmaal of publieke censuur. De kerkenraad acht ze wel miserabel maar niet censurabel. Gedacht kan worden aan situaties, waarin sprake is van zonde die - voor zover te beoordelen - niet voortkomt uit bewust verzet tegen God en zijn Woord. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van
 - a. zwakte van geloof of christelijke overtuiging;
 - b. onmacht om het goede in praktijk te brengen of vol te houden;
 - c. te goeder trouw uit Gods Woord gewonnen ander inzicht dat toch als dwaling gezien moet worden;
 - d. gebrek aan vrijmoedigheid tot verdergaand handelen door de kerkenraad vanwege algehele zwakte in de levensstijl binnen de gemeente en de daardoor opkomende risico's van schijnheiligheid en meten met twee maten;
2. voor het voorkomen van zulke situaties hebben de kerken altijd oog gehad. Zo sprak de Generale Synode van 's Gravenhage 1914 onder meer uit '... dat onze Gereformeerde Kerken steeds hebben geoordeeld, dat naar het voorbeeld van de Apostolische Kerk tolerantie kan

- worden geoefend jegens broeders, die ter goeder trouw in eenig stuk der leer dwalen, mits dit niet eenig fundamenteel stuk der waarheid raakt, de dwalenden bereid zijn zich beter te laten onderrichten, en beloven voor dit gevoelen geen propaganda te maken ...';
3. de Schrift laat zien dat er behalve de censuur zoals die tot nu toe in de kerkorde is beschreven, in uiteenlopende situaties ook andere vormen van bestraffing mogelijk zijn (Gal. 2:11; 1 Tim. 5:20). Ook de bestaande censuurweg moet gezien worden als een eigen invulling door de kerken van schriftuurlijke aanwijzingen (Mat. 18:17; 2 Kor. 2:6) en is aan die aanwijzingen niet volledig gelijk. Op dezelfde wijze kunnen de kerken indien nodig ook verder werken in de lijn van zulke andere vormen van bestraffing;
 4. onderzoek door deputaten huwelijk en echtscheiding heeft duidelijk gemaakt dat juist in de omgang met situaties van echtscheiding en hertrouwen de geschetste situaties vaak voorkomen en dat als gevolg daarvan bij veel kerkenraden verlegenheid bestaat met betrekking tot het toepassen van het instrument van de kerkelijke censuur. Een risico daarvan is dat de zonde al meer onbestraft blijft en getolereerd wordt. Het is wenselijk dat een kerkenraad juist wanneer hij reden heeft om geen censuur te oefenen toch middelen tot zijn beschikking heeft om dat risico te keren, en de stijl van Christus' koninkrijk inzake huwelijk, scheiding en hertrouwen binnen de gemeente hoog te houden;
 5. de gemeente moet enige toelichting ontvangen om te kunnen begrijpen dat het eventueel niet oefenen van tucht of nog niet oefenen van publieke tucht in bepaalde situaties, samen gaat met het blijven hoog houden van het Woord van God. In het belang van de betrokkenen moet deze toelichting zo ingetogen zijn als maar mogelijk is. De kerkenraad dient zijn fijngevoeligheid op dit punt te scherpen door indien mogelijk overleg te hebben met de betrokkenen;
 6. al hebben de kerkenraden principieel gezien momenteel de mogelijkheid die in de aanvulling verwoord is ook al en brengen zij dit soms ook in praktijk, toch is het ter wille van de juridische status van deze handelwijze waarbij de naam en het handelen van gemeenteleden publiek genoemd kunnen worden, wenselijk dat de kerken dit officieel uitspreken;
 7. het is beter om hangende een algemene herziening geen wijzigingen en toevoegingen in de bestaande kerkorde aan te brengen. Ook bij andere aan deze synode voorgelegde voorstellen tot wijziging (KO art. 36, 41, 70) is voor deze beleidslijn gekozen.

Besluit 5:

uit te spreken dat het aanbeveling verdient dat elke kerkenraad structureel huwelijks catechese invoert en het volgen daarvan krachtig stimuleert bij degenen die zich voorbereiden op een huwelijk.

Gronden:

1. echtscheiding is een ernstig kwaad, dat zoveel mogelijk voorkomen moet worden. Daarom is een grondige voorbereiding op het huwelijk van groot belang;
2. de voorbereiding op het huwelijk via huwelijks catechese mag niet uitsluitend afhankelijk zijn van de welwillendheid van het a.s. bruidspaar; daarom verdient het sterke aanbeveling deze vorm van huwelijksvoorbereiding krachtig te stimuleren.

Besluit 6:

de uitgangspunten en richtlijnen zoals vastgesteld door de GS Leusden, Acta art. 72, besluit 1, te vervangen door onderstaande uitgangspunten en richtlijnen.

Grond:

in deze uitgangspunten en richtlijnen wordt nog meer dan in die van Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996 en van GS Leusden benadrukt dat bij huwelijksmoeiten allereerst de koninklijke weg van berouw, vergeving, verzoening en zelfverloochening wordt gegaan zoals de Schrift ons die leert en voorts wordt de onverbreekbaarheid van het huwelijk beklemtoond. Ook verdient het aanbeveling dat meer aandacht wordt geschonken aan het voorkómen van gebroken huwelijken door een goede huwelijksvoorbereiding aan te bieden.

Uitgangspunten:

1. Het huwelijk is door de Here ingesteld. Deze hechte band tussen man en vrouw mag niet door mensen ontbonden worden (Gen. 2:24; Mal. 2:14-16; Mat. 19:3-9; 1 Kor. 7:10-11). Echtscheiding is een ernstig kwaad, dat zoveel mogelijk voorkomen en bestreden moet worden. Leven naar de stijl van het koninkrijk van Christus betekent dat we bij alle huwelijksmoeiten inzetten op verzoening en herstel van de relatie.
2. Indien een huwelijk ten gevolge van zonden of door de gevolgen van de zondeval is aangetast, dient in navolging van Christus middels berouw, vergeving en verzoening gestreefd te worden naar het herstel van de huwelijksband en/of in de weg van zelfverloochening de huwelijksband zoveel mogelijk te worden bewaard. Daarbij kan echter blijken dat in een echtscheiding moet worden berust.
3. In geval van de feitelijke beëindiging van de huwelijksband past het het meest bij de stijl van het koninkrijk van Christus het huwelijk formeel in stand te laten en te kiezen voor een oplossing waarbij de partners onderling afspraken maken en (doen) vastleggen of voor scheiding van tafel en bed.
4. Ook in de hiervoor bedoelde situaties blijft de gegeven trouwbelofte van kracht, zolang de beide echtgenoten in leven zijn. Daarom past hertrouwen na een scheiding in principe niet bij de stijl van het koninkrijk van Christus.
5. De kerkelijke bevestiging van een opvolgend huwelijk is in de regel niet mogelijk indien het voorafgaande huwelijk door echtscheiding is ontbonden.

Richtlijnen:

1. Wanneer zich een scheiding dreigt voor te doen in het huwelijk van kerkleden, zal de kerkenraad zijn herderlijke zorg voor de betrokkenen gestalte geven in troost, bemoediging en vermaan. Indien de kerkenraad op basis van gesprekken met betrokken partijen zich een oordeel vormt over de situatie, zal dit oordeel geargumenteed in de notulen worden vastgelegd.
2. Indien de kerkenraad behoefte heeft aan advies, bijvoorbeeld indien tussen de kerkenraad en de betrokken gemeenteleden verschil van inzicht blijft bestaan over de vraag of in de beëindiging van het huwelijk en/of een opvolgend huwelijk moet worden berust in het licht van Gods Woord, dan kan de kerkenraad advies vragen aan de Raad van Advies. Ook kan de kerkenraad naar art. 41 K.O. advies vragen aan de classis.
3. Indien betrokkenen (of één van hen) vertrekken naar een andere gemeente, gedurende de tijd dat de sub 3 genoemde situatie zich voordoet, wordt aan de kerkenraad aldaar beknopt de informatie verstrekt die noodzakelijk is voor de overdracht van de ambtelijke zorg. Voordat de andere kerkenraad wordt ingelicht, zal de betrokken broeder en/of zuster op de hoogte worden gesteld van de inhoud van deze informatie.
4. Is de echtscheiding een feit geworden, dan wordt op de attestatie vermeld: "deze broeder/zuster is gehuwd geweest. Het huwelijk werd op (datum) ontbonden door echtscheiding. Hij/zij was op dat moment lid van de Geref. Kerk te..."
Indien een kerkenraad nadere informatie nodig heeft, met name ter beoordeling van een eventuele nieuwe huwelijkssluiting, zal hij met medeweten van de betrokkene zich wenden tot de raad van de in de attestatie genoemde kerk.
5. Overleg zal plaatsvinden tussen kerkenraden die met dezelfde huwelijksbreuk en echtscheiding te maken krijgen. De resultaten van dit overleg zullen schriftelijk worden vastgelegd.
Indien zich tussen de betrokken kerkenraden een verschil voordoet in de beoordeling van een huwelijksbreuk en zij tot verschillende oordelen komen ten aanzien van tuchttoefening en/of kerkelijke bevestiging van een nieuw huwelijk, zal aan de Raad van Advies dan wel de classis van de kerk die in de desbetreffende zaak een beslissing moet nemen, advies worden gevraagd.
6. In situaties van echtscheiding of hertrouwen, waarbij sprake is van verwerping van vermaan en verharding in de zonde, zal de kerkenraad censuur toepassen naar art. 76 K.O.
Een kerkenraad zal de aanvullende maatregel toepassen in situaties die bekend zijn geworden in de gemeente en waar het uitblijven van een publiek signaal ondermijnende effecten kan hebben op anderen.
De mededeling aan de gemeente kan zowel plaatsvinden in situaties waarin een kerkenraad betrokkene(n) niet afhoudt van het heilig avondmaal als in situaties waarin daarvan (nu of later) wel sprake kan zijn.

7. Het verdient aanbeveling dat elke kerkenraad een huwelijks catechese verzorgt en dat het volgen van die catechese krachtig wordt gestimuleerd voor hen die zich op hun huwelijk voorbereiden en te zijner tijd een kerkelijke huwelijksbevestiging zullen aanvragen.

Besluit 7a:

een 'Raad van Advies inzake huwelijk en echtscheiding' in te stellen om de kerkenraden te adviseren inzake echtscheiding, hertrouwen en daarmee verband houdende vragen rond de toepassing van de tucht alsmede de kerkenraden te informeren inzake huwelijksvoorbereiding, huwelijks counseling, partnerkeus en relatieontwikkeling.
De Raad van Advies inzake huwelijk en echtscheiding is een deputaatschap van de generale synode.

Besluit 7b:

onderstaande instructie van de Raad van Advies inzake huwelijk en echtscheiding vast te stellen.

Gronden:

1. veel kerkenraden voelen zich onmachtig om in echtscheidingsituaties tot een goede oordeelvorming te komen;
2. er zijn inmiddels goede ervaringen opgedaan met de RvA die op tijdelijke basis vanaf de GS Zuidhorn heeft gefunctioneerd. De advisering door deze RvA heeft een meer kerkelijk, minder vrijblijvend en op meer soorten deskundigheid steunend karakter. Het is daarom wijs de RvA een permanent karakter te geven en dit adviesorgaan waarin verschillende disciplines vertegenwoordigd zijn te continueren;
3. veel huwelijksproblemen zijn terug te voeren op een gemis aan goede voorbereiding op het huwelijk. Grondige huwelijks catechese voor de trouwdag is belangrijk. Ook goede relationele en pastorale hulp kan veel problemen voorkomen of bestrijden. De kerken kunnen en moeten daarom op dit terrein - naast de prediking en gerichte pastorale aandacht voor wat betreft de bestaande huwelijken - een actievere rol gaan spelen in de huwelijksvoorbereiding, om ook zo preventief te werken. Een meer gerichte en gezamenlijke aanpak daarbij is wenselijk;
4. middels een instructie kan de samenstelling, functie en werkwijze van de RvA worden vastgelegd.

INSTRUCTIE RAAD VAN ADVIES INZAKE HUWELIJK EN ECHTSCHIEDING

Artikel 1: doelstellingen

De Raad van Advies inzake huwelijk en echtscheiding (RvA) heeft als taak het adviseren van kerkenraden inzake vragen van echtscheiding, scheiding van tafel en bed, toepassing van de kerkelijke tucht daaronder begrepen, en hertrouwen.

Voorts informeert de RvA de kerkenraden op het gebied van huwelijksvoorbereiding (onder andere huwelijks catechese), huwelijks counseling, partnerkeus en relatieontwikkeling.

Ook zal de RvA de kerkenraden informeren omtrent de vernieuwde uitgangspunten en richtlijnen.

Artikel 2: samenstelling/organisatie/informatie

De RvA bestaat uit in beginsel vijf leden, die lid zijn in volle rechten van één van de Gereformeerde Kerken *vrijgemaakt* in Nederland. Het lidmaatschap van de RvA eindigt van rechtswege indien aan deze eis niet langer wordt voldaan. Voor elk lid wordt een plaatsvervangend lid benoemd. Indien door tussentijds aftreden een vacature ontstaat die niet door een plaatsvervangend lid kan worden opgevuld zal het lidmaatschap vacant blijven tot aan de eerstvolgende generale synode (GS).

Benoeming vindt plaats door de GS. De zittende leden van de RvA dienen daartoe tijdig een voorstel aan de GS te doen. De benoeming vindt plaats voor de periode tot aan de eerstvolgende reguliere GS. Herbenoeming van de leden is ten hoogste twee keer mogelijk.

De RvA is zodanig samengesteld dat daartoe in elk geval behoren een ethicus, een kerkrecht deskundige, een jurist, een (al dan niet gedragswetenschappelijke) hulpverlener en zo mogelijk een ervaringsdeskundige of een gedragswetenschapper. De RvA kan zonodig externe adviseurs raadplegen.

De RvA wijst uit zijn midden een voorzitter en secretaris aan. De secretaris treedt als contactpersoon van de RvA op.

De RvA draagt er zorg voor dat zijn bestaan en functie bij de kerken bekend is.

De RvA stelt een huishoudelijk reglement vast waarin onder meer een rooster van aftreden is opgenomen. Dit rooster dient de continuïteit van de RvA zoveel mogelijk te waarborgen.

Artikel 3: adviesaanvraag

Een kerkenraad kan de RvA schriftelijk, bij voorkeur middels e-mail, in een concrete situatie om advies vragen inzake vragen rond echtscheiding en/of hertrouwen, toepassing van de tucht daaronder begrepen. De adviesaanvraag bevat een zo volledig mogelijk overzicht van alle relevante feiten en omstandigheden en vermeldt tevens op welk(e) punt(en) advies wordt gevraagd. De aanvraag vermeldt niet de naam en adresgegevens van de betrokkene(n). De RvA kan schriftelijk of mondeling nadere informatie bij de kerkenraad opvragen alvorens te adviseren. Mondeling verstrekte informatie wordt door de RvA beknopt schriftelijk vastgelegd en aan de stukken toegevoegd. Uit de adviesaanvraag dient te blijken dat het betrokken kerklid geïnformeerd is over de aanvraag.

Artikel 4: advisering

De RvA is bevoegd een adviesaanvraag te weigeren indien blijkt dat de betrokken kerkenraad naar het oordeel van de RvA zelf niet voldoende heeft getracht tot een oplossing te komen of de adviesaanvraag buiten het taakveld van de RvA ligt. Het advies of de weigering daarvan wordt schriftelijk aan de kerkenraad uitgebracht, in beginsel binnen zes weken nadat de RvA de benodigde informatie heeft ontvangen. Het advies is gemotiveerd en bevat een beknopte opsomming van de informatie waarover de RvA heeft beschikt.

Het advies is gebaseerd op de Schrift en houdt onder meer rekening met hetgeen rond huwelijk, echtscheiding, hertrouwen en tucht is besloten door de GS Amersfoort-Centrum 2005.

Artikel 5: geheimhouding/archief

Het advies is uitsluitend gericht aan en bestemd voor de kerkenraad en derhalve niet openbaar. De kerkenraad is bevoegd een afschrift van het advies aan de betrokkene(n) te verstrekken. De RvA neemt geheimhouding in acht ten aanzien van alle aan de RvA verstrekte informatie.

De secretaris treedt als archivaris van de RvA op.

Artikel 6: voorlichting

De RvA geeft voorlichting aan kerkenraden en ontwikkelt zo mogelijk programma's voor kerkenraden gericht op huwelijksvoorbereiding (onder andere huwelijks catechese) en huwelijks counseling, partnerkeuze en relatieontwikkeling. De RvA kan bij de uitvoering van deze taken met andere organisaties samenwerken en voor het bundelen van informatie en activiteiten ook gebruik maken van internet door een website op te zetten.

Artikel 7: rapportage

De RvA rapporteert telkens aan de volgende GS omtrent de aantallen aangevraagde en verstrekte adviezen alsmede de aard van die adviezen, met inachtneming van het in het artikel 5 bepaalde. Voorts wordt gerapporteerd omtrent de aan de kerkenraden verstrekte voorlichting en eventueel ontwikkelde programma's alsmede de daarmee opgedane ervaringen. In de rapportage wordt al datgene vermeld dat de RvA wenselijk acht om tot een zo volledig mogelijke en inzichtelijke rapportage te komen. De RvA is gehouden vragen van de GS omtrent zijn functioneren en de uitgebrachte adviezen te beantwoorden en daarover zondig nadere verantwoording af te leggen.

Artikel 8: kosten

De aan de advisering verbonden reis- en administratieve kosten kunnen bij de betrokken kerkenraad door de RvA in rekening worden gebracht.

De RvA stelt telkens ten behoeve van de volgende GS een overzicht van de gemaakte kosten op en dient een begroting van de uitgaven in aan de hand waarvan de GS het budget kan vaststellen.

Artikel 9: onvoorziene situaties

In onvoorziene situaties beslist de RvA en legt daarvan verantwoording af aan de eerstkomende GS.

Presentatie

Op 9 april presenteren de deputaten hun rapport. Kort schetsen zij de historische context. De GS van Ommen 1993 vroeg om gezamenlijk beleid, in Berkel 1996 en Leusden 1999 werden de contouren daarvan geschetst. Dit mondde uit in uitspraken waarin werd aangegeven op welke gronden echtscheiding mogelijk was. Tegelijkertijd gaf Leusden al een aanzet tot een diepere bezinning. In Zuidhorn is een eerste rapport van deputaten besproken. De focus verplaatste zich van een regel met uitzonderingen naar een terugkeren naar de basis van het huwelijk: "Wat God samengevoegd heeft, scheid de mens niet".

Deputaten kregen de opdracht om verdere bezinning binnen de kerken op gang te brengen. Ze hebben dat gedaan door middel van een gepopulariseerde versie van hun rapport, door artikelen, door gesprekken met kerkenraden en in contacten met de CGK, de NGK en de COGG. In het rapport wordt de oogst van deze bezinning aan de kerken gepresenteerd. Geconstateerd wordt dat vrijwel op elke kerkenraad het onderwerp de aandacht heeft gehad. Verder is de Raad van Advies ingesteld, die de kerkenraden kan ondersteunen bij hun besluitvorming. Inmiddels hebben velen deze Raad gevonden. Verder is gewerkt aan preventie door het ontwikkelen van materiaal voor huwelijks catechese. Dit alles met het oog op versterking van het christelijk huwelijk. Deputaten geven aan dat de heroriëntering op Christus, het leven in de stijl van het Koninkrijk, een goed handvat is gebleken voor deze bezinning.

Deputaten dringen er bij de synode op aan om te blijven bij het doel: het terugdringen van het kwaad van de echtscheiding en van het hertrouwen na een echtscheiding. Dat past niet bij Christus en de stijl van het Koninkrijk. Die basale benadering blijft geboden. Dat geeft meer houvast dan een systeem van een regel met uitzonderingen. De praktijk van de afgelopen jaren leerde dat dat uiteindelijk leidde tot uitholling.

Tegelijkertijd geven deputaten aan oog te hebben voor de nood van de mensen die in zo'n situatie zitten. Dat laat de hoofdlijn onverlet, maar die nood vraagt wel om een pastorale benadering. Naar hun oordeel geeft de Bijbel daar goede leiding in als je de wijsheid zoekt in de *hele* Schrift. Op dat punt is een aantal hermeneutische beslissingen genomen, die deputaten vrijmoedig aan de synode voorleggen. Deputaten vragen de synode een weg te kiezen die kerkelijk begaanbaar is en door de kerken gedragen wordt.

Een herbenoeming achten ze niet nodig. Indien de synode hun advies overneemt, kan de Raad van Advies ingesteld worden en een duidelijk omschreven taak krijgen. Indien de synode het voorstel niet overneemt, kunnen de kerken de kwestie beter laten rusten. Deputaten geven tot slot aan hun zienswijze niet door te willen drukken. Als er weerstand bestaat tegen deze benadering, past geestelijke bescheidenheid. Een nieuwe studietaak zien deputaten voor zich niet.

Bespreking

De bespreking van het rapport van deputaten strekt zich uit over drie dagen. De eerste ronde, plus een gedeelte van de beantwoording door deputaten, wordt gehouden op vrijdag 27 mei. Hiervoor is bewust gekozen om ook de buitenlandse afgevaardigden de gelegenheid te bieden op een belangrijk thema hun inbreng te leveren. Deputaten ronden hun beantwoording af op 18 juni. Op 24 juni vindt de 2^e ronde en de besluitvorming plaats. Van de deputaten zijn aanwezig geweest drs. A.L.Th. de Bruijne, mr. C.H. de Haan, ds. H.J. Messelink, ir. K. Mulder, ds. H.J. Siegers en ds. J.H. Smit.

Namens de commissie Friesland die deputaten begeleidt, introduceert ds. Van Benthem het onderwerp. Hij betreurt het ten diepste dat in sommige commentaren de indruk wordt gewekt dat voor deputaten de Schrift niet het laatste woord zou hebben. Hij geeft aan juist diep geraakt te zijn door het respect voor de bijbel en de keuzes die gemaakt zijn na intensieve bestudering. Deputaten moeten met hun rapport rekenschap afleggen aan de synode, maar bovenal ook aan God. Dat geldt ook de mensen die deputaten betichten van loslating van Gods Woord. Het onderwerp ligt gevoelig, en de materie is niet gemakkelijk. Laten we intensief ons bezig houden met de punten waarop we samen verder kunnen komen. Hij spreekt de vurige wens uit dat het overleg eraan mag bijdragen dat het kostbare geschenk van het huwelijk gerespecteerd en beschermd wordt.

In de eerste ronde voeren namens de Australische kerken br. Breen en ds. Huizinga het woord. Naar het oordeel van Breen wordt op pagina 16 van het rapport voorbijgegaan aan het normatieve onderwijs van de bijbel. Het woord billijken geeft te veel ruimte voor echtscheiding. Ook de

voorbeelden die genoemd zijn, noemt hij verontrustend. Hij vindt het jammer dat deputaten niet uitdrukkelijker opteren voor de scheiding van tafel en bed. Hij adviseert om in andere situaties dan in de bijbel zijn beschreven nadrukkelijker terug te grijpen op Mat. 19 en 1 Kor. 7. Hij pleit ervoor de echtscheidingsgronden die in de bijbel worden beschreven: overspel en kwaadwillige verlaten, te handhaven. In zo'n situatie is hertrouwen geen echtbreuk.

Ds. Huizinga staat stil bij het huwelijk als verbond. Hij vraagt zich af of het spreken over het verbond als onverbreekbaar juist is. We kennen toch bijbelse voorbeelden van een verbroken verbond. In zo'n situatie hoeft een partner niet gebonden te zijn aan het ja-woord, de eed, die hij/zij heeft afgelegd. Er kan dan ook de mogelijkheid bestaan van hertrouwen. En dan liever niet buiten de kerk. Waarom zou je de leer omtrent het huwelijk juist op dit moment niet uitdrukkelijk naar voren brengen en het paar Gods zegen meegeven?

Een aantal sprekers geeft aan ingenomen te zijn met de radicaliteit die uit het stuk spreekt: leven naar de stijl van het koninkrijk, niet minimaliseren, maar maximaliseren. Maar waarom is daar in de concrete uitwerking zo weinig voor gekozen? Zij zien enerzijds een genormeerde benadering, maar anderzijds speelt een begrip als haalbaarheid een (te) belangrijke rol. Het begrip 'onvoorziene situatie' lijkt ook de deur open te zetten naar een ongewenste praktijk. Wat betekent concreet de opmerking dat Paulus het onderwijs van de Here Jezus toepast in 1 Kor. 7? De suggestie wordt gewekt dat wij middels nieuwe regels dat onderwijs kunnen gaan toepassen in andere situaties. Dat lijkt op voortgaande openbaring, op illuminatie boven inspiratie. Zou het ook niet beter zijn om hier te spreken over een mogelijke exegese, naast de andere exegese die onder ons tot op heden gangbaar was? Wat betekent het als je in bepaalde situaties iets naar billijkheid moet benoemen als het minste kwaad. Schuilt daar niet tevens te gemakkelijk een zekere legitimatie in?

Anderen vinden dat deputaten de gereformeerde lijn, zoals door Leusden bevestigd, verlaten. Tot op heden heeft de kerk altijd in een tweetal situaties een nieuw huwelijk toegestaan. Verder sprak Leusden uit dat een kerkenraad kan berusten in een echtscheiding, zonder dat een tweede huwelijk tot de mogelijkheden behoorde. Uiteindelijk komen deputaten niet ver van deze lijn uit in hun conclusies, maar halen ze exegetisch en hermeneutisch wel veel overhoop. Dat zorgt voor vervreemding bij velen. Daarnaast moeten de kerkenraden toch zelf weer afwegingen gaan maken. Bovendien hebben deputaten de kaders vervangen, terwijl Zuidhorn uitsprak dat het geen aanbeveling verdient bestaande richtlijnen nader te preciseren. Zowel in het rapport als in de voorstellen worden geen gronden genoemd om de richtlijnen van Leusden te vervangen. Anderen verdedigen de stelling dat in het NT nergens groen licht wordt gegeven voor hertrouwen na een scheiding. Het eerste huwelijk is nooit ontbonden, ook al leven mensen gescheiden.

Er wordt gewezen op de missionaire positie van christenen in de samenleving. Wat doen we met mensen die tot geloof komen maar die een totaal ander ethische denkpatroon hebben? Is daar voldoende oog voor?

Deputaten geven aan dat een 2^e huwelijk niet kerkelijk bevestigd kan worden. Gemist wordt de weg die dan wel gegaan moet worden. Hoe moet je zo'n punt in de eredienst in het gebed aan de orde stellen als kerkelijke bevestiging is afgewezen. Kun je dan wel een zegen vragen over het huwelijk? Breng je jezelf niet in een geweldige spagaat door aan de ene kant eventueel te berusten in een volgend huwelijk en aan de andere kant dat niet kerkelijk te bevestigen? Kan dat eigenlijk wel? Neem je als kerkenraad dan wel of geen verantwoording voor dat tweede huwelijk? En wat betekent art. 70 KO in dit verband. Kan een echtpaar dat artikel aangrijpen om bevestiging als het ware af te dwingen?

De consistentie in de doorwerking van het begrip 'stijl van het koninkrijk' oogst veel waardering, zoals al gezegd. Er wordt blijdschap uitgesproken over het feit dat deputaten niet komen met een checklist. Maar welk springende punt binnen die stijl is nu concreet te benoemen? Is dat niet het punt van de verzoeningsgezindheid? Was er niet meer te oogsten geweest uit deze benadering? Verder wordt gemist het waarderen spreken van de bijbel over het ongehuwd blijven. Daar zijn toch ook mooie dingen over te zeggen?

Tucht/KO

Een apart onderwerp van bespreking is het punt van de publieke bestraffing die deputaten voorstellen. Sommigen menen dat hier onvoldoende grond voor is. De kerk heeft mogelijkheden genoeg tot vermaan. Daartoe zijn geen aanvullende maatregelen nodig. Ook is het de vraag of je op dit moment, nu de synode opdracht heeft gegeven tot een algehele herziening van de KO, een nieuw artikel vast moet stellen. Kunnen we dat niet beter aan deputaten KR&KO meegeven? We zitten daarnaast in een

tijd van discussie. Deze wijziging in denken zal ook moeten wortelen in de kerken. Hebben deputaten rekening gehouden met een overgangperiode?

Anderen wijzen erop dat deze tussenvorm juist de verantwoordelijkheid laat bij degene die hem draagt, namelijk de persoon in kwestie. De kerkenraad kan niet de verantwoordelijkheid van het gemeentelid overnemen. Tegelijkertijd gaat het over een publieke zaak. De overtreding mag benoemd worden, waarbij de raad aan kan geven geen vrijmoedigheid te hebben om tot verdere tuchtmaatregelen over te gaan.

Huwelijkscatechese

De aandacht voor de preventie die deputaten beklemtonen in hun besluiten ontmoet brede instemming. Vraag is alleen of je het volgen daarvan kunt verplichten aan belijdende leden. Wat zouden de eventuele consequenties dan zijn voor het niet volgen? We hebben al het imago van een regeltjeskerk. Dit past niet in een geestelijke omgang met mondige leden.

Antwoord deputaten

Deputaten danken de vergadering voor het meedenken en de uitvoerige reacties. Wat betreft de radicaliteit geeft ds. Smit aan dat uiterlijke regels zonder de besnijdenis van het hart van nul en generlei waarde zijn. Waarom toch zo'n rapport, dat sommigen kenschetsen als 'beheersingsdenken'? Dat heeft te maken met de fase waarin we nu zitten. Tussen Leusden en Zuidhorn heeft studie plaats gevonden, nu zijn de reacties van de kerken verwerkt. Dat heeft het karakter bepaald. Ds. Smit relativeert de nadruk die wordt gelegd op de exegetische van 1 Kor 7. Je kunt niet aan de spijker van een exegetische een complete ethiek ophangen.

Drs. de Bruijne gaat in zijn antwoord in op de brs. uit Australië. Als blijkt dat het woord billijken voor sommigen iets van een legitimatie inhoudt, dan moeten we naar een ander woord zoeken, want dat is uitdrukkelijk niet de bedoeling. Daarin moet dus ook geen verborgen leiding van de Heilige Geest gezien worden of zo iets. Je kiest in een dergelijke situatie voor het mindere kwaad. In dit verband is geen enkele keuze een goede keuze.

Als deputaten spreken over het berusten in een scheiding bijvoorbeeld van een psychopaat, betekent dat niet automatisch dat er de mogelijkheid bestaat tot hertrouwen. Integendeel. Je bent niet vrij. Maar het gaat een stap te ver om vanwege dat beginsel een scheiding volledig af te keuren. In 1 Kor. 7 is naar zijn mening ook geen sprake van scheiding van tafel en bed (separation) maar van scheiding naar het Romeins recht (divorce).

Een ander punt betreft de karakterisering van een huwelijk. Hebben we te maken met een (on)verbreekbaar verbond in de zin van ds. Huizinga, of met een nieuwe eenheid op zijnsniveau (ontsch, onverbreekbaar) zoals door anderen wordt gesuggereerd. Dat laatste wijst De Bruijne af. Zijns inziens ga je dan een filosofie inlezen in de Bijbel. De lijn van het verbreken van een verbond is wel toepasbaar. Maar, ook dan, als het verbond verbroken is, getuigen je woorden tegen je. De beloften die gedaan zijn, zijn niet weg.

Het punt van niet hertrouwen in de kerk ligt moeilijk. We zijn deze benadering niet gewend, maar je mag er ook op rekenen dat er gewoontevorming plaats kan vinden. Nu is het een geweldige breuk in bepaalde situaties, over 20 jaar weten we wellicht niet anders meer. Tegelijkertijd kun je punten ontwikkelen om leiding te geven in dergelijke situaties. Dat de kerk bij de mensen wil zijn op zo'n moment van een keuze voor hertrouwen is een goed uitgangspunt. Maar dat kan ook op andere wijze dan middels een bevestiging.

Hij benadrukt dat deputaten er uitdrukkelijk voor kiezen om af te wijken van het klassieke standpunt: je mag hertrouwen 'in 2 gevallen'. Leusden, waar een derde categorie werd ingevoerd van situaties waarin een raad kan berusten in een scheiding, heeft al helder gemaakt dat wanneer je gaat spreken in termen van gronden er voortdurend de neiging zal zijn om te kijken of er rek in zit. Deputaten kiezen daarom voor niet hertrouwen na een echtscheiding. Dat wringt wellicht in enkele individuele situaties, vandaar dat er nog een zekere ruimte is gelaten: wel hertrouwen, maar zonder kerkelijke bevestiging. Ook dat is overigens geen absoluut gebod. Uiteindelijk berust de verantwoordelijkheid bij de plaatselijke kerk.

Vervolg beantwoording

Deputaten zetten 18 juni de beantwoording voort. Ds. Smit geeft aan dat het meeste van hetgeen aangedragen is terug te vinden is in de nieuwe conceptbesluitteksten. Hij constateert eenstemmigheid om in te zetten bij het verlangen te leven naar de stijl van het koninkrijk. Laat dat het voornaamste blijven. Dat moet landen in de gemeente van Christus. Neem daar een besluit over en laat dat vooropgaan, en ga niet meteen over naar een: dit wel en dat niet. Verder maakt hij duidelijk dat het

niet de bedoeling is de exegese van 1 Kor. 7 te sanctioneren. De synode behoeft daar ook geen oordeel over te geven. Het gaat voor u om de uiteindelijke besluiten. En om de hoofdlijn: iedereen kan wel een uitzondering bedenken.

Drs. de Bruijne zet de beantwoording voort, geconcentreerd rond een drietal thema's. Hij begint met de stijl van het koninkrijk. Hij noemt een aantal karakteristieken. Tegenover een rechtvaardigend spreken, een legitimatie van zwakte, stelt hij maximale toewijding. De nadruk ligt op zelfverloochening en het kruisdagen in navolging van Jezus Christus' weg naar het komend koninkrijk. Deze levensrichting wordt alleen begrijpelijk vanuit de vreugde en de gemeenschap met deze Christus. Geestelijke groei, je deelgenoot weten van de genade, dat is de enige weg waarlangs de zonde kan worden bestreden. Het gaat ook verder dan het OT. Jezus' spreken in de bergrede bijvoorbeeld is van een algemene radicaliteit. We moeten daarom ook niet geïsoleerd spreken over echtscheiding. Het geheel van de levensstijl, ook van de gemeente in zijn totaliteit, is van groot belang. Alleen blijven na een scheiding is vanuit de schepping bekeken vreemd. In het OT wordt niet voor niets gesproken over hertrouwen. Toen was alleen blijven uitzondering. De Here Jezus en Paulus spreken er anders over. Dat is alleen te begrijpen vanuit de vervulling door Jezus van het Oude Testament. Kortom, de stijl van het koninkrijk houdt veel meer in dan alleen gericht zijn op verzoening, zoals door sommigen gesuggereerd.

Wat betreft de hermeneutiek geeft De Bruijne aan dat er kennelijk op dat punt veel misverstanden liggen. Deputaten hebben nooit willen beweren dat we zelf in de bijbel zouden moeten zoeken naar de achterliggende bedoeling. Hun spreken is wel geïnterpreteerd als: de bijbel laat ons alleen enkele tijdgebonden voorbeelden zien, waar we nu zelf onze aan toe kunnen voegen, met onze uitleg. Maar het kernpunt voor deputaten ligt in Mat. 5 waar gesproken wordt over Jezus die de wet niet afschaft, maar haar vervult. Hij geeft daar voorbeelden, bijvoorbeeld inzake het zesde en zevende gebod, wat dat concreet inhoudt: handhaving van de wet en vervulling tot het maximum. Gij dan zult volmaakt zijn is het grote beginsel. Vandaar uit spreken deputaten. Dat maakt de hermeneutische keuzes die gemaakt zijn ook duidelijk anders dan de keuzes die gemaakt worden in het rapport Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten van de NGK. Daar wordt gesteld, kort geformuleerd: we ontdekken twee lijnen; vervolgens: we komen daar niet uit, dus mogen we zelf een keuze maken. Als je meerdere lijnen ontdekt zul je binnen het kader van de Schrift naar een antwoord moeten zoeken. Dat hebben deputaten gedaan door naast de teksten die vaak gebruikt worden rondom dit onderwerp het geheel van de bijbel in de discussie te betrekken. De overeenkomst met het rapport VOP is dat deputaten oog willen hebben voor het feit dat het Woord is gesproken op een bepaalde plaats in een bepaalde tijd. Maar ook dan is er geen vrije interpretatie aan de orde maar kijk je naar het geheel.

De opmerking over 'onvoorziene situaties' heeft kennelijk tot veel misverstanden geleid. Deputaten verwijzen naar een bijdrage van prof. dr. J. van Bruggen, die aangeeft dat de bijbel geen codex is waarin je een opsomming kunt vinden van alle situaties die je in het leven tegenkomt. Wel geeft de bijbel de richting aan. Deputaten zijn het daar ten volle mee eens. De gemeente moet met de gegeven openbaring, de bijbel, aan het werk en deze toepassen. Dan luistert het nauw. Dat is wat we ten diepste bedoelen. De Schrift wijst de richting, maar is geen wetboek. Ethiek is meer dan een exegese van een bepaald bijbelgedeelte.

Wat betreft de kerkelijke bevestiging van een 2^e huwelijk geven deputaten aan dat in principe af te wijzen. Er kunnen uitzonderingen denkbaar zijn, maar daarover zal de Raad van Advies een uitspraak moeten doen. Deputaten willen de verschillende situaties niet onderbrengen in een aantal hokjes. Dat doet afbreuk aan het principiële uitgangspunt. De Raad van Advies kan een onafhankelijk oordeel vellen. Daarmee is het van de tafel van de kerkenraad af, een raad die niet altijd in staat zal zijn tot een beoordeling. Vergeet niet dat er vaak bovendien twee gemeenten bij betrokken zijn. Artikel 70 kan volgens deputaten niet gebruikt worden als breekijzer om een 2^e huwelijk kerkelijk te bevestigen. Het is geen wet van Meden en Perzen. Vergelijk art. 56 over de kinderdoop. Ouders die onder censuur staan kunnen niet met een beroep op dit artikel toch hun kind laten dopen.

Wat betreft de openlijke bestraffing geven deputaten aan hier met name het welzijn van de gemeente op het oog te hebben, een van de drie doelstellingen van de kerkelijke tucht. De afkondiging dient om ook de gemeente als geheel te helpen bij de worsteling om te leven naar de stijl van het koninkrijk. Samen sta je voor Gods aangezicht, in een gezamenlijke verootmoediging voor de Here, biddend om vernieuwing. Die geestelijke dimensie vormt het hart van de kerkelijke tucht. Niet altijd kunnen andere

vormen van tucht toegepast worden. Er is een groot verschil tussen *onmacht* om naar Gods wil te leven, zonder verzet, en *onwil* om te doen wat God van je vraagt.

Indien mogelijk zal de afkondiging gedaan worden met instemming van de betrokkene(n). Indien die instemming er niet komt, is toestemming van de classis nodig. Dat kan even duren, maar het is maar een van de middelen om pastoraal leiding te geven aan de gemeente.

Gaan we op deze wijze van de justitiële tucht naar judiciële tucht, zoals in een van de brieven gesuggereerd? Dat is bepaald niet de context waarin deputaten willen denken. Het hart van de tucht zit niet in de maatregel, maar is een geestelijke zaak. Het judicium is zeker niet bedoeld om terughoudendheid in tuchtuitoefening te bevorderen. Hetgeen beoogd wordt, is feitelijk het tegenovergestelde. Nu bespeuren deputaten nogal eens terughoudendheid bij kerkenraden om zonde zonde te noemen. Tegelijkertijd bestaat de neiging om de tucht nogal mechanisch toe te passen: bij situatie x hoort maatregel y, zonder dat goed gekeken wordt naar achtergronden, zoals zwakte in geloof, onvermogen etc. Beide ontsparingen willen deputaten tegengaan.

Besluitvorming

Op 24 juni vindt de afrondende bespreking plaats. Ds. Ophoff dient een amendement in op besluit 4. Hij wil op dit moment geen nieuw artikel invoeren tussen de artikelen 75 en 76 van de KO, gelet op de algehele herziening die aan de orde is. Verder wil hij deputaten KR&KO de opdracht geven om de bezien of een aanvullende maatregel inzake de kerkelijke tucht noodzakelijk is. Zijns inziens is het voorstel te veel eenzijdig vanuit dit deputaatschap op de tafel van de GS gekomen. Een bredere bezinning, waarbij ook de andere geboden een plaats hebben, lijkt hem daarom gewenst. Het heeft een uitdrukkelijke kerkrechtelijke kant, denk aan de rol van de classis. Ds. Pathuis sluit zich hier deels bij aan. Hij stelt daarom voor om in besluit 4a de materie waarop het besluit betrekking heeft uitdrukkelijk te noemen. De overige zaken kunnen dan door KR&KO worden meegenomen. Deputaten nemen dit over.

Ds. H. van den Berg stemt in met de gedachte achter de huwelijks catechese. Echter een verplicht stellen gaat hem te ver. Hij stelt daarom per amendement voor te spreken van 'krachtig stimuleren'. Deputaten hechten aan hun formulering. Stimuleren beschouwen zij als een aanvullende maatregel, terwijl zij het duidelijk als voorwaarde willen opnemen.

Ondanks het feit dat deputaten een deel van zijn amendement hebben overgenomen, handhaaft ds. Ophoff zijn amendement. Zolang er geen nieuwe kerkrechtelijke bepalingen zijn kunnen we beter besluit 4a van Zuidhorn aanhouden. Het amendement wordt met 12 stemmen voor en 24 tegen verworpen.

Het amendement van ds. Van den Berg wordt met 20 stemmen voor en 16 tegen aanvaard.

Hierna worden de besluiten met algemene stemmen genomen. Bij besluit 2 blijft ds. Siegers, tevens deputaat, buiten stemming.

Ter afsluiting spreekt de preses de vergadering als volgt toe:

Met spanning is binnen en buiten de kerken uitgezien naar onze behandeling van de voorstellen van deputaten huwelijk en echtscheiding. Vanmiddag hebben we onze besluitvorming afgerond. Het resultaat van een intensief proces wordt nu aan de kerken aangeboden.

Graag spreek ik mijn erkentelijkheid uit voor de manier waarop deputaten het gesprek met de kerken gezocht hebben en gestalte hebben gegeven. Op de synode van Zuidhorn hebben ze uitvoerig verantwoording afgelegd van hun werkwijze. In de jaren daarna hebben ze via vergaderingen, persartikelen, spreekbeurten en brieven het gesprek met de kerken gezocht. Op deze synode zijn ze open het gesprek aangegaan met de synodecommissie, met afgevaardigden van buitenlandse kerken en met de leden van de synode. Voor het geduld en de zelfkritiek waarmee ze dat deden, hebben we alle respect. Ze hebben veel over zich heengekrege. Het zal hen ongetwijfeld wel eens moedeloos gemaakt hebben. Ik weet me de tolk van de synode als ik hier en nu publiek uitspreek dat wij waardering hebben voor de constructieve manier waarop u met alle commentaar bent omgegaan. U hebt vastgehouden aan uw insteek. U hebt verduidelijkt waar u naar uw gevoel werd misverstaan. En ongetwijfeld bent u ook zelf verder gekomen in het onderscheiden waar de pijn wel en niet terecht lag. Royaal nam u terug waar uw formuleringen minder gelukkig waren.

Laat me hier en nu ook mijn dank mogen uitspreken aan allen in de kerken die het gesprek met deputaten zijn aangegaan. En die door hun inbreng hebben duidelijk gemaakt wat ze waardeerden in de aanpak van deputaten en waar hun moeiten zaten. Dat heeft er allemaal toe bijgedragen dat we nu - na een goed samenspel van deputaten en commissie - tot afgewogen besluitvorming hebben kunnen komen. Het is iets om dankbaar voor te zijn dat we als kerken in deze tijd tot dergelijke besluiten hebben mogen komen.

Want inhoudelijk mogen we dankbaar zijn voor wat nu op voorstel van commissie en deputaten besloten is. We zien ons als kerken geplaagd voor een afkalving van het christelijk huwelijk. Deputaten hebben ons met klem geadviseerd om daartegenover niet vanuit een soort beheersingsdenken te gaan zoeken naar een formulering van allerlei situaties waarin een echtscheiding gebillijkt zou kunnen worden. Maar ze hebben ons opgeroepen op de nood *geestelijk* te antwoorden en daarbij positief in te zetten. Vanuit de overvloedige genade van Christus mogen we elkaar aansporen tot *maximale* toewijding aan God en zijn wil. Niet alleen op het terrein van huwelijk en echtscheiding, maar in heel ons christelijk leven. We willen ons onderwerpen aan wat Christus gebiedt en weten ons geroepen daaraan vast te houden ook als dat tegen ons eigen vlees of tegen de stroom van de publieke opinie ingaat. Als het op zelfverloochening en offerbereidheid aankomt, is dat mogelijk vanuit het perspectief van Gods komend koninkrijk. Dat perspectief bewaart ons ervoor allerlei zaken van en geluk in dit leven onmisbaar te achten. Het stimuleert ons tot trouw en gehoorzaamheid ook als dat moeite betekent. Deputaten hebben aangegeven absoluut niet de weg op te willen van een redeneren vanuit een voortgaande openbaring of vanuit een relativisering van welk bijbels gebod dan ook. Zij zijn niet op zoek geweest naar een 'woord achter het Woord van God', maar juist naar het onderwijs van heel de Schrift. Het valt in hen te prijzen dat ze hun eigen concrete exegetische daarbij niet als hoogste wijsheid presenteren, maar kritiek daarop heel uitdrukkelijk mogelijk achten. Het heeft zelfs op hun eigen voorstel een plaats gekregen in de uiteindelijke besluitteksten.

De tweede zaak waarop ik wil wijzen is dat deputaten ons geen voorstel hebben gedaan om allerlei situaties te gaan benoemen waarin een echtscheiding geoorloofd zou zijn en andere waarin daarin berust zou kunnen worden. Alsof we daarmee het kwaad zouden kunnen indammen of zelfs in bepaalde situaties zouden kunnen legaliseren. Ze hebben juist tegenover de hedendaagse trend heel positief aandacht gevraagd voor het huwelijk als instelling van God en voor de door Christus bevolen trouw aan het huwelijksverbond. Wat de reden ook mag zijn: een gebroken huwelijk is altijd een kwaad. We worden in de besluiten die genomen zijn, opgeroepen om daar méér dan tot nu toe ernst mee te maken. In de preventieve sfeer: door huwelijkscatechese. In de pastorale sfeer: door in *alle* situaties in te zetten op berouw en verzoening en daarvoor ook de weg open te houden. En in de juridische sfeer: door te wijzen op het karakter van een eens voor God en zijn heilige gemeente gegeven ja-woord 'tot de dood'. In een kwaad als echtscheiding kan alleen maar berust worden als er sprake is van een ander, nog groter kwaad. Maar dan hebben we het wel over een situatie die bij scheiding niet tot opluchting, maar op meer dan één manier tot *verootmoediging* noopt!

Daarbij zijn deputaten ten aanzien van de tuchttoefening -en dat is het derde waarvoor ik op dit moment uw aandacht vraag- niet gevallen in de kuil van een dopers volmaaktheidsdenken. Het is niet zo dat onze geestelijke kracht of onze gehoorzaamheid zo groot zijn dat we met gebrokenheid en met zwak geloof, met wat tegen onze wil in ons is overgebleven (avondmaalsformulier), anders gezegd: met het vlees en het lichaam der zonde (DL V), niet meer zouden hoeven rekenen. Er is de overvloedige genade van Christus en er is de roeping tot maximale toewijding aan God en zijn wil. Maar er zijn ook geknakte rieten en walmende vaspotten die door God niet gebroken resp. gedooft worden. Daarmee wordt geen zonde goedgepraat. Daarmee wordt wel erkend dat wij in dit leven niet altijd zover komen als wij wel zouden willen. Ook dit is een belangrijk gereformeerd accent in een wereld waarin nog altijd gedachten van maakbaarheid en zelfs volmaakbaarheid worden gekoesterd. Wij zijn en blijven aangewezen op het werk van onze Heiland, tot in onze beste werken toe. Dat praat geen zonde goed, maar drijft ons te meer naar het bloed van de verzoening en naar de Geest van de bekering.

Van die christelijke nuchterheid getuigt ook het besluit om een raad van advies in te stellen om kerkenraden te adviseren voor vaak complexe situaties. Zoals we ook oog moeten hebben voor het gevaar dat echtscheidingen waarbij geen of nog geen tucht geoefend kan worden, de kans krijgen op een slechte wijze door te werken in de gemeenten. In de aanvullende maatregel van censuur die er is, krijgt de bescherming van de gemeente tegen de doorwerking van het kwaad gestalte.

De inzet en insteek van onze besluitvorming is hoog. Maar op alle mogelijke manieren blijkt rekening gehouden te moeten worden met ons aller zwakheid en kwetsbaarheid in het geloof. Die hoge inzet

en in steek zijn dus niet gebaseerd op onze kracht of op ons geestelijk niveau. Heel de problematiek van echtscheiding en van zoveel andere kwaden maakt ons juist klein en heeft ons deze besluiten doen nemen in verootmoediging tegenover onze God. En in het besef dat wij ook hier alleen in Hém onze kracht en wijsheid kunnen vinden. Ons gebed is dat Hij de genomen besluiten wil heiligen en gebruiken voor de eer van zijn naam. Want het gaat immers wel om de stijl van zijn rijk die wij hebben te vertonen!

Artikel 58

30-09-2005

Benoeming Raad van Advies huwelijk en echtscheiding

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende personen tot lid van de Raad van Advies huwelijk en echtscheiding:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
H.A. Snoeijer-Hoekstra, Baflo	2011	<i>vanuit de hulpverlening:</i>
A. van Weeghel-Admiraal, Staphorst	2014	J. Prins-Antonides, Middelstum
H.J.Siegers (s), Ommen	2014	
P.J.Trimp, Goes	2008	<i>vanuit het pastoraat:</i>
J. Bolt, Assen	2014	H.Geertsma, Assen
	2008	J. van Benthem, Leusden
<i>Externe adviseurs</i>	2008	
Drs. A.L.Th. de Bruijne	2014	<i>vanuit het recht en kerkrecht</i>
Prof. Dr . M. te Velde	2011	H. Beugelink, Leerdam

Artikel 59

24-06-2005

Bezwaren en revisieverzoeken inzake huwelijk en echtscheiding

Voorstel: commissie Fryslân

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 41 besluiten 1 en 3 t/m 5:
Besluit 1: deputaten huwelijk en echtscheiding te benoemen met de opdracht:
 - a. zorg te dragen voor een brede bezinning in de kerken op de terreinen van huwelijk, het alleen-gaan, huwelijksvoorbereiding en echtscheidingsvragen, alsmede de zin en status van de kerkelijke bevestiging;
 - b. deze bezinning te stimuleren met o.m. de uitgave van een, door te benoemen deputaten op te stellen, verkorte, breder toegankelijke versie van het deputatenrapport, waarin de bespreking ter synode is verwerkt en die als studierapport binnen de kerken gepresenteerd wordt;
 - c. aan die bezinning leiding te geven door publicaties van deputaten in de kerkelijke pers en door het ontplooiën van toerustende activiteiten gericht op ambtsdragers, direct betrokkenen en andere gemeenteleden;
 - d. te benoemen deputaten op te dragen de reacties uit de kerken te verdisconteren in hun rapportage aan de generale synode, en ook de mogelijkheden na te gaan om andere kerken in binnen- en buitenland bij de bezinning te betrekken.*Besluit 3a:*
 - a. voorlopig tot aan de volgende generale synode een raad van advies in te stellen om de kerkenraden te adviseren inzake echtscheiding en hertrouwen;
 - b. dit orgaan samen te stellen uit vijf personen: een ethicus, een kerkrecht deskundige, een jurist (m/v), een hulpverlener (m/v) en een ervaringsdeskundige (m/v);
 - c. te benoemen deputaten op te dragen:
 - vijf geschikte personen voor deze raad aan te zoeken;
 - een instructie voor deze raad op te stellen;
 - ernaar te streven dat deze raad van advies operationeel is per 1 november 2002;

- d. te bepalen dat de raad van advies samen met deputaten echtscheidingszaken aan de generale synode rapporteert;
- e. de kerkenraden aan te bevelen zich in situaties van echtscheiding en hertrouwen tot deze raad te wenden.

Besluit 3b:

te benoemen deputaten op te dragen in de instructie voor de raad van advies ook op te nemen dat het tot de taak van deze raad behoort de kerken te informeren met betrekking tot huwelijksvoorbereiding, huwelijks counseling, partnerkeus en relatieontwikkeling.

Besluit 4a:

uit te spreken dat de kerken tot aan de volgende generale synode gerechtigd zijn om bij een situatie van echtscheiding en/of hertrouwen die in het licht van het onderwijs van Jezus niet goed is, maar waarin tegelijk geen vrijmoedigheid bestaat tot kerkelijke censuur, over de desbetreffende situatie, indien mogelijk na overleg met de betrokkenen, vergezeld van een bescheiden toelichting en op een ingetogen manier, een openlijk oordeel te geven in het midden van de gemeente.

Besluit 4b:

te benoemen deputaten opdracht te geven in overleg te treden met deputaten Kerkrecht en kerkorde om – in het licht van de moeite die zich in de kerken voordoen bij het oefenen van kerkelijke censuur in situaties van echtscheiding en hertrouwen, en met verwerking van andere situaties van tuchtoefening – te bestuderen, of er in het licht van de Schrift aanvullende maatregelen van vermaan en tucht mogelijk en wenselijk zijn, en daarover aan de eerstvolgende generale synode voorstellen te doen.

Besluit 5:

te benoemen deputaten opdracht te geven om in het licht van de nieuwe bezinning op huwelijk en echtscheiding aandacht te schenken aan vragen betreffende bevestiging van tweede huwelijken na echtscheiding en met het oog daarop de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging te bezien.

2. brief van de Gereformeerde Kerk te Eindhoven-Best d.d. 29 januari 2005 met een bespreking van bezwaren tegen het rapport van deputaten echtscheiding (aan de GS Zuidhorn) en de daarop volgende rapporten van deputaten huwelijk en echtscheiding en tevens bezwaren tegen de Raad van Advies;
3. brief van br. D.J. Aalvanger c.s. te Zwolle-Zuid d.d. 14 februari 2005 met uiting van bezwaren tegen het rapport dat door deputaten echtscheiding uitgebracht is aan de GS Zuidhorn en een algemeen geformuleerde oproep om op grond van Schrift, belijdenis en kerkorde art. 41 van de GS Zuidhorn terug te nemen;
4. brief van de kerk te Almere-West d.d. 17 februari 2005 met bezwaren tegen het studierapport dat in opdracht van de GS Zuidhorn door deputaten echtscheiding is vervaardigd en het niet kunnen ratificeren van art 41 van de GS Zuidhorn;
5. brief van de kerk te Almere-Oost d.d. mei 2004 met uiting van bezwaren tegen het rapport van deputaten echtscheiding, uitgebracht aan de GS Zuidhorn en tevens bezwaar tegen de ingestelde Raad van Advies en het daarom niet ratificeren van artikel 41;
6. brief van de kerk te Nijmegen d.d. 14 september 2004 met breedvoerige bezwaren tegen het rapport van deputaten echtscheiding aan de GS Zuidhorn en de populaire versie ervan en met algemeen bezwaar tegen art. 41 besluiten 1 t/m 5 en in het bijzonder bezwaar tegen de besluiten 3 en 4 van de GS Zuidhorn;
7. brief van br. A.J. Flipse te Eindhoven d.d. 13 mei 2004 met bezwaren tegen de onschriftuurlijke lijn van de besluiten 1 t/m 5 van art. 41 en met breedvoerig beschreven bezwaren tegen het rapport van deputaten echtscheiding aan de GS Zuidhorn;
8. brief van br. J. Peters te Capelle aan de IJssel d.d. 30 oktober 2004 met een uitvoerige beschouwing van het rapport dat door deputaten echtscheiding uitgebracht is aan de GS Zuidhorn en voorstellen tot correctie van dit rapport;
9. brief van de kerk te Ten Boer d.d. 8 mei 2004 die de kritische vragen uit de bespreking op de GS Zuidhorn signaleert zoals die verwoord zijn in art.41 besluit 1 grond 3;
10. brief van br. H.R. Flipse c.s. te 's Gravenpolder d.d. 29 januari 2005 met breedvoerige bezwaren tegen het studierapport dat in opdracht van de GS Zuidhorn door deputaten huwelijk en echtscheiding is vervaardigd en tevens wordt bezwaar geuit tegen besluit 4a van de GS Zuidhorn;
11. brief van br. C. Boekholt c.s. te Hoogeveen d.d. 10 februari 2005 met het verzoek om art. 41 besluiten 1b en 4a van de GS Zuidhorn uit het midden van de kerken weg te nemen en de kerken voorlichting te geven naar de zin van appellanten.

Besluit 1:

(met betrekking tot de brieven onder Materiaal 2 t/m 8):

- a. de bezwaren tegen het rapport van deputaten echtscheiding aan de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 niet als revisieverzoek te behandelen;
- b. de bezwaren als inhoudelijke bijdrage mee te nemen bij de bespreking van het rapport van deputaten huwelijk en echtscheiding.

Gronden:

1. de GS Zuidhorn heeft in haar besluiten het rapport van deputaten echtscheiding niet voor haar rekening genomen;
2. de GS Zuidhorn heeft in art. 41 besluit 1 aan deputaten huwelijk en echtscheiding verzocht om zorg te dragen voor een brede bezinning en reacties uit de kerken verder te verdisconteren in haar rapportage aan de generale synode.

Besluit 2:

(met betrekking tot de brieven onder Materiaal 3 t/m 11):

aan de hierin genoemde verzoeken tot revisie van art. 41 van de GS Zuidhorn niet te voldoen.

Gronden:

1. de besluiten van art. 41 van de GS Zuidhorn moeten niet op zichzelf gelezen worden of naar conclusies die appellanten eraan verbinden, maar in samenhang met en in het licht van de erbij gegeven gronden;
2. de GS Zuidhorn heeft het rapport van deputaten echtscheiding niet voor haar rekening genomen. Zij heeft de bezinning op het onderwerp willen stimuleren via een studierapport, waarin de discussies en kritische vragen ter synode zouden worden verwerkt. Bezwaren tegen genoemd studierapport kunnen niet dienen als grond voor revisie van Acta art. 41 van de GS Zuidhorn;
3. het besluit tot instelling van de Raad van Advies heeft een voorlopig karakter (tot de volgende synode); de gronden worden niet aangevochten;
4. het besluit tot het toestaan van het uitspreken van een openlijk oordeel in het midden van de gemeente heeft een voorlopig karakter ('tot aan de volgende generale synode') in afwachting van verdere kerkelijke bezinning mede in relatie tot de kerkelijke tucht;
5. de GS Zuidhorn heeft niet uitgesproken dat de openlijke bestraffing in de plaats komt van het uitoefenen van de kerkelijke tucht.

De besluiten zijn met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties**Artikel 60**

03-06-2005

Rapport deputaten seksueel misbruik en kerkelijke relaties

Voorstel: deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties

Materiaal

1. rapport van deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties;
2. brief d.d. 17 februari 2005 van br. IJ van der Krieken te Hoogezand namens een aantal gemeenteleden dat zich bij de synode aandient als "Steungroep Slachtoffers seksueel misbruik Bedum", waarin zij naar aanleiding van hun ervaringen
 - steun uitspreken voor de brief van de kerk te Groningen-Oost d.d. 29 november 2004 over de plaatselijke regeling seksueel misbruik in kerkelijke relaties;
 - er voor pleiten om bij de behandeling van seksueel misbruik door een kerkelijk werker "de criteria voor berouw, van boete, consciëntieus en voluit toe te passen, te weten de drieslag zoals deze al in de middeleeuwse kerk werden toegepast: verslagenheid van hart, belijdenis met de mond en het verschaffen van daadwerkelijke voldoening." ;
3. brief van de raden van de Gereformeerde Kerken te Loppersum en Westeremden d.d. 17 mei 2004 met het voorstel om de tekst van besluit 4 over het meldpunt seksueel misbruik onder doel, onderdeel e. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 102 als volgt aan te passen:

"het opstellen en hanteren van protocollen, die in gevallen van seksueel misbruik kunnen dienen om een melder te begeleiden en te ondersteunen. Deze bijstand kan leiden tot het door de melder indienen van een klacht bij de klachtencommissie en/of in een verwijzing naar een instantie voor hulpverlening en (bij maatschappelijk onaanvaardbaar zedelijk gedrag) tot het doen van aangifte bij de zedenpolitie."

De beide kerkenraden zijn van mening dat het expliciet noemen van de mogelijkheid van aangifte meer recht doet aan wat wettelijk reeds is geregeld inzake seksueel misbruik en seksuele intimidatie, met name in afhankelijkheidsrelaties.

De kerkenraden maken verder enkele opmerkingen bij onderdelen van de gedachtewisseling ter synode over het doen van aangifte en bepleiten behandeling van seksueel misbruik door een wereldlijke rechter omdat deze straffen kan opleggen "die passen bij dit soort feiten". Naar het oordeel van de kerkenraden kan een klachtencommissie of kerkenraad dat niet. Het oordeel van de wereldlijke rechter is ook bruikbaar voor de kerk, zo menen de kerkenraden;
4. brief van de kerk te Wageningen d.d. 18 februari 2000 bevattende "Verzoeken inzake het deputatenrapport: Seksueel misbruik in kerkelijke relaties":
 - a. de kerkenraad raadt "de schrijvers aan om in de regelingen niet, zoals regelmatig gebeurt, over dader en slachtoffer te spreken". Dit kan pas wanneer klachten zijn bewezen;
 - b. de kerkenraad stelt voor de regeling voor klachten- en beroepscommissie aan te vullen met de bepaling dat de klachten- dan wel beroepscommissie ook bij ongegrondverklaring een advies voor afdoening zal geven. Dit vanwege de mogelijkheid dat iemand een valse aanklacht indient om een kerkelijk werker te beschadigen en de sanctie die volgens Deuteronomium 19:16-21 verboden moet worden aan het indienen van een valse aanklacht.

Besluit 1:

het door de deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties gevoerde beleid goed te keuren en hen decharge te verlenen.

Grond:

de deputaten hebben de opdracht van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 voor wat betreft het meldpunt correct uitgevoerd en ten aanzien van de klachtencommissie en beroepscommissie belangrijke stappen in de goede richting gezet.

Besluit 2:

- a. de Steungroep Slachtoffers Bedum te informeren over het besluit dat de synode nam inzake voornoemde brief van de kerk Groningen-Oost door middel van toezending van het besluit;
- b. de deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties op te dragen om er op toe te zien dat in de protocollen voor de behandeling van seksueel misbruik door kerkenraden opzettelijk aandacht wordt besteed aan de wijze waarop de valkuil van een misplaatste en/of ontijdige 'verzoening' waarbij slachtoffers opnieuw de dupe van manipulatie door de dader worden, ontweken kan en moet worden;
- c. de deputaten tevens op te dragen dat zij voor hun deel het Meldpunt stimuleren om in de voorlichting op dit punt bedacht te zijn.

Gronden:

1. de Steungroep heeft terecht het risico van een misplaatste en/of ontijdige 'verzoening' aangegeven. Weliswaar komt haar verzoek aan de synode voort uit concrete ervaringen, maar het door haar aangewezen risico is gegeven met het verschijnsel seksueel misbruik in kerkelijke relaties en de behandeling daarvan door kerkelijke vergaderingen, zoals deputaten seksueel misbruik in onderdeel 4.6 van hun rapport aan de GS Zuidhorn reeds hebben aangegeven;
2. via de protocollen ten behoeve van de kerkenraden en via de voorlichting door het Meldpunt kan op adequate wijze op de risico's worden gewezen.

Besluit 3:

aan het verzoek van de kerkenraden van Loppersum en Westeremden tot aanvulling van de tekst inzake het doel van het meldpunt niet te voldoen, maar wel uit te spreken dat de begeleiding vanuit het meldpunt kan resulteren in het door de melder indienen van een klacht bij een klachtencommissie en/of in een verwijzing naar een instantie voor hulpverlening en/of aangifte bij de politie en aan de deputaten op te dragen ernaar te streven dat de mogelijkheid van aangifte en de begeleiding daarbij expliciet wordt opgenomen in de protocollen die de stichting Meldpunt hanteert.

Gronden:

1. het is niet mogelijk de tekst van de uitgangspunten voor het meldpunt, die de GS Zuidhorn vaststelde, aan te passen, nu de oprichting van de stichting Meldpunt vanuit de drie betrokken kerkgenootschappen plaatsgevonden heeft;
2. het niet noemen van de mogelijkheid van aangifte kan, zoals blijkt uit de brief van de kerkenraden van Loppersum en Westeremden, de indruk wekken dat kerkelijke behandeling van een klacht op gespannen voet zou staan met aangifte. Die indruk zou onjuist zijn en toevoeging van de mogelijkheid van aangifte voorkomt dit misverstand;
3. het is onjuist om méér te doen dan het vermelden van de mogelijkheid van aangifte. Het behoort aan de melder te worden overgelaten of het tot aangifte komt. De medewerkers van het meldpunt beschikken over de nodige deskundigheid waarmee een melder wordt geholpen bij het beantwoorden van die vraag.
Bovendien is het onjuist om te stellen, zoals de kerkenraden van Loppersum en Westeremden doen, dat onderzoek en bestraffing door een kerkelijke klachtencommissie niet adequaat zouden kunnen zijn. De kerkenraden laten na dit aan te tonen;
4. de formulering zoals de kerkenraden van Loppersum en Westeremden die voorstellen, kan niet worden overgenomen, omdat de gebruikte terminologie ("maatschappelijk onaanvaardbaar zedelijk gedrag") als criterium bij het beantwoorden van de vraag of aangifte wenselijk is niet helder is.

Besluit 4:

- a. kennis te nemen van het advies van de kerkenraad te Wageningen inzake het woordgebruik in de regelingen;
- b. het voorstel van de kerk te Wageningen inzake aanvulling van de regeling voor klachten- en beroepscommissie af te wijzen.

Grond:

1. de synode is het eens met het principe van de kerkenraad op dit punt, maar het is de synode niet duidelijk in welke door een synode vastgestelde regeling of in welke door "schrijvers" opgestelde tekst van dit beginsel is afgeweken;
2.
 - a. het beroep op Deuteronomium 19:16-21 en de wijze waarop de kerkenraad spreekt over een "valse aanklacht" suggereert dat een klacht die ongegrond wordt verklaard, gelijk kan worden gesteld aan een klacht die bedoelde de kerkelijk werker te beschadigen. Die suggestie doet tekort aan de complexiteit van het verschijnsel waarop de kerkenraad doelt;
 - b. de klachtencommissie dan wel beroepscommissie concentreert zich op de beantwoording van de vraag of de klacht gegrond is. In de advisering inzake de afdoening zal zij zich zo terughoudend mogelijk opstellen en met een dergelijk advies dus alleen dan komen wanneer de gegrondheid van de klacht daartoe noopt. In dat advies gaat het om maatregelen in de kerkrechtelijke sfeer. Een advies ter afdoening bij ongegrondverklaring zou leiden tot inmenging in een situatie waarin pastorale zorg en hulpverlening vooral een rol hebben te spelen;
 - c. de kerkenraad van de aangeklaagde zal, wanneer de klacht ontvankelijk is, blijkens de regeling voor de klachtencommissie art. 10, lid 3, wel op de hoogte worden gesteld van het feit van een klacht tegen een lid van de gemeente, maar niet op de hoogte worden gesteld van de identiteit van betrokkene. Uiteraard gebeurt dat laatste wel wanneer, na onderzoek, de klacht gegrond wordt verklaard, maar de kerkenraad heeft niet aangetoond dat er reden is om de anonimiteit te doorbreken wanneer de klacht niet gegrond wordt verklaard;
 - d. klager dan wel aangeklaagde zijn zelf verantwoordelijk voor de wijze waarop zij, in de gang van de gebeurtenissen, hun ambtsdrager(s) dan wel kerkenraad menen te moeten informeren. En de ambtsdragers en kerkenraad zijn verantwoordelijk voor de wijze waarop zij zich laten betrekken bij klager dan wel aangeklaagde;

Besluit 5:

deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties op te dragen om in voortgaande samenwerking met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken via de gezamenlijke stichting het meldpunt te blijven aansturen en er op te blijven toezien dat het bestuur van het meldpunt zijn werk doet conform de door de GS Zuidhorn geformuleerde richtlijnen en uitgangspunten.

Grond:

de wijze waarop de samenwerking met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken in het gezamenlijk meldpunt verloopt, stemt tot dankbaarheid en doet recht aan de intenties van de GS Zuidhorn.

Besluit 6:

deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties op te dragen om voort te werken aan de uitvoering van de besluiten van de GS Zuidhorn ten aanzien van de klachtencommissie en de beroepscommissie.

Grond:

deputaten hebben op de juiste wijze gewerkt aan de totstandkoming van een klachtencommissie en een beroepscommissie en doen er goed aan op de ingeslagen weg voort te gaan.

Besluit 7:

deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties op te dragen om zich te bezinnen op de vraag, of het werk van het deputaatschap na de synode van 2008 in een eigen deputaatschap dient te worden voortgezet dan wel kan worden ondergebracht bij een ander deputaatschap.

Grond:

nu de organisatie voor de aanpak van seksueel misbruik in kerkelijke relaties zo goed als rond is, lijken er op termijn weinig taken voor het deputaatschap over te blijven. Daarom is bezinning op de toekomst van het deputaatschap gewenst.

Presentatie

Op 16 april presenteren de deputaten hun rapport. De werkzaamheden verlegden zich in de afgelopen periode van studie naar organisatie: het instellen van klachtencommissie en een beroepscommissie en de oprichting van het meldpunt. Omdat samengewerkt wordt met de NGK en de CGK en de stichting De Driehoek vereiste dit veel overleg en onderlinge afstemming. Spreiding over de drie kerken heeft grote voordelen, met name als het gaat om de bemanning van de diverse commissies. Het is nu gemakkelijker om niet-betrokken personen met een bepaalde zaak te belasten. De Stichting Meldpunt is opgericht. Het meldpunt zelf is ondergebracht bij De Driehoek. Deputaten hebben geen personeel in dienst. Er wordt gewerkt aan de hand van protocollen. Deputaten zelf houden zich niet met problemen bezig.

Er zal nog meer aandacht moeten komen voor preventie. Niet helder staat deputaten voor ogen op wie zich deze moet richten: de kerkleden, de kerkenraden, de kerkelijk werkers of de plekken waar mensen opgeleid worden. Als dit onderdeel goed in kaart gebracht is, kan het deputaatschap wellicht in 2008 worden opgeheven en het werk door anderen worden overgenomen

Bespreking

Bij de bespreking zijn aanwezig de deputaten mevr. E.M. de Boer-Bouwmeester, ds. S.W. de Boer, ds. Jt. Janssen en H.R. Schaafsma. Ook mevr. C. Blijdorp-Kodde, die voor 0,2 fte is aangesteld bij het meldpunt is aanwezig. Zij geeft een korte toelichting op haar werkzaamheden. Naast de afhandeling van de meldingen houdt ze zich bezig met het bespreekbaar maken van het onderwerp binnen de drie in het Meldpunt samenwerkende kerken. Verder wordt er gewerkt aan preventie en aan het vergroten van inzicht in de materie: welke mechanismen werken er op dit terrein en hoe kun je die herkennen. Deputaten geven aan op het gebied van de preventie zelf de prioriteit te leggen bij de opleiders (of opleidingen) van kerkelijk werkers. Daar wordt aan gewerkt, maar de middelen zijn beperkt.

Naar aanleiding van de brief van Wageningen wordt het punt besproken of er niet iets vastgelegd kan worden in de vorm van een protocol hoe een kerkenraad moet handelen als een klacht ongegrond is verklaard. Deputaten begrijpen de verlegenheid rond dit punt. Echter, zij zijn verantwoordelijk voor een goede afhandeling van zaken die wel gegrond zijn verklaard. Dat raakt het terrein van de klachtencommissie en de beroepscommissie. In geval van ongegrond verklaring is een klachtencommissie derhalve niet bevoegd een advies uit te brengen.

In geval later blijkt, na aanvankelijke gegrond verklaring, dat de aanklacht toch vals was, staat voor de aangeklaagde de normale kerkrechtelijke weg open. Wel kan hij/zij zich met een verzoek om advies tot het meldpunt richten. De klachtenregeling zelf, tot slot, is vastgesteld door Zuidhorn. Zaken die daarop betrekking hebben zijn niet aan de orde.

De opmerkingen van de Steungroep worden door de vergadering onderschreven. Deputaten geven aan dat de protocollen nog aan het 'groeien' zijn. Momenteel wordt dankbaar gebruik gemaakt van de protocollen van de PKN. Het door de Steungroep genoemde punt zal een plek ontvangen in het definitieve protocol.

Twee afgevaardigden onthouden zich van stemming. Verder worden deze besluiten met algemene stemmen genomen, waarbij ds. De Boer bij besluit 1 als deputaat buiten stemming blijft.

De preses dankt deputaten voor hun werk. We realiseren ons dat het hier om verdrietige dingen gaat. Bij het werk wenst hij deputaten Gods wijsheid toe.

Artikel 61

30-09-2005

Benoeming deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
Ds. S.W. de Boer, Enschede	2011	Ds. H.J. Room, Harderwijk
E.M. de Boer-Bouwmeester, Kampen	2011	Mevr. M.Th. Smith, Noordhorn
Ds. Jt. Janssen, Leeuwarden	2008	
H.R. Schaafsma (s), Kampen	2008	
G. de Wit-Buikema, Amersfoort	2011	

Artikel 62

03-06-2005

Revisieverzoek Acta GS Zuidhorn 2002-2003, art. 102

commissie: Zeeland, Noord-Brabant en Limburg

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 102, besluit 5 en 6;
2. brief d.d. 9 september 2004 van de Gereformeerde Kerk te Katwijk waarin hij naar art. 31 KO vraagt om revisie van de besluiten van de GS Zuidhorn inzake de besluiten 5 en 6 met betrekking tot seksueel misbruik in kerkelijke relaties, Acta, art. 102. Hij noemt daarvoor drie argumenten:
 - a. de raad is van mening dat het bindend karakter van de uitspraak van klachten- dan wel beroepscommissie over de gegrondheid van de klacht een inbreuk maakt op "de schriftuurlijke eindverantwoordelijkheid" van de kerkenraad. Het zou hier gaan om delen van die verantwoordelijkheid op punten die niet zijn voorzien in de kerkorde. Een commissie die een dergelijk bindend advies aan een kerk kan geven heerst in dezen over de desbetreffende kerk, zo meent de kerkenraad;
 - b. de raad is voorts van mening dat het de taak is van de overheid om een uitspraak te doen over een klacht inzake seksueel misbruik en dat het niet de bedoeling kan zijn dat de kerkenraad wordt geconfronteerd met twee eventueel uiteenlopende oordelen.
 - c. de raad vreest tenslotte dat het accepteren van de wijze van klachtbehandeling, zoals door de synode van Zuidhorn goedgekeurd, leidt tot vervanging van de door Matteüs 18 aangewezen en kerkelijk afgesproken procedure voor behandeling van zonden.

Besluit:

het revisieverzoek van de kerkenraad te Katwijk af te wijzen

Gronden:

1. de kerkenraad stelt in zijn eerste bezwaar dat inbreuk wordt gemaakt op de "schriftuurlijke eindverantwoordelijkheid" van de kerkenraad voor het regeren van Christus' gemeente. Hij verzuimt echter aan te tonen waarom de onderhavige regeling inbreuk zou maken op de schriftuurlijke eindverantwoordelijkheid, die de kerkenraad overigens ook niet definieert;
2. wat voorts het eerste bezwaar betreft, de kerkenraad geeft in zijn brief terecht aan dat er situaties zijn waarin de kerkenraad zijn verantwoordelijkheid deelt. Hij noemt de situatie van schorsing en afzetting van een predikant. In het laatste geval gaat het om een uitspraak van de classis die voor de kerkenraad bindend is. Hiermee is aangegeven dat de kerken gezamenlijk reeds eerder en in andere gevallen besloten tot het delen van verantwoordelijkheid;
3. dat deze gevallen in de kerkorde zijn geregeld is geen argument om te stellen dat dit de enig mogelijke gevallen zijn. De kerkorde is ontstaan uit besluiten van generale synoden. Wat de synode bepaalt staat principieel op één lijn met de KO;
4. de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 heeft haar besluiten in de onderhavige zaak genomen op grond van overwegingen en argumenten met betrekking tot seksueel misbruik in

kerkelijke relaties en daarmee aangetoond dat er reden was om voor een regeling als vastgesteld te kiezen. De kerkenraad verzuimt op deze overwegingen en argumenten in te gaan;

5. de kerkenraad stelt te gemakkelijk dat de burgerlijke overheid een taak heeft in de beoordeling van de gegrondheid van een klacht inzake seksueel misbruik. Hij gaat hierbij voorbij aan het feit dat veel klachten door justitie niet behandeld zullen (kunnen) worden, terwijl het gaat om gedragingen die vanuit Gods Woord wel te veroordelen zijn. De raad gaat bovendien voorbij aan de eigen verantwoordelijkheid van de kerken om seksueel misbruik in kerkelijke relaties in haar midden tegen te gaan;
6. de vrees dat een kerkenraad geconfronteerd zou kunnen worden met twee uiteenlopende oordelen kan wel een reden zijn om het belang van zorgvuldige beoordeling te benadrukken, maar kan geen argument zijn om een kerkelijke klachtenbehandeling af te wijzen;
7. de kerkenraad vreest dat de in Matteüs 18 aangewezen en kerkelijk afgesproken procedure voor behandeling van zonden vervangen zou kunnen worden door de voor seksueel misbruik vastgestelde klachtbehandeling, maar geeft daarvoor geen enkel argument. De kerkenraad gaat in zijn stellingname op dit punt bovendien voorbij aan wat het rapport van het deputaatschap seksueel misbruik aan de GS Zuidhorn over Matteüs 18 schreef.

Het besluit is met 2 onthoudingen genomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Artikel 63

03-06-2005

Beroepsmogelijkheden klachten seksueel misbruik in kerkelijke relaties

Voorstel: commissie Zeeland, Noord-Brabant en Limburg

Materiaal:

brief d.d. 29 november 2004 van de raad van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Oost met overwegingen inzake

- a. de beroepsmogelijkheden betreffende beoordeelde (on)gegrondheid van een klacht; de kerkenraad vreest dat een aangeklaagde in beroep zou kunnen gaan bij een kerkelijke vergadering tegen de uitspraak inzake de gegrondheid van de klacht door klachten- en/of beroepscommissie;
- b. de inhoud van het dringende advies van klachten- of beroepscommissie; de kerkenraad vreest dat in dat advies niet voldoende rekening zal worden gehouden met ontwikkelingen "in de dader";
- c. de beroepsmogelijkheden tegen de wijze waarop een kerkelijke vergadering omgaat met een dringend advies van een klachtencommissie dan wel beroepscommissie; de kerkenraad vreest dat de classis een deel van het werk van klachten- of beroepscommissie zou kunnen gaan overdoen; en het verzoek om op genoemde punten eventueel preciseringen aan te brengen.

Besluit 1:

aangaande de beroepsmogelijkheden betreffende beoordeelde (on)gegrondheid van een klacht te bepalen dat ten aanzien van de gegrondheid van een klacht na een uitspraak van de klachtencommissie slechts beroep mogelijk is op de beroepscommissie en dat er daarna ten aanzien van de gegrondheid van de klacht geen beroep mogelijk is op enige kerkelijke vergadering.

Grond:

het is met de aard van seksueel misbruik in een kerkelijke relatie gegeven dat een kerkelijke vergadering niet competent kan worden geacht om te oordelen over de gegrondheid van een klacht. Noodzakelijk is daarom een deskundige en onafhankelijke beoordeling. De benoeming van een klachten- respectievelijk beroepscommissie voorziet daarin. Beoordeling door een kerkelijke vergadering van de uitspraak van een klachten- of beroepscommissie over de gegrondheid van een klacht zou op gespannen voet staan met dit uitgangspunt en behoort daarom niet te geschieden.

Besluit 2:

- a. aan de toelichting bij artikel 14 van de door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 vastgestelde regeling voor de klachtencommissie de volgende zinsnede toe te voegen:
Tegen de uitspraak omtrent de gegrondheid van de klacht is slechts beroep mogelijk bij de beroepscommissie, niet bij een kerkelijke vergadering;
- b. aan de toelichting bij artikel 14 van de door de GS Zuidhorn vastgestelde regeling voor de beroepscommissie de volgende zinsnede toe te voegen:
Tegen de uitspraak omtrent de gegrondheid van de klacht is geen beroep mogelijk bij enige kerkelijke vergadering.

Grond:

de door de synode vastgestelde regeling dient duidelijk te zijn over de (on)mogelijkheden van beroep.

Besluit 3:

inzake de inhoud van het dringende advies van klachtencommissie dan wel beroepscommissie geen aanvullende uitspraak te doen.

Grond:

de kerkenraad van Groningen-Oost wijst terecht op de mogelijkheid dat een advies van klachten- of beroepscommissie gegeven wordt geruime tijd na het misbruik, maar daaruit volgt niet wat de kerkenraad vreest, namelijk dat ontwikkelingen "in de dader" haar zouden ontgaan. Zij heeft immers, alvorens haar oordeel en advies te formuleren, met de dader over zijn gedragingen en zijn beoordeling daarvan toen en nu gesproken. Bovendien heeft de kerkelijke vergadering de mogelijkheid om af te wijken van het dringende advies van de klachten- of beroepscommissie, indien zij van mening is dat deze bepaalde ontwikkelingen "in de dader" niet of onvoldoende heeft verdisconteerd.

Besluit 4:

inzake de beroepsmogelijkheden tegen de wijze waarop een kerkelijke vergadering omgaat met een dringend advies van een klachten- dan wel beroepscommissie geen aanvullende uitspraak te doen.

Grond:

de afbakening van bevoegdheden van klachten- en beroepscommissie enerzijds en kerkelijke vergaderingen anderzijds in de vigerende (met de tekst van bovenstaand besluit 2 aangevulde) regeling is van dien aard, dat de vrees van de kerkenraad dat een kerkelijke vergadering een haar niet toekomend deel van het werk van de klachten- of beroepscommissie overdoet, ongegrond is.

Het besluit is met 2 onthoudingen genomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Inhoudsopgave

Artikel 27	<i>Rapport deputaten kerkrecht en kerkorde</i>	3
Artikel 28	<i>Benoeming deputaten kerkrecht en kerkorde</i>	6
Artikel 29	<i>Tekst artikel 8 KO</i>	6
Artikel 30	<i>Geestelijke verzorging in zorginstellingen en justitiële inrichtingen</i>	7
Artikel 31	<i>Doop aspirant-adoptief kinderen</i>	9
Artikel 32	<i>Kerkrechtelijke vragen met betrekking tot bijbelvertalingen: gezamenlijke afspraak</i>	11
Artikel 33	<i>Kerkrechtelijke vragen met betrekking tot bijbelvertalingen: aanbeveling NBV</i>	11
Artikel 34	<i>Artikel 70 KO</i>	12
Artikel 35	<i>Herziening Kerkorde</i>	12
Artikel 36	<i>Positie kerkelijk werker</i>	14
Artikel 37	<i>Rechtseffect van besluitvorming door de generale synode</i>	18
Artikel 38	<i>Beroepbaarstelling en toelating tot het ambt op grond van art. 8 KO</i>	18
Artikel 39	<i>Beantwoording van iedere indiener van kritiek of bezwaar</i>	20
Artikel 40	<i>Toelating asielzoekers tot de sacramenten</i>	20
Artikel 41	<i>Bijbelvertaling en Groot Nieuws Bijbel</i>	22
Artikel 42	<i>Koersbepaling liturgie</i>	23
Artikel 43	<i>Zegengroet</i>	26
Artikel 44	<i>Procedure wijziging KO</i>	27
Artikel 45	<i>Verlenging preekbevoegdheid AIO's</i>	28
Artikel 46	<i>Art. 36 KO - voorzitterschap kerkenraad</i>	29
Artikel 47	<i>Artikel 41 KO - voorzitterschap classis</i>	30
Artikel 48	<i>Herziening ondertekeningsformulieren</i>	30
Artikel 49	<i>Doop pleegkinderen</i>	31
Artikel 50	<i>Artikel 60 KO - gasten aan het avondmaal</i>	33
Artikel 51	<i>Avondmaalsviering aan huis</i>	37
Artikel 52	<i>Deputaatschap vrouwen in de kerk</i>	39
Artikel 53	<i>Benoeming deputaten vrouwen in de kerk</i>	42
Artikel 54	<i>Studiedeputaatschap homofilie</i>	42
Artikel 55	<i>Rapport deputaten dienst en recht</i>	45
Artikel 56	<i>Benoeming deputaten dienst en recht</i>	52
Artikel 57	<i>Rapport deputaten huwelijk en echtscheiding</i>	54
Artikel 58	<i>Benoeming Raad van Advies huwelijk en echtscheiding</i>	69
Artikel 59	<i>Bezwaren en revisieverzoeken inzake huwelijk en echtscheiding</i>	69
Artikel 60	<i>Rapport deputaten seksueel misbruik en kerkelijke relaties</i>	71
Artikel 61	<i>Benoeming deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties</i>	75
Artikel 62	<i>Revisieverzoek Acta GS Zuidhorn 2002-2003 art. 102</i>	76
Artikel 63	<i>Beroepsmogelijkheden klachten seksueel misbruik in kerkelijke relaties</i>	77
	<i>Inhoudsopgave</i>	79

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk IV
Appèlzaken en revisieverzoeken

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 4 – Appèlzaken en revisieverzoeken

Artikel 64

01-10-2005

Rapport deputaten appèlzaken GS

Materiaal:

1. rapport van deputaten appèlzaken GS d.d. november 2004;
2. eindrapport deputaten appèlzaken GS d.d. 10 september 2005.

Besluit:

1. deputaten voor appèlzaken GS décharge te verlenen onder dankzegging voor de door hen verrichte arbeid;
2. opnieuw een deputaatschap voor appèlzaken bij de generale synode te benoemen, dat de behandeling van bezwaarschriften op de generale synode voorbereidt; hiervoor zij verwezen naar de tekst van het rapport;
3. de termijn van appèl vast te stellen op een periode van drie maanden na verzending van het besluit van de particuliere synode;
4. de kerken op te roepen iedere uitspraak op een bezwaarschrift te voorzien van een motivering die aan de bezwaarde(n) wordt bekendgemaakt;
5. de meerdere vergaderingen op te roepen:
 - a. iedere beslissing op een bezwaarschrift te voorzien van een voorlichtende mededeling met betrekking tot het instellen van appèl binnen een periode van drie maanden;
 - b. personen aan te wijzen die een genomen besluit kunnen toelichten bij appèl;
 - c. een appèlregeling op te stellen die nauw aansluit bij de generale appèlregeling;
6. aan deputaten kerkrecht en kerkorde opdracht te geven om samen te werken met deputaten appèlzaken zodra er sprake is van zaken die de gang van zaken bij appèl betreffen;
7. de door de vorige synode vastgestelde “Regeling voor de behandeling van appèlzaken” aan te passen door wijziging van de artikelen 1, 7 en 17 en vast te stellen overeenkomstig de in bijlage 2 van het aanvullend rapport weergegeven tekst van de “Regeling voor de appèlprocedure ad artikel 31 KO” (zie bijlage 4.1)
8. het deputaatschap opdracht te geven een bijdrage te leveren aan de verbetering van de behandeling van appèlzaken door meerdere vergaderingen (toerusting van deputaten appèlzaken) en hiervoor een budget beschikbaar te stellen van € 3.000. Dit bedrag maakt deel uit van de al eerder ingediende meerjarenbegroting 2006 - 2008.

Gronden:

1. voorbereiding door het deputaatschap appèlzaken GS kwam de zorgvuldigheid van de behandeling van appèlzaken ten goede, en leidde tot inzichtelijke besluitvorming;
2. in grote lijnen voldoet de huidige werkwijze goed;
3. de ‘regel van Dordrecht 1893’ dat – indien in de beslissing niet kan worden berust – zo spoedig mogelijk appèl moet worden ingesteld, is niet voldoende bekend en in de praktijk lastiger hanteerbaar dan een vaste termijn. Een termijn van drie maanden maakt het mogelijk de behandeling van een geschil eerder aan te vatten, en beperkt de onzekerheid over de rechtskracht van besluiten van kerkelijke vergaderingen. Een snelle aanvang van de start van de werkzaamheden voorkomt tijdsdruk van de generale deputaten appèlzaken en verruimt de mogelijkheden om eventueel te schikken en bevordert ook de zorgvuldigheid;
4. een onvolledige, slordige en nonchalante behandeling van een bezwaar leidt vrijwel altijd tot grote ergernis en kan veel kwaad bloed zetten;
- 5.

- a. in de praktijk is gebleken dat na een genomen besluit het onduidelijk is wie aangesproken kan worden. De desbetreffende vergadering is immers inmiddels reeds ontbonden. Een bepaling van de 'modelregeling', waarin staat aangegeven dat de classis/particuliere synode personen aanwijst die het genomen besluit eventueel kunnen toelichten bij appèl, zou dit kunnen oplossen;
 - b. voor de kenbaarheid van de beroepsgang is het verstandig niet te werken met allerlei verschillende regelingen: een zekere uniformiteit biedt houvast aan bezwaarden en aan de kerkelijke vergaderingen zelf;
6. het ligt voor de hand dat deputaten appèlzaken bij de herziening betrokken worden wanneer zaken in beeld komen die de appèlweg raken;
- 7.
- a. aanpassing van artikel 1 is nodig in verband met besluit 3;
 - b. aanpassing van artikel 7 is nodig omdat het denkbaar is dat partijen pas ter zitting kunnen constateren dat een behandelend deputaat dermate betrokken is geweest dat zijn onpartijdigheid niet buiten twijfel is. Het is goed de regeling uit te breiden met een voorziening ter voorkoming van dergelijke situaties;
 - c. in het kader van de huidige appèlregeling is het het meest zuiver dat het deputaatschap de partijen hoort in elkaars tegenwoordigheid. Daarmee kan de mondelinge behandeling als afgerond worden beschouwd. De mogelijkheid van het horen van partijen door de GS – artikel 17- van partijen is dan een uitzondering.

Bespreking

Bij de bespreking zijn van deputaten aanwezig ir. W. Haitsma, ds. R. Kelder, mr. P. Lourens en ds. P.L. Storm. In de introductie wordt de opmerking gemaakt dat het volgens deputaten aanbeveling verdient dat er een centraal adres komt van de kerken. Nu komt een deel van de bezwaren bij de samenroepende kerk terecht, en een deel bij deputaten zelf. Dat kan, zeker nu de beroepstermijn nader gespecificeerd is, eventueel tot vertraging leiden.

Is drie maanden niet aan de krappe kant, zo wordt gevraagd. Deputaten menen van niet. Het kan ophoping vlak voor het begin van een synode voorkomen. Een regeling die iets zegt over de termijn voor aanvang van een GS komt snel in de knoel met de tijd die tussen een PS en de GS in ligt.

Moet je in de regeling, art. 17, ook niet iets nader specificeren inzake verwantschap? Bijvoorbeeld: geen deputaten of leden meerdere vergadering die in de 1e of 2e graad verwant zijn. Deputaten raden dat af. Nadere specificatie heeft het nadeel dat de algemene lijn gevaar loopt ondergraven te worden, namelijk het elkaar nadrukkelijk bevragen.

De besluiten worden met algemene stemmen aanvaard.

Artikel 65

30-09-2005

Benoeming deputaten appèlzaken GS

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten appèlzaken GS:

<i>primi</i>		<i>secundi</i>	<i>afredend</i>
A. Bas, Kornhorn	2011	H.J. Boiten, Amersfoort	2008
J.P.A. Boersma, Hilversum	2014	R. Kelder, Nijkerk	2011
W. Haitsma (s), Harlingen	2008	P. Lourens, Zoetermeer	2011
D.A.C. Slump, Capelle a/d/ IJssel	2011	J. Ophoff, Zwijndrecht	2014
P.L. Storm, Vroomshoop	2011	H. Pathuis, Oldehove	2014
H.J.C.C.J. Wilschut, Bovensmilde	2008	D. Veurink, Zwolle	2008
		P.G.B. de Vries, Horst	2014

Appèlzaken

Artikel 66

03-06-2005

Bezwaarschrift van de Gereformeerde Kerk van Katwijk

Voorstel: deputaten appèlzaken

Materiaal:

het bezwaarschrift van de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Katwijk d.d. 9 september 2004 tegen de uitspraak van de Particuliere Synode Holland-Noord van 11 mei 2004 (artikel 23 van de Acta) inzake het geschil tussen deze kerkenraad en de classis Amsterdam-Leiden.

Procesverloop:

{De bijlagen verwijzen naar de stukken die gevoegd zijn bij het bezwaarschrift aan de particuliere synode dat als bijlage A is gehecht aan het bezwaarschrift aan de generale synode.}

1. bij brief gedateerd september 2002 informeren de kerkenraden van de Gereformeerde Kerken te Amsterdam-Centrum en Amstelveen de classis Amsterdam-Leiden (verder: de classis) over de samenwerking tussen beide kerken, de Christelijke Gereformeerde Kerk te Amsterdam en de Nederlands Gereformeerde kerken te Amsterdam-Centrum en Amstelveen op het terrein van de catechese. Samengevat komt deze samenwerking er op neer dat de catechese aan de jongeren van deze kerken vanaf het seizoen 2002/2003 gezamenlijk wordt gegeven (bijlage 1);
2. bij brief van 11 november 2002 verzoekt de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Katwijk (verder: de kerkenraad) aan de classis uit te spreken dat het besluit tot gezamenlijke catechisatie in de regio Amsterdam valt onder de noemer "wezenlijke beleidsbeslissingen" als bedoeld in de regels voor plaatselijke samensprekingen met kerken uit een ander kerkverband, vastgesteld door de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996, art. 83, besluit 4 (bijlage 3);
3. bij brief van 7 januari 2003 vraagt de classis aan deputaten kerkelijke eenheid, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, advies;
4. bij brief van 28 januari 2003 beantwoorden deputaten kerkelijke eenheid het verzoek van de classis (bijlage 5);
5. op 7 mei 2003 rapporteren de kerkenraden van Amsterdam-Centrum en van Amstelveen op verzoek van en aan de classis de ervaringen met één jaar samenwerking in de catechese. Ze maken de classis deelgenoot van hun voorlopige conclusie het samenwerkingsverband voort te zetten (bijlage 7);
6. op 4 september 2003 stemt de classis over de vraag of het besluit tot gezamenlijke catechese een wezenlijke beleidsbeslissing is, als bedoeld onder 2. De uitslag van de stemming is: 9 voor, 9 tegen en 3 onthoudingen. De preses stelt daarop vast dat het voorstel is verworpen, zodat de gezamenlijke catechese door de classis niet wordt gezien als een wezenlijke beleidsbeslissing (notulen voortgezette zitting van de classis, bijlage 9);
7. bij brief van 19 november 2003 dient de kerkenraad een bezwaarschrift in bij de particuliere synode Holland-Noord (verder: de particuliere synode) tegen het besluit van de classis van 4 september 2003 (bijlage A bij bezwaarschrift aan de GS);
8. na voorbereiding door deputaten artikel 31 KO neemt de particuliere synode op 11 mei 2004 het volgende besluit: "De classis Amsterdam-Leiden heeft bij staking van stemmen terecht vastgesteld dat gezamenlijke catechese **niet** is een wezenlijke beleidsbeslissing als bedoeld door de GS Berkel en Rodenrijs, Acta, artikel 83, besluit 4. Het besluit van de Amsterdamse kerken over te gaan tot gezamenlijke catechese met de CGK en de NGK is ingebed in het geheel van de plaatselijke samensprekingen met genoemde kerken. Daarvoor gelden de regels van artikel 83 Acta GS Berkel en Rodenrijs, besluit 4. Met behulp van de handreikingen van artikel 83, besluit 5 kunnen plaatselijke kerken binnen het kader van besluit 4, in eigen verantwoordelijkheid hun beleid ter zake van samensprekingen vormgeven. De PS acht geen termen aanwezig te twijfelen aan de oprechte bedoelingen en intentie van de Amsterdamse kerken in dezen. Gelet op het prille stadium van samensprekingen ten tijde van het nemen van het besluit tot gezamenlijke catechese en het vérgaande karakter daarvan, getuigt het van

wijsheid de verantwoordelijkheid voor de belijdeniscatechese bij de eigen gemeentepredikant te laten”.

Voor haar besluit geeft de particuliere synode zeven gronden aan. Het besluit met de gronden is aangehecht;

9. bij brief van 9 september 2004 dient de kerkenraad een bezwaarschrift in bij de generale synode tegen het besluit van de particuliere synode van 11 mei 2004. De brief bevat tien bijlagen. De kerkenraad verzoekt de generale synode uit te spreken dat de particuliere synode ten onrechte het bezwaarschrift van de kerkenraad heeft afgewezen en dat de classis alsnog een oordeel geeft over de gezamenlijke catechisaties van de “Amstelkerken” als zijnde een wezenlijke beleidsbeslissing in het kader van de samensprekingen met de verschillende CGK’s en NGK’s.

Nadere stukken

In aanvulling op de bijlagen bij het appèlschrift zijn de volgende stukken opgevraagd/ontvangen:

- de brief van de classis aan deputaten kerkelijke eenheid van 7 januari 2003 (vermeld bij het procesverloop onder 3.);
- een gezamenlijke verklaring van de Gereformeerde Kerk *vrijgemaakt* te Amstelveen en de Nederlands Gereformeerde Kerk te Amstelveen, vastgesteld in de gezamenlijke moderamenvergadering van beide kerken op 17 oktober 2001 en aan de classis ter kennisneming toegezonden per brief van 12 februari 2002. Deze stukken zijn bijgevoegd.

Hoorzitting

Het moderamen van de classis, alsmede de kerkenraden van Amsterdam-Centrum en Amsterdam-Zuid/West (de kerk van Amstelveen heeft sinds 18 juni 2004 geen eigen kerkenraad meer en is ‘geadopteerd’ (naar art. 39 KO) door de kerk van Amsterdam Zuid/West) hebben desgevraagd aan deputaten laten weten dat zij geen behoefte hebben mondeling te worden gehoord. Vervolgens heeft ook de kerkenraad daarvan afgezien.

Samenvatting van het geschil

Het geschil betreft de vraag of de classis kon besluiten dat de beslissing van de Amsterdamse kerken om gezamenlijk catechisatie te geven geen “wezenlijke beleidsbeslissing” is als bedoeld in Acta Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 83, besluit 4, onder 6. Deze vraag is van belang omdat bij wezenlijke beleidsbeslissingen de goedkeuring van de classis is vereist. Dergelijke besluiten kunnen bij het onthouden van die goedkeuring – onverminderd het recht van appèl – niet worden uitgevoerd.

Besluit:

aan het verzoek van de kerkenraad van Katwijk niet te voldoen.

Gronden:

1. het bezwaar van de kerkenraad concentreert zich op de vierde grond van het besluit van de particuliere synode. De andere gronden behoeven geen aparte bespreking;
2. het geschil betreft niet het besluit tot samenwerking van de Amsterdamse kerken met betrekking tot de catechese als zodanig, noch het inhoudelijk standpunt dat de classis ten aanzien van dat besluit heeft ingenomen, doch uitsluitend de vraag of hier sprake is van een “wezenlijke beleidsbeslissing”, Acta Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996, artikel 83, besluit 4, onder 5. en 6. Gezien het belang van het nakomen van gemaakte afspraken binnen het kerkverband is het legitiem dat de kerkenraad deze vraag aan de classis heeft voorgelegd;
3. onder 5 van besluit 4 heeft de GS uitgesproken dat over plaatselijke samensprekingen met kerken uit een ander kerkverband in het kader van de artikelen 30, 41 en 44 KO regelmatig aan de classis wordt gerapporteerd. Omdat het besluit tot gezamenlijke catechese niet los gezien kan worden van het proces van wederzijdse (h)erkenning van de betrokken gemeenten uit de onderscheiden kerkverbanden in Amsterdam e.o. dienden de Gereformeerde Kerken van

- Amsterdam-Centrum en Amstelveen daarover aan de classis te rapporteren. Met de brief van september 2002 en de rapportage van 7 mei 2003 is aan deze plicht voldaan;
4. tevens wordt onder 5 van besluit 4 uitgesproken dat wezenlijke beleidsbeslissingen alleen onder goedkeuring van de classis worden genomen en dat de classis zich daarbij zal laten adviseren door de deputaten ad art. 49 van de particuliere synode. Onderdeel 6 van besluit 4 geeft aan dat onder wezenlijke beleidsbeslissingen in ieder geval worden gerekend:
 - het wederzijds erkennen als ware kerk;
 - het besluit tot voorgaan in elkaars diensten (inclusief gecombineerde erediensten);
 - het toelaten van elkaars leden aan het avondmaal (inclusief gezamenlijke avondmaalsvieringen).
 Het gezamenlijke geven van catechisatie wordt niet uitdrukkelijk genoemd. Omdat het hier geen limitatieve opsomming betreft (" in ieder geval") moet worden vastgesteld of de classis in redelijkheid heeft kunnen besluiten dat de beslissing van de Amsterdamse kerken niet behoeft te worden aangemerkt als een besluit in het kader van plaatselijke samensprekingen van zodanig gewicht dat het behoort te worden gelijkgesteld met de uitdrukkelijk genoemde besluiten;
 5. in het advies van deputaten kerkelijke eenheid wordt overwogen dat een besluit tot het houden van gecombineerde erediensten uitdrukkelijk wordt aangemerkt als een wezenlijke beleidsbeslissing. Samenwerking in de catechese achten deputaten een vergaande vorm van samenwerking die dicht komt bij "wat je samen doet in de eredienst". Toch adviseren deputaten de classis niet te kiezen tussen de opties " ontraden of verbieden", maar wel een inhoudelijk oordeel te geven over het besluit van de Amsterdamse kerken. Uit dit advies moet worden afgeleid dat deputaten het desbetreffende besluit niet aanmerken als een "wezenlijke beleidsbeslissing", aangezien in dat geval goedkeuring van de classis nodig is, wat inhoudelijk neerkomt op een beslissing over al of niet "verbieden" van deze vorm van samenwerking. Het besluit van de classis van 4 september 2003 is daarom in overeenstemming met het advies van deputaten;
 6. dat de catechese in overeenstemming behoort te zijn met de leer van de kerk, kan met verwijzing naar het doopformulier en art. 57 KO van harte aan de kerkenraad worden toegestemd. De kerkenraden van de Gereformeerde Kerken van Amsterdam-Centrum en Amsterdam-Zuid/West (Amstelveen) zijn daarom ook verplicht er voor te zorgen dat de catechisatie aan de jeugd van de kerk ook wordt gegeven in overeenstemming met de drie formulieren van enigheid waarin de leer van de kerk is verwoord. Deze verplichting leidt echter niet tot de noodzakelijke conclusie dat een besluit tot gezamenlijke catechese met kerken uit een ander kerkverband van gelijk gewicht moet worden geacht als de besluiten die in Besluit 4, onderdeel 6, uitdrukkelijk worden genoemd. De daar genoemde besluiten raken immers rechtstreeks de prediking van het evangelie en de bediening van de sacramenten, waarvan de kerken in art. 29 van de NGB belijden dat zij behoren tot de kenmerken waaraan men de ware kerk kan kennen. De classis was niet verplicht een dergelijk besluit toch als een wezenlijke beleidsbeslissing aan te merken.
 7. ook zonder het besluit tot gezamenlijke catechese aan te merken als een wezenlijke beleidsbeslissing die de uitdrukkelijke goedkeuring van de classis behoeft, verdient het aanbeveling dat de classis – in overeenstemming met het advies van deputaten kerkelijke eenheid – de kerken in Amsterdam e.o. dient met een inhoudelijk oordeel over het besluit tot gezamenlijke catechese, het kader waarin het besluit staat en de voorwaarden die daaraan zijn of zouden behoren te worden verbonden.

Van deputaten appèlzaken is een advies ontvangen. Van hen zijn bij de eerste ronde van de bespreking 22 april aanwezig ir. W. Haitsma en mr. J.P.A. Boersma. De afgevaardigden van de PS Holland-Noord verlaten de vergadering. De assessor, ds. C. van den Berg, neemt de leiding van de vergadering over.

Een aantal leden uit de vergadering toont zich niet gelukkig met een opmerking in de begeleidende brief van deputaten. Deputaten wijzen daarin de synode erop dat wat hier uitgesproken wordt, spooft met hetgeen deputaten DKE nu aan de synode voorstellen. Deputaten antwoorden dat op geen enkele wijze in de besluitteksten is vooruit gegrepen op eventuele uitspraken van deze synode over kerkelijke eenheid. De zaak moet beoordeeld worden op grond van de op dat moment geldende regels. De opmerking in de begeleidende brief wilde niet meer dan de synode erop attent maken dat een vergelijkbaar onderwerp ook op een ander moment ter tafel is.

Meerdere broeders geven aan ongelukkig te zijn met de voorgestelde uitspraak. Het kan dan wel zijn dat het procedureel juist is wat deputaten voorstellen, inhoudelijk wringt er wat naar hun oordeel. Catechese is een belangrijke taak van de kerk. Het is de voorbereiding van de weg naar het heilig avondmaal. Overeenstemming in de leer is dan toch van wezenlijk belang. Komen tot gezamenlijke catechese vóórdát beide kerken elkaar als ware kerken erkend hebben, staat daarmee op gespannen voet. In deze omstandigheid maakt het dit besluit wel tot een wezenlijke beleidsbeslissing. Op deze wijze worden aan catecheten minder strikte eisen gesteld als aan docenten in het gereformeerd onderwijs.

In hun brief aan de classis Amsterdam geven DKE aan dat de opsomming van Berkel en Rodenrijs niet limitatief is. Maar als catechese er al niet onder valt, kunnen deputaten dan aangeven wat er wel onder valt? Of moet de conclusie dan zijn dat Berkel wel limitatief is? Het ziet er naar uit dat een inhoudelijke discussie binnen de classis verzand is in een formele ja / nee vraag. Dat is jammer. Moet in die zin ook grond 7 worden gelezen, als een verborgen aanmoediging het inhoudelijk gesprek voort te zetten? En hadden deputaten dan toch niet beter wel een hoorzitting kunnen beleggen, om beide partijen met elkaar in gesprek te brengen?

Deputaten lichten het advies op een enkel punt toe. Uitdrukkelijk is aangegeven dat de belijdeniscatechese buiten de samenwerking valt. Verder ligt de zaak binnen de classis nu niet meer zo gevoelig als een jaar geleden. De kou is wat uit de lucht en de kerkenraad van Katwijk heeft aangegeven beducht te zijn voor een aanscherpen van de tegenstellingen. De taak van deputaten is ook beperkt. Zij kijken naar de wijze waarop het proces is verlopen. Heeft de plaatselijke kerk deze ruimte? Hoe is daarmee omgegaan richting de classis? De classis heeft de gevraagde ruimte gegeven. Daarna is ook de theoretische vraag: is het al dan niet een beleidsbeslissing, op de PS geweest. Deputaten toetsen feitelijk niet veel meer dan of de plaatselijke kerken zich gehouden hebben aan de uitspraken van de meerdere vergaderingen en treden niet in de verantwoordelijkheid van de synode met een uitspraak over de inhoudelijke vraag: is gezamenlijke catechese een wezenlijke beleidsbeslissing ja dan nee.

Een tweetal broeders geeft aan met een tegenvoorstel te willen komen. De formulering daarvan kost tijd. De afronding van deze zaak wordt daarom verschoven naar een later tijdstip

Op 3 juni wordt de bespreking voortgezet. Van deputaten is mr. J.P.A. Boersema vervangen door mr. D.A.C. Slump en ds. P.L. Storm. Ds. Pathuis dient een tegenvoorstel in. Hij is van mening dat zolang kerken elkaar niet wederzijds erkend hebben als kerk van Christus gezamenlijke catechese wel degelijk aan te merken is als een wezenlijke beleidsbeslissing. Eenheid in de leer is hiervoor toch voorwaarde.

Deputaten antwoorden dat de synode nu wel kan beslissen dat gezamenlijke catechese een wezenlijke beleidsbeslissing is, maar dat is dan een beleidsuitspraak. Hier is een praktisch punt aan de orde, in een concrete situatie, waarover de classis een oordeel heeft gegeven. Mocht de synode zo'n beleidsuitspraak doen, dan is het de vraag of die regel op het moment dat in Amsterdam deze beslissing werd genomen, had moeten gelden.

De taak van de classis wordt via amendement iets aangescherpt. In grond 7 wordt daarom het woord 'kan' vervangen door 'verdient het aanbeveling dat. Hierna komt het voorstel van deputaten in stemming: 18 leden stemmen voor, 12 tegen, 1 onthoudt zich. Hiermee is het voorstel aangenomen.

Artikel 67

Appëlschriften Kampen-Noord

01-10-2005

Materiaal:

1. het (ongedateerde) appëlschrift van br. J.W.G. Meissner, aangevuld op 11 maart 2005;
 2. het appëlschrift van 21 april 2005 van de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Kampen-Noord (Ichthus);
 3. het appëlschrift van 21 april 2005 van 78 leden van de gemeente Kampen-Noord (Ichthus), waaronder br. J.W.G. Meissner.
- Alle drie appëlschriften zijn voorzien van bijlagen en richten zich tegen de uitspraak van 9 februari 2005 van de (buitengewone) Particuliere Synode van Overijssel (verder: PS) van 8 december 2004.

Prealabel

De generale synode zal de broeders en zusters die hun appèl hebben ingediend als kerkenraad, respectievelijk gemeenteleden van de Gereformeerde Kerk te Kampen-Noord (Ichthus) in haar besluiten aanduiden als kerkenraad Ichthus, respectievelijk gemeenteleden Ichthus, zulks ter onderscheiding van de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Kampen-Noord die voor en na de breuk in de gemeente in de Eudokiakerk samenkomt.

Voorgeschiedenis en Procesverloop

In verband met de samenhang van de appèlschriften, zijn ook feiten en gebeurtenissen opgenomen die niet elke appellant expliciet heeft genoemd.

Enkele jaren geleden constateerde de kerkenraad van Kampen-Noord dat er moeiten zijn in de onderlinge samenwerking. Deze constatering gaat vooraf aan de volgende gebeurtenissen:

- op 27 mei 2002 besluit de kerkenraad van Kampen-Noord unaniem doch met onthouding van stemmen door de predikant, ds. E. Hoogendoorn, een externe deskundige in te schakelen om de bestaande moeiten te onderzoeken en aan te pakken. De predikant heeft nadien verklaard niet mee te kunnen werken aan het traject dat de externe deskundige (br. Zomer) had voorgesteld en dat traject is dan ook niet afgerond;
- op 3 februari 2003 vraagt de kerkenraad de broeders Van Bruggen en Dijkstra (vB/D) om een analyse van de situatie en hulp bij het herstel van de onderlinge verhoudingen;
- op 30 juni 2003 brengen vB/D aan de kerkenraad rapport uit. Zij concluderen dat de situatie binnen de kerkenraad onwerkbaar is, dat aftreden geen oplossing zal zijn en dat de omstandigheden binnen de kerkenraad zullen moeten veranderen. Zij adviseren een verdere bezinning over de taakomschrijving voor de predikant, deze te ontheffen van zijn leidinggevende taken in de kerkenraad en als kerkenraad een jaartraject van verbetering in te gaan;
- de predikant had daarvoor in de richting van vB/D aangegeven dat naar zijn mening de moeiten niet lagen in zijn persoonlijke manier van optreden maar in de botsing over visies en de intolerante houding van kerkenraadsleden ten opzichte van hem;
- op 30 juni 2003 besluit de kerkenraad de adviezen van vB/D over te nemen en op 2 juli 2003 heeft de kerkenraad het rapport en het besluit toegestuurd aan de gemeenteleden;
- op 10 juli 2003 gaat de predikant in appèl bij de classis Kampen (verder: de classis) tegen het besluit dat de kerkenraad in de lijn van het advies vB/D heeft genomen; de motivering verzendt hij in een aanvulling van 4 september 2003. Vijf andere ambtsdragers gaan op 4 september 2003 ook in appèl, evenals, op 25 september 2003, 21 gemeenteleden;
- op 29 november 2003 besluit de classis een deel van de bezwaren die door de predikant, de andere ambtsdragers en de gemeenteleden zijn gemaakt tegen de wijze waarop de kerkenraad gevolg heeft gegeven aan het advies van vB/D, te honoreren;
- op 17 december 2003 zijn visitatoren aanwezig op de kerkenraad. Zij handhaven de analyse van vB/D. De vergadering neemt nog geen besluiten. Tijdens de vervolgvergadering op 12 en uiteindelijk 14 januari 2004 maakt de predikant bezwaar tegen het handelen van de visitatoren en negen andere kerkenraadsleden delen zijn bezwaar. De visitatoren oordelen dat deze tien kerkenraadsleden een scheur hebben getrokken in de kerkenraad en de gemeente en dat samenwerking niet meer mogelijk is;
- op 16 januari 2004 besluit de kerkenraad gelet op de gerezen moeiten, met de meest kleine meerderheid, dat geen ambtsdrager van Kampen-Noord zal voorgaan in een kerkdienst van de gemeente en op 17 en 24 januari informeert de kerkenraad de gemeenteleden in een brief met als aanduiding "Breuk in de kerkenraad";
- op 26 januari 2004 maken de predikant en de negen andere kerkenraadsleden bij de classis bezwaar tegen het handelen van de visitatoren en tegen het besluit van de kerkenraad. De meerderheid van de kerkenraad wendt zich tot dezelfde classis met het verzoek om "te komen met ervaren en deskundige broeders die het gezag en de zeggenschap hebben en krijgen om mogelijk te maken dat wij in Kampen-Noord weer broederlijk en zusterlijk kunnen samenleven en samenwerken in Gods naam en tot heil van de gemeente die de bruid van Christus is";

- op 6 februari 2004 besluit de (buitengewone) classis personen te benoemen die van de classis gezag krijgen over het kerkelijk leven in Kampen-Noord. De classis zal het van kerkenraadswege overgedragen gezag op een door haar te bepalen tijd teruggeven aan de kerkenraad. Ook het eerder genoemde tiental ambtsdragers dat bij de classis in appèl was gegaan verklaart op 11 februari 2004 in te stemmen met dit besluit. Op de voortgezette vergadering van 19 maart 2004 neemt de classis met betuiging van spijt de door de visitatoren geuite beschuldiging van scheurmakerij terug. Op de voortgezette vergadering van 26 maart 2004 neemt de classis het kerkenraadsbesluit over het niet-voorgaan van ambtsdragers in eigen diensten weg, de classis benoemt voor het gezag over het kerkelijk leven het drietal Van Middelkoop, de Vries (Jansma) en Slotman (Cv3) en licht de genomen besluiten toe op een gemeentevergadering op 7 april 2004;
- op 10 april 2004 verklaren de tien appellanten dat het bezwaarschrift bij de classis buiten behandeling kan blijven;
- op 26 april 2004 besluit de kerkenraad (unaniem) een mediationproces in te gaan met als startpunt het rapport vB/D. Elk lid van de kerkenraad verbindt zich tot beëindiging van het lidmaatschap van de kerkenraad bij voortijdige beëindiging op grond van gewetensnood van zijn deelname aan de mediation. Ook kunnen partijen en mediator in onderling overleg besluiten de mediation eerder te beëindigen;
- op 30 juni 2004 schrijven de ingeschakelde mediators dat er vanaf het begin grote scepsis was, dat enige beweging niet mogelijk bleek, dat 10 kerkenraadsleden (niet zijnde de eerder genoemde tien) verklaarden niet verder te willen en "men willens en wetens met zijn allen het ravijn in is gegaan en dat het systeem, de kerkenraad van Kampen-Noord dood is". In hun brief van 31 augustus 2004 aan de Cv3 schrijven zij, in antwoord op de vraag van de Cv3 om aan te geven of er sprake is van schuld aan het "mislukken" van de mediation, dat zij niet willen spreken van schuld, noch collectief, noch eenzijdig;
- op 9 september 2004 verschijnt een notitie van de Cv3 waarin deze de conclusie verwoorden dat er geen sprake is van principiële verschillen maar "dat de problemen van de kerkenraad moeten gezien en behandeld worden als moeiten in de onderlinge samenwerking". De Cv3 stelt voor dat alle leden van de kerkenraad terugtreden;
- op 23 september 2004 spreekt de classis Kampen uit dat alle leden van de kerkenraad, inclusief de predikant, dienen terug te treden. De classis voert daartoe aan dat er sprake is van onvermogen en verstoorde verhoudingen binnen de kerkenraad, desintegratie in de gemeente en het ontbreken van andere mogelijkheden. De uitspraak van de classis wijkt af van het advies van de classicale deputaten appèlzaken. De classis spreekt verder uit dat eventueel appèl niet afdoet aan de effectuering van het besluit. Dit besluit van de classis wordt op 24 september 2004 op de kerkenraad besproken (met een voortzetting op 27 september);
- op 25 september 2004 informeert de Cv3 de gemeente door middel van een brief, gevolgd door een gemeentevergadering op 30 september 2004;
- ook op 25 september 2004 maken 21 gemeenteleden bij de classis hun bezwaren kenbaar tegen handelen van de kerkenraad;
- op 27 september 2004 melden tien kerkenraadsleden (de tien die op 26 januari 2004 bezwaar hadden gemaakt bij de classis) per mail aan de Cv3 dat zij "gezien het ingrijpende karakter van de zaak" nog beraad nodig vinden en niet aanwezig zullen zijn op de kerkenraadsvergadering van die avond. In verder mailcontact blijven de tien bij hun voorgenomen afwezigheid. Tijdens de kerkenraadsvergadering verklaren de 11 aanwezige kerkenraadsleden terug te treden en besluit de Cv3 "dat alle leden van de kerkenraad ... met ingang van heden terugtreden". Op 28 september bevestigt de Cv3 dit besluit aan de predikant met de toevoeging dat dit concreet voor hem betekent het ontheven zijn van het preken en catechiseren in Kampen-Noord met onmiddellijke ingang;
- op 2 oktober 2004 (en nadien nog op 29 oktober en 19 november) maken (negen van) de tien genoemde ambtsdragers hun visie op de situatie kenbaar aan de gemeenteleden en nodigen hen uit om met ingang van zondag 3 oktober bijeen te komen voor diensten in de aula van het Ichthuscollege;
- op 12 november 2004 verzoekt de kerkenraad Ichthus de zusterkerken in het land om de gemeente-Ichthus als zusterkerk te blijven aanvaarden;
- op 30 november 2004 gaat de kerkenraad Ichthus in appèl bij de PS. Daaraan vooraf gaat een adhesiebetuiging van 88 gemeenteleden;
- een commissie uit de PS hoort in december 2004 en januari 2005 vertegenwoordigers van onder meer de kerkenraden, van de classis en de Cv3;

- de PS-commissie stelt een rapport op ("Recht en vrede"). Dit rapport bevat als constatering dat er sprake is geweest van ernstig verstoorde verhoudingen in de kerkenraad en dat de moeiten zich toespitsen op de persoon en het functioneren van de predikant. Het rapport maakt er melding van dat het klimaat binnen de kerkenraad verslechterd is, zich uitend in het wegblijven uit diensten waar de predikant voorgaat, en dat er geen sprake is van een inhoudelijke noodzaak tot gescheiden vergaderen van de twee groepen gemeenteleden;
- de PS heeft op onderdelen kritiek op de handelwijze van de classis, maar besluit op 9 februari 2005 de rechtsgevolgen van de uitspraak van de classis in stand te laten. Verder spreekt zij uit dat de ambtsdragers Ichthus zich hebben losgemaakt en daarom geen ambtsdrager meer zijn in Kampen-Noord, dat zij zich dienen te voegen bij de kerk Kampen-Noord en dat voor de predikant een speciale regeling getroffen moet worden. De PS geeft een oordeel over de gebeurtenissen die volgden op het classisbesluit van 23 september 2004;
- op 11 maart 2005 informeert de kerkenraad Ichthus de gemeenteleden over het standpunt van deze kerkenraad m.b.t. de besluiten van de PS en deelt hij mee in appèl te gaan bij de Generale Synode (verder: GS);
- op 21 maart 2005 deelt de (nieuwe) kerkenraad van Kampen-Noord aan de gemeenteleden en de individuele ambtsdragers Ichthus mee dat deze ambtsdragers geen ambtsdrager van de gemeente Kampen-Noord meer zijn en dat ook ds Hoogendoorn niet meer bevoegd is rechten als predikant uit te oefenen binnen de gereformeerde kerken.

Nadere stukken

Tot de stukken behoort een adhesieverklaring van br. J.W.G. Meissner van 19 april 2005. Dergelijke stukken laat het deputaatschap buiten beschouwing en hetzelfde geldt voor enkele stukken die tijdens de hoorzitting zijn overgelegd doch niet van belang zijn voor de beoordeling van het oorspronkelijke geschil.

Hoorzitting

Deputaten hebben op 1 juni 2005 achtereenvolgens appellanten, vertegenwoordigers van de classis, van de PS en van de kerkenraad van Kampen-Noord in elkaars aanwezigheid gehoord. Bij de uitnodiging hebben deputaten betrokkenen nadrukkelijk gevraagd de essentie van het geschil aan te geven en naar voren te brengen wat zij zelf zouden kunnen doen ter oplossing van de gerezen moeiten.

Het verslag van de hoorzitting (voorzien van de bijdragen in eerste termijn) is aan dit advies gehecht.

Deputaten hebben de betrokkenen het verslag toegestuurd en hen de gelegenheid gegeven te reageren op het verslag en de inbreng van de andere betrokkenen. Daarna hebben alle betrokkenen nog de gelegenheid gekregen een nadere reactie te geven. Deze schriftelijke inbreng hebben deputaten bij het materiaal gevoegd.

Samenvatting van het geschil

Had de classis de bevoegdheid uit te spreken dat alle ambtsdragers van de kerkenraad van Kampen-Noord dienden af te treden en kon de classis daartoe ook daadwerkelijk besluiten? Dezelfde vragen gelden voor de besluiten m.b.t. het op non-actief stellen van de predikant, vooruitlopend op losmaking van de Gereformeerde Kerk van Kampen-Noord.

Had de PS de bevoegdheid om uitspraken te doen over de status van (het deel van) de gemeente met haar ambtsdragers dat na de besluiten van de classis samenkomt in de aula van het Ichthuscollege?

Besluit 1:

br. Meissner en de gemeenteleden van Kampen Ichthus niet te ontvangen in hun bezwaren tegen de uitspraken van de PS Overijssel voorzover die uitspraken betrekking hebben op de beoordeling van de besluiten van de classis op het door de kerkenraad Kampen Ichthus daartegen bij de PS ingestelde appèl.

Gronden:

1. de uitspraak van de PS is primair een beslissing die is genomen naar aanleiding van een appèlschrift van de kerkenraad Ichthus tegen het besluit van de classis. De beide andere partijen hebben geen appèl ingesteld. Het recht om in appèl te gaan bij de GS op een uitspraak van de PS die in het kader van kerkelijke rechtspraak is genomen komt, voor zover het appèl door de PS wordt afgewezen, in beginsel alleen toe aan degene(n) die het appèlschrift bij de PS heeft/hebben ingediend;
2. de omstandigheid dat br. Meissner en de gemeenteleden van Kampen Ichthus een adhesiebetuiging aan de PS hebben gezonden is geen grond voor een uitzondering op dit beginsel. Een adhesiebetuiging kan niet worden gelijkgesteld met een zelfstandig appèlschrift en heeft ook overigens rechtens geen zelfstandige betekenis;
3. voor zover het besluit van de PS geen betrekking heeft op het in stand laten van de (rechtsgevolgen van de) besluiten van de classis, kunnen anderen dan de kerkenraad Ichthus in appèl gaan, indien zij menen dat hen daardoor onrecht is aangedaan. Dit betreft de onderdelen C, K en L van de besluiten van de PS. Voor zover het appèl op de GS deze onderdelen betreft kunnen br. Meissner en de gemeenteleden van Kampen Ichthus in hun bezwaren worden ontvangen.

Besluit 2:

de PS heeft in de onderdelen C, K en L van haar uitspraak ten onrechte besluiten genomen over gedragingen van partijen na en in reactie op de besluiten van de classis. De daartegen gerichte bezwaren zijn gegrond.

Gronden:

1. het geschil dat door de kerkenraad Ichthus aan de PS in appèl was voorgelegd betrof het besluit van de classis om uit te spreken dat alle ambtsdragers van Kampen-Noord dienden terug te treden. Aan de PS was gevraagd dit besluit aan te merken als onjuist en onwettig. Daarmee waren de grenzen van het appèl in beginsel gegeven;
2. dit beginsel staat er niet aan in de weg dat (de commissie van de) PS bij de beoordeling van dit appèl – gegeven de aard van het conflict waarover de classis zich heeft uitgesproken – een onderzoek heeft ingesteld naar oorzaak en achtergrond van het conflict en daarbij uitdrukkelijk ook de positie en het functioneren van de predikant heeft betrokken;
3. het is aan partijen om na de uitspraak van de classis in het licht van artikel 31 KO na te gaan wat de betekenis en gevolgen daarvan zijn voor de eigen positie. Indien de wijze waarop aan die positiekeuze uiting wordt gegeven op zichzelf oorzaak wordt voor nieuwe conflicten of problemen is het niet aan de meerdere vergadering die over het appèl heeft te beslissen ook (bindende) uitspraken te doen over die problemen en conflicten, zeker niet als alle partijen daar niet uitdrukkelijk en ondubbelzinnig om hebben verzocht. In concreto betekent dit dat het niet aan de PS is om uitspraken te doen over de positie van ambtsdragers en gemeenteleden die na de uitspraak van de classis zelfstandig zijn gaan vergaderen. Het is in eerste instantie aan de classis om zich - bijvoorbeeld n.a.v. een appèlschrift tegen door de (nieuwe) kerkenraad van Kampen-Noord genomen besluiten t.a.v. de betrokken broeders en zusters of omdat de kerkenraad Ichthus zich bij de classis meldt als (voorlopige) zelfstandige gemeente - daarover te beraden.

Besluit 3:

appellanten overvragen de PS (en ook de GS) door antwoord te verlangen op alle door hen opgeworpen grieven, stellingen en verzoeken.

Gronden:

1. het voorwerp van de door de PS in het kader van kerkelijke rechtspraak te verrichten toetsing was het besluit van de classis en niet het door appellanten ingediende appèlschrift. Dat betekent dat de PS bij de beoordeling van het classisbesluit de door appellanten daartegen

gerichte gronden moet betrekken, maar niet dat op iedere afzonderlijke grief of stelling behoefte te worden ingegaan;

2. het besluit van de PS en de daarvoor gebezigde gronden moeten, in onderlinge samenhang bezien, voldoende inzicht geven in de motieven voor de door haar genomen besluiten op het appèl tegen het besluit van de classis. Aan die voorwaarde voldoet het besluit van de PS.

Besluit 4:

- a. de PS heeft onvoldoende aandacht gehad voor de vraag, of bestaande familierelaties van leden van de PS en/of bij de voorbereiding van de uitspraken van de PS betrokken personen met partijen, de schijn van partijdigheid zouden kunnen wekken en daarmee de acceptatie van de door haar genomen besluiten zou kunnen belemmeren of bemoeilijken;
- b. deze omstandigheid behoeft niet te leiden tot het oordeel dat de besluitvorming van de PS door haar moet worden overgedaan. De GS kan zelfstandig de besluiten van de classis toetsen in het licht van hetgeen inhoudelijk door partijen over en weer is gesteld en de door de PS in appèl genomen beslissing vervangen door een verbeterde beslissing op het appèl.

Gronden:

1. partijen bij de PS hebben zich in het stadium van de behandeling door de PS en de door haar benoemde commissie niet beklagd over het gebrek aan onpartijdigheid bij de betrokkenen. Op zichzelf is dat echter niet beslissend. Onpartijdigheid is immers ook voor kerkelijke rechtspraak een fundamenteel rechtsbeginsel dat moet worden gewaarborgd ongeacht de vraag of partijen daarover vooraf expliciet opmerkingen maken;
2. niet iedere (familie)relatie is een verhindering om aan kerkelijke rechtspraak te kunnen deelnemen. De graad van verwantschap en de mate waarin familieleden bij het geschil betrokken zijn, alsmede de aard en omvang van het geschil, kunnen een rol spelen bij de vraag of van deelname aan (de voorbereiding van) een uitspraak op appèl moet worden afgezien. Ook andere - minder objectieve factoren - kunnen reden zijn om zich te verschonen, waarbij niet beslissend is of de betrokken deelnemer waartegen een bezwaar van (mogelijke) partijdigheid zou kunnen rijzen, zich zelf onbevangen acht. De beleving van partijen is ook van belang, zodat binnen redelijke grenzen iedere schijn van partijdigheid moet worden vermeden;
3. mede gelet op de aard van het conflict - waarin moeiten in de sfeer van de menselijke verhoudingen prominent waren - geven in ieder geval de familiebanden van de preses van de PS en van de voorzitter van de voorbereidingscommissie van de PS met (voormalige) leden van de kerkenraad van Kampen-Noord aanleiding tot schijn van partijdigheid. Daarbij wordt in rekening gebracht dat het hier gaat om personen die door hun posities een prominente rol vervulden in de beoordeling van het appèl, alsmede dat de PS van anderen dan partijen wel bedenkingen op dit punt had ontvangen. De PS had dus extra zorgvuldig dienen te zijn;
4. een terugverwijzing naar de PS om redenen die niet de inhoud van de uitspraak van de PS betreffen, laat de PS en partijen in het ongewisse over (het oordeel van de GS over) de inhoudelijke onhoudbaarheid van de door de PS genomen beslissingen. Met een herhaling van zetten door de PS (onder vermijding van de formele gebreken die in Besluit 4, onder a en Besluit 5, onder b, zijn, respectievelijk zullen worden aangewezen) wordt geen dienst bewezen aan het gerechtvaardigde belang van appellanten om, nadat van het oordeel van de PS reeds kennis is genomen, niet langer dan nodig te behoeven wachten op een inhoudelijke beoordeling in laatste instantie van de classisbesluiten. De kerkenraad en de gemeenteleden van Ichthus (met uitzondering van br. Meissner) hebben ook uitdrukkelijk aangegeven dat een terugverwijzing naar de PS op deze grond niet hun voorkeur heeft.

Besluit 5:

- a. het beginsel van hoor en wederhoor is niet geschonden doordat aan de PS kennis is onthouden van de stukken die op 4 februari 2005 door de kerkenraad Ichthus zijn ingediend;
- b. het beginsel van hoor en wederhoor is wel geschonden doordat aan de kerkenraad Ichthus bij de PS de gelegenheid is onthouden te reageren op wat door derden of informanten in hoorzittingen is gesteld. Dit gebrek kan door de GS worden hersteld, aangezien de kerkenraad Ichthus in de gelegenheid is geweest alsnog op deze gegevens te reageren. De GS betreft deze reactie bij haar oordeel over het classisbesluit.

Gronden:

1. het is niet onaanvaardbaar om de tijd die wordt geboden om toelichting en adstructie van de bezwaren te geven aan een limiet te binden;
2. het beginsel van hoor- en wederhoor omvat niet alleen het recht voor alle partijen om hun standpunt uiteen te zetten, maar ook het recht om te reageren op de stellingen die door anderen in het kader van de behandeling van het appèl naar voren zijn gebracht;
3. de kerkenraad lchthus heeft ten onrechte niet de mogelijkheid gekregen om te reageren op hetgeen door informanten in hoorzittingen tegen de commissie van de PS is gezegd. De keuze om betrokkenen niet in elkaars aanwezigheid te horen bracht de verplichting mee om een weergave van de betreffende hoorzitting alsnog aan de partij(en) die daarbij niet aanwezig was/waren voor te leggen met gelegenheid voor het maken van op- of aanmerkingen.

Besluit 6:

de PS was niet verplicht een expliciet oordeel te geven over het werk van de door haar benoemde commissie die met de voorbereiding van haar besluit was belast.

Grond:

het besluit van de PS moet worden gedragen door de gronden die aan het besluit ten grondslag zijn gelegd. Voor de motivering kan worden verwezen naar (gedeelten van) de inhoud van de rapportage van de commissie, maar dat betekent niet dat de PS over alle onderdelen van de rapportage een oordeel behoeft te vellen.

Besluit 7:

het bezwaar dat de classis niet bevoegd is te besluiten dat het instellen van appèl tegen haar besluit geen schorsende werking heeft is ongegrond.

Gronden:

1. dit bezwaar miskent het verschil tussen het moment waarop een besluit in werking treedt en dus geëffectueerd kan worden én de bindende kracht van een besluit in het licht van artikel 31 van de Kerkorde. Het besluit van de classis heeft betrekking op het moment waarop het besluit effectief is geworden en raakt niet de bevoegdheid om tegen het besluit in appèl te gaan;
2. een verplichting om zich te gedragen overeenkomstig een door de meerdere vergadering genomen besluit gedurende de periode die is gemoeid met het instellen van en de behandeling van een daartegen ingesteld appèl is niet in strijd met het in de kerken geldende recht. Artikel 31 KO kent als hoofdregel de verplichting om te handelen in overeenstemming met de uitspraak van de meerdere vergadering. Het "tenzij" wordt door die hoofdregel niet opzij gezet. Het "tenzij" van artikel 31 betekent dus niet dat de uitvoering van een besluit moet worden opgeschort in alle gevallen dat appèl wordt ingesteld. Daarmee wordt het "tenzij" ten onrechte verheven tot de hoofdregel;
3. een afzonderlijk besluit om een genomen besluit onmiddellijk te effectueren en derhalve op voorhand de mogelijk opschortende werking van een eventueel appèl uit te sluiten behoeft wel een zelfstandige motivering die is gerelateerd aan de aard en de ernst van de situatie. Daaraan is voldaan door, tegen de achtergrond van de voor de motivering van het inhoudelijk besluit gegeven gronden, te wijzen op het heil van de gemeente dat in geding is;
4. niet kan worden gezegd dat de verplichting zich gedurende de tijd die zou zijn gemoeid met de behandeling van het appèl, te gedragen naar de uitspraak van de classis, zou neerkomen op een handelen tegen Gods Woord. Dat zou anders zijn als die uitspraak zelf zou hebben verplicht tot een handelen in strijd met Gods Woord. Die strijdigheid doet zich echter niet voor. Zie de Besluiten 8 en 10.

Besluit 8:

het bezwaar dat de classis de bevoegdheid mist om uit te spreken dat alle leden van de kerkenraad, inclusief de predikant, dienen terug te treden, is ongegrond.

Gronden:

1. de classis heeft zich bevoegd kunnen achten krachtens de door de kerkenraad van Kampen-Noord aan haar gerichte hulpvraag. Een besluit dat met meerderheid van stemmen is genomen is een besluit van de kerkenraad;
2. indien in een plaatselijke kerk sprake is van onenigheid en de kerkenraad niet in staat is (gebleken) het geschil op te lossen, dan wel anderszins onmachtig is om haar eigen zaken af te doen, kan de meerdere vergadering onder omstandigheden zich bevoegd achten uit te spreken dat de (leden van de) kerkenraad dienen terug te treden. Nadat de kerkenraad besloten heeft deze uitspraak te volgen ontstaat de ruimte die het mogelijk maakt een kerkenraad te formeren die wel in staat is de gehele gemeente te leiden op de wijze die van hem wordt gevraagd;
3. de enkele omstandigheid dat een aantal leden van de kerkenraad een andere visie op de oplossing van de geconstateerde onmacht en/of onenigheid heeft dan de meerderheid leidt op zichzelf niet tot de conclusie dat de classis de bevoegdheid mist om in te grijpen op de wijze die zij in de gegeven situatie geboden of wenselijk acht.

Besluit 9:

- a. nadat (de meerderheid van) de kerkenraad heeft besloten zich te gedragen overeenkomstig het oordeel van de classis en terugtreedt, kunnen de overgebleven leden niet meer optreden als het met gezag van een kerkenraad toegeruste college. De door de classis beoogde demissionaire status van de kerkenraad was derhalve met het besluit van de (meerderheid van de) kerkenraad een feit;
- b. de classis heeft terecht oog gehad voor de bijzondere positie van de predikant die hem onderscheidt van de overige ambtsdragers, doordat zij uitdrukkelijk onderscheid maakt tussen de feitelijke ambtsuitoefening (preken en catechiseren) en de rechtspositie t.o.v. gemeente en kerkverband;
- c. aan de kerkenraad kan niet de bevoegdheid worden ontzegd zijn predikant op non-actief te stellen voor een deel of het geheel van zijn taken indien daartoe gereede aanleiding bestaat. Bij het tijdelijk ontbreken van een beslissingsbekwame kerkenraad is de classis de eerste en meest in aanmerking komende instantie om het gezagsvacuüm op dit punt op te vullen;
- d. de beslissing over de vraag of de predikant zou moeten worden losgemaakt van de gemeente ligt bij de (nieuwe) kerkenraad die naar aanleiding van de besluiten van de classis en de aanvaarding daarvan door de kerkenraad moet worden gevormd. Ten onrechte ligt in de uitspraak van de classis besloten dat de classis het initiatief zou nemen voor losmaking.

Gronden:

1. het gezag in de gemeente is opgedragen aan een college, de kerkenraad. Indien de kerkenraad besluit in te stemmen met het oordeel van de classis dat alle leden van de kerkenraad, en dus de kerkenraad als geheel, dienen/dient terug te treden, is de kerkenraad, en zijn daarmee alle leden, ook daadwerkelijk teruggetreden. De leden die zich niet wensen te conformeren aan het door de raad genomen besluit kunnen niet meer als kerkenraad optreden. Het volledig terugtreden van de (leden van de) kerkenraad ligt dan ook niet uitsluitend besloten in de uitspraak van de classis, maar in die uitspraak én het daarop volgende besluit van de (meerderheid van de) kerkenraad om aan die uitspraak gevolg te geven;
2. de roeping tot het ambt is geen individueel, subjectief gebeuren, maar geschiedt uitdrukkelijk met inschakeling van en beoordeling door kerkenraad en gemeente en – voor wat betreft de predikant – het kerkverband. De taak van de ambtsdragers is ook gericht op het gezamenlijk regeren van de gemeente in herderlijke zorg (art. 21 KO). Individuele ambtsdragers kunnen zich niet, met een beroep op hun persoonlijke roeping in het ambt, onttrekken aan het door de kerkenraad aanvaarde oordeel van de classis dat zij dienden terug te treden, omdat zij niet meer in staat waren aan die gezamenlijke verantwoordelijkheid gestalte te geven;
3. de predikant maakt als ambtsdrager deel uit van de kerkenraad en deelt in het oordeel van de classis over het functioneren van de kerkenraad als geheel. De predikant verkeert echter in een bijzondere (rechts)positie die geen afgeleide is van zijn functioneren als kerkenraadslid. In verband met die bijzondere rechtspositie kent de kerkorde (art. 14) een specifieke regeling voor predikanten die niet meer kunnen functioneren in de gemeente waaraan zij zijn verbonden. De verschillende GS-en hebben m.b.t. de eventuele losmaking tot specifieke procedures besloten die de nodige waarborgen bevatten voor de bijzondere positie van de predikant. Het initiatief om

een predikant los te maken van de gemeente ligt bij de kerkenraad en niet bij de classis. Er zijn geen redenen om in de gegeven situatie, in afwijking van deze regel, de classis bevoegd te achten in plaats van de (nieuwe) kerkenraad van Kampen-Noord, Het besluit de predikant te ontheffen van bepaalde predikantstaken is in dit geval genomen in het kader van een voorziening die haar grond vond in het disfunctioneren van de kerkenraad. Daarin vindt de ontheffing ook een (tijds)begrenzing. Het desbetreffende besluit is niet genomen in de specifieke context van een conflict tussen predikant en kerkenraad als bedoeld in art. 29 van de Acta van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003.

Besluit 10:

- a. de uitspraak van de classis dat alle kerkenraadsleden dienden terug te treden is op goede gronden genomen;
- b. de concretisering van de uitspraak van de classis t.a.v. de predikant – niet meer preken en catechiseren in Kampen-Noord – is als uitvloeisel van het gegeven oordeel onontkoombaar. Met erkenning dat het besluit de predikant zwaarder treft dan de andere ambtsdragers, moet worden geoordeeld dat de classis terecht tot de conclusie kwam dat het doorbreken van de patstelling die in Kampen-Noord was ontstaan noopte tot het op non-actief stellen van de predikant;
- c. de onbestreden noodzaak tot het nemen van ingrijpende maatregelen had onmiskenbaar een acuut karakter. Dat rechtvaardigt de beslissing van de classis om uit te spreken dat de werking van haar besluit niet zou worden opgeschort voor de periode dat mogelijkerwijs appèl zou worden ingesteld;
- d. de tegen deze besluiten gerichte bezwaren moeten worden afgewezen.

Gronden:

1. niet in geschil is dat de verhoudingen binnen de kerkenraad van Kampen-Noord in de loop der jaren zodanig verstoord zijn geraakt dat niet meer vruchtbaar kon worden samengewerkt. De stukken bieden voldoende steun voor het kennelijke oordeel van de classis dat in die structureel verstoerde verhouding geen verandering meer kon worden gebracht door als classis een waardeoordeel uit te spreken over de bijdrage van individuele kerkenraadsleden of groepen van kerkenraadsleden aan het ontstaan van de situatie of door opnieuw aan te dringen op gesprekken binnen de kerkenraad over het eventueel bestaan van verschillen in visie over het door de raad te voeren beleid. Daarbij wordt in aanmerking genomen dat de kerkenraad van Kampen-Noord de classis niet, althans onvoldoende, in staat heeft gesteld een dergelijk waardeoordeel te geven. Door de onderlinge tegenstellingen zoals die aan de dag waren getreden voordat de classis in het kader van een appèlschrift voor het eerst in de problematiek werd gemoeid, is de kerkenraad niet in staat geweest zijn problemen zodanig te formuleren dat de classis zich daarover in inhoudelijke zin kon uitlaten;
2. de classis zou zich bij de geconstateerde patstelling niet hebben mogen neerleggen indien zij had kunnen beschikken over aanwijzingen dat de moeiten voortvloeiden uit stellingnamen of gedragingen van kerkenraadsleden of groepen van leden die in strijd waren met de Heilige Schrift of de belijdenis van de kerk. De classis heeft echter uitdrukkelijk overwogen dat hiervan niet is gebleken. De uitlatingen die appellanten in het kader van hun appèl op de GS hebben gedaan toont de onjuistheid van deze beoordeling van de classis niet met feiten aan. De geladenheid waarmee thans over de toenmalige meerderheid van de kerkenraad van Kampen-Noord wordt gesproken spoort niet met de toentertijd herhaalde malen uitgesproken opvatting dat er geen sprake is van een confessioneel conflict;
3. uit de stukken kan worden opgemaakt dat veel van de vruchteloze discussies of pogingen om tot discussie te komen betrekking hadden op onderwerpen die in vele gemeenten de aandacht van de kerkenraad hebben, circulerend rond de vraag hoe een gereformeerde kerk op eigentijdse wijze gestalte kan geven aan haar roeping. Daarbij spelen vragen over het goed verstaan van de Schriften in de actuele context een belangrijke rol, maar uit de stukken blijkt op geen enkele wijze dat de confessionele trouw van een of meerdere kerkenraadsleden uitdrukkelijk ter discussie is gesteld. De kerkenraadsvergadering is bij uitstek de plaats waar broeders die door de gemeente zijn verkozen en door God tot hun taak geroepen zijn, in een sfeer van onderling vertrouwen en gericht op de eer van God, beraadslagen over de koers die voor de gemeente heilzaam is. Daarbij zal iedere ambtsdrager zijn persoonlijke opvattingen zien in het kader van die gezamenlijke verantwoordelijkheid. De kern van het gerezen conflict

- ligt juist in de gebleken onmacht om op deze wijze als kerkenraad te werken met alle gevolgen voor de gemeente;
4. uit het mislukken van het ingezette mediationtraject heeft de classis de conclusie kunnen trekken dat niet langer heil kon worden verwacht van welke oplossingspoging ook die een verdere wissel zou trekken op de bereidheid van alle leden van de kerkenraad van Kampen-Noord om de jegens elkaar bestaande grieven opzij te zetten en ruimte te maken voor een effectieve samenwerking als hiervoor beschreven. Aan deze bevindingen kan niet afdoen wat de kerkenraad Ichthus heeft aangevoerd m.b.t. het mislukken van de mediation, over de wijze waarop de classis de problemen heeft benaderd tot het moment van het thans in geding zijnde classisbesluit, over het functioneren van de zogenaamde Cv3 en allerlei andere aspecten van de zaak die geen ander licht werpen op de wijze waarop – met het oog op de toekomst – kon worden gekomen tot herstel van het recht van de gehele gemeente van Kampen-Noord op goede leiding door een voor zijn taak berekende kerkenraad die het vertrouwen van de gemeente heeft;
 5. ook de kerkenraad Ichthus heeft in zijn appèlschrift aangegeven dat de ontstane situatie de classis noopte tot ingrijpende maatregelen. Het besluit dat de classis heeft genomen is zonder twijfel zeer ingrijpend, maar het voorgestane alternatief dat de classis een deel van de kerkenraad zou bewegen of dwingen tot terugtreden, zou in de gegeven situatie niet minder ingrijpend zijn. Dit alternatief zou bovendien geen recht hebben gedaan aan de omstandigheid dat hoe dan ook de kerkenraad als geheel/de leden van de raad gezamenlijk de verantwoordelijkheid droeg/droegen voor de situatie van onmacht waarin hij/zij was/waren terechtgekomen. Een keuze voor dat alternatief zou ook hebben vereist dat de classis alsnog een diepgaand onderzoek had moeten doen naar de gang van zaken in de kerkenraad gedurende een aantal jaren, dat zij had moeten treden in de beoordeling van het aandeel dat ieder kerkenraadslid persoonlijk daarin heeft gehad en bovendien de ‘chemie’ tussen de onderscheiden kerkenraadsleden had moeten taxeren om tot een behoorlijk afgewogen en verantwoorde selectie te komen van kerkenraadsleden die wel of niet zouden moeten terugtreden. Tot een dergelijke beoordeling was de classis redelijkerwijs niet in staat en die kon daarom ook niet van haar worden gevraagd. De uiteindelijke beslissing van de classis om in de ontstane situatie te besluiten dat alle leden van de kerkenraad dienden terug te treden is daarom op goede gronden genomen;
 6. de bij wijze van concretisering gegeven uitspraak van de classis m.b.t. het preken en catechiseren van de predikant moet worden gezien als een ordemaatregel die als zodanig in het verlengde ligt van de uitspraak ten aanzien van alle kerkenraadsleden. Zij moet niet worden opgevat als een extra diskwalificatie van de predikant, maar als een maatregel die noodzakelijk is om het beoogde effect van de hoofdmaatregel daadwerkelijk te bevorderen. Er diende ruimte te komen voor het maken van een nieuwe start, zodat de patstelling waartoe de oude situatie had geleid werd doorbroken. Met alle verschil in beoordeling die partijen en andere betrokkenen geven en hebben gegeven van de positiebepaling van de predikant en van de wijze waarop hij meende van zijn positie gebruik te moeten maken, kan uit de stukken en uit de in de verschillende hoorzittingen gegeven toelichtingen en uiteenzettingen geen andere conclusie worden getrokken dan dat de predikant in zijn bijzondere hoedanigheid die hem onderscheidt van een gewoon kerkenraadslid, in belangrijke mate een bepalende invloed heeft uitgeoefend op de gang van zaken die tot het ontstaan van de patstelling heeft geleid. Daarbij wordt in aanmerking genomen dat de predikant ook lange tijd preses van de kerkenraad is geweest. Gegeven zijn positie als voorganger in de gemeente zou het van een gebrek aan realisme hebben getuigd indien de classis zich ten aanzien van de predikant had beperkt tot zijn optreden als lid van de kerkenraad als zodanig. Dat het offer dat van de ambtsdragers werd gevraagd de predikant in het bijzonder zwaar zou vallen moet worden erkend, maar gelet op het grote belang om te komen tot een spoedige beëindiging van een situatie die hoe dan ook onhoudbaar was geworden en tegen de achtergrond van de ontbindingsverschijnselen in de gemeente die door alle partijen werden gesignaleerd mocht dit offer van hem worden gevraagd;
 7. de classis heeft in de gegeven situatie, tegen de achtergrond van de bevindingen van haar zelf, van de door haar ingestelde Cv3, van haar deputaten en van haar visitatoren, mogen oordelen dat niet langer mocht worden gewacht met het nemen van acute, ingrijpende maatregelen, die direct effect zouden sorteren. Onder die omstandigheden is het verantwoord te besluiten dat een eventueel appèl er niet toe mocht leiden dat de gegroeide situatie van onmacht en besluiteloosheid zou blijven voortduren.

Besluit 11:

- a. de uitspraak van de PS vervalst;
- b. de appèlschriften van br. Meissner en de gemeenteleden Ichthus – voor zover ontvankelijk - behoeven daarom geen afzonderlijke behandeling meer;
- c. de GS zal zelf voorzien in de zaak en wel als volgt:
De uitspraak van de classis Kampen dat alle toenmalige kerkenraadsleden van Kampen-Noord dienen terug te treden wordt bevestigd, doch uitsluitend als oordeel, niet als maatregel. De aanvaarding van dat oordeel door de (meerderheid van de) kerkenraad op 24 en 27 september 2004 heeft tot effectuering van dat oordeel geleid. De bij wijze van concretisering gegeven uitspraken ten aanzien van de feitelijke taakuitoefening van de predikant (prediking en catechese) worden bevestigd.

Gronden:

1. de hiervoor opgenomen besluiten en gronden;
2. de bezwaren die de GS gegrond acht raken niet alleen onderdelen van de uitspraak van de PS (besluit 2), maar ook de besluitvorming als zodanig (besluiten 4 en 5). Om die reden heeft het oordeel van de GS tot gevolg dat het gehele besluit van de PS niet in stand kan blijven;
3. het door de classis gegeven oordeel en de aanvaarding daarvan door de kerkenraad hebben tot (rechts)gevolg dat de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Kampen-Noord en daarmee alle leden die tezamen dit college vormden daadwerkelijk zijn teruggetreden.

Op 16 september sprak de synode over de wijze van behandeling: in besloten of in publieke zitting. De synode publiceert daarop in een persbericht onder andere:

De synode heeft besloten de appèlzaak van de Gereformeerde kerk in Kampen-Noord (Ichthus) tegen uitspraken van de buitengewone Particuliere Synode van Overijssel in besloten zitting te behandelen.

In de hele zaak speelt de beoordeling van personen (meervoud) een zo belangrijke rol dat de besloten behandeling die de huishoudelijke regeling van de synode als eerste optie in dit soort gevallen aanhoudt, wenselijk is.

Om de noodzakelijke openheid en zorgvuldigheid te betrachten zal achteraf voor goede, hieronder aangegeven publiciteit gezorgd worden.

Het verloop van de zaak tot dusver laat zien dat alles wat op welk niveau ook gezegd wordt nieuwe reacties oproept. De synode is van oordeel dat wat uit haar midden reactie oproept, geen persoonlijke opmerkingen van afgevaardigden moeten zijn, maar officiële teksten.

Verder deelt de synode mee dat

- a. de synode zich in dezen slechts laat adviseren door haar deputaten appèlzaken; er zijn geen andere adviseurs die toegang tot de vergadering hebben of stukken ontvangen;
- b. de afgevaardigden van de PS Overijssel bij deze zaak geen deel uitmaken van de vergadering; zij hebben geen toegang en hebben ook geen stukken ontvangen;
- c. de leden van de synode zichzelf en elkaar hebben onderzocht op factoren die de schijn van partijdigheid zouden kunnen wekken.

De synode heeft besloten om na de afronding van de zaak Kampen-Noord

- a. zo spoedig mogelijk een kort persbericht uit te geven in overleg met deputaten appèlzaken;
- b. aan betrokkenen in de week volgend op de besluitvorming de volledige tekst toe te zenden van de besluiten en van het deputatenadvies; en in de tweede week na de besluitvorming het geanonimiseerde verslag van de bespreking uit de Handelingen;
- c. nadat aan betrokkenen kennis is gegeven van de besluiten en het advies, worden op de website van de synode gepubliceerd: de besluiten van de synode en het advies van deputaten appèlzaken dat gediend heeft.

Aan het voorgaande is nog toe te voegen, dat in de voorbereiding van de behandeling ter synode alle partijen in elkaars aanwezigheid zijn gehoord, zij de mogelijkheid hebben gehad op elkaar te reageren en zij een schriftelijk verslag van de hoorzittingen hebben ontvangen.

De synode weet zich in de behandeling van de zaak aangewezen op en afhankelijk van de wijsheid van Gods Geest.

De bespreking vindt plaats op 23 september en 1 oktober in besloten zitting. Met de grootst mogelijke meerderheid van stemmen worden de besluiten genomen.

Na afronding van de besluitvorming spreekt de preses de vergadering als volgt toe:

Na afronding van onze bespreking en besluitvorming zeg ik deputaten hartelijk dank voor hun werk. Het was een omvangrijk en diep ingrijpend appèl dat we te behandelen kregen en dat ons voor gecompliceerde vragen stelde. U hebt ons er een weg in gewezen en onze besluitvorming voorbereid. Laat me een paar belangrijke punten mogen aanstippen.

Eerst een paar formele punten.

In besluit 2 wordt geoordeeld dat de PS ten onrechte uitspraken heeft gedaan over gedragingen van partijen na en in reactie op de besluiten van de classis. De bezwaren die tegen dat deel van de PS-uitspraken gericht zijn, zijn toegestemd. Concreet betekent dit dat het niet aan de PS was om uitspraken te doen over de kerkelijke positie van hen die na de uitspraak van de classis zelfstandig zijn gaan vergaderen.

In de besluiten 4 en 5 oordeelt de synode dat aan een paar elementaire rechtsregels voor besluitvorming in deze zaak door de PS niet naar behoren is voldaan. Om die reden kan de uitspraak van de appèlinstantie die de PS was, niet in stand blijven.

In besluit 8 wordt verklaard dat de classis *bevoegd* was om uit te spreken dat alle kerkenraadsleden van Kampen-Noord in september 2004 dienden terug te treden, en in besluit 10 dat dat oordeel op goede gronden is gegeven. De uitspraak van de classis Kampen wordt daarom in besluit 11 bevestigd, maar uitsluitend als oordeel, niet als maatregel. De aanvaarding van dat oordeel door de (meerderheid van de) kerkenraad heeft tot effectuering van dat oordeel geleid. Dit laatste is een belangrijke overweging. De classis heeft de kerkenraad niet afgezet (zoals wel gesteld wordt), maar de kerkenraad is zelf teruggetreden door met meerderheid van stemmen en dus als college het oordeel van de classis te aanvaarden en te effectueren.

In besluit 9 wordt uitgesproken dat na het terugtreden van de kerkenraad op 27 september de minderheid die niet wilde terugtreden niet meer kon optreden als het met gezag van een kerkenraad toegeruste college. Dit betekent dat de broeders die niet terug wilden treden, geen ambtelijke leiding meer konden geven aan een deel van de gemeente.

Wat de inhoud van de zaak betreft:

Op de vraag of de classis de bevoegdheid had om uit te spreken dat alle ambtsdragers in Kampen-Noord dienden af te treden, antwoordt de synode positief. Bij de middellijke weg waarlangs de Here roept, kan ook horen dat een classis in een situatie als deze uit kan spreken dat de leden van een kerkenraad dienen terug te treden. Dat oordeel effectueren kan de classis niet. Dat is aan de kerkenraad.

In besluit 10 grond 3 wordt gezegd dat veel van de vruchteloze discussies of pogingen om tot discussie te komen in Kampen-Noord betrekking hadden op onderwerpen die in vele gemeenten de aandacht van de kerkenraad hebben. Inderdaad, we werden in deze zaak bepaald bij positieve dynamiek en verdrietige verwarring die zich in onze kerken manifesteren. Niet alleen in Kampen, maar veel breder. We hebben er allen onze eigen ervaringen en gevoelens bij. We kunnen zo'n zaak niet behandelen zonder existentiële betrokkenheid. We herkennen de moeiten of we zijn dankbaar als de Here ons voor conflicten bewaart. Het bepaalt ons bij de kwetsbaarheid van ons kerkelijk leven.

In grond 3 staat nog meer: uit de stukken die op onze tafel lagen, blijkt op geen enkele wijze dat de confessionele trouw van een of meerdere kerkenraadsleden uitdrukkelijk ter discussie is gesteld. De classis en de GS (zie grond 2) hebben in de aanloop naar de verdrietige gebeurtenissen van september 2004 geen moeiten geconstateerd die voortvloeiden uit stellingnames of gedragingen van kerkenraadsleden of groepen van leden die in strijd waren met de Heilige Schrift of de belijdenis van de kerk. Dat is iets wat dankbaar geconstateerd mag worden. En dat ook het beeld corrigeert dat wel geschetst wordt van de moeiten die in de kerk te Kampen-Noord bestonden.

Wat ik zopas zei kan gemakkelijk wat bezwerend of toedekkend klinken. Maar dat is niet de bedoeling. Ook binnen de grenzen van Schrift en confessie moet het gesprek niet stokken, maar juist gevoerd worden. Grond 3 onder besluit 10 zegt: De kerkenraadsvergadering is bij uitstek de plaats waar broeders die door de gemeente zijn verkozen en door God tot hun taak geroepen zijn, in een sfeer van onderling vertrouwen en gericht op de eer van God, beraadslagen over de koers die voor de

gemeente heilzaam is. Daarbij zal iedere ambtsdrager zijn persoonlijke opvattingen zien in het kader van die gezamenlijke verantwoordelijkheid. In Kampen-Noord bleek de kerkenraad tot dit laatste onmachtig. Wij constateren dat niet vanuit de hoogte. Het onderstreept dat het puur en alleen Gods gave is als in andere kerkenraden wel op een goede en gezonde manier wordt gesproken en beleid gemaakt.

Het besluit heeft voor beide gemeentes ingrijpende gevolgen. Voor de oorzaak van de ontworpen verhoudingen op de kerkenraad wordt door de synode niet naar één persoon of in één richting, maar in beide richtingen gekeken. Ook dat haal ik naar boven om alle beeldvorming van de afgelopen tijd te corrigeren. Niemand kan zich aan schuld onttrekken. Ieder past verootmoediging. In de kerk te Kampen-Noord toonde men dat door een proces van verootmoediging. In de gemeente van Kampen-lichthus door nog niet het avondmaal te vieren. Ons gebed is dat de Here de besluiten van de synode zal willen gebruiken tot concreet berouw en tot vrede met de stap terug waar die nodig is, en tot heling in de harten van ieder persoonlijk en van allen samen in één gemeente. Wij weten niet hoe dat kan. Maar de Here is bij machte oneindig veel meer te doen dan wij bidden en beseffen. Op Hem beroepen wij ons. In Christus. Laten we zingen lied 95.

Artikel 68

23-09-2005

Bezwaarschrift br. A. Dekker

Materiaal:

bezwaarschrift van br. A. Dekker d.d. 26 februari 2005. Hij tekent appèl aan tegen de uitspraak van de Particuliere Synode van Drenthe d.d. 15 oktober 2004 inzake zijn bezwaar tegen het staande aanhoren dan wel zingen van de geloofsbelijdenis

Procesverloop:

- *begin 2002* geeft appellant tijdens een huisbezoek te kennen moeite te hebben met het staan tijdens de geloofsbelijdenis: bij de lezing van de wet gaat de gemeente namelijk niet staan, terwijl die als woord van God boven het mensenwoord van de belijdenis staat. Tevens heeft hij moeite met het toenemend staan bij het aanhoren van de geloofsbelijdenis zonder dat daar een besluit over genomen is;
- *in oktober 2002* neemt de kerkenraad het besluit dat de gemeente bij het uitspreken of zingen van de geloofsbelijdenis zal gaan staan. De gemeente zal hier nog nader over geïnformeerd worden;
- *op zondag 27 oktober 2002* wordt er in de middagdienst afgeweken van wat tot dan toe gebruikelijk is: hoewel niet de eigen predikant voorgaat, wordt zonder nadere aankondiging de voorlezing van de geloofsbelijdenis staande aangehoord. Appellant komt in gewetensnood en blijft zitten. De week erna laat hij zijn wijkouderling weten hier moeite mee te hebben en zo het avondmaal niet te kunnen vieren;
- *op 8 november 2002* krijgt appellant tijdens een bezoek van ds Boon en de wijkouderling excuses aangeboden voor de late berichtgeving van de kant van de kerkenraad. De argumenten van het huisbezoek worden herhaald en daar wordt aan toegevoegd dat het eerbiedig is om te gaan staan als we ons tot de HERE wenden. Met het oog op de avondmaalsviering van 10 november stelt appellant voor terug te keren tot de situatie van vóór 27 oktober. Hier wordt geen bezwaar tegen gemaakt, en tevens wordt de mogelijkheid geopperd van een studiecmissie;
- *op 14 november 2002* laat de kerkenraad appellant schriftelijk weten zijn besluit te handhaven. Als argument wordt o.a. aangevoerd dat de gemeente door te gaan staan instemming betuigt met de geloofsbelijdenis en erbij bepaald wordt dat zij nu aan het woord is. Dit wordt onderbouwd met citaten uit literatuur. In antwoord hierop verwijt appellant de raad telefonisch dat hij zijn belofte van 8 november niet waarmaakt;
- *op 19 november 2002* wordt appellant schriftelijk uitgenodigd voor de kerkenraadsvergadering van 2 december. Tijdens deze vergadering verwijt hij de kerkenraad opnieuw het breken van zijn belofte en het stellen van de belijdenis boven Gods Woord en verzoekt hij het genomen besluit terug te nemen dan wel zijn bezwaar aan de hand van de Schrift te weerleggen. Ds Boon presenteert een voorstel inzake de houding van de gemeente tijdens de eredienst en stelt dat daarin naast principiële ook praktische argumenten een rol mogen spelen;

- op 6 januari 2003 overweegt de kerkenraad dat de belofte van 8 november 2002 op persoonlijke titel gedaan is en besluit hij het verzoek van appellant af te wijzen. Als grond hiervoor wordt aangevoerd dat hij de kerkenraad er niet van heeft kunnen overtuigen dat het genomen besluit in strijd is met Schrift, belijdenis of kerkorde. Er wordt door de kerkenraad een definitieve besluitekst opgesteld, voorzien van de nodige gronden;
- op 6 mei 2003 gaat appellant in appèl bij de classis Hoogeveen. Als (hoofd)-argument voert hij opnieuw aan, dat door het gewraakte besluit een mensenwoord boven Gods Woord wordt gesteld. Op 14 oktober 2003 stelt de classis appellant ervan in kennis, dat zij besloten heeft niet aan diens verzoek te voldoen. Kern van de argumentatie is, dat er door beide partijen geen grond is aangevoerd voor of tegen een staande houding in de samenkomsten van christelijke gemeenten. Beide dienen zich te laten waarschuwen voor het maken van twisten die geen nut hebben (Titus 3:9);
- op 22 maart 2004 wendt appellant zich tot de Particuliere Synode Drenthe. Hij maakt melding van het feit dat zowel kerkenraad als classis geweigerd hebben om het kerkenraadsbesluit terug te draaien, en voert argumenten aan voor zijn standpunt dat staan tijdens de geloofsbelijdenis tegen Gods wil is. Er is in de liturgie op grond van Mattheüs 22:37-40 en Nehemia 8:6-9 een bepaalde rangorde van belangrijkheid, waarin wet, schriftlezing en preek bovenaan staan en de geloofsbelijdenis onderaan. Deputaten appèlzaken nodigen appellant uit voor een hoorzitting op 30 augustus 2004, waarin ze hem voorstellen om onder leiding van visitatoren weer in gesprek te gaan met de kerkenraad en zijn bezwaarschrift in te trekken. Als appellant (daarnaast) op een uitspraak blijft aandringen, ontvangt hij op 15 oktober 2004 het bericht dat de Particuliere Synode zijn verzoek heeft afgewezen, omdat hij niet ingaat op de argumenten van de classis Hoogeveen en ook geen nieuwe argumenten aanvoert.

Nadere stukken

Deputaten hebben het niet noodzakelijk geacht nog nadere stukken op te vragen.

Hoorzitting

Deputaten hebben aan partijen meegedeeld geen gebruik zullen maken van de mogelijkheid een hoorzitting te beleggen in de veronderstelling dat ook de appellant en de kerkenraad van mening zijn dat de opvattingen afdoende naar voren zijn gekomen in de stukken. Zij hebben tegen deze veronderstelling geen bezwaar gemaakt.

Samenvatting van het geschil

Appellant is van mening dat het kerkenraadsbesluit van oktober 2002 om de geloofsbelijdenis staande aan te horen dan wel te zingen, terwijl de wet zittend wordt aangehoord, ten onrechte een woord van mensen boven een woord van God stelt. Hij vraagt de generale synode hierin een duidelijk standpunt in te nemen.

Besluit:

de bezwaren van appellant af te wijzen.

Gronden:

1. op grond van de Schrift is door appellant niet bewezen dat opstaan bij het uitspreken of zingen van de geloofsbelijdenis per definitie een uiting van eerbied is, waardoor aan een mensenwoord meer waarde wordt toegekend dan aan het Woord van God;
2. de praktijk om ook op te staan bij andere momenten waarop een gelofte wordt afgelegd of een belijdenis wordt aangehoord of gezongen (te denken valt aan het votum en het jawoord bij de doop, de openbare geloofsbelijdenis, de bevestiging van ambtsdragers en de huwelijksbevestiging) toont aan dat het opstaan geen uiting is van eerbied, maar een fysieke onderstreping van een gelofte of belijdenis;
3. de classis heeft terecht uitgesproken: "het bezwaarschrift overvraagt de raad op het punt van de schriftuurlijke motivatie" (grond 5 van het besluit van de classis Hoogeveen).

Bespreking

Bij de behandeling zijn van deputaten appèlzaken GS (art. 31 KO) aanwezig de brs. ds. A. Bas, ir. W. Haitsma, ds. R. Kelder, mr. P. Lourens en mr. D.A.C. Slump. Tijdens de behandeling nemen de afgevaardigden van de PS Drenthe plaats op de publieke tribune.

In zijn toelichting geeft ds. Bas aan dat de redenering van br. Dekker is dat opstaan een uiting van eerbied is. Deputaten geven in hun voorgesteld besluit aan dat opstaan op meerdere wijzen geduid kan worden. In dit geval betreft het een fysieke onderstreping van de belijdenis.

Vanuit de vergadering komt de vraag naar voren of de stelling in grond 2 niet te absoluut geformuleerd is: opstaan geen uiting van eerbied. Moet dat niet iets genuanceerder? Deputaten vinden van niet. Dat in andere situaties opstaan een vorm van eerbied kan zijn, is onbetwist. Maar we hebben te maken met deze vraag en daarop past dit antwoord.

Op de vraag of de broeder niet vermaand moet worden vanwege de hardnekkige volhardendheid waarmee eerdere vermaningen van kerkelijke vergaderingen naast zich neer gelegd zijn antwoorden deputaten dat dat kan, maar dat de synode zelf moet inschatten of dat nodig is. Dat is niet aan deputaten.

Vervolgens wordt het besluit met 2 onthoudingen genomen.

Revisieverzoeken

Artikel 69

29-04-2005

Revisieverzoek br. A. van der Net

Voorstel: commissie Drenthe

Materiaal:

brief van br. A. van der Net te Hasselt, d.d. 15 februari 2005, met het verzoek het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 61, terug te nemen. In dit besluit wijst de synode het bezwaar af dat br. Van der Net heeft tegen de wijze waarop de kerkenraad van Hasselt de kanselruil met de Christelijke Gereformeerde kerk ter plaatse heeft geregeld.

Besluit:

dit revisieverzoek af te wijzen.

Gronden:

de kern van het revisieverzoek bestaat uit een herhaling van de argumentatie die door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 (en daarvoor de PS van Overijssel en de classis Zwolle) al werd beoordeeld en weerlegd.

Bespreking

Vraag is of je dit stuk ontvankelijk moet verklaren gelet op de grond. Is een 2e besluit niet wenselijk waarin verzocht wordt zich te conformeren aan de kerkelijke besluiten? Wordt daarmee geen recht gedaan aan het geestelijk karakter van het appèlrecht? De commissie acht een en ander overbodig. Een simpele afwijzing volstaat. Het voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen, waarbij de afgevaardigden van de GS Zuidhorn buiten stemming blijven.

Artikel 70

21-05-2005

Vierde Gebod en Zondag

Voorstel: commissie Holland-Noord / Utrecht

Materiaal:

brief van de Gereformeerde Kerk te Smilde d.d. 22 juli 2004, waarin de raad de synode oproept om besluiten waar de kerken kennelijk nog niet aan toe zijn of waar niet duidelijk is waartoe een besluit leidt, binnen de kerken eerst goed te communiceren.

Besluit 1:

de brief voor kennisgeving aan te nemen.

Grond:

de brief bevat geen concreet verzoek; de oproep om met de kerken goed te communiceren is van belang maar komt niet in mindering op de verantwoordelijkheid van een synode, op enig moment heldere uitspraken te doen.

Materiaal:

brief van br. A.J. van der Worp te Hattem d.d. 16 maart 2005, waarin hij spreekt over het zondige besluit en de pseudo-wet van de Generale Synode van Leusden 1999.

Besluit 2:

de brief voor kennisgeving aan te nemen

Grond:

de brief maakt de Generale Synoden van Leusden 1999 en van Zuidhorn 2002-2003 wel verwijten over door hen genomen besluiten maar doet geen concreet verzoek om tot revisie te komen van één van deze besluiten.

Materiaal:

1. brief van de Gereformeerde Kerk te Almere-Oost d.d. mei 2004 met de mededeling dat de raad de artikelen van de GS Zuidhorn ratificeert mits de huidige synode de benadering van de kerkenraad kan onderschrijven dat de opvatting of de zondagsrust - dan wel de invulling daarvan – wel of niet op een Goddelijk gebod berust in het midden gelaten wordt;
2. brief van de kerk te Nieuwleusen d.d. 27 augustus 2004 met de mededeling dat de raad de ratificatie van de besluiten van de GS Zuidhorn opschort om een aantal redenen, en met het verzoek om het besluit van de GS Zuidhorn anders en schriftuurlijk te formuleren. De raad wil eerst de resultaten van het deputaatschap "4e gebod en zondag" afwachten, waarna de raad zich opnieuw zal beraden over de ratificering.

Besluit 3:

1. de brieven voor kennisgeving aan te nemen en de inzenders de besluiten van deze synode toe te zenden die met betrekking tot het vierde gebod en de zondag nog genomen zullen worden;
2. ten aanzien van het verzoek gedaan in de brief onder materiaal 2. uit te spreken dat de synode de brief primair gelezen heeft als een opschorting van ratificatie; daarom kan de synode niet ingaan op het verzoek om een besluit anders te formuleren.

Grond:

1. wat de brief onder materiaal 1 betreft: de besluiten van de GS Leusden en de GS Zuidhorn spreken voor zichzelf en geven al voldoende antwoord op de vraag die de kerkenraad stelt;
2. een opschorting van ratificatie, een verzoek om schriftuurlijke herformulering (revisie) en een aankondiging dat men de resultaten van het deputaatschap "4e gebod en zondag" afwacht maken door hun combinatie dat een behandeling van de bewuste brief als revisieverzoek niet zinvol is;
3. het is mogelijk dat de nog te nemen besluiten met betrekking tot het rapport van deputaten vierde gebod en zondag "Zondag, HEERlijke dag" nieuw materiaal verschaffen dat voor de betreffende kerkenraden relevant is voor hun oordeelsvorming over de uitspraken van de GS Zuidhorn.

Materiaal:

1. brief van de Gereformeerde Kerk te Rozenburg-Voorne d.d. 22 mei 2004 met het verzoek om revisie dan wel verduidelijking van Acta, art. 52.3 van de GS Zuidhorn, met name grond 1 van besluit 3; de raad is van oordeel dat de synode het bijbelse gebod tot een mening devalueert; dat de kerk altijd maar één officiële opvatting heeft gehad; en dat duidelijk had moeten worden aangegeven waar de "binding aan de aangenomen leer, ook ten aanzien van het vierde gebod" op gefundeerd is;
2. brief van zr. S.T. Bolt te Assen d.d. 14 februari 2005 met het verzoek uit te spreken dat enkele uitspraken in de materiaalopsomming van de Acta van de GS Zuidhorn niet kunnen blijven staan;
3. brief van ds. J.M. Goedhart te Drachten d.d. 22 februari 2005 met het verzoek uit te spreken dat de GS Zuidhorn met het instellen van het deputaatschap vierde gebod en zondag niet heeft voldaan aan verzoeken tot het instellen van een *studiedeputaatschap*.

Besluit 4:

aan de verzoeken niet te voldoen.

Gronden:

1. ten aanzien van het verzoek genoemd onder materiaal 1: wanneer de raad stelt dat de GS Zuidhorn het gebod tot een mening devalueert is dat een vertekening van het uitgangspunt van de synode, nl. dat het vierde gebod geldig is, en dat wij gebonden zijn aan de uitleg van dat gebod in zondag 38;
2. het verzoek genoemd in materiaal 2 betreft uitspraken uit een commissierapport; deze uitspraken zijn weliswaar vermeld in de materiaalopsomming van een synodebesluit maar maken geen deel uit van de grond of de uitspraak;
3. ten aanzien van het verzoek vermeld in materiaal 3: het stond de GS Zuidhorn vrij de bij haar binnengekomen verzoeken iets anders te honoreren dan de indieners van de verzoeken hadden gevraagd of verwacht omdat zij daarvoor goede redenen zag; deze redenen zijn aangeduid in het verslag van de betreffende bespreking, Acta GS Zuidhorn, bij art. 13; bovendien heeft geen van de indieners van het verzoek om een studiedeputaatschap zich afkeurend uitgelaten over de wijze waarop de synode hun verzoek heeft gehonoreerd.

Materiaal:

1. brieven van br. B.J. Welink te Hardenberg d.d. 27 november en 2 december 2004 met het verzoek de uitspraken van de GS Leusden en de GS Zuidhorn en daarvoor (tot en met Dordrecht 1618-1619) terug te draaien en daarvoor in de plaats als enig mogelijke uitleg de opvatting vast te leggen dat de rustdag in het verlengde ligt van het vierde gebod;
2. brief van ds. J.M. Goedhart te Drachten d.d. 22 februari 2005 met het verzoek de uitspraak van de GS Leusden, gehandhaafd door de GS Zuidhorn (nl. dat de opvatting dat de zondag als rustdag niet is gegrond op een goddelijk gebod niet te veroordelen is) weg te nemen;
3. brief van br. J. 't Hart te Zuidlaren d.d. 7 februari 2005 dat de uitspraak van de GS Leusden (de opvatting dat de zondag als rustdag niet gegrond is op een goddelijk gebod is niet te veroordelen), gehandhaafd door de GS Zuidhorn, niet te handhaven is, en daarom weggenomen dient te worden;
4. brief van br. C. Boekholt e.a. te Hoogeveen d.d. 10 februari 2005 met het verzoek om besluit 2 van Acta artikel 52 van de GS Zuidhorn weg te nemen uit het midden van de kerken en de kerken hierover voorlichting te geven;
5. brief van br. D.J. Bolt e.a. te Apeldoorn d.d. 12 februari 2005 met het verzoek de ruimte die de GS Leusden biedt om te leren dat het rusten op de rustdag niet door de Here wordt geboden, weg te nemen;
6. brief van ds. E. Heres te Dalfsen dd. 17 februari 2005 met het verzoek om een uitspraak te doen, waarin tot uiting komt dat 'de GS Leusden in zijn uitspraak (Acta, besluit 4.3., art. 25) 'dat de opvatting van ds. Ophoff dat de zondag als rustdag niet gegrond is op een goddelijk gebod, niet te veroordelen is', onvoldoende in rekening heeft gebracht dat de wekelijkse rustdag gebaseerd is op de instelling door God bij de schepping (Gen. 2:2,3) en dat ook het vierde gebod van Gods wet een universeel gebod is'.

Besluit 5:

aan de verzoeken niet te voldoen.

Gronden:

1. ten aanzien van het verzoek vermeld bij materiaal 1 tot en met 5: de indieners van de verzoeken dragen geen nieuwe argumenten aan die door vorige synodes nog niet zijn gewogen.
2. ten aanzien van het verzoek vermeld bij materiaal 6:
 - a. de door indiener gevraagde uitspraak gaat uit van een conclusie uit een exegetische keus inzake Genesis 2, waarover in de kerken verschillende inzichten bestaan, zonder dat indiener aantoont dat die keus door Schrift en belijdenis kan worden opgelegd;
 - b. indiener stelt wel dat de GS Leusden onvoldoende in rekening heeft gebracht dat het vierde gebod van Gods wet een universeel gebod is, maar hij toont dat niet aan.

Materiaal:

1. brief van de Gereformeerde Kerk te Heemse d.d. 16 februari 2005 met het verzoek dat aan sommige uitspraken van de GS Leusden iets ter verduidelijking wordt toegevoegd; de kerk doet de volgende suggesties: "dat de zondag als rustdag niet gegrond is op een *direct in het NT aanwijsbaar* goddelijk gebod" is niet te veroordelen" en "de zondag als rustdag is gegrond op een verantwoorde keus van de christelijke kerk, *gebaseerd op diverse gegevens uit Gods Woord*";
2. brief van de kerk te Dalfsen d.d. 29 maart 2005 met het verzoek om te overwegen of de uitspraak van de GS Leusden heroverwogen c.q. gepreciseerd moet worden.

Besluit 6:

niet over te gaan tot precisering van de uitspraak van de GS Leusden.

Gronden:

1. het gaat hier in zekere zin om revisieverzoeken. Ze moeten dus ook als zodanig behandeld worden. Een revisieverzoek moet worden getoetst aan de hand van de vraag, of er nieuwe argumenten en/of gezichtspunten worden aangedragen c.q. of er sinds het nemen van het omstreden besluit een nieuwe constellatie is ontstaan;
2. het is in het algemeen niet verstandig, een door een eerdere kerkelijke vergadering gedane uitspraak achteraf anders te formuleren. Met een dergelijke handelwijze wordt onvoldoende recht gedaan aan het inzicht en de overtuigingen van de betreffende kerkelijke vergadering. Het is beter om een vroeger besluit te laten bestaan zoals het genomen is, en bij het constateren van onvolkomenheden of onduidelijkheden en bij voortschrijdend inzicht een nieuwe uitspraak te doen die de vorige hetzij wegneemt hetzij aanvult;
3. ten aanzien van de onderhavige zaak geldt dat de voorgestelde preciseringen achteraf een bedoeling leggen in een opvatting waarin de houder van deze opvatting zich mogelijk niet herkent.

Materiaal:

brief van br. B. van der Hoeven te Spijkenisse d.d. 14 februari 2005 met het verzoek dat de synode uitspreekt:

1. dat het besluit van de GS Zuidhorn enkel en alleen maar betrekking heeft op de vraag of er uit de Bijbel kan worden aangetoond dat de sabbat in het Nieuwe Testament krachtens een gebod van God niet meer op de 7e dag van de week moet worden gevierd maar op de 1e dag van de week;
2. dat de verwijzing naar het rapport van de synodecommissie van de GS Zuidhorn wordt teruggenomen;
3. dat het gebrek aan helderheid in de afbakening van het onderwerp van de GS Zuidhorn in combinatie met de strekking van het rapport van de synodecommissie en diverse publicaties in de (kerkelijke) pers bij velen wantrouwen heeft laten rijzen die zelfs tot een

- nieuwe vrijmaking leidde; dat de synode het handelen van de GS Zuidhorn hierin veroordeelt en de kerken oproept om alles in het werk te stellen wat menselijkerwijs mogelijk is om broeders en zusters die zich vrijmaakten weer terug te winnen;
4. dat de zinsnede "als er geen gebod is", Acta GS Zuidhorn, art. 52, moet worden opgevat als een losse opmerking uit de bespreking.

Besluit 7:

aan de verzoeken niet te voldoen.

Gronden:

1. de weergave van de uitspraak van de GS Zuidhorn is te suggestief en te beperkt om er de hele materie die tijdens de GS Zuidhorn aan de orde was in te persen;
2. de verwijzing naar het commissierapport betreft een materiaalopsomming, geen grond of uitspraak;
3. de afbakening van het onderwerp tijdens de GS Zuidhorn was helder: behandeling van revisieverzoeken en niet anders; de synode kan geen algemene uitspraken doen over het verband tussen het werk van haar voorgangster en ontwikkelingen in de kerken.
4. een synode hoeft niet bij uitspraak te bepalen of een zinsnede die duidelijk in de acta als onderdeel van de bespreking afgedrukt staat onderdeel van de bespreking is.

Materiaal:

brief van de Gereformeerde Kerk te Langeslag d.d. 7 februari 2005, waarin hij onder meer verzoekt te erkennen, dat in de uitspraken van de GS Zuidhorn wel degelijk een element van een leeruitspraak voorkwam, waardoor veel broeders en zusters op het verkeerde been zijn gezet.

Besluit 8:

de gevraagde erkenning niet te doen.

Grond:

onmiskkenbaar zitten in de materie die op de GS Zuidhorn (en de GS Leusden) aan de orde was elementen die de leer betreffen, maar beide synoden hebben steeds volgehouden geen leeruitspraak te willen doen, maar slechts een appèlschrift en revisieverzoeken te behandelen in een concrete zaak van toezicht op de prediking in een plaatselijke kerk (vgl. Acta GS Zuidhorn, art. 52, besluit 2, grond 2: "terecht heeft Leusden zich gewacht voor het doen van leeruitspraken"); bovendien kan de synode geen algemene uitspraken doen over het verband tussen het werk van haar voorgangster en ontwikkelingen in de kerken.

De besluiten zijn met algemene stemmen aangenomen, behalve besluit 5: 1 onthouding. De afgevaardigden van de GS Zuidhorn en de GS Leusden blijven buiten stemming.

Na afloop van de behandeling van de revisieverzoeken spreekt de preses de vergadering als volgt toe:

Zojuist hebben we de behandeling afgerond van de verzoeken om revisie van de synodebesluiten van Leusden en Zuidhorn over het vierde gebod en de zondag. De behandeling daarvan ging vlot en duurde kort. We danken de commissie die veel en goed werk verzet heeft. Waarmee we onze winst konden doen.

Ik formuleerde het net wel heel erg breed en algemeen: besluiten over het vierde gebod en de zondag. U weet ongetwijfeld dat de inzet van de kwestie indertijd een concrete preek was uit 1996. Eén preek. Daartegen werden bezwaren ingediend die door de kerkenraad werden afgewezen. De classis die een appèl tegen de kerkenraad kreeg te behandelen, viel de kerkenraad bij. De PS, de volgende schakel in de beroepsgang, stemde de bezwaren tegen de preek wel toe. Toen moest de synode oordelen. Die van Leusden in 1999. Zij bracht in rekening dat de predikant in andere preken

wel het vierde gebod gehonoreerd had, en dat voor het geheel van zijn functioneren ook niet gebleken was dat hij zou afwijken van de leer van de kerk m.b.t. het vierde gebod. Zij sprak uit dat de in de preek voorgedragen en vervolgens door een appellerende broeder gewraakte opvatting niet te veroordelen was. Het was een uitspraak die de jaren daarna door velen aangevochten werd. Tot op de volgende synode toe: die van Zuidhorn in 2002-2003. Maar die synode bevestigde het oordeel van haar voorgangster over de bewuste preek. Nu kregen wij als synode bezwaren voorgelegd tegen de uitspraak van Zuidhorn. We moesten beoordelen of er nieuwe bezwaren zijn ingebracht tegen de besluiten van Leusden en Zuidhorn. Dat bleek niet het geval. En dus moesten de bezwaren worden afgewezen.

Ik voeg daar nog een opmerking aan toe. Het is al bijna 10 jaar geleden dat de desbetreffende preek is gehouden, en het is zes jaar na de eerste synode-uitspraak: die van Leusden. Er is sindsdien veel gezegd en geschreven. De gedachtevorming is doorgegaan. Dat schept een aparte situatie. Wat ik daarmee bedoel? Ook voor wie na zoveel jaren moeite blijft houden met de oordelen van drie achtereenvolgende synodes - en dat is mogelijk -, is het goed om eens na te denken over de vraag: zou een synode nu echt na zoveel jaar en na zoveel kerkelijke vergaderingen die de desbetreffende preek níet veroordeeld hebben, nog tot een veroordeling kunnen komen - gesteld al dat ze dat zou willen? Wat voor consequenties zou zo'n veroordeling moeten hebben? Zou de desbetreffende predikant nu nog achteraf vermaand moeten worden vanwege een opvatting die zolang door de kerken níet veroordeeld is? Loopt zo'n nieuwe synode ook niet het gevaar om te gaan oordelen vanuit een heel andere situatie en met veel meer kennis dan indertijd? Dat maakt het wel lastig!

De commissie die de zaak voorbereidde, wees erop dat er in deze zaak zoveel jaren na dato moeilijk te sleutelen valt aan eerdere synode-uitspraken. Je doet zo gauw tekort aan die uitspraken van toen. Beter is het, om als er voortschrijdend inzicht is, dat in een nieuwe uitspraak vast te leggen. En laat dat dan, voegen we er -ongetwijfeld met instemming van de commissie - aan toe, een *positieve* uitspraak zijn! Daaraan gaan we ons nu zetten. Niet om terug te kijken. Maar omdat we ons realiseren dat we binnen de kerken allemaal nog heel wat te leren hebben en omdat we ons ervan bewust zijn dat er bij ons allen nog heel wat te vernieuwen valt als het om onze houding tegenover het vierde gebod en de zondag gaat. Zeker in de maatschappij waarin we met z'n allen terechtgekomen zijn. Ik hoop dat de Here ons, beperkte en zondige mensen, daarbij wil leiden, door zijn Woord en Geest.

Inhoudsopgave

Artikel 64	<i>Rapport deputaten appèlzaken GS</i>	3
Artikel 65	<i>Benoeming deputaten appèlzaken GS</i>	4
Artikel 66	<i>Bezwaarschrift van de Gereformeerde Kerk van Katwijk</i>	5
Artikel 67	<i>Appèlschriften Kampen-Noord</i>	8
Artikel 68	<i>Bezwaarschrift br. A. Dekker</i>	20
Artikel 69	<i>Revisieverzoek br. A. vd Net</i>	22
Artikel 70	<i>Vierde Gebod en Zondag</i>	22
	<i>Inhoudsopgave</i>	28

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk V

Eredienst

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 5 - Eredienst

Deputaten eredienst

Artikel 71

16-09-2005

Rapport deputaten eredienst

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

rapport van deputaten eredienst

Besluit 1:

deputaten eredienst decharge te verlenen onder betuiging van dank voor de door hen verrichte werkzaamheden.

Besluit 2:

- opnieuw deputaten eredienst te benoemen met de volgende opdrachten:
- a. de kerken te voorzien van informatie en advies over zaken met betrekking tot liturgie en eredienst en waar mogelijk een zodanige bijdrage te leveren dat de bezinning hierover binnen de kerken wordt gestimuleerd, in geregeld contact met de Theologische Universiteit;
 - b. de tekst van de NBV op een deskundig (talig, poëtisch, liturgisch-theologisch) verantwoorde wijze in te voegen of te laten invoegen in de bestaande liturgische teksten en formulieren;
 - c. nog vast te stellen liturgische teksten en formulieren te beoordelen of te laten beoordelen op hun taligheid v.w.b. eigentijdsheid en consistentie. Hierbij gaan zij uit van de bezinning over het onderwerp taal en liturgie, waarvoor zij een aanzet hebben gegeven in hoofdstuk 10 van hun rapport Eredienst. De talige vaststelling vindt met het oog op de gewenste consistentie plaats na de inhoudelijke beoordeling/vaststelling van de betreffende teksten;
 - d. de vragen inzake een meer actieve rol van de gemeente bij de (kinder)doop te bestuderen en aan de eerstvolgende synode concrete liturgische formuleringen voor te stellen;
 - e. de samenvoeging door de volgende synode van het deputaatschap eredienst met het deputaatschap kerkmuziek voor te bereiden en in het kader hiervan in elk geval jaarlijks gezamenlijk overleg te voeren;
 - f. aan de volgende synode voorstellen te doen op welke wijze het steunpunt liturgie moet worden voortgezet; deputaten moeten daarbij in het bijzonder aandacht hebben voor de onderlinge verhouding van de deputaatschappen eredienst en kerkmuziek met het steunpunt liturgie en de continuïteit op langere termijn;
 - g. hun werkzaamheden te verrichten binnen het beschikbaar gestelde budget dat separaat zal worden toegezonden;
 - h. over hun werkzaamheden rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van deze synode aan de kerken te doen toekomen.

Gronden:

1. bij de invoering van nieuwe liturgische elementen is het van belang dat de kerken aanvullende informatie kunnen verkrijgen, zowel mondeling als schriftelijk. Discussies rond liturgie en eredienst kunnen meer diepgang krijgen wanneer bijvoorbeeld door deputaten vanuit hun deskundigheid een bijdrage geleverd wordt. Bij dit alles zullen deputaten contact onderhouden met de Theologische Universiteit;
2. de generale synode heeft de NBV voor kerkelijk gebruik vrijgegeven;

3.
 - a. genoemde opdrachten vereisen deskundigheid en kunnen niet door één persoon verricht worden vanwege verschillende invalshoeken die van belang zijn: talige, poëtische, liturgisch-theologische disciplines;
 - b. indien deputaten eredienst vanwege gebrek aan mankracht en/of specifieke deskundigheid niet in staat zijn deze opdrachten zelf ter hand te nemen, kunnen zij zich laten bijstaan door deskundigen. Het gaat om een beperkte opdracht voor specialisten;
4. de vraag naar een meer actieve rol van de gemeente bij de (kinder)doop leeft in verschillende kerken en verdient nadere bestudering en uitwerking;
5. de nieuwe liedbundel wordt in de komende jaren afgerond. Ook op het terrein van eredienst zijn de afgelopen jaren veel taken afgerond. In 2008 kunnen de deputaatschappen eredienst en kerkmuziek worden samengevoegd;
6. het moet duidelijker worden hoe de verhouding tussen de deputaatschappen en de ondersteuning door het steunpunt liturgie zijn geregeld. Op welke wijze legt het steunpunt verantwoording af en aan welke instantie;

Besluit 3:

ten behoeve van ondersteunende activiteiten rond de besluiten die liturgie en kerkmuziek betreffen, aan deputaten eredienst en aan deputaten kerkmuziek gezamenlijk een bedrag beschikbaar te stellen van in totaal € 13.000 per jaar.

Grond:

de uitvoering van de instructie onder 2a brengt kosten met zich mee.

Presentatie

Op 22 april presenteren de deputaten hun rapport. De 13 opdrachten die zij van de synode van Zuidhorn kregen, vormden een pittige klus. De belangrijkste onderdelen vormen het hoofdstuk over liturgie en cultuur, de nieuwe doopformulieren waaraan gewerkt is samen met de CGK en de verwerking van de reacties uit de kerken op het onderdeel 'de tweede dienst op zondag'. Deputaten karakteriseren hun rapport als zeer divers. Er bestaan grote onderlinge verschillen tussen de hoofdstukken. Verder vonden de werkzaamheden plaats in grote harmonie, maar de hectiek en de emoties van het kerkelijk leven van de afgelopen drie jaar zijn aan deputaten niet voorbijgegaan. De voorstellen die nu gedaan worden, liggen in de lijn die door de GS van Berkel in 1996 is ingezet.

Bij de beoordeling van nieuwe vormen in de liturgie zijn voor deputaten drie oriëntatiepunten van doorslaggevend belang geweest: schriftuurlijk, functioneel en helder. Dat is de basis waarop het proces van liturgische bewustwording vorm dient te worden gegeven. Daaraan kunnen ook diverse casussen worden gerelateerd. Ook vernieuwingen die van buiten de kerken op ons afkomen, denk aan het project Psalmen voor nu.

De bruikbaarheid voor de plaatselijke gemeenten blijft de aandacht vragen. Deputaten proberen er op toe te zien niet te ver voor de troepen uit te lopen. Wel zien ze voor zich de taak te pionieren en nieuwe gebieden te exploreren. Het opzetten van een klankbordgroep is niet gelukt. Deputaten merken dat veel kerken niet aan diepgaande liturgische bezinning toe komen. In het nadenken over liturgie zullen keuzes gemaakt moeten worden en zal een duidelijk afgebakende koers moeten worden uitgezet, om elkaar niet te verliezen.

Bespreking

Bij de bespreking zijn aanwezig van deputaten de di. T.K. van Eerden, J.J. Poutsma en F.G. aan het Rot en de brs. D.Th. Hoekstra, J.N. van IJken en A. Veefkind. Ook zr. A. de Heer-de Jong van het steunpunt liturgie is aanwezig. Namens het gelijksoortige deputaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken wonen br. Groeneveld en ds. Groenleer de vergadering bij.

Liturgisch steunpunt

Deputaten lichten toe waarom ze een verruiming willen van het budget dat het steunpunt ter beschikking staat. Het aantal vragen vanuit de kerken neemt toe, het steunpunt groeit volledig uit z'n jasje. De grotere vrijheid die Zuidhorn aan de kerken bood, heeft ook geleid tot meer vragen. Verder is

er sprake van we een zich snel veranderende cultuur. Uitbreiding naar 0,3 fte achten deputaten daarom absoluut nodig om de functie van helpdesk waar te kunnen maken.

Vanuit de vergadering komen andere geluiden. Met enige tegenzin, zou je bijna kunnen zeggen, omdat voor het werk dat door zr. De Heer gedaan wordt grote waardering bestaat en het beschikbaar gestelde bedrag ook in geen verhouding staat tot het geleverde werk. Maar het doel is om hier beleidsmatig naar te kijken. Met het oprichten van een officieel Steunpunt Liturgie zou er een wissel omgaan. We lanceren iets wat de neiging heeft zich gigantisch uit te breiden. Deputaten spreken zelf van een gat in de markt. Welnu, vul dat gat door congressen, studies of een blad. Maar beleidsmatig gesproken is het bestaan van het steunpunt getermineerd en bedoeld om namens de GS toelichting te geven bij het liturgische proces van vernieuwing waar we nu inzitten.

Deputaten wijzen erop dat Ommen bepaalde dat het goed zou zijn als er een gezamenlijke lijn getrokken werd, in plaats van dat elke kerk deed wat goed was in eigen ogen. Daar zet het steunpunt zich voor in. Het is ook een verantwoordelijkheid die de kerken gezamenlijk aangaat.

Vanuit de vergadering wordt opgemerkt dat we dat 'Steunpunt Liturgie' niet kennen. Laat dat ook zo blijven. De commissie is van mening dat zij niet zo benauwd is voor een olievlekwerking. Deputaten hebben de opdracht om te fuseren met deputaten kerkmuziek. Dat zal in 2008 plaatsvinden en dan zal ook de terminering van het steunpunt aan de orde zijn. Steeds spreken van 'ondersteunende activiteiten ten behoeve van' maakt het besluit tot een rareiteit.

Oud. Schelling is niet overtuigd door de commissie en dient een amendement in waarin de term 'steunpunt liturgie' wordt vermeden. Voor dit amendement stemmen vijf leden, tegen 28, waarmee het is verworpen.

De financiële commissie toont zich aanvankelijk sceptisch tegenover de gevraagde uitbreiding van het aantal uren. Na de toelichting van de rapporteur zijn ook zij overtuigd en gaat de vergadering akkoord met het bedrag dat gevraagd wordt voor het steunpunt. De opdracht aan het deputaatschap onder 2a rechtvaardigt een uitbreiding van het aantal uren tot 480.

Hierna wordt het voorstel met algemene stemmen aanvaard.

De preses dankt deputaten voor hun werk en inzet. Niet alles is aanvaard, en dat kan vervelende gedachten oproepen. U hebt veel werk verzet, sinds 1993 is er veel gebeurd op het gebied van de liturgie. Hij benadrukt dat deputaten gezocht hebben in complexe vragen naar het kerkelijke en gereformeerde spoor en wilden voorkomen dat kerken een eigen, onberedeneerde gang gingen. Daar zijn we u als vergadering dankbaar voor. Hij wenst hen de wijsheid van de Here toe bij de invulling van hun, nu wat beperktere, opdracht.

Artikel 72 *Benoeming deputaten eredienst*

30-09-2005

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten eredienst:

<i>Primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
H.K. Bouwkamp (s), Mariënberg	2008	M. van Veelen, Duiven
P. van Dijk, Arnhem	2014	M. Wielhouwer, Zuidlaren
T.K. van Eerden, Zuidhorn	2011	
A.M. de Hullu, Apeldoorn	2014	
F.G. aan het Rot, Axel	2008	
J. Smelik, Zuidhorn	2014	
A. Veefkind, Holten	2011	

Artikel 73 *Wijziging in gezongen Geloofsbelijdenis Nicea*

16-09-2005

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

rapport deputaten eredienst, december 2004, hoofdstuk 5.1

Besluit:

in de te zingen versies van de Geloofsbelijdenis van Nicea (Liturgisch katern, blz. 8 en 11) het woord 'van' in de passage 'God van God, licht van licht, waarachtig God van waarachtig God' te vervangen door het woord 'uit'.

Gronden:

1. het gebruik van het woord "van" kan verwarrend en vervreemdend werken gezien het hedendaagse taalgebruik;
2. de "Prof. Dr. G. van der Leeuwstichting" (rechthebbende) heeft geen bezwaren tegen deze kleine tekstwijziging;
3. zo is de tekst van de gezongen versie meer in overeenstemming met de tekst van de Geloofsbelijdenis van Nicea zoals vastgesteld door Generale Synode van Heemse 1984-1985.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 74

16-09-2005

Eventuele toonzetting Geloofsbelijdenis Nicea

Voorstel: deputaten eredienst

Materiaal:

rapport deputaten eredienst, december 2004, hoofdstuk 5.2.

Besluit:

geen vervolgoopdracht aan deputaten te verstrekken om nog verder om te zien naar alternatieve toonzettingen.

Grond:

deputaten hebben geen toonzetting kunnen aanbieden waarbij de tekst van de geloofsbelijdenis van Nicea wordt gebruikt zoals deze door de Generale Synode van Heemse 1984-1985 is vastgesteld. En de verwachting is gewettigd dat voor de komende GS geen alternatieve toonzettingen beschikbaar zullen zijn.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 75

11-06-2005

Liturgie en cultuur

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. rapport deputaten eredienst, december 2004, hoofdstuk 7: Liturgie en cultuur; ook deputaten kerkmuziek zijn verantwoordelijk voor dit hoofdstuk;

2. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 71, waarin deputaten eredienst en deputaten kerkmuziek wordt opgedragen een beknopt nader onderzoek te (laten) doen naar het onderwerp liturgie en huidige cultuur, op basis van hun eerdere rapportage. Als grond voor dit besluit gaf de synode aan: deputaten hebben in hun rapport aangegeven dat een wetenschappelijk onderzoek naar de huidige stand van zaken op het terrein van liturgie en cultuur niet tot de competentie van een kerkelijk deputaatschap behoort, maar wel is een onderzoek op zijn plaats naar de mogelijke toepasbaarheid van eigentijdse inzichten.

Besluit:

deputaten te dechargeren van hun opdracht onderzoek te doen naar het onderwerp 'Liturgie en cultuur' onder dank voor het aangeleverde materiaal.

Gronden:

1. deputaten hebben in hun bezinningsschets 'Liturgie en cultuur' een uitvoerige verkenning op wetenschappelijk terrein uitgevoerd en relevant materiaal aangedragen. Tegelijk laat die verkenning zien dat het gebied omvangrijk is en moeilijk af te grenzen;
2. op praktisch gebied heeft deze studie oriëntatiepunten opgeleverd die nuttig zijn om te overwegen. Ze zijn echter niet van zodanige aard dat ze tot het uitgangspunt moeten worden verheven voor toekomstig beleid ten aanzien van liturgie en kerkmuziek.

Bij de behandeling van dit onderdeel van het rapport zijn de volgende deputaten aanwezig: ds. T.K. van Eerden, drs. J.N. van IJcken, ds. J.J. Poutsma en ds. F.G. aan het Rot. Van het steunpunt liturgie is mevr. A. de Heer-de Jong aanwezig. Als adviseur woont prof. dr. C.J. de Ruijter de bespreking bij.

Ter tafel liggen een tweetal voorstellen: één van deputaten die de studie die gedaan is willen gebruiken als uitgangspunt voor een handzame brochure die aan de kerken kan worden aangeboden, en een voorstel van de commissie Holland-Zuid. Daarin krijgen deputaten decharge onder dank voor het aangeleverde materiaal, maar tegelijk wordt gesteld dat het rapport niet van zodanige aard is dat het tot uitgangspunt moet worden verheven voor toekomstig beleid.

Een punt van discussie dat haast als een rode draad door de synode heenloopt is: wat moet de synode, wat moeten de kerken met dit soort nota's en visies. Veel afgevaardigden geven aan er weinig voor te voelen deze studie en de gehanteerde uitgangspunten tot synodaal beleid te verheffen. De consequenties zouden in dit geval ook verstrekkend zijn: als we dit nu aannemen, kunnen komende synoden bij voorstellen die op basis van deze uitgangspunten worden aangeleverd, niets anders doen dan ja-zeggen, een zeer ongewenste situatie.

Ds. Siegers ziet wel iets in een handzame brochure, vergelijkbaar met een eerdere uitgave: Licht op liturgie. Het onderwerp zorgt helaas voor veel onrust in de kerken. Een gepopulariseerde versie van het rapport kan daarom de kerken stimuleren tot verder nadenken. Zijns inziens vat de commissie Holland-Zuid de termen uitgangspunten wat te zwaar op. Het gaat niet om onveranderlijke waarheden, maar om oriëntatiepunten die je in rekening brengt bij verdere bezinning.

Voor de inhoudelijke kant van het rapport wordt van diverse kanten veel waardering uitgesproken. Tegelijkertijd bestaat het gevoel dat het nog onaf is. Het veld dat hier bestreken wordt is dusdanig breed dat je ook de vraag kunt stellen: komt het ooit af. De onderbouwing van de uitgangspunten is ook te vaag. Diverse onderdelen zijn zeer kort door de bocht geformuleerd of hangen aan elkaar door citaten, waardoor een hecht doortimmerd verhaal ontbreekt.

Ds. Dijkema is blij dat de losse eindjes van Berkel nu omgezet zijn in een concreet verhaal. Hij toont zich ook inhoudelijk ingenomen met het rapport. Maar zijn teleurstelling ligt in de concrete uitwerking: de berg baart niet veel meer dan een muis. Hij ziet weinig praktische invulling in het rapport en pleit voor een vervolgoopdracht in deze richting. Een synodaal keurmerk voor de studie acht hij ook niet nodig. Een goed rapport bewijst zijn waarde wel, vergelijk het rapport over eredienst wat in Berkel gediend heeft en waarop nog steeds wordt teruggegrepen.

Ds. Roth mist een missionaire component in het verhaal. Deputaten beschrijven wel de invloed van de hedendaagse cultuur op de kerkdienst maar komen niet aan een uitwerking daarvan in de vormgeving: hoe bereik je de mens van vandaag. De geboden oriëntatiepunten vindt hij onhelder en slecht bruikbaar. Ook oud. Boersma vraagt naar de notie van het omgaan met de wereld. Dat punt

wordt in het hele rapport nauwelijks genoemd, terwijl hier voor de kerk een belangrijke taak ligt. Dat zou zeker nader uitgewerkt moeten worden.

Ds. Schreuder is bang dat deputaten zich vertild hebben aan de opdracht. Hij acht het gevaar groot dat ook de synode dat doet als zij inhoudelijk het rapport gaat bespreken. Naast de elementen die het rapport noemt kunnen gemakkelijk andere worden gezet. Het blijft zo wat hap- en snapwerk, zonder een degelijk theologisch kader. Hij acht dat ongewenst. Hij noemt een paar punten om aan te geven dat het rapport zijns inziens te weinig uitgebalanceerd is: Worden voldoende de gevaren van een antropologische benadering onderkend? Vraagt inderdaad een rijke inhoud om een rijke vorm, zoals deputaten zeggen? Denk aan de soberheid in het NT. Kun je de eredienst met één woord – viering, leerdienst – typeren? Er zitten toch ook veel andere elementen in? Zijn de drie oriëntatiepunten gelijkwaardig, zo vraagt hij zich af? Liturgische bruikbaarheid is toch een afgeleide van schriftuurlijkheid? Hij pleit er daarom voor het rapport niet inhoudelijk te bespreken en keert zich uitdrukkelijk tegen het voorstel van deputaten, met name als gesproken wordt over 'de schets geeft de kerken richting'. Ook de opmerking in het voorstel van de commissie 'op wetenschappelijk terrein' ziet hij graag geschrapt. Dat kun je zijns inziens niet hard maken.

Anderen spreken over: gebrek aan consistentie, te veel sprongen die niet verantwoord worden, krijgen maatschappelijke ontwikkelingen – denk aan de antropologische Wende – niet te veel nadruk ten koste van de principiële bezinning, hebben deputaten voor zichzelf helder wat zij verstaan onder het begrip 'eredienst'. Ook wordt de vraag gesteld of het begrip cultuur wel voldoende gedefinieerd wordt. Het wordt nu in zeer verschillende betekenissen gehanteerd. Dat maakt voor deze sprekers de schets ongeschikt voor publicatie.

Prof. De Ruijter geeft in zijn bijdrage aandacht aan een drietal zaken. Het eerste punt betreft de vraag of een synode zich bezig moet gaan houden met visievorming. Volgens hem is dat niet het geval. Het karakter van een synode-uitspraak verzet zich daartegen. Visies worden ontwikkeld in een debat en er zijn vele visies in omloop. Een synode moet daar niet uit gaan kiezen. De kerken hebben er belang bij, vanwege het voortgaande werk van God, dat ze de handen vrij hebben. Laat theologen, liturgen, wetenschappers hun werk doen. Hij toont zich daarom voorstander van de regel: hoe minder de kerken zich vastleggen op officiële visies en normerende uitspraken of besluiten, des te beter. Zijn tweede punt betreft de inhoud van de studie zelf. Het is goed dat deputaten naar beide kanten kijken: zowel de theologische als de antropologische. Maar naar zijn oordeel geeft de studie niet de huidige stand van het debat weer. Er is al veel meer beschikbaar. Dat is geen verwijt aan deputaten, die een beknopte opdracht hadden. Het betekent wel dat we niet kunnen spreken van een echt ontwikkelde visie en dat we geen conclusies kunnen baseren op dit hoofdstuk. Als voorbeeld noemt hij onder andere de weinig omschreven verhouding tussen liturgie en cultuur, terwijl daar wel verschillende modellen voor in omloop zijn.

Als derde punt vraagt hij zich af of de oriëntatiepunten wel bruikbaar zijn. Ze vloeien bepaald niet direct voort uit het voorafgaande in hoofdstuk 7. Daarom is het ook niet helder dat juist deze oriëntatiepunten helpen om de aandacht te richten op het thema liturgie en cultuur. Bovendien zijn ze weinig gedefinieerd. Het voordeel daarvan is dat ze in veel situaties toepasbaar zijn, maar het nadeel is dat ze daardoor geen oriëntatie meer bieden.

Deputaten benadrukken in de discussie dat zij er niet op uit zijn om de synode een visie te laten vaststellen of sanctioneren. Zij pleiten ervoor de kerken niet het bos in te sturen, zoals naar hun oordeel de commissie doet. Ze geven aan dat er nog een vertaalslag plaats moet vinden vanuit de visievorming naar de praktijk en wijzen op de werkzaamheden van het steunpunt liturgie in dit verband dat daarmee continu bezig is. Ze geven verder aan dat de oriëntatiepunten niet zozeer de uitkomst van de liturgische bezinning dienen in de trant van: voldoet wat we nu doen aan de drie uitgangspunten. Nee, de punten dienen om het gesprek over de liturgie te structureren, een handleiding voor de bezinning.

De commissie wijst er nadrukkelijk op dat deputaten gewerkt hebben vanuit de opdracht die Zuidhorn gaf. Ze hebben een belangrijke poging gedaan om de kerken meer methodisch met dit onderwerp aan het werk te zetten. Daar heeft de commissie veel respect voor. De vraag is alleen: wat doen we met de uitkomst van deze studie. Een brochure gaat de commissie te ver. Verdere studie niet. Maar dat kan op alle mogelijke manieren: studiedagen, informatie via het steunpunt. De commissie kiest daarom uitdrukkelijk niet voor een vervolgoopdracht. De bezinning kan binnen de kerken plaatsvinden. Voor studie hebben we een universiteit. Het verlangen van deputaten om wildgroei in de kerken tegen

te gaan is begrijpelijk, maar deze wijze van sturing gaat een stap te ver. Het is niet aan een deputaatschap om kerken te sturen.

De bespreking wordt afgerond op 11 juni. Deputaten hebben hun oorspronkelijk voorstel waarin zij hun bezinning tot uitgangspunt wilden verheffen voor toekomstig beleid teruggebracht tot het stimuleren en ondersteunen van de kerken. Hierbij kunnen de relevante deputatenrapporten dienstbaar zijn. Ook stellen ze voor uit te spreken dat deputaten in hun bezinningsschets relevant materiaal aangedragen hebben. De commissie Holland-Zuid gaat dit nog steeds te ver. Ook de commissie vindt dat de bezinning door moet gaan, maar dat kan uitstekend door middel van het ter beschikking stellen van het beschikbare materiaal door het steunpunt liturgie.

Over het steunpunt nog een enkele opmerkingen. Een aantal broeders wijst erop dat we geen 'steunpunt liturgie' kennen zoals bijvoorbeeld een Steunpunt Gemeenteopbouw. Daar heeft geen synode toe besloten. We moeten niet impliciet het fenomeen toch introduceren. Dit steunpunt heeft een andere status. De commissie geeft dit wel toe, maar ziet in de aanduiding niet veel meer dan een centraal adres waar materiaal beschikbaar is. Afsproken wordt evenwel het steunpunt niet met een hoofdletter aan te duiden.

Vervolgens wordt het voorstel van deputaten in stemming gegeven. Voor: 9, tegen: 25, onthouding: 2, waarmee het voorstel is verworpen. Het voorstel van de commissie wordt hierna aangenomen met 5 onthoudingen.

Artikel 76
Orde van Dienst D (Ordinarium)

11-06-2005

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. rapport deputaten eredienst, december 2004, hoofdstuk 8;
2. Acta Generale Synode van Leusden 1999, art 48, besluit 4;
3. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 73, besluit 3, art.66, besluit 3 lid e, waarin deputaten wordt opgedragen de reacties en ervaringen uit de kerken te verzamelen en eventueel een orde van dienst aan de eerstvolgende synode voor te stellen. Daarbij werd als grond genoemd dat via de rapportage aan de eerstvolgende synode duidelijk zou worden in hoeverre de kerken behoefte hebben aan deze orde van dienst;
4. Acta GS Zuidhorn, art.38, koersbepaling betreffende de effectuering van de artikelen 65 en 67 KO;
5. Acta GS Zuidhorn, bijlage III.7, aanvullend rapport deputaten kerkrecht en kerkorde m.b.t. art. 65 en 67 KO;
6. rapport van werkgroep kerkrecht TU Kampen, kerkrechtelijke toets d.d. maart 2005.

Besluit:

1. materiaal dat rond de ordinarium liturgie is verzameld, binnen het steunpunt liturgie beschikbaar te houden;
2. geen aparte orde van dienst te ontwikkelen op basis van de ordinarium teksten.

Gronden:

1. er zijn geen bezwaren van principiële aard tegen de ordinariumliturgie. Hierin komen waardevolle elementen voor uit de liturgiegeschiedenis van de christelijke kerken. De Generale Synoden van Leusden 1999 en Zuidhorn 2002-2003 hebben vastgesteld dat deze elementen goed gebruikt zouden kunnen worden in de gereformeerde eredienst;
2. kerken die binnen het kader van de koersbepaling rond artikel 65/67 KO zoals vastgelegd door GS Zuidhorn gebruik willen maken van de ordinariumliturgie kunnen terecht bij het liturgisch steunpunt;
3. uit de rapportage blijkt dat slechts enkele kerken gebruik hebben gemaakt van de ordinariumliturgie en dat er binnen de kerken weinig draagvlak aanwezig is voor deze liturgie.

Daarom is het niet zinvol een voortgezette opdracht te geven voor de ontwikkeling van orde van dienst D.

Bespreking

Bij de bespreking zijn aanwezig de deputaten ds. H.K. Bouwkamp, ds. T.K. van Eerden, drs. J.N. van IJcken en A. Veefkind. Ook mevr. A. de Heer-de Jong van het liturgisch steunpunt woont de vergadering bij.

Het voorstel van deputaten komt erop neer dat zij de komende periode reacties en ervaringen vanuit de kerken met het ordinarium blijven verzamelen en op de eerstvolgende synode met een voorstel tot besluitvorming komen. De commissie Holland-Zuid, die deputaten begeleidt, komt met een ander voorstel. Probleem is niet of orde D past in een gereformeerde kerkdienst. Daar hebben diverse synodes zich al over uitgesproken. Probleem is wel of deze vorm voldoet in onze tijd, aansluit bij de wensen die in de kerken leven en of het zinnig is dit onderwerp nog langer op de agenda van de GS te plaatsen. Binnen de koersbepaling liturgie bestaat de ruimte om deze vorm, of elementen daaruit, toe te passen. Gelet op de toch geringe belangstelling vanuit het land acht de commissie het daarom niet nodig nog langer te werken aan een zelfstandige orde van dienst D.

Van een aantal kanten wordt een pleidooi gevoerd voor het voorstel van deputaten. Wellicht dat niet elk gemeentelid erop zit te wachten. Het sluit niet aan bij de emotiecultuur van onze dagen, maar vormt juist daarom een goed alternatief. Inhoudelijk sluit het aan bij de kerk van alle tijden. In de orden van dienst die wij kennen zou het eigenlijk orde A moeten zijn. De oecumenische belijdenisgeschriften komen er sterk in terug. Laten we op dit punt niet trendvolgend, maar trendsettend zijn. Wellicht is het niet direct eigentijds, maar het is wel universeel, tijdloos, in tegenstelling tot de gedateerde orden die we verder hebben.

Het gebruik van elementen uit orde D zoals de commissie voorstelt, noemen sommigen ongewenst eclectisch gebruik, een ongezonde vorm van shoppen. Dat is wel erg postmodern.

Anderen wijzen op de repeterende breuk die te constateren valt. Al een aantal synoden wordt een warm pleidooi gevoerd voor invoering van orde D, maar steeds kan wegens tijdgebrek niet tot een afrondend oordeel gekomen worden. Zuidhorn wees nadrukkelijk op onderzoek naar het draagvlak. Inmiddels is duidelijk dat dat brede draagvlak er niet is. Daarom moeten we nu de moed hebben een punt te zetten. Er wordt tegelijkertijd op gewezen dat sommigen nu wel kunnen stellen dat er weinig draagvlak is, maar waarop is die conclusie gebaseerd? Deputaten hebben in hun analyse aangegeven op deze vraag nog geen antwoord te kunnen geven.

Er wordt van de andere kant ook gepleit voor een heldere communicatie. Als er geen inhoudelijke bezwaren zijn tegen orde D, dan kunnen we deze ook nu gewoon vrijgeven voor gebruik. Dat is helderder dan in een grond onder te brengen dat kerken elementen ervan in eigen vrijheid kunnen gebruiken. Het voorstel van de commissie wordt daarom een sterfhuisconstructie genoemd zonder rouwdienst. Als we samen vinden dat verdere studie niet nodig is, dat er voldoende materiaal voorhanden is, wel, laat de kerken die dat willen hun gang gaan ermee, in alle vrijheid en openheid. Laten we elkaar niet de maat nemen.

De commissie geeft aan zich niet te herkennen in de gegeven typering van hun voorstel. Zij heeft erin mee willen laten wegen de verootmoediging die Zuidhorn in gang heeft gezet. De onvrede die de liturgische vernieuwing heeft teweeggebracht heeft schade gedaan. Dat moeten we wel in de gaten houden. Dat betekent niet dat er inhoudelijk iets tegen orde D is. Het betekent wel dat we niet willen overgaan tot een verdere uitwerking ervan. Dat is eigenlijk het enige verschil tussen de commissie en deputaten. Daarom heeft de commissie met overtuiging voorgesteld om de revisieverzoeken af te wijzen. En voor wie het gebruiken wil, blijft het materiaal ondertussen wel beschikbaar bij het liturgisch steunpunt.

Deputaten achten in hun verweer orde D een completering van het aantal ordes dat nu beschikbaar is. Daarmee zijn we ook aan het einde gekomen van het aantal dat ontwikkeld of herontdekt zou moeten worden. Maar laten we die taak dan wel afmaken. Gebleken is ook dat wanneer kerken er mee gaan werken – en dat hoeft niet overal – de ervaringen veelal positief zijn.

Ds. Leeffink komt met een tegenvoorstel. Hij pleit voor het nu vrijgeven van orde D. Deputaten nemen dit niet over, ze vinden dat orde D nog nadere studie en uitwerking vergt. Het voorstel van ds. Leeffink wordt met 12 stemmen voor en 22 tegen bij 2 onthouding verworpen.

Daarna komt het voorstel van deputaten in stemming. Dat wordt met 21 stemmen tegen, 13 voor en 1 onthouding verworpen. Voor het commissievoorstel stemmen vervolgens 24 leden, tegen 12, waarmee het is aanvaard.

Artikel 77

16-09-2005

Inrichting tweede kerkdienst

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. rapport deputaten eredienst, december 2004, hoofdstuk 9;
2. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art 66, besluit 3f; art 74, besluit 2, waarin deputaten wordt opgedragen de reacties uit de kerken op hoofdstuk 10 uit het rapport van deputaten eredienst aan de GS Zuidhorn (over de inrichting van de tweede kerkdienst) te verzamelen en daarover verslag uit te brengen aan de volgende synode;
3. Acta GS Zuidhorn, art 74 besluit 1; de synode besloot de orde voor de leerdienst zoals die door deputaten was gepresenteerd *vooralsnog* niet vrij te geven voor gebruik in de kerken; wel kregen kerken de vrijheid om elementen van verwerking in de dienst op te nemen;
4. brief d.d. februari 2005 van ds. S. Cnossen te Ureterp waarin hij verzoekt de orde voor de leerdienst niet in te voeren;
5. rapport van deputaten Free Reformed Churches of Australia d.d. 17 februari 2005;
6. kerkrechtelijke toets van de werkgroep kerkrecht TU in Kampen, d.d. maart 2005, die erop wijst dat het voorstel van deputaten een bredere invulling geeft dan art. 66 KO, dat de tweede dienst heel exclusief claimt voor de catechismuspreek
7. advies van de hoogleraren B. Kamphuis en C.J. de Ruijter d.d. 27 mei 2005, om niet over te gaan tot invoering van de voorgestelde orde voor de leerdienst en overigens op dit moment niet verder te gaan dan de besluiten van de GS Zuidhorn. Ze achten het onder meer een bezwaar om de tweede dienst specifiek als leerdienst aan te merken, alsof de leer van de Schrift in de ochtenddienst minder centraal zou staan; verder kan de tweede dienst ook een ander karakter krijgen dan die van een leerdienst.

Besluit:

1. de orde voor de leerdienst zoals deze door deputaten eredienst is gepresenteerd niet vrij te geven voor gebruik in de kerken;
2. hierbij aan te tekenen dat het niet vrijgeven van deze orde van dienst niet betekent dat de kerken geen vrijheid hebben om dit materiaal in de dienst te gebruiken.

Gronden:

1. uit de reacties uit de kerken kan niet worden afgeleid dat er een eenduidige visie op en toepassing van de voorgestelde orde van leerdienst bestaat. Het vrijgeven van een aparte orde van dienst is daarom niet gewenst;
2. de huidige orden van dienst bieden voldoende mogelijkheden om, binnen het kader van de koersbepaling van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, een tweede kerkdienst liturgisch gevarieerd in te richten.

Bespreking

Aanwezig zijn dezelfde deputaten als bij behandeling van het rapport (Acta art. 71). Ter tafel ligt een tweetal voorstellen. Een voorstel van deputaten om een orde van dienst voor de leerdienst vrij te geven en een voorstel van de commissie Holland-Zuid om dat niet te doen.

Deputaten geven aan met hun voorstel in de lijn te willen blijven zoals die door de beide voorgaande synoden is uitgezet en waar uitdrukkelijk gestipuleerd werd dat de 'tweede dienst in de lijn van de Bijbel en in de geschiedenis en artikel 66 KO een eigen karakter mag ontvangen'. Zuidhorn besloot de

orde 'vooralsnog' niet vrij te geven en gaf deputaten de opdracht de reacties vanuit de kerken te inventariseren. Op grond van die reacties menen deputaten hun voorstel te moeten handhaven. Namens de commissie licht oud. Van Winden toe waarom Holland-Zuid tot een ander oordeel komt. De commissie haakt aan bij het advies van de adviseurs. De suggestie kan gewekt worden dat in de ochtenddienst de leer niet centraal zou staan. Bovendien kan de middagdienst ook een ander karakter krijgen dan een leerdienst. De commissie toont zich geen voorstander van het opstellen van een orde van dienst voor elk soort dienst afzonderlijk. De huidige orden die we kennen bevatten genoeg materiaal om de tweede kerkdienst liturgisch gevarieerd vorm te geven. Deputaten zijn van mening dat hun voorstel aansluit bij de lijn in de geschiedenis. Het is niet zo dat eerst in de tijd van de Reformatie in de middagdienst sterk de nadruk werd gelegd op het overbrengen van kennis. Veeleer zette de Reformatie deze lijn door, meer specifiek dan in de behandeling van de catechismus. Die lijn zetten deputaten door. Daarmee is niet gezegd dat de leer in de ochtend niet aan de orde zou zijn. Maar in de middag staat deze op een andere wijze centraal.

De vergadering sluit zich voor een groot deel aan bij het voorstel van de commissie. Is de basis onder deze orde van dienst zoals deputaten die aandragen niet flinterdun? Er zijn maar een paar kerken die gereageerd hebben, en hun oordeel is beslist niet altijd positief. De conclusie die deputaten verbinden aan de reacties vanuit de kerken zijn daarom aanvechtbaar. Deputaten geven aan dat de kritiek zich met name concentreerde op de interactie en minder op de orde van dienst. De conclusie die zij trekken blijven ze daarom gerechtvaardigd achten.

Er wordt ook gevraagd naar de rechtmatigheid van interactie in de eredienst. Wordt daarmee aan de verkondiging geen afbreuk gedaan? Ook de catechismuspreek, zo wordt gesteld, is voluit bediening van het Woord. De dienst zoals deputaten die voor ogen hebben veronderstelt een lessituatie. Dat is een onjuiste typering van de kerkdienst. Deputaten repliceren dat de bediening van het Woord niet impliceert dat wij niet zouden reageren. Sterker nog, dat doen we nu ook al, in de vorm van bijvoorbeeld lofzang, belijdenis en gebed. Andere vormen als interactie en discussie doen niets af aan de heiligheid van het spreken.

Ds. Leeffink heeft er moeite mee dat in de voorgestelde orde de collecte en de belijdenis ontbreken. Beiden maken volgens hem integraal onderdeel uit van de middagdienst. Hij stelt dan ook voor om beide onderdelen alsnog op te nemen in de aangeboden orde van dienst. Deputaten raden dit af. Beide elementen hebben hun plaats in de hoofddienst. Dat laat overigens onverlet dat je, in aansluiting bij het thema van de middag, natuurlijk wel een collecte met een speciale bestemming kunt houden of een specifiek deel van de geloofsbelijdenis kunt gebruiken.

Deputaten benadrukken tot slot met hun voorstel de kerken te willen dienen. Je kunt wachten tot er eerst een eenduidige visie is op de leerdienst, en dan een orde van dienst maken. Maar je kunt ook andersom werken. Laat deze orde van dienst ertoe bij mogen dragen dat er een eenduidige visie komt. Vergeet niet dat een aantal kerken actief met deze vormen werken.

De commissie wordt bevraagd op besluit 2. Kan dat niet gewoon vervallen? Er bestaat toch ruimte genoeg binnen de zgn. Koersbepaling van Zuidhorn? De commissie antwoordt dat hier de terminologie van Zuidhorn is gehandhaafd. Zij hecht wel aan dit onderdeel, omdat in de loop van negen jaar een schat aan materiaal is opgebouwd. Het zou onterecht zijn dit te negeren. Bovendien zouden we daarmee ook de uitspraak van Zuidhorn van tafel vegen, besluiten, die tot op heden vigeren.

Een vervolgoopdracht voor deputaten over invulling van de tweede dienst raadt de commissie af. Mochten de kerken er behoefte aan hebben, dan zal dat vanzelf wel duidelijk worden. Wat er tot nu toe is binnengekomen is onvoldoende basis voor zo'n vervolgoopdracht.

Ds. Wendt dient een amendement in om Besluit 2 in het commissievoorstel te schrappen. Dit amendement wordt met 11 stemmen voor en 22 tegen verworpen.

Vervolgens komt het voorstel van deputaten in stemming. Dit wordt verworpen met 32 tegen bij 1 onthouding. Het commissievoorstel wordt hierna met algemene stemmen aanvaard.

Artikel 78

16-09-2005

Taalgebruik in liturgische teksten

Voorstel: deputaten eredienst

Materiaal:

1. rapport deputaten eredienst, december 2004, hoofdstuk 10;
2. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art.66, besluit 3g: zich nader te bezinnen op een consistent en eigentijds taalgebruik in liturgische teksten en formulieren, en daartoe in overleg te treden met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
3. Acta Generale Synode van Leusden 1999, art. 49 besluit 2.4: te streven naar een goede samenhang in de diverse liturgische teksten en formulieren; onderlinge afstemming is wenselijk in het kader van kerkelijke eenheid.

Besluit :

1. deputaten op te dragen, de tekst van de NBV op een deskundig (talig, poëtisch, liturgisch-theologisch) verantwoorde wijze in te voegen of te laten invoegen in de bestaande liturgische teksten en formulieren;
2. deputaten op te dragen, nog vast te stellen liturgische teksten en formulieren te beoordelen of te laten beoordelen op hun taligheid voor wat betreft eigentijdsheid en consistentie. Hierbij gaan zij uit van de bezinning over het onderwerp taal en liturgie, waarvoor zij een aanzet hebben gegeven in hoofdstuk 10 van hun rapport eredienst. De talige vaststelling vindt met het oog op de gewenste consistentie plaats na de inhoudelijke beoordeling/vaststelling van de betreffende teksten.

Gronden:

1. de generale synode heeft de NBV voor kerkelijk gebruik vrijgegeven;
2. genoemde opdrachten vereisen deskundigheid en kunnen niet door één persoon verricht worden vanwege verschillende invalshoeken die van belang zijn: talige, poëtische, liturgisch-theologische disciplines;
3. indien deputaten eredienst vanwege gebrek aan mankracht en/of specifieke deskundigheid niet in staat zijn deze opdrachten zelf ter hand te nemen, kunnen zij zich laten bijstaan door deskundigen. Het gaat om een beperkte opdracht voor specialisten.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 79

16-09-2005

Doopformulieren

Voorstel: deputaten eredienst

Materiaal:

1. rapport deputaten eredienst, hoofdstuk 11;
2. rapport deputaten eredienst voor de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 (m.n. par.9.6);
3. twee doopformulieren die in april 2005 als 'proeven' zijn toegezonden aan de kerkenraden in de Christelijke Gereformeerde Kerken, als gevolg van de besluitvorming d.d. 16 november 2004 van de Generale Synode van Utrecht-West 2004 van de CGK;
4. reactie van de kerk te Amersfoort-Centrum en van br. C.de Heer namens de werkgroep geloofsopvoeding en de commissie gemeenteopbouw van de kerk te Amersfoort-Emiclaer. Beide pleiten voor een meer actieve rol van de gemeente bij de (kinder)doop, expliciet verwoord: "het inbouwen van een moment waarbij de gemeente belooft dat zij het kind en de ouders zal steunen bij de opvoeding", dan wel "het doopformulier uitbreiden met een zinsnede waarin de dopeling (kind of volwassene) wordt opgedragen aan de gemeente";
5. advies van de hoogleraren B. Kamphuis en C.J. de Ruijter te Kampen d.d. 27 mei 2005 om wat betreft:

- a. het 'hertaalde' PKN-formulier niet tot invoering over te gaan;
 - b. van de eerste coproductie met de CGK, voor de gevallen dat daar behoefte aan bestaat, alleen de bredere uiteenzetting van de gronden voor de kinderdoop aan te bevelen en verder op enkele punten wijzigingen aan te brengen;
 - c. de tweede coproductie met de CGK vrij te geven met opname van de Bijbelcitataten in de NBV-versie en het gebruik van het Apostolicum in de vrijheid van de voorganger te laten;
6. besluit betreffende de Nieuwe Bijbelvertaling 2004 (NBV) op deze synode (Acta art. 88)

Besluit:

1. de beide ontwerpen van de kant van deputaten van de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken (dus de versies uit het deputatenrapport) naar art. 59 KO vast te stellen en voor gebruik in de kerken vrij te geven naast het reeds bestaande formulier;
2. deputaten op te dragen voor de citaten uit de Heilige Schrift in deze formulieren de NBV te gebruiken en de tekst van het formulier te beoordelen op 'taligheid';
3. voor de citaten uit de Heilige Schrift in deze formulieren de NBV te gebruiken;
4. deputaten generaal-synodale publicaties op te dragen om de kerken te dienen met een uitgave van deze formulieren;
5. de vragen inzake een meer actieve rol van de gemeente bij de (kinder)doop aan deputaten eredienst ter bestudering mee te geven met de opdracht op de eerstvolgende generale synode met voorstellen voor concrete liturgische formuleringen te komen.

Gronden:

1.
 - a. beide ontwerpen zijn qua inhoud, vorm en taalkleed geschikt voor gebruik in de erediensten;
 - b. de synode kan zich vinden in de overwegingen van par.11.2.3 van het rapport, waarin deputaten verantwoordt waarom zij, gelet op de uitspraak dat de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 "de verdediging van het recht van kinderen op de doop tegenover het baptisme in deze tijd noodzakelijk" achtte, niet één maar twee nieuwe formulieren presenteren. Eén waarin deze verdediging expliciet aandacht krijgt en één als "hulp voor gemeenten waar doopsbediening aan kinderen frequent voorkomt." Dit laatste formulier vormt ook qua vormgeving duidelijker een alternatief;
 - c. in het kader van het streven naar kerkelijke eenheid met de Christelijke Gereformeerde Kerken kan dankbaar gebruik gemaakt worden van materiaal dat direct gebaseerd is op het oorspronkelijke resultaat van intensieve gezamenlijke arbeid. De GS Zuidhorn had deputaten ook opgedragen om op dit punt met "name met deputaten liturgische formulieren van de CGK" samen te werken;
 - d. in de beide formulieren zijn verwerkt: zowel de eerdere rapportages, de bespreking op de GS Zuidhorn, als de wensen en gevoeligheden vanuit de kerken. Hierom was door de vorige synode ook gevraagd;
2. het besluit om de NBV vrij te geven voor gebruik in de eredienst vormt een voor de hand liggende reden om deze vertaling, juist bij het vrijgeven van nieuwe alternatieven voor het klassieke doopformulier, metterdaad in de tekst op te nemen;
3. met name gemeenten waar zeer regelmatig kinderen worden gedoopt en ook gemeenten waar zich de zuigkracht van het baptisme doet gelden, zijn gebaat bij publicatie van deze beide formulieren ten behoeve van liturgisch gebruik;
4. de vraag naar een meer actieve rol van de gemeente bij de (kinder)doop leeft in verschillende kerken en verdient nadere bestudering en uitwerking.

FORMULIER OM DE HEILIGE DOOP TE BEDIENEN AAN DE KLEINE KINDEREN VAN DE GELOVIGEN – II

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Laten we eerst luisteren naar wat de Bijbel zegt over de instelling en de betekenis van de doop

Voordat onze Heer Jezus naar de hemel ging, droeg Hij zijn leerlingen op de wereld

- in te gaan en alle volken tot zijn leerlingen te maken. De mensen die tot geloof kwamen, moesten gedoopt worden in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest.
- Mat. 28:19* Bij deze instelling van de christelijke doop heeft Jezus gezegd: *Wie gelooft en gedoopt is zal worden gered, maar wie niet gelooft zal worden veroordeeld.*
- Mar. 16:16* Kort daarna werd de heilige Geest uitgestort op het pinksterfeest. Circa drieduizend mensen kwamen tot geloof en werden gedoopt.
- Hand. 2:41*
- Het water waarmee wij gedoopt worden, laat ons zien dat wij door de zonde onrein zijn en dat onze zonden afgewassen moeten worden. Als nageslacht van Adam zijn wij in zonde ontvangen en geboren. Job weet zeker dat geen mens tot reinheid kan brengen wat onrein is. Van nature staan wij bloot aan Gods toorn. Daarom kunnen we slechts door een algehele reiniging het koninkrijk van God ingaan.
- Ps. 51:7* Dit kunnen wij onszelf niet geven en daarom zoeken wij onze zaligheid buiten onszelf in Jezus Christus, Gods Zoon. Bij Hem alleen is die te vinden. Het water bij de doop wijst heen naar het bloed van Jezus Christus, dat onze zonden afwast, zodat we in Hem rein zijn voor God. Onze zonden worden verzoend doordat God ons toerekent wat Christus door zijn lijden en sterven heeft verdiend.
- Job 14:4*
- Ef. 2:3*
- Joh. 3:3, 5*
- Bij onze doop ontvangen we het teken en zegel van wat God ons in het verbond van zijn genade belooft.
- De *Vader* bezegelt ons dat Hij met ons een eeuwig verbond sluit. Hij belooft ons dat Hij ons tot zijn kinderen en erfgenamen aanneemt en altijd als een Vader voor ons wil zorgen, in voor- en tegenspoed.
- De *Zoon* bezegelt ons dat Hij al onze zonden afwast met zijn bloed. Hij belooft dat Hij ons doet opstaan in een nieuw leven, zoals Hij eens opstond uit de dood. Hij zegt ons toe dat God ons de rechtvaardigheid van Hem toerekent.
- De *heilige Geest* bezegelt ons dat Hij in ons wil wonen en werken. Hij belooft ons dat Hij ons tot leden van Christus wil heiligen, en zegt ons toe dat Hij ons wil doen delen in wat we in Christus hebben. Dat is het afwassen van onze zonden en het dagelijks vernieuwen van ons leven, totdat wij ten slotte zonder enige zonde, met heel de gemeente van de uitverkoren kinderen van God, eeuwig leven.
- De HEER geeft ons in de doop niet een bevestiging van ons geloof of van onze bekering, maar een teken en zegel van zijn verbondsbeloften. Met vrijmoedigheid mogen wij bidden om de vervulling daarvan. Aan dit gebed verbindt Hij zijn zegen. Wanneer wij Hem echter niet geloven op zijn Woord, verbreken wij dit verbond. Dit ongeloof blijft niet zonder gevolgen. Tegenover Gods verbondszegen staat zijn verbondswraak.
- Nu willen wij horen waarom kleine kinderen gedoopt worden
- De kinderen van gelovige ouders ontvangen de heilige doop als teken en zegel van het verbond dat God ook met hen gesloten heeft, al begrijpen ze er nog niets van. Voor de HEER horen zij er helemaal bij.
- Ex. 20:2*
- Deut. 5:6*
- Num. 14*
- Hebr. 3*
- Toen de HEER zijn volk uit de slavernij van Egypte leidde, werden óók de kinderen bevrijd. Zij zijn een deel van zijn gemeente, aan wie Hij zijn heil belooft. Tot allen zegt Hij: *Ik ben de HEER, uw God.* Hij belooft oud en jong naar het beloofde land te brengen.
- Wanneer het merendeel in de woestijn omkomt, is dat geen gevolg van een tekort in Gods belofte, maar is dit enkel en alleen te wijten aan hun ongeloof.
- Gods verbondsbeloften gelden voor de gelovigen en voor hun kinderen. De HEER sloot een verbond met Abraham de vader van alle gelovigen, en met zijn nageslacht. Als teken van dit genadeverbond moesten de jongens op hun achtste levensdag besneden worden. Wie de besnijdenis niet overeenkomstig Gods bevel uitvoerde, verbrak dit verbond en riep de toorn van God op.
- Gen. 17:7*
- Nu het bloed van Christus gevloeid heeft, is de besnijdenis als verbondsteken niet meer nodig. De HEER vervulde zijn belofte aan Abraham en als teken daarvan wijst het doopwater heen naar Jezus Christus de grote Zoon van Abraham. Christus'
- Mat. 1*

bloed reinigt van alle zonden.
Kol. 2:11, 12
Deut. 10:16;
30:6.
Jer. 4:4
 Aan de christelijke gemeente te Kolosse laat Paulus weten dat zij die gedoopt zijn, niet besneden hoeven te worden. Zoals het God in het Oude Testament ten diepste ging om de besnijdenis van het hart, zo geldt dit evenzeer het gedoopte kind in de nieuwtestamentische gemeente.

1 Kor. 7:14
1 Petr. 2
1 Kor. 10:1-13
 Aan de gemeente te Korinte schrijft dezelfde apostel dat de kinderen van een gelovige vader of moeder heilig zijn. Zij zijn niet zonder zonde, maar worden apart gezet van de wereld om hen heen, om de Heer met en in zijn gemeente te dienen. Heel de gemeente wordt daarom geroepen tot geloof en levensheiliging. Deze gemeente wordt in het Woord van God gewaarschuwd voor ongeloof. Allen wordt op het hart gebonden dat alleen wie gelooft wat de HEER belooft, het heil metterdaad ontvangt.

Hand. 16: 15,33
1 Kor. 1:16
 Wanneer Paulus het evangelie in Europa verkondigt, komen in Filippi Lydia en de gevangenebewaarder door de heilige Geest tot geloof in de Heer Jezus. Samen met hun huisgenoten worden ze gedoopt. Aan de Korintiërs schrijft Paulus dat hij het huisgezin van Stefanus heeft gedoopt.

Hand. 2:39
 Op de pinksterdag heeft Petrus verkondigd: *Want voor u geldt deze belofte, evenals voor uw kinderen en voor allen die ver weg zijn en die de Heer, onze God, tot zich zal roepen.*

Zo komt de HEER ook nu nog met zijn belofte van vergeving en vernieuwing tot de gelovigen en hun kinderen, want ook zij behoren tot zijn verbondsgemeente.

Geloofsbelijdenis van Nicea
Efeziërs 4:5
 Het gaat in het Oude en in het Nieuwe Testament om hetzelfde verbond met dezelfde beloften, ook al wisselt het teken ervan. Daarom mogen de gelovigen en hun kinderen slechts één keer de doop ontvangen. Wat God zegt, blijft gelden. De christelijke kerk belijdt dan ook: *één doop tot vergeving van de zonden.*

Op grond van deze beloften van de drie-enige God behoren gelovige ouders dagelijks voor hun kinderen te bidden, en mogen zij vragen om de vervulling van die beloften van het verbond. Zij moeten hun kinderen van jongs af aan leren ook zelf daarom te bidden, in het vaste vertrouwen dat de HEER deze gebeden zal verhoren. Ouders zijn in de opvoeding geroepen hun kinderen te leren diep ontzag voor de HEER te hebben. Ze moeten hun kinderen voorgaan in het vertrouwen op God en in het leven voor Hem. Beiden, ouders en kinderen, worden opgeroepen om de zondige wereld de rug toe te keren en te vechten tegen de zonde.

Heel de gemeente ziet er naar uit en bidt erom dat de gedoopte kinderen zelf de HEER gaan kennen en in het openbaar belijdenis van hun geloof afleggen.

Voordat wij overgaan tot de bediening van de heilige doop, bidden we tot de HEER, onze God:

Genadige en barmhartige HEER in de hemel. Als uw gemeente zijn wij samengekomen met deze ouders.

Nu zij met hun kind tot de doopvont naderen, bidden wij voor hen en hun kind. U laat hun zien dat U zich aan hun kind verbonden hebt en uw naam op *zijn* voorhoofd schrijft. Voor die genade en zegen dat U uw beloften aan pasgeborenen wilt geven, danken wij U oprecht.

Wij bidden U, trouwe God, dat U alles wat U in het genadeverbond belooft, in het leven van deze dopeling vervult. Wilt U dit kind van U, N.N., in genade aanzien en *hem* door uw heilige Geest een plaats geven in het lichaam van onze Heer Jezus Christus, zó dat *hij* in Christus' dood begraven wordt en met Hem opstaat in een nieuw leven.

Laat de bediening van de heilige doop voor de hele gemeente tot zegen zijn. Wij zijn in uw naam gedoopt en U hebt ons allen zoveel beloofd. Geef dat wij dit bij deze doop opnieuw mogen zien, en des te meer bidden om de vervulling van uw beloften.

Geef dat wij ook beseffen wat wij U beloven met het oog op dit kind en leer ons daarnaar te leven.

En als eenmaal ook voor dit kind het ogenblik aanbreekt dat *hij* voor de rechterstoel

van Christus verschijnt, laat *hij* dan zonder vrees mogen staan voor Hem, uw Zoon, onze Heer Jezus Christus, Die met U en de heilige Geest de enige God is, en leeft en regeert tot in eeuwigheid. Verhoor ons, barmhartige God, om Jezus' wil. Amen.

Vragen aan de ouders voor de bediening van de heilige doop

U hebt gehoord dat de doop een instelling van de Heer is en een teken en zegel van zijn belofte, waarin ook uw kind deelt. Daarom vragen we u een eerlijk antwoord te geven voor God en zijn gemeente op de volgende vragen:

Erkent u dat wij en onze kinderen in zonde ontvangen en geboren zijn, en daarom aan allerlei ellende onderworpen zijn, zelfs de eeuwige veroordeling verdiend hebben?

Gelooft u tegelijkertijd dat wij en onze kinderen in Christus geheiligd zijn en dat daarom ook onze kinderen als leden van zijn gemeente gedoopt moeten worden, als teken van het verbond dat God met ons en onze kinderen heeft gesloten?

Belijdt u dat heel de Bijbel, het Oude en het Nieuwe Testament, Gods Woord is? Gelooft u dat de bijbelse leer, zoals deze in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en hier in de christelijke kerk verkondigd wordt, de ware en volkomen leer van de verlossing is?

Belooft u dit kind, waarvan u de ouders bent, op te voeden overeenkomstig Gods verbond, met diep ontzag voor de HEER? En neemt u de verantwoordelijkheid op u om, naar uw mogelijkheden, aan uw kind breder uit te leggen en te laten uitleggen wat God ons in zijn Woord zegt?

Wat is daar uw antwoord op?

Ja.

Bij de bediening van de doop worden de instellingswoorden gebruikt:

N.N., ik doop u in de naam van de Vader en van de Zoon en van de heilige Geest.

Dankzegging

Vader, Zoon en heilige Geest, in uw naam is N.N. gedoopt.

Wij danken U dat U niet alleen met Abraham en zijn nageslacht het genadeverbond hebt gesloten maar ook met ons en onze kinderen. In de doop geeft U ons daarvan een teken en zegel.

Hemelse Vader, U beloofde dit kind tot een God te zijn en *hem* altijd uw vaderlijke zorg te willen betonen. Wij bidden U om de vervulling van uw beloften voor dit kind. Wij vragen U daarom of U altijd *zijn* Vader wilt zijn en dat *hij* als kind van U mag leven, in liefde tot U en in vast vertrouwen op U.

Zoon van God, U beloofde dit kind al *zijn* zonden af te wassen met uw bloed. Wij bidden U *hem* te doen delen in de vergeving van de zonden.

heilige Geest, U beloofde dit kind geheel te vernieuwen. Wilt U in *zijn* hart zo werken, dat *hij* geheel voor God leeft in een nieuwe levenswandel.

Geef *hem* daarom, drie-enige God, oprecht geloof in U, hartelijke liefde tot U en sterke hoop op U. Geef deze ouders uw genade om dit kind op te voeden voor U, overeenkomstig uw verbond. Geef ons als uw gemeente dat wij samen met de ouders een voorbeeld zijn voor onze kinderen in heel onze levenswandel.

Werk in de harten van onze kinderen zo, dat zij uw naam belijden en U leren volgen.

Bewaar hen ervoor dat zij zich van U afkeren en in de handen van de boze vallen. Wilt U er in uw genade voor zorgen dat er nooit één van hen als kind van het verbond verloren gaat.

Geef dat allen die gedoopt zijn de goede strijd mogen strijden en in uw kracht overwinnen.

Wij bidden U dat dit gedoopte kind in heel *zijn* leven en tot in eeuwigheid U mag toebehoren, om met heel uw kerk U eeuwig te loven en te prijzen.

Hoor ons, barmhartige Vader, om Jezus' wil; in zijn naam bidden wij:¹

*Onze Vader in de hemel,
laat uw naam geheiligd worden,
laat uw koninkrijk komen
en uw wil gedaan worden
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons vandaag het brood dat wij nodig hebben.
Vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij hebben vergeven wie ons iets schuldig was.
En breng ons niet in beproeving,
maar red ons uit de greep van het kwaad.
Want aan u behoort het koningschap,
de macht en de majesteit tot in eeuwigheid.
Amen.*

FORMULIER OM DE HEILIGE DOOP TE BEDIENEN AAN DE KLEINE KINDEREN VAN DE GELOVIGEN – III

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Presentatie

NN en NN hebben te kennen gegeven dat zij hun kind willen laten dopen.

Onderwijs

Wanneer in de gemeente van Christus de doop wordt bediend, gebeurt dat naar het woord van onze Heer Jezus Christus.

Hij heeft zijn apostelen de opdracht gegeven om alle volken tot zijn leerlingen te maken en hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest,

Mat. 28:18, 19

en hun te leren zich te houden aan alles wat Hij hun opgedragen had. In de brieven van de apostelen wordt ook over de doop gesproken.

Zo zegt Paulus dat wie in Christus Jezus gedoopt zijn, in zijn dood gedoopt zijn.

We zijn door de doop in zijn dood met hem begraven om, zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt,

Rom. 6:3, 4

een nieuw leven te leiden.

Ook de kinderen mogen delen in dit geheim, overeenkomstig het woord van Jezus:

Laat de kinderen bij me komen, houd ze niet tegen,

Mar. 10:14

want het koninkrijk van God behoort toe aan wie is zoals zij.

Het volk Israël trok met zijn kinderen uit Egypte, het land van duisternis en slavernij, door de Rietzee en de woestijn op weg naar het beloofde land.

Dus stonden ook de kinderen onder Gods belofte en opdracht. Reeds sinds Abraham, de vader van alle gelovigen, wordt het verbond ingescherpt

Gen. 17:7, 12

door het teken van de besnijdenis

Gen. 21:4

aan jongens, op de achtste dag na de geboorte.

Volgens de apostel Paulus zijn de gelovigen

¹ Het gebruik van het Gebed des Heren wordt in de vrijheid van de voorganger gelaten.

in Christus besneden,
niet door mensenhanden,
maar met de besnijdenis van Christus,
door het afleggen van het aardse lichaam.
 Kol. 2:11, 12 Toen u gedoopt werd bent u immers met hem begraven.

Mat. 28:18, 19 Zo heeft de kerk sinds de dagen van de apostelen
 Hand. 2:39 ook aan de kinderen de doop bediend.

In de naam van de Vader gedoopt worden,
 is een teken en zegel
 dat God de Vader voor eeuwig zijn genadeverbond met ons sluit.
 Hij geeft daarmee te kennen
 dat Hij ons tot zijn kinderen aanneemt
 en maakt tot zijn erfgenamen.
 Hij zet Zich voor ons in ten goede.
In de naam van de Zoon gedoopt worden
 is een teken en zegel
 dat de Heer Jezus al onze zonden afwast
 op grond van zijn lijden en sterven.
 Wij mogen met Hem opstaan in een nieuw leven,
 bevrijd van zonde en schuld.
In de naam van de heilige Geest gedoopt worden
 is een teken en zegel
 dat Hij vast en zeker in ons wil wonen en werken.
 Hij verbindt ons aan Christus
 en doet ons delen in het heil
 dat Christus voor ons verdiend heeft.
 De schatten van Christus maakt Hij ons eigen:
 de afwassing van onze zonden
 en de dagelijkse vernieuwing van ons leven
 totdat wij eenmaal met alle heiligen
 God zullen loven in de wereld die komt.

Doopgedachtenis
 Op grond van het verbond roept en verplicht de doop ons
 tot een nieuwe gehoorzaamheid.
 Laten wij toegewijd zijn
 aan de ene God, Vader, Zoon en heilige Geest;
 laten we Hem vertrouwen en liefhebben
 met heel ons hart,
 met heel onze ziel,
 met heel ons verstand
 en met al onze krachten.
 Loslaten moeten we
 al wat onheilig is.
 Afsterven moet ons oude, zondige leven,
 opdat we geheel en al een nieuw leven leiden
 in dienst van God.
 En als wij in zonden vallen
 - we zijn en blijven immers zwak -
 dan moeten we niet aan de genade van God twijfelen
 en niet blijven doorgaan met zondigen,
 want de doop is een zegel
 en een vast teken
 dat het verbond met God eeuwig is.

Samengekomen rond de doopvont

² Het gebruik van de Apostolische Geloofsbelijdenis wordt in de vrijheid van de voorganger gelaten.

worden wij allen getuigen van de doop van dit kind
en gedenken wij onze eigen doop.
Laten wij ons dan niet schamen
om Christus openlijk te erkennen,
want het evangelie is
Gods reddende kracht
voor allen die geloven.

Rom. 1:16

In gemeenschap met de kerk van alle tijden en alle plaatsen
spreken wij openlijk uit.²

Ik geloof in God de Vader, de Almachtige,
Schepper van de hemel en de aarde.
En in Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onze Heer;
die ontvangen is van de heilige Geest,
geboren uit de maagd Maria;
die geleden heeft onder Pontius Pilatus,
is gekruisigd,
gestorven
en begraven,
neergedaald in de hel;
op de derde dag opgestaan uit de doden;
opgevaren naar de hemel,
en zit aan de rechterhand van God, de almachtige Vader;
vandaar zal Hij komen
om te oordelen de levenden en de doden.
Ik geloof in de heilige Geest.
Ik geloof een heilige, katholieke, christelijke kerk,
de gemeenschap der heiligen;
vergeving van de zonden;
opstanding van het vlees;
en een eeuwig leven.

Vragen aan de ouders

In geloof moeten wij de doop verlangen
en niet uit gewoonte of voor de uiterlijke vorm.
Daarom vragen wij u
eerlijk antwoord te geven op de volgende vragen:

- Erkent u dat
onze kinderen van hun vroegste begin
in de macht van de zonde zijn
en aan het eeuwig oordeel onderworpen zijn,
maar dat zij
op grond van het lijden en sterven van Christus
uit deze duisternis worden getrokken
in het licht van zijn verlossing
en dat zij daarom
als leden van zijn gemeente gedoopt behoren te worden?

- Gelooft u dat de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament
het verlossende Woord van God zijn,
zoals de kerk dat ook openlijk in haar geloofsbelijdenis uitspreekt en erkent
en zoals dat ook in de kerk alhier wordt verkondigd?

- Beloof u uw kind bij het opgroeien zo te onderwijzen
en te laten onderwijzen
dat het zijn doop leert verstaan,
en beloof u uw kind voor te gaan

in een christelijke levenswandel?

Vader en moeder..... wat is daarop uw antwoord?

Ja.

Doop

Doopgebed
Almachtige, eeuwige God,

U hebt door de zondvloed
de ongelovige wereld gestraft,
maar Noach en zijn huisgenoten
hebt U gered.
Hoe groot is uw ontferming.

U hebt van de Farao van Egypte,
die zo verhard was
dat hij zich niet aan U wilde onderwerpen,
heel zijn leger
in de Rietzee doen omkomen,
maar uw volk Israël
hebt U droogvoets door diezelfde Rietzee geleid.

Wij bidden U
op grond van uw oneindige ontferming,
dat U dit kind genadig wilt zijn
en door uw heilige Geest wilt opnemen
in het lichaam van Jezus Christus, uw Zoon.

Laat *hij* met Hem in zijn dood worden begraven
en met Hem opstaan in een nieuw leven.

Joh. 15:4, 5

Laat *hij zijn* kruis dagelijks blijmoedig dragen
in de navolging van Christus
en in Hem blijven
met een echt geloof,
vaste hoop
en vurige liefde.

Geef dat *hij* dit leven
- dat aan het sterven is prijsgegeven -
door uw genade getroost zal verlaten
en zonder angst zal verschijnen
voor Jezus Christus, uw Zoon,
die Rechter en Redder is.

Hoor ons in de naam van Jezus Christus, uw Zoon,
die met U en de heilige Geest,
één enig God,
leeft en regeert in eeuwigheid.
Amen.

Doopformule
N.N., ik doop u/jou
in de naam van de Vader
en van de Zoon
en van de heilige Geest.

Afsluitend dankgebed

Almachtige, barmhartige God en Vader,

U prijzen en danken wij
dat U ons en onze kinderen
door het bloed van uw geliefde Zoon, Jezus Christus,
al onze zonden vergeeft;

dat U ons door uw Geest tot leden van Hem afzondert
en in Hem tot uw kinderen aanneemt;

U prijzen en danken wij
dat U ons dit laat zien en bezegelt
in het teken van de doop.

Om Jezus' wil bidden wij U voor dit gedoopte kind N.N.,
dat U *hem* altijd wilt leiden en regeren door uw Geest;
laat *hij* naar uw Woord worden opgevoed
en in Christus tot geestelijke groei komen,
opdat *hij* uw goedheid en barmhartigheid
zal erkennen en verkondigen.
Laat *hij* als een gerechtvaardigd mens
onder onze enige Leraar, Koning en Hogepriester
Jezus Christus
leven
en volhardend strijden
tegen de zonde, de duivel en zijn hele rijk
en overwinnen,
om U, enige en betrouwbare God,
Vader, Zoon en heilige Geest,
eeuwig te loven en de prijzen.
Amen.

Bespreking

Een eerste punt van bespreking betreft de relatie met de formulieren binnen de CGK. De formulieren die nu voorliggen zijn de oorspronkelijke teksten, die naderhand door de synode van de CGK behoorlijk zijn geamendeerd. Zit een gezamenlijk eindproduct er dan nog wel in? Deputaten denken van niet. De synode van de CGK heeft haar deputaten ook geen opdracht meer gegeven te werken aan een gezamenlijke versie.

Op het punt van de gebruikte taal worden nog wel enkele opmerkingen gemaakt: verzaken, aanhangen. Deputaten vragen en krijgen de toestemming om op dat punt nog de schaar erover te halen voordat het formulier wordt vrijgegeven (zie besluit 2). De definitieve versie zal in overleg met het moderamen worden vastgesteld.

De citaten uit de Bijbel zullen opgenomen worden in de NBV. Vanuit de vergadering wordt erop gewezen dat dat nog wel even grote zorgvuldigheid vraagt. Niet alle teksten zijn in de NBV-versie ongewijzigd in te passen. Ook hier geldt het mandaat als in de vorige alinea bedoeld (besluit 2). Deputaten zullen daarbij ook de vraag onder ogen zien: wanneer is een citaat een citaat? Denk aan bekende uitdrukkingen als: de vreze des Heeren, nakomelingen etc.

Een ander punt van bespreking betreft de door de doopouders af te leggen beloften. Deze zijn verschillend geformuleerd: ware en volkomen leer van de verlossing respectievelijk Gods verlossende Woord. Deputaten geven aan bewust voor variatie gekozen te hebben, dat was hun opdracht. Inhoudelijk is er geen verschil. De stipulaties die de doopouders aangaan zijn in beide gevallen exact gelijk.

Veel leden van de vergadering tonen zich zeer ingenomen met de nieuwe formulieren. Zo wordt onder andere genoemd de heldere wijze waarop de kinderdoop wordt verdedigd. Wel wordt gevraagd of het nodig is de Geloofsbelijdenis en het Onze Vader als vast onderdeel op te nemen. Deputaten geven aan dat het naar hun oordeel wel een mooi onderdeel van de liturgie is, maar dat er situaties denkbaar

zijn dat deze delen op een ander moment in de liturgie hun plaats krijgen. Beide onderdelen krijgen daarom in de uiteindelijke versie de opmerking mee dat het aan de vrijheid van de voorganger is.

Een aantal leden wijst op de (in de kantlijn) genoemde bewijsteksten uit Job 14 en Ex. 14. Als bewijplaats voor de erfzonde is Job 14 omstreken en uit Ex. 14 valt niet af te leiden dat de Faraó zelf ook verdrongen is in de Rode Zee. Gevraagd wordt deze teksten nog eens tegen het licht te houden. Deputaten geven aan dat vanuit de historie van de exegese de verwijzingen wel op hun plaats zijn.

Een ander punt betreft de vermelding van Lydia “en haar huis”. Moet dan ook niet verwezen worden naar Cornelius en Stephanas? Het laatste lijkt deputaten wat overdone. Wat noem je wel en wat niet? Wel zal in de kantlijn naar deze Bijbelgedeelten verwezen worden.

Het besluit wordt hierna met algemene stemmen genomen. De formulieren zijn nu inhoudelijk vastgesteld, afgezien van de Bijbelcitaten (die nog in de NBV-versie moeten worden opgenomen) en een taalkundige schaaft. Daarna zal de tekst – na goedkeuring van het moderamen – in definitieve vorm toegezonden worden aan de kerken.

Artikel 80
Formulier Openbare Geloofsbelijdenis

16-09-2005

Vorstel: deputaten eredienst

Materiaal:

rapport van deputaten eredienst, hoofdstuk 12;

Besluit:

het voorgestelde formulier voor de openbare geloofsbelijdenis vast te stellen ter vervanging van het huidige formulier en voor gebruik vrij te geven.

Grond:

het voorgestelde en door de synode aanvaarde formulier kan als een goede aanvulling en vervanging gezien worden van het huidige formulier, dat oorspronkelijk uit 1923 stamt.

FORMULIER VOOR DE OPENBARE BELIJDENIS VAN HET GELOOF (DOOR GEDOOPTE CATECHISANTEN)

[De openbare geloofsbelijdenis heeft bij voorkeur plaats na de verkondiging van het Woord. De door de kerkenraad daartoe onderzochte catechisanten staan bij de doopvont. Na de openbare geloofsbelijdenis kan het heilig avondmaal gevierd worden.]

Geliefde broeders en zusters in onze Here Jezus Christus,

U bent hier verschenen voor God en zijn heilige gemeente om uw doop te beamen, uw geloof te belijden, en zo toegang te krijgen tot het avondmaal van onze Here Jezus Christus. Antwoord daarom oprecht op de volgende vragen:

Ten eerste:

Geloof u in God de Vader, de Almachtige, Schepper van hemel en aarde, en in Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onze Here, en in de Heilige Geest, als de Drie-enige God van uw doop?

Ten tweede:

Belijdt u dat de leer van het Oude en Nieuwe Testament, die in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en hier in de christelijke kerk geleerd wordt, de ware en volkomen leer van de verlossing is? En belooft u bij de belijdenis van deze leer door Gods genade te blijven in leven en sterven?

Ten derde:

Aanvaardt u de belofte en verplichting van Gods genadeverbond, waarvan uw doop teken en zegel is? U vraagt nu de toegang tot het heilig avondmaal. Belijdt u uit kracht van de Heilige Geest, dat u vanwege uw zonden u voor God verootmoedigt; dat u uw leven buiten uzelf in Jezus Christus, de enige Verlosser, zoekt; en dat het uw hartelijke begeerte is God en de naaste lief te hebben, met de wereld te breken, uw oude natuur te doden en godvrezend te leven?

Ten vierde:

Belooft u dienstbaar te zijn aan de opbouw van de gemeente, Woord en sacrament trouw te gebruiken en u aan de kerkelijke terechtwijzing te onderwerpen, indien u zich -waarvoor God u genadig beware – in leer of leven misgaat?

Wat is hierop uw antwoord?

N.N. (hoofd voor hoofd). Antwoord: Ja.

Zegenbede

Broeders en zusters: "al moet u nog korte tijd lijden, God, de bron van alle genade, heeft u geroepen om in Christus Jezus deel te krijgen aan zijn eeuwige luister. God zal u sterk en krachtig maken, zodat u staande zult blijven en niet meer zult wankelen. Hem komt de macht toe, voor eeuwig. Amen." (1 Petr. 5:10-11) {kan ook vervangen worden door Hebr. 13:20,21}

[Hierna zingt de gemeente staande een lied. De plechtigheid wordt besloten met dank aan de drieënige God voor zijn gaven en smeekbeden om volharding in geloof, hoop en liefde, groei in genade en kennis door de kracht van de Heilige Geest.]

Bespreking

Aanvankelijk hadden deputaten in hun voorstel ook een besluit 2 opgenomen, waarin de opdracht werd gegeven studie te verrichten naar mogelijke aansluiting tussen het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis en de doopformulieren, een populair gezegd combiformulier. Deputaten geven in de toelichting aan zelf niet om deze opdracht verlegen te zitten. De vergadering ziet de noodzaak ook niet. Er zijn wel van dergelijke formulieren voorhanden bij het liturgisch steunpunt. De opdracht is daarom komen te vervallen.

De cursief gedrukte gedeelten in het formulier bevatten aanwijzingen, en ook niet meer dan dat, voor de liturg.

Inhoudelijk roept het nieuwe formulier verder geen vragen op. Wel wordt gepleit voor een onderlinge consistentie tussen de doopformulieren en dit formulier als het gaat om de terminologie. Daartoe dient ds. Leeftink een amendement in. Hij wil het woord verzaken in het "Ten derde" vervangen door "met de wereld breken". Dit amendement wordt met 28 stemmen voor en 5 tegen aanvaard.

Hierna wordt het besluit met algemene stemmen genomen.

Artikel 81

11-06-2005

Klankbordgroep

Voorstel: deputaten eredienst

Materiaal:

1. *rapport deputaten eredienst, december 2004, hoofdstuk 6*
2. *rapport deputaten kerkmuziek, oktober 2004, hoofdstuk 6.4.2 en 7.4.2*

Besluit:

1. kennis te nemen van de bevindingen van deputaten over het niet realiseren van een klankbordgroep;
2. geen nieuwe opdracht tot het samenstellen van een klankbordgroep te geven.

Gronden:

1. het is duidelijk geworden dat het samenstellen van een klankbordgroep moeilijk te realiseren is.
2. het beoogde doel is ook op andere manieren verkregen, zoals particuliere brieven naar en contacten met deputaten en vooral reacties van de kerken die verwerkt zijn in het rapport van deputaten.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Eredienst - revisieverzoeken

Artikel 82

24-06-2005

Orde van dienst C

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

brief van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer d.d. 17 mei 2004: zij vreest dat de kerken met het besluit zoals verwoord in Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 70 (orde van dienst C) een verkeerde weg inslaan. Dit besluit betreft de behandeling van een bezwaarschrift tegen het vrijgeven door Generale Synode van Leusden 1999 van de orde van dienst C. In de brief geeft de kerk te Ten Boer aan grote zorgen en moeiten te hebben dat de mogelijkheid wordt gegeven om de wet na de prediking te plaatsen. Bovendien ziet de kerkenraad geen winst in een aparte schuldbelijdenis en genadeverkondiging. Zij is van mening dat hierin eerder een verzwakking van de genadeprediking ligt dan een versterking.

Besluit:

niet in te gaan op de inhoud van de brief.

Grond:

1. eerdere synoden (Leusden 1999 en Zuidhorn 2002-2003) hebben al uitgesproken dat er geen principiële bezwaren bestaan tegen orde van dienst C;
2. er worden geen zaken genoemd die al niet eerder werden behandeld;
3. de kerk te Ten Boer confronteert zich inhoudelijk niet met de weloverwogen en gedetailleerde inhoud van Acta GS Zuidhorn art. 70.

Het besluit is met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Artikel 83

24-06-2005

Orde van dienst C: Genadeverkondiging

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

brief van de Gereformeerde kerk te Balkbrug d.d. 17 mei 2004 met het verzoek om de tekst van de "genadeverkondiging" te wijzigen.
Het betreft de volgende bewoordingen: *ieder die oprecht schuld heeft beleden.....mag erop rekenen dat al zijn zonden hem door God oprecht vergeven zijn. En: ieder die werkelijk bereid is mag verhooring verwachten.*

De kerkenraad is tot de conclusie gekomen dat het stelliger kan worden uitgedrukt dat de zonden ons vergeven zijn. De gebruikte uitdrukkingen zouden te vrijblijvend verstaan kunnen worden.

Besluit:

aan het verzoek niet te voldoen.

Grond:

1. de vermeende vrijblijvendheid wordt niet aangetoond;
2. er heeft geen confrontatie plaatsgevonden met de invoeringsteksten zoals in deputatenrapporten en besluiten van de Generale Synoden van Berkel en Rodenrijs 1996 en Leusden 1999 zijn opgenomen.

Het besluit is met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Zuidhorn en de GS Leusden blijven buiten stemming.

Artikel 84
Ordinarium

11-06-2005

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. bezwaarschrift van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer d.d. 17 mei 2004: bezwaar tegen het invoeren dan wel vrij geven voor gebruik van het ordinarium. Zij geeft daarvoor 6 gronden:
 - a. er is geen sprake meer van een verbondsgesprek;
 - b. de bediening van de verzoening komt in het gedrang;
 - c. het voorgestelde formulier bij de avondmaalsviering is schraal te noemen;
 - d. de wet ontbreekt in de ordinariumliturgie;
 - e. vorm en herkenbaarheid van de ordinariumliturgie sluiten niet aan bij huidige praktijk;
 - f. bij invoering is de winst van de doorgaande reformatie losgelaten;
2. bezwaarschrift van de kerk te Zaamslag d.d. 12 juli 2004: deze verzoekt het gebruik van het ordinarium niet vrij te geven. De kerkenraad heeft niet zozeer inhoudelijk bezwaren, maar vreest verdergaande onrust in de kerken met een extra orde van dienst. De herkenbaarheid van de erediensten in de kerken neemt af wanneer deze vormgeving niet breed is ingevoerd;
3. revisieverzoek door C. Boekholt c.s. te Hoogeveen d.d. 10 februari 2005. Zij verzoeken om de besluiten zoals opgenomen in de Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 73, uit het midden van de kerken weg te nemen en voeren daarbij, samengevat, de volgende gronden aan:
 - a. de gemeente wordt geleid naar het heilig avondmaal door gebruik bepaalde formuleringen en teksten;
 - b. prediking is in het gedrang;
 - c. ordinariumliturgie maakt de band tussen Woord en sacrament los;
 - d. sacrament gaat een eigen leven leiden;
 - e. doet het karakter van de eredienst als verbondsgesprek teniet;
 - f. er is van gelovig luisteren geen sprake, de nadruk ligt op de mens en zijn gevoel;
 - g. door middel van proefnemingen en daarna evaluaties sluipen dwalingen de kerk binnen.

Besluit:

aan de verzoeken niet te voldoen

Grond:

eerdere generale synoden (Leusden 1999 en Zuidhorn 2002-2003) hebben al uitgesproken dat er geen principiële bezwaren bestaan tegen de ordinariumliturgie. In de bezwaren worden geen nieuwe principiële argumenten genoemd.

Het besluit is met algemene stemmen genomen, waarbij de leden van de GS Leusden en de GS Zuidhorn buiten stemming bleven.

Artikel 85

24-06-2005

Samenwerking met deputaten van andere kerken

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

bezwaar van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer d.d. 17 mei 2004 tegen Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art 66, besluit 3h en art. 76, besluit 2: de mogelijke samenwerking met deputaten van andere kerken dan de Christelijke Gereformeerde Kerken. Als grond wordt genoemd dat samenwerken met deputaten van andere kerken geen grond heeft en dat een dergelijke samenwerking het beleid t.a.v. kerkelijke eenwording ondermijnt. Het betreft hier concreet de opdracht van de GS Zuidhorn om bij het ontwikkelen van doopformulieren zo mogelijk ook in overleg te treden met kerken van gereformeerde belijdenis die praktisch dezelfde formulieren hanteren. Verzocht wordt de samenwerking te beperken tot de (deputaten van de) CGK.

Besluit:

aan het verzoek niet te voldoen.

Grond:

1. samenwerking met deputaten die gericht is op teksten van liturgische formulieren kunnen niet als samensprekingen worden aangemerkt;
2. overleg tussen deputaten liturgische formulieren van kerken die in de gereformeerde traditie staan kan waardevol zijn.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Artikel 86

24-06-2005

Nieuwe avondmaalsformulieren

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Leusden 1999, art.49-5, besluit 6: vrijgave drie nieuwe avondmaalsformulieren;
2. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art.78;
3. brief van br. C. Boekholt en 41 broeders en zusters uit Hoogeveen d.d. 10 februari 2005. Zij verzoeken de besluiten van de GS Zuidhorn, artikel 78, uit het midden van de kerken weg te nemen en noemen daarbij 15 gronden.

Besluit:

aan het verzoek niet te voldoen.

Gronden:

1. C.Boekholt c.s. hebben zich onvoldoende geconfronteerd met het besluiten van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art.78;
2. er is niet aangetoond is dat de besluiten over het vrijgeven van de drie nieuwe avondmaalsformulieren strijdig zijn met Schrift en belijdenis;

- er worden wel beweringen gedaan, maar daarbij ontbreekt een schriftuurlijke onderbouwing.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Artikel 87

24-06-2005

Huwelijksformulier

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

- Acta Generale Synode van Leusden 1999, artikel 50-52 met betrekking tot een nieuw huwelijksformulier;
- Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, artikel 79, inzake bezwaren tegen het door de GS Leusden vrijgegeven huwelijksformulier;
- brief van br. C. Boekholt en 41 broeders en zusters uit Hoogeveen d.d. 10 februari 2005. Deze broeders en zusters maken bezwaar tegen het onder Materiaal 2 genoemde besluit en lichten er één grond met name uit: "het is niet bewezen dat in het geheel van de Schrift de verscheidenheid van man en vrouw voorop staat" (grond 5). Zij verzoeken het besluit uit het midden van de kerken weg te nemen.

Besluit:

aan het verzoek niet te voldoen.

Gronden:

- een verzoek om revisie van een besluit, dat in de kerken algemene aanvaarding heeft gevonden, moet wel met zeer klemmende redenen worden aangedrongen en er blijkt van geven, dat de indiener zich ernstig rekenschap heeft gegeven van alle argumenten, waarmee dat besluit werd gemotiveerd c.q. verdedigd (Acta Generale Synode van Kampen 1975, art. 110); appellanten richten zich op één van de vijftien gronden van het besluit;
- het revisieverzoek poneert wel één en ander over de verhouding man – vrouw in de Schrift, maar er wordt niet in aangetoond dat grond 5 bij het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 onschriftuurlijk is.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Leusden en de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Deputaten Bijbelvertaling

Artikel 88

13-05-2005

Rapport deputaten Bijbelvertaling

Voorstel: deputaten Bijbelvertaling

Materiaal:

- rapport van deputaten Bijbelvertaling;
- aanvullend rapport deputaten Bijbelvertaling;
- besluit Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 (Acta art. 32), dat het gebruik van Bijbelvertalingen voor de Schriftlezing in de erediensten een onderwerp is waarover de kerken gezamenlijk afspraken maken;
- brief van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord d.d. 16 februari 2005, waarin wordt meegedeeld dat de werkgroep NBV concludeert 'dat zij op grond van het rapport aan de kerkenraad van Assen-N meedelen geen reden te zien ons als GKv van Assen-N. zich kritisch

- uit te laten over de bevindingen en voorstellen van de deputaten Bijbelvertaling'; wel wordt er een kritische opmerking gemaakt over een passage op pag. 48 van het rapport;
5. brief van br. J. Visser te Groningen d.d. 2 februari 2005 met verwijzing naar een besluit van de Generale Synode van Arnhem 1980, art. 65, over vertaling van de naam 'Kurios' en vragen over de strekking van dit besluit in verband met eventuele aanvaarding van de NBV;
 6. brief van ds. A. van der Sloot te Bedum d.d. 3 februari 2005; brief van br C. Boekholt te Hoogeveen d.d. 10 februari 2005 namens 41 broeders en zusters; brief van ds. A.P. van Dijk te Tiel d.d. 23 februari 2005; brief van br. S.J. Sietsma te Dalfsen d.d. 3 maart 2005, mede ondertekend door acht broeders en zusters te Dalfsen; brief van ds. J.M. Goedhart te Drachten d.d. 21 maart 2005; brief van zr. P.G. van der Weele-Slager te Brouwershaven d.d. 29 maart 2005. Briefschrijvers pleiten ervoor de NBV (nog) niet vrij te geven voor gebruik in de erediensten. De volgende redenen worden aangevoerd:
 - a. vraagtekens bij de betrouwbaarheid van de NBV vanwege de uitgangspunten of vanwege vooringenomenheid van de vertalers;
 - b. voor de NBV is een aanvechtbare grondtekst gebruikt;
 - c. de noodzaak van (nadere) toetsing;
 - d. de huidige onrust in de kerken;
 7. de schriftelijke reactie van deputaten Bijbelvertaling op de ingekomen brieven (zie bijlage 5.1).

Besluit 1:

deputaten Bijbelvertaling te dechargeren met hartelijke dank onder goedkeuring van het door hen verrichte werk.

Grond:

blijkens hun rapport hebben deputaten hun opdracht zorgvuldig uitgevoerd.

Besluit 2:

- a. na afweging van al het materiaal dat in het rapport van deputaten Bijbelvertaling en in hun reactie op de ingekomen stukken naar voren is gebracht, haar dankbaarheid uit te spreken voor het geschenk van de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV);
- b. naast de Statenvertaling en de 'Nieuwe Vertaling' van 1951 die al gebruikt konden worden, nu de NBV te aanvaarden voor gebruik in de erediensten.

Gronden:

1. de Generale Synode van Leeuwarden 1990 heeft reeds besloten in te stemmen met het voornemen van het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) zich in te zetten voor een nieuwe Bijbelvertaling ter vervanging van de 'Nieuwe Vertaling' van 1951;
2. het rapport van deputaten geeft voldoende reden om te concluderen dat de NBV de heilige Schriften zorgvuldig en betrouwbaar in hedendaags Nederlands weergeeft, op een wijze die recht doet aan de eenheid van de Schriften en aan de realiteit dat de vertaalde Bijbel in Nederland al eeuwen fungeert binnen een belijdende kerkgemeenschap (GS Leeuwarden, art. 67, besluit 2b); bij afweging van positieve en negatieve punten van de NBV geven de positieve punten de doorslag;
3. de Herziene Statenvertaling biedt geen alternatief, ten eerste omdat deze vertaling niet toetsbaar is vanwege het ontbreken van duidelijkheid over de uitgangspunten en de vertaalmethode, ten tweede omdat het aanvaarden van deze vertaling een breuk met eerdere synodebesluiten (Berkel en Rodenrijs 1996 en Leusden 1999) zou betekenen. Er is geen grond om op deze synodebesluiten terug te komen;
4. het besluit van de Generale Synode van Arnhem 1980, art. 65, is genomen in het kader van de vernieuwing van het Gereformeerd Kerkboek en is niet van toepassing op de Bijbelvertaling;
5. deputaten maken in hun reactie op de ingekomen brieven, genoemd onder materiaal 6, duidelijk dat een aantal van de briefschrijvers zich niet of onvoldoende geconfronteerd heeft met het rapport van deputaten. In hun reactie geven deputaten inzake de overige kritiek aan welke bezwaren toegestemd en welke afgewezen worden. Deputaten hebben voldoende tijd gehad voor hun toetsing, omdat zij de tekst van de NBV geruime tijd voor de officiële publicatie ter beschikking kregen. Er worden geen doorslaggevende argumenten aangevoerd die aantonen

- dat moet worden getwijfeld aan de betrouwbaarheid van de NBV vanwege de uitgangspunten of vanwege vooringenomenheid van de vertalers;
6. dat de NBV bij verschijning in oktober 2004 niet verkrijgbaar was zonder de aanvechtbare inleidingen is te betreuren; deputaten hebben het NBG verzocht om van meet aan een uitgave beschikbaar te doen zijn zonder inleidingen; toen die in afwijking van de toezegging van het NBG niet direct beschikbaar was, hebben deputaten het NBG om opheldering gevraagd, waarna bleek dat een menselijke fout binnen het NBG daarvan de oorzaak was;
 7. deputaten hebben zich de nodige inspanningen getroost om de kerken en haar leden bij de weg naar de NBV te betrekken (zie ook Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 63, besluit 2).

Besluit 3:

kerken en kerkleden te wijzen op de gelegenheid om vanuit een positieve intentie hun bijdrage te leveren aan het door het NBG aangekondigde proces van evaluatie en revisie.

Gronden:

1. het NBG heeft een revisie van de NBV aangekondigd voor 2013/2014;
2. het NBG heeft toegezegd alle op- en aanmerkingen t.a.v. de NBV in overweging te zullen blijven nemen.

Besluit 4:

- opnieuw deputaten Bijbelvertaling te benoemen met de volgende opdrachten:
- a. bij bijbelgenootschappen en andere instanties die actief betrokken zijn bij het uitgeven en (doen) vervaardigen van Bijbelvertalingen in ons land, zich te blijven presenteren als adres waaraan men informatie over het onderwerp Bijbelvertaling kan toezenden;
 - b. de besluiten van de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 en het onderliggende deputatenrapport voor te leggen aan het NBG;
 - c. de mogelijkheid te benutten om deel te nemen aan het overleg met het NBG waar het de revisie van de NBV betreft en te bepleiten dat rekening wordt gehouden met de wensen die dienaangaande door deputaten worden ingebracht;
 - d. hun werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget;
 - e. van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van de volgende synode aan de kerken toe te zenden;
 - f. het voorlichtingswerk over de NBV en het kerkelijk gebruik daarvan te continueren.

Gronden:

1. het NBG heeft een revisie van de NBV aangekondigd voor 2013/2014;
2. het NBG heeft toegezegd alle op- en aanmerkingen t.a.v. de NBV in overweging te zullen blijven nemen.

Presentatie

Op 18 maart presenteren de deputaten hun rapport. Zij tonen zich ingenomen met de Nieuwe Bijbelvertaling die in 2004 kon worden gepresenteerd. Het resultaat stemt dankbaar. Het is geen volmaakte vertaling, maar de meerwaarde ten opzichte van de Vertaling van 1951 is duidelijk te benoemen. Deputaten adviseren dan ook vrijmoedig tot gebruik in de eredienst.

Bij deze presentatie is ook drs. R. Scholma aanwezig, leider van het project Nieuwe Bijbelvertaling bij het Nederlands Bijbelgenootschap. In een korte toespraak toont hij zich ingenomen met de inzet die de gereformeerde kerken hebben getoond bij dit project vanaf het allereerste begin. Voor het NBG is een droom werkelijkheid geworden: een bijbel voor alle kerken, één Woord voor de samenleving. Hij dankt de meelezers en de deputaten voor hun inzet. Symbolisch geeft hij de bijbel nu terug aan de kerken die dit mee mogelijk hebben gemaakt. Hij doet dat door de preses een versie van een gelimiteerde editie aan te bieden.

De preses dankt het NBG voor de mogelijkheid die geboden werd om actief mee te werken in dit project. Hij toont zich onder de indruk van het proces en van het resultaat. Met vreugde zal de synode zich aan de taak zetten dit werk te beoordelen.

Bespreking

Op 9 april vindt de eerste ronde van de bespreking plaats. Hierbij zijn aanwezig van de deputaten: mevr. drs. W.A.E. Brink-Blijdorp, drs. B.C. Buitendijk, mevr. drs. M.E.H. Kuijper-Versteegh, drs. H.J. Room, dr. W.H. Rose, ds. J.J. Schreuder en mevr. drs. J.I.J. Slings-de Vries. Prof. dr. G. Kwakkel en prof. dr. P.H.R. van Houwelingen zijn als adviseurs aanwezig. Tevens heet de preses welkom drs. R.A. Scholma van het Nederlands Bijbelgenootschap en de supervisors mevr. drs. M. Wilcke-van der Linden en prof. dr. J. van Bruggen.

Deputaten kerkrecht en kerkorde doen in Hoofdstuk 13 van hun rapport ook aanbevelingen rondom het gebruik van de Bijbelvertaling in de eredienst. Dat gedeelte van hun rapport wordt bij de bespreking betrokken. Van dit deputaatschap zijn aanwezig drs. H. Pathuis en drs. J.P. de Vries. De laatste doet voorafgaand aan de bespreking melding van het feit dat deputaten kerkrecht en kerkorde met een nieuw voorstel komen.

Een eerste punt van discussie is de vraag of de kerken nog een periode van toetsing moeten ingaan. Pas nu de vertaling op de markt is gaan gemeentelieden zich een oordeel vormen. Deputaten en adviseurs ontraden zo'n periode. De kerken zijn vanaf het begin betrokken geweest bij het proces en hebben de vertalingen getoetst via hun deputaten en supervisors. Dat proces heeft dus reeds plaatsgevonden. De kerken zijn nu veel meer betrokken geweest dan bij de vertaling van 1951 het geval was. Nu nog zo'n periode van toetsing ingaan zou ook een verkeerde verwachting scheppen, alsof er nog een ultieme afwijzing mogelijk is dan wel een daadwerkelijk andere vertaling. Bovendien is een revisie voorzien in 2013. Iedereen kan met zijn vragen en opmerkingen in die periode bij het NBG terecht, een NBG dat getoond heeft te willen luisteren naar zinnige kritiek. Is de vertaling dan perfect? Nee, dat is iets wat we op deze aarde nooit zullen bereiken. Maar in de balans van positieve en negatieve elementen slaat de wijzer duidelijk door in het voordeel van de NBV.

In zijn bijdrage steunt prof. dr. P.H.R. van Houwelingen de insteek van deputaten. Het vertaalproject van de NBV is zeer transparant geweest. Hij roept de vergadering op de vertaling te beoordelen op de beide uitgangspunten: brontekst getrouw en doeltaal gericht. Tegelijkertijd kun je niet alle vertaalkeuzes voor je rekening nemen. Hij adviseert daarom daarover iets te verwoorden in de uiteindelijke besluittekst. Prof. G. Kwakkel sluit zich hierbij aan. De voordelen van een standaardvertaling die in breed kerkelijk Nederland wordt gebruikt moeten niet onderschat worden. Dit in tegenstelling tot een eigen vertaling van de GKv. Afgezien van de (on)mogelijkheid van zo'n project maak je je daarmee ook suspect en loop je het risico geplaatst te worden in de hoek van de Jehovagetuigen. Hij adviseert verder om duidelijk aan te geven wat er bedoeld wordt met de uitdrukking 'vrijgeven'.

In hun eerste beantwoording gaan deputaten in op de kritiek die in de vergadering en in brieven aan de synode is geuit op de vertaling van bepaalde teksten. Niet altijd is de woordkeuze in een enkele tekst de keus die deputaten gemaakt zouden hebben. Maar tegelijkertijd bestrijden deputaten dat daarmee de vertaling niet correct zou zijn. De kerken hebben de neiging (gehad) geïsoleerde teksten te gebruiken als bewijstekst. Het uitgangspunt van de NBV evenwel was het grotere geheel van een tekst. Als je dan een groter tekstgeheel bij de beoordeling betreft zal blijken dat de verwijten van inherente schrijfkritiek geen stand kunnen houden. Deputaten roepen de vergadering en de lezers op de vertaling onbevangen te lezen, niet achterdochtig en vooringenomen. Dat zijn we aan het NBG en aan de vertalers verplicht.

In de tweede ronde komt het punt van het vrijgeven aan de orde in samenhang met het rapport van deputaten kerkrecht en kerkorde. Daarin wordt gesproken over 'dringend aanbevelen'. Regelen we niet te veel? Een goede vertaling zal zichzelf wel bewijzen. Daarvoor is geen dringende aanbeveling nodig. Kunnen we niet gewoon zeggen dat de kerken de vertaling kunnen gebruiken? Anderen wijzen op het belang van één vertaling, die gebruikt wordt thuis, op school en in de kerk. Een punt van overweging is ook een periode van gewenning. Als je nu dringend aanbeveelt frustreer je dat proces wellicht. Deputaten kerkrecht en kerkorde geven aan met hun dringende aanbeveling niet meer te beogen dan een breed draagvlak te creëren in de kerken.

De vergadering is het erover eens dat de kerkleden nauw bij het proces van revisie betrokken moeten worden. Vraag is alleen waar die opmerkingen heen moeten. Rechtstreeks naar het NBG, of eerst naar deputaten, zodat die een voorselectie kunnen maken en niet rijp en groen op de tafel van het NBG terecht komt. Deputaten adviseren de opmerkingen direct naar het NBG te laten zenden. Het zelf moeten beoordelen van wat er eventueel binnenkomt gaat de mogelijkheden van deputaten te boven. Wel ontvangen ze graag een afschrift.

Na afweging van al het materiaal dat deputaten naar voren hebben gebracht in hun rapport en in hun reactie op de ingekomen stukken spreekt de synode bij monde van haar preses haar dankbaarheid uit voor het geschenk van de NBV en draagt de deputaten op een besluit voor te bereiden waardoor op korte termijn de NBV tenminste wordt vrijgegeven voor gebruik in de kerken. Tevens worden de kerken en de kerkleden opgeroepen om vanuit een positieve intentie hun bijdrage te leveren aan het door het NBG aangekondigde proces van evaluatie en revisie.

2e ronde bespreking

Bij deze 2^e ronde van de bespreking op 13 mei zijn aanwezig de deputaten mevr. drs. W.A.E. Brink-Blijdorp, drs. B.C. Buitendijk, drs. M.E.H. Kuijper-Versteegh, drs. H.J. Room en ds. J.J. Schreuder.

Belangrijk punt tijdens de bespreking is het punt van de revisie die gepland staat voor 2013. Welke rol kunnen de kerkleden daarbij spelen en hoe betrekken we hen erbij. Opgemerkt wordt dat we niet de suggestie moeten wekken dat we met een soort 'interim'-bijbel te maken hebben, die nog niet af is. De vertaling die nu ter tafel ligt is af. Zo moet dat ook naar de kerken gecommuniceerd worden.

Bovendien: het is geen project van onze kerken, maar van het NBG. Sterk inzetten op de revisie zou ten onrechte de indruk wekken dat er nog een aanpassing naar 'vrijgemaakte' wensen zou kunnen plaats vinden.

Een tweede punt is: moeten deputaten Bijbelvertaling de opmerkingen die vanuit onze kerken gemaakt worden gaan beoordelen en eventueel doorgeleiden naar het NBG. Deputaten raden dat af. Ze wijzen daarbij op de hoeveelheid werk die dat met zich mee brengt. Bovendien: als deputaten moeten wegen, en zij wijzen een bepaalde suggestie af, voelen de inzenders zich dan serieus genomen en zullen ze vervolgens niet alsnog hun opmerkingen rechtstreeks naar het NBG sturen? Vanuit de vergadering wordt gewezen op de goede verhouding tussen deputaten en het NBG; bovendien maakt het wat uit wie wat zegt: een deputaatschap of een individueel kerklid. We hebben een kerkelijk kanaal, waarom dat dan ook niet benutten? De di. Leeffink en Noort en oud. Van Hoffen dienen daarom een amendement in, waarin een besluit 3.2 wordt toegevoegd, luidend: deputaten op te dragen bovengenoemde verzoeken te wegen en al dan niet over te nemen en aan het NBG voor te leggen" met een viertal gronden. Dit amendement wordt met 4 stemmen voor en 31 stemmen tegen verworpen.

Tijdens de bespreking geven deputaten aan besluit 3 te laten vervallen vanuit de motivatie dat het niet een project van deputaten is maar van het NBG. Bij amendement van oud. Hollaar komt het toch in bespreking, zij het dat de woorden: 'op te roepen tot' worden gewijzigd in: 'te wijzen op de gelegenheid'. Dit amendement wordt aangenomen met 22 stemmen voor en 13 tegen. Daarmee is besluit 3 vastgesteld.

De besluiten 1, 2 en 4 worden vervolgens met algemene stemmen genomen, waarbij ds. Schreuder, tevens deputaat, bij besluit 1 buiten stemming blijft.

Na de aanvaarding van de NBV voor gebruik in de erediensten spreekt de preses de vergadering als volgt toe:

"Onze synode heeft dankbaar het geschenk van de Nieuwe Bijbelvertaling aanvaard. En geeft haar nu met een hartelijke aanbeveling door aan de kerken.

Al in 1990 stemde de synode van Leeuwarden in met het voornemen van het NBG tot een nieuwe Bijbelvertaling als vervanging van de vertaling van 1951 die we tot dusver gebruiken. Kerkleden hoeven zich nu dan ook niet 'overvallen' te voelen door de komst van de NBV. Deputaten Bijbelvertaling hebben in de afgelopen 15 jaar telkens weer verslag gedaan van hun bevindingen en steeds weer heeft de synode de blik vooruit gehouden.

Nu is de NBV verschenen. In korte tijd is ze door deputaten gecontroleerd aan de hand van de uitgangspunten die de synode van 1990 al had vastgesteld en die ook op geen enkele synode zijn aangevochten. Daarmee hebben deputaten de kroon mogen zetten op een heel karwei dat de afgelopen 15 jaar heeft plaatsgevonden. Graag zeg ik deputaten hartelijk dank voor hun werk. Het moet ook voor hen een bijzonder moment zijn vandaag.

Niet alleen voor onze deputaten is de nieuwe Bijbelvertaling een enorm project geweest. We feliciteren het NBG van harte met het resultaat van hun inspanningen. Nooit eerder zijn zo veel kerken en groepen van mensen bij een Bijbelvertaling betrokken geweest. En ook nog nooit eerder is een

vertaling zo transparant tot stand gekomen, met openheid naar zoveel kanten en met inbreng van zo velen. Duidelijk werd gecommuniceerd wat de gehanteerde vertaalprincipes waren en wat ze inhielden. Daarbij is zoveel mogelijk gewaakt voor starheid en vooringenomenheid. Er is heel veel advies gevraagd, van allerlei kanten, en dat is gewogen ook. Gaande het proces werd ingespeeld op nieuwe bevindingen. En tegelijk werd in het geval van bijstellingen de consistentie bewaakt.

Dat er dan ook wel eens wat mis gaat, is niet zo verwonderlijk. Ik denk dat de insiders van het NBG heel wat anekdotische momenten kunnen noemen, waar achteraf smakelijk om te lachen valt. Bij in ieder geval één fout ligt dat anders. Ik doel op het feit dat bij de verschijning van de NBV *alleen* exemplaren beschikbaar kwamen *met* aanvechtbare inleidingen. Je kon geen bijbel kopen zonder. Een vergissing die ook door het NBG zelf betreurd wordt. We zijn blij dat er binnenkort edities komen zonder de gewraakte inleidingen.

Deputaten, zei ik, hebben de NBV getoetst aan de criteria van de synode van Leeuwarden en aan de criteria die het NBG zelf had vastgesteld. In hun uitgebreide rapport doen ze daarvan op een objectieve manier verslag. Ze noteren prachtige vondsten, goede leesbaarheid, zorgvuldigheid en betrouwbaarheid. Maar ze leggen ook de vinger bij teksten die ze graag anders vertaald hadden gezien. De vertaling is niet te beschuldigen van anti-gereformeerde sentimenten. Maar de vertalers misten op een aantal punten wel duidelijk een gereformeerde antenne. In verschillende ingezonden brieven werden dan ook kritische noten gekraakt. En niet altijd ten onrechte. Maar het geheel van de NBV en het ingebrachte commentaar afwegende, was de balans voor deputaten en synode duidelijk positief. In de komende tijd zullen ongetwijfeld meer negatieve punten ontdekt worden in de NBV. Maar ook meer positieve! En dus komt de balans niet in gevaar.

Het lijken wat zuinige opmerkingen. Maar ze doen niets af van onze dankbaarheid. Want niemand moet denken dat - of doen alsof - er tegen de vertaling van 1951 géén bezwaren waren aan te voeren. De NBV levert bovendien belangrijke winst op. Ik denk aan wat prof. Van Houwelingen in de eerste ronde opmerkte. Het is een vertaling in ons eigen Nederlands. Verlost uit de stramheid van 1951 gaan teksten ineens spreken. En passages die je voorheen per vers las, daarin blijf je nu doorlezen, benieuwd hoe het verder gaat. Allerlei passages en zinnen die ons vertrouwd waren en daardoor ook wel eens afgesleten waren, zijn verrassend verwoord, zodat er nieuwe schatten uit de bijbel opgedolven kunnen worden.

Soms blijkt je wel ineens een bepaalde bewijstekst of een bepaalde uitdrukking die steun bood aan een deel van de gereformeerde leer kwijt te zijn. Dat is even schrikken! Maar bij het lezen van heel de bijbel blijkt dan telkens weer dat onze leer gelukkig niet stoelt op één - misschien ook nog eens aanvechtbare - vertaling van één tekst, maar berust op het geheel van de Schrift. En waar die Schrift als geheel nu in een helderder taalkleed voor ons ligt, geldt dat ook voor het onderwijs van de Schrift zoals dat in de gereformeerde belijdenis is samengevat. Het fundament van onze belijdenis wordt in de NBV veel helderder en toegankelijker verwoord. En daarmee is de NBV een belangrijke steun voor de gereformeerde leer. Helder vinden we verwoord wat nodig is tot Gods eer en ons behoud.

Fijn is ook dat er nu weer een vertaling beschikbaar is die overal gebruikt kan worden: in de kerk, en thuis en op school. Wat dat betreft was er de laatste decennia een ongewenste situatie ontstaan met allemaal verschillende vertalingen. Met deze nieuwe vertaling wordt het weer mogelijk overal dezelfde vertaling te lezen, zodat die zich in ons hoofd en hart kan nestelen en ons geestelijk eigendom kan worden. Wat hebben we dat juist vandaag nodig!

Ook het feit dat we geen aparte bijbel hebben als kerk, maar één die we delen met andere kerken en met de samenleving, is van belang. Natuurlijk kun je ook met een eigen vertaling de samenleving dienen. Maar dat wekt al gauw de indruk van een geheime code. En het maakt ons publieke getuigenis moeilijk na te rekenen. Vandaar dat we blij zijn dat er nu een vertaling is die in heel de samenleving gebruikt wordt. En die ons getuigenis voor iedereen controleerbaar maakt.

Wij danken nogmaals het NBG en onze deputaten voor al het werk dat gedaan is. Bovenal gaat onze dank uit tot God, die de kracht en de deskundigheid gaf die nodig waren. Ook als vertalers dat mogelijk zelf niet beamen, danken ze hun capaciteiten wel aan de Here. Laat me de bede mogen uitspreken dat het Woord van God mee door deze vertaling zijn heilzame kracht zal bewijzen in bekering, geloof en volharding bij allen die God daartoe bestemd heeft."

Artikel 89 *Benoeming deputaten Bijbelvertaling*

04-06-2005

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten Bijbelvertaling:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
A. Drint, Sauwerd	2014	W.Th. Meijer, Roden
M.O. ten Brink, Lutten	2014	
M.E.H. Kuijper-Versteegh, Franeker	2011	
Joh. de Wolf, Amersfoort	2014	
J.I.J. Slings-de Vries, Waddinxveen	2011	

Artikel 90

13-05-2005

Revisie opdracht deputaten Bijbelvertaling.

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 63, besluit 3, deputaten Bijbelvertaling te benoemen met als opdracht de synode te adviseren in zaken met betrekking tot de Nieuwe Bijbelvertaling;
2. brief van br. C. Boekholt en anderen te Hoogeveen d.d. 10 februari 2005, met het verzoek het besluit genoemd onder materiaal 1 weg te nemen uit het midden van de kerken; als argument wordt (o.a.) aangegeven dat de vertalers van de NBV zijn uitgegaan van een aanvechtbare grondtekst, die minder betrouwbaar is en beter bij opkomende schriftkritiek past.

Besluit:

aan het verzoek niet te voldoen.

Grond:

de opdracht van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 was om de synode van 2005 te dienen met een onderbouwd advies of de NBV kan worden vrijgegeven voor gebruik in de erediensten.

Het besluit is met algemene stemmen aangenomen. De leden van de GS Zuidhorn bleven buiten stemming.

Deputaten kerkmuziek**Artikel 91**

30-09-2005

Rapport deputaten kerkmuziek

Voorstel: deputaten kerkmuziek

Materiaal:

1. rapport deputaten kerkmuziek, met in hoofdstuk 8, pag. 20-22, 10 conceptbesluiten;
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Hardenberg-Centrum d.d. 27 februari 2004; deze kerk maakt bezwaar tegen de grote hoeveelheid liederen die door de deputaten op de tafels van raden en gemeenteleden worden gelegd;
3. brief van de kerk te Amersfoort-De Horsten d.d. 15 maart 2004; de kerkenraad is van mening dat met de huidige selectie geen recht wordt gedaan aan wensen die in de breedte van de kerken leven (vgl. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 38) en verzoekt daarom aan deputaten opdracht te geven de aandacht meer te richten op "moderne liederen welke doorgaans afkomstig zijn uit evangelicale kring";

4. brief van de kerk te Baflo d.d. 4 juni 2004 waarin wordt verzocht de selectie uit het Liedboek voor de kerken niet nog verder uit te breiden, een tussentijds onderzoek uit te voeren of de vrijgegeven gezangen voorzien in de behoefte, na te gaan hoe de onrust over het project weggenomen zou kunnen worden en concreet invulling te geven aan de intentie dat de psalmen niet door de gezangen verdrongen moeten worden (Acta GS Zuidhorn, art. 89, besluit 11);
5. brief van de kerk te Siegerswoude-Frieschepalen d.d. 13 juli 2004, met verzoek om terughoudendheid te betrachten bij het invoeren van nog meer gezangen;
6. brief van de kerk te Smilde d.d. 22 juli 2004 met verzoek om het aantal liederen niet meer uit te breiden;
7. brief van de kerk te Vollenhove d.d. 14 september 2004, met verzoek om bij de besluitvorming af te wegen of de noodzaak van uitbreiding opweegt tegen de onrust die door de uitbreiding wordt opgeroepen;
8. brief van de kerk te Sint Jansklooster-Kadoelen d.d. 3 december 2004; daarin wordt de synode opgeroepen niet het "open einde" van 2011 en verder te verbinden aan het vaststellen van de nieuwe bundel;
9. brief van de kerk te Haulerwijk d.d. 28 januari 2005, waarin wordt geadviseerd het aantal liederen te beperken (bijv. 100) en afspraken te maken met de CGK over een nieuw kerkboek; ook wordt de synode dringend opgeroepen om zo spoedig mogelijk te komen met een definitieve lijst en over te gaan tot het uitgeven van een nieuw kerkboek; deze kerk kan zich niet vinden in conceptbesluiten 4, 6, 9 en 10;
10. brief van de kerk te Groningen-West d.d. 31 januari 2005 met het verzoek om een duidelijke limiet te stellen aan de omvang van het aantal geselecteerde en nog te selecteren liederen;
11. brief van br. B. van der Ros d.d. 2 februari 2005, waarin hij oproept "om niet opnieuw tot verdere uitbreiding van de te zingen liederen over te gaan";
12. brief van de kerk te Kornhorn d.d. 7 februari 2005, met gedachten t.b.v. de behandeling van het deputatenrapport: liederen geselecteerd die niet gebruikt zullen worden; zonder vaste bundel zullen liederen onbekend blijven; over de huidige 41 gezangen moeten we blijven beschikken; afronding van de selectie verschuiven naar 2005; muziek van enkele liederen (t.b.v. cantorij) is niet vrijelijk beschikbaar; "welke gemeente kan een zó groot aantal liederen nog paraat hebben?";
13. brief van de kerk te Mussel d.d. 9 februari 2005; deze kerk vraagt ervoor te zorgen dat de vrij te geven liederen door de hele gemeente gezongen kunnen worden (vgl. conceptbesluit 3c en 6a) en de selectiecriteria te handhaven (vgl. conceptbesluit 4d en e); verder moet conceptbesluit 8 worden benadrukt om een zo breed mogelijk draagvlak te creëren;
14. brief van de kerk te Assen-Noord d.d. 16 februari 2005 met een aantal opmerkingen over het rapport t.b.v. de bespreking ervan:
 - a. maak duidelijk wat de status wordt van bundel en lijst, wat het einddoel en de termijn van het traject is, hoe tegemoet gekomen wordt aan de bezwaren tegen het grote aantal liederen;
 - b. onderzoek het gebruik van de nu vrijgegeven liederen en probeer betrokkenheid van de kerken bij het project te bevorderen;
 - c. neem een standpunt in t.a.v. aansluiting bij 'Liedboek 2000';
 - d. maak duidelijk hoe de vrijgegeven liederen gebruikt kunnen worden (uitgave bundel heeft voorkeur) en laat deputaten zorgen voor bijv. meerstemmige zettingen;
15. brief van de kerk te Ommen Noord-Oost d.d. 16 februari 2005, waarin de hoop wordt uitgesproken dat de synode duidelijk kan aangeven hoe de nieuwe gezangenbundel eruit komt te zien;
16. brief van de kerk te Zwijndrecht d.d. 16 februari 2005; naar het oordeel van de kerkenraad heeft het aantal Liedboekliederen dat in onze kerken gezongen kan worden, z'n grens bereikt; verder ontgaat het hem waarom slechts één procent van de ingezonden liederen uit eigen kring de toets van de kritiek kan doorstaan;
17. brief van br. F. Pathuis d.d. 16 februari 2005 waarin hij onder meer schrijft over de 'Koersbepaling'. T.a.v. de liederen schrijft hij dat liederen uit het evangelicale repertoire wel zijn te beoordelen op basis van de huidige criteria, en hoe dat zou moeten, en vindt hij dat "de gegroeide vraag om deze liederen een antwoord verdient" (rapport) dat rijper is dan deputaten nu geven;
18. brief van de kerk te Vroomshoop d.d. 18 februari 2005; verzocht wordt om het beleid van voorgaande synodes consequent en consistent vast te houden, tegenover de voorstellen van deputaten om de criteria te wijzigen, meer dan de afgesproken 60 Liedboekliederen te laten

- selecteren tot 2008, aan te sluiten bij Liedboek 2000, in de Koersbepaling meer ruimte te creëren t.a.v. kerkmuziek;
19. brief van de kerk te Amersfoort-Centrum d.d. 24 februari 2005; daarin wordt voorgesteld om de selectiecriteria opnieuw in bespreking te brengen (vgl. conceptbesluit 4d) en om onder voorwaarden de uitnodiging tot deelname aan het project Liedboek 2000 te aanvaarden en over de samenwerking aan de volgende synode te rapporteren (vgl. conceptbesluittekst 9b en c);
 20. brief van ds. J.M. Goedhart d.d. 25 februari 2005; hij adviseert om de drang om alsmaar meer liederen te (laten) accepteren een halt toe te roepen;
 21. kerkrechtelijke toets van deputatenrapporten voor de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 d.d. maart 2005. In het hoofdstuk over het rapport kerkmuziek wordt o.a. commentaar gegeven op
 - a. de status van de 134 door de Generale Synode van Leusden 1999 ‘geparkeerde’ Liedboekliederen;
 - b. het voorstel om de criteria te wijzigen t.b.v. selectie van evangelicale liederen.
 Aanbevolen wordt om in deze fase van het traject goed te bekijken of de afronding in 2008 niet te snel komt om een goed eindresultaat te bereiken;
 22. brief van de kerk te Schildwolde d.d. 7 maart 2005; deze kerk vindt dat het aan de synode moet worden overgelaten om zelf een vervolg te geven aan de constatering dat met de huidige criteria liederen uit een andere traditie moeilijk beoordeeld kunnen worden;
 23. brief van zr. P.G. van der Weele-Slager d.d. 29 maart 2005 waarin zij even haar onrust uit: 150 gezangen lijkt haar meer dan genoeg;
 24. brief van de kerk te Waardhuizen d.d. 30 maart 2005; op grond van een overzicht van het tot nu toe gevolgde traject (op een smalle basis en met pijnlijke gevolgen) wordt gevraagd “gezien de al vrijgegeven Liedboekselectie en de 90-Gezangenbundel pas op de plaats te maken en veel gewicht toe te kennen aan de ‘relationele’ effecten van het invoeren van nog meer gezangen”; daarbij te leren van kerken die niet zoveel energie stoppen in een dergelijk project, en rekening te houden met de koers die binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken gevaren wordt.

Besluit 1:

deputaten kerkmuziek decharge te verlenen en hen te danken voor het werk dat zij verricht hebben.

Besluit 2:

verder te werken aan de uitgave van een gezamenlijke gezangenbundel. Deze zal de bundel van 41 gezangen die is vastgesteld door de Generale Synode van Heemse 1984-1985, vervangen. In dit project worden de contouren en de werkwijze gevolgd die door de Generale Synode van Leusden 1999 zijn vastgesteld; met als tijdpad, vastgesteld door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003:

2005-2008: deputaten ronden hun selectie van liederen af door nogmaals 120 liederen te presenteren uit het Liedboek voor de kerken, liederen uit eigen kring en liederen uit anderen bronnen, en doen voorstellen over de samenstelling van een evenwichtige en afgeronde gezangenbundel;

2008: de generale synode stelt de door deputaten voorgestelde liederen in eerste lezing vast en tevens in tweede lezing de liederen die door de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 in eerste lezing zijn vrijgegeven. Ook stelt de generale synode de bundel in eerste lezing vast;

2011: de generale synode stelt de bundel in tweede lezing vast;

2011 en daarna: deputaten blijven in dienst aan de kerken faciliterend bezig door geschikte nieuwe liederen één keer per zes jaar aan de synode te presenteren als aanvulling op de lijst; over de daarbij te volgen procedure wordt te zijner tijd een besluit genomen;

Gronden:

1. weliswaar was slechts door één Particuliere Synode gevraagd om onderzoek naar de wenselijkheid en mogelijkheid van uitbreiding van de gezangenbundel, maar de Generale Synode van Ommen 1993 (Acta, art. 46, besluit 1, grond 2.4) zag voor haar besluit o.a. ook goede redenen in wat al was opgemerkt bij de laatste herziening van de gezangenbundel. En

- mee op grond van “de overtuigende wijze” waarop studiedeputaten erediens “studie hebben gemaakt van en gerapporteerd over de wenselijkheid van uitbreiding van de gezangenbundel” (Acta Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996, art. 64, grond 1) besloten de kerken tot dit project;
2. nu het project in de eindfase komt en deputaten daarmee ook rekening hebben gehouden bij de presentatie van hun selectie, dient het de voortgang en de afronding ervan om het afgesproken tijdspad te blijven volgen;
 3. de nog resterende tijd is nodig om tot een goed eindresultaat te komen;
 4. de verzoeken om niet meer liederen te laten selecteren, zijn veelal gebaseerd op onjuiste informatie:
 - a. het grote aantal vrijgegeven liederen is gevolg van de keuze om eerst te selecteren wat geschikt is voor de erediens en daarna uit die geschikte liederen een bundel samen te stellen. In dat selectieproces hebben deputaten een enorme voorraad geschikte liederen aangetroffen uit de schat der eeuwen en van hedendaagse dichters en musici; het project heeft daarom vanaf het begin ook het karakter van een inhaalslag;
 - b. de liederen die door de synode zijn vrijgegeven, hoeven niet meer door de kerken te worden getoetst: dat zou inderdaad per periode tussen synodes teveel zijn gevraagd;
 - c. niet alle vrijgegeven liederen moeten in alle kerken en door alle kerkleden geoefend, gekend en gewaardeerd worden: de kerken geven samen een gezangenbundel uit waarvan gebruik gemaakt moet kunnen worden door verschillende kerken, bij verschillende gelegenheden, rekening houdend met verschillen tussen kerkleden (vgl. de contouren van de bundel, beschreven in Acta GS Leusden, art. 58, besluit 2);
 - d. de synode weet, evenals voorgaande synodes, via brieven van gevoelens van onrust en van de pijn van scheiding mee als gevolg van dit proces. Bekend is echter ook dat kerken en kerkleden dankbaar van de beschikbaar gekomen schat aan liederen gebruik maken en daarbij zorgvuldig omgaan met de gevoelens die binnen de gemeente leven;
 5. het project heeft een ‘open einde’ na 2011, “om niet voorbij te gaan aan hetgeen als vrucht van het werk van de Heilige Geest op het terrein van het kerklied ook in later tijd tot stand komen kan (vergelijk Acta GS Berkel en Rodenrijs, art. 64, grond 4.3.1)”. Daarom “moet er ook na uitgave van een nieuwe bundel ruimte blijven voor het goedkeuren van nieuwe liederen en het vrijgeven daarvan voor gebruik in de erediens” (Acta GS Leusden, art. 60, grond 10);

Besluit 3:

- opnieuw deputaten kerkmuziek te benoemen en hun op te dragen verder te werken aan de selectie van liederen door:
- a. uit de rest van de reeds eerder geselecteerde 134 liederen en de geselecteerde liederen uit de b-categorie als bedoeld in art. 61, besluit 1, Acta GS Leusden, uit het Liedboek voor de Kerken 60 liederen aan de synode te presenteren;
 - b. als adres te fungeren voor inzendingen van nieuwe liederen, de ontvangst van die liederen te bevestigen en het maken van nieuwe liedteksten en -melodieën te stimuleren; waar nodig voor de evenwichtige samenstelling van de bundel ook dichters en musici uit te nodigen over een specifiek thema een nieuw lied in te dienen;
 - c. de selectie van liederen uit eigen kring die reeds zijn of nog worden ingezonden, af te ronden;
 - d. de selectie van liederen uit andere bronnen af te ronden. T.a.v. liederen uit het evangelicale repertoire, in het bijzonder de liederen uit de bundels 'Opwekking', een antwoord te formuleren op de vragen gesteld op pag. 15 van het rapport, en aan de hand van dat antwoord een voorstel te doen over het al of niet op de lijst zetten van liederen uit dit genre;
 - e. met de in aanmerking komende liederen uit de opdrachten c. en d. te handelen conform de aangenomen werkwijze 1-3 (Acta GS Leusden, art. 60);
 - f. de toelichtingen bij alle aan te bieden liederen het karakter te geven van een pleidooi; daarbij ook de eventuele zwakke of discutabele trekken van een lied onder ogen te zien.

Gronden:

1. gegeven
 - a. de afspraak dat we als kerken samen vaststellen welke liederen we zingen in de erediens;
 - b. de koersbepaling waarin we hebben afgesproken dat daarvan bij uitzondering mag worden afgeweken;

- c. de groeiende praktijk van het zingen van Opwekkingsliederen in onze kerken; is het van belang dat antwoord wordt gegeven of en zo ja, hoe en welke Opwekkingsliederen geschikt zijn om in onze erediensten gezongen te worden;
2. nu het project z'n afronding nadert en uit de vrijgegeven en nog te selecteren liederen een bundel moet worden samengesteld, zijn de kerken gebaat bij een toelichting waarom deze liederen zijn geselecteerd en/ of moeten worden opgenomen in de bundel.

Besluit 4:

deputaten op te dragen te komen tot een voorstel voor de toekomstige gezangenbundel, gelet op de complete lijst van gezangen die door de generale synoden zijn of nog worden goedgekeurd; daarbij in rekening te brengen welke liederen met name instemming, ingang en gebruik hebben gevonden.

De contouren voor de bundel zien eruit als volgt:

1. een indeling in de rubrieken (17) van het Liedboek voor de Kerken;
2. per rubriek een aantal liederen dat de mogelijkheid biedt om zoveel te variëren als per rubriek nodig geacht kan worden (meer liederen voor de Kersttijd dan voor Hemelvaart, meer voor doop en avondmaal dan voor de jaarwisseling);
3. een introductie en registers die het gebruik van de bundel bevorderen.

De liederen voor deze bundel zullen worden geselecteerd uit:

1. de huidige 41 gezangen in het Gereformeerd Kerkboek, waarbij in rekening wordt gebracht dat veel van deze gezangen breed gewaardeerd worden;
2. de liederen in het Liedboek voor de Kerken en in de bundel 90 gezangen die in 2^e lezing voor gebruik zijn vrijgegeven;
3. de liederen die door deze en de komende synode worden vrijgegeven.

In de bundel komt ook een lijst te staan van liederen die wel door synodes zijn vrijgegeven voor gebruik, maar die niet in de bundel zijn opgenomen. Van de liederen op deze lijst geldt dat ze ook in erediensten gezongen mogen worden (bijv. gepresenteerd via beamer of gekopieerd in een liturgieboekje).

Gronden:

1. deze contouren voor de bundel zijn (meer gedetailleerd) vastgesteld door de GS Leusden, Acta art. 58, besluit 2;
2. dat het aantal liederen in deze bundel het aantal psalmen mogelijk zal overtreffen, is niet in tegenspraak met de uitspraak "dat het onze bedoeling niet is dat de gezangen de psalmen in de erediensten en in het hart van de gelovigen verdringen", Acta GS Zuidhorn, art. 89, besluit 11. De psalmen behouden hun plaats in de erediensten en in het hart van gelovigen omdat voorgangers ze opnemen in de liturgie en kerkenraden daarop toezien.

Besluit 5:

deputaten verder op te dragen:

- a. de liederen uit te laten geven in een bundel en te presenteren via internet en/ of cd-rom; de kerken te dienen met informatie over de wijze waarop de liederen die de synode nu vrijgeeft, kunnen worden geïntroduceerd;
- b. het rapport 'Regeling Kerkmuziek' dat deputaten aan de kerken hebben aangeboden als handreiking bij aanstelling van en omgang met hen die de muzikale onderdelen van de eredienst verzorgen, onder de aandacht van de kerken te blijven brengen.

Gronden:

1. terecht is gewezen op het belang van de uitgave van een bundel voor de introductie van de vrijgegeven liederen en het gebruik ervan in de huiselijke eredienst;
2. deputaten zijn niet verantwoordelijk voor het uitgeven van begeleidingsmateriaal, maar kunnen kerken wel dienen met informatie daarover en erop letten of goed begeleidingsmateriaal beschikbaar is of komt en blijft;

3. voor een goede kennismaking met en gebruik van de nieuwe liederen is o.a. goede begeleiding van de gemeentezang noodzakelijk. Daarom is het van belang de aandacht van de kerken te blijven vragen voor het rapport 'Regeling Kerkmuziek'.

Besluit 6:

deputaten op te dragen:

- a. met deputaten eredienst een samenvoeging van beide deputaatschappen door de komende generale synode voor te bereiden; in elk geval jaarlijks overleg te voeren over deze samenvoeging en over andere opdrachten die daarvoor in aanmerking komen;
- b. de contacten die gelegd zijn met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken te onderhouden;
- c. bij eventuele voortgaande selectie van meer gezangen uit het Liedboek voor de Kerken de selectie die goedgekeurd is in de CGK en de NGK, mee te laten wegen;
- d. overleg te plegen met de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied over het Liedboek voor de Kerken, zodat op de volgende generale synode kan worden gerapporteerd of een selectie uit het Liedboek voor de Kerken mag worden opgenomen in de nieuwe gezangenbundel.

Gronden:

1. in de komende jaren wordt de nieuwe liedbundel afgerond. Ook op het terrein van eredienst zijn de afgelopen jaren veel taken afgerond. In 2008 kunnen de deputaatschappen eredienst en kerkmuziek worden samengevoegd;
2. o.a. voor opname in de bundel van liturgische gezangen (gezongen elementen in de liturgie), is overleg met deputaten eredienst nodig;
3. contacten met de CGK en de NGK zijn o.a. van belang in het overleg over mogelijke betrokkenheid bij het project Liedboek 2000 (zie besluit 7);
4. hoewel de kerkmuzikale afspraken en praktijk in genoemde kerken sterk verschillen van die in onze kerken, is steeds gevraagd aan synodes en aan deputaten opgedragen om bij de selectie van liederen en de samenstelling van de bundel rekening te houden met de selecties die in deze kerken zijn goedgekeurd;
5. het is van belang nu het laatste traject op de weg naar de definitieve gezangenbundel begint, duidelijkheid te krijgen over eventuele toestemming om een selectie uit Liedboek voor de Kerken op te nemen in het Gereformeerd Kerkboek.

Besluit 7:

deputaten op te dragen om door middel van gerichte vragen aan de kerkenraden, de mening en visie van kerken en kerkleden te inventariseren over de liederen die tot nu toe zijn vrijgegeven en te vragen welke gezangen/ liederen men opgenomen zou willen zien in de nieuwe gezangenbundel; daarbij ook na te gaan welke eventuele hiaten en onevenwichtigheden in het totaal van deze liederen worden aangetroffen; en verder in overleg met de sectie communicatie van deputaten GSP te zoeken naar mogelijkheden om de betrokkenheid van de kerken bij het project zo veel mogelijk te bevorderen.

Grond:

- wat door briefschrijvers aan de synode is voorgelegd, maakt duidelijk
- a. dat de kerken gebaat zijn bij helderheid over het project en het gebruik van de liederen;
 - b. dat het eindresultaat erbij gebaat zal zijn dat deputaten goed te horen krijgen wat kerken en kerkleden van de nieuwe bundel verwachten.

Besluit 8

ten aanzien van Liedboek 2000 deputaten op te dragen:

- a. te blijven onderzoeken of er mogelijkheden komen voor onze kerken om betrokken te zijn bij het project Liedboek 2000;
- b. als de kerken uitgenodigd worden om aan dit project deel te nemen, in eerste instantie niet meer dan een voorlopige positie in te nemen;

- c. aan de volgende synode te rapporteren wat de uiteindelijke doelstellingen van dit project worden, en of er mogelijkheden zijn om eraan deel te nemen en binnen welke kaders en met welk te verwachten resultaat we dat kunnen doen.

Gronden:

- a. in het tijdpad hebben we afgesproken ook na 2011 met het werk aan kerkmuziek verder te gaan;
- b. als kleine kerken in dit land zijn we erbij gebaat in zo'n veelomvattend werk als kerkmuziek mee te kunnen profiteren van en mee te kunnen werken aan wat er door andere kerken, dichters en musici wordt gedaan.

Presentatie

Op 4 juni presenteren deputaten hun rapport. Ze geven aan op welk moment we zitten in het proces dat vanaf Ommen 1993 in gang is gezet en door Leusden 1999 nader is ingevuld. Na de synode van Zuidhorn waren er nog twee etappes te gaan. Aan deze synode wordt gevraagd weer een aantal liederen te bekijken op hun geschiktheid voor de zang in de eredienst. Dat betekent niet meteen dat deze liederen ook een plaats zullen krijgen in de uiteindelijke bundel. Dat zal de taak van deputaten zijn richting de synode van 2008. Daar zal de laatste selectie die deputaten hebben gemaakt moeten worden besproken en zal uit het brede aanbod dat dan voorhanden is een keuze moeten worden gemaakt voor die liederen die in de uiteindelijke bundel zullen kunnen worden opgenomen. De synode van 2011 zal, na de tweede lezing, deze bundel definitief vaststellen. De liederen die wel geschikt geacht worden, maar uiteindelijk geen plaats krijgen in de bundel, zullen op een lijst worden geplaatst. Het is dan aan de plaatselijke kerken te bepalen in hoeverre ze daarvan gebruik zullen willen maken. Na 2011 zal er een deputaatschap dienen te blijven bestaan. Niet om te gaan werken aan een nieuwe bundel, wel om liederen die aangedragen worden te selecteren op hun bruikbaarheid en eventueel een plaats te geven op de lijst.

Het conceptbesluit 10 wat deputaten in hun rapport aanreiken vervalt, omdat deze synode de koersbepaling van Zuidhorn inzake de liturgie heeft bevestigd. Ook de oorspronkelijke idee van deputaten om inzake liederen uit evangelische kring te bepalen of er wijziging dient te komen in de criteria zoals vastgesteld door Leusden is ingetrokken. Deputaten willen graag de opdracht om te bezien of en hoe deze liederen, die vaak een geheel eigen wijze van begeleiding vereisen, in een eventuele bundel kunnen worden opgenomen. Dat deputaten toch een ruimere keuze uit het Liedboek voor ogen hebben dan hun opdracht voorschreef verdedigen zij met de opdracht een brede keuze aan te bieden voor de 17 onderdelen waaruit de nieuwe bundel zal moeten bestaan (volgens de indeling die ook het Liedboek zelf kent). Er zijn, zo wijst de praktijk uit, eigenlijk te weinig kwalitatief goede liederen uit andere bronnen voorhanden om deze opdracht anders verantwoord in te vullen.

De commissie Holland-Zuid die deputaten begeleidt meldt dat de commissies van de synode tijdens het zomerreces allen een lijst zullen krijgen van liederen die ter beoordeling zijn voorgedragen. Hiertoe wordt het volgende werkplan kerkmuziek uitgereikt:

Werkplan kerkmuziek

1. Eerst behandelt de synode zaken van algemene aard die betrekking hebben op het gezangenproject, zoals de criteria, het evangelicale lied, de klankbordgroep, afstemming met verwante kerken, het traject naar en de samenstelling van de gezangenbundel in de toekomst, enz. Deze zaken vloeien voort uit het rapport van deputaten.
2. Vervolgens behandelt de synode bezwaren tegen aanvaarding van liedboekliederen in relatie tot vroegere afwijzing en ook bezwaren tegen aanvaarding van andere liederen die in eerste lezing zijn vrijgegeven. Aangezien deze bezwaren meestal het karakter van revisie hebben, is het de verantwoordelijkheid van de commissie hiervoor een besluittekst aan de synode voor te leggen.
3. Hierna behandelt de synode de selectie van 60 gezangen uit het liedboek die door deputaten is gepresenteerd (inclusief de reserve); daarbij wordt gebruik gemaakt van de toetsing die al door synodeleden is uitgevoerd en door de commissie is geïnventariseerd. Op basis van die voorbereiding doet de commissie een voorstel ter behandeling van elk afzonderlijk lied. Wanneer de commissie voorstelt zonder bespreking tot goedkeuren over te gaan, is een

- voorstel van vier synodeleden voldoende om alsnog eerst het betreffende lied te bespreken. Bij stemming is een percentage van 75 procent vereist om tot goedkeuring over te gaan.
4. Daarna volgt de behandeling van de door deputaten geselecteerde liederen uit andere bronnen (luab) en liederen uit eigen kring (luek). Daarbij wordt gebruik gemaakt van de toetsing die door synodeleden is uitgevoerd en door de commissie geïnventariseerd. De werkwijze is dezelfde als onder 3.
 5. Vervolgens verleent de synode deputaten decharge van hun werkzaamheden, waarbij zij haar dank onder woorden brengt.
 6. Daarna stelt de synode een vervolgopdracht vast voor nieuw te benoemen deputaten.

Bespreking

De bespreking vindt plaats op 25 juni en 16 september. Van de deputaten zijn een of beide dagen aanwezig de di. T.S. Huttenga, E.C. Luth, Joh.A. Schelling en H. van Veen, drs. D.J. Boer en drs. H. Kisteman.

In de eerste ronde wordt een groot aantal punten naar voren gebracht. Ze worden hier genoemd in combinatie met het antwoord van deputaten.

Is het taalkleed van veel liederen niet te gedateerd? Volgens deputaten 'overstijgen' sommige liederen hun tijd. En juist deze liederen worden in een aantal kerken regelmatig gebruikt.

Wat gebeurt er met de huidige bundel 41 gezangen? Deputaten geven aan dat in de nieuwe bundel daar een aantal uit kunnen vallen. We krijgen immers een nieuwe bundel. Maar te verwachten valt dat ze wel op de lijst van te zingen liederen terecht zullen komen.

Is het wel zinvol om nog aansluiting te blijven zoeken bij het project Liedboek 2000? Deputaten vinden van wel. Er is voor ons en voor andere kerken in het land een belang mee gediend dat wij onze bijdrage aan de samenstelling van die bundel leveren. Of we het nieuwe Liedboek integraal kunnen overnemen zal later beoordeeld dienen te worden.

Wat betreft het evangelicale repertoire – vanuit de vergadering wordt opgemerkt niet aan de criteria die door Leusden zijn geformuleerd te gaan tornen. Deputaten vragen de ruimte om hier nog nader studie naar te doen. Het is op dit moment nog niet helder hoe deze liederen een plaats zouden kunnen krijgen. Een aantal lijkt inhoudelijk wel geschikt, maar qua begeleiding en opzet minder. Wellicht is het zinvol om daarvoor nadere criteria aan te reiken, zodat gemeenten een kader hebben waarbinnen ze zelf besluiten kunnen nemen.

Ter afsluiting van de eerste ronde wijzen deputaten er nogmaals op dat hun werk sterk faciliterend is en wellicht – bijvoorbeeld daar waar het gaat om het opwekkingsrepertoire – ook wel kanaliserend. Wanneer er een goede, evenwichtige bundel komt en, waar nodig, verantwoorde criteria kan gemakkelijker aan de kerken gevraagd worden zich hieraan te conformeren.

De inbreng in eerste ronde heeft deputaten ertoe gebracht op een aantal punten hun oorspronkelijk voorstel wat aan te passen:

- het aantal liederen dat nog geselecteerd zal worden uit het Liedboek voor de Kerken zal beperkt blijven tot de in Zuidhorn afgesproken 120. Overigens wijzen deputaten er wel op dat huns inziens de beperking van het aantal die Zuidhorn heeft aangebracht niet heeft bijgedragen aan het verminderen van de onrust. Die onrust zit in de bron zelf en de angst voor onschriftuurlijke liederen. Op beide punten is door voorgaande synodes gereageerd;
- in plaats van elke drie jaar zullen na afronding van het proces dat nu gaande is elke zes jaar een selectie van liederen aan de synode worden voorgelegd.

2^e ronde

In de 2^e ronde wordt een aantal amendementen ingediend. Br. Van Hoffen pleit voor een heroriëntatie op het proces dat gaande is. Dat is geen verwijt aan deputaten. Die hebben gedaan wat hen is opgedragen. Hij pleit voor een snelle afronding van het proces in die zin dat in 2008 tot een afronding wordt gekomen. In totaal voldoet een bundel van 150 gezangen. Dat is op zich een willekeurig aantal, maar geeft een goede balans tussen Psalmen en liederen. Er behoeven dan ook geen nieuwe liederen meer geselecteerd te worden. Wat we nu vaststellen kan de synode van 2008 in 2^e lezing vaststellen, daarna kan de bundel aan de kerken gepresenteerd worden samen met de lijst van beschikbare liederen. Hij hoopt hiermee een stuk rust terug te brengen in de kerken.

Ds. Leeffink hecht aan toevoeging van het woord maximaal in besluit 3a. Er kan dan meer ruimte geschapen worden voor liederen uit eigen kring en liederen uit andere bronnen.

Ds. Roth dient, mede namens de oud. Kisjes en Knol en ds. Siegers een amendement in. Hij zou graag een besluit 3f toegevoegd zien, waarin uitgesproken wordt dat bij de selectie van nieuwe liederen voorkeur wordt gegeven aan liederen met een eigentijds karakter. Hij acht deze accentverschuiving wenselijk. De liederen uit de schat der kerken zijn voldoende vertegenwoordigd nu. Het liedboek, zo is zijn ervaring, betekent te weinig een injectie voor nieuwe zang. Eigentijds betekent zijns inziens in elk geval dat het taalgebruik van deze tijd is. Verder neemt hij in zijn amendement de suggestie van ds. Leeftink op om het woord 'maximaal' toe te voegen in besluit 3a. Oud. Kisjes voegt hieraan toe dat er vooral gekeken dient te worden of het taalgebruik past in de cultuur en context van vandaag.

Ds. Schreuder dient namens ds. Siegers – die wegens ziekte afwezig is – een amendement in op besluit 2. Hij wil graag de slotzin laten vervallen. We behoeven nu niet uit te maken hoe het na 2011 verder gaat. En ondanks de voorzichtige formulering wekt dit toch de indruk alsof het dan allemaal weer opnieuw gaat beginnen.

Deputaten ontraden het amendement van oud. Van Hoffen. Wanneer je een project dat al jaren loopt zo ingrijpend gaat wijzigen, moet je daar goede argumenten voor hebben. De lijn die door de GS Zuidhorn bevestigd is kan niet zomaar gewijzigd worden. Het aantal van 150 achten ze ook te arbitrair. Het gaat niet om het aantal, maar om de evenwichtigheid van de selectie. Ook 150 gezangen kunnen de Psalmen verdringen.

Ook het amendement Roth wordt door deputaten ontraden. Het begrip eigentijds is bijzonder moeilijk te definiëren. En wat wordt er dan bedoeld: eigentijds qua spiritualiteit? Qua taalkleed? Wat vandaag eigentijds is, kan morgen verouderd zijn. Het gaat niet om vandaag en morgen, maar ook over de komende jaren. Bovendien wordt met deze formulering een verwachting gewekt waarvan het nog maar de vraag is of je die waar kunt maken. De achterliggende gedachte is sympathiek, maar er moet ook concreet invulling aan gegeven kunnen worden. De commissie vult aan bang te zijn dat dit begrip over 3 jaar als een hakbijl kan gaan functioneren. Zij acht het een te subjectief begrip om te kunnen hanteren.

Wat betreft het amendement Siegers houden deputaten vast aan hun formulering. Ze achten deze open genoeg. Er wordt niets vastgelegd voor de periode na 2011. Maar mocht de vergadering dit amendement aannemen, dan hebben ze geen enkele moeite zich daarbij neer te leggen.

Richting ds. Leeftink en ds. Roth geven deputaten aan dat in besluit 3a 'maximaal' er van hun niet in hoeft. U mag ervan uitgaan dat ons ja ja is. Indien u beoogt om met die opmerking eventueel meer ruimte te maken voor luek en luab – de gedachte is ons sympathiek, maar tot op heden is het nog maar de vraag, gelet op de kwaliteit, of we het beoogde aantal luek- en luab-liederen halen.

Hierna komen de diverse amendementen in stemming.

Achtereenvolgens stemt de vergadering over:

amendement 1 oud. Van Hoffen (i.e.: in besluit 2 na 'vervangen' de overige passages van "In dit project...te schrappen, incl. de bijbehorende gronden 2,3,4, en 5. Het amendement wordt met 3 stemmen voor, 3 onthoudingen en 29 tegen verworpen.

amendement ds. Siegers (i.e.: in besluit 2 de woorden: "van de zo (...) gezangenbundel" schrappen. Dit amendement wordt met 23 voor, 10 tegen en 2 onthoudingen aangenomen.

amendement 2 oud. Van Hoffen (i.e.: besluit 3 schrappen). Dit amendement wordt met 3 voor, 2 onthoudingen en 30 tegen verworpen.

amendement ds Roth c.s. (i.e. toevoegen besluit 3f: bij de selectie van nieuwe liederen de voorkeur te geven aan liederen met een eigentijds karakter; plus 3a: invoegen woord maximaal). Dit amendement wordt met 14 stemmen voor en 21 tegen verworpen.

amendement 3 oud. Van Hoffen (deputaten op te dragen de volgende synode te dienen met een bundel van 150 liederen). Dit amendement wordt met 5 stemmen voor, 1 onthouding en 29 tegen verworpen. Hiermee is amendement 4 tevens vervallen.

Hierna komen de voorstellen van deputaten in stemming. Op verzoek wordt over besluit 3 apart gestemd. Het besluit wordt met 2 stemmen tegen, 2 onthoudingen en 31 voor genomen.

De overige besluiten zijn met algemene stemmen genomen.

De preses spreekt na de afronding van deze besluiten en de besluiten rondom revisie zijn dankbaarheid erover uit dat de bezwaren konden worden afgewezen. Er is geen strijdigheid aangetoond met Schrift en Belijdenis. De bijzondere verantwoording richting een aantal kerken is ongebruikelijk, maar is een signaal dat we zorgvuldig met de materie willen omgaan. De besluitvorming rondom het rapport is een opsteker voor deputaten. Het traject nadert zijn eindbestemming. We zijn dankbaar dat bij zo'n groot project we geen vertraging oplopen. Hij wenst deputaten wijsheid en kracht toe bij de verwerking van de laatste fase. Als de Here het wil kunnen we in 2008 tot een eerste afronding komen.

Artikel 92

30-09-2005

Benoeming deputaten kerkmuziek

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten kerkmuziek:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
P. Bareman, Zwolle	2014	P. van den Berg, Veendam
D.J. Boer, Hoevelaken	2011	Mevr. M.J.G. Douma, Amersfoort
B.G. Droogsma, Almelo	2011	
H. Kisteman, Hardenberg	2008	
M.A. de Niet, Groningen	2014	
H. Ophoff, Dalfsen	2011	
Joh. A. Schelling (s), Venlo	2008	
H. van Veen, Neede	2011	

Artikel 93

16-09-2005

Goedkeuring in tweede lezing van liederen in bundel 90 gezangen

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 87, met vermelding negentig liederen uit andere bundels en uit eigen kring die zijn vrijgegeven;
2. brieven van de Gereformeerde Kerken te Vlaardingen d.d. 11 januari 2005, te Vroomshoop d.d. 18 februari 2005 en te Marum d.d. februari 2005 en van elf broeders en zusters te Beverwijk d.d. 10 februari 2005 met bezwaren tegen bepaalde liederen, vrijgegeven in eerste lezing;
3. rapport commissie Holland-Zuid (zie bijlage 5.2).

Besluit:

de bezwaren af te wijzen en alle negentig liederen in tweede lezing vast te stellen en daarmee definitief vrij te geven voor gebruik in de erediensten.

Grond:

de bezwaarden hebben niet overtuigend kunnen aantonen dat liederen onschrijftuurlijk waren of in strijd met de criteria (zie rapport).

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Artikel 94

16-09-2005

Goedkeuring in eerste lezing Liedboekliederen

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. deputatenrapport, bijlagen II en IIa;
2. rapporten provinciale commissies met resultaten van toetsing van de aan hen toegewezen liederen;
3. adviezen van de commissie Holland-Zuid met voorstel tot behandeling van de afzonderlijke liederen (zie bijlage 5.3)
4. werkplan kerkmuziek.

Besluit:

1. conform advies provinciale commissies zonder aparte bespreking de volgende liederen goed te keuren in eerste lezing: 7, 8, 27, 32, 58, 70, 77, 109, 130, 134, 136, 177, 179, 181, 183, 209, 217, 222, 272, 297, 305, 310, 324, 332, 338, 365, 381, 407, 436, 440 en 476;
2. op advies van commissie Holland Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking de volgende liederen goed te keuren in eerste lezing: 19, 93, 98, 120, 138, 142, 245, 260, 289, 384 en 424;
3. op advies van commissie Holland Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking de volgende liederen niet vrij te geven: 145, 174 en 238;
4. na bespreking per lied in eerste lezing goed te keuren de liederen 427 en 465 en niet vrij te geven de liederen 47, 84, 89, 157, 165, 172, 173, 223, 232, 278, 333, 357 en 398.

Bespreking

Conform de afspraak komen alleen die liederen in bespreking waartegen door minimaal vier leden bezwaar is ingebracht. De commissie heeft deze richtlijn niet strak gehanteerd, zodat een tweetal liederen meer in bespreking komt. Wanneer de liederen in stemming gebracht worden is een meerderheid van 75% nodig om het lied vrij te geven. Bij de behandeling zijn van deputaten aanwezig ds. E.C. Luth, drs. H. Kisteman en ds. H. van Veen.

De bezwaren die tegen de liederen afzonderlijk zijn ingebracht zijn opgenomen in het overzicht van de rapporten van de provinciale commissies (te vinden op de cd-rom) en in de beoordeling van de commissie Holland-Zuid, zie bijlage 5.3. In het verslag van de bespreking met name daarom aandacht voor een aantal overwegingen van meer algemene aard, aangevuld met een enkele opmerking per lied.

In de inleiding beklemtoont de commissie dat niet overal deze liederen gezongen behoeven te worden. Deze selectie is louter faciliterend bedoeld. Verder is het de commissie opgevallen dat mensen vaak vanuit een bepaalde gedachte naar het Liedboek kijken. Kijk er eens naar vanuit een andere invalshoek, zo roept de commissie de vergadering op. Veel liederen stellen vragen aan onze traditie. Laten we nadenken over die vragen. Dat kan wellicht leiden tot nieuwe gedachten en heroverweging. Verder: de liederen zijn bedoeld voor gezin, school en kerk. Een gedachte van: "nou, dat kan wel thuis maar niet in de kerk" is derhalve een verkeerde overweging. Het is geen of of, maar een en en.

Deputaten vullen aan dat regelmatig binnen het deputaatschap de gedachte naar voren is gekomen: de kerk is breder dan negen deputaten. Ze adviseren daarom de vergadering vanuit deze zelfde invalshoek naar de selectie te kijken. Ook al denkt u voor u zelf: voor mij hoeft het niet, houd dan ook de breedte van de kerken in het achterhoofd en stel vrijmoedig deze liederenkeuze vast. Deze verscheidenheid is niet iets werelds, maar door God gemaakt. Ieder mens kan in zijn eigen taal de boodschap van het evangelie horen.

Een aantal algemene aspecten:

helderheid – Een aantal afgevaardigden is van mening dat een lied direct helder moet zijn in zijn verwoording van de inhoud. De leer moet op een toegankelijke wijze zijn verwoord. Opmerkingen als:

daar moet je eerst een poos over nadenken, maken voor hen een lied daarom al ongeschikt. Deputaten en commissie zijn het hier niet mee eens. Een lied is meer dan een verwoording van de leer. Er zitten ook elementen in van emotie, spanning, pijn, beleving. Laat mensen zingend ook iets ontdekken en verdiepen.

context – Veel inhoudelijke bezwaren die tegen de liederen ingebracht worden gaan volgens deputaten voorbij aan de context waarin de liederen gezongen worden. Vergeet niet dat het lied klinkt in een gereformeerde eredienst. Eventuele niet-gereformeerde interpretaties worden daarmee al direct minder voor de hand liggend.

traditie – Een aantal afgevaardigden vindt sommige liederen te veel deel uitmaken van de traditie en te weinig 'bij de tijd'. Binnen die traditie zijn er elementen die we momenteel anders beleven, denk aan bijv. de mystiek. Waar dat sterk in doorklinkt tonen ze zich huiverig. Deputaten geven aan dat deze traditie onderdeel uitmaakt van onze eigen traditie. Wellicht kunnen bepaalde elementen van de mystiek ook weer in ons eigen leven een plaats krijgen omdat ze ten onrechte verdwenen zijn.

dogmatiek – Is in een aantal liederen niet een eenzijdigheid te bespeuren? Sterke nadruk op de grote reikwijdte van de verzoening (er komt een nieuwe mensheid), spreken over drievuldigheid zonder de eenheid te noemen etc. Deputaten stemmen dat toe, maar bestrijden dat dat een argument is om een lied af te keuren. Niet in elk lied hoeven onze dogmatische verbindingen een plaats te krijgen. Op verscheidene plaatsen in de Bijbel wordt ook onbekommerd in zo'n terminologie gesproken.

Hierna komen de besluiten in stemming.

Besluit 1 wordt met algemene stemmen aanvaard. Ds. Schreuder legt in een stemverklaring uit dat hij blijvende bezwaren houdt tegen lied 183 vanwege de inhoud van couplet 6.

De besluiten 2 en 3 worden met algemene stemmen aanvaard.

Vervolgens vinden de stemmingen plaats over de liederen genoemd in besluit 4. Hieronder het overzicht van de stemming per lied:

Lied	Voor	Tegen	Onthouding	Lied	Voor	Tegen	Onthouding
47	26	9	1	232	22	12	1
84	17	19	-	278	22	13	-
89	22	14	-	333	17	18	-
57	10	26	-	357	19	15	1
165	18	17	1	398	24	10	1
172	12	24	-	427	27	8	-
173	13	21	2	465	27	7	1
223	11	24	-				

Alleen de liederen 427 en 465 hebben het vereiste percentage gehaald.

Artikel 95 Goedkeuring in eerste lezing Liedboekliederen (reserve)

17-09-2005

Vorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. deputatenrapport, bijlagen II en IIa;
2. rapporten provinciale commissies met resultaten van toetsing van de aan hen toegewezen liederen;
3. adviezen van de commissie Holland-Zuid met voorstel tot behandeling van de afzonderlijke liederen (zie bijlage 5.3);
4. werkplan kerkmuziek.

Besluit:

1. conform advies provinciale commissies zonder aparte bespreking de volgende liederen goed te keuren in eerste lezing: 13ab, 76, 102, 132, 178, 214, 354b en 404;
2. op advies van commissie Holland-Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking de volgende liederen goed te keuren in eerste lezing: 48, 279 en 437;
3. op advies van commissie Holland-Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking, lied 468 niet vrij te geven;
4. na bespreking per lied niet vrij te geven de liederen 25, 192 en 446.

Bij de behandeling zijn van deputaten aanwezig ds. E.C. Luth, drs. H. Kisteman en ds. H. van Veen. Voor de algemene opmerkingen zij verwezen naar de verslaglegging in het vorige artikel.

De besluiten 1, 2 en 3 zijn met algemene stemmen genomen.
De stemming inzake de liederen genoemd onder vier was als volgt:

Lied	Voor	Tegen	Onthouding	Lied	Voor	Tegen	Onthouding
25	25	10	-	446	22	13	-
192	13	21	1				

Geen van de liederen heeft daarmee het benodigde aantal stemmen behaald.

Artikel 93 en 94 samenvattend zijn de volgende liederen uit het Liedboek voor de Kerken vrijgegeven:

7	Het woord dat u ten leven riep	214	O morgen van verblijden
8	Gij hemel en aarde, doe open uw oor	217	Jezus leeft en ik met Hem
13 a/b	D' Almachtige is mijn Herder en Geleide	222	Jezus is ons licht en leven
19	Uit angst en nood stijgt mijn gebed	245	Geest, uit de hemel neergedaald
27	De Heer richt op zijn berg een maaltijd aan	260	Stad Jeruzalem verheven
32	Hoe lieflijk, hoe schoon zijn de schreden	272	Midden in het leven zij wij
48	O onze Vader, trouwe Heer	279	Het duurt niet lang meer tot de tijd
58	De schapen alle honderd	289	Morgenglans der eeuwigheid
70	De laatsten worden de eersten	297	Toch overwint eens de genade
76	Zie hoe de mensen heengaan	305	Waar God de Heer zijn schreden zet
77	De Trooster komt	310	Bewaar ons, Here, bij uw woord
93	Bij 't steken der bazuinen	324	Wij zoeken in uw huis uw aangezicht, o Here
98	Verblijdt u in de Heer te allen tijd	332	Heer Jezus, Gij die als een kind
102	God heeft vanouds gesproken	338	O God, die naar uw strenge wet
109	Hoor een heilig koor van stemmen	354b	God zij gezegend! laat ons dank bewijzen
120	Heft op uw hoofden, poorten wijd	365	De zonden zijn vergeven
130	De nacht is haast ten einde	381	Het nieuwe daglicht staat ons borg
132	Er is een roos ontloken	384	Verzonken is het licht der zon
134	Eer zij God in onze dagen	404	U Here Jezus roep ik aan
136	Hoort gij de engelen zingen	407	Christus mijn Heer, op U alleen
138	Komt allen tezamen	424	Looft overal, looft al wat adem heeft
142	U Jezus Christus loven wij	427	Beveel gerust uw wegen
177	Leer mij, o Heer, uw lijden recht betrachten	436	Jezus neemt de zondaars aan
178	Jezus, om uw lijden groot	437	Vernieuw Gij mij, o eeuwig Licht!
179	Wie heeft op aard de prediking gehoord	440	Ik heb de vaste grond gevonden
181	Noem de overtreding mij, die Gij begaan hebt	465	Van U zijn alle dingen
183	O hoofd bedekt met wonden	476	Eeuwig Woord, U willen wij bezingen
209	Nu moet gij allen vrolijk zijn		

24-09-2005

Artikel 96*Goedkeuring in eerste lezing liederen uit eigen kring (LUEK)*

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. rapport deputaten kerkmuziek, bijlage III;
2. rapporten provinciale commissies met resultaten van toetsing van de hen toegewezen liederen;
3. adviezen van de commissie Holland-Zuid met voorstel tot behandeling van de afzonderlijke liederen (zie bijlage 5.4);
4. werkplan kerkmuziek.

Besluit:

1. conform het advies van de provinciale commissies zonder aparte bespreking de volgende liederen goed te keuren in eerste lezing: 1, 5, 7, 13, 14, 16 en 19;
2. op advies van commissie Holland-Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking de volgende liederen goed te keuren in eerste lezing: 18;
3. op advies van commissie Holland-Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking de volgende liederen niet vrij te geven: 8, 10 en 11;
4. na bespreking per lied in eerste lezing goed te keuren de liederen 3, 4, 6, 9 en 15 en niet vrij te geven de liederen 2, 12, 17, en 20.

Bespreking

Bij de bespreking zijn van deputaten aanwezig (en dat geldt ook voor de bespreking LUAB) Ds. T.S. Huttenga, H. Ophoff en ds. Joh.A. Schelling.

De commissie introduceert kort hetgeen nu voorligt. Door Holland-Zuid is al heel wat commentaar verwerkt. Wat opvalt – in vergelijking met de bespreking van de liedboekliederen – is een grotere diversiteit in de reacties: aan de ene kant meer loyaliteit, aan de andere kant ook zeer kritische reacties. Er is een groot aanbod van liederen uit eigen kring, maar op de kwaliteit knappen deputaten vaak af. Kortom: er is behoefte aan een goed product, maar daar is gebrek aan. Laten we hopen dat er dichters in onze kerken opstaan die in deze leemte kunnen voorzien. Want er is behoefte aan goede kerkliederen.

Een andere opmerking die vooraf gemaakt wordt betreft de (rol van de) cantorij. Daar zijn vragen over gesteld, maar in de acta van de synode van Zuidhorn wordt op vele plaatsen daarover gesproken. Het is dus billijk en reëel dat er liederen zijn aangeboden voor cantorij en gemeente. Het lijkt de commissie ook goed, omdat het fenomeen zich uitbreidt, ook dit soort liederen op te nemen.

Algemene opmerkingen deputaten

Allereerst wordt opgemerkt dat een aantal liederen opnieuw zijn ingebracht die ook al in Zuidhorn zijn besproken. Dat kan. De regel is dat wanneer een lied meer dan 50% ondersteuning kreeg het door deputaten nog een keer ingebracht mag worden, voorzien van verdere argumentatie.

Lieder 2 t/m 6

Een aantal synodeleden geeft aan de ingebrachte bezwaren tegen lied 2, 3 en 4 niet te delen. De terminologie die gebruikt wordt in lied 3 kennen we al uit liedboek 109. Een kinderlied als lied 2 mag best een eigen accent hebben en wat lied 4 betreft: een historisch onderwerp op deze manier vorm geven is geen probleem. Daarmee wordt het nog niet exemplarisch. Het kan je wel zelf attenderen op de vraag: wanneer schaam ik me zelf nu eigenlijk. Die vraag wordt je op indringende wijze hier voorgelegd.

De commissie oordeelt dat de schets in lied 3 van de hemel wat 'saai' kan overkomen. Wil je dat beeld bij je kinderen overbrengen? Wat betreft lied 6: inderdaad is er sprake van verschuivende beelden. Dat geeft een bepaalde spanning. Maar die verschuiving komt al in het OT naar voren. Het is daarom geen bezwaar tegen het lied.

Liederen 9 t/m 20

Er wordt een pleidooi gevoerd voor lied 20. Na de eerste twee verzen gaat het in vers 3 over de zelfbeproeving, in vers 4 over de gemeenschap met elkaar, in 5 over de ontvangen vergeving, dus, in 6: geen zelfredzaamheid en vers 7, tot slot, heiliging door de viering. Een prachtig lied.

De kritiek dat in lied 9 verschillende maaltijden door elkaar gehaald worden deelt niet iedereen. De liefde van Christus reikt ver. Hij at met zondaars en tollenaars. Zo'n maaltijd is beeld van intense gemeenschap.

Algemeen bij deze liederen wijzen deputaten op de noodzaak een brede bundel samen te stellen. Daarbij moet niet alleen gedacht worden aan breedheid in die zin dat alle aspecten van het kerkelijk leven afdoende aan bod komen, maar ook in de zin van de breedheid van de mensen die het moeten zingen. Wat voor de een te moeilijk is, is voor een andere een bron van voortdurende verdieping. Kun je God loven om zijn 'uitbundigheid'. Volgens deputaten wel. Je kunt daar de letterlijke betekenis van Van Dale naast leggen, maar dan misken je het feit dat een woord in een andere context gebruikt ook andere connotaties krijgt. Dat is hier huns inziens duidelijk het geval.

Is een lied dat sterk persoonlijk getint is (bijv. lied 15) daarmee ongeschikt als kerklied? Deputaten vinden van niet. Kijk naar de Psalmen, die vaak een uiterst persoonlijke toonzetting hebben en juist daarom zo aanspreken.

Een lastig punt is de kritiek dat een lied dat de bewerking vormt van een schriftgedeelte niet alles wat daar staat weergeeft, lied 17. Deputaten vinden het belangrijk dat dit soort belangrijke schriftgedeelten ook een plek krijgen in de liederenschat. Zeker in zo'n heerlijk, door kinderen goed te begrijpen, lied. De commissie vult aan dat het feit dat 'Sterke God' geen plaats kon krijgen in dit lied geen doorslaggevend bezwaar kan zijn.

De besluiten 1, 2 en 3 worden met algemene stemmen genomen.

Vervolgens vinden de stemmingen plaats over de liederen genoemd in besluit 4. Hieronder het overzicht van de stemming per lied:

Lied	Voor	Tegen	Onthouding	Lied	Voor	Tegen	Onthouding
2	12	22	1	12	12	22	1
3	32	2	1	15	31	4	-
4	27	6	2	17	22	12	1
6	31	3	1	20	19	16	-
9	33	2	-				

Artikel 97

24-09-2005

Goedkeuring in eerste lezing liederen uit eigen kring (LUEK), reserve

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. rapport deputaten kerkmuziek, bijlage III;
2. rapporten provinciale commissies met resultaten van toetsing van de hen toegewezen liederen;
3. adviezen van de commissie Holland-Zuid met voorstel tot behandeling van de afzonderlijke liederen (zie bijlage 5.4);
4. werkplan kerkmuziek.

Besluit:

1. conform het advies van de provinciale commissies zonder aparte bespreking de volgende reserve liederen goed te keuren in eerste lezing: 1, 4 en 5;
2. op advies van commissie Holland-Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking de volgende reserve liederen niet vrij te geven: 2 en 3.

De besluiten zijn met algemene stemmen genomen.

Artikel 95 en 96 samenvattend zijn de volgende liederen uit eigen kring (LUEK) vrijgegeven:

Ik ben de wijnstok	Borkent, Ria
Alle mensen moeten sterven	Borkent, Ria
Bij de Jakobsbron	Borkent, Ria
Christus in het graf geborgen	Borkent, Ria
Dat uw ogen nacht en dag	Borkent, Ria
Een engel zegt Maria aan	Brands, Anka
Heer wij gedenken hier uw dood	Borkent, Ria
Nu legt Gij in de paaszaal	Borkent, Ria
Wij zingen God ter ere	Borkent, Ria
Van God nooit losgekomen	Borkent, Ria
Wees eerlijk, doe de mensen recht	Borkent, Ria
Hoor, onze Vader	Borkent, Ria
Wij weten dat God alles keert	Borkent, Ria
Troost uit Klaagliederen	Brands, Anka
O hemels licht	Borkent, Ria
Een nieuwe hemel en een nieuwe aarde	Boven, Adriaan van

Artikel 98

24-09-2005

Goedkeuring in eerste lezing liederen uit andere bronnen (LUAB)

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. deputatenrapport, bijlagen IV A, IV B, IV C en IV D;
2. rapporten provinciale commissies met resultaten van toetsing van de hen toegewezen liederen;
3. adviezen van de commissie Holland-Zuid met voorstel tot behandeling van de afzonderlijke liederen (zie bijlage 5.5);
4. werkplan kerkmuziek.

Besluit:

1. conform het advies van de provinciale commissies zonder aparte bespreking de volgende liederen goed te keuren in eerste lezing: 2*), 6, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 23, 25, 26, 29, 31, 32, 33 en 35;
2. op advies van commissie Holland-Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking de volgende liederen goed te keuren in eerste lezing: 1, 5, 8 en 13;
3. op advies van commissie Holland Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking niet vrij te geven lied 24;
4. na bespreking per lied in eerste lezing goed te keuren de liederen 4, 10, 11, 14, 27 en 36 en niet vrij te geven de liederen 3, 18, 21, 30, 34, 37, 38, 39 en 40.

*) 2 melodieën

Bespreking

Voorafgaand aan de bespreking delen deputaten mee dat lied 28 is teruggetrokken, aangezien het lied tijdens de GS Zuidhorn al met meer dan 50% van de stemmen was afgewezen.

Algemene opmerking LUAB

Dit is voor onze kerken een tamelijk nieuw genre. Deputaten geven aan de blik vooral vooruit te willen richten. Het is een andere manier van zingen, het zijn andere muziekstijlen dan we gewend zijn, maar ze passen terdege binnen de huidige tijd en cultuur. Voor de bundel die we op het oog hebben zoeken we liederen vervolgens die passen in onze eredienst. Een gevarieerd aanbod. Maar juist door het aanbrenge van *deze* variatie proberen deputaten ook een kader te scheppen voor de kerken. Wilt u variëren? Doe dat dan binnen deze kaders. Daarmee proberen deputaten enigszins de idee dat je alles wel kunt zingen terug te dringen.

Liederen 1 t/m 14

In algemene termen komt de vraag op of we de Psalmen ook op andere melodieën willen zingen, en is dat reëel. Kunnen gemeenten dat. Wie bepaalt wanneer een lied zingbaar is of niet. Opgemerkt wordt dat niet alle kerken dit zullen kunnen, maar dat hoeft ook niet. Wel willen we graag de mogelijkheid bieden. Laten we ook bereid zijn om ons manieren van zingen toe te eigenen die we niet kennen. Bovendien is de selectie mede gebaseerd op de plaats die de liederen zich in andere kringen hebben verworven, dus zal het met de zingbaarheid wel meevallen.

Het bezwaar tegen lied 4 dat er sprake is van alverzoening wordt door deputaten bestreden. Ze wijzen daarbij op vers 4: zijn vergelding gaat voor hem uit...die vorsten slaat, maar u zal hij bevrijden. De commissie deelt dit.

Liederen 18 t/m 34

In lied 18 wordt volgens deputaten en commissie scherp de diepe ellende van het volk Israël getekend: het Galilea der heidenen, de donkerste uithoek van Israël. De beelden verspringen voortdurend, dat is waar. Maar dat betekent dat je met zo'n lied ook jaren vooruit kunt. Het legt een sterke verbinding tussen het OT (Psalm 126) en het optreden van Jezus in het NT, die in woord en daad laat zien dat een nieuwe tijd aanbreekt. Deputaten wijzen erop dat we voor dit deel van het kerkelijk jaar – de tijd tussen Kerst en Pasen – weinig liederen hebben.

Dat de palmtakken in lied 21 niet letterlijk bedoeld zijn is helder. Ook staat vast dat het karakter van het lijden van onze Heiland uniek is. Maar het gaat wel over jou, over ons. Navolging van Christus is iets voor ons, wat je tegen komt in het lied in 'ons kruis'. Denk ook aan de besluittekst inzake huwelijk en echtscheiding, waar dit aspect zo'n nadrukkelijk de aandacht vroeg. De mentaliteit van kruis dragen mag best eens een extra accent krijgen. Verwezen wordt ook naar wat de apostel Paulus zegt in Kol. 1:24, als hij spreekt over "vul ik in mijn vlees aan wat ontbreekt aan de verdrukkingen van Christus".

Wordt de dood gebagatelliseerd in lied 27? Nee, de dood is de laatste vijand. Maar tegelijkertijd ligt er ook een element van troost in: het is de doorgang tot het eeuwige leven. Dat is de genade van de dood: als je sterft ontvangt de Here je in zijn armen.

Lied 27 geeft ook stem aan de aanvechting die de mens mee kan maken. Die aanvechting is levende realiteit in de gemeente. De troost is dat het met God voor ons, mensen, geen waagstuk wordt. Laten we dat vooral stem geven, individueel en vooral ook met elkaar, ter ondersteuning.

Is het een bezwaar dat in lied 30 niet God of Christus wordt aangewezen als de bewerker van de verlossing? Deputaten vinden van niet. Je moet deze kerkliederen niet los zien van de context waarin ze worden gezongen, nl. een gereformeerde eredienst. Dan kan van misinterpretatie geen sprake zijn.

Lied 34 is echt een kinderlied. Kinderen kunnen heel direct zijn in hun oproep de Here te loven. Er is een aantal Psalmen waarin het bijna letterlijk zo wordt gezegd. Stel je een groep kinderen voor, begeleid op een orgel met een Fluit 2. Prachtig toch?

Lied 36 t/m 40

Er wordt een pleidooi gevoerd voor lied 36. We weten ons afhankelijk van Gods zegen, elke zondag aan ons gegeven. Die zegen wensen we ook elkaar toe. Een vergelijkbaar lied uit het liedboek is ook goedgekeurd. Gewezen wordt ook op de Psalm: Uit Sion dale op u neer.

De term godgeklaagd vormt voor velen het struikelblok in lied 37. Het haalt bij de stemming ook geen 50%, zodat verdere bespreking achterwege kan blijven.

In lied 39 komen de termen gloria en kyrie voor. De combinatie vormt voor sommigen een bezwaar. Deputaten wijzen op de Catechismus. Die begint met een lof in Zondag 1: eigendom van Jezus Christus. Gloria. Dat is de start. Eerst daarna zie je je ellende, zondag 2 t/m 4. Eer aan God, je kent Hem! Dan kun je ook vragen om ontferming.

Lied 40 speelt wat met de taal, aldus deputaten. Hier wordt onze blik naar beneden gericht: kijk nu eens naar deze aarde. Die aarde heeft het nodig dat je er goed op past. Kijk eens naar de mens om je heen: wat heeft hij / zij nodig. Wie kun je voor hem zijn. Bedenk ook hier: het is een lied voor de eredienst, waarin alles van Hem spreekt. Dat laat geen horizontalistische interpretatie meer toe. Zie niet over het hoofd, tot slot: het is de Geest die ons beweegt.

De besluiten 1, 2 en 3 zijn met algemene stemmen genomen.

Vervolgens vinden de stemmingen plaats over de liederen genoemd in besluit 4. Hieronder het overzicht van de stemming per lied:

Lied	Voor	Tegen	Onthouding	Lied	Voor	Tegen	Onthouding
3	19	16	-	30	21	14	-
4	34	1	-	34	23	12	-
10	28	6	1	36	31	4	-
11	33	2	-	37	7	27	1
14	30	4	1	38	18	17	-
18	23	11	1	39	20	15	-
21	24	11	-	40	20	15	-
27	27	8	-				

Artikel 99

24-09-2005

Goedkeuring in eerste lezing liederen uit andere bronnen (LUAB), reserve

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. deputatenrapport, bijlagen IV A, IV B, IV C en IV D;
2. rapporten provinciale commissies met resultaten van toetsing van de hen toegewezen liederen;
3. adviezen van de commissie Holland Zuid met voorstel tot behandeling van de afzonderlijke liederen (zie bijlage 5.5);
4. werkplan kerkmuziek.

Besluit:

1. conform het advies van de provinciale commissies zonder aparte bespreking de volgende reserve liederen goed te keuren in eerste lezing: 8, 9 en 10;
2. op advies van commissie Holland Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking de volgende reserve liederen goed te keuren in eerste lezing: 2;
3. op advies van commissie Holland Zuid, na weging van de adviezen van de provinciale commissies, zonder aparte bespreking de volgende reserve liederen niet vrij te geven: 1, 5 en 7;
4. na bespreking per lied in eerste lezing af te wijzen de reserve liederen 3, 4 en 6.

Besluit 1 is met 34 stemmen voor en 1 onthouding aanvaard. Ds. Schreuder tekent hierbij aan bezwaren te houden tegen lied 8 en lied 9. Zijns inziens ademt lied 8 de sfeer van een genezingsdienst. Zijn bezwaar tegen lied 9 is dat, anders dan verwoord, de kerk van alle tijden al van voor Pinksteren dateert. Oud. Schelling sluit zich aan bij de opmerkingen die gemaakt zijn inzake lied 8.

De besluiten 2 en 3 zijn met algemene stemmen aanvaard.

Bespreking

Lied 3 en 4 behalen geen 50% van de stemmen. Verdere verslaglegging van de bespreking kan daarom vervallen.

Wel valt nog de algemene opmerking te noteren die deputaten maken. Er is nogal wat kritiek op deze liederen. De een zegt lied 3: te weinig nivo, de ander lied 6: veel te dichtelijk. Laten we, het zij nogmaals gezegd, niet vergeten dat we met een breed publiek te maken hebben. Dus liederen die voor het gros van de gemeente meteen helder zijn, maar ook liederen die een dichtelijke spankracht hebben waar je wel een poosje mee bezig bent.

Lied 6 geeft, aldus deputaten, duidelijk aan dat we leven in de verwachting van. Goed te zingen bijvoorbeeld in de bidstond. De commissie adviseert het lied ook vrij te geven. Laten we maar zien wat het gebruik in de praktijk van het kerkelijk leven uitwijst.

Vervolgens vinden de stemmingen plaats over de liederen genoemd in besluit 4. Hieronder het overzicht van de stemming per lied:

Lied	Voor	Tegen	Onthouding	Lied	Voor	Tegen	Onthouding
3	17	18	-	16	19	16	-
4	12	23	-				

Artikel 97 en 98 samenvattend zijn de volgende liederen uit andere bronnen (LUAB) vrijgegeven:

<i>titel</i>	<i>bron</i>
Bijbelliederen	
Hoor Israël, de Here	AFT-9
Geloofd zijt Gij, God onze Heer	AFT-17
Troost, troost mijn volk	ZG3-65
Vol tranen zien wij hoe de tijd	ZG5-14
Ik breng een rechter aan het licht	ZG5-16
Wij kiezen voor de vrijheid	ELB-260
Heer onze Heer hoe machtig is uw Naam	GvL-8II
Naar U gaat mijn verlangen	GvL-25II
Als een hert dat verlangt naar water	ELB-8
Alle einden der aarde	GvL-98
Gij dienaars van Hem	ELB-26
Mijn God zijt Gij	GvL-118III
Uw woord omvat mijn leven bij	ZG5-13
Uw Woord is een lamp voor mijn voet	ELB-262
Als God ons thuisbrengt	GvL-126I
Alles wat adem heeft love de Heer	GvL-150II
Wat brengt de mens het zwoegen op?	ZG5-15
God die alles maakte	ELB-433
En de Geest en de bruid zeggen: kom	ELB-96
Pinksteren	
Dit is de dag, dit is het uur	ZG6-15
In vuur en vlam zet ons de Geest	AFT-184
Koninkrijk Gods	
Als je bidt zal Hij je geven	ELB-420
Ochtend en avond	
Wees bij ons, wees ons een geleide	ZG5-71
Huwelijk	
Lof zij de Heer, Hij noemt bij name	AFT-243
Andere liederen	
Heer Jezus, duizend vragen	AFT-282
Wanneer ik zoek naar woorden	AFT-315
Zoals een arm, vertroostend om mij heen	AFT-322
Kom uit de hemel tot ons neer	ZG4-35
Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon	ZG5-75
Jezus vol liefde	ELB-312
Zie de zon	ELB-476
De Heer zegene u	ELB-271
Wees stil voor het aangezicht van God	ELB-241

AFT = *Zingende Gezegend, A.F. Troost; Zoetermeer Boekencentrum. ISBN 90 239 1596 8*
 AvB = *Adem van boven, A.F. Troost; Zoetermeer Boekencentrum. ISBN 90 239 06845 (niet meer leverbaar)*
 ELB = *Evangelische Liedbundel; Boekencentrum. ISBN 9023919173 éénstemmig*
 GvL = *Gezangen voor Liturgie Gooi en Sticht 6e druk, ISBN 9030410264 éénstemmig*
 ZG = *Zingend Geloven; bijdragen tot ontwikkeling van het nieuwe kerklied*

Aan het eind gekomen van de toetsing van de liederen dankt de preses de deputaten voor hun inzet en wenst hun wijsheid voor het vervolgtraject. Hij spreekt zijn erkentelijkheid erover uit dat de sfeer ook tijdens dit onderdeel van de vergadering zo goed en constructief is gebleken. Dat is zijns inziens mee te danken aan de zorgvuldige en evenwichtige wijze waarop de commissie Holland-Zuid deze bespreking heeft voorbereid.

Artikel 100

16-09-2005

Revisieverzoeken kerkmuziek

Voorstel: commissie Holland-Zuid

Materiaal:

1. rapport van de deputaten kerkmuziek;
2. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 80-89, waarin de besluiten inzake kerkmuziek zijn vermeld;
3. Acta Generale Synode van Leusden 1999, art. 54-62, waarin de besluiten inzake kerkmuziek staan vermeld;
4. brief van de Gereformeerde Kerk te Baflo, d.d. 4 juni 2004; de kerkenraad heeft de indruk dat deputaten te kampen hebben met een Ivoren-Toren-Syndroom, gezien de grote hoeveelheid liederen die over ons uitgestort wordt en die nog steeds niet in de behoefte kan voorzien. De kerkenraad mist verder in de discussie een verwijzing naar wat de apostel Paulus ons leert in 1 Korintiërs 8; wanneer wij door het zingen van bepaalde liederen uit het Liedboek andere kerkleden aanstoot geven, worden wij dan niet door Paulus opgeroepen die liederen niet meer te zingen?;
5. van dezelfde kerk een brief d.d. 7 juli 2004; er wordt gewezen op een tegenstrijdigheid in de Acta van de GS Zuidhorn, en wel tussen de artikelen 80 en 86, vanwege een verschillend percentage dat was vastgesteld ter goedkeuring van liederen in tweede lezing; deze kerk roept op om te streven naar een zo breed mogelijk draagvlak voor de besluiten;
6. brief van de kerk te Kornhorn d.d. 20 januari 2005, waarin de kerk verzoekt lied 335 uit de selectie weg te nemen;
7. brief van de kerk te Waardhuizen d.d. 30 maart 2005; deze kerk vindt dat we binnen onze kerken wel wat meer hadden mogen luisteren naar de voorschriften die gelden voor de omgang binnen de christelijke gemeenten en verwijst dan naar 1 Korintiërs 8;
8. brief van de kerk te Hardenberg-Centrum, d.d. 27 februari 2004; deze kerk tekent bezwaar aan tegen het besluit van de GS Zuidhorn over revisieverzoeken inzake besluiten van de GS Leusden betreffende selectie van liederen uit het Liedboek van de Kerken; zij verzoekt in de eerste plaats om de toetsing te herzien, en alles te doen – o.a. het verwijderen van liederen uit de lijst - om te komen met een selectie waarmee de vrede van de kerken wél wordt gediend; Hardenberg-Centrum voert als gronden aan, dat veel broeders en zusters de liederen niet in overeenstemming achten met het zuiver loven van de HERE, dat het *aantal* bezwaren zo groot is dat er geen sprake kan zijn van een sámen de HERE loven; de GS Zuidhorn had alleen die liederen aan moeten nemen die gezamenlijke instemming van de kerken en kerkleden zouden hebben en genoemde synode heeft niet duidelijk gemaakt waarom de voorstellen, door de commissies gedaan om liederen af te wijzen, niet zijn overgenomen.
 Ook maakt deze kerk bezwaar tegen het herbenoemen van de huidige deputaten; zij hebben niet gewerkt op een manier die de vrede in de kerken dient en er is geen duidelijke aansluiting tussen de visie en de resultaten van huidige deputaten en een deel van de kerken en kerkleden.
 De kerk verzoekt om een drietal commissies te benoemen, nl. een commissie en twee subcommissies, te weten poëzie en melodie; in de eerste commissie zouden voornamelijk ambtsdragers-theologen/predikanten moeten zitten, omdat de bezwaren tegen de gezangen vooral gericht zijn tegen de inhoud, c.q. de schriftuurlijkheid en duidelijkheid; het belangrijkste aspect van de beoordeling van nieuwe liederen wordt gedaan door gereformeerde theologen,

- en zo kan de kwaliteit van het gereformeerde kerklied beter gegarandeerd worden; zaken als poëzie en melodie worden in rekening gebracht op hun eigen beperkte niveau; een dergelijke insteek zal de vrede in de kerken dienen;
9. brief van de kerk te Vroomshoop d.d. 26 april 2004; deze kerk is tot de conclusie gekomen dat zij en vele andere kerken en personen op heel veel ingebrachte kritiek geen enkele inhoudelijke weerlegging of zelfs maar behandeling hebben ontvangen op de GS Zuidhorn; over de acceptatie van een lied is per stemming beslist; argumentatie is niet of nauwelijks gegeven. Vroomshoop is van mening dat haar hiermee onrecht is aangedaan en vraagt om die reden dringend om revisie van de besluiten tot vaststelling van liederen in tweede lezing; als illustratie dient de afhandeling van lied 335 uit het Liedboek voor de Kerken. Vroomshoop verzoekt deze synode alsnog te doen wat de synode van Leusden geheel naliet en de GS Zuidhorn slechts voor een beperkt deel gedaan heeft, nl. inhoudelijke behandeling van de bij de twee voorgaande synodes ingediende inhoudelijke bezwaren tegen veel geselecteerde gezangen uit het Liedboek voor de Kerken;
 10. brief van de kerk te Ten Boer, d.d. 17 mei 2004; deze kerk heeft bezwaren tegen Acta GS Zuidhorn, art 89; zij ziet geen mogelijkheid om op korte termijn de toetsing te beginnen of af te ronden, terwijl zij het in het licht van artikel 31 KO als haar roeping ziet de besluiten van de meerdere vergadering te toetsen. Dat raakt ook de besluitvorming omtrent dat wat in de kerken gezongen mag worden;
 11. brief van de kerk te Nijmegen, d.d. 12 mei 2004; deze kerk meldt dat ze bezwaar heeft tegen de afwijzing van haar bezwaren inzake drie liederen uit het Liedboek voor de Kerken;
 12. van dezelfde kerk een brief d.d. 7 december 2004; de raad deelt mee dat ze zich neerlegt bij het feit dat de liederen 122, 335 en 402 alsnog door de GS Zuidhorn zijn vrijgegeven, omdat ze - ook al zijn hun bezwaren tegen deze liederen niet overtuigend weerlegd - niet tegen de Schrift ingaan, en omdat het kerkrechtelijk niet mogelijk is om alsnog nieuw bezwaar tegen lied 335 in te brengen;
 13. van de kerk te Rijnsburg 14 brieven, d.d. 3 mei 2004; in elk van deze brieven vraagt Rijnsburg aandacht voor een lied, waartegen op de GS Zuidhorn, en in sommige gevallen ook al op de GS Leusden bezwaren werden ingebracht die niet of nauwelijks behandeld werden; van al deze liederen vraagt de kerk te Rijnsburg om ons alsnog te confronteren met de bezwaren en de liederen alsnog te verwijderen en van de lijst af te voeren;
 14. brief van br. P. Drijfhout, d.d. 28 december 2004; hij verzoekt het besluit van de synoden van Leusden en Zuidhorn om gezangen te zingen, nietig te verklaren omdat aanneming van deze vrije liederen in strijd is met de Schrift;
 15. brief van de kerk te Dalfsen, d.d. 29 maart 2005; deze kerk is van oordeel dat lied 208 en lied 290 niet in overeenstemming zijn met Gods Woord en verzoekt om deze liederen niet op te nemen in de definitieve bundel die t.z.t. zal worden vastgesteld;
 16. brief van de kerk te Leerdam, d.d. 10 november 2004; zij verzoekt uit te spreken dat de door de synode van Zuidhorn gestimuleerde verootmoediging de synode en de deputaten had moeten aanzetten tot grote terughoudendheid bij het vrijgeven en de presentatie van de 'Negentig Gezangen'; zij heeft een concretisering van de verootmoediging door de GS Zuidhorn in zaken van liturgie en gezangen niet kunnen vaststellen;
 17. brief van br. C. Boekholt en 41 andere broeders en zusters uit Hoogeveen met het verzoek om de besluiten van de GS Zuidhorn, Acta art. 86 en Acta art. 87, besluit 2, weg te nemen uit het midden van de kerken en de kerken voorlichting te geven over de door hen genoemde gronden;
 18. brief van de kerk te Ten Boer, d.d. 8 mei 2004; de raad is teleurgesteld over de manier waarop de GS Zuidhorn hun bezwaren tegen de besluiten van de GS Leusden, Acta art. 58 en 59 heeft afgehandeld; de GS Zuidhorn is inhoudelijk niet op de bezwaren ingegaan. Hij verzoekt om op zijn bezwaarschrift tegen de GS Leusden alsnog in te gaan;
 19. brief van de kerk te Sint Jansklooster-Kadoelen, d.d. 28 mei 2004; de kerkenraad meldt dat hij de synodebesluiten van de GS Zuidhorn, vermeld in de Acta art. 47, 87 en 89, besluit 2, niet heeft geratificeerd; voor 19 februari 2005 zou een onderbouwing gegeven worden, die tot op heden niet werd ontvangen;
 20. brief van de kerk te Hoogkerk, d.d. 23 juni 2004; deze kerk deelt mee dat de GS Zuidhorn niet voldoende zorgvuldig heeft gehandeld, omdat niet duidelijk werd gemaakt waarom een aantal liederen wel werd vrijgegeven, ondanks negatief advies van de synodecommissie; verder is deze kerk van mening dat Acta art. 80 van de GS Zuidhorn in strijd komt met Acta art. 86 van diezelfde synode (inzake het percentage dat nodig was voor vaststellen van liederen in tweede lezing).

Besluit

1. aan de verzoeken van Hardenberg-Centrum, Vroomshoop en Ten Boer om de toetsing van liederen door de Generale Synoden van Zuidhorn 2002-2003 en Leusden 1999 geheel of gedeeltelijk te herzien, niet te voldoen;
2. aan de verzoeken van Rijnsburg om een aantal liederen alsnog te verwijderen en van de lijst af te voeren, niet te voldoen, maar wel een antwoord te formuleren op de door deze kerk aangevoerde bezwaren; deze beantwoording wordt ook toegezonden aan de kerken te Hardenberg-Centrum, Vroomshoop en Kornhorn;
3. het bezwaar van de kerken te Baflo en Waardhuizen, namelijk dat de houding die de apostel Paulus ons leert in 1 Korintiërs 8 onvoldoende heeft mee gewogen in het proces rond de invoering van de nieuwe gezangen, af te wijzen;
4. aan het verzoek om een drietal commissies te benoemen, zoals gevraagd door de kerk te Hardenberg-Centrum niet te voldoen;
5. aan de verzoeken om de liederen 335, 208 en 290 uit de selectie weg te nemen niet te voldoen;
6. aan het verzoek van de kerk te Leerdam niet te voldoen;
7. aan het verzoek van br. C. Boekholt en de zijnen, om de besluiten van de GS Zuidhorn, Acta art. 86 (de toetsing van de 121 liederen) en art. 87, besluit 2 (vrijgeven van liederen uit andere bundels en eigen kring), uit het midden van de kerken te verwijderen niet te voldoen;
8. aan het verzoek van br. P. Drijfhout niet te voldoen;
9. van de brieven van Baflo (onder 5), Ten Boer (onder 10), Nijmegen, Sint Jansklooster-Kadoelen en Hoogkerk kennis te nemen;
10. uit te spreken dat de suggestie dat deputaten te kampen hebben met een Ivoren-Toren-Syndroom, zoals verwoord door de kerk te Baflo, niet gepast is.

Gronden:

1.
 - a. gelet op het grote aantal bezwaren heeft de GS Zuidhorn terecht besloten de bezwaren te bundelen en niet op alle bezwaren apart uitvoerig in te gaan, verg. Acta, art. 81; de kerken te Hardenberg-Centrum, Vroomshoop en Ten Boer hebben zich hier niet mee geconfronteerd;
 - b. overwogen kan worden of het niet goed was geweest om enkele van de meest bekritiseerde liederen in de beantwoording ruimer aandacht te geven en die meer toegespitste beantwoording aan bezwaarders toe te sturen, maar ook deze overweging vormt onvoldoende grond voor het verzoek om het hele toetsingsproces van beide vorige synodes over te doen;
2.
 - a. de kerk te Rijnsburg voert geen nieuwe bezwaren aan tegen de door haar bekritiseerde liederen, die niet ook al zijn gewogen door de synodes van Leusden en Zuidhorn;
 - b. de moeite die de kerk te Rijnsburg aangeeft weegt wel zo zwaar dat zij enige genoegdoening mag ontvangen door alsnog een uitvoeriger antwoord op haar bezwaren te krijgen (zie bijlage 5.6)
3. de gemeente te Korinte moest zich losmaken van een heidens verleden. Tegen die achtergrond zou het voor sommige gemeenteleden levensgevaarlijk zijn wanneer de indruk zou ontstaan dat je alles wel mocht eten. Wie het offervlees nog altijd ziet als een offer aan de afgod kan daardoor ten val komen. Gemeenteleden hebben elkaar nodig om stand te houden in de confrontatie met heidense gewoonten. Vandaag mag je dat toepassen op de ontwikkeling van een christelijke levensstijl tegenover verwereldlijking en ongeloof. De setting van het gezangenproject waartoe de kerken gezamenlijk hebben besloten is echter van een geheel andere orde;
4. de kerk te Hardenberg-Centrum oordeelt dat de deputaten niet hebben gewerkt op een manier die de vrede in de kerken dient en dat er geen duidelijke aansluiting is tussen de visie en de resultaten van huidige deputaten en een deel van de kerken en kerkleden. Maar deputaten voeren het beleid zoals dat door de kerken zelf op een aantal generale synodes is vastgesteld. Verder is de theologische kennis, waar Hardenberg-Centrum om vraagt, in het huidige deputaatschap voldoende aanwezig; Hardenberg-Centrum heeft dus geen argumenten aangevoerd om tot een heel andere opzet van het deputaatschap te komen;
5. aan de verzoeken om bepaalde liederen uit de selectie weg te nemen kan in de gang van het toetsingsproces nu niet worden voldaan. Genoemde liederen zijn immers een en andermaal

getoetst en aan de kritiek op bijvoorbeeld lied 335 is ook op de GS Zuidhorn uitvoerig aandacht besteed. Aan de andere kant kan kritiek op sommige liederen ook een aanwijzing zijn dat ze om uiteenlopende redenen door de kerken vrijwel niet worden gebruikt. Dit kan aan het einde van het traject bij de afronding van de bundel worden meegenomen;

6.
 - a. het besluit van de GS Zuidhorn om pas op de plaats te maken ten aanzien van de selectie uit het Liedboek van de Kerken moet gezien worden als een blijk van verootmoediging; daarmee is de concretisering van de verootmoediging, die Leerdam niet kon vaststellen, duidelijk gegeven;
 - b. de GS Zuidhorn heeft daarnaast besloten om voorrang te geven aan de selectie uit eigen kring en andere bronnen en daarmee werd gehoor gegeven aan een uitdrukkelijke wens vanuit de kerken;
7. er worden tal van bezwaren tegen liederen geponeerd, en dwalingen gesignaleerd, maar niet met argumenten onderbouwd;
8. br. Drijfhout heeft een uitvoerige brief geschreven, maar zich nergens met de besluiten van de GS Leusden en de GS Zuidhorn geconfronteerd;
9.
 - a. in deze brieven worden opmerkingen gemaakt over de besluitvorming van de GS Zuidhorn, maar er worden geen verzoeken aan onze synode geformuleerd;
 - b. er wordt terecht een verschil geconstateerd tussen de art. 80 en 86 in de Acta van de GS Zuidhorn; blijkbaar heeft de GS Zuidhorn op een later moment ervoor gekozen het percentage voor goedkeuring in tweede lezing op 50% te stellen, waar dit eerst op 75% was gesteld; deze wijziging is achteraf niet bijgesteld in het eerder al aangenomen werkplan;
10. de kerk te Baflo ontleent haar indruk vooral aan het grote aantal gezangen dat over ons wordt uitgestort. Maar dit valt deputaten niet te verwijten. Zij geven slechts uitvoering aan besluiten van achtereenvolgende synodes.

Bespreking

De bespreking valt uiteen in twee delen. Een eerste ronde op 25 juni en een tweede op 16 september. Van de deputaten zijn een of beide dagen aanwezig de di. T.S. Huttenga, E.C. Luth, Joh.A. Schelling en H. van Veen, drs. D.J. Boer en drs. H. Kisteman.

De commissie geeft in zijn intro aan dat we te maken hebben met een gevoelig dossier. Velen kijken uit naar de besluiten van de synode. Die belangstelling is ook best spannend. De synode lijkt wat in een spagaat gedrongen te worden: voor de een zijn er te veel liederen, een andere wil meer en andere. Een speciale toelichting wordt gegeven bij de voorgestelde brief aan de kerk te Rijnsburg. De werkwijze van de synode van Zuidhorn – de clustering van de bezwaren - valt te billijken. Vandaar dat de commissie voorstelt om het bezwaar formeel af te wijzen. Tegelijk beseft de commissie de worsteling waarmee Rijnsburg te maken heeft en erkent dat een inhoudelijke beoordeling van de afzonderlijke bezwaren wel wat mager is gebleven. Graag neemt de commissie daarom de ongebruikelijk stap om de kerk te Rijnsburg wat uitvoeriger van antwoord te dienen. De vergadering ondersteunt dit idee en verzoekt ook een aantal andere kerken deze verantwoording toe te zenden. De brief zal als bijlage in de Acta worden opgenomen.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Zuidhorn en de GS Leusden blijven buiten stemming.

Bededagen

Artikel 101
Bededagen

21-05-2005

voorstel: moderamen

Materiaal:

schrijven d.d. 5 maart 2005 van de Classis Midden-Holland van 3 maart 2005, waarin de classis rapporteert over de uitvoering van haar taak in het kader van art. 69 KO (uitschrijven bededagen). De classis meldt dat zij geen reden heeft gezien een landelijke bededag uit te schrijven. Twee onderscheiden verzoeken - met ook onderscheiden aanleiding - die haar daartoe bereikten, hadden geen betrekking op de in art. 69 bedoelde nood.

Besluit:

1. de classis Midden-Holland onder dank te dechargeren van het door haar gevoerde beleid;
2. de classis Midden-Holland opnieuw aan te wijzen als gedeputeerde tot het eventueel uitschrijven van bededagen naar art. 69 KO.

Gronden:

de classis heeft haar taak naar behoren uitgevoerd en haar beleid adequaat verantwoord.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Inhoudsopgave

Artikel 71	<i>Rapport deputaten eredienst</i>	3
Artikel 72	<i>Benoeming deputaten eredienst</i>	5
Artikel 73	<i>Wijziging in gezongen Geloofsbelijdenis Nicea</i>	5
Artikel 74	<i>Eventuele toonzetting Geloofsbelijdenis Nicea</i>	6
Artikel 75	<i>Liturgie en cultuur</i>	6
Artikel 76	<i>Orde van Dienst D (Ordinarium)</i>	9
Artikel 77	<i>Inrichting tweede kerkdienst</i>	11
Artikel 78	<i>Taalgebruik in liturgische teksten</i>	13
Artikel 79	<i>Doopformulieren</i>	13
Artikel 80	<i>Formulier Openbare Geloofsbelijdenis</i>	23
Artikel 81	<i>Klankbordgroep</i>	24
Artikel 82	<i>Revisieverzoeken orde van dienst C</i>	25
Artikel 83	<i>Revisieverzoeken orde van dienst C: Genadeverkondiging</i>	25
Artikel 84	<i>Revisieverzoeken ordinarium</i>	26
Artikel 85	<i>Revisieverzoek samenwerking met deputaten van andere kerken</i>	27
Artikel 86	<i>Revisieverzoek nieuwe avondmaalsformulieren</i>	27
Artikel 87	<i>Revisieverzoek huwelijksformulier</i>	28
Artikel 88	<i>Rapport deputaten Bijbelvertaling</i>	28
Artikel 89	<i>Benoeming deputaten Bijbelvertaling</i>	33
Artikel 90	<i>Revisie opdracht deputaten Bijbelvertaling.</i>	34
Artikel 91	<i>Rapport deputaten kerkmuziek</i>	34
Artikel 92	<i>Benoeming deputaten kerkmuziek</i>	43
Artikel 93	<i>Goedkeuring in tweede lezing van liederen in bundel 90 gezangen</i>	43
Artikel 94	<i>Goedkeuring in eerste lezing Liedboekliederen</i>	44
Artikel 95	<i>Goedkeuring in eerste lezing Liedboekliederen (reserve)</i>	45
Artikel 96	<i>Goedkeuring in eerste lezing liederen uit eigen kring (LUEK)</i>	47
Artikel 97	<i>Goedkeuring in eerste lezing liederen uit eigen kring (LUEK), reserve</i>	48
Artikel 98	<i>Goedkeuring in eerste lezing liederen uit andere bronnen</i>	49
Artikel 99	<i>Goedkeuring in eerste lezing liederen uit andere bronnen (reserve)</i>	51
Artikel 100	<i>Revisieverzoeken kerkmuziek</i>	53
Artikel 101	<i>Bededagen</i>	57
	<i>Inhoudsopgave</i>	58

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk VI
Pastoraat en Gemeenteopbouw

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 6 – Pastoraat en gemeenteopbouw

Rapport deputaten geestelijke verzorging militairen

Artikel 102

24-06-2005

Geestelijke verzorging militairen

Voorstel: deputaten geestelijke verzorging militairen/commissie Overijssel

Materiaal:

1. rapport en aanvulling op het rapport van deputaten geestelijke verzorging militairen;
2. aanvullend rapport II d.d. 30 april 2005 van deputaten geestelijke verzorging militairen; hierin wordt aandacht gevraagd voor de sacramentsbediening te velde;
3. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art.101, besluit 5 inzake de avondmaalsviering in oorlogs- en crisisgebieden;
4. brief van de Gereformeerde Kerk te Kornhorn d.d. 7 februari 2005; in deze brief wordt steun betuigd aan het voorstel van deputaten tot verwijdering van de uitzonderingssituatie voor de oorlogs- en crisisgebieden in de regeling voor de avondmaalsviering van de GS Zuidhorn, in die zin, dat er wel in het besluit een plaatsbepaling wordt opgenomen door zinsnede: "in het buitenland voor de aldaar gelegerde militairen";
5. brief van de kerk te Spakenburg-Noord d.d. 15 februari 2005, inhoudende het verzoek rekening te houden met wat door haar werd aangevoerd en er uiterst alert op te zijn dat
 - a. ook de gereformeerde krijgsmachtpredikanten zich houden aan belijdenis en KO;
 - b. de uitzonderingsclausule beperkt blijft tot de eerder aangeduide hoogst uitzonderlijke situatie;
 - c. de opdracht tot het kritisch in de praktijk toetsen van de regeling voor avondmaalsviering niet alleen gegeven maar ook uitgevoerd wordt.

Besluit 1:

deputaten te dechargeren, hen te danken voor hun arbeid en het door hen gevoerde beleid goed te keuren.

Grond:

deputaten hebben blijkens hun rapporten naar vermogen aan hun opdrachten voldaan en gronden aangevoerd voor het opstellen van een regeling voor krijgsmachtpredikanten BOT, annex de aanpassing van de bestaande regelingen, en voor het gebruik van een Formulier voor de zending van krijgsmachtpredikanten.

Besluit 2:

opnieuw deputaten te benoemen, verdeeld over de secties krijgsmachtpredikanten en militairen, met de volgende opdracht:

- a. als instantie te fungeren tot welke de overheid (c.q. de hoofdkrijgsmachtpredikant) zich kan wenden, indien zij een krijgsmachtpredikant uit de Gereformeerde Kerken wenst te benoemen;
- b. de ontwikkeling in de (geestelijke verzorging binnen de) krijgsmacht zo nauwkeurig mogelijk te volgen, te toetsen en zo nodig daarop in te spelen;
- c. een nauw contact met de hoofdkrijgsmachtpredikant te onderhouden om zo mogelijk tot goede afspraken te komen voor een verantwoord functioneren van door onze kerken uitgezonden krijgsmachtpredikanten;
- d. het lidmaatschap van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken – commissie geestelijke verzorging in de krijgsmacht (CIO-M) te continueren en daarin naar vermogen een constructieve bijdrage te leveren;

- e. predikanten, als zij solliciteren naar de functie van krijgsmachtpredikant, ongeacht of dit een plaats bij de landmacht, bij de luchtmacht, bij de marine of bij de koninklijke marechaussee betreft, daarbij te begeleiden, om op die manier te komen tot bezetting van de plaatsen die voor gereformeerde predikanten beschikbaar zijn; daarbij dient gehandeld te worden conform de door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 vastgestelde regelingen A, B en C;
- f. ten aanzien van hun arbeid contact te onderhouden met de deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid voor overleg met betrekking tot onderwerpen die beide deputaatschappen regardereren;
- g. geregeld contact te onderhouden met de dienstdoende en reserve krijgsmachtpredikanten om van hen rapport te ontvangen van hun (eventuele) werkzaamheden, hen bij te staan in de uitoefening van hun functie en zo nodig te informeren over de huidige gang van zaken;
- h. het opzetten en onderhouden van een netwerk van gereformeerde militairen in binnen- en buitenland;
- i. het onderhouden van contacten met het thuisfront van gereformeerde militairen, met inschakeling van de thuiskerken;
- j. het begeleiden van gereformeerde militairen bij hun plaatsing in of uitzending naar het buitenland;
- k. het zolang als nodig wordt geacht uitgeven van de periodiek voor gereformeerde militairen "In 's Konings Dienst";
- l. het organiseren van cursussen ter voorlichting en toerusting voor (aanstaande) gereformeerde militairen. Dit kan gebeuren in nauwe samenwerking met de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de krijgsmachtpredikanten uit beide kerkverbanden, zo mogelijk met steun van het Steunpunt Gemeente Opbouw (SGO);
- m. het, op basis van bestudering van de ontwikkelingen binnen de krijgsmacht, opstellen van nota's en adviezen, die in de contacten met de hoofdkrijgsmachtpredikant en bij de deelname aan het CIO-M een constructieve bijdrage aan de geestelijk verzorging van militairen kunnen betekenen;
- n. hun werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;
- o. van hun arbeid aan de volgende generale synode rapport uit te brengen en te beoordelen of het volledige rapport aan de kerken toegezonden moet worden, en dan vijf maanden voor aanvang van de synode.

Besluit 3A:

het besluit van de GS Zuidhorn, Acta art. 101 besluit 5 te wijzigen en uit te spreken, dat krijgsmachtpredikanten gemachtigd zijn tot het bedienen van de sacramenten

- in erediensten in uitzonderingssituaties waarbij militairen langdurig geïsoleerd zijn van regulier kerkelijk leven,
 - wanneer er begeerte is en de gelegenheid bestaat,
 - onder toezicht en begeleiding van deputaten geestelijke verzorging militairen,
 - waarbij de krijgsmachtpredikant de eindverantwoordelijkheid heeft;
- daarbij moet worden voldaan aan de volgende voorwaarden:

1. zij kunnen het avondmaal vieren en bedienen, mits
 - a. in de dienst het karakter van de christelijke gemeente gehonoreerd wordt, nl. dat ze een gemeenschap is op basis van Gods Woord die aan het onderlinge opzicht en de tucht gestalte geeft;
 - b. hij slechts hen uitnodigt ten aanzien van wie hij ervan overtuigd is
 - I. dat ze in de christelijke gemeente waartoe ze behoren, zijn toegelaten tot het avondmaal;
 - II. dat ze met ons overeenstemmen in de 'grondstukken' van de christelijke religie;
 - III. dat ze onberispelijk van levenswandel zijn;
 - IV. dat ze met het oog op deelname aan het avondmaal bereid zijn zich te onderwerpen aan elkaars opzicht en tucht.
 - c. de avondmaalviering plaatsvindt met gebruikmaking van binnen de Gereformeerde Kerken vastgestelde formulieren voor de viering van het heilig avondmaal;

2. zij kunnen de doop bedienen aan militairen, mits
 - a. die zich laten onderwijzen in de christelijke leer samengevat in de Apostolische Geloofsbelijdenis;
 - b. die de gereformeerde leer inclusief de leer over de doop belijden;
 - c. de doopbediening plaatsvindt met gebruikmaking van het binnen de Gereformeerde Kerken vastgestelde formulier voor de doop aan de volwassenen;
 - d. de deputaten geestelijke verzorging militairen positief hebben geadviseerd;
 - e. de gedoopte militair geregistreerd wordt in een Gereformeerde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden of een kerk waarmee deze kerken correspondentie voeren;
3. zij kunnen de doop bedienen aan kinderen geboren in het gezin van gelovige militairen, mits
 - a. de doopouders zich laten onderwijzen in de leer over de doop, vanuit de binnen de Gereformeerde Kerken vastgestelde doopformulieren;
 - b. de doopbediening plaatsvindt met gebruikmaking van het formulier voor de doop van de kinderen van de gelovigen;
 - c. de doopouders in de christelijke gemeente waartoe ze behoren, zijn toegelaten tot het avondmaal;
 - d. de dopeling in het register van die gemeente wordt bijgeschreven;
4. doop en avondmaal kunnen ook bediend worden aan burgers die deel uitmaken van de Nederlandse krijgsmacht en in eenzelfde geïsoleerde positie verkeren als boven genoemde militairen, mits zij voldoen aan de daarbij beschreven voorwaarden.

Gronden:

1. deputaten hebben aangetoond, dat de termen oorlogs- en crisisgebieden in het besluit van de GS Zuidhorn het huidige spectrum van uitzendingen door militairen niet dekken;
2. de GS Zuidhorn oordeelde, dat de situatie van militairen in crisis- en oorlogsgebieden op een markant punt overeenkomt met die van de christenen voor wie de Generale Synode van Leeuwarden 1920, Acta art. 25, haar bepalingen heeft opgesteld, namelijk dat "er voor hen geen gelegenheid bestaat om in de kerk, waarvan ze zelf lid zijn, het avondmaal te gebruiken". Dit geldt ook voor de militairen die in een kerkelijk geïsoleerde situatie verkeren. Daarom kan de regeling die de GS Leeuwarden bepaalde, aangepast aan de situatie van de militairen, ook van toepassing zijn;
3. het langdurig verblijf van militairen buiten Nederland en hun contact met de krijgsmachtspredikant kan meebrengen, dat zij de doop begeren;
4. het getuigt van zorgvuldigheid dat bij de doop, waardoor iemand ingelijfd wordt bij de christelijke kerk, advies gevraagd wordt van de begeleidende en adviserende deputaten;
5. de GS Zuidhorn oordeelde dat aan het recht om deel te mogen nemen aan de viering het avondmaal het recht van het gebruik van het andere sacrament, de doop, verbonden is (art. 56 KO in combinatie met art. 60 KO), Acta art. 36, besluit 1, grond 3.

Besluit 3B:

uit te spreken, dat bovenstaande regeling - besluit 3A - uitsluitend geldt voor krijgsmachtspredikanten en de militairen en burgers voor wie zij de geestelijke verzorging hebben opgedragen gekregen.

Grond:

het is onwenselijk dat besluit 3A gaat functioneren als een uitgangspunt voor de sacramentsbediening in andere situaties dan die waarin militairen en hun geestelijk verzorgers zich bevinden. In zulke situaties zal een argumentatie moeten worden gegeven die past bij die specifieke omstandigheden.

Besluit 4:

besluit 3A en 3B toe te zenden aan de Gereformeerde Kerk te Spakenburg-Noord met het volgende begeleidende schrijven:

Generale Synode
van de Gereformeerde Kerken in Nederland
Amersfoort-Centrum 2005

Aan
de Raad van Gereformeerde Kerk te Spakenburg-Noord

Betreft: Brief naar aanleiding van het rapport van de deputaten geestelijke verzorging militairen

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

Bijgaand treft u de tekst aan van het besluit, dat de generale synode heeft genomen met betrekking tot de kwestie van sacramentsbediening door krijgsmachtpredikanten. Met dit besluit heeft de synode geprobeerd te voldoen aan de door u in uw brief geuite wens, dat zij ernstig rekening zou houden met wat u daarin te berde had gebracht.

De gekozen formulering wil laten uitkomen, dat het hier gaat om een situatie die niet is meegenomen in de kerkorde, die immers gegeven is voor *algemene* regelgeving. Het betreft hier – geheel anders – een *uitzonderingssituatie*. De wijze waarop voor deze uitzonderingssituatie een weg gezocht is, kan dan weliswaar niet steunen op het in de kerkorde bepaalde, maar sluit wel aan bij wat de kerken in haar belijdenis hebben uitgesproken. De synode is dan ook van mening, dat dit besluit geen deur opent naar een open avondmaalsviering binnen onze kerken.

Wat betreft het kritisch toetsen in de praktijk van de regeling die door de GS Zuidhorn is vastgesteld, en waarvan deputaten in hun rapport melding maken, moet worden opgemerkt, dat deputaten te veel zijn uitgegaan van besluiten van de GS Leusden. De GS Zuidhorn heeft die opdracht bewust niet herhaald, daar hij van mening was, dat zijn besluit een afdoende regeling c.q. instructie voor de sacramentsbediening (heilig avondmaal) door krijgsmachtpredikanten in zich borg. Zie besluit 6 van Acta art. 101.

Dat neemt niet weg, dat deputaten in de periode tussen de GS Zuidhorn en die te Amersfoort zich intensief met de kwestie van de sacramentsbediening hebben (moeten) bezighouden. Dit resulteerde in een verzoek aan de GS om met een commissie van de GS te mogen spreken over deze zaak. De commissie die zich met kwesties rond het avondmaal had bezig te houden, heeft dat overleg met hen gevoerd. De uitkomst daarvan is terug te vinden in een aanvullend rapport met betrekking tot de sacramentsbediening door krijgsmachtpredikanten en bijgaande besluittekst.

Met broedergroet,

Besluit 5:

het volgende 'Formulier voor de zending van dienaren van het Woord als krijgsmachtpredikanten' vast te stellen.

Grond:

de GS Zuidhorn besloot het aan haar voorgestelde "Formulier voor zending van een dienaar van het Woord voor het werk van krijgsmachtpredikant" voorlopig vast te stellen en deputaten op te dragen dit formulier te herzien vanuit een schriftuurlijk onderbouwde visie op de relatie tussen kerk en overheid met betrekking tot de geestelijke verzorging van de krijgsmacht, aan welke opdracht deputaten hebben voldaan.

FORMULIER VOOR ZENDING VAN EEN DIENAAR VAN HET WOORD VOOR HET WERK VAN KRIJGSMACHTPREDIKANT

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

de kerkenraad heeft u bekend gemaakt dat de predikant, ds ..., vanuit de Gereformeerde Kerken gezonden zal worden om de functie van krijgsmachtpredikant te vervullen.

Wij willen samen de zegen van de Here vragen over de taak die hij zal aanvaarden. Met het oog daarop willen we eerst horen hoe de Here in Zijn Woord spreekt over dienaren van het Woord, ook als ze hun ambt via een functie in de krijgsmacht vervullen.

De dienst van het Woord

- Op. 5: 9* God, onze hemelse Vader, wil uit elke stam en taal en volk en natie van het menselijk geslacht een gemeente roepen en vergaderen tot het eeuwige leven. Hiertoe heeft Hij zijn eniggeboren Zoon in de wereld gezonden.
- Joh. 3: 16, 17*
- Joh. 10: 11, 12* Deze is gekomen als de goede Herder, die zijn leven inzet voor zijn schapen, zodat zij leven en overvloed hebben.
- Joh. 21: 15-23* Als de goede Herder stelt Hij in voortdurende zorg voor zijn schapen herders aan, om in Zijn naam de schapen te weiden. Het is goed dat er ook herders zijn die omzien naar schapen die door verblijf in en uitzending door de krijgsmacht terecht kunnen komen in extreme omstandigheden.
- Ook deze kwetsbare schapen van Christus' kudde mag de rechte weg van het Woord gewezen worden. Zoals er voor hen ook de vertroosting mag zijn door de dienst van de gebeden en, onder bepaalde condities, ook de bemoediging door de bediening van de sacramenten.

De taak van de overheid

- Rom. 13: 1, 4* Het is hierbij van belang oog te hebben voor de plaats en taak van de overheid. Zij die gaan dienen in de krijgsmacht treden immers in dienst bij de overheid. Naar het Woord van God erkennen wij, dat de overheid in dienst staat van God Zelf, van zijn recht en van zijn vrede. Haar taak is zo nodig met het zwaard het kwaad te keren of te wreken. Het is dan ook haar roeping een krijgsmacht op te richten en in stand te houden. Het kwaad in deze wereld is immers een macht, die bedwongen moet worden.

Taak

De kerken hebben vanouds gebruik gemaakt van de bijzondere mogelijkheid die de overheid haar biedt om dienaren van het Woord ook aanwezig te laten zijn in de krijgsmacht.

Zij zenden hiertoe predikanten die als krijgsmachtspredikanten zorgen voor Woordverkondiging en pastorale begeleiding en voor een christelijk getuigenis in woord en daad, onder militairen – dit zowel in vreedstijd als in crisis- en oorlogssituaties.

Zoals bekend is [*dit, voor het geval er een verbintenis met een nieuwe kerk wordt aangegaan*] of:

Zoals eerder is bekend gemaakt [*dit, als de verbintenis met de eigen gemeente blijft*], heeft ds. ... een benoeming tot krijgsmachtspredikant aangenomen. Hij wordt door de kerken gezonden om per zijn taak binnen de krijgsmacht te vervullen.

- 2 Tim. 4:1, 2* Het zal zijn taak zijn om overeenkomstig de opdracht die de Here zijn dienstknechten in zijn Woord geeft, het Woord te verkondigen, zuiver en onverkort, voor te gaan in de gebeden en de sacramenten te bedienen. Zo zal hij de boodschap van genade en redding door Jezus Christus, mogen brengen aan allen die het willen horen.
- Tit. 2:1*
- Joh. 21: 15c, 16c, 17c* Ook zal hij hen die geloven of de Here zoeken, ter wille van hun geestelijk leven zo goed mogelijk terzijde staan, en hen, als ze bijzondere pastorale zorg nodig hebben, trouw bijstaan.
- Mat. 5:16* Voor verzoeken van anderen om bijstand en hulp, zal hij zoveel mogelijk als een goed christen open staan.
- 1 Joh. 4: 9, 10* Zo zal hij met heel zijn leer en leven getuigen van de liefde van God die openbaar gemaakt is in Jezus Christus, onze Here, en zal hij tot een zegen kunnen zijn voor allen die hij met het evangelie bereikt en begeleidt.
- Op zijn bijzondere plek als geestelijk verzorger binnen de krijgsmacht zal hij zijn taak met toewijding en trouw moeten vervullen, Als hij daartoe geroepen wordt, zal hij ook de militairen moeten bijstaan die worden ingezet bij operaties in crisisgebieden en aan een oorlogsfront.

De predikant zal zijn werk doen in verbondenheid aan de gemeente van Christus. De raad van de kerk zal op zijn leer en leven toezien. De gemeente zal met hem meeleven. In de goede samenwerking met hen die zijn zending namens de kerken begeleiden, zal de levende band met de kerken vorm krijgen.

Zending

U staat nu gereed, br. ..., om namens de Gereformeerde Kerken in Nederland gezonden te worden als predikant in de krijgsmacht. Wil daarom voor God en zijn heilige gemeente op de volgende vragen antwoorden:

Ten eerste:

Bent u bij het op u nemen van deze taak ervan overtuigd dat u daarmee een taak gaat vervullen waartoe God u roept en waartoe de Gereformeerde Kerken in Nederland u zenden?

Ten tweede:

Aanvaardt u de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als het enige Woord van God en de volkomen leer van de verlossing en verwerpt u alles wat daarmee in strijd is?

Ten derde:

Belooft u dat u overeenkomstig deze leer uw taak trouw zult vervullen, in goed contact met de gemeente waaraan u verbonden wordt en in nauwe samenwerking met hen die namens de kerken die u zenden, u zullen begeleiden en bijstaan, en u daarbij godvrezend zult gedragen in heel uw leven?

Ten vierde:

Belooft u zich te onderwerpen aan de kerkelijke vermaning en tucht, overeenkomstig de kerkorde, indien u zich in leer of leven misgaat, waarvoor God u genadig beware?

Wat is daarop uw antwoord?

(Antwoord:) Ja.

Zegen

God, onze hemelse Vader, die u geroepen heeft tot dit ambt, versterke u, verlichte u door zijn Geest en leide u zó in de uitoefening van uw taak, dat u daarin gehoorzaam bent en uw werk vrucht draagt, tot eer van zijn naam en tot uitbreiding van het rijk van zijn Zoon Jezus Christus. Amen.

Opdracht

Geliefde broeder in Christus, God heeft u geroepen tot de bijzondere taak waarvoor de Gereformeerde kerken in Nederland u zenden in de krijgsmacht om daar op te treden als dienaar van onze Here Jezus Christus. Ga dan in de kracht van de Heilige Geest uit tot deze arbeid.

2 Tim. 1 :8, 9

Schaam u niet voor het getuigenis van onze Here, maar wees bereid voor het evangelie te lijden in de kracht van God, die ons behouden heeft en geroepen met een heilige roeping.

2 Tess. 3: 1

Geliefde broeders en zusters, ondersteun van uw kant deze dienaar met blijdschap. Bid voor hem dat het Woord van God door zijn werk mag klinken op allerlei plaatsen binnen de krijgsmacht, tot ondersteuning voor hen die geloven, tot een getuigenis aan hen die niet geloven, en tot verheerlijking van God. Vraag de Here of door de dienst van deze gezondene de genade en de liefde van Christus ook in de krijgsmacht opgemerkt mogen worden. Smeeke onze hemelse Vader, dat Hij onze broeder en die bij hem zijn behoedt op al hun wegen.

Ps. 91: 11

1 Tim. 2: 1, 2

Jes. 2: 2-4

Micha 4: 3

Bid ook voor de overheid, dat die bij de vervulling van haar taak met wijsheid het zwaard van de krijgsmacht mag inzetten. Smeeke God of Hij door middel daarvan het kwaad wil keren. Laat daarbij ook het verlangen naar het rijk van vrede, waarvan de

Bijbel zo rijk spreekt, doorklinken.
 Rom. 16: 25, 27 Hem nu die bij machte is ons te versterken, Hem, de alleen wijze God, zij, door Jezus Christus, de heerlijkheid in alle eeuwigheid! Amen.

Gebed

Omdat wij uit onszelf tot dit alles niet in staat zijn, zullen wij nu de almachtige God aanroepen.

Barmhartige Vader, wij danken U, dat U uit het verloren menselijk geslacht door de dienst van mensen U een gemeente wilt vergaderen tot het eeuwige leven. Vandaag wordt een broeder, die een dienaar mag zijn van uw Woord, gezonden om de taak van krijgsmachtpredikant te gaan vervullen.

Wij bidden U, wil hem door uw Geest steeds weer bekwaam maken tot de dienst waartoe U hem geroepen hebt. Wil zijn verstand verlichten, zodat hij uw evangelie zuiver naleeft en bekend maakt en zo leeft en werkt, dat daardoor velen mogen zien wie Jezus Christus voor hen wil zijn. Geef dat op de plaatsen waar hij zich bevindt, het evangelie mag doorklinken.

Wil zo door zijn dienst de gelovigen bemoedigen. Laat hij zijn dienst zegenrijk mogen vervullen.

Geef dat hij zo door heel zijn persoon en werk de liefde die u voor alle mensen hebt zichtbaar maakt.

Schenk hem wijsheid en volharding in alle moeiten en verdrukkingen, die hem in zijn dienst kunnen overkomen. Bewaar hem op al zijn wegen. Geef hem uw genade, dat hij met volharding vasthoudt aan uw Woord, en met al uw getrouwe dienstknechten mag ingaan tot het feest van zijn Heer.

Wij bidden U voor de overheid, voor wie hij nu taken gaat verrichten, of U haar wijsheid, inzicht en voorzichtigheid wilt schenken, opdat zij het zwaard, dat de krijgsmacht in haar handen is, op zo'n manier mag inzetten, dat daarmee de vrede gediend wordt.

Wij bidden U, geef ons en de gemeenten die met ons verbonden zijn in deze arbeid, uw genade, dat wij gelovig acht geven op uw werk in deze dienst van het evangelie en uw dienaar opdragen in onze gebeden, zodat wij ons mogen verblijden over de kracht van het evangelie, dichtbij en ver van huis.

Hoed ook door zijn dienst uw kinderen die werkzaam zijn in de krijgsmacht. Laat de verkondiging van Christus in woord en daad de ogen openen van hen die Christus nog niet kennen. Breng zo al uw uitverkorenen tot U, zodat de grote dag van Jezus Christus spoedig mag aanbreken.

Verhoor ons, barmhartige Vader, door uw geliefde Zoon, onze Here Jezus Christus.

In zijn naam bidden wij U:

*Onze Vader in de hemel,
 laat uw naam geheiligd worden,
 laat uw koninkrijk komen
 en uw wil gedaan worden
 op aarde zoals in de hemel.
 Geef ons vandaag het brood
 dat wij nodig hebben.
 Vergeef ons onze schulden,
 zoals ook wij hebben vergeven
 wie ons iets schuldig was.
 En breng ons niet in beproeving,
 maar red ons uit de greep van het kwaad.
 Want aan u behoort het koningschap,
 de macht en de majesteit
 tot in eeuwigheid.
 Amen.*

Presentatie

Op 29 april presenteren de deputaten hun rapport in aanwezigheid van de krijgsmachtpredikant ds. A.H. van der Velden.

Deputaten geven aan dat hun werk niet een luxe is die de kerken er even bijdoen, maar een noodzakelijkheid. Dat geldt ook nu de mensen op vrijwillige basis voor een baan bij de krijgsmacht kiezen. Naar hun gevoel is de voorbede voor de militairen na het verdwijnen van de dienstplicht ten onrechte verstomd.

De sectie militairen is met name bedoeld voor de mensen die in de krijgsmacht dienen. Graag willen ze hen en het thuisfront begeleiden. Helaas krijgen ze maar beperkt informatie van de kerken omtrent leden die daar werken. En dat is jammer. Jammer, omdat er ook jongelui bij zitten die het niet erg vinden om een tijdje onder te duiken, jammer ook omdat bij uitzending van militairen deputaten een bijzondere rol kunnen vervullen, ook voor het thuisfront.

De sectie krijgsmachtpredikanten ondersteunt het werk van de beide predikanten die nu in dienst zijn. Met ingang van augustus 2005 zijn dat er drie, als ds. T. Schutte in dienst treedt in Oirschot. Bij die ondersteuning komen zowel praktische zaken aan bod, zoals een goede arbeidsvoorwaardenregeling, als meer principiële. Deputaten denken mee in problemen die in het werk van de predikanten naar boven komen, denk aan de sacramentsbediening. Tot slot participeren deputaten in het overlegorgaan met de overheid, het CIO-M.

Graag ontvangen deputaten van de synode een antwoord op de vraag hoe om te gaan met de sacramentsbediening door de krijgsmachtpredikanten, nu deze steeds meer volledig inzetbaar dienen te zijn. Ook wordt gevraagd het zendformulier vast te stellen.

Bespreking

De bespreking vindt plaats in twee etappes, een eerste ronde op 4 juni en de afsluitende tweede ronde op 24 juni. Bij de bespreking zijn aanwezig de deputaten ds. C. van Breemen, G.H. Elzinga, ds. G.F. de Kimpe, ds. M. Tel, ds. W. Tiekstra en ds. J.W. Velkamp. De eerste ronde werd ook bijgewoond door de krijgsmachtpredikant ds. A.H. van der Velden.

De bespreking concentreert zich de facto op het voorgestelde besluit 3A, waarin de mogelijkheid voor een krijgsmachtpredikant om het avondmaal te bedienen in oorlogs- en crisisgebieden verruimd wordt naar situaties van langdurig geïsoleerd zijn. Bovendien wordt nu ook gesproken over de militairen zelf die in deze situatie verkeren en is niet langer enkel sprake van de bediening van het heilig avondmaal, maar van de bediening van de sacramenten. De commissie Overijssel, die deputaten begeleid heeft, heeft hierover ook contact gehad met prof. dr. B. Kamphuis, die in zijn advies aangeeft dat er geen dogmatische bezwaren kleven aan hetgeen door deputaten en commissie wordt voorgesteld (zie ook bijlage 6.1).

Bij de vergadering leven wel de nodige vragen. Zo wordt de indruk gewekt dat door de gehanteerde praktijk van een predikant nu de regels moeten worden aangepast. Is dit voorstel wel uit de kerken op tafel gekomen? Verder: Leusden gaf met name aandacht aan de specifieke situatie: in oorlogstijd, samen in het aangezicht van de dood, kunnen zaken anders komen te liggen. Deputaten doen weliswaar een beroep op dit besluit, maar is de analogie niet wat gemakkelijk getrokken? En zijn we met dit voorstel niet ver verwijderd van de extreme omstandigheden op grond waarvan ook Zuidhorn revisie van Leusden afwees?

Deputaten geven aan dat wellicht de zaak anders niet nu ter tafel was geweest, maar dan had zich wel een ander vraagpunt voorgedaan. Veel meer dan vroeger is de krijgsmacht een dynamische organisatie. Liever dan steeds een ad hoc oplossing te zoeken stellen ze daarom nu een regeling voor waarbinnen zoveel mogelijk afgedekt is. Leusden gaf impliciet de opdracht: maak de balans op en evalueer. Dat magt ons om met deze nieuwe regeling te komen.

Is het beroep op Leeuwarden 1920 dat deputaten doen wel terecht? Wat is een geïsoleerde positie? Dat is een tamelijk rekbaar begrip, waarmee het een regel kan worden met een open einde. Wat is langdurig? Zes maanden? En is dan per se avondmaalsviering nodig? Wijst dat laatste ook niet op een overwaardering voor het sacrament?

Deputaten geven aan dat de verwijzing naar Leeuwarden 1920 zowel door Leusden als door Zuidhorn is geaccepteerd. Daaraan kunnen en mogen we niet voorbijgaan. Juist het feit dat het zo lastig is te

definiëren wat een crisisgebied is, en wat niet, wat langdurig is, en wat niet, maakt het nodig een afgewogen regeling te ontwerpen.

Artikel 60 en 61 kennen niet een bepaling: als regel. Sommige afgevaardigden hebben daarom moeite met deze afwijking van de KO. Verliezen we op deze wijze niet het juiste zicht op de verbinding tussen de kerk en het sacrament? De bediening van het sacrament is naar hun idee onlosmakelijk verbonden met de gemeente waarbinnen deze bediening plaatsvindt. Is het juist om, zoals in het besluit gebeurt, hier te spreken over erediensten? Zij missen een insteek bij het ambt en de ambtsbevoegdheid. De kerk is immers geen onzichtbare vergadering?

Anderen wijzen op de verbinding tussen Woord en sacrament. Daar waar het Woord wordt bediend, de kerk aanwezig is door haar gezonden predikant, mag ook de onderstreping van dat Woord middels het sacrament niet uitblijven. Het gaat wat ver wellicht om hier dan te spreken over een 'kerk', maar in deze situaties mag toch ook gelden de belofte dat God daar aanwezig is waar twee of drie in zijn naam vergaderd zijn.

Deputaten onderstrepen dit. Vandaar ook dat in deze bredere regeling niet enkel meer wordt gesproken over het avondmaal, maar ook over de doop. Dat is geen oprekken van Zuidhorn, zoals sommigen beweren, maar vloeit logisch voort uit de leer over de sacramenten en eerbiedigt ten volle de ambtelijke verantwoordelijkheid van de predikant, die geroepen is het woord te bedienen, een bediening waarbinnen de sacramenten hun plaats krijgen. Wat betreft de KO zijn deputaten van mening dat die voor de volle honderd procent gehandhaafd blijft. Die gaat namelijk uit van de reguliere situatie. Die situatie is hier niet aan de orde.

Is de heiligheid van de tafel ook niet in geding? Heeft een predikant, hebben de deelnemers aan de viering, voldoende zicht op elkaar? Als we dat niet kunnen garanderen, voor zover menselijk mogelijk, moeten we daar dan niet de consequenties uit trekken? Geldt hetzelfde, *mutatis mutandis*, ook niet voor elementen als onderlinge eenheid en het toezicht op doopouders of dopeling?

Bij velen leeft de vrees dat deze regeling een precedent gaat scheppen. Zij stellen daarom voor een besluit 3B te formuleren. Deputaten zijn het hier volledig mee eens. Andere situaties kunnen zich voordoen, maar zullen dan op hun eigen merites moeten worden beoordeeld. Deze regeling kan daarvoor geen grond vormen. Daarvoor is de situatie te specifiek.

In de 2^e ronde van de bespreking kondigen de oud. Schelling en Basoski een tegenvoorstel aan inzake besluit 3. Zij stellen voor het besluit van Leusden onverminderd te handhaven en de ontstane praktijk kritisch te gaan toetsen. Zij zien onvoldoende grond voor de verschuiving van uitzonderingssituaties naar uitzonderingssituaties. Het spreken over erediensten gaat hen ook te ver. Daarmee zitten we dicht aan tegen de veldgemeenten, die vorige synoden uitdrukkelijk afwezen. Deputaten benadrukken dat het hier wel over erediensten gaat, onder verantwoordelijkheid van de krijgsmachtpredikant. Er is dan wel geen sprake van een gemeente zoals bedoeld in de artikelen 60 en 61 van de KO, maar dat maakt het karakter van deze dienst niet ongedaan. Bediening van het woord en de sacramenten zal in de ambtelijk geordende eredienst een plaats kunnen krijgen, niet in een willekeurige samenkomst.

Kort komt het formulier aan de orde. Binnen de krijgsmacht zal het niet altijd meevallen om Gods Woord, zowel in zijn bemoediging als ook in zijn vermaan, onverkort te brengen. Zou dat laatste punt niet wat meer aandacht mogen hebben in het formulier? Volgens deputaten is het afdoende verwoord. Bovendien is het formulier al vastgesteld door Zuidhorn. Nu is alleen de toevoeging inzake de overheid nog aan de orde.

Daarna geeft de preses het tegenvoorstel inzake besluit 3 in stemming. Voor dit voorstel spreken zich 14 leden uit, tegen stemmen 21, waarmee het is verworpen. Vervolgens komen de voorstellen van deputaten aan de orde. Op verzoek wordt over besluit 3 afzonderlijk gestemd. Daartegen zijn 6 leden, 3 onthouden zich en 26 stemmen voor.

De besluiten 1, 2, 4 en 5 worden daarna met algemene stemmen genomen.

Ter afsluiting spreekt de preses de vergadering als volgt toe:

Zojuist hebben we een besluit genomen inzake de sacramentsbediening door onze krijgsmachtpredikanten in uitzonderlijke situaties waarin militairen *langdurig geïsoleerd* zijn van

regulier kerkelijk leven. Je hoeft gezien de ingekomen stukken geen raspessimist te zijn om te veronderstellen dat in de kerken dit besluit niet door iedereen wordt toegejuicht. Omdat het besluit dat de GS Zuidhorn in deze zaak nam, ook in buitenlandse kerken kritiek opriep en een van de redenen is waarom broeders en zusters in de afgelopen jaren onze kerken hebben verlaten, wil ik als preses op dit moment graag iets zeggen. Het is niet mijn bedoeling het genomen besluit te verdedigen. Het besluit moet voor zichzelf spreken. En de kerken moeten het beoordelen.

Het gaat om een belangrijke zaak: de bediening en viering van de sacramenten. Daar past ons uiterste zorgvuldigheid. Maar het gaat ook –en ik hecht eraan daar de vinger bij te leggen!– om ‘*uitzonderlijke situaties*’. Wij hebben geen nieuwe *regel* gemaakt. We hebben ook de bestaande regel niet willen uithollen, maar die juist willen bevestigen in een uitzonderlijke situatie. In uitzonderlijke situaties kunnen verschillende afwegingen worden gemaakt. Over zulke verschillen hoeven we niet paniekerig te doen. Als de oorspronkelijke regel in de getroffen uitzondering maar bevestigd wordt! Prof. dr. B. Kamphuis wees daarom in zijn advies aan hoe z.i. de confessionele uitgangspunten terug te vinden zijn in het nu genomen besluit. Graag sluit ik daarbij aan. Om te laten zien dat het niet de bedoeling van de synode is geweest om tot een open of onkerkelijk avondmaal ruimte te geven, maar om de bestaande regel zo veel mogelijk door te laten werken.

1. Van groot belang is allereerst dat onze synode uitgaat van het gebruik van de in onze kerken vastgestelde formulieren van doop en avondmaal. Daarin wordt met de klem van niets minder dan de Schrift zelf aangegeven waarom het in doop en avondmaal gaat. Daarin wordt helder verwoord hoe Christus de sacramenten heeft ingesteld en hoe ze spreken van Hem en zijn weldaden, en hoe ze zijn beloften verzegelen. Met alle ernst wordt daarin ook aangegeven wat de heiligheid van de sacramenten inhoudt en welke verantwoordelijkheid ieder draagt in het eerbiedigen daarvan. Verzwaring van het oordeel wordt er geproclameerd aan wie het avondmaal zonder geloof in Christus viert.
2. Het sacrament is naar de leer van de Schrift *teken en zegel bij de belofte van het evangelie*. Die verbinding van sacrament en Woord krijgt in het genomen besluit uitdrukking in de regel dat het sacrament bediend wordt in een samenkomst die een eredienst is en binnen de beperkingen van de situatie zoveel mogelijk het karakter van de christelijke gemeente honoreert, nl. dat ze een gemeenschap is op basis van Gods Woord. Ook in de voorgeschreven formulieren komt duidelijk naar voren hoe de sacramenten het evangelie betekenen en verzegelen. Dáárbij horen doop en avondmaal! Zo wordt gewaakt over de verbinding Woord-sacrament.
3. Over de *heiligheid* van de sacramenten wordt in het genomen besluit gewaakt door de criteria inzake leer (instemming met de grondstukken van de christelijke leer resp. de apostolische geloofsbelijdenis) en leven (onberispelijke levenswandel) die voor dopeling, doopouders en avondmaalgangers gelden. De verantwoordelijkheid voor het heilig gebruiken van het avondmaal wordt gelegd bij de gebruikers van de sacramenten zelf, maar niet bij hen alleen! Ook bij de predikant én bij de andere avondmaalgangers. Zo wordt binnen de beperkingen van de situatie naar vermogen recht gedaan aan de oefening van zelftucht, onderlinge tucht en kerkelijke tucht. Bij de doop is er behalve het oordeel van de predikant ook het positief advies van deputaten GVM resp. het oordeel van de thuiskerk die met de inschrijving als (doop)lid moet instemmen.
4. Het *belijdende karakter* van de sacramenten komt tot uiting in de handhaving van de al sinds 1920 gehanteerde vereiste van belijdend lidmaatschap van een christelijke gemeente, en de instemming met de grondstukken van de christelijke religie resp. de doopbelijdenis van de Twaalf artikelen. Ook de te gebruiken formulieren expliciteren het belijden van de Christus. Het belijden mag niet in de weg gestaan worden door een onchristelijk leven: vandaar de eis van een onberispelijke levenswandel en het toezicht op elkaar.
5. Ook het *kerkelijke karakter* van de sacramenten wordt gehonoreerd naar de mogelijkheden die er in de onderhavige situaties zijn. Dat is ook nodig, want de sacramenten zijn door Christus aan zijn kerk gegeven. Daaraan wordt recht gedaan door de sacramentsbediening te laten plaatsvinden door een predikant die niet door de krijgsmacht of de dienst geestelijke verzorging van de krijgsmacht gezonden wordt, maar vanuit de kerken. Hij wordt in zijn functioneren begeleid namens de kerken, en op zijn leer en leven wordt toegezien door zijn kerkenraad. Wat dat betreft lijkt hij op een missionair predikant met diens mandaat om het Woord en de sacramenten te bedienen.

Er is in de gegeven situatie geen regulier kerkelijk leven. Maar er wordt wel uitdrukkelijk gesproken over de bediening van de sacramenten niet in een ongeregelde samenkomst, maar in een eredienst waarin binnen de beperkingen van de situatie het karakter van de christelijke gemeente gehonoreerd wordt, nl. dat ze een gemeenschap is op basis van Gods Woord die aan het onderlinge opzicht en de tucht gestalte geeft.

Het kerkelijke karakter wordt verder zoveel mogelijk gehonoreerd door in de criteria heel nadrukkelijk de status van de militairen op te nemen die zij hebben in de christelijke gemeente waartoe ze behoren.

6. Het element van de *onderlinge gemeenschap* aan het avondmaal komt uit in het vormen van een gemeenschap waarin de avondmaalgangers bereid zijn zich aan elkaars opzicht en tucht te onderwerpen.

Ook wie niet met het genomen besluit kan instemmen en zelf een andere afweging gemaakt zou hebben, doet er goed aan zich te realiseren dat de synode ook in deze uitzonderlijke situatie ernaar gestreefd heeft de confessionele uitgangspunten van de sacramenten zoveel mogelijk door te berekenen, en dat in aansluiting aan eerdere, al 85 jaar bestaande, synodale regelgeving (GS Leeuwarden 1920). Laat wie het met het genomen besluit niet eens is, zich ook afvragen wat militairen dan moeten met Christus' bevel om zijn dood te verkondigen en op welke manier de bediening en viering van doop en avondmaal wel mogelijk is in extreme situaties en in langdurig isolement. Of zit onze sacramentsbediening echt opgesloten in de normale condities van ons geordend kerkelijk leven en ben je er als militair dus per definitie van verstoken als je langdurig geïsoleerd bent van regulier kerkelijk leven? Dat mag voor ons hier in Nederland een theoretische vraag zijn, voor militairen in dodelijk gevaar of een langdurig isolement is het een zaak van geestelijk belang. Laat men óns niet kunnen verwijten dat wij voor de betekenis van de door Christus Zelf ingestelde tekenen en zegels bij zijn evangelie voor hén, niet voldoende oog of invloedvermogen hebben gehad.

Artikel 103

09-09-2005

Benoeming deputaten geestelijke verzorging militairen

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten geestelijke verzorging militairen:

sectie krijgsmachtpredikanten		
<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
C. van Breemen, Soest	2014	G.A. Rietveld, Amersfoort
G.H. Elzinga, Deventer	2014	A. van den Berg, Hardenberg
H. Emmens, Woluwé-St-Pierre België	2008	
L. Jobse, Ede	2011	
G.F. de Kimpe (s), Hardenberg	2008	
W. Tiekstra, Berkel	2008	
J.W. Veltkamp, Almere	2011	
sectie militairen		
<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
M.C. van der Burgh, Deventer	2011	R. Lap, Colmschate
A. Stam, Barneveld	2008	A.J. Dekker, Zutphen
M. Tel, Bunschoten	2008	
K. ter Veer, Zutphen	2014	

Artikel 104

24-06-2005

Revisieverzoeken avondmaalsviering door militairen in oorlogs- of crisisgebied.

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art 101, besluiten 1-5, inzake avondmaalsbediening door de krijgsmachtpredikant;
2. brief van br. C. Boekholt en anderen te Hoogeveen d.d. 10 februari 2005, waarin verzocht wordt de besluiten 1, 3, 4, 5, genoemd in Materiaal 1, weg te nemen uit het midden van de kerken. In de brief worden vragen gesteld bij de besluiten, wordt gesteld dat deze besluiten een eerste stap zijn op weg naar een open avondmaalstafel en wordt aangegeven dat het avondmaal alleen onder kerkelijk toezicht in een wettige gemeente gevierd kan worden (art. 60 en 61 KO);
3. rapport van de Free Reformed Churches of Australia aan de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 met betrekking tot de Nederlandse deputatenrapporten en de synodebeslissingen, d.d. 17 februari 2005. In dit rapport wordt gesteld dat het besluit genoemd in Materiaal 1 meer is ingegeven door subjectieve gevoelens dan door wat staat in art. 60 KO. Gevraagd wordt waarom militair personeel behoefte heeft aan dit sacrament en chronisch zieken of gevangenen van de viering worden uitgesloten;
4. brief van ds. E. Heres te Dalfsen d.d. 17 februari 2005, waarin hij verzoekt de besluiten, genoemd in Materiaal 1, uit het midden van de kerken weg te nemen. Zijn bezwaren zijn:
 - a. de groep militairen die samenkomt, is niet de christelijke gemeente;
 - b. de voorwaarde dat genodigden in de eigen kerk tot het avondmaal zijn toegelaten heeft maar geringe betekenis, omdat in veel kerken de tucht niet meer in ere is;
 - c. gevraagd wordt wat de grondstukken van de christelijke leer zijn, zoals genoemd in besluit 5, punt 2, en hoe in een oorlogs- of crisissituatie uitgemaakt kan worden wie overeenstemt in deze grondstukken;
 - d. het is een niet waar te maken opdracht voor de krijgsmachtpredikant om vast te stellen dat de genodigde militairen onberispelijk van levenswandel zijn;
 - e. gevraagd wordt wat concreet verwacht mag worden van de bereidheid zich te onderwerpen aan elkaars opzicht en tucht als het gaat om mensen van verschillende kerkgenootschappen;
 - f. bij de adviseurs van de Generale Synode van Leeuwarden 1920 leefde kennelijk de leer van de pluriformiteit van de kerk, dit is een opvatting die niet overeenkomt met art. 29 NGB;
 - g. het besluit van GS Leeuwarden kan het besluit, genoemd in Materiaal 1, niet legitimeren en de regeling die deze synode trof kan niet van toepassing zijn voor de situatie waarvoor onze krijgsmachtpredikanten kunnen worden geplaatst.

Besluit:

aan de verzoeken om de besluiten uit het midden van de kerken weg te nemen niet te voldoen.

Gronden:

1.
 - a. in de revisieverzoeken worden veelal dezelfde argumenten aangevoerd die de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 al gewogen heeft bij de verzoeken om revisie van het besluit van de Generale Synode van Leusden 1999, Acta art. 70, besluit 3, met betrekking tot de avondmaalsviering in crisis- en oorlogsgebieden. De GS Zuidhorn sprak uit dat genoemd besluit van de GS Leusden niet in strijd is met de Schrift, de belijdenis en de kerkorde (Acta art 101, besluit 1);
 - b. in de brieven worden wel allerlei vragen gesteld bij de besluiten en de regeling, maar het stellen van vragen is niet het aantonen dat de besluiten ten onrechte genomen zijn;
2. de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996 besloot aan het verzoek om revisie van het besluit van de Generale Synode van Leeuwarden 1920, Acta art. 25, niet te voldoen. Als argument voor dit verzoek werd o.a. aangevoerd dat dit besluit gebaseerd zou zijn op de pluriformiteitsgedachte. De GS Berkel en Rodenrijs wees het verzoek af met onder andere als grond: het besluit van de GS Leeuwarden is wel tot stand gekomen onder invloed van een

advies van een commissie onder leiding van dr. H.H. Kuyper, maar dit betekent nog niet dat de pluriformiteitsgedachte in het besluit is terug te vinden (GS Berkel en Rodenrijs, Acta art. 41, besluit 1, grond 1);

3. de GS Zuidhorn legitimeerde haar besluit niet alleen met de uitspraak van de GS Leeuwarden, en sprak niet uit dat de regeling van deze synode van toepassing is voor de situatie waarin de krijgsmachtpredikant kan worden geplaatst, maar zij sprak uit dat op een *markant punt* deze situatie overeenkomt met die van de christenen voor wie deze synode haar bepalingen opstelde namelijk, dat "er voor hen geen gelegenheid bestaat om in de kerk, waarvan ze zelf lid zijn, het avondmaal te gebruiken", en dat daarom de regeling van Leeuwarden, *aangepast* aan deze concrete situatie, van toepassing kan zijn (Acta art. 101 besluit 5, grond 7).

Bespreking

In de bespreking wordt van de kant van de commissie opgemerkt dat in de acta van GS Zuidhorn, art. 101 besluit 4 grond 1, en besluit 5 grond 7 het besluit van de GS Leeuwarden, *art 170* wordt genoemd. Dit berust kennelijk op een vergissing, want het is art. 25. Het besluit is met algemene stemmen genomen, waarbij de leden van de GS Zuidhorn buiten stemming bleven.

Deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden

Artikel 105

22-04-2005

Rapport deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden

Voorstel: deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden

Materiaal:

1. rapport van deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden;
2. brief van br. Th. Dijkstra te Drachten, d.d. 22 februari 2005; hij wil aanpassing van de instructie: meer aandacht voor de positie van de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Zuid en ook voor de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente waarvan de doven of slechthorenden lid zijn.

Besluit:

1. dankbaarheid uit te spreken voor de doorgaande pastorale zorg voor doven en slechthorenden;
2. deputaten te dechargeren onder dank voor het door hen verrichte werk;
3. de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Zuid te bedanken voor het gevoerde beleid en haar te verzoeken verder te handelen in overeenstemming met het besluit van de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996, Acta art. 55, besluit 3;
4. niet te voldoen aan het verzoek van br. Dijkstra;
5. opnieuw een deputaatschap van acht personen te benoemen ten behoeve van de pastorale verzorging van de dove en slechthorende gemeenteleden; waarvan br. N. Versteeg als nieuwe penningmeester;
6. deputaten de volgende instructie mee te geven:
 - a. zij regelen en begeleiden de speciale toerusting van de predikant;
 - b. zij staan de predikant met raad en daad terzijde; zij begeleiden hem; zij zien toe dat hij de hem gegeven instructie uitvoert, op dezelfde manier waarop ouderlingen toezien op de ambtsdienst van hun medeambtsdragers, volgens artikel 21 KO;
 - c. zij behandelen eventuele klachten uit het midden van de kerken over het functioneren van de predikant. Zij mogen die klachten alleen in behandeling nemen als de klagende instantie eerst zelf geprobeerd heeft met de predikant tot een oplossing te komen. In zaken die leer of leven van de predikant raken, houden zij zich aan wat daarover in de instructie voor de kerk te Zwolle-Zuid is vastgesteld, Acta Generale Synode van Ommen 1993, art. 42, besluit 4;
 - d. zij proberen samen met de predikant de pastorale verzorging van de dove en slechthorende gemeenteleden te stimuleren en te coördineren. Zij voorzien de predikant van de communicatieapparatuur die hij voor zijn werk nodig heeft;
 - e. zij onderhouden goed contact met de in het land bestaande dovencommissies;

- f. zij stellen tijdig aan de VSE het bedrag ter beschikking voor het voldoen aan de verplichting die voortvloeit uit de overeenkomst met deze Vereniging;
- g. zij vergaderen minimaal vier maal per jaar. Zij wijzen uit hun midden een voorzitter, secretaris en penningmeester aan. De voorzitter fungeert ook als samenroeper. Zij nodigen in de regel de predikant voor de arbeid onder doven en slechthorenden uit. Hij mag als adviserend lid aan de vergaderingen deel nemen; ook een afgevaardigde van de kerkenraad van Zwolle-Zuid kan uitgenodigd worden als adviserend lid, wanneer de deputaten of de dovenpredikant of de raad van Zwolle-Zuid hierom vragen;
- h. zij onderzoeken: zijn er middelen voorhanden om Schrift en belijdenis zo dicht mogelijk bij de dove en slechthorende broeders en zusters te brengen;
- i. zij stimuleren de dovenpredikant contacten te onderhouden met dove en slechthorende christenen buiten de Gereformeerde Kerken in Nederland. Waar dit mogelijk is;
- j. als er een vacature voor dovenpredikant ontstaat, dan handelen zij naar de instructie van de GS Ommen, Acta art. 42, besluit 6;
- k. zij rapporteren aan de volgende generale synode. Dit rapport moet zes maanden voor de aanvang van de generale synode aan alle kerken worden toegezonden;
- l. zij onderzoeken of de eis gehandhaafd moet blijven dat de dovenpredikant zich in Zwolle-Zuid vestigt;

Gronden:

1. de vastgestelde overeenkomst tussen de Gereformeerde Kerken in Nederland en de predikant voor de pastorale verzorging van dove en slechthorende broeders en zusters voldoet in de praktijk goed. Dit geldt ook voor de vastgestelde instructies. Die instructies zijn goed uitgevoerd;
2. de verantwoordelijkheid voor het werk van de dovenpredikant is toevertrouwd aan speciaal daarvoor benoemde deputaten. Om kerkrechtelijke redenen is de dovenpredikant verbonden aan een plaatselijke gemeente;
3. de opmerking in het rapport "Pastorale zaken vallen onder de verantwoordelijkheid van het smalle deputaatschap" is alleen bedoeld met het oog op de taakverdeling *binnen* het deputaatschap. Uiteraard blijft de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente van kracht. Dit is in overeenstemming met de instructie voor de dovenpredikant, vastgesteld door de GS Ommen (Acta, art. 42, besluit 8);
4. het werk onder doven en slechthorenden heeft als eerste doel: gemeentes helpen hun doven zoveel mogelijk te laten functioneren in hun eigen gemeente. Helpen technische voorzieningen daarbij? Dan kunnen deputaten dat goed coördineren;
5. de quotabedragen zijn toereikend voor het opgedragen werk. Dit blijkt uit de begroting die deputaten beschikbaar hebben gesteld;
6. het waarborgen van continuïteit in de dove bemensing van het deputaatschap;
7. ook buiten onze kerken zijn veel bijbelgetrouwe doven en slechthorenden die pastorale zorg nodig hebben. Zij mogen delen in de zorg die de HERE aan zijn kerk wil geven;
8. ook buiten onze kerken is gelegenheid onder dove christenen het gereformeerde geluid te laten horen;
9. huisvesting in Zwolle-Zuid is problematisch.

Presentatie

Op 8 april presenteren de deputaten hun rapport. Bij deze rapportage is ook de predikant die voor dit werk is vrijgesteld, ds. Tj. van Dijk, aanwezig.

Deputaten beginnen met een probleem aan de synode voor te leggen door gezang 6:2 te laten zingen. Daarbij wordt de tekst ondersteund door een beamer. Per lettergreep wordt aangegeven waar we zitten in de tekst. Doven en slechthorenden kunnen zo volop meedoen in de gemeentezang. Maar helaas, bij een aantal liederen, met name uit de bundel 90 gezangen, is uitdrukkelijk bepaald dat de tekst niet op deze wijze mag worden geprojecteerd. Deputaten dringen er daarom bij de synode op aan hiervoor de nodige voorzieningen te treffen en geen liederen meer vrij te geven die niet op deze wijze geprojecteerd mogen worden.

Verder kent het deputaatschap weinig knelpunten. Er is een onderzoek geweest naar de problematiek van slechthorenden in de kerken, maar daarop hebben slechts drie kerken gereageerd. Toch ligt hier een taak voor het deputaatschap, omdat juist slechthorenden vaak vereenzamen. Zij kennen niet de

gebarentaal zoals de dove brs. en zrs. die kennen. Deputaten gaan proberen om door middel van een brief in de plaatselijke kerkbladen meer respons te krijgen.

Ds. Van Dijk geeft aan, nu hij voor het eerst als dovenpredikant aanwezig is op de synode, met plezier aan het werk te zijn en nog volop bezig met de opleiding. Hij noemt het een voorrecht dit werk te mogen doen. Hij heeft informeel contact met de christelijke gereformeerde dovenpredikant Dingemanse. De CGK hebben nieuwe deputaten benoemd, die contact zouden opnemen met deputaten van de GKV. Dat is nog niet gebeurd. Verder doet hij pastoraal werk 'aan huis'. De contacten met de plaatselijke ambtsdragers zijn over het geheel genomen goed te noemen.

Bespreking

Bij de bespreking van de voorstellen van het deputaatschap is aanwezig de voorzitter M. van der Veen. Ook de dovenpredikant, ds. Tj. van Dijk, woont de vergadering bij.

Vanuit de vergadering wordt gevraagd of het daadwerkelijk nodig is dat het deputaatschap bestaat uit acht personen. Deputaten antwoorden dat zij in werkgroepen bijeen komen en graag ook dove broeders en zusters in het deputaatschap vertegenwoordigd zien. Daarom is acht leden een gewenst aantal.

Deputaten beloven na te gaan of het mogelijk is dat er bij uitzendingen van kerkdiensten via de televisie een doventolk aanwezig kan zijn. Nu wordt er weinig gekeken door doven omdat de ondertiteling vaak moeilijk te volgen is.

Met het generaal deputaatschap diaconale zaken is contact geweest over de medewerkster voor doven en slechthorenden die actief is bij Dit Koningskind. Mocht Dit Koningskind in financiële problemen raken, dan staat deze baan op de tocht, terwijl het werk een zeer waardevolle aanvulling is op dat van de dovenpredikant. Deputaten GDD hebben toegezegd dat in dat geval op hen een beroep kan worden gedaan. Het voorgestelde besluit 8 kan daarom vervallen.

Deputaten vragen aandacht voor de problemen rondom de reproductierechten van vrijgegeven liederen. De voorstellen die zij doen in dezen worden meegenomen bij de behandeling deputaten kerkmuziek en deputaten GSP.

De voorgestelde besluiten worden vervolgens met algemene stemmen aangenomen. De preses dankt deputaten voor hun inzet en verrichte werk en wenst hen de zegen van de Here toe voor de komende periode.

Artikel 106

20-05-2005

Benoeming deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
H.J. Batterink, Nieuwleusen	2014	J.W. ter Horst-Groen, Zwolle
L. Bruggeman, Rotterdam	2011	ds. A.M. de Hullu, Bunschoten-Spakenburg
W. Groen, Amersfoort	2008	S.E. Verhaar-Meiboom, Nieuwerkerk a/d IJssel
J. Knepper-Kok, Bunschoten-Spakenburg	2011	
ds. R.Th. Pos, Ommen	2008	
ds. G.J. Slotman, Dalfsen	2011	
M. van der Veen (s), Vlaardingen	2008	
N. Versteeg, Best	2014	

Deputaten integratie mensen met beperkingen**Artikel 107**

03-06-2005

Rapport deputaten integratie mensen met beperkingen

Voorstel: deputaten integratie mensen met beperkingen

Materiaal:

rapport van deputaten integratie mensen met beperkingen;

Besluit 1:

deputaten onder dank voor hun werk te dechargeren.

Grond:

deputaten hebben hun werk conform hun instructie verricht.

Besluit 2:

opnieuw deputaten integratie van mensen met beperkingen in de gemeente te benoemen en hen op te dragen:

- a. een werkgroep te vormen voor methodiekontwikkeling inzake catechese aan en Bijbelstudie van en met mensen met beperkingen;
- b. ook een werkgroep te vormen die plaatselijke kerken desgevraagd kan dienen met informatie en advies over integratie van mensen met beperkingen binnen de activiteiten van de plaatselijke gemeente; deze werkgroep kan tevens functioneren als platform voor uitwisseling van informatie;
- c. het werk van dit deputaatschap af te bouwen en activiteiten die door moeten gaan elders onder te brengen; en hierover rapport uit te brengen aan de volgende generale synode;
- d. hun werk te doen binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden.

Gronden:

1. het bestaande catechese- en Bijbelstudiemateriaal is gedateerd. Met gebruikmaking van moderne middelen kan dit materiaal aangepast worden en waar nodig ontwikkeld worden, ten einde de overdracht van kennis (in de brede zin van dit woord) van bijbel en geloof aan mensen met beperkingen te bevorderen;
2. het blijft belangrijk dat er een adres is waar men terecht kan voor informatie, advies en onderlinge afstemming;
3. nu aangepaste kerkdiensten een vaste plaats hebben gekregen in het kerkelijk leven en adviezen zijn ontwikkeld voor integratie van mensen met beperkingen in de gemeente, zijn belangrijke doelstellingen van dit deputaatschap gerealiseerd. De komende periode kan worden gebruikt om de activiteiten die moeten doorgaan elders onder te brengen.

Presentatie

Op 9 april presenteren deputaten hun rapport. Aan de hand van de opdrachten die deputaten kregen vanaf de GS van Ommen 1993 wordt geïllustreerd dat zich een ontwikkeling in denken heeft voorgedaan in de kerken als het gaat om de omgang met mensen met een beperking. Deze ontwikkeling zou je kunnen omschrijven als van een 'moet dat' naar een 'hoe moet dat'. Speciale aandacht blijft nodig voor deze groep, juist om een gewone omgang tussen hen en de andere kerkleden mogelijk te maken. Belangrijk is ook de vraag hoe je deze mensen in kunt schakelen vanuit de gedachte dat ook zij een bijdrage leveren in dat ene lichaam van onze Heer, de kerk hier op aarde. Daarbij is het van belang dat we niet meer praten over, maar communiceren met deze groep mensen. Deze wederkerigheid kan in een zin worden samengevat: van een 'doen voor' naar een 'samen met'. Daarvoor hebben deputaten de slogan bedacht: gewoon geloven...samen doen. En als de betrokkenen meer in beeld komen, komen ook nieuwe vragen op: aangepaste formulieren, tips voor preken en catechese, deelname aan het heilig avondmaal van ernstig verstandelijk gehandicapten.

Indien de kerken deze verantwoordelijkheid daadwerkelijk op zich willen nemen is een steunpunt nodig. Daar kan deskundigheid worden opgebouwd, gewerkt worden aan vernieuwing van het catechesemateriaal etc. Het is niet de bedoeling dat dit een formatieplaats wordt onder verantwoordelijkheid van deputaten. Ook behoeft niet alles door betaalde krachten te worden gedaan. Zo'n steunpunt kan expertise inkopen, bijvoorbeeld bij Dit Koningskind. Ook wordt overleg gevoerd met deputaten SGO. Maar een steunpunt dat de regie heeft is nodig om de vragen die er liggen te kunnen (laten) beantwoorden. De directeur van de vereniging Dit Koningskind J.J. van Veelen onderstreept dit. Indien de kerken zelf hun verantwoordelijkheid nemen is het dus geen, om zo maar te zeggen, hobbyisme meer van Dit Koningskind. Dat nemen van verantwoordelijkheid moet duidelijk gemaakt worden, ook financieel, via het deputaatschap. Graag stellen we onze expertise ter beschikking van de kerken.

Bespreking

Bij de bespreking zijn van deputaten aanwezig mevr. T.J. van 't Foort-van Til, P.F. van der Groep, L.R. Meedendorp, B. de Roos en mevr. B. Wesseling. Verder wonen de bespreking bij J.J. van Veelen, directeur van de vereniging Dit Koningskind en mevr. M.A. de Feijter-Heij, die als vrijwilligster op het Centraal adres voor erediensten met aanpassingen werkzaam is.

Voorafgaand aan de bespreking delen deputaten mee dat zij hun studie inzake deelname aan het avondmaal door mensen met een ernstige verstandelijke handicap hebben teruggetrokken (zie ook Acta art. 109).

Verder geven deputaten in de introductie aan dat naar hun oordeel het van belang is dat mensen met beperkingen gewoon meedoen in de gemeenten, en dat het steunpunt, of hoe de synode dat ook noemen wil, nodig is om daartoe middelen aan de kerken aan te reiken. De kerken dienen hun verantwoordelijkheid te nemen. Gehandicapten mogen niet het object van liefdadigheid zijn.

De discussie laat zich samenvatten onder twee thema's: bevoegenheid en zakelijkheid.

Veel leden van de synode spreken grote waardering uit voor het werk van het deputaatschap. De bevoegenheid, de idealen, zijn aansprekend. De plaats die de gehandicapte dient te hebben in de gemeente is ook onweersproken. Maar hierbij zijn wel een aantal kanttekeningen te plaatsen. Is het niet zo dat waar het gaat om de integratie van de gehandicapten *in* de plaatselijke gemeente, dáár dan ook de eerste verantwoordelijkheid ligt?

Is het niet verstandig om, waar we als kerken een steunpunt gemeenteopbouw hebben, en deputaten juist, en terecht, benadrukken, dat we deze groep kwetsbare mensen als gewone gemeenteleden moeten behandelen, dit deputaatschap te integreren binnen SGO?

Deputaten zetten nogal in op de verantwoordelijkheid die de kerken dienen te nemen. Maar is het niet zo dat de leden van de kerken die verantwoordelijkheid al op zich genomen hebben? Denk aan de 23.000 donateurs van de vereniging Dit Koningskind. Wat voegt een kerkelijke paraplu daar nog aan toe? Welke vereniging kan bogen op zo'n achterban? Heeft niet elke kerkelijke gemeente een contactpersoon? Het generaal diaconaal deputaatschap heeft toch ook een functie binnen de vereniging middels advisering aan de kerken. Bovendien hebben de diaconale deputaten hulp toegezegd voor concrete projecten.

Hoe stellen deputaten zich de bezoeken voor die zij voor ogen hebben? Gaan ze de kerken af om te bekijken of het goed geregeld is? Gaat dat niet wat ver? En als dat niet de bedoeling is – welke taak blijft er dan nog over voor het steunpunt?

“Zetten deputaten ook niet te hoog in”, zo vraagt ds. H. van den Berg? “Onder standaard 1 in het rapport wordt gezegd: ‘Door de Geest wordt de mens weer een beeld van God. Mensen met een handicap zijn in dat perspectief geen beschadigde beelden van God, geen ‘beelden met een stukje eraf’. Daar zetten deputaten hoog in. Te hoog. Want mensen met een handicap zijn, net als wij allemaal, beschadigde beelden van God”. Verder heeft Van den Berg ook vragen bij de concretisering naar de praktijk, die zijns inziens te hoog gegrepen is. “Idealisme zet voor mijn beleving de toon van het rapport. Het is me te hooggestemd. Als ik bijvoorbeeld lees op blz. 22 onderaan: ‘mensen met een handicap zijn aanwezig bij en nemen deel aan activiteiten die voor alle gemeenteleden (van een bepaalde leeftijd) bedoeld zijn’. Dit kun je niet eens bereiken voor alle – andere, dan door deputaten bedoelde - gemeenteleden. Laat staan voor gehandicapten. Er zijn gehandicapten die je dat niet kunt aandoen. We moeten ook nuchter zijn. En de handicap met alle beperkingen die deze met zich

meebrengt, eerlijk onder ogen zien. Het lijkt me dat deputaten zich in hun visie moeten heroriënteren. Het mag van mij wat minder bevlogen”.

Benadrukt wordt dat er de afgelopen jaren op dit terrein veel gedaan en verbeterd is. Sommigen geven dan ook aan dat de doelstelling waartoe in het verleden dit deputaatschap opgericht is, inmiddels is bereikt. Uiteraard valt er nog veel te leren en te ontwikkelen, denk aan het catechesemateriaal, maar het is toch de vraag of daar een *apart* deputaatschap voor nodig is. Dat kunnen ook werkgroepen doen in de komende jaren.

Deputaten antwoorden dat de vereniging Dit Koningskind een vereniging van particulieren is en geen kerkelijke organisatie zoals bijv. “De Driehoek”. De vereniging ontvangt geen geld van de kerken. Een eventueel onderbrengen bij SGO zou wat hen betreft wel kunnen, maar dan moet het wel geormerkte aandacht zijn, anders zal dit werk makkelijk ondersneeuwen. Bovendien is het geenszins de bedoeling om nu, in plaats van met vrijwilligers, een professioneel bureau op te gaan zetten. Het werk zal voornamelijk gedaan worden door Dit Koningskind. Daar zullen diensten worden ingekocht. Het steunpunt is juist bedoeld om als organisator en initiator te fungeren, onderzoek te stimuleren, visie te ontwikkelen enz.

Na overleg geven deputaten aan zich wel te kunnen vinden in het voorstel dat ds. Schreuder op tafel heeft gelegd. Overnemen kunnen ze het echter niet vanwege de financiële paragraaf. Zij achten het bedrag van € 57.000 nodig om hun doelstellingen voor de komende drie jaar te bereiken. Hun eigen voorstel trekken deputaten niettemin in. Ds. Schreuder handhaaft zijn voorstel. Zijns inziens kan het meeste werk door vrijwilligers worden gedaan..

Ds. Dijkema dient een amendement in op het voorstel van ds. Schreuder. Hij wil deputaten de opdracht geven om na te gaan of het mogelijk is het werk van deputaten elders onder te brengen. Dit amendement wordt met 9 voor en 26 tegen verworpen.

De preses geeft vervolgens apart in stemming de wens van deputaten om ruim € 57.000 beschikbaar te stellen voor de komende drie jaar. Dit voorstel wordt met 2 voor, 1 onthouding en 32 tegen verworpen.

Ter tafel ligt verder een tegenvoorstel van ds. Leeftink. Hij stelt voor geen nieuwe deputaten te benoemen. Zijns inziens ligt het werk met name op diaconaal gebied en kan derhalve goed behartigd worden in afstemming en overleg met deputaten diaconale zaken. Voor dit tegenvoorstel stemmen 3 leden, 32 stemmen tegen, waarmee het verworpen is.

Het voorstel van ds. Schreuder inzake besluit 2 wordt vervolgens met algemene stemmen aangenomen. Daarna geeft de preses besluit 1 in stemming. Ook dit besluit wordt met algemene stemmen genomen, waarbij oud. Van der Groep als deputaat buiten stemming blijft.

De preses staat er kort bij stil dat dit voor deputaten een ingrijpende beslissing is. Hij wijst erop dat de synode op geen enkele wijze aan heeft willen geven dat hun werk niet de warme belangstelling had van de vergadering. Integendeel, de waardering is uitdrukkelijk naar voren gebracht. Het werk verdwijnt ook niet, maar wordt anders gestructureerd. Hij benadrukt dat ook de vereniging Dit Koningskind een organisatie is die gedragen wordt door de kerkleden.

Op verzoek van deputaten stemt de vergadering, met applaus, in met een verlenging van de termijn van de voorzitter van het deputaatschap, mevr. Wesseling. Haar knowhow wordt zeer op prijs gesteld bij de opdracht die deputaten nu hebben gekregen.

Artikel 108

03-06-2005

Benoeming deputaten integratie mensen met beperkingen

Op voordracht van het moderamen worden de volgende deputaten integratie mensen met beperkingen benoemd:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
T.J. van 't Foort-van Til, Enschede	2008	M.A. de Feijter-Heij, Amersfoort

P.F. van de Groep, Ermelo	2008	H.D. van Tilborg-Teunis, Putten
L.R. Meedendorp, Hooghalen	2008	
B. de Roos, Groningen	2008	
Mevr. B. Wesseling (s), Hoogland	2008	
A.J. van Zuijlekom, Dordrecht	2008	

Artikel 109

03-06-2005

Studie deelname avondmaal door ernstig verstandelijk gehandicapten.

Voorstel: commissie Overijssel

Materiaal:

brief van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord d.d. 22 maart 2005, met vragen bij het studierapport over 'deelname mensen met ernstige verstandelijke beperkingen aan het avondmaal', in het rapport van deputaten integratie mensen met beperkingen.

Besluit:

de kerkenraad te antwoorden: deputaten integratie mensen met beperkingen hebben de synode meegedeeld de studie 'deelname mensen met ernstige verstandelijke beperkingen aan het avondmaal' uit hun rapport te hebben teruggenomen. Daarom heeft de synode geen uitspraak gedaan over de ontvankelijkheid of zich over inhoud van deze studie uitgesproken.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Deputaten steunpunt gemeenteopbouw**Artikel 110**

13-05-2005

Rapport deputaten steunpunt gemeenteopbouw

Voorstel: deputaten steunpunt gemeenteopbouw

Materiaal:

1. de rapportage van deputaten steunpunt gemeenteopbouw;
2. jaarstukken, accountantsverklaring en managementletter;
3. besluit Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 inzake het instellen van de werkgroep 'afstemming deputaatschappen' (Acta art. 181)

Besluit 1:

het gevoerde beleid van deputaten steunpunt gemeenteopbouw, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, goed te keuren en hun decharge te verlenen.

Gronden:

1. het deputaatschap heeft in overleg met het GVI-bestuur het werk en de knowhow van het GVI overgenomen en geïntegreerd in het gevormde steunpunt gemeenteopbouw;
2. deputaten hebben dit steunpunt naar de eisen van de tijd bestuurd;
3. deputaten hebben ervoor zorg gedragen dat er in het steunpunt personen zijn die de punten a t/m g van Acta GS Zuidhorn, art. 120, besluit lid 2, uitvoeren;
4. deputaten hebben zorg gedragen dat concrete doelstellingen en plannen met betrekking tot het steunpunt werden ontwikkeld;

5. deputaten hebben de praktische uitvoering rond de ontwikkeling van het steunpunt ter hand genomen en daarvan aan de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 verslag gedaan;
6. deputaten hebben het werk met betrekking tot het onderwerp toerusting van jongeren (cf. Acta GS Zuidhorn, art.122) doen opstarten.

Besluit 2:

1. deputaten te machtigen het steunpunt gemeenteopbouw te besturen;
2. de aansturing door deputaten is gebaseerd op de volgende instructie:

deputaten dragen er zorg voor dat er in dit steunpunt personen zijn die:

- a. de kerken ondersteunen bij visie- en missieontwikkeling op het terrein van gereformeerde gemeenteopbouw, gerelateerd aan onderzoek en kennis op dit vakgebied;
 - b. deze kennis verzamelen en beschikbaar stellen aan de kerken;
 - c. actuele vragen in de kerken verzamelen, thematiseren en verwerken in toerustingsmateriaal;
 - d. streven naar versterking van de netwerkfunctie;
 - e. samenwerking zoeken met en stimuleren tussen andere 'aanbieders' op het terrein van gemeenteopbouw;
 - f. in samenspraak met hen zoeken naar mogelijke strategische allianties of fusies (b.v. Dteg/steunpunt);
 - g. op het terrein van kerkelijk advieswerk met betrekking tot gemeenteopbouw een duidelijk aanspreekpunt worden;
 - h. het GemeenteNproject verder ondersteunen;
3. deputaten op te dragen de op grond van Acta GS Zuidhorn, art.122, gegeven opdracht met betrekking tot jongeren verder ten uitvoer te brengen. Deze opdracht wordt als volgt verder gepreciseerd:
 - a. het steunpunt kan dienen als informatiepunt op het gebied van toerusting van jeugd- en jongerenwerk;
 - b. het steunpunt inventariseert en verzamelt materiaal op het gebied van catechese en toerusting van jeugd en jongeren;
 - c. het steunpunt ontwikkelt diensten en producten ten dienste van de kerken op het gebied van toerusting van jeugd en jongere(n);
 4. deputaten op te dragen:
 - a. te participeren in de werkgroep 'afstemming deputaatschappen', bestaande uit vertegenwoordigers van deputaten ASE, GDD, SGO, TEG, ZHT en een vertegenwoordiging van de TU, onder de volgende bepalingen:
 1. deputaten zullen naar de te vormen werkgroep 'afstemming deputaatschappen' afvaardigen maximaal twee personen (bij voorkeur een deputaat en een stafmedewerker), om namens het deputaatschap een bijdrage te leveren aan de realisatie van de opdracht van de werkgroep;
 2. deputaten zullen alle voorstellen mbt. de onderlinge afstemming van visies voor de verschillende werkterreinen, en alle voorstellen mbt. hervorkaveling van taken en herstructurering van organisaties van commentaar voorzien vanuit het belang van de kerken en vanuit het perspectief van de ontwikkeling van de werkterreinen waarvoor ze verantwoordelijk zijn;
 3. deputaten zullen tussentijdse voorstellen voor aanpassing van taakpakketten zorgvuldig beoordelen. Bij goedkeuring door alle betrokken deputaatschappen zullen aanpassingen ook via het door deputaten bestuurde instituut worden geïmplementeerd;
 - b. actief en pro-actief samenwerking te zoeken met elk ander deputaatschap waarmee in de concrete uitvoering van de opdracht raakvlakken bestaan; deze opdracht tot samenwerking strekt zich ook uit tot samenwerking op het gebied van de inzet van mensen en middelen en de facilitaire en administratieve ondersteuning van het werk.

Gronden:

1. het werk van steunpunt gemeenteopbouw is pas sinds 2003 feitelijk opgestart;
2. het steunpunt gemeenteopbouw blijkt, gezien de hoeveelheid vragen die uit de kerken worden voorgelegd, in een behoefte te voorzien;

3. concrete doelstellingen en planningen met betrekking tot de taken van het steunpunt zijn ontwikkeld en bevinden zich in het stadium van uitwerking.
4.
 - a. de door de synode ingestelde werkgroep is dienstig voor overleg en afstemming tussen de respectieve deputaatschappen;
 - b. er zijn veel raakvlakken tussen deputaatschappen; ook naast de werkgroep 'afstemming deputaatschappen' is het wenselijk in de concrete praktijk van het werk niet langs elkaar heen te (blijven) werken, maar de samenwerking al - waar mogelijk - gestalte te geven.

Besluit 3:

deputaten steunpunt gemeenteopbouw hun werkzaamheden te laten verrichten binnen een door de synode nader vast te stellen budget.

Grond:

blijkens de in de rapportage van deputaten opgenomen meerjarenraming is het totaalbudget ad € 232.000,= per jaar noodzakelijk voor de continuering van de werkzaamheden van steunpunt gemeenteopbouw.

Presentatie

Op 16 april presenteren de deputaten hun rapport. Na de GS van Zuidhorn is het voormalige GVI omgevormd tot het steunpunt gemeenteopbouw. Deputaten constateren dat er in onze kerken steeds meer sprake is van een meerstromenland, of, anders geformuleerd, van een dynamische veelzijdigheid. Voor de kerken heeft het steunpunt veel adviesvragen beantwoord, toerustingsmateriaal gemaakt, een helpdeskfunctie vervuld en cursussen ontwikkeld. Deputaten zien het steunpunt graag als de 'spin in het web'. Ze vragen daarom de synode te kijken naar een grotere samenhang tussen de diverse deputaatschappen die zich op dit terrein bewegen, met name ASE en DTEG.

De komende jaren zal verder gewerkt worden aan bovenstaande punten. Om de kosten te beheersen wordt een uitgebreid netwerk van freelancers opgezet. De nadruk ligt op de toerusting van jongeren. Een uitgebreid voorstel om te komen tot een steunpunt pastoraat kan verwacht worden op de synode van 2008. Deputaten vragen geen extra geld. Verdere inkomsten worden verkregen uit de stichting vrienden van het steunpunt en uit de gelden die betaald worden voor diensten die zijn geleverd. Kerken buiten het verband van de GKV kunnen wel diensten inkopen, maar betalen 25% meer.

Bespreking

Bij de bespreking zijn aanwezig de deputaten F. Haveman, D. Roose, mevr. drs. M. Schelling-van der Laan, J.F. Walinga en drs. B. van Zijlekom. Ook de directeur van het steunpunt, M. van Dongen is ter vergadering. Niet onvermeld mag blijven dat een grote groep jongeren de vergadering bijwoont. Onder leiding van een van de medewerkers van het steunpunt, Sjoerd Wijma, krijgen zij een kijkje in de werkzaamheden van de synode. Tweemaal vraagt de begeleider een time-out aan om navraag te doen bij de jongeren of ze de gesprekken nog kunnen volgen. Ook in de wandelgangen wordt met de jongeren gesproken. Een tweetal opmerkingen die gemaakt worden zijn de moeite van het vastleggen waard. In de eerste plaats vinden de jongeren dat het er in de kerk wel wat vriendelijker aan toe mag gaan en er meer aandacht voor elkaar kan zijn. In de tweede plaats wordt gevraagd of de invloed van vrouwen tijdens de besprekingen niet node wordt gemist.

Er worden tijdens het overleg met deputaten kritische vragen gesteld bij het model dat deputaten schetsen in hoofdstuk 2 van hun rapport, het model Schwarz. Deputaten zeggen wel dat er om praktische redenen voor gekozen is, maar een model is niet neutraal, daar klinkt een stuk visie in door. Bovendien komt wel erg de nadruk te liggen op het 'maakbare', alsof wij mensen door een goede structuur te kiezen de gemeente de gewenste richting in kunnen sturen. Deputaten geven in hun antwoord aan dat zij het model Schwarz niet als visiedocument beschouwen, noch voor het deputaatschap zelf, noch voor de gemeenten. Maar het werkveld van gemeenteopbouw is zeer breed. Dan is het nodig een model te hebben om te zien waar je op dat moment actief mee bezig bent en waar je focus zou kunnen liggen. Het is dus een hulp bij een gestructureerde aanpak, niet meer en niet minder. Van enig activisme is bij deputaten geen sprake. Verder geven deputaten aan dat het ook niet hun opzet is om een visie aan de gemeenten op te leggen. Die visieontwikkeling moet daar plaatsvinden, zij kunnen slechts ondersteunen. Graag nemen ze de suggestie over om in de

voorgestelde besluittekst de woorden: ‘de kerken te dienen...’ te vervangen door: ‘de kerken te ondersteunen bij’. Ook krijgen deputaten het advies mee de eigen theoloog meer in te schakelen bij de visieontwikkeling. Een inhoudelijke toetsing van ideeën kan ook heel goed plaats vinden in overleg met de TU.

De vergadering ziet op dit moment de idee van een Pastoraal Steunpunt nog niet echt zitten. De vergelijking met de diaconaal consultant gaat ook niet op, omdat daar veel specialistische kennis over Nederlandse wetgeving etc. vereist is.

De opdracht die deputaten hadden richting de zorg voor de jongeren blijft een speerpunt voor de komende periode. Graag nemen deputaten daarom de suggestie over om als extra opdracht onder h. op te nemen dat het GemeenteNproject verder ondersteund wordt.

De besluiten worden met algemene stemmen aangenomen.

Artikel 111

30-09-2005

Benoeming deputaten steunpunt gemeenteopbouw

Op voordracht van het moderamen worden de volgende deputaten steunpunt gemeenteopbouw benoemd:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
J.P. Crielaard, Veenendaal	2011	L. Klapwijk, Ede
G. den Dulk, 's-Gravenhage	2014	W. Vlasblom, Nuenen
D. Roose, Apeldoorn	2011	
M. Schelling-van der Laan (s), Delft	2008	
J.F. Walinga, Zoetermeer	2008	
B. van Zuijlekom, Ridderkerk	2011	

Inhoudsopgave

Artikel 102	<i>Geestelijke verzorging militairen</i>	3
Artikel 103	<i>Benoeming deputaten geestelijke verzorging militairen</i>	13
Artikel 104	<i>Revisieverzoeken avondmaalsviering door militairen in oorlogs- of crisisgebied.</i>	14
Artikel 105	<i>Rapport deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden</i>	15
Artikel 106	<i>Benoeming deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden</i>	17
Artikel 107	<i>Rapport deputaten integratie mensen met beperkingen</i>	18
Artikel 108	<i>Benoeming deputaten integratie mensen met beperkingen</i>	20
Artikel 109	<i>Studie deelname avondmaal door ernstig verstandelijke gehandicapten.</i>	21
Artikel 110	<i>Rapport deputaten steunpunt gemeenteopbouw</i>	21
Artikel 111	<i>Benoeming deputaten steunpunt gemeenteopbouw</i>	24
	<i>Inhoudsopgave</i>	25

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk VII

Diaconaat

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 7 – Diaconaat

Artikel 112

22-04-2005

Rapport deputaten generale diaconale zaken

Materiaal:

1. rapport van deputaten voor generale diaconale zaken en aanvullend rapport met voordracht nieuwe deputaten;
2. brief d.d. 12 augustus 2004 met informatie van Stichting Epafra: hulp aan Nederlandse gedetineerden in het buitenland;
3. brief d.d. 20 januari 2005 van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum: steun en instemming met het rapport;
4. brief d.d. 11 februari 2005 van de kerk te Bedum: drietal vragen over onderzoekswensen in het rapport;
5. brief d.d. 16 februari 2005 van de kerk te Zwijndrecht: instemming met nieuw beleid financiële steun en zorg over het beleid inzake de classicale overlegstructuur van diakenen;
6. brief d.d. 17 februari 2005 van de diakenen uit de classis Gorinchem-Dordrecht: vraag over beleid inzake de classicale overlegstructuur van diakenen;
7. besluit Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 inzake het instellen van de werkgroep 'afstemming deputaatschappen' (Acta art. 181).

Besluit 1:

het beleid van deputaten goed te keuren en hen onder hartelijke dank te dechargeren.

Besluit 2:

- a. in te stemmen met het nieuwe beleid inzake financiële steun aan gereformeerde zorginstellingen;
- b. de deputaten te vragen de diaconieën en kerkenraden te wijzen op de consequenties van de terugtrekkende overheid voor de interne en externe diaconale taken van de gemeente.

Grond:

het verkrijgen van een helder beeld over de steun van de kerken en de besteding van diaconale gelden door de zorginstellingen wordt bevorderd door een meer gericht ondersteuningsverzoek. Dat bevordert een meer transparante werkwijze, bakent de verantwoordelijkheden scherper af en geeft de deputaten meer ruimte om zuinig en effectief om te gaan met diaconaal geld. De verantwoordelijkheid als kerk intern en extern wordt steeds groter bij de terugtrekkende overheid met alle, mogelijk ook financiële, consequenties van dien.

Besluit 3:

in te stemmen met het stimulerend beleid inzake de classicale overlegstructuur van diakenen.

Grond:

de ervaring leert dat diaconaal overleg op bovenlokaal niveau door kleine én grote diaconieën als stimulerend en verrijkend wordt ervaren. Deputaten hanteren, samen met het Comité voor de Centrale Diaconale Conferentie en de Diaconaal Consulent een groeimodel, waarbij in overleg met de classisdiakenen van onderaf gezocht wordt naar een goede structuur en invulling. Dat overleg geeft voldoende ruimte om in elke classis tot een passende structuur te komen.

Besluit 4:

aan deputaten de opdracht te geven om met behoud van eigen profiel, beleidsafstemming te realiseren met andere deputaatschappen ten aanzien van toerustingsactiviteiten binnen de kerken.

Grond:

de duidelijke profilering van het Diaconaal Steunpunt op de doelgroep diakenen geeft veel kracht aan het werk. Tegelijk zijn er ook andere deputaatschappen die werken aan visie op en toerusting van gemeenteleden, ambtsdragers en gemeente. Overleg is zowel inhoudelijk als in de voorlichting wenselijk. Dat geldt zowel voor het steunpunt als voor het deputaatschap. Deze vorm van beleidsafstemming is effectief en eenvoudig te realiseren.

Besluit 5:

aan deputaten op te dragen het geregeld contact met deputaten algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (ADMA) van de Christelijke Gereformeerde Kerken voort te zetten met onder meer aandacht voor mogelijkheden van samenwerking in concrete diaconale projecten en de samenwerking tussen beide bureaus, dit mede om kwetsbaarheid van het (eenmans) Diaconaal Steunpunt te verminderen.

Grond:

op werkniveau bestaat er al samenwerking tussen beide bureaus. Om op die weg verder te gaan zullen de beide deputaatschappen voorwaardenscheppend en richtinggevend moeten zijn. Daarvoor is een geregeld overleg tussen beide deputaatschappen noodzakelijk.

Besluit 6:

deputaten ruimte te geven om zonodig studie te doen en onderzoek te verrichten naar diaconale zaken. De kosten hiervan worden uit het beschikbare budget voor het diaconaal steunpunt voldaan.

Grond:

voor goede beleids- en visievorming is gedegen studie en onderzoek noodzakelijk. Het GDD heeft daarin inmiddels een goede traditie opgebouwd. Gezien de maatschappelijke ontwikkelingen (terugtrekkende overheid) zal de druk op het diaconaat van de gemeente toenemen. Des te noodzakelijker is het dat de diakenen hierin goede keuzen maken, vanuit een helder beeld en een doordacht beleid. Het Diaconaal Steunpunt kan daarvoor goed onderzoek niet missen.

Besluit 7:

deputaten de volgende instructie te geven:

1.

- a. plaatselijke kerken (diaconieën) informeren en adviseren in hun diaconale arbeid, gericht op het zijn van 'diaconale gemeente', zowel intern als in de samenleving;
- b. ondersteunen en stimuleren van diaconale beleidsvorming, waaronder begrepen beleid dat vorm krijgt in diaconale samenwerking op bovenlokaal niveau; met het oog op het laatste: in nauw overleg met de diakenen en met de desbetreffende classis en gefaciliteerd door het Diaconaal Steunpunt voort te werken aan een ondersteunende en activerende diaconale overlegstructuur in elke classis;
- c. in overleg met de deputaatschappen die verantwoordelijk zijn voor hulpverlening aan de buitenlandse kerken en christenen, de diaconieën wegen wijzen voor het betrekken van de plaatselijke gemeente, al dan niet geclusterd, bij die hulpverlening;
- d. bevorderen van de deskundigheid van (individuele) diakenen, met name door het toegankelijk maken van informatie over zaken die in de diaconale praktijk regelmatig terugkomen, en door (het organiseren van) toerustingsactiviteiten;

2.
 - a. stimuleren van een goede relatie tussen de diakenen en de zorginstellingen op gereformeerde grondslag, zodat de diakenen voldoende informatie krijgen over wat deze instellingen kunnen (doen) steunen door gebed en financiële steun vanuit de gereformeerde kerken;
 - b. bevorderen dat de onder 2a. bedoelde instellingen, door samenwerking of anderszins, een onderling afgestemd en behoeftedekkend zorgaanbod realiseren;
 - c. plaatselijke kerken die overwegen financiële steun te verlenen aan een bepaalde, op bovenprovinciaal niveau werkzame instelling, desgevraagd dienen met informatie over de betrokken instelling en met advies;
 - d. op verzoek van hulpverlenende instellingen die zich tot de kerken wenden met het verzoek om financiële steun, die verzoeken beoordelen en (bij gunstige beoordeling) een voor de kerken (diaconieën) bestemde aanbeveling afgeven;
 - e. op verzoek van een onder 2a. bedoelde instelling, die beoogt om binnen de gereformeerde kerken een bestuurlijke medeverantwoordelijkheid te verankeren, een bestuurder van die instelling voor te dragen of te benoemen, die niet lid is van het deputaatschap generale diaconale zaken (GDD);
3. indien nodig initiatieven nemen om overheden te informeren over de zienswijze van de kerken inzake een aangelegenheid van diaconaal belang, in goed overleg met de deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid;
4. goede studie te maken van onderwerpen die van belang zijn voor een bijbelse en actuele visie op de taak en werkwijze van diakenen, diaconieën en het diaconaat van de gemeente;
5. in samenspraak met aanpalende deputaatschappen te bezien, welke vormen van samenwerking en onderlinge afstemming van werkzaamheden mogelijk zijn, teneinde de door de kerken beschikbaar gestelde personele en materiële middelen zo doelmatig mogelijk te besteden;
6. de werkzaamheden verrichten binnen het vastgestelde budget dat separaat wordt toegezonden;
7. aan de volgende synode rapport uitbrengen van de werkzaamheden en dat rapport drie maanden voor het begin van de volgende synode aan de kerken toe te sturen.

NADERE REGELS VOOR DE WIJZE VAN UITVOERING VAN DE TAKEN

1. Deputaten maken voor de uitvoering van hun taken gebruik van een beroepskracht (diaconaal consulent). Daarbij gelden de volgende bepalingen:
 - a. de consulent wordt namens de gezamenlijke rechtspersoonlijkheid bezittende kerken aangesteld door het GDD, dat daartoe door de generale synode wordt gemachtigd. Het GDD oefent zowel formeel als materieel namens de generale synode de taken en bevoegdheden van de werkgever uit. De consulent geeft personele invulling aan een Diaconaal Steunpunt;
 - b. zijn aanstelling geschiedt op basis van een nauwkeurige omschrijving door het GDD van de taken en werkzaamheden van de consulent. De verspreiding in de tijd van de te verrichten activiteiten en de prioriteiten worden vastgelegd in een jaarlijks op te stellen programma. Aan de hand daarvan worden de taakstelling en de wijze van functioneren van de consulent en het Diaconaal Steunpunt regelmatig geëvalueerd;
 - c. in de rapportage van het GDD aan de volgende generale synode wordt een afzonderlijk verslag opgenomen van de werkzaamheden van de consulent;
 - d. voor de financiering van de beroepskracht (salaris e.d., bureau- en reiskosten en kosten voorlichtingsmateriaal en hulpmiddelen) wordt het GDD een budget toegekend, dat separaat zal worden toegezonden. Voor de besteding en verantwoording daarvan gelden de regels neergelegd in het desbetreffende generaal-synodale kader.
De quaestor van de generale synode neemt het genoemde bedrag op in de omslag die wordt opgelegd aan de kerken, met de aanbeveling aan de kerken het aan de kosten van het Diaconaal Steunpunt toe te rekenen deel van de omslag te betalen uit de diaconale kas.
2. Het GDD onderhoudt contacten met andere generale deputaatschappen waar dit wenselijk is om op het uitvoeringsvlak de taken van de onderscheiden deputaten goed met elkaar te laten sporen en overlap te voorkomen.

3. Het GDD draagt, voor zover het van hem afhangt, ertoe bij dat in het overleg met betrokken andere deputaatschappen en instanties wordt voorzien in een passend kader voor afstemming van de toerustingsactiviteiten die van de verschillende zijden worden aangeboden aan kerkelijke ambtsdragers.
4. Het GDD en de consulent onderhouden contacten met de Theologische Universiteit en eventueel andere instellingen ten behoeve van de visievorming op en ontwikkeling van het diaconaat.
5. Het GDD en de consulent onderhouden contacten met de taakverwante organen van de Christelijke Gereformeerde Kerken om door het delen van inzichten en ervaringen respectievelijk het verlenen van onderlinge bijstand elkaar te verrijken en het risico van discontinuïteit in de dienstverlening aan de diakenen te verminderen.
6. In de taakomschrijving van de diaconale consulent wordt opgenomen dat de consulent contacten legt en onderhoudt met deskundigen die door hem kunnen worden geraadpleegd indien voor het beantwoorden van vragen van diakenen een bijzondere expertise is vereist.
7. Bij de uitvoering van de onder 2c. en 2d. genoemde taken hanteren deputaten de volgende criteria:
 - a. de hulpverlening door de instelling moet op gereformeerde grondslag geschieden en moet dienstbaar zijn aan de beoefening van de christelijke barmhartigheid;
 - b. het doel en de wijze van de hulpverlening dienen overeen te komen met wat Gods woord ons over de dienst der barmhartigheid leert;
 - c. het beleid van de instellingen dient controleerbaar op de hulpverlening gericht, economisch verantwoord en op een optimale samenwerking met andere instellingen gericht te zijn;
 - d. de financiële ondersteuning vanuit de diaconie moet gericht zijn op een leniging van nood en zo mogelijk strekken tot opbouw van de gemeente.
 - e. het verzoek van instellingen om een quotum kan plaatsvinden op een drietal gronden:
 - I. ter financiering van een bepaald project, door middel van het indienen van concrete projectvoorstellen met een vastgestelde einddatum;
 - II. bij de opstart van een nieuwe zorginstelling, voor een bepaalde periode;
 - III. ter financiering van activiteiten die niet kostendekkend zijn, wanneer deze direct en aantoonbaar het gevolg zijn van identiteitsgebonden keuzes zoals:
 - noodzakelijk te maken meerkosten (dit in vergelijking met seculiere instellingen, zoals extra reiskosten, huisvestingskosten, extra kosten samenhangend met beperkte schaalgrootte enz.) ofwel;
 - het missen van inkomsten/opbrengsten (eventueel in vergelijking met seculiere instellingen, zoals bijvoorbeeld ontbrekende overheidssubsidies).

De beoordeling of aan deze criteria wordt voldaan, vereist overlegging door de betrokken instelling van jaarstukken, begroting, beleidsplan, meerjarenbegroting alsmede een verslag van wat de instelling heeft gedaan met eventuele voorafgaande vragen of adviezen van de kant van het GDD.

Een aan de kerken gerichte aanbeveling tot het verlenen van financiële steun wordt door het GDD bondig gemotiveerd in een duidelijke relatie tot de hiervoor genoemde criteria.

Besluit 8:

deputaten diaconale zaken op te dragen:

- a. te participeren in de werkgroep 'afstemming deputaatschappen', bestaande uit vertegenwoordigers van deputaten ASE, GDD, SGO, TEG, ZHT en een vertegenwoordiging van de TU, onder de volgende bepalingen:
 1. deputaten zullen naar de te vormen werkgroep 'afstemming deputaatschappen' afvaardigen maximaal twee personen (bij voorkeur een deputaat en een stafmedewerker), om namens het deputaatschap een bijdrage te leveren aan de realisatie van de opdracht van de werkgroep;
 2. deputaten zullen alle voorstellen mbt. de onderlinge afstemming van visies voor de verschillende werkterreinen, en alle voorstellen mbt. herverkaveling van taken en herstructurering van organisaties van commentaar voorzien vanuit het belang van de kerken en het perspectief van de ontwikkeling van de werkterreinen waarvoor ze verantwoordelijk zijn;

3. deputaten zullen tussentijdse voorstellen voor aanpassing van taakpakketten zorgvuldig beoordelen. Bij goedkeuring door alle betrokken deputaatschappen zullen aanpassingen ook via het door deputaten bestuurde instituut worden geïmplementeerd;
- b. actief en pro-actief samenwerking te zoeken met elk ander deputaatschap waarmee in de concrete uitvoering van de opdracht raakvlakken bestaan; deze opdracht tot samenwerking strekt zich ook uit tot samenwerking op het gebied van de inzet van mensen en middelen en de facilitaire en administratieve ondersteuning van het werk.

Gronden:

1. de door de synode ingestelde werkgroep is dienstig voor overleg en afstemming tussen de respectieve deputaatschappen;
2. er zijn veel raakvlakken tussen deputaatschappen; ook naast de werkgroep 'afstemming deputaatschappen' is het wenselijk in de concrete praktijk van het werk niet langs elkaar heen te (blijven) werken, maar de samenwerking al - waar mogelijk - gestalte te geven.

Presentatie

De deputaten presenteren op 8 april hun rapport. Hierbij is ook de nieuwe diaconaal consulent aanwezig, br. D.A. Prins, die op 10 mei 2004 br. J. Lenting opvolgde.

Kort schetsen deputaten wat zij gedaan hebben ter invulling van de vier belangrijkste opdrachten die het deputaatschap heeft: Advies en informatie geven aan de diakenen, contacten onderhouden met de zorginstellingen, het bevorderen van diaconaal overleg in de classes of landelijk en het nemen van initiatieven in geval zich ergens een ramp voordoet, waardoor mensen in nood verkeren.

Op een paar punten doen zich nieuwe zaken voor. Zo zijn afspraken gemaakt met de quotumvragende zorginstellingen omtrent de financiering. In plaats van een algemene begrotingssteun zal gestreefd worden naar projectmatige steun. Dat maakt de instellingen creatief en het wordt helder waar het geld voor gebruikt wordt. Er is gekeken naar de plaats van de vrouw in de kerk. Daarbij is gebruik gemaakt van de studie van Christelijk Gereformeerde zijde. Gebleken is dat veel van wat daarin staat in onze kerken al gerealiseerd is. Er komt geen vervolginiatief op dit punt. Een studie naar specifiek pastoraat is afgeblazen vanwege gebrek aan financiën.

Voor de komende periode willen deputaten verder werken aan een verankering van het diaconaal steunpunt. Deputaten dringen erop aan het steunpunt niet in te bedden in een groter geheel. Het gevaar is dat het dan het eigen gezicht verliest. Verder zal er gewerkt worden aan verbetering van de classicale overlegstructuur. Zorgen zijn er over het voortbestaan van de identiteitsgebonden zorginstellingen, met name over "De Driehoek". De subsidie voor deze instelling wordt in drie jaar volledig afgebouwd door de overheid.

Bespreking

Bij de bespreking zijn van deputaten aanwezig drs. C. van der Leest, drs. C. van Dusseldorp, drs. B.W. Gort en prof. drs. K. Wezeman, alsmede beoogd deputaat mevr. drs. S.M.R. de Graaff-Hoekstra. Tevens is aanwezig de diaconaal consulent D.A. Prins.

Aan de orde komt als eerste het punt van de terugtrekkende overheid. Wat voor consequenties kan dat hebben voor de diaconale taak van de kerken? Deputaten constateren een tegengestelde beweging in vergelijking met de jaren vijftig. Toen nam de overheid allerlei taken op zich die eerst bij de kerken lagen, nu worden taken afgestoten. Op de vraag welke taken de diakenen nu op moeten pakken hebben deputaten nog geen eenduidig antwoord. Er ligt een uitdaging voor de plaatselijke kerken in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning WMO. Tegelijkertijd zal een appèl moeten blijven uitgaan richting de overheid om de zwakkeren in de samenleving niet aan hun lot over te laten. Een deel van de vergadering vindt de ruimte die deputaten vragen om studie te doen wat te groot en pleiten voor inperking. Deputaten vragen in reactie uitdrukkelijk de ruimte om studie te doen naar die zaken die de diaconale gemeente raken. Ze geven aan daar waar mogelijk gebruik te maken van bestaande studies. Ook wordt getracht in overleg met de TU, studenten en aio's te interesseren voor een diaconaal onderwerp. De € 10.000 euro die hiermee gemoeid is staat al jaren op de begroting en wordt besteed aan congressen, brochures etc. Extra budget is niet nodig.

De zelfstandigheid van het deputaatschap zien deputaten als een groot goed. Er bestaat geen bezwaar tegen samenwerking. Op facilitair gebied vindt dat ook al plaats. Belangrijker voor deputaten is het inhoudelijke profiel. Als reden voor de gesignaleerde drang naar samenwerking zien deputaten de opvatting dat er maar één visie naar de kerken hoort te gaan. Deputaten bestrijden dat.

Verschillende benaderingen kunnen elkaar ook aanvullen. Ze pleiten daarom niet voor clustering van deputaatschappen, maar wel voor een goede coördinatie. Besluit 4 zal bij het algemeen overleg over clustering van deputaatschappen nog aan de orde komen.

De voorstellen van deputaten worden in stemming gegeven en met algemene stemmen aangenomen. De preses dankt de deputaten voor een heldere en compacte rapportage. Vanuit de plaatselijke diaconieën wordt met dankbaarheid en waardering gesproken over het steunpunt. Hoewel de diakenen zelf niet tegenwoordig zijn op de synode hebben ze een warme plek in de kerken.

Artikel 113

20-05-2005

Benoeming deputaten generale diaconale zaken

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode als deputaten generale diaconale zaken:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
C. van Dusseldorp (s), Wezep	2011	J. van Eijsden, Ermelo
H. Geertsema, Zwolle	2011	J. Los, Amersfoort
S.M.R. de Graaff-Hoekstra, Hattem	2014	G.J. Slotman, Dalfsen
S. de Jong, Assen	2014	
J.J.A. Olij-Haak, Nijkerk	2008	
W. Kleefsman, Wildervank	2011	
T.F. van der Lugt, Gouda	2011	
K. Wezeman, Haren	2011	
J. van Wieringen, Zuidhorn	2014	

Inhoudsopgave

Artikel 112	<i>Rapport deputaten generale diaconale zaken</i>	3
Artikel 113	<i>Benoeming deputaten generale diaconale zaken</i>	8
	<i>Inhoudsopgave</i>	9

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk VIII

Evangelisatie

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 8 – Evangelisatie

Deputaten toerusting evangeliserende gemeente

Artikel 114

17-06-2005

Rapport deputaten toerusting evangeliserende gemeente

Voorstel: deputaten toerusting evangeliserende gemeente

Materiaal:

1. het rapport van deputaten toerusting evangeliserende gemeente;
2. besluit Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 inzake het instellen van de werkgroep 'afstemming deputaatschappen' (Acta art. 181).

Besluit 1:

deputaten te dechargeren en te danken voor hun arbeid.

Grond:

deputaten hebben hun opdracht nauwkeurig en ijverig vervuld.

Besluit 2:

opnieuw deputaten te benoemen.

Besluit 3:

- a. de tekst van het door deputaten opgestelde visiedocument met betrekking tot het missionair gemeente zijn en de bouwstenen voor de praktische invulling hiervan op hoofdlijnen goed te keuren, zodat dit document kan dienen als werkdocument om de kaders aan te geven voor het werk van het deputaatschap;
- b. deputaten op te dragen deze visie op het missionair gemeente zijn nader uit te werken en te concretiseren in nauwe samenwerking en onderlinge afstemming met deputaten ASE en ZHT.

Gronden:

1. deputaten geven in hun visiehoofdstuk aan, dat de visie op evangelisatiearbeid, zoals verwoord door de Generale Synode van Kampen 1975, nog niet voldoende doorgewerkt heeft in de kerken;
2. ook de ontwikkelingen na 1975 zijn medebepalend voor de wijze waarop kerken en gemeenteleden in de praktijk missionair actief kunnen zijn. Daarom blijft het ontwikkelen, uitwerken en doordenken van een gereformeerde visie op missionair gemeente zijn van groot belang.

Besluit 4:

deputaten op te dragen:

- a. kerkenraden en door hen ingestelde commissies toe te rusten en te ondersteunen bij hun taak van begeleiding en instructie van de gemeente, bij het ontwikkelen van eigen visie en beleid en bij het vormgeven van de missionaire kant van het gemeente zijn;
- b. predikanten toe te (laten) rusten en bij te scholen, in overleg en samenwerking met de Theologische Universiteit, het IRTT en deputaten dienst & recht;

- c. gemeenteleden toe te rusten en te ondersteunen voor de uitvoering van de roeping tot evangelisatie in woord en daad, waar mogelijk in samenwerking met deputaten steunpunt gemeenteopbouw;
- d. zorg te dragen voor de toerusting van evangelisatiepredikanten en/of missionaire werkers in vaste dienst, in nauwe samenwerking en onderlinge afstemming met deputaten ASE en ZHT.

Gronden:

1. de Generale Synode van Kampen 1975 heeft richtlijnen vastgesteld voor de opzet van gereformeerde evangelisatie, Acta art. 28. Zij heeft daarbij uitgesproken dat "het tot de aard van Christus' kerk behoort om met het evangelie dat haar is toevertrouwd, hen te zoeken die vervreemd zijn van of vreemd zijn aan God en zijn dienst". Niet elke plaatselijke kerk kan die opdracht op eigen kracht uitvoeren. Dienstverlening vanuit een deputaatschap kan helpen om metterdaad missionaire gemeente te zijn;
2. volgens de richtlijnen van 1975 hebben kerkenraden de taak van begeleiding en instructie. Het zal voor de ambtsdragers dienstig zijn om voor deze taak zelf de nodige instructie en begeleiding te ontvangen, conform artikel 26 KO. De evangelisatiecommissies die in veel gemeenten actief zijn, doen veelvuldig een beroep op de dienstverlening van deputaten en vormen daarom naast de kerkenraden een belangrijke doelgroep;
3. binnen de gemeenten hebben predikanten een eerste verantwoordelijkheid om de gemeente toe te rusten en te onderwijzen, ook in het missionair gemeente zijn. Daarbij is het belangrijk dat predikanten ook zelf leren meer missionair gericht te zijn als wezenlijk onderdeel van hun ambtsdienst;
4. volgens de richtlijnen van 1975 wordt de evangelisatiearbeid door de gemeenteleden verricht en ligt de verantwoordelijkheid voor publieke activiteiten bij de plaatselijke kerk. De rol van het deputaatschap komt tot uiting in het aanbieden van advies, toerusting en ondersteuning met behulp van mensen, materialen en methoden aan de gemeenteleden van een plaatselijke kerk;
5. daar waar gemeentes ten behoeve van evangelisatieprojecten een eigen predikant beroepen of een eigen missionaire werker aanstellen, wordt specifieke toerusting en opleiding door een gereformeerd instituut zeer wenselijk geacht;
6. waar nodig en wenselijk vindt afstemming met andere deputaatschappen en instellingen plaats.

Besluit 5:

deputaten verder op te dragen:

- a. ontwikkelingen van de evangelisatiearbeid binnen de gereformeerde kerken te volgen en het bevorderen van de verspreiding van kennis daarover;
- b. ontwikkelingen op missionair gebied bij te houden voor zover dat relevant is voor de ontwikkeling van het missionaire karakter van de eigen kerken;
- c. de verdere implementatie van Emmaüs te realiseren;
- d. de dienstverlening van het Centrum te continueren, projecten en activiteiten uit te voeren, op te starten, te ontwikkelen of af te bouwen voor zover dat binnen de bovenstaande opdrachten relevant is;

Gronden:

1. waar anders-kerkelijke en parakerkelijke organisaties in Nederland actief zijn op missionair terrein, zijn de Gereformeerde Kerken moreel en materieel verplicht zich op de hoogte te stellen en de nodige relaties te onderhouden. Onderzoek naar missionaire ontwikkelingen buiten eigen kring is nodig om de kerken te dienen bij de uitvoering van hun eigen roeping;
2. gezien de dynamiek op het werkterrein en de soort vragen van plaatselijke gemeenten naar begeleiding op locatie en de inzet van vrijwilligers en betaalde krachten, is adequate monitoring van activiteiten, projecten en taakuitvoering van het Centrum noodzakelijk;
3. deputaten rapporteren dat de Emmaüs-cursus een verantwoorde en bruikbare cursus is om in een gereformeerde setting en op een gereformeerde wijze kennis te laten maken met het Woord van God en de gemeente van Jezus Christus. De lengte van het traject dat toetreders veelal doormaken, maakt het noodzakelijk om adequaat en doordacht materiaal voor die periode beschikbaar te hebben en pro-actief aan gemeenten aan te bieden;

4. uit het rapport van deputaten blijkt dat de bestaande dienstverlening van het Centrum in de afgelopen drie jaren op een zeer positieve wijze plaatselijke kerken en hun kerkenraden en gemeenteleden ondersteund heeft.

Besluit 6:

deputaten verder op te dragen:

- a. waar mogelijk en nuttig voor de uitvoering van haar taak samen te werken met andere organisaties binnen en buiten de Gereformeerde Kerken;
- b. de werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget;
- c. de kerken regelmatig te informeren over de werkzaamheden;
- d. van hun arbeid en die van het Centrum en de projectteams rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk vijf maanden voor de volgende synode aan de kerken toe te zenden, vergezeld van een gedetailleerde financiële verantwoording en onderbouwing.

Gronden:

1. het deputaatschap werkt samen met diverse organisatie binnen de Gereformeerde Kerken zoals bijvoorbeeld de Stichting Bijbelcursus en de vereniging E&R. Deze samenwerking heeft een praktisch nut voor de uitvoering van de taak, versterkt de samenhang in het missionaire werk en draagt bij aan wederzijdse opbouw van know how. Ook werkt DTEG samen met organisaties buiten de Gereformeerde Kerken, zoals bijvoorbeeld de IZB, het Bureau Evangelisatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken en Evangelisatie & Moslims. Deze samenwerking heeft een praktisch nut voor de uitvoering van de taak, bijvoorbeeld in de zin van kostenbesparing (zoals bij de uitbesteding van de winkel) of de beschikbaarheid van menskracht (zoals bij de organisatie van kringliederstrainingen voor Emmaüs). Deze vormen van samenwerking gaan niet ten koste van het duidelijke profiel van DTEG of van de herkenbaarheid van de uitgedragen boodschap;
2. het is goed de kerken door voortgangsrapportage op de hoogte te houden en tegelijk uit te nodigen tot reacties. Onderschreven wordt de keuze van deputaten hiervoor met name ook *ZOUT* te benutten.

Besluit 7:

deputaten op te dragen:

- a. te participeren in de werkgroep 'afstemming deputaatschappen', bestaande uit vertegenwoordigers van deputaten ASE, GDD, SGO, TEG, ZHT en een vertegenwoordiging van de TU, onder de volgende bepalingen:
 1. deputaten zullen naar de te vormen werkgroep 'afstemming deputaatschappen' afvaardigen maximaal twee personen (bij voorkeur een deputaat en een stafmedewerker), om namens het deputaatschap een bijdrage te leveren aan de realisatie van de opdracht van de werkgroep;
 2. deputaten zullen alle voorstellen mbt. de onderlinge afstemming van visies voor de verschillende werkterreinen, en alle voorstellen mbt. herverkaveling van taken en herstructurering van organisaties van commentaar voorzien vanuit het belang van de kerken en vanuit het perspectief van de ontwikkeling van de werkterreinen waarvoor ze verantwoordelijk zijn;
 3. deputaten zullen tussentijdse voorstellen voor aanpassing van taakpakketten zorgvuldig beoordelen. Bij goedkeuring door alle betrokken deputaatschappen zullen aanpassingen ook via het door deputaten bestuurde instituut worden geïmplementeerd;
- b. actief en pro-actief samenwerking te zoeken met elk ander deputaatschap waarmee in de concrete uitvoering van de opdracht raakvlakken bestaan; deze opdracht tot samenwerking strekt zich ook uit tot samenwerking op het gebied van de inzet van mensen en middelen en de facilitaire en administratieve ondersteuning van het werk.

Gronden:

1. de door de synode ingestelde werkgroep is dienstig voor overleg en afstemming tussen de respectieve deputaatschappen;

2. er zijn veel raakvlakken tussen deputaatschappen; ook naast de werkgroep 'afstemming deputaatschappen' is het wenselijk in de concrete praktijk van het werk niet langs elkaar heen te (blijven) werken, maar de samenwerking al - waar mogelijk - gestalte te geven.

Besluit 8:

- a. opdracht te verlenen aan deputaten TEG, ASE en ZHT om in goed overleg met de TU een studie te verrichten om te komen tot het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst. Het onderzoek richt zich op de uitwerking en begrenzing van het beoogde doel van een dergelijke aanstelling, de opdrachtschrijving en de organisatorische aspecten hiervan;
- b. opdracht te verlenen aan deputaten TEG, ASE en ZHT, in overleg met andere betrokken deputaatschappen en instanties (nader te bepalen) een projectplan op te stellen voor het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst;
- c. de opdrachten a en b uit te voeren binnen de bestaande financiële ruimte van het deputaatschap;
- d. opdracht te geven aan de betrokken deputaatschappen aan de eerstvolgende synode verslag te doen van het onderzoek, verantwoording af te leggen van gemaakte keuzes en voorstellen te doen voor de periode na 2008.

Gronden:

1. de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 106, besluit 2f en art. 109 besluit 2a, gaf zowel aan DTEG als aan ASE opdracht een (gereformeerde) visie op evangelisatie, al dan niet in combinatie met gemeentestichting als apart onderwerp, te komen;
2. DTEG, ASE en ZHT hebben aan de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 de bouwstenen voor een visie gepresenteerd. Dit werk vraagt om een verdere ontwikkeling en concretisering teneinde ook richtinggevend en dienstbaar te kunnen zijn aan de praktische uitvoering van het missionaire werk;
3. de aard van deze taak vergt specifieke knowhow op theologisch-missionair terrein, deze is bij ZHT aanwezig;
4. de bouwstenen die door de deputaten TEG en ASE zijn gepresenteerd, zijn tot stand gekomen dankzij tijdelijke vrijstelling van predikanten voor dit werk. De hoeveelheid werk die samenhangt met de verdere ontwikkeling en concretisering is groter dan wat tot nu is gedaan;
5. zowel DTEG als ASE krijgen vragen naar ondersteuning door deskundige, theologisch geschoolde en praktisch inzetbare missionaire werkers;
6. zowel DTEG als ASE constateren in de praktijk dat er bij projecten en evangelisatiegemeentes behoefte is aan meer langdurige en intensieve begeleiding op principiële en praktisch terrein;
7. ten behoeve van de continuïteit is het wenselijk dat ook op een later moment indien nodig kan worden teruggevallen op de betreffende begeleider;
8. het is zeer wenselijk dat theoretische visievorming en concretisering daarvan ook daadwerkelijk in de praktijk kan worden getoetst en dat de resultaten van deze toetsing weer doorwerken in het theoretisch kader;
9. er wordt veel werk gedaan op veel plaatsen door verschillende personen in heel verschillende mate van intensiteit of doorlooptijd. Het is van groot belang dat de opgedane ervaringen niet verloren gaan, maar systematisch en kwalitatief beschikbaar komen en op andere plaatsen kunnen worden benut;
10. uit het 'Toetredersonderzoek' (door KASKI, zie pagina 40 rapport DTEG) is gebleken dat binnen de gereformeerde kerken geen gemeentes gevonden zijn die daadwerkelijk groeien vanwege toetreders of die significant toenemend kerkbezoek kennen. Onderzoek moet uitwijzen of meer professionele ondersteuning van het missionaire werk daadwerkelijk kan bijdragen aan de groei van het aantal toetreders;
11. betrokken deputaatschappen aan de eerstvolgende synode verslag te doen van het onderzoek, verantwoording af te leggen van gemaakte keuzes en voorstellen te doen voor de periode na 2008.

Presentatie

Op 16 april presenteren de deputaten hun rapport. Het werk van het steunpunt concentreert zich op het ondersteunen en het geven van voorlichting aan de kerken. Om dat verantwoord te kunnen doen is op verzoek van de GS van Zuidhorn hard gewerkt aan het ontwikkelen van een bijbelse

gereformeerde visie op evangelisatie. De uitspraak van de GS van Kampen van 1975 is nog steeds actueel: evangelisatie is primair een taak van de gemeente. Ambtsdragers hebben de opdracht de gemeentelieden toe te rusten en te stimuleren. Deze visie is naar het oordeel van deputaten nog te weinig geïmplementeerd in de kerken. Evangelisatie wordt nog te veel gezien als 'iets wat je erbij doet', in plaats van een levensstijl.

Een eenmaal ontwikkelde visie is voor deputaten ook duidelijk geen eindpunt. De context waarin wij leven is sinds Kampen 1975 ingrijpend veranderd. Minder dan 20% van de bevolking gelooft nog in Christus. Juist in deze context is heroriëntatie op Kampen 1975 van belang. Hoe is de kerk een missionair gerichte gemeente? Hoe kan de kloof naar de samenleving overwonnen worden? Dat vraagt blijvende studie op de vraag hoe aan deze gedragsverandering bij de gemeenten gewerkt kunnen worden.

Deputaten geven aan dat er vanuit het veld wel veel vragen komen en dat kerken ook bereid zijn tot kritische zelfanalyse: waar staan we en waar willen we staan? Dat leidt er mede toe dat de hulpvraag die bij het deputaatschap neergelegd wordt, verschuift in de richting van het oplossen van een probleem naar tijdelijke begeleiding. De vraag die deputaten hebben neergelegd om een theologisch onderlegde missionair medewerker aan te kunnen stellen, moet ook in dat licht worden gezien. Deze zou gedetacheerd kunnen worden bij de gemeenten die om begeleiding vragen. De kosten kunnen ook door deze gemeenten gedragen worden.

Bespreking

Bij de eerste ronde van de bespreking op 13 mei zijn aanwezig de deputaten mevr. G.R. Boersma-Vreugdenhil, ds. K. van den Geest, J. Koppelaar, ds. L.E. Leefink en C. Slob. Ook de directeur van het Centrum, B.R. Wierenga is aanwezig. Verder zijn ter vergadering de adviseurs drs. C.J. Haak en prof. dr. M. te Velde. De tweede ronde wordt bijgewoond door de deputaten ds. K. van der Geest, ds. L.E. Leefink en J. Holtland.

In de eerste ronde wordt aandacht gevraagd voor een verdere implementatie van de uitspraken van de GS Kampen over evangelisatie binnen de kerken. Prof. Te Velde adviseert de vergadering hoofdstuk 3 van het rapport niet links te laten liggen maar uit te laten monden in besluiten. Zijns inziens moet een goede afhandeling van dit hoofdstuk consequenties hebben voor de TU. De predikant is de eerst aangewezen voor het missionaire werk. De ambtsdragers dienen de gemeente voor te gaan in het werk van de evangelisatie. Een theologisch-missionair medewerker aanstellen is op zich geen probleem, maar blijft een lapmiddel. De basis voor een omslag van een gemeente die naar binnen gericht is naar een gemeente die een licht wil zijn in de wereld ligt toch in de bearbeiding van de gemeente. De TU zal daar dus een belangrijke functie in kunnen vervullen.

Adviseur Haak sluit zich hierbij aan. Het antwoord van de synode van Kampen 1975 was een goed antwoord toen, maar er moet doorgepakt worden nu. Het licht op de kandelaar kan wel eens op de tocht staan en dan zijn we geneigd er een muurtje om heen te zetten. Dat kan in deze gesecculariseerde wereld niet meer. We staan op de tocht. Laten de gewone kerkleden dan ondersteuning krijgen, weten bij wie ze aan kunnen kloppen voor leiding hoe in de maatschappij van nu als levende brieven te verwijzen naar Christus.

Veel waardering wordt er ter vergadering uitgesproken voor de neerslag van het werk in het rapport. De in hoofdstuk 3 gepresenteerde visie krijgt brede ondersteuning. Vraag is alleen: wat gaan we met die visie doen? En waarom komen deputaten niet met voorstellen daartoe? Deputaten geven aan voorzichtig te hebben willen zijn om niet de indruk te willen wekken hun visie erdoor te willen drukken. Graag ontwikkelen ze een voorstel om dit onderdeel van het rapport een plaats te laten krijgen in de kerken.

Deputaten geven aan waarom ze graag een theologisch geschoold missionair medewerker willen hebben. Iemand die in de praktijk aan het werk is geweest en tegelijkertijd over voldoende theologische denkkraft beschikt om het werk naar een hoger plan te tillen. Wierenga geeft aan dat het niet gemakkelijk zal zijn zo iemand te vinden. De suggestie van Te Velde om met name richting de TU te kijken is op zich wel goed, maar predikanten hebben na- en bijscholing nodig op de plek waar ze functioneren. Daartoe zou deze medewerker kunnen worden ingezet. Deputaten committeren zich aan het uitgangspunt dat dit budgetneutraal kan worden opgelost. Ze vragen aan de synode nu allereerst mandaat.

Vervolg bespreking

Aan het begin van de tweede ronde passen deputaten hun voorstel aan rondom de visie. Deze aanpassing is in overeenstemming met de algemene besluiten rondom de overlap van deputaatschappen.

De discussie spitst zich in deze ronde toe op de aanstelling van een theologisch-missionair medewerker. Aan de ene kant zeggen deputaten dat nadere studie nodig is, aan de andere kant blijkt dat deputaten zelf feitelijk al tot een conclusie zijn gekomen. Aangezien die conclusie met de gronden waarop zij is getrokken nog niet helder geformuleerd is voor deze synode, geven een aantal afgevaardigden aan te willen wachten met het geven van een fiat voor de daadwerkelijke aanstelling. Hoe kan zo'n aanstelling geschieden binnen het budget?

Deputaten geven aan dat de opmerking inzake het budget slaat op het stukje onderzoek dat nog gedaan moet worden naar de wenselijkheid en de mogelijkheid. Wel benadrukken ze nogmaals dat het niet de bedoeling is hiervoor extra financiering te vragen. Hiervoor zal naar andere financieringsbronnen worden gezocht, denk aan sponsoring, detachering. Duidelijk wordt nu vastgelegd: indien er een positief resultaat uit het onderzoek komt en de financiering is adequaat geregeld, dan kan het deputaatschap al voor de volgende synode overgaan tot de aanstelling van de medewerker. Het is hun inziens geen probleem, arbeidsrechtelijk gezien, om iemand voor een bepaalde periode aan te trekken. Een volgende synode kan dan bekijken of continuering van de aanstelling van de medewerker gewenst is. Nu twee extra jaren wachten vinden zij feitelijk onverantwoord.

Ds. de Graaff is niet overtuigd van deze argumenten en dient een amendement in om in het voorgestelde besluit 7 (uiteindelijk 8) de opdrachten d en e, waarin deputaten gemachtigd worden om eventueel voor de volgende GS al een theologisch-missionair medewerker aan te stellen, te laten vervallen. Dit amendement wordt met 19 stemmen voor en 16 tegen aangenomen.

Hierna worden de besluiten met algemene stemmen genomen. De preses dankt deputaten voor hun werk, voor de gereformeerde visie op gemeenteopbouw en de bouwstenen voor beleid die deputaten hebben gepresenteerd. Hij spreekt de verwachting uit dat, indien deputaten met een overtuigend rapport komen naar de volgende GS, het met de medewerker ook wel goed zal komen.

Artikel 115

17-06-2005

Benoeming deputaten toerusting evangeliserende gemeente

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten toerusting evangeliserende gemeente:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
G.R. Boersma-Vreugdenhil, Utrecht	2011	P. van den Berg, Veendam
K. van den Geest, Hengelo	2011	A.S. Draijer, Zuidhorn
J. Holtland, Dordrecht	2011	J. de Goeij-van Dooren, Zwijndrecht
L.E. Leeftink (s), Assen	2008	J. Kodde, Zwijndrecht
C. Slob, Krimpen a/d Lek	2011	R.R. Roth, Breda
E.W. Suithoff, Zeewolde	2014	

Artikel 116

17-06-2005

Stichting Evangelie en Moslims

Voorstel: deputaten toerusting evangeliserende gemeente

Materiaal:

rapport van deputaten toerusting evangeliserende gemeente

Besluit:

- a. als Gereformeerde Kerken in Nederland te participeren in de stichting Evangelie & Moslims (E&M) en daartoe twee belijdende leden van de Gereformeerde Kerken te benoemen met hun secundi, die namens de kerken zitting hebben in het bestuur van E&M;
- b. deze afgevaardigden op te dragen met E&M afspraken te maken over het materiaal dat via E&M betrokken wordt en de ondersteuning die E&M gaat bieden aan de gemeentes, en de plaatselijke kerken regelmatig te attenderen op de materialen en mogelijkheden tot toerusting en ondersteuning die bij E&M te verkrijgen zijn;
- c. daarbij een goede samenwerking in stand te houden met deputaten toerusting evangeliserende gemeente en het onder dit deputaatschap functionerende centrum;
- d. de bijdrage voor E&M voor de jaren 2006-2008 vast te stellen op € 40.000 per jaar alsmede voor het jaar 2009, ongeacht het besluit van de Generale Synode van 2008;
- e. de kerken via deputaten toerusting evangeliserende gemeente te verzoeken dit bedrag bijeen te brengen door middel van een jaarlijkse collecte, waarvan de opbrengst via deputaten aan E&M afgedragen zal worden, ook indien de opbrengst het genoemde bedrag overtreft;
- f. indien de opbrengst van de collecten beneden het vastgestelde bedrag blijft, het resterende bedrag uit de algemene kas van de generale synode aan te vullen, waarbij in deze periode eventuele tekorten en overschotten met elkaar verrekend zullen worden;
- g. deze deputaten op te dragen het totaal aan giften vanuit de kerken aan E&M jaarlijks met de afgevaardigden van onze kerken en de penningmeester van E&M te evalueren;
- h. deze deputaten op te dragen in hun jaarlijkse informatie aan de kerken en hun rapport aan de eerstvolgende synode ook het werk van E&M te betrekken.

Gronden:

1. zowel de Generale Synode van Leusden 1999, Acta art. 75, besluit 1.3, als de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 109, besluit 2c, gaf deputaten de opdracht 'gemeenteleden materiaal, middelen, methoden en menskracht aan te reiken voor de uitvoering van hun roeping tot evangelisatie in woord en daad';
2. de stichting Evangelie & Moslims stelt zich ten doel het Evangelie in getuigenis en dienst gestalte te geven onder moslims in Nederland. Bij de verwezenlijking van deze doelstelling stelt E&M zich op de grondslag van de Bijbel als het Woord van God, zoals dat beleden wordt in de reformatorische belijdenisgeschriften (art. 5 en 6 van de statuten van E&M);
3. E&M heeft de mogelijkheden de plaatselijke gemeentes te ondersteunen door middel van persoonlijke voorlichting, groepscursussen, excursies en velerlei schriftelijk materiaal. Het blijft ook de komende jaren van groot belang voor de bekendheid en betrouwbaarheid van E&M binnen onze kerken, dat deze specifieke vorm van toerusting via de bestaande kanalen van DTEG onder de aandacht van de gemeentes wordt gebracht;
4. sinds 1 januari 2003 participeren de Gereformeerde Kerken officieel in de stichting E&M. Daarbij is in overleg met E&M een gefaseerde financiële participatie afgesproken. In de eerste drie jaren nam E&M genoegen met een bijdrage van ten minste 75% van de gemiddelde bijdrage die uiteindelijk van de Gereformeerde Kerken als participant wordt verwacht. Vanwege het eigen evangelisatiewerk onder moslims ligt deze bijdrage ongeveer 35% lager dan die van de andere participerende kerken. Toegepast op de door hen toegezegde bedragen per ziel zou dat voor onze kerken in jaren 2006-2008 een gemiddelde bijdrage van € 50.000 per jaar betekenen;
5. door middel van een jaarlijkse collecte kon in het eerste jaar van participatie (2003) de aangegane verplichting van € 27.227 gehaald worden, hoewel slechts iets meer dan de helft van de kerken uitvoering gegeven heeft aan het verzoek van de GS Zuidhorn om de jaarlijkse bijdrage bijeen te brengen door middel van een collecte;
6. ook voor de komende drie jaren is het wenselijk om de naamsbekendheid van E&M bij de kerken op peil te houden en te vergroten. Een jaarlijkse collecte kan daar goed toe bijdragen;
7. wanneer de opbrengst van de jaarlijkse collecten beneden de vastgestelde bijdrage van € 40.000 blijft, zal het resterend bedrag uit de algemene kas van de Gereformeerde Kerken aangevuld worden. Binnen deze periode van drie jaar zullen eventuele tekorten en overschotten met elkaar verrekend worden;
8. vanwege de voortgang van het werk van E&M vraagt men terecht van de participanten om bij opzegging van hun participatie of vermindering van hun jaarbijdrage nog minimaal een jaar aan hun toegezegde bijdrage te zullen voldoen.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 117

17-06-2005

Benoeming deputaten in bestuur Stichting Evangelie & Moslims

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten om namens de Gereformeerde Kerken zitting te hebben in het Algemeen Bestuur van de Stichting Evangelie & Moslims:

<i>primi</i>	<i>aftredend</i>	<i>secundi</i>
L.E. Leeftink, Nijmegen	2008	J.J. Burger-Niemeijer, Kampen
L.W. de Graaff, Hattem	2011	K.F. Dwarshuis, Wezep

Deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie**Artikel 118**

17-06-2005

Rapport deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie

Voorstel: deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie

Materiaal:

1. rapport van de deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie. Korte inhoud:
 - a. verslag over de uitvoering van de opdracht;
 - b. voorstel om de steunverlening aan de lopende projecten van Amsterdam, Gent, Maastricht en Venlo voort te zetten, met aandacht voor de situatie van elk project in het bijzonder;
 - c. aanvullend advies inzake Venlo d.d. 9 mei 2005;
 - d. verzoek om duidelijkheid over het verschil tussen ASE-kerk en hulpbehoevende kerk (art. 11 KO) in verband met de beoordeling van nieuwe aanvragen en de financiële afbouw van bestaande projecten;
 studierapport "Evangelisatie en Gemeentestichting". Korte inhoud:
 - a. schets van de overeenkomst en de verschillen tussen zending en evangelisatie, met een suggestie voor aangepaste definiëring van beide;
 - b. voorlopige taxatie van het concept van gemeentestichting, zoals dat in het bijzonder bij het Amstelproject toegepast wordt;
 - c. vergelijking van de financiering van ASE-projecten met de bekostiging van andere missionaire arbeid, en een evaluatie van de verschillen met de bekostiging van hulpbehoevende kerken via deputaten ad artikel 11 KO (zie ook reeds werkrapport sub 6.2);
2. besluit Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 inzake het instellen van de werkgroep 'afstemming deputaatschappen' (Acta art. 181).

Besluit 1:

deputaten te dechargeren onder dank voor de goede diensten.

Grond:

deputaten hebben zich naar behoren van de hen opgedragen taak gekweten.

Besluit 2:

- opnieuw deputaten te benoemen met als opdracht:
- a. de door een generale synode al eerder gesteunde bestaande projecten opnieuw een bedrag aan steun toe te kennen volgens de met ieder van hen overeengekomen voorwaarden;

- b. bij het verlenen van aanvullende steun uit te gaan van de door de Generale Synode van Leusden 1999 vastgestelde richtlijnen aanvullende steun, waarbij zo nodig onderscheid gemaakt wordt tussen de componenten 'evangelisatie' en 'gemeenteopbouw';
- c. aan de kerken een quotum te vragen ter bekostiging van het door hen ondersteunde evangelisatiewerk. Daarbij blijven de kerken van het particulier-synodaal ressort dat om steun vraagt, buiten beschouwing. Het totale bedrag dat van de kerken geheven mag worden wordt bepaald door een nader vast te stellen budget, dat separaat zal worden toegezonden;
- d. een advies aan de synode voor te bereiden op basis van de richtlijnen en de ijkpunten (zie slot van het studierapport) in geval een particuliere synode een nieuw verzoek tot aanvullende steun bij de generale synode indient;
- e. erop toe te zien dat de ondersteunde arbeid gericht blijft op het beoogde doel en zich daartoe jaarlijks steeds binnen drie maanden na afloop van het betreffende begrotingsjaar te laten informeren door de classis waarbinnen het evangelisatiewerk plaatsvindt door middel van een beschrijving en beoordeling van de situatie, conform de richtlijnen van deputaten ASE;
- f. de kerken tussentijds te informeren via de elektronische nieuwsbrief op de GKv website of via andere bestaande kanalen zo vaak dat mogelijk en zinvol is;
- g. in hun rapport aan de eerstvolgende synode een evaluatie te geven van de lopende projecten die door de kerken gesteund worden, en een advies uit te brengen over de voortzetting van de steun; als in de komende periode het doel van het project bereikt is, wordt een advies uitgebracht over de financiële afbouw van het project en een eventuele vervangende steunverlening via deputaten ad artikel 11 KO;
- h. te participeren in de werkgroep 'afstemming deputaatschappen', bestaande uit vertegenwoordigers van deputaten ASE, GDD, SGO, TEG, ZHT en een vertegenwoordiging van de TU, onder de volgende bepalingen:
 1. deputaten zullen naar de te vormen werkgroep 'afstemming deputaatschappen' afvaardigen maximaal twee personen om namens het deputaatschap een bijdrage te leveren aan de realisatie van de opdracht van de werkgroep;
 2. deputaten zullen alle voorstellen mbt. de onderlinge afstemming van visies voor de verschillende werkterreinen, en alle voorstellen mbt. herverkaveling van taken en herstructurering van organisaties van commentaar voorzien vanuit het belang van de kerken en vanuit het perspectief van de ontwikkeling van de werkterreinen waarvoor ze verantwoordelijk zijn;
 3. deputaten zullen tussentijdse voorstellen voor aanpassing van taakpakketten zorgvuldig beoordelen;
- i. actief en pro-actief samenwerking te zoeken met elk ander deputaatschap waarmee in de concrete uitvoering van de opdracht raakvlakken bestaan; deze opdracht tot samenwerking strekt zich ook uit tot samenwerking op het gebied van de inzet van mensen en middelen en de facilitaire en administratieve ondersteuning van het werk;
- j. van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport uiterlijk vijf maanden voor de volgende synode aan de kerken toe te zenden.

Gronden:

1. de bestaande richtlijnen en de nieuw ontwikkelde ijkpunten geven voldoende waarborgen voor een verantwoorde beoordeling;
2. de ondersteunde arbeid blijft gericht op het beoogde doel;
3. omdat de steun via ASE vanuit heel het land komt, is het goed om de betrokkenheid van het kerkvolk (in gebed en geld) te stimuleren door geregelde informatie;
4. met het oog op een verantwoorde besteding van de gelden is een evaluatie van de lopende projecten nodig, waarbij ook overwogen wordt of en wanneer eventuele steun via artikel 11 KO op z'n plaats is;
5. de door de synode ingestelde werkgroep is dienstig voor overleg en afstemming tussen de respectieve deputaatschappen;
6. er zijn veel raakvlakken tussen deputaatschappen; ook naast de werkgroep 'afstemming deputaatschappen' is het wenselijk in de concrete praktijk van het werk niet langs elkaar heen te (blijven) werken, maar de samenwerking al - waar mogelijk - gestalte te geven.

Besluit 3:

1. deputaten ook van hun studieopdracht te dechargeren onder dank voor de goede diensten;

2. deputaten de aanvullende opdracht te geven om de projecten, waar de methode van 'gemeentestichting' wordt toegepast, met name het Amstelproject, nauwgezet te volgen, te toetsen en te begeleiden, met als doel dat aan de volgende synode geargumenteed kan worden gerapporteerd of de genoemde methode in deze context bijbels verantwoord is en door gereformeerden bruikbaar is, en of ze ook in de praktijk vruchtbaar is gebleken;
3. de criteria die genoemd staan helemaal aan het slot van het studierapport, zullen voortaan gelden als globale ijkpunten voor het toekennen van landelijke steun aan een plaatselijk project, afgezien van de afspraken die er al over de financiële inspanningen vastgelegd zijn;
4. uit te spreken dat terminering en geleidelijke afbouw van de landelijke steun kan betekenen dat een evangelisatiegemeente (in wording) op den duur bekostigd moet worden als een hulpbehoevende gemeente naar artikel 11 KO. Met het oog hierop kan overwogen worden, of projecten zelf niet bij voorkeur ook het dienstverband van hun evangelisatiewerkers aan eenzelfde termijn zouden kunnen binden;
5. het studierapport als geheel mee te geven in de bezinning over visie en toerusting via de werkgroep afstemming; met de opdracht daarbij goede aandacht te geven aan:
 - a. de voorlopige suggestie voor een herformulering van de artikelen 24 t/m 26 van de KO (slot studierapport) bij nader overleg met deputaten kerkrecht en kerkorde;
 - b. de vraag of de "Richtlijnen voor evangelisatie" van de Generale Synode van Kampen 1975 vandaag nog voldoen en om in overleg met DTEG eventueel voorstellen te doen voor aanpassing van die richtlijnen (o.a. in de lijn van de suggesties in het studierapport, onderdeel 1.4);
6. dat deputaten ASE samen met deputaten TEG gaan onderzoeken of het zinvol is en of er mogelijkheden zijn om beide deputaatschappen vanaf 2008 te integreren;
7. deputaten opdracht te geven te onderzoeken of aanvullende steun voor evangeliserende gemeenten in de toekomst in plaats van via het piramidale model beter kan worden georganiseerd volgens het model dat voor het zendingswerk gehanteerd wordt.

Gronden:

1. deputaten hebben zich naar behoren van de hun opgedragen taak geweten;
2. het is van belang dat er meer duidelijkheid komt over het concept van gemeentestichting, en omdat deputaten de bestudering van dit concept in de Amsterdamse setting nog niet konden afronden, is een voortgezette opdracht in de lijn van een dergelijk besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 108, noodzakelijk;
3. de criteria zijn een geschikt handvat om nieuwe projecten te toetsen, wanneer ze als niet al te strakke ijkpunten worden gehanteerd;
4. financiering door ASE en bekostiging via deputaten ad artikel 11 KO moeten op zich duidelijk onderscheiden blijven, al kan die laatste op een gegeven moment wel in de plaats van de eerste moeten komen. Terminering van een contract met een evangelisatiewerker kan het voordeel hebben dat steun via artikel 11 KO niet nodig is na afbouw van de ASE-financiering, als bijvoorbeeld termijn van steun en contract gelijk aflopen;
5. het is belangrijk dat het denkwerk van dit studierapport in de verdere bezinning benut wordt om op den duur tot een integrale visie op de missionaire gemeente te komen; in een herziene kerkorde zullen zeker ook de definities van evangelisatie en zending en hun beider relatie bij de tijd gebracht moeten worden; in onderdeel 1.4 van het studierapport is er bijvoorbeeld al op gewezen, dat gemeentestichters zoals die binnen het Amstelproject functioneren, niet passen in de opzet van deze "Richtlijnen";
6. beide deputaatschappen hebben in hun werk teveel gemeenschappelijks om blijvend naast elkaar te opereren;
7. de in het studierapport genoemde nadelen van het huidige piramidale systeem zijn van dien aard, dat het de moeite waard is te bestuderen of verbetering van met name betrokkenheid en slagvaardigheid bereikt kan worden door een parallel met het model dat gehanteerd wordt voor het zendingswerk.

Presentatie

Op 16 april presenteren de deputaten hun rapport. De financiële taak hebben deputaten vervuld door de ondersteuning van een viertal projecten. Daarnaast is studie verricht op het punt van gemeentestichting in de 21ste eeuw. Vragen die daarbij aan de orde zijn gekomen betreffen onder meer de verhouding tussen zending en evangelisatie. Kunnen de uitspraken van Kampen 1975 inzake de evangelisatie en de uitspraken van Leusden 1999 inzake de zending gehandhaafd blijven of

behoeven deze aanpassing? Ook DTEG houdt zich met deze vragen bezig en het blijkt dat we niet allemaal op dezelfde lijn zitten. Deputaten roepen de vergadering daarom op serieus aandacht te besteden aan die aspecten van het rapport.

Deputaten geven aan steeds meer projectmatig te zijn gaan denken. Indien uit de projecten kerken voortkomen die niet financieel zelfstandig zijn, moet overwogen worden deze te verwijzen naar ondersteuning in de weg van art. 11 KO. Verder is aangedrongen bij de projecten om te kijken of er sponsoring of andere vormen van een derde geldstroom gevonden kunnen worden. Er dienen zich twee nieuwe projecten aan: Bergen op Zoom en Lichtenvoorde. Een advies ter zake volgt later. Om de kerken beter te informeren over de projecten die ondersteund worden, is contact opgenomen met DTEG. Wellicht dat het blad *ZOUT* een goed communicatiemiddel hiervoor is.

Bespreking

Bij de besprekingen op 13 mei 2005 en 17 juni zijn aanwezig van deputaten: ds. H. Drost, W.H. Harmannij, J.F. Walinga en ds. Joh. de Wolf. Van de adviseurs zijn aanwezig drs. C.J. Haak en prof. dr. M. te Velde (behalve 17 juni).

Voordat de bespreking begint deelt de preses mee dat een brief, die eergisteren van de Gereformeerde Kerk te Venlo ontvangen is, als onontvankelijk moet worden beschouwd. Aansluitend geeft de voorzitter van deputaten, J.F. Walinga een toelichting bij het besluit inzake Venlo. Pas in een laat stadium is Venlo met een invulling van het vijfjarenplan gekomen. Dat ziet er goed uit, maar de vraag die gesteld moet worden, is: is Venlo nog wel een project wat onder ASE moet vallen, of moet het gecategoriseerd worden onder een gemeente ad art. 11 KO. Wat nu op tafel ligt rechtvaardigt steun van ASE, maar er zal jaarlijks een strakke evaluatie plaats moeten vinden.

Er wordt gevraagd of we niet naar een meer ressortale ondersteuning moeten, naar analogie van het zendingswerk. Dit vergroot de betrokkenheid en legt meer de verantwoordelijkheid bij de plaatselijke gemeente en de directe omgeving. De piramidale ondersteuning is ingewikkeld. Bovendien is er tussen de projecten naast de principiële eenheid duidelijk verschil in organisatie. Bovendien behoeven nieuwe projecten die zich aandienen dan ook geen drie jaar te wachten zoals nu het geval is.

Er leven vragen bij de vergadering over de vraag wie nu toezicht op het werk houdt. Door de rapportage wordt de indruk gewekt dat deze bij ASE ligt. Maar is niet afgesproken dat de classis het toezicht op het werk houdt en dat deputaten ASE zich middels deze rapportage laten informeren over het werk? Hoe functioneert dit in de praktijk? Hebben ASE niet het mandaat in eigen hand genomen en worden zo de classis en de PS niet buiten spel gezet? Deputaten geven aan dat dit een lastig punt is en blijft. Wel ligt er huns inziens een verantwoordelijkheid voor ASE zelf, met name daar waar het gaat om een verantwoorde financiering.

Deputaten werken aan de hand van criteria. Opvallend is dat bij de nieuwe projecten een beoordeling aan de hand van deze criteria ontbreekt.

Een aantal broeders wijst ook op problemen rondom de sponsoring. We steunen toch al landelijk? Moeten we dan ook nog donateur worden? Deputaten geven aan dat dat niet de bedoeling is. Maar de kosten die dit soort projecten met zich mee brengen rechtvaardigen het zoeken naar alternatieve vormen van financiering.

Adviseur Haak drukt de vergadering op het hart te beseffen dat we in een wereld leven die niet gestempeld wordt door het christelijk geloof. De kerken kunnen niet langer teren op de kracht uit het verleden. De kerk moet de wereld in met het evangelie van Christus. We moeten nu kritisch naar onszelf kijken: waar hebben we drempels opgeworpen die mensen belemmeren zich bij ons aan te sluiten? Zijns inziens moet het roer om. Hij bepleit daarom een ruime vrijheid voor de kerken die betrokken zijn bij het Amstelproject. Zo'n pilotproject moet je niet nauwkeurig willen volgen en toetsen als ASE. Laten we blij zijn als we in zo'n stad medestanders ontmoeten die hetzelfde doel voor ogen hebben, ongedachte medestanders. In aansluiting hierop geeft Haak aan dat een enkele wijziging in de KO hier geen helderheid schaft. Hij verbaast zich erover dat er richting de TU zo weinig aandrang komt om het punt van de missionaire positie van de kerk op alle fronten in te zetten. Tot slot geeft hij aan de idee van sponsoring op zich wel te steunen, maar laat die dan lopen via de kerkelijke kassen, zodat een sponsor de zaak niet op eigen houtje voort kan zetten.

Prof. Te Velde sluit hierbij aan met de opmerking dat we ons niet moeten verkijken op het concept van gemeentestichting. Er is hier geen sprake van een principiële verschil met de meer bekendere vormen van evangelisatie, maar van een methodisch. Wel moeten er duidelijke afspraken gemaakt worden met de plaatselijke kerk.

Hij vraagt zich af of de witte-plekken-doelstelling die hij signaleert in het beleid van ASE wel adequaat is. Hoeveel gaan we invullen? En aan de hand van welke criteria? Hij adviseert om, bijv. in Venlo omdat dat het langste draait, eens een evaluatie te maken van de resultaten van dit beleid. Hij pleit voor een duidelijk antwoord op de vraag of de bijdrage van ASE een aanloopsubsidie is of een regeling met een open einde. Hij vraagt zich tenslotte af of het juist is dat ASE op de voorgestelde wijze een vinger aan de pols wil houden bij de projecten, omdat de primaire verantwoordelijkheid bij de betreffende classis ligt.

In antwoord op Te Velde geeft ds. Drost aan dat de ontwikkelde visie projecten en deputaten er voor moet behoeden onnodige risico's te lopen. Hij verantwoordt het volgen van het Amstelproject omdat we bestaande gewoonten opgeven, dat vraagt om een positief-kritisch volgen. Als er op het grondvlak dingen kapot gaan kun je niet aan de zijlijn staan kijken.

In de tweede ronde geven deputaten aan dat hun inziens, gelet op de opdracht die de werkgroep overlap heeft gekregen en de participatie daarbinnen van ASE, hun voorstellen 2 tot en met 4, 5b en 6 kunnen vervallen. Van de gronden blijven a en van e de eerste 3 regels. Verder geven ze aan ook zelf op te lopen tegen het probleem van toetsing: oorspronkelijk was deze vrij technisch in de zin van: zijn de beoogde doelen gehaald. In de praktijk, zeker ook na wat Zuidhorn zei, voelen deputaten zich ook steeds meer inhoudelijk verantwoordelijk voor de projecten die zij financieel ondersteunen. De toetsing krijgt daardoor ook een steeds verdergaand inhoudelijk karakter.

Gevraagd wordt aan deputaten op welke gronden zij nieuwe aanvragen beoordelen. Is dat louter technisch, of wordt ook gekeken naar bijvoorbeeld een criterium als: een witte plek op de kaart van kerkelijk Nederland. Kunnen we als kerken, als we daar geen criteria voor ontwikkelen, uiteindelijk alle projecten die zich wellicht aan gaan dienen financieel wel behappen?

De financiële commissie is ongelukkig met de wijze waarop deputaten inzicht geven in de financiën van het deputaatschap. Ook stellen ze vragen bij het feit dat deputaten een gemeente financieel zijn tegemoet gekomen die haar predikant een maand afstond voor het ontwikkelen van de nu gepresenteerde visie.

Een aantal afgevaardigden vraagt zich af waarom deputaten de genoemde besluiten intrekken, terwijl ze tegelijkertijd vragen welke positie zij in moeten nemen als het gaat om de toetsing van projecten. Daarmee hebben ze het antwoord dat ze zelf ontwikkeld hebben de facto overboord gegooid vanwege de werkgroep overlap. Graag zien zij dat de besluiten weer opgenomen worden en dat de daar genoemde punten als gesprekspunten in de werkgroep worden ingebracht. Dat wordt temeer van belang geacht omdat deputaten zelf aangaven in hun inleiding niet altijd onder de indruk te zijn van de toetsing die door de classes werd uitgevoerd. Een inhoudelijke toetsing door de deputaten ASE wordt daarom van belang geacht. Er gaat veel geld in om.

Adviseur Haak raadt deputaten aan om voor dit probleem hun licht ook eens op te steken bij het deputaatschap ZHT. Ga goed na op welk niveau je toetst. De primaire verantwoordelijkheid, of dat nu in Venlo of in Amsterdam is, ligt bij de kerkenraad. Deputaten dienen na te gaan of de criteria die zij zelf aanbrengen gehandhaafd worden. Belast u zelf niet te zwaar door alles wat er in een project gebeurt op uw schouders te nemen. Verder vindt hij de besluitvorming in dit traject wat te veel ad hoc plaatsvinden. Het gaat om het geheel van de kerken. Hoe willen we kerk zijn en wat willen we in de toekomst met onze kerken.

Naast het punt van toetsing wordt ook gewezen op de gevolgen van een eventueel afbouw van steun van ASE aan bestaande projecten als Gent en Venlo. Deputaten kunnen wel spreken van een overgang naar art. 11 KO, maar dat betekent voor de betrokken classes en PS-en een dusdanige lastenverzwaring dat het de vraag is of dat haalbaar is. Bedenk wel dat deze projecten juist veelal plaats hebben in door gereformeerden dun bevolkte gebieden.

In hun beantwoording geven deputaten aan dat voor hen het belangrijkste criterium voor het gaan ondersteunen van een nieuw project zit in de betrokkenheid van de gemeente zelf. Of dat uiteindelijk voor de kerken gezamenlijk betaalbaar zal zijn is ook een vraag die deputaten zich gesteld hebben.

Vandaar dat zij nieuwe projecten ook nadrukkelijk adviseren naar andere vormen van financiering te kijken, met inachtneming van wat daarover besloten is door de synode van Leeuwarden 1990. Maar er is in principe geen eindterm. Dat zit ook niet in het takenpakket van deputaten.

Richting de financiële commissie repliceren deputaten dat geen deputatenwerk is vergoed, maar een vergoeding is gegeven aan derden voor het doen van onderzoek dat uiteindelijk ook weer ten goede komt aan alle kerken. Mocht de synode dit ongewenst vinden, dan kan een volgende keer hier rekening mee gehouden worden. Een amendement van br. Hollaar, waarin binnen de decharge een afkeurende opmerking over deze handelwijze wordt gemaakt wordt met 9 stemmen voor en 25 tegen verworpen.

Ds. Schreuder dient een amendement in om aan besluit 3 toe te voegen de opdracht aan deputaten ASE om te onderzoeken of aanvullende steun in de toekomst niet beter kan worden georganiseerd volgens het model dat voor het zendingswerk gehanteerd wordt. De nadelen die kleven aan het huidige piramidale systeem vindt hij van dien aard dat zo'n studie gewenst is, met name om de slagvaardigheid en de betrokkenheid te bevorderen. Deputaten zien hier niet veel in. Ook ZHT is de wijze van financiering nog aan het ontwikkelen. Het amendement wordt echter aangenomen met 17 stemmen voor, 16 tegen en 1 onthouding.

Ds. Ophoff dient een amendement in om de door deputaten geschrapte besluiten weer op te nemen, zie Besluit 3, de leden 2 tot en met 4, 5b en 6 met de bijbehorende gronden. Deputaten geven aan daar wel moeite mee te hebben. Dat betekent een behoorlijke inhoudelijke last die op hun schouders wordt gelegd. Het amendement wordt evenwel met 25 stemmen voor, 1 onthouding en 8 tegen aangenomen.

De besluiten worden vervolgens met algemene stemmen genomen.

Artikel 119

30-09-2005

Benoeming deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
H. Drost (s), Houten	2011	L.G. van der Heide, Boerakker
W.H. Harmanny, Hoogezand	2011	
J.A. Schelling, Spakenburg	2014	
Joh. de Wolf, Amersfoort	2011	
G. Riemer, Mastenbroek	2014	

Artikel 120

17-06-2005

Lichtenvoorde

Voorstel: deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie

Materiaal:

1. brief Particuliere Synode Gelderland d.d. 17 februari 2005 met het verzoek tot het verlenen van aanvullende financiële steun voor het evangelisatieproject van de classis Zutphen;
2. bijlagen bij de brief van de PS Gelderland:
 - a. brief classis Zutphen aan de PS Gelderland d.d. 24 februari 2004;
 - b. plan van Aanpak Lichtenvoorde 2002 van de Commissie Evangelieverkondiging Oost-Gelderland (CEOG);
 - c. evaluatiecriteria CEOG;
3. voorlopig advies ASE m.b.t. de aanvraag van de CEOG inclusief begeleidende mail d.d. 22 maart 2005;
4. update van het Plan van Aanpak "Licht in de Achterhoek" d.d. april 2005;

5. verantwoording van het advies ASE inzake Lichtenvoorde ten behoeve van vergadering 17 juni 2005.

Besluit:

1. de doelstellingen van het Plan Lichtenvoorde te onderschrijven als basis voor de toekenning van aanvullende steun;
2.
 - a. behoefte van dit project van de classis Zutphen aanvullende steun beschikbaar te stellen tot een bedrag van maximaal € 38.000 per 1 januari 2006, jaarlijks te indexeren;
 - b. deze aanvullende steun te verlenen tot uiterlijk het jaar 2015;
 - c. deputaten ASE op te dragen de ontwikkelingen nauwgezet te toetsen en te begeleiden;
3. de toepassing van de verdeelsleutel m.b.t. dit project als volgt vast te stellen: de bijdragen van classis – PS – GS verhouden zich als 25 : 5 : 1;
4. deputaten ASE op te dragen de toegekende steun te verlenen binnen de kaders van hun opdracht;
5. de PS Gelderland op te dragen ASE jaarlijks te voorzien van informatie conform de door ASE opgestelde richtlijn voor de classicale rapportage.

Gronden:

1. deze doelstellingen zijn een goede basis voor gereformeerde evangelisatie en kunnen dienen om de te beoordelen of de toegekende aanvullende steun gericht blijft op deze beoogde doelen;
2. de omvang van de aanvullende steun is enerzijds genoegzaam en zet aan de andere kant aan tot voldoende bijdragen door degenen die het dichtst bij het werk staan. Op deze manier wordt recht gedaan aan de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de bedoeling van de piramidale steun. Het is nodig de projecten die landelijke steun ontvangen nauwkeurig te toetsen en te begeleiden in het kader van de toezichhoudende taak van ASE m.b.t. een blijvende gerichtheid van de ondersteunde arbeid op het beoogde doel;
3. op deze wijze is het project Lichtenvoorde ingekaderd in de algemene instructie van ASE;
4. dit besluit is nodig om te voorkomen dat conform de huidige regelingen de classis aan ASE rapporteert over het project Lichtenvoorde, dat haar eigen project is. Om die reden is het nodig dat er PS-deputaten zijn, die de benodigde informatie verschaffen aan ASE die nodig is als basismateriaal voor de beoordeling door ASE van de juiste inzet van de verleende steun.

Bespreking

De bespreking wordt bijgewoond door een vijftiental broeders en zusters uit de Achterhoek, getooid met bloem. De preses heet hen apart welkom. Van deputaten ASE zijn dezelfde brs. aanwezig als bij de bespreking van het rapport.

Een belangrijk punt is de financiering van het project. Deputaten hebben het aangemerkt als een classisproject, zodat de classis ook de financiële last draagt, de factor 25, die normalerwijze een gemeente moet opbrengen. Vanuit de vergadering komt de vraag of dat niet anders kan. Kun je niet een projectgemeente aanwijzen, Neede bijvoorbeeld, om de lasten voor een toch al zwaar belaste omgeving te drukken?

Een ander probleem betreft de terminering. Is het niet mogelijk om bijvoorbeeld een project op te starten voor zes jaar en voor deze periode ook een predikant aan te trekken? Dan voorkomen we wellicht dat we over zes jaar in een situatie van een 'art. 11-gemeente' terechtkomen. Een andere optie die in overweging wordt gegeven is om geen uitloop aan te geven nu. Dat kan altijd nog wel.

Het laatste punt, dat ook bij de bespreking van het rapport van ASE aan de orde kwam: hebben we de financiële ruimte voor dit besluit? Je moet van goeden huize komen om tegen zo'n project dat zich aandient nee te zeggen. Maar waar liggen de grenzen? Mag je dan ook kijken naar levensvatbaarheid op langere termijn, en wat betekent dat dan voor bijvoorbeeld dit project met een gemeente van 50 actieve leden nu?

Op het laatste punt antwoorden deputaten dat een punt als levensvatbaarheid voor hen niet doorslaggevend kan zijn. Wij moeten zaaien, de Here geeft de oogst. Zekerheid kunnen wij mensen niet bieden.

Wat betreft de terminering geven deputaten aan dat de genoemde termijnen aangereikt zijn door de projecten zelf. Daar wordt niemand op vastgepind, maar het is de streefrichting. Het bepaalt ook tevens de doelstellingen en richt de activiteiten. Bovendien geeft een projectmatige financiering ook de ruimte op termijn aan anderen om een project te starten. Wat het eventueel beroepen van een predikant betreft voor een termijn van zes jaar met de rechtspositionele gevolgen van dien – deputaten geven aan dat zij daar geen zeggenschap over hebben.

Deputaten gaan niet mee in de wens van een andere kostenverdeling voor het project. Het is een classisproject, zoals ook blijkt uit de verantwoordingsplicht richting de PS. Het is dan een beetje toneel als je Neede eerstverantwoordelijke maakt. Dat doen geen recht aan de werkelijkheid.

Ds. Schreuder dient in de 2^e ronde een amendement in. Hij wil de steun verlenen voor een periode van zes jaar, met de mogelijkheid van een verlenging van telkens 2 jaar, tot uiterlijk 2015 voor Lichtenvoorde en 2014 voor Bergen op Zoom. Het amendement wordt met 7 voor, 3 onthoudingen en 24 tegen verworpen.

Oud. Hollaar is van mening dat de financiering door ASE wel uit de bestaande middelen kan gedaan worden. De reserves die ASE heeft zijn voldoende. Bovendien zijn de bedragen niet doorgesproken met de financiële commissie van de synode. Hij dient daarom een amendement in. Deputaten geven aan dat zij misschien voor een of twee jaar zouden kunnen putten uit de reserves, maar daarna in de problemen zouden komen. Het amendement wordt met 2 voor, 2 onthouding en 30 tegen verworpen.

De predikanten Schaaïj en Siegers dienen een amendement in om de verdeling van de lasten anders op te zetten. Dat betekent verhoging van de bedragen in besluit 2 en een andere verdeelsleutel in besluit 3: 9 – 4 – 1. Het amendement wordt met 13 stemmen voor en 21 tegen verworpen.

Het besluit wordt vervolgens met 30 stemmen voor, 2 tegen en 2 onthouding genomen.

Artikel 121

17-06-2005

Bergen op Zoom

Voorstel: deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie

Materiaal:

1. brief Particuliere Synode Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d.d. 22 februari 2005 met het verzoek tot het verlenen van aanvullende financiële steun voor het evangelisatieproject van de Gereformeerde Kerk te Bergen op Zoom;
2. bijlage bij de brief van de PS Zeeland, Noord-Brabant en Limburg: Predikant voor een gereformeerde missionaire gemeente in Bergen op Zoom;
3. verantwoording van het advies ASE inzake Bergen op Zoom ten behoeve van vergadering 17 juni 2005.

Besluit:

1. de doelstellingen van het plan Bergen op Zoom te onderschrijven als basis voor de toekenning van aanvullende steun;
2.
 - a. ten behoeve van dit project van de kerk te Bergen op Zoom aanvullende steun beschikbaar te stellen tot een bedrag van maximaal € 25.300 per 1 januari 2006, jaarlijks te indexeren;
 - b. deze aanvullende steun minstens te verlenen tot het jaar 2011, mogelijk met een maximale uitloop tot 2014;
 - c. deputaten ASE op te dragen de ontwikkelingen nauwgezet te toetsen en te begeleiden;
3. deputaten ASE op te dragen de toegekende steun te verlenen binnen de kaders van hun opdracht.

Gronden:

1. deze doelstellingen zijn een goede basis voor gereformeerde evangelisatie en kunnen dienen om de te beoordelen of de toegekende, aanvullende steun gericht blijft op deze beoogde doelen;
2. de omvang van de aanvullende steun is conform de richtlijnen. Op deze manier wordt recht gedaan aan de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de bedoeling van de piramidale steun. Het is nodig de projecten die landelijke steun ontvangen nauwkeurig te toetsen en te begeleiden in het kader van de toezichthoudende taak van ASE m.b.t. een blijvende gerichtheid van de ondersteunde arbeid op het beoogde doel;
3. op deze wijze is het project van de kerk te Bergen op Zoom ingekaderd in de algemene instructie van ASE.

Bespreking

Van Bergen op Zoom zijn een tiental gemeenteleden ter vergadering, die door de preses apart worden welkom geheten. De bespreking vindt plaats in combinatie met het verzoek van Lichtenvoorde. De algemene zaken die aan de orde zijn geweest zijn daar genotuleerd.

Apart wat Bergen op Zoom betreft komt het punt aan de orde dat reeds een predikant is beroepen. Maakt dat onze manoeuvreerruimte niet te krap? Deputaten geven aan dat dat de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerk is. Het geeft ook weer de vastbeslotenheid van Bergen op Zoom om dit project te starten. Als de synode geen aanvullende steun verleent, zal de predikant een deeltijdfunctie krijgen. De synode hoeft zich dus niet onder druk gezet te voelen.

Het besluit is met 33 stemmen voor en 1 onthouding genomen.

Inhoudsopgave

Artikel 114	<i>Rapport deputaten toerusting evangeliserende gemeente</i>	3
Artikel 115	<i>Benoeming deputaten toerusting evangeliserende gemeente</i>	8
Artikel 116	<i>Stichting Evangelie en Moslims</i>	8
Artikel 117	<i>Benoeming deputaten in bestuur Stichting Evangelie & Moslims</i>	10
Artikel 118	<i>Rapport deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie</i>	10
Artikel 119	<i>Benoeming deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie</i>	15
Artikel 120	<i>Lichtenvoorde</i>	15
Artikel 121	<i>Bergen op Zoom</i>	17
	<i>Inhoudsopgave</i>	19

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk IX

Opleiding

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 9 – Opleiding

Deputaten-curatoren

Artikel 122

20-05-2005

Rapport deputaten-curatoren

Voorstel: deputaten-curatoren/commissie Drenthe

Materiaal:

1. de rapportage van deputaten-curatoren van de Theologische Universiteit en de bijlagen daarbij;
2. jaarverslagen over de periode 2002 en 2003;
3. financiële jaarverslagen 2002, 2003 en 2004;
4. brief van de deputaten-curatoren d.d. 11 februari 2005 waarin het intern aan de Universiteit geldende protocol voor de procedure die gevolgd wordt als kerkleden een bezwaar indienen tegen een publicatie van een docent wordt aangescherpt in die zin dat een bezwaar tegen een publicatie alleen in behandeling genomen wordt als het bezwaar is ingediend binnen een jaar na het verschijnen van de betreffende publicatie;
5. brief van de deputaten-curatoren d.d. 11 februari 2005 met de mededeling dat het NB op pag. 5 van de rapportage vervalt;
6. brief van deputaten-curatoren d.d. 25 februari 2005, onderdeel A met de meerjarenbegroting 2006-2008 en de toelichting daarop;
7. brief van deputaten-curatoren d.d. 25 februari 2005, onderdeel B met de mededeling dat het financieel tekort voor 2005 niet meer volledig uit het omslagegalisatiefonds kan worden gedekt en een voorstel betreffende financiering van dit verwacht tekort 2005;
8. nagezonden bijlage bij meerjarenbegroting 2006-2008 (zie Materiaal 7) met een overzicht welke bezuinigingen sinds 2002 hebben plaatsgevonden c.q. nog zullen worden gerealiseerd, maar ook met extra uitgaven waaraan niet valt te ontkomen;
9. positief advies van deputaten financiën en beheer d.d. 30 maart 2005 over het voorstel onder Materiaal 7. Daarbij adviseren zij met klem om de mogelijkheid open te houden dat legaten e.d. in de toekomst worden gebruikt voor terugbetaling van het extra toegekende budget. Dit laatste in afwijking van het besluit dat de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 nam om deze te storten in een universiteitsontwikkelingsfonds waarbij zij bepaalde dat deze baten slechts worden gebruikt voor de algemene exploitatie wanneer dat fonds gegroeid is tot € 500.000, Acta art. 113, besluit 9e;
10. brief d.d. 11 februari 2005 van de Gereformeerde Kerk te Bedum met daarin o.a. het verzoek in een nieuwe bestuursstructuur het College van Toezicht (CvT) rechtstreeks door de GS te laten mandateren en niet door het College van Bestuur (CvB) om daarmee het belang van het doel van het toezicht te onderstrepen.

Besluit 1:

het gevoerde, ook financiële, beleid van deputaten-curatoren, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, goed te keuren en hun décharge te verlenen.

Gronden:

1. deputaten-curatoren hebben in hun rapportage er blijk van gegeven de universiteit naar behoren te hebben bestuurd; de door de GS Zuidhorn verstrekte opdrachten zijn naar behoren uitgevoerd;
2. deputaten-curatoren zijn zorgvuldig en ter zake ingegaan op ingediende bezwaren;
3. deputaten-curatoren hebben een verantwoord financieel beleid gevoerd en ernaar gestreefd noodzakelijke bezuinigingen zoveel mogelijk uit te voeren zonder dat dit afbreuk zou doen aan het niveau en de kwaliteit van de universiteit.

Besluit 2:

1. de aanscherping van het protocol voor de procedure die gevolgd wordt als kerkleden een bezwaar indienen tegen een publicatie van een docent te bekrachtigen en in het Statuut van de Theologische Universiteit vast te leggen dat bezwaren tegen een (emeritus-)docent, ingebracht door kerken of kerkleden, afgehandeld worden door het College van Toezicht (CvT) volgens het protocol dat daarvoor is opgesteld;
2. curatoren op te dragen dat bij de aanpassing van het Statuut te formuleren

Grond:

de kerken hebben het toezicht op de docenten van de Theologische Universiteit aan het CvT opgedragen. Het dient de duidelijkheid van de rechtsgang om de procedure in geval van bezwaar niet alleen in een intern protocol vast te leggen maar daar ook extern in het Statuut naar te verwijzen.

Besluit 3:

1. de synode draagt het bestuur van de universiteit op aan een College van Bestuur (CvB), bestaande uit 5 leden, te weten twee predikanten, een financieel deskundige, een jurist en een onderwijsdeskundige, elk met een secundus;
2. de benoeming van de leden van het CvB door de generale synode gebeurt op voordracht van het zittende CvB, waarbij instemming van het CvT noodzakelijk is;
3. de taak van het CvB is:
 - a. in opdracht van de generale synode de universiteit besturen;
 - b. uitoefenen van het bevoegd gezag;
 - c. doen van (voordrachten voor) benoemingen;
 - d. zorg dragen voor continuïteit van organisatie en bestuur;Het CvB stuurt de notulen van zijn vergadering ter informatie naar het CvT. Het CvB legt van zijn bestuur in een rapport verantwoording af aan de generale synode, waarbij expliciet de rapportage van het CvT opgenomen wordt.

Gronden:

1. een klein CvB kan slagvaardiger handelen dan nu het geval is;
2. genoemde competenties zijn nodig voor het besturen van een theologische universiteit;
3. door de noodzakelijke instemming van de CvT wordt voorkomen dat het CvB zichzelf continueert;
4. goede communicatie tussen beide colleges is essentieel.

Besluit 4:

1. de synode benoemt voor het toezicht op het confessioneel karakter en het wetenschappelijk niveau van de universiteit een CvT, gevormd uit negen predikanten en een hoogleraar/universitair docent van een andere universiteit, elk met een secundus;
2. de predikanten worden benoemd op voordracht van de particuliere synoden. De hoogleraar/universitair docent op voordracht van het CvB;
3. het CvT wordt door het CvB gemandateerd om het confessioneel karakter en het wetenschappelijk niveau van de universiteit te bevorderen, te toetsen en te bewaken. Daarbij richt het CvT zich op:
 - a. het weren van alles wat met Gods Woord en de gereformeerde belijdenis in strijd is;
 - b. het geven van inhoudelijke stimulansen;
 - c. het tijdig signaleren van probleempunten;
 - d. het omgaan met veranderingen in theologisch inzicht en de gevolgen daarvan voor de opleiding;
 - e. het beoordelen en beantwoorden van eventuele bezwaren die tegen leer of leven van docenten worden ingebracht;
4. het CvT handelt zijn taken zelf af. Indien disciplinaire maatregelen nodig zijn doet zij daarvoor een voorstel aan een gecombineerde vergadering met het CvB;

5. het CvT stuurt de notulen van zijn vergadering ter informatie naar het CvB. Het CvT rapporteert jaarlijks over zijn werkzaamheden aan het CvB. Dit rapport wordt in een gezamenlijke vergadering besproken.

Gronden:

1. het is van belang dat het toezicht op het confessioneel karakter en het wetenschappelijk niveau breed geworteld blijft in de kerken;
2. het is goed dat het toezicht zich niet beperkt tot het afweren van de dwaling, maar ook positieve stimulansen geeft, problemen signaleert en veranderingen volgt;
3. de predikanten hoeven zich niet langer met bestuurstechnische zaken bezig te houden maar kunnen zich tot het terrein van hun deskundigheid beperken;
4. Goede communicatie tussen beide colleges is essentieel.

Besluit 5:

het CvB en het CvT vergaderen minimaal één keer per jaar gezamenlijk onder voorzitterschap van de president-curator. In deze vergadering worden de volgende zaken besproken:

- a. het jaarlijkse rapport van het CvT;
- b. voordrachten aan de generale synode voor de benoeming van docenten in vaste dienst;
- c. voordrachten aan de generale synode van CvB-leden en van deputaat-curatoren die geen predikant zijn;
- d. voorstellen voor disciplinaire maatregelen;
- e. zaken waarvan het CvB of CvT van mening is dat een breed draagvlak nodig is.

In deze gecombineerde vergadering neemt het CvB de beslissingen. Over de zaken genoemd onder b, c en d is instemming van het CvT noodzakelijk.

Gronden:

1. de samenhang van het bestuur van de universiteit blijft op deze wijze gewaarborgd;
2. de bestuurlijke verantwoordelijkheid blijft bij één orgaan liggen;
3. het is van belang dat belangrijke en ingrijpende besluiten met een zo breed mogelijk draagvlak genomen worden.

Besluit 6a:

1. de synode stelt een universiteitsberaad in. Daarvoor benoemt ieder van de generaal-synodale deputaatschappen die de synode daarvoor aanwijst, voor de duur tot de volgende synode een deputaat met secundus. Van de kant van de universiteit participeren curatoren, dagelijkse leiding, docenten en stagementoren in dit beraad;
2. het universiteitsberaad vergadert één keer per jaar, maar kan desgewenst een tweede vergadering uitschrijven;
3. het doel van dit beraad is het informeren over ontwikkelingen in het gereformeerd theologisch onderwijs en onderzoek en het geven van feedback uit de kerken die relevant is voor de universiteit. Met dat doel wordt gesproken over:
 - a. de jaarverslagen, het opleidingsplan en het onderzoeksplan (het onderzoeksplan alleen in jaren waarin dit opnieuw wordt vastgesteld);
 - b. thematische aspecten van de ontwikkelingen in onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening;
 - c. zaken waarover het CvT in het beraad van gedachten wil wisselen;
 - d. zaken die het beraad zelf aan de orde wil stellen;
4. een samenvatting van het overleg wordt door het CvB, eventueel met daarop gebaseerde voorstellen, opgenomen in het rapport aan de generale synode.

Gronden:

1. al lange tijd leeft de wens naar een intensievere en meer inhoudelijke communicatie met kerken dan met de periodieke generale synode mogelijk is. Een universiteitsberaad kan tussen de opeenvolgende synoden in dienen als gespreksplatform voor de universiteit en de kerken.

2. het jaarlijks rapport van de predikant-curatoren aan de particuliere synoden voorziet maar ten dele in een inhoudelijke communicatie;
3. in de nieuwe structuur hebben de door de particuliere synoden voorgedragen curatoren geen zitting in het CvB. Zij zullen daarom minder op de hoogte zijn van de ontwikkelingen aan de universiteit dan nu het geval is.

Besluit 6b:

voor de duur tot de eerstkomende synode de volgende generaal-synodale deputaatschappen aan te wijzen als deelnemers in het universiteitsberaad:

aanvullende steunverlening evangelisatie	kerkmuziek
archief en documentatie	kerkrecht en kerkorde
betrekkingen buitenlandse kerken	raad van advies inzake huwelijk en echtscheiding
diaconale zaken	radio- en televisie-uitzending van kerkdiensten
dienst en recht	relatie kerk en overheid
eredienst	seksueel misbruik in kerkelijke relaties
geestelijke verzorging militairen	steunpunt gemeenteopbouw
generaal-synodale publicaties	toerusting evangeliserende gemeente
integratie gehandicapten	zending, hulpverlening en training
kerkelijke eenheid	

Besluit 7:

de synode draagt het CvB op de eerstvolgende synode een korte evaluatie te geven van de nieuwe bestuursstructuur, met eventueel wijzigingsvoorstellen of aanvullingen.

Besluit 8:

aan het verzoek van de kerk te Bedum, namelijk dat het CvT niet door het CvB maar door de GS wordt gemandateerd, niet te voldoen

Grond:

1. de opzet van de nieuwe structuur is één bevoegd gezag te vormen. Het ligt daarbij voor de hand dat het CvB dat bevoegd gezag wordt, omdat daar bestuurstechnisch de lijnen samenkomen;
2. In de nieuwe structuur is afdoende gezorgd, dat het CvB niet kan heersen over het CvT.

Besluit 9:

1. de meerjarenbegroting 2006-2008 van de Theologische Universiteit wordt vastgesteld op basis van de door de GS Zuidhorn goedgekeurde formatiebehoefte, met inachtneming van een tweetal personele mutaties, waardoor de structurele personeelslast zal verminderen;
2. de bijdragen van de kerken voor de Theologische Universiteit in de jaren 2006 tot 2008 worden bepaald op de bedragen, zoals deze vermeld zijn in de meerjarenbegroting 2006-2008 en worden, wanneer de loonkostenontwikkeling daartoe aanleiding geeft, aangepast op grond van de werkelijke uitkomsten in overleg met deputaten financiën en beheer.

Grond:

De bijzondere situatie, namelijk dat de begroting van de Theologische Universiteit voor 80% uit personeelskosten bestaat, maakt het noodzakelijk dat bij een afwijking tussen de begrote en werkelijke loonkostenontwikkeling de bedragen worden aangepast in overleg met deputaten Financiën en Beheer

Besluit 10:

1. voor de periode 2003-2005 wordt een extra bijdrage bepaald ter grootte van maximaal 142.000 euro, zoals is toegelicht in de brief d.d. 25 februari 2005 van deputaten-curatoren onderdeel B;

2. deze bijdrage wordt beschouwd als een extra verhoging van het door de GS Zuidhorn vastgestelde quotum 2005;
3. ter zake van het definitieve tekort over de periode 2003-2005 wordt door deputaten-curatoren overleg gevoerd met deputaten financiën en beheer.

Gronden:

1. voor een gezonde en solide financiële basis van de universiteit is het noodzakelijk haar van financiële problemen te vrijwaren;
2. in hun brief d.d. 25 februari 2005 (onderdeel B) hebben deputaten-curatoren laten zien dat deze extra bijdrage voor een gezonde financiële basis noodzakelijk is;
3. door de GS Zuidhorn is uitgesproken dat de reguliere exploitatie van de universiteit in de toekomst uit reguliere quota zal worden betaald.

Besluit 11:

het voorlezen en ondertekenen van het ondertekeningsformulier voor de docenten in vaste dienst zal in de regel plaats vinden tijdens een openbare zitting van de generale synode. Indien de synode inmiddels is gesloten, zal deze ondertekening plaats vinden voordat de betrokkene zijn werk begint tijdens een gecombineerde vergadering van het CvB en het CvT. In geval van een hoogleraar zal de president-curator bij de inauguratie van deze ondertekening melding maken.

Gronden:

1. de ondertekening vindt plaats daar waar zij het meest thuis hoort, namelijk bij de instantie die de eindverantwoordelijkheid draagt voor de benoeming, de generale synode;
2. de ondertekening vindt plaats ten overstaan van de afgevaardigden van alle kerken;
3. de nadelen van de huidige praktijk worden ondervangen. Immers, alle docenten worden op dezelfde manier behandeld; ondertekening vindt plaats op het juiste moment, voordat de docent feitelijk aan het werk gaat; het risico van onbegrip is kleiner dan tijdens een inauguratieplechtigheid;
4. door vermelding van de ondertekening tijdens een inauguratieplechtigheid blijft de Universiteit zich presenteren als een confessionele instelling.

Besluit 12:

nieuw benoemde deputaten worden gemachtigd:

1. de universiteit in naam van de kerken te besturen volgens het statuut;
2. in samenwerking met de Theologische Universiteit te Apeldoorn de vooropleiding te besturen volgens het desbetreffende statuut en attent te zijn op andere mogelijkheden van samenwerking;
3. in samenwerking met de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle verantwoordelijkheid te dragen voor de opleiding kerkelijk werker;
4. zich regelmatig duidelijk aan de kerken te blijven presenteren in vormen van publiciteit, zodat de kerken kunnen meeleven en naar art. 19 van de KO er naar streven dat er voldoende nieuwe studenten de opleiding volgen met het oog op de noodzakelijke vervulling van predikantsvacatures in de toekomst;
5. de Stichting voor de financiële verzorging van de Opleiding tot den Dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland, gevestigd te Groningen, voorlopig te laten voortbestaan om legaten die nog op naam van deze stichting staan, te kunnen blijven ontvangen;
6. na het ontvangen van het rapport van de visitatie die is gebracht van overheidswege een evaluatie te verzorgen, waarbij wordt nagegaan of het willen blijven voldoen aan de eisen die de overheid in de Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek (WHW) stelt en dat wat de kerken in de toekomst nodig hebben als het gaat om de opleiding tot de dienst van het Woord nog met elkaar in balans is.

Presentatie

Op 23 april presenteren deputaten-curatoren hun rapport. Zij spreken hun dankbaarheid erover uit dat het anno 2005 nog steeds mogelijk is om een eigen opleiding tot de Dienst des Woords te hebben.

Deze dank wordt dit keer speciaal verwoord omdat Kampen het afgelopen jaar een jubileum te vieren had: 150 jaar. Op diverse wijzen is dit feit herdacht.

Van groot belang in de afgelopen periode was de overheidsvisitatie. Het was een drukke periode en ook best spannend: door de overheid gewogen en... Met blijdschap deelt de president-curator vertrouwelijk mee dat er een positief oordeel uit is gekomen. Vertrouwelijk, want deputaten hebben nog maar de beschikking over de voorlopige uitslag. Voor een tweetal punten bestond veel waardering: het kwaliteitszorgsysteem en het onderwijsleerconcept. Pas in september wordt het definitieve rapport verwacht. Verslaggeving daarvan aan deze synode zit er derhalve waarschijnlijk niet in, tenzij...

Aan de relatie met de kerken is hard gewerkt. Er zijn bezinningsbijeenkomsten geweest hoe om te gaan met het verwachtingspatroon dat binnen de kerken leeft, bijvoorbeeld over een thema als: geestelijke leiding vanuit de TU. Deputaten spreken de hoop uit dat door de nieuwe bestuursstructuur die ter tafel ligt de verankering in de kerken nog steviger komt te liggen. Er zijn verder regiobijeenkomsten georganiseerd om te peilen hoe de kerkleden tegen Kampen aankijken en wat zij verwachten van de predikanten die daarvandaan komen. Aan de evaluatie van deze bijeenkomsten wordt gewerkt. Wellicht dat tegen de zomer de resultaten ervan gepresenteerd kunnen worden.

Een punt van aandacht blijft het studentenaantal. Om aan de vervangingsbehoefte die zich zal voordoen de komende jaren te voldoen zijn vanaf nu elk jaar 25 eerstejaars nodig. Dat vraagt inspanning van de TU, maar ook van de kerken zelf. Deputaten geven de synode in overweging aan te sluiten bij de oproep die de PS Overijssel heeft gedaan richting de kerken in dezen.

De financiële reserves van de TU zijn uitgeput. Dat betekent dat de kosten nu volledig gedragen dienen te worden vanuit de quota. Er is bezuinigd waar mogelijk, maar wie bedenkt dat 85% van de lasten bestaat uit personeelskosten zal beseffen dat de marges klein zijn.

Bespreking

Bij de behandeling van het rapport zijn aanwezig de deputaten-curatoren drs. F.J. Bijzet, drs. J.J. Burger, drs. J.W. van der Jagt, D. Laan RA, drs. P. Niemeijer, mr. P.T. Pel en drs. H.Sj. Wiersma. Verder zijn aanwezig de rector, prof. dr. G. Kwakkel en de directeur, H. Hartog. Ook de administrateur die eind 2004 met vervroegd pensioen is gegaan, de heer S. Riedstra, woont de besprekingen bij. De leiding van de vergadering ligt in handen van de assessor, aangezien de preses tevens deputaat-curator is.

Bij het begin van de bespreking spreekt namens de commissie Drenthe, die de behandeling heeft voorbereid, ds. Sollie zijn grote waardering uit voor het werk dat op de TU wordt gedaan. Hij verwoordt ook de dankbaarheid tegen God die ons in de TU een groot geschenk heeft gegeven, een geschenk waarvan we tot op de dag van vandaag de vruchten mogen plukken. De kerken zijn dankbaar dat er nog steeds een universiteit is waar het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek plaats kan vinden binnen de kaders van Gods Woord en de belijdenis. Hij uit de bede dat ook in de komende periode God de kracht geeft om het werk op deze wijze voort te zetten. In zijn waardering en bede betreft hij ook uitdrukkelijk het werk van deputaten-curatoren.

Ds. Schreuder stelt zich geheel achter de opmerkingen van ds. Sollie en dient een amendement in om in besluit 1 de waardering voor curatorium en docentencorps meer expliciet te maken door de waardering voor de behandeling van de ingediende bezwaren te verhuizen van grond 2 naar de besluittekst. De achterliggende gedachte wordt door de vergadering uitdrukkelijk gedeeld, maar daarvoor is geen verandering in de tekst nodig. De waardering wordt dan zo nadrukkelijk uitgesproken dat het tot een omgekeerde conclusie zou kunnen leiden. Het amendement wordt met 15 voor, 18 tegen en 1 onthouding verworpen. Ds. P. Niemeijer blijft buiten stemming.

voorstel commissie Drenthe

In de bespreking komt eerst een voorstel aan de orde wat niet in deze acta terug te vinden zal zijn, omdat het later ingetrokken zal worden door de commissie Drenthe. Toch vraagt de inhoud om een korte verslaglegging. Ter tafel ligt een meerderheids- en een minderheidsvoorstel met betrekking tot het aanvragen van een rijksbijdrage van deputaten-curatoren. De commissie Drenthe dient een voorstel in dat vooraf gaat aan deze discussie. De commissie wil op dit moment nog geen besluit nemen over het al dan niet aanvragen van rijkssubsidie. Naar het oordeel van de commissie Drenthe zijn de kerken te weinig bij deze discussie betrokken geweest. Zij wijst erop dat tot en met de

Generale Synode van Zuidhorn inzake subsidie vooral werd gesproken met het oog op neventaken en niet voor de kerntaak. Het meerderheidsrapport heeft dat onderscheid laten vallen en introduceert daarmee een veel verdergaand voorstel. Zij willen daarom een vervolgoopdracht waarin aandacht komt voor de principiële argumentatie, voor de praktische gevolgen en waarbij gekeken wordt naar mogelijkheden om overheidsmiddelen een bijzondere bestemming te geven.

De vergadering vindt de argumentatie van de commissie niet overtuigend. De GS van Zuidhorn machtigde de deputaten al tot een aanvraag onder voorbehoud. Alle kerken zijn dus op de hoogte en hadden na de GS van Leusden, die een eerste aanzet in deze richting gaf, kunnen reageren. We zouden dan teruggaan de jure achter Zuidhorn. En van dat besluit van Zuidhorn is geen revisie gevraagd.

Oud. Van Winden en ds. Groeneveld vragen zich af of Drenthe de synode wel serieus neemt. De kerken zijn op de hoogte middels de rapportage die tijdig verzonden is, nu moeten de kerken bijeen in de synode een besluit nemen. In de toelichting van de commissie worden angstgevoelens opgeroepen en wordt gesproken over nieuwe twistappels. Wie naar de lijst met ingekomen stukken kijkt vindt hiervoor geen bewijs. Er zijn onderwerpen die meer controversieel liggen. Kortom, we moeten de kerken dienen met een glasheldere uitspraak en gewoon nu de knoop doorhakken.

Namens curatoren geeft mr. Pel aan dat er meerdere gronden zijn om *nu* de knoop door te hakken inzake een aanvraag rijksbijdrage. Het duurt om te beginnen minimaal zes jaar voordat je één cent binnen hebt, en verder is met het positieve resultaat van de overheidsvisitatie de tijd er nu rijp voor. Ook curator Van der Jagt, die achter het minderheidsstandpunt staat, acht het voorstel van Drenthe niet wijs. Het heeft toch sterk iets van een: draai er het wiewietje nog eens rond. Het woord is nu niet langer aan deputaten, maar aan de kerken.

De commissie Drenthe blijft kritisch richting curatoren. De opdracht van Zuidhorn om deze zaak bekendheid te geven in de kerken was breder bedoeld dan het plaatsen van een enkel artikel in 'De Reformatie' en het toezenden van de jaarverslagen. Dat geldt temeer omdat hier afscheid genomen dreigt te worden van 150 jaar traditie, waarin het in stand houden van 'Kampen' een erezaak was voor de kerken. Omdat zodoende de kerken nauwelijks beseffen wat precies de bedoeling is, is het niet wijs nu een beslissing te forceren. Maar gelet op de massieve kritiek die vanuit de vergadering is gekomen trekt de commissie haar voorstel over de rijksbijdrage in.

Voorstellen deputaten

Ds De Graaff zegt met een gerust hart vóór een aanvraag te zijn, omdat ook bij een 100% bijdrage van de overheid er nog genoeg voor de kerken bij te dragen blijft om blijvend de betrokkenheid bij de TU te tonen. In dezelfde lijn spreekt br. Van Winden. De aanleiding voor dit voorstel – te weinig inkomsten uit de kerken – is misschien negatief, toch is er alle reden om vanuit een positieve houding dit voorstel te benaderen. Zolang de overheid geen inhoudelijke invloed op het onderwijs heeft, mogen de kerken gebruik maken van het recht dat ze hebben. De Gereformeerde Kerken en hun School verdienen hun plaats in de samenleving en daarmee ook een bijdrage van de overheid. Dat het 'onderhouden' van de TU een erezaak is, beaamt hij, maar die eer is primair niet financieel van aard. Het gaat om goed onderwijs, en meer geld kan betekenen: beter onderwijs! Ds. Dijkema sluit zich bij dat laatste hartelijk aan.

Br Flipse heeft z'n vraagtekens bij het meerderheidsrapport en vindt de breuk met 150 jaar traditie wel wat erg abrupt komen. Het wekt de schijn dat het puur om de euro's gaat. Hij vindt het daarom van essentieel belang dat de kerken hierover duidelijke uitleg wordt verschaft. Overigens is hij, met andere afgevaardigden, van mening dat de voorgestelde 50% rijksbijdrage een zouteloos compromis is. Is het principieel niet verantwoord, dan 0%, en is het dat wel: dan 100%.

Ds Ophoff maakt melding van een wijziging in zijn denken: van tegen aanvragen van subsidie tot twijfels over de vraag of het verstandig is. Hoewel hij niet onder de indruk is van de leeuwen en beren die de minderheid op deze weg ziet, heeft hij wel zo z'n vragen bij de gevolgen die subsidie hebben kan voor het functioneren van de TU. Zou het Rijk ons bijvoorbeeld niet kunnen verplichten andere dan GK(v)-studenten aan te nemen? Ook wil hij graag weten of dit onderwerp binnen het curatorium de verhoudingen niet heeft verstoord.

Tenslotte breekt ds Wendt een lans voor de traditie. Het moet de kerken nog steeds een eer zijn de TU *zelf* financieel te dragen. We hebben meer welvaart dan ooit tevoren, dus geld kan het probleem niet zijn. Verkeerde prioriteiten wel. Geven voor dit doel is per definitie goed en heilzaam voor de kerken.

De rest van de discussie is samengevat onder het artikel *Aanvraag rijksbijdrage*

CvB/CvT

Diverse broeders zijn van oordeel dat de formuleringen in de conceptbesluit 3 en 4 inzake de benoeming en onderlinge (gezags)verhouding van het College van Bestuur (CvB) en het College van Toezicht (CvT) duidelijker moeten. Verscheidene voorstellen tot wijziging komen aan bod en brengen curatoren ertoe het conceptbesluit te preciseren. Kort gezegd komt het hierop neer: de GS benoemt CvB en CvT. Daarbij is het CvB het 'bevoegd gezag' en wordt één specifieke taak gedelegeerd aan het CvT: het waken over het wetenschappelijke en confessionele gehalte van het aan de TU gegeven onderwijs.

Een amendement van br. Hollaar om in besluit 4.3 in de eerste regel de woorden 'door de CvB' te schrappen wordt met 3 stemmen voor en 28 tegen en 4 onthouding verworpen.

Financiën

Kort aandacht voor een aspect inzake de financiën. Er ligt de brief van deputaten F&B inzake de eventuele terugbetaling van de extra bijdrage die in besluit 10.1 wordt gegeven. Deputaten-curatoren zijn van mening dat de synode van Zuidhorn heeft bepaald dat de reguliere exploitatie bekostigd dient te worden vanuit het quotum. Dat strookt niet met het streven van F&B om deze extra bijdrage terug te laten betalen.

In overleg met F&B heeft de financiële commissie een amendement voorbereid. Deputaten F&B zijn inmiddels teruggekomen op hetgeen gesteld is in de brief van 30 maart, nl. dat baten uit legaten etc. ingezet zouden moeten worden om deze extra bijdrage terug te betalen. Dat strookt niet met de besluitvorming van Zuidhorn die juist deze posten bestemde voor het universiteitsontwikkelingsfonds en eerst bij een overschrijding van dat fonds van een bedrag van 500.000 euro deze inkomsten wilde inzetten voor de reguliere exploitatie.

De financiële commissie stelt daarom voor om andere extra inkomsten, bijvoorbeeld een eventueel verkoop van onroerend goed, te gebruiken voor deze terugbetaling. Zij dienen hiertoe een amendement in.

Deputaten-curatoren geven aan hier ten principale moeite mee te hebben. Dat betekent een aanzienlijke afwijking van hetgeen Zuidhorn bepaalde inzake de reguliere exploitatie. Bovendien lijkt het er dan sterk op alsof de synode aangeeft dat er wel degelijk bezuinigingen te bereiken waren, terwijl de TU heeft aangegeven een maximale inspanning te hebben geleverd. Waar zouden die bezuinigen dan te behalen zijn?

Een meer praktisch punt is of je een balanspost mag/moet inzetten om de exploitatie rond te krijgen. Deputaten hebben wel begrip voor de wenselijkheid de quota zo laag mogelijk te houden, maar wijzen op het tijdelijk karakter van zo'n ingreep. Directeur Hartog wijst verder op een andere kostenpost die op dit moment nog niet concreet in beeld is: de financiering van de pensioenen. Hij zou graag zien dat de balans in evenwicht bleef: tegenover het bezit van het onroerend goed staan ook nog niet ingevulde uitgavenposten. Hij zegt de vergadering toe voor de volgende synode op het punt van de pensioenen met concrete cijfers te zullen komen.

Het amendement van de financiële commissie op besluit 10 wordt met 13 stemmen voor en 21 tegen verworpen. In de stemming op 20 mei worden de besluiten 2 t/m 8 unaniem genomen. De besluiten 1, 6b, 9 en 10 zijn 24 juni met algemene stemmen aangenomen.

De assessor dankt na afronding van de besluitvorming de deputaten-curatoren voor hun grote betrokkenheid en inzet. Met dankbaarheid constateert hij dat het punt van de aanvraag van de rijksbijdrage geen principiële verwijdering heeft gebracht tussen deputaten onderling. Het verschil in denken doet geen afbreuk aan de hartelijke samenwerking. Hij wenst de deputaten die hun werk voortzetten de kracht van de Here toe.

Artikel 123

Statuut Theologische Universiteit

30-09-2005

Voorstel: curatorium Theologische Universiteit

Materiaal:

1. het vigerende statuut van de Theologische Universiteit, zoals laatstelijk vastgesteld door de Generale Synode van Leusden 1999;
2. de besluiten van de Generale Synode van Leusden 1999, art. 77, besluit 8, en de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 113, besluit 5, om te komen tot integrale aanpassing van het statuut;
3. het door het curatorium van de Theologische Universiteit voorgestelde integraal herziene nieuwe statuut.

Besluit 1:

het door het curatorium van de Theologische Universiteit aangeboden integraal herziene nieuwe statuut vast te stellen (zie bijlage 9.1).

Gronden:

1. de herziening van de bestuursstructuur van de Theologische Universiteit is thans zowel intern (de diverse geledingen binnen de universiteit) als extern (jegens de generale synode en de kerken) door de besluitvorming van de synode afgerond. Het statuut dient hiermee in overeenstemming te zijn;
2. reeds de vorige generale synoden hebben het curatorium met het oog hierop opgedragen om te komen tot voorstellen met betrekking tot de integrale aanpassing van het statuut;
3. voorafgaande kennisneming door elk van de kerken van wijziging van het statuut, zoals voorgeschreven in artikel 11 van het vigerende statuut, is in dit geval niet mogelijk gebleken, omdat de synode eerst zelf de besluitvorming met betrekking tot de bestuursstructuur diende te voltooien. Deputaten-curatoren hebben echter in hun rapport aan de synode uitvoerig de hoofdlijnen van de bestuursstructuur toegelicht en verantwoord;
4. voor een goed bestuur en een goede uitoefening van het toezicht aan de universiteit is de vaststelling van het nieuwe statuut essentieel.

Besluit 2:

het College van Bestuur (CvB) van de Theologische Universiteit op te dragen de interne uitvoeringsregels in overeenstemming te brengen met het nieuwe statuut.

Grond:

de integrale herziening van het statuut vereist dat de daarin voorgeschreven uitvoeringsregels door het CvB worden aangepast en geactualiseerd.

Besluit 3:

het CvB van de Theologische Universiteit op te dragen om toe te zien op de praktische hanteerbaarheid van het statuut, in het bijzonder met betrekking tot de onderlinge verhouding tussen het CvB en het College van Toezicht (CvT), en daarover aan de eerstvolgende synode een korte evaluatie uit te brengen, met eventueel wijzigingsvoorstellen of aanvullingen.

Grond:

het nieuwe statuut dient in de praktijk te worden getoetst, in het bijzonder op het belangrijke punt van de verhouding tussen het CvB en het CvT.

Besluit 4:

het CvB van de Theologische Universiteit op te dragen zich te beraden omtrent een nadere regulering van het toezicht op het bestuur van de universiteit en daarover aan de eerstvolgende synode rapport uit te brengen, met eventuele voorstellen voor verdiscontering in het statuut.

Gronden:

1. naast het *inhoudelijk* toezicht dat door het CvT wordt uitgeoefend op onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening is een *bestuurlijk* toezicht vereist dat zich richt op het bestuur van de universiteit;
2. het toezicht op het bestuur wordt thans uitgeoefend door de generale synode namens de kerken die gezamenlijk de theologische universiteit onderhouden;
3. mede gelet op de door de rijksoverheid bij bekostigde onderwijsinstellingen verlangde organisatie van een permanent toezicht op het bestuur (zogenaamde 'governance'), is het gewenst het toezicht op het bestuur van de universiteit nader te overwegen. Ook al is de theologische universiteit een aangewezen instelling en dus niet een bekostigde instelling in de zin van de wet, verdient het aanbeveling de huidige eigen structuur op dit punt tegen het licht te houden.

Bespreking

Bij de bespreking zijn aanwezig deputaat-curator mr. P.T. Pel en de directeur van de universiteit, dhr. H. Hartog. Pel geeft een korte toelichting op het voorstel. Deze synode besloot tot een ingrijpende wijziging van de bestuursstructuur van de universiteit. Om dat in de praktijk vorm te kunnen geven is nu een wijziging van het statuut nodig. Dit gewijzigd statuut zal zich in de praktijk moeten bewijzen, vandaar dat in het besluit een evaluatie is ingebouwd.

Op basis van adviezen van externe adviseurs, de heren mr. A. Hoogendoorn te Waddinxveen en G.J. Schutte te Zeist, is besluit 4 toegevoegd. Van overheidswege is het nodig dat er ook toezicht is op het bestuur. Dat is er wel, bijvoorbeeld in de generale synode, maar het is raadzaam na te denken over de vraag of het permanente toezicht op het bestuur afdoende is geregeld.

De commissie Drenthe vult nog aan dat de evaluatie vooral betrekking heeft op de onderlinge verhouding tussen het College van Toezicht en het College van Bestuur. De onderlinge afbakening van verantwoordelijkheden is op voorhand niet makkelijk in te vullen.

Is het nodig, zo wordt gevraagd, om nu al een nieuw statuut vast te stellen? Misschien moet je dan over drie jaar weer. Pel antwoordt dat het niet anders kan. De universiteit kan en mag niet werken met een statuut dat niet toegesneden op de praktijk. Daar komen ongelukken van. Maar wel: evaluatie. Is een clausele nodig waarin bepaalde zaken alleen binnen het CvB worden behandeld (9.5: behoudens comitézaken)? Mr. Pel denkt dat het nodig is. Niet alles leent zich voor behandeling ook door het CvT. Denk bijvoorbeeld aan zaken rond honorering. Je moet een goed onderscheid maken tussen besturen en toezicht houden. Binnen de nieuwe structuur zijn juist deze beide punten – die in het bestaande curatorium door elkaar heen liepen - ontvlochten. Het toezicht zal zich voornamelijk moeten richten op de inhoudelijke kant. Het CvT gaat niet alsnog op een of andere wijze toch meebesturen.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 124

30-09-2005

Benoemingen college van bestuur / college van toezicht TU

College van Bestuur		
<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
D. Laan, Renkum	2008	H.P. Dam, Hardinxveld-Giessendam
P. Niemeijer, Den Helder	2011	A.T. Kamsteeg, Dordrecht
P.T. Pel, Hattem	2008	H.C. Neumann, Hoogeveen
B. Siepel, Lelystad	2008	J. Ophoff, Zwijndrecht
W.F. Wisselink, Leek	2011	G. Stellingwerf, Buitenpost
College van Toezicht		
P.G. Bakker, Boelenslaan	2008	A.G. Bruijn, Uithuizen
F.J. Bijzet, Emmen	2011	H. Drost, Houten
E. Brink, Waddinxveen	2014	D. Noort, Eindhoven
J.J. Burger, Axel	2008	Jac. Ophoff, Roden

H.P. Dam, Hardinxveld-Giessendam	2011	H.J.Siegers, Ommen
J. Kruidhof, Drachten	2008	H. van Veen, Neede
K.A. van der Meer, Loppersum	2011	L.J. de Vries, Haarlem
M.H. Oosterhuis, Ede	2014	R. van Wijnen, Ureterp
P.L. Voorberg, Emmeloord	2014	
H. Sj. Wiersma, Spakenburg	2011	

Artikel 125

18-06-2005

Aanvraag rijksbijdrage Theologische Universiteit

Voorstel: deputaten-curatoren

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 113, besluit 8 waarin deputaten-curatoren de opdracht krijgen:
 1. onderzoek te doen naar de mogelijkheden en de consequenties van subsidie;
 - a. daartoe een aanvraag onder voorbehoud in te dienen bij het ministerie van OC&W als een traject waarin duidelijkheid verkregen kan worden over 1. de voorwaarden en 2. de hoogte van subsidie;
 - b. te beschrijven hoe zulke gelden intern een bijzondere bestemming kunnen krijgen met het doel dat de wil om als kerken de opleiding tot de dienst des Woords te dragen, levend blijft;
 2. tussentijds te zorgen voor goede informatie aan de kerken over dit onderzoek;
 3. aan de eerstkomende generale synode een zo goed mogelijk onderbouwd voorstel over deze materie voor te leggen, waarin ook de principiële vragen rondom het ontvangen van overheidssubsidie betrokken worden.”
2. rapportage van curatoren Theologische Universiteit, hoofdstuk 5 (meerderheidsrapport);
3. minderheidsrapport over rijksbijdrage Theologische Universiteit;
4. brief van ondertekenaars minderheidsrapportage d.d. 23 maart 2005 met wijziging van een passage in het rapport;
5. brief d.d. 11 februari 2005 van de Gereformeerde Kerk te Bedum met daarin o.a. het verzoek in te stemmen met het minderheidsstandpunt ten aanzien van het aanvragen van overheidssubsidie;
6. brief d.d. 11 maart 2005 van br. J.F. de Leeuw uit Ermelo c.s. waarin men zich uitspreekt tegen (gedeeltelijke) overheidsbesteding voor de TU.

Besluit:

1. financiële overheidssteun voor de Theologische Universiteit is principieel gezien aanvaardbaar;
2. deputaten-curatoren krijgen de opdracht:
 - a. ten behoeve van de Theologische Universiteit als door de overheid reeds aangewezen instelling voor hoger onderwijs in de zin van de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek (WHW) over te gaan tot het aanvragen van een jaarlijkse rijksbijdrage aan de Minister van OC&W;
 - b. de omvang van de aan te vragen jaarlijkse rijksbijdrage vast te stellen op maximaal 50 % van de totale jaarlijkse begroting van de Theologische Universiteit.
3. deputaten-curatoren moeten erop toezien dat van overheidswege aan het verlenen van een rijksbijdrage geen eisen of voorwaarden worden gesteld die in strijd zijn met het karakter van de Theologische Universiteit als instelling voor theologisch wetenschappelijk onderwijs en daarmee samenhangend onderzoek, gericht op de wetenschappelijke vorming tot dienaar van het Woord, en uitgeoefend in gebondenheid aan de leer van de Heilige Schrift, zoals die is samengevat in de belijdenisgeschriften van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
4. deputaten financiën en beheer dienen een financiële reserve aan te houden voor het geval op enig moment de aan te vragen jaarlijkse rijksbijdrage komt te vervallen, hetzij omdat de overheid deze intrekt hetzij omdat de kerken deze vanwege ongewenste c.q. ontoelaatbare overheids-eisen niet langer wensen te aanvaarden. Deze reservering dient in te gaan op het

moment van toekenning door de overheid van de rijksbijdrage en dient een in nader overleg met het College van Bestuur van de Theologische Universiteit te bepalen omvang te bereiken.

Gronden:

1. er is geen principieel verbod terug te voeren op de Heilige Schrift inzake het aanvaarden van financiële overheidssteun door de kerken ten behoeve van de TU. Ook vanuit de belijdenis en de kerkorde is een dergelijk verbod niet concreet te maken;
2.
 - a. zolang het een gegeven is dat de overheid het tot haar taak rekent om theologische opleidingen financieel te ondersteunen uit de publieke middelen, wordt op dit feit terecht gebaseerd dat ook ten behoeve van de TU aanspraak kan worden gemaakt op financiële overheidssteun;
 - b. de financiële band tussen de kerken en de TU dient te worden gehandhaafd. Voor de kerken moet het een eer zijn, de TU ook financieel te onderhouden;
 - c. aan beide uitgangspunten wordt voldaan door de aanvraag voor een jaarlijkse rijksbijdrage te maximaliseren op 50 % van de TU-begroting;
3. op dit moment stelt de overheid al eisen aan de TU als 'aangewezen instelling' in de zin van de WHW. Mocht financiële overheidssteun worden verleend, dan komen er op grond van de WHW geen extra eisen bij. De kerken dienen steeds diligent te blijven of in deze gunstige situatie van overheidswege verandering intreedt;
4. mocht de overheidssteun wegvallen, dan dient de TU een zwaarder beroep te doen op de kerken. Door een financiële reserve wordt alsdan voorzien in een geleidelijke verhoging van het quotum.

Bespreking

Het eerste gedeelte van de bespreking inzake de rijksbijdrage heeft plaatsgevonden bij de algemene voorstellen van deputaten-curatoren naar aanleiding van het voorstel van de commissie Drenthe om een beslissing hieromtrent uit te stellen. Nu dat voorstel is ingetrokken, vindt het vervolg van de bespreking plaats op 18 juni. Daarbij zijn aanwezig van curatoren drs. F.J. Bijzet, drs. J.W. van der Jagt, drs. P. Niemeijer, mr. P.T. Pel en drs. H.Sj. Wiersma. Van de TU zijn de rector, prof. dr. G. Kwakkel en de directeur, H. Hartog aanwezig. De vergadering wordt voorgezeten door de assessor.

Ds. Van der Jagt geeft namens de minderheid binnen het curatorium nog een korte toelichting, tevens een reactie op opmerkingen die gemaakt zijn in de eerste ronde. Hij is van mening dat het voor de betrokkenheid van de kerkleden niet goed is als er geen financiële band meer bestaat. Dat is geen een-op-een relatie in de trant van: hoe meer mensen bijdragen, hoe meer betrokken ze zijn, maar het is wel een factor om rekening mee te houden. Verder mag het zo zijn dat art. 18 van de KO niet direct iets zegt over de financiële verantwoordelijkheid van de kerken, maar wie naar de achtergrond van het artikel kijkt kan niet anders dan tot de conclusie komen dat op dat moment iets anders geheel niet in beeld was. Zijns inziens neemt de minderheid de kerkelijke vergaderingen serieus, die altijd zich uitgesproken hebben voor een kerkelijke bekostiging van de universiteit.

Hun voorstel is ook niet ingegeven door angst. Wel moet je terdege rekening houden met eventuele gevolgen op langere termijn. Mocht het zo zijn dat op een gegeven moment de rijksbijdrage wordt afgebouwd – kun je dan nog verwachten dat de kerken weer op het oude niveau gaan bijdragen? Tot slot vraagt hij aandacht voor de onafhankelijkheid van de universiteit. Het mag dan waar zijn dat de overheid op dit moment geen eisen stelt die die onafhankelijkheid ter discussie stellen, wel moet je je afvragen of je de ontwikkelingen mede afhankelijk moet maken van eisen die derden kunnen stellen. Bewaar de vrijheid om te doen wat je wilt binnen de universiteit, in eigen tempo en volgens eigen wil en wensen, zonder druk van buiten. Waarom je aan eventuele druk blootstellen, bijvoorbeeld wanneer de overheid aan zou dringen op een fusie tussen Apeldoorn en Kampen? Het zou voor de kerken een eer dienen te zijn de school zelfstandig te onderhouden.

Namens de meerderheid voert mr. Pel het woord. Aan de basis van zo'n besluit liggen zijns inziens een aantal beslistmomenten. De eerste is of het schriftuurlijk verantwoord is. Het is goed dat deze vragen aan de orde gesteld worden, maar zijns inziens zijn er geen bijbelgegevens voorhanden die een aanvraag verbieden. Het is een zaak die in de vrijheid ligt. Hij wil niet alleen negatief spreken in de trant van: er ligt geen verbod. Mogen we ook niet dankbaar zijn indien er de mogelijkheid bestaat om van de overheid een bijdrage te ontvangen?

Art. 18 van de KO is volgens hem niet in geding. De opleiding blijft ten volle de verantwoordelijkheid van de kerken. Vraag is alleen of binnen die verantwoordelijkheid een beroep gedaan mag worden op de overheid.

Wijkt de meerderheid af van het besluit van Leeuwarden 1990, waar uitgesproken werd dat de bekostiging van de opleiding een taak van de kerken was? Leeuwarden, aldus Pel, maakte onderscheid tussen de kern en de rand. In de praktijk blijkt deze tweedeling niet handhaafbaar: waar deel je aio's in, die ook volop participeren in het onderwijs? Ook het onderzoek is gerelateerd aan de kerken en aan het onderwijs.

De 50% houden deputaten graag overeind. Dat is geen principiële keuze en dat het precies 50% dient te zijn is ook geen harde zaak. Maar bewust kiezen deputaten in meerderheid ervoor de financiële inbreng vanuit de kerken overeind te houden. Het heeft niets te maken met angst voor ongewenste overheidsinvloed of iets dergelijks. Bovendien is, als we vergelijken met de TU in Apeldoorn van de CGK, 50% ook ongeveer wat we van de overheid kunnen verwachten. Veel meer zal het waarschijnlijk niet worden.

In de ronde wordt aangegeven dat met het serieus nemen van de kerken iets anders bedoeld wordt dan Van der Jagt aangeeft. Punt is: indien de school om een of andere reden weer volledig moet bekostigd worden door de kerken, neem dan de kerken in die zin serieus dat ze op dat moment ook weer die volle verantwoordelijkheid daadwerkelijk op zich zullen nemen. Er wordt nu teveel op voorhand gecalculeerd door de minderheid, volgens sommigen.

Over het punt of er nog wel voldoende liefde binnen de kerken is voor de school wordt verschillend geoordeeld. Sommigen achten het een teken aan de wand dat de gelden steeds moeilijker binnenkomen, ook voor de TU en bijvoorbeeld het bibliotheekfonds, een teken van geestelijke achteruitgang. Anderen wijzen erop dat knellende financiële banden ook debet kunnen zijn aan het verdwijnen van de liefde. Het kan dan wijzer zijn financiële ruimte te zoeken. Ook een wellicht te constateren verminderde betrokkenheid ondervang je niet door nu een aanvraag af te wijzen. Dat vraagt andere instrumenten.

Oud. Van Winden dient een amendement in. Hij wil de bijdrage vaststellen, besluit 2b, op 100%. Dat is helder en roept niet allerlei ingewikkelde discussies op. Deputaat Pel ontraadt dit. De financiële band tussen de kerken en de school zou in extremis helemaal wegvallen. Dat acht hij onwenselijk. Desgevraagd geeft de rector aan dat de senaat in deze zich geen mening heeft gevormd. Daar is ook nooit om gevraagd. Wel wijst hij er op dat het hier uitdrukkelijk gaat om een rijksbijdrage en niet om subsidie. Subsidie kan op elk willekeurig moment weer worden stopgezet, een rijksbijdrage is wettelijk verankerd. Wel kan deze bijdrage weer aan de orde gesteld worden door de overheid bij de verlenging van de accreditatie, die steeds voor vijf jaar verleend wordt.

Hierna gaat de vergadering over tot de stemming. Het amendement Van Winden wordt met 14 stemmen voor, 1 onthouding en 20 tegen verworpen. Hierna komt eerst het meerderheidsvoorstel van deputaten in stemming. Dat wordt aangenomen met 24 voor en 11 tegen, waarmee automatisch het minderheidsvoorstel is verworpen.

Artikel 126

Emeritering prof. drs. J.A. Meijer

22-04-2005

Voorstel: deputaten-curatoren

Van deputaten-curatoren ligt een schrijven ter tafel, waarin de aanstaande emeritering van prof. drs. J.A. Meijer aan de orde wordt gesteld. Deze brief wordt in besloten zitting behandeld. Na afloop hiervan deelt de preses, oud. Kisjes, die ds. Niemeijer vervangt die zelf deputaat-curator is, in publieke zitting mee dat de generale synode aan prof. Meijer met ingang van 1 september 2005 op de meest eervolle wijze emeritaat verleent en hem van zijn verplichtingen als hoogleraar nieuwtestamentisch Grieks, hellenistisch en oudchristelijk Grieks en oudchristelijk Latijn in actieve dienst ontslaat. De preses dankt aansluitend prof. Meijer voor de wijze waarop hij gedurende 36 jaar zijn werk aan de Theologische Universiteit heeft verricht. Hij memoreert daarbij speciaal zijn liefde voor God en zijn Woord, zijn aandacht voor de studenten en hun persoonlijke omstandigheden en zijn inzet voor het versterken van de band tussen de TU en de kerken door de organisatie van de Schooldag. Op 20 mei zal op passende wijze afscheid genomen worden van prof. Meijer.

Artikel 127

22-04-2005

Benoeming mevr. drs. J.J. Oosterhuis-den Otter

Voorstel: deputaten-curatoren

In besloten zitting wordt de voordracht van deputaten-curatoren besproken betreffende de opvolging van prof. drs. J.A. Meijer.

De preses, oud. Kisjes, die ds. Niemeijer vervangt die zelf deputaat-curator is, doet vervolgens publiek mededeling van het in comité genomen besluit om mevr. drs. J.J. Oosterhuis-den Otter per 1 september 2005 te benoemen tot universitair docent voor onderwijs en onderzoek in nieuwtestamentisch Grieks, hellenistisch en oudchristelijk Grieks en oudchristelijk Latijn, met een formatieomvang van 0.6 fte. Na twee jaar zal de aanstelling, indien de werkzaamheden tot tevredenheid van beide partijen verlopen, omgezet worden in een vast dienstverband. Op 20 mei wordt mevr. Oosterhuis officieel welkom geheten door de synode.

Artikel 128

20-05-2005

Afscheid van prof. drs. J.A. Meijer / begroeting mevr. drs. J.J. Oosterhuis-den Otter

Op 20 mei om 19.30 heropent de preses de synode voor een feestelijke avondzitting, waarin afscheid genomen wordt van prof. drs. J.A. Meijer en waarin de vergadering de nieuw benoemde docente drs. J.J. Oosterhuis-den Otter ontvangt om met haar voor het eerst of bij vernieuwing kennis te maken. De preses heet speciaal welkom prof. Meijer en zijn echtgenote en mevr. Oosterhuis en haar echtgenoot. Verder heet hij welkom de curatoren en de dagelijkse leiding, de docenten en een speciaal woord van welkom is er voor prof. dr. J. van Bruggen en voor prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, onder wiens leiding mevr. Oosterhuis gaat werken.

Afscheid van prof. drs. J.A. Meijer

Nadat de preses heeft aangegeven dat hij niet alleen in zijn hoedanigheid als preses spreekt, maar ook namens curatoren, richt hij zich met de volgende woorden tot prof. Meijer:

Hooggeachte professor Meijer,

Op 22 april jl. besloot de synode u vanwege het bereiken van de emeritaatsgerechtigde leeftijd emeritaat te verlenen per 1 september 2005. Dat betekent voor u het einde van een langdurige verbintenis aan de school van de kerken. In 1969 werd u door deputaten-curatoren (met mandaat van de synode) benoemd tot tijdelijk docent voor het onderwijs in de klassieke talen in de propedeuse. In 1972 volgde uw benoeming tot gewoon lector voor het geven van colleges nieuwtestamentisch Grieks, oudchristelijk Latijn en oudchristelijk Grieks. Ook werd u de verantwoordelijkheid toevertrouwd voor de vooropleiding. U inaugureerde als lector op 20 februari 1976, met een openbare les onder de titel: *Oecumenische taal*¹.

In 1987 benoemde de synode van Spakenburg-Noord u tot buitengewoon hoogleraar op persoonlijke titel voor het geven van onderwijs in het nieuwtestamentisch Grieks, het hellenistisch en het oudchristelijk Grieks alsmede het oudchristelijk Latijn. Je ziet het werkgebied door de jaren heen groeien. U inaugureerde op 7 december 1987 met een oratie over de Apologeten onder de titel: *Verantwoorde hoop*².

Wat ik tot dusver - enigszins plechtig - opsomde staat ver af van het gemiddelde kerklid. Vreemd is dat niet, want de vakken die u te doceren had, hebben alles te maken met de *wetenschappelijke* wijze waarop in Kampen theologie wordt bedreven. Daarvoor moet je de talen kennen waarin de Bijbel is geschreven en waarin veel literatuur uit de geschiedenis van de kerk geschreven is. Staat uw vakgebied ver af van de doorsnee gereformeerde, ik haast me eraan toe te voegen dat u daar geen vrede mee had. Niet alleen omdat u zelf ook gewoon kerklid bent en dat de hoogste

¹ J.A. Meijer, *Oecumenische taal. Beschouwingen over het Nieuwtestamentisch Grieks in de laatste twee eeuwen*, Groningen 1976 (Kamper Bijdragen XVII).

² J.A. Meijer, *Verantwoorde hoop. Christelijke apologetiek in een hellenistische wereld*, Barneveld 1988 (Kamper Bijdragen XXVII).

waardigheid vindt binnen de kerk. Maar ook omdat u met uw werk juist dienstbaar wilde zijn aan dat waar iedere kerkganger mee te maken heeft en zelfs uit leeft: de verkondiging van het evangelie. U leerde de studenten het Woord van God te lezen in de grondtaal van het Nieuwe Testament, zodat er gepreikt kon worden vanuit het eigen Woord van de Here, en predikers niet gebonden waren aan wat anderen hen aanreikten. Die dienst aan de vrijheid en de voortgang van de prediking vond u het belangrijkste in uw taak. Het was en is uw stellige overtuiging dat het evangelie verkondigd moet blijven worden. Die ketting mag niet breken, zo formuleerde u het zelf een keer! U zette zich daarom in voor werving en instroom van studenten. U wierf via uw PR-activiteiten - en die strekten zich verder uit dan Schooldag en schooldagkrant - om het hart van de kerken: die moesten dit werk blijven dragen in gebed en meelevens. En u gaf zich ook zelf aan de toegankelijkheid van de opleiding: door uw werk eerst in en later ten behoeve van de vooropleiding.

U wilde uw werk niet op grote afstand van de kerken doen. U zocht in uw werk juist heel nadrukkelijk de verbondenheid met het kerklid van vandaag. Dat hangt samen met uw wetenschapsopvatting. Wetenschap is voor u niet iets in een ivoren toren. Voor u is cruciaal de verbinding van wetenschap en geloof. Het geloof dat we samen delen in de kerk. U sloot zich daarin aan bij Augustinus die in zijn boekje over christelijke wetenschappelijke vorming (*de doctrina christiana*) daarover sterke dingen schreef. Een prediker moet maar niet leren de dingen mooi of hoogdravend te zeggen. Hij moet leren duidelijk te spreken, vanuit het Woord van God. Alle hermeneutiek en homiletiek dient plaats te vinden vanuit het geloofsvooroordeel dat de Schrift het Woord van God is voor zijn volk. U sloot ook aan bij een voorganger van u: dr. R.J. Dam. Niet voor niets kreeg de door u opgebouwde studiezaal voor de vakken die u doceerde, *zijn* naam. U tekende dr. Dam in een spreekbeurt niet alleen in zijn vakbekwaamheid, maar ook in zijn liefde voor de HERE, voor de kerk en voor het vaderland. En u liet zien hoe voor hem vroomheid en betrokkenheid bij zijn leerlingen wezenlijk waren. In die lijn wist u zich te staan en wilde u ook werken. De eerstejaars, van wie u de mentor was en die u persoonlijk bezocht en begeleidde, leerden van u om aan vakbekwaamheid vroomheid te verbinden. U ging ze daarin heel nadrukkelijk voor. Zij leerden van u - meteen bij de poort van Kampen! - dat ons tegenover de Schrift eerbied en zorgvuldigheid past. Je moet maar niet lezen wat er zo ongeveer staat of wat je graag zou willen dat er staat of wat je denkt dat er staat of wat wel lekker vlot en aansprekend klinkt. Nee, je moet lezen wat er echt staat. U waakte over het primaat van de tekst!

Een derde punt waarop bleek dat u niet ver van het gemiddelde kerklid uw werk wilde doen, was de manier waarop u in spreekbeurten (m.n. op schooldagen), in artikelen en in krantenrecensies de vrucht van uw wetenschappelijk werk neerlegde. Dat deed u niet in hoogdravende, ontoegankelijke wetenschappelijke betogen, maar onderhoudend en vertellend. U schetste de zgn. kerkvaders in hun eigen context. U wees hun *gaven* én ook heel eerlijk hun *bepervingen* aan. En u liet nooit na om ze neer te zetten in hun (vaak ethische of spirituele) betekenis voor nu. Ik denk dat in dit schrijven voor kerkleden uw hart meer lag dan in het schrijven voor vakgenoten. Om maar eens wat te noemen: U schreef over de zondag in de oude kerk.

Over de Didachè met haar kort begrip van het christelijk leven, en haar richtlijnen voor de bediening van de sacramenten en de organisatie van het kerkelijk leven.

U liet ons meelesen in de oudste brief uit de na-apostolische kerkgeschiedenis, een brief van de ene zusterkerk aan de andere (de eerste brief van Clemens).

U informeerde ons over de oudste bewaard gebleven preek uit de na-apostolische tijd (de tweede brief van Clemens), die een doorlopende oproep tot dagelijkse bekering en tot een leven van dankbaarheid was. U pikte diezelfde preek nog een keer op in een referaat waarin u een pleidooi voerde voor een herkenbaar christelijk gezinsleven. U riep op om te 'leven met Christus in het gezin'. De kerk is niet blijer, schreef u, dan de gezinnen waaruit ze is opgebouwd. En wie zonde tegenover zijn kinderen geen zonde noemt, laat ze niet *vrij*, maar laat ze *vallen*.

U vertelde aan ons, mensen die leven in een tijd waarin grote woorden gerelativeerd en zelfs ongeoorloofd verklaard worden, over Ignatius en zijn staan voor de ene waarheid. Een waarheid die het waard is er je leven voor te geven.

U liet ons zien hoe Irenaeus de gnostiek ontmaskerde en weerlegde: we moeten onszelf kennen in het licht van de Schrift, en dan zijn we geen god in het diepst van onze gedachten, maar ellendige mensen die niettemin het blijde eigendom mogen zijn van Jezus Christus, de vleesgeworden Zoon van God.

U schetste de ontwikkeling van de christenvervolgingen in het Romeinse rijk; u kwam op voor de eer van de martelaren. U liet zien hoe in een rijk met zoveel religies die allemaal getolereerd werden, de keizerverering gezien werd als het cement dat al die mensen in hun pluraliteit verenigen moest, en u maakte duidelijk hoe Gods kinderen aan die staatscultus niet mee mochten en konden doen. We

hoorden van kerkleden die niettemin ontrouw werden en later tot inkeer kwamen. We hoorden van hen die Christus bleven belijden door alles heen. We hoorden van christenen die geen buiten de samenleving staande Brahmanen waren, maar wel vreemdelingen. Die niet geloofden in een neutrale staat, maar die de duivel concreet aan het werk zagen en zich daarvan verre wilden houden. U schilderde de kluisenaar en perfectionist Antonius en wierp ons terug op de vraag hoe wij als gereformeerden staan in een tijd ná kerkstrijd en in een wereld waarin we een christenplicht te vervullen hebben³.

Van u konden wij horen wie de oudst bewaarde commentaar op de brieven van Paulus schreef: Marius Victorinus Afer⁴.

U leerde ons over Augustinus, eerst kerkverlater; later wachter van de kerk tegen Manicheïsme, Donatisme en Pelagianisme; en u schetste hem als kind van God.

En in de derde druk van de *Christelijke Encyclopedie* die later dit jaar uitkomt, mogen wij bijdragen van u verwachten over de oude kerk.

Kortom: u liet zien dat de kerkgeschiedenis zich niet beperkt tot Nederland en ook niet pas in 1517 is begonnen. En u toonde aan dat die kerkgeschiedenis uit een ver verleden toch ook ónze geschiedenis is.

U deed uw werk in Kampen op een gebied waarop velen in de kerken niet thuis zijn of zomaar een oordeel kunnen geven. Wat zullen wij in deze kring zeggen over uw grammaticale onderwijs? Of over uw encyclopedische opstellen over de taal van het Nieuwe Testament en de talen van de oude kerk⁵? Dat is meer iets voor uw afscheid van de TU te gelegener tijd. Hier hecht ik eraan om erop te wijzen hoe u uw vakkennis inzette voor het vertalen en zo onder handbereik brengen van een aantal belangrijke documenten.

Een geschrift van Tertullianus over het bidden (de oudste bewaard gebleven monografie over het gebed en de oudste commentaar op het Onze Vader) werd voor een groot deel door u vertaald, terwijl een breed middenstuk werd samengevat⁶. U zette ons voor de spiegel: moeten wij niet met schaamte belijden dat ons gebedsleven vaak zo arm is, omdat we denken dat het alleen maar bidden van de vierde bede ook een gebed is?

U vertaalde de Oosterse belijdenis van het christelijk geloof die afkomstig was van de calvinistische (!) patriarch van de Grieks-orthodoxe kerk in Constantinopel Cyrillus Lukaris⁷. U verzorgde ook een Griekse editie van dit document die de grondslag kon zijn voor een Russische vertaling ervan. En wij hopen de komende tijd nog een vertaling van uw hand te mogen ontvangen van Bullingers *Confessio Helvetica Posterior*, een van de belangrijkste belijdenisgeschriften uit de tijd van de Reformatie, nog altijd officieel in gebruik bij de Hongaarse gereformeerde kerken.

U stelde zich ook ten dienste van de kerken in actuele zaken. U waarschuwde ervoor geen aanvechtbare argumenten te gebruiken ter verdediging van de gereformeerde leer. Zo adviseerde u de synode van Heemse om de bewijstekst uit 1 Joh. 5:7 die in art. 9 NGB werd aangehaald (en die bekend staat onder de naam *Comma Johanneum*) te schrappen. U prikte een betoog lek waarin op verkeerde gronden werd opgekomen voor een gereformeerde doopbeschouwing⁸. En u waarschuwde ons ervoor dat we in Het Boek niet met een vertaling van de Bijbel maar met een parafrase ervan te maken hebben. Vakkennis ingezet ter zuivere bewaring van de leer van de Schrift. Wij zijn de Here dankbaar voor de trouw aan en de liefde voor het Woord van God en de leer van de kerk die Hij u gaf.

³ J.A. Meijer, *De heilige Antonius: bizar of inspirerend*, in: J.H.F. Schaeffer, J.H. Smit en Th. Tromp (red), *Nuchtere noodzaak. Ethiek tussen navolging en compromis* (opstellen aangeboden aan J. Douma), Kampen 1997, 168-179.

⁴ J.A. Meijer, *Marius Vicorinus Afer. Portret van een pionier*, in: P.H.R. van Houwelingen, H.R. van de Kamp, J.A. Meijer (red), *Exeget(h)isch* (feestbundel voor J. van Bruggen), Kampen 2001, 206-228.

⁵ J.A. Meijer, *De taal van het Nieuwe Testament en de talen van de oude kerk*, in: J. Douma (red), *Oriëntatie in de theologie. Studiegids samengesteld door docenten aan de Theologische Universiteit van De Gereformeerde Kerken in Nederland*, tweede, herziene editie, Barneveld 1987, 74-84; en J.A. Meijer, *De taal van het Nieuwe Testament en de talen van de oude kerk*, in: A.L.Th. de Bruijne, *Gereformeerde theologie vandaag. Oriëntatie en verantwoording*, Barneveld 2004 (Bezinningsreeks TU 4), 157-164.

⁶ J.A. Meijer, *Tertullianus over het gebed*, in: C. Trimp (red), *De biddende kerk. Een bundel studies over het gebed aangeboden bij gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de Theologische Hogeschool te Kampen*, Groningen 1979, 139-180.

⁷ J.A. Meijer, *De oosterse confessie van Cyrillus Lukaris*, in: M.J. Arntzen e.a., *Bezield verband* (opstellen aangeboden aan J. Kamphuis), Kampen 1984, 134-151, 415-420.

⁸ J.A. Meijer, *Is doop door onderdampeling een misverstand?*, in: *Almanak van het Corpus Studiosorum in Academia Campensi 'Fides Quadrat Intellectum' 1978*, Kampen 1978, 176-192.

U maakt zich nu op voor de slotfase van uw arbeid in Kampen. Het is aan de ene kant een ander Kampen dan waar u begon. U hebt in uw contacten met curatoren altijd aangegeven de cohesie binnen het docentencorps erg belangrijk te vinden. En ook de plaats en het imago van Kampen in de kerken. U hebt zich daar altijd voor ingezet. Over de mate waarin een en ander gestalte kreeg, had u wel eens uw vragen en zorgen. U dacht wel eens met heimwee terug aan het verleden (al was het ook toen niet altijd pais en vree). Des te dankbaarder zult ook u zijn met de gezamenlijkheid waarvan de publicatie *Gereformeerde theologie vandaag*⁹ gewaagt. En met de toenemende contacten en afstemming tussen de docenten. Zoals u ook blij zult zijn met de intentie en de eerste aanzetten om de band van Kampen met de kerken te versterken.

Ik zei: u verlaat een ánder Kampen dan u indertijd - en wat is het een tijd geleden: 1969! - binnenkwam. Maar op het centrale punt is het nog altijd hetzelfde Kampen. U hebt zelf op de laatste schooldag in een persoonlijk 'afscheidswoord' eraan gerefereerd dat er in Kampen zondige mensen werken en dat er best verschillen van mening zijn, maar dat er eenheid is in een buigen voor de Here en zijn Woord. En dat al die jaren bij alle discussies de grenzen van Schrift en belijdenis onomstreden waren. Zoals de huidige docenten elkaar ook van harte vonden en vinden in de opzet om ook vandaag de dag *gereformeerde* theologie te bedrijven. Dat is een kostbaar en een kostelijk geschenk uit onverdiende genade van onze goede God. Ik weet dat u het zo ook beleeft!

U had zich van uw laatste jaren in Kampen en ook van de afsluiting van uw werk andere voorstellingen gemaakt. U had nog heel wat plannen. Het uitgeven van een basisgrammatica voor het nieuwtestamenteisch Grieks en voor het oudchristelijk Latijn. Maar u werd ziek. En hoewel we de Here dankbaar zijn voor het herstel dat Hij u gaf, weten we dat uw krachten en mogelijkheden werden beperkt. U vindt dat jammer. Ook wij betreuren dat. Maar wij buigen voor het beleid van de Here van hierboven. Hem moet men altijd loven, leert ons nationale volkslied ons. We menen u goed genoeg te kennen om te weten dat u daar best uw moeite mee hebt, maar dat u zich uiteindelijk als klein en beperkt mens ook in dezen weet over te geven aan uw hemelse Vader, die ook voor u, met úw zonden en gebreken, zo wonderlijk goed is geweest. Van harte bidden we als kerken u en uw vrouw en al de uwen Gods zegen toe voor de tijd die komt. We doen dat in het vertrouwen dat al wat door Christus' bloed en Geest gereinigd is, niet vergeefs is, maar vrucht zal dragen in de maat die onze God en Vader schenkt. Moge het u gegeven blijven worden het goede van Jeruzalem te zien, ook in het werk dat door uw opvolgster wordt gedaan.

Graag bied ik namens de synode uw vrouw een bloemetje aan. Zij heeft al die Kamper jaren - en nog veel langer - naast u en achter u gestaan. Zij ving u op. Zij leefde met u mee. Zij deelde in uw vreugde. En wat nog belangrijker is: zij deelde met u in de rijkdom van Christus en bepaalde u daarbij in moeilijke tijden. Wij zijn dankbaar voor de manier waarop zij thuis leden van de schoolgemeenschap ontving en bejegende. Wij spreken de bede uit dat de Here u nog vele goede jaren sámen geeft!

Vervolgens spreekt de rector van de Theologische Universiteit prof. dr. G. Kwakkel als volgt:

Mijnheer de preses, broeders afgevaardigden, allen die hier aanwezig zijn en in het bijzonder u, collega Meijer, en uw familie; beste Joop (en Nike),

De preses heeft mij als rector van de Theologische Universiteit gevraagd vanavond een enkel woord te spreken. Graag voldoe ik aan dat verzoek. Maar ik houd tegelijk in gedachten, dat ik je over enkele maanden weer zal moeten toespreken. Namelijk na je afscheidscollege, dat je, als de HERE het wil, op vrijdag 16 september a.s. hoopt te geven. Ik moet zorgen dat ik nog wat overhoud voor die gelegenheid. Je houdt dus nog iets tegoed.

Vanavond nemen de kerken via hun vertegenwoordigers in de synode officieel afscheid van je.

Daarom wil ik in deze context aandacht vragen voor het *kerkelijk* aspect van jouw activiteiten aan de Theologische Universiteit. En me daartoe beperken.

Het is niet zo moeilijk iets te zeggen over het kerkelijk aspect van jouw werk aan de TU. Je bent namelijk voluit een kerkelijk man. Of om het te zeggen in een taal die jou meer dan menig ander hier vertrouwd is: je bent een echte *vir ecclesiasticus*. De Gereformeerde Kerken, hun leden, de broeders en zusters, en hun belijdenis zijn jou zeer dierbaar. Dat is altijd te merken geweest, zolang als ik je ken (inmiddels bijna 30 jaar).

Het is een beetje speculeren (dat mag in de wetenschap), maar ik maak me sterk, dat die kerkelijke opstelling mee een rol heeft gespeeld toen je voor het eerst gevraagd werd aan de Theologische

⁹ A.L.Th. de Bruijne (red), *Gereformeerde theologie vandaag. Oriëntatie en verantwoording*, Barneveld 2004 (Bezinningsreeks TU 4), 9.

Hogeschool te gaan doceren. De woelige zestiger jaren lagen zeer vers in het geheugen. Geen curator zal eraan getwijfeld hebben, dat men in jou niet het paard van Troje binnenhaalde. Maar wel iemand van wie men heel goed wist waar hij confessioneel en kerkelijk voor stond. Een jonge man, nog niet de 30 gepasseerd, maar een van wie ook het nest waaruit hij kwam goed bekend stond. Het is geheel in jouw lijn, dat ik hier dus ook even stil sta bij je vader en je moeder, die je altijd zo hoog in ere hebt gehouden.

Je kerkelijke betrokkenheid kwam heel duidelijk tot uitdrukking in alles wat je voor de jaarlijkse Schooldag gedaan hebt. Jarenlang ben je naast Tim Bruinsma echt Mister Schooldag geweest. Je genoot van die ontmoetingsdagen met de broeders en zusters, oud maar zeker ook jong. Je stak daar veel energie in. Vorig jaar was dat voor het laatst. Dit jaar moeten wij de Schooldag zonder jou organiseren. Dat schiet niet op.

Je was ook de drijvende kracht achter de schoolzondagen. Dus de zondag voor de Schooldag waarop docenten en aio's met preekbevoegdheid het land intrekken, om voor te gaan en met de kerkleden over de TU te spreken. Als een docent daar niet zoveel trek in had, was je onverbiddelijk. Waarbij wij wel eens bij ons zelf zuchtten: 'hij kan het makkelijk zeggen; hij hoeft zelf niet te preken; hij kan thuis blijven'. Wat overigens niet eens helemaal waar was, want je trok ook wel zelf het land in om erbij te zijn.

Je waakte over het kerkelijk karakter van onze opleiding. Onze levensstijl mocht zich verheugen in jouw ernstige aandacht. Heel serieus probeerde je daar vorm aan te geven in je omgang met de studenten, op college, maar zeker ook tijdens mentoraatsbezoeken. Waar dingen mis dreigde te gaan, trok je aan de bel. Vaak met een bezorgde ondertoon, nooit in afstandelijke kritiek, maar altijd in liefdevolle betrokkenheid. Voortdurend wilde je het gesprek over deze zaken aangaan. Je had er zelfs slapeloze nachten in kampeerboerderijen voor over. En dan zwijg ik nog over de koude en de regenbuien.

Een bijzondere dimensie kreeg jouw kerkelijk betrokkenheid, toen je de levende verbindinglijn tussen de Theologische Universiteit in Apeldoorn en onze instelling werd. Ik ben blij, dat Ds. Quant hier vanavond in ons midden is, als vertegenwoordiger van het curatorium van de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Ik denk in dit verband aan je werk voor het directoraat van de gezamenlijke vooropleiding. Ik denk ook aan de collegeries die je zelf de afgelopen jaren in Apeldoorn verzorgd hebt. Daardoor heb je actief bijgedragen aan het naar elkaar toe groeien van beide instellingen en indirect ook van de kerkgemeenschappen waaraan zij verbonden zijn. Het moet voor jou zeker een grote vreugde zijn, dat je opvolger niet alleen door deze generale synode maar ook door het curatorium van Apeldoorn benoemd is.

Geachte collega, beste Joop, met jouw overtuiging en jouw opstelling heb je een heel wezenlijke bijdrage geleverd aan het functioneren van de TU. Ik weet zeker, dat ik namens al onze collega's spreek, als ik zeg, dat wij onze God dankbaar zijn voor de specifieke bijdrage die jij zo in ons midden mocht leveren. Hem zijn wij ook dankbaar voor het feit dat Nike zich al die jaren aan jouw zijde bevond. Zij had een aanzienlijke taak in jullie grote gezin. Maar zij stond vierkant achter je en was je altijd tot steun.

Wij wensen jou en haar alle goeds toe, jou speciaal bij het geven van je laatste colleges en de voorbereiding van je exauguratie. Tot dan. Of eerder.

Hierna krijgt Prof. Meijer het woord.

Nadat hij zowel de preses als de rector bedankt heeft voor de goede woorden, spreekt hij als volgt:

Preses, broeders en zusters,

Nu ik na 36 jaar dienst aan de kerken terug ga treden, doe ik dat als een dankbaar mens. Al die jaren is de HERE mijn vrouw en mij zeer nabij geweest. En Hij heeft ons in vele mooie en moeilijke dagen gegeven wat we nodig hadden. We hebben mogen ervaren wat geloof betekent, dat kostbare geschenk waardoor het leven het leven waard is.

Toen onze goede God mij enkele jaren terug confronteerde met kanker, hielden wij er rekening mee dat het werk afgerond zou moeten worden op een tijdstip dat men 'te vroeg' noemt. Wij kregen daar vrede mee. Als de HERE dan nieuw leven als toegift geeft, is dat heel bijzonder. Een bijzondere zegen in de lange rij van zegeningen en uitredingen, waardoor ons leven getekend is. Dat maakt deze avond extra feestelijk. Afscheid nemen 'wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd': ik had het niet verwacht. Voor dat geschenk wil ik in het begin van mijn toespraak de HERE in het openbaar danken.

36 jaar in dienst van de kerken. Zo heb ik mijn leven ervaren vanaf het moment dat de synode van Hattem mij tot lector benoemde en ik ook die synode mocht toespreken. Vanaf de dag waarop collega Van Bruggen met zijn auto voor ons uitreed over de Zalker Dijk in de richting van Kampen. Hij wilde ons laten zien in welke omgeving we zouden gaan leven. In dat mooie stadje aan de IJssel, waar we nog steeds met plezier wonen.

Ik kwam in Kampen binnen als jongste bediende. Tegen mannen als Doekes, H.J.Schilder, J.Kamphuis en D.K. Wielenga keek ik met ontzag op. En ik verbaasde me er alleen maar over dat ze volstrekt collegiaal en zelfs joviaal met me omgingen. Dat laatste slaat dan vooral op DKW, die me 's morgens om vijf uur kon opbellen en mijn slaperige 'met Meijer' beantwoordde met: "Zo idioot, ik kom even met je praten". Zo'n telefoontje doet je beseffen dat je er helemaal bij hoort. Maar laat je ook goed voelen dat je toch nog wel erg korte dagen maakt. Het houdt je klein.

Toen ik in 1969 tijdelijk in Kampen startte, was de situatie aan de Hogeschool moeilijk. De kerkstrijd die juist in deze IJsselstad diepe sporen had getrokken, was nauwelijks voorbij. Een zwager van me was met een groep andere studenten naar Amsterdam vertrokken. Mijn voorgangers in de klassieke talen waren door de synode uit hun ambt ontzet. En de pedel van de Hogeschool, J.Bos, was scriba van de Nieuwe Kerk. Je rook de kruitdamp nog. Dr. H.M. Mulder woonde vlak bij ons en kwam ik regelmatig tegen. En drs. Buwalda dook twee maal per week onder mij door in het plaatselijk zwembad. Dat was - zacht gezegd - geen leuke start. Maar de fijne samenwerking met de collega's maakte veel goed. Je wist waar je voor stond en je herkende bij elkaar een diepe liefde voor Gods Woord, voor de gereformeerde belijdenis en voor de kerken waartoe we mochten behoren. Je voelde je ook heel sterk een team. Wanneer de Reformatie was verschenen en J.K. of later J.D. het kerkelijk leven weer eens had belicht, waren de koffiepauzes vaak te kort. Er werd druk en emotioneel gediscussieerd. Soms waren we het stevig met elkaar oneens. Maar dat duurde nooit zo lang. En de verhoudingen bleven goed. Misschien droeg de gemoedelijke ambiance daar wel toe bij. De sfeer van hotel Pays Bas en van het latere hospitiuim heerste nog op alle verdiepingen van Broederweg 15. Waar je op de oude trap mevrouw Bos met de wekelijkse boodschappen kon tegenkomen of Jan Visser als een Engelse butler het water zag klaarzetten voor de docenten. Waar de studenten in donkerblauw tentamen Acta deden, en pedel Bos je na afloop van je colleges in zijn kamer riep, omdat hij niet tevreden was over de resultaten van de eerstejaars.

Ja, er is heel wat veranderd sedert die 'goede, oude tijd'. Die natuurlijk in lang niet alle opzichten goed was. Dat kleine krakkemikkige gebouw met zijn primitieve, ingebouwde bibliotheek, vergelijk dat eens met de twee hypermoderne gebouwen waar we momenteel gebruik van mogen maken. En met dat riante bibliotheekcomplex aan de overkant, waarin binnenkort zelfs 3 schitterend geoutilleerde studiezalen docenten en studenten ter beschikking staan. Ja er is heel veel verbeterd sedert die dagen van ouds. Wat een steun heb ik zelf mogen ontvangen vanuit de R.J.Damkamer die ik met geld van het damescomité en met steun van diverse assistenten heb mogen inrichten.

Dat brengt me bij mijn eigenlijke werk. Met heel veel voldoening heb ik honderden studenten in de loop van de tijd het Nieuwe Testament leren lezen. Dat ik daarbij veel van de mensen vroeg, ben ik me bewust. Maar ik heb altijd de overtuiging gehad dat 'een beetje vertalen' jammer van tijd en energie is. We hebben vertalingen genoeg in de kast. Alleen ambachtelijke precisie kan helpen om te ontdekken wat de HERE nu precies tot ons zegt in Zijn Woord.

Ook de wereld van de kerkvaders heeft mij geweldig geboeid. En doet dat nog steeds. En af en toe lees ik artikelen in de pers die me de indruk geven dat mijn leerlingen toch wel iets van mijn colleges opgestoken hebben.

Nu ik ga vertrekken, wordt mij vaak gevraagd, wat ik het meeste zal gaan missen. Mijn eerste reactie is dan steeds: 'het contact met de studenten'. Ik heb altijd genoten van het samenspel in de collegezaal. Van kritische vragen en van geestige opmerkingen. Ik heb altijd genoten van de bezoeken op de kasten. Zover ik terug kan gaan in mijn herinneringen, was ik mentor van het eerste jaar. Een heel groot voorrecht, dat verzeker ik u. Ik was de enige docent die bevindelijke kennis had van de chaos op diverse kamers. En van de minder hygiënische toestand in een enkele keuken. Ik was de enige docent in de propedeuse die wist welke merkwaardige muziek studenten gebruikten om de kamer waarin een docent verwacht werd, te ontdoen van een ondraaglijke stilte. De enige ook die echt begreep waarom het zo wijs was van sommige amici om te blijven kiezen voor een kosthuis, compleet met hospita en opa. En met de hand op mijn hart: ik heb dat inzicht nimmer aan een collega overgedragen. Overigens zijn er aan het mentoraat ook serieuzere kanten verbonden, maar daar wijd ik liever niet in het publiek over uit.

Wat zal ik vooral missen naast de studenten? Ik weet wel zeker: de Schooldag! Dat was voor mij altijd een feest. En niet zozeer omdat ik die ontmoetingsdag heel lang georganiseerd heb. Maar vooral omdat ik voelde, wanneer ik al die broeders en zusters voor me zag: voor deze mensen werk ik; van deze mensen is de opleiding. Spreken op een Schooldag was voor mij dan ook een hoogtepunt in het academisch jaar.

'Partir c'est mourir un peu', zegt het Franse spreekwoord. En ergens is dat waar. Toch wil ik niet overdrijven. Vertrekken terwijl een opvolgster klaar staat, is een heel luxe manier van vertrekken. Terwijl overal in Nederland de talen van Bijbel en kerkvaders op de tocht staan en het Latijn al helemaal een zachte dood dreigt te sterven, blijft 'Kampen' in bond met Apeldoorn aan die talen onverminderd grote aandacht geven. Ik ben blij dat jij, Juditha, mijn taak gaat overnemen. En dat je er zin aan hebt. Daarmee is de continuïteit van een kostbaar goed gewaarborgd. Maar er moet meer gezegd worden bij mijn 'partir'. Ik verlaat de TU terwijl daar een fijn stel gekwalificeerde collega's aan het werk is. En een fijn stel gemotiveerde studenten. En ik verlaat de TU terwijl de visitatie een positief resultaat kreeg. Reden genoeg voor veel dankbaarheid.

Toch zijn er ook andere dingen. Toch zijn er ook zorgen. In de kerken die ik lief heb leven grote spanningen. Velen hebben ons verlaten. Velen overwegen dat. Dat doet pijn en drijft steeds weer uit tot God. 'Geef vrede, Heer, geef vrede! Bewaar uw volk bij uw Woord en bij de eenheid van het ware geloof. Open onze ogen, wanneer we verkeerde wegen gaan. En bevestig ons in onze overtuiging wanneer we de weg van uw Woord gaan'.

Toch neem ik bij alle zorg en spanning blij en dankbaar afscheid van u, broeders afgevaardigden, vertegenwoordigers van die kerken, waarin Christus ten volle als Koning wordt erkend. En ik groet u vol vertrouwen op die God, Die mij 36 jaar kracht gaf voor mijn werk. En mij nooit teleurstelde. Die God van het Verbond blijft altijd Dezelfde voor Zijn volk. Hij zal ook voor de kerken blijven zorgen, als ze Hem trouw blijven dienen. Hij zal ook - op hun gebed - met mijn collega's blijven, die in Kampen het werk voortzetten.

Ik dank u voor uw aandacht.

Begroeting van mevr. drs. J.J. Oosterhuis-den Otter

Vervolgens gaat de vergadering over tot de begroeting van drs. J.J. Oosterhuis-den Otter. De preses herinnert eraan dat mevr. Oosterhuis de eerste is die zowel een benoeming krijgt aan de Theologische Universiteit in Kampen als aan de Theologische Universiteit in Apeldoorn. In dit verband heet hij ds. D. Quant, die namens deze laatste universiteit aanwezig is, hartelijk welkom.

De preses spreekt haar vervolgens toe:

Hooggeachte mevrouw Oosterhuis,

Allereerst mag ik u en uw man feliciteren met uw benoeming. Een benoeming die u inmiddels tot onze vreugde aanvaard hebt.

Hoe u zich op dit moment voelt, weet ik niet. Ik vermoed: wat onwennig in deze omgeving, en ook nogal onzeker over en benieuwd naar wat Kampen u zal brengen. Laat me u gerust mogen stellen. Met uw driejarige ervaring in Zimbabwe hoeft u volgens mij voor Kampen niet meer bang te zijn. Kampen eerder voor ú: zal uw afdalen in de krochten van Kampen na uw Zimbabwaanse jaren fascinerend of ontvullend zijn? En zal dat het Kamper zelfbeeld schokken of bevestigen? Ik durf hier niets te voorspellen.

Met welke gevoelens wij van onze kant u hier ontvangen, kan ik u wel zeggen. Wij zijn dankbaar. Dankbaar voor de mogelijkheid om in de vacature van prof. Meijer te voorzien. In het voortraject van uw benoeming bleek dat onbekendheid in Kampen en Apeldoorn met kandidaten op het gebied van de klassieke talen het plaatsen van een advertentie voor deze functie onontkoombaar maakte. Gelukkig kwam er respons. Via een gezamenlijke selectieprocedure van Kampen en Apeldoorn viel de keus op u.

Naast dankbaarheid is er ook vertrouwen bij ons. Deputaten-curatoren hebben u met overtuiging voorgedragen. Zij wezen op uw ervaring in het voortgezet onderwijs en op uw wetenschappelijk onderzoek aan de VU over preken van Chrysostomos. Hun advies werd door de synode eenstemmig opgevolgd.

Dankbaar zijn we, zei ik. Want al behoort uw vakgebied niet tot de theologie in eigenlijke zin, het is voor het bedrijven van gereformeerde theologie wel wezenlijk: de studie van de talen van het Nieuwe Testament en de oude kerk. Graag zeg ik daar iets meer over.

In de gereformeerde theologie gaat het maar niet om een studie naar het verschijnsel religie of naar allerlei religies of naar religieuze ideeën en ervaringen, maar om het Woord van God. Ook als kerk en empirie in het theologisch blikveld komen, is dat altijd in hun samenhang met het Woord van God (A.L.Th. de Bruijne in: *Gereformeerde theologie vandaag*, 14-18).

Dat Woord heeft God in zijn bijzondere zorg voor ons en ons behoud op schrift laten stellen: in de boeken van het Oude en het Nieuwe Testament (art. 3 NGB). Die bijzondere zorg van de HERE was nodig: het gaat immers in zijn Woord om wie Hij is, om zijn eer, en om het evangelie van de ene Middelaar tussen God en mens, de ene naam waardoor mensen behouden worden: Jezus Christus. God liet het Nieuwe Testament te boek stellen in het Grieks. In het heel gewone Grieks van die tijd. Gewoon Grieks ja. En dus te vertalen! Gods Woord zit niet opgeborgen of verstopt in een onvertaalbare heilige geheimtaal. Het is Gods Woord voor de wêreld. Voor volken in heel de door Hem geschapen wereld. Ook daarin bleek Gods zorg voor ons en ons behoud. Ook wie het Koinè-Grieks niet machtig is, staat daarom nog niet zonder Bijbel. De Geest van Christus die de kerk in alle waarheid leidt, spreekt alle talen. Hij zorgt ervoor dat overal Gods Woord kan klinken en kan binnendringen in de harten van Gods kinderen: in hun eigen taal. Daar hoeven ze niet allen hoofd voor hoofd Hebreeuw en Aramees en Grieks voor te kennen. De Geest zorgt voor vertalingen waardoor Gods Woord in alle talen klinken kan.

Daarbij gaat Hij op zijn eigen manier te werk. Hij maakt bij de vertalers van de Bijbel heel concreet gebruik van hun eigen door tijd en kunde bepaalde mogelijkheden. Hij gaat niet voorbij aan maar heiligt en vernieuwt de capaciteiten van de mensen die Hij inschakelt.

Daarom is geen vertaling volmaakt. Dát is alleen de Bijbel zelf: dankzij de voor bijbelschrijvers unieke inspiratie van de Heilige Geest. Maar bij de vertaling van de Bijbel is dat anders. Elke vertaling is mensenwerk en vrucht van een interpretatie. En hoe zorgvuldig en gelovig die interpretatie ook tot stand komt, die interpretatie wordt altijd gemaakt naar de mate van inzicht die op dat moment ontvangen is en naar de bereidheid om te luisteren naar wat de Geest tot de gemeenten te zeggen heeft. Dat leidt ertoe dat er *verschillende* vertalingen zijn. En dat we aan vertalingen ook niet *gebonden* zijn. We mogen Gods Woord dus niet in een concrete vertaling willen opsluiten. Ook hier geldt: Gods Woord is vrij en laat zich door geen enkele vertaling boeien.

Vertalen is en blijft mensenwerk. En kan daarom de kerk op het verkeerde been zetten of tekort doen aan de rijkdom van Gods Woord. De kerk is in de loop der eeuwen aan dat gevaar niet ontkomen. Wat betekende het een bevrijding (!) toen de reformatoren de Bijbel weer gingen lezen in de grondtalen en niet langer de ene vertaling van de Vulgaat de norm van geloof en theologie was! Zó belangrijk is het de Bijbel zelf te kunnen lezen.

Ik kan het voorgaande samenvatten met: dienaren van het evangelie mogen geen slaven van een vertaling zijn. Het is daarom voor ons belangrijk dat zij die tot taak hebben Gods Woord te ontvouwen en te verkondigen dat Woord in de grondtalen kunnen lezen. En dat ze vanuit die kennis allerlei informatie die op hen afkomt kunnen beoordelen, en debatten binnen bijbelwetenschap en theologie met kennis van zaken kunnen volgen en voeren.

Uw vakgebied omvat niet alleen de taal van het Nieuwe Testament, maar ook de talen van de oude kerk. Althans een selectie daarvan: alleen Grieks en Latijn. En niet bijvoorbeeld het Koptisch, het Syrisch en het Armeens. Het gaat om de talen van de meeste en belangrijkste geschriften van de oude kerk. Om de talen waarin de uitspraken van de oude kerk gedaan zijn die wij nog altijd aanvaarden (art. 9 NGB). Het Latijn is ook nog eens de taal waarin tot ná de Reformatie wetenschappelijke literatuur werd geschreven en theologische debatten werden gevoerd (J.A. Meijer in: *Gereformeerde theologie vandaag*, 161).

Voor wie op wetenschappelijk niveau katholiek gereformeerde theologie wil bedrijven -dat wil zeggen: in aansluiting aan de oude kerk en de kerk van de Reformatie-, is kennis van de taal waarin indertijd geschreven werd, een wezenlijke zaak. Een gereformeerd theoloog zal niet afhankelijk mogen zijn van wat ánderen hem voorschotelen, maar zal zélf de talen moeten beheersen waarin de geschriften van de kerk in vroeger eeuwen zijn opgesteld.

Uw voorganger voegde hieraan toe dat wie zich realiseert dat het hier gaat niet om de ontwikkeling van een interessante religieuze beweging, maar om de gang en bewaring van niets minder dan Gods Woord door de eeuwen heen, zich nog extra geroepen zal weten tot uiterste zorgvuldigheid in het kennisnemen van wat er in de loop der eeuwen door en in de kerk is uitgesproken en opgeschreven. Het zal u duidelijk zijn, mevrouw Oosterhuis, dat wij aan uw vakgebied grote waarde toekennen. Ook al is het in Kampen een bijvak, het gaat wel om een voorwaarde voor goede theologiebeoefening.

U bent benoemd aan een opleiding tot de dienst van het Woord. Het gaat dus maar niet om taal en wetenschap op zichzelf. U gaat aan het werk met het Woord van God. Dat kan niemand lezen zonder

dat een appel op zijn of haar hart gedaan wordt. Niemand kan ook in dit Woord doordringen zonder zich voor God Zelf geplaatst te weten: de soevereine God en de genadige Vader van onze Here Jezus Christus. Dan kun je je werk niet anders doen dan in de naam van Jezus Christus en in de kracht van zijn Geest. Van harte bidden we u toe dat u in al uw werk wetenschap en vroomheid met elkaar verbinden zult. En dat u zich steeds weer zult realiseren wie u mag zijn en hoe u mag werken voor het aangezicht van onze heilige God. Dat maakt *klein*, maar het geeft ook *vertrouwen en moed*. Ook als alles eerst nog onwennig en onzeker is. Er zijn beloften, ook voor dit werk. En Hij die belooft, is betrouwbaar!

Ondertekening formulier

Hierna leest de preses het ondertekeningsformulier voor docenten in vaste dienst voor, waarna mevr. Oosterhuis dit formulier ondertekent.

Vervolgens is het woord aan de rector prof. dr. G. Kwakkel. Allereerst wil hij de synode, namens de universiteit en de curatoren bedanken voor de wijze waarop zij is omgegaan met de voordracht en het vertrouwen dat daarin is uitgesproken.

Daarna richt hij zich tot mevr. Oosterhuis:

Mijnheer de preses, beste Juditha (en Wolter),

Namens de collega's van de Theologische Universiteit mag ik je van harte welkom heten in de kring van docenten. Lang niet iedereen van ons kent jou al. Verschillenden van ons zien, denk ik, jouw gezicht vanavond voor het eerst. Maar wat we over je gehoord hebben, geeft ons het volste vertrouwen dat we in jou een waardevolle nieuwe collega ontvangen. Een vrouw die graag onze God wil dienen in haar werk. En een deskundig iemand met een geheel eigen inbreng.

Want die eigen inbreng van jou, daar gaat het ons om. Eerder op deze avond heb ik collega Meijer toegesproken. Ik heb hem nadrukkelijk als *vir ecclesiasticus* neergezet. Misschien dacht je daarbij: o help, wordt dat van mij net zo verwacht? Laat ik je gerust mogen stellen. Noch collega Meijer zelf noch iemand anders hier verlangt van jou, dat je een kopie van Meijer zult zijn. Graag zien we, dat jij net als hij de gemeente van Christus van harte liefhebt en dat je je inzet voor de studenten. Maar dat wel helemaal op jouw eigen manier. Met jouw persoon en jouw gaven.

Het zal best nog even wennen zijn, als je de komende maanden met je werk in ons midden begint. Wij hebben zo langzamerhand aardig wat vrouwelijk personeel. Maar binnen de wetenschappelijke staf voeren de mannen nog altijd de boventoon. De visitatiecommissie die onlangs bij ons langs geweest is, had daar zo haar gedachten over. Zij wordt bij dezen op haar wenken bediend. Nee, dat is geen kwestie van overheidsinvloed. Het is een dankbare erkenning van de gaven die wij in jou gepresenteerd kregen. Jij bent een heel waardevolle aanvulling op het team dat wij al in huis hebben. Sterker nog, door jouw komst zal een van onze secties binnenkort zelfs voor 50% uit dames bestaan. Ik bedoel de sectie Bibliologie en Talen, die nu een koploperfunctie vervult, doordat daarin naast jou Martha Sebens als docente van de Vooropleiding en Myriam Klinker-de Klerck als aio zitting hebben (en daarnaast drie heren, Van Houwelingen, Rose en ondergetekende).

Als kerkelijke instelling hebben wij aan de Broederweg in Kampen zo onze eigenaardigheden en onze eigen cultuur. De meeste docenten hebben aan onze eigen hogeschool of universiteit gestudeerd. Maar juist daarom hebben wij de komst van collega's met een andere achtergrond altijd als heel verfrissend ervaren. Zeker, ze keken soms vreemd op van bepaalde gewoonten en toestanden. Maar zij vonden toch allemaal snel hun plaats. Onwennigheid maakte plaats voor wederzijdse waardering en respect. Als iemand zich maar wilde inzetten en echt zichzelf bleef.

De preses wees er al op, dat jij samen met je man geleefd hebt onder de olifanten, leeuwen en apen van Zimbabwe. Ik zal niet zeggen: een betere voorbereiding op het werk aan de TU in Kampen is nauwelijks denkbaar. Maar wel: wij hopen te mogen profiteren van de winst van de ervaring die je in die fase van je leven hebt opgedaan.

Wij ervaren het als een bijzonder geschenk, dat wij samen met onze zusterinstelling in Apeldoorn tot een benoeming mochten komen. Wij willen de TU van de Christelijke Gereformeerde Kerken nadrukkelijk in onze blijdschap van vanavond betrekken. Die dubbele baan heeft ongetwijfeld aantrekkelijke kanten voor jou. Het maakt het ook wat ingewikkelder: ook in Apeldoorn zul je je moeten inwerken in gewoonten en een cultuur die weer anders is dan die van de Kampenezen. Ik ga die beide culturen nu niet met elkaar vergelijken, niet in het publiek en ook niet in comité. Laat ik alleen mogen zeggen - en wel publiek -, dat Apeldoorn bekend staat om de nette en voorkomende manier waarop zij mensen ontvangen.

Juditha, wij willen je bij alles wat je de komende tijd te wachten staat van harte de hulp van de HERE onze God toewensen. Moge Hij het je geven dat je snel je plaats vindt in ons midden. En dat je goed overweg kunt met de studenten en veel voor hen kunt betekenen, juist ook als je op het eerste gezicht een vrij technisch vak geeft.

Wees verzekerd van onze bereidheid om je te helpen. Aarzel niet een beroep te doen op de docenten, de Dagelijkse Leiding en het onderwijsondersteunend personeel. Wij zullen ook jouw werk in ons gebed aan God voorleggen. Dan mogen wij er vast op vertrouwen dat het goed zal gaan.

Tenslotte krijgt mevr. Oosterhuis het woord:

Geachte mannenbroeders van de synode en andere belangstellenden,

Het is voor mij een grote eer een woord tot u te mogen richten. Als men mij vroeger verteld zou hebben dat ik ooit nog eens een synode zou mogen toespreken dan zou ik gedacht hebben dat hij of zij op z'n minst een klap met de molenwiek moet hebben gehad. Dat ik ooit nog eens zou gaan lesgeven aan gereformeerde theologiestudenten in Kampen en Apeldoorn is eveneens iets dat niet direct voor de hand ligt als je je loopbaan als docent begonnen bent in Zimbabwe en vervolgens voortgezet hebt in het Roomse zuiden.

Tja, en dan sta je ineens na alle sollicitatieprocedures in de krant met naam en toenaam en geboortedatum. Dit laatste ontlokte bij een van mijn tweede klassers de reactie: 'Mevrouw, nu weet ik hoe oud u bent.' Ik zal u zijn verdere opmerkingen t.a.v. mijn leeftijd maar besparen. N.a.v. dit bericht in de krant heb ik veel leuke reacties gehad van familie, collega's, vrienden en bekenden maar ook van mijn toekomstige collega's. M.n. dit laatste heb ik zeer gewaardeerd. Het is grappig om te zien hoe de reacties van jongeren verschilden van die van sommige ouderen. De jongeren reageerden vaak in de trant van: 'Leuk dat je een nieuwe baan hebt.' De ouderen voegden daaraan dikwijls nog iets geestelijks toe en gebruikten daarbij soms woorden als 'mooi, eervol en belangrijk'. Bij dit laatste, hoe goed ook bedoeld – het is duidelijk dat met name de ouderen de TU een warm hart toedragen - bij dit laatste kreeg ik toch een ongemakkelijk gevoel. Er zijn binnen een kerkelijke gemeente zoveel mensen die letterlijk en figuurlijk pro deo veel werk verrichten: ouderlingen, diakenen, jeugdleiders, evangelisatiemedewerkers, musici, mensen die zich inzetten voor alleenstaande ouderen, mensen die een open huis bieden aan alleenstaande jongeren.....noem maar op. Wanneer ik echter naar mijzelf kijk dan vind ik dat ik enorm bevoorrecht ben.. Ik mag mij zomaar beroepsmatig gaan bezighouden met iets waar ik al jaren hobbymatig mee bezig ben, namelijk de vroege patristiek. Van je werk je hobby maken, wat is nu leuker dan dat. Eervol en belangrijk werk, jazekeer maar niet eervoller en belangrijker dan ieder ander werk dat in Gods koninkrijk wordt verricht.

Bij al het werk dat ik ga doen in Kampen en Apeldoorn weet ik mij afhankelijk van mijn hemelse Vader. Ik wens u ook zijn kracht en wijsheid toe bij uw werk op de synode.

Dank u wel.

Artikel 129

20-05-2005

Catechisatie door studenten TU

Voorstel: deputaten-curatoren

Materiaal:

1. brief van het curatorium van de Theologische Universiteit d.d.11 februari 2005 met het voorstel om de regeling van de Generale Synode van Heemse 1984-1985, Acta art. 57, voor het catechiseren van theologische studenten te laten vervallen.
2. tekst van de bedoelde regeling en de bijbehorende gronden, die als volgt luidt:
"Als kerkenraden voor de catechese een student aanzoeken, dienen de volgende regels in acht genomen te worden:
3. De aangezochte student zal overleggen:
 - a. een gunstig advies van de senaat van de Theologische Universiteit;
 - b. een advies inzake leer en leven, afgegeven door de kerkenraad van de kerk van welk hij lid is.

Gronden:

1. Van wie gevraagd wordt te catechiseren mag verwacht worden zowel voldoende kennis van de gereformeerde leer als bekwaamheid om te onderwijzen, welke beide voor een verantwoord catechiseren noodzakelijk zijn. De senaat kan dit ten aanzien van studenten beoordelen.
2. Omdat de kerkenraad ambtelijk verantwoordelijk is voor de catechese, zal hij zich altijd ervan overtuigen, dat tegen de catecheet geen bezwaar inzake leer of leven bestaat.”

Besluit:

de regeling van de Generale Synode van Heemse 1984-1985, Acta art. 57, voor het catechiseren van theologische studenten te laten vervallen.

Gronden:

1. de situatie op het terrein van de catechese is sinds 1984 in verschillende opzichten gewijzigd. Voorheen werd de catechese bij voorkeur en bijna uitsluitend aan predikanten en a.s. predikanten (theologische studenten) toevertrouwd. Tegenwoordig zijn er veel meer ook andere kerkleden in de catechese actief;
2. in de gewijzigde situatie is er geen reden om voor studenten aan de Theologische Universiteit meer en andere vereisten te stellen dan die aan elke catecheet moeten worden gesteld: voldoende kennis en bekwaamheid alsook dat hij/zij in leer en leven betrouwbaar is en een goed voorbeeld voor jongeren kan zijn;
3. om aan de Theologische Universiteit de belangen van de studievoortgang en van een adequaat optreden van studenten in de kerken te behartigen is geen speciale generaal-synodale regeling nodig.

Ds. Leeftink vraagt of de bewaking vanuit Kampen nu verleden tijd is. In het verleden kwam het voor dat een student compleet onderuit ging in zijn rol als catecheet. Prof. Kwakkel antwoordt dat dit besluit niet inhoudt dat de TU zich er niet meer mee bemoeien wil. Het maakt onderdeel uit van de normale begeleiding die de studenten krijgen.

Het voorstel wordt vervolgens met algemene stemmen aangenomen.

Deputaten studiefinanciering art. 19 KO

Artikel 130

23-04-2005

Rapport deputaten studiefinanciering art. 19 KO

Voorstel: deputaten studiefinanciering art. 19 KO.

Materiaal:

rapport van deputaten ad art 19 KO met bijlagen en aanvullend voorstel tot wijziging van de regeling studiefinanciering. Dit materiaal betreft:

financiële jaarrekeningen van deputaten ad art. 19 KO over de jaren 2001, 2002 en 2003 met de respectievelijke bevindingen van registeraccountants BDO Walgemoed CampsObers. Uit de bevindingen blijkt dat afgezien van een onzekerheid m.b.t. de volledigheid van de van ex-studenten ontvangen terugbetalingen de jaarrekeningen een getrouw beeld geven omtrent kapitaal en resultaat van het deputaatschap.

Deputaten melden dat:

- a. het aantal ondersteuning is teruggelopen tot ca. 15 in 2004;
- b. in tegenstelling tot het in de rapportering vermelde, zij na overleg met de theologische universiteit, een wijziging in de regeling studiefinanciering voorstellen (zie d.) welke het wervingsbeleid van de theologische universiteit ondersteunt.
- c. dat geen contact is onderhouden met een overeenkomstig deputaatschap binnen de Christelijke Gereformeerde kerken.
- d. de bepalingen in de Wet studiefinanciering (wsf) 2000 en de uitvoering van de door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 gegeven opdracht een wijziging in de regeling studiefinanciering van deputaten noodzakelijk maken. Deze wijziging heeft met name

betrekking op de in de wet genoemde diplomatermijn en de daaruit voor studenten aan de TU mogelijk voortvloeiende terugbetalingsverplichtingen van een genoten prestatiebeurs.

Besluit:

1. het beleid van deputaten goed te keuren. met dien verstande dat kennis is genomen van het oordeel van BDO Walgemoed CampsObers Accountants;
2. de tekst van de instructie voor deputaten ad art. 19 KO en van de regeling studiefinanciering op een aantal punten te wijzigen. De wijzigingen in de regeling betreffen met name een wijziging van artikel 5 lid 3, toevoeging van een 4e lid aan dit artikel, toevoeging van een nieuw artikel 5a en aanpassing van artikel 6 lid 3, de regeling studiefinanciering vast te stellen conform de bijlage bij het rapport;
3. opnieuw deputaten te benoemen, vijf in getal met daarnaast één secundus;
4. het verzoek van deputaten in te willigen en met in achtneming van artikel 7, lid 3 en 4, van de instructie goed te keuren dat br. H.J. Meijerink als administrateur aan deputaten verbonden blijft;
5. deputaten te verzoeken diligent te blijven ten aanzien van nieuwe wettelijke ontwikkelingen en zo nodig de kerken te dienen met voorstellen in dezen;
6. deputaten op te dragen drie maanden voor de eerstvolgende synode over hun arbeid te rapporteren.

Gronden:

1. deputaten hebben hun werk naar behoren verricht en spannen zich voldoende in om de door de accountant geconstateerde, in het verleden ontstane leemten, weg te werken;
2. aanpassing van de regeling studiefinanciering geeft aan studenten die eerder een andere opleiding hebben gevolgd (zij-instromers) en aan de oudere student een grotere financiële zekerheid m.b.t. de studiefinanciering. Hierdoor worden mogelijke financiële belemmeringen die een studie aan de TU in de weg kunnen staan weggenomen.

Bespreking

Aanwezig zijn van deputaten D.M. Nieuwenhuis en J.P. Volk.

Het aantal studenten dat ondersteund wordt, neemt gestaag af. De financiële reserve van deputaten is aanzienlijk, maar door een quotumverlaging zal dat de komende jaren afnemen. Deputaten voelen er niet voor dat geld voor andere doeleinden te besteden, omdat de inkomsten doelgerichte gaven zijn van gemeenteleden.

De idee om het deputaatschap onder te brengen bij de TU is wel besproken, maar stuitte op tegenstand. In de vergadering wordt gevraagd of het niet ondergebracht kan worden bij F&B. Wat betreft deputaten zou dat voor de uitvoerende taak, de daadwerkelijke financiering van studenten wel kunnen, maar voor de beleidsmatige kant is een eigen deputaatschap wenselijk.

Deputaten geven aan aan te sluiten bij het wervingsbeleid van de TU. Ze komen niet zelfstandig met aanvullend beleid. Dit kan ertoe leiden dat in de komende jaren een groter beroep gedaan zal worden op het fonds, omdat ook studenten uit de vooropleiding en oudere studenten dan in beeld komen, die niet ondersteund worden door de wsf. Het voorstel voor de vooropleiding kan zo'n € 40.000 gaan kosten.

In het rapport wordt opgemerkt dat nagedacht wordt over de vraag of ook aan studenten aan de TU die te kennen hebben gegeven geen predikant te willen worden ondersteuning moet worden verleend. In hun toelichting verduidelijken deputaten dat ze hier denken aan kerkelijk of pastoraal werkers. Op dit moment is het deputaatschap nog niet zo ver. Onduidelijk is hoe de ontwikkeling binnen de kerken zal verlopen rondom deze werkers in de gemeente. Het kan niet de bedoeling zijn dat er mensen opgeleid worden, betaald uit de algemene middelen van de kerken, die niet aan de slag kunnen omdat er geen werk voor hen is.

De voorgestelde besluiten, inclusief de wijzigingen in de regeling, komen in stemming en worden aangenomen met 1 onthouding.

Artikel 131

25-06-2005

Benoeming deputaten studiefinanciering art. 19 KO

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten studiefinanciering art. 19 KO:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
H. Haaksema, Grafhorst	2014	S. de Jong, Assen
G.A. Kamps, Ermelo	2011	
C.W. Mossel, Slochteren	2011	
D.M. Nieuwenhuis (s), Zuidlaren	2008	
T. Snip-Jonkman, Sappemeer	2014	

Inhoudsopgave

Artikel 122	<i>Rapport deputaten-curatoren</i>	3
Artikel 123	<i>Statuut Theologische Universiteit</i>	10
Artikel 124	<i>Benoemingen college van bestuur / college van toezicht TU</i>	12
Artikel 125	<i>Aanvraag rijksbijdrage Theologische Universiteit</i>	13
Artikel 126	<i>Emeritering prof. drs. J.A. Meijer</i>	15
Artikel 127	<i>Benoeming mevr. drs. J.J. Oosterhuis-den Otter</i>	15
Artikel 128	<i>Afscheid van prof.dr. J.A. Meijer begroeting mevr. drs. J.J. Oosterhuis-den Otter</i>	16
Artikel 129	<i>Catechisatie door studenten TU</i>	25
Artikel 130	<i>Rapport deputaten studiefinanciering art. 19 KO</i>	26
Artikel 131	<i>Benoeming deputaten studiefinanciering art. 19 KO</i>	28
	<i>Inhoudsopgave</i>	29

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk X
Binnenlandse betrekkingen

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 10 – Binnenlandse Betrekkingen

Artikel 132

24-06-2005

Rapport deputaten kerkelijke eenheid

Voorstel: deputaten kerkelijke eenheid

Materiaal:

1. rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 7, met bijlagen 6 t/m 9;
2. aanvullend rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 3;
3. brief van de stuurgroep samenwerking CGKV te Nijmegen d.d. 2 september 2004, waarin zij zich beklagt over de wijze waarop de deputaten kerkelijke eenheid haar in concrete zaken van advies heeft gediend. De stuurgroep vraagt de generale synode om de instructie van deputaten op dit punt aan te scherpen;
4. brief van de Gereformeerde Kerk te Nijmegen d.d. 31 maart 2005, waarin zij de eerder genoemde klacht adstrueert op het punt van de toelating tot het avondmaal; ook vraagt de kerk via een brochure kenbaar te maken wat het landelijke federatieve groeimodel concreet inhoudt voor bepaalde beleidsbeslissingen op lokaal niveau;
5. brief van de kerk te Rijnsburg d.d. 14 oktober 2004, waarin zij naar aanleiding van het verzoek van de deputaten kerkelijke eenheid tot voorbede, haar zorg tot uiting brengt over de toenadering tot de Nederlands Gereformeerde Kerken en bezwaar maakt tegen hetgeen deputaten in hun brief d.d. 27 september 2004 aan de kerken hebben geschreven over de NGK;
6. brief van de kerk te Vroomshoop d.d. 24 januari 2005, waarin zij haar twijfels uit over de rechtmatigheid en de wenselijkheid van de voorstellen van de deputaten kerkelijke eenheid om te komen tot een nieuw kader voor de plaatselijke samensprekingen;
7. brief van de kerk te Groningen-West d.d. 31 januari 2005, waarin zij de synode verzoekt geen nieuwe kaders vast te stellen wanneer de noodzaak daartoe niet vanuit de kerken is aangedragen;
8. brief van de kerk te Bedum d.d. 11 februari 2005, waarin zij aandacht vraagt voor het zgn. 'minderheidsstandpunt' binnen het deputaatschap kerkelijke eenheid;
9. brief van de kerk te Spakenburg-Noord d.d. 15 februari 2005, waarin zij bezwaar maakt tegen het voorstel van de deputaten kerkelijke eenheid om te komen tot een herzien kader voor de plaatselijke samensprekingen; de kerk meent dat de deputaten de noodzaak daarvan onvoldoende onderbouwen; ook vraagt zij zich af of het voorgestelde kader het confessionele karakter van het kerkverband niet ondergraaft;
10. brief van de kerk te Rijnsburg d.d. 16 februari 2005, waarin zij het voorstel van de deputaten kerkelijke eenheid tot herziening van het kader voor plaatselijke contacten afwijst als een onverantwoorde breuk met het beleid van voorgaande synodes;
11. brief van de kerk te Drachten-Oost d.d. 17 februari 2005, waarin zij op diverse punten kritiek oefent op het door de deputaten kerkelijke eenheid voorgestelde kader voor plaatselijke contacten en daarom haar voorkeur uitspreekt voor het "minderheidsvoorstel" als een meer principiële en voorzichtige benadering;
12. brief van de kerk te Zaandam d.d. 19 februari 2005, waarin zij pleit voor een zodanig kader voor de plaatselijke samensprekingen, dat haar eigen samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerk ter plaatse kan worden voortgezet en uitgebreid; de kerk te Zaandam maakt daarom bezwaar tegen het voorstel van de minderheid binnen de deputaten kerkelijke eenheid en geeft aan dat het meerderheidsvoorstel voldoende ruimte biedt voor het verder kunnen werken aan plaatselijke kerkelijke eenheid te Zaandam;
13. brief van de kerk te Barneveld-Voorthuizen d.d. 28 februari 2005, waarin zij het voorstel van de (meerderheid van de) deputaten kerkelijke eenheid voor een nieuw kader voor plaatselijke samensprekingen bijvalt en kritiek oefent op het standpunt van de minderheid binnen genoemd deputaatschap;

14. brief van br. J.P. Dwarshuis te Assen d.d. 6 maart 2005, waarin hij twijfels uit over de rechtmatigheid en de wenselijkheid van de voorstellen van de deputaten kerkelijke eenheid om te komen tot een nieuw kader voor de plaatselijke samensprekingen;
15. brief van br. J.F. de Leeuw te Ermelo en 6 andere broeders en zusters d.d. 11 maart 2005 waarin zij aandringen op het stellen van een termijn m.b.t. de landelijke contacten met de CGK en de NGK en de plaatselijke samenwerking met de NGK afwijzen.
16. brieven van de kerken te Houten d.d. 23 januari 2004, te Amersfoort-De Horsten d.d. 15 maart 2004, te Wezep d.d. 2 april 2004, te Amersfoort-West d.d. 1 oktober 2004 en te Almere-West d.d. 17 februari 2005, waarin eerstgenoemde vier aangeven art. 132 van de Acta niet te kunnen ratificeren, hiertegen in beroep te gaan en om revisie te vragen, terwijl de kerk te Amersfoort-West verklaart zich achter de bezwaren van de kerk te Amersfoort-De Horsten te scharen en de kerk te Almere-West aangeeft het besluit van art. 132 te betreuren. De kerken noemen de volgende argumenten:
 - a. erkend wordt, dat de uitzonderingsclausule van de Generale Synode van Leusden 1999 kerkrechtelijk een kromme zaak is en in strijd is met de kennelijke bedoeling van regel 8 van het 'Kader voor plaatselijke samensprekingen', maar momenteel het beste recht doet aan de terechte wens die zich in een beperkt aantal plaatsen voordoet om na dankbare wederzijdse erkenning als gemeente van Christus aan die eenheid concreet gestalte te willen geven, waarbij erkend wordt dat de wijze waarop de GS Leusden op een degelijker wijze deze uitzonderingsclausule had moeten uitvoeren;
 - b. in de contacten met plaatselijke NG-kerken waarvan gebleken is dat zij de merktekenen van Christus' kerk zoals genoemd in artikel 29 NGB vertonen, voelt men zich geroepen de opdracht van onze Heer tot het zoeken van eenheid daadwerkelijk gestalte te geven. Het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 verhindert het om aan die opdracht gevolg te geven;
 - c. daarbij zijn de geconstateerde verschillen met de Nederlands Gereformeerde Kerken veelal niet groter dan de verschillen die er liggen tussen onze kerken en buitenlandse zusterkerken;
 - d. de uitzonderingsclausule is niet in strijd met de algemene bepaling in art. 8 van het 'Kader voor plaatselijke samensprekingen', maar een nuancering ter wille van de voortgang in de plaatselijke situatie. Intrekking van de uitzonderingsclausule houdt te weinig rekening met de plaatselijke omstandigheden;
 - e. het intrekken van de uitzonderingsclausule doet geen recht aan de zelfstandigheid van de plaatselijke kerkenraden, die voor hun beleid bovendien gehouden zijn aan de goedkeuring van de classis en deputaten ad art. 49 KO, hetgeen voldoende garantie biedt wat betreft de zorgvuldigheid van deze stap;
 - f. het argument van de GS Zuidhorn, dat hiermee de prikkel uit de landelijke samensprekingen met de NGK wordt weggenomen is een onbewezen aanname, terwijl evengoed omgekeerd gesteld kan worden dat dit besluit hier een schaduw op legt, omdat van plaatselijke samenwerking een positieve, stimulerende werking naar zusterkerken uitgaat;
 - g. het argument van de GS Zuidhorn dat de erkenning van het gereformeerde karakter van een plaatselijke NGK onvoldoende waarborg biedt voor haar metterdaad staan op deze grondslag vanwege haar plaats in het nederlands-gereformeerde kerkverband miskent de eigenheid van dat kerkverband;
 - h. samensprekingen gebeuren primair op plaatselijk niveau en dat past binnen de verantwoordelijkheid en het primaat van de plaatselijke gemeente. Daarvoor moet binnen het kerkverband verantwoording worden afgelegd. Het is onjuist als een synode door middel van dergelijke algemene uitspraken treedt in de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerk.

Besluit 1:

deputaten te dechargeren onder dank voor het werk dat zij hebben verricht.

Grond:

1. deputaten hebben in de voorbije jaren hun werk met grote inzet en trouw verricht;
2. deputaten hebben de onder Materiaal 5 genoemde brief van de kerk te Rijnsburg d.d. 14 oktober 2004, die rechtstreeks aan hen was gericht, beantwoord.

Besluit 2:

het bestaande 'Kader voor plaatselijke samensprekingen', zoals vastgesteld door de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996 en aangepast door de Generale Synodes van Leusden 1999 en Zuidhorn 2002-2003 ingrijpend te herzien.

Gronden:

1. deputaten hebben bij de uitvoering van hun opdracht om "zich nader te bezinnen op de verhouding tussen plaatselijke en landelijke samensprekingen in de praktijk" ondervonden dat een groot aantal plaatselijke kerken geholpen is met en ook gevraagd heeft om een grondige herbezinning op de bestaande regels voor plaatselijk contact met andere kerken;
2. de ontwikkelingen hebben sinds 1996 niet stilgestaan. Een marginale aanpassing van het kader, zoals toegepast in 1999, bleek onvoldoende om nieuwe mogelijkheden in goede banen te leiden.

Besluit 3:

de bijgevoegde twee regelingen:

REGELING VOOR PLAATSELIJK CONTACT EN SAMENWERKING MET EEN CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK
REGELING VOOR PLAATSELIJK CONTACT EN SAMENWERKING ZONDER LANDELIJKE OVEREENSTEMMING

vast te stellen en het eerdere 'Kader voor plaatselijke samensprekingen' (regels en handreikingen), zoals vastgesteld door de GS Berkel en Rodenrijs en gewijzigd door de GS Leusden en de GS Zuidhorn te vervangen door deze beide regelingen.

Gronden:

1. in de vastgestelde regelingen zijn op een verantwoorde manier de diverse bijbelse en confessionele uitgangspunten en belangen verdisconteerd die hier moeten gelden. Verder bieden ze de kerkenraden en classes goede criteria voor de invulling en toetsing van de beoogde samenwerking;
2. ook al hebben de Christelijke Gereformeerde Kerken de punten van het 'federatief groeiemodel' nog niet landelijk geëffectueerd, toch kunnen de Gereformeerde Kerken de openheid toepassen die in het model is voorzien, om daarmee te tonen dat zij van hun kant geen onnodige belemmeringen in de contactoefening willen opwerpen;
3. krachtens de gereformeerde kerkvisie is er ruimte voor een erkenning van wezenlijke eenheid van geloven en belijden tussen twee gemeenten uit een verschillend kerkverband, ook wanneer op landelijk niveau een dergelijke erkenning nog niet heeft plaatsgevonden;
4. in dergelijke situaties dienen de kerken rekening te houden met de inhoudelijke en praktische consequenties van de participatie in een kerkverband dat als geheel niet als daadwerkelijk gereformeerd kan worden erkend. De overeenstemming en samenwerking blijven dan een incompleet karakter dragen.

REGELING VOOR PLAATSELIJK CONTACT EN SAMENWERKING MET EEN CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK

Zowel de landelijke als de plaatselijke contacten worden gedreven door het verlangen van onze Heiland, verwoord tegenover zijn hemelse Vader: "laat hen allen één zijn, Vader. Zoals u in mij bent en ik in u, laat hen zo ook in ons zijn, opdat de wereld gelooft dat u mij hebt gezonden", Joh. 17: 21. De contacten richten zich daarbij op de belofte die Jezus Christus gaf in Joh. 10: 16: "zij zullen naar mijn stem luisteren: dan zal er één kudde zijn, met één herder". Vanuit deze gehoorzaamheid werken de kerken zowel landelijk als plaatselijk aan kerkelijke eenheid die confessioneel is verankerd en waar mogelijk zichtbaar vorm krijgt. Ze zullen bij eventuele contacten ook andere kerken aanspreken op deze goddelijke roeping en belofte.

Als kader voor plaatselijk contact en samenwerking met kerken uit het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken gelden de volgende afspraken:

1. Het door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 125, besluit 3, aanvaarde *federatief groeimodel* is uitgangspunt.
2. Het federatief groeimodel bevat de volgende elementen:
 - a. in principe ligt voor alle plaatselijke kerken de mogelijkheid open voor kanselruil met een plaatselijke kerk uit het christelijke gereformeerde kerkverband;
 - b. in principe is de mogelijkheid open elkaars ongecensureerde belijdende leden toe te laten tot de viering van het avondmaal;
 - c. over en weer erkennen de plaatselijke kerken elkaars tuchttoefening en laten geen leden van elkaar toe zonder wederzijds goedvinden;
 - d. de plaatselijke kerken van beide kerkverbanden worden over en weer opgewekt, voor zover dit nog niet gebeurt of gebeurd is, om met elkaar in contact te treden met het doel activiteiten te ontplooiën om naar elkaar toe te groeien, waarbij het zoeken naar en het beleven van geestelijke eenheid voorop dient te gaan.

Het onder 2b genoemde strekt zich tevens uit tot alle leden van de Christelijke Gereformeerde Kerken die in de eigen gemeente tot het avondmaal zijn toegelaten. Alle plaatselijke Gereformeerde Kerken kunnen hen als gasten aan het avondmaal ontvangen.
3. De kerkenraad zal de gemeente vanaf het begin goed informeren over de contacten met de plaatselijke Christelijke Gereformeerde Kerk. Zij wordt ook daadwerkelijk bij de contactoefening en de voorbereiding van de te nemen beslissingen betrokken. De kerkenraad zal eraan werken dat voor deze beslissingen in de gemeente steeds voldoende draagvlak bestaat.
4. De kerken zullen elkaar in classicaal verband regelmatig op de hoogte houden, raadplegen en adviseren t.a.v. activiteiten en ontwikkelingen in het contact en de samenwerking als in deze regels bedoeld, in het bijzonder via de jaarlijkse kerkvisitatie.
5. Wanneer de kerkenraad de tijd gekomen acht voor daadwerkelijke kanselruil, gezamenlijke erediensten of gezamenlijke avondmaalsvieringen, zal hij daarvoor de instemming van de gemeente en de goedkeuring van de classis vragen.
6. Wanneer de kerkenraad het voornemen heeft tot een samenwerking die verder gaat dan de punten van het federatieve groeimodel, is daarvoor opnieuw instemming van de gemeente en goedkeuring van de classis nodig. Vooraf zal advies worden gevraagd aan deputaten kerkelijke eenheid van de generale synode.
7. Het realiseren van vergaande vormen van kerkelijke gemeenschap op plaatselijk niveau, bij het ontbreken van een dergelijke gemeenschap in landelijk verband, behoort een extra prikkel te zijn om te blijven verlangen naar en te werken aan volledige geestelijke eenheid van beide kerkverbanden. Daarom dienen beide kerken toe te zeggen zich daarvoor in eigen kerkverband in te zetten. Ook is plaatselijke samenwerking in deze situatie beperkt en incompleet, hebben de vormen van samenwerking slechts een plaatselijke geldigheid en zal niet worden overgegaan tot de vorming van één gemeente.
8. In gevallen waarin deze regeling niet voorziet zal de kerkenraad advies vragen bij de deputaten kerkelijke eenheid van de generale synode. De kerkenraad zal in ieder geval zo veel mogelijk handelen naar analogie van bovenstaande regels.

REGELING VOOR PLAATSELIJK CONTACT EN SAMENWERKING ZONDER LANDELIJKE OVEREENSTEMMING

Zowel de landelijke als de plaatselijke contacten worden gedreven door het verlangen van onze Heiland, verwoord tegenover zijn hemelse Vader: "laat hen allen één zijn, Vader. Zoals u in mij bent en ik in u, laat hen zo ook in ons zijn, opdat de wereld gelooft dat u mij hebt gezonden", Joh. 17:21. De contacten richten zich daarbij op de belofte die Jezus Christus gaf in Joh. 10:16: "zij zullen naar mijn stem luisteren: dan zal er één kudde zijn, met één herder". Vanuit deze gehoorzaamheid werken de kerken zowel landelijk als plaatselijk aan kerkelijke eenheid die confessioneel is verankerd en waar mogelijk zichtbaar vorm krijgt. Ze zullen bij eventuele contacten ook andere kerken aanspreken op deze goddelijke roeping en belofte.

Als kader voor plaatselijk contact en samenwerking met kerken uit een ander kerkverband waarmee landelijk (nog) geen overeenstemming bestaat over vormen van kerkelijk samenleven (ZLO) gelden de volgende afspraken:

1. Wanneer een kerkenraad op plaatselijk niveau mogelijkheden ziet tot kerkelijk contact en samenwerking met een gemeente uit een kerkverband als hier bedoeld, zal hij zich ervoor inzetten om daaraan op verantwoorde wijze invulling te geven.
2. De kerkenraad draagt er zorg voor dat de contacten en activiteiten plaatsvinden op basis van de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenisgeschriften. Hij neemt tevens de voor relaties met andere kerken relevante uitspraken en beslissingen van meerdere vergaderingen in acht. Hij spant zich in om te voorkomen dat bij het zoeken naar eenheid de waarheid schade zou lijden.
3. De gemeente wordt vanaf het begin goed en regelmatig geïnformeerd. Zij wordt ook daadwerkelijk bij de contactoefening en de voorbereiding van de te nemen beslissingen betrokken. De kerkenraad zal eraan werken dat voor deze beslissingen in de gemeente steeds voldoende draagvlak bestaat.
4. De kerken zullen elkaar in classicaal verband regelmatig op de hoogte houden, raadplegen en adviseren t.a.v. activiteiten en ontwikkelingen in het contact en de samenwerking als in deze regels bedoeld, in het bijzonder via de jaarlijkse kerkvisitatie.
5. Wanneer de kerkenraad van oordeel is dat er in de plaatselijke situatie beoefening van kerkelijke gemeenschap mogelijk is in de vorm van wederzijdse toelating van elkaars leden tot het avondmaal, van kanselruil of van het houden van gezamenlijke kerkdiensten dient hij voor de effectuering daarvan zowel de instemming van de gemeente als de goedkeuring van de classis te vragen. Over het gezamenlijk verrichten van kerkelijke taken zoals catechese en pastoraat zal de kerkenraad vooraf de gemeente horen en het advies van de classis vragen.
6. Ter voorbereiding van het vragen om de in 5 genoemde instemming en goedkeuring zal de kerkenraad een verklaring opstellen, waarin wordt aangegeven en toegelicht:
 - a. dat is gebleken dat er metterdaad eenheid is in erkenning en beleving van het Woord van God en de belijdenis van de kerken, alsook van de regels die op grond daarvan voor het kerkelijk leven moeten gelden;
 - b. dat bezwaren die op generaal-synodaal niveau het gestalte geven aan kerkelijke eenheid met de andere kerkgemeenschap in de weg staan in de plaatselijke situatie niet van kracht zijn.

Tevens zal de kerkenraad een schriftelijk advies vragen van de deputaten kerkelijke eenheid van de generale synode. Hij zal dit advies bij de uitvoering van punt 5 van deze regeling ter kennis brengen van de gemeente en van de classis.
7. Het realiseren van vergaande vormen van kerkelijke gemeenschap op plaatselijk niveau, bij het ontbreken van een dergelijke gemeenschap in landelijk verband, behoort een extra prikkel te zijn om te blijven verlangen naar en te werken aan volledige geestelijke eenheid van beide kerkverbanden.
8. Het ontbreken van eenheid op landelijk niveau is ook voor de plaatselijke situatie relevant. Daarom dienen beide kerken toe te zeggen zich in eigen kerkverband in te zetten voor noodzakelijke landelijke overeenstemming op basis van de heilige Schrift en in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenisgeschriften. Ook is plaatselijke samenwerking in deze situatie beperkt en incompleet, hebben de vormen van samenwerking slechts een plaatselijke geldigheid en zal niet worden overgegaan tot de vorming van één gemeente.
9. In gevallen waarin deze regeling niet voorziet zal de kerkenraad advies vragen bij de deputaten kerkelijke eenheid van de generale synode. De kerkenraad zal in ieder geval zo veel mogelijk handelen naar analogie van bovenstaande regels.

Besluit 4:

deputaten op te dragen de kerken jaarlijks op te roepen om in de eredienst op de zondag van of na 31 oktober aandacht te geven aan voorbede voor de kerkelijke eenheid.

Besluit 5:

deputaten op te dragen om in goed contact met de plaatselijke kerken en de regio's de kerkelijke eenheid te bevorderen door:

- a. de beschikbare en relevante informatie met betrekking tot de landelijke contacten tijdig aan de kerken toe te zenden;
- b. de ontwikkelingen in de plaatselijke contacten te volgen;
- c. zich nader te bezinnen op de verhouding tussen plaatselijke en landelijke contacten in de praktijk;

- d. daarbij ook na te gaan hoe de door de synode vastgestelde regelingen voor plaatselijk contact en samenwerking functioneren in de praktijk en indien daarvoor reden is voorstellen tot wijziging ervan in te dienen bij de eerstkomende generale synode;
- e. plaatselijke kerken te stimuleren om aan het proces van kerkelijke eenheid actief bij te dragen;
- f. desgevraagd kerken te adviseren bij het werken aan kerkelijke eenheid;
- g. wanneer daar reden en ruimte voor is, één of meer bijeenkomsten te beleggen om het onder a-e genoemde nadere uitwerking te geven.

Besluit 6:

deputaten op te dragen:

- a. zich samen met deputaten kerkrecht en kerkorde te bezinnen op de relatie die een federatieve gemeente of samenwerkingsgemeente moet hebben met de kerkverbanden en hierover met een voorstel te komen op de eerstvolgende generale synode. Deputaten dienen in het kader van deze bezinning ook overleg te voeren met plaatselijke kerken die bezig zijn met of plannen hebben tot het vormen van een samenwerkingsgemeente en met deputaten van de CGK en de NGK;
- b. zich samen met deputaten kerkrecht en kerkorde en met deputaten ASE te bezinnen op vragen van kerken die bezig zijn met gemeentestichting in samenwerking met kerken die behoren tot een ander kerkverband. Deputaten dienen in het kader van deze bezinning ook overleg te voeren met plaatselijke kerken die bezig zijn met of plannen hebben tot gemeentestichting in samenwerking met andere kerken en met de deputaten van de CGK en de NGK;
- c. over het resultaat van deze bezinning te rapporteren aan de eerstvolgende generale synode.

Gronden:

- 1. op de genoemde terreinen zijn ontwikkelingen gaande die stemmen tot dankbaarheid en dus ondersteuning verdienen en een kerkrechtelijke inkadering;
- 2. uit het overleg met betrokken kerken blijkt dat de bezinning over de kerkrechtelijke consequenties van de samenwerking niet op plaatselijk niveau kan worden afgehandeld en ook niet alleen binnen het eigen kerkverband.

Besluit 7:

deputaten op te dragen vanuit het oogpunt van kerkelijke eenheid landelijke ontwikkelingen in andere kerkgemeenschappen en groeperingen bij te houden, zo nodig nader te verkennen en daarop actief te reageren.

Besluit 8:

deputaten op te dragen hun werk te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden.

Besluit 9:

deputaten op te dragen van hun werkzaamheden rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport minstens vijf maanden voor het begin van die synode via deputaten GSP toe te sturen aan de kerken.

Presentatie

Van deputaten is een meerderheids- en een minderheidsrapport ontvangen op het onderdeel 'Kader voor plaatselijke samsprekingen en contacten met andere kerken'. Op 15 april zijn alleen de deputaten aanwezig die het meerderheidsstandpunt vertolken. Zij presenteren hun rapport. Deputaten geven aan te zijn aangelopen tegen een praktijk die zich niet altijd in regels laat vangen. Er treden steeds grotere verschillen op tussen de kerken. En er bestaan grote verschillen binnen de kerken. Vandaar dat ze voorstellen doen om te komen tot een nieuw kader voor plaatselijke contacten met andere kerken, een kader dat randvoorwaarden biedt. Ook de minderheid van deputaten zag wel dat het huidige kader niet langer bruikbaar is. Zij zoeken een oplossing in de richting van onderscheid maken in soorten contacten, een wijze van werken die uitgaat van de huidige regelgeving.

Belangrijk element in het nieuwe kader is dat minder gekeken wordt naar de problematiek van landelijke eenheid versus plaatselijke eenheid. Wie zich daarop blijft focussen, aldus deputaten, is altijd verliezer. Uitgangspunt is dat de Here bezig is, de plaatselijke kerk is de werkvloer. Durf in dat besef elkaar te vertrouwen en verantwoordelijkheid te geven.

Deputaten geven verder een toelichting op het verloop van de contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Ze bespeuren in het veld enige scepsis, een gevoel van aan het lijntje gehouden te worden. Dat is ook wel begrijpelijk. Ook de synode van de CGK 2004 besloot nog niet over te gaan tot invoering van een federatief groeimodel. Na onze synodes van Leusden en Zuidhorn lijkt de zaak dus te stagneren. Uitgangspunt van de CGK is dat zij interne eenheid niet willen opofferen voor de eenheid met een ander kerkverband. Deputaten kunnen dat standpunt billijken. Maar tegelijkertijd constateren de deputaten dat op heel veel plaatsen de ontwikkelingen zo snel gaan dat ze nauwelijks bij te houden zijn. Ook het aantal gemeenten dat overleg voert met de plaatselijke CGK groeit zeer snel. Reden tot dankbaarheid en een stimulans om ook op landelijk niveau te blijven spreken met de CGK. Teleurstelling is er ook. Nog steeds wordt er gesproken over wezenlijke verschillen in de prediking. Het gesprek daarover wordt voortgezet aan de hand van concrete preken uit beide kerken. Wezenlijke eenheid, aldus deputaten, vormt de eenheid in belijden. Die eenheid wordt niet gevonden in sfeer, in oordelen over het verleden, in vormen. Die eenheid in de confessie trekt een grens, maar schept ook ruimte.

Het overleg met de Nederlands Gereformeerde Kerken concentreerde zich op het vraagstuk van de binding aan Gods Woord en aan de belijdenis. Aan de hand van een concrete casus is daarover intensief gesproken. Wat opviel was de wederzijdse openheid en de zichtbare inzet om elkaar te vinden op Gods Woord. Punt in geding dat overblijft is: hoe kunnen we overeenstemming bereiken op het punt van het omgaan met opvattingen die afwijken van het belijden van de kerk? De NGK schuwen een open discussie in boek en blad niet.

Tegelijkertijd is het verheugend dat er een tendens waarneembaar is om punten van de leer op kerkelijke vergaderingen te gaan behandelen. Naar het oordeel van deputaten komt de NGK wat los van de reactiehouding richting de GKv. De LV sprak uit dat bezinning op inhoud en grenzen van de leer een natuurlijke plek hoort te hebben op de kerkelijke vergaderingen. Richting de NGK hebben deputaten op twee punten hun teleurstelling geuit inzake de beslissing om vrouwen toe te laten tot de ambten. Er is niet ingegaan op de idee dit onderwerp gezamenlijk te gaan bestuderen. Deputaten hebben aangegeven moeite te hebben met de verwerking van bepaalde passages uit de Bijbel en met de implicaties van de uitdrukking: geloofwaardig Bijbelgebruik. Voor deputaten is dit evenwel geen onoverkoombaar struikelblok. Er zijn voldoende mogelijkheden om de broeders aan te spreken op hermeneutische vragen. Deputaten constateren op dit onderwerp ook een wederzijdse verlegenheid. Het gesprek daarover moeten we blijven zoeken.

Bespreking

Bij de eerste ronde van de bespreking, 21 mei, zijn aanwezig de deputaten ds. H. ten Brinke, ds. T. Dijkema, ds. K. Harmannij, ds. H. Hoksbergen, ds. A. van Houdt, A.Joh. Kisjes, ds. A.J. Minnema, ir. K. Mulder en ds. A.J. van Zuijlekom.

Het oorspronkelijk rapport van deputaten kent een meerderheids- en een minderheidsvoorstel. Oud. Van Hoffen toont zich niet gelukkig met het meerderheidsvoorstel. Er moet een lijn lopen tussen landelijke en plaatselijke besluiten, anders werk je independentisme in de hand. Als je gaat spreken over koploperkerken dan worden de kerken onderling uit elkaar gespeeld. Een ongewenste ontwikkeling. Hij vraagt zich ook af of we zomaar over kunnen gaan tot wijziging. Daar is vanuit de kerken niet om gevraagd. In het minderheidsrapport is ook een uitzonderingsbepaling opgenomen inzake kanselruil met een plaatselijke NGK. Gelet echter op de besluiten van de NGK-synode inzake de vrouw in het ambt – en de teleurstelling die deputaten KE daar zelf over uitspreken, vindt hij dat niet wenselijk. Zijns inziens betekent dat een stap terug in de relatie en dienen we de samsprekingen op te schorten.

Ds. Van Benthem heeft het gevoel dat de deputaten teveel naar de praktijk kijken. Het zal zo zijn dat er plaatsen zijn die moeilijk met de huidige regels uit de voeten kunnen. Betekent dat dan automatisch het maar aanpassen van de kaders of mag je elkaar ook blijven aanspreken op de afspraken die er gemaakt zijn. Hij betwijfelt ook de verantwoording van deputaten dat een nieuw kader aan de orde kan zijn. Zuidhorn heeft aan een zigzagbeleid een einde willen maken. Maar het nu voorgestelde betekent

weer een zwaai de andere kant uit. Deputaten leggen verder sterk de nadruk op Christus als Hoofd van de Kerk. Terecht. Maar gingen we daar vroeger niet van uit dan? Natuurlijk wel, alleen de concrete invulling was anders. Op deze manier focussen op Christus leidt er makkelijk toe dat concrete gehoorzaamheid onduidelijk wordt en dat Hij wordt ingezet om een gewenste koerswijziging kracht bij te zetten. Je creëert op deze wijze een volstrekt valse tegenstelling.

Ds. Leeffink is van oordeel dat er een evenwicht dient te bestaan tussen beide aspecten: landelijk en plaatselijk. Is er in het verleden wellicht teveel oog geweest voor de landelijke afspraken, nu geeft de meerderheid het primaat aan de plaatselijke kerken. De wisselwerking tussen beide verdwijnt op deze manier teveel uit beeld. Het kerkverband is in de voorstellen niet veel meer dan faciliterend. Dat is zijns inziens te mager. In het minderheidsrapport vindt hij de verhouding tussen beide prima verwoord: het primaat ligt bij de plaatselijke kerk, maar dat is gerelateerd aan de landelijke ontwikkelingen.

Ds. H. van den Berg steunt deputaten in hun opvatting dat ze met een hernieuwd kader mogen komen. De opdracht van Zuidhorn geeft wel deze ruimte. Wel is het voor hem de vraag waarop deputaten de groeiende overeenstemming met de NGK baseren. Naar zijn oordeel is er momenteel veel eerder sprake van verwijdering. Bovendien is het risico groot dat, wanneer je zo sterk de nadruk legt op het primaat van de plaatselijke kerk, de prikkel om landelijk tot overeenstemming te komen wegvalt.

Ds. Ophoff toont zich erg ongelukkig met het feit dat deputaten in hun overzicht van relevante partijen ook God als partij invoeren. Hij is van een geheel andere orde. Dat maakt de discussie erg kwetsbaar en hij vraagt deputaten tot een andere formulering te komen. Hij constateert verder een verandering in cultuur in de kerken. We zijn opener geworden naar anderen en we krijgen ook waardering voor anderen. Dat wordt plaatselijk beleefd en er ontstaat een spanningsveld met strakke regelgeving van boven af. Hij geeft aan een warme voorstander te zijn van het zich houden aan gezamenlijke afspraken, maar dat betekent wel dat deze afspraken passen bij de ontwikkelingen die gaande zijn. Het meerderheidsvoorstel past bij de cultuur die zich in onze kerken ontwikkeld heeft. De doelstelling is ook bescheidener geworden, niet langer louter gericht op kerkelijke eenheid. Het ontwikkelen van categorieën zoals gedaan wordt in het minderheidsrapport ziet hij niet zitten. Er staan teveel vanzelfsprekendheden in die we allemaal met de paplepel ingegoten hebben gekregen. Waarom gaan we er niet vanuit dat de plaatselijke kerken hun zoeken naar eenheid zullen doen in hartelijke verbondenheid met het kerkverband? Dan kan er best eens iets gebeuren waarvan je denkt: he, hoever gaat dat? Maar daar kun je elkaar dan op aanspreken. Laat het uitgangspunt zijn het onderling vertrouwen en niet een onderling wantrouwen.

Een aantal andere punten die aan de orde komen zijn:

- de plaats van de plaatselijke kerk in het verband is geen lot, maar een overtuiging. Je draagt medeverantwoordelijkheid, voor elkaar en voor het geheel;
- wat voor zin heeft het nog ingewikkelde samsprekingen te houden als de plaatselijke kerk het toch zelf bepalen kan? Worden de spanningen die er landelijk liggen bovendien op deze wijze niet verplaatst naar de plaatselijke kerken?
- leidt dit traject er niet toe dat we straks drie kerken hebben in plaats van een? GKv, NGK en de combinatie? Dat kan toch niet de bedoeling zijn;
- wordt in het voorstel voldoende mogelijkheid geboden aan bijvoorbeeld de classis om mee te denken – en mee te beslissen?
- is het een haalbare kaart om landelijke eenheid te zoeken met een NGK die zich juist intern kenmerkt door onderlinge verschillen tussen de plaatselijke kerken?
- Zuidhorn zette de uitzonderingsclausule van Leusden niet alleen op formele gronden buiten werking, maar ook op inhoudelijke. Waarom hebben deputaten zich met deze argumenten niet geconfronteerd?

Ds. Pathuis wil eerst de prealabele vraag beantwoord zien of dit stuk wel aan de orde kan komen. Hij geeft aan dat bij het besluit dat wordt voorgesteld het materiaal ontbreekt wat normaliter leidt tot een besluit. Zijns inziens is er geen reden nu tot een ander kader over te gaan. De reacties uit de kerken rechtvaardigen zo'n stap niet en ook de verzoeken om revisie van Zuidhorn hebben niet aangetoond dat het kader van Berkel 1996 moet worden bijgesteld. In het rapport zelf is ook geen grondige inhoudelijke evaluatie van de richtlijnen van Berkel te vinden die een nieuw kader rechtvaardigen. Hij concludeert dat 84% van de kerken die de regels hanteren er geen probleem mee heeft.

Herziening kaders

De bespreking rondom de kaders wordt voortgezet op 3 juni. Daarbij zijn dezelfde deputaten aanwezig als bij de eerste ronde. Ook de adviseurs ds. H.J. Boiten en prof. M. te Velde wonen de bespreking bij. Deputaten maken in het begin dankbaar melding van het feit dat zij, dankzij de inbreng van de commissie Gelderland en prof. Te Velde, er in geslaagd zijn nu met een eensluidend voorstel te komen. Geen zouteloos compromis, maar daadwerkelijke overeenstemming.

Verder geven deputaten aan waarom nieuwe kaders huns inziens nodig zijn. Het is niet voortgekomen uit de wens om de praktijk maar in kaders te persen. Ze wijzen op de tijd en omstandigheden waarin het nu geldende kader van Berkel is geschreven. Er was toen nog nauwelijks sprake van plaatselijke contacten. Nu hebben de landelijke gesprekken met de NGK een ander karakter en zijn op lokaal niveau op heel veel plaatsen zeer verheugende ontwikkelingen te constateren. Daar was de regeling van Berkel niet op geschreven, vandaar dat, niet om de praktijk te volgen, maar juist om die te kanaliseren het noodzakelijk is dat er nieuwe kaders komen. Binnen die kaders hebben de plaatselijke kerken meer mogelijkheden. Laten we daarin niet alleen maar naar de eventuele problemen kijken, maar ook vertrouwen hebben; in elkaar, maar bovenal in de hogepriester Jezus Christus die zijn kerk bouwt.

Concreet komen er twee nieuwe regelingen: een voor de CGK, waarmee we landelijke overeenstemming hebben, en een voor kerken zonder die landelijke overeenstemming. Daaronder kunnen naast de NGK bijvoorbeeld ook kerken van Gereformeerde Bond signatuur en gemeenten die zich niet kunnen vinden binnen de PKN vallen.

Vervolgens is het woord aan ds. Pathuis, die een tegenvoorstel indient. Zijns inziens gaan deputaten hun boekje te buiten. De regeling voor de CGK is akkoord, voor de andere regeling hebben deputaten geen opdracht gekregen van Zuidhorn, noch impliciet, noch expliciet. Indien er ingrijpende wijzigingen nodig zijn moeten deputaten deze synode om een opdracht vragen, zodat ze in 2008 met nieuwe kaders kunnen komen. Zijns inziens zijn deputaten te veel van de heersende praktijk uitgegaan, zonder bezinning op de vraag of die praktijk wel geoorloofd was. Hij toont zich erg huiverig voor allerlei kerken die hun eigen plan trekken. Zo ga je niet met de gezamenlijk afgesproken regels om. Ook de verzoeken om revisie die zijn ingediend wijzen duidelijk niet in de richting die deputaten inslaan.

Deputaten geven aan dat zij uitgebreid gecommuniceerd hebben met de kerken die samensprekingen hebben. Er zijn daarbij veel signalen door de kerken afgegeven dat het bestaande kader niet meer passend is voor de concrete situatie. Daarbinnen wordt niets opgerekt - tot dusver wordt gewerkt op basis van het kader van Berkel. Zij voeren een pleit voor die kerken die zij als koplopers ervaren. We kunnen een voorbeeld aan hen nemen. Kerkelijke eenheid is geen hobby, maar een roeping. Prof. Te Velde vult aan dat, gezien de huidige ontwikkelingen, al zeker acht classes zich over deze vragen buigen. Het is dan goed om nu in generaal verband nieuwe richtlijnen op te stellen. In de regelingen die nu voorgesteld worden treft hij een verantwoorde link aan tussen wat je plaatselijk kunt doen en wat je landelijk moet blijven doen. Dat vindt zijn weerslag in het ook op plaatselijk niveau elkaar blijven aanspreken op die punten die landelijke overeenstemming in de weg staan.

Hierna wordt het voorstel van deputaten, besluit 2 in stemming gegeven. Met 6 stemmen tegen en 29 voor is het voorstel aanvaard. Daarmee is het tegenvoorstel van ds. Pathuis verworpen.

Inhoud kaders

Hierna komt de inhoud van de kaders aan de orde. Een paar punten uit die bespreking zijn van belang te vermelden.

Rondom het kader CGK concentreren de vragen zich op het uitgangspunt van het federatieve groeimodel. Dat hebben wij wel aanvaard, maar de CGK nog niet. Kun je dat dan eenzijdig op deze wijze tot uitgangspunt verheffen. Volgens deputaten is dat geen probleem. Weliswaar hebben de CGK dat landelijk nog niet aanvaard, maar praktisch passen ze de inhoud ervan wel toe. De eenzijdigheid zit vooral in de officiële benaming, niet in de uitwerking.

Richting het andere kader (zonder landelijke overeenstemming) is de vraag of we, als we van de plaatselijke kerken een beoordeling vragen van de landelijke punten die ons gescheiden houden deze kerken niet dwingen tot een independentistische opstelling binnen het eigen kerkverband. Verder lijkt het er op dat de plaatselijke kerk voorrang krijgt boven het kerkverband, niet als incident, maar als regel.

Deputaten antwoorden dat er altijd een spanningsveld zal blijven tussen landelijk en plaatselijk. Maar dat kun je ook zien als iets moois. Er ritselt wat. Laten we niet vergeten welke invloed deze lokale contacten hebben op wat op landelijk niveau gebeurt of kan gebeuren. Dwing je daarmee plaatselijke kerken in de richting van een independentistische houding richting het eigen kerkverband? Deputaten denken van niet. Eerst is er het punt van wederzijdse (h)erkenning. Dat wordt niet opgelegd door ons. Pas daarna komen andere zaken aan de orde. Met andere woorden: de principiële keuze is al gemaakt voordat het tot nadere concretisering komt. Laten we ook de eigen aard van het kerkverbandelijk samenleven binnen de NGK verdisconteren. Dat is een andere dan die wij kennen binnen de Gereformeerde Kerken.

Krijgt de plaatselijke kerk voorrang? Ja, daar moet de contactoefening plaatsvinden. Nee, want de classis moet toestemming geven en er is een positief advies van deputaten kerkelijke eenheid nodig. Daarmee wordt het sterk kerkverbandelijk gekleurd.

Deputaten geven ter afsluiting aan nog verder te willen studeren op de vraag wat er moet gebeuren als kerken willen fuseren. Dat heeft implicaties voor beide kerkverbanden die betrokken zijn. Op de vraag of en hoe dat zal moeten hebben ze nu nog geen antwoord. Dat leidt ertoe dat de voorgestelde regel 9 ZLO en regel 8 CGK na de discussie in de vergadering komt te vervallen. Het is wijzer eerst te kijken of en hoe dit zal moeten dan nu in de praktijk ad hoc regelingen te gaan bedenken.

Voortzetting 24 juni

De bespreking van de kaders wordt voortgezet en afgerond op 24 juni. In hun beantwoording van zaken uit de vorige ronde wijzen deputaten nog op een tweetal punten. Ze hebben ingestoken op principiële criteria en niet op het aangeven van een grens: tot hier toe en niet verder. Naar hun overtuiging zal een praktische grens de principiële criteria verzwakken. Als er dan concrete afspraken liggen, bijvoorbeeld over kanselruil, kan het maar al te gemakkelijk gebeuren dat je de principiële verschillen die er liggen niet meer bespreekt. Berkel 1996 legde een grens, Leusden gaf een uitzonderingsclausule – je gaat dan schuiven en de grens is moeilijk te bewaken. Je kunt wel roepen: stop tot hier toe en niet verder, maar stopt het dan ook? En, belangrijker wellicht nog, mag het stoppen, als God eensgezindheid geeft? Overeenstemming in het geloof mag je niet weren.

De erkenning als ware kerk is verdwenen. Niet omdat we minder principieel denken. Maar we zijn wel bescheidener geworden. We willen ware kerken zijn. Dat is onze hartelijke begeerte. Dat moeten we ook elke keer weer bewijzen voor God en de mensen. Op die begeerte mogen we ook anderen aanspreken. Dat is iets anders dan een diploma 'ware kerk' geven. Erkenning kan ook voortgaand gesprek belemmeren. Het zit wel goed, immers. Kritiek is dan niet meer mogelijk. Art. 29 van de NGB willen deputaten daarom niet formeel, maar inhoudelijk toepassen. Elkaar steeds blijven aanspreken op wat in dat artikel wordt beleden.

Dat betekent voor deputaten ook dat wanneer er contacten zijn, je die niet meteen af moet breken als er iets is wat je zelf daarmee niet in overeenstemming vindt. Denk aan vrouwelijke ambtsdragers, aan kerken uit andere verbanden dan de NGK, enz. Dat is niet op voorhand een breekpunt, maar wordt automatisch een bespreekpunt. Leer de ander eerst kennen, voordat je gesprekken afbreekt. Kijk ook naar de missionaire spits die in dit soort contacten naar voren treedt. Je kunt zeggen: kom ga met ons en doe als wij, je kunt ook in bepaalde situaties je afvragen: hoe kunnen we deze gemeente dienen, in deze concrete, geïsoleerde positie.

Ds. Wendt kondigt, mede namens de predikanten De Boer en Pathuis en oud. Van Hoffen, een amendement aan. Zijns inziens is de balans tussen plaatselijk en landelijk te ver doorgeschoten in de richting van wat plaatselijk kan. Hij is zich er van bewust dat er op kleine schaal grote dingen kunnen gebeuren, maar bij dit alles blijft staan dat het gebrek aan landelijke overeenstemming niet zonder reden is. De plaatselijke kerk draagt mede verantwoordelijkheid voor wat er landelijk gebeurt. Je mag daarom plaatselijk geen onomkeerbare processen op gang brengen. Hij wil daarom de plaatselijke erkenning stringenter formuleren en de art. 27-29 een plaats geven in de regels en de rol van het kerkverband nadrukkelijker in beeld brengen. Hij komt met nieuwe formuleringen voor regel 5 en regel 7-10 in de regeling ZLO.

Oud. Hollaar heeft moeite met de onbegrensde van de regelingen voor wat betreft de mogelijkheden om plaatselijk één gemeente te gaan vormen. Hij stelt daarom voor om de betreffende regels aan te passen door vast te leggen dat plaatselijke samenwerking met kerken zonder landelijke overeenstemming beperkt is en incompleet en slechts plaatselijke geldigheid heeft. Er kan daarom niet worden overgegaan tot de vorming van één gemeente. Hij kondigt daartoe een amendement aan.

Na een schorsing beantwoorden deputaten de vragen en opmerkingen. De voorgestelde aanpassing van regel door oud. Hollaar wordt door hen overgenomen en verwerkt in regel 9 ZLO en regel 8 CGK.

Deputaten stemmen Wendt toe dat het kerkverband zelf ook een principiële zaak is. Daarover geen misverstand. Dat is zelfs een van de redenen waarom zij huiverig zijn voor een expliciete erkenning als ware kerk van een kerk binnen een kerkverband waarmee geen overeenstemming is. Het punt van het kerkverband kan dan (te) gemakkelijk van de gespreksagenda verdwijnen: we zijn toch ware kerk?! Deputaten willen niet met formele argumenten gaan werken. Laat het gesprek gaan over materiële punten. Als er landelijk geen overeenstemming bereikt is, dan gaat het inderdaad ergens over. Nu, laat dat ook maar aan elkaar zien en bevraag elkaar daarop, vgl. regeling 6b.

Oud. Schelling wil graag een aantal preciseringen aanbrengen in de regeling ZLO. Hij dient een amendement in waarin na regel 8 een regel 9 ingevoerd wordt, waarin afspraken worden gemaakt hoe om te gaan met zaken als kanselruil. Deputaten ontraden dit amendement. Het is huns inziens te gedetailleerd en roept meer vragen op dan het zal beantwoorden.

Voordat de preses de diverse voorstellen in stemming geeft verklaart de commissie Gelderland die deputaten bij de voorstellen begeleid heeft royaal achter de aangepaste voorstellen van deputaten te staan.

Daarna volgen de stemmingen. Het amendement van ds. Wendt c.s. op regel 5 ZLO wordt met 11 stemmen voor, 22 tegen en 2 onthouding verworpen. Hun amendement op regels 7-10 ZLO wordt met 9 stemmen voor, 24 tegen en 2 onthoudingen verworpen. Het amendement van oud. Schelling wordt ook verworpen, met 9 voor, 24 tegen bij 2 onthouding.

Afzonderlijk worden de regelingen in stemming gegeven. De regeling CGK wordt met algemene stemmen aangenomen, de regeling ZLO met 2 stemmen tegen en 1 onthouding. Hierna komt het besluit 3 in zijn geheel in stemming. Dat wordt met algemene stemmen genomen.

De preses rondt de besluitvorming inzake de kaders af met de woorden:

Wat begon met een meerderheids- en een minderheidsvoorstel, en vervolgens werd samengebracht in een gezamenlijk en verbeterd voorstel, kreeg vanmorgen zijn afronding in onze besluitvorming. We stelden nieuwe regelingen vast voor plaatselijke samensprekingen. Dat dat nodig was, tekent de dynamiek op dit terrein en ook de diversiteit in contacten en de wijze van omgaan daarmee.

In de nieuwe regelingen is onze speciale relatie met de CGK gestalte gegeven. Zij zijn de enigen met wie landelijke overeenstemming is over de wezenlijke zaken.

In de nieuwe regelingen is aan de ene kant een nadrukkelijker rol weggelegd voor landelijke deputaten kerkelijke eenheid. En is honorering van de landelijke stand van zaken een essentieel onderdeel van de nieuwe regelingen. Terwijl aan de andere kant de mogelijkheden van plaatselijke kerk en classis verruimd werden.

Het belangrijkste is natuurlijk - je zou het bij alle gediscussieer over concrete onderdelen van de regeling bijna vergeten! - de stipulatie dat alle activiteiten op het gebied van kerkelijke eenheid plaatsvinden op basis van de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenisgeschriften.

We zeggen deputaten, adviseur Te Velde en commissie dank voor hun werk in de voorbereiding van de besluitvorming. We zijn gelukkig in de loop van de bespreking dicht bij elkaar gekomen. We dragen allen die in de komende tijd op deze basis gesprekken met elkaar voeren op aan de Heer van de kerk. Laten deze besluiten de zaak van de kerkelijke eenheid in ons land mogen dienen!

Hierna komen de andere voorstellen van deputaten kerkelijke eenheid in stemming. De besluiten 1 en 4 tot en met 9 worden met algemene stemmen genomen, waarbij de leden Kisjes en Dijkema bij besluit 1 als deputaat buiten stemming blijven.

Artikel 133

30-09-2005

Benoeming deputaten kerkelijke eenheid

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten kerkelijke eenheid:

<i>Primi</i>	<i>af tredend</i>	<i>secundi</i>
H. van den Berg, Berkel & Rodenrijs	2014	P. Boonstra, Huizen
S.W. de Boer, Haren	2014	E.J. Hempenius, Barneveld
T. Dijkema, Zoetermeer	2011	H. van Veen, Neede
K. Folkersma, Spakenburg	2014	J. Wesseling, Ede
H. Hoksbergen (s) Spakenburg	2011	
A. van Houdt, Vlaardingingen	2011	
B. Kamphuis, Kampen	2008	
A. Joh. Kisjes, Bunschoten	2011	
J. de Mey, Wezep	2014	
A.J. Minnema, Balkbrug	2011	
K. Mulder, Amersfoort	2008	
L.C. Scholtus, Meppel	2011	
F.H. Tijssen, Barneveld	2014	
G. Zomer, 's-Hertogenbosch	2011	

Artikel 134

17-06-2005

Christelijke Gereformeerde Kerken

Voorstel: deputaten kerkelijke eenheid

Materiaal:

1. rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 4, met bijlagen 1 en 2;
2. aanvullend rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 1 met bijlagen 1 t/m 4;
3. brief van de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken d.d. 22 december 2004, met de besluiten van de Generale Synode Utrecht-W/Nunspeet 2004 over de verhouding met de Gereformeerde Kerken;
4. brief van de Gereformeerde Kerk te Vroomshoop d.d. 24 januari 2005, waarin zij bezwaar aantekent tegen het voorstel van deputaten om het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken niet langer als punt voor de samensprekingen op te voeren;
5. brief van de kerk te Spakenburg-Noord d.d. 15 februari 2005, waarin zij vraagt dat deputaten verslag doen van behandeling van de zaak Loonstra; verder acht de raad het nodig dat er een duidelijke uitspraak van CGK en GKv samen komt over de vraag wat het voor de praktijk betekent dat de GKv zich nog gebonden weten aan de uitspraak van der Generale Synode van Assen 1926 en de CGK blij zijn dat ze niet aan die uitspraak gebonden zijn;
6. brief van de kerk te Wageningen d.d. februari 2005, waarin zij verzoekt om DKE opdracht te geven de gesprekken met de CGK voort te zetten over de omgang met voorgangers die publiekelijk opvattingen ventileren die ingaan tegen Schrift en Belijdenis. Specifiek wordt gedacht aan de opvattingen van prof. Oosterhoff en dr. B. Loonstra.
7. brief van de kerk te Drachten-Oost d.d. 17 februari 2005, waarin zij stelt dat er bij de opvattingen van dr. Loonstra nog meerdere vragen zijn te stellen waar door deputaten onvoldoende over is doorgesproken;
8. brief van de kerk te Groningen-West d.d. 31 januari 2005, waarin zij bezwaar aantekent tegen het door deputaten voorgestelde eenzijdig invoeren van het 'Federatief Groeimodel';
9. brief van br. J. Peters te Capelle aan den IJssel d.d. 10 februari 2005, waarin hij verzoekt aan te (laten) tonen dat dr. Loonstra zich achter de historische werkelijkheid van hemelvaart en Pinksteren stelt en een aantal uitspraken vraagt van de synode over het niet voldoen door DKE aan opdrachten van de Generale Synode van Leusden 1999;
10. brief van br. B.J. v.d. Linde te Berkel en Rodenrijs d.d. 26 januari 2005, waarin hij verzoekt in gesprekken met de CGK aandacht te geven aan de uitlatingen van prof. Peels in CV-Koers van maart 2004 over Genesis 1 en dat in relatie met de in de GKv geldende uitspraken van de GS Assen;
11. brief van ds. J.M. Goedhart te Drachten d.d. 24 februari 2005, waarin hij aandringt op duidelijkheid van de kant van de CGK als het gaat om bereidheid tot vereniging met de GKv;

12. brief van br. J.P. Dwarshuis te Assen d.d. 6 maart 2005, waarin hij stelt dat de Nadere Verklaring van dr. Loonstra onvoldoende is en dat over de 'Assen 1926' nog doorgesproken moet worden met de CGK, en daarnaast stelt geen genoeg te nemen met de manier waarop de perforatie van gemeentegrenzen aan de orde is geweest tussen deputaten;
13. brief van zr. S.T. Bolt te Assen d.d. 1 april 2005, waarin zij verzoekt uit te spreken dat 'Assen 1926' omschreven moet worden als een uitspraak die de confessie verdedigde en handhaafde, en dat de GKv en de CGK met elkaar dienen door te spreken over de binding aan de confessie en de uitspraak door de GS Assen .

Besluit 1:

dankbaar voor de groeiende toenadering tot de Christelijke Gereformeerde Kerken de weg naar kerkelijke eenheid te vervolgen.

Grond:

op basis van de groeiende toenadering kunnen vervolgstappen gezet worden in het zoeken naar kerkelijke eenheid.

Besluit 2:

de kerken op een inzichtelijke manier te informeren over het federatieve groeimodel en de kerken - gevraagd of ongevraagd - van advies te dienen inzake het groeimodel.

Grond:

om verwarring te voorkomen, is een goede voorlichting over de nieuwe situatie gewenst.

Besluit 3a:

t.a.v. de confessie

- a. in te stemmen met het oordeel van deputaten dat er geen inhoudelijke verschillen bestaan in de teksten van de belijdenisgeschriften, zoals die gebruikt worden in de CGK en in de GKv;
- b. in te stemmen met het oordeel van deputaten dat er geen inhoudelijke verschillen bestaan ten aanzien van art. 4 NGB (auteurschap brief aan de Hebreëen) en art. 9 NGB (1 Joh. 5:7b als bewijsplaats van de Drie-eenheid);
- c. in te stemmen met het advies van deputaten de door de synode van 1905 geschrapte 21 woorden in art. 36 NGB te lezen in het licht van de nadere verklaring die daaraan is gegeven door de Generale Synode Hilversum 1968 van de CGK. Deze verklaring luidt: 'En aldus geroepen bij te dragen tot de opbouw van een Gode welgevallige samenleving der mensen, heeft de overheid, in onderwerping aan de Wet Gods, zich verre houdende van alle volstreekte machtsoefening, op het aan haar zorg toevertrouwde terrein en met de haar toekomstige middelen te bevorderen dat het volk leeft naar de eis van Gods Wet, en voorts iedere belemmering voor de prediking van het evangelie en voor geheel de heilige dienst van God weg te nemen. Zij heeft deze roeping te volbrengen, opdat het Woord des Heren zijn loop hebbe, het koninkrijk van Jezus Christus voortgang vinde, en alle antichristelijke macht worde tegengestaan'.

Gronden:

1. studie door deputaten brengt tot de conclusie dat in de in gebruik zijnde teksten van de belijdenisgeschriften in CGK en GKv inhoudelijk hetzelfde wordt beleden;
2. ook de CGK erkennen dat het auteurschap van Paulus van de brief aan de Hebreëen omstreden is en dat 1 Joh. 5,7 als bewijsplaats voor de Drie-eenheid beter niet gebruikt kan worden, omdat deze tekstkritisch omstreden is;
3. door aan te sluiten bij de nadere verklaring die de CGK gegeven hebben van de 21 woorden, is er geen sprake meer van enig verschil in belijden.

Besluit 3b:

- t.a.v. de liturgie
- a. in te stemmen met het oordeel van deputaten dat de lijnen die door de synodes van CGK en GKv worden uitgezet inzake liturgie (zoals gebruik van Bijbelvertalingen, te zingen liederen) niet wezenlijk van elkaar verschillen;
 - b. deputaten op te dragen te onderzoeken – eventueel in overleg met de betreffende deputaatschappen - op welke wijze de bestaande verschillen inzake liturgische aangelegenheden voor zover nodig kunnen worden opgelost bij verdergaande plaatselijke (en landelijke) eenwording en hierover voorstellen te doen aan de volgende generale synode.

Gronden:

1. zowel in de CGK als in de GKv worden door de synode lijnen met betrekking tot liturgische aangelegenheden uitgezet; plaatselijke kerken zijn geroepen deze uitgezette lijnen te volgen;
2. bij groeiende eenwording zal het nodig zijn dat er meer eenheid ontstaat in gebruik van liturgische formulieren, Bijbelvertaling, te zingen liederen etc.; het verdient aanbeveling, dat de landelijke deputaten daarvoor richtlijnen opstellen.

Besluit 4:

- daarnaast de volgende vervolgoopdrachten aan deputaten te geven
- a. het - zo nodig - wederzijds elkaar bevragen over zorg gevende ontwikkelingen in beide kerken;
 - b. het - eventueel gezamenlijk - (doen) organiseren van plaatselijke en/of regionale en/of landelijke conferenties voor ambtsdragers en/of niet-ambtsdragers;
 - c. het gezamenlijk doorspreken over de doorwerking van de bereikte overeenstemming over de toe-eigening van het heil in de prediking in beide kerken;
 - d. het gezamenlijk ontwikkelen van materiaal en het zoeken van nieuwe wegen om
 1. het gesprek over en het ambtelijk toezicht op de prediking binnen de eigen kerkgemeenschap en tussen de kerken op plaatselijk vlak te dienen om zo geestelijk leiding te geven aan deze gesprekken;
 2. thema's aan te reiken die de contacten tussen beide kerken kunnen bevorderen;
 - e. het gezamenlijk (doen) organiseren van overlegsamenkomsten van kerken die kanselruil hebben;
 - f. het - zo mogelijk gezamenlijk - doen van publicaties waarbij met name gedacht wordt aan de onderwerpen die in de enquête van 2003 genoemd zijn, nl. 'Schriftgezag', 'toe-eigening van het heil', 'de visie op de kerk', 'gemeenteperforatie' en 'gasten aan het avondmaal'.

Besluit 5:

niet in te gaan op de verzoeken van de kerken te Vroomshoop, Drachten-O en Spakenburg-N en de brs. Peters, Van der Linde, Dwarshuis en zr. Bolt.

Gronden:

1. achtereenvolgende synodes hebben deputaten opgedragen met de CGK te spreken over het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken;
2. de CGK hebben in de behandeling van de publicaties rond het schriftgezag van dr. B. Loonstra laten zien dat ze ernst maken met de belijdenis aangaande de Heilige Schrift (art. 2-7 NGB); hun deputaten hebben ingestemd met de nota van onze deputaten ter zake, er zijn officiële kerkelijke gesprekken gevoerd met dr. Loonstra, die hebben geresulteerd in een verklaring die op de punten in geding (de duidelijkheid van de Schrift en de historiciteit van Hemelvaart en Pinksteren) meer helderheid heeft verschaft;
3. de Generale Synode van Assen 1926 wees slechts een concrete, niet op de Schrift gebaseerde opvatting van dr. J.G. Geelkerken met betrekking tot een aantal elementen in de beschrijving van de zondeval in Genesis 2 en 3 af; ze bedoelde geen andere uitspraak te doen over het schriftgezag dan dat ze handhaafde wat daaromtrent in de NGB wordt beleden. Op basis van die belijdenis spreken de CGK en de GKv samen;
4. particuliere uitlatingen van predikanten en anderen binnen de CGK hebben niet het karakter van kerkelijk geijkte standpunten en behoren om die reden geen onderwerp van gesprek te zijn

met de CGK; omdat CGK en GKv elkaar gevonden hebben in gemeenschappelijke aanvaarding van de belijdenis ook ten aanzien van wat daarin gezegd wordt over het gezag van de heilige Schrift is het niet nodig elkaar te binden aan uitspraken die in een concreet geding gedaan zijn.

Bespreking

De preses is de ochtend waarop de afvaardiging van de CGK wordt ontvangen begonnen met een meditatie naar aanleiding van 3 Johannes met als centraal thema: samenwerken voor de verkondiging van de waarheid. Daarna spreekt hij hen als volgt toe:

Geachte broeders uit de Christelijke Gereformeerde Kerken,

Van harte heet ik u welkom in ons midden.

Onze relatie tot u is een bijzondere. U bent het enige kerkverband in Nederland waarmee wij op landelijk niveau overeenstemming hebben inzake onderworpenheid aan de Schrift en gebondenheid aan de gereformeerde belijdenis. U bent op dit moment ook de enige kerken waarmee wij landelijk aan het samenspreken zijn om te komen tot kerkelijke eenheid. In de manier waarop u en wij mogen samenspreken ontvangen wij dankbaar wat ons uit de hand van de Here is ten deel gevallen. Hij is het die ons de consensus van het ware geloof geeft, en die ons in zijn evangelie roept en door zijn Geest brengen wil tot kerkelijke eenheid.

Intussen realiseren we ons maar al te goed dat we er in onze onderlinge contactoefening nog niet zijn. De oorzaak daarvan ligt niet aan één kant.

In *onze kerken* is veel in beweging. Dynamiek van de Geest! Maar dat niet alleen. Er is ook het heen en weer van allerlei wind van leer. Sinds onze vorige synode zijn wij veel broeders en zusters kwijtgeraakt. De een vond bij ons te weinig beleving en enthousiasme, de ander te weinig overtuiging en gehoorzaamheid. Als uw synodes in haar overwegingen de jaren door aandacht vroegen voor een zorgvuldige omgang met de in eigen kring ontvangen eenheid, dan voelen wij dat na de gebeurtenissen in onze kerken maar al te goed aan.

Wij weten bovendien dat, als het om ontwikkelingen bij ons gaat, door u en andere gereformeerde belijders met spanning gekeken wordt hoe wij als kerken vanuit het Woord van God ingaan op en omgaan met de vragen die de hedendaagse tijd ons stelt. We realiseren ons dat we in een proces zitten dat tal van risico's en gevaren kent. En dat wij ondanks soms stoere woorden maar kleine kracht hebben. We begrijpen dat wij in deze situatie van u en anderen niet automatisch vertrouwen mogen vragen.

We weten ook dat als in een van de besluiten van uw synode zorg verwoord wordt over de prediking in onze kerken, we die niet gemakkelijk aan de kant kunnen schuiven. Wij zijn mensen van onze tijd, vatbaar voor het denken van de wereld. Onze prediking blijft niet automatisch herkenbaar als bediening van de verzoening. Ook binnen onze kerken wordt geklaagd over versmalling in tekstkeus, in inhoud, in aandachtsgebieden. Er wordt geklaagd over een gebrek aan concentratie op Christus en een gebrek aan diepgang en aan schriftuitleg. En tegelijk over vruchteloze betogen en uiteenzettingen. Preken vergt levend geloof, voortdurend gebed en telkens hernieuwde gehoorzaamheid aan onze God en zijn Woord.

In *uw kerken* wordt veelal geworsteld met dezelfde vragen als bij ons. Uw synode heeft dat heel eerlijk geconstateerd. Ook bij u is de eenheid die er nu is, niet vanzelfsprekend. Zat u vroeger bekneeld tussen synodaal en vrijgemaakt, en later tussen binnen- en buiten-verband, tegenwoordig lijkt u klem te zitten tussen de vleugels in uw eigen kerkverband. Zag u het vroeger als een taak om zo mogelijk een brugfunctie te vervullen tussen kerkengroepen die van elkaar vervreemd waren, nu hebt u moeite om zelf over de brug te komen. Want eerlijk gezegd hebben wij soms in het contact met u het gevoel dat we bij u opnieuw voor een slagboom staan. De ene hebben we gehad, en de volgende doet weer op: ja, *op papier* zijn we het wel eens, maar nu *de praktijk* nog!

De onrust in uw en onze kerken is niet vreemd. Beiden worstelen we met de vraag: raken we niet kwijt en moeten we niet prijsgeven wat we juist zo dankbaar uit de hand van de Here ontvangen hebben? U het inzicht in de noodzaak van wedergeboorte. En wij de rijkdom van het verbond en de helderheid van Assen-1926?

Een van de boeiende kanten van onze wederzijdse contacten is dat je vanuit een andere invalshoek leert kijken naar eigen verleden en eigen opvattingen daarover. Zo kwamen onze deputaten tot de conclusie dat we Assen-1926 niet méér moeten laten zeggen dan wat het bedoelde: geen

aanvullende belijdenis over het schriftgezag, maar handhaving van wat daaromtrent beleden wordt in de artikelen 4 en 5 NGB. En ook geen veroordeling van andere opvattingen dan die van J.G. Geelkerken, maar wel degelijk een terechte afwijzing van zijn ongemotiveerde twijfelzaaijrij over de heel concrete inbraak van de zonde in onze wereld.

Bij u is de zaak van de toe-eigening van het heil een centrale zaak die u terecht niet kwijt wil. Ook hiér kan het heilzaam zijn eens vanuit een andere invalshoek te kijken. Anders wordt het maar zo een eigen specialiteit en sjibbolet, waarbij u op een wat vreemde manier anderen niet het heil wilt ontzeggen maar ze wel verwijt dat ze niet weten wat *toe-eigening van het heil* is. M.i. is de zaak van de toe-eigening van het heil er een op het terrein van verbond en verkiezing, van Gods soevereiniteit en onze verantwoordelijkheid en van het werk van Christus in ons. Niemand van ons krijgt dat in een gladde formule. U niet. Wij ook niet. Het is het wonderde werk van de Geest aan ons en in ons dat wij niet vangen, maar wel eerbiedig herkennen. Als we over dit mysterie spreken, komen we niet verder dan wat ik maar even de manier van Chalcedon noem. Je bakent een veld af door coördinaten te geven. Dáár, in Chalcedon, ging het over het afwijzen van dwalingen over de twee naturen van Christus. Hier, bij de toe-eigening van het heil gaat het om de afwijzing van arminianisme enerzijds, en een afwijzing anderzijds van een denken waarin verkiezing en wedergeboorte domineren over Gods geopenbaarde beloften en bevelen in het verbond. Wat zou het belangrijk zijn als we voor die grote zaken weer beiden en samen oog hadden! Aan de ene kant op onze hoede voor vrijblijvend optimisme en maakbaarheidsdenken waarin voor onze doodsstaat en de noodzaak van wedergeboorte geen oog is. En aan de andere kant waakzaam tegen een mystiek denken dat Gods beloften en bevelen en de roeping tot bekering en geloof krachteloos maakt door een subjectivistisch zicht op verkiezing en wedergeboorte, waarin het werk van Christus *in* ons wordt losgemaakt van zijn werk *voor* ons en *aan* ons. Zowel de CGK als de GK hebben in hun geschiedenis naar beide kanten front moeten maken. En zijn daar ook vandaag toe geroepen. Wat zou het een weelde zijn als we elkaar daarin -ondanks verschillen in cultuur en formulering- van harte en zonder reserve zouden vinden: in de belijdenis van verbond en verkiezing, van goddelijke soevereiniteit en menselijke verantwoordelijkheid, van geestelijke doodsstaat en roeping tot geloof, van Christus' werk voor ons, aan ons en in ons, en in de verwerping van hedendaags arminianisme en van subjectivistische 'geestelijke keurmeesterij'.

Wie denkt dat in onze contacten de tijd van de grote gesprekken voorbij is, en dat nu alleen nog wat praktische dingen geregeld moeten worden, vergist zich. De besluiten van uw synode en de voorstellen van onze deputaten maken duidelijk dat we het inhoudelijk gesprek nog niét achter de rug hebben. En dat is terecht! Want de zaken waarover u en wij het gesprek voeren, *blijven* aan de orde. Tot de jongste dag. Wat we wel hebben te bedenken is, dat we die gesprekken niet mogen voeren door over de heg heen met elkaar te spreken. Of met een slagboom tussen ons beiden in. In een wij-en-zij mentaliteit. Het gaat erom dat we ons *gezamenlijk* verzetten tegen afwijkingen en dat we *gezamenlijk* belijden de betrouwbaarheid van al Gods woorden: belovend, bevelend en bedreigend. We hebben niet *allebei* een probleem of bepaalde problemen. De grote vragen die ons bezighouden in de tijd en de wereld van vandaag zijn *gezamenlijke* problemen! Het woord 'gezamenlijk' komt niet voor niets telkens weer terug in de besluiten van Zuidhorn en in de voorstellen van onze deputaten aan ons. Laat dat onze gezamenlijke overtuiging zijn. En laten we ons er dan ook van bewust zijn dat we een en dezelfde God en Heer dienen. En op een en dezelfde Geest zijn aangewezen! Laten we in zijn kracht samenwerken voor de waarheid. Onder Gods zegen.

Namens de CGK-deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders spreekt prof. dr. J.W. Maris de synode vervolgens toe:

Preses, synodeleden, broeders in onze Here Jezus Christus,

Sedert de respectievelijke generale synodes van 1998 en 1999 van onze beide kerkgemeenschappen zijn wij in een proces van niet vrijblijvende contacten gekomen met elkaar. De bereikte overeenstemming over de toe-eigening van het heil en over de kerk, als vrucht van intensief spreken met elkaar, gaf beide synodes de diepe overtuiging dat de HERE onze God zijn zegen had gegeven over die inspanningen. Daarom konden de inspanningen in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid met elkaar onmogelijk worden verminderd, laat staan afgebroken. Daarom ben ik niet alleen dankbaar in uw synode opnieuw de Christelijke Gereformeerde Kerken te mogen vertegenwoordigen – natuurlijk danken wij u welgemeend voor de uitnodiging en de gelegenheid iets te zeggen – maar het kán ook moeilijk anders. We rekenden er feitelijk al op, zoals dat omgekeerd ook het geval mag zijn.

Voortgang te midden van weerbarstige realiteiten

In de kring van deputaten die elkaar regelmatig ontmoeten, maar ook breder, in toenemende contacten en gemeenschapsbeleving op plaatselijk vlak, is die vanzelfsprekendheid in zeer positieve zin gegroeid. We kennen elkaar, of leren elkaar kennen, en dat op een zo broederlijke manier dat we daarbij door Gods Geest ook elkaars hart leren kennen. Er ligt bij deputaten een besef van gezamenlijke verantwoordelijkheid in de gesprekken die we voeren en de taken die we uitvoeren. Toch komen we ook andere dingen tegen.

Waar we in de afgelopen jaren mee bezig zijn geweest, was onder meer de opdracht van vorige synoden om de bereikte overeenstemming die sterk met de prediking en het hart van het gemeente-zijn te maken had, ook te doen doorwerken op plaatselijk vlak. De reeks gezamenlijke regionale ambtsdragerbijeenkomsten waarin de thematiek van de toe-eigening van het heil in haar verscheidenheid bespreekbaar werd gemaakt, liet enerzijds zien, dat er nog wel het een en ander te overbruggen valt, maar anderzijds ook dat er in beide kerkgemeenschappen een vermoeidheid gegroeid is om over de 'toe-eigening van het heil' te spreken. Dat het precies om de kennis gaat van de dingen die centraal stonden in de Reformatie van de 16^e eeuw, en waar het ook in de gereformeerde confessie over gaat, komt niet altijd meer over. In genoemde conferenties waren moeizame en pijnlijke momenten, al zijn er ook heel vruchtbare besprekingen geweest.

De conclusie dat er op andere manieren moet worden gesproken over verwante thema's hebben we intussen wel getrokken. Zaken als de belofte en het geschenk van het geloof, en de beleving daarvan, mét de herkenning van elkaar daarin, en de wedergeboorte en andere aspecten van het werk van de Heilige Geest zijn het waard besproken te worden. Dat gesprek mag in de gemeente van Christus ook voedsel ontvangen. Maar dat kan op diverse manieren.

Het zou daarbij een verliespunt zijn als juist wat samen besproken en gevonden is op dit terrein, niet dienstbaar werd gemaakt. In het kader van een leesopdracht rond de gemeentestage van Apeldoornse studenten pleeg ik sinds enige tijd ook de rapporten rond de toe-eigening van het heil op te geven. Heel recent was de eerlijke reactie van een student over het rapport waar dr. A.N. Hendriks de auteur van was: 'Wat mooi is dat!' De precieze bewoording van de volgende zin heb ik niet exact - misschien ook wel goed - maar het kwam neer op verrassing dat dat juist het vrijgemaakte rapport was. Deze ervaring mag natuurlijk wel het effect van een aanbeveling hebben.

Preses, broeders, in de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken lag duidelijk het gevoel, dat het van groot belang is dat geestelijke niveau van de ontmoeting met elkaar te zoeken. Daarbij is ook waargenomen dat een deel in onze kerken geen vertrouwen heeft in verder contact met het oog op de eenheid van het lichaam van Christus. In de afgelopen intersynodale periode is dat o.a. gebleken in de brief van de 40 predikanten die tegen de wens van afzenders en geadresseerden door de dagbladders werd gepubliceerd. Het is een realiteit dat zulke stemmen er zijn.

Een weg vooruit

Christelijke gereformeerden hebben ervaring opgedaan in het omgaan met verscheidenheid binnen de eigen kerkgemeenschap. We nemen waar, dat de Gereformeerde Kerken daar ook meer dan voorheen mee te maken hebben. Misschien is dat een gemeenschappelijke, en daarom nuttige factor in het begrip hebben voor elkaar.

De weg die onze synode heeft gewezen, is er een van weldoordacht beleid en geestelijke zorgvuldigheid, ook in de omgang met kritische stemmen. Het betekent zeker, dat we niet moeten rekenen met haastige en grote stappen. Maar het betekent zeker niet, dat gekozen is voor een tactische terugtocht in de gemeenschappelijke koers die eerder tussen u en ons werd uitgezet. De koers staat wel op vooruit. Dat blijkt op een aantal punten.

- Onze synode heeft opnieuw uitgesproken, dat 'het federatieve groeimodel een goede vorm is om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven'. Dat verder nog niet besloten is dit model daadwerkelijk in te voeren, werd gemotiveerd door het feit dat kennelijk de bedoeling ervan door een aantal kerken nog niet goed begrepen werd, en dat daarom de eenparigheid daarvoor op dit moment ontbreekt. Er wordt opnieuw uitleg aan de kerken gegeven
- Het appel elkaar te zoeken is duidelijk gebleven.
- Van belang is ook de aanwijzing aan de classes, dat kerkenraden die tot een nauwer samenleven willen komen niet inhoudelijk moeten worden bevroegd of beoordeeld, maar dat de toets die aan de orde is, geheel naar het bestaande model, vooral gericht is op de zorgvuldigheid en de eenparigheid in de gemeente.

Dit is een weg vooruit.

Ik geef toe: het tempo is traag. Ziet u er maar iets in van wat vader Jakob tegen Esau zei in Genesis 33, toe hij sprak van 'op zijn gemak verder trekken naar de tred van het vee, en naar de tred van de kinderen' (Gen. 33:14). Het mag traag zijn, maar er zit wel richting in.

Het diepste motief

Bij de opening van de synode van Utrecht-West vorig jaar werd door de preses van de roepende kerk herinnerd aan de instelling van het deputaatschap voor de eenheid van de gereformeerde belijders. Dat was in 1948, ook in Utrecht. En dat besluit viel toen niet makkelijk. De vergadering had kennelijk te maken met gevoelens van vrees, misschien zelfs van een zich bedreigd voelen als het kerkelijk thuis zou moeten worden gedeeld met anderen. Begrijpelijk genoeg. Er zit veel 'eigenheid' in onze kerkelijke identiteit. Die brengt makkelijk een zekere defensieve houding mee tegenover anderen. Elke kerkgemeenschap zal dat herkennen. U en wij delen ook dat met elkaar. Dat is ook niet iets negatiefs. Als het maar niet de enige en de meest doorslaggevende factor in onze identiteit is. Dat deputaatschap kwam er in 1948 gelukkig toch.

Daar zat het diepe motief achter van de erkenning, dat alleen Christus onze Koning en ons Hoofd is. Eén Hoofd, met één lichaam.

In dat licht zijn de stapjes die we kunnen zetten, nog altijd maar heel klein. Gelukkig vertonen ze nog steeds een richting. Om Christus' wil mag het ook niet anders zijn. De HERE geve dat wat zichtbaar wordt toch een teken mag zijn waardoor de wereld gaat geloven dat de Vader de Zoon gezonden heeft.

Staat u mij toe nu voorbij te gaan aan een aantal zaken die in ons beide kerkelijke gemeenschappen aan de orde zijn. Tussen de deputaatschappen worden ze ook gewisseld. Ik denk aan ons beider contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken en het moeite gevende besluit inzake vrouwelijke ambtsdragers, aan het COGG, waarin we elkaar nu ook ontmoeten. Er zou nog veel meer te noemen zijn dat op ons allen afkomt.

In alles blijkt hoezeer we aangewezen zijn op onze grote Heiland Jezus Christus, op de volkomenheid van zijn offer voor een kerk die uit in zichzelf zondige mensen bestaat.

Maar daaruit rijst hoop en moed, ook met het oog op de eenheid van Christus' lichaam.

Die hoop en die moed om Christus' wil wensen we u ook in uw vergadering van harte toe.

Ik dank u wel.

Bespreking

Bij de bespreking zijn de volgende deputaten aanwezig: ds. T. Dijkema, ds. H. Hoksbergen, ds. A. van Houdt, prof. dr. B. Kamphuis, A.Joh. Kisjes, ds. A.J. Minnema, ir. K. Mulder en ds. A.J. van Zuijlekom. De Christelijke Gereformeerde Kerken zijn vertegenwoordigd door ds. C. van Atten, P. de Jong, prof. dr. J. W. Maris en ds. J.W. Schoonderwoerd.

Van diverse zijden wordt een zeker gevoel van teleurstelling verwoord over de besluiten van de laatst gehouden synode van de CGK (Utrecht-West 2004). Besloten werd het federatief groeimodel vooralsnog niet in te voeren, het gesprek over opgemerkte verschillen in de prediking nadrukkelijk te blijven voeren en diverse thema's te gaan bespreken of de bespreking ervan voort te zetten, bijvoorbeeld inzake de toe-eigening van het heil. Wordt op deze wijze niet de innerlijke verdeeldheid binnen de CGK op ons bordje gelegd? Een aantal broeders ervaart nieuwe obstakels op de weg naar de beoogde eenheid. Ze vragen zich dan ook af of je dankbaarheid uit kunt spreken, zoals deputaten doen, voor de groeiende toenadering. Waarin zit die groei dan?

Ook wordt gevraagd of de CGK niet met twee maten meten. De verschillen in de prediking, zo is geconstateerd, liggen er binnen de GKv, maar ook binnen de CGK. Daar is het geen beletsel om de eenheid te bewaren. Het kan dus ook geen beletsel zijn voor verdere eenheid met de GKv. Toch wordt het wel als argument aangevoerd. Veel gesprekspunten zijn al regelmatig tot op het bot doorgesproken. De vraag wordt gesteld of we wel ooit zullen voldoen aan wat de CGK vragen. Wat zit er achter, zo wordt gevraagd, achter dit naar onze beleving steeds maar voor zich uitschuiven van de definitieve beslissing. De aangedragen punten hebben immers te weinig body om dat te rechtvaardigen, gelet op de situatie binnen de CGK zelf.

Anderen wijzen erop dat het niet verstandig is om in de besluitteksten van de beide synoden te veel uit de pas te gaan lopen met elkaar. Dat is vragen om moeilijkheden. Moeten wij de CGK de maat nemen en het tempo voorschrijven? Ook is er oog voor de innerlijke verdeeldheid binnen de CGK. Het is te rechtvaardigen dat de CGK geen besluiten wil nemen die in eigen gelederen kunnen leiden tot een breuk. Maar mag je, moet je wellicht, ook constateren dat er binnen de CGK een achterhoede is

die wat de GKv ook aanvoeren, niet mee wil gaan in een proces van eenwording? En hoe verhoudt zich dat tot de oproep van Christus dat we naar elkaar toe moeten groeien? Welk antwoord geeft het verband van de CGK op deze opdracht? We hebben elkaar nodig en tegelijkertijd: mogen we als GKv ook onszelf blijven, onze woorden gebruiken, onze zwakten die we moeten overwinnen hebben? Het gevaar is groot, zo wordt gesteld, dat wanneer we op de huidige voet voortgaan we in een patstelling terechtkomen, terwijl beide kerken het gezag van de ene Heer erkennen en willen staan op de basis van Schrift en belijdenis.

In hun beantwoording geven deputaten aan dat zij de toon van moedeloosheid en matheid die ze bespeuren bij veel sprekers niet herkennen. Er is wel degelijk reden om dankbaar te zijn voor groeiende toenadering. De gesprekken van de afgelopen drie jaar zijn niet zinloos geweest, maar hebben resultaten opgeleverd zoals in de besluittekst aangegeven. Ze wijzen ook op de ontwikkelingen op plaatselijk niveau. Negen jaar geleden vonden nog nauwelijks samensprekingen plaats, nu zijn er al bijna samengesmolten gemeenten. Tijdens de conferenties die deputaten organiseren ervaren ze veel enthousiasme en blijdschap, daadwerkelijke toenadering. Het is nu nauwelijks meer denkbaar dat de beide universiteiten langs elkaar heen zouden leven. De opmerkingen van de zijde van de CGK inzake de prediking dienen volgens deputaten ook niet opgevat te worden als 'gezeur'. Het blijft nodig om kritisch naar elkaar te blijven kijken op dit punt, elkaar te blijven bevragen, elkaar op te scherpen. Dat doen we niet als kerken die tegenover elkaar staan, maar juist vanuit de diepe verbondenheid die we voelen. In het verleden is de houding van de GKv, aldus deputaten, er teveel een geweest van: daar hoeven we niet over te praten, want we houden ons aan de belijdenis. Nu kan een houding ontstaan van: over de toe-eigening van het heil zijn we het eens, dus voortgaand gesprek is overbodig. Het blijft zinnig om intensief met elkaar door te blijven spreken over het hart van de kerk: de bediening van het evangelie.

Tot zover de hoofdlijn van de bespreking. Een ander onderdeel verdient ook even de aandacht. Het betreft de publicatie van dr. Loonstra. Deputaten geven aan dat het er niet om gaat of zij of de GKv het al dan niet eens zijn met dr. Loonstra. De centrale vraag in het contact is: hoe gaan de CGK daarmee om? En dan is duidelijk dat ook de CGK willen vasthouden aan de belijdenis. Het behoort niet tot de taak van deputaten om een officieel oordeel uit te spreken over een publicatie, maar wel om de CGK in zo'n situatie te bevragen op het hoe van de handhaving van de binding aan de belijdenis.

Vanuit de vergadering komen een aantal amendementen. Ds. Ophoff is van mening dat we niet op deze plaats zaken rondom de liturgie moeten gaan regelen. Plaatselijke gemeenten kunnen zaken rondom de liturgie prima zelf regelen en landelijk hebben onze deputaten kerkmuziek ook de opdracht om met de CGK voeling te houden. Hij stelt daarom voor om besluit 3bb, met de grond b schrappen. Dit amendement wordt met 16 stemmen voor en 19 tegen bij 1 onthouding verworpen. Een amendement om in 3b, grond ad a de laatste zin te schrappen wordt met 11 stemmen voor en 25 tegen verworpen.

De besluiten zijn met algemene stemmen genomen.

Artikel 135
Nederlands Gereformeerde Kerken

24-06-2005

Voorstel: deputaten kerkelijke eenheid

Materiaal:

1. rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 5, met bijlagen 3, 4 en 5;
2. aanvullend rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 2;
3. brief van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken d.d. 12 maart 2005, met de besluiten van de Landelijke Vergadering van Lelystad 2004 over de verhouding met de Gereformeerde Kerken;
4. brief van de Gereformeerde Kerk te Rijnsburg d.d. 14 oktober 2004, waarin zij naar aanleiding van het verzoek van de deputaten kerkelijke eenheid tot voorbede, haar zorg tot uiting brengt over de toenadering tot de Nederlands Gereformeerde Kerken en bezwaar maakt tegen hetgeen deputaten in hun brief d.d. 27 september 2004 aan de kerken hebben geschreven over de NGK;

5. brief van de kerk te Spakenburg-Noord d.d. 15 februari 2005, waarin zij vraagt of er eigenlijk wel zoveel reden is tot dankbaarheid over de voortgang in de landelijke contacten met de NGK en haar zorg uit over de nog altijd bestaande onduidelijkheid in de NGK over de binding aan de belijdenis en de manier waarop met de Schrift wordt omgegaan in het rapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?'
6. brief van de kerk te Wageningen d.d. februari 2005, waarin zij de synode verzoekt de wijze van omgang met de Schrift in delen van het rapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?' van de NGK af te wijzen en de noodzaak van het voortgaande gesprek hierover onderstreept;
7. brief van de kerk te Drachten-Oost d.d. 17 februari 2005, waarin zij de synode vraagt richting NGK uit te leggen dat het te betreuren is dat er nog steeds geen duidelijkheid in de NGK is over de binding aan de belijdenis en voorts de synode vraagt ernstig te overwegen of het besluit tot openstelling van de ambten voor vrouwen niet het einde moet betekenen van de contacten;
8. brief van br. J. Peters te Capelle aan den IJssel d.d. 20 januari 2005, waarin hij oproept om landelijk en plaatselijk de samensprekingen af te breken vanwege de koers van de NGK, met name inzake de vrouw in het ambt;
9. brief van ds. J.M. Goedhart te Drachten d.d. 24 februari 2005, waarin hij zijn afkeuring verwoordt over het besluit van de Landelijke Vergadering van de NGK om vrouwen toe te laten tot kerkelijke ambt en zijn verbazing uit over de woorden van dankbaarheid die deputaten spreken m.b.t. tot de contacten met de NGK;
10. brief van br. J.P. Dwarshuis te Assen d.d. 6 maart 2005, waarin hij teleurstelling uit over het feit dat er nog steeds geen duidelijkheid is over de binding aan de belijdenis in de NGK en voorts vraagt te overwegen of het besluit tot openstelling van de ambten voor vrouwen geen aanleiding moet zijn voor het opschorten van de contacten;
11. brief van br. J.F. de Leeuw te Ermelo en zes andere broeders en zusters d.d. 11 maart 2005, waarin zij vragen de NGK op te roepen het besluit inzake de vrouw in het ambt te herroepen en zich ondubbelzinnig aan de belijdenis te binden.

Besluit 1:

met erkentelijkheid kennis te nemen van het feit dat de ontmoeting tussen deputaten en de Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS) van de Nederlands Gereformeerde Kerken heeft geleid tot een zinvol gesprek, een gesprek waartoe de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 had opgedragen, in de lijn van de vragen die de Generale Synodes van Berkel en Rodenrijs 1996 en Leusden 1999 aan de Nederlands Gereformeerde Kerken stelden.

Grond:

de bespreking van het onderwerp 'de uitverkiezing' heeft blijkens het rapport van deputaten gediend om het gesprek over de kerkelijke omgang met afwijkingen van de belijdenis verder te brengen.

Besluit 2:

met erkentelijkheid kennis te nemen van de uitspraak van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken te Lelystad 2004 dat het goed is om als kerken ernaar te streven de bezinning en de discussie over vraagstukken van leer en leven een natuurlijke plek te geven op de kerkelijke vergaderingen, ook al is nog niet duidelijk hoe daarbij de binding aan de leer gaat functioneren.

Gronden:

1. dit besluit komt ten dele tegemoet aan de vraag van de Gereformeerde Kerken om duidelijk te maken hoe de Nederlands Gereformeerde Kerken elkaar aanspreken op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis, en op welke manier daaraan invulling gegeven wordt. Dat blijkt ook uit de volgende overwegingen achter de uitspraak van de Landelijke Vergadering:
"Het behoort tot het wezen van de kerk dat zij zich blijvend bezint op inhoud en de grenzen van de christelijke leer."
"Een tijd als de onze, een tijd van grote vragen en herbezinning, een tijd ook van vloeiende kerkelijke grenzen, vraagt aan de ene kant om openheid en ruimte voor gesprek, maar aan de andere kant ook om waakzaamheid en attent zijn op waar het op aan komt.";

2. bezinning en discussie over vraagstukken van leer en leven op kerkelijke vergaderingen vraagt om gebondenheid aan de leer zoals de kerken die in haar belijdenis verwoord hebben.

Besluit 3:

met teleurstelling kennis te nemen van de uitspraak van de LV Lelystad dat het bijbels verantwoord is om de ambten van ouderling en predikant ook voor zusters open te stellen. Deze uitspraak vormt een ernstige barrière voor het onderlinge contact.

Grond:

blijkens de rapportage van deputaten kerkelijke eenheid zoekt het Schriftverstaan op de achtergrond van deze uitspraak (verwoord in het rapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?') onvoldoende aansluiting bij de Schriftuitleg, en vormt zij een onvoldoende basis voor de stelling dat de ambten van ouderling en predikant ook voor zusters kunnen worden opengesteld.

Besluit 4:

- aan deputaten kerkelijke eenheid de opdracht te geven:
- a. de Commissie voor Contact en Samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken uit te nodigen voor een ontmoeting en tijdens die ontmoeting het gesprek voort te zetten over de vraag: Hoe functioneert binnen de kerkgemeenschap de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en hoe worden op kerkelijke wijze de grenzen van de kritiek op de belijdenis bepaald? Dit in de lijn van de vragen die de GS Berkel en Rodenrijs en Leusden aan de NGK stelden, namelijk:
 1. Waarin binden de Gereformeerde Kerken bóven Schrift en belijdenis, en bieden zij dus minder ruimte dan in een gereformeerde kerk verwacht mag worden? en
 2. Hoe spreekt u elkaar aan op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en slaagt u erin door middel van onderlinge afspraken afwijkingen van de Schrift en de belijdenis te weerstaan?
 - b. in de gesprekken over de binding aan Schrift en belijdenis ook te betrekken de uitspraken die de LV heeft gedaan over openstelling van de ambten voor zusters in de gemeente;
 - c. in de gesprekken na te gaan wat het doel kan zijn van het door de NGK gewenste classicale-regionale overleg over concrete zaken van leer en leven;
 - d. in de gesprekken te benadrukken dat 'de bezinning en de discussie over vraagstukken van leer en leven een natuurlijke plek te geven op de kerkelijke vergaderingen', waarover de LV Lelystad sprak, ook echt vorm moet krijgen;
 - e. van hun bevindingen aan de volgende generale synode rapport uit te brengen en dit rapport een vijf maanden tevoren aan de kerken toe te (laten) zenden.

Gronden:

1. de overwegingen en uitspraken van de LV Lelystad over de bezinning op en de discussie over vraagstukken van leer en leven op kerkelijke vergaderingen bieden goede aanknopingspunten voor voortzetting van het gesprek;
2. de vragen die door achtereenvolgende synodes van de Gereformeerde Kerken uitdrukkelijk werden meegegeven aan deputaten over de binding aan Schrift en belijdenis bleven tot op heden onvoldoende beantwoord en dienen in de voortzetting van de gesprekken een centrale plaats te ontvangen, voordat kan worden overgegaan tot herstel van de kerkelijke eenheid;
3. de uitspraken van de LV Lelystad over de openstelling van de ambten voor zusters in de gemeente, alsmede de tamelijk geïsoleerde wijze waarop de NGK zich op deze zaak hebben bezonnen, vragen om nadere bespreking;
4. de NGK hebben besloten te onderzoeken of en hoe in samenwerking met DKE classicale-regionale gesprekken kunnen worden geïnitieerd over concrete zaken van leer en leven die beide kerkgemeenschappen aangaan. Het is goed om na te gaan wat van zulke gesprekken het doel kan zijn, en of, en zo ja hoe daaraan gestalte kan worden gegeven.

Allereerst heet de preses de afgevaardigden van de Nederlands Gereformeerde Kerken welkom, drs. A.P. de Boer, dr. J. Dekker, ds. H. van der Velde, mevr. drs. J. Gerkema-Mudde, M. van Daalen en ds. H. Horsman.

Vervolgens spreekt de preses, die de zitting geopend had met een meditatie n.a.v. 1 Tim. 3:15 over de kerk als fundament en pijler van de waarheid, hen als volgt toe:

Broeders en zuster uit de Nederlands Gereformeerde Kerken,

Hartelijk welkom op onze synode.

Het was uw uitdrukkelijke wens dat onze ontvangst van u zou plaatsvinden vóór medio juni. Dat wij aan dat verzoek gehoor hebben gegeven, tekent onze intenties. Graag zijn we u ter wille waar we kunnen, en doen we ons best om van onze kant de gesprekken met u zo vlot mogelijk te laten verlopen.

Dat wij aan uw verzoek gehoor gaven, heeft trouwens ook een ándere kant. We zijn het nl. in eigen kring niet gewend om zomaar op dit soort verzoeken in te gaan. Aan het inwilligen van data-verlangens van deputaten is namelijk geen einde, kan ik u vertellen. Dat wij u wel zonder meer tegemoet gekomen zijn, betekent dus ook dat wij nog niet de vrijmoedigheid hebben om u als mensen uit onze eigen kring te zien en te behandelen.

Die twee kanten voelen we ook in onze gesprekken met u. Wij hebben met u een lange historie gemeen. Leden van uw en onze kerken treffen elkaar bij allerlei christelijke activiteiten en evenementen. Er zijn tal van familiebanden. Als u en wij het hebben over 'de belijdenis' dan hebben we het over dezelfde belijdenis: de drie formulieren van eenheid. Er zijn dus tal van raakvlakken tussen u en ons. Net als onze synode in 1969 zei, gaat ons hart naar u uit.

Als ik dat jaartal 1969 noem, realiseer ik me tegelijk de pijn die er aan weerszijden nog altijd is om wat er in dat gemeenschappelijke verleden, m.n. in de jaren zestig, is gebeurd. Er is sindsdien het een en ander veranderd, bij u en bij ons. Maar als het gaat om de binding aan de confessie en de waardering van het kerkverband, is er tussen u en ons nog altijd een weg te gaan. De rapportage van onze deputaten getuigt ervan.

Aan de ene kant signaleren zij dankbaar een goede en open sfeer in de gesprekken waarin naar elkaar geluisterd wordt en waarin soms verrassende waarnemingen gedaan worden.

Aan de andere kant constateren zij dat bij de punten waarop nog geen eenheid was nu ook het rapport over vrouwelijke ouderlingen en predikanten gekomen is waarmee uw Landelijke Vergadering heeft ingestemd, een rapport waarin volgens onze deputaten niet duidelijk is hoe het gezag van de Bijbel functioneert. Het gezag van de Bijbel: dat gaat nog wat verder dan 'de binding aan de belijdenis'.

Ik refereerde aan ons gezamenlijk verleden. U en wij hebben ook beiden een toekomst voor ons liggen. Waarin nieuwe generaties de fakkel van Gods Woord zullen moeten overnemen en verder dragen. Naar het zich nu laat aanzien in een samenleving waaruit steeds meer de eerbied voor God en het luisteren naar zijn Woord zal wijken. In die tijd kunnen we ons de luxe van eigen specialiteiten niet veroorloven: het zal gaan om het katholiek gereformeerde geloof. En we kunnen ons ook geen nonchalance veroorloven: de Schrift roept ons juist in de laatste dagen op tot trouw en tot het bewaren van wat ons is toevertrouwd. Tot het belijden van de ene naam die tot behoud gegeven is. En tot het strijden voor het geloof dat eens aan de heiligen is overgeleverd. Er is geen dageraad tenzij door het evangelie van onze Here Jezus Christus. Zijn Woord hebben we te laten schijnen in het duister van ongelof en heidendom. Dat Woord dat voor álle tijden, en dus ook voor de onze, geschreven is. Het is een goede zaak dat u van uw kant daarbij de Christelijke Gereformeerde Kerken en ons niet los wilt laten. Wij van onze kant hopen uw inbreng op waarde te schatten en in onze contacten met u dienstbaar te kunnen zijn aan de bewaring en voortgang van het evangelie.

Hierna krijgt br. A.P. de Boer namens de Commissie voor Contact en Samenspreking met andere kerken van de Nederlands Gereformeerde Kerken het woord:

Geachte broeders,

Als ik in de loop van de ochtend, tijdens de bespreking, uw vergadering verlaat, dan is dat niet als reactie op wat er in die bespreking wordt gezegd, maar omdat mijn jongste dochter vandaag trouwt. Om te beginnen straks om 13 uur op het stadhuis; en u kunt zich voorstellen dat er dan voor die tijd

thuis nog wel wat te doen is. Dus ik zal maar een deel van de bespreking kunnen meemaken. Mijn dochter werkt overigens in het gereformeerde verpleeghuis De Wijngaard en daar liet ze een paar weken terug haar trouwkaart zien aan een oude bewoonster. Die zag dat ze vandaag in de Nederlands Gereformeerde Kerk trouwt en vroeg: Nederlands gereformeerd, wat is dat? Mijn dochter zag een lange les kerkgeschiedenis niet zo zitten en zei, volgens mij waarheidsgetrouw: O, Nederlands Gereformeerd, dat is net zoiets als vrijgemaakt. O gelukkig, zei die mevrouw, dus niet vrijzinnig. Nee, zei mijn dochter, niet vrijzinnig. Maar wat vindt u vrijzinnig? Nou, zei die mevrouw, dat zijn die kerken waar ze een bandje in de dienst hebben. Nou, die hebben ze zowel bij u als bij ons: kerken met een bandje in de dienst. Dus wat dat betreft klopt het ook: Nederlands Gereformeerd, dat is net zoiets als Vrijgemaakt Gereformeerd.

Zo beleven we dat in elk geval als Nederlands Gereformeerden. Dat de overeenkomsten die we met u hebben, vele malen groter zijn dan de verschillen. En dat de verschillen die er zijn, niet kerkscheidend zijn. Geen barrières voor de eenheid, maar bouwstenen voor de opbouw van het Lichaam van Christus. Verschillen zijn er, onmiskenbaar. Ze waren er bij het ontstaan van onze kerken en ze zijn er vandaag. Sinds het schisma van de jaren zestig zijn wij veranderd en bent u veranderd. Daar heeft ongetwijfeld veel mensenwerk bij gezeten. Maar dwars daar doorheen herkennen we in die veranderingen het werk van de Heilige Geest. We danken God daarvoor. En met alle verschillen die er tussen ons zijn, geloven we dat dat werk van Gods Geest ons dichter bij elkaar heeft gebracht.

Sinds uw vorige synode hebben de ontwikkelingen niet stil gestaan. Bij u en bij ons is er in de afgelopen jaren sprake geweest van groei. Groei in aantal en omvang, zeker plaatselijk, maar vooral groei in de genade en de kennis van Jezus Christus. Groei in veelkleurigheid en groei in missionair besef. Maar naast die groei was er ook verlies, achteruitgang. Kerken moesten sluiten, kerkleden gleden weg van God of zeiden Hem openlijk vaarwel. Te vaak waren we als christenen onleesbare brieven van Christus en als kerken onleesbare aanplakzulen van de waarheid. U moest meemaken dat kerkleden de band met u doorsneden. En we weten, hoeveel pijn dat doet. In uw worsteling om de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes, leven we als kerken met u mee. We doen dat niet vanuit een houding als zouden wij dat soort dingen achter ons hebben gelaten. Ook onder ons gaat het er plaatselijk soms heftig aan toe en kunnen we elkaar als jongeren en ouderen, als conservatieven en vernieuwers, als verbondsmatigen en charismatischen maar zo moeilijk vasthouden. Ook daarin lijken we op elkaar.

De ontwikkelingen hebben niet stil gestaan. Ook niet in de relatie tussen uw en onze kerken. Vanaf een afstand en van bovenaf lijkt er sprake van stilstand. Maar als je van dichtbij kijkt, zie je dat er heel wat gebeurt.

Dan begin ik bij de plaatselijke gemeenten. Daar waar het hart van de kerk klopt. Waar het Evangelie ons ontdekt aan onze zonden, maar ons ook in de vrijheid zet. Waar mensen oog voor elkaar hebben en elkaar verder helpen op de weg van Christus. Op dat plaatselijke vlak zijn in de afgelopen tijd betekenisvolle stappen gezet op weg naar elkaar. In Wezep en Zaandam, in Deventer en Barneveld, in Amsterdam en Amstelveen, in Breda en Zoetermeer en zo kan ik doorgaan. Amsterdam, Amstelveen, Breda: het zijn voor de kenners van de kerkgeschiedenis van de jaren zestig bekende namen. Namen die je onmiddellijk associeert met de breuk van toen. Plaatsen waar de kerkstrijd diepe sporen heeft getrokken. Dat juist op die plekken sprake is van vergaande herkenning en erkenning als kerken van Jezus Christus, beleven we als een bijzondere genade van de Here. Maar ook op andere plaatsen groeit de eenheid en hebben Nederlands Gereformeerde en Vrijgemaakt Gereformeerde kerken elkaar erkend als kerken van de Jezus Christus. Hier en daar worden catechisaties gezamenlijk gegeven, hebben kerkenraden gezamenlijke studiedagen, draaien er gemeenschappelijke bijbel- of gebedskringen en op één plek – Zaandam - dient een predikant zowel de GKv als de NGK en is men op weg naar één gemeente. Men ervaart het her en der in het land: er is eenheid in de persoon van Christus, in de leer van Christus en in het leven met Christus. En op al die plaatsen wordt gehoopt en gebeden. Gehoopt op en gebeden om mogelijkheden om aan de ervaren eenheid ook verder gestalte te kunnen geven.

Wat in de relatie tussen uw en onze kerken her en der geldt, geldt ook voor de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten van Nederlands Gereformeerde en Christelijk Gereformeerde signatuur. In veel gevallen zitten die in een onomkeerbaar proces van eenwording. Ze willen en kunnen niet meer los van elkaar. Dat geldt, zo begrijpen we, ook op steeds meer plekken voor uw kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken. Ook met die groeiende eenheid zijn we blij. Al met al ontstaat er

door al die plaatselijke ontwikkelingen een bont geheel van kerken die in allerlei wisselende combinaties samenwerken en samensmelten. Tot en met situaties waarin op dezelfde CG kansel 's morgens een vrijgemaakte en 's middag een Nederlands Gereformeerde predikant voorgaat. Een bont geheel. Je kunt het een lappendeken noemen of een mozaïek, maar één ding is duidelijk: het is niet meer van elkaar los te knippen of los te hakken. Niet omdat het zo'n knap staaltje mensenwerk is, maar omdat het Gods Geest is die de grenzen doorbreekt die wij mensen gemaakt hebben.

Op afstand en van bovenaf bezien, overheersen de verschillen, zei ik zojuist.. Maar als je dicht bij komt, breekt het besef door dat we één zijn in Christus. Als je elkaar in de ogen en in het hart kijkt, ervaren we dat kloven overbrugd worden. Dat geldt in de plaatselijke contacten, maar dat hebben we ook in de ontmoetingen op deputaten- en commissieniveau ervaren. Zolang het gesprek over de binding aan de belijdenis vooral over formuleringen en formules gaat, zeg maar aan de buitenkant blijft, is het lastig. Dan constateren we over en weer verschillen in benadering. Maar in de achterliggende jaren hebben we dankbaar ervaren, dat het inhoudelijke gesprek over wat we belijden, ongedachte bruggen slaat. De gesprekken over wat de Schrift ons openbaart over Gods verkiezing en wat de Dordtse Leerregels daarover belijden, waren een kostelijke en kostbare ervaring. Misverstanden werden weggenomen, ongelukkige formuleringen werden gecorrigeerd, accenten werden verhelderd en in de inhoud van de leer waarmee we als kerk van Christus Gods kinderen mogen troosten, kwamen we erg dicht bij elkaar. Vonden we elkaar. En groeide het vertrouwen in elkaar.

Die ervaring is wat ons betreft een aansporing om niet te overinvesteren in het op formule brengen van uw en onze wijze van omgaan met de belijdenis, maar om vooral het Woord van God en de belijdenis open te doen. Daarmee doe ik geen letter af aan de binding aan de leer van de kerk die in ons AKS en ons ondertekeningsformulier vastligt en die onze Landelijke Vergadering meermalen heeft onderstreept. En evenmin aan de recente uitspraak van de Landelijke Vergadering dat het goed is om als kerken de bezinning op vragen van leer en leven een natuurlijke plek te geven op onze kerkelijke vergaderingen. Maar dan pleiten we ervoor om die bezinning vooral te laten gaan over de inhoud van wat we geloven en belijden. Dat geldt ook voor de regionaal/classicale ontmoetingen waarvoor onze LV groen licht gaf. Als het ons lukt om in die ontmoetingen in directe relatie met de vragen van deze tijd, de Bijbel en de leer van de kerk tot klinken te brengen, dan kunnen ze meehelpen om de herkenning over en weer te bevorderen. Om het besef te laten oplichten: we horen bij elkaar, omdat we één zijn in Jezus Christus en Zijn leer.

Ik verwees naar de vragen van deze tijd waar uw en onze kerken mee worstelen.. Dat zijn in beide kerken veelszins dezelfde vragen, waarop ook veelszins dezelfde antwoorden worden gegeven. Hoe houd je de jongeren bij de kerk? Hoe geef je hen een plek in de gemeente waarin ze God kunnen leren kennen? Hoe ben je missionaire gemeente? Hoe laag is de drempel voor zoekers die van buiten komen en hoe hoog is de lat voor hen die binnen zijn? Hoe taxeer je het werk van Gods Geest? Wat mogen we leren vanuit evangelische kring en waarin is een gereformeerde correctie nodig? Hoe leggen we een terechte claim op de gaven van de Geest die God ook in deze tijd uitdeelt aan wie Hij wil? En hoe honoreren we tegelijkertijd dat we in deze bedeling niet van de vervulling, maar van de belofte leven? Hoe gaan we om met echtscheiding, met onze homoseksuele kerkleden en zo kan ik nog een tijd doorgaan. Het zijn stuk voor stuk vragen die we bij elkaar herkennen, als we elkaars kerkelijke bladen lezen. En als er al verschillende antwoorden worden gegeven, dan liggen die verschillen niet tussen onze kerken, maar lopen ze dwars door uw en onze kerken heen.

Ik kan mij voorstellen dat u intussen denkt: Het zijn mooie woorden over het verlangen naar eenheid die u spreekt. Maar rond de vrouw in het ambt is dat niet uit uw daden gebleken. Daar liggen de verschillen wel tussens beide kerken! Heeft de LV in zijn besluit om de ambten open te stellen voor zusters van de gemeente de eenheid niet geschaad? Geen barrières opgeworpen op weg naar verdere vormgeving aan die eenheid? Het zijn vragen die ook in het gesprek daarover met uw deputaten resoneerden. Ik wil daar graag een paar dingen over zeggen.

Allereerst: de vragen rond de vrouw in het ambt leven in onze kerken al ruim 25 jaar. Op de LV van Wezep lag al in 1978 een voorstel op tafel om deze thematiek in studie te nemen. We hebben waarlijk niet overhaast, op een achternamiddag de zaak er door gejaagd. Na zoveel jaren praten en studeren was het nemen van een beslissing onontkoombaar. Was de suggestie van uw deputaten om de studie samen te verrichten, tien of vijftien jaar geleden gekomen, we zouden die omhelsd hebben. Was toen het klimaat tussen onze kerken zo geweest als nu, dan hadden we die gemeenschappelijke studie zelf

voorgesteld. Maar zo is het niet gegaan en verder uitstel was na al die jaren van praten en wachten en studeren echt onmogelijk.

Dat betekent overigens niet dat we u genegeerd hebben. We zijn dankbaar voor de uitvoerige reactie die uw deputaten gegeven hebben op ons rapport over de vrouw in het ambt. Dat geldt ook voor de inhoud ervan. U hebt net zo min als de CGK de stormbal van de Schriftkritiek gehesen, maar royaal erkend dat er in de voorschriften van Paulus meer cultuur- en contextbepaald is dan we in de gereformeerde traditie voor waar hebben willen houden. En ook al werden er vervolgens kritische kanttekeningen geplaatst, we hebben de conclusies als mild beleefd. We hebben de reactie van DKE ook niet achteloos aan de kant gelegd. Onze commissie 'Vrouwelijke ouderling en predikant' heeft zich er stevig mee geconfronteerd, op onderdelen de juistheid van het commentaar erkend en verwerkt in de eigen visie en op andere onderdelen de kritiek beargumenteerd weersproken.

Maar zijn we dan niet gezwicht voor de cultuur van vandaag? Heeft de tijdgeest in onze besluitvorming niet geheerst over de Heilige Geest? Die suggesties klinken door in sommige commentaren. Ik geloof daar niets van. Er zijn geen Schriftgegevens als irrelevant terzijde geschoven. Onze commissie is in zijn rapport door het Woord van God heen gekropen en heeft het keer op keer afgetast op zijn betekenis voor de man/vrouw-verhouding vandaag. Door het hele rapport heen klinkt de vraag: wat wilde de Here met zijn woorden daar en toen zeggen en wat wil Hij er vandaag tot ons mee zeggen? Daarin komt de cultuur en de leefwereld van vandaag voluit mee. Nooit beslissend, nooit als het laatste woord. Maar wel vanuit de overtuiging dat Gods Geest ook in nieuwe tijden nieuwe wegen schrijft. Die benadering is niet typerend voor de kwestie van de vrouw in het ambt, maar met die pendelbeweging tussen exegese en hermeneutiek, tussen het Woord van God en de wereld van vandaag bewegen we ons in de hoofdstroom van een theologie die gereformeerd en eigentijds wil zijn. En die heeft onze commissie en vervolgens onze LV in meerderheid gebracht tot de overtuiging: Ja, het is bijbels verantwoord om vrouwen te roepen tot het ambt van ouderling en predikant.

De wijze waarop de cultuur van vandaag – met zijn mooie en met zijn slechte kanten - meedoet in het uitleggen en verstaan van Gods Woord, is waarlijk geen nieuwigheid in onze besluiten over de vrouw in het ambt. We bewegen ons daarmee in het brede spoor dat gereformeerd en evangelisch Nederland de afgelopen decennia in de man/vrouw-verhoudingen heeft getrokken. Onder invloed van een nieuwe Schriftuitleg en een nieuw Schriftverstaan, zeker. Maar niet minder (en wellicht nog wel meer) onder invloed van de veranderingen in de samenleving. Vrouwen zijn in leidinggevende posities boven mannen terecht gekomen, vrouwen zijn geestelijk onderricht aan mannen gaan geven, vrouwen zijn niet blijven zwijgen, maar zijn gaan spreken in gemeentelijke samenkomsten. En daarmee zijn we met de voorschriften van Paulus over de man/vrouw-verhouding over de volle breedte van het leven onmiskenbaar anders omgegaan dan voorgaande generaties. Bij die voorschriften gaat het immers niet alleen om de ambten, maar om de man/vrouw-verhouding op alle terreinen van het leven. Daarin maken we andere keuzes dan veertig jaar geleden. Bij ons en bij u. Dat heeft geleid tot een grotere en actievere rol van vrouwen in politiek en samenleving. Het heeft geleid tot een veel gelijkwaardiger man/vrouwverhouding in huwelijk en gezin, onder meer tot uiting komend in steeds weer nieuwe huwelijksformulieren in uw kerken. Het heeft geleid tot een steeds grotere en actievere rol van vrouwen in de kerk: in hoor- en beroepingscommissies, in bijbel- en gesprekskringen, op gemeentevergaderingen, in catechese en pastoraat en zelfs in de kerkdiensten. Die ontwikkelingen zijn onlosmakelijk verbonden met de cultuur van de afgelopen decennia, en u en wij beleven ze als zegenrijk. Hebben we echt de overtuiging dat we ons daarvan moeten bekeren in een meer patriarchale richting? Geloven we echt dat Gods Woord dat van ons vraagt? Zien we met elkaar op die weg het bord "Ga terug" opdoemen? Of proeven we er de zegen van God in? En geloven we dat Hij ons door Zijn Geest op een nieuwe manier met de verhouding tussen mannen en vrouwen doet omgaan? Met onze keus rond de vrouw in het ambt hebben wij geen nieuwe afslag genomen, maar zitten we met u op dezelfde weg. Daar zijn we diep van overtuigd. Dat betekent niet dat we over de juistheid van die keus niet met elkaar zouden kunnen discussiëren. Van harte, met de Bijbel open. Want het is wel een verdere stap op die weg. Maar we doen dat in de overtuiging dat we op dezelfde bijbelse grondslag staan en in hetzelfde gereformeerde spoor gaan.

Als Nederlands Gereformeerde en Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken zijn we niet los van elkaar, en willen we naar onze overtuiging ook niet los van elkaar. We houden elkaar in het oog en we hebben elkaar in het hart. Dat is de grondtoon van de ontmoetingen tussen uw deputaten en onze commissie. Dat blijkt ook uit de manier waarop we de goede dingen van elkaar gebruiken: de scholen, theologische studies, evangelisatiemateriaal, tot in de liederen op de zondag toe. In mijn gemeente in

Voorthuizen/Barneveld hebben we naast de Psalmen en Liedboekliederen ook een eigen bundel met liederen uit andere bronnen. Daarin hebben we sinds kort ook een lied uit uw selectie van Negentig gezangen opgenomen. Het is een Avondmaalslied van Jan Smelik, waarin onder meer dit couplet voorkomt:

Allen die eten van het ene brood,
Allen die drinken uit de ene beker
Allen die u geloven, weten zeker:
Allen in Christus! Alles door zijn dood!

Allen, dat wil zeggen: allen die van Christus zijn. Dat is zonder twijfel breder dan Vrijgemaakt en Nederlands Gereformeerden. Want ieder die bij Christus hoort, hoort bij Zijn Lichaam. En wie bij Zijn Lichaam hoort, hoort aan Zijn Tafel. Maar daartoe behoren zeker ook vrijgemaakt gereformeerden. En ook Nederlands gereformeerden. Nu zingen we dat lied nog alleen uit uw bundel. Van het ene brood. En van de ene beker. Maar we zien uit naar de dag dat we het samen met u aan één Tafel kunnen zingen.

Allen die Gij vernieuwt bij brood en wijn,
Allen die door de Geest zich laten leiden,
Zij allen zullen zich in U verblijden:
Alles in allen zult Gij voor ons zijn.

Voorzitter, broeders, namens onze Nederlands Gereformeerde Kerken wens ik u voor uw werk hier en in de gemeenten de leiding van Gods Geest toe. De apostel Paulus schrijft in Efeze 4: "Span u in om door de samenbindende kracht van de vrede de eenheid te bewaren die de Geest u geeft: één lichaam en één geest, zoals u één hoop hebt op grond van uw roeping, één Heer, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die boven allen, door allen en in allen is." Dat bidden wij uw en onze kerken toe. In het vertrouwen dat er dan oneindig veel meer mogelijk is dan wij bidden of beseffen.

Bespreking

Bij de behandeling van dit onderdeel zijn de volgende deputaten aanwezig ds. H. ten Brinke, ds. T. Dijkema, ds. H. Hoksbergen, ds. A. van Houdt, A.Joh. Kisjes, ds. A.J. Minnema en ir. K. Mulder. De eerste ronde vindt plaats op 10 juni, de afrondende bespreking op 24 juni.

De intensiteit waarmee de synode met deze materie bezig is geweest zal wellicht niet blijken uit de lengte van dit verslag van de bespreking. Het aantal punten waarover gesproken is, is niet zo imponant. Het draaide de facto allemaal om vragen van taxatie: hoe wegen we de gesprekken die gevoerd zijn en wat moet de impact zijn van de besluit dat de NGK namen in januari 2005 over vrouwelijke ouderlingen en predikanten.

Diverse sprekers kunnen niet uit de voeten met de dankbaarheid die deputaten in hun aanvankelijk voorstel verwoordten in besluit 1 en 2. Dankbaar waarvoor? Voor een goed gesprek? Op zich fijn dat er meer eenheid bleek dan aanvankelijk gedacht. Maar wat heeft het ons structureel verder gebracht? Nog steeds leeft de vraag: is ook in de NGK de Schrift heilig boven alles? Wordt binnen de NGK niet meer ruimte genomen in de omgang met de Bijbel dan God zelf geeft? Je kunt wel verder komen zichtbaar op een punt als de uitverkiezing waarover nu gesproken is, maar wordt een mening ook openlijk teruggenomen? Komt er een kerkelijke uitspraak over? Nee. En dan blijft het allemaal te vrijblijvend.

Besluit twee klinkt mooi. Maar de vraag blijft overeind staan: wat doet u als NGK met predikanten die een mening verkondigen afwijkend van wat in de belijdenis van de kerk is vastgelegd? Hoe spreekt u elkaar aan op de grondslag? Hoe functioneert dat binnen een verband dat onderling zoveel vrijheid biedt. De toon is ook hier erg vrijblijvend: ...te streven naar. Dat is toch niet het punt? We zijn er toe geroepen, een roeping in broederlijke zorg voor elkaar. Verder: ..bezinning, discussie over..het zegt allemaal niet erg veel. Er is ten opzichte van het verleden dan ook nauwelijks sprake van vooruitgang.

Het besluit van de NGK rondom vrouwelijke ouderlingen en predikanten zien veel sprekers als een ernstige belemmering op weg naar eventueel verder spreken met elkaar. In de omgang met de bijbel heeft men binnen dat rapport een fundamentele wissel genomen. Teveel wordt de invloed van de cultuur bepalend voor de wijze waarop de bijbel wordt uitgelegd. Je bent eerst kind van God en dan

pas kind van je tijd. Dat geeft verwijdering. Dat doet pijn. Naast de inhoudelijke bezwaren tegen het rapport VOP vinden velen het ook te betreuren dat de NGK dit besluit zelfstandig heeft genomen en niet geprobeerd heeft om via een gezamenlijke studie tot besluiten te komen inzake dit onderwerp. Uiteraard hebben de NG-kerken het recht zo'n besluit te nemen, maar hier komt ook de vraag om de hoek kijken: hoeveel is de broederschap ons waard? Daartegenover wordt ook gesteld dat we op dit punt ook onszelf wel een spiegel voor mogen houden. Wat hebben wij gedaan om deze problematiek, die ongetwijfeld vroeg of laat ook op onze agenda zal staan, gezamenlijk te bespreken?

Wat is de implicatie van dit besluit voor die gereformeerde kerken die kanselruil kennen met de NGK? Sommigen stellen dat deze uitspraak helder maakt hoe de binding aan de Schrift en de belijdenis in de praktijk functioneert en concluderen: we groeien niet naar elkaar toe, maar de wezenlijke obstakels worden steeds groter.

In combinatie met de geschetste problematiek rondom besluit 1 en 2 trekken diverse leden de conclusie dat een basis ontbreekt om verder te spreken met de NGK met het oog op kerkelijke eenheid. Anderen geven aan wel de teleurstelling en persoonlijk het oordeel van deputaten te kunnen delen, maar benadrukken tegelijkertijd dat deze synode het rapport VOP niet op de agenda heeft staan en er daarom ook geen inhoudelijke uitspraak over kan en mag doen.

Betreurd wordt ook dat de deputaten in hun rapport feitelijk geen antwoord geven op de vraag waarmee ze ook op pad zijn gestuurd: waarin binden de GK boven Schrift en Belijdenis. Deze vraag heeft vanaf Berkel hoog op de agenda gestaan en er is nog immer geen bevredigend antwoord op gekomen.

Er worden ook andere taxaties gegeven. Je kunt wel enkel spreken in termen van zorg, maar er is ook ontwikkeling. Na Berkel is een andere situatie ontstaan op diverse plaatsen in het land. Wees daar blij mee. Je mag toch dankbaar zijn voor het gesprek dat gevoerd is ook al heeft het nog niet dat eindresultaat gekregen dat wij gehoopt hadden? Het geeft voldoende basis om een vervolgoopdracht te geven aan deputaten. Laten we ervoor waken om nu landelijk een pas op de plaats te maken en daarmee plaatselijke ontwikkelingen af te kappen. Laat zien aan de NGK onze hartelijke begeerte om samen verder te komen, ondanks alle bedenkingen die we hebben. Laten we hopen dat de hand die we uit willen steken aangepakt wordt en dat onder Gods genade we samen ook verder komen.

Wat is onze motivatie voor deze gesprekken, zo vragen anderen? Ligt die niet daarin dat we elkaar herkennen als broeders en zusters in Christus. We hebben veel gemeenschappelijk. Dat moet ons voorzichtig maken bij de taxatie van uitspraken over een VOP-rapport. Dat kan er makkelijk toe leiden dat alles van zo'n item afhankelijk wordt. Het is toch, juist waar je je onderling verbonden weet, mogelijk om je teleurstelling uit te spreken naar elkaar toe en tegelijk ruimte te zoeken om samen verder te gaan? Zijn wij voldoende in staat om op de plaats van de ander te gaan staan? Kun je dan geen kritiek hebben? Integendeel. Er kunnen kritische vragen gesteld worden, maar laten we dan tegelijkertijd uitstralen dat we ook echt nieuwsgierig zijn naar het antwoord van de ander.

In hun beantwoording in de eerste ronde wijzen deputaten er nadrukkelijk op dat de zorgpunten die de vergadering aandraagt ook uitdrukkelijk de zorgen zijn die deputaten zelf hebben. Ze zijn ook allemaal aan de orde geweest in de gesprekken. Wat betreft het VOP-rapport geven deputaten aan weliswaar op verzoek een uitvoerige reactie geschreven te hebben, maar dat zij tegelijkertijd beseffen dat het een intern stuk van de NGK is. Zij achten zich niet bevoegd om een officieel oordeel uit te spreken over de besluiten van de NGK. Vandaar dat ze in hun commentaar uitdrukkelijk binnen de kaders van het rapport zelf zijn gebleven. Daarvan hebben ze gezegd: binnen het rapport wordt onvoldoende aansluiting gezocht bij de Schrift met de nadruk op: onvoldoende. Dat willen ze ook graag laten staan, want in het rapport staan ook diverse noties die onszelf verder kunnen helpen bij een standpuntbepaling in deze. Daarnaast is er de teleurstelling dat de NGK dit niet in samenspraak met de GK hebben gedaan.

De ambivalente houding waarvan sprake is bij veel leden wordt ook herkend door deputaten. Maar de motivatie is de stem van Christus. Het is geen hobbyisme, waar je al dan niet voor kunt kiezen. Aan die roepstem moet je gehoor geven, zeker in een wereld waarbinnen je samen leeft en waar het adagium 'God bestaat niet' steeds heftiger klinkt. Tegen die context zijn deputaten dankbaar voor ontmoeting en fundamentele herkenning. Maar tegelijkertijd blijven de vragen.

Dat de uitspraak van de NGK, gedaan in Lelystad en verwoord in besluit 2, vaag is, is waar. Maar toch is het een stap voorwaarts en een stap van betekenis. Want het is voor het eerst dat een Landelijke Vergadering zo'n uitspraak heeft gedaan. En ook qua inhoud zijn er positieve dingen te noteren, bijvoorbeeld de notie dat het tot het wezen van de kerk behoort zich te bezinnen op de leer. Dan kun je teleurgesteld zijn dat het allemaal nog wat weinig concreet is, maar je mag ook dankbaar constateren dat de gesprekken tot het resultaat hebben geleid dat uitgesproken is dat deze vragen een plaats horen te krijgen op een kerkelijke vergadering. Dat was het punt wat deputaten steeds hadden ingebracht.

Deputaten geven ook aan dat de pendelbeweging die sommige afgevaardigden constateerden binnen onze kerken tussen plaatselijk en landelijk ook binnen de NGK te constateren valt. De CCS heeft dat zelf ook aangegeven. Waar eerst de nadruk vrijwel uitsluitend lag op de vrijheid van de plaatselijke kerk is er nu duidelijk een beweging te bespeuren richting een grote plaats voor het kerkverband.

Deputaten geven toe dat ze zich ruimer hadden moeten verantwoorden inzake de vraagstelling: waarin binden de GK boven Schrift en belijdenis. Punt is alleen dat de vraag helemaal op de achtergrond is geraakt, sterker nog, buiten beeld. Het verwijt klinkt niet meer van de zijde van de NGK en is door hen ook nergens aan de orde gesteld. Vandaar dat het ook niet terugkomt in de vervolgpodracht. Het punt ligt niet meer tussen hen en ons.

De bespreking wordt 25 juni afgerond. Daarbij zijn van nederlands-gereformeerde zijde aanwezig ds. P. Busstra en ds. C.T. de Groot. Gehoord de opmerkingen in de eerste termijn zijn deputaten met aangepaste besluitteksten gekomen. Zo is het woord dankbaarheid vervangen door erkentelijkheid, waarmee deputaten aan de ene kant tegemoet willen komen aan de kritiek die is geuit en aan de andere kant toch overeind houden dat zij een positieve taxatie hebben van hetgeen in de afgelopen 3 jaar is besproken. Verder is de uitspraak over het VOP-rapport meer gekoppeld aan het rapport dat deputaten daarover schreven. In de discussie komen ze verder tegemoet aan de wens van ds. Schreuder om in de besluittekst op te nemen dat de beslissing inzake de vrouwelijke ambtsdrager een ernstige barrière vormt voor het onderlinge contact omdat het onvoldoende bijbels gefundeerd is.

De predikanten C. van den Berg, Groeneveld en Pathuis komen met een tegenvoorstel. Zij constateren in hun besluit met verdriet dat in de contacten op landelijk niveau de afgelopen negen jaar geen wezenlijke vooruitgang is geboekt en dat er geen perspectief is op dit moment om een traject in te slaan van samensprekingen die als doel hebben te komen tot herstel van kerkelijke eenheid. Ook stellen ze voor uit te spreken dat het besluit inzake vrouwelijke ouderlingen en predikanten een ernstige barrière vormt voor het onderlinge contact. Wel constateren ze met dankbaarheid dat er op plaatselijke niveau bij een aantal gemeenten herkenning is gegroeid. Alleen ten dienste van die plaatselijke contacten willen zij op landelijk niveau contact houden met de NGK. Ze komen tot deze taxatie omdat de situatie blijft bestaan dat je elkaar niet kunt houden aan kerkelijke uitspraken, omdat binnen de NGK de binding daaraan ten principale ontbreekt. Deputaten ontraden dit tegenvoorstel, niet in de laatste plaats omdat ze het fundamenteel oneens zijn met de indieners dat er de laatste negen jaar geen vooruitgang is geboekt. Dat is er huns inziens juist wel. Dat de LV tot de uitspraak kwam zoals vastgelegd in besluit 2 is concreet gevolg van de gesprekken die gevoerd zijn.

Ds. H. van den Berg is van mening dat ondanks de aanpassing die deputaten hebben gedaan van besluit 3 er impliciet nog steeds een inhoudelijk oordeel wordt geveld inzake het VOP-rapport. Zijns inziens kan dat niet omdat het rapport inhoudelijk niet aan de orde is geweest op deze synode. Hij stelt daarom, samen met ds. Roth en oud. Zwarteveen, bij amendement voor om het besluit te beperken tot teleurstelling uit te spreken over de geïsoleerde wijze waarop dit besluit tot stand is gekomen. Deputaten vinden dit te mager. Ook hun beoordeling van het rapport willen ze graag in het besluit een plaats geven.

Eerst wordt het amendement van ds. H. van den Berg in stemming gegeven. Dat wordt verworpen met 8 stemmen voor en 28 tegen. Daarna komt het tegenvoorstel in stemming. Dat wordt verworpen met 9 stemmen voor en 27 tegen.

Vervolgens komen de voorstellen van deputaten in stemming. Op verzoek wordt besluit 3 apart in stemming gegeven: tegen 4 stemmen, voor 32. De overige voorstellen worden met algemene stemmen aanvaard.

Na de besluitvorming spreekt de preses de vergadering als volgt toe:

In onze bespreking en behandeling van de landelijke contacten met de NGK waren we het als synodeleden eens over de voorwaarden voor kerkelijke eenheid: recht doen aan de eenheid en duidelijkheid van de Schrift, aan het gezag van Gods Woord over en boven onze cultuur, aan een ondubbelzinnige aanspreekbaarheid op en binding aan de gereformeerde belijdenis.

We hadden met z'n allen ook oog voor verblijdende ontwikkelingen op plaatselijk gebied tussen GKv en NGK. En voor de noodzaak van een gezamenlijk staan voor de waarheid in de wereld van vandaag. Niemand ontkende dat het gemeenschappelijk verleden en de activiteiten die we samen doen, ons zo dichtbij elkaar plaatsen dat we niet aan elkaar voorbij kunnen gaan als schepen in de nacht.

Tegelijk was voor ons allen duidelijk dat we (nog) niet aan samensprekingen mho op kerkelijke eenheid met de NGK toe zijn, zoals we die met de CGK wel hebben. Onze contacten met de NGK bevinden zich nog steeds in een fase waarin daarvoor te weinig basis is. Terwijl de besluiten van de NGK over vrouwelijke ouderlingen en predikanten een nieuwe hindernis vormen.

De vraag was hoe we deze mengeling aan gevoelens op de meest adequate manier moesten verwoorden: hoe we het best verblijdende ontwikkelingen kunnen stimuleren en zorgwekkende tendensen kunnen ombuigen. De discussies daarover ter synode werden gevoerd met een open oog en hart voor Gods Woord en werk. Ook als we elkaar niet vonden in een gelijkluidende taxatie en formulering op een aantal concrete punten.

Deputaten en commissie - en we zeggen hun daar dank voor! - hebben ons gediend in heel het traject. Als leden van de synode hebben we allen meegedacht. Het heeft niet geleid tot unanieme besluitvorming. We hopen dat de besluiten die vielen, mogen bijdragen aan duidelijkheid over wat nodig is voor echte samensprekingen: volstrekte onderworpenheid aan de Schrift en ondubbelzinnige binding aan de confessie. Want uiteindelijk is en blijft dat hetgeen wij allen verlangen: dat we in de toekomst kunnen komen tot de eenheid van het ware geloof tot eer van God de Vader! Ons gebed is dat de genomen besluiten die ware oecumene dienen.

Nieuw te benoemen deputaten en de plaatselijke kerken bidden we toe dat ze op een goede wijze uitvoering zullen kunnen geven aan de besluiten, opdat mee door die gesprekken kan worden opgeruimd wat het echte samenspreken op dit moment nog in de weg staat. We weten ons daarvoor aangewezen op de zegen van de Here en de kracht van zijn Geest.

Artikel 136

17-06-2005

Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte

Voorstel: deputaten kerkelijke eenheid

Materiaal:

1. rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid, hoofdstuk 6;
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Wageningen d.d. februari 2005, waarin zij de synode vraagt er bij deputaten op aan te dringen meer duidelijkheid te krijgen over hoe het COGG omgaat met de door deputaten geuite kritiekpunten op het functioneren van het COGG.

Besluit 1:

te gaan participeren in het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte op basis van de doelen die de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 heeft vastgesteld.

Grond:

het is mogelijk om de doelen die de GS Zuidhorn stelde na te streven binnen het kader van het COGG.

Besluit 2:

aan DKE op te dragen uit hun midden enkele personen aan te wijzen die de Gereformeerde Kerken vertegenwoordigen in het COGG.

Grond:

participatie in het COGG past binnen de taakstelling van DKE. Het is daarom logisch dat de vertegenwoordiging in het COGG vanuit DKE bemand wordt, conform opdracht en mandaat van de synode.

Besluit 3:

de deelname in het COGG in de periode tot de volgende synode te evalueren en daarover te rapporteren aan de synode.

Grond:

participatie in het COGG dient voor elke synode geëvalueerd te worden. Op basis van rapportage door DKE besluit de synode tot deelname voor een volgende periode.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen. Bij de bespreking is ds. J.W. Schoonderwoerd als lid van het COGG aanwezig.

Artikel 137

17-06-2005

Revisieverzoek contacten Christelijke Gereformeerde Kerken

Voorstel: commissie Gelderland

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art 57 en art. 61, waarin de synode uitspreekt dat plaatselijke contacten met een Christelijke Gereformeerde Kerk voortgang mogen hebben; en art 125, waarin de synode uitspreekt de weg naar kerkelijke eenheid met de Christelijke Gereformeerde Kerken te vervolgen;
2. brief van br. C. Boekholt en 40 andere broeders en zusters uit Hoogeveen d.d. 10 februari 2005, waarin zij verzoeken om de besluiten 1-4 van art. 125 van de Acta GS Zuidhorn, alsmede de besluiten van de Acta onder art. 57 en art. 61 uit het midden van de kerken weg te nemen en hierover voorlichting te geven aan de kerken.
De broeders en zusters dragen hiervoor de volgende gronden aan:
 - a. de CGK tolereren Schriftkritiek, hetgeen onder meer blijkt uit het feit dat ze de opvattingen van dr. B. Loonstra niet afwijzen;
 - b. de CGK kennen geperforeerde gemeentegrenzen, waardoor er voor onderlinge tucht nog maar weinig plaats is;
 - c. de CGK onderhouden plaatselijk vaak nauwe contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken, waardoor zij mede-verantwoordelijk zijn voor de instandhouding van een kerkgemeenschap welke leervrijheid toestaat;
 - d. bovengenoemde reden is er de oorzaak van dat de eenheid in de eigen gemeente opgebroken wordt.

Besluit:

aan het verzoek van br. C. Boekholt cs. niet te voldoen.

Gronden:

1. de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 131, heeft zich al eerder gebogen over revisieverzoeken met de gronden die onder materiaal 2a en b genoemd zijn, en deze verzoeken beargumenteerd afgewezen;
2. in de voorbije jaren zijn de Christelijke Gereformeerde Kerken zorgvuldig omgegaan met de vragen die het boek 'De geloofwaardigheid van de bijbel' van dr. B. Loonstra heeft opgeroepen. Na instemming van hun deputaten 'Eenheid gereformeerde belijders' met de nota Kamphuis (zie Acta Generale Synode van Leusden 1999, bijlage 42, blz. 672) zijn er in opdracht van de

- synode officiële kerkelijke gesprekken met dr. Loonstra gevoerd. Van de afloop hiervan heeft de GS Zuidhorn nog geen kennis kunnen nemen, maar er was op dat moment voor de GS Zuidhorn geen reden om te twifelen aan eerdere synodebesluiten waarin wordt uitgesproken dat de CGK net als wij staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis;
3. de plaatselijke contacten tussen christelijke gereformeerde en nederlands-gereformeerde kerken vinden plaats conform de generaal-synodale bepalingen die gelden binnen de CGK, zoals vastgesteld door de Generale Synode van Haarlem-Noord 1998 (bijlage 6 bij de Kerkorde van de CGK in Nederland). Daarin wordt als voorwaarde aan nauwer kerkelijk samenleven de eis verbonden, dat beide gemeentes zich metterdaad binden aan het Woord van God, de gereformeerde belijdenisgeschriften en de gereformeerde kerkorde. Verder heeft bovengenoemde generale synode de landelijke samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken opgeschort en uitgesproken, dat er in nieuwe plaatsen niet meer mag worden overgegaan tot nauwer kerkelijk samenleven (Acta GS Haarlem-Noord, art. 181). Daarmee geven de CGK aan, metterdaad op de grondslag van Schrift en belijdenis te willen staan;
 4. de GS Zuidhorn constateerde in haar besluit, Acta art. 61, dat niet is aangetoond dat de regelingen voor kanselruil binnen de CGK schriftuurlijk en confessioneel onverantwoord zijn. Ook nu tonen revisieverzoekers dat niet aan met concrete verwijzingen naar plaatsen uit Schrift en belijdenis, maar maken zich daarentegen schuldig aan een ongeoorloofde vorm van consequentiedenken.

Het besluit is met algemene stemmen genomen, waarbij de leden van de GS Zuidhorn buiten stemming bleven.

Artikel 138

10-06-2005

Revisieverzoek contacten Nederlands Gereformeerde Kerken

Voorstel: commissie Gelderland

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 126, besluiten 1-3, waarin de synode met dankbaarheid kennis neemt van de wederzijds gevoerde gesprekken en het besluit van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken in 2001 om het gesprek aan te gaan over de omgang met Gods Woord en de belijdenis en zo te komen tot de benodigde eenheid in de leer, en waarin de synode deputaten kerkelijke eenheid de opdracht geeft om het gesprek met de NGK voort te zetten in de lijn van de vragen van de Generale Synodes van Berkel en Rodenrijs 1996 en Leusden 1999;
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer d.d. 17 mei 2004 met de mededeling dat hij art. 126 van de Acta niet kan ratificeren omdat
 - a. niet duidelijk is aangegeven op welke punten de NGK zich binden aan Schrift en belijdenis;
 - b. de meningsverschillen niet helder onder woorden gebracht worden;
 - c. het er eerder op lijkt dat er een verwijdering ontstaat ten aanzien van de NGK;
3. brief van br. C. Boekholt en 40 andere broeders en zusters uit Hoogeveen d.d. 10 februari 2005 met het verzoek de besluiten 1-3 van art. 126 van de Acta van de GS Zuidhorn uit het midden van de kerken weg te nemen en hierover voorlichting te geven aan de kerken. De broeders en zusters dragen hiervoor de volgende gronden aan:
 - a. de dankbaarheid die de GS Zuidhorn constateert, staat in schril contrast met de droefheid en teleurstelling waarvan de GS Berkel en Rodenrijs en de GS Leusden spraken;
 - b. de NGK zijn de afgelopen jaren niet veranderd in schriftuurlijke richting, maar kennen nog steeds een ongeoorloofde vrijheid ten opzicht van trouw aan Schrift, belijdenis en kerkorde;
 - c. de HERE gebiedt ons om zijn Woord onverkort te bewaren en verbiedt ons ontrouwe kerken in stand te houden;
 - d. bovengenoemde gronden maken samenwerking met de NGK onaanvaardbaar en daardoor levensgevaarlijk.

Besluit:

1. kennis te nemen van de verklaring van non-ratificatie van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer en aan het verzoek van br. C. Boekholt cs. niet te voldoen;
2. niet alleen kennis te nemen van deze verklaring van non-ratificatie, maar daarover ook haar verontrusting uit te spreken.

Gronden:

1. de GS Zuidhorn heeft op goede gronden besloten in vertrouwen het gesprek met de Nederlands Gereformeerde Kerken voort te zetten. Zij deed dit o.a. op grond van zinvolle gesprekken over het functioneren van Gods Woord en de belijdenis binnen de NGK, waaruit een zekere toenadering te constateren viel (Acta GS Zuidhorn, art. 126, besluit 1 en 2 met gronden);
2. de GS Zuidhorn gaf deputaten in aansluiting bij vorige synodes een beperkte opdracht, nl. om na te gaan of er een basis is voor samensprekingen met het oog op herstel van kerkelijke eenheid. Daarbij handhaafde ze het uitgangspunt dat de binding aan de leer van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis in de contacten het centrale onderwerp van gesprek moet zijn. Tegelijk onderstreepte ze de noodzaak om in deze gesprekken afstemming te zoeken met de Christelijke Gereformeerde Kerken (Acta GS Zuidhorn, art. 126, besluit 3 met gronden);
3. de uitkomst van die gesprekken en de ontwikkelingen binnen de NGK sinds 2002 vormen geen reden het besluit van de GS Zuidhorn alsnog uit het midden van de kerken weg te nemen. Voor zover de appellanten naar deze ontwikkelingen verwijzen, zullen de aangevoerde argumenten worden mee gewogen bij de besluitvorming over de voortzetting van de contacten met de NGK;
4. de artikelen 31 en 35 van de aangenomen kerkorde worden uitgehold wanneer kerken aan meerdere vergaderingen eenvoudigweg meedelen dat ze hun onwelgevallige besluiten niet willen ratificeren, maar daartegen niet in appèl gaan of revisie aantekenen. Een verklaring van niet-ratificatie heeft alleen bestaansrecht wanneer ook wordt aangetoond waarom een besluit in strijd is met de Schrift of de kerkorde, en waarom men zich om Godswil niet kan conformeren met behoud van gevoelens. De raad van Ten Boer heeft niet duidelijk gemaakt, dat er met betrekking tot dit artikel sprake is van dusdanig grote moeite, waardoor de raad genooddaakt is als uiterste maatregel te verklaren dat hij dit besluit niet als bindend kan aanvaarden.

Kort wordt stil gestaan bij grond 4. Moet je dat zo scherp neerzetten? De commissie antwoordt hier een zorgelijke ontwikkeling te signaleren. Het kan niet zo zijn dat kerken ter 'linker' of ter 'rechter' zijde met verklaringen komen dat besluiten niet geratificeerd worden. We hebben als kerken hierover andere en duidelijke afspraken gemaakt.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen, de leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Artikel 139

10-06-2005

Revisieverzoek inzake Generale Synode van Amersfoort-West 1967

Voorstel: commissie Gelderland

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 129, waarin de synode uitspreekt niet te voldoen aan het verzoek van de Particuliere Synode Holland-Noord 2002 om deputaten te benoemen met de opdracht de volgende generale synode "van advies te dienen over de vragen of en hoe de uitspraken van de Generale Synoden van Amersfoort-West 1967 en Hoogeveen 1969/70, beschreven in het verzoek van br. H.G. van der Weijden te Gouda, moeten worden herzien en welke consequenties daaruit voortvloeien voor andere kerkelijke uitspraken";
2. brief van br. H.G. van der Weijden d.d. 16 januari 2005 met het verzoek om toch een nader onderzoek te laten verrichten naar de uitspraken en handelwijze van de GS Amersfoort-West en de GS Hoogeveen op grond van de volgende argumenten:

- a. de GS Zuidhorn heeft zich bij haar onderzoek onvoldoende geconfronteerd met verschillende passages uit het meerderheidsrapport over deze zaak dat ter synode diende;
- b. er is een discrepantie tussen de intentieverklaring van de GS Zuidhorn in art. 128 en haar besluit in art. 129;
- c. de GS Zuidhorn weerlegt niet hetgeen in het door de particuliere synode mee gezonden verzoek én in het meerderheidsrapport van de commissie naar voren gebracht is en bevestigt daarmee feitelijk de negatieve intenties die aan de Open-Brief-schrijvers zijn toegekend.

Besluit:

aan het verzoek van br. H.G. van der Weijden niet te voldoen.

Gronden:

1. de GS Zuidhorn heeft in haar gronden beargumenteerd aangegeven waarom ze aan het verzoek van de Particuliere Synode van Holland-Noord niet kon voldoen;
2. appellant draagt geen nieuwe gezichtspunten en argumenten aan die het overwegen van revisie zouden wettigen. Het feit dat het uitgangspunt van de intentieverklaring en de weging van de argumenten die genoemd worden in het meerderheidsrapport van de commissie geleid hebben tot een besluit dat appellant diep teleurstelt, is geen argument om een zaak op een volgende synode opnieuw te bezien (Acta GS Zuidhorn, art. 129, gronden 4).

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming.

Artikel 140

17-06-2005

Revisieverzoek participatie in het COGG

Voorstel: commissie Gelderland

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art 130, waarin de synode aan deputaten kerkelijke eenheid de opdracht geeft om een gesprek aan te gaan met het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte met het oog op eventuele participatie;
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer d.d. 17 mei 2004 met de mededeling dat hij art. 130 van de Acta niet kan ratificeren omdat naar de mening van de raad de basis voor participatie gelegen dient te zijn in het feit dat de kerken die samenwerken in het COGG op grond van Zondag 21 van de Heidelbergse Catechismus en de artikelen 27-29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis elkaar geheel als gereformeerde kerken kunnen aanvaarden, wat in de huidige samenstelling van het COGG niet het geval is.

Besluit:

1. het bezwaar van de kerk te Ten Boer niet toe te stemmen;
2. niet alleen kennis te nemen van deze verklaring van non-ratificatie, maar daarover ook haar verontrusting uit te spreken.

Gronden:

1. de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 besloot slechts het gesprek aan te gaan met het COGG met het oog op eventuele participatie en heeft terecht geconstateerd dat de gesprekspartners binnen de COGG allen aanspreekbaar willen zijn op Gods Woord en de gereformeerde belijdenis en heeft aangegeven dat de doelstelling van participatie in het kader moet staan van het zoeken van wegen tot kerkelijke eenheid. De raad van Ten Boer toont niet aan waarom deze insteek in strijd is met de gereformeerde belijdenis. Verder stelt de raad van Ten Boer ten onrechte, dat binnen het COGG kerken en organisaties 'samenwerken'. Daarmee

miskent hij de werkelijke, veel beperktere doelstelling van het COGG zoals verwoord is in artikel 2 van de Statuten van het COGG: “Het COGG wenst te bevorderen, dat de deelnemende kerken of groeperingen met elkaar contact oefenen, opdat ze elkaar beter leren verstaan, elkaar aanspreken op de basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid en op deze wijze dichter tot elkaar komen.”;

2. de artikelen 31 en 35 van de aangenomen kerkorde worden uitgehold wanneer kerken aan meerdere vergaderingen eenvoudigweg meedelen dat ze hun onwelgevallige besluiten niet willen ratificeren, maar daartegen niet in appèl gaan of revisie aantekenen. Een verklaring van niet-ratificatie heeft alleen bestaansrecht wanneer ook wordt aangetoond waarom een besluit in strijd is met de Schrift of de kerkorde, en waarom men zich om Godswil niet kan conformeren met behoud van gevoelens. De raad van Ten Boer heeft niet duidelijk gemaakt, dat er met betrekking tot dit artikel sprake is van dusdanig grote moeite, waardoor de raad genoodzaakt is als uiterste maatregel te verklaren dat hij dit besluit niet als bindend kan aanvaarden.

Het besluit is met algemene stemmen genomen, waarbij de leden van de GS Zuidhorn buiten stemming bleven.

Artikel 141

21-05-2005

Revisieverzoek intrekking uitzonderingsclausule NGK

Voorstel: commissie Gelderland

Materiaal:

1. Acta Generale Synode van Leusden 1999, artikel 86, besluit 2.8: de synode besloot binnen het ‘Kader voor plaatselijke samensprekingen’ in incidentele gevallen kanselruil en het toelaten van elkaars leden tot het Avondmaal mogelijk te maken in de samensprekingen met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk;
2. Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, artikel 132: de synode besloot op grond van bezwaren en revisieverzoeken uit de kerken het besluit over de uitzonderingsclausule m.b.t. de NGK in te trekken;
3. brieven van de Gereformeerde Kerken te Houten d.d. 23 januari 2004, te Amersfoort-De Horsten d.d. 15 maart 2004, te Wezep d.d. 2 april 2004, te Amersfoort-West d.d. 1 oktober 2004 en te Almere-West d.d. 17 februari 2005, waarin eerstgenoemde vier aangeven, art. 132 van de Acta van de GS Zuidhorn niet te kunnen ratificeren, hiertegen in beroep te gaan en om revisie te vragen, terwijl de kerk te Amersfoort-West verklaart zich achter de bezwaren van de kerk te Amersfoort-De Horsten te scharen en de kerk te Almere-West aangeeft het besluit van art. 132 te betreuren. De kerken noemen de volgende argumenten:
 - a. erkend wordt, dat de uitzonderingsclausule van de GS Leusden kerkrechtelijk een kromme zaak is en in strijd is met de kennelijke bedoeling van regel 8 van het ‘Kader voor plaatselijke samensprekingen’, maar het doet momenteel het beste recht aan de terechte wens die zich in een beperkt aantal plaatsen voordoet om na dankbare wederzijdse erkenning als gemeente van Christus aan die eenheid concreet gestalte te willen geven, waarbij erkend wordt dat de GS Leusden op een degelijker wijze deze uitzonderingsclausule had moeten formuleren;
 - b. in de contacten met plaatselijke NGK waarvan gebleken is dat zij de merktekenen van Christus’ kerk zoals genoemd in artikel 29 NGB vertonen, voelt men zich geroepen de opdracht van onze Heer tot het zoeken van eenheid daadwerkelijk gestalte te geven. Het besluit van de GS Zuidhorn verhindert om aan die opdracht gevolg te geven;
 - c. de geconstateerde verschillen met de NGK zijn veelal niet groter dan de verschillen die er liggen tussen onze kerken en buitenlandse zusterkerken;
 - d. de uitzonderingsclausule is niet in strijd met de algemene bepaling in art. 8 van het ‘Kader voor plaatselijke samensprekingen’, maar een nuancering ter wille van de voortgang in de plaatselijke situatie. Intrekking van de uitzonderingsclausule houdt te weinig rekening met de plaatselijke omstandigheden;
 - e. het intrekken van de uitzonderingsclausule doet geen recht aan de zelfstandigheid van de plaatselijke kerkenraden, die voor hun beleid bovendien gehouden zijn aan de goedkeuring van de classis en deputaten ad art. 49 KO, hetgeen voldoende garantie biedt wat betreft de zorgvuldigheid van deze stap;

- f. het argument van de GS Zuidhorn dat hiermee de prikkel uit de landelijke samensprekingen met de NGK wordt weggenomen is een onbewezen aanname, terwijl evengoed omgekeerd gesteld kan worden dat dit besluit hier een schaduw op legt, omdat van plaatselijke samenwerking een positieve, stimulerende werking naar zusterkerken uitgaat;
- g. het argument van de GS Zuidhorn dat de erkenning van het gereformeerde karakter van een plaatselijke NGK onvoldoende waarborg biedt voor haar metterdaad staan op deze grondslag vanwege haar plaats in het nederlands-gereformeerde kerkverband miskent de eigenheid van dat kerkverband;
- h. samensprekingen gebeuren primair op plaatselijk niveau; dat past binnen de verantwoordelijkheid en het primaat van de plaatselijke gemeente. Daarvoor moet binnen het kerkverband verantwoording worden afgelegd. Het is onjuist als een synode door middel van dergelijke algemene uitspraken treedt in de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerk.

Besluit:

1. aan de verzoeken tot revisie niet te voldoen;
2. de brieven van bovengenoemde kerken mee te nemen in het materiaal bij de bespreking van de voorstellen van deputaten kerkelijke eenheid om te komen tot nieuwe kaders met betrekking tot plaatselijke contacten en samensprekingen met andere kerken.

Grond:

de kerken vragen revisie, niet om herstel van een bepaalde formulering, maar om het behoud van een voor hen waardevolle zaak: de mogelijkheid tot kanselruil met de plaatselijk als ware kerk van Christus erkende Nederlands Gereformeerde Kerk.

Binnen het kader van de bestaande regeling is opnieuw instellen van de uitzonderingsclausule niet mogelijk, omdat terecht is geconstateerd dat die strijdig is met het geheel van het kader van de samensprekingen. De zaak die in de brieven aan de orde wordt gesteld komt terug in het kader van de bespreking van het rapport DKE hoofdstuk 7. Daarom zal wat in deze brieven aan de orde wordt gesteld betrokken worden bij die bespreking.

Bespreking

Een aantal afgevaardigden is van mening dat besluit 2 al vooruit grijpt op de behandeling van een nieuw kader voor kerkelijk samenspreken, waarvan het nog maar de vraag is of dat aan de orde kan komen. Oud. Hup dient daarom een amendement in om besluit 2 te laten vervallen plus wat daarover in de grond gezegd wordt. Dit amendement wordt met 9 stemmen voor en 23 tegen verworpen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten stemming. Hierna wordt het besluit met algemene stemmen genomen.

Inhoudsopgave

Artikel 132	<i>Rapport deputaten kerkelijke eenheid</i>	3
Artikel 133	<i>Benoeming deputaten kerkelijke eenheid</i>	13
Artikel 134	<i>Christelijke Gereformeerde Kerken</i>	14
Artikel 135	<i>Nederlands Gereformeerde Kerken</i>	21
Artikel 136	<i>Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte</i>	31
Artikel 137	<i>Revisieverzoek contacten Christelijke Gereformeerde Kerken</i>	32
Artikel 138	<i>Revisieverzoek contacten Nederlands Gereformeerde Kerken</i>	33
Artikel 139	<i>Revisieverzoek inzake Generale Synode van Amersfoort-West 1967</i>	34
Artikel 140	<i>Revisieverzoek participatie in het COGG</i>	35
Artikel 141	<i>Revisieverzoek intrekking uitzonderingsclausule NGK</i>	36
	<i>Inhoudsopgave</i>	38

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk XI
Buitenlandse betrekkingen

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 11 – Buitenlandse betrekkingen

Deputaten betrekkingen buitenlandse kerken

Artikel 142

28-05-2005

Rapport deputaten betrekkingen buitenlandse kerken

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport van deputaten BBK.

Besluit:

het beleid van deputaten voor betrekkingen met buitenlandse kerken goed te keuren en hun décharge te verlenen onder hartelijke dank voor hun werkzaamheden.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 143

27-05-2005

Samenstelling deputaatschap

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK, in het bijzonder par. 3 inzake de opdracht van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003.

Besluit:

18 deputaten en 6 secundi te benoemen met de opdracht:

1. het werk en beleid ten aanzien van de buitenlandse kerken voort te zetten;
2. de ontvangst van buitenlandse gasten op de volgende synode tijdig voor te bereiden door in overleg met het moderamen een speciale week van die generale synode te reserveren voor een eveneens met het moderamen nader af te stemmen programma;
3. zorg te dragen voor een gastvrije begeleiding van aankomst tot en met vertrek;
4. waar nodig overleg te hebben met deputaten ZHT over het verlenen van gewenste hulp aan buitenlandse (zuster) kerken en hun beider beleid op elkaar af te stemmen;
5. hun werk te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;
6. van hun arbeid verslag uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van die synode aan de kerken toe te zenden.

Gronden:

1. in het deputaatschap BBK leeft de verwachting dat na invoering van een nieuwe structuur optimaal gewerkt kan worden met 18 in plaats van 24 primi deputaten en 6 secundi;
2. in tegenstelling tot het vermeld in de vorige opdracht wordt niet de 5e week aangewezen voor de ontmoeting met de buitenlandse gasten. Een later tijdstip heeft het voordeel dat meer zichtbaar zal zijn van de resultaten van de werkzaamheden van de synode.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 144

30-09-2005

Benoeming deputaten betrekkingen buitenlandse kerken

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten betrekkingen buitenlandse kerken:

contacten in Europa, Noord-Amerika		
<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
R. ter Beek, Soest	2008	A.J. Petter, Dalfsen
R.C. Janssen, Hoek	2011	D. de Vos, Tollebeek
G. Kwakkel, Kampen	2011	
W. Kuipers, Hattem	2011	
K. Wezeman (s), Haren	2008	
R. van Wijnen, Ureterp	2011	
contacten in Azië (incl. Indonesië), Australië en Nieuw-Zeeland		
B. Bolt, Heerde	2008	J. Bronsema, Amersfoort
E. Ensing-Maatkamp, Zwolle	2008	H.J. Leskens, Hattem
J.P.D. Groen, Wezep	2014	
A.S. v.d. Lugt, Rotterdam	2014	
H.S. Nederveen-van Veelen, Berkel	2014	
J. Plug, Rotterdam	2011	
contacten in Afrika en Spaans- of Portugees spreken landen		
H. ten Brinke, Bodegraven	2011	Tj. de Boer, Amersfoort
Th.J. Havinga, Zuidlaren	2011	D.J. de Jong-Pel, Houten
T.J. Karelse, Capelle a/d IJssel	2011	
J.P. Kruiger, Oud-Zuilen	2011	
P.K. Meijer, Hardenberg	2011	
E.J. Urban, Zwolle	2014	

Artikel 145

27/28-05-2005

Ontmoeting met de buitenlandse afgevaardigden

Op 27 en 28 mei ontvangt de synode de delegaties van de buitenlandse kerken. Aanwezig zijn:

FRCA - Australië	Rev. W. Huizinga en br. A.C. Breen
SIRC - Zuid India	Rev. S. Abraham
PFCK - Noord Bengalen	Rev. M.H. Subba
CanRC - Canada	Rev. J. Huijgen en br. H. Hoogstra
RCUS - USA	br. J.C. Heerema
OPC - USA	Rev. Jack Peterson en br. M.T. Bube
URCNA - Noord Amerika	Rev. F. Harms
EPCI - Ierland	Rev. A.J. Lucas
EPCEW - Engeland	Rev. R. Holst en Rev. dr. P. Naylor
FCS Schotland	Rev. prof. dr. J.R. McIntosh
FCS-cont - Schotland	Rev. D.N. MacLeod
ERCC - Congo	Pasteur Kishimba Nyombo Kasantika, Pasteur Illunga Ntala.a.Kuibondo (Jean-Paul) en br. Yumba Musoya (Ghislain)

NKST - Nigeria	Rev. dr. J. Teghtegh Orkuma en Rev. dr. Mbanongon Kurugh Antiev
IRV - Venezuela/Curacao	Rev. C. Rodriguez en br. Anthony Torres (Curaçao)
IRE - Spanje	Rev. J. de Segovia
ERCUR - Rusland	br. Alexandr Makeev

Van de deputaten betrekkingen buitenlandse kerken zijn dan wel een dan wel beide dagen aanwezig ds. R. ter Beek, ds. J.A. Boersema, B. Bolt, ds. H. ten Brinke, ds. R.C. Janssen, ds. J.L. Joesse, T.J. Karelse, ds. J.P. Kruiger, W. Kuipers, prof. dr. G. Kwakkel, ds. A.S. van der Lugt, ds. P.K. Meijer, H. Olde, ds. J. Plug, mevr. C. Scheepstra, mevr. E.J. Urban, prof. drs. K. Wezeman en ds. R. van Wijnen. Verder zijn aanwezig ds. J.P.D. Groen, die als adviseur optreedt in sectie 1, de secretaresse van BBK, mevr. G.A. Enter-Hindriks en ds. en mevr. Knigge. Zij hebben als gastechtpaar de buitenlandse gasten opgevangen en begeleid. Bij de bespreking van de relatie met de beide kerken in Schotland, de ICRC en de contacten met de deputaten van de CGK zijn van de laatste kerk aanwezig de brs. C.H. den Hertog en prof. dr. H.G. Peels.

De preses staat er in zijn meditatie naar aanleiding van Psalm 22 en welkomstwoord bij stil hoe bijzonder het is voor ons allen om samen te zijn in de ene naam van onze Here. Bijbels gesproken zijn we allen 'christenen uit de heidenen'. Niemand van ons heeft recht boven de anderen. Deze benaming voert ons terug naar de eerste pinksterdag in Jeruzalem. Vanaf toen is de Here met zijn evangelie de wereld ingegaan. In Psalm 22 zien we David al vooruitkijken naar dit moment. Overal, tot aan de einden der aarde, zal men de HERE gedenken en zich tot Hem wenden. Voor de HERE zullen zich buigen alle stammen en volken.

We lezen de Psalm na Golgotha. Door Christus' lijden en sterven is er redding gekomen. Vrede met God. Heil dat nooit vergaat. En Christus wil, net als David, dat in zijn heil en vreugde allen delen die tot zijn volk behoren. Deze vreugde mogen we als kerken uit alle delen van de wereld nu al delen. Als we hier samen zijn is dat dan ook niet alleen te danken aan een wereld die steeds kleiner wordt en aan almaar beter vervoer. Het is ook maar niet te danken aan gulle geldschieters of aan onze behoefte aan contact of aan stoer menselijk doordrukken. Dat wij hier samen zijn, wortelt in Christus' werk op Golgotha. Voor onze betrekkingen is duur betaald. Onze contacten hebben een diepe wortel. Ze kunnen wat stormen aan als het goed is. En als ze stórmten al aan kunnen, dan zullen ze zeker niet stukgaan aan openheid, eerlijkheid en opbouwende kritiek.

David zingt in Palm 22 van de katholiciteit van de kerk. Het is de kerk van alle tijden, plaatsen en typen mensen – ze zijn één in de lof van de Almachtige en het Lam. We zijn hier vandaag samen uit allerlei culturen. We kennen tal van variaties en verschillen. Maar we zijn een in de lof van onze God en van onze Heiland.

Kerk van alle plaatsen en van alle tijden. *Alle tijden!* Ook van de toekomst! De Psalm besluit met de komende generaties die de HERE moeten gaan dienen. Aan die kinderen moet verteld worden wie de Here is, wat Hij gedaan heeft en wat Hij doet. En wat Hij zál doen.

Als kerken hebben we de opdracht om het evangelie te verbréiden in de wereld. Als kerken kunnen we elkaar daarin helpen. Met trainingen en cursussen. En op internationale vergaderingen. Maar dat is niet het enige. Want het evangelie moet ook bewaard en overgedragen worden aan volgende generaties. De HERE is immers de God die zijn verbond sloot en sluit met de gelovigen *en hun kinderen!* De Psalm eindigt met het zingen over 'kinderen' aan wie verteld wordt van de HERE en over het volk 'dat nog geboren moet worden'. Die uitdrukkingen herinneren ons aan thuis: aan de *huizen en gezinnen* in de kerk.

We beleven hier vandaag en morgen prachtige dagen: we ontmoeten elkaar in een feestelijke vergadering.

Maar dat heeft alleen toekomst als in onze *gezinnen* in Nederland en India en Kenia en Australië en waar dan ook, verteld wordt van de HERE aan de kinderen. Als die maar niet weetjes krijgen aangereikt, maar als die leren de HERE te dienen. Uit overtuiging en met bezieling. Als ze dat voorgeléefd krijgen. Van ons. Er zal alleen maar toekomst zijn als de Geest van God niet wijkt uit ons hart en als Gods woorden niet wijken uit de mond van ons en van onze kinderen en kleinkinderen (Jes. 59).

Na dit welkom nodigt de preses de buitenlandse afgevaardigden uit als adviseurs aan de vergadering deel te nemen en verzoekt hij hen door op te staan te beloven dat zij hun werk zullen doen in onderworpenheid aan de Schrift en gebondenheid aan de belijdenis van de kerk. Hierna begint de bespreking van de diverse voorstellen van deputaten BBK (zie de volgende artikelen), afgewisseld met de bijdragen van de afgevaardigden.

De voorzitter van BBK, prof. Wezeman, maakt melding van een aantal afmeldingen. Er zijn brieven of mails binnengekomen van de Presbyterian Church of Eastern Australia, de Reformed Presbyterian Church of Ireland, de Igrejas Reformadas do Brasil, de Vrye Gereformeerde Kerke in Suid Afrika, de Gereja Gereja Reformasi di Indonesia, NTT (GGRI-NTT) en de Reformed Church in Japan. Ook feliciteert hij prof. dr. J.R. McIntosh met zijn benoeming tot hoogleraar kerkgeschiedenis aan de universiteit van de Free Church of Scotland in Edinburgh.

Als eerste spreker krijgt mr. Bube van de OPC het woord. Hij spreekt zijn dankbaarheid uit over de contacten over en weer. We willen samen staan voor de verdediging van het geloof. Hij vertelt in het kort over de missionaire activiteiten van de OPC in Amerika. Door churchplanting zijn inmiddels 312 gemeenten ontstaan met samen 28.000 leden. Hawaï is de enige Amerikaanse staat waar nog geen kerk is. Verder memoreert hij het werk in China en Eritrea, landen waar dagelijks mensen tot geloof komen, maar ook landen waar christenen voor het geloof hun leven op het spel zetten. Namens de synode antwoordt oud. De Boer. Mocht hij verhuisplannen hebben, zo geeft hij aan, dan lijkt Hawaï wellicht een goede keus. Hij herinnert eraan dat de wortels van de OPC in Europa liggen. Al voor de Amerikaanse vrijheidsoorlog landden emigranten uit Schotland, Ierland en Engeland in Amerika waar ze hun eigen presbyteriaanse kerk stichtten. Hij staat verder stil bij de kerkstrijd die plaatsvond in 1936, waardoor slechts een kleine groep bijbelgetrouwe kerken overbleef. Hij nodigt de afgevaardigden uit deel te nemen aan de discussies, omdat we veel van elkaar kunnen leren.

Namens de FRCA voert br. A.C. Breen het woord. Hij verwijst naar de uitvoerige reactie die door de FRCA is gegeven op diverse deputatenrapporten die deze synode aan de orde zijn. Hij vergelijkt de kerkelijke relatie met die van echte zussen: je wilt alles van elkaar weten en hebt ook het nodige op elkaar aan te merken. Hij hoopt dat het sympathetisch-kritisch materiaal wat door de FRCA is aangeleverd mag meehelpen om samen te blijven varen op het kompas van Gods Woord. Hij vertelt verder over de ontwikkelingen die de FRCA de afgelopen jaren hebben meegemaakt. Van nog geen 50 leden in de vroege vijftiger jaren mochten de kerken uitgroeien tot 3650 leden, verdeeld over 12 kerken en 2 classes. Ook memoreert hij de steun die wordt verleend aan de gereformeerde kerk in Madras, India en het werk van zendeling Wildeboer op Papua Nieuw Guinea. Met de PCEA zijn de kerken in gesprek. De synode van 2003 sprak de overtuiging uit dat de PCEA ware kerken zijn van onze Here Jezus Christus. Het gesprek behelst zorgpunten die er bij de FRCA leven en de relatie van de PCEA met de Christian Reformed Churches of Australia.

Namens de synode antwoordt ds. Dijkema. Het is goed om broederlijk en open met elkaar om te gaan. U bent zeer eerlijk tegenover ons geweest in het uiten van de zorgen die u hebt over de koers die de kerken in Nederland gaan. Het toont uw betrokkenheid en uw meeleven met onze kerken. Hij toont er begrip voor dat de FRCA, na de nieuwe vrijmaking, zich voor de vraag gesteld zien: moeten we een keuze maken? Met u zien we bij de nieuwe vrijgemaakten veel liefde voor Christus en voor zijn kerk. Het is goed daar met elkaar over door te spreken. Hij spreekt er tot slot zijn dankbaarheid over uit dat de kerken in Australië relaties zoeken met andere gereformeerde en presbyteriaanse kerken. Hij wenst hen Gods zegen toe en spreekt de bede uit dat God blijvende eenheid geeft in ware christelijke liefde.

Dr. J.R. McIntosh spreekt de synode toe namens de FCS. Hij dankt BBK voor de gastvrijheid en spreekt zijn erkentelijkheid uit voor het bezoek aan Dordrecht. Dat herinnerde ons aan de gezamenlijke erfenis die we hebben. Hij spreekt er zijn verdriet over uit dat de scheur die zich in Schotland heeft voorgedaan nu ook op deze synode ter sprake moet komen. Hij wijst verder op de problematiek waarmee de kerken in Schotland momenteel worstelen. De bevolkingsdichtheid neemt steeds verder af en de kerken hebben te maken met een overheid die afwijzend staat tegenover de leer van de Schrift. Op drie gebieden kan ook dankbaar melding worden gemaakt van voortgang: kerkplanting, zending en een nieuwe vertaling van de psalmen. Hij toont zich dankbaar voor de manier waarop BBK is omgegaan met de splitsing van de kerk in Schotland. We hebben gefaald in het bewaren van de eenheid. Hij spreekt tot slot de wens uit dat we allemaal de hoogte, breedte, lengte en diepte van Gods liefde steeds beter mogen leren kennen.

Rev. D.N. Macleod spreekt namens de FCS-continuïng. Hij feliciteert prof. McIntosh met zijn benoeming tot hoogleraar. Het doet zeer elkaar, eens goede vrienden, na drie jaar hier weer te zien, voor het eerst. Het zijn geen fijne jaren geweest voor de kerk. We houden niet op te bidden dat de Here aan deze verdeeldheid een einde maakt. Ook de kerken in Nederland roept hij op de kerken in Schotland in gebed te gedenken. Bemoedigend noemt hij de ontwikkelingen die er gaande zijn op missionair terrein, met name in Zambia. Een aantal jongeren wordt getraind voor het predikantschap aldaar. Hij wijst de synode op de 'oude paden' uit Jer. 6. De mensen wijzen steeds meer af wat al meer dan 2000 jaar bekend is. U kent die paden: vasthouden aan de Bijbel, de gids voor het christelijke leven. Wie in de God van die Bijbel gelooft, heeft eeuwig leven. Zijn beloften zijn getrouw.

Namens de synode antwoordt oud. Van Winden de beide afgevaardigden uit Schotland. Hij geeft aan in de voorbereiding van zijn antwoord stil te hebben gestaan bij de vraag: wat hebben al deze kerken die nu samen zijn in Amersfoort deze dag nu gemeenschappelijk? Is Amersfoort nu het spiritueel centrum van de wereld? Nee, de afstand op de wereldkaart blijft, maar we hebben elkaar gevonden in de trouw aan het woord en de belijdenis. De secularisatie die in Schotland zichtbaar is kennen wij in Nederland ook. Reden te meer om de onderlinge banden strak aan te halen. Hij bidt de kerken in Schotland toe dat die eenheid in Christus ook daar weer gevonden kan worden.

Rev. A.J. Lucas spreekt de vergadering toe namens de EPCI. Hij schetst de situatie van deze kleine protestantse kerk in een omgeving die voor bijna 95% katholiek is. Toch willen ze ook met het evangelie de wereld in. Daarom zijn er twee zendelingen werkzaam in Afrika, o.a. in Nigeria. Hij geeft aan de band met Nederland hoog te willen houden. In de missionaire gemeente te Dublin die hij mag dienen is altijd wel een jeugdig lid vanuit de Nederlandse kerken aanwezig. Namens de kerken in Ierland bedankt hij kerken in Nederland voor de inzet van deze jeugd.

In zijn toespraak tot de synode dankt Rev. dr. P. Naylor van de EPCEW de kerken in Nederland voor de relatie. Hij beschouwt deze als een geschenk van God. Een tweetal gemeenten zou niet bestaan zonder de hulp die vanuit Nederland wordt geboden. Hij memoreert de intensieve band tussen de kerk van Amersfoort-Oost en de gemeente te Cardiff. De kerken van de EPCEW zien zich voor de taak geplaatst het evangelie te brengen in Engeland en Wales, een evangelie dat niet welkom is, omdat ook de heersende evangelische cultuur wordt gekenmerkt door individualisme. Hij spreekt zijn dankbaarheid uit voor het feit dat een viertal jongeren klaar staat om aan de slag te gaan. Het wordt een nieuwe uitdaging om deze enthousiaste mensen ergens aan het werk te krijgen, ook een financiële uitdaging. Met kerken in Polen zijn er bemoedigende contacten. Wel spreekt hij zijn zorgen uit over de Amerikaanse invloeden binnen de kerken in dat land, invloeden die niet echt positief te noemen zijn.

Oud. Van Winden antwoordt de beide predikanten. Hij beschouwt het als een hele eer om voor de tweede keer uitgenodigd te worden de vergadering toe te spreken, meestal moet je er om vragen! Relaties kunnen op alle mogelijke manieren ontstaan. In het geval van onze relaties met de kerken in Ierland en Engeland mogen we geloven dat God verantwoordelijk is voor deze relatie. Hij doet onze paden zich kruisen. Voor Hem zijn er geen grenzen. Het is een grote uitdaging, voor kleine en grote kerken, om met Zijn Woord de wereld in te gaan en het evangelie te verbreiden. Ook de problemen waarmee we dan geconfronteerd worden, of het nu in Engeland, in Ierland of in Nederland is, verschillen weinig. Laten we de uitdaging samen aangaan.

Rev. S. Abraham spreekt de vergadering toe namens de SIRC. Hij toont zijn dankbaarheid voor de geweldige ondersteuning die deze kerk in India ontvangt van de gemeenten in Ede en Wageningen. Gestart in 1995 mag de kerk zich verheugen in een gestage groei, die uitmondde in de behoefte oudsten op te leiden. In de laatste 2 jaar hebben 20 mensen deze opleiding kunnen volgen. Het afgelopen jaar hebben de gemeenten zich verenigd in de SIRC. We hopen dat dat samenbindend werkt voor allen die in de gereformeerde leer willen staan. Een student heeft inmiddels een theologische opleiding achter de rug en is uitgezonden om het evangelie te verspreiden onder de armste inwoners van het land.

Namens de PFCK uit Noord-Bengalen spreekt Rev. M.H. Subba. Hij dankt deputaten BBK en speciaal Ben Bolt voor de inspanningen die zijn geleverd om de zusterkerkrelatie tot stand te brengen, een relatie die door de PFCK op hoge prijs wordt gesteld. De kerken zijn in 1972 gestart, na een breuk. Inmiddels zijn 22 gemeenten aangesloten, zijn er 34 huisgemeenten, 12 predikanten en 60 oudsten. In 1976 ontstond het eerste contact met de GK in Nederland. Vanuit de kerken en in samenwerking met de Himalayan Evangelical Fellowship is met succes gewerkt op plaatsen waar het evangelie nog

niet eerder klonk, o.a. in Nepal en Bhutan. De kerken zijn blij met de ondersteuning vanuit Nederland, zowel door DVN als door de IRRT. Bijzonder verheugd toont hij zich met het voorstel van deputaten dat de GK een zusterkerkrelatie aangaan met de PFCK. Hij spreekt de hoop uit dat deze relatie eraan bij kan dragen om het koninkrijk van God op aarde uit te bouwen.

Namens de synode beantwoordt ds. Dijkema de beide broeders uit India. Het is prachtig dat we op deze synode broeders uit India horen spreken. Het is God zelf die ons deze ontmoeting geeft. Een ontmoeting tussen een 'grote' kerk in een heel 'plat' land en 'kleine' kerken, waarvan een in de omgeving van de Himalaya. Wat een verschillen. Wat een wonderlijke eenheid in Jezus Christus. Richting ds. Abraham toont hij zich gelukkig met het kerkverband wat in Zuid-India tot stand gekomen is. Aan dominee Bubba geeft hij mee dat de synode van deputaten BBK goede dingen heeft gehoord van de PFCC, rondom de prediking, de sacramenten en de kerkelijke tucht. Daarin mogen we u kennen als een kerk van Jezus Christus. Namens de synode wenst hij beide kerken Gods zegen toe. Groet de broederschap, ver van hier, maar na aan het hart.

Namens de ERCUR spreekt br. Alexandr Makeev de synode toe. Hij wijst op de kleine gemeenten die er zijn in Rusland, de goede betrekkingen die zij onderling hebben, ondanks de geweldige afstanden in dit onmetelijk grote land. Hij vertelt dat hij is afgevaardigd naar deze synode om de hartelijke betrekkingen te onderstrepen en met de opdracht om te luisteren naar de discussies die hier gevoerd worden. Dat kan ons, en wij kunnen wellicht u, helpen bij het oplossen van problemen en van moeilijke kwesties waarmee we als kerken in deze wereld worden geconfronteerd. Ds. de Graaff gaat als antwoord kort in op de grote afstanden. U hebt een sterke band samen en bent druk met het stichten van nieuwe gemeenten. Dat is een land waarin de grote Russisch-orthodoxe kerk de dienst uitmaakt. Wij wensen u in uw werk Gods zegen toe.

In zijn speech staat Rev. J. de Segovia uit Spanje stil bij de omgeving waarbinnen zowel de kerken in Spanje als in Nederland staan. Een omgeving die niet vertrouwd is met het evangelie, ook al dragen nog velen in Spanje de naam katholiek. Dat moet ons niet in een moralistische houding doen verzanden, maar we moeten in deze nieuwe situatie laten zien wat het betekent echt christen te zijn. De prioriteit voor de kerken in Spanje ligt bij het evangelisatiewerk. Er worden nieuwe generaties geboren die niets van het evangelie kennen. Die zorg voor de gewone mensen om ons heen is voor ons erg belangrijk. Belangrijker op dit moment dan een verder werken aan eenheid binnen het kerkverband, hoewel ook daar nog veel aan te doen is. De laatste jaren hebben we nieuwe gemeenten kunnen stichten, mee dankzij de financiële hulp vanuit Nederland. Interne problemen zijn ons ook niet bespaard gebleven. Dat maakt ootmoedig, en geeft eens te meer aan hoezeer we elkaar nodig hebben, hoe belangrijk het is elkaar als kerken in de gebeden te blijven gedenken. Ds. Schreuder staat er in zijn beantwoording bij stil dat het belangrijk is voor de GK in Nederland dat juist ds. Segovia de vergadering toespreekt. De gemeente in Madrid heeft zich gevoegd in het verband van de Spaanse gereformeerde kerken en daar zijn we erg blij mee. We zien daarin de zegen van de Here die u samenbindt als kerken. We vonden het als GK een voorrecht de aanvraag van de Spaanse kerken voor het lidmaatschap van de ICRC te mogen ondersteunen. We hopen u in Pretoria te mogen verwelkomen. Wij zijn blij, zo besluit hij, met de steun die wij ontvangen door uw bezoek en we zien uit naar verdere zegen op het werk dat gedaan wordt door de Spaanse kerken.

Namens de Canadian and American Reformed Churches richt br. H. Hoogstra het woord tot de synode. Hij wijst o.a. op de scheuring binnen de Gereformeerde Kerken in 2003 en het ontstaan van de Nieuwe Vrijgemaakten dat zijn oorzaak vindt in bepaalde synodebesluiten. BBK heeft de Canadese kerken op de hoogte gebracht via de brochure Not Beyond what is written. Al de in discussie zijnde onderwerpen worden door br. Hoogstra kort besproken. Hij spreekt zijn verontrusting uit over de koers van de Gereformeerde Kerken.

Oud. de Boer beantwoordt deze, wat hij noemt, oudste zusters. Zussen kennen elkaar, en dat is goed. U sprak over onrust, opwinding en de splitsing in onze kerken. Hij dankt de kerken voor hun gebed om vernieuwing van de vrede in de GK. Verder wijst hij op de andere banden tussen deze landen en Nederland. Onlangs werd de 60-ste verjaardag van de bevrijding gevierd, een bevrijding die mee mogelijk werd gemaakt door de inzet van Canadezen en Amerikanen, van wie velen hun bloed gaven voor de bevrijding van ons land. Het staat in ons geheugen gegrift. Hij besluit met te appelleren aan de zusterrelatie. We zijn er zeker van dat u zich bij ons thuis zult voelen en ons wilt laten delen in uw inzichten en wijsheid.

Namens de RCUS voert br. Heerema het woord. Hij begint met een overzicht van de geschiedenis van de RCUS en geeft aan welke onderwerpen de laatste tijd een rol hebben gespeeld in de discussies binnen zijn kerken: homoseksualiteit, de schepping in 6 dagen, scheiding en hertrouwen. Vervolgens wijst hij op de grote veranderingen die in Nederland plaatsvinden, zowel in de samenleving als in de kerk. Hij gaat kritisch in op de volgende onderwerpen: zondagsrust, huwelijk en echtscheiding, hermeneutiek en het verbond. Hij eindigt met de woorden: dat de Here u verder mag leiden in uw werk. En dat alles tot Gods eer en glorie mag zijn.

Br. Heerema wordt beantwoord door oud. De Boer, die herinnert aan het bezoek dat hij tijdens zijn verblijf in Canada bracht aan een gemeente van de RCUS. De wortels van uw gemeenschap liggen in Duitsland. De eerste gemeente werd gegrond in 1725. In 1934 vond er in de kerk een breuk plaats met de liberale meerderheid. Van de 58 classes bleef er slechts een in de RCUS. Maar sindsdien vindt er gestage groei plaats. Nu zijn er 41 kerken. Hoe bemoedigend is het om met uw kerken een zusterkerkrelatie te hebben.

Namens de URCNA richt ds. F. A. V. Harms zich tot de synode. Hij spreekt o.a. de wens uit dat deze synode zal besluiten een zusterkerkrelatie met de UCRNA aan te gaan. Hij gaat in op besluiten die door zijn synode genomen zijn t.a.v. oecumenische contacten, zowel persoonlijke als die te maken hebben met bestudering van allerlei praktische en theologische onderwerpen. Verder wijst hij op de oecumenische broederschap, die gericht is op eenheid. Er zal tijd nodig zijn om elkaar te leren kennen.

Oud. de Boer beantwoordt ds. Harms en herinnert eraan dat de URNCA pas sinds 1996 bestaat. Maar uw oorspronkelijke wortels liggen in de kerken die gesticht zijn door de predikanten Van Raalte en Scholten, de Christian Reformed Churches of North America. Het gebrek aan schriftgetrouwheid leidde tot uw afscheiding. Nu zoekt u zusterkerken en het is prachtig dat u relaties hebt met de Canadian en American Reformed Churches. We horen dat u ook kritisch bent over de ontwikkelingen die de kerken in Nederland doormaken. We zijn blij dat u dat in alle openheid doet. Wat u gezegd hebt, zullen we meenemen in onze besluitvorming.

Namens de ERCC voert ds. Kishimba Nyombo Kasantika het woord. Hij vertelt iets over de geschiedenis van de Kongolese kerken. Vervolgens wijst hij op het belang van de steun van de zusterkerken. Zijn aanwezigheid hier is een bemoediging en een bevestiging van de innige band tussen de Kongolese kerken en de Gereformeerde Kerken in Nederland. Zijn kerken proberen zich te wortelen in Kongo in een onrustig politiek en economisch klimaat. Tenslotte bedankt hij de synode voor de geestelijke en materiële steun uit Nederland.

Oud. Schelling, die tevens lid van de Kongo-commissie van de kerk te Spakenburg-Zuid geweest, beantwoordt ds. Kishimba. De moeilijke situatie in uw land maakt uw werk moeilijk. De oorlog maakt slachtoffers, bepaalde gebieden zijn onbereikbaar. Moge God vrede geven in uw land. Ook economisch maakt u zware tijden door. Ook daarvoor ons gebed. We zijn dankbaar dat uw kerken in deze omgeving toch groeien. We hopen dat de contacten met kerken uit alle vier windstreken u moed zullen geven. Groet de broeders en zusters in de Here.

Ds. Mbanongon Kurugh Antiev richt zich namens de NKST tot de synode. Hij brengt de groeten over van de Nigeriaanse kerken en vertelt iets over de grootte van de kerken. Er zijn een kleine 300 gemeenten, met zo'n 250.000 belijdende leden en 100.000 doopleden. Ook kennen de Nigeriaanse kerken Catechumenen. Daarvan zijn er zo'n 38.000. Er arbeiden 490 predikanten en 600 evangelisten in en vanuit de kerken. Hij wijst vervolgens op de groeiende contacten tussen BBK en de NKST. Hij spreekt de wens uit dat de afgevaardigden van de NKST, die nu op de synode in Amersfoort zijn met een blij bericht kunnen terugkeren naar huis: wij zijn zusterkerken van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Oud. Schelling staat in zijn antwoord stil bij het besluit dat deze synode gaat nemen omtrent de zusterkerkrelatie. We danken God die ons samenbracht en bidden dat Hij het ons geeft de banden nauw aan te halen. We staan op dezelfde basis van de drie Formulieren van Eenheid. We zijn beide 'grote' kerken, maar in alles afhankelijk van de zorg en de leiding van de Koning van de kerk, Jezus Christus. Denkt u dat u ons nodig hebt? Wij hebben u nodig in onze strijd in de westerse wereld met zijn voorspoed, z'n media en z'n ethisch liberalisme. Geve God groei aan uw kerken, maar bovenal groei in het geloof.

Als laatste voert ds. Cesar Rodriguez van de IRV het woord. Hij toont zich dankbaar voor de zusterkerkrelatie en werkt dat uit op een drietal terreinen: de broederlijke relatie, uitmondend in onder andere bezoeken van BBK en DVN, de theologische training, onder andere via een seminar en

persoonlijke training, en de liturgische praxis. Belangrijk is ook de arbeid aan het vertaalwerk, onder andere een nieuwe vertaling van de Catechismus. Hij wijst tenslotte op de goede samenwerking tussen Venezuela en Curaçao. Deze samenwerking wordt o.a. gestimuleerd door jongeren uitwisselingsprogramma's

Ds. Schreuder, zelf jarenlang werkzaam op Curaçao, spreekt in zijn antwoord de dank uit dat de kerken in Venezuela het evangelie van Christus willen bewaren als een kostbare schat en de overtuiging hebben dat het delen van deze schat met anderen u nog rijker maakt. Hij memoreert het opleidingswerk van ds. Han Keesenberg in Venezuela. Moge God hem de kracht geven dit werk voort te zetten. De contacten met Curaçao noemt hij hoopvol en uniek: een bi-nationale classis! Het zou prachtig zijn en een geweldige stimulans voor verdere wederzijdse steun als een in Venezuela opgeleide predikant zijn werk zou kunnen beginnen op dit eiland.

De zusterkerkrelatie met de PFCC, de NKST en de URCNA, waartoe de synode had besloten, wordt aan het einde van de bespreking bekrachtigd door een handdruk van de preses met de afgevaardigden van deze kerken. Hierna wordt de berijming van de Geloofsbelijdenis (gezang 4) gezongen.

De preses sluit de twee synodedagen, waarop onze buitenlandse afgevaardigden aanwezig waren als volgt:

We zijn aan het eind gekomen van twee dagen vergaderen. Het waren mooie dagen. We werden verrast door de macht van onze God en hebben veel mogen zien van het werk van onze Here Jezus Christus wereldwijd. En dat niet alleen. We hebben contacten mogen onderhouden en versterken. We konden met elkaar doorspreken over vreugden en zorgen. De Here gaf en geeft ons aan elkaar tot opbouw!

Wij weten en geloven dat het werk van onze God nog veel grootser is dan wij op dit moment overzien. We hopen dat uit onze eigen landen én uit andere landen nog meer kerken onze gemeenschap van gereformeerde en presbyteriaanse kerken gaan zoeken. Zoals we ook hopen dat onze kerken in de wereld een licht mogen zijn en nog velen zullen bereiken met het evangelie van onze Heiland, de ene Middelaar tussen God en mensen. Zijn naam is de enige waarin behoud is in onze gecompliceerde en multiculturele wereld. De Here kent de zijnen overal en verliest er geen een uit het oog. Hij roept ze allen.

Nog sterker dan om deze kwantitatieve uitbreiding van onze gemeenschap hopen en bidden we dat de Here ons in kwalitatieve zin doet toenemen. Laten we steeds dieper onder de indruk raken van zijn soevereiniteit en van zijn volstreekte genade. En laten we op onze hoede zijn voor alles wat onze eerbied voor Hem afvlakt of onze verbondenheid met Hem en met elkaar schade toebrengt. Laat het hart van ons allen en laat het leven in onze kerken steeds meer groeien in de heilzame kennis van onze positie voor God en in vertrouwen op zijn beloften. Want van Hem moeten we het hebben! Van het werk van Christus' Geest die ons hoe langer hoe meer vervult met verlangen naar vergeving en vernieuwing en die ons daarom doet bidden. Samen met alle heiligen.

Laat dat aan het eind van deze week waarin u in Nederland was, dan ook ons gebed zijn: Moge onze hemelse Vader vanuit zijn rijke luister ons innerlijke wezen kracht en sterkte schenken door zijn Geest, zodat door ons geloof Christus kan gaan wonen in ons hart, en wij, geworteld en gegrond blijven in de liefde. Dan zullen we met alle heiligen de lengte en de breedte, de hoogte en de diepte kunnen begrijpen, ja de liefde van Christus kennen die alle kennis te boven gaat, opdat wij zullen volstromen met Gods volkomenheid. Aan Hem die door de kracht die in ons werkt bij machte is oneindig veel meer te doen dan wij vragen of denken, aan Hem komt de eer toe, in de kerk en in Christus Jezus, tot in alle generaties, tot in alle eeuwigheid. Amen.

Contacten in Europa en Noord-Amerika**Artikel 146**

28-05-2005

Free Church of Scotland (FCS) en de FCS (continuïng)

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

aanvullend rapport deputaten BBK.

Besluit:

de zusterkerkrelatie niet alleen met de Free Church of Scotland maar ook met de Free Church of Scotland (continuïng) voort te zetten, en dat - gemotiveerd en vergezeld van de oproep herstel van de eenheid te blijven zoeken - aan beide kerken mee te delen.

Grond:

- zowel de Free Church of Scotland als de Free Church of Scotland (continuïng) zijn, hoewel het te betreuren is dat het tot twee afzonderlijk kerken gekomen is, voor zover wij nu kunnen zien de gereformeerde leer en kerkregering trouw gebleven. Immers:
- beide partijen geven toe dat bij de behandeling van de aanklachten tegen prof. MacLeod in de jaren 1989-2000 bepaalde dingen beter hadden gekund. De FCS heeft geen grond gezien om maatregelen tegen hem te nemen. Geen van beide zaken geven het recht te betwijfelen dat de Free Church of Scotland toeziet op leer en leven van haar ambtsdragers;
 - we kunnen, ondanks begrip voor de moeite van de vertrokken broeders en respect voor hun inzet de kerk voort te zetten, geen uitspraak doen over de claim van de Free Church (continuïng) dat ze de wettige voortzetting vormt van de Free Church of Scotland;
 - ook in Schotland leeft de hoop, 'that the division in the Church can be healed on the basis of reconciliation founded on Scriptural principles' (FCS-c General Assembly 2004).

Bespreking

Voorafgaand aan de bespreking meldt deputaat ds. Ter Beek dat beide kerken in Schotland aangeven dat zaken die in het verleden hebben gespeeld beter aangepakt hadden kunnen worden. Over en weer is uitgesproken dat er fouten zijn gemaakt.

Gevraagd wordt of je in beide gevallen kunt spreken van het *voortzetten* van de zusterkerkrelatie. Er is immers sprake van een nieuwe gemeenschap, of, zo je wilt, twee nieuwe gemeenschappen. Ter Beek geeft aan dat in overleg met de beide kerken uitdrukkelijk voor deze formulering gekozen is. In de grond is sprake van een sterk gecondenseerde conclusie. Daaraan zijn heel wat gesprekken voorafgegaan. Beide kerkgemeenschappen zijn blij met de ruimte om vanuit de inhoud de bestaande relatie verder op- en uit te bouwen. De ICRC heeft gekozen voor een iets andere vorm: zij beschouwt de FCS-continuïng als een nieuwe kerk, die door twee leden zal moeten worden voorgedragen. Dat zal gebeuren op de eerstvolgende vergadering in Pretoria.

Het besluit is met algemene stemmen genomen. De preses spreekt de bede uit dat de Here de wonden zal helen en dat de broeders elkaar weer zullen vinden. Hij wenst deputaten wijsheid toe in het overleg dat gevoerd wordt.

Artikel 147

28-05-2005

Evangelisch-Reformierte Kirche Westminster Bekenntnisses, Oostenrijk (ERKWB)

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

1. brieven van de Gereformeerde Kerk te Krimpen a/d IJssel d.d. 23 maart 2005 en 28 april 2005 waarin de synode wordt verzocht om een zusterkerkrelatie aan te gaan met de ERKWB in Oostenrijk;
2. brief van de SSRO d.d. 29 maart 2005 die het verzoek van Krimpen aan de IJssel ondersteunt;
3. rapport deputaten BBK over de ERKWB.

Besluit:

dit verzoek nu niet in te willigen

Gronden:

1. de synode heeft het verzoek van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 om richtlijnen te ontwerpen voor een relatie met een 'afzonderlijke plaatselijke kerk' teruggenomen. Een zusterkerkrelatie met genoemde kerk in Oostenrijk zou haaks op het eigen beleid staan;
2. de kerk te Krimpen aan de IJssel heeft een relatie met de kerk te Rankweil. De synode juicht het van harte toe dat een gemeente in Nederland de broederschap in Oostenrijk ondersteunt;
3. de gemeenten in Oostenrijk (Rankweil en Neuhofen) hebben nog geen kerkenraden. Het beleid van de GS is tot nu toe geweest om in zo'n situatie geen zusterkerkrelatie aan te gaan (voorbeeld: Spanje), en in een situatie waarin er slechts één geïnstitueerde gemeente is (voorbeeld: Benin) wordt terughoudendheid betracht in het aangaan van een zusterkerkrelatie;
4. het argument dat een officiële relatie de desbetreffende buitenlandse kerk bevrijdt van het odium een sekte te zijn, is nooit beslissend geweest voor het al dan niet aangaan van zusterkerkrelaties;
5. in de rapportage van deputaten wordt al gerept van "op termijn contact onderhouden in de vorm van een zusterkerkrelatie." De hartelijke wil om daartoe te komen, kan zowel door Krimpen en SSRO enerzijds als door deputaten BBK anderzijds richting de ERKWB helder worden verwoord.

Bespreking

Deputaat Van Wijnen meldt verblijdende ontwikkelingen in Oostenrijk en Zwitserland. Naar aanleiding van de brief van Krimpen aan de IJssel ontwikkelt zich een discussie. Oud. Voogt wijst op de zijns inziens gebrekkige communicatie tussen BBK en Krimpen. Ds. Dijkema verbreedt de discussie met opmerkingen over de Hongaarse kerken. In dit verband wijst ds. Niemeijer op de historie van de Hongaarse Gereformeerde kerken (HRC), deze beperkt zich niet tot het huidige Hongaarse grondgebied. Deputaat Van Wijnen wijst erop dat de kerken in Oostenrijk en Zwitserland nog niet voldoen aan de regels voor een zusterkerkrelatie. Wel benadrukt hij dat we deze kerken van harte moeten ondersteunen. Ten aanzien van de Hongaarse kerken merkt hij op dat er overleg plaats vindt met de Stichting Fundament en dat er oog is voor de gemaakte opmerkingen over de HRC.

Het besluit wordt met 30 stemmen voor, 4 tegen en 1 onthouding genomen.

Artikel 148

28-05-2005

Contact Venlo – Neuhofen

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal

1. brief van de Gereformeerde Kerk te Venlo d.d. 9 maart 2005, waarin de mogelijkheid wordt bepleit om Venlo alsnog aan te wijzen als de Nederlandse gemeente die het contact met Neuhofen weer oppakt en nieuw leven inblaast;
2. rapport deputaten BBK over de Evangelisch-Reformierte Kirche Westminster Bekenntnisses, Oostenrijk (ERKWB).

Besluit:

Venlo niet alsnog aan te wijzen als de Nederlandse gemeente die officieel het contact met Neuhofen weer oppakt en nieuw leven inblaast.

Gronden:

1. Venlo heeft in de periode van februari 2003 - februari 2005 verzuimd een signaal te geven dat gewerkt wordt aan de mogelijkheid om weer contactgemeente voor Neuhofen te worden, maar meldt zich thans bij de synode;
2. moeiten in de communicatie tussen Venlo en Neuhofen in het verleden moeten het op- en uitbouwen van een toekomstig contact met Neuhofen niet belasten; daarom is het beter dat nu een andere gemeente het contact gaat onderhouden (waarbij knowhow van Venlo niet verloren hoeft te gaan).

Bespreking

Ds. Schreuder vraagt zich evenals ds. Dijkema af of Venlo geen rol moet spelen in het herstel van de eenheid met Neuhofen. Deputaat Van Wijnen raadt de synode dit af.

In de 2^e ronde dient ds. Dijkema, gesteund door ouderling Voogt, een tegenvoorstel in. Het houdt in dat deputaten BBK de opdracht krijgen in contact met Venlo en Neuhofen te onderzoeken op welke wijze het contact met Neuhofen nieuw leven ingeblazen kan worden. Het tegenvoorstel komt niet in stemming, omdat het oorspronkelijke voorstel wordt aangenomen met 30 stemmen voor, 4 tegen en 1 onthouding.

Artikel 149

28-05-2005

United Reformed Churches in North America (URCNA)

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK, in het bijzonder rapport sectie III.

Besluit:

1. een zusterkerkrelatie aan te gaan met de URCNA;
2. deputaten op te dragen de zusterkerkrelatie tot stand te brengen en hierover contact op te nemen met de huidige zusterkerken in Noord-Amerika.

Gronden:

1. de URCNA vertonen de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoen aan de criteria voor een zusterkerkrelatie;
2. plaatselijke URCNA's in de nabijheid van gemeenten van onze zusterkerk CanRC hebben kanselruil met deze gemeenten en ook ontvangen ze elkaars leden aan de avondmaalstafel.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 150

28-05-2005

Reformed Church in the United States (RCUS)

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

aanvullend rapport deputaten BBK.

Besluit:

in de opdracht die de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 gaf ten aanzien van de RCUS de bijzondere opdracht (nr. 4) 'in gesprek te blijven over relevante thema's, de nodige informatie

te geven over vraagpunten en desgevraagd te participeren in de discussie over de position papers', te laten vervallen.

Gronden:

1. deze zaken zijn al inbegrepen bij de algemene opdracht aan deputaten BBK bij het onderhouden van contacten met zusterkerken;
2. we kunnen ons over het algemeen goed vinden in de inbreng van de Canadian Reformed Churches in hun gesprekken met de RCUS.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Contacten in Azië (incl. Indonesië), Australië en Nieuw-Zeeland**Artikel 151**

28-05-2005

Presbyterian Free Church Council of Kalimpong, India (PFCC)

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK, in het bijzonder bijlage sectie II.

Besluit:

1. met de PFCC een zusterkerkrelatie aan te gaan;
2. deputaten BBK op te dragen deze relatie tot stand te brengen.

Gronden:

1. de PFCC vertoont de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoet aan de criteria voor een zusterkerkrelatie;
2. wij hebben met vergelijkbare kerkverbanden in India al zusterkerkrelaties.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

28-05-2005

Artikel 152*Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Kalimantan Barat (GGRI-Kalbar)*

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK, in het bijzonder de opdracht van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 inzake deze kerk.

Besluit:

1. de GGRI-Kalbar een zusterkerkrelatie aan te bieden;
2. deputaten BBK op te dragen deze relatie tot stand te brengen.

Gronden:

1. de GGRI-Kalbar vertonen de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoen aan de criteria voor een zusterkerkrelatie;
2. wij hebben met vergelijkbare kerkverbanden in Indonesië al zusterkerkrelaties;
3. de GGRI-Kalbar is een kerkverband, voortgekomen uit zendingswerk van onze kerken;
4. sinds 2002 zijn de hulptaken van deputaten BBK overgedragen aan ZHT en dat vormt een waarborg dat een zusterkerkrelatie zoals die door deputaten BBK onderhouden wordt geen inbreuk betekent op een eventuele hulprelatie die er via ZHT en/of een zendende kerk met de betreffende kerk bestaat.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

28-05-2005

Artikel 153*Brief van de Gereja Gereja Reformasi Calvinis (Indonesië)*

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

brief van de Gereja Gereja Reformasi Calvinis (Indonesië) d.d. 20 april 2005, met een klacht over het niet bijwonen van hun synode in augustus 2004.

Besluit:

de brief te beantwoorden, en in de brief te verwijzen naar de correspondentie met BBK; BBK op te dragen het bestaande contact met de GGRC in de tot nu toe gevolgde lijn voort te zetten.

Gronden:

1. de verhouding met de GGRC is niet zo verstoord als in de brief wordt gesuggereerd;
2. om zich niet te mengen in een intern conflict zijn deputaat ds. J.A. Boersema en ds. Th. Oosterhuis (ZHT) vorig jaar niet naar de synode van de GGRC gegaan. Het was in 2004 pas tot een breuk gekomen binnen de GGRC, en het bijwonen van een synode zou door de andere partij zijn uitgelegd als een partijkiezen. Dat laatste is in augustus 2004 door ds. Boersema in een gesprek aan deputaat ds. Yonson Dethan en ds Edwer Dethan uitgelegd;
3. op de uitnodiging voor hun synode is officieel gereageerd per brief d.d. 18 oktober 2004, waarin is uitgelegd waarom ds. Boersema en ds. Oosterhuis de synode niet hadden bijgewoond. Op die (tevens per email) verstuurd brief heeft ds Yonson Dethan vanuit Canada gereageerd, met toezegging van toesturen van de notulen van de synode;
4. wegens het uitblijven van die notulen is onlangs weer contact met hem opgenomen. Officieel wist BBK nog steeds niets van de interne breuk bij de GGRC. Deze notulen + bijlagen werden op 20 mei 2005 ontvangen. Sectie I heeft zich daarop nog niet kunnen beraden;
5. in zijn laatste brief d.d. 14 mei spreekt ds. Yonson Dethan de hoop uit dat door middel van een open communicatie en bespreking van deze stukken de betrekkingen tussen GGRC en GKv via BBK kunnen worden verbeterd, wat hopelijk zal leiden tot vernieuwing en versteviging van de samenwerking tussen GKv en GGRC.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 154

28-05-2005

Contact met christelijke gemeenten in Israël

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

aanvullend rapport deputaten BBK.

Besluit:

1. niet langer te streven naar een zusterkerkrelatie met de Bat Tsion 'gemeente';
2. deputaten BBK op te dragen contact te blijven onderhouden met Bat Tsion Commissie van de Gereformeerde Kerk van Ommen-West ten einde
 - a. op de hoogte te blijven van de door haar beoefende contacten met Israël en deze te stimuleren, met het oog op de uitbreiding en verdieping van de evangelieverkondiging aldaar;
 - b. de Bat Tsion Commissie met advies terzijde te staan.

Gronden:

1. van beide kanten is geconstateerd dat het streven naar een zusterkerkrelatie met de Bat Tsion 'gemeente' te hoog gegrepen is;
2. de manier waarop de Bat Tsion Commissie het contact met gemeenten en voorgangers in Israël wil onderhouden biedt goede perspectieven voor de uitbreiding en verdieping van de evangelieverkondiging in Israël;

3. de uitoefening van de contacten met Israël via de kerk van Ommen-West functioneert naar volle tevredenheid.

Het besluit is met 34 stemmen voor en 1 onthouding genomen..

Artikel 155

28-05-2005

Myanmar

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK, in het bijzonder rapport sectie II.

Besluit:

deputaten op te dragen in overleg met de RCNZ en deputaten ZHT door middel van correspondentie en bezoeken te onderzoeken met welke kerken in Myanmar en op welke wijze een relatie gewenst is.

Gronden:

1. Myanmar is een dictatoriaal geleid, boeddhistisch land waar christelijke kerken en christenen in moeilijke omstandigheden verkeren. Men vraagt concreet om gereformeerde/calvinistische inbreng bij de verkondiging van het Evangelie;
2. vanuit onze zusterkerken die reeds contacten hebben in Myanmar wordt deze hulp aanbevolen.

Bespreking

De vraag wordt gesteld of we dit niet beter kunnen overlaten aan de kerken in de regio. Deputaat Bolt geeft aan dat deputaten altijd terughoudend zijn geweest. Wel bestaan al een aantal jaren schriftelijke contacten. Er vindt uitdrukkelijk overleg plaats met de kerk in Singapore en de kerken in Nieuw-Zeeland. Beleidsmatig zullen deputaten zich laten leiden door hetgeen daar afgesproken wordt. Er zijn bij een inventariserend bezoek contacten gelegd met 13 kerken. Daarbij bleek vooral behoefte aan goede literatuur. We hebben aangegeven dat we daarbij misschien zouden kunnen helpen. Het voorstel wil niet meer beogen dan het verrichten van onderzoek.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 156

28-05-2005

Christian Reformed Church in the Philippines (CRCP)

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK, in het bijzonder rapport sectie II.

Besluit:

1. deputaten BBK op te dragen contacten te onderhouden met de CRCP voor nadere kennismaking met dit kerkverband;
2. samen met de RFCP bekijken of nauwer contact en samenwerking tussen deze twee kerkverbanden mogelijk zijn.

Gronden:

1. de huidige waarnemingen wijzen erop dat de CRCP Bijbelgetrouwe kerken zijn die stevig zijn verankerd in de Filipijnse samenleving;

2. het is gelet op de geïsoleerde positie van RFCP van groot belang om een verankering te krijgen in een stevig gereformeerd kerkverband.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Contacten in Afrika en Spaans- of Portugees sprekende landen

Artikel 157

28-05-2005

Nongu u Kristu ken Sudan nen Tiv (NKST)

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

aanvullend rapport deputaten BBK.

Besluit:

1. met de NKST een zusterkerkrelatie aan te gaan;
2. de NKST te blijven aanspreken op haar lidmaatschap van de Reformed Ecumenical Council (REC) en te stimuleren lid te worden van de ICRC.

Gronden:

1. de NKST vertoont de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoet aan de criteria voor een zusterkerkrelatie; dat is bevestigd in meerdere contacten met deze kerk door de jaren heen;
2. als orthodox gereformeerde kerk staat de NKST alleen, daarom is de behoefte van de NKST om een betrouwbare zusterkerk te hebben groot;
3. in het kader van de ICRC kan de NKST steun ontvangen in het handhaven van haar gereformeerde karakter.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 158

28-05-2005

Gereformeerde Kerken in Suid Afrika (GKSA)

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

aanvullend rapport deputaten BBK.

Besluit:

1. een zusterkerkrelatie aan te bieden aan Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA);
2. deputaten BBK op te dragen
 - a. dit aanbod aan de GKSA over te brengen;
 - b. Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (VGKSA) van dit aanbod op de hoogte te stellen;
 - c. als de GKSA dit aanbod aanvaardt, samen met de GKSA vorm te geven aan die zusterkerkrelatie;
 - d. het gesprek met de GKSA over vragen rondom de hermeneutiek c.a. voort te zetten;
 - e. in de relatie met de GKSA aandacht te hebben voor de contacten van de GKSA met de Nederlands Gereformeerde Kerken;
 - f. te participeren, indien dat door deze kerken wordt gewenst, in het kerkelijke gesprek tussen de VGKSA en de GKSA;
3. eraan mee te werken dat de GKSA toegelaten worden tot de International Conference of Reformed Churches.

Gronden:

1. de GKSA zijn te erkennen als ware kerken van Jezus Christus (vgl. ook al Generale Synode van Arnhem 1981, art.138, en Generale Synode van Leeuwarden 1990, art.122). Zij hebben de drie formulieren van eenheid (de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels) als grondslag, en hebben een gereformeerde kerkorde. Zij zetten zich in om op die grondslag te bouwen, en hun kerkelijke orde te handhaven;
2. het is in overeenstemming met één van de regels voor het beoefenen van zusterkerkrelaties: "De kerken zullen elkaar informeren met betrekking tot het aangaan van zusterkerkrelaties met derden" (Acta Generale Synode van Ommen 1993, art. 68);
3. het debat rondom de hermeneutiek c.a. houdt de GKSA erg bezig. Af en toe zijn er in dat debat uitlatingen die vragen oproepen. In dat debat gaat het om reële punten. Een gesprek daarover is ook voor de GKv van belang;
4. de NGK zijn een kerkgemeenschap waarmee de GKv geen kerkelijke eenheid heeft. Wanneer er een zusterkerkrelatie wordt aangegaan door de GKSA en de GKv, is het van belang dat de GKSA op de hoogte is van wat de GKv en de NGK scheidt. Het mag niet worden uitgesloten dat de GKSA kan helpen bij het bevorderen van de relatie tussen de GKv en de NGK;
5. de VGKSA zijn al sinds lang zusterkerken van de GKv. Een relatie tussen de GKSA en de GKv mag niet betekenen dat de VGKSA in die relatie vergeten worden. De GKv zijn bereid om, indien gewenst, te participeren in het gesprek tussen de GKSA en de VGKSA;
6. de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 gaf de opdracht in besluit 3 al aan de toenmalige deputaten; omdat aan deze opdracht nog niet kon worden voldaan (de ICRC vergadert pas weer in 2005) wordt deze opdracht nu opnieuw meegegeven.

Bespreking

Prof. Peels licht toe welke gedragslijn de CGK hebben als het gaat om contacten met kerken die vrouwelijke ambtsdragers hebben. Althans, daarvoor is hij gevraagd. Hij geeft evenwel aan dat er geen kerkelijk vastgestelde gedragslijn is. Wel is er een interne beleidsnotitie om te voorkomen dat elke keer een reactie ad hoc gegeven moet worden. Hierdoor kan een consistente beleidslijn uitgezet worden, die concreet inhoudt dat de openstelling van alle ambten voor vrouwen voor de CGK een serieus obstakel is op weg naar eenheid. Gaat een kerk daartoe over, dan spreken we, aldus prof. Peels, er onze teleurstelling over uit, met redenen omkleed. Tegelijkertijd beseffen we dat we de wijze waarop het besluit genomen is en de geschiedenis erachter grondig moeten meewegen. De vrouw in het ambt is op zich genomen geen nieuw criterium dat we sec gebruiken om anderen te meten. De achtergrond en de motivatie spelen een belangrijke rol: beschouwt men de Paulinische richtlijnen als niet meer relevant of zijn er pragmatische motieven, dat maakt nogal wat uit. Dat is de hoofdlijn binnen de CGK. De hoogleraar geeft de synode in overweging met deze problematiek zorgvuldig om te gaan. Deputaten geven aan dat er van de zijde van de zusterkerk in Zuid-Afrika (de VGKSA) op het allerlaatste moment een brief is binnengekomen, waarin zij twijfel uiten op het punt van de handhaving van de tucht binnen de GKSA. Maar het is onhelder wat daarmee bedoeld is. Herhaaldelijk is gevraagd om info, en er kwam nooit iets. Tegelijkertijd voert deputaat Ten Brinke aan dat er een serieus gesprek plaats vindt met de kerken in Zuid-Afrika. Deputaten hebben ook niet de indruk dat er naar puntjes van kritiek wordt gezocht. Er zijn ook punten van zorg. We krijgen er een zuster bij met problemen. Dat is helder. Maar dat mag er niet toe leiden om te zeggen: we willen geen relatie. Daarvoor zijn geen goede gronden aan te voeren.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

28-05-2005

Artikel 159

Bevordering kerkelijke eenheid met zusterkerken in de regio

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK.

Besluit:

deputaten op te dragen de zusterkerken aan te moedigen tot bevordering van kerkelijke eenheid met zusterkerken in de regio.

Gronden:

1. in het verleden is deze opdracht aan deputaten BBK meegegeven - in verschillende bewoordingen - bij de afzonderlijke opdrachten inzake de zusterkerken. Omdat de opdracht tot kerkelijke eenheid altijd en overal geldt, ligt het voor de hand om aan deputaten BBK hiervoor een algemene opdracht te geven;
2. deputaten BBK kunnen, lettend op de situatie ter plaatse, bepalen hoe deze opdracht in praktijk gebracht moet worden.

Bespreking

Is het niet wat bevoogdend, zo wordt gevraagd, dat wij de zusterkerken aanmoedigen? Een typisch Nederlands wijsvingertje? Deputaten geven aan dat dat niet de bedoeling is. Er is nu, anders dan in het verleden, gekozen voor een algemene opdracht in plaats van melding bij een bepaalde kerk. Dat laatste wekte de suggestie dat er daar 'iets aan de hand was'. Vanuit de vergadering wordt verder opgemerkt dat dit ook een opdracht voor ons zelf inhoudt. Hoe staat het met onze aandacht voor de kerken in Europa? Deputaten geven aan dat ze graag met rugdekking van de synode actief in Europa aan het werk willen gaan.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 160

27-05-2005

Contact met deputaten Christelijke Gereformeerde Kerken

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK.

Besluit:

deputaten op te dragen overleg te voeren met en samen te werken met deputaten CBK van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Grond:

samenwerking met de deputaten CBK van de CGK versterkt de beoefening van de gereformeerde oecumene, zoals uit het rapport blijkt.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 161

27-05-2005

International Conference of Reformed Churches (ICRC)

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK.

Besluit:

deputaten op te dragen de Gereformeerde Kerken in Nederland te vertegenwoordigen in de ICRC en bij te dragen aan de versterking van deze organisatie.

Grond:

de ICRC is een belangrijk instrument om gezamenlijk de naam van Christus in de wereld hoog te houden. De organisatie moet versterkt worden, zoals uit het rapport blijkt.

Bespreking

Gevraagd wordt naar de manier waarop wij als kerken de ICRC kunnen versterken en stimuleren. Deputaten geven aan beducht te zijn voor een ICRC die gaat functioneren als een internationale synode. De praktijk heeft geleerd dat zulke organisaties de neiging hebben hun eigen continuïteit te bevestigen. Daar willen deputaten verre van blijven. Wel kan de onderlinge discussie gestalte krijgen binnen regionale conferenties en middels een op te richten commissie voor theologisch onderwijs. Daar is een organisatorische voorzet toe gegeven.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 162

27-05-2005

Publiciteit inzake betrekkingen buitenlandse kerken

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK.

Besluit:

deputaten op te dragen goede voorlichting te geven over buitenlandse kerken aan de Gereformeerde Kerken en goede voorlichting over de GK aan buitenlandse kerken.

Grond:

goede voorlichting is nodig voor de beoefening van de relatie.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 163

27-05-2005

Bureau deputaten betrekkingen buitenlandse kerken

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK.

Besluit:

deputaten op te dragen om haar werk te doen met gebruikmaking van het BBK-bureau te Zwolle, en voor deze werkzaamheden gebruik te maken van de faciliteiten van "De Verre Naasten".

Grond:

secretariële ondersteuning via het bureau is nodig om de taken zoals beschreven in het rapport uit te kunnen voeren.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 164

28-05-2005

Zusterkerken in het buitenland

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport en aanvullend rapport deputaten BBK, in het bijzonder de bijlagen van de zes landensecties.

Besluit:

deputaten BBK op te dragen de relatie met de hieronder genoemde 30 zusterkerken te onderhouden, teneinde van elkaar te leren, elkaar te ondersteunen en samen Christus' naam te prijzen.

Grond:

uit het materiaal blijkt dat de genoemde relaties voldoen aan de doelen die daarvoor gesteld zijn.

Deze 30 zusterkerken zijn:

1. Reformed Churches of New Zealand (RCNZ)
2. Presbyterian Church of Eastern Australia (PCEA)
3. Free Reformed Churches of Australia (FRCA)
4. Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia, Kalbar (GGRI-Kalbar) (Acta art. 152)
5. Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia, NTT (GGRI-NTT)
6. Gereja-Gereja Reformasi Calvinis NTT (GGRC), voorheen GGRM
7. Reformed Church of Japan (RCJ)
8. Taiwan Reformed Presbyterian Church (TRPC), voorheen RPCT
9. Presbyterian Church of Korea (Kosin) (PCK)
10. Reformed Presbyterian Church of North East India (RPCNEI)
11. Presbyterian Free Church Council of Kalimpong, India (PFCC) (Acta art. 151)
12. Reformed Presbyterian Church of Northern India (RPCI)
13. Free Church of Central India (FCCI)
14. Africa Evangelical Presbyterian Church, Kenya (AEPC)
15. Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Africa (VGKSA)
16. Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) (Acta art. 158)
17. Eglise Réformée Confessante au Congo (ERCC)
18. Nongu u Kristu u Ken Sudan nen Tiv, Nigeria (NKST) (Acta art. 157)
19. Evangelical Reformed Churches Union of Russia (ERCUR)
20. Evangelical Presbyterian Church in England and Wales (EPCEW)
21. Free Church of Scotland (FCS) (Acta art. 146)
22. Free Church of Scotland/continuing (FCS-c) (Acta art. 146)
23. Evangelical Presbyterian Church in Ireland (EPC)
24. Reformed Presbyterian Church of Ireland (RPCI)
25. Canadian Reformed Churches (CanRC)
26. Reformed Church in the United States (RCUS)
27. Orthodox Presbyterian Church, USA (OPC) (status:aanbod)
28. United Reformed Churches in North America (URCNA) (Acta art. 149)
29. Iglesia Reformada en Venezuela (IRV)
30. Igrejas Reformadas do Brasil (IRB)

Artikel 165

28-05-2005

Kerkelijke contacten in het buitenland

Voorstel: deputaten betrekkingen buitenlandse kerken (BBK)

Materiaal:

rapport deputaten BBK, in het bijzonder de bijlagen van de zes landensecties.

Besluit:

deputaten BBK op te dragen contact te onderhouden met 18 overige relaties.

Grond:

uit het materiaal volgt dat het zinvol is met de genoemde kerken contact te onderhouden.

Deze andere kerkelijke contacten zijn:

1. Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia, Papua (GGRI-Papua)
2. Free Reformed Churches of the Philippines (FRCP)
3. Reformed Free Church of the Philippines (RFCP)
4. Christian Reformed Churches in the Philippines (CRCP) (Acta art. 156)
5. Evangelical Reformed Churches of Singapore (ERCS)
6. Kerken in Myanmar (Acta art. 155)
7. Dutch Reformed Church of Sri Lanka (DRC)
8. Lanka Reformed Church, Sri Lanka (LRC)
9. South Indian Reformed Churches (SIRC)
10. Reformed Church of Eastern Africa, Kenya (RCEA)
11. Presbyterian Church of Uganda (PCU)
12. Church of Central Africa Presbyterian, Harare Synod (CCAP), Zimbabwe
13. Eglise Réformée Confessante au Benin (ERCB)
14. Kerken in Oostenrijk (Acta art. 147)
15. Iglesias Reformadas de Espagna, Spain (IRE)
16. Igreja Crista Presbiteriana de Portugal (ICPdP)
17. Igrejas Presbiteriana do Brasil (IPB)
18. Igrejas Evangelicas Reformadas do Brasil (IER)

Bespreking

Aan de orde komt kort de vraag naar de relatie tussen plaatselijke kerken in Nederland en 'losse' gemeenten in het buitenland. Kunnen we toch niet een wat officiëler tintje geven aan deze contacten dan door BBK wordt voorgesteld. Het feit dat we hen geen zusterkerken mogen noemen wordt vaak als verdrietig ervaren en als een inhoudelijk oordeel. Kunnen deputaten hier geen oplossing voor bedenken? Deputaten antwoorden dat ze de term zusterkerk toch graag blijven reserveren voor die kerken waarmee de GK een officiële relatie zijn aangegaan, via een beslissing van de generale synode. Ze begrijpen de gevoeligheden wel en er is wijsheid nodig om de regel uit te leggen. Misschien, aldus deputaten, moeten betrokkenen ook maar eens zondigen tegen de regel in het normale spraakgebruik.

Deputaten zending, hulpverlening en training

Artikel 166

17-06-2005

Rapport deputaten zending, hulpverlening en training

Voorstel: deputaten zending, hulpverlening en training (ZHT)

Materiaal:

1. rapport deputaten zending, hulpverlening en training d.d. oktober 2004;
2. aanvullend rapport deputaten ZHT d.d. 1 maart 2005 met documenten over mandaat, visie en missie;
3. besluit Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 inzake het instellen van de werkgroep 'afstemming deputaatschappen' (Acta art. 181);
4. brief van de Gereformeerde Kerk te Hardenberg-Centrum d.d. 25 mei 2004 met verzoek om de besluiten van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 133 en 134, nog eens kritisch te bezien;

5. brief van de classis Dordrecht-Gorinchem d.d. 2 december 2004 met verzoeken:
 - a. om duidelijk te formuleren wat onze zendingsopdracht inhoudt en in hoeverre het woord 'kerkplanting' daarin een rol speelt;
 - b. om zich te verantwoorden over het feit dat de verworpen methode van de 'comprehensive approach' weer is opgenomen;
 - c. om zich opnieuw te bezinnen op de samenwerkingsvorm tussen de kerken en "De Verre Naasten";
 - d. om meer kansen te zoeken voor het aanwakkeren van de vlam als het gaat om de actuele taak van de kerk naar buiten;
 - e. om de afbakening met deputaten ASE helder te formuleren, mede met oog op de kosten voor zending en evangelisatie;
 - f. om de grenzen vast te stellen van wat centraal en wat decentraal moet worden geregeld als het gaat over zending en hulpverlening;
6. brief van de kerk te Barneveld-Voorthuizen d.d. 28 februari 2005, waarin adhesie wordt betuigd aan de onder Materiaal 5 genoemde brief van de classis Dordrecht-Gorinchem;
7. brief van br. en zr. Horstman d.d. 17 februari 2005 met verzoek om een onderzoek uit te voeren naar de hulpverleningsrelatie van de zendende instanties van de Gereformeerde Kerken met de Indonesische kerken GGRI-Papua.

Besluit 1:

deputaten te dechargeren van het door hen gevoerde beleid zoals in hun rapport aan deze synode is beschreven.

Grond:

uit de rapportage van deputaten blijkt dat zij zich hebben gehouden aan de aan hen door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 verleende instructie.

Besluit 2:

de tekst van de twee documenten over *Mandaat, visie en missie* van deputaten, zoals die in het aanvullend rapport is vermeld, en *Generaal Beleid*, zoals te vinden in bijlage 3 van het rapport, op hoofdlijnen goed te keuren, zodat deze documenten kunnen dienen als werkdocumenten om de kaders aan te geven voor het werk van het deputaatschap ZHT.

Gronden:

1. het werkdocument *Generaal Beleid* is in goed overleg met alle zendende instanties binnen onze kerken tot stand gekomen en door de desbetreffende instanties aanvaard;
2. deze documenten zullen inzet vormen voor verdere ontwikkelingen in het werk en voor voortgaande besprekingen met zendende instanties en waar nodig met andere generale deputaatschappen.

Besluit 3:

- a. opnieuw deputaten voor zending, hulpverlening en training te benoemen, waarvan de leden zijn geselecteerd volgens de door de GS Zuidhorn vastgesteld criteria, namelijk:
 - de leden van het deputaatschap hebben:
 - kennis van en vertonen nauwe betrokkenheid bij het kerkelijk leven in Nederland en in de doelsituaties waar zendings- en hulpverleningsprogramma's worden gerealiseerd;
 - kennis van de internationale verhoudingen tussen de Eerste en de Tweede en Derde Wereld;
 - een goede vaardigheid in het beoordelen van processen van strategie-, beleid- en programmavorming;
- b. deze deputaten op te dragen de bestuurssamenstelling van de Stichting De Verre Naasten zo spoedig mogelijk te veranderen in die zin, dat alleen de door de synode benoemde deputaten ZHT zijn benoemd tot bestuur van deze stichting; het bestuur van de Stichting De Verre Naasten op te dragen de stichting te besturen in overeenstemming met de vastgestelde statuten van de stichting;

- c. het benoemde deputaatschap verder op te dragen
1. het Instituut voor Zending, Hulpverlening en Training te besturen overeenkomstig het door de generale synode goedgekeurde beleid, zoals is te vinden in het document 'Generaal Beleid' voor zending en hulpverlening;
 2.
 - a. in overleg met de zendende instanties nieuw beleid te ontwikkelen waar perspectieven zich voordoen die passen binnen de visie en strategie die door de generale synode op hoofdlijnen is goedgekeurd voor zending en hulpverlening. Te denken valt aan het werk in nieuwe gebieden, de plaats van gerechtigheid in het werkgebied van zending en hulpverlening en de afbakening met evangelisatie;
 - b. dit beleid ter goedkeuring voor te leggen aan de volgende synode als vervolg op het document 'Generaal Beleid' voor zending en hulpverlening;
 3. hun werkzaamheden te verrichten o.a. met behulp van de landelijk geheven quota voor ZHT, waarvan de maximale hoogte door de synode zal worden vastgesteld;
 4. zich in te zetten voor het werven van fondsen in de kerken of daarbuiten (voor zover beleidsmatig goedgekeurd) ter bekostiging van het overige deel van de begroting;
 5. in de samenwerking met de zendende instanties met betrekking tot structurering van en inbreng in de samenwerkingsrelatie op de ingeslagen weg voort te gaan;
 6. gezien de enorme behoefte die er wereldwijd is aan zending en hulpverlening, alle kerken, speciaal in de ressorten met een relatief laag quotum, op te roepen veel te offeren om uitbreiding van zendings- en hulpverleningsprojecten mogelijk te maken;
 7. aan de eerstvolgende generale synode te rapporteren in overeenstemming met de daarvoor geldende richtlijnen en hun rapport vijf maanden voor het begin van deze synode aan de kerken te laten toezenden.

Grond:

het opnieuw benoemde deputaatschap zal op basis van deskundigheid de continuïteit in beleidsvorming en uitvoering van het werk dienen te bewaken. Tegelijk zal het nieuwe deputaatschap op creatieve en verantwoorde wijze dienen in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en mogelijkheden ten dienste van de door Jezus Christus aan de kerken gegeven opdracht.

Besluit 4:

deputaten ZHT op te dragen:

- a. de werkgroep 'afstemming deputaatschappen', bestaande uit vertegenwoordigers van deputaten ASE, GDD, SGO, TEG, ZHT en een vertegenwoordiging van de TU, samen te roepen en daarin te participeren, onder de volgende bepalingen:
 1. deputaten zullen naar de te vormen werkgroep 'afstemming deputaatschappen' afvaardigen maximaal twee personen, een deputaat en een stafmedewerker die als secretaris van de werkgroep zal fungeren, om namens het deputaatschap een bijdrage te leveren aan de realisatie van de opdracht van de werkgroep;
 2. deputaten zullen alle voorstellen mbt. de onderlinge afstemming van visies voor de verschillende werkterreinen, en alle voorstellen mbt. herverkaveling van taken en herstructurering van organisaties van commentaar voorzien vanuit het belang van de kerken en vanuit het perspectief van de ontwikkeling van de werkterreinen waarvoor ze verantwoordelijk zijn;
 3. deputaten zullen tussentijdse voorstellen voor aanpassing van taakpakketten zorgvuldig beoordelen. Bij goedkeuring door alle betrokken deputaatschappen zullen aanpassingen ook via het door deputaten bestuurde instituut worden geïmplementeerd;
 4. de voortgang van de realisatie van de opdracht te bewaken via rapportage van de voorzitter van de werkgroep.
- b. actief en pro-actief samenwerking te zoeken met elk ander deputaatschap waarmee in de concrete uitvoering van de opdracht raakvlakken bestaan; deze opdracht tot samenwerking strekt zich ook uit tot samenwerking op het gebied van de inzet van mensen en middelen en de facilitaire en administratieve ondersteuning van het werk.

Gronden:

1. de door de synode ingestelde werkgroep is dienstig voor overleg en afstemming tussen de respectieve deputaatschappen;
2. er zijn veel raakvlakken tussen deputaatschappen; ook naast de werkgroep 'afstemming deputaatschappen' is het wenselijk in de concrete praktijk van het werk niet langs elkaar heen te (blijven) werken, maar de samenwerking al - waar mogelijk - gestalte te geven.

Besluit 5:

niet te voldoen aan de in de brieven van de Gereformeerde Kerk te Hardenberg-Centrum, de classis Dordrecht-Gorinchem en de kerk te Barneveld-Voorthuizen genoemde verzoeken.

Gronden:

1. tegen de besluiten van de Generale Synode van Leusden 1999 over zending en hulpverlening zijn geen bezwaarschriften ingediend;
2. door de zendende instanties is het document *Generaal Beleid* aanvaard;
3. de samenwerkingsvorm tussen generaal instituut en de regionale zendende instanties blijkt in de praktijk te voldoen, waardoor een meerwaarde is ontstaan in de gezamenlijke uitvoering van het werk;
4. het is op dit moment bij deputaten in onderzoek wat er nog meer gedaan kan worden om aan onze zendingsopdracht te voldoen;
5. er ligt een instructie om de afbakening met deputaten ASE en met andere generale deputaatschappen te verhelderen en waar nodig te verbeteren;
6. de GS Leusden heeft geen uitspraak gedaan over de zogeheten zendingsmethode van de 'comprehensive approach';
7. aan het nieuwe deputaatschap wordt opgedragen om voort te gaan met ontwikkeling van beleid in overleg met de zendende instanties.

Besluit 6:

niet op het verzoek van br. en zr. Horstman in te gaan.

Grond:

er is bij deputaten ZHT veel aandacht en deskundigheid getoond in het omgaan met de actuele moeiten in de hulpverleningsrelatie met de GGRI-Papua, waarbij de inzet is om deze kerken op een kerkelijk gelijkwaardige wijze te benaderen.

Presentatie

Op 23 april presenteren deputaten hun rapport. Aan de hand van de drie onderdelen van hun opdracht geven deputaten een korte toelichting.

De essentie van het werk ligt in het buitenland. Voor het terrein van de verkondiging is een goede visie nodig op de vraag: wat is kerkelijke zending? Het concept dat is ontwikkeld, nl. de combinatie van zending, hulpverlening en training, zal worden besproken op de ICRC die in oktober in Pretoria bijeenkomt. Verder nadenken blijft geboden. Zo vraagt de afbakening tussen zending en evangelisatie die is gemaakt door Leusden om verdere precisering.

Deputaten pleiten voor een goede samenhang in beleid tussen wat generaal en wat provinciaal gebeurt. Daartoe is het document *Generaal Beleid* geschreven dat als bijlage 3 bij het rapport is gevoegd. Verder wil het deputaatschap meer in gaan zoomen op de zogenaamde witte plekken in de wereld. Nieuw werk opzoeken, in plaats van verdere uitbouw van bestaande activiteiten.

Deputaten benadrukken het belang van de oecumenische samenwerking. Tot op heden was toch de idee: van hier naar elders. We moeten leren om de plaatselijke kerken, of ze nu ontstaan zijn vanuit onze zending of dat ze al aanwezig waren, meer te zien als partners. We kunnen van elkaar leren, in plaats van zij alleen van ons. Als product van deze wederkerigheid biedt voorzitter dr. L.J. Joosse aan de vergadering het boekje *The Candlestand Statement* aan, een boekje dat door een 14-tal broeders

uit Kenia, Indonesië, Oeganda, Nederland, Zuid-Afrika, India en Zimbabwe is geschreven, met als ondertitel: *Gereformeerde overwegingen bij de charismatische beweging.*

Bespreking

Bij de bespreking zijn aanwezig de deputaten mw. A.J. Bekker-Holtland, drs. B.W. Gort en dr. L.J. Joosse. Ook ir. M.J. van Hulst en drs. B. van der Lugt van de directie van het Instituut voor zending, hulpverlening en training wonen de vergadering bij, evenals Tj.S. de Vries van De Verre Naasten. Als adviseur is drs. C.J. Haak aanwezig.

Inhoudelijk is de vergadering akkoord met het gepresenteerde. In de korte bespreking onderstreept adviseur Haak de gewijzigde situaties. Vroeger dachten we bij zending met name aan iemand die ver weg het evangelie van Christus verkondigde. Nu dringen zich veel meer de vragen rondom de oecumene op, het samenwerken met kerken van Christus wereldwijd. Mission valt niet zo goed meer in de derde wereld. Hij adviseert daarom om ook in de naamgeving de O van oecumene uitdrukkelijk op te nemen.

Inhoudelijk lijkt de betrokkenheid bij het werk af te nemen. De vraag is of dat te maken heeft met de verdere professionalisering. Komen dingen daardoor niet te ver af te staan van de kerkleden? Deputaten denken dat je dat niet een-op-een kunt koppelen. Wie kijkt naar de zendende instanties zelf ziet dat ook daar de betrokkenheid niet echt groot is. Het blijft een punt van voortdurende zorg.

De besluiten zijn met algemene stemmen genomen. De preses dankt deputaten voor hun gestructureerde, deskundige en zorgvuldige aanpak. De kerken hebben ook dankbaar kennis genomen van de zogenaamde *Candlestand Statement*, een duidelijk voorbeeld van oecumenische samenwerking. Het is geen eenrichtingsverkeer meer, maar we mogen dankbaar geven en ontvangen.

Artikel 167

30-09-2005

Benoeming deputaten zending, hulpverlening en training

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten zending, hulpverlening en training:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
A.J. Bekker-Holtland (s), Gouda	2008	G.J. van Enk, Assen
M.J.C. Blok, Utrecht	2014	A. Rietveld, Leiden
Mevr. R.F. Folkerts, Zwolle	2011	W. Scherff, Spakenburg
B.W. Gort, Zwolle	2008	C. Smallegenbroek, Ede
K.B. van der Helm, Hattem	2014	
K.J. van der Hoeven-Haitsma, Rolde	2014	
C.M. Manni, Amersfoort	2011	
R.Th. Pos, Ommen	2011	
C.F. Stolper, Heerde	2011	

Inhoudsopgave

Artikel 142	<i>Rapport deputaten betrekkingen buitenlandse kerken</i>	3
Artikel 143	<i>Samenstelling deputaatschap</i>	3
Artikel 144	<i>Benoeming deputaten betrekkingen buitenlandse kerken</i>	4
Artikel 145	<i>Ontmoeting met de buitenlandse afgevaardigden</i>	4
Artikel 146	<i>Free Church of Scotland (FCS) en de FCS (continuïng)</i>	11
Artikel 147	<i>Evangelisch-Reformierte Kirche Westminster Bekenntnisses, Oostenrijk (ERKWB)</i>	11
Artikel 148	<i>Contact Venlo – Neuhofen</i>	12
Artikel 149	<i>United Reformed Churches in North America (URCNA)</i>	13
Artikel 150	<i>Reformed Church in the United States (RCUS)</i>	13
Artikel 151	<i>Presbyterian Free Church Council of Kalimpong, India (PFCC)</i>	15
Artikel 152	<i>Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Kalimantan Barat (GGRI-Kalbar)</i>	15
Artikel 153	<i>Brief van de Gereja Gereja Reformasi Calvinis (Indonesië)</i>	15
Artikel 154	<i>Contact met christelijke gemeenten in Israel</i>	16
Artikel 155	<i>Myanmar</i>	17
Artikel 156	<i>Christian Reformed Church in the Philippines (CRCP)</i>	17
Artikel 157	<i>Nongu u Kristu ken Sudan nen Tiv (NKST)</i>	18
Artikel 158	<i>Gereformeerde Kerken in Suid Afrika (GKSA)</i>	18
Artikel 159	<i>Bevordering kerkelijke eenheid met zusterkerken in de regio</i>	19
Artikel 160	<i>Contact met deputaten Christelijke Gereformeerde Kerken</i>	20
Artikel 161	<i>International Conference of Reformed Churches (ICRC)</i>	20
Artikel 162	<i>Publiciteit inzake betrekkingen buitenlandse kerken</i>	21
Artikel 163	<i>Bureau deputaten betrekkingen buitenlandse kerken</i>	21
Artikel 164	<i>Zusterkerken in het buitenland</i>	22
Artikel 165	<i>Kerkelijke contacten in het buitenland</i>	22
Artikel 166	<i>Rapport deputaten zending, hulpverlening en training</i>	23
Artikel 167	<i>Benoeming deputaten zending, hulpverlening en training</i>	28
	<i>Inhoudsopgave</i>	29

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk XII
Relatie tot de Overheid

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 12 – Relatie tot de overheid

Artikel 168

29-04-2005

Rapport deputaten voor de relatie kerk en overheid (RKO)

Voorstel: deputaten RKO

Materiaal:

1. rapport van deputaten voor de relatie kerk en overheid;
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Bedum d.d. 11 februari 2005 , waarin instemming wordt betuigd met het rapport van deputaten;
3. brief van de kerk te Amersfoort-Zuid, ongedateerd, waarin wordt gevraagd
 - a. meer aandacht te geven aan de participatie van de kerken in het maatschappelijk debat en het tonen van maatschappelijke betrokkenheid;
 - b. christenvrouwen te betrekken in het werk van het deputaatschap;
 - c. het deputaatschap nieuw samen te stellen uit een evenwichtige vertegenwoordiging van de bestaande gereformeerde maatschappelijke organisaties;
 - d. de voorzitter van het deputaatschap 'het gezicht' naar de overheid te laten zijn;
 - e. een actief beleid te voeren om de maatschappelijke betrokkenheid van onze kerkgemeenschap te stimuleren.

Besluit 1:

deputaten hartelijk dank te zeggen voor de uitvoering van hun opdrachten en hen te dechargeren onder goedkeuring van hun beleid.

Besluit 2:

- opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
- a. hetzij op verzoek van de overheid, hetzij op verzoek vanuit de kerken, hetzij op eigen initiatief zich tot de overheid te richten over publieke zaken die overal in ons land de dienst van de kerk (art. 27 KO), of het leven als christen raken. Indien niet op het bijeenkomen van de generale synode kan worden gewacht, dienen deputaten de kerken van al zulke reacties in kennis te stellen;
 - b. op uitnodiging van de overheid de kerken te vertegenwoordigen bij officiële plechtigheden en in bijzondere gevallen, ook zonder uitdrukkelijke uitnodiging van de overheid, de kerken te vertegenwoordigen in samenkomsten met een nationaal karakter, voor zover de aanwezigheid bij deze gelegenheden verenigbaar is met de kerkelijke verantwoordelijkheid en de christelijke levensstijl en schriftelijk te verantwoorden aan de uitnodigende instantie waarom in voorkomend geval niet op een uitnodiging kan worden ingegaan;
 - c. namens de kerken gelukwensen of betuigingen van deelneming bij vreugde of rouw het Koninklijk Huis betreffende over te brengen en de vertegenwoordiging van de kerken op koninklijke recepties voor te bereiden en uit te voeren, behalve wanneer de generale synode bijeen is.
 - d. de kerken te informeren over stukken die van de overheid bij hen inkomen en bestemd zijn voor de kerken of anderszins van belang zijn voor de kerken en over maatregelen of voornemens van de overheid en uitspraken van de rechterlijke macht die de dienst van de kerk en/of het leven als christen raken;
 - e. de Gereformeerde Kerken in Nederland te vertegenwoordigen in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) en daarover contact te houden met deputaten geestelijke verzorging militairen;
 - f. hun werkzaamheden, met inbegrip van het lidmaatschap van het CIO, te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;

- g. van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van de volgende generale synode aan de kerken toe te zenden.

Grond:

de relatie kerk en overheid dient in deze vorm bestendig te blijven.

Besluit 3:

de voorzitter van de laatst gehouden generale synode te benoemen als titulair voorzitter van deputaten voor de relatie met de overheid en hem de bevoegdheid te geven, in overleg met de andere deputaten, deel te nemen aan het publieke debat zoals dat het CIO voor ogen staat en eventueel ook tot publieke standpuntbepaling namens onze kerken te komen.

Grond:

voor het opereren in het maatschappelijke debat is het belangrijk dat onze kerken een 'gezicht' hebben, dat namens de kerken zaken aan de orde kan stellen of op de agenda plaatsen.

Besluit 4:

de kerken op te roepen zich te bezinnen op relevante maatschappelijke en culturele ontwikkelingen en/of actueel beleid van de Nederlandse overheid met het oogmerk om kerken en kerkleden te aan te moedigen tot het op een christelijke manier betrokken zijn bij de maatschappij, en de deputaten voor de relatie kerk en overheid te machtigen de kerken daartoe te ondersteunen door, desgewenst samen met andere deputaatschappen, congressen, symposia en hoorzittingen te organiseren.

Grond:

om te bevorderen dat de kerk zichtbaar is en als relevant wordt aangemerkt in de Nederlandse samenleving, is het nuttig een bezinning in onze kerken op gang te brengen c.q. te versterken voor wat betreft het functioneren van de kerk en haar leden in de samenleving.

Besluit 5:

deputaten opdracht te geven de kerken en kerkleden te stimuleren in het op christelijke wijze betrokken zijn in de maatschappij, in het contact met plaatselijke en regionale overheden door eenmaal per drie jaar regionale bezinningsavonden te organiseren waar gevoelens en gedachten over culturele en maatschappelijke ontwikkelingen en tendensen in de samenleving kunnen worden besproken.

Grond:

de plaatselijke kerken dienen, gelet op de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen, gestimuleerd te worden hun plek in het maatschappelijke veld nadrukkelijk in te nemen, om te voorkomen dat zij 'onzichtbaar' worden.

Presentatie

Op 15 april presenteren de deputaten hun rapport. Een van de saillante punten daaruit is de deelname in het door de premier in gang gezette debat over normen en waarden middels het zogenoemde Woerdens beraad. Het resultaat daarvan is het rapport *Gerechtigheid en Welzijn*. Ook is commentaar gegeven op het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) over het onderwerp normen en waarden. Daarin wordt met geen woord over de kerken gerept. Deputaten proberen ook de plaatselijke kerken te dienen met deze stukken, zodat daar ook deelgenomen kan worden aan het maatschappelijk debat. Regionale bezinningsavonden kunnen dit proces ondersteunen.

Deputaten noemen het een voorrecht dat de kerk vertegenwoordigd is bij tal van activiteiten. Tevens dringen ze er op aan, nu er een ontwikkeling op gang komt waarin de kerken weer een rol van

betekenis kunnen spelen, de GKv een gezicht te geven. Ze stellen daarom voor de preses van de synode te benoemen tot voorzitter van het deputaatschap.

Bespreking

Aanwezig zijn bij de bespreking van deputaten mr. drs. B. Koelewijn en drs. J.P. de Vries.

Bij de bespreking van besluit 3 verlaat de preses de vergadering. De assessor neemt de leiding over. Deputaten geven aan dat dit besluit niet het karakter heeft van een 'moeten', maar wel van het 'aangrijpen van een kans'. Steeds meer krijgen de kerken de gelegenheid deel te nemen aan het maatschappelijk debat. In zo'n situatie is het belangrijk dat de kerken een gezicht krijgen, een aanspreekpunt voor de pers, een vertegenwoordiging bij belangrijke evenementen die herkenbaar is. De preses van de synode is daarvoor de aangewezen man. Welke plaats de preses inneemt binnen het deputaatschap RKO is voor deputaten minder relevant. De voorgestelde wijziging in 'titulair' voorzitter nemen ze daarom graag over.

Ds. Leeffink dient een tegenvoorstel in waarin gevraagd wordt om het moderamen als commissie vertegenwoordiging toe te voegen aan deputaten K&O, naar analogie van de gewoonte bij de CGK. Deputaten ontraden dit. K&O krijgt daardoor een soort kerstboomstructuur, waar van alles onder hangt. Indien de voorzitter om een of andere reden niet aanspreekbaar is of verhinderd, kan een van de andere leden van het deputaatschap zijn taak overnemen. Het tegenvoorstel wordt met 2 stemmen voor en 32 tegen verworpen. Besluit 3 komt daarna apart in stemming en wordt met 32 stemmen voor en 2 tegen aangenomen. Hierna neemt de preses de leiding van de vergadering weer op zich, er zijn verbazing over uitsprekend dat juist een gezicht met een lui oog 'het gezicht' van de kerken gaat worden de komende drie jaar.

De overige punten vragen weinig bespreking. Gevraagd wordt naar de criteria voor de vertegenwoordiging bij officiële gelegenheden. Deputaten antwoorden dat dat in goed overleg onderling wordt bepaald. De lijn die in het verleden wel gevolgd is om niet in te gaan op uitnodigingen voor (kerk)diensten waar je inhoudelijk niet achter kunt staan is begin jaren negentig verlaten. We maken deel uit van deze samenleving, laten we dat niet vergeten. Het is onhoffelijk om een uitnodiging niet te aanvaarden en het getuigt van weinig respect om op voorhand al op inhoudelijke gronden de uitnodiging af te wijzen. Bovendien ligt er ook hier voor de kerken een kans: je kunt desgevraagd je eigen verhaal kwijt. Aanwezigheid betekent niet dat je de inhoud voor je rekening neemt. Criteria opstellen heeft weinig zin. Die vragen in de praktijk om toepassing en uitleg en voegen weinig toe aan de gesignaleerde problematiek.

Bij besluit 4 en 5 benadrukken deputaten het belang van de aanwezigheid van de kerken in de politiek, zowel landelijk (met name besluit 3) als ook plaatselijk (besluit 4). Voor ons als leden van de vrijgemaakte kerken is het misschien duidelijk dat organisaties als de Christenunie en de Stichting Mandaat vanuit de kerken praten, voor de gewone Nederlanders zijn dat politieke organisaties. De kerk heeft een *status sui generis*. Zij zelf moet spreken en haar eigen inbreng hebben in de maatschappij.

De overige voorstellen van deputaten worden met algemene stemmen aanvaard.

Artikel 169

30-09-2005

Benoeming deputaten voor de relatie kerk en overheid

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten voor de relatie kerk en overheid:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
J. Cordia, Bunschoten	2008	P.P.H. Waterval, Krimpen a/d IJssel
J. Haveman, Hattem	2011	T. Stelpstra, Beilen
B. Koelewijn (s), Rijssen	2011	
Mevr. M. Koole, Amsterdam	2014	
P. Niemeijer, Den Helder	2008	
H.E. Nieuwenhuis, Ermelo	2014	
A. Slob, Zwolle	2011	
C.P. Voorberg, Hardinxveld-Giessendam	2008	

Inhoudsopgave

Artikel 168	<i>Rapport deputaten voor de relatie kerk en overheid</i>	3
Artikel 169	<i>Benoeming deputaten voor de relatie kerk en overheid</i>	5
	<i>Inhoudsopgave</i>	6

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk XIII

Archief en documentatie

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 13 – Archief en documentatie

Artikel 170

29-04-2005

Rapport deputaten archief en documentatie

Voorstel: deputaten archief en documentatie

Materiaal:

1. rapport deputaten archief en documentatie;
2. aanvullend rapport d.d. 18 februari 2005.

Besluit 1:

de arbeid en het beleid van deputaten in de verslagperiode 2002 tot 2005 goed te keuren, met inbegrip van hun beleid en beheer van de 'Stichting Exploitatie Archief- en Documentatiecentrum Broederweg 16'.

Besluit 2:

aan de nieuw te benoemen deputaten voor archief en documentatie de volgende opdrachten te verstrekken:

1.
 - a. archief- en documentatiemateriaal te verzamelen en te beheren dat van belang is voor de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland, met name sinds de Vrijmaking van 1944 en volgende jaren;
 - b. te zorgen dat de afgesloten gedeelten van de archieven van generaal-synodale deputaatschappen worden overgebracht naar het ADC;
2. kennis en onderzoek te bevorderen inzake de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland, met name met betrekking tot in het ADC en in de kerken aanwezige archieven en documentatie;
3. alle maatregelen te nemen die voor de instandhouding van het ADC nodig zijn, alsmede die werkzaamheden uit te voeren, die voortvloeien uit de aanstelling van de door deputaten benoemde directeur van het ADC en de archivaris-documentalist en toezicht te houden op hun werkzaamheden;
4. de kerkenraden, de meerdere vergaderingen en haar deputaatschappen, alsmede waar nodig en van belang ook personen en instanties regelmatig te dienen met advies en voorlichting inzake het beheer van archief- en documentatiemateriaal;
5. de kerkelijke vergaderingen te dienen met richtlijnen en instructies voor een goed archiefbeheer;
6. het bestuur te blijven vormen van de 'Stichting Exploitatie Archief- en Documentatiecentrum Broederweg 16' en zich in die kwaliteit te houden aan de besluiten van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland door welke zij zijn benoemd;
7. de kerken te vertegenwoordigen in de Commissie tot registratie van de Protestantse kerkelijke en semi-kerkelijke Archieven (CPA);
8. de kerken te vertegenwoordigen in de Stichting Protestantse Kerkelijke Kunst (SPKK);
9. contacten te onderhouden en activiteiten te ontplooiën, die voor het onder 1-8 genoemde noodzakelijk en nuttig zijn;
10. van de kerken het (huidige) quotum te vragen van € 109.000 per jaar en de financiële administratie van de onder 6 genoemde stichting en van het deputaatschap te laten controleren door een accountant;

11. van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van de volgende generale synode aan de kerken toe te zenden.

Presentatie

Op 16 april presenteren de deputaten hun rapport. Deputaten benadrukken het belang van kennis van de eigen geschiedenis voor een juist inzicht nu en voor bepaling van de koers. De drie kerntaken van het deputaatschap zijn: verzamelen en beheren, toerusten en adviseren en tot slot het bevorderen van kennis en onderzoek. Belangrijk in dit totaalplaatje is het proces van digitalisering van de Acta van de kerken. Dat bevordert de toegankelijkheid. Er is verder een bijzondere leerstoel ingesteld bij de Theologische Universiteit in Kampen en middels een derde geldstroom wordt een aio gefinancierd. Een vijftal promovendi wordt door het ADC begeleid. Deputaten zoeken naar uitbreiding van de archiefruimte. De aankoop van een naastgelegen pand gaat niet door vanwege de te hoge kosten voor de verbouwing.

Bespreking

Bij de behandeling zijn aanwezig de deputaten ds. J. Beekhuis, drs. G.F. Noordhuis en E.Th. de Vries RA. De synode verwelkomt ook de directeur van het ADC, prof. dr. G. Harinck.

De opslagcapaciteiten van het ADC-gebouw beginnen hun einde te naderen. Er is afgezien van de aankoop van het naastgelegen pand aan de Broederweg, eigendom van de TU, in verband met de hoge verbouwkosten. Uitbreiding is wel noodzakelijk, dus als de synode nog ergens een potje heeft houden deputaten zich aanbevolen. Voor opslag van boeken kan een beroep gedaan worden op de bibliotheek van de TU.

De controle op het archief door de kerk te Groningen-West is nog niet uitgevoerd. De synode zal op enige spoed aandringen (zie ook Acta art. 172).

Een laatste vraagpunt betreft het aantal geprinte exemplaren dat het ADC nodig denkt te hebben van de acta. Waarom vijf? Volgens directeur Harinck is om dat aantal door het ADC nooit gevraagd, maar stond dat in een oude regeling... Het lijkt hier derhalve een kwestie van gewoonte. Bij de behandeling van GSP zal de synode hier zeker op terug komen (Acta art. 173, besluit 6).

Onder voorbehoud ten opzichte van besluit 1 van een gunstige uitkomst van de controle van het archief door de kerk te Groningen-West, worden de besluiten met algemene stemmen aangenomen.

Artikel 171

30-09-2005

Benoeming deputaten archief en documentatie

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten archief en documentatie:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
J. Messelink (s), Kampen	2014	H.A. Kamman, Amersfoort
A. Modderman, Hoogland	2014	M.J.A. Zwikstra-de Weger, Zwijndrecht
G.F. Noordhuis, Amersfoort	2011	
G. Willems, Kampen	2008	
J.H. Soepenbergh, IJsselmuiden	2014	

Artikel 172

25-06-2005

Controle archief

Voorstel: moderamen

Materiaal:

brief van de Gereformeerde Kerk te Groningen-West d.d. 15 juni 2005 betreffende de controle van het Archief- en Documentatiecentrum (ADC) te Kampen. Het rapport d.d. 8 juni 2005 geeft een overzicht van de controle volgens de door de synode vastgestelde richtlijnen voor het beheer en een marginale toetsing van de archiefbestanden. De controleurs van het archief melden dat ze niet over adequate richtlijnen voor de controle van het archief beschikken. In de

begeleidende brief d.d. 15 juni 2005 verzoekt de raad om een kerk aan te wijzen voor deze taak in de omgeving van het ADC.

Besluit:

1. de Gereformeerde Kerk te Groningen-West te dechargeren en hartelijk te bedanken voor het werk gedurende vele jaren verricht inzake de controle van het synodaal archief;
2. de kerk te Groningen-West opnieuw aan te wijzen als archiefcontrolerende kerk en haar te vragen de volgende synode te dienen met een rapport over de controle van het synodale archief in het ADC;
3. deputaten archief en documentatie op te dragen
 - a. goede aandacht te geven aan de vragen en opmerkingen in het rapport van de kerk te Groningen-West d.d. 8 juni 2005;
 - b. richtlijnen op te stellen voor de controle van het archief;
 - c. de volgende synode een voorstel te doen over de controle van het archief voor de jaren vanaf 2008.

Gronden:

1. de kerk te Groningen-West heeft de haar opgedragen taak naar behoren verricht en daarvan duidelijk verslag gedaan in haar rapport d.d. 8 juni 2005;
2. de kerk te Groningen-West beschikt over de noodzakelijke deskundigheid;
3.
 - a. de vragen en opmerkingen in het rapport van de kerk te Groningen-West dragen bij aan een goed functioneren van het ADC;
 - b. de kerk te Groningen-West constateert dat er sinds de Generale Synode van Leusden 1999 wel richtlijnen zijn voor het beheer van het archief, maar geen adequate bij de huidige werkwijze van de synode passende richtlijnen voor de controle ervan;
 - c. de kerk te Groningen-West adviseert de controle in de toekomst te laten plaatsvinden door een instantie in de omgeving van het ADC.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Inhoudsopgave

Artikel 170	<i>Rapport deputaten archief en documentatie</i>	3
Artikel 171	<i>Benoeming deputaten archief en documentatie</i>	4
Artikel 172	<i>Controle archief</i>	4
	<i>Inhoudsopgave</i>	6

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Hoofdstuk I

Synodale publicaties en communicatie

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 14 – Synodale publicaties en communicatie

Deputaten generaal-synodale publicaties

Artikel 173

11-06-2005

Rapport deputaten generaal-synodale publicaties

Voorstel: deputaten generaal-synodale publicaties (GSP)

Materiaal:

1. rapport van deputaten GSP;
2. brief van de Gereformeerde Kerk te Bedum d.d. 11 februari 2005, waarin zij vraagt te besluiten dat deputatenrapporten voortaan uiterlijk zes maanden voor de sluitingstijd van de agenda van de synode verschijnen en aan de kerken worden toegezonden, waarvoor digitale mogelijkheden en middelen volstaan.
3. brief van de directeur van het Archief- en Documentatiecentrum, de heer G. Harinck, en de directeur van de Theologische Universiteit, de heer H. Hartog, d.d. 14 februari 2005 inzake toezending van publicaties die verschijnen onder verantwoordelijkheid van de generale synode of een van haar deputaatschappen.

Besluit 1:

deputaten te dechargeren onder dank voor hun arbeid.

Gronden:

deputaten hebben hun taak naar behoren uitgevoerd, zowel wat betreft de publicaties als het communicatiebeleid.

Besluit 2:

opnieuw deputaten te benoemen voor de uitgave van generaal-synodale publicaties met de volgende opdrachten:

- a. de uitgave van de Acta en de Handelingen van de generale synode en de rapporten van de door de generale synode benoemde deputaten te verzorgen zoals in de Huishoudelijke regeling voor generale synoden is vastgelegd;
- b. van het *Gereformeerd Kerkboek*, van de *Uitbreiding Gereformeerd Kerkboek*, de bundel *Negentig Gezangen* en van andere drukwerken die op last van de generale synode worden vervaardigd, nieuwe edities te laten uitgeven en/of herdrukken;
- c. het *Liturgisch Katern* geïntegreerd op te nemen in het *Gereformeerd Kerkboek*;
- d. ook liturgische formulieren die door de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 worden vrijgegeven, geïntegreerd in het *Gereformeerd Kerkboek* op te nemen;
- e. de liederen die deze generale synode zal vrijgeven, voor zover deze niet uit het Liedboek voor de Kerken komen, te laten uitgeven op cd-rom en in een aparte bundel, ook in combinatie met de bundel *Negentig Gezangen*;
- f. van de Nieuwe Bijbelvertaling een uitgave te bevorderen in combinatie met het *Gereformeerd Kerkboek*, in een zogenaamde combiuitgave;
- g. zoveel mogelijk voor de liederen die zijn of worden vrijgegeven, auteursrechtelijke beperkingen voor het gebruik via beamer of kopie te voorkomen en over eventuele beperkingen per lied duidelijkheid te geven aan de kerken;
- h. met drukkers en uitgevers overeenkomsten af te sluiten die betrekking hebben op de onder b tot en met f bedoelde uitgaven, inzake de technische vervaardiging en de uitgeversexploitatie alsmede met auteurs voor wat betreft de auteursrechtelijke aanspraken en bevoegdheden voor zover daarvan sprake is;

- i. erop toe te zien dat ter zake van de typografische verzorging, de afmetingen, het taalgebruik, de spelling, de interpunctie, de nomenclatuur en dergelijke, zowel in schriftelijke als in digitale versie, zoveel mogelijk een verantwoorde eenvormigheid wordt betracht met inachtneming van de door de generale synode van toepassing verklaarde regels voor spelling en dergelijke;
- j. te beslissen over verzoeken om toestemming tot het uitgeven van de sub b bedoelde publicaties of onderdelen daarvan, voor zover het auteurs- of gebruiksrecht daarvan bij de kerken berust;
- k. te waken tegen inbreuk op de auteurs- en gebruiksrechten van de kerken en conservatoire en andere noodzakelijke maatregelen te treffen; ervoor te zorgen dat in de kerkelijke publicaties die met hun medewerking tot stand komen, een clause wordt afgedrukt waaruit blijkt dat deze rechten bij de kerken berusten en dat voor verspreiding van de tekst toestemming van de kerken vereist is;
- l. te waken tegen inbreuk op auteurs- en gebruiksrechten van derden bij het uitgeven van publicaties onder b tot en met f genoemd;
- m. geschillen met derden zoveel mogelijk op te lossen door middel van arbitrage;
- n. bij het afsluiten van overeenkomsten eventueel royalty's te bedingen bij uitgevers, indien en voor zover er sprake is van bijzondere kosten of lasten voor de kerken, die aan de betreffende publicaties ten grondslag liggen, met als uitgangspunt dat in het algemeen de prijs van een kerkelijke publicatie niet belemmerend mag werken ten aanzien van de verspreidingsmogelijkheden;
- o. aan de volgende synode rapport uit te brengen van hun werkzaamheden en daarvan de kerken in kennis te stellen drie maanden voor de aanvang van de synode.

Gronden:

1. nieuwe edities van het *Gereformeerd Kerkboek*, zowel met als zonder Bijbelvertaling, dienen zoveel mogelijk bij te zijn, terwijl ook uitgekomen deelluitgaven beschikbaar moeten blijven;
2. waar het project voor een nieuwe gezangenbundel vordert en nog niet bekend is welke liederen daarvoor geselecteerd zullen worden, is het wenselijk nieuw vrijgegeven liederen vooralsnog apart uit te geven, los van de bestaande bundel van 41 gezangen in het *Gereformeerd Kerkboek*.

Besluit 3:

aan het verzoek van de Gereformeerde Kerk te Bedum in zoverre te voldoen door uit te spreken dat, als deputatenrapporten niet aan de kerken worden toegezonden, zij wel bericht dienen te ontvangen over de verschijning ervan en wel ten aanzien van elk rapport afzonderlijk.

Grond:

voor deputatenrapporten volstaat de mogelijkheid deze te downloaden, als de kerken maar correct op de verschijning ervan worden geattendeerd.

Besluit 4:

inzake het als particuliere uitgave jaarlijks verschijnende Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland uit te spreken

1. dat invloed van de kerken via deputaten op de redactionele inhoud van het Handboek niet gewenst is. Alle verantwoordelijkheid voor de inhoud ervan ligt duidelijk bij de uitgever;
2. dat, in geval de particuliere uitgave van het Handboek gestaakt zou worden, deputaten ervoor zorg zullen dragen dat zij die dat nodig hebben, kunnen beschikken over een uitgeprint overzicht van de adresgegevens van de kerken die op de kerkelijke website verkrijgbaar zijn.

Gronden:

1. invloed op de redactionele inhoud van het Handboek (i.c. het Jaaroverzicht en de In Memoriams) zou toezicht op of censuur van deze inhoud vragen, die - zo al gewenst - in de praktijk moeilijk te realiseren is en een synode eventueel voor onnodige vragen zou plaatsen;

2. de goede naam en verantwoordelijkheid van de kerken is voldoende gewaarborgd door de mededeling van de uitgever in het Voorwoord: "De eindredactie wordt, onder verantwoordelijkheid van de uitgever, met zorg ingevuld door ds. J. Kuiper";
3. een periodieke uitgave in druk zou te zware personele en financiële lasten met zich brengen;
4. voor de meeste gebruikers zijn de adresgegevens van de kerken via de website voldoende beschikbaar; zij die geen toegang tot het internet hebben zijn afdoende geholpen met een uitdraai van de gegevens van de website.

Besluit 5:

opnieuw in het deputaatschap enkele deputaten te benoemen die als sectie communicatie onder eindverantwoordelijkheid van het gehele deputaatschap speciaal belast zijn met het communicatiebeleid, en de volgende opdrachten daarvoor te geven:

- a. in goede samenwerking met de andere deputaatschappen het communicatiebeleid verder te implementeren;
- b. de website www.gkv.nl en de organisatie daarachter verder te ontwikkelen, waarbij in het bijzonder te denken is aan de voorgenomen restyling;
- c. in samenwerking met deputaten voorbereiding eerstvolgende generale synode en het dan te verkiezen moderamen het communicatiebeleid betreffende de volgende synode op te zetten en vorm te geven;
- d. aan de volgende synode rapport uit te brengen van hun werkzaamheden en daarvan de kerken in kennis te stellen drie maanden voor de aanvang van de synode.

Grond:

deputaatschappen dienen op gestructureerde wijze aandacht te geven aan hun communicatie, want communicatie dient het meelevens met en de ondersteuning van de activiteiten van de gezamenlijke kerken.

Besluit 6:

in de publicatieregeling van deputatenrapporten, Acta en Handelingen op te nemen dat het Archief- en Documentatiecentrum en de bibliotheek van de Theologische Universiteit naast de Acta op cd-rom ook twee exemplaren van de printversie van de deputatenrapporten en van de papieren versie van de Acta zullen ontvangen. Bovendien zullen ze twee exemplaren ontvangen van de uitgaven inzake kerkmuziek en liturgie.

Grond:

het Archief- en Documentatiecentrum en de bibliotheek van de Theologische Universiteit zijn geëigende plaatsen om de genoemde kerkelijke uitgaven te bewaren.

Besluit 7:

voor de verschillende werkzaamheden van de deputaten wat betreft de publicaties en het communicatiebeleid een nader te bepalen budget ter beschikking te stellen.

Grond:

volgens de door deputaten ingediende meerjarenbegrotingen is bestaand en nieuw beleid voldoende te financieren.

Presentatie

Op 16 april presenteren de deputaten hun rapport. Naast de reguliere verzorging van diverse uitgaven is veel aandacht besteed aan communicatie. Deputaten geven aan dat, nu de afstand tussen de synode, c.q. de deputaatschappen en de kerkleden steeds groter dreigt te worden, een goed gestructureerde communicatie nodig is. Ze hebben zich actief ingezet om ook de andere deputaatschappen op deze wijze tot een overwogen communicatiebeleid te bewegen. Ze beklemtonen het belang van een eenduidige vormgeving: gebruik logo bij uitgaven, niet elk deputaatschap zijn eigen website etc. De communicatie moet ook meer interactief worden. Niet eerst

kijken naar wat jij kwijt wilt, maar eerst een analyse maken van de doelgroep die je wilt bereiken. Communicatie is tot op heden te vrijblijvend geweest. De kerken moeten centraal staan, daarom moeten de deputaatschappen op dit punt nauwer geformuleerde opdrachten krijgen. Coördinatie van communicatie is van belang. Een eventueel op te zetten centraal administratief steunpunt zou hier voor zorg kunnen dragen. Deputaten roepen de vergadering op de diverse deputaatschappen te bevragen op de wijze van communiceren naar de kerken toe.

De acta zijn aan de kerken toegezonden op een cd-rom. Deputaten hebben voor deze vorm gekozen omdat een digitale versie flexibel is en gemakkelijk in gebruik. Gegevens kunnen ook simpel gekopieerd worden. Een uitgave in de traditionele vorm kost rond de 30.000 euro.

Bespreking

Van de deputaten GSP zijn aanwezig: mr. D. van Dijk, J.G. van der Burgh, ds. J. Luiten, ds. J.H. Kuiper, ds. M. van Veelen en mevr. D. Zomer-Harwig

Besluit 2a is in samenhang met het verzoek om revisie (Acta art. 183) en met de vaststelling van HR art. 10.3 (Acta art. 12) besproken. Dit besluit wordt daarom op 29 april al in stemming gegeven. Met 22 voor, 12 tegen en 1 onthouding is het aangenomen. Daarbij is opgemerkt dat deputaten er zorg voor zullen dragen dat er een ruime oplage van de paperback voorhanden is.

Overige punten

deputatenrapporten – Deputaten geven aan dat de GS Zuidhorn bepaalde dat de rapporten van deputaten niet in hard-copy aan de kerken behoeven te worden toegezonden. In de praktijk bleken de rapporten voor veel mailboxen te omvangrijk te zijn. Daarom is gekozen voor een meldsysteem van verschijning. Dat heeft niet goed gefunctioneerd. De informatie richting de kerken zal verbeterd worden.

Verder wordt getracht de rapporten eenvormig te doen zijn qua opmaak en opbouw. Deputaten hebben duidelijke richtlijnen hierover uit doen gaan, maar niet elk deputaatschap blijkt zich daaraan te houden. Om de rapporten op tijd te laten verschijnen is begin 2004 nog een schema aan alle deputaatschappen toegestuurd. Als de rapporten dan toch te laat verschijnen is dat een verantwoordelijkheid van de deputaatschappen zelf.

kerkboek – Deputaten gaan ervan uit dat er pas in 2011 een complete nieuwe bundel liederen zal zijn. Tot die tijd zullen nieuwe uitgaven met vrijgegeven liederen een tijdelijk karakter hebben. Deze zullen dus niet worden opgenomen in het kerkboek, dit in tegenstelling tot het liturgisch katern en eventueel nieuwe formulieren die worden vastgesteld. Dat zal regelmatige vervanging betekenen, denk aan KO, formulieren etc. Maar dat kan moeilijk anders. Je kunt niet een herdruk uitgeven waarin bijvoorbeeld formulieren staan die niet meer gebruikt mogen worden. Deputaten hechten eraan zoveel mogelijk wensen die er leven te verwezenlijken: kerkboek, combi-uitgave enz. Voor elk wat wils. Verder bepalen de vraag en de uitgever voor een belangrijk deel wat er op de markt komt op dit gebied.

reproductierechten – deputaten geven aan dat beperkingen in de reproductierechten niet altijd te voorkomen zijn. Het is ongewenst als er liederen vrijgegeven worden die niet via een beamer mogen worden gereproduceerd. Een andere vraag evenwel is of je op dat punt de selectie moet maken.

Oud. van Winden komt met een amendement. Hij is bevreesd dat om de zoveel jaar de kerkleden weer iets nieuws moeten aanschaffen. Hij pleit er daarom voor om de combi-uitgave (f) eerst dan te laten verschijnen wanneer duidelijk is dat de inhoud ervan de eerstkomende 9 jaar niet zal wijzigen. Op deze negen jaar willen deputaten zich niet vastleggen. Indien de synode wijzigingen aanbrengt zullen zij deze graag verwerken in nieuwe edities. Dat kan tegenwoordig ook wat gemakkelijker dan vroeger.

Het amendement Van Winden op f wordt met 6 stemmen voor en 30 tegen verworpen. De voorstellen van deputaten worden hierna met algemene stemmen aangenomen. De preses dankt de deputaten voor de precisie waarmee ze hun werk hebben gedaan, inzonderheid ds. Luiten en zr. Zomer, die resp. 12 en 9 jaar als deputaat actief zijn geweest.

Artikel 174

30-09-2005

Benoeming deputaten generaal-synodale publicaties

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten generaal-synodale publicaties:

	<i>afredend</i>		<i>afredend</i>
D. van Dijk (s), Heerenveen	2008	Sectie Communicatie	
J.H. Kuiper, Assen	2011	J.G van der Burgh, Nunspeet	2008
M. Oosterhoff, Krimpen a/d IJssel	2014	D. Scheepstra, Oudorp (NH)	2014
A. Slofstra, Zuidhorn	2008		
M. van Veelen, Duiven	2011		

Artikel 175

11-06-2005

Communicatieopdracht

Voorstel: deputaten generaal-synodale publicaties (GSP)

Materiaal:

rapport van deputaten GSP, paragraaf 8.g.

Besluit:

aan alle deputaatschappen op te dragen voor hun rapportage aan de synode en de kerken en voor hun communicatie samen te werken met deputaten generaal-synodale publicaties (sectie communicatie), waarbij de deputaatschappen wel de inhoudelijke verantwoordelijkheid houden voor hun eigen werk.

Grond:

voor eenheid in rapportage en in het communicatiebeleid is het nodig aan deputaten voor communicatie een initiërende en coördinerende positie toe te kennen en daarvan de deputaatschappen in kennis te stellen.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 176

21-05-2005

Publicatie deputatenrapporten

Voorstel: moderamen

Materiaal:

1. huishoudelijke regeling voor generale synoden, art. 9.2.i: deputaten zullen, tenzij de synode anders bepaald heeft, hun rapport uiterlijk drie maanden voor de bijeenkomst van de eerstvolgende synode indienen bij de deputaten generaal-synodale publicaties, die voor publicatie en aanbidding aan de plaatselijke kerken zorg dragen; alleen in uiterste noodzaak zal na die termijn aan de kerken aanvullend worden gerapporteerd, waarbij de deputaten GSP beslissen of, en zo ja op welke wijze, nog verzending aan de kerken zal plaatsvinden;
2. huishoudelijke regeling voor generale synoden, art. 9.3: indien krachtens een beslissing van de synode een rapport van deputaten aan de kerken dient te worden toegezonden, zullen deputaten GSP ervoor zorg dragen dat zij een rapport uiterlijk één maand na ontvangst en niet later dan twee maanden voor de aanvang van de synode aan de kerken doen toekomen;
3. overzicht van deputaten GSP over de inzending en publicatie van de deputatenrapporten ten behoeve van de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005;

4. brieven van de Gereformeerde Kerken te Spakenburg-Noord d.d. 4 maart 2005, Leiden d.d. 11 maart 2005, en Bedum d.d. 11 februari 2005 met klachten over de te late beschikbaarheid van - vaak ook nog eens omvangrijke - deputatenrapporten;
5. brief van br. R. de Boer uit Hoogeveen d.d. 4 april 2005 die vraagt naar de rol van de kerken inzake deputatenrapporten.

Besluit:

voor deputaten, benoemd door de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005, het volgende publicatieschema vast te stellen:

deputaatschap:	termijn van plaatsing op de website vóór aanvang van de generale synode:
art. 11	vijf maanden
ASE	vijf maanden
appèlzaken	drie maanden
A&D	drie maanden
BBK	vijf maanden
Bijbelvertaling	drie maanden
curatorium TU	vijf maanden
diaconale zaken	drie maanden
D&R	vijf maanden
eredienst	vijf maanden
GVM	drie maanden
GSO	vijf maanden
GSP	drie maanden
integratie	drie maanden
kerkelijke eenheid	vijf maanden
kerkmuziek	vijf maanden
KR&KO	vijf maanden
DSH	drie maanden
RTV	drie maanden
RKO	drie maanden
SMKR	drie maanden
SGO	vijf maanden
studiefinanciering	drie maanden
TEG	vijf maanden
VGS	vijf maanden
WAD	vijf maanden
ZHT	vijf maanden.

Gronden:

1. de door de synode opgedragen aanbieding van deputatenrapporten aan de kerken schept geen verplichting voor de kerken tot reactie; voorbereiding door kerkenraden is ook niet onmisbaar voor de behandeling van de rapporten door de synode;
2. de synode draagt haar deputaten tijdige aanbieding van rapporten aan de kerken op, om de kerken ten dienste van wie de synode en haar deputaten werken, gelegenheid te bieden tot kennisname, overweging en eventueel reactie; dit is van belang in het kader van het werken aan draagvlak voor en het bewaken en bevorderen van de kwaliteit van de op voorstel van deputaten door de synode te nemen besluiten;
3. behalve bondige rapportage, waarin helder wordt aangegeven op welke punten besluitvorming door de synode nodig is, is ook een publicatieschema nodig dat de kerken de ruimte biedt om desgewenst te reageren; in het nu vastgestelde publicatieschema dienen deputaten wier rapportage naar verwacht de meeste tijd van kerkenraden vergt ter kennisname, overweging en

eventuele reactie, hun rapport vijf maanden voor aanvang van de synode te laten plaatsen op de website;

4. dat diverse deputaatschappen reeds half september 2007 hun rapport bij deputaten GSP moeten inleveren, hoeft geen doorslaggevend bezwaar te zijn, als het in rapportage aan en besluitvorming door de synode vooral om de hoofdlijnen van het doorgaande beleid gaat; relevante ontwikkelingen ná de inzendtermijn kunnen in veel gevallen per brief aan de synode worden kenbaar gemaakt.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 177

23-09-2005

Instelling deputaatschap generaal-synodale organisatie

Voorstel: commissie Zeeland, Noord-Brabant en Limburg

Materiaal:

1. rapport aan de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 van deputaten voorbereiding eerstvolgende generale synode, generaal-synodale publicaties annex deputaten communicatie en financiën en beheer inzake centrale administratieve ondersteuning, in opdracht van Generale Synode van Zuidhorn 2002–2003, Acta art. 203 en art. 213, besluit 7g. In dit rapport wordt aangegeven dat samenwerking en bundeling van middelen mogelijk gewenst zijn. "Middelen zijn echter altijd gerelateerd aan een doel". Daarom moet eerst onderzoek plaatsvinden op algemeen beleidsniveau. Ook is de vraag naar de interne organisatiestructuur en de daarbij behorende coördinatieregels gezien van uit de generale synode niet adequaat beantwoord;
2. rapport aan de GS Amersfoort-Centrum van deputaten steunpunt gemeente opbouw, hoofdstuk 1b. Daar wordt de overweging meegegeven "het huis van ondersteunende deputaatschappen eens van afstand te bekijken en na te gaan of in de huidige werkwijze nog sprake is van passende huisvesting". Hun eigen houtskoolschets laat zien dat er verschillende clusters te maken zijn van de bestaande deputaatschappen, waardoor o.a. doelmatiger gewerkt zou kunnen worden;
3. besluit werkgroep 'afstemming deputaatschappen' (WAD), Acta art. 181, besluit 3e. Daarin wordt de werkgroep opgedragen de bevindingen van de WAD in te brengen in het proces van bezinning dat op gang is gekomen naar aanleiding van materiaal 2.

Besluit:

1. een deputaatschap generaal-synodale organisatie (GSO) in te stellen, met daarin vier personen die ervaring hebben in reorganisatieontwerpen en ook goed thuis zijn in het functioneren van het kerkelijk leven, én twee personen die goed thuis zijn in het kerkrecht;
2. de deputaten de volgende opdracht te geven:
 - a. zich te bezinnen op de opzet en werking van de generaal-synodale organisatie van de kerken, waarbij de deputaatschappen (en hun instituten) betrokken worden;
 - b. zich bij de inventarisatie en analyse te richten op
 1. afstemming en samenwerking op verwante terreinen (ook op het facilitaire, personele en financiële vlak);
 2. samenhang en overzicht in a) de rapportages aan de synode en b) het functioneren binnen de kerken;
 3. een doelmatige organisatie;
 4. de wenselijkheid en begrenzing van professionalisering;
 5. piekvorming in de agenda van de kerkenraden en in de organisatie van de GS eens in de drie jaar;
 - c. hiervoor ook informatie in te winnen bij de dienstenorganisaties van andere kerkgenootschappen en rekening te houden met de in het rapport 'centrale administratieve ondersteuning' beschreven analyse en voorstellen;
 - d. op basis van inventarisatie en analyse een visie en beleid voor het geheel van de GS-organisatie te formuleren en de positieve en negatieve aspecten van een eventuele reorganisatie helder in kaart te brengen;

- e. in bezinning en ontwikkeling van voorstellen rekening te houden met de resultaten van de WAD;
 - f. te streven naar een breed draagvlak bij de kerken en bij de deputaatschappen voor deze voorstellen;
 - g. uiterlijk vijf maanden voor aanvang van de volgende synode, rapport uit te brengen van hun werkzaamheden;
3. alle deputaatschappen op te dragen zich maximaal coöperatief op te stellen ten opzichte van het deputaatschap GSO;
 4. het moderamen van deze synode op te dragen het deputaatschap GSO te instrueren omtrent bedoeling en reikwijdte van dit besluit;
 5. wanneer voor de uitvoering van de opdracht bv. externe deskundigen moeten worden ingeschakeld voorafgaand te overleggen met F&B. Indien geen overeenstemming tussen de betrokken deputaatschappen wordt bereikt, wordt dat geschil ter beslissing aan deputaten VGS voorgelegd. De (eenmalige) kosten worden ten laste van de algemene reserve van het deputaatschap F&B gebracht.

Gronden:

1. het grote aantal deputaatschappen in combinatie met de inhoudelijke dwarsverbanden die er tussen hun opdrachten, werkzaamheden en rapportages zijn, maakt bezinning nodig op de generaal-synodale organisatie, om te komen tot visie en beleid voor een goed functioneren van het geheel;
2. op het organisatorische, facilitaire, personele en financiële vlak lijkt coördinatie, dan wel reorganisatie gewenst, zo niet noodzakelijk;
3. voor de bezinning, het doen van eventuele voorstellen en de voorbereiding van implementatie zijn ter zake kundige mensen nodig;
4. een apart deputaatschap is gewenst om de nodige onafhankelijkheid en distantie te bewaren tot de bestaande deputaatschappen.

Bespreking

Bij de bespreking zijn van deputaten aanwezig ds. J. Luiten en ds. W. van der Schee, die het rapport 'centrale administratieve ondersteuning' geschreven hebben. Dit rapport is resultaat van een samenwerking tussen deputaten VGS, GSP en F&B. Van GSP zijn aanwezig de ds. M. van Veelen, D. Scheepstra en zr. D. Zomer-Harwig; van F&B J. Dekens, R. Douma, J.C.B. Jongeneel, S. Jonker, J.Th. Hendriks en E.Th. de Vries. Van deputaten SGO, die ook met ideeën kwamen op dit punt, zijn aanwezig br. M. van Dongen en zr. M. Schelling-van der Laan.

Ds. Noort introduceert namens de commissie het onderwerp. De oorspronkelijke opdracht aan de gevormde werkgroep uit de deputaatschappen luidde, kort samengevat: ga op administratief gebied eens kijken wat er te integreren valt, zodat we kunnen komen tot een effectieve dienstverlening aan de kerken. In de praktijk bleek dit minder makkelijk dan gezegd. Naar het oordeel van de werkgroep is reorganisatie van de deputaatschappen nodig, maar niet eenvoudig. In de loop van de jaren is het huidige bouwwerk ontstaan. We staan nu voor de vraag of we gaan restaureren, hier en daar wat aanpassingen plegen, of dat we een compleet nieuw concept gaan ontwerpen. Dat is voor een synode niet zo eenvoudig te doen. Vandaar dat de commissie nu een deputaatschap voorstelt dat de taak krijgt om te zien wat nodig is. De uitkomst daarvan is open, het betreft ook alleen maar een studie. De volgende synode kan dan, op basis van de uitkomsten van het onderzoek, besluiten nemen. Onder 2b staan de punten met name genoemd die aanleiding vormen tot het instellen van het deputaatschap. Parallel aan dit voorstel ligt een voorstel op tafel (zie art. 179) om wel vast op bescheiden schaal te beginnen met administratieve ondersteuning ten dienste van de kerken, de deputaatschappen en de generale synode.

Br. Hollaar laat weten niet zo gelukkig te zijn met de open-einde regeling in het voorgestelde besluit 5. Wat te doen als tussen beide deputaatschappen verschil van inzicht ontstaat? Hij stelt daarom voor toe te voegen dat, wanneer de deputaten er onderling er niet uitkomen, het geschil zal worden voorgelegd aan deputaten VGS. De commissie acht dit niet nodig. Deputaten F&B staan er niet om bekend onnodig geld uit te geven. Br. Hollaar dient vervolgens een amendement in waarin zijn idee is verwoord. Dit wordt aangenomen met 22 stemmen voor, 10 tegen bij 3 onthoudingen.

Een aantal broeders spreekt er zijn teleurstelling over uit dat niet tijdens deze synode een (externe) commissie hiermee aan het werk is gezet. Dan hadden wij een visie vast kunnen stellen. Dit besluit betekent een vertraging van drie jaar, die niet nodig was geweest. Zr. Schelling doet de suggestie dat de synode provisorisch gesloten wordt en over een jaar nog een keer bijeenkomt om dit af te hechten, maar vanuit de vergadering wordt een dergelijk voorstel niet gedaan.

Ds. Buitendijk vraagt zich af of je met uitsluitend organisatiedeskundigen deze klus kunt klaren. Hij dient daarom een amendement in om vier organisatiedeskundigen te benoemen en een kerkrecht deskundige. De commissie acht dit niet nodig. In besluit 1 wordt uitdrukkelijk gesproken over mensen met ervaring in het kerkelijk leven. Het amendement evenwel wordt met 19 stemmen voor, 14 tegen bij 2 onthouding aangenomen. Later blijkt deze concretisering niet te passen bij de beoogde bemensing van het deputaatschap; daarom wordt (in de geest van het gevoelen van de vergadering) alsnog besloten tot de formulering: "met daarin vier personen die ervaring hebben in reorganisatieontwerpen en ook goed thuis zijn in het functioneren van het kerkelijk leven, én twee personen die goed thuis zijn in het kerkrecht".

Oud. Van Doornik vindt de oorspronkelijke voorstellen met name uitblinken in vaagheid. Hij stelt daarom bij amendement een aantal aanscherpingen voor. Besluit 2b4 kan gewijzigd worden in: zoveel mogelijk professionaliteit. De commissie is het hiermee oneens. Het gaat juist om een goede balans tussen de vele vrijwilligers die in de kerken actief zijn en de professionaliteit die voor een efficiënte organisatie nodig is. Het amendement wordt met 12 stemmen voor en 23 tegen verworpen.

Een ander punt van Van Doornik betreft 2d en 2e. Hij voorziet problemen als niet vanaf het begin deze beide punten worden geïntegreerd. Je kunt niet reorganiseren terwijl een andere club een eigen plan aan het uitvoeren is als het gaat om de inhoudelijke afstemming. Hij pleit daarom voor integratie van 2d en 2e. Dit amendement wordt met 13 stemmen voor en 22 tegen verworpen.

In Besluit 3 stelt Van Doornik voor in te voegen: zich coöperatief op te stellen ten opzichte van de resultaten van het GSO. De commissie ontraadt dit. Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek zal een volgende synode concrete besluiten moeten nemen. Dit deputaatschap heeft geen bevoegdheid om eigenstandig al iets van een eventueel nieuwe structuur vorm te gaan geven. Wel wordt de medewerking gevraagd van alle deputaatschappen om dat grondige onderzoek mogelijk te maken. Het amendement wordt met 15 stemmen voor en 20 tegen verworpen.

Het voorstel van de commissie wordt hierna in geamendeerde vorm met algemene stemmen aangenomen.

Artikel 178

30-09-2005

Benoeming deputaten generaal-synodale organisatie

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten generaal-synodale organisatie:

<i>primi</i>	<i>secundi</i>
P. Dijkstra (s), Drachten	J.D. Schaap, Kampen
L. van Doornik, Zoetermeer	G. Treurniet, Rijnsburg
J.W. van de Jagt, Dalfsen	
Z.B. Nitrau, Nijkerk	
J.B. de Rijke, Krimpen a/d IJssel	
W. Vlasblom, Nuenen	

Artikel 179

23-09-2005

Centrale administratieve ondersteuning

Voorstel: deputaten centrale administratieve ondersteuning

Materiaal:

1. rapport van deputaten voorbereiding eerstvolgende generale synode, generaal-synodale publicaties annex deputaten communicatie en financiën en beheer inzake centrale administratieve ondersteuning, paragraaf 8;
2. besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002–2003 inzake bundeling van ondersteunende administratieve activiteiten van de generale synode, deputaatschappen en andere instanties in het kerkelijk leven, Acta, art. 203;
3. besluit van GS Zuidhorn inzake onderzoek naar de wenselijkheid en mogelijkheid van een permanent secretariaat voor de voorbereiding van generale synodes, Acta, art. 213, besluit 7g.

Besluit:

1. voor de komende drie jaar nadere voorzieningen te treffen voor administratieve ondersteuning ten dienste van de kerken, de generale synode en haar deputaatschappen met de onder hen fungerende kerkelijke instellingen voor de volgende activiteiten:
 - a. secretariaat en administratie;
 - b. centraal beheer van de bestaande kerkelijke gegevens;
 - c. centraal postadres voor de kerken;
 - d. opzet en beheer van een kerkelijk netwerk waarin bestaande netwerken van generale synode, deputaatschappen en instellingen op elkaar worden afgestemd;
 - e. kerkelijke communicatie, advisering bij en coördinatie en uitvoering van communicatietaken, o.m. via de website www.gkv.nl;
 - f. informatieadres voor kerken en belangstellenden;
2. de uitvoering hiervan op te dragen aan het deputaatschap generaal-synodale publicaties (met communicatie), die voor de uitoefening van het toezicht een commissie benoemt waarin ook vertegenwoordigers van deputaten voorbereiding eerstvolgende generale synode en deputaten financiën en beheer zitting hebben; en hun tevens op te dragen niet vooruit te lopen op de uitkomst van het door deputaten generaal-synodale organisatie (GSO) in te stellen nader onderzoek (Acta art. 177), maar goed contact met hen te onderhouden;
3. het aantrekken van deskundigheid voor de opzet en het beheer van het netwerk en voor centraal beheer van kerkelijke gegevens te bekostigen uit de algemene reserve zoals die door deputaten financiën en beheer wordt bijgehouden, en voor de genoemde communicatietaken 0,1 fte ten laste te laten komen van het budget voor deputaten communicatie.

Gronden:

1. in afwachting van het nader onderzoek door deputaten GSO naar de organisatorische kanten van ons kerkelijk samenleven dienen enkele ondersteunende administratieve activiteiten die duidelijk nodig zijn, zo spoedig mogelijk beschikbaar te komen; de ruimte voor genoemd onderzoek mag hierdoor echter niet beperkt worden;
2. voor de voorbereiding van de generale synode door de samenroepende kerk en een efficiënte manier van werken door de generale synode, is adequate secretariële ondersteuning nodig, terwijl de hierbij opgedane ervaring voor een volgende generale synode benut moet kunnen worden; van deze voorziening kan ook goed door deputaatschappen en kerkelijke instellingen en desgewenst door plaatselijke kerken gebruik gemaakt worden;
3. de beoogde ondersteuning blijft beperkt tot administratieve diensten, terwijl de inhoudelijke verantwoordelijkheid volledig blijft bij de instanties die van deze diensten gebruikmaken;
4. het is wenselijk dat kerkelijke gegevens die nu op diverse plaatsen en op verschillende manier worden bijgehouden, centraal beheerd gaan worden;
5. voor een goed functioneren van het landelijk kerkverband is een goed functionerend netwerk onontbeerlijk;
6. de vraag naar en werkdruk voor advisering bij en coördinatie en uitvoeren van communicatietaken zijn toegenomen;
7. bij de drie deputaatschappen voorbereiding eerstvolgende generale synode, generaal-synodale publicaties (met communicatie) en financiën en beheer, liggen momenteel voor het grootste deel de uitvoerende taken waarvoor de voorlopige voorzieningen bedoeld zijn;
8. kosten voor voorlopige voorzieningen kunnen als eenmalige uitgaven behandeld worden; kosten voor communicatie dienen door deputaten communicatie verantwoord te worden.

Presentatie

De GS Zuidhorn gaf aan deputaten GSP en aan deputaten VGS de opdracht een onderzoek te doen naar de behoefte aan een bundeling van administratieve werkzaamheden ten behoeve van het kerkverband. Bij de voorbereiding zijn ook een tweetal leden van deputaten F&B betrokken geweest. Op 22 april presenteert de commissie haar rapport.

Inmiddels kent de synode zo'n 30 deputaatschappen, met onderliggend een tiental instellingen. Elk heeft zijn eigen identiteit. We moeten niet verwachten dat ze staan te trappelen om zich te voegen in een groter geheel. Samenwerking komt moeilijk van de grond. In zo'n situatie is ook administratieve samenwerking moeilijk te realiseren. Tegelijkertijd worden de deputaatschappen steeds professioneler, wat van de kant van de synode vraagt om doordachte structuren om tot een goede beoordeling te kunnen komen van het werk van de deputaten.

De commissie pleit daarom voor een doorlichting van het geheel. Eerst als er een visie is ontwikkeld op wat de kerken willen en hoe ze wat willen, is het zinvol om te komen tot een centraal ondersteuningspunt. Daarom pleit de commissie voor een gericht onderzoek, te verrichten door een extern bureau. Wel kan al op bescheiden schaal begonnen worden met praktische ondersteuning, met name nog gericht op secretariael werk voor de deputaatschappen en op een goede voorbereiding van de volgende synode.

Centraal voor de commissie is de overweging dat we niet lukraak maar wat moeten doen, maar tot een weloverwogen beleid moeten komen. De idee om de synode vaker te laten vergaderen is ingegeven door een praktisch gegeven. Het is gemakkelijker iemand aan te stellen voor een bepaald aantal uren per week dan om mensen te krijgen die maar een aanstelling krijgen voor een half jaar.

Bespreking

Bij de bespreking van dit punt zijn dezelfde deputaten aanwezig als bij het besluit over de instelling van een deputaatschap GSO (Acta art. 177).

Ds. J. Luiten licht het voorstel toe. Voor het grotere geheel is nader onderzoek gewenst. Daarmee gaan deputaten GSO aan de slag. Maar ondertussen kan op kleine schaal al wel begonnen worden met de punten onder a tot en met f genoemd. Omdat de uitkomst van het onderzoek van deputaten GSO nog onzeker is, kan het niet meer dan bescheiden van aard zijn. De synode kan hangende het onderzoek ook nog niks afdwingen, als ze dat al zou willen. Maar laten we daar waar zaken nu reeds gebundeld kunnen worden en integratie van bijvoorbeeld netwerken wenselijk is, nu reeds aan de slag gaan. Deze bescheiden opzet betekent bijvoorbeeld ook heel concreet dat er geen sprake kan zijn van personele consequenties bij de diverse deputaatschappen. Maar om redenen van efficiency en het laten slagen van het project is het wel goed van de deputaatschappen optimale medewerking te vragen.

Vanuit de vergadering komen nogal wat bedenkingen. Wie zit er op besluit 1 te wachten? Er is toch voldoende beleidsruimte? Wat zijn de kosten die besluit 3 met zich meebrengt? Deze zijn op geen enkele wijze gespecificeerd. Is het allemaal wel zo bescheiden als de commissie doet voorkomen? Waarom is er dan een commissie van toezicht nodig? Als je een netwerk gaat opzetten, dan ben je toch met meer bezig dan alleen voorbereidingen te treffen tot? Haal je niet van alles en nog wat bij vrijwilligers weg waarvan je de consequenties nu nog niet kunt overzien? Loop je niet de uitkomst van het onderzoek van deputaten GSO in de weg op deze manier?

Ds. Luiten antwoordt dat het niet de bedoeling is deputaten GSO in de weg te lopen. In de besluittekst zal daarom opgenomen worden dat er onderlinge afstemming zal plaatsvinden. Kleinere deputaatschappen kunnen baat hebben bij centrale registratie van gegevens. Een (voorlopig) centraal secretariaat kan ook zijn diensten bewijzen in de ondersteuning van de samenroepende kerk voor de volgende synode. En wat betreft de externe kosten: dat betreft uitsluitend de zaak van het netwerk. Volgens gegevens van ds. Van der Schee is dat met een paar duizend euro wel bekeken. Maar het is wel iets wat je aan vakmensen moet overlaten. Hij geeft verder aan zeker niet de zaak uit handen van de vele vrijwilligers te willen nemen. Die moeten we in ere houden. Het voorgestelde besluit staat dat zijn inziens ook niet in de weg. Wat betreft de communicatie geven deputaten aan dat er steeds meer vraag naar komt. Met de huidige middelen is aan deze vraag niet tegemoet te komen.

Het besluit wordt met 22 stemmen voor, 10 tegen en 3 onthoudingen genomen.

Artikel 180

23-09-2005

Centrale administratieve ondersteuning, gebruik door deputaatschappen

Voorstel: deputaten centrale administratieve ondersteuning

Materiaal:

besluit inzake voorlopige voorzieningen van centrale administratieve ondersteuning van de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 (Acta art. 179).

Besluit:

1. alle deputaatschappen met de onder hen fungerende instellingen op te dragen zich coöperatief op te stellen ten opzichte van de centrale administratieve ondersteuning door deputaten generaal-synodale publicaties;
2. bij alle deputaatschappen met de onder hen fungerende instellingen erop aan te dringen voor hun administratieve activiteiten zoveel mogelijk van de mogelijkheden van de centrale ondersteuning gebruik te maken.

Gronden:

1. voor de opzet van de centrale ondersteuning is een overzicht nodig van de administratieve diensten die deputaatschappen en instellingen zouden kunnen bieden en die zij behoeven, zodat de coördinatie hiervan in overleg met hen kan tot stand komen;
2. gebruikmaking van de administratieve ondersteuning door deputaatschappen en instellingen is aanbevelenswaardig om redenen van efficiency en effectiviteit.

Het besluit is met 22 stemmen voor, 9 tegen en 4 onthoudingen genomen.

Artikel 181

17-06-2005

Werkgroep afstemming deputaatschappen

Voorstel: moderamen

Materiaal:

1. rapporten en aanvullende rapporten aan de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 van deputaten aanvullende steun evangelisatie, diaconale zaken, steunpunt gemeenteopbouw, toerusting evangeliserende gemeente en zending/hulpverlening/training;
2. brief van deputaten ZHT, ASE en TEG d.d. 1 april 2005, waarin aandacht gevraagd wordt voor overlap en clustering van deputaatschappen;
3. rapport van de ad hoc synodecommissie 'afstemming deputaatschappen'.

Besluit:

1. een werkgroep 'afstemming deputaatschappen' in te stellen, bestaande uit maximaal twee vertegenwoordigers van deputaten ASE, GDD, SGO, TEG, ZHT (bij voorkeur een deputaat en een stafmedewerker) plus een vertegenwoordiging van de Theologische Universiteit in Kampen; de werkgroep wordt samengeroepen door deputaten ZHT;
2. aan de werkgroep iemand van buiten de onder 1. genoemde instanties toe te voegen als externe voorzitter; en de namens deputaten ZHT deelnemende staf- of bureaumedewerker aan te wijzen als secretaris;
3. de werkgroep de volgende opdracht te geven:
 - a. de werkgroep bezint zich op de mogelijkheid van een onderlinge afstemming en integratie van de visies op (1.) actueel 'kerk- en gemeentezijn' en op (2.) de toerusting en training van gemeenten en missionaire werkers, zoals die door de deputaatschappen ASE, DTEG en ZHT -tamelijk los van elkaar- in de afgelopen periode ontwikkeld zijn en in hun rapportage aan de GS Amersfoort 2005 werden voorgelegd; zij legt het concrete

- resultaat van haar bezinning schriftelijk vast; eventuele voorstellen legt zij aan de eerstkomende synode voor;
- b. vervolgens onderzoekt de werkgroep de mogelijkheid van integratie en afstemming van het resultaat van de onder a. genoemde bezinning met de visies en opvattingen die inzake actueel kerk- en gemeente zijn en inzake opbouw en toerusting van de gemeente bestaan bij deputaten SGO en GDD; het concrete resultaat van deze bezinning wordt eveneens schriftelijk vastgelegd; eventuele voorstellen legt zij aan de eerstkomende synode voor;
 - c. de werkgroep brengt vanuit het resultaat van a. en b. in kaart hoe de concrete afstemming en samenwerking tussen de onder 1. genoemde deputaatschappen het meest adequaat gediend wordt;
 - d. de werkgroep onderzoekt of het resultaat van a. en b. consequenties heeft, en zo ja welke, voor een eventuele herverkaveling van taken en organisatie van de onder 1. genoemde deputaatschappen en hun instituten; eventuele voorstellen legt zij aan de e.k. synode voor; niet anders dan met instemming van alle onder 1. genoemde deputaatschappen kan de werkgroep tussentijds een noodzakelijke aanpassing van de taakpakketten van de betrokken deputaatschappen effectueren;
 - e. de werkgroep brengt het resultaat van haar bevindingen onder a. en b. in in het proces van bezinning dat op gang gekomen is naar aanleiding van de rapportage van deputaten SGO over de wenselijkheid van een samenhangende organisatie en clustering van deputaatschappen, participeert in dat proces en in de formulering van voorstellen aan de eerstkomende synode;
 - f. uiterlijk vijf maanden voor aanvang van de volgende synode, brengt de werkgroep rapport uit van haar werkzaamheden;
4. de voorzitter van de werkgroep op te dragen regelmatig verantwoording af te leggen aan het deputaatschap ZHT van de voortgang van de realisatie van de opdracht.

Grond:

1. de genoemde deputaatschappen werken alle vanuit een door hun deputaatschap ontwikkelde visie op 'de gemeente' aan de opbouw en toerusting van dezelfde gemeenten; dat maakt overleg over onderlinge afstemming en samenwerking wenselijk;
2. het door de werkgroep gevoerde overleg is een belangrijke bouwsteen in de opbouw van ons 'deputaten-huis'.

Bespreking

In een aantal sessies heeft de synode de vraag besproken hoe om te gaan met de door een aantal deputaatschappen gesignaleerde overlap, zie besluit 3a. Een aantal gepresenteerde visies wordt door de deputaatschappen ook als nog niet af gekenschetst. Deze synode kan daarom daar ook nog geen afgerond oordeel over geven. Bij de besluiten van DTEG en ZHT zal gesproken worden over 'hoofdlijnen' en 'werkdocumenten'. Op de achtergrond speelt daarbij ook de vraag van SGO een rol of de synode niet over moet gaan tot een clustering van deputaatschappen.

Een aantal broeders is van mening dat we hier geen drie jaar over hoeven doen. Na de zomervakantie kan op 1 A4-tje worden aangegeven wie wat gaat doen. Nu blijft het te vaag: bezinnen op wenselijkheid, de mogelijkheid onderzoeken van. Nee, deze synode moet uitspreken of het wenselijk is. En als het wenselijk is, onderzoek je niet meer de mogelijkheid van, maar laat je uitzoeken hoe. Het woord wenselijk wordt hierna uit besluit 1a geschrapt.

Besluit 3e wordt door een aantal afgevaardigden als onhelder ervaren. Wat is de rol van de werkgroep en wat is de rol van SGO. Wie neemt de leiding als het gaat over de voorstellen inzake clustering. Namens het moderamen antwoordt Niemeijer dat de werkgroep het resultaat van haar bevindingen inbrengt in het nadenken over de wenselijkheid van het clusteren van deputaatschappen. Aangezien SGO zelf ook participeert in de werkgroep ziet hij geen conflicterende processen opdoemen.

Ds. de Graaff dient evenwel een amendement in om besluit 3e te laten vervallen. Dat wordt verworpen met 9 stemmen voor, 25 tegen en 2 onthoudingen.

Vervolgens komen de besluiten in stemming, samen met de diverse opdrachten die elk afzonderlijk deputaatschap krijgt. Deze worden met 31 stemmen voor, 1 tegen en 4 onthouding aangenomen.

Artikel 182

30-09-2005

Benoeming voorzitter werkgroep afstemming deputaatschappen

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode tot voorzitter van de werkgroep afstemming deputaatschappen:

J.H. Smit, Nijkerk

Artikel 183

29-04-2005

Revisieverzoek Acta op cd-rom

Voorstel: commissie Zeeland, Noord-Brabant en Limburg

Materiaal:

1. brief van de Gereformeerde Kerk te Marum d.d. februari 2004: bezwaar tegen digitale vorm Acta. Men wil Acta in gedrukte vorm. Omwille van betere toegankelijkheid en het risico van veroudering door technologische ontwikkeling;
2. brief van de kerk te Nijmegen d.d. 12 mei 2004: voorstel om dezelfde redenen als Marum: 'aan alle kerken wordt na het sluiten van iedere generale synode zo spoedig mogelijk één gedrukt exemplaar van de Acta ter beschikking gesteld.';
3. brief van de kerk te Kornhorn d.d. 07 februari 2005: dezelfde bezwaren als Marum. Aanvullend: niet iedereen heeft een pc; men wil bij aanschaf van gedrukte editie niet zelf de kosten hoeven te dragen;
4. Acta van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 201, besluit 2a.

Besluit:

de bezwaren niet toe te stemmen en het voorstel niet te honoreren.

Gronden:

1. de kosten van digitale acta zijn vele malen lager dan de gedrukte versie;
2. cd-rom is een gangbaar medium, waarvan de inhoud op eenvoudige wijze naar andere en toekomstige media overgezet kan worden;
3. wanneer kerken een eenvoudige versie op papier willen hebben, kunnen zij die op eigen kosten aanschaffen als paperbackeditie. Deze paperbackeditie is goedkoper dan een gebonden editie;
4. hoewel toegestemd kan worden dat niet elk individu beschikt over een pc en internettoegang, mag dat wel redelijkerwijs van kerken worden verwacht.

Bespreking

Een aantal leden steunt het verzoek van de drie kerken. Het kostenargument dat door deputaten en de commissie wordt aangevoerd is relatief. De acta hoeven niet uitgegeven worden in de dure, gedrukte, vorm. Een paperback kan volstaan. De commissie geeft aan dat het verschil in prijs ligt in de orde van grootte van 40 euro per kerk, nog afgezien van de verzendkosten. Als de synode het verzoek, dat slechts door drie kerken is gedaan, honoreert, betekent dat een verhoging van de omslag voor alle kerken die aanzienlijk is. Bovendien kunnen kerken die dat willen naast de officiële uitgave op de cd-rom ook de paperback kopen. Suggesties over andere vormen van uitgifte, zoals Acta Contracta of een besluitenboekje, vragen aparte besluitvorming en zijn op deze synode niet aan de orde. Deze en de overige vragen rondom dit punt komen aan de orde bij de vaststelling van art. 10.3 van de Huishoudelijke Regeling (Acta art. 12).

Vanuit de vergadering wordt bezwaar gemaakt tegen de opmerking in de voorgestelde grond 1 dat het slechts 'om drie kerken gaat'. De commissie geeft aan dat het hier niet gaat om gelijk of ongelijk, dan zou het aantal er niet toe doen, maar om een vraag van efficiency: als slechts drie kerken een gedrukte versie willen, moeten alle kerken wel betalen. Een amendement van ds. Schreuder om dit punt uit grond 1 te schrappen wordt met 28 stemmen voor, 2 tegen en 2 onthoudingen aangenomen. Vervolgens komt het voorstel van de commissie in stemming. Dat wordt met 23 voor, 8 tegen en 1 onthouding aangenomen. De leden van de GS Zuidhorn blijven buiten deze stemmingen.

Artikel 184

18-06-2005

Naamgeving Gereformeerde Kerken

Voorstel: commissie 'Naamgeving van de kerken'

Materiaal:

1. brief van br. L.H. Heij te Rotterdam d.d. 11 januari 2005 met het verzoek het v'tje in het logo van de kerken te verwijderen;
2. brief van ds. J.M. Goedhart te Drachten d.d. 17 januari 2005 met het voorstel het logo van de kerken te wijzigen van GKV (gkv) in GKN;
3. brief van br. J. Meima te Amersfoort dd. 17 januari 2005 met het verzoek „dat U een *krachtig signaal* afgeeft aan alle kerken (en zo mogelijk aan de kerkleden en de relevante pers) dat met de toevoeging vrijgemaakt, naar binnen en naar buiten, grote terughoudendheid betracht moet worden. En dan bij voorkeur met het logo (GKV) met kleine v.”;
4. rapport d.d. 18 juni 2005 van een door het moderamen van de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 ingestelde commissie 'Naamgeving van de kerken', waarvan deel uitmaakten mr. D.A.C. Slump, mr. F.T.Oldenhuys, prof. dr. M. te Velde en drs. J.P.de Vries.

Besluit:

1. uit te spreken dat de kerken als hun officiële naam handhaven: 'Gereformeerde Kerken in Nederland' voor het landelijk verband van kerken en 'Gereformeerde Kerk te ... [plaatsnaam, eventueel gevolgd door een verbindingsstreepje met een nadere aanduiding] voor een plaatselijke kerk;
2. de kerken op te roepen zich in officiële stukken en in het interne en externe rechtsverkeer te houden aan de officiële naam van de kerken;
3. uit te spreken dat de kerken, omdat naar buiten toe de identiteit van de kerken dikwijls verheldering nodig heeft, - zoals gebruikelijk - voor dat doel de toevoeging 'vrijgemaakt' kunnen gebruiken, al of niet tussen haakjes en bij voorkeur met een kleine letter om aan te duiden dat de toevoeging niet tot de officiële naam behoort;
4. in bijlage 4 van de Huishoudelijke Regeling onder 5.1.4 de zin „De toevoeging Vrijgemaakt wordt met hoofdletter en cursief weergegeven” te vervangen door: “De aanduiding 'vrijgemaakt' wordt, zo nodig, met kleine eerste letter en cursief achter de naam De Gereformeerde Kerk(en) geplaatst.”;
5. de plaatselijke kerken erop te wijzen dat zij, omdat in de komende jaren de kans op verwarring met de voormalige Gereformeerde Kerken (synodaal) zal afnemen, in de toekomst steeds meer zullen kunnen volstaan met de eenvoudige aanduiding 'Gereformeerde Kerk';
6. uit te spreken dat, omdat de website van de kerken een belangrijke functie naar buiten heeft, het logo en de domeinaanduiding 'gkv' daar gehandhaafd kunnen blijven, in combinatie met de officiële naam van de kerken en een nadere uitleg over de identiteit van de kerken; op langere termijn kan, wanneer de uitdrukking 'vrijgemaakt' of de letter 'v' niet meer zou bijdragen aan de herkenbaarheid van de kerken, een herziening op dit punt worden overwogen;
7. het rapport van de adviescommissie in de Acta op te nemen (bijlage 14.1);
8. dit besluit ter kennisneming toe te zenden aan de Protestantse Kerk in Nederland en aan de Voortgezette Gereformeerde Kerk in Nederland.

Gronden:

1. er is geen reden om het standpunt dat de generale synoden vanaf 1945 ten aanzien van de naam van de kerken hebben ingenomen, te wijzigen;
2. de bepaling onder 5.1.4 van de Huishoudelijke Regeling is thans niet consistent met het standpunt ten aanzien van de naam van de kerken;
3. het logo is door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 goedgekeurd en het verdient uit een oogpunt van continuïteit in de communicatie geen aanbeveling dit en de domeinaanduiding nu te wijzigen;
4. het rapport van de commissie geeft een overzicht van het beleid dat door verscheidene generale synodes ten aanzien van de naam van de kerken is gevoerd;
5. het is gewenst de Protestantse Kerk in Nederland te informeren over de naam van onze kerken, gelet op artikel 8 van de „Notariële akte in verband met de vereniging van de Nederlandse

Hervormde Kerk (NHK), de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) en de Evangelisch-Lutherse Kerk (ELK)”. Daarnaast presenteert een aantal plaatselijke kerken uit de voormalige GKN die niet met de kerkfusie van 2004 zijn meegegaan zich onder de naam Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland; dat maakt het gewenst om ook deze kerken te informeren.

Bespreking

Bij de bespreking is prof. dr. M. te Velde aanwezig van de commissie die dit voorstel heeft voorbereid.

Aandacht wordt gevraagd voor de gevolgen van de verandering van een beeldmerk, in dit geval het logo. Dat heeft implicaties. Tegelijkertijd zit er een onderlinge tegenstrijdigheid in als je het logo handhaaft (GKv) en de naam GK. Diverse sprekers geven aan wel te hechten aan de officiële naam. Dat er later om in het externe functioneren verwarring te voorkomen zaken aan toegevoegd zijn, weerhoudt ons er niet van deze naam met ere te dragen.

Anderen wijzen erop dat dit het moment is om de naam weer ongewijzigd vast te stellen op: Gereformeerde Kerken, nu de Gereformeerde Kerken (syn.) in de PKN zijn opgegaan. Laten we dan ook maar even door de zure appel heen bijten en het logo aanpassen. Doen we dat niet, dan komt het er nooit meer van. Wil je op den duur af van de toevoeging ‘vrijgemaakt’ dan zul je ook zelf zo eenduidig mogelijk moeten zijn in het beeld dat je naar buiten brengt.

Prof. Te Velde geeft aan dat het geen naamsverandering betreft, maar een precisering. Hij benadrukt dat we niet zo de vrije hand hebben als enkele sprekers suggereren: er zijn nog steeds kerken, ook binnen de PKN, die zich plaatselijk Gereformeerde Kerk noemen. Ook richting het buitenland is ‘reformed’ een algemeen begrip, dat altijd een nadere bepaling en uitleg nodig heeft. Het voorstel draagt daarom een genuanceerd karakter: aan de ene kant handhaving van de naam Gereformeerde Kerken, aan de andere kant in het verkeer naar buiten, in brede zin, een nadere aanduiding vrijgemaakt.

In de 2^e ronde geven enkelen aan geen moeite te hebben met de nadere aanduiding: vrijgemaakt. Dat kan goed uitgelegd worden en is overal herkenbaar. Ook wordt ervoor gepleit de ballast uit het verleden nu maar eens achter ons te laten en gewoon te kiezen voor een officiële naam: GKv. Dan kun je zelf een besluit nemen over alle andere zaken inzake PR, logo, noem maar op, omdat verwarring niet langer mogelijk is. Herkennen jongeren zich in de emotionele lading die de naam GK heeft voor veel ouderen?

Te Velde herkent dit laatste wel. De jongere generatie kent op dit punt geen geuzengevoelens. Zeg maar gewoon wie je bent. Daarom heeft de commissie ook niet gekozen voor een besluit met een hoog theoretisch gehalte. Dat is ook naar binnen toe niet wijs en staat buiten de werkelijkheid. Een besluit moet ook helder zijn in die zin dat niet aan de vormgevers van de website in geval van een restyling wordt overgelaten of er al dan niet een toevoeging ‘v’ wordt opgenomen. Hij ontraadt daarom een amendement op besluit 6 van ds. Pathuis. Deze wil logo en domeinnaam voorshands handhaven, maar bij restyling herziening overwegen.

Ds. Wendt acht het nu het geschikte moment om het logo te wijzigen en dient daarom een amendement in op besluit 6 in deze richting. Het amendement wordt met 8 voor en 28 stemmen tegen verworpen.

Het amendement Pathuis inzake besluit 6 wordt vervolgens met 17 stemmen voor en 19 tegen verworpen.

Een laatste punt van bespreking is de wijze van aanduiding, zoals aangegeven in besluit 4. Ds. Pathuis denkt dat het voorstel van de commissie niet functioneert, en stelt daarom per amendement voor om de term vrijgemaakt als volgt zonedig toe te voegen: (vrijgemaakt). Dus: in plaats van cursief tussen haken. Dit amendement wordt met 6 stemmen voor, 28 tegen en 2 onthoudingen verworpen.

Het voorstel van de commissie wordt hierna met algemene stemmen aangenomen.

Deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten**Artikel 185**

22-04-2005

Rapport deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten

Voorstel: deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten (RTV)

Materiaal:

rapport deputaten RTV

Besluit:

1. de deputaten, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, te dechargeren, onder goedkeuring van hun beleid;
2. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. radio- en televisie-uitzendingen van kerkdiensten te verzorgen, met het oog op de verkondiging van het evangelie in deze wereld;
 - b. de binnen het medium (televisie resp. radio) gegeven en aanwezige mogelijkheden optimaal te benutten om de boodschap van het evangelie zo goed mogelijk bij de kijker en luisteraar te doen overkomen;
 - c. de in het kader van dagtelevisie ter beschikking gestelde zendtijd, zolang daarvan nog sprake is, een zinvolle invulling te geven;
 - d. de resultaten van de proef met het doordeweekse programma te beoordelen en vervolgens, met inachtneming van de in het rapport genoemde ijkpunten, te besluiten over het al of niet deelnemen aan de productie van een nieuwe serie in 2007, ten behoeve van uitzending in 2008 en hierover aan de eerstvolgende generale synode te rapporteren;
 - e. De eerstvolgende generale synode te dienen met een voorstel inzake deelname aan dit programma na 2007;
 - f. binnen de Raad van Toezicht en Advies het beleid van de Stichting ZVK te bewaken, zodat een optimale invulling en verzorging van de uitzendingen gewaarborgd blijft;
 - g. waakzaam te zijn ten aanzien van een mogelijke nieuwe verdeling van de aan de kerkelijke zendgemachtigden toegewezen zendtijd;
 - h. de ontwikkelingen op mediagebied, voor zover die van belang zijn met het oog op de zendtijd van de kerken, actief te blijven volgen;
 - i. tekst, beeld en geluid van de uitgezonden kerkdiensten te publiceren en te verspreiden;
 - j. aan de eerstvolgende generale synode verslag uit te brengen van hun werkzaamheden en dit verslag drie maanden vóór het begin van de synode aan de kerken toe te zenden.

Gronden:

1. deputaten hebben zich gehouden aan de opdracht, van hun beleid goede verantwoording afgelegd en daarover in hun rapport zorgvuldig verslag gedaan;
2. de moderne media zijn een geschikt en verantwoord middel gebleken om aan de opdracht van Jezus Christus, om het evangelie te verkondigen, gehoor te geven;
3. er is meer aandacht gekomen voor de mogelijkheden om via radio en televisie ook mensen die zich ver van kerk en godsdienst verwijderd hebben, met het evangelie te bereiken;
4. indien door het uitzenden van andere programma's, in aanvulling op de kerkdiensten, meer (andere) mensen kunnen worden bereikt met het evangelie dan met kerkdiensten alleen, dient dit zorgvuldig onderzocht te worden en, indien verantwoord, te worden gebruikt.

Presentatie

Op 8 april presenteren de deputaten hun rapport. Er is naar het oordeel van deputaten eigenlijk slechts één vraag aan de orde: hoe bereiken we de wereld met het evangelie via radio en televisie. De GS van Zuidhorn voegde deze missionaire doelstelling uitdrukkelijk toe aan de opdracht. Tegelijkertijd moet geconstateerd worden dat het de vraag is of uitzending van kerkdiensten wel een geëigende manier is in de huidige tijd om mensen met het evangelie te bereiken. Een mogelijkheid om te studeren op andere vormen gaf Zuidhorn echter niet. Helaas, aldus het deputaatschap, want daarmee zaten we enigszins in een spagaat.

Binnen de ZvK is hierover ook gesproken en besloot men tot een proef met korte programma's van tien minuten, uit te zenden ergens in de week. Gelet op de opdracht hebben deputaten hier niet aan meegewerkt. Wel volgt men de proef kritisch en krijgt men de gelegenheid mede te (be)oordelen om wellicht te leren voor een volgende keer. Belangrijke ijkpunten zijn daarbij: wordt de doelgroep bereikt, is de link naar de plaatselijke gemeente en de bijbel duidelijk aanwijsbaar en zijn de kijkcijfers goed. Deputaten vragen de ruimte om op basis van de uitkomst van de evaluatie van de eerste serie deel te mogen nemen aan een eventuele volgende serie van korte programma's.

Deputaten spreken hun dankbaarheid uit jegens de overheid, die de uitzendingen mogelijk maakt en bekostigt en jegens de ZvK, waarbinnen goed samengewerkt wordt. Benadrukt wordt dat op deze wijze elke keer zo'n 90.000 mensen (TV) worden bereikt, waarvan 15% geen enkele kerkelijke binding heeft. Dat vraagt om blijvende aandacht en zorg voor de uitzendingen, zowel qua inhoud als qua vormgeving. Deputaten willen die inzet graag blijven leveren. Er is door de overheid een concessie verleend tot 2008. Voor de GKV blijft de hoeveelheid uitzendtijd praktisch gelijk in deze periode.

Bespreking

Bij de bespreking zijn aanwezig de deputaten G.A. Breteler, J.B. Schiebaan en ds. H.J. Siegers. Deputaten vragen de synode mandaat om mee te gaan doen bij het vervaardigen van korte uitzendingen door de week. Vanuit de vergadering wordt gevraagd of het niet beter is eerst de evaluatie af te wachten. Anderen vragen zich af of dit wel een geëigend middel is. Het gaat af van de zendtijd op zondag. Een kerkdienst is herkenbaar, op een vaste tijd, met een duidelijke koppeling naar de plaatselijke gemeente. Wie zoekt nu zo'n minuscuul blokje op in de programmagids? Deputaten geven aan dat de ZvK met de uitzendingen door de week een andere doelgroep op het oog heeft. Het is de bedoeling dat de toevallige zapper blijft hangen. Dat stelt dus grote eisen aan de kwaliteit van de programma's. Je probeert mensen te bereiken die niet naar de kerkdienst kijken en hoopt dat ze dat, als ze het korte blokje gevolgd hebben, wel gaan doen. Wachten op de evaluatie van de ZvK zou betekenen dat we pas in 2011 aan kunnen haken. Als het niet bevalt kan de volgende synode besluiten met het project te stoppen.

De uitzendingen dragen een duidelijk missionair karakter. Oud. Van Hoffen dient een amendement in waarin deputaten wordt opgedragen dat aspect van de uitzendingen duidelijk naar de eigen kerkleden te communiceren. Deputaten geven aan geen behoefte te hebben aan deze opdracht. Er is de afgelopen jaren maar een telefoontje hierover binnengekomen. Bovendien wordt er regelmatig gecommuniceerd. Het amendement wordt vervolgens verworpen met 11 stemmen voor, 20 tegen en 1 onthouding.

Ds. Wendt is bang dat de ijkpunten – verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerk, duidelijke link naar de bijbel en goede kijkdichtheid - waaraan de korte uitzendingen worden getoetst wat ondergesneeuwd zullen blijven als ze enkel en alleen in het rapport van deputaten vermeld staan. Hij stelt daarom voor deze op te nemen in de besluittekst. Deputaten ontraden dit. Je weet op dit moment niet of je met deze ijkpunten alles afdekt. Ds. Wendt dient een amendement in waarin deze ijkpunten toch in de besluittekst worden opgenomen. Het amendement wordt verworpen met 14 stemmen voor, 19 tegen en 3 onthoudingen.

Daarna komen de voorstellen van deputaten in stemming. Deze worden met algemene stemmen aanvaard. De preses dankt vervolgens de deputaten, inzonderheid de brs. Siegers (die 18 jaar deputaat is geweest) en Schiebaan, voor hun inzet en werkkraft in de afgelopen jaren en wenst de andere leden van het deputaatschap Gods zegen toe bij hun werk.

Artikel 186

30-09-2005

Benoeming deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
G.A. Breteler (s), Hilversum	2008	W.J.A. Driesens, Zwolle
G. Gunnink, Amersfoort	2014	A.M. Griffioen-van Gulp, Hilversum
S. de Jong, Assen	2008	A. de Ruiter, Enkhuizen
B. Jonker, Dalfsen	2014	
M.A. Niemeijer, Den Haag	2014	

Inhoudsopgave

Artikel 173	<i>Rapport deputaten generaal-synodale publicaties</i>	3
Artikel 174	<i>Benoeming deputaten generaal-synodale publicaties</i>	7
Artikel 175	<i>Communicatieopdracht</i>	7
Artikel 176	<i>Publicatie deputatenrapporten</i>	7
Artikel 177	<i>Instelling deputaatschap 'generaal-synodale organisatie' (DGSO)</i>	9
Artikel 178	<i>Benoeming deputaten generaal-synodale organisatie</i>	11
Artikel 179	<i>Centrale administratieve ondersteuning</i>	11
Artikel 180	<i>Centrale administratieve ondersteuning, gebruik door deputaatschappen</i>	14
Artikel 181	<i>Werkgroep afstemming deputaatschappen</i>	14
Artikel 182	<i>Benoeming voorzitter werkgroep afstemming deputaatschappen</i>	16
Artikel 183	<i>Revisieverzoek Acta op cd-rom</i>	16
Artikel 184	<i>Naamgeving Gereformeerde Kerken</i>	17
Artikel 185	<i>Rapport deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten</i>	19
Artikel 186	<i>Benoeming deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten</i>	21
	<i>Inhoudsopgave</i>	22

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk XV
Financiën en Beheer

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 15 – Financiën en beheer

Artikel 187

23-09-2005

Rapport deputaten financiën en beheer

Voorstel: deputaten financiën en beheer

Materiaal:

1. rapport van deputaten financiën en beheer;
2. Huishoudelijke regeling voor generale synoden, vastgesteld door de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005;
3. rapport van de financiële synodecommissie over de uitvoering van de synodale besluiten door deputaten financiën en beheer (zie bijlage 15.1);
4. brief d.d. 22 juli 2004 van de Gereformeerde Kerk te Smilde waarin verzocht wordt alleen in gevallen waarin dit strikt noodzakelijk is reserves toe te staan en waarin bezwaar wordt gemaakt tegen de besluiten van Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 inzake gebruik van reserves voor andere doeleinden, het vaststellen van een quotum per lid in plaats van per belijdend lid en het centraal vaststellen van de quota, waardoor onvoldoende inspraak bestaat;
5. brief d.d. 27 januari 2005 van de kerk te Ommen-Noord/Oost en d.d. 14 februari 2005 van de kerk te Bergentheim waarin bezorgdheid wordt uitgesproken over de steeds hoger wordende quota en waarin gevraagd wordt er alles aan te doen om de kosten van de deputaatschappen binnen de perken te houden respectievelijk er zo mogelijk voor te zorgen dat het quotum door de besluiten van de synode niet verder stijgt.

Besluit 1:

1. deputaten financiën en beheer te dechargeren en het door hen gevoerde beleid goed te keuren; tevens de quaestor onder dank te dechargeren;
2. de nieuw te benoemen deputaten op te dragen hun werkzaamheden te verrichten conform de Huishoudelijke regeling voor generale synoden, bijlage 3, en te handelen conform de instructie, opgenomen in onderdeel 3 van deze bijlage:
 - a.
 1. het innen van alle kerken in Nederland van het door de synode, op voorstel van deputaten F&B vastgestelde, éénzelfde totaal quotumbedrag per ziel. Hierbij zal, na overleg met deputaatschappen met piramidale opbouw van quota, achteraf verrekening en terugbetaling van plaatselijk te hoog geheven quotabedragen plaatsvinden. Bij de berekening van het te betalen bedrag wordt rekening gehouden met deze terugbetaling.
 2. teneinde te grote schommelingen van het totale quotumbedrag per ziel te voorkomen zijn deputaten gemachtigd, na overleg met individuele deputaatschappen, tot een tijdelijk lagere of hogere heffing te besluiten, dan wel een kortstondige egalisatiereserve aan te houden; deputaten dienen de komende synode met voorstellen te dienen op dit punt;
 3. ter financiering van de door de synode aan de onderscheiden deputaatschappen toegekende (maximaal te besteden) budgetten zijn deputaten gemachtigd naast de quotaheffing ook aanwezige reserves aan te wenden, zulks in overleg met het betrokken deputaatschap;
 4. het doen van een voordracht aan de generale synode voor de (her)benoeming van de quaestor;
 5. het verder voortzetten van de gefaseerde implementatie van het synodaal financieel beleid, zoals beschreven in het memo 'Financieel beleid en administratieve organisatie' van de Generale Synode van Leusden 1999, waarvan onder meer resteren:
 - a. de criteria voor het voeren van een eigen administratie door de deputaatschappen, als bedoeld in punt a. van genoemd memo, verder uitwerken, vastleggen en per deputaatschap vaststellen of hieraan wordt voldaan;

- b. het opstellen van richtlijnen voor externe accountantscontrole en financiële verslaglegging van de deputaatschappen;
- c. het na overleg met deputaatschappen en accountants de minimaal vereiste functiescheidingen bepalen en vastleggen;
- 6. klankbord zijn voor de deputaatschappen op financieel en personeel gebied;
- 7. na overleg met de deputaatschappen beslissen, welk deel van de reserves onder centraal beheer van de quaestor gebracht zal worden;
- 8. het voor de deputaatschappen als geheel vastleggen van een richtlijn voor de gewenste maximale omvang van de totale reserves en deze verder uitwerken per deputaatschap na overleg met de desbetreffende deputaatschappen;
- 9. het vastleggen van een duidelijk en door de deputaatschappen gedragen beleggingsbeleid ten aanzien van de centraal beheerde reserves voor de korte, middellange en lange termijn en het toedelen van beleggingsopbrengsten aan de reserves van de diverse deputaatschappen;
- 10. het toezicht houden op het functioneren van de centrale administraties al dan niet vallend onder de quaestor;
- 11. het bewaken van kosten en ontwikkelingen;
- 12. het opstellen van een totale financiële rapportage van alle deputaatschappen als geheel en deze laten controleren door een externe accountant ter decharge van deputaten. Deze rapportage wordt zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk binnen 6 maanden na het kalenderjaar bij de synode ingediend.
- 13. van hun werkzaamheden rapport uitbrengen aan de volgende synode.
- b. de overige taken die voortvloeien uit de regeling voor het financiële beleid van de generale synode;
- c. met voorstellen te komen om de redactie van art. 3.12 te wijzigen;
- d. de taken die voortvloeien uit de opgedragen samenwerking met de financiële synodecommissie (Artikel 12, Huishoudelijke regeling voor generale synoden);
- e. vóór de aanvang van de eerstvolgende generale synode de begrotingen van de deputaatschappen te beoordelen en advies daarover aan het begin van de synode aan de financiële synodecommissie te doen toekomen;
- f. van hun arbeid verslag uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode.

Gronden:

- 1. deputaten en de quaestor hebben op correcte wijze hun werk uitgevoerd;
- 2. de in artikel 3.12 opgedragen accountantscontrole stuit op praktische problemen, brengt hoge kosten met zich mee en levert geen toegevoegde waarde. Bijna 85 % van alle uitgaven wordt al gecontroleerd door accountants.

Besluit 2:

niet te voldoen aan het verzoek van de kerk te Smilde en de bezwaren niet toe te stemmen.

Gronden:

- 1. er is reeds rekening gehouden met het verzoek geen reserves meer op te bouwen of aan fondsvorming te doen indien niet strikt noodzakelijk. In de instructie voor het financieel beleid is vastgelegd dat zelfadministrerende deputaatschappen alleen voor bijzondere omstandigheden een bestemmingsreserve dan wel voorziening mogen aanleggen. Deputaten financiën en beheer zijn bevoegd hierover bindende voorschriften te geven;
- 2. de kerk te Smilde verwijst bij het bezwaar dat “geormerkte” reserves niet voor andere doeleinden mogen worden gebruikt naar bijlage XIV 5, punt 11 van de Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003. Daar gaat het echter om deputaatschappen waarvan de uitgaven via de quaestor lopen. De betalingen zijn dus gegarandeerd en dan heeft het geen zin om hiervoor een reserve aan te houden. In de nieuwe regeling voor het financieel beleid is dit vastgelegd;
- 3. het heffen van een quotum per belijdend lid biedt geen soulaas, maar is slechts een verschuiving van de problematiek. Heffing per belijdend lid resulteert in een hoger bedrag per lid dan nu het geval is. Dat geeft weer meer druk bij tal van kleinere kerken die over het algemeen weinig doopleden hebben en nu al moeite hebben om aan hun verplichtingen te voldoen. Van belang hierbij is het streven om het quotum voor de kerken niet verder te laten

- stijgen dan verantwoord is. Dit is een punt van voortdurende aandacht van deputaten financiën en beheer en de financiële synodecommissie;
4. het bezwaar dat bij het centraal vaststellen van de quota onvoldoende inspraak bestaat, veronderstelt dat de kerken per deputaatschap wel invloed zouden kunnen uitoefenen. De praktijk heeft uitgewezen dat dit niet reëel is. In het huidige, centrale systeem, kijken deputaten financiën en beheer kritisch naar de ingediende begrotingen. Via hen hebben de kerken een veel effectievere inspraak, maar dan collectief.

Besluit 3:

de kerken te Ommen-Noord/Oost en Bergentheim te berichten dat bij de besluitvorming over de hoogte van de quota aandacht wordt gegeven aan de zorgen waarvan in de brieven melding wordt gemaakt.

Gronden:

- 1 de synode houdt bij de vaststelling van de quota voor de volgende periode van drie jaar er rekening mee dat een stijging verantwoord moet zijn. Daarbij spelen de adviezen van deputaten financiën en beheer een belangrijke rol. In hun aanbiedingsbrief bij de voorlopige quotalist 2006 – 2008 hebben deputaten er op gewezen dat zij het gevoel van de beide kerken delen en zich er voor ingezet hebben om verhoging van uitgaven in de komende jaren zoveel mogelijk te beperken;
- 2 uit de voorlopige quotalist blijkt dat deputaten financiën en beheer gebruik maken van de mogelijkheid een lager quotum voor te stellen dan volgens de ingediende begrotingen nodig is door over de reserves te beschikken. Dit heeft er in geresulteerd dat het quotum maximaal met 2% zal stijgen. De definitieve hoogte van de quota hangt af van de door de synode te nemen beslissingen. Daarbij werken deputaten financiën en beheer in hun adviserende rol nauw samen met de financiële commissie van de synode.

Presentatie

Op 4 juni presenteren deputaten hun rapport. Na de GS Leusden hebben de kerken gekozen voor een centrale inning van de gelden. Deputaten financiën en beheer kregen de opdracht om inzicht te geven in de kosten en met een vijfjarenraming te komen, het budget te bewaken, de geldstromen in de gaten te houden en bij overschrijding van de begrotingen naar een oplossing te zoeken. Dat was voor de deputaatschappen wel even wennen. Deputaten financiën en beheer werden wel eens ervaren als pottenkijkers. Deputaten benadrukken echter dat zij dienstverlenend zijn. Er is nu sprake van een open samenwerking. Met kashoudende deputaatschappen wordt 2x per jaar overleg gevoerd.

Het resultaat is dat er een beter en direct inzicht is gekomen in de financiële ontwikkelingen. De financiële reserves zijn allemaal in beheer bij de quaestor, al dan niet geormerkt. Om de quota vlak te houden, zoals een van de opdrachten luidde, is gebruik gemaakt van de algemene reserves. Maar dat is eindig. De deputaatschappen zullen derhalve bij overschrijding eerst moeten kijken waar ze zelf kunnen compenseren. Want veel ruimte voor verhoging van de quota zien deputaten niet. Verschillende kerken klagen al over de hoogte. De voorgestelde verhoging van het quotum past nog net binnen de inflatie. Het kan nog iets dalen indien de synode niet alle voorstellen van de diverse deputaatschappen honoreert.

De neiging ontstaat, zo merken deputaten op, dat gezocht wordt naar derde geldstromen, denk bijvoorbeeld aan projecten die gesteund worden door deputaten ASE. Daarbij moet wel een kritische kanttekening worden geplaatst. Indien deze opdrogen, wat dan? Deputaten waarschuwen voor een koers vanuit de gedachte: de wal zal het schip wel keren. Samen met de financiële commissie van de synode hopen deputaten de gemaakte keuzes van deze synode in goede banen te kunnen leiden. Maar bedenk wel: de rek is uit het elastiek!

Bespreking

Bij de bespreking zijn aanwezig de deputaten: J. Dekens, R. Douma, J.C.B. Jongeneel, S. Jonker, J.Th. Hendriks en E.Th. de Vries. In de bespreking wordt ook meegenomen de quotalist zoals die door deputaten is opgesteld met de toelichting erop (zie voor de quota bijlage 15.2).

Vanuit de vergadering worden enkele kritische vragen gesteld bij de opstelling van deputaten richting de TU. In de bijlage bij de quotalist worden termen gehanteerd als 'slechts' en 'noodgedwongen' die een spanning lijken aan te geven tussen F&B en de TU. Gaan deputaten met zulke terminologie niet hun boekje te buiten? Deputaten geven toe dat er een zekere spanning heeft bestaan tussen de TU en F&B. Inmiddels hebben meerdere constructieve gesprekken plaats gevonden, zodat van spanning geen sprake meer is. Ze wijzen verder op de taakstelling die door de synode van Zuidhorn opgelegd was aan de TU. Deze taakstelling is niet gehaald. De aangehaalde termen zijn dan ook te lezen als constatering: van de beoogde bezuinigingen is 'slechts' dit gedeelte gerealiseerd. Dat betekent 'noodgedwongen' dat er meer geld bij moet. Daarmee wil niets gezegd zijn over de wijze waarop de TU getracht heeft de bezuinigingen te realiseren.

Een ander punt betreft de accountantscontrole. Is het verantwoord om geen integrale controle te doen, zoals in besluit 1, grond 2 wordt gesteld? Deputaten wijzen op de hoge kosten die dit met zich meebrengt. Bovendien: 85% is al door een accountant gecontroleerd. Wanneer andere accountants dat weer moeten gaan controleren kun je toch spreken van overkill. De toegevoegde waarde is te gering in verhouding tot de kosten. De financiële commissies die de synodes instellen kunnen dit deel wel voor hun rekening nemen, zoals dat nu ook gedaan is.

Is het niet mogelijk om een maximumpercentage vast te stellen voor de stijging van de uitgaven, bijvoorbeeld gerelateerd aan het inflatiecijfer? Deputaten geven aan dat dat lastig is. Hun doelstelling is de uitgaven te beperken tot 2 procent, dat is ongeveer het inflatiecijfer. Echter, de GS zelf is hier een belangrijke factor. Indien besloten wordt tot het instellen van nieuwe deputaatschappen en projecten worden gefinancierd middels deputaten ASE, om maar enkele voorbeelden te noemen, dan is het lastig voor de uitvoerende deputaten om deze maximumgrens te honoreren.

De besluiten worden met algemene stemmen aanvaard.

Artikel 188

30-09-2005

Benoeming deputaten financiën en beheer

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten financiën en beheer:

<i>primi</i>	<i>afredend</i>	<i>secundi</i>
J. Dekens, Ede	2014	Th.Bakker, Nijkerk
E.T. Doornbos, Coevorden	2014	S. Boorsma, Leusden
J.Th. Hendriks (s), Almelo	2011	H.v.d. Brug, Capelle a/d IJssel
S. Hiemstra, Putten	2008	G.J. Laan, Almelo
J.C.B. Jongeneel, Apeldoorn	2011	
S. Jonker, Drachten	2011	
H. Post, Hattem	2014	
H.B. Smit (quaestor GS), Leusden	2008	
E.Th. de Vries, Soest	2008	

Artikel 189

30-09-2005

Generale deputaten ad artikel 11 KO

Voorstel: deputaatschap financiën en beheer

Materiaal:

1. voorstel van de Particuliere Synode van de Gereformeerde Kerken in Overijssel d.d. 17 november 2004:
 - a. tot het tijdelijk instellen van een generaal-synodaal deputaatschap ad artikel 11 van de kerkorde;
 - b. tot het vaststellen van voorlopige normering en regelgeving, waaraan de aanvragen en verlening van steun naar artikel 11 KO behoort te voldoen;

- c. en om het tijdelijk deputaatschap op te dragen:
 1. een definitieve normering en regelgeving te ontwerpen waaraan het aanvragen en verlenen van steun naar art. 11 KO behoort te voldoen;
 2. noodzakelijke ondersteuning te bieden aan particulier-synodale en/of classicale deputaatschappen ad art. 11 KO;
 3. van de kerken een jaarlijks quotum te vragen van maximaal € 2,50 per ziel;
 4. te rapporteren aan de volgende synode en te komen met voorstellen voor een meer definitieve regeling van steun aan hulpbehoevende kerken;
2. voorstel van de Particuliere Synode van de Gereformeerde Kerken in Gelderland d.d. 4 januari 2005 van gelijke inhoud als het materiaal onder 1.

Besluit:

1. niet aan de verzoeken te voldoen;
2. deputaten te benoemen die in contact treden met alle classicale en provinciale deputaten ad artikel 11 KO om tot een gezamenlijk overleg te komen. Dit overleg heeft tot doel duidelijk te krijgen of algemeen de noodzaak van een landelijke aanpak wordt onderschreven en zo ja te komen met voorstellen voor een landelijke regeling;
3. deputaten op te dragen het rapport over hun werkzaamheden uiterlijk vijf maanden voor aanvang van de eerstvolgende generale synode aan de kerken te zenden.

Gronden:

1. het vaststellen van landelijke normen voor het toekennen van steun aan hulpbehoevende kerken is gecompliceerd vanwege de huidige verscheidenheid in classicale en provinciale regelingen; bovendien zijn er per ressort aanmerkelijke verschillen in de lasten voor b.v. zending en deputaten ASE;
2. door samenwerking tussen twee of meer provinciale deputaatschappen kan onderlinge hulp worden geboden, zonder dat hiervoor een landelijke regeling nodig is;
3. de PS Overijssel vraagt "een voorlopige regeling en normering vast te stellen waaraan het aanvragen en verlenen van steun naar art.11 KO behoort te voldoen", maar geeft niet aan op welke wijze dit dient te geschieden;
4. de PS Overijssel geeft geen onderbouwing van het voorgestelde maximum van € 2,50 per ziel en doet ook geen voorstel inzake het al of niet overhevelen van de bij de classicale of provinciale deputaatschappen in beheer zijnde reserves;
5. met het afwijzen van het verzoek is de problematiek waarop de PS Overijssel en de PS Gelderland hebben gewezen niet opgelost; het deputaatschap kan initiatieven nemen om, indien gewenst, de samenwerking van de deputaatschappen artikel 11 vorm te geven; synodale deputaten kunnen ook hun eigen bijdrage leveren aan het overleg, dat in de komende periode gevoerd zal worden door de Vereniging Kerkelijke Beheerszaken, de Vereniging Samenwerking Emeritering, deputaten dienst en recht, e.d.

Bespreking

Voor een goed begrip van het besluit zoals het uiteindelijk voorligt is een kort overzicht van de gang van zaken tijdens de zitting gewenst. Oorspronkelijk kwamen deputaten F&B met het voorstel het verzoek van de PS-en zonder meer af te wijzen. Zij vonden het te weinig onderbouwd en er was geen concretisering van het bedrag dat gevraagd werd door Overijssel. Bovendien is de materie door het grote aantal classes en PS'en tamelijk gecompliceerd. Tot slot voerden deputaten aan dat er nog niet zo lang geleden een overleg plaats heeft gevonden tussen diverse deputaten art. 11, waaruit niet gebleken is dat meerdere PS-en het nodig achten tot een landelijke regeling te komen.

De vergadering heeft hier toch grote moeite mee. Je kunt een verzoek dat door maar liefst twee PS'en op tafel is gelegd, niet zomaar afwijzen. Er wordt verder op gewezen dat ook door de PS van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, in hun verzoek om ondersteuning van het project Bergen op Zoom, gevraagd is hoe de ondersteuning van dergelijke projecten op langere termijn gestalte kan krijgen. Daarbij is ook nadrukkelijk gevraagd naar een onderzoek naar de (on)mogelijkheden van een generaal deputaatschap art. 11.

Deputaten repliceren dat er niet gevraagd is om een studie, maar om een concrete regeling en een landelijke inning. Daar kun je niet zomaar toe over gaan zonder dat je weet hoe op de diverse

plaatsen in het land wordt gewerkt. Daartoe is overleg nodig met alle deputaatschappen. Vanuit de vergadering komt daarop de reactie dat dan wellicht de concrete inhoud van het verzoek niet gehonoreerd kan worden, maar de vergadering wel kan handelen naar de geest van het verzoek. Deputaten passen naar aanleiding van deze wens van de vergadering vervolgens hun voorstel aan.

Een week later is dat aan de orde. Ds. Siegers is blij met de opstelling van deputaten, maar blijft grote moeite houden met de formulering van een aantal gronden. Hij loopt ze langs:

- in de voorgestelde grond 2 lopen deputaten vooruit op een eventueel onderzoeksresultaat;
- in grond 3b wordt een andere mogelijkheid geopperd, dat kan niet de grond onder een besluit zijn;
- grond 4 miskent dat de kerken in de generale synode gezamenlijk aanwezig zijn. Er worden meerdere besluiten genomen die geld kosten en waarover de kerken vooraf niet of nauwelijks zijn geïnformeerd;
- met grond 6 haal je art. 30 van de KO onderuit. Dat er geen adhesie betuigd is kan natuurlijk geen reden zijn om aan een regulier ter tafel liggend verzoek niet te voldoen;
- grond 7 tenslotte: dat de situatie gecompliceerd is, mag bekend zijn. Juist daarom is het goed er landelijk naar te kijken.

Deputaten geven aan dat de gronden geformuleerd zijn ter onderbouwing van de afwijzing van het verzoek van de PS'en. Dat verhoudt zich prima met grond 8 waarin de grond wordt aangegeven waarom het wel zinnig is een studie te laten uitvoeren. Vanuit de vergadering wordt er verder op gewezen dat de synode erop uit zou zijn het aantal deputaatschappen af te bouwen in plaats van uit te breiden.

Ds. Siegers is hierdoor niet overtuigd en dient een viertal amendementen in op het voorstel van deputaten:

- grond 2 laten vervallen - aangenomen met 27 voor, 8 tegen en 1 onthouding
- grond 3, slot schrappen - aangenomen met 20 voor, 15 tegen en 1 onthouding
- grond 4 schrappen - aangenomen met 24 voor, 11 tegen en 1 onthouding
- grond 6 schrappen - aangenomen met 26 voor, 9 tegen en 1 onthouding

Hierna wordt het geamendeerde voorstel in stemming gegeven. Dat wordt aangenomen met 23 voor, 12 tegen en 1 onthouding.

Artikel 190

30-09-2005

Benoeming generale deputaten ad artikel 11 KO

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende generale deputaten ad artikel 11 KO:

<i>primi</i>	<i>secundi</i>
P. Akkerman, 's-Gravenhage	W. Tiekstra, Berkel en Rodenrijs
G.J. Laan, Almelo	A. de Vries Azn., Valkenburg
M. Nieuwlaat, Nuenen	
K. Oosterheert, Uitwellingerga	
D.J. Zandbergen (s), Zwolle	

Inhoudsopgave

Artikel 187	<i>Rapport deputaten financiën en beheer</i>	3
Artikel 188	<i>Benoeming deputaten financiën en beheer</i>	6
Artikel 189	<i>Generale deputaten ad artikel 11 KO</i>	6
Artikel 190	<i>Benoeming generale deputaten ad artikel 11 KO</i>	8
	<i>Inhoudsopgave</i>	9

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Hoofdstuk I
Slothandelingen

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samengekomen te Amersfoort-Centrum op zaterdag 12 maart 2005

Hoofdstuk 16 - Slothandelingen

Artikel 191

30-09-2005

Besluiten inzake de Acta

Voorstel: moderamen

Materiaal:

Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003, art. 18, inzake rechtseffect van besluitvorming door de generale synode.

Besluit 1:

de volgende besluiten aan te merken als besluiten die effectuering in de plaatselijke kerken meebrengen:

doop Nederlandse aspirant-adoptiekinderen	Artikel 31
Bijbelvertaling	Artikel 32 en 33
kerkelijk werker	Artikel 36
asielzoekers en sacramenten	Artikel 40
art. 36 KO	Artikel 46
art. 41 KO	Artikel 47
doop pleegkinderen	Artikel 49
quaestio art. 60 KO	Artikel 50
avondmaalsviering aan huis	Artikel 51
dienst en recht	Artikel 55
huwelijk en echtscheiding	Artikel 57
SMKR	Artikel 60
Ordinarium	Artikel 76
Leerdienst	Artikel 77
Doopformulieren	Artikel 79
Belijdenisformulier	Artikel 80
NBV	Artikel 88
nieuwe selectie Liedboek, LUEK en LUAB	Artikelen 94-98
90 gezangen	Artikel 93
regels voor plaatselijke samenspreking	Artikel 132
relatie kerk en overheid	Artikel 168
publicatie deputatenrapporten	Artikel 176
naamgeving kerken	Artikel 184
quota	Artikel 187

Besluit 2:

de volgende bijlagen op te nemen in de gedrukte Acta (*steeds zonder de conceptbesluitteksten*):

1. kerkorde
2. delen van het rapport KR en KO en aanvullende rapportages kerkrecht:
 - a. kerkelijk werker,
 - b. doop pleegkinderen

- c. doop adoptief kinderen,
 - d. geestelijke verzorging in zorginstellingen en justitiële inrichtingen
 - e. art. 60 KO
- 3. appèlzaken: de regeling
 - 4. huwelijk en echtscheiding
 - 5. Bijbelvertaling + aanvullende rapportage
 - 6. delen van het rapport eredienst
 - 7. kerkmuziek:
 - a. toetsing
 - b. brief naar Rijnsburg
 - 8. TU: de onderdelen betreffende
 - a. bestuursstructuur
 - b. subsidie
 - 9. delen uit de rapportage DKE
 - a. regels plaatselijke samensprekingen
 - b. CGK
 - c. NGK
 - 10. quotalijs
 - 11. vierde gebod en zondag, afhankelijk van de beschikbare ruimte.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 192

30-09-2005

Vorbereiding eerstvolgende generale synode

Vorstel: moderamen

Besluit 1:

de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Zuid aan te wijzen als samenroepende kerk voor de volgende generale synode, met de kerk te Amersfoort-Zuid als secunda.

Grond:

met het oog op de bereikbaarheid van de synode voor de afgevaardigden uit alle provincies verdient het de voorkeur op een centrale plaats te vergaderen.

Besluit 2:

de samenroepende kerk op te dragen de volgende synode samen te roepen in de week van 10 tot 15 maart van het jaar 2008 voor de constituering, waarna de zittingen worden voortgezet in de week van 7 tot 12 april.

Grond:

gelet op de werkwijze die nu twee maal is gevolgd, met enkel plenaire zittingen voor de synode op haar vergaderplaats, is het nodig na de constituering enkele weken van voorbereiding in te bouwen.

Besluit 3:

het moderamen op te dragen:

- a. uitvoering te geven aan de besluiten van de synode, voor zover deze niet aan andere deputaatschappen werden opgedragen;
- b. de tekst van het laatste deel van de Acta of Handelingen, die niet meer aan de synode kon worden voorgelegd, vast te stellen.

Grond:

deze opdrachten vloeien voort uit wat bepaald is in de Huishoudelijke regeling voor generale synoden.

Besluit 4:

opnieuw deputaten ter voorbereiding van de volgende generale synode te benoemen en hun de volgende opdrachten te geven:

- a. de samenroepende kerk te adviseren en te ondersteunen bij de door haar te verrichten werkzaamheden, waaronder het registreren, ordenen en aan deputaatschappen doorzenden van ingekomen stukken en het aanstellen van een secretariaat voor de synode;
- b. voor de volgende synode een advies voor te bereiden betreffende haar interne en externe communicatie;
- c. in samenwerking met de samenroepende kerk een gelegenheid tot kennismaking en instructie voor de afgevaardigden te organiseren die vooraf kan gaan aan de dag van de opening van de synode;
- d. voor de eerste vergaderweek van de volgende synode een conceptagenda voor te bereiden;
- e. zo nodig te arbitreran in een geschil tussen deputaten GSO en deputaten F&B;
- f. van haar werkzaamheden verslag uit te brengen aan de volgende synode en 3 maanden voor de opening van de volgende synode dit rapport toe te zenden aan de kerken.

Gronden:

1. deze opdracht vloeit voort uit wat bepaald is in de Huishoudelijke regeling;
2. de ervaringen op deze synode hebben geleerd dat het gewenst is vooraf afspraken te maken t.a.v. de communicatie;
3. de voorlichtingsdag voor de primi-afgevaardigden van deze synode is van nut geweest;
4. ook deze opdracht is volgens de Huishoudelijke regeling;
5. de synode besloot het deputaatschap GSO op te dragen 'wanneer voor de uitvoering van de opdracht bv. externe deskundigen moeten worden ingeschakeld voorafgaand te overleggen met F&B. Indien geen overeenstemming tussen de betrokken deputaatschappen wordt bereikt, wordt dat geschil ter beslissing aan deputaten VGS voorgelegd. De (eenmalige) kosten worden ten laste van de algemene reserve van het deputaatschap F&B gebracht (Acta art. 177, besluit 5).

Bespreking

Veel bespreking vraagt het onderwerp niet. Alleen over de locatie worden vragen gesteld. Is Zwolle voldoende centraal? Namens het moderamen antwoordt de assessor dat het hun goed lijkt binnen een bepaalde straal te zoeken naar enige afwisseling. Daarbij wordt vooral gekeken naar de mogelijkheden van het openbaar vervoer. Wanneer je in de omgeving gaat zitten, wat op zich goed mogelijk zou zijn, denk bijvoorbeeld aan Bunschoten of Nijkerk, om maar wat plaatsen te noemen, dan is altijd aanvullend lokaal openbaar vervoer nodig. Dat kost extra tijd.

Het besluit is met algemene stemmen genomen.

Artikel 193

30-09-2005

Benoeming deputaten voorbereiding generale synode

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten voorbereiding generale synode:

A.Joh. Kisjes (s), Bunschoten	Mevr. A. te Rietstap, Amersfoort
H. Pathuis, Oldehove	P.G.B. de Vries, Horst
L. Postma-Douma, Amersfoort	

Artikel 194

30-09-2005

Evaluatie

Het moderamen heeft de leden een evaluatieformulier uitgereikt. De uitkomsten worden kort besproken aan de hand van een presentatie van de resultaten door de scriba I. Een van de opmerkelijke uitkomsten betreft de vergaderdagen. Gaf meer dan 50% van de leden van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 aan dat vrijdag en zaterdag prima waren, nu kiezen de leden met 75% voor de donderdag en vrijdag als vergaderdag.

Min of meer nieuw waren de presentaties door de deputaatschappen. Door een aantal broeders wordt daar in de bespreking een vraagteken bijgezet. Het kostte nogal wat tijd, niet iedereen kon goed met de beamer overweg. Wellicht kan dit vervangen worden door een A-4tje waarop de belangrijkste punten worden genoteerd.

Er wordt op gewezen dat het intranet, waarin de leden een uitvoerige introductie hebben gekregen, niet werkte. Dat was in Zuidhorn ook al het geval. Dat moet een volgende keer of werken of we moeten er niet aan beginnen. Kost veel tijd en geld en levert zo niets op.

Wat hier vermeld is is maar een korte, zij het niet willekeurige, greep. De overige punten waaraan aandacht moet worden besteed worden meegegeven aan deputaten VGS.

Artikel 195

30-09-2005

Censuur naar art. 48 KO

De preses constateert dankbaar dat niemand zich in de vergaderingen heeft misdragen. Hij spreekt zijn erkentelijkheid uit voor de goede samenwerking met elkaar en voor de eensgezindheid waarmee veel besluiten konden worden genomen.

Artikel 196

30-09-2005

Algemene rondvraag

Niemand maakt van de geboden gelegenheid gebruik.

Artikel 197

7-10-2005

Sluiting

De laatste zitting van de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 vindt plaats op vrijdagavond 7 oktober 2005. Voor deze bijeenkomst zijn de partners van de synodeleden, de medewerkers van de synode, de gastgezinnen uit Amersfoort, de hoogleraren van de TU in Kampen en de adviseurs speciaal genodigd. Velen *hebben* deze uitnodiging aanvaard. Verder zijn ook belangstellenden vanuit de plaatselijke gemeente en diverse deputaten aanwezig.

TER AFSLUITING VAN DE VERGADERINGEN HOUDT DE PRESES DE VOLGENDE TOESPRAAK:

Preses, broeders synodeleden, broeders en zusters op de publieke tribune,

Aan het eind van een synode komt de vraag op: hoe zou je haar typeren? Een lastige vraag. Niet alleen omdat anderen daarover vaak beter kunnen oordelen. Maar ook omdat een synode er - als het goed is - niet op uit is zichzelf te profileren, maar het plan van God wil dienen. We hebben positief en onbekrompen gereformeerd, besluitvaardig en samenbindend willen zijn. Samenbindend: door een goede afstemming te zoeken tussen landelijk en plaatselijk en door ons heil niet te zoeken in gedetailleerde en dichtgetimmerde regels, maar in duidelijke kaders, waaraan we elkaar ook mogen houden.

Turbulent

We kwamen samen onder de koepel van Gods trouw, in een wereld waarvan Hij ons nog altijd leert zingen: van de HERE is de aarde en alles wat daar leeft. We werken onder een open hemel! Dat neemt niet weg, dat we leven in een turbulente tijd.

We lezen zopas een paar verzen uit Psalm 119. Een van de verklaarders noteert dat in dit deel van de Psalm klacht en gebed domineren (H.J. Kraus). Vanwege de harde realiteit.

In vers 21 is sprake van 'hoogmoedigen' en 'vervloekten' waarover de dichter zich beklagt. Mij viel die combinatie op: vervloekt en hoogmoedig. Mensen die zouden moeten huiveren voor Gods oordelen, zetten een grote mond op tegen de hemel. Je ziet het vandaag gebeuren. Terwijl de HERE laat zien hoe geducht Hij is - in een tsunami waardoor in één keer veel en veel meer slachtoffers vallen dan door alle terreur van de laatste jaren bij elkaar; door een orkaan die het land van de onbegrensde mogelijkheden met al haar techniek overrompelt; door één enkele vriesnacht precies op dat moment in maart die de appeloogst van een heel jaar schaadt -, terwijl de HERE laat zien hoe geducht Hij is, wordt in de samenleving steeds meer opgeruimd wat tot ons christelijke verleden behoort en wat christenen zou kunnen 'bevoordelen'. Hoogmoed zonder oog voor de bazuin van Gods huiveringwekkende majesteit.

Bij de 'hoogmoedigen' en 'vervloekten' van Psalm 119 gaat het trouwens niet om mensen buiten de kerk, maar binnen Israel. En als zodanig hebben ook wij ons door dit woord te laten waarschuwen. Ook binnen de kerk is er voor trots geen reden. Ons werden - om me daar maar toe te beperken - een paar verdrietige en complexe appèlzaken voorgelegd. Zaken waarin we - mee dankzij het deskundig advies van onze deputaten appèlzaken - besluiten konden nemen, maar geen problemen konden oplossen, en die ons doen beseffen wat er door onze zonde van de wereld geworden is. De HERE houdt ons klein, als we zien hoe sterk de zonde nog onder ons is: alle kerkelijk leven zou onmogelijk zijn zonder Gods genade.

Aan het begin van de synode hebben we hoofd voor hoofd beloofd ons werk te zullen doen in onderworpenheid aan het Woord van God. Het is het Woord waarvan Psalm 119 zo uitbundig zingt. Het zijn maar geen regeltjes of hekjes of bepalingen waardoor mensen klem komen te zitten of tussen de wielen terecht komen. Gods Woord verspreidt licht, het leert ons onderscheiden, het wijst ons Gods wegen, het is wijs, het is betrouwbaar. Wij kunnen het niet lezen zonder telkens weer de stem van de drieënige God erin te beluisteren, het onderwijs van onze hemelse Vader, het evangelie van Jezus Christus de Immanuel, het getuigenis van Gods Geest. Dat Woord houdt stand en niemand krijgt het de wereld uit. Het is voor alle plaatsen en alle tijden. Het biedt ook ons, in onze tijd, zekerheid. Het levende Woord dat ons goede raad en reden tot vreugde geeft (vers 24). We verlangen ernaar dit Woord te horen.

Katholiek

De HERE is betrouwbaar. Zijn Woord houdt eeuwig stand. Daarom hoeven wij niet bang te zijn dat er op een gegeven moment geen kerk meer zal zijn waarin het Woord van de Here bewaard wordt. De vraag is wel of wij als kerken daarvan deel zullen uitmaken en of wij en onze kinderen ertoe zullen behoren. Wil dat het geval zijn, dan moeten we als kerken de eenheid onderhouden van het ware geloof van alle plaatsen en alle tijden.

De inhoud en grenzen van dat 'algemeen en ontwijfelbaar christelijk geloof' hebben heel specifiek aandacht gehad in onze besprekingen over het appèl op de nieuwe kerken die in de afgelopen paar jaar ontstonden, en in onze besluiten richting de Nederlands Gereformeerde Kerken. Naar die laatste toe hebben we het katholieke karakter van de binding aan de gereformeerde leer benadrukt. En richting de nieuw gevormde kerken hebben we aangegeven hoe wij van oordeel zijn dat we in de katholieke gereformeerde lijn zijn voortgegaan. Er was enig verschil over de wijze waarop we ons appèl op hen wilden overbrengen, maar inhoudelijk vonden we elkaar hier op de synode: geen leerstellige specialiteiten of ethische groepscode, maar Schrift en belijdenis zijn bepalend voor de grenzen van de kerk. Die overeenstemming heb ik ervaren als een Godsgeschenk!

Persoonlijk

Gods Woord is voor alle plaatsen en alle tijden. En dus niet alleen voor andere plaatsen en andere tijden.

Soms lijkt het in de Bijbel over een totaal andere wereld te gaan als de onze. De Bijbel spreekt van nood en ellende waaruit wij gered moeten worden. De Bijbel waarschuwt ons dat het een strijd is om in te gaan. En dat dat niet anders kan dan door veel verdrukkingen heen. Herkennen wij dat? Sluit dat aan bij onze werkelijkheid, kinderen van de welvaart en liefhebbers van gemak en genot als we zijn? Beleven wij de nood en ellende zo diep als ons dat in de Schrift wordt geleerd? Waar liggen voor ons dan die verdrukkingen? Welke strijd hebben wij te leveren om bij het evangelie te blijven? In andere tijden en op andere plaatsen lagen en liggen de dingen heel zwart-wit. Maar bij ons? De martelaren weerstonden uit eerbied en liefde voor Christus de verleiding van de keizerverering. De reformatoren wezen het roomse wetticisme af. Toen kwam het erop aan, zeggen we. Maar is dat vandaag anders? Wordt van ons niet dezelfde standvastigheid gevraagd tegenover de dictatuur van de 'parse' opinie en de zuigkracht van het amusementisme?! Herkennen we in onze strijd tegen bezielingloze

gemakzucht, genade-loze regelzucht en normloze genotzucht de strijd op leven en dood tussen het licht van het evangelie en de duisternis van autonomie en zelfverlossing?

Ik vraag dit expres. Want ik had het over het geloof van 'alle tijden en alle plaatsen'. Maar is dat ook ons eigen geloof? Dat wij met ons hart geloven en met onze mond belijden? Niemand moet zich vlot aan dit soort vragen onttrekken. Zeker op een synode niet.

Op een synode moet je nadenken over structuren. En over faciliteiten die je anderen biedt. Wij hebben 'agenda': dingen die gedaan moeten worden. Eigenlijk ligt dat ons als gereformeerden wel. We zijn immers actief en hebben een talent om dingen te organiseren. En we zijn beducht voor 'ik' en 'ikkerigheid'. Dat zit in onze genen. Ik denk aan volkomen terechte opmerkingen als: 'In het zingen van Psalmen verwoord je niet alleen je eigen gevoel, je zingt in de kerk ook mee met anderen'. Of: 'als het om de kerk gaat moet je niet naar mensen kijken, en zeker niet naar mij, maar naar de Here'. Of: 'in je Bijbel lezen moet je uitkijken dat je niet via de binnenbocht van het biblicisme of het exemplarisme meteen bij jezelf uitkomt'. Ik denk ook aan funeste, maar helaas onder ons wel voorkomende, uitlatingen als: 'Natuurlijk gelden die regels, maar in mijn geval'? 'Persoonlijk gun ik je die gemengde verkering van harte, maar ja als ambtsdrager!' En ik denk ook aan de schok die veel deelnemers aan de alpha-cursus ondergaan. Omdat ze nieuwe dingen leren? Nee, omdat ze de Bijbel anders gaan lezen: directer op henzelf gericht.

In Psalm 119 viel me op hoe de dichter het heel persoonlijk zegt: ik ben een vreemdeling. Niet: wij zijn vreemdelingen. Of: christenen zijn vreemdelingen. Of: mijn broeders en zusters zouden eens wat meer vreemdelingen moeten zijn. Nee, ik ben een vreemdeling! Zonder distantie. Zoals heel deze Psalm opvallend persoonlijk spreekt (H.J. Kraus). Is dat ook typerend voor ons geloof: die toe-eigening, dat 'mijnen', het 'niet alleen anderen, maar ook mij'?! Hoe beleef ik mijn schuld voor God? Als iets uit een boekje of schaam ik me echt voor Hem en durf ik alleen in Christus voor Hem verschijnen in mijn gebed? Ik weet wellicht een heleboel over de leer van de verzoening, maar weet ik mezelf ook met mijn Heiland gekruisigd op Golgota? Ik aanvaard van harte het feit van de hemelvaart, maar weet ik me ook met Hem geplaatst in de hemel? Vallen vanuit die werkelijkheid de beslissingen in mijn leven? Wij maken en horen preken over het gebed, maar hoe vaak ziet en hoort de Here onszelf bij Hem komen? We kenden in onze kring een kerkelijke stamboom: met een rechte lijn van de kerk in het paradijs via Israël en de door Paulus gestichte gemeenten naar 'onze' kerken. Dat riep de vraag op: kan dat wel zo rechtstreeks? Maar vandaag zou je meer kerkbesef willen: als de Schrift het over de kerk heeft, gaat het over ons en worden wij aangesproken! De wonderen, beloften en bevelen van God in de Bijbel zijn tot ons onderwijs en tot onze vertroosting gegeven en opgetekend (Rom. 15; 1 Kor. 10). Zoeken we misschien bijzondere tekenen en verschijnselen, omdat we 'de wonderen van Gods wet' (vers 18) in eigen leven kwijt zijn? In nieuw geselecteerde liederen klinkt vaak een opvallend persoonlijke toon. Net als in de Psalmen. Zou ons dat ook niet wat kunnen leren wat we kwijt geraakt zijn?

Ik ben een vreemdeling, zingt de dichter van Psalm 119 heel persoonlijk. Maar hij is geen individualist. Dat blijkt strijk en zet. Hoe kan het ook anders? God is zijn verbond niet met individuen aangegaan, maar met zijn volk. Deze door en door persoonlijke Psalm kan dan ook beginnen met een meervoud: Gelukkig wie de volmaakte weg gaan en leven naar de wet van de HERE. Over en met hen is de dichter blij. Hij beschiet ze niet vanuit zijn loopgraaf. Hij loopt niet weg voor het gesprek en voor het samen biddend nadenken. Hij laat het volk van God niet opdelen in stromingen. Hij is een vriend en wil het zijn van allen die God vrezen (vers 63, 79). Wat is het een kwelling voor hem als hij juist de steun en gemeenschap van zijn broeders en zusters mist.

In Christus is die gemeenschap alleen maar verdiept. Hij stierf niet voor mij alléén, maar voor allen die in Hem geloven. Voor heel zijn kudde, zijn ene lichaam. Persoonlijk is dus heel wat anders als individualistisch. Het gaat om het geheel van Gods werk. Met al zijn kinderen. Met heel zijn volk. Daarom is kerkelijke eenheid ook zo belangrijk met hen die met ons en net als wij de Here willen dienen. De besluiten die de synode op dat punt nam, gaan dan ook niet over luxe of oninteressante zaken. Het komt erop aan om echte kerkelijke eenheid in de waarheid te bevorderen en erover te waken dat daarbij het eigen kerkverband niet buitenspel gezet werd. Ook voor de eenheid van Gods kinderen gaf Christus zijn leven.

Ik kan het nog anders zeggen: er mag op een synode niet onpersoonlijk gesproken worden. Maar er mag over een synode ook niet onpersoonlijk gesproken worden. Helaas komt dat laatste wel voor. Men herkent zich niet in de synode en trekt zich er dus niets van aan. 'Ik ben verder'. 'Wij weten wel beter'. Nee, zo wordt het natuurlijk niet gezegd. We horen dan: de synode staat de Geest in de weg; de synode houdt goede initiatieven tegen. En - geen misverstand! - dat kán natuurlijk! De Bijbel weet van een kerk en een volk dat het recht vertrappt en de Here in de weg zit. Er kan ongeestelijke stroperigheid zijn in de kerk. Maar laten we niet vergeten dat de Geest wel aan de gemeente gegeven is. En dan niet aan die ene plaatselijke van ons. De Geest spreekt tot 'de gemeenten'. Het Woord van

God is niet bij mij en zelfs niet bij ons begonnen. Het heeft ook niet alleen mij of ons bereikt. Maar al de gemeenten van God. En als die dan gezamenlijke afspraken maken, laten we die dan ook houden! Laat ons ja ja zijn, en ons nee nee. Het is een kunst - nee, er is Gods gunst voor nodig, om het persoonlijke en het kerkelijke op een goede wijze met elkaar te verbinden.

Zingen: Psalm 119:8

Vreemdeling

De dichter van Psalm 119 is geen relativist. Hij zingt van zijn vreugde om Gods richtlijnen (vers 24) en van zijn verlangen naar Gods voorschriften (vers 20). Het klinkt de hele Psalm door! Wat God ons leert is wijs en rechtvaardig. Hij leert ons kwaad als geweld en oneerlijkheid, egoïsme en relativisme ontvluchten. Hij leert ons liefde en trouw, dienst en recht te zoeken. Dát is pas leven! Dat christelijk anders-zijn, dat 'meer dan het gewone' (Matt. 5) maakt het leven de moeite waard! De dichter kan ervan zingen. En hij raakt niet uitgezongen.

Maar het verleidt hem niet tot routine of zorgeloosheid. Want Gods Woord is heerlijk, maar hijzelf is een zondaar. Meer dan eens heeft hij rondgedwaald als een verloren schaap (vers 176). Hij belijdt het en smeekt de HERE om genade (vers 58).

Ook in zijn goede dagen is het niet vanzelfsprekend dat hij Gods wegen ziet en gaat. Hij beschikt er niet zelf over. Hij moet het biddend in Gods hand leggen. In vers 17 vraagt hij: wees goed voor uw dienaar - dan zal ik leven en mij houden aan uw woord. Dat betekent niet: bewijs mij een weldaad, dan zal ik als tegenprestatie uw woord onderhouden. Maar het betekent: bewijs mij de weldaad dat u mij het echte leven geeft waarin ik uw woord onderhoud (J. Calvijn). De dichter beschikt niet zelf over het vermogen om naar Gods Woord te leven, er is een weldaad van God voor nodig om dat te doen! En daar bidt hij om.

De dichter kent verwondering over Gods dienst. In vers 18 bidt hij: neem de sluier van mijn ogen - dan zal ik zien hoe wonderlijk mooi uw wet is. De wet is wonderlijk mooi en diep. Maar ik moet belijden dat met al mijn liefde voor u en voor uw wet, mijn ogen er uit zichzelf dicht voor zitten. Ik heb de verlichting door uw Geest nodig om te zien wat er in uw wet allemaal zit. De wonderen van Gods wet: dat zijn niet onze 'bevoren principia' (F. van Deursen), maar dat wat ons inzicht te boven gaat (J.P.M. van der Ploeg). De dichter heeft ook als gelovige de wet niet onder de knie of in zijn binnenzak.

Hetzelfde zegt hij in vers 19 en 20. Ik ben een vreemdeling op aarde, zingt hij. Wij denken bij dat 'vreemdeling' al gauw: ja, dat is het gevolg als je Gods geboden onderhoudt, dan lig je eruit. Of we betrekken het vreemdeling-zijn op alles waarvan je je moet onthouden. Maar hier gaat het om wat anders. Wat het vreemdeling-zijn hier inhoudt, blijkt uit het tweede deel van vers 19 en uit vers 20. De dichter voelt zich verloren op aarde. Hij weet niet wat hij moet in Gods wereld en wat zijn Beschermheer wil. Daarom bidt hij: verberg uw geboden niet voor mij; mijn ziel kwijnt weg van verlangen naar uw voorschriften, dag en nacht. Hij verlangt naar de prediking en naar kennis van de rijkswet van God bij wie hij asiel zoekt.

Onvolmaakte mensen

Zulke gebeden zijn de doodsteek voor elk verbondsautomatisme, dat denkt dat het 'klaar' is met de doop. En voor het zgn. 'positieve denken' dat wel spreekt van een onvoorwaardelijk 'aanvaard zijn' door God, maar daarbij Gods genade, de verzoening in het bloed van Christus en de noodzakelijke vrucht van de Geest verzwijgt. Het is ook de doodsteek voor alle volmaaktheidsdenken, van links en van rechts. De Bijbel leert ons geen evangelisch triumfalisme waarin je de zonde achter je kunt laten. En ook geen mogelijkheid om aan Gods geboden naar behoren te gehoorzamen. Het Woord van God is helder en volmaakt. Maar wij zijn dat niet. Het blijft voor ons met onze zonde en zwakheid een zaak van intens gebed en eerbiedige studie in Gods Woord om Gods wil te leren kennen.

Als kerken hebben we dat ondervonden. Via studiedeputaatschappen hebben we gezamenlijk moeten zoeken naar wat de HERE van ons wil rond sabbat en zondag, huwelijk en echtscheiding, liturgie en kerkmuziek. En we gaan zoeken naar zijn wil inzake man en vrouw in de kerk. We realiseren ons dat we daar méér voor nodig hebben dan gezond verstand en het vermogen om te redeneren en consequenties te trekken. We zijn aangewezen op de verlichting door Gods Geest (1 Kor. 2). En we hebben over die zaken gezamenlijke bezinning nodig. Individualistisch en eigengereid handelen is uit den boze.

Dat betekent niet dat overal uitgewerkte regels voor gevonden worden. We hebben een tijd in ons kerkelijk leven achter de rug waarin we het vérgaand eens waren met elkaar over allerlei praktische consequenties en vormgevingen van ons geloof. Als we uitzonderingen in bijv. de liturgie niet simpel verboden, wilden we zelfs die tot in detail regelen. Eventueel vlogen we er elkaar om in de haren. Die manier van werken heeft helaas - door al maar meer uitzonderingen - ook wel eens tot opgerekte

regels geleid. Het is tijd voor 'wederkeer' naar de basis. Zoals in de besluiten over echtscheiding gebeurt. Geen beheersingsdenken en ingewikkeld samenstel van gelegaliseerde uitzonderingen. Maar de bijbelse grondregel formuleren en wat daarvan afwijkt op echt geestelijke wijze als kwaad beleven, dat ons doordringt van onze afhankelijkheid van Gods genade in Christus en ons verlangen verdiept naar het rijk van God. En als we nadere afspraken maken, dan niet in de vorm van precieze regels, maar van bijbelse kaders. Zo hebben we ook over de toegang tot het avondmaal gesproken. Vanuit de grondregel van art. 60 KO die we handhaafden, wezen we op kaders voor een onbekrompen christelijke, heilige en kerkelijke viering!

Studie op ethisch gebied bergt risico's in zich. Want het Woord van God is wel helder en eenduidig en betrouwbaar. Maar wij zijn zondige en beperkte mensen. Dat maakt allerlei bezinning tot een spannend gebeuren. Maar het is wel nodig! Om levende kerk te zijn in de 21e eeuw. Om ons het onderwijs van de Schrift ook in de specifieke situatie waarin wij nu leven, eigen te maken. Onze overtuigingen en vroegere zekerheden bieden geen bescherming. Maar met het Woord van God, waarvan Psalm 119 zingt, kunnen we het aan. Dat is ook voor onze eeuw geschreven. En we hebben een levende Heer in de hemel en zijn Geest die ons leert en leidt in de waarheid.

Zingen: Psalm 119:7

Missionair

De vragen en opdrachten waarvoor we ons gesteld zien hebben alles te maken met de wereld waarin we leven. Vanouds hebben we als gereformeerde kerken beleden dat Gods Woord niet alleen voor de zondag, maar ook voor doordeweek is. Het is ook niet alleen voor onszelf, maar ook voor de samenleving heilzaam en normerend.

Vanuit onze kerken is in het politieke, sociale en economische leven veel geïnvesteerd. Maar als kerken zélf bewogen we ons minder in het publieke leven. Dat had natuurlijk alles te maken met het feit dat in ons land ook zónder ons het christendom zich toch wel liet gelden: tot in regeringskringen en in allerlei burgerlijke waarden en normen toe. Bovendien hadden we als gereformeerde kerken intern heel wat te doen op het terrein van bewaring van Gods Woord, toerusting en opbouw, zorg voor komende generaties. Inmiddels is de situatie compleet veranderd. De kwetsbaarheid van de christelijke uiterlijkheid in onze samenleving is gebleken. Wie verheft vandaag nog zijn stem nog vanuit het evangelie? Op deze synode heeft daarom de presentie van de kerk in het publieke leven meer dan eens de aandacht gehad.

Zo werd op voorstel van deputaten 'relatie kerk en overheid' besloten om op een herkenbaarder manier bij te dragen aan het publieke debat. We leverden meteen ook al zelf een inhoudelijke bijdrage: een bijbelse handreiking over de zondag! Voor kerk en wereld.

We namen op grond van een uitvoerig deputatenrapport dankbaar de Nieuwe Bijbelvertaling in gebruik: een vertaling voor het hele Nederlandse taalgebied. Een vertaling waarmee we ons niet terugtrekken in een eigen hoekje. Maar één vertaling waaruit kerk en staat, wetenschap en kunst kunnen putten en waarmee we iedereen kunnen aanspreken.

Zichtbaar en een getuigenis in de wereld is de manier waarop we werken aan kerkelijke eenheid. Dat dat veel tijd vergt, ligt niet alleen aan anderen. Zelf hebben we er ook 24 jaar over gedaan om met de Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika een zusterkerkrelatie aan te gaan, nadat we ze al in 1981 als kerk van Jezus Christus hadden erkend. Eenheid in de waarheid vergt zorgvuldigheid en dus geduld: aan beide kanten! Laat dát ook maar duidelijk worden naar buiten toe.

Kerkrechtelijk werd ruimte geboden tot werkzaamheid in de geestelijke verzorging in justitiële inrichtingen en zorginstellingen. De instructie van krijgsmachtpredikanten werd aangevuld op het punt van de sacramentsbediening in de krijgsmacht. We willen binnen de beperkte mogelijkheden en allesbehalve ideale omstandigheden op een verantwoorde manier met het evangelie present zijn, ook in publieke instellingen voor mensen met speciale noden.

Ik noem in dit kader ook het besluit om subsidie te vragen voor de Theologische Universiteit. U zult wellicht denken dat dat een puur financiële zaak is, maar in de discussies ter synode werd juist aandacht gevraagd voor de publieke rol van 'Kampen'. Wij hoeven ons niet schuchter afzijdig te houden van de academische wereld. We kunnen vrijmoedig met onze school voor de dag komen en ons beroepen op het publieke belang ervan. Laat de keizer maar meebetelen aan dat wat immers ook de keizer ten goede komt.

Veel aandacht kregen de voorstellen van de deputaatschappen 'zending, hulpverlening en training', 'toerusting evangeliserende gemeente' en 'aanvullende steun evangelisatie'. Er zijn op dit gebied binnen de kerken allerlei evangelische methoden in gebruik. De eerder genoemde alpha-cursus verradt zijn charismatische komaf. Daarom waren we dankbaar dat alle drie missionaire deputaatschappen werk hebben gemaakt van de doorvertaling van onze gereformeerde identiteit naar

onze missionaire roeping. De synode besloot hun uitvoerige visiedocumenten niet alleen onderling op elkaar af te stemmen, maar ze ook te integreren in een visie op de gemeente. Dat betekent dat niet maar een paar missionaire gemeenten - de synode besloot in twee 'witte vlekken' nieuwe projecten te gaan steunen - maar ál onze gemeenten op termijn meer dan tot nu toe gericht zullen raken op de verbreiding en uitstraling van het evangelie in de wereld. Zij zullen moeten laten zien wat leven van genade en leven in het verbond is, anderen daartoe oproepen en in helpen, en mensen ook aanspreken op hun positie voor God, hun ongeloof en ongehoorzaamheid. Het Woord van het leven vasthouden (Fil. 2:16, NBG-1951) is wat anders dan het stevig tegen onze borst gedrukt houden. Het is het vast- en voor ons uit houden als een fakkel (S. Greijdanus).

Dat zal ook voor onze levensstijl consequenties moeten hebben. Is onze godvrezende levenswandel niet een middel bij uitstek om onze naaste voor God te winnen?! De dichter van Psalm 119 verlangt naar en smeekt om een leven naar Gods Woord ten overstaan van hoogmoedigen om hem heen (vers 21). Ook door machtigen (vers 23), mensen die sterker zijn dan hij en die boven hem staan, laat hij zich zijn vreugde in de HERE en zijn dienst niet ontnemen. Hij bidt om trouw tegen alle spot en verachting in. Zo'n leven is een appèl!

In de eerste brief van Petrus wordt de aanvaarding van het evangelie beschreven als een breuk met en een verlossing van hun zinloze leven tot dan toe (1:18). Hun voormalige kornuiten verwonderden zich erover dat zij zich niet langer met hen stortten in liederlijke uitspattingen (4:3,4). Is dat ook het beeld dat wij vertonen? Of schamen we ons voor ons gereformeerd-zijn? Dit vergt overtuigde keuzes. En andere prioriteiten. Het rapport van deputaten 'huwelijk en echtscheiding' heeft ons daar ook uitdrukkelijk bij bepaald. Uit kracht van de heerlijkheid van Gods genade in Christus zijn we geroepen tot maximale toewijding aan Hem. Daarbij zullen we bereid moeten zijn tot offers en onthouding en ons meer dan tot dusver hebben te richten op wat ons in het komende rijk van God wacht. Dát verheerlijkt God de Vader en heeft werkkracht.

Zingen: Psalm 119:9

Deputaten

Zo hier en daar heb ik al deputaten genoemd. Hun werk en optreden kreeg veel aandacht op de synode. Eerlijk gezegd stonden we nogal kritisch voorgesorteerd. Hebben we niet te veel deputaatschappen? Houden ze zich wel aan hun opdracht? Hebben ze niet de neiging zichzelf in stand te houden? Krijgen ze niet te veel macht? Blijft het allemaal wel te betalen?

Ik wil op dit moment graag naar voren halen dat er door deputaten veel goed werk is verricht, waarvoor we ze zeer dankbaar zijn. Ik doe een greep.

Deputaten 'huwelijk en echtscheiding' en 'vierde gebod en zondag' leverden ons voorstellen in gevoelige dossiers die - na de nodige amendering - in grote eensgezindheid werden aanvaard.

Via deputaten 'zending, hulpverlening en training' kregen we als een geschenk van wederkerigheid uit het werkveld van de gereformeerde oecumene 'gereformeerde overwegingen bij de charismatische beweging' aangereikt in The Candlestand Statement.

Deputaten 'betrekkingen buitenlandse kerken' onderhielden contacten met tal van kerken in het buitenland. Ze schreven een brochure over de ontwikkelingen in ons kerkelijk leven: Not beyond what is written. Daarvan konden we als synode dankbaar gebruik maken in ons appèl op de broeders en zusters die ons verlieten uit zorg over het naar hun oordeel pluralistische karakter van onze kerken. Ons gebed is dat God dat appèl zegent.

Deputaten 'diaconale zaken' bezonnen zich op de nieuwe verhoudingen in onze marktsamenleving. Ze stelden nieuwe criteria vast voor steun aan gereformeerde organisaties.

Pastorale deputaatschappen deden veel voor kwetsbare broeders en zusters. Deputaten 'steunpunt gemeenteopbouw' dienden tal van kerken op maat bij vragen en problemen in het gemeentelijk leven. Daarnaast gaven en vroegen ze aandacht voor jongerenwerk en catechese.

Wat er allemaal komt kijken bij het besturen van een universiteit is voor een 'leek' niet meer bij te houden. Deputaten-curatoren deden het namens ons. De synode besloot tot een nieuwe structuur die aan de goede voortgang van het bestuur en daarmee aan de opleiding tot de dienst van het Woord zelf dienstbaar wil zijn.

Deputaten 'eredienst' en deputaten 'kerkmuziek' dienden ons met voorstellen waarin ze probeerden recht te doen aan de eisen van vandaag en de verbondenheid met de kerk van alle tijden. We kregen een paar fraaie doopformulieren, waarin de verdediging van de kinderdoop een extra accent en een prominente plaats kreeg. En een nieuw belijdenisformulier waarin - heel fraai - de vraag naar het geloof in de drieënige God, de God van onze doop, vooropgaat. Op het terrein van deputaten 'eredienst' stelde deze synode vast voor welke zaken onvoldoende draagvlak was in de kerken. Daarmee vond de liturgische inhaalslag die in Ommen 1993 begon, een afronding. Nu rest de gewone

voortgaande bezinning. Om elk misverstand te voorkomen, zij hier expliciet verklaard dat geen enkel revisieverzoek ons reden gaf om eerdere synodes of deputaten van strijd met Schrift of belijdenis te betichten.

Een tweede punt waarop ik wijs, is dat van de organisatie van de deputaatschappen. Net als in politiek Den Haag stuiten we ook in de kerk op 'verkokering' en op langs elkaar heen werken. Er zijn deputaatschappen die als tijdelijk zijn ingesteld maar al tal van jaren bestaan. Belangrijk is daarom dat een deputaatschap werd ingesteld dat op deze problemen gaat studeren en met nadere voorstellen moet komen. Een paar deputaatschappen meldden zelf al dat ze niet zelfstandig wilden verdergaan. In een enkel geval besloot de synode ertoe.

Zulk organisatorisch werk hoort bij de kerk, die immers niet leeft bij bevestigingen of bij spontaneïteit alleen. In onze kerken hebben de woorden 'kerkrecht' en 'kerkorde' nooit een verdachte klank gehad. We hebben er zelfs deputaten voor. Zij zullen de komende tijd bij hun werk ongetwijfeld gebruik gaan maken van het Detmer Deddens Kerkrechtcentrum dat onze Theologische Universiteit sinds kort herbergt dankzij het uitzonderlijke geschenk dat ze ontving van de naamgever van het centrum. Het werk van deputaten behelst o.a. een door de synode van Zuidhorn in gang gezette updating van de kerkorde, waarin bijvoorbeeld de kerkelijk werker een plaats krijgt. Die kerkelijk werker deed op deze synode niet zijn intrede in onze kerken. Maar deze synode was wel de eerste die er een formele plaats voor inruimde.

Dankwoorden

Iets waarvan we hopen dat het op volgende synodes ook zo gaat, als God die volgende synodes geeft, is de inbreng van de hoogleraren-adviseurs uit Kampen.

Allereerst natuurlijk die van de hoogleraar kerkrecht prof.dr. M. te Velde. De Dagelijkse Leiding van de Theologische Universiteit stelde hem voor één dag per week ter beschikking van de synode en zelf deed hij daar nog wat bij. Wij zijn hem erkentelijk voor zijn advies op allerlei gebied. Vooral denken we aan zijn inbreng bij de besluitvorming over nieuwe regelingen inzake kerkelijke eenheid en bij zaken van kerkrecht en kerkorde.

Meer dan op de laatste synodes gebruikelijk was, is een beroep gedaan op de andere docenten in Kampen. Ze brachten schriftelijk advies aan commissies en synode uit, als preses kon ik op ze terugvallen, en ze waren ook regelmatig in ons midden op de vergaderingen. Hun adviezen en optreden betekenden vaak even zovele impulsen en openden onze ogen voor aspecten die ons anders wellicht ontgaan zouden zijn. Graag spreek ik mijn dank uit voor deze dienst van Kampen aan de kerken. We gaan ervan uit dat hun contacten met ons ook voor hen en voor hun onderwijs stimulerend waren.

Wij hadden meer adviseurs. Laat me mijn dank mogen uitspreken aan de andere adviseurs die we aan het begin van de synode aanzochten: ds. H.J. Boiten, drs. J.P. de Vries, dr. J.M. Smelik, mr. D.A.C. Slump. Gedurende de synode kwamen daar nog een paar bij: mr. F.T. Oldenhuis, br. G.J. Schutte, mr. A. Hoogendoorn. En dan was er natuurlijk onze communicatie-adviseur Diet Zomer. Dat ik haar met haar voornaam noem, illustreert haar plaats onder ons. Ze adviseerde individuele synodeleden, commissies, moderamen en deputaten; ze hield de synodale verslaggever en webredacteur in de gaten; en zal ongetwijfeld de nieuwe deputaten communicatie intensief bijpraten. In en rond de plaatselijke kerk hebben velen zich ingezet voor de organisatie en het verloop van de synode. Met hun financieel en technisch inzicht. Met de gastvrijheid en vriendelijkheid waarmee ze ons als synodeleden bij hen thuis onderdak en de ruimte boden.

Apart noem ik de leden van het secretariaat: Kees van der Vlies, Aly te Rietstap, Lydia Postma en Marloes Kortjes. Hoe bedank je jullie? Jullie tomeloze inzet, jullie zorgvuldige manier van werken, jullie geduld met ons, jullie opgewektheid onder alles, jullie meedenken en eigen initiatief, jullie toewijding aan dit werk in Gods koninkrijk - ons lijkt het een prima idee om vanaf deze synode met een permanent secretariaat te gaan werken!

En dan de koster en zijn vrouw, Jan en Betsy Drega. Wij hebben ons op één punt vrijgemaakt van de besluiten van de samenroepende kerk: het besluit om de warme maaltijden buiten de deur te nuttigen konden we onmogelijk als bindend aanvaarden. Hoe bestaat het dat de voorbereidingscommissie niet wist hoe jullie voor een warme maaltijd kunnen zorgen! Ook in de broodmaaltijden zetten jullie ons altijd iets bijzonders en iets extra's voor. Er waren deputaten die expres wat eerder kwamen of nog wat bleven hangen om met ons mee te mogen eten. Hoewel de liefde ook van deze 36 mannen en hun secundi door de maag gaat, waren de maaltijden niet het enige dat indruk op ons maakte. Jullie

waren geen sloof en bleven alert op kerkelijke stijl, maar verder kon je geen verzoek bedenken of jullie deden het. Opgewekt en zonder morren. De Kandelaar is gelukkig te prijzen!
 Hoe goed de zorg hier ook was, wij allen zullen het woord beamen dat jaren geleden in een strip in De Telegraaf werd gezegd door 'de Goeroe': het divertissement van een synoptisch milieu provoceert automatisch de congenitale contentantie van de menselijke modaliteit. Of -zoals simpele zielen zeggen: Oost West thuis best! We zijn onze vrouwen en gezinnen dankbaar voor de wijze waarop ze onze drukte en ons 'volzitten van ...' hebben verdragen en opgevangen. Wat zouden wij zijn zonder hen!

Mannen broeders,

In de vergadering spraken we elkaar netjes met 'u' aan: stijl verloochent zich niet. Daarbuiten gingen we een stuk informeler met elkaar om. En het lukt me ook vanavond niet het bij 'u' en achternaam te houden: emotie laat zich niet onderdrukken. Wat hebben we het goed gehad met elkaar! Men zei aan het begin: twee dagen vergaderen betekent 'weinig wandelgangen' en dus 'weinig mogelijkheid tot teambuilding'. Inderdaad, die wandelgangen en persoonlijke contacten had je graag meer gewild. Maar die moeite met teambuilding? Ik heb er niks van gemerkt. Al op één van de eerste vergaderdagen, toen we onder elkaar doorspraken over een aantal algemene aspecten van de synode, was er sprake van verbondenheid op persoonlijk en inhoudelijk niveau. En het heeft zich alleen maar verdiept, hoeveel eigenaardigheden van elkaar we ook ontdekten. Ik heb dat als een geschenk van onze goede God beleefd. Als kerken maken we turbulente tijden door, maar hier zou je dat niet gezegd hebben. Wat hebben we veel besluiten - ook in beladen zaken - unaniem mogen nemen. Je vraagt je af, waar dat vandaan komt! Zou het geen goede gave van de Here aan de kerken zijn, juist in deze moeilijke tijden? We hopen dat de Here ons werk hier wil zegenen en aan de kerken ten goede wil doen komen.

Graag zeg ik jullie allen dank voor de loyale manier waarop jullie je opstelden naar elkaar en naar ons als moderamen. We hebben stevig en opvallend zakelijk gediscussieerd: met elkaar en met deputaten. Maar het gebeurde altijd op een onbekrompen en ontspannen manier. Niet de ontspannenheid van de gemakzucht of het relativisme, maar van het geloof. We hebben het regelmatig gehad over wat écht samenbindt in de kerk: hier hebben we het ervaren. Er was verdriet en ernst, maar ook humor en zelfspot. En het werd gedragen door respect naar mensen en eerbied voor God en zijn Woord. Dat Woord had een centrale plaats in onze vergaderingen. Jullie hebben daar allen toe bijgedragen door jullie inbreng in discussies en besluitvorming en door de wijze waarop jullie de maaltijden en het werk van elke dag openden en afsloten. We verootmoedigden ons om wat verkeerd was en vroegen vergeving. En we beleden dat het goede Gods zegen nodig had.

Er waren er die een speciale taak hadden. Ernst Leeftink zag kans elke maandagmorgen weer een verslag van onze vergaderingen en bezigheden aan de pers te leveren. Het was informatief en smeuiig. Joop Schelling verzorgde de verslagen op het web, begeleidde ons met hart en ziel op het orgel en controleerde de notulist tot en met de punten en de komma's. De schittering van zijn ogen bewees met hoeveel plezier hij zijn werk deed. Er werd door nog iemand aantekening gehouden van onze gedragingen. Hij werd journalist van SBS6 genoemd, maar ontpopte zich als redacteur van De Standaard. Omdat het hier gaat om een interne tuchtigingsroede zal ik verder over hem zwijgen. We hadden een notulist met journalistieke en kerkrechtelijke feeling: Piet de Vries. Ieder z'n meug natuurlijk, maar ik moet bekennen dat ik altijd weer vond dat zijn concept-acta lazen als de krant. Een goede krant, wel te verstaan. Piet, de trefzekerheid van je verslagen en je samenwerking met ons als moderamen doen ons lankmoedigheid betrachten met die ene zwakheid van je, vlak buiten de voordeur van de kerk. Overigens hebben we begrepen dat je je daar ook nog weer verdienstelijk maakte als 'man van de zijlijn met eigen mening'. Wat je te berde bracht, weten wij niet. Maar dat het gezellig was, hoorden we wel. Onze complimenten! Je mag ons allen als referentie opgeven bij de volgende synode.

Met z'n allen bewezen jullie jezelf en mij een dienst door naast mij Cees van den Berg, Johan Kisjes en Hendrik Pathuis in het moderamen te verkiezen. We voelden en vulden elkaar op een bijzondere wijze aan. Er groeit wat in zo'n periode!
 Cees, als assessor verzorgde je al onze contacten met deputaten, adviseurs, samenroepende kerk en externe instanties. Je moet er wel eens horendol van geworden zijn, als wij vonden dat in allerlei richtingen dingen gedaan moesten worden en we ervan uitgingen dat jij dat wel even regelde. Je deed het op een vriendelijke en voorkomende wijze, altijd bedacht op de goede toon. Dat kon jij het beste van ons vieren. Van je wijsheid en kerkelijke ervaring, je warsheid van extremiteiten, je degelijkheid en

betrouwbaarheid heeft de hele synode, en ik in het bijzonder, mogen profiteren. Je las met me mee en gaf me je advies zovaak ik het je vroeg. Voor de wijze waarop je de vergaderweken sloot, wil ik je hartelijk bedanken. Je zette ons allen telkens weer voor het aangezicht van onze goede en grote God. We zullen ons meer van je herinneren dan je uitbundige lach.

Johan, jij was van ons vieren degene met de meeste en de breedste bestuurlijke ervaring. Je had overzicht, was beslist en schiep rust in onze kring. Je was verantwoordelijk voor de planning van de zittingen. Ik heb me er vele malen over verbaasd hoe je dat voor elkaar kreeg. Er vielen geen grote gaten en we hoefden niet te jagen. Je moet een vergadering, haar agenda en de processen erin heel goed kennen en kunnen lezen, om zo te kunnen plannen. Bij alle taken en bezigheden die je vervult, heeft de kerk altijd een warme plaats bij jou gehouden. In je optreden en bijdragen bleek dat telkens weer. Jouw wacht nog een forse klus: de verzorging van de Acta. Maar de wijze waarop je dat tot dusver met Piet hebt weten te klaren, geeft ons veel vertrouwen. Hartelijk wil ik je danken voor de stimulansen die je me vóór of ná een vergadering gaf als ik die nodig had, wat je als oud-leraar kennelijk aanvoelde.

Hendrik, de functie van scriba II was je op het lijf geschreven. Je bent, althans naar onze begrippen, een duivelskunstenaar op de PC, gecombineerd met een scherpe kerkrechtelijke intuïtie. Je beheerste de agenda, kende de ingekomen stukken als geen ander en wist feilloos waar de documenten zaten waarnaar wij soms vertwijfeld zochten. Jouw als corrector op de achterhand te hebben, was voor mij een geruststellende gedachte. De gretigheid en snelheid waarmee je je moderamenwerk deed, hield ons aan de gang. En met het secretariaat waarover je de leiding had - voorzover de dames leiding nodig hadden -, kon je lezen en schrijven! Wij hebben ons verbaasd over je werktijden waarin we enige inzage ontvingen door te kijken naar de tijden waarop je mails verzond. Maar de synode draaide, mee dankzij jouw punctuele verzending van alle stukken.

Ik ga besluiten. Na dankwoorden aan mensen past ons dank aan God. Hem hebben we willen dienen. Zonder zijn vergevende genade en zegenende kracht is ons werk zinloos. Wij vragen Hem om vergeving voor wat niet was en is naar zijn heilige wil. En voor het goede prijzen wij Hem. En we bidden Hem of Hij ons werk wil gebruiken om ons als kerken te doen blijven bij zijn Woord. Het Woord waarvan Psalm 119 zo opgetogen zingt. Die lof weerklinkt de eeuwen door. Ja, tot in eeuwigheid. Laat van ons niemand ontbreken als God zijn nieuw Jeruzalem uit de hemel doet neerdalen, waar zijn lof onverdeeld en onvermengd hemel en aarde zal vullen.

Zingen: Gezang 35

HIERNA SPREEKT DE ASSESSOR EEN WOORD VAN DANK RICHTING DE PRESES:

Geachte preses, beste Pieter,

Voordat je de hamer straks definitief laat vallen, wil ik je graag een paar dingen zeggen. Jij hebt zojuist aandacht gegeven aan allerlei mensen in en om de synode; mensen die zich hebben ingezet voor het werk dat we te doen hadden. Ik wil dat nu doen met het oog op jou.

Het was de dag vóór de opening van de synode. Met mijn jaargenoot Joop Groeneveld liep ik ergens tussen de Kandelaar en de school aan de Arnhemseweg. Je weet wel: daar waar we werden ingewijd in alle geheimen van de synodale informatica. Althans, dat was de bedoeling. Maar daarover niet verder. Joop vroeg mij toen: wie wordt er preses? Mijn antwoord was: dat wordt Pieter. Hij noemde nog een andere naam, maar daar doe ik verder het zwijgen toe. Uit de grond van mijn hart kan ik zeggen: ik ben dankbaar dat jij het bent geworden en niet die ander. Jij was voor ons en voor mij de right man on the first place hier.

Een synode voorzitten en leiden in vergaderingen en alles daaromheen is een heel karwei. Ik weet nog hoe het begon. Het eerste moment dat we achter de tafel onze plaats opzochten na de verkiezing van het moderamen. Je was best zenuwachtig. Je vingers trilden. En je stelde mij een vraag die veel weg had van het intrappen van een deur die wagenwijd openstond. Een vraag....die ik verder dan ook maar laat rusten. Maar die spanning was je al gauw te boven naar mijn gevoel. Binnen de kortste keren groeide je in je taak en je gaf leiding op een manier die mij en ons allen tot bewondering bracht.

Je bent gezegend met een helder inzicht in zaken en met een scherp verstand. Je bent gezegend met een opsluitingsvermogen waardoor je de nodige gegevens altijd paraat hebt en een goed overzicht

houdt. En wij hebben van al die zegeningen genoten. In het moderamen en in de hele synode: wij genoten van je leiding.

Het kwam tot uiting bij de opening op vrijdagmorgen; in de keuze van wat je las uit de Schrift, je meditaties en gebeden. Het was te merken aan de presentatie van de zaken die aan de orde werden gesteld. En tijdens de besprekingen niet minder. Je noteerde wat er gezegd werd door de sprekers. En als op een vraag van iemand geen reactie kwam bij de beantwoording maakte jij de persoon die antwoord had moeten geven daarop attent. Het getuigde van grote betrokkenheid, aandacht en precisie. Als belangrijke zaken tot een afronding waren gekomen, kwam je met een slotwoord op niveau, zodat we er telkens van doordrongen werden dat we werkten voor de ogen van God en in dienst van de kerken die ons zonden.

Nauwgezet deed je je werk. Gecombineerd met humor op z'n tijd; het gaf een ongedwongen sfeer op onze vergaderingen. Ook nog met een beetje zelfspot op een keer. Dat was toen het ging over het gezicht van de kerken. Wij zijn dankbaar dat de kerken eindelijk een gezicht hebben gekregen. Voor de mensen die niet precies weten wat ik daarmee bedoel: als kerk komen we bij allerlei gelegenheden ook in contact met de overheid. Andere kerkgenootschappen sturen bij die gelegenheden een kardinaal of een bisschop. Nou, daar moet dan uit ons midden een gelijkwaardig figuur naast gezet kunnen worden. Iemand - zo werd het geformuleerd - die als het gezicht van de kerken kan functioneren.

Beste Pieter, zelf verbaasde je je erover dat iemand voor die functie werd gekozen die n.b. een lui oog had. 'Bij een eerste kennismaking moet ik mensen altijd zeggen dat ze naar mijn rechteroog moeten kijken en niet naar het linker dat wat afdwaalt naar opzij'. Straks bij de eerste ontmoeting met Hare Majesteit moet je dat dus ook uitleggen. Ik wens je veel overtuigingskracht toe als bij die eerste keer toevallig ook nog eens Maxima naast haar staat.

Ik kom terug op de uitspraak: de right man on the first place. Ik weet niet wat jij daarbij denkt op dit moment. Ik weet wel dat bij alles onze gedachten uiteindelijk samen naar God gaan. Een mens is zoals God hem heeft gemaakt en gevormd in de loop der jaren. Toegerust voor werk dat uit zijn hand naar je toekomt. Ik had het over bewondering voor de manier waarop je je taak verrichtte in ons midden. Ik voeg daaraan toe onze dankbaarheid naar God toe. Dankbaarheid dat Hij ons juist jou gaf op deze plaats. Gaven sieren een mens, maar komen van Hem. Een begaafd man is een begenadigd man. En dan het woord 'genade' met zijn warme en diepe kleuren. Van onverdiend tot zelfs verbeurd toe. Van een liefde die wij niet meer kunnen bevatten.

Het is een gave apart om elkaar in het licht van God te mogen zien en te waarderen. Dan blijf je zelf op je bescheiden plaats en gaat de dank naar God. Zo zul je het zelf graag willen en wij met jou. Maar al komt de dank God toe, het is goed om dat onder een open hemel ook naar elkaar toe te zeggen.

Beste Pieter, héél hartelijk bedankt voor de manier waarop je onze preses bent geweest.

NAMENS DE AFGEVAARDIGDEN SPREEKT OUD. L. BUCHNER DE MODERAMENLEDEN TOE:

Preses, geachte aanwezigen,

Aan mij de eer om namens de 'geachte afgevaardigden' een woord van dank aan het adres van het moderamen te richten. Mij is gezegd dat dit een goede gewoonte is en de oudste in leeftijd van de afgevaardigden komt deze eer toe. Maar preses, aanwezigen, niet ik ben de oudste, maar dat is broeder Gouke Zwarteveen. Helaas is hij hier niet aanwezig, want hij moet dezer dagen een knieoperatie in het ziekenhuis ondergaan. Wij wensen hem van deze plaats daarbij veel sterkte en genezing toe; moge de Vader in de hemel hem daar in het ziekenhuis nabij zijn. Het is voor hem, maar zeker ook voor ons, jammer dat hij niet aanwezig kan zijn. Er zouden uit zijn mond een aantal opmerkingen gekomen zijn die ons aan het lachen zouden brengen. Hij is het geweest die deputaten op vergeten punten wees, bijv. het jaar van aftreden. Je merkte soms aan hem dat hij daar heimelijk plezier aan beleefde om de deputaten dit voor te houden.

Laat ik nu beginnen u als moderamen als hoogerwaarde broeders aan te spreken. Ik ben van mening dat het voor u nu een eretitel mag zijn. Hierbij moet ik weer Gouke Zwarteveen in zijn spreken laten opdraven. Op onze eerste vergadering liep hij naar de microfoon en vroeg aan het moderamen

om een groen schort over de tafels te doen. Want wij, als afgevaardigden, zaten tegen uw edele onderbenen aan te kijken. Gelukkig is het niet zover gekomen. U zit als moderamen niet op een verhoging, maar u staat en zit met beide benen op de zelfde vloer als wij. Daardoor komt het dat er een heel goede verhouding is tussen u als moderamen en ons als afgevaardigden.

Maar, preses, zijn wij als afgevaardigden wel zo goed in het aanspreken van het moderamen geweest? De vraag stellen is haar beantwoorden. U heeft als moderamen van die bordjes met uw functie voor u staan. Wat mij nu is opgevallen, vrijwel niet één afgevaardigde gebruikte de functienaam. Velen zeiden niet 'preses' maar 'voorzitter'. Ik vind dit wel een grote en haast niet goed te maken overtreding.

Het zou ds. Joop Groeneveld gesierd hebben indien hij er bij zijn censuur naar art. 48.KO tijdens de vorige week gehouden vergadering een opmerking over gemaakt zou hebben. Vele synodeleden zijn hier over de schreef gegaan. Maar - dit is vast en zeker in de achterzak van Joop blijven zitten. Wel geeft dit aan dat wij als synodeleden en moderamen dicht bij elkaar stonden, en dat er een zeer goede onderlinge verhouding is geweest

Preses, ik kom toe aan de beoordelingen van en de beschouwingen over de moderamenleden. Mag ik beginnen met uw buurman aan uw rechterzijde, voor ons dus links, de assessor oftewel de plaatsvervanger, ds. Cees van den Berg. Je bent een goede plaatsvervanger geweest en daarnaast moest je de knoppen van het geluid bedienen, een soort 'schuivenist' zullen we maar zeggen. Cees, je deed dat voortreffelijk. Als we het toch niet goed verstonden dan is het meer de schuld van de apparatuur geweest, dan dat het jou aan te rekenen viel. Verder ben je heel druk achter de schermen bezig geweest. Als synodeleden tegen je zeurden over het eten, bleef er een glimlach op je gezicht. Er ligt bij jou altijd een glimlach op je gezicht, vandaar dat ook wij altijd blij waren dat je in ons midden was. Verder gaf je toestemming om de gemaakte kosten te declareren en zorgde je dat het bedrag snel op onze rekening werd gestort. Aan het einde van de synodevergaderingen verzorgde je met een meditatie de afsluiting. Ik ben er van overtuigd dat menig synodelid erg blij was als de preses jou aan het eind het woord gaf. Dan wisten we: we gaan zo meteen naar huis, maar eerst gaf jij ons nog geestelijke bagage mee.

Links naast u, preses, voor ons dus rechts zat onze onvolprezen scriba I, Johan Kisjes. Hij was de man voor de amendementen. Werd er bij de bespreking een amendement ingediend, dan was Johan er als de kippen bij. Van achter zijn tafel zwaaide hij al met een formulier voor het indienen van een amendement, en als dat niet hielp beende hij met lange passen naar de indiener toe om het formulier aan te reiken. Verder: stemmen tellen is Johan zijn lust en zijn leven, maar o wee als er iemand zich onthield van stemming. Dan keek Johan je heel doordringend aan. Ik moet bekennen dat toen ik dit merkte, ik nooit mijn vinger meer bij onthouding opgestoken heb. Johan bedankt, want jouw stralende blik gaf ons synodeleden weer moed om bij de les te blijven.

Dan kom ik bij onze scriba II, ons aller ds. Hendrik Pathuis. Wel een heel druk baasje. Als er gasten aanwezig waren, zorgde hij dat ze bij konden blijven door de voorstellen hen aan te reiken. Voor ons ben je een hulp geweest die we gewoon niet konden missen. Jij zorgde dat de postvakken gevuld werden en vooral niet te vergeten de mailbox: ik ben aan het turven geweest. Vanaf 16 mei tot aan vorige week heb je er een kleine honderd verstuurd. Tja, en in die drukte ging er wel eens wat fout: weer een mail van Hendrik met een mededeling: zie in de bijlagen voor de komende week. Wat bleek: een mail zonder bijlagen. Even later dus weer een mail van Hendrik, nu mét bijlagen en de verontschuldiging: "ik heb te snel op de knop gedrukt, foutje". Je nam altijd zelf de schuld op je en gaf niet de pc de schuld. Ik vind dat heel voortreffelijk. Hendrik bedankt! Toen ik mijn voet verzwikte ben jij het geweest die zelf naar de apotheek bent geweest om arniflor op te halen! Dus was je niet alleen een harde werker voor de synode, maar zelfs eerste hulp bij ongevallen. Hartelijk dank voor je vele werkzaamheden.

Dan kom ik toe aan onze preses, ds. Pieter Niemeijer, het gezicht van gereformeerd Nederland. Er zijn zelfs foto's verschenen met een stralende krans om je hoofd. Jij bent aangewezen als vertegenwoordiger van de Gereformeerde Kerken bij de hoge overheid. Straks spreek je namens ons het volk toe, want je bent ook bevorderd tot spreekbuis van onze kerken. Het wordt druk met de pers daar in Den Helder. Of vinden zij de weg naar de kop van Noord-Holland te ver en te lang? Het meeste nieuws gaat vast via e-mail en faxen.

Wij hebben je zeer leren waarderen in je leiderschap, dringend nodig met soms wat ongeregelde synodeleden. Soms keek je wat verstoord als er zo'n lid weer zo nodig naar de microfoon liep, soms

moet je gedacht hebben: zou dat lid niet wat sneller daar naar het spreekgestoelte kunnen lopen. Andere waren soms zo snel dat je verwonderd was dat zij al aan het spreken waren. Je bent als voorzitter, sorry, preses goed op je plaatst geweest. Wij afgevaardigde mochten onder jouw presidium op goede verhoudingen rekenen en je bent mild geweest voor veel synodeleden. Ik kan mij niet herinneren dat je een synodelid maande om een einde aan zijn betoog te maken. Maar deputaten moesten van je op hun tijd letten - van herhaling was je niet gediend. We danken je voor je meditatie aan het begin van elke synodeweek. Je gaf ons daarin geestelijk voedsel, zodat we wisten dat we het niet voor ons zelf deden, maar voor de kerk en kerkleden, daarbij steeds voor ogen houdend dat het de Vader in de hemel is, die onze opdrachtgever is.

Preses, geacht moderamen, we zeggen jullie hartelijk dank voor het vele werk hier óp de synode en het werk achter de schermen. Alle synodeweken zijn jullie op dinsdag hier aanwezig geweest. Verder deden jullie veel werk thuis. De gezinnen zijn zeker tekort gekomen in aandacht. Er rest bovendien nog werk om af te maken. We wensen jullie daarbij sterkte toe. We weten dat er velen voor jullie werk hebben gebeden om deze mooie maar ook zeker moeilijke taak te volbrengen. Jullie deden het niet in eigen kracht, maar met gebed om hulp van de grote Opdrachtgever. Met die hulp mochten jullie het tot een goed einde brengen. Deze Opdrachtgever moet dan ook de lof en dank ontvangen.

Bij een afscheid hoort een cadeau. Ik mag u aanreiken: keien uit de keistad Amersfoort, in dit geval een zakje zwartwitte kleine keien. Zwartwit - het staat zeker niet symbool voor moderamen en synode. Gelukkig is er in de vergaderingen niet zo zwart wit gedacht, dus zie het meer als een aandenken aan het werk op de synode van Amersfoort 2005. Omdat u, dames van de moderamenleden, zo vaak uw mannen moest missen dacht ik: laten we hen een boeket bloemen aanbieden. Dit in samenwerking met onze onvolprezen secretaresses. Zij zorgden er voor dat de boeketten hier aanwezig zijn. Ik zou nu graag de dames Niemeijer, Van den Berg, Kisjes en Pathuis uit willen nodigen om naar voren te komen. U, preses, geeft daar zeker wel toestemming voor?

PROF. DR. G. KWAKKEL SPREEKT NAMENS DE ADVISEURS

Aangekondigd door de preses als rector van de Theologische Universiteit en als een van de adviseurs van de synode maakt prof. Kwakkel van de gelegenheid gebruik eerst namens de Universiteit te spreken. Hij geeft aan dat er vele deputaatschappen zijn die personeel in dienst hebben, van hen krijgt er nu maar een het woord, namelijk de TU. Hij vertolkt, ongevraagd en zonder overleg, de dank namens al deze deputaatschappen voor de zorg die aan hen is verleend gedurende deze synode. Zij kunnen nu hun opdracht in dienst van de kerken voortzetten. Namens de TU en al die anderen, hartelijk dank.

Hij spreekt ook zijn erkentelijkheid uit voor het feit dat de synode heeft willen en kunnen voorzien in de vacature aan de TU die ontstond door het vertrek van prof. drs. J.A. Meijer. De aanwezigheid van de leden van de synode bij de afscheidsbijeenkomst in Kampen is door de universiteit zeer op prijs gesteld.

Hij spreekt zijn waardering uit voor de wijze waarop de synode dit keer de advisering door de hoogleraren uit Kampen gestroomlijnd heeft. Van te voren was duidelijk afgesproken op welke punten de synode graag adviezen wilde hebben. Dat maakte het voor de hoogleraren makkelijker om zich in de materie te verdiepen en ontlastte prof. Te Velde van een wel eens schier onmogelijke opdracht. Hij roemt de constructieve wijze waarop met de voorbereidingscommissie van de synode vooraf, en met het moderamen tijdens de synode afspraken konden worden gemaakt. Voor de hoogleraren was het geven van advies daardoor veel beter in te passen in hun gewone taak. Bovendien leidde het tot een grotere betrokkenheid van de adviseurs. Hij spreekt de hoop uit dat de adviezen die gegeven zijn ook gewaardeerd zijn door de leden van de synode. Hij is blij met de impulsen die vanuit de synode zijn gegaan richting de TU in Kampen, denk aan zaken rondom homofilie en vrouwen in de kerk.

Tot slot geeft de hoogleraar aan geen evaluatie van de adviezen of van de besluiten te willen geven. Dat leggen we nu aan de kerken voor ter beoordeling. We leggen ze met name in de handen van onze God en Vader. We hebben binnen deze synode elkaar mogen dienen. Laten we wat deze synode gedaan heeft in vertrouwen aan God overgeven en Hem vragen de kerken verder te leiden. Bij Hem zijn we veilig, nu en altijd.

SLUITING

Hierna wordt Gezang 32 gezongen en gaat de assessor voor in dankgebed. Daarna sluit de preses de 47^e Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland sinds 1892.

Inhoudsopgave

Artikel 191	<i>Besluiten inzake de Acta</i>	3
Artikel 192	<i>Vorbereiding eerstvolgende generale synode</i>	4
Artikel 193	<i>Benoeming deputaten voorbereiding generale synode</i>	5
Artikel 194	<i>Evaluatie</i>	6
Artikel 195	<i>Censuur naar art. 48 KO</i>	6
Artikel 196	<i>Algemene rondvraag</i>	6
Artikel 197	<i>Sluiting</i>	6
	<i>Inhoudsopgave</i>	19

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage I - I
Rapport Deputaten Voorbereiding
Eerstvolgende Synode

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 SAMENVATTING

Deputaten Voorbereiding GS bieden allereerst een vernieuwde Huishoudelijke Regeling voor de generale synode aan. De bestaande regeling was verouderd, sinds de vorige GS op een andere werkwijze was overgegaan. De nieuwe regeling legt deze werkwijze vast. Kenmerken daarvan zijn

- a dat de synode slechts twee dagen per week vergadert; ook voor de komende synode zal dat op vrijdag en zaterdag zijn;
- b dat de meeste besluiten niet meer door synodecommissies worden voorbereid, maar door deputaten, die hun voorstellen in de synode verdedigen. Daardoor profiteert de synode beter van hun deskundigheid.

Belangrijk is de informatie en communicatie over het synodewerk naar de kerkleden en een breed publiek. Daarvoor bieden deputaten een communicatieplan aan. Ook stellen ze voor een communicatieadviseur aan de synode te verbinden.

De kerk van Amersfoort-Centrum zal de synode bijeenroepen op zaterdag 12 maart 2005. De dag daarvoor wordt een instructiedag voor de afgevaardigden georganiseerd. In de openingszitting worden organisatorische zaken geregeld. Op vrijdag 8 april zullen de eigenlijke werkzaamheden beginnen.

Deputaten bevelen verder aan een permanent secretariaat in te stellen, dat ook werkt voor deputaten Generaal-Synodale Publicaties. Van hieruit kan de opstelling van de agenda en de informatie aan de kerken over de komende synode worden verzorgd.

2 INHOUDSOPGAVE

- 1 Samenvatting 3
- 2 Inhoudsopgave 4
- 3 Samenstelling deputaatschap 5
- 4 Opdracht 6
- 5 Werkwijze 7
- 6 Communicatieplan 9
- 7 Kennismaking 9
- 8 Permanent secretariaat 9
- 9 Conceptbesluit 10
- 10 Bijlage Voorstel herziening Huishoudelijke Regeling GS 11
Bijlagen hierbij
 - 1 Systematische agenda 25
 - 2 Instructie financieel beleid 27
 - 3 Appèlregeling 28
 - 4 Nota opmaak, spelling en interpunctie 31
 - 5 Opmaak besluittekst 42
 - 6 Lijst afkortingen deputaatschappen 45
 - 7 Lijst afkortingen buitenlandse kerken 46
 - 8 Publicatieregeling deputatenrapporten, Acta en Handelingen 48
 - 9 Declaratieregeling synodeleden 49
 - 10 Instructie communicatieadviseur 50
- 11 Bijlage Communicatieplan 52
 - 1 Inleiding 52
 - 2 Koersbepaling 53
 - 3 Uitvoering 54
 - 4 Mogelijke middelen 55
 - 5 Evaluatie 57

3 SAMENSTELLING VAN HET DEPUTAATSCHAP

Naam	Straat	pc en plaats	telefoon	E-mail
Ds. E.A. de Boer	Godfried van Seijstlaan 50	3703 BT Zeist	030 6932781	deboerea@xs4all
A. Joh. Kisjes	Velduil 30	3752 SC Bunschoten	033 2983439	ajohkisjes@hetnet.nl
J.P. de Vries	Heiligenbergerweg 116	3816 AM Amersfoort	033 4720477	vries.jpde@tiscali.nl
Ds. H. van Veen	Fazantweg 10a	7161 HR Neede	0545 293895	veenneede@zonnet.nl
M. Driebergen	Broederweg 16	8261 GT Kampen	038 3311688	mdriebergen@adckampen.nl
Ds. W. van der Schee	Keizer Ottolaan 34	3632 BW Loenen aan de Vecht	0294 232798	wvdschee@gkv.nl
J.S. van Wijnen	Prins Frederiklaan 33	3818 KA Amersfoort	033 4635331	jansytze.van.wijnen@ cgey.nl
D. Zomer-Harwig	Una Corda 28	2925 BX Krimpen aan den IJssel		diet.zomer@ INHOLLAND.nl

Als adviseur werd aan het deputaatschap toegevoegd ds. P. Groenberg, Lijsterlaan 14, 3853 TC Ermelo, tel. 0341 562507, de eerste preses van de GS Zuidhorn 2002.

Ds. De Boer heeft wegens ziekte slechts aan een deel van de werkzaamheden deelgenomen. Br. Kisjes heeft het voorzitterschap overgenomen.

Nadat br. Van Wijnen om gezondheidsredenen zijn werk voor het deputaatschap had moeten neerleggen, werd br. K. Wezeman te Haren bereid gevonden het deputaatschap van advies te dienen. Hij heeft zich voornamelijk beziggehouden met de opdracht onder punt g.

4 DE OPDRACHT VAN DE GENERALE SYNODE

De GS Zuidhorn 2002/2003 gaf aan ons deputaatschap de volgende opdrachten mee:

- a de samenroepende kerk te adviseren en te ondersteunen bij de door haar te verrichten werkzaamheden, waaronder het registreren, ordenen en aan deputaatschappen doorzenden van ingekomen stukken en het aanstellen van een secretariaat voor de synode;
- b voor de volgende synode een advies voor te bereiden betreffende haar werkwijze en haar interne en externe communicatie;
- c in samenwerking met de samenroepende kerk een gelegenheid tot kennismaking en instructie voor de afgevaardigden te organiseren, die kan samenvallen met de dag van de opening van de synode;
- d aan de volgende synode suggesties voor te leggen over de instructie van secundair-afgevaardigden;
- e voor de eerste vergaderweek van de volgende synode een concept-agenda voor te bereiden;
- f een algehele herziening van de huishoudelijke regeling voor generale synoden voor te bereiden en deze in de eerste vergaderweek ter vaststelling aan de volgende synode aan te bieden;
- g onderzoek te doen naar de wenselijkheid en mogelijkheid van een permanent secretariaat voor de voorbereiding van generale synodes, dit in samenwerking met deputaten Generaal-Synodale Publicaties;
- h in samenwerking met de deputaten Kerkrecht en Kerkorde een voorstel voor de volgende synode voor te bereiden betreffende de wijze van behandeling van door kerkleden aan de synode gezonden reacties op deputatenrapporten;
- i aan de volgende generale synode een voorstel te doen betreffende de procedure bij de benoeming van deputaten;
- j van haar werkzaamheden verslag uit te brengen aan de volgende synode en zes maanden voor de opening van de volgende synode dit rapport toe te zenden aan de kerken.

In de hierna volgende hoofdstukken wordt verslag uitgebracht van wat op deze punten is verricht.

5 WERKWIJZE (B1), CONCEPT-AGENDA (E), HUISHOUDELIJKE REGELING (F), BEHANDELING VAN REACTIES VAN KERKLEDEN (H) EN PROCEDURE BENOEMING DEPUTATEN (I)

Op voorstel van de vorige deputaten Voorbereiding GS heeft de synode van Zuidhorn haar werkwijze ingrijpend vernieuwd. De voornaamste kenmerken hiervan waren:

- voorbereiding van de meeste zaken niet door synodecommissies, maar door desbetreffende deputaten, die hun voorstel ook in de synode verdedigen;
- geen commissiewerk in de plaats waar de synode bijeen is, maar op een door de commissieleden te bepalen tijd en plaats;
- slechts twee aaneensluitende zittingdagen per week.

Het was gebruik dat een synode aan het eind van haar zittingsperiode haar huishoudelijke regeling herzag. De synode van Zuidhorn heeft daarvan afgezien, ten eerste omdat voor zo'n ingrijpende herziening de tijd ontbrak en ten tweede omdat zij eerst de nieuwe werkwijze via een enquête onder leden, deputaten en ondersteunend personeel wilde evalueren alvorens haar vast te leggen. Daarom werd hiertoe een opdracht aan deputaten VGS verleend. Deze hebben op grond van de evaluatie vastgesteld dat de nieuwe werkwijze volledig aan de verwachtingen heeft beantwoord en bevelen de komende synode dan ook aan op deze weg voort te gaan.

Deputaten hebben de nieuwe werkwijze beschreven in een herziene huishoudelijke regeling, die zij ter vaststelling aan de synode aanbieden (bijlage 1). Het is van belang dat de vaststelling hiervan meteen aan het begin van haar werkzaamheden gebeurt. In deze regeling is ook een procedure opgenomen voor de behandeling van reacties van kerkleden op deputatenrapporten (5.2) en voor de benoeming van deputaten (artikel 9). De cursieve gedeeltes in dit document maken geen deel uit van de vast te stellen tekst, maar dienen ter toelichting op de verschillen met de vroegere regeling.

Omdat de oude werkwijze zoals beschreven in de laatstelijk door de GS Leusden 1999 toegepaste regeling niet meer bruikbaar was, hebben deputaten de vrijheid genomen op een enkel punt al volgens het voorstel te handelen. Zo hebben zij de samenroepende kerk verzocht ingekomen stukken voor de komende synode meteen in afschrift door te zenden aan de desbetreffende deputaatschappen, zodat dezen zich nu reeds op hun advies kunnen beraden en dit niet hoeft te gebeuren tijdens de zittingsperiode van de synode, zoals in 2002.

Op enkele punten zal de werkwijze van de komende synode afwijken van die van haar voorgangster in 2002. Zo heeft de vorige synode al besloten dat na de openingszitting een periode van voorbereiding moet worden ingelast, waarin het moderamen het werk kan organiseren en plannen, de nog wel ingestelde commissies aan de slag kunnen gaan. In het verleden werden de eerste vergaderweken voornamelijk gevuld met commissiewerk. De GS Zuidhorn maakte een vliegende start door meteen aan de behandeling van deputatenrapporten te beginnen, maar daardoor lag er bij het begin te veel druk op het werk.

Een punt van overweging is nog geweest, of de vrijdag en zaterdag de meest geschikte dagen waren voor de wekelijkse tweedaagse synodezitting. Een doel hiervan was de mogelijkheid te openen dat jongere ouderlingen, die nog in het arbeidsproces staan, zouden kunnen worden afgevaardigd. Dit doel is echter te hoog gegrepen. De ervaring leerde dat naast de twee dagen van de synodezittingen nog wel twee dagen nodig zijn voor de voorbereiding en commissiewerk. In theorie zouden dus ook twee andere dagen voor de synodezittingen kunnen worden gekozen.

Het bleek echter ook, dat het bezwaarlijk is dit open te laten. Zekerheid vooraf is nodig voor hen die door de particuliere synoden verkozen worden, om te weten of ze de benoeming

kunnen aannemen, en ook voor de ontvangende kerk, die afspraken moet maken over de beschikbaarheid van de kerk en over de maaltijdvoorziening voor de synode. Uit de evaluatie na afloop van de GS Zuidhorn bleek dat de meeste afgevaardigden tevreden waren met de vrijdag en zaterdag als vergaderdagen. Daarom hebben deputaten besloten aan deze dagen vast te houden. Indien een synode tot de slotsom komt dat andere dagen beter zijn, zou zij dat aan het slot van haar werkzaamheden voor haar opvolgster moeten vastleggen.

Hoewel het plannen van de agenda in principe de verantwoordelijkheid is van een synode zelf, is het noodzakelijk daarop enkele uitzonderingen te maken. Zo hebben deputaten de opdracht gekregen een concept-agenda voor de eerste vergaderweek voor te bereiden. Deze zal worden doorgegeven aan de samenroepende kerk, die haar kan overhandigen aan het moderamen na zijn verkiezing.

Verder moeten lang van tevoren met buitenlandse kerken die een afvaardiging naar onze synode willen sturen, afspraken worden gemaakt over de daarvoor bestemde dag. De GS Zuidhorn heeft daarvoor de vijfde synodeweek aangewezen. Bij nader inzien leek dit voor deputaten BBK een minder gelukkig moment. Deputaten VGS hebben erin bewilligd dat zij de uitnodiging voor een later tijdstip doen, namelijk in de week van 23 tot 28 mei. Tevens is in de ontwerp-huishoudelijke regeling een bepaling opgenomen, waarin de week voor de ontvangst van buitenlandse gasten wordt vastgesteld in overleg tussen deputaten BBK en deputaten VGS (1.1.10).

6 COMMUNICATIEPLAN

Tot de opdracht van deputaten behoorde ook voor de volgende synode een advies voor te bereiden betreffende haar interne en externe communicatie. Hiertoe hebben zij een communicatieplan en een instructie voor de communicatieadviseur opgesteld, dat zij ter vaststelling aanbieden (bijlage 2). Ook hiervan is het gewenst dat dit al bij het begin van de synodewerkzaamheden gebeurt.

7 KENNISMAKING EN INSTRUCTIE VAN DE AFGEVAARDIGDEN (C) EN VAN DE SECUNDI (D)

Ten einde extra reistijd en –kosten te voorkomen is besloten de afgevaardigden uit te nodigen voor kennismaking en voorlichting op de dag voor de opening van de synode, waarop 's avonds de bidstond plaatsvindt.

Voor de deputaatschappen is een voorlichtingsdag voorzien op de zaterdag na de opening van de synode. *Inmiddels is afgesproken deze voorlichting plaats te laten vinden op vrijdagavond 18 maart.*

Ten aanzien van de secundi lijkt het ons wat zwaar hen ook allen voor een voorlichtingsdag uit te nodigen. De komende GS dient, na de vaststelling, hun de huishoudelijke regeling toe te zenden. Informatie over de agenda op de dagen waarop zij de synode bijwonen, is primair de taak van hun primi, die dit eventueel kunnen overdragen aan de scriba.

8 PERMANENT SECRETARIAAT

De opdracht om de wenselijkheid en mogelijkheid van een permanent secretariaat te onderzoeken, dat deputaten VGS en de samenroepende kerk kan bijstaan, vertoont nauwe verwantschap met de opdracht aan deputaten GSP inzake een landelijk administratiepunt. Daarom zijn deze beide opdrachten in samenhang opgepakt, waarbij deputaten GSP het voortouw hebben. Voorstellen hiertoe zullen dan ook in hun rapport worden opgenomen.

9 CONCEPT-BESLUIT

Wij stellen u voor het volgende te besluiten:

Materiaal:

Rapport van deputaten ter voorbereiding van de eerstvolgende generale synode

Besluit:

- 1 de huishoudelijke regeling vast te stellen, inclusief de bijlagen, en deze regeling toe te zenden aan de secundi-afgevaardigden;
- 2 het communicatieplan vast te stellen;
- 3 te benoemen tot
hoofd van het secretariaat:
notulist:
beheerder van het intranet:
communicatieadviseur:
synodaal verslaggever (uit de leden);
- 4 te besluiten de zittingen van de generale synode te houden op vrijdag van 9.00 uur tot 22.00 uur en op zaterdag van 9.00 uur tot 16 uur, ingaande 8 april, en met een onderbreking in de maanden juli en augustus (indien de synode dan nog niet met haar werkzaamheden gereed is).
- 5 de sluitingstermijn voor ingekomen stukken te bepalen op 1 april 2005;
- 6 voor de volgende zaken commissies uit de synode in te stellen:;
- 7 voor de overige ingekomen stukken de desbetreffende deputaatschappen advies te vragen in de vorm van een concept-besluit;
- 8 de handelingen van deputaten Voorbereiding Generale Synode goed te keuren en hen te dechargeren.

Gronden:

- Ad 1 De overgang op een nieuwe werkwijze door de GS Zuidhorn 2002/2003, die blijkens de evaluaties tijdens en na die synode positief is beoordeeld, maakt een algehele herziening van de huishoudelijke regeling noodzakelijk.
- Ad 2 De interne en externe communicatie van de synode dient volgens een wel overdacht plan te gebeuren.
- Ad 4 Concentratie van de vergaderingen op twee aansluitende dagen per week komt het efficiënt werken ten goede. Veel voorbereidend werk kan door de leden thuis worden gedaan.
- Ad 6 De instelling van commissies uit de synode is slechts nodig voor die zaken die niet geschikt zijn om rechtstreeks na de voorbereiding door deputaten plenair te worden behandeld.

10 BIJLAGEN

- 1 Voorstel tot vaststelling van een nieuwe huishoudelijke regeling, met tien bijlagen *met toelichting*.
- 2 Voorstel voor een communicatieplan.

10 BIJLAGE VOORSTEL TOT HERZIENING VAN DE HUISHOUDELIJKE REGELING VOOR GENERALE SYNODEN

(N.B. De cursief gestelde toelichtingen maken geen deel uit van de besluittekst. Zij verantwoorden de inhoudelijke verschillen met de oude Regeling.)

ARTIKEL 1: VOORBEREIDING VAN DE SYNODE

1.1 Deputaten Voorbereiding Generale Synode

- 1.1.1 Deputaten voor de voorbereiding van de volgende generale synode (hierna: deputaten VGS) maken zo spoedig mogelijk na de sluiting van de vorige synode het postadres en het email-adres bekend, waarheen stukken voor de synode gezonden kunnen worden.
- 1.1.2 Zij plaatsen de ingekomen stukken op een lijst, ingedeeld overeenkomstig bijl.1.
- 1.1.3 Reacties op rapporten van deputaten en stukken vanuit de kerken die betrekking hebben op het werkgebied van een deputaatschap, zenden zij in afschrift door naar het desbetreffende deputaatschap met het verzoek een voorstel voor afhandeling door de synode voor te bereiden - tenzij het revisieverzoeken betreft.
- 1.1.4 Zes maanden voor de begindatum van de synode zenden zij een herinnering aan de synode en aan de inzendingstermijn voor ingekomen stukken aan alle kerken, classes en particuliere synoden.
- 1.1.5 Twee maanden voor de begindatum van de synode zenden zij informatie over de inhoud van de agenda, voorzover op dat moment bekend, toe aan alle kerken, classes en particuliere synoden en aan deputaten voor de betrekkingen met buitenlandse kerken (hierna: deputaten BBK) ter kennisgeving aan deze kerken. Dezelfde informatie, alsmede de deputatenrapporten en de huishoudelijke regeling voor generale synoden wordt toegezonden aan de door de particuliere synoden benoemde primi afgevaardigden en aan alle theologische hoogleraren en (hoofd)docenten van de Theologische Universiteit (hierna: TU).
- 1.1.6 Op hetzelfde tijdstip informeren zij de gereformeerde pers omtrent de zaken van het agendum, voorzover deze niet vertrouwelijk zijn.
- 1.1.7 In overleg met deputaten GSP stellen zij een communicatieplan op, dat door de synode moet worden vastgesteld.
- 1.1.8. In overleg met het Archief- en Documentatiecentrum dragen zij zorg dat de in het generale archief voor het synodale werk beschikbaar gehouden exemplaren van de Acta en Handelingen van de voorgaande synoden sedert 1892 ter plaatse van de vergadering aanwezig zijn.
- 1.1.9 Na de voorlopige sluitingsdatum voor het indienen van stukken stellen zij de concept-agenda op; in deze concept-agenda worden alle kerkordelijk overeengekomen punten opgenomen en de bijbehorende lijst van ingekomen stukken die tot de voorlopige sluitingsdatum zijn binnengekomen.
- 1.1.10 In overleg met deputaten BBK stellen zij een week vast waarin de synode de afgevaardigden van buitenlandse zusterkerken zal ontvangen.
- 1.1.11 Op de dag van de opening van de synode of kort daarvoor verzorgen zij voor de afgevaardigden mondelinge voorlichting over de werkwijze van de synode.

1.2 Samenroepende kerk

- 1.2.1 De samenroepende kerk deelt, in overleg met deputaten voor voorbereiding van de volgende synode en zoveel mogelijk in overeenstemming met eventuele aanwijzingen door de vorige synode gegeven, uiterlijk twaalf maanden van tevoren tijd en plaats van de eerstkomende synode aan alle kerken, classes en particuliere

synoden, aan de hoogleraren van de TU en aan deputaten BBK mee. Indien zij het noodzakelijk acht ten aanzien van de plaats of de tijd af te wijken van wat de vorige synode dienaangaande bepaald heeft, vraagt zijn vooraf advies van de classis. In de bekendmaking wordt de voorlopige sluitingsdatum voor het indienen van stukken voor het agendum vermeld, die uiterlijk op drie weken voor de vastgestelde datum voor de aanvang van de synode zal worden gesteld. Bij deze informatie aan de kerken, classes en particuliere synoden wijst zij erop dat het dringend gewenst is de afgevaardigden ten minste twee maanden voor de aanvang van de synode te benoemen.

- 1.2.2 Voorts nodigt zij de theologische hoogleraren en (hoofd)docenten van de TU uit de synode bij te wonen als adviseur.
- 1.2.3 Uiterlijk twee weken voor de opening van de synode zendt ze een uitnodiging aan de primi-afgevaardigden, aan de adviseurs en aan deputaten VGS, met mededelingen over plaats en tijd van de bidstond en de opening van de synode en over logiesadressen. Daarbij wordt ook de huishoudelijke regeling en informatie over het kennismaken van deputatenrapporten toegezonden. Aan de secundi-afgevaardigden wordt de huishoudelijke regeling en het rapport van deputaten Voorbereiding generale synode toegezonden.
- 1.2.4 Op de avond voorafgaande aan de opening van de synode belegt ze een bidstond, waarvoor ze als voorganger zal uitnodigen de preses, of, bij verhindering van deze, een andere predikant uit het moderamen van de laatstgehouden synode.
- 1.2.5 Op de vastgestelde tijd en plaats zal de samenroepende kerk
 - a de synode op christelijke wijze openen,
 - b de geloofsbrieven onderzoeken en daarover rapport uitbrengen,
 - c de verkiezing leiden van het moderamen, achtereenvolgens van de preses, de assessor, de eerste en de tweede scriba,
 - d de leiding overdragen aan de door de synode gekozen preses,
- 1.2.6 Bij de verkiezing van het moderamen is artikel 7.8 van toepassing.
- 1.2.7 Zodra de preses is verkozen, wordt hem een map met het concept-agendum voor de start van de werkzaamheden van de synode met alle bijbehorende stukken ter hand gesteld.

1.3 Ontvangende kerk

- 1.3.1 De ontvangende kerk treft voorzieningen die een efficiënt werken van de synode mogelijk maken; hierbij dient aandacht te worden besteed zowel aan een goede accommodatie voor het houden van de plenaire zittingen, het werk van de commissies en de administratieve dienstverlening als aan de huisvesting en verzorging van de leden der synode.
- 1.3.2 Tot de 'goede accommodatie' behoort:
 - a vergaderruimte voor plenaire zittingen met plaats voor moderamen, afgevaardigden, adviseurs, deputaten, rapporteur en commissievoorzitter, pers en publiek en een goede geluidsinstallatie (microfoons ten minste op moderamentafel en kathedraal en op alle tafels van de afgevaardigden); een digitale presentatieopstelling met scherm, beamer en laptop.
 - b twee vergaderkamers;
 - c moderamenkamer met vergader- en archiefkamer, met een computer;
 - d secretariaat met enkele typistes met ervaring in tekstverwerking, fotokopieerapparaat, drie computers (met internetaansluiting), printer voor tekstverwerking, papiervoorraad;
 - e telefoonaansluitingen in c en d en een toestel dat beschikbaar is voor de afgevaardigden;
 - f conversatieruimte met buffet en zitgelegenheid voor ca. 40 personen.
- 1.3.3 Alle schriftelijke en digitale communicatiemiddelen van deputaatschappen en synode moeten opgemaakt worden in de huisstijl van Gereformeerde Kerken vrijgemaakt.

TOELICHTING

Als de synodes blijven bij het besluit van de GS Zuidhorn 2002 om alleen de openingszitting ter plaatse van de samenroepende kerk te houden en de overige zittingen centraal in het land, wordt het bezwaarlijk de omvangrijke en ingewikkelde taak van de verwerking van de ingekomen stukken op te dragen aan de wisselende samenroepende of de constante ontvangende kerk. Daarom wordt voorgesteld de taken die in de HR tot dusver aan de samenroepende kerk waren opgedragen, te spreiden over de deputaten VGS (die zich daarvoor kunnen laten bijstaan door een permanent secretariaat, zie par. van dit rapport, instructie punt g), de samenroepende kerk en de ontvangende kerk.

Nu deputaten een taak wordt toebedeeld in de voorbereiding van de besluitvorming door de synode, is het wenselijk dat gedurende de gehele tijd tussen twee generale synodes stukken kunnen worden ingezonden, teneinde de werklast te spreiden.

1.1.10: De GS Zuidhorn 2002 (Acta art. 137) heeft bepaald dat de volgende synode in de vijfde synodeweek de afgevaardigden van buitenlandse zusterkerken zou ontvangen. Deputaten BBK hebben laten weten dat een latere week wenselijk is. Wel dienen de uitnodigingen een jaar van tevoren uit te gaan. Het is beter dit op flexibele wijze in de Huishoudelijke Regeling te regelen. De voorgestelde bepaling voorziet daarin.

Blijkens lid 4b van artikel 4 stelt de generale synode zelf de definitieve sluitingsdatum voor het inzenden van stukken vast. Door invoeging van het woord 'voorlopig' bij de sluitingsdatum in artikel 1.2.1 wordt daarnaar verwezen.

Artikel 1.2.6 is voor de overzichtelijkheid ingevoegd.

De bepaling onder 1.2.7 dient om de gekozen preses in de gelegenheid te stellen zich tijdens de verkiezing van de overige leden van het moderamen op het overnemen van de leiding van de vergadering voor te bereiden.

Omdat de commissies van de synodes geacht worden hun werk te doen op dagen dat de synode niet bijeen is, kan met minder vergaderkamers en computerapparatuur worden volstaan.

Het verdient aanbeveling tijdens de bespreking gebruik te kunnen maken van digitale presentatiemiddelen. Met name een visuele weergave van de bespreekpunten en de tekst van amendementen kan leiden tot een effectieve vergaderwijze.

De inhoud van de noten aan het eind van de Regeling is in dit artikel verwerkt.

ARTIKEL 2: MODERAMEN

- 2.1.1 Het moderamen zal bestaan uit een preses, een assessor, een eerste scriba en een tweede scriba.
- 2.1.2 De preses leidt de zittingen van de synode. Krachtens zijn verantwoordelijkheid voor een ordelijke en efficiënte wijze van werken tijdens de plenaire zittingen ziet hij toe ook op de arbeid ter voorbereiding van die zittingen. Hij vertegenwoordigt de synode naar buiten, samen met de assessor.
- 2.1.3 De assessor staat de preses bij in de leiding en vervangt hem in voorkomende gevallen. Hij stelt de dagelijkse agenda van de synode op. Hij behartigt in overleg met de quaestor de materiële en financiële belangen der synode. Hij draagt er zorg voor, dat de voor het archief bestemde stukken aan de archivaris ter hand worden gesteld. Hij vertegenwoordigt de synode naar buiten, samen met de preses. Hij laat zich zo nodig bijstaan door de communicatieadviseur.
- 2.1.4 De eerste scriba houdt aantekening van het verhandelde. Hij maakt de Acta en Handelingen gereed. Telkens wanneer een gedeelte in concept gereed is, legt hij dit ter vaststelling aan de vergadering voor, waarna de vastgestelde tekst op de website van de synode wordt gepubliceerd.

- 2.1.5 De tweede scriba verzorgt de uitgaande correspondentie. Hij regelt de werkzaamheden van het secretariaat van de synode. In voorkomende gevallen vervangt hij de eerste scriba.
- 2.1.6 Indien de synode een notulist benoemt, kan het moderamen besluiten de opstelling van de dagelijkse agenda op te dragen aan de eerste scriba.
- 2.2 Het moderamen benoemt zo spoedig mogelijk op voordracht van deputaten Generaal-Synodale Publicaties (hierna: deputaten GSP) een communicatieadviseur, die gedurende de voorbereidingstijd, de vergaderperiode en de afhandelingperiode van de synode communicatieactiviteiten coördineert en initieert. De werkzaamheden van deze adviseur geschieden op basis van een door deputaten VGS vastgestelde instructie (zie bijlage 10). Alle communicatieactiviteiten geschieden onder eindverantwoordelijkheid van het moderamen.
- 2.3 Na kennisneming van de agenda doet het moderamen de vergadering voorstellen over de wijze van afwerking van de agenda.
- 2.4 Het moderamen beoordeelt of commissierapporten en concept-besluitteksten in de door de commissie voorgestelde vorm kunnen worden voorgelegd aan de vergadering.
- 2.5 Het moderamen draagt er zorg voor dat stukken, rapporten en adviezen die voor plenaire behandeling in aanmerking komen, zo tijdig per mail of via het intranet aan de leden en adviseurs van de synode worden toegezonden, dat deze voldoende gelegenheid hebben er kennis van te nemen, en dat deze stukken, tenzij ze vertrouwelijk zijn, uiterlijk bij de aanvang van de behandeling aan de aanwezige pers ter hand worden gesteld en op het internet gepubliceerd.
- 2.6 Het moderamen bewaakt de consistentie van synodebesluiten.
- 2.7 Besluiten die betrekking hebben op vormen van communicatie, worden niet genomen dan na advies van de communicatieadviseur.
- 2.8 Zodra voor een bepaald deputaatschap deputaten kunnen worden aangewezen, dient het moderamen de vergadering met een voordracht tot benoeming.

TOELICHTING

Enkele passages die vanzelfsprekend zijn, zijn geschrapt. Het opstellen van de dagelijkse agenda van de synode is een belangrijk onderdeel van de taak van het moderamen, dat aparte vermelding behoeft. Deze taak kan bij de assessor liggen of, als een notulist de Acta voorbereidt, bij de eerste scriba. Aangezien de Acta in eerste instantie op Cd-rom verschijnen, kan onmiddellijke toezending van kopij aan de drukker worden vervangen door publicatie op het internet.

De bepalingen over opname van deputatenrapporten in de Acta past beter in het artikel over Deputaten.

Omdat communicatie een essentieel onderdeel is van het goed functioneren van een synode, is het zinvol een professioneel geschoolde communicatieadviseur te benoemen via Deputaten GSP. Dit deputaatschap heeft conform zijn opdracht een adviserende en coördinerende taak t.a.v. de communicatie van deputaatschappen en synode. In overleg met Deputaten GSP wordt door deputaten VGS een instructie vastgesteld voor deze adviseur.

Punt 2.5 is overgenomen uit hoofdstuk 4 punt 6 (oud). Punt 2.6 is ingevoegd op grond van een besluit van de GS Zuidhorn (Acta artikel 17). Punt 2.7 is gebaseerd op de evaluatie van de GS Zuidhorn.

De inhoud van punt 4 en 7 van de bestaande HR was ook al vermeld bij de taken van de preses resp. assessor. De bepaling onder 8 past beter in het artikel over deputaatschappen.

ARTIKEL 3: ADVISEURS

- 3.1.1 De theologische hoogleraren en (hoofd)docenten van de Theologische Universiteit geven hun eventuele adviezen in de vrije discussie ter plenaire zitting.
- 3.1.2 Is bij een bepaalde zaak de deskundige inbreng van een hoogleraar of (hoofd)docent gewenst, dan wordt deze op voorstel van of in overleg met het moderamen verzocht deel te nemen aan het werk van de commissie waaraan de voorbereiding van deze zaak is toevertrouwd.
- 3.1.3 Ten dienste van de adviseurs gelden de volgende bepalingen:
- a zo spoedig mogelijk na de opening van de synode zal een voorlopig werk- en tijdschema verstrekt worden aan de adviseurs;
 - b de hoogleraar kerkrecht ontvangt alle synodestukken; andere adviseurs ontvangen alle of bepaalde synodestukken als zij de wens daartoe kenbaar maken;
 - c aan het eind van elke vergaderweek zal een zo gedetailleerd mogelijk werkschema voor de volgende vergaderweek aan de adviseurs verstrekt worden;
 - d in geval adviezen wenselijk en/of noodzakelijk worden geacht, zal dit telkens bij het verstrekken van dit werkschema worden vermeld, onder overlegging van de benodigde stukken;
 - e adviseurs mogen ook uit eigen beweging advies uitbrengen, in het bijzonder wanneer een bepaalde zaak hun eigen vakgebied betreft.
- 3.2 De dienaar (dienaren) des Woords van de roepende kerk zal (zullen) door de preses worden uitgenodigd de zittingen der synode als adviseur(s) bij te wonen.
- 3.3 De communicatieadviseur kan door het moderamen worden uitgenodigd om tijdens de zitting een advies uit te brengen vanuit zijn / haar deskundigheid.

TOELICHTING

Vanwege de grotere rol voor deputaten is het gewenst hun positie in een afzonderlijk artikel te regelen (artikel 5). De wijzigingen in lid 1 zijn overeenkomstig een besluit van de GS Zuidhorn (Acta artikel 6, besluit 5).

ARTIKEL 4: AANVANG VAN DE WERKZAAMHEDEN

De synode neemt na haar constituering de volgende orde in acht:

- 4.1 Nadat het moderamen zitting heeft genomen, verzoekt de preses de leden van de synode en de aanwezige adviseurs door op te staan van hun zitplaatsen te beloven al hun arbeid ter synode te zullen verrichten in onderworpenheid aan de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de aangenomen belijdenis; deze belofte zal ook later worden gevraagd, indien iemand voor het eerst als vervanger of adviseur ter synode aanwezig is.
- 4.2 Het moderamen schorst de vergadering voor overleg met de hoogleraar kerkrecht en deputaten VGS over de werkwijze en voor vaststelling van de agenda voor de rest van de vergaderdag en de eerstvolgende vergaderdag(en).
- 4.3 Het moderamen bepaalt in overleg met de hoogleraar kerkrecht, welke zaken van zodanig gewicht zijn dat ze door een commissie dienen te worden voorbereid, en hoe de commissies worden samengesteld.
- 4.4 Zo spoedig mogelijk gaat de vergadering op voorstel van het moderamen over tot:
- a bepaling van de twee aaneensluitende dagen per week waarop de synode plenair zal vergaderen, en van de weken waarin zij wegens vakantie of feestdagen niet zal bijeenkomen;
 - b vaststelling van de definitieve sluitingstermijn voor het aanvaarden van stukken voor de agenda;
 - c aanwijzing van de synodeverslaggever en de notulist (en);
 - d vaststelling van de onderwerpen die door een synodecommissie of door het moderamen zullen worden voorbereid, en samenstelling van de commissies;

- e benoeming van een commissie van drie leden, die in overleg met deputaten Financiën en Beheer een advies aan de synode voorbereidt over de door de deputaatschappen ingediende begrotingen.
- 4.5 De aangewezen commissies en personen ontvangen gelegenheid de voorbereidende werkzaamheden te verrichten en hun rapporten en adviezen op te stellen.
- 4.6 Op de tijd en plaats die in de openingszitting is vastgesteld, komt de synode weer in plenaire zitting bijeen. De punten van het agendum worden afgehandeld in één of meer reeksen van zittingen, die in ten hoogste twee aaneensluitende dagen per week worden gehouden, tenzij de synode in incidentele gevallen anders beslist.
- 4.7 Op elke zitting wordt de namen van de aanwezige leden, adviseurs en leden van deputaatschappen aangetekend op een presentielijst.
- 4.8 Voorstellen tot wijziging van de Kerkorde worden met voorrang behandeld ten behoeve van de classicale consideraties vóór de tweede lezing als bedoeld in art. 19 Acta GS Zuidhorn 2002/2003..

TOELICHTING

In dit artikel wordt ervan uitgegaan dat de synode na de openingszitting voor enkele weken wordt geschorst voor het voorbereiden van voorstellen tot besluitvorming en dat de synode daarna als regel twee dagen per week vergadert. Welke dagen dat zijn, dient de synode zelf vast te stellen.

Het bepaalde in de tweede alinea van art. 4 punt 2 (oud) is al geregeld in 1.1 9, punt 6 (oud) in art. 2.2.5, punt 9 (oud) in 1.1.8.

De taak van de samenroepende kerk in artikel 4 (oud) kan worden overgenomen door deputaten Voorbereiding. Zij komen ook eventueel met een voordracht voor een notulist. De keuze van een voorlichter wordt voorbereid door deputaten GSP (artikel 2.2).

De bepalingen over de Acta (art. 4 punt 5 tweede alinea en 8 oud) zijn verplaatst naar een afzonderlijk artikel over de Acta.

Verder is in de tekst verwerkt dat het instellen van commissies slechts voor een deel van de zaken nodig is. De overige zaken worden door de desbetreffende deputaatschappen voorbereid en rechtstreeks in de plenaire vergadering gebracht.

De taakomschrijving van de financiële commissie is aangepast aan de instelling van deputaten F&B sinds de GS Leusden 1999 en het besluit van de GS Zuidhorn (Acta art. 205 besluit 4).

Gezien het toegenomen belang van de rol van deputaten in de synode is het gewenst ook van hun presentie aantekening te houden.

De bepaling onder punt 8 berust op een besluit van de GS Zuidhorn (Acta art. 19)

ARTIKEL 5: VOORSTELLEN VAN DEPUTATEN

- 5.1 Deputaten ontvangen zo spoedig mogelijk afschriften van de bij de synode ingekomen stukken die op hun werkterrein betrekking hebben.
- 5.2 Stukken van kerkelijke vergaderingen die commentaar bevatten op hun rapport en/of de daarin vervatte voorstellen, worden opgenomen in het Materiaal van door deputaten op te stellen conceptbesluiten voor de synode. Uit stukken van kerkleden die commentaar bevatten op hun rapport en/of de daarin vervatte voorstellen, nemen zij in hun conceptvoorstel op wat zij voor de besluitvorming door de synode van belang achten. Over andere stukken die hun werkterrein betreffen - voorzover ze niet als onontvankelijk beschouwd moeten worden -, bereiden ze een voorstel voor de afhandeling van deze stukken door de synode voor.
- 5.3 De synode nodigt de daarvoor in aanmerking komende deputaatschappen uit in de plenaire zitting een kernachtige mondelinge presentatie te geven van de hoofdlijnen

- van hun rapport en hun visie te geven op wat er de komende jaren op hun werkterrein zou moeten gebeuren. Zij ronden hun presentatie af met de weergave van de belangrijkste concept-besluitteksten en voorstellen voor de bespreking.
- 5.4 Na deze presentatie krijgen de synodeleden gelegenheid tot het stellen van informatieve vragen, die terstond mondeling of schriftelijk per mail beantwoord worden. Het moderamen stelt een termijn voor aanvullende schriftelijke vragen en voor de schriftelijke beantwoording daarvan. De besluitvorming over de voorstellen van deputaten betreffende hun rapport en de ingekomen stukken uit de kerken vindt niet eerder dan twee weken na de presentatie plaats. Bij deze behandeling zijn de deputaten aanwezig om de door hen voorbereide voorstellen toe te lichten en te verdedigen en een advies te geven over eventueel ingediende amendementen.
- 5.5 Indien de synode besluit een zaak door een commissie uit haar midden te laten voorbereiden, voert deze commissie overleg met het deputaatschap over de door hem ingediende voorstellen. De toelichting en verdediging van de voorstellen in de plenaire zitting blijft de taak van deputaten, waarbij de commissie een ondersteunende rol vervult.

TOELICHTING

Dit is een nieuw artikel, waarin de gewijzigde rol van deputaten is weergegeven

ARTIKEL 6: SYNODECOMMISSIES

- 6.1 Elke commissie wijst uit haar midden een voorzitter en een (of meer) rapporteur(s) aan.
- 6.2 Aan elke commissie wordt een lid van het moderamen als begeleider toegewezen.
- 6.3 De commissies bereiden voorstellen voor ten behoeve van de besluitvorming over bij de synode ingediende stukken die niet door een deputaatschap worden voorbereid. Daarbij geven ze goede aandacht aan ontvankelijkheid van deze stukken.
- 6.4 De commissies voeren overleg met de hen regarderende deputaatschappen over de door deze voorbereide voorstellen voor de synode teneinde de plenaire behandeling zo goed mogelijk te doen verlopen.
- 6.5 Alle commissieleden ontvangen kopieën van alle aan de commissie ter voorbereiding toevertrouwde stukken,
- 6.6 Als de commissie met de voorbereiding van een zaak gereed is, zendt zij haar voorstel, zo nodig vergezeld van een toelichtend rapport, aan de eerste scriba.
- 6.7 De commissies zijn gerechtigd in gewichtige zaken eerst een voorlopig rapport met conceptconclusies aan de leden der synode te verstrekken, met het verzoek voor een daarbij aan te geven datum kritische opmerkingen schriftelijk ter kennis van de commissie te brengen, om eerst daarna een definitief rapport aan de synode aan te bieden.

TOELICHTING

Het artikel over de commissies (oud artikel 5) is sterk in omvang teruggebracht vanwege de verminderde rol van commissies in de werkwijze van de synode. De commissies hebben nog een rol bij zaken van zodanig gewicht dat mondeling vooroverleg met deputaten gewenst wordt geacht, en in zaken die niet onder een deputaatschap vallen.

ARTIKEL 7: WIJZE VAN BEHANDELING

- 7.1 Voorstellen omtrent deputatenrapporten of ingekomen stukken, die door het moderamen gereed voor plenaire behandeling worden geacht, worden in een plenaire

- zitting besproken. De voorstellen worden toegelicht en/of verdedigd door het deputaatschap of de commissie die het voorstel heeft voorbereid. Deputaten en commissies zijn bevoegd hun voorstel, gehoord de bespreking, te wijzigen.
- 7.2 De leden van de generale synode die betrokken zijn (geweest) bij een appèlzaak – onder wie in elk geval de afgevaardigden van de particuliere synode die het besluit heeft genomen waartegen het appèl is ingesteld –, maken geen deel uit van de vergadering bij de behandeling van die appèlzaak. Indien een synode besluit een appèlschrift in comité te behandelen, zullen de leden van de synode die betrokken zijn (geweest) bij die appèlzaak, de vergadering verlaten voordat de beraadslaging begint.
- 7.3 Niet dan bij uitzondering en met goedvinden van de vergadering geeft de preses meer dan twee spreekronde over dezelfde zaak. Hij zal de spreektijd zo rantsoeneren, dat verwacht kan worden dat afhandeling plaatsvindt binnen de voor deze zaak geplande tijd.
- In de eerste ronde is het niet toegestaan in te gaan op wat door een vorige spreker is gezegd.
- Tijdens de tweede ronde kan worden ingegaan op wat door sprekers in de eerste ronde is gezegd. Tegenvoorstellen en amendementen zullen als regel tijdens de tweede ronde worden ingediend.
- 7.4 Tegenvoorstellen en amendementen kunnen alleen worden ingediend door leden. Zij dienen schriftelijk aan de eerste scriba ter hand gesteld te worden. Een voorstel of amendement komt alleen voor behandeling in aanmerking, wanneer het door ten minste één lid wordt gesteund.
- 7.5 Wie een voorstel of amendement heeft ingediend, heeft het recht, voordat de discussie gesloten wordt, te repliceren.
- 7.6 Ingediende voorstellen zullen door de preses worden onderscheiden in:
- a het oorspronkelijke voorstel;
 - b een voorstel dat of volledig of op een wezenlijk onderdeel zich richt tegen het oorspronkelijke voorstel;
 - c een amendement dat wijziging beoogt, zonder het oorspronkelijke voorstel wezenlijk aan te tasten;
 - d een amendement op een reeds ingediend amendement.
- Bij stemming zullen eerst aan de orde komen de voorstellen van groep d, vervolgens die van groep c en ten slotte die van de groepen a en b, waarbij als regel een deputaten- of commissievoorstel voorrang krijgt.
- Indien een voorstel een aantal onderdelen bevat en de preses deze onderdelen eerst afzonderlijk in stemming brengt, zal hij daarna het voorstel in zijn geheel aan een eindstemming onderwerpen.
- 7.7 Besluiten worden zo mogelijk met algemene stemmen genomen. Is dit niet mogelijk, dan wordt beslist overeenkomstig hetgeen de meeste stemmen hebben goedgevonden.
- Bij staking van stemmen is een voorstel verworpen, indien de vergadering voltallig is. Is de vergadering niet voltallig, dan wordt in een volgende zitting opnieuw gestemd. Staken de stemmen dan opnieuw, dan is het voorstel verworpen..
- 7.8 Bij de besluitvorming door de synode blijven buiten stemming:
- 1 bij een appèlzaak: afgevaardigden van de PS tegen welke appèl is ingesteld, en leden die in een eerder stadium over de appèlzaak geoordeeld hebben;
 - 2 bij een verzoek tot revisie van een besluit van een eerdere synode: leden die ook lid waren van die synode;
 - 3 bij besluiten over het door een deputaatschap gevoerd beleid: leden die tevens lid zijn van dit deputaatschap; over voorstellen van hun deputaatschap kunnen zij wel meestemmen;
 - 4 leden die bij een zaak persoonlijk belanghebbende zijn.
- 7.9 Over zaken wordt in de regel mondeling gestemd.
- Tenzij benoemingen met goedvinden van de vergadering geschieden op enkelvoudige voordracht van het moderamen, worden personen schriftelijk verkozen.

Om verkozen te worden verklaard, moet iemand de volstreekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen hebben verkregen. Blanco stemmen worden niet meegeteld bij het bepalen van de volstreekte meerderheid.

Indien nodig wordt na twee vrije stemmingen een herstemming gehouden tussen hen die de meeste stemmen hebben verkregen. Staken hierbij de stemmen, dan wordt de oudste in leeftijd voor verkozen verklaard.

- 7.10 Wie overwegende bezwaren heeft tegen een genomen besluit, heeft het recht zijn tegenstemmen in de Acta te doen aantekenen. Hij kan ook verzoeken hierbij de aard van zijn bezwaren aan te duiden.
- 7.11 Bij de bespreking van voorstellen, rapporten, adviezen en concept-Acta en -Handelingen ziet de preses erop toe, dat terminologische of redactionele kritiek, die vooraf schriftelijk kon worden ingediend, niet in de plenaire zitting wordt uitgebracht.
- 7.12 Wie bezwaar heeft tegen een beslissing van de preses, kan zich op de synode beroepen. In dat geval zal zijn bezwaar terstond in behandeling komen.

TOELICHTING

Artikel 7.1 is aangepast aan de nieuwe rol van deputaten.

Artikel 7.2. is overgenomen uit de Appèlregeling zoals vastgesteld door de GS Zuidhorn.

Artikel 6.2 (oud) is om redactionele overwegingen verplaatst naar 7.11.

Aangezien een synodelid zonder keurstem niet wel denkbaar is, is de verwijzing naar art. 32 KO geschrapt. De inhoud van dit artikel is wel in 7.7 verwerkt.

De aanvulling inzake staking van stemmen beoogt effecten van incidentele afwezigheid van leden op de besluitvorming te beperken. De bepaling is ontleend aan het Reglement van Orde van de beide Kamers der Staten-Generaal.

Artikel 7.8: Nu deputaten een grotere rol hebben dan voorheen bij de voorbereiding van besluiten, is het gewenst helder te regelen wanneer synodeleden die tevens deputaat zijn, buiten stemming behoren te blijven.

ARTIKEL 8: EXTERNE COMMUNICATIE

- 8.1. De vergaderingen van de synode zijn toegankelijk voor leden van de Gereformeerde Kerken. Met toestemming van het moderamen kunnen ook andere personen de vergaderingen bijwonen.
- 8.2 Behalve in geval van beoordeling van personen zal de synode niet dan bij volstreekte noodzaak in besloten zitting vergaderen. Indien zij in comité vergadert, zullen allen die niet als afgevaardigden, als adviseurs of op uitnodiging van de synode aanwezig zijn, de vergadering verlaten.
- 8.3 De externe communicatieactiviteiten omvatten:
- opstellen van notulen t.b.v. de Acta:	notulist i.s.m. scriba
- verslagen voor de kerkelijke 'opinie'pers:	synodeverslaggever
- verslagen op website:	webredacteur
- persberichten voor landelijke pers:	communicatieadviseur
- initiëren van overige communicatieactiviteiten (b.v video):	communicatieadviseur
- 8.4 Aan vertegenwoordigers van pers, radio of televisie kan de vergadering toestemming verlenen een verslag of reportage van openbare zittingen te maken en deze in de publiciteit te brengen, dit in overleg met de communicatieadviseur..
Deze toestemming zal slechts worden verleend, wanneer de volgende voorwaarden aanvaard worden:
- de verslaggevers/reporters blijven zelf verantwoordelijk voor hun weergave;
 - de verslaggevers/reporters verplichten zich onjuistheden in hun weergave via hetzelfde medium waarvan zij voor hun weergave gebruik maakten, te rectificeren in de door het moderamen gestelde vorm;

- c de synode behoudt zich het recht voor te verbieden dat bepaalde zaken in de publiciteit worden gebracht;
 - d het moderamen ontvangt via de communicatieadviseur in viervoud de tekst van de weergave aanstonds nadat deze in de publiciteit is gebracht.
- 8.5 De eerste scriba draagt er zorg voor dat een genomen besluit binnen drie weken via de website van de synode kan worden geraadpleegd door kerkenraden en kerkleden. Deputaten GSP, via de webmaster www.gkv.nl, zullen naderhand volgens opgave van de synode duidelijk markeren, wanneer het een besluit betreft dat effectuering in alle plaatselijke kerken met zich brengt.

TOELICHTING

Punt 8.5 is toegevoegd op basis van een besluit van de GS Zuidhorn (Acta art. 18)

ARTIKEL 9: DEPUTATEN VAN DE GENERALE SYNODE

- 9.1 Bij het benoemen van deputaten zal de synode de volgende richtlijnen aanhouden:
- a De deputaatschappen worden zo klein mogelijk gehouden.
 - b Bij primi-vacatures hebben secundi voorrang, tenzij goede redenen zich daartegen verzetten; in het laatste geval wordt men ook niet meer als secundus voorgedragen.
 - c Een cumulatie van functies wordt zoveel mogelijk vermeden.
 - d De synode gaat niet vaker dan twee keer tot herbenoeming over; voor de leden van het moderamen van deputaten-curatoren van de Theologische Universiteit is indien nodig een derde herbenoeming mogelijk; voor deputaatschappen die contacten met andere kerken onderhouden in binnen- en buitenland, is een derde herbenoeming mogelijk, indien het deputaatschap de noodzaak daarvan aantoont
 - e Deputaten zenden voor de opening van de synode een met redenen omkleed advies over de vervulling van vacatures; nadat zij de kandidaten hebben gepolst. Zij kunnen vooraf zelf een wervingsprocedure in gang zetten via de website www.gkv.nl.
 - f Het moderamen is verantwoordelijk voor het voorstel tot benoeming aan de synode, waarbij het niet gebonden is aan het advies van deputaten. Een voordracht van iemand die niet eerder deputaat was, wordt met redenen omkleed.
- 9.2 De benoemde deputaten zullen
- a op uitnodiging van de door de synode aangewezen samenroeper(s) zo spoedig mogelijk bijeenkomen om hun werkzaamheden zo te regelen, dat deze binnen de daarvoor gestelde tijd tot een goed einde gebracht kunnen worden;
 - b hun werkzaamheden verrichten in gebondenheid aan de door de synode omschreven opdracht;
 - c een van hun leden aanwijzen die belast is met de communicatie en daartoe contact onderhoudt met deputaten Generaal-Synodale Publicaties;
 - d de kerken, wanneer daarvoor aanleiding is, tussentijds informeren over hun werkzaamheden door bemiddeling van de sectie communicatie van deputaten Generaal-Synodale Publicaties;
 - e eigen publicitaire uitingen zoveel mogelijk inrichten volgens een herkenbare vormgeving zoals aangegeven door deputaten Generaal-Synodale Publicaties;
 - f van hun handelingen schriftelijk rapport uitbrengen aan de eerstvolgende synode. Zij dienen aan hun rapport voorstellen te verbinden, die zodanig geformuleerd zijn, dat ze in aanmerking komen voor een directe behandeling ter synode;
 - g in hun rapport aan de volgende synode een rooster van aftreden opnemen, waarbij rekening wordt gehouden met het bepaalde in art. 9.1 sub d.

- h hun rapporten aan de eerstvolgende generale synode en de daaraan toegevoegde ontwerpbesluiten opstellen overeenkomstig de aanwijzingen van deputaten Generaal-Synodale Publicaties;
 - i tenzij de synode anders bepaald heeft, hun rapport uiterlijk drie maanden voor de bijeenkomst van de eerstvolgende synode indienen bij de deputaten GSP, die voor publicatie en aanbidding aan de plaatselijke kerken zorgdragen;
 - j indien krachtens een beslissing van de synode toezending aan de kerken dient plaats te vinden, het rapport zo tijdig aan deputaten GSP toezenden dat het de kerken kan bereiken binnen de in de opdracht van deputaten gestelde termijn en niet later dan twee maanden voor de aanvang van de synode; alleen in uiterste noodzaak zal na die termijn aan de kerken aanvullend worden gerapporteerd, waarbij de deputaten GSP beslissen of, en zo ja op welke wijze, nog verzending aan de kerken zal plaatsvinden.
 - k ter zake van de te maken onkosten en de verantwoording daarvan zich gedragen naar de regels zoals die zijn vastgesteld in de Regeling verhouding deputaatschappen ten opzichte van deputaten Financiën en Beheer, vastgesteld door de GS Zuidhorn 2002, en de instructie 'Financieel beleid', als bijlage opgenomen in de Acta van de Generale Synode van Heemse 1984/1985, op de Generale Synode van Ommen 1993 als volgt geamendeerd: bij het declareren van reiskosten vindt een vergoeding plaats op basis van 1e klas Ned. Spoorwegen of de door de overheid fiscaal neutraal vastgestelde kilometervergoeding voor auto's.
- 9.3 De assessor voorziet de quaestor van een overzicht van de namen van de ingestelde deputaatschappen (naam samenroeper, diens telefoonnummer, adres en woonplaats). Tevens geeft het moderamen daarbij aan of het deputaatschap gerechtigd is een eigen quotum aan de kerken te vragen.

Additioneel artikel:

De bepaling in de oude Huishoudelijke Regeling, artikel 8.1b, dat personen die de leeftijd van 70 jaar bereikt hebben, niet meer voor benoeming in aanmerking komen, wordt ingetrokken.

TOELICHTING

Voorgesteld wordt de dwingende bepaling over de maximumleeftijd weg te laten vanwege het discriminatoire karakter ervan. Uiteraard kan de synode bij het aanzoeken of herbenoemen van deputaten wel rekening houden met hun leeftijd, maar als algemeen criterium is het ongeschikt, omdat leeftijd niet rechtstreeks met kwaliteit in verband staat. De bepaling onder artikel 1d, overgenomen uit art. 8.2 sub g (oud), voorziet er al in, dat men in elk geval na negen jaar moet aftreden.

De benoeming van nieuwe deputaten moet zorgvuldiger plaatsvinden waarbij het deputaatschap veel verantwoordelijkheid krijgt in het kiezen van geschikte kandidaten. Tot nu toe werden nieuwe deputaten voorgedragen door het deputaatschap of door kerkenraden. Deze procedure leidde niet altijd tot gewenste resultaten en is niet transparant.

De nieuwe procedure die wordt aanbevolen, is:

Het deputaatschap stelt profielschets(en) op van de kandidaat-deputaat(ten). Deze profielschetsen worden gepubliceerd op de website. Kandidaten nemen zelf contact op met het deputaatschap; wanneer het een geschikte kandidaat blijkt te zijn, wordt hij/zij voorgedragen aan de synode. Wanneer er geen reacties komen op de vacature(s), kan het deputaatschap alsnog de oude procedure gebruiken

Artikel 9.1 sub b, e en f is gebaseerd op een opdracht van de GS Zuidhorn (instructie deputaten VGS, Acta artikel 213, besluit 7 sub i).

De toevoegingen in 9.2 zijn ontleend aan de door de GS Zuidhorn vastgestelde algemene instructie voor deputaatschappen.

Artikel 9.2 sub k is aangepast aan het besluit van de GS Zuidhorn, Acta art. 205.

Artikel 9.3 is overgenomen uit art. 2.8 (oud).

ARTIKEL 10: ACTA EN HANDELINGEN

- 10.1 De in openbare zittingen genomen besluiten worden gepubliceerd in de Acta van de synode, de in besloten zittingen genomen besluiten in de Handelingen. Aan de teksten van de besluiten kan een samenvatting van de bespreking ter synode worden toegevoegd.
- 10.2 De officiële uitgave van de Acta en de Handelingen geschiedt in de vorm van een cd-rom. Daarnaast verschijnt een gedrukte editie met de belangrijkste bijlagen. Deze editie heeft een maximale omvang van ca. 750 pagina's.
- 10.3 Het moderamen neemt zo spoedig mogelijk contact op met de deputaten GSP in verband met de uitgave van de Acta en de Handelingen.
- 10.4 Wanneer artikelen van Acta of Handelingen gereedgekomen zijn, zullen deze in concept aan de leden worden toegezonden. Deze concepten worden binnen twee weken na toezending vastgesteld; de Acta in een openbare zitting, de Handelingen in een besloten zitting.
- 10.5 In elke Acta zal als bijlage de geldende tekst van de Kerkorde worden opgenomen.
- 10.6 Deputaten- en commissierapporten worden uit het oogpunt van documentatie en informatie zoveel mogelijk als bijlagen in de Acta opgenomen. De synode beslist, welke rapporten ook in de gedrukte Acta worden opgenomen, rekening houdend met de relevantie van de inhoud voor een bredere kring van kerkleden.

TOELICHTING

In dit nieuwe hoofdstuk wordt de publicatie van de Acta geregeld. Punt 3 is overgenomen uit artikel 4.5, tweede alinea. In punt 4, overgenomen uit art. 4.8 (oud) is de termijn verlengd tot twee weken met het oog op stilzwijgende goedkeuring via toezending per mail of door het intranet. Punt 5 is conform een besluit van de GS Zuidhorn (Acta artikel 20). Het vervangt de publicatie van de Kerkorde in het Gereformeerd Kerkboek. Punt 6 is een aangepaste versie van het NB in art. 2.1 (oud).

ARTIKEL 11: DEPUTATEN VOOR VOORBEREIDING VAN DE VOLGENDE GENERALE SYNODE

De leden van het moderamen van de synode zullen, na de sluiting van haar zittingen, als haar deputaten

- 1 uitvoering geven aan de besluiten van de synode, voorzover deze niet aan andere deputaten werd opgedragen;
- 2 de tekst vaststellen van het laatste deel van de Acta of Handelingen dat niet meer aan de synode kon worden voorgelegd;
- 3 de agenda van de volgende synode voorbereiden;
- 4 de samenroepende en de ontvangende kerk voor de volgende synode van advies dienen bij de uitvoering van hun taak.

De synode kan aan dit deputaatschap deskundigen toevoegen met het oog op de sub 3 en 4 vermelde taken.

ARTIKEL 12: BEHEER VAN DE BEZITTINGEN VAN DE GENERALE SYNODE

- 12.1 Er is een inventarislijst van de eigendommen van de synode, waarvan het origineel bewaard wordt door de quaestor.
- 12.2 De quaestor wijzigt bij aan- of verkoop van goederen deze lijst. Als basis dienen hiervoor de nota's.
- 12.3 Tijdens de periode dat er geen synode is, blijft de kerkenraad van de kerk waar de goederen zijn opgeslagen, verantwoordelijk voor het beheer daarvan. Waardevolle goederen worden door de kerkenraad verzekerd. De te maken kosten hiervan kunnen worden gedeclareerd bij de quaestor.
- 12.4 Bij de overdracht van de goederen tekenen de koster en de scribae van resp. de kerk die de goederen overdraagt, en de kerk die de goederen ontvangt, een kopie van de inventarislijst. Eventuele wijzigingen in de lijst worden aangetekend en de lijst gaat terug naar de quaestor.
- 12.5 Een kopie van de onder 12.4 genoemde lijst behoort aanwezig te zijn bij de financiële stukken voor de synode.
- 12.6 Waar van toepassing zullen deputaatschappen een inventarislijst als bedoeld onder 12.1 aan de quaestor verstrekken; tevens wordt hierop aangegeven, waar de inventaris zich bevindt. Een mutatie in de inventarislijst maakt de penningmeester van het deputaatschap kenbaar aan de quaestor door het verstrekken van een kopie van het desbetreffende aankoopbewijs resp. de verkoopfactuur.

BIJLAGEN BIJ HUISHOUDELIJKE REGELING

- 1 Systematische agenda
- 2 Instructie voor het financieel beleid van de generale synoden
- 3 Appèlregeling
- 4 Nota inzake opmaak, spelling en interpunctie
- 5 Opmaak van besluittekst
- 6 Lijst van afkortingen van deputaatschappen
- 7 Lijst van afkortingen van buitenlandse kerken
- 8 Verzendregeling deputatenrapporten, Acta en Handelingen
- 9 Regeling declaraties van synodeleden
- 10 Instructie communicatieadviseur

*TOELICHTING: De bijlage Instructie voor commissies kan vervallen.
De appèlregeling is opgenomen, omdat die ook geldt voor appèlzaken die de synode zelf, zonder tussenkomst van deputaten, voorbereidt.*

BIJLAGE 1**SYSTEMATISCHE AGENDA**

De agenda van de synode bestaat uit de volgende hoofdstukken:

- 1 Opening en huishoudelijke zaken
 - 1.1 Opening namens de samenroepende kerk
 - 1.2 Onderzoek van de geloofsbrieven en vaststelling van de presentie
 - 1.3 Verkiezing van het moderamen
 - 1.4 Constituering van de vergadering
 - 1.5 Betuiging van instemming met de aangenomen belijdenis der kerken
 - 1.6 Vaststelling van het agendum van de synode
 - 1.7 Rapport deputaten VGS
- 2 De leer
 - rapport Deputaten VG&Z
- 3 Kerkregering
 - rapport deputaten KR&KO
 - rapport deputaten D&R
 - rapport deputaten H&E
 - rapport deputaten Seksueel Misbruik
- 4 Appèlzaken
 - rapport deputaten Appèlzaken
- 5 Eredienst
 - rapport deputaten Eredienst
 - rapport deputaten Bijbelvertaling
 - rapport deputaten Kerkmuziek
 - rapport classis Midden-Holland
- 6 Pastoraat en gemeenteopbouw
 - rapport deputaten GVM
 - rapport deputaten SGO
 - rapport deputaten Pastorale verzorging D&SH
 - rapport Depin
- 7 Diaconaat
 - rapport GDD
- 8 Evangelisatie
 - rapport DTEG
 - rapport deputaten ASE
- 9 Opleiding
 - rapport deputaten-curatoren TU
 - rapport deputaten Studiefinanciering
- 10 Binnenlandse betrekkingen
 - rapport DKE
- 11 Buitenlandse betrekkingen
 - rapport deputaten BBK
 - rapport deputaten ZH&T
- 12 Relatie tot de overheid
 - rapport deputaten RKO
- 13 Archief en documentatie
 - rapport deputaten A&D
- 14 Synodale publicaties en communicatie
 - rapport deputaten GSP
 - rapport deputaten RTV
- 15 Financiën en beheer
 - rapport deputaten F&B

16 Slothandelingen

- 16.1 Vaststelling van de Acta en de Handelingen
- 16.2 Aanwijzing van de samenroepende kerk voor, alsmede tijd en plaats van de volgende synode
- 16.3 Benoeming deputaten VGS
- 16.4 Censuur naar art. 48 KO
- 16.5. Evaluatie van de werkwijze
- 16.6 Sluiting

TOELICHTING:

Deze agenda wijkt op enkele punten af van die zoals in Zuidhorn en in de Acta van Zuidhorn gehanteerd:

Er is een apart hoofdstuk voor appèlzaken ingeruimd met het oog op de overzichtelijkheid

Het punt Gemeenteopbouw was toen onder Opleiding opgenomen; een wat vreemde combinatie. De zaak is het meest verwant met Pastoraat. Daarin past ook Depin, nu de opdracht van dit deputaatschap ruimer is dan aangepaste kerkdiensten.

Seksueel misbruik was ondergebracht bij pastoraat; past het niet beter bij Kerkregering (tucht)?

RTV is ondergebracht bij communicatie, omdat daar het hoofdaccent ligt; aanpassingen in de erediensten zijn bijzaak.

BIJLAGE 2

INSTRUCTIE VOOR HET FINANCIËEL BELEID VAN DE GENERALE SYNODEN

Op grond van een besluit van de GS Zuidhorn bij de behandeling van het rapport van deputaten GSP (Acta artikel 201, besluit 2a) moet in de bijlage Instructie voor het financieel beleid van de generale synoden, pag. 1, onder b1 'het drukken van de Acta' worden vervangen door: het publiceren van de Acta

BIJLAGE 3

REGELING VOOR DE APPÈLPROCEDURE AD ARTIKEL 31 KO VAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND – 2002

Indiening van een appèlschrift

- 1 Wanneer een kerkelijke vergadering of een lid van een van de gereformeerde kerken zich naar artikel 31 KO op de generale synode beroept, zal die kerk of dat kerklid het appèlschrift zo spoedig mogelijk na het genomen besluit via e-mail dan wel schriftelijk in zeventvoud indienen bij het hieronder genoemde deputaatschap Appèlzaken GS met een afschrift naar de kerk die is aangewezen als samenroepende kerk voor de eerstvolgende generale synode.
- 2 De samenroepende kerk zal het appèlschrift op de voorlopige agenda van de generale synode plaatsen.
- 3 Een appèlschrift dient in ieder geval de volgende elementen te bevatten:
 - a een weergave van het besluit, de besluiten en/of de handelingen van de particuliere synode waarover geschil is gerezen;
 - b een uiteenzetting van de bezwaren van de appellant, met redenen omkleed en (indien van toepassing) met feiten gestaafd;
 - c een duidelijke omschrijving van wat de appellant van de generale synode vraagt.

Indien het appèlschrift gericht is tegen een uitspraak van de particuliere synode in appèl, bevat het appèlschrift tevens een weergave van het oorspronkelijke geschil.

Indien een appèlschrift niet voldoet aan deze vereisten, zal de appellant de gelegenheid krijgen zijn bezwaarschrift aan te vullen binnen een termijn die door het deputaatschap Appèlzaken GS wordt bepaald. Het deputaatschap vergewist zich ervan, dat de appellant de andere partij over zijn beroep op de generale synode heeft ingelicht.

Benoeming van een deputaatschap

- 4 Voor de voorbereiding van de behandeling van de appèlzaken die bij haar aanhangig gemaakt worden, zal de generale synode een deputaatschap instellen.
- 5 Het deputaatschap Appèlzaken GS zal bestaan uit zes leden en zes secundi. Zij worden voor drie jaar benoemd en kunnen ten hoogste twee keer herbenoemd worden. In het deputaatschap worden tenminste twee juristen en twee theologen benoemd. De generale synode wijst een van de deputaten als samenroeper en voorzitter van het deputaatschap aan.
- 6 Er mag onder de in een bepaalde zaak fungerende deputaten niemand zijn die eerder bij de in appèl aanhangige zaak betrokken is geweest of die in enige persoonlijke relatie staat met de partijen dan wel een van de partijen.

Voorbereidende behandeling door deputaten

- 7 De deputaten zullen zo spoedig mogelijk van het appèlschrift kennisnemen en de behandeling ervan door de generale synode voorbereiden. Wanneer zij er niet in slagen dit voorbereidende werk af te ronden voordat de generale synode in eerste zitting bijeenkomt, zullen zij dit tijdig aan haar meedelen. In overleg met het moderamen van de synode zal een datum worden bepaald waarop in de synode hun advies kan worden behandeld. Deputaten hebben de bevoegdheid een geschil te schikken wat tot intrekking van het appèlschrift zal leiden.
- 8 Een appèlschrift zal steeds eerst door de deputaten op zijn ontvankelijkheid worden getoetst. Het is bij voorbaat niet ontvankelijk:

- a indien het niet is ingediend voor de sluitingsdatum die door de samenroepende kerk is vastgesteld voor het inzenden van stukken naar de synode volgend op het besluit of de handelingen van de mindere vergadering waartegen bezwaar wordt gemaakt, tenzij er naar het oordeel van de generale synode goede redenen zijn daarvan af te wijken;
 - b indien de appellant geen lid meer is van een gereformeerde kerk, tenzij het een appèl betreft tegen onrecht dat hem in zijn hoedanigheid als kerklid is aangedaan en de gevraagde uitspraak betekenis heeft voor zijn terugkeer naar de kerk of voor een herstel van zijn goede naam in de gemeente of wanneer hij optreedt in zijn kwaliteit als wettig vertegenwoordiger van een kerklid.
- 9 Als partijen in het geschil worden beschouwd de partijen betrokken bij het oorspronkelijke bezwaar. De partijen zullen aan de deputaten desgevraagd alle relevante stukken die op het geding betrekking hebben, ter beschikking stellen digitaal dan wel schriftelijk in zeventvoud en alle nodige inlichtingen verschaffen. De deputaten zijn bevoegd termijnen te stellen waarbinnen de gevraagde medewerking moet worden gegeven. Zij zullen erop toezien dat de partijen volledig geïnformeerd zijn over de stukken en inlichtingen die van weerszijden in de behandeling van de zaak ter tafel worden gebracht. Het is aan deputaten om – indien de indiener daar uitdrukkelijk om vraagt – te beoordelen of stukken vanwege hun vertrouwelijk karakter niet geschikt zijn om voorgelegd te worden aan de wederpartij. Indien geoordeeld wordt dat een beroep op de vertrouwelijkheid terecht is, behoren deputaten wel het karakter van die vertrouwelijke stukken te benoemen. De wederpartij mag dan vragen dat deze stukken bij de besluitvorming buiten beschouwing blijven.
- 10 De deputaten zullen ten aanzien van de aanhangige kwestie zo nodig mondeling hoor en wederhoor toepassen. Zij zullen daarbij aan de partijen gelegenheid geven tot toelichting en/of verweer en tot het reageren op elkaars stukken. Zij zullen ook de partijen in elkaars aanwezigheid kunnen horen. Ook kerkleden, die de zaak rechtstreeks aangaat, kunnen door deputaten gehoord worden. Dit geldt eveneens voor visitatoren en anderen, die in de rechtsgang bij de zaak betrokken zijn geweest. Van dit horen moeten de partijen kennis kunnen nemen.
- 11 De partijen hebben het recht zich in hun schriftelijk en mondeling contact met deputaten te laten bijstaan.
- 12 Van de mondelinge besprekingen met de partijen zal steeds een kort verslag worden gemaakt, waarvan aan beide partijen een afschrift zal worden verstrekt.
- 13 De deputaten zullen advies en hulp kunnen vragen van deskundigen, mits daarbij de noodzakelijke geheimhouding in acht wordt genomen.
- 14 De deputaten zullen hun rapport en een volledig concept voor een besluit over het ingediende appèlschrift uiterlijk tien dagen voor de afgesproken datum van de behandeling op de synode indienen onder de aanduiding ‘vertrouwelijk’. Vervolgens bepaalt de synode de wijze van behandeling en brengt de partijen en andere betrokkenen hiervan op de hoogte.
- 15 Wanneer de deputaten er niet in slagen hun voorbereidend werk af te ronden binnen de afgesproken termijn, zullen zij dit aan de generale synode melden. De synode zal dan beslissen over de datum van afhandeling.

Behandeling en besluitvorming door de generale synode

- 16 Bij de behandeling van het appèlschrift in de vergadering van de generale synode zullen ten minste twee deputaten aanwezig zijn om hun rapport en voorstel toe te lichten en de generale synode verder in het appèl van advies te dienen.
- 17 De synode kan aan partijen gelegenheid bieden in haar zitting waarin de bespreking van het appèlschrift plaatsvindt, hun zienswijze mondeling toe te lichten. De leden van de generale synode die betrokken zijn (geweest) bij een appèlzaak – onder wie in elk geval de afgevaardigden van de particuliere synode

die het besluit heeft genomen waartegen het appèl is ingesteld -, maken geen deel uit van de vergadering bij de behandeling van die appèlzaak. Indien een synode besluit een appèlschrift in comité te behandelen, zullen de leden van de synode die betrokken zijn (geweest) bij die appèlzaak, de vergadering verlaten voordat de beraadslaging begint. Hetzelfde geldt voor partijen, indien hun is toegestaan hun zienswijze mondeling in de vergadering toe te lichten.

- 18 In het besluit van de generale synode dienen de volgende elementen te zijn opgenomen:
- a een weergave van het besluit, de besluiten en/of de handelingen van de mindere vergadering waarover geschil is gerezen;
 - b een samenvatting van de bezwaren die ertegen door de appellant zijn ingebracht;
 - c een samenvatting van de gronden, de toelichting, casu quo het verweer van de genoemde mindere vergadering;
 - d een nauwkeurige verantwoording van de gronden waarop de uitspraak van de generale synode berust;
 - e een duidelijke uitspraak van de generale synode over het appèlschrift;
 - f zo nodig een aanwijzing van de rechtsgevolgen van het genomen besluit;
 - g indien van toepassing, nadere aanwijzingen inzake de weg waarlangs herstel van recht en vrede kan worden bewerkstelligd.
- De generale synode zal van haar besluit binnen twee weken op ordelijke wijze kennis geven aan de partijen.
- 19 Indien iemand op grond van artikel 31 van de Kerkorde in appèl is gegaan bij de generale synode en daartoe overeenkomstig deze regeling een appèlschrift bij het deputaatschap heeft ingediend, zijn deputaten bevoegd - indien uit een oogpunt van spoedeisendheid en ter voorkoming van onherstelbaar nadeel strikt nodig - een ordemaatregel te treffen totdat de generale synode op het appèl heeft beslist. Appellant zal daartoe een schriftelijk en gemotiveerd verzoek moeten indienen bij het deputaatschap. Deputaten zullen dit verzoek behandelen zoveel mogelijk in overeenstemming met deze regeling.
- 20 In de gevallen waarin deze regeling niet voorziet, beslist de generale synode.

BIJLAGE 4

NOTA INZAKE OPMAAK, SPELLING EN INTERPUNCTIE

- 1 INLEIDING
- 2 LITERATUUR
- 3 STRUCTUUR
- 4 STIJL
- 5 SPELLING
- 6 VORMGEVING

1 INLEIDING

In deze nota geven deputaten voor generaal-synodale publicaties aanwijzingen voor de opmaak, spelling en interpunctie in officiële stukken van de generale synode, zoals Acta, Handelingen, deputaten- en commissierapporten.

De bedoeling is dat daarin op het punt van opmaak, spelling en interpunctie zoveel mogelijk uniformiteit komt.

Volledigheid mag niet worden verwacht; het gaat om een aantal regels en afspraken.

De oorsprong van deze nota ligt bij de Generale Synode van Groningen-Zuid 1978, die haar goedkeuring verleende aan de door verschillende deputaatschappen in onderling overleg gemaakte afspraken inzake taalgebruik, spelling enz. (Acta artikel 425). Deze afspraken zijn in bijlage 3 toegevoegd aan de Acta van de GS Groningen-Zuid 1978 (blz. 264--266).

Deputaten voor generaal-synodale publicaties maakten hiervan voor de GS Spakenburg-Noord 1987 een bewerking. De GS Spakenburg-Noord 1987 besloot deze nota op te nemen in de huishoudelijke regeling voor generale synoden (Acta artikel 159).

Deputaten voor generaal-synodale publicaties zorgen, telkens wanneer dit nodig blijkt, voor een bewerking van deze nota.

2 ALGEMEEN

Gevolgd wordt de officiële spelling. Deze is te vinden in de *Woordenlijst Nederlandse Taal*, 's-Gravenhage 1995, op het secretariaat van de generale synode aanwezig.

Voor bijzondere vragen op het gebied van opmaak, spelling en taalgebruik zij verwezen naar:

J. Renkema, *Schrijfwijzer*, 3e geheel herziene editie, 's-Gravenhage 1995.

K. Treebus, *Tekstwijzer*, 's-Gravenhage 1991.

3 STRUCTUUR

Om de leesbaarheid van het rapport te verhogen is het nodig om een duidelijke structuur aan te brengen. De tekst moet ingedeeld worden in een aantal hoofdstukken, paragrafen, subparagrafen en alinea's.

Na het bepalen van de structuur, het schrijven van de kerntekst en het toevoegen van inleidingen en samenvattingen, is het zinvol om passende opschriften te maken bij de diverse gehelen.

Bij het globaal doornemen van de tekst moet de lezer in één oogopslag kunnen zien waar de tekst over gaat.

3.1 Structuur van het rapport

Uw deputatenrapport dient opgezet te zijn volgens de standaardindeling van een rapport:

- 1 Voorwoord/inleiding
- 2 Inhoudsopgave
- 3 Samenvatting (maximaal 200 woorden in spreektaal)
- 4 Samenstelling deputaatschap (vermeld ook emailadressen)
- 5 Opdrachten van de synode – graag hieruit de hoofdlijnen (de volledige opdracht opnemen in een bijlage)
- 6 Globaal beleidsoverzicht van de afgelopen 5 a 10 jaar
Geef aan wat de tot nu toe gevoerde beleidslijn is geweest als achtergrondinformatie voor uw huidig beleid
- 7 Uitvoering van de opdrachten van de synode, o.a. werkwijze / onderzoek / knelpunten enz.
- 8 Belangrijkste conclusies/aanbevelingen van uw deputaatschap
- 9 Concept-besluitteksten versie 1 + gronden
- 10 Bijlagen: eventuele opdrachten GS Zuidhorn, specifieke documenten

Goede hantering van deze structuur is ook van groot belang voor de digitalisering van uw rapport.

3.2 Hoofdstukindeling

Ieder hoofdstuk moet worden voorzien van een nummer en een duidelijke titel (dus niet alleen: hoofdstuk 1, hoofdstuk 2, enz.).

Ook de paragrafen, subparagrafen en grotere alinea's moeten een duidelijk opschrift en een nummering hebben (tussenkoppen kunnen zonder nummering).

Kies een eenduidig en bondig opschrift dat de inhoud van de perikoop goed weergeeft. De titel en het nummer van het hoofdstuk worden vermeld als koptekstregel bovenaan iedere pagina in kapitaal. In concepten geen kopteksten gebruiken; hiervoor zorgt de drukker.

3.3 Indeling alinea's

Als regel geldt dat iedere alinea één onderwerp behandelt. Voorzie lange alinea's of een aantal alinea's met ongeveer hetzelfde thema, van een tussenkop.

3.4 Inleiding

Begin ieder hoofdstuk met een korte inleiding. Geef hierin aan wat de context van het hoofdstuk is en wat er behandeld gaat worden.

3.5 Samenvatting

Besluit ieder hoofdstuk met een samenvatting. Voeg geen nieuwe feiten toe, geef alleen een overzicht van de behandelde stof en de belangrijkste conclusie(s). Eventueel kunt u een verwijzing naar het volgende hoofdstuk toevoegen (maak overigens van de conclusies een aparte subparagraaf).

3.6 Opname in Acta

Er is geconstateerd dat de rapporten van deputaten en commissies steeds uitgebreider worden. Het gevolg hiervan is dat de Acta veel te omvangrijk worden. Wij bevelen u aan bij de structurering van uw rapport rekening te houden met het wel of niet laten opnemen van bepaalde passages in de Acta.

Bepaalde delen zijn immers wel nodig voor informatie van de synode, maar niet voor opname in de Acta. Dit geldt ook voor sommige bijlagen bij een deputatenrapport.

4 STIJL

Een eerste vereiste voor een deputatenrapport is dat het zo goed mogelijk de synode informeert.

De tekst wordt niet alleen gelezen en bestudeerd door de leden van de synode, maar ook door leden van de kerkenraden en andere belangstellenden. Zij beschikken dikwijls niet over de voorkennis die deputaten wel hebben.

Daarom adviseren wij u om zorgvuldig te zijn met de formulering van uw tekst.

Uw tekst moet duidelijk, eenvoudig, bondig en aantrekkelijk zijn. Dit betekent dat u met name kiest voor heldere, bondige taal en korte zinnen (max. 15 woorden). Schrijf exact wat u bedoelt.

Vermijd dus ook archaïstisch taalgebruik en het gebruik van veel lijdende vormen.

Kortom, zorg ervoor dat uw tekst aantrekkelijk is om te lezen.

Daarnaast is ook de vormgeving van de tekst uitermate belangrijk voor de toegankelijkheid ervan. In hoofdstuk 6 vindt u hierover enige aanwijzingen.

5 SPELLING

5.1 Hoofdletters

5.1.1 DE NAMEN VAN GOD

Zelfstandige naamwoorden die God, Christus en/of de Heilige Geest noemen, worden met en hoofdletter geschreven.

God, Vader, Schepper, Zoon, Jezus, Christus, Verlosser, Koning, Heilige Geest, Voorspraak, Parakleet.

Moeilijke gevallen doen zich voor bij metaforen. Is er geen nadere bepaling, dan krijgt de metafoor de hoofdletter. Als er wel een nadere bepaling is, dan wordt de kleine letter gebruikt.

Bijv. het Lam, het Lam Gods. Maar geen hoofdletter in: Ik ben de ware wijnstok; Ik ben de deur -- omdat daar een enkele eigenschap genoemd wordt.

5.1.2 VOORNAAMWOORDEN M.B.T. GOD

Persoonlijke voornaamwoorden die God, Christus en/of de Heilige Geest aanduiden, worden met een hoofdletter geschreven, andere voornaamwoorden niet. Een en ander conform het tekstbeeld van de Bijbelvertaling van het NBG.

Bijv.: dit alles bidden wij U in de naam van uw Zoon.

Bij versterkte vormen en wederkerende voornaamwoorden: Hijzelf, Zich, Zichzelf -- tegenover het aanwijzende voornaamwoord: zelf.

5.1.3 BIJBELSE EN KERKELIJKE WOORDEN

Zelfstandige naamwoorden die de Heilige Schrift noemen, worden met een hoofdletter geschreven:

Bijbel, Woord, Schrift, Evangelie, Oude/Nieuwe Testament, Wet en Profeten (als naam voor het Oude Testament).

Afleidingen worden als regel met een kleine letter geschreven:

bijbels, evangelisch, enz. Echter: Schriftuurlijk.

Een kleine letter krijgen kernwoorden als:

naam van God, rijk van God, koninkrijk der hemelen, kerk, paradijs, sabbat, sacrament, besnijdenis, doop, avondmaal, artikel(en), christelijk, christen, dienaar, goddelijk, verbond, wet.

5.1.4 KERKEN EN KERKELIJKE VERGADERINGEN

Gereformeerde kerken krijgen een hoofdletter als het om een eigennaam gaat.

De Gereformeerde Kerk te Leeuwarden, De Gereformeerde Kerken in Friesland, De Gereformeerde Kerken in Nederland.

De toevoeging Vrijgemaakt wordt met hoofdletter en cursief weergegeven.

Van een eigennaam is alleen sprake als de naam volledig wordt weergegeven, dus met de plaats-, provincie- of landnaam erbij.

In de volgende zinnen is gereformeerde kerk(en) een soortnaam, dus met kleine letter:

Er zijn in Nederland gereformeerde kerken, maar er zijn ook christelijke gereformeerde kerken. De gereformeerde kerken hebben in hun meeste vergadering uitgesproken,

(...). De gereformeerde kerken in Nederland zijn niet in alle provincies even sterk vertegenwoordigd. De gereformeerde kerken in Overijssel werken voor de zending samen met de kerk van Enschede-Noord.

N.B. Er is sprake van de kerk *te* Groningen-Oost en de kerk *van* Groningen-Oost.

Beide is mogelijk. *Te* wordt gebruikt als het om de officiële naam van de kerk gaat.

Vergelijk H. Bouma, *Kerkorde van Gereformeerde Kerken in Nederland*, bij Artikel 1.

Daarom heeft in officiële teksten als de Acta *te* de voorkeur.

Classis en particuliere synode krijgen een hoofdletter als het om een bepaalde, met jaar en/of datum nader aangeduide classis of PS gaat, anders niet. Dus: de particuliere synode van Friesland; hier is synode een soortnaam, omdat er meer PS'en zijn. Bij de Particuliere Synode van Friesland 1990 gaat het om een eigennaam, want van deze PS is er maar één.

De Generale Synode van Heemse 1984--1985 is een eigennaam, maar een soortnaam is het in een zin als: De generale synode is voltallig bijeen.

Als naam is 'de generale synode van Groningen-Zuid' onvolledig weergegeven. De generale synode die te Kampen in 1975 is gehouden, is een omschrijving. In beide gevallen voor generale synode daarom geen hoofdletters.

5.1.5 NA EEN DUBBELE PUNT

Staat een dubbele punt voor een opsomming, verklaring of toelichting, dan volgt er geen hoofdletter op. Woorden als want en namelijk hebben dezelfde functie als de dubbele punt en sluiten het gebruik van de dubbele punt uit. Wel gaat een komma aan deze woorden vooraf.

De dubbele punt luidt ook een directe rede in en deze begint wel met een hoofdletter.

5.1.6 GEZINDTEN EN PARTIJEN

Namen van gezindten, politieke partijen en namen van belijders en aanhangers worden met een kleine letter geschreven:

rooms-katholiek, een jood, mohammedaan.

Namen van een gezindte, partij, richting enz. kunnen in bepaald verband als eigennamen gelden en krijgen dan wel een hoofdletter.

5.1.7 ACHTERNAMEN

Bij achternamen wordt 'de', 'te', 'van' enz. met een hoofdletter geschreven, wanneer geen naam of voorletter voorafgaat.

de heer Van Putten, de heer A. van Putten, mevrouw J. van Putten-van de Berg. Voor en na het streepje (een koppelteken) geen spatie.

5.2 Lees- en woordtekens

5.2.1 KOMMA'S BIJ BEPERKENDE EN UITBREIDENDE BIJVOEGLIJKE BIJZINNEN

De beperkende bijvoeglijke bijzin wordt niet, de uitbreidende bijvoeglijke bijzin wordt wel voorafgegaan door een *komma*. Beide worden wel gevolgd door een komma of een zwaarder rustteken.

Beperkende bijvoeglijke bijzinnen beperken het antecedent tot wat in de bijzin omschreven wordt.

De leden van commissie 3 *die de trein missen*, worden met een bus opgehaald. (Een aantal leden is nu waarschijnlijk bedoeld).

Uitbreidende bijvoeglijke bijzinnen voegen een notie toe aan het antecedent, die niet onmisbaar is.

De leden van commissie 3, *die de trein missen*, worden met een bus opgehaald. (Het zijn nu alle leden van de commissie. Het moet al bekend zijn, dat zij de trein missen).

5.2.2 KOPPELTEKEN

Het koppelteken wordt alleen gebruikt in bepaalde soorten samenstellingen. In samenstellingen met letters, lettercombinaties, cijfers en andere tekens. Het koppelteken wordt geplaatst tussen de beide leden van de samenstelling.

f-teken, t.b.c.-patiënt.

In samenstellingen met Sint (St.) als eerste lid:

Sint-Nikolaas, St.-Nikolaas.

De samenstelling is een titel, aanduiding van een rang, waardigheid e.d., waarvan het eerste lid een bastaardwoord is dat ook zelfstandig als persoonsnaam kan voorkomen: adjunct-boekhouder, secretaris-generaal, secretaris-penningmeester, deputaat-curator enz., maar: magazijnchef, laboratoriumbediende, universiteitspedel, enz.

Het tweede lid van de samenstelling is een bepaling van het eerste. Bestaat de bepaling uit twee of meer woorden, dan worden deze, tenzij ze een familienaam vormen, ook onderling door het koppelteken verbonden:

Staten-Generaal, kabinet-Lubbers, voorstel-moderamen enz.

In namen van gehuwde vrouwen:
mevrouw A. Jansen-Smit.

In geografische en andere namen, bestaande uit een eigenaam met een daarvoor of daarachter gevoegd onverbogen of onbuigbaar bepalend woord:

Groningen-Oost, Amersfoort-West, Noord-Amerika enz.

Sinds het Spellingbesluit-1994 behouden afleidingen van samengestelde namen hun koppelteken:

Noord-Hollandse, West-Europees, Nieuw-Zeelands.

Echter het blijft: oudtestamentisch, nieuwtestamentisch, eerstejaarsstudent.

In samenstellingen met klinkercombinaties die op elkaar stuiten, plaatst men een koppelteken in plaats van een trema:

drie-eenheid, radio-ontvangst.

In cijfers en getallen wordt het trema gehandhaafd: tweehonderddrieënveertig.

5.3 Aanhalingstekens

Voor aanhalingstekens wordt "----" of '---' gebruikt. De drukker zet ze in de zogenaamde Engelse vorm, waarbij de aanhalingstekens openen omgekeerd worden.

Een overdaad aan aanhalingstekens dient te worden vermeden.

Dubbele aanhalingstekens alleen bij letterlijk citeren en als anders niet duidelijk is dat het om een citaat gaat.

Enkele aanhalingstekens alleen voor een citaat binnen een citaat, als een woord in een bijzondere betekenis wordt gebruikt of als het woord zelf wordt bedoeld.

Geen aanhalingstekens gebruiken bij namen of bij woorden in hun gewone betekenis. Bij een citaat komt de punt aan het slot van de zin alleen binnen de aanhalingstekens als die punt bij het citaat hoort. Na de aanhalingstekens komt dan geen punt meer.

5.4 Deelteken

Het deelteken (trema) wordt geschreven op het tweede van twee opeenvolgende klinkertekens van eenzelfde woord in gevallen waarin uitsluitend het voorkomen van een bij mechanisch lezen mogelijke onjuiste uitspraak van het woord wordt beoogd:

beëdigen, geëerd, Israëliet, zoëven; echter: beamen, beoordelen; financiële, officiële; echter: financieel, officieel, enz.

5.5 Afkortingen

Afgekorte titels krijgen een kleine letter met punt. Na de punt volgt een spatie:

prof. dr. W.K. Jansen, ds. De Groot.

5.6 Tekstverwijzingen

Voor de vers aanduiding wordt de dubbele punt gebruikt: Genesis 1:1, 2.

Voor en na de dubbele punt komt geen spatie, na de komma wel.

5.7 Samenstellingen

Een samenstelling bestaat uit woorden die ook zelfstandig kunnen voorkomen.

Veel schrijvers hebben de neiging om --in navolging van het Engels-- tussen de zelfstandige delen een spatie te plaatsen. Echter de hoofdregel luidt: samenstellingen worden aaneengeschreven.

Op deze regel bestaan talrijke uitzonderingen, dus raadpleeg altijd het 'Groene boekje'.

5.8 Bijbelse namen

5.8.1 HERE EN Here

De spelling Here wordt gebruikt als Jahwe bedoeld wordt. Bij het drukken moet de eerste letter worden gezet in GROOTKAPITAAL, de overige drie letters worden gezet in KLEINKAPITAAL.

Voor Adonai en Kurios wordt gebruikt Here, en niet Heer.

5.8.2 SPELLING VAN BIJBELSE NAMEN

Voor de spelling van bijbelse namen wordt aangesloten bij de regel, die in praktijk gebracht is door het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting. Deze spelling is gehanteerd in de major-editie van 'Bijbel en kerkboek'.

5.8.3 BIJBELBOEKEN

De namen van de bijbelboeken worden als volgt geschreven en afgekort:

Genesis	Gen.	Matteüs	Mat.
Exodus	Ex.	Marcus	Mar.
Leviticus	Lev.	Lucas	Luc.
Numeri	Num.	Johannes	Joh.
Deuteronomium	Deut.	Handelingen	Hand.
Jozua	Joz.	Romeinen	Rom.
Richteren	Ri	1 Korintiërs	1 Kor.
Ruth	Ruth	2 Korintiërs	2 Kor.
1 Samuël	1 Sam.	Galaten	Gal.
2 Samuël	2 Sam.	Efeziërs	Ef.
1 Koningen	1 Kon.	Filippenzen	Fil.
2 Koningen	2 Kon.	Kolossenzen	Kol.
1 Kronieken	1 Kron.	1 Tessalonicenzen	1 Tess.
2 Kronieken	2 Kron.	2 Tessalonicenzen	2 Tess.
Ezra	Ezra	1 Timoteüs	1 Tim.
Nehemia	Neh.	2 Timoteüs	2 Tim.
Ester	Est.	Titus	Tit.
Job	Job	Filemon	Filem.
Psalmen	Ps.	Hebreeën	Heb.
Spreuken	Spr.	Jakobus	Jak.
Prediker	Pr.	1 Petrus	1 Petr.
Hooglied	Hoogl.	2 Petrus	2 Petr.
Jesaja	Jes.	1 Johannes	1 Joh.
Jeremia	Jer.	2 Johannes	2 Joh.
Klaagliederen	Klaagl.	3 Johannes	3 Joh.
Ezechiël	Ez.	Judas	Judas
Daniël	Dan.	Openbaring	Op.
Hosea	Hos.		
Joël	Joël		
Amos	Am.		
Obadja	Ob.		
Jona	Jona		
Micha	Mi.		
Nahum	Nah.		
Habakuk	Hab.		
Sefanja	Sef.		
Haggai	Hag.		
Zacharia	Zach.		
Maleachi	Mal.		

6 VORMGEVING

Het is van groot belang om veel aandacht te schenken aan de vormgeving van uw tekst. Opmaak en typografie zijn immers bepalend voor de toegankelijkheid van een tekst.

Wees daarom zorgvuldig in het gebruik van witregels, cursiveringen, vetgedrukte woorden en onderstrepingen.

6.1 Opschriften

Opschriften boven hoofdstukken en paragrafen verschillen in opmaak al naar gelang het gaat om een hoofdingeling of een onderverdeling. Hier volgt een voorbeeldindeling:

1 OPMAAK

1 OPMAAK

2 regels overslaan

In dit hoofdstuk verplaatsen we de aandacht naar de opmaak van een tekst.

1.1 Paragraafindeling (vet, onderkast, 11 punts)

1 regel overslaan

1.1.1 SUBPARAGRAAF (klein kapitaal, 10 punts)

geen regel overslaan

Tussenkop

geen regel overslaan

Als opschriften genummerd worden, wordt de nummering op dezelfde manier gezet als het opschrift zelf. Dit geldt ook voor een dubbele punt aan het einde van een opschrift. Bij de nummering alleen punten gebruiken als het nodig is. In plaats van 2.1.2. en g.3. kan beter 2.1.2 en g3 worden genoteerd. De nummering wordt gevolgd door een Tab die door de drukker vertaald wordt in een vierkantje wit. Achter opschriften geen punt.

6.2 Cursiveringen

Cursiveringen hoeven niet meer met onderstrepen te worden aangegeven.

Cursiveringen zijn tegenwoordig op iedere PC gemakkelijk in te voeren.

In WP 5.1 met Ctrl-F8,2,4.

In Word en WP voor Windows met Ctrl-i of met de desbetreffende knop in de werkbalk.

Onderstrepingen mogen wel, maar deze worden door de drukker cursief weergegeven. Cursiveer iedere inleiding aan het begin van het hoofdstuk en iedere samenvatting aan het eind van een hoofdstuk.

6.3 Einde van een regel

Als aan het einde van een regel de zin nog niet is afgelopen, beslist géén Enter gebruiken om naar de volgende regel te gaan (zoals bij een schrijfmachine). Bij het eind van een regel gewoon doortypen. De zin gaat dan vanzelf op de volgende regel verder.

Pas aan het eind van de alinea komt een Enter. Dan wordt daar op een nieuwe regel begonnen, ook als de tekst in een andere opmaak (op een andere computer of bij de drukker) wordt opgevraagd.

6.4 Inspringen

Laat het begin van een alinea niet inspringen. Mocht het einde van een alinea samenvallen met het einde van een regel dan plaatst u een witregel om de alinea's te markeren.

Als een hele alinea moet inspringen, gebeurt dat met Inspring.

In Wpwin met F7. In Word op de geselecteerde alinea klikken met de rechtermuisknop en alinea kiezen.

Hier beslist géén Tab en ook géén spaties gebruiken. De reden hiervan is dat een Inspring aan de linker marge blijft staan, ook bij aanpassingen in de tekst, terwijl Tabs en spaties gaan verschuiven en daardoor de opmaak in de war brengen.

Bij *opsommingen* moeten vervolgregels ook inspringen, dus op deze manier:

- 1 Dit is de eerste regel die inspringt; na het cijfer '1' is Inspring gebruikt; de vervolgregel springt daardoor vanzelf ook in.
- 2 Als in plaats van Inspring spaties of een Tab wordt gebruikt, gaat de tekst onder de nummering verder; dat is dus fout.

Na de Inspring de zin weer eindloos typen (zie 4.3) met pas een Enter voor het volgende onderdeel van de opsomming.

6.5 Marges

Neem een linkerkantlijnmargin van 3,5 cm.

6.6 Lettertype

Om de leesbaarheid te vergroten adviseren wij u de tekst aan te leveren in het schreefloze lettertype Arial of Univers 11 punts. Klein kapitaal in 10 punts.

6.7 Opmaakcodes

Bijzondere opmaakcodes moeten zoveel mogelijk vermeden worden. Ze kunnen de opmaak wel verfraaien, maar geven moeilijkheden als de tekst in een ander programma moet worden ingevoerd. Dit is vooral van belang als de tekst gedrukt moet worden.

Als opmaakcodes kunnen alleen gebruikt worden: cursief, vet, links inspringen, linkertabs en decimaaltabs.

In WP 5.1: Inspr, Tab, TAB, Uitlijn, UITLIJN.

In WPwin: Hd links inspr, Links tab, Hd links tab, Dec tab, Hd Dec tab.

In Word: links en decimaal tabs.

WPwin werkt standaard met automatische alineastijl en -nummering. Deze kan worden uitgezet via menu Extra, QuickCorrect, Opmaak tijdens typen (of Opties); daar QuickBullets uitschakelen.

In Word 7 gaat dit via menu Opmaak,AutoOpmaak,Opties,AutoOpmaak tijdens typen; daar automatische opsommingstekens uitschakelen.

Is een bijzondere opmaak toch nodig, dan moeten voor de drukker de bijzonderheden worden aangegeven in de marge van de altijd bij te leveren uitdraai. Dit geldt bijvoorbeeld voor grotere en kleinere lettertypen en voor centreren. Voor opmaak in kolommen alleen linker- en decimaaltabs gebruiken.

6.8 Samengestelde tekens

Samengestelde tekens worden in Word en WP voor Windows gemakkelijk gemaakt als toetsenbord VS Internationaal is geselecteerd. Kies daarvoor in Configuratiescherm toetsenbord, taal, VS (Internationaal).

Kies in de tekst voor een samengesteld teken eerst het accent ‘ , ` , ” of ^ en daarna de bijbehorende letter.

Voor het maken van aanhalingstekens combineren met een spatie.

Voor C en c combineren met een enkel aanhalingsteken.

Samengestelde tekens worden in WP gemakkelijk als volgt worden gemaakt.

In WP 5.1 eerst Ctrl-v intoetsen. In WP 6.0 is dat Ctrl-a. Daarna voor de volgende tekens

á, é, í, ó, ú: toets na a, e, i, o, u een enkel aanhalingsteken;

à, è, ì, ò, ù: toets na a, e, i, o, u het accent `;

ä, ë, ï, ö, ü: toets na a, e, i, o, u een dubbel aanhalingsteken;

Ç, ç: toets na C of c een komma;

f: (guldenteken): toets na f een koppelteken;

±: toets na plusteken een koppelteken;

half kastlijntje --: toets na n een koppelteken.

In Wpwin kan het gewenste samengestelde teken ook geselecteerd worden na het toetsen van Ctrl-w en het aanklikken van ‘Internationaal 1’.

Het □-teken zit onder ‘Typografische symbolen’, nummer 4,14.

Het ±-teken zit onder ‘Wiskunde/wetenschap 1’, nummer 6,1.

Het halve kastlijntje onder ‘Typografische symbolen’, nummer 4,33.

In Word via ‘Invoegen’ en ‘Symbool’.

ASCII-codes kunnen gebruikt worden als Numlock aanstaat; bij ingedrukte Alt-toets wordt in het numerieke toetsenblok de code ingetypt. De codes zijn de volgende:

á 160	é 130	í 161	ó 162	ú 163
à 133	è 138	ì 141	ò 149	ù 151
ä 132	ë 137	ï 139	ö 148	ü 129
â 131	ê 136	î 140	ô 147	û 150
Ç 128	ç 135	f 159	± 241	€ 00128

Als een accent gebruikt wordt om nadruk te geven, komt een ´ op een lange klinker en een ` op een korte klinker. Bijvoorbeeld: de éنية èchte. Gebruik deze accenten zo min mogelijk. Een woord dat in zijn geheel benadrukt moet worden, kan beter worden geursiveerd.

Met hoofdletters worden geen tekens samengesteld.

6.9 Liggend streepje

Voor een liggend streepje wordt in getypte teksten doorgaans een divisie, een kort streepje, gebruikt, zowel voor gedachtestrepen als voor koppel- en afbreekttekens.

Een drukker heeft meer streepjes en maakt onderscheid tussen een divisie en een half kastlijntje, dat twee keer zo lang is.

Als een tekst per diskette wordt aangeleverd aan een drukker, wordt een half kastlijntje aangeduid met een dubbel koppelteken. De drukker maakt hiervan één half kastlijntje.

Halve kastlijntjes worden gebruikt in de volgende gevallen:

- in opsommingen;
- voor gedachtestrepen; voor en na een gedachtestreep hoort een spatie;
- in de betekenis van 'tot', bijv.: de GS Heemse 1984--1985; 1--10 juli; pagina 10--20; een uitzondering is de versaandering in tekstverwijzingen: daar lijkt een koppelteken mooier;
- in bedragen, bijv.: € 1.000,--.

6.10 Bedragen

Bij bedragen moet het muntteken bij de cijfers blijven. Om te voorkomen dat het muntteken aan het eind van een regel komt en de cijfers op de volgende regel komen, moet er in alle gevallen een zogenaamde harde spatie tussen gezet worden: vóór de spatie eerst op Home drukken.

De te gebruiken aanduiding voor de Nederlandse euro is €. In financiële overzichten komt bij optellingen het €-teken òf bij elk bedrag òf alleen bij het bovenste bedrag en bij de som van de optelling. In plaats van het €-teken geen streepjes gebruiken.

6.11 Noten

Notenmateriaal komt in de Acta niet in eindnoten maar in voetnoten.

Voor de drukker kunnen noten niet in de tekst worden aangeleverd; deze geven met een ander tekstverwerkingsprogramma problemen. Notenmateriaal moet bij elkaar en los van de tekst worden aangeleverd, bijvoorbeeld op een apart vel.

In de tekst moet worden aangegeven waar de noten horen. Dit kan op drie manieren:

- 1 Met de optie voetnoot.
In WP 5.1 en WP 6.0: Ctrl-F7, 1, 1 en dan F7.
In Wwin en Word via 'Invoegen', 'Voetnoot' en 'Maken'.
- Op deze manier gaat de nummering automatisch. Let wel: De *inhoud* van de noot niet in de noot zetten, maar apart aanleveren.
- 2 Met de optie superschrift, als volgt.⁴
In WP 5.1 gaat dit met Ctrl-F8, 1, 1.
In WP 6.0 gaat dit met Ctrl-F8, 5, 2.
In Wpwin en Word via 'Opmaak', 'Lettertype', ('Positie',) 'Superschrift'.
3. Met vierkante haken direct na het woord[5] of de zin.[6]

Nootaanwijzingen komen tegen het woord⁸ aan waar het bij hoort, zonder spatie. Ook direct na een zin.⁹ En na eventuele aanhalingstekens.¹⁰ Na de nootaanwijzing komt wel een spatie.

BIJLAGE 5

SPECIMEN-BESLUITTEKST

agenda 3.G¹

90-04-20-04²

Radio- en televisie-uitzending van kerkdiensten (agenda 3.G.1 en 3.G.4)³

Voorstel⁴ : commissie 4⁵
6

Rapporteur : A.B. de Wit

Materiaal :

- 1.⁷ rapport van deputaten voor radio- en televisie-uitzending van kerkdiensten;
2. aanvullend rapport van deputaten over dagtelevisie.

*Besluit:*⁸

- 1.7 deputaten, benoemd door de Generale Synode van Leeuwarden 1990, te ⁹ dechargeren onder dank voor de goede diensten;
2. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a.¹⁰ radio- en televisie-uitzendingen van kerkdiensten voor het binnenland en ⁹ (via Radio Nederland Wereldomroep) radio-uitzendingen voor het ⁹ buitenland te blijven verzorgen;
 - b. t/m h. (.....)
 - i. aan de eerstvolgende generale synode verslag uit te brengen van hun ⁹ werkzaamheden en hun rapport drie maanden voor het bijeenkomen die synode aan de kerken toe te zenden.

Gronden:¹¹

- 1.⁷ deputaten hebben zich strikt gehouden aan hun instructies en opdrachten;
2. de arbeid van deputaten is gebleken van nut te zijn voor de voortgang van het ⁹ evangelie in binnen- en buitenland;
3. enz.

Verklarende noten:

- 1 Links bovenaan de besluittekst wordt de rubriek van de agenda aangeduid waar het besluit bij hoort, hier 3.G.
- 2 Rechts bovenaan plaatst het hoofd van het secretariaat een volgnummer; de commissie hoeft dit niet te doen.
- 3 De titel van het besluit wordt *cursief* gezet. Achter de titel komt tussen haakjes de rubrieksaanduiding met de nummers van de ingekomen stukken die in het besluit aan de orde komen; deze aanduiding wordt in de Acta weggelaten.
- 4 Na 'Voorstel', 'Rapporteur' en 'Materiaal' volgt een *Tab* (tabtoets) of *Inspring* (in WP F4) om de dubbele punten recht onder elkaar te krijgen. Na de dubbele punt geen *Inspring* maar alleen een spatie.

- 5 'commissie' zonder hoofdletter; het nummer van de commissie aanduiden met een arabisch cijfer.
- 6 Tussen 'Voorstel', 'Rapporteur' en 'Materiaal' komt een regel wit.
- 7 a Na '1.' een *Inspring* (F4) om links een rechte ingesprongen marge te krijgen. Hier beslist géén *Tab* en géén spaties gebruiken. De reden hiervan is dat een *Inspring* aan de linker marge blijft staan, ook bij aanpassingen in de tekst, terwijl *Tabs* en spaties gaan verschuiven en daardoor de opmaak in de war brengen.
- b Als er slechts één punt is, wordt geen '1.' vermeld; in dat geval wel inspringen, om een gelijkmatige opmaak te houden.
- c Elk lid van de opsomming begint met een kleine letter en eindigt met een puntkomma. Dit laatste geldt ook als midden in een lid van de opsomming een nieuwe zin met een hoofdletter begint. Het laatste lid van de opsomming eindigt met een punt.
Op zich kunnen delen van een opsomming ook met een hoofdletter beginnen, zeker als deze lang zijn. Het is echter gewenst 'besluit' ook als een werkwoord te kunnen hanteren (zie bij noot 8b), waarom een kleine letter daar de voorkeur heeft. Met het oog op uniformiteit en een rustige bladspiegel is ervoor gekozen ook bij 'Materiaal' en 'Gronden' de delen van de opsomming met een kleine letter te laten beginnen.
- 8 a '*Besluit:*' cursief, inclusief de dubbele punt.
- b '*Besluit*' is geen werkwoord maar een zelfstandig naamwoord. Het staat immers in de trits Materiaal-Besluit/Eindbesluit-Gronden. Voor het citeren van het besluit is het wel gemakkelijk als 'besluit' als een werkwoord gehanteerd kan worden. Daarom in de tekst van het besluit bijvoorbeeld
-- niet: 'besluit: 1. tot de uitspraak ...', want dan is het geen zelfstandig naamwoord meer;
-- ook niet: 'besluit: 1. het verzoek wordt ...', want dan laat het zich niet als werkwoord hanteren;
-- maar: 'besluit: 1. uit te spreken ...'.
'Eindbesluit' kan niet als werkwoord gebruikt worden. Het voorkomen ervan bevestigt dat ook 'besluit' als zelfstandig naamwoord bedoeld is.
- c '*Besluit:*' staat hier altijd in het enkelvoud, ook al bestaat het besluit uit een opsomming van een aantal delen.
- 9 Als aan het eind van een regel de zin nog niet is afgelopen, beslist géén *Enter* gebruiken om naar de volgende regel te gaan (zoals bij een schrijfmachine). Bij het eind van een regel gewoon doortypen. De zin gaat dan vanzelf op de volgende regel verder. Pas aan het eind van de alinea komt een *Enter*. Dan wordt daar op een nieuwe regel begonnen, ook als de tekst in een andere opmaak (op een andere computer of bij de drukker) wordt opgevraagd.
- 10 Bij citeren en weergeven wordt twee keer ingesprongen.
- 11 a 'Gronden' niet cursief.

- b 'Gronden' of 'Grond', meervoud of enkelvoud, afhankelijk van het aantal gronden.

Algemene opmerkingen:

- 1 Voor opmaak, spelling en interpunctie in het algemeen wordt verwezen naar de desbetreffende nota, die als bijlage bij de *Huishoudelijke regeling voor generale synoden* is opgenomen.
- 2 Er worden zo weinig mogelijk punten gebruikt. Dus niet: G.K.N., d.d., K.O., P.S. enz., maar GKN, dd., KO, PS enz.
- 3 Bij data de maand in letters weergeven: 24 mei 1992 (niet: 24-05-92).
- 4 Verder zij verwezen naar de *Woordenlijst Nederlandse Taal*, 's-Gravenhage 1997 en J. Renkema, *Schrijfwijzer*, 3e geheel herziene editie, 's-Gravenhage 1995.

Gevolgd wordt de officiële spelling. Deze is te vinden in de *Woordenlijst Nederlandse Taal*, 's-Gravenhage 1995, op het secretariaat van de generale synode aanwezig. Voor bijzondere vragen op het gebied van opmaak, spelling en taalgebruik zij verwezen naar:

J. Renkema, *Schrijfwijzer*, 3e geheel herziene editie, 's-Gravenhage 1995.
K. Treebus, *Tekstwijzer*, 's-Gravenhage 1991.

BIJLAGE 6**LIJST VAN AFKORTINGEN VAN DEPUTAATSCHAPPEN**

ASE	Deputaten voor aanvullende steunverlening evangelisatie
BBK	Deputaten voor betrekkingen met buitenlandse kerken
Depin	Deputaten voor integratie van gehandicapten
Deteg	Deputaten toerusting evangeliserende gemeente
DKE	Deputaten kerkelijke eenheid
DKK	Deputaten kerkrecht en kerkorde
F&B	Deputaten financiën en beheer
GDD	Generaal-synodaal deputaatschap diaconale zaken
GSP	Deputaten voor generaal-synodale publicaties
GVM	Deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen
H&E	Deputaten huwelijk en echtscheiding
RKO	Deputaten voor de relatie kerk en overheid
RTV	Deputaten voor radio- en televisieuitzending van kerkdiensten
SGO	Steunpunt gemeenteopbouw
TU of TUK	Theologische Universiteit (Kampen)
VGS	Deputaten voor de voorbereiding van de volgende synode
ZHT	Deputaten zending, hulpverlening en training

BIJLAGE 7

LIJST VAN AFKORTINGEN **BBK (BETREKKINGEN BUITENLANDSE KERKEN)**

AEPC	Africa Evangelical Presbyterian Church , Kenya
ART	Akademie für Reformatorische Theologie (Duitsland)
CanRC	Canadian Reformed Churches
CGKN	Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
CRC	Christian Reformed Church (Noord-Amerika)
DRC	Dutch Reformed Church of Sri Lanka
EPC	Evangelical Presbyterian Church in Ireland
Ely	Ely Presbyterian Church (Cardiff, Engeland)
EPCEW	Evangelical Presbyterian Church in England and Wales
ERCB	Eglise Réformée Confessante au Benin
ERCC	Eglise Réformée Confessante au Congo
ERCS	Evangelical Reformed Churches of Singapore
ERCUR	Evangelical Reformed Churches Union of Russia
EREI	Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes (Frankrijk)
FCCI	Free Church of Central India
FCS	Free Church of Scotland
FCS-c	Free Church of Scotland / continuing
FRCA	Free Reformed Churches of Australia
FRCP	Free Reformed Churches of the Philippines
GA	General Assembly (Algemene Vergadering)
GGRC	Gereja Gereja Reformasi Calvinis Indonesië
GGRI-NTT	Gereja Gereja Reformasi Indonesia
GKSA	Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika
GOR	Gereformeerde Oecumenische Raad (voorheen GOS) = REC
GZB	Gereformeerde Zendingbond (in de Ned. Herv. Kerk)
ICPdP	Igreja Crista Presbiteriana de Portugal
ICRC	International Conference of Reformed Churches
IER	Igreja Evangelica do Brasil
IPB	Igrejas Presbiteriana do Brasil
IPIM	Iglesia Presbiteriana Independiente de Mexico
IRB	Igrejas Reformadas do Brasil
IRE	Iglesias Reformadas de Espagna, Spain
IRV	Iglesia Reformada en Venezuela
LRC	Lanka Reformed Church, Sri Lanka
NAPARC	North American Presbyterian and Reformed Council
NGK	Nederlands Gereformeerde Kerken
NGKSA	Nederduits Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika
NKST	Nongu u Kristu u Ken Sudan nen Tiv, Nigeria
NRC	Norwich Reformed Church, Engeland
OPC	Orthodox Presbyterian Church, USA
PAE	Presbyterian Association in England
PCA	Presbyterian Church in America (Noord-Amerika)
PCEA	Presbyterian Church of Eastern Australia
PCK	Presbyterian Church of Korea (Kosin)
PFCK	Presbyterian Free Church of Kalimpong (Noord-Bengalen)
RCEA	Reformed Church of Eastern Africa, Kenya
RCJ	Reformed Church of Japan
RCNZ	Reformed Churches of New Zealand
RCUS	Reformed Church in the United States
REC	Reformed Ecumenical Council (voorheen RES) = GOR

RPCI	Reformed Presbyterian Church of Ireland
RPCNEI	Reformed Presbyterian Church of North East India
RPCNI	Reformed Presbyterian Church of Northern India
RFCP	Reformed Free Church of the Philippines
RPCT	Reformed Presbyterian Church of Taiwan
URCNA	United Reformed Churches in North America
VGKSA	Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Africa
WARC	World Alliance of Reformed Churches
WCC	World Council of Churches (Wereldraad van Kerken)

BIJLAGE 8

PUBLICATIETREGELING DEPUTATENRAPPORTEN, ACTA EN HANDELINGEN

- 1 De verspreiding van deputatenrapporten vindt plaats via e-mail. Zodra de rapporten beschikbaar zijn, worden ze ook geplaatst op de website van de kerken, www.gkv.nl.
Alleen de afgevaardigden naar de synode en de adviseurs ontvangen alle rapporten op een cd-rom. Daarnaast ontvangen zij van elk rapport een geprinte versie.
Via de boekhandel zijn geprinte versies tegen betaling voor iedereen verkrijgbaar.

- 2 De verspreiding van de Acta vindt plaats via toezending van een cd-rom als volgt:

Instantie	Aantal cd-roms
De afgevaardigden (primi, secundi of tertii) die één of meer dagen hebben deelgenomen aan het werk van de synode	Circa 60
De samenroepende kerk (predikant(en), koster en andere medewerkers)	Circa 5
De kerken, de classes en de particuliere synoden van de Gereformeerde Kerken in Nederland	Circa 300
De senaat, het curatorium, de hoogleraren en overige docenten, alsmede de emeriti-hoogleraren aan de Theologische Universiteit	Circa 15
Redacties van de regionale gereformeerde kerkbladen, de Reformatie, Nader Bekeken, Reformanda en het Nederlands Dagblad	7
Archief- en Documentatiecentrum voor bewaring in het generaal-synodaal archief	5
Deputaten BBK o.a. voor verzending naar het buitenland	13
Deputaten voor Generaal-Synodale Publicaties	8
Bibliotheek van de Theologische Universiteit	2
Bibliotheek van de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn	1

- NB. De Acta is via de boekhandel voor iedereen beschikbaar in een paperback-editie.

- 3 De verspreiding van de Handelingen vindt plaats via toezending van een cd-rom als volgt:

Instantie	Aantal cd-roms
De afgevaardigden (primi, secundi of tertii) die één of meer dagen hebben deelgenomen aan het werk van de synode	Circa 60
De kerkenraden van de Gereformeerde Kerken in Nederland	Circa 275
De gewone hoogleraren van de Theologische Universiteit in hun functie als adviseurs van de generale synode	Circa 5
Het Archief- en documentatiecentrum voor bewaring in het generaal-synodaal archief	3
Het curatorium van de Theologische Universiteit ten behoeve van het archief	1

BIJLAGE 9

ONKOSTENREGELING VOOR LEDEN GENERALE SYNODE

- 1 Reiskosten per openbaar vervoer worden vergoed op basis van een eerste-klas treinkaartje met voordeelurenkaart. Reizen per openbaar vervoer wordt sterk aanbevolen.
- 2 Reiskosten per auto worden vergoed op basis van 28 cent per kilometer. Reizen heen en weer naar huis tussen twee aansluitende vergaderingen worden vergoed tot een maximum van 200 km. per rit op basis van 18 cent per kilometer. Carpoolen met zoveel mogelijk andere leden wordt sterk aanbevolen.
- 3 Kosten verbonden aan het gebruik van de computer ten behoeve van het synodewerk worden vergoed op basis van 10 cent per gebruikt vel papier. Hierin worden geacht te zijn begrepen de kosten van internet en printerinkt. Aanbevolen wordt een apart pak papier voor dit werk te reserveren, zodat niet elk gebruikt vel hoeft te worden geteld.
- 4 Zij die van declareren afzien, kunnen een verklaring van de kosten die men had mogen declareren, verkrijgen ten behoeve van de belastingaangifte.

BIJLAGE 10

INSTRUCTIE VOOR DE COMMUNICATIE-ADVISEUR

Doel van de communicatie:

Voor, tijdens en na de synode zal er op gestructureerde wijze aandacht gegeven moeten worden aan communicatie. Het doel hiervan is dat de doelgroepen beter geïnformeerd en daardoor meer betrokken worden bij de zaken die op de synode spelen. Daarnaast zal de synode als vergadering aandacht moeten geven aan haar interne communicatie. Dat betreft: o.a. het werk van de deputaatschappen, de bespreking van dat werk en de besluitvorming n.a.v. dat werk, terugkoppeling naar adviseurs en administratie. Deze processen moeten goed verlopen. Kort gezegd: het bevorderen van een positief imago van het synode- en deputatenwerk bij diverse in- en externe doelgroepen. (Zie communicatieplan synode 2005)

Taak communicatieadviseur/ coördinator:

- Hij/zij coördineert, op basis van een vooraf vastgesteld beleid, diverse communicatieactiviteiten die tot doel hebben diverse doelgroepen te informeren en zo nodig te motiveren, zodat men weet wat er op de synode besproken en besloten wordt. Hierdoor zullen diverse doelgroepen meer betrokken worden bij dit werk in de kerk. Daarnaast adviseert hij /zij zo nodig het moderamen en de synodeafgevaardigden t.a.v. diverse communicatievraagstukken.

Uitvoering

- opstellen communicatieplan synode i.s.m. sectie Communicatie deputaten GSP
- (Inhoud: probleemanalyse- doelstelling- strategie- doelgroepanalyse- mediaplan- uitvoering)
- taakverdeling maken m.b.t. diverse communicatiewerkzaamheden en functionarissen:
 - synodeverslaggever, webredacteur, communicatieadviseur
 - coördinatie van alle externe communicatieactiviteiten van de synode: verzamelen van alle activiteiten, afstemming van diverse activiteiten.
 - pro-actief beleid voeren ten aanzien van de synodecommunicatie op basis van gekozen strategie
 - advisering aan moderamen t.a.v. communicatievraagstukken
 - evalueren van het gevoerde beleid i.s.m. deputaten Voorbereiding

Verdeling van Communicatietaken:

<i>Assessor en preses</i>	- eindverantwoordelijken voor de communicatie van de synode
- woordvoerders naar pers en publiek bij belangrijke zaken
<i>Scriba I</i>	- verzorgt de Acta
<i>Scriba II</i>	- verzorgt alle zakelijke correspondentie zowel intern als extern
<i>Notulist(en)</i>	- maken verslagen van alle vergaderingen voor de Acta
<i>Communicatieadviseur</i>	- coördineert alle communicatieactiviteiten van de synode
- adviseert zo nodig de vergadering over communicatievraagstukken
- onderhoudt contacten met de pers
<i>Webredacteur</i>	- verantwoordelijk voor publicaties op de website www.gkv.nl (is synodelid)
<i>Synodeverslaggever</i>	- schrijft artikelen voor De Reformatie en andere kerkelijke bladen (is synodelid !)
<i>Synodeadministratie</i>	- organiseert alle logistieke processen rondom communicatie (ook Intranet)

Organisatie:

In principe wijst DGSP een professioneel opgeleide functionaris (beroepsniveau C) aan die als communicatieadviseur tijdens de gehele synodeperiode (en daaraan voorafgaand en na afloop) communicatietaken op zich neemt.

Hij/zij is diverse vergaderingen aanwezig – dit in overleg met het moderamen.

De communicatieadviseur ontvangt voor zijn aanwezigheid een reiskostenvergoeding en een dagvergoeding.

Voorafgaande aan de synode wordt door Dep. Voorbereiding / Dep.GSP een communicatieplan opgesteld, dat tijdens de eerste synodezitting wordt geaccordeerd.

BIJLAGE 11

COMMUNICATIEPLAN SYNODE AMERSFOORT 2005

'DE RAMEN OPEN'

1 INLEIDING

Veel zaken die op de Generale synode passeren, blijven dikwijls buiten het blikveld van de meeste gemeenteleden. Er zijn wel ramen in het 'synodebolwerk', maar die staan dikwijls op een kiertje of zijn bedekt met gordijnen....

Voor veel mensen heeft de synode een saai en stoffig imago, het is een 'ver-van-hun-bed-show', of ze vinden de synode een log werkend orgaan. Daarnaast zijn er ook gemeenteleden die een kritische houding hebben ten opzichte van het beleid van de synode. Men ziet de synode als een machts-orgaan, of een 'te vernieuwend' orgaan. Echter, op deze belangrijke kerkelijke vergadering worden wél zaken besproken waar ieder kerklid mee te maken krijgt: eredienst, kerkelijke eenheid, gezangen, enz.

Hoe gaat de synode hiermee om? Hoe bereiken we dat gemeenteleden goed geïnformeerd worden en daardoor meer betrokken raken bij dit belangrijke kerkenwerk?

In dit plan worden aanbevelingen gegeven voor de communicatie, zowel in- als extern. Of te wel, hoe zorgen we ervoor dat de ramen opengezet kunnen worden?

1.1 Imago

Hoe kijken de kerken tegen een synode aan?

De beeldvorming van de synode wordt *met name* bepaald door datgene wat de synode van zichzelf laat zien.

Ten eerste is dat haar gedrag, d.w.z. wat wordt er besproken op de synode, hoe worden zaken behandeld, hoe worden besluiten geformuleerd, enz. enz.

Hierbij is het belangrijk dat men volgens te voren vastgestelde uitgangspunten te werk gaat. Zo is er tijdens een voorbereidende vergadering besproken *hoe* de synode zal functioneren (koersbepalend, gereformeerd, betrouwbaar, enz.) En dat alles in goede harmonie en volgens een efficiënte organisatie.

Ten tweede wordt de beeldvorming van de synode bepaald door de wijze van *communiceren*.

De synode zal dus moeten nadenken over:

Wat is de tone of voice van diverse berichten, welke middelen worden ingezet, op welke doelgroepen gaan we ons richten, willen we reactief of pro-actief communiceren, hoe communiceren we gevoelige onderwerpen?

Ten slotte speelt het logo nog een rol: hierdoor is de synode herkenbaar als een onderdeel van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt.

1.2 Communicatie

Aandacht voor communicatie bij de voorbereiding, tijdens en na afloop van de synode is dus onontbeerlijk. Tot nu toe was bij vorige synodes alleen aandacht voor 'openbaarheid' of te wel, wie presenteert de synode naar buiten toe en hoe zorgen we voor een verslag in de kerkelijke bladen: een beperkte, eenzijdige en op informatie gerichte actie.

Echter deze tijd vraagt om andere communicatiestrategieën en -middelen: tweezijdig, digitaal, gericht op én informatie én op dialoog én op beïnvloeding.

Ook kerkmensen en synodeleden leven een tijd waarin ze te maken hebben met enerzijds een informatieoverload en 'snelle' communicatiemiddelen en anderzijds met een assertiever, maar ook oppervlakkiger gedrag. Daarnaast is bij veel kerkmensen een afnemende belangstelling te constateren voor onderwerpen die het kerkverband betreffen.

Wil de synode werken aan een goede beeldvorming, dan zal men de communicatie op een planmatige wijze moeten aanpakken op basis van een heldere doelstelling en strategie! Gezien het belang van een transparante en consistente wijze van communiceren kan men de berichtgeving naar buiten niet op z'n beloop laten! Afstemming en samenwerking zijn hierbij onontbeerlijk, te meer omdat de vergadering bestaat uit 36 afgevaardigden die allen betrokken zijn bij de inhoud en vormgeving van de synode!

Aandacht voor communicatie is zodoende een taak voor alle synodeleden (....)

De communicatieadviseur heeft hierbij een ondersteunende taak.

Vanzelfsprekend betekent aandacht voor communicatie ook dat de interne organisatie goed moet functioneren. O.a. de vergaderwijze, de besluitvormingsprocessen en de interne communicatielijnen, zijn belangrijke factoren die rechtstreeks de externe communicatie beïnvloeden. Een goed geoliede machine is een van de voorwaarden voor het verkrijgen van een goed product....

2 KOERSBEPALING

2.1 Doel Communicatie

Voor, tijdens en na de synode zal er op gestructureerde wijze aandacht gegeven moeten worden aan communicatie. Het doel hiervan is dat de doelgroepen beter geïnformeerd en daardoor meer betrokken worden bij de zaken die op de synode spelen.

Daarnaast zal de synode als vergadering aandacht moeten geven aan haar interne communicatie. Dat betreft: o.a. het werk van de deputaatschappen, de bespreking van dat werk en de besluitvorming n.a.v. dat werk, terugkoppeling naar adviseurs en administratie. Deze processen moeten effectief verlopen.

2.2 Doelgroepen

Externe doelgroepen:

- kerkenraden
- kerkleden
 - volwassenen
 - jongeren vanaf 11 jr.
 - Engels-/ Franstalige kerkleden
- leden van verwante kerkgenootschappen
- andere christenen en niet-christenen

Interne doelgroepen:

- synodeleden (moderamen, commissies)
- deputaatschappen
- adviseurs
- administratie
- koster van de kerk

2.3 Strategie

- We kiezen voor een aanpak die eenduidig is en waarbij de ingezette middelen goed op elkaar afgestemd moeten zijn zowel intern als extern.
- Veel middelen zullen massa-mediaal van aard zijn, gezien de omvang van de doelgroep.
- De tone of voice van de diverse uitingen zal dan ook persoonlijk, helder, eenduidig en betrokken moeten zijn.
- Als herkenbaar element zal steeds het GKV-logo gebruikt worden bij diverse uitingen.
- De beeldvormende werking van de GKV op buitenstaanders moet meegenomen worden bij diverse uitingen, m.n. in de regio

3 UITVOERING

Coördinatie en sturing vanuit één centraal punt is zodoende zeer wenselijk! Vanuit dit centrale punt kunnen deelactiviteiten worden opgezet zoals: persverslagen, berichtgeving via de website, artikelen voor plaatselijke kerkbladen, enz. Daar de sectie Communicatie op dit gebied expertise in huis heeft, is het zinvol dit deputaatschap te belasten met de coördinatie van de communicatie van de synode. Dit deputaatschap zal zorgen voor een gekwalificeerde communicatieadviseur. Het moderamen blijft evenwel te allen tijde eindverantwoordelijk voor de communicatie. De assessor of preses zal hierbij optreden als woordvoerder. In het huishoudelijk reglement en een bijbehorende instructie als bijlage, zal de taak van de communicatieadviseur verankerd worden.

Om de communicatie gestructureerd te laten verlopen zal een verdeling in taken noodzakelijk zijn. Het is zeer wenselijk om voor alle taken gekwalificeerde personen aan te trekken!

3.1 Communicatietaken

Assessor en preses	- eindverantwoordelijken voor de communicatie van de synode
	- woordvoerders naar pers en publiek bij belangrijke zaken
Scriba I	- verzorgt de Acta
Scriba II	- verzorgt alle zakelijke correspondentie zowel intern als extern

Notulist(en)	- maken verslagen van alle vergaderingen voor de Acta
Communicatieadviseur	- coördineert alle communicatie van de synode
- adviseert zo nodig de vergadering over communicatievraagstukken
- onderhoudt contacten met de pers
Webredacteur	- verantwoordelijk voor publicaties op de website (is synodelid)
Synodeverslaggever	- schrijft artikelen voor De Reformatie en andere kerkelijke bladen (is synodelid)
Synodeadministratie	- organiseert alle logistieke processen rondom communicatie (ook intranet)

4 MOGELIJKE MIDDELEN

4.1 Externe Communicatie

4.1.1 MOGELIJKE SCHRIFTELIJKE MIDDELEN

- deputatenrapporten in print (alleen op aanvraag)	jan-april 05
- structuuropzet presentaties deputaatschappen	jan 05
- artikelen in Ned. Dagblad, regiokerkbladen	nov-april 05
- brochure met samenvattingen deputatenrapporten	maart 05
- aankondiging start synode in Nederlands Dagblad	maart 05
- artikel in alle kerkbladen en Wegwijs over start synode	maart 05
- persbericht over de brochure naar diverse bladen	maart 05
- wekelijkse verslagen in diverse opiniebladen en regiokerkbladen en	diverse data
- spitse column in kerkelijke bladen	tijdens synode
- berichten naar streekkranten	begin april
- persberichten naar bladen	diverse data
- 'populaire acta' (vorm is nog onbekend)	na afloop van de synode
- lesbrief voor kinderen basisschool / onderbouw VO	maart 05
- weekdagboek van een synodelid in blad X	april

4.1.2 MOGELIJKE DIGITALE MIDDELEN

- deputatenrapporten zijn te lezen/ te downloaden	okt 04 -
- nieuwsrubriek kondigt vergaderingen van synode aan	febr 05 -
- verwijzing naar special synode-site met o.a. verslagen, informatie	maart 05 -
- e-mail beantwoording van deputaten / forum?	april?
- lesbrief op de site	eind maart
- digitale nieuwsbrief	start synode
- gebedspunten naar de kerken	tijdens synode

4.1.3 MOGELIJKE PERSOONLIJKE MIDDELEN

- startbijeenkomst synodeafgevaardigden + alle deputaatschappen	maart 05
- bededienst Amersfoort	11 maart 05
- voorbede in alle kerken	6 maart 05
- predikanten/ouderlingen vertellen in de gemeentes waar zij voorgaan, over het verloop van de synode	april- sept. 05
- bezoek aan de synode vergadering door schoolkinderen	
door jongeren	

- bezoek aan de synode door gasten van verwante kerkgenootschappen mei ?
- bezoek van buitenlandse gasten (via BBK) 27 mei 05
- bezoek aan synode door buitenstaanders uit Amersfoort (via de regiobladen mensen uitnodigen) april / mei?

- slotbijeenkomst synodeafgevaardigden + alle deputaatschappen ?
- indien gewenst: gemeenteavonden najaar 2005

- 4.1.4 OVERIGE MIDDELEN (OPTIES)
- Videoband /geluidsband via Luisterpost –Bralectah april / mei?
- EO- rubriek(en) op de radio over nieuws uit de kerken half april
- Lokale omroep (TV radio uitnodigen voor een reportage) april

4.1.5 MOGELIJK IN TE ZETTEN MEDIA

- Nederlands Dagblad
- Reformatorisch dagblad
- Trouw
- Communicatie-Nieuws
- Friesch Dagblad
- Kerkblad van het Noorden
- Kerkblad van Midden- en Zuid- Nederland
- De Reformatie
- Reformanda
- Nader Bekeken
- Wegwijs
- Centraal Weekblad
- Plaatselijke kerkbladen
- Regionale streekbladen
- Regionale omroepen

www.gkv.nl

kerk-websites : o.a. www.eo.predikant.nl

werkvormen: persberichten en artikelen, reportages

4.2 Interne Communicatie

Naar een efficiënte vergaderwijze

Na afloop van de GS Zuidhorn is een evaluatie gehouden onder alle afgevaardigden, deputaten en secretariaatsmedewerkers. Hieronder vindt u een overzicht met aanbevelingen voor de komende synodes. Een aantal aanbevelingen is verwerkt in het Huishoudelijk Reglement van de synode.

Er moet aandacht gegeven worden aan:

- voorbereiding
- afgevaardigden
- leiding
- vergaderstructuur
- faciliteiten

4.2.1 GOEDE VOORBEREIDING:

- helder reglement
- goed gestructureerde en duidelijke rapporten waarin concept-besluitteksten zijn opgenomen

- heldere berichtgeving naar gemeenteleden en kerken over de rapporten
- kick off meeting voor afgevaardigden (geestelijke en praktische voorbereiding)
- kick off meeting voor deputaten (geestelijke toerusting + praktische informatie over werkwijze en presentaties)
- goed functionerend secretariaat en andere infrastructuren

4.2.2 WIE ZIJN DE MEEST GESCHIKTE AFGEVAARDIGDEN:

- op vrijdag/zaterdag beschikbaar
- à 4 dagdelen voorbereiding ter beschikking hebben
- predikanten die voor de meeste van hun gemeentaken zijn vrijgesteld of broeders die of nog werkzaam zijn in het maatsch. arbeidsproces of die kortgeleden uit het arbeidsproces zijn getreden
- beleidsmatig ingesteld
- communicatief vaardig
- goed analytisch vermogen
- gevoel voor kerkelijke verhoudingen
- ict-vaardig
- in bezit van computer met printer, internetaansluiting (het liefst ADSL)

4.2.3 MODERAMEN

- volledig vrijgesteld van eigen werk
- zeer scherp analytisch vermogen
- beschikken over talenten m.b.t. geestelijk leiderschap
- veel organisatietalent
- uitstekende vergadertechnieken
- + zie boven

4.2.4 VERGADERWIJZE

- start met meditatie en gebed
- gestructureerde presentaties van deputaten (probleem, visie, werkwijze, besluitteksten, besprekpunten)
- tweede ronde moet eventueel gestructureerd worden naar onderwerp, discussie zodoende ook per onderwerp – niet naar spreekgestoelte lopen, spreken door microfoon op de tafel
- vergaderonderwerpen projecteren (door deputaatschap)
- amendementen via beamer projecteren
- besluitteksten pas in de tweede ronde bespreken
- commissies naar regio indelen -->zo nodig hulp van deskundige adviseurs inroepen
- afrondende vergadering met alle deputaatschappen

4.2.5 FACILITEITEN

- vergaderopstelling in grote **U** zetten zodat iedereen elkaar kan zien
- microfoon op iedere zitplaats van de afgevaardigden
- laptop + beamer in de zaal voor het visualiseren van amendementen
- video-opnames van elke vergadering maken
- goede catering
- goed werkend intranetsysteem
- organisatorisch sterk secretariaat
- tussentijdse ontspanningsbijeenkomsten

5 EVALUATIE

Tussentijds en aan het einde van de synode worden de communicatieactiviteiten geëvalueerd met diverse doelgroepen. (synodeleden / deputaatschappen / kerkenraden / gemeenteleden)

Dit kan gebeuren d.m.v. vragenlijsten en interviews.

Op basis hiervan kan er een verbeterplan worden opgesteld t.b.v. het nieuw te benoemen deputaatschap VGS.

Ook zullen de activiteiten van de communicatieadviseur verantwoord moeten worden naar het deputaatschap GSP.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage II - I

Rapport Deputaten Vierde Gebod en Zondag

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	6
0.1	Opdracht
0.2	Deputaten
0.3	Taakopvatting
0.4	Reacties van kerken en kerkleden
0.5	Leeswijzer
Hoofdstuk 1	Concepten: onderwijs, handreiking en besluittekst 10
1.1	Onderwijs
1.2	Toelichting
1.3	Praktisch-ethische handreiking
1.4	Voorstel tot besluit aan de generale synode te Amersfoort 2005
Deel I: Bijbels-theologisch	16
Hoofdstuk 2	Genesis 1-2: Gods werken en rusten 16
2.1	Genesis 2:1-3: Gods voltooide werk
2.2	Is de sabbat een scheppingsinstelling?
2.3	De zevende dag
2.4	Conclusies
Hoofdstuk 3	Genesis-Exodus: van schepping naar uittocht 19
3.1	Na het paradijs: een rusteloze tijd
3.2	Exodus 16: wennen aan de rustdag
3.3	Exodus 20:8-11: het vierde gebod
Hoofdstuk 4	Exodus-Leviticus: rust bij Gods heilig huis 23
4.1	Rust rond de bouw van de tabernakel
4.2	Eredienst in de tent der samenkomst
4.3	De feestweken
4.4	De sabbatsjaren
Hoofdstuk 5	Deuteronomium: gekomen tot de rust 27
5.1	Mijn rustplaats
5.2	Deuteronomium 5:12-15: het motief van de bevrijding
5.3	Rust in het beloofde land
Hoofdstuk 6	Profetische kritiek: de rust verspeeld 29
6.1	Gods afkeer van lege vormen
6.2	Gods protest tegen actieve ontheiliging
6.3	Gods beloften voor de toekomst
6.4	Perspectief op de eredienst
Hoofdstuk 7	Het Oude Testament: hoofdlijnen 32
7.1	De schepping en de zevende dag
7.2	De contouren van de zevende dag als sabbat
7.3	Sabbat en eredienst
7.4	Profetie over de sabbat
Hoofdstuk 8	Evangelieën: Christus en de sabbat 35
8.1	Christus' dienst
8.2	Christus' woorden
8.3	Christus' wonderen
8.4	Christus' opstanding
8.5	Samenvatting

Hoofdstuk 9	Apostelen: samenkomst op de eerste dag van de week	40
9.1	Handelingen: de sabbat en de eerste dag van de week	
9.2	Apostolische brieven: vrijheid in Christus	
9.3	Hebreeën: sabbatsrust voor het volk van God	
9.4	Openbaring: de Heer-lijke dag	
9.5	Samenvatting	

Hoofdstuk 10	Hoofdpijnen van het Nieuwe Testament	46
10.1	Jezus, de rabbijnen en het vierde gebod	
10.2	Paulus, het judaïsme en de sabbat	
10.3	Het Nieuwe Testament zonder vierde gebod?	
10.4	De morele en ceremoniële wet	
10.5	Zondag: opdracht of geloofskeuze?	
10.6	De zondag, een heilige dag?	

Deel II: Ethiek inzake het vierde gebod en de zondag 50

Inleiding: de Schrift en de ethiek

Hoofdstuk 11: De geboden en het Nieuwe verbond	52	
11.1	De Tien geboden als geheel	
11.2	De geldigheid van de Tien geboden	
11.3	Het eerste, grote gebod van de liefde	
11.4	De geboden van Jezus	
11.5	Het gebod tot heilig leven	
11.6	Het voorlopige, blijvende én nieuwe	

Hoofdstuk 12: Het koninkrijk, de vrijheid en het beeld van Christus	58	
12.1	Het koninkrijk en de rust	
12.2	De wet en de vrijheid	
12.3	Arbeid, rust en vreemdelingschap	
12.4	Het beeld van Christus	

Hoofdstuk 13: De gemeente en de zondag	63	
13.1	De gemeente kiest de zondag	
13.2	Zondag 38 en het gebod	
13.3	De gemeente als volk van God	
13.4	Is de rustdag ook voor ongelovigen?	
13.5	Balans	

Deel III: Geschiedenis, wetgeving en terugblik 67

Hoofdstuk 14: Houtskoolschets I De geschiedenis van zondagsviering in de Oude kerk	67	
14.1	De eerste tot en met de derde eeuw	
14.2	De vierde eeuw	
14.3	De Middeleeuwen	
14.4	Conclusie	

Hoofdstuk 15: Houtskoolschets II De Reformatie van de 16e tot de 17e eeuw	75	
15.1	Johannes Calvijn	
15.2	Heidelbergse Catechismus (1563)	
15.3	Heinrich Bullinger en de 2e Helvetische Confessie (1566)	
15.4	De nationale synode te Dordrecht 1618-19	
15.5	De Westminster Confessie (1649)	
15.6	Conclusie	

Hoofdstuk 16: Houtskoolschets III	Kerkelijke besluiten uit de 19e en 20e eeuw	80
16.1	De Afgescheiden kerken	
16.2	De synode van 1927	
16.3	De synode te Hoogeveen 1969-70	
16.4	Balans	
Hoofdstuk 17: Overzicht van wetgeving in Nederland		82
17.1	De Arbeidswet	
17.2	Arbeidstijdenwet (ATW)	
17.3	Het initiatiefwetje Bussenmakers - Van Dijke	
17.4	Europese richtlijn	
17.5	Zondagswet	
17.6	Winkeltijdenwet	
17.7	CAO's en arbeidsvoorwaardenregelingen	
17.8	Gewetensbezwaar	
17.9	Beoordeling	
17.10	Zondag en gereformeerden	
Hoofdstuk 18: Van Leusden via Zuidhorn naar Amersfoort		90
18.1	Inleiding	
18.2	Werkwijze	
18.3	Onjuiste beeldvorming	
18.4	Leusden 1999	
18.5	De 'categorie' kerkelijke uitspraken	
18.6	Zuidhorn 2002-03	
18.7	De 'twee meningen'	
18.8	Conclusie	
Bijlage 1: Ontvangen brieven van kerken en kerkleden		97
Bijlage 2: Voorlichting in de kerkelijke pers		99
Literatuurlijst		109

INLEIDING

0.1 Opdracht

De generale synode te Zuidhorn 2002-03 nam de volgende besluiten (Acta, art. 13):

Besluit 1:

aan de verzoeken (waarvan dat van de Particuliere Synode Holland Zuid in de weg van art. 30 KO is voorbereid) te voldoen door een deputaatschap 'Vierde gebod en zondag' in te stellen en deputaten op te dragen de kerken te dienen met een handreiking waarin een positieve standpuntbepaling geboden wordt inzake het ethisch handelen als gelovigen en kerken in de 21^e eeuw met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod.

Gronden:

1. terecht wordt erop gewezen dat de uitspraken van de Generale Synode Leusden - die in het kader van een appelzaak geen zelfstandige leeruitspraken zijn - hebben geleid tot een onjuiste beeldvorming in de kerken als zou de waarde van trouw zijn aan Gods wil in het vierde gebod en het belang van verantwoord invulling geven aan de zondag door de synode gerelativeerd zijn;
2. eeuwen geleden leerde de christelijke kerk onder Gods voorzienigheid de zondag als een volledige rustdag waarderen en vieren. De waarde van dit kostbare geschenk wordt steeds minder onderkend, nu de overheid en de samenleving in Nederland - in tegenstelling tot voorgaande eeuwen - hun christelijk stempel verloren hebben. Daarmee is de vanzelfsprekendheid van de zondag als rustdag onder druk komen te staan. Ook onder christenen is in toenemende mate afkalving van de zondagsrust waarneembaar, waarbij ook de hartelijke motivatie en de royale ruimte voor de kerkdiensten in het gedrang komen. Daarom is het hoog tijd en van groot belang dat de kerken hun overtuiging op dit punt hernieuwen en verder ontwikkelen om bij het licht van Gods Woord en zoekend naar de bedoeling van Gods Geest in te spelen op genoemde en toekomstige ontwikkelingen en daarin de gelovigen bij te staan;
3. enerzijds heeft na de Nationale Synode van Dordrecht 1618-1619 geen enkele generale synode meer leerstellige uitspraken gedaan met betrekking de kwestie van sabbat en zondag; anderzijds is de bezinning op dit onderwerp binnen de kerken niet stil blijven staan; het is goed te onderzoeken, of er in de veelheid van materiaal elementen zijn waarover wel kerkelijke overeenstemming te verkrijgen valt;
4. juist nu bepaalde eeuwenoude meningsverschillen over de leer inzake het vierde gebod en de zondag (nog) niet blijken te kunnen worden weggenomen, is het goed dat de kerken niet blijven staan bij deze constatering; het zal de bezinning op en de kracht van het christelijk leven in de kerken ten goede komen, wanneer de kerken niet-opgeloste dilemma's te boven komen en samenwerken bij het ontwikkelen, formuleren en uitdragen van een positieve schriftuurlijke handreiking inzake de zondagsrust in de 21^e eeuw in het licht van het vierde gebod.

Besluit 2:

aan het deputaatschap de volgende instructie mee te geven:

- a. onderzoek te doen met het oog op eigentijdse vragen rond de zondag als rustdag in een kerkelijke, politieke en maatschappelijke context;
- b. een bijbels-theologische bezinning te verrichten op een christelijke levensstijl in verband met vieren en rusten;
- c. de kerken te dienen bij het onderling gesprek op dit punt;
- d. rapport uit te brengen van zijn werkzaamheden aan de volgende synode en dit rapport een half jaar van tevoren aan de kerken toe te zenden.

0.2 Deputaten

Als primi deputaten werden benoemd: dr. E.A. de Boer, ds. P.L. Voorberg, ds. K. de Vries en br. J. Westert. Als secundi deputaten: ds. A. van Houdt en ds. M. van Veelen. In de eerste vergadering werden De Boer tot voorzitter, De Vries tot secretaris en Westert tot penningmeester gekozen. Er was geen dringende noodzaak de secundi op te roepen.

- a. Deputaten hebben veel thuis gestudeerd en over het resultaat via e-mail gecorrespondeerd. Ook is een tiental keren vergaderd om de tekst van het rapport vast te stellen.
- b. In *De Reformatie* zijn een paar artikelen van de hand van J. Westert verschenen, bijv. over een enquête over zondagsbesteding. In de regionale kerkbodes verscheen een serie van de hand van P.L. Voorberg, waarin getracht is uitleg te geven over de besluiten van de synode te Zuidhorn (deze is als bijlage 2 bij het rapport opgenomen).

- c. Op uitnodiging van kerkenraden is door deputaten op een aantal gemeentevergaderingen in het land voorlichting over het thema 'vierde gebod en zondag' en hun werk aan het rapport gegeven.
- d. Een aantal kerken en kerkleden heeft schriftelijk vragen en/of materiaal aan deputaten voorgelegd, daartoe aangemoedigd door de artikelenserie in de kerkbodes. In § 4 van dit inleidend hoofdstuk wordt verslag van de hoofdlijnen uit dit materiaal gedaan (een lijst van afzenders vindt u in bijlage 1). Toch behoorde het niet tot de taak van deputaten om als postbus van materiaal te fungeren of tot schriftelijke beantwoording van vragen over te gaan. In het rapport als zodanig wordt dan ook niet aangegeven op welke wijze zij zulk materiaal verwerkt hebben. Wel hebben deze stukken, samen met de indrukken van de gemeentevergaderingen, wel geholpen de gedachtevorming in de kerken na Zuidhorn te peilen en, naar wij hopen, adequaat te schrijven.

Zr. M.J.A. Zwikstra-de Weger te Zwijndrecht was bereid ons op dit punt secretariael te ondersteunen. Bovendien heeft zij het rapport nog aan een laatste correctie onderworpen. Deputaten zijn haar daarvoor erkentelijk.

Wij zijn de Here bijzonder dankbaar dat Hij ons een uitstekende samenwerking gaf en dat we, ondanks verschillen in benadering, tot een volledig eensgezind rapport hebben mogen komen. Wij staan samen voor het rapport dat wij hiermee aan de kerken en de vergadering te Amersfoort 2005 aanbieden.

0.3 Taakopvatting

De spits van de opdracht vinden we in het 1^e besluit: 'een handreiking waarin een positieve standpuntbepaling geboden wordt inzake het ethisch handelen als gelovigen en kerken in de 21^e eeuw met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod'. Het was de synode dus vooral te doen om een *handreiking*, gericht op levensstijl.

De synode te Leusden 1999 heeft geen zelfstandige leeruitspraak over de zondag in het licht van het vierde gebod kunnen doen, om de eenvoudige reden dat daar vanuit de kerken niet om was gevraagd. Leusden was geroepen een uitspraak te doen in een appèlzaak inzake een preek over Zondag 38 van een predikant (hoewel toen al de behoefte gevoeld werd er een positieve uitspraak over de zondag in het licht van het vierde gebod naast te stellen). De synode te Zuidhorn 2002 bevestigde het oordeel van Leusden tegenover bezwaarschriften en stelde het deputaatschap, dat nu rapporteert, in om - nu een eind aan de weg van revisie van Leusden was gekomen - als kerken een stap vooruit te zetten.

In de opdracht aan deputaten staat primair dat zij

- a. een onderzoek doen naar de eigentijdse vragen en
- b. een bijbels-theologische bezinning verrichten op een christelijke levensstijl in verband met vieren en rusten (besluit 2).

De spits van het eerste besluit, nl. 'een handreiking waarin een positieve standpuntbepaling geboden wordt inzake het ethisch handelen', doet verwachten dat deputaten vooral een praktisch-ethische handreiking zouden schrijven. Toch hebben we onze taak zo opgevat dat de bijbels-theologische bezinning in onze werkwijze voorrang krijgt. In grond 3 van besluit 1 is immers uitgesproken dat goed is 'te onderzoeken, of er in de veelheid van materiaal elementen zijn waarover wel kerkelijke overeenstemming te verkrijgen valt'. Dit gaf ruimte aan onze opdracht om de geloofsleer op dit punt van de ethiek nader te onderzoeken om zo een fundament voor het praktisch-ethische deel te leggen.

Deputaten hebben het als een prachtige kans gezien om - zonder complicaties van kerkrechtelijke procedures van appèl en revisie van besluiten van vorige vergaderingen, en zonder verschil van inzicht in die zaken - puur met de vragen van zondagviering en levensstijl te mogen bezig zijn.

0.4 Reacties van kerken en kerkleden

Deputaten hebben in totaal 68 brieven ontvangen van kerken(raden) en van individuele gemeenteleden (zie bijlage 1). Over het algemeen is beantwoord aan en rechtstreeks ingegaan op de oproep om reactie in de artikelenserie die deputaten publiceerden in de (regionale) kerkbladen. Hier volgt een summier weergave van de belangrijkste opmerkingen die de briefschrijvers maakten.

Uit de meeste brieven spreekt grote zorg over de ontwikkelingen in onze kerken rondom de zondag en de heiliging van die dag. De synode-uitspraak betreffende de rustdag heeft veel verwarring teweeggebracht en zou op zijn minst voor tweemaal uitleg vatbaar zijn. Zelfs wordt de synode in haar beleid ten aanzien van de zondag verweten het gereformeerde spoor te hebben verlaten. Dat er altijd twee meningen bestaan hebben, was bij de meesten onbekend en is voor velen ook onbegrijpelijk en onacceptabel. Geconcludeerd wordt dan dat de bijbelse leer op deze manier verwordt tot een menselijke instelling. Deputaten kunnen zich echter niet aan de indruk onttrekken dat de kritiek vaak voortkomt uit een niet - of een niet goed - begrip van wat de synode in haar uitspraak heeft willen uitdrukken.

Veel brieven hebben zich ingespannen om - soms uitvoerig en diepgaand - studie te maken van het onderwerp sabbat en zondag, waarbij ze vaak melden dat het op zich al heel verrijkend was hiermee bezig te zijn. Naar voren komt in hun schrijven steeds weer dat de sabbat is ingesteld bij de schepping en als een universele Goddelijke ordinantie gezien dient te worden. Tegelijk wordt de rustdag gezien vanuit de bevrijding en verlossing. Het rustgebod is dus gebaseerd op Gods Woord. Christus is Heer van de sabbat. Hij vervulde de wet, aan het schaduwachtige van de ceremoniën kwam een eind; al wordt dit genoemd, toch is niet altijd duidelijk wat het betekent. Het is een onbetwist gegeven dat sinds de opstanding van Christus de eerste dag van de week rustdag wordt. Geconstateerd wordt dat het onderhouden van de rustdag in het Nieuwe Testament niet expliciet naar voren komt. Dat is ook niet nodig, het gebod om te rusten is immers nergens herroepen. De apostelen baseerden zich op de oudtestamentische gegevens. Het rustgebod houdt volgens sommigen een werkverbod in. Op de rustdag mogen we ons dagelijks werk met alle beslommingen van dien laten rusten en tegelijk uitzien naar de eeuwige rust. De zondag, de rustdag is een geschenk van de Here aan zijn volk. De mens heeft die dag nodig om zich te kunnen richten op de dienst aan de Here. In een aantal brieven wordt nadrukkelijk verzocht om het deputatenrapport te onderbouwen met goede bijbelse argumenten.

Deputaten spreken hierbij hun oprechte dank uit aan allen die de moeite genomen hebben hun mening op papier te zetten en aan hen door te geven.

0.5 Leeswijzer

Deel I van ons rapport bevat een bijbels-theologische beschrijving van het vierde gebod, de sabbat en de opkomst van de zondag. We hebben gekozen voor een uitvoerige studie van de Bijbel, omdat we bij het licht van Gods Woord nader inzicht in de fundering van de zondag verwachten. Over de opzet van deel I nog het volgende. We hebben gekozen voor korte hoofdstukken, die ook dienst kunnen doen als bijbelstudies om - persoonlijk of in groepsverband - de Schrift te lezen en zo in stappen het bijbelse materiaal door te nemen.

- We hebben geprobeerd de bandbreedte van exegese, zoals die voorkomt in zowel de gereformeerde als presbyteriaanse traditie, te laten zien. Daarbij laten we zien wat uit bepaalde teksten minimaal geconcludeerd mag worden en wat sommigen er maximaal in lezen. We hebben steeds ook onze eigen keuze van uitleg genoteerd.
- In kleine letters is soms verantwoording gedaan van een meer technisch-exegetische of historische kwestie. Daarin wordt bijv. ingegaan op de betekenis van Hebreeuwse of Griekse woorden of worden achtergronden van exegetische discussie verhelderd. Wie dat wil, kan deze passages bij het lezen rustig overslaan zonder iets van de hoofdlijn te missen.

In deel II geven deputaten - op grond van het voorafgaande bijbels-theologische gedeelte - een aanzet tot een ethiek van de zondag. Dit tegen de achtergrond van het vierde gebod en in het licht van de opstanding van Christus. In de ethiek van arbeid, rust en zondagsviering was weinig materiaal voorhanden om op terug te vallen en moesten dus nieuwe wegen gezocht worden. De hoofdstukken 11-13 van dit tweede deel moeten in samenhang met elkaar gelezen worden.

Deel III begint bij een 'houtschoolschets' van de kerkgeschiedenis. We zoeken een antwoord op vragen als: hoe is de vroege kerk met de sabbat omgegaan en wanneer is de zondag in de kerk als eerste dag van de week gevierd? Wanneer is de verbinding tussen de zondag van de christelijke kerk en het vierde gebod gelegd? Zijn er verschillen in fundering van de zondag en van de rust te vinden bij de reformatoren? Het was (natuurlijk) ondenkbaar een volledig overzicht van de geschiedenis te schrijven. Daarom, ondanks enige uitvoerigheid, spreken we van een houtschoolschets. We richten ons op de vraag of Leusden 1999 terecht 'verschil van mening' stelde ten aanzien van de zeer

toegespitste vraag 'of uit de Schrift **dwingend** kan worden aangetoond dat er voor de nieuwtestamentische kerk een **rechtstreeks gebod van God** is de zondag als **rustdag** te vieren (hoofdstuk 14).

Vervolgens biedt dit deel een overzicht van de wetgeving in Nederland in de 20^e en 21^e eeuw op het punt van arbeidsrecht en zondagsrust (hoofdstuk 15). Daarbij viel het ons op dat in de wetsartikelen nog altijd van de zondag als 'dag van collectieve rust' gesproken wordt. Maar de zondag geldt niet meer als 'dag van de Here'. Welke ruimte is er in gesprek met de werkgever om, eventueel met een beroep op de wet, zondagsarbeid te weigeren? Op dit type vragen wordt een antwoord gezocht. Het rapport besluit met een terugblik op besluitvorming tijdens de synoden van Leusden 1999 en Zuidhorn 2002-03 (hoofdstuk 16). Deze synoden moesten uitspraken over appèl en revisie doen. Nu de kerkrechtelijke aspecten beslist zijn, is het misschien mogelijk op die uitspraken terug te zien en te ontdekken hoeveel positief materiaal er ten aanzien van de zondagsheiliging in besloten ligt.

1 ONDERWIJS, HANDREIKING EN CONCEPT BESLUITTEKST

1.1 Onderwijs

Zondag, HEERlijke dag

Onderwijs en getuigenis

CHRISTUS, HEER OOK OVER DE SABBAT

Wij geloven dat Jezus Christus Heer over de sabbat is (Mat. 12:8) en dat in Hem de vervulling van de oudtestamentische rustdag gevonden wordt. Hij nodigt vermoeide en belaste mensen uit tot Hem te komen en rust te vinden voor hun zielen (Mat. 11:28-30).

In de persoon van Christus zien we de volle werkelijkheid van het vierde gebod. Hij is onze sabbat. Hij toont zich als Eigenaar van Gods volk en laat in daden van ontferming en genezing Gods wil ten aanzien van de sabbat zien.

Christus verwoordt Gods scheppingsbedoeling met de rustdag wanneer Hij zegt: 'De sabbat is gemaakt om de mens' (Mar. 2:27). De rustdag is bedoeld om de mens rust te doen vinden in de Schepper en om de verlossing van zonde en slavernij te vieren (Ex. 20:8-11; Deut. 5:12-15).

Jezus ging de weg van Gods volk door op sabbat de samenkomst in de synagoge te bezoeken. Hij is de Heer van zijn kerk, die ons in één lichaam samenbrengt.

De liefde tot God, als het hoogste gebod, krijgt gestalte in de samenkomst van Gods volk in zijn aanwezigheid. De liefde tot de naaste komt tot uitdrukking in de wil om als gemeente, die het lichaam van Christus mag heten, samen te komen.

ZONDAG, DAG VAN DE KERK

Nadat Jezus, de mensenzoon, het offer van zijn leven gebracht had, rustte zijn lichaam op de sabbat in het graf. Op de eerste dag van de week is Jezus Christus uit de dood opgestaan en verschenen aan de vrouwen en de leerlingen (Mat. 28; Mar. 16; Luc. 24; Joh. 20-21). Ook op de eerste dag van de week, de Pinksterdag, blies Hij zijn gemeente nieuw leven en geloof in door de uitstorting van zijn Geest.

De christelijke kerk is de Paasdag als 'dag van de Heer' (Op. 1:10) gaan vieren door samen te komen om het Woord te horen en het brood te breken (Hand. 20:7v), tot God te bidden en de gemeenschap gestalte te geven (1 Kor. 16:1-2). De eredienst van de gemeente aan God blijft gaande in deze wereld, terwijl zij uitzielt naar de dag waarop haar Heer terugkomt.

Het gebod van de liefde tot elkaar, gegeven door de Heer, spoort ons aan de samenkomst van de gemeente niet te verzuimen, maar elkaar aan te vuren in het licht van de dag van Christus' terugkomst (Hebr. 10:25).

Echte sabbatsrust wordt hier al in geloof geproefd, maar pas volkomen in de nieuwe wereld genoten (Heb. 4:9-10; Op. 14:13).

RUSTEN EN VIEREN

De Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland hebben de vrije zondag, zoals die onder Gods voorzienigheid in Europa tot ons is gekomen, steeds met dank aan God aanvaard. Zo is het vierde gebod in de gereformeerde traditie toegepast. Nu op zondag door de wetgever meer ruimte wordt geboden om te werken en die dag daardoor als dag van de Heer minder beschermd wordt, willen wij publiek en eensgezind, met woord en daad, getuigen:

- van de Schepper die het ritme van werken en rusten aan de mensen gegeven heeft, en
- van de Verlosser die ons vrijkocht uit de macht van de zonde en ons in zijn gemeente tot het heil roept (Zondag 38).

We willen de zondag tot eer van de opgestane Heiland en als dag van de christelijke gemeente hooghouden. Wij verlangen ernaar de viering van de zondag zo vorm te geven, dat die een aantrekkelijk beeld vertoont van rust bij God en gemeenschap bij elkaar. Ons gebed is dat dit voorbeeld onze naaste tot Christus nodigt.

God wil zijn schepselen tot rust brengen en zijn schepselen op adem laten komen (Ex. 23:12). Hij wil hen bevrijden uit de kramp van het werken onder de vloek. Daartoe geeft Hij zijn volk de rustdag. We weten ons als christelijke kerk geroepen dit geschenk in dank te aanvaarden en optimaal tot Gods eer

te gebruiken. Daarom sporen we elkaar aan die dag zoveel mogelijk vrij te houden van beroepsarbeid en activiteiten die ons afhouden van de eredienst voor de Here en de ontmoeting als gemeente. De gemeente verplicht zich ertoe zoveel mogelijk rekening te houden met hen die in hun beroep op zondag moeten werken.

Het vierde gebod komt tot zijn recht wanneer Gods volk van de dag van de Heer geniet door afstand te nemen van zijn gewone bezigheden (Jes. 58:13). In het dagelijks werk, in onze vrije tijd en op de zondag willen we getuigen van Christus zijn door zelf rust te vinden in Hem.

1.2 Toelichting

Tot zover het voorgestelde onderwijs. Daarbij geven we een paar opmerkingen ter toelichting.

1.2.1 Het **doel** dat deputaten met bovenstaande tekst hebben, is: het schriftuurlijk onderwijs zoals wij dat op dit moment verstaan, in een korte tekst neerleggen. Hiermee dienen we bijv. het catechetisch onderwijs aan de jeugd, maar ook de bezinning op de zondag als dag van onze God en Heer. De tekst kan echter ook gebruikt worden om onze naaste te laten zien hoe de Gereformeerde Kerken de materie van het vierde gebod en de zondag opvatten en ons op het getuigend gesprek voor te bereiden.

1.2.2 Welke kerkelijke **status** heeft zo'n getuigenis en onderwijs? Niet die van belijdenistekst, een soort vierde formulier van eenheid. Om tot nieuw belijden op dit punt te komen is een in veel opzichten bredere voorbereiding nodig (a. door de kerken geconstateerde noodzaak, b. de raadpleging van zusterkerken enz.). Wil men onze tekst ergens mee vergelijken, dan denken wij aan de *liturgische formulieren*. Dat zijn onderwijzende (en liturgische) teksten die onder woorden brengen wat de kerken op een bepaald punt (doop, avondmaal, ambten, huwelijk) uit Gods Woord aflezen. De formulieren zijn schriftelijk vastgelegd onderwijs. De belijdenissen spreken zich op de genoemde punten ook uit. De formulieren geven een uitwerking (behalve in het geval van het huwelijk). Bij 'vierde gebod en de zondag' is van een ethisch thema, in onze tekst is van een onderwijzende uitwerking sprake, en wel van Zondag 38 van de Catechismus. De vergelijking met de formulieren strekt niet verder, want bovenstaande tekst is niet voor de liturgie bedoeld.

Ter illustratie wijzen wij erop dat een van de zusterkerken, de *Reformed Presbyterian Church of Ireland*, een aantal 'Testimonies' (getuigenissen) op leerstellig, ethisch, maatschappelijk en liturgisch vlak heeft (*doctrinal* en *practical*). Daarin wordt a. op een concreet moment, b. over één speciaal thema en c. in bijzondere omstandigheden een getuigenis afgelegd op grond van de Schrift. Zo treedt de kerk eenstemmig en onderwijzend naar buiten. In het geval van de RCPI bijv. op het punt van de doodstraf, eredienst, het gezin, oecumene, communisme, zending en evangelisatie.¹ Dit voorbeeld wil slechts een mogelijkheid duidelijk maken hoe het onderwijs in de leer van de Gereformeerde Kerken in Nederland vorm gegeven kan worden.

1.2.3 Naar onze overtuiging heeft een dergelijk getuigenis een duidelijk **nut**. Er is sprake van:

1.2.3.1 een *concreet moment*, nl. de tijd waarin de kerken in de generale synoden te Leusden 1999 en te Zuidhorn 2002 de appèl- en revisiekwestie in dezen afgehandeld hebben en waarin een deputaatschap is ingesteld, omdat de verwarring in de kerken op het punt van vierde gebod en zondag niet was weggenomen. Met de instelling van het deputaatschap was de weg vrij voor een positieve studie, zonder de kerkrechtelijke complicaties van de eerdere behandeling. Nu deputaten hun werk aan de kerken, die in de synode te Amersfoort bijeen zullen komen, presenteren, is er mogelijk een moment om het onderwijs van de Schrift op bovenstaande wijze op een rij te zetten.

1.2.3.2 Er is sprake van één *speciaal, afgebakend thema*, nl. de uitleg van het vierde gebod in het licht van het Nieuwe Testament in Jezus Christus en de viering van de zondag door de kerk van het Nieuwe verbond in de concrete omstandigheden van de 21e eeuw in Nederland.

1.2.3.3 Er is ook sprake van *bijzondere omstandigheden*, nl. 1. het elimineren van verwijzing naar Gods geboden in de wetgeving, 2. de complicering van de economie en veelheid aan functies en

¹ *Testimony of the Reformed Presbyterian Church of Ireland. Doctrinal and Practical*, ed. Reformed Presbyterian Synod (Belfast: Graham and Heslip, 1966).

beroepen, 3. de geconstateerde vervlakking van christelijk leven, ook op het punt van zondagviering, en 4. de werkdruk en prestatiedrang waaronder jonge en volwassen mensen gebukt of in meegaan. Daarom is het nodig dat de kerken in volle breedte nadenken over de vragen rond zondagsrust en viering.

1.2.4 Wat de **opzet** van bovenstaand onderwijs betreft, is nog op te merken: deputaten hebben gekozen voor een opzet vanuit Christus. Deze christologische concentratie wil niet het vierde gebod verdringen, maar juist in het licht van Gods openbaring in Christus beter doen verstaan.

1.3 Praktische handreiking

Bij de instelling van het deputaatschap vierde gebod - zondag omschreef de synode de taak als volgt: 'de kerken te dienen met een handreiking waarin een positieve standpuntbepaling geboden wordt inzake het ethisch handelen als gelovigen en kerken in de 21^e eeuw met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod.'

Om het rapport concrete handvatten te geven zetten we de praktische handreiking vooraan. We verwoorden die handreiking kort en puntsgewijs.

Loesje

De zakenman komt terug van vakantie. 'Nu aan het werk!', zegt hij, haalt zijn laptop uit z'n rugzak en stopt die in z'n aktetas.

1.3.1 In een samenleving met mobiele telefoon, laptop, files, tv, internet en e-mail worden veel mensen opgejaagd. Werktijd en vrije tijd vervloeien, ondanks de korte arbeidsweek. Hoog tijd om opnieuw in de leer te gaan bij de Schepper die **werk- en rusttijd** maakte. Christus is Heer van vrijgekochte slaven én van de rustdag.

1.3.2 Leven en werken zijn nog altijd aan de vloek van de zondeval onderworpen (Gen. 3:15-19). Werken is, ook in een hoogontwikkelde economie en samenleving, voor velen zwoegen (Pr. 1:3). Onderwijs en opleiding leggen een grote druk op jonge en oudere mensen. Daarom is het zo heilzaam dat de Schepper in het ritme van de week een **rustdag** gegeven heeft (Gen. 2:2-3; Ex. 20:8-11; 23:12). Naar Gods voorbeeld en gebod mogen we tot rust komen, leren genieten en terugkijken op het gedane werk. Zo wordt God geëerd als degene die alle werk volbrengt. Niet aan onze prestatie, maar aan zijn zegen is alles gelegen.

1.3.3 **Eerst komt het rusten** (neerleggen van werk), daarna het vieren. God heeft zijn scheppend werk volmaakt en legde zo het fundament onder de sabbat. Jezus Christus heeft het werk van verlossing volbracht en legde zo het fundament onder de zondag. Hij schept tijd om tot rust te komen in zijn nabijheid. Zijn geboden, ook om te rusten, zijn niet zwaar (1 Joh. 5:3; Mat. 11:30). Zo leren we verlangen naar de volkomen rust (Heb. 4).

1.3.4 De HERE heeft de rust op zijn dag ook geboden om het personeel, de dieren en het land in de rust te laten delen. Die rust heeft ook betekenis voor het Nederlandse volk, de samenleving en economie. **Recreatie** dient de herschepping. In woord en daad zal de kerk getuigen van de rust bij de Schepper, Verlosser en Vernieuwer van al wat leeft.

1.3.5 Door te rusten laten we zien dat we beseffen verlost te zijn van slavernij, ook van de eigen zonden, prestaties en de economische wetten. Door de zondag te vieren geven we uitdrukking aan de erkenning van **Christus als Heer**, ook over de rustdag (Mar. 2:28). Als Hij zegt 'Maakt u dan niet bezorgd tegen de dag van morgen', geldt dat des te meer op zondag (Mat. 6:34). Op de rustdag leren we genieten van zijn zorg, zoals Israël in de gave van het manna leerde.

1.3.6 Ook al kent het Oude Testament weinig directe voorschriften voor de vormgeving van de eredienst op de sabbat, toch krijgt **het vieren** profiel. Bijvoorbeeld in de aanwezigheid van de 'tent van de samenkomst' en de offers, in de 'heilige samenkomsten' van het volk en later in de synagoge. Jezus ging naar zijn gewoonte op sabbat naar de synagoge (Luc. 4:16). In het Nieuwe Testament

verschijnt Christus na zijn opstanding aan leerlingen en vrouwen. Zij komen samen op de eerste dag van de week (Joh. 20; Hand. 20), die door de gemeente 'de dag van de Heer' genoemd wordt (Op. 1:10).

1.3.7 Christus roept ons tot zijn **gemeente**, die zijn lichaam is. De gemeente bestaat niet uit individuen, maar is het lichaam van Christus, door de kracht van de Geest samengesteld uit vele leden (lichaamsdelen). Wanneer de Verlosser ons tot zijn gemeente roept, is er geen plaats meer voor individualisme.

1.3.8 Kerkelijke afspraak naar het voorbeeld van de oudchristelijke kerk is dat de gemeente op zondag **twee maal in eredienst** samenkomt (Kerkorde, artikel 65). De kerkenraad houdt die afspraak in ere door de gemeente samen te roepen. In de samenkomst presenteert de gemeente zich als het lichaam dat zich in Christus' dienst stelt. In de eredienst stelt zij zich als volk voor haar God om er ernst mee te maken tot Gods rust in te gaan (Heb. 4). We hebben ook de tweede kerkdienst nodig om de zondag als een geheel te genieten. Als afwezigheid in de middag- (of avond)dienst toeneemt, moet de gemeente worden onderwezen en gemotiveerd om deel te nemen.

1.3.9 Het is nodig in het **onderwijs** aan de jeugd, in huis en catechisatie, de samenhang te leren van:

- a. Gods gebod en gewillige naleving ervan,
- b. de gemeente die samenkomt en zelf een levend lid daarvan zijn,
- c. beroepskeuze en persoonlijke verantwoordelijkheid.

We hebben de verkondiging van het Woord en de gemeenschap der heiligen nodig om een christelijke stijl van leven te ontwikkelen.

1.3.10 Wanneer onder druk van economie en maatschappij **zondagsarbeid** toeneemt, is het goed dat de gemeente om hen die beroepshalve moeten werken, heen gaat staan. Dit kan door gebed en persoonlijke aandacht voor elkaar. In het tijdstip van eredienst wordt zoveel mogelijk met hen rekening gehouden.

1.3.11 Gevaar van **regelmatige zondagsarbeid** is dat je aan het ritme van de zondagsrust ontwend raakt, dat je geen kracht vindt om zo mogelijk aan één eredienst deel te nemen en dat je jezelf van het gemeentelven isoleert. Dan is een biddend leven extra nodig om toewijding aan de Heer van het leven en van zijn gemeente te ontvangen.

1.3.12 Zondagsarbeid die aanvaard wordt vanwege **meerdere verdienste**, is verwerpelijk, zoals ook alle geldzucht (1 Tim. 6:9). 'Niemand kan twee heren dienen. Gij kunt niet God dienen én Mammon', zegt Jezus, onze Heer (Mat. 6:24).

1.3.13 De wet van de HERE is richtsnoer van **dankbaarheid** voor de verlossing in Christus. Het vierde gebod helpt ons - in werken en rusten - de heiliging van heel ons leven te ontvangen. De Heilige Geest vervult de gemeente als een tempel. Daar ontvangen zondaars kracht om al de dagen van de week tot Gods eer te leven.

1.3.14 Christus bevrijdde de sabbat van menselijke wetten die een last op de rustdag legden. Het ontwikkelen van een patroon van zondagsheiliging vraagt **creativiteit**: om te ontdekken wat het goede, het welgevallige en volkomene voor God is (Rom. 12:2). Het vraagt om **liefde** om elkaar daarin tot een hand en een voet te zijn.

1.3.15 In het beoordelen van en spreken over elkaar is het goed een '**levensstijl van barmhartigheid**' te gebruiken. Niet de uiterlijke kenmerken van zondagsarbeid zijn richtinggevend. Het gaat om het beoordelen van de motieven, waaronder de afwegingen van zondagsarbeid zijn gemaakt. Ook in dit kader zijn de woorden van de Here Jezus heilzaam: 'indien gij geweten hadt wat het wil zeggen: barmhartigheid wil Ik en geen offerande, dan zoudt gij geen onschuldigen hebben veroordeeld, want de zoon des mensen is Heer over de sabbat' (Mat. 12:7-8).

1.3.16 Onze huizen hebben de steun nodig van **huisregels** om rust en vrede op de dag van de Heer te vinden. Huisregels zijn afspraken tussen volwassenen, waarin duidelijkheid geboden wordt over de kerkgang, het gebruik van media (computer, internet, tv, muziek), de mate van reizen op zondag etc. De ruimte die de Geest in onze harten wil maken, mag niet verdrongen worden. Tegelijk geeft God de

rustdag om te genieten van vrije tijd, ontspanning en recreatie. Huisregels zijn afspraken die aan de kinderen geleerd worden als persoonlijke vormgeving van zondagsrust. Zo kan de jongere generatie leren in verantwoordelijkheid tot vormgeving van de rust te komen. Het ook zou mooi zijn om met dergelijke huisregels tot gezamenlijke afspraken in de gemeente te komen. Om houvast aan elkaar te hebben.

1.3.17 Een aspect van zondagsviering is ook alle vertrouwen op onszelf en eigen werk af te leggen. Alleen Christus is bij machte ons te bevrijden van de slavernij van de vloek en van de macht van zonde. **Bekering** van dode werken is omkeer naar de levende God.

1.3.18 Een krachteloze en vreugdeloze zondagsviering hangt samen met kleingeloof dat haar kracht niet vindt in Christus als Heer. Daarentegen leidt een levend geloof in Christus, de levende, tot een bezielde en blijde **viering** van de dag van zijn opstanding.

1.3.19 Gerichtheid op het volbrachte werk van Christus en de vernieuwende kracht van de Geest betekent voor de rustdag: alles **doen** wat een feestelijke viering van de dag van de Heer dient en alles **nalaten** wat daaraan afbreuk doet.

1.3.20 De samenleving is vervreemd van de zondag als rustdag. De zondag als dag van de kerk speelt zich veelal binnen de grenzen van de gemeente en de huizen af. De gemeente van Jezus Christus zal wegen zoeken om **contact te leggen** met de naaste en hem of haar uit te nodigen iets van de werkelijke rust te proeven.

1.4 Voorstel tot besluit aan de generale synode te Amersfoort 2005

Besluit 1

De taakopvatting en werkwijze van deputaten goed te keuren, nl. het voorrang geven aan de opdrachten van de generale synode te Zuidhorn inzake a. onderzoek en b. bezinning, en dat zij zich inzake opdracht c., nl. 'de kerken te dienen bij het onderling gesprek op dit punt' (*Acta Zuidhorn 2002-03*, art. 13, besluit 2c), beperkt hebben tot het geven van voorlichting tijdens gemeentevergaderingen (op verzoek) en het in artikelen uitleggen van de besluitvorming van Zuidhorn (op eigen initiatief).

Gronden

- 1.1 Het in de opdracht genoemde 'onderzoek op eigentijdse vragen' (*Acta Zuidhorn*, art. 13, besluit 2a) en 'de bijbels-theologische bezinning op een christelijke levensstijl in verband met vieren en rusten' (besluit 2b) kreeg de volle aandacht van deputaten.
- 1.2 Deputaten hebben het niet verstandig geacht zich op eigen gezag met een publicatie tot de kerken te wenden, maar gekozen voor presentatie in de weg van rapportage aan de kerken, zodat deze zich er in de generale synode te Amersfoort 2005 een oordeel over kunnen vormen.
- 1.3 Bij het besluit tot instelling van het deputaatschap is als grond genoemd dat het goed is 'te onderzoeken, of er in de veelheid van materiaal elementen zijn waarover wel kerkelijke overeenstemming te verkrijgen valt' (*Acta Zuidhorn 2002-03*, art. 13, besluit 1, grond 3). Ook is uitgesproken: 'het zal de bezinning op en de kracht van het christelijk leven in de kerken ten goede komen, wanneer de kerken niet-opgeloste dilemma's te boven komen en samenwerken bij het ontwikkelen, formuleren en uitdragen van een positieve schriftuurlijke handreiking inzake de zondagsrust in het licht van het vierde gebod' (*Acta Zuidhorn 2002-03*, art. 13, besluit 1, grond 4). Daartoe was grondige studie nodig.
- 1.4 Ook al is in de bespreking tijdens de synode te Zuidhorn opgemerkt 'dat deputaten niet in stilte studie gaan plegen' (*Acta Zuidhorn 2002-03*, ad art. 13), toch hebben zij gemeend – naast op de kerken gerichte voorlichting over de besluitvorming te Zuidhorn - veel tijd te moeten steken in 'stille' studie.

Besluit 2

De onderwijzende tekst aan te nemen en aan de kerken te zenden met het verzoek de inhoud ervan een plaats te geven in het onderwijs van de gemeente en in het getuigenis aan naaste en samenleving (§ 1).

Gronden

- 2.1 Er is sprake van een *concreet moment*, nl. de tijd waarin de kerken in de generale synoden te Leusden 1999 en te Zuidhorn 2002 de appèl- en revisiekwestie in dezen afgehandeld hebben en waarin een deputaatschap is ingesteld, omdat de onvrede en verwarring in de kerken op het punt van vierde gebod en zondag niet was weggenomen. Met de instelling van het deputaatschap was de weg vrij voor een positieve studie, zonder de kerkrechtelijke complicaties van de eerdere behandeling. Nu deputaten hun werk aan de kerken, die in de synode te Amersfoort bijeen zullen komen, presenteren, is er mogelijk een moment om het onderwijs van de Schrift op bovenstaande wijze op een rij te zetten.
- 2.2 Er is sprake van één *speciaal, afgebakend thema*, nl. de uitleg van het vierde gebod in het licht van het Nieuwe Testament in Jezus Christus en de viering van de zondag door de kerk van het Nieuwe verbond in de concrete omstandigheden van de 21e eeuw in Nederland.
- 2.3 Er is sprake van *bijzondere omstandigheden*, nl. 1. het elimineren van verwijzing naar Gods geboden in de wetgeving, 2. de complicering van de economie en veelheid aan functies en beroepen, 3. de geconstateerde vervlakking van christelijk leven, ook op het punt van zondagsviering, en 4. de werkdruk en prestatiedrang waar jonge en volwassen mensen onder gebukt of in meegaan.
- 2.4 De vorm van een korte tekst is geschikt om de brede materie van vierde gebod, sabbat en zondag samen te vatten en toegankelijk te maken.
- 2.5 De onderwijzende tekst heeft niet het kerkelijk gezag van een belijdenis, maar is te vergelijken met de (liturgische) formulieren waarin de kerk het onderwijs van Gods Woord op een concreet punt van leer en/of leven samenvat. De vorm van 'formulier' is immers schriftelijk neergelegd onderwijs, zoals dat in het verband van de kerken te geven is.
- 2.6 In het besluit tot instelling van het deputaatschap is gezegd dat het hoog tijd en van groot belang is 'dat de kerken hun overtuiging op dit punt hernieuwen en verder ontwikkelen om bij het licht van Gods Woord en zoekend naar de bedoeling van Gods Geest in te spelen op de genoemde en toekomstige ontwikkelingen en daarin de gelovigen bij te staan' (*Acta Zuidhorn 2002-03*, besluit 1, grond 2). Daartoe biedt het bovenstaande een aanzet.

Besluit 3

De praktische handreiking (§ 3) aan te nemen en aan de kerken te zenden met het verzoek de inhoud in bespreking te nemen om tot een hernieuwde overtuiging ten aanzien van de viering van de zondag en de plaats ervan in de christelijke levensstijl als geheel te komen.

Gronden

- 3.1 De synode te Zuidhorn (2002-03) gaf expliciet de opdracht de kerken te dienen met een handreiking waarin een positieve standpuntbepaling geboden wordt inzake het ethisch handelen als gelovigen en kerken in de 21^e eeuw met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod.

Besluit 4

De ingebrachte kritiek en aanvulling in het rapport te verwerken voor een herziene editie ter publicatie.

Gronden

- 4.1 Ook al heeft het rapport enige verspreiding gekregen, toch blijft het zinvol dat de studie die aan de onderwijzende tekst ten grondslag ligt, zo volledig als mogelijk in boekvorm beschikbaar blijft.
- 4.2 De praktisch ethische handreiking, waarom door de synode te Zuidhorn gevraagd is, is in die vorm toegankelijk, voorzien van het fundament van bezinning dat eraan ten grondslag ligt.

Besluit 5

Deputaten te dechargeren onder dank voor bewezen diensten.

Grond

- 5.1 De opdracht die de synode te Zuidhorn 2002-2003 gegeven had is uitgevoerd.
- 5.2 De opdracht tot heruitgave van het rapport kan onder toezicht van deputaten Voorbereiding Generale Synode (het voormalig moderamen) in samenwerking met deputaten Generaal Synodale Publicaties plaatsvinden.

DEEL I BIJBELS-THEOLOGISCHE BESCHRIJVING

Onze studie naar de relatie tussen het 4^e gebod van de Decaloog - de tien woorden van de HERE - en de zondag staat in de raam van de gereformeerde belijdenis over de Bijbel als het Woord van God. Die belijdenis wijst ons twee vensters aan waardoor we echt zicht op God ontvangen: 1. zijn schepping en zorg voor de wereld en 2. - nog duidelijker - zijn heilig en goddelijk Woord (NGB art. 2). Vader, Zoon en Geest openbaren zich zo aan ons 'voor zover dat voor ons nodig is in dit leven tot zijn eer en tot behoud van de zijnen'. Dan mogen we ook verwachten voldoende licht te ontvangen als het gaat om de dag van de Heer in het Oude en Nieuwe verbond.

We zullen ook werken met de belijdenis dat God profeten en apostelen geboden heeft zijn geopenbaarde Woord op schrift te stellen. God is het die spreekt. Zijn knechten hebben zijn Woord op schrift gesteld. Ook ten aanzien van het 4^e gebod spreekt het boekdelen dat God de twee wetstafels eigenhandig in steen vastlegde (art. 3). Ook het naspreken van Gods Woord en het schrift van mensen is door de Geest zo geleid dat we de bijbelboeken 'heilige en goddelijke Schriften' noemen. De Geest die de bijbelschrijvers inspireerde, wil ons vandaag als bijbellezers verlichten (art. 5). Wij beseffen dat het in onze ontmoeting met Gods Woord om ons behoud gaat. Uit eerbied voor onze Heer Jezus Christus die zelf het Woord is, bidden we ervoor bewaard te blijven iets aan Gods Woord toe te voegen of daarvan iets af te doen (art. 7).

2 GENESIS 1-2: GODS WERKEN EN RUSTEN

2.1 Genesis 2:1-3: Gods voltooide werk

De lezing van Gods Woord inzake de zevende dag voert ons direct naar het begin van de Bijbel. Genesis 1 vertelt hoe God hemel en aarde schiep door zijn Woord. 'Hij sprak en het was er, Hij gebod en het stond er' (Ps. 33:9). Gods scheppend werk leidt in zes dagen tot zijn voltooiing in de creatie van man en vrouw naar Gods beeld. Gen. 2 begint dan ook die voltooiing te markeren: 'Alzo werden voltooid de hemel en de aarde en al hun heer'. De zevende dag staat in dat teken: 'Toen God op de zevende dag al het werk voltooid had, dat Hij gemaakt had, rustte Hij ...' (2:2).

Wat staat er precies? We kunnen het werkwoord *šābat* opvatten als 'rusten', zoals de vertaling van het NBG heeft. Letterlijk betekent het: ophouden (met werken). Wat is de bedoeling van dit vers? Niet om uit te drukken dat God vermoeid zou zijn van het scheppingswerk en rust nodig had. De bedoeling van vers 2 is te onderstrepen: het grootse werk is klaar! Er volgt na de zes dagen niet nog een nieuw werk van Gods schepping. De vertaling kan zijn: 'Toen (of omdat) God op de zevende dag het werk voltooid had, hield Hij op de zevende dag op met al het werk dat Hij gedaan had.' Deze duiding wordt weerspiegeld in het Nieuwe Testament: al Gods werken waren van de grondlegging der wereld af gereed. 'Want Hij heeft ergens van de zevende dag aldus gesproken: en God rustte op de zevende dag van al zijn werken' (Heb. 4:3-4). Als in Gen. 2:2 staat dat God 'ophield' (te scheppen), krijgt dat in het licht van het vierde gebod ook de klankkleur van 'rusten' (en genieten).

Gen. 2:3 voegt een belangrijke gedachte toe: 'En God zegende de zevende dag en heiligde die, omdat Hij daarop gerust heeft van (letterlijk: opgehouden heeft met) al het werk, dat God scheppend tot stand had gebracht.' De voltooiing van Gods scheppend werk wordt bezegeld met de zevende dag die de scheppingsweek kroont. De Schepper, die zes dagen lang gegeven heeft, néémt de zevende dag voor Zichzelf. Hij hecht er zijn zegen aan, zoals Hij op de zesde dag de mens gezegend heeft (1:28). En God wijdt die dag aan Zichzelf (heiligen). In Exodus wordt dit dicht bij Gods volk gebracht met de verwoording: de HERE heeft 'op de zevende dag gerust en adem geschept' (31:17). Een dag voor de Schepper om terug te zien op en te genieten van zijn voltooide schepping!

Een van de kernvragen is: bedoelt de Heilige Geest met Gen. 2:1-3 ook te zeggen dat God de zevende dag voor de méns gezegend en geheiligd heeft? In het nu volgende willen we laten zien: welke opvattingen er op dit punt zijn en waar onze voorkeur naar uitgaat.

2.1.1 In Gen. 1 is het op alle zes dagen God die spreekt. In Gen. 2:1-3 verhaalt de auteur óver de Schepper. Het zegenen en heiligen heeft niet de vorm van een opdracht aan de mens. Het is de bijbelschrijver die de slotverzen van Gods scheppingswerk schrijft. Een mens ontvangt door de Geest van de openbaring het inzicht: God hecht zijn zegen speciaal aan deze dag die de voltooiing van het scheppingswerk markeert. Hij drukt er voor zichzelf het stempel van zijn heiligheid op. De belijdenis over de teboekstelling van Gods Woord (NGB art. 3) laat ons ruimte om te noteren dat Gen. 2:1-3 op zichzelf genomen alleen een beschrijving is van wat de Schepper voor zichzelf doet. God heeft in Zichzelf genoeg aan de eer die vanuit zijn scheppingswerk op Hem afstraalt.

2.1.2 Dat God de zevende dag van den beginne 'zegt en heiligt', krijgt in Gen. 2 nog geen invulling. Het is een open zegswijze. Open naar invulling voor de mens, open (zonder dat nu de avond en morgen genoemd wordt) naar de toekomst van man en vrouw, die op de zesde dag het licht van het leven zagen.

2.1.3 Het is pas bij de wetgeving van de HERE aan Israël dat deze wijding van de zevende dag aan zijn eer verbonden wordt aan het gebod die dag te 'gedenken door die te heiligen' (Ex. 20:8-10). Dan is de voltooiing van Gods scheppingswerk op de zevende dag hét motief voor de mens om die dag te vieren (20:11). (Zie § 3.3.)

2.1.4 Bij het lezen van Gen. 2:1-3 constateren we dat óver de Schepper en zijn handelen op de zevende dag geschreven wordt. Maar in het geheel van de Schrift kan dit in Hebreeën ook zo verwoord worden: 'Want Hij heeft ergens van de zevende dag aldus gesproken: En God rustte op de zevende dag van al zijn werken' (Heb. 4:4). Wat in de Schrift in Gen. 2:2-3 beschréven is, geldt ook als spréken van God. Het door een mens geschrevene is ook Woord van God. Ook al was het in Genesis nog geen woord tót de mens, het krijgt in de brief aan de Hebreeën wel die zeggingskracht (zie § 9.3 en 12.1)

2.1.5 De Here Jezus zegt over de zevende dag, zoals de HERE die aan Israël geboden had: 'De sabbat is gemaakt om de mens ...' (Mar. 2:27). Het werkwoord 'maken' (letterlijk: 'De sabbat is geworden', *egeneto*) hoeft niet hetzelfde als 'scheppen' te betekenen. Toch kan de evangelist Johannes met dezelfde werkwoordsvorm zeggen: 'alle dingen zijn door het Woord geworden', en doelt dan op de schepping 'in den beginne' (Joh. 1:3). De mens en de sabbat zijn nauw op elkaar betrokken. De Here Jezus zegt (minimaal) dat eerst de mens en daarna de sabbat door God gemaakt is. En dat daarom de sabbat er ten gunste van de mens is. Met de aantekening dat Jezus niet met zoveel woorden zegt dat de sabbat direct aan de mens opgedragen is.

2.1.6 Jezus' woorden kunnen (maximaal) uitgelegd zo worden: eerst schiep God de mens (op de zesde dag), en daarna gaf Hij de sabbat (de zevende dag die Hij zegende en heiligde) aan de mens, hem ten goede. Wanneer we ons indenken dat de zevende dag na de schepping de eerste volle dag voor de geschapen mens was, kunnen we ons voorstellen hoe - naast de Schepper - ook Adam en Eva op die dag de schepping te geniéten kregen.

2.2 Is de sabbat een scheppingsordening?

Nu we de exegetische aantekeningen bij Gen. 2:1-3 hebben afgerond, is het zinvol aandacht te besteden aan de Westminster Confessie. Deze belijdenis van presbyteriaanse kerken is door de International Council of Reformed Churches (ICRC), waarvan de Gereformeerde Kerken in Nederland deel uitmaken, aanvaard als een gereformeerde confessie. Dat betekent niet dat gereformeerden in Nederland die belijdenis ondertekenen en eraan gebonden zijn. Maar wel dat we van deze belijdenis - ook op het punt van het 4^e gebod en de zondag - erkennen dat daarin niet tegen of boven Gods Woord gesproken wordt. In de Westminster Confessie wordt over de rustdag het volgende uitgesproken:

God heeft in zijn Woord 'door een stellig, zedelijk en altijd geldend gebod dat alle mensen in alle eeuwen bindt, een dag uit de zeven in het bijzonder als sabbat aangewezen, die dan ook aan Hem moet worden geheiligd. Dat was van het begin van de wereld ...' (21.7).²

Als God de sabbat als rustdag direct na de schepping heeft ingesteld is er veel voor te zeggen dat het dan ook een altijd geldend gebod zal zijn. Wanneer dat zo is, zullen ook Gereformeerde Kerken in Nederland daarvoor moeten en willen buigen. In de presbyteriaanse traditie wordt gesproken van de rustdag als *scheppingsordinantie* of *instelling*.

Toch heeft de exegese in § 2.1 niet onomstotelijk tot die conclusie geleid. Van Gen. 2:1-3 mag wel gesteld worden:

- a. dat er een nauw verband is tussen de voltooiing van Gods scheppingswerk, ook van en voor de mens, en Gods genieten van het werk van zijn handen;
- b. dat de Here Jezus eveneens mens en sabbat - in dié volgorde - nauw op elkaar betreft (Mar. 2:27);

² In de vertaling van G. van Rongen, *De Westminster Confessie met de Grote en de Kleine Catechismus* (Barneveld, 1986), 63.

- c. dat de woorden 'zegenen en heiligen' openstaan naar een invulling van de zevende dag voor de mensheid (terwijl Ex. 20:11 bij het gebod tot het houden van de sabbat hierop teruggrijpt);
- d. dat deze verzen, naast de verwoording door de bijbelschrijver van Gods handelen op de zevende dag, ook op schrift gesteld het levende Woord van God zijn dat Hijzelf voor ons in de actuele situatie tot spreken brengt (Heb. 4:4).

Tegelijk moet erkend worden:

- e. dat in Gen. 2:1-3 niet van 'de sabbat' of haar expliciete instelling sprake is;
- f. dat noch in Gen. 2:1-3, noch in Mar. 2:27, noch in Heb. 4:4 van een opdracht aan de mens sprake is.

Er is dus onvoldoende grond om van de rustdag als een scheppingsinstelling te spreken 'van het begin van de wereld'. Dat lukt alleen concluderenderwijs: als God de zevende dag zegent en heiligt, móet Hij dat ook in het paradijs aan de mens geopenbaard hebben. Zo'n conclusie mag een gereformeerd mens trekken, maar er is onvoldoende grond in de Schrift om elkaar daaraan te binden. Toch willen wij bij het lezen van Gen. 2:1-3 in het licht van het geheel van de Schriften wel zeggen: in Gods daad van het zegenen en heiligen van de zevende dag openbaart Hij ons een *scheppingsbedoeling* ten aanzien van de zevende dag. Door dit schriftwoord verankert de HERE de rustdag (die in ieder geval later aan Israël gegeven is) in zijn voltooide werk aan de leefwereld voor mens en dier. Daaraan is de volgende paragraaf gewijd.

2.3 De zevende dag

In Genesis 1-2 wordt ons Gods scheppend werk geopenbaard in (een week van) zes dagen plus de zevende. Israël heeft het ritme van zes dagen werken en rust op de zevende dag van de HERE, Schepper én Vader van zijn volk, ontvangen. Dit ritme van een zevendaagse week is niet bij andere volken gevonden. Voor ons onderwerp is het van belang dat na zes dagen één dag, de zevende, speciaal door God gemarkeerd wordt.

Het boek Genesis, zoals dat door Mozes onder leiding van de Geest op schrift gesteld is, is in de eerste plaats *Gods openbaring aan Israël*. Dit volk ontvangt als teken van Gods verbond in het 4e gebod elke zevende dag als rustdag. En wel met als motief dat de Schepper de eerste is die op de zevende dag het werk neergelegd en van het resultaat genoten heeft. Aan dit volk is als eerste Gods 'werken' in zes dagen en zijn 'rusten' op de zevende geopenbaard. Dat wil zeggen: Israël ontving zowel Gods openbaring ten aanzien van de zevende dag als zijn gebod met het oog op de sabbat. Zo nauw liggen Gen. 2:1-3 en Ex. 20:8-11 tegen elkaar aan. Gods oude volk heeft haar weekritme ontvangen in de spiegel van de schepping. Zij mochten elke zevende dag in Gods licht beleven. We kunnen instemmen met A.L.Th. de Bruijne als hij stelt dat het sabbatsgebod verankerd ligt in de structuur van Gods werken. 'Het ritme van zes gewone dagen en één bijzondere is niet willekeurig. Het gaat terug op een kenmerk in Gods eigen stijl, dat Hij ook heeft uitgedrukt in zijn scheppingswerk' (De Bruijne 1999, 639). Gen. 2:1-3 laat minstens zien dat God als Schepper het ritme van zes dagen werk en één dag rust geopenbaard heeft. Onze dagen, onze week én een dag van rust zijn verankerd in de voltooide schepping, toen God de geschiedenis en de mensheid liet beginnen.

2.4 Conclusies

We laten de Schrift in Gen. 2:1-3 meer zeggen dan er staat, als we zouden concluderen dat God daar de sabbat voor de mens instelt. Wel preluderen deze prachtige verzen over het eindpunt en de voltooiing van Gods scheppingswerk op de rustdag die de HERE voor zijn volk in deze wereld gaat instellen. Het 'rusten' van God na de schepping, zoals het in Ex. 20:11 verwoord zal worden, ziet vooruit naar het tot rust komen van Gods volk bij haar Schepper. We lezen uit Gen. 1-2 Gods scheppingsbedoeling af: een ritme van werken in zijn wereld en rusten in zijn volbrachte werk.

3 GENESIS-EXODUS: van schepping naar uittocht

Met de voltooiing van Gods scheppingswerk en het markeren van de zevende dag begint in de Schrift de geschiedenis van de mensheid op Gods aarde. Wat openbaart de Here in dat kader over de rustdag? Uit onderzoek blijkt dat de sabbat een unieke instelling in Israël is en dat een soortgelijke zevende dag als rustdag bij geen van de volken bekend was (Dressler 1982; Lettinga 1999). Er zijn geen sporen van mondelinge overlevering bij de volken te vinden die zou kunnen berusten op openbaring van Godswege in het paradijs of de tijd van de aartsvaders. In Egypte was Gods volk gewend aan een ritme van tien dagen.

3.1 Na het paradijs: een rusteloze tijd

Het getal zeven speelt een geweldig belangrijke rol in het Oude Testament. Noach krijgt de opdracht zeven paar van de reine dieren en van de vogels aan boord van de ark te nemen. Met de aankondiging dat de zondvloed over zeven dagen zal losbreken (Gen. 7:4). Het zevental is een omschrijving als bij ons 'een week'. Zeven dagen worden ook genoemd als de duur van Labans achtervolging van Jakob en van Jozefs rouw over zijn vader (31:23; 50:10). Ook een zevental jaren speelt in Genesis een belangrijke rol (29:18; 41:2). Toch wordt de zevende dag als rustdag van de mens in het eerste bijbelboek niet genoemd.

Hebben de oudvaders vanaf het paradijs en de aartsvaders vanaf Abraham de zevende dag als rustdag, als sabbat gekend en gehouden? Daarover openbaart de Schrift ons niets. Nu zeggen we in de regel: uit het feit dat de Schrift iets niet zegt (een zgn. *argumentum e silentio*), mag je geen verstrekkende conclusies verbinden (Francke 1973, 63). Maar nu de Here ons in Gen. 2 niet met zoveel woorden de instelling van de sabbat voor de mensheid openbaart, zegt het wel iets dat we die speciale zevende dag voor de mens pas in Exodus zullen ontmoeten. Het oordeel over man en vrouw is zwoegen en smart (Gen. 3:16-19). Na de rusteloosheid van de volken sinds de val, na de omzwervingen van de generaties aartsvaders, na de eeuwen van toenemende slavenarbeid in Egypte gaat de HERE zijn volk bevrijden. Hij wijst hun de weg naar de rust. Het hoeft ons niet te verwonderen dat de openbaringshistorie de sabbat niet voorop plaatst. Het past bij de reis naar het beloofde land dat de HERE zijn volk al onderweg went aan de (voorlopige) rust, zoals Hij die in de wetgeving in elke zevende dag gaat verankeren.

Het ritme van zeven dagen, waarin wij de week herkennen, treffen we ook aan in Exodus. Bij de instelling van het Pascha krijgt Israël opdracht van *de eerste tot de zevende dag* ongezuurd brood te eten (Ex. 12:15). Die dagen krijgen een speciaal karakter: 'Zowel op de eerste als op de zevende dag zult gij een heilige samenkomst hebben; generlei arbeid zal daarop verricht worden.' Alleen het eten mag klaargemaakt worden (12:16). Op de zevende dag zal er een feest voor de HERE gehouden worden (13:6). De eerste én de laatste dag van de week van het Pascha hebben trekken waarin we de sabbat herkennen. Er mag immers geen werk gedaan worden en er zal een heilige samenkomst gehouden worden. Het woord 'sabbat' wordt door de Here echter nog niet gebruikt.

Het is denkbaar dat de HERE zijn volk vanaf die dag, de eerste van het Pascha, geleerd heeft te breken met Egypte. Zelfs het ritme van de dagen wordt voortaan nadrukkelijk anders geteld dan in Egypte. Israël mag leren om jaarlijks de feestweek van bevrijding, het Pascha, te vieren.

Woordgeschiedenis

Het werkwoord (*šābat*: ophouden) in Gen. 2 en het zelfstandig naamwoord *šabbāt* hangen volgens kenners van de Semitische talen in hun oorsprong (etymologisch) niet samen. Het woord dat wij met 'sabbat' vertalen, stamt van het Akadische *šapattu*, dat 'vollemaansdag' betekent (Koole 1983; Lettinga 1999). Het gebruik van dit woord voor de rustdag van Israël wordt als volgt verklaard. De uittocht uit Egypte heeft op de 15^e van de maand Nisan, een vollemaansdag, plaatsgevonden. Dan zou de viering van de sabbat oorspronkelijk een viering van de uittocht ('gedenken') geweest zijn. Die viering strekte zich vervolgens uit tot elke zevende dag van de week. De klankovereenkomst tussen *šābat* (ophouden met werken) en *šabbāt* (vollemaansdag) maakte dat de zevende dag in haar naam voortaan met het rustgebod verbonden werd. Tegelijk zou er een prachtige parallel liggen met de viering van de zondag op de eerste dag van de week: de Opstanding van Christus wordt met Pasen speciaal gevierd, maar is tegelijk grondlegend voor de wekelijkse viering van de zondag.

3.2 Exodus 16: wennen aan de rustdag

De eerste keer dat we in de Schrift het woord 'sabbat' tegenkomen, is in Exodus 16. Heeft de HERE bij het wonder van het manna de sabbat voor zijn volk ingesteld? Het is een belangrijk moment als Israël midden in de woestijn de opdracht krijgt op elke zesde dag dubbel zoveel manna in te zamelen.

God zelf zal voor brood uit de hemel zorgen. In de vertelling wordt nog niet direct gezegd waarom Israël op de zesde dag dubbel zoveel moet inzamelen. Ondanks het verbod om tijdens de eerste dagen manna te sparen voor de volgende dag, proberen sommigen ervan te bewaren. Maar de volgende dag is het bedorven. Er zit spanning in de vertelling: zal het manna van de zesde dag tot de volgende dag wel goed blijven? Pas bij de vertelling van de inzameling van de zesde dag zegt Mozes: 'Dit is wat de HERE gezegd heeft: een rustdag, een heilige sabbat is het morgen voor de HERE' (*šabbāton šabbat-qodeš*, Ex 16:23). Het eerste woord drukt uit: een bijzondere sabbat. Het tweede woordpaar versterkt het: een heilige sabbat. Dit is de meest uitbundige uitdrukking voor de sabbat, die we dus al hier in de beschrijving van Ex. 16 tegenkomen (vgl. Ex. 31:15; 35:2; Lev. 23:3). De opdracht is positief: 'eet dit vandaag, want heden is het sabbat voor de HERE.' Zij zullen die dag geen manna op het veld vinden. Pas wanneer sommigen op de zevende dag toch op zoek gaan, spreekt de HERE via Mozes het volk met een bestraffing aan: 'Hoelang weigert gij mijn geboden en wetten te onderhouden? Bedenkt dat de HERE u de sabbat gegeven heeft; daarom geeft Hij u op de zesde dag brood voor twee dagen' (16:28-29). Nu klinkt het bevel: 'Ieder moet op zijn plaats blijven; niemand mag zijn plaats op de zevende dag verlaten.' Dat scherpt de regel in: 'Zes dagen zult gij het manna verzamelen, maar op de zevende dag is er een sabbat voor de HERE' (Ex. 16:25-26). De vertelling komt tot een einde in de woorden: 'Toen rustte het volk op de zevende dag' (*šabat*, 16:30). Door middel van het dubbelwonder van het manna ván de zesde vóór de zevende dag wil de HERE zijn volk aan de sabbat laten wennen. Over de invulling van de zevende dag wordt nog niet meer gezegd dan dat het volk de legerplaats niet moet verlaten en niet naar manna op zoek moet gaan. Er is (zonder de tent van de samenkomst) blijkbaar nog geen invulling van eredienst. Toch krijgt de rustdag wel de speciale naam: een bijzondere, heilige sabbat. Het is de naam die in de wetgeving aan Israël keer op keer gebruikt wordt. Met die naam herkenden de Israëlieten, zovaak de geschiedenis van het manna verteld werd, de kennismaking met de sabbat, zoals zij die hadden leren kennen. Bij de exegetische van Ex. 16 wijzen sommigen op vers 29: 'Bedenkt dat de HERE u de sabbat gegeven heeft'. Blijkt daaruit niet dat de HERE de sabbat al eerder gegeven had? Dit hoeft niet op een verder terugliggend verleden te wijzen. In vers 23-25 heeft Mozes Gods woord over de sabbat bekend gemaakt. Als sommigen dan toch op de zevende dag op zoek gaan naar manna, volgen de verzen 28-29. 'Hoelang weigert gij mijn geboden en wetten te onderhouden?' kan ook op de algemene neiging tot ongehoorzaamheid (ook bij dit nieuwe gebod) wijzen, zoals bij Mara al tot uitdrukking kwam.

In dat verband wordt wel gewezen op Ex. 15:25: 'Daar gaf Hij hun inzettingen en verordeningen en daar stelde Hij hen op de proef' om zijn volk te leren luisteren. Sommigen leiden daaruit af dat de HERE mogelijk toen al de sabbat aan zijn volk geleerd heeft. Er staat in het enkelvoud: 'inzetting en verordening', of het vastgestelde recht (bijv. dat Israël moest leren naar Gods stem te luisteren).

Het is niet onmogelijk dat de HERE eerder de lijnen naar de sabbat uitzette. In ieder geval tekenen zich de contouren van de sabbat af in de week van het brood uit de hemel. De HERE went zijn volk eraan op de zevende dag te rusten en zich te laten voeden tijdens de reis door de woestijn, op weg naar de ontmoeting met Hem bij de berg Horeb. Nehemia was zich in later tijd bewust van het verband tussen de kennismaking met de sabbat en het wonder van het manna. 'Ook hebt Gij hen uw heilige sabbat doen kennen ... Brood uit de hemel hebt gij hun gegeven' (Neh. 9:14).

We vinden in Ex. 16 de expliciete aanwijzing van de zevende dag als sabbat. Het is een oefening in een dag van niet-werken, leren genieten van Gods voorzorg en feestvieren voor de HERE. Door middel van het manna traint de HERE zijn volk de zevende dag te houden. De sabbat in de woestijntijd heeft het volk voorbereid op de afkondiging van het 4^e gebod.

3.3 Exodus 20:8-11: het 4^e gebod

Het is bij Gods openbaring op Horeb, in de Tien geboden, dat we opnieuw over de zevende dag als sabbat horen. 'Gedenk de sabbatdag door die te heiligen. Zes dagen hebt u om te werken en al uw arbeid te verrichten, maar de zevende dag is een aan de HERE, uw God, gewijde sabbat. Dan mag u geen enkele arbeid verrichten ...' (vertaling Lettinga 1999, 489). Wat in Ex. 16 al gezegd is, wordt nu in de Tien geboden op formule gebracht als gebod in het kader van de bevrijding. Het enige verbod - in het eerste positief geformuleerd gebod - is op werk gedurende de sabbat. Het kader van dit verbod is de positieve opdracht tot heiliging van de sabbat. We kunnen zelfs zeggen: het vierde gebod, ook tot niet-werken, is geheel positief onder woorden gebracht.

We staan stil bij de volgende aspecten van het vierde gebod.

- a. De HERE gebiedt die dag te 'gedenken'. Gedenken is het actief beleven en levend houden van de herinnering. En wel door die een centrale plaats in de aandacht te geven. Dat Israël die dag moet gedenken, veronderstelt dat het met die dag bekend is. In ieder geval sinds het wonder van het hemelbrood.
- b. Gedenken, nl. 'door die te heiligen', als speciaal voor de HERE, die de Heilige is, te beschouwen en van de andere dagen af te zonderen. De uitdrukking 'een sabbat voor (gewijd aan) de HERE' zegt hetzelfde (Ex. 16:23; Deut. 5:14).
- c. Het positieve gebod tot gedenken en heiligen wordt uitgewerkt als een *niet-arbeiden*, zoals op de andere dagen van de week (Ex. 20:9-10).
- d. Het gebod geldt voor *iedereen*: voor volwassenen en kinderen, voor het personeel en het vee, zelfs voor de vreemdeling die bij Israël woont (20:10). Het noemen van de mens én het dier herinnert ons aan de zesde dag waarop beiden geschapen werden.
- e. Nieuw is het *motief* dat de HERE noemt: 'Want in zes dagen heeft de HERE de hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat daarin is. Maar Hij rustte op de zevende dag; daarom zegende de HERE de sabbatdag en heiligde die.' In zijn openbaring aan Israël legt God nu duidelijk de verbinding met Gen. 2:1-3. Hij verankert de opdracht om het werk neer te leggen en zo te rusten in zijn eigen 'rusten' van de zevende dag van de schepping. In Ex. 20:11 staat niet het werkwoord 'ophouden', maar 'Hij rustte op de zevende dag' (*nuach*).
- f. In de motivering van het sabbatsgebod worden Gods woorden uit Gen. 2:3 gebruikt. 'Daarom zegende de HERE de sabbat en heiligde die.' Het 'zegenen en heiligen', in Genesis is open naar de toekomst, en krijgt invulling in het gebod aan de mens die dag te gedenken en te heiligen door niet te werken en dus te rusten. Dat God heeft gerust (Ex. 20:11) en adem geschept (31:17), is een mensvormige wijze van spreken, die is gericht op wat de HERE van de mens op zijn dag verwacht (Dressler 1982). Door de zegen van de HERE wordt de rustdag een zegen voor de mens.
- g. Een gedachte: zo kort na de uittocht uit Egypte zouden we het motief van de bevrijding al in Exodus 20 (en niet pas in Deut. 5:15) verwacht hebben, zoals het ook in de proloog van de Tien geboden staat. Dat hier het motief van Gods rusten na de voltooiing van zijn schepping staat, laat zien dat Genesis 1-2 Gods zelfopenbaring aan Israël is. God openbaart ná de zondeval dat deze barre wereld volmaakt uit zijn handen gekomen is. Alleen bij deze God is rust en leven te vinden bij het zwoegen op de aardbodem (Gen. 3:16-19).

De plaats van het 4^e gebod in de Tien woorden is opvallend. De eerste drie geboden gaan over de dienst aan de HERE als de enige God. Het 4^e gebod zet de mens met alles om hem heen in het licht van God die rust en zegen geeft. Vanuit dat rustpunt komt de relatie met de naaste in de volgende zes geboden in beeld. Zo is het 4e gebod het scharnierpunt tussen de verhouding tot de HERE en de naaste.

Opvallend is dat we hetzelfde patroon van zes plus één dag tegenkomen in de beschrijving van Mozes' ontmoeting met de HERE. 'De heerlijkheid van de HERE rustte op de berg Sinaï en de wolk bedekte hem zes dagen lang. Op de zevende dag riep Hij tot Mozes midden uit de wolk' (Ex. 24:16). De zes dagen zijn een tijd van voorbereiding. De ontmoeting met de HERE vindt op de zevende dag plaats.

In de verdere wetgeving van de HERE aan Israël komen de volgende nadere accenten voor.

- h. De werkwoorden ophouden (*šābat*), uitrusten (*nuach*) en adem scheppen (*napaš*) zijn haast synoniem. Samen drukken die uit hoe heilzaam de sabbat is. 'Zes dagen mag u uw werk doen, maar op de zevende dag moet u ophouden (*šābat*), opdat uw rund en uw ezel uitrusten (*nuach*), en de zoon van uw slavin en de vreemdeling adem scheppen' (*napaš*, Ex. 23:12).
- i. Behalve de personen en dieren wordt ook het *type werk* benoemd waarvan gerust zal worden. Werd in Ex. 16 het niet op zoek gaan naar manna genoemd, in Ex. 34:21 zegt de HERE: 'Zes dagen zult ge arbeiden, maar op de zevende dag zult gij rusten, ook in de ploegtijd en in de oogst zult gij de rustdag houden.' Omdat Israël op dat moment nog op reis is, zal dit vooruitgrijpen op het leven in het beloofde land.
- j. De sabbat heet 'een teken' tussen de HERE en zijn volk, van geslacht tot geslacht (Ex. 31:13). Nog in Ez. 20 - tijdens de ballingschap - herinnert de HERE zijn volk aan de sabbat als zijn gave en noemt het 'een teken tussen Mij en hen' (20:12) en 'als een altoosdurend verbond' (Ex. 31:16). Ook als de HERE het tekenkarakter voor altijd noemt, wordt de grond van het 4^e gebod herhaalt: 'want in zes dagen heeft de HERE de hemel en de aarde gemaakt en op de zevende dag heeft Hij gerust en adem geschept' (*šābat* en *napaš*, 31:17).

- k. In dat verband spreekt de HERE vaak over 'mijn sabbatten' en claimt daarmee zijn absolute zeggenschap over die dag (Lev. 19:3, 30), juist in geval van ontheiliging (Ez. 20:12, 22).
- l. De heiligheid van 'mijn sabbatten' is zo groot dat op ontheiliging, en wel door te werken, de doodstraf staat (Ex. 31:14-15). Het zal immers 'een volledige sabbat' zijn. Het verhaal van de sabbatsschender scherpte Israël de ernst van het gebod in (Num. 15:32-36). Het is een voorbeeldverhaal, van hetzelfde karakter als dat over de dood van Uzza bij het transport van de ark (2 Sam. 6) en over Ananias en Saffira in Jeruzalem (Hand. 5).

Ex. 31:16 zegt: 'De Israëlieten zullen de sabbat onderhouden door die te vieren, zij en hun nageslacht, als een altoosdurend verbond' (*berit olaam*). De laatste woorden worden ook wel vertaald als: 'Onveranderlijk is dat hun plicht.' Het woord *olaam* betekent 'eeuwig, altijd', maar bedoelt niet zozeer 'oneindigheid' uit te drukken als wel: duurzaamheid, onveranderlijkheid. Zo kan bijvoorbeeld van een slaaf (met het doorboren van het oor) gezegd worden: 'opdat hij voor altijd (*olaam*) uw dienstknecht zij' (Deut. 15:17).

Ex. 31:16 spreekt ook van 'de sabbat onderhouden door de sabbat te vieren (letterlijk: doen).' Het tweede werkwoord (*l'ašot*) preciseert het eerste (*šamar*). Het onderhouden van de sabbat bestaan niet in niets doen, maar in het doen: het inhoud geven aan de dag van de HERE.

Het vierde van de Tien woorden is een positief gebod over de sabbat. We vatten samen.

1. Door middel van het Pascha wordt de eerste en laatste dag van de week als bijzonder aangemerkt. Door middel van het mannowonder went de HERE zijn volk aan de zegen van de zevende dag.
2. Gods volk krijgt de opdracht die dag te gedenken door die actief te heiligen tot Gods eer, door te genieten van Gods gaven en door niet te werken, ook als beroepsarbeid op de andere weekdays positief en zegenrijk is.
3. De HERE laat de verbinding zien met zijn openbaring in Gen. 2:1-3, toen Hij zelf ophield te scheppen en de zevende dag markeerde door er zijn zegen aan te verbinden. Die heiliging en zegen komt nu ook ten goede aan het volk dat de Schepper ook als Verlosser heeft leren kennen. De rust zal nu aan mens én dier ten goede komen. Zo is de sabbat teken van Gods verbond met zijn volk.
4. De HERE legt een absolute claim op de zevende dag en wijdt die als sabbat aan zijn Naam. Die heilzame claim wordt beschermd tegen de macht van de zonde door de bedreiging van het verbond.

4 EXODUS-LEVITICUS: rust bij Gods heilig huis

In het 4^e gebod draagt de HERE zijn volk wel op de sabbat te gedenken door die te heiligen. Dat wordt concreet in het niet-werken. De vraag is echter of Israël ook inhoud aan de rustdag moest geven door samen te komen voor Gods aangezicht. In Leviticus komen we de volgende opvallende verbinding tegen: 'Mijn sabbatten zult gij houden en voor mijn heiligdom eerbied hebben: Ik ben de HERE' (Lev. 19:30; 26:2). Deze uitspraak van de HERE bepaalt het volk bij het heiligdom, de tabernakel met 'de tent van de samenkomst'.

4.1 Rust rond de bouw van de tabernakel

In het vervolg van Exodus - na de wetgeving, inclusief het sabbatsgebod - geeft de HERE aan Mozes gedetailleerde instructies voor de bouw van de tabernakel. Het is opvallend dat de HERE die instructies (Ex. 25-31) afsluit met een uitgebreide verwoording van het vierde gebod (31:12-17). De HERE zegt: 'Mijn sabbatten moet gij onderhouden', en wel direct na de afsluiting van de instructies voor de bouw van zijn heiligdom. Dan zal het heiligdom, de plaats waar de HERE zijn volk ontmoeten wil, op de sabbat centraal staan. Op alle dagen van de week wordt bij de tabernakel geofferd. De priesters doen alle dagen van de week in naam van het volk dienst voor de HERE. In het licht van het vierde gebod kunnen we zeggen: voordat het volk die dag actief heiligt, is het de HERE die zijn kinderen door de offerdienst heilig maakt.

De herinnering aan het sabbatsgebod in Ex. 31 wordt nog sterker als het hoofdstuk besluit met het bericht dat de HERE aan Mozes de twee tafels van de getuigenis, 'beschreven met de vinger Gods' overhandigt (31:18). Daarmee is de wetgeving aan Israël bezegeld. Dan volgt de zonde met het gouden kalf, waarbij Mozes de wetstafels verbrijzelt. Toch geeft God in zijn genade nieuwe tafels, met de Tien woorden van het verbond (34:28). Het hoofdstuk sluit met de vermelding van Mozes, van wie Gods heerlijkheid afstraalt. Hij ging alleen met onbedekt gelaat als hij 'naar binnen ging, om met Hem te spreken' (34:35).

Op dat punt wordt opnieuw het sabbatsgebod herhaald en ingeprent. Doel van deze herhaling is: de uitvoering van de plannen (Ex. 25-31) in de constructie van de tabernakel te markeren (32-40). Het laatste deel van Exodus is gewijd aan de beschrijving van de daadwerkelijke bouw van de tabernakel. De instructie voor de bouw besluit met een herhaling van het 4^e gebod (31:12-17). Maar ook de constructie begint daarmee.

- a. Mozes bereidt het volk zo voor op de bouw: 'Dit zijn de geboden, die de HERE bevolen heeft, te doen. Zes dagen zal werk verricht worden, maar op de zevende dag zal het voor u een heilige tijd zijn, een volledige sabbat voor de HERE' (35:1-2). Het 4^e gebod geldt ook wanneer Israël in allerlei ambachten aan het heiligdom voor de HERE zal werken.
- b. De dreiging met de doodstraf wordt herhaald, met de toevoeging geen vuur in huis te ontsteken (bijv. om edelmetalen te smelten). Hoe heilig die taak ook is, juist bij de bouw van de tent van de HERE zal het 4^e gebod geëerbiedigd worden.
- c. Het is hiermee in overeenstemming dat na de voorbereidende werkzaamheden ook de daadwerkelijke ópbouw van de tabernakel valt op de eerste dag van de week (40:1).

Het lijkt erop dat in de beschrijving van de bouw van Gods tent bewust teruggerepen wordt op de taal van het scheppingsverhaal. 'Toen was alle arbeid aan de tabernakel, de tent der samenkomst, voltooid' (Ex. 39:32; vgl. Gen. 2:1). En verderop: 'En Mozes zag al het werk, en zie, zij hadden het gemaakt zoals de HERE geboden had; zó hadden zij het gemaakt. Toen zegende Mozes hen' (39:43; vgl. Gen. 1:31; 2:3). 'En zie ...', waarbij je als bijbellezer haast spontaan aanvult: 'het was zeer goed.' Na het werk van de schepping (Gen. 1-2) is nu, met de voltooiing van de tabernakel, alles voor Gods inwoning bij zijn volk gereed! Na het wandelen van God in het paradijs én na de val waardoor de mens uit Gods nabijheid verdreven is, komt de HERE tot zijn volk. Om mee te gaan op de reis door de woestijn, onderweg naar het land van de belofte.

Kortom, het 4e gebod wordt in Exodus tot tweemaal toe herhaald en ingeprent met het oog op de bouw van de tent van de HERE, zijn heilig huis onder Israël. Daar wilde de HERE met zijn volk samenkomen. Dat zet de sabbat, gewijd aan de HERE, in een bijzonder licht.

4.2 Eredienst in de tabernakel

De rustdag wijst op het heiligdom waarin de HERE bij zijn volk wil wonen. Op welke wijze wordt in de wetgeving het verband tussen het vieren van de sabbat en de eredienst in het huis van de HERE

uitgedrukt? Uit de offerwetten is duidelijk dat lang niet alle offers speciaal op de sabbat geconcentreerd zijn. Elke dag van de week wordt het morgen- en avondoffer van een lam gebracht (Ex. 29:38-42). Op alle dagen van de week doen de priesters en levieten dienst namens het volk. Op alle dagen geldt Gods belofte: 'Ik zal dan dáár samenkomen met de Israëlieten en zij zullen door mijn heerlijkheid geheiligd worden.'

Wel speciaal voor de sabbat is het volgende.

- a. Elke sabbat moeten twaalf toonbroden versgebakken op de tafel neergelegd worden. Daarop zal een reukoffer branden, 'als gedenkoffer van het brood, een vuuroffer voor de HERE' (vgl. 1 Kron. 9:32). Dit offer is van de kant van de Israëlieten 'een verbond voor altoos' (Lev. 24:5-8), zoals de sabbat het van de kant van de HERE is. Zo dankt Israël de HERE voor dagelijks brood. De twaalf toonbroden symboliseren hoe de HERE de twaalf stammen van Israël sinds de gawe van het manna (in de ark bewaard in een kruik) voorziet van dagelijks brood.
- b. Een bijzonder offer op de sabbat is het offer van twee schapen, een spijs- en een plengoffer (Num. 28:9-10; vgl. 1 Kron. 23:31; 2 Kron. 2:4; 8:13; 31:3; Ez. 45:17).

De toonbroden en het sabbatoffer in de tabernakel onderstreepten het bijzondere karakter van de sabbat.

Behalve de offers is er meer in de wetgeving aan Israël te vinden waarbij de sabbat en het samenkomen van het volk bij het heiligdom centraal staan. Naast de sabbat op de zevende dag na elke werkweek vinden we in de wetgeving aan Israël uitbreidingen, waarin het getal zeven eveneens een grote rol speelt. Daarover nu verder.

4.3 De feestweken

De samenleving van Israël kende geen vastgestelde vakantietijden. Toch gaf de HERE zijn volk regelmatig *weken van rust*, opgenomen in de feestkalender van het jaar. De drie grote feesten zijn 1. het Pascha of het feest der ongezuurde broden, 2. het feest van de weken of Pinksterfeest en 3. het Loofhuttenfeest (Ex. 23:14-17; Deut. 16:1-17). Elk feest duurt zeven dagen, een volle week.

De laatste twee feesten zijn nauw met het werk op het land verbonden. In Exodus 34 scherpt de HERE bij het geven van de nieuwe stenen tafelen zijn wetten in. Dan lezen we ook: 'Zes dagen zult gij arbeiden, maar op de zevende dag zult gij rusten, ook in de ploegtijd en in de oogst zult gij de rustdag houden' (*šabat*, 34:21). Direct daarop volgt het voorschrift voor de twee oogstfeesten (34:22). Het werk neerleggen: *om feest te vieren*. 'Driemaal in het jaar zal ieder van u ... voor het aangezicht van de HERE, de God van Israël verschijnen' (34:23). Er zal feest gevierd worden in Gods nabijheid en aanwezigheid.

- a. Het lijkt erop dat elke feestweek na de sabbat begon en na een volle week op de volgende sabbat werd afgesloten. 'Zes dagen mag arbeid verricht worden, maar op de zevende dag zal er een volkomen sabbat zijn: een heilige samenkomst; generlei arbeid zult gij verrichten, het is een sabbat voor de HERE in al uw woonplaatsen' (Lev. 23:3, 8).
- b. Ook van *de eerste dag* van elk feest gold: 'Op de eerste dag zult gij een heilige samenkomst hebben; dan zult gij generlei slaafse arbeid verrichten' (23:7, 21). Bij het Loofhuttenfeest is sprake van een heilige samenkomst op de eerste dag, vervolgens zeven dagen waarin offers aan de HERE gebracht worden, en ten slotte een heilige samenkomst op de achtste (laatste) dag (23:35-36).
- c. In dit verband is zelfs de tijd tussen het feest van de eerstelingen en dat van de voltooiing van de oogst opvallend. Zeven volle weken moeten geteld worden, tot na de zevende sabbat (Lev. 23:15-16). Op de vijftigste dag wordt de oogst aan de HERE opgedragen. Opnieuw is het dus een eerste dag van de week die als extra dag van niet-werken wordt gewijd (23:21).

Ook moet in de feestkalender de Grote Verzoendag genoemd worden. Deze viel niet op een sabbat, maar op de tiende dag van de zevende maand. Er mag geen werk gedaan, wel een heilige samenkomst gehouden worden. Deze dag wordt wel als een sabbat gevierd. Het is 'een volkomen sabbat' ter verootmoediging (Lev. 23:23-32; Num. 29:1-6). Opvallend is dat de Grote Verzoendag werd aangekondigd 'op de eerste dag' van de zevende maand, een jubeldag.

Ook werd de *nieuwemaansdag*, de eerste dag van elke maand, door Israël gevierd (zie Ps. 81:4). Vaak worden sabbat, nieuwe maan en feest of heilige samenkomst in een adem door de HERE genoemd (Neh. 10:32), vaak in bestraffend (Jes. 1:13; Hos. 2:10; Am. 8:5), soms in beloftevol verband (Jes. 66:23; Ez. 46:1). Deze drieslag treffen we ook bij Paulus in het Nieuwe Testament aan.

Uit de feestkalender van Israël zijn de volgende conclusies te trekken.

- a. De HERE gunt zijn volk extra rust ter viering van de bevrijding uit Egypte en om bij de oogst van het land stil te staan. Gods zorg en zegen mag genoten worden. Er mag op de dagen in die weken wel gewerkt worden.
- b. De feestweken worden omsloten met dagen die als sabbat gevierd worden en waarop niet gewerkt mag worden. Juist bij de inzameling van de oogst mag het volk leren zich van Gods zegen afhankelijk te weten. Heel Gods volk zal in de vreugde delen.
- c. Al in het Oude verbond krijgt de eerste dag van de week (of van de maand) accent, zovaak er een feest begint. De Grote Verzoendag wordt op die dag, 'een jubeldag', aangekondigd.

4.4 De sabbatjaren

Het ritme van werken en rusten wordt in de wetgeving aan Israël op een verrassende wijze van de dagen *tot de jaren uitgebreid*. Al in Exodus 23 lezen we, met uitzicht op het beloofde land: 'Zes jaar zult gij uw land bezaaien en zijn opbrengst inzamelen, maar in het zevende jaar zult gij het braak laten liggen en het met rust laten' (23:10). Wat groeit op het land, is voor de armen en wat dan nog over is, voor de dieren. Dit voorschrift is nauw met het 4^e gebod verbonden. Want direct daarop wordt het 4^e gebod als volgt verwoord: 'Zes dagen zult gij uw werk doen, maar op de zevende dag zult gij rusten, opdat uw rund en uw ezel uitrusten, en de zoon van uw slavin en de vreemdeling adem scheppen' (23:12).

De beide werkwoorden in vers 11, *šamat* (aan zichzelf overlaten, braak laten liggen) en *nataš* (laten liggen, overlaten) versterken elkaar: het land, de wijngaard en de olijfbomen zullen volkomen met rust gelaten worden.

Terwijl de rustdag aan mens en dier ten goede komt, wordt in het sabbatsjaar zelfs het land rust gegund. En opnieuw zullen mens en dier van de rust, nu de rust van het land, profiteren. 'Het is mogelijk dat deze bepaling uit landbouwkundig oogpunt bekeken de grond zelf ten goede kwam. Maar de HERE zal toch vooral een geestelijke bedoeling met dit voorschrift gehad hebben' (Joh. de Wolf). De geestelijke diepte van het sabbatsjaar sluit in het besef dat ook het land een schepping en gave van God is.

In Leviticus 25 wordt dit voorschrift uitgewerkt. Daar wordt het rusten (*šabat*) van het land 'een sabbat (*šabbat*) voor de HERE' genoemd (25:2), zelfs een 'volkomen sabbat' (*šabbat šabbaton*, 25:4). Precies dezelfde woorden die voor de zevende dag gebruikt zijn, worden op het jaar toegepast. Het zevende is ook het jaar waarin wie tot slavernij verviel, zijn vrijheid terugkrijgt (Ex. 21:1-4; Deut. 15:12-18) en een jaar van kwijtschelding van schuld (Deut. 15:1-3).

In Leviticus 25 wordt het voorschrift uitgebreid tot een extra sabbatsjaar, na elke zeven keer zeven jaren, zodat één keer in vijftig jaar twee sabbatsjaren - een sabbats- én een jubeljaar - na elkaar gevierd zullen worden (25:13). In dat jaar zal niet alleen gerust worden, maar wordt ook vrijheid afgekondigd voor elke Israëliet die tot slavernij vervallen was. Het jubeljaar is de uiterste vorm van rust: terugkeer naar de vrijheid die de HERE zijn volk had geschonken. Het is ook het jaar van de lossing, de vrijkoop van het land dat een Israëliet door schuld verloren had. Niet door eigen inspanning, maar vanuit de rust voor het land geeft de HERE het erfdeel aan zijn verarmde kinderen terug. Dit hoofdstuk eindigt met de herinnering aan de bevrijding tot dienst aan de HERE: 'Want de Israëlieten zijn Mij tot knechten: mijn knechten zijn zij, die ik uit het land Egypte heb geleid; ik ben de HERE, uw God' (25:55).

Het is opvallend hoe de HERE al in Leviticus, aan het einde van dit boek, waarschuwt tegen ongehoorzaamheid aan dit gebod. In voorzegging van de ballingschap wordt als motief het niet houden van de sabbatsjaren genoemd. 'Dan zal het land zijn sabbatsjaren vergoed krijgen, al de dagen dat het woest ligt en gij in het land uwer vijanden zijt; dan zal het land rusten ...' (26:34-35, 43). Later zal de schrijver van Kronieken aan deze waarschuwing herinneren en de duur van de ballingschap op zeventig jaar stellen (2 Kron. 36:21). Treffend hoe opnieuw het zevental, met tien vermenigvuldigd, gekozen wordt. De volle straf voor het miskennen van de rust die de HERE aan zijn volk en land schonk. In de uiterste ongehoorzaamheid van het volk blijft God denken aan het land dat Hij hen gaf.

Alleen in 1 Makkabeeën lezen we dat Israël in de 2^e eeuw voor Christus het sabbatsjaar hield. Syrische troepen onder leiding van Lysias bedreigen Jeruzalem. 'Daar de bewoners van Bet-Sur vanwege het sabbatsjaar geen voedsel meer hadden om het beleg nog langer te kunnen doorstaan, gaven zij de stad

over, waarop de koning vrede met hen sloot' (6:49). Over Jeruzalem wordt bericht: 'Daar het evenwel het zevende jaar was, waren er geen levensmiddelen in de opslagplaatsen' (6:53).

Het jaar van de vrijlating (Ez. 46:17) of 'van het welbehagen van de HERE' (Jes. 61:2) is in Christus tot ongedachte vervulling gekomen (Luc. 4:18-19). Loslating van gevangenen, zicht aan blinden, vrijheid voor gebrokenen. De loskoop van de macht van zonde en schuld is de hoogste vorm van kwijtschelding voor Gods volk.

Gods inzetting van elk zevende jaar als jaar van rust voor het land en van elk vijftigste jaar als jaar van kwijtschelding leidt tot de volgende gedachten.

- a. Het sabbats- en jubeljaar bood een spiegel van de natuurlijke vruchtbaarheid van Gods nieuwe schepping zonder enige arbeidsinspanning van de mens (Op. 22:1-3).
- b. Dit voorschrift is een toepassing van het 4^e gebod op maximale schaal voor mens, dier en land. Deze belofte van Gods zorg en zegen (Lev. 25:18-19) vraagt de hoogste maat aan vertrouwen.
- c. Het nieuwe verbond in Christus overschrijdt de begrenzing van het beloofde land en doorbreekt de nationale en economische eenheid van Israël. Doordat de christenheid deelt in de nationale en economische werkelijkheid van de volken, is het moeilijker om het sabbatsjaar te onderhouden.
- d. Toch getuigt het sabbats- en jubeljaar van de breedte en diepgang van de rust die de HERE zijn volk wil schenken. In ecologisch en economisch opzicht heeft de inzetting van deze rust voor mens, dier en land nog altijd veel te zeggen.

5 DEUTERONOMIUM: gekomen tot de rust

Na de omzwerfing door de woestijn brengt de HERE zijn volk in het beloofde land. Daar zal Hij zelf hun rust geven (Deut. 3:20). Die rust bestaat in het genot van het land en bescherming tegen vijandschap (12:10). Kanaän is rustplaats en erfdeel (12:9; 25:19). Ter voorbereiding op het leven in het land herinnert Mozes het volk aan de wetgeving van de HERE.

5.1 Mijn rustplaats

De bevrijding van Israël uit het diensthuis betekent dat de HERE zijn volk naar het land van de belofte brengt. Hij brengt het volk tot zich bij Horeb en sluit zijn verbond met hen. In het luisteren naar Gods stem ligt de toekomst open. Toch is Israël bijna niet tot de rust gekomen. De ongehoorzaamheid bij Massa en Meriba leidt ertoe dat de volwassen generatie zal sterven in de woestijn. Zelfs Mozes mag het land zien, maar het niet binnengaan. Daaraan wordt het volk herinnerd in Psalm 95, een lied op de HERE die Schepper van de wereld en Maker van zijn volk is: 'Daarom heb Ik gezworen in mijn toorn: tot mijn rustplaats zullen zij niet komen' (95:11).

In de woestijn heeft de HERE gezegd: zij zullen het land niet zien (Num. 14:23; Deut. 1:35). In de Psalm wordt dat in profetische terugblik en ter aansporing in het heden verwoord als: 'tot mijn rust(plaats) zullen zij niet komen.' Het beloofde land is voor Israël de plaats van de rust die alleen de HERE geven kan. Ook in het Nieuwe Testament zal deze Psalm aangehaald worden om de gemeente aan te sporen de belofte van rust niet mis te lopen.

5.2 Deuteronomium 5:12-15: het motief van de bevrijding

Als de HERE Israël eindelijk aan de grens van het beloofde land heeft gebracht, herhaalt Mozes de wetgeving. In de herhaling van het 4^e gebod is de tekst vrijwel gelijk. Toch zijn er kleine verschillen die laten zien dat Israël verder gekomen is op weg naar de rust.

- In plaats van 'gedenken' verwoordt Mozes de opdracht nu als 'onderhoud (*šāmar*) de sabbat door die te heiligen'. 'Onderhouden' is in Deuteronomium vaak verbonden met 'doen'. Zoals Psalm 103:18 zingt over hen 'die zijn verbond onderhouden en aan zijn bevelen denken om die te doen'.
- De toevoeging 'zoals de HERE, uw God, u geboden heeft' is een onderstreping van het gebod als door God zelf gegeven.
- Een ander verschil met Ex. 20 is dat het rusten breder benoemd is met het oog op het leven in het land. Naast het 'overige vee' worden ook 'uw rund en uw ezel' genoemd, alsof de veestapel en welvaart zich uitbreidt.
- Toegevoegd is het zinnetje 'opdat uw dienstknecht en uw dienstmaagd rusten zoals gij'. Het vervolg maakt direct duidelijk waarom. 'Want gij zult gedenken dat gij dienstknechten in het land Egypte geweest zijt en dat de HERE, uw God, u vandaar heeft uitgeleid met een sterke hand en met een uitgestrekte arm' (vs. 14). Voormalige slaven zullen de bevrijding vieren door aan eigen personeel rust te gunnen, dezelfde rust die zij van de HERE ontvingen.
- Het motief van de bevrijding wordt bekrachtigd met de slotzin: 'daarom heeft u de HERE, uw God, geboden de sabbatdag te houden' (vs. 15).

Wat nu zo opvallend is aan het 4^e gebod in Deut. 5, is dat elke verwijzing naar de zevende dag van de scheppingsweek ontbreekt. In de plaats van Gods complete scheppingswerk en zijn rust op de zevende dag staat nu de uittocht uit Egypte, de bevrijding van een slavenbestaan. Om het zo te zeggen: het motief van de schepping is overstegen door het nieuwe werk van God, namelijk de bevrijding van zijn volk uit Egypte.

Welke conclusies mogen we trekken uit de dubbele motivering van het 4^e gebod in Exodus en in Deuteronomium? Geeft Ex. 20 de woorden van de HERE, terwijl Mozes - onder leiding van de Geest - een actuele motivering van het rustgebod geeft?

Francke stelt dat Ex. 20 de geïnspireerde tekst en Deut. 5 een geïnspireerde uitleg van het 4^e gebod bevat (Francke, p. 89). Maar als we de tekst van het 4^e gebod in Ex. 20:8-11 zorgvuldig lezen, valt op dat het gebod zelf, net als de eerste geboden, de vorm van directe rede heeft. Het is de HERE zelf die zijn volk aanspreekt. Bij het motief van Gods voltooide werk van de schepping in vers 11 wordt in indirecte rede óver de HERE in de derde persoon gesproken: 'Want in zes dagen heeft de HERE ...' Er staat niet, zoals bijv. in de motivering van het 1e en 2e gebod: 'Want Ik, de HERE, uw God ...' Ook in Deuteronomium 5:15, de nieuwe motivering van het 4e gebod, wordt óver de HERE in de derde persoon gesproken. In Ex. 20:11 én in Deut. 5:15 wordt dus óver de HERE gesproken en een verschillend motief voor het gebod genoemd.

De tekst van het 4e gebod zelf - met kleine toevoegingen in Deut. - bevat de aanspraak van de HERE aan zijn volk.

Mogen we hieruit de conclusie trekken dat de oorspronkelijke tekst van het 4e gebod, zoals de HERE die zelf ten aanhoren van het volk uitsprak, korter was en dus beperkt tot het gebod zelf? Dan is de motivering, zowel in Exodus als in Deuteronomium, door Mozes gesproken en op schrift gesteld. De belijdenis dat God zelf zijn dienaars opdracht gaf zijn geopenbaarde Woord op schrift te stellen en dat de Heilige Geest hen leidde, geeft ruimte om recht te doen aan de gelaagdheid die we in de tekst van het 4^e gebod ontdekken. Dat is geen overmoed die de Schrift geweld aandoet, maar eerbied voor de tekst en het taalkleed waarin Gods Woord is vastgelegd. Zo komt Lettinga, gevolgd door Douma, tot de conclusie dat het oorspronkelijke 4^e gebod (Ex. 20:8-10) door de HERE zelf uitgesproken is en dat Mozes de motivering van Ex. 20:11 en Deut. 5:15 toegevoegd heeft (Lettinga 1999, 460-463). De stenen tafels hebben dan de kortere kerntekst bevat.

Wat is de winst van deze concentratie op de tekst? Dat we recht doen aan overeenkomsten en verschillen tussen Exodus en Deuteronomium. Met motief van de voltooide schepping in Exodus en van de volbrachte bevrijding in Deuteronomium zijn beide door de geïnspireerde schrijver toegevoegd. In het onderwijs van het 4^e gebod inzake de heiliging van de sabbat is eerst het verband met de schepping en vervolgens met de bevrijding gelegd.

Eigenlijk had het al in Exodus 20 voor de hand gelegen wanneer het motief van de bevrijding was genoemd. Had Israël niet kort geleden de uittocht uit Egypte beleefd? In de proloog van de Tien woorden zegt de HERE dat ook: 'Ik ben de HERE, uw God, die u uit het land Egypte, uit het slavenhuis bevrijd heb.' Toch wijst de Geest eerst naar Gods 'rusten' na het voltooien van de schepping van hemel en aarde. Wanneer het volk Israël ten slotte bijna de 'rust' van het land der belofte ingaat, noemt de Geest de machtige bevrijding uit de slavernij van Egypte als hét motief om de sabbat te onderhouden. Een nieuwe daad van God - na de voltooiing van de schepping nu de voltooiing van de bevrijding - roept een extra, nieuw motief op om de HERE te dienen op zijn dag. Israël zal alleen de rust ingaan, wanneer zij de rustdag houden en zelfs aan de slaven in het land gunnen. De bevrijding uit Egypte is herschepping van de mensheid in Gods volk. De rust voor mens, dier en land heeft dan ook betekenis voor de mensheid (de volken, aanwezig in de vreemdeling) en de aarde.

5.3 Rust in het beloofde land

In de herhaling van de wetgeving in Deuteronomium treffen we naast het 4^e gebod niet nog andere bepalingen of herhalingen met het oog op de sabbat aan, zoals in Exodus, Leviticus en Numeri. We mogen aannemen dat het volk in de jaren sinds Horeb tijdens de woestijnreis aan het sabbatsgebod gewend geraakt is. In de tent van de samenkomst was de HERE in hun midden, zoals Hij in wolk- en vuurkolom meereisde.

Ook in de geschiedenis van Israël in het beloofde land in de tijd van de richters en koningen horen we zelden iets over de sabbat. Slechts enkele keren wordt de sabbat genoemd, zoals in het geval van de Sunammitische vrouw die de hulp van de profeet Elisa voor haar zieke kind inroept. Als zij wil vertrekken, vraagt haar man waarom. 'Het is immers geen nieuwe maan of sabbat?' (2 Kon. 4:23). Blijkbaar werden de eerste dag van de maand en de sabbat al dé dagen gezien waarop je Gods profeten raadpleegde. Mogelijk leidde de profeet de samenkomst van Gods volk op die dagen. Een tweede, meer direct voorbeeld is de staatsgreep onder leiding van de priester Jojada, die de kleine Joas op de troon moet brengen (2 Kon. 11; 2 Kron. 22:10-23:21). Opvallend is dat Joas eerst zes jaar verborgen wordt gehouden en in het zevende jaar gekroond wordt. De tijd voor een tegencoup was rijp. De symboliek van de getallen zal Jojada niet ontgaan zijn. Het is nog opvallender dat de staatsgreep op de sabbat gepland wordt. Zowel het derde deel van de wacht dat op sabbat dienst doet als de twee afdelingen die vrij waren, worden in het geheim bij het complot betrokken. De Schrift bevat geen woord van afkeuring voor de actie op sabbat om de zoon van David op de troon van Juda terug te brengen. Zelfs worden de wapens van David uit het de tempel gehaald. 'Toen sloot Jojada een verbond tussen zich, het hele volk en de koning, dat zij een volk des HEREN zouden zijn' (2 Kron. 23:16).

Naast de geschiedschrijving van Israël onder de koningen geeft de Schrift ons ook de boeken van de profeten. Zij reageerden in de naam van de HERE op het leven naar de wet, of beter, op het niet naleven van Gods geboden. Daarom vragen we vervolgens hoe de profeten het 4^e gebod onderwezen hebben.

6 PROFETISCHE KRITIEK: de rust verspeeld

De profeten zijn door de HERE gegeven om zijn volk in de wet te onderwijzen, vooral bij ongehoorzaamheid. Zij herinneren Israël aan Gods goede geboden en halen die onder het stof vandaan. Psalm 92 is het enige lied dat speciaal vermeldt dat het voor de sabbatdag geschreven is. Daarin staan de lof op de HERE en de bewondering voor Gods werken centraal. De psalm kondigt aan hoe de goddelozen te gronde zullen gaan, ook al lijken zij te bloeien. Die bloei is het symbool van het beloofde land en wordt de rechtvaardige - de mens die leeft naar Gods geboden - toegezegd. Psalm 92 ziet de rechtvaardige, die de sabbat heiligt, alsof hij geplant is in het huis van de HERE. De profeten klagen het volk aan als juist Israël het 4^e gebod vergeet.

6.1 Gods afkeer van lege vormen

Het profetisch protest tegen uitholling van de sabbat komt het eerst voor in de geschriften van Jesaja, Hosea en Amos in de tijd van Uzzia, Jotam, Achaz en Hiskia, koningen van Juda. Zij richten zich vooral tegen uitholling van de sabbat, terwijl de vormen in stand blijven. Vlak voor en tijdens de ballingschap profeteren Jeremia en Ezechiël tegen actieve ontheiliging van de sabbat.

Hosea moet het volk van met name Juda aanzeggen: 'Ik zal doen ophouden al haar vreugde, haar feest, haar nieuwemaansdag en haar sabbat, ja, al haar hoogtijden' (2:10). Het overspel met de Baäldienst heeft Israël tot een hoer gemaakt. Dat wordt gesymboliseerd in Hosea's huwelijk. Wel klinkt Gods belofte van een nieuw begin: 'Ik zal de hemel verhoren en die zal de aarde verhoren, en de aarde zal het koren, de most en de olie verhoren' (2:21). Alsof het gebed om herstel en nieuwe vruchtbaarheid voor het land in de hemel begint, in de aarde (de grond) wordt voortgezet en in de groei verhoord wordt. God zal zelf zijn volk 'zaaien' in het land en zich zo over haar ontfermen. In diezelfde tijd profeteert ook *Amos*. De HERE zegt: 'Ik haat, Ik veracht uw feesten en kan uw samenkomsten niet luchten' (5:21). Dat geldt dus ook voor de sabbat, wanneer die wel gevierd wordt, maar een vorm zonder inhoud is geworden. Hoe het gedrag in Juda was, blijkt uit deze volgende impressie van mensen die niet kunnen wachten tot de sabbat voorbij is. Ze zeggen: 'Wanneer is de nieuwe maan voorbij, dat wij koren kunnen verkopen, en de sabbat, zodat wij graan te koop kunnen bieden', en dat met handelsfraude (8:5).

Diezelfde afkeer van lege vormen verwoordt ook *Jesaja*. 'Gaat niet voort met huichelachtige offers te brengen - gruwelijk reukwerk is het Mij; nieuwe maan en sabbat, het bijeenroepen van samenkomsten - Ik verdraag het niet: onrecht in feestelijke vergadering' (Jes. 1:13). Het is met name het onrecht dat de feestdagen voor de HERE zo leeg maakt. Tegen dit volk had de HERE gezegd: 'Dit is de rust, geeft de vermoede rust, en dit is de verademing' (28:12). Met deze kernwoorden brengt de HERE prachtig op formule wat zijn belofte in de sabbat en het land van de belofte inhoudt: rust van arbeid en verademing (vgl. Deut. 12:9-10). Maar de Israëlieten leggen elkaar juist allerlei lasten op en komen zo niet aan de werkelijke rust bij de HERE toe.

6.2 Gods protest tegen actieve ontheiliging

Door *Jeremia* is Gods gericht over Juda al aangezegd. Bij hem treffen we kritiek op arbeid op de sabbat aan. Staand bij de stadspoort waarschuwt hij het volk 'om uws levens wil' niet op de sabbat lasten door de poort binnen te brengen. 'Ook zult gij op de sabbatdag geen last naar buiten brengen uit uw huizen of enigerlei werk doen; gij zult de sabbatdag heiligen, zoals Ik aan uw vaders geboden heb' (17:22). De handel bleek in volle gang in Jeruzalem. De belofte die Jeremia uitspreken mag, is: als Israël wel de sabbat heiligt, zullen koningen uit Davids huis door de poorten van Jeruzalem rijden en zal het volk van het land naar de tempel komen om de HERE offers te brengen. De dreiging van Gods oordeel over de poorten en paleizen van de heilige stad heeft haar grond in Israëls wangedrag op de sabbat, zoals dat in de poorten - met de toestemming van het hof - plaatsvindt.

Ezechiël is de profeet die optreedt als de ballingschap een feit en Jeruzalem gevallen is. In die barre tijd laat de HERE het volk terugkijken. In de woestijn had Hij hun gezegd: 'Heiligt mijn sabbatten, dan zullen deze een teken tussen Mij en u zijn, opdat gij weet dat Ik, de HERE, uw God ben' (20:20). Juist de ontheiliging van 'mijn sabbatten' heeft het oordeel van de ballingschap gebracht (20:21, 24; 22:8, 26; 23:38). In die tijd klinkt het klaaglied: 'De HERE heeft in Sion doen vergeten feestgetij en sabbat, en in zijn grimmige toorn versmaad koning en priester' (Klaagl. 2:6).

Na de terugkeer uit de ballingschap horen we hoe Nehemia, de stadhouder, een verbond met het volk sluit om naar Gods wet te leven. Zij verplichten zich er vrijwillig toe geen handel te drijven, ook niet als andere volken hun waar op de sabbat aanbieden (Neh. 10:31). Ook zijn ze bereid opnieuw de

heffingen voor de tempel op te brengen, inclusief 'het toonbrood, het dagelijks spijsoffer en brandoffer, voor de sabbatten, de nieuwe maanden, de feesten' (10:33). Die verbondsvernieuwing wordt afgesloten met de woorden: 'Het huis van onze God willen wij niet aan zijn lot overlaten.'

Als echter op een later tijdstip Gods wet wordt voorgelezen, blijkt dat het volk en de leiders het zo serieus niet nemen. Er blijkt toch handel op de sabbat gedreven te worden (13:15-18). Geschokt herinnert Nehemia hen aan Gods oordeel. 'Hebben onze vaders niet zo gedaan en heeft onze God niet daarom al deze rampspoed over ons en deze stad gebracht? Zult gij nu nog heviger toorn gloed over Israël brengen door de sabbat de ontheiligen?' (13:18). Op zijn bevel worden op de sabbat de poorten van Jeruzalem gesloten voor handelsverkeer en zelfs de handelaren die buiten wachten op het voorbijgaan van de sabbat, afgeschrikt. 'Ook beval ik de priesters dat zij zich zouden reinigen en de poorten zouden komen bewaken om de sabbat te heiligen' (13:22). Met een bede om Gods ontferming sluit Nehemia zijn persoonlijke inzet ten gunste van de heiliging van sabbat af.

6.3 Gods beloften voor de toekomst

Vooraf in het troostboek van *Jesaja* zijn beloften uitgesproken: beloften van zegen voor wie de rustdag houdt en van toekomstig eerherstel van de sabbat. Er klinkt een zaligspreking voor de sterveling, het menskind 'dat acht geeft op de sabbat, zodat hij hem niet ontheiligt' (Jes. 56:2). Zoals het 4^e gebod ook de vreemdeling binnen Israëls poorten op het oog had, zo geeft de HERE een speciale belofte aan de eunuchen die als vreemdelingen onder Gods volk en in Jeruzalem te vinden waren. Het eerste kenmerk van de levensstijl waarvoor deze mannen, de 'ontmanden', gekozen hadden, is dat ze 'mijn sabbatten onderhouden en verkiezen wat Mij behaagt en (zodoende) vasthouden aan mijn verbond' (56:4). Die typering is synoniem met het liefhebben van de Naam van de HERE en met het zijn knechten zijn (56:6). Gods belofte aan hen is dat zij in Gods huis een naam krijgen, die meer waard is dan dat zij zelf kinderen hadden (en dus toekomst in Israël). Zij krijgen een ereplaats in de tempel, 'want mijn huis zal een bedehuis heten voor alle volken' (56:8). Het deel van het volk dat de geboden van de HERE naleeft, wordt versterkt door de vreemdeling. Zo komt het nieuwe verbond in Jezus, die de tempel als bedehuis aanwijst, in zicht.

Jesaja profeteert ook over de geestelijke dimensie van het sabbatsgebod. 'Indien gij niet over de sabbat heenloopt door uw zaken te doen op mijn heilige dag, maar die een verlustiging noemt - de heilige dag van de HERE van gewicht - en die eert door noch uw gewone bezigheden te doen, noch uw zaken te behartigen of ijdele taal uit te slaan, dan zult gij u verlustigen in de HERE en zal Ik u ... doen genieten het erfdeel van uw vader Jakob' (58:13-14). De sabbat krijgt profiel in de volgende uitdrukkingen.

- a. Het is de heilige dag van de HERE en een dag 'van gewicht' (die eerbied verdient).
- b. Het is een dag om je in te verlustigen. Letterlijk: die dag 'een genoegen' noemen, en er dus plezier in hebben de HERE te dienen.
- c. Het is geen dag voor zaken die op werkdagen normaal zijn of voor lege woorden (die mogelijk wel met zaken, maar niet met de dienst aan de HERE te maken hebben).
- d. Genieten van de dag van de HERE is gelijk aan en houdt de belofte in van genieten van het beloofde erfdeel.

Het slot van het troostboek van *Jesaja* grijpt terug op het gebed van Salomo bij de inwijding van de tempel. Uit Israëls geschiedenis werd duidelijk dat ook het huis van God misbruikt kon worden. 'Zo zegt de HERE: de hemel is mijn troon en de aarde de voetbank voor mijn voeten. Waar zou dan het huis zijn dat gij Mij zoudt bouwen, en waar de plaats van mijn rust?' (66:1). De tempel heet de plaats van Gods rust. Maar als het volk Gods inwoning niet eert, verliest de tempel haar glans. Toch sluit de profetie van *Jesaja* hoopvol af. De HERE zal de ontkomenen uit de ballingschap naar de volken sturen om het Evangelie te verkondigen. Zo scheidt Hij een nieuw volk, zoals Hij een nieuwe hemel en aarde zal scheppen (66:22). Die toekomst wordt dan zo tastbaar onder woorden gebracht: 'En het zal geschieden van nieuwe maan tot nieuwe maan en van sabbat tot sabbat, dat al wat leeft zal komen om zich voor mijn aangezicht neer te buigen, zegt de HERE' (66:23). Niet slechts driemaal per jaar trekt Israël voor de feesten op naar de heilige stad. Er zal een constante stroom van aanbidders naar Gods huis komen. Van maand tot maand én van week tot week: heel de tijd staat in het licht van de heilige dagen. Na de voltooiing van de schepping en na de bevrijding uit Egypte belooft de HERE opnieuw een nieuw begin. Daarmee preludeert *Jesaja's* profetie op de komst van Jezus Christus en op de uitzending van de apostelen naar de volken.

Het gaat ons te ver in de profetieën van *Jesaja* te horen 'dat het vierde gebod in de bedeling van de messias van kracht blijft' (Francke, 112). Wel is duidelijk dat in het nieuwe verbond de gezamenlijke

verering van de HERE centraal zal staan. Ook wordt de rijkdom van die verering verwoord in termen die naar het vierde gebod verwijzen. Het ritme van de tijd mag ook dan bepaald worden door het regelmatig samenkomen in de eredienst. Hoe precies het hart van het 4^e gebod in het nieuwe verbond uitdrukking vindt, zal het Nieuwe Testament openbaren.

6.4 Perspectief op de eredienst

De profeet *Ezechiël* mag ten slotte in het grote tempelvisioen zien hoe de HERE zijn volk uit de ballingschap doet terugkeren en het een nieuwe toekomst schildert. Met het oog op het 4^e gebod vallen de volgende trekken in het beeld op.

- a. Er zullen priesters zijn die het volk het onderscheid leren tussen heilig en niet heilig, tussen rein en onrein. Zij zullen weer de weg van Gods geboden wijzen: 'mijn wet en mijn inzettingen zullen zij op al mijn feestdagen onderhouden en mijn sabbatten zullen zij heiligen' (44:24). Onderwijs in aanbidding is essentieel.
- b. De vorst wordt verantwoordelijk gesteld voor de offergaven, ook 'op de feesten, de nieuwemaansdagen en de sabbatten, al de hoogtijden van het huis Israëls' (45:17). De offers, speciaal voor de feestdagen, zijn ten opzichte van de wetgeving in Exodus en Leviticus aanzienlijk uitgebreid. Nauwkeurig wordt omschreven welk offer de vorst speciaal op de sabbat of op een nieuwemaansdag aan de HERE zal brengen (46:4-7). Wordt met de bijzondere uitdrukking 'vorst' bedoeld op de Here Jezus ('mijn knecht David', Ez. 34:24)? Hij zal in het nieuwe verbond leiding geven aan de dienst van de HERE.
- c. Een andere opvallende trek in dit vergezicht is: in de nieuwbouw van de tempel zal er een poort zijn, nl. 'die van de binnenste voorhof, die op het oosten uit ziet', die op de zes wekdagen gesloten zal blijven zijn, maar op de sabbat en op de nieuwemaansdag open zal zijn (46:1). Het bijzondere van deze poort is dat de HERE daardoor weer de tempel is binnengegaan. Door die poort zal ook de vorst de voorhof binnengaan en, na hem, de priesters. Het volk zal op sabbat bij die poort blijven staan. 's Avonds na de sabbat wordt de poort weer gesloten. Het is de Messias die toegang geeft tot de Vader: 'Niemand komt tot de Vader dan door Mij.'
- d. Het is bij die poort dat het levende water van de tempelbeek opborrelt en een rivier wordt die het land vruchtbaar maakt (47:1-2).

De tweede tempel, die van na de terugkeer uit de ballingschap, heeft nooit aan de beschrijving van dit visioen voldaan. We vatten het op als een vergezicht waarin de HERE in beelden die aan tempel en beloofde land herinneren, een nieuwe toekomst aan zijn volk en de dienst aan Hem schildert. De visioenen die Ezechiël zag, worden opgenomen in de vergezichten van de Openbaring aan Johannes. De vervulling begint in Jezus Christus die ons voorgaat in het eren van God.

7 HET OUDE TESTAMENT: hoofdlijnen

Welke lijnen zien we ten aanzien van de zevende dag in het Oude Testament? We vatten het resultaat van onze lezing van de verschillende delen als volgt samen en verzamelen materiaal voor ethische overweging.

7.1 De schepping en de zevende dag

In hoofdstuk 2 hebben we bij **Gen. 2:1-3** de volgende exegetische overwegingen gemaakt:

- g. In Gen. 2:1-3 is niet van 'de sabbat' of haar expliciete instelling sprake.
- h. Noch in Gen. 2:1-3, noch in Mar. 2:27, noch in Heb. 4:4 is sprake van een opdracht aan de mens.
- i. Er is een nauw verband tussen de voltooiing van Gods scheppingswerk, ook van en voor de mens, en Gods genieten van het werk van zijn handen. Hierin ligt een opening naar invulling voor de mens.
- j. De woorden 'zegenen en heiligen' staan open naar een invulling van de zevende dag voor de mensheid, terwijl Ex. 20:11 bij het gebod tot het houden van de sabbat hierop teruggrijpt.
- k. De Here Jezus betreft eveneens mens en sabbat - in dié volgorde - nauw op elkaar (Mar. 2:27).
- l. Gen 2:2-3 is, naast de verwoording door de bijbelschrijver van Gods handelen op de zevende dag, ook het levende Woord van God, dat Hijzelf voor ons in de actuele situatie stem geeft (Heb. 4:4).

De conclusies voor de ethiek daaruit zijn de volgende:

1. Gods openbaring in Gen. 2:1-3 gebiedt ons niet de sabbat als instelling van de schepping voor de mensheid te zien. Gods openbaring van het paradijsleven laat ons niet zien hoe Adam en Eva werken en rusten beleefd hebben.
2. In het zegenen en heiligen door de Schepper ligt wel een scheppingsbedoeling voor de zevende dag die op nadere invulling voor mens en schepping wacht.
3. In de scheppingsweek zag Israël Gods eigen stijl van werken en 'rusten', en herkende daarin het haar geschonken ritme van zes dagen, aan werken gewijd, en één dag, die aan rusten gewijd is.

7.2 De contouren van de zevende dag als sabbat

In hoofdstuk 3 en 5 hebben we de volgende exegetische overwegingen van de verdere lijnen van Genesis tot de wetgeving aan Israël gemaakt:

- a. Het getal zeven speelt al in Genesis een rol, ook als eenheid van zeven dagen. Maar we weten niet of de aartsvaders het ritme van een werkweek en een sabbat kenden.
- b. Met de instelling van het Pascha en bij de uittocht uit de slavernij van Egypte wordt het ritme van zeven dagen zichtbaar, gemarkeerd door een heilige samenkomst voor de HERE ter viering van de bevrijding.
- c. In de woestijn heeft de HERE zijn volk door middel van het manna wonder geïllustreerd in het houden van de zevende dag als rustdag. De sterke uitdrukking 'een rustdag, een heilige sabbat voor de HERE' komt hier voor het eerst voor.
- d. Bij de verbondssluiting en wetgeving op Horeb ontvangt Israël de sabbat voor het eerst als gebod. Het is een positief gebod: gedenken van de sabbat door die te heiligen en door niet te werken.
- e. De motivering van het vierde gebod is Gods ophouden met scheppen op de zevende dag. De verwijzing naar het 'zegenen en heiligen' van die dag geeft invulling aan de scheppingsbedoeling van Gen. 2:1-3 voor mens en dier.
- f. Mozes kan in Deut. 5 het motief van de schepping vervangen door het motief van de verlossing uit Egypte. De bevrijding uit slavernij opent het zicht op de toekomst en op de verwerkelijking van Gods scheppingsbedoeling.
- g. Het beloofde land als gave van de HERE is voor Israël dé rustplaats. Daar geeft Hij zijn volk rust in het genieten van het land en in bescherming tegen vijandschap van buitenaf. Die rust is door Israëls ongelooft een kwetsbaar bezit.

De conclusies die we voor de ethiek daaruit meenemen, zijn de volgende.

1. Het sabbatsgebod is deel van Gods verbond met Israël als hét uitverkoren volk, en is mede gericht op het leven in de sociale en economische werkelijkheid van het beloofde land. De sabbat is een teken tussen de HERE en zijn volk. Hij legt een absolute claim op die dag.
2. Gen. 2:1-3 en Ex. 20:8-11 worden in Gods openbaring aan Israël nauw op elkaar betrokken. Wat de Schepper op de zevende dag voor zichzelf deed, geeft Hij nu aan zijn volk: ruimte om de zegen en heiliging van de rustdag te ontvangen.
3. Israël ontvangt van de HERE de vrijheid uit slavernij om Hem te dienen. In de woorden 'ophouden (met werk), uitrusten en adem scheppen' is de zegen van de zevende dag, ook over de zes werkdagen, uitgedrukt. Die geldt voor het volk, ook de dieren en zelfs de slaven. Met de sabbat wordt het léven hersteld voor (dit deel van) de gevallen schepping. Met die zegen gaat het volk de nieuwe werkweek in.
4. Met de sabbat scheidt de HERE ruimte voor zijn volk om Hem te dienen en te danken. Welke concrete liturgische invulling die dag krijgt, is in Exodus 20 nog open. De HERE nodigt zijn volk als het ware uit daar eerbiedig en creatief inhoud aan te geven.
5. Na de zondeval van de mensheid is het vierde gebod de eerste openbaring van de HERE ten aanzien van de zevende dag. Ook als de HERE het vierde gebod niet aan de andere volken geeft, heeft de scheppingsbedoeling van zes dagen werken en één dag rusten voor mens en dier - als schepsels van God - veel te zeggen aan de mensheid.
6. In het gedenken door Israël van de eigen slavernij en in het daarom rust gunnen zelfs aan de vreemdeling, slaaf en slavin komen de volken in beeld.
7. De heilshistorische voortgang ván het scheppingsmotief (Ex. 20) náár het verlossingsmotief (Deut. 5) wekt verwachting voor Gods heilshandelen in de vernieuwing van zijn verbond in Christus.

7.3 Sabbat en eredienst

In hoofdstuk 4 hebben we stilgestaan bij de relatie tussen de sabbat en allerlei wetgeving voor de eredienst in het Oude verbond. De volgende accenten vielen op:

- a. De instructies van de HERE aan Mozes inzake de constructie van de tabernakel, 'de tent van de samenkomst', worden omlijst met de inscherping van het sabbatsgebod. Het vierde gebod geldt ook bij de bouw van een heilig huis voor de HERE. Zo worden het huis van de HERE en de dag van de HERE nauw met elkaar verbonden.
- b. Op alle dagen van de week vindt de offer- en priesterdienst ten behoeve van het volk plaats. Speciaal voor de zevende dag is het brengen van het sabbatsoffer en verversen van de toonbroden. In beide offers wordt het eten en drinken waarmee de HERE zijn volk zegent, als dankoffer aan Hem gewijd.
- c. De weken van de drie grote feesten in Israël markeren het weekritme en de sabbat. Het volk van God krijgt met de regelmaat van de seizoenen en het werk op het land ook de kans om een weeklang feest te vieren voor het aangezicht van de HERE.
- d. Opvallend is dat zowel de eerste als de laatste dag extra feestelijk gevierd werd: met heilige samenkomsten. De eerste dag van elke maand werd bovendien als speciale dag gewijd: de nieuwemaansdag en in de zevende maand de aankondiging van de Grote Verzoendag.
- e. De zin van het vierde gebod krijgt extra diepte in het sabbats- en jubeljaar. Naast mens en dier krijgt ook het land rust van de HERE die de Schepper is. Zonder de inspanning van mens en dier geeft het land vrucht. Verloren vrijheid wordt als gave van de HERE teruggegeven.

Daaruit nemen we de volgende noties voor de ethische weging mee.

1. Op de sabbat komt de tent van de samenkomst centraal te staan. De samenkomsten van Gods volk krijgen in haar een centrum. Dat de HERE bij zijn volk wil wonen, mag juist op die dag gevierd worden.
2. De dienst van de verzoening, op alle dagen van de week uitgevoerd, krijgt op de sabbat extra profiel door eten en drinken, in de week uit Gods hand ontvangen, Hem als dankoffer te brengen.
3. Niet alleen de zevende dag is een speciale dag voor Gods volk, maar ook regelmatig de eerste dag van maand of feestweek.
4. Het motief van schepping en verlossing krijgt diepte in sabbats- en jubeljaar. De mens en zijn gezin, het personeel en het vee, en zelfs het land krijgen extra rust van het zwoegen dat sinds de val als vloek op de aarde rust.
5. Sabbats- en jubeljaar leren ons niet te kijken naar wat economisch haalbaar is, maar maximaal te genieten van Gods goede gaven. Iedereen die en alles wat in de kring van dit licht valt, mag meegenieten.

7.4 Profetie over de sabbat

In hoofdstuk 4 kregen de historische en in hoofdstuk 6 de profetische boeken aandacht. We noteren de volgende punten uit de lezing daarvan.

- a. In de historische boeken van het Oude Testament wordt de wijze waarop de sabbat gevierd werd, nauwelijks ingekleurd. De profeten hebben de wet van de HERE aan het volk ingeprent. Zij hebben ook tegen ontheiliging van de sabbat in Israëls geschiedenis geprotesteerd.
- b. De profetische kritiek is vaak gericht tegen vormendienst. Gods oordeel is aanzegging van het einde van de feestdagen en de lege vreugde. Ontheiliging van de sabbat vond plaats door handel die huis en stad typeerde, en is een van de motieven voor de straf, de ergst denkbare: verwoesting van de tempel, de plaats van Gods rust, én verbanning van Gods volk uit het land van de belofte.
- c. Gods beloften zijn in dit verband speciaal gericht aan de Israëliet, én de vreemdeling die de sabbat in liefde en vrijwilligheid heiligt. De geestelijke diepte van het vieren van de sabbat is: er een plezier in hebben de HERE te dienen en te genieten van het erfdeel.
- d. De toekomstprofetie belooft vernieuwing van het volk en het levensritme in sabbat en feestdag, in week-, maand- en jaarcyclus. In de terugkeer uit de ballingschap en de herbouw van de tempel schenkt de HERE zijn volk de mogelijkheid terug om sabbat en feestdag te vieren.
- e. Het Oude verbond komt tot een hoogtepunt in de profetie over de vorst en priesters die vooropgaan in het dienen van de HERE en het vormgeven van de sabbat (Ezechiël).

Uit dit materiaal nemen we de volgende ethische overwegingen mee.

1. De macht van de zonde manifesteert zich wanneer Gods volk de vrijheid niet viert, die het in schepping en verlossing ontvangen heeft. Dan kan de mogelijkheid de rustdag te genieten het volk zelfs ontnomen worden. De ballingschap is een spiegel van de wereld zoals die er sinds de zondeval uitziet: zonder rustplaats voor het volk (land) en voor de HERE (tempel). Het is terugkeer achter de verlossing uit de slavernij.
2. Liefde en eerbied, dank en vrijwilligheid zijn centrale motieven in het vieren van sabbat en feestdag. De beloftevolle profetieën wekken hoop voor de toekomst zoals die in de komst van de beloofde Verlosser verwacht werden.
3. In het toekomstperspectief dat Israël als onverdiende genade ontvangt, komen de volken in beeld die de HERE zullen dienen.

8 EVANGELIËN: Christus en de sabbat

Onder gereformeerden is op het punt van de exegese van nieuwtestamentische passages inzake sabbat en zondag vaak niet zoveel verschil. Verschil in wegging is met name in de volgende punten op te merken:

- a. Keert de Here Jezus Zich tegen een uitgesponnen rabbijnse sabbatsregelgeving of zet Hij in spreken en optreden het 4^e gebod zelf onder druk?
- b. Kritiseren Paulus' uitspraken alleen een judaïstische sabbatsethiek of wijst hij het houden van een speciale dag, nl. de sabbat, in het algemeen af?

Naast deze specifieke vragen die mogelijk op grond van de exegese beslist kunnen worden, is er ook een aantal hermeneutische vragen:

- c. Welke draagkracht heeft het *argumentum e silentio* dat in het Nieuwe Testament wel negen van de Tien geboden voorkomen, maar het vierde niet genoemd wordt?
- d. In hoeverre is het onderscheid geldig tussen de morele wet (Decaloog) die wel in het Nieuwe verbond gehandhaafd blijft, en de ceremoniële en cultische wetten die door Christus vervuld zijn?
- e. Is de zondag als een gebod van de Here aan de apostelen opgedragen of is de viering van de dag van de Opstanding een geloofsbeslissing van de kerk?
- f. Is het in het Nieuwe verbond nog wel mogelijk van een 'heilige' dag te spreken?

8.1 Christus' dienst

Welke continuïteit is er tussen het Oude en Nieuwe Testament op het punt van de wetten van de HERE? Een belangrijk woord van Christus in dit verband is: 'Meent niet dat Ik gekomen ben om wet of profeten te ontbinden; Ik ben niet gekomen om te ontbinden, maar om te vervullen' (Mat. 5:17).

Ontbinden is: tenietdoen, ongedaan maken. Vervullen daarentegen is: tot vervulling doen komen, realiseren wat nog openstond. Door Jezus' menswording en zijn gehoorzaamheid komen de beloften van wet en profeten tot vervulling. Dat is zijn missie op aarde en onder Israël.

In het vervolg van Matteüs 5 diept de Here dit uit. 'Eer de hemel en de aarde vergaat, zal er niet één jota of één tittel vergaan van de wet, eer alles zal zijn geschied' (5:18). Jezus zegt hiermee dat wet en profeten tot volledige vervulling komen in zijn eigen optreden en in het koninkrijk. 'Vers 18 predikt niet de eeuwige gelding van de wet, maar leert dat geen woordje in de wet voor niets geschreven is. Alles zal tot zijn doel komen: alles wat is aangekondigd, zal gebeuren' (J. van Bruggen 1990, 93).

Jezus scherpt vervolgens een vijftal leefregels van het Oude Testament zo aan, dat het koninkrijk er beter door gediend wordt. Er wordt wel gesteld dat Jezus een drietal van de Tien geboden noemt. In feite zijn het er twee, het 6e en 7e gebod (vs. 21-32). Die worden op één lijn gesteld met het houden van de eed (vs. 33-37), de wet van de vergelding (vs. 38-42), en het liefdegebod voor de naaste in Israël en het haten van Israëls vijand (vs. 43-47). Jezus maakt geen onderscheid tussen enerzijds de Tien geboden en anderzijds ceremoniële en juridische wetten. Hij benoemt de Decaloog niet, terwijl Hij citeert *uit het geheel van de Torah*. Israël leeft onder de wet als geheel, ingescherpt door de profeten. Zo leeft Christus onder de wet en is gekomen om haar te vervullen. De verdere openbaring van het Nieuwe verbond moet duidelijk maken wat die vervulling, wanneer Christus' werk volbracht is, betekent voor de onderhouding van de wet.

Conclusie: Jezus noemt in de grondwet van het koninkrijk het vierde gebod niet. Maar dit zegt op zich niets, omdat Hij de Torah als geheel noemt en daar slechts enkele voorbeelden van in het licht van het koninkrijk zegt. We moeten het Evangelie lezen om te zien wat de vervulling van het vierde gebod in Jezus' werk betekent.

8.2 Christus' woorden

Onze Heer, Jezus Christus, heeft zijn plaats in het volk Israël ingenomen. Als jongen nam Hij al deel aan de feesten. Wanneer zijn taak onder zijn volk begonnen is, melden de evangelisten hoe Hij op de sabbat onmiddellijk de synagoge bezoekt (Mar. 1:21). Juist op de dag van de HERE treedt Jezus lerend op. Typering van zijn werk, die elkaar verduidelijken, zijn: 'En Hij ging prediken in hun synagogen in geheel Galilea' (Mar. 1:39) en 'Hij leerde geregeld op de sabbat' (Luc. 4:31; vgl. Mar. 6:2).

8.2.1 De eerste confrontatie tussen Jezus en de Farizeeën op het punt van de sabbat is rond het aren plukken (Mar. 2:23-28; Mat. 12:1-8; Luc. 6:1-5). We ontmoeten Jezus die op dienstreis is op de sabbat, waarschijnlijk op weg naar een bepaalde synagoge. Hij vermijdt de dorpen en baant Zich een

weg tussen de akkers door. Het plukken van aren is geoorloofd, het oogsten en het bereiden van een maaltijd op sabbat niet. Centrale vraag is: houdt Jezus, die de verantwoordelijke voor zijn leerlingen is, de wet niet?

Jezus toont Zich in zijn antwoord op het niveau van David die (op sabbat, toen de toonbroden vervangen werden en de priesters dus beschikking over twaalf toonbroden hadden) om de heilige broden vroeg. Jezus heeft, met zijn gevolg op reis, als de Gezalfde brood nodig (J. van Bruggen, *Markus*). Niet de sabbat is het concentratiepunt van Israëls geloof, maar Christus. Dat drukt Hij zo uit: 'De sabbat is gemaakt om de mens, en niet de mens om de sabbat. Alzo is de Zoon des mensen heer ook over de sabbat' (Mar. 2:27-28). 'Gemaakt', letterlijk de sabbat is geworden (Grieks: *egeneto*, als in 'alle dingen zijn door het Woord geworden', Joh. 1:3) om de mens. Daaruit leren we:

- a. De instelling van de sabbat past bij de schepping van de mens. De sabbat is geen doel in zichzelf, maar dient de mens in zijn dienst aan God.
- b. Jezus' uitspraak 'de mensenzoon is Heer (ook) over de sabbat' vinden we in drie van de vier evangeliën (Mar. 2:28; Mat. 12:8; Luc. 6:5). In Matteüs staat letterlijk: 'Want Heer is over de sabbat de zoon van de mens.' In Marcus en Lucas staat: 'Daarom: Heer is de zoon van de mens ook over de sabbat.' Dat de mensenzoon Heer (*kurios*) is, staat voorop en krijgt daardoor nadruk. Als Heer bepaalt Hij in zijn optreden hoe Hij de sabbat gebruikt.
- c. Jezus herinnert aan de schepping van de mens én noemt zichzelf de 'mensenzoon'. Daarin ligt een verwijzing naar Adam besloten. De sabbat komt de méns ten goede. Als Jezus Zich met Adam vergelijkt en Zich bovendien 'Heer' over de sabbat noemt, kan dat niet betekenen dat de rustdag als zodanig zou verdwijnen. Wel is Hij als Heer vrij aan de sabbat een nieuwe bestemming te geven. Hij is vrij als Adam en staat zelf niet onder de wet (ook als Hij Zich in zijn leven aan de gehoorzaamheid aan de wet en het houden van de sabbat onderwerpt).

In de weergave van Matteüs staat erbij: 'Of hebt gij niet gelezen in de wet dat op de sabbat de priesters in de tempel de sabbat schenden zonder schuldig te zijn? Maar Ik zeg u: meer dan de tempel is hier. Indien gij geweten had wat het zeggen wil: barmhartigheid wil Ik en geen offerande, dan zoudt gij geen onschuldigen hebben veroordeeld' (Mat. 12:5-7).

- d. De priesterdienst in Gods huis is geen schending van de sabbat, omdat die dienst wijst op de inhoud van de sabbat. Jezus, meer dan de tempel, is het concentratiepunt van de dienst aan God.
- e. De oproep tot barmhartigheid wijst op persoon en werk van Christus die het Evangelie brengt.

8.2.2 Vlak voordat Matteüs de geschiedenis van het aren plukken en de eerste genezing op sabbat vertelt, doet hij verslag van wat Jezus kort daarvoor sprak. 'Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijn, en Ik zal u rust geven' (Mat. 11:28). De rust (Grieks: *anapausis*) is een rust als op de sabbat. In de Griekse vertaling van het Oude Testament wordt dit woord vaak gebruikt. Bij Jezus vindt Gods vermoeide volk rust: 'en gij zult rust vinden voor uw zielen' (Mat. 11:29).

Dus: Jezus openbaart zich als de gezalfde zoon van David, meer dan zelfs de tempel, en Heer ook van de sabbat. In zijn woorden en daden toont Hij - eerst voor zijn leerlingen - de zegen dat de sabbat er is om de mens. De rust is bij Hem, de mensenzoon, te vinden.

8.3 Christus' wonderen

De sabbat is er ten behoeve van de mens. Dat wordt door Jezus zelf duidelijk gemaakt in zijn daden van ontferming en genezing voor Gods volk, juist op de sabbat. Christus' woorden over de sabbat staan in het kader van zijn onderwijs in de synagoge. Het is niet verwonderlijk dat ook wonderen van genezing op de sabbat gemeld worden. We beginnen bij het evangelie naar *Marcus*.

8.3.1 In de synagoge drijft Jezus een boze geest uit een mens (Mar. 1:22-26; Luc. 4:31-35) en op dezelfde sabbat geneest Hij ook de schoonmoeder van Petrus (Mar. 1:29-34; Luc. 4:38-39). Het eerste wonder vindt publiek plaats en stuit nog niet op weerstand. De tweede genezing vindt in huiselijke kring plaats. 's Avonds, als de sabbat voorbij is, brengen de mensen hun zieken tot Jezus. De wonderen van genezing en met name Christus' gezag over boze geesten onderstreept het gezagvolle karakter van zijn onderwijs. *Jezus kiest de sabbat als dag van de HERE om het Evangelie aan Israël te verkondigen. Het gezag van zijn onderwijs is zo groot dat zelfs de boze geesten zich aan Hem onderwerpen.*

8.3.2 Het tweede wonder van genezing vindt plaats na de confrontatie met de Farizeeën over het aren plukken op de sabbat. Het is de genezing van de man met een verschrompelde hand. 'En zij

letten op Hem of Hij hem op de sabbat zou genezen' (Mar. 3:1-6; Mat. 12:9-14; Luc. 6:6-11). Jezus neemt het initiatief tot genezing, zonder dat de man erom vraagt, en plaatst hem in het middelpunt. Levensreddend optreden was op sabbat toegestaan, maar bij geen van de genezingen op sabbat lijkt er sprake van levensgevaar. Jezus vraagt: 'Is het geoorloofd op de sabbat goed te doen of kwaad te doen, een leven te redden of te doden?' De Farizeeën hebben kwaad in de zin en overleggen - op de sabbat - hoe zij Hém kunnen doden. Jezus' ontferming over de man met de verdorde hand richt de aandacht op zijn persoon: Jezus' Evangelie doet de mens goed en redt diens leven. *Matteüs* noemt ook Jezus' vergelijking van het redden van een schaap dat op de sabbat in een put valt. *Jezus schept op sabbat ruimte voor het Evangelie door alle aandacht, ook door zijn macht van genezing, op Zichzelf te richten.*

8.3.3 Het evangelie van *Lucas* verhaalt twee wonderen, die alleen in dit evangelie te vinden zijn. Deze staan eveneens in de context van Jezus' onderwijs op sabbat in de synagogen, nu op zijn reis naar Jeruzalem. Het eerste is de genezing van de vrouw die al achttien jaren gekromd gaat (Luc. 13:10-17). Hij verlost haar van haar zwakheid en zij verheerlijkt God. De overste van de synagoge maakt fundamenteel bezwaar met een beroep op het vierde gebod: 'Zes dagen zijn er waarop gewerkt moet worden; komt dan om u te laten genezen en niet op de dag van de sabbat.' Volgens de rabbijnen moet ook de doktersdienst zich op de sabbat beperken. Opnieuw antwoordt Jezus met verwijzing naar de behandeling van dieren: 'Maakt ieder van u niet op de sabbat zijn os of ezel van de kribbe los en leidt hem weg om hem te laten drinken?' In het vierde gebod maakt de HERE de mens immers ook verantwoordelijk voor de rust van de dieren: 'uw os en uw ezel' (gespecificeerd in het tiende gebod als uitwerking van 'uw vee' in het vierde). Losmaken, ontbinden, vrijmaken, ook van een uitzichtloze ziekte: dat past bij de dag van de Heer, die Eigenaar van de zonen en dochters van Abraham is. Door het Woord van Christus worden mensen vrij. *Met een beroep op het vierde gebod presenteert Jezus Zich als de Eigenaar van Gods volk die de kinderen van Abraham vrijmaakt van hun lasten.*

8.3.4 Het volgende genezingswonder op sabbat dat Lucas meldt, vindt plaats als Jezus te gast is in het huis van een Farizeeër, blijkbaar nadat zij uit de synagoge gekomen zijn. Plotseling is daar een man die lijdt aan vochtopenhooping in zijn lichaam (Luc. 14:1-6). Jezus verwoordt de kritische houding van de aanwezigen met de vraag: 'Is het geoorloofd op de sabbat te genezen of niet?' Een arts in Israël is aan het vierde gebod gebonden. In antwoord op hun stilzwijgen geneest Jezus de man en stuurt hem gezond weg. Met de verantwoording: 'als een zoon of een rund van iemand van u in een put valt, wie zal hem er dan niet terstond uittrekken op de dag van de sabbat?' (vgl. Mat. 12:11). *Met de vergelijking laat Jezus zien dat Hij als Heer volle verantwoordelijkheid neemt voor zijn naaste in nood. De natuurlijke zorg voor eigen kind of eigendom, ook op de dag des HEREN, past Jezus op Zichzelf als Eigenaar toe. Opnieuw laat Hij met verwijzing naar kind en dier de breedte van het vierde gebod zien.*

8.3.5 Ook de evangelist *Johannes* verhaalt twee genezingswonderen op sabbat die we alleen in dat evangelie vinden. Na zijn werkzaamheid in Galilea (*Matteüs* en *Markus*) en zijn reis naar Jeruzalem (*Lucas*) is de aandacht nu gericht op Jezus' optreden in Jeruzalem. Het gaat om de genezing van één man uit velen die in Betesda op genezing wachten (Joh. 5:1-18). Als de verlamde man genezen is, valt hij op omdat hij op sabbat zijn slaapmat draagt. Dat richt de aandacht op zijn Genezer. De Joden willen Jezus vervolgen 'omdat Hij deze dingen op de sabbat deed'. Jezus' daden van genezing zijn een patroon dat de Joden al bekend is. Ook in Jeruzalem gaat Hij ermee door. Zijn verantwoording is: 'Mijn Vader werkt tot nu toe en Ik werk ook' (5:17). Is dat niet in tegenspraak met Gen. 2:1-3, waar gezegd is dat God rustte van zijn werk (vgl. Ex. 20:11)? Maar wat in het paradijs gold, kan van de gevallen wereld niet - ook van Gods volk niet - gezegd worden. Zegt de Psalm niet dat 'de Bewaarder van Israël sluimert noch slaapt' (Ps. 121:4)? Zo noodzakelijk als Gods waakzaamheid is, zo moet Jezus' werk onder Israël continu doorgaan. Met het woord 'werken', ontleend aan het vierde gebod, legt Jezus de vraag voor: wélk werk past bij de sabbat? Later komt Jezus op deze genezing terug. Dan vergelijkt Hij zijn werk met de besnijdenis die noodzakelijk is, wanneer de achtste dag na de geboorte op een sabbat valt. 'Als een mens op sabbat de besnijdenis ontvangt, opdat de wet van Mozes niet gebroken worde, zijt gij dan op Mij vertoorn, omdat Ik op de sabbat een gehele mens gezond gemaakt heb?' (Joh. 7:23-24). De kleine ingreep van besnijdenis op sabbat is dus geen schending, maar handhaving van de mozaïsche wet. *Ook Jezus' werk van totale genezing en bevrijding van mensen past bij uitstek bij de sabbat en de onderhouding van het vierde gebod. Zijn werk - Gods werk - gaat door, op alle dagen van de week, en brengt ook de vervulling van de sabbat.*

8.3.6 Ook de genezing van de blindgeborene vindt plaats op de sabbat. Nu terwijl de Joden de man bij Jezus brengen (Joh. 9:1-41). Zij lokken uit wat in hun ogen sabbatsschending is (vs. 16). Maar Jezus maakt de blinde ogen ziende, in aanwezigheid van zijn aanklagers. De man, die Jezus' naam belijdt, wordt uit de synagoge gebannen.. Zij schelden hem uit als leerling van Jezus en noemen zichzelf 'discipelen van Mozes' en zeggen: 'Wij weten dat God tot Mozes gesproken heeft, maar van deze weten wij niet vanwaar hij komt' (vs. 28-29). Duidelijk is dat de wet van Mozes tegenover het optreden van Jezus gesteld wordt. Jezus had Zichzelf al genoemd het licht der wereld (vs. 5). Opnieuw spreekt Jezus van zijn continue noodzakelijk werk: 'Ik moet werken de werken van Degene die Mij gezonden heeft, zolang het dag is.' Er is geen rust voor Jezus. Zolang Hij leeft, gaat zijn werk in Israël onvermoeibaar voort. De beschuldiging van schending van de sabbat blijkt de rode draad in de evangeliën te zijn, met daarbij - later - Jezus' aanspraak Zoon van God de Vader te zijn (vgl. Joh. 5:18).

Jezus' onvermoeibare werk van verkondiging laat vooral in de genezingen op de sabbat zien dat Hij de Zoon van de Vader is, die in deze gebroken wereld mensen totaal genezen wil. Zijn toewijding is zo totaal geweest dat zijn verkondiging als de Zoon van God en Eigenaar van zijn volk Hem het leven zou kosten.

8.3.7 Toch vindt slechts een deel van de genezingen die ons in de evangeliën verteld worden, op de sabbat plaats. Jezus' werk van verkondiging en genezing heeft een concentratiepunt op de sabbat, maar kringt vandaar naar alle dagen van de week uit. *Zijn werk moet doorgaan, zelfs op de sabbat en dus op alle dagen van zijn leven.*

8.4 Christus' opstanding

Wanneer Jezus op Goede Vrijdag het offer van zijn leven gebracht heeft, wordt nog één keer de sabbat vermeldt. De Joden vinden dat de lichamen van de gekruisigden niet mogen blijven hangen, omdat de wet van de HERE begrafenis op dezelfde dag voorschrijft (Deut. 21:22-23). Een ander argument tegenover Pilatus is dat de volgende dag een bijzondere sabbat is, 'want de dag van die sabbat was groot', immers de eerste dag van het Pascha (Joh. 19:31).

8.4.1 Als Jezus begraven is, staat er: 'En de sabbat brak aan' (Luc. 23:54). Daarom wordt het Evangelie van Jezus' opstanding ook zo ingeleid: 'En op de sabbat rustten zij [de leerlingen] naar het gebod, maar op de eerste dag van de week ...' (Luc. 23:56-24:1; vgl. Mar. 16:1). De sabbat wordt zo gemarkeerd als de dag waarop de Heiland in zijn graf lag. De volle dag tussen zijn sterven en zijn opstanding is een dag van rust in diepere zin dan ooit! Wat in Israël als het feest van de Uittocht begon, werd de dag van de dood van de Eerstgeborene.

Niet de sabbat, maar 'de eerste dag der week' wordt de dag van de opstanding van Christus, de dag van het Leven. Alle vier de evangeliën markeren de vertelling van die dag als 'de eerste dag van de week' (Mat. 28:1; Mar. 16:2; Luc. 24:1; Joh. 20:1). De uitdrukking 'de eerste dag van de week' is meer dan een correcte omschrijving van de weekindeling in Israël. Het is de eerste dag van het léven van Jezus Christus, de mensenzoon.

8.4.2 Opvallend is hoe de evangelist Johannes het motief van de eerste weekdag verbindt met de verschijningen van de opgestane Heer. Na zijn verschijning aan Maria meldt Johannes een volgende ontmoeting met de discipelen: 'Toen het dan avond geworden was op die eerste dag van de week ...' (Joh. 20:19). De daaropvolgende verschijning, nu met Tomas erbij, vindt plaats 'na acht dagen' (Joh. 20:26), een Hebreeuwse uitdrukking voor een week later. Ook die verschijning vond dus op de eerste dag van de (volgende) week plaats.

8.5 Samenvatting

8.5.1 Jezus toont Zich in zijn optreden juist op de sabbat als de gezalfde zoon van David, meer dan de tempel. Hij toont Zich als Eigenaar van zijn volk, Abrahams kinderen, bezig in het volcontinue werk van de Vader: in woorden en daden die redding van leven betekenen. Zo geeft juist de sabbat ons zicht op Jezus Christus. Hij laat de volle werkelijkheid zien dat de sabbat er is ten behoeve van de mens. Hij brengt de breedte van het vierde gebod in herinnering als Hij het rusten van kind en vee noemt.

8.5.2 Jezus laat in zijn optreden en verantwoording van zijn wonderen zien hoe Hij Heer over de sabbat is. Hij zegt niet dat Hij de bestemming van de sabbat zal veranderen (in de zondag). Wel is Jezus' claim op de rustdag zo groot dat de kerk mag nadenken over de reikwijdte ervan na Pasen. Als Jezus Zich Heer over de sabbat noemt, is niet te verwachten dat de dag van de HERE en de rustdag - de bedoeling van het vierde gebod - zullen verdwijnen.

8.5.3 De evangeliën belichten de opstanding van Christus uit de dood op de eerste dag van de week. Er is geen sprake van een opdracht aan de leerlingen om voortaan die eerste dag in plaats van de sabbat te houden. Evenmin wordt een relatie gelegd tussen het vierde gebod en de dag van Christus' opstanding. Ook in het evangelie van Johannes wordt alleen de dag van de opstanding als 'de eerste dag der week' benoemd.

Maar het heilsfeit van Christus' opstanding op de eerste dag is het keerpunt in de geschiedenis van God met zijn volk. Het overstijgt Gods werk in de voltooiing van de schepping (Gen. 2 en Ex. 20) en de verlossing uit Egypte (Deut. 5).

9 APOSTELEN: samenkomst op de eerste dag van de week

De profeten hebben de wet van de HERE aan Israël onderwezen. De apostelen hebben in het Nieuwe verbond het Evangelie van Christus aan de gemeente onderwezen. We gaan na hoe in de brieven van de apostelen over het vierde gebod, de onderhouding van de sabbat en de eerste dag van de week gesproken wordt.

9.1 Handelingen: de sabbat en de eerste dag van de week

9.1.1 Terwijl het heilsfeit van Christus' opstanding onmiskenbaar met 'de eerste dag van de week' gemarkeerd is, valt het op dat de uitstorting van de Geest op het Pinksterfeest zonder nadruk op de dag beschreven wordt (Hand. 2). Lucas meldt slechts dat de discipelen bijeen waren toen de Pinksterdag aanbrak. Wel staat er dat de discipelen na Jezus' hemelvaart zijn teruggekeerd naar Jeruzalem, 'een sabbatsreis daarvandaan' (1:12). Dit is een aanduiding niet van tijd, maar van afstand: een kleine kilometer. Lucas meldt in Hand. 2:46 dat de discipelen elke dag eendrachtig in de tempel bijeen waren.

Omdat Pinksteren vijftig dagen na het begin van het Pascha begint, moet Pinksteren op de eerste dag van de nieuwe week vallen. In Leviticus 23 is aangegeven hoe dag en datum van het wekenfeest berekend moeten worden: 'zeven volle weken zullen het zijn; tot de dag na de zevende sabbat' (Lev. 23:15-16). Het Pinksterfeest begon dus op de eerste dag van de nieuwe week. In de beschrijving van de feestweken in Israël noteerden we dat zowel de eerste als de zevende dag van de feestweek gemarkeerd werden met 'een heilige samenkomst' (Lev. 23:21, vgl. § 4.3). Dat verklaart mede het feit dat de leerlingen van de verhoogde Heer op Pinksteren bijeen waren (Hand. 2:1). Tegelijk valt ons op dat de eerste Pinksterdag van het Nieuwe verbond niét (zoals Pasen) als 'de eerste dag van de week' gemarkeerd is. Ook in de schets van de eerste gemeente in Jeruzalem ligt nadruk op het 'elke dag' en wordt de sabbat of de eerste dag van de week niet genoemd.

9.1.2 Wel is duidelijk dat de apostel Paulus, in navolging van Christus, op sabbat de synagoge van de Joden bezoekt. Daarmee geeft hij gestalte aan zijn opdracht om 'eerst de Jood, en dan de Griek' het Evangelie van de Messias te brengen. De apostel voor de heidenen onderwijst de Joden in de verstrooiing op de sabbat (Hand. 13:14, 42, 44; 16:13). 'En Paulus ging, zoals hij gewoon was, daar binnen en behandelde drie sabbatten achtereenvolgend met hen gedeelten uit de Schrift, door aanhalingen uitleggende, dat de Christus moest lijden en opstaan uit de doden, en dat deze de Christus is' (17:2-3). 'En hij hield elke sabbat besprekingen in de synagoge en trachtte Joden en Grieken te overtuigen' (18:4). De verkondiging van het Evangelie aan het Joodse volk in de verstrooiing is op de sabbat geconcentreerd, terwijl tegelijk alle dagen van Paulus' werkweek in dienst van de verkondiging staan.

9.1.3 De eerste en ook enige keer dat inhoudelijk over een samenkomst van een christelijke gemeente, die te Troas, wordt verteld, treffen we opnieuw - na de evangeliën - de vermelding 'de eerste dag van de week' aan. Terwijl Paulus te Troas een volle week doorbrengt, was de gemeente er 'op de eerste dag der week samengekomen ... om brood te breken' (Hand. 20:7). Hij zou de volgende dag vertrekken. Als Lucas de Joodse tijdrekening volgt, zou dat de avond van de zaterdag (sabbat) zijn. Maar in Hand. 2:15 en 3:1 gebruikt hij de Romeinse tijdrekening. In de situatie van het Romeinse rijk is dat ook in Hand. 20 het meest waarschijnlijk. De details (beschikbaarheid van een volle week, samenkomst op de eerste dag van de week en vertrek op de volgende) markeren dat 'de eerste dag van de week' voor de christelijke gemeente in Troas een bijzondere betekenis gekregen had.

We treffen hier dezelfde uitdrukking '*mia toon sabbatton*' aan, zoals in de evangeliën voor de dag van Jezus' opstanding gebruikt (Mat. 28:1; Mar. 16:2; Luc. 24:1; Joh. 20:1). De commentaren stellen de vraag of de avond waarop de gemeente samenkomt, die van de zaterdag (sabbat) of de zondag is. In de Joodse kalender begint de nieuwe dag met de avond. De 'eerste dag van de week' begint dan na de sabbat, en dus op de avond van de zaterdag (Grosheide; Lindijer; Van Veelen). In dat geval heeft Paulus op zondag zijn reis voortgezet, mogelijk vanwege de beschikbaarheid van een schip waarop Paulus die week in Troas wachtte. Andere uitleggers achten het waarschijnlijker dat Lucas, zoals eerder, de Romeinse tijdrekening volgt (Van Eck). Dan gaat het om een volle zondag, waarop in de avond de samenkomst plaatsvond. Welke van beide uitleggingen men ook kiest, in elk geval is duidelijk dat de dag van samenkomst als 'de eerste dag van de week' gemarkeerd wordt.

Heeft de schets van de samenkomst van de gemeente te Troas in Handelingen de functie van een voorbeeld? Het is mogelijk dat Lucas, Paulus' reisgenoot, de gelegenheid van het wonder (de opwekking van Eutyches) aangreep om een impressie van een samenkomst van de kerk te geven. In

die unieke tekening van de samenkomst van de gemeente te Troas wordt het beeld van de gemeente in Jeruzalem, door Lucas in Hand. 2:41v gegeven, weerspiegelt. De gemeente luistert naar het onderwijs van de apostelen, viert de gemeenschap, breekt het brood en, zo mogen we aannemen, bidt samen tot haar Heer. En dat op de eerste dag van de week, die wij de zondag noemen. Het feit dat de gemeente te Troas 's avonds bijeenkomt, kan erop wijzen dat de eerste dag van de week geen rustdag was (voor het merendeel van de gemeente). Maar dit is niet zeker.

9.1.4 Ook in de brieven komen we een detail tegen, dat licht werpt op het leven van de kerk op de eerste dag van de week. Paulus doet een oproep aan de gemeente te Korinte met het oog op de inzameling voor de heiligen: 'elke eerste dag van de week legge ieder naar vermogen iets weg, en hij spare dat op' (1 Kor. 16:2). Het betreft hier weliswaar niet een offeren in de samenkomst, maar reservering van geld thuis. Toch staat deze oproep in het kader van wat bij het karakter van de gemeente hoort. De reservering van gaven op de eerste dag van de week past in het beeld van de eerste gemeente te Jeruzalem, waarin bezit en geld ten dienste van elkaar gesteld worden. De oproep om dat op dié dag, de eerste van de week, te doen moet in de gemeente te Korinte begrepen zijn als een aanwijzing van de dag van de Here, waarop de gemeente samenkomt. Het gaat immers om de regelmaat van 'elke eerste dag van de week'.

9.2 Apostolische brieven: vrijheid in Christus

9.2.1 In de brief aan de *Galaten* schrijft Paulus tegen wat de vrijheid in Christus ondermijnt. Die vrijheid bestaat in het zoonschap, in tegenstelling tot slavernij aan de structuren van deze wereld. 'Dagen, maanden, vaste tijden en jaren neemt gij waar', zo klinkt zijn verwijt aan de gemeenten in Galatië (4:10). Paulus confronteert zich met judaïsme. In dit verband moet het gaan om a. sabbatten, b. nieuwemaansdagen en Grote Verzoendag, c. de feesttijden en d. het sabbats- en jubeljaar (Greijdanus).

Is de brief aan de gemeenten in Galatië aan christenen van Joodse of van heidense afkomst geschreven? Het lijkt om christenen van heidense afkomst te gaan. Maar Joodse christenen meenden dat een heiden die tot geloof in Christus kwam, toch besneden moesten worden en naar de Thora gaan leven. Deze gedachte vond aansluiting bij de heidense werkenleer. J. van Bruggen schrijft dat Paulus in Gal. 4:8-10 'het leven naar de Joodse zede beschrijft in termen van het heidense systeem van daden' (Van Bruggen, Paulus, 314). Met de afwijzing van wetswerken raakt de apostel het heidense én judaïstische denken in het hart. 'Want uit werken der wet zal geen vlees gerechtvaardigd worden' (Gal. 2:16).

De afwijzing van de tijd- en feestkalender van het oude Israël is totaal, wanneer men van wetswerken redding verwacht. De breuk met wettische onderhouding van de ceremoniën van het verbond van Sinaï is compleet (vgl. Gal. 4:24). Daartegenover staat de vrijheid die de kerk in Christus heeft ontvangen.

De apostel Paulus ontslaat de gemeente van onderhouding van de wetsvoorschriften. Raakt dit ook het vierde gebod van de Decaloog? In de brieven wordt bij de afwijzing van judaïstische onderhouding van de sabbatskalender het vierde gebod als zodanig nooit genoemd. De werkelijkheid ('het lichaam') van Christus en de christelijke vrijheid van de gemeente in de Heer komen centraal te staan. De werkelijkheid van Christus maakt de viering van de eerste dag, de dag van de Heer, anders dan de onderhouding van de sabbat in Israël.

9.2.2 In *Romeinen 14* schrijft Paulus over de waardering van bepaalde dagen. Hij doet dat in een wijder verband. Daarin gaat het over de houding tegenover de zwakke die geen vlees en wijn meent te mogen nuttigen. In dat verband noemt Paulus nog een ander punt van verschil. 'Deze stelt de ene dag boven de andere, gene stelt ze alle gelijk. Ieder zij voor zijn eigen besef ten volle overtuigd. Wie aan een bepaalde dag hecht, doet het om de Here [en wie aan een bepaalde dag niet hecht, doet dat niet om de Here] ...' (vs. 5-6, de woorden tussen haken zijn te vinden in de meeste handschriften). Over het karakter van die dagen doet Paulus geen verdere mededeling. Ook komt hij er in het vervolg niet op terug. Aangenomen kan worden dat het om dagen gaat die met het niet-eten en drinken verbonden zijn. Dus niet zozeer dagen van feest als wel van vasten (Douma, 179; Greijdanus). In de context van de kerk te Rome ging het mogelijk concreet om vegetariër en geheelonthouder zijn contra de genotzucht van het keizerrijk en om 'gunstige en ongunstige dagen' (Van Bruggen, *Paulus*, 216). Er is geen reden om speciaal aan de Joodse feestdagen of sabbatten te denken. Francke denkt bij Rom. 14 meer aan een situatie die vergelijkbaar is met 1 Kor. 8-10, het eten van offervlees. Hij trekt de conclusie: 'De oudtestamentische orde van "heilige" dagen en tijden is dus volgens Paulus (om Christus' werk) voorbij' (177). Hij stelt zelfs: 'Men zou eventueel kunnen

concluderen dat Paulus de eerste dag der week (de zondag) niet “heiliger” achtte dan de overige dagen, omdat het oudtestamentische schema van “heilig” en “onheilig” is vervallen wegens de vervulling door Christus’ (178).

9.2.3 Over de sabbat gaat het wel in *Kolossenzen 2:16*: ‘Laat niemand u blijven beoordelen inzake eten en drinken of op het stuk van een feestdag, nieuwe maan of sabbat.’ Deze dagen noemt Paulus ‘een schaduw van hetgeen komen moest, terwijl de werkelijkheid van Christus is’ (vs. 17).

- De schaduwachtige bedeling van het Oude verbond bevat: 1. voorschriften inzake eten (nl. de spijswetten inzake rein en onrein), 2. drinken (onthouding van wijn tijdens de Nazireërgelofte) en 3. de heilige tijden.
- In lijn met het Oude Testament worden drie categorieën genoemd: a. feest, b. nieuwe maan en c. sabbat. Het is dezelfde drieslag die we in Kronieken aantreffen. En wel als het gaat over de dienst van de Levieten bij het brandoffer ‘op de sabbatten, de nieuwe maanden en de feesten’ (1 Kron 23:31; vgl. 2 Kron. 2:4; 8:13; 31:3; Neh. 10:33; Jes. 1:13-14).
- Het gaat om voorschriften van de oudtestamentische wet, die als ‘schaduw’ (vgl. Heb. 8:5; 10:1) in tegenstelling tot ‘het lichaam van Christus’ worden voorgesteld.
- ‘De dingen die komen moesten’ verwijzen naar de toekomstige bedeling die Christus als haar middelpunt heeft.

Tegenover de schaduwen van het Oude verbond stelt Paulus niet de werkelijkheid van een nieuwe dag, maar Christus (Barnard). Er was in de gemeente van Kolosse sprake van een dwaalleer die elementen van strenge wetsonderhouding in zich had. Die verduisteren het volle zicht op Christus. Zij die deze voorschriften aan de christenen voorhielden, veroordeelden hen die zich er niet aan hielden. Paulus spreekt die veroordeling tegen met een beroep op de werkelijkheid en vrijheid in Christus. Paulus gaat uit van de afschaffing van de besnijdenis als verplichtend voor heidenen bij hun bekering tot Christus (2:11-12; vgl. Hand. 15). ‘Ook u heeft Hij, hoewel gij dood waart door uw overtredingen en onbesnedenheid naar het vlees, levend gemaakt met Hem ...’ (2:13). Daarop volgt vers 16. De schaduw van het Oude verbond is vervangen door de gestalte van Christus. Paulus’ onderwijs correspondeert hier met het Evangelie waarin Christus Zichzelf als het hart van de sabbat toonde.

9.3 Hebreeën: sabbatsrust voor het volk van God

In Hebreeën wordt de gemeente in Israël aangespoord het oog te richten op Jezus, ‘apostel en hogepriester van onze belijdenis’ (3:1). De aansporing wordt kracht bijgezet met een citaat uit Psalm 95 (vs. 7-11). ‘Heden, indien gij zijn stem hoort, verhardt uw harten niet.’ Van het oude Israël in de woestijn wordt in de Psalm gezegd dat God gezworen heeft: ‘nooit zullen zij tot mijn rust ingaan.’ Met de woorden ‘heden’ en ‘mijn rust’ wordt het betoog opgebouwd. Voor het verstaan van het vierde gebod in de nieuwe bedeling is dit een belangrijk schriftgedeelte, omdat de woordkeus aan dit gebod herinnert.. De gedachtegang van Heb. 4 is moeilijk. We gaan er dieper op in. De schrijver geeft commentaar op Psalm 95 met twee kernwoorden, nl. ‘mijn rust’ en ‘heden’.

9.3.1 Het ongehoorzame deel van het volk is niet tot Gods rust ingegaan. Heb. 4:1 stelt dat er ‘nog een belofte om tot zijn rust in te gaan bestaat’. De schrijver gaat in op het eerste kernwoord: ‘Gods rust’. Wie heeft daar wel en wie niet deel aan?

Het woord ‘rust’ (Grieks: *katapausis*, ook in de vertaling van het Oude Testament; Hebreeuws: *menuchah*) is een kernwoord in het Oude Testament. Het ziet op de rust die God in het beloofde land belooft. ‘Want gij zijt nog niet gekomen tot de rustplaats en het erfdeel dat de HERE, uw God, u geven zal’ (Deut. 12:9). Bij de inwijding van de tempel prijst Salomo de HERE ‘die zijn volk Israël rust gegeven heeft volgens het woord dat Hij gesproken heeft’ (1 Kon. 8:56). Het is ook rust van vijandschap (Deut. 25:19). Zie ook § 5.1 van dit rapport. Het werkwoord en het zelfstandig naamwoord kunnen in de Griekse vertaling van het Oude Testament ook gebruikt worden voor het rusten van werk op de zevende dag (Ex. 34:21; 35:2). Vooral de tempel heet ‘de plaats van Gods rust’ (Jes. 66:1 en Hand. 7:49). ‘Dit is mijn rustplaats voor immers, hier zal Ik wonen, want haar heb Ik begeerd’ (Ps. 132:8, 14; vgl. 1 Kron. 28:2; 2 Kron. 6:41).

Als Heb. 3-4 dan Gods rust vanuit Psalm 95 ter sprake brengt, ziet dat op Gods inwoning in Israël bij het volk dat zelf de rust in het beloofde land mocht ontvangen. Maar de rust van God wordt alleen in het geloof ontvangen. Anders zal niemand tot die rust ingaan.

Eerst staat er dus de aansporing om op onze hoede te zijn, ‘terwijl nog een belofte bestaat om tot Gods rust in te gaan’ (4:1). Aan Israël is te zien dat bij die belofte - toen en nu - het geloof hoort, en wel in de verkondiging van het Evangelie (4:2).

- Daarom staat er ook: 'Want *wij* gaan tot de rust in, wij die tot geloof gekomen zijn' (4:3a). In de brief aan de Hebreeuwse gemeente is dat specifiek het deel van Israël dat Christus aanvaard heeft.
- En dat tegenover het Israël van wie Ps. 95 zegt dat God gezworen heeft in zijn toorn: 'nooit zullen *zij* tot mijn rust ingaan' (4:3b).

De schrijver voegt eraan toe, met een zinspeling op Gen. 2:1-3: 'en toch waren Gods werken van de grondlegging der wereld aan gereed. Want hij heeft ergens van de zevende dag aldus gesproken: 'En God rustte op de zevende dag van al zijn werken. Maar elders: 'Nooit zullen zij tot mijn rust ingaan' (4:3c-4). Dat roept de spanning op tussen a. Gods rust die voor Hem compleet is en die in geloof te beërven is, en b. die rust waarin het volk dat ongehoorzaam is, niet zal binnengaan. De rust bij de HERE in het beloofde land was geen eigendom.

9.3.2 Dan komt de schrijver op het tweede kernwoord uit Psalm 95 terug, 'heden'. De belofte, die inhoudt tot Gods rust te mogen ingaan, blijft bestaan. Via David krijgt die belofte in Psalm 95 opnieuw stem: God stelt opnieuw een dag vast, 'heden', nl. als wij Gods stem horen en er in geloof op antwoorden (4:6-7). De schrijver constateert dat Jozua, die het volk de grens van het beloofde land over leidde, Israël niet in de volkomen rust gebracht heeft. Anders zou God bij monde van David 'niet van een andere, latere dag gesproken hebben' (4:8). Het beloofde land heeft niet automatisch de volle rust Gods gebracht. Dan volgt de conclusie met woorden die ons in de buurt van het vierde gebod brengen: 'Er blijft dus een sabbatsrust voor het volk van God', en wel in het heden (4:9).

Het woord 'sabbatsrust' (in het Grieks *sabbatismos*) komt slechts deze ene keer in het Nieuwe Testament voor. Het lijkt erop dat de schrijver dit woord zelf vormt (van het werkwoord *sabbatizein* in de Griekse vertaling van het Oude Testament; vgl. Ex. 16:30; Lev. 23:32; 26:35; 2 Kron. 36:21) om de rust als op de sabbat te benoemen, waarin de rust van God gestalte krijgt. Het is een rust als op de sabbat. Holwerda vertaalt Heb. 4:9 zo: 'Dus staat Gods volk nog een rust-na-gedane-arbeid te wachten.' De schrijver vult de inhoud van het begrip 'rust' vanuit wat hij in vers 4 betoogde en vervangt *katapausis* door *sabbatismos*, d.i. de rust-na-zes-dagen-arbeid (Holwerda, 29). De rust die in Heb. 4 beloofd wordt, is dus te vergelijken met de sabbatsrust zoals Israël die in het Oude verbond kende. Vaak wordt die rust eschatologisch opgevat, de rust van de nieuwe aarde.

In de presbyteriaanse traditie wordt een uitleg verdedigd waarin het woord *sabbatismos* als sabbatsrust naar het vierde gebod opgevat wordt. Dan zou Heb. 4:9 een getuigenis zijn voor een blijvende plaats van het teken van de sabbat, overgegaan in de werkelijkheid van het Nieuwe verbond. De zondag, de christelijke sabbat, zou dan nu het teken zijn van de werkelijkheid die we in Christus' komst verwachten. Zoals Israël in de woestijn de rust van het beloofde land verwachtte, zo kijkt de kerk in haar woestijnsituatie uit naar Christus' weerkomst. De kerk heeft het teken van de beloofde rust, heenwijzend naar de vervulling, blijvend nodig. Een belangrijk argument in deze uitleg is dat vers 10 het motief noemt van Gods voltooiing van de schepping, zoals dat altijd aan het vierde gebod verbonden is (vgl. ook 4:3). 'Want wie tot zijn rust is ingegaan, is ook zelf tot rust gekomen van zijn werken, evenals God van de zijne.' Ook dat ziet op de toekomst: de rust van de geloofswerken uit de woestijntijd van de kerk. Het wekelijkse teken kan niet gemist worden (Gaffin). Duidelijk is dat in deze uitleg Gen. 2:1-3 opgevat is als scheppingsordinantie (het is niet alleen descriptief, maar ook prescriptief).

Heb. 4 spreekt sterker tegen de achtergrond van de aanname van een blijvende rustdag. Maar feit is dat niet met zoveel woorden een specifieke dag genoemd is. Het gaat ook te ver om het 'heden' en de 'dag' die God vaststelt (vs. 7), als de zondag in plaats van de sabbat op te vatten. Ook wordt die dag niet een 'teken' genoemd.

'Er blijft dus een sabbatsrust voor het volk van God', en wel in het heden. De schrijver van de brief aan de Hebreeën verheldert dit zo: 'want wie tot zijn rust is ingegaan, is ook zelf tot rust gekomen van zijn werken, evenals God van de zijne' (4:10). Eerst komt het neerleggen van het (voltooide) werk, dan ga je over tot het genieten van de rust. Maar, zegt Hebreeën, zover is het op de weg van het geloof nog niet! 'Laten wij er dus ernst mee maken om tot die rust in te gaan', en niet het voorbeeld van Israëls ongeloof volgen (4:11). En zo wordt de aandacht, net als in het begin (3:1) weer op Jezus als hogepriester gericht (4:14).

9.3.3 Het valt op dat de opvallende uitdrukking 'tot zijn rust ingaan' (Grieks: *eisergestai eis ten katapausin*) overeenkomt met Jezus' woordkeus 'het koninkrijk der hemelen binnengaan' (*eisergestai eis ten basileian tou Theou*, vgl. Mat. 5:20; 7:21; Joh. 3:5). De oudtestamentische 'rust' is het koninkrijk van God in het Nieuwe Testament. In geloof mag de kerk daar al deel aan hebben, maar de volle werkelijkheid moet nog komen.

9.3.4 Wat heeft Heb. 3-4 te zeggen voor de vraag in hoeverre het Nieuwe verbond nog een speciale dag van rust kent? In elk geval dit dat de rust van de oudtestamentische belofte het hele leven

omvatte. Het ging immers om rust in het land van de belofte, om rust in het leven met de HERE. Als er in Ps. 95 en Heb. 4 sprake is van een speciale 'dag', dan is dat elke dag waarop in Christus het Evangelie verkondigd wordt, de dag van bekering. Het gaat net even te ver om in Heb. 4 de instelling van de zondag te lezen. Het gaat niet over één speciale dag, maar over het 'heden' van Gods stem. Daarom is de rust in Heb. 3-4 de nabijheid van God in Christus, waarvan we in de verkondiging het begin mogen ontvangen, maar die pas volkomen is bij zijn komst. Zoals het koninkrijk er al in beginsel én, tegelijk, nog niet in volkomenheid is.

Toch mag wel gezegd worden: op de dag waarop de gemeente in eredienst samenkomt, wordt het Evangelie van Christus' koninkrijk en van Gods rust verkondigd. Als op dié dag uit het Oude Testament en de brieven in de samenkomst van de gemeente voorgelezen wordt, klinkt de aansporing van Psalm 95 en van Heb. 4. Het is mogelijk dat de christenen uit de Hebreeën de sabbat nog vierden. Maar ook is denkbaar dat zij op de dag van Christus' opstanding samenkwamen om het Woord te horen. Op de dag van samenkomst klonk dit Woord van God over het 'heden' en over de 'dag' die God opnieuw vaststelt. Die woorden bepaalden de christelijke gemeente bij de werkelijkheid van Christus, de hogepriester van het Nieuwe verbond (vgl. 3:1 en 4:14).

9.3.5 In Heb. 10 volgt de aansporing: 'Wij moeten onze eigen bijeenkomsten (*episunagoge*) niet verzuimen, zoals sommigen dat gewoon zijn, maar elkaar aansporen, en dat des te meer naarmate gij de dag ziet naderen' (10:25). Eerst in Heb. 3:13, 'vermaant elkaar dagelijks', en opnieuw in 10:25 worden we opgeroepen elkaar 'te vermanen' of 'elkaar aan te sporen' (*parakaleoo*), en wel dagelijks, in het heden van Gods genade. De aansporing van Heb. 10:25 met het oog op het bijwonen van de samenkomst van de gemeente haakt zo aan bij die van Heb. 3:13 om geen ongelovig hart te hebben als de Israëlieten die Gods rust niet ingingen.

9.4 Openbaring: de Heer-lijke dag

Johannes, apostel en evangelist, vermeldt tot drie keer toe verschijningen van Christus op de eerste dag van de week. Hem valt de eer te beurt dat de Heer vanuit de hemel opnieuw aan hem verschijnt, en wel als zijn dienst tot een einde gekomen lijkt te zijn in verbanning. Die openbaring van Christus, die het hele laatste bijbelboek vult, begint als volgt: 'Ik kwam in vervoering des geestes op de dag van de Here' (Op. 1:10). Die geestvervoering kan hem in een houding van gebed overkomen zijn. Vierde Johannes op Patmos de zondag? In elk geval kiest de Heer die dag om Zich aan zijn knecht te openbaren.

Het is de eerste en enige keer dat we de uitdrukking 'op de dag van de Heer' (Grieks: *en tei kuriakei 'èmerai*) in het Nieuwe Testament tegenkomen. Het bijvoeglijk naamwoord *kuriakè* komt één keer vaker voor, in 1 Kor. 11:20, 'de tafel van de Heer'. Het bijvoeglijk naamwoord is in betekenis hetzelfde als *tou kuriou*, van de Heer (Bauckham). Toch is het gebruik van het bijvoeglijk naamwoord bij 'de dag' bijzonder.

Sommigen vertalen: 'met betrekking tot de dag des Heren', zoals de profeten van het Oude Testament over de 'dag des HEREN' spreken als de grote dag van Gods ingrijpen (Van Veelen; contra: Van der Kamp). Toch is dit niet waarschijnlijk nu Johannes juist een andere vorm dan het gebruikelijke *'èmera tou kuriou* (in Griekse vertaling van het Oude Testament) gekozen heeft. Bovendien komt in Openbaring wel 'de grote dag van de almachtige God' (16:14) voor, maar niet de uitdrukking 'de dag des Heren'. Ook betekent het voegwoord 'en' niet 'met betrekking tot' (eerder *peri*), maar gewoon: in of op.

Om het onderscheid met de oudtestamentische uitdrukking 'de dag des Heren' (*'èmera tou kuriou*) te doen uitkomen vertaal ik de woorden in Op. 1:10 met 'de Heer-lijke dag' (*kuriakè 'èmera*; vgl. Van Veelen).

Komt dit woordgebruik mogelijk in geschriften buiten het Nieuwe Testament voor? Die geschriften zijn niet canoniek, maar kunnen de betekenis van het Grieks van het Nieuwe Testament wel verhelderen. Inderdaad komt dit voor, bijv. in een geschrift uit de vroege 2e eeuw, *Het onderwijs van de twaalf apostelen* (Didache). Daar lezen we: 'Op de Heer-lijke [dag] zult u samenkomen, het brood breken en dankzeggen na openlijk uw zonden beleden te hebben ...' (XIV 1). Het woordje 'dag' ontbreekt, want het bijvoeglijk naamwoord *kuriakè* is zelfstandig gebruikt. Het kon toen blijkbaar al een standaard uitdrukking voor 'de Heer-dag' zijn. Het verband maakt duidelijk dat het om de viering van de zondag ging. Die dag kan de majesteitelijke of glorierijke - Heer-lijke - dag genoemd worden. In de brief van Ignatius, bisschop van Antiochië, aan de gemeente van de Magnesiërs (Klein-Azië) komt dezelfde uitdrukking voor. Daar wordt een tegenstelling tot het Joodse volk gezegd: 'Als zij die leefden onder een oude toestand tot nieuwe verwachting gekomen zijn en daarom de sabbat niet meer houden (*sabbatizontes*), maar de Heer-lijke in acht nemen (*kata kuriaken zontes*), waarop toch ons leven

opbloede door Hem en zijn dood ..., hoe zullen wij dan buiten Hem leven?' (IX). Tegenover het 'sabbat houden' staat 'volgens de Heer-lijke [dag] leven'. Ook hier is *kuriakè* een zelfstandige uitdrukking. Duidelijk is de verwijzing naar Jezus' opstanding uit de dood. Ook in Openbaring 1 wordt de Heer immers getekend als 'de levende, die dood geweest is'. Deze twee voorbeelden laten zien dat de dag van samenkomst van de christelijke gemeente al in een vroeg stadium met de naam van de Heer verbonden is (vgl. voor meer voorbeelden Bauckham).

Aan het eind van de 1^e eeuw is, mogelijk onder invloed van Op. 1:10, een typering van de eerste dag van de week als 'de Heer-lijke dag' opgekomen. De apostel Johannes getuigt dat op die dag Christus, zijn Heer, aan hem verschenen is. Dit wijst op de dag van de Opstanding die de eerste dag van het Leven is. Dat de gemeenten het boek Openbaring op zondag in de samenkomst hebben voorgelezen, wordt niet benoemd (1:3; 2-3). Maar toen de Openbaring werd voorgelezen, moet het de gemeenten getroffen hebben dat de openbaring 'op de Heer-lijke dag' ontvangen was.

9.5 Samenvatting

9.5.1 Wanneer we de balans opmaken, moet minimaal gezegd worden: in Handelingen en de apostolische brieven is op geen enkel moment sprake van bezinning op de zondag, op het neerleggen van werk en houden van rust op die dag, ook niet in relatie met het vierde gebod. De winst is maximaal: de openbaring van de Here in het boek Handelingen laat zien hoe de apostel Paulus in de wereld op sabbat de synagogen bezoekt en daar het Evangelie van Jezus Christus begint te verkondigen. Wanneer een beeld van de samenkomst van een christelijke gemeente getekend wordt, vindt die op de eerste dag van de week plaats. Alle apostolische brieven verplaatsen ons naar de voorlezing in de samenkomst van de gemeente(n) op de dag van samenkomst.

9.5.2 Paulus strijdt tegen de judaïstische tendens om van wetswerken heil te verwachten. Als hij dat doet, gebruikt hij scherpe woorden ter afwijzing van onderhouding van de sabbat en de andere bijzondere dagen van Israël. Paulus stelt de werkelijkheid van Christus tegenover het houden van de sabbat. Ook benoemt hij de vrijheid die we in Christus hebben.

9.5.3 Heb. 3-4 spreekt over de geloofsweg van de gemeente in woorden die aan Gods diepste bedoeling met het vierde gebod herinneren. Gods rust is de vrede van het leven uit zijn belofte en in zijn nabijheid onder zijn volk. Christus wordt ons aangewezen als de weg naar de rust en het deel krijgen aan Gods rust. De onderlinge aansporing om de bijeenkomst van de gemeente niet te verzuimen is daar een concretisering van (hoewel daar niet met zoveel woorden gezegd wordt op welke dag de kerk samenkwam). Het begin van het 'ingaan in Gods rust' mag in het samenkomen van de gemeente (op zondag) gestalte krijgen.

9.5.4 De Openbaring van Johannes benoemt voor het eerst 'de Heer-lijke dag' als de dag van de verschijning van Christus, Heer in heerlijkheid, met het oog op zijn gemeenten. In de gemeenten aan het eind van de 1^e eeuw is deze uitdrukking verzelfstandigd. Die benoeming van de zondag krijgt extra klank zo vaak als de zeven brieven van Christus en de Openbaring in de samenkomst van de gemeente zijn voorgelezen.

10 HOOFDLIJNEN VAN HET NIEUWE TESTAMENT

In hoofdstuk 8 hebben we een zestal punten genoemd waarop verschil van inzicht is tussen gereformeerde schriftuitleggers. Nu de exegetische van de nieuwtestamentisch gedeelten over de sabbat en de eerste dag van de week afgerond is, komen we daarop terug.

10.1 Jezus, de rabbijnen en het vierde gebod

Jezus houdt Zich met zijn leerlingen aan de Thora en eerbiedigt het vierde gebod. Ook richt Hij Zich niet rechtstreeks tegen de rabbijnse sabbatswetgeving. Wanneer Hij door het aren plukken op sabbat en door zijn werk van genezing met de verfijnde Joodse sabbatswetten in strijd komt, beroept de Heiland Zich op zijn opdracht. Alle exegeten zijn het erover eens dat Jezus Gods diepste bedoeling met de sabbat voor het voetlicht haalt. Wij vonden de volgende accenten:

10.1.1 Jezus plaats Zichzelf in het middelpunt als de gezalfde zoon van David, meer dan de tempel, bij wie de ware rust te vinden is.

10.1.2 Als Jezus Zich 'Heer over de sabbat' noemt, ligt daarin besloten dat Hij beschikking over de rustdag heeft. Terwijl Jezus Zich aan de wet van Mozes houdt, laat Hij in persoon, woord en werk de volle werkelijkheid ervan zien dat de mensenzoon Heer over de sabbat is.

10.1.3 Jezus kiest de sabbat, de rustdag van Gods volk, om zijn onderwijs en wondermacht in te zetten. Van daaruit werkt Hij continu, alle dagen van de week, om het werk van de Vader voor de verloren mensheid te volbrengen.

10.1.4 Jezus presenteert Zich in de genezingswonderen als de Eigenaar van zijn volk, gericht op de genezing en bevrijding van Abrahams kinderen.

10.1.5 Jezus' kruisdood en zijn opstanding zijn de voltooiing van het werk dat de Vader Hem had opgedragen. Dat heilsfeit wordt door alle evangelisten gemarkeerd op de eerste dag van de week. Bij de apostel Johannes vinden we hoe tegen het einde van de eerste eeuw die dag als 'de Heer-lijke' (het bijvoeglijk naamwoord van Kurios) bekend is. Na de schepping van de wereld en de uittocht uit Egypte is Pasen het volbrachte werk van de Zoon.

Jezus' claim op de sabbat - de mensenzoon is Heer ook over de sabbat - is zo groot dat de kerk mag nadenken over de reikwijdte van die woorden na Pasen. Bij Gen. 2:2-3 zeiden we: dat God de zevende dag voor Zichzelf zegent en heiligt, is open naar invulling voor de mens (zoals bij de wetgeving op Horeb gebeurt). Zo is Jezus' claim op de sabbat voor zijn werk open naar concretisering van 'de dag van de Heer' na zijn opstanding.

10.2 Paulus, het judaïsme en de sabbat

Kritiseert Paulus in zijn uitspraken alleen een judaïstische sabbatsethiek of wijst hij de sabbat en het houden van een speciale dag in het algemeen af?

10.2.1 De apostel Paulus gebruikt de sabbat om het Joodse volk in de synagoge, in navolging van Christus, in de verstrooiing eerst het Evangelie van zijn Heer te brengen. Om het Joodse volk te winnen leefde hij 'als onder de wet' (1 Kor. 9:20).

10.2.2 Wanneer een eerste samenkomst van de christelijke gemeente beschreven wordt (die te Troas), blijkt de eerste dag van de week dé dag van samenkomst naar de stijl van Hand. 2:41-47 te zijn. Ook het reserveren van gaven op elke eerste dag van de week (in Korinte) past in die stijl.

10.2.3 Evenals de afwijzing van de dwang tot besnijdenis wordt de betekenis van de Joodse tijd- en feestkalender van Israël afgewezen, wanneer de gemeente daardoor haar vrijheid in Christus verliest.

10.2.4 De werkelijkheid van Christus als Heer neemt de plaats in van de schaduw die Hem, ook in de rust van de sabbat, afbeeldde. Niet de zondag als dag, maar Christus zelf is de vervulling van het vierde gebod.

Het vierde gebod komt in de apostolische brieven als zodanig niet voor. Onderhouding van de sabbat blijft voor christenen uit Israël in de tijd van het Nieuwe Testament in gebruik, maar mag - evenmin als de besnijdenis - niet van bekeerde heidenen gevraagd worden. De vrijheid in Christus geeft ruimte om de eerste dag van de week in zijn dienst te vieren.

10.3 Het Nieuwe Testament zonder vierde gebod?

Welke draagkracht heeft het gegeven dat in het Nieuwe Testament negen geboden wel, maar het vierde niet met zoveel woorden genoemd en op de christelijke gemeente van toepassing verklaard wordt (*argumentum e silentio*)?

10.3.1 Het vierde gebod wordt in het Nieuwe Testament nergens aangehaald. In zijn gesprek met de rijke jongeling noemt Jezus wel de geboden van de tweede tafel (Luc. 18:20). Toch is het vierde gebod in het leven van Jezus zichtbaar.

10.3.2 Het vierde gebod komt ter sprake in de confrontatie met de leiders van Israël. Jezus herinnert eraan dat de sabbat om de mens is geworden (Mar. 2:27) en noemt Zichzelf 'Heer ook over de sabbat' (2:28). Hij herinnert aan de rust voor de dieren en geeft ruimte aan een dochter van Abraham (Luc. 13:15).

10.3.3 Jezus betreft het 'rusten' op Zichzelf: 'Ik zal u rust geven' (Mat. 11:28). Terwijl Hij zelf, ook op de sabbat, wérk doet, en wel het werk van de Vader, om zijn werk te voltooien, namelijk het redden van het verlorene in woorden en wonderen.

10.3.4 In Heb. 4 wordt de belofte van de rust in het geloof getekend als deel krijgen aan Gods rust, zoals Gen. 2 daarover spreekt. Ook wordt gehoor gevraagd voor de verkondiging van het Evangelie in de actualiteit van het 'heden'. De dag die God vaststelt, lijkt te wijzen op de dag van de verkondiging. De gemeente wordt aangespoord er ernst mee te maken om tot Gods rust in te gaan.

Dit alles toont aan dat er wel wat meer te zeggen is dan dat het vierde gebod in het Nieuwe Testament niet als gebod herhaald wordt. Jezus is Heer over de sabbat als dag van rust in de HERE. In zijn dood en opstanding is het vierde gebod vervuld. Hij die de Opstanding en het Leven is, wijst de kerk de weg. Wanneer de christelijke gemeente begint met de eerste dag van de week als 'de Heerlijke [dag]' te vieren, komt heel het leven - van werken en rusten - in dienst van het koninkrijk te staan.

10.4 De morele en ceremoniële wet

In hoeverre is het reformatische onderscheid geldig tussen de morele wet (Decaloog) die in het Nieuwe verbond wel gehandhaafd blijft, en de ceremoniële en cultische wetten die in de vervulling verdwijnen?

10.4.1 Jezus zelf maakt in de Bergrede dit onderscheid niet. Hij zet heel de Thora in het licht van het koninkrijk, waarin Hij overvloediger gerechtigheid van zijn leerlingen vraagt (Mat. 5:20). 'Gij dan zult volmaakt zijn, gelijk uw hemelse Vader volmaakt is' (2:48).

10.4.2 De wetgeving van Sinaï is ingesteld voor Israël met het oog op het beloofde land. In zijn werk onder Israël heeft Jezus als 'geboren onder de wet' Zich aan de hele wet gehouden. Jezus heeft het vierde gebod als het ware in Zichzelf vervuld. Je zou kunnen zeggen: Hij is onze sabbat.

10.4.3 Het heilsfeit van Jezus' dood en opstanding is na de schepping van de wereld en de bevrijding van Israël uit Egypte de grootste van Gods werken. Daarmee overtreft de eerste dag van de week voortaan de sabbat.

10.4.4 Het eerste positief geformuleerde gebod van de Decaloog bestaat in gedenken, heiligen en rusten (door het werk neer te leggen). Het gebod van de liefde tot God, waarin ook het vierde samengevat is, blijft bestaan. Het Nieuwe verbond kan niet armer zijn dan het Oude. Het rusten van dagelijks werk en het doen van Christus' werk moeten ruimte krijgen, ook in het Nieuwe verbond. Op adem komen en genieten van de rust zijn geschenken voor mens en dier.

10.4.5 Het blijvende in het vierde gebod van Sinaï is de uitbeelding van de rust Gods die we in geloof in Christus en de verwachting van zijn koninkrijk mogen binnengaan, en die we in de samenkomst van de gemeente vieren.

10.4.6 Het voorbijgaande van het vierde gebod in de mozaïsche wetgeving is de zevende dag, de begrenzing van het beloofde land en de cyclus van de feesten.

We denken over Gods bedoeling met de rustdag vanuit Christus, de opgestane en levende Heer, die Eigenaar van zijn volk en Heer ook over de rustdag is. Ook in het Nieuwe verbond mag de rust die we in Christus vinden, gestalte krijgen in tijd die we vrijmaken voor dienst aan Hem.

10.5 Zondag: opdracht of geloofskeuze?

Is de zondag als een gebod van de Here aan de apostelen opgedragen of is de viering van de dag van de opstanding van Christus een geloofsbeslissing van de kerk?

10.5.1 Nergens wordt in het Nieuwe Testament iets gezegd over de instelling van de zondag in opdracht van de opgestane Heer. Ook wordt geen verband gelegd tussen het vierde gebod en de viering van de eerste dag van de week. De dag van de opstanding lijkt spontaan de dag van samenkomst van Christus' leerlingen te worden.

10.5.2 Evenmin lezen we van regelgeving door de apostelen ten aanzien van de eerste dag van de week. De confrontatie met judaïstische onderhouding van de sabbat staat los van de viering van de zondag.

10.5.3 Nergens wordt in het Nieuwe Testament een relatie gelegd tussen het vieren van de zondag en het al of niet werken van gemeenteleden.

De ontwikkeling van het samenkomen van de gemeente op de eerste dag van de week en de benoeming van die dag als 'de Heer-lijke' (Op. 1:10) vloeide spontaan voort uit het geloof in Christus als de Levende en Heer van zijn gemeente, die 'de rust' geeft. We weten niet of het vierde gebod in die overwegingen een rol speelde. Ook zonder expliciete opdracht van Christus of de apostelen heeft de christelijke gemeente het Evangelie van Jezus' opstanding zo begrepen: de eerste dag van de week wordt dag van samenkomst van de gemeente. We mogen dat een geloofsbeslissing noemen die door de verlichting van de Heilige Geest tot overtuiging gegroeid is.

10.6 De zondag, een heilige dag?

Is het in het Nieuwe verbond nog wel mogelijk om van een 'heilige' dag te spreken?

10.6.1 In het Oude verbond wordt onderscheid gemaakt tussen heilig, gewoon en onrein. Dat heeft betekenis voor personen, plaatsen, middelen en dagen. Christus is de priester die het enige offer voor altijd gebracht heeft. Hij is meer dan de tempel, zodat dit gebouw als huis van God haar betekenis verliest. In Hem mag de gemeente heten 'een heilige natie' en 'een koninklijk priesterschap' (Ex. 19:6; 1 Petr. 2:9), een tempel van de Geest (1 Kor. 3:16-17; 2 Kor. 6:16; Ef. 2:21). Ook het onderscheid tussen Israël en de volken is weggenomen (Hand. 10). In het Nieuwe verbond is de ene dag niet meer heilig dan de andere (Rom. 14:5-6).

10.6.2 De heiligheid van Christus en de heiliging door de Geest strekken zich ook uit tot alle dagen van de week. Al in het Oude Testament zet de bijzondere heiligheid van de ene dag (sabbat) de achterliggende én komende werkweek in het licht van Gods zorg. De stam Levi - priesters en levieten - diende de HERE namens het hele volk.

10.6.3 De apostel Paulus keert zich tegen het hechten aan de sabbat of de feesten van Israël, wanneer die onderhouding een heilsbetekenis krijgt los van Christus.

10.6.4 De strijd om het koninkrijk der hemelen binnen te gaan (evangeliën) en om 'Gods rust binnen te gaan' (Hebreeën) betreffen het hele leven en dus alle dagen van de week.

Het is een feit dat er in het Nieuwe verbond geen 'heilige dagen' meer zijn. In feite zijn alle dagen van de week heilig (Zondag 38). Toch is Jezus' opstanding en de dag waarop dit heilsfeit zich voltrok, zo

groot dat we die 'gedenken' door die te vieren en aan het Evangelie van het koninkrijk te wijden. Hij, de Heer van de rustdag van het Oude verbond, is Heer van zijn gemeente in de wereld. De navolging van Christus vraagt alle eigen werk - zoveel mogelijk - neer te leggen en het werk van het koninkrijk voorrang te geven. Het past het best bij de heilsbetekenis van de sabbat en van Christus' werk in het midden van de gemeente de dag van zijn opstanding te vieren door er de ruimte van een vrije dag aan te geven.

DEEL II DE ETHIEK INZAKE HET VIERDE GEBOD

De Schrift en de ethiek

Na de beschrijving van de bijbel-theologische lijnen inzake het vierde gebod en de zondag (hoofdstuk 2-10) maken we nu de overgang naar de ethiek. Ethiek is niet een optelsom van bijbelteksten. Zo'n optelsom zou bijvoorbeeld zijn: we nemen het vierde gebod, trekken daar de getalsaanduiding van 'de zevende' af en vullen in plaats daarvan de eerste dag van de week in. De uitkomst is: de zondag in het Nieuwe verbond, op basis van het vierde gebod.

In de ethiek is meer nodig. Er vindt een weging van schriftgegevens plaats. Welke factoren zijn tussen Oud en Nieuw verbond veranderd? In het vierde gebod zelf ligt immers geen enkele aanwijzing dat 'de zevende dag' bij het ceremoniële of tijdelijke aspect van de wet zou horen. Welk gewicht heeft het dat het vierde gebod in het Nieuwe Testament niet herhaald wordt? De weging van argumenten waarom de kerk de zondag en niet de zevende dag onderhoudt, ligt op het terrein van de ethiek.

De mens is door God in het verbond geplaatst. Samen zijn we als zijn volk geroepen te leven tot Gods eer. Wat is de bijbelse norm voor het vieren van de zondag? Hoe verantwoorden we onze keuzes ten opzichte van het vierde gebod en de zondag?

Volkomen en voldoende

Aan het begin van het eerste deel hebben we het bijbels-theologisch onderzoek gezet in het raam van de belijdenis over de Bijbel als Gods Woord (hoofdstuk 2, inleiding). Daar voegen we het volgende aan toe. In art. 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis belijdt de kerk: 'Wij geloven dat deze Heilige Schrift de wil van God volkomen bevat en voldoende leert al wat de mens moet geloven om behouden te worden.' De Bijbel is dus 'volkomen' en 'voldoende', ook als het om Gods bedoeling met het vierde gebod en de zondag gaat. Want, vervolgt de belijdenis, 'daarin heeft God uitvoerig beschreven op welke wijze wij Hem moeten dienen'. Dit dienen van de Here heeft alles met het vierde gebod en de zondag te maken.

Het gaat in dit artikel om twee kenmerken, de volkomenheid en genoegzaamheid van Gods Woord.

- De volkomenheid van de Schrift: wat God ons in Christus openbaart, is kostbaar als puur goud (Ps. 19:8-11). Omdat Hij onze redding op het oog heeft, willen we uit die schat putten. Kwalitatief zijn de schriftwoorden over de dag van de Here inhoudrijk en ons alles waard.
- De genoegzaamheid: in de Schrift zegt God ons niet alles wat er te weten is, maar wel voldoende voor het doel, nl. 'wat de mens moet geloven om behouden te worden'. In kwantitatief opzicht ontvangen we genoeg om de dag van de Here ook in het Nieuwe verbond op haar waarde te schatten.

In dezelfde belijdenis spreekt de kerk over Christus die 'de schaduwachtige eredienst van het oude verbond en de gebruiken die door de wet waren voorgeschreven', vervuld heeft (art. 25). Aan deze schaduwen is een einde gekomen. Dit geeft ruimte om het onderscheid tussen oude en nieuwe bedeling inzake het vierde gebod te overwegen. De *context* van het volk Israël in het beloofde land is immers een andere dan die van de kerk na Pinksteren onder heerschappij van de Heer in de hemel. Art. 25 wijst ons de weg om de belijdenis waar te maken dat Jezus Christus voor ons 'de waarheid en inhoud' ook van de sabbat is. En hoe we 'de getuigenissen uit de Wet en de Profeten' ons in het Evangelie bevestigen 'om overeenkomstig Gods wil ons leven in alle eerbaarheid in te richten tot zijn eer'.

Deze belijdenis geeft ruimte aan de ethiek.

- We willen maximaal werken met wat God ons in de Schrift openbaart. Ook ten aanzien van het vierde gebod en de zondag gaat het immers om Gods eer, ons behoud en om de kerk als plaats van redding in de wereld.
- Tegelijk aanvaarden we in de vrijheid van de Geest: de Schrift zegt niet alles over de zondag wat we graag zouden willen weten. Het Nieuwe Testament beschrijft immers niet hoe het vierde gebod - in rusten en in vieren - precies met de dag van Christus' opstanding in verband staat.

Op basis van het volkomene en genoegzame van de Schrift kan een christelijke ethiek, ook ten aanzien van de zondag, ontwikkeld worden.

Overzicht van deel II

Om een ethiek van de zondagsviering te kunnen schrijven kiezen we een aantal motieven uit de Schrift. Het zijn motieven die verband met het vierde gebod houden. Zo kijken we naar het karakter van de geboden in het Nieuwe Testament, in samenhang met het motief van liefde, zoals Jezus dat in het dubbelgebod ons leert (hoofdstuk 11). Vervolgens kijken we naar het thema van het koninkrijk als

kern van Jezus' onderwijs en naar de verhouding tussen wet en vrijheid in het Nieuwe Testament (hoofdstuk 12). Daarna komt de gemeente van Christus in beeld die in navolging van haar Heer en in vreemdelingschap haar plaats in de samenleving inneemt (hoofdstuk 13). Ten slotte willen we een praktisch-ethische handreiking doen voor de zondagsviering in de 21^e eeuw.

In dit tweede deel gaan we dus in op de volgende aspecten.

11. De plaats van de geboden in het Nieuwe verbond.
12. Het koninkrijk, de rust en de vrijheid in Christus
13. Ethiek en de gemeente.

11 De geboden en het Nieuwe verbond

Een cruciale vraag is of de Tien geboden dezelfde status hebben in het Nieuwe verbond als in het Oude. We kijken eerst naar de Decaloog in het geheel van de wetgeving van het Oude Testament (11.1), vervolgens naar het karakter van het Nieuwe verbond (11.2). Ook zoeken we toegang tot een nieuwtestamentische lezing van het vierde gebod door het dubbele gebod van de liefde (11.3), de geboden van Jezus (11.4) en het apostolisch gebod tot heilig leven (11.5). Ten slotte overwegen we in dit hoofdstuk hoe het onderscheid tussen het morele en ceremoniële aspect van het vierde gebod bruikbaar is (11.6).

11.1 De Tien geboden als geheel

De Tien geboden hebben in het Oude Testament een bijzondere plaats. De HERE zelf heeft de Tien woorden voor het hele volk uitgesproken - de enige keer dat het hele volk de stem van de HERE hoorde. Bovendien geeft Hij de stenen tafelen aan zijn knecht Mozes, 'beschreven door de vinger Gods', en dit tot twee keer toe. Deze wetstafels worden bewaard in de ark van het verbond, die de troonzetel van de HERE symboliseerde. In het Nieuwe Testament wordt bovendien gezegd dat de wet door bemiddeling van engelen aan Mozes is gegeven. Tot tweemaal toe zijn de Tien geboden in de heilige Schrift uitgeschreven, steeds aan het begin van de wetgeving. Het is de grondwet voor Israël. Dit alles toont aan hoe belangrijk de Tien geboden in het geheel van de wetgeving aan Israël zijn geweest.

Ook kan opgemerkt worden: de Tien geboden zijn onvoorwaardelijk geformuleerd en niet aan bijzondere momenten of omstandigheden gebonden (Loonstra 2000, 84). Ze gelden al als het volk Israël onderweg is in de woestijn en als het gekomen is in het beloofde land. Zelfs in de ballingschap is Israël niet ontslagen van gehoorzaamheid aan de geboden. Het tental is ten slotte gemakkelijk te leren en te onthouden.

Tegelijk moeten we zeggen: de wetgeving aan Israël, de Torah, is een geheel. De instructies van de HERE inzake de bouw van de tabernakel zijn Mozes ook op de berg geopenbaard. 'Gij zult het maken overeenkomstig alles wat Ik u toon, het model van de tabernakel' (Ex. 25:9). Toch wil de hoge status van deze openbaring Gods niet zeggen dat hiermee de eredienst voor de christelijke gemeente vastligt. De Tien geboden hebben een bijzondere plaats, maar zijn opgenomen in het grote geheel van de wetgeving aan Israël.

De 'Tien woorden van het verbond' horen bij het verbond dat de HERE op Sinaï met Israël sloot. Het zijn de bepalingen van het verbond. Het taalkleed van de geboden laat zien dat de Decaloog door het Oude verbond bepaald wordt. De inleiding is heilshistorisch bepaald: 'Ik ben de HERE, uw God, die u uit het land Egypte, uit het diensthuis, geleid heb' (Ex. 20:2). Dat geldt zó niet voor de gemeente van Christus in het Nieuwe verbond. De heilshistorische werkelijkheid van het Nieuwe verbond is hoger: Christus heeft de zijnen vrijgekocht uit de slavernij van de boze en van de zonde.

Van veel van de geboden geldt: het taalkleed wijst op de godsdienst en cultuur van Israël in de context van Kanaän.

- Het maken van 'gesneden beelden' om God uit te beelden was deel van de cultuur van toen (tweede gebod).
- Het beloofde land is de context waarin het gebod tot het eren van vader en moeder functioneert: 'opdat het u welga en gij lang leeft in het land ...' (vijfde gebod).
- Het 'vals getuigenis' verplaatst ons naar de rechtspraak in Israël, waarin de getuige ook de aanklager is (negende gebod).
- Het verbod op het begeren van het 'huis' van de naaste, uitgelegd in de opsomming (vrouw, personeel, dieren) weerspiegelt de sociaal-economische eenheid die elke familie vormde.

Net zo laat het vierde gebod de werkweek en rustdag van Israël zien in de sociale samenhang van Israël op weg naar het beloofde land. De sociale status van de slaaf en de vreemdeling weerspiegelt hun plaats in Israëls samenleving.

Dit alles betekent: de Tien geboden behoren als geheel bij het Oude verbond. Zij passen in het raam van de mozaïsche wetgeving. Dat alleen al maakt het nodig de Decaloog te 'vertalen' naar onze situatie in het Nieuwe verbond. Dat doen we in gedachten bij het luisteren naar de voorlezing van de wet op zondag. Daarbij is het vierde gebod niet de ene uitzondering.

11.2 De geldigheid van de Tien geboden

De Decaloog wordt in het Nieuwe Testament niet opnieuw uitgeschreven. Evenmin is er een nieuwtestamentische 'vertaling' van het geheel van de Tien geboden te vinden. De wetgeving aan Israël hing nauw samen met de sluiting van Gods verbond met Israël. De HERE beloofde door zijn profeten een nieuw verbond (Jer. 31:31-34). Wanneer de Schrift melding maakt van 'het nieuwe verbond in Jezus' bloed', wordt niet zoiets als de Tien geboden aan de gemeente gegeven. Wel worden negen van de Tien geboden in het Nieuwe Testament aangehaald.

- Jezus spreekt van de twee geboden van de liefde - voor God en de naaste - als hoogste van de wet (Mat. 22:36-38; Mar. 12:28-31; vgl. Rom. 13:9).
- Hij haalt in zijn gesprek met de rijke jongeling het vijfde tot en met negende gebod aan (Mat. 19:17v; vgl. Mar. 10:19; Luc. 18:20).
- In verband met de eerbiediging van het vijfde gebod zegt Hij tegen de Joden: 'Waarom overtreedt gij ter wille van uw overlevering het gebod Gods?' (Mat. 15:3; vgl. Mar. 7:8-9). Paulus noemt dit 'het eerste gebod met een belofte' (Ef. 6:2). Hij vertaalt het vijfde gebod naar het Nieuwe verbond door de belofte te verwoorden als 'opdat gij lang leeft op aarde' (in plaats van 'in het land dat de HERE, uw God, u geven zal').
- In de Bergrede komen het zesde en zevende gebod uitvoerig ter sprake (Mat. 5:21-32).

Dit alles wijst erop dat de Tien geboden naar hun diepste betekenis ook in het Nieuwe verbond geldig zijn.

Toch blijft het een moeilijk punt dat in het Nieuwe Testament het vierde gebod niet wordt aangehaald. Jezus zegt wel dat 'de sabbat gemaakt is om de mens' (Mar. 2:28) en zinspeelt op Gen. 2:2-3, maar noemt niet het sabbatsgebod (§ 2.1; 8.2.1). Hij presenteert Zichzelf als 'Heer (ook) over de sabbat', maar spreekt niet uit wat dit voor de overgang van sabbat naar zondag precies betekent. Heb. 4 zinspeelt eveneens op Gen. 2:2-3 en op de motivering van het vierde gebod in Ex. 20:11, maar doet geen uitspraak over de rustdag of het rustgebod in het Nieuwe verbond (§ 9.3).

De reformatorische traditie heeft uit de Middeleeuwen de centrale plaats van de Decaloog in de Catechismus overgenomen. De voorlezing van de Tien geboden in de eredienst heeft die centrale plaats nog onderstreept. Het gebruik van de Decaloog in eredienst, de prediking aan de hand van de catechismusprediking en het catechetisch onderwijs (Zondag 34-44) maken dat tot vandaag toe dat bijna elk kerklid de Tien geboden (v/a 92) uit het hoofd kent.

De Gereformeerde Kerken in Nederland hebben de geldigheid van de Tien geboden voor de kerk van het Nieuwe verbond erkend (*Acta Hoogeveen* 1969). Ook gereformeerde ethici benadrukken dit (vgl. Douma 1999a, 163, 178; 1999b, 114).

Toch maakt vooral het vierde gebod duidelijk dat de plaats van de Tien geboden in het nieuwe verbond een gekwalificeerde is. De christelijke kerk viert immers niet meer de zevende dag als sabbat, maar de eerste dag van de week als de Dag van haar Heer die is opgestaan uit de dood. In Gods openbaring in de persoon van Christus krijgt elk gebod verdieping. De vraag op welke wijze het vierde gebod voor de kerk geldt, moet nog beantwoord worden.

11.3 Het grote gebod van de liefde

We komen bij het hart van het vierde gebod in het Nieuwe verbond door de weg van het grote gebod van de liefde, namelijk de liefde tot God en de naaste, te gaan.

De samenvatting van de wet in het dubbele gebod van de liefde is al in het Oude Testament te vinden. 'Gij zult de HERE, uw God liefhebben ...' (Deut. 6:5) en 'Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf' (Lev. 19:18). Deze samenvattingen worden door de Here Jezus overgenomen en tot één gemaakt: het dubbele liefdegebod. Hij zegt erbij: 'Aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten', dat is heel het Oude Testament (Mat. 22:37-39; Mar. 12:30-31). Via het dubbelgebod van de liefde blijft het vierde gebod wezenlijk geldig. Het vierde gebod - over Gods dag - is immers onderscheiden van het eerste - over het dienen van de HERE als enige God. Het vierde gebod geeft *ruimte en vorm* aan de dienst aan God die Hij in het eerste gebod vraagt.

- De liefde tot de HERE, onze God, krijgt gestalte in het genieten van de rust die Hij zijn volk schenkt en in de viering van de zondag.
- De liefde tot de naaste krijgt gestalte als wij rust gunnen aan allen die aan onze zorg zijn toevertrouwd. Kinderen, personeel en zelfs het vee worden door de HERE in het vierde gebod genoemd.

Ook de apostel Paulus wijst de toegang tot de vervulling van de geboden via de weg van de liefde. 'Zijt niemand iets schuldig dan elkander lief te hebben; want wie de ander liefheeft, heeft de wet vervuld.' Vervolgens somt hij een viertal geboden op. 'Want de geboden: gij zult niet echtbreken, gij zult niet doodslaan, gij zult niet stelen, gij zult niet begeren, en welk ander gebod er ook zij, worden samengevat in: gij zult uw naaste liefhebben als uzelf' (Rom. 13:8-9). De vervulling van de wet in het liefdegebod houdt noch bij Jezus noch bij Paulus reductie of opheffing van de geboden in. Het gebod van de liefde tot God helpt om het dienen van de HERE concreet te maken, ook in het Nieuwe verbond. Gods liefde in Christus roept onze liefde wakker. We hebben *rust en tijd* nodig om deze liefde in Christus te gedenken en genieten.

11.4 De geboden van Jezus

Naast Gods geboden spreekt het Nieuwe Testament, vooral in de geschriften van Johannes, van de 'geboden' of 'het gebod' van Jezus. Jezus zegt: 'Wanneer gij Mij liefhebt, zult gij mijn geboden (Grieks: *entolai*) bewaren' (Joh. 14:15). Hij voegt eraan toe: 'gelijk Ik de geboden mijns Vaders bewaard heb en blijf in zijn liefde' (15:10). Hij zegt ook: 'Gij zijt mijn vrienden, indien gij doet wat Ik u gebied' (15:14) en 'Dit gebied Ik u, dat gij elkander liefhebt' (15:17). Wat gebiedt Jezus zijn leerlingen? 'Een nieuw gebod geef Ik u, dat gij elkander liefhebt' (Joh. 13:34; vgl. 15:12). In de persoon en de liefde van Christus wordt het oude gebod - immers al in het Oude Testament opgenomen - nieuw. Zo wordt het totale onderwijs van Christus voor de kerk zijn wet, zijn Torah voor ons leven.

Dit 'nieuwe gebod' wordt door de evangelist Johannes in zijn brieven aan de gemeenten in Klein-Azië verwerkt. 'Hieraan onderkennen wij dat wij Hem kennen: indien wij zijn geboden bewaren' (1 Joh. 2:3-4). Daarom volgt ook de concretisering: 'Geliefden, ik schrijf u geen nieuw gebod, maar een oud gebod, dat gij van den beginne gehad hebt. Dit oude gebod is het woord dat gij gehoord hebt. Toch schrijf ik u een nieuw gebod ...', en wel liefde in plaats van haat (2:7-11). En over het bewaren van Gods geboden schrijft hij: 'En dit is zijn gebod: dat wij geloven in de naam van zijn Zoon Jezus Christus en elkander liefhebben, gelijk Hij ons geboden heeft. En wie zijn geboden bewaart, blijft in Hem en Hij in Hem' (1 Joh. 3:22-24). Het dubbele liefdegebod wordt dus uitgelegd als: gelóven in de naam van Jezus Christus en het líefhebben van de broeders en zusters in de Heer.

Het dubbelgebod van de liefde - tot God en tot de naaste - kan door Johannes zo verwoord worden: 'En dit gebod hebben wij van Hem: Wie God liefheeft, moet ook zijn broeder liefhebben' (1 Joh. 4:21). De uiting van broederliefde is: 'Hieraan onderkennen wij dat wij de kinderen Gods liefhebben, wanneer wij GóD liefhebben en zijn geboden doen. Want dit is de liefde Gods dat wij zijn geboden bewaren. En zijn geboden zijn niet zwaar, want al wat uit God is overwint de wereld', nl. door het geloof (5:2-3). Dit wordt bevestigd door 2 Johannes. Liefde voor elkaar komt uit in het naar Gods geboden wandelen (2 Joh. :4-6).

Bij 'de geboden van Jezus' is ons geen voorschrift inzake de viering van zijn opstandingsdag en geen aanwijzing betreffende het vierde gebod overgeleverd, behalve het sterke woord van de Heer in Marcus 2:28: 'Alzo is de zoon des mensen is Heer ook over de sabbat.' De Heer bindt de gemeente aan het gebod van de liefde tot God en de naaste.

We zoeken toegang tot de betekenis van het vierde gebod voor de gemeente via het dubbele liefdegebod en de Torah van Jezus. Dat leidt tot twee inzichten.

1. Ook al wordt het vierde gebod in het Nieuwe Testament niet uitgeschreven, via het tweevoudige liefdegebod blijft het wezenlijke ervan ons op het hart gebonden. De *liefde tot God* zoekt ook in het Nieuwe verbond naar concretisering in de diénst van liefde aan God, Vader van onze Heer Jezus Christus. Dat begint bij het rusten en genieten op de sterke basis van zijn volbrachte werk van verlossing. Om aan die verlossing deel te krijgen is rust broodnodig. Pas vanuit de rust in Christus komen we aan het genieten van Gods genade toe.
2. De Heilige Geest bewerkt die liefde tot onze Heer en schept ruimte voor een eredienst onder een open hemel. Wanneer de christelijke gemeente op de 'eerste dag van de week' samenkomt, krijgt het gebod van *broederliefde* extra profiel. De gemeente is bijeen, zo vaak de brieven van de apostelen worden voorgelezen. Daar wordt het liefdegebod verkondigd, daar wordt ieder tot gehoorzaamheid in de navolging van Christus opgeroepen. Het is een breuk met dit liefdegebod van Jezus wanneer een christenmens niet met de gemeente samenkomt.

Het dubbele liefdegebod bevat geen concrete invulling voor de toepassing van het vierde gebod in de gemeente. Maar het geeft wel belangrijke aanwijzingen. De liefde tot God, in Christus onze Vader, en tot de naaste, in Christus onze broeder of zuster, zoekt naar een concretisering in eredienst en samenkomst. Deze liefde in tweeërlei richting helpt ons het hart van het vierde gebod te vinden.

11.5 Het gebod tot heilig leven

We denken na over de betekenis van het vierde gebod voor de gemeente. Via het dubbele liefdegebod kwamen we bij het spraakgebruik van de 'geboden van Jezus'. Ook het ethisch onderwijs van de apostelen kan 'gebod' genoemd worden. Naast het gebod van de liefde is er ook het *gebod om heilig te leven*, zoals dat in opdracht van de Here door de apostelen wordt gepredikt. Petrus zegt in het geval van hen die in zonde vallen en daarin verstrikt raken: 'Het zou immers beter voor hen geweest zijn, geen kennis verkregen te hebben van de weg der gerechtigheid, dan met die kennis zich af te keren van het heilige gebod dat hun overgeleverd is' (2 Petr. 2:21). Doel van zijn brief is om in de gemeente de herinnering levend te houden, ook 'aan het gebod van de Here en Heiland' (2 Petr. 3:2). Is dit een verwijzing naar het liefdegebod? Nee, 'het betreft hier een bepaald gebod dat namens Christus door de apostelen aan de gemeente overgeleverd is en dat vervolgens door veel christenen in praktijk is gebracht: de oproep tot een heilig leven, zich buigen onder het juk van Christus', (met verwijzing naar Mat. 11:28-30; 1 Petr. 1:14-16; 1 Joh. 3:3, Van Houwelingen 1993, 75). Het gebod tot heilig leven komt ook uit in Openbaring. De draak voert oorlog tegen de vrouw en de overigen van haar nageslacht 'die de geboden van God bewaren en het getuigenis van Jezus hebben' (12:17). Daarmee vergelijkbaar is de typering: 'Hier blijkt de volharding der heiligen, die de geboden Gods en het geloof in Jezus bewaren' (14:12). In Openbaring wordt deze tweeslag ook anders verwoord, nl. als het bewaren van het woord Gods en het getuigenis van Jezus (20:4; vgl. 1:2; 6:9). Het gebod tot heilig leven is na het dubbele liefdegebod een aanwijzing om het vierde gebod in het Nieuwe verbond gestalte te geven. De bijzondere identiteit van de gemeente krijgt in de eredienst aan God en in de samenkomst van de gemeente immers haar voeding met als doel het volhardend heilig leven midden in de wereld. Ook het kunnen rusten van werk en prestatie hoort bij heilig leven dat opvalt in de samenleving.

11.6 Het voorlopige, blijvende en nieuwe

De nationale synode van Dordrecht 1618-19 maakte onderscheid tussen het ceremoniële en het morele aspect van het vierde gebod (Kuyper 191). Dit onderscheid maakte Johannes Calvijn al, die het heeft kunnen vinden bij de middeleeuwse geleerde Thomas van Aquino (Douma 1999a, 167-171; Loonstra 1998). Met 'ceremonieel' wordt bedoeld: het 'schaduwachtige' in de eredienst van het Oude verbond dat naar het offer van Christus heen wees (bijv. de offers en priesters). 'Moreel' is: wat altijd bij de moraal of levensstijl van Gods volk hoort. De nationale synode van Dordrecht maakt in het vierde gebod dit onderscheid concreet:

- Het ceremoniële kleed wordt gezien in de rust van de zevende dag na de schepping en in de strenge onderhouding van die dag, opgelegd aan het Joodse volk.
- De morele kern van het gebod wordt gezien in: een bepaalde, vastgestelde dag voor de eredienst aan God, met zoveel rust als voor de godsdienst nodig is.

Vervolgens stelt de synode dat de christenen de zondag moeten heiligen, nadat de sabbat van de Joden afgeschat is. Daarna dat deze dag sedert de apostelen in de oude christelijke kerk altijd onderhouden is. Ten slotte dat deze dag zo aan de godsdienst gewijd moet worden, dat men daarop rust van alle slaafse werken (vgl. Douma 1999a, 192, n. 46).

Een vraag die bij dit onderscheid opkomt, is: wat was er zo ceremonieel of 'schaduwachtig' aan de zevende dag? Dit element van het vierde gebod wordt immers met Gods ophouden na zijn scheppingswerk gemotiveerd. Douma stelt voor, dit oude onderscheid te vervangen door het voorlopige en het blijvende in het vierde gebod (Douma, 171, 187v). Een voordeel is dat de termen eenvoudiger zijn. Wij volgen hem daarin. Toch blijft de vraag: waarom is juist het element van de zevende dag voorlopig?

Om op die vraag het antwoord te zoeken breiden we het onderscheid tussen het voorlopige en blijvende element in het vierde gebod uit, en wel met *het nieuwe dat in Christus gekomen is*. Het nieuwe verbond in Jezus' bloed is immers dat Hij die de Gekruisigde is, op de eerste dag van de week is opgestaan uit de doden. We vullen het onderscheid tussen het voorlopige en blijvende aan met: *en het nieuwe*. Alleen het wonder van Pasen, de opstanding van Christus, die de ban van onze zonde en de doem van de dood doorbroken heeft, kan immers verklaren waarom niet de zevende dag, maar de eerste dag van de week zo belangrijk geworden is voor de navolging van Christus.

We zagen in het bijbels-theologisch onderzoek dat de vervulling van de sabbat niet zozeer de zondag is, maar Christus zelf. De mensenzoon is Heer, ook over de sabbat. In de ethische weging van het

vierde gebod heeft de opstanding van Christus op de eerste dag van de week - het nieuwe leven dat ook het verbond vernieuwt - overwicht ten opzichte van de sabbat op de zevende dag.

Het oude onderscheid tussen een ceremonieel en een moreel aspect aan het vierde gebod heeft te maken met art. 25 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Over de schaduwachtige eredienst en gebruiken (ceremoniën) van het Oude verbond wordt gezegd dat die met de komst van Christus 'hebben afgedaan en dat zo aan al die schaduwen een einde is gekomen'. Maar wel blijft 'de waarheid en inhoud ervan in Christus Jezus, in wie zij hun vervulling hebben'. De achtergrond van deze woordkeus is de tegenstelling bij Paulus tussen de 'schaduw' en het 'lichaam' of de 'werkelijkheid' van Christus (Kol. 2:17). De werkelijkheid van Christus is het nieuwe ten opzichte van het Oude verbond. Daarom willen we het genoemde onderscheid tussen 'het voorlopige en blijvende' in de weging van het vierde gebod aanvullen met: het nieuwe dat wij in Christus ontvangen hebben.

Ten aanzien van de bekende zes punten van de nationale synode van Dordrecht 1618-19 is het volgende op te merken. 1. Deze spreken niet over de betekenis van de zondag als dag van Christus' opstanding. 2. De zinsnede 'een zekere en vastgestelde dag voor de godsdienst bestemd' is onnodig vaag geformuleerd, alsof we alleen door 'een' weekdag de overgang van de zevende dag kunnen voltrekken. De keus voor de zondag is echter bepaald niet willekeurig. 3. Het is niet in te zien waarom de 'zevende' dag, gemotiveerd vanuit de schepping, onder het ceremoniële (schaduwachtige) aspect van het vierde gebod valt.

We passen nu het door ons gehanteerde onderscheid tussen het voorlopige, het blijvende *en het nieuwe* inzake het vierde gebod toe.

Het voorlopige van het vierde gebod dat in Christus voorbijgegaan is, zien we in:

- a. De *zevende dag* die de sabbat heette, de tijdsindeling (van avond tot middag) en de voorgeschreven feestkalender van Israël.
Immers, het heilsfeit van Christus' opstanding uit de dood overstijgt de voltooiing van de schepping en de bevrijding uit Egypte.
- b. Het *absolute karakter* van het verbod op alle werk op de sabbat (bijv. in huis geen vuur maken) en de doodstraf op overtreding).
De context van de gemeente in Christus is een andere dan de 'schaduwachtige' van Israël (art. 25 NGB). Immers, de nationale eenheid van Israël, uitgedrukt in de sociaal-economische realiteit van het beloofde land, is niet aan Christus' gemeente gegeven. Zij is en blijft in het Nieuwe verbond geroepen in vreemdelingschap aan de navolging van Christus gestalte te geven. De nationale synode te Dordrecht (1618-19) noemde al als 'ceremonieel' aspect 'de strenge onderhouding van die dag, het joodse volk in het bijzonder opgelegd' (zie hoofdstuk 15.4).
- c. De *oudtestamentische naam* van de rustdag: de 'sabbat'. Wanneer de Catechismus spreekt over 'de sabbat, dat is (op) de rustdag' (Zondag 38), geldt de oude naam als beeld om de eredienst op zondag aan te duiden.
Immers, het spreken over de zondag als nieuwtestamentische sabbat doet te kort aan het nieuwe dat in Christus' opstanding gekomen is. Ook Paulus gebruikt de naam 'sabbat' voor de rustdag van Israël en wijst binding aan die dag af (Kol. 2:16). In de oudchristelijke kerk werd het onderhouden van de sabbat door de Joden (zie ook de vierde regel van Dordt) tegenover het vieren van de zondag door de christelijke kerk gesteld.

Blijvend én nieuw in relatie tot het vierde gebod is:

- d. Het *gedenken* van de speciale dag in de week, waarop Christus' opstanding gevierd wordt.
Immers, het gedenken van Gods grote daden is een kernwoord in de Schrift. Jezus draagt zijn leerlingen op het avondmaal te vieren 'tot mijn gedachtenis' (Luc. 22:19; 1 Kor. 11:24-25) en dus daartoe samen te komen. Paulus roept de gemeente op te gedenken dat Jezus Christus uit de doden is opgewekt (2 Tim. 2:8). Het grote gebod van de liefde vraagt om een concrete vorm waarin de dienst aan de HERE uitkomt.
- e. Het *heiligen* van de zondag door die als dag van Christus' gemeente en als dag van samenkomst in eredienst te apart te zetten en te profileren.
Immers, ook als in het Nieuwe verbond de ene dag niet heiliger is dan de andere (Rom. 14:5-6), zullen we tijd apart zetten voor de dienst aan de Here. De heiliging van de gemeente wordt gevoed in de samenkomst en door de inwoning van de Heilige Geest versterkt.
- f. Het *rusten* van eigen werk en prestatie door te genieten van Gods genadegaven zowel in schepping en verzorging van zijn wereld, als in verlossing en heiligmaking van zijn volk.
Christus is het die de weg naar de rust is (Mat. 11:28).

Immers, dit krijgt optimaal gestalte wanneer wij zoveel mogelijk de zondag als dag van Christus en zijn gemeente vrij houden van beroepsarbeid en van die activiteiten die ons afhouden van gezin en gemeenschap. Omdat er 'een sabbatsrust voor het volk van God blijft', moet het geloof - als weg om die rust te beërven - gebouwd worden door het luisteren naar Gods Woord (Heb. 4).

- g. De *werkweek* te laten bestemmen door de viering van het heil, het onderwijs uit de Schrift en de gebeden op de eerste dag van de week.
Immers, met de eerste dag begint een nieuwe week. Het scheppingsmotief klinkt door in het ritme van één speciale dag en zes werkdagen, zodat de werkweek omlijst is met een dag waarop het heil in Christus gevierd wordt.

12 HET KONINKRIJK, DE VRIJHEID EN HET BEELD VAN CHRISTUS

Het zou makkelijk zijn als in het Nieuwe Testament een gebod of een normatieve uitspraak te vinden was, zoals:

Houd voortaan de eerste dag van de week om de opstanding van Christus te vieren. En onderhoud zo in de nieuwe bedeling het vierde gebod van Gods wet, ook door op die dag al het dagelijks werk neer te leggen.

In dat geval lag er een zonneklaar normatief verband tussen het vierde van de Tien geboden en de zondagviering van de christelijke kerk. Dan was de overgang van sabbat naar zondag gefundeerd in een expliciete opdracht van Christus of de apostelen. Maar zo'n uitspraak is in het Nieuwe Testament niet te vinden.

In het vorige hoofdstuk hebben we vooral gekeken naar de geboden in het Nieuwe Testament. In dit hoofdstuk denken we na over het koninkrijk van Christus als de nieuwe realiteit, over de geestelijke vrijheid waar het Nieuwe Testament van getuigt en over het vreemdelingschap van de kerk. Het zijn motieven die specifiek voor het nieuwe verbond zijn en die licht werpen op facetten van het vierde gebod.

12.1 Het koninkrijk en de rust

Een belangrijk motief in het onderwijs van Jezus is het koninkrijk der hemelen. In Hem is het koninkrijk nabijgekomen. Vanwege die nabijheid roept Hij Gods oude volk tot bekering. In de Bergrede roept Hij zijn leerlingen op tot overvloediger gerechtigheid. Met de waarschuwing: anders 'zult gij het koninkrijk der hemelen niet binnengaan' (Mat. 5:20). De Bergrede van onze Here Jezus Christus wordt wel de grondwet van het koninkrijk genoemd (in vergelijking met de Decaloog als grondwet voor Israël). In die grondwet vinden we twee van de Tien geboden terug, het zesde en zevende (Mat. 5:21-32). De geboden zijn dus een belangrijke bron voor de ethiek.

In de Bergrede en het verdere onderwijs van Christus worden meer motieven genoemd dan de geboden. Nu het vierde gebod zelf in Christus' onderwijs geen nadere verduidelijking krijgt, letten we des te meer op andere motieven. Welke motieven werpen licht op Gods bedoeling met het vierde gebod, nl. de rust bij en dienst aan de HERE? Het eerst komt het *motief van het koninkrijk zelf* voor onze aandacht te staan. Het koningschap van de HERE over Israël kwam uit in het geheel van de wet, de Torah. Heel het leven werd door die wetgeving bepaald: de eredienst en priesterstand, het dagelijks leven en de seksualiteit, het sociale en economische leven, de rechtspraak en politieke orde. De wet is een geheel. Christus is niet gekomen om die te ontbinden, maar te vervullen (Mat. 5:17). Het koninkrijk der hemelen houdt ook in dat de leerlingen van Jezus als het zout van de aarde, het licht van de wereld en een stad op de berg zijn. Heel het leven van de gemeente is nodig om Gods licht te verspreiden. Het geven van aalmoezen, het bidden en het vasten worden van hun demonstratieve scheefgroei ontdaan en gericht op de hemelse Vader die in het verborgene ziet (Mat. 6:1-18). Jezus zet ook onze omgang met rijkdom en luxe in het licht van het komend koninkrijk. Waar de Vader voor zijn kinderen zorgt, hoeven zij zich niet druk te maken om voedsel, kleding en huisvesting (Mat. 6:19-34). Zo allesomvattend als Gods koningschap over Israël was, zo omvat het koninkrijk der hemelen heel het leven van Christus' leerlingen.

Naast het motief van het koninkrijk treffen we in Jezus' onderwijs het motief van de *rust in Hem* aan. In het kader van Jezus' prediking over het koninkrijk staat ook zijn uitspraak: 'De zoon des mensen is Heer (ook) over de sabbat' (Mat. 12:8). De mensenzoon roept het volk van God naar Zichzelf toe met de belofte: 'Ik zal u rust geven' en 'gij zult rust vinden voor uw zielen' (Mat. 11:28-29). Om de rust bij Hem te vinden moet er ruimte voor de verkondiging van het Woord van Christus en voor onderlinge gemeenschap zijn. Voor de ethiek vatten we Jezus' aanspraak 'Heer over de sabbat' te zijn zo op: bij Hem vindt een mens werkelijk rust naar lichaam en ziel. Zoals we fysiek en psychisch eigendom van Christus zijn, zo hebben we voor ons héle menszijn rust nodig.

Jezus zegt ook dat de rustdag (sabbat) gemaakt is ten gunste van de mens. Daarmee benoemt Hij de scheppingsbedoeling die God met de rustdag na een werkweek heeft. Dit kreeg in Gods oude volk een eerste uitdrukking door de sabbat, gemotiveerd met Gods rusten op de zevende dag. In het Nieuwe verbond wordt die rust bij Christus gevonden. Daarom past het ook bij het Nieuwe verbond dat er een rustdag - een op de zeven - is, waarop Christus en de verkondiging van het koninkrijk centraal staan. Als de sabbat er was voor de mens, past ook nu een rustdag bij het volk van Hem die Heer ook over de sabbat is.

We noteerden eerder dat de woorden 'het koninkrijk der hemelen binnengaan' opvallend veel lijken op de uitdrukking 'de rust ingaan' in de brief aan de Hebreeën (§ 9.3.3). Het onderwijs van Christus over het koninkrijk en de rust krijgt daar een toepassing die aan de kern van het vierde gebod raakt, namelijk het ontvangen van Gods rust. De gemeente uit de Hebreeën (in Israël) krijgt de weg van het geloof in de taal van het Oude verbond op het hart gebonden. De rust van God zelf op de zevende dag (Heb. 4:4) wijst op de belofte 'dat sommigen tot die rust zullen ingaan' (4:6). In de christelijke gemeente mag beleden worden: 'Want wij gaan tot de rust in, wij, die tot geloof gekomen zijn ...' (4:3). De gemeente van Christus mag leven bij de belofte: 'Er blijft dus een sabbatsrust voor het volk van God' (4:8).

Deze belofte geeft voeding aan de aansporing 'dat niemand van u, terwijl nog een belofte van tot zijn rust in te gaan bestaat, de indruk zou wekken achter te blijven' (4:1). De Heilige Geest spreekt ook vandaag in Psalm 95: 'Heden, indien gij zijn stem hoort ...' (3:7). De aansporing wordt voortgezet na de uitleg van de woorden 'Gods rust' en 'Heden'. 'Laten wij er dus ernst mee maken om tot die rust in te gaan ...' (4:11). Het Woord is immers levend, krachtig en scherper dan een zwaard. De brief aan de Hebreeën heet 'een woord van vermaning' (13:22). De oproep de eigen bijeenkomst niet te verzuimen past daarbij (10:25: elkaar vermanen). In de samenkomst van de gemeente onder het Woord, waarin ook deze apostolische brief werd voorgelezen, klinkt het onderwijs over de rust van God.

We vatten Hebreeën 4 op als een concretisering van Jezus' onderwijs over het binnengaan van het koninkrijk en het vinden van de rust bij Hem. Daaruit trekken we voor de ethiek de conclusie dat de rust van God in Christus gestalte krijgt in de geloofsweg en de samenkomst van de gemeente.

- Daarbij past **een dag** van rust die aan het onderwijs en de aansporing van het Woord ruimte geeft. Op die dag staat Christus in het middelpunt. Hebreeën 3-4 begint met de aandacht te richten op Jezus, 'de apostel en hogepriester van onze belijdenis' (3:1) en loopt daarop uit (4:14).
- Bij de belofte tot Gods rust in te gaan past **een stijl** waarin de werkelijkheid van de belofte uitdrukking krijgt. Het neerleggen van eigen werk is het geloofsantwoord op Gods rust van de zevende dag. 'Want wie tot zijn rust is ingegaan, is ook zelf tot rust gekomen van zijn werken, evenals God van de zijne' (4:10). In het Nieuwe verbond laat het neerleggen van eigen werk en prestatie zien dat we rusten in God.

Zonder rustdag blijft de prediking van de beloofde rust zonder nieuwtestamentische gestalte. Zonder rustdag verdwijnt iedere nieuwtestamentische concretisering van: a. Gods bedoeling met het vierde gebod, b. Jezus' woord uit Marcus 2:28 en c. het onderwijs van Hebreeën 4.

Wat is het karakter van Heb. 4:10? 'Want wie tot zijn rust is ingegaan, is ook zelf tot rust gekomen van zijn werken, evenals God van de zijne.' Het punt van vergelijking is rusten van werk. Zoals God van zijn scheppend werken rustte, zo neemt de mens rust van zijn werken. Zo gaat de mens 'tot zijn (Gods) rust in'. 'Werken' wordt door uitleggers opgevat als: a. zonden, of b. geloof en goede werken (vgl. Joh. 6:29) of c. arbeid.

a. Zondig werk (zo Grosheide) is niet aannemelijk, omdat dat elders (kwalificerend) benoemd wordt als 'dode werken' (6:1) en omdat de vergelijking tussen Gods rusten en ons rusten van zóndige daden niet kan kloppen.

b. De uitleg geloof en goede werken (vgl. 6:10; 10:24) past alleen als we dit vers als voltooid toekomstige tijd opvatten (Gaffin). Alleen in het definitieve ingaan tot de rust komt ook ons geloofswerk tot een einde.

c. De uitleg van gewone arbeid zoals die door rust gevolgd wordt, past hier het beste. Rusten van éigen arbeid wordt dan vergeleken met Gods rusten van zijn (scheppend) werk.

We vatten Heb. 4:10 op als een vergelijkend argument bij vers 9. Dat er een sabbatsrust voor het volk van God in het verschiet ligt (4:9), wordt geïllustreerd uit het (gebruikelijke) genieten van rust na werken. Zo ervaart de mens het na het neerleggen van zijn werk en zo heeft God van zijn (scheppend) werk gerust. En zoals het werk eerst komt en pas daarna het rusten, zo moeten we vervolgens 'er dus ernst mee maken tot die rust in te gaan' (4:11).

De motieven van het koninkrijk en van de rust stellen het hele leven in het licht van Christus. Beide zijn zowel realiteit als belofte. Daarom heeft de prediking en onderlinge aansporing als spits de oproep 'het koninkrijk binnen te gaan' en 'de rust in te gaan'. De sabbat onder het Oude verbond was werkelijke rust en teken van de beloofde rust. Daarom past het om de Heer over de sabbat te dienen door de dag van zijn opstanding te vieren, daarop samen te komen en daartoe - in navolging van de Schepper - het eigen werk neer te leggen.

Het motief van schepping (Ex. 20) en bevrijding (Deut. 5), zoals onder het Oude verbond bij het vierde gebod genoemd, wordt verdiept door Gods aanvaarding van Christus' offer en van Christus' opstanding uit de dood. De aansporing om tot de beloofde rust - Góds rust - in te gaan vraagt om een antwoord. De kerk geeft dat antwoord door samen te komen om Gods Woord te horen en voor dat doel eigen werk neer te leggen.

12.2 De wet en de vrijheid

De Tien geboden staan als geheel in het teken van het bevrijdend optreden van de HERE voor zijn volk (Ex. 20:2; Deut. 5:6). Het motief van de bevrijding uit Egypte geeft - na het motief van Gods rusten na de schepping - extra kracht aan het vierde gebod (Deut. 5:15). In het licht van Christus' kruis en opstanding krijgt die bevrijding de bijzondere kleur van loskoop uit de slavernij van de zonde. In dit licht begrijpen we dat Jakobus schrijft over 'de volmaakte wet, die van de vrijheid' (Jak. 1:25). Die wet vraagt om hoorders die tegelijk ook daders van Gods Woord zijn.

Vrijheid is in de Bijbel altijd een vrijheid *van* zonde en slavernij en een vrijheid *tot* het dienen van de Here. God heeft zijn Zoon gezonden om hen die onder de wet waren, vrij te kopen 'opdat wij het recht van zonen zouden verkrijgen' (Gal. 4:5). Daar tegenover staat het zich dienstbaar (letterlijk: slaven) maken, bijvoorbeeld door een wettisch schema, aan vaste dagen (4:9-10). De vrijheid van de christelijke gemeente leidde tot een breuk (niet zozeer met de sabbat, als wel) met de judaïstische wijze van sabbatsviering. De nieuwe dag die de gemeente viert, ontvangt zij als werkelijkheid van Christus. De vrijheid van werken *van* de wet is tegelijk een vrijheid *tot* het samenkomen als christelijke gemeente.

De ethiek van het Nieuwe Testament is ook te vinden in de zogenaamde 'huistafels'. Slaven en heren worden tot een levensstijl in Christus opgeroepen (Ef. 6:5-9). De slaaf mag zich in de eerste plaats slaaf van Christus weten (Ef. 6:6). 'Gij dient Christus als Heer' (Kol. 3:24). De eigenaar van slaven moet beseffen dat hij zelf een Heer in de hemel heeft (Ef. 6:9; Kol. 4:25). Het Nieuwe Testament roept niet op de slavernij (als sociaal instituut) te beëindigen. Maar het Evangelie verandert wel de verhoudingen. 'Want de slaaf, die in de Here geroepen werd, is een vrijgelatene van Christus.' Omgekeerd 'is hij die als vrije geroepen werd, een slaaf van Christus' (1 Kor. 7:22). Daarom ook kan Paulus Filemon, de eigenaar van de slaaf Onesimus, oproepen hem 'als meer dan een slaaf, [en wel] als een geliefde broeder' terug te ontvangen (Filem. :16). Het gebod tot broederliefde vernieuwde de verhoudingen tussen heer en slaaf.

De vrijheid in en dienstbaarheid aan Christus bracht eigenaars en slaven samen in de ene gemeente. In de brieven van de apostelen worden zij beiden aangesproken en horen beiden hoe de ander aangesproken wordt. In het huishouden van een christeneigenaar was ruimte om de zondag als rustdag te vieren. Het is denkbaar dat zo'n heer ook zijn slaven de ruimte gaf het werk neer te leggen en de samenkomst - vaak ten huize van de rijken - te bezoeken. De christenslaven, in dienst van een ongelovige meester, hebben eenzelfde vrijheid mogelijk niet gehad. Zij worden door de apostelen opgeroepen om hun meesters gehoorzaam te zijn (ook als dat werk zou vragen). Vanuit hun vrijheid in Christus zullen zij ruimte gevraagd hebben om op zondag de samenkomsten van de gemeente bij te wonen. Slaven en eigenaars vonden elkaar in de ene gemeente.

Het *motief van de vrijheid* mag ook vandaag doorwerken in een geloofshouding ten aanzien van arbeid, werkgevers en werknemers. Al in het vierde gebod had de HERE de rust voor zijn vrije kinderen en hun slaven (personeel) op het oog. Gods scheppingsbedoeling in de rustdag dringt tot een ritme van werken en rusten. Het samen werken in één huishouding of bedrijf wordt in het samen genieten van de rust bekroond. Het motief van de vrijheid in Israël wordt gedragen door het gedenken van de slavernij van vroeger. Daardoor gemotiveerd wordt ook aan slaaf en slavin rust gegund. We zoeken het heil van de naaste als we in Nederland pleiten voor een rustdag op alle terreinen van het leven.

12.3 Arbeid, rust en vreemdelingschap

In het vierde gebod spreekt de HERE positief over onze arbeid. 'Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen' (Ex. 20:9). Bij de zevende dag wordt in het vierde gebod niet zozeer van 'rusten' gesproken als wel van: 'niet werken'. Dat drukt mooi uit wat de eerste betekenis van *šābat* is, zoals van het 'rusten' van God gebruikt in vers 11: ophouden met werken. Werken is prachtig, zeker als je het mag zien in het licht van God die in zes dagen de hemel en de aarde, de zee en al wat in de schepping is, gemaakt heeft (20:11). Maar een mens moet ook van ophouden weten. Werken mag gevolgd worden door adem scheppen, rusten en genieten. Het vierde gebod is niet bedoeld om arbeid gedurende zes dagen te gebiedten, maar om die arbeid op de zevende dag te staken (Douma 1999a, 208).

Het bevrijde Israël is van de volcontinue slavenarbeid in Egypte verlost. Het land van Gods belofte, 'overvloeiende van melk en honing', wenkte met de zegen van vruchtbaarheid. Israël ontving een land

met huizen die zij niet gebouwd, en wijngaarden die zij niet geplant hadden. Zoals God in de scheppingsweek de aarde klaarmaakte om de mens te ontvangen, zo bereidde de HERE een land vol beloften voor Israël voor. In het beloofde land kreeg dit ene volk iets van de zegen van het paradijs terug.

Maar werken is in de wereld na de val ook zwoegen (Gen. 3:17-19). In de motivering van het vierde gebod in Deuteronomium zien we een dubbel accent. Eerst wordt van het niet-werken op de sabbat gezegd 'opdat uw dienstknecht en uw dienstmaagd rusten zoals gij' (Deut. 5:14). Het personeel bestaat uit slaven en slavinnen die zonder vrijheid hard moeten werken voor de baas. Maar de HERE gunt hun evenzeer de rust van zijn dag. Daarop volgt het tweede accent: 'want gij zult gedenken dat gij dienstknechten in het land Egypte geweest zijt' (5:15). Israël zal de bevrijding van slavernij vieren door de rust ook aan het personeel te gunnen.

Werken is een zegen, zwoegen is een vloek. In de wijsheidsboeken van het Oude Testament wordt een evenwicht tussen werken en rusten gezocht. 'Beter een droge bete en rust daarbij, dan een huis vol vleesspijzen, waarover men twist' (Spr. 17:1). 'Beter een handvol rust, dan beide vuisten vol zwoegen en najagen van wind' (Pr. 4:6). 'Welk voordeel heeft de mens van al zijn zwoegen, waarmee hij zich aftobt onder de zon' (1:3). In het Nieuwe Testament is werken een zegen, als het is 'in de Here'. Dan is het niet tevergeefs (1 Kor. 15:58).

Het viel ons eerder op: het Nieuwe Testament spreekt niet over rusten op de eerste dag van de week, ook niet in relatie tot het vierde gebod. Wanneer er van 'rusten naar het gebod' sprake is, dan geldt dat van de sabbat (vgl. Luc. 23:56b). Het heilshistorisch raam van een groot deel van het Nieuwe Testament is immers Israël, waarin Jezus en zijn leerlingen werken en rusten naar de mozaïsche wet. Dankzij de opstanding van de Heer en zijn gave van de Geest gaat het Evangelie van het koninkrijk de wereld in. De grens van het beloofde land wordt doorbroken. Sterker nog, naar Jezus' voorzegging verdwijnt de nationale zelfstandigheid van Israël met de verwoesting van Jeruzalem. De christenheid uit Joden en heidenen is sindsdien verweven met de sociale en economische werkelijkheid van de volken.

Voor de ethiek van werken en rusten is deze heilshistorische verandering van fundamentele betekenis. Het vierde gebod is ingebed in het Oude verbond, de heilshistorische periode van Gods ene volk in het beloofde land. Het Nieuwe verbond in Christus wordt gekenmerkt - in sociaal, economisch en godsdienstig opzicht - door het *motief van vreemdelingschap*. Het is als in de tijd van de aartsvaders (Heb. 11:8-16). We weten niet of zij de rustdag kenden. De vroegchristelijke kerk zal in het spoor van de aartsvaders haar vreemdelingschap negatief ervaren hebben in de samenleving die van Gods geboden niet weten wil. De kerk zal het vreemdelingschap ook positief op zich nemen door te getuigen van de Schepper en Verlosser, ook in arbeid en rust.

12.4 Het beeld van Christus

Het vreemdelingschap van de christenheid in het Nieuwe verbond wordt inhoudelijk gevuld door het motief van het beeld van God zijn. De mens is geschapen 'naar het beeld van God'. Het rustgebod wordt in Gods openbaring aan Israël gekoppeld aan Gods ophouden met zijn scheppingswerk op de zevende dag. Jezus zegt dat de sabbat gemaakt is om de mens. Dat de mens beeld van de Schepper is, komt ook tot uitdrukking in het werken in Gods wereld (Gen. 2:15). Naar Gods scheppingsbedoeling is het tot rust komen en genieten van het werkresultaat ook een weerspiegeling van Gods rusten. De openbaring ten aanzien van de scheppingsweek (Gen. 2) zag Israël weerspiegeld in eigen werkweek, gevolgd door de sabbat (Ex. 20). Man en vrouw, jongen en meisje mogen ook in hun rusten iets van Gods beeld weerspiegelen. Daartoe is de mens op de zesde dag immers geschapen.

Centraal in het beeld van God zijn is het kennen van God als Schepper en Verlosser (Zondag 3). De kennis van God leidt tot het aanroepen van de naam van God, het begin van publieke eredienst (Gen. 4:26). De ontmoeting met de HERE verdiept de kennis van de Naam. Daarom past het bij de mens en zijn roeping om tijd aan God te wijden. Echte ethiek wordt geboren uit de levende relatie tussen God en zijn volk.

Ook in het Nieuwe Testament heet de mens het beeld van God (1 Kor. 11:7). Maar het meest is Christus voor ons het beeld van God (Kol. 1:15). In Christus leren we God, zijn Vader, pas goed kennen. Tegelijk is Christus de nieuwe mens, de tweede Adam, in wie we zien hoe God ons wil verlossen en vernieuwen. Dat kan zo uitgedrukt worden: God heeft ons bestemd om gelijkvormig te worden aan het beeld van zijn Zoon (Rom. 8:29). Zo wordt de mens in Hem vernieuwd 'tot volle kennis naar het beeld van zijn Schepper' (Kol. 3:10). Door Christus te volgen worden alle dingen

nieuw, te beginnen bij de mens. Vanuit deze vernieuwing worden de huistafels - over de verhoudingen in huwelijk, gezin, huis en gemeente - opgezet.

Het motief van de mens als beeld van God brengt ons de scheppingsbedoeling van de rustdag in herinnering. In de verlossing door Christus wordt bovendien de bevrijding van slavernij op hoger plan gebracht. Dat leert ons om werken en rusten ook te bezien vanuit het motief van het beeld van God in Christus zijn. We worden ervan bevrijd slaaf te zijn van economische en sociale machten. Ook onze tijds- en weekindeling mag ons niet afhouden van het dienen en eren van onze God. Het schema van de wereld mag vrije kinderen van God niet een patroon van werk en recreatie opdringen (Gal. 4:3, 9). Sociale en economische ethiek mag staan in het licht van de schepping van God en de bevrijding door Christus.

Vernieuwing naar het beeld van Christus houdt ook *navolging van Christus* in. Het motief van de navolging confronteert ons met de Heer over de sabbat, die in woord en wonder laat zien hoe de rustdag de mens ten goede is. Zijn stijl is werk van ontferming en genezing voor Gods kinderen (§ 8.3). Maar evenzeer het meegaan met Gods volk in de dienst aan de HERE. Jezus bezocht met Gods volk de samenkomsten in de synagoge om de Schriften te lezen en het Evangelie te verkondigen. In navolging van onze Heer zal de dag van zijn opstanding in de gemeente gevierd worden. En is er juist op die dag ruimte voor daden van liefde voor hen die ziek of eenzaam zijn.

12.5 Balans

Wat hebben we gewonnen in de bezinning op de motieven: koninkrijk en rust (12.1), vrijheid in Christus (12.2), arbeid en vreemdelingschap (12.3) en beeld van God in Christus (12.4)? Ook zonder een direct gebod tot het houden van een dag van niet-werken in het Nieuwe Testament behouden we het volgende.

1. Het past bij a. het Evangelie van het koninkrijk en b. het motief van de rust dat er een *dág* is waarop onderwijs en aansporing ruimte krijgen. Zoals er in het verbond van Sinaï een sabbat, gewijd aan de HERE én de mens ten goede, was. Een dag bovendien, waarop alle oog op Christus gericht wordt.
2. Bij de belofte van 'een sabbatsrust voor het volk van God' past een geloofsantwoord van de christelijke kerk naar de stijl van Gods ophouden met werken na de week van de schepping. Het neerleggen van eigen werk past bij het rusten in Gods werk.
3. Het Nieuwe verbond stelt Christus' gemeente in de vrijheid *tót* een leven naar zijn bedoeling. Als we bedenken dat vrijen en slaven in de Heer geroepen zijn en in één gemeente samenkomen, wordt de gemeente uitgedaagd die vrijheid en dienstbaarheid creatief vorm te geven met het oog op de samenkomsten.
4. In de vreemdelingschap is de hele gemeente op zoek naar vormen en tijden om de Here te dienen en als gemeenschap samen te komen. De mens mag, ook in Christus, daarin opnieuw beeld van God zijn dat wij onze rust in God - in de Here Jezus onze Vader - vinden.

Zo probeert de gemeente van Christus maximaal gestalte te geven aan Gods gave in de sabbat aan Israël. De inleiding tot de Decaloog en het vierde gebod dringen ons Christus als de Heer over rusten en werken te erkennen. De gemeente aanvaardt de zondag, in de geschiedenis aan haar gegeven, om in Hem te rusten en in haar samenkomsten te genieten.

13 DE GEMEENTE EN DE ZONDAG

In de theologische ethiek wordt in onze tijd aandacht gevraagd voor de rol van de gemeente van Christus. Juist het thema van de zondag past daar uitstekend bij. In de eerste paragraaf willen we laten zien dat de gemeente een belangrijke rol in de ethiek speelt. In de volgende paragrafen zien we hoe de gemeente in een zondagsethiek uit de verf komt.

13.1 De gemeente kiest de zondag

We kwamen in het bijbels-theologisch onderzoek tot deze slotsom: in de tekst van het vierde gebod ligt geen enkele aanwijzing dat 'de zevende dag' tot het ceremoniële of tijdelijke van de wet behoort. Bovendien heeft Christus zelf de sabbat naar het gebod gehouden. Ons is niet geopenbaard dat Hij de apostelen heeft opgedragen om voortaan de eerste dag van de week te heiligen. Ten slotte wordt in heel het Nieuwe Testament geen expliciet verband gelegd tussen het vierde gebod en het samenkomen op de eerste dag van de week (zie §8.5.3 en 9.5.1). Toch heeft de christelijke kerk in haar geschiedenis gaandeweg de eerste dag van de week als 'dag van de Heer' gekozen. Ook als christenen uit Israël nog een tijd lang de sabbat onderhouden hebben, blijkt de kerk in de verstrooiing op zondag in eredienst samen te komen.

De overgang van sabbat naar zondag is in het Nieuwe Testament nog niet scherp. Christus' opstanding en verschijning worden op 'de eerste dag van de week' gedateerd. Slechts één keer lezen we echter van een samenkomst van de gemeente (te Troas, vgl. §9.1.3). Ook is slechts één keer met zoveel woorden sprake van 'de dag van de Heer' (in Op. 1:10, vgl. §9.4). Pas na de apostolische geschriften die het Nieuwe Testament vormden, worden de getuigenissen ten aanzien van de zondagsviering - en dat in contrast met de Joodse sabbatsviering - talrijker.

Dit maakt aannemelijk dat de christelijke kerk a. geleidelijk, b. uit kracht van Christus' opstanding en c. onder leiding van de >Heilige Geest voor de zondag in plaats van de sabbat gekozen heeft.

- a. *Geleidelijk*: want aanvankelijk onderhielden de apostelen, zowel in Israël als in de verstrooiing, de sabbat. Het is mogelijk dat tot in de tweede eeuw sommige christenen de sabbat nog onderhielden.
- b. *Uit kracht van Christus' opstanding*: de voltooiing van Christus' werk op aarde is zo'n nieuw werk van God dat 'de eerste dag van de week' de dag van samenkomst van de christelijke kerk wordt. De verkondiging van het Nieuwe Testament heeft, ook na afsluiting van de canon, zo doorgewerkt dat die dag voortaan 'de Heer-lijke' genoemd werd.
- c. *Onder leiding van de Heilige Geest*: het Nieuwe Testament openbaart ons niet dat de apostelen de viering van de zondag aan de kerk inhoudelijk onderwezen hebben. Dit kan best deel van het 'eerste onderwijs aangaande Christus' geweest zijn (Heb. 6:1), maar dat weten we niet. Daarom kan de zondagsviering wel naar het voorbeeld van de apostelen ontstaan zijn. Dit alles brengt ons ertoe te zeggen dat de Heilige Geest (naar Christus' belofte, vgl. Joh. 16:13) de kerk ook op het punt van de zondag geleid heeft.

Van hieruit wordt duidelijk waarom de generale synode te Leusden 1999 voor de volgende formulering koos:

'dat de christelijke kerk in haar gelovig antwoord op de leiding van Gods Geest aan de zondag de bijzondere waarde van rustdag toekent naar het voorbeeld van Israëls sabbat.'

De zondag is dus meer dan een zinvolle, maar menselijke instelling. De aangehaalde stelling leidde in genoemde appèlzaak inzake de prediking van het vierde gebod tot de conclusie:

'Voor deze benadering, namelijk dat de zondag als rustdag gegrond is op een verantwoorde keus van de christelijke kerk, is in de gereformeerde traditie altijd ruimte geweest' (*Acta GS Leusden 1999*, art. 25, besluit 4, grond 4).

Voor de ethiek van de zondag is het van belang dat de christelijke gemeente een belangrijke factor is geweest in het verwerken van het onderwijs ten aanzien van Christus' opstanding en in de keuze voor de zondag als dag van de Heer. In het licht van het bovenstaande kan dat niet een hoogmoedige claim zijn.

- Beslissend is de opstanding van Christus en het nieuwe licht dat door dit heilsfeit op de rustdag viel.
- De kerk is gefundeerd op het onderwijs van de apostelen, ook ten aanzien van Pasen en de christelijke levensstijl.
- De gemeente is afhankelijk van de leiding van de Geest in alle waarheid, ook in haar nadenken over en vormgeven van de zondag.

Daarbij had de christelijke kerk de roeping om het onderwijs van Oude en Nieuwe Testament te verwerken. Vanuit die roeping denken we verder over de gemeente en de zondag.

13.2 Zondag 38 en het gebod

De christelijke kerk overweegt eerbiedig hoe het vierde gebod in de situatie van het Nieuwe verbond geldt. De hierboven aangehaalde uitspraak van de generale synode van Leusden noemt één benadering. De andere benadering is dat de zondag eenvoudig gegrond is in het vierde gebod. Maar hoe?

Dat de kerk zich uitspreekt over de betekenis van het vierde gebod, blijkt uit het onderwijs van Zondag 38 van de Heidelbergse Catechismus - een belijdenis met kerkelijk gezag. Daarin valt op dat de wet des HEREN integraal aangehaald wordt (Zondag 34). De vraag naar wat God in het vierde gebod gebiedt, wordt beantwoord met:

- a. De plicht om de dienst van het Woord in stand te houden, en ook het onderwijs dat de jeugd opleidt tot taken in kerk en maatschappij.
- b. Het gebod om 'op de sabbat, dat is op de rustdag' samen te komen met de gemeente voor het Woord en de sacramenten, publieke gebeden en diaconale gaven.
- c. De aansporing die van de rustdag uitgaat, om op alle dagen het kwade na te laten, Gods Geest in mij zijn werk te laten doen en zo een begin van de eeuwige sabbat te ontvangen (met verwijzing naar Heb. 4:9-10).

Opvallend is het volgende.

- De oudtestamentische naam 'sabbat' wordt gebruikt, maar uitgelegd als de rustdag. In overeenstemming met de uitleg van Zacharias Ursinus, de belangrijkste opsteller van de Catechismus, bedoelt het woord 'rustdag' een dag aan het dienen van God gewijd.
- De oorspronkelijke Duitse tekst heeft 'am feiertag', nagevolgd door Petrus Datheen in zijn vertaling van 1563 met 'op den Vyerdach'. De naam zondag of dag des Heren is niet gebruikt.
- Het rusten van werk wordt door het gebruik van de oudtestamentische naam 'sabbat' en door de toevoeging 'rustdag' verondersteld. In de christelijke samenleving zoals die zich vanaf keizer Constantijn door de Middeleeuwen heen ontwikkeld had, was de zondag de rustdag.
- De invulling van de rustdag wordt niet nader omschreven als het rusten van dagelijks werk, maar als ruimte om met Gods gemeente samen te komen.

De Catechismus is geschreven in de 16^e eeuw, toen Europa christelijk en de zondag als rustdag algemeen aanvaard was. Aan het begin van de 21^e eeuw is in heel Europa, ook in Nederland, de wetgeving losgemaakt van Gods geboden. De zondag wordt als 'vrije dag' op prijs gesteld, maar niet door de overheid als de dag van de Here beschermd. Bovendien heeft de economie zich zo ontwikkeld, dat in vele takken van arbeid een mate van zondagsarbeid plaatsvindt. De vraag is nu: a. hoe het vierde geboden nu toegepast dient te worden, en b. hoe de Catechismus, onze belijdenis, dit leert.

De volgende overwegingen leggen wij voor.

1. De sabbat en de mogelijkheid te rusten van dagelijks werk zijn verbonden met het beloofde land in de oudtestamentische bedeling (zo ook het sabbatsjaar). In het Nieuwe verbond gaat het Evangelie de grenzen over en de volkerenwereld in. De christenheid maakt deel uit van een samenleving die niet door het Evangelie gestempeld is.
2. In dit licht krijgt het argument gewicht dat het Nieuwe Testament nergens een relatie legt tussen het vieren van de eerste dag van de week, het vierde gebod en het neerleggen van het dagelijks werk. Het is waarschijnlijk dat de gemeente in de eerste drie eeuwen 's morgens en 's avonds bijeenkwam - voor en na de werkdag - om eredienst te houden.
3. De gemeente heeft de taak ten aanzien van de zondag te ontdekken wat de wil van God is (De Bruijne 2001, 127). Nu het vierde gebod niet onveranderd in het Nieuwe verbond komt, mag de gemeente positief op zoek naar Gods wil, wijsheid puttend uit het gebod.
4. Als de gemeente samenkomt, komt de spits van het vierde gebod - rust in de Schepper en Verlosser, dienst aan en liefde tot God en de broederschap - mooi tot zijn recht. Om daaraan maximale ruimte te geven is het nodig om zoveel mogelijk het dagelijks werk neer te leggen. Daarom is in de kerkgeschiedenis de zondag in economische zin een rustdag geworden. Nu die fase in de geschiedenis van Europa voorbij is, moet de kerk zich naar binnen en naar buiten toe inspannen om de zondag als dag van rust én dag van Christus' gemeente maximaal ruimte te geven.

5. De scheppingsbedoeling van Gen. 2:2-3 en Ex. 20:11, Christus' uitspraak dat de sabbat er is om de mens en dat de rust die bij Hem te vinden is, motiveren ons de rust-van-arbeid zoveel mogelijk gestalte te geven. Om samen te rusten en sámen te komen heeft de kerk daartoe een gezamenlijk patroon nodig.

6. Op deze wijze blijft ook de tekst van Zondag 38 van de Catechismus een zinvolle confessie ten aanzien van het vierde gebod. Ook als het neerleggen van werk daarin verondersteld, maar niet uitgesproken is.

13.3 De gemeente als volk van God

Zondag en gemeente werken wederzijds op elkaar in. Op zondag krijgt de gemeente gestalte in haar samenkomst. De gemeente geeft gestalte aan de zondag door samen te komen om het Evangelie te horen.

De gemeente komt het meest tot haar recht in de publieke samenkomst op de zondag, waarop we de opstanding van Christus vieren. In de Tien geboden wordt het volk aangesproken, nota bene, in de tweede persoon enkelvoud. Het volk wist zich als eenheid én iedere Israëliet wist zich persoonlijk aangesproken door de HERE. Israël is het volk van Gods verbond. God koos dit volk tot het zijne. Tegelijk werd ieder mens door de besnijdenis bij dit volk ingelijfd. Ook in het verbond gaat het God om zijn volk als geheel én om elk kind van Abraham. Door de doop worden wij in Christus ingelijfd. Ook de christelijke gemeente is een eenheid. Dat komt bijvoorbeeld uit in het beeld van de kerk als het lichaam van Christus. Het lichaam bestaat uit veel verschillende lichaamsdelen die elk hun eigen waarde voor het geheel hebben (1 Kor. 12). Door zijn opstanding uit de dood kan Christus ons 'tot een nieuwe mens' vormen (Ef. 2:15). Ook dat geldt individueel en collectief. In de gemeente wordt de nieuwe mens zichtbaar. De gemeente uit alle volken, natiën en talen vertegenwoordigt de nieuwe mensheid.

Het is de zondag, de dag van de Heer, die aan de gemeente profiel geeft. Het vierde gebod van de eerste wetstafel - over de liefde tot God - gebiedt het volk om 'de sabbat van de HERE' te gedenken en genieten. Volwassenen en kinderen vinden rust in Christus. Ook daarin vertoont de gemeente het profiel van Gods volk in zijn sociale geledingen naar het vierde gebod ('gij, uw zoon en dochter, uw dienstknecht en dienstmaagd'). In de gemeente ontstaat een nieuwe samenleving waarin verschillen in de genade overbrugd worden: tussen slaven en vrijen, mannen en vrouwen, Joden en Grieken.

Mede door de zondag krijgt de gemeente gestalte. In de samenkomst en het leven wordt de gemeente zichtbaar. De levensstijl van de gemeente kan door Paulus met een offer vergeleken worden. Niet ieder afzonderlijk, maar sámen brengen we dat offer (De Bruijne 2001, 140v). 'Ik vermaan u dan, broeders, met beroep op de barmhartigheden Gods, dat gij uw lichamen stelt tot een levend, heilig en Gode welgevallig offer' (Rom. 12:1). Het meervoud 'broeders (en zusters)' leidt tot het enkelvoud 'offer'. Dit leidt tot een vernieuwing van denken 'opdat gij moogt erkennen wat de wil van God is, [nl.] het goede, welgevallige en volkomene' (Rom. 12:2). Om tot het offer van zo'n levensstijl te komen heeft de kerk de zondag nodig. Om samen een stijl van zondagsheiliging te ontwikkelen. Het past niet bij de gemeente wanneer leden er een individualistische stijl op na houden (door alleen dan samen te komen wanneer het hun past).

Een offer wordt in de eerste plaats aan God aangeboden. Zo is de christelijke levensstijl, ook ten aanzien van werken en vieren, voor God die in Christus onze Vader is.

13.4 Is de rustdag ook voor ongelovigen?

Een laatste vraag voor de ethiek van de rustdag is: is de zondag als rustdag ook een gave en opdracht aan ongelovigen? Het is een belangrijke vraag: in hoeverre moet de gemeente Gods geboden aan de samenleving voorhouden? Sommigen stellen: voor de erkenning van Gods geboden is een verbondsgemeenschap en een geloofsrelatie essentieel. 'Daarom hebben de geboden weliswaar universele geldigheid, maar dat is een geldigheid waaraan alleen recht kan worden gedaan door het oudtestamentische volk van het verbond en de nieuwtestamentische gemeente van het koninkrijk' (Loonstra 2000, 97). Inderdaad is het voor het begrijpen en aanvaarden van Gods geboden nodig dat mensen de Schepper en Verlosser kennen. 'Hij heeft Jakob zijn woorden bekendgemaakt, Israël zijn inzettingen en verordeningen. Aldus heeft Hij aan geen enkel volk gedaan en zijn verordeningen kenden zij niet' (Ps. 147:19-20).

Tegelijk moet gezegd worden: God heeft Zich als Schepper aan zijn volk bekendgemaakt. In het vierde gebod komen in slaaf en vreemdeling ook de volken in beeld (zie §7.2 punt 5-6). De profetie van het Oude Testament laat zien hoe de vreemdeling de HERE zal dienen door de sabbat te

onderhouden (zie §7.4c). Op basis van Pasen gaat met Pinksteren het Evangelie van het koninkrijk de wereld in. Christus' bevel is: 'Maakt al de volken tot mijn discipelen en leert hen onderhouden al wat Ik u geboden heb' (Mat. 28:19). In het Evangelie komt de oproep tot bekering mee, ook tot de heilzame geboden van God.

Zonder het Evangelie en de oproep tot bekering hebben Gods geboden in de samenleving geen kracht. Maar de motieven van schepping en bevrijding zijn inhoudrijk genoeg om in politiek, economisch en sociaal verband te spreken over arbeid en rusttijd. Misschien moet de kerk niet zozeer het gebod om te rusten uitdragen en aan overheid en volk voorhouden. Het gebod rust immers in het geloof. De kerk heeft wel de roeping om het Evangelie van schepping en verlossing, waarin de mens tot zijn doel komt, voor te leven en uit te dragen.

13.5 Balans

Aan het eind van onze ethische bezinning maken we de balans op. De christelijke gemeente is een belangrijke factor in 1. de keuze voor de eerste dag van de week (13.1), 2. het toepassen van aspecten van het vierde gebod in het onderwijs (13.2) en 3. het samen vormgeven van een eensgezinde stijl op de zondag en in de viering van de eredienst. Ook als niet-gelovigen de zin van het gebod niet snappen, strekken Gods scheppingsbedoeling en de verlossing in Christus zich tot de wereld uit. De gemeente mag het Evangelie van de Schepper en Verlosser voorleven en uitdragen.

DEEL III: GESCHIEDENIS, WETGEVING EN TERUGBLIK**14 HOUTSKOOLSCHETS I: DE GESCHIEDENIS VAN DE ZONDAGSVIERING IN DE OUDE KERK³****14.1 De eerste t/m derde eeuw***Ignatius en de strijd tegen het Judaïsme*

Ignatius schrijft in ca 110 zijn brief aan de Magnesiërs. Daarin heeft hij het over joden-christenen die vroeger leefden onder een oude toestand maar 'tot nieuwe verwachting zijn gekomen en daarom de sabbat niet meer houden maar de dag des Heren in acht nemen waarop toch ons leven opbloeide door Hem en zijn dood'. Even later: 'Het is misplaatst te spreken van Jezus Christus en als jood te leven. De christelijke kerk waarin mensen uit elk taalgebied in geloof aan God zijn verzameld, heeft immers niet in het jodendom geloofd, maar omgekeerd. Mijn geliefden, daarvoor wil ik u bewaren.' Dit scherpe contrast tussen sabbat en zondag is het eerst bekende binnen de christelijke literatuur. Het citaat laat een aantal dingen zien die typerend zijn voor de eerste eeuwen.

- a. Bij gezaghebbende mensen in de kerk leefde al vroeg de opvatting dat de dag des Heren in plaats van de sabbat gekomen was.
- b. Die opvatting moest met kracht worden uitgedragen, omdat hij niet unaniem gevolgd werd. In de kerk moest gewaarschuwd worden tegen het jodaïsme dat onder meer uitkwam in het houden van de joodse sabbat.
- c. Kenmerkend voor Ignatius is de christologische toespitsing. Sabbat vieren is volgens hem de opstanding van Christus ontkennen. Het staat symbool voor het hele conflict tussen christendom en jodaïsme.

De situatie was dus ingewikkeld. Dat geldt zowel voor de theorieën die de ronde deden, als voor de praktijk. In oude kerk was er geen sprake van een eenduidig antwoord op de vraag naar de verhouding sabbat-zondag. De kwestie lag ingewikkeld en gevoelig.

Er heerste een verscheidenheid aan visies.

- wettische *joden-christenen* achtten onderhouding van hele wet heilsnoodzakelijk;
- andere *joden-christenen* hielden voor zichzelf de sabbat als nationale gewoonte, maar maakten er geen plicht voor heidenchristenen van;
- sommige *heiden-christenen* namen soms de joodse sabbat over;
- andere *heiden-christenen* voelden zich vrij tegenover de joodse wet (als typisch joods óf als in Christus vervulde schaduwendienst).

Het jodendom oefende op velen in de Grieks-Romeinse wereld aantrekkingskracht uit. Dat verklaart het bestaan van heiden-christenen die de sabbat overnamen, daartoe gestimuleerd door Joden én jodaïstische christenen.

Lijkt dat verschijnsel in de tweede eeuw nog beperkt te zijn gebleven, vanaf de vroege derde en vooral de vierde eeuw neemt het toe. Zeker is dat de joods-christelijke gemeenten in Syrië, Palestina en Klein-Azië de sabbat bleven onderhouden. Zo wilden zij een breuk met de synagoge zoveel mogelijk voorkomen. De strengere groepen verwierpen het antinomianisme van de heidense kerken en zagen de heiden-theologen als kettters. Met een beroep op Christus hielden zij wel de sabbat, maar niet de halaga er omheen (als tradities van mensen). Een apocriefe uitspraak van Jezus komt waarschijnlijk uit deze hoek: 'als je de sabbat niet onderhoudt, zul je de Vader niet zien.'

Deze praktijken waren gangbaar onder het gewone volk, maar werden door het kerkelijk gezag bestreden. Het concilie van Laodicea (380) vaardigde wetten uit tegen jodaïstische praktijken, inclusief het op joodse wijze rusten op sabbat. Men verbood het vasten op sabbat en gaf voorschriften voor de eredienst op sabbat, die er was náást de eredienst op zondag. Laat men dan lezen uit het *Nieuwe Testament* en vieren dat God de wereld schiep *door Christus*.

Het is twijfelachtig of deze omstreden praktijken teruggaan tot de apostolische tijd. Het ontbreekt aan bewijzen daarvoor.

³ Voor dit onderdeel is veel gebruik gemaakt van de bijdragen over deze periode van R.J. Bauckham, in: Carson, p. 251-298 en 299-309. Er wordt niet steeds naar de vindplaatsen verwezen. Verder is geraadpleegd S. Bacchiocchi en H.B. Visser, p. 15-34.

Barnabas en de wereldweek

De enige schrijver uit de tweede eeuw die het sabbatsgebod uit de Decaloog expliciet behandelt, ontmoeten we in de brief van Barnabas (ca. 120 à 130), een joodse christen uit Alexandrië. In lijn met de joodse en christelijke traditie van typologische exegese van Gen. 1 en 2 legt hij de scheppingsweek uit als een profetie van de wereldweek: na zes millennia komt Christus terug (parousie), waarna de eschatologische sabbat begint. Met Christus' wederkomst zal de zevende dag beginnen die God heiligde en waarop Hij *zal rusten*. Deze wereld is wetteloos, in de komende zal de wetteloosheid zijn weggenomen.

Barnabas' uitleg van het sabbatsgebod is origineel. De sabbat heiligen is een activiteit van zodanige morele heiligheid, dat niemand die in de tegenwoordige kwade tijd kan bereiken. Christenen zullen pas in de nieuwe eeuw de sabbat kunnen heiligen. Gehoorzaamheid aan het sabbatsgebod heeft niks te maken met een dag in de week of met fysieke rust, maar is een kwestie van heilig leven in de toekomstige sabbatseeuw.

Barnabas is niet helemaal consequent omdat hij over de nieuwe wereld ook wel spreekt als over 'de achtste dag'. Net als Ignatius ziet hij een scherp contrast tussen sabbat en zondag. 'Daarom brengen wij de achtste dag met blijdschap door waarop Jezus uit de dood opstond, verscheen en opvoer naar de hemel.' Hij wisselt de term 'sabbat' af met 'achtste dag'. Deze visie is wijder verbreid in de omgeving van Alexandrië.

Barnabas' uitleg van het sabbatsgebod heeft dus twee elementen:

- a. het wordt meer toegepast op heiligheid dan op fysieke rust;
- b. het wordt toegepast op de eschatologische sabbat die volgt op de terugkeer van Christus. Het eerste element wordt later een wijdverbreide herinterpretatie van het sabbatsgebod, en dan vooral toegepast op het hier en nu. Verder is Barnabas van mening dat de hele praktijk van de joodse religie, inclusief de sabbatsviering, reeds in het Oude Testament valse religie was. Joodse sabbatspraktijken waren ongehoorzaamheid aan God. Barnabas is daarin extreem. Maar de puur negatieve waardering van de joodse sabbat (in de context van veroordeling van het judaïsme over de hele linie) is karakteristiek voor de kerkvaders.

De metaforische uitleg van het sabbatsgebod

In de tweede helft van de tweede helft wordt de metaforische uitleg van Barnabas populair; aan het eind is het zelfs de standaardopvatting. De sabbat in acht nemen is je onthouden van zondige bezigheden. Afgezien van de joods-christelijke bevestigingen alle schrijvers uit de tweede eeuw die visie. Te noemen zijn Justinus de Martelaar (± 100-165) Ptolemaeus (gestorven na 161), Irenaeus (± 185) en Tertullianus, ± 160-220). Ze dragen de metaforische uitleg uit en verwerpen de letterlijke als judaïstisch.

Irenaeus schrijft bijvoorbeeld: 'wie al zijn bezittingen aan God wijdt, hoeft de tienden niet te geven; je hebt geen gebod om één rustdag leeg te houden, wanneer je constant sabbat houdt, dat wil zeggen, wanneer je God eert in de tempel van God, dat is je lichaam, en ten allen tijde de werken van gerechtigheid doet.' Eén dag van rust was volgens deze schrijvers slechts een instelling voor Israël. Geen enkele schrijver gewaagt van een voorziening voor noodzakelijke fysieke rust. Jezus' methode van intensivering van de geboden (Bergrede) maakt het sabbatsgebod tot een gebod van toewijding van het hele leven aan God.

In 2^e eeuw gold als uitgangspunt dat de sabbat ondanks zijn plaats in de Decaloog behoort tot de joodse ceremoniën die in Christus vervuld en voorbij zijn (Justinianus, brief aan Diognetes, Aristides). Opmerkelijk is ook dat (afgezien van Barnabas) geen enkele schrijver vóór Tertullianus verwijst naar het feit dat de sabbat deel van de Decaloog is, terwijl de Decaloog toch een centrale plaats innam in de christelijke ethiek. Maar uit preken en paraenese blijkt dat het gebruik van de Tien Geboden selectief en flexibel was: vaak was er alleen aandacht voor geboden van de tweede tafel. Het sabbatsgebod werd in de prediking genegeerd.

Er zijn aanwijzingen dat ook heiden-christenen in de tweede eeuw de sabbat hebben gehouden. Maar van hun eventuele zegslieden is geen enkel geschrift bewaard gebleven.

Het sabbatsgebod werd beschouwd als door God gegeven en waardevol (dit contra Marcion die het hele Oude Testament verwierp) maar toch niet in haar letterlijke betekenis bindend voor de christenen (dit contra joden-christenen die iedereen wilden binden aan de joodse gebruiken).

Sabbat en zondag van de eerste tot de derde eeuw

In de eerste eeuw werd onder christenen in Palestina zowel de sabbat als de zondag gevierd. Dat roept de vraag op of de zondag werd gezien als alternatief voor en vervanging van de sabbat, of als aanvulling op de sabbat.

De zondag werd in zijn oorsprong waarschijnlijk niet gezien als de christelijke vervanging van de joodse sabbat. Misschien is de praktijk van de sekte van de Ebionieten uit de eerste eeuw richtingwijzend voor de hele kerk in Palestina: zij hielden zowel de sabbat als de zondag. Later, na het jaar 70, werd in Palestina de zondagsviering als praktijk waardoor christenen zich onderscheidden van de Joden, opgegeven, vermoedelijk onder druk van de joodse synagoge om zich te conformeren op straffe van excommunicatie. Aan het begin van de tweede eeuw was de zondag als dag van de godsdienst echter overal elders de normale praktijk. Langzaam maar zeker kwam de zondag in de tweede eeuw - niet theologisch, maar praktisch - ook steeds meer *in plaats* van de sabbat. Deze ontwikkeling werd mede bevorderd door de volgende factoren: anti-judaïsme in de kerk en antisemitische jodenvervolgving in brede lagen van de wereld. Vanwege die vervolging hadden christenen er belang bij zich van Joden te onderscheiden.

Als voornaamste basis onder de zondag gold algemeen de opstanding van Christus op die dag. Die maakte de zondag tot onderscheidend kenmerk van christenen tegenover de Joden.

Daar kwamen wel andere theoretische onderbouwingen voor de zondag bij. Zo voegde Justinus eraan toe dat de eerste dag van de week óók de dag was waarop God begon met het scheppen van de wereld. Justinus is de eerste die in dat kader de heidense 'dag van de zon' in christelijke zin aanpast, wat later bij de kerkvaders gebruikelijk werd.

In de tweede eeuw noemde men de zondag ook wel 'de achtste dag'. Daar zat een variatie aan symboliek achter: dag van de besnijdenis, acht mensen gered uit de zondvloed, dag waarop de doop werd bediend. De achtste dag had ook iets onderscheidends t.o.v. de joodse godsdienst. Door te spreken over 'de godsdienst van de achtste dag' benadrukten christenen de superioriteit van het christendom over het jodendom. Overigens zijn er ook in de gnostiek vormen van spreken en speculeren over de achtste hemel, waar de zielen van geestelijke mensen hun rust genieten. Vooral Clemens van Alexandrië (gestorven ± 216) en zijn leerling Origenes (± 185-253) hebben deze gedachten ontwikkeld en uitgedragen. Clemens introduceert de gedachte aan geestelijke rust. De zevende dag gaf God aan de mens voor fysieke rust, maar die dag moet vooral voorbereiden op de eerste dag, die onze ware rust is. Hij verschuift dus de betekenis van de sabbat naar de eerste dag van de week. Maar daarbij ging het hem niet om de dagen van de week en evenmin om fysieke rust. Hij verzet zich juist tegen die letterlijke uitleg. Clemens vergeestelijkt de rust van de zevende dag, en dat in gnostieke termen. Door het kennen van Christus bereikt de mens, die was geschapen op de zesde dag, de eschatologische rust van de zevende en het goddelijke genieten van de achtste. Expliciet verklaart Clemens dat we God niet moeten eren op speciale dagen, zoals sommigen doen, maar voortdurend in ons hele leven.

Clemens' leerling Origenes volgt dezelfde gedachtelijn. Christenen onderhouden wel hun eigen dagen, zoals de zondag en de Paasdag, maar de volmaakte christen dient God alle dagen. Al zijn dagen zijn dagen van de Heer. Continu neemt hij de dag des Heren in acht. De wekelijkse zondagsviering is dan ook een compromis dat eigenlijk onvereenigbaar is met Gal. 4:10 en Kol. 2:16. Hier tekent zich al het dilemma af dat heel de geschiedenis door zal blijven bestaan, namelijk de moeite om recht te doen aan zowel een wekelijks dag van de Heer als aan het Paulinisch principe dat alle dagen aan de Heer gewijd zijn.

Schrijvend over het sabbatsgebod geeft Origenes daaraan een vergeestelijkte uitleg: de sabbat is een allegorie voor het geestelijk leven van de christen. Opmerkelijk genoeg verwijst hij in die verhandeling nergens naar de zondag of de dag van de Heer. Een christen kan de sabbat houden terwijl hij aan zijn dagelijks werk is, namelijk door het dienen van God in plaats van de wereld, en door overpeinzing van de hemelse in plaats van de aardse dingen.

Clemens en Origenes leggen Gods rusten na de schepping uit niet als anapauzis (uitrusten omdat je moe bent) maar als katapauzis (ophouden om dat je klaar bent).

Er is in de tweede eeuw geen bewijs te vinden dat de zondag werd beschouwd als een dag van rust. We weten niet hoeveel tijd van de zondag besteed werd aan christelijke activiteiten. Maar zowel vervolging als economische omstandigheden moeten er wel voor gezorgd hebben dat veel christenen ook op zondag aan het werk gingen. Het sabbatsgebod werd in de tweede eeuw nooit toegepast op de zondag, ondanks de vele gelegenheden die de schrijvers hadden om dit wel te doen. Wel zijn er ontwikkelingen die achteraf gezien beschouwd kunnen worden als aanzetten tot het verband dat later gelegd werd tussen sabbat en zondag.

Soms werden sabbat en zondag met elkaar vergeleken, maar niet vaak. Gezien de talrijke uiteenzettingen over de joodse sabbat, is het opmerkelijk hoe weinig daarin een vergelijking met de zondag wordt gemaakt. De zondag was nog niet de christelijke sabbat, maar de wekelijkse dag voor de eredienst. Wel spreekt Dionysius van Korinte (± 175) over het vieren van 'de heilige dag van de Heer', wat de indruk wekt van de oudtestamentische idee van een bepaalde tijd die aan de Here

gewijd is. Dat impliceerde toen nog niet een dag van rust, maar het principe van de zondag als christelijke feestdag heeft wel het verlangen kunnen opwekken naar het hebben van een vrije dag, net als de joodse en heidense religieuze feesten vrije dagen waren.

14.2 De vierde eeuw

Keizer Constantijn vaardigt op 3 maart 321 een wet uit die totale, publieke rust eist van werken 'op de meest eerbiedwaardige dag van de zon'. Alleen voor boeren wordt een uitzondering gemaakt. Nadere bepalingen van 3 juli 321 zeggen dat op zondag wel geloften mogen worden nagekomen en wettelijke handelingen mogen worden verricht tot het vrijlaten van slaven. Deze wetgeving is de eerste duidelijke verwijzing naar de zondag als werkvrije dag. Over de motieven is echter weinig bekend. Als het al voortkwam uit een christelijke wens, was de theologische onderbouwing ervan nauwelijks voorhanden. De toen gangbare herinterpretatie van de sabbat was nu juist dusdanig dat fysieke rust niet de bedoeling was. De geestelijke uitleg van Clemens en Origenes zien we dan ook terug bij de schrijvers uit de derde en vierde eeuw. Het sabbatsgebod vraagt om onthouding, niet van werken, maar van de zonde. De ware vervulling in de komende wereld brengt zaken als het genieten van de vrucht van verlossing, het aanschouwen van God en vrijheid van zondelast. Enkel zich onthouden van werk wordt door de kerkvaders veroordeeld als ledigheid. Ze zagen geen waarde in het niet werken. Het sabbatsgebod wordt vrijwel nooit beschouwd als een voorziening voor noodzakelijke fysieke rust. Terwijl in de eerste eeuw een correlatie tussen sabbat en zondag soms nog had geleid tot het houden van de zondag als een dag van rust naar het joodse model, is dit als gevolg van deze herinterpretatie van de sabbatrust in de vierde eeuw niet het geval. Dit wordt misschien ook wel geïllustreerd door het feit dat christenen in de 3^e en 4^e eeuw ook wel de zaterdagse sabbat hielden. Men hield die dag als dag van eredienst en als viering van de schepping, maar schrijvers die dit aanmoedigen, verbieden specifiek het niets doen.

Na de wetgeving van keizer Constantijn volgen wetten die de lijn van Constantijn bevestigen. Publiek vermaak wordt herhaaldelijk verboden omdat het mensen van de godsdiensttoefening kan wegtrekken.

Eusebius van Caesarea

Eusebius van Caesarea schreef in 330 zijn *Commentaar op psalm 91*. Dit is het eerste christelijke boek waarin wordt gesteld dat de sabbat is overgegaan op de zondag. Wel werkt Eusebius dit vergeestelijkend uit, in de lijn van Origenes.

Enkele citaten: 'De sabbat was een werkdag voor priesters. Niet bedoeld voor hen, maar alleen voor hen die anders waren dan de priesters door niet al hun tijd en elke dag te wijden aan de dienst van God en aan de werken die hem behagen. Maar wie zichzelf overgeeft aan feesten, drinken en wangedrag op sabbat, wordt door God bestraft (Am. 6:3; Jes. 1:13). Het Woord van het nieuwe verbond heeft daarom het feest van de sabbat omgezet in het opgaan van het licht. God gaf ons een beeld (eikon) van ware rust: de dag van de verlossing, de dag van de Heer en de eerste dag van het licht, waarop de Heiland der wereld boven de schepping van de zes dagen uitging en de goddelijke sabbat en de gezegende rust ontving. Op die dag van licht, de eerste dag en de dag van de ware zon komen wij ook samen na de onderbreking van zes dagen om priesterwerk te doen. We brengen geestelijke offers in lofprijzing en blijdschap, we doen reukwerk opgaan in onze gebeden, we bieden de toonbroden aan en het bloed der besprenging, we steken de lampen aan van de kennis van Gods aangezicht ... Al het andere wat op de sabbatdag gedaan moest worden, hebben we overgebracht naar de dag van de Heer, omdat die meer Heer-lijk (kuriooteras) is, voorop gaat, de eerste is en meer eerwaardig dan de joodse sabbat. Want op deze dag van de schepping van de wereld zei God: er zij licht en er was licht. En het was ook op deze dag dat de zon der gerechtigheid opging voor onze zielen...'

Eusebius vermijdt zorgvuldig de gedachte aan ledigheid, nietsdoen op sabbat. Zijn argumenten volgen die van Origenes:

1. ware sabbatsrust is je door meditatie verdiepen in de goddelijke dingen;
2. de mens zal in deze rust van God delen in de komende wereld;
3. wijding van het hele leven aan de beschouwing van goddelijke dingen is een beeld van de eschatologische rust;
4. de mozaïsche sabbat was een schaduw van de eschatologische rust;
5. de christelijke zondag is een beeld van de eschatologische rust.

Eusebius zelf voegt daaraan toe dat de huidige zondag de christelijke sabbat is. Hij stapt daarmee af van de heersende gedachte dat christenen (net als de aartsvaders die geen sabbat kenden) alle dagen aan de overdenking van God moeten wijden omdat alle dagen heilig zijn. Eusebius legt nadruk

op de speciale heiligheid van de ene zondag, waardoor de zes andere dagen uit de sfeer van heiligheid worden weggehaald. Overigens schrijft Eusebius niet over een dag vrij van werk, maar over een dag gewijd aan God. Dit is opmerkelijk, omdat de vrije zondag van keizer Constantijn reeds enkele jaren gevestigd was.

De vergelijking van sabbat en zondag als dagen van eredienst is al door Ignatius gemaakt en hing dus niet af van de mogelijkheid om de *hele* zondag aan de eredienst te wijden. Wel is voor de meest volledige correlatie tussen sabbat en zondag in Eusebius' termen zondagsrust nodig. Niet als doel in zichzelf of als eis op grond van het vierde gebod. Maar om de christen de vrijheid te geven om zijn hele dag te wijden aan het dienen van God. In die zin kan de zondagsrust gezien worden als passend bij Eusebius' theologie van de christelijke zondag.

Plinius

Al vóór Constantijn is er een verlangen aanwijsbaar naar zondagsrust op puur pragmatische gronden. Het was natuurlijk niet gemakkelijk om voldoende rust te nemen voor de eredienst op een dag die voor de heidense burenen een gewone werkdag was. De Romeinse schrijver Plinius schrijft dat christenen in Bythinië bijeenkwamen voor zonsopgang en opnieuw voor de avondmaaltijd totdat avondbijeenkomsten verboden werden door een edict.

Ds. P.G Boon⁴ geeft een interpretatie aan deze door Plinius weergegeven gewoonte die het overwegen waard is. Om te beginnen zegt Plinius niet dat de christenen tussen de samenkomsten door aan het werk gingen. Wellicht hadden de christenen, bijvoorbeeld als ze vrije landheren of dagloners waren, meer vrijheid om hun werktijden zelf in te delen.

Bovendien: uit het feit dat de samenkomsten voor zonsopgang plaatsvonden, mag niet te veel worden afgeleid. Zo vroeg opstaan was gebruikelijk in een wereld zonder kunstlicht. Zo stonden de dagloners uit Mat. 20:1 vanaf zonsopgang op het marktplein. Ook van belang is het gegeven dat de Joden, hoewel zij binnen het Romeinse rijk vrijheid hadden om de sabbat in acht te nemen, toch gewend waren om eveneens voor zonsopgang bij elkaar te komen. Die samenkomsten konden vele uren duren, soms tot tegen de middag toe. In hoeverre gold dat ook voor de christelijke samenkomsten?

Deze gegevens manen tot voorzichtigheid in het omgaan met wat Plinius schrijft. Dat de samenkomsten voor zonsopgang plaatsvonden, leidt niet zomaar tot de conclusie dat er *dus* op zondag gewerkt moest worden.

Didaskalia en anderen

Tertullianus spreekt over de noodzaak om op zondag 'zelfs onze zakelijke kwesties uit te stellen, om geen plaats te geven aan de duivel'. De druk van het dagelijks werk kon christenen er kennelijk toe verleiden weg te blijven uit de zondagse eredienst. Ook de Syrische *Didaskalia* (± 250) waarschuwt christenen ervoor 'hun wereldlijke zaken niet belangrijker te maken dan het woord van God; maar laat op de dag van de Heer alles achter en haast je met graagte naar je kerk ... Waak ervoor dat je nooit wegblijft van de bijeenkomst van de kerk...' Opmerkelijk genoeg waarschuwt de *Didaskalia* voor het gevaar van niksdoen. 'Wijd je elke dag en elk uur, wanneer je niet in de kerk bent, aan je werk.' Werk moet wel ter zijde gelegd worden voor de eredienst, maar niet voor fysieke ontspanning. De Joden waren dan ook eeuwenlang juist veroordeeld vanwege hun ledigheid op de sabbat.

Het ligt in die lijn dat de meeste schrijvers uit de vierde eeuw het feit van de zondagsrust negeren, ook wanneer ze wel ingaan op de sabbat en de dag van de Heer. Ook sluiten ze zich niet aan bij Eusebius' opvatting dat de sabbat is overgegaan naar de zondag. Dit geldt voor Athanasius (295-373), de Cappadociërs (Basilius de Grote, Gregorius van Nyssa, Gregorius van Nazianza, gestorven eind vierde eeuw), Epiphanius (± 315-403), Ambrosius (340-397), Ambrosiaster (± 375) en Augustinus (354-430). In het algemeen zagen de kerkvaders de sabbat niet als scheppingsordinantie die aan alle mensen een wekelijkse rustdag schonk. Unaniem leerden ze dat de aartsvaders geen sabbat hielden en unaniem hadden ze sterke morele bezwaren tegen nietsdoen. Bovendien zijn er tot de zesde eeuw bijzonder weinig pogingen gedaan om door middel van kerkelijke regelgeving werken op zondag te verbieden. Een uitzondering is de bepaling van het concilie van Laodicea (380): 'Christenen mogen niet als Joden leven en rusten op de sabbat, maar ze moeten op die dag werken en liever de dag van de Heer eerbiedigen en, als ze kunnen, dan als christenen rusten.' Het 'als christenen' kan in contrast met 'als Joden' vooral bedoeld zijn tegen de ledigheid, het niets doen. In de kloosters werd de zondag niet in acht genomen. De Benedictijnse Regel (523) legde vast dat aan een monnik die niet wilde studeren of lezen op zondag, 'enig werk te doen gegeven moest worden zodat hij niet ledig zou blijven'.

⁴ *Nederlands Dagblad*, 18 april 2000.

Op dit algemeen negeren van de zondagsrust zijn enkele uitzonderingen. Een onbekende schrijver herhaalt Eusebius' opvatting dat de sabbat overging op de zondag. Johannes Chrysostomos (354-407) illustreert door tegenstrijdige passages in zijn werk de spanning tussen de vroegchristelijke leer van elke dag sabbat houden en de latere idee van een wekelijkse christelijke sabbat. Dan is er nog een passage uit een preek van Efraim Syrus (± 350): 'Gezegend is hij die deze dag in heilige onderhouding houdt ... De wet schrijft voor dat rust moet worden gegeven aan dienstknechten en dieren, zodat de dienstknecht en dienstmaagd en werknemers mogen ophouden met werken.' Hij waarschuwt wel voor ledigheid, de zonde waartoe mensen worden verleid wanneer ze niet werken. Hij maakt zich minder zorgen over de zonden van zondagswerk dan over de zonden waartoe zondagsrust kan leiden.

14.3 De Middeleeuwen

Augustinus

Augustinus heeft grote invloed uitgeoefend op de middeleeuwse theologie in de westerse kerk op het punt van de dag van de Heer. Zijn invloed beheerste de latere theologie op twee punten.

In de eerste plaats is het aan Augustinus te danken dat de Decaloog als norm voor de christelijke moraal in de navolgende theologie lange tijd een onbetwiste positie kreeg. Daardoor kwam ook het vierde gebod heel nadrukkelijk onder de aandacht.

In de tweede plaats droeg Augustinus de in zijn dagen heersende geestelijke betekenis van het sabbatsgebod met kracht over op latere westerse theologie. Hij kende geen theologische betekenis toe aan de officiële zondagsrust in de wetgeving van het rijk.

Hij behandelt het sabbatsgebod als *geestelijk, eschatologisch en psychologisch*.

Geestelijk: nergens ziet hij de christelijke gehoorzaamheid aan het sabbatsgebod als het houden van een dag. Sabbatsrust is de rust van Ps. 46:10: wees stil en weet dat Ik God ben. Het vierde gebod is het enige gebod uit de Decaloog dat christenen niet letterlijk behoren te nemen. Wel acht hij de geestelijke betekenis van het sabbatsgebod van bijzonder groot belang. Gehoorzaamheid aan dit gebod is verbonden aan het heiligmakend werk van de Geest waardoor een mens vrede ontvangt in zijn geest. Christus vervulde de sabbat door op de sabbat te rusten in het graf.

Eschatologisch: God begint te rusten op de zevende dag, waarop de zon niet ondergaat. Daar begint de eeuwige dag van de Heer. Goede werken, verricht in hoop op eeuwige rust die erop volgt, zijn de vervulling van het sabbatsgebod door een geweten dat tot rust gekomen is. *Psychologisch*:

Augustinus' analyse van de rusteloosheid van het mensenhart tot het rust vindt in God ('Onze sabbat is in het hart').

Wat de zondag betreft, het onderhouden ervan baseerde Augustinus nooit op het sabbatsgebod. Wel kende hij aan de zondag als de achtste dag en de dag van Christus' opstanding eschatologische betekenis toe.

Tot Petrus Lombardus' *Sententiae* (± 1160) zijn daarna de puur geestelijke interpretaties van het sabbatsgebod algemeen. Wanneer in de Middeleeuwen het sabbatisme (de opvatting die vraagt om strenge zondagsrust op de wijze van de joodse sabbat) opkomt, gebeurt dat niet op initiatief van de theologen. Van bovenaf wordt het opgelegd door de wetgeving. En van onderop dringt het zich naar boven doordat de analogie met de oudtestamentische sabbat al populair begon te worden voordat de specifieke toepassing van het sabbatsgebod op de zondagsrust theologisch aanvaard werd. De zondagsrust werd gewaardeerd vanwege de vrijheid die hij bood voor de eredienst. Maar dan moesten de mensen wel komen en hun dag niet in ledigheid doorbrengen. Dus moesten de erediensten niet te kort duren en een verplichtend karakter hebben.

Het Frankische tijdperk

Het sabbatisme kon ook worden verspreid, doordat bekeerde Germaanse stammen hun eigen taboedagen gemakkelijk inruilden tegen de zondag als dag waarop werken en geweldpleging moesten stoppen. Wel is er gedurende die ontwikkeling verzet en protest geweest tegen sabbatistische tendensen, o.a. in een brief van Gregorius de Grote uit 603. Omgekeerd was aartsbisschop Martinus van Braga in 572 waarschijnlijk de eerste kerkelijke instantie die zondagswerk als 'slaafse arbeid' verbood. In dezelfde tijd vertelde Gregorius van Tours afschrikwekkende verhalen over Gods straf op de zonde van zondagsarbeid.

Het tweede concilie van Macon (585) noemde de zondag 'de eeuwige dag van rust, voorafgeschaduwd in de zevende dag en ons bekend gemaakt in de wet en de profeten'.

De wet van Koning Dagobert (630) spreekt over 'Deo vacare' (vrij zijn voor God) op de zondag; alle slaafse arbeid evenals het werken op het veld en in de wijngaarden wordt verboden. Het concilie van Rouen (650) sprak uit dat de zondag en andere christelijke feestdagen moesten worden gevierd van de avond tot de avond zonder daarop slaafs werk te doen ('a vespera usque ad vesperam absque opere servili'). Het is opvallend dat de wetten van de koninkrijken de latere keizerlijke edicten ver overtreffen in aantal en strengheid. Een stroom van wetten en concilie-uitspraken over de zondagsrust komt op gang. Zondagsrust werd een algemene wet van de kerk, die werd opgenomen in de decreten van Gregorius IX (1234). Ook de wetten van Karel de Grote definiëren de tijd van de zondag van zaterdagavond tot zondagavond. Verschillende concilies dringen aan op het doorwaken van de zaterdag- op zondagnacht in gebed. Alleen naamchristenen gaan die nacht slapen (concilie van Matiscona, 585). Ook werd in wetten en concilies op zondag van alles verboden: niet noodzakelijk reizen, kopen en verkopen, zich laten knippen en scheren, en zelfs huwelijksgemeenschap. Vrouwen mochten niet in het openbaar kleren wassen; ze mochten niet weven, spinnen, naaien, borduren, wol en vlas bewerken enz. Wel werd ook wel eens positief gesproken over wandelen, voedsel klaarmaken of iets schoonmaken in huis.

In de context van een theocratisch koningschap en van kerkelijke uitspraken met een toenemend juridisch karakter groeide het middeleeuwse sabbatisme. Dat werd meer ingegeven door het streven naar een christelijke samenleving dan door een theologische rechtvaardiging.

De theologen uit de tijd van Karel de Grote kwamen vaak met een lijst van bewijzen voor de goddelijke instelling ervan (bijv. de eerste dag van de schepping van het licht en de engelen, de dag waarop voor het eerst het manna viel, de dag van Christus' opstanding en van de uitstorting van de Geest). Maar ze slaagden er niet in een goede theologische basis te vinden voor de strenge zondagsrust. Toch diende ieder zich te onthouden van slaafse arbeid en aardse werk (*labor terrenus*), niet als doel in zichzelf, maar om beter voorbereid te zijn op het aanbidden van God. De enige die expliciet verwijst naar de oudtestamentische sabbat, is Rabanus Maurus: 'de heerlijkheid van de joodse sabbatsonderhouding moet worden over-gebracht op de dag van de Here.' Hij gaat nog net niet zover dat hij onderhouding van de dag des Heren beschouwt als gehoorzaamheid aan het sabbatsgebod. De eerste exegeet die dat wel doet, is waarschijnlijk Petrus Comestor (gestorven in 1179). Hij past het sabbatsgebod letterlijk toe op onderhouding van de dag des Heren en beweert - op basis van Gen. 2:2 - dat de sabbat al voor de wetgeving door een aantal volkeren altijd in acht genomen werd. Let erop hoe laat de theologie pas naar voren komt met een fundering voor een praktijk van sabbatisme, die reeds lang bestond.

Thomas van Aquino en de scholastiek

In de vroege Middeleeuwen werden de gronden voor de plicht tot zondagsrust nog *niet* gezocht in het feit dat dag des Heren een goddelijke instelling zou zijn, waarbij de mozaïsche sabbatdag enkel was omgezet in de eerste dag van de week. De analogie met het volk van het Oude verbond werd wel ver doorgetrokken (theocratische samenleving, offerende priesters), maar er was tegelijk oog voor het feit dat de wet van Mozes alleen nog in morele zin geldig was. Het sabbatsgebod had dus nog wel morele betekenis. Maar die werd toegepast op de heiliging en de eschatologische hoop, en niet op het in acht nemen van de dag des Heren.

In de latere Middeleeuwen veranderde dit door twee belangrijke ontwikkelingen: het nieuwe onderscheid tussen morele en ceremoniële aspecten van het sabbatsgebod en de behandeling van de Decaloog als natuurwet.

Het onderscheid moreel-ceremonieel maakte het mogelijk om het sabbatsgebod letterlijk in plaats van geestelijke toe te passen. Aanzetten daartoe worden zichtbaar bij Albertus Magnus (gest. 1280). De meest gezaghebbende uitwerking gaf Thomas van Aquino (gest. 1274) in zijn *Summa theologica*. Volgens hem zijn alle mensen gebonden aan de natuurwet (morele plichten die voor alle tijden gelden en die de menselijke rede kan ontdekken zonder bijzondere openbaring van God). De Decaloog is in feite een samenvatting van de natuurwet.

Thomas maakt binnen de wetten van Mozes onderscheid tussen morele voorschriften die altijd blijven gelden en ceremoniële voorschriften (die allemaal zijn afgeschaft omdat Christus ze vervulde). Aan het sabbatsgebod zitten ceremoniële aspecten (een voorgeschreven speciale tijd voor het gedenken van de schepping, nu vervangen door het gedenken van de herschepping; de voorafschaduwung van Christus' rust in het graf en van het genieten van God in de eeuwige zaligheid) die onder de oude bedeling vroegen om een strikte sabbatsonderhouding. Die minutieuze onderhouding geldt echter nu niet meer voor het blijvende, morele aspect van het sabbatsgebod. Dat morele aspect houdt in dat de mens een zekere tijd van zijn leven afzondert voor de goddelijke dingen. Wel moet men zich

onthouden van slaafse arbeid omdat die de gedachten van God wegtrekt en verder van alles wat het doel van die dag in de weg staat. Verder was Thomas geneigd eventuele verschillen te verkleinen door de strengheid van de mozaïsche sabbat te bagatelliseren. Jezus verzette Zich alleen tegen de bijgelovige uitleg van de Farizeeën die zelfs heilzame arbeid op sabbat verboden. Wanneer iemand iets noodzakelijks doet voor het menselijk welzijn, is hij, zoals de Heer bewijst, geen sabbatschender. Werken van barmhartigheid en noodzakelijkheid verdragen zich prima met de eis zich te onthouden van slaafse arbeid.

Het blijvende morele voorschrift van het sabbatsgebod in de Decaloog 'beveelt de mens enige tijd te reserveren voor de dingen van God ...' In dat opzicht maakt het deel uit van de voorschriften uit de Decaloog, maar dat geldt niet voor het voorgeschreven tijdstip, want dat heeft slechts ceremoniële betekenis. Het blijft onduidelijk of Thomas bij de plicht om tijd voor God te reserveren, werkelijk dacht aan een hele dag. Die kwestie was wellicht wat academisch in de context van kerkelijke wetten die sabbatsrust van 24 uur voorschreven op de eerste dag der week. Het belangrijkste van Thomas' benadering is dat hij het sabbatsgebod een stevige plaats geeft in de morele voorschriften van de Decaloog die hij als natuurwet ziet. Deze visie werd de heersende in de latere Middeleeuwen. Vrijwel alle latere schrijvers nemen Thomas' mening over. Op grond van het onderscheid ceremonieel-moreel wordt de conclusie getrokken dat de christelijke zondag niet rechtsreeks berust op het vierde gebod, maar op de autoriteit van de kerk en de christelijke gewoonte.

De casuïstiek uit de late Middeleeuwen en het concilie van Trente werken deze scholastieke leer nader uit met gebruikmaking van allerlei onderscheidingen. Uitvoerig werd gehandeld of wat op zondag wel en niet mocht. Nu eens werd bijvoorbeeld het binnenhalen van de oogst toegestaan, dan weer veroordeeld. Hoe later in de Middeleeuwen, hoe uitvoeriger de rubrieken van gevallen waarin het werken op de zondag geoorloofd was zonder te zondigen tegen het gebod.

14.4 Conclusie

De vraag was: kan uit de Schrift *dwingend* worden aangetoond dat er voor de nieuwtestamentische kerk een *rechtstreeks gebod van God* is om de zondag als *rustdag* te houden?

Het historisch onderzoek toont aan dat de Oude kerk die vraag zeker niet zonder meer met 'ja' heeft beantwoord. Weliswaar tekent zich de dag van de Heer van meet af aan als dag van de kerk en van samenkomsten af. Maar er is veel onduidelijkheid en variatie, niet alleen wat betreft de invulling, maar ook wat betreft de onderbouwing ervan.

De volgende waarnemingen uit bovenstaand verslag bevestigen dat.

- 1 In de eerste eeuwen was de praktijk rond de rustdag zeer gevarieerd. Velen vierden de zondag, sommigen de sabbat, anderen beide.
- 2 In de eerste eeuwen wordt veelal eerder het scherpe contrast tussen sabbat en zondag benadrukt dan de continuïteit. De uiterlijke onderhouding van een dag door niets te doen, 'ledigheid', wordt als 'joods-bijgelovig' onder scherpe kritiek gesteld.
- 3 Voorzover het sabbatsgebod in de 2^e, 3^e en 4^e eeuw al besproken en uitgelegd wordt, gebeurt dat voortdurend vergeestelijkend.
- 4 De wetgeving van keizer Constantijn uit 321 op de zondag als vrije dag in het Romeinse rijk is niet gefundeerd op een theologische uitleg of toepassing van het sabbatsgebod. De precieze reden en achtergrond van deze wetgeving is niet bekend.
- 5 Pas in de Middeleeuwen komt de plicht tot strenge onderhouding van de zondag opzetten, aanvankelijk echter niet op theologische gronden. Wel wordt vooral sinds Thomas van Aquino een koppeling gelegd tussen de morele aspecten van het vierde gebod en de plicht tot zondagsrust.

Conclusie: de kerk heeft in de eerste duizend jaar de zondag gevierd, maar niet altijd en overal krachtens een rechtstreeks goddelijk gebod om de rustdag te houden.

15 HOUTSKOOLSCHETS II: DE REFORMATIE VAN DE 16^E TOT DE 17^E EEUW

15.1 Johannes Calvijn

In *Institutie* II, 8, het hoofdstuk over de Decaloog, bespreekt Calvijn in § 28-34 het vierde gebod. Hij begint met het hoofddoel te noemen: 'dat wij, gestorven aan onze eigen gevoelens en werken, het koninkrijk van God overdenken en daarbij de middelen gebruiken die Hij heeft verordend.' De ouden spraken van een 'schaduwachtig' gebod (waarbij Calvijn vooral aan de kerkvader Augustinus denkt), omdat het de uitwendige onderhouding van de dag bevat, die met de komst van Christus afgeschaft is. Dat is wel waar, zo Calvijn, maar het is slechts de helft. De onderhouding van het gebod berust op drieërlei.

1. De zevende dag beeldde de geestelijke rust voor het volk Israël af, opdat de gelovigen rusten van hun eigen werken en God in zich laten zorgen.
2. God wilde dat een dag werd aangewezen waarop zij zouden samenkomen om de wet te horen, de ceremoniën te gebruiken en Gods werken te beschouwen.
3. God wilde een dag van rust geven aan de bedienden en werknemers die onder het gezag van een ander staan (§ 28).

Dit stuk dateert van 1536. Dit drieërlei doel is al te vinden in de *Catechismus* van 1537. Bij het derde doel voegt hij in de Franse tekst toe: 'hoewel dit eerder een bijkomstige zaak dan de voornaamste reden is.' Over de twee laatste doelen schrijft Calvijn in de *Institutie* in § 32 nader: die doelen zijn niet alleen schaduwachtig. Hij voegt toe: de zondag is echter niet een christelijke sabbat (§ 33), want de zondag is niet naar voorschriften, maar volgens de orde van de kerk. Wij dienen God zonder de schaduw van ceremoniën.

Het lijkt erop dat Calvijn de sabbat of rustdag niet als scheppingsinstelling zag. In de *Institutie* noemt hij wel Gods voorbeeld, nl. zijn rusten op de zevende dag (§ 30). Toch gebruikt Calvijn Gen. 2:2-3 niet als grond voor het houden van een rustdag. Vaak wordt gewezen op zijn latere *commentaar* op Genesis 2:3 (1^e editie 1554; 2^e editie 1563), waar hij meer in de richting van een eeuwigdurende instelling lijkt te denken.

'Eerst heeft dus God gerust, vervolgens heeft Hij deze rust gezegend, opdat ze alle eeuwen door onder de mensen heilig zou zijn. Of liever [= met andere woorden], elke zevende dag heeft Hij aan de rust gewijd, opdat zijn voorbeeld een eeuwigdurende regel zou zijn.'

B. Loonstra laat zien hoe deze passage soms werd omgebogen naar het standpunt van een scheppingsinstelling.⁵ Maar niet de bepaalde rustdag is voor Calvijn eeuwig, maar het rusten zelf - en wel in geestelijke zin opgevat. Net als in de *Institutie* noemt Calvijn in de Genesiscommentaar alleen Gods rusten, dat ons ten voorbeeld is. Opvallend is dat Calvijn geen réchtstreekse lijn legt tussen schepping én vierde gebod, en ook niet tussen sabbat én zondag.

Over deze passage is ook een *preek* bewaard gebleven. De serie preken over Genesis dateert uit 1559-1560, de preek over Gen. 2:1-6 is van 19 sept. 1559 (na afsluiting van de definitieve editie van de *Institutie*). Calvijn begint deze preek met de zin: 'Wij hebben te handelen over de rustdag die God geheiligd heeft, ons ten gebuik ...'⁶ Net als in de commentaar begint hij met het werkwoord 'zegenen' te bespreken: die dag is onderscheiden van de andere. Met als eerste doel: dat we op Gods werken acht slaan, opdat wij Hem eer geven in een voortdurende overdenking. God heeft ons één dag als hulp gegeven, 'opdat die dag ons heel de rest van de week in herinnering blijft'. Door hoeveel mensen wordt de zondag zo gebruikt?? Over de zondag zegt Calvijn verderop: 'Het is waar dat de rustdag veranderd is, want de Joden hebben de dag die in de wet is opgedragen, en wij hebben in plaats daarvan de zondag.'

Calvijn onderscheidt tussen *de orde* die God gaf in de schepping van de wereld (een dag) en *de schaduwen* van het gebod in de wet van Mozes (de zévende dag). De zevende dag is een oudtestamentische afschaduw van de geestelijke rust in Christus. 'Het is daarom dat de heilige Paulus in het tweede hoofdstuk van Colossenzen zegt dat wij de rustdag niet houden, omdat die slechts een schaduw is, terwijl wij het lichaam en de werkelijkheid in Jezus Christus hebben.' We hebben nog wel een bepaalde dag in de week die is gewijd aan Gods Woord, aan gebeden, aan overdenking van zijn werken en om ons in Hem te verheugen. Calvijn kan ook zeggen: we hebben nu

⁵ Loonstra 2000, 226.

⁶ Citaten uit de reeks: *Supplementa Calviniana*, deel XI/1 (Neukirchen-Vluyn: Neukirchner Verlag, 2000), 83-95.

niet maar één bepaalde dag in de week om ons aan God te onderwerpen, maar er is een voortdurende dag voor heel de rest van ons leven.

Zou het hierom zijn dat Calvijn hier, evenals in de *Institutie*, spreekt over de betekenis van het getal zeven: 'omdat deze naam in de Schrift volmaaktheid betekent, dat hij is gekozen om voortduur uit te drukken' (*Institutie* II, 8, 30). De volmaakte sabbat komt nog, waarin God zal zijn alles in allen (met verwijzing naar Jes. 66:23). Naar die volmaaktheid streven we.

Nóg een keer heeft Calvijn zich met het vierde gebod beziggehouden. Het was in 1563, in de laatste grote commentaar die hij schreef. In de Harmonie van de vier boeken van Mozes (Exodus tot Deuteronomium) komt het vierde gebod met bijlagen ter sprake. Opvallend is daar de uitspraak: dat Paulus leert 'dat het een ceremonieel gebod geweest is, als hij het de schaduw noemt van die dingen waarvan het lichaam zelf in Christus rust' (Kol. 2:16). Verderop nuanceert Calvijn deze uitspraak zo:

'Dat ik nu gezegd heb dat de instelling van het rusten een afbeelding van een geestelijk en zeer hoog heilsgewest is en daarom dit gebod als ceremonieel beschouwd moet worden, moet niet zo opgevat worden alsof er niet andere en verschillende doeleinden waren'.

Zoals 1. het bewonderen van Gods werken (waartoe God één dag afgezonderd heeft). 2. Een dag om samen te komen in het heiligdom. 'Wat dat aspect betreft hebben wij met het oude volk de noodzakelijkheid van de sabbat gemeen, zodat wij één dag vrij zijn en op die manier beter bereid om zowel te leren als om ons geloof te betuigen'. 3. Het derde doeleinde van de sabbat, 'als het ware een bijkomstigheid', dat er enige verademing voor de slaven zou zijn.⁷

Kortom, Calvijn waagt het om het vierde gebod 'ceremonieel' te noemen. Terwijl hij dit in de *Institutie* nog wat afzwakt, stelt hij het in zijn laatste grote commentaar onomwonden.⁸ De dag zelf, het uiterlijke teken, is in Christus vervuld, omdat in Hem de werkelijkheid aan het licht gekomen is. Daarom is de zondag geen verplaatste sabbat. Calvijn noemt wel Gods rusten na de schepping als een voorbeeld voor ons, maar hij spreekt niet over een scheppingsinstelling van een rustdag. Duidelijk is:

- dat Calvijn de zondag niet zonder meer op het vierde gebod baseert;
- dat hij wel over 'een dag' voor de dienst aan God spreekt, maar niet per se de zóndag als uitgangspunt neemt;
- dat de rust in de eerste plaats geestelijk geduid wordt en pas in de derde plaats als het gúnnen van rust aan het personeel;
- het is volgens de orde van de kerk hoe wij de rustdag vieren.

Ongetwijfeld is er vanuit Calvijns werk meer te leren over het vierde gebod en de zondag. Dit volstaat om aan te geven dat hij niet *dwingend* vanuit de Schrift wil aantonen dat de kerk van het Nieuwe verbond de zondag als *rustdag* houdt vanuit een *rechtstreeks gebod* van God.

15.2 Heidelbergse Catechismus (1563)

Zondag 38 van de Catechismus legt het vierde gebod van Gods wet uit voor de kerk. Aan die belijdenis hebben wij onszelf in de Gereformeerde Kerken in Nederland gebonden. De Tien geboden worden aangehaald in v/a 92. Uit het feit dat de tekst van het vierde gebod onverkort aangehaald wordt, leiden sommigen af: kijk maar, het stáát er toch? In elke Catechismus die als leerboek geschreven is, was dat al sinds de Middeleeuwen gebruikelijk. Calvijn vond het zo in de Kleine Catechismus van Maarten Luther. De Apostolische geloofsbelijdenis, de Tien geboden en het Onze Vader werden op die manier ingeprent: geloof, gebod, gebed. In Zondag 34-44 wordt vervolgens de betekenis van de geboden voor de kerk onderwezen.

In Zondag 38 is het vierde gebod aan de beurt. Opvallend is de overeenstemming met het onderwijs van Calvijn. Het eerste dat God ons in het vierde gebod opdraagt, is: de dienst van het Woord en de scholen (het onderwijs dat de jongere generatie opleidt tot taken in kerk en maatschappij) moeten in stand gehouden worden. Verder zal ik 'vooral op de rustdag, dat is op de sabbat, trouw tot Gods gemeente komen'. Prediking en viering, gebed en gaven vormen het hart van de eredienst. Het

⁷ Vgl. W. Balke, 'Calvijn en de zondagsheiliging', 128-139; Douma 1999a, 163-167.

⁸ Zie ook de Catechismus van Genève (1545), waarin afdeling 26 v/a 168 met zoveel woorden zegt: 'Verbiedt Hij ons alle bezigheden één dag per week? Dit gebod moet nauwkeurig beoordeeld worden. Het in acht nemen van de rustdag behoorde tot de ceremoniën van de oude wet; door de komst van Jezus Christus is deze afgedaan' (*De belijdenisgeschriften van de Nederlands Hervormde Kerk*, ed. J.N. Bakhuizen van den Brink, 2e druk ('s-Gravenhage: Boekencentrum, 1966), 195-196.

tweede is: 'al de dagen van mijn leven mijn slechte werken nalaten, de Here door zijn Geest in mij laten werken en zo de eeuwige sabbat al in dit leven beginnen.'

Opvallend is het volgende.

- Het rusten van dagelijks werk wordt niet uitgewerkt, alleen indirect in 'de sabbat, dat is de rustdag' uitgedrukt;
- de rustdag wordt niet als onveranderlijke scheppingsinstelling benoemd;
- de rustdag is er om trouw naar Gods gemeente te komen, d.w.z. rusten om te vieren;
- de betekenis van de sabbat komt op alle dagen van de week en van mijn leven uit (de geestelijke betekenis van Calvijn). Dat is het begin van de eeuwige sabbat die met de jongste dag aanbreekt.

Het gaat er niet om te bewijzen of de Catechismus al of niet een totale rust van dagelijks werk vooronderstelt. In de 16^e eeuw was Europa het zgn. 'corpus christianum': ons werelddeel dat als 'christelijk lichaam' gestempeld werd door de wetgeving van de eeuwen sinds Constantijn. De zondag is voor heel Europa de rustdag geweest. Wel blijkt uit v/a 103: dat niet *dwingend* vanuit de Schrift wordt beleden dat er voor de kerk een *rechtstreeks gebod* is de zondag als *dag van rust* te houden. De benadering, waaraan we in de kerken onszelf en elkaar houden, is meer genuanceerd.

Zijdelings zij opgemerkt dat de oorspronkelijke Duitse tekst alleen de woorden 'am feiertag' heeft. 'Feiern' is: rusten-en-vieren (vgl. het 'Feiertag'). Petrus Datheen heeft dit weergegeven met 'Vyerdach'. De eerste drukken van de Catechismus in het Nederlands hebben niet de woorden 'op den Sabbath, dat is ...', maar alleen 'op den rustdagh' (Datheen 1563; Emden 1565). Deze toevoeging wil verduidelijken én aanscherpen. Onzes inziens is dit gebeurd onder invloed van het Engelse Puritanisme in de Nederlanden van de late 16e eeuw. Hoe dit ook zij, in de officiële kerkelijke tekst staan deze woorden wel. Die toevoeging kan ook opgevat worden als terugkoppeling naar de dag waarvan in het vierde gebod sprake is: 'op de sabbat, dat is [voor de kerk en dus in Christus] de rustdag'.

15.3 Heinrich Bullinger en de 2^e Helvetische Confessie

In 1566 heeft de Zwitserse reformator Heinrich Bullinger de tweede Helvetische Confessie opgesteld. Daarin gaat hoofdstuk 24 onder meer over de feestdagen (*Feiertagen*). Onder het kopje 'Tijd die voor het beoefenen van de godsdienst nodig is' wordt het volgende beleden:

'Hoewel de godsdienst niet aan tijd gebonden is, kan hij toch niet zonder het juiste onderscheid en ordening van de tijd geplant worden en gedijen. Daarom heeft elke kerk voor zich een vastgestelde tijd gekozen voor de publieke gebeden, voor de prediking van het evangelie en de viering van de sacramenten.'

Het uitgangspunt wordt niet in het vierde gebod genomen, maar in 'een zekere of vastgestelde tijd'. Onder het kopje 'De dag van de Heer' vervolgt deze belijdenis:

'Vandaar dat we in de oudste kerken zien dat niet slechts bepaalde uren in de week voor de samenkomsten waren vastgesteld, maar dat speciaal de dag van de Heer (dies dominica) vanaf de tijd van de apostelen aan dezelfde samenkomsten en aan de heilige rust gewijd was. Wat ook nu wegens de eredienst en de liefde door onze kerken in acht genomen wordt.'

Daar wordt tegenover gesteld: 'De Joodse onderhouding en bijgelovigheden dulden wij hier geenszins. Wij geloven niet dat de ene dag heiliger is dan de andere en wij zijn niet van mening dat de rust in zichzelf God behaagt, maar wij vieren de dag van de Heer en niet de sabbat in vrije onderhouding.'⁹ De dag van de Heer en de sabbat worden gecontrasteerd. Dat betekent dat de zondag niet als voortzetting of vervulling van de sabbat gezien wordt. De dag van de Heer (zondag) wordt geponeerd zonder dat aan het vierde gebod geappelleerd of een vergelijking met de sabbat gemaakt wordt.

Samengevat:

- de zondag wordt door de kerk gekozen als dag van prediking, sacramenten en gebed;
- de 'dag van de Heer' is vanaf de tijd van de apostelen aan samenkomsten en aan rusten (in die volgorde) gewijd;
- het vierde gebod is niet het uitgangspunt van denken in deze belijdenis over de zondag.

⁹ De Latijnse tekst in: Niesel, 268.

15.4 De synode van Dordrecht 1618-19

De nationale synode te Dordrecht 1618-19 stelde het volgende zestal regels 'aangaande de onderhouding van de sabbat of de dag des Heeren' vast.¹⁰

1. In het vierde gebod der goddelijke wet is iets ceremonieels en iets zedelijks (moreels).
2. Ceremonieel is geweest de rust van de zevende dag na de schepping en de strenge onderhouding van die dag, het joodse volk in het bijzonder opgelegd.
3. Zedelijk (moreel) is het dat een zekere en vastgestelde dag voor de godsdienst bestemd is, met daarvoor zoveel rust als voor de godsdienst en de heilige overdenking daarvan nodig is.
4. Nadat de sabbat van de joden is afgeschaft, moeten de christenen de dag van de HERE plechtig heiligen.
5. Deze dag is sedert de tijden der apostelen in de eerste katholieke kerk altijd onderhouden.
6. Deze dag moet alzo den godsdienst toegeëigend worden dat men daarop rust van alle slaafse werken (uitgezonderd die werken die uit liefde en de tegenwoordige noodzakelijkheid voortspuiten), als ook van alle ontspanning die de godsdienst belemmert.

Ons treft de sterke overeenstemming met Calvijns onderwijs inzake het vierde gebod en met de Catechismus. Tot het ceremoniële wordt gerekend: de rust van de zevende dag en ook de strenge onderhouding van die dag door Israël (het niet-werken). Nadrukkelijker nog dan bij Calvijn wordt het blijvende van de sabbat benoemd als het 'zedelijke' of morele.

Bij het lezen van deze regels moet bedacht worden:

- a. De nationale synode te Dordrecht 1618-19 heeft geen uitvoerige behandeling aan de zaak van de zondagsheiliging gewijd. Om een regionaal conflict te beslechten (vooral in Zeeland) werd door een aantal mannen dit zestal regels als (voorlopig) compromis voorgesteld en (blijkbaar zonder discussie) vastgesteld. De bedoeling van de regels is dus beperkt.
- b. De context van dit verschil van mening in de kerken van de Hervorming was aan de ene kant de invloed van het Engelse Puritanisme (bij mannen als Walaeus en Voetius die sterk vanuit de sabbat dachten) en aan de andere kant de lijn van de Catechismus (bij iemand als Gomarus).¹¹
- c. Na deze nationale synode hebben de Gereformeerde Kerken zich tot heden niet in een landelijke synode uitvoerig en fundamenteel over de verhouding tussen het vierde gebod en de zondag uitgesproken.

In de 17^e eeuw is, ook na de uitspraak van de synode van Dordrecht 1618-19, hevig over de sabbat en de zondag gedisputeerd. Over welke punten? 'De grote vraag bij dit dispuut was, of het vierde gebod in de wet des Heeren over den Sabbat ook in het Nieuwe Testament geldt, en zoo ja, in hoeverre', zegt Visser in zijn boek over de sabbatsstrijd. Hij somt op over welke punten gedebatteerd werd.

- Is de sabbat als rustdag ingesteld in Gen. 2, in Ex. 16 of Ex. 20?
- Is het sabbatsgebod ceremonieel of moreel?
- Is de zondag door Christus ingesteld of is door Hem juist elke onderscheiding tussen de dagen weggenomen?
- Welke type heiliging wordt door het gebod opgedragen: primair zich onthouden van arbeid of vooral de rust die nodig is om de dag aan God te wijden?
- Hoe lang duurt de sabbat?
- Berust de instelling van de zondag op goddelijk of op kerkelijk gezag?

Deze opsomming kan volstaan om duidelijk te maken *op welke punten* er verschil van inzicht was in de bijbels-theologische *fundering* van de zondag als rustdag.

15.5 Westminster Confessie (1647)

In Engeland en Schotland werd in 1647 de belijdenis van Westminster door de parlementen aanvaard. Hoofdstuk 21 gaat uitvoerig over de eredienst en de sabbat. Artikel 7 spreekt uit:

'Zoals het in de natuurwet ligt dat, in het algemeen, een behoorlijke hoeveelheid tijd gereserveerd moet worden voor de verering van God, zo heeft Hij in zijn Woord, door een stellig, zedelijk en altijd geldend gebod dat alle mensen in alle eeuwen bindt, één dag uit de zeven in het bijzonder als sabbat aangewezen, die dan ook aan Hem moet worden geheiligd. Dat was van het begin van de wereld tot aan de opstanding van Christus de laatste dag van de week. Maar vanaf Christus'

¹⁰ Post-acta of na-handelingen in *Acta of Handelingen der Nationale Synode te Dordrecht*, p. 941 (164^e zitting).

¹¹ Zie over de 17^e eeuw: Visser; Douma 1999a, 191v.

opstanding is hij veranderd in de eerste dag van de week. Deze wordt in de Schrift de Dag van de Heer genoemd, en moet als de christelijke sabbat onderhouden worden tot aan het einde van de wereld.’

Veel in deze belijdenis kan onze hartelijke instemming hebben. Ook al zijn ambtsdragers en leden van de Gereformeerde Kerken in Nederland niet aan deze confessie gebonden, ze wordt wel door de *International Council of Reformed Churches* als een ‘gereformeerde belijdenis’ beschouwd. Zo belijden de Presbyteriaanse kerken het geloof.

Wel kunnen kanttekeningen bij de bewijsgronden gezet worden.

- a. Niet duidelijk wordt waarom *dé* zevende dag als sabbat, zoals die in het hele Oude verbond geldt, veranderd is in de eerste dag van de week. De HERE heeft niet ‘een van alle zeven dagen’ aangewezen (dat is een abstractie), maar zeer concreet en nadrukkelijk de zévende.
- b. De redenering zet in bij de ‘natuurwet’, ontleend aan de theologie en filosofie van de Middeleeuwen. Vanuit dit denken wordt geconcludeerd tot ‘een dag uit de zeven’ en wordt dat ook op het Nieuwe verbond toegepast. Zo krijgt het nieuwe dat in Christus is gekomen, onvoldoende profiel.
- c. Er is rond Gen. 2:1-3 een exegetische knoop doorgehakt, zodat het sabbatsgebod (via de natuurwet en de aanname van een scheppingsinstelling) voor ‘alle mensen in alle eeuwen’ geldig wordt verklaard, en dus ‘van het begin van de wereld’ tot aan ‘het einde’. Daarmee is de exegetische vrijheid, zoals die in de Gereformeerde Kerken in Nederland wel bestaat, nl. om in Ex. 16 of 20 het begin van het sabbatsgebod te zien, afgesneden.

Daarnaast kan nog genoemd worden de Catechismus van Westminster (1648) waar in v/a 117 staat: ‘De sabbat of heilige dag des Heren moet geheiligd worden door het rusten gedurende de hele dag, niet slechts van zulke werken die te allen tijde ongeoorloofd zijn, maar ook van die wereldlijke beroepsbezigheden en ontspanningsactiviteiten die op andere dagen geoorloofd zijn. Ja, dit moeten wij voor een verlustiging houden dat we heel die tijd (afgezien dan van de tijd die voor de werken van noodzakelijkheid en barmhartigheid vereist wordt) gebruiken voor publieke en private godsdienstoefening.’¹²

De geschiedenis van de zondagsheiliging in Nederland is sterk door de theologie van het Engelse Puritanisme beïnvloed. Zo sterk dat de zondagsethiek op *sabbatsheiliging* is gaan lijken, terwijl de geloofsleer (Zondag 38) daartoe geen aanleiding heeft gegeven. Wanneer we bedenken dat steeds gestreden is in de 17e tot 19e eeuw tegen óntheiliging van de rust op de zondag en in de 20e eeuw tot op heden tegen áfkalving van de zondag, is te begrijpen dat de ethiek van de zondag als de sabbat accent kreeg. Tegelijk is duidelijk dat de léér van de kerk, zoals we ons daar in de belijdenis aan gebonden weten, deze ontwikkeling van de ethiek niet in verdergaand belijden heeft vastgelegd.

15.6 Conclusie

Het ‘verschil van mening’, waar de synode van Leusden van sprak, betrof de zeer toegespitste vraag:

- of uit de Schrift *dwingend* kan worden aangetoond
- dat er voor de nieuwtestamentische kerk een *rechtstreeks gebod van God* is
- de zondag als *rustdag* te houden.

Dáárover is gesteld dat ‘er binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland steeds ruimte (is) geweest om verschillend te denken over de Schriftuurlijke fundering van de zondag als rustdag’. Onze houtskoolschets van de geschiedenis van de Reformatie heeft geen reden gegeven deze stelling als onhoudbaar af te wijzen. Over het ‘hoe’ van de fundering van de zondag als rustdag is immers aantoonbaar verschillend gedacht. Zónder dat dit - tot en met de 20^e eeuw - tot een breuk in de eenheid van belijden heeft geleid. Zelfs voor de fundering van Westminster, die z’n uitgangspunt in de natuurwet neemt, is in de gereformeerde traditie ruimte. Hoeveel te meer dus voor ieder die het vierde gebod voor de kerk van het Nieuwe verbond voluit tot zijn recht wil laten komen.

Het zou de moeite waard zijn verder na te gaan hoe in de latere 17^e en 18^e eeuw zich een type sabbatsethiek ten aanzien van de zondag ontwikkeld heeft. Maar dat zou hier te ver voeren. In het volgende hoofdstuk gaan we over naar de kerken die uit de Afscheiding van 1834 e.v.j. zijn voortgekomen. Uitspraken van synodale vergaderingen uit de 19^e en 20^e eeuw hebben immers in de discussie na Leusden 1999 een rol gespeeld.

¹² Zie voor een vergelijking van de Heidelbergse Catechismus en deze Westminster Catechismus van 1648 J. Douma 1999a, 189-194.

16 HOUTSKOOLSCHETS III: KERKELIJKE BESLUITEN UIT DE 19^E EN 20^E EEUW

Het mag opvallend heten dat in de 19^e en 20^e eeuw betrekkelijk vaak nadrukkelijke aandacht is gegeven aan het onderwerp zondagsheiliging. Als we deze besluiten op een rijtje zien (zie VisserP), valt tevens op van hoe uiteenlopende aard de besluiten zijn. Enerzijds ontmoeten we een zeer strikte benadering van de zondagsrust, anderzijds een liberale. Daartussen bevinden zich vele nuances die in de besluitvorming van tijd tot tijd naar voren komen. In het onderstaande geven we van deze nuances enkele voorbeelden.

16.1 De Afgescheiden kerken

In 1836 (slechts enkele jaren na de herinstituering van de Gereformeerde Kerken, volgend op de Afscheiding van 1834) legt de generale synode der Christelijk Gereformeerde Kerken te Amsterdam grote nadruk op nauwkeurige viering van de zondag. Al het werk moet stilgezet worden, uitgezonderd werken van 'barmhartigheid en liefdadigheid'. De Kerkorde van 1837 voegt daaraan toe: 'werken van noodzakelijkheid'. 'De wekelijkse arbeid en nering' moeten stilstaan, 'opdat niet de toorn des Heren over zijn gemeente grotelijks ontsteke wegens de schending van de sabbat'. Hier horen we de klanken van antwoord 82 van de Heidelbergse Catechismus, dat aangeeft dat als een kerkenraad nalatig is in het weren van zondaars van de tafel van de HERE, Gods toorn over heel de gemeente wordt opgewekt. Kortom, wie zich bezig houdt met de 'wekelijkse arbeid en nering' op de zondag, moet onder tucht worden gezet.

De synode van 1840 is iets genuanceerder. Zij neemt de 'sterke afmaning' van alle werken van haar voorgangster over, maar biedt het 'gewone gemeentelid' enige ontsnappingsruimte door te bepalen dat andere arbeid dan die tot 'de godsdienst, noodzakelijkheid en liefdadigheid' behoren, in ieder geval in de 'opziens en diakenen' niet te dulden is, vanwege het 'kwade voorbeeld' dat ze daarmee stellen. In gewone gemeenteleden zou een dulden van deze zondagsontheiliging kunnen voorkomen. De vooruitgang van de techniek bracht ook nieuwe vragen mee. In gasfabrieken werd ook op de zondag gewerkt. Moest dat tot de werken der noodzakelijkheid gerekend worden? De synode van 1857 antwoordt hierop volmondig bevestigend, en weegt tegelijk heel pragmatisch meer en minder werk tegen elkaar af: voor andere verlichting dan gasverlichting moet veel meer werk worden verricht. Zij constateert dan heel nuchter dat 'op grond van de mindere werkzaamheden op de sabbat met het gaslicht dan met enige andere verlichting':

- a. het gaslicht zonder gewetensbezwaar gebruikt kan worden
- b. 'de leden die in zulke fabrieken werken geacht moeten worden, werken der noodzakelijkheid te verrichten.'

De gedachte dat je ook niet van nodeloze zondagsarbeid gebruik moet maken, vormt waarschijnlijk de achtergrond van de onder a. genoemde uitspraak. Omdat dit werk tot de arbeid der noodzakelijkheid gerekend mag worden, staat het de leden van de kerk dus ook vrij hiervan gebruik te maken. Waarom het tot de werken der noodzakelijkheid gerekend mag/moet worden, legt de synode niet uit. In het verband van de synode-uitspraken zal de 'mindere arbeid' dan voor andere vormen van verlichting het argument daarvoor zijn: voor allerlei verlichting moet toch gewerkt worden op de zondag. Nu deze moderne methode veel werk overbodig maakt, valt hij ook onder de categorie 'noodzakelijke arbeid'. De uitvinding van de trein stelt de kerk voor nieuwe vragen. Mag je als kerklid van het openbaar vervoer gebruik maken op zondag, en als predikant om elders voor te gaan in kerkdiensten? De kerken zijn hierin glashelder: op zondag dienen kerkleden géén gebruik te maken van openbaar vervoer (generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1869 en 1879). De synode van 1869 had het nog over 'zeer consciëntieus' zijn in het gebruik maken van 'openbare vervoermiddelen' op de dag des Heren; die van 1879 noemde het 'ongeoorloofd', ook voor voorgangers der gemeente. Aangezien treinen e.d. toch rijden, of wij er nu in zitten of niet, zal ook hier de gedachte achter gezeten hebben dat Gods kinderen zich dienen te distantiëren van onnodige zondagsarbeid. De letterlijke tekst van het vierde gebod geeft aanleiding tot die redenering als daarin bepaald wordt dat wij zelf niet mogen arbeiden, maar ook niet onze zonen, dochters, dienstknechten, dienstmaagden en zelfs niet ons vee. Met andere woorden: we werken zelf niet én laten ook niet voor ons werken. Een stapje verder, consequent doorgeredeneerd, verbiedt dan ook het gebruikmaken van het werk van anderen. Daardoor worden zij nl. in zekere zin onze dienstknecht en dienstmaagd, die voor ons werken. Wie uit dankbaarheid Gods wet houdt, neemt afstand van deze arbeid en maakt er zeker geen gebruik van.

We krijgen de indruk dat de zondagsrust in de 19^e eeuw niet onaanzienlijk onder druk kwam te staan. De generale synode van 1888 van de toenmalige Christelijke Gereformeerde Kerken zag zich nl.

genoodzaakt een algemene oproep te doen uitgaan naar de kerken om zichzelf op dit punt onder verootmoediging te onderzoeken. De 'leraren en opzieners' worden aangespoord om 'getrouw te ijveren voor de eer van God en Zijn Dag', een uitspraak die is gericht tegen ontheiliging van die dag en onnodige zondagsarbeid.

16.2 De synode van 1927

Hoe sneller de ontwikkelingen rond de eeuwwisseling gaan, des te meer vragen komen er op de tafel van kerkelijke vergaderingen, ook inzake zondagsarbeid. In de 19^e eeuw zagen we al dat de synoden zich moesten buigen over allerlei uitvindingen die op zondag al of niet gebruikt zouden mogen worden: de gasverlichting en het openbaar vervoer. Toen de industrialisering in rap tempo doorzette, groeide het aantal vragen de kerkelijke vergaderingen waarschijnlijk boven het hoofd. We vermoeden althans dat dit de achtergrond is van de uitspraak van de generale synode van 1890, die uitsprak dat 'particuliere kwestieën, die zich ten aanzien van de zondagviering voordoen, wel altijd afzonderlijk beschouwd en behandeld zullen moeten worden, waartoe allereerst de kerkeraden zelve geroepen zijn, en waarbij zij zo nodig het advies van hun classes hebben in te winnen.'

Hiermee maken we de overgang naar de 20^e eeuw. In 1911 drong de generale synode van de (verenigde) Gereformeerde Kerken er in een algemeen gehouden uitspraak op aan het naleven van Gods wet ook op het punt van zondagsrust krachtig te bevorderen.

De laatste uitspraak van voor de Vrijmaking werd in 1927 gedaan. Die generale synode hield zich bezig met het verschijnsel van continu- en semi-continuarbeid. Daarbij deed zij uitspraken naar twee kanten. Aan de *overheid* werd gevraagd de arbeidstijdenwet zo te wijzigen dat de arbeiders in de semi-continubedrijven de kerkdiensten regelmatig konden bijwonen. Aan de *werkgevers* werd gevraagd de arbeid tot het hoognodige te beperken, zodat de arbeiders zoveel mogelijk naar de kerk konden gaan.

16.3 De synode te Hoogeveen 1969-70

Na de Vrijmaking heeft (vóór Leusden en Zuidhorn) alleen de generale synode te Hoogeveen 1969/70 (indirect) zich met de zondagsheiliging beziggehouden. Het valt niet mee om de redenering op die synode helder weer te geven. In onze artikelen n.a.v. de besluiten van Zuidhorn hebben we dat als volgt gedaan: op de synode te Hoogeveen is de zaak van sabbat en zondag aan de orde geweest. Dat kwam voort uit een afwijzen van de leer van ds. Vissee in die tijd. Op de synode ging het op een gegeven moment over de vraag of in de kerken geleerd mocht worden, dat 'het rustgebod van uit het 4^e gebod in het NT **niet meer** geldig zou zijn'. Er werd per amendement voorgesteld deze leer *af te wijzen*. Dit amendement *haalde het niet*. Dus de leer dat het rustgebod *niet uit het 4^e gebod* zou voortkomen, werd *niet* veroordeeld! De vraag is alleen nog: waarom werd dit amendement verworpen? Daartoe zijn historisch gezien twee mogelijkheden:

1. omdat men het met die uitspraak niet eens was, of
2. omdat ds. Vissee dit niet geleerd zou hebben.

Het is achteraf niet goed uit te maken wat de drijfveer van de tegenstemmers tegen dit amendement op de synode te Hoogeveen is geweest. Wel passen de volgende opmerkingen:

- a. de synode heeft dit amendement dan toch maar verworpen, en
- b. ds. Vissee had wèl geschreven dat 'de kerk van het NT niet meer aan het sabbatsgebod gebonden was als in het OT (werkverbod)', en
- c. ds. O. Mulder dat 'de rust van de zondag niet gelijk is aan die van de sabbat'.

Hoogeveen vond het dus niet nodig deze leer met zoveel woorden te weerleggen. Het kan goed zijn dat de synode er bewust niet voor voelde om vast te leggen dat zondagsrust gebaseerd is op de schepping en een gebod van God. Hoogeveen heeft uiteraard de Decaloog geheel gehandhaafd als geldig voor het Nieuwe verbond, maar niet uitgesproken hoe dit werkt t.a.v. het vierde gebod.

16.4 Balans

Als we proberen na te gaan welke opvatting over het vierde gebod achter deze uitspraken schuilgaat, dan kan moeiteloos worden vastgesteld dat veel synoden rechtstreeks uitgaan van de letterlijke tekst van het vierde gebod. We hebben dat hier en daar bij de uitspraken al aangegeven. Tegelijk moet worden vastgesteld dat dit niet in alle gevallen zo is gegaan. Wie uitgaat van de letterlijke tekst van het vierde gebod, moet gemeenteleden die toch nodeloze arbeid op zondag verrichten, in die arbeid niet 'dulden' (1840), maar hen censureren, zoals ze in het Oude verbond gedood werden. De synode

van 1836 stelde dat ook zo onomwonden. De synode van 1927 blijkt ook bepaald niet van de letterlijke tekst van het vierde gebod uit te gaan. Als zij dat wel had gedaan, had zij zonder meer de arbeid in (semi-)continubedrijven censurabel moeten stellen, zowel richting werkgevers als werknemers. Het feit dat de synode volstaat met pleiten om ruimte voor tenminste nog de/een kerkdienst, geeft aan dat het rusten op de zondag niet rechtstreeks gekoppeld werd aan het vierde gebod. Dan had er slechts een uitspraak tot een algeheel verbod op werk in deze soort bedrijven gedaan kunnen worden. Het vierde gebod legt alle nadruk op de rust op de sabbat, en het niet werken, noch voor je laten werken. Dat is in dat gebod een zelfstandig item, naast de heiliging van die dag, die vooral in de kerkgang uitkomt.

Het resultaat van dit korte onderzoek van de kerkelijke besluiten in de 19^e en 20^e eeuw is dat we zien: enerzijds wordt uitgegaan van strikte handhaving en toepassing van het vierde gebod. Anderzijds ligt achter bepaalde besluitvorming de gedachte dat de sabbatswetgeving niet zonder meer overgeplaatst moet worden naar de tijd van het Nieuwe Testament. De uitspraak van de synode van 1927 is hiervan een tekenend voorbeeld.

Overigens mag er wellicht nog op gewezen worden dat de uitspraken van de generale synode te Leusden 1999 en te Zuidhorn 2002 tegen de achtergrond van de voorlaatste uitspraak (die van 1927) beduidend krachtig opkomen voor de zondagsrust (zie ook hoofdstuk 18).

17 WETGEVING: DE ZONDAG IN ARBEIDSRECHT EN ARBEIDSVOORWAARDEN

In dit vierde deel willen we een overzicht geven van de wetgeving op het punt van arbeid, in zoverre het de zondag betreft. Wanneer het gaat om de zondag als dag van collectieve rust, kent Nederland een lange en diep gewortelde traditie. Onze wetgeving kent sinds 1815 de Zondagswet. Aan het begin van de 20^e eeuw werd de arbeidswetgeving geleidelijk ingevoerd. Ook in deze wetten werd de zondag als dag van collectieve rust verankerd.

In de jaren '90 van de 20^e eeuw kwam de bescherming van de zondag stevig onder druk te staan. Vooral bij de grondige herzieningen van de arbeids- en winkeltijdenwetgeving zijn er principiële debatten gevoerd over de bescherming van de zondag als dag waarop in de samenleving in beginsel niet wordt gewerkt. Vanuit reformatorische en gereformeerde kring is veel bezwaar en verzet aangetekend tegen een verruiming van de arbeids- en winkeltijden op zondag.

De paarse kabinetten met Minister Wijers van Economische Zaken vooraan hebben zich sterk gemaakt voor een grotere flexibilisering van de arbeids- en winkeltijden. De drang naar een grotere flexibiliteit voor producent en consument en de noodzaak om meer flexibiliteit op de toen krappe arbeidsmarkt te bewerkstelligen, waren twee belangrijke aanjagers om de zondag als dag waarop niet wordt gewerkt, ter discussie te stellen.

Ook de internationaal snel veranderende economische verhoudingen (globalisering en liberalisering van de markt) legden een toenemende druk op de relatieve zondagsrust, die het Nederlandse arbeidsbestel nog altijd kenmerkte. Als gevolg van de globalisering en de dynamisering van de wereldhandel ontstond er een grotere behoefte aan een meer flexibele arbeidsduur. Om internationaal te kunnen meedoen moeten ondernemingen kunnen inspelen op de wensen van de markt. Maatwerk en het 'just-in-time' principe deden de roep om flexibilisering van de arbeidsduur ook naar de zondag sterk toenemen.

Bovendien sloten de economische ontwikkelingen aan op de visie dat mensen behoefte hebben aan meer individuele keuzevrijheid. Ruimere openingstijden van winkels, banken, postkantoren enz. bevordert deze keuzevrijheid. Individualisering en het liberale motief van keuzevrijheid trekken zo samen op. Een extra bijkomende factor in het debat over de zondag werd gevonden in het feit dat er tussen 'kerkelijken' en 'niet-kerkelijken' weinig verschillen meer bestaan ten aanzien van de vrijetijdsbesteding op zondag.

De politieke en maatschappelijke debatten hebben inmiddels hun beslag gekregen. Er is een nieuwe Arbeidstijdenwet en Winkeltijdenwet. De fundamentele discussie om in de wetgeving het onderscheid tussen de zondag en de andere dagen op te heffen is uiteindelijk niet gevoerd. In de wetgeving blijft de zondag, als dag van collectieve rust, het uitgangspunt. Er is wel veel meer vrijheid en ruimte ontstaan om zondagsarbeid mogelijk te maken of de winkels op zondag open te stellen. En vooral is de regiefunctie van de landelijke overheid ten aanzien van de zondag afgenomen. Tegen bovenstaande achtergrond wordt een schets van de ontwikkeling en de stand van de wetgeving rond de zondag gegeven.¹³

17.1 De Arbeidswet

De sociale wantoestanden in de 19^e eeuw maakten het broodnodig dat de overheid zich steeds meer ging bemoeien met de arbeidstijden en de regels rond de werkplek. Wettelijk kreeg die bemoeienis onder meer vorm in de Arbeidswet van 1919. Die regeling stond in het teken van de arbeidersbescherming. Globaal rustte de wet op vier beginselen:

- a. een 8-urige werkdag en een 48-urige werkweek;
- b. de zondagsrust;
- c. de vrije zaterdagmiddag;
- d. het verbod op nachtarbeid.

Het beginsel, dat op zondag niet mag worden gewerkt, vinden we ook in het *Burgerlijk Wetboek* terug. Het toenmalige artikel 1638w BW laat weten dat de wetgever 'gebonden is de arbeid dusdanig te regelen, dat de arbeider geen arbeid heeft te verrichten op zondagen ... behalve voorzover het tegendeel is bedongen of uit de aard van de arbeid voortvloeit.' In dit verband kan ook nog de

¹³ Voor uitvoeriger beschrijving zie ook Westert, 1995.

zondagswet worden genoemd. Het doel van deze wet is de openbare zondagsrust te waarborgen. Artikel 6 bijvoorbeeld noemt het verbod 'zonder genoegzame reden op zondag de openbare rust door arbeid in beroep of bedrijf te verstoren'.

In de twintigste eeuw gold dus vele decennialang de hoofdregel dat op zondag geen arbeid mag worden verricht. Op die regel zijn in de loop der jaren wel steeds meer wettelijke uitzonderingen gemaakt. De arbeidstijden werden per sector nader geregeld door het uitvaardigen van het Werktijdenbesluit. Afwijking van dat Werktijdenbesluit was mogelijk door een ontheffing van de Arbeidsinspectie. Zo is er in de loop der jaren een gedetailleerd en ingewikkeld stelsel aan voorschriften en uitzonderingen ontstaan. Essentieel is het uitgangspunt dat de overheid de regie in handen had, waar het ging om het aanpassen van de arbeidstijden. De overheid (Arbeidsinspectie) diende toestemming te geven voor afwijking op de gulden regel, dat op zondag niet werd gewerkt. Deregulering vormde daarom mede een van de redenen om de oude Arbeidswet 1919 te vervangen door de Arbeidstijdenwet 1995 (ATW). De nieuwe wetgeving kenmerkt zich meer door zelfregulering tussen werkgever en werknemer. Bovendien speelden nieuwe Europese richtlijnen, waaraan Nederland moet voldoen, een belangrijke rol.

17.2 Arbeidstijdenwet (ATW)

De breuk met de oude Arbeidstijdenwet komt onder meer naar voren in het vrijwel volledig afschaffen van de werktijdenbesluiten en het daarmee samenhangend vergunningenstelsel. In de veel flexibeler ATW worden de regels rond Arbeidstijden aanzienlijk vereenvoudigd. Ook de regiefunctie van de overheid is ingeperkt. De naleving van de handhaving van het uitgangspunt dat op zondag niet wordt gewerkt, is vooral een zaak van zelfregulering tussen werkgever en werknemers geworden. In de ATW wordt gewerkt met twee typen regelingen. De wet biedt een standaardregeling die een basisbescherming voor werknemers biedt. Afwijking van deze standaardregeling wordt mogelijk, als een werkgever met een collectiviteit van werknemers tot een overlegregeling komt. Via de CAO of de medezeggenschapsorganen wordt zo meer ruimte mogelijk gemaakt, terwijl gelijktijdig via de CAO of de medezeggenschap van werknemers kan worden voorkomen dat afwijkingen ten nadele van de werknemers te gemakkelijk kunnen worden ingevoerd. In collectieve arbeidsovereenkomsten (of vergelijkbare regelingen, zoals ambtenarenreglementen) kan door toepassing van de overlegregeling meer ruimte worden overeengekomen. Indien er in een sector geen CAO van kracht is, kan de werkgever op bedrijfsniveau met de ondernemingsraad of personeelsvertegenwoordiging afspraken maken. Worden zulke afspraken niet gemaakt, dan geldt de wettelijke standaardregeling. In de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel werd aanvankelijk het verbod op zondagsarbeid sterk gerelativeerd. Het zou de overheid aan noodzaak ontbreken om stringente regels aangaande de zondag te stellen. Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel en de jaren daarna is de zondag als dag van collectieve rust, waarop geen arbeid wordt verricht, een voortdurend terugkerend onderwerp van discussie geweest. Bij de aanvaarding van de Arbeidstijdenwet waren christelijke politieke partijen en organisaties niet tevreden met de bescherming van bezwaarde werknemers in geval zondagsarbeid zou worden ingevoerd.

Deze onvrede heeft uiteindelijk geresulteerd in het initiatiefwetje van de Tweede-Kamerleden Bussemakers en Van Dijke. Dit wetje is na een lang en traag parlementair traject in 2002 aanvaard. Daardoor is onder omstandigheden het wettelijk recht om niet mee te werken aan zondagsarbeid voor iedere werknemer nu in de Arbeidstijdenwet vastgelegd.

In het kader van de rechtspositie van werknemers bij zondagsarbeid is het van belang nog iets nader in te gaan op de plaats van de zondag in de Arbeidstijdenwet. Als algemeen uitgangspunt geldt dat een werknemer op zondag geen arbeid verricht, behalve voorzover het tegendeel is bedongen en het uit de aard van de arbeid voortvloeit. Een onderhoudsmedewerker van een energiebedrijf zal in zijn contract een dergelijk beding hebben staan. Bovendien mag worden aangenomen, dat in geval van een storing het in de aard van de werkzaamheden ligt opgesloten dat er op zondag gewerkt moet worden. Een dergelijke bepaling zal in de praktijk ook niet veel verzet oproepen. Anders ligt het met de tweede afwijkingsbepaling in de wet. Indien de bedrijfsomstandigheden het noodzakelijk maken, kan ook op zondag worden gewerkt. Daartoe dient de werkgever eerst overeenstemming te bereiken met de ondernemingsraad (of een ander medezeggenschapsorgaan) en bij het ontbreken daarvan met de personeelsvertegenwoordiging of met belanghebbende werknemers. In dat geval behoort een werknemer vier zondagen in een periode van dertien weken vrij te zijn. In geval van de overlegregeling is het ook mogelijk overeen te komen dat een werknemer ten

minste dertien zondagen in een jaar vrij moet zijn. De spreiding wordt dan aan sociale partners overgelaten.

De term bedrijfsomstandigheden wordt ruim gedefinieerd. Het zijn vooral economische bedrijfsomstandigheden die in de praktijk doorslaggevend zijn om over te gaan tot zondagsarbeid en -openstelling. Aan de hand van een voorbeeld verduidelijken we deze bepaling. Het ligt opgesloten in de aard van het werk, dat in een ziekenhuis op zondag wordt gewerkt. Het zijn echter andere bedrijfsomstandigheden (anders dan medische noodzaak) die ziekenhuizen hebben doen besluiten om vooral op zondag patiënten op te nemen.

17.3 Het initiatiefwetje Bussemakers en Van Dijke

De lijn in de nieuwe ATW is dat het niet-werken op zondag wordt gehandhaafd, maar dat afwijking op grond van de aard van het werk of vanwege bedrijfsomstandigheden mogelijk is gemaakt, mits er overeenstemming wordt bereikt langs de weg van medezeggenschap. Een individueel recht voor de werknemer om zondagsarbeid te weigeren was daarmee nog niet gegeven. Dat heeft geleid tot de langdurige discussie over de positie van mensen die gewetensbezwaard zijn ten aanzien van zondagsarbeid. Op enig moment in de discussie in de Tweede Kamer toonde Bakker (D'66) zich bereid tot een dergelijke uitzonderingsbepaling. Daarentegen was Van Dijke (ChristenUnie) van oordeel, dat iedere werknemer het individuele recht moet hebben om te weigeren op zondag te werken. Hij zag de zondag als collectieve rustdag voor alle mensen en wilde niet slechts een uitzondering voor mensen met een christelijk gewetensbezwaar.

Zijn inspanningen zijn beloond met het aanvaarden van het al genoemde initiatiefwetje Bussemakers/Van Dijke, waarin wordt bepaald dat de werknemer uitsluitend op zondag hoeft te werken, indien hij daar voor dat geval mee instemt. Het is dus onvoldoende, indien een bedrijf overeenstemming bereikt met een vakbond of medezeggenschapsorgaan over het werken op zondag. Ook de werknemer zelf dient de vraag voorgelegd te krijgen of hij instemt. De juridische positie van de werknemer die niet wil meewerken, is daarmee sterk verbeterd. Hij heeft het recht om bij invoering van zondagsarbeid zijn medewerking te weigeren. In de praktijk is nog weinig ervaring opgedaan met deze bepaling (zie ook de paragraaf over gewetensbezwaar).

17.4 Europese richtlijn

De Arbeidstijdenwetgeving in Nederland wordt steeds meer beïnvloed door Europese regels. De Arbeidstijdenwet zoals hiervoor beschreven, past in het kader van de Europese richtlijn. De Raad van Ministers van de Europese Unie heeft na een jarenlange discussie op 23 november 1993 een richtlijn aangenomen betreffende een aantal aspecten van de organisatie van arbeidstijd. De richtlijn vloeit voort uit het Gemeenschapshandvest van de sociale grondrechten van de werkenden en diende volgens art. 18, eerste lid, uiterlijk 23 november 1996 in de nationale wetgeving te zijn verwerkt. Wat bepaalt de richtlijn ten aanzien van arbeid op zondag? Het uitgangspunt is dat de lidstaten de nodige maatregelen treffen, opdat alle werknemers voor elk tijdvak van zeven dagen een ononderbroken minimumrusttijd van 24 uren genieten. Gevoegd bij de dagelijkse rusttijd van ten minste elf uren (art. 3) betekent dit dat de werknemer verzekerd is van een aaneengesloten wekelijkse rusttijd van ten minste 35 uren. Slechts indien objectieve, technische of arbeidsorganisatorische omstandigheden dit rechtvaardigen, kan voor een minimumrusttijd van 24 uren worden gekozen (art. 5, derde alinea).

Onder druk van met name Duitsland en Nederland is geprobeerd de zondag zoveel mogelijk arbeidsvrij te houden. In de definitieve tekst van de richtlijn is als uitvloeisel hiervan uitdrukkelijk opgenomen dat de wekelijkse minimumrusttijd in beginsel de zondag omvat (art. 5, tweede alinea). Weliswaar gaat het hier om een 'beginselverklaring' waarop dus uitzonderingen kunnen worden toegestaan. De kern van de bepaling is daarom niet minder serieus te nemen. Het uitgangspunt van de zondag als dag van collectieve rust heeft in de Arbeidstijdenwet in Nederland ook die plaats gekregen. Daarmee wordt voldaan aan de Europese regelgeving.

17.5 Zondagswet

Tot nu toe zijn we zo goed als voorbijgegaan aan de Zondagswet. Deze wet dateert uit 1953. Zij verving de aloude Zondagswet van 1815, ingevoerd onder koning Willem I, die als motief had '... de noodzakelijkheid om, op het voetspoor onzer godsdienstige voorvaders, die daarop steeds den hoogsten prijs stelden, de pligtmatige viering van den dag des Heeren en andere dagen den openbare

godsdienst toegewijd, door eenparige en voor de geheele uitgestrektheid der Vereenigde Nederlanden algemeen werkende maatregelen te verzekeren' (zie Haasdijk).

De doelstelling van de wet van 1953 wordt door de regering weergegeven in de Memorie van Toelichting. Daarin wordt aangegeven dat de regering in het wetsvoorstel uitsluitend voorschriften heeft gemeend te moeten opnemen ter wegneming van beletselen voor de viering van de zondag als de dag des Heren.

'Voor zodanige regeling is in een natie als de onze, waarvan een grote meerderheid de christelijke godsdienst belijdt, stellig plaats. Immers, hoezeer ook sinds het begin van de vorige eeuw de ontkerkelijking is toegenomen, nog steeds drukt - de Regering constateert dit met dankbaarheid - het christendom zijn stempel op ons volksleven en dragen ook de zondag en enige christelijke feestdagen daarvan het merk. De bescherming van de openbare godsdienstoefening en van de openbare rust op zondag vormt dus het hoofddoel van het ontwerp' (zie Haasdijk, 42).

De meest essentiële bepalingen uit de Zondagswet van 1953 zijn:

- Het is verboden in de nabijheid van kerken of andere gebouwen voor de openbare eredienst in gebruik, zonder strikte noodzaak gerucht te verwekken waardoor de godsdienstoefening wordt gehinderd (art. 2);
- het is verboden zonder strikte noodzaak gerucht te maken, dat op een afstand van meer dan 200 meter hoorbaar is (art. 3);
- openbare gemakkelikheden zijn in het algemeen pas na 13.00 uur toegestaan (art.4);
- het is verboden op zondag voor 13.00 uur optochten te houden (art. 5);
- plaatselijke verordeningen tot regeling van punten, waaromtrent bij deze wet niet voorzien is, mogen geen verbodsbepalingen inhouden omtrent sportbeoefening of andere vormen van ontspanning op Zondag, die niet als openbare gemakkelikheden in de zin van deze wet zijn te beschouwen (art. 7 lid 1).

Haasdijk (zie Haasdijk, 43) geeft terecht aan dat de wet een compromiskarakter toont. 'Veel beperkingen gelden alleen voor de tijd voor 13.00 uur. Deze dienen kennelijk om de christelijke medeburgers te beschermen, maar dit gebeurt dan wel op een halfslachtige manier. Nu lijkt het alsof de belangen van uitslapers op zondag beter beschermd worden dan de belangen van het christelijk deel van de bevolking.' Artikel 7 van de wet bepaalt, dat plaatselijke verordeningen geen beperking inhouden voor de beoefening van sport en recreatie op zondag. Deze bepaling is in 1976 nog verder aangescherpt, waardoor gemeentebesturen vrijwel geen ruimte meer hebben om door hen gesubsidieerde sportinrichtingen gesloten te houden. Beter gezegd: gesubsidieerde sportinrichtingen, zoals zwembaden, kunnen op grond van het aangescherpte artikel 7 worden verplicht op zondag open te blijven. De gemeentelijke autonomie om door gemeentelijke regelingen de christelijke zondagsviering te benadrukken, is via artikel 7 van de Zondagswet aanzienlijk beperkt. Rond bepaalde thema's en evenementen komt dit onderwerp in gemeenteraden incidenteel weer aan de orde.

17.6 Winkeltijdenwet

De openstelling van winkels op zondag heeft het afgelopen decennium voor de meeste ophef en maatschappelijke strijd rond de zondag gezorgd. De openstelling van winkels heeft inmiddels zijn beslag gekregen in Winkeltijdenwet van 1996.

Daarvoor gold de Winkelsluitingswet 1976, die nadien al een aantal keren is gewijzigd om meer ruimte te bieden aan gemeenten en winkelbedrijven om ruimere openingstijden te hanteren. De Winkelsluitingswet kende een strak wettelijk kader, waarin openingstijden voor alle winkels door de rijksoverheid werden voorgeschreven. In de jaren na 1976 ontstond er een voortdurend debat over ruimere en flexibelere openingstijden. Aanvankelijk leidde dat tot een wetswijziging in 1984 en vervolgens nogmaals in 1992. Bij de wetswijzigingen van 1984 is de zondagse winkelopenstelling tot maximaal vier zondagen per jaar relatief moeiteloos ingevoerd. Bij de wetswijziging van 1992 werd de openstelling op de zondag bij amendement (Groenman, D'66) verruimd van vier tot ten hoogste acht zondagen jaar. Van diepgaand maatschappelijk debat over de kwestie bleek bij de schriftelijke behandeling nauwelijks sprake. Volgens de toelichting op het amendement zou de wijziging tot doel hebben gemeentebesturen iets meer beleidsruimte te geven om tegemoet te komen aan de behoefte van de lokale gemeenschap traditionele festiviteiten op zon- en feestdagen te houden en tevens te kunnen voldoen aan de gerechtvaardigde wensen van ondernemersverenigingen.

Het echte maatschappelijk debat over de winkeltijden kwam echter pas los toen minister Wijers (D'66) van Economische Zaken zijn plannen bekend maakte om de winkelsluitingswet grondig te veranderen

en in beginsel te willen afschaffen. Wijers wilde een sterke vereenvoudiging van regels doorvoeren. De sluitingsregels van de winkeltijden wilde hij in beginsel geheel vrijgeven en overlaten aan de zelfregulering door de markt. Zijn opstelling heeft geleid tot veel maatschappelijk verzet ten aanzien van de zondag. In de uiteindelijke Winkeltijdenwet (1996) is het uitgangspunt van de zondag als collectieve rustdag gehandhaafd. In beginsel zijn de winkels op zondag dicht.

De Winkeltijdenwet legt de verantwoordelijkheid voor de openingstijden echter veel meer bij gemeenten en winkeliers zelf. Aanvankelijk bestond het voornemen om de zondag ook aan de vrijheid van gemeenten en ondernemers over te laten. Vanwege het brede maatschappelijke debat, en het opkomende verzet tegen de 24-uurseconomie, is een compromis van maximaal twaalf winkelzondagen in de wet opgenomen. De gemeente moet daarover besluiten. Als het gaat om toeristische centra en grensoverschrijdend verkeer heeft de gemeente de bevoegdheid om verdergaande openstelling op zondag mogelijk te maken.

De zondagsopenstelling wordt door gemeenten verschillend toegepast. Vooral in de grote steden zijn de winkels tussen de acht en twaalf zondagen open. Het maatschappelijk debat over het volledig vrij laten van de zondags winkelopenstelling is tot rust gekomen, mede ook omdat in de praktijk geen grote behoefte aan een wekelijkse openstelling op zondag wordt ervaren. In kleinere gemeenten is de openstelling op zondag nauwelijks een item. Zelfstandige winkeliers kunnen besluiten niet mee te doen. Als zij deelnemen in een winkelketen of in een winkelcentrum, ligt dat anders en worden zij soms bij overeenkomst verplicht mee te werken.

In de wijziging van de naam winkelsluitingswet naar winkeltijdenwet is de fundamentele verschuiving van verantwoordelijkheden voor de openingstijden zichtbaar. De eigen verantwoordelijkheid van de ondernemer is toegenomen. De regiefunctie van de landelijke overheid is afgenomen. En met de invoering van de winkelzondag is het straatbeeld van het uitgestorven winkelcentrum als toonbeeld van de zondags rust verdwenen.

17.7 CAO's en arbeidsvoorwaardenregelingen

Inde vorige paragrafen hebben we de belangrijkste wettelijke bepalingen ten aanzien van de zondag besproken. Ten aanzien van zondagsarbeid zijn de kaders geschetst in de Arbeidstijdenwet en de Winkeltijdenwet. Maar voor wie wil weten onder welke condities een werknemer wel of niet verplicht kan worden tot zondagsarbeid, zijn CAO's en arbeidsvoorwaardenregelingen minstens zulke belangrijke documenten. De ATW kent een aantal standaardbepalingen die in overleg nader ingevuld kunnen worden. Veel van deze overlegbepalingen staan in CAO's.

In sectoren als de overheid, de horeca, de zorg, de industrie, de handel en het detailwezen bepaalt de CAO wanneer en onder welke condities zondagsarbeid kan worden geëist. Een belangrijke bepaling is bijvoorbeeld de toeslag (200%) voor het werken op zondag. Enerzijds is dit een rem op het te vlot invoeren van zondagsarbeid. De hoge arbeidskosten maken de zondag minder gemakkelijk tot een rendabele dag. Anderzijds is de zondag daarmee een van de aantrekkelijkste werkdagen voor mensen die graag in deeltijd willen werken. In het recente verleden werd bijvoorbeeld de vakbond ABVA/KABO door de eigen leden tot de orde geroepen, toen hun vakbond zich vanwege een CAO-bepaling bleef verzetten tegen de openstelling van bibliotheken op zondag.

In een beperkt aantal CAO's geldt een bepaling dat een werknemer in de gelegenheid moet worden gesteld om een zondags eredienst te bezoeken. In de praktijk maken veel roosters een dergelijk bezoek ook mogelijk.

In CAO's in de detailhandel gold jarenlang de bepaling dat er niet werd gewerkt, tenzij bijzondere omstandigheden werk noodzakelijk maakten. Inmiddels geldt bij concerns als IKEA, KBB, (waaronder HEMA en Bijenkorf vallen) dat winkelpersoneel tot werken op zondag verplicht is.

In de landbouw was het lange tijd mogelijk om de op zondag de melk niet op te laten halen of om als melkrijder niet op zondag te worden ingeschakeld. Door het afnemende aantal melkveebedrijven, het feit dat veel boeren geen bezwaar hebben tegen het afhalen van melk op hun bedrijf en de zuivelindustrie economisch op kleintjes moet letten, staan zulke vrijstellingsregelingen onder druk, of wordt er alleen personeel aangenomen dat wel op zondag wil rijden. In een aantal situaties biedt de individuele arbeidsovereenkomst uitkomst en wordt een bepaling opgenomen dat een werknemer niet tot zondagsarbeid verplicht kan worden.

17.8 Gewetensbezwaar

Sinds de aanvaarding van het wetsvoorstel Bussemaker/Van Dijke is de rechtspositie van de individuele werknemer die geen zondagsarbeid wil verrichten, versterkt. Van een werknemer mag

alleen zondagsarbeid worden geëist, indien hij daar zelf mee instemt. In de Arbeidstijdenwet 1995 werd aanvankelijk veel ruimte gelaten aan het overleg met een collectief dat namens de werknemers gezamenlijk optrad, zoals een vakbond of de ondernemingsraad. Gelet op de breed levende bezwaren onder werknemers om op zondag te moeten werken, heeft het parlement ingestemd met een betere individuele rechtsbescherming van de werknemer. In de praktijk is met deze individuele rechtsbescherming nog weinig ervaring opgedaan. Het debat over de noodzaak om de zondag als werkdag in het arbeidsproces op te nemen, is mede als gevolg van de neergaande economie weer tot rust gekomen.

Bij een beroep op deze wet mag verwacht worden dat in geval van het niet instemmen door een werknemer met zondagsarbeid, bedrijven in overleg een oplossing zoeken. In geval die oplossing niet wordt bereikt, ligt het voor de hand dat gestreefd wordt naar beëindiging van de arbeidsovereenkomst, waarbij de werknemer recht zal kunnen doen gelden op een ontslagvergoeding. Terugkeer naar de werkplek zal in zo'n geval vrijwel onmogelijk zijn, omdat de arbeidsverhouding zwaar verstoord is geraakt.

Nu gaat het in het voorgaande vooral om de werknemer die geconfronteerd wordt met zondagsarbeid in de bestaande situatie. Anders ligt het met de werknemer die zijn bezwaren had kunnen voorzien. Mag van een werknemer worden verwacht dat hij tijdens een sollicitatieprocedure melding maakt van zijn bezwaren tegen zondagsarbeid? De Stichting van de Arbeid beantwoordt deze vraag bevestigend. Als de werknemer 'redelijkerwijs' kan begrijpen dat zijn bezwaar voor de uitoefening van zijn functie relevant is, zou hij dat moeten melden. Maar hoever gaat dit en hoe kwetsbaar moet een werknemer zich opstellen? Van een werkgever mag worden verwacht dat hij de werknemer zo volledig mogelijk informeert over de onderneming, het soort werk, de aard van de werkzaamheden en de functie die de werknemer zal gaan uitoefenen. Met betrekking tot zondagsarbeid betekent dit dat de werknemer er niet van uit hoeft te gaan dat hij op zondag zal moeten gaan werken als de werkgever hem daarover niet heeft geïnformeerd. In deze situatie kan de werknemer zich met recht beroepen op zijn instemmingsvereiste ingevolge de Arbeidstijdenwet. Als zondagsarbeid inherent is aan de functie en de werknemer bij sollicitatie zijn bezwaren niet heeft gemeld, zullen zijn 'succesansen' van beroep op de wet echter vrijwel nihil blijken.

17.9 Beoordeling

Het politiek maatschappelijk debat over de zondag werd aan het eind van de 20^e eeuw op een ideologische wijze gevoerd. De stringente bepaling dat er slechts met toestemming van de overheid op zondag gewerkt mag worden, is verdwenen. De zondag als dag van collectieve rust is in de arbeidswetgeving gelukkig overleefd. De ruimte voor afwijking, als de aard van het werk of de bedrijfsomstandigheden dit vergen, zijn echter veel ruimer. Bovendien wordt de interpretatie van die begrippen ook meer overgelaten aan het vrije spel van de maatschappelijke krachten. Werkgevers en werknemers bepalen in overleg of zondagsarbeid aan de orde is en tegen welke condities. De Arbeidstijdenwet en de Winkeltijdenwet geven kaders aan, waar niet buiten mag worden getreden. De politiek maatschappelijke discussie over zondagsarbeid werd bovendien gevoerd in een periode van economische hoogtij met een zeer krappe arbeidsmarkt. Deze periode kenmerkte zich ook nog eens door een streven naar liberalisering en individualisering. Het werd ingegeven door een groot marktoptimisme met vernieuwing van de economie in termen van globalisering, flexibilisering, 'just-in-time' productie enz. Al deze factoren hebben gezorgd voor het heftige debat over de zondag. Dat debat is nu weer tot rust gekomen. De drang van veel bedrijven om te komen tot meer zondagswerk is afgenomen. Vastgesteld kan worden, dat de zondag voor veel kerkelijken en niet-kerkelijken vooral een dag van collectieve rust is, waaraan in de samenleving breed behoefte bestaat, zij het dat de tijdsbesteding op de zondag volstrekt uiteenloopt.

17.10 Zondag en gereformeerden

Het politiek-maatschappelijk debat over zondagsarbeid heeft in Gereformeerde Kerken zijn eigen dynamiek gekregen op basis van een discussie over de geldigheid van het vierde gebod. Dit debat wordt zeker zo heftig gevoerd als het inmiddels tot rust gekomen debat in de samenleving. Het is bovendien nog maar de vraag of het kerkelijk-theologisch debat in de Gereformeerde Kerken een weerspiegeling is van de praktijk. Binnen het deputaatschap is enig globaal onderzoek gedaan naar die praktijk (zie Westert 2003). Die praktijk laat zien dat voor gereformeerde kerkmensen de zondag voor alles blijft: *de dag van de Here*. Er is veel veranderd in de opvatting van wat mag en wat niet mag, maar de kern van de zondagsviering is ongewijzigd.

Werken op zondag komt meer voor dan in het verleden. Een belangrijke factor daarbij is niet zozeer een andere visie op de zondag als dag van rust, maar vooral het leven in een samenleving waar veel werk zo van technologie afhankelijk is geworden, dat deze zondagsarbeid vergt. Ook de internationalisering van arbeid heeft zijn impact op de zondagsviering. Daarnaast speelt de veranderde visie op rust en recreatie een rol van betekenis.

Er is een grote variëteit ontstaan in beroepen en functies die mensen in meer of mindere mate met zondagsarbeid in aanraking brengen. De volstrekt andere arbeidsomgeving en werkprocessen maken duidelijk dat de bekende begrippen van de synode van Dordrecht (1618-19) als '*werken van noodzakelijkheid* en *werken van barmhartigheid*' niet voor alle eeuwen op dezelfde wijze toepasbaar zijn. Een eenvoudig voorbeeld: onderhoud in de energiesector kan op zondag even niet worden opgeschort.

In de arbeidswetgeving is zondagsarbeid geen vraagstuk, als de aard van het werk deze arbeid noodzakelijk maakt. In de vroegere agrarische samenleving was de aard van het werk duidelijk definieerbaar en voor ieder herkenbaar. In onze technologische maatschappij met zijn anonieme functies is een term als de 'aard van het werk' veel minder gemakkelijk als een collectief te hanteren definitie te gebruiken. In toenemende mate komt het aan op een persoonlijk oordeel en afweging over de noodzakelijkheid van zondagswerk.

Noodzakelijke zondagsarbeid is ook veel minder bedrijfstakinggebonden geworden. Een voorbeeld: in de zorg wordt op zondag gewerkt, maar bepaald niet alle werk is per se noodzakelijk werk. Het werk in de zorg heeft ook alles te maken met de economische condities waaronder dat werk plaatsvindt. Het zondagse opnamebeleid van ziekenhuizen is daarvan een voorbeeld.

Bezinning op de zondag als rustdag en de onthouding van zondagsarbeid vraagt om een veel persoonlijker en meer individuele afweging dan in het verleden. Als de collectieve grenzen van noodzakelijk werk minder gemakkelijk te trekken zijn, komt meer aan op het ontwikkelen van een eigen, persoonlijke arbeidsethiek en levensstijl. Het is nuttig om ons die verandering bij het debat over de zondag voldoende te realiseren. De discussie wordt vaak op een te grofmazige wijze gevoerd: voor of tegen en langs algemene sjablonen. Voor of tegen zondagswerk vraagt om weloverwogen argumentatie en kennis van achtergronden van veel voor buitenstaanders tamelijk anonieme functies. Die veranderingen leiden niet per definitie tot een gemakkelijker omgaan met zondagsarbeid; veeleer wordt het lastiger. Het handhaven van de collectieve regel van niet-werken op zondag vergt steeds vaker een individuele afweging.

Het kerkelijk-theologisch debat over zondagsarbeid is helaas versmald tot kerkrechtelijke stellingnames, waardoor de ruimte voor een goede brede bezinning wordt weggenomen. Veel zaken hebben te maken met de alledaagse afwegingen in onze levensstijl. De christen van de 21^e eeuw is kind van zijn cultuur en staat daar niet buiten. Dat zien we in ontwikkelingen en verschuiving van opvattingen met betrekking tot de vrijetijdsbesteding. Afwegingen worden individueler en persoonlijker gemaakt. Dat geldt ook voor het werken op de zondag. Functies zijn tamelijk anoniem, de technologie en internationalisering plaatsen mensen voor eigenstandige persoonlijke afwegingen. Voor zulke afwegingen is het open, onderling gesprek binnen de gemeente over het praktisch functioneren van de betekenis van het vierde gebod onmisbaar.

De reacties op de vormgeving van de zondag als rustdag verschillen van die van vroeger. Er is meer variatie in vormen van zondagsbesteding. De vraag wat mag en wat niet mag, ligt minder prangend op de meeste gezinstafels. Op het terrein van de levensstijl en kleine ethiek is er sprake van individuelere afwegingen. Dat vraagt in de gemeente echter gelijktijdig om een kameraadschappelijke sfeer, waarin je elkaar kunt ontmoeten en doorspreken. Als dat klimaat ontbreekt, zal de gemeente nooit de goede oefenplaats zijn om je ethische dilemma's bespreekbaar te maken.

Bij alle kerkelijk debat en verschillen in accenten, afwegingen en vormen van tijdsbesteding over de zondag is het vooral goed om weer eens te constateren dat de waarde en het bijzondere karakter van de zondagse rustdag verreweg door de meeste kerkmensen wordt onderschreven: de zondag is de rustdag, gewijd aan onze Heer.

18 VAN LEUSDEN NAAR ZUIDHORN TOT AMERSFOORT

18.1 Inleiding

Na de Schrift, de historie en de wetgeving besproken te hebben, geven we aandacht aan wat er recent door onze synoden besloten is. De synoden van Leusden (GSL) 1999 en Zuidhorn (GSZ) 2002 namen wel besluiten in een specifieke zaak (van appèl), maar staan uiteraard niet los van de eeuwen kerkgeschiedenis die aan de onze voorafgaan. In dit onderdeel van het rapport willen we nauwkeurig nagaan wat er in de besluiten van Leusden en Zuidhorn netto is beweerd. Ook al betrof het een specifieke aangelegenheid van een appèlzaak, toch komen daar opvattingen over de zondag in mee. We nemen als kerken geen besluiten in het luchtledige. We nemen onze, ook door de geschiedenis gevormde, meningen mee. De vraag die we in dit slothoofdstuk nagaan, is: als we nu de specifieke aan de appèlzaak gerelateerde aspecten weglaten, wat is er dan door de beide synoden over de zondag gezegd?

- Op de tafel van de generale synode van Zuidhorn lag een aantal verzoeken uit de kerken tot het instellen van een studiedeputaatschap. Daarbij werd bijvoorbeeld de volgende opdracht genoemd: 'te komen, op basis van exegetische en kerkhistorische inventarisatie en analyse en een hernieuwde bezinning op ethisch handelen als gelovigen en kerken in de 21ste eeuw, tot het formuleren van een positieve en thetische uitspraak in dezen en van een handreiking met betrekking tot het omgaan met het vierde gebod en de zondag, zodat gelovigen naar Christus en elkaar toe groeien, zelfs wanneer zou blijken dat de verschillen van mening die sinds jaar en dag onder ons bestaan niet weggenomen kunnen worden' (Particuliere Synode Holland-Zuid 2002). Ook werd voorgesteld te studeren op de materie van de verhouding sabbat-zondag met als argument: 'er is verwarring ontstaan na de uitspraak van de GS van Leusden, blijkens onderlinge discussies en vele artikelen in de kerkelijke pers. Dat is gevaarlijk in een tijd waarin grote pressie op de leden van de kerk wordt uitgeoefend om nodeloze zondagsarbeid te verrichten en de 24-uursecconomie als een gegeven zonder bezwaar te aanvaarden' (de Raad van de Gereformeerde kerk te Emmeloord d.d. 31 augustus 2001).¹⁴

Het is aan aantal kerkleden niet ontgaan dat lopende de discussie het voorstel op de synode te Zuidhorn 2002 tot instelling van een *studiedeputaatschap* veranderd is, nl. in het instellen van een deputaatschap *sec.* Daar zijn allerlei conclusies aan verbonden, terwijl de enige wettige conclusie (vanuit de discussie ter synode) is, dat Zuidhorn het deputaatschap meer *ruimte* wilde geven om haar opdracht zo goed mogelijk te vervullen. Aan een studiedeputaatschap is eigen om min of meer achter gesloten deuren te studeren, terwijl ons deputaatschap juist oog diende te hebben voor de praktijk van de zondagsviering. Daarom werd ook iemand uit de wereld van de vakbonden tot deputaat benoemd en kregen we de ruimte om met de kerken in gesprek te gaan. Het is een studiedeputaatschap-*plus* geworden, dat derhalve gewoon 'deputaatschap' is genoemd.

18.2 Werkwijze

Deputaten zijn hun arbeid begonnen met een breed onderzoek naar de schriftgegevens. Deze vormen de basis onder ons rapport. De volgende overwegingen hebben ons ertoe gebracht niet direct met de ethische handreiking te beginnen, waarvan sprake is in het besluit tot het instellen van ons deputaatschap (GSZ art. 13, *Besluit 1*):

- a. Een ethische handreiking die niet op de Schrift gebaseerd is, hangt in de lucht;
- b. ethiek die niet op de Schrift gebaseerd is, overtuigt niet en brengt geen harmonie;
- c. juist de schriftuurlijke grondslag van de zondagsrust was in geding sinds Leusden 1999 en de onrust daaromtrent was na Zuidhorn 2002-03 geenszins bedaard. De kritiek op de schriftuurlijke onderbouwing van de besluiten van 1999 en 2002 leidde her en der zelfs tot nieuwe 'Vrijmakingen'.

Het onderzoek van de heilige Schrift wordt gevolgd door een overzicht van de geschiedenis, omdat wij ervan overtuigd zijn dat het Woord Gods niet 'bij ons is begonnen, noch ons alleen heeft bereikt' (1 Kor. 14:36). Daar sluit dan de 'handreiking, waarin een positieve standpuntbepaling geboden wordt

¹⁴ Zie *Acta GS Zuidhorn* art. 13.

inzake het ethisch handelen als gelovigen en kerken in de 21^e eeuw met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod' bij aan (art. 13 Acta GSZ, *Besluit 1*). Ondertussen is het deputaten niet ontgaan dat in grond 1 van het besluit gesproken wordt over onjuiste beeldvorming vanuit de besluiten van de GSL. Ook de besluiten van de GSZ hebben die niet kunnen wegnemen, zodat één van de eerste acties van deputaten was: het publiceren van een serie artikelen die deze onjuiste beeldvorming beoogde weg te nemen (zie bijlage 2). Ook door her en der in den lande te spreken over de besluiten van de GSZ, hebben we getracht duidelijkheid te verschaffen en verontrusting weg te nemen. Deputaten kijken dankbaar op deze vergaderingen terug, vanwege de constructieve opstelling van de broeders en zusters die we daar ontmoetten, de betrokken participatie en de pogingen op positieve wijze mee te denken in het aan de orde zijnde onderwerp.

We hebben ons ook afgevraagd hoe genoemde onjuiste beeldvorming kon ontstaan en dat gecombineerd met wat door de GSZ gesteld werd in grond 3 en 4 onder *Besluit 1*, waarin ons deputaatschap werd ingesteld, m.n.: 'het is goed te onderzoeken, of er in de veelheid van materiaal elementen zijn waarover wel kerkelijke overeenstemming te verkrijgen valt' en 'juist nu bepaalde meningsverschillen over de leer inzake het vierde gebod en de zondag (nog) niet blijken te kunnen worden weggenomen ...' (waarbij de aandacht moge vallen op het hoopvolle woordje 'nog'). In de onderstaande § 6 en 7 gaan we hier nader op in.

Vooraf moet gesteld worden dat de GSL zich heeft ingezet de zondagsrust als ethisch handelen te verdedigen. We gaan in § 3 hieronder daar nader op in. Maar hier mag er wel op gewezen worden, dat de laatste uitspraak over deze materie gedaan is in 1927. Het is goed er notitie van te nemen dat de uitspraak van de synode te Groningen van 1927 *de enig geldige uitspraak* was over zondagsrust binnen de Gereformeerde Kerken. Deze synode kreeg te maken de problematiek van zondagsarbeid in continu- en semi-continubedrijven. Zij volstond met erop aan te dringen dat de arbeiders 'de godsdienstoefeningen des zondags regelmatig' zouden kunnen bijwonen. Bij de werkgevers drong zij erop aan de arbeid tot het hoognodige te beperken, zodat de arbeiders zoveel mogelijk de gelegenheid zouden krijgen de kerkdienst bij te wonen (aangehaald via *Acta GSZ*, 458v). Er wordt hier volstaan met vrijaf te vragen voor (één of meer) kerkdiensten. Meer lag er officieel kerkelijk niet vast in onze kerken tot 1999. Het werpt bijzonder licht op de uitspraak van Leusden 1999, als we die lezen tegen de achtergrond van de daaraan voorafgaande uitspraak (1927) over dezelfde materie.

18.3 Onjuiste beeldvorming

Hoe heeft zich zoveel 'onjuiste beeldvorming' (*Besluit 1*, grond 1, art. 13 GSZ) kunnen voordoen na Leusden en waarom is deze door de uitspraken van Zuidhorn geen halt toegeroepen? De oorzaak ligt o.i. ook in het feit dat veel broeders en zusters niet met een zgn. 'derde categorie' overweg konden/kunnen. Wat bedoelen we met *drie* categorieën? Duidelijk is dat er verschil is tussen *rechtstreekse voorschriften van de Here* en *menselijke regels* uitgevaardigd om het kerkelijk leven te stroomlijnen, bepalingen die betrekkelijk gemakkelijk gewijzigd kunnen worden. Er zijn echter niet twee, maar drie categorieën.

- Met de *eerste categorie* zijn we vertrouwd: regels van de HERE, geboden zoals in de Decaloog.
- De *tweede categorie* waarvoor wij aandacht vragen, is die van kerkelijke uitspraken inzake leer of leven. Deze is vaak over het hoofd gezien. En dat leidde tot veel verwarring. Velen zetten deze op één lijn met de derde categorie en creëerden zo een principiële verschil met de eerste categorie. Als die conclusie eenmaal getrokken is, valt te begrijpen dat een 'hemelsbreed' verschil werd gezien tussen: a. zondagsrust op grond van het vierde gebod en b. zondagsrust op grond van een kerkelijke uitspraak. Maar dat is dus niet juist! De uitspraak die in appèl werd geaccepteerd, luidde dat de zondagsrust weliswaar niet rechtstreeks op een Goddelijk gebod terugging, maar wel op een kerkelijke uitspraak was gebaseerd (deze tweede categorie dus).
- De *derde categorie* (kerkelijke afspraken) is ook helder hanteerbaar: menselijke regels om allerlei aangelegenheden ordelijk te doen verlopen. Onze God is geen God van wanorde en daarbij passen menselijke verordeningen om kerkelijk en ethisch leven in goede banen te leiden (1 Kor. 14:33, 40). In onze KO zijn daarvan diverse voorbeelden te vinden: eenmaal per zondag de catechismusprediking, minimaal viermaal per jaar vergadering van de classis, etc. Deze categorie is betrekkelijk gemakkelijk te wijzigen, omdat het niet meer dan praktische regelingen zijn.

Daar kwam nog bij dat aan een uitspraak van Leusden ('dat de opvatting ... dat de zondag als rustdag niet gegrond is op een goddelijk gebod, niet te veroordelen is', *Acta* GSL art. 25) door sommigen conclusies werden verbonden die de kerken zo níét hebben uitgesproken. Zoals:

- dus is de zondagsrust slechts een *menselijke* instelling;
- het is de consequentie dat het geheel geoorloofd is op zondag te werken, omdat aan zondagsrust géén Goddelijk gebod ten grondslag ligt;
- een Goddelijk gebod en een menselijk gebod sluiten elkaar uit. Dus is in de Gereformeerde Kerken officieel en onomkeerbaar ruimte gekomen voor twee elkaar uitsluitende meningen. Daarmee zijn de kerken 'plurale kerken' geworden.

Deze conclusies werden in de pers vervolgens als authentieke uitspraken van en conclusies uit het werk van Leusden (en Zuidhorn) te berde gebracht en daarmee was de totale vertekening van de uitspraken van de synoden gegeven.

Het is daarom van essentieel belang terug te gaan naar de oorspronkelijke uitspraken van de synoden en oog te hebben/krijgen voor de 'derde categorie', en de kracht en waarde daarvan. (zie verder §5). Voor we daar nader op ingaan, moet hier op voorhand al vermeld worden dat veel misverstand voorkomen was, als voldoende aandacht besteed was aan de uitspraak van Zuidhorn in art. 60. In de artikelen die deputaten publiceerden (zie bijlage 1, het derde artikel), is met nadruk en in toegespitste formulering naar die uitspraak verwezen¹⁵. Uit verschillende reacties die deputaten kregen, bleek dat (verontruste) broeders en zusters hun ogen niet geloofden toen zij die zinsneden onder ogen kregen. Dat geeft wel aan welke vertekening er sinds Zuidhorn is opgetreden. De indruk is ontstaan alsof de mening die van de zondagsrust rechtstreeks teruggaat naar het vierde gebod, een rariteit in onze kerken is geworden. Alsof het standpunt van hen die menen dat dit te ver¹⁶ gaat, de enige ware mening zou zijn.

Deputaten zijn van mening dat ieder die wat door de synoden is uitgesproken, weloverwogen op zich in laat werken, gaat inzien hoeveel *eenstemmigheid* er is in onze kerken op het punt van de zondagsrust (zie de serie artikelen in bijlage 2). Dat zou eerder reden tot lof en dank aan de HEER moeten zijn dan aanleiding tot kerkscheuring.

18.4 Leusden

Wat heeft Leusden nu eigenlijk uitgesproken? Om te beginnen heeft de synode vastgesteld dat zij géén uitspraak kon doen over de problematiek van de toenemende zondagsarbeid (*Besluit 1*, art. 25, *Acta* GSL). Om zo'n uitspraak was nl. eenvoudigweg niet gevraagd vanuit de kerken. De synode van Zuidhorn doet vervolgens wel een aantal uitspraken over de zondag, die *allemaal* goed de aandacht moeten hebben. Zo spreekt zij over:

- a. het belang van de erediensten en dat daarvoor ruimte moet zijn op de zondag (*Besluit 4.1*, art. 25, *Acta* GSL). Deputaten vragen aandacht voor deze zinsnede. Hier wordt gesproken over erediensten in meervoud. Dat veronderstelt de kerkordelijk vastgestelde regel dat de kerkenraad de gemeente *tweemaal* per zondag zal samenroepen voor de eredienst (KO art. 65). In de volgende uitspraak van de synode wordt dat ook met ronde woorden gezegd:
- b. dat in de prediking voldoende moet uitkomen dat in Zondag 38 sprake is van een gebod, nl. om vooral op de rustdag trouw de kerkdiensten te bezoeken (*Besluit 4.2*, art. 25, *Acta* GSL).

Vervolgens de uitspraak die het meeste stof heeft doen opwaaien: 'dat de opvatting ... dat de zondag als rustdag niet gegrond is op een goddelijk gebod, niet te veroordelen is' (*Besluit 4.3.*, art. 25, *Acta* GSL). Hier staat (positief gesteld) dat je in de Gereformeerde Kerken mag verkondigen dat de zondag als rustdag *niet* op een (absoluut) gebod van God is gegrond. Wie dat als een snelle 'oneliner' opvat, kan hierin horen dat zondagsrust géén goddelijk gebod is... en dus een menselijke instelling. Maar dan wordt deze uitspraak wel losgemaakt van de context en daarmee geweld aangedaan. Leusden heeft geworsteld om een goede formulering te vinden en van haar lezers mag verwacht worden dat ze de uitspraken interpreteren naar de context en de bedoelingen van de GS, die uit de gronden zijn af te leiden. Daaruit valt helder te concluderen dat het in geen enkel opzicht de bedoeling is geweest om uit te spreken dat het niet uitmaakt of iemand wel of niet op zondag werkt. Leusden legde uit dat er in de kerk altijd ruimte is geweest voor broeders en zusters die de (algemeen erkende en verdedigde zondagsrust, c.q. het werkverbod) op *iets andere gronden* verdedigden dan rechtstreeks vanuit het

¹⁵ Tegelijk heeft de GSZ de andere mening (dat er vanuit de letterlijke tekst van het 4^e gebod - en vanuit het geheel van de Schrift - voor de kerk van het Nieuwe Testament een werkverbod voor de zondag is) uitdrukkelijk en met ronde woorden gehandhaafd, zwart op wit in de besluiten van de GSZ' (zie *Acta* GSZ art. 60).

¹⁶ Bedoeld is de lijn die niet verder wil gaan dan de categorie kerkelijke uitspraak.

vierde gebod. We zijn als Gereformeerde Kerken één in het verdedigen van de zondagsrust. Het verschil is gelegen in de *wijze van fundering* van die rust. Daarin gaat de één verder dan de ander. De synode heeft opgeroepen elkaar daarin te verdragen. Dat moge blijken uit het onderstaande. Wie in een preek hoort dat de zondagsrust in het Nieuwe verbond niet rechtstreeks op het vierde gebod gegrond is, dat je zelfs in de Schrift geen goddelijk gebod tot rusten op zóndag aantreft, stelt toch onmiddellijk de vraag waarom dan in de Gereformeerde Kerken vanouds, en tot op de huidige dag, de zondagsrust wordt verdedigd? Wie die vraag stelt aan de kerk, krijgt ook wel antwoord. Dat antwoord is tweeledig.

- Enerzijds luidt dat antwoord dat dit gebaseerd is op het vierde gebod.
- Anderzijds luidt dat antwoord dat Leusden daarnaast noemt: 'dat de christelijke kerk in haar gelovig antwoord op de leiding van Gods Geest aan de zondag de bijzondere waarde van rustdag toekent naar het voorbeeld van Israëls sabbat' en 'dat de zondag als rustdag gegrond is op een verantwoorde keus van de christelijke kerk' (zie de gronden onder Besluit 4.1, art. 25, Acta GSL).

De conclusie uit dit tweërlei antwoord kan eenduidig zijn: **in de Gereformeerde Kerken geldt de zondag als rustdag**. Ten slotte, als er sprake is van 'leiding van Gods Geest' en van een 'verantwoorde keus van de christelijke kerk', dan is dat een *voor God* verantwoorde keus van de kerken. Aan wie anders is de kerk verantwoording schuldig? En waaruit zou de kerk die keuze anders afgeleid hebben dan uit Gods Woord? De Geest leidt de kerk in de volle waarheid vanuit Gods (geschreven) Woord (Joh. 16:13).

18.5 De 'categorie': kerkelijke uitspraken

In het onderstaande willen deputaten, iets wat 'de tweede lijn'¹⁷ genoemd wordt, nader uitwerken. Welke kracht heeft zondagsrust voor hen die via deze 'lijn' denken? Leusden nam deze lijn in bescherming. Die werd niet veroordeeld, maar: welke kracht heeft de opdracht tot zondagsrust in dit denken?

In dit synodebesluit kwam de hierboven genoemde derde categorie naar voren (§ 3 hierboven), als tweede gerangschikt. Om duidelijk te maken welke kracht die heeft, verwijzen we naar art. 5 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Waarom geloven wij dat alle 66 bijbelboeken heilig en canonic zijn? Het voornaamste antwoord luidt: dat de Heilige Geest in ons hart getuigt dat deze boeken van God zijn. Daarom heeft *de kerk* deze boeken aangenomen. Zo is het nu ook met de zondagsrust: Gods Geest heeft *de kerk* doen ontdekken dat in het Nieuwe Testament aan de *zondag* de bijzondere waarde van rustdag moet worden toegekend, naar het voorbeeld van Israëls sabbat. Is er een gereformeerd mens die vrijuit mag zeggen dat niet alle 66 boeken van de Schrift heilig en canonic zijn? Nee toch? Zo mag heden ten dage ook geen gereformeerd mens zeggen dat aan de zondag *niet* de bijzondere waarde van rustdag moet worden toegekend. Dat is de uitspraak van Leusden. Dat is de zgn. derde categorie. Het is van belang te zien dat deze categorie niet in te delen is bij die van de menselijke regels, maar eerder naadloos aansluit bij de eerste (het Goddelijk gebod), hoewel hij daarvan onderscheiden blijft. Om het nog duidelijker te maken willen wij verwijzen naar het dogma van de Drie-eenheid en de kinderdoop. Beide leerstellingen staan niet rechtstreeks in de heilige Schrift. Beide zijn niet als een rechtstreeks gebod/uitspraak van God te traceren. Het ging er in Leusden niet om dat de zondag geen gebod van de HEER zou zijn, maar dat die niet als een rechtstreeks gebod van God in het Nieuwe Testament te traceren valt. Zo staat ook het dogma van de Drie-eenheid niet letterlijk in de Schrift en het is algemeen bekend door hoeveel afwijkingen, worstelingen en discussies heen de kerk tot formulering van de leerstelling van de Drie-eenheid is gekomen.

Kortom: onder leiding van de Geest leerde de kerk

- dat de kinderen gedoopt *moeten* worden,
- dat God beleden *moet* worden als Drie-enig (anders ben je geen christen meer),
- dat in het Nieuwe verbond de zondag als rustdag *moet* worden onderhouden.

Het is duidelijk met welke kracht aan de rustdag (ook volgens de tweede lijn die in Leusden gehandhaafd is) moet worden vastgehouden. Dit is geldig in de Gereformeerde Kerken. Deze kerken houden de zondagsrust in ere. En wie werkelijk gereformeerd wil zijn, kiest ook voor zondagsrust en wil zich in zijn werkpatroon daarbij aanpassen. Nodeloze zondagsarbeid en volop gereformeerd-zijn kan niet samengaan, net zozeer als gereformeerd-zijn, en

- ontkenning van de plicht tot kinderdoop,

¹⁷ Daarmee wordt bedoeld de lijn van hen die volgens de 'categorie kerkelijke uitspraken' (zie onderdeel 3 hierboven) redeneren om de zondagsrust te verdedigen, broeders en zusters die het werkverbod van de zondag niet rechtstreeks uit het vierde gebod afleiden, maar het werkverbod wel willen handhaven vanuit de kerkelijke besluiten.

- het niet voor heilig en canoniek erkennen van alle bijbelboeken,
 - het niet belijden van de Drie-eenheid (om niet meer te noemen),
- samen kan gaan. Uiteraard kan hier geen uitspraak gedaan worden over de vraag welke arbeid op zondag noodzakelijk is en welke niet.

We hopen dat we hiermee de gedachte dat de zondag slechts een menselijke instelling is, voorgoed achter ons gelaten hebben. Hoe je de zondagsrust ook benadert, beide lijnen die in dit verband aan de orde komen, gaan uit van een *gebod* tot zondagsrust. En dat gaat ver uit boven de gedachte van slechts een menselijke instelling.

18.6 Zuidhorn

De synode te Zuidhorn heeft inhoudelijk de uitspraken van Leusden overeind gehouden. Zuidhorn heeft daaraan het een en ander toegevoegd, en hier en daar verduidelijking en toespitsing gegeven. Zo wordt in grond 2 onder Besluit 3 gesteld:

'bij alle verschil van inzicht bestaat er overeenstemming over de betekenis van de zondag als geschenk van de Here, als de dag waarop de gemeente van Christus dient samen te komen en zich dient te verlustigen in Gods grote daden van schepping en verlossing.'

Deputaten wijzen erop dat hier tweemaal het woordje 'dient' staat. Er is dus geen sprake van vrijblijvendheid met betrekking tot de besteding van de zondag. De twee pijlers van de zondagsviering blijven hier recht overeind: de samenkomsten en de rust om je te verheugen in Gods grote daden. Het verdient aandacht dat de synode hier rechtstreeks uit de Schrift citeert en wel uit een *sabbatsgebod* van het Oude Testament voor de kerk (Jes. 58:13). De lijnen van sabbat naar zondag worden nog wel degelijk getrokken.

In art. 60 (*Acta Zuidhorn*) komt de vertrouwde mening naar voren dat er een rechtstreeks verband ligt tussen de zondagsrust en het vierde gebod. Een classis had uitgesproken dat de lijnen niet op deze wijze mochten worden getrokken. De PS had in dezen de classis gecorrigeerd, en uitgesproken dat de gedachte: 'dat vanuit de letterlijke tekst van het vierde gebod - en vanuit het geheel van de Schrift - er voor de kerk van het nieuwe testament een werkverbod voor de zondag is', een wettige opvatting is in de Gereformeerde Kerken. De lezer herkent in deze uitspraak moeiteloos de in de Gereformeerde Kerken vertrouwde, gangbare opvatting over de zondagsrust. Deze gedachte (van het vierde gebod rechtstreeks naar de zondag concluderen) is dus (nog steeds en uiteraard) volop geldig in de Gereformeerde Kerken, want Zuidhorn heeft deze uitspraak van deze PS in art. 60 voor haar rekening genomen.

Tegelijk realiseerde de synode zich dat niet iedereen in de kerken deze opvatting deelt. Er zijn er die zover niet durven gaan. Zij verdedigen even krachtig het gebod tot zondagsrust (zie hierboven § 5), maar zien daaronder een (iets) andere grond. Zuidhorn heeft aandacht willen geven aan dit verschil van mening. Wij spraken daarvan in de paragrafen hierboven.

Zuidhorn heeft nog meer positieve uitspraken gedaan over de zondagsrust. Die willen we hier voor het voetlicht halen om het plaatje compleet te maken. In grond 1 onder Besluit 1 van art. 13 spreekt de GS uit:

- dat 'de waarde van trouw zijn aan Gods wil in het vierde gebod en het belang van verantwoord invulling geven aan de zondag niet gerelativeerd mag worden'. Deputaten wijzen op het expliciet vermelden van het vierde gebod. Dat moge de voorgangers die in de morgendienst de wet van de Tien Geboden voorhouden aan de gemeente stimuleren om ook het vierde gebod aan de gemeente in te scherpen. Er is in de kerken geen sprake van enige relativering van het vierde gebod.
- 'dat de christelijke kerk eeuwen geleden onder Gods voorzienigheid de zondag als een volledige rustdag leerde waarderen en vieren' (art. 13, grond 2 onder Besluit 1). Wellicht ten overvloede wijzen we op de aanduiding 'volledige rustdag' en de Goddelijke sanctionering van dit gebod tot een volledige rustdag. De kerk kwam tot deze taxatie van de zondag 'onder Gods voorzienigheid'.

In het vervolg van deze grond spreekt de synode er zijn verontrusting over uit dat de waarde van dit kostbare geschenk (de zondag als volledige rustdag) steeds minder wordt onderkend, als gevolg van het verlies van het christelijk stempel dat land en regering eens gekend hebben. De synode constateert dat ook onder christenen toenemende afkalking van de zondagsrust waarneembaar is, dit zelfs ten koste van de ruimte voor de kerkdiensten. De conclusie van de synode is, dat het daarom 'hoog tijd is en van groot belang dat de kerken hun overtuiging op dit punt hernieuwen en verder ontwikkelen bij het licht van Gods Woord en zoeken naar de bedoeling van Gods Geest'. De

overtuiging die de kerken moeten hernieuwen en verder ontwikkelen (dat is, voor alle duidelijkheid, niet een terugdraaien daarvan), is: *'de zondag als een volledige rustdag waarderen en vieren.'* Daar gaat het om: de zondag als volledige rustdag waarderen en vieren. Het is hoog tijd dat de kerken die overtuiging weer royaal voor hun rekening nemen. Die overtuiging moet zelfs verder ontwikkeld worden, uiteraard vanuit Gods Woord (exegese en toepassing) en naar de bedoeling van Gods Geest. Daarvoor is ook ons deputaatschap benoemd om te werken aan hernieuwing en voortgaande ontwikkeling van deze overtuiging.

Wat ten slotte het vraagstuk van de 'twee meningen' betreft: op de GS te Zuidhorn is geconstateerd dat we die niet te boven kwamen. Deputaten moeten ook een onderzoek instellen om na te gaan of er in de veelheid van materiaal elementen zijn waarover 'wel kerkelijke overeenstemming te verkrijgen valt'. 'Wel kerkelijke overeenstemming', helaas is die er niet op alle fronten bij het onderhavige onderwerp. We wezen ook reeds op het (hoopvolle) woordje 'nog' in grond 4 onder hetzelfde besluit: bepaalde meningsverschillen zijn (nog) niet opgelost, en het zal 'de bezinning op en de kracht van het christelijk leven in de kerken ten goede komen, wanneer de kerken niet-opgeloste dilemma's te boven komen'. Het stimuleerde ons deputaatschap daarnaar ijverig te speuren. Mochten we onder Gods zegen en door verlichting van de Geest 'niet-opgeloste dilemma's te boven komen'! We willen graag de kracht van het christelijk leven in de kerken dienen. Zeker in het ons opgedragen kader van 'het ontwikkelen, formuleren en uitdragen van een positieve schriftuurlijke handreiking in zake de zondagsrust in de 21^e eeuw, in het licht van het vierde gebod' (*Acta* GSZ, art. 14, besluit 1, grond 4). In Besluit 2 komen deze elementen terug als expliciet gesproken wordt over een 'bijbels-theologische bezinning', de 'zondag als rustdag' en 'vieren en rusten'. Op het genoemde dilemma gaan we in de volgende paragraaf in.

18.7 De 'twee meningen'

Vanuit bovenstaande willen we proberen scherp de twee meningen te formuleren:

De eerste mening: *vanuit de letterlijke tekst van het vierde gebod - en vanuit het geheel van de Schrift - is er voor de kerk van het Nieuwe Testament een werkverbod voor de zondag* (art. 60 GSZ). Zie hierboven § 4.

De tweede mening: *Gods Geest heeft de kerken zover gebracht dat zij de zondag als rustdag leerden waarderen en verdedigen*. Zie hierboven § 6.

De overeenstemming is met de handen te tasten:

- het gaat enerzijds om een 'werkverbod', anderzijds om 'de zondag als rustdag';
- het fundament onder de eerste mening is: het vierde gebod; onder de andere mening: Gods Heilige Geest die de kerken zover heeft gebracht. Daarbij is sprake van een (voor God) verantwoorde mening (die uit de Schrift is afgeleid) en op één lijn staat met leerstellingen als de kinderdoop, de erkenning van canon en de Drie-eenheid.

Deputaten vinden het van groot belang op deze overeenstemming te wijzen, al vallen er nog verschillen te registreren. Laten we die evenwel in het licht van de eenstemmigheid zien, en vanuit die eenheid in onderling vertrouwen verder studeren op wat we niet met elkaar delen.

De fundering voor deze praktijk laat marginale nuancering zien, waarmee naar onze mening goed te leven valt binnen de kerken.

18.8 Conclusie

De GSZ sprak over een 'vernieuwen en verder ontwikkelen van de overtuiging van de kerken dat de zondag als een volledige rustdag gewaardeerd en gevierd moet worden'.¹⁸ Gesteld mag worden dat dit proces in feite vanaf de GSL al begonnen is. Het is duidelijk dat het fundament onder deze overtuiging voldoende draagkracht heeft om ijverig te zoeken naar goede vormen om aan de zondagsrust gestalte te geven in de 21^e eeuw. Daartoe zijn door de synoden van Leusden en Zuidhorn uitspraken gedaan die voldoende onderbouwen dat de Gereformeerde Kerken ervan overtuigd zijn dat de Here zondagsrust wil, c.q. het nalaten van (nodeloze) arbeid op de zondag, ook in de 21^e eeuw. We wijzen nog eens op de volgende gegevens (o.a. uit besluiten en gronden):

- n.b. het verschil met de GS 1927;
- de zondagsrust ligt minimaal verankerd in een kerkelijke uitspraak waaraan ieder kerklid gebonden is, krachtens zijn lidmaatschap van de kerk;

¹⁸ *Acta* GSZ art. 13 grond 2.

- er *moet* op onze zondag ruimte zijn voor de beide kerkdiensten, krachtens een gebod van de HEER;
- Gods Geest leidde de kerken tot de erkenning van de *zondag als rustdag* naar het voorbeeld van Israëls sabbat;
- het is een voor de HEER verantwoorde beslissing van de kerk voortaan de zondag als rustdag te beschouwen, naar het voorbeeld van Israëls sabbat;
- in de Gereformeerde Kerken geldt de zondag in het Nieuwe Testament als rustdag;
- de zondag is niet alleen de dag van de kerkdiensten, maar ook de dag om zich te verlustigen in de daden van de Here (naar het voorbeeld van Israëls sabbat, Jes. 58:13);
- het is goed te verdedigen de zondag te zien is als de dag waarop, als in het Oude Testament de sabbat, een werkverbod geldt;¹⁹
- het is van belang ook in de 21^e eeuw de waarde van trouw zijn aan het vierde gebod te verdedigen;
- de zondag dient ook in de 21^e eeuw als een volledige rustdag gewaardeerd en gevierd worden.

Deputaten menen daarom dat het uitgangspunt voor voortgaand gesprek over en bezinning op de zondagsrust moet zijn: de gebleken eenstemmigheid in de kerken onder de erkende plicht tot zondagsrust. Daartoe zijn we vanuit de boven geconstateerde eenstemmigheid geroepen.

¹⁹ art. 60 *Acta GSZ*.

BIJLAGE 1**Ontvangen brieven van kerken en kerkleden**

1. Geref. Kerk, Almere-Oost
2. Geref. Kerk, Dalfts
3. Geref. Kerk, Harkstede
4. Geref. Kerk, Hoogkerk
5. Geref. Kerk, Leiden
6. Geref. Kerk, Mussel
7. Geref. Kerk, Nieuwleusen
8. Geref. Kerk, Rozenburg en Voorne
9. Geref. Kerk, Smilde
10. Geref. Kerk Spakenburg-Zuid
11. Geref. Kerk Zuidwolde (Dr.)
12. Mannenvereniging Gideon-C, Rouveen
13. F.C. van Bendegem, Barneveld
14. P. van Beveren, Vlissingen
- 15/16. G. Blijdorp, Wageningen
17. Mw. G.J. Bos-Dijkstra, Winsum
18. Mw. H.L. Bos-Velvis, Uithuizermeeden
- 19/20. A. de Braak, Hardenberg
21. Fam. D. Brinkman, Dalfts
22. Fam. W. Brinkman, Dalfts
23. Mw. A. de Bruijn-van Loenen, Berkel en Rodenrijs
24. Mw. K.T.A. Doornbos-Ritzema, Roodeschool
25. A.H. Driest, Groningen
26. P. Drijfhout, Oosterhesselen
27. Mw. H.C. Dijkstra, Groningen
28. Mw. C.J. Dijkstra-Zwiep, Hasselt
29. J.B. Escher, Amersfoort
30. H.J. Faber, Assen
31. J. Groeneveld, Zwijndrecht
32. J. 't Hart, Zuidlaren
33. Fam. J. van Houdt, Putten
34. Fam. H.A. Huiskes, Dedemsvaart
35. J.A. de Jong, Gelselaar
36. G. Jonker, Assen
37. Mw. E. Kanis-Boer, Dalfts
38. A. Karssenbergh, Amersfoort
39. B. Knoop, Dokkum
40. Mw. G. Koens-de Roon, Emmeloord
41. J. Kruidhof, Hattem
42. J. Leeffers, Dronten
43. B.J. van der Linde, Berkel en Rodenrijs
44. D. Lont, Berkel en Rodenrijs
45. A. van der Molen, Amersfoort-C
46. J. van der Molen, Groningen
47. K. Noordhof, Veenendaal
48. H. Nijman sr, Radewijk
49. K.J. Oosterhuis, Noordwolde
50. D. Ophoff, Bunschoten
51. Fam. N. Padding, Amersfoort
52. E. Petter, Steenwijk
53. F. van Pijkeren, Eindhoven
54. A.H.J. de Roo, Beerzerveld
55. L. Roorda, Rozenburg
56. H.P. de Roos, Haren
57. Mw. W.G. Schuurhuis-Bolks, Ommen
58. J. Slotman, Heemse-Hardenberg

- 59. Mw. C. van Veen-Wieten, Dalfsen
- 60. Fam. W.G. van der Vegt, Ommen
- 61. H.S. Veldman, Assen
- 62. Fam. J. Visscher, Dalfsen
- 63. B.J. de Vries, Amersfoort-O
- 64. B.J. Welink, Heemse-Hardenberg
- 65. J. Wolters, Kampen
- 66. A.J. van der Worp, Hattem
- 67. Mw. C. Zwarts, Zeist
- 68. M. Zijlstra, Roden

BJLAGE 2

P.L. Voorberg VDM
 Geulstraat 12
 8303 JA Emmeloord
 tel. 0527-622142 (studeerkamer)
 of 0527-622591 (privé)
 fax 0527-622893
 e-mail: plvoorberg@gkv.nl

Emmeloord, 26 november 2003

Geachte heren en broeders

Bij dezen ontvangt een serie korte artikelen over het onderwerp sabbat en zondag. Zoals u bekend heeft de GS Zuidhorn een deputaatschap ingesteld ('vierde gebod en zondag') dat zich met dit onderwerp bezighoudt. Het zal ieder bekend zijn dat dit onderwerp momenteel vele gemoederen hevig verontrust. Als deputaten willen we graag onze broeders en zusters dienen met een bezinning over deze materie, om goed zicht te krijgen op wat er nu wel en niet aan de hand is in onze kerken, m.b.t. sabbat en zondag. Het is onze stellige indruk dat veel verontrusting en zelfs afscheiding veroorzaakt wordt door verkeerde informatie. Dat gaat ons bijzonder aan het hart: brs. en zrs. breken de band, terwijl ze dat niet zouden doen als ze beter op de hoogte waren geweest van de feiten. Vandaar onze artikelen, om heldere informatie te geven en om de brs. en zrs. uit te nodigen met ons mee te denken.

Ons verzoek aan u is om deze artikelen te plaatsen in uw plaatselijk kerkblad. Het is algemeen bekend dat die bladen nog het beste gelezen worden. We hebben deze artikelen ook wel aan de landelijke en regionale kerkelijke pers aangeboden, maar die bladen worden helaas lang niet door iedereen gelezen.

Het zijn een negental korte artikelen. De ervaring heeft geleerd dat lange artikelen toch niet gelezen worden. Het zijn er wel negen. Dat betekent dat het lang kan duren voor ze allemaal in uw kerkblad geplaatst zijn, zeker als dat bijv. niet meer dan eenmaal per maand verschijnt. U zou dan kunnen overwegen om er twee per keer te plaatsen. Het is natuurlijk ook mogelijk alle artikelen in een keer te plaatsen als een soort extra uitgave (een 'special') van uw kerkblad, maar dan is het geheel weer zo omvangrijk dat een aantal brs. en zrs. ze niet zullen gaan lezen. Wat het beste is voor uw gemeente dat weet u ongetwijfeld zelf het beste.

Als deputaten vragen we u dus bijgaande serie artikelen als een soort 'feuilleton' in uw plaatselijk kerkblad te plaatsen. Eventuele reactie van de leden van uw gemeente, of van u als kerkenraad, wachten we graag in, liefst schriftelijk (e-mail).

Wij danken bij voorbaat voor uw medewerking en hopen dat deze bijdrage iets kan herstellen van de rust in de kerken op dit punt en mag bijdragen om met nieuw elan het feest van de zondag te vieren naar de Schrift.

U Gods zegen wensend over uw arbeid,
 Met vriendelijke groet,
 Namens deputaten,

P.L. Voorberg

Sabbat en zondag (1)

Waar gaat het nu echt om?

Sinds ongeveer 1999 staat de zondag weer hoog op de agenda in onze kerken. En wel zo hoog dat waarschijnlijk heel wat broeders en zusters het onderwerp meer dan zat zijn. Sinds het jaar van de synode van Leusden zijn er talloze artikelen over geschreven, ontelbare ingezonden stukken in het ND, is er een enorme verontrusting opgestoken, en veel verdriet en zorg ontstaan. Wie heeft ooit kunnen bevroeden dat één preek zoveel zou kunnen losmaken. We kunnen het betreuren dat er zoveel zorg en verdriet ontstaan is. Anderzijds kunnen we ook dankbaar constateren dat wel duidelijk geworden is wat de zondag ons waard is!

De Synode van Zuidhorn heeft deputaten benoemd voor het onderwerp 'Sabbat en Zondag'. Wij willen graag de rust in de kerken terugbrengen en de winst van de discussie vasthouden en verzilveren. We denken dat dit heel goed mogelijk is als we met elkaar zien wat er door 'Leusden' en 'Zuidhorn' *echt* besloten is. We zijn ervan overtuigd dat als we dat goed in beeld krijgen er geweldige eenheid in onze kerken blijkt te bestaan over dit onderwerp en we op dit gebied de gelederen juist kunnen *sluiten*. Deputaten willen graag door een serie korte artikelen proberen te bewerken dat we de strijdbijl over dit onderwerp begraven, en gaan zien wat ons samenbindt en dat vruchtbaar maken voor een voortgaande bezinning over 'de zondag in de 21^e eeuw', als een blijde, dankbare rustdag van de Here, onze God.

Om dat te bereiken bieden we een serie korte artikelen aan, aan de regionale kerkbladen die onze kerken rijk zijn en aan de plaatselijke gemeenten. We mikken op een aantal compacte, heldere uiteenzettingen, die je uit de organen waarin ze verschijnen kunt lichten en kunt bewaren. Het doel is dat we vanuit een nieuwe eenheid met nieuwe vreugde gaan genieten van de rustdag die God ons geeft en ons bezinnen op een goede verdediging van deze dag in de 24-uurs economie van de 21^e eeuw. In de achterliggende maanden hebben we als deputaten ons over dit onderwerp bezonnen en ons oor te luisteren gelegd bij vele broeders en zusters in den lande. We hielden een enquête, waarvan de resultaten verwerkt zijn door br. Westert (het ND van 22 augustus 2003 berichtte ervan), en we trokken het land door om op gemeentevergaderingen met elkaar in gesprek te gaan. Het wordt tijd, dachten we, om de winst van dit alles te gaan innen.

Sabbat en zondag (2)

We gaan gewoon bij het begin beginnen. Waar is de onrust van de laatste tijd door ontstaan? We zijn ervan overtuigd dat er al veel kou van de lucht is, als we helder op een rijtje zetten, wat er wel (en niet) gebeurd is.

Wat lag er op de tafel van de Generale Synode te Leusden 1999 (GSL)?

Eén van onze predikanten deed in een preek uitspraken over het 4e gebod. Deze vielen een aantal gemeenteleden nogal rauw op het dak. Het waren voor hen ongewone uitspraken. Na vele discussies, ook in de kerkelijke weg, kwam de GSL tot uitspraken:

- a. de opvatting van de predikant 'dat de zondag als rustdag niet gegrond is op een goddelijk gebod', is niet te veroordelen (GSL art. 25 besluit 4.3.)
- b. de christelijke kerk heeft in haar gelovig antwoord op de leiding van Gods Geest aan de zondag de bijzondere waarde van rustdag toegekend naar het voorbeeld van Israëls sabbat (GSL art. 25 besluit 4, grond 3)
- c. de zondag als rustdag is gegrond op een verantwoorde keus van de christelijke kerk (GSL art. 25, besluit 4, grond 3)

Conclusie

In de kerken wordt de mening toegestaan, dat:

- a. de rustdag *niet* gegrond is op een goddelijk gebod. Tegelijk wordt nadrukkelijk vastgehouden dat:
- b. de rustdag *wel* gegrond is op het voorbeeld van Israëls *sabbat* en daarmee in lijn is met het 4^e *gebod* en dat:
- c. de rustdag gegrond is op een verantwoorde keus van de christelijke kerk. Dat laatste betekent: *voor God* verantwoord. Dat geeft aan deze uitspraak een zware lading.

Door deze uitspraak kwam een bepaalde manier van denken over de zondag als rustdag naar boven die voor velen *onbekend* was. In ons land was de zondagsrust lange tijd onomstreden en velen wezen daarvoor naar het 4^e gebod: daar staat toch duidelijk dat je niet mag werken? De zondag werd beschouwd als een 'naar de eerste dag der week verplaatste sabbat'. Alle geboden en verboden die aan de sabbat waren gekoppeld golden onveranderd voor de zondag sinds het begin van het NT..

Tegelijk stelde de Generale Synode vast, dat er naast deze mening ook altijd een andere mening heeft bestaan. Die mening werd in deze preek naar voren gehaald. Het is te begrijpen dat wie altijd geleefd heeft met die andere gedachte hierdoor werd geschokt. Zeker als je bijv. (bijna) ontslagen bent geweest omdat je nodeloze zondagsarbeid weigerde. En dat is zeker voorgekomen. De reactie kwam op: als rusten op zondag géén goddelijk gebod is, had ik dus mijn werk-met-een-stuk-zondagsarbeid niet hoeven op te geven! Ik heb me al die moeilijkheden op de hals gehaald voor een ménselijk gebod! Dat was dus niet nodig geweest!

Dan komt natuurlijk de vraag op: hebben die twee opvattingen (en met name de opvatting van de betrokken predikant) echt altijd wel bestaan?! De GSL meende dat feit te kunnen bewijzen vanuit bepaalde uitspraken van de Nationale Synode van Dordt 1618/9. Let wel: de GS ging *niet* bewijzen dat er altijd in de kerken geleerd was dat het rustgebod op de zondag een goddelijk gebod was. Dat was aan de GS niet gevraagd. Het ging er om of de gedachte dat het rustgebod *niet* op Gods (4^e) gebod rustte te tolereren was in de kerken.

Dat is dus 'Leusden': een gangbare mening werd niet bestreden. Een wat minder gangbare mening kwam voor het voetlicht. Op grond van het verleden kon de GS niet anders dan vaststellen dat die mening altijd was getolereerd en dus nu niet opeens kon worden veroordeeld. Ook al niet omdat op de GS niet kon worden aangetoond (ook niet vanuit zd. 38 HC), dat die mening onschriftuurlijk was. Nu zijn er velen in onze kerken die menen dat deze mening wel onschriftuurlijk is. Daar komen we nog op terug.

Sabbat en zondag (3)

En toen kwam Zuidhorn...

De synodetafel te Zuidhorn boog door vanwege de bezwaarschriften. Broeders en zusters dachten mee over een aangelegen onderwerp! Waar ging het hen om? Zijn meenden dat:

- a. er *niet* altijd twee meningen geweest zijn: 'de mening van de predikant is een nieuwe mening!'
- b. de Bijbel duidelijk leert dat er ook in het NT een rustgebod geldt. De zondag is wél een 'naar de eerste dag der week verplaatste sabbat'. 'Leusden' ging in tegen Schrift en belijdenis!

De Generale Synode te Zuidhorn (GSZ) heeft deze bezwaren afgewezen en de uitspraken van 'Leusden' (GSL) bevestigd. Zij heeft wel een kleine correctie toegepast, maar die betrof slechts de gronden.

Wat betreft de correctie: het was volgens de GSZ minder zinvol en overtuigend om naar 'Dordt' te verwijzen, omdat die in de kerken geen officieel gezag heeft²⁰. Bovendien zijn de regels van Dordt eenzijdig geïnterpreteerd, alsof Dordt alleen maar zou spreken over rust op zondag *ten behoeve van de kerkdiensten*. Dordt spreekt ook over rusten van alle slaafse arbeid en ontspanning die de godsdienst belemmert. Dat is dus breder dan alleen rust-voor-de-kerkdiensten.

Tegelijk heeft de GSZ de andere mening (dat er vanuit de letterlijke tekst van het 4^e gebod - en van uit het geheel van de Schrift - , voor de kerk van het NT een werkverbod voor de zondag is) uitdrukkelijk en met ronde woorden gehandhaafd, zwart op wit in de besluiten van de GSZ.

Ook heeft de GSZ een deputaatschap ingesteld dat studie gaat maken over 'sabbat - zondag':
- zij moeten een positieve handreiking aanbieden inzake de christelijke levensstijl op de zondag in de 21^e eeuw, als dag van de Here in het licht van het 4^e gebod. In de gronden onder hun opdracht wordt gewezen op de waarde van trouw zijn aan Gods wil in het 4^e gebod en het belang van verantwoord invulling geven aan de zondag.

²⁰ In onze kerken hebben alleen besluiten die genomen zijn vanaf 1892 officieel gezag (dus sinds de 'Vereniging' tussen de kerken uit de 'Afscheiding' van 1834 en de 'Doleantie' van 1886).

- ze moeten het verzet steunen tegen de afkalving van de zondagsrust.
- ze moeten nagaan of er elementen zijn waarover wel kerkelijke overeenstemming te verkrijgen is, nu bepaalde eeuwenoude meningsverschillen *nog* (curs. PLV) niet overwonnen zijn. Het zou de christelijke levensstijl ten goede komen als dat wel zou gebeuren.
- ze moeten zoeken naar een positieve schriftuurlijke handreiking inzake de zondagsrust in de 21^e eeuw in het licht van het 4^e gebod.
- ze moeten onderzoek doen met het oog op eigentijdse vragen rond de zondag als rustdag en een bijbels-theologische bezinning te verrichten op een christelijke levensstijl in verband met vieren en rusten.

Het mag opvallen hoe in deze instructie:

- a. veel nadruk valt op het 4^e gebod, alsmede op de band tussen het 4^e gebod en de rust van de zondag;
- b. opgekomen wordt voor zondagsrust;
- c. er gezocht moet worden naar wegen om de tweespalt tussen de twee meningen te boven te komen;
- d. het deputaatschap geen studiedeputaatschap is genoemd, hoewel dat aanvankelijk wel was voorgesteld. Daar zit een diepere bedoeling achter, waar we in het volgende artikel meer van willen zeggen.

De GSZ nam deze besluiten nadat een uitgebreid rapport vervaardigd was door een synodecommissie. Dat GSZ heeft dat rapport niet voor haar rekening genomen. Ze heeft er uiteraard wel gebruik van gemaakt om haar besluiten te kunnen formuleren. Dat rapport is ook aan bezwaarde broeders en zusters (ter kennisname) toegestuurd. In het vervolg van deze artikelenserie gaan we er gebruik van maken. Uit de besluiten van de GSZ vallen natuurlijk conclusies te trekken, maar dat hopen we in een volgend artikelje te doen.

Sabbat en zondag (4)

Conclusie

We beloofden in het vorige artikel met conclusies te komen over de besluiten van Zuidhorn en Leusden. Nu beide synoden gesproken hebben en in hoge mate in gelijke zin, is er een zeker eindpunt bereikt. Het is gebruikelijk dat als twee synoden in gelijke zin gesproken hebben er dan geen (tweede) beroep meer mogelijk is. Denk bijv. aan de besluiten over de doop van geadopteerde kinderen. Die is eerst door een GS afgewezen, en daarna door *twee* synoden erkend. De discussie over de preek (waar alles mee begon) is daarmee kerkrechtelijk gesloten. Tenzij er echt nieuwe argumenten komen (art. 33 K.O.), en tenzij er op de volgende synode overtuigend kan worden aangetoond dat de besluiten toch in strijd met Gods Woord zijn. Dan zal een GS die besluiten (moeten) herzien (art. 31 K.O.). Die weg blijft uiteraard altijd open. Gods Woord gaat boven menselijke, kerkrechtelijke gewoontes.

Nu dan de conclusies uit 'Leusden' en 'Zuidhorn':

Enerzijds heeft de GSZ definitief (in bovengenoemde zin) de veroordeling van de mening van de betrokken predikant afgewezen. De synode heeft bevestigd dat voor deze mening altijd ruimte geweest is in de kerk en dat alleen daarom al de zinsnede in betreffende preek niet veroordeeld kon worden:

- de synoden van Leusden en Zuidhorn hebben de bezwaren tegen die preek en gedachtegang dus *formeel* afgewezen: een altijd toegestane mening kun je nu niet op eens gaan veroordelen,
- en *inhoudelijk*: die mening is niet onschriftuurlijk.

Anderzijds heeft de GSZ brede ruimte geschapen om verder te gaan studeren over de bestaande meningsverschillen, om die te boven te komen en om vanuit de Schrift te zien hoe de zondag in de 21^e eeuw behoort ingevuld te worden van uit het 4^e gebod. Je zou kunnen zeggen dat er nu pas *ruimte* gekomen is, voor *positieve* studie, nu de discussie over betreffende preekpassage beëindigd is. Die mening heeft altijd bestaan (volgens GSL en GSZ), naast de andere mening. Daarom kon die niet veroordeeld worden. Maar wat zegt de Schrift nu *wel* over de zondag in de 21^e eeuw en over de

verhouding sabbat - zondag, en moeten we nu echt bij de twee meningen blijven staan? Kunnen we dat dilemma niet te boven komen?

De GS heeft voor dit onderwerp een deputaatschap ingesteld, zoals we vorige keer al vermeldden: geen studiedeputaatschap, hoewel dit aanvankelijk wel was voorgesteld. Dat heeft hier en daar nogal wat misverstand opgeroepen, zoals: hoeft er dan niet meer gestudeerd te worden (in de Schrift) over dit onderwerp?! Natuurlijk wel. Maar de GS wilde méér. Geen select gezelschap studeerkamergeleerden die achter gesloten deuren het onderwerp bestudeerden. Deputaten moesten juist de gelegenheid hebben met brs. en zrs. in den lande contact te leggen, om zo 'samen met alle heiligen' ook in dezen de weg van de Schrift te vinden. Dus bréder dan een studiedeputaatschap. Deputaten 'echtscheiding en hertrouw' hebben het juist als een handicap ervaren dat ze een studiedeputaatschap waren. Daarom heeft de GS ons deputaatschap ruimer opgezet.

De studie naar dit onderwerp, die al op de GSZ verricht was, is te vinden in het rapport dat ter GS heeft gediend. Hoewel de GS het niet voor haar rekening heeft genomen is het wel aan bezwaarden toegezonden en kan het goede diensten bewijzen om te gaan zien, waar de knelpunten zitten in het debat over sabbat-zondag. De GS heeft het niet voor haar rekening genomen. Het bleef nl. op bepaalde punten een omstreden rapport. Het geeft wel heel helder en eerlijk aan waar het om gaat bij deze kwestie en kan daarom een goed uitgangspunt zijn bij de discussie op weg naar de GS van 2005. We hopen het in de volgende artikeltjes bij langs te gaan.

Sabbat en zondag (5)

Het rapport van de GSZ

De bespreking van dit rapport is het belangrijkste onderdeel van onze serie. De GS heeft dit rapport wel zo waardevol geacht dat het bezwaarden is toegestuurd. Zo kan het dus uitgangspunt zijn voor voortgaande studie (door deputaten en alle kerkleden). We nemen het samen onder de loep en kijken waar het eventueel verbeterd moet worden, of waar het ons overtuigt. We lezen wat er staat, we houden dat tegen het licht van de Schrift, we bidden om voortgaande verlichting door de Geest. Zo hebben we als deputaten her en der studieavonden gehouden om 'samen met alle heiligen' te proberen te ontdekken wat de wil van Christus is, op dit punt. We doen en deden dat in de broederlijke eensgezindheid, dat we willen buigen voor het gezag van de Schrift. Wij willen van de kerken leren en u hopelijk van ons. We hopen zo ook van u gegevens te ontvangen om verder te komen in onze studie zoals die ons is opgedragen door de GS.

De weergave van het rapport volgt hier onder in een samenvatting en verduidelijking. Als deputaten hebben we er ook zo onze vragen wel bij. Die komen in ons rapport D.V. wel aan de orde. Wellicht verdedigt iemand tegenover ons het rapport dan weer...

Het rapport wil aantonen dat het niet vanuit de Schrift te bewijzen is dat de mening van de betrokken predikant veroordeeld moet worden. Het wil niet aantonen dat de mening dat de zondagsrust gebaseerd is op Gods 4^e gebod een wettige mening is. Daar was niet om gevraagd van uit de kerken. Die mening blijft dus gewoon staan. Het rapport is dus eenzijdig. Het weerlegt de aanklacht dat de opvatting van de predikant onschriftuurlijk is. Maar het wil die mening *niet* als de enig ware introduceren. Het wil slechts aantonen dat die mening ook mag. Daartoe worden de argumenten die tegen die mening zijn ingebracht stuk voor stuk gewogen.

A. argumentatie vanuit de Bijbel

1. sabbatsgebod en scheppingsinstelling.

Is de sabbat bij de schepping ingesteld? Als dat zo zou zijn zou je een sterk argument hebben om te zeggen dat *rusten* op de dag des Heren een altijddurend gebod zou zijn. Als de sabbat pas ingesteld zou zijn in Ex. 16, zoals velen veronderstellen, is gemakkelijker te verdedigen dat hij ook weer afgeschaft kan worden (bijv. in het NT). Iets wat later in de tijd is ingesteld, valt gemakkelijker in te trekken dan een *scheppingsinstelling* (cf. bijv. het huwelijk). Welke argumenten worden aangedragen om te verdedigen dat de sabbat een scheppingsinstelling is?

1.1. Ex. 20:8-11 (tekst 4^e gebod).

Het rapport stelt daar tegenover: is dat een bewijs? Het gaat in het 4^e gebod om het *gedenken*. Het rusten van de Here is daarvoor slechts de reden. Dus: de Here heeft wel gerust, maar betekent dat echt dat wij dus ook moeten rusten? Dat staat er niet met zoveel woorden bij. Wil je de mening dat de sabbat een *niet* scheppingsinstelling is veroordelen, dan moet je bewijs daarvoor hard zijn.

1.2. Gen. 2:1-3, de Schepper rustte op de 7e dag. Omdat Hij dat als Schépper deed heeft de 7e dag universele betekenis als rustdag.

Het rapport stelt daar tegenover: is het waar dat wat de Schepper deed, precies zo door ons moet worden nagevolgd? Waar staat dat? Moeten we de Schepper op dit punt imiteren? Dat zal bewezen moeten worden. Dat iets *is* zoals het *is*, bewijst nog niet dat het zo *moet*.

1.3. Jes. 56:1-8; 66:3. Deze teksten leren dat in de toekomst ook de heidenen in de zegen (van de sabbat) zullen gaan delen.

Het rapport stelt daar tegenover: Jesaja en de andere profeten verkondigen het heil van het NT vaak in OT-taal. Jesaja zegt hier bijv. ook dat de brandoffers en slachtoffers van de heidenen de Here welgevallig zullen zijn. Maar die worden toch ook in het NT niet meer gebracht? Geldt dat dan wel van de sabbat?!

1.4. Mark. 2:27, Christus zegt dat de sabbat is gemaakt om *de mens*. Dat is breder dan *de Jood*. Dus blijft de sabbats(rust) gelden.

Het rapport stelt daar tegenover: ben je nu niet bezig het woord 'mens' te pressen? Christus spreekt hier gewoon nog binnen de kaders van het oude verbond. Het gaat Hem niet om de tegenstelling of het onderscheid tussen het OT en het NT, maar om een *volgorde*: mens - sabbat of andersom.

In een volgend artikel gaan we verder met de bespreking van de argumenten vanuit de Bijbel.

Sabbat en zondag (6)

We zijn bezig de bijbelse argumenten te bespreken die tegen de mening van de betrokken predikant zijn ingebracht. Een rapport op de synode van Zuidhorn heeft die argumenten stuk voor stuk gewogen. We geven hieronder die argumenten door (onderstreept) en de afwijzing ervan door het *rapport*.

2. *continuïteit tussen oude en nieuwe verbond.*

De doorgaande lijn tussen OT en NT zou argument kunnen zijn voor de mening dat de zondag een naar de eerste dag der week verplaatste sabbat is. Ter verdediging daarvan wordt aangevoerd:

2.1. Het is *biblicisme* om te zoeken naar een uitdrukkelijk gebod van God om te rusten op de zondag. Zo'n gebod vind je ook niet voor de kinderdoop. Dat is ook niet nodig. De lijnen lopen door.

Het rapport stelt: Gods Woord is duidelijk als het gaat over de doorgaande lijn van besnijdenis naar doop. Maar een dergelijke doorgaande lijn van sabbat naar zondag is in het NT niet te vinden. Kol. 2:16 leert juist dat we elkaar *niet* moeten oordelen inz. bijv. de sabbat.

2.2. Lev. 23:2,3. Hier wordt rusten van het werk en vieren aan elkaar verbonden.

Het rapport brengt hiertegen in: de nauwe band die **hier** blijkt tussen vieren en rusten bewijst nog niet dat deze verbinding een **goddelijk gebod voor altijd** is.

2.3. Van Genderen en Velema wijzen er in hun *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek* op dat de viering van de rustdag teruggaat op het vierde gebod.

Het rapport stelt hier tegenover: ze zeggen er niet bij *hoe* aan die viering vorm moet worden gegeven! Natuurlijk gaat onze viering van de rustdag terug op het 4^e gebod. Er ligt een lijn!

2.4. Ps. 37:4 en Jes. 58:13 (Statenvertaling), leren dat de sabbat een verlustiging is. Zoiets is alleen mogelijk door Christus' verdienste. Deze Christus stond op, op de zondag. Die is dus de christelijke sabbat.

Hier brengt het rapport tegen in: dwingt deze opvatting per definitie tot de conclusie dat de zondag de christelijke sabbat is?

2.5. Ex. 31:13, 16v. leren de sabbat als teken van een eeuwig verbond. Dit verbondsteken blijft ook, net als het andere verbondsteken: de doop kwam in plaats van de besnijdenis, zo de zondag in plaats van de sabbat!

Het rapport wijst erop dat het woord 'eeuwig' niet altijd 'eindeloos' betekent, cf. het wassen van handen (Ex. 30:21).

2.6. het 4^e gebod blijft gelden. Dus ook het rusten. Waar blijkt dat het rusten is afgeschaft?

Het rapport stelt de tegenvraag: waar blijkt dat het rusten blijft?

Tot slot wijst het rapport er op dat velen in onze kerken terecht uitgaan van een doorgaande lijn in de Schrift. Maar, je moet je wel realiseren dat je, als het gaat over een rechtstreeks doortrekken van de lijnen van sabbat naar zondag, voor enkele (onoplosbare?) vragen komt te staan:

- het *zwijgen* van het NT over het rustgebod;
- teksten als Rom. 14:5,6; Kol. 2:16;
- de rustdag begon in het OT bij zonsondergang, waarom dan nu om 0.00 uur?
- er is óók discontinuïteit tussen OT en NT: het OT is periode van de schaduw, het NT van de vervulling. In de schaduw gold een striktere scheiding tussen heilig en profaan. Wat tot het heilige behoorde mocht op profaan terrein (het gewone leven) *niet* worden gebruikt (Ex. 30:33, 38; Lev. 8:16, 18; Lev. 10:1; Hag. 2:13). Het NT heft deze scheiding op (scheur van het voorhangsel, Mat. 27:51; Zach. 14:20v.; 1 Petr. 2:9; 1 Tim. 4:4v.). Wat betekent deze discontinuïteit voor het werkverbod? Bedenk hoe vreemd het is dat je het werkverbod in het NT *niet* aantreft, terwijl het toch een klus moet zijn geweest, dat in de Grieks-Romeinse wereld in te voeren! Hoeveel wordt er niet tegen hoererij vermaand! Waarom dan niet tegen werken op zondag? Slaven konden toch niet met werk stoppen? Bij de lijn van de discontinuïteit heb je een meer aannemelijke verklaring van Rom. 14:5v. en Kol. 2:16. Die leren dan gewoon dat je het OT schema van de scheiding tussen heilig en profaan in het NT niet weer moet invoeren, op dit terrein.

Tot zover het tweede Schriftargument in de discussie sabbat - zondag.

Sabbat en zondag (7)

Bijbelse argumenten

We zijn bezig na te gaan welke gegevens rechtstreeks vanuit Gods Woord vruchtbaar gemaakt kunnen worden, bij de vraag hoe we vandaag de dag onze zondag zullen besteden tot eer van God. De Synode van Zuidhorn heeft (in de lijn van die van Leusden 1999), uitgesproken dat de mening van hen die de zondag 'niet op een Goddelijk gebod gegrond achten', niet veroordeeld moet worden. Daar is bezwaar tegen gemaakt. Daar zijn bijbelwoorden tegen aan gezet. We zetten hier op een rijtje welke, en vervolgens hoe daar in een synode rapport op gereageerd is. De argumenten van de bezwaarden worden onderstreept.

3. *de wet en het vierde gebod, in het Nieuwe Testament*

De wet van de Sinaï en het vierde gebod spelen een voorname rol in het NT.. Wat zegt dat nu concreet over de verhouding sabbat – zondag?

3.1. de wet is één geheel en dus geldt het werkverbod onverkort in het NT!

Het synoderapport reageert: maar het 4e gebod blijkt een andere positie te hebben dan de andere 9 geboden, want waar in het NT over de geboden wordt gesproken wordt niet het 4e genoemd.

3.2. Christus' verschijningen (Joh. 20; Op. 1) bewijzen dat de zondag i.p.v. de sabbat kwam.

Het rapport bestrijdt dit niet, maar meent dat dit op zichzelf niets bewijst. Wat je uit deze feiten afleidt is toch voor discussie vastbaar?

3.3. De wet is een eenheid, dus blijft het 4^e gebod gelden. Hand. 20:7; 1 Cor. 16:2 spreken over het onderhouden van de 1^e dag der week en Op. 1 geeft aan dat er een 'dag des Heren' is. Hiertegenover wijst het rapport erop dat het rustgebod nergens in het NT herhaald wordt. Bovendien: wordt de eenheid van de wet per definitie gebroken als er een gebod tussen uit zou vallen? Voorts: de eerste dag der week heeft in het NT speciale betekenis, maar bewijst dat een plicht tot rusten op die dag²¹?

3.4. Hebr. 4 wijst naar ook nu nog komende rust!

Het rapport wijst als reactie naar zd. 38 H.C: de eeuwige sabbat begint nu.

3.5. De bezwaarden kennen natuurlijk ook Rom. 14:5 en Kol. 2:16v.. Maar die teksten wijzen niet de zondagsrust af, maar hebben slechts betrekking op Joodse feestdagen. Er wordt een méérvoud gebruikt, sabbatten.

Het rapport verwijst kort naar Ex. 31:12-17, waar het meervoud betrekking heeft op de gewone sabbat. Dat kan dus wel.

3.6. Het NT stelt op verschillende plaatsen de zondag in als dag voor de Here.

Het rapport: dat bewijst niet meer dan dat er samenkomsten gehouden werden op die dag, niet per se het rusten en heiligen.

gemeenschappelijkheid

We kunnen vaststellen dat er veel verschil van mening is. Tegelijk moeten we dat niet overdrijven. Er is eenheid over:

- a. het 4^e gebod blijft geldig (de vraag is alleen: wat behóórt tot het 4^e gebod? Is het een ellips met 2 brandpunten: rust en wijding die even zwaar wegen? Of is het een cirkel met 1 middelpunt: wijding, en daarom rust?).
- b. er moet gerust worden op de zondag (in ieder geval voor de kerkdiensten, zd. 38)
- c. er moet een dag gerust worden (hetzij als gebod van God; hetzij als beslissing van de kerk)

Tot zover de pogingen die gedaan zijn om vanuit bepaalde bijbelteksten tot het juiste inzicht te komen. We mogen ook de gegevens uit het verleden niet negeren, maar moeten daarvan leren. Dat in het volgende artikeltje.

Sabbat en zondag (8)

In de voorgaande artikelen hebben we gezien hoe over en weer geprobeerd is de betekenis van de woorden van de Schrift te laten spreken over ons onderwerp. Maar wie bezwaren had tegen de mening van de betrokken predikant wees er ook nogal eens op dat in de geschiedenis van de kerk en de belijdenis voor zo'n mening géén ruimte is geweest. Hun argumenten worden hieronder onderstreept weergegeven. Het rapport van de synode van Zuidhorn bestrijdt hen en wil aangeven dat juist in de geschiedenis en de belijdenis van de kerk *niet* altijd gezegd is dat het rustgebod op een Goddelijk gebod teruggaat. Het is prima om ervan uit te gaan dat het rustgebod op een gebod van God gefundeerd is, maar wie zover niet wil gaan heeft in de geschiedenis van de kerk en de belijdenis altijd recht op het hebben en uiten van die mening gehad.

B. argumentatie vanuit de geschiedenis en de belijdenis van de kerk

1. de nationale synode van Dordt 1618/9

Deze synode wilde juist opkomen voor zondagsrust!

Het rapport van Zuidhorn wees erop dat op die Synode toch niet uitdrukkelijk naar het 4e gebod verwezen is. Dordt leert niet hetzelfde als de Westminster Confessie die de zondag een christelijke sabbat noemde. In de praktijk heeft (kerkelijk) Nederland wél lange tijd zo gedacht. Maar Dordt stelde juist dat 'de sabbat van de Joden is afgeschaff'. De 6 regels van Dordt geven ruimte voor *beide* opvattingen.

²¹ Ds. M. van Veelen gaf in het *Kerkblad voor Overijssel e.o.* (22 maart 2003) deze overweging: in Op. 1 moeten we vertalen met 'omwille van de dag des Heren' en dat is de 'dag des Heren' in het OT, de dag des oordeels; deze tekst heeft dus niets met de zondag te maken.

2. de geschiedenis

Een rij citaten geeft aan (uit preken en artikelen) dat strikte rust volgens het 4^e gebod werd verdedigd! Het rapport benadrukt als reactie dat het dit niet willen bestrijden. Het gaat er om dat de mening van de betrokken predikant óók heeft bestaan en niet veroordeeld is. Overigens moeten kerken beoordeeld worden vanuit de belijdenissen en officiële uitspraken. Ds. D. van Dijk schreef in de *Kerkbode van Groningen, e.o.* (28 feb.1959): 'uit Kol. 2:16v. blijkt dat de Here ons voor het houden van zo'n rustdag in het N.T. geen bevel heeft gegeven'. Hij volgde hierin de bekende AR-voorman A. Zijlstra die eveneens opponeerde tegen de gedachte als zou de zondag een naar de eerste dag der week verplaatste sabbat zijn. Dus: een openlijke publicatie, kort geleden, dat de zondag *niet* op een gebod van God teruggaat.

3. de HC (zd. 38)

Er werd tegen de predikant opgemerkt dat zd. 38 spreekt over een rustDAG, en niet over een rustTIJD-alleen-voor-de-kerkdiensten.

Het rapport van Zuidhorn merkt op dat het woord rustdag niet betekent dat op deze hele dag het werk moet blijven liggen. Ook is in zd. 38 niet vastgelegd dat deze rust gebaseerd is op een goddelijk gebod en niet op kerkelijk gebruik.

4. uitspraken van kerkelijke vergaderingen

In het verleden zijn verschillende uitspraken gedaan die werk op zondag verbieden:

- Dordt 1574: de zondag is de dag waarop men zich van arbeid pleegt te onthouden. Kopen en verkopen, arbeiden, drinken, wandelen, etc. moeten verboden worden.
- Amsterdam 1836: de wekelijkse arbeid moet stilstaan, omwille van de sabbat, anders censuur.
- Amsterdam 1840: van ambtsdragers is werk op zondag in ieder geval niet te dulden.
- Zwolle 1854: leert heiliging van de sabbat, dus stilleggen van post, spoor, etc.

Het rapport van Zuidhorn bestrijdt de waarheid van deze uitspraken niet, alleen: ze hebben heden geen rechtskracht. Alleen uitspraken van 1892 en later zijn nu nog geldig. Bovendien valt op dat de uitspraak van 1836 niet herhaald is, hoewel er nog verschillende uitspraken zijn gedaan over dit onderwerp.

En: er zijn ook andere uitspraken bekend:

- PS Zuid-Holland (1626), koren binnenhalen bij slecht weer moet kunnen;
- De Generale synode van 1857: werk in gasfabrieken is o.k.;
- De GS van 1927: bij de overheid en werkgevers moet erop aangedrongen worden dat werkers in semi-continu diensten naar de kerk kunnen, dito bij volcontinu. Dus geen redering van uit 4^e gebod tot werkverbod, wel ijver pro bijwonen van kerkdiensten.

Dit historisch overzicht laat wel zien dat er al heel lang discussie is over sabbat en zondag. We ronden het overzicht in een volgend artikeltje af.

Sabbat en zondag (9)

Bijzondere aandacht verdient de uitspraak van de Generale Synode van onze kerken van Hoogeveen 1969/1970. Daar is met zoveel woorden over het vierde gebod gehandeld. Het ligt voor de hand dat in de discussie van de laatste jaren die uitspraak veel aandacht heeft gekregen. Het argument dat de bezwaardena daaraan ontleen volgt hieronder, onderstreept.

Argumentatie vanuit de geschiedenis en de belijdenis van de kerk

5. de Generale Synode van Hoogeveen 1969/70

Op de GS van Hoogeveen is de zaak van sabbat en zondag aan de orde geweest. Dat kwam voort uit een afwijzen van de leer van ds. Visee in die tijd. Op de synode ging het op een gegeven moment over de vraag of 'het rustgebod van uit het 4^e gebod in het NT niet meer geldig zou zijn'. Er werd per amendement voorgesteld deze leer af te wijzen. Wie bezwaar had tegen de leer van de betrokken predikant, moest aan Zuidhorn erkennen dat dit amendement het niet haalde. Dus de leer dat het rustgebod niet uit het 4^e gebod zou voortkomen werd niet veroordeeld! Deze conclusie uit Hoogeveen gaat de bezwaardena te snel: 'het amendement met die gedachte werd wel afgestemd, maar niet omdat men het met die uitspraak niet eens was, maar omdat ds. Visee dit niet geleerd zou hebben'. Het rapport van de GS te Zuidhorn reageert hierop:

- de GS heeft dit amendement dan toch maar verworpen!
 - en: ds Visee had wèl geschreven dat 'de kerk van het NT niet meer aan het sabbatsgebod gebonden was als in het OT (werkverbod)',
 - en ds. O.Mulder dat 'de rust van de zondag niet gelijk is aan die van de sabbat'.
- Hoogeveen vond het dus niet nodig deze leer met zoveel woorden te weerleggen. Het kan goed zijn dat Hoogeveen bewust er niet voor voelde om vast te leggen dat zondagsrust gebaseerd is op de schepping en een gebod van God. Hoogeveen heeft uiteraard de decaloog geheel gehandhaafd als geldig voor het NT, maar niet uitgesproken hoe dit werkt t.a.v. het 4^e gebod.

* Tot zover het rapport aan de GS Zuidhorn *

Het lijkt ons als deputaten toe dat in dit rapport heel wat aanknopingspunten voor een voortgaande discussie zitten. Laten we met elkaar aan de studie gaan. We zijn benieuwd naar uw reactie en zouden die graag op de een of andere manier ontvangen van u. Ook al komt u er niet uit: concreet meedenken, reageren is voor ons waardevol. Daarbij gaat het ons wel om concrete reactie. Algemene artikelen of brochures zijn voor ons niet hanteerbaar. Daarin wordt vaak meer overhoop gehaald dan nu aan de orde is. We zoeken naar reacties die op de door ons aangegeven problematiek to the point van toepassing zijn. Het kan hierbij gaan over de vraag of de mening van de betrokken predikant inderdaad altijd al in de kerken bestaan heeft. Dat is niet de belangrijkste vraag. Het gaat er vooral om dat we proberen in het licht van de Schrift en onder leiding van de Geest bestaande tegenstellingen in de juiste verhoudingen te zien, dus ze niet op te blazen (noch te bagatelliseren), en ze zo mogelijk te boven zien te komen. Daartoe zien we 3 mogelijkheden:

1. de predikant heeft gelijk en zijn mening is de enig juiste
2. de mening dat de zondag een naar de eerste dag der week verplaatste sabbat is, is de enig juiste mening
3. er is een standpunt te formuleren dat boven beide meningen uitgaat en die in een hogere vorm samenvoegt

om hierin verder te komen zullen we onder gebed de Schrift moeten onderzoeken.

Voor deputaten, P.L. Voorberg

LITERATUUR

- Acta Dordt *Acta of Handelingen der Nationale Synode te Dordrecht* (Houten: Den Hertog, 1987).
- Acta Hoogeveen *Acta van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Hoogeveen 1971.*
- Acta Leusden *Acta van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Leusden 1999.*
- Acta Zuidhorn *Acta van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Zuidhorn 2002-2003.*
- Balke W. Balke, 'Calvijn en de zondagsheiliging', in: W. Balke, *Calvijn en de Bijbel* (Kampen: Kok, 2003), 128-139.
- Barnard A.C. Barnard, *Sondag en sondagviering*, deel 1 (Voortrekkershoogte: Makro Boeke, 1997).
- Bauckham R.J. Bauckham, 'The Lord's Day', in: Carson, 221-249.
- Van Bruggen J. van Bruggen, *Matteüs. Het evangelie voor Israël* [CNT 3] (Kampen: Kok, 1990).
- J. van Bruggen, *Markus. Het evangelie volgens Petrus* [CNT 3] (Kampen: Kok, 1988).
- J. van Bruggen, *Lukas. Het evangelie als voorgeschiedenis* [CNT 3] (Kampen: Kok, 1993).
- J. van Bruggen, *Paulus. Pionier voor de Messias van Israël* [CNT 3], (Kampen: Kok, 2001).
- De Bruijne 1999 A.L.Th. De Bruijne, 'Op de bres', in: *De Reformatie* 74 (1998-99), 639-643.
- De Bruijne 2001 A.L.Th. de Bruijne, 'Christelijke ethiek tussen wet, schepping en gemeenschap. Een positionering naar aanleiding van Romeinen 12, 1 en 2', in: *Radix* 27 (2001), 116-148.
- Calvijn Johannes Calvijn, *Institutie*.
- Carson *From Sabbath to Lord's Day. A biblical, historical, and Theological Investigation*, ed. D.A. Carson (Grand Rapids MI: Zondervan Publishing house, 1982).
- Doedens J.J.T. Doedens, 'Taal en teken van trouw. Over vorm en functie van Genesis 1', in: *Woord op Schrift*, red. C. Trimp (Kampen: Kok, 2002), 71-108.
- Douma 1999a J. Douma, *De tien geboden. Handreiking voor het christelijk leven*, 2^e druk (Kampen: Voorhoeve, 1999).
- Douma 1999b J. Douma, *Grondslagen. Christelijke ethiek* (Kampen: Kok, 1999).
- Dressler Harold H.P. Dressler, 'The Sabbath in the Old Testament', in: Carson, 21-41.
- Van Eck J. van Eck, *Handelingen. De wereld in het geding* [CNT3] (Kampen: Kok, 2003).
- Francke Joh. Francke, *Van sabbat naar zondag. De rustdag in Oud en Nieuw Testament* (Amsterdam: Bolland, 1973).
- Gaffin Richard B. Gaffin, 'Westminster and the Sabbath', in: *The Westminster Confession into the 21st Century. Essays in Remembrance of the 350th Anniversary of the Westminster Assembly*, dl. 1, ed. J. Logon Duncan III (Mentor Imprint, 2003), 123-144.
- Haasdijk Th. Haasdijk, *Zondagsrust. De overheid en het vierde gebod* (Barneveld: De Vuurbaak, 1990).
- Holwerda D. Holwerda, *Hebreeën. Vertaling met korte aantekeningen en 18 bredere studies* (Kampen: Kok, 2003).
- Houwelingen 1993 P.H.R. van Houwelingen *2 Petrus - Judas. Testament in tweevoud*, (Kampen: Kok, 1993).
- Houwelingen 1997 P.H.R. van Houwelingen, *Johannes. Het evangelie van het Woord* [CNT 3] (Kampen: Kok, 1997).
- Van der Kamp H.R. van der Kamp, 'De dag van de Heer in Openbaring 1:10', in: *Gereformeerd Kerkblad ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Overijssel - Limburg* 57 (2004), no. 18-19.
- Kuyper H.H. Kuyper, *De Post-acta of Nahandelingen van de Nationale Synode van Dordrecht* (Amsterdam, z.j.).
- Lettinga J.P. Lettinga, in: J. Douma, *De Tien geboden* (Kampen: Voorhoeve, 1999), 483-490.

- Lindijer C.H. Lindijer, *Handelingen van de apostelen I-II* [Prediking van het Nieuwe Testament] (Nijkerk: Callenbach, 1979-80).
- Loonstra 1998 B. Loonstra, 'Natuurwet en evangelie in de bezinning op het sabbatsgebod', in: *Theologia reformata* 41 (1998), 168-182.
- Loonstra 2000 B. Loonstra, *Zo goed en zo kwaad. Naar een ethiek van de christelijke gemeente* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2000).
- Niesel *Bekennnisschriften und Kirchenordnungen der nach Gottes wort Reformierten Kirche*, ed. Wilhelm Niesel, 2^e druk (Zollikon-Zürich: Evangelischer Verlag, z.j.).
- Van Rongen *De Westminster Confessie met de Grote en de Kleine Catechismus*, vert. G. van Rongen, 2^e druk (Barneveld: De Vuurbaak: 1986).
- Room H.J. Room en P.L. Voorberg, *De Zondag* (Ermelo: Woord en wereld, 1995).
- Van Veelen M. van Veelen, 'Sabbat en zondag in het nieuwe testament', in: *Gereformeerd Kerkblad* 56 (2003), nrs. 1-6.
- Visser H.B. Visser, *De geschiedenis van den sabbatsstrijd onder de Gereformeerden in de zeventiende eeuw* (Utrecht: Kemink, 1939).
- VisserP P. Visser, *Zondagsrust en zondagsheiliging*, (Kampen: Kok, 1959).
- Westert 1995 J. Westert, *Werken op zondag* (Zwolle: GMV, 1995).
- Westert 2003 J. Westert, 'Bezinning op de zondag', in: *De Reformatie* 79 (2003-04), 223-227.
- De Wolf Joh. de Wolf, *Schaduwen van het Licht. Bijbelstudie over het boek Leviticus* (Barneveld: De Vuurbaak, 1989).

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage III - I
Rapport Pleegkinderen en Doop

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 3.1 Pleegkinderen en de doop

Inleiding

De aanleiding voor dit rapport is gelegen in een voorstel van de PS Gelderland 2004. Dat voorstel luidt: *De Generale Synode van Amersfoort-Centrum bestudeert cq laat bestuderen de vraag of en zo ja, onder welke voorwaarden, aan kinderen in duurzame pleegsituaties de doop kan worden bediend. Bij deze studie zal ook onderzocht worden welke zekerheid een kerkenraad moet hebben om tot bediening van deze pleegkinderen over te gaan.*

Deze vraag m.b.t. de doop van pleegkinderen was te verwachten na de besluiten van de GS Leusden 1999 en Zuidhorn 2002 over de doop van in het buitenland geadopteerde kinderen. Immers, deze besluiten waren niet alleen het gevolg van andere procedures m.b.t. de adoptie van in het buitenland geadopteerde kinderen maar ook het gevolg van een 'een ander denken over het moment waarop gedoopt mag worden.' (Acta GS Zuidhorn 2002 art.34) De PS Gelderland 2004 refereert ook aan dat laatste.

De PS Gelderland 2004 geeft echter geen blijk zich geconfronteerd te hebben met uitspraken die kerkelijke vergaderingen eerder wel impliciet hebben gedaan m.b.t. (de doop van) pleegkinderen. Zo werd bijv. in de discussie over het moment waarop in het buitenland geadopteerde kinderen gedoopt mogen nadruk gelegd op de laatste rechterlijke uitspraak. Pas na die uitspraak mocht een geadopteerd kind gedoopt worden. De positie van die kinderen voorafgaande aan de laatste rechterlijke uitspraak werd door de GS Hattem 1972 getypeerd als een '*als pleegkinderen voorlopig vertoeven in de kring van Gods verbond*' (Acta art.251 II,14)

En de GS Heemse 1984\85 wees een appél tegen de weigering om een gedoopt pleegkind in de kerkelijke registers in te schrijven af onder de motivatie

2. Kinderen worden echter niet op grond van hun doop, maar samen met hun gelovige ouders als kerklid aanvaard, en wel als zij wettige kinderen van die ouders zijn. Voor dit laatste is in Nederland de Nederlandse wet bepalend.

3. Een door anderen afgelegde belofte bij de doopsbediening, hoe expliciet ook overgedragen en aanvaard, kan eerst rechtens worden overgenomen wanneer van een ouderschap naar de Nederlandse wetgeving sprake is. (Acta art. 61)

Toch zijn er, ondanks deze en andere uitspraken waarin het belang van ouderschap naar de Nederlandse wet wordt benadrukt als voorwaarde om tot doopsbediening over te gaan, pleegkinderen gedoopt. Ook de kerk van Gorinchem, die adhesie betuigt aan het verzoek van de PS Gelderland 2004, geeft in haar schrijven aan dat zij in een bepaalde situatie vrijmoedigheid heeft gevonden de doop te bedienen aan een pleegkind. Maar deze kerk geeft aan dat het, mede gezien de ingewikkelde materie rond de pleegzorg, niet zo gemakkelijk was een besluit te nemen. Van nog minstens twee andere kerken is bekend dat er de doop aan een pleegkind is bediend. In een andere situatie vond de raad geen vrijmoedigheid om tot doopsbediening over te gaan.

Kerken krijgen vaker verzoeken tot het bedienen van de doop aan pleegkinderen. Een landelijke richtlijn waar op te letten en hoe te handelen kan daarbij een goede ondersteuning bieden. Deputaten Kerkrecht en kerkorde kregen in de aanloop van de GS Amersfoort-Centrum 2005 van de samenroepende kerk het voorstel van Gelderland toegezonden, met het verzoek om zich daar alvast op te bezinnen. Deze notitie is het resultaat daarvan. Het zou kunnen gelden als de door de PS Gelderland 2004 gevraagde studie naar de vraag of en zo ja, onder welke voorwaarden, aan kinderen in duurzame pleegsituaties de doop kan worden bediend. En de vraag welke zekerheid een kerkenraad moet hebben om tot bediening van deze pleegkinderen over te gaan. Het is aan de Generale Synode om te beoordelen of dit voldoende materiaal levert om een besluit te nemen of uitspraak te doen. Ook kan de Generale Synode aangeven in welke richting een vervolgstudie gewenst is.

Pleegzorg is....

Pleegzorg is een vorm van jeugdzorg waarbij pleegouders tijdelijk een kind van een ander in hun gezin opnemen. Soms kunnen kinderen wegens omstandigheden voor korte of langere tijd niet thuis wonen. Voor hen wordt dan een ander adres gezocht: een pleegadres. Het is de bedoeling dat de kinderen, als dat mogelijk is, weer naar hun eigen ouders teruggaan. De relatie met de eigen ouders blijft voor de kinderen altijd van belang.

Hoe lang een kind in een pleeggezin kan blijven, hangt mede af van de status die het verblijf heeft.

1. Kort verblijf/Crisisopvang

Hierbij worden kinderen van 0 tot 18 jaar voor een periode van maximaal 5 maanden opgevangen en verzorgd. Meestal gebeurt de plaatsing van een kind vrij plotseling -wanneer er sprake is van een crisissituatie- en zonder veel voorbereidingen. Omdat men in dergelijke situaties niet direct weet wat uiteindelijk de beste oplossing voor een kind is, is dit een voorlopige plaatsing. Er is een nauwe samenwerking tussen de ouders en de begeleidend maatschappelijk werkende om uit te zoeken hoe het nu verder moet: terug naar huis, opname in een ander pleeggezin of naar een internaat. De korte duur die eigen is aan een plaatsing in een kortverblijfgezin vraagt van het pleeggezin dat het soepel kan reageren op veranderingen. Onder meer gaat het ook om gezinnen die jongeren van 14 jaar en ouder voor een korte periode op willen vangen. Dit kan ook enkele weken zijn. Deze jongeren zijn vaak thuis weggelopen of kunnen daar vanwege spanningen niet meer zijn. Eén ding is zeker: ze moeten snel ergens terecht kunnen.

2. Vakantie- en weekendadres

Dit zijn pleegouders die een kind of jongere de mogelijkheid bieden om af en toe erbij te mogen horen. Deze kinderen wonen vaak in een internaat en kunnen in de weekends en vakanties niet bij familie of vrienden terecht. Soms wonen de kinderen gewoon thuis en loopt het daar niet helemaal op rolletjes. Even aan de dagelijkse spanningen ontsnappen heeft dan grote betekenis. Ook voor de ouders is het van belang: zij kunnen even 'adem halen' om er daarna weer tegenaan te kunnen. Ook kan het zijn dat het kind al in een pleeggezin vertoeft. Het pleeggezin kan soms behoefte hebben aan ondersteuning door een weekend- of vakantiegezin.

3. Langdurige pleegzorg

Hierbij nemen pleegouders kinderen tot 18 jaar onbepaalde tijd op in hun gezin. De tijdsduur kan variëren van bijvoorbeeld 6 maanden tot vele jaren, zelfs tot aan de meerderjarigheid van het kind.

Pleegzorg in beweging

De hierboven beschreven vormen kennen veel varianten. Dat komt o.m. omdat er in de pleegzorg veel in ontwikkeling is. Deze ontwikkeling wordt gekwalificeerd als professionalisering. Die houdt mede verband met een veranderend denken over de manier waarop er voor jeugdigen gezorgd moet worden. Een gevolg van dat veranderend denken over de jeugdzorg komt naar voren in de per 1 januari 2005 ingegane wet Wet op de jeugdzorg, die de Wet op de jeugdhulpverlening heeft vervangen. De jeugdzorg had tot die tijd voornamelijk aanbodgericht gewerkt, dat wil zeggen dat niet zozeer de behoefte van cliënten, maar veeleer het bestaande aanbod van instellingen en voorzieningen bepaalde welke hulp werd geboden. De Wet op de jeugdzorg laat deze invalshoek los. De behoefte van de cliënt is uitgangspunt bij de vraag welke zorg nodig is. Een belangrijk verschil tussen de Wet op de jeugdhulpverlening en diens opvolger de Wet op de jeugdzorg is dat een jeugdige voortaan een aanspraak op zorg heeft(recht op zorg), als het bureau jeugdzorg hiervoor een indicatie heeft gesteld.

Deze zorg moet aan bepaalde voorwaarden voldoen. De hulpverlening moet zo dicht mogelijk bij huis plaatsvinden en zo kort en zo licht mogelijk zijn als verantwoord. Ook moet de hulp zo snel mogelijk plaatsvinden. Er moet worden voorzien in een zodanig aanbod dat cliënten een aanspraak op zorg op grond van de wet bij een zorgaanbieder tot gelding kunnen brengen.

Toegepast op de pleegzorg: zorg op maat voor het kind

Visie

In de landelijk geformuleerde visie op pleegzorg zijn twee pleegzorgvarianten benoemd: *de hulpverleningsvariant* en *de opvoedingsvariant*. Doel van deze visie is dat alle betrokkenen in de pleegzorg, het pleegkind, diens ouders en pleegouders, sneller duidelijkheid krijgen over de termijn en het doel van de plaatsing.

Bij *de hulpverleningsvariant* is het doel om de oorspronkelijke opvoedingssituatie weer te herstellen. Binnen een vooraf gestelde termijn van een half jaar wordt intensief met de ouders van het pleegkind gewerkt. Indien na een half jaar blijkt dat er geen mogelijkheden zijn om het kind weer terug bij zijn ouders te plaatsen dan wordt gewerkt aan een doorplaatsing naar de opvoedingsvariant of een andere vorm van Jeugdzorg, indien dit wenselijk is.

In *de opvoedingsvariant* wordt een pleegkind voor langere tijd door pleegouders opgevoed. Doel van de plaatsing is continuïteit en opvoedingszekerheid voor het pleegkind te creëren. Contact met de ouders blijft, waar mogelijk, bestaan. Positiever gezegd: M.h.o op het belang van het kind wordt al het mogelijke gedaan om de eigen ouders daarbij ook een rol te geven. Maar gelet op de

opvoedingsbehoefte van het kind past het dan niet meer om het gezag- al dan niet beperkt- bij de ouders te laten. Het gezag zou, volgens de visie, moeten berusten bij degene die het in de praktijk uitoefent. M.a.w. in de opvoedingsvariant zou er gewerkt moeten worden naar gezagsoverdracht aan de pleegouders. De opvoeder zou niet alleen pedagogisch gezag moeten hebben (het kind luistert uit respect naar de opvoeder) maar ook juridisch gezag (het kind weet dat de opvoeder iets over hem te zeggen heeft).

Momenteel is er sprake van een wetgevingstraject waarbij in die gezagsoverdracht moet gaan worden voorzien.¹

Gezag

De kerkorde bepaalt in art.56 *Aan de kinderen van de gelovigen zal de doop als zegel van Gods verbond zo spoedig mogelijk bediend worden in de openbare eredienst*. Daarmee is niet een juridische definiëring gegeven, wie het recht hebben, welke kinderen ten doop te houden. Maar anno 2005 is duidelijk dat o.m. wordt bedoeld: diegenen die als belijdende leden, ouderlijk gezag hebben over kinderen, mogen hun kinderen ten doop houden. Diverse synodes hebben dat impliciet gezegd, toen ze in het verleden spraken over een vaste plaats die een kind moest hebben in een gezin wanneer adoptieouders hun geadopteerde kinderen wilden laten dopen. Sinds de GS van Groningen-Zuid 1978 tot aan de GS Leusden 1999 gold immers de uitspraak (Acta van Groningen Zuid 1978 art.389 VI d) *Eerst wanneer de banden met de adoptanten in de voorlopige gezagsrelatie bevestigd blijken te zijn krijgt het kind door middel van de adoptie-uitspraak van de overheid een wettelijk gegarandeerde vaste plaats in het gezin van de adoptanten*.

Die lijn is impliciet door de GS van Leusden losgelaten en dat is expliciet bevestigd door de GS van Zuidhorn 2002. Sinds die tijd is, althans bij uit het buitenland geadopteerde kinderen, niet het wettelijk ouderlijke gezag van doorslaggevend belang. Voor hen geldt dat wanneer hun door het recht beschermde positie voldoende gewaarborgd is op basis van zowel Nederlandse als internationale juridische bepalingen over adoptie en zo voldoende zekerheid inzake hun plaats en opvoeding in het betreffende gezin is, hun adoptiefouders hen kunnen laten dopen.

Op die uitzondering na blijft ouderlijk gezag, zoals de Nederlandse wet dat definieert (art. 1:245 BW) voorwaarde om een kind ten doop te houden. In de Nederlandse wet staat dat ouderlijk gezag de plicht en het recht van ouders omvat hun minderjarig kind te verzorgen en op te voeden(art. 1:247 BW). Het begrip verzorging en opvoeding omvat, behalve de aandacht voor voeding, kleding en onderdak, tevens onder meer de zorg voor onderwijs, medische behandeling enz. In dit verband heeft de ouder de bevoegdheid voor het kind rechtsbetrekkingen van persoonlijke aard aan te gaan zoals de aansluiting bij een kerkgenootschap. (Groene Kluwer, Personen- en familierecht, mr I Jansen: aantekening bij artikel 247).

Voogdij

Overigens zou het verstandig kunnen zijn in het kader van de vraag wie het recht heeft de doop voor een kind aan te vragen in het kader van de wet op de jeugdzorg, ook naar andere 'gezagsrelaties' te kijken. Want het lijkt binnen onze kerken bijv. geaccepteerd dat de grootouder die alleen als voogd wordt aangewezen van het kind van haar/zijn minderjarige (ongehuwde) dochter haar/zijn kleinkind ten doop kan houden.

We spreken van voogdij bij gezag over minderjarige kinderen dat enkel en alleen door niet-ouders wordt uitgeoefend. Een voogd wordt benoemd als de ouders:

- beiden zijn overleden;
- onbevoegd zijn tot gezag;
- of ontheven zijn van het gezag of ontzet zijn uit het gezag.

Een voogd wordt benoemd door de rechter. Hij of zij is verantwoordelijk voor de verzorging en opvoeding van het kind. De voogd hoeft dit niet zelf te doen; het kind kan bijvoorbeeld in een tehuis of in een pleeggezin verblijven. Ook hoeft de voogd niet zelf het levensonderhoud van het kind te betalen. De voogd is wettelijk vertegenwoordiger van het kind en beheert het vermogen van het kind. Voogdij eindigt als het kind 18 jaar wordt of eerder trouwt. De voogdij kan ook stoppen omdat een of beide ouders het gezag weer terugkrijgen.

Dit laatste zal zich als regel voordoen bij minderjarige ouders cq. de minderjarige dochter. M.a.w. wanneer de minderjarige dochter meerderjarig wordt zal ze het gezag over het kind terugvragen. De minderjarige dochter kan ook eerder zelf, of via de Raad voor de Kinderbescherming, de kinderrechter verzoeken om haar meerderjarig te verklaren en haar met het gezag te belasten. De kinderrechter willigt dat verzoek in, als hij dit in het belang van de moeder en haar kind wenselijk vindt. In het

¹ Navraag wijst uit dat het de planning ligt om hierover in 2007 wetgeving bij de Tweede Kamer in te dienen.

onderzoek door de Raad zal nagegaan worden of de moeder in staat is het kind te verzorgen en op te voeden. Aan de wens van de minderjarige moeder wordt zwaar gewicht toegekend.

Juridisch gezien heeft de voogd voldoende gezag om een doopaanvraag te doen m.b.t. het kind waarover hij/zij is aangesteld. Maar juist in die situaties waarin de eigen ouder(s) nog leeft, zoals wanneer een grootouder voogd is van het kind van zijn/haar (ongehuwde) minderjarige dochter, is de kans reëel dat er een einde komt aan dat gezag.

Conclusie:

Het punt van het gezag is en blijft dus een belangrijk item m.b.t. de doopaanvraag.

Kind en Pleeggezin

Als het gaat om pleegzorg zijn er wat betreft de uitoefening van het gezag verschillende situaties mogelijk:

- a. de ouder(s) hebben volledig het gezag
- b. het kind is onder toezicht gesteld
- c. het kind staat onder voogdij en woont elders (in een pleeggezin)
- d. het kind staat onder voogdij van de pleegouder(s) bij wie het woont

ad a. Kind in pleeggezin, gezag bij de ouders

Als het gezag van de ouders niet is aangetast (er is geen sprake van een kindbeschermingsmaatregel), dan woont het kind met toestemming van de ouders op een andere plaats dan thuis. Denk bijv. aan een ADHD kind dat tijdens een echtscheidingsprocedure kind van de rekening dreigt te worden zodat in overleg met hulpverlening het kind uit huis wordt geplaatst zolang dat nuttig en nodig is m.h.o. op (de ontwikkeling van) het kind. Dit kan meerdere jaren duren. Voor grote beslissingen (denk aan schoolkeuze, vakantiebestemming, medische handeling; doop) zal toestemming van de ouders moeten worden gevraagd.

ad b. Ondertoezichtstelling met uithuisplaatsing in pleeggezin

Formeel is eventuele toestemmingsproblematiek voor pleegouders van een onder toezicht gesteld kind bijna hetzelfde als wanneer de ouders volledig gezag hebben. De ouders zijn in geval van ondertoezichtstelling nog steeds belast met ouderlijk gezag, maar de uitoefening hiervan is beperkt door de bevoegdheid van de gezinsvoogdij-instelling tot het geven van aanwijzingen aan de ouder en/of het kind (1:258 BW) alsmede door een eventuele machtiging van de kinderrechter aan de gezinsvoogdij-instelling om het kind uit huis te plaatsen. De ouders worden betrokken bij belangrijke keuzes. Maar na overleg heeft de gezinsvoogd de mogelijkheid om een schriftelijke aanwijzing aan de ouders te geven. Ouders zijn verplicht die schriftelijke aanwijzing te volgen en zullen dus toestemming moeten geven. Handelingen waarvoor geen impliciete toestemming van de ouders is verkregen, zullen in deze situatie niet kunnen worden uitgevoerd. Overigens moet daaraan worden toegevoegd dat de gezinsvoogd niet snel gebruik zal maken van een schriftelijke aanwijzing maar meer langs de weg van overreding zal werken. Ook omdat er m.b.t. ouders die de aanwijzingen van de gezinsvoogd niet opvolgen nauwelijks een sanctie is.²

ad c. kind staat onder voogdij en woont elders in een pleeggezin

Meestal zal een kind dat onder voogdij staat en bij pleegouders woont die niet het gezag over hem hebben, onder voogdij van een rechtspersoon nl. buro Jeugdzorg staan. Als een kind onder voogdij staat geldt dat de pleegouders over belangrijke beslissingen met de voogd zullen moeten overleggen. Zonder (veronderstelde) toestemming van de voogd zullen geen belangrijke beslissingen ten aanzien van het kind genomen kunnen worden.

ad d. Voogdij van pleegouders

Als de pleegouders (of een van hen³) zelf belast zijn (is) met de voogdij over hun pleegkind zijn er wat betreft de uitoefening van het gezag geen knelpunten. De situatie is vergelijkbaar met die van elke ouder die gezag heeft over zijn kind.

² Juridisch gezien heeft de rechter bevoegdheid tot ontheffing van het gezag van de ouders over te gaan. Als enige en tegelijk uiterste maatregel zal dit niet snel gebeuren.

³ Als regel zal een van de ouders voogd zijn. Want één voogd hoeft zelf niet het levensonderhoud van het kind te bekostigen. Gezamenlijke voogden hebben wél de plicht zelf het kind te verzorgen en op te voeden en zijn ook zelf onderhoudsplichtig. Vanwege de bijzondere kosten die pleegkinderen vaak met zich meebrengen maakt de voogd-pleegouder dan liever gebruik van andere financiële voorzieningen.

Maatregelen van kindbescherming

Langdurige pleegzorg vindt vaak plaats vanwege een maatregel van kindbescherming. Afhankelijk van welke maatregel er wordt genomen heeft dat effect op het gezag van de ouders.

Ondertoezichtstelling

De ondertoezichtstelling(ots) is de lichtste kindbeschermingsmaatregel. Als een kind zodanig opgroeit dat zijn zedelijke of geestelijke belangen of zijn gezondheid ernstig worden bedreigd kan het onder toezicht van een gezinsvoogdij-instelling worden geplaatst. Voorwaarde is dat geen heil (meer) wordt verwacht van vrijwillige hulpverlening.

Een ots kan gevraagd worden door een ouder zelf, door een pleegouder, door de Raad voor de kindbescherming en door het Openbaar Ministerie.

Een ots duurt maximaal één jaar, waarna (telkens) maximaal verlenging van één jaar mogelijk is. Verlenging gaat niet automatisch: er is een verzoek voor nodig van de gezinsvoogdij-instelling, de ouders, de pleegouders, of de Raad voor de Kinderbescherming. Als de belanghebbenden het met elkaar eens zijn volgt meteen een bevestigende uitspraak van de kinderrechter. Deze "beoordelingsmomenten" komen niet op uit de ontwikkelingen van/rond het kind, maar zijn periodieke meet-momenten, door de wet voorgeschreven. Daarbij wordt steeds de vraag gesteld: is, in het belang van het kind, de uithuisplaatsing nog nodig?

Ots en wet op jeugdzorg

De Wet op de Jeugdzorg heeft geen grote veranderingen in de ots gebracht. Wel wordt er in het Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg nadrukkelijk aandacht besteed aan het perspectief van ots-kinderen. Als een kind langer dan 18 maanden⁴ buiten het ouderlijk gezin heeft gewoond, moet aandacht besteed worden aan de continuïteit van de verblijfplaats van het kind (art. 43 lid 4 Uitvoeringsbesluit Wjz), regelmatig moet overwogen worden of een ontheffing van de ouders nodig is (ar. 45 Uitvoeringsbesluit Wjz) en Bureau Jeugdzorg moet rekening houden met het belang van de voogdijpupil bij de overgang van het gezag naar de pleegouder (art.42 lid 4 Uitvoeringsbesluit Wjz). Daarin worden geen concrete termijnen aangegeven waarbinnen er duidelijkheid moet zijn over het perspectief van de pleegzorgplaatsing. Omdat die ots nog steeds minmaal jaarlijks verlengd moet worden, geeft dit veel kinderen steeds opnieuw onzekerheid over de plaats waar zij de volgende periode verblijven. Het feit dat de ots iedere keer verlengd moeten worden, betekent niet dat het bureau Jeugdzorg geen doelen op langere termijn kan stellen. Het belang van de minderjarige vraagt een langere termijn planning ook al is het niet zeker dat de ots verlengd zal worden. Door wijziging in omstandigheden kan het plan altijd aangepast worden. In het zevende lid van art.18 wordt bovendien bepaald dat ten minste één maal per jaar wordt gezien in hoeverre het plan bijstelling behoeft. Hierdoor wordt altijd een plan op maat voor de cliënt gerealiseerd.

In het kader van de vraagstelling m.b.t. de doop is ook relevant te vermelden dat er voor pleegouders die continue verzorging geven aan een pleegkind in het kader van de ots nog steeds weinig juridische legitimatie is voor het zelfstandig nemen van beslissingen. De ouders hebben het gezag, de gezinsvoogdij mag bindende aanwijzingen geven (aan de ouders en/ of het kind). De pleegouders zijn slechts uitvoerders van de beslissingen die de ouders, veelal in overleg met de gezinsvoogdij-instelling nemen, zoals bijv. de schoolkeuze (en dus een beslissing over de doop) Een ander niet te verwaarlozen element is de leeftijd van het ots-kind. In de Wet op de jeugdzorg artikel 24 leden 5, 6 en 7 is de verplichting opgenomen om een hulpverleningsplan (hvp) met de minderjarige vanaf twaalf jaar te bespreken (en diens instemming te verkrijgen!) De jeugdige is nl. zelf cliënte en de cliënt moet instemmen met het hvp. In die leden 5, 6 en 7 staat vermeld wanneer dubbele instemming nodig is (de minderjarige en zijn wettelijk vertegenwoordiger). Dit kennen we ook in de wet geneeskundige behandelingsovereenkomst (art. 7:450 en verder BW): voor kinderen beneden de twaalf jaar moeten ouders (of voogd) toestemming geven voor een medische behandeling, voor kinderen tussen de twaalf en zestien is toestemming van het kind nodig en toestemming van de ouders met gezag (of de voogd) en kinderen vanaf zestien jaar beslissen zelf. Dit sluit aan bij datgene wat in het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind is bepaald In art.12 van dat verdrag staat dat minderjarigen in staat moeten worden gesteld hun mening kenbaar te maken vanaf het moment dat zij de reikwijdte van hun handelen kunnen overzien. In ons Burgerlijk Wetboek en in het Boek van Burgerlijke Rechtvordering wordt 12 jaar gehanteerd als grens waarna

⁴ De periode van anderhalf jaar is gekozen, omdat het dan mogelijk is dat de Raad voor de Kinderbescherming of het openbaar ministerie een gedwongen ontheffing verzoekt (art. 1:268 lid 2 sub a BW).

kinderen in de gelegenheid worden gesteld hun mening kenbaar te maken in juridische procedures die hen aangaan.

Ontneming van gezag

Een verregaande maatregel van kindbescherming is de ontneming van het gezag. Er bestaat een vrijwillige ontheffing en een gedwongen ontheffing van het gezag op grond van ongeschiktheid of onmacht van de ouders om zijn plicht tot verzorging en opvoeding te vervullen. (1:266 BW) Ook kunnen ouders van hun gezag ontzet worden. Daarvoor gelden bijzonder zware gronden. (1:269 BW) Gevolg van zowel ontheffing als ontzetting is dat de ouders (of een van hen) het gezag geheel verliezen. Als er niet een andere ouder is die voortaan het gezag alleen uitoefent, benoemt de rechtbank een voogd. Dit is meestal een rechtspersoon (Bureau Jeugdzorg). In de praktijk betekent dat m.b.t. de doopvraag dat de vertegenwoordiger van Bureau Jeugdzorg, de aangewezen is om een beslissing daarover te nemen.

Conclusie m.b.t. de beslissing over de doop

Majeure beslissingen (school- en godsdienstkeuze of ingrijpende medische verrichtingen) m.b.t. de kinderen zijn aan de ouders voorbehouden en blijven dat als regel ook in een pleegsituatie. Dat kan slechts anders zijn indien de ouders geen ouderlijk gezag meer uitoefenen, er geen perspectief is op thuisplaatsing en het een langdurige pleeggezinplaatsing betreft.

Geconcludeerd kan worden dat, in het licht van de Nederlandse wet en de bedoeling daarvan, als uitgangspunt geldt dat ouders toestemming dienen te geven voor het ten doop houden van hun kind, ook al hebben zij zelf niet meer de verantwoordelijkheid voor de dagelijkse verzorging en opvoeding. Beslissingen over de doop kunnen, wanneer een kind de leeftijd van 12 jaar bereikt, niet zonder het kind genomen worden.

Tegelijk lijkt het voor de hand te liggen dat pleegouders pas komen tot een doopaanvraag als er voor het kind, in het kader van de opvoedingsvariant, m.h.o. op het doel op langere termijn geen duidelijk perspectief is op spoedige terugkeer naar de ouder(s). Positief gezegd: als er in het hulpverleningsplan sprake is van een toekomstperspectief waarbij het pleegkind in het pleeggezin zal blijven.

Zekerheid voor de kerkenraad

Bij het moment waarop een in Nederland geadopteerd kind kon worden gedoopt gold en geldt als regel dat die doopsbediening pas plaats kan vinden als de adoptie-uitspraak van de rechter in kracht van gewijsde is gegaan. Vanaf dat moment staat de familierechtelijke rechtsbetrekking tussen adoptiekind en adoptiefouders onomstotelijk vast en zijn de familierechtelijke banden met de oorspronkelijke ouder(s) doorgesneden. Bij in het buitenland geadopteerde kinderen kan de doopsbediening plaatsvinden wanneer hun door het recht beschermde positie voldoende gewaarborgd is op basis van zowel Nederlandse als internationale juridische bepalingen over adoptie en er zo voldoende zekerheid inzake hun plaats en opvoeding in het betreffende gezin is. Met andere woorden er is sprake van onomkeerbaarheid in een situatie. Ouders kunnen menselijkerwijs de belofte waarmaken dat zij het kind bij het opgroeien in de leer van Gods Woord naar vermogen zullen onderwijzen en laten onderwijzen (Derde vraag uit het doopformulier)

M.b.t. de doop aan een pleegkind zijn er situaties die dat onomkeerbare benaderen. In een situatie dat de natuurlijke moeder door de rechter van haar ouderlijk gezag is ontzet en de natuurlijke vader is overleden ziet het ernaar uit dat een pleegkind tot het achttiende levensjaar onder de verantwoordelijkheid blijft van de pleegouders. M.a.w. pleegouders lijken een kerkenraad te kunnen garanderen dat ze de belofte, gevraagd in de derde vraag uit het doopformulier, voor de toekomst zullen kunnen waarmaken. Maar garanties of zekerheden zijn niet te geven, Want het is inherent aan een situatie van pleegzorg dat er een mate van onzekerheid blijft. Immers, het is en blijft de bedoeling van pleegzorg dat de kinderen, als dat mogelijk is, weer naar hun eigen ouders teruggaan. Een plaatsende instantie zal ook nooit de zekerheid kunnen geven dat het pleegkind tot aan de meerderjarigheid bij dat specifieke pleeggezin zal blijven.

De vraag van de PS Gelderland 2004 luidt te onderzoeken: *welke zekerheid een kerkenraad moet hebben om tot bediening van de doop voor deze pleegkinderen over te gaan*. Als het gaat om een grote mate van zekerheid over de toekomst is zekerheid dus een te groot woord.

Dopen en garanties voor de toekomst

Het is de vraag of we het moment van de doopsbediening moeten benaderen vanuit de gedachte dat er een grote mate van zekerheid is m.h.o. op de toekomstige opvoeding van dit kind. Er zijn immers ook in de huidige praktijk geen garanties te geven m.h.o. op de toekomst. Zo komt het voor dat doopouders ja zeggen tegen die derde doopvraag. Maar een jaar later onttrekken ze zich aan de gemeenschap van de kerk om verder in hun leven los van God en kerk te leven. Of na echtscheiding, verlaat de partner aan wie de kinderen zijn toegewezen, God en de kerk. Als beide ouders op jonge leeftijd sterven bij een verkeersongeval is het niet bij voorbaat zeker dat hun kind terecht zal komen bij ouders die het kind christelijk en godvrezend willen opvoeden. M.a.w. ook in de huidige praktijk wordt er gedoopt in een situatie, in een fase, op een moment in de tijd waarop het verantwoord wordt geacht.

Wat verantwoord is in de situatie van pleegkinderen valt dan te beschrijven. Daarbij kan worden aangesloten bij wat m.b.t. uit het buitenland geadopteerde kinderen is uitgesproken door de GS Zuidhorn 2002 nl. dat er *voldoende zekerheid inzake hun plaats en opvoeding in het betreffende gezin is.* (Act art.34 besluit2, grond 2) M.b.t. wat voldoende zekerheid geeft, zijn criteria te maken. Wat dat betreft is het hier niet anders dan bij veel andere kerkrechtelijke situaties waarin recht moet worden gemaakt of gesproken. Er zal altijd sprake zijn van een weging van belangen en situaties.

Pleegkinderen en Gods verbond

Hoe je het ook wendt of keert, als regel zullen pleegouders niet in die familierechtelijke betrekking staan t.o.v. hun pleegkind die als regel voorwaarde is voor de bediening van de doop nl. ouderlijk gezag. De vraag is: welke plek nemen pleegkinderen binnen de gemeenschap van Gods verbond in? Het gaat te ver om te proberen pleegkinderen onder te brengen in een categorie die we kennen vanuit het O.T. en te proberen zo aan positiebepaling te doen. We hebben te maken met kinderen die een door de huidige wetgeving bepaalde status hebben in deze tijd. Kinderen die, mits de ouder(s) c.q. diegene die gezag heeft over het kind daarvoor de toestemming heeft gegeven, door gelovige pleegouders worden meegenomen naar de kerk. Daar bevinden zij zich onder de beademing van het evangelie in het centrum van het werk van de Heilige Geest. Kinderen die naar catechisatie en vereniging gaan. Die met de andere kinderen uit de kerk hetzelfde christelijke onderwijs kunnen volgen, zowel basis onderwijs als voortgezet onderwijs.

Pleegkinderen worden zo door hun pleegouders meegenomen op de weg waarop God het leven onder zijn beslag legt. Ouders die zich door God laten roepen komen door die roeping in de gemeenschap van de genadige God. Prof. dr. C. Trimp beschrijft in zijn boek *De gemeente en haar liturgie* (Kampen 1989) het proces van de discussie die tot aan de GS Kampen 1975 gevoerd werd m.b.t. de doop aan geadopteerde kinderen. Hij schrijft: "De beslissende vraag werd deze: wanneer door het opnemen en verzorgen van een pleegkind in het gezin van christenen een situatie ontstaat, die door de overheid in haar rechterlijke adoptie-uitspraak tenslotte tot een vaste rechtspositie wordt gemaakt – mag men dan deze situatie kwalificeren als een roepings situatie? Is de levensgemeenschap waarin zo'n 'van ver gekomen' kind voortaan verkeren en opgroeien zal, een instrument dat de roepende God ten dienste staat om in vaste relatie met dit kind te treden en met dat kind de weg te gaan, die Hij met alle kinderen in de gezinnen der christenen gaat? Wie op deze vragen *bevestigend* antwoordt, zal de doop niet kunnen weren.

In de gegroeide situatie tussen de adoptiefouders en het geadopteerde kind is méér aan de orde dan een zaak van 'wettig' ouderschap. Evenals er in de verhouding tussen ouders en hun bloedeigen kind meer aan de orde is dan 'natuurlijk ouderschap. *God begint in die verhouding een geschiedenis: de geschiedenis van zijn liefde. Hij neemt dit kind mee op heel de weg, die de adoptiefouders met hem gaan.*"⁵

De vraag laat zich stellen of de God van het verbond ook niet de gezinssamenleving van pleegkinderen en pleegouderschap wil hanteren om kinderen in zijn verbond een plek te geven. De G.S. Hattem 1972 verwoordde de gedachte dat pleegkinderen de positie hebben van hen die 'voorlopig vertoeven in de kring van het verbond' (Acta art.251 II,14). Hen zou het recht op de doop daarom niet toekomen. Wie niet het accent legt op 'voorlopig', maar op het 'vertoeven in de kring van het verbond' en dat zet in het perspectief van het belang van het kind dat zich in een duurzame pleegsituatie bevindt, kan tot een andere conclusie komen.

Rondblik

Welke regels hebben andere kerken uit de Reformatie om de doop te kunnen bedienen?

⁵ Dr. C. Trimp, *De gemeente en haar liturgie: een leesboek voor kerkgangers*, uitgeverij van den Berg – Kampen 1989 pg. 236

CGK

In de uitgaven van kerkorde van de Christelijke Gereformeerde kerken (het laatst gewijzigd en aangevuld door de synode van Haarlem-Noord 1998) staan onder art. 60 enige bepalingen. De volgende zijn voor dit onderwerp van belang:

a) Bij de doop in bijzondere gevallen moet voor de kerkenraad vaststaan:

Dat het te dopen kind een kind des verbonds is;

Dat er waarborg is, dat zij die door beantwoording van de doopvragen de stipulatiën met de kerk aangaan, deze kunnen volbrengen.

b) Kinderen, wier ouders niet, maar wier grootouders, of een van hen, leden van de gemeente zijn, kunnen gedoopt worden, indien de grootouders zich met het opzicht over de opvoeding willen belasten

e) Aangenomen kinderen en vondelingen kunnen gedoopt worden, indien vaststaat dat zij kinderen des verbonds zijn en de pleegouders het recht van de opvoeding metterdaad hebben.

f) Kinderen die door leden van onze kerken wettig geadopteerd zijn, hebben recht op de heilige doop en behoren daarom gedoopt te wezen.....

Navraag bij deputaten kerkorde en kerkrecht leverde op dat onduidelijk is op basis waarvan art. 60 lid e in 1947 opgenomen is in de kerkorde. De voorwaarden bij art.60 lid a 1 betekent in de praktijk dat in alle voorzichtigheid wordt geïnformeerd of de ouders lid zijn van een kerk en zelf gedoopt zijn. M.b.t. art.60 lid a 2 wordt ingezien dat die situatie zich zeer zelden zal voordoen, omdat garanties over de toekomstige plek van het pleegkind, inherent aan de pleegsituatie, niet te geven zijn. Het komt volgens waarneming van dep. Kerkorde en kerkrecht binnen de CGK wel voor dat kerkenraden op grond van art 60 lid e een doop van een pleegkind hebben toegestaan.

PKN

In de PKN luidt ord.6-3-4.' Doopvragen worden bij de doop van een kind beantwoord door de ouders of verzorgers dan wel - indien omstandigheden dat wenselijk maken - door anderen die bereid zijn (mede)verantwoordelijkheid te dragen voor de geestelijke vorming van het kind.

Doopvragen kunnen daarnaast beantwoord worden door anderen die als doopgetuigen optreden.'

Navraag bij het Stafbureau Juridische Zaken PKN leverde op dat met opzet ook de brede term 'verzorgers' is gekozen. Dat betekent dat ook pleegkinderen die langdurig in een gezin zijn opgenomen kunnen worden gedoopt. (Vgl. Gereformeerde Kerkorde Ubp. 72⁶). Uiteraard zal daarbij niet ingegaan kunnen worden tegen de wens van de natuurlijke ouders.

Bij de mogelijkheid dat anderen dan ouders of verzorgers de doopvragen beantwoorden en daarmee de zorg voor de godsdienstige opvoeding op zich nemen kan bv. gedacht worden aan grootouders, wanneer de ouders niet zelf de doopgelofte kunnen of willen afleggen. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat de doopgetuigen niet in plaats van maar naast de ouders\verzorgers de vragen beantwoorden.

In de CGK en PKN is er dus ruimte voor de doop aan pleegkinderen wanneer die duurzaam in een gezin zijn opgenomen. Binnen de PKN is er de, juridisch logische, voorwaarde dat de (natuurlijke) ouders daar niet op tegen zijn. De CGK heeft echter als voorwaarde daarbij dat het dan wel een kind van het verbond moet zijn.

Voorstel voor een antwoord en voor criteria

Alles overziende lijkt ons dat in de kerken de volgende afspraken zouden kunnen gelden voor vragen rond het dopen van pleegkinderen:

a) Ouders dienen toestemming te geven

⁶ In die Uitvoeringsbepaling staat m.b.t. de doop aan geadopteerde kinderen: *Kinderen die door leden van een Gereformeerde Kerk wettig zijn geadopteerd en pleegkinderen, die duurzaam in hun gezin zijn opgenomen, hebben recht op de heilige doop en behoren daarom gedoopt te worden. Verwacht wordt dat de kerkenraad er zich van te voren van overtuigd heeft dat de christelijke opvoeding van zodanige kinderen voldoende gewaarborgd mag worden geacht.*

Ter beoordeling van de duurzaamheid (in juridische zin) van de opnemings van pleegkinderen in gezinnen, dient de kerkenraad via de pleegouders inlichtingen in te winnen bij de desbetreffende Raad voor de Kinderbescherming of de Nederlandse Vereniging van Pleeggezinnen.

M.b.t deze uitvoeringsbepaling is op te merken dat deze in principe is vervallen sinds het ontstaan van de PKN. Verder is de Raad voor de Kinderbescherming niet de instantie die zich bezig houdt met de duurzaamheid van de opnemings van pleegkinderen noch de NVP die slecht een belangenvereniging is.

Uitzondering: Indien de ouders geen ouderlijk gezag meer uitoefenen, hoeft de mening van ouders niet doorslaggevend te zijn, maar zal het oordeel van die persoon die het gezag uitoefent het zwaarst mogen wegen.

b) Er moet sprake zijn van een pleegsituatie die door de Nederlandse wet is geregeld.

c) Pas wanneer er in het hulpverleningsplan sprake is van een toekomstperspectief is waarbij het pleegkind in het pleeggezin zal blijven kunnen pleegouders de doop aanvragen. Pleegouders moeten dat aan de hand van het door bureau jeugdzorg opgestelde hulpverleningsplan duidelijk kunnen maken aan de kerkenraad.

Uitzondering: als gelovige ouders aan pleegouders vragen hun kind te laten dopen zodat duidelijk is dat de ouders, in geval van terugkeer, hun kind christelijk en godvrezend willen opvoeden, mag er eerder gedoopt worden.

Deze doopvraag door ouders moet wel schriftelijk worden bevestigd en zo geverifieerd kunnen worden door een kerkenraad.

c) Een kind vanaf 12 jaar, kan alleen gedoopt worden als het daarmee zelf instemt. Overigens zal er altijd goed gesprek met een pleegkind nodig zijn, ook als het jonger is. Als een pleegkind er zelf niet voor voelt om gedoopt te worden, mogen pleegouders geen druk uitoefenen!

d) De ouder die als voogd door de rechter is aangewezen van het kind van zijn\haar minderjarige (ongehuwde) dochter mag voor zijn\haar kleinkind de doop aanvragen. Die voogd mag echter alleen de doop aanvragen en de doopvragen beantwoorden wanneer de natuurlijke moeder van het kind daarmee instemt.

Bronnen:

- *Pleegzorg in veranderende jeugdzorg* uitgave van “Trillium” een projectorganisatie van de Landelijke Stuurgroep Pleegzorg. Als rapport aangeboden aan de Tweede Kamer in mei 2000.
- *Pleegzorg met visie, juridische haken en ogen* uitgave van “Trillium” een projectorganisatie van de Landelijke Stuurgroep Pleegzorg. Als rapport aangeboden aan de Tweede Kamer in mei 2000.
- Hoofdkantoor Raad voor de Kinderbescherming Utrecht
- Centrum voor Pleegzorg Rotterdam
- *Standpuntbepaling pleegzorg*; mede namens de Staatssecretaris van Justitie aangeboden aan de Tweede Kamer door de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Margo Vliegenthart. (www.minvws.nl/kamerstukken/djb/standpunt_pleegzorg.asp)
- Wet op de jeugdzorg
- Besluit van 16 december 2004, houdende regels ter uitvoering van de Wet op de jeugdzorg (Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg) Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden Jaargang 2004 nr.703
- *PI Special, november 2004* Pleegzorg Informatie is een landelijke nieuwsbrief over actuele ontwikkelingen in de pleegzorg; Het is een gezamenlijke uitgave van Pleegzorg Nederland en de landelijke voorlichting pleegzorg;
- Landelijk beleidskader jeugdzorg 2005 tot en met 2008 uitgave: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Ministerie van Justitie september 2004
- Personen- en familierecht onder redactie van mw. prof. mr. S.F.M. Wortmann; bewerkt door: prof. mr. J.E. Doek e.a. uitg. Kluwer Serie: Groene Serie
- Dr. C. Trimp, *De gemeente en haar liturgie: een leesboek voor kerkgangsters*, uitgeverij van den Berg – Kampen 1989
- Een gesprek is gevoerd met mevr. Irene Hessel, voorzitter kwaliteitskringen pleegzorg
- Dit rapport is doorgelicht door Mevr. Mr. E.C.C. Punselie, specialist\promovenda op het terrein van de pleegzorg.

Diverse sites:

- www.inspectiejeugdzorg.nl
- www.jeugdzorg.nl
- www.justitie.nl/publiek/familie_en_gezin onder adoptie- en pleegkinderen

J.B. de Rijke

lid deputaatschap kerkrecht en kerkorde, op verzoek van commissie Overijssel.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in Nederland**

Bijlage III - II

**Rapport over de quaestio van de PS Holland-Noord
inzake art. 60 KO**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 3.2 Rapport over de quaestio van de PS Holland-Noord inzake art. 60 KO

“Artikel 61 richt zich tegen de zgn. *open* avondmaalstafel en stelt dán als voorwaarde “belijdenis der gereformeerde religie”, aldus prof. J. Kamphuis in een artikel over de kerkscheuring in Kampen anno 1968¹. Hij schreef over de betekenis van de gereformeerde leer bij het doen van openbare geloofsbelijdenis. En ook al is 61 veranderd in 60 en staat er niet meer ‘gereformeerde religie’, maar ‘gereformeerde leer’, de strekking van het artikel, waar de aandacht voor wordt gevraagd, is nog hetzelfde.

De vraag van de PS.

In een brief d.d. 10 februari 2005 legt de Particuliere Synode van Holland-Noord de Generale Synode deze vraag voor: de kerken te willen dienen met een nadere toelichting op of uitspraak over artikel 60 KO. En die vraag om een toelichting of uitspraak heeft te maken met “het vraagstuk van de toelating tot het Heilig Avondmaal van gasten die geen lid zijn van een Gereformeerde Kerk”. De vraag was afkomstig van de classis Amsterdam-Leiden. In deze classis was een uitgebreide bespreking geweest over een eenduidige uitspraak betreffende de reikwijdte van art. 60 KO en de daarachter liggende visie op de toelating tot het Heilig Avondmaal. De kerk van Amsterdam-Zuid/West had besloten dat gasten aan het avondmaal kunnen deelnemen als zij voorafgaand aan de dienst de gereformeerde leer belijden door het ondertekenen van de formulering: ‘Dat de leer van het Oude en Nieuwe Testament die in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en in deze christelijke kerk geleerd wordt, de ware en volkomen leer van de verlossing is’. Dit betreft dan gasten uit zusterkerken zonder avondmaalsbriefje, gasten uit een aantal andere kerkgenootschappen en gasten uit kerken in het buitenland.

Dit besluit heeft de kerk in maart 2003 aan de classis meegedeeld.

Daarop kwam d.d. 19 juni 2003 van de kerk van Katwijk een verzoek aan de classis om een uitspraak te doen over dit beleid van Amsterdam-Zuid/West. Daarbij heeft Katwijk aangegeven dit besluit in strijd te achten met art. 60 KO en zij verzoekt de classis uit te spreken dat Amsterdam-Zuid/West ten onrechte dit besluit heeft genomen inzake een andere wijze van toelating tot het avondmaal dan wat binnen onze kerken daarover is afgesproken en verzoekt uit te spreken dat Amsterdam-Zuid/West dit besluit behoort te herroepen.

De classis kon na diverse besprekingsronden niet tot een inhoudelijke uitspraak komen. Maar sprak wel uit de zaak via de PS aan de GS te willen voorleggen. Aan het verzoek van de classis heeft de PS (na bespreking) willen voldoen, met als argument ook daarbij dat niet alleen binnen de classis Amsterdam-Leiden maar ook breder verlegenheid heerst over de reikwijdte van art.60 KO.

Moet de synode hier een uitspraak over doen, of kan het in de mindere vergadering (c.q. de kerkenraad) worden afgehandeld?

Het is duidelijk dat de toelating een zaak is alleen van de plaatselijke kerk. Toen aan de GS Leusden de vraag werd gesteld om de kerken de vrijheid te laten, om onder nader omschreven condities, leden uit de CGK tot het avondmaal toe te laten, besloot deze synode daar geen uitspraak over te doen, met als grond: De GS wil niet treden in de bevoegdheid van de plaatselijke kerken met betrekking tot de toelating tot de viering van het avondmaal². Hieruit zou afgeleid kunnen worden dat de plaatselijke kerk zelfstandig de toelating van gasten bepaalt.

Maar dit genoemde verzoek ging specifiek over de CGK, met wie samensprekingen aan de gang waren. De vraag van de PS Holland-Noord is breder. En zoals de kerken in gezamenlijkheid bepaald hebben in artikel 60 KO wat de voorwaarde is voor toelating tot het avondmaal, is het ook wenselijk dat de kerken zich gezamenlijk uitspreken over hoe om te gaan is met gasten van buiten onze kerken.

De tekst van artikel 60 KO

¹ J. Kamphuis, *Verbeeld verhaal over Kampens kerk XI*, artikel in *De Reformatie*, 27 april 1968.

² GS Leusden 1999, *Acta*, art. 86, besluit 4.

Art. 60 KO luidt: "Tot het avondmaal van de Here zal de kerkenraad alleen toelaten die belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer hebben gedaan en godvrezend leven. Zij die uit zusterkerken komen, zullen op grond van een goede attestatie inzake leer en leven toegelaten worden".

Tot de wijziging in 1978 luidde het (art. 61): "Men zal niemand tot het Avondmaal des Heren toelaten, dan die naar de gewoonheid der kerk, tot dewelke hij zich voegt, belijdenis der gereformeerde religie gedaan heeft, mitsgaders hebbende getuigenis eens vromen wandels, zonder welke ook degenen, die uit andere kerken komen, niet zullen toegelaten worden".

Door het Convent van Wezel (1568) werd reeds een vergelijkbaar artikel vastgesteld: Men zal niemand tot des Heeren Heilig Avondmaal toelaten, als die tevoren belijdenis des geloofs gedaan heeft, en zich de kerkelijke tucht onderwerpt³.

De inhoud van het huidige artikel is vastgesteld door de synode van Dordrecht 1618-19.

De tekst van het artikel is in twee delen te onderscheiden.

a. In het eerste lid gaat het over de toelating van de eigen gemeenteleden. Daarin is afgesproken dat er geen doopleden aan het avondmaal worden toegelaten. De weg naar toelating gaat via de geloofsbelijdenis. De kerken zeggen hierin dat het avondmaal alleen te vieren is in geloof. Dit is helemaal naar de Schrift - zo luiden de woorden bij het avondmaal ook: Gedenkt en geloof..... Je kunt alleen in geloof de waarde zien van het brood en wijn en het zegel van de verzoening ontvangen. In geloof begeer je het lichaam van Christus te ontvangen.

De gereformeerde leer hier genoemd is de leer naar de drie formulieren van eenheid, zo concludeert J. Kamphuis⁴. De kerkenraad draagt de verantwoordelijkheid om toe te laten.

b. Het tweede lid geeft aan dat leden van zusterkerken ook toegelaten worden, zónder dat ze eerst belijdenis afleggen. Zij hebben een attestatie mee en op grond daarvan worden ze lid van de (nieuwe) gemeente. Het gaat hier om binnengekomen leden van een andere gemeente, met attestatie, die dan ook het avondmaal kunnen vieren. Zulke leden ontvangen kerkenraad en gemeente hartelijk en de kerkenraad doet geen nieuw onderzoek naar hun geloof.

Art. 63 KO handelt ook over attestaties. Dit artikel is geschreven vanuit het oogpunt van de vertrekkende gemeente - wat moet die doen voor de leden die verhuizen, zodat men in de nieuwe gemeente goed ontvangen kan worden. Art. 60, over het avondmaal, gaat over de ontvangende gemeente - welk recht heeft het nieuwe lid dat met attestatie binnenkomt? Hij mag het avondmaal vieren, zonder nader onderzoek naar geloof.

Een afgeleide van dit tweede lid is dat wij een 'avondmaalsbriefje' vragen van een lid van een zusterkerk die het avondmaal mee wil vieren. Ook op dit getuigenis mag een gast, zonder dat er nader onderzoek wordt gedaan, het avondmaal vieren. Die toelating vloeit dus voort uit afspraken die in het kerkverband gemaakt zijn.

Het woord *alleen* in het eerste lid is niet exclusief bedoeld: alleen dézen mogen deelnemen aan het avondmaal. Want in lid twee wordt ook een andere mogelijkheid gewezen. Deputaten voor de herziening van de kerkorde rapporteerden in 1978 dat er was gevraagd om het beperkende woord 'alleen' op te nemen in de tekst. Deputaten noemen het een 'min of meer taalkundige wens', en zo is er geen bezwaar dit op te nemen⁵. Maar het betekent dus niet dat lid twee ook vanuit dit woord 'alleen' gelezen moet worden, zodat dit lid zou zeggen: alléén hen die een attestatie (of avondmaalsbriefje) hebben, kunnen worden toegelaten tot het avondmaal.

We concluderen: de spits van artikel 60 KO. is dus niet: wie mogen er van *buiten* de gemeente aan het avondmaal deelnemen, maar welke leden van de *gemeente* mogen tot het avondmaal toegelaten worden, namelijk zij die belijdenis van het geloof gedaan hebben naar de gereformeerde leer, dus geen doopleden. Anders gezegd: dit artikel keert zich tegen kinderen, die zonder belijdenis van het geloof te doen, het avondmaal zouden mogen vieren. Dat dit de spits is blijkt ook uit de plaats die het inneemt

³ Artikelen van Wezel 1568, Kapittel VI, art. 7.

⁴ J. Kamphuis, *Wat betekent de uitdrukking 'de gereformeerde religie' in art. 61 K.O.?*, artikel in *De Reformatie*, 12 juli 1969. Hij schrijft: met 'gereformeerde religie' is blijkens de documenten uit de zestiende en zeventiende eeuw niet anders bedoeld dan de religie die beleden is 'in de drie formulieren van enigheid van de gereformeerde Kerken in Nederland' (cursivering van J. K.).

⁵ Rapport van deputaten herziening van de kerkorde, uitgebracht aan de synode van Groningen-Zuid 1978, Acta, bijlage 4.

tussen artikelen over de bediening van de doop en de viering van het avondmaal. Natuurlijk kan dan indirect ook uit dit artikel worden afgeleid hoe het gasten om te gaan is, maar de hoofdstrekking is dat er toegang is tot het avondmaal na geloofsbelijdenis.

Avondmaal en gemeente

Het toelaten van een gast aan het avondmaal kan niet buiten de gemeente omgaan. Art. 60 KO bepaalt wel dat de kerkenraad toelaat tot het avondmaal, maar hij doet dit in samenspraak met de gemeente. Die bestaat hieruit dat de namen van hen die belijdenis doen, worden afgekondigd en ook de namen van hen die met attestatie binnenkomen. Dit ter goedkeuring van de gemeente. Want het avondmaal wordt gevierd in de gemeente. Het kan zelfs bij uitstek het sacrament van de gemeenschap worden genoemd⁶. We belijden dan ook dat we het avondmaal ontvangen in de samenkomst van Gods volk, de gemeente. “We ontvangen dit heilig sacrament in de samenkomst van Gods volk...”⁷. Stel je voor dat het avondmaal alleen een viering door ‘gasten’ zou zijn. We vieren het avondmaal niet in de kring van de synode bijvoorbeeld. Daar is wel eenheid in geloof, maar er is geen gemeente. De gemeente is van wezenlijk belang. Het is de gemeenschap met Christus en met elkaar. “Het avondmaal is geen avondmaal in de zin van het Nieuwe Testament, wanneer een van beide vormen van gemeenschap ontbreekt. Beide vormen horen onlosmakelijk bij elkaar”⁸. In het formulier wordt ook gesproken over het samen één zijn door de Geest. Dit is gebaseerd op wat de Schrift zegt over het ene brood en het ene lichaam⁹. De gemeente mag dus op het punt van toelaten niet buiten beschouwing blijven. Als het gaat om afhouding van het avondmaal belijden we ook dat ‘de christelijke kerk’ moet buitensluiten¹⁰. Daarom sprak de GS Leusden ook over toelaten door de plaatselijke kerk¹¹. Dit betekent voor de toelating van een gast van buiten onze kerken, dat er wel eenheid in het geloof moet zijn, maar tegelijk wordt dan geconstateerd dat er geen kerkelijke eenheid is. Bij het toelaten van een gast mag dit aspect van het ontbreken van dit één-zijn niet veronachtzaamd worden. Het zal dus ook een uitzondering moeten zijn op de gewone toelating. Het is van belang juist in onze tijd van individualisme te onderstrepen dat avondmaalvieren niet een zaak is van je eigen ik, maar van gemeenschap met anderen willen hebben. We vieren het avondmaal normaliter ook in de eigen gemeente, daar wordt die gemeenschap het diepste beleefd. Omdat avondmaal vieren gemeenschapsvieren is moet deelname aan het avondmaal door een gast dus wel een ‘meerwaarde’ hebben dan alleen de eigen persoonlijke geloofsversterking. De gast moet aan kunnen geven waarom hij in deze gemeente (die niet de zijne is) juist het avondmaal wil meevieren. Wat zijn ‘bijdrage’ aan de gemeenschap is. Voor een toevallige aanwezig die, bij het naar de kerkgaan, merkt dat het avondmaal is, is het lastig om aan die gemeenschap invulling te geven. Maar bij iemand die (bijv. vanwege verkering) vaker in die kerk komt is dat duidelijker. Bij een toevallige aanwezige zit er wel spanning op dit punt. Het is voorstelbaar dat een kerkenraad alleen gasten toelaat, die regelmatig in de kerk aanwezig zijn. Maar niet kan gesteld worden dat die ‘eenmalig aanwezige gast’ niet toegelaten zou mogen worden. Ook bij het toelaten van een gast wordt de ‘gast’-gemeente ingeschakeld op deze wijze dat ze op de hoogte moet zijn van de ‘toelatingseisen’ waaronder een gast kan worden toegelaten. En de naam van de gast wordt afgekondigd, eventueel met de toevoeging uit welke kerk hij afkomstig is. Maar de verantwoordelijkheid voor de toelating ligt in de eerste plaats bij de kerkenraad, die ook voor de andere wijzen van toelating, zoals verwoord in art. 60 KO, verantwoordelijk is.

Toezicht van de kerkenraad.

De kerken hebben afgesproken dat de kerkenraad moet toelaten (art. 60). De kerkenraad hoeft niet iedere keer van ieder gemeentelid na te gaan of die nog wel gereformeerd is. Hij kent de gemeenteliden naar die afgelegde geloofsbelijdenis. En kent hen qua levenswandel en zal bij twijfel in gesprek met een betrokkene gaan. En mocht uit woorden en handel blijken dat vastgehouden wordt aan een zonde, dan zal de kerkenraad afhouden. Leden van een zusterkerk kent de kerkenraad niet persoonlijk, maar de kerkenraad van die zusterkerk kent hen wel en op basis daarvan (dit kan blijken uit een meegebrachte attestatie of avondmaalsbriefje) laat de kerkenraad dan toe tot het avondmaal.

⁶ G.C. Berkouwer, *De Sacramenten*, Dogmatische Studiën, pag. 371.

⁷ Art. 35 NGB.

⁸ J.P. Versteeg, *Het avondmaal volgens het Nieuwe Testament*, art. in W. van 't Spijker e.a. (red), *Bij brood en beker*, pag. 58.

⁹ 1 Korintiërs 10: 17

¹⁰ Heid. Cat, antwoord 82.

¹¹ Zie noot 2.

Een gast, niet afkomstig uit een zusterkerk, kent de kerkenraad op deze wijze niet. Maar is dit kennen een voorwaarde voor de viering? Onze belijdenis zegt: het avondmaal is bestemd voor hen die om hun zonden een afkeer hebben van zichzelf, vertrouwen dat deze om Christus' wil vergeven zijn, die begeren hoe langer hoe meer hun geloof te versterken en hun leven te beteren¹². De betrokken gast verklaart: "Ik wil leven naar Gods Woord vanuit de vrede met God door Christus", ik ken mijn zonden en belijd ze, ik wil samen met deze christelijke kerk de dood van Christus gedenken - dat is wat de belijdenis vraagt. Daarnaast moet bedacht worden dat het toezicht bij diegenen die het avondmaal vieren zélf begint. Bij het woord zelfbeproeving, ligt de nadruk op zélf. Je moet jezelf kennen, houdt Paulus ons voor¹³. Je moet je zonden kennen en verlangen naar vergeving van zonden en in dankbaarheid God willen dienen. "Allen die zo gezind zijn wil God zeker in genade aannemen en een plaats aan de tafel van zijn Zoon Jezus Christus waardig keuren"¹⁴. Die zelfbeproeving geldt alle gemeenteleden ook. Ieder gemeentelid die de kerkenraad niet heeft afgehouden heeft niet zonder meer een vrijbrief om aan te gaan, want je moet jezelf beproeven. De toelating is dus niet alleen een zaak van de kerkenraad. De formulieren spreken steeds over zelfbeproeving op het moment dat het avondmaal gevierd gaat worden. Dan wordt ieder er nog weer bij bepaald: je moet op een waardige wijze het brood eten en de beker drinken, anders bezondig je je aan het lichaam van de Here¹⁵.

Kerkelijk gescheiden

We hebben als kerken te maken met gasten die zich melden om met ons het avondmaal te vieren. Dit is een gevolg van meer openheid. Tot voor enkele jaren kwamen er nauwelijks of geen gasten van buiten onze kerken die toegelaten wilden worden. Nu komen ze wel. Wij kijken anders tegen die gasten aan dan in het verleden. Het niet toelaten van gasten is jarenlang voor onze kerken beeldbepalend geweest. In ons kerkverband was een besloten vorm van avondmaalsviering normaal. De heersende mening was dat je geen avondmaal kunt vieren met mensen uit kerken waarmee wij geen kerkelijke gemeenschap oefenen. Daarmee bedoelden de kerken geen oordeel te geven over het al of niet behouden worden van anderen. We moeten bij die houding ook niet vergeten dat het een uitvloeisel is van het heel serieus nemen van het kerkvergaderend werk van Christus. De vraag of gasten van buiten onze kerken mogen deelnemen aan het avondmaal heeft alles te maken met de vraag naar de kerk. Hoe bezien wij mensen die lid zijn van een andere kerk? We belijden dat Christus overal zich zijn gemeente vergadert. Hij doet dit door zijn Geest en Woord (HCat 21). De belijdenis spreekt over de breedheid van de katholieke christelijke kerk. Als het in de belijdenis over het avondmaal gaat, worden de gelovigen aangesproken: Christus geeft mij (gelovige) en alle gelovigen bevel om het avondmaal te vieren en de belofte dat zijn lichaam voor de gelovige aan het kruis is geofferd (HCat antw. 75). Deze gelovigen zijn in de eerste en voornaamste plaats de eigen gemeenteleden. Maar de gelovigen, die door Hem vergaderd worden, zijn niet beperkt tot onze kerk. Buiten onze kerken leven ook christenen, gelovigen met wie de kerkelijke eenheid ontbreekt.

Het inzicht dat er buiten onze kerken gelovigen zijn is de laatste jaren wel sterker geworden. Wij waarderen gelovigen buiten onze kerken meer dan een aantal jaren geleden. Te wijzen is op allerlei samenwerkingsvormen met christenen uit andere kerken. Wij waarderen ook andere kerken anders dan 25 jaar geleden. Bij de vraag naar gasten aan het avondmaal speelt de kerkvisie een belangrijke rol. Een antwoord op de vraag naar gasten aan het avondmaal moeten we niet alleen aan de uitleg van een kerkordeartikel proberen te hangen. We moeten ook onze (gewijzigde) visie op gelovigen in andere kerken verantwoorden.

Door een synode is nooit uitgesproken dat alleen leden van de eigen kerken zouden mogen worden toegelaten. En als deze synode uitspreekt om gasten, onder voorwaarden, toe te laten, is dit toch niet zo nieuw, of een totale breuk met het verleden. Een voorgaande generale synode heeft in een bepaalde zin tot toelating van gasten besloten. De Generale Synode van Leeuwarden 1920, sprak uit dat bij een avondmaalsviering, die een Gereformeerde kerkenraad in een stichting belegt, ook anderen, die niet lid

¹² Heid. Cat., antwoord 81.

¹³ 1 Korintiërs 11: 26-29.

¹⁴ Het klassieke Avondmaalsformulier, Gereformeerd Kerkboek, pag. 522

¹⁵ 1 Korintiërs 11: 27.

van een Gereformeerde kerk zijn, het avondmaal onder bepaalde voorwaarden mee mogen vieren¹⁶. Van dit besluit is wel bewezen dat het onder invloed van de pluriformiteitsgedachte tot stand is gekomen. Maar de synode van Berkel en Rodenrijs 1996 besloot aan het verzoek om revisie van dit besluit van de synode van Leeuwarden niet te voldoen, met onder andere als grond dat het besluit van deze synode wel tot stand is gekomen onder invloed van een advies van een commissie onder leiding van dr. H.H. Kuyper, maar dat nog niet betekent dat de pluriformiteitsgedachte in het besluit is terug te vinden¹⁷. Dit besluit geldt in onze kerken. Dit besluit mag even naar voren worden gebracht om aan te geven dat de kerken ook aan gasten van buiten onze kerken in een bepaalde situatie en onder bepaalde voorwaarden gelegenheid hebben willen geven het avondmaal mee te vieren. Maar daarmee is de vraag of in het algemeen gasten aan het avondmaal mogen worden toegelaten nog niet afdoende beantwoord.

We kijken terug naar het verleden om te zien of er meer over het toelaten van gasten is te zeggen. We roepen nog twee getuigen op.

a. De eerste is prof. F.L. Rutgers, een kerkrecht deskundige vanuit de Doleantie. In zijn Kerkelijke adviezen, II schrijft hij over het toelaten van gasten. Aan hem is in 1907 de vraag voorgelegd: Mag men gasten aan het Avondmaal toelaten? De vragensteller doelt dan op gasten die lid van een Gereformeerde Kerk zijn maar ook op gasten van buiten de Gereformeerde Kerken (geduid wordt zelfs op iemand van het Leger des Heils). Rutgers antwoordt: "Wanneer in eenige kerk het Heilig Avondmaal aan de leden der gemeente zal bediend worden, dan is lang niet zeldzaam, dat er voor die ééne maal toegang gevraagd wordt door personen van elders, die juist op dien tijd terzelfder plaatse vertoeven, en die drang en behoefte gevoelen aan die viering deel te nemen. Voor zulke gevallen is in onze kerken nooit als regel gesteld, dat men alle aanvragen van dien aard eenvoudig afwijst, en dus buiten den kring dergenen, die als leden der plaatselijke kerk bij den kerkeraad bekend zijn, niemand anders ooit toelaat. Dat zou ook inderdaad liefdeloos zijn en onbroederlijk; en het zou ook in strijd zijn met de Christelijke belijdenis van de eenheid der kerk en van de gemeenschap der heiligen". Hij betoogt dat de belijdenis vraagt dat de gelovige zich voegt bij de kerk (art. 28 NGB), "Maar", zo stelt hij ook, "tevens wordt door diezelfde belijdenis ook geëischt, dat men een geloovige, die elders woont, alleen niet reeds enkel daarom als vreemdeling aanmerke en behandel, maar integendeel, bereid zij hem als broeder te erkennen, en hem bij zijn tijdelijk verblijf in de gemeente ook in de voordeelen der Christelijke gemeenschap te doen deelen"¹⁸.

Hij bepleit een enerzijds-anderszijds: "Dus, eenerzijds, niet alle vreemdelingen onvoorwaardelijk afwijzen. Maar, anderzijds (en dit is van niet minder beteekenis), ook niet alle vreemdelingen onvoorwaardelijk toelaten, enkel en alleen op hunne eigene verantwoordelijkheid (...) Naar den eisch van Gods Woord en van de daarop gegronde belijdenis onzer kerken moet er bij de viering van het Heilig Avondmaal kerkelijk toezicht zijn op de belijdenis en den wandel van degenen, die tot deelneming aan die viering worden toegelaten (...). En daarom hebben de kerken hier te lande, wanneer zij geloovigen van elders, die tijdelijk in haar midden vertoeven, voor éénmaal tot de Avondmaalsviering toelieten, dan ook altijd gezorgd, dat het noodige toezicht daarbij zoveel mogelijk tot zijn recht kwam (...)"¹⁹. Je kunt geen regels voor allerlei verschillende gevallen opstellen, zegt Rutgers, en heeft dan 'vreemdelingen uit het buitenland' op het oog. De kerkelijke praktijk is dat ieder geval op zichzelf beoordeeld wordt, maar altijd wordt vastgehouden aan de hoofdzaak dat bij de toelating: "genoegzaam blijken moet: 1^e dat de aanvrager in zijne eigene kerk tot het H. Avondmaal is toegelaten; 2^e dat zijn levenswandel onbesproken is; en 3^e dat zijne persoonlijke geloofsovertuiging overeenkomt met de Christelijke geloofsbelijdenis, gelijk die voor de toelating tot het H. Avondmaal in den Catechismus onzer kerken nader ontwikkeld is"²⁰.

b. De andere getuige is prof. H. Bouwman. Hij schrijft: "'Gasten' heeft de kerk altijd toegelaten, mits zij in der waarheid 'gasten' zijn, d.w.z. leden van andere christelijke kerken, wier belijdenis met de hare genoegzaam overeenstemde, en voor wie een wettige verhindering bestond om het avondmaal in eigen kerk te gebruiken. (...). Maar de kerken hebben altijd noodig geacht, dat in zulke gevallen het noodige

¹⁶ GS Leeuwarden 1920, *Acta*, art. 25.

¹⁷ GS Berkel en Rodenrijs 1996, *Acta* art. 41, besluit 1, grond 1.

¹⁸ F. L. Rutgers, *Kerkelijke adviezen II*, 1922, pag. 160v.

¹⁹ A.w., pag. 161.

²⁰ A.w., pag. 162.

toezicht tot zijn recht kwam. In Nederland, waar men altoos gelegenheid heeft zich bij een der Gereformeerde kerken aan te sluiten, is het opzicht des te meer dringend noodig, opdat genoegzaam blijke, dat de aanvrager een onberispelijk lid der gemeente is, en tot het avondmaal is toegelaten. Wanneer uit een betrouwbaar getuigenis blijkt, dat dit in orde is, pleegt men tegen de toelating geen bezwaar te maken²¹. Bouwman vervolgt door te spreken over de handelswijze van de kerken van de Afscheiding en ook van de Doleantie. Het gebeurde herhaaldelijk, dat “leden van andere kerken, die wel veel kerkten en ook wel met de gemeente meeleeften, doch zich niet durfden of wilden aansluiten als lid, vroegen om deel te mogen nemen aan het avondmaal, hetwelk hun gewoonlijk voor een enkele maal werd toegestaan (bedoeld is: voor die keer, com.). Het is goed, dat de kerkenraad zulke christenen niet afstoot. mits hij hen steeds tracht te overtuigen van het abnormale van dezen toestand”, aldus Bouwman²². Beide getuigen achten het mogelijk, dat onder allerlei voorwaarden gasten uit andere dan de Gereformeerde Kerken deel konden nemen aan het avondmaal.

Gelovigen buiten de kerk

We hebben in onze kerken te maken gehad met de leer van ds. J. Hoorn, toen predikant te Grootegast. Hij stelde dat art. 28 NGB niet zegt dat er gelovigen zijn onder hen die leven buiten de gemeenschap van de kerk. Volgens hem kan buiten de kerk niemand gelovig worden genoemd, want buiten de verzameling van Gods volk kan niemand gelovig worden genoemd. Er zijn geen ware gelovigen buiten degenen die zich laten vinden in de telkens opnieuw bijeenkomende vergadering. De kerk is de vergadering die zichtbaar bijeenkomt en die bevat de volheid van gelovigen. Men is geen waar en levend lid van Christus zonder tegelijk een waar en levend lid van de kerk te zijn²³.

Deze visie op gelovigen en kerk - en hij bedoelde met kerk de eigen gereformeerde kerk - is door de synode van Heemse 1984 afgewezen als in strijd met Schrift en belijdenis. In het rapport van de synodale commissie staat te lezen dat door ds. Hoorn de werking van de Geest en van het Woord tot binnen de kerk beperkt worden. En dat Hoorn stelt dat Christus met zijn levendmakende Woord niet buiten, maar uitsluitend binnen de kerk aanwezig is²⁴.

Bij haar afwijzen van deze leer geeft de synode als gronden (oa.): “Het werk van Christus in de vergadering van zijn kerk (art. 27 NGB, HC antw. 54) wordt door ds. Hoorn op onverantwoorde wijze versmald, omdat hij over de kerk als vergadering van de gelovigen slechts spreekt in de zin van de bijeenkomst van de gemeente op haar concreet aanwijsbare adres, waarbuiten dan geen gelovigen zouden kunnen worden gevonden. Want de kerk is de Kerk van Christus. Want Hij is door zijn Geest en Woord in zijn voortdurende arbeid breder bezig dan wij dikwijls kunnen opmerken”. God heeft ons aan de kerk en de prediking gebonden. “Maar zelf bindt Hij toch niet zo aan haar, dat Hij met zijn Woord en Geest nergens anders is dan binnen de concreet aanwijsbare kerk, zoals wij haar in ambten, samenkomsten etc. kennen²⁵. En ook: “Zo heeft de kerk in Nederland en daarbuiten zich ook nooit in zichzelf opgesloten in de gedachte dat buiten haar grenzen geen reformatoerisch werk uit kracht van Gods genade zou zijn op te merken (...).” Steeds is erkend dat de Here in zijn welbehagen nieuw leven kan werken, ook kerkelijk leven, buiten de grenzen van de kerk, die in gehoorzaamheid zich heeft geïnstitueerd²⁶.

De synode van Spakenburg-Noord (1987) heeft tegenover ingebrachte bezwaren dit oordeel staande gehouden, op een paar aanpassingen en wijzigingen na. Voor ons verband is van belang dat deze synode uitsprak: “Appellanten (die de bezwaren tegen de besluiten van Heemse inbrachten, com.) gaan (...) voorbij aan het spreken van de Heilige Schrift over de kerk o.m. in Mat. 16: 18, Hand. 20: 28, Ef. 5: 25,26, Hebr. 12: 23 waar met de “gemeente” (in NBV: “kerk”, com.) het geheel van Christus’ kerk uit alle volken en tijden wordt aangeduid en waarmee het spreken van de belijdenis in artikel 27 NGB, in antwoord 54 HC en in DL II 9 overeenstemt”. En ook: “De artikelen 27-29 NGB, samen genomen, laten de mogelijkheid open dat sommige gelovigen hun roeping naar artikel 28, of ook naar artikel 29 en

²¹ H. Bouwman, *Gereformeerd Kerkrecht II*, 1934, pag. 390.

²² A.w., pag. 391.

²³ De weergave van dit gevoelen is te vinden in GS Heemse *Acta* art. 131, Materiaal I en II.

²⁴ De Roeping zich bij de kerk te voegen, GS Heemse *Acta*, bijlage B3, deel III, 5.

²⁵ A.w., besluit II, grond ad 1.

²⁶ A.w., besluit II, grond ad 3, gewijzigd door de synode van Zuidhorn, *Acta* art. 15.

dientengevolge ook naar artikel 28, niet of een tijdlang niet nakomen. Daarmee handelen ze tegen Gods bevel. Maar de belijdenis spreekt niet uit dat er dan voor hen niets meer te geloven valt". En: "De inlijving bij Christus door waar geloof (antw. 20 HC) en de inlijving in de christelijke kerk (antw. 74 HC) zijn niet dezelfde zaak of één werk van de Here ²⁷.

In deze uitspraken wordt gezegd dat er gelovigen buiten onze kerken kunnen zijn. Wij hebben te maken met gasten die zich als gelovigen gedragen - anders kunnen ze uiteraard zeker niet toegelaten worden - die met ons belijden dat Christus voor de zonden is gestorven en die samen met ons zijn sterven willen gedenken tot versterking van het geloof. Maar we zijn gescheiden door de kerkkeuze.

Is de kerkelijke verdeeldheid zo doorslaggevend dat zo iemand beslist geen avondmaal in onze kerken zou kunnen vieren? Het lid zijn van een andere kerk is wel een scheur in de eenheid. Kerkelijke verdeeldheid is erg voor Gods aangezicht. "Een van de droevigste gevolgen van de kerkelijke verdeeldheid is, dat de avondmaalstafels - ook in kerken van gereformeerde belijdenis - gescheiden staan. Het is niet ons avondmaal. Het is de tafel des Heren (1 Kor. 10: 21). De Here Jezus Christus wil dat al de zijnen één zijn"²⁸. Als we iemand toelaten als gast komt de verdeeldheid scherp naar voren. En die verdeeldheid moet ook besproken worden. Met de gast moeten we constateren dat het verdrietig is dat we gescheiden optrekken.

Het toelaten van een incidentele gast is nog wat anders dan dat kerken, die gescheiden zijn, samen het avondmaal gaan vieren. Een gast toelaten is ook niet het streven naar een oecumenische viering. Berkouwer, in zijn dogmatische studie over het avondmaal, stelt de vraag aan de orde of het gezamenlijk vieren van het avondmaal de kerkelijke verdeeldheid niet overbrugt. Is het mogelijk en verantwoord de eenheid van de kerk van Christus en de viering van het avondmaal zo uit elkaar te halen, "dat men wèl *avondmaals*gemeenschap, maar géén *kerk*gemeenschap kon onderhouden"²⁹? Zijn antwoord is nee. Maar hij stelt dit probleem niet aan de orde bij de bespreking of een gast uit een andere kerk het avondmaal met ons kan vieren. Hij bespreekt het probleem dat kerken, door relativisering van de confessionele verschillen, samen het avondmaal vieren³⁰. Dit acht hij niet mogelijk³¹.

We moeten dus ook niet door het toelaten van een gast de suggestie laten ontstaan dat de kerkelijke gescheidenheid zou zijn opgeheven, ook niet voor het moment van de viering. Als we als gemeente met een andere gemeente het avondmaal willen gaan vieren, zijn daar kerkelijke afspraken voor gemaakt die inhouden overeenstemming in leer, belijdenis en kerkelijke regels. Daar is plaatselijk of landelijk erkenning als kerk van Christus voor nodig.

Hoe we ook omgaan met gasten, het heeft altijd iets van gebrokenheid in zich. De spanning tussen geloofseenheid en kerkelijke gescheidenheid. Die gast gaat kerkelijk een andere weg dan wij. Door een gast toe te laten strijken we die verdeeldheid niet glad.

Wanneer daarom iemand, die lid is van een andere kerk, maar regelmatig in onze kerk het avondmaal komt vieren, toch geen lid wil worden, zit er iets niet goed. Dan zal de kerkenraad zich af moeten afvragen of die toelating steeds weer verleend moet worden. Zoiets zal dan besproken moeten worden met die gast.

Open avondmaal?

Wordt het op deze wijze niet een open avondmaal?

Wanneer kerkenraden door gesprek zich op de hoogte stellen van de gereformeerde belijdenis van een gast, de gasten wijzen op de heiligheid van de tafel en indien ook bij de viering de zelfbeproeving in het formulier naar voren komt, kan niet gesproken worden van een open avondmaal. Er is immers toezicht. Er zijn voorwaarden gesteld om aan te mogen gaan. Een open avondmaal betekent dat de beslissing om aan te gaan alleen bij diegene die aangaat ligt. Er is geen toezicht van de kerkenraad. Er is geen

²⁷ GS Spakenburg-Noord, *Acta*, art. 172, besluit D 1, grond 1 en grond 2.

²⁸ J. van Genderen, *Beknopte Dogmatiek*, pag. 735.

²⁹ Berkouwer, *De Sacramenten*, pag. 376.

³⁰ Berkouwer, *a.w.*, pag. 382, 384.

³¹ Berkouwer: "Wie in de avondmaalsgemeenschap eigen belijdenis relativeert ten einde voor de verdeeldheid der kerk van Christus een oplossing te zoeken en te vinden in een gemeenschap, waarin deze belijdenis geen beslissende rol meer speelt, geeft daarmee toch feitelijk te kennen, dat het hem in zijn belijdenis slechts te doen was om een mening....", *a.w.*, pag. 383.

afhouding. Maar op de wijze die nu voorgesteld wordt is er juist wel toezicht. De kerkenraad stelt zich eerst op de hoogte van het gereformeerd belijden van de gast. Het is niet goed voor te stellen dat iemand die evangelisch is en zich tegen de kinderdoop zou verklaren, zou instemmen met de gereformeerde belijdenis. Dus als zo iemand zou vragen aan te mogen gaan zou hij niet toegelaten worden door de kerkenraad.

Daarnaast doet de aanwezigheid van een enkele gast aan de tafel het avondmaal niet veranderen van karakter. Het avondmaal in onze kerken, waarbij een gereformeerd formulier wordt gelezen, waarbij toezicht wordt gehouden door de ouderlingen, waarbij tucht (afhouding) wordt geoefend, wordt niet een ander avondmaal als iemand van buiten onze kerken deelneemt. Dat gebeurt ook niet als een asielzoeker wordt toegelaten. Om nog meer te onderstrepen dat het geen open avondmaalsviering is zou de kerkenraad voor de viering iets kunnen mededelen als: 'We vieren het avondmaal. Alleen belijdende leden van de gemeente en die zich van te voren gemeld hebben bij de kerkenraad en toegelaten zijn, mogen aan tafel gaan'. Op deze wijze betrek je ook in de uitnodiging de wacht bij de tafel.

Acta

van de Generale Synode Amersfoort
2005
van de Gereformeerde Kerken in Nederland

Bijlage III - III

Toelichting voorstel deputaatschap
'vrouwen in de kerk'

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland vrijgemaakt. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 3.3 Toelichting voorstel deputaatschap 'vrouwen in de kerk'

De PS Gelderland stelt als opdrachten voor:

- 1 Onderzoek doen dat gericht is op het vinden van een bijbelse basisvisie op de plaats van vrouwen in de kerk en hoe die zich verhoudt tot die in de samenleving.
- 2 Zich rekenschap geven van de exegetische en hermeneutische vragen die zich voordoen bij het onderzoek naar een dergelijke visie.
- 3 Zich daarbij te confronteren met de studierapporten die verschenen cq aangenomen zijn binnen de CGK en NGK.
- 4 Het indien mogelijk zodanig uitwerken van een bijbelse visie op de plaats van vrouwen in de kerk dat daarop uitspraken gebaseerd kunnen worden over concrete functies en ambten in de kerk, ook functies en ambten anders vormgegeven en/of ingedeeld worden dan nu het geval is.

Het voorstel van de PS is breed geformuleerd. Er wordt niet gevraagd om antwoord op een concrete vraag. Er wordt opdracht gegeven om onderzoek te doen dat gericht is op.... Er wordt gevraagd om visie. Met het oog op het beantwoorden van allerlei vragen rond de plaats van vrouwen in de kerk.

Naar het oordeel van de commissie is dit een te open opdracht, waar je gemakkelijk een oeverloos traject mee ingaat. Ook de opdracht in verband met de rapporten die zijn aangenomen binnen CGK en NGK is open geformuleerd. In welk opzicht is wat deputaten Kerkelijke Eenheid hebben geschreven over het VOP rapport, in de vorm van immanente kritiek, onvoldoende? Moeten we een complete eigen benadering stellen tegenover wat in genoemde rapporten staat?

Aanvankelijk koos de commissie Utrecht/Holland Noord voor afwijzing van het voorstel. Onze synode heeft gaandeweg een kritische mening ontwikkeld over algemene opdrachten om visie te vormen en de bestudering te vragen van weinig afgebakende onderwerpen. Dus liever geen studiedeputaatschap.

We zochten naar een mogelijkheid om zonder instelling van een deputaatschap van de GS studie over dit onderwerp te stimuleren. We hebben er over nagedacht of het mogelijk is een impuls te geven aan studie van theologen en andere deskundigen in onze kerken, mogelijk in samenwerking met de Theologische Universiteit in Kampen. Want we ontkennen niet dat er serieuze signalen zijn dat er behoefte bestaat aan een breed gedeelde overtuiging over wat de Here ons leert aangaande de eigen plaats van de vrouw in de cultuur waarin wij leven en dus ook in de kerk.

We hebben zeer zeker wel een beleid ten aanzien van 'vrouw en ambt', dat steunt op een overtuiging van eeuwen. Maar dat beleid is niet verankerd in een confessionele uitspraak of vastgelegd in een beleidsuitspraak. Rond de discussies over vrouwenstemrecht is in 1993 gesteld dat uit Schriftgegevens terecht af te leiden valt dat de vrouw geen leer- of regeerambt mag vervullen in de gemeente (Acta GS Ommen 1993, art. 24), maar in 1996 verklaarde de GS Berkel & Rodenrijs (Acta art. 29) dat de vorige synode geen *besluit* heeft genomen ten aanzien van het leer- en regeerambt van de vrouw, omdat daarover geen verzoek aan haar was voorgelegd.

Intussen krijgen we te maken met allerlei vragen.

Om maar iets te noemen:

- De kerk te Voorthuizen-Barneveld schrijft dat de antwoorden die het Nederlands Gereformeerde VOP rapport geeft niet overtuigen, maar dat de vragen die in het rapport aan de orde komen ook door ons niet op een eenvoudige wijze te voorzien zijn van bijbelse antwoorden.
- Wie zijn oor te luisteren legt, hoort niet alleen bij jongeren maar soms ook bij ouderen vragen bij en twijfels over de bestaande praktijk.
- Hier en daar is de vraag te horen of we niet het diakenschap open kunnen stellen voor zusters, wanneer we het diakenschap anders vorm geven. Mocht dat punt op de kerkelijke agenda komen, dan zal er behoefte zijn aan een gedegen onderbouwing van besluitvorming, hoe die ook uitvalt.
- We krijgen steeds meer te maken met kerkelijk werkers, mannen en vrouwen, met taken die onmiskenbaar liggen op het werkterrein van diakenen, ouderlingen en predikanten.
- In de samenleving zijn vrouwen steeds meer op leidinggevende posities terecht gekomen; in onze kring zien we dat we daarin meegaan. Daardoor ervaren we de kerkelijke situatie, waarin vrouwen geen leer- of regeerambt vervullen, als uitzonderlijk. Wat betekent het onderwijs van de Here in zijn Woord in dit verband? Moeten we kritischer staan tegenover deze ontwikkelingen in de samenleving? Of gelden Schriftwoorden over de plaats van de vrouw alleen het huwelijk, alleen de kerkgemeenschap? Of moeten we constateren dat veranderingen in de samenleving ook op een zodanige wijze in rekening

behoren te worden gebracht, dat het tijd wordt de bestaande praktijk ten aanzien van de ambten te herzien?

Overleg met onze adviseurs, prof. Van Houwelingen, prof. Kwakkel, prof. De Ruijter en prof. Te Velde, en met ds. De Graaff, als vertegenwoordiger van de PS Gelderland, heeft ons overtuigd dat we het voorstel van Gelderland toch niet om zijn onbegrensdeheid moeten afwijzen.

We hebben hier als kerken gezamenlijk een taak. We hebben te maken met vragen die breed leven. Het is beter nu in alle rust een goed gestructureerde studie op te zetten, dan dat het onderwerp bijvoorbeeld in de vorm van een bezwaarschrift op tafel komt zoals dat gebeurd is ten aanzien van de zondag. We hebben elkaar als kerken nodig om goede schriftuurlijke antwoorden te geven op de complexe vragen die op ons afkomen. Die vragen betreffen niet alleen de exegese van een aantal bijbelgedeelten over de positie van de (man en de) vrouw, maar ook de toepassing daarvan. (Overigens gaat het bij dit thema om meer dan alleen enkele bijzondere bijbelgedeelten. Heel de Bijbel is aan de orde in onze overwegingen over het thema man, vrouw, kerk, ambt.) Op welke manier ging de Here in zijn Woord in op de cultuur van toen? En wat betekent dat voor de toepassing ervan in onze omstandigheden?

Daarnaast hebben we te maken met het terrein van 'het ambt': een breed veld van studie, als we de vraag willen beantwoorden of aan de hand van Gods Woord ook voor andere vormgevingen kan worden gekozen.

Maar hóe moeten we dan op het voorstel van de PS Gelderland ingaan?

De opdrachten die de PS voorstelt kunnen we niet zomaar overnemen. We moeten deputaten niet een oeverloze instructie geven. Maar op welke manier kan er een afbakening worden geformuleerd? We merkten dat de complexiteit van het onderwerp zo'n afbakening erg moeilijk maakt.

Daarom stellen wij voor nu een tweeledige opdracht te geven.

Wat we in de eerste plaats nodig hebben, is een heldere probleemanalyse. Wat we bedoelen, is dat in kaart wordt gebracht welke vragen of onzekerheden er op dit terrein bij de kerken spelen. Het zou goed zijn hiervoor een kwalitatief goed empirisch onderzoek op te zetten. Van de kant van de Theologische Universiteit is daarvoor medewerking aangeboden. Kwaliteit is nodig omdat deze probleemanalyse de grondslag moet worden voor verdere besluitvorming (mogelijk een traject van studie op het terrein van exegese, hermeneutiek en ambtsleer). In een gevoelige zaak als deze vergt dat grote zorgvuldigheid. In het onderzoek zou bij de kerken geïnformeerd kunnen worden welke vragen rondom deze thematiek leven in de kerkenraad, bij catechese, in prediking, in gesprekken met broeders en zusters, in bijbelstudieverengingen; en hoe door individuele ambtsdragers over deze dingen wordt gedacht. Maar deputaten moeten op dit punt hun eigen keuzes kunnen maken.

Daarmee komen we op de tweede opdracht: Een beschrijving maken van het traject dat gegaan moet worden om tot beantwoording te komen van de vragen die uit de probleemanalyse naar voren komen. Een voorstel van aanpak, dat met de probleemanalyse aan de eerstvolgende synode aangeboden wordt. Het lijkt ons niet goed om deze tweede opdracht verder te preciseren of in te perken.

Deputaten moeten bij het formuleren van hun plan van aanpak allerlei richtingen op kunnen. Zien zij in een vervolgtraject vooral een taak voor studiedeputaten? Willen zij dat er werkgroepen worden ingeschakeld? Of dat er met de TU een studieproject wordt overeengekomen? Zij kunnen b.v. voorstellen dat gebruik gemaakt wordt van bestaande of lopende studies. Zij zouden ook kunnen voorstellen dat een beroep wordt gedaan op de kring van de ICRC.

In de opdracht is geen confrontatie opgenomen met de CGK en NGK rapporten. Deputaten Kerkelijke Eenheid hebben al immanente kritiek geleverd op het NGK rapport. Willen we een verdergaande confrontatie, dan is een diepergaande studie nodig. Eventuele behoefte aan nadere confrontatie kan een wens zijn die voortkomt uit de probleemanalyse en zo een plaats krijgen in het op te stellen plan van aanpak.

Het is duidelijk, dat als we in deze richting besluiten, we een traject ingaan dat verder reikt dan tot de volgende synode. Het betekent dat we de bestaande situatie opnieuw gaan doormeten aan de hand van Gods Woord. Niet omdat we nu uitspreken dat de bestaande situatie niet goed zou zijn of dat we niets anders willen dan een bredere onderbouwing geven voor de bestaande situatie. We erkennen een zekere verlegenheid, die we graag met Gods hulp te boven komen.

Om keuzes te kunnen maken waarvan we breed de overtuiging delen dat die dienstbaar zijn aan wat de Here Jezus met ons wil is meer nodig dan wetenschappelijke studie. Helderheid verwachten we, als verhooring van onze gebeden, van de Heilige Geest: doordat Hij ons laat zien hoe Gods Woord een licht is op onze weg.

Het vertrouwen dat de Here ons door zijn Woord en Geest leidt mag onze onderlinge omgang bepalen, als we na het vouwen van onze handen met elkaar verder in gesprek gaan.

Een opdracht zoals wij voorstellen brengt **kosten** met zich mee. Zonder dat op dit moment goed te kunnen onderbouwen, schatten wij dat voor de komende drie jaar 10.000 euro nodig is. Een belangrijk deel daarvan (7.500 euro) zijn de kosten die meekomen met medewerking van de Theologische Universiteit aan het opzetten van een verantwoord empirisch onderzoek in het kader van de eerste opdracht.

We denken een deputaatschap van vier personen, onder wie tenminste één vrouw.

commissie Utrecht / Holland-Noord

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage III - IV

**Regeling commissie van beroep in
predikantszaken**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland vrijgemaakt. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

HOOFDSTUK 1 - BEGRIPSBEPALING

Artikel 1

In deze regeling wordt verstaan onder:

1. commissie: de commissie van beroep, opgericht bij besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003;
2. voorzitter: de voorzitter van de commissie of diens plaatsvervanger, al of niet handelend voorzieningenrechter;
3. secretaris: de secretaris van de commissie;
4. predikant: de dienaar des Woords als bedoeld in artikel 2 KO;
5. kerkenraad: de vergadering van ambtsdragers, als bedoeld in artikel 36 KO, waarvan uitgezonderd de predikant die het geschil heeft met de kerkenraad. De kerkenraad wordt vertegenwoordigd bij de commissie overeenkomstig het bepaalde in artikel 51 KO;
6. belanghebbende: de predikant of de gezamenlijk bevoegde vertegenwoordigers van de kerkenraad;
7. voorlopige voorziening: een tijdelijke maatregel gericht op de bestuurbaarheid van de gemeente.

HOOFDSTUK 2 - DE COMMISSIE VAN BEROEP

Artikel 2

1. Er is een commissie van beroep.
2. De commissie bestaat uit tenminste vijf leden. De benoeming van de leden geschiedt met inachtneming van de in dit besluit vastgelegde voorschriften door een besluit van de synode. Bij de benoeming van de leden ziet de synode erop toe dat in de commissie de beroepsgroep van de dienaren des Woords in voldoende mate is vertegenwoordigd doch dat de commissie nimmer in meerderheid uit predikanten bestaat.
3. De commissie is bevoegd bindende uitspraken te doen in arbeidsgeschillen, alsmede geschillen over de wijze van ambtsvervulling door de predikant, tussen predikanten en kerkenraden, waarvan is gebleken dat die niet door mediation kunnen worden beslecht.

Artikel 3

Lid van de commissie kan zijn de persoon

- a. die belijdend lid is van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
- b. kerkelijk meelevend is;
- c. beschikt over de juiste competenties;
- d. in staat is te participeren in de kerkelijke rechtspraak.

Artikel 4

1. Bij besluit van de synode zal een van de leden worden benoemd tot voorzitter en een van de leden tot plaatsvervangend voorzitter.
2. Voorzitter en plaatsvervangend voorzitter kan slechts zijn hij, die de hoedanigheid van meester in de rechten heeft gekregen op grond van een met goed gevolg afgelegd masters-examen in het Nederlands recht aan een Nederlandse universiteit of hogeschool.

Artikel 5

1. De synode benoemt op voordracht van de commissie een secretaris. De secretaris maakt geen deel uit van de commissie. Bij tussentijdse vacature benoemt de voorzitter van de commissie een tijdelijke secretaris.
2. De secretaris heeft tot taak het houden van register van ingekomen en verzonden stukken en de verdere procesbeheersing, de voorbereiding van de zittingen en vergaderingen, het opmaken van het proces-verbaal en de notulen en de verwerking van de uitspraken en besluiten en het beheer van het archief.
3. De secretaris heeft tevens tot taak het beheer van de geldmiddelen van de commissie.
4. De secretaris kan zich laten bijstaan door een notulist en/of administrateur.

5. Voorafgaand aan iedere synode stelt de secretaris een verslag samen van de verrichte werkzaamheden en een exploitatierekening. Deze zendt hij, na goedkeuring van de voorzitter, naar de synode.

HOOFDSTUK 3 - DE PROCEDURE

Artikel 6 - Algemeen

1. Na ontvangst van het verzoekschrift zal de voorzitter drie commissieleden aanwijzen om in het concrete geschil uitspraak te doen.
2. De commissie ziet er op toe, dat partijen op voet van gelijkheid worden behandeld. Zij geeft iedere partij de gelegenheid voor haar rechten op te komen en haar stellingen voor te dragen.
3. De commissie bepaalt de wijze waarop en de termijnen waarbinnen het geding gevoerd zal worden met inachtneming van de bepalingen van dit besluit en de omstandigheden van de procedure.
4. De commissie ziet toe op een voortvarend verloop van de procedure. Zij is bevoegd op verzoek van een partij of uit eigen beweging in bijzondere gevallen een door haar vastgestelde termijn te verlengen.

Artikel 7 - Aanvang van de procedure

1. De procedure vangt aan door indiening van een verzoekschrift door de eisende partij. De eisende partij kan zowel de predikant als de kerkenraad zijn.
2. Het verzoekschrift bevat een omschrijving van de omstandigheden die tot het geschil hebben geleid. Voorts dienen de standpunten van zowel de eisende als de verwerende partij te worden weergegeven. Tevens bevat het verzoekschrift een concreet geformuleerde eis.
3. Indien het verzoekschrift niet aan de voorwaarden als bedoeld in lid 2 voldoet, kan de commissie bepalen dat een nader verzoekschrift moet worden ingediend.

Artikel 8 - Zitting

1. De commissie kan op verzoek van een partij of uit eigen beweging na ontvangst van het dossier dan wel in een later stadium van het geding, een bijeenkomst met partijen houden teneinde overleg te voeren omtrent het verloop van de procedure, de geschilpunten nader te bepalen dan wel partijen de gelegenheid te bieden mondeling hun standpunt toe te lichten.
2. De behandeling van het geschil in een bijeenkomst als bedoeld in lid 1 is niet openbaar. De commissie kan uit eigen beweging dan wel op verzoek van belanghebbenden besluiten tot een openbare behandeling van het geschil.
3. Leden van de commissie die direct of indirect betrokken zijn of zijn geweest, dan wel enig ander belang hebben in het aanhangige geschil, kunnen niet deelnemen aan de besluitvorming van de commissie of aanwezig zijn bij de behandeling van de zaak.
4. Iedere partij kan voor de commissie in persoon verschijnen of zich doen vertegenwoordigen door een advocaat dan wel door een bijzonderlijk daartoe schriftelijk gevolmachtigde. Iedere partij kan zich door personen van haar keuze doen bijstaan.

HOOFDSTUK 4 - DE UITSPRAAK

Artikel 9

De commissie kan een geheel of gedeeltelijk einduitspraak dan wel een tussenuitspraak doen.

Artikel 10

1. Elke uitspraak wordt schriftelijk opgemaakt en dient te bevatten:
 - a. de namen en woon- of gewone verblijfplaatsen van de leden van het besliscollege of, in geval van een voorlopige voorziening de voorzitter;
 - b. de namen en woon-, vestigings- of gewone verblijfplaatsen van partijen;
 - c. een kort overzicht van de procedure;
 - d. een weergave van de vordering en, zo die is ingesteld, van de tegenvordering;
 - e. de gronden voor de in de uitspraak gegeven beslissing;
 - f. de beslissing;
 - g. de plaats van de uitspraak; en
 - h. de datum van de uitspraak.
2. De commissie zendt binnen dertig dagen nadat zij haar uitspraak heeft gedaan een door haar secretaris voor gelijkluidend gewaarmerkt afschrift daarvan aan partijen.

Artikel 11

1. De commissie beslist bij meerderheid van stemmen.
2. Weigert een minderheid van de leden te ondertekenen, dan wordt daarvan door de andere commissieleden onder het door hen ondertekende vonnis melding gemaakt. Ook deze vermelding wordt door hen ondertekend.
3. Is een minderheid van de commissieleden niet in staat te ondertekenen en kan niet verwacht worden dat het beletsel daartoe binnen korte tijd zal zijn opgeheven, dan zijn de bepalingen van het vorige lid van overeenkomstige toepassing.
4. In de uitspraak wordt geen melding gemaakt van de mening van een minderheid.

Artikel 12

De commissie kan de partij die in het ongelijk is gesteld, veroordelen tot betaling van een redelijke vergoeding voor juridische bijstand van de partij die in het gelijk is gesteld, indien en voorzover deze kosten naar het oordeel van de commissie noodzakelijk waren.

HOOFDSTUK 5 - BUITENGEWONE PROCEDURES

Artikel 13

1. De classis kan, handelend in het belang van de plaatselijke kerkelijke gemeente, de commissie verzoeken bij uitspraak vast te stellen dat predikant en kerkenraad door het instandhouden van het conflict nalatig zijn in hun ambtsuitoefening en daarmee schade toebrengen aan de vrede, de opbouw en het welzijn van de gemeente.
2. De commissie zal, na ontvangst van het verzoek als bedoeld in het eerste lid, partijen in de gelegenheid stellen hun eisen en weren in te dienen.
3. Voor de procedure zijn de bepalingen van hoofdstuk 3 en 4 van overeenkomstige toepassing tenzij in dit hoofdstuk afwijkende bepalingen zijn gesteld.
4. De classis is niet bevoegd tot het indienen van een verzoek om een voorlopige voorziening als bedoeld in artikel 1.

Artikel 14

1. De voorzitter is bevoegd in gevallen waarin vanwege een geschil tussen predikant en kerkenraad uit hoofde van onverwijlde spoed, gelet op de belangen van partijen, een onmiddellijke voorziening bij voorraad wordt vereist, op verzoek van een belanghebbende een voorlopige voorziening te treffen. Deze bevoegdheid omvat mede de bevoegdheid zekerheidstelling te gelasten ten behoeve van de partij, die dat vordert, in een door de voorzitter te bepalen vorm terzake van iedere vordering of tegenvordering van de belanghebbende jegens de tegenpartij.
2. Het verzoek wordt ingediend bij de voorzitter met gelijktijdige verzending van een afschrift aan de wederpartij en aan de secretaris en bevat een duidelijke omschrijving van de gevraagde voorziening bij voorraad, van de gronden van de vordering en van die, waarop de gestelde spoedeisendheid berust. De producties, waarop de vordering is gebaseerd, worden met het verzoek ingediend.
3. De voorzitter bepaalt terstond de dag, het tijdstip en de plaats van de zitting, waarop de vordering bedoeld in het tweede lid wordt behandeld en doet daarvan onverwijld schriftelijk mededeling aan partijen. Indiening van verdere schriftelijke stukken heeft slechts plaats, wanneer de voorzitter dit bepaalt.
4. Indien de voorzitter van oordeel is, dat de zaak onvoldoende spoedeisend is of te ingewikkeld om bij wege van beslissing bij voorraad te worden beslist, kan hij op die grond de vordering geheel of gedeeltelijk afwijzen met de bepaling dat daarover door de commissie zal worden beslist.

Artikel 15

De beslissing bij voorraad prejudicieert op geen enkele wijze het uiteindelijke oordeel van de commissie ten aanzien van de eventuele behandeling van de zaak ten gronde.

HOOFDSTUK 6 - BEROEP BIJ DE GENERALE SYNODE

Artikel 16

1. Een belanghebbende kan tegen een uitspraak van de commissie binnen zes weken na dagtekening beroep indienen bij de generale synode.
2. Het beroep schorst niet de werking van de uitspraak van de commissie.

3. Wanneer de generale synode van oordeel is dat de uitspraak van de commissie in strijd is met Schrift en belijdenis dan wel apert onjuist moet worden geacht, wordt het beroep gegrond verklaard. De generale synode kan:
 - a. de uitspraak van de commissie vernietigen onder regeling - zo nodig - van de rechtsgevolgen van de vernietiging, of
 - b. verklaren voor recht dat de uitspraak van de commissie onjuist is.
4. De rechtsgevolgen van de uitspraak van de commissie kunnen door of krachtens een verklaring als bedoeld in lid 3, onder b, niet worden aangetast.
5. De generale synode verklaart het beroep niet-ontvankelijk indien de gronden voor het indienen van een beroep ontbreken.
6. In de overige gevallen verklaart de generale synode het beroep ongegrond.

HOOFDSTUK 7 - SLOTBEPALINGEN

Artikel 17

In gevallen waarin deze regeling niet voorziet beslist de commissie na partijen hierover te hebben gehoord.

Artikel 18

Deze regeling is vastgesteld door de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 en treedt in werking op 4 juni 2005.

Acta

van de Generale Synode Amersfoort
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage III - V

Deputatenrapport Kerkrecht en Kerkorde

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland (vrijgemaakt). Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

INLEIDING

Oldehove, 1 september 2004

Aan de Generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland,
samen te komen te Amersfoort-Centrum 2005

Hooggeachte broeders!

Deputaten Kerkrecht en Kerkorde brengen in dit rapport verslag uit van hun werkzaamheden.

De GS Zuidhorn 2002-2003 verstrekte de deputaten Kerkrecht en kerkorde een verscheidenheid aan opdrachten. Naar beste kunnen hebben we hieraan eensgezind in een goede sfeer mogen werken, vooral in de verschillende secties maar ook in voltallige vergadering.

Helaas zijn we op dit moment nog niet zover dat we op elke opdracht een adequaat antwoord kunnen geven. We hopen onze werkzaamheden in het najaar 2004 volledig af te ronden en dan een aanvullend rapport de kerken aan te bieden.

Onder gebed om wijsheid en de zegen van de HERE hebben we onze taak verricht. Wij bidden dat het resultaat van ons werk, en de bespreking daarvan in de kerken en op de vergadering van de synode, de opbouw van de kerken zal dienen.

We wensen de synode de leiding van de Heilige Geest toe bij al haar overwegingen en besluitvorming

Namens de deputaten.
met hartelijke broedergroet,

H Pathuis,
algemeen secretaris

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	1
Inhoudsopgave	4
1. SAMENVATTING	6
2. SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP	7
3. OPDRACHT	8
4. UITVOERING	8
5. karakter van besluiten, met verschillende termen aangeduid	8
6. digitalisering van de Acta van de synodes sinds 1892	9
7. De tekst van art 8 KO	9
8. Geestelijke verzorging in zorginstellingen en justitiële inrichtingen	10
8.1 WETTELIJK KADER VAN DE GEESTELIJKE VERZORGING ALGEMEEN	10
8.1.1 GEESTELIJKE VERZORGING IN ZORGINSTELLINGEN	10
8.1.2 GEESTELIJKE VERZORGING IN JUSTITIËLE INRICHTINGEN	14
8.2 PEILING	17
8.3 CONCEPT-BESLUIT	18
9 Beperking tot één of twee appèlinstanties in plaatselijke geschillen?	20
10 Tweede beroepsinstantie bij geschil tussen predikant en kerkenraad	21
11 Criteria VOOR revisieverzoeken	21
12 Doop van in Nederland geadopteerde kinderen	22
12.1 AANLEIDING EN OPDRACHT	22
12.2 ADOPTIE EN DE GS	22
12.3 VERSCHIL TUSSEN NEDERLANDSE EN BUITENLANDSE ADOPTIE	24
12.4 VERSCHIL IN ADOPTIE BLIJFT	25
12.5 RECHTSONGELIJKHEID?	26
12.6 CONCLUSIE	26
12.7 CONCEPT-BESLUIT	27
13 vragen met betrekking tot bijbelvertalingen	28
13.1 KERKRECHTELIJKE VRAGEN	28
13.1.1 KERKORDELIJKE VOORSCHRIFTEN	28
13.1.2 GENERAAL-SYNODALE BEPALINGEN	29
13.1.3 CRITERIA	29
13.1.4 AFBAKENING VAN BEVOEGDHEDEN	30
13.2 NOODZAKELIJKE BESLUITVORMING OP GENERAAL-SYNODAAL NIVEAU	30
13.2.1 UNIFORMITEIT	30
13.2.2 AANBEVELENSWAARDIGE UNIFORMITEIT IN DE HUIDIGE SITUATIE:	31
13.2.2 DE ROUTE VOOR DEFINITIEVE BESLUITVORMING OVER DE NBV	31
13.3 CONCEPT-BESLUIT	32
14 Art. 70 KO	33
14.1 BEVESTIGEN OF	33
14.2 HUWELIJKSBEVESTIGING SOMS WEIGEREN?	34
14.3 HET BELEGGEN VAN EEN HUWELIJKSDIENST IN EEN ANDERE PLAATS	34
14.4 OORDEEL DEPUTATEN HUWELIJK EN ECHTSCHIEDING	35
14.5 CONCEPT-BESLUIT	36
15 aanvullende maatregelen van vermaan en tucht	36
16 herziening van de kerkorde	38

16.1	BESCHOUWING OVER EEN ALGHELE HERZIENING VAN DE KERKORDE	38
16.1.1	<i>DE AANLEIDING TOT DE OPDRACHT</i>	38
16.1.2	<i>DE BEHOEFTE AAN HERZIENING</i>	39
16.1.3	<i>"NOODZAKELIJK DAN WEL GEWENST"</i>	39
16.1.4	<i>PUNTEN VAN OVERWEGING BIJ EEN HERZIENING</i>	40
16.1.5	<i>DE KERKORDE VAN DE CHR. GEREFD. KERKEN</i>	41
16.1.6	<i>VERDERE WERKWIJZE</i>	41
16.2	CONCEPT-BESLUIT	42
17	kerkelijk werker	43
17.1	OPDRACHT	43
17.2	VERKENNING	44
17.3	DE BESTAANDE SITUATIE	44
17.4	Vragen en aandachtspunten	46
17.5	TER ORIËNTATIE	47
17.5.1	<i>KERKHISTORISCHE TERUGBLIK</i>	47
17.5.2	<i>SITUATIE IN DE PKN</i>	49
17.6	BEZINNINGSKADER	50
17.6.1	<i>DE GEMEENTE EN HAAR FUNCTIES</i>	51
17.6.2	<i>DE GEMEENTE EN HAAR FUNCTIONEREN IN DE PRAKTIJK</i>	53
17.6.3	<i>DE AMBTEN IN RELATIE TOT DE KERKELIJK WERKERS</i>	55
17.6.4	<i>HET FUNCTIONEREN VAN DE AMBTSDRAGERS</i>	59
17.7	KERKRECHTELIJKE AANDACHTSPUNTEN	60
17.8	ARBEIDSRECHT	62
17.9	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	65
17.10	CONCEPT-BESLUIT	66
18	contact met deputaten kerkorde en kerkrecht (CGK)	66
	Bijlage 1 De opdracht van de GS Zuidhorn 2002-2003 Aan dkk	68

1. SAMENVATTING

Deputaten Kerkrecht en kerkorde hebben een groot aantal onderwerpen behandeld. Een daarvan is de positie van predikanten die werken als geestelijk verzorger in de gezondheidszorg of in een justitiële inrichting. Het rapport komt tot de conclusie dat hier een taak ligt en dat er verantwoorde mogelijkheden zijn om daarin te functioneren. Art. 12 KO is voldoende om de positie van deze predikanten te regelen.

Een ander onderwerp is de doop van geadopteerde kinderen. Buitenlandse adoptiekinderen kunnen al snel na hun opname in het Nederlandse gezin gedoopt worden, omdat hun positie door internationale verdragen wordt gewaarborgd. Over Nederlandse adoptiekinderen krijgen de adoptiefouders pas het gezag na een lange procedure. Eerst daarna is de doop mogelijk.

Verder stellen deputaten voor, dat de synode één Bijbelvertaling dringend aanbeveelt voor de Schriftlezing in de eredienst. Als deputaten Bijbelvertaling positief adviseren, zou dat de NBV 2004 moeten zijn.

Deputaten zijn tot de conclusie gekomen dat een algehele vernieuwing van de kerkorde nodig is, om de kerkorde doorzichtiger te maken en om nieuwe ontwikkelingen te verwerken. Zij vragen een nieuwe opdracht om dat uit te werken.

Tot slot schetst het rapport lijnen voor de positie van kerkelijk werkers.

2. SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

De GS Zuidhorn heeft als leden van deputaatschap Kerkrecht en Kerkorde benoemd (Acta art 22):

Primi

Ds JL Beuving	Muurmos 9, 2661 MZ Bergschenhoek	l.beuving@hetnet.nl
Ds JW Boerma	Van 's-Gravesandestraat 14, 3067 KA Rotterdam	boermaj@tiscali.nl
Mr C van der Boom	Oranjelaan 59, 3311 DH Dordrecht	cvdboom.advoc@wxs.nl
Mr CM Galenkamp-Bolt	Kaasjeskruid 8, 3824 NW Amersfoort	agalenkamp@freeler.nl
Ds K Harmannij	Marleseweg 17, 7683 PH Den Ham	k.harmannij@home.nl
Ds JT Oldenhuis	De Merodelaan 7, 9721 XA Groningen	jtolden@hetnet.nl
Ds H Pathuis	Oosterhoffstraat 16, 9883 PJ Oldehove	h.pathuis@solcon.nl
Mr J Roose	Marie Koenenlaan 103, 5044 NE Tilburg	jos.roose@planet.nl
Drs MA Rouw	Sijthoffstraat 19, 2332 PX Leiden	rouw0@xs4all
Ds JB de Rijke	Zomereik 45, 2925 CX Krimpen ad IJssel	jldr@planet.nl
Ds P Schelling	Barboquet 1, Willemstad Curacao	barboquet@interneeds.net
Prof dr M te Velde (s)	Toon Slurinkhof 51, 8264 DG Kampen	m.t.velde@jhome.nl
Drs JP de Vries	Heiligerbergerweg 116, 3816 AM Amersfoort	jpdevries@hetnet.nl

Secundi

Mr AJ van Bekkum	Briljantstoep 77, 9403 SC Assen	
Mr JW Both	Schout van Herenthalsplein 3, 5237 TH 's-Hertogenbosch	
Prof dr S Griffioen,	Rijksstraatweg 77, 3632AA Loenen aan de Vecht	
Drs K Gunnink,	Buitensingel 110, 9883 SL Oldehove	
Mr JI Top-de Jong	Gooiland 78, 7325 ZT Apeldoorn	
Ds GF Overweg	Hoofdweg 36, 9626 AG Schildwolde	
Ds RJ Vreugdenhil	Merwedestraat 5, 1972 VV IJmuiden	vreugdenhil.rj@freeler.nl

RJ Vreugdenhil is in december 2003 opgeroepen als vervanger voor de naar Curaçao afgereisde P Schelling (die overigens wel de stukken voor de vergaderingen plenair en van zijn sectie bleef ontvangen).

3. OPDRACHT

De GS Zuidhorn besloot (Acta art 16 Besluit 3) een deputaatschap Kerkrecht en kerkorde benoemen met opdrachten ten aanzien van

- a. karakter van de besluiten, met verschillende termen aangeduid;
- b. digitalisering van de *Acta* van de synodes sinds 1892;
- c. tekst van art 8 KO;
- d. geestelijke verzorging in zorginstellingen en justitiële inrichtingen;
- e. beperking tot één of twee appèlinstanties in plaatselijke geschillen;
- f. tweede beroepsinstantie bij geschillen tussen een predikant en zijn kerkenraad;
- g. criteria revisieverzoeken;
- h. doop van Nederlandse aspirant-adoptiefkinderen;
- i. kerkrechtelijke vragen met betrekking tot bijbelvertalingen;
- j. art. 70 KO;
- k. aanvullende maatregelen van vermaan en tucht;
- l. herziening van de kerkorde;
- m. kerkelijk werker.

De volledige opdracht van de synode treft u aan in bijlage 1

4. UITVOERING

Vanaf de eerste vergadering fungeerden prof Te Velde en ds Pathuis als respectievelijk voorzitter en secretaris/penningmeester van het plenaire deputaatschap. Tijdens die vergadering van 15 november 2002 hebben we de opdrachten van de GS Zuidhorn verkend. Deze bleken te verdelen in a) een pakket losse punten, b) zaken die voornamelijk van betekenis zijn voor herziening van de KO, c) een pakket rond de kerkelijk werker. In overeenstemming met deze verdeling zijn drie secties gevormd die de rapportage zullen voorbereiden. Het grootste deel van het werk is verricht binnen de secties. In de plenaire vergadering ging het vooral om het becommentariëren op hoofdlijnen, het doorhakken van knopen en formaliseren van stukken.

Er zijn vele sectievergaderingen belegd, en vijf voltallige vergaderingen. Buitendien was er veelvuldig contact per telefoon, en nog meer via e-mail.

In samenhang met onze opdracht en in het kader van 'deskundigheidsbevordering' hebben een aantal deputaten het congres bijgewoond dat deputaten Appelzaken op 4 oktober 2003 hebben belegd.

We hebben daarnaast in 2003 twee bijeenkomsten gehad met deputaten kerkrecht van de CGK. Daarbij was een delegatie van ons deputaatschap aanwezig met vertegenwoordiging uit elk van de drie secties.

Gezien de veelheid van onderwerpen hebben we geen algemene rapporteur aangewezen.

5. KARAKTER VAN BESLUITEN, MET VERSCHILLENDE TERMEN AANGEDUID

Dit hoofdstuk is een van de onderdelen die we later hopen af te ronden.

6. DIGITALISERING VAN DE ACTA VAN DE SYNODES SINDS 1892

De GS Zuidhorn gaf deputaten Kerkrecht en kerkorde opdracht “*te overleggen met de Theologische Universiteit en deputaten Archief en documentatie over digitalisering van de Acta van de synodes sinds 1892*”.

Dit overleg heeft geresulteerd in het mobiliseren van ongeveer 10 vrijwilligers die de gedrukte Acta scannen, en met behulp van een OCR-programma omzetten in tekstbestanden. Een groep van zeker 30 vrijwilligers is beschikbaar om het resultaat te vergelijken met de oorspronkelijke tekst en de scanfouten eruit te halen. Naar verwachting zal dit jaar het grootste deel van de Acta vanaf 1945 digitaal beschikbaar zijn. Daarnaast is ook ander belangrijk werk verricht in de bewerking van historische documenten: de Acta van Dordrecht 1618-1619, en stukken uit de negentiende eeuw. Deputaten zijn blij met de inzet van zo'n groot aantal vrijwilligers (meest: zusters) aan dit project.

7. DE TEKST VAN ART 8 KO

De Generale Synode Zuidhorn 2002-2003 besloot tot een nieuwe procedure voor wie in de weg van artikel 8 KO predikant wil worden. Als gevolg daarvan besloot de synode tevens (Acta art. 27, besluit 3): “de laatste twee alinea's van art 8 KO buiten werking te stellen en deputaten kerkrecht en kerkorde opdracht te geven een wijziging van art 8 KO op dit punt voor te bereiden, waarbij alleen de hoofdzaak en niet de procedure in de KO wordt opgenomen.”

Deputaten stellen de synode de volgende nieuwe redactie voor:

Artikel 8: *De classis zal alleen hen beroepbaar stellen die een theologische opleiding hebben ontvangen, tenzij overtuigend blijkt dat iemand ook zonder deze opleiding bekwaam is om in het ambt van predikant te dienen. Hierbij zullen de regelingen van de generale synode worden toegepast.*

Deputaten tekenen hierbij aan dat de vaststelling van bekwaamheid door de kerkenraad in het eerste stadium van de procedure niet uitsluit dat nog nadere scholing nodig is alvorens tot beroepbaarstelling kan worden overgegaan (zie Acta GS Zuidhorn 2002-2003, art. 27 besluit 2 grond 1).

8. GEESTELIJKE VERZORGING IN ZORGINSTELLINGEN EN JUSTITIËLE INRICHTINGEN.

En de Koning zal hun antwoorden en zeggen: Voorwaar, Ik zeg u, in zoverre gij dit aan een van deze mijn minste broeders hebt gedaan, hebt gij het Mij gedaan. (Matt. 25:40)

Aanleiding en opdracht

De synode van Leusden heeft in 1999 aan de deputaten kerk en overheid de opdracht gegeven onderzoek te verrichten of deelneming van predikanten uit onze kerken aan de geestelijke verzorging in inrichtingen van justitie en instellingen van gezondheidszorg op verantwoorde wijze mogelijk is en of artikel 12 KO toereikend is voor de kerkrechtelijke regeling van hun benoeming en positie (artikel 99.1, sub j van de Acta). In artikel 99.2 van de Acta staat: "Van belang is dat deputaten attenderen op mogelijke deelname van onze predikanten aan de geestelijke verzorging in inrichtingen van justitie en instellingen van gezondheidszorg (rapport paragraaf 3.1). Hier liggen mogelijkheden om het evangelie verder te brengen."

In 2002 heeft de synode van Zuidhorn de studieopdracht ten aanzien van deelneming van predikanten uit onze kerken aan de geestelijke verzorging in inrichtingen van justitie en instellingen van gezondheidszorg met de kerkrechtelijke gevolgen daarvan teruggenomen en bepaald dat de opdracht beter door het deputaatschap kerkrecht en kerkorde kan worden verricht.

Omdat in de praktijk de Geestelijke verzorging in zorginstellingen heel anders is georganiseerd dan in justitiële inrichtingen zal aan elk afzonderlijk aandacht worden gegeven

De opbouw van dit onderdeel van het rapport is als volgt:

1. Wettelijk kader van de geestelijke verzorging
 - 1.1 Geestelijke Verzorging in Zorginstellingen
 - 1.2 Geestelijke Verzorging in justitiële inrichtingen
- 2 Peiling
- 3 Voorstel

8.1 Wettelijk kader van de geestelijke verzorging algemeen

Het recht op geestelijke verzorging volgt rechtstreeks uit het grondwettelijke recht op vrijheid van godsdienst (art. 6 Gw). Op basis van dit grondrecht heeft iedere patiënt van een verzorgingsinstelling en iedere gedetineerde recht op geestelijke verzorging door een geestelijke verzorger naar eigen keuze.

8.1.1 GEESTELIJKE VERZORGING IN ZORGINSTELLINGEN

Termen:

In art. 12 KO, het artikel dat gaat over benoeming voor een bijzondere taak, wordt de term 'ziekenhuispredikant' gebruikt. De term 'ziekenhuispredikant' is echter niet een gebruikelijke term als het gaat om de geestelijke verzorging binnen zorginstellingen van gezondheidszorg

Een praktische reden daarvoor is het feit dat onder zorginstellingen veel meer wordt verstaan dan enkel het ziekenhuis. Zorginstellingen zijn: ziekenhuizen, verpleeghuizen,

psychiatrische centra, instellingen voor mensen met een verstandelijke handicap, revalidatiecentra¹.

I.p.v. ziekenhuispredikant wordt de term geestelijk verzorger gebruikt. Die term zal ook verder worden gebruikt.²

VGZ: Vereniging van Geestelijk Verzorger in Zorginstellingen; De VGZ is een landelijke beroepsvereniging voor alle geestelijk verzorgers, werkzaam in instellingen voor de gezondheidszorg in Nederland. Ze kent momenteel een Katholieke, een Protestantse, een Humanistische, een Joodse en een Islamitische sector. Van de plusminus 1600 geestelijke verzorgers zijn ongeveer 800 lid van de VGZ. Als het gaat om de Geestelijke Verzorging een gesprekspartner die niet over het hoofd gezien kan worden en zich ook laat gelden.

CIO-G: Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, sector: Gezondheidszorg. Het CIO-G is een overlegorgaan en heeft als zodanig geen beslissende invloed op de geestelijke verzorging in zorginstellingen

Wettelijk kader

Sinds 6 april 1996 is de Kwaliteitswet Zorginstellingen in werking getreden. In art. 3 daarvan staat verwoord: *Voor zover het betreft zorgverlening die verblijf van de patiënt of cliënt in de instelling gedurende tenminste het etmaal met zich brengt, draagt de zorgaanbieder er tevens zorg voor dat in de instelling geestelijke verzorging beschikbaar is, die zoveel mogelijk aansluit bij de godsdienst of levensovertuiging van de patiënten of cliënten.*

Dat betekent dus dat elke zorginstelling in Nederland wettelijk verplicht is ervoor te zorgen dat voldoende geestelijke verzorging beschikbaar is. Omdat de posities van de geestelijke verzorging wordt erkend in de Kwaliteitswet Zorginstellingen dient ook de Geestelijke Verzorging aan kwaliteitseisen te voldoen. M.h.o. daarop wordt ook de Dienst Geestelijke verzorging(DGV) in een zorginstelling geacht haar normen in een kwaliteitshandboek te hebben beschreven. Deze normen hebben geen betrekking op de inhoud van de geestelijke verzorging maar op de proces- en protocolbeschrijving. Dit om de kwaliteit van de geestelijke verzorging te bevorderen en te bewaken.

Een vak apart

Hieruit mag blijken dat geestelijke verzorging een heel 'vak apart' is geworden. De VGZ definieert als geestelijk verzorger: *diegene, die de professionele en ambtshalve begeleiding van en hulpverlening aan mensen vanuit en op basis van geloof en levensovertuiging realiseert in een zorginstelling, en die daartoe een opleiding op universitair niveau heeft*³.

Het professionele komt o.m. daarin uit dat van een geestelijk verzorger een opleiding wordt verwacht aan een door de overheid erkende, wetenschappelijke opleiding (universitair of HBO 1^e graads) in theologie of humanistiek.

Het ambtshalve betekent dat de geestelijk verzorger als ambtsdrager een identiteit heeft die gelegitimeerd is door een maatschappelijk erkend levensbeschouwelijk genootschap. Die identiteit wordt niet los gezien van de professionaliteit.

Deze definitie is lange tijd als definitie geaccepteerd. Momenteel is er een beweging op gang waardoor de 'ambtshalve binding' wel eens uit de definitie kan gaan verdwijnen. Wel is en blijft van belang dat een geestelijk verzorger breed inzetbaar is, dus ook voor mensen van andere dan de eigen levensbeschouwelijke richting.⁴ Want ook al kan een

¹ Deze lijst is niet exclusief. Het CIO-G rekent bv. bejaardenzorg ook tot het terrein van de gezondheidszorg. Door de VGZ wordt ouderenzorg soms als aparte component bij definities toegevoegd.

² Die term dient niet verward te worden met dezelfde term zoals die aan het begin van de vorige eeuw werd gebruikt bv. door de GS 's-Gravenhage 1914 in art. 139. Daar werd met geestelijk verzorger bedoeld iemand die zonder enige ambtelijke opdracht of volmacht geestelijke verzorging van zieken op zich had genomen en achteraf daar een kerkelijke inkadering voor zocht.

³ *Beroepsstandaard voor de Geestelijk Verzorger in Zorginstellingen*, VGZ-cahiers 2, uitgave VGZ, pg.9.

⁴ *Beroepsstandaard voor de Geestelijk Verzorger in Zorginstellingen* pg.14.

geestelijk verzorger in situaties een patiënt 'doorverwijzen' naar een geestelijk verzorger die meer aansluiting heeft bij de geestelijke achtergrond van de patiënt, in de praktijk zal dat niet altijd haalbaar zijn. Er zijn ook crisissituaties waar een geestelijk verzorger recht moet doen aan de geestelijke achtergrond van de patiënt. Stervensbegeleiding inclusief ziekenzalving cq. het laatste oliesel, nooddoop bij pasgeboren baby's kunnen dan tot de wensen cq. taken behoren. Natuurlijk zal dit niet spelen in elke zorginstelling. Het lijkt ook niet uitgesloten dat er m.b.t. datgene wat principieel tegen de overtuiging van de geestelijk verzorger ingaat afspraken te maken zijn op het punt van de inzetbaarheid. Tegelijk zal een overtuigde Rooms-Katholiek ook niet willen dat een protestantse geestelijk verzorger het laatste oliesel(sacrament der stervenden) toedient omdat dit sacrament zo van alle waarde wordt ontdaan.

Opleiding ThuK

Als we vanuit die definitie redeneren en letten op die brede inzetbaarheid komt een eerste probleem in zicht. Weliswaar krijgen onze predikanten een opleiding op universitair niveau maar daarmee is er geen opleiding op universitair niveau van een geestelijk verzorger. Op basis van een analyse uitgevoerd op grond van de 'Algemene Eindtermen' en de studiegids 1996-1997 concludeert de cie. Professionalisering van de VGVZ over de opleiding aan de Broederweg: "*De universiteit is sterk kerkelijk gekleurd. Er is veel aandacht voor de identiteit van de aanstaande gemeentepredikant. De opleiding besteedt weinig aandacht aan brede inzetbaarheid en is daarom niet geschikt als initiële opleiding tot geestelijk verzorger.*"⁵

Nu is in principe elke zorginstelling vrij om te bepalen hoe zij die geestelijke verzorging invult. Zorginstellingen zijn bepaald niet gebonden aan de normen die de VGVZ hanteert. Maar het komt deputaten voor dat de VGVZ een punt heeft met de constatering dat de opleiding van de TU in Kampen zich onvoldoende richt op inzetbaarheid voor mensen van andere levensbeschouwelijke richtingen. Dat maakt predikanten van de GKV niet tot de meest interessante kandidaten bij een sollicitatieprocedure voor geestelijk verzorger.

Benoeming en positie

Een geestelijk verzorger is in dienst van en wordt dus betaald vanuit de zorginstelling. Wanneer in een zorginstelling een vacature ontstaat binnen de DGV zal er een profielschets worden gemaakt van wat men verwacht van de nieuwe geestelijke verzorger. In die profielschets wordt als regel ook opgenomen in vanuit welke levensbeschouwelijke richting men een geestelijke verzorger zoekt. Wie daarop solliciteert zal zelf duidelijk moeten maken dat er sprake is van een ambtshalve binding. Hoe de geestelijk verzorger dat heeft geregeld is aan hem cq. de voorwaarden die zijn eigen achterban daarvoor heeft ontwikkeld. Een zorginstelling zal pas tot definitieve benoeming overgaan als de kerkelijke inkadering van de predikant helder is.

N.B. de zorginstelling is autonoom om als werkgever voorwaarden te stellen m.b.t. de geestelijk verzorger. M.a.w. het confessioneel gehalte van het bestuur van een zorginstelling kan sturend werken als het gaat om de persoon en takenpakket van de geestelijk verzorger. In de praktijk zijn de VGVZ –richtlijnen die ondersteund worden door het CIO-G, wel toonaangevend.

De praktijk

Elke zorginstelling is, binnen de kaders van de Kwaliteitswet Zorginstellingen, vrij invulling te geven aan de geestelijke verzorging. Wie let op het aantal zorginstellingen en de diverse geestelijk achtergronden van die zorginstellingen zal begrijpen dat het dus onmogelijk is een algemeen beeld te geven hoe dat in de praktijk vorm krijgt. Deputaten hebben geprobeerd bij de Protestantse Sector van de VGVZ gegevens te achterhalen.

⁵ *De Geestelijke Verzorger in Zorginstellingen en de initiële Opleidingen*; Rapport van de Commissie Professionalisering, VGVZ-cahiers 1, uitgave VGVZ, pg.45.

Maar er zijn geen cijfers of statistieken hoe de verhouding is van het aantal protestantse geestelijke verzorgers tegen-over verzorgers van andere richtingen; hoeveel arbeidsplaatsen cq. vacatures er zijn; etc.

Wel is de identiteit van de zorginstelling van grote invloed op de keuze van de geestelijk verzorger. En bij een neutrale zorginstelling zal sterk rekening worden gehouden met de godsdienstige en levensbeschouwelijke overtuigingen van de patiëntenpopulatie.

Een kwestie van afspraken maken

Er zijn zorginstellingen waarbinnen wel en zorginstellingen waarbinnen geen kerkdiensten worden gehouden afhankelijk van de mogelijkheden die een zorginstelling biedt en/of de geestelijk verzorger heeft.

Als er een kerkdienst wordt gehouden is de manier waarop verschillend. Soms is het een oecumenische dienst die niet onder verantwoordelijkheid van een kerkenraad wordt gehouden maar wordt belegd door de DGV. Navraag leverde op dat in het Westen van het land meer oecumenische kerkdiensten worden gehouden dan elders.

Het komt ook voor dat een kerkenraad de kerkdienst belegt. Er zijn zorginstellingen waarbinnen steeds dezelfde kerkenraad een kerkdienst belegt. Soms zijn er vanouds ook sterke banden met die plaatselijke kerk. In de praktijk kunnen de voorgangers overigens alsnog wel heel verschillende kerkelijke achtergronden hebben. Kerken uit de omgeving kunnen erbij betrokken worden om ondersteuning te geven voor het ondersteunen van de samenzang, bijv. in de vorm van een koor, kerkelijke vrijwilligers voor het begeleiden van patiënten naar en van de ziekenzaal etc.

Er zijn ook zorginstellingen waar per week een andere kerk(enraad) verantwoordelijk is voor het beleggen en invullen van de kerkdienst.

Heel veel hangt af van de afspraken die er zijn te maken met die concrete zorginstelling of de DGV van die zorginstelling.

Hier blijkt dus een groot verschil met bijvoorbeeld de afspraken die Deputaten Geestelijke Verzorging Militairen maken m.b.t. krijgsmachtpredikanten. Als het gaat om krijgsmachtpredikanten hebben we als GKV te maken met één partij: de overheid. En de overheid c.q. de vertegenwoordiger daarvan heeft geregeld hoe de geestelijke verzorging eruit moet zien. Ook regelt de overheid dat er tussen de diverse kerkgenootschappen een evenredige verdeling wordt gemaakt als het gaat om de toewijzing van predikanten.

Bij de zorginstellingen hebben we te maken met meerdere partijen nl. de diverse zorginstellingen. Elke zorginstelling is autonoom in de beslissing bij het aanstellen van de Geestelijk Verzorger.

De vraag of deelneming van predikanten uit onze kerken aan de geestelijke verzorging in instellingen van gezondheidszorg op verantwoorde wijze mogelijk is en of artikel 12 KO toereikend is voor de kerkrechtelijke regeling van hun benoeming en positie ... is dus niet zomaar in zijn algemeenheid te beantwoorden.

Hoe verder?

De KO geeft met zoveel woorden in art.12 de ruimte dat er 'ziekenhuispredikanten' kunnen zijn. Kijken we vanuit de Schrift naar de werkelijkheid dan wordt het omzien naar zieken om Christus' wil in Mt.25 door onze Heiland aanprezen. En de barmhartige Samaritaan, die niet aan de overkant voorbij ging aan de zieke, wordt als naaste getypeerd. De vraagstelling kan daarom ook zijn: Is het vanuit de Schrift verantwoord dat de GKV geen bijdrage levert aan de geestelijke verzorging in zorginstelling in de vorm van predikanten die geestelijk verzorgers worden, ook voor anderen dan leden van de GKV? Als het gaat om de praktijk dan stellen deputaten voor dat de GS concludeert dat het gewenst is dat kerken en predikanten open staan voor actieve deelname aan de geestelijke verzorging in zorginstellingen.

Concreet betekent dit dat een predikant die solliciteert naar een vacature van geestelijk verzorger er in principe op moet kunnen rekenen dat zijn ambtelijke binding cq. ambt van predikant daarmee niet in gevaar komt. Het verdient de voorkeur dat de plaatselijke kerk

binnen wier grondgebied de zorginstelling ligt, bereid is eraan mee te werken dat de betrokken predikant een ambtelijke binding krijgt met die kerk. Dat betekent ook dat kerken zelf actief op zoek gaan om een bijdrage te leveren aan de geestelijke Verzorging bv. dat zij uitzoeken of het ook mogelijk is dat er vanuit de plaatselijke kerk of kerken meegedaan wordt aan de geestelijke verzorging. En hoe daar een bijdrage aan te leveren is. En dat ze predikanten attent maakt op een vacature binnen een zorginstelling die op haar grondgebied ligt. Daar waar er een grote concentratie van leden van de GKV woont zal de verbintenis aan de GKV een pre kunnen zijn voor een geestelijk verzorger.

Niet moeiteloos

Dan zullen er ongetwijfeld allerlei obstakels ontmoet worden. Een punt dat wij als deputaten hebben geprobeerd uit te vinden maar wat in zijn algemeenheid niet te beantwoorden is, is de vraag naar het omgaan met de sacramenten. Welke ruimte is er wel of niet zowel binnen de instelling als binnen de plaatselijke gemeente dat een predikant het avondmaal bedient in een zorginstelling? Hoe krijgt de verhouding van ambtelijke verbondenheid met een gemeente en het in dienst zijn van een zorginstelling gestalte? Op welke manier kan een geestelijk verzorger het best begeleid worden nl. door een commissie van een plaatselijke gemeente of door een deputaatschap van de GS. Er is nl. nogal wat specifieke kennis nodig van de gezondheidszorg wil begeleiding effectief kunnen plaats vinden.

Over die vragen uit de praktijk zal moeten worden nagedacht. Maar pas als er een praktijk is. Het lijkt deputaten zinloos, en in de turbulente wereld van de zorg ook ondoenlijk, bij voorbaat alles zo geregeld te hebben dat een predikant die geestelijk verzorger wil worden- en de betrokken gemeente - vanaf het begin weten waar zij aan toe zijn.

Artikel 12 KO

Artikel 12 KO regelt de verbinding van een predikant met een gemeente, terwijl hij niet in een concrete gemeente aan het werk is, en ook niet afgezonderd is voor een taak binnen ons kerkverband. Daarin is met zoveel woorden reeds de mogelijkheid opgenomen dat hij ziekenhuispredikant wordt. Dit artikel biedt ook verder voldoende aanknopingspunten voor de regeling van een predikant die geestelijk verzorger wordt.

8.1.2 GEESTELIJKE VERZORGING IN JUSTITIËLE INRICHTINGEN

In artikel 41, tweede lid van de Penitentiaire beginselenwet (Pbw), artikel 40, tweede lid van de Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden (Bvt) en artikel 46, tweede lid van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen (Bjj) wordt bepaald, dat de directeur van de inrichting ervoor zorg draagt dat in de inrichting voldoende geestelijke zorg aanwezig is die zoveel mogelijk aansluit bij de godsdienst of levensovertuiging van de justitiabelen.

In voornoemde wetgeving is tevens bepaald dat nadere regelgeving moet worden gemaakt ten aanzien van de geestelijke verzorging. Deze nadere regels zijn voor een groot deel tot stand gekomen door de artikelen 24 tot en met 27 van de Penitentiaire maatregel (Pm, Stb. 1998, 111), de artikelen 36 tot en met 39 van het Reglement verpleging ter beschikking gestelden (Stb 1997, 217) en de artikelen 51 tot en met 54 van het Reglement justitiële jeugdinrichtingen (Stb. 2001, 350). Een aantal zaken is op het niveau van de huisregels nader bepaald. Het gaat om onderwerpen als het respecteren van de zondagsrust en de feestdagen en het ambtsgeheim van de geestelijke verzorgers.

De formeel vastgestelde taak- en functieomschrijving geestelijke verzorging⁶ geeft twee doelen aan voor de geestelijke verzorging:

⁶ Zie *Handleiding Planning en Control Landelijke Diensten*, Dienst Justitiële Inrichtingen, Den Haag 1999.

- De ambtshalve en professionele begeleiding van en hulpverlening aan gedetineerden vanuit en op basis van geloofs- en levensovertuiging
- Bijdragen aan een humaan detentieklimaat en optimale zorg voor het welzijn van gedetineerden

De eerste doelstelling kan worden gerealiseerd door communicatie over existentiële thema's en over zin en zinbeleving in gesprekken, (godsdienstige) bijeenkomsten, kerkambtelijke handelingen en crisisbijstand

De tweede door signaal- en adviesfunctie inzake de zorg aan gedetineerden, overleg over beleid en gedetineerden met onder andere directie, meewerken aan reïntegratie, assistentie bij (zoeken naar) geestelijke verzorging voor moslim – en hindoe-gedetineerden.

In artikel 24 Pm wordt bepaald dat aan een inrichting in ieder geval geestelijke verzorgers van protestantse en rooms-katholieke gezindte en geestelijke verzorgers behorend tot het humanistisch verbond zijn verbonden. Artikel 25 Pm bepaalt dat er bij het Ministerie van Justitie hoofdgeestelijken zijn van de protestantse en rooms-katholieke gezindte en van het humanistisch verbond. Deze hoofdgeestelijken fungeren als de vertegenwoordiging van de zogenaamde zendende instanties van die gezindten. In het geval van de protestante gezindte wordt de zendende instantie gevormd door de Interkerkelijke commissie voor de geestelijke verzorging bij inrichtingen van Justitie (ICJ), ook wel genoemd het CIO-J, een overlegorgaan waar 13 verschillende protestantse denominaties vertegenwoordigd zijn. Onze kerken zijn in dit orgaan niet vertegenwoordigd. De ICJ is een beleidsbepalende instantie en stuurt de hoofdpredikant aan. De ICJ wordt op zijn beurt aangestuurd door het CIO.

De hoofdgeestelijken geven in dat kader de minister of het hoofd van de Dienst Justitiële Inrichtingen adviezen over de geestelijke verzorging van de gedetineerden en alle aspecten die daarmee samenhangen en stellen voor het inhoudelijke deel van het werk hun eigen taken vast, in overeenstemming met het beleid van hun zendende instantie. In het licht van de scheiding tussen Kerk en Staat kan de overheid slechts over functioneren als overheidsambtenaar regels stellen. Hoe de geestelijken hun inhoudelijke taak invullen en op welke wijze zij verantwoording afleggen aan hun zendende instantie, dan wel de vertegenwoordiging daarvan is niet aan de Staat om te regelen. Een geestelijke verzorger heeft in feite twee bazen te dienen. Voor het functioneren als ambtenaar binnen de inrichting legt hij verantwoording af aan de directeur van de inrichting. Voor zijn inhoudelijke werk is hij verantwoording schuldig aan de desbetreffende hoofdgeestelijke⁷.

De geestelijke verzorgers hebben, zoals blijkt uit artikel 26 Pm, een aanstelling als ambtenaar. Zoals blijkt uit het tweede lid van artikel 25 Pm is de hoofdgeestelijke betrokken bij aanstelling (en ontslag) van de geestelijke verzorgers.

De praktijk

In de huidige situatie wordt door de hoofdgeestelijken op de navolgende wijze invulling gegeven aan hun taak. In de eerste plaats houden de hoofdgeestelijken toezicht op het werk van de geestelijke verzorgers van hun gezindte of levensovertuiging. Daarnaast

⁷ Op 9 februari 2004 is formeel de nieuwe Dienst Geestelijke Verzorging binnen de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) ingesteld. Een werkgroep die zich heeft gebogen over de geestelijke verzorging heeft in april 2001 geadviseerd om de organisatorische aansturing van de geestelijke verzorging in de justitiële inrichtingen te wijzigen. In het nieuwe organisatiemodel wordt de scheiding van kerk en staat gerespecteerd maar staat ook de samenwerking tussen overheid en zendende instanties centraal. De dienst heeft tot taak te zorgen voor een optimaal aanbod van geestelijke verzorging in de justitiële inrichtingen. De dienst Geestelijke Verzorging bestaat uit een hoofd, drie hoofdgeestelijken, een portefeuillehouder overige stromingen, geestelijke verzorgers en een bureau ondersteuning.

coördineren zij het werk van de geestelijke verzorgers. Voorts trachten zij te voorzien in het scheppen van goede voorwaarden voor een adequate ambtsuitoefening van de geestelijke verzorgers in de inrichting. De hoofdgeestelijken doen dit in samenspel met de directeur van de inrichting. Bij het functioneren van de geestelijke verzorgers in de inrichting zijn de hoofdgeestelijken voorts betrokken doordat zij werkbezoeken afleggen, met de geestelijke verzorgers functioneringsgesprekken voeren en ook - samen met de directie van de inrichting - beoordelingen opstellen. Tevens zorgen de hoofdgeestelijken voor deskundigheidsbevordering door middel van bijen nascholing van de geestelijke verzorgers.

Ook bij de aanstelling van de geestelijke verzorgers vervullen de hoofdgeestelijken een grote rol. Alvorens een vacature wordt vervuld wordt er eerst overleg gevoerd met de directeur van de inrichting. Daarna wordt een geschikte kandidaat gezocht. Indien ook de directeur van de inrichting positief tegenover de kandidaat staat wordt deze aan de minister voorgedragen voor benoeming.

De geestelijke verzorgers verrichten hun werkzaamheden overeenkomstig het door de zendende instantie vastgestelde beleid. In het geval van de protestante gezindte betekent dit dat de geestelijke verzorger bij het verrichten van zijn werkzaamheden rekening moet houden met besluiten van de ICJ. Hij overlegt hierover met de hoofdpredikant. Zoals gezegd bestaan de taken van de geestelijke verzorger onder meer uit het organiseren en bijwonen van in de inrichting gehouden godsdienstige bijeenkomsten, inclusief de groepsgesprekken, alsmede persoonlijk pastoraal contact met de gedetineerde. De door de protestante geestelijke verzorgers georganiseerde bijeenkomsten worden verspreid over de verschillende instellingen wekelijks door ongeveer 2000 gedetineerden bezocht. Het merendeel van de bezoekers is niet belijdend of actief lid van een kerk of gemeente. Toch sluit dat niet uit dat tijdens deze bijeenkomsten naast de woordverkondiging ook avondmaalsvieringen plaatsvinden. Als alternatief hiervoor houdt een aantal predikanten wel eens een soort symbolisch liefdesmaal, deze maaltijden hebben echter niet dezelfde invulling en betekenis als het avondmaal zoals het in onze kerken wordt gevierd. In dit opzicht is in ieder geval van belang dat de ICJ het van belang acht dat elke gevangenispredikant zijn werkzaamheden kan invullen op een wijze die in overeenstemming is met de gebruiken van de gemeente van zijn afkomst.

Het is niet ongebruikelijk dat uit de gemeente waar de predikant aan verbonden is, ook vrijwilligers meedraaien om als niet betaalde gelovigen de gedetineerden te bezoeken. In een enkele situatie bestond die bijdrage ook uit deelname aan een Alpha-in prison project. Gebaseerd op de overtuiging dat de barmhartigheid van God en Zijn Zoon Jezus Christus zich ook uitstrekt tot de medemens in de gevangenis is er de stichting Gevangenzorg Nederland die zich inzet om christelijke gemeenten en haar leden te motiveren om gevangenen en hun familie tijdens en na detentie te bezoeken, informeren en te begeleiden.

De behoefte

In september 2003 verscheen er een rapport over een onderzoek bij directeuren, geestelijk verzorgers en ingeslotenen in gevangeniswezen, jeugdinstellingen en tbs-klinieken. Een onderzoek in het kader van een nieuwe organisatie van de geestelijke verzorging in justitiële instellingen. (zie noot 8) Een citaat uit dat onderzoek: 'Bij ruim de helft van de gedetineerden en de tbs-patiënten (57 en 55%) en bij bijna de helft van de jeugdigen (47%) bestaat een sterke behoefte aan geestelijke verzorging. Het deel van de tbs-patiënten dat daar feitelijk gebruik van maakt (44%) ligt maar weinig lager dan het deel dat daar behoefte aan heeft. Deze discrepantie is hoger bij de beide andere groepen vooral bij jeugdigen. Het deel van de jeugdigen dat er feitelijk sterk gebruik van maakt, ligt met 22% op iets minder dan de helft van degenen die er behoefte aan hebben. Bij de gedetineerden in het gevangeniswezen ligt het deel dat feitelijk sterk gebruik maakt van

geestelijke verzorging met 34% op ruim de helft van het deel dat er behoefte aan heeft. Het overgrote deel van de gedetineerden (83%) en de tbs-patiënten vindt het belangrijk dat geestelijke verzorging is in hun inrichting. Dit percentage ligt bij de jeugdigen lager maar is toch nog 70 %. Alleen van de gedetineerden vindt de meerderheid het belangrijk dat de geestelijk verzorger van dezelfde geloofsrichting is als zichzelf. Bij de jeugdigen ligt dat percentage op 36 %, bij de tbs-patiënten op 40 %

Er zijn nauwelijks verschillen tussen de onderscheiden denominaties wat betreft de behoefte aan geestelijke verzorging in justitiële inrichtingen en het belang dat hier aan hechten. Steeds hebben zes op de tien tot driekwart hier behoefte aan en vinden acht tot ruim 9 van de tien het belangrijk dat er een geestelijk verzorger is. Maar ook bij de onkerkelijken heeft eenderde deel hier behoefte aan, en vinden zeven op de tien geestelijke verzorging belangrijk.⁸

Cijfers

De formatie van de geestelijke verzorging wordt volgens een vaste verdeelsleutel verdeeld: in iedere inrichting is per 90 gedetineerden 1 formatieplaats geestelijke verzorging beschikbaar.

In 2001 waren er in totaal 158,9 fulltime formatieplaatsen, waarvan 53,3 voor de Rooms-katholieke geestelijke verzorging; 45,9 voor de Protestantse geestelijke verzorging; 34,6 voor de Humanistische geestelijke verzorging; 23,6 voor de moslims en de hindoes en 1,5 voor de joden. Bij de formatieplaatsen m.b.t. de protestantse geestelijke verzorging is het deputaten niet bekend hoe de verdeling heeft plaatsgevonden over de diverse protestantse kerken, en op hoeveel plaatsen de GKV eventueel zouden kunnen rekenen.

Conclusie en aanbeveling

Het omzien naar gevangenen om Christus' wil wordt in Matteüs 25 door onze Heiland aangeprezen. De predikant die namens de GKV als geestelijk verzorger werkzaam is in een justitiële inrichting, geeft bij uitstek vorm aan dat omzien naar gevangenen. Gelet op het aantal van 46 formatieplaatsen voor de Protestantse geestelijke verzorging in justitiële instellingen is er ook ruimte voor een bijdrage van de GKV aan dat justitiepastaat. Door actieve deelname aan het ICJ kunnen wij onszelf als kerken presenteren en duidelijk maken dat wij binnen de Protestantse sector ook mee willen doen. Door die deelname is er ook snel oog voor een vacature en kunnen predikanten geënthousiasmeerd worden te solliciteren. Artikel 12 KO is toereikend voor de kerkrechtelijke regeling van de benoeming en positie van de geestelijk verzorger in justitiële inrichtingen. De wijze waarop de predikanten deze verbintenis als geestelijk verzorger in een Justitiële instelling aangaan kan geregeld worden naar analogie van de krijgsmachtspredikant. De begeleiding van een dergelijke predikant kan gebeuren door een apart deputaatschap of door het deputaatschap GVM uit te breiden met een sectie die zich bezig houdt met justitiepastaat. (Deputaten hebben over dat laatste nog geen overleg gehad met het deputaatschap GVM.)

8.2 Peiling

Om te peilen of er überhaupt animo is onder de predikanten van de GKV om Geestelijk Verzorger te worden in een zorginstelling of justitiële inrichting hebben we per e-mail een soort enquête gehouden onder de predikanten.

Er zijn 253 e-mails uitgegaan en 145 reacties binnengekomen. Na een uitgebreide inleiding en mogelijkheden ter oriëntatie op het fenomeen GV kon worden gekozen uit de reactie

⁸ *Geestelijke verzorging in justitiële instellingen*; een onderzoek bij directeuren, geestelijk verzorgers en ingeslotenen in gevangeniswezen, jeugdinrichtingen en tbs-klinieken. Leo Spruit, Ton Bernts & Clara Woldring – Nijmegen: ITS; Nijmegen: KASKI (Rapport KASKI nr.502) pg.147-148.

- O a) Ja, ik zou best GV willen worden;
- O b) Als er een beroep op mij wordt gedaan om GV te worden, zou ik dat serieus overwegen;
- O c) Nee, ik zou geen GV willen worden.

Blijkbaar vonden de predikanten het niet altijd even gemakkelijk om te kiezen uit a, b of c
Daarom zijn de reacties als volgt gerubriceerd

Reactie a: 8
 Reactie a/b: 6
 Reactie b: 39
 Reactie b/c: 4
 Reactie c: 88

Bij reactie a en a/b kwamen opmerkingen als 'ik heb al eens gesolliciteerd' of 'ik ben me er serieus op aan het oriënteren';

Vraag b sluit enigszins aan bij de gebruikelijke gang van zaken binnen ons kerkverband nl. dat een predikant een beroep krijgt. In de praktijk is het zo dat een predikant niet beroepen wordt, maar er zelf op solliciteert. Het antwoord geeft in ieder geval aan dat een aanzienlijk percentage er niet afwijzend tegenover staat om zich ambtelijk op die terreinen in te zetten.

Tijdens de peiling bleek dat enkele predikanten al wat ervaring hebben opgebouwd in het voorgaan bij vieringen in justitiële inrichtingen.

8.3 Concept-besluit

Wij stellen u voor te besluiten:

Materiaal :

1. Acta GS Zuidhorn 2002-2003, art.16 besluit 3d met bijbehorende grond
Hierin wordt van deputaten Kerkrecht en Kerkorde gevraagd onderzoek te verrichten of deelneming van predikanten uit onze kerken aan de geestelijke verzorging in inrichtingen van justitie en instellingen van gezondheidszorg op verantwoorde wijze mogelijk is, en of artikel 12 KO toereikend is voor de kerkrechtelijke regeling van hun benoeming en positie; en hierbij deputaten Kerk en overheid te raadplegen;
2. rapport deputaten Kerkrecht en Kerkorde, hoofdstuk 8.

Besluit 1:

M.b.t. deelneming van predikanten uit onze kerken aan de geestelijke verzorging in instellingen van gezondheidszorg:

1. uit te spreken dat het goed is als kerken en predikanten gebruik te maken van mogelijkheden die er zijn om een aandeel te leveren in de geestelijke verzorging van patiënten en cliënten in zorginstellingen in Nederland;
2. uit te spreken dat zulke deelneming mogelijk is, mits de zorginstelling, de kerkenraad en de predikant als betrokken partijen door onderling overleg tot goede afspraken hebben kunnen komen;
3. uit te spreken dat art 12 KO toereikend is voor de kerkrechtelijke regeling van de benoeming en positie van een geestelijk verzorger;
4. de Theologische Universiteit te attenderen op de mogelijke inzetbaarheid van haar afgestudeerden in bredere kring m.n. op het gebied van de geestelijke verzorging in instellingen; haar tevens het in het rapport vermelde oordeel van de VGVZ over de opleiding in de aandacht aan te bevelen;
5. deputaten Relatie Kerk en Overheid op te dragen via het CIO contact te zoeken met CIO-G met de vraag of iemand namens de GKV aan dat overleg deel kan nemen.

Gronden:

1. krachtens wettelijke verplichting worden in alle zorginstellingen geestelijk verzorgers aangesteld, rekening houdend met de godsdienstige overtuiging van de patiënten. Gezien de roeping van de kerk om met het evangelie niet alleen eigen kerkleden te bearbeiten maar ook anderen ermee te zoeken is het positief wanneer gereformeerde predikanten solliciteren naar zo'n functie en wanneer de kerken hen daarvoor beschikbaar stellen;
2. elke instelling is zelfstandig in het benoemen en aansturen van geestelijk verzorgers. Per instelling is dus ook overleg mogelijk over de eventuele benoeming van een predikant uit de Gereformeerde Kerken, over zijn positie, zijn taken en de wijze waarop hij die vervult. Daarbij dienen dan de aanwijzingen uit Schrift, belijdenis en kerkorde worden gehonoreerd die voor de situatie van belang zijn;
3. art.12 KO opent reeds de mogelijkheid dat een gereformeerde predikant aan een zorginstelling wordt verbonden en geeft vervolgens aan dat de precieze invulling van zijn kerkelijke positie nader moet worden bepaald onder goedkeuring van de classis. Daarmee zijn de basiselementen gegeven die voor een goede regeling van deze functie nodig zijn;
4. wanneer de kerken een aandeel willen leveren in de geestelijke verzorging in zorginstellingen is het goed dat men zich in de opleiding van predikanten van deze mogelijke beroepsuitgang bewust is;
5. participatie aan het CIO-G wordt geregeld via het CIO. Deelname aan het CIO-G kan o.m. meewerken aan het creëren van een netwerk m.h.o. het zoeken en vinden van die zorginstellingen waar juist een predikant uit de GKV goed als geestelijk verzorger zou kunnen functioneren.

Besluit 2

M.b.t. deelneming van predikanten uit onze kerken aan de geestelijke verzorging in inrichtingen van justitie:

1. uit te spreken dat deelneming van predikanten uit de Gereformeerde Kerken aan de geestelijke verzorging in inrichtingen van justitie aanbeveling verdient en op verantwoorde wijze mogelijk is;
2. uit te spreken dat art 12 KO toereikend is voor de kerkrechtelijke regeling van de benoeming en positie van een geestelijk verzorger in justitiële inrichtingen;
3. actief een bijdrage te willen leveren aan de geestelijke verzorging in justitiële inrichtingen;
4. dit door deputaten Relatie Kerk en Overheid en/of deputaten Geestelijke verzorging militairen verder gestalte te doen geven;
5. deputaten Relatie Kerk en Overheid op te dragen via het CIO contact te zoeken met CIO-J met de vraag om zelf of via het door de synode daartoe aan te wijzen deputaatschap aan dat overleg namens de GKV deel te mogen nemen.

De formulering van opdrachten aan deputaten GVM zou als volgt kunnen luiden:

1. de ontwikkeling in de (geestelijke verzorging binnen de) Dienst Justitiële Inrichtingen zo nauwkeurig mogelijk te volgen, te toetsen en zo nodig daarop in te spelen;
2. een nauw contact met de protestantse hoofdgeestelijke bij de Dienst Justitiële Inrichtingen te onderhouden om zo mogelijk tot goede afspraken te komen voor een verantwoord functioneren van door onze kerken afgestane geestelijk verzorgers;
3. het lidmaatschap van het CIO-J namens de kerken invulling te geven en daarin naar vermogen een constructieve bijdrage te leveren;
4. te zoeken naar een of meer predikanten die geschikt en bereid zijn de functie van geestelijk verzorger in justitiële inrichtingen te vervullen en te bevorderen dat hij/zij een benoeming ontvangt/ontvangen;
5. een regeling voor deze functie op te stellen naar analogie van de regeling voor krijgsmacht-predikanten;
6. ten aanzien van hun arbeid contact te onderhouden met de deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid voor overleg met betrekking tot onderwerpen die beide deputaatschappen regarderend;

Gronden:

1. de justitiële inrichtingen hebben een wettelijke verplichting om te zorgen voor voldoende geestelijke zorg, aansluitend bij de godsdienstige overtuiging van de ingeslotenen. Gezien de roeping van de kerk om met het evangelie niet alleen eigen kerkleden te bearbeiten maar ook anderen ermee te zoeken is het positief wanneer gereformeerde predikanten solliciteren naar zo'n functie en wanneer de kerken hen daarvoor beschikbaar stellen;
2. art.12 KO opent reeds de mogelijkheid dat een gereformeerde predikant aan een niet-kerkelijke instelling wordt verbonden en geeft vervolgens aan dat de precieze invulling van zijn kerkelijke positie nader moet worden bepaald onder goedkeuring van de classis. Daarmee zijn de basiselementen gegeven die voor een goede regeling van deze functie nodig zijn;
3. uit de informatie in het rapport van deputaten blijkt dat er geen vereisten en omstandigheden zijn die het functioneren van een predikant uit de Gereformeerde Kerken in een justitiële inrichting per definitie in de weg staan;
4. omdat over de geestelijke zorg in justitiële inrichtingen georganiseerd overleg bestaat van de kerken met de desbetreffende overheidsinstanties in het CIO-J verdient het aanbeveling – gezien de onder 1 gedane uitspraak - dat de Gereformeerde Kerken daarin gaan participeren.
5. participatie aan het CIO-J wordt geregeld via het CIO. Deelname aan het CIO-J is de weg bij uitstek om duidelijk te maken dat we op dit terrein van de geestelijke verzorging graag onze bijdrage leveren.

9 BEPERKING TOT ÉÉN OF TWEE APPÈLINSTANTIES IN PLAATSELIJKE GESCHILLEN?

De Generale Synode Zuidhorn 2002-2003 besloot bij de behandeling van het rapport van deputaten Appèlzaken o.m. (Acta art. 50 besluit 3 sub 6)

"aan deputaten Kerkrecht en Kerkorde opdracht te geven om in samenwerking met deputaten Appèlzaken GS een studie te doen naar de mogelijkheid om appèl van plaatselijke geschillen tot één of twee instanties te beperken".

Het onderzoek als gevolg van deze opdracht heeft deputaten tot de volgende conclusies geleid.

Als de vraagstelling beperkt blijft tot wenselijkheid van beperking van het aantal appèlinstanties inzake plaatselijke geschillen, ligt het in de rede de huidige regeling niet te wijzigen. Het begrip plaatselijke geschillen is daarvoor namelijk te breed. Er zijn wel plaatselijke geschillen waar beperking mogelijk is, maar die gevallen zullen nader afgebakend moeten worden.

In een ruimer kader kan overwogen worden de PS voor alle (gewone) appèls te schrappen als appèlinstantie. Dat leidt tot versnelling en tot vereenvoudiging. Daartoe zijn nader voor te stellen tekstaanpassingen nodig in artikel 31, 35 en misschien 30 KO. Verder moet dan een oplossing voor kort geding c.q. voorlopige voorziening te worden getroffen via deputaten van de GS.

Aanpassingen in art. 31 KO stellen deputaten kerkrecht en kerkorde op dit moment niet voor, in afwachting van de discussie binnen het deputaatschap Appèlzaken GS. Het aan hen gevraagde advies over dit onderdeel van het rapport was bij de afsluiting van het rapport nog niet ontvangen.

In het kader van een algehele herziening van de kerkorde zal deze zaak opnieuw worden bezien.

10 TWEEDE BEROEPSINSTANTIE BIJ GESCHIL TUSSEN PREDIKANT EN KERKENRAAD

De Generale Synode Zuidhorn 2002-2003 besloot deputaten kerkrecht en kerkorde de opdracht te geven

“te overleggen met deputaten Dienst en recht om advies uit te brengen over een tweede beroepsinstantie bij geschillen tussen een predikant en zijn kerkenraad op het gebied van ambtsvervulling en arbeidsrecht”.

Allereerst viel het verschil in formulering op van betreffende opdracht aan deputaten Dienst en recht (*“deputaten Dienst en recht op te dragen in overleg met deputaten Kerkrecht en kerkorde aan de volgende synode advies uit te brengen over de mogelijkheid van een bindende uitspraak van de commissie van beroep en over een tweede beroepsinstantie”*, Acta art 29 Besluit 3a).

Binnen ons deputaatschap is een concept-Reglement voor de Commissie van Beroep geschreven, dat toegezonden is aan de deputaten Dienst en recht, aan de leden van de Commissie van Beroep, en aan een aantal broeders die deskundig zijn op zowel het gebied van gereformeerd kerkrecht als het civiele recht. De uitkomst van de bespreking met betrokken personen en het advies aan de generale synode zal worden gepresenteerd in het rapport van deputaten Dienst en recht.

11 CRITERIA VOOR REVISIEVERZOEKEN

Dit hoofdstuk is een van de onderdelen die we later hopen af te ronden.

12 DOOP VAN IN NEDERLAND GEADOPTEEERDE KINDEREN

Inhoud

- 12.1 Aanleiding en opdracht
- 12.2 Adoptie en de GS
- 12.3 Verschil tussen Nederlandse en buitenlandse adoptie
- 12.4 Verschil in adoptie blijft
- 12.5 Rechtsongelijkheid?
- 12.6 Conclusie
- 12.7 Voorstel

12.1 Aanleiding en opdracht

De GS Zuidhorn 2002-2003 kreeg te maken met een brief van de Particuliere Synode Gelderland d.d. 26 februari 2002, over de doop van in Nederland geadopteerde kinderen. In die brief werd gevraagd dat de GS zou besluiten uit te spreken inzake de doop van Nederlandse aspirant-adoptiefkinderen dat zij pas gedoopt kunnen worden nadat gebleken is dat zij een blijvende en onomkeerbare plaats in het gezin van gelovige ouders hebben gekregen. Verder werd gevraagd dat de GS zou besluiten via haar deputaten met de Nederlandse overheid te overleggen op basis van welke juridische grond de zekerheid verkregen kan worden dat het kind een blijvende en onomkeerbare plaats in het gezin heeft gekregen. De PS had zich daarbij geconfronteerd met het besluit hieromtrent van de GS Arnhem 1981 en sloot aan bij de vraag die aan de GS Leusden (Acta art.36) was gesteld nl. om uit te spreken: " Dat de kerkenraden de bevoegdheid hebben te beoordelen of er genoeg zekerheid is omtrent de blijvende band tussen gelovige adoptiefouders en het kind dat zij in huis genomen hebben voordat de heilige doop aan dit kind wordt bediend". Gesteld werd dat er met betrekking tot deze zaak bij de gezamenlijke kerken onduidelijkheid bestaat.

De synode deed hierover geen uitspraak maar vroeg deputaten Kerkorde en kerkrecht de volgende synode te dienen met een voorstel, hoe de vragen en onduidelijkheden met betrekking tot het tijdstip van de doop van Nederlandse aspirant-adoptiefkinderen het beste kunnen worden beantwoord dan wel opgelost.

12.2 Adoptie en de GS

Adoptie is in het Nederlandse recht geïntroduceerd als een maatregel van kindbescherming waarbij het belang van het kind doorslaggevend is (artikel 1:227 BW) Er is de mogelijkheid om in het buitenland geboren kinderen te adopteren en om in Nederland geboren kinderen te adopteren.

Over de doop van uit het buitenland geadopteerde kinderen hebben de kerken in de jaren 1972-1984 uitspraken gedaan. Hoofddijn daarvan was, dat aan kinderen die door gelovigen wettig werden geadopteerd de bediening van de doop toekomt. Uitvoerig hebben de synodes zich daarbij bezonnen op het tijdstip van de doop in een dergelijke situatie. De kerken besloten dat de bediening pas zou kunnen plaatsvinden wanneer de adoptieprocedure (inclusief verzets- en beroeps-termijnen) volledig was afgerond en de gezagsrelatie tussen ouders en kind definitief was geworden. Zij beschouwden een voorlopige voorziening in het gezag of de toekenning van voogdij als onvoldoende; het

kind moest een vaste en wettige plaats in het gezin hebben⁹. het gezag moest definitief ouderlijk gezag zijn (Acta GS Hattem 1972, art. 251; Acta GS Kampen 1975, art. 362 en 366; Acta GS Groningen 1978, art. 389; Acta GS Arnhem 1981, art. 79). De tijd voorafgaande aan de laatste rechterlijke uitspraak werd door de GS Hattem 1972 getypeerd als een *'als pleegkinderen voorlopig vertoeven in de kring van Gods verbond'* (Acta art.251 II,14)

De GS Arnhem 1981 besloot als volgt: "De synode wijst op de algemene regel dat de doop niet kan plaatsvinden dan nadat de adoptieprocedure (inclusief verzets- en beroepingstermijnen) is afgerond; als nadere richtlijnen beveelt zij aan:

- a. betreffende in het buitenland geadopteerde kinderen, dat de doopsbediening kan plaatsvinden na de uitspraak van de Nederlandse rechter (vonnis), waarin het verzoek tot adoptie definitief is toegewezen;
- b. betreffende in Nederland geadopteerde kinderen kan de doopsbediening eerst geschieden nadat een rechterlijke verklaring is afgegeven, dat geen verzet of hoger beroep is ingesteld of nog mogelijk is." (Acta GS Arnhem 1981, art. 79)

Die lijn is impliciet door de GS van Leusden 1999 losgelaten en dat is expliciet bevestigd door de GS van Zuidhorn 2002-2003. Voortaan was niet het wettelijk ouderlijke gezag van doorslaggevend belang. Althans bij uit het buitenland geadopteerde kinderen. Voor hen geldt dat wanneer hun door het recht beschermde positie voldoende gewaarborgd is op basis van zowel Nederlandse als internationale juridische bepalingen over adoptie en zo voldoende zekerheid inzake hun plaats en opvoeding in het betreffende gezin is, hun adoptiefouders hen kunnen laten dopen. Er kwam dus een herdefiniëring van vaste plaats nl. *Een buitenlands kind dat volgens de daarvoor door de Nederlandse overheid wettelijk voorgeschreven procedure in verband met of met het oog op adoptie in een gezin van gelovige ouders is opgenomen, heeft na aankomst in Nederland een vaste plaats in dat gezin gekregen; Zonder zich verder met de theologische argumenten van o.a. de GS Hattem 1972 te confronteren vervolgde de synode die uitspraak met de woorden daarom heeft het vanaf dat moment het recht op de doop.* (Acta GS Zuidhorn 2002-2003, art. 34 Besluit 2)

In de praktijk betekent dat, dat kinderen die uit een verdragsstaat komen en waarvan de adoptie al rond is, snel na aankomst gedoopt kunnen worden. Maar ook een kind dat uit een niet-verdragsstaat komt, en zelfs wettelijk nog het kind van de biologische ouders in het buitenland is en waarover pas een jaar nadat het in het gezin ter adoptie is opgenomen de adoptie naar Nederlands recht kan worden aangevraagd waarna de adoptie door de Nederlandse rechter wordt uitgesproken, zal snel na aankomst gedoopt kunnen worden.

En dat terwijl zo'n kind volgens de bewoordingen van de GS Hattem 1972 dus nog *'als pleegkind voorlopig* (accentuering DKK) *vertoeft in de kring van Gods verbond'*

Daarmee hebben de synodes van Leusden en Zuidhorn wel een wissel genomen. Het heeft o.i. gezien de voltrokken en nu al 5 jaar geldende wijziging geen zin om achter deze koerswijziging terug te gaan. De vraag blijft over en is aan ons deputaatschap voorgelegd, of de wijziging van beleid door de GS 1999 ook gevolgen moet hebben voor de doop van adoptiefkinderen die uit Nederland afkomstig zijn. Daarvoor moet eerst het verloop van zo'n adoptie worden besproken.

⁹ *Eerst wanneer de banden met de adoptanten in de voorlopige gezagsrelatie bevestigd blijken te zijn krijgt het kind door middel van de adoptie-uitspraak van de overheid een wettelijk gegarandeerde vaste plaats in het gezin van de adoptanten.* (Acta Groningen Zuid 1978 art.389 VI d).

12.3 Verschil tussen Nederlandse en buitenlandse adoptie¹⁰

Bij adoptie van een *in het buitenland geboren kind* kan dat kind komen uit een verdragsstaat of uit een niet-verdragsstaat. Een verdragsstaat is een staat die het Haags adoptieverdrag van 1993 heeft ondertekend (en geratificeerd).

Wanneer een kind uit een verdragsstaat komt, komt het er in de praktijk op neer dat de procedure die de adoptiefouders in het buitenland achter de rug hebben vrijwel altijd inhoudt dat ze direct ook officieel ouderlijk gezag hebben over hun geadopteerde kind. Dat is niet het geval wanneer er een adoptie heeft plaatsgevonden vanuit een niet-verdragsstaat. En evenmin wanneer er bijvoorbeeld in het buitenland geen formele adoptie-uitspraak heeft plaatsgevonden. Het wordt dan van overheidswege wenselijk geacht dat die

aspirant-adoptiefouders - vooruitlopend op de adoptie-uitspraak in Nederland - het gezag (voogdij) over het kind aanvragen. Dit is een eenvoudige procedure die ze zelf bij de kantonrechter zonder hulp van een advocaat kunnen afhandelen. Per 1 januari 2004 kan de adoptie naar Nederlands recht aangevraagd worden, wanneer de buitenlandse uitspraak uit een niet-verdragsstaat definitief is. Dit geldt echter alleen indien de adoptie op of na deze datum tot stand is gekomen. Wanneer de adoptie voor deze datum heeft plaatsgevonden, wordt deze doorgaans niet erkend. Er moet dan in Nederland een adoptie-uitspraak worden verkregen, welke een jaar na plaatsing van het kind in het gezin aangevraagd kan worden.

Ook *in Nederland geboren kinderen* worden soms direct na de geboorte ter adoptie afgestaan door hun biologische ouder(s), meestal de moeder. Het aantal adopties van in Nederland geboren kinderen is sterk afgenomen. Waren dat er in 1970 nog 1052, op dit moment worden in Nederland de laatste jaren gemiddeld 30 tot 40 kinderen ter adoptie afgestaan¹¹. In veel gevallen gaat het hierbij om kinderen van uitgeprocedeerde asielzoeksters en kinderen van allochtonen.

Wanneer een moeder te kennen geeft afstand te willen doen van haar kind, wordt het kind eerst 3 maanden geplaatst op een 'neutraal terrein'. Deze periode is bedoeld om de moeder de tijd te geven om goed na te denken over haar beslissing. Het kind wordt gedurende die 3 maanden in een crisisopvanggezin geplaatst. De Raad voor de Kinderbescherming benadert daarvoor een voogdij-instelling en regelt dat deze instelling de voorlopige voogdij krijgt. Er moet namelijk iemand zijn die het gezag over het kind heeft en besluiten over het kind kan nemen wanneer dat nodig is.

Na ongeveer twee maanden volgt een overleg tussen de betrokkenen instanties met als doel te kijken hoe het verder moet. Er zijn verschillende mogelijkheden.

De moeder wil bijvoorbeeld alsnog voor haar kind zorgen of de grootouders hebben aangegeven om te helpen. Het komt ook voor dat de moeder terugkomt op haar voornemen om afstand te doen, maar (nog) niet in staat is om voor het kind te zorgen. In dat geval gaat het kind naar een pleeggezin.

In die gevallen waarin de moeder bij haar voornemen tot afstand doen blijft, worden de eerste stappen richting adoptie gezet. Dit betekent dat de moeder na drie maanden gevraagd wordt om bij de Raad een afstandsverklaring te tekenen, waarna een adoptiegezin wordt benaderd. Pas na een jaar verzorgen en opvoeding kunnen deze adoptiefouders een verzoek om adoptie indienen bij de rechtbank.

¹⁰ Zie voor uitgebreide informatie www.justitie.nl onder familie en gezin en vervolgens onder adoptie- en pleegkinderen

¹¹ Ongetwijfeld zal de betere seksuele voorlichting en de opmars van de abortus daarbij een rol hebben gespeeld. Verder wijst de Stichting Afstandsmoeders op alternatieven zoals plaatsing in een pleeggezin of kindertehuis. Daardoor verliest de 'afstandsmoeder' haar juridische band met het kind, nl. ouderlijk gezag, niet. Dat bevordert de kans op hereniging. M.a.w. adoptie wordt steeds meer gezien als een laatste optie als het gaat om het kennelijk belang van het kind

De rechtbank bepaalt dan of een adoptie kan plaatsvinden. Voorwaarde is dat de adoptie in het kennelijke belang van het kind is en dat het niets meer te verwachten heeft van zijn oorspronkelijke ouder(s).

De rechter beoordeelt of de ouder zijn of haar rol als ouder nog kan en wil vervullen. Het gaat daarbij om de vraag of de ouder als ouder nog iets kan¹² of wil betekenen voor het kind. Het antwoord op die vraag kan 'nee' zijn, terwijl er nog wel contact is in de vorm van bijvoorbeeld een omgangsregeling. De mening van de betrokken ouder(s) zelf is ook belangrijk, maar deze hoeft niet doorslaggevend te zijn¹³. Ook de relatie tussen het kind en de grootouders kan een belangrijke rol spelen. Stel dat zij permanent voor het kind willen zorgen, dan kan dat een reden zijn om een adoptie niet door te laten gaan, omdat deze niet in het belang van het kind is.

Tussen adoptieaanvraag en de rechterlijke beslissing ligt ongeveer een half jaar. Dat betekent voor een adoptiegezin in de praktijk, na de plaatsing, vanwege de onzekerheid over de definitieve plaatsing, een emotionele tijd van anderhalf jaar. Maar hoe langer het kind bij de aspirant-adoptiefouders heeft gewoond, des te sterker worden de feitelijke banden met het kind aanwezig geacht. De rechter wijst onder dergelijke omstandigheden (die zich in het algemeen voordoen) alleen bij uitzondering de definitieve adoptieaanvraag af, vanwege die feitelijke banden die het kind in het adoptiegezin heeft gekregen.

Uit dit overzicht blijkt dat bij een binnenlandse adoptie het gezag over het kind anders is geregeld dan bij een buitenlandse: Bij de binnenlandse adoptie berust, gedurende de adoptieprocedure, de voorlopige voogdij (d.w.z. de tijdelijke bevoegdheid gezag uit te oefenen) bij de voogdij-instelling. De aspirant-ouders hebben nog geen familierechtelijke of andere wettelijk erkende gezagsrelatie met het kind. Hebben internationale wetten en regelgeving het zo geregeld dat een kind alleen vanuit het buitenland in Nederland kan komen wanneer het definitief is afgestaan, die positie heeft het in Nederland ter adoptie opgenomen kind niet. Ook is de verplichting tot verzorging van het aspirant-adoptiefkind niet wettelijk geregeld zoals bij in het buitenland geadopteerde kinderen. Er is slechts sprake van een regeling per contract met de plaatsende instantie.

In het besluit van de GS Arnhem 1981 Acta art. 79 werd een parallelle aangebracht m.b.t. het tijdstip van de doop van geadopteerde kinderen. Deze parallelle is door de sterk gewijzigde internationale regelgeving ten aanzien van in het buitenland geadopteerde kinderen thans niet meer vol te houden.

12.4 Verschil in adoptie blijft

Een wezenlijk verschil tussen de adoptie van een in Nederland geboren kind en een in het buitenland geboren kind blijft. De kans nl. dat er alsnog bezwaar wordt gemaakt tegen die definitieve adoptie-uitspraak wanneer een kind uit een niet-verdragsstaat ter adoptie in Nederland in een gezin is opgenomen is zo goed als nihil. Verder is per 1 januari 2004 is de Wet conflictenrecht adoptie (Wcad) in werking getreden. De Wcad geeft criteria voor de erkenning van in het buitenland tot stand gekomen adopties, die niet onder het Haags Adoptieverdrag vallen. Belangrijk is ook dat de Wcad regelt dat in Nederland erkende 'zwakke' adopties omgezet worden in een 'sterke' adoptie naar Nederlands recht. Dat betekent dat Nederland eenzijdig, zonder overleg met landen van herkomst en mogelijk

¹² De rechter baseert zich op de verwachting of de ouder nog inhoud kan geven aan het ouderschap. Onder ouderschap wordt verstaan het dragen van verantwoordelijkheid voor het kind, onder meer ten aanzien van de verzorging en opvoeding.

¹³ Ouders kunnen daartegen in tegenspraak gaan. De rechter kan deze tegenspraak naast zich neerleggen als:

- het kind en de ouder niet of nauwelijks in gezinsverband hebben samengeleefd of
- de ouder het gezag over het kind heeft misbruikt of de ouder de verzorging en opvoeding van het kind op grove wijze heeft verwaarloosd of
- de ouder veroordeeld is voor bepaalde misdrijven tegen een minderjarige;

nog in leven zijnde biologische ouders, de juridische banden tussen het kind en de biologische ouders verbreekt.

Wanneer de adoptie op of na 1 januari 2004 in een niet-verdragsstaat tot stand is gekomen, dan komt deze in beginsel voor erkenning in Nederland in aanmerking. Hiervoor dient de rechtbank in een uitspraak vast te stellen, dat de adoptie rechtsgeldig is.

De mate van vaste plaats in het gezin van een uit het buitenland geadopteerd kind uit een niet-verdragsstaat bij de adoptiefouders is daarmee dus gegroeid.

Er zijn situaties te bedenken waarbij het direct al zeer waarschijnlijk is dat het in Nederland ter adoptie opgenomen kind verder zal blijven bij zijn aspirant-adoptiefouders. Bijvoorbeeld wanneer de biologische moeder na haar bevalling is teruggevallen in een drugsverslaving zonder zich daar verder voor te laten behandelen en de vader het kind nooit zal toegewezen krijgen omdat hij eerder is veroordeeld vanwege ontucht met minderjarige kinderen. En wanneer er ook van de overige familie niets te verwachten valt. Of wanneer de biologische ouders al direct uit de ouderlijke macht zijn ontzet. Etc. Maar die mate van waarschijnlijkheid is, anders dan bij in het buitenland geadopteerde kinderen, niet omgeven door juridische zekerheden of waarborgen. Daarom kan bij uit het buitenland geadopteerde kinderen na aankomst in Nederland wél gesproken worden over 'een vaste plaats' in dat gezin en niet bij in Nederland geboren kinderen die ter adoptie zijn opgenomen.

12.5 Rechtsongelijkheid?

In de praktijk komt dat er, gelet op de stand van zaken m.b.t de besluiten van Generale Synodes tot op heden, op neer, dat in het buitenland geadopteerde kinderen eerder gedoopt kunnen worden dan in Nederland geadopteerde kinderen. Dat kan als rechtsongelijkheid worden ervaren. Maar ongelijkheid is inherent aan het verschil in adoptie. Wie een in Nederland geboren kind ter adoptie opneemt weet dat de uiteindelijke adoptie minder zeker is. Er worden dan ook specifieke voorwaarden gesteld aan aspirant-adoptiefouders die een in Nederland geboren kind willen adopteren: de bereidheid enig contact met de afstandsouder(s), begrip voor de afstandsmotieven van de afstandsouder(s) in Nederland en ze moeten emotioneel in staat zijn om te gaan met de onzekerheid van het eerste jaar waarin de adoptie nog niet definitief is. Het komt er in de praktijk op neer dat in veel gevallen de aspirant-adoptiefouders zelf aangeven niet aan deze laatste 'voorwaarde' te kunnen voldoen¹⁴.

12.6 Conclusie

Uit het bovenstaande overzicht blijkt dat in Nederland geboren kinderen die ter adoptie in een gezin zijn opgenomen pas gedoopt kunnen worden wanneer de laatste rechterlijke uitspraak definitief is geworden. Vóór die uitspraak is er geen sprake van familierechtelijke betrekkingen of van officieel gezag. Anders dan bij uit het buitenland geadopteerde kinderen

hebben de in Nederland ter adoptie opgenomen kinderen niet een door diverse wettelijke regelingen beschermde vaste plaats gekregen in het gezin

Met de doop dient men te wachten tot de aspirant-ouders door de uitspraak van een rechter het ouderlijk gezag ontvangen hebben.

In het bovenstaande is zakelijk voldaan aan het verzoek van de PS Gelderland om 'met de Nederlandse overheid te overleggen op basis van welke juridische grond de zekerheid

¹⁴ Bron: www.stilverlangen.com/adoptie/adoptienederland

verkregen kan worden dat het kind een blijvende en onomkeerbare plaats in het gezin heeft gekregen'. De deputaten hebben de geldende wetgeving en deskundigen geraadpleegd om te komen tot adequate beeldvorming.

12.7 Concept-besluit

Wij stellen de synode het volgende besluit voor:

Materiaal :

1. brief van de Particuliere Synode Gelderland d.d. 26 februari 2002. Zij vraagt dat de Generale Synode Zuidhorn 2002 besluit, dat Nederlandse aspirant-adoptiefkinderen pas gedoopt kunnen worden nadat gebleken is dat zij een blijvende en onomkeerbare plaats in het gezin van gelovige ouders hebben gekregen. Voorts dat de synode besluit via haar deputaten met de Nederlandse overheid te overleggen op basis van welke juridische grond de zekerheid verkregen kan worden dat het kind een blijvende en onomkeerbare plaats in het gezin heeft gekregen. De particuliere synode komt tot deze vraag na verwijzing naar Acta GS Arnhem 1981 Acta art 79, en naar het besluit van de GS Leusden 1999, Acta art 36 betreffende doop van buitenlandse kinderen die ter adoptie worden opgenomen in het gezin van gelovige ouders.
2. opdracht van de GS Zuidhorn 2002-2003, Acta art.35, aan deputaten kerkrecht en kerkorde om "de volgende synode te dienen met een voorstel, hoe de vragen en onduidelijkheden met betrekking tot het tijdstip van de doop van Nederlandse aspirant-adoptiefkinderen het beste kunnen worden beantwoord dan wel opgelost". In de grond bij deze opdracht verwoordt de synode: "de particuliere synode Gelderland vraagt terecht om duidelijkheid met betrekking tot het tijdstip van de doop van een *Nederlands* kind dat ter adoptie in een gezin is opgenomen. Want de Generale Synode Leusden 1999 heeft alleen een uitspraak gedaan op het concrete punt van de doop van kinderen uit het *buitenland* die naar Nederland komen in het kader van een adoptieprocedure".
3. Acta GS Arnhem 1981, Acta art 79 *Besluit 1* "...dat gewezen wordt op de algemene regel dat de doop niet kan plaatsvinden dan nadat de adoptieprocedure (inclusief verzets- en beroepstermijnen) is afgerond; " en *Besluit 2* "als nadere richtlijnen aan te bevelen:
a betreffende in het buitenland geadopteerde kinderen, dat de doopsbediening kan plaats vinden na de uitspraak van de Nederlandse rechter (vonnis), waarin het verzoek tot adoptie definitief is toegewezen;
b betreffende in Nederland geadopteerde kinderen kan de doopsbediening eerst geschieden nadat een rechterlijke verklaring is afgegeven, dat geen verzet of hoger beroep is ingesteld of nog mogelijk is. Met de daarbij behorende gronden
1 Deze richtlijnen zijn nuttig voor een uniforme toepassing van de besluiten van voorgaande synoden.
2 Deze richtlijnen doen recht aan de plaats van de natuurlijke ouders tot in het laatste stadium van de adoptieprocedure
4. rapport deputaten Kerkrecht en Kerkorde, hoofdstuk 12

Besluit 1:

besluit 2b incl. grond 2 van de Acta GS Arnhem 1981, art 79 te bevestigen en als volgt te formuleren:

de doopbediening van in Nederland geboren kinderen die zijn afgestaan ter adoptie en door gelovige ouders in hun gezin ter adoptie worden opgenomen kan pas geschieden wanneer de adoptie door de laatste rechterlijke uitspraak definitief is geworden.

Grond

er is in de fase voorafgaande aan de laatste rechterlijke uitspraak bij de adoptie van een in Nederland geboren kind niet sprake van een door diverse wettelijke regelingen beschermde vaste plaats waar de gronden van GS Zuidhorn 2002-2003, Acta art.34 besluit 2 over spreken m.b.t. een in het buitenland geadopteerd kind.

Besluit 2:

te constateren dat door de uitspraken van de GS Leusden 1999, Acta art 36, en van de GS Zuidhorn 2002-2003, Acta art. 34, ten aanzien van het tijdstip van de doop geen parallellie meer bestaat tussen de adoptie van een kind in *Nederland* en de adoptie van een kind uit het *buitenland*, zoals destijds de GS Arnhem 1981 betoogde (Acta art 79).

Grond

er is door de sinds 1993 sterk gewijzigde regelgeving, nationaal en internationaal, bij de adoptie van een kind uit het buitenland dadelijk na aankomst in Nederland voldoende zekerheid inzake plaats en opvoeding in het gezin van gelovige ouders; een dergelijke zekerheid is er bij de adoptie van een kind in Nederland pas na de laatste rechterlijke uitspraak.

Besluit 3

niet te voldoen aan het verzoek van de PS Gelderland 2002 dat de generale synode via haar deputaten met de Nederlandse overheid overlegt op basis van welke juridische grond de zekerheid verkregen kan worden dat het kind een blijvende en onomkeerbare plaats in het gezin heeft gekregen.

Grond:

Raadpleging van de geldende wetgeving heeft voldoende duidelijk gemaakt dat in het geval van een in Nederland geboren kind dat ter adoptie in een gezin wordt opgenomen een blijvende en onomkeerbare plaats juridisch pas gegarandeerd is als de adoptie-uitspraak definitief is.

13 VRAGEN MET BETREKKING TOT BIJBELVERTALINGEN

De GS Zuidhorn 2002-2003 droeg deputaten kerkrecht met betrekking tot de bijbelvertaling op

“in overleg met deputaten Bijbelvertaling

- 1 onderzoek te doen naar de (vooral) kerkrechtelijke vragen met betrekking tot kerkelijke ijking van bijbelvertalingen en het generaal-synodaal vrijgeven van een vertaling annex de afbakening van bevoegdheden in dezen;*
- 2 na te gaan, welke besluitvorming er ten aanzien van het gebruik van bijbelvertalingen in de kerkdiensten in de huidige situatie en voor de komende jaren op generaal-synodaal niveau nodig is”*

13.1 Kerkrechtelijke vragen

13.1.1 KERKORDELIJKE VOORSCHRIFTEN

Als het gaat om de (inrichting van de) eredienst lezen we in de Kerkorde wel bepalingen over psalamberijming, gezangen, orden van dienst en formulieren, maar we vinden niets met betrekking tot de bijbelvertaling. Deze leemte is te verklaren vanuit de geschiedenis.

Toen de kerkenordering op de synode van Dordrecht (1618-1619) werd vastgesteld, moest de éne kerkelijke vertaling nog vervaardigd worden. Uit de besluiten over deze vertaling blijkt duidelijk, dat het de bedoeling was haar te zijner tijd in alle kerken te doen gebruiken. Maar bij latere herzieningen van deze kerkenordering is het geschreven recht niet aangepast bij het geldende recht.

Een dergelijke aanpassing vond wel plaats in de Kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland (synodaal) (Artikel 68). Eveneens wordt nu in de Kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland bepaald dat de generale synode de in de eredienst te gebruiken bijbelvertaling(en) zal aanwijzen (Artikel VII,2; vergelijk Ordinantie 5 artikel 9.1 en 9.3).

13.1.2 GENERAAL-SYNODALE BEPALINGEN

Als we letten op de vraag of er generaal-synodale bepalingen zijn met betrekking tot kerkelijke ijking en het vrijgeven van bijbelvertalingen, dan zijn er twee uitspraken waar we op wijzen.

De *GS Kampen 1951* overwoog “dat er met betrekking tot het gebruik eener Bijbelvertaling in den eeredienst geen bindende bepalingen bestaan” (Acta art. 123, overwegende 1).

De *GS Bunschoten-Spakenburg 1958-1959* overwoog in haar besluit over het gebruik van de NBG-vertaling 1951 “ dat het onmogelijk is een vertaling van de Heilige Schrift kerkelijk te ‘ijken’, en dat daarom een generale synode ten deze ook geen roeping heeft” (Acta art. 71, overwegende 2, onderstreping van deputaten).

Er was slechts marginale toetsing van de vertaling aan de hand van de vraag: “Gaat deze vertaling op enig punt tegen de belijdenis in?”. Zij nam het oordeel over van de door de GS Enschede 1955 benoemde commissie. Deze verklaarde concluderend in haar rapport “bij het onderzoek van de nieuwe vertaling, op last van het Nederlands Bijbelgenootschap, niet te zijn gestuit op verschijnselen, die er blijk van geven, dat deze vertaling geen recht doet aan de Heilige Schrift als het door de Heilige Geest geïnspireerde Woord van God naar de artikelen 2-7 N.G.B., op grond van welke verschijnselen zij onbruikbaar zou moeten worden geacht voor het gereformeerde volk”.

Daarom bepaalde de synode van Bunschoten-Spakenburg dat het in de vrijheid van de kerken staat om, wanneer ze dit verlangen, in de eredienst de NBG-vertaling te gebruiken. Dit besluit had zo wel een zekere ijkende werking, maar daaraan lag dus niet een echt kerkelijk ijken van de vertaling ten grondslag.

13.1.3 CRITERIA

Welke eisen moeten worden gesteld aan een vertaling die bruikbaar is binnen de kerken? De commissie die indertijd in opdracht van de GS Enschede 1955 de NBG-vertaling 1951 moest toetsen had geen set criteria, maar heeft deze vertaling voornamelijk beoordeeld op confessionele betrouwbaarheid. Op punten was er kritiek, maar die zal er bij elke vertaling blijven. Vertalingen moeten kiezen, en kunnen nooit alle aspecten van een brontekst tegelijk laten zien.

De *GS Leeuwarden 1990* noemt samenvattend vier criteria in haar reactie op het voornemen van het Nederlands Bijbelgenootschap om te werken aan een vervanger voor de NBG-vertaling 1951. Zij besluit namelijk “er bij het Nederlands Bijbelgenootschap op aan te dringen, dat een nieuwe vertaling de heilige Schriften zorgvuldig en betrouwbaar in hedendaags Nederlands weergeeft op een wijze die recht doet aan de eenheid van de Schriften en aan de realiteit dat de vertaalde bijbel in Nederland al eeuwen fungeert binnen een belijdende kerkgemeenschap.” (Acta GS Leeuwarden 1990, art 67 Besluit 2b.)¹⁵

¹⁵ De veronderstelling is gewettigd dat andere criteria op de achtergrond meespelen. Bijvoorbeeld dat de bijbelvertaling gebonden is aan de overgeleverde grondtekst en niet gebaseerd mag zijn op reconstructies van de grondtekst die afwijken van de traditie. Verder dat de vertaling van de bijbel compleet is, en er geen bijbelboeken of (delen van) hoofdstukken ontbreken.

13.1.4 AFBAKENING VAN BEVOEGDHEDEN

Er is een heel scala van mogelijkheden voor het toekennen van bevoegdheden met betrekking tot het gebruik van bijbelvertalingen in de eredienst.

Besluitvorming kan variëren van maximale vrijheid voor de voorganger tot maximale invulling van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de kerken. In het laatste geval is zelfs een binding aan slechts één vertaling denkbaar.

De synode kan besluiten

- a. Elke voorganger in een eredienst mag de vertaling gebruiken die zijn voorkeur heeft.
- b. De plaatselijke kerkenraad beslist welke vertaling(en) in de eredienst word(en) gebruikt.
- c. De synode geeft de vertaling(en) vrij die zij verantwoord acht voor gebruik in de eredienst.
- d. De synode geeft een aantal vertalingen vrij die zij verantwoord acht, voor gebruik in de eredienst. Zij beveelt echter één of meerdere vertalingen aan die in de regel zal (zullen) worden gebruikt.
- e. De synode wijst één vertaling aan als de beste, en verplicht uitsluitend deze te gebruiken in de eredienst.

13.2 Noodzakelijke besluitvorming op generaal-synodaal niveau

13.2.1 UNIFORMITEIT

Deputaten menen dat voor het lezen van de heilige Schrift in de erediensten uniformiteit binnen de kerken gewenst is. Zij pleiten voor bevoegdheid van de generale synode om besluiten te nemen die richtinggevend zijn.

We verwijzen hiervoor naar het *Rapport van deputaten Kerkrecht en kerkorde over art 65 en 67 KO* dat gediend heeft op de GS Zuidhorn 2002-2003 (Acta GS Zuidhorn, bijlage III,7). Dit rapport maakt onderscheid tussen noodzakelijke uniformiteit en gewenste uniformiteit.

Noodzakelijke uniformiteit is er ten aanzien van zaken waarin de kerken geen vrije keus hebben, maar op basis van bijvoorbeeld een goddelijk voorschrift tot gelijkheid van handelen en vormgeven verplicht zijn, ook al zouden daarvoor geen kerkordelijke of synodale afspraken bestaan.

Aanbevelenswaardige uniformiteit kan er zijn in die zaken, waarin het wenselijk en goed is om overal op dezelfde manier aan het kerk zijn gestalte te geven, zonder dat het een verplichting van Godswegen is.

Een belangrijk motief voor het nastreven van uniformiteit is: het bewaren en bewaken van eenheid en zuiverheid in de leer. Daarom hebben de kerken (ook kerkordelijk) afgesproken om gezamenlijk te beslissen over het gebruik van psalmen en liederen in de eredienst.

Deputaten menen dat dan ook zeker passend is landelijke afspraken te maken over het gebruik van bijbelvertalingen voor de Schriftlezing in de eredienst. En zij pleiten ervoor dat in een herziene kerkorde hieromtrent een passage wordt opgenomen.

Het voorgaande hoeft niet te betekenen dat er voortaan maar één vertaling wordt gelezen. De kerken kunnen gezamenlijk besluiten meerdere vertalingen vrij te geven. Een plaatselijke kerk kan, rekening houdend met de eigen situatie, vervolgens een keus maken.

Uiteraard houdt het voorgaande ook niet in dat slechts vrijgegeven vertalingen gehoord mogen worden in de erediensten. Een voorganger kan in de preek ter toelichting bijvoorbeeld best een andere vertaling laten spreken. Maar voor het liturgische moment van de Schriftlezing kiezen we als kerken gezamenlijk een (beperkt) aantal vrijgegeven vertalingen.

13.2.2 AANBEVELENSWAARDIGE UNIFORMITEIT IN DE HUIDIGE SITUATIE:

Op dit moment zijn de Statenvertaling en de NBG-vertaling 1951 vrijgegeven voor gebruik in de kerken. Daarnaast heeft de GS Zuidhorn 2002-2003 het gebruik van de Groot Nieuws Bijbel, editie 1996 (GNB) in de verantwoordelijkheid van de kerkenraden gelaten, totdat de GS Amersfoort-Centrum 2005 een uitspraak heeft gedaan over het gebruik van bijbelvertalingen.

Wanneer de GS Amersfoort-Centrum 2005, na positief advies van deputaten Bijbelvertaling, besluit om de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) vrij te geven zou er theoretisch weer een vertaling aan de keuzemogelijkheid voor kerkenraden toegevoegd kunnen worden. Deputaten pleiten echter niet voor groei van de keuzemogelijkheden.

We stellen voor dat bij de Schriftlezing in de eredienst geen ruimte meer zal zijn voor het gebruik van de Groot Nieuws Bijbel. Het argument dat met het oog op buitenstaanders een aansprekende vertaling in hedendaags Nederlands gelezen moet kunnen worden blijft wel staan, maar er is nu een alternatief dat door deputaten onderzocht is en voldoende betrouwbaar bevonden voor gebruik. Dat laatste is zo nooit door deputaten uitgesproken ten aanzien van de GNB. De NBV maakt de GNB overbodig.

Drie vertalingen blijven dan over: Statenvertaling, NBG-1951 en NBV. Laten we echter als kerken elkaar dringend adviseren om voor de lezing van de Schrift in de kerkdiensten ons te beperken tot de NBV. Dat werkt uniformerend, samenbindend, en het stimuleert de (groei van) de kennis van de Heilige Schrift.

In de laatste decennia is het gebruik van de NBG-vertaling 1951 in huiselijke kring en op scholen sterk verminderd. Diverse andere vertalingen, waaronder vrije, parafraserende vertalingen worden gelezen. Dit heeft grote invloed (gehad) op de herkenbaarheid van bijbels spraakgebruik en op het (niet meer) (globaal) weten waar men iets terug kan vinden in de Schrift.

Deputaten beseffen dat de synode geen kerkelijk gezag heeft voor gezinnen en scholen. Toch is het van belang dat de synode een duidelijk signaal afgeeft dat het grote waarde heeft wanneer na jaren van divergentie meer eenheid zou komen in de lezing van de Schriften. Zij kan dat doen door een dergelijke expliciete aanbeveling voor het gebruik van de NBV in de kerkdiensten. We hopen dat dit signaal gevolgen heeft voor het bijbelgebruik bij de catechese, thuis en op de scholen. Dan kunnen woorden van de Schrift zich meer in het geheugen vastzetten.

Daarnaast heeft het gebruik van de NBV heeft ook een externe werking.

De NBV is de eerste vertaling die verschijnt onder verantwoordelijkheid van zowel het Nederlands Bijbelgenootschap als de Katholieke Bijbelstichting, respectievelijk een protestantse en rooms-katholieke organisatie. De initiatiefnemers en uitvoerders van het project hebben het oogmerk een vertaling te bieden die in de eerste helft van de 21^e eeuw de standaardbijbel kan worden in het hele nederlandse taalgebied. Omdat dit project is opgestart op uitdrukkelijk verzoek van onder andere de kerken die nu de PKN vormen, ligt het voor de hand dat deze kerken de NBV zullen introduceren. Door een breed gebruik van de NBV zullen de kerken, bij alle verschillen die er zijn, elkaar in elk geval kunnen aanspreken via dezelfde bijbelvertaling.

13.2.2 DE ROUTE VOOR DEFINITIEVE BESLUITVORMING OVER DE NBV

De deputaten Bijbelvertaling zijn tot en met de synode van Zuidhorn in hun rapportages gematigd positief over wat tot dan toe verschenen is. In hun rapport aan de synode van Leusden werd gesteld: "Blijkens de vastgestelde vertaalprincipes, de vertaalmethode en de vertaalregels en gehoord de vertaalfragmenten die door het NBG naar buiten gebracht zijn, is er een goede mogelijkheid, dat de Here ook onze kerken langs deze weg wil zegenen met een betrouwbare nieuwe vertaling van de Bijbel".

Het is de bedoeling van deputaten Bijbelvertaling de GS Amersfoort-Centrum 2005 te dienen met een afsluitend advies over het gebruik van deze vertaling. Daartoe toetsen zij

de NBV op basis van de criteria van de GS Leeuwarden 1990, en daarnaast op basis van de uitgangspunten van de NBV, waarvan dus al eerder is gezegd dat ze bruikbaar zijn.

Betreffende deputaten schreven in hun rapport aan de GS Leusden 1999 nog dat deputaten de synode zouden moeten adviseren de NBV al dan niet voor *proef* in gebruik te nemen.

De kerken zouden zelf ten slotte moeten oordelen of de vertaling definitief in gebruik kon worden genomen. Eén van de afgevaardigden ter synode van Zuidhorn wilde dit gevoelen vastleggen en “expliciet uitspreken, dat ook deze nieuwe vertaling getoetst moet worden. Een invoeringsplan is niet voldoende voor hem.” Maar de synode oordeelde afwijzend op een amendement over zo’n ‘tussenstap’ van proefgebruik en toetsing door de kerken (zie verslag van de bespreking in Acta GS Zuidhorn, art 63). Terecht. Een oproep aan de kerken om na de uitgave van de NBV zelf te toetsen zoals de verschillende onderdelen van het kerkboek getoetst zijn, zou maar tot ongewenst uitstel van de beslissing leiden en wekt de suggestie dat detailkritiek de GS kan doen besluiten tot het niet-vrijgeven van de NBV. Terwijl de deputaten aan de hand van vastgestelde criteria namens de kerken op hoofdlijnen al getoetst hebben en beoordeeld op confessionele betrouwbaarheid. Uiteraard behouden de plaatselijke kerken het recht van indienen van bezwaar bij een volgende synode.

Het zou mooi zijn als de NBV door de eerstvolgende GS kan worden vrijgegeven voor kerkelijk gebruik, op grond van de toetsingsresultaten van deputaten bijbelvertaling en hun adviezen. Het staat de kerken dan vrij om de NBV te gebruiken. Ze zijn hiertoe niet verplicht, maar bevelen elkaar wel dringend aan nu deze vertaling te hanteren.

13.3 Concept-besluit

Wij stellen u voor te besluiten:

Materiaal:

1. rapport van deputaten Bijbelvertaling
2. rapport van deputaten Kerkrecht en kerkorde, hoofdstuk 13

Besluit:

1. het gebruik van de bijbelvertalingen voor de Schriftlezing in de erediensten is een onderwerp waarover de kerken gezamenlijk afspraken maken;
2. dat behalve de Statenvertaling en de vertaling Nederlands Bijbelgenootschap-1951 nu ook de NBV 2004 vrijgegeven wordt voor gebruik in de erediensten;
3. de kerken het gebruik van de NBV 2004 dringend aan te bevelen;
4. het besluit 2b van de GS Zuidhorn 2002-2003, Acta art 65 vervallen te verklaren en dus het gebruik van de bijbelvertaling Groot Nieuws 1996 niet meer in de verantwoordelijkheid van de kerkenraden te laten.

Gronden

1. de kerken moeten bij de Schrift en haar vertaling de wacht betrekken. Zij kunnen dit op het punt van de bijbelvertaling het beste gezamenlijk doen;
2. deputaten bijbelvertaling hebben ook de NBV aanvaardbaar geacht voor gebruik;
3. a. het taalgebruik van de Statenvertaling en van de vertaling NGB-1951 is verouderd;
b. uniformiteit in het gebruik van één bijbelvertaling ondersteunt de vertrouwdheid met en het vasthouden van karakteristieke bijbelse formuleringen;
c. gebruik van de NBV heeft ook een externe werking: dan is er in elk geval één vertaling waarmee ook andere kerkverbanden zijn aan te spreken;
4. a. de komst van de NBV maakt het gebruik van de GNB-1996 overbodig.

- b. het in Art 65 besluit 2b bedoelde onderzoek naar de vooral kerkrechtelijke vragen rond bijbelvertalingen is afgerond. De interim-periode waarin het gebruik van de GNB in de verantwoordelijkheid van de kerkenraden is gelaten, is daarmee ook afgesloten.

14 ART. 70 KO

De Generale Synode Zuidhorn 2002-2003 besloot (Acta art. 40 sub b) „aan deputaten kerkrecht en kerkorde de vraag mee te geven of en hoe wijziging van art. 70 KO¹⁶ op termijn dient plaats te vinden, en dat in samenwerking met de deputaten Huwelijk en echtscheiding”.

Aanleiding tot dit besluit was de wens van de Generale Synode Leusden 1999 om het woord ‘bevestigen’ in dit artikel door een ander te vervangen (Acta art. 53). Deze synode had besloten in het nieuwe formulier de term bevestigen niet meer te gebruiken, omdat die onjuist zou zijn. Bevestiging gebeurt op het gemeentehuis voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. In het door de GS Leusden geformuleerde concept-artikel wordt gesproken van “Gods naam aanroepen over een huwelijk”; in de afkondiging is sprake van ‘een zegen vragen’.

De GS Zuidhorn besloot nog niet tot wijziging van art. 70 over te gaan, nu “deputaten Huwelijk en echtscheiding de opdracht hebben:

- zorg te dragen voor een brede bezinning in de kerken op de terreinen van huwelijk, het alleen-gaan, huwelijksvoorbereiding en echtscheidingsvragen, alsmede de zin en status van de kerkelijke bevestiging.
- aandacht te schenken aan vragen betreffende bevestiging van tweede huwelijken na echtscheiding en met het oog daarop de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging te bezien.”

Deputaten hebben de opdracht dan ook breder opgevat dan enkel het zoeken van een alternatief voor het woord huwelijksbevestiging. Hun conclusie is dat het op dit moment geen aanbeveling verdient de redactie van artikel 70 te wijzigen. Dit kan beter in samenhang met een algehele herziening van de kerkorde gebeuren, nadat over de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging bredere bezinning heeft plaatsgevonden.

14.1 Bevestigen of ...

In de eerste plaats moet de vraag beantwoord worden, hoe een trouwdienst officieel moet worden aangeduid. Is de term ‘bevestiging’ hiervoor echt onbruikbaar, zoals de GS Leusden 1999 heeft gesteld (Acta artikel 53, grond 1 en 2) in navolging van C. Trimp¹⁷? Raadplegen we Van Dale, dan geeft die als eerste betekenis van ‘bevestigen’: duurzaam vastmaken. Betekenis 6 luidt: plechtig met een rang, een waardigheid bekleden. Onder de voorbeelden staat: (protestants) een huwelijk bevestigen. Dat ondersteunt het bezwaar van Leusden. Maar er is ook een betekenis 3: vaster maken, versterken, bekrachtigen, met als voorbeeld: zijn verklaring met een eed bevestigen. Deze betekenis bevat dus het

¹⁶ Artikel 70 luidt: „De kerkenraad zal erop toezien dat de huwelijken kerkelijk bevestigd worden, waarbij het daarvoor vastgestelde formulier dient te worden gebruikt.”

¹⁷ C. Trimp, De gemeente en haar liturgie, Kampen 1989, p. 248 over het gebruik van het woord 'bevestigen' door de kerk: „Zakelijk kon het in het geheel niet - tenminste, zolang men 'bevestigen' neemt in de zin van 'sanktioneren', 'geldig verklaren'. Want dat werk komt de overheid toe en werd eindelijk ook door de overheid verricht.”

element van herhaling, en in deze zin is bevestigen wel bruikbaar voor wat in een eredienst gebeurt¹⁸.

Daar komt bij dat ook in andere kerkgemeenschappen in ons land de term 'bevestigen van een huwelijk' heel gebruikelijk is, ook als in officiële teksten over inzegening wordt gesproken¹⁹.

We hebben ook geen bruikbaar alternatief voor 'bevestigen' kunnen vinden. De formulering 'de naam van de Here uitroepen over een huwelijk' dekt niet alles wat wezenlijk is in een trouwdienst, zoals het afleggen van de trouwbelofte en de approbatie van de gemeente.

We bepleiten daarom de term bevestigen te handhaven dan wel opnieuw in gebruik te nemen, en dus artikel 70 KO op dit punt niet te wijzigen.

14.2 Huwelijksbevestiging soms weigeren?

Deputaten Echtscheiding hebben in hun rapport aan de GS Zuidhorn 2002-2003 de gedachte ontwikkeld om een tweede huwelijk na een echtscheiding niet meer kerkelijk te bevestigen, omdat een eenmaal gegeven ja-woord voor Gods aangezicht van kracht blijft en niet vervangen kan worden.

Zoals artikel 70 KO nu luidt, kan men eruit afleiden dat elk bruidspaar waarvan beide leden lid in volle rechten zijn, aanspraak heeft op kerkelijke bevestiging van hun huwelijk. Willen we hier een beoordelingsmoment kunnen inbouwen, dan roept dat de vraag op, of dat aanpassing van de tekst van artikel 70 vergt.

Er zijn meer situaties waarin een kerkelijke bevestiging niet vanzelf spreekt. Als (een van) beiden dooplid zijn (is), laat de kerkelijke jurisprudentie onder voorwaarden ruimte voor kerkelijke bevestiging, hoewel de kerk in principe alleen stipulaties aangaat met belijdende leden. Deputaten stellen u voor de vraag of artikel 70 KO op dit punt nuancering en clausulering behoeft, mee te geven aan deputaten die belast worden met een algehele herziening van de kerkorde.

14.3 Het beleggen van een huwelijksdienst in een andere plaats

Bij hun besprekingen over dit onderwerp zijn deputaten ook gestuit op ingewikkelde situaties die zich in toenemende mate rondom het beleggen van huwelijksdiensten voordoen en die vragen oproepen over de status van zo'n dienst. Tegenwoordig kiezen bruidsparen steeds vaker een andere plaats dan de eigen woonplaats voor het huwelijksfeest en daarmee ook voor de kerkdienst. Moet die trouwdienst dan belegd worden door de kerk waarvan beiden (of een van beide) lid is, of door de plaatselijke

¹⁸ Vgl. W. Verboom, a.w., p. 18 (over situatie tijdens de Republiek): „Vervolgens (na de verloving) vond de *bevestiging* van de trouwbelofte plaats. Het bruidspaar bevestigde het jawoord van hun huwelijk in het openbaar, waardoor het rechtskracht kreeg. We zouden het de officiële huwelijksluiting kunnen noemen.”

p. 21: „De eigen taak van de kerk bestaat niet uit de huwelijks-*bevestiging* als officiële acte van huwelijksvoltrekking. De terminologie kan hier verwarrend zijn. Het eigene van de kerkelijke taak is de huwelijks-*inzegening*: het gebed van de gemeente over het (geknielde) bruidspaar, al of niet met handoplegging (Bucer).”

p. 31 (over het heden): „Het eigenlijke gebeurt op het gemeentehuis. Dat is verplicht. Deze handeling heet nu niet meer, zoals vroeger, bevestiging. Reden waarom men de trouwplechtigheid in de kerk tegenwoordig over het algemeen zowel de bevestiging als de inzegening van het huwelijk noemt. Men denkt dan bij bevestiging aan het verlangen van het bruidspaar om de trouwbelofte aan elkaar door God te laten bevestigen, vast te maken in zijn belofte van trouw. Bij inzegening denkt men aan het vragen en ontvangen van Gods zegen in het midden van de gemeente bij het begin van het huwelijk.”

¹⁹ In de KO van de Chr. Geref. Kerken luidt art. 70: “**Huwelijksbepalingen.** De kerkenraad dient er naar vermogen op toe te zien dat het huwelijk als heilige instelling voor de gemeente van Christus bevestigd wordt door een dienaar des Woords volgens het formulier.”

Art. 3 lid 1 van Ordinantie 5 van de Protestantse Kerk in Nederland luidt: „De inzegening van een huwelijk van man en vrouw als een verbond van liefde en trouw voor Gods aangezicht geschiedt in een kerkdienst.”

kerkenraad naar artikel 10 KO²⁰? Als geen van beiden ooit lid van die gemeente zijn geweest, is het laatste erg gekunsteld.

Indien de kerkenraad gehoor wil geven aan de wens van het bruidspaar om de huwelijksbevestiging in een andere plaats te doen plaatsvinden, soms op grote afstand van hun woonplaats, mag de kerkenraad van het bruidspaar dan die dienst daar, buiten zijn territorium, beleggen of moet hij de plaatselijke kerkenraad aldaar vragen ten minste twee van zijn ouderlingen in die dienst aanwezig te doen zijn? Wat verwacht men dan van de opkomst van de gemeente, welke dan ook?

Deputaten hebben overwogen als regel voor te stellen dat huwelijken alleen worden bevestigd in reguliere erediensten van de gemeente, zodat er geen ruimte meer is voor speciale trouwdiensten²¹. Met enkele uitzonderingen (bid- en dankdag) zal dat dus op zondag zijn. De zondag vóór het huwelijk valt af, omdat de burgerlijke wet aan kerkelijke ambtsdragers het publiek vragen van trouwbeloften verbiedt voordat een huwelijk burgerlijk gesloten is. Een zondag na het huwelijk levert het bezwaar op dat het soms problematisch zal zijn de hele familie er opnieuw bij te laten zijn, wat toch wel zeer op prijs wordt gesteld. In gemeenten met veel leden in de huwbare leeftijd zou dit ook te vaak voorkomen om telkens de Woordverkondiging in het teken van het huwelijk te plaatsen, zoals wel gebruikelijk is.

Gelet op de aangevoerde praktische bezwaren, zowel aan de kant van het bruidspaar als aan de kant van de gemeente, achten we concentratie van huwelijksbevestigingen op de zondag geen optie.

Toch hechten we er wel aan dat ter gelegenheid van een huwelijk een eredienst wordt gehouden, waarin het bruidspaar publiek zijn trouwbeloften uitspreekt, het Woord wordt verkondigd toegespitst op het huwelijk, voorbede voor het bruidspaar wordt gedaan en hun de zegen wordt opgelegd. Ook is het wezenlijk dat de gemeente(n) waarvan bruidegom en bruid lid zijn, daarbij betrokken wordt (worden) door een afkondiging vooraf van het voorgenomen huwelijk. Naar de mening van deputaten hoeft daaraan overigens niet de klem verbonden te worden dat 'eigenlijk' de hele gemeente daar wordt verwacht, zoals in andere doordeweekse erediensten.

Deputaten hebben ervan afgezien hierover concrete voorstellen aan de synode voor te leggen, omdat dit buiten hun opdracht valt. Zij stellen de synode voor aan deputaten voor herziening van de kerkorde opdracht te geven te bezien, of het wenselijk is nadere bepalingen vast te stellen voor trouwdiensten die buiten de eigen woonplaats(en) van het bruidspaar, op het territorium van een andere kerk, worden belegd. Daardoor kan duidelijk worden, welke kerkenraad voor zo'n dienst verantwoordelijk is en en of een kerkenraad verantwoordelijkheid kan dragen voor een huwelijksdienst buiten het woongebied van de eigen gemeente.

14.4 Oordeel deputaten Huwelijk en Echtscheiding

Conform de instructie heeft over dit hoofdstuk van het rapport overleg plaatsgevonden met deputaten Huwelijk en Echtscheiding.

1. Zij gaan ermee akkoord thans nog geen voorstel aan de GS te doen tot wijziging van art. 70 KO
2. Betreffende de vraag of art. 70 KO nuancering/aanvulling behoeft betreffende de criteria voor het toestaan van kerkelijke huwelijksbevestiging, stemmen zij in met de gedachte dat

²⁰ Aan deputaten zijn verschillende gevallen bekend waarbij een kerkenraad op verzoek van het bruidspaar een eredienst belegde in een kerkgebouw op het territorium van een zusterkerk zonder medeweten van deze kerkenraad.

²¹ Verboom, Het huwelijk in het licht van de Reformatie, Enschede 2003, p. 36: „In het algemeen gesproken verdient het overweging om de kerkelijke huwelijksdienst uit de privé sfeer vandaan te halen en tot een openbare aangelegenheid van de gemeente te maken. Waarom zou het huwelijk niet in een gewone zondagse kerkdienst bevestigd en ingezegend kunnen worden, echt temidden van de gemeente?”

de GS dit als opdracht geeft aan deputaten die belast worden met een algehele herziening van de kerkorde. Huns inziens zouden daarbij onder meer de volgende punten moeten worden overwogen: a. geen kerkelijke bevestiging, als een kerkenraad het sluiten van een tweede huwelijk afkeurt (zie het rapport van deputaten H&E); b. hoe te handelen als één van de partners (nog) geen belijdend lid is? c. hoe te handelen als één van de partners wel christen is, maar (nog) geen lid van de GKV? Ze denken niet dat dit in een kerkorde moet worden vastgelegd, maar dat dit in de vorm van overwegingen bij de formulering moet worden betrokken. Als mogelijke formulering suggereren zij: *kerkenraden dragen er zorg voor dat de huwelijken in de regel etc...*

3. Zij gaan akkoord met handhaving (opnieuw invoering) van de term 'bevestiging' .

14.5 Concept-besluit

Wij stellen u voor te besluiten:

Materiaal:

1. Acta GS Zuidhorn 2002-2003, art. 40. Daarin wordt aan deputaten Kerkrecht en kerkorde de vraag meegegeven, of en hoe wijziging van art. 70 KO op termijn dient plaats te vinden, en dat in samenwerking met de deputaten Huwelijk en echtscheiding;
2. rapport van deputaten Kerkrecht en Kerkorde, hoofdstuk 14.

Besluit:

1. de tekst van art. 70 van de kerkorde thans niet te wijzigen;
2. deputaten voor herziening van de kerkorde opdracht te geven te bezien, of
 - a. de bepaling in art. 70 KO dat de huwelijken kerkelijk bevestigd worden, nadere clausulering behoeft;
 - b. nadere bepalingen nodig zijn betreffende het beleggen van huwelijksdiensten buiten het territorium van de kerk(en) waarvan bruidegom en bruid lid zijn.

Gronden:

1. het woord 'bevestigen' kan worden opgevat als bekrachtiging van een gegeven belofte. Er is geen beter alternatief voor deze term te vinden;
2. er kunnen zich gevallen voordoen waarin een kerkenraad de kerkelijke bevestiging van een huwelijk niet verantwoord acht;
3. er is in sommige situaties onduidelijkheid, welke kerkenraad voor het beleggen van een huwelijksdienst verantwoordelijk is en of een kerkenraad verantwoordelijkheid kan dragen voor een huwelijksdienst buiten het woongebied van de eigen gemeente.

15 AANVULLENDE MAATREGELEN VAN VERMAAN EN TUCHT

Enkele leden van ons deputaatschap hebben deputaten Huwelijk en echtscheiding van advies gediend naar aanleiding van de opdracht van de Generale Synode Zuidhorn 2002-2003 (Acta art. 41, besluit 4b) „om – in het licht van de moeiten die zich in de kerken voordoen bij het oefenen van kerkelijke censuur in situaties van echtscheiding en hertrouwen, en met verwerking van andere situaties van tuchtoefening - te bestuderen, of er in het licht van de Schrift aanvullende maatregelen van vermaan en tucht mogelijk en wenselijk zijn, en daarover aan de eerstvolgende generale synode voorstellen te doen”. Daarover is verslag uitgebracht aan het deputaatschap als geheel.

Een voorstel terzake is opgenomen in het rapport van deputaten Huwelijk en Echtscheiding.

De kerkenraad van Krimpen aan den IJssel heeft per brief er bij het deputaatschap op aangedrongen deze aanvullende maatregel niet enkel op echtscheidingssituaties van toepassing te doen zijn. In de voorgestelde redactie van een aanvulling op de kerkorde is daaraan voldaan.

16 HERZIENING VAN DE KERKORDE

De Generale Synode Zuidhorn 2002-2003 gaf aan deputaten ook de opdracht:

- „I. de eerstkomende generale synode te dienen met een herziene formulering van de kerkorde-artikelen met betrekking tot liturgie in de geest van de Koersbepaling zoals door de GS Zuidhorn 2002 aanvaard;
- II. de eerstkomende generale synode voorts van advies te dienen met een rapport of er ook op andere onderdelen herziening van de kerkorde noodzakelijk dan wel gewenst is;
- III. bij positieve beantwoording van het onder ii. genoemde de eerstkomende generale synode te dienen met voorstellen inzake onderdelen van de kerkorde die herziening behoeven;
- IV. bij de voorbereiding van de onder iii. genoemde werkzaamheden te letten op kerkrechtelijke ontwikkelingen in kerkgenootschappen waarmee op landelijk niveau contactoefening plaatsvindt”.

De onder II gestelde vraag wordt door deputaten positief beantwoord. Zij zijn tot de conclusie gekomen dat een algehele herziening van de kerkorde gewenst is. Als gevolg daarvan stellen zij u voor in het vooruitzicht van deze herziening thans alleen in gevallen van strikte noodzaak incidentele wijzigingen in de kerkorde aan te brengen. Deze noodzaak zien zij alleen aanwezig ten aanzien van artikel 8, waarvan de GS Zuidhorn 2002-2003 enkele regels buiten werking heeft verklaard (opdracht c), en een aanvullend artikel in het hoofdstuk over de tucht (opdracht k).

Een herziene formulering van de artikelen met betrekking tot de liturgie (opdracht I) kan beter betrokken worden bij de algehele herziening.

Voorstellen uit de kerken tot wijziging van de kerkorde, die langs de kerkelijke weg op de agenda van de generale synode komen, dienen uiteraard op hun eigen merites te worden beoordeeld.

Voor het ontwerpen van een algehele herziening van de kerkorde bleek de tijd tussen twee opeenvolgende synodes te kort. Daarom vragen wij u nu enkel uitspraken te doen over het karakter van de herziening, op basis van de hieronder weergegeven beschouwing. Daaraan is een proeve van een nieuwe tekst voor de eerste twee hoofdstukken van de kerkorde toegevoegd om een indruk te geven van wat ons voor ogen staat.

16.1 Beschouwing over een algehele herziening van de kerkorde

16.1.1 DE AANLEIDING TOT DE OPDRACHT

Aanleiding voor de opdracht van de GS Zuidhorn 2002-2003 aan deputaten Kerkrecht en kerkorde was een verzoek van de PS Groningen, via de classis Grootegast geïnitieerd door de kerk te Zuidhorn, aan de generale synode om „een studiedeputaatschap in te stellen dat een herziening van de kerkorde voorbereidt op onderdelen waar zij dat gewenst acht”. Daarbij werd aangevoerd dat de ontwikkeling van het kerkelijk leven sinds de laatste herziening van de kerkorde (1978) niet heeft stilgestaan. Zo kunnen nieuwe structuren die ten doel hebben de arbeid in de kerken te dienen, niet goed ingepast worden vanuit de huidige kerkorde. Als voorbeelden worden genoemd de instelling van kernkerkenraden, moderamina, wijkraden, de benoeming van ambtsdragers met een bestuurstaak in onderscheid van ambtsdragers die tot taak hebben pastoraal en geestelijk leiding te geven; de ontwikkeling van kerkelijke rechtspersonen in de zin van art. 2.2 van boek II van het Burgerlijk Wetboek; de figuur van het intern appèlrecht (van de ene classis op de volgende); de rechtspositie van predikanten; de kerkelijke werkers.

Bovendien besloot deze synode een brief van de PS Drenthe waarin gevraagd werd om een studiedeputaatschap betreffende het fungeren van kerkelijke vergaderingen, in handen van dit deputaatschap te stellen.

16.1.2 DE BEHOEFTE AAN HERZIENING

Met de formulering „noodzakelijk dan wel gewenst" gaf de synode aan deputaten veel speelruimte met betrekking tot de mate van ingrijpendheid van de herziening.

Om te weten te komen wat er binnen de kerken aan wensen leeft met betrekking tot herziening van de kerkorde, heeft de sectie alle kerken uitgenodigd hun opmerkingen terzake aan de sectie kenbaar te maken. Daarop is gereageerd door negentien kerken, vijf predikanten en drie andere kerkleden. Ook één classis en twee deputaatschappen wendden zich met opmerkingen over de kerkorde tot de sectie. Van de negentien kerken zag één geen directe noodzaak tot grootscheepse wijziging van de kerkorde en wilde één alleen aanpassing op punten waar een praktijk is gegroeid die afwijkt van de kerkorde. De overige kerken en personen leverden soms uitvoerige beschouwingen aan, waarbij vrijwel alle artikelen van de kerkorde aan de orde kwamen (uitgezonderd de artikelen 3, 7, 38, 39, 43, 50, 55, 68). De ingebrachte opmerkingen zijn samengevoegd in een document van dertig pagina's (inclusief doublures).

De binnengekomen reacties hebben deputaten gesterkt in hun conclusie dat herziening van de kerkorde in het belang van de kerken is.

16.1.3 "NOODZAKELIJK DAN WEL GEWENST"

Bij hun onderzoek naar wat noodzakelijk dan wel wenselijk was en naar praktische verschillen tussen onze kerkorde en die van de Chr. Geref. Kerken (zie par. 5) kwamen deputaten tot de volgende overwegingen:

De opbouw van de kerkorde kan systematischer.

Onze kerkorde is vanaf haar eerste begin op de synode van Emden (1571) organisch gegroeid. Na de synode van Dordrecht stokte dat proces bij gebrek aan nationale synodes. De opbouw van onze kerkorde vertoont daar nog steeds de sporen van. Na 1619 heeft nog tweemaal een ingrijpende herziening plaatsgevonden: in 1905 en in 1978. Bij deze herzieningen is steeds de bestaande opbouw van de kerkorde gehandhaafd. In 1978 is er zelfs bewust voor gekozen zoveel mogelijk de oude nummering (vooral van bekende artikelen) intact te houden. Omdat er vanwege de modernisering ook artikelen moesten worden toegevoegd, terwijl andere artikelen konden vervallen, heeft dit streven de indeling soms nog minder logisch gemaakt.

Om de bedoeling van verschillende artikelen te begrijpen is vaak kennis van deze ontstaansgeschiedenis nodig. Dat belemmert de toegankelijkheid. Wie zich incidenteel wil oriënteren in de bestaande regelgeving, vindt niet gemakkelijk wat hij zoekt, maar stuit wel op artikelen die vanwege hun plaatsing raadselachtig overkomen. Ook kan het gebrek aan samenhang er aanleiding toe geven dat de kerkorde fragmentarisch en formalistisch wordt gehanteerd.

Om dit te illustreren noemen we de volgende voorbeelden:

- art. 36 over de samenstelling van de kerkenraad heeft een plaats na een aantal artikelen die vooral over de meerdere vergaderingen gaan, terwijl in hoofdstuk I (De ambten) al veelvuldig van de kerkenraad sprake is. De artikelen over de kerkenraad zouden kunnen verhuizen naar hoofdstuk I. Hoofdstuk II handelt dan alleen nog over de meerdere vergaderingen. Dat accentueert het eigene van het gereformeerde kerkverband, waarin de meerdere vergaderingen slechts afgeleid gezag bezitten, heel anders dan de kerkenraad van de zelfstandige plaatselijke gemeente.
- Horen het bindend karakter van besluiten van meerdere vergaderingen en het recht van appèl wel in één artikel thuis?
- In navolging van de CGK-kerkorde 2001 zou het huidige hoofdstuk III (Opzicht over de leer en de eredienst) gesplitst kunnen worden. En waar toezicht op de leer, de eredienst

en de kerkelijke tucht primair de verantwoordelijkheid zijn van de plaatselijke kerk, zouden de meerdere vergaderingen in een slothoofdstuk kunnen worden behandeld.

Er leven op tal van punten wensen tot inhoudelijke herziening.

Naast de punten die reeds door de GS Zuidhorn werden aangegeven (zie paragraaf 1), noemen we – zonder volledig te willen zijn –:

- de plaats van de diakenen in de kerkenraad. Volgens de kerkorde maken zij geen deel uit van de kerkenraad, maar in de praktijk wordt dat anders beleefd. (In de CGK-kerkorde maken zij deel uit van de kerkenraad; deze kerkorde kent geen bepaling over een kerkenraad zonder diakenen.)
- Behoort het algemeen beleid als omschreven in art. 36 taak van de volledige kerkenraad met de diakenen te zijn? Kunnen bestuurstaken overgedragen worden aan een bestuurscommissie met vertegenwoordigingsbevoegdheid?
- Moet er ruimte komen voor onderscheid in taken tussen predikanten?
- Bieden de artikelen 14 en 15 voldoende duidelijkheid, rechtszekerheid en ruimte aan de predikanten en aan de kerkenraden?
- Moet een hoogleraar aan de theologische opleiding een geëmeriteerd predikant zijn (art. 18), een predikant met een bijzondere taak (art. 12), of is het een afzonderlijk ambt (zoals in de CGK-kerkorde, die overigens wel de emeritering handhaaft)? Is art. 12 bruikbaar voor bijzondere taken binnen de kerken?
- Is er nog behoefte aan de particuliere synodes of kunnen haar taken deels aan de classis, deels aan de generale synode toegewezen worden met als consequentie een twee- of éénjaarlijkse generale synode?
- De artikelen over evangelisatie en zending en over betrekkingen met buitenlandse kerken doen geen recht aan de huidige stand van zaken.
- Over de relaties met kerken in eigen land ontbreekt een bepaling.
- Welke waarde heeft vandaag nog de bepaling om geen rouwdiensten te houden?

Verhouding tot het civiele recht

Nu kerkleden gemakkelijker dan vroeger de burgerlijke rechter kunnen inschakelen, is het wenselijk na te gaan of de kerkorde bestand is tegen toetsing door de civiele rechter aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

De kerkorde bevat overbodige bepalingen.

Zo zou b.v. de omschrijving van de taken van preses en scriba in art. 34 gemist kunnen worden.

16.1.4 PUNTEN VAN OVERWEGING BIJ EEN HERZIENING

Als gevolg van haar ontstaansgeschiedenis is het lastig de kerkorde aan te passen aan de gebleken behoefte om het kerkelijk leven zowel plaatselijk als in het kerkverband op verschillende punten anders in te richten. Om deze reden zijn deputaten van oordeel dat een volgende herziening op onderdelen binnen de structuur van de bestaande KO niet meer voldoet. Er komt een einde aan de mogelijkheid om op een oud kleed nieuwe lappen te zetten. Daarom geven wij er de voorkeur aan een nieuwe opzet te maken van de kerkordelijke bepalingen die onze kerken nodig hebben, met behoud van de grondbeginselen van het gereformeerd kerkrecht.

Daarbij tekenen we aan dat er ook ontwikkelingen in het kerkelijk leven zijn die nog onvoldoende zijn uitgekristalliseerd om ze nu al in de kerkorde te codificeren. We denken bij voorbeeld aan het stichten van gemeenten in stadswijken langs de weg van evangelisatie. Het is dan van belang de kerkorde zo te formuleren dat aan nieuwe vormen in het functioneren van de kerk en haar missionaire opdracht geen onnodige belemmeringen in de weg worden gelegd.

Indien de synode besluit tot een algehele vernieuwing van de kerkorde, zal een keuze moeten worden gemaakt, welk type kerkorde ons voor ogen staat: een betrekkelijk

beknpte KO zoals we tot dusver gehad hebben, die in circa honderd artikelen het noodzakelijke regelt voor het kerkelijk samenleven in één verband, of een uitgebreide codificatie van het kerkrecht zoals bij de PKN (en voorheen de Ned. Herv. Kerk), die een kerkorde heeft met negentien artikelen, die worden uitgewerkt in veertien uitvoerige ordinanties.

Hoewel men bewondering kan hebben voor de helderheid van het kerkrecht van de PKN en het vernuft dat daaruit spreekt, past die opbouw toch eerder bij een landelijk kerkgenootschap, verdeeld in plaatselijke gemeenten. Daarom geven wij omwille van de continuïteit de voorkeur aan een beknpte kerkorde zoals de Gereformeerde Kerken steeds gehad hebben. De herziening die ons voor ogen staat heeft dan tot doel om, met behoud van bij benadering dezelfde omvang, de inhoud van de kerkorde opnieuw, en dan overzichtelijker, te groeperen en daarbij allerlei wensen tot inhoudelijke aanpassing te realiseren, die het kerkelijk samenleven, als plaatselijke kerk en als zusterkerken gezamenlijk, beter kunnen doen functioneren. De consequentie daarvan zal zijn dat de vertrouwde nummering van de artikelen wordt losgelaten en de bepalingen niet langer worden gerangschikt naar het van vroeger bekende getal, maar naar hun inhoud.

16.1.5 DE KERKORDE VAN DE CHR. GEREFORMEERDE KERKEN

Voor een dergelijke algehele vernieuwing van de kerkorde zou nauwe samenwerking met de Chr. Geref. Kerken aanbeveling verdienen. Het is immers ongewenst dat beider kerkordes zonder noodzaak uiteenlopen. Alvorens een koers uit te zetten in de richting van een algehele herziening van de kerkorde, hebben deputaten daarom contact gehad met de Chr. Geref. deputaten om te bezien of er mogelijkheden tot samenwerking waren. In de CGK is evenwel juist in 2001 een algemene herziening van de KO tot stand gekomen, na zes jaar voorbereiding. Deze modernisering van de chr. geref. kerkorde is qua karakter vergelijkbaar met die welke in onze kerken in 1978 heeft plaatsgevonden, d.w.z. met behoud van de bestaande structuur van de kerkorde.

De meeste knelpunten die in de bovenstaande paragrafen aan de orde zijn gekomen, gelden in gelijke mate voor de chr. geref. kerkorde 2001. Deputaten willen deze kerkorde wel in het oog houden, maar achten haar voor integrale overname niet geschikt. Wel zijn daarin op onderdelen herzieningen te vinden die wij kunnen overnemen (bv. hun art. 28, verhouding tot de overheid)

Het is begrijpelijk dat de CGK-deputaten zo kort na 2001 niet aan een volgende herziening toe zijn. Gegeven de voortgaande en groeiende contacten tussen beide kerkgemeenschappen is deze stand van zaken wel een complicerende factor. Bij de voorbereiding van de herziening van onze kerkorde pleiten wij er daarom voor de deputaten van de Chr. Geref. Kerken geregeld van ons werk op de hoogte te houden en daarover met hen van gedachten te wisselen, en op onderdelen waar mogelijk winst te doen met hun laatste herziening.

16.1.6 VERDERE WERKWIJZE

Alvorens kan worden overgegaan tot de formulering van een herziene kerkorde op grond van bovenstaande overwegingen, dienen keuzen gemaakt te worden over de opzet. Onze huidige kerkorde neemt zijn uitgangspunt bij de ambten. Een van de deputaten heeft de desbetreffende sectie van het deputaatschap gediend met een Proeve van een herziene kerkorde, waarvan het eerste hoofdstuk inzet bij de kerkenraad. Andere deputaten geven de voorkeur van een inzet bij de gemeente en haar taken. Ook is een kerkorde denkbaar die inzet bij de eredienst.

Op dit punt is het deputaatschap binnen de hem toegemeten tijd nog niet tot een concreet voorstel gekomen. Graag hoort het daarover het oordeel van de synode alvorens over te gaan tot het formuleren van een nieuw ontwerp voor de kerkorde.

Zo mogelijk hopen we nog voor de aanvang van de synode een al dan niet uitgewerkte proeve van één of twee mogelijkheden aan te bieden, zodat een heldere keuze mogelijk wordt.

16.2 Concept-besluit

Wij stellen u voor te besluiten:

Materiaal:

1. Acta GS Zuidhorn 2002-2003, art. 23. Daarin wordt aan deputaten Kerkrecht en kerkorde opdracht gegeven
 - a. de eerstkomende generale synode voorts van advies te dienen met een rapport of en zo ja, op welke onderdelen herziening van de kerkorde noodzakelijk dan wel gewenst is;
 - b. bij positieve beantwoording van het onder a. genoemde de eerstkomende generale synode te dienen met voorstellen inzake onderdelen van de kerkorde die herziening behoeven;
 - c. bij de voorbereiding van de onder b. genoemde werkzaamheden te letten op kerkrechtelijke ontwikkelingen in kerkgenootschappen waarmee op landelijk niveau contactoefening plaatsvindt;
2. rapport van deputaten Kerkrecht en Kerkorde, hoofdstuk 16.

Besluit:

1. deputaten te benoemen voor een algehele herziening van de kerkorde;
2. deputaten de ruimte te geven om in dit kader inhoudelijke wijzigingen in de kerkorde voor te stellen waar zij dat wenselijk achten, mits van een goede argumentatie voorzien, en daarbij acht te slaan op wat vanuit de kerken wordt aangedragen;
3. uit te spreken dat daarbij een stelselmatige en overzichtelijke opbouw van de kerkorde de voorkeur heeft boven het vasthouden aan de vertrouwde nummering en hoofdstukindeling van de artikelen;
4. deputaten op te dragen bij hun herziening acht te slaan op de kerkorde van de Chr. Geref. Kerken;
5. deputaten op te dragen zes maanden voor de eerstvolgende generale synode een voorstel voor een herziene kerkorde aan de kerken aan te bieden.

Gronden

1. deputaten hebben met goede gronden betoogd dat een algehele herziening van de kerkorde nodig is;
2. een algehele herziening dient te worden benut om praktische aanpassingen in het functioneren van kerkenraden en het kerkverband kerkordelijk te regelen;
3. handhaving van de bestaande nummering en hoofdstukindeling van de artikelen gaat ten koste van de overzichtelijkheid van de kerkorde;
4. gezien de velerlei contacten met de Chr. Geref. Kerken is het gewenst onnodige inhoudelijke verschillen met hun kerkorde te voorkomen.

17 KERKELIJK WERKER

17.1 Opdracht

De GS Zuidhorn 2002-2003 gaf aan ons deputaatschap de volgende opdracht:

Op basis van het aan de Generale Synode Zuidhorn 2002 aangeboden rapport van deputaten Kerkrecht en kerkorde ten aanzien van de kerkelijk werkers:

1. in overleg met deputaten Dienst en recht verdere bezinning te (laten) doen en beleid te ontwikkelen ten aanzien van de vragen rond de verhouding van kerkelijk werkers en ambtsdragers;
2. als de bezinning daartoe aanleiding geeft, handreikingen op te stellen die de plaatselijke kerken kunnen gebruiken bij het aanstellen van een kerkelijk werker. Bij de formulering ervan dienen deputaten rekening te houden met en aan te sluiten bij de diverse situaties die in de kerken voorkomen;
3. de volgende generale synode te dienen met een voorstel ten aanzien van wat als generaal-synodale regelgeving in dezen zou moeten worden aanvaard;
4. vanuit zijn deskundigheid te adviseren met betrekking tot vragen die vanuit de praktijk aan deputaten worden voorgelegd;
5. als kerkelijk aanspreekpunt te fungeren voor overleg met instellingen waar de opleiding tot kerkelijk werker plaatsvindt;

Deputaten hebben zich voornamelijk gericht op het vervullen van de deelopdrachten 1 en 3. Voor de deelopdrachten 2, 4 en 5 deden zich geen aanleidingen voor. Wel is er contact gelegd met het Platform Pastoraal Werkenden. De navolgende paragrafen behelzen dan ook voornamelijk theologische, kerkrechtelijke en arbeidsrechtelijke bezinning op de positie van kerkelijk werkers in de kerken. Deze bezinning leidt tot een aantal conclusies en aanbevelingen in de slotparagraaf.

NB 1: Om verwarring te voorkomen is het nodig eerst enige begripsverheldering te geven. Wij houden ons hier aan het begrip 'kerkelijk werker', zoals het in de opdracht van de synode bedoeld is. Het is de overkoepelende aanduiding voor allerlei soorten professionele werkers in de kerken, die èn qua opleiding gekwalificeerd zijn èn gesalarieerd worden voor pastoraal, missionair, catechetisch, diaconaal of gemeenteopbouw-werk. De Gereformeerde Hogeschool gebruikt de volgende definitie: "Een kerkelijk werker is een professionele beroepskracht, die voor haar/zijn beroepsmatige functioneren op een bepaald onderdeel van het werk in een kerkelijke gemeente wordt benoemd (door de kerkenraad) en die vastgestelde en afgebakende taken verricht (onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad)".²² Deze begripsverheldering is nodig, omdat in de kring van het PPW (Platform Pastoraal Werkenden) de aanduiding Pastoraal Werkers als koepelbegrip wordt gebruikt. Zij reserveren 'kerkelijk werker' als aanduiding voor een persoon die speciaal werkt op het terrein van de gemeenteopbouw, ook wel genoemd: de kerkelijk opbouw-werker.

NB 2: Een kerkelijk werker kan zowel een man als een vrouw zijn. Terwille van de leesbaarheid hebben we er niet voor gekozen om in het vervolg steeds te schrijven

²² *Studiegids KW / GL 2002-2003* (uitgave van de Gereformeerde Hogeschool), p.5

hij/zij, zijn/haar, etc. Waar 'hij' c.q. 'zijn' staat ter aanduiding van de kerkelijk werker kan dus ook gelezen worden 'zij' c.q. 'haar'. Overigens gaan enkele passages van 17.6.3 met name over de *vrouwelijke* kerkelijk werker.

17.2 Verkenning

De opdracht van de synode plaatst deputaten met één been in de theologie en met het andere been in de praktijk. Enerzijds wordt er immers gevraagd om bezinning, anderzijds om praktische regelingen. Dit zou in principe een spagaat-positie kunnen zijn. De bezinning op de positie van kerkelijk werkers begint (althans op generaal-synodaal niveau) als het ware aan de achterkant. In de kerken hebben we reeds te maken met tal van kerkelijk werkers. De aanstelling van een kerkelijk werker is voor sommige gemeenten een middel om te voorzien in een bepaalde behoefte. De vragen naar de theologische verantwoording en kerkrechtelijke positie kwamen pas later op.

Dat de praktijk voor de bezinning uitloopt, behoeft op zich niet te verontrusten. Theologie bedrijft men niet in een luchtledig en bestaat uit méér dan het lezen en interpreteren van bijbelteksten. Het behelst ook reflectie op gebeurtenissen en ontwikkelingen die zich in de praktijk voordoen. Het is de praktijk van het leven, die voor theologische vragen stelt en impulsen geeft voor nadere gedachtevorming en het vinden van verantwoorde oplossingen.

Eenvoudig gesteld staan de kerken ten aanzien van de arbeid van de kerkelijk werkers voor de vraag: Moeten we dit wel willen? Dat is enerzijds de vraag naar de theologische fundering. Biedt de Schrift ruimte voor officiële functionarissen die opereren op het taakgebied van ambtsdragers? En zo ja, hoe moeten we dan de verhouding zien (en regelen) tussen kerkelijk werkers en ambtsdragers? Deze vraag staat met zoveel woorden in de opdracht. Anderzijds gaat deze vraag om de wenselijkheid van de gekozen oplossing. Duidt de inzet van kerkelijk werkers niet op 'functieverlies' van de gemeente? Doen zij niet het werk dat bijbels gezien aan de gemeente in haar geheel is toegefallen? Deze vraag staat niet expliciet in de opdracht, maar is ter synode wel gesteld. Deze vraag is overigens impliciet aanwezig in die naar de verhouding tussen kerkelijk werker en ambtsdrager: het werk van de ambtsdrager is nooit los te zien van het functioneren van de gemeente in haar geheel.

Het is niet bij voorbaat uit te sluiten, dat de verhouding tussen theologie en praktijk gespannen is. Anderzijds geeft de opdracht van de synode geen reden om daar bij voorbaat van uit te gaan. Deputaten hebben de gegeven opdracht daarom niet opgevat als een uitnodiging tot een complete renovatie van de theologie inzake ambt en gemeente, gesteld al dat we daartoe in staat zouden zijn. Toch moet er meer gebeuren dan het bieden van enige praktische regelingen. Vanwege de geschetste tweeledigheid in de opdracht leek het deputaten de aangewezen weg een kader te formuleren dat enerzijds duidelijk maakt welke ruimte er is voor de inzet van kerkelijk werkers, en dat anderzijds gelegenheid biedt tot de nodige kritische reflectie.

17.3 De bestaande situatie

Ten aanzien van het onderwerp dat hier onze aandacht heeft, zien we de ontwikkelingen in de kerk parallel lopen met die in de maatschappij. Daar bestaat een enorme

differentiatie in beroepen en functies. Door steeds meer specialismen en nieuwe functies neemt het aantal verschillende beroepen toe. Ook in opleidingen zijn er steeds meer keuzemogelijkheden, niet alleen als het gaat om richtingen, maar ook wat betreft niveau. Tot voor een aantal jaren was er voor het geestelijke werk in de kerk slechts één professioneel beroep: dat van predikant, met de daarbijbehorende opleiding aan de Theologische Universiteit. Wie van geestelijk werk in de kerk zijn beroep wilde maken, moest predikant worden. Ander werk in de kerk werd door vrijwilligers gedaan, niet beroepsmatig. Niet iedereen kan (niveau) of mag (zusters) dit beroep uitoefenen. Het beroep van kerkelijk werker biedt de mogelijkheid om met een HBO-achtergrond in de gemeente te werken. Hier is op zich geen bezwaar tegen. Niet voor alle werk in de kerk is academisch geschoold personeel nodig. Zonder bijvoorbeeld kennis van de grondtalen van de bijbel valt er goed pastoraal, diaconaal, catechetisch en missionair werk te doen of bij te dragen aan de opbouw van de gemeente. De praktijk – bijvoorbeeld in het werk van ouderlingen en diakenen – toont dat voldoende aan.

Daarnaast zie je dat mensen zich soms laten scholen op het gebied van kerkelijk werk uit belangstelling, zonder van tevoren het doel te hebben om met die kennis en vaardigheden beroepswerk in de kerk te gaan doen. Ook dit loopt parallel met ontwikkelingen in de maatschappij. Voor allerlei zaken zijn opleidingen, cursussen en trainingen. Veel mensen zijn kritisch bezig met het (eigen) functioneren in beroepen en functies en willen blijven leren. Het is dan ook goed voor te stellen, dat mensen zich voor allerlei werk in de kerk grondiger willen scholen dan mogelijk is met behulp van wat gemeenten zelf bieden aan ondersteuning van bijvoorbeeld aanstaande ambtsdragers.

Bij meerderen leeft de wens om als beroepskracht in een gemeente te werken, maar dan op een andere manier dan als predikant. Het valt niet in te zien, waarom dit niet legitiem zou zijn. Niet alle invulling van het pastorale, diaconale en toerustings-werk in de kerk hoeft door universitair geschoolde personen gedaan te worden. In gemeenten bestaat behoefte aan ondersteuning voor allerlei werk, zonder dat het nodig of wenselijk is daar de predikant voor in te zetten.

Graag stellen we hier vast, dat de Here vele gaven geeft en in onze tijd meer mogelijkheden dan alleen de hoogopgeleide predikant en de niet opgeleide vrijwilliger. Is er niet alle reden om dit dankbaar te aanvaarden en hartelijk toe te juichen? Temeer omdat deze ontwikkelingen blijken aan te sluiten op de kerkelijke situatie.

In veel gemeenten ligt meer werk dan die gemeenten en hun ambtsdragers aankunnen. Als we ons afvragen, *waarom* kerkelijk werkers worden benoemd, dan is dit het eerste dat in het oog springt. Predikanten, ouderlingen en diakenen lijden onder gebrek aan tijd of energie, zodat het hun niet lukt de gemeente voldoende te bedienen op het gebied van pastoraat, diaconaat en toerusting. Hierin kan de ontwikkeling een rol spelen, dat ambtsdragers meer tijd besteden aan gezin en ontspanning, waardoor zij gemiddeld minder tijd besteden aan kerkenwerk dan ambtsdragers van een generatie geleden. Ook kan een rol spelen dat relatief veel tijd opgaat aan bestuurlijk werk binnen de kerkenraad. Een kerkelijk werker, die geen of minder verantwoordelijkheid heeft in de kerkenraad als bestuursorgaan, komt meer aan 'het werk in de wijk' toe. Maar een zeker zo belangrijke oorzaak is wel dat er een sterke behoefte is aan méér, intensiever en diepgaander arbeid in de gemeenten, bv. in pastoraal opzicht. Daardoor speelt ook competentie een belangrijke rol. Voor het werk in de gemeente is op sommige gebieden meer kennis en vaardigheid nodig. Gemeenteleden en ambtsdragers hebben dat niet altijd voldoende in

huis. Er bestaat kennelijk behoefte aan meer medewerkers in de kerk die gemeentewerk kunnen doen op professionele basis. En aan deze behoefte kan nog meer worden tegemoet gekomen, nu er een opleiding (de Gereformeerde Hogeschool) is die gemotiveerde en gekwalificeerde kerkelijk werkers aflevert.

Hiermee hebben we de voornaamste redenen voor het aanstellen van een kerkelijk werker benoemd. Daarnaast kunnen ook andere aspecten een rol spelen. Bijvoorbeeld het punt van de flexibiliteit. Een predikant krijgt in principe een blijvende en doorgaans een voltijdse verbintenis met de gemeente, terwijl men een kerkelijk werker een tijdelijke aanstelling kan geven (bv. ook voor een project of voor een overbruggingstaak) en bovendien voor een beperkt aantal uren per week. Ook is het mogelijk een broeder of zuster in te zetten uit een andere gemeente.

De aanstelling van een kerkelijk werker kan zo om uiteenlopende redenen een aantrekkelijker optie vormen dan het beroepen van een predikant. Daarbij kan ook het kostenaspect een rol spelen. Het is voordeliger om een halftime kerkelijk werker aan te stellen dan een fulltime predikant. Kerken moeten zich in dit aspect echter niet vergissen. Als het om een fulltimer gaat, maakt het financieel minder uit, of men een kerkelijk werker aanstelt dan wel een predikant beroept.

17.4 Vragen en aandachtspunten

Bij de bestudering van de materie deden zich allerlei ‘vragen rond de verhouding van kerkelijk werkers en ambtsdragers’ voor. Deze vragen zijn te rangschikken in een drietal categorieën. Allereerst de theologische voorvragen, vervolgens de – gedeeltelijk daaruit voortvloeiende – kerkrechtelijke vragen m.b.t. de positie van de kerkelijk werker in zijn verhouding tot ambtsdragers en kerkenraad en ten slotte nog een paar arbeidsrechtelijke vragen en aandachtspunten. Per categorie sommen we ze hieronder (in willekeurige volgorde) op.

theologische voorvragen

- Biedt de Schrift ruimte voor officiële functionarissen die opereren op het taakgebied van ambtsdragers, en hoe is hier in de kerkgeschiedenis mee omgegaan?
- Hoe is de verhouding te zien tussen kerkelijk werk door professionals enerzijds en gemeenteleden-vrijwilligers anderzijds?
- Welk karakter heeft het optreden van kerkelijk werkers in de gemeente? Komen zij met volmacht en gezag namens Christus, daartoe geroepen via de gemeente, of hebben ze een afgeleide en niet zelfstandige bevoegdheid?

kerkrechtelijke vragen

- Dient een kerkelijk werker kerkelijk te worden bevestigd?
- Moet een kerkelijk werker *als ambtsdrager* worden bevestigd?
- Hoe moet de arbeid van de kerkelijk werker worden afgegrensd van c.q. gerelateerd aan het werk van de ambtsdragers?
- In hoeverre en op welke wijze dient een kerkelijk werker expliciet te worden gebonden aan Gods Woord en de belijdenis?
- In welke verhouding staat de kerkelijk werker tot de kerkenraad en neemt hij deel aan de vergaderingen ervan?

arbeidsrechtelijke aandachtspunten

- Wat zijn de arbeidsrechtelijke aandachtspunten bij de aanstelling van een kerkelijk werker?
- Hoe dient de arbeidsverhouding tussen een kerkelijk werker en de kerkenraad te worden geregeld?

Om op deze vragen en knelpunten op evenwichtige wijze te kunnen reageren is het noodzakelijk het werk van kerkelijk werkers duidelijk in te kaderen in een goede visie op de gemeente en de ambten. Dit kader bieden we in paragraaf 17.6. Ter oriëntatie beginnen we nu eerst met een terugblik in de kerkgeschiedenis en een verkenning van de situatie in de PKN.

17.5 Ter oriëntatie

17.5.1 KERKHISTORISCHE TERUGBLIK

De kerkelijk werker is – zeker in onze kerken – een nieuw fenomeen. In handboeken over kerkrecht of in geschiedenisboeken zal de term ‘kerkelijk werker’ of ‘pastoraal werker’ niet vallen. Toch hebben ook onze vaders nagedacht over mensen die op het terrein van de ambtsdragers (betaald) werk deden. H. Bouwman schrijft aan het slot van een paragraaf over de ambten een aantal bladzijden over ‘hulpdiensten naast de gewone ambten’. Dat zijn personen, die ‘wel geen ambt bekleden, maar toch gewichtige hulpdiensten verrichten’. Hij bespreekt dan kerkelijke administrateurs, ziekenbezoekers (broeders of zusters), catechiseermeesters, lezers en oefenaars. Het gaat dus niet alleen om helpers, die aangesteld zijn voor ‘het beheer van stoffelijke zaken (...), omdat ouderlingen en diakenen niet altoos voor dien arbeid geschiktheid en tijd bezitten’. Het gaat ook om hulpkrachten voor ‘werk van geestelijke aard’, zoals ziekenbezoekers²³.

Bouwman beschrijft niet alleen de kerkelijke praktijk van zijn dagen, maar gaat ook terug in de geschiedenis. Hij schrijft over ziekenbezoekers in Amsterdam en Breda die aangesteld werden met een vast honorarium (eind 16^e eeuw). Hun werk bestond in geestelijk zorg voor hen die in gasthuizen en gevangenhuisen vertoefden, en in het bezoeken van gemeenteleden. Met instemming haalt Bouwman Voetius aan, die ziekenbezoekers geoorloofd acht

“omdat in groote steden, zelfs in minder groote kerken (...) de predikers zulke helpers nodig hebben, omdat zij zelf door hun velen arbeid, of wanneer zij door ziekte of uitstедigheid verhinderd zijn, niet altoos bij gevaarlijke zieken of lijdenden kunnen komen. () Het bezwaar, dat in de H. Schrift zulke mannen niet genoemd worden, geldt niet, want al, wat noodig is tot de verzorging der kerk en den opbouw der geloovigen, behoort tot de bevoegdheid der kerk. Al is dit ook het werk der dienaren, hieruit volgt niet, dat dit werk door hen alleen moet worden gedaan. Ja, het is zelfs de roeping der gelovigen (1 Thess. 5:11,14; Rom. 15:14) naar hunne krachten met de dienaren mede te werken. Het is wel waar, dat naast de dienaren ook de ouderlingen en diakenen geroepen zijn, die zieken te bezoeken, maar wijl zij hun werk gratis doen, mag men hen niet te groote last opleggen”.

Bouwman voegt daar zelf aan toe:

²³ Bouwman, H., *Kerkrecht I*, Kampen 1928. p.353-365

“Het is de roeping van de gewone ambtsdragers, ook de zieken te bezoeken. Maar indien door bijzondere omstandigheid zij hun werk niet naar behooren kunnen volbrengen, heeft de kerkeraad het recht, ook afzonderlijke ziekenbezoekers aan te stellen. Zij kan daarvoor leden der gemeente, in sommige gevallen ook de zusters der gemeente, vragen om in het bezoeken der zieken de gemeente te dienen. Maar deze personen bekleeden volstrekt geen ambt, doch verrichten onder de leiding des kerkerads hulpdiensten”²⁴.

Over catechiseermeesters maakt Bouwman (onder verwijzing naar Voetius) soortgelijke opmerkingen:

“in de Gereformeerde kerken [werden] van de vroegste tijden af zulke mannen aangesteld, wier taak het was de jeugd te onderwijzen. Hun was in den regel naast het catechiseeren ook het bezoeken der zieken opgedragen. Ofschoon het behoort tot het ambt van de Dienaren de Woords, de jeugd te onderwijzen in de Christelijke religie, is het geoorloofd als helpers catechiseermeesters aan te stellen.”

In de regel zullen ouderlingen daarvoor wel willen bijspringen, maar indien nodig “kunnen ook andere personen, die daarvoor bekwaam en geschikt zijn, hetzij al of niet gesalarieerd, aangesteld worden”²⁵.

Ook andere kerkrecht deskundigen hebben over ‘bijzondere hulpdiensten’ in dezelfde zin gesproken. Jansen haalt ook met instemming Voetius aan en schrijft over *hulpdiensten*, “zooals proponenten, oefenaars, catechiseermeesters, ziekenbezoekers, voorlezers, kosters, administrateurs. Maar deze zijn dan in eigenlijken zin geen *ambten*, door Christus ingesteld, zoodat zij niet met autoriteit van Christuswege mogen optreden, maar hulpdiensten, door de kerken ingesteld en aan de kerkeraden onderworpen. (.). De aanstelling van deze helpers is niet uitdrukkelijk in de Schrift geboden. Wel zegt Paulus 1 Cor. 12 : 28, dat God naast de apostelen, de profeten en de leeraren, ook nog krachten, gaven der gezondmakingen, *behulpfels*, regeeringen en menigerlei taken heeft ingesteld, maar dit woord behulpfels ziet daar blijkbaar op de verschillende soorten van hulp, welke de gemeente zocht te bieden aan al degenen die lijden: weduwen, weezen, behoeftigen, zieken, vreemdelingen, reizigers, enz. Dus dienst der barmhartigheid in ruimeren zin. Maar wel zijn ze op grond der Schrift geoorloofd, want God heeft aan de kerken de bevoegdheid gegeven al zulke werkzaamheden te laten verrichten welke voor de verzorging der kerken noodig zijn”²⁶.

Ook inzichtgevend is wat F.L. Rutgers in 1911 schrijft over de kerkelijke positie van een ‘hulpprediker’. De hem gestelde vraag had betrekking op een proponent. Het ging dus om een gekwalificeerde persoon, die kerkelijk onderzocht en toegelaten was om te staan naar het ambt van dienaar des Woords. Rutgers stelt dat de kerkeraad hem – hoewel nog niet in het ambt (van dienaar des Woords) gesteld – naast zijn recht om te proponeren

“zeer zeker ook andere werkzaamheden [kan] opdragen (gelijk b.v. in IJ. de kerkeraad zelfs aan een vrij groot aantal gemeenteleden, die in de onderscheiden wijken tot "corporaties" vereenigd zijn, eenig huisbezoek, ook wel bij anderen dan gemeenteleden heeft vergund, of wel opgedragen, met speciale instructie en als "helpers" van predikant en ouderlingen der wijk). Een beroeping tot "ouderling" is

²⁴ Voetius, *Politica Ecclesia II*, 1663-1676, 514-516, aangehaald via Bouwman, H., a.w., p.360-361

²⁵ Bouwman, H., a.w., p.361

²⁶ Jansen, Joh., *Korte verklaring van de kerkenordening*, 1923, p.9

daartoe zeker niet nodig: een eigenlijk gezegd "kerkelijk ambt" heeft hij niet nodig, om toch in dienst der kerk als "helper" werkzaam te zijn."

Rutgers zou het om allerlei redenen niet raadzaam achten deze proponent tot ouderling te beroepen. Als laatste reden voert hij daarvoor aan:

"het zou den schijn geven, alsof op kerkelijk gebied niemand iets zou mogen doen, zelfs niet met opdracht en machtiging en leiding van den kerkeraad, tenzij hij predikant of ouderling of diaken was, en dus een eigenlijk kerkelijk "ambt" had"²⁷.

Deze korte blik in de geschiedenis leert ons, dat ook in het verleden mensen in de gemeente op het terrein van de ambtsdragers werk gedaan hebben. De ziekenbezoeker en de catechiseermeester lijken nog het meest op de huidige kerkelijk werker. Opvallend zijn de volgende zaken:

1. Als uitgangspunt geldt de bevoegdheid van de kerk om al datgene te (laten) doen wat nodig is voor de verzorging van de kerk en de opbouw van de gelovigen.
2. Het werk dat ziekenbezoekers, catechiseermeesters enz. deden, behoorde tot de opdracht en het werkterrein van de ambtsdragers. Wanneer die daar niet voldoende aan toe kwamen, konden zij helpers uit de gemeente aanstellen. Er wordt wat terughoudend over gesproken, vaak als een noodoplossing (die echter als zodanig dus wel noodzakelijk kan zijn).
3. De helpers werken in opdracht en onder verantwoordelijkheid van de ambtsdragers. Zij zijn zelf geen ambtsdrager.
4. Wij lezen niets over een opleiding, wel over betrouwbaarheid en bekwaamheid of oefenen in bekwaamheid (kerkenraadsvergaderingen bezoeken, soms meegaan met een ambtsdrager). Verder lezen wij dat zij in sommige gevallen voor hun werkzaamheden gesalarieerd werden.
5. Voor de functie van ziekenbezoeker kwamen ook zusters in aanmerking.

17.5.2 SITUATIE IN DE PKN

Wij hebben ook de situatie in de PKN verkend. Deze kerken hebben de afgelopen jaren vanwege de fusie zich diepgaand en uitgebreid bezig gehouden met kerkrechtelijke zaken. De functie van kerkelijk werker hebben zij duidelijk geregeld. De kerkelijk werker heeft een plaats in de kerkorde in Artikel V over 'Het ambt en de ambtelijke vergaderingen'²⁸: Om de gemeente bij het heil te bepalen en haar roeping in de wereld te bewaren is van Christuswege het openbare ambt van Woord en Sacrament gegeven. Met het oog op deze dienst onderscheidt de kerk het ambt van predikant, het ambt van ouderling, het ambt van diaken alsmede andere diensten in kerk en gemeente (V-1). De andere diensten omvatten in de orde van de kerk als zodanig aan te duiden bedieningen en functies, die in samenwerking met de ambtsdragers worden uitgeoefend tot vervulling van de roeping van kerk en gemeente (V-6).

Mensen die 'in een dienst gesteld worden' worden kerkelijk werkers genoemd (ord.3-12-1). Deze mensen kunnen ook 'in een 'bediening' worden gesteld. Er zijn tussen een

²⁷ Rutgers, F.L., *Kerkelijke adviezen I*, Kampen 1921, p.28-29

²⁸ Kerkorde en ordinanties van de Protestantse Kerk in Nederland inclusief de overgangsbepalingen, Zoetermeer 2003, p. 11v. Ook te vinden via de website: www.pkn.nl. De Generale Regeling is daar ook te vinden; over de kerkelijk werker handelt p.33-36.

‘dienst’ en een ‘bediening’ slechts weinig verschillen²⁹. De diensten en bedieningen staat dus wel dicht bij het ambt, al worden ze daarvan onderscheiden. Ze zijn mede betrokken op het ambt en worden in samenwerking met ambtsdragers uitgeoefend³⁰.

In een aantal ordinanties (met name in 3-12 en 3-13) en generale regelingen worden zaken verder vastgelegd. Een aantal opvallende zaken hieruit: De kerkelijk werkers worden in een dienst geroepen (ord 3-12-3), de benoeming geschiedt door de kerkenraad of een andere ambtelijke vergadering en ze verrichten hun werk onder verantwoordelijkheid van die ambtelijke vergadering. Ze zijn geen lid van de kerkenraad of van het college van kerkmeesters. Het is niet mogelijk als vrijwilliger in dienst gesteld te worden. Een kerkelijk werker krijgt een arbeidsovereenkomst en instructie (G.R.k.w., art 5-4). Zij moeten lid zijn van de kerk en een opleiding voltooid hebben (ord.3-12-7). Er zijn door de generale synode erkende HBO-opleidingen, verder is er een landelijk register kerkelijk werkers, dat door of vanwege de kleine synode wordt bijgehouden (G.R.k.w., art.4.4). Regelingen betreffende geheimhouding, bezwaar en geschillen zijn hetzelfde als voor ambtsdragers (ord. 4-2, 12-3, 12-4). Kerkelijke werkers hebben geen preekbevoegdheid, wel kan preekconsent verleend worden.

De kerkelijk werker staat niet in het ambt en is dus geen lid van de kerkenraad, maar kan wel als adviseur aan de vergaderingen deel nemen. De regel is dat de kerkelijk werker naast de predikant wordt aangesteld, maar de regelingen voorzien ook in een situatie dat een kerkelijk werker in pastorale arbeid werkzaam is in een gemeente zonder predikant.

Samenvattend biedt de situatie in de PKN het volgende beeld:

1. De kerkelijk werker heeft een duidelijke positie, er zijn voorwaarden en regelingen getroffen. Hij is een figuur die in de kerken bestaat naast de 3 ambtsdragers.
2. De kerkelijk werker wordt niet gezien als noodoplossing, maar heeft een volwaardige positie in het kerkelijk leven.
3. In de praktijk doet hij veelal hetzelfde werk als ambtsdragers, soms is er geen verschil met het werk van een full-time predikant. Hij wordt niet zozeer op bepaalde taken ingezet in de gemeenten, maar veelal als vervanger van alle taken van de ambtsdrager.

Eén kanttekening hierbij: Op papier bestaan er wel duidelijke regelingen en afspraken, maar in heel wat kerken en situaties houdt men zich hier bepaald niet aan. Dit levert in de praktijk nogal wat onduidelijkheid en onvrede op³¹.

17.6 Bezinningskader

Na deze oriëntatie ontwikkelen we in het nu volgende een eigen visie op de figuur van de kerkelijk werker in het totaalbeeld van gemeente en ambt. Daartoe geven we allereerst

²⁹ Dezelfde taken kunnen worden gedaan. Mensen in bedieningen moeten belijdend lid zijn, men moet ingeleid worden in een kerkdienst, een belofte afleggen, men ontvangt een mentor (ord.3-12-8 t/m 3-12-10, G.R.k.w. art.5-5 en 7-3). Voor mensen in een ‘dienst’ geldt dit niet.

³⁰ Van de Heuvel P. (red), *De toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland*, Zoetermeer 2004, p.138-140

³¹ Dit blijkt onder andere uit onderzoek onder kerkelijk werkers in de PKN: Post, Henk, *De positie en het functioneren van de kerkelijk werker*, afstudeeronderzoek Ede 2003. “Vele [gemeenten] doen wat goed is in eigen oog (). Willens en wetens worden kerkordelijke bepalingen overtreden”, p.12.

een beschrijving van de functies van de gemeente (17.6.1) en haar functioneren in de praktijk (17.6.2). Uiteraard komt dan vervolgens ook de verhouding tot het ambtelijke werk in beeld (17.6.3). Tot slot behandelen we het functioneren van de ambtsdragers in relatie tot de kerkelijk werkers (17.6.4).

17.6.1 DE GEMEENTE EN HAAR FUNCTIES

In eerste instantie kan men in de afzonderlijke gemeenten het aanstellen van een kerkelijk werker wel als een welkome oplossing voor een tekort aan menskracht ervaren. Zoals uit paragraaf 17.3 blijkt, kunnen er allerlei redenen zijn voor de aanstelling van een kerkelijk werker. Het lijkt ons geboden dat een kerkenraad goed analyseert, welke redenen in zijn geval een rol spelen. Welk werk blijft er dan liggen? Hoe komt dat? Wat is het eigenlijke probleem? Zijn er nog andere opties om dat probleem te lijf te gaan? Is er geestelijk gepeild, wat er nodig is? Het gevaar lijkt ons niet denkbeeldig, dat er in de aanstelling van een kerkelijk werker een korte termijn-maatregel wordt getroffen, terwijl er voor een oplossing van onderliggende problematiek lange termijn-strategie gevolgd moet worden. Anders gezegd: De aanstelling van een kerkelijk werker dient onzes inziens verantwoord te worden en ingebed te liggen in een beleidsplan ten aanzien van de opbouw van de gemeente. Wil een kerkenraad dit goed beoordelen, dan moet er nog een stap verder terug gezet worden. Waarom vergadert Christus zich een kerk in deze wereld? Wat zijn de doelen van die kerk? Welk werk moet er gedaan worden?

De functies of doelen van de kerk zijn op vele wijzen beschreven. Verschillende indelingen zijn voorgesteld. Voor een groot deel overlappen deze indelingen elkaar en ordenen ze dezelfde gedachten met andere woorden of op net een andere manier. Om enigszins de gedachten te bepalen sluiten wij ons voor dit moment aan bij een van de laatste studies op dit gebied en volgen we de indeling van P.W. van de Kamp³². Van de Kamp geeft de volgende definitie: "De kerk is geboren en wordt gevoed uit het Woord van God (prediking) en is Hem toegewijd (heiligheid). Zij is het ene lichaam van Christus en wil dat blijven (eenheid, sacramenten, tuchttoefening). Zij heeft een universeel karakter en een universele boodschap (katholiciteit, prediking), die gebaseerd is op het onderwijs van de apostelen (apostoliciteit)."

Vanuit deze 'contouren' is het verantwoord drie kernfuncties van de kerk aan te wijzen: *verkondiging*, *gemeenschap* en *dienst*. Deze indeling ligt in lijn met die van vele andere auteurs (Te Velde³³, Noordegraaf³⁴, Hendriks³⁵, Bäumlner³⁶). Van de Kamp laat zien, dat deze indeling gebaseerd is op Schrift en belijdenis en goede handvatten biedt om het werk in de kerk te ordenen. Hij werkt dat als volgt uit:

1. Verkondiging als kernfunctie van de kerk heeft de volgende aspecten:
 - (1) Proclamatie in Gods naam van opzienbarend nieuws.
 - (2) Opzienbarend nieuws over de verzoening en vergeving door Christus als het grote heilsgebeuren.
 - (3) Het

³² Kamp, P.W. van de, *Hart voor de stad*, Kampen 2003

³³ Te Velde, M., *Gemeenteopbouw 2*, Barneveld 1992, p.36-39

³⁴ Noordegraaf, A., *Vijf broden en twee vissen*, Zoetermeer 1998, p.153-154

³⁵ Hendriks, J., *Terug naar de kern*, Kampen 1995, p.27-32; *ibid.*, *Op weg naar de herberg. Bouwen aan een open kerk*, Kampen 2002, p.37-38

³⁶ Bäumlner, C., *Kommunikative Gemeindepraxis. Eine Untersuchung ihrer Bedingungen und Möglichkeiten*, München 1984, p.72-75

heilsgebeuren voor mensen die daardoor een beslissende wending in hun leven meemaken³⁷.

2. Gemeenschap als kernfunctie van de kerk heeft de volgende aspecten:
(1) Bij-elkaar-horen van mensen dat gedragen wordt door het samen deel hebben aan het grote heilsgebeuren in Christus, waarvan de sacramenten doop en avondmaal zichtbare vormen zijn. (2) Samen-deel-hebben dat geconcretiseerd wordt door elkaar op te bouwen met de gaven die ieder ontvangt, waarbij de verscheidenheid aan gaven dienstbaar is aan de eenheid van de gemeente. (3) Onderlinge opbouw die beïnvloed wordt door een houding van kritische openheid ('tegencultuur') richting de samenleving³⁸.
3. Dienst als kernfunctie van de kerk heeft de volgende aspecten:
(1) Beschikbaar zijn voor God en de naaste, in navolging van Christus. (2) Navolging die de verschillende activiteiten ('diensten') van de gemeente stempelt, mede met het oog op haar gezonden-zijn in de wereld. (3) Gezonden-zijn waardoor de gemeente in woord en daad gericht blijft op de samenleving om haar heen³⁹.

We willen één aandachtspunt hieruit naar voren halen. De laatste tientallen jaren is er meer belangstelling gekomen voor evangelisatie. Dit heeft onder andere te maken met de veranderde samenleving, waar een steeds groter deel van de bevolking onchristelijk is. Toch vertoont de gemiddelde traditionele kerk het beeld van een introverte, voornamelijk in eigen behoeften voorzienende gemeenschap⁴⁰. Ook in ons kerkverband zijn veel gemeenten nog vooral naar binnen gericht en is er voor evangelisatie nauwelijks aandacht of is het een circuit buiten de ambtsdragers om. Deputaten geven graag de vraag in overweging, of de functie van de kerk om met het evangelie naar buiten te treden niet meer aandacht verdient. En moet dit aspect niet ook meetellen in de afwegingen rond de aanstelling van kerkelijk werkers?

Onzes inziens is deze vraag legitiem, om het risico te vermijden dat de functionaliteit van de kerk onevenwichtig wordt ingevuld. Hier gaat het om de vraag: Waar wil een kerk in investeren? Is het verantwoord voortdurend meer te investeren in het interne functioneren van de gemeente zonder dat haar 'gezonden zijn in de wereld' daarbij uitdrukkelijk in beeld is? We beseffen dat deze vragen niet altijd goed zullen passen in de situatie van plaatselijke kerken, maar vanuit het totaalbeeld van onze kerken dringen ze zich toch aan ons op.

We noemen dit voorbeeld niet om te beweren dat kerken eigenlijk alleen nog maar missionair werkers zouden moeten aanstellen, maar om te verduidelijken hoe belangrijk het is, de aanstelling van een kerkelijk werker te verantwoorden en in te bedden in een lange termijn-beleidsplan ten aanzien van de evenwichtige opbouw van de gemeente.

³⁷ Kamp, P.W. van de, a.w., p.185-186

³⁸ *ibid.*, p.188

³⁹ *ibid.*, p.189

⁴⁰ Vgl. Meijs, Lucas C.P.M., 'Naar nieuw vrijwilligersmanagement' in: *Dienst* jrg 52, nr 3 (juni/juli 2004). Hier wordt een onderscheid beschreven tussen drie soorten vrijwilligersorganisaties op basis van de doelstelling: 'service delivery', 'campaigning' en 'mutual support'-organisaties. Ook Meijs stelt: "De meeste kerken functioneren als in zichzelf gekeerde en op zichzelf gerichte mutual support organisaties."

Concreet moet een kerkenraad zich deze vraag stellen: Hoe verantwoord en waarborgen we het verband tussen de aanstelling van een kerkelijk werker en de opbouw van de gemeente ten aanzien van alle drie haar kernfuncties?

17.6.2 DE GEMEENTE EN HAAR FUNCTIONEREN IN DE PRAKTIJK

Waar het gaat om het praktische functioneren van de kerk bevinden we ons theologisch gesproken op het terrein van de pneumatologie, de leer omtrent de Heilige Geest. Dit blijkt onder andere duidelijk uit de plaats die de belijdenis omtrent de kerk heeft in het derde deel van het Apostolicum. We belijden dat Christus zijn kerk vergadert, beschermt en onderhoudt door zijn Geest en Woord (HC 21). Dit is een eenvoudige vaststelling, maar het belang en de gevolgen van dit uitgangspunt moeten niet worden onderschat. We willen hier wijzen op twee aspecten, die in deze belijdenis zijn geïmpliceerd.

Geloofsgemeenschap

Het eerste aspect is dat het functioneren van de kerk een voluit geestelijke zaak is. Het 'beschikbaar zijn voor God en de naaste', of zoals het in de Heidelbergse Catechismus heet: het vormen van een gemeenschap der heiligen, begint bij ieders eigen geloofsverbinding met de Here. Het startpunt en de bron van alle deelname in het kerkelijk leven ligt in het persoonlijke geloofsleven, of behoort daar althans te liggen. Ieders persoonlijke band met Christus en de vervulling met de Heilige Geest is voor het goede functioneren van de kerk doorslaggevend. Dit aspect is fundamenteel en onopgeefbaar in alle bezinning op het functioneren van de kerk en is gegeven met de eigen aard van de kerk als geloofsgemeenschap.

Vrijwilligersorganisatie

Het tweede aspect is dat de kerk organisatorisch gezien een vrijwilligersorganisatie is. Daarmee beweren we niet, dat elke financiële beloning voor geleverde arbeid in de kerk uit den boze is. Maar hiermee krijgen we wel zicht op wat we een organisatorische zwakte in ons kerkelijk leven willen noemen. Dat de gemeente zich kenmerkt door 'beschikbaarheid voor God en de naaste', is een belijdenis die in de praktijk van onze kerken een zekere vrijblijvendheid kent. De belijdenis spreekt wel over een verplichting voor ieder om zijn gaven gewillig en met vreugde te gebruiken, maar deze verplichting is moreel van aard en ontvangt onvoldoende organisatorische gestalte. Ons kerkelijk leven wordt in zekere zin gekenmerkt door een cultuur van vrijblijvendheid.

Dit heeft diverse schaduwzijden. Allereerst springt in het oog, dat het velerlei werk in en door de gemeente vaak onevenredig verdeeld is. Bekend is de officieuze verdeling van de gemeente in een actieve kern en een passieve rand. Zonder dit met cijfers te kunnen staven wagen we de veronderstelling dat zo ongeveer 30% van de kerkleden 70% van het werk doet. Met name ambtsdragers zijn zwaar belast en soms overbelast, terwijl veel anderen nauwelijks een bijdrage leveren.

Aan de andere kant is het soms ook zo, dat gemeenteleden graag actiever zouden worden in de gemeente, maar dat de structuren daarvoor ontbreken. Er zijn heel wat jongeren bijvoorbeeld, die zich nauwelijks ingeschakeld voelen in het gemeentelven. De meeste kerken hebben geen duidelijk systeem om mensen aan het werk te zetten met de gaven die ze van de Here gekregen hebben. De meeste gemeenteleden hebben geen officiële taak of positie waarin ze een welomschreven verantwoordelijkheid dragen in de boven omschreven functies van de kerk. Hierbij hoort ook de waarneming, dat er in veel gemeenten niet bewust aan kadervorming wordt gewerkt. Er wordt vaak onvoldoende

geïnvesteed in vormen van onderwijs en vorming die mensen toerusten in hun ontwikkeling, zodat ze t.z.t. op verantwoorde wijze een bediening kunnen vervullen, bijvoorbeeld in het pastoraat of op evangelisatiegebied.

Een derde schaduwzijde van de kerk als vrijwilligersorganisatie wordt vaak zichtbaar als er gemeenteopbouwbeleid wordt uitgezet en uitgevoerd. Heel veel energie moet dan worden gestoken in het meetrekken van de gemeente in een bewustwordingsproces en het blijven motiveren van de gemeente voor een geformuleerde visie of missie. Er kan in de kerk niet zomaar gerekend worden op de acceptatie van management en doelbewuste sturing door de kerkleiding⁴¹.

Als vierde schaduwzijde willen we hier noemen dat de verhouding tussen ambt en particulier initiatief niet goed geregeld is⁴². Veel kerkenwerk (naast datgene wat ambtsdragers doen) drijft op de spontane en individuele inzet van de kerkleden, zonder dat dit een gestructureerde plaats krijgt in het functioneren van de gemeente. De tegenstelling tussen kerk als instituut en als organisme heeft zichzelf overleefd: in principe hebben we deze tweedeling wel afgewezen, maar praktisch-organisatorisch zitten we nog altijd met de gevolgen. Deze gevolgen worden zichtbaar in een vaak gebrekkige of zelfs afwezige integratie van ambtelijke en niet-ambtelijke arbeid in het kerkelijk leven. Dit leidt er ook toe dat nieuwe activiteiten die op particulier initiatief worden ontplooid, niet altijd soepel ingepast kunnen worden in de bestaande organisatiestructuur.

Verantwoordelijkheid en positie

Gelet op het bovengenoemde fundamentele uitgangspunt kunnen de vrijblijvendheidscultuur en de schaduwzijden daarvan niet worden bestreden door bijvoorbeeld alle belijdende leden van een gemeente formele verplichtingen op te leggen. Onzes inziens moet hier ingezet worden bij het begrip 'verantwoordelijkheid'. Daarmee wordt volledig recht gedaan aan het pneumatologische uitgangspunt: Het dragen van verantwoordelijkheid begint met het ontvangen van 'schatten en gaven', die een opgave met zich meebrengen. Of liever: de Heer van de kerk, die talenten toevertrouwt, verwacht dat er met die talenten aan het werk gegaan wordt. In het concrete functioneren van de gemeente kan dit uitgangspunt verder worden uitgewerkt, doordat verantwoordelijkheden ook vorm krijgen in het vervullen van functies op duidelijk gestructureerde posities.

In zekere zin is dit laatste niet meer dan een beschrijving van de werkelijkheid. Voor heel veel noodzakelijk werk in de kerk zijn en worden zulke posities gecreëerd. Vraag en aanbod worden 'gematcht': Als er een vacature is in een commissie of een taakgroep, wordt daarvoor een geschikte persoon aangezocht, die vervolgens op die positie wordt benoemd. Dit principe van het welbewust toevertrouwen van een specifieke verantwoordelijkheid wordt echter slechts beperkt toegepast voor de geestelijke doelen van de gemeente. Er zijn weinig tot geen vormen en structuren gecreëerd voor zaken als het onderlinge pastoraat, de diaconale gemeente of de missionaire gemeente. Voorzover dat tegenwoordig wel gebeurt, staat het vaak nog in de kinderschoenen.

Door de hier gegeven schets wordt inzichtelijk, waardoor het eigenlijk komt dat de bezinning op de positie van kerkelijk werkers 'aan de achterkant begint', zoals we in paragraaf 17.2 opmerkten. De positionering van de kerkelijk werker is een onderdeel van

⁴¹ Vgl. Meijs, Lucas C.P.M., aangehaald artikel

⁴² Vgl. Te Velde, M. *Gemeenteopbouw* 2, p.122v

een *breder* problematiek. Dat daar nu vragen bij rijzen, brengt aan het licht dat de huidige structuur en vormgeving van ons kerkelijk leven *in het algemeen* niet goed voorziet in de mogelijkheid om gekwalificeerde en gemotiveerde gemeenteleden als niet-ambtsdrager een duidelijke verantwoordelijkheid te geven op een welomschreven positie. In dit opzicht is de positionering van de kerkelijk werker geen theologisch, maar een organisatorisch probleem met betrekking tot de structuur van de gemeente. We worden zijdelings ook geprikkeld om voor de geschetste problematiek constructieve oplossingen te bedenken, maar dat valt buiten het bestek van onze opdracht. Ondertussen staan kerkenraden wel voor deze problematiek, die in de volgende vraag kan worden samengevat: Worden met de aanstelling van een kerkelijk werker op een bepaald terrein in de gemeente onze problemen voldoende opgelost of dienen er wegen gevonden te worden om daaraan met betere inschakeling van de gemeente tegemoet te komen?

17.6.3 DE AMBTEN IN RELATIE TOT DE KERKELIJK WERKERS

In deze paragraaf willen we nader ingaan op de verhouding tussen ambt en kerkelijk werk. Hier is de vraag aan de orde, waarin de ambtsdrager en de kerkelijk werker zich van elkaar onderscheiden. Om de kerkelijk werker goed te positioneren in het kerkelijk leven en zijn positie af te grenzen ten opzichte van die van de ambtsdragers, is het noodzakelijk helder te formuleren wat we onder 'het ambt' verstaan.

Ambtsdefinitie

Ter inleiding op dit onderwerp kan het dienstig zijn te beschrijven hoe in de gereformeerde theologie 'het ambt' wordt omschreven. Als voorbeeld moge dienen de definitie van C. Trimp: "Het ambt is een onder erkenning van het charisma van de Heilige Geest tot stand gekomen opdracht om in een geregelde en van volmacht voorziene dienst in Christus' naam te arbeiden ten bate van de opbouw van de gemeente".⁴³

De voornaamste elementen in deze omschrijving lichten we er even uit. Ten eerste: fundamenteel is de plaats van het *charisma*. De Heilige Geest geeft gaven in de gemeente en ook de gelovige bereidheid om die gaven in te zetten voor het doel, waarvoor Hij ze geeft. Hier sluit de ambtsleer aan bij het pneumatologische uitgangspunt, zoals dat in het voorgaande is beschreven. De in een persoon aanwezige gaven zijn het, die leiden tot de mogelijkheid om hem te verkiezen tot een ambt. Ten tweede is van belang de verticale achtergrond van de ambtelijke dienst. Ambtsdragers doen hun werk in dienst van de Here en zijn ook jegens Hem verantwoording schuldig. Zij doen hun werk *in Christus' naam*. Hiermee is de geestelijke inhoud van hun arbeid alsmede hun bijzondere positie in de gemeente onder woorden gebracht. Ten derde is een belangrijk element in de definitie de bepaling van het doel van de ambtelijke dienst: de opbouw van de gemeente. Een vierde element komt in de definitie van Trimp niet voor (en wel in die van A.N. Hendriks⁴⁴), maar wordt elders⁴⁵ door Trimp wel genoemd: de bevestiging te midden van de gemeente, waardoor de ambtsdrager als zodanig aan de gemeente wordt gegeven.

Kennisneming van deze definitie is in zoverre nuttig, dat ze duidelijk maakt hoe dicht de kerkelijk werker aanligt tegen de ambtsdrager. Immers, welk element in deze definitie is op een kerkelijk werker *niet* van toepassing? De begaafdheid van de kerkelijk werker (het eerste punt) is gegeven met diens professionaliteit. Hier lijkt de kerkelijk werker op de

⁴³ Trimp, C., *Inleiding in de ambtelijke vakken*. Kampen 1978, p.61

⁴⁴ Hendriks, A.N., *Die alles in allen volmaakt*. Haarlem 1990, noot 10 op p.72

⁴⁵ Trimp, C., *a.w.* p.38-39

predikant, die ook zijn gaven heeft ontwikkeld en geoptimaliseerd via een opleiding. Net zo min als ambtsdragers werken kerkelijk werkers voor hun eigen zaakje (het tweede punt); ook hun werk heeft een geestelijke inhoud en zij dienen op hun eigen plaats ook de Here. Dat in hun functieomschrijving veelal een verantwoordingsplicht jegens de kerkenraad is opgenomen, komt niet in mindering op hun verantwoordelijkheid jegens de Here. In een functieomschrijving uit een plaatselijke gemeente die ons onder ogen kwam, lasen we dat van de aan te stellen pastoraal werker 'een soort roepingsbesef' werd verwacht. Van de andere kant bekeken: ook ambtsdragers dragen natuurlijk altijd verantwoording voor hun arbeid ten overstaan van de kerkenraad, waaraan wordt vormgegeven op de wijze van rapportage. Vervolgens het derde punt: Het kan geen twijfel lijden, dat ook de arbeid van kerkelijk werkers uiteindelijk gericht is op de opbouw van de gemeente. En wat ten slotte het vierde punt betreft: In diverse gemeenten is een kerkelijk werker ook openlijk in een kerkdienst te midden van de gemeente aangesteld. Deze openlijke aanstelling wordt overigens – o.a. met het oog op de acceptatie door de gemeente – als zeer wenselijk ervaren.

Waar alle elementen van de ambtsdefinitie met enige goede wil ook op de kerkelijk werker zijn toe te passen blijft de vraag overeind, waarin de ambtsdrager en de kerkelijk werker zich van elkaar onderscheiden. Bestaat dat onderscheid überhaupt wel? Of is het een onderscheid dat kunstmatig is aangebracht? Om hier verder te komen, zullen we een paar steken dieper moeten spitten.

Ambtenpatroon

Allereerst moeten we enige aandacht geven aan 'de legitimatie van het ambt' vanuit de Schrift. Reeds vaak is vastgesteld, dat we in de bijbel geen blauwdruk vinden voor de 'ambtelijke organisatie' van de kerk. In de reformatorische traditie is de thematiek van 'de afbakening van de ambten' duidelijk aanwezig⁴⁶. De Reformatoren gaven op de vraag naar het *aantal* ambten een verschillend antwoord. Ook in de onderverdeling van werkterreinen in de gemeente stemden zij niet overeen. Maar zij waren eensgezind in hun overtuiging, dat een meervoudige ambtsdienst op grond van de Schrift *geboden* is. Uit de veelheid van ambten, bedieningen, gaven en krachten die we in het Nieuwe Testament tegenkomen, is niet simpelweg een helder ambtenpatroon voor de kerk van vandaag te destilleren. Maar dat de gemeente van Christus *ambtelijk* is *gestructureerd*, is wel duidelijk. Ambtsdragers behoren er – op grond van de Schrift – altijd te zijn in een gemeente. Over het aantal of de soorten ambtsdragers zijn geen eenvoudige normatieve uitspraken te doen. Ook de benaming of de invulling van de ambten kunnen we niet zien als voor alle tijden en plaatsen vaststaand. Wel kunnen we zeggen, dat de zorg van Christus voor zijn gemeente altijd op een aantal *werkvelden* gestalte zal krijgen en om speciale ambtsdragers vraagt: verkondiging die gestalte krijgt in de bediening van Woord en sacramenten, onderricht, herderlijke zorg in opzicht en tucht en de dienst der barmhartigheid⁴⁷. De keuze voor ons huidige drietal ambtsdragers is een hierbij passende en verantwoorde keuze, maar niet de enig mogelijke. Het drietal als zodanig is niet normatief. Wat dit betreft is er zeker ruimte om de aanstelling van een kerkelijk werker te zien als een nadere hedendaagse invulling van het ambtenpatroon.

⁴⁶ Zie hiervoor de instructieve artikelenserie van Te Velde, M., 'De afbakening van de ambten I-IV'. In: *De Reformatie* (nov-dec. 1993).

⁴⁷ Vgl hier Trimp, C. *Ministerium*. Groningen 1982, p.211v

Specifieke taak van de ambtsdragers

Een volgend aspect komen we op het spoor, als we ons afvragen *waarom* de gemeente ambtelijk gestructureerd is. Het antwoord op die vraag vinden we, als we kijken naar de bijzondere taak van de ambtsdragers. Samenvattend gesproken kunnen we zeggen dat het specifieke van de ambtsdragers ligt in hun aansprakelijkheid voor de gemeente in haar totaliteit⁴⁸. Als beheerders van het huis van God, de gemeente, behoren zij goede leiding te geven. Als voortrekkers en leiders van de gemeente dragen de ambtsdragers daarom *eind*-verantwoordelijkheid voor de gemeente, gemeentebreed en voor alle aspecten van het gemeente-zijn. In dit specifieke van het ambt zijn de ambtsdragers onderscheiden van de andere gemeenteleden. Het formuleren van dit onderscheid is nodig, omdat ook de andere gemeenteleden *charismata* hebben ontvangen en zij ook *leiding* kunnen geven. Ambtsdragers zijn niet als enigen actief in de gemeente. Van de andere leden van de gemeente wordt ook (stilzwijgend en vaak tamelijk ongestructureerd, zie boven) verwacht, dat zij zich als levende stenen voegen in het bouwwerk. Hun inzet en verantwoordelijkheid heeft echter juist *déze* beperking, dat zij geen *eind*-verantwoordelijkheid dragen.

Dit gezichtspunt is van belang met betrekking tot de *vrouwelijke* kerkelijk werkers. Het is vanouds dit leidinggevend aspect geweest, waardoor de zusters in de gemeente niet met een ambt werden bekleed. Wel werden vrouwen zonder enig probleem ingezet bijvoorbeeld als ziekenbezoekers. Ook heden ten dage worden ze zonder bezwaar aangesteld als kerkelijk werker. Naar ons oordeel is daar ook geen bezwaar tegen, maar dan ontmoeten we hier wel een reden, om de functie van kerkelijk werker niet zonder goede zorgvuldigheid een plaats te geven in het geheel van ambten en bedieningen in de kerk.

Volmacht van ambtsdragers

Een derde gezichtspunt is nauw aan het vorige verbonden. De ambtsdrager draagt zijn verantwoordelijkheid over de gemeente in opdracht van God. Tot het specifieke van zijn ambt behoort mede, dat hij een bijzondere roeping heeft, een aanstelling van Godswege. Zoals we zagen brengt Trimp dat onder woorden door te zeggen dat zijn dienst van *volmacht* is voorzien, hetgeen betekent dat hij de bevoegdheid heeft om op te treden namens de opdrachtgever. De verlening van deze volmacht krijgt concreet gestalte doordat iemand door de gemeente onder leiding van de kerkenraad tot het ambt wordt geroepen, onder aanroeping van de naam van de Here. Bij de bevestiging verklaart de ambtsdrager dat hij zich door God zelf geroepen weet tot het hem toebedeelde werk in de gemeente. De gemeente wordt vermaand om de ambtsdrager te aanvaarden als iemand, die door de Here gezonden is. Het is van belang om te noteren wat de *lading* is van deze volmacht: De Here vindt zijn gemeente zo belangrijk, dat hij ambtsdragers speciaal opdraagt om die gemeente te leiden en te verzorgen.

Moet een kerkelijk werker geacht worden met deze volmacht te zijn bekleed? Het antwoord op deze vraag is afhankelijk van zijn taakomschrijving. In verreweg de meeste gevallen kan eenvoudig vastgesteld worden dat het de taak van een kerkelijk werker is, mee gestalte te geven aan de zorg die Christus voor zijn gemeente heeft. Hij is door zijn aanstelling gemandateerd om met en vanuit het Woord van God de kerkleden geestelijk te bearbeiten en bij te dragen aan de opbouw van de gemeente. Er is dus geen enkele reden om te stellen dat bijvoorbeeld een pastoraal werker zijn werk niet doet in Christus' naam. Welnu, als het werk dat een kerkelijk werker in een gemeente doet inhoudelijk niet

⁴⁸ Zie hiervoor: Te Velde, M. *Gemeenteopbouw 2*, Barneveld 1992, m.n. hoofdstuk 10

verschilt van wat predikanten, ouderlingen of diakenen doen en niet van een andere betekenis is, dan is er *wat dit betreft* geen reden om de functie van kerkelijk werker buiten het ambtenpatroon te houden.

Keuze uit twee opties

Moet de functie van kerkelijk werker een kerkelijk ambt zijn? Naar ons oordeel kunnen de kerken deze vraag zowel bevestigend als ontkennend beantwoorden. Het is een door tijd en plaats en situatie bepaalde afweging, tot welke beslissing ze komen. De argumenten die vóór het creëren van een extra ambt van kerkelijk werker pleiten zijn de volgende:

- door de eeuwen heen is er in de kerk altijd behoefte geweest aan assistentie op het tweede en derde werkerterrein van de predikant, nl. de catechese en het pastoraat, verleend door mensen die niet een volledig predikantschap hoefden te bekleden en geen academische opleiding hadden gehad. We hebben hier niet te maken met een tijd- en plaatsgebonden incidenteel verschijnsel;
- de kerkelijk werkers doen voluit geestelijk, kerkelijk en inhoudelijk werk, van geen andere aard en gehalte dan wat de predikanten, ouderlingen en diakenen doen, en ze hebben daarvoor ook de gaven en de toerusting ontvangen;
- vanuit hun betrokkenheid in centrale werkvelden van het gemeente zijn is het adequaat wanneer zij samen met de andere ambtsdragers participeren in het overleg over het kerkelijk werk en in het leiding geven aan de gemeente;
- het is van belang dat mensen die met een officiële aanstelling en instructie in de gemeente geestelijk werk doen, ook als zodanig gepositioneerd en met instemming van de gemeente van volmacht voorzien worden;
- het deel moeten uitmaken van de kerkenraad kan niet als principieel tegenargument worden gebruikt; parallel aan de positie van de diakenen in de gereformeerde ambten-structuur is het mogelijk de kerkelijk werkers alleen voor bepaalde werkzaamheden in de kerkenraad te laten participeren;
- het niet levenslang maar slechts voor een bepaalde periode door de gemeente tot deze functie geroepen worden (zoals doorgaans het geval is) kan evenmin als principieel tegenargument gelden, want ook ouderlingen en diakenen worden voor een afgebakende periode tot het ambt geroepen.

Er zijn echter ook wel argumenten aan te voeren om de functie van kerkelijk werker (zowel in het algemeen als in de huidige situatie) niet als ambt te definiëren, namelijk:

- het gaat hier om een functie met assistentie-karakter en er is iets voor te zeggen om die niet met de 'basis-ambten' of 'primaire ambten' gelijk te stellen;
- er zijn lange perioden in de kerkgeschiedenis geweest, dat aan zulke functies geen behoefte was; op dit moment hebben de kerken nog te weinig ervaring met KW-ers en is hun aantal ook nog te gering om tot opnemingsonder de erkende ambtsdragers in de kerk te besluiten;
- de kerkelijk werker verricht wel een aantal taken, maar die zijn niet gestandaardiseerd in een vaste overall-functie; aan de functie komt in de praktijk een eind wanneer er geen werk meer is of het werk door een predikant wordt overgenomen;
- vanouds is aan de ambten (of aan twee van de drie) het beslissend gemeentebreed leiding geven verbonden; tot die ambten hebben vrouwen geen

toegang, terwijl als kerkelijk werker zowel mannen als vrouwen beschikbaar en welkom blijken te zijn;

- wanneer de kerken de kerkelijk werker buiten de ambtenstructuur houden, geeft dat meer mogelijkheden om kerkelijk werkers van buiten de eigen gemeente in te zetten en om aan hen meer speciale en incidentele taken te geven.

We attenderen erop dat de argumenten pro en contra van verschillend gewicht zijn. Naar ons oordeel kan en moet het definiëren van een functie van kerkelijk werker als een mogelijk aanvullend te creëren ambt in de kerk op zichzelf niet principieel afgewezen worden.

Ons voorstel is echter om op dit moment de functie van kerkelijk werker niet als 'kerkelijk ambt' te definiëren en in de kerkorde op te nemen.

Als de kerken dit voorstel volgen betekent dit beslist niet, dat allerlei belangrijke elementen die bij het aanstellen van ambtsdragers gelden niet ook hier van toepassing moeten worden verklaard. Integendeel, gezien wat gezegd is over het karakter, de inhoud en betekenis van hun werk moet er in de aanstelling en het laten werken van kerkelijk werkers zorgvuldig worden gehandeld en zijn er diverse parallellen met de aanstelling enz. van ambtsdragers. Hierover handelen we verder in paragraaf 17.7.

17.6.4 HET FUNCTIONEREN VAN DE AMBTSDRAGERS

In aanvulling op de hier geboden theologische plaatsbepaling is het ook nodig te kijken naar het functioneren van de ambtsdragers, voorzover de aanstelling van kerkelijk werkers te maken kan hebben met praktische knelpunten op dit gebied. Daartoe noteren we de volgende overwegingen.

In de praktijk blijkt veel tijd en energie van ambtsdragers op te gaan aan vergaderwerk. Er is in kerkenraden relatief veel aandacht voor procedures, organisatie, overleg en onderhandeling. De laatste jaren is daarom in nogal wat kerkenraden een bezinnings- en veranderingsproces gaande ten aanzien van het kerkenraadswerk. Er wordt gezocht naar de mogelijkheden om zich te concentreren op de geestelijke kern van het ambtelijke werk. Hoewel ook het werken volgens een NBC (Nieuw Bestuursconcept) in de praktijk niet automatisch leidt tot een goede invulling van die concentratie, is dit zeker een positieve ontwikkeling.

Wanneer een kerkelijk werker echter als ambtsdrager wordt bevestigd (zoals soms gebeurt) en zodoende wordt toegevoegd aan de kerkenraad, loopt hij op dit moment toch nog het gevaar ook veel tijd kwijt te zijn aan 'oneigenlijke' bezigheden. Per saldo zal de kerkelijk werker dan minder toevoegen aan het welzijn en de opdracht van de gemeente dan mogelijk zou zijn. We kwamen in de praktijk een voorbeeld tegen, waar dit risico goed was afgeschermd door duidelijke bepalingen in de instructie over kerkenraadswerk waaraan de kerkelijk werker *niet* geacht werd mee te werken.

Hier past echter vooral de waarschuwing, dat de aanstelling van een kerkelijk werker een oneigenlijke oplossing kan zijn voor het gesignaleerde knelpunt. Mede omdat de kerkelijk werker (niet-ambtsdrager) buiten de normale structuren valt, kan hij meer dan de ambtsdragers aan 'het echte werk' toekomen. Dit kan een impuls in de gemeente geven, maar zal tegelijk slechts bestrijden zijn van een symptoom, waardoor het werkelijke probleem nog een tijd onder tafel kan blijven. Kerkenraden dienen de vraag onder ogen te zien, of zij hun werk niet anders moeten organiseren, zodat de geestelijke kern van het

ambtelijke werk beter uit de verf komt. Hebben we als ambtsdragers onze eigen taakvervulling verantwoord georganiseerd of valt hier nog een inhaalslag te maken? Het zou niet goed zijn, wanneer een kerkelijk werker wordt aangesteld zonder dat de ambtsdragers hun eigen taakvervulling hebben geoptimaliseerd.

17.7 Kerkrechtelijke aandachtspunten

In de vorige paragrafen boden we een theologische doordenking van de positie van de kerkelijk werker. In aanvulling daarop en gedeeltelijk ook voortvloeiend daaruit geven we nu aandacht aan de kerkrechtelijke kant daarvan. Enkele gedeelten uit deze paragraaf vielen reeds te lezen in het rapport voor de vorige generale synode te Zuidhorn. We achtten het raadzaam sommige elementen hier opnieuw op te nemen, om een zo compleet mogelijk beeld te schetsen.

Kwaliteitsbewaking

Vanwege het belang van kwaliteit in het werk in de gemeente is er voorafgaand aan de aanstelling een toetsing nodig van kennis en vaardigheden. Een diploma van bv. een HBO-opleiding kan daarbij voor een belangrijk deel waarborgen dat de betrokkene aan de vereisten voldoet. Soms heeft iemand ook krachtens persoonlijke kwaliteiten en brede ervaring voldoende in huis om zijn werk op een vertrouwde en deskundige manier te doen. In alle gevallen doen kerkenraden er goed aan om zich m.b.t. dit aspect een zelfstandig oordeel te vormen. Waar nodig kan een speciaal onderzoek worden ingesteld naar iemands bekwaamheid. Ook kan aanvullende scholing (inclusief certificaat van een professionele instelling) als conditie voor de (continuering van de) aanstelling worden vereist. Een traject van nascholing en deskundigheidsbevordering is sowieso voor alle situaties aan te bevelen.

Confessionele betrouwbaarheid

Het is van belang dat kerkelijk werkers betrouwbare mensen zijn v.w.b. hun binding aan de leer van de Heilige Schrift en aan de samenvatting daarvan in de gereformeerde belijdenisgeschriften. De kerken hebben een speciale vorm van binding daaraan voor predikanten, ouderlingen en diakenen nodig gevonden (art. 53 en 54 KO). De kerken zouden voor kerkelijk werkers kunnen volstaan met de eis van een belijdend lidmaatschap (in volle rechten). Maar dat is een nogal formeel minimum. Een expliciete toetsing en verbinding van kerkelijk werkers op dit punt zou meer passen bij de bestaande regelingen voor ambtsdragers, aangezien zij een analoge functie in de kerk vervullen. Onze aanbeveling is, dat de kerkenraden de kerkelijk werkers bij hun aanstelling vragen instemming te betuigen met de drie formulieren van eenheid in passende bewoordingen die overeenkomen met de instemming door ouderlingen en diakenen.

Wijze van benoeming

Het verdient de voorkeur om een formatieplaats voor een kerkelijk werker in te vullen via een normale sollicitatieprocedure. Dat dwingt de kerkenraad om zich op vereisten en taken goed te bezinnen en die helder te formuleren. Het voorkomt ook onderhandse benoemingen en de nadelen en risico's daarvan. Heeft de kerkenraad een benoeming gedaan, dan is het zaak – zeker wanneer het om een pastoraal werker gaat – de gemeente in de procedure te betrekken. Er moet zorg gedragen worden voor een (vertrouwens-)basis in de gemeente. Daarom zijn wij van oordeel dat een benoemde aan de gemeente moet worden gepresenteerd en de instemming (approbatie) van de

gemeente moet worden gevraagd. Op die wijze wordt duidelijk dat de werker in de gemeente een geaccepteerde en wettige plek krijgt.

Bevestiging

Vanuit dezelfde overwegingen verdient het vervolgens aanbeveling de kerkelijk werker in een kerkdienst officieel in functie te stellen en hem en zijn arbeid samen in gebed aan de Here op te dragen. Daarmee wordt recht gedaan aan de bijzondere plaats die iemand in de gemeente zal innemen en aan de taak die hij in of vanuit de gemeente gaat vervullen.

In sommige kerken is men al verder gegaan dan bijvoorbeeld welkom heten en voorbede doen en heeft men ook door middel van een zelf geconcipeerd formulier een werker in zijn dienst bevestigd. Daarbij werd dan ook een ja-woord gevraagd. Wij zien geen redenen om uit te spreken dat een bevestiging op deze wijze niet mag plaatsvinden, maar noodzakelijk of aan te bevelen is het niet direct.

Ten overvloede: Een kerkelijk werker *hoeft niet als ouderling of diaken* te worden bevestigd.

Opzicht

Het is van belang om vanwege het geestelijk-kerkelijk karakter van het werk de vrijheid van de kerk te waarborgen om in te grijpen wanneer de kerkelijk werker zich in leer of leven misgaat of zijn/haar werk niet goed doet. Deze vrijheid is voor de bestaande ambten vervat in het geldende kerkrecht met betrekking tot opzicht en tucht. Voor de kerkelijk werker is het echter nodig, dat in de arbeidsovereenkomst expliciet van kerkelijke rechten van opzicht, tucht en ontslag en de criteria en procedure daarvoor melding wordt gemaakt. Er moet bij ontslag wegens bv. ongehuwd samenwonen geen procedure met beroep op de privé-sfeer en het seculiere arbeidsrecht mogelijk zijn. Nader juridisch advies zal hierover nog worden ingewonnen.

Behalve een arbeidsrechtelijke kant is er ook een kerkrechtelijke. Is de kerkelijk werker een eigen gemeentelid, dan is het minder ingewikkeld: hij staat sowieso al onder opzicht en tucht van de kerkenraad. Vaak is een kerkelijk werker echter lid van de plaatselijke kerk in zijn woonplaats, niet zijnde de gemeente waarin hij kerkelijk werker is. Er moet dan wel geregeld worden, welke kerkelijke relatie er is in geval van noodzaak tot tucht. Dat vergt in zulke situaties immers soms contact met de kerkenraad van zijn thuisgemeente. Een (beknpte) bepaling hierover kan worden geformuleerd naar analogie van wat geldt voor situaties als van legerpredikanten.

Verder kan men de gastlidmaatschapsregeling van overeenkomstige toepassing verklaren waar het gaat om bv. toegang tot het Heilig Avondmaal zonder avondmaalsbriefje en faciliteiten m.b.t. kerkblad, postvak, etc.

Toezicht

Tot de verantwoordelijkheid van de kerkenraad ten aanzien van de kerkelijk werker behoort meer dan *opzicht en tucht* over de kerkelijk werker. Hij dient ook *toezicht* te houden op diens arbeid. Wát de arbeid precies inhoudt en welke regelingen dienaangaande gelden, dient dan uiteraard wel goed te zijn vastgelegd. De arbeid van ambtsdragers is kerkrechtelijk gecanoniseerd in o.a. kerkorde-artikelen en bevestigingsformulieren. Voor kerkelijk werkers is dit niet het geval. Hun arbeid dient kerkrechtelijk te worden ingebed en beschermd door het vaststellen van een goede *instructie*. Het toezicht kan dan mede worden ingevuld door functioneringsgesprekken, waarbij ook de bepalingen in de instructie als aandachtspunten gebruikt kunnen worden. Voor dit toezicht kan een begeleidingscommissie worden ingesteld. De commissie of een

van haar leden is tevens het adres waar de kerkelijk werker terecht kan voor overleg of advies.

Rapportage

Om het toezicht door de kerkenraad verder in te vullen, zullen ook passende afspraken moeten worden gemaakt ten aanzien van de rapportage. In welke vorm en hoe vaak dient de kerkelijk werker verantwoording van zijn werk af te leggen? Bepalingen hierover dienen in de instructie te worden vastgelegd.

Vertrouwelijkheid

Bij de in de instructie op te nemen bepalingen behoort ook een belofte van geheimhouding. De pastorale relatie vergt vertrouwelijkheid. Het is niet mogelijk en ook onnodig om het zogenaamde 'ambtsgeheim' hier uitputtend te bespreken. Wel dient duidelijk te worden gesteld, dat de geheimhouding geen absoluut karakter draagt. Medewerkers in het pastoraat moeten op dit punt geen valse verwachtingen scheppen en zij moeten zich ook geen absolute beloftes van geheimhouding laten afdwingen.

In het kader van de samenwerking met de kerkenraad is dit vooral van belang ten aanzien van 'censurgevoelige' informatie, die de kerkelijk werker voor een lastige afweging kan plaatsen. Vanuit een soort beroepsmatig geweten kan hier de neiging bestaan om het accent te leggen op de vertrouwelijkheid van de pastorale relatie en tegenover de kerkenraad belastende informatie te verzwijgen, om die relatie niet te beschadigen. Dit is naar ons oordeel stellig onjuist. In elk pastoraat ligt een element van vermaan opgesloten. Kerkelijk werkers kunnen hier handelen volgens de gedragscode die bijvoorbeeld ouderlingen hanteren, naar analogie van de regel van Matteüs 18. Niet alle zonden van gemeenteleden waar zij ambtshalve van op de hoogte raken, brengen zij direct op de kerkenraadsvergadering. Er zal doorgaans een eerste stadium van ambtelijk vermaan zijn, waarin de wijkouderling de zaak nog niet met de andere ouderlingen bespreekt. Maar bij volharding of onbekeerlijkheid wordt dat anders. Zo dienen ook kerkelijk werkers in voorkomende gevallen duidelijk te maken dat zij zich genoodzaakt (kunnen) zien de wijkouderling(en) er bij te betrekken, wanneer zij van oordeel zijn dat vermaan meer kracht en draagvlak moet krijgen. Het verdient aanbeveling deze gewenste handelwijze in de instructie toe te voegen aan de geheimhoudingsbepaling.

Samenwerking met de kerkenraad

Omdat de kerkelijk werker werkzaam is op het arbeidsgebied van de ambtsdragers, ligt het voor de hand dat hij niet alleen geregeld rapport uitbrengt over zijn werk, maar ook op een passende wijze betrokken is bij het overleg over het werk. Voor een pastoraal werker geldt dat het werk van de smalle kerkenraad. Voor bijvoorbeeld een jongerenwerker of kerkelijk opbouw-werker betreft het dikwijls ook de brede kerkenraad. Ons voorstel is, dat hij naar gelang van zijn taak de relevante gedeelten van kerkenraadsvergaderingen bijwoont. Wij menen dat hij daar als niet-ambtsdrager een adviserende stem moet hebben.

17.8 Arbeidsrecht

Bezien we de positie van de kerkelijk werker uit het gezichtspunt van het commune recht, dan is allereerst de vraag aan de orde of er sprake is van een arbeidsverhouding in de zin van het Burgerlijk Wetboek (BW). De beoordeling of sprake is van een dienstverband komt toe aan de (kanton-)rechter, en de vaststelling of sprake is van verzekeringsplicht aan het

Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Uit de wetgeving en de jurisprudentie hierover kan worden opgemaakt dat sprake is van een dienstverband, wanneer is voldaan aan de volgende drie voorwaarden (in de voetnoten staan de verwijzingen naar de ter zake doende jurisprudentie):

1. Er wordt *loon* betaald voor verrichte arbeid⁴⁹.
2. Er bestaat de verplichting om de arbeid *persoonlijk* te verrichten. De werknemer mag zich niet zonder toestemming van de werkgever door een derde laten vervangen⁵⁰.
3. Er bestaat een *gezagsverhouding* tussen de werkgever en de werknemer. De prestatie waartoe de werknemer zich verbindt, is per definitie (gedeeltelijk) onbepaald en mag door nadere instructies van de werkgever nader worden bepaald⁵¹.

In het algemeen kan worden aangenomen dat de positie van de kerkelijk werker voldoet aan deze voorwaarden. Dit heeft tot gevolg dat de rechtsbetrekking moet voldoen aan de veelal dwingend geformuleerde bepalingen van het BW. Bovendien heeft de vaststelling dat sprake is van een dienstverband, tot gevolg dat op het loon sociale premies moeten worden afgedragen aan het UWV en dat op het loon loonheffing (loonbelasting) moet worden ingehouden. Tevens moet het kerkgenootschap (dat is in onze kerkorde de plaatselijke kerk) voldoen aan een aantal stringente eisen ten aanzien van het voeren van een financiële administratie (dit zijn eisen die verband houden met de premieafdracht voor de werknemersverzekeringen en die voortvloeien uit de Coördinatiewet Sociale Verzekeringen (CSV)).

Gelet op het voorgaande kan worden gezegd dat de positie van de kerkelijk werker – arbeidsrechtelijk gezien – vergelijkbaar is met die van een koster. Ter vergelijking: De meeste, zo niet alle gemeenteleden die meewerken binnen de gemeente, staan in een vrijwilligersrelatie tot de kerk en niet in een arbeidsverhouding, omdat zij voor hun arbeid geen loon ontvangen. Hier doet zich overigens het probleem voor, dat sommige catecheten wél betaald worden, zonder dat er met hen een arbeidsovereenkomst wordt gesloten. Er zijn gevallen geweest waarbij het UWV met terugwerkende kracht de sociale verzekeringspremies heeft ingevorderd. Een predikant ontvangt traktement - hetgeen zou kunnen worden aangemerkt als loon - en is ook verplicht tot persoonlijke arbeid, maar uit vaste jurisprudentie blijkt dat niet snel wordt aangenomen dat sprake is van een gezagsverhouding tussen predikant en kerk (kerkenraad). Op hem is om die reden veelal niet het arbeidsrecht van toepassing⁵².

Ervan uitgaande dat bij een kerkelijk werker sprake is van een dienstverband, zal, zodra een kerk een kerkelijk werker in dienst neemt, een arbeidsrechtelijke relatie ontstaan. In het BW is nergens vastgelegd, aan welke voorwaarden een arbeidsovereenkomst moet voldoen. De invulling van de arbeidsovereenkomst is een vrijwillige zaak: het is aan beide partijen om afspraken te maken, mits deze niet in strijd zijn met dwingendrechtelijke bepalingen van het BW en aanverwante regelgeving, zoals bijvoorbeeld de Wet op het

⁴⁹ HR 8 oktober 1993, NJ 1994, 188 / JAR 1993, 245

⁵⁰ HR 13 december 1957, NJ 1958, 35

⁵¹ HR 17 april 1984, NJ 1985, 230; HR 17 juni 1994, NJ 1994, 757

⁵² Vgl. Pel, P.T., "De rechtspositie van de predikant." in: *Rechtspositie en traktement van de predikant* (uitgave van het GMV), Zwolle 1991 (p.10-36)

minimumloon en wettelijke bepalingen over loondoorbetaling tijdens ziekte en een minimum aantal vakantiedagen⁵³.

Het is gebruikelijk om afspraken te maken ten aanzien van:

1. hoogte van het loon
2. ingangsdatum van de overeenkomst
3. duur van de overeenkomst
4. aantal vakantiedagen
5. opzegtermijn
6. eventuele proeftijd
7. pensioenregeling
8. onkostenregeling

Het GMV te Zwolle heeft een arbeidsovereenkomst opgesteld voor kerkelijk werkers. Dit is een model dat onzes inziens zeer goed te gebruiken is en zowel de belangen van de kerken als die van de kerkelijk werkers goed behartigt. Dit model voorziet in een juridisch correcte arbeidsovereenkomst. De rechtszekerheid van de kerkelijk werkers wordt er goed in gewaarborgd. Het is prettig en overzichtelijk, wanneer er uniformiteit binnen de kerken bestaat. Qua rechtspositie is een eventuele overstap van de ene plaatselijke kerk naar de andere dan gemakkelijker en concurrentie tussen de kerken wordt tegengegaan. Om al deze redenen bevelen wij daarom van harte aan, dat kerken die kerkelijk werkers aanstellen, gebruikmaken van de modelovereenkomst van het GMV.

Aan enkele punten uit bovenstaande schenken we hier nog apart aandacht.

ad 1. Ter zake van de salariering maken we een tweetal opmerkingen.

Ten eerste: Het GMV heeft een salaristabel gemaakt, specifiek voor kerkelijk werkers.

Ten tweede: Zoals genoemd is de kerk verantwoordelijk voor de afdracht van premies en voor de betaling van loonheffing. Kerken dienen de aanstelling van een kerkelijk werker te melden bij het UWV.

ad 3. Aan de duur van een overeenkomst dient goede aandacht te worden besteed. Een dienstverband kan worden aangegaan voor bepaalde en voor onbepaalde tijd. Als een overeenkomst voor *bepaalde* tijd is afgesloten, kan na afloop van de afgesproken termijn de overeenkomst opnieuw voor bepaalde tijd worden afgesloten als er tenminste nog geen periode van 36 maanden is verstreken. Het BW bepaalt, dat er slechts drie keer een tijdelijke overeenkomst gesloten mag worden ongeacht de duur van de overeenkomsten. Als er een vierde overeenkomst wordt gesloten, is dat van rechtswege een vast dienstverband⁵⁴. Het is in dit verband ondoenlijk om een uitputtend overzicht te geven van de wijzen waarop een dienstverband kan worden beëindigd. In het algemeen geldt dat een overeenkomst kan worden ontbonden met wederzijds goedvinden. Een werker die hierin toestemt moet wel oppassen, want dit brengt eventuele WW-aanspraken in gevaar. Eenzijdige beëindiging van het dienstverband is slechts mogelijk door tussenkomst van de (kanton)rechter. Verder heeft de werkgever in een aantal gevallen de mogelijkheid om een ontslagvergunning aan te vragen bij het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI).

⁵³ In dit verband noteren we opnieuw onze opmerking uit 17.7 onder *Opzicht* dat het voor de kerkelijk werker nodig is, dat in de arbeidsovereenkomst expliciet van kerkelijke rechten van opzicht, tucht en ontslag en de criteria en procedure daarvoor melding wordt gemaakt.

⁵⁴ BW 7:668

ad 7. Ons is gebleken dat niet in alle arbeidsovereenkomsten met kerkelijk werkers afspraken zijn gemaakt omtrent de pensioenvoorziening. Het staat kerkelijk werkers vrij om dat te accepteren. Noch het BW, noch de jurisprudentie stellen een goede pensioenvoorziening verplicht of beschouwen het als een uitvloeisel van goed werkgeverschap. Anderzijds kan gevraagd worden, of een christelijke kerk in de beloning c.q. verzorging van haar werknemers hierop moet willen bezuinigen. Wanneer de GMV-modelovereenkomst tot standaard wordt verheven, worden de kerken en hun kerkelijk werkers er in ieder geval expliciet aan herinnerd dat mogelijkerwijs een pensioenvoorziening moet worden getroffen. Of dit gewenst is, dient per situatie bekeken te worden.

Ten slotte nog één toevoeging. De modelarbeidsovereenkomst van het GMV voorziet niet in een instructie. Dit is ook niet wettelijk verplicht, maar de praktijk leert over het algemeen dat er vaak conflicten ontstaan tussen werkgevers en werknemers, als er geen goede afspraken zijn gemaakt over de te verrichten arbeid en aanverwante zaken. We overwogen overigens reeds dat ook uit kerkrechtelijk oogpunt een goede instructie noodzakelijk is (zie 17.7). Om moeilijkheden tussen een kerkelijk werker en de kerk waar hij/zij werkt te voorkomen, is het goed om vooraf afspraken te maken of regelingen te treffen ten aanzien van:

1. de functieomschrijving
2. de functie-inhoud
3. de plaats in de kerk (aan wie dient verantwoording te worden afgelegd, aan wie kan ondersteuning worden gevraagd, etc.)
4. de werktijden.

Deze instructie kan als een aanhangsel bij de arbeidsovereenkomst worden gevoegd.

17.9 Conclusies en aanbevelingen

Op grond van bovenstaande overwegingen komen wij tot de volgende conclusies.

1. Er is geen reden om de figuur van de kerkelijk werker op principiële gronden a priori af te wijzen. De Schrift leert zeker niet, dat alle geestelijke werk in de kerk verricht moet worden door ambtsdragers. Integendeel: het geestelijk functioneren van de gemeente is een opdracht voor alle gemeenteleden samen. De opbouw van de gemeente is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Christus stelt zijn gemeente door zijn Geest tot deze taak in staat door het schenken van de nodige gaven. Wanneer sommige gemeenteleden hun begaafdheid ontwikkelen en zelfs professionaliseren, zodat ze op bijzondere posities te werk kunnen worden gesteld, is dat dankbaar te aanvaarden.

2. Of een kerkenraad in een plaatselijke situatie er goed aan doet om in zijn gemeente een kerkelijk werker aan te stellen, is niet op generaal-synodaal niveau uit te maken. Een plaatselijke kerkenraad dient de voors en tegens grondig af te wegen. Om niet lichtvaardig tot het aanstellen van een kerkelijk werker over te gaan verdient het aanbeveling om in deze afweging plaats te geven aan de boven gegeven overwegingen. Puntsgewijs is dat samen te vatten in de volgende vragen, die een kerkenraad zichzelf dient te stellen (tussen haakjes verwijzen we naar de paragraaf waar de vraagstelling is onderbouwd):

- Hoe verantwoord en waarborgen we het verband tussen de aanstelling van een kerkelijk werker en de opbouw van de gemeente ten aanzien van alle drie haar kernfuncties? (17.6.1).
- Worden met de aanstelling van een kerkelijk werker op een bepaald terrein in de gemeente onze problemen voldoende opgelost of dienen er wegen gevonden te worden om daaraan met betere inschakeling van de gemeente tegemoet te komen? (17.6.2).
- Hebben we als ambtsdragers onze eigen taakvervulling geoptimaliseerd of valt hier nog een inhaalslag te maken? (17.6.4)

3. Bij de aanstelling van een kerkelijk werker dient er een goede arbeidsovereenkomst te worden gesloten. Het verdient aanbeveling dat de kerken zich daarvoor houden aan de model-overeenkomst, die opgesteld is door het GMV. De kerken moeten zich er van bewust zijn dat regels van het algemene arbeidsrecht hier van toepassing zijn.

4. Als aanhangsel bij de arbeidsovereenkomst dient een goede instructie te worden opgesteld. Deze instructie dient minstens de volgende elementen te bevatten:

1. een omschrijving van de functie van de kerkelijk werker;
2. een duidelijke opgave van de te verrichten werkzaamheden;
3. heldere afspraken over de af te leggen verantwoording aan de kerkenraad en de wijze waarop deze rapportage dient te geschieden;
4. een afspraak over door wie de kerkelijk werker wordt begeleid: een persoon of begeleidingscommissie waar de kerkelijk werker terecht kan voor overleg of advies;
5. een regeling m.b.t. de werktijden

De aanbevelingen 3 en 4 kunnen worden verheven tot voorstellen voor besluitvorming op de GS, zoals bedoeld in lid 3 van de opdracht.

17.10 Concept-besluit

Deputaten zullen later een concept-besluit presenteren waarin de lijnen en aanbevelingen van het rapport verwerkt zijn.

18 CONTACT MET DEPUTATEN KERKORDE EN KERKRECHT (CGK)

Op 16 mei en 24 oktober 2003 heeft een afvaardiging van ons deputaatschap besprekingen gevoerd met de deputaten 'kerkorde en kerkrecht' van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Dit in overeenstemming met de algemene instructie van de GS Zuidhorn 2002-2003 aan alle deputaatschappen (Acta art 210 besluit 1 e). De volgende onderwerpen kwamen aan bod:

- toerusting (wat kunnen wij als kerken en deputaatschappen kerkrecht voor elkaar betekenen?);
- naleving van de KO (en eventuele sancties bij 'niet-naleving');
- termineren van predikantschap na losmaking;
- verhouding kerkelijk en wereldlijk recht;
- art.31 en 33: Appelrecht en 'stemrecht in eigen aangelegenheden';
- editie van de KO op Internet en in boekvorm;
- herziening van de KO;

- hoe om te gaan met samenwonenden? Welke functie heeft de tucht b.v. rond de avondmaalsviering? Hoe ga je te werk bij een aanvraag van kerkelijke huwelijksbevestiging? Hoe werk je bij samenwonenden pastoraal naar een huwelijk toe?
- de positie van kerken die in het kader van kerkelijke eenheid bezig zijn steeds meer in elkaar te schuiven. Wat is de positie van de in elkaar schuivende gemeente in de beide kerkverbanden?

In de ontmoetingen bleek hoezeer wij van elkaars ervaringen kunnen leren. Wanneer de wederzijdse synodes daartoe besluiten hopen we aan onze ontmoetingen in de komende tijd een vruchtbaar vervolg te geven.

BIJLAGE 1 DE OPDRACHT VAN DE GS ZUIDHORN 2002-2003 AAN DKK

De GS Zuidhorn besloot (Acta art 16 Besluit 3) een deputaatschap Kerkrecht en kerkorde benoemen met de volgende opdrachten

- a. te onderzoeken ten aanzien van welke generaal-synodale besluiten, bepalingen, regelingen, richtlijnen, handreikingen e.d. nog verheldering nodig is op het punt van status en rechtseffect, en daarover voorstellen te doen;
- b. te overleggen met de Theologische Universiteit en deputaten Archief en documentatie over digitalisering van de Acta van de synodes sinds 1892;
- c. het besluit van de Generale Synode Zuidhorn inzake art 8 KO te verwerken in een voorstel tot wijziging van dit artikel, waarbij alleen de hoofdzaak en niet de procedure in de kerkorde wordt opgenomen;
- d. onderzoek te verrichten of deelneming van predikanten uit onze kerken aan de geestelijke verzorging in inrichtingen van justitie en instellingen van gezondheidszorg op verantwoorde wijze mogelijk is, en of artikel 12 KO toereikend is voor de kerkrechtelijke regeling van hun benoeming en positie; en hierbij deputaten Kerk en overheid te raadplegen;
- e. een studie te doen naar de mogelijkheid om appèl in plaatselijke geschillen tot één of twee instanties te beperken; en hierbij deputaten Appèlzaken GS te raadplegen;
- f. te overleggen met deputaten Dienst en recht om advies uit te brengen over een tweede beroepsinstantie bij geschillen tussen een predikant en zijn kerkenraad op het gebied van ambtsvervulling en arbeidsrecht;
- g. zich te bezinnen op criteria waaraan revisieverzoeken moeten voldoen; en hierbij deputaten Appèlzaken GS te raadplegen;
- h. de aan de Generale Synode Zuidhorn 2002 voorgelegde vragen inzake het recht op de doop van Nederlandse aspirant-adoptief-kinderen (Acta art. 35) te bestuderen en op basis daarvan de volgende synode te dienen met een voorstel, hoe de vragen en onduidelijkheden met betrekking tot het tijdstip van de doop van Nederlandse aspirant-adoptiefkinderen het beste kunnen worden beantwoord dan wel opgelost;
- i. in overleg met deputaten Bijbelvertaling:
 - i. onderzoek te doen naar de (vooral) kerkrechtelijke vragen met betrekking tot kerkelijke ijking van bijbelvertalingen en het generaal-synodaal vrijgeven van een vertaling annex de afbakening van bevoegdheden in dezen;
 - ii. na te gaan, welke besluitvorming er ten aanzien van het gebruik van bijbelvertalingen in de kerkdiensten in de huidige situatie en voor de komende jaren op generaal-synodaal niveau nodig is;
- j. in samenwerking met deputaten Huwelijk en echtscheiding zich te bezinnen op de vraag of en hoe wijziging van art.70 KO op termijn dient plaats te vinden;
- k. te overleggen met deputaten Huwelijk en echtscheiding inzake de door hen ontvangen opdracht om te bestuderen of er in het licht van de Schrift aanvullende maatregelen van vermaan en tucht mogelijk en wenselijk zijn;
- l. betreffende herziening van de kerkorde:
 - i. de eerstkomende generale synode te dienen met een herziene formulering van de kerkorde-artikelen met betrekking tot liturgie in de geest van de Koersbepaling zoals door de Generale Synode Zuidhorn 2002 aanvaard;
 - ii. de eerstkomende generale synode voorts van advies te dienen met een rapport of er ook op andere onderdelen herziening van de kerkorde noodzakelijk dan wel gewenst is;
 - iii. bij positieve beantwoording van het onder ii. genoemde de eerstkomende generale synode te dienen met voorstellen inzake onderdelen van de kerkorde die herziening behoeven;
 - iv. bij de voorbereiding van de onder iii. genoemde werkzaamheden te letten

- op kerkrechtelijke ontwikkelingen in kerkgenootschappen waarmee op landelijk niveau contactoefening plaatsvindt;
- m. op basis van het aan de Generale Synode Zuidhorn 2002 aangeboden rapport van deputaten Kerkrecht en kerkorde ten aanzien van de kerkelijk werkers:
- i. in overleg met deputaten Dienst en recht verdere bezinning te (laten) doen en beleid te ontwikkelen ten aanzien van de vragen rond de verhouding van kerkelijk werkers en ambtsdragers;
 - ii. als de bezinning daartoe aanleiding geeft, handreikingen op te stellen die de plaatselijke kerken kunnen gebruiken bij het aanstellen van een kerkelijk werker. Bij de formulering ervan dienen deputaten rekening te houden met en aan te sluiten bij de diverse situaties die in de kerken voorkomen;
 - iii. de volgende generale synode te dienen met een voorstel ten aanzien van wat als generaal-synodale regelgeving in dezen zou moeten worden aanvaard;
 - iv. vanuit zijn deskundigheid te adviseren met betrekking tot vragen die vanuit de praktijk aan deputaten worden voorgelegd;
 - v. als kerkelijk aanspreekpunt te fungeren voor overleg met instellingen waar de opleiding tot kerkelijk werker plaatsvindt;
- n. het rapport over hun werkzaamheden een half jaar voor het begin van de eerstkomende generale synode aan de kerken toe te zenden;
- o. rekening te houden met een verzoek van de eerstkomende generale synode om deze synode van dienst te zijn in de kerkrechtelijke voorbereiding van de behandeling van ingekomen stukken.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage III - VI

Rapport deputaten Dienst en Recht

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

SAMENVATTING

In de meeste plaatselijke kerken kan - Gode zij dank - met vrucht worden gewerkt door predikant en kerkenraad in het midden van de gemeente. Dit neemt echter niet weg dat er ook sprake is van toename van het aantal gevallen waarin kerken en predikanten in moeilijkheden komen.

Dat er problemen zijn is niet specifiek vrijgemaakt, ook niet specifiek kerkelijk, maar houdt verband met de algemene maatschappelijke discussie, over de verminderde eenduidigheid over wat de vereisten zijn van stimulerend leiderschap en van het vóórgaan van mensen.

Deze problemen hebben in kerken - o.a. door het hanteren van morele en geestelijke normen bij conflictoplossing en door de zelfstandigheid van plaatselijke kerken binnen een niet-hiërarchische structuur - ook nog eens een eigen dynamiek. Men kan dan ook niet zo maar instrumenten van elders toepassen in de kerkelijke praktijk. Bovendien hebben algemene analyses beperkte zeggingskracht, omdat elke plaatselijke kerkelijke situatie specifiek is; elk geval is verschillend en vrijwel altijd complex van karakter, omdat de verschillende oorzaken elkaar ook nog weer onderling beïnvloeden.

Deputaten concluderen dat voor deze problematiek een brede aanpak noodzakelijk is. De kerkelijke gemeenschap is veel groter dan alleen de bekende reeks kerkenraad-classis-PS-GS: ook instanties als de *predikantenvereniging*, de *TU Kampen*, *VSE*, het *GMV* en allerlei min of meer particuliere initiatiefgroepen binnen het kerkverband horen daarbij. Zij dienen hun acties op elkaar af te stemmen.

Deputaten hebben daarom het initiatief genomen tot de vorming van een regiegroep waarin een aantal relevante organisaties zitting hebben. Samen met hen zullen deputaten zich moeten blijven inspannen om de invulling van de ambten mee te doen ontwikkelen met veranderende eisen. De regiegroep en deputaten onderschrijven het initiatief van het *Platform Commissies van Beheer* om een vereniging van kerken te vormen en een *Steunpunt Kerkelijke Arbeidszaken* in te stellen. Zij adviseren de GS Amersfoort de kerkenraden op te roepen zich bij deze vereniging aan te sluiten. De vereniging kan een bijdrage leveren aan verdere professionalisering van het werkveld en kan ook preventief werk verrichten.

Deputaten adviseren het werk van de secties *Werkbegeleiding en nascholing* en *Actuele hulpverlening* onverkort voort te zetten. Zij stellen voor een evaluatie-onderzoek te doen naar de effecten van werkbegeleiding en nascholing.

De hulpverlening dient meer preventief te worden ingezet. Wanneer ergens problemen ontstaan in de relatie gemeente-predikant dient in een vroeg stadium de hulp van het deputaatschap te worden ingeroepen, ver voordat (eenzijdig) maatregelen worden afgesproken. Gebleken is, dat er dan vaak nog kan worden bijgestuurd. Ook achten de deputaten het noodzakelijk dat zij worden ingeschakeld voor er maatregelen worden afgesproken.

Er is een protocol geformuleerd waarin de facilitator-rol van de hulpverleners wordt gedefinieerd.

Deputaten zullen een lijst aanleggen van deskundigen die kerken en predikanten op specifieke gebieden kunnen adviseren.

Aan de synode wordt gevraagd er bij de kerken op aan te dringen nieuwe vacatures tijdig aan de het deputaatschap te melden. Hetzelfde geldt voor de predikanten: wanneer zij denken beter

in een andere gemeente te kunnen dienen, zouden ze dat behoren te melden. Deputaten kunnen deze informatie op prudente wijze en pro-actief aanwenden: een bewezen bruikbare vorm van stille diplomatie. Tenslotte adviseren deputaten een regeling *commissie van beroep in predikantszaken* goed te keuren.

INHOUD

0	Samenvatting	3
1	Inleiding	6
2	Deputaatschap	7
3	Uitvoering	8
4	Werkbegeleiding en nascholing	9
5	Actuele hulpverlening	10
6	Visie op geestelijk leidinggeven AD 2005	12
7	Eigen kerkelijke dynamiek	13
8	Brede aanpak noodzakelijk	15
9	Zaken die reeds zijn of worden opgepakt	16
10	Oprichting Steunpunt	17
11	Inschakeling consultants	17
12	Beroepbaarstelling/vacatures	18
13	Commissie van beroep	18
14	Concept besluiten	19
	Bijlagen	21

1 INLEIDING

De Generale Synode van Zuidhorn 2002 besloot de taakvelden van deputaten *Losmaking art 14 en Werkbegeleiding en nascholing* te bundelen. Er is een nieuw deputaatschap *Dienst en recht van predikanten* benoemd, waarin verschillende deskundigheden vertegenwoordigd zijn of waardoor verschillende deskundigheden ingeschakeld kunnen worden zoals personeelsbeleid, persoonlijke ontwikkeling, begeleiding van groepsprocessen, burgerlijk en kerkelijk recht. Onverlet latend de primaire verantwoordelijkheid van de eigen kerkenraad, hebben de kerken naar het oordeel van de synode ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid in de zorg voor haar predikanten tussen opleiding en emeritaat.

Het blijkt nodig - aldus de geformuleerde gronden voor dit besluit - om het totaal van de dienst van predikanten, kerkenraden en conflictsituaties breder aan te pakken en kerken professioneel bij te staan bij moeiten tussen predikant, kerkenraad en gemeente. De mate waarin die moeiten ontstaan, vraagt - aldus de GS Zuidhorn - om professionele behartiging van de zaak en om een orgaan dat permanent beschikbaar is voor de kerken; daarin moet voldoende deskundigheid zijn samengebracht, die kan worden ingeschakeld en zo nodig verder ontwikkeld. Ook dient - naast de kerkordelijke principes van beroeping, taak en positie van predikanten - de arbeidsrechtelijke kant voldoende aandacht te krijgen, zodat ook in maatschappelijk opzicht verantwoord met kerkelijk personeel omgegaan wordt. De synode onderkent het risico van een te technische, psychologische benadering van het vraagstuk van de 'personeelszorg', maar wil zich hierdoor niet laten ontmoedigen deze verantwoordelijkheid te duiden en ter hand te nemen. Ook omdat er volop oog moet zijn voor de gevolgen van een verschromelend geestelijk leven voor het functioneren van de predikanten.

De door de synode geformuleerde taakvelden van deputaten Dienst en recht zijn vermeld in bijlage 1.

2 DEPUTAATSCHAP

In het deputaatschap zijn werkzaam geweest:

ds A.O. Reitsema, Amersfoort (tot midden 2004 voorzitter, afgetreden)
C. van den Berg, Soest (2011)
W. Boer, Steenwijk
H.M. Geerds, Dronten (2011)
R. van Herk, Zwolle (2011)
W. Korf, Bodegraven (2011, vanaf midden 2004 voorzitter)
ds R.M. Meijer, Hasselt (2008)
H.M. Schiebaan-Strating, Zwolle (2008)
ds D.J. Zandbergen, Zwolle (2011)

Deputaten hebben een tweetal adviseurs benoemd, C. Smilde, Alphen a/d Rijn, en P. Dijkstra, Drachten. Aan de sectie *Werkbegeleiding en nascholing* is toegevoegd S.M. Hogendoorn-de Vries, Amersfoort.

3 UITVOERING

Naast concrete activiteiten met betrekking tot *Werkbegeleiding en nascholing* en *Actuele hulpverlening*, hebben tijdens de deputatenvergaderingen brainstormsessies plaatsgevonden over de thema's kerkelijk personeelsbeleid en visie op de ontwikkelingen rond de relatie predikant, kerkenraad en gemeente.

Tijdens deze brainstormsessies is uitvoerig stilgestaan bij trends die zich voordoen in de kerken en in de samenleving. We constateren daarbij groeiende moeiten onder predikanten. Deze moeiten komen naar buiten in het (tijdelijk) neerleggen van een deel van de werkzaamheden, ziekten, vervroegde emeritering, conflicten en losmakingen. Belangrijk was de constatering dat het onmogelijk en onverantwoord is een simpel probleem-oorzaak-aanpak schema te hanteren. Er is sprake van een reeks op elkaar inwerkende invloeden. De predikant zelf en zijn omgeving maken deel uit van deze ontwikkelingen.

Het deputaatschap heeft gekozen voor een driedledige aanpak:

- 1 actuele hulpverlening, werkbegeleiding en nascholing moeten verzekerd blijven;
- 2 het personeelsbeleid van en binnen de kerken dient meer geprofessionaliseerd te worden;
- 3 een herijking van de invulling van de ambten die mee ontwikkelt met de veranderende eisen is noodzakelijk.

Daarbij is het volgende van belang:

- X Bij dat traject zullen plaatselijke gemeenten, TU Kampen, de predikanten als beroepsgroep en andere relevante veldspelers moeten worden betrokken. Deze mobilisatie zal geruime tijd vergen en parallel aan andere activiteiten lopen.
- X Zowel *Werkbegeleiding en nascholing* als *Actuele hulpverlening* zal moeten worden uitgebouwd om ook preventief te kunnen werken.

Het deputaatschap is ervan doordrongen dat een oplossing niet wordt gevonden door uitgebreide theoretische analyses uit te voeren. De veelheid van factoren is divers; een jarenlang proces met de vele betrokkenen is nodig. Dat is de enige manier om voortgang te boeken. Daarbij moet er oog voor zijn, dat de probleemhebbers (predikanten en kerkenraden/gemeenten) de problematiek niet altijd tijdig onderkennen en dat zij ook de hulpvraag moeten leren stellen. Op deze aspecten zal hieronder worden ingegaan.

4 WERKBEGELEIDING EN NASCHOLING

Het belang van de werkbegeleiding en nascholing van jonge predikanten gedurende de eerste jaren van hun loopbaan in de pastorie kan nauwelijks worden overschat. Hiermee wordt getracht voorwaarden te scheppen om (start)problemen te benoemen en zo nodig aan te pakken, hetzij m.b.t. de competenties, hetzij m.b.t. de werkomstandigheden en de samenwerking met de kerkenraad. Ook kunnen adviezen worden gegeven voor de periode daarna, bijv. coaching, supervisie, intervisie of bijscholing. Daar blijken veel predikanten behoefte aan te hebben. Alle beginnende predikanten (mentoranten genoemd) worden in de eerste 2 jaar van hun loopbaan begeleid door een mentor (predikant met ervaring). Het werkveld is verdeeld in 4 regionale sectoren.

Gedurende 2002-2005 heeft een 40-tal predikanten de opleiding tot mentor gevolgd en zijn 18 mentoranten begeleid.

De ondersteuning bestaat uit 6-10 gesprekken per jaar, gericht op 5 thema's, waaruit de mentorant zijn eigen leerpunten definieert. Er vindt 2x een evaluatie plaats, welke wordt besproken met de kerkenraad. De kosten die de mentorant maakt komen voor rekening van de plaatselijke kerk. De mentoren volgen een opleiding bij GIDS (7 dagdelen) en hebben 5x per jaar contact met elkaar voor de zgn. intervisie. Het eerste jaar begeleid, het 2^e jaar zelfstandig. De kosten komen voor rekening van de synode.

In de bijlagen 2 t/m 5 vindt u informatie over de organisatie van de werkbegeleiding, het scholingsplan voor mentoren en hun instructie, en de instructie voor de kerkenraden.

5 ACTUELE HULPVERLENING

In totaal werd door 26 gemeenten of predikanten de hulp ingeroepen van deputaten. In 19 situaties is actie ondernomen door persoonlijke visitaties, in de andere 7 situaties kon worden volstaan met een aantal telefonische of e-mail adviezen.

Taken nog niet helder

Van de taken en mogelijkheden van ons deputaatschap bleken de kerken niet altijd een helder beeld te hebben. Niet duidelijk is hoe “kerkenraden en predikanten zullen zorgen op de hoogte te zijn van de informatie en adviezen die door deputaten D&R worden verstrekt” (art 29 Zuidhorn, besluit 4 onder a). Een conclusie die hieruit getrokken zou kunnen worden is dat deputaten hun adviezen publiceren, maar dat kan geenszins de bedoeling zijn, gezien het vaak specifieke en vertrouwelijke karakter van deze adviezen. Bedoeld zal zijn dat de kerkenraden en predikanten zelf het initiatief nemen om voor hun specifieke situatie deputaten om advies te vragen.

Tijdstip van de hulpvraag

In veel gevallen wordt pas hulp gevraagd als men al toe is aan het beoordelen van de stukken die nodig zijn om de verbintenis tussen de predikant en de gemeente te beëindigen. Het door de GS Zuidhorn genomen besluit (art 29, besluit 4 onder b) dat “de kerken en de predikanten zich verplichten tot vroegtijdige inschakeling van externe bijstand bij spanningen en conflict tussen kerkenraad en predikant” blijkt nog niet in alle gevallen te werken.

Een late inschakeling van deputaten heeft in een aantal situaties tot gevolg gehad dat slechts gezocht kon worden naar praktische oplossingen om de schade voor de predikant, de gemeente en kerkenraad zo klein mogelijk te houden. Bij een eerdere inschakeling is het enkele malen gelukt via een netwerk en een beroepsprocedure de predikant aan een andere gemeente te helpen. Dit zou op meer plaatsen mogelijk zijn geweest indien deputaten eerder geïnformeerd waren.

Het is aan te bevelen dat, als blijkt dat in een gemeente problemen zijn die niet op korte termijn kunnen worden opgelost, er in een vroeg stadium hulp wordt gezocht. Vér voordat zich verschijnselen voordoen als ziekte, non-activiteit en verstoorde verhoudingen.

Plaatsingsmogelijkheden

Het blijkt verder dat oplossingsmogelijkheden onbenut blijven omdat deputaten vaak niet op de hoogte zijn van (al dan niet parttime) vacatures. Als dat wel het geval is schept dat soms potentiële mogelijkheden voor oplossingen. Dit laat onverlet dat de betreffende gemeente haar volledige zelfstandigheid behoudt tot het nemen van eigen beslissingen.

Groeiend aantal hulpvragen

Deputaten zijn voornemens de sectie *Actuele hulpverlening* uit te breiden en rekening te houden met landelijke spreiding. Die sectie neemt als eerste de hulpvragen aan. De taak van de sectieleden zal bestaan uit het coördineren van deze aanvragen en het begeleiden van de zoektocht naar praktische oplossingen. Ook zijn ze preventief bezig en helpen ze met de aansluiting naar de professionele hulpverlening. Hierbij kunnen ook m.b.v. stille diplomatie oplossingen aan de orde komen als een beroep of "ruilen".

De leden van de sectie hebben geen persoonlijke en/of zakelijke belangen bij de begeleiding. Deputaten nemen zich voor te starten met een viertal kundige personen. Gezien het precaire karakter van dit werk werken deze personen onder verantwoordelijkheid van deputaten D&R. Van

de interventies wordt verantwoording afgelegd aan deputaten. Er is een protocol gemaakt dat het karakter van de interventies en de in acht te nemen vertrouwelijkheid omschrijft (bijlage 6).

Financiële regeling

De GS Zuidhorn heeft deputaten D&R gevraagd hulp aan te bieden bij de overgang naar een andere staat des levens (art 29, besluit 2 onder e). Daarbij doet zich het probleem voor dat de GS Zuidhorn wel een financiële regeling heeft getroffen voor losmaking naar art 14 KO (art 29, besluit 6 onder a), maar niet voor art 15 KO (ontheffing). Er doen zich echter situaties voor dat een predikant moet kiezen tussen toepassing art 14 KO (met de kans niet of nauwelijks uitzicht te hebben op een beroep) of art 15 KO (direct duidelijkheid). Deze keuze moet o.i. niet worden beïnvloed door het gegeven dat aan de toepassing van art 14 KO een financiële regeling is verbonden en aan art 15 KO niet. Dat houdt in dat er ook een financiële regeling moet komen voor art 15 KO, die materieel gelijk is aan de regeling voor art 14 KO.

6 VISIE OP GEESTELIJK LEIDINGGEVEN AD 2005

Zoals uit bovenstaande blijkt doen zich in de uitoefening van het ambt van predikant in toenemende mate problemen voor. Wat is daar de oorzaak van? Is het ambt zelf aan revisie toe, zodat een nieuwe ambtsvisie nodig is? Of zijn de omstandigheden waaronder het ambt wordt uitgeoefend zodanig gewijzigd dat we ons daarop moeten beraden?

Het laatstgenoemde is in ieder geval aan de orde. Zowel de verwachting van de gemeenteleden als de eigen visie van de predikanten is minder eenvormig en gemeenschappelijk geworden, en tegelijk meer gedifferentieerd en fragmentarisch. Een proces dat nog versterkt wordt doordat geloofskennis niet alleen meer theologisch van karakter hoeft te zijn, maar ook historisch, praktisch en psychologisch (citaat G. Harinck).

Zonder deze ontwikkeling nu positief of negatief te willen duiden, het is duidelijk dat dit een (ferme) bijsturing kan vragen in de manier waarop de ambten inhoud krijgen. Indien predikanten en kerkenraden niet op eigen kracht hun weg in deze veranderingen hebben gevonden, dan is het probleem dat zij niet ergens op kunnen terugvallen. Want als kerken zijn we niet of nauwelijks gekomen tot een helder uitgewerkte visie op wat het predikantschap, het ouderlingschap en het geestelijk leidinggeven AD 2005 vraagt. Daarbij komen vragen aan de orde als:

- Wat mogen al de verschillende gemeenteleden/kerkenraadsleden wel en niet van de predikant verwachten?
- Wat mag men wel en niet van een kerkenraad verwachten?
- Welke eisen mogen worden gesteld aan hedendaagse preken?
- Wat geldt als 'standaardtaak' voor een predikant in het pastoraat? En wat als norm voor het aantal werkuren?
- Zijn er mogelijkheden tot differentiatie en specialisatie?
- Heeft de kerkenraad een taak, en zo ja welke, om te voorkomen dat een predikant gevierendeeld wordt door uiteenlopende verwachtingen?
- Is de predikant de 'geestelijk leider'? Of is dat de kerkenraad? En wat betekent dat concreet voor beiden?
- Hoe kan en mag een predikant zijn eigen spiritualiteit operationeel maken in zijn dagelijks werk?

Kortom: een van de knelpunten in de relatie gemeente-kerkenraad-predikant blijkt te zijn dat er niet altijd een gezamenlijk gedragen visie is op wat geestelijk leidinggeven in deze tijd vraagt van kerkenraad en predikant. Het blijkt dat wat omschreven is in de belijdenis, de bevestigingsformulieren, de KO en de tekst van de beroepingsbrief, algemeen en breed is en niet altijd concreet genoeg. In diverse gemeenten en door diverse scribenten wordt wel aan verheldering op dit vlak gewerkt, maar toch is er sprake van witte vlekken.

Wat opnieuw doordacht moet worden is niet zozeer de inhoud van de ambten zelf, als wel hoe de invulling daarvan moet aansluiten bij de gewijzigde situatie.

De problematiek is niet specifiek vrijgemaakt. In andere kerken speelt hetzelfde. En ook in de samenleving worstelt leiding met de veranderingen rond legitimatie van leiding en de afgenomen bescherming van de 'status' van functies/ambten als zodanig.

In de samenleving is reeds decennia lang een discussie gaande over veranderend en situationeel leiderschap. In de discussie over veranderend kerkelijk leiderschap kunnen we dankbaar gebruik maken van de maatschappelijke kennis over hedendaagse vereisten van leidinggeven.

7 EIGEN KERKELIJKE DYNAMIEK

Als we ons beraden op deze situatie, moeten we er dan ook rekening mee houden dat we in de kerk te maken hebben met specifieke kenmerken? Het antwoord is: ja.

- De kerkelijke werkomgeving wordt gekenmerkt door weinig stabiliteit en continuïteit. Er is sprake van wisselende bezettingen van vrijwilligers met wisselende bekwaamheden. Een probleem in het jaar 2001 in een bepaalde gemeente hoeft in 2004 niet meer een probleem te zijn; een onproblematisch verleden is nog geen garantie dat niet in jaar 2005 de vlam in de pan slaat.
- Het brede werkkerrein van een predikant biedt relatief veel ruimte aan meerdere vraagpartijen (kerkenraad, gemeenteleden, jeugd, buitenstaanders, kerkverband, publicaties, etc.) om over allerlei onderdelen van het werk zeer verschillende verwachtingen te koesteren.
- In kerken worden "eigen vormen van conflictoplossing" toegepast, met een specifieke dimensie, een eigen plaatselijke cultuur en soms een plaatselijk jargon, waardoor de gebruikelijke methoden van conflictvoorkoming en -oplossing niet altijd werken.
- Er ontbreekt een hiërarchische structuur; morele en geestelijke aspecten spelen een rol.
- De oplossing van de problematiek vergt open verhoudingen en transparante communicatie en dat is niet het sterkste punt van kerkenraden. Die zijn eerder geneigd plaatselijk toedekking met de 'mantel der liefde' te hanteren, overigens met goede bedoelingen.
- Die mantel der liefde werkt als een boemerang als men na een periode van geduld, waarin (veel te) weinig open en diepgaand is gecommuniceerd, dat geduld verliest en op bijna onchristelijke wijze met de predikant en met elkaar wenst af te rekenen. Het 'geestelijke klimaat' waar de kerk zich terecht op zou moeten beroemen, is dan vaak ver te zoeken. De kerk vertoont in de eindfase van een probleem veel gelijkenis met een gewone 'ongeestelijke' burenruzie, met alle missionaire, pastorale en diaconale gevolgen van dien.
- Er zijn nauwelijks mogelijkheden om - in het geval dat een tijdige verplaatsing problemen had kunnen voorkomen - mutaties te realiseren. Men is geheel afhankelijk van - in vrijheid - beroepende plaatselijke gemeenten
- Er is geen beroepsvereniging die goede voorwaarden (o.a. bijscholing) en werkomstandigheden (arbeidsvoorwaarden) creëert die - ook voor het ambt van predikant - noodzakelijk zijn om goed te kunnen functioneren in veranderende situaties.
- Bij de opleiding van predikanten hebben specifieke kennis en vaardigheden op het terrein van menselijk handelen een beperkte plaats gekregen, terwijl de ambtelijke eisen in de praktijk van alle dag op dit gebied toenemen.
- Predikanten hebben soms (te) hoge verwachtingen van het leidinggevend en coachend vermogen van de uit vrijwilligers bestaande plaatselijke kerkenraden. Niet alle kerkenraden zijn in staat de predikant te ondersteunen en/of adequaat te begeleiden.
- Niet alle predikanten voelen zich thuis in de meer organisatorische, zakelijke aansturing door verzelfstandigde moderamina of commissies bestuurlijke zaken etc.
- Functioneringsgesprekken dragen onvoldoende bij tot het blootleggen van potentiële problemen.
- Financiële problemen in de pastorie zijn meestal niet de voornaamste oorzaak, maar ze intensiveren de problemen wel. Het vervallen van de schroom om deze zaken bespreekbaar te maken is nog maar pas op gang gekomen.
- Plaatselijke verhoudingen worden soms verstoord doordat de arbeidsvoorwaarden van predikanten niet objectief worden bepaald, maar afhankelijk zijn van plaatselijke (soms vervelende op personen betrokken) onderhandelingen.
- De toepassing van art 11 (hulpbehoevende kerken) en art 19 (hulpbehoevende studenten) heeft de problematiek van predikanten die na GS Berkel/Rodenrijs met een studieschuld de pastorie betreden verzaard.

Conclusies:

- 1 De kerkelijke problematiek heeft een eigen dynamiek waardoor algemene instrumenten niet zomaar kunnen worden toegepast.
- 2 Deze problematiek kan niet worden opgelost doordat bijv. een deputaatschap een algemene breed gedragen visie op papier zet. Algemene analyses en diagnoses hebben een beperkte zeggingskracht. Een analyse en de oplossing zullen vooral moeten uitgaan van en aansluiten bij de plaatselijke situatie. Die is specifiek, per geval verschillend en in vrijwel alle gevallen complex omdat de onderscheiden oorzaken van het vraagstuk elkaar ook nog weer onderling beïnvloeden.

8 BREDE AANPAK NOODZAKELIJK

Het rapport van deputaten art 14 KO aan de GS Zuidhorn in 2002 maakte er reeds gewag van dat de problematiek te complex is voor de bewerking door alleen een deputaatschap.

Aan de onderhavige thematiek zal in de breedte moeten worden gewerkt:

- * door de beroepsgroep predikanten zelf (bijv. door een bijdrage te leveren aan professionele standaarden)
- * door de TU Kampen als opleidingsinstituut
- * door deputaten samen met andere organisaties (coördinatie van onderwerpen die de synode oppakt, inzetten van instrumenten op gebied van personeelsbeleid, samenwerking m.b.t. het voorkomen van arbeidsongeschiktheid)
- * door plaatselijke kerken of regio's of initiatiefgroepen die thema's oppakken in de vorm van pilots
- * door kerkenraden (toerustingswerk).

Dit betekent dat dit vraagstuk - dat meer het karakter heeft van een 'beweging' dan een project - zal moeten worden opgepakt door samenwerking met meerdere particuliere en kerkelijke initiatieven die in ons kerkverband werkzaam zijn. Deputaten D&R hebben het initiatief genomen door met andere spelers in dit veld een zgn. *Regiegroep* samen te stellen. Daarin hebben zitting het *Platform CVB's*, *Predikantenvereniging* en haar adviseur *GMV*, *VSE* en *deputaten D&R*.

Deputaten D&R hebben zelf contact met de (particuliere) initiatiefgroep *Mobiliteitsplein predikanten*. *Platform CvB's* verzorgt op haar beurt contacten met een werkgroep *Herziening Arbeidsvoorwaarden Predikanten*, een werkgroep *Steunpunt i.o.*, de (particuliere) initiatiefgroep *Materiële Zaken Predikanten* (hulp bij schulden) en de (particuliere) initiatiefgroep *Kerkelijk Solidariteitsfonds* (andere opzet financiële hulp aan kerkelijke gemeenten).

Het overleg in deze regiegroep heeft tot gevolg gehad dat alle betrokkenen ervan overtuigd zijn dat er op meerdere terreinen wat móet gebeuren, en dat onderlinge afstemming zeer aan te bevelen is.

9 ZAKEN DIE REEDS ZIJN OF WORDEN OPGEPAKT

We mogen gelukkig concluderen dat het kerkelijk werkveld niet stilzit. Er zijn meerdere initiatieven. Wij kunnen de volgende noemen.

Het *Platform CvB's* zal de kerken voorstellen de huidige vrijblijvendheid t.a.v. het volgen van richtlijnen op het gebied van arbeidsvoorwaarden op te heffen. Het voorstel aan de kerken zal zijn het platform om te vormen tot een *vereniging* waarvan alle kerken lid zijn naar het VSE-model. In de ALV van deze vereniging zullen elk jaar door de kerken gezamenlijk de arbeidsvoorwaarden worden vastgesteld. Na deze vaststelling zullen alle kerken de arbeidsvoorwaarden conform uitvoeren. Hiermee wordt het 'moeten onderhandelen' op plaatselijk niveau over de arbeidsvoorwaarden overbodig. Verder heeft het platform een breed samengestelde werkgroep *Herziening Arbeidsvoorwaarden Predikanten* ingesteld die voorstellen zal doen om met ingang van 1-1-2006 de arbeidsvoorwaarden te herzien.

De *predikantenvereniging* zal zich omvormen tot een beroepsvereniging, die zich zal inspannen om in overleg te komen tot het formuleren van professionele standaarden en voorwaarden t.b.v. een optimale werksituatie.

De *VSE* werkt in overleg met een verzekeraar aan een protocol om in geval van (dreigende) arbeidsongeschiktheid te komen tot reïntegratieplannen voor predikanten en is bereid financieel te participeren bij afname van het aantal arbeidsongeschikten.

De *TU Kampen* houdt in jan-mrt 2005 regiobijeenkomsten, waar deputaten Dienst en recht ook acte de présence geven. Kerkleden zullen worden geconsulteerd over hun verwachtingen t.a.v. theologische scholing, accenten en speerpunten van de opleiding, invulling van het ambt van predikant en het werk dat door andere theologisch geschoolde medewerkers zou kunnen worden gedaan.

Deputaten nemen met waardering kennis van de recente uitgave *Gereformeerde theologie vandaag* waarin is aangegeven dat het vak Praktische theologie een dubbele focus krijgt. Naast het verre en diepe perspectief van Gods openbaring wordt ook gestudeerd op het nabije en directe perspectief hoe dat gestalte krijgt in het handelend optreden van mensen. Daarbij zal gebruik gemaakt worden van menswetenschappelijke inzichten. Deze aanvulling in de opleiding kan zeker ten goede komen aan de vaardigheden van predikanten voor de (handelings)praktijk.

10 OPRICHTING STEUNPUNT

In de besprekingen van de regiegroep is komen vast te staan dat opzetten van een professioneel steunpunt onontbeerlijk is. Het *Platform Commissies van Beheer* is met hartelijke instemming van alle betrokken organisaties verzocht een aparte werkgroep *Steunpunt i.o.* in te stellen. Die werkgroep heeft als taak een advies uit te brengen over een steunpunt met een wat uitgebreidere en meer ondersteunende taak op het gebied van personeelsbeleid dan uitsluitend de taak die het platform nu verricht (arbeidsvoorwaarden, facilitaire en materiële zaken). De betreffende werkgroep werd breed samengesteld, en wel uit vertegenwoordigers van deputaten *D&R*, de *predikantenvereniging*, de werkgroep *Herziening Arbeidsvoorwaarden* en het platform zelf. Zowel binnen de werkgroep, alsook bij de ondersteunende organisaties bleek grote eenstemmigheid te bestaan over het nut en de noodzaak van zo'n steunpunt. Er zal gezorgd moeten worden voor een goede afstemming en samenwerking met o.a. deputaten *D&R*, zodat men elkaar niet voor verrassingen plaatst. Een samenwerkingsprotocol moet dus worden uitgewerkt. Geadviseerd wordt het steunpunt te doen functioneren onder bovengenoemde vereniging (zie 9), die ook zorgdraagt voor de financiering. Kosten komen dan niet ten laste van de synode. Op de algemene vergadering van kerken kan worden vastgesteld welke faciliteiten precies worden aangeboden.

Het advies van de betreffende werkgroep is ter informatie bij dit rapport gevoegd (bijlage 7). Mocht op termijn blijken dat inbedding van het steunpunt in de synodale structuur aan te bevelen is, dan kan dat geschieden op dezelfde wijze als in het verleden ook gedaan is met het GVI.

11 INSCHAKELING CONSULTANTS

Er zijn in toenemende mate ook commerciële bureau's - al dan niet bestaande uit gereformeerd vrijgemaakten - die hun diensten aan predikanten en kerkenraden aanbieden tegen betaling van een uur- of consulttarief. Deze diensten kennen geen verankering binnen de kerkelijke structuur en er bestaan geen kerkelijke richtlijnen of protocollen waaraan deze organisaties zijn gebonden. Ook beschikken we nog niet over een accurate evaluatie van de aangeboden diensten, zodat vanuit de kerken er sprake is van onvoldoende borging.

Deputaten adviseren dergelijke bureau's alleen in te schakelen wanneer het gaat om een persoonlijk advies. Het is zaak dat kerkenraden en/of predikanten in een voorkomend geval zich ervan vergewissen dat zij de juiste adviseur inschakelen, o.a. door expliciet zowel de opdracht als het gevraagde einddoel vooraf vast te laten stellen, evenals de duur van de ondersteuning, en de te maken kosten. Ook moet gevraagd worden naar kerkelijke referenties, en dient men deze referenties vooraf te consulteren.

12 BEROEPBAARSTELLING / VACATURES

In besluit 2 onder b draagt de GS Zuidhorn deputaten D&R op “kerkenraden en predikanten van advies te dienen... met aandacht voor: 1. de wijze waarop de kerken geïnformeerd worden over de beroepbaarstelling en maatregelen die deze informatievoorziening verbeteren; 2. initiatieven in alternatieve wegen voor het beroepingswerk.”

Het deputaatschap heeft zich nog niet gebogen over dit deel van de opdracht. Wel is met ervaringen uit de actuele hulpverlening het beeld ontstaan dat bij tijdige bekendheid met verschillende probleemsituaties gemakkelijker tot bijvoorbeeld uitwisseling van predikanten kan worden overgegaan.

Tijdigheid en vertrouwelijkheid zijn hierbij sleutelwoorden. Het deputaatschap adviseert dan ook dat meer gebruik wordt gemaakt van informatie die op deputatenniveau aanwezig is. Dat biedt de mogelijkheden tot bemiddeling; zo kunnen problemen soms voorkomen worden, en gebeurt het wellicht minder vaak dat beroepen het karakter krijgen van ‘lucky shots’. Het zou al helpen als vacatures worden gemeld bij deputaten D&R, zo mogelijk vergezeld van een (al dan niet i.s.m. SGO opgestelde) realistische profielschets van de gemeente waaruit blijkt wat de specifieke behoefte is van die gemeente en de van de predikant gevraagde competenties. Uitdrukkelijk zij vermeld dat de regie voor het vervullen van een predikantsvacature blijft liggen bij de plaatselijke kerk. Maar gebruik maken van informatie op landelijk niveau biedt de mogelijkheid tot het dienen van meerdere belangen tegelijkertijd.

Ook voor predikanten biedt dit de mogelijkheid in vertrouwelijkheid te melden dat zij van gemeente willen veranderen en/of een gemeente met een specifiek profiel zoeken. Deputaten kunnen dan op basis van beschikbare informatie partijen op vertrouwelijke wijze met elkaar in contact brengen. Het is de bedoeling dat er naar het hele predikantenveld wordt gekeken, niet alleen naar predikanten die elders in de problemen zijn geraakt. Op deze wijze kan de mobiliteit worden bevorderd zowel in het belang van de predikanten als de gemeenten. Wij denken dat deze weg van stille diplomatie voldoende is en de voorkeur verdient boven meer publieke en dus meer risicovolle stappen (open sollicitaties, meerdere predikanten tegelijkertijd werven, etc.).

Bij inschakeling van deputaten garanderen zij bescherming van de privacy en plegen externe communicatie alleen na onderling overleg. De nazorg van deze situaties blijft in handen van deputaten D&R.

Er is een particulier initiatief gaande onder de naam *Mobiliteitsplein Predikanten*. Deze groep heeft een aantal voor de kerkelijke praktijk geschikte mobiliteitsinstrumenten ontwikkeld. Met deze groep wordt overlegd hoe deze instrumenten kunnen worden getoetst om bovenstaand proces adequaat te kunnen ondersteunen en verbeteren.

13 COMMISSIE VAN BEROEP

Inzake de opdracht aan deputaten D&R (Acta art 29, besluit 3) om in overleg met de deputaten Kerkrecht en kerkorde “advies uit te brengen over de mogelijkheid van een bindende uitspraak van de commissie van beroep en over een tweede beroepsinstantie” verwijzen wij naar bijlage 8. De betrokkenheid van deputaten D&R bij dit rapport is beperkt geweest; daarom is advies dat de synode zich op dit punt verstaat met de betreffende commissie en met deputaten Kerkrecht en kerkorde.

14 CONCEPTBESLUITEN

Deputaten stellen het volgende aan de GS Amersfoort voor:

Besluit 1 Decharge

deputaten Dienst en recht, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002, te dechargeren onder dank voor de door hen verrichte arbeid.

Besluit 2 Instructie nieuwe deputaten

nieuwe deputaten te benoemen met dezelfde opdracht, en hen als aanvulling daarop op te dragen:

- a de opzet en werkwijze van het mentoraat voor startende predikanten te continueren, het kwaliteitsniveau te blijven waarborgen en voor voldoende (bij)-scholingsfaciliteiten voor mentoren zorg te dragen (bijlage 2 t/m 5);
- b een evaluatieonderzoek te verrichten of te laten verrichten naar de effecten en resultaten van het werk van de sectie Werkbegeleiding en nascholing in de afgelopen jaren;
- c in samenwerking met de betreffende partijen nadere uitwerking te geven aan begeleiding en supervisie van jongere predikanten en aan Post Academisch Onderwijs voor ervaren predikanten;
- d ten behoeve van hulpverlening een lijst aan te leggen van professionele deskundigen die bekend zijn met de specifieke eisen van de kerkelijke situatie, naar wie kerkenraden en predikanten kunnen worden verwezen (de gezochte deskundigheid zal veelal liggen op het terrein van analyse, communicatie, het compleet benoemen van problemen, conflicthantering, assessments en (persoons)onderzoeken, etc.);
- e zich te blijven inspannen voor herijking van de invulling van de ambten (waaronder vooral het predikantschap), die meeontwikkelt met de veranderende eisen en de activiteiten binnen de gemeenschap der kerken te coördineren.

Besluit 3 Protocol

een hulpverleningsprotocol vast te stellen, dat door nieuw te benoemen deputaten zal worden gehanteerd, en tevens de kerken dringend te verzoeken in alle gevallen waarin externe deskundigen worden ingeschakeld, dit protocol te hanteren (bijlage 6).

Besluit 4 Bijstand

er bij de kerken nogmaals - evenals de GS Zuidhorn deed - op aan te dringen deputaten Dienst en recht in een zo vroeg mogelijk stadium te verzoeken om bijstand in situaties waarin zich tussen kerkenraad, predikant en/of gemeente structureel spanningen voordoen.

Besluit 5 Maatregelen

- a uit te spreken dat een kerk deputaten Dienst en recht behoort te informeren dan wel om hulp te vragen, indien zij in overleg met en met instemming van haar predikant maatregelen voorbereidt die leiden tot wijzigingen in de uitvoering van zijn werkzaamheden (vrijstelling van taken, ziekteverlof, (partiële) non-activiteit, losmaking, ontheffing, vervroegd emeritaat vanwege werksituatie etc.), vóórdat besluiten zijn genomen;
- b uit te spreken dat een kerk bijstand behoren te vragen aan deputaten Dienst en recht, indien zij in situaties van verschil van mening tussen kerkenraad en predikant - van andere aard dan

bedoeld in art 79 en 80 KO - eenzijdige beperkende maatregelen overweegt ten aanzien van het functioneren van de predikant, en wel ver voordat instemming wordt gevraagd aan de door de classis aangewezen naburige kerkenraad.

Besluit 6 *Mobiliteit*

de kerken op te roepen predikantsvacatures zo spoedig mogelijk te melden bij deputaten Dienst en recht, en de predikanten op te roepen deputaten Dienst en recht te informeren wanneer bij hen het verlangen ontstaat naar een andere standplaats.

Besluit 7 *Financiële regeling*

dat de door GS Zuidhorn getroffen financiële regeling (art 29, besluit 6) ook van toepassing is in geval van ontheffing naar art 15 KO.

Besluit 8 *Initiatieven en samenwerking*

verschillende organisaties binnen de gemeenschap der kerk op te roepen in goede samenwerking met elkaar en in afstemming met deputaten Dienst en recht problemen te analyseren en oplossingen zo mogelijk te professionaliseren (de predikantenvereniging, TU Kampen, VSE, Platform CvB's, SGO en particuliere initiatiefgroepen binnen het kerkverband).

Besluit 9 *Steunpunt*

het initiatief van het Platform van CvB's tot het oprichten van een vereniging van kerken van harte te ondersteunen, evenals het door die vereniging in te stellen professionele steunpunt, en uit te spreken dat de kerken zich bij die vereniging behoren aan te sluiten (bijlage 7).

Besluit 10 *Regeling commissie van beroep in predikantszaken*

bijgaande regeling in nauw overleg met deputaten Kerkrecht en kerkorde goed te keuren (bijlage 8).

Besluit 11 *Begroting*

de begroting voor nieuw te benoemen deputaten goed te keuren (bijlage 9).

Bijlagen

1	Opdracht deputaten Dienst en recht	22
2	Organisatie werkbegeleiding	24
3	Scholingsplan mentoren	27
4	Instructie mentoren	28
5	Instructie kerkenraden beginnende predikanten	30
6	Protocol hulpverlening	31
7	Steunpunt i.o. (ter info)	33
8	Regeling commissie van beroep in predikantszaken	43
9	Kostenbegroting 2005-2007	60

Deputaten Dienst en recht, januari 2005

BIJLAGE 1

Deputaten *Dienst en recht van predikanten* kregen van de Generale Synode Zuidhorn 2002 de volgende opdrachten, eventueel te verdelen over een aantal secties:

- a het signaleren van en anticiperen op ontwikkelingen in de kerken terzake van Dienst en recht van predikanten in relatie tot de verhouding met kerkenraad en gemeente; daarbij aandacht te besteden aan de zaken van rechtspositie en financiële verzorging die de kerken en haar predikanten gezamenlijk aangaan;
- b kerkenraden en predikanten van advies te dienen op het vlak van *kerkelijk personeelsbeleid* met aandacht voor 1. de wijze waarop kerken geïnformeerd worden over de beroepbaarstelling en maatregelen die deze informatievoorziening verbeteren; 2. initiatieven in alternatieve wegen voor het beroepingswerk en 3. zaken als taakverdeling, functioneringsgesprekken, voorkomen van burn-out en/of conflicten;
- c kerkenraden en predikanten van advies te dienen op het vlak van *rechtspositie*, waarbij zaken als traktement, beroepingsbrief, segmentering en werkvormen (parttime), getermineerd dienstverband, wachtgeldregeling, juridische en fiscale kennis, schuldsanering, bezit van een eigen woning aan de orde kunnen zijn;
- d kerkenraden en predikanten te adviseren inzake het omgaan met *concrete spanningen en conflicten*, met aandacht voor de mogelijkheden van mediation, een traject van tijdelijke detachering in een andere gemeente, om losmaking te voorkomen, en advies bij het omgaan met beroepbaarstelling na losmaking;
- e het onderzoeken en aanbieden van hulp bij de vraag naar *overgang tot een andere staat des levens* naar artikel 15 KO, waarbij zaken als een traject van outplacement, omscholing en sollicitatie op de arbeidsmarkt aan de orde komen;
- f werkbegeleiding en nascholing (te organiseren met de volgende opdrachten:):
 - 1 de werkbegeleiding voor beginnende predikanten te organiseren zoals beschreven in hoofdstuk 3 van het rapport van deputaten (aan de GS Zuidhorn);
 - 2 de (organisatie van de) werkbegeleiding te optimaliseren door o.a. de schriftelijke suggesties die zijn binnengekomen (bij de GS Zuidhorn) te overwegen en waar mogelijk te verwerken;
 - 3 als informatiepunt beschikbaar te zijn met het oog op de werkbegeleiding van ervaren predikanten op de manier zoals beschreven in hoofdstuk 4 van het rapport van deputaten (aan de GS Zuidhorn);
 - 4 de kerkenraden te stimuleren de loopbaan van hun predikant zorgvuldig te begeleiden en daartoe desgevraagd met gebruikmaking van ontwikkeld materiaal van o.a. het GMV eenvoudige instrumenten zoals een protocol 'functioneringsgesprekken voeren', een protocol 'persoonlijke ontwikkelingsplannen maken' en een protocol 'omgaan met conflicten' aanreiken;
 - 5 'slaag- en faalfactoren' inzake het functioneren van predikanten te inventariseren en de volgende synode hieromtrent aanbevelingen te doen;
 - 6 de ontwikkelingen met betrekking tot de bij- en nascholing van predikanten te volgen en wanneer daartoe aanleiding bestaat, opleidingscentra te stimuleren een - onderling samenhangend - aanbod te ontwikkelen en de predikantenvereniging te stimuleren actief te bevorderen dat haar leden zich blijven ontwikkelen in de volle breedte van hun ambt;
 - 7 te blijven bewaken dat de aandacht voor de persoon van de predikant, diens deskundigheid en professionaliteit enerzijds en (de aandacht) voor zijn roeping, toewijding-in-liefde en de door de Geest geschonken gaven anderzijds, schriftuurlijk in balans is;
- h de werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget (bedoeld om ontwikkeling en

projecten mogelijk te maken), dat separaat zal worden toegezonden, en daarbij de deputaten te machtigen om specifiek ten behoeve van een kerk gemaakte kosten aan die kerk door te berekenen;

- i van hun arbeid schriftelijk rapport uit te brengen aan de eerstvolgende synode en hun rapport uiterlijk 6 maanden voor het begin van de volgende synode aan de kerken toe te zenden.

(conform Acta Zuidhorn art 29 besluit 2 en art 119 besluit 2)

Ook is deputaten opgedragen in overleg met deputaten Kerkrecht en kerkorde aan de volgende synode advies uit te brengen over de mogelijkheid van een bindende uitspraak van de ingestelde commissie van beroep en over een tweede beroepsinstantie.

(conform Acta Zuidhorn art 29 besluit 3)

BIJLAGE 2

ORGANISATIE WERKBEGELEIDING

1 WERKBEGELEIDING BEGINNENDE PREDIKANTEN

Het werkproces 'werkbegeleiding beginnende predikanten' kan eenvoudig worden aangestuurd door twee handelende instanties: de kerkenraad die aanvraagt en het deputaatschap D&R (sectie Werkbegeleiding en nascholing) dat de begeleiding ter beschikking stelt en aanstuurt. Kerkrechtelijk is dat een transparant en adequaat model:

- a de kerkenraad is en blijft eindverantwoordelijk;
- b de gezamenlijke kerken hebben een voorziening in het leven geroepen waarvan gebruik kan worden gemaakt.

Andere instanties zoals een classis of een particuliere synode in het hele proces betrekken is een vorm van overorganisatie. Het suggereert dat werkbegeleiding en mentoraat iets is dat van bovenaf controlerend wordt uitgevoerd. Het leidt tot het meedraaien van veel schijven zonder dat ze inhoudelijk veel betekenen. Het maakt de zaken dus onnodig omslachtig en bewerkelijk. Het is ook met het oog op de eigen verantwoordelijkheid van de mentoren en de privacy van de begeleide predikanten ongewenst.

1.1 Deputaten benoemen mentoren en zorgen voor hun training

De deputaten benoemen voor de gezamenlijke kerken voldoende mentoren om aan de vraag te kunnen voldoen. Zij hebben de volgende indeling gemaakt: Noord-Oost (Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel), Noord-West (Utrecht, Holland Noord), Zuid-Oost (Gelderland, Flevoland, Oost-Brabant en Limburg) en Zuid-West (Holland Zuid, West-Brabant en Zeeland). De selectie geschiedt door het deputaatschap op basis van de vastgestelde vereisten. Deputaten bereiden de voorgedragen predikanten op het mentorschap voor door nadere informatie en een gerichte cursus. Die cursus wordt afgerond met een toets. Mentoren die met positief gevolg de cursus hebben afgerond, worden vervolgens benoemd voor een periode van vier jaar.

1.2 Contactpersoon regelt inzet

De deputaten wijzen een contactpersoon aan die bevoegd is om, zodra daartoe een verzoek binnenkomt, namens hen in overleg met de betrokkenen een mentor in te zetten voor begeleiding van een predikant.

1.3 Mentor legt contact

De aangewezen mentor neemt binnen een maand contact op met de beginnende predikant om een kennismakingsgesprek te beleggen. De gesprekken vinden in principe plaats in de werkruimte van de mentor.

1.4 Contract

Mentor en mentorant sluiten een begeleidingscontract waarin minimaal wordt geregeld: frequentie, duur en locatie van de gesprekken, aanleveren van materiaal, wijze van verslaglegging, wijze van rapporteren aan de kerkenraad van de beginnende predikant (zie bijlage 5).

1.5 Rapportage aan de kerkenraad

De predikant zal in de kerkenraadsvergaderingen regelmatig melding maken van de werkbegeleiding. Het is niet gebruikelijk dat hij daarbij omstandig rapporteert over de inhoud van de

gesprekken.

Halverwege de begeleidingsperiode en aan het eind daarvan rapporteert de mentor aan de kerkenraad.

Het rapport, dat is opgesteld door de mentor en ook is ondertekend door de mentorant, is kort en geeft op hoofdlijnen aan welke onderwerpen aan de orde zijn. De begeleidingsperiode wordt afgesloten met een eindrapport waarin de mentor aanbevelingen doet voor het vervolg van het leren van de predikant. Mochten de werkomstandigheden of de samenwerking met de kerkenraad naar het oordeel van de werkbegeleider de mentorant hinderen in de uitoefening van zijn taak, dan bespreken mentor en mentorant dit met de kerkenraad of een door de kerkenraad aangewezen delegatie. De mentor kan daarbij de kerkenraad en de mentorant adviezen geven.

1.6 Klachten en conflicten

Klachten van en conflicten tussen de betrokken partijen die de werkbegeleiding betreffen en die niet in onderling overleg kunnen worden opgelost zullen aan de deputaten worden voorgelegd. Zo nodig zullen zij een arbitragecommissie aanwijzen die een bindende uitspraak doet. Deputaten en arbitragecommissie zijn niet bevoegd uitspraken te doen over inhoudelijk-kerkelijke zaken waarvoor de gewone kerkelijke weg van bezwaar en beroep geldt.

2 MENTOREN

Mentoren zijn ervaren predikanten. Hun activiteiten richten zich op de taakuitoefening van (beginnende) predikanten.

2.1 Werk en verantwoording

Mentoren zullen hun werk naar beste weten en kunnen verrichten. Een mentor begeleidt niet meer dan één mentorant tegelijk. Voor wat betreft de goede vervulling van hun mentoraat staan de mentoren onder verantwoordelijkheid van de sectie Werkbegeleiding en nascholing. Wanneer daar gegronde redenen voor zijn, kan een mentor door de deputaten van zijn taak ontheven worden.

2.2 Werving en selectie nieuwe mentoren

Deputaten D&R dragen zorg voor de aanvulling van het mentorenbestand.

2.3 Scholingsplan

Deputaten hebben voor de toerusting van de mentoren een scholingsplan. Benoemde mentoren zijn verplicht deze scholing te volgen. De cursus wordt door deputaten eens per twee tot drie jaar georganiseerd. Het programma voor de training van de mentoren is als bijlage 3 aan het rapport toegevoegd.

2.4 Instructie

De mentoren werken met een gestandaardiseerde instructie, die als bijlage 4 aan het rapport is toegevoegd.

2.5 Intervisie

Mentoren wisselen in geregelde frequentie hun ervaringen uit tijdens intervisiebijeenkomsten, die op initiatief van de deputaten door de mentoren zelf belegd worden. Deputaten zullen hiervoor een instructie ontwikkelen.

2.6 Vergoedingen

Mentoren ontvangen geen vergoeding/honorarium voor het mentorschap. De kosten van de functiescholing worden vergoed. Door de zittingen in de eigen werkruimte te beleggen zullen reiskosten tot de uitzondering behoren. Maakt de mentor toch reiskosten of andere bijzondere kosten, dan worden die gedeclareerd bij de kerkenraad van de mentorant.

3 FINANCIËLE PARAGRAAF

Eens per twee/drie jaar wordt een initiële mentor cursus gegeven. De cursus (een meerdaagse) wordt gegeven door een professioneel bureau. Intervisie: eerste jaar onder begeleiding, tweede jaar zelfstandig. Nascholing: jaarlijks een terugkomdag (twee groepen).

De kosten van deputaten (reis-, telefoon-, vergaderkosten) worden geschat op jaarlijks € 1.000.

Gemiddelde kosten per jaar bedragen vanaf 2004 (zie rapportage aan de vorige generale synode) € 14.000.

BIJLAGE 3**SCHOLINGSPLAN TEN BEHOEVE VAN DE MENTOREN****Doelgroep**

Predikanten met minimaal 5 jaar ervaring, verspreid over het hele land.

Hun taak

Mentor zijn voor een beginnend (1 - 3 jaar in de pastorie) predikant.

6 tot 10 gesprekken per jaar van 1,5 - 2,5 uur per gesprek, totaal 15 uur op jaarbasis.

Frequentie 1 x per 4 à 6 weken.

Inhoud: naar aanleiding van de (sociale) competenties.

Training vóór en ondersteuning tijdens het mentoraat

Om de kwaliteit van het mentoraat op een goed peil te krijgen en te houden verbinden de (aanstaande) mentoren zich aan een cursus en een intervisieprogramma. De training gaat vooraf aan de start van het mentoraat, intervisie en nascholing worden tijdens het begeleidingsproces geboden.

Training

Omvang: 3 dagen met daarin 7 dagdelen

Plaats: centraal gelegen locatie

Ondersteuning

Gedurende het tweejarige mentoraatproces ontvangen de predikanten het eerste jaar 5 x begeleidde groepsintervisie, welke in het tweede jaar zelfstandig in 5 bijeenkomsten wordt voortgezet.

Ongeveer 1 x per 2 maanden komen 6-8 mentoren bijeen voor 2,5 uur intervisie.

In het tweede mentoraatjaar wordt een nascholingsdag georganiseerd.

Inhouden voor de training

In het mentoraat gaat het om collegiale begeleiding van de beginnende predikant in zijn werk in de gemeente. Het gaat om begeleiden van een leerproces van een zich ontwikkelende professional. Hiervoor hebben deputaten aandachtspunten en wensen voor scholing geïnventariseerd bij de a.s. mentoren en in samenhang literatuur over begeleidingskwaliteiten en kerncriteria voor a.s. mentoren geformuleerd. Om deze kwaliteiten concreet te maken zijn per item gedragsindicatoren gegeven.

Resultaat

Cursus en intervisie dienen tot resultaat te hebben dat de mentor aan het geschetste profiel beantwoordt en zijn competentie tot het aangaan van een mentoraatrelatie kan demonstreren.

BIJLAGE 4

INSTRUCTIE VOOR MENTOREN VAN BEGINNENDE PREDIKANTEN

Benoeming

De mentor is door deputaten benoemd en minimaal vier jaar beschikbaar voor beginnende predikanten.

Scholing

Met de aanvaarding van de benoeming verbindt een mentor zich aan het scholingstraject ter voorbereiding op en ondersteuning bij de uitvoering van werkbegeleiding.

In dit traject wordt vooral aandacht besteed aan het op gang brengen, begeleiden en evalueren van het leerproces van de beginnende predikant. De voortgang van het begeleidingsproces wordt door middel van intervisie met collega-mentoren besproken.

Financiën

Het scholingsaanbod wordt bekostigd uit de middelen die de synode aan de deputaten ter beschikking heeft gesteld. De mentor-predikant wordt door zijn kerkenraad in de gelegenheid gesteld de scholing en intervisie te volgen. Voor de uitvoering van de werkbegeleiding geeft de kerkenraad de mentor tijd door bijv. vrijstelling van andere taken.

Vertrouwelijkheid

De beginnende predikant maakt een eigen leerplan voor het mentoraat. Hij bespreekt dit met (een delegatie van) de kerkenraad en verwerkt suggesties en aandachtspunten. Mentor, beginnende predikant en (een delegatie van) de kerkenraad voeren een startgesprek over het leerplan. Bij midden- en eindevaluatie wordt in dezelfde samenstelling gesproken over de ontwikkeling van de mentorant. Deze schrijft ter voorbereiding een verslag (zie evaluatie). Bij knelpunten die tussentijds bespreking behoeven kan zowel door mentor en mentorant als door (de delegatie van) de kerkenraad het initiatief worden genomen tot een gesprek. Blijven er vragen/zorgen over de (mogelijkheden tot) verdere ontwikkeling in het ambt, dan kan specifieke deskundigheid van deputaten werkbegeleiding worden ingeschakeld. Met de inhoud van de werkbegeleiding wordt *vertrouwelijk* omgegaan, ten aanzien van zowel persoonlijke informatie als informatie met betrekking tot de gemeente.

(Deskundigheids)ondersteuning voor mentoren

Intervisie: de mentor neemt deel aan een intervisiegroep met collega-mentoren. Hier geldt eveneens de *vertrouwelijkheid* ten aanzien van persoonlijke informatie en informatie met betrekking tot de gemeente.

Deputaten

Voor begeleidingsknelpunten die specifieke deskundigheid vereisen, kunnen mentoren en kerkenraad een beroep doen op een (daarvoor aangewezen) lid van het deputaatschap D&R.

Werkafspraken

Om een leerproces van de beginnende predikant op gang te brengen, te houden en te kunnen evalueren is het belangrijk een kader te schetsen voor de afspraken die tussen mentor en mentorant dienen te worden gemaakt.

Het mentoraat richt zich op de persoonlijke dimensie in de ontwikkeling van de startende predikant. Kernbegrip is integratie door ervarend leren (Kessel/Kolb).

- Hoe kan hij zijn persoonlijke kwaliteiten en valkuilen (ond)erkennen?
- Hoe kan hij verworven kennis en vaardigheden toepassen in de praktijk, zijn ervaring analyseren en experimenteren met zijn persoonlijke aanpak?
- Hoe kan hij (leren) doelmatig en evenwichtig te functioneren in zijn werk als geroepen dienaar en met voldoening zijn missie vervullen?

Uitwerking

Koppeling van mentor en mentorant geschiedt door het deputaatschap.

Duur van de samenwerking: het mentoraat beslaat 2 jaar.

Het aantal uren mentoraat: 15 uur per jaar.

Aantal gesprekken: min. 6 tot max. 10 per jaar.

Duur van de gesprekken: 1½ tot 2 uur.

Frequentie: 1 x per 4 tot 6 weken.

Thema's: de 5 aandachtsgebieden uit de nota persoonlijke items.

Werkwijze

De mentorant formuleert zijn persoonlijke leerpunten bij de 5 thema's voor zijn professionele ontwikkeling. Mentor en mentorant zorgen er samen voor dat de verschillende aandachtsgebieden aan de orde komen. Inbreng wordt schriftelijk voorbereid door de mentorant. Hij schrijft een reflectie op het gesprek plus aandachtspunten waar hij in de praktijk mee aan de slag gaat.

Evaluaties

Korte mondelinge afstemming in het derde gesprek over werkbaarheid van methode en de relatie, klikt het? Een eventuele switch is bespreekbaar.

Middenevaluatie na 1 jaar mentoraatgesprekken. De mentorant bereidt deze voor aan de hand van zijn leerplan, beschrijft zijn ontwikkeling en formuleert nieuwe of bijgestelde doelen voor het tweede jaar van het mentoraat. De mentor geeft schriftelijk zijn reflectie op het leerproces van de mentorant. De mentorant maakt een schriftelijk verslag voor zijn kerkenraad met de hoofdlijnen van zijn professionele ontwikkeling. De mentorant en mentor bespreken dit verslag met de (delegatie van de) kerkenraad.

Eindevaluatie na 2 jaar mentoraat. Schriftelijk verslag door zowel mentor als mentorant ter voorbereiding van het afsluitende gesprek. De mentorant schrijft een samenvattend evaluatieverslag voor de kerkenraad. Hierop volgt een afsluitend gesprek met alle deelnemers aan het proces. Deputaten ontvangen een (kort) eindverslag van de mentor over zijn ervaringen/knelpunten in de rol van mentor. Bij afsluiting ontvangt de (beginnende) predikant een certificaat voor het 2 jaar volgen van het mentoraat.

BIJLAGE 5

INSTRUCTIE KERKENRADEN VAN BEGINNENDE PREDIKANTEN

- 1 Zodra een beginnende predikant een beroep naar een gemeente heeft aangenomen, neemt de kerkenraad contact op met deputaten werkbegeleiding.
 - 2 Deputaten zorgen (via de contactpersoon) ervoor dat een mentor beschikbaar is.
 - 3 De mentor neemt (telefonisch) contact op met de kerkenraad van de beginnende predikant ten teken dat hij 'geactiveerd' is.
 - 4 De mentor legt contact met de beginnende predikant binnen een maand na diens intrede en bevestiging.
 - 5 Mentor en beginnende predikant maken afspraken en leggen die schriftelijk vast (zie onderstaand modelcontract).
 - 6 De beginnende predikant overlegt een afschrift van dit contract aan de kerkenraad.
 - 7 Na een jaar wordt een tussenrapportage opgesteld. Ook deze rapportage legt de beginnende predikant aan zijn kerkenraad ter informatie voor. Mentor en mentorant ondertekenen het rapport beide.
 - 8 Na beëindiging van de werkbegeleiding wordt het eindrapport - eveneens door mentor en mentorant ondertekend - door de predikant aan zijn kerkenraad overlegd.
 - 9 De kerkenraad vergoedt de kosten van de werkbegeleiding. In principe reist de beginnende predikant zodat de kosten beperkt worden tot diens declaraties.
 - 10 De kerkenraad kan bij zich voordoende onduidelijkheden of vragen contact opnemen met deputaten werkbegeleiding (zr. S.M. Hogendoorn-de Vries, Reijmerinkstraat 30, 3815 MH Amersfoort; e-mail: ahogendo.1@hccnet.nl)
- (NB Hoewel niet strikt noodzakelijk staat het de kerkenraad vrij bij de bespreking van de rapporten van 7 en 8 de mentor uit te nodigen).

CONTRACT WERKBEGELEIDING

Naam beginnende predikant:

Naam mentor:

Eerste gesprek op:

Gespreksdata eerste jaar:

Aantal gesprekken tweede jaar:

Gesprekslocatie:

Afspraken over voorbereiding op de gesprekken:

Afspraken over verslaglegging van de gesprekken:

Afspraken over eerste jaarverslag:

Afspraken over eindverslag:

Voor akkoord,

Datum:

(mentor)

(mentorant)

BIJLAGE 6

CONCEPT PROTOCOL HULPVERLENING

1 Hulpverlening geschiedt door twee deputaten, waarbij één van beiden wordt aangewezen als contactpersoon.

2 De belangrijkste rol van de deputaat-hulpverlener is die van *facilitator*. Niet het geven van adviezen, belangenbehartiging of bemiddeling staan voorop, dan wel het verhelderen van de feitelijke situatie door het stellen van - zo nodig ook verdergaande en indringende - vragen over de achtergronden, inhoud en reikwijdte van de problemen die spelen, met als doel dat alle relevante (ook de voor één of meerdere partijen onaangename) aspecten transparant worden.

3 Deputaten-hulpverleners zullen nimmer optreden als persoonlijke belangenbehartigers van één partij tegenover andere belanghebbenden. In geval deputaten-hulpverleners door één der partijen worden ingeschakeld dragen zij er zorg voor dat de andere partij van dat feit op de hoogte wordt gesteld. Deputaten kunnen ook verzoeken om een informatief gesprek met de andere partij, welk verzoek in beginsel zal worden ingewilligd.

4 Deputaten-hulpverleners zullen open communiceren naar alle betrokkenen. Dit betekent niet dat alle gesprekken altijd tegelijkertijd met alle betrokkenen worden gevoerd, maar wèl dat uiteindelijk alle betrokkenen over dezelfde informatie beschikken. Er zal geen informatie worden achtergehouden. Naar derden (m.u.v. overige deputaten D&R) geldt geheimhouding, tenzij anders afgesproken.

5 Deputaten-hulpverleners nemen nimmer taken, verantwoordelijkheden of bevoegdheden van de predikant of de kerkenraad over. Zij zijn slechts behulpzaam bij het verkrijgen van voldoende diepgang en een goede voorbereiding van door betrokkenen te nemen besluiten. Hulpverlening blijft erop gericht dat predikant en kerkenraad de eigen taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden in de gegeven situatie zelf op verantwoorde wijze invullen.

6 Beperkingen in of (tijdelijk) afzien van werkzaamheden van de predikant kunnen in onderling overleg tussen partijen worden bepaald mits dat schriftelijk wordt vastgelegd. Om te voorkomen dat onduidelijkheid ontstaat over de aard van de afspraken geldt, indien er geen volledige overeenstemming is, dat betrokkene tenminste een schriftelijke verklaring van geen (overwegend) bezwaar aflegt over de getroffen maatregel(en). Er mogen geen eenzijdige beperkingen worden opgelegd (verbod op preken, ander onderricht, pastorale bezoeken, etc.), tenzij na instemming van de door de classis benoemde genabuurde kerkenraad.

7 Concrete adviezen van deputaten-hulpverleners worden op schrift gesteld en, ondertekend door de deputaten, ter hand gesteld aan *alle* betrokkenen.

8 Indien een deputaat anderszins betrokken is (geweest) bij een kwestie, zal hij in die kwestie niet participeren en ook in het deputaten-overleg zich van bespreking en besluitvorming onthouden, tenzij anders wordt gevraagd.

9 Zodra één van de partijen het vertrouwen opzegt in één of meerdere van de deputaten-hulpverleners vanwege (veronderstelde) partijdigheid, wordt dit door de betrokken partij schriftelijk bevestigd en gemotiveerd. De betrokken hulpverleners zullen ter stond hun hulpverlening staken. In

een dergelijke situatie mag van de partij die het vertrouwen heeft opgezegd worden verwacht een voorstel te doen voor voortzetting van de hulpverlening door anderen, voor welk voorstel de instemming van de betrokken partijen moet worden verkregen.

BIJLAGE 7

NOTITIE STEUNPUNT I.O.

Binnen gereformeerd (vrijgemaakt) Nederland (GKV) bestaat al langer het idee om een steunpunt voor predikanten en kerkenraden (m.b.t. de werkrelatie kerkenraad-predikant) in te richten. Verschillende partijen hebben hier allerlei ideeën over, die soms overeenstemmen, maar soms ook niet.

Tot nu toe heeft niemand concreet werk gemaakt van het op te richten steunpunt, terwijl velen het wel eens zijn over de wenselijkheid van een dergelijk steunpunt. Deze notitie beoogt een aanzet te geven voor een meer gestructureerde gedachtevorming over de opzet, inrichting en taken van het steunpunt. De vraag *of* er een steunpunt opgericht moet worden komt eerst kort aan de orde. De rest van de notitie heeft de oprichting van het steunpunt als uitgangspunt.

Waarom een steunpunt?

Tijden veranderen en kerkelijke situaties veranderen mee. Dit heeft gevolgen voor de rol en positie van de predikanten en de kerkenraden in de kerken. Om wat voorbeelden te noemen:

- mensen worden meer dan bijvoorbeeld vijftig jaar geleden beoordeeld op hun persoonlijke competenties. Hierbij kan gedacht worden aan sociale vaardigheden, maar bijvoorbeeld ook aan managementvaardigheden en leiderschapscompetenties. Deze ontwikkeling gaat niet aan predikanten en ook niet aan de overige kerkenraadsleden voorbij. Voor predikanten levert dit bijvoorbeeld de vraag op in hoeverre hun vaardigheden en persoonlijkheid bijdragen aan of juist in de weg staan van het realiseren van goede werkverhoudingen en het laten 'landen' van hun evangelieverkondiging.
- de rechtsverhouding tussen predikant en kerkenraad wordt steeds meer aan gevoeld als een relatie tussen werknemer en werkgever (al hoewel dit naar Nederlands recht niet juist is). Ook op dit punt rijzen vragen. Bijvoorbeeld: moet een predikant meewerken aan functioneringsgesprekken? Aan welke eisen moeten de kerkenraadsleden voldoen om in staat te zijn een goed kerkelijk, maar ook stimulerend functioneringsgesprek te kunnen voeren? Welke criteria worden gehanteerd om het functioneren van de predikant al of niet als voldoende te duiden? En als het functioneren als onvoldoende wordt geduid, welke gevolgen heeft dat dan?
- maatschappelijke ontwikkelingen, maar ook kerkenraad en gemeente, stellen andere eisen aan de kundigheden en capaciteiten van een predikant. Dit hoeft op zichzelf geen probleem te zijn, maar wordt dat wel als de 'eisen' niet duidelijk worden benoemd of uitgesproken. Dit leidt vaak tot het gevoel bij de predikant dat hem onbekend is waaraan hij moet voldoen en bij de gemeente en kerkenraad tot een negatieve beoordeling als hij niet voldoet aan die niet uitgesproken 'eisen'.

Zo zijn er nog veel meer vragen te bedenken waarmee predikanten en kerkenraden niet goed raad weten. Soms leidt dit tot voortijdige uitval van de predikant (ongeveer 30% van de predikanten krijgt hier mee te maken), wat hoge kosten met zich meebrengt. Voortijdige uitval kost veel geld, maar betekent ook in andere opzichten altijd verlies voor alle partijen die bij een dergelijke situatie betrokken zijn. Een steunpunt dat zich op professionele wijze buigt over dergelijke vragen en dat predikanten en kerkenraden van advies kan voorzien, is daarom geen overbodige luxe.

Verder geldt dat predikanten en kerkenraden zich grotendeels zelf moeten redden als het gaat om de 'onderhandelingen' over de materiële voorwaarden waaronder een predikant zijn werk goed kan doen. Door het Christennetwerk GMV en het Platform CvB's worden traktementstabellen en een aantal aanvullende richtlijnen uitgegeven. Kerken hoeven zich hier echter niet aan te houden en bovendien kunnen de traktementstabellen en richtlijnen op meerdere manieren geïnterpreteerd worden. Voor predikanten en kerken blijft het dus een hele kunst om tot goede afspraken omtrent de arbeidsvoorwaarden te komen.

Onder het kopje 'Mogelijke taken voor het steunpunt' worden nog veel meer zaken genoemd die kunnen worden opgepakt en uitgewerkt door het steunpunt i.o.

Al met al zal duidelijk zijn dat een steunpunt een leemte kan vullen. Die leemte bevindt zich in praktische zin voornamelijk op het gebied van 'arbeidsvoorwaarden' voor en de werksituatie van predikanten. Het steunpunt kan echter ook een rol krijgen in het onderzoeken en duiden van maatschappelijke en kerkelijke ontwikkelingen die gevolgen hebben voor (de positie van) predikanten en de relatie kerkenraden-predikanten en omgekeerd.

Overigens kan het steunpunt zich ook bezig gaan houden met de arbeidsvoorwaarden van koster en kerkelijk werkers. Het juridische verschil tussen predikanten en koster/kerkelijk werkers is dat predikanten werkzaam zijn als zelfstandige (vrij beroep). Koster en kerkelijk werkers hebben echter een arbeidsrechtelijke overeenkomst met de kerk. Dit onderscheid zal in het steunpunt nadrukkelijk in het oog gehouden moeten worden. Maar omdat het predikantschap ook niet aan een aantal 'werknemerstrekjes' ontkomt, is het niet ondenkbaar dat het steunpunt zich op beide fronten verdienstelijk kan gaan maken.

Partijen

Verschillende partijen binnen de GKV hebben in meer of mindere mate te maken met het steunpunt i.o. Hieronder volgt een korte opsomming van wie wie is en wie wat doet. Tevens wordt kort aangegeven wat het raakvlak is tussen de verschillende partijen en het op te richten steunpunt.

Partij	Omschrijving / raakvlak met steunpunt
Platform CvB's	Vereniging van kerken, vertegenwoordigd door de CvB's; lidmaatschap niet verplicht, ongeveer 95% van het aantal CvB's binnen de GKV is lid. Daarnaast zijn een aantal CvB's uit de CGK en de NGK lid. Taken: samen met VakGMV traktementstabellen en aanvullende richtlijnen opstellen m.b.t. arbeidsvoorwaarden predikanten. Zijn niet bindend. Advisering leden omtrent materiële kerkzaken en beheersaspecten. Onderhouden van een helpdesk.
Vereniging VSE	Vereniging van kerken; alle kerken binnen de GKV zijn lid. Doel: uitkeringen verstrekken aan kerken t.b.v. de inkomensvoorziening van emeritpredikanten en uitkeringen t.b.v. de weduwen en/of wezen van predikanten. Taken: regelingen opstellen en onderhouden waarin de voorwaarden voor het verstrekken van een uitkering zijn vermeld, beoordelen van uitkeringsaanvragen, verstrekken van de uitkeringen. Laatste ontwikkeling: verzekeraar ingeschakeld die ondersteuning biedt bij reïntegratie van predikanten die arbeidsongeschikt zijn geraakt. Deze dienstverlening kan ook preventief worden ingezet.
Christen netwerk GMV	Christelijke vakvereniging voor zowel werkgevers als werknemers. Ongeveer 60% van het aantal predikanten binnen de GKV is lid van VakGMV. VakGMV ondersteunt de predikanten bij belangenbehartiging. VakGMV voert overleg met het Platform CvB's over traktementstabellen en overige richtlijnen.
Deputaatschap Dienst en recht	Deputaatschap van de GS, ontstaan door samenvoeging van twee eerdere deputaatschappen. Taken: mentoraat startende predikanten, hulp op afroep aan kerken met moeilijkheden, advies over losmaking predikanten, vormgeving beroepingswerk, beleidsontwikkeling takenpakket predikanten, gevolgen beëindiging predikantschap, geactualiseerde visie op het ambt, verandering in de uitoefening van het ambt, ontwikkelen P&O-beleid predikanten.
Werkgroep herziening arbeidsvoorwaarden predikanten	Werkgroep binnen het Platform CvB's. Houdt zich bezig met het ontwikkelen en updaten van arbeidsvoorwaarden voor predikanten.
Predikantenvereniging	Vereniging van predikanten binnen de GKV. Aantal leden: 390. Doel: het bevorderen van de band tussen haar leden en de bevordering van hun ambtelijke arbeid. Actuele ontwikkeling: PV wil zich omvormen tot een beroepsgroep.
Regiegroep	Bestaande uit afgevaardigden van D&R, Platform, PV, VSE. Dit is een breed overleg waar met name afstemming van activiteiten en ontwikkelingen plaatsvindt.

Theologische Universiteit	Instelling waar o.a. studenten worden opgeleid tot predikant voor de GKV. Is bezig met het opnieuw formuleren van een visie op de gereformeerde theologie en daarmee het predikantsambt. Richt zich de laatste jaren meer op het voorbereiden van de studenten op de praktijk.
Steunpunt Gemeente- opbouw	<p>Kerntaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het verzorgen van cursussen voor ambt dragers/kerkenraden - het verzorgen van cursussen voor gemeenteleden - het verzorgen van gemeenteavonden - het begeleiden bij jeugdwerk - het adviseren en begeleiden van kerkenraden en gemeenteopbouwtrajecten - het uitgeven van diverse publicaties. <p>Houdt zich ook bezig met de positie van de predikant. Hoofdstuk 7 van de Cd-rom 'Aan het werk in de kerk' is gewijd aan werk en positie van de predikant. SGO neemt tevens individuele hulpvragen in behandeling.</p>
Werkgroep steunpunt i.o.	Werkgroep, bestaande uit o.a. afgevaardigden van PV, Platform, D&R, die plannen ontwikkelt voor de oprichting en inrichting van een steunpunt en die het steunpunt ook daadwerkelijk op gaat richten.

Mogelijke taken voor het steunpunt

Zoals uit bovenstaande tabel al blijkt, wordt er binnen de GKV niet stilgezeten. Verschillende organen doen allerlei taken die elkaar voor een deel overlappen of die op z'n minst raakvlakken hebben die overleg en afstemming vergen. Het steunpunt kan nieuwe taken oppakken (zaken die tot nu toe nog niet behartigd worden). Het steunpunt kan ook taken overnemen van bestaande organen.

Mogelijke taken voor het steunpunt:

- beleidsontwikkeling P&O voor predikanten. Hieronder valt bijvoorbeeld: ontwikkelen en/of updaten formats voor functioneringsgesprekken, preventie arbeidsongeschiktheid, mentoraat startende predikanten, supervisie, werkbegeleiding en mobiliteitsbevordering.
- idem voor kerkelijk werkers.
- idem voor kosters en andere betaalde krachten.
- besluitvormingsbevoegdheid omtrent arbeidsvoorwaarden voor predikanten, kosters en kerkelijk werkers. Hieronder valt bijvoorbeeld: overleg met andere organen die invloed willen hebben op arbeidsvoorwaarden. Dit zijn: VakGMV, Predikantenvereniging (PV), Platform CvB's (als dat nog blijft bestaan, afhankelijk van de juridische constructie die wordt gekozen), VSE.
- helpdesk voor kerkenraden voor wat betreft 'personeelsbeleid' predikant, bijvoorbeeld: hulp bij vaststellen van realistische verwachtingen van de predikant in relatie met zijn competenties.
- helpdesk voor predikanten voor wat betreft 'personeelsbeleid'.
- idem voor kosters en kerkelijk werkers.
- voor beide vorige punten geldt: geen individuele hulpverlening aan predikanten, kosters of kerkelijk werkers in conflictsituaties. Dit hoort thuis bij VakGMV of eventueel PV (afhankelijk van de ontwikkeling die de PV gaat doormaken).
- beheer van een eventueel verdeelfonds (afhankelijk van het werk van deputaten artikel 11 KO, hulpbehoevende kerken).
- voeren van traktementsadministraties voor de kerken.
- voeren van salarisadministratie voor de kerken (kosters en kerkelijk werkers).

Sommige genoemde taken liggen momenteel bij andere organen. Niet alle genoemde taken hoeven meteen bij het steunpunt worden ondergebracht. Meer daarover onder het kopje 'Draagvlak'. Afhankelijk van het functioneren van het steunpunt kunnen de andere organen op termijn adviseren één of meerdere van hun taken bij het steunpunt onder te brengen, alsmede de voorwaarden waaronder dat zou kunnen gebeuren.

Vaststelling arbeidsvoorwaarden (in brede zin)

Bij de mogelijke taken voor het steunpunt wordt o.a. genoemd 'besluitvormingsbevoegdheid omtrent arbeidsvoorwaarden voor predikanten, kosters en kerkelijk werkers'. Hoe deze bevoegdheid vorm krijgt vergt nadere doordenking. In elk geval is duidelijk dat er meerdere partijen zijn die hierin inspraak willen. De volgende constructie is bijvoorbeeld mogelijk:

- Het steunpunt functioneert als werkgeversorganisatie (achterban = de kerken).
- VakGMV functioneert als werknemersorganisatie (achterban = predikanten en personen met arbeidsrechtelijk dienstverband).
- steunpunt en VakGMV voeren jaarlijks overleg over arbeidsvoorwaarden predikanten en over arbeidsvoorwaarden personen met arbeidsrechtelijk dienstverband (dit levert dus 2 regelingen op).
- Na overeenstemming worden resultaten voorgelegd aan de achterbannen (dus aan de leden van het steunpunt en aan de belanghebbende leden van VakGMV. Voor VakGMV geldt dat de PV hierbij een belangrijke adviserende rol dient te krijgen).
- Indien achterbannen instemmen (besluit bij meerderheid van stemmen), dan zijn de regelingen vastgesteld.
- Stemt een van de achterbannen niet in met het overlegresultaat, dan moet er opnieuw overlegd worden tussen steunpunt en VakGMV. Dan volgt nogmaals de procedure vanaf het derde gedachtestreepje.

Besluitvorming door het steunpunt gebeurt formeel door het bestuur. Indien het steunpunt betaalde medewerkers in dienst neemt, zullen deze medewerkers de uitvoerende taken op zich nemen.

Juridische inbedding van het steunpunt

Het is de bedoeling dat het steunpunt niet slechts adviserend van aard wordt, maar dat het steunpunt ook de bevoegdheid krijgt om in overleg met de kerken bepaalde beslissingen te nemen. De meest geëigende juridische vorm hiervoor is een vereniging¹. De kerken worden lid van deze vereniging. De kerken hebben inspraak in de besluiten die door het bestuur van het steunpunt worden voorbereid en die in de algemene vergadering genomen worden, maar tegelijk hebben ze de verplichting in hun plaatselijke omgang met arbeidszaken zich aan die besluiten te houden.

Binnen de GKV bestaan momenteel twee verenigingen van kerken, namelijk de Vereniging VSE en het Platform CvB's. Het Platform geeft adviezen op materieel en financieel gebied, terwijl de uitvoering door de kerken geschiedt. De VSE neemt via haar algemene vergadering van alle kerken besluiten die zij zelf met een eigen administratie ook uitvoert. Voor het Platform CvB's geldt dat in de statuten expliciet is aangegeven dat de kerken die lid zijn worden vertegenwoordigd door leden van de Commissie van Beheer.

Vanuit juridisch oogpunt is het praktisch om bij één van deze verenigingen aan te sluiten. In beide gevallen vergt dit een statutenwijziging. De derde mogelijkheid is om een totaal nieuwe vereniging

¹ Het is ook mogelijk om het steunpunt onderdeel te laten zijn van een deputaatschap van de generale synode. Belangrijk nadeel hiervan is echter dat alle besluiten via de kerkelijke weg moeten lopen, wat erg tijdrovend is. Een ander nadeel is dat de GS zich in dat geval moet gaan bezighouden met zaken waar ze weinig verstand van heeft. Voor het benodigde draagvlak binnen de kerken is wel gewenst dat de GS zich instemmend uitlaat over het steunpunt. Het deputaatschap Dienst en recht zal in zijn rapportage aan de GS van 2005 melding maken van het op te richten steunpunt.

te starten.

In de volgende tabel worden voor- en nadelen van de drie opties genoemd:

Juridische Constructie	Voordelen	Nadelen
Uitbreiding doelstelling en bevoegdheden VSE	<ul style="list-style-type: none"> - alle kerken zijn al lid. Door de ALV (= kerken) kunnen besluiten worden genomen. Met een meerderheid van minimaal 2/3 kan worden besloten tot uitbreiding van de doelstelling. - VSE houdt zich nu ook al bezig met preventie van en reïntegratie bij arbeidsongeschiktheid. - Geen extra orgaan. 	<ul style="list-style-type: none"> - VSE krijgt behoorlijk wat taken erbij. - Pensioen/emergencyvoorziening en 'werkgeverschap' niet meer gescheiden.
Omvorming Platform CvB's	<ul style="list-style-type: none"> - Platform houdt zich ook nu al bezig met primaire arbeidsvoorwaarden. - Er ontstaat geen extra orgaan. - 95% van het aantal kerken is lid (vertegenwoordigd door de CvB's). 	<ul style="list-style-type: none"> - Nog niet alle kerken zijn lid. - Moeilijkheid voor CvB's van niet-GKV-kerken: wat wordt voor hen het alternatief? (Deze moeilijkheid blijft ook als Platform overleg over arbeidsvoorwaarden uit handen geeft aan ander orgaan.) - Kerken die nog geen lid zijn moeten worden geworven op basis van advies GS, ervaren of verwacht nut.
Nieuwe vereniging van kerken	<ul style="list-style-type: none"> - Er is geen historie die voor potentiële leden en bestuursleden belemmerend kan zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> - Er wordt een extra orgaan opgericht, waardoor de organisatievormen binnen de GKV nog minder overzichtelijk worden. - Leden moeten worden geworven op basis van advies GS, ervaren of verwacht nut.

De werkgroep adviseert het Platform om te vormen tot een vereniging die besluiten kan nemen die bindend zijn voor haar leden. Deze vereniging richt vervolgens een steunpunt in. Deze keus is vooral gebaseerd op het feit dat de taken van het in te richten steunpunt zich voornamelijk bevinden op werkgebieden die nu al door het Platform worden behartigd.

Financiering

Het inrichten van een steunpunt met professionele medewerkers kost geld. Naar verwachting is ongeveer € 100.000,- per jaar nodig, met een uitgroei naar € 200.000,-. Dit is naar analogie van de kosten van het Diaconaal Steunpunt, die ongeveer eenzelfde bezetting heeft.

Het karakter van het steunpunt in aanmerking nemend, moeten deze kosten voor rekening van de kerk ('werkgever') komen en niet voor rekening van de predikant. De vraag is hoe deze kosten moeten worden gefinancierd. De volgende manieren zijn denkbaar:

Contributie

De kerken die lid zijn van het Platform betalen ook nu al contributie. Dit is in totaal ongeveer € 40.000,- per jaar. Een deel daarvan wordt besteed aan de activiteiten op gebied van personeel van kerken en predikanten (bijvoorbeeld de traktementstabellen die jaarlijks verschijnen).

Voor het steunpunt is, uitgaande van 250 kerken, in de startsituatie ongeveer € 400,- per kerk nodig. Dit komt neer op € 1,- per ziel. Het Platform werkt aan een voorstel aan de kerken waarin de af te dragen contributie wordt gerelateerd aan het totale kostenplaatje voor de kerken. Het uitgangspunt van dit financieringsvoorstel is dat dit, in vergelijking met 2003, voor de kerken en de predikanten niet leidt tot een kostenverhoging.

Facturering

Kerken die lid zijn van het steunpunt kunnen reguliere dienstverlening krijgen op basis van de betaalde contributie. Voor diensten van grotere omvang, die duidelijk uitgaan boven de dienstverlening aan de gemiddelde kerk en specifiek voor die kerk is, kan echter apart worden gefactureerd. Nadere criteria hiervoor worden nog ontwikkeld.

Kostenbesparing door preventieve functie steunpunt

Naar verwachting kan het steunpunt bijdragen aan het voorkomen van conflicten. Conflicten leiden er vaak toe dat predikanten voor hun 65^e met emeritaat gaan, wat zeer hoge kosten met zich meebrengt. Verder krijgt het steunpunt een adviserende rol op het gebied van reïntegratie na uitval wegens arbeidsongeschiktheid. Ook daarmee kan voortijdig stoppen met werken worden voorkomen.

Naar verwachting leidt de preventieve dienstverlening van het steunpunt op termijn tot minder vroegtijdige uitval. Dan zijn de kerken minder geld kwijt aan het onderhouden van predikanten, wat met name te merken moet zijn in het quotum van de VSE. Het arbeidsongeschiktheidsrisico van predikanten is door de VSE herverzekerd. De verzekeraar heeft een adviserende rol op het gebied van reïntegratie na uitval wegens arbeidsongeschiktheid. Met de verzekeraar is een no claim kortingsregeling afgesproken, wat wil zeggen dat weinig instroom in de arbeidsongeschiktheidsregeling een financieel voordeel voor de VSE kan opleveren. Wellicht ligt hier een extra financieringsbron voor uitbreiding/versterking van de werkzaamheden.

Een deel van de werkzaamheden van de VSE ligt op het gebied van begeleiding en preventie (directe begeleiding na ziekmelding, mogelijkheden voor periodiek medisch onderzoek en werkplekonderzoek). Alhoewel natuurlijk altijd moeilijk is aan te geven welke acties tot een daadwerkelijke verlaging van 'uitval' zullen leiden, zou een solidariteitsbijdrage vanuit die hoek zeker stimulerend werken.

Het financiële plaatje (voor wat betreft de inkomsten) zou er als volgt uit kunnen zien:

Contributie leden € 1.- per ziel	€	120.000,-
Bijdrage Platform vanuit de huidige contributie		20.000,-
Bijdrage VSE (geraamd)		<u>25.000,-</u>
Totaal		165.000,-

PM-posten:

Facturering

No claim korting

Naam van het steunpunt

Steunpunt Kerkelijke Arbeidszaken lijkt voorlopig een goede naam. Dit dekt de lading. Als het steunpunt de hieronder genoemde taken voor haar rekening neemt gaat het niet alleen meer om de 'arbeidsvoorwaarden' van predikanten en die van kosters en kerkelijk werkers, maar ook om andere zaken die de functioneringsrelatie tussen kerkenraad, predikant, koster en kerkelijk werker beïnvloeden. Verder roept de naam naar verwachting geen negatieve associaties op. Evenmin is dat het geval met de afkorting SKA.

Draagvlak en taken

Om het steunpunt te laten slagen, is het nodig dat er voldoende draagvlak ontstaat in de kerken. Een volledig opgetuigd steunpunt à la Landelijk Dienstencentrum PKN zal naar verwachting slecht vallen. Wij stellen daarom voor een steunpunt op te richten dat een beperkt aantal taken heeft. Het steunpunt kan op basis van bewezen kwaliteit dan verder uitgroeien, na goedkeuring door de ALV. Dit heeft als bijkomend voordeel dat het aantal medewerkers van het steunpunt in eerste instantie klein gehouden kan worden (te denken valt aan 1 tot 2 fte's).

Anderzijds moet voorkomen worden dat het steunpunt zo weinig voorstelt dat kerken het niet de moeite vinden om er lid van te worden.

Als startpunt kan gedacht worden aan de volgende taken:

- X Alle arbeidszaken waarmee het Platform CvB's zich bezighoudt (traktement, vergoedingen, pastorie, etc). Met dat verschil dat de leden van het steunpunt zich aan de besluitvorming moeten houden. De traktementstabellen en overige richtlijnen verliezen dus hun vrijblijvende status.
- X Helpdesk om i.o.m. kerkenraden en predikanten realistische verwachtingen over en weer in beeld te krijgen en bespreekbaar te maken.
- X Idem voor het maken van gewenste competentieprofielen voor de predikant (aansluitend bij gemeenteprofielen die zijn ontwikkeld door het Steunpunt Gemeenteopbouw).
- X Een format te bieden voor een kerkelijk aanvaarde vorm van werksituatie/functioneringsgesprekken tussen kerkenraad en predikant.
- X Advies inzake trainingen in persoonlijke gedragsvaardigheden (competenties) indien aan de orde. Dit geldt ook voor bijv. kerkenraadsleden die de werksituatie/functioneringsgesprekken voeren.
- X In overleg met de VSE werken aan preventie m.b.t. arbeidsongeschiktheid door werkomstandigheden voor predikanten.
- X 1x per 2 jaar een gesprek met elke predikant 'hoe deze in zijn vel zit' plus na diens instemming een verslag daarvan naar de kerkenraad.
- X Helpdesk op gebied van omscholing of outplacement in geval van overgang naar 'andere staat des levens'.

- X Waar mogelijk dezelfde activiteiten voor kosters en kerkelijk werkers.
- X Voeren van traktementsadministraties voor de kerken.
- X Voeren van salarisadministratie voor de kerken (kosters en kerkelijk werkers).

Relatie naar SGO en deputaten Dienst en recht

Het is de bedoeling dat het steunpunt zich niet bemoeit met zaken als gemeenteopbouw, beleidsontwikkeling door kerkenraden t.b.v. de gemeente, gemeentelijke organisatiestructuur, het maken van gemeenteprofielen, etc. Daarvoor wordt verwezen naar (en samengewerkt met) het Steunpunt Gemeenteopbouw.

Advisering omtrent toepassing artikel 14 en 15 KO en correctieve hulpverlening aan kerken blijft bij het deputaatschap Dienst en recht. Bemiddeling als een conflict manifest is blijft een zaak van D&R. De reden hiervoor is dat het steunpunt zijn neutrale positie op het gebied van advies en dienstverlening kan verliezen voor de kerken waar eens bemiddeld is in een conflict. Het steunpunt kan zich wel in adviserende zin uitlaten over (potentiële) conflictsituaties. Dit is dan preventief van aard. Het steunpunt kan uiteraard ook een verwijfsfunctie krijgen naar adviseurs met ervaring in de kerkelijke praktijk. Het steunpunt moet daarvoor een netwerk van professionals opzetten waaruit het kan putten.

Ook het doen van concrete mutatievoorstellen en mobiliteitbevordering blijft vooralsnog een taak van D&R. Dit onderwerp luistert erg nauw en raakt zowel de (persoonlijke) positie van predikanten als de autonomie van de plaatselijke 'ontvangende' en 'zendende' kerken. Bovendien is er nog geen professioneel kader met geaccepteerde spelregels, zodat dit onderwerp zich uitsluitend leent voor directe en persoonlijke bemoeienis van deputaten onder verantwoordelijkheid van de synode. Met het uitvoeren van werkbegeleiding en mentoraat zijn inmiddels een behoorlijk kader en spelregels ontwikkeld, waardoor er wel aan gewerkt zou kunnen gaan worden om delen hiervan over te dragen.

Het draagvlak voor het steunpunt zal vooral in de praktijk moeten groeien. Wanneer predikanten van beroepende gemeenten verlangen dat zij lid zijn van het steunpunt, dan ontstaat daarmee een soort *feitelijke* keurmerksituatie.

Acties, tijdpad

Het volgende heeft reeds plaatsgevonden:

- 29 oktober: ledenvergadering Platform van CvB's, waar een toelichting is gegeven op de plannen voor het steunpunt. Tevens is de leden van het Platform gevraagd of zij voorkeur hebben voor omvorming van het Platform of voor het oprichten van een nieuwe vereniging waar het Platform een aantal taken aan overdraagt.
- 6 november: afstemmingsbijeenkomst met alle betrokken organen; de werkgroep heeft een toelichting op de plannen gegeven.

De volgende acties staan gepland:

- december 2004: definitieve keuze juridische vormgeving
- december 2004: afstemming met NGK-leden van het Platform
- januari/feb 2005: uitwerking juridische consequenties
- februari 2005: vaststellen en uitwerken taken steunpunt
- maart 2005: opstellen begroting steunpunt
- april 2005: locatie voor het steunpunt zoeken

22 april 2005: ledenvergadering Platform van CvB's. Concrete voorstellen steunpunt presenteren (financiële onderbouwing, mogelijkheden statutenwijziging); en besluitvorming.

juni/augustus 2005: feitelijke inrichting steunpunt (bemensing op locatie)

november 2005: besluitvorming ALV over bindende arbeidsvoorwaarden

continu: verwerven draagvlak voor steunpunt

continu: afstemming met andere betrokken organen

BIJLAGE 8

REGELING VAN DE COMMISSIE VAN BEROEP IN PREDIKANTSZAKEN

HOOFDSTUK 1 BEGRIPSBEPALING

Artikel 1

In deze regeling wordt verstaan onder:

- 1 commissie: de commissie van beroep, opgericht bij besluit van de GS Zuidhorn 2002;
- 2 voorzitter: de voorzitter van de commissie of diens plaatsvervanger, al of niet handelend voorzieningenrechter;
- 3 secretaris: de secretaris van de commissie;
- 4 predikant: de dienaar des Woords als bedoeld in artikel 2 KO;
- 5 kerkenraad: de vergadering van ambtsdragers, als bedoeld in artikel 36 KO, waarvan uitgezonderd de predikant die het geschil heeft met de kerkenraad. De kerkenraad wordt vertegenwoordigd bij de commissie overeenkomstig het bepaalde in artikel 51 KO;
- 6 belanghebbende: de predikant of de gezamenlijk bevoegde vertegenwoordigers van de kerkenraad;
- 7 voorlopige voorziening: een tijdelijke maatregel gericht op de bestuurbaarheid van de gemeente.

HOOFDSTUK 2 DE COMMISSIE VAN BEROEP

Artikel 2

- 1 Er is een commissie van beroep.
- 2 De commissie bestaat uit tenminste vijf leden. De benoeming van de leden geschiedt met inachtneming van de in dit besluit vastgelegde voorschriften door een besluit van de synode. Bij de benoeming van de leden ziet de synode erop toe dat in de commissie de beroepsgroep van de dienaren des Woords in voldoende mate is vertegenwoordigd doch dat de commissie nimmer in meerderheid uit predikanten bestaat.
- 3 De commissie is bevoegd bindende uitspraken te doen in arbeidsgeschillen, alsmede geschillen over de wijze van ambtsvervulling door de predikant, tussen predikanten en kerkenraden, waarvan is gebleken dat die niet door mediation kunnen worden beslecht.

Artikel 3

Lid van de commissie kan zijn de persoon

- a die belijdend lid is van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
- b kerkelijk meelevend is;
- c beschikt over de juiste competenties;
- d in staat is te participeren in de kerkelijke rechtspraak.

Artikel 4

- 1 Bij besluit van de synode zal een van de leden worden benoemd tot voorzitter en een van de leden tot plaatsvervangend voorzitter.
- 2 Voorzitter en plaatsvervangend voorzitter kan slechts zijn hij, die de hoedanigheid van meester in de rechten heeft gekregen op grond van een met goed gevolg afgelegd masters-examen in het Nederlands recht aan een Nederlandse universiteit of hogeschool.

Artikel 5

- 1 De synode benoemt op voordracht van de commissie een secretaris. De secretaris maakt geen deel uit van de commissie. Bij tussentijdse vacature benoemt de voorzitter van de commissie een tijdelijke secretaris.
- 2 De secretaris heeft tot taak het houden van register van ingekomen en verzonden stukken en de verdere procesbeheersing, de voorbereiding van de zittingen en vergaderingen, het opmaken van het proces-verbaal en de notulen en de verwerking van de uitspraken en besluiten en het beheer van het archief.
- 3 De secretaris heeft tevens tot taak het beheer van de geldmiddelen van de commissie.
- 4 De secretaris kan zich laten bijstaan door een notulist en/of administrateur.
- 5 Voorafgaand aan iedere synode stelt de secretaris een verslag samen van de verrichte werkzaamheden en een exploitatierekening. Deze zendt hij, na goedkeuring van de voorzitter, naar de synode.

HOOFDSTUK 3 DE PROCEDURE

Artikel 6 - Algemeen

- 1 Na ontvangst van het verzoekschrift zal de voorzitter drie commissieleden aanwijzen om in het concrete geschil uitspraak te doen.
- 2 De commissie ziet er op toe, dat partijen op voet van gelijkheid worden behandeld. Zij geeft iedere partij de gelegenheid voor haar rechten op te komen en haar stellingen voor te dragen.
- 3 De commissie bepaalt de wijze waarop en de termijnen waarbinnen het geding gevoerd zal worden met inachtneming van de bepalingen van dit besluit en de omstandigheden van de procedure.
- 4 De commissie ziet toe op een voortvarend verloop van de procedure. Zij is bevoegd op verzoek van een partij of uit eigen beweging in bijzondere gevallen een door haar vastgestelde termijn te verlengen.

Artikel 7 - Aanvang van de procedure

- 1 De procedure vangt aan door indiening van een verzoekschrift door de eisende partij. De eisende partij kan zowel de predikant als de kerkenraad zijn.
- 2 Het verzoekschrift bevat een omschrijving van de omstandigheden die tot het geschil hebben geleid. Voorts dienen de standpunten van zowel de eisende als de verwerende partij te worden weergegeven. Tevens bevat het verzoekschrift een concreet geformuleerde eis.
- 3 Indien het verzoekschrift niet aan de voorwaarden als bedoeld in lid 2 voldoet, kan de commissie bepalen dat een nader verzoekschrift moet worden ingediend.

Artikel 8 - Zitting

- 1 De commissie kan op verzoek van een partij of uit eigen beweging na ontvangst van het dossier dan wel in een later stadium van het geding, een bijeenkomst met partijen houden teneinde overleg te voeren omtrent het verloop van de procedure, de geschilpunten nader te bepalen dan wel partijen de gelegenheid te bieden mondeling hun standpunt toe te lichten.
- 2 De behandeling van het geschil in een bijeenkomst als bedoeld in lid 1 is niet openbaar. De commissie kan uit eigen beweging dan wel op verzoek van belanghebbenden besluiten tot een openbare behandeling van het geschil.
- 3 Leden van de commissie die direct of indirect betrokken zijn of zijn geweest, dan wel enig ander belang hebben in het aanhangige geschil, kunnen niet deelnemen aan de besluitvorming van de commissie of aanwezig zijn bij de behandeling van de zaak.
- 4 Iedere partij kan voor de commissie in persoon verschijnen of zich doen vertegenwoordigen

door een advocaat dan wel door een bijzonderlijk daartoe schriftelijk gevolmachtigde. Iedere partij kan zich door personen van haar keuze doen bijstaan.

HOOFDSTUK 4 DE UITSPRAAK

Artikel 9

De commissie kan een geheel of gedeeltelijk einduitspraak dan wel een tussenuitspraak doen.

Artikel 10

- 1 Elke uitspraak wordt schriftelijk opgemaakt en dient te bevatten:
 - a de namen en woon- of gewone verblijfplaatsen van de leden van het besliscollege of, in geval van een voorlopige voorziening de voorzitter;
 - b de namen en woon-, vestigings- of gewone verblijfplaatsen van partijen;
 - c een kort overzicht van de procedure;
 - d een weergave van de vordering en, zo die is ingesteld, van de tegenvordering;
 - e de gronden voor de in de uitspraak gegeven beslissing;
 - f de beslissing;
 - g de plaats van de uitspraak; en
 - h de datum van de uitspraak.
- 2 De commissie zendt binnen dertig dagen nadat zij haar uitspraak heeft gedaan een door haar secretaris voor gelijkluidend gewaarmerkt afschrift daarvan aan partijen.

Artikel 11

- 1 De commissie beslist bij meerderheid van stemmen.
- 2 Weigert een minderheid van de leden te ondertekenen, dan wordt daarvan door de andere commissieleden onder het door hen ondertekende vonnis melding gemaakt. Ook deze vermelding wordt door hen ondertekend.
- 3 Is een minderheid van de commissieleden niet in staat te ondertekenen en kan niet verwacht worden dat het beletsel daartoe binnen korte tijd zal zijn opgeheven, dan zijn de bepalingen van het vorige lid van overeenkomstige toepassing.
- 4 In de uitspraak wordt geen melding gemaakt van de mening van een minderheid.

Artikel 12

De commissie kan de partij die in het ongelijk is gesteld, veroordelen tot betaling van een redelijke vergoeding voor juridische bijstand van de partij die in het gelijk is gesteld, indien en voorzover deze kosten naar het oordeel van de commissie noodzakelijk waren.

HOOFDSTUK 5 BUITENGEWONE PROCEDURES

Artikel 13

- 1 De classis kan, handelend in het belang van de plaatselijke kerkelijke gemeente, de commissie verzoeken bij uitspraak vast te stellen dat predikant en kerkenraad door het instandhouden van het conflict nalatig zijn in hun ambtsuitoefening en daarmee schade toebrengen aan de vrede, de opbouw en het welzijn van de gemeente.
- 2 De commissie zal, na ontvangst van het verzoek als bedoeld in het eerste lid, partijen in de gelegenheid stellen hun eisen en wren in te dienen.
- 3 Voor de procedure zijn de bepalingen van hoofdstuk 3 en 4 van overeenkomstige toepassing

tenzij in dit hoofdstuk afwijkende bepalingen zijn gesteld.

- 4 De classis is niet bevoegd tot het indienen van een verzoek om een voorlopige voorziening als bedoeld in artikel 1.

Artikel 14

- 1 De voorzitter is bevoegd in gevallen waarin vanwege een geschil tussen predikant en kerkenraad uit hoofde van onverwijlde spoed, gelet op de belangen van partijen, een onmiddellijke voorziening bij voorraad wordt vereist, op verzoek van een belanghebbende een voorlopige voorziening te treffen. Deze bevoegdheid omvat mede de bevoegdheid zekerheidstelling te gelasten ten behoeve van de partij, die dat vordert, in een door de voorzitter te bepalen vorm terzake van iedere vordering of tegenvordering van de belanghebbende jegens de tegenpartij.
- 2 Het verzoek wordt ingediend bij de voorzitter met gelijktijdige verzending van een afschrift aan de wederpartij en aan de secretaris en bevat een duidelijke omschrijving van de gevraagde voorziening bij voorraad, van de gronden van de vordering en van die, waarop de gestelde spoedeisendheid berust. De producties, waarop de vordering is gebaseerd, worden met het verzoek ingediend.
- 3 De voorzitter bepaalt terstond de dag, het tijdstip en de plaats van de zitting, waarop de vordering bedoeld in het tweede lid wordt behandeld en doet daarvan onverwijld schriftelijk mededeling aan partijen. Indiening van verdere schriftelijke stukken heeft slechts plaats, wanneer de voorzitter dit bepaalt.
- 4 Indien de voorzitter van oordeel is, dat de zaak onvoldoende spoedeisend is of te ingewikkeld om bij wege van beslissing bij voorraad te worden beslist, kan hij op die grond de vordering geheel of gedeeltelijk afwijzen met de bepaling dat daarover door de commissie zal worden beslist.

Artikel 15

De beslissing bij voorraad prejudicieert op geen enkele wijze het uiteindelijke oordeel van de commissie ten aanzien van de eventuele behandeling van de zaak ten gronde.

HOOFDSTUK 6 BEROEP BIJ DE GENERALE SYNODE

Artikel 16

- 1 Een belanghebbende kan tegen een uitspraak van de commissie binnen zes weken na dagtekening beroep indienen bij de generale synode.
- 2 Het beroep schorst niet de werking van de uitspraak van de commissie.
- 3 Wanneer de generale synode van oordeel is dat de uitspraak van de commissie in strijd is met Schrift en belijdenis dan wel apert onjuist moet worden geacht, wordt het beroep gegrond verklaard. De generale synode kan:
 - a. de uitspraak van de commissie vernietigen onder regeling - zo nodig - van de rechtsgevolgen van de vernietiging, of
 - b. verklaren voor recht dat de uitspraak van de commissie onjuist is.
- 4 De rechtsgevolgen van de uitspraak van de commissie kunnen door of krachtens een verklaring als bedoeld in lid 3, onder b, niet worden aangetast.
- 5 De generale synode verklaart het beroep niet-ontvankelijk indien de gronden voor het indienen van een beroep ontbreken.
- 6 In de overige gevallen verklaart de generale synode het beroep ongegrond.

HOOFDSTUK 7 SLOTBEPALINGEN

Artikel 17

In gevallen waarin deze regeling niet voorziet beslist de commissie na partijen hierover te hebben gehoord.

Artikel 18

Deze regeling is vastgesteld door de GS Amersfoort-Centrum 2005 en treedt in werking op ...

NOTA VAN TOELICHTING

INLEIDING

Bij besluit van de synode van Zuidhorn is het deputaatschap van beperkte omvang *Dienst en recht van predikanten* benoemd, waarin verschillende deskundigheden vertegenwoordigd zijn en waardoor verschillende deskundigheden ingeschakeld kunnen worden om predikanten en kerkenraden te informeren en adviseren over het functioneren van de kerkenraad en de relatie tussen kerkenraad en predikant (zie Acta GS Zuidhorn 2002-2003, art. 29, 32 en 33).

Voorts heeft de synode besloten tot de instelling van een landelijke *commissie van beroep* waaraan de desbetreffende predikant en/of de betrokken kerkenraad een eventueel geschil op het gebied van ambtsvervulling en arbeidsrecht kunnen voorleggen. De synode overwoog hierbij dat een landelijke commissie van beroep bij conflicten tussen kerkenraad en predikant op het gebied van ambtsvervulling of arbeidsrecht een onafhankelijke, deskundige en adequate afhandeling kan waarborgen. Uit de acta valt op te maken dat de synode er groot belang aan hecht dat bij eventuele geschillen tussen kerkenraad en predikant tijdig wordt gezocht naar deskundig advies of deskundige begeleiding.

Na de synode van Zuidhorn werd snel duidelijk dat de commissie haar werkzaamheden niet kan uitvoeren zolang een duidelijk kader en een goede weergave van bevoegdheden en taken ontbreekt. Om die reden is in samenspraak tussen de deputaten *Kerkrecht en kerkorde* en de deputaten *Dienst en recht* besloten de opdracht van de synode van Zuidhorn ruim uit te leggen en de vragen ten aanzien van de bindendheid van vraagstukken en van een hogere beroepsinstantie uit te werken in een voorstel tot regeling dat voldoende basis kan bieden voor het functioneren van de commissie. De deputaten hebben zich ten doel gesteld een regeling te maken die enerzijds in de praktijk eenvoudig hanteerbaar is doch anderzijds voldoende recht doet aan de specifieke problematiek.

In deze nota van toelichting zullen de uitgangspunten die ten grondslag hebben gelegen aan het reglement nader worden toegelicht. Daarbij zal allereerst worden ingegaan op de bestaande (synodale) regelgeving ten aanzien van geschillen tussen predikant en kerkenraad en zal de opdracht van de synode nader worden geanalyseerd. Daarna zal de commissie in de vorm die synode van Zuidhorn voorstaat worden gepositioneerd in de theoretische context. Het resultaat hiervan zal worden vertaald in een aantal praktische keuzes, waardoor duidelijk zal worden hoe de commissie er uit zal zien. Aan de hand daarvan zal de commissie worden geplaatst in het kerkelijke recht en in het commune recht.

1 BESTAAND RECHT

1.1 Huidig kerkelijk recht ten aanzien van de losmaking

In het kerkelijke recht wordt de positie van de predikant bepaald door de artikelen 2 tot en met 17 van de KO, alsmede de artikelen 53, 79 en 80 van de KO en de daaruit voortvloeiende lagere regelingen, de beroepingsbrief en het bevestigingsformulier. Vanuit het perspectief van rechtsbescherming is met name artikel 14 van de kerkorde van belang. Blijkens de tekst van dat artikel kan de predikant niet uit zijn functie worden ontslagen zonder goedkeuring van de classis. Het artikel is negatief geformuleerd en dit duidt erop dat ontslag en herberoepbaarstelling slechts in uitzonderingsgevallen mogelijk is.

In het recente verleden hebben synodes zich bij herhaling bezig gehouden met de geschillenbeslechting tussen predikant en kerkenraad. In de regelgeving wordt de nadruk gelegd op de voorkoming van losmakingen en geschillen. Tevens zijn regels gesteld ter vergroting van de zorgvuldigheid rond de afwikkeling van de losmaking. In het hiernavolgende wordt een kort overzicht gegeven van de bestaande regelgeving. Bij een aantal regelingen zijn in voetnoten kanttekeningen geplaatst.

1.1.1 TEN AANZIEN VAN DE BESTAANDE RECHTSVERHOUDING

- 1 Van de predikanten en de kerkenraden wordt een bijzondere verplichting verwacht ten aanzien van de preventie van conflicten. Zij dienen op de hoogte te zijn van de informatie en adviezen die door de deputaten *Dienst en recht* worden verstrekt en in geval van spanningen of een conflict verplichten zij zich tot een vroegtijdige inschakeling van externe bijstand.
- 2 De kerken zullen zorgdragen voor behandeling van de relatie tussen de predikant en de kerkenraad tijdens de jaarlijkse visitatie.
- 3 Predikanten hebben recht op privacy.
- 4 De kerkenraad kan in overleg met en met instemming van de predikant, na het inwinnen van deskundig advies, besluiten tot gehele of gedeeltelijke non-actief-stelling² van de predikant. Expliciet zal worden benoemd voor welke activiteiten de beperkende maatregel geldt, en voor hoe lang. Het moet daarbij duidelijk zijn dat het hierbij niet gaat om een maatregel van censuur, maar om een ordemaatregel die bedoeld is om rust te scheppen.
- 5 De kerkenraad zal in situaties van verschil van mening of conflict tussen kerkenraad en predikant die van andere aard zijn dan bedoeld in art 79 en 80 KO, eenzijdig beperkende maatregelen ten aanzien van het functioneren van de predikant mogen treffen, wanneer deskundig advies is ingewonnen en met instemming van de door de classis aangewezen naburige kerkenraad. Indien de predikant tegen deze maatregel in appèl wil gaan bij de meerdere vergadering, kan van de commissie van beroep een spoedvoorziening worden gevraagd.³

1.1.2 TEN AANZIEN VAN DE LOSMAKING

- 1 Tot losmaking van een predikant is enkel bevoegd de kerkenraad van de gemeente waaraan de los te maken predikant verbonden is. De kerkenraad dient hierbij de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht te nemen.
- 2 Tot losmaking van een predikant kan enkel worden overgegaan na toestemming van de classis en de deputaten van de particuliere synode.
- 3 Losmaking mag niet worden toegepast wanneer kerkelijke censuur naar artikel 79 KO over de predikant moet worden geoefend.
- 4 Wanneer besloten wordt tot losmaking zal de classis een begeleidingscommissie benoemen die de losgemaakte predikant actief zal begeleiden en ondersteunen op pastoraal vlak, in zijn zoeken naar een nieuwe verbintenis aan een gemeente c.q. een andere nieuwe levensinvulling, en voor wat betreft de financiële gevolgen van de losmaking.
- 5 Van het besluit tot losmaking stelt de classis de aangesloten kerkenraden vertrouwelijk op de hoogte. Daarbij wordt tevens de motivering van het besluit ter beschikking gesteld.
- 6 Bij de losmaking zal onder goedkeuring van de classis door de kerkenraad in overleg met de predikant een financiële regeling vastgesteld worden. Wanneer kerkenraad en predikant niet

² Met het 'op non-actief stellen' wordt in het normale spraakgebruik een eenzijdige maatregel beoogd. De term past in zoverre dan ook niet in deze bepaling. Kennelijk is beoogd dat predikant en kerkenraad in gezamenlijk overleg zijn overeengekomen dat de predikant van (een gedeelte van) zijn taken wordt vrijgesteld.

³ Opvallend is dat in deze bepaling de algehele non-actief-stelling achterwege is gebleven. Voorts valt op dat in deze bepaling de commissie van beroep wordt opgevoerd als een soort kortgedingrechter.

samen binnen een termijn van zes weken, gerekend vanaf het moment dat de classis de principebeslissing tot instemming met losmaking heeft genomen, tot een regeling komen, zal de classis onder goedkeuring van de deputaten ad art. 49 KO een regeling vaststellen.

- 7 Een tegen het besluit tot losmaking ingediend appèl heeft schorsende werking.
- 8 De predikant heeft het recht zich te laten bijstaan door een raadsman/-vrouw.

1.1.3 TEN AANZIEN VAN DE PERIODE NA DE LOSMAKING

- 1 De losgemaakte predikant is beroepbaar gedurende een periode van twee jaar. De classis kan deze periode verlengen met een periode van ten hoogste één jaar indien de predikant hierom verzoekt en de deputaten van de particuliere synode hiermee instemmen.
- 2 Onverminderd het recht als bedoeld in artikel 15 van de KO zal de kerkenraad de predikant uit zijn ambt ontheffen indien de predikant na verstrijken van de periode van beroepbaarstelling geen nieuw beroep heeft aangenomen.
- 3 Gedurende de termijn van beroepbaarstelling blijft de predikant in arbeidsrechtelijke verhouding staan tot de kerkenraad van wie de predikant is losgemaakt.

1.2 Procedurele aspecten

De procedurele aspecten van de behandeling van geschillen tussen predikant en kerkenraad worden bepaald door artikel 14, 30 en 31 KO. Ingevolge artikel 31 KO kan de predikant tegen een uitspraak van een kerkenraad in beroep kan bij de classis. Het begrip 'uitspraak' wordt in dit verband ruim geïnterpreteerd zodat de predikant in het algemeen tegen zowel een schriftelijk besluit als tegen een gedraging van de kerkenraad in beroep kan⁴. De klassicale besluitvorming in dezen wordt veelal voorbereid door een deputaatschap en de wijze van behandeling is in een reglement vastgelegd. Inherent aan het kerkelijke procesrecht is dat de predikant geen kerkelijke procedure kan starten via de weg van artikel 31 KO. Wel kan de kerkenraad een kwestie als een hulpvraag voorleggen aan de classis op grond van artikel 30 KO. Voor de behandeling van hulpvragen geldt een andere, minder stringent geregelde procedure.

Naast voornoemde procedures zal de classis blijkens artikel 14 KO ook goedkeuring moeten verlenen aan het besluit tot losmaking van de predikant. In het algemeen wordt de classis pas in deze procedure voor het eerst met de problematiek in aanraking gebracht.

2 BESLUITVORMING SYNODE ZUIDHORN

Bij een analyse van de besluiten van de synode van Zuidhorn valt op dat de synode er groot belang aan hecht dat conflicten op een zorgvuldige wijze en volledig worden opgelost.

De oprichting van de commissie van beroep is daar een onderdeel van. Naast de oprichting van de commissie van beroep is tevens het deputaatschap *Dienst en recht* opgericht. Dit deputaatschap heeft als taak het bieden van ondersteuning en advies in geschillen.

De opdracht van de synode aan de commissie van beroep is ruim geformuleerd: kerkenraden en predikanten kunnen hun geschillen bij de commissie van beroep voorleggen. Verder is de commissie expliciet bevoegd verklaard om voorlopige voorzieningen te treffen gedurende een appèl ten aanzien van een tijdelijke maatregel van de kerkenraad.

De deputaten stellen vast dat de synode bedoeld heeft de commissie van beroep te laten functioneren als een soort arbitragecommissie, die, nadat gebleken is dat eerdere pogingen om tot een oplossing te komen zijn mislukt, in een geschil bindend uitspraak doet. Dit kan worden afgeleid uit het uitdrukkelijke verzoek van de synode te onderzoeken in hoeverre de commissie van beroep

⁴ Dit blijkt met name uit de klassicale reglementen.

voor alle partijen bindende uitspraken doet. Bovendien heeft de synode de commissie van beroep bevoegd verklaard voorlopige voorzieningen te treffen. Voorts heeft de synode niet de bedoeling gehad de commissie een adviserende rol te geven omdat die rol reeds is toebedeeld aan de deputaten *Dienst en recht*.

Bij de verdere uitwerking van de regeling zal het bovenstaande als uitgangspunt dienen. Dit betekent dat daar waar kan worden gekozen tussen verschillende mogelijkheden zoveel mogelijk gekozen zal worden voor oplossingen die de positie van de commissie van beroep als bindend rechtscollege zal waarborgen.

3 POSITIONERING VAN DE COMMISSIE VAN BEROEP

Van inschakeling van de commissie zal gelet op de bestaande theorieën in de conflicthantering met name sprake zijn wanneer een geschil zo hooglopend is geworden dat partijen onderling niet meer tot een oplossing kunnen komen en voortzetting tot schade van de betrokkenen zal zijn. Wanneer die situatie wordt vertaald naar de praktijk, lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat conflicten veelal pas zullen worden aangemeld in een eindfase, namelijk daar waar sprake is van een op non-actief stellen of losmaking. Een eerdere betrokkenheid van de commissie van beroep zal ook niet erg voor de hand liggen. Noch de predikant, noch de kerkenraad zal gauw geneigd zijn een conflict aan te melden bij de commissie. Daarbij speelt behalve het argument dat men niet graag de 'vuile was' buiten hangt, ook een belangrijke rol dat een dergelijke aanmelding door de andere partij gezien zal worden als een verdere escalatie van het geschil.

Op grond van het voorgaande kan de vraag opkomen of een commissie als college dat bindend uitspraken doet wel zinvol is. Immers, de synode wil juist een tijdige en zorgvuldige behandeling van een geschil waarbij losmaking kan worden voorkomen. Hoewel de deputaten zich bewust zijn van het risico dat de commissie pas in een laatste fase in een conflict wordt betrokken en zodoende veelal niet direct kan bijdragen aan de tijdige oplossing van een geschil, zien de deputaten een aantal belangrijke bestaansredenen voor de commissie.

In de eerste plaats heeft het bestaan van de commissie een preventieve werking. Zowel kerkenraden als predikanten zijn zich ervan bewust dat er mogelijk altijd een instantie met enige bevoegdheid is die een bindende uitspraak doet die tevens een oordeel inhoudt van het gedrag en de opstelling van de betrokken partijen.

In de tweede plaats staat een landelijke commissie garant voor de vorming van rechtseenheid en levert daardoor een bijdrage aan de rechtszekerheid. De commissie kan in haar uitspraken een oordeel geven over de standpunten van de betrokken partijen en daarmee een voorbeeld stellen voor anderen. Voorwaarde daarvoor is overigens wel dat de uitspraken van de commissie (geanonimiseerd) worden gepubliceerd.

In de derde plaats kan de regelgeving rond de commissie rechtsbeschermend werken voor de zwakkere partij. Wanneer bijvoorbeeld een kerkenraad besluit tot schorsing van de predikant, kan aan de predikant het recht worden verleend de schorsing aan te vechten bij de commissie.

Behalve dat de commissie op grond van voornoemde argumenten reeds bestaansrecht toekomt, kan zij tevens aan belang winnen door in de reglementen te voorzien in de verplichting dat getracht moet worden voorafgaand aan een verzoek aan de commissie het geschil door mediation op te lossen. Bovendien kan een mechanisme worden geactiveerd waarmee in weerwil van de opstelling van partijen een geschil bij de commissie kan gebracht worden voordat het conflict dusdanige schade heeft toegebracht dat losmaking de enig overgebleven weg is. Hierbij wordt gedoeld op de mogelijkheid om de rechtsingang bij de commissie niet te beperken tot enkel de betrokken

belanghebbenden, doch dat ook de classis een procedure inzake een geschil tussen predikant en kerkenraad kan starten bij de commissie. Bij het bepalen van de omvang van deze mogelijkheid alsmede het te vorderen recht dient een zorgvuldige afweging te worden gemaakt.

4 OPBOUW VAN DE PROCEDURE

De deputaten achten het van belang dat de procedure bij de commissie wordt beschouwd als een laatste middel ter beëindiging van een geschil. Dit impliceert (1) dat partijen er naar zullen moeten streven hun geschil op minnelijke wijze te beslechten en dat (2) de procedure gericht moet zijn op onmiddellijke en finale beslechting van het geschil. Verder dient de uitspraak van de commissie bindend te zijn, zowel in het kerkelijke recht als in het commune recht. Met deze gegevens als uitgangspunt hebben de deputaten de regeling vormgegeven. Daarbij zijn op veel punten essentiële keuzes gemaakt. In dit hoofdstuk worden deze keuzes verder toegelicht.

4.1 Aanvang en rechtsingang

De deputaten overwegen allereerst dat de verschillende partijen een procedure kunnen starten. Dit houdt in dat zowel de kerkenraad als de predikant als eisende partij de ander kan oproepen om bij de commissie te verschijnen. Van belang is dat de eisende partij aantoont dat hij een concreet belang heeft bij de oplossing van het geschil. Het is niet de bedoeling dat de commissie zich gaat buigen over theoretische geschillen.

De procedure kan ook aanvangen door een verzoek van de classis. Echter, bij de regeling van deze mogelijkheid is bewust gekozen voor een heel beperkte mogelijkheid voor de classis. Het is de bedoeling dat de classis met behoud van de eigen onafhankelijkheid een procedure kan starten, zonder partij te kiezen voor een van de partijen. Vandaar dat het verzoek van de classis zich tegen beide partijen richt. De commissie stelt vervolgens partijen in de gelegenheid hun eisen en wren bekend te maken, zodat vervolgens de procedure op de gebruikelijke wijze kan worden voortgezet.

Voor een goed functioneren van de commissie zal in de regelgeving moeten worden bepaald in welke gevallen een betrokkene een beroep kan doen op de commissie. De eisende partij zal zijn vordering zodanig moeten formuleren dat de commissie een voldoende concrete uitspraak kan doen. Het antwoord op de vraag in welke geschillen de commissie uitspraak kan doen, is ook van belang voor de samenstelling van de commissie.

In verband met het voorgaande is van belang dat de bevoegdheid van de commissie is gebaseerd op eenduidige regelgeving. In het reglement zal moeten worden omschreven welke geschillen kunnen worden voorgelegd aan de commissie.

Voor de bespreking wordt een onderscheid gemaakt tussen een aantal soorten geschillen:

- a zuiver leerstellige geschillen en geschillen omtrent kerkbestuur;
- b geschillen omtrent het functioneren van de predikant;
- c geschillen omtrent arbeidsvoorwaarden.

Elk van deze soorten geschillen hebben hun eigen professionaliteit. Zo is voor een goed inzicht in leerstellige geschillen voldoende kennis nodig van de stand van de theologie. Bij geschillen omtrent arbeidsvoorwaarden is een zekere mate van juridische kennis/inzicht noodzakelijk en bij geschillen omtrent kerkbestuur kan inzicht in de organisatiekunde van belang zijn. Hieronder worden de drie groepen verder toegelicht en voorzien van voorbeelden. Tevens zal aangegeven worden welke keuze het deputaatschap maakt ten aanzien van de bevoegdheid van de commissie.

- a zuiver leerstellige geschillen en geschillen omtrent kerkbestuur*

Het gaat bij leerstellige geschillen om geschillen omtrent uitleg van de Schrift en de belijdenis. Als voorbeeld kan worden genoemd een geschil omtrent de betekenis van het vierde gebod. Bij geschillen omtrent kerkbestuur gaat het om geschillen over de wijze waarop de kerkenraad, gebaseerd op de bijbel, de kerkelijke organisatie vorm geeft.

Voor een goed oordeel over deze geschillen is voldoende inzicht omtrent interpretatie van de bijbel en de belijdenisgeschriften van groot belang. Daarnaast is van belang dat geschillen hieromtrent vaak nauw verwant zijn aan de identiteit van het kerkelijk verband en van de gezamenlijke geloofsovertuiging. Gelet hierop moet worden uitgesproken dat het niet wenselijk is in deze geschillen de commissie een doorslaggevende bevoegdheid te geven. De deputaten kiezen er daarom voor dat leerstellige geschillen niet tot de bevoegdheid behoren van de commissie, doch dat in deze geschillen partijen zijn aangewezen op de kerkelijke weg via de classis. Wel wordt aan de voorzitter van de commissie de bevoegdheid gegeven om in een voorlopige voorzieningenprocedure bepaalde, tijdelijke maatregelen te treffen om de bestuurbaarheid van de kerkelijke gemeente in stand te houden.

b geschillen omtrent de wijze van ambtsvervulling door de predikant

De predikant is veelal naast de koster de enige 'betaalde kracht' in de gemeente. Hij wordt dan ook geacht vanwege zijn opleiding en belangstelling een belangrijke bijdrage te leveren in het kerkelijke leven. Hoewel in onze kerkelijke traditie de formele bevoegdheden zijn gebaseerd op een stelsel van collegiale besluitvorming, blijkt in de praktijk het functioneren van de predikant en de wijze waarop deze zijn werk invulling geeft van groot belang voor de gemeente. Dit heeft ook tot gevolg dat de persoon van de predikant en zijn wijze van optreden snel onderwerp van geschil kan worden. De deputaten achten de geschillen omtrent het functioneren bij uitstek geschikt voor de behandeling door de commissie.

c geschillen omtrent arbeidsvoorwaarden

Ondanks goede afspraken bij de bevestiging van de predikant, kunnen in de loop van de tijd geschillen ontstaan omtrent arbeidsvoorwaarden. Het kan daarbij gaan om het aantal preken per zondag, over de hoogte van het traktement of de reiskostenvergoeding. Het is ook mogelijk dat geschillen ontstaan over de mate van arbeids(on)geschiktheid van de predikant.

Geschillen als hierboven kunnen door een voldoende professioneel college worden beslecht, zonder dat het wezen van het kerkverband ter discussie komt te staan. Het kan zijn dat aan een standpunt ten aanzien van arbeidsvoorwaarden een leerstellige overtuiging ten grondslag ligt. Het is bovendien mogelijk dat in het geschil de verschillende standpunten worden onderbouwd met al of niet terzake doende principiële overtuigingen. Het is om die reden van belang dat de commissie in staat is de leerstellige elementen in het geschil buiten het geschil te plaatsen. Dit zou mogelijk zijn kunnen door advies in te winnen bij de generale synode of door het aanwijzen van deskundigen. Besloten is dit element niet nader te regelen zodat de commissie in concrete situaties naar bevind van zaken kan handelen.

De deputaten achten het van belang dat de procedure bij de commissie goed toegankelijk moet zijn en dat ook personen, die geen of weinig juridische kennis hebben, zonder juridische bijstand een procedure aanhangig moeten kunnen maken. Vandaar dat de deputaten ervoor kiezen dat de procedure aanhangig kan worden gemaakt door een verzoekschrift aan de commissie. Het is vervolgens aan de commissie om de wederpartij van de procedure op de hoogte te stellen.

Bij aanvang van de procedure kunnen partijen, onder begeleiding door de secretaris van de commissie, besluiten voorafgaand aan de procedure een arbitrageovereenkomst te sluiten. Dat is met name aan te bevelen in gevallen waar - grote - financiële belangen op het spel staan.

4.2 Samenstelling

De regeling dient voorts te voorzien in een goede samenstelling van de commissie. Van belang is

dat in de commissie personen zitting hebben die beschikken over voldoende vakinhoudelijke kennis om tot een gedegen uitspraak te komen. Daar komt bij dat de leden niet vooringenomen mogen zijn. Ook de *schijn* van vooringenomenheid moet worden voorkomen.

Het kan voorkomen dat een commissielid op enigerlei wijze betrokken is bij het geschil of bij een der partijen. In dat geval moet dat lid van de commissie zich kunnen verschonen. Bovendien moeten partijen een of meerdere leden van de commissie kunnen wraken. Om die reden achten de deputaten het noodzakelijk dat er minimaal vijf commissieleden te benoemen waarvan per geschil drie leden zitting nemen in een besliscollege. Deze commissieleden dienen allen primi te zijn. De samenstelling van het besliscollege is namelijk een zaak van de commissie zelf.

Hoewel er niet aan wordt getwijfeld dat predikanten beschikken over voldoende kennis en inzicht om uitspraak te doen en het om die reden niet gewenst is de deelname van predikanten aan de commissie geheel uit te sluiten, wordt een commissie die voor een meerderheid bestaat uit predikanten niet wenselijk geacht. Bovendien zal een predikant geen voorzitter van de commissie kunnen zijn. Deze laatste overweging houdt verband met de positie van de voorzitter in de voorlopige voorzieningsprocedure.

4.3 De vordering

Welke eis kunnen de betrokkenen indienen? Traditioneel wordt bij de kerkelijke weg de formulering van een eis bepaald door een besluit of gedraging van de kerkenraad of door een adviesvraag. Wanneer bijvoorbeeld de kerkenraad besluit de middagdienst af te schaffen, kan een kerklid tegen dat besluit in bezwaar gaan bij de classis en stellen dat het besluit van de kerkenraad onjuist is. Bij de commissie wordt gekozen voor een meer beperkte mogelijkheid. De betrokkene zal in zijn vordering moeten formuleren wat hij wil. Ter verduidelijking een voorbeeld: Stel, een predikant krijgt van de kerkenraad een reiskostenvergoeding voor zijn gemaakte kilometers ter hoogte van € 0,10 per km terwijl de richtlijn van het GMV aangeeft dat een vergoeding van € 0,28 redelijk is. De predikant kan, wanneer het conflict niet in der minne kan worden opgelost, een vordering instellen bij de commissie. Daarbij zal de predikant niet kunnen volstaan met de stelling dat hij het niet eens is met de kerkenraad, hij zal concreet moeten stellen wat hij wenst. In dit geval zal hij dus moeten eisen dat de kerkenraad hem een vergoeding biedt van € 0,28 per km en dat de gemaakte kilometers alsnog conform die eis worden af gerekend.

Voornoemde verplichting is belangrijk. Door beide partijen te dwingen hun standpunt duidelijk te formuleren wordt de concrete oplossing van het geschil makkelijker. Bovendien wordt het beter zichtbaar welke ruimte er is voor het sluiten van compromissen.

Van belang is voorts dat wordt vastgesteld welke eis de classis kan instellen. Het kan immers zijn dat deze niet bereid of in staat is een keuze te maken tussen de verschillende standpunten. Naar de mening van de deputaten zal de classis altijd beide partijen moeten oproepen om te verschijnen en zal te allen tijde ten aanzien van alle partijen de eis gelijklopend moeten zijn, namelijk dat partijen door het instandhouden van het conflict nalatig zijn in hun ambtsuitoefening en daarmee schade brengen aan de vrede, de opbouw en het welzijn van de gemeente⁵. Deze eis zal vervolgens zoveel mogelijk moeten worden onderbouwd met terzake doende feiten. Daarbij kan in ieder geval worden aangevoerd dat partijen niet hun verantwoordelijkheid hebben genomen door zelf naar de commissie te stappen.

4.4 De uitspraak

Het besliscollege doet uitspraak op verzoek van de eisende partij. Dat betekent dat het college de eis geheel of gedeeltelijk toewijst of afwijst. In het geval van de predikant die een lage

⁵ Hiermee wordt aansluiting gezocht bij de opdracht van de visitatoren in artikel 44 KO.

kilometervergoeding kreeg, kan het college de predikant in het gelijk stellen en besluiten dat de kerkenraad alsnog de geëiste vergoeding verstrekt en de betaalde vergoedingen corrigeert. Van belang is dat de uitspraak deugdelijk gemotiveerd dient te zijn. Dit is niet alleen van belang voor de acceptatie van de uitspraak in het commune recht maar bovendien voor de rechtsvorming binnen de kerken en het ontstaan van jurisprudentie.

De commissie kan zich ook onbevoegd verklaren. Bijvoorbeeld als het gaat om een zuiver leergeschil of om een geschil dat niet ter vrije bepaling van partijen staat.

De commissie zal zich gebonden moeten achten aan algemene regelgeving van de meerdere vergaderingen. Het is om die reden van belang dat de meerdere vergaderingen, en kerkenraden als initiators van de kerkelijke weg, streven naar goede en volledige regelgeving op grond waarvan de commissie kan beslissen. Daar waar geen regelgeving bestaat, zal de commissie moeten besluiten 'als goede mannen naar billijkheid'⁶.

De deputaten achten het van belang dat de kerkelijke weg enkel wordt gebruikt om te komen tot belangwekkende besluitvorming. Zo zal de discussie tussen de predikant en de kerkenraad over de hoogte van de kilometervergoeding in beginsel niet mogen leiden tot een procedure bij de classis. Daarmee zou immers de werkdruk voor de meerdere vergaderingen te zwaar worden, terwijl de besluitvorming voor de kerken slechts van marginaal belang is.

5 VOORLOPIGE VOORZIENING

In de besluitvorming van de synode van Zuidhorn wordt reeds verwezen naar de commissie als voorzieningenrechter. Om die reden zal de regeling van de commissie ook in een dergelijke procedure moeten voorzien. De deputaten kiezen ervoor om de voorzitter van de commissie aan te wijzen als voorzieningenrechter. In een voorzieningenprocedure is dus sprake van één commissielid. Dit kan de snelheid van de procedure en met name de besluitvorming vergroten. Omdat het lid alleen uitspraak doet, is het van belang dat hij enig gezag heeft en beschikt over ruime ervaring. Aangenomen mag worden dat de voorzitter van de commissie voldoet aan die omschrijving.

Het is niet noodzakelijk dat tevens een gewone procedure wordt gestart. Dit is van belang omdat de commissie ook voorzieningen moet kunnen treffen in geschillen waarbij de commissie volgens het kerkrecht niet bevoegd is om in de hoofdzaak uitspraak te doen.

In de voorlopige voorzieningenprocedure komt aan de voorzitter van de commissie veel bevoegdheid toe. Hij moet alle besluiten kunnen nemen die voor de goede orde binnen de gemeente noodzakelijk zijn, zolang hij maar niet beslist over de zaak zelf. De voorzitter van de commissie kan echter geen beslissing nemen over verzoeken tot bewaring van recht (bijvoorbeeld het leggen van conservatoir beslag). In dergelijke gevallen is enkel de voorzieningenrechter van de rechtbank bevoegd.

Wanneer in het reglement is voorzien in een voorzieningenprocedure, kan de commune voorzieningenrechter zich niet-ontvankelijk verklaren. Die rechter is daartoe echter niet verplicht. Dit kan betekenen dat ondanks het bestaan van een voorlopige voorzieningenprocedure, een der partijen toch naar de rechtbank kan stappen die zichzelf bevoegd zal achten.

6 INPASSING IN BESTAAND RECHT

⁶ Deze term is ontleend aan artikel 1054 Rv.

Inpassing van de commissie in het bestaande kerkelijke recht is bepaald niet eenvoudig. De vraag rijst in hoeverre de synode van Zuidhorn met haar besluiten heeft bedoeld de kerkelijke weg bij geschillen tussen predikant en kerkenraad uit te sluiten ten gunste van de procedure bij de commissie. Verder is onduidelijk wat de rol nog is van de toestemming van de classis bij losmaking als bedoeld in artikel 14 KO. Ten slotte rijst de vraag in hoeverre de classis überhaupt gebonden is aan de uitspraken van de commissie. Deze drie vragen dienen te worden beantwoord omdat anders het functioneren van de commissie in het kerkelijke recht onmogelijk zal blijken.

6.1 De verhouding tussen de procedure bij de commissie en de kerkelijke weg

De deputaten achten het van belang dat de commissie als enig bevoegd wordt aangewezen in de aan haar toegewezen geschillen. Het gevolg hiervan is dat de classis zich onbevoegd dient te verklaren in die zaken waarvoor een rechtsingang is bij de commissie. Dit zal moeten gelden voor zowel de procedure van artikel 30 als de procedure van artikel 31 KO. Deze uitsluiting zal ook moeten gelden voor overige betrokkenen, omdat anders een geschil van de predikant met zijn gemeente alsnog door een classis moet worden behandeld als een 'niet direct betrokken' kerklid in bezwaar gaat.

Het belangrijkste nadeel van deze oplossing is dat door uitsluiting van de kerkelijke weg, het toezicht van de meerdere vergaderingen wordt beperkt. Dit nadeel wordt echter opgeheven door de invoering van de mogelijkheid om in voorkomende gevallen in bezwaar te gaan bij de synode.

6.2 De classis en het goedkeuringsvereiste van artikel 14 KO

Het goedkeuringsvereiste van artikel 14 KO biedt de predikant bescherming tegen overhaaste besluitvorming van de kerkenraad. Echter, door de instelling van de commissie kan de vraag worden gesteld of niet een dubbele en daarmee overbodige bescherming wordt geboden. Bovendien zal de commissie nooit definitief kunnen oordelen dat moet worden overgegaan tot losmaking. Daar komt bij dat de classis door het goedkeuringsvereiste alsnog wordt gevraagd zich uit te spreken over het geschil tussen de predikant en de kerkenraad. Daar staat tegenover dat de commissie niet in alle gevallen waar sprake is van een losmaking uitspraak zal doen. Het kan immers zijn dat partijen tot een minnelijke oplossing komen en overeenkomen over te gaan tot losmaking. Door de afschaffing van het goedkeuringsvereiste zal het kerkelijke toezicht op dergelijke situaties geheel wegvallen.

De deputaten zijn van opvatting dat het goedkeuringsvereiste in beginsel in stand moet blijven, doch dat voorkomen moet worden dat de classis zich met het inhoudelijke geschil gaat bezighouden. Dit wordt bereikt door vast te leggen dat de classis zijn goedkeuring niet mag geven zolang er sprake is van een aanhoudend geschil.

Van belang is dat de classicale toestemming een zorgvuldigheidcheck is waarbij de classis marginaal toetst. Dat betekent dat de classis geen oordeel heeft over hetgeen partijen zijn overeengekomen ten aanzien van de losmaking, doch dat zij vaststellen of alle procedurele eisen in acht zijn genomen.

De deputaten stellen dat het van groot belang is dat ook de classis in beginsel gebonden is aan uitspraken van de commissie. Zolang dat niet het geval is, zal de invloed van de commissie beperkt blijven. Immers, dan wordt de classis een soort hoger beroepsinstantie die een geheel eigen beoordeling zal geven. In dat geval heeft de oprichting van de commissie weinig zin gehad.

6.3 De relatie van de procedure tot het commune recht

Over de positie van de commissie in het commune recht is van te voren nog niet zo veel te zeggen. Doorslaggevend zal zijn hoe de rechter zal omgaan met een beslissing van

de commissie.

Van belang is dat kerken op grond van artikel 2:2 van het BW het recht hebben hun kerkelijke organisatie geheel naar eigen inzicht in te richten. Als gevolg van de vrijheid van een kerk om eigen regels te stellen, kan worden gesteld dat ook de eigen procedure *sui generis* is.

In het algemeen stelt de rechterlijke macht zich terughoudend op in een kerkelijk conflict. Daarbij is het van groot belang of de kerk zelf heeft voorzien in een procedure. Deze opstelling van de rechterlijke macht vloeit voort uit het grondwettelijke recht op godsdienstvrijheid. In de praktijk betekent dit het volgende. Wanneer een der partijen een procedure bij de rechtbank start terwijl zij de eigen rechtsgang van de kerk nog niet heeft doorlopen, zal de rechtbank zich veelal niet-ontvankelijk verklaren⁷. In die gevallen waarbij de kerk na afronding van de eigen procedure in een gerechtelijke procedure verwickeld raakt, zal de rechtbank zich met name de vraag stellen of de procedure volgens de eigen regels heeft plaatsgevonden en of het besluit in redelijkheid genomen had kunnen worden. De rechter zal zich zo veel mogelijk onthouden van een dieper gaande inhoudelijke beoordeling van het geschil.

Naast voornoemde positie van het kerkelijke recht is ook van belang dat in geschillen tussen (rechts)personen gekozen kan worden voor een eigen particuliere rechtsgang: arbitrage. In verschillende beroepsgroepen, zoals de medisch specialisten en ook het onderwijs, is arbitrage een niet ongebruikelijk middel om tot beslechting van een geschil te komen. Vaak wordt voor arbitrage gekozen omdat de procedure snel en relatief goedkoop is. Ook wordt arbitrage gebruikt in branches waar de behoefte aan gespecialiseerde rechtspraak groot is. Daar komt bij dat bij arbitrage partijen zelf eenvoudig kunnen kiezen naar welk recht uitspraak wordt gedaan, waarbij zelfs gekozen kan worden voor een rechtspraak die niet is gebaseerd op de bestaande regels van het recht, doch waarbij de commissieleden uitspraak doen 'als goede mannen naar billijkheid'. De betekenis van een arbitraal vonnis is vergelijkbaar met een gewoon vonnis. Na arbitrage kan de in het gelijkgestelde partij bij de president van de rechtbank verzoeken om een 'exequatur' (verlof tot tenuitvoerlegging), zodat de uitspraak zelfs onder dwang kan worden uitgevoerd. Mede om die reden is de arbitrageprocedure tamelijk strikt geregeld in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

De deputaten kiezen ervoor om de procedure van de commissie van beroep zodanig in te richten dat de procedure overeenkomstig de geldende beginselen van procesrecht verloopt. Daarbij wordt met name gedacht aan het beginsel van hoor en wederhoor en het beginsel van de onpartijdigheid van de rechtspraak. Zo wordt bereikt dat de procedure ook in het commune recht sneller zal worden geaccepteerd.

De deputaten achten het voorts mogelijk dat bij aanvang van de procedure partijen een arbitrageovereenkomst sluiten. Dit kan aan te bevelen zijn als er sprake is van financiële belangen. Het voordeel van die keuze is dat met een volledig arbitraal vonnis eventuele gedwongen executie van het vonnis op eenvoudige wijze tot stand kan worden gebracht.

Nadrukkelijk wordt overwogen dat de behoefte aan een eigen rechtsgang niet dient te zijn ingegeven door de wens om de civiele rechter te omzeilen. In het algemeen mag de Nederlandse staat zich verheugen in een goed functionerende rechtspraak, waartoe ook kerkgenootschappen op goede wijze toegang hebben. Het probleem voor de commune rechtspraak is echter dat de

⁷ Zie laatstelijk Pres. Rb. Utrecht, 18 december 2001 (gepubliceerd op www.rechtspraak.nl onder nummer AD7269).

scheiding tussen kerk en staat de civiele rechter noodzaakt terughoudend te zijn in kerkelijke kwesties. In dat opzicht kan een eigen rechtsgang komen tot een completere uitspraak. Verwacht moet ook worden dat in de civiele rechtspraak een eigen, goed ingerichte, rechtsgang goed zal worden ontvangen.

7 HOGER BEROEP

Aan het instellen van een hoger beroepsinstelling liggen een aantal overwegingen ten grondslag. In de eerste plaats dient de hoger beroepsprocedure ter bevordering van de rechtseenheid. Dit is met name van belang wanneer de lagere rechtsspraak wordt uitgeoefend door meerdere, vaak geografisch gespreide colleges. Een tweede overweging is dat door de hoger beroepsprocedure de gehele kwestie nogmaals kan worden heroverwogen.

Het grootste nadeel van een hoger beroepsinstelling is dat besluitvorming wordt vertraagd. Dit kan met name in arbeidsgeschillen ernstige gevolgen hebben. Met het oog op het laatste kiezen de deputaten ervoor om niet over te gaan tot een hoger beroepsinstantie. Naar het oordeel van de deputaten dient zo veel mogelijk gestreefd te worden naar finale geschillenbeslechting in eerste aanleg. Daarbij wordt overwogen dat de behoefte aan een heroverweging zal afnemen wanneer de procedure op zorgvuldige en onafhankelijke wijze is gevoerd.

Echter, de positie van de kerkenraad en de meerdere vergaderingen als hoogste besliscolleges in het kerkordelijke bouwwerk mag niet worden ondermijnd. Om die reden achten de deputaten het wenselijk dat tegen een uitspraak van de commissie bezwaar kan worden gemaakt bij de generale synode. Deze mogelijkheid dient echter te worden beperkt tot die gevallen waarbij de bezwaarde kan aantonen dat de uitspraak van de commissie in strijd is met het Woord van God of de kerkorde.

Om te voorkomen dat van deze procedure misbruik wordt gemaakt achten de deputaten een aantal nadere bepalingen wenselijk:

- 1 Het bezwaar bij de generale synode tegen een uitspraak van de commissie heeft geen schorsende werking. In civielrechtelijke termen: de uitspraak is uitvoerbaar bij voorraad.
- 2 Het bezwaar is niet-ontvankelijk indien een motivering van het ingenomen standpunt ten aanzien van de uitspraak ontbreekt.
- 3 De generale synode kan een uitspraak van de commissie vernietigen en de zaak terugverwijzen indien deze is gebaseerd op een ondeugdelijk leerstellig uitgangspunt of apert onjuist is en het in stand laten van de uitspraak afbreuk zou doen aan de eer en goede naam van het kerkgenootschap. Hiertoe mag niet lichtvaardig worden overgegaan. Slechts in geval van zeer dringende redenen kan de uitspraak worden vernietigd. De generale synode kan er ook voor kiezen een uitspraak in stand te laten onder aantekening van een afwijkend oordeel. Hiertoe gaat men over wanneer het besluit op zich, gelet op de concrete belangen, in stand kan blijven, maar waar in de motivering een aantal andere keuzes worden gemaakt.

8 KOSTEN VAN DE PROCEDURE

Een procedure bij de commissie kost de kerkelijke gemeenschap geld. Er moeten leden worden benoemd, deze moeten voor hun werkzaamheden reizen. Bovendien zijn er portokosten en kopieerkosten. Naast deze kosten zijn er ook proceskosten. In de besluiten van de synode van Zuidhorn is nadrukkelijk vastgelegd dat predikanten het recht hebben zich te laten vertegenwoordigen door een raadsman/vrouw. Het is overigens niet geheel duidelijk of dit recht ook

toekomt aan de kerkenraad. Door de toekenning van dit recht rijst de vraag wie de rekening van de advocaat gaat betalen indien de predikant in het gelijk wordt gesteld.

De regeling of anders het besliscollege zal hoe dan ook in zijn uitspraak op deze vraag een antwoord moeten geven omdat anders de kans groot is dat een in het gelijkgestelde predikant, na kennisname van de rekening van zijn advocaat, een nieuwe (civiele) procedure begint om zijn kosten alsnog vergoed te krijgen. Hij kan daarbij het argument hanteren dat de kerkenraad door vast te houden aan een niet-houdbaar standpunt onrechtmatig jegens de predikant heeft gehandeld. De advocaatkosten zijn in dat geval de schade die de predikant door het handelen van de kerkenraad heeft geleden.

De algemene kosten van de procedure kunnen deels of geheel worden betaald uit betalingen van partijen (een soort griffierecht of klachtengeld). Dit kan een goede keuze zijn wanneer de angst bestaat dat partijen al te snel een procedure zullen starten. De prijs werkt in dat geval als een drempel bij de toegang tot de procedure.

De deputaten kiezen ervoor af te zien van een stelsel van griffierecht. Dit zal kunnen veranderen indien op termijn zou blijken dat de procedure bij de commissie lichtvaardig wordt gebruikt. Dit betekent overigens wel dat de kosten en de eventuele salarissen van de commissieleden ten laste van de kerken komen.

Het reglement biedt wel de mogelijkheid voor de commissie om de in het ongelijk gestelde partij te veroordelen in de kosten voor rechtsbijstand van de andere partij.

BIJLAGE 9**Voorstel kostenbegroting 2005-2007****2005**

Deputaten Dienst en recht		€ 8.000,-
Werkbegeleiding en nascholing		
Kosten evaluatie onderzoek	€ 5.000,-	
Nascholing 20 mentoren	5.000,-	
Intervisie	4.000,-	
Sectie Werkbegeleiding	<u>1.000,-</u>	<u>15.000,-</u>
Totaal		23.000,-

2006

Deputaten Dienst en recht		8.000,-
Werkbegeleiding en nascholing		
Training 20 mentoren	12.000,-	
Intervisie	4.000,-	
Sectie Werkbegeleiding	<u>1.000,-</u>	<u>17.000,-</u>
Totaal		25.000,-

2007

Deputaten Dienst en recht		8.000,-
Werkbegeleiding en nascholing		
Nascholing 20 mentoren	5.000,-	
Intervisie	4.000,-	
Sectie Werkbegeleiding	<u>1.000,-</u>	<u>10.000,-</u>
Totaal		18.000,-

Budget voor 2005-2007		€ 66.000,-
-----------------------	--	------------

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage III - VII

Rapport Deputaten Huwelijk en Echtscheiding

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	2
SAMENVATTING	4
SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP	4
WERKZAAMHEDEN DEPUTAATSCHAP	5
1. WERKWIJZE DEPUTATEN HUWELIJK EN ECHTSCHIEDING	6
1.1 Korte samenvatting van de opdrachten	6
1.2 Uitvoering opdrachten	6
1.3 Reacties op werkwijze Deputaten (algemeen).....	8
2. EXEGESE (1 KOR. 7)	11
2.1 Korte samenvatting van eerste rapport en reacties	11
2.2 Bespreking reacties.....	12
2.3 De uitleg van 1 Kor. 7.....	13
2.4 Wat leren we uit 1 Kor. 7?.....	15
2.5 Gronden?	18
2.6 Terminologie.....	19
3. DE BEVESTIGING VAN TWEDE HUWELIJKEN NA ECHTSCHIEDING	21
3.1. Zuidhorn	21
3.2. Reacties	21
3.3 Bespreking	22
3.4 Hoofdlijn aanhouden	22
3.5. Voorbereiding	24
4. ECHTSCHIEDING EN TOEPASSING VAN TUCHT	26
4.1 Uit het rapport aan GS Zuidhorn	26
4.2 Besluiten van GS Zuidhorn	27
4.3 Reacties uit de kerken.....	27
4.4 Voortgaande bezinning	28
4.5 Overleg met deputaten kerkrecht en kerkorde.....	30
CONCEPTBESLUITEN	32
BESLUIT 1 DÉCHARGE	32
BESLUIT 2 RAAD VAN ADVIES.....	32
Artikel 1 doelstellingen	32
Artikel 2 samenstelling/organisatie/informatie.....	32
Artikel 3 adviesaanvraag	33
Artikel 4 advisering	33
Artikel 5 geheimhouding/archief.....	33
Artikel 6 voorlichting	33
Artikel 7 rapportage.....	33
Artikel 8 kosten	34
Artikel 9 onvoorziene situaties	34
BESLUIT 3 UITGANGSPUNTEN EN RICHTLIJNEN	34
Uitgangspunten:	34
BESLUIT 4 HUWELIJKEN NA ECHTSCHIEDING	36
BIJLAGEN	40

BIJLAGE I RAPPORT RAAD VAN ADVIES.....	40
Overzicht werk van Raad van Advies.....	40
1. Personalía.....	40
2. Instructie.....	40
3. Werkzaamheden.....	40
4. Inventarisatie adviezen.....	41
5. Analyse en Evaluatie (RvA).....	42
Projectplan voor ontwikkeling website.....	44
Artikel 1 doelstellingen.....	46
Artikel 2 samenstelling/organisatie/informatie.....	47
Artikel 3 adviesaanvraag.....	47
Artikel 4 advisering.....	47
Artikel 5 geheimhouding/archief.....	47
Artikel 6 voorlichting.....	47
Artikel 7 rapportage.....	48
Artikel 8 kosten.....	48
Artikel 9 onvoorzienne situaties.....	48
Positie van de Raad van Advies.....	48
 BIJLAGE II ARTIKELEN H.J. MESSELINK IN <i>DE REFORMATIE</i>	 50
 BIJLAGE III ARTIKELEN A.L.TH. DE BRUIJNE IN <i>DE REFORMATIE</i>	 55
 BIJLAGE IV Het rapport 'Echtscheiding en hertrouwen?'.....	 64

SAMENVATTING

In dit rapport geven deputaten Huwelijk en Echtscheiding een verslag van hun werkzaamheden van de afgelopen drie jaar. Eigenlijk is dit rapport een onderdeel van een lang traject waarin al veel geschreven en gestudeerd is over dit onderwerp. De vraag naar de omgang met echtscheiding in het midden van de gemeente staat al langer op de kerkelijke agenda. Vanaf 1993 (Ommen) heeft deze bezinning landelijk vorm gekregen, via het werk van Deputaten.

Op de synodes van Berkel en Leusden is gesproken over richtlijnen voor kerkenraden en onderlinge afspraken tussen de kerken. Het accent in de besluitvorming viel op een goede *afstemming* rond echtscheidingsgronden en beleid rond tuchtsituaties.

Op de synode van Zuidhorn is een rapport besproken waarin breder gesproken werd over het *hele* onderwijs van Christus over zijn komende koninkrijk. Daarin past het niet dat een gegeven 'ja-woord' door echtscheiding gebroken wordt. Ook werd in dit rapport niet meer gesproken van echtscheidingsgronden. Het rapport sloot aan bij één van de richtlijnen van de synode van Leusden: ernstige vormen van huwelijkszonden kunnen aanleiding zijn om in een echtscheiding te berusten. Ook werd in dit rapport nadrukkelijk onderscheid gemaakt tussen situaties van onwil, onmacht en onkunde. In de eerste situatie is tucht op zijn plaats, de andere situaties vragen vooral om onderwijs, gericht op het groeien in het kennen van Christus.

Uit het hele rapport sprak ook grote zorg: als kerken dreigen we steeds meer te vervreemden van het volgen van Christus. Alle geestelijke middelen die dat kunnen versterken moeten daarom ingezet worden. In dat verband sprak het rapport over de ontwikkeling van stijl. Daarin past geen tweede kerkelijke bevestiging van een huwelijk, na een echtscheiding. Ook is het terrein van de huwelijksvoorbereiding nadrukkelijk in beeld gebracht.

Dit rapport is na Zuidhorn omgewerkt naar een populaire versie. Deputaten hadden de opdracht om het gesprek in de kerken over huwelijk en volgen van Christus daarin op gang te brengen. In het kader van die opdracht hebben deputaten dit rapport voor de GS 2005 geschreven. Ook hebben zij avonden belegd voor ambtsdragers over dit onderwerp. Verder is een Raad van Advies van start gegaan, die kerkenraden terzijde staat.

In dit rapport treft u het verslag aan over deze activiteiten. Een ander belangrijk onderdeel is de bespreking van reacties uit de kerken ontvangen. Naast waardering is ook zorg uitgesproken. Het belangrijkste zorgpunt is het oordeel dat deputaten in hun benadering teveel ruimte maken voor het zelfstandige oordeel van de kerk in de taxatie van echtscheidingsituaties. Dit kwam met name naar voren in de kritiek op de uitleg van 1 Kor. 7. We hebben ons taalgebruik op enkele punten grondig gewijzigd. Ook zijn we van oordeel dat een 'nieuwe' benadering niet mag staan of vallen met de uitleg van één tekst.

Andere punten die om verheldering vroegen, waren de aanvullende vormen van tucht en de suggestie om als kerken geen tweede huwelijken na echtscheiding te bevestigen. Deputaten hebben op een groot aantal punten dankbaar gebruik gemaakt van dit meedenken vanuit de kerken. Op andere punten geven zij in dit rapport verdere verheldering en toelichting bij hun standpunt.

Deputaten zijn zich er van bewust dat schrijven van rapporten en kerkelijke discussie op zich niet genoeg is. Christus zoekt de harten van mannen en vrouwen en wil daar vernieuwing werken door zijn Heilige Geest. Alleen van die verwachting en concrete oriëntatie op het Woord van Christus is heil te verwachten. We hebben ons werk vanuit die intentie proberen te doen. We spreken de wens uit dat we daarmee in de goede richting geweest hebben.

SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

naam	Adres		e-mail
drs. A.L.Th. de Bruijne	Zwanebloem 10 8265 GL Kampen	038 332 41 42	althdebruijne@tukampen.nl
mr. C.H. de Haan	Bosgors 8 7827 ED Emmen	0591 67 90 60	c.h.dehaan@wanadoo.nl
ds. H.J. Messelink	Van Hasseltmarke 3 8016 BT Zwolle	038 466 94 89	hjmesselink@hetnet.nl
ir. K. Mulder secretaries	De Meesterproef 22 3813 GL Amersfoort	033 472 63 08	mulderk@hetnet.nl
ds. H.J. Siegers	Waterhoen 10 7731 LK Ommen	0529 45 47 79	ds@hjsiegers.myweb.nl
ds. J.H. Smit voorzitter	van der Flierhof 1 3861 DP Nijkerk	033 245 72 74	jh.smit@solcon.nl
secundus:			
ds. H. Geertsma	De Bongerd 9 9801 AN Zuidhorn	0594 50 01 17	hgzuidh@tiscali.nl

Hierboven is de samenstelling van het deputaatschap vermeld, zoals deze is sinds februari 2003.

Door de Generale Synode van Zuidhorn waren ds. H. Geertsma en ds. H.J. Siegers als secundus deputaat benoemd.

In verband met de omvang van onze werkzaamheden hadden wij dringend behoefte aan versterking van ons deputaatschap.

In november 2002 hebben wij daarom ds. H. Geertsma, één van de beide secundi, gevraagd als primus te willen werken in ons deputaatschap.

In verband met persoonlijke omstandigheden moest hij na korte tijd zijn werk neerleggen. In februari 2003 is zijn plaats ingenomen door de andere secundus, ds. H.J. Siegers.

1. WERKWIJZE DEPUTATEN HUWELIJK EN ECHTSCHEIDING

1.1 Korte samenvatting van de opdrachten

Vanaf de Generale Synode van Ommen (1993) zijn verschillende Deputaatschappen aan het werk geweest met vragen op het terrein van huwelijk en echtscheiding. Op de GS van Zuidhorn (2002) is een nieuw studierapport gepresenteerd. In dat rapport werd aandacht gevraagd voor een brede benadering van het vraagstuk, vanuit de hele bijbelse boodschap over leven in het koninkrijk van Christus.

Op de Generale Synode van Zuidhorn is hier intensief over doorgesproken. Naast instemming waren er ook vragen bij de inzet en uitwerking van Deputaten. Besloten is om de bespreking over huwelijk en echtscheiding niet te beperken tot de synodetafel, maar het gesprek in de kerken verder op gang te brengen. Deputaten kregen in deze bezinning de rol van aanjager. Met een verkorte versie van het rapport en voorlichting mochten zij de kerken helpen bij dit gesprek.

In dit rapport doen wij verslag van deze kerkelijke bezinning en onze werkzaamheden. Het was een voorrecht om, onder Gods zegen, te mogen werken. Uit alle reacties bleek, dat we met zaken van levensbelang bezig zijn. Zaken die besproken *moeten* worden, als we verlangen naar het ontwikkelen van een christelijke levensstijl. De reacties gaven ook aan, hoe intensief en betrokken kerkenraden met broeders en zusters meelevend en doorsprekend. Dit rapport vormt slechts een beperkte indruk van die intensiteit in het contact met de kerken. Naast het verslag van ons werk, geven we ook antwoord op de vragen die vanuit de kerken aan ons gesteld zijn.

De inzet voor deze werkperiode waren de besluiten van Zuidhorn. Wij kregen daarin de volgende instructies mee:

- a) het op gang brengen en stimuleren van een brede bezinning op het terrein huwelijk, echtscheiding, alleen-gaan, huwelijksvoorbereiding en kerkelijke huwelijksbevestiging, onder meer door het uitbrengen van een populaire versie van het rapport van deputaten echtscheiding, waarin de bespreking ter synode is verwerkt (besluit 1);
- b) de kerken op te roepen tot een gezamenlijke verootmoediging en in verband daarmee het ontwerpen van een brief aan de kerken (besluiten 2a en 2b);
- c) de instelling van een Raad van Advies op het terrein van huwelijk en echtscheiding (besluiten 3a en 3b);
- d) samen met Deputaten Kerkrecht en Kerkorde te bestuderen of aanvullende maatregelen van vermaan en tucht mogelijk en wenselijk zijn (besluit 4b);
- e) aandacht te schenken aan vragen rond de bevestiging van tweede huwelijken na echtscheiding en in verband daarmee de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging te bezien (besluit 5).
- f) Verder werd aan kerken nu al de mogelijkheid geboden om in voorkomende gevallen een openlijk oordeel in het midden van de gemeente uit te spreken (aanvullende maatregel).

1.2 Uitvoering opdrachten

Deputaten hebben op verschillende terreinen de uitvoering van de opdrachten ter hand genomen. Daarbij zijn we geweldig geholpen door betrokken reacties uit de kerken. Vele reacties hebben ons gemotiveerd en het denken gestimuleerd. Op de volgende drie terreinen heeft zich ons werk afgespeeld.

a. VOORLICHTING

Met Deputaten GSP hebben we eerst een communicatieplan opgesteld om de kerkelijke bezinning op gang te brengen. Op hoofdlijnen hebben we de volgende middelen ingezet om de kerken te dienen:

- *populaire versie van rapport*. Dit rapport is in gedrukte vorm aan alle kerken toegezonden en is via de boekhandel in gedrukte vorm verkrijgbaar gesteld. Voorts is een digitale versie via het internet te raadplegen en te downloaden. De kerken konden op dit rapport reageren. Meer dan 60 kerken en personen hebben van deze mogelijkheid gebruikt gemaakt. Verder is inhoudelijk gereageerd door het moderamen van het COGG, de commissie voor contact en samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken, een commissie uit de Christelijke Gereformeerde Kerken en een deputaatschap van onze zusterkerken in Australië. Het materiaal uit deze reacties is zoveel mogelijk verwerkt in de beantwoording van de hoofdvragen bij het rapport.

- *regionale bespreking met ambtsdragers*. Deputaten hebben samen met het Steunpunt Gemeente Opbouw (SGO) vier regionaal gespreide bijeenkomsten belegd om uitleg te geven bij het rapport. Deze bijeenkomsten hebben begin 2004 in Bunschoten, Dordrecht, Groningen en Zwolle plaatsgevonden. De opkomst per avond varieerde van zo'n 100 tot 150 personen. Daarnaast zijn op verzoek van kerkenraden aparte, vergelijkbare bijeenkomsten belegd in Bergentheim, Bergschenhoek, Drachten, Enschede, Hoogezand, Leusden, Ridderkerk en Nijkerk. Ook is een bijdrage geleverd aan een ambtsdragersconferentie van de PS Zeeland-Noordbrabant-Limburg.

- *publicaties*. In verschillende artikelen is het rapport verder toegelicht. Ook is de hoofdlijn in kritische reacties besproken. Deze samenvattende overzichten bieden veel inzicht in het werk van Deputaten en zijn daarom als bijlage bij dit rapport opgenomen. Een samenvatting van het rapport en de bespreking op de GS is geschreven door H.J. Messelink in *De Reformatie*, jaargang 78, nummer 18 en 19 (8 en 15 februari 2003). In een bijdrage van A.L.Th. de Bruijne is een ruime verwerking te vinden van hoofdlijnen in de reacties op ons rapport. Deze verscheen in *De Reformatie*, jaargang 79, nummers 37 t/m 40 (vanaf 19 juni 2004). Tenslotte is de tekst van hoofdstuk 3.1.4. van de Infomap voor ambtsdragers (over echtscheiding) van het Steunpunt Gemeenteopbouw aangepast en opgenomen in de in juni 2004 verschenen publicatie 'Aan het werk in de kerk'.

b. ADVISERING

Kerkenraden zijn vaak intensief bezig in echtscheidingssituaties. Opdracht aan deputaten was om de kerken hierin de helpende hand te bieden.

- *Raad van Advies*. Deputaten hebben van de GS de opdracht gekregen om advisering richting kerkenraden te bundelen en te komen tot de instelling van een Raad van Advies. Op 12 februari 2003 is deze Raad van Advies geïnstalleerd. Kerkenraden hebben intensief gebruik gemaakt van deze mogelijkheid om advies in te winnen buiten de eigen gemeente. In een bijlage worden samenstelling en werkwijze van de Raad verder uitgewerkt. In de startfase en in het voorjaar 2004 is overlegd tussen deputaten en de leden van deze Raad.

- *Deputaten kerkrecht en kerkorde*. Op de GS 2002 is gesproken over aanvullende maatregelen op het terrein van de kerkelijke tucht. Dit is bedoeld om de kerkenraden meer ruimte te bieden in het informeren en onderwijzen van de gemeente op dit terrein van het christelijk leven. Met deputaten kerkrecht en kerkorde heeft meerdere keren overleg plaatsgevonden omtrent de regelingen rond aanvullende maatregelen van tucht. De uitkomsten daarvan vindt u in dit rapport.

c. STUDIE

Deputaten hebben in dit rapport ook een aantal zaken nader bestudeerd. Zo heeft de

GS gevraagd om verder na te denken over de kerkelijke inzegening van een tweede huwelijk na echtscheiding. Verder zijn ook kritische vragen naar uitgangspunten en conclusies uit de twee rapporten nader besproken.

d. RICHTLIJNEN

Door de GS Leusden is een aantal richtlijnen opgesteld voor kerkenraden die situaties van echtscheiding behandelen. In die richtlijnen is gesproken over 'drie gronden' die kunnen leiden tot berusting in een scheiding.

Verder heeft Leusden afspraken gemaakt over het contact tussen kerkenraden die samen met een echtscheiding te maken hebben. Voor zover wij kunnen nagaan, zijn deze richtlijnen voor contact een duidelijke verbetering in de praktijk ten opzichte van de situatie voor Leusden.

In een conceptbesluit stellen wij voor om de richtlijnen van Leusden op enkele punten aan te vullen.

1.3 Reacties op werkwijze Deputaten (algemeen)

Met de rapporten is veel gewerkt binnen kerkenraden en gemeenten. Wij hebben veel waarderende reacties gekregen. Met name de oriëntatie op het *hele* onderwijs van Christus en de *totale* aanspraak van de HERE op ons leven werd positief ontvangen. In pastorale gesprekken bleek het zoeken van geluk in God (Mat. 6,20) en het 'lijden om Christus wil' nieuwe openingen te bieden. Ook de verbreding naar het leven van de hele gemeente, het samen leven in de stijl van navolging van Christus, is door velen beoordeeld als *het* wapen in de strijd tegen huwelijkszonden.

Ook heeft het werk van Deputaten vragen opgeroepen. In de volgende hoofdstukken komen de volgende zaken aan de orde:

- *Uitleg 1 Kor. 7*. In het rapport wordt gewerkt met 1 Kor. 7. Paulus zou daar in een nieuwe situatie richtlijnen geven in omgang met huwelijk en echtscheiding, die het onderwijs van Christus (echtscheiding is niet naar Gods wil) aanvullen. Kunnen wij dit gedeelte wel zo lezen, of gaat het hier om een 'tweede echtscheidingsgrond'. En als Paulus het onderwijs van Christus aanvult in een concrete situatie, betekent dat voor ons dat wij hetzelfde mogen doen (hfdst. 2)?

Achter deze concrete vraag doemen grote zorgen op. Blijven deputaten in hun benadering wel binnen de grenzen van de Openbaring? Of kan de kerk daar nieuwe inzichten aan toe voegen?

- *Kerkelijke huwelijksbevestiging na echtscheiding*. Deputaten hebben in hun eerste rapport geadviseerd om een tweede huwelijks na echtscheiding niet kerkelijk te bevestigen. Leidt tot niet tot onbillijke situaties, als broeders en zusters buiten hun schuld gescheiden zijn? En is de genade van de HERE niet veel groter dan deputaten aangeven? Kan de zegen van de HERE aan een huwelijk van een broeder en zuster onthouden worden (hfdst. 3)?

- *Kerkelijke tucht*. Leidt de benadering, waarin onderscheid gemaakt wordt tussen vermaan en onderwijs (groei) niet tot uitholling van de kerkelijke tucht? Wordt met de 'aanvullende maatregel' en de publieke afkondiging van zaken geen onrecht gedaan aan de betrokkenen (hfdst. 4)?

- *Verwerking van kritiek op de Generale Synode*. Een aantal van deze zaken is ook naar voren gebracht ter synode. Hebben deputaten deze kritiek wel voldoende laten doorklinken in de popularisering van hun rapport? Op deze algemene vragen gaan we nu in.

a. VERWERKING VAN ZUIDHORN

Blijkens de populaire versie van het rapport zouden deputaten niet voldoende hebben geluisterd naar de kritiek die tijdens de synode op het eerste rapport is uitgebracht.

Deze kritiek snijdt gedeeltelijk hout. In een rapport van beperkte omvang kan niet alles

aan de orde komen. Dit vraagt om een selectie. Zo is de discussie rond de 'hardheid van het hart' slechts zijdelings aan de orde gesteld in rapport 2. (meer over de 'hardheid van het hart' is te vinden in het 4^e Reformatie-artikel van De Bruijne, zie bijlage III bij dit rapport).

Deputaten hebben wel nagedacht over de manier waarop de kritiek ter Synode verwerkt kon worden. Zij hebben dit gedaan zonder *expliciete* verwijzing naar de discussie ter synode en de nuances die daar ingebracht zijn. Dit hing samen met de keuze voor een populair rapport voor het 'gemiddelde' kerklid. Conceptversies van dit populaire rapport zijn gerecenseerd door mensen uit die doelgroep. Zij gaven aan dat eerdere versies nog teveel détailkritiek en 'synodejargon' bevatten. Het doel (brede bezinning) vroeg om een middel (rapport) met een heldere, thetische benadering.

De conclusie, dat met de kritiek niets gedaan is, vinden wij te fors. In bijlage II bij dit rapport is een artikel opgenomen van ds. H.J. Messelink. Hij laat zien op welke punten het populaire rapport afwijkt van het studierapport. Een onverdachte getuige in dit verband is de recensie van de CCS van de Nederlands Gereformeerde kerken. Zij wijzen op talrijke verschillen tussen het eerste en tweede rapport en menen dat de populaire versie door die wijzigingen aan kwaliteit heeft ingeboet. Hoe ook gedacht wordt over die laatste conclusie, deputaten hebben de inbreng ter synode wel degelijk verwerkt. Ook in dit derde rapport komen we op een aantal zaken terug.

b. RADICALITEIT VERSUS VERSLAPPING

In de benadering van deputaten staat volgens sommigen de radicale inzet (scheiden past niet bij het onderwijs van Christus) op gespannen voet met alle nuances die het rapport maakt bij de inschatting van concrete situaties. In dat laatste spoor wordt soms volstaan met de lijn van onderwijs en ook kan een kerk kennelijk berusten in situaties waarin echtscheiding heeft plaats gevonden.

De spanning wordt door critici verschillend getaxeerd. De één vindt het rapport te radicaal, terwijl de ander onze benadering te toegeeflijk vindt.

Wij geven toe dat er op dit punt een geweldige spanning bestaat. Maar het is wel de spanning waar je in dit leven nooit uit komt: de spanning van het volgen van Christus op weg naar zijn koninkrijk, terwijl je leeft in een wereld die nog niet nieuw is, en te maken hebt met veel invloed van de zonde. Op deze tegengestelde kritiek hebben wij maar één verweer. Het geheim van deze omgang met echtscheiding ligt volgens ons in de gemeenschap met Christus en de overgave aan Hem. Die gemeenschap blijft in deze oude wereld altijd aangevochten: een zaak van geloof, strijd en groei. Die wordt in dit leven niet volmaakt. Daar moet je als kerk oog voor hebben in je omgang met echtscheiding. Maar tegelijk doet deze band met Christus in ons leven al meer dan wij bidden of beseffen. De discipelen vonden Jezus' woord over echtscheiding ook te streng en te idealistisch. Als het zo moet, zeggen ze in Matteüs 19, kun je beter helemaal niet trouwen. Jezus' antwoord wijst ook een weg voor vandaag: er zijn er die zichzelf gesneden hebben ter wille van het koninkrijk der hemelen. Dat is het geheim. Als Jezus met zijn koninkrijk de ware schat voor je hart is, vind je in Hem al je geluk. Hij is je leven en je toekomst. Hoe meer je dat gelooft en doorleeft en durft verwachten, des te meer word je nu bereid om als het moet alles voor Hem op te brengen, zelfs te lijden en je leven te verliezen. Hij zegt zelf: wie zijn leven verliest, die zal het vinden. Ook een onmogelijk huwelijk kan in het licht van het koninkrijk mogelijk worden bij God. En dan de praktijk. Wij hebben geprobeerd om de christocentrische benadering daar te laten doorwerken. Dan maakt het verschil of je te maken hebt met iemand die voor zichzelf kiest en daarom zijn huwelijk niet volhoudt, of met iemand die zijn leven – ook voor zijn moeilijke huwelijk – echt zoekt in Jezus, die daarom ervoor vecht en het dan uiteindelijk toch niet volhoudt. Op de echtscheiding en eventuele hertrouw van die eerste reageer je anders dan op die van de tweede. De eerste moet zich bekeren tot Christus. De tweede moet groeien in Christus.

Wij erkennen de spanning die in het rapport bestaat. Maar deze spanning is gegeven met de start bij Christus, die telkens gezocht en gevonden moet worden in deze oude wereld. Dit punt wordt uitgebreid besproken in bijlage III van het rapport, het artikel van A.L.Th. de Bruijne.

c. NIEUWE WIJN?

In een aantal reacties is gewaarschuwd voor de nieuwe wegen die deputaten inslaan. Verder is gepleit voor terugkeer tot de praktijk, waarin één of twee echtscheidingsgronden en hun toepassing voldoende handvatten boden voor kerkelijk handelen.

In bijlage III wordt ingegaan op het punt van exegese: biedt het NT echt ruimte om te spreken over een algemene lijn (niet scheiden) waarop twee legitieme uitzonderingen te maken zijn?

In dit algemene hoofdstuk willen we wel de vinger leggen bij de suggestie die ervan deze kritiek uitgaat. Dat we kunnen terugkeren tot een praktijk, waarin met twee heldere gronden duidelijke taal gesproken wordt door kerkenraden. In de aanloop naar ons rapport hebben wij geconstateerd dat dit niet het geval is. Wel wordt een groot aantal zaken via geforceerde analogie onder één van de bestaande gronden gerubriceerd. Of een kerk berust uiteindelijk in een zondige situatie, zonder dat er sprake was van één van de genoemde gronden. Wij denken dus dat er geen sprake kan zijn van terugkeer naar deze praktijk, omdat die juist tot allerlei onverkwikkelijke situaties leidde.

De GS van Leusden heeft hier oog voor gehad, bij de formulering van de 'derde grond': ernstige vormen van huwelijkszonden die het huwelijk ontwrichten'. Deputaten hebben geprobeerd met name deze 'derde categorie' vanuit de gekozen hermeneutische en exegetische benadering te onderbouwen, maar tegelijk ook in te perken en van een schriftuurlijk kader te voorzien. Een beslissing van een kerkenraad in een concreet geval kan zo beter en meer schriftuurlijk verantwoord en onderbouwd worden.

2. EXEGESE (1 KOR. 7)

In dit hoofdstuk geven we een samenvatting van de reacties op onze uitleg van dit bijbelgedeelte. In de kritiek kwamen twee zaken sterk naar voren: geeft Paulus in een concrete zendingssituatie situatie wel 'ontslag' van de binding aan het woord van Jezus, dat mannen en vrouwen niet mogen scheiden? En gesteld dat dit zo is, mogen wij ons als kerken dan dezelfde positie innemen als Paulus, dat wij in nieuwe situaties ook constateren dat een huwelijk niet in stand gehouden hoeft te worden?

In reactie hierop geven we een overzicht van de uitleg van dit hoofdstuk. Wij betreuren dat het spraakgebruik uit eerdere rapporten ('ontslag van binding aan woorden van Jezus') zoveel misverstand heeft opgeroepen en nemen dit terug. Een vraag die dit hoofdstuk overstijgt, is die naar het draagvlak voor de uitleg die wij bieden. Algemeen gesproken geldt, dat we geen heil zien in het doordrukken van een benadering waar het draagvlak onvoldoende voor is. Dan is meer tijd en ruimte nodig. Ook zijn we van oordeel dat de roeping van de kerk om zelfstandig te oordelen niet kan afhangen van de uitleg van één tekst. We verwijzen hier naar de artikelen van A.L.Th. de Bruijne, die als bijlage bij dit rapport gevoegd zijn.

2.1 Korte samenvatting van eerste rapport en reacties

In de reacties op het rapport is veel gezegd over de uitleg van 1 Kor. 7. In dit hoofdstuk gaat het over huwelijken waarin gelovigen en niet-geloven met elkaar optrekken. In 1 Kor. 7,15 wordt de situatie geschetst dat de ongelovige man zijn vrouw verlaat. Zij is in dit geval 'niet gebonden'. In de kerkelijke praktijk is dit gedeelte vaak opgevat als een *echtscheidingsgrond*, de kwaadwillige verlating om het geloof. Deputaten hebben in hun eerdere rapporten een andere uitleg gekozen. Het gaat hier om een concrete situatie in de zendingssituatie. Spanning in het huwelijk ontstaat omdat de ongelovige wil scheiden. Paulus past in die situatie het onderwijs van Christus (1 Kor. 7,10) toe en verklaart dat blijven in het huwelijk tot onaanvaardbare consequenties leidt (verlies van het geloof).

Bij de bespreking op de synode van Zuidhorn zijn veel opmerkingen gemaakt. De kritiek ging vooral over de hantering door deputaten van dit hoofdstuk. Vragen als: mag wel gesteld worden dat de kerk het onderwijs van Jezus niet van toepassing verklaart? Ook: Kun je wel stellen dat Jezus een bepaalde situatie niet voorzien heeft? Vervolgens: Kan wel gesproken worden over incidenteel ontslag van de binding? Verder: Nu de Schrift afgesloten is het hele veld van situaties in kaart gebracht.

Er is een dertiental brieven van kerken en personen binnengekomen met opmerkingen over 1 Kor. 7. Daarnaast werden op de regionale bijeenkomsten (genoemd onder Werkwijze, punt 2.3) opmerkingen over wat in het rapport staat over dit hoofdstuk gemaakt. Ze komen grotendeels overeen met wat onder a. is gesteld. Samengevat komen de reacties hierop neer:

- a) Wat deputaten over 1 Kor. 7 in hun rapport schrijven staat op gespannen voet met art. 7 NGB, waar we belijden dat de Schrift volkomen bevat wat de mens moet weten om behouden te worden.
- b) Eén bepaalde exegese van 1 Kor. 7 mag niet als de enige juiste worden gepresenteerd zoals deputaten doen.
- c) We moeten blijven bij de echtscheidingsgronden, want de visie van deputaten bergt teveel subjectiviteit in zich.
- d) De exegese van de uitzondering op de regel is maar matig onderbouwd; ook wordt er te kort gedaan aan de woorden van Paulus.

- e) Heeft de kerk dezelfde bevoegdheid als Paulus om ontslag aan een regel te geven? Komen we niet op deze manier terecht bij de situatie dat één ambtsdrager ook iemand aan de binding aan een regel kan ontslaan?
- f) Je kunt niet spreken van 'ontslagen worden van de regel die Jezus geeft', want zelfs als een apostel of engel uit de hemel ons zou zeggen het onderwijs van Jezus niet toe te passen die zij vervloekt (Gal. 1: 8).
- g) Er moet niet gesproken worden over onvoorziene situaties, maar over niet genoemde situaties - Jezus noemde ze niet, omdat ze in de tijd van de Bergrede nog niet in beeld waren.
- h) De canon is afgesloten en Paulus' onderwijs over scheiding is het eindstadium - maar we raken ons houvast in de Schrift kwijt als de kerk nog steeds nieuwe regels mag bedenken.

2.2 Bespreking reacties

Deze reacties zijn ingrijpend. Zij raken vragen rond het gezag van Gods Woord en de bevoegdheid van de kerk. Deputaten willen daarom eerst helder zijn over de uitgangspunten van hun werk:

- a) We willen niets anders dan het gezag van de Schrift handhaven. Van daaruit willen we werken. De normen om te spreken over huwelijk en echtscheiding halen we uit dit Woord van God. De canon is een afgesloten geheel, daaraan willen we niets toevoegen. Maar toch moeten we wel zaken uit de Schrift áfleid. Dat doen we op allerlei punten als het gaat over ethiek.
- b) De exegese van 1 Kor. 7, zoals door deputaten geboden, willen we niet presenteren als de enige juiste, maar wel als een mogelijke exegese, op basis waarvan een conclusie getrokken mag worden zoals die getrokken is. De mening van de synode van Leusden dat er ook andere ernstige vormen van zonden zijn (naast overspel en kwaadwillige verlaten) waarin de kerk een scheiding billijkt, wordt breed in de kerken toegepast en is niet afhankelijk van instemming met de exegese die deputaten hebben gegeven.
- c) In het rapport aan Zuidhorn is door deputaten al geschreven dat we ons niet op één lijn met Paulus mogen stellen. Maar we mogen wel de lijn van de Here en zijn apostel Paulus doortrekken en tot conclusies komen voor een situatie die zich vandaag voordoet en die in de Bijbel nog niet genoemd, of voorzien werd.
- d) Het gaat dan ook niet aan te concluderen dat dus privé ambtsdragers ook mogen ontslaan van regels, het gaat immers om de kerk, of, plaatselijk toegepast, het college van ouderlingen die hier een beslissing neemt.
- e) De waarschuwing uit Gal. 1: 8 moeten we allen zeker ter harte nemen, maar deputaten willen wel benadrukken dat het daar gaat om een dwaling, een ánder evangelie van behoud dat verkondigd wordt. Het gaat in de visie van deputaten er juist om dat we het hele onderwijs van de Here moeten gebruiken.
- f) In het onderwijs van de Schrift zit ontwikkeling. Paulus heeft in zijn brieven het onderwijs van Jezus breder gemaakt en gaat in op situaties die in bepaalde gemeenten speelden. Hij past woorden van Jezus toe en breidt het onderwijs uit. En Paulus gaat dan in op situaties die t.t.v. Jezus op aarde nog niet voorkwamen en dus niet genoemd werden, niet voorzien waren. Als deputaten spreken over niet voorzien, bedoelen zij niet genoemd.
- g) Deputaten erkennen dat uitspraken in het rapport als: 'er bestaan situaties waarop Jezus' onderwijs niet zonder meer moet worden toegepast', of, 'we kunnen iemand ontslaan van de regel die Jezus gaf', of 'de regel die uit het onderwijs van de Here volgt niet van toepassing verklaren', veel misverstand en terechte kritiek kunnen oproepen. We willen die uitspraken dan ook wegnemen. Dit soort uitspraken bedoelde niet te zeggen dat we wat Jezus zegt in een bepaalde situatie wel kunnen vergeten - zo kan het wel overkomen. Deputaten bedoelen te zeggen: als het gaat om een nieuwe situatie die

door de Here in de Bergrede niet werd genoemd, of die in de tijd van Jezus op aarde zich nog niet voordeed, vraagt dat om *toepassing* van de regel die Jezus gaf.

- h) De opmerkingen die gemaakt zijn, zijn waar het deputaten mogelijk was verwerkt in onderstaande. Dit brengt ons tot een op bepaalde punten aangepast rapport.

2.3 De uitleg van 1 Kor. 7.

Zoals boven al geschreven is, is er veel gereageerd op de visie van deputaten op 1 Kor. 7. Omdat dit hoofdstuk naar onze mening cruciaal is willen we brede aandacht hieraan geven. In het onderstaande komen elementen die al in het rapport aan Zuidhorn stonden naar voren, maar er worden ook nieuwe elementen als argumentatie naar voren gebracht.

In dit hoofdstuk spreekt Paulus breed over het huwelijk en over scheiden. Vanuit de gemeente te Korinte was aan hem over het huwelijk geschreven en er waren ook wel vragen over bepaalde situaties gesteld. Daar gaat hij nu op in.

- a) Het eerste punt, vers 1-9. Paulus geeft bepalingen voor getrouwen in het huwelijk, en tegelijk waardering voor het ongehuwd zijn (dit ziet niet alleen de niet-getrouwde, maar ook de niet-meer-getrouwde (weduwe/naar). Ook geeft hij aan dat ongehuwd blijven niet voor iedereen mogelijk is, je moet het ook kunnen volhouden.
- b) Het tweede punt, vers 10-12. Getrouwen moeten samen blijven. Het gaat hier over getrouwen die beiden gelovig zijn – want in vers 12 worden anderen (het gemengde huwelijk) aangesproken. Dit is geen nieuwe regel, die Paulus (door de Heilige Geest) spreekt, maar de Here (Jezus) heeft al gezegd 'getrouwen moeten elkaar niet verlaten'. Te denken valt aan: Mat. 5: 32, 19: 9, en met name Marc. 10: 4,12 (zie een overzicht bij F.J. Pop, Commentaar 1 Cor. pag. 130, die overigens aan een niet opgeschreven woord van de Here denkt). De apostel haalt hier woorden van de Here aan die best moeilijk kunnen vallen bij de gemeente, vandaar de uitdrukkelijke verwijzing naar de Heer (: 10). Ook onderstreept Paulus hiermee dat het geen advies is dat hij geeft (zoals wel in :6, :8). Toch komt het voor dat een vrouw haar man verlaten heeft (of omgekeerd) en wat dan? Welke oorzaak de verlating heeft wordt niet gezegd. In ieder geval gaat het over een ongeoorloofde situatie: de een heeft de ander verlaten en dat had niet gemoeten, want de Here zegt zelf: je moet elkaar niet verlaten (: 10). Het is niet wegens overspel of vanwege de reden die Paulus hierna nog zal geven. Daarom zijn er nu slechts twee mogelijkheden voor deze gescheidenen: of weer terug naar dat huwelijk of alleen blijven. Paulus geeft niet één weg aan (weer terug naar je echtgenoot) waarschijnlijk omdat hij rekening houdt met het feit dat de man zijn vrouw niet weer terug wil of kan nemen (bijv. hij is weer getrouwd). Maar ook: misschien kan de vrouw het niet opbrengen om weer terug te gaan (is het vanwege zwak zijn in geloof?).
- c) Volgens prof. J. van Bruggen gaat het in vers 10 en 11 om een situatie die zich had voorgedaan in de gemeente. We stemmen hiermee in¹. Hij is daarom van mening dat het hier niet gaat om een situatie zich ooit voor zál doen (J. van Bruggen, Het huwelijk gewogen, pag. 62, noot 55). Maar we komen dan wel voor de vraag te staan hoe je moet handelen als zich een dergelijke situatie toch weer voordoet in de gemeente. Het komt ons toch voor dat je dan handelt op deze wijze als Paulus nu zegt over de bestáánde situatie. Opvallend is dat hij zegt: verzoenen *of* ongetrouwd blijven. Daarmee toont ook Paulus oog voor de gebrokenheid. Hij zegt niet alleen: je moet je verzoenen, terwijl dat bij een huwelijksconflict wel de stijl van Christus is. Maar hij geeft ook een aanwijzing voor als dat niet lukt, blijf dan minstens ongetrouwd. Hij weet kennelijk uit de praktijk dat de verzoening die nodig is, niet altijd bereikbaar is. Verder willen we er op

¹ $\chi\omega\pi\sigma\theta\eta$ (: 11) is aoristus.

wijzen dat blijkbaar deze gescheiden vrouw (en man) wel leven kan in de gemeente (zonder dat ze afgesneden wordt).

- d) Over een derde groep gemeenteleden gaat vers 12vv. Het is een andere groep dan hiervoor is bedoeld. 'Maar'² geeft een tegenstelling aan - nu komt er wat anders naar voren. Paulus zegt: hetgeen wat nu volgt heb ik niet van Here gehoord, (in tegenstelling met vers 10). Hij kan niet terugvallen op wat Jezus letterlijk zei (verg met vers 25). De Here Jezus had in zijn spreken de situatie van de Joden in Israël op het oog. En Paulus die van de heidenchristenen in Korinte. Daar komen 'gemengde huwelijken' voor. De situatie waarover hij nu gaat schrijven is van twee gehuwden, de man is gelovig is en de vrouw niet (zij is heidin of (ook mogelijk) jodin gebleven). Dan moet hij zijn vrouw niet wegzenden, omdat ze ongelovig is (gebleven). En ook niet omdat hij vanwege dit huwelijk onheilig zou worden (verg. vers 14). En het omgekeerde noemt hij ook: als de vrouw gelovig is en haar man niet, dan moet zij ook niet scheiden. De kern van zijn schrijven is: Als de ongelovige echtgenoot wil blijven samenleven moet de gelovige niet het initiatief nemen tot scheiding. Het mag dan geen voorschrift van de Here zijn, het ligt wel in de lijn van zijn woorden dat de regel is: niet scheiden maar gehuwd blijven, ook als de getrouwen niet in alles tot één vlees (geloof, kerk) kunnen zijn. Dan zou je wellicht verwachten dat je wel mag scheiden, want zo'n gemengd huwelijk moet er niet zijn (verg. 2 Kor. 6: 4vv). Echter het gaat hier niet over een nog te sluiten huwelijk, maar over een reeds gesloten huwelijk. Als je getrouwd bent heft ook ongelof van de echtgenoot(e) het huwelijk niet zonder meer op! Zo sterk is de band van het huwelijk.

De gedachte dat samenleven met een ongelovige je onheilig maakt, bestrijdt Paulus. Het is juist omgekeerd. Door het huwelijk met een gelovige wordt de ongelovige echtgenoot heilig. Dat wil zeggen zo kom je in de sfeer van de genade van God te leven. In onze cultuur zouden we zeggen: er wordt aan tafel gelezen en gebeden, je echtgenoot ziet je leven met God en je zondagsbesteding. Je bent voor hem een voorbeeld van leven door geloof (verg. 1 Petr. 3: 1,2).

Dat geldt m.t.m.t. ook voor de kinderen in zo'n huwelijk. Gedacht zou kunnen worden dat die kinderen onheilig zijn, maar juist door het geloof van vader of moeder komen ze in de sfeer van Gods verbond. Geheiligd betekent hier in beide gevallen niet heilig als zaligheid, maar te denken is aan het begrip heilig in: heilige plaatsen, heilige voorwerpen enz. Zoals 1 Tim. 4: 5 het noemt: alles wordt geheiligd door Gods Woord.

- e) Dan volgt in vers 15vv weer een andere situatie. Opnieuw: 'Maar'³ - als nu de ander het initiatief neemt, laat dan een scheiding plaatsvinden. Je moet niet koste wat het kost dan bij elkaar blijven. Als de keuze gemaakt moet worden tussen God en de partner moet de keuze voor God gemaakt worden. We denken dat we 1 Kor. 7 het beste kunnen opvatten als een keus in een situatie waarin twee beginselen tegelijk spelen en op elkaar dreigen te botsen: je roeping om trouw te zijn aan je partner, zelfs als deze ongelovig bleef en je roeping om Christus te volgen. Voor die concrete situatie geeft Paulus de richting aan: de trouw aan Christus gaat voor. Als je geloof op het spel staat moet je kiezen voor het behoud van je geloof. Ook dit lijkt ons te liggen in de lijn van woorden van Jezus: je moet je vrouw willen prijsgeven om het koninkrijk van God (Luc. 18: 29). Maar we hoeven daarbij niet uit te gaan van (geloofs)strijd in het huwelijk. Een situatie waarin de ongelovige man het zijn (gelovige) vrouw (bijna) onmogelijk maakt gelovig te leven. De vraag is of Paulus hier zinspeelt op het feit dat het huwelijk ondraaglijk is geworden. In ieder geval geeft hij dit niet met zoveel woorden aan. Hij zegt alleen: als de ongelovige haar verlaat, in die situatie – letterlijk in 'dergelijke gevallen' - is

² δε (: 12)

³ δε.

de gelovige niet gebonden. We hoeven dus niet aan te nemen dat de vrouw bijna tot ongelooft wordt gedwongen, tot het uiterste is gegaan en dan pas haar man verlaat. Kernwoord is hier: 'de broeder of zuster is in dit geval niet gebonden' Wat is nu gebonden?⁴ De letterlijke betekenis van het woord dat Paulus gebruikt is: (niet) als slaaf gebonden zijn, niet verslaafd zijn. De vraag is, waaraan gebonden? Er zijn verschillende mogelijkheden: a. aan je man of vrouw; b. aan de regel van getrouwd blijven. Het woord dat Paulus gebruikt kan betrekking hebben op personen⁵ (bijv. slaaf van God, Rom. 6: 22, van alle mensen, 1 Kor. 9: 19, van de 'wereldgeesten', Gal. 4: 3) en het kan slaan op slaaf zijn van iets (van de gerechtigheid, Rom. 6: 18 en (verslaafd aan) wijn, Tit. 2: 3). De conclusie is wel dat Paulus het hier niet gebruikt voor de relatie van twee personen in het huwelijk. In onze context gebruikt hij daarvoor een ander woord⁶ dat ook vertaald kan worden met ge(ver)bonden zijn (1 Kor. 7: 27, 39 verg. Rom. 7: 2). Onze conclusie is dan dat Paulus het in vers 15 gebruikt als 'niet gebonden zijn aan iets', n.l. aan de regel van het niet scheiden. Niet gebonden dus in tegenstelling tot de eerdere situatie die Paulus beschreef (: 10,11). De NBV komt hier wel dichtbij in de buurt: 'in dat geval bent u als broeders en zusters niet aan het huwelijk gebonden'.

- e) Laat in ieder geval de gelovige de vrede in het huwelijk bewaren, zolang de ongelovige partner de vrede niet verbreekt. Tot vrede heeft God ons (alle gelovigen) geroepen ('ons', zo ook Statenvertaling, in plaats van u – zie de verantwoording bij Van Bruggen, a.w., pag. 72). Hij zegt dus tegen de gelovigen: Kies dus in ieder geval voor een houding van vrede, want je weet niet of je je ongelovige man zult redden (= winnen voor Christus). Juist door een vreedzame houding doe je een appèl op de ander.

2.4 Wat leren we uit 1 Kor. 7?

- a) Paulus kent de regel van de Here en geeft die ook door (vers 10). Dat is het eerste. Maar geeft Paulus nu een nieuwe grond voor echtscheiding in vers 15? Je zou dat kunnen stellen. En dan gaan we daarna naar analogie hiervan te werk. Gesteld dat je zo te werk gaat, dan moet je óók inzien dat het hier in Korinte in ieder geval gaat om een *nieuwe situatie* waarin een antwoord gegeven moet worden op de vraag of gescheiden mag worden. En dan kan het toch niet zo zijn dat we wel mogen zeggen dat Paulus hier een nieuwe grond geeft, maar dat je niet mag zeggen dat hij Jezus aanvult. Want dat gebeurt er toch! Als de Here Jezus maar één grond geeft, dan worden dit bij Paulus er twee! Dat is toch *aanvulling*. En dat de apostel onderwijs van Jezus aanvult is toch niet zo bijzonder. In de Bijbel is sprake van ontwikkeling in onderwijs. In ieder geval van minder (OT) naar meer (NT). We kunnen spreken van voortgaande openbaring. De apostelen gaan soms heel opvallend om met woorden uit het OT, waarbij ze die woorden uitwerken. Als voorbeeld kan genoemd worden de geschiedenis van Hagar en Sara (Gen. 16 en 21). Paulus werkt die geschiedenis uit voor een bepaalde situatie in de kerken van Galatië (Gal. 4: 21-3). Hij past die woorden uit Genesis zo toe voor die situatie. A. Kuyper zegt dan dat Paulus een verklaring neerschrijft waaraan de schrijver van Genesis zeker met geen haar van zijn hoofd gedacht had (A. Kuyper, Encyclopaedie, deel III, pag. 101). En Van Bruggen schrijft: 'De manier waarop hij (Paulus) gebruikt maakt van wat de Schriften zeggen over de geschiedenis van Sara en Hagar staat niet los van de voortgang van Gods werk in zijn eigen dagen (...) Galaten 4: 24-26 had niet geschreven kunnen worden vóór de tijd van het Nieuwe Verbond' (Van Bruggen, Commentaar Galaten, pag. 131).

⁴ δεδουλωται = perf. pass van δουλωω, niet als slaaf gebonden zijn (aan je heer).

⁵ Dit in tegenstelling tot wat staat in het deputatenrapport, uitgebracht aan de synode van Berkel, pag. 8.

⁶ Het woord δεω.

Heeft Paulus nu bedoeld te zeggen dat je in een situatie van 'kwaadwillige verlaten' mag scheiden? Dat hij kwaadwillige verlaten als grond voor echtscheiding noemt? Het begrip kwaadwillige verlaten kende Paulus niet. Hij gaf aan: in deze nieuwe situatie die ontstaan is in Korinte (en andere gemeenten waar het evangelie is verkondigd en waar mensen tot geloof zijn gekomen) moet je zo omgaan met huwelijk en scheiding. En dan mogen wij daaruit afleiden dat wij als gemeente van Christus in een nieuwe situatie (dat is een in de bijbel onvoorziene of niet genoemde situatie) ook een standpunt moeten bepalen tot scheiding. Er zijn dus situaties waarin de kerk een scheiding billijkt en daarin berust. Het komt voor dat je voor zo'n zelfde soort keus komt te staan als hier wordt genoemd: je moet kiezen tussen het ene kwaad en het andere. Er is volgens ons geen bijbelse reden om te zeggen dat zo'n keus tussen twee kwaden alleen kan voorkomen als er sprake is van overspel of verlaten.

- b) Maar hebben wij dan hetzelfde gezag als de apostel? Immers, zo is de kritiek op het rapport aan Zuidhorn: wat Paulus dan doet mag de kerk zo maar niet doen. Het is duidelijk dat de kerk niet hetzelfde gezag heeft als de apostel. Maar er zijn wel meer zaken die duidelijk maken dat de kerk in het *verlengde* van de apostel uitspraken doet. We willen wijzen, bij wijze van voorbeeld, op de regel die de Here geeft: 'wat u op aarde binden zult is gebonden in de hemel' (Mat. 18: 18). Heel gemakkelijk nemen we 'u' alsof er staat 'de kerk van 2004'. Maar dit woord is tegen de apostelen gezegd. Zij hebben het gezag ontvangen en niet letterlijk wij. Hun woord is gezaghebbend en als zij binden bindt God. Maar wij trekken deze lijn door tot onze ambtsdragers. De kerk heeft uit dit woord van Jezus, tegen de apostelen gesproken, afgeleid dat de kerk tucht moet oefenen. De gemeente moet beslissen over de uitsluiting. Onze belijdenis spreekt erover dat de sleutel van de tucht het koninkrijk van de hemel kan sluiten (en openen) (Heidelbergse Catechismus 31). Daar belijden we: Volgens het bevel van Christus worden zij... niet langer tot de sacramenten toegelaten en zo uit de christelijke gemeente en door God zelf buiten het rijk van Christus gesloten. Dat doet de kerk. Daarbij wordt verwezen naar Mat. 18:8. Maar dat is dan wel afgeleid van wat er staat. Want dit woord van Jezus is tegen de apostelen gesproken. Als zij binden bindt God ook! Wij trekken de lijn door van apostelen naar onze ambtsdragers. We hebben in ons formulier van uitsluiting staan dat Christus de uitoefening van de tucht heeft opgedragen aan zijn ambtsdragers en dan volgt het citaat uit Mat. 18: 8 – maar we moeten wel goed in de gaten hebben dat dit een afgeleid gezag is. Het is per analogie (de uitdrukking in dit verband is van J. van Bruggen, Commentaar Matteüs pag. 351). Voor ons is het zo, dat, als wij (de gemeente) de tucht op goede wijze toepassen, God dan de zondaar zelf buitensluit. Dus het woord tot de twaalf apostelen gericht is ook door de kerk vandaag toe te passen. We moeten dan steeds in een nieuwe situatie zien hoe de zondaar aangesproken en de zonde bestraft moet worden. Dat oordeel in zo'n situatie kan alleen goed zijn als het onder leiding van Christus wordt uitgesproken en dat is 'niet enkel door zijn Geest, maar ook door zijn Woord'. Hij wil mensen als zijn herauten gebruiken en daarom wil Hij dat zijn oordeel door de kerk wordt uitgesproken (zo Calvijn in zijn commentaar op Mat. 18: 8). De kerk gaat op het spoor van Jezus dus verder dan wat er letterlijk in Mat. 18 staat.

En op deze wijze mogen we ook omgaan met wat Paulus zegt over het verlaten. De kerk mag in zijn spoor verder gaan.

- c) Er staat in de Bijbel ook wel een voorbeeld dat op andere wijze duidelijk maakt dat, ondanks dat er een regel is, er toch in een bepaalde situatie van wordt afgeweken. Het voorbeeld van het eten van de toonbroden. De regel is duidelijk: die broden zijn bestemd voor de priester (Lev. 24: 9), - de Here Jezus gaat ook van deze bepaling uit, Mat. 12: 3 - maar als David vraagt ervan te mogen eten (1 Sam. 21: 1-6) is dit in een nieuwe situatie. Punt van overeenkomst is de gezalfde (dat is de priester en David), maar toch is de bepaling duidelijk dat alléén de priester ervan mag eten. 'Het is het respect voor de door God gezalfde dat ertoe leidt dat heilige broden voor dit *bijzondere* geval worden

gegeven aan iemand die geen priester is' (citaat en cursief van Van Bruggen in Commentaar Matteüs, pag. 213). De regel is er maar in een bijzondere situatie wordt ervan afgeweken.

- d) Daarnaast zijn er voorbeelden die duidelijk maken dat de kerk in nieuwe situaties beslissingen neemt, waarbij de regel die er is, niet gehouden wordt om erger te voorkomen. Christus zegt in de bergrede: je mag helemaal niet zweren, je ja moet ja zijn en al wat daar bovenuit gaat, is uit de boze (Mat. 5: 33-37). We gaan nu voorbij aan de vraag of dit woord ook bedoeld was voor de burgerlijke samenleving en door de overheid gevraagd kan worden. In ieder geval kunnen we leren dat in de *kerk* een eed niet past. Toch komen wij in het latere onderwijs van Paulus af en toe een soort eed tegen – Hij zegt dan woorden als: God is mijn getuige (Rom. 1: 9, 2 Kor. 1: 23). God is getuige hoort bij een eed zweren. Het is in ieder geval meer dan gewoon ja zeggen, zoals de Here Jezus toch zei. En dan spreekt Paulus niet tot de samenleving maar *binnen de gemeente*. Kennelijk kunnen er als gevolg van de invloed van de zonde situaties ontstaan waarin je toch niet ontkomt aan een eed. In zulke situaties zou de toepassing van Jezus' woord dat je nooit mag zweren tot gevolg hebben dat de leugen of het wantrouwen de onderlinge verhoudingen verder verzieken of de ruimte voor het Woord en het vertrouwen in de apostel verdwijnt. Dan ontstaat er dus een keus tussen twee kwaden: het hulpmiddel van de eed, die binnen de gemeente eigenlijk geen plek moet hebben naar het woord van Jezus of de doorwerking van leugen en wantrouwen. In die situaties grijpt Paulus toch weer naar het middel van de eed. Wat moeten wij voor onze omstandigheden hieruit al dan niet concluderen? Moeten wij dan zeggen: een eed mag nooit, behalve in exact diezelfde situaties waarin wij Paulus later toch een eed zien afleggen? Want hij is apostel en wij niet. Of zouden er na de tijd van het Nieuwe Testament (de canon is afgesloten) ook andere situaties kunnen voorkomen, die niet precies lijken op die van Paulus en waarin je een conclusie vanuit zijn voorbeeld kunt toepassen? Namelijk deze: soms kom je ook in de kerk in een dilemma terecht en is de eed het mindere kwaad. Daarom zegt de kerk dat je wel mag zweren 'als de overheid het eist of in geval van nood' (Heidelbergse Catechismus 37). De kerk heeft dus niet gezegd dat wij niet verder mogen gaan dan de concrete situaties die wij in het NT zelf als uitzonderingen tegenkomen op de regel van Jezus dat wij helemaal niet mogen zweren. Integendeel: de kerk heeft door Paulus' omgang met de woorden van Jezus in specifieke situaties een voorbeeldelement herkent en dat durven uitbreiden tot die onbepaalde aanduiding in de catechismus: 'noodsituaties'. Vandaar dat hier als tekstbewijs ook deze 'eden' van Paulus bij genoemd worden. Stel dat in de gemeente een situatie van roddels en leugen ontstaat. Het ja van de een staat tegenover het ja van de ander. Het is niet meer te ontwarren. Dat gebeurt soms in zondige levens van gelovigen. Dan kan alleen een openlijk beroep op de naam van God gezondmakend werken. Dan kun je van elkaar vragen om toch een eed af te leggen. En het zou schadelijke gevolgen krijgen als je dan zou zeggen dat je niet mag zweren. Je zweert in die noodsituatie om erger te voorkomen.
- e) En ook op een andere wijze is duidelijk te maken dat de kerk in nieuwe situatie een toepassing maakt. We hebben het letterlijke vierde gebod dat spreekt over het heiligen van de zevende dag. Maar de kerk heeft, onder leiding van Gods Geest, ingezien dat de rustdag niet meer de zevende moet zijn, maar de eerste dag van de week. Daar staat niet een uitspraak van God over in de Bijbel, we kunnen zeggen dat het een beslissing is die de kerk nam, waarbij de eer van God (Christus die opstond uit de dood) voorop staat. In een nieuwe situatie blijkt soms dat het nodig is een nadere toespitsing van de bestaande regel te maken.
- f) We concluderen: Er is zeker verschil tussen het apostolisch gezag waarmee Paulus spreekt (1 Kor. 1: 1) en de beslissingen die de kerk neemt. Maar de gemeente moet ook zelf bedenken wat God behaagt (Efez. 5: 10). Door het Woord van God te gebruiken

oefent de gemeente in het onderscheiden tussen goed en kwaad (Hebr. 5: 14) en we moeten onderscheiden waarop het aankomt (Fil. 1: 19). In nieuwe situaties moet de gelovige en de gemeente bidden om verlichting met de Heilige Geest (wie daarvoor aanklopt bij God wordt opengedaan - Luc. 11: 9-13). En alles wat de gemeente zo besluit in nieuwe situaties moet getoetst worden aan de maatstaf van de analogia fidei (de analogie van het geloof). 'De Heilige Geest kan ons nieuwe wegen wijzen, maar altijd zullen zij in harmonie zijn met en niet strijden tegen het Woord van God, zoals we dat in de Schrift bezitten' (J. Douma, Grondslagen, pag. 118). Paulus geeft een voorbeeld. En geeft ons dan door hoe hij handelde als apostel. Niet in de Bijbel genoemde of door de Bijbel onvoorziene situaties doen zich nog steeds voor. Want de Bijbel is toch geen handboek waarin alle mogelijke situaties beschreven zijn, waarmee de kerk vandaag alleen de zich nu voordoende situatie heeft te matchen. En dan weten we precies wat we moeten doen. We kunnen in onze ethische afwegingen de Schrift op verschillende wijzen gebruiken. We kunnen een rechtstreeks schriftwoord hebben en die toepassen, maar we kunnen ook de Schrift gebruiken als richtingwijzer voor ons handelen. En de Bijbel geeft ook voorbeelden voor ons doen en laten. (Zie voor het onderscheid tussen de Schrift als gids, wachter, richtingwijzer en voorbeeldgever, J. Douma, De predikant en het Schriftberoep, opstel in F.H. Folkerts, e.d. (red), Ambt en actualiteit en idem, Grondslagen, pag. 97vv.

2.5 Gronden?

- a) Het werken met gronden voor echtscheiding is een aanpak die in de praktijk tot veel discussie leidt. Discussie over – we noemen maar: valt incest onder overspel? Of voorechtelijk geslachtsverkeer? En homoseksuele gemeenschap? Wat is kwaadwillige verlating? En als een vrouw haar man verlaat en niet wil verzoenen, is dat dan ook kwaadwillige verlating? Maar als de Here Jezus zegt dat begerend kijken naar een vrouw overspel is, is dit dan ook een grond⁷? En regelmatig pornosites bekijken, of seksfilms? Is dat naar analogie met wat de Here zegt? De praktijk onder ons is duidelijk dat de discussie over de analogie ertoe leidt dat steeds meer situaties onder die gronden gaan vallen. De synode van Leusden noemde daarom de uitspraak 'andere vormen van kwaadwillige verlating' rekbaar en kunstmatig, waarbij de analogieredenering niet begrensd wordt (grond 3 bij de richtlijnen, art. 72). Die éne grond, die in 1 Kor. 7 is omschreven, wordt op deze wijze van werken omgevormd tot een principe dat we gaan toepassen. Dan heb je in de Bijbel een voorbeeld (kwaadwillige verlating) en als onze situatie daarop lijkt mogen we scheiden. Hoe je het ook beziet: Er is dus een situatie waarin gescheiden mag worden. Dat is wat in ons rapport aan de synode van Zuidhorn ook betoogd wordt. Namelijk het principe van Paulus dat we in een nieuwe situatie, die niet in de Bijbel voorzien is of genoemd wordt, de regel over de niet ontbindbaarheid van het huwelijk niet toepassen. Maar wij komen in het rapport daar niet op uit doordat één grond voor echtscheiding langzamerhand is opgerekte tot een breed scala van situaties (dat we noemen 'naar analogie van'). Dan worden in een grond veel situaties gestopt – dit kun je met enig recht de aanvulling van de grond noemen. Wij spreken óók over aanvulling en komen tot dit oordeel omdat we wat Paulus doet als vóórbeeld nemen voor ons handelen. We concluderen uit 1 Kor. 7 dat niet alle situaties bij voorbaat beslist zijn door de regel van de onontbindbaarheid van het huwelijk. Er zijn situaties waarbij de zonde en gevolgen van de zonde zo dominant zijn dat de regel van het getrouwd blijven tot onaanvaardbare gevolgen voor de gelovigen zou leiden. Vanuit deze aanpak van Paulus willen we werken. In sommige situaties kan een echtscheiding gebillijkt worden. Neem bijvoorbeeld het geval dat een

⁷ In dit rapport beperken we ons tot de exegese van 1 Kor. 7. Voor de uitleg dat ook overspel geen echtscheidingsgrond is (o.a. Mat. 19: 9) wordt verwezen naar het deputatenrapport Echtscheiding, uitgebracht aan de synode van Zuidhorn 2002.

vrouw getrouwd is met een psychopaat die haar leven terroriseert, haar zelfs bedreigt en die het gezin kapot maakt. Volgens ons moet de kerk in zo'n situatie meer doen dan een afwachtende houding aan de zijlijn aannemen – we hopen maar dat de vrouw geloof en kracht genoeg heeft om het vol te houden. Maar het lijkt ons een onaanvaardbare manier om als kerk je handen schoon te willen houden. Je weet dat God niet wil dat iemand zijn partner en zijn gezin helemaal stuk maakt. Je bent geroepen op te komen voor het leven en het heil van je naasten, zeker als deze zwak staan. In zo'n situatie dient de kerk, als er geen andere uitweg meer is, evenals Paulus 1 Kor. 7 te zeggen: hier bent u niet gebonden. Het is een 'kwaad' als het huwelijk breekt, maar evenals in 1 Kor. 7 zou er in deze situatie sprake zijn van een groter kwaad als je de betrokkene dwong om tot elke prijs het huwelijk in stand te houden.

- b) Wij zijn niet de eersten die dit zo stellen. In het rapport van de deputaten die aan Berkel rapporteerden lezen we ook dat Paulus zegt: 'in dergelijke gevallen is de broeder of zuster (...) niet gebonden aan de regel dat het huwelijk in stand moet worden gehouden (...). Zo'n regel is niet bedoeld om te knechten, er zijn uitzonderingen mogelijk (...) men is in dergelijke situaties van de regel ontslagen'.
- c) Het spreken over gronden voor echtscheiding krijgt ook iets dubbelzinnigs. Wat bedoelen we met gronden? Grond betekent eigenlijk óorzaak (religionis causa, vanwege de religie). Het gaat in het woord grond dus om wat de scheiding heeft veroorzaakt, maar in onze praktijk wordt het de rechtvaardiging van de scheiding. De oorzaak van scheiding kan overspel zijn en daarom is scheiding dan gerechtvaardigd. De oorzaak (grond) kan ook zijn dat de ongelovige zijn echtgenoot (kwaadwillige) verlaat en daarom wordt echtscheiding toegestaan. Die situatie rechtvaardigt scheiding. Zo kunnen er ook andere oorzaken (nieuwe situaties) zijn die scheiding rechtvaardigen.
- d) Maar is zo het hek niet van de dam? Als we zo met het zevende gebod om kunnen gaan, in allerlei nieuwe situaties de regel niet toepassen, zouden we dit dan niet met alle geboden kunnen doen?, zo vragen critici zich af. We denken dat deze vraag niet terecht is. Niet bij alle geboden staan uitzonderingen beschreven. Maar we hebben het in dit geval over zaken die wel beschreven staan. Bovendien is het zo dat wij bij meerdere geboden uitzonderingen maken. Als voorbeelden kunnen dienen bij het vijfde gebod ouders ook uit de ouderlijke macht gezet kunnen worden en bij het negende gebod dat we ook de noodleugen kennen (zie o.a. J. Douma, Verantwoord handelen, pag. 132).
- e) Door de uitgangspunten van het rapport te hanteren wordt het gesprek in de kerkenraad over de rechtvaardiging van een scheiding niet gestopt. Integendeel. We zullen geen stelsel van regels (casuïstiek) kunnen vaststellen en daarmee denken dat we alles geregeld hebben. Daarom hebben we ook gepleit voor een breder kader. We moeten het huwelijk en scheiding beoordelen naar de stijl van Gods Koninkrijk. Daarom moet de gemeente niet pas in actie komen als het om scheiding gaat, maar veel eerder, bij voorbereiding en huwelijksluiting. Het huwelijk (en niet alleen de scheiding) moet een onderwerp van gesprek zijn in de gemeente.

2.6 Terminologie

Het kan de lezers van ons rapport aan Zuidhorn op een verkeerd been zetten als daarin staat dat er situaties zijn waarin 'Jezus' onderwijs niet zonder meer moet worden toegepast' (rapport, 7.4.3.5) - dit lijkt erop alsof beweerd wordt dat dit onderwijs van Jezus in de wind kan worden geslagen. Lees het zo dat er staat: Het onderwijs van de Here Jezus gaf een regel over onontbindbaarheid aan, maar Paulus maakt duidelijk dat er in bepaalde situaties ook uitzonderingen op die regel zijn. Deputaten willen dus beslist niet een woord van de Here over huwelijk en echtscheiding relativeren, maar het gaat om de toepassing van zijn

woord in de gebroken werkelijkheid waarin we leven. We willen dan ook spreken over *verdergaand onderwijs van Paulus, of aanvulling van de regel die de Here gaf.*

3. DE BEVESTIGING VAN TWEDE HUWELIJKEN NA ECHTSCHEIDING

In ons vorige rapport hebben we de kerken de suggestie gedaan om een met een duidelijke signaal te waken voor een christelijke stijl rond huwelijk en hertrouwen. We suggereerden dat kerken geen kerkelijke huwelijksbevestiging toestaan na echtscheiding. In dit hoofdstuk houden we deze lijn in principe vast. Wel hebben we geleerd van de kritiek: als een kerkenraad de huwelijksluiting op het stadhuis niet afwijst, kan hij de kerkelijke zegen aan het bruidspaar niet onthouden. Verder geven deputaten de kerken het advies om een kerkelijke huwelijksluiting altijd te koppelen aan een traject van huwelijks catechese.

In het rapport voor de synode van Zuidhorn gaven deputaten in overweging verder door te denken over de vraag of de kerken als algemene regel kunnen aannemen dat huwelijken na echtscheiding niet kerkelijk bevestigd kunnen worden. Enkele overwegingen daarbij waren:

1. De kerk onderstreept op deze wijze de stijl van het koninkrijk. Een eenmaal gegeven belofte blijft gelden. De kerk aanvaardt dat er situaties zijn, waarin deze belofte helaas gebroken is. Maar het past bij de stijl van het koninkrijk om hier geen tweede 'ja-woord' op te laten volgen. Langs deze weg kan een tendens waarin tweede huwelijken steeds meer aanvaardbaar worden geacht, bestreden worden.
2. In allerlei situaties moet de kerkenraad veel persoonlijke motieven beoordelen voordat tot inzegening wordt overgegaan. De ingewikkeldheid hiervan maakt het voor kerkenraden vrijwel onmogelijk tot een zuiver oordeel te komen.
3. In het geheel van de voorbereiding op het huwelijk en de huwelijksluiting moet de functie van de kerk versterkt worden. Dan moet er juist geen situatie ontstaan waarin de kerkelijke huwelijksluiting minder gewicht zou krijgen.

3.1. Zuidhorn

De Generale Synode van Zuidhorn nam naar aanleiding hiervan het volgende besluit (besluit 5):

Te benoemen deputaten opdracht te geven om in het licht van de nieuwe bezinning op huwelijk en echtscheiding aandacht te schenken aan vragen betreffende bevestiging van tweede huwelijken na echtscheiding en met het oog daarop de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging te bezien.

De gronden daarbij:

1. het past bij de stijl van het Koninkrijk, zoals de Here Jezus die ons geleerd heeft, grote nadruk te leggen op het karakter van het ja-woord. Een eenmaal gegeven belofte blijft gelden. De kerk aanvaardt dat er situaties zijn waarin deze belofte helaas gebroken is. Daarom is bezinning nodig op de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging met het oog op de beantwoording van vragen als a. kan de kerk mensen laten beloven elkaar trouw te blijven 'tot de dood ons zal scheiden' en vervolgens enkele jaren daarna één van hen dat opnieuw te laten beloven aan een andere partner, zonder dat de dood hem of haar scheidde van de eerste huwelijkspartner? Zo ja, in welke situaties kan dat wel en in welke situaties niet?; b. kunnen er situaties zijn waarin een kerk wel positief kan zijn over een belofte van trouw gedaan op het gemeentehuis, maar niet positief over de bevestiging van die belofte voor God en zijn gemeente?
2. Een bezinning op de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging is ook noodzakelijk om een antwoord te kunnen geven op de vraag, welke voorwaarden de kerk aan deze bevestiging mag verbinden met betrekking tot huwelijksvoorbereiding, zoals bijvoorbeeld het volgen van een huwelijks catechese.

3.2. Reacties

Van verschillende kanten is na Zuidhorn kritiek naar voren gebracht op het voorstel van deputaten. Samengevat zijn de volgende punten te noemen:

- Is 1 Cor. 7 wel zo duidelijk als het gaat om wel of niet bevestigen van tweede huwelijken? Het niet-gebonden zijn (vers 15) wordt verschillend uitgelegd. Is het niet ook een acceptabele exegese om hierin ruimte te zien voor een tweede huwelijk? En als die ruimte er is, zal de kerk daar toch bij willen zijn?
- Als de kerk zijn handen aftrekt van (de bevestiging van) het tweede huwelijk, hoe gaat het dan pastoraal verder? Laat de kerk dan ook het vervolg voor rekening van de gehuwden? Moet er blijvend vermaand worden? Hoe dan en hoe lang?
- Moet je niet sterker rekening houden met de redenen waarom en de situatie waarin een eerste huwelijk is stukgelopen? Moet we niet in een aantal gevallen juist een *positieve* houding tegenover een tweede huwelijk aannemen?
- Heeft een tweede huwelijk niet hoe-dan-ook de zegen van de Here nodig? Bovendien wordt het nieuwe echtpaar elke zondag met de gemeente gezegend. Waarom dan uitgerekend op de trouwdag niet?
- Er zijn bijzondere situaties denkbaar waardoor het voorstel praktisch moeilijk uitvoerbaar zal blijken; bv. de situatie dat de ene partner na de echtscheiding door een tweede huwelijk het herstel van het eerste definitief onmogelijk heeft gemaakt.
- Perk je op deze manier niet te sterk de christelijke vrijheid van gemeenteleden in? Het wordt zo gemakkelijk een koud-juridische regel.
- Moet je ook hier niet met billijkheid rekenen, met slecht en minder slecht (c.q. alleen-blijven met jonge kinderen of hertrouwen)? Dan is het te absoluut om altijd 'nee' te zeggen tegen een tweede huwelijk. Wanneer geloofsgroei en groeiend inzicht kunnen ontstaan, moet je daar ook mee rekenen wanneer iemand gescheiden is. Daar past soms een nieuwe start goed in.

3.3 Bespreking

De reacties nopen tot bezinning. Het blijkt moeilijk te zijn alle mogelijke situaties te brengen onder de ene noemer van "geen bevestiging van tweede huwelijken". Terecht wordt een aantal uitzonderingen vermeld. Ook is het terecht dat de vinger gelegd wordt bij de mogelijkheid van verschillende exegeses van 1 Kor. 7. Hoewel we onze uitleg van 1 Kor. 7:14 (het 'niet-gebonden zijn' slaat terug op de regel zoals Paulus die formuleert in vers 12-13) overtuigend achten, willen we deze niet dwingend opleggen.

Er is in de reacties op gewezen dat elke situatie uniek is. In de praktijk doen zich gevallen voor waarin kerkenraden het billijk achten een tweede huwelijk goed te keuren. Bijvoorbeeld wanneer na een scheiding een van beide partners een nieuw huwelijk aangaat en daardoor herstel van het eerste definitief onmogelijk maakt. Ook zullen kerkenraden een afweging maken tussen 'slecht' (bijvoorbeeld na een scheiding op jonge leeftijd voor altijd alleen moeten blijven met daarbij de zorg voor de opvoeding van de kinderen) en 'minder slecht' (hertrouwen). Dit kan in de praktijk leiden tot instemming met een tweede huwelijk. Kerkenraden zullen ook bij onze benadering in veel gevallen toch weer gaan wikken en wegen. Dit lijkt onvermijdelijk. De kritiek op ons voorstel brengt ons er toe het enigszins bij te stellen en het op deze wijze hanteerbaarder te maken.

3.4 Hoofdlijn aanhouden

Ondanks de kritische reacties menen we dat de hoofdlijn van ons verhaal gehandhaafd kan blijven. We zetten de argumenten voor de stelling dat het aanbeveling verdient huwelijken na een echtscheiding niet kerkelijk te bevestigen nog eens op een rijtje:

1. De Schriftgegevens. De Here Jezus heeft alle nadruk gelegd op de levenslange eenheid van een man en een vrouw: wat God samengevoegd heeft, scheidt de mens niet (Mat. 19:6); een ieder die zijn vrouw wegzendt om een andere reden dan ontucht, maakt dat er echtbreuk met haar gepleegd wordt; en al wie een weggezondene trouwt, pleegt

- echtbreuk (Mat. 5: 32); Paulus zegt het zo: Doch hun, die getrouwd zijn, beveel ik niet, maar de Here, dat een vrouw haar man niet mag verlaten—is dit tóch gebeurd, dan moet zij ongehuwd blijven of zich met haar man verzoenen—en een man moet zijn vrouw niet verstoten (1 Cor. 7: 10-11). Deze woorden van de Here Jezus en de apostel Paulus spreken duidelijke taal.
2. Het past bij de stijl van het Koninkrijk, zoals Jezus die ons geleerd heeft, grote nadruk te leggen op het karakter van het ja-woord. Een eenmaal gegeven belofte blijft gelden. Het is moeilijk uit te leggen dat je, nog bij het leven van de eerste partner, voor de tweede keer de belofte kunt doen van trouw ‘tot de dood je zal scheiden’.
 3. Het huwelijk als verbond tussen man en vrouw is zo sterk, dat de band tussen hen niet zomaar verbroken kan worden, zelfs niet via een echtscheiding. Anders gezegd: ook een scheiding betekent niet dat je helemaal los van elkaar bent. De beloften van de trouwdag blijven naklinken. Voor *mensen* kun je scheiden, voor *God* ben je niet zomaar vrij.
 4. Het is voor kerkenraden erg moeilijk alle situaties rond echtscheiding en hertrouwen te beoordelen, zeker wanneer (een deel van) de geschiedenis zich niet in eigen gemeente heeft afgespeeld. Ook dit pleit voor grote terughoudendheid bij de bevestiging van een tweede huwelijk.

Voor ons betekent dit dat we een streep zetten onder de gedachte om grote terughoudendheid te betrachten ten aanzien van tweede huwelijken en de bevestiging daarvan. De *volgorde* hiervan is ook belangrijk. De kerk komt niet pas in actie op het moment dat een man en een vrouw de kerkelijke bevestiging van hun huwelijk aanvragen. Het belang van de kerk ligt vooral op het punt van de onderstreping van de onontbindbaarheid van het huwelijk en daarmee van de grote moeite met een tweede huwelijk na echtscheiding. Ons voorstel in ons eerste rapport is vooral bedoeld om als signaal hiervoor te functioneren. Hiermee is ook een antwoord gegeven op de vraag in grond 1b van besluit 5 van Zuidhorn: kunnen er situaties zijn waarin een kerk wel positief kan zijn over een belofte van trouw gedaan op het gemeentehuis, maar niet positief over de bevestiging van die belofte voor God en zijn gemeente? We zijn geneigd om op die vraag ontkennend te antwoorden. Omgekeerd geldt: als een kerkenraad instemt met een tweede huwelijk, kan hij moeilijk weigeren de zegen van de Here daarbij mee te geven. We merken hier wel bij op dat het toestaan van een tweede huwelijk niet *automatisch* impliceert dat ook een kerkelijke bevestiging wordt toegestaan. De kerk houdt voor dit laatste een eigen verantwoordelijkheid. Er doen zich ook situaties voor waarin kerkenraden een tweede huwelijk niet zonder meer afkeuren, maar ook niet willen voorbijgaan aan de ernst van de breuk in het eerste huwelijk. Concreet betekent dit dat het mogelijk is een huwelijk te bevestigen waarin elementen van schuld en boete doorklinken en niet gezwegen wordt over de breuk in het eerste huwelijk. Kerkenraden kunnen er ook voor kiezen deze elementen een plaats te geven in de officiële afkondiging aan de gemeente m.b.t. de aangevraagde huwelijksbevestiging. Hoewel we dus de hoofdgedachte van ons eerste rapport (de Heilige Schrift biedt weinig ruimte voor het tweede huwelijk) willen laten staan, zoeken we i.v.m. bovenstaande bezwaren naar een gevarieerde benadering in de praktijk van het kerkelijk leven. De inhoud van ons voorstel vergt wel een omslag in het denken van kerkenraden. Momenteel zijn er veel situaties waarin mensen zich vrij voelen om na een scheiding opnieuw te trouwen. De synode van Leusden heeft een aantal uitgangspunten vastgelegd (artikel 72, besluit 1) die herziening behoeven op het punt in geding. M.n. punt 2 (echtscheiding na overspel opent de weg naar een nieuw huwelijk) zal terughoudender geformuleerd moeten worden. Ook de punten 3, 4 en 5 zullen in hun formulering aangepast dienen te worden. Die omslag in denken is noodzakelijk en moet metterdaad gebeuren. Het is duidelijk dat hiervoor wel voldoende draagvlak in de kerken moet bestaan.

Bij die omslag moeten we wel de overgangssituatie in rekening brengen. Ons rapport met de conclusies en aanbevelingen valt midden in allerlei situaties die soms al jaren voortduren en waarin kerkenraden reeds een standpunt hebben ingenomen. Uiteraard zal een kerkenraad

rekening houden met gedane toezeggingen en/of gewekte verwachtingen. Daarover zullen kerkenraden naar hun eigen gemeenten duidelijkheid moeten verschaffen. Tegelijk is het verstandig met de doorgaande lijn van het rapport direct aan de slag te gaan, zodat er geen onhelderheid blijft bestaan over de visie en werkwijze van de raad. Een duidelijke toelichting, bijvoorbeeld in het plaatselijk kerkblad, kan veel misverstanden voorkomen.

Uitgangspunt blijft dat de beloften die bij een huwelijkssluiting gedaan zijn niet zomaar door een echtscheiding uitgeschakeld worden. Tegelijkertijd realiseren we ons dat hiermee niet elke situatie afgedekt wordt. Om recht te doen aan het voorstel van deputaten *en* de hierop uitgebrachte kritiek stellen we voor de eigen verantwoordelijkheid van de kerkenraad voor het wel of niet toestaan van een kerkelijke huwelijksbevestiging als volgt vorm te geven, via een verdeling in situaties:

- situaties van (door afhouding van het avondmaal onderstreept) vermaan omdat mensen Gods wil afwijzen en hun eigen gang gaan;
- situaties waar een kerkenraad zegt: volgens ons is deze keus niet goed en ook niet nodig, maar omdat we merken dat jij als christen integer bezig bent geweest en je niet verzet tegen God, gaan we niet verder dan een openlijke afkeuring;
- situaties waarin de kerkenraad zegt: wij kunnen begrijpen dat je deze keus maakt en laten die aan jouw verantwoordelijkheid;
- situaties waarin de kerkenraad zegt: het is beter—in onze woorden: het mindere kwaad—dat jij opnieuw trouwt.

In de twee eerstgenoemde situaties zal een kerkenraad een kerkelijke huwelijksbevestiging niet toestaan, in de laatstgenoemde twee als regel wèl.

3.5. Voorbereiding

Zuidhorn vermeldt in grond 2 onder besluit 5 het volgende: Een bezinning op de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging is ook noodzakelijk om een antwoord te geven op de vraag, welke voorwaarden de kerk aan deze bevestiging mag verbinden met betrekking tot huwelijksvoorbereiding, zoals bijvoorbeeld het volgen van huwelijks catechese.

Uit wat hierboven beschreven is volgt dat wij aan de ene kant benadrukken dat de voornaamste beslissing valt bij het *sluiten* van een (eventueel tweede) huwelijk, terwijl aan de andere de eigen verantwoordelijkheid van de kerkenraad benadrukt wordt ten aanzien van de *bevestiging* van het huwelijk.

Vanuit deze verantwoordelijkheid lijkt het een logische stap bepaalde voorwaarden te stellen aan de kerkelijke bevestiging van het huwelijk. Dat doen kerkenraden ook nu al. Voorwaarde is bijvoorbeeld dat man en vrouw belijdenis van hun geloof hebben afgelegd. In deze tijd, waarin veel onduidelijkheid bestaat over het eigen karakter van het huwelijk, blijkt een goede voorbereiding op het huwelijk onmisbaar. Kerkenraden kunnen a.s. echtparen een huwelijks catechese aanbieden in het voortraject naar het huwelijk toe. Ze kunnen dit ook verplicht opleggen, wat de aanbeveling van deputaten is. We stellen daarom voor dat de generale synode aan kerkenraden aanbeveelt de huwelijks catechese in de gemeente structureel in te voeren en het volgen ervan verplicht te stellen.

Deputaten hebben zich bezonnen op in grond 2 onder besluit 5 genoemde opdracht van Zuidhorn. De interpretatie daarvan was niet geheel eenduidig. Moet je vooral het accent leggen op het kader van het 2^e huwelijk waarover gesproken wordt of gaat het meer om algemene gegevens terzake van een goede voorbereiding op het huwelijk? Deputaten hebben voor de laatste optie gekozen en we hebben ons daarom vooral op de praktische kant van de zaak gericht (goede huwelijksvoorbereiding) waarbij een brede bezinning op de zin en status van de kerkelijke huwelijksbevestiging ons niet haalbaar leek. We zijn uitgegaan van de werkelijkheid van de huwelijksbevestiging, die we van het hoogste belang achten in deze tijd.

4. ECHTSCHEIDING EN TOEPASSING VAN TUCHT

In ons rapport aan GS Zuidhorn hebben wij voorgesteld om in sommige situaties van echtscheiding een aanvullende maatregel van tucht toe te passen: het uitspreken van een openlijk oordeel in het midden van de gemeente. De GS heeft daarvoor voorlopig ruimte gegeven.

Naast instemming is hierop ook kritiek gekomen.

Sommigen denken dat wij hiermee de bestaande tucht op losse schroeven willen zetten. Dat is een misverstand. Deputaten erkennen dat afhouding van het Heilig Avondmaal noodzakelijk is als er sprake is van verharding in de zonde. Ook in situaties van echtscheiding komt dit voor.

De aanvullende maatregel is bedoeld voor situaties die bekend zijn geworden in de gemeente en waar het uitblijven van een publiek signaal ondermijnende effecten kan hebben op anderen.

De mededeling aan de gemeente kan zowel plaatsvinden in situaties waarin een kerkenraad betrokkene(n) niet afhoudt van het Heilig Avondmaal als in situaties waarin daarvan (nu of later) wel sprake kan zijn.

Samen met Deputaten Kerkrecht en Kerkorde kwamen we tot de conclusie dat de toepassing van een aanvullende maatregel zich niet hoeft te beperken tot situaties rond echtscheiding en hertrouwen.

Ter wille van de juridische status van deze handelwijze stellen wij samen met dit deputaatschap een aanvulling op art. 75 K.O. voor.

4.1 Uit het rapport aan GS Zuidhorn

In het rapport aan GS Zuidhorn hebben deputaten op grond van een gehouden enquête geconstateerd dat er bij kerkenraden veel vragen leven over de toepassing van tucht in echtscheidingssituaties.

Bediening van de tucht in de vorm van afhouding van het Heilig Avondmaal moet zeker toegepast worden in echtscheidingssituaties waarin sprake is van verharding in de zonde doordat men het vermaan vanuit de Schrift hardnekkig verwerpt. Als er sprake is van *onwil* om de weg te gaan die de ambtsdragers vanuit het Woord van de Here voorhouden. Maar er zijn ook situaties waarin geen sprake is van onwil, maar van *onmacht* om tot verzoening te komen. Dan rijst de vraag: Is een vastgelopen huwelijk, waar een echtscheiding op volgt, een reden om de weg tot uitsluiting op te gaan?

Sommige kerkenraden passen bij echtscheiding avondmaalscensuur toe. Als echter de situatie niet verandert, en er geen berouw komt, maar er overigens wel sprake is van een christelijk leven, wordt na verloop van tijd de censuur beëindigd en het oordeel aan de Here overgelaten.

Deze situatie is niet bevredigend.

Andere kerkenraden passen daarom vaak geen censuur toe in geval van echtscheiding en geven naar de gemeente toe ook geen oordeel over de echtscheiding.

Van deze passieve houding kan een verkeerd signaal uitgaan naar de gemeente. Anderen met huwelijksmoeiten kunnen denken dat echtscheiding onder ons een inmiddels geaccepteerde zaak is, iets wat we stilzwijgend goedkeuren of gedogen. Anders gezegd: het risico dreigt dat in de gemeente de zonde gewoon wordt en niet meer als zonde wordt benoemd. En zo vervreemden we steeds meer van de stijl van het koninkrijk.

Deputaten stonden voor de vraag of het mogelijk is in zulke situaties toch iets te doen, zowel richting de betrokkenen als richting de gemeente zodat de zonde benoemd en in de gemeente de stijl van het koninkrijk hoog gehouden wordt.

Anders gezegd: hoe ontkomen we aan het dilemma: ‘avondmaalstucht toepassen’ of ‘als kerkenraad niets doen’?

Deputaten kwamen daarom in hun rapport aan GS Zuidhorn met een voorstel inzake aanvullende maatregelen van tucht:

- onderwijs, bemoediging en vermaan richting betrokkenen
- de zonde benoemen in een mededeling aan de gemeente

Als er bijvoorbeeld bij een broeder en zuster wier huwelijk is vastgelopen sprake is van gebrek aan inzicht in het Woord van de Here, een zwak geloof en weinig besef van wat de navolging van Christus inhoudt, is er tijd en ruimte nodig voor een misschien wel lange weg van onderwijs, bemoediging en vermaan. En ook dit is tucht: iemand door onderwijs, bemoediging en vermaan weer in het goede spoor achter Christus aan te krijgen. Deelname aan de viering van het Heilig Avondmaal kan juist voor deze gemeentelieden, in hun persoonlijke crisis, van grote betekenis zijn voor de versterking van hun geloof. Na enige tijd zal wel blijken of iemand dichter bij Christus komt en Hem wil navolgen, dan wel of hij het onderwijs en vermaan verwerpt. Als dat laatste het geval is, zal alsnog de avondmaalstucht moeten worden bediend.

Naast de bekering van de zondaar heeft tucht ook tot doel: de bescherming van de gemeente tegen de invloed van de zonde.

Daarom is het belangrijk dat de kerkenraad helderheid naar de gemeente verschaft in situaties die afwijken van de weg van de Here en die publiek bekend zijn geworden.

In de gemeente moet wat zonde is, ook inderdaad zonde worden genoemd, ook in situaties waarin afhouding van het avondmaal niet aan de orde is.

De pastorale mededeling zal de gemeente ook opwekken tot gezamenlijke verootmoediging, tot gebed voor en christelijk liefdebetoon aan betrokkenen en tot gebed om samen de Here Jezus na te volgen en de stijl van zijn koninkrijk hoog te houden.

Een dergelijke mededeling past bij de taak van de kerkenraad om geestelijk leiding te geven aan de gemeente.

Zo'n mededeling kan er aan bijdragen dat het christelijk getuigenis rond het huwelijk in de gemeente wordt versterkt.

4.2 Besluiten van GS Zuidhorn

GS Zuidhorn nam twee besluiten inzake aanvullende maatregelen van tucht:

4.2.1. *De kerken zijn tot aan de volgende Generale Synode gerechtigd om bij een situatie van echtscheiding en/ of hertrouwen die in het licht van het onderwijs van Jezus niet goed is, maar waarin tegelijk geen vrijmoedigheid bestaat tot kerkelijke censuur, over de betreffende situatie, indien mogelijk na overleg met de betrokkenen, vergezeld van een bescheiden toelichting en op een ingetogen manier, een openlijk oordeel te geven in het midden van de gemeente.*

4.2.2. Te benoemen deputaten opdracht te geven in overleg te treden met deputaten ‘kerkrecht’ om – in het licht van de moeiten die zich in de kerken voordoen bij het oefenen van kerkelijke censuur in situaties van echtscheiding en hertrouwen, en met verwerking van andere situaties van tuchttoefening - te bestuderen of er in het licht van de Schrift aanvullende maatregelen van vermaan en tucht mogelijk en wenselijk zijn, en daarover aan de eerstvolgende Generale Synode voorstellen te doen.

4.3 Reacties uit de kerken

In de reacties die deputaten hebben ontvangen vanuit de kerken, is ook ingegaan op wat deputaten hebben geschreven over de aanvullende maatregelen van tucht.

Wij vatten deze reacties samen in de volgende punten:

- Bij overtreding van Gods geboden willen deputaten soms geen tucht toepassen, maar andere maatregelen gebruiken. In art. 29 NGB belijden wij echter dat in de ware kerk de kerkelijke tucht geoefend wordt om de zonden te bestraffen.
Niet toepassen van tucht staat op gespannen voet met de taak die de kerkenraad heeft betreffende het bewaken van de heiligheid van de tafel van Christus.
Aanvullende maatregelen zijn niet nodig en niet gewenst. Het instrument van de tucht is voldoende toereikend om betrokkenen liefdevol te onderwijzen en vermanen.
Het gevaar dreigt dat de nieuwe vormen van tucht niet alleen bij echtscheiding of hertrouwen worden toegepast, maar ook bij andere zonden, zoals abortus of homoseksualiteit.
- Openlijk vermaan is overbodig als prediking en ander onderwijs in het algemeen de echtbreuk verwerpt. Als je vermaan anders dan algemeen motiveert schend je de behoorlijke privacy.
Openlijk vermaan is pastoraal onverantwoord. Het roept bij betrokkenen diepe gevoelens van schaamte op. Zij zullen zich aan de schandpaal genageld voelen.
Zijn de aanvullende maatregelen van tucht wel adequaat als betrokkenen geen ruimte geven voor onderwijzende bemoediging?
Het is niet gemakkelijk om objectief vast te stellen of in een concrete situatie confronterend vermaan op zijn plaats is dan wel bemoediging, vertroosting of onderwijs.
- Openheid naar de gemeente en vroegtijdige inschakeling van de gemeente (in openbare zaken) als onderdeel van tuchttoepassing is gewenst.
Als een echtscheiding of het sluiten van een tweede huwelijk in strijd is met het Woord van God, mag een kerkenraad niet volstaan met het bekend maken van zijn standpunt en de beslissing verder overlaten aan de eigen verantwoordelijkheid van betrokkenen.
Het uitspreken van een openlijk vermaan is dan op zijn plaats.
Tuchtoefening heeft een breder scala van instrumenten nodig dan alleen 'afhouding'.
Het is gewenst dat in de kerkorde wordt vastgelegd dat de aanvullende maatregelen van tucht ook toepasbaar zijn in andere situaties dan echtscheiding of hertrouwen.

4.4 Voortgaande bezinning

Deputaten hebben naar aanleiding van de reacties, zowel de schriftelijke als de mondelinge (tijdens de ambtsdragersconferenties) doorgedacht en doorgesproken over de aanvullende maatregelen van tucht. De reacties helpen ons om bepaalde misverstanden weg te nemen, om op bepaalde punten anders, beter en meer helder te formuleren.

- Het is een misverstand te denken dat deputaten uit zijn op het minder toepassen van tucht in de kerk. Opnieuw willen wij met nadruk verklaren dat afhouding van het Heilig Avondmaal noodzakelijk is als een gemeentelid zich verhardt in de zonde doordat hij het vermaan vanuit de Schrift verwerpt. Ook in situaties van echtscheiding komt dit voor. Dan zal de kerkenraad moeten zeggen dat dit verzet tegen God zo ernstig is dat hij niet welkom is aan de tafel van Christus.
- Maar er zijn ook situaties waarin kerkenraden geen vrijmoedigheid hebben tot afhouding van het Heilig Avondmaal.
Het gaat soms om heel schrijnende omstandigheden van broeders en zusters die merkbaar de Here dienen en liefhebben, maar in hun huwelijk volledig zijn vastgelopen.

Soms doen kerkenraden dan helemaal niets. En wij zijn bezorgd over de ondermijnende effecten daarvan op anderen in de gemeente. Daarom stelden wij juist die nieuwe maatregel van tucht voor. Niet als vervanging van de afhouding van het avondmaal, maar als aanvulling voor situaties waar kerkenraden voor die afhouding geen vrijmoedigheid hebben.

Misschien heeft onze woordkeus enige aanleiding gegeven tot misverstand. Wij zullen daarom niet meer spreken over een *alternatieve* maatregel, maar over een *aanvullende* maatregel.

- De manier waarop in de kerk de christelijke tucht moet worden bediend, is niet precies voorgeschreven in de Bijbel.

De bestaande censuurweg, zoals beschreven in de K.O., volgt niet rechtstreeks uit Mat. 18, maar is een eigen invulling door de kerken van de schriftuurlijke aanwijzingen die wij o.m. in dit schriftgedeelte ontvangen. De kerken mogen in deze lijn verder werken. De Schrift laat zien dat er in uiteenlopende situaties ook andere vormen van bestraffing mogelijk zijn, dan welke wij thans gebruiken in de kerk.

Wanneer er in de gemeente sprake is van bepaalde zonden die publiek bekend zijn geworden, mogen we niet volstaan met een algemene afkeuring van die zonden in prediking en ander onderwijs.

De apostel Paulus schrijft aan Timoteüs: 'Wie in zonde leven, moet u in aller tegenwoordigheid bestraffen, opdat ook de overigen ontzag hebben' (1 Tim. 5:20). Om te voorkomen dat anderen het slechte voorbeeld volgen is een openlijk oordeel in het midden van de gemeente belangrijk.

De manier waarop dit openlijk oordeel wordt gegeven mag nooit gebeuren in een sfeer van iemand aan de schandpaal nagelen, maar behoort plaats te vinden in een geest van zachtmoedigheid. Erkenning en belijdenis van schuld(ige onmacht) en verootmoediging voor de Here, zowel van betrokkenen als van de gemeente. Samen blijf je je uitstrekken naar de vergeving.

In het belang van de betrokkenen moet de formulering zo ingetogen zijn als maar mogelijk is. De kerkenraad mag hierover in eigen verantwoordelijkheid besluiten, maar dient zijn fijngevoeligheid op dit punt wel te scherpen door indien mogelijk overleg te hebben met de betrokkenen.

Paulus leert ons: "Broeders, zelfs indien iemand op een overtreding betrapt wordt, helpt u, die geestelijk bent, hem terecht in een geest van zachtmoedigheid, ziende op uzelf; u mocht ook eens in verzoeking komen (Gal. 6:1).
- Sommigen huldigen het standpunt dat een kerkenraad bij een ingrijpende zonde, zoals echtscheiding, iemand *altijd* moet afhouden van het avondmaal.

Mensen die dit standpunt verdedigen beroepen zich daarbij soms ook op art. 29 NGB waar we belijden dat in de ware kerk de kerkelijke tucht geoefend wordt om de zonden te bestraffen.

Ook wijzen ze op de verantwoordelijkheid van de kerkenraad voor de heiligheid van de tafel van Christus.

In de gereformeerde kerken worden mensen echter niet afgehouden en afgesneden om zonden of om verkeerde inzichten die zij te goeder trouw hebben, maar om *verharding* in de zonde, waaruit ongeloof blijkt.

Een kerkenraad hoort zich daarover een geestelijk oordeel te vormen. Dat is niet altijd gemakkelijk en objectief vast te stellen.

In het pastoraat proberen we gemeenteleden te helpen bij hun geloofsovergave aan Christus, om de stijl van het koninkrijk te vertonen in het spoor achter Christus aan. Dat geldt ook als er sprake is van ingrijpende huwelijksmoeiten of een volledig gestrand huwelijk.

De stijl van het koninkrijk kunnen we bij gemeenteleden niet bereiken door deze op een *wettische manier* als regel op te leggen en met *maatregelen* van tucht te handhaven en af te dwingen.

Ook als het noodzakelijk is een tuchtmaatregel toe te passen (iemand afhouden van het Avondmaal) moeten we beseffen dat niet de maatregel als zodanig centraal staat. Tucht wordt immers altijd bediend met het Woord van God en is een ernstige onderstreping bij het *Woord* dat gesproken wordt.

Het is niet zo dat bij een bepaalde zonde *automatisch* een tuchtmaatregel nodig is.

Een kerkenraad die zo handelt, gaat *onvoldoende geestelijk* om met tucht.

Juist in situaties van echtscheiding gaat het nogal eens om broeders en zusters die hun schuldige onmacht erkennen en voor de Here belijden.

Het is heel begrijpelijk dat kerkenraden in dergelijke situaties geen vrijmoedigheid hebben tot afhouding van het Heilig Avondmaal of tot verdere stappen in de censuur.

- Een aanvullende maatregel van vermaan en tucht kan ook in andere situaties (dan echtscheiding of hertrouwen) van toepassing zijn.
Deze maatregel kan worden toegepast in elke situatie die lijkt af te wijken van de weg van de Here en die publiek bekend is geworden.
Te denken valt bijvoorbeeld aan een echtpaar dat van mening is dat kleine kinderen niet behoren gedoopt te worden (ze dwalen te goeder trouw) en daarom besluit hun kind niet te laten dopen.
In de Gereformeerde Kerken wordt in een dergelijke situatie nooit de weg tot uitsluiting ingeslagen.
Door een afkeurende mededeling kan de kerkenraad eraan bijdragen dat in de gemeente de belijdenis dat ook de kleine kinderen gedoopt moeten worden, wordt gehandhaafd.

De aanvullende maatregel heeft dezelfde twee doelen als de andere vormen van tucht:

- Het doel dat de zondaar met God en zijn naaste wordt verzoend.
- De bescherming van de gemeente tegen de invloed van de zonde.

De zonde mag niet onbestraft voortwoekeren in de gemeente en we moeten de broeder en zuster recht doen en pastoraal helpen.

- De aanvullende maatregel is bedoeld voor situaties die *publiek bekend* zijn geworden in de gemeente.
De aanvullende maatregel kan van betekenis zijn in situaties waarin de kerkenraad geen vrijmoedigheid had tot afhouding van het Heilig Avondmaal, maar hoeft zich daartoe niet te beperken.
Een openlijk oordeel in de gemeente kan ook gewenst zijn in een situatie, waarin (nu of later) wel afhouding van het Heilig Avondmaal of verdergaande censuur aan de orde is.
Als de zonde in de gemeente *publiek bekend* is geworden, kan de kerkenraad door een mededeling waarin de zonde als zonde wordt benoemd, bijdragen aan het hoog houden van de stijl van het koninkrijk.

4.5 Overleg met deputaten kerkrecht en kerkorde

Ter uitvoering van de opdracht van de Generale Synode van Zuidhorn (zie dit rapport sub 4.2.2) hebben deputaten na gezamenlijke schriftelijke voorbereiding en communicatie per e-mail op 12 november 2003 mondeling overlegd met ds. K. Harmannij en drs. J.P. de Vries (leden van het deputaatschap Kerkrecht en kerkorde) over aanvullende maatregelen van tucht.

In de bespreking blijkt instemming met de in het echtscheidingsrapport gekozen invalshoek van 'de navolging van Christus'.

Een belangrijk punt van discussie is hoe een kerkenraad, een gemeente en betrokkenen behoren om te gaan met een echtscheidingssituatie die onvermijdelijk is geworden. Hoe benoem je dergelijke situaties en hoe ga je ermee om in de gemeente van Christus?

In de gebrokenheid van het leven komen deze situaties nogal eens voor. Soms is hierbij sprake van gevolgen van eerdere zonde(n), maar er kan ook sprake zijn van onmacht (in plaats van onwil), bijvoorbeeld verband houdend met ingrijpende psychische problemen. Vanuit het motief van christelijke barmhartigheid moeten we in sommige situaties ons neerleggen bij of zelfs adviseren tot een scheiding. Pastoraal kun je dan betrokkenen deze weg wijzen als een begaanbare weg voor hen, waarop ze weer verder kunnen in de navolging van Christus.

Belangrijk voor betrokkenen en voor de gemeente is de erkenning dat er iets kapot gaat wat niet weer heel wordt en dat je daarvan de wonden meedraagt in de rest van je leven. De voor God en zijn gemeente gegeven beloften van levenslange liefde en trouw worden immers gebroken. Daarbij past erkenning en belijdenis van schuld(ige onmacht) en verootmoediging voor de Here, zowel van betrokkenen als van de gemeente. Samen blijf je je uitstrekken naar de vergeving.

Om deze stijl van het Koninkrijk hoog te houden in de gemeente is het belangrijk dat de kerkenraad helderheid verschaft naar de gemeente. Zo voorkom je dat in de gemeente het christelijk getuigenis rond het huwelijk wordt verzwakt.

Een aanvullende maatregel van vermaan en tucht kan ook in andere situaties (dan echtscheiding of hertrouwen) van toepassing zijn.

In 4.4. noemden we als voorbeeld de situatie dat een echtpaar bezwaren heeft tegen de kinderdoop en daarom besluit hun kind niet te laten dopen.

De gezamenlijke deputaten stellen de volgende aanvulling voor in de K.O., in de vorm van een apart artikel, in te voegen tussen de huidige artikelen 75 en 76:

“Wanneer iemand stappen zet die lijken af te wijken van de weg van de Here en die publiek bekend zijn geworden, is de kerkenraad gerechtigd om in een mededeling aan de gemeente de nodige helderheid te verschaffen.

Dit oordeel wordt gegeven na een gesprek met de betrokkene en zo mogelijk met zijn instemming.

De genoemde maatregel laat onverlet de roeping van een zondaar om schuld te belijden en de roeping van de kerkenraad om tucht te oefenen over wie weigert zich te bekeren”.

CONCEPTBESLUITEN

In dit hoofdstuk treft u de conceptbesluiten aan voor de Generale Synode. De eerste besluiten betreffen de werkzaamheden van het deputaatschap zelf. Omdat het studiedeputaatschap zijn opdrachten heeft uitgevoerd, stellen wij de GS voor om décharge te verlenen aan deputaten. Verder stellen wij voor om de Raad van Advies te continueren, en deze raad de status van een deputaatschap te geven dat rechtstreeks aan de GS rapporteert.

In een derde besluit treft u richtlijnen aan voor de omgang van kerkenraden met huwelijk en echtscheiding. Vervolgens stellen wij de kerken voor om een huwelijk na echtscheiding niet kerkelijk te bevestigen als een kerkenraad niet instemt met de sluiting van dit huwelijk. Een laatste besluit betreft de kerkordelijke inkadering van aanvullingen op het terrein van de kerkelijke tucht.

Besluit 1 Décharge

Besluit:

Deputaten Huwelijk en Echtscheiding, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002, te dechargeren onder dank voor de door hen verrichte arbeid.

Besluit 2 Raad van Advies

Besluit:

Een Raad van Advies in te stellen om de kerkenraden te adviseren inzake echtscheiding, hertrouwen en daarmee verband houdende vragen rond de toepassing van de tucht alsmede de kerkenraden te informeren inzake huwelijksvoorbereiding, huwelijkscounseling, partnerkeus en relatie-ontwikkeling.

De instructie van de Raad als volgt vast te stellen.

INSTRUCTIE RAAD VAN ADVIES

Artikel 1 doelstellingen

De Raad van Advies (RvA) heeft als taak het adviseren van kerkenraden inzake vragen van echtscheiding, scheiding van tafel en bed, toepassing van de kerkelijk tucht daaronder begrepen, en hertrouwen.

Voorts informeert de RvA de kerkenraden op het gebied van huwelijksvoorbereiding (onder andere huwelijks catechese), huwelijks counseling, partnerkeus en relatie-ontwikkeling.

Artikel 2 samenstelling/organisatie/informatie

De RvA bestaat uit in beginsel vijf leden, die lid zijn in volle rechten van één van de gereformeerde kerken vrijgemaakt in Nederland. Het lidmaatschap van de RvA eindigt van rechtswege indien aan deze eis niet langer wordt voldaan. Voor elk lid wordt een plaatsvervangend lid benoemd. Indien door tussentijds aftreden een vacature ontstaat die niet door een plaatsvervangend lid kan worden opgevuld zal het lidmaatschap vacant blijven tot aan de eerstvolgende Generale Synode (GS).

Benoeming vindt plaats door de GS. De zittende leden van de RvA dienen daartoe tijdig een voorstel aan de GS te doen. De benoeming vindt plaats voor de periode tot aan de eerstvolgende reguliere GS. Herbenoeming van de leden is ten hoogste drie keer mogelijk.

De RvA is zodanig samengesteld dat daartoe in elk geval behoren een ethicus, een kerkrechtdeskundige, een jurist, een (al dan niet gedragswetenschappelijke) hulpverlener en zo mogelijk een ervaringsdeskundige of een gedragswetenschapper. De RvA kan zonodig externe adviseurs raadplegen.

De RvA wijst uit zijn midden een voorzitter en secretaris aan. De secretaris treedt als contactpersoon van de RvA op.

De RvA draagt er zorg voor dat zijn bestaan en functie bij de kerken bekend is.

De RvA stelt een huishoudelijk reglement vast waarin onder meer een rooster van aftreden is opgenomen. Dit rooster dient de continuïteit van de RvA zoveel mogelijk te waarborgen.

Artikel 3 adviesaanvraag

Een kerkenraad kan de RvA schriftelijk, bij voorkeur middels e-mail, in een concrete situatie om advies vragen inzake vragen rond echtscheiding en/of hertrouwen, toepassing van de tucht daaronder begrepen. De adviesaanvraag bevat een zo volledig mogelijk overzicht van alle relevante feiten en omstandigheden en vermeldt tevens op welk(e) punt(en) advies wordt gevraagd. De aanvraag vermeldt niet de naam en adresgegevens van de betrokkene(n). De RvA kan schriftelijk of mondeling nadere informatie bij de kerkenraad opvragen alvorens te adviseren. Mondeling verstrekte informatie wordt door de RvA beknopt schriftelijk vastgelegd en aan de stukken toegevoegd. Uit de adviesaanvraag dient te blijken dat het betrokken kerklid geïnformeerd is over de aanvraag.

Artikel 4 advisering

De RvA is bevoegd een adviesaanvraag te weigeren indien blijkt dat de betrokken kerkenraad naar het oordeel van de RvA zelf niet voldoende heeft getracht tot een oplossing te komen of de adviesaanvraag buiten het taakveld van de RvA ligt. Het advies of de weigering daarvan wordt schriftelijk aan de kerkenraad uitgebracht, in beginsel binnen zes weken nadat de RvA de benodigde informatie heeft ontvangen. Het advies is gemotiveerd en bevat een beknopte opsomming van de informatie waarover de RvA heeft beschikt. Het advies is gebaseerd op de Schrift en houdt onder meer rekening met hetgeen rond huwelijk, echtscheiding, hertrouwen en tucht is besloten door de GS Amersfoort 2005.

Artikel 5 geheimhouding/archief

Het advies is uitsluitend gericht aan en bestemd voor de kerkenraad en derhalve niet openbaar. De kerkenraad is bevoegd een afschrift van het advies aan de betrokkene(n) te verstrekken. De RvA neemt geheimhouding in acht ten aanzien van alle aan de RvA verstrekte informatie.

De secretaris treedt als archivaris van de RvA op.

Artikel 6 voorlichting

De RvA geeft voorlichting aan kerkenraden en ontwikkelt zo mogelijk programma's voor kerkenraden gericht op huwelijksvoorbereiding (onder andere huwelijks catechese) en huwelijks counseling, partnerkeuze en relatie-ontwikkeling. De RvA kan bij de uitvoering van deze taken met andere organisaties samenwerken en voor het bundelen van informatie en activiteiten ook gebruik maken van internet door een website op te zetten.

Artikel 7 rapportage

De RvA rapporteert telkens aan de volgende GS omtrent de aantallen aangevraagde en verstrekte adviezen alsmede de aard van die adviezen, met inachtneming van het in het artikel 5 bepaalde. Voorts wordt gerapporteerd omtrent de aan de kerkenraden verstrekte voorlichting en eventueel ontwikkelde programma's alsmede de daarmee opgedane ervaringen. In de rapportage wordt al datgene vermeld dat de RvA wenselijk acht om tot een zo volledig mogelijke en inzichtelijke rapportage te komen. De RvA is gehouden vragen van de GS omtrent zijn functioneren en de uitgebrachte adviezen te beantwoorden en daarover zonodig nadere verantwoording af te leggen.

Artikel 8 kosten

De aan de advisering verbonden reis- en administratieve kosten kunnen bij de betrokken kerkenraad door de RvA in rekening worden gebracht.

De RvA stelt telkens ten behoeve van de volgende GS een overzicht van de gemaakte kosten op en dient een begroting van de uitgaven in aan de hand waarvan de GS het budget kan vaststellen.

Artikel 9 onvoorziene situaties

In onvoorziene situaties beslist de RvA en legt daarvan verantwoording af aan de eerstkomende GS.

Gronden:

1. Veel kerkenraden voelen zich onmachtig om in echtscheidingsituaties tot een goede oordeelvorming te komen.
2. Er zijn inmiddels goede ervaringen opgedaan met de RvA die op tijdelijke basis vanaf de GS Zuidhorn heeft gefunctioneerd. De advisering door deze RvA heeft een meer kerkelijk, minder vrijblijvend en op meer soorten deskundigheid steunend karakter.
3. Het is daarom wijs de RvA een permanent karakter te geven en dit adviesorgaan waarin verschillende disciplines vertegenwoordigd zijn te continueren.
4. Veel huwelijksproblemen zijn terug te voeren op een gemis aan goede voorbereiding op het huwelijk. Grondige huwelijks catechese voor de trouwdag is noodzakelijk. Ook goede relationele en pastorale hulp kan veel problemen voorkomen of bestrijden. De kerken kunnen en moeten daarom een actievere rol gaan spelen in de huwelijksvoorbereiding, ook om zo preventief te werken. Een meer gerichte en gezamenlijke aanpak daarbij is wenselijk.
5. Middels een instructie kan de samenstelling, functie en werkwijze van de RvA worden vastgelegd.

Besluit 3 Uitgangspunten en richtlijnen

De GS Amersfoort 2005 besluit de volgende uitgangspunten en richtlijnen te bieden ten dienste van kerkelijk beleid in zaken van huwelijk en echtscheiding.

Uitgangspunten:

1. Het huwelijk is door de Here ingesteld. Deze hechte band tussen man en vrouw mag niet door mensen ontbonden worden (Gen. 2:24; Mal. 2:14-16; Mat. 19:3-9; 1 Kor. 7:10-11).
Echtscheiding is een ernstig kwaad, dat zoveel mogelijk voorkomen en bestreden moet worden.
Leven naar de stijl van het koninkrijk van Christus betekent dat we bij alle huwelijksmoeiten inzetten op verzoening en herstel van de relatie.
2. Indien een huwelijk ten gevolge van zonden of door de gevolgen van de zondeval is aangetast, dient in navolging van Christus middels berouw, vergeving en verzoening eerst gestreefd te worden naar het herstel van de huwelijksband en/of in de weg van zelfverloochening de huwelijksband zoveel mogelijk te worden bewaard.
3. In geval van de feitelijke beëindiging van de huwelijksband past het meest bij de stijl van het koninkrijk van Christus het huwelijk formeel in stand te laten en te kiezen voor een oplossing waarbij de partners onderling afspraken maken en (doen) vastleggen of voor scheiding van tafel en bed.
4. Ook in de onder 2 bedoelde situaties blijft de gegeven trouwbelofte van kracht, zolang de beide echtgenoten in leven zijn. Daarom past hertrouwen na een scheiding in principe niet bij de stijl van het koninkrijk van Christus.

Er kunnen bijzondere situaties zijn, waarin een kerkenraad het sluiten van een nieuw huwelijk niet afkeurt.

5. De kerkelijke bevestiging van een opvolgend huwelijk is in de regel niet mogelijk indien het voorafgaande huwelijk door echtscheiding is ontbonden.

Richtlijnen:

1. De kerkenraden dienen voor een goed begrip en een juiste toepassing van de richtlijnen het studierapport van deputaten (zie Acta GS Zuidhorn), de nadien uitgebrachte populaire versie van dit rapport en het eindrapport van deputaten aan de GS Amersfoort 2005 zorgvuldig te overwegen.
2. Wanneer zich een scheiding dreigt voor te doen in het huwelijk van kerkleden, zal de kerkenraad zijn herderlijke zorg voor de betrokkenen gestalte geven in troost, bemoediging en vermaan. Indien de kerkenraad op basis van gesprekken met betrokken partijen zich een oordeel vormt over de situatie, zal dit oordeel geargumenteed in de notulen worden vastgelegd.
3. Indien de kerkenraad behoefte heeft aan advies, bijvoorbeeld indien tussen de kerkenraad en de betrokken gemeenteleden verschil van inzicht blijft bestaan over de vraag of in de beëindiging van het huwelijk en/of een opvolgend huwelijk moet worden berust in het licht van Gods Woord, dan kan de kerkenraad advies vragen aan de Raad van Advies. Ook kan de kerkenraad naar art. 41 K.O. advies vragen aan de classis.
4. Indien betrokkenen (of één van hen) vertrekken naar een andere gemeente, gedurende de tijd dat de sub 3 genoemde situatie zich voordoet, wordt aan de kerkenraad aldaar beknopt de informatie verstrekt die noodzakelijk is voor de overdracht van de ambtelijke zorg. Voordat de andere kerkenraad wordt ingelicht, zal de betrokken broeder en/of zuster op de hoogte worden gesteld van de inhoud van deze informatie.
5. Is de echtscheiding een feit geworden, dan wordt op de attestatie vermeld: "deze broeder/ zuster is gehuwd geweest. Het huwelijk werd op (datum) ontbonden door echtscheiding. Hij/zij was op dat moment lid van de Geref. Kerk te..." Indien een kerkenraad nadere informatie nodig heeft, met name ter beoordeling van een eventuele nieuwe huwelijkssluiting, zal hij met medeweten van de betrokkene zich wenden tot de raad van de in de attestatie genoemde kerk.
6. Overleg zal plaatsvinden tussen kerkenraden die met dezelfde huwelijksbreuk en echtscheiding te maken krijgen. De resultaten van dit overleg zullen schriftelijk worden vastgelegd. Indien zich tussen de betrokken kerkenraden een verschil voordoet in de beoordeling van een huwelijksbreuk en zij tot verschillende oordelen komen ten aanzien van tuchtoefening en/of kerkelijke bevestiging van een nieuw huwelijk, zal aan de Raad van Advies dan wel de classis van de kerk die in de desbetreffende zaak een beslissing moet nemen, advies worden gevraagd.
7. In situaties van echtscheiding of hertrouwen, waarbij sprake is van verwerping van vermaan en verharding in de zonde, zal de kerkenraad censuur toepassen naar art. 76 K.O. Een kerkenraad zal de aanvullende maatregel toepassen in situaties die bekend zijn geworden in de gemeente en waar het uitblijven van een publiek signaal ondermijnende effecten kan hebben op anderen.

De mededeling aan de gemeente kan zowel plaatsvinden in situaties waarin een kerkenraad betrokkene(n) niet afhoudt van het Heilig Avondmaal als in situaties waarin daarvan (nu of later) wel sprake kan zijn.

8. In bijzondere situaties waarin een kerkenraad het sluiten van een tweede huwelijk na een scheiding niet afkeurt, zal hij als regel een kerkelijke bevestiging niet weigeren.
9. Kerkenraden worden geadviseerd om het toestaan van een kerkelijke huwelijksbevestiging altijd te koppelen aan een traject van huwelijks catechese.

Besluit 4 Huwelijken na echtscheiding

Besluit 4a:

Uit te spreken dat in de Gereformeerde Kerken in de regel nieuwe huwelijken na een echtscheiding niet kerkelijk bevestigd zullen worden.

Gronden:

1. De Heilige Schrift legt alle nadruk op de onontbindbaarheid van het huwelijk (Mat. 19: 6)
2. Het past bij de stijl van het Koninkrijk, zoals de Here Jezus ons die geleerd heeft, grote nadruk te leggen op het karakter van het gegeven ja-woord. Een eenmaal gegeven belofte blijft gelden en blijft ook naklinken na een scheiding
3. Voor kerkenraden is het vaak onmogelijk een echtscheidingssituatie goed te beoordelen, zeker als (een deel van) de geschiedenis zich buiten eigen gemeente heeft afgespeeld.

Besluit 4b:

Uit te spreken dat kerkenraden een eigen verantwoordelijkheid houden t.a.v. de vraag of een tweede huwelijk na echtscheiding aanvaardbaar is en kerkelijk bevestigd kan worden.

Grond:

Met de uitspraak in besluit 1 is niet bij voorbaat iedere situatie van echtscheiding en tweede huwelijk afgedekt. Het is daarom goed ruimte te scheppen voor uitzonderingen. In de uitgangspunten en richtlijnen wordt dit verder uitgewerkt.

Besluit 4c:

Uit te spreken dat het aanbeveling verdient dat elke kerkenraad structureel huwelijks catechese invoert en het volgen daarvan verplicht te stellen voor degenen die huwelijksbevestiging aanvragen.

Gronden:

1. I.v.m. het toenemend aantal echtscheidingen is een goede voorbereiding op het huwelijk van het hoogste belang
2. Deze voorbereiding via huwelijks catechese mag niet afhankelijk zijn van de welwillendheid van het a.s. bruidspaar; daarom verdient het sterke aanbeveling deze vorm van huwelijksvoorbereiding een verplichtend karakter te geven.

Besluit 5 Aanvullende tuchtmaatregelen

Voorstel nieuw artikel K.O., in te voegen tussen de artikelen 75 en 76 K.O.

Materiaal:

1. De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland Zuidhorn 2002 nam onder meer de volgende besluiten.

Besluit 5a:

De kerken zijn tot aan de volgende Generale Synode gerechtigd om bij een situatie van echtscheiding en/ of hertrouwen die in het licht van het onderwijs van Jezus niet goed is, maar waarin tegelijk geen vrijmoedigheid bestaat tot kerkelijke censuur, over de betreffende situatie, indien mogelijk na overleg met de betrokkenen, vergezeld van een bescheiden toelichting en op een ingetogen manier, een openlijk oordeel te geven in het midden van de gemeente.

Gronden:

1. Wanneer een kerkenraad (-) in zaken van echtscheiding en hertrouwen redenen heeft om geen kerkelijke censuur te oefenen, dient de kerkenraad er tegelijk naar te streven om de stijl van Christus' koninkrijk op het genoemde punt binnen de gemeente hoog te houden. Dat kan op de manier die in het besluit verwoord is.
2. De Schrift zelf leert dat er behalve avondmaalstucht, zoals wij die kennen, ook vormen van bestraffing mogelijk zijn (Mat. 18:17; 2 Kor. 2:6; Gal. 2:11; 1 Tim. 5:20).
3. Al hebben de kerkenraden principieel gezien momenteel dit recht ook al en brengen zij dit soms ook in praktijk, toch is het ter wille van de juridische status van deze handelwijze wenselijk dat de kerken dit openlijk uitspreken omdat dit recht niet in de kerkorde is verwoord.
4. Een voorlopig besluit is wenselijk omdat er ook een bredere bezinning is voorgenomen, zowel op de kerkorde in het algemeen als op de vragen naar meer mogelijkheden van tucht in het bijzonder.
5. De gemeente moet enige toelichting ontvangen om te kunnen begrijpen dat het eventueel niet oefenen van tucht in bepaalde situaties, samen gaat met het blijven hoog houden van de stijl van het koninkrijk. In het belang van de betrokkenen moet deze toelichting zo ingetogen zijn als maar mogelijk is. De kerkenraad mag hierover in eigen verantwoordelijkheid besluiten, maar dient zijn fijngevoeligheid op dit punt wel te scherpen door indien mogelijk overleg te hebben met de betrokkenen.

Besluit 5b:

Te benoemen deputaten opdracht te geven in overleg te treden met deputaten 'kerkrecht' om – in het licht van de moeiten die zich in de kerken voordoen bij het oefenen van kerkelijke censuur in situaties van echtscheiding en hertrouwen, en met verwerking van andere situaties van tuchttoefening - te bestuderen of er in het licht van de Schrift aanvullende maatregelen van vermaan en tucht mogelijk en wenselijk zijn, en daarover aan de eerstvolgende Generale Synode voorstellen te doen.

Gronden:

1. Uit de praktijk van de omgang met situaties van echtscheiding en hertrouwen komt naar voren dat er binnen de kerken een brede verlegenheid aanwezig is met betrekking tot het toepassen van het instrument van de kerkelijke censuur. Een risico van deze situatie is dat de zonde al meer onbestraft blijft en getolereerd wordt. In dat kader komt de vraag op of er wellicht ook andere instrumenten van vermaan en tucht mogelijk zijn die in deze verlegenheid een oplossing kunnen bieden.

2. Er moet tegen gewaakt worden dat de concrete aanleiding, zoals die gelegen is in situaties van echtscheiding en hertrouwen, (-) de enige invalshoek vormt bij de bezinning op andere mogelijke vormen van tucht.
3. De kerkelijke tucht is een zaak van kerkrecht en de bezinning daarop behoort daarom in de eerste plaats tot de taak van de betreffende deputaten. Vanwege de actuele aanleiding in de echtscheidingsthematiek is echter ook de betrokkenheid van deputaten echtscheiding wenselijk.

Besluit

Tussen de artikelen 75 en 76 K.O een nieuw artikel in te voegen:

Wanneer iemand stappen zet die lijken af te wijken van de weg van de Here en die publiek bekend zijn geworden, is de kerkenraad gerechtigd om in een mededeling aan de gemeente de nodige helderheid te verschaffen. Dit oordeel wordt gegeven na een gesprek met de betrokkene en zo mogelijk met zijn instemming. De genoemde maatregel laat onverlet de roeping van een zondaar om schuld te belijden en de roeping van de kerkenraad om tucht te oefenen over wie weigert zich te bekeren.

Gronden:

1. In de praktijk van de uitoefening van opzicht en tucht door de kerkenraden kan het wenselijk zijn om de gemeente al in bepaalde opzichten te informeren, terwijl het stadium van de tucht waarin de gemeente officieel wordt ingeschakeld nog niet aan de orde is. Ook doen zich situaties voor die wel af te keuren zijn in het licht van Gods wil maar niet leiden tot afhouding van het avondmaal of publieke censuur. De kerkenraad acht ze wel miserabel maar niet censurabel. Gedacht kan worden aan situaties, waarin sprake is van zonde zonder dat deze voortkomt uit verzet tegen God en zijn Woord. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van
 - a. zwakte van geloof of christelijke overtuiging,
 - b. onmacht om het goede in praktijk te brengen of vol te houden,
 - c. te goeder trouw uit Gods Woord gewonnen ander inzicht dat toch als dwaling gezien moet worden.
 - d. gebrek aan vrijmoedigheid tot verdergaand handelen vanwege algehele zwakte in de levensstijl binnen de gemeente en het de daardoor opkomende risico's van schijnheiligheid en meten met twee maten,
2. Voor het voorkomen van zulke situaties hebben de Kerken altijd oog gehad. Zo moest de Generale Synode van 's Gravenhage 1914 oordelen over de vraag 'Of iemand, die in alles met de Gereformeerde Belijdenis akkoord gaat, maar den Kinderdoop verwerpt, doch voor dit afwijkend gevoelen belooft geene propaganda te maken en de getuigenis heeft van een vromen wandel, geacht mag worden te voldoen aan de vereischten (...) voor de toelating tot het Heilig Avondmaal?'. Daarbij sprak de Synode onder meer uit '... dat onze Gereformeerde Kerken steeds hebben geoordeeld, dat naar het voorbeeld van de Apostolische Kerk tolerantie kan worden geoefend jegens broeders, die ter goeder trouw in eenig stuk der leer dwalen, mits dit niet eenig fundamenteel stuk der waarheid raakt, de dwalenden bereid zijn zich beter te laten onderrichten, en beloven voor dit gevoelen geen propaganda te maken ...'.
3. De Schrift laat zien dat er behalve de censuur zoals die tot nu toe in de K.O. is beschreven, in uiteenlopende situaties ook andere vormen van bestraffing mogelijk zijn (Gal. 2:11; 1 Tim. 5:20). Ook de bestaande censuurweg moet gezien worden als een eigen invulling door de kerken van schriftuurlijke aanwijzingen (Mat. 18:17; 2 Kor. 2:6) en is aan die aanwijzingen niet volledig gelijk. Op dezelfde wijze kunnen de kerken

indien nodig ook verder werken in de lijn van zulke andere vormen van bestraffing. De voorgestelde aanvulling op artikel 75 K.O. biedt daarvoor ruimte.

4. Onderzoek door deputaten Huwelijk en Echtscheiding heeft duidelijk gemaakt dat juist in de omgang met situaties van echtscheiding en hertrouwen de geschetste situaties vaak voorkomen en dat als gevolg daarvan bij veel kerkenraden verlegenheid bestaat met betrekking tot het toepassen van het instrument van de kerkelijke censuur. Een risico daarvan is dat de zonde al meer onbestraft blijft en getolereerd wordt. Het is wenselijk dat een kerkenraad juist wanneer hij reden heeft om geen censuur te oefenen toch middelen tot zijn beschikking heeft om dat risico te keren, en de stijl van Christus' koninkrijk inzake huwelijk, scheiding en hertrouwen binnen de gemeente hoog te houden. De aanvulling op art 75 K.O. maakt dat mogelijk.
5. De gemeente moet enige toelichting ontvangen om te kunnen begrijpen dat het eventueel niet oefenen van tucht of nog niet oefenen van publieke tucht in bepaalde situaties, samen gaat met het blijven hoog houden van het Woord van God. In het belang van de betrokkenen moet deze toelichting zo ingetogen zijn als maar mogelijk is. De kerkenraad mag hierover in eigen verantwoordelijkheid besluiten, maar dient zijn fijngevoeligheid op dit punt wel te scherpen door indien mogelijk overleg te hebben met de betrokkenen.
6. Al hebben de kerkenraden principieel gezien momenteel de mogelijkheid die in de aanvulling verwoord is ook al en brengen zij dit soms ook in praktijk, toch is het ter wille van de juridische status van deze handelwijze waarbij de naam en het handelen van gemeenteleden publiek genoemd kunnen worden, wenselijk dat de kerken dit officieel uitspreken en vastleggen in de kerkorde

Deze mogelijkheid komt binnen het geheel van de K.O. het best tot zijn recht als aanvulling op art 75. In dat artikel gaat het immers onder meer over de eventuele bekendmaking aan de gemeente van situaties die tussen de kerkenraad en de betrokkenen tot een goed einde zijn gebracht en dus geen aanleiding geven voor censuur. Bovendien verwoordt het betreffende artikel al de noodzaak van een afweging in eigen verantwoordelijkheid door de kerkenraad, waarbij zowel de geestelijke gesteldheid en het belang van de betrokkenen als het heil van de gemeente gewogen moeten worden. Diezelfde zaken zijn aan de orde in de besloten aanvulling op art 75 K.O. [inzake aanvulling art. 75 K.O. aanvullende maatregel van tucht]

BIJLAGEN

Bijlage I Rapport Raad van Advies

Overzicht werk van Raad van Advies

1. Personalia
2. Instructie
3. Werkzaamheden
4. Inventarisatie adviezen
5. Analyse en Evaluatie (vanuit RvA)
6. Evaluatie (vanuit de kerken)
7. Voorlichting aan kerken

1. Personalia

Tijdens de vergadering van deputaten Huwelijk en Echtscheiding op 12 februari 2003 in Amersfoort werd de Raad van Advies geïnstalleerd.

De RvA kreeg de volgende samenstelling: mevr. I. Assink-Willems (als maatschappelijk werker) en br. E. Valk als haar secundus), mr. R. Broeksema (als jurist), ds. P.J. Trimp (als pastor) en ds. R. de Graaf als zijn secundus en drs. J.P. de Vries (als kerkrecht deskundige). De plaats voor een ervaringsdeskundige (m/v) blijft nog open.

Het blijkt later niet te lukken deze plaats te bemensen.

In plaats hiervan wordt in mei 2003 een psychologe benoemd (met speciale deskundigheid op het gebied van relaties): drs. H.A. Snoeijer-Hoekstra.

Adviseurs van de RvA zijn drs. A.L.Th de Bruijne en prof. dr. M te Velde

Drs. J.P. de Vries wordt voorzitter en ds. Trimp secretaris van de RvA.

In een later stadium trok br. Valk zich als secundus terug.

2. Instructie

Deputaten Huwelijk en Echtscheiding hebben in opdracht van de GS Zuidhorn 2002 een *instructie* opgesteld voor de RvA (*zie bijlage 1*).

In de taakomschrijving staat dat de RvA kerkenraden zal adviseren inzake vragen van echtscheiding, scheiding van tafel en bed, toepassing van kerkelijke tucht en hertrouwen.

Daarnaast heeft de RvA de taak om kerkenraden te informeren op het gebied van huwelijksvoorbereiding (onder andere huwelijks catechese), huwelijks counseling, partnerkeus en relatie-ontwikkeling.

Het gaat dus om *adviseren* bij concrete vragen van kerkenraden en om *informeren* (voorlichten op het brede terrein relatie-vorming).

In de opstartfase richten we ons als RvA vooral op de adviesdienst.

Daarnaast gaan we onderzoek doen naar bruikbaar materiaal, waarmee we (zo mogelijk) de kerken kunnen dienen i.v.m. onze taak van voorlichting aan de kerken.

Deputaten Huwelijk en Echtscheiding stelden in februari 2003 de kerkenraden op de hoogte van de installatie van de Raad van Advies.

Ze namen informatie over de RvA op in de populaire versie van het studierapport (dat op de GS Zuidhorn 2002 had gediend), dat de kerken in oktober 2003 ontvingen.

Ook via persberichten in het Nederlands Dagblad en het Reformatorisch Dagblad kreeg de RvA bekendheid.

3. Werkzaamheden

De meeste contacten bij de voorbereiding van een advies gaan digitaal.

We vergaderden als RvA afzonderlijk op 22 augustus 2003 in Zwolle, waar prof. Te Velde ons op de hoogte stelde van actuele ontwikkelingen rond de tuchtoefening bij echtscheiding en hertrouwen.

Van onze interne besprekingen over de manier van werken zijn korte verslagen gemaakt.

Met deputaten Huwelijk en Echtscheiding vergaderden we (na 12 februari 2003) op 14 mei 2003 en 31 maart 2004.

We stelden een *Protocol* op waarin we de interne werkwijze vastlegden.

Ook maakten we voor de kerkenraden een *lijst van vereisten*, waaraan een adviesaanvraag dient te voldoen (*zie bijlage 2*).

Op 10 juni 2003 waren twee leden van de RvA aanwezig bij een gesprek met Steunpunt Gemeenteopbouw en afgevaardigden van het GSEV om te onderzoeken in hoeverre we de krachten kunnen bundelen.

Mevr. Snoeijer-Hoekstra wordt contactpersoon met SGO/GSEV en neemt de taak op zich een eerste onderzoek te doen naar materiaal dat geschikt is voor de voorlichting aan de kerken.

Het meeste werk ging zitten in de adviesdienst.

Op 16 september 2003 is er een vervolvergadering geweest waar 1 lid van de RvA bij aanwezig was.

In maart 2004 hebben we de kerkenraden, die een advies hadden ingediend, gevraagd ons te berichten wat ze ermee hebben kunnen doen door *een vragenformulier* in te vullen en terug te sturen.

4. Inventarisatie adviezen

In de periode februari 2003 tot en met april 2004 hebben we 24 adviesaanvragen gekregen en 23 eindadviezen gegeven.

Eén kerk trok later de adviesaanvraag weer in.

Twee kerken kwamen later met een vervoladviesaanvraag (advies04/19 en advies06/22)

Eén keer gaven we advies over dezelfde personen in een latere fase (advies02/16).

Een samenvattend overzicht van de gegeven adviezen is vastgelegd in het Interne Archief RvA Adviezen, dat op aanvraag ter inzage ligt. Dit Interne Archief is strikt vertrouwelijk en uitsluitend bestemd voor de vergadering van de komende GS te Amersfoort-Centrum 2005.

Om de adviesaanvragen overzichtelijk te houden, hebben we alle adviesaanvragen onderverdeeld in een aantal rubrieken. Vanwege het vertrouwelijke karakter zullen we geen inhoudelijke weergave geven van de adviesaanvragen. Zoals vermeld is een samenvattend overzicht vastgelegd in het Interne Archief RvA. Door de betreffende rubrieken hier te vermelden met een kleine toelichting, hopen we u enigszins een beeld te kunnen geven van de aanvragen waar we mee te maken kregen.

1. Censuur

In 5 gevallen had de adviesaanvraag te maken met de vraag hoe een kerkenraad om moest gaan met censuur in een concrete situatie. Hoe lang ga je door met censuur en welke vorm van censuur moet toegepast worden?

2. Censuur bij verhuizing

Bij 2 adviesaanvragen ging het heel specifiek over het omgaan met censuur in geval de betreffende persoon/personen verhuizen naar een andere gemeente. Hoe ga je om met het overdragen van de verantwoordelijk aan de andere kerkenraad en pakken die dat ook op.

3. Scheiding i.v.m. incestverleden

Ons werd advies gevraagd over een situatie van een dreigende scheiding, waarbij een incestverleden bijdroeg aan de ontstane problemen.

4. Scheiding en samenwonen

Bij twee adviesaanvragen speelde op de een of andere manier het thema samenwonen een rol: is uit elkaar gaan na samenwonen ook te beoordelen als een scheiding en hoe ga je om met mensen die na een scheiding gaan samenwonen.

5. Kerkelijke bevestiging

Bij 4 adviesaanvragen werden vragen gesteld met betrekking tot kerkelijke bevestiging van een tweede huwelijk na scheiding.

6. Scheiding van tafel en bed

Bij 1 adviesaanvraag hebben we toelichting gegeven op het instrument van scheiding van tafel en bed.

7. Algemeen

Verder waren er nog een aantal algemene vragen over informatie over voorbereiding huwelijk (catechese) en begeleiding van moeilijk lopende huwelijken.

Adviezen om uitgangspunten en richtlijnen van de GS Leusden 1999 te kunnen toepassen.

5. Analyse en Evaluatie (RvA)

We zitten tussen GS Leusden 1999 en GS Amersfoort 2005 in een overgangsfase:

De uitgangspunten en richtlijnen van de GS Leusden 1999 gelden, terwijl vanuit het studierapport op de GS Zuidhorn 2002 een nieuwe benadering in gang gezet is.

Deze overgangsfase geeft de nodige spanning bij het beleid van kerkenraden en bij onze adviesdienst.

Bij de verstrekte adviezen gaat het vooral om maatwerk bij bijzondere situaties.

We signaleren op 4 terreinen knelpunten.

1. Knelpunten t.a.v kerkelijke bevestiging bij hertrouwen van een gescheiden broeder of zuster.

De afwijzing van een kerkelijke bevestiging is op zich een veilige weg (en kan wijs zijn als signaal naar de gemeente), maar draagt momenteel het karakter van een aanbeveling, niet van geldend recht.

De GS Zuidhorn 2002 heeft deze weg tot nadere bestudering voorgelegd aan deputaten.

De richtlijnen van de GS Leusden 1999 geven aan dat in geval van overspel de trouweloos behandelde echtgenoot een nieuw huwelijk mag aangaan en dat zo'n huwelijk kerkelijk bevestigd kan worden.

Als een kerkenraad een tweede huwelijk niet van God verboden acht of aan betrokkene na de scheiding niet heeft meegedeeld dat deze niet mag hertrouwen, kan volgens het thans geldend kerkrecht een kerkelijke huwelijksbevestiging niet worden geweigerd.

Een kerkenraad kan er eventueel van af zien, wanneer daar gegronde redenen voor zijn, bijvoorbeeld wanneer een kerkenraad van mening is dat er te weinig tekenen van berouw zijn over het verleden of wanneer er andere belemmeringen bij het voorgenomen huwelijk onvoldoende zijn weggenomen.

Zie verder Rapport DHE bij Bezinning tweede huwelijk en kerkelijke bevestiging.

2. Knelpunten bij beoordeling van scheiding en toepassen van censuur.

Beoordeling van scheiding door kerkenraad (en duidelijke communicatie naar betrokkene) is van beslissend belang voor een vervolg traject, waarin kerkenraad consistent moet zijn in zijn beleid.

Wie heeft de 'beslissende' schuld en wie de 'aanleidende' schuld en in hoeverre laat kerkenraad bij beoordeling de psychische gesteldheid van een broeder en/of zuster meewegen?

Tussen voortzetting of opheffing censuur is *een derde weg*: een tijdlang afhouden zonder vervolgstap en pastorale begeleiding om broeder of zuster te helpen te groeien in geloof en zondebesef.

De 'tussenstap' van informatie en oproep tot gebed in het kerkblad heeft een ander karakter en kan de anonieme officiële afkondiging vanaf de kansel niet vervangen.

3. *Knelpunten t.a.v. waardering mogelijkheid scheiding van tafel en bed*

Deputaten Huwelijk en Echtscheiding bevelen in hun studierapport de mogelijkheid van 'scheiding van tafel en bed' aan.

De RvA kan niet zeggen of deze mogelijkheid altijd gewenst moet zijn of haalbaar is voor de langere termijn.

Meer beraad nodig over de betekenis van een scheiding van tafel en bed en een beoordeling hiervan in het licht van de bijbel (i.v.m. scheiding) alsook de praktische consequenties hiervan.

Is het niet beter om in situaties waarin samen in hetzelfde huis wonen niet langer mogelijk of verantwoord is, tijdelijk of blijvend apart te gaan wonen zonder een echtscheiding aan te vragen of een scheiding van tafel en bed?

Dat is wettelijk ook mogelijk nu de wet gehuwden niet meer verplicht tot samenwoning. Allerlei praktische zaken zijn dan vast te leggen in een contract bij de notaris.

4. *Knelpunten i.v.m. verleden*

Hoe kijk je aan tegen een scheiding die plaats gevonden heeft in een periode dat iemand geen lid van de kerk was.

Wanneer zo iemand tot geloof komt en van daaruit berouw krijgt over zijn zondige leefwijze in het verleden (samenwonen, scheiding) is dat dan voldoende om de weg naar een eventueel nieuw huwelijk weer vrij te maken?

Of blijft zo iemand aan zijn eerste (ontbonden) huwelijk gebonden wanneer een dergelijke scheiding niet geoorloofd was?

In hoeverre kan of mag een kerkenraad het verleden van iemand die ongelovig was en nu tot geloof komt beoordelen?

6. Evaluatie (vanuit de kerken):

Een klein aantal teruggestuurde vragenformulieren geeft het volgende beeld:

Kerkenraden werden daadwerkelijk geholpen en hebben adviezen kunnen uitvoeren.

Niet altijd, maar dat lag aan wijziging van situatie (b.v. door verhuizing) of aan opstelling betrokkene.

Ze zijn tevreden over de manier van behandeling en hadden in een enkel geval een opmerking of suggestie.

Zo vraagt een kerkenraad aandacht voor het belang dat de RvA zoveel mogelijk in de lijn van het studierapport van deputaten adviezen geeft.

Ook attendeert een kerkenraad ons er op dat er bij een aantekening op een attestatie gezegd kan worden dat de kerkenraad eerst een gesprek wil met de ontvangende kerkenraad 'alvorens men tot acceptatie overgaat'. Hierbij is wel het nadeel dat het binnenkomende lid niet in eerste instantie zijn/haar verhaal kan doen aan een onbevangen instantie.

7. Voorlichting

Projectplan voor ontwikkeling website

(opgesteld door Hillie Snoeijer-Hoekstra)

1. Als Raad van Advies (RvA) kregen wij van de synode van Zuidhorn o.a. als taak om te komen met voorlichting rondom het huwelijk. Op de vergadering van 31 maart 2004 van Deputaten Huwelijk en Echtscheiding samen met de Raad van Advies is besloten om door middel van het opzetten van een website een begin te maken met het uitvoeren van deze taak. Op de website zal allerlei informatie verzameld en gebundeld worden rondom het onderwerp huwelijk.
2. Aan de beheerder van de GKV-site zal gevraagd worden om onze site daar onder te mogen brengen. Dit heeft de voorkeur boven eigen webruimte op internet, omdat we dan onderdeel zijn van een groter geheel. Daardoor trek je naar verwachting meer bezoekers. Wanneer de site niet ondergebracht kan worden bij de GKV-site dan zullen we zelf webruimte moeten huren. In dat geval zullen we ook een domeinnaam moeten laten registreren.
3. Met het oog op onze voorlichtende taak achten we het wenselijk een extra mailbox aan te maken. Op die manier kun je de mail aan de RvA, die gaat over adviesaanvragen van kerkenraden en mail, die binnen komt naar aanleiding van onze voorlichtende taak beter gescheiden houden. Mail over adviesaanvragen komt binnen bij Peter Trimp, mail n.a.v. de website zal binnenkomen bij Hillie Snoeijer.
4. De volgende informatie zal opgenomen worden op de website:
 - a. *Beschikbaar materiaal*: door het geven van een overzicht van reeds beschikbaar materiaal, zo mogelijk ingedeeld per doelgroep, kan een predikant/gemeente zelfstandig aan de slag om binnen eigen gemeente iets te organiseren. Wanneer een predikant bijv. huwelijkscatechese wil geven, welk materiaal is hiervoor dan beschikbaar? Wanneer je als jeugdleider samen met de jeugd dit onderwerp wilt bespreken welk materiaal zou je daar dan bij kunnen gebruiken? De website zou hiervoor dan geraadpleegd kunnen worden.
 - b. *Activiteitenagenda*: door het vermelden van een agenda met allerlei cursussen, lezingen en conferenties die over het huwelijk gaan, kunnen gemeenteleden snel een overzicht krijgen wat er georganiseerd wordt en bij belangstelling zich hiervoor opgeven. Allerlei organisaties zouden daarbij gevraagd moeten worden of ze aan ons zouden willen doorgeven wanneer ze iets organiseren, zodat wij dat op de agenda kunnen plaatsen.
 - c. *Huwelijksorganisaties*: binnen christelijk Nederland zijn er een aantal organisaties actief op het gebied van het huwelijk. Door op de website deze organisaties te vermelden en zo mogelijk door te linken naar hun eigen websites kunnen mensen kennis nemen van allerlei informatie en zo nodig deze organisaties inschakelen bij het organiseren van een cursus/conferentie in eigen gemeente/regio. Het gaat dan om bijv. de volgende organisaties: Family Life, Marriage Encounter, Growing Love. Er is nog verdere inventarisatie nodig van welke organisaties er nog meer actief bezig zijn op dit terrein.
 - d. *Hulpverleningsinstanties*: wanneer er huwelijksproblemen zijn is het handig om via de website informatie te kunnen vinden over instanties waar je terecht kunt voor deskundige hulp. Te denken valt daarbij aan het vermelden van bijv. de Driehoek, Eleos en andere therapeuten die hierin actief zijn. Ook hier zal verdere inventarisatie voor nodig zijn.
 - e. *Artikelen, preken over dit onderwerp*: door het plaatsen van allerlei artikelen en preken die gaan over dit onderwerp kunnen mensen het nodige leren en gaan toepassen op hun eigen relatie. Je zou predikanten kunnen vragen of hun preken

- hierover op de website geplaatst mogen worden. Artikelen zou je op verzoek kunnen laten schrijven door mensen die actief zijn binnen de eerder genoemde huwelijksorganisaties en hulpverleningsinstanties. Artikelen kunnen bijv. een beschrijving geven hoe relatietherapie in zijn werk gaat, hoe je samen kunt werken aan je huwelijk enz.
- f. *Links*: doorgeven van links naar sites op internet die informatie bieden over het huwelijk. Bezoekers wordt de mogelijkheid geboden om het aanbod met relevante linken aan te vullen.
 - g. *Vraagbaak*: hier kunnen mensen terecht met hun vragen. We willen als RvA proberen deze te beantwoorden en zo nodig door te verwijzen.
5. Voor de uitvoer van punt 2 t/m 4 moeten nog onderstaande acties ondernomen worden:
- Nadenken over een pakkende naam voor de site.
 - Vragen aan beheerder GKV-site om onze site onder de GKV-site te mogen plaatsen en een bijbehorend e-mail adres te regelen.
 - Is onderbrengen bij GKV-site niet mogelijk, dan zelf ruimte op web huren en domeinregistratie regelen.
 - Benaderen van allerlei organisaties en hulpverleningsinstanties met de vraag of we hen mogen noemen op onze site. Zo ja, of ze dan zichzelf willen presenteren op onze site en in het kort iets kunnen vertellen wat ze als organisatie aan (a.s.) echtparen te bieden hebben. Wanneer deze organisaties een eigen website hebben, kunnen we vragen of we een link naar hun site mogen maken. (zie 4c,4d)
 - Tevens de betreffende organisaties te vragen activiteiten aan ons door te geven voor plaatsing op de activiteitenkalender. (zie 4b)
 - De betreffende organisaties (jaarlijks) vragen om zo nu en dan een artikel te willen schrijven, voor plaatsing op onze website, waar echtparen hun winst mee kunnen doen (zie 4e)
 - Vraag aan alle predikanten in ons kerkverband om preken rondom huwelijk/echtscheiding/7^e gebod beschikbaar te stellen voor plaatsing op de website (zie 4e)
 - Zoeken op internet naar relevante andere sites over dit onderwerp. Vanaf de te bouwen website een link aanbrengen naar deze sites. (zie 4f)
 - Resultaat van bovengenoemde punten verwerken in de te bouwen website
6. De volgende christelijke hulpverleningsinstanties zullen benaderd worden:
- a. De Driehoek
 - b. Eleos ~ stichting gereformeerde geestelijke gezondheidszorg
 - c. De Wissel (opvanghuis voor christelijke hulpverlening) te Onderdendam
 - d. Kees Sikkema (therapeut Kommerzijl)
 - e. Janny Smit (therapeut Drachten)
 - f. Groei ~ Praktijk voor psycho-sociale hulpverlening vanuit christelijk perspectief (Truus Kuiper) te Zuidlaren
 - g. Hezenberg ~ pastoraal psychologische zorg te Hattem
 - h. Centrum voor Psycho-Sociale Therapie (Hans Roosenbrand) te Assen
 - i. Stichting Schuilplaats ~ maatschappelijk werk te Veenendaal
7. De volgende christelijke organisaties, die activiteiten organiseren op het gebied van huwelijk, zullen benaderd worden:
- a. Family Live
 - b. Marriage Encounter
 - c. Growing Love
 - d. Steunpunt Gemeenteopbouw
 - e. Marriage Course

8. Bij de vereniging De Wegwijzer kunnen we ook informeren of ze een overzicht kunnen geven van hulpverlenende instanties en andere hulpverleners op het gebied van relatieproblematiek.
9. We willen de website op de volgende manieren promoten:
- door af en toe een tip in het ND te plaatsen
 - via predikanten te vragen of er een stukje in de plaatselijke kerkblaadjes mag om gemeenteleden te wijzen op de nieuwe site
 - bekend maken door een persbericht in de regionale kerkbodes, de reformatie etc.
 - ND vragen een stukje te plaatsen over de nieuwe website
 - via internet op bepaalde (start)pagina's een link aan te leggen naar onze website (bv. bij www.dominee.nl)
10. Als RvA zijn wij verantwoordelijk voor de informatie op de website. Wij zijn wel verantwoordelijk voor welke linken (zie 4f) wij aanleggen op de website, maar niet voor de informatie die achter deze linken zit. Als RvA willen we zorgvuldig te werk gaan in de selectie van welke organisaties/hulpverleningsinstanties/hulpverleners we vermelden op onze website. We willen ons daarbij niet alleen oriënteren op gereformeerd vrijgemaakte organisaties/instanties (de spoeling wordt dan wel erg dun), maar op breder christelijk terrein.
11. Voor het maken en onderhouden van de website is de volgende begroting opgesteld:
- (eventueel) webhostingpakket en domeinregistratie	€ 150,00*
- aanschrijven diverse organisaties en therapeuten (per post of mail)	€ 15,00
- internetkosten (bijhouden website, beantwoorden vraagbaak, zoeken naar relevante informatie, mailbox)	€ 35,00
- promoten van website via o.a. tips in het ND	€ 75,00
	-----+
Per jaar	€ 275,00

* deze kosten komen volgens mij geheel te vervallen wanneer we de site onder kunnen brengen bij de GKV-site. In dat geval zijn de jaarlijks begrote kosten ongeveer € 125,00.

Aldus vastgesteld door de Raad van Advies
Op 25 juni 2004

P.J. Trimp (secretaris)

Bijlagen:

1. Instructie Raad van Advies
2. Informatie van de RvA aan de kerken met de vereisten voor een adviesaanvraag.

1. Instructie Raad van Advies

Artikel 1 doelstellingen

De Raad van Advies (RvA) heeft als taak het adviseren van kerkenraden inzake vragen van echtscheiding, scheiding van tafel en bed en toepassing kerkelijk tucht daaronder begrepen, en hertrouwen.

Voorts informeert de RvA de kerkenraden op het gebied van huwelijksvoorbereiding (onder andere huwelijks catechese), huwelijks counseling, partnerkeus en relatie-ontwikkeling.

Een en ander geschiedt binnen de kaders die de GS in voornoemde gronden en de daarop gebaseerde besluiten heeft aangegeven en voorts met inachtneming van het in deze instructie bepaalde.

Artikel 2 samenstelling/organisatie/informatie

De RvA bestaat uit vijf leden, die lid zijn in volle rechten van één van de gereformeerde kerken vrijgemaakt in Nederland. Voor elk lid wordt een plaatsvervangend lid benoemd. Benoeming vindt plaats door deputaten huwelijk en echtscheiding, zo mogelijk na overleg en met instemming van de benoemde leden van de RvA. De benoeming vindt plaats voor de periode tot aan de eerstvolgende reguliere GS te Amersfoort in 2005. Tussentijds ontslag door deputaten is mogelijk.

Deputaten streven ernaar de RvA zodanig samen te stellen dat daartoe behoren een ethicus, een kerkrecht deskundige, een jurist, een (al dan niet gedragswetenschappelijke) hulpverlener en een ervaringsdeskundige. Hooguit twee deputaten zijn tevens lid van de RvA.

De RvA wijst uit haar midden een voorzitter en secretaris aan. De secretaris treedt als contactpersoon van de RvA op.

Nadat de leden zijn benoemd informeren deputaten de kerkenraden omtrent het bestaan en de werkwijze van de RvA, onder meer door toezending van deze instructie.

Artikel 3 adviesaanvraag

Een kerkenraad kan de RvA schriftelijk, bij voorkeur middels e-mail, om advies vragen inzake vragen rond echtscheiding en/of hertrouwen, toepassing van de tucht daaronder begrepen, in een concrete situatie. De adviesaanvraag bevat een zo volledig mogelijk overzicht van alle relevante feiten en omstandigheden en vermeldt tevens op welk(e) punt(en) advies wordt gevraagd. De aanvraag vermeldt niet de naam en adresgegevens van de betrokkene(n). De RvA kan schriftelijk of mondeling nadere informatie bij de kerkenraad opvragen alvorens te adviseren. Mondeling verstrekte informatie wordt door de RvA beknopt schriftelijk vastgelegd en aan de stukken toegevoegd. Uit de adviesaanvraag dient te blijken dat het betrokken kerklid geïnformeerd is over de aanvraag.

Artikel 4 advisering

De RvA is bevoegd een adviesaanvraag te weigeren indien blijkt dat de betrokken kerkenraad naar het oordeel van de RvA niet voldoende heeft getracht zelf tot een oplossing te komen of de adviesaanvraag buiten het taakveld van de RvA ligt. Het advies of de weigering daarvan wordt schriftelijk aan de kerkenraad uitgebracht, in beginsel binnen zes weken nadat de RvA de benodigde informatie heeft ontvangen. Het advies is gemotiveerd en bevat een beknopte opsomming van de informatie waarover de RvA heeft beschikt.

Artikel 5 geheimhouding/archief

Het advies is uitsluitend gericht aan en bestemd voor de kerkenraad en derhalve niet openbaar. De kerkenraad is bevoegd een afschrift van het advies aan de betrokkene(n) te verstrekken. De RvA neemt geheimhouding in acht ten aanzien van alle aan de RvA verstrekte informatie. Deputaten zijn bevoegd tot inzage van de stukken van de RvA indien zulks ten behoeve van de rapportage bedoeld in artikel 7 wenselijk is.

De secretaris treedt als archivaris van de RvA op.

Artikel 6 voorlichting

De RvA geeft voorlichting aan kerkenraden en ontwikkelt zo mogelijk programma's voor kerkenraden gericht op huwelijksvoorbereiding (onder andere huwelijks catechese) en huwelijks counseling, partnerkeuze en relatie-ontwikkeling, een en ander in de lijn van het rapport deputaten huwelijk en echtscheiding paragraaf 8.1.7. De RvA kan bij de uitvoering van deze taken samenwerken met andere organisaties, zulks na overleg en met instemming van deputaten.

Artikel 7 rapportage

De RvA rapporteert aan de GS Amersfoort 2005 tezamen met deputaten omtrent de aantallen aangevraagde en verstrekte adviezen alsmede de aard van die adviezen, met inachtneming van het in het artikel 5 bepaalde. Voorts wordt gerapporteerd omtrent de aan de kerkenraden verstrekte voorlichting en eventueel ontwikkelde programma's alsmede de daarmee opgedane ervaringen. In de rapportage wordt al datgene vermeld dat de RvA en deputaten wenselijk achten om tot een zo volledig mogelijke en inzichtelijke rapportage te komen. In geval van verschil van mening tussen de RvA en deputaten omtrent de inhoud van de rapportage, beslissen deputaten.

Artikel 8 kosten

De aan de advisering verbonden reis- en administratieve kosten kunnen bij de betrokken kerkenraad door de RvA in rekening worden gebracht.

De door de leden van de RvA gemaakte onkosten worden deugdelijk gespecificeerd ter declaratie aangeboden bij deputaten. De RvA is niet bevoegd tot het doen van eenmalige uitgaven boven een bedrag van € 50 zonder schriftelijke toestemming vooraf van deputaten.

Artikel 9 onvoorziene situaties

Deputaten beslissen in gevallen waarin deze instructie niet voorziet.

2. Informatie van de RvA aan de kerken met de vereisten voor een adviesaanvraag.

In opdracht van de synode van Zuidhorn hebben deputaten huwelijk en echtscheiding een Raad van Advies (RvA) ingesteld om kerkenraden te adviseren inzake echtscheiding en hertrouwen. Sinds begin 2003 hebben veel kerkenraden de weg naar de raad al gevonden. Tot de taak van deze raad behoort ook de kerken te informeren met betrekking tot huwelijksvoorbereiding, huwelijks counseling (relationele en pastorale hulp bij huwelijksproblemen). In samenwerking met diverse instanties binnen onze kerken is met de voorbereiding van de uitvoering hiervan een start gemaakt.

Positie van de Raad van Advies

De Raad van Advies wil vooral *een advies* geven door in te gaan op een concrete vraag van een kerkenraad.

De leden van de RvA zijn adviseurs en geen arbiters, ook al worden zij misschien wel zo door de kerkenraden gezien. Gevolg daarvan is dat een advies in de praktijk te veel gewicht krijgt.

De RvA vormt echter geen rechtbank ('Ehegericht') en heeft ook niet de bevoegdheid om rechtsgeldige uitspraken te doen (zoals b.v. kerkelijke vergaderingen).

Ook is hij er niet om in spoedberaad noodhulp te bieden in acute crisissituaties.

De RvA heeft voor elke adviesaanvraag *een termijn van ongeveer zes weken* nodig om tot een goed afgewogen eindadvies te komen.

De werkafspraken binnen de RvA zijn vastgelegd in een Protocol.

De RvA ontvangt bij voorkeur de adviesaanvragen van kerkenraden digitaal.

De RvA wordt bijgestaan door twee adviseurs uit Kampen, die geen leden van de Raad zijn. Deze adviseurs uit Kampen denken mee vanuit hun deskundigheid (kerkrecht en ethiek) en reageren op eigen initiatief. Ze dragen geen verantwoordelijkheid voor het eindadvies, waarvoor de leden van de RvA zelf aansprakelijk zijn.

Vereisten voor een adviesaanvraag

Het is belangrijk dat de kerkenraden weten, aan welke vereisten een adviesaanvraag over echtscheiding en hertrouwen behoort te voldoen.

1. algemeen:

- alle informatie over personen moet anoniem zijn
- informatie over leeftijden, aantal jaren huwelijk, eventuele kinderen
- formuleer kort en bondig de concrete adviesaanvraag
- stuur eventueel belangrijk notulair materiaal (geanonimiseerd) mee

2. begin van het huwelijk:

informatie over

- de voorgeschiedenis, de start
- goed begin of van tevoren gewaarschuwd, dingen verzwegen?

3. moeilijkheden:

- van welke aard, derde in het spel?
- welke oorzaak/oorzaken van ontwrichting?
- hoe aan gewerkt, met welk resultaat?
- wanneer vermaan, op welke gronden censuurmaatregelen?
- wederzijdse bereidheid bij pogingen tot verzoening?

4. huwelijksbreuk:

- welke beoordeling en besluitvorming is door de kerkenraad gegeven en notulair vastgelegd?
- welke boodschap over eventueel hertrouwen is aan betrokkenen meegedeeld?
- censuurmaatregelen gewenst?
- oordeel van de kerkenraad aanvaard?
- tekenen van berouw en verootmoediging (vgl. art. 75)?
- bekendmaking aan de gemeente?

5. hertrouwen:

- tijdsverloop en ontwikkeling nieuwe relatie
- tekenen van berouw en verootmoediging?
- bekendheid in de gemeente

6. informatie naar en van betrokkenen:

De adviesaanvraag wordt na overleg met betrokkenen ingediend, met vermelding of zij zich in de beschrijving van hun situatie herkennen. Eventueel berichten betrokkenen hun eigen visie (via de aanvraag van de kerkenraad).

Adres van Raad van Advies

Ds. P.J. Trimp

Lijsterbeslaan 7

7771 DM Hardenberg

email: rva.huwelijkechtscheiding@gkv.nl

Bijlage II Artikelen H.J. Messelink in *De Reformatie*

(jaargang 78, nummer 18 en 19 (8 en 15 februari 2003): samenvatting Deputatenrapport en verwerking GS bespreking)

Echtscheiding --- een nieuwe benadering

Binnen de Gereformeerde Kerken leven honderden gescheiden mensen. Daarnaast zijn er velen die worstelen met en in een moeizaam huwelijk. Voor veel kerkenraden is het een telkens terugkerend agendapunt: welk beleid voeren we in deze situatie van echtscheiding? Daarbij komen ook vragen rond de tucht oefening aan de orde: moeten we tucht oefenen, afhouden van het avondmaal en zo ja, hoe lang moeten we dat volhouden? Hoe moeten we staan tegenover een tweede huwelijk na scheiding en de kerkelijke bevestiging daarvan? Allemaal vragen waar geen eenstemmig antwoord op gegeven wordt. Met bestaande regels kun je niet alle situaties aan. Dat is voor ambtsdragers lastig. Zij voelen zich vaak onmachtig. Deze onmacht is vooral moeilijk te verteren voor mensen die in een echtscheiding verwickeld zijn of na veel strijd en moeite gescheiden zijn.

De Generale Synode van Leusden 1999 besloot dat een nieuwe bezinning op eigentijdse vragen rond scheiden en hertrouwen noodzakelijk was. Daarvoor gaf ze aan een nieuw deputaatschap Echtscheiding de opdracht deze bezinning op gang te brengen door middel van een rapport waarin allerlei vragen rond echtscheiding aan de orde zouden moeten komen. Inmiddels is dit rapport verschenen en op de afgelopen synode van Zuidhorn besproken. In een aangepaste versie zal het in de loop van dit jaar aan de kerken gepresenteerd worden.

Ik wijd twee artikelen aan het rapport. In het eerste geef ik een weergave van de belangrijkste onderdelen ervan. In het tweede vermeld ik het een en ander uit de bespreking ter synode inclusief de kritische opmerkingen die gemaakt zijn en die in een vervolgoopdracht aan het deputaatschap zijn meegegeven. Het is daarbij de wens en de hoop van de deputaten dat hun rapport zal bijdragen aan een vernieuwde kijk op en betere omgang met de vragen rond echtscheiding.

Enquête

Deputaten kregen als een van de opdrachten mee knelpunten in het pastoraat en het kerkenraadbeleid rond scheiden en hertrouwen te inventariseren. Daarbij moesten ook de door Leusden vastgestelde uitgangspunten en richtlijnen worden geëvalueerd. Daartoe is een 30-tal kerken benaderd, waarvan er 18 gereageerd hebben door het invullen van de enquête. Ik geef korthedshalve enkele conclusies weer:

1. De richtlijnen bieden onvoldoende houvast in allerlei concrete situaties. De kerken hebben behoefte aan duidelijkheid over wat nu wel en wat niet mag/kan.
2. Er is behoefte aan meer duidelijkheid over de echtscheidingsgronden. Zijn 'overspel' en 'verlating vanwege het geloof' de enige gronden die toelaatbaar zijn? Er moet meer duidelijkheid komen over wat onder 'verlating vanwege het geloof' en 'kwaadwillige verlating' valt.
3. Er leven veel vragen over toepassing en opheffing van tucht, vooral bij het doorzetten van een ongeoorloofde scheiding of van ongeoorloofd hertrouwen en bij gebrek aan berouw over een ongeoorloofde scheiding c.q. ongeoorloofd hertrouwen (terwijl er overigens wel van een christelijke levensstijl sprake is).
4. Er is behoefte aan richtlijnen inzake een tweede huwelijk, het toestaan van een kerkelijke bevestiging daarvan en het al of niet vragen van een 'belofte van niet-hertrouwen' na een ongeoorloofde scheiding.

Vanuit deze vragen zijn deputaten aan de slag gegaan.

Eerst is geprobeerd het probleem nader in beeld te krijgen door de hierboven genoemde vragen en behoeften te plaatsen in de context van de moderne samenleving. Die verschilt in vele opzichten van de samenleving uit de bijbelse tijd. Ik noem een aantal aspecten van onze cultuur:

- de sterke nadruk op de autonomie van het individu. De gemeenschap als dragende factor raakt steeds meer op de achtergrond. Beslissingen worden vandaag vooral individueel genomen
- de kwaliteitseisen die aan het leven worden gesteld, en dus ook aan het huwelijk, worden steeds hoger. Het huwelijk moet ons voldoening geven op alle vlakken. Behoeften moeten onmiddellijk bevredigd worden. De ander moet mijn zelfontplooiing en welbevinden niet in de weg staan. Al snel wordt zo een situatie als onleefbaar ervaren. Rechten gaan zomaar boven plichten uit.
- er is vandaag veel aandacht voor psychische problemen; veel mensen zijn in therapie; dat kan z'n weerslag op de omgang met elkaar in het huwelijk hebben.
- de emancipatie van de vrouw is een tamelijk nieuw verschijnsel. Daardoor is zij onafhankelijker geworden ten opzichte van haar man. Relaties kunnen zo een ander karakter krijgen. Er is een verband aangetoond tussen echtscheiding en de mogelijkheden tot economische zelfstandigheid van de vrouw.
- De samenleving is sterk veranderd. De beperkingen om te scheiden zijn middels de wetgeving uit 1971 verminderd en daardoor nam het aantal echtscheiding enorm toe.

Ik geef hier een opsomming en geen beoordeling. Het gaat er nu om dat we in onze bezinning met deze factoren rekening dienen te houden.

Vanuit deze inventarisatie heeft het deputaatschap een aantal vragen voor zichzelf geformuleerd. Ik zet er enkele op een rijtje:

1. Op welke manier moeten we omgaan met geboden en andere normatieve richtlijnen die we in de Bijbel op het punt van echtscheiding aantreffen? Hoe pas je die goed toe?
2. Bevat de Bijbel gronden voor echtscheiding en zo ja, welke?
3. Op welke manier wil de Bijbel ons richting wijzen in de concrete situaties van echtscheiding en hertrouwen die zich vandaag voordoen en die we niet zomaar in tekst en context van de Bijbel terugvinden? En hoe gebruiken wij de bovengenoemde gegevens uit onze cultuur hierbij?
4. Is het wenselijk dat persoonlijke beslissingen tot stand komen in een relatie van verantwoording ten opzichte van de kerkelijke gemeenschap en de kerkenraad? Zo ja, hoe dan?

Het licht van de Bijbel

Na een grondige exegese van de relevante Schriftgedeelten wordt in het rapport een poging ondernomen met behulp hiervan een nieuwe benadering van de echtscheidingsproblematiek te formuleren. Daarbij kiest het rapport zijn uitgangspunt in een eerder deputatenrapport over echtscheiding dat op de synode van Berkel 1996 heeft gediend. Ik haal daar één punt uit: het rapport betoogt dat er twee uitzonderingen zijn op het verbod tot echtscheiding: overspel en verlating naar 1 Kor. 7. Op beide gronden past het rapport een analogeredenering toe: niet alleen letterlijke situaties van overspel en verlating, maar ook situaties die daarop sterk lijken, geven grond om te scheiden. Daarnaast wil het rapport aan het begrip 'duurzame ontwrichting' (dat de nederlandse wet als grond hanteert) geen kracht tot een geoorloofde scheiding geven.

In ons rapport komen we tot de conclusie dat deze benadering niet meer voldoet. M.n. de analogiserende kan tot een grenzeloos gebeuren worden. Bovendien is het spreken over echtscheidingsgronden niet direct aan de Bijbel te verbinden. De Bijbel maakt alleen duidelijk dat er situaties bestaan waarin het tot echtscheiding kan komen. Maar we moeten de Bijbel niet overvragen. Er is geen systeem van 'Bijbelse echtscheidingsgronden' dat het hele terrein bestrijkt.

Ons rapport kiest voor een andere benadering. Wij nemen ons uitgangspunt in het onderwijs van Jezus. Centraal daarbij staat het naderende koninkrijk van God. Door in Jezus Christus te geloven en Hem na te volgen zullen wij daar binnengaan. Dit leven in navolging betekent je kruis op je nemen, 'nee' zeggen tegen je oude mens en Jezus volgen. Die weg oogt op het eerste gezicht als 'verlies', maar loopt uit op 'winst', want wie zijn leven verliest, die zal het vinden. Concreet betekent dit voor onze levensstijl, dat je je geluk in God zoekt en niet afhankelijk maakt van de concrete omstandigheden waarin je verkeert. Je mag je schatten verzamelen in de hemel. Bovendien leer je overal de zonde weg te doen in een leven van radicale bekering. In het koninkrijk van God wordt de liefde grenzeloos. Gods liefde kent geen beperkingen en hierin mogen wij Gods navolgers worden. In de Bergrede leert Jezus ons een manier van leven die bij het koninkrijk van God past. Daarbij beperkt Jezus Zich niet tot de geboden die God al onder het oude verbond aan zijn volk gaf. Zijn onderwijs is breder. Hij spreekt over de meerdere gerechtigheid en maakt dat gegeven concreet voor enkele onderwerpen, o.a. voor huwelijk en echtscheiding.

Jezus draagt zijn discipelen bij zijn Hemelvaart op de volken te leren onderhouden 'al wat Hij bevolen heeft'. Tot dat alles behoort de wet van God, maar tegelijk heel het onderwijs van Jezus (en in aansluiting daarop van de apostelen). Bovendien belooft Jezus zijn Geest die ons denken vernieuwt en ons fijngevoeligheid geeft om te onderscheiden wat goed is en wat kwaad. Er mag zo almeer inzicht ontstaan in de wil van God. We mogen leven vanuit de mentaliteit ('de zin') van Christus. Daarbij zijn er tal van factoren die onze morele keuzes inhoudelijk sturen: inzicht in Gods scheppingsbedoeling (Mat. 19: 4-8), Jezus' woorden, het onderwijs van de apostelen, de tien geboden, allerlei wetten uit het OT, voorbeelden uit de bijbel enz. Van groot belang is het persoonlijke en gezamenlijke gebed als instrument om te ontdekken wat het goede is in de concrete situatie.

Als we deze inzichten toepassen op het gebied van huwelijk en echtscheiding, wordt duidelijk dat we er niet komen met een beroep op het 7^e gebod. De Here Jezus (en later de apostel Paulus) zetten daar een heel stuk onderwijs omheen. Bovendien grijpt Jezus achter Mozes terug op de schepping en tegelijk grijpt Hij vooruit op het Koninkrijk waarin geen huwelijk meer zal zijn.

Wanneer we het huwelijk leren zien en beleven in het perspectief van het komende koninkrijk, blijkt dat huwelijk te behoren tot de zaken die 'bezig zijn te verdwijnen'. In het koninkrijk zullen geen huwelijken meer bestaan. Vanuit dit onderwijs van Jezus klinkt in het NT een nieuwe waardering van het ongehuwd zijn. De woorden 'het is niet goed dat de mens alleen zij' blijven gelden, maar ze leiden niet meer alleen tot het huwelijk. De ongetrouwde kan in de gemeenschap met Christus en in de band met de andere gelovigen, in de verwachting van het komende geluk van het Koninkrijk, een nieuwe invulling vinden van dit grondgegeven. Dit relativeert ook de wens om na een echtscheiding opnieuw te trouwen. Wanneer het huwelijk als de normale stand van leven geldt, is hertrouwen na echtscheiding logisch. Maar waar de ongehuwde staat meer waarde toegekend krijgt, wijzigt dit beeld.

'Niet hertrouwen' staat dan niet gelijk met 'ongelukkig zijn'. Het verbod op hertrouwen dat Paulus in 1 Kor 7: 11 geeft, past juist bij de verwachting van het koninkrijk. Niet dat de *beleving* van ongetrouwden en gescheidenen altijd zo is, maar ze mogen wel hun winst doen met dit onderwijs.

Dat ons geluk op weg naar het koninkrijk in Christus ligt, betekent ook dat we huwelijken kunnen volhouden waarin we weinig of geen 'geluk' of 'levensvulling' vinden. Volgens Mat. 19: 12 kunnen ingrijpende huwelijksmoeiten (tot en met het ontbreken van seksueel verkeer) op weg naar het koninkrijk geen vaste reden geven om het huwelijk te beëindigen. Voor alle duidelijkheid: natuurlijk zal in allerlei situaties rekening gehouden dienen te worden met de draagkracht van mensen.

Vervolgens betekent Jezus' onderwijs dat de levensstijl van het koninkrijk niet mikt op *indamming* maar op *wegdoen* van zonden in en rond het huwelijk. Daarbij gaat het niet alleen om echtbreuk maar om alle huwelijkszonden. Jezus zelf spreekt over de begeerte van de ogen. Maar je kunt ook denken aan het doorzetten van je eigen belang in het huwelijk ten koste van de ander; de gezamenlijke omgang met God verwaarlozen; de ander respectloos domineren. Positief gezien vormt het huwelijk het terrein om de onbegrensde liefde, die Christus geeft, te beoefenen. De liefde van God doortrekt de relatie van man en vrouw. Een uitwerking hiervan vormt het inzicht dat geen enkele zonde van de ander bij voorbaat reden kan zijn de relatie te beëindigen. *Zelfs overspel niet*. Wel heeft de zonde van overspel een bijzonder karakter. Seksuele gemeenschap bezegelt de diepe eenheid die God tussen een man en een vrouw legt. Wanneer je als getrouwde deze seksuele gemeenschap buiten je huwelijk beleeft, maak je werkelijk de huwelijks eenheid stuk. Daarom tast overspel het huwelijk erger aan dan andere zonden. De voortzetting van het huwelijk spreekt dan niet vanzelf. Maar gezien bovenstaande ook de ontbinding ervan niet.

De navolging van Gods liefde is ook van belang in situaties waarin het huwelijk stuk ging. De liefde zal de lijn naar de ander niet definitief door willen snijden en elke kans op verzoening willen benutten. Daarbij is een bijkomende overweging dat een huwelijk, zolang beide partners blijven leven, voor God nog altijd blijft 'gelden', in ieder geval zolang er geen derde in het spel is. Voor God blijven de beloften van je trouwdag levenslang naklinken. Ook voor ons is er geen reden ze te vergeten.

1 Kor. 7 anders gebruiken

In 1 Kor. 7 zien we dat Paulus op nieuwe situaties stuit in de gemeente van Christus. Hij kan daarbij incidenteel ontslag geven van de regel die in Jezus' onderwijs centraal staat (niet scheiden). We wijzen m.n. op de woorden in vers 15: de broeder of zuster is in dit geval niet gebonden (nl. aan de voorafgaande uitspraak om niet te scheiden). Dat is een voorbeeld van een manier van handelen bij onvoorziene situaties, waarin het vasthouden aan de regel onbillijke gevolgen zou kunnen hebben. Paulus geeft zo een richtingwijzer in nieuwe en onvoorziene situaties, waarin toepassing van Jezus' onderwijs verkeerde gevolgen kan hebben. De regel blijft, maar soms is ontslag van de binding aan die regel onontkoombaar. Dan moet gekozen worden voor het 'minst kwade', in dit geval echtscheiding. Dus niet alle nieuwe situaties zijn vandaag bij voorbaat beslist door een geldende regel. Van de werkwijze van de apostel kunnen wij vandaag leren. We hebben de positie van mondige kinderen van God, die de wil van de hemelse Vader kunnen onderkennen om in het licht daarvan te kiezen wat in een bepaalde situatie naar ons inzicht het beste is. Wij moeten daarnaar samen zoeken, binnen de gemeenschap van de kerk. Alle individualisme moeten we hier ontlopen.

Bij het beoordelen van (echtscheidings-)situaties dienen we ook te betrekken in welke mate geloof en geloofsinzicht aanwezig is. Ook onder het nieuwe verbond is de hardheid van het hart niet verdwenen. Christenen kunnen zich 'onmondig' of zelfs 'vieselijk' gedragen. Er kan sprake zijn van een gebrekkig geloof of van grote psychische problemen. Ook moet in rekening gebracht worden wat hierboven geschreven is over de moderne cultuur waardoor ook christenen worden beïnvloed. Daarbij zal niet uit het oog verloren mogen worden dat we als christenen vreemdelingen zijn in deze wereld en een eigen levensstijl moeten kennen c.q. verder ontwikkelen. In onze tijd is het strijden voor een werkelijk christelijke huwelijksmoraal van het grootst belang.

Slot

Omdat de omvang van dit eerste artikel niet te groot mag zijn, noem ik tot slot een aantal zaken die in het laatste deel van het rapport ter sprake komen. Dat is allereerst de mogelijkheid van scheiding van tafel en bed. Wij bevelen een herwaardering van deze mogelijkheid aan. Daarnaast besteedt het rapport uitvoerig aandacht aan de manier waarop de tucht ter sprake komt in echtscheidings- en hertrouwsituaties. Opvallend daarbij is het pleidooi voor het zetten van stappen tussen al te grote terughoudendheid c.q. passiviteit enerzijds en het al te snel overgaan tot tuchtmaatregelen aan de andere kant. Elementen daarbij zijn de openlijke bestraffing binnen de gemeente en de duidelijke stellingname van de kerkenraad, waarbij een afkeuring uitgesproken wordt over een bepaalde stap terwijl tegelijk die bepaalde beslissing aan de eigen verantwoordelijkheid van betrekkenen wordt gelaten.

Het rapport pleit voor terughoudendheid van kerkenraden inzake de bevestiging van tweede huwelijken.

Tevens wordt de aanbeveling gedaan een raad van advies in het leven te roepen, die door kerkenraden ingeschakeld kan worden voor ethisch, juridisch en relationeel advies.

Ik eindig met een citaat uit het rapport: als de kerken verder willen komen in het verstaan van de Bijbelse boodschap rond huwelijk en echtscheiding, kan dit alleen in een geest van verootmoediging. Om dit niet bij woorden te laten, stellen wij voor om in een bijzonder moment de aandacht in de gemeente daarop te richten.

De synode heeft deze aanbeveling in een besluit vastgelegd. Dat is een goede zaak. Want bezinning kan niet zonder verootmoediging.

H.J. Messelink

(Lid deputaatschap Huwelijk en Echtscheiding).

(Artikel Reformatie)

Echtscheiding – vragen bij een nieuwe benadering

De synode van Zuidhorn is enkele weken geleden definitief gesloten. Op deze synode heeft zich een pittige en inhoudsrijke discussie voorgedaan rond het rapport van de echtscheidingsdeputaten.

In mijn vorige artikel heb ik de inhoud van het rapport kort weergegeven. Daarbij was de aandacht vooral gericht op de nieuwe aanpak van echtscheidingsvragen die het rapport. Tegenover een benadering vanuit enkele teksten en vanuit het begrip 'echtscheidingsgronden' pleit het rapport voor het werken met het onderwijs vanuit heel de Schrift. Binnen dat onderwijs van de Schrift vormen de werken en woorden van Christus het centrum en hoogtepunt. Ons christelijk leven en de bezinning daarop zal daarom inzetten bij Hem. Daarbij werken we niet alleen met woorden die rechtstreeks over echtscheiding handelen, maar ook met de algemene lijn van zijn spreken (m.n. over de ingang in het koninkrijk en de navolging van Christus). Dat onderwijs probeert het rapport toe te passen op vragen rond echtscheiding. Daarbij is ook veel aandacht voor de vraag hoe de apostel Paulus (m.n. in 1 Kor. 7) aansluit bij en voortbouwt op het onderwijs van Jezus. Ook is veel ruimte gegeven aan het doordenken van de eigen cultuur en samenleving waarbinnen Gods kinderen in de 21^e eeuw leven en waardoor zij beïnvloed worden. Ook wordt in het rapport ingegaan op de hantering van de kerkelijke tucht in echtscheidingsituaties, waarbij gepleit wordt voor meer differentiatie in de toepassing daarvan.

In de discussie ter synode zijn veel (kritische) vragen over het rapport aan de orde geweest. Deputaten hebben opdracht gekregen in hun vervolgrapport die discussie te verwerken. In dit artikel noem ik een aantal vragen die gesteld zijn en geef ik aan op welke manier de deputaten daarmee omgaan. Voor het gemak nummer ik de vragen.

1. Verdwijnt in de opvatting van deputaten het concrete gebod niet teveel op de achtergrond ten gunste van de stijl van het koninkrijk?

Het deputatenrapport formuleert het nogal scherp. Ik citeer: "Bij het nadenken over de echtscheidingsproblematiek moeten wij ons uitgangspunt nemen in het onderwijs van Christus. In de eerste plaats handhaaft Hij het 7^e gebod. Tegelijk gaat Hij boven dat gebod uit. Dat blijkt uit de bergrede, waar Jezus zegt dat Hij niet gekomen is om wet en profeten te ontbinden, maar om die te vervullen." (p. 37) De indruk kan zo gewekt worden dat de status van het 7^e gebod onduidelijk wordt. Dat is niet de bedoeling van deputaten. Wij leggen de nadruk op dat Jezus'onderwijs geen breuk betekent met Gods openbaring via Mozes, maar een voortbouwen daarop is. Het is volstrekt niet de bedoeling het concrete gebod in te ruilen voor iets vaags. Wel kiezen we voor een bredere insteek dan alleen die van het 7^e gebod. We proberen daarin aan te sluiten bij het onderwijs van de Here Jezus. Hij handhaaft het 7^e gebod. Hij zegt: u hebt gehoord dat tot de ouden gezegd is: Gij zult niet echtbreken. Tegelijk gaat Hij een stap verder door er aan toe te voegen: Maar Ik zeg u.... Dat sluit aan bij wat Hij even eerder gezegd had, nl dat Hij niet gekomen is om de wet of de profeten te ontbinden maar om ze te vervullen. Dit betekent dat bij het koninkrijk dat Jezus brengt een stijl van leven past, die uitgaat boven het gewone. De gerechtigheid die Jezus van zijn navolgers vraagt, dient overvloediger te zijn dan die van de Schriftgeleerden en Farizeeën. Dit wordt door Jezus concreet gemaakt in zijn omgang met de wet. Juist daarom zijn wij van mening dat wij de vragen rond echtscheiding niet exclusief moeten benaderen vanuit het 7^e gebod. We gaan uit van het onderwijs van Jezus, waarin de wet is opgenomen. Met deze bredere benadering zijn wij in staat meer gegevens te mobiliseren om tot een verantwoorde visie op echtscheiding te komen. Omdat Jezus de geboden zet in het kader van zijn vernieuwend onderwijs over navolging, zelfverloochening, het liefhebben van de vijand en het uit zijn op volmaaktheid, geeft Hij aan dat het 7^e gebod een breder terrein bestrijkt dan alleen vanuit het Oude Testament vermoed zou kunnen worden. Dat bevestigt ons in de stelling dat wij onze morele bezinning het beste kunnen inzetten bij het onderwijs van de Here Jezus om van daaruit ook goede aandacht te kunnen schenken aan de geboden van Mozes. We willen dus geenzins de stijl van het koninkrijk *uitspelen* tegen het leven naar de geboden. Wij kiezen niet voor een vage vrijblijvendheid. Wij menen dat het, door de geboden op te nemen in Jezus'onderwijs, juist kan komen tot een radicalere navolging van Hem.

2. Geven deputaten wel voldoende invulling aan het verschil Oude-Nieuwe Testament en de voortgang in de heilsgeschiedenis? Is de tijd van de hardheid van het hart niet voorbij (door de Geest die de wet in de harten schrijft), zodat je niet meer met de notie van deze hardheid van het hart moet werken?

Hierachter steekt het gegeven dat Mozes de scheidbrief gaf als tegemoetkoming aan de zwakheid van de mensen, maar tegelijk als een regel die afweek van Gods scheppingsbedoeling. In het onderwijs van de Here Jezus blijkt dat God verder wil komen met zijn volk. Hij wil de zonde niet alleen *indammen* maar *wegdoen*. Maar dat Jezus zijn leerlingen en ons daarop leert inzetten, impliceert nog niet dat de hardheid van het hart niet meer voorkomt. Het zegt ook niet dat wij niets zouden kunnen leren van de manier waarop de wet van Mozes de zonde kon indammen. In elk geval 1 Kor. 7 geeft een voorbeeld van het tegendeel, wanneer Paulus stelt dat als er toch sprake is van een echtscheiding niet opnieuw getrouwd moet worden. Het gaat

daar om een situatie waarin kennelijk toch weer de hardheid van het hart aan de orde is: echtscheiding ondanks Jezus' onderwijs! Paulus heeft in die situatie meer dan de boodschap: verzoenen. Ook het indammende 'ongetrouwd blijven' geeft hij als boodschap mee. Ook in de gemeente van het nieuwe verbond is met de zonde als blijvende factor rekening te houden. Bovendien ontmoeten we in de gemeente niet bij iedereen dezelfde mate van geloof en gehoorzaamheid. Paulus constateert in de gemeente van Korinthe nog steeds een 'vleselijke' houding. Er zijn nog 'onmondigen in Christus'. Van het Nieuwe Verbond mogen we zeggen dat het niet meer stuk zal lopen op de zonde van de mens. Maar daarmee is die zonde *zelf* nog niet verdwenen. En niet iedereen in de gemeente bevindt zich op hetzelfde geloofsniveau. Er kan ook sprake zijn van terugval, zoals de Hebreënbrief schetst. Daarom zullen we ook binnen de gemeente van Christus blijven rekenen met de hardheid van het hart en de gebrokenheid van het leven. Op die manier kan de wijsheid van de mozaïsche wetgeving van belang blijven voor de kerk van het Nieuwe Verbond.

3. Mag je wel zo met 1 Kor. 7 omgaan als de deputaten doen: verlof geven om Jezus' regel (nl. niet scheiden) niet zonder meer toe te passen? Kun je ooit stellen dat Jezus een bepaalde situatie niet voorzien heeft?

Op de synode is veel discussie gevoerd over de manier waarop deputaten 1 Kor. 7 uitleggen en toepassen. Deputaten stellen in hun rapport dat we uit 1 Kor. 7 kunnen afleiden dat er zich in de gemeente situaties kunnen voordoen (zoals een huwelijk waarin een van beide partners tot geloof komt en de ander niet) waarop Jezus' onderwijs niet zonder meer moet worden toegepast, omdat ze in de oorspronkelijke context van zijn spreken nog niet in beeld waren. In zulke situaties zou toepassing kunnen leiden tot onbillijke of schadelijke gevolgen. Er kunnen zich ook vandaag nieuwe situaties voordoen waarin we als kerk de regel die uit Jezus' onderwijs volgt als niet van toepassing verklaren.

Vooraf de manier waarop deputaten dit geformuleerd hebben, roept vragen en misverstanden op. Een stukje verduidelijk kan misschien helpen. Het gaat er ons niet om de *geldigheid* van Jezus' woorden te relativiseren. Het gaat ons om de *toepassing* van Jezus' woorden in een gebroken werkelijkheid. Daarbij menen wij iets te kunnen leren van de manier waarop de apostel Paulus omging met het onderwijs van de Here Jezus. Hij stuitte op de situatie van een bekeerde heidenchristen die een keus moest maken tussen zijn/haar nieuwe Heer en degene aan wie hij/zij door het huwelijk verbonden was. Deze situatie was in het onderwijs in de evangelieën nog niet in beeld. Paulus zegt dan niet: ik geef een nieuwe echtscheidingsgrond. Hij geeft een richtlijn voor een concrete situatie. Hij zegt: in zo'n geval, als hierboven geschetst, is de broeder of zuster niet gebonden (namelijk aan de regel van het niet-scheiden, zoals hij in vers 12 en 13 had geformuleerd).

We kunnen ons voorstellen dat er in de loop van de tijd ook andersoortige situaties denkbaar zijn, waarin de kerk op een vergelijkbare manier spreekt. Voor deputaten betekent dit dat de kerk in bepaalde gevallen mensen ruimte kan geven om te scheiden. Denk aan situaties van incest en grove mishandeling.

Graag willen we de bezinning van de gezamenlijke kerken hierin stimuleren. Daarbij zal in onze optiek de kerk Paulus' woord uit 1 Kor. 7 niet verwerken als vaste echtscheidingsgrond, maar als een voorbeeld van een mogelijke manier van handelen in nieuwe situaties. Ook in 1 Kor. 7 blijft echtscheiding een groot kwaad. Maar, zo leert Paulus ons, soms is dat te verkiezen boven het grotere kwaad van compromissen op het punt van het geloof. Daarom is het denkbaar dat de kerk in bepaalde situaties die vergelijkbaar zijn met die van 1 Kor. 7 zegt: in dit geval bent u niet gebonden aan de genoemde regel.

Het is duidelijk dat de discussie op dit punt niet is afgelopen. Deputaten leggen hun visie neer in het midden van de kerken met de vraag erover mee te denken en zo gezamenlijk verder te komen. Ons rapport is zeker geen eindpunt, maar een verhaal-onderweg. Het wil de gezamenlijke bezinning dienen.

4. Past het rapport zich niet te sterk aan de gebroken werkelijkheid aan? Anders gezegd: is er niet een te grote spanning tussen het bijbels onderwijs en de toepassing in de praktijk?

Het echtscheidingsrapport besteedt veel aandacht aan de ontwikkelingen in de maatschappij en ook aan de geestelijke draagkracht van de gelovigen. We proberen te rekenen met de werkelijkheid van zonde, zwakheid en gebrokenheid. Overigens is dat niet iets nieuws. Dat is ook nu al de praktijk in het handelen van ambtsdragers. In het rapport wordt er alleen meer openlijk over gesproken en mee gewerkt.

Natuurlijk roept dit vragen op: kun je als ambtsdrager de situatie en gesteldheid van gemeenteleden goed inschatten? Hoe weet je of je te maken hebt met verzet tegen God of met gebrek inzicht? Ben je in staat om te beoordelen welke rol psychische aspecten spelen? Die vragen zijn reëel. Er wordt van kerkenraden en individuele ambtsdragers veel wijsheid gevraagd om goed te kunnen onderscheiden. Vaak zal daarbij deskundige hulp van anderen onontbeerlijk zijn. Naast deze professionele kennis is er ook christelijke wijsheid nodig. Daarbij mogen we gebruik maken van voortschrijdend inzicht op allerlei terreinen. Dat leert onderscheiden. Soms lijkt een houding heel gelovig terwijl er onwil of onmacht in het spel zijn. Ook het omgekeerde doet zich voor. Het kost soms veel tijd en inspanning om te ontdekken waar de werkelijke moeite zit.

Belangrijk voor ambtsdragers is om altijd weer in te zetten bij de kern: de relatie met God in Jezus Christus. Hoe staat het daarmee, in dit huwelijk, in dit leven?

5. Zet het rapport de kerkelijke tucht niet te veel buiten spel? Wordt de tucht niet te sterk afhankelijk gemaakt van het geloofsinzicht van de betreffende gemeenteleden?

Het instrument van de kerkelijke tucht is onmisbaar. Tucht wordt toegepast als kerkleden zich verhardten in de zonde of wanneer zij een openbare of andere ernstige zonde bedrijven. De tucht wordt bediend met het Woord. We mogen weten: dat Woord *werkt*. Het is een tweesnijdend scherp zwaard. Tegelijk mag met dat zwaard niet ondoordacht en onbezonnen op een situatie ingeslagen worden. In het vermaan zal duidelijk moeten worden of mensen zich werkelijk verhardten, verzetten tegen God of dat er bijvoorbeeld sprake is van gebrek in geloofsinzicht of van geestelijke zwakte en moedeloosheid. Het is belangrijk met het Woord van God adequaat in te spelen op de concrete situatie. Daar moet veel tijd voor uitgetrokken worden. Soms zal dat betekenen dat met de betrokken gemeenteleden heel nauwkeurig de Schrift gelezen wordt: wat vraagt de Here van jullie? Dan zal blijken of er de wil is Hem te gehoorzamen of niet. Soms zal er dan uitkomen dat er heel andere dingen spelen: een zwak geloof, een gebrek in geloofsinzicht, een psychisch niet goed functioneren. Dan zal het Schriftuurlijk onderwijs en vermaan zich daarop richten. Zorvuldigheid is hier een eerste vereiste.

Het kan voorkomen dat kerkenraden te snel naar het instrument van de tucht grijpen, om zo bv. voor zichzelf duidelijkheid te verschaffen of een veilige weg te gaan. Daarmee kan bij gemeenteleden heel wat schade veroorzaakt worden. Juist als je als ambtsdrager uit bent op de groei van de gemeenteleden in het geloof in Christus, zul je daar eerst veel energie in moeten steken. Geef jezelf en elkaar maar veel ruimte voor een lange weg van onderwijs, vermaning en bemoediging. En zet dat niet te snel onder druk met (de dreiging van) tucht.

Het gaat ons er niet om de kerkelijke tucht afhankelijk te maken van het geloofsinzicht of de groei van de kerkleden. Het gaat ons er wel om dat onze pastorale hulp in echtscheidingssituaties niet eenzijdig te laten lopen langs de lijn van vermaan en tucht. Het gaat er om oog te krijgen voor wat er werkelijk speelt: is dit verharding in zonde of is er iets anders aan de hand? Natuurlijk zijn er nog meer factoren die meedoen; de eer van God en de heiligheid van de gemeente. In sommige situaties zal een kerkenraad ook sneller dienen te handelen dan hierboven geschetst. Maar juist met het oog daarop pleiten deputaten voor andere vormen van tucht, zoals de openlijke bestraffing, de publieke afkeuring van de zonde om zo de gemeente daartegen te beschermen.

Uiteindelijk gaat het ons hierom dat we recht doen aan alle betrokkenen. Daartoe moet het Woord van God in zijn volle breedte ter sprake gebracht worden.

6. Schrijft het deputatenrapport niet te mooi en te positief over het ongehuwd-zijn?

We kunnen bij de beantwoording van deze vraag ons uitgangspunt nemen in wat Paulus zegt in 1 Kor.7:11: als je (toch) gescheiden bent, verzoen je dan met elkaar of blijf ongehuwd. Het past bij de stijl van het koninkrijk om na een scheiding ongehuwd te blijven. Dat heeft er mee te maken dat ook na een scheiding de beloften van de trouwdag blijven naklinken. Bovendien zegt de apostel: ik zou wel willen dat alle mensen waren zoals ik (nl. ongetrouwd). Dat is een belangrijke correctie op het algemene beeld dat niet-getrouwden gemakkelijk beoordeeld worden op wat zij *niet* hebben. In onze tijd zie je ook dat veel mensen na een scheiding al heel snel weer de vraag toelaten 'wanneer ben ik toe aan een nieuwe relatie'. Paulus relativeert zo'n vraag sterk. Daarbij mogen we laten meewegen wat de Here Jezus zegt over het komende koninkrijk waarin geen huwelijken meer zullen zijn en wat Paulus zegt over het huwelijk als behorend tot de zaken die bezig zijn te verdwijnen. Van hieruit krijgt het ongehuwd-zijn meer waarde, een positievere betekenis. Niet-trouwen of niet-hertrouwen staat niet gelijk met ongelukkig-zijn. Natuurlijk kun je dit als ongehuwde of gescheidene heel anders *beleven*. Dat staat buiten kijf. Het gaat ons er in het rapport om dat we in de kerk de ongehuwde staat, schriftuurlijk gezien, niet onderwaarderen. Dat zou veel krampachtigheid m.n. rond het hertrouwen kunnen wegnemen.

Slot

In dit artikel zijn verschillende vragen behandeld die in Zuidhorn n.a.v. ons rapport op tafel kwamen. Ik heb geprobeerd er goede aandacht aan te geven. Het behoort ook tot de opdracht van de deputaten om in een breder toegankelijke versie van ons rapport de bespreking ter synode te verwerken. In de loop van dit jaar zal, zo de Here wil, deze versie verschijnen. Aan de hand daarvan zal er naar wij hopen een breed-kerkelijke gedachtenwisseling op gang komen over ons rapport. De zaak is het waard. Want echtscheiding blijft een kwaad. En alles wat gezamenlijk als kerken kunnen doen om dit kwaad in te dammen en terug te dringen, is winst. Deputaten leggen de resultaten van hun studie aan de kerken voor. Zij hopen op een vruchtbare bezinning.

H.J. Messelink

Bijlage III Artikelen A.L.Th. de Bruijne in *De Reformatie*

(jaargang 79, nummer 37, 38, 39 en 40: reactie op kritische recensies studierapport Deputaten)

Het deputaatschap 'Huwelijk en Echtscheiding' is bezig met een kerkelijke bezinning rond dit onderwerp. In 2003 verschenen artikelen in de Reformatie. Een verkorte en bijgestelde versie van het 'echtscheidingsrapport' voor de synode van Zuidhorn werd aan de kerken aangeboden. Er zijn avonden belegd voor ambtsdragers. In verschillende plaatselijke kerken vinden spreekbeurten plaats. Dat alles levert steeds meer reacties op, vooral in de vorm van brieven van kerkenraden, maar ook via artikelen in de kerkelijke pers. In het kader van de brede kerkelijke bezinning die ons door de synode was opgedragen, ga ik als lid van het deputaatschap in enkele artikelen nogmaals in op de thematiek van echtscheiding en hertrouwen. Eerst zal ik in twee artikelen duidelijk maken wat de strekking is van onze benadering, juist rond die punten waar deze vragen oproept. Daarna ga ik op enkele centrale punten van kritiek nadrukkelijker in.

Meedenken

Veel reacties die wij krijgen, zijn instemmend. Wij bespeuren bij meerderen groeiend draagvlak voor onze omgang met echtscheiding en hertrouwen. Broeders en zusters herkennen de problematiek én de ethische benadering vanuit de kern van ons christen-zijn, waarmee wij daarop willen ingaan. Kerkenraden en predikanten geven aan dat onze insteek hen nieuwe openingen in het pastoraat rond echtscheiding biedt. Zelfs horen wij af en toe dat dreigende scheidingen konden worden voorkomen. Ook zijn er kerkenraden en kerkleden die minder vanzelfsprekend overgaan tot kerkelijke bevestiging van huwelijken na echtscheiding. Via verschillende concrete ideeën denken meerderen met ons mee om onze benadering waar nodig te verbeteren.

Toch ontvangen wij ook bezorgde respons. Sommige kerkleden zien de zaak van de echtscheiding als één van de thema's waarmee onze kerken een verkeerde weg dreigen in te slaan. Er zijn kerkenraden die de besluiten van de synode op dit punt niet gemakkelijk kunnen ratificeren. Voorlichtingsmateriaal circuleert, waarin zware kritiek klinkt. Sommigen spreken zelfs van schrijfkritiek. Wij zouden van de Bijbel afdoen en daaraan toevoegen. Met een beroep op het verschil tussen onze hedendaagse context en die uit de tijd van de Bijbel zouden wij schriftuurlijke normen krachteloos maken. In de 'Kerkbode voor Groningen etc' (26 maart 2004) schreven de predikanten H. Pathuis en P.L. Voorberg een kritisch artikel. Hetzelfde deed ds. P.L. Storm in het blad 'Nader Bekeken' (mei 2004). Hun kritiek loopt grotendeels parallel. Aan de ene kant vinden zij ons te ver gaan als wij stellen dat de Schrift helemaal geen echtscheidingsgronden kent. Aan de andere kant menen zij dat wij 1 Korintiërs 7 verkeerd gebruiken. Want volgens ons kan de kerk soms net als Paulus in bepaalde onvoorziene situaties tegen mensen moeten zeggen: hier bent u niet gebonden en accepteren wij dus een scheiding. En daarbij hoeft het dan niet te gaan over dezelfde situatie als die waarbij Paulus zelf dat stelt. Van een heel andere kant binnen onze kerken komt kritiek op ons voorstel om huwelijken na echtscheiding zoveel mogelijk terug te dringen en daarom als regel niet meer kerkelijk te bevestigen. Leg je zo geen lasten op die uitgaan boven wat de Schrift vraagt?

Probleembewustzijn

Wij kunnen ons bepaalde vragen voorstellen. Wij zijn ook zeker niet van plan iets kerkelijk door te drukken terwijl binnen de kerken daarvoor het draagvlak van een gedeelde overtuiging over de richting die de Schrift wijst, ontbreekt. Is dat het geval, dan moet het onderwerp misschien weer een poos van de agenda van de synode af en is het verstandiger om biddend om de wijsheid van de Heilige Geest eerst het onderlinge gesprek en de theologische bezinning en voorlichting in de kerken voort te zetten. In ons rapport aan de komende synode zullen wij vanuit wat de kerken hebben aangedragen ook op meerdere punten nuanceringen of wijzigingen in onze visie aanbrengen. Tegelijk menen wij echter dat de hoofdrichting van onze benadering wel goed is en dat veel zorgen onnodig zijn. Ook missen wij bij allerlei critici het nodige probleembewustzijn. Met onze benadering proberen wij in te gaan op reële knelpunten, waarin de kerken met de bestaande benadering vastgelopen waren. Zowel Pathuis/Voorberg als Storm suggereren dat we het maar moeten houden bij wat we hadden: twee echtscheidingsgronden waarbij de exegese duidelijk maakt wat er wel en niet onder valt. Als ik dat lees, bekriipt mij toch een gevoel van vermoeide verbazing. Want de kerkelijke bezinning die nu al jarenlang plaatsvindt, is niet voor niets op gang gekomen. De aanleiding ligt er juist in dat de kerken in de praktijk met die bestaande benadering op allerlei manieren vastliepen. Hier zijn vragen aan de orde waar we allemaal voor staan en waar niemand van ons nog bevredigend uitgekomen is. Onze benadering afwijzen is ieders goed recht, maar ga dan op z'n minst ook zelf in op de knelpunten die tot nieuwe bezinning noopten.

De bezinnende kerk

Al sinds de synode van Ommen 1993 – dus meer dan 10 jaar – staat deze zaak op de kerkelijke agenda. Er kwam een deputatenrapport voor de synode van Berkel 1996. Met dat rapport erkenden onze kerken voor het eerst officieel twee bijbelse echtscheidingsgronden: overspel en kwaadwillige verlating. Dat overspel een echtscheidingsgrond is, funderen we op wat Christus daarover zegt (o.m. Matteüs 5 en 19). En voor kwaadwillige verlating beroepen we ons op Paulus' spreken in 1 Korintiërs 7. Voor die tijd hadden we in theorie alleen overspel als echtscheidingsgrond. Toch werkten de kerken in de praktijk al eeuwenlang ook met die tweede grond: kwaadwillige verlating. Maar pas Berkel maakte dat voor ons kerkverband officieel. De synode van Leusden 1999 ging een stap verder. Zij zei: ook die twee gronden dekken de praktijk niet voldoende. Want er bestaan situaties waarin je als kerkenraad wel berust in een echtscheiding, terwijl er toch geen sprake is van overspel of kwaadwillige verlating. Bijna alle ambtsdragers kennen daarvan wel voorbeelden. Denk aan een man die zijn vrouw mishandelt of incest pleegt. Er is dus nog een soort 'derde' echtscheidingsgrond. Tegelijk voelde de synode aan dat hier moeilijke vragen rezen. Kan dat zomaar, dat je vanuit de praktijk besluit tot een echtscheidingsgrond die je zo niet in de Bijbel tegenkomt? Waar ligt dan de grens? Daarom kwam er een nieuw deputaatschap. Om na te denken over die vraag: hoe ga je vanuit de Bijbel om met zulke concrete praktijkgevallen. Zo ontstond ons echtscheidingsrapport voor de synode van Zuidhorn. De grote lijn van dat rapport kreeg op de synode waardering. Wij benaderen huwelijk en echtscheiding vanuit de stijl die past bij Gods koninkrijk, de stijl van Christus zelf. Maar de synodeleden stelden ook kritische vragen. En de besluiten die Zuidhorn nam, hebben dan ook een voorlopig karakter. Wij moesten de kritiek verwerken, een korte versie van het rapport uitgeven en in het licht van de kerkelijke bezinning de volgende synode weer dienen met een rapport. Sommigen vergeten dat wij als kerken op dit punt nog in een open proces verkeren. Ze zien onomkeerbare ontwikkelingen en roepen zelfs op tot reformatie. Dat is minstens

te vroeg. Want er zijn op het punt van de echtscheiding alleen nog maar voorlopige besluiten gevallen. En de kerkelijke uitwisseling en discussie kreeg in deze jaren van de synode juist alle ruimte. Zonodig kan een volgende synode ons werk helemaal corrigeren.

Nieuw?

Dat hopen wij natuurlijk niet. Want wij menen dat onze benadering op z'n minst een stap vooruit is vergeleken met de bestaande situatie. Expres zeg ik het zo bescheiden. In ons rapport spreken wij van een 'nieuwe' benadering. Daarmee hebben wij waarschijnlijk zelf mensen onbedoeld op het verkeerde been gezet. 'Nieuw' klinkt te gemakkelijk als een radicaal afscheid van het 'oude'. Als vanzelf roept het ook kritiek op zoals Storm die verwoordt: zouden wij echt na 2000 jaar kerkgeschiedenis het beter weten dan onze voorouders en ineens het ei van Columbus hebben gevonden? Wij ontkennen niet dat er ook bij onze benadering onoplosbare praktijksituaties zullen blijven bestaan. De kern van onze benadering is ook helemaal niet nieuw. Als je niet ver in de geschiedenis terug kijkt en je beperkt tot onze eigen traditie van de Gereformeerde kerken in Nederland, kan dat zo lijken. Maar waar het gaat om de hoofdlijn (geen echtscheidingsgronden) volgen wij dezelfde lijn die de kerk gedurende de eerste 1000 jaar (!) van haar geschiedenis veelal aanhield. En waar het gaat om de vrijmoedigheid om *kerkelijk gedekte* uitzonderingen op de bijbelse regel toe te staan, gaan wij in de voetsporen van de Reformatoren die daarvan vrijwel allemaal voorbeelden bieden. Nieuwer is wel de manier waarop wij die twee accenten (Oude kerk en Reformatie) combineren en dat vanuit de Schrift onderbouwen, hoewel vergelijkbare inzichten bij meerdere auteurs te vinden zijn. We hadden deze continuïteit met het verleden en met anderen beter sterker kunnen benadrukken. Ook met de benadering van echtscheiding zoals we die gewend zijn, is de continuïteit groter dan velen denken. Ik wil daarvan eerst iets laten zien. In dat licht wordt vanzelf duidelijk welke onopgeloste knelpunten daarbij overblijven en hoe wij juist op die punten met onze benadering een stap verder willen zetten.

Meer situaties

Wij geven de synode van Leusden op een bepaalde manier gelijk. Volgens ons kunnen er inderdaad meer situaties zijn waarin je berust in een echtscheiding dan alleen overspel en kwaadwillige verlatting. En dat is ook niet iets van onze tijd alleen. Je moet dus niet te gemakkelijk zeggen: dit is afval van de goede weg. De kerken hebben *altijd al* meer van dat soort situaties gehonoreerd. Maar vaak werden ze niet op die manier benoemd. Wij probeerden ze te beschouwen als 'een soort overspel' of 'een soort verlatting'. Dat was begrijpelijk, want zo kon je de omgang met deze problematiek overzichtelijk en bijbels houden. Toch was het vaak ook geforceerd. Stel dat je pas na je trouwdatum merkte dat je partner al eens seksueel contact gehad had. Altijd is het zo geweest dat er dan in de Gereformeerde kerken de mogelijkheid tot scheiden bestond. Toch hoort dit eerder bij 'oneerlijkheid' dan bij 'overspel'. Want het kenmerkende van overspel is dat je door seksueel verkeer het huwelijksverbond metterdaad verbreekt. En stel dat je man lange tijd vermist was. Dan mocht je vroeger soms scheiden en opnieuw trouwen. Maar dit kun je volgens ons niet vergelijken met kwaadwillige verlatting. Daarom vinden wij het in beginsel eerlijker en dus ook juist om de keus scherp te stellen. Of je zegt van zulke situaties hardop dat ze niet vallen onder overspel en kwaadwillige verlatting en staat ze daarom voortaan niet meer toe. Of je zegt: er zijn kennelijk ook andere situaties die een huwelijk op het spel zetten en waar je soms moet berusten in een scheiding. Dat laatste zei Leusden. Voor de praktijk is dit punt erg belangrijk. Want de meeste echtscheidingen die onder ons voorkomen gaan *niet* over overspel of kwaadwillige verlatting. Soms is er sprake van andere extreme situaties, zoals geestelijke en lichamelijke mishandeling, en lijkt echtscheiding net zo onvermijdelijk als bij overspel en verlatting. En wie enige pastorale ervaring heeft, kan ook niet volhouden dat in de andere gevallen alle mensen die scheiden daarin 'voor zichzelf kiezen'. Soms sta je voor ernstige psychische storingen en zit je bij de brokstukken van totaal genuïneerde verhoudingen. En meestal is de hulp er veel te laat bijgehaald. Dan vecht je samen voor zulke huwelijken, maar welke ambtsdrager heeft inmiddels niet meegemaakt dat dit gevecht in dit leven niet altijd gewonnen wordt? Een scheiding is dan niet goed, terwijl een kerkenraad toch niet anders lijkt te kunnen doen dan zich er op een gegeven moment bij neerleggen. Ons rapport verschilt op dit punt niet van de benadering en de praktijk die onder ons gebruikelijk zijn. Maar wel denken wij dat we onszelf ermee bevrijden van een stukje onoprechtheid. Want nu zetten kerkenraden in zulke situaties soms heel geforceerde redeneringen op om ze toch maar onder te brengen bij een van de twee erkende gronden. Daar blijft iets wringen. Ook als je denkt aan mensen bij wie je zo'n redenering net niet rond krijgt.... In sommige bezorgde reacties op ons rapport wordt de indruk gewekt dat wij nu ineens de deur openzetten voor allerlei echtscheidingen die tot nog toe niet konden. Maar met nadruk stellen wij dat wij op dit punt evenals Leusden alleen maar in beeld brengen hoe het beleid binnen de kerken al jaren is. Er *zijn* al meer situaties dan die van overspel en verlatting waar kerkenraden berusten in echtscheiding. Zelfs de meest behoudende predikant of kerkenraad onder ons zal van een systematisch mishandelde vrouw in een situatie die niet verandert, niet vragen dat zij haar huwelijk zonder meer voortzet. Wij geven in ons rapport alleen maar andere woorden aan die bekende werkelijkheid. En dat *moest* ook gezien de opdracht die Leusden ons had gegeven.

Tegenbeweging

De spits van onze benadering ligt dan ook niet daar. Wij zoeken niet naar iets waarvan sommigen ons kennelijk verdenken: een mogelijkheid om de echtscheidingspraktijk onder ons te verruimen. Integendeel! Met die situatie voor ogen zoeken we juist naar een manier om als kerken een nieuwe bijbelse radicaliteit terug te winnen. Dat doen we met verschillende accenten.

In kaart

Wij kijken kritisch naar al die andere situaties van echtscheiding die niet onder de bestaande twee gronden vallen en waar kerkenraden zich soms bij neerleggen. Want het probleem dat de critici ons voorhouden, delen wij volledig. Waar ligt de grens? Laten er altijd al meer situaties dan overspel en verlatting hebben bestaan waarin de kerk in echtscheiding berustte, hoe voorkom je een glijbaan? Als je de ene situatie accepteert, volgt de andere ook zomaar. In een samenleving die min of meer christelijk gestempeld was en waar kerk en ambt nog in het centrum stonden, bleven deze uitzonderingen (die er dus ook toen al waren!) binnen de perken. Maar in een wereld waar scheiden aanvaard is en in een kerkelijke situatie waarin individuele christenen hun 'persoonlijke' keuzen maken en zich gemakkelijk terug trekken op hun eigen verantwoordelijkheid, wordt scheiden in steeds meer gevallen zomaar gewoon. *Daartegenin* proberen wij andere accenten te zetten. Daarom brengen we in

kaart wat voor soort achtergronden echtscheidingen tegenwoordig zoal hebben. Die wegen we in het licht van de Schrift. En tegen de praktijk in maken we zo duidelijk te maken dat je bij veel daarvan toch *niet* moet berusten in een echtscheiding. We proberen dus een dam op te werpen.

Tafel en bed

Ook halen we de scheiding van tafel en bed onder het stof vandaan. Als het huwelijk dan gebroken is, laten we ons als kerken dan waar het kan, vastleggen op die mogelijkheid, of – nu de wetgever de plicht tot samenleven niet meer stelt – laten we een vorm vinden om zondig zonder scheiding apart te gaan wonen. Zo kun je in veel gebroken situaties blijven hooghouden dat *scheiden* niet goed is en de deur naar een volgend huwelijk niet openen. Ook daarin zetten wij dus een tegenbeweging in. Anders dan nu soms gebeurt, noemen wij een echtscheiding nooit zonder meer 'goed'. Als gevolg van onze oriëntatie op de schepping en op het koninkrijk spreken wij hoogstens van het mindere kwaad in het kader van een keus tussen twee kaden. Zo'n keus – bijvoorbeeld in de vorm van een scheiding van tafel en bed - kan in onze gebroken wereld verantwoord zijn, maar is daarmee nog geen keus voor 'het goede'.

Christus

Maar het belangrijkste waarmee we die nieuwe bijbelse radicaliteit willen terug winnen, is onze aandacht voor de stijl van Christus, de stijl van zijn koninkrijk. Want je moet oog hebben voor de gebrokenheid. Daar hebben Berkel en Leusden gelijk in. En dat is de kerken ook in de geschiedenis steeds eigen geweest. Maar dat is nog negatief. Dan ben je bezig in noodsituaties de zonde in te tomen en de gevolgen ervan in te perken. Veel belangrijker is dat we daar in onze tijd niet zo druk mee raken dat we ons ongemerkt door die gebrokenheid en zonde laten *inpakken*. Vanuit de zonde en gebrokenheid mogen we in de gemeenschap met en de navolging van Christus juist telkens merkbaar op weg gaan naar die wereld die Hij met zijn genade opent en waaruit Hij zonde en gebrokenheid voorgoed verbant. Met onze nadruk op de stijl van *dat* koninkrijk willen we niets anders dan nieuw elan vinden om in die richting weer samen te groeien. Daarbij gaat het in de eerste plaats om een groei voor heel ons christelijke leven. Wij vertrouwen en verwachten dat die ook zal doorwerken in onze omgang met huwelijk en alleen gaan. Volgende week ga ik op dit punt uitvoeriger in.

2. Nieuwe toewijding

In enkele artikelen schrijf ik over het onderwerp 'echtscheiding'. Als lid van het deputaatschap van de Generale Synode van Zuidhorn laat ik zien waar het in de benadering van de deputaten om gaat. Daarbij probeer ik in te gaan op de zorgen die ons rapport heeft opgeroepen en op enkele centrale punten uit de kritiek. Recent is die kritiek nog eens verwoord door de predikanten Pathuis en Voorberg in het kerkblad voor het noorden en Storm in 'Nader Bekeken'. Vorige week liet ik eerst zien dat wij in tal van opzichten aansluiten bij de bestaande kerkelijke omgang met echtscheiding. Daarna kon ik duidelijk maken hoe wij juist tegen die achtergrond bepaalde accenten zetten om te groeien in de goede richting. Vooral gaat het daarbij om onze nadruk op de stijl van Christus' koninkrijk. In dit artikel werk ik deze uit en begin ik met de bespreking van enkele kritiekpunten

Stijl van Christus

De toenemende problematiek van echtscheiding in onze kerken keer je niet met stevige woorden en duidelijke afspraken alleen. Als wij met de critici de oplossing zoeken in een terugkeer naar twee gronden om die vervolgens strikt te handhaven, betekent dat in de eerste plaats dat we met onze handen in het haar blijven zitten bij situaties waarin ook zij echtscheiding onvermijdelijk vinden en die toch niet passen bij die gronden. Maar in de tweede plaats loop je zo het risico dat je een probleem aan de binnenkant probeert aan te pakken via de buitenkant. Want wij moeten de toenemende moeite rond echtscheiding niet isoleren van een bredere en diepere problematiek in het christelijke leven vandaag. Daarvan vormt zij alleen maar een van de symptomen. Om tot een echt antwoord daarop te komen, is dan ook iets diepers nodig: geestelijke vernieuwing en nieuwe toewijding aan God in onze niet meer christelijke samenleving. We moeten ons met heel ons leven en zo ook met huwelijken en huwelijksmoeiten opnieuw verbonden weten aan Christus. Dat betekent: Hem navolgen en zo ook opnieuw inzetten op Gods bedoeling met het huwelijk. Dan leer je al meer de dingen zien, niet zoals ze nu gewoon lijken, maar in het licht van zijn komende koninkrijk. En niet zoals je ze zelf aanvoelt, maar met zijn 'zin' (1 Korintiërs 2).

Als je dat doet, merk je dat de bestaande manier van omgaan met echtscheiding en hertrouwen vaak te beperkt is. Want die wordt vaak zo ingevuld: 'je hebt de duidelijk regel, het 7^e gebod: niet scheiden, en je hebt een aantal duidelijke bijbelse uitzonderingen op die regel: dan mag het wel'. Toch leert de Bergrede dat het leven met Christus dieper grijpt en verder reikt dan voldoen aan regels met uitzonderingen. Daarmee zeggen wij niet dat zulke regels – vooral het zevende gebod – wel wat gerelativeerd kunnen worden. Het is een hardnekkig misverstand dat ons rapport Gods geboden opzij zet en in plaats daarvan iets vaags als de 'stijl van het koninkrijk' stelt. Wij houden volop vast aan het gebod, maar geloven wel dat het onderwijs van Jezus verder gaat. Het wordt in zijn koninkrijk niet minder maar meer. En daarom stelt de christelijke levensstijl vragen die dieper gaan dan de vraag naar de regel met de uitzonderingen. De eerste vragen worden dan: wat past op dit punt van ons leven bij Gods doel, zoals Hij dat in Christus' persoon en in zijn werken, beloften en geboden voluit aan ons duidelijk maakte? Wat doet nu al het meeste recht aan Gods komende nieuwe wereld die Jezus voor ons open doet? Waarin herken je Jezus zelf die ons voorgaat en die in ons gestalte wil krijgen? Dat bedoelen wij met die veel bekritiseerde uitdrukking 'stijl van het koninkrijk'. Die omvat dus ook de concrete geboden en mag daar ook voor ons nooit mee in tegenspraak zijn.

Zeven plus

Het zevende gebod zegt: u mag niet echtbreken. Wij vullen dat vaak onwillekeurig in als: u mag niet scheiden. Maar dat zegt het gebod niet. In het kader van de wet van Mozes verdroeg God zelfs vormen van echtscheiding. De directe spits van het zevende gebod is dat het huwelijk breekt doordat er een derde in het spel is. Echtbreken was als man de vrouw van je naaste nemen, of als getrouwde vrouw met een andere man gemeenschap hebben. Dat ging verder dan scheiden. Niet voor niets zeggen sommige schriftgetrouwe christenen dat echtscheiding niet altijd verkeerd is, en dat je met zo'n mening verder zou gaan dan de wet. Wat wij in dat verband stellen is echter dat dit nu precies is wat Jezus regelmatig doet: verder gaan dan de directe strekking van de wet van Mozes. Soms doet Hij dat door terug te grijpen op Gods volmaakte schepping en soms door vooruit te kijken naar Gods volmaakte koninkrijk. De wet van Mozes is immers geen tijdloze codex maar een heilshistorisch gedateerde verwoording van Gods wil. Bij Jezus ben je niet klaar als je de regel naar de letter keurig gehouden hebt. In het licht van de

schepping en van het koninkrijk leert Hij je dieper doorstoten: waar gaat het God met ons leven om? Wat past bij mensen die door Christus verlost worden en zijn Geest als voorschot op het nieuwe leven mogen ontvangen? In dat licht staat volgens ons Jezus' radicale boodschap over echtscheiding: helemaal niet scheiden!

Overspel

Maar die uitzonderingen dan? Overspel en kwaadwillige verlating, en zoals vorige week aangewezen misschien nog enkele situaties: is scheiden dan ook verkeerd? Bijvoorbeeld in het geval van overspel moeten wij niet beginnen met kijken of de Bijbel ook ergens zegt dat scheiden 'mag' of 'niet mag', maar met de vraag wat in zo'n situatie past bij Christus en zijn koninkrijk. Niemand kan er omheen dat er dan een roeping op je afkomt om de ander zo mogelijk – dus als deze oprecht schuld belijdt - te vergeven en daarop zelfs lang te willen wachten. Zo gaat God om met zijn overspelige volk. Zo zien wij Jezus optreden, zelfs tegen zijn vijanden. Overspel is dus geen automatische echtscheidingsgrond. Critici van ons rapport wijzen erop dat ook onder de oude benadering wel gewezen werd op de weg van vergeving. Maar toch is de blikrichting anders. Gebruikelijk is, dat na overspel het huwelijk in beginsel als ontbonden gezien wordt en dat het een kwestie van vrijwilligheid is of de beledigde partij het kan opbrengen om te vergeven en via verzoening weer verder te gaan. De 'regel' komt eerst en de 'stijl van Christus' vormt een eventuele aanvullende optie, waarvan we het allemaal zouden begrijpen als iemand die niet kan opbrengen. In onze visie bestaat binnen het kader van het Nieuwe verbond voor die opvatting geen grond. Het lijdt volgens ons geen twijfel wat Christus' weg zou zijn, zelfs bij zo'n ingrijpende zonde van de ander. Daarmee is ook de weg van de navolging duidelijk. Dit laat natuurlijk onverlet dat vergeven soms heel moeilijk of nog niet op te brengen is en dat we daarin veel geduld met elkaar moeten hebben. Een heel andere vraag is vervolgens hoe de zondigende partij zich opstelt. Komt deze niet tot oprechte erkenning van schuld en bekering, dan kan het ook volgens ons niet komen tot verzoening en relatieherstel. Toch menen we dat ook dan een volledige echtscheiding met de mogelijkheid tot hertrouwen niet per definitie vanzelfsprekend moet zijn. Soms is er ruimte om op de ander te wachten. Als in zo'n situatie het huwelijk echter toch breekt, is ten diepste niet meer het overspel als zodanig de bewerkende oorzaak maar de onboetvaardigheid van de zondaar. Op dat punt verschilt deze situatie volgens ons dan ook niet van iemand die zijn partner mishandelt en daarbij geen schulderkenning en bekering vertoont. Dat illustreert dat je zodra je van een roeping tot vergeving spreekt, overspel niet meer kunt opvoeren als vaste en directe echtscheidingsgrond. Onze benadering doet ook meer recht aan het feit dat ook bij overspel de schuldvraag niet per definitie eenduidig is. Wanneer een man zijn vrouw emotioneel verwaarloost en zij bezwijkt in de verleiding van een contact met een andere man, draagt zij natuurlijk haar schuld maar kan hij zich niet afmaken van zijn schuldaandeel in de huwelijksbreuk. Een benadering waarin je alleen kijkt naar de regel en de vaste uitzonderingen en die helder en eenduidig toepast, zou in dat geval onrecht doen aan de geestelijke diepte en de complexe samenhangen rond de zonde. Met een benadering die opereert met de stijl van Christus zullen echter ook die andere aspecten worden blootgelegd.

Bijbel

Velen begrijpen niet dat wij zo zuinig over overspel spreken. Noemt de Bijbel zelf niet duidelijk 'overspel' als echtscheidingsgrond? Laten we eerst zeggen: als dit zo is, dan gaan wij daarvoor opzij. Want, zoals ik al eerder schreef, onze benadering vanuit de stijl van het koninkrijk is niet bedoeld om ons af te maken van concrete schriftwoorden. Wij volgen echter een exegese, die al heel oud is en vroeger in de kerk ook breed gedragen werd, maar die in onze recente gereformeerde traditie buiten beeld raakte. Via de boeken en commentaren van Professor Van Bruggen werd deze nieuw leven ingeblazen en kwam deze in ons gezichtsveld. Strikt genomen zegt de Bijbel nergens dat overspel een echtscheidingsgrond is. Die term hebben wij later in de kerkgeschiedenis zelf bedacht. En het is de vraag of het een gelukkige term is. De bewoordingen van de Schrift geven alleen aan dat de Here Jezus bij zijn spreken over echtscheiding de situatie van overspel op een bepaald punt 'uitzondert'. Maar het is niet bij voorbaat duidelijk op welk punt. Wij weten ons aangesproken door de uitleg van Van Bruggen die stelt dat Jezus daarmee zinspeelt op de ongehoorzaamheid aan Gods wet die onder de Joden op dit punt was ingeslopen. In plaats van stening gebruiken zij in zo'n geval de scheidingsbrief, die daarvoor niet bedoeld was. In dat geval zou Jezus wel bevestigen dat er met 'overspel' iets bijzonders aan de hand is vergeleken met veel andere huwelijkszonden, maar niet dat het een vaste echtscheidingsgrond vormt.

Iets dergelijks speelt ook een rol bij de klassieke 'tweede' echtscheidingsgrond: de kwaadwillige verlating uit 1 Korintiërs 7. Ook daar treffen wij geen term als 'echtscheidingsgrond' aan, maar ontmoeten wij een heel concrete en specifieke situatie: een ongelovige gaat weg bij een partner die christen werd. Strikt genomen blijkt uit 1 Korintiërs 7 niet waarom de ongelovige weg gaat. Evenmin is duidelijk waarom Paulus in dit geval de gelovige niet verplicht tot voortzetting van het huwelijk. Er zijn verklaringen van dit gedeelte die wijzen op speciale omstandigheden in Korinthe, waarmee de directe toepasbaarheid ervan in andere situaties sterk zou verminderen. Alleen dat gegeven al moet ons voorzichtig maken met de conclusie dat Paulus' onderwijs op dit punt opgevat moet worden als een afkondiging van een tweede vaste echtscheidingsgrond. In andere omstandigheden als die waarop Paulus het oog heeft, zou een gelovige in de stijl van Christus de ongelovige partner die weg gaat, toch nog trouw kunnen proberen te blijven, misschien op afstand. Overigens denken wij evenals onze critici dat we 1 Korintiërs 7 het beste kunnen opvatten als een keus in een situatie waarin twee beginselen tegelijk spelen en op elkaar dreigen te botsen: je roeping om trouw te zijn aan je partner, zelfs als deze ongelovig bleef, en je roeping om Christus te volgen. Voor die concrete situatie geeft Paulus de richting aan: de trouw aan Christus gaat natuurlijk voor.

Dubbel accent

Het voorgaande maakt duidelijk dat wij met onze benadering twee accenten tegelijk zetten..

Je moet volgens ons hoog inzetten als het gaat over huwelijk en echtscheiding. Niet via een systeem van enkele regels en vaste uitzonderingen bij voorbaat situaties afzonderen en zeggen: hier mag scheiden dus wel. Het is nooit goed, zeggen wij, want het komt nooit overeen met Gods doel voor het huwelijk zoals dit duidelijk wordt in het licht van de schepping en van het koninkrijk. Zet dichtbij Christus altijd in op trouw aan elkaar, hoe moeilijk het ook is, zelfs al voelt het onmogelijk. Ga daarvoor in geloof. Juist als je veel durft verwachten, zul je er ook in dit leven al iets van mogen merken. En als je bij voorbaat gelaten bij de dingen neerlegt, blokkeer je zomaar de doorwerking van Gods Geest.

En tegelijk weten wij allemaal hoe zonde en kwaad christenen soms klemzetten. Dat kan gaan om je eigen zonde maar ook om die van anderen. Het komt daardoor voor dat je voor zo'n zelfde soort keus komt te staan als wij herkenden in 1 Korintiërs 7: tussen het ene kwaad en het andere. Eerder in dat hoofdstuk proef je dat ook in Paulus' woorden. Hij zegt in vers 10v: je mag elkaar niet verlaten, maar is dit toch gebeurd, dan moet je je verzoenen of ongetrouwd blijven. Daarmee toont ook Paulus oog voor de gebrokenheid. Hij houdt het niet bij: je moet je verzoenen, terwijl dat bij een huwelijksconflict natuurlijk de stijl van Christus is. Maar hij geeft ook een aanwijzing voor als dat niet lukt: blijf dan minstens ongetrouwd. Hij weet kennelijk uit de

praktijk dat de verzoening die geboden is, niet altijd bereikbaar is. Er is volgens ons geen bijbelse reden om te zeggen dat zo'n keus tussen twee kwaden alleen kan voorkomen als er sprake is van overspel of verlaten. Niet voor niets heeft de kerk in het verleden altijd al meer situaties op het oog gehad, zoals ik in het vorige artikel stelde. Als overspel en verlaten niet bedoeld zijn als vaste echtscheidingsgronden voor alle tijden, vervalt ook de plicht om al zulke situaties daar persé bij onder te brengen. Wat overblijft, is de richtlijn dat je bij zo'n keus tussen kwaden altijd dat moet kiezen waarvan je in het licht van de Schrift kunt opmaken dat daarbij het minste kwaad plaatsvindt.

Mogelijk bij God

Deze combinatie van een hoge lijn en tegelijk het zoeken van een weg die temidden van soms onopgeloste gebrokenheid nog de meest verantwoorde is, noemen sommige critici innerlijk tegenstrijdig. De een vindt ons te streng en te idealistisch. De ander moppert dat wij te toegeeflijk zijn. En wij geven toe dat er op dit punt een geweldige spanning bestaat. Maar het is wel de spanning waar je in dit leven nooit uit komt: de spanning van het volgen van Christus op weg naar zijn koninkrijk, terwijl je leeft in een wereld die nog niet nieuw is, en te maken hebt met veel invloed van de zonde. Op deze tegengestelde kritiek hebben wij maar één verweer. Het geheim van deze omgang met echtscheiding ligt volgens ons in de gemeenschap met Christus en de overgave aan Hem. Die gemeenschap blijft in deze oude wereld altijd aangevochten: een zaak van geloof, strijd en groei. Die wordt in dit leven niet volmaakt. Daar moet je als kerk oog voor hebben in je omgang met echtscheiding. Maar tegelijk doet deze band met Christus in ons leven al meer dan wij bidden of beseffen. De discipelen vonden Jezus' woord over echtscheiding ook te streng en te idealistisch. Als het zo moet, zeggen ze in Matteüs 19, kun je beter helemaal niet trouwen. Jezus' antwoord wijst ook een weg voor vandaag: er zijn er die zichzelf gesneden hebben ter wille van het koninkrijk der hemelen. Dat is het geheim. Als Jezus met zijn koninkrijk de ware schat voor je hart is, vind je in Hem je al je geluk. Hij is je leven en je toekomst. Hoe meer je dat gelooft en doorleeft en durft verwachten, des te meer word je nu bereid om als het moet alles voor Hem op te brengen, zelfs te lijden en je leven te verliezen. Hij zegt zelf: wie zijn leven verliest, die zal het vinden. Ook een onmogelijk huwelijk kan in het licht van het koninkrijk mogelijk worden bij God.

Praktijk

Onze nadruk op de gemeenschap met Christus, betekent volgens ons minstens drie dingen voor de praktijk:

1. Het maakt verschil of je te maken hebt met iemand die voor zichzelf kiest en daarom zijn huwelijk niet volhoudt, of met iemand die zijn leven – ook voor zijn moeilijke huwelijk – echt zoekt in Jezus, die daarom ervoor vecht en het dan uiteindelijk toch niet volhoudt. Op de echtscheiding en eventuele hertrouw van die eerste reageer je anders dan op die van de tweede. De eerste moet zich bekeren tot Christus. De tweede moet groeien in Christus.
2. Je leven en je geluk vinden in Jezus en zijn rijk en daarom zelfs snijden in jezelf is niet alleen bedoeld voor mensen met een moeilijk huwelijk. Die oproep is voor ons allemaal. Dus mogen we nooit moraliserend omgaan met mensen die willen scheiden of hertrouwen. Het zou schijnheilig zijn om tegen hen te zeggen: 'jullie moeten Christus navolgen in zijn radicale overgave voor het koninkrijk' en om zelf die radicaliteit in andere opzichten niet te kennen. Om het even scherp te zeggen: een kerk zonder meer dan gewone offerbereidheid voor nabije en verre naasten in nood, moet maar niet al te hard de staf breken over de echtscheidingen in haar midden. Willen we die problematiek echt aanpakken, dan moeten we juist als christenen samen over heel de linie van ons leven deze stijl van Christus willen leren. Daarmee dienen we onze broeders en zusters in huwelijksmoeite of na een scheiding meer dan met afkeuring en zeggen hoe het moet. Juist zo'n gezamenlijke stijl in de gemeente draagt, stimuleert en werkt door in onze omgang met huwelijksmoeite.
3. In het Oude testament was het gewoon als gescheidenen opnieuw trouwen. Dat vergeten we wel eens. Pathuis en Voorberg stellen in hun artikel dat de scheidbrief dit zou willen tegengaan. Zij menen dat de scheidbrief heeft gefunctioneerd als een soort 'scheiding van tafel en bed'. Maar zij baseren zich daarbij alleen op veronderstellingen en slaan in het licht van wat bekend is, de plank juist mis. Zij herhalen een verouderde opvatting van de bedoeling van de scheidbrief in de wet van Mozes. Anders dan vaak gesteld, was de scheidbrief in het Oude Oosten *niet algemeen gebruikelijk*. Alleen in bepaalde hogere kringen kwam deze voor. Mozes perkt het gebruik van de scheidbrief dus niet in maar gaat juist een stap verder dan in zijn context gewoon was: hij breidt de toepassing ervan uit naar alle leden van het volk. De bedoeling daarvan was om het gemakkelijke scheiden door mannen tegen te gaan en de positie van de vrouw meer dan gebruikelijk te beschermen. Maar was er eenmaal sprake van een officiële scheiding, dan bestond er ook ruimte voor een volgend huwelijk. Dat blijkt uit de Bijbel zelf. In Deuteronomium 24 spreekt Mozes van zo'n volgend huwelijk na een scheidbrief als iets vanzelfsprekends. En in Matteus 5 zegt Jezus: als je je vrouw wegzendt, maak je dat er echtbreuk met haar gepleegd wordt. Jezus gaat er gewoon van uit dat een weggezonden vrouw weer trouwde. Het wordt ook bevestigd door de letterlijke bewoordingen van de Joodse scheidbrief, zoals die terug gevonden zijn. Daarin verklaarde een man: 'jij bent vrij om te trouwen met wie je wilt'. Bovendien was het in de cultuur van Israël gedurende de meeste fasen voor een nog niet bejaarde vrouw niet gewoon om ongetrouwd te blijven (zie David Instone Brewer, *Divorce and Remarriage in the Bible: The Social and Literary Context*. Grand Rapids 2002). Wij realiseren ons vaak te weinig dat de praktijk in het Oude Testament op dit punt zo was. Daardoor hebben wij ook niet door dat het Nieuwe Testament ook in dit opzicht een radicalere lijn aangeeft dan het Oude: na een echtscheiding niet opnieuw trouwen. (Ik neem nu even aan dat wij die lijn terecht uit het Nieuwe Testament aflezen en ga daar in het volgende artikel nog wat uitvoeriger op in.) Deze grotere radicaliteit kun je alleen maar begrijpen in het licht van het komende koninkrijk. Vanuit de schepping en het Oude Testament zou je namelijk kunnen zeggen: een mens is niet bedoeld om alleen te leven. Maar in het Nieuwe Testament wordt duidelijk dat naast de roeping om Christus te dienen in het huwelijk ook een roeping in zicht komt waarin het gaat om dienst vanuit de ongehuwde staat. Gods koninkrijk geeft nu betekenis aan zowel huwelijk als alleengaan. Allebei worden het groeiterrain voor de christelijke liefde. Allebei maakt de Geest ze ondergeschikt aan een nieuwe blijvende gemeenschap waarin mensen niet alleen zullen zijn maar samenleven: de gemeente van Christus. Zodra je beseft dat de roeping om bijvoorbeeld na een echtscheiding ongehuwd te blijven iets te maken heeft met dit speciale nieuwtestamentische perspectief, wordt het ook duidelijk dat dit iets betekent voor de omgang met gescheiden medechristenen. Als wij als kerk willen terugdringen dat mensen na echtscheidingen opnieuw trouwen, moeten we meer doen dan hen op dit punt de wet lezen en zeggen dat 'het niet mag'. Ongehuwd moeten blijven is alleen begrijpelijk in de bedding van die nieuwe samenleving binnen de gemeente. Een gemeente die deze roeping om ongehuwd te blijven wil uitdragen, moet in de eerste plaats eraan werken dat zij echt een thuis is waar niet alleen gehuwden maar ook alleenstaanden en gescheidenen voluit opgenomen, aanvaard en ingeschakeld zijn. Alleen zo'n gemeenschap kan overtuigend aandringen op het offer van het ongetrouwd blijven na een echtscheiding.

Geestelijk

We overschreeuwen onszelf als we de toegenomen problematiek van echtscheiding vooral beantwoorden met flinke woorden en aangescherpte regels die we strikt gaan handhaven. En als we daarbij ontkennen dat sommige situaties stuk zijn en dat mensen de geloofskracht of de ruimte soms niet hebben om verder te gaan. Dan dwing je zomaar het goede af buiten Christus om, op een vieselijke manier. Met de genoemde punten trekken we geen mazen in het net, maar zoeken we naar een omgang met huwelijksmoeite en scheiding waarin we elkaar *eerst* dichtbij Christus brengen om dan *samen* stappen te zetten op de radicale weg van de navolging

Want tegelijk draaien we ons vast in een neergaande spiraal als we niet meer weten te doen dan ons nuchter stapje voor stapje steeds verder neerleggen bij de gebroken werkelijkheid en de ene na de andere nieuwe echtscheidingsgrond aannemen. Op een andere manier is dat even vieselijk. Waar is dan onze verwachting van Christus' Geest?

Misschien moeten we daarom op de huidige problematiek wel vooral met een omweg reageren. Niet alleen maar schrikken van de vele huwelijksbranden en die met veel blus- en spuitwerk proberen te doven of te beperken. Maar vooral aandacht geven aan het voorkómen van toekomstige branden. Daarom hebben wij ook voorgesteld om veel meer nadruk te leggen op kerkelijke instructie en training rond huwelijk en alleengaan, niet pas als mensen gaan trouwen maar van meet af in het gewone kerkelijke onderwijs. Als er in de catechese één ding is gaan ontbreken in de loop van de eeuwen dan wel de instructie voor de praktijk van de christelijke levensstijl, terwijl deze in de Oude Kerk juist de kern van het kerkelijke onderwijs uitmaakte. Ook stellen wij voor eraan te werken dat wij als kerk bij huwelijksmoeiten meer te bieden hebben dan normen die vertellen hoe het moet. Gerichte hulpverlening is nodig waarin geestelijke leiding en relationele deskundigheid samengaan. Maar voor alles hopen wij op een verlangen in de kerken naar nieuwe toewijding en navolging van Christus. Daarom zou het erg jammer zijn wanneer een onbevangen en opbouwend gesprek met elkaar daarover buiten beeld zou raken door bezorgdheid en wantrouwen. Want al zouden wij van onze benadering niets concreets doorzetten, maar wel de vonk zien overspringen van dit verlangen naar nieuwe toewijding, dan zouden we ons doel in zekere zin al bereikt zien. Hopelijk dooft die vonk niet in een stofwolk van kerkelijk geharrewar. Wij horen en lezen hoe door Christus' kracht vervolgd christenen in Noord-Korea het onmogelijke opbrengen. Is Hij dan niet ook veel belovend voor christenen die midden in de typisch westerse crisis rond huwelijk, seksualiteit en relatievorming?

3 Kritiek gewogen

Zijn de deputaten Huwelijk en echtscheiding op een verkeerde weg? In de twee voorgaande artikelen heb ik als lid van het deputaatschap uitgelegd wat deputaten met hun benadering beogen. Daaruit bleek dat de continuïteit met de gangbare opvattingen groter is dan vaak gedacht. Tegelijk heb ik duidelijk gemaakt dat ons spreken over de 'stijl van het koninkrijk' niet bedoeld is om onder concrete bijbelwoorden uit te komen, maar om op een dieper niveau te stimuleren tot nieuw elan en nieuwe toewijding. In dit artikel ga ik nadrukkelijker in op enkele centrale punten van kritiek. Vooral gebruik ik daarbij de artikelen van de predikanten Pathuis en Voorberg in het kerkblad van het noorden en Storm in Nader Bekeken.

1 Korintiërs 7

De grootste moeite geeft onze hantering van 1 Korintiërs 7. In ons rapport stellen wij dat Paulus in 1 Korintiërs 7 een incidenteel ontslag geeft van Jezus' regel dat je niet mag scheiden. Bovendien opperen wij dat de kerk in bepaalde andere situaties soms genoodzaakt is, om zo iets ook te doen. Natuurlijk spreekt Paulus met apostolisch gezag en de kerk niet. Maar dat neemt het punt van vergelijking niet weg. Soms stuit je met de regel in de hand op een situatie waarin toepassing van die regel onaanvaardbare gevolgen zou hebben. Dan is het beter – of liever: minder kwaad – om de regel niet toe te passen dan om die gevolgen over je af te roepen. In 1 Korintiërs 7 zou toepassing van de regel dat je niet mag scheiden kunnen leiden tot het opofferen van de band met Christus ter wille van je ongelovige partner. Omdat dit onaanvaardbaar is, 'schort' Paulus als het ware de binding aan die regel voor die situatie op. Deze bijzondere zendingssituatie was in Jezus' onderwijs nog niet in beeld. Maar – zo menen wij – dat kan vaker voorkomen en dan moet de kerk soms net zo iets doen. Neem bijvoorbeeld het geval dat een vrouw getrouwd is met een psychopaat die haar leven terroriseert en zelfs bedreigt, en die het gezin stuk maakt. Volgens ons moet de kerk in zo'n situatie meer doen dan een afwachtende houding aan de zijlijn aannemen. Die lijn zullen sommigen voorstaan: de kerk hoopt dan dat de vrouw geloof en kracht genoeg heeft om het vol te houden, steunt haar daarin, maar zal haar niet al te hard oordelen als het toch niet lukt. Met zo'n opstelling laat je de verantwoordelijkheid helemaal bij haar. In veel andere zware huwelijksomstandigheden kan dat een goede opstelling zijn. Maar bij dit soort extreme situaties vind ik het een onaanvaardbare manier om als kerk je handen schoon te houden. Je weet dat God niet wil dat iemand zijn partner en zijn gezin helemaal stuk maakt. Je bent geroepen op te komen voor het leven en het heil van je naasten, zeker als deze zwak staan. In zo'n situatie dient de kerk als er geen andere uitweg meer is evenals Paulus in 1 Korintiërs 7 te zeggen: hier bent u niet gebonden. Evenals in 1 Korintiërs 7 is het een 'kwaad' als het huwelijk breekt, maar evenals daar zou er sprake zijn van een groter kwaad als je de betrokkene dwong om het tot elke prijs in stand te houden.

Vragen

Rond deze benadering is een veelheid aan kritische vragen losgekomen. Heeft de kerk dezelfde apostolische volmacht als Paulus? Kun je zeggen dat Paulus mensen ontslaat van de binding aan een woord van Christus? Is Gods openbaring over het onderwerp 'echtscheiding' niet afgesloten, zodat je het beginsel van 1 Korintiërs 7 niet zomaar kunt uitbreiden naar andere situaties?

Van deze kritiek kunnen wij zeker iets aanvoelen. Zo vinden we onze eigen woordkeus achteraf ongelukkig, alleen al vanwege de misverstanden die deze oproept. 'Ontslaan van de regel' of 'opschorting van de binding' zijn kwetsbare uitdrukkingen, zeker als je die hanteert voor wat de kerk vandaag zou mogen doen. Wij nemen van deze manier van zeggen dan ook helemaal afstand, al bedoelen we er niet mee wat verschillende critici erin horen. In plaats van dit soort uitdrukkingen zeggen wij nu dat wij in 1 Korintiërs 7 zien hoe Paulus de richtlijnen die Christus gaf rond de echtscheidingen *toepast* in een heel specifieke situatie.

Aan de andere kant missen wij bij onze critici nogal eens een werkelijke doordenking van de problematiek rond 1 Korintiërs 7. Want als Paulus schrijft: je bent niet 'gebonden', zijn wij geneigd dat op te vatten als 'gebonden aan je man of vrouw'. Maar in navolging van anderen hebben wij erop gewezen dat Paulus hier een ander woord gebruikt dan in dat geval te verwachten zou zijn. Het woord dat hij gebruikt, lijkt toch het beste begrepen te kunnen worden als een verwijzing naar de regels van Christus. In de concrete situatie van 1 Korintiërs 7 lijkt Paulus te zeggen dat de betrokkene niet 'slaafs vast zit aan de regel dat je niet mag scheiden'. Dat gaf ons aanleiding voor onze achteraf te kwetsbare bewoordingen. Veel critici – bijvoorbeeld Storm – gaan echter met geen woord in op deze argumenten en doen alsof het hier vanzelfsprekend gaat om gebonden zijn aan je man of

vrouw. Toch maakt dit punt nogal verschil. Want als Paulus zegt: hier ben je niet gebonden aan je man en vrouw, zou je dat misschien kunnen verder denken in de richting van een nieuwe categorie, een echtscheidingsgrond. Maar als hij de relatie tot de regel op het oog heeft, gaat het veel meer om een incidentele concrete wegwijzer in een dilemma. Wij vinden het erg jammer dat allerlei critici met zware woorden ons gebruik van 1 Korintiërs 7 op de korrel nemen zonder voor de overwegingen die ons ertoe brachten een echt alternatief aan te reiken. Daarbij denken wij ook aan onze eerder geuite stelling dat zulke situaties waarin sprake is van een extreem dilemma vaker voorkomen en dat de kerk dan toch op de een of andere manier richting zal moeten wijzen en daarbij kan leren van wat zij Paulus ziet doen in 1 Korintiërs 7.

De eed

Wat wij onder andere met behulp van 1 Korintiërs 7 willen betogen, kun je ook langs een andere weg duidelijk maken. Misschien helpt dat om de moeite met onze hantering van 1 Korintiërs 7 weg te nemen. Ik gebruik met dat doel even een ander minder geladen voorbeeld. In de Bergrede spreekt Christus radicale woorden over de eed. Je moet helemaal niet zweren, zegt Hij, want alles wat uitgaat boven 'ja' en 'nee' is 'uit de boze'. En nu het koninkrijk nadert en Christus' genade en Geest ons zullen vervullen, moeten we verder mikken dan op indamming van de leugen (met behulp van de eed). Nu wordt de wet in ons hart geschreven en kan en moet de leugen worden uitgebannen. Ik ga nu even voorbij aan de bekende vraag of Jezus' woord ook bedoeld was voor de burgerlijke samenleving, bijvoorbeeld in een tijd waarin deze van God vervreemd is. In ieder geval kunnen we leren dat in de kerk een eed niet past en invloed van de zonde verraadt. Toch komen wij in het latere onderwijs van Paulus af en toe een soort 'eden' tegen, niet als hij spreekt tot de samenleving maar *binnen de gemeente*. Kennelijk gebeurt daar soms toch wat niet *mag* gebeuren. En kennelijk kunnen als gevolg van die invloed van de zonde situaties ontstaan *waarin je toch nog niet ontkomt aan een eed*. In zulke situaties zou toepassing zonder meer van Jezus' woord dat je nooit mag zweren tot gevolg hebben dat de leugen of het wantrouwen onderlinge verhoudingen verder verzieken of de ruimte voor het Woord en de ambtsdrager (Paulus) verdwijnt. Dan ontstaat er dus een keus tussen twee kwaden: het hulpmiddel van de eed, dat binnen de gemeente eigenlijk geen plek meer mag hebben, en de olievlekwerking van leugen en wantrouwen. In die situaties grijpt Paulus toch weer naar het middel van de eed.

Structureel gebeurt hier dus net zoiets als in 1 Korintiërs 7 rond echtscheiding. En dan wordt de vraag wat wij voor onze omstandigheden hieruit al dan niet kunnen concluderen. Moeten wij dan zeggen: een eed mag nooit, behalve in exact diezelfde situaties waarin wij Paulus later toch een eed zien afleggen? Met als argument dat Paulus apostel was en wij niet. Of zouden er *na de tijd van het Nieuwe Testament* ook andere situaties kunnen voorkomen, die niet direct lijken op die van Paulus en waarin je een meer algemene les uit zijn voorbeeld kunt trekken? Namelijk deze les: soms kom je ook in de kerk in een dilemma terecht en is de eed het mindere kwaad. Die vraag is door de kerk al beantwoord, in zondag 37 van de Catechismus. Daar belijden we dat de eed soms geoorloofd is *'als de nood dit vereist'*. De kerk heeft niet gezegd: wij mogen niet verder gaan dan de concrete situaties waarin wij in het Nieuwe testament zelf uitzonderingen tegenkomen op Jezus' regel dat wij helemaal niet mogen zweren. Integendeel: de kerk heeft in Paulus' omgang met Jezus' woorden in specifieke omstandigheden in het volle besef dat hij apostel was en wij niet, toch ook een voorbeeldelement durven herkennen en dat durven uitbreiden tot die *onbepaalde* aanduiding in de catechismus: 'noodsituaties' in het algemeen. Vergelijkbare opmerkingen zouden wij kunnen maken over de 'noodleugen'.

Echtscheiding

Wat wij rond 1 Korintiërs 7 rond het onderwerp echtscheiding bedoelen, is niets anders dan wat ik hierboven uiteenzette via het voorbeeld van de eed. Daarom raken alle opmerkingen die critici maken over het feit dat Gods openbaring is afgesloten, ook rond het thema 'echtscheiding' en dat wij niet mogen toevoegen of afdoen aan Gods Woord ons in het geheel niet. Want dat de openbaring is afgesloten, erkennen wij. Wij treffen dan ook *binnen* de openbaring dit voorbeeld van apostolisch toepassen van Jezus' onderwijs aan en werken daarmee verder. Bovendien betekent de afsluiting van Gods openbaring helemaal niet dat daarmee over alle concrete onderwerpen het laatste woord gezegd is en dat ethiek dus wel gereduceerd kan worden tot exegese, zoals zowel Pathuis/Voorberg als Storm lijken te denken. De Schrift zegt het nodige over de overheid en over oorlog en vrede. Gods openbaring rond die thema's is afgesloten. Toch zijn de belangrijkste inzichten uit de christelijke ethiek op deze punten, die de meeste gereformeerden tot op vandaag vanzelfsprekend vinden, gegrond op ethisch verder werken met de gegeven openbaring in de geschiedenis van de kerk en niet op rechtstreekse exegese. De politieke situatie van later eeuwen met een min of meer *christelijke* overheid en samenleving kwam immers in de periode die Gods openbaring beslaat op die manier niet voor. Over sommige concrete onderwerpen en de situaties waarin zij aan de orde zijn (bijvoorbeeld in de medische ethiek) zegt de Schrift niets rechtstreeks. Daar vinden we het heel gewoon om te werken vanuit de grote lijn van de Schrift en ook om voorbeeldelementen te benutten die de apostelen in andere situaties aanreiken. Er bestaat geen grond om te stellen dat over de onderwerpen waar de Schrift wel iets of veel over zegt (zoals de eed of de echtscheiding) aan te nemen dat *daarom ook voor concrete ethische omstandigheden* alles met zoveel woorden al gezegd is en alleen nog maar exegetisch opgediept hoeft te worden, zodat wij ineens geen grote lijnen meer mogen doorvertalen of voorbeeldelementen benutten.

Context 1

Storm vat onze visie zo samen dat volgens ons de context van de kerk ons mag duidelijk maken, dat we ons ontslagen weten van duidelijke regels van de Schrift. Geen wonder dat hij vervolgens verklaart bang te zijn voor een nieuwe hermeneutiek die hij in onze benadering ziet binnensluipen. Gelukkig voor hem en anderen herkennen wij ons niet in die weergave. Ik gaf al aan dat wij juist om daarover misverstand uit te sluiten, afstand nemen van de uitdrukking 'ontslaan van regels van de Schrift'. Ik voeg daar nu aan toe dat het element 'context' op twee manieren een plaats kan krijgen. In de eerste plaats kan het inzicht in de concrete omstandigheden (context) duidelijk maken dat er sprake is van een dilemma, waarin een keus tussen twee kwaden onvermijdelijk lijkt. In dat geval blijven wij spreken van een 'kwaad', ook als wij ons zouden neerleggen bij een echtscheiding. Dat betekent ook dat de regel van Christus in de betreffende situatie volop geldig blijft. Zij botst echter op een andere regel of op gevolgen die in het licht van de Schrift onaanvaardbaar lijken. Maar ook als wij daardoor Jezus' regel niet kunnen opvolgen, blijft zij wel overeind. Wij menen zelfs dat je zo'n keus tussen kwaden alleen in verootmoediging kunt maken en daarbij altijd een beroep moet doen op Gods genade.

Context 2

Maar de context kan op nog een manier een rol spelen. Het lijkt namelijk soms zo dat de Schrift rechtstreeks iets over een bepaald onderwerp uit onze context zegt, terwijl je bij nader onderzoek van de historische achtergrond van het schriftwoord

moet concluderen dat het toch niet of niet helemaal over hetzelfde verschijnsel gaat. Ook dan wordt de regel niet afgeschaft of opgeschort. Maar dan concludeer je dat de regel bij nader inzien geen betrekking had op datgene wat jij ermee wilde doen. Een eenvoudig voorbeeld betreft de mening van sommige christenen dat de doodstraf onaanvaardbaar zou zijn op grond van het zesde gebod: gij zult niet doodslaan. Wie dat gebod in zijn oorspronkelijke context ziet, ontdekt direct dat deze conclusie niet klopt. Het zesde gebod lijkt misschien wel even te kunnen slaan op zoiets als de doodstraf, maar het gaat er gewoon niet over. Een afgezaagd maar duidelijk voorbeeld ligt ook in Paulus' spreken over het 'hoofddekseel' van de vrouw. Wie de Bijbel leest als een onhistorische verzameling normen, kan denken dat daarin een rechtstreeks kledingvoorschrift voor vandaag gegeven wordt. Maar als je je verdiept in de historische context van zo'n tekst, ontdek je welke betekenis zo'n hoofddekseel destijds had. In onze context ligt dat anders. En in plaats van een *rechtstreekse* toepassing komt een richtlijn op een dieper niveau. Bijvoorbeeld: Paulus leert ons dat wij – ook in onze presentatie – de plek die God ons als man of vrouw gaf moeten respecteren en niet moeten provoceren. Je moet bij een bijbelse richtlijn of norm *altijd* proberen na te gaan of deze wel betrekking heeft op dezelfde *soort* verschijnselen als in onze tijd voorkomen. Dat speelt ook rond de thema's 'homoseksualiteit' of 'vrouw in het ambt', waarmee de critici helaas over de hoofden van homo's en vrouwen heen het gevaar van onze benadering willen illustreren. Het is schadelijk dat mensen rond zulke thema's elkaar veelal napraten dat homoseksualiteit, vrouw en ambt in de tijd van de Bijbel heel andere verschijnselen waren dan vandaag, zodat je vandaag niet gebonden bent aan wat de Bijbel daar concreet van zegt. Maar het is *net zo schadelijk* als anderen met even grote vanzelfsprekendheid en zonder argumenten het tegendeel beweren. Waarom? Omdat je niet *bij voorbaat* moet uitgaan van 'is-gelijk-tekens' tussen zulke verschijnselen. Je moet zorgvuldig naar de Bijbel zoals God die destijds gaf, luisteren en naar je eigen tijd kijken. Zo ontdek je of en in hoeverre er sprake is van verschillen en overeenkomsten. Gereformeerde ethici die zoals Douma en ik zelf de homoseksuele praktijk afwijzen, doen dat niet *zonder* zulk eerlijk onderzoek. Zouden ze dat wel doen, dan zou dat onverantwoord zijn in de richting van de betrokkenen en hen zelfs kunnen stimuleren om uit reactie gemakkelijk het tegenovergestelde standpunt na te praten. Ook in de toepassing van wat de Schrift zegt over echtscheiding mogen we niet om zulk onderzoek heen gaan, waarin het scheiden en huwen zoals dat destijds voorkwam, vergeleken wordt met de huidige context. Daarbij gaat het er niet om ons af te maken van bijbelse normen, maar juist zo om concreet mogelijk te ontdekken wat zij *wel en niet* willen zeggen om ze dan naar Gods bedoeling in praktijk te kunnen brengen. De critici wekken de indruk een blinde vlek te hebben voor de noodzaak van dit soort bezinning.

Maar niet alleen rond het thema 'echtscheiding' ook rond andere ethische onderwerpen is zulk onderscheidingsvermogen juist belangrijk om te komen tot een overtuigende en overtuigende christelijke levensstijl.

Volgende week stel ik ter afronding van mijn artikelen nog enkele andere punten van kritiek aan de orde.

4. Gedeelde overtuiging?

In de afgelopen weken schreef ik als lid van het deputaatschap 'huwelijk en echtscheiding' drie artikelen om de bedoeling van onze benadering duidelijk te maken, en in te gaan op kritiek die geuit is. Die kritiek is helder aan de orde gesteld door artikelen van de predikanten Pathuis en Voorberg in het kerkblad van het noorden en Storm in Nader Bekeken. Vorige week besprak ik de kritiek op onze hantering van 1 Korintiërs 7. Nu gaat het over de 'hardheid van het hart', de tucht, en het hertrouwen na een scheiding.

Hard hart

Met veel anderen tonen Pathuis en Voorberg zich bezorgd over ons spreken rond de 'hardheid van het hart'. In Matteus 19 zegt Jezus tegen de Joodse leiders: Mozes liet de scheidbrief toe vanwege de hardheid van jullie harten, maar van het begin af is het zo niet geweest. Het is duidelijk dat Jezus ons leert om niet in te zetten op een soort goddelijk gebod of verlot tot scheiden, maar op de onontbindbaarheid van het huwelijk. Dat er in Mozes' wet een tijdelijk gebod is geweest dat echtscheiding regelde, was vanwege de hardheid van de harten. Maar dichtbij Christus en in het perspectief van het koninkrijk zullen harde harten zacht worden. Zoals uit het voorgaande artikel duidelijk werd, is de hoofdlijn van onze benadering juist hierop gegrond: altijd inzetten op de onontbindbaarheid van het huwelijk en dus jezelf verloochenen om trouw te blijven, want een andere weg wijst Jezus niet en zijn genade en Geest maken mogelijk wat je zelf niet dacht te kunnen!

Toch zeggen wij ook dat dit niet wegneemt dat de 'hardheid van het hart' zelfs in de gemeente van Christus soms nog voorkomt en dat wij dan nog steeds kunnen leren van de tijdelijke maatregel die Mozes in dat verband nam. Daarop is stevige kritiek geuit. Hiermee zouden wij een ontsnappingsroute openen, schrijven Pathuis en Voorberg. Overigens vergissen zij zich als zij beweren dat wij de hardheid van het hart speciaal koppelen aan hertrouwen na echtscheiding en in het geval van scheiden zelf spreken over 'zo dicht mogelijk blijven bij de stijl van het koninkrijk'. Zowel bij een ongeoorloofde echtscheiding als bij een ongeoorloofd tweede huwelijk kan volgens ons sprake zijn van zwakte in geloof of inzicht en onmacht. In beide gevallen menen wij dat de kerk *niet toegeeflijk en geduldig* mag zijn als er sprake is van duidelijk verzet tegen God, terwijl zij als er sprake is van zwakte in geloof of christelijk leven moet zoeken naar een manier om de betrokkenen nog zo dicht mogelijk te houden bij de stijl van Christus en de draad van een christelijk leven weer te kunnen oppakken.

Termen

Wij denken dat de meeste kritiek rond ons spreken over de 'hardheid van het hart' terug te voeren is op een terminologisch verschil. De critici vatten 'hardheid van hart' op als 'onbekeerlijkheid', terwijl wij ermee doelden op de zwakte en de soms grote invloed van de oude mens in het christelijke leven. Het woord dat Jezus gebruikt, komt weinig voor en geeft aanleiding voor meer dan één exegesemogelijkheid. In het licht van wat verschillende critici en auteurs hebben aangevoerd erkennen wij dat de invulling van de term als 'onbekeerlijkheid' goede papieren heeft, nog afgezien van de vraag op *wiens* onbekeerlijkheid Jezus dan zinspeelt. Daarom is het beter om ons pleidooi niet meer zo direct te verbinden aan de exegese van deze uitdrukking. Het debat daarover zou dan gemakkelijk afleiden van de kernvraag: moet je soms ook in het Nieuwe verbond in je omgang met echtscheiding nog rekenen met zwakte en met de invloed van de oude mens in het christelijke leven. Daarover zijn wij het misschien wel meer eens dan het debat over de uitdrukking doet vermoeden. Pathuis en Voorberg schrijven over 1 Korintiërs 7:10v immers ook dat Paulus zich aanpast aan de situatie waarin verzoening tussen een echtpaar dat uit elkaar ging niet meer mogelijk is. Paulus rekent dus ondanks Jezus' radicale woorden uit Matteus 19 toch ook met zonde, zwakheid en gebrokenheid die soms niet voldoende overwonnen worden. En hij wijst een weg die daarmee rekent, zoals ook Mozes dat deed met zijn tijdelijke noodmaatregel rond de scheidbrief. Overigens is zo ook meestal de handelwijze van de Gereformeerde kerken geweest. Ook als er sprake was van echtscheiding zonder een van de erkende gronden, bijvoorbeeld omdat de verhoudingen

verstoord waren, legde de kerk zich daar op een gegeven moment bij neer, zodra duidelijk werd dat de betrokkenen niet uit onbekeerlijkheid handelden. Vervolgens betrof de kerk juist in zulke gevallen de wacht bij een eventueel tweede huwelijk. Met onze opmerkingen rond de hardheid van hart doelen wij op hetzelfde. Wie zegt dat Jezus de scheidbrief en daarmee dus de echtscheiding afschafte en dat er daarom nooit meer sprake kan zijn van het rekenen met zwakte en gebrekkig geloofsniveau zoals Mozes dat deed, moet beseffen dat hij daarmee het spoor verlaat dat de Gereformeerde kerken altijd zijn gegaan. In de omgang met huwelijkszonden en echtscheiding sluip gemakkelijk een zeker perfectionisme, dat wij rond andere thema's en in andere discussies vaak snel bestempelen als dopers. Daartegenover zeggen wij dan terecht: ook wie mag leven door de Geest, staat keer op keer voor de invloed van het vlees in zijn leven. Het klassieke avondmaalsformulier wijst ons hier de weg. Er is ook bij oprechte christenen nog sprake van veel zonde en gebreken. Beslissend is of daarover berouw aanwezig is en of wij 'begeren daartegen te strijden'. Het moet opvallen hoe volstrekt anti-trionfalistisch dat geformuleerd is: begeren te strijden. Er wordt niet van uitgegaan dat die strijd altijd zo goed van de grond komt. Oprechte christenen zijn vaak slap. Er wordt al helemaal niet gesuggereerd dat die strijd vanzelfsprekend leidt tot overwinningen. Volgens zondag 12 zullen wij *de* overwinning na dit leven behalen. In dit leven geeft de Geest vanuit Christus' overwinning daarop gelukkig een royaal voorschot, maar dat garandeert niet dat elke zwakte of invloed van het vlees nu al 'overwinbaar' is. Zodra je dat zegt, betekent dat ook dat je jezelf niet volledig kunt losmaken van de wijsheid uit Mozes zoals deze gericht is op het intomen van blijvende zwakte of gevolgen van zonde. Op die manier bedoelden wij onze verwijzing naar de hardheid van het hart. Maar om misverstanden te voorkomen en niet in een exegetisch debat over die uitdrukking verzeild te raken, zullen we die zegswijze voortaan niet meer in dit verband gebruiken en spreken over zwakte en de invloed van het vlees in het christelijke leven.

Tucht

Veel kritiek is er ook om wat wij over de kerkelijke tucht schrijven. Wij stellen namelijk voor om in sommige situaties van echtscheiding en hertrouwen een nieuwe maatregel van tucht te gebruiken. En de synode heeft daar voorlopig ook ruimte voor gegeven. De kerkenraad geeft daarbij in het midden van de gemeente een openlijk oordeel over een situatie die publiek werd, soms zonder dat zij de betrokkenen afhoudt van het avondmaal. Wij vinden dat belangrijk vanwege de voorbeeldwerking. Als er steeds meer echtscheidingen en tweede huwelijken zijn, lijkt dat ook steeds gewoner in de kerk. Als ze zelf in zo'n situatie komen, zullen andere mensen die mogelijkheid ook eerder overwegen.

Maar nu denken sommigen dat wij hiermee de bestaande tucht op losse schroeven willen zetten. Dat is uitdrukkelijk niet het geval. Als de kerkenraad zeker weet dat mensen hardnekkig Gods woord op een bepaald punt van hun leven afwijzen en zich verzetten tegen God, is er afhouding van het avondmaal nodig, ook rond echtscheiding en hertrouwen. Maar het probleem is nu juist dat sommige situaties bekend worden in de gemeente zonder dat duidelijk is hoe de kerkenraad daarmee omgaat. Vaak is een kerkenraad eerst lange tijd bezig met pastoraat en zonodig stille censuur achter de schermen. En er zijn ook situaties waarin hij nooit verder komt dan die stille censuur, deze na verloop van tijd weer 'stil' opheft of zelfs geen vrijmoedigheid heeft om ertoe over te gaan. Want het gaat soms om schrijnende omstandigheden, waarbij wij te maken kunnen hebben met positieve broeders en zusters die merkbaar de Here dienen en liefhebben. De gemeente merkt in zulke gevallen dus niets. Mensen die denken dat wij verruiming van de tuchtpraktijk voorstaan, hebben onze bedoeling niet gepeild. Wij zien juist dat er al een soort ruimere praktijk is. En wij zijn bezorgd over de ondermijnende effecten daarvan op anderen in de gemeente. Daarom stelden wij juist die nieuwe maatregel van tucht voor. Niet als vervanging van de afhouding van het avondmaal, maar als aanvulling voor situaties waarin een publiek signaal nodig is, terwijl dit via de bestaande tuchtroute niet of nog niet gegeven kan worden.

Natuurlijk, er zijn ook mensen die zeggen: zonde is zonde, dus je moet altijd afhouden van het avondmaal, en iemand kan nog zo christelijk lijken en leven, als hij op één punt een verkeerde keus maakt, is het schijn. Komt hij op die keus niet terug, dan volgt afsnijding. Maar daarmee komen wij weer terecht in de buurt van het al eerder genoemde perfectionisme. Mensen worden in de gereformeerde kerken niet blijvend afgehouden en afgesneden om zonden of om verkeerde inzichten die zij te goeder trouw hebben, maar om verharding in de zonde, waaruit ongelof blijkt. Een kerkenraad hoort zich daarover een geestelijk oordeel te vormen. Juist omdat daarvan vaak geen sprake lijkt, is het begrijpelijk dat kerkenraden in sommige situaties van echtscheiding en hertrouw geen vrijmoedigheid hebben tot afhouding of tot verdere stappen in de censuur.

Hertrouwen

Een laatste punt van kritiek op ons rapport betreft onze omgang met volgende huwelijken na echtscheiding. Sommigen zijn bezorgd omdat wij ons spreken over de 'hardheid van het hart' (voortaan dus de invloed van zwakte, zonde en gebrokenheid) ook daarop betrekken. Maar zoals de kerkenraad zich soms neerlegt bij een echtscheiding *zonder deze goed te keuren*, zo kan hij zich volgens ons soms ook moeten neerleggen bij een volgend huwelijk. En zoals soms een echtscheiding het minste van twee kwaden lijkt, zo kan dat ook het geval zijn bij een volgend huwelijk. Wij wijzen bijvoorbeeld op de situatie van een heel jonge man of vrouw die na een ondoordacht gesloten huwelijk al spoedig weer gescheiden is. De weg van de navolging van Christus is volgens ons dan duidelijk. Maar tegelijk leert de ervaring dat ook oprechte christenen soms te zwak zijn om dit een leven lang vol te houden en verstrikt kunnen raken in nog veel ernstiger zonden. Of denk aan een moeder van een opgroeiend gezin die na haar scheiding in grote problemen komt en van wie de kinderen dreigen te ontsporen omdat de stabiliteit in huis verdween. Dan is het volgens ons denkbaar dat om het grotere kwaad van de ontsporende kinderen te voorkomen het kleinere kwaad van het tweede huwelijk gekozen wordt.

Anderen letten juist op een ander aspect van onze visie op hertrouwen. Zij vinden ons voorstel om volgende huwelijken nooit kerkelijk te bevestigen, erg onrechtvaardig. Er zijn toch ook mensen die er niets aan kunnen doen dat ze gescheiden zijn? En hebben mensen die opnieuw trouwen Gods zegen en de steun van de gemeente niet nodig?

Wij menen dat wij in de eerste plaats goede praktische argumenten hebben voor ons voorstel. Want in de huidige situatie moeten kerkenraden zich uitspreken over de vraag of hertrouw geoorloofd is. Eigenlijk zijn kerkenraden daartoe niet in staat. Want in de meeste gevallen kunnen ze de voorgeschiedenis van een echtscheiding niet zuiver reconstrueren. Dat brengt veel rechtsongelijkheid met zich mee. Er mogen mensen opnieuw trouwen, omdat er formeel sprake was van overspel, al was het een incident en blijven de achterliggende aanleidingen voor dat overspel uit beeld. En er worden huwelijksbevestigingen geweigerd omdat de geldende gronden niet aanwezig waren, terwijl er misschien jaren van moeite en strijd voorafgingen. De afspraak om volgende huwelijken nooit kerkelijk te bevestigen, zou veel onrecht voorkomen en kerkenraden verlossen van een verantwoordelijkheid die zij vaak niet kunnen waarmaken.

Tegelijk denken wij dat er ook in het licht van de Schrift iets te zeggen valt voor onze inzet. Volgende huwelijken na echtscheiding blijven in onze visie eigenlijk altijd achter bij Gods bedoeling, al zijn er situaties denkbaar waarin ongetrouwd blijven 'slechter' uitpakt. Maar je hebt elkaar voor Gods aangezicht beloften gedaan 'tot de dood ons scheidt'. Bij de beloften

past het niet om *terwijl de ander nog leeft*, nogmaals zulke beloften te doen, nu aan een derde. Bovendien zijn er ook concrete bijbelteksten die dit lijken te bevestigen. Wij kwamen in 1 Korintiërs 7:11 al Paulus' richtlijn tegen: ben je toch gescheiden en is verzoening niet mogelijk, blijf dan ongetrouwd. Uit de tekst zelf blijkt nergens dat dit alleen geldt voor bepaalde scheidingen. Die tweedeling hebben wij aangebracht vanuit onze gewoonte om te werken met vaste echtscheidingsgronden. Maar als wij gelijk hebben dat de Schrift zulke gronden niet bedoelt te geven, kunnen ze ook geen schiftende factor worden in de toepassing van Paulus' woord. En als de uitdrukking 'gebonden' in 1 Korintiërs 7 geen betrekking heeft op je binding aan je partner maar op de omgang met Jezus' gebod om niet te scheiden, kun je ook minder gemakkelijk zeggen dat je na zo'n scheiding dus vrij bent om weer te trouwen. Behalve op 1 Korintiërs 7 wijzen wij ook op Matteüs 5. Daar zegt Jezus: als je een weggezonden vrouw trouwt, pleeg je echtbreuk. In onze termen zou daar sprake zijn van kwaadwillige verlaten: een man stuurt zijn vrouw weg met een scheidbrief. Daar kan zij misschien wel niets aan doen. Wij zeggen dan in de Gereformeerde traditie: dus is zij vrij om te trouwen. Maar spreekt Jezus niet radicaler? Als zij in die situatie trouwt, noemt Hij dat echtbreuk. Dus ook dan wijst Jezus een tweede huwelijk af.

Wij beseffen goed dat onze visie strikter is dan binnen de Gereformeerde traditie tot nu toe gebruikelijk. En wij hebben juist op dit punt veel weerstand geproefd, niet in het minst van collega-predikanten die dit onbillijk vinden. Bovendien erkennen wij dat onze visie ook open vragen laat bestaan. Als na een echtscheiding de ene partner al wel opnieuw trouwde, moet je dan nog steeds de andere partner voorhouden dat dit niet is naar Gods bedoeling en kerkelijke bevestiging weigeren? En als je zoals wij doen met het oog op onze niet christelijke samenleving en wetgeving zo sterk pleit voor grotere betrokkenheid van de kerk bij de huwelijksvoorbereiding, - sluiting en – invulling, strijdt daarmee dan niet dat je kerkelijke bevestigingen weigert van huwelijken die je vervolgens toch moet erkennen als echte huwelijken?

Wij hopen dat rond dit voorstel alsnog eenstemmigheid en overtuiging zal groeien. Maar momenteel is dat duidelijk niet algemeen het geval. Het kan niet zo zijn dat de synode – gesteld al dat deze door ons overtuigd zou worden – op dit punt iets in de kerken verandert waarvoor de bedding van een gedeelde overtuiging ontbreekt. Daarom zullen wij in onze rapportage aan de synode enerzijds ons pleidooi overeind houden, maar tegelijk onze concrete voorstellen matigen. Kort gezegd komt het erop neer dat wij menen dat in situaties van volgende huwelijken waarin tucht geoefend wordt of de kerkenraad een openlijke afkeuring in het midden van de gemeente nodig acht, huwelijksbevestigingen niet mogen plaatsvinden. In andere situaties is die ruimte er wel. Wel vinden wij het ook als wij momenteel niet verder gaan dat dit, belangrijk om ook in zulke gevallen recht te doen aan de ernst van de breuk in het eerste huwelijk. Wij overwegen in dat verband de mogelijkheid om indien gepast elementen van boete en berouw publiek te laten doorklinken rond de bevestiging van zo'n huwelijk.

Ik rond deze artikelen af met de hoop en de bede dat ze misschien wat zaken opgehelderd hebben en zo het voortgaande gesprek rond echtscheiding en heel onze levensstijl zullen dienen.

Bijlage IV Het rapport 'Echtscheiding en hertrouwen?'

Zie apart document: Huwelijk en Echtscheiding Bijlage IV

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage III - VIII

**Aanvullend Deputatenrapport
Huwelijk en Echtscheiding**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Geachte broeders,

Hierbij doen we u ter informatie een kleine aanvulling op ons rapport toekomen, bestaande uit de volgende onderdelen:

- 1 OVERLEG MET ANDERE KERKEN IN BINNEN- EN BUITENLAND
 - 1.1 Gesprek met afvaardiging OPC op 14 oktober 2004
 - 1.2 Gesprek met afvaardiging CGK/NGK/COGG op 27 januari 2005
- 2 KORT VERSLAG VAN EEN GESPREK n.a.v. kritiek
- 3 ECHTSCHIEDING EN TUCHT
 - 3.1 Pastoraat
 - 3.2 Aanvullende tucht

Wij vertrouwen u met deze aanvullende rapportage naar genoegen te hebben geïnformeerd.

Met hartelijke broedergroet,
Namens deputaten,

K. Mulder, secretaris

OVERLEG MET ANDERE KERKEN IN BINNEN- EN BUITENLAND

De Generale Synode van Zuidhorn gaf ons opdracht zorg te dragen voor een brede bezinning in de kerken op de terreinen van huwelijk, het alleen-gaan, huwelijksvoorbereiding en echtscheidingsvragen, alsmede de zin en status van de kerkelijke bevestiging.

Daarbij besloot de synode ons te vragen ook de mogelijkheden na te gaan om andere kerken in binnen- en buitenland bij de bezinning te betrekken.

Als grond voor dit besluit formuleerde de synode:

“Ook andere kerken hebben met de vragen rond huwelijk en echtscheiding te maken. Het is goed om zowel van hen te leren en als hen te laten profiteren van de bezinning binnen de Gereformeerde Kerken. Bovendien zijn in situaties van huwelijk, echtscheiding en hertrouwen soms ook andere kerken direct betrokken”.

Om kerken in het buitenland bij de bezinning te betrekken hebben wij, in overleg met deputaten BBK, gezorgd voor een engelse vertaling van ons studierapport en deze op internet geplaatst.

Via 'Lux Mundi' is hieraan bekendheid gegeven. Van onze Australische zusterkerken, ontvingen wij een inhoudelijke reactie op ons rapport.

Met enkele afgevaardigden van de OPC hadden wij een gesprek in Zwolle op 14 oktober 2004 (zie verder sub 1.1).

Om andere (dan gereformeerd-vrijgemaakte) kerken in het binnenland bij de bezinning te betrekken hebben wij ons studierapport met verzoek om commentaar toegezonden aan deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Commissie voor Contact en Samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken en aan het bestuur van het Contactorgaan voor de Gereformeerde Gezindte.

Vanuit de CGK, de NGK en het COGG is inhoudelijk gereageerd op ons rapport.

Hun reacties gaven ons redenen hen voor een gedachtewisseling uit te nodigen in Amersfoort op 27 januari 2005 (zie verder sub 1.2).

1.1 Gesprek met afvaardiging OPC op 14 oktober 2004

Een delegatie van drie personen uit de OPC heeft in het kader van de oecumenische betrekkingen een gesprek gevoerd met Deputaten H&E. In dit gesprek zijn verschillende thema's aan de orde gekomen.

▪ *Status van het rapport.*

De OPC heeft een vertaling ontvangen van de populaire versie van het rapport. In het gesprek is duidelijk gemaakt dat dit niet de officiële positie van de GKN(v) is, maar een rapport dat het gesprek in de kerken moest stimuleren. De GS van 2005 zal uit deze bezinning conclusies trekken.

▪ *Sweep of Scripture.*

De OPC vraagt of in de het betrekken van het hele onderwijs van de Schrift concrete bijbelgedeelten niet te veel genegeerd worden. Zij zijn bezorgd over deze benadering. Deputaten proberen dit punt te verduidelijken met concrete voorbeelden. Teksten moeten niet geïsoleerd gelezen worden maar in de context van de hele Schrift. Dat is het doel van het rapport, dat individuele passages in dat licht gelezen worden. Het is geen methode om concrete teksten buiten spel te zetten (zie daarvoor de exegetische delen van het rapport)

▪ *Kerkelijke tucht.*

De OPC vraagt of met de aanvullende tuchtmaatregelen de kerkelijke tucht niet verdwijnt bij huwelijkszonden. Dit berust op een misverstand. Deputaten hebben in hun rapport aangegeven dat een publiek vermaan gecombineerd kan worden met avondmaalsafhouding. Het doel is dat, in het kader van het hooghouden van de bijbelse levensstijl, ook een duidelijk

publiek signaal afgeven wordt. Ontdekkend is dat deze vorm van publiek vermaan, zoals door Deputaten voorgesteld, functioneert binnen de OPC en vastgelegd is in de kerkorde. Ook binnen de OPC is dit vermaan er niet op gericht om Avondmaalstucht overbodig te maken.

- *Toepassing van schriftuurlijk onderwijs.*

Doorgesproken wordt over de manier waarop de Schrift in de ethiek betrokken wordt. Niet alle antwoorden zijn rechtstreeks uit de Schrift af te leiden. In het voorbeeld van genetische manipulatie: hier zal gewerkt moeten worden met bijbelse thema's, als rentmeesterschap en schepping, zonder dat een rechtstreeks beroep op de Schrift mogelijk is.

Een volledig verslag van deze ontmoeting is beschikbaar bij Deputaten H&E.

1.2 Gesprek met afvaardiging CGK/NGK/COGG op 27 januari 2005

In dit gesprek zijn verschillende thema's aan de orde gekomen.

- *De omgang met de Schrift.*

Gesproken is over het belang van gezamenlijke bezinning op hermeneutische vragen. De aanwezigen hebben waardering voor de openheid die ons rapport heeft voor de hermeneutische vragen. We kunnen de Schrift niet lezen als een verzameling onhistorische normen. Wie recht wil doen aan de betekenis van het Woord van God bij het zoeken naar antwoorden op eigentijdse vragen, moet oog hebben voor de contextbepaaldheid van bijvoorbeeld diverse apostolische voorschriften. Je moet bij een bijbelse richtlijn of norm *altijd* proberen na te gaan of deze wel betrekking heeft op dezelfde *soort* verschijnselen als in onze tijd voorkomen. Eerbiedig luisteren naar de Schrift betekent dat m.b.t. sommige voorschriften niet een rechtstreekse toepassing bedoeld is, maar dat je komt tot een richtlijn op een dieper niveau.

Als Christus' woorden in al hun rijkdom in ons wonen, verkrijgen we wijsheid om elkaar te onderwijzen en te vermanen (Kol. 3:16).

Voor het begrijpen van de betekenis van de apostolische voorschriften voor vandaag is het belangrijk inzicht te krijgen in de *motieven* die er liggen achter de gebruikte imperatieven, zoals:

- Het motief van de christelijke vrijheid, de verwijzing naar de Heer zelf
- Het motief van de opbouw van de gemeente, wat bouwt op?
- Het missionair motief
- Het motief van de inzet van je gaven.

De benadering van hedendaagse vragen vanuit de stijl van het koninkrijk betekent niet een vervaging of versmalling van het Schriftgebruik, maar juist een verdieping en verbreding ervan.

- *Pastoraat en tucht*

Met betrekking tot tucht kiest ons rapport voor de invalshoek van de persoonlijk-pastorale benadering en niet voor die van de kerkelijk-juridische benadering.

In art. 25 van het AKS staat dat de kerkelijke tucht een *geestelijk karakter* draagt en er op gericht is de leden van de gemeente die zondigen te behouden, hen met God, de gemeente en hun naaste te verzoenen en de gemeente te bewaren bij de heiligheid van het verbond van de Here.

De stijl van het koninkrijk kunnen we bij gemeenteleden niet bereiken door deze op een *wettische manier* als regel op te leggen en met *maatregelen* van tucht te handhaven en af te dwingen.

Ook als het noodzakelijk is een tuchtmaatregel toe te passen (iemand afhouden van het Avondmaal is een oordeel van de kerkenraad, heeft kerkelijk-juridische aspecten) moeten we beseffen dat niet de maatregel als zodanig centraal staat. Tucht wordt immers altijd bediend met het Woord van God en is een ernstige onderstreping bij het *Woord* dat gesproken wordt.

Een gemeente verwacht soms maatregelen, vaste regels, duidelijkheid. Daarin treffen we nog sporen van het beheersingsdenken aan. En dat is bepaald niet geestelijk. Hier is onderwijs van kerkenraad richting gemeente belangrijk.

Met de aanvullende maatregel laten deputaten zien dat er middelen zijn om de ondermijnende effecten van openbaar geworden zonden te voorkomen. Je wilt de radicaliteit van het evangelie niet kwijtraken in de gemeente. Daarom moeten we niet volstaan met alleen maar persoonlijk-pastoraal bezig te zijn. Dat geldt niet alleen in situaties van echtscheiding, maar ook bijvoorbeeld bij het trouwen met een ongelovige. Je laat het dan niet bij de persoonlijke benadering, maar wilt ook recht doen aan de collectieve verantwoordelijkheid van de gemeente.

In de bespreking wordt verder aandacht gevraagd voor het belang van het trachten te vermijden dat je door publiek vermaan een drempel opwerpt voor verder pastoraat. Het gaat om het zoeken naar wegen om de stijl van Christus hoog te houden in de gemeente, zonder dat je de persoon om wie het gaat, kwetst.

▪ *Tweede huwelijken en de kerkelijke bevestiging ervan*

In verband met de tijd wordt over dit onderwerp slechts kort gesproken. Ons rapport zet in op de onontbindbaarheid van het huwelijk. We benadrukken vanuit het onderwijs van de Schrift dat een huwelijk onontbindbaar is. Ook als je uit elkaar gaat, ben je niet vrij van elkaar. In de kerkelijke praktijk wordt vaak te gemakkelijk iets afgesloten. Er is in de kerken een ontwikkeling in de richting van steeds meer echtscheidingen en steeds meer tweede huwelijken. Het is goed om te trachten daar een dam tegen op te werpen. In het rapport benadrukken we meer de moeite die we hebben met het sluiten van het tweede huwelijk zelf dan de moeite met de kerkelijke bevestiging ervan.

In de discussie blijkt dat sommigen vinden dat het rapport op het punt van de tweede huwelijken komt tot rigide uitspraken. Ook wordt de vraag gesteld of er situaties van hertrouwen zijn, waar je tucht moet toepassen? Spanning is er tussen enerzijds het hooghouden van het onderwijs van Christus en anderzijds het rekening houden met de gebrokenheid.

2 KORT VERSLAG VAN EEN GESPREK n.a.v. kritiek

Op maandag 25 april 2005 hebben deputaten een gesprek gehad met twee predikanten die in 'Nader Bekeken' kritisch hebben gereageerd op onderdelen van het rapport 'Huwelijk en Echtscheiding' en met drie predikanten die op de website www.gereformeerdbleiven.nl in een artikel 'Schriftverstaan' kritiek hebben uitgebracht op de standpunten van deputaten.

Het gesprek vond plaats in het kader van de opdracht die deputaten hebben om zorg te dragen voor een brede bezinning in de kerken op de vragen betreffende huwelijk en echtscheiding.

Doel van het gesprek was:

- Zicht krijgen op wat de kern is van de meningsverschillen en weging van de verschillen.
- Bijdragen aan de eenheid in de kerken.
- Helderheid scheppen over de verwachting van voortgaande publieke discussie.

Het gesprek concentreerde zich rond enkele thema's:

- Schriftverstaan en voortgaande openbaring; ethiek en exegese
- Gebod en bedoeling; zoeken naar 'onderliggende beginselen'
- Hermeneutische vragen m.b.t. de toepassing van 1 Kor. 7
- Echtscheidingsgronden

Voortgaande openbaring?

Paulus heeft in Korinte te maken met een dilemmasituatie waarin een christen kan komen. Een situatie waarin twee bijbelse inhouden twee verschillende richtingen wijzen, zodat een keus onvermijdelijk is. Dit ligt niet aan God of zijn werk en woord maar aan onze door de zonde aangetaste wereld. Je moet dan kiezen voor het minste kwaad.

Maar het blijft wel een kwaad waarvoor je in verootmoediging een beroep moet doen op het offer van Christus. Daarom mag je niet in legitimerende zin spreken over de keus die gemaakt wordt.

In het in 1 Kor. 7: 15 genoemde dilemma is het duidelijk dat de handhaving van de relatie met Christus voorrang moet hebben op de opdracht om trouw te blijven aan je huwelijkspartner.

Wij kunnen op grond van wat ons geopenbaard is niet zeggen dat de in 1 Kor. 7 geschetste situatie de enige dilemmasituatie is waarin een christen kan terecht komen.

Er doen zich andere dilemmasituaties voor. Voor het maken van een keus in dergelijke situaties kunnen wij leren van wat Paulus schrijft in 1 Kor. 7. Daarvoor moeten wij *samen* de wijsheid van de Geest zoeken.

In de ethiek is het niet mogelijk je te beperken tot hetgeen in de Schrift geopenbaard is. Er is geen sprake van *voortgaande openbaring*, maar wel van *voortschrijdend inzicht* onder leiding van de Heilige Geest. Het begrip 'illuminatie' mag je wel benoemen.

Gebod en bedoeling

Moeten wij zoeken naar de bedoeling van de geboden of de er achterliggende beginselen? Moeten we op zoek naar het Woord achter het woord?

Komt zo het gemeenschappelijk inzicht van de verlichte gemeente niet boven het geschreven Woord van God te staan?

Deputaten stellen dat hier sprake is van misverstand. Het is niet zo dat wij al denkend moeten reconstrueren wat Gods bedoeling is van hetgeen in de Schrift ons is geopenbaard. Wij moeten deze bedoeling zoeken *binnen* de Schrift. De bedoeling van een gebod of regel wordt duidelijk door te verdisconteren in welke context in de Schrift dit gebod of deze regel is gegeven.

Het gaat dus om een *geopenbaarde* bedoeling.

Echtscheidingsgronden

Deputaten hebben van GS Leusden 1999 opdracht gekregen tot bezinning op hermeneutische vragen betreffende huwelijk en echtscheiding.

Als deputaten op het spoor gegaan waren van verdere oprekking van de bestaande gronden en uitbreiding met nieuwe gronden, zou dit op gespannen voet komen te staan met de gehoorzaamheid aan wat geopenbaard is.

Deputaten brengen het *gehele* onderwijs uit de Schrift in rekening en beogen indamming van de echtscheidingspraktijk.

Als zij, evenals GS Leusden dat deed, erkennen dat er situaties zijn waarin je naar billijkheid moet berusten in een gebroken huwelijk en dat benoemen als een onvermijdelijke keus voor het minste kwaad, zit daar niets legitimerends in.

Ook dan blijven ze zeggen dat je iets doet wat de Here niet wil.

Als winst van de discussie is genoteerd dat de standpunten verhelderd zijn en misverstanden zijn weggenomen.

Er is geen sprake van dat deputaten een 'beleid van uitzonderingen' voorstaan of in sommige situaties een keus voor iets wat kwaad is, willen legitimeren.

De broeders van gereformeerdbleven.nl blijven echter grote moeite houden met de in het DHE-rapport gekozen hermeneutische benadering en handhaven hun oordeel dat hier sprake is van een breuk met het gereformeerde verleden.

3 ECHTSCHEIDING EN TUCHT

Naar aanleiding van ontvangen reacties willen deputaten hun rapport aanvullen met een korte notitie over pastoraat (3.1) en over aanvullende tucht (3.2).

3.1 Pastoraat

Door de opdracht van GS Zuidhorn hebben deputaten zich in het rapport voornamelijk beperkt tot zaken rond tucht en tweede huwelijk. Maar de kerkelijke zorg aan gemeenteleden met huwelijksproblemen is meeromvattend dan een oordeel over wel of geen tucht oefenen. Deputaten willen daarom ook benadrukken dat er goede pastorale aandacht moet gegeven worden aan broeders en zusters die in dergelijke situaties terecht komen. En dit geldt ook voor reeds gescheidenen. Er is dan vaak sprake van veel nood en diepe crisis. In een juridische tuchtprocedure is het goed mogelijk dat er pastoraal weinig gebeurt met het stille leed van jarenlang leven in een relatie die nauwelijks die naam verdient. Ook in de zonde rond echtscheiding komt ontzettend veel eenzaamheid, teleurstelling, gekwetstheid en verdriet mee. Niet zelden is er ook intens verlangd en gezocht naar verbetering van de relatie. Aan zulke gemeenteleden moet liefdevolle hulp en zorg worden gegeven. We willen u wijzen op het rapport dat deputaten aan Zuidhorn hebben uitgebracht, onderdeel 7.4.3, punt 8-10. Deputaten benadrukken dat in echtscheidingssituaties pastoraal wordt omgegaan met gemeenteleden.

3.2 Aanvullende tucht

Bij het voorstel tot aanvullende maatregel van tucht (voorstel besluit 5) zijn door kerken en kerkleden kanttekeningen geplaatst. Deputaten willen wijzen op een vergelijkbare parallel.

De Synode van Sneek 1939 heeft bij de uitvoeringsbepalingen over tucht over doopleden ook besloten tot een publieke bekendmaking aan de gemeente (Acta GS Sneek, Art 336, IIB).

Het betreft dan doopleden, die zoals genoemd wordt, nalatig zijn in het doen van geloofsbelijdenis, maar overigens kerkelijk meeleven en geen ongelovig of goddeloos leven leiden. Als deze nalatige doopleden geen gehoor geven aan de vermaningen van de kerkenraad zal de raad overgaan tot een publieke bekendmaking. "Want deze ongehoorzaamheid aan de duidelijke geboden van de Koning van de kerk is te ernstig dan dat met vermaningen (bedoeld is door de kerkenraad, dep.) zou kunnen worden volstaan." Hierbij, zo wordt bepaald, is het advies van de classis nodig.

Zij worden dus niet afgesneden (de uiterste remedie), maar wel vermaand en daar hoort een afkondiging bij om de gemeente erbij te betrekken. Als echter blijkt dat niet zozeer schuchterheid, gebrekkig inzicht, maar beslist ongeloof de oorzaak van het niet doen van belijdenis is, kan tot afsnijding worden overgegaan, zo oordeelde Sneek.

Het komt ons voor dat dit een parallel is met wat wij voorstellen als mededeling aan de gemeente.

Deputaten stellen immers dat gemeenteleden, die zwak in geloof staan, niet afgesneden moeten worden, maar dat er in zo'n situatie de mogelijkheid bestaat van een publieke vermaning of mededeling. En als er sprake is van ongeloof wordt de censuur (tot afsnijding toe) toegepast.

Is het wenselijk om in de lijn van GS Sneek 1939 advies aan de classis te vragen indien een kerklid niet instemt met het doen van een publieke mededeling?

Advies van de classis is –vermoeden wij-- vooral ingegeven vanwege het feit dat het in GS Sneek 1939 om doopleden gaat, m.a.w. om leden die niet of nog niet middels een openbare geloofsbelijdenis beloften hebben afgelegd waarop zij zelf rechtstreeks kunnen worden aangesproken. Voorts zal een belangrijke rol spelen dat tucht in de vorm van afhouding HA uiteraard niet mogelijk is. Dit instrument kan dus niet worden toegepast, zodat slechts de zwaarste vorm van censuur --al dan niet na openlijke vermaning-- mogelijk is: afsnijding. Beide punten vragen om een extra zorgvuldige behandeling.

Omdat dit alles zich bij openlijk vermaan/tucht t.a.v. belijdende leden niet voordoet, lijkt het ons niet nodig vooraf de classis advies te vragen indien de betrokkene niet instemt met een publieke mededeling. Beroep op de classis is voor betrokkene natuurlijk wel mogelijk en wellicht dat een verstandige kerkenraad bij enige twijfel de uitkomst van dat beroep afwacht alvorens het besluit tot afkondiging te effectueren. Een regeling op dit punt lijkt ons niet noodzakelijk.

Ontdekkend is dat deze vorm van publiek vermaan, zoals door Deputaten voorgesteld, functioneert binnen de OPC en vastgelegd is in de kerkorde. Ook binnen de OPC is dit vermaan er niet op gericht om Avondmaalstucht overbodig te maken.

Wij stellen voor een verheldering aan te brengen in de formulering van de besluittekst over aanvullende tucht. De nieuwe voorgestelde besluittekst is als volgt:

“Wanneer iemand ten gevolge van zijn gedrag, in de gemeente in opspraak is gekomen, is de kerkenraad gerechtigd om in een publieke mededeling aan de gemeente helderheid te verschaffen omtrent zijn oordeel over dat gedrag. Dit oordeel wordt niet eerder gegeven dan nadat met de betrokkene hierover is gesproken en zo mogelijk met zijn instemming. Deze maatregel laat onverlet de plicht van de kerkenraad om zonodig tucht over de zondaar te oefenen”.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage III - IX

**Deputatenrapport Seksueel Misbruik in
Kerkelijke Relaties**

INLEIDING

Het deputaatschap seksueel misbruik in kerkelijke relaties heeft de eer u hierbij het rapport van zijn werkzaamheden aan te bieden. Het wil inzicht geven in de verrichte werkzaamheden. Deputaten bieden dit rapport in de welwillende aandacht van de synode aan. Er is een groot belang gediend met het werk van deputaten en met een zorgvuldige behandeling van hun voorstellen door de synode. De kerken hebben dat ingezien en in Zuidhorn in 2002 verstrekende besluiten genomen met betrekking tot seksueel misbruik in kerkelijke relaties. Vergelijking van dit rapport met het rapport dat deputaten aanboden aan de synode van Zuidhorn, laat zien dat dit laatste veel omvangrijker was. Het had ook een totaal ander karakter. Het bevatte het resultaat van studie en bezinning. Het definieerde seksueel misbruik in kerkelijke relaties en maakte het voorkomen daarvan aannemelijk. Ook werd vanuit de Bijbel en het gereformeerd kerkrecht nagedacht over een adequate bestrijding door middel van preventieve maatregelen en deugdelijk klachtrecht. Deputaten benadrukten bij dit alles de verantwoordelijkheid van de kerken. Op grond van dit rapport besloot de synode tot het instellen van een meldpunt en het aanstellen van een klachtencommissie en een beroepscommissie.

Deputaten doen nu verslag van hun werkzaamheden op het gebied van overleg en organisatie om te komen tot uitvoering van de door Zuidhorn gegeven opdrachten. Het rapport draagt derhalve een meer zakelijk karakter.

Deputaten spreken de wens uit dat de aandacht van de kerken en de zorgvuldige behandeling ter synode ten goede zal komen aan allen die schade ondervinden of hebben ondervonden door misbruik in een kerkelijke relatie.

De gegevens die in bijlage 1 te vinden zijn over wat de afgelopen jaren is binnengekomen bij het Meldpunt van De Driehoek, de voorloper van het inmiddels onder kerkelijke verantwoordelijkheid opererende meldpunt, laten opnieuw zien dat de kerkelijke aandacht voor dit onderwerp noodzakelijk is.

2. INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding 2
2. Inhoudsopgave 3
3. Samenvatting 4
4. Samenstelling deputaatschap 5
5. Opdracht Zuidhorn 6
6. Globaal beleidsoverzicht 7
7. Uitvoering 8
 - 7.1 Vergaderingen
 - 7.2 Samenwerking
 - 7.3 Meldpunt
 - 7.4 KC en BC
 - 7.5 Conferentie
 - 7.6 Diverse werkzaamheden
 - 7.7 Knelpunten
 - 7.7.1 Bemensing KC en BC
 - 7.7.2 Toekomst deputaatschap
8. Concept-besluitteksten 11
9. Bijlagen 12

3. SAMENVATTING

De deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties maken in dit rapport melding van wat zij hebben gedaan sedert de synode van Zuidhorn

Het meldpunt seksueel misbruik, gedragen door CGK, NGK en de GK(v) is van de grond gekomen. Een preventiemedewerker is aangesteld, een preventieplan goedgekeurd.

Het tot stand komen van een klachtencommissie en een beroepscommissie bleek nogal wat voeten in de aarde te hebben. Alles moest goed worden geregeld en het vinden van geschikte kandidaten kostte tijd en inspanning. Deputaten kunnen melden dat in dit opzicht de vooruitzichten goed zijn en dat de afstemming met de collega's van CGK en NGK zinvol is geweest.

Voor begin 2005 is een conferentie gepland met alle betrokkenen uit CGK, NGK en GK(v).

Deze conferentie markeert de start van het daadwerkelijk gezamenlijk voorkomen en bestrijden van seksueel misbruik in kerkelijke relaties.

Deputaten zien aankomen dat tussen Amersfoort 2005 en de daarop volgende synode hun werkzaamheden minder zullen worden en stellen daarom voor dat zij opdracht krijgen zich te bezinnen op de vraag of het werk bij een ander deputaatschap zou moeten worden ondergebracht.

4. SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

De synode van Zuidhorn benoemde als deputaten:

E.M. de Boer-Bouwmeester, Watermunt 3, 8265 EL Kampen; em.r.deboer@planet.nl (2011)

Jt. Janssen, De Wetering 35, 8939 BN Leeuwarden; jt.janssen@wxs.nl (2008)

H.R. Schaafsma, Sterrekroos 9, 8265 LN Kampen; directie@henkschaafsma.nl (s.) (2008)

S. de Vries, Guido Gezellelaan 8, 3842 XL Harderwijk; s-mdevries@planet.nl (2008)

G. de Wit-Buikema, Kapelweg 101, 3818 BG Amerfoort; geradewit@hetnet.nl. (2011)

S.W. de Boer, Sientje van Houtenlaan 31, 7545 PE Enschede; swdeboer@home.nl
(secundus)

Omdat ds. De Vries in de loop van 2003 zijn werkzaamheden voor het deputaatschap om gezondheidsredenen moest beëindigen, hebben deputaten een beroep gedaan op ds. De Boer. Deze is vanaf dat moment volledig gaan meewerken en heeft ook het penningmeesterschap van ds. De Vries overgenomen.

5. OPDRACHT ZUIDHORN

Zuidhorn besloot met het oog op de bestrijding van seksueel misbruik door kerkelijke werkers over te gaan tot het instellen dan wel doen instellen van een meldpunt, een klachtencommissie (voortaan KC) en een beroepscommissie (voortaan BC).

Het synodebesluit gaat ervan uit dat het meldpunt tot stand komt door omvorming van het meldpunt van De Driehoek naar een door de kerken, samen met de NGK en de CGK, gedragen stichting. Dit meldpunt kreeg de opdracht om zich bezig te houden met preventie en behandeling van misbruik. De synode stelde de benodigde gelden ter beschikking.

Voor de KC en de BC werden gedetailleerde regelingen vastgesteld en stelde de synode eveneens financiën beschikbaar, ook voor de deskundigheidsbevordering van de leden van beide commissies.

Tenslotte besloot de synode deputaten seksueel misbruik te belasten met de uitvoering van een en ander.

Zie voor de volledige tekst van het besluit van Zuidhorn bijlage 2.

6. GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

In het algemeen kan worden gezegd dat uitvoering van de door Zuidhorn gegeven opdrachten goed verlopen maar op dit moment nog niet voltooid is.

Een stichting meldpunt in het leven roepen is op zichzelf snel te realiseren, maar het vergde het nodige overleg om met de drie deelnemers (CGK,NGK,GK(v)) op één lijn te komen.

Deputaten zijn tevreden dat zij kunnen melden dat de stichting Meldpunt sinds augustus 2004 operationeel is.

Deputaten zijn er nog niet in geslaagd om daadwerkelijk te starten met de KC en de BC. Het was noodzakelijk om eerst het kader voor een KC en een BC te scheppen. Zuidhorn stelde een goede regeling vast, maar daarnaast is een draaiboek, dan wel een precieze regeling van werkzaamheden nodig. Aan het werk gaan terwijl een dergelijke regeling nog ontbreekt, kan een schadelijke uitwerking hebben. Deputaten zijn daarmee nog bezig.

Daarnaast is veel energie en tijd gestoken in de afstemming van de klachtenregeling tussen de drie kerkgemeenschappen die participeren in het meldpunt. Wij zien aankomen dat we leden van elkaars KC en of BC zullen moeten lenen in bepaalde gevallen. Het is mede daarom van belang dat we werken vanuit dezelfde uitgangspunten en met dezelfde criteria. We hopen u in een vervolgrapportage te kunnen melden hoever we begin 2005 zijn met de bemensing van de KC en de BC.

Zolang het deputaatschap deze werkzaamheden nog niet van de stichting De Driehoek heeft overgenomen blijven deze activiteiten door de Driehoek uitgevoerd worden.

7. UITVOERING

7.1 Vergaderingen

Deputaten zijn in 2002 na de synode van Zuidhorn nog tweemaal bijeen geweest, in 2003 hebben ze vier keer vergaderd en in 2004 tot nu toe vier keer. Daarnaast werd vanaf januari 2003 vier maal vergaderd met de broeders en zusters van de CGK en de NGK en het meldpunt van De Driehoek. Tussen deze vergaderingen door waren de diverse werkgroepen bezig met deelonderwerpen als het stroomlijnen van bestaande en opstellen van nieuwe regelingen en protocollen, de oprichting van de stichting meldpunt, financiële zaken en het zoeken van mensen die in aanmerking komen voor KC en BC.

7.2 Samenwerking

Kort na de synode van Zuidhorn hebben deputaten het initiatief genomen tot overleg met de collega-deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken die zich bezig houdt met seksueel misbruik. Deputaten zien terug op een constructieve en vruchtbare samenwerking met de vertegenwoordigers van genoemde kerkgenootschappen.

Al eerder was gebleken dat er grote overeenstemming bestaat in de uitgangspunten. Zo hebben de twee overlegpartners met waardering en instemming gesproken over het rapport aan Zuidhorn. Anderzijds konden uw deputaten dankbaar gebruik maken van deskundigheid, inzicht en ervaring die de anderen al hadden opgedaan in de vooraf-gaande periode. Van het begin van het overleg was er de intentie om gezamenlijk de schouders onder dit voor de kerken belangrijke werk te zetten.

Een overweging hierbij is dat de schaalgrootte die daarmee verkregen wordt, meer mogelijkheden biedt op het terrein van deskundigheid en onafhankelijkheid.

Deze samenwerking vraagt echter om meer afstemming. De noodzaak daarvan komt al naar voren bij vergelijking van de opdracht die de drie participanten ieder kregen. Deze zijn – uiteraard- niet gelijklopend. Ook lopen de diverse werkprogramma's niet synchroon. Dit vindt mede zijn oorzaak daarin dat de diverse synoden en de landelijke vergadering niet gelijktijdig vergaderen.

Ook is het van belang kennis te nemen van en rekening te houden met de cultuur en gewoontes binnen de drie deelnemende kerken. Dit maakt het overleg tot een boeiende bezigheid die echter ook tijd vraagt. Bij dit overleg was ook De Driehoek aanwezig.

7.3 Meldpunt

Vanaf het begin was het de bedoeling om van het meldpunt, dat door De Driehoek was begonnen, een gezamenlijk kerkelijk meldpunt te maken. Deze gedachte vond instemming bij alle betrokkenen.

Een werkgroep, samengesteld uit de beide deputaatschappen en de commissie, is daarna aan de slag gegaan met de voorbereiding van de oprichting van de stichting. Inmiddels is de stichting Meldpunt opgericht in juli 2004. Het eerste bestuur van de stichting wordt gevormd door drie personen, uit ieder deputaatschap (c.q. commissie) één lid. Uitgangspunt voor het bestuur van de stichting is, dat deze zelf geen werkzaamheden uitvoert of personeel in dienst neemt. Het werk van het Meldpunt werd tot nu toe tot tevredenheid van de drie deelnemende kerken uitgevoerd door de Stichting De Driehoek. Deze stichting heeft inmiddels behoorlijke deskundigheid en expertise op dit terrein opgebouwd. Het bestuur van het Meldpunt heeft dan ook besloten de werkzaamheden voor het meldpunt als het ware in te kopen bij de

stichting De Driehoek.

Volledigheidshalve voegen we de stichtingsakte als bijlage 3 bij dit rapport.

Het meldpunt verricht de taken die door Zuidhorn zijn aangegeven en die in de statuten van de stichting als doelstelling zijn opgenomen:

- Eerste telefonische ontvangst van meldingen, het beantwoorden van vragen en het begeleiden van mensen, ook richting klachtencommissie.
- Werken aan preventie. Het meldpunt heeft mevrouw C. Blijdorp-Kodde in dienst genomen voor 0,2 fte. Er is een preventieplan geschreven dat door door de beide deputaatschappen en de commissie is geaccepteerd. Prioriteit wordt gegeven aan actie die is gericht op kerkelijke werkers in de breedste zin van het woord en op het bevorderen van de bekendheid met seksueel misbruik in de kerken. In het kader van bestrijding van schade ten gevolge van (vermeend) misbruik is inmiddels een werkgroep, bestaand uit een CGK-deputaat, een lid van de NGK-commissie en één van uw deputaten, bezig met het opstellen van protocollen. Dit zijn handleidingen voor het omgaan met seksueel misbruik in kerkelijke relaties die de kerken zullen kunnen raadplegen in het geval dat zij met een melding van misbruik te maken krijgen. Het is van groot belang dat direct in de eerste fase na die melding de zaken goed worden aangepakt. De protocollen kunnen daarbij behulpzaam zijn. We kunnen bij het opstellen daarvan gebruik maken van materiaal van de SMPR, het orgaan van de PKN. Deputaten maken met dankbaarheid melding van de bereidheid van de SMPR om ervaringen en kennis ter beschikking te stellen.

7.4 KC en BC

Zoals onder 6 al geschreven zijn de KC en de BC nog niet operationeel. In dit tekort wordt voorzien doordat de voorzieningen die De Driehoek heeft getroffen nog in stand blijven. De gedachte van deputaten is dat in voorkomende gevallen deze commissies op ad-hoc-basis zullen werken. Het is goed om te beschikken over een bestand van namen van allerlei terzake deskundigen die in principe beschikbaar zijn. Komt er een klacht binnen, dan kan een commissie op maat worden samengesteld.

Het zal duidelijk zijn dat het, samen met de collega's van de CGK en de NGK, nadenken over de precieze werkwijze tijd heeft gevergd. Inmiddels is het resultaat van die bezinning vastgelegd en wordt gewerkt aan de bemensing van de KC en de BC.

7.5 Conferentie

In het overleg met de deputaten van de CGK en de commissie van de NGK in juni 2004 is het besluit genomen om in januari 2005 met allen die betrokken zijn bij het meldpunt, de KC's en de BC's, de beide deputaatschappen en de commissie, een conferentie te houden. De bedoeling is om een gezamenlijk startniveau van informatie te bereiken en om van daaruit met alle betrokkenen verder te werken aan inhoud en vormgeving van het Meldpunt en het werk van de commissies.

7.6 Diverse werkzaamheden

Deputaten hebben in een van hun vergaderingen op zijn verzoek een broeder uit de kerken ontvangen, die beroepshalve bekend is met de mogelijkheden en moeilijkheden van ondervraging in het geval dat er aangifte is gedaan van seksueel misbruik. Hij meende met zijn ervaring ons te kunnen dienen. Deputaten hebben toegezegd hun winst daarmee te zullen doen met het oog op de voorlichting aan de leden van de KC en de BC en, indien mogelijk, deze broeder te betrekken bij de scholing van deze leden.

Enkele kerken en kerkleden vroegen om verduidelijking van bepaalde punten uit het rapport aan dan wel de besluiten van Zuidhorn. Deputaten hebben dit ervaren als een teken dat in

de kerken serieus aandacht wordt besteed aan het onderwerp en hebben de vragenstellers zo goed mogelijk van antwoord gediend.

Eén van de kerkenraden vroeg om commentaar op een door hem ontworpen protocol voor de omgang met een melding van misbruik. Deputaten hebben dat graag gegeven.

Een kerkenraad heeft onlangs aan het deputaatschap een aantal moeiten voorgelegd met betrekking tot de uitvoering van de klachten- en/of de beroepsregeling die Zuidhorn vaststelde. De deputaten zijn nog bezig zich daarover een mening te vormen en zullen daarop in hun aanvullend rapport terugkomen.

7.7 Knelpunten

7.7.1 BEMENSING KC EN BC

Omdat we een betrekkelijk kleine kerkgemeenschap vormen, is het niet eenvoudig om de KC en de BC samen te stellen. Deputaten streven er naar een bestand te hebben waarin verschillende deskundigheden zijn vertegenwoordigd: theologen, juristen, psychologen, therapeuten en hulpverleners. Op zichzelf zal het wel lukken om gekwalificeerde kandidaten te vinden, maar wanneer er een klacht binnenkomt, zal bezien moeten worden of er voldoende onafhankelijke mensen zijn, die de desbetreffende klacht kunnen behandelen. Deputaten voorzien in dat opzicht problemen. Het ligt het meest voor de hand om in een dergelijk geval een beroep te doen op leden uit de CGK en/of de NGK.

7.7.2 TOEKOMST DEPUTAATSCHAP

Nadat ons deputaatschap vanaf Leusden 1999 tot Zuidhorn 2002 studeerde, is het vanaf Zuidhorn vooral bezig geweest met organisatorische taken: stichting oprichten, mensen aanzoeken, regelingen vervaardigen en dergelijke.

Nu de zaak (bijna) loopt zoals de synode van Zuidhorn voor ogen had, komt de vraag boven of ons deputaatschap een zelfstandig deputaatschap met een 'kleine' taak moet blijven, of dat de werkzaamheden kunnen worden ondergebracht bij een ander deputaatschap. Het deputaatschap ziet in de komende jaren nog voldoende taken die zij in opdracht van de synode kan uitvoeren. Deputaten stellen de synode echter voor hen op te dragen te gaan nadenken over de toekomst van het deputaatschap en daarover te rapporteren aan de volgende synode.

8. CONCEPT-BESLUITTEKSTEN

De synode enz.

Besluit 1

Het door de deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties gevoerde beleid goed te keuren.

Grond:

De deputaten hebben de opdracht van de synode van Zuidhorn 2002 voor wat betreft het meldpunt correct uitgevoerd en ten aanzien van de klachtencommissie en beroepscommissie belangrijke stappen in de goede richting gezet.

Besluit 2

Deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties op te dragen om in voortgaande samenwerking met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken via de gezamenlijke stichting het meldpunt te blijven aansturen en er op te blijven toezien dat het bestuur van het meldpunt zijn werk doet conform de door de synode van Zuidhorn 2002 geformuleerde richtlijnen en uitgangspunten.

Grond:

De wijze waarop de samenwerking met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken in het gezamenlijk meldpunt verloopt, stemt tot dankbaarheid en doet recht aan de intenties van de synode van Zuidhorn 2002.

Besluit 3

Deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties op te dragen om voort te werken aan de uitvoering van de besluiten van de synode van Zuidhorn 2002 ten aanzien van de klachtencommissie en de beroepscommissie.

Grond:

Deputaten hebben op de juiste wijze gewerkt aan de totstandkoming van een klachtencommissie en een beroepscommissie en doen er goed aan op de ingeslagen weg voort te gaan.

Besluit 4

Deputaten seksueel misbruik op te dragen om zich te bezinnen op de vraag, of het werk van het deputaatschap na de synode van 2008 in een eigen deputaatschap dient te worden voortgezet dan wel kan worden ondergebracht bij een ander deputaatschap.

Grond:

Nu de organisatie voor de aanpak van seksueel misbruik in kerkelijke relaties zo goed als rond is, lijken er op termijn weinig taken voor het deputaatschap over te blijven. Daarom is bezinning op de toekomst van het deputaatschap gewenst.

9. BIJLAGEN

9.1 Overzicht meldpunt De Driehoek

*5 Jaar Meldpunt Seksuele Intimidatie/Misbruik binnen pastorale/kerkelijke relaties
(opgericht 1 maart 1999)*

DEELNEMENDE KERKEN

- Nederlands Gereformeerde Kerken
- Christelijk Gereformeerde Kerken
- Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)

TAAKOMSCHRIJVING

a. informatie/advies

De hulpverlener geeft informatie en advies aan bellers. Dit kan gaan over de klachtenprocedure en over de klachtencommissie.

Een beller kan info/advies vragen voor zichzelf, maar ook voor een ander. Een beller kan vragen mee te denken in een bepaalde situatie (normaal/abnormaal en welke route kan eventueel bewandeld worden)

b. kortdurende begeleiding

De beller heeft behoefte aan gesprek, nadere exploratie van de situatie. De hulpverlener honoreert dit verzoek en biedt eventueel een paar gesprekken aan. De hulpverlener doet dit zelf of schakelt een in de betreffende regio werkzame collega in.

c. verwijzing naar klachtencommissie

De hulpverlener geeft adres van de klachtencommissie en legt e.e.a. uit over de procedure.

Begeleiding daarbij kan aangeboden worden.

d. verwijzing voor langerdurende begeleiding naar hulpverleningsinstantie

Dit kan eventueel samen op gaan met het inschakelen van de klachtencommissie.

(Overigens: het is denkbaar dat er zich ook derden zullen melden met wat voor vragen op dit gebied dan ook. Dit behoort tot de normale taken welke hulpverleners uitvoeren. Er kunnen zich ook daders melden. Ook zij kunnen behoefte hebben om hun verhaal te doen. Voor hen kan eventueel een verwijzing op gang worden gebracht)

e. het verzamelen en verspreiden van relevante informatie

f. het organiseren van nascholing en intervisie voor deelnemers aan het meldpunt

g. het deelnemen aan landelijke overlegsituaties

DEFINITIES

Uit het rapport van het studiedeputaatschap seksueel misbruik in pastoraat (2003)

ALS DADEN BREKEN.....

Onder 'seksueel misbruik' wordt verstaan:

Een of meerdere uitingen, verbaal of non-verbaal, opzettelijk dan wel onopzettelijk, gewenst dan wel ongewenst, in de vorm van seksuele handelingen en/of seksueel-getinte toespelingen of uitnodigingen tot seksueel contact, dan wel het op één van voornoemde wijzen ingaan op uitnodigingen tot seksueel contact en/of op bedoelde toespelingen, al dan niet onder druk van geheimhouding, gedaan door een kerkelijk werker, ten opzichte van iemand binnen of buiten de gemeente, in een ambtelijke of anderszins op bevoegdheid en vertrouwen gebaseerde relatie, waardoor vertrouwen geschonden en de grens van persoonlijke integriteit overschreden wordt, en welke derhalve op gespannen voet staan met datgene wat ons in Gods Woord wordt voorgehouden ten aanzien van de omgang met de naaste.

Onder 'kerkelijk werker' wordt verstaan:

Een man of vrouw, die uit hoofde van een kerkelijk ambt als bedoeld in art. 2 K.O., of uit hoofde van een aanstelling door de kerkenraad in een niet-ambtelijke kerkelijke functie, of uit hoofde van een aanstelling in een bijzondere functie door groepen van gemeenteleden, binnen een gemeente een positie bekleedt die wordt gekenmerkt door het genieten van vertrouwen en het dragen van verantwoordelijkheid, en die vanuit die positie relaties kan aangaan en onderhouden met gemeenteleden en anderen.

MELDPUNT SEKSUELE INTIMIDATIE / MISBRUIK PASTORALE RELATIES

1. Aanleiding

Op 1 maart 1999 is het Meldpunt Seksuele Intimidatie / Misbruik binnen pastorale/kerkelijke relaties van start gegaan, een (particulier) samenwerkingsinitiatief van leden uit de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de hulpverlening (Stichting De Driehoek).

Er werd al enige jaren gesproken over de wenselijkheid van een telefonisch meldpunt voor mensen die te maken hebben (gehad) met seksueel misbruik binnen pastorale, of andere binnen de kerk bestaande, relaties. Naast predikanten, ouderlingen en diakenen vallen ook catecheten, jeugdleiders en kosters hieronder.

Een aantal omvangrijke en opeenvolgende incidenten op dit gebied binnen de kerken en vragen van cliënten vormden de directe aanleiding om vaart te zetten achter een meldpunt waar juist de slachtoffers en/of geïntimideerden binnen de kleine gereformeerde gezindte terecht zouden kunnen.

Een punt van discussie was of er niet gewacht diende te worden op officieel kerkelijk beleid. Met alle voordelen van dien (kerkelijk-juridische inbedding, financiën). Hoewel het onderwerp wel op de agenda van de kerken een plaats had gekregen is door de Driehoek toch gekozen om alvast te starten met de telefonische hulpverlening en de mogelijkheid van een klachtenprocedure. Immers, het zal nog zeker enkele jaren duren voordat er sprake is van een officieel kerkelijke inbedding, terwijl het, gezien de problematiek zelf, niet verantwoord is nog langer te wachten.

2. Seksuele intimidatie/misbruik

In brede kring wordt aangenomen dat 10 a 12% van de hulpverleners, waaronder ook predikanten, de grenzen van het toelaatbare overschrijdt. De percentages vergen enige uitleg. Deze hulpverleners misgaan zich minimaal 1 maal in hun leven. Het is dus niet zo dat er op ieder moment 1 op de 10 hulpverleners of pastores zich misdraagt. Hoe dan ook, het is een beangstigend cijfer.

Slachtoffers weten vaak niet waar ze met hun vragen heen kunnen. De kerkelijke weg kan hoogdrempelig werken: wie kun je nog vertrouwen, het zijn immers allemaal mannen!

Echter, niet alleen vrouwen zijn slachtoffer, in toenemende mate melden zich ook mannen die misbruikervaringen hebben meegemaakt.

Velen doen er het zwijgen toe. Meestal uit angst, schaamte en schuldgevoel.

De gevolgen van seksueel misbruik worden o.a. bepaald door de duur van het misbruik. Dus hoe eerder het stopt, hoe beter. Het lukt in heel veel gevallen niet om seksueel misbruik zelf te beëindigen. Hulp van anderen is dan nodig. Vaak is de macht van daders erg groot. Er is sprake van een ongelijke relatie, waar macht speelt, in welke zin dan ook. Hij is vaak de deskundige waar je hulp van verwacht. Hij weet veel, is vaak ook sympathiek, hij kan een beroep doen op zijn kennis en ervaring. Hij kan zelfs over God praten, die aan zijn zijde staat. Het wordt helemaal verwarrend als hij geloof en God gaat mengen met seksuele praat en handelingen. Hij kan daarmee een vreselijke beklemming veroorzaken bij het slachtoffer.

De kerk behoort een veilige plaats te zijn. In situaties van seksueel misbruik binnen kerkelijke, pastorale relaties wordt deze veilige haven een angstaanjagend, onveilig gebied. De identiteit van God wordt daarmee geweld aan gedaan. Wat houd je dan nog over? Daar ligt dus ook een extra probleem als het misbruik binnen de kerkmuren plaatsvindt. Veel slachtoffers hebben God op een grote afstand gezet, in de rij van degenen die je niet kunt vertrouwen.

Het meldpunt kan een instantie zijn waar mensen in een zo vroeg mogelijk stadium, desnoods anoniem, hun verhaal kunnen doen en advies en steun kunnen vragen. Maar ook als het

misbruik al lang geleden heeft plaatsgevonden kan het erg verstandig zijn er aandacht voor te vragen.

Hoe eerder misbruik stopt, hoe minder schade aangericht wordt bij slachtoffers. Hetzelfde geldt voor daders, hoe eerder ze stoppen hoe meer kans ze hebben adequaat aan hun problemen te werken en niet weg te glijden in een leugenachtig en, in vele opzichten, vernietigend levenspatroon.

3. Meldpunt

Bij het meldpunt kunnen mensen terecht die slachtoffer zijn geworden of dreigen te worden van seksuele intimidatie/misbruik door iemand die binnen de kerkgemeenschap een bepaalde taak bekleedt.

Een deskundige vertrouwenspersoon helpt door te luisteren. Ook kan samen gezocht worden naar verdere stappen. Het tempo van de beller wordt gevolgd. De beller hoeft dus niet bang te zijn dat er met zijn verhaal iets gedaan wordt, zonder dat hij dat weet of wilt.

Als iemand een klacht wil indienen dan kan de vertrouwenspersoon verder helpen. Begeleiding daarbij blijft op elk moment mogelijk.

De doelstellingen van het **meldpunt** op een rijtje:

- geven van informatie/advies
- begeleiding bij het maken van keuzes
- eventuele verwijzing naar klachtencommissie
- begeleiding voor, tijdens en na een procedure bij de klachtencommissie
- verwijzing naar intensievere vormen van hulp
- rapportage ten behoeve van signalering/preventie

Het meldpunt draagt bij aan preventie van seksuele intimidatie en geweld. Het feit dat er een meldpunt bestaat, in kranten en kerkbladen adverteert en in kerkelijke reglementen en procedures staat vermeld, betekent erkenning van het bestaan van het probleem. Het kan bovendien een remmende werking hebben op het gedrag van (potentiële) daders en een steun in de rug betekenen van slachtoffers. We moeten ons echter realiseren dat daarnaast nog veel preventie-activiteit ontwikkeld dient te worden.

Als iemand gebruik maakt van het meldpunt en een klacht wil indienen, zal haar (hem) de weg gewezen worden naar een onafhankelijk functionerende **klachtencommissie** die de klacht zal onderzoeken. De klachtencommissie is een (voorlopig) geheel particulier initiatief. Ze staat los van welke instantie dan ook. Vanwege dit particuliere karakter is wel een breed samengesteld comité van aanbeveling aangezocht.

De klachtencommissie werkt op basis van haar morele gezag. Zij bestaat uit drie onafhankelijke deskundigen, die zijn geselecteerd uit het juridische veld, de hulpverlening en het kerkelijk pastoraat. De taken van de commissie zijn: het horen van de partijen en het beoordelen van de ontvankelijkheid en de gegrondheid van de klacht. Uitspraken van de commissie worden bekend gemaakt aan klager en beklaagde, maar hebben geen juridisch gezag. De klager kan met de uitspraak van de klachtencommissie wel zelf een kerkrechtelijke behandeling van zijn klacht vragen.

4. Vijf jaar meldpuntervaringen (1 maart 1999 tot 29 februari 2004)

4.1 DE CIJFERS EN DE INHOUD

In de eerste 5 jaar van haar bestaan werd het meldpunt 91 keer gebeld.
De bellers zijn afkomstig uit verschillende kerkgenootschappen, ook buiten de primaire achterban (ger.vrijg/chr.ger/ned.ger) om.

<i>Gereformeerd Vrijgemaakt</i>	40
<i>Christelijk Gereformeerd</i>	9
<i>Nederlands Gereformeerd</i>	2
<i>Gereformeerd syn.</i>	1
<i>Nederlands Hervormd</i>	2
<i>Leger des Heils</i>	1
<i>Baptisten</i>	1
<i>Gereformeerde Gemeente</i>	1
Evangelisch	4
<i>Niet aan de orde geweest en dus onbekend</i>	30

Samengevat gaat het om:

- misbruik binnen pastorale en kerkelijke relaties (43 keer)
- incest (17 keer)
- anders (bv niet-ambtsdrager; pedoseksualiteit) (8 keer)
- anonieme beller uit een beschuldiging en hangt weer op (1 keer)
- beklagde/echtgenote beklagde (5 keer)
- misbruik binnen arbeidsverhoudingen (1 keer)
- overig (17 keer)

Waar advies of actie op volgde:

- info/verwijzing/ondersteuning klachtenprocedure (11 keer)
- info en/of verwijzing hulpverlening (27 keer)
- info en/of verwijzing politie/justitie (7 keer)
- klachten over houding/afhandeling kerkenraad/predikant/klachtencommissie (10 keer)
- kerkenraad/predikant vraagt hulp inzake situatie van misbruik pastorale relaties (10 keer)
- kerkenraad/predikant vraagt hulp inzake situatie van incest (6 keer)
- therapeutisch centrum vraagt advies inzake afhandeling seksueel misbruik hulpverlener t.a.v. cliënt (1 keer)

Naar verwachting werd er in de beginfase het meest gebeld.

Daarna is er sprake van stabilisering.

- 1^e jaar 28 telefoontjes
- 2^e jaar 15 telefoontjes
- 3^e jaar 17 telefoontjes
- 4^e jaar 14 telefoontjes
- 5^e jaar 17 telefoontjes

4.2 OVERIGE WERKZAAMHEDEN

Crisishulp

Een ander werkterrein is geweest de inzet van het meldpunt team bij hulpvragen van kerken in situaties van het uitbreken van grootschalige onrust en crisis.

Voorlichting

Er is een aantal keren specifieke voorlichting gegeven aan kerkenraden en gemeenten.

Advies

Er is een keer advies uitgebracht aan kerkelijke (beroeps)vergaderingen inzake seksueel misbruik van een voorganger.

Begeleiding

Ook is sprake geweest van begeleiding van een slachtoffergroep.

Neveneffecten

In toenemende mate wordt ook buiten het spreekuur om gebeld. Mede daarom is vanaf 1 september 2001 de bereikbaarheid van het meldpunt uitgebreid naar dagelijkse kantooruren van 9.00 tot 12.30 en 13.00 tot 17.00 uur.

Het handelt om misbruik binnen de hele brede context van menselijke relaties, dus niet louter pastoraal/kerkelijk. Strikt genomen horen deze vragen niet bij dit meldpunt terecht te komen. Uiteraard worden wel alle mensen die zich met vragen tot het meldpunt wenden, verder geholpen.

Klachtencommissies

Geen rapportage beschikbaar

Bemensing

Het meldpunt heeft gewerkt met een 6-tal vrouwelijke hulpverleners, uit de kring van de Driehoek (5) en de Stagg (1). Zij hebben een speciale training gehad. Tevens is de coördinatie van het meldpunt door de Driehoek verzorgd.

Deskundigheidsbevordering

Jaarlijks worden één of meerdere studiedagen bezocht door de medewerkers van het meldpunt.

4.3 KERKELIJKE INBEDDING

Kerkelijke inbedding is vergroot

- Stichting Meldpunt Seksuele Intimidatie/Misbruik Kerken is in oprichting
- In 2004 zal de stichting Meldpunt een preventiefunctaris aanstellen
- erkenning van de kerken (80 individuele kerken hebben het Meldpunt, gecombineerd met de regeling klachtenbehandeling, inmiddels erkend)
- E&R maakt gebruik van de faciliteiten van het meldpunt; E&R heeft de plaatselijke kerken, onder wiens verantwoordelijk de projecten van E&R vallen, opgeroepen het meldpunt te erkennen
- gedragscode GKV en CGK n.a.v. het werk van drs. de Bruijne opgesteld

4.4 LANDELIJKE AFSTEMMING EN SAMENWERKING

Landelijke inbedding is tot stand gekomen

- in SOW kring (SMPR) is gewerkt aan een handreiking voor het maken van protocollen voor gemeenten in zake seksueel misbruik in pastorale relaties en gezagsrelaties; deze mag gebruikt worden in bredere kring en is daartoe reeds verspreid
- de Stichting Gedragscode Leidinggevenden (de kring van de Evangelische Alliantie) heeft haar meldpunctactiviteiten ondergebracht bij de Driehoek
- er is sprake van geregelde contacten met de coördinatoren van de overige landelijke meldpunten SMPR, Hulp en Recht, SGL
- medewerkers van het Meldpunt nemen deel aan landelijke studiedagen

***Meldpunt Seksuele Intimidatie/Misbruik binnen Pastorale/Kerkelijke Relaties
Voor informatie, advies, begeleiding, klachtencommissie
Bereikbaar onder telefoonnummer 038-4232125***

9.2 BESLUITTEKST ZUIDHORN

Artikel 102 – Seksueel misbruik in kerkelijke relaties

Commissie: deputaatschap Seksueel misbruik in pastoraat

Materiaal:

1. rapport van deputaten ter voorkoming van seksueel misbruik in het pastoraat;
2. brieven van:

a. de raad van de Gereformeerde Kerk te Beilen, inhoudende de volgende punten: Naar het oordeel van de raad is de weg naar erkenning van slachtoffer en dader te lang. Tevens zou de kerkenraad graag zien dat meerdere preventiemogelijkheden in kaart worden gebracht;

b. de raad van de Gereformeerde Kerk te Zoetermeer, inhoudende de volgende punten: Er zitten wel wat haken en ogen aan de figuur van de klachtencommissie. Allereerst valt op te merken dat voor een effectief functioneren van een klachtencommissie is vereist dat iedereen moet (willen) meewerken: het slachtoffer door een klacht in te dienen, de dader door zich te willen verantwoorden voor de commissie en de kerkenraad door zich iets gelegen te laten liggen aan het advies van de klachtencommissie. Dit zijn kwetsbare elementen, maar een andere oplossing laat zich moeilijk inpassen in het stelsel van onze kerkorde. De voorstellen van deputaten gaan eigenlijk al de grens van dit stelsel te buiten. Ons kerkrecht gaat immers ervan uit dat de kerkenraad alleen interventie van kerkelijke meerdere vergaderingen (classis, ps en gs) heeft te dulden.

Het voorstel van deputaten om ook nog een beroepscommissie in te stellen, roept de vraag op of daarmee niet te veel spanning wordt gezet op de verhouding tot de normale kerkelijke procedures. Argument van deputaten is dat uitspraken van de klachtencommissie verstrekkende gevolgen kunnen hebben voor dader en aangeklaagde. Hierbij wordt echter uit het oog verloren dat de klachtencommissie geen bindende beslissingen neemt, maar adviezen geeft. Een beslissing kan worden ontkracht door een beslissing van een hogere instantie, maar een advies blijft een advies, ook als een tweede instantie er nog een advies naast legt. Tegenstrijdige adviezen roepen voor de kerkenraad een keuzeprobleem op. Nadat de klachtencommissie heeft gesproken, is recht gedaan aan de wenselijkheid dat de zaak is gezien en gewogen door onpartijdige deskundigen. Men moet de handen van de kerkenraad vervolgens niet meer binden. Anders raakt men te ver af van het uitgangspunt dat de kerkenraad de verantwoordelijke en beslissingsbevoegde instantie is. Het besluit dat de kerkenraad neemt, kan vervolgens via de gewone kerkelijke weg aan het oordeel van meerdere vergaderingen worden onderworpen. Een rechtsgang van vijf rondes (klachtencommissie, beroepscommissie, (kerkenraad,) classis, particuliere synode en generale synode) is van het goede te veel. Het is ook complicerend klagers of aangeklaagden de keus te geven om na de uitspraak van de klachtencommissie hetzij naar de beroepscommissie te stappen hetzij de beslissing van de kerkenraad af te wachten en vervolgens de kerkelijke weg te gaan. Een extra ronde kost ook extra tijd. Wanneer zich een geval van seksueel misbruik door een ambtsdrager openbaart, is de gemeente al snel in rep en roer. Het kan dan belangrijk zijn dat de kerkenraad handelend optreden niet te lang uitstelt c.q. behoeft uit te stellen;

c. br. en zr. De Boer te Emmeloord, inhoudende een verzoek tot revisie van Acta GS Leusden artikel 71, besluit 1b “zich daarbij te bezinnen op de vraag of en zo ja hoe deze meldpunten kerkelijk ingekaderd kunnen worden”. Als grond voor dit verzoek noemen zij de ervaring dat dit soort kerkelijk ingekaderde organen zaken van seksueel misbruik niet goed kunnen afhandelen. Zij stellen voor om in plaats van kerkelijk ingekaderde organen een “totaal onafhankelijke instantie” op te richten “(te denken valt aan een buitenkerkelijke instantie) die geheel onpartijdig en zonder enige belangenverstrengeling de bij haar aan te

geven zaken beoordeelt, hoor en wederhoor toepast en de kwestie voorlegt aan een rechterlijke instantie. Hiermee doe je recht aan zowel het slachtoffer als aan de dader.”

Besluit 1:

de deputaten, benoemd door de Generale Synode Leusden 1999, onder hartelijke dank te dechargeren, onder goedkeuring van hun beleid.

Besluit 2:

het revisieverzoek van br. en zr. De Boer te Emmeloord af te wijzen.

Gronden:

1. de breedte van de opdracht van de Generale Synode Leusden sluit een beantwoording van de opdracht in de richting zoals voorgesteld door indieners als mogelijkheid in;
2. in inhoudelijke zin worden de zaken die indieners memoreren, behandeld in het rapport van deputaten.

Besluit 3:

ter bestrijding van seksueel misbruik door kerkelijk werkers over te gaan tot het instellen dan wel doen instellen van een meldpunt, een klachtencommissie en een beroepscommissie.

Gronden:

1. het geleverde cijfermateriaal toont aan dat seksueel misbruik door kerkelijk werkers ook in de Gereformeerde Kerken voorkomt;
2. de kerken zijn tegenover God, de slachtoffers, de daders en zichzelf verplicht hun verantwoordelijkheid ter zake van seksueel misbruik door kerkelijk werkers onder ogen te zien;
3. gezien de aard van seksueel misbruik door kerkelijk werkers en de ingrijpende en gecompliceerde gevolgen voor alle betrokkenen is het zonder meer te verkiezen dat de kerken in gezamenlijkheid voor één en dezelfde aanpak kiezen;
4. van meldpunt, klachtencommissie en beroepscommissie, door de kerken ingesteld, kan een maximaal preventieve werking uitgaan. Een door de kerken ingestelde klachtencommissie en beroepscommissie kunnen op een verantwoorde wijze recht doen aan slachtoffers en daders;
5. mede op grond van het feit dat de Christelijke Gereformeerde Kerken te kennen hebben gegeven een ‘eigen’ klachtencommissie in het leven te willen roepen, dienen de Gereformeerde Kerken ook een ‘eigen’ klachtencommissie c.q. beroepscommissie in te stellen;
6. het verdient veruit de voorkeur de kerkelijke inkadering van meldpunt en klachtencommissie c.q. beroepscommissie op landelijk niveau (bij generaal-synodale besluitvorming) te laten plaatsvinden.

Besluit 4:

voor het instellen van het in besluit 3 genoemde meldpunt de volgende uitgangspunten vast te stellen:

- Het is wenselijk het huidige meldpunt, uitgaande van Stichting De Driehoek, om te vormen tot een onafhankelijke stichting, die bij voorkeur gedragen wordt door de Gereformeerde Kerken, de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken. Tevens is het wenselijk de daarvoor benodigde financiële middelen ter beschikking te stellen tot een maximum van € 0,09 per ziel.
- Doel van de stichting is: Het voorkomen en tegengaan van seksueel misbruik door kerkelijk werkers binnen de kerken die het meldpunt in stand houden.
- De stichting tracht dit doel te bereiken door:
 - a. informatie, voorlichting, preventie en nazorg met betrekking tot seksueel misbruik in het algemeen en door kerkelijk werkers in het bijzonder;
 - b. het in ontvangst nemen c.q. registreren van en rapporteren over meldingen van

- seksueel misbruik door kerkelijk werkers;
- c. het organiseren van spreekuren voor eerste opvang en advisering met medewerking van deskundige hulpverleners;
 - d. het begeleiden van slachtoffers en daders door een netwerk van vertrouwenspersonen (verschillende vertrouwenspersonen voor slachtoffers en daders);
 - e. het opstellen en hanteren van protocollen die in gevallen van gemeld seksueel misbruik kunnen dienen om een melder te begeleiden. Deze begeleiding kan resulteren in het door de melder indienen van een klacht bij de klachtencommissie, of in een verwijzing naar een instantie voor hulpverlening;
 - f. het ontwikkelen van beleidsvoornemens die het doel van de stichting kunnen dienen, en het doen van aanbevelingen voor beleid aan de deputaatschappen van de deelnemende kerken.

Grond:

mede op grond van het feit dat de Christelijke en Nederlands Gereformeerde Kerken positief staan tegenover een gezamenlijk meldpunt, verdient het aanbeveling het huidige meldpunt van De Driehoek om te vormen tot een onafhankelijke stichting waarin de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken participeren.

Besluit 5:

voor de klachtencommissie, bedoeld in besluit 3, de volgende regeling vast te stellen: (zie voor de Regeling Klachten seksueel misbruik in kerkelijke relaties, Bijlage V 5).

Besluit 6:

voor de beroepscommissie, bedoeld in besluit 3, de volgende regeling vast te stellen: (zie voor de Regeling Beroep seksueel misbruik in kerkelijke relaties, Bijlage V 6).

Besluit 7:

voor deskundigheidsbevordering een budget ter beschikking van de klachten-commissie te stellen, dat separaat zal worden toegezonden.

Besluit 8:

voor deskundigheidsbevordering een budget ter beschikking van de beroepscommissie te stellen, dat separaat zal worden toegezonden.

Besluit 9:

opnieuw deputaten Seksueel misbruik in het pastoraat te benoemen met de volgende opdracht:

- a. het in besluiten 3 en 4 genoemde meldpunt operationeel te maken en te blijven aansturen, overeenkomstig de uitgangspunten in besluit 4 genoemd;
- b. de in besluiten 5 en 6 genoemde klachtencommissie, c.q. beroepscommissie operationeel te maken en te blijven aansturen;
- c. van hun arbeid verslag uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk zes maanden voor het begin van de volgende synode aan de kerken toe te zenden.

9.3 ACTE STICHTING MELDPUNT

Oprichting stichting

zaak 2003B31029VEL

Op acht juli tweeduizendvier verschenen voor mij, Mr GEESJE ROELOFJE SAATHOF-SNIJDER, kandidaat-notaris, hierna ook te noemen: "notaris", als waarnemer voor Mr Dirk Veldink, notaris gevestigd te MEPPEL:

1.de heer HENDRIK ROELOF SCHAAFSMA, consultant, geboren te Venlo op tweentwintig mei negentienhonderd zeventenveertig (22-05-1947), volgens zijn verklaring wonende te 8265 LN Kampen, Sterrekroos 9 en gehuwd;

(identiteitsbewijs: Nederlands paspoort nummer NC6682399);

2.de heer FRANS VAN EGMOND, zonder beroep, geboren te Haarlem op elf feburari negentienhonderdzesendertig (11-02-1936), volgens zijn verklaring wonende te 1829 EG Oudorp, Abelenlaan 23 en gehuwd;

(identiteitsbewijs: Nederlands paspoort nummer N90199675);

De comparanten, handelend als voormeld, verklaarden bij deze akte een STICHTING op te richten en daarvoor de volgende STATUTEN vast te stellen:

Naam, Zetel en Duur

Artikel 1

1. De stichting draagt de naam: STICHTING MELDPUNT SEKSUEEL MISBRUIK IN PASTORALE RELATIES.
2. Zij heeft haar zetel in de gemeente Utrecht.
De stichting werkt landelijk.
3. De stichting is opgericht voor onbepaalde tijd.

Doel

Artikel 2

Grondslag en doel

1. De stichting kent als grondslag bij al haar arbeid: Gods Woord, naar de verklaring van de Drie Formulieren van Eenheid van de Gereformeerde Kerken in Nederland.
2. De stichting heeft ten doel:
 - a.het (doen) functioneren van een centraal landelijk meldpunt voor seksueel misbruik in pastorale relaties binnen de hierna in artikel 4 lid 1 genoemde kerken of haar kerkelijke instellingen,
 - b.het voorkomen en tegengaan van seksueel misbruik door kerkelijk werkers binnen de kerken die het meldpunt instandhouden, hierna in artikel 4 lid 1 genoemd,
 - c.de uitvoering van de werkzaamheden conform de hiervoor onder a. en b. genoemde doelstelling, in opdracht van de stichting, mogelijk te maken door het (doen) aanwenden van de in artikel 3 bedoelde gelden;

welk doel de stichting tracht te bereiken door:

- a.het geven van informatie en voorlichting (onder andere gericht op preventie), alsmede nazorg met betrekking tot seksueel misbruik in het algemeen en door kerkelijk werkers in het bijzonder,
- b.het in ontvangst nemen casu quo registreren van en rapporteren over meldingen van seksueel misbruik door kerkelijk werkers,
- c.het organiseren van spreekuren voor eerste opvang en advisering met medewerking van terzake deskundige hulpverleners,
- d.het opzetten en onderhouden van een netwerk van vertrouwenspersonen voor de begeleiding van degenen die zich aanmelden als slachtoffer en van aangeklaagden. De begeleiding kan resulteren in een verwijzing naar een instantie voor hulpverlening en voor wat betreft een melder in het indienen van een klacht bij de desbetreffende klachtencommissie,
- e.het opstellen en hanteren van protocollen voor het begeleiden van een melder en voor het begeleiden van een aangeklaagde. Een vertrouwenspersoon kan niet in één klacht zowel de melder als de aangeklaagde begeleiden,
- f.het ontwikkelen van beleidsvoornemens die het doel van de stichting kunnen dienen en het doen van aanbevelingen voor beleid

aan de deputaatschappen of andere relevante organen van de hierna in artikel 4 lid 1 genoemde kerken of haar kerkelijke instellingen,

en voorts al hetgeen met één en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord.

Vermogen

Artikel 3

Het vermogen van de stichting zal worden gevormd door:

- bijdragen door de hierna in artikel 4 lid 1 genoemde kerkgenootschappen of haar kerkelijke instellingen, waarbij de stichting ernaar zal streven om een onderlinge verhouding (verdeelsleutel) aan te geven voor de bijdragen van de bedoelde kerkgenootschappen of haar kerkelijke instellingen;
- subsidies en donaties;
- schenkingen, erfstellingen en legaten;
- andere verkrijgingen en baten.

Bestuur

Artikel 4

1.a.Het bestuur van de stichting bestaat uit tenminste drie leden en wordt voor de eerste maal bij deze akte benoemd.

b.De benoeming geschiedt op voordracht van de volgende kerkgenootschappen, al of niet door tussenkomst van een door ieder kerkgenootschap afzonderlijk daartoe aan te wijzen deputaatschap of ander kerkelijk orgaan of kerkelijke instelling, en wel tenminste één bestuurder op voordracht van elk kerkgenootschap afzonderlijk.

De bedoelde voordragende kerkgenootschappen zijn:

- 1.de Christelijke Gereformeerde Kerken,
- 2.de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt,
- 3.de Nederlands Gereformeerde Kerken.

c.Het aantal leden wordt - met inachtneming van het hiervoor bepaalde - door het bestuur met algemene stemmen vastgesteld. Het bestuur zal daarbij aangeven hoeveel bestuurders er minimaal en maximaal worden benoemd na de voordracht(en) zoals onder b. bedoeld.

d.Leden van het bestuur kunnen uitsluitend zijn belijdende leden van één van de genoemde kerkgenootschappen.

e.Benoeming geschiedt in beginsel voor een periode van drie jaren. Daarna is herbenoeming mogelijk voor in beginsel opnieuw drie jaren. Herbenoeming is in beginsel slechts één maal mogelijk.

f.Per kalenderjaar treedt niet meer dan één lid van het bestuur af, voor het eerst drie jaar na de oprichting, volgens een door het bestuur op te stellen rooster, zoveel mogelijk in overeenstemming met het hiervoor bepaalde.

g.Een bestuurslid kan door het bestuur worden geschorst, echter niet dan nadat dat bestuurslid in de gelegenheid is gesteld, zich terzake te verdedigen of te verantwoorden in een bestuursvergadering.

h.Het bestuur is bevoegd één of meer adviseur(s) van de stichting te benoemen, die uit dien hoofde de bestuursvergaderingen bijwoont/bijwonen en daarin adviserende stem(men) heeft/hebben.

2.Het bestuur (met uitzondering van het eerste bestuur, waarvan de leden in functie worden benoemd) kiest uit zijn midden een

voorzitter, een secretaris en een penningmeester. De functies van secretaris en penningmeester kunnen te allen tijde door één persoon worden vervuld.

3. Bij het ontstaan van een (of meer) vacature(s) in het bestuur, zullen de overblijvende bestuursleden met algemene stemmen (of zal het enige overblijvende bestuurslid) binnen twee maanden na het ontstaan van de vacature(s) daarin voorzien door de benoeming van een (of meer) opvolger(s).

Een opvolger dient binnen een maand na het ontstaan van een vacature schriftelijk ter benoeming te worden voorgedragen door het kerkgenootschap (zoals in lid 1 van dit artikel bedoeld) door wiens afgevaardigde de vacature is ontstaan.

Indien zulks niet is geschied binnen drie maanden na het ontstaan van de desbetreffende vacature, althans niet binnen drie maanden nadat het betreffende kerkgenootschap, respectievelijk haar desbetreffende tot de voordracht bevoegde orgaan, van het bestaan van de vacature op de hoogte is gesteld, dan zullen de overblijvende bestuursleden met algemene stemmen (of zal het enige overblijvende bestuurslid) binnen twee maanden daarna in de vacature(s) voorzien door de benoeming van een (of meer) opvolger(s), zoveel mogelijk in overeenstemming met het hiervoor bepaalde.

4. Mocht(en) in het bestuur om welke reden dan ook één of meer leden ontbreken, dan vormen de overblijvende bestuursleden, of vormt het enige overblijvende bestuurslid niettemin een wettig bestuur.

5. De leden van het bestuur genieten geen beloning voor hun werkzaamheden. Zij hebben wel recht op vergoeding van de door hen in de uitoefening van hun functie gemaakte kosten.

Bestuursvergaderingen en bestuursbesluiten

Artikel 5

1. De bestuursvergaderingen worden gehouden te Zwolle of op een andere, door het bestuur aan te wijzen, plaats.

2. Ieder kalenderjaar worden tenminste twee vergaderingen gehouden.

3. Vergaderingen zullen voorts telkenmale worden gehouden wanneer de voorzitter dit wenselijk acht of indien één der andere bestuursleden daartoe schriftelijk en onder nauwkeurige opgave van de te behandelen punten aan de voorzitter het verzoek richt. Indien de voorzitter aan een dergelijk verzoek geen gevolg geeft in dier voege, dat de vergadering kan worden gehouden binnen drie weken na het verzoek, is de verzoeker bevoegd zelf een vergadering bijeen te roepen met inachtneming van de vereiste formaliteiten.

4. De oproeping tot de vergadering geschiedt - behoudens het in lid 3 bepaalde - door de voorzitter, tenminste zeven dagen tevoren, de dag van oproeping en die van de vergadering niet meegerekend, door middel van oproepingsbrieven aan alle bestuursleden.

5. De oproepingsbrieven vermelden, behalve plaats en tijdstip van de vergadering, de te behandelen onderwerpen.

6. Zolang in een bestuursvergadering alle in functie zijnde bestuursleden aanwezig zijn, kunnen geldige besluiten worden genomen over alle aan de orde komende onderwerpen, mits met algemene stemmen, ook al zijn de door de statuten gegeven voorschriften voor het oproepen en houden van vergaderingen niet in acht genomen.

7. De vergaderingen worden geleid door de voorzitter van het bestuur; bij diens afwezigheid wijst de vergadering zelf haar voorzitter aan.
8. Van het verhandelde in de vergaderingen worden notulen gehouden door de secretaris of door één der andere aanwezigen, door de voorzitter daartoe aangezocht. De notulen worden vastgesteld in dezelfde of in de eerstvolgende bestuursvergadering, of buiten vergadering door hen die in de betreffende vergadering als voorzitter en secretaris hebben gefungeerd.
9. Het bestuur kan ter vergadering alleen dan geldige besluiten nemen indien de meerderheid van de in functie zijnde leden ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd is.
- Een bestuurslid kan zich ter vergadering door een mede- bestuurslid laten vertegenwoordigen onder overlegging van een schriftelijke, ter beoordeling van de voorzitter der vergadering voldoende, volmacht. Een bestuurslid kan daarbij slechts voor één medebestuurslid als gevolmachtigde optreden.
10. Het bestuur kan ook buiten vergadering besluiten nemen, mits alle bestuursleden in de gelegenheid zijn gesteld schriftelijk, telegrafisch of per telex, telefax of elektronische post, hun mening te uiten. Van een aldus genomen besluit wordt onder bijvoeging van de ingekomen antwoorden door de secretaris een relaas opgemaakt, dat na mede-ondertekening door de voorzitter bij de notulen wordt gevoegd.
11. Ieder bestuurslid heeft het recht tot het uitbrengen van één stem.
- Voorzover deze statuten geen grotere meerderheid voorschrijven worden alle bestuursbesluiten genomen met volstreekte meerderheid van de geldig uitgebrachte stemmen.
12. Alle stemmingen ter vergadering geschieden mondeling, tenzij de voorzitter een schriftelijke stemming gewenst acht of één van de stemgerechtigden dit vóór de stemming verlangt. Schriftelijke stemming geschiedt bij niet-ondertekende of anderszins gewaarmerkte, gesloten briefjes.
13. Blanco stemmen worden beschouwd als niet te zijn uitgebracht.
14. In alle geschillen omtrent stemmingen, niet bij de statuten voorzien, beslist de voorzitter.

Bestuursbevoegdheid en vertegenwoordiging

Artikel 6

1. Het bestuur is belast met het besturen van de stichting.
2. Het bestuur is bevoegd te besluiten tot het aangaan van overeenkomsten tot verkrijging, vervreemding of bezwaring van registergoederen.
3. Het bestuur is niet bevoegd te besluiten tot het aangaan van overeenkomsten, waarbij de stichting zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zekerheidstelling voor een schuld van een ander verbindt.

Artikel 7

1. Het bestuur vertegenwoordigt de stichting in en buiten rechte.
2. De vertegenwoordigingsbevoegdheid komt mede toe aan twee gezamenlijk handelende bestuursleden.
3. Het bestuur kan volmacht verlenen aan één of meer bestuursleden, alsook aan (een) derde(n), om de stichting binnen de grenzen van die volmacht te vertegenwoordigen.

Ook kan het bestuur één of meer bestuursleden bij het nemen van een besluit aanwijzen om dat besluit uit te voeren en daartoe al het nodige te verrichten.

Einde bestuurslidmaatschap

Artikel 8

1. Het bestuurslidmaatschap eindigt:

- door periodiek aftreden,
- bij het niet meer voldoen aan de vereisten genoemd in artikel 4 lid 1,
- wanneer het bestuurslid blijkens een schriftelijke mededeling van een kerkgenootschap zoals bedoeld in artikel 4 lid 1 door deze niet langer als afgevaardigde wordt aangemerkt,
- bij (schriftelijke) ontslagneming ("bedanken"),
- door overlijden van het bestuurslid,
- wanneer het bestuurslid het vrije beheer over diens vermogen verliest,
- wanneer het bestuurslid wordt ontzet,
- alsmede bij ontslag op grond van artikel 298 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.

2. Ontzetting, eventueel voorafgegaan door schorsing bij gewoon bestuursbesluit conform het in artikel 4 lid 1 bepaalde, geschiedt door het bestuur in een speciaal -of mede- daartoe belegde vergadering waarin tenminste drie/vierde (3/4) gedeelte van het aantal in functie zijnde bestuursleden vertegenwoordigd is, met een meerderheid van tenminste drie/vierde (3/4) gedeelte van de geldig uitgebrachte stemmen, en kan slechts plaatsvinden op grond van het kennelijk handelen door het betrokken bestuurslid in strijd met de statuten of reglement(en) van de stichting of besluit(en) van het bestuur.

Boekjaar en jaarstukken

Artikel 9

1. Het boekjaar van de stichting is gelijk aan het kalenderjaar.
2. Per het einde van ieder boekjaar worden de boeken der stichting afgesloten. Daaruit worden door de penningmeester een balans en een staat van baten en lasten over het geëindigde boekjaar opgemaakt, welke jaarstukken binnen zes maanden na afloop van het boekjaar aan het bestuur worden aangeboden, vergezeld van een rapport van een register-accountant of accountant-administratieconsulent of andere deskundige.
3. De jaarstukken worden door het bestuur vastgesteld.

Reglement

Artikel 10

1. Het bestuur is bevoegd een reglement vast te stellen, waarin die onderwerpen worden geregeld, welke niet in deze statuten zijn vervat, danwel onderwerpen die wel daarin zijn vervat en in het reglement verder worden uitgewerkt.
2. Het reglement mag niet met de wet of deze statuten in strijd zijn.
3. Het bestuur is te allen tijde bevoegd het reglement te wijzigen of op te heffen.

Statutenwijziging

Artikel 11

1. Het bestuur is bevoegd deze statuten te wijzigen. Het besluit tot statutenwijziging moet worden genomen met algemene stemmen in een vergadering, waarin alle in functie zijnde bestuursleden aanwezig of vertegenwoordigd zijn.

2. De wijziging moet op straffe van nietigheid bij notariële akte tot stand komen.
3. De leden van het bestuur zijn verplicht een authentiek afschrift van de wijziging, alsmede de gewijzigde statuten, neer te leggen ten kantore van de Kamer van Koophandel en Fabrieken, binnen welker gebied de stichting haar zetel heeft, teneinde te worden ingeschreven in het handelsregister.

Ontbinding en vereffening

Artikel 12

1. Het bestuur is bevoegd de stichting te ontbinden. Op het daartoe te nemen besluit is het bepaalde in artikel 11 lid 1 mede van toepassing.
2. De stichting blijft na haar ontbinding voortbestaan voorzover dit tot vereffening van haar vermogen nodig is.
3. De vereffening geschiedt door het bestuur.
4. De vereffenaars dragen er zorg voor, dat van de ontbinding van de stichting inschrijving geschiedt in het register, bedoeld in artikel 11 lid 3.
5. Gedurende de vereffening blijven de bepalingen van deze statuten zoveel mogelijk van kracht.
6. Een eventueel batig saldo van de ontbonden stichting wordt zoveel mogelijk besteed overeenkomstig het doel van de stichting. Daartoe zal het saldo worden verdeeld onder de in artikel 3 en artikel 4 bedoelde kerkgenootschappen of haar kerkelijke instellingen, waarbij de stichting ernaar zal streven om een onderlinge verhouding (verdeelsleutel) aan te geven daarvoor, zoveel mogelijk in overeenstemming met (of naar verhouding van) de bijdragen die van de bedoelde kerkgenootschappen of haar kerkelijke instellingen werden ontvangen.
7. Na afloop van de vereffening blijven de boeken en bescheiden van de ontbonden stichting gedurende zeven (7) jaren berusten onder de jongste vereffenaar.

Slotbepaling

Artikel 13

In alle gevallen, waarin zowel de wet als deze statuten niet voorzien, beslist het bestuur.

SLOTBEPALING

Tenslotte verklaarde(n) de comparant(en):

voor de eerste maal worden benoemd tot leden van het bestuur:

1. de heer Hendrik Roelof Schaafsma, voornoemd (namens de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt);
2. de heer Frans van Egmond, voornoemd (namens de Nederlands Gereformeerde Kerken);
3. de heer Adriaan Heijstek, docent, geboren te Rotterdam op veertien augustus negentienhonderd zesenvijftig (14-08-1956), volgens zijn verklaring wonende te 3905 AP Veenendaal, Molenstraat 2 en gehuwd;

(identiteitsbewijs: Nederlands paspoort nummer NB4395933);

(namens de Christelijke Gereformeerde Kerken);

van wie de sub 1, 2 en 3 genoemden de functie zullen bekleden van respectievelijk voorzitter, secretaris en penningmeester.

WOONPLAATSKEUZE

Terzake van de uitvoering van deze overeenkomst, ook voor fiscale gevolgen, wordt woonplaats gekozen ten kantore van de notaris, bewaarder van deze akte.

SLOT AKTE

De comparanten zijn mij, notaris, bekend.

Waarvan akte is verleden te Meppel op de datum in het hoofd van deze akte vermeld.

De zakelijke inhoud van deze akte is aan de comparanten opgegeven en toegelicht. De comparanten hebben verklaard op volledige voorlezing van de akte geen prijs te stellen,

tijdig voor het verlijden een concept-akte te hebben ontvangen, van de inhoud van de akte te hebben kennis genomen en te zijn gewezen op de gevolgen, die voor partijen uit de akte voortvloeien.

Deze akte is beperkt voorgelezen en onmiddellijk daarna ondertekend, eerst door de comparanten vervolgens door mij, notaris, om twaalf uur vijftien minuten.

(getekend): H.R. Schaafsma; F. v. Egmond. G.R. Saathof-Snijder.

UITGEGEVEN VOOR AFSCHRIFT:

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage IV - I

Regeling appèlprocedure ad art. 31 KO

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 4.1 Regeling voor de appèlprocedure ad artikel 31 KO**REGELING VOOR DE APPÈLPROCEDURE AD ARTIKEL 31 KO VAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND (REGELING 2005)****Indiening van een appèlschrift***Artikel 1*

Wanneer een kerkelijke vergadering of een lid van een van de gereformeerde kerken zich naar artikel 31 KO op de generale synode beroept, zal die kerk of dat kerklid het appèlschrift *binnen drie maanden na verzending van het genomen besluit* via e-mail dan wel schriftelijk in zeventvoud indienen bij het hieronder genoemde deputaatschap Appèlzaken GS met een afschrift naar de kerk die is aangewezen als samenroepende kerk voor de eerstvolgende generale synode.

Artikel 2

De samenroepende kerk zal het appèlschrift op de voorlopige agenda van de generale synode plaatsen.

Artikel 3

Een appèlschrift dient in ieder geval de volgende elementen te bevatten:

- a. een weergave van het besluit, de besluiten en/of de handelingen van de particuliere synode waarover geschil is gerezen;
- b. een uiteenzetting van de bezwaren van de appellant, met redenen omkleed en (indien van toepassing) met feiten gestaafd;
- c. een duidelijke omschrijving van wat de appellant van de generale synode vraagt.

Indien het appèlschrift gericht is tegen een uitspraak van de particuliere synode in appèl, bevat het appèlschrift tevens een weergave van het oorspronkelijke geschil.

Indien een appèlschrift niet voldoet aan deze vereisten, zal de appellant de gelegenheid krijgen zijn bezwaarschrift aan te vullen binnen een termijn die door het deputaatschap Appèlzaken GS wordt bepaald.

Het deputaatschap vergewist zich ervan, dat de appellant de andere partij over zijn beroep op de generale synode heeft ingelicht.

Benoeming van een deputaatschap*Artikel 4*

Voor de voorbereiding van de behandeling van de appèlzaken die bij haar aanhangig gemaakt worden, zal de generale synode een deputaatschap instellen.

Artikel 5

Het deputaatschap Appèlzaken GS zal bestaan uit zes leden en een *aantal* secundi. Zij worden voor drie jaar benoemd en kunnen herbenoemd worden. In het deputaatschap worden tenminste twee juristen en twee theologen benoemd. De generale synode wijst een van de deputaten als samenroeper en voorzitter van het deputaatschap aan.

Artikel 6

Er mag onder de in een bepaalde zaak fungerende deputaten niemand zijn die eerder bij de in appèl aanhangige zaak betrokken is geweest of die in enige persoonlijke relatie staat met de partijen dan wel een van de partijen. Het deputaatschap informeert partijen over de namen van de personen die de zaak zullen behandelen en biedt hen de mogelijkheid aan te geven of er omstandigheden zijn om aan te nemen dat een der deputaten niet onpartijdig staat ten opzichte van de te behandelen zaak. Het deputaatschap neemt vervolgens een beslissing over de inzet van een deputaat.

Vorbereidende behandeling door deputaten*Artikel 7*

De deputaten zullen zo spoedig mogelijk van het appèlschrift kennisnemen en de behandeling ervan door de generale synode voorbereiden. Wanneer zij er niet in slagen dit voorbereidende werk af te ronden voordat de generale synode in eerste zitting bijeenkomt, zullen zij dit tijdig aan haar meedelen.

In overleg met het moderamen van de synode zal een datum worden bepaald waarop in de synode hun advies kan worden behandeld.
Deputaten hebben de bevoegdheid een geschil te schikken wat tot intrekking van het appèlschrift zal leiden.

Artikel 8

Een appèlschrift zal steeds eerst door de deputaten op zijn ontvankelijkheid worden getoetst. Het is bij voorbaat niet ontvankelijk:

- a. indien het niet is ingediend voor de sluitingsdatum die door de samenroepende kerk is vastgesteld voor het inzenden van stukken naar de synode volgend op het besluit of de handelingen van de mindere vergadering waartegen bezwaar wordt gemaakt, tenzij er naar het oordeel van de generale synode goede redenen zijn daarvan af te wijken;
- b. indien de appellant geen lid meer is van een gereformeerde kerk, tenzij het een appèl betreft tegen onrecht dat hem in zijn hoedanigheid als kerklid is aangedaan en de gevraagde uitspraak betekenis heeft voor zijn terugkeer naar de kerk of voor een herstel van zijn goede naam in de gemeente of wanneer hij optreedt in zijn kwaliteit als wettig vertegenwoordiger van een kerklid.

Artikel 9

Als partijen in het geschil worden beschouwd de partijen betrokken bij het oorspronkelijke bezwaar. De partijen zullen aan de deputaten desgevraagd alle relevante stukken die op het geding betrekking hebben, ter beschikking stellen digitaal dan wel schriftelijk in zeventvoud en alle nodige inlichtingen verschaffen. De deputaten zijn bevoegd termijnen te stellen waarbinnen de gevraagde medewerking moet worden gegeven. Zij zullen erop toezien dat de partijen volledig geïnformeerd zijn over de stukken en inlichtingen die van weerszijden in de behandeling van de zaak ter tafel worden gebracht. Het is aan deputaten om – indien de indiener daar uitdrukkelijk om vraagt – te beoordelen of stukken vanwege hun vertrouwelijk karakter niet geschikt zijn om voorgelegd te worden aan de wederpartij. Indien geoordeeld wordt dat een beroep op de vertrouwelijkheid terecht is, behoren deputaten wel het karakter van die vertrouwelijke stukken te benoemen. De wederpartij mag dan vragen dat deze stukken bij de besluitvorming buiten beschouwing blijven.

Artikel 10

De deputaten zullen ten aanzien van de aanhangige kwestie zo nodig mondeling hoor en wederhoor toepassen. Zij zullen daarbij aan de partijen gelegenheid geven tot toelichting en/of verweer en tot het reageren op elkaars stukken. Zij zullen ook de partijen in elkaars aanwezigheid kunnen horen. Ook kerkleden, die de zaak rechtstreeks aangaat, kunnen door deputaten gehoord worden. Dit geldt eveneens voor visitatoren en anderen, die in de rechtsgang bij de zaak betrokken zijn geweest. Van dit horen moeten de partijen kennis kunnen nemen.

Artikel 11

De partijen hebben het recht zich in hun schriftelijk en mondeling contact met deputaten te laten bijstaan.

Artikel 12

Van de mondelinge besprekingen met de partijen zal steeds een kort verslag worden gemaakt, waarvan aan beide partijen een afschrift zal worden verstrekt.

Artikel 13

De deputaten zullen advies en hulp kunnen vragen van deskundigen, mits daarbij de noodzakelijke geheimhouding in acht wordt genomen.

Artikel 14

De deputaten zullen hun rapport en een volledig concept voor een besluit over het ingediende appèlschrift uiterlijk tien dagen voor de afgesproken datum van de behandeling op de synode indienen onder de aanduiding 'vertrouwelijk'. Vervolgens bepaalt de synode de wijze van behandeling en brengt de partijen en andere betrokkenen hiervan op de hoogte.

Artikel 15

Wanneer de deputaten er niet in slagen hun voorbereidend werk af te ronden binnen de afgesproken termijn, zullen zij dit aan de generale synode melden. De synode zal dan beslissen over de datum van afhandeling.

Behandeling en besluitvorming door de generale synode

Artikel 16

Bij de behandeling van het appèlschrift in de vergadering van de generale synode zullen tenminste twee deputaten aanwezig zijn om hun rapport en voorstel toe te lichten en de generale synode verder in het appèl van advies te dienen.

Artikel 17

De synode kan aan partijen *het verzoek doen* in haar zitting waarin de bespreking van het appèlschrift plaatsvindt, hun zienswijze mondeling toe te lichten. De leden van de generale synode die betrokken zijn (geweest) bij een appèlzaak – onder wie in elk geval de afgevaardigden van de particuliere synode tegen wie het appèl is ingesteld –, maken geen deel uit van de vergadering bij de behandeling van die appèlzaak. Indien een synode besluit een appèlschrift in comité te behandelen, zullen de leden van de synode die betrokken zijn (geweest) bij die appèlzaak, de vergadering verlaten voordat de beraadslaging begint. Hetzelfde geldt voor partijen, indien hun is toegestaan hun zienswijze mondeling in de vergadering toe te lichten.

Artikel 18

In het besluit van de generale synode dienen de volgende elementen te zijn opgenomen:

- a. een weergave van het besluit, de besluiten en/of de handelingen van de mindere vergadering waarover geschil is gerezen;
- b. een samenvatting van de bezwaren die ertegen door de appellant zijn ingebracht;
- c. een samenvatting van de gronden, de toelichting, casu quo het verweer van de genoemde mindere vergadering;
- d. een nauwkeurige verantwoording van de gronden waarop de uitspraak van de generale synode berust;
- e. een duidelijke uitspraak van de generale synode over het appèlschrift;
- f. zo nodig een aanwijzing van de rechtsgevolgen van het genomen besluit;
- g. indien van toepassing, nadere aanwijzingen inzake de weg waarlangs herstel van recht en vrede kan worden bewerkstelligd.

De generale synode zal van haar besluit binnen twee weken op ordelijke wijze kennis geven aan de partijen.

Artikel 19

Indien iemand op grond van artikel 31 van de Kerkorde in appèl is gegaan bij de generale synode en daartoe overeenkomstig deze regeling een appèlschrift bij het deputaatschap heeft ingediend, zijn deputaten bevoegd – indien uit een oogpunt van spoedeisendheid en ter voorkoming van onherstelbaar nadeel strikt nodig – een ordemaatregel te treffen totdat de generale synode op het appèl heeft beslist. Appellant zal daartoe een schriftelijk en gemotiveerd verzoek moeten indienen bij het deputaatschap.

Deputaten zullen dit verzoek behandelen zoveel mogelijk in overeenstemming met deze regeling.

Artikel 20

In de gevallen waarin deze regeling niet voorziet, beslist de generale synode.

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage IV - II
Rapport deputaten Appèlzaken

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

INHOUD

0	Inleiding	3
1	Samenstelling van het deputaatschap	4
2	Uitvoering van de opdracht van de Synode van Zuidhorn 2002 in hoofdlijnen	5
Bijlage 1	Opdracht	8
Bijlage 2	De Appèlregeling 2002	9

0 INLEIDING

De Generale Synode van Zuidhorn van 2002 heeft opnieuw, in navolging van het besluit van de Generale Synode van Leusden, een regeling voor de appèlprocedure vastgesteld en deputaten benoemd voor de behandeling van appèlzaken.

Volgens deze regeling bereidt het deputaatschap de besluitvorming over appèlzaken voor, uitmondend in een advies aan de generale synode. De generale synode neemt uiteindelijk de beslissing over het geschil. De tekst van de geldende Appèlregeling 2002 vindt u als bijlage 2 bij dit rapport.¹

Op dit moment, medio oktober 2004, is er nog geen appèlschrift door het deputaatschap behandeld. In dit (voorlopige) rapport kunnen wij dan ook alleen verslag doen van de werkzaamheden die buiten de directe behandeling van appèlzaken liggen. Wij zullen u aanvullend rapporteren als wij op basis van de appèlregeling aan u advies uitbrengen. Daarna zullen wij u afsluitend rapporteren (dus na het uitbrengen van de adviezen in alle appèlzaken) en daarbij zullen wij ook voorstellen doen voor de werkwijze bij de behandeling van appèlzaken.

Op dit moment valt nog niet te voorzien wanneer wij de aanvullende en de afsluitende rapportage kunnen uitbrengen.

Uit het voorgaande zou u de conclusie kunnen trekken dat het fenomeen appèlschriften minder vaak zal voorkomen. Wij houden het er voorshands op dat de particuliere synodes er niet in geslaagd zijn mogelijke appellanten te bewegen een appèlschrift in te dienen kort nadat die vergaderingen een beslissing namen met een strekking die de appellanten niet juist achtten.² In de afsluitende rapportage willen wij u dan ook voorstellen om een termijn van drie maanden in te voeren waarbinnen appellanten een appèlschrift kunnen indienen bij de generale synode.

Het deputaatschap is op grond van de appèlregeling bevoegd een ordemaatregel te treffen indien er sprake is van spoedeisendheid. Het is niet nodig gebleken van deze mogelijkheid gebruik te maken.

In hoofdstuk 2 gaan wij nader in op de diverse onderdelen van de aan ons verstrekte opdracht.³

¹ bijlage III 10 bij de Acta Zuidhorn

² zie bijlage 1, besluittekst 3.3 en 3.5a

³ opgenomen als bijlage 1

1 SAMENSTELLING VAN HET DEPUTAATSCHAP

De samenstelling van het deputaatschap is op dit moment als volgt:⁴
primi:

ir. W. Haitzma, Harlingen, samenroeper
ds. A. Bas, Kornhorn
mr. J.P.A. Boersma, Hilversum
mr. D.A.C. Slump, Capelle aan de IJssel
ds. P.L. Storm, Vroomshoop
dr. H.J.C.C.J. Wilschut, Assen

secundi:

ds. H.J. Boiten, Amersfoort
mr. R. Dijkstra-van der Wolf, Nijmegen
ds. R. Kelder, Nijkerk
ds. L.E. Leeffink, Nijmegen
mr. P. Lourens, Zoetermeer
mr. D. Veurink, Zwolle

Het rooster van optreden ziet er als volgt uit:

- optredend in 2005: de primi Haitzma en Wilschut; de secundi Leeffink en Dijkstra-van der Wolf;
- optredend in 2008: de primi Slump en Storm; de secundi Boiten en Veurink;
- optredend in 2011: de primi Bas en Boersma en de secundi Kelder en Lourens.

Wij zijn er nog niet in geslaagd een voordracht te doen voor de invulling van de plaats van de optredende leden.

⁴ Acta Zuidhorn, art. 51

2 DE UITVOERING VAN DE OPDRACHT VAN DE GENERALE SYNODE VAN ZUIDHORN IN HOOFDLIJNEN (AFGEZIEN VAN DE BEHANDELING VAN CONCRETE APPÈLZAKEN)

1.1 Wijziging in de behandeling van geschillen

Een aantal malen heeft ons deputaatschap de mogelijkheid besproken om te komen tot een beperking van de mogelijkheid om appèl in te stellen in het geval er sprake is van plaatselijke geschillen. Het voltallige deputaatschap onderschrijft de opvatting dat een appèlgang met drie instanties (classis, particuliere synode en generale synode) een te zware belasting vormt voor die vergaderingen. Consequentie van die gedachte is het uitsluiten van de particuliere synode als appèlinstantie⁵, dan wel het uitsluiten van appèl op de generale synode als er sprake is van een plaatselijk geschil. Wij zijn er echter niet in geslaagd een eensluidende conclusie te trekken, gegeven de bestaande structuur van ons kerkverband.

De mogelijkheid om over te gaan tot een zelfstandige geschillencommissie, met een bevoegdheid los van de kerkelijke vergaderingen, is ook uitdrukkelijk aan de orde geweest en wij hebben hiervoor gekeken naar de behandeling van geschillen in andere kerkverbanden. In juni 2004 heeft een aantal leden van het deputaatschap een gesprek gehad met de voorzitter van de landelijke geschillencommissie van de PKN.

We kunnen stellen dat er duidelijke voordelen verbonden zijn aan het werken met een dergelijke commissie maar gegeven de structuur en de verhoudingen binnen onze kerken, achten wij het instellen van een geschillencommissie niet aangewezen.

In de afsluitende rapportage zullen wij u voorstellen om de mogelijkheid voor partijen dat zij de gelegenheid kunnen krijgen gehoord te worden door de generale synode,⁶ te beperken tot situaties waarin de generale synode hen hiertoe expliciet uitnodigt. Het is in het kader van de huidige appèlregeling het meest zuiver om het deputaatschap partijen te laten horen in elkaars tegenwoordigheid en daarmee de mondelinge behandeling als afgerond te beschouwen.

1.2 Revisie

Het onderwerp revisie is in samenwerking met het deputaatschap Kerkrecht en Kerkorde uitvoerig besproken, ook op de hierna nog te noemen studieconferentie en bij het maken van het Verslag van de werkconferentie van 4 oktober 2004. Vervolgens hebben wij nog schriftelijk gedachten kenbaar gemaakt over dit onderwerp en ter kennis gebracht aan het deputaatschap Kerkrecht en Kerkorde. Dit deputaatschap zal hierover aan u verslag uitbrengen.

1.3 Informatie

Doel van de opdracht was ook dat wij de meerdere vergaderingen in ons kerkverband zouden oproepen partijen goed te informeren over de gang van zaken bij appèl. Daarnaast leek het ons goed de meerdere vergaderingen ook anderszins te informeren over de door ons gevolgde werkwijze en een informatie-uitwisseling mogelijk te maken.

In nauwe samenwerking met de Theologische Universiteit hebben wij daarom een werkconferentie belegd op 4 oktober 2003. Ongeveer 85 mensen, betrokken bij de behandeling van appèlzaken door een classis, een PS of de GS, hebben deze conferentie bijgewond. Voorafgaande aan deze conferentie konden de deelnemers vraagpunten naar voren brengen en daarvan heeft een aantal mensen gebruik gemaakt.

In april 2004 hebben wij in de vorm van een boekje een Verslag van deze conferentie uitgebracht, weer in samenwerking met de TU. In dit boekje⁷ zijn bijdragen opgenomen van de deputaten Haitsma, Boersma en Slump, aangevuld met aandachtspunten, en van de hoogleraar kerkrecht prof. dr. M. te

⁵ overeenkomstig de voorzichtige gedachte als verwoord in hoofdstuk 9 van het rapport van het Deputaatschap Kerkrecht en Kerkorde

⁶ het huidige artikel 17

⁷ te vinden op kerkrecht.nl

Velde. De bijdragen hebben betrekking op de appèlregeling, de behandeling van appèlzaken in de praktijk, de positie van derde-betrokkenen en het onderwerp revisie.

Wij zijn ervan overtuigd dat deze werkconferentie in een behoefte heeft voorzien.

Ook hebben we vastgesteld dat op meerdere plaatsen het initiatief is genomen om tot een appèlregeling te komen.

1.4 Diversen

Het deputaatschap heeft tot heden op onderstaande data plenair vergaderd. Op de eerste twee vergaderingen kwam de voorbereiding of de afronding van de werkconferentie van 4 oktober 2003 aan de orde. Daarnaast is een aantal andere punten besproken.

- op 29 november 2002: kennismaking nieuw benoemde deputaten; terugblik op de besluitvorming door de GS Zuidhorn;
- op 15 april 2004: invoering van een geschillencommissie in onze kerken; revisie;
- op 30 september 2004: werkwijze van de behandeling van appèlzaken; de positie van derde-betrokkenen; de plaats van de particuliere synode bij de behandeling van appèlzaken.

Daarnaast hebben leden van het deputaatschap bijeenkomsten bijgewoond met leden van het deputaatschap Kerkrecht en Kerkorde en het deputaatschap Generaal Synodale publicaties.

Twee gemeenteleden die nauw betrokken waren bij een door ons behandelde appèlzaak (en waarover de Generale Synode van Zuidhorn een besluit heeft genomen), hebben ons op 11 november 2002 geschreven over de uitkomst van het door een ander gemeentelid ingestelde appèl. Wij hebben deze brief beantwoord.

De kerkenraad van Uithuizermeeden heeft naar aanleiding van het besluit van de GS Zuidhorn om een periode van verootmoediging uit te schrijven, op 19 maart 2003 gevraagd aan u voor te leggen om met het oog op de betrokkenheid van kerken bij het werk van de GS, dergelijke besluiten ruim van te voren bekend te maken. Wij hebben ook deze brief beantwoord.

We vinden het een lastig punt dat we als deputaatschap niet konden beschikken over een permanent adres waaraan appellanten hun bezwaarschriften kunnen adresseren en waar ook mogelijkheden zijn om stukken te verwerken en te verzenden: een soort dienstencentrum zou de werkdruk kunnen verlagen. In onze afsluitende rapportage willen wij nog terugkomen op de gedachte een dienstencentrum in te stellen waarvan deputaatschappen gebruik kunnen maken voor logistieke en administratieve werkzaamheden.

In het begin van de verslagperiode heeft deputaat Dijkstra-van der Wolf (mede) ondersteunende werkzaamheden verricht. In de zomer van 2004 hebben wij de heer P.G.B. de Vries bereid gevonden het deputaatschap te ondersteunen.

BIJLAGE 1

Besluit 3:

- 1 deputaten voor appèlzaken décharge te verlenen onder hartelijke dankzegging voor de door hen verrichte arbeid;
- 2 opnieuw een deputaatschap voor appèlzaken bij de generale synode te benoemen, dat de behandeling van bezwaarschriften op de generale synode voorbereidt;
- 3 een uitdrukkelijke oproep te doen om met behandeling en indiening van appèlschriften niet te wachten tot het laatste jaar voorafgaand aan de zitting van de synode;
- 4 de kerken op te roepen iedere uitspraak op een bezwaarschrift te voorzien van een motivering die aan de bezwaarde(n) wordt bekendgemaakt;
- 5 de meerdere vergaderingen op te roepen:
 - a iedere beslissing op een bezwaarschrift te voorzien van een voorlichtende mededeling met betrekking tot het onverwijld instellen van appèl;
 - b personen aan te wijzen die een genomen besluit kunnen toelichten bij appèl;
- 6 aan deputaten Kerkrecht en kerkorde opdracht te geven om in samenwerking met deputaten Appèlzaken GS een studie te doen naar de mogelijkheid om appèl van plaatselijke geschillen tot één of twee instanties te beperken;
- 7 aan deputaten Appèlzaken GS opdracht te geven de deputaten Kerkrecht en kerkorde advies te geven ten behoeve van hun studie over de criteria waaraan revisieverzoeken moeten voldoen.

Gronden:

- 1 gebleken is dat de voorbereiding door het deputaatschap de zorgvuldigheid van de behandeling van appèlzaken ten goede komt en leidt tot een inzichtelijke en meer uniforme besluitvorming;
- 2 wil het deputaatschap kunnen blijven functioneren dan is spreiding van de werkzaamheden en dus van de appèlschriften noodzakelijk. Dat maakt bovendien dat er tijd is om eventueel te schikken en bevordert ook de zorgvuldigheid;
- 3 een onvolledige, slordige en nonchalante behandeling van een bezwaar leidt vrijwel altijd tot grote ergernis en kan veel kwaad bloed zetten. Hierdoor ziet de bezwaarde zich vervolgens weer genoodzaakt om in appèl te gaan. In sommige gevallen is hierdoor onnodig een langdurig proces op gang gekomen.
- 4 a het komt voor dat er veel tijd verloopt voordat men in appèl gaat. De 'regel van Dordrecht 1893' dat – indien in de beslissing niet kan worden berust – zo spoedig mogelijk appèl moet worden ingesteld, is niet voldoende bekend. Wil die ook functioneren, inclusief de sanctie van niet-ontvankelijkverklaring, dan moet de regel bekend zijn;
 - b in de praktijk is gebleken dat na een genomen besluit het onduidelijk is wie aangesproken kan worden. De desbetreffende vergadering is immers inmiddels reeds ontbonden. Een bepaling van de 'modelregeling', waarin staat aangegeven dat de classis/particuliere synode personen aanwijzen die het genomen besluit eventueel kunnen toelichten bij appèl, zou dit kunnen oplossen.
- 5 het is noodzakelijk een cultuur te bevorderen waarin gemeenteleden zich willen neerleggen bij een besluit van de meerdere vergadering. Dit zou kunnen worden gestimuleerd door de mogelijkheid van appèl van plaatselijke geschillen te beperken tot één of twee instanties. Beroep op de generale synode is dan alleen nog mogelijk wanneer er sprake is van strijd met Schrift, confessie of kerkorde.
- 6 deputaten Kerkrecht en kerkorde zijn reeds bezig met deze studie in opdracht van de Generale Synode van Leusden 1999 (Acta art. 143 d5). Het is, gezien in de praktijk gebleken onhelderheid over en de samenhang tussen artikel 30 en artikel 31 KO, gewenst dat deputaten Appèlzaken GS hierin mede adviseren.

BIJLAGE 2**Regeling voor de appèlprocedure ad artikel 31 KO van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland****Indiening van een appèlschrift****Artikel 1**

Wanneer een kerkelijke vergadering of een lid van een van de gereformeerde kerken zich naar artikel 31 KO op de generale synode beroept, zal die kerk of dat kerklid het appèlschrift zo spoedig mogelijk na het genomen besluit via e-mail dan wel schriftelijk in zeventvoud indienen bij het hieronder genoemde deputaatschap Appèlzaken GS met een afschrift naar de kerk die is aangewezen als samenroepende kerk voor de eerstvolgende generale synode.

Artikel 2

De samenroepende kerk zal het appèlschrift op de voorlopige agenda van de generale synode plaatsen.

Artikel 3

Een appèlschrift dient in ieder geval de volgende elementen te bevatten:

- a een weergave van het besluit, de besluiten en/of de handelingen van de particuliere synode waarover geschil is gerezen;
- b een uiteenzetting van de bezwaren van de appellant, met redenen omkleed en (indien van toepassing) met feiten gestaafd;
- c een duidelijke omschrijving van wat de appellant van de generale synode vraagt.

Indien het appèlschrift gericht is tegen een uitspraak van de particuliere synode in appèl, bevat het appèlschrift tevens een weergave van het oorspronkelijke geschil.

Indien een appèlschrift niet voldoet aan deze vereisten, zal de appellant de gelegenheid krijgen zijn bezwaarschrift aan te vullen binnen een termijn die door het deputaatschap Appèlzaken GS wordt bepaald.

Het deputaatschap vergewist zich ervan, dat de appellant de andere partij over zijn beroep op de generale synode heeft ingelicht.

Benoeming van een deputaatschap**Artikel 4**

Voor de voorbereiding van de behandeling van de appèlzaken die bij haar aanhangig gemaakt worden, zal de generale synode een deputaatschap instellen.

Artikel 5

Het deputaatschap Appèlzaken GS zal bestaan uit zes leden en zes secundi. Zij worden voor drie jaar benoemd en kunnen ten hoogste twee keer herbenoemd worden. In het deputaatschap worden tenminste twee juristen en twee theologen benoemd. De generale synode wijst een van de deputaten als samenroeper en voorzitter van het deputaatschap aan.

Artikel 6

Er mag onder de in een bepaalde zaak fungerende deputaten niemand zijn die eerder bij de in appèl aanhangige zaak betrokken is geweest of die in enige persoonlijke relatie staat met de partijen dan wel een van de partijen.

Vorbereidende behandeling door deputaten**Artikel 7**

De deputaten zullen zo spoedig mogelijk van het appèlschrift kennisnemen en de behandeling ervan door de generale synode voorbereiden. Wanneer zij er niet in slagen dit voorbereidende werk af te ronden voordat de generale synode in eerste zitting bijeenkomt, zullen zij dit tijdig aan haar meedelen.

In overleg met het moderamen van de synode zal een datum worden bepaald waarop in de synode hun advies kan worden behandeld.

Deputaten hebben de bevoegdheid een geschil te schikken wat tot intrekking van het appèlschrift zal leiden.

Artikel 8

Een appèlschrift zal steeds eerst door de deputaten op zijn ontvankelijkheid worden getoetst. Het is bij voorbaat niet ontvankelijk:

- a indien het niet is ingediend voor de sluitingsdatum die door de samenroepende kerk is vastgesteld voor het inzenden van stukken naar de synode volgend op het besluit of de handelingen van de mindere vergadering waartegen bezwaar wordt gemaakt, tenzij er naar het oordeel van de generale synode goede redenen zijn daarvan af te wijken;
- b indien de appellant geen lid meer is van een gereformeerde kerk, tenzij het een appèl betreft tegen onrecht dat hem in zijn hoedanigheid als kerklid is aangedaan en de gevraagde uitspraak betekenis heeft voor zijn terugkeer naar de kerk of voor een herstel van zijn goede naam in de gemeente of wanneer hij optreedt in zijn kwaliteit als wettig vertegenwoordiger van een kerklid.

Artikel 9

Als partijen in het geschil worden beschouwd de partijen betrokken bij het oorspronkelijke bezwaar. De partijen zullen aan de deputaten desgevraagd alle relevante stukken die op het geding betrekking hebben, ter beschikking stellen digitaal dan wel schriftelijk in zeventvoud en alle nodige inlichtingen verschaffen. De deputaten zijn bevoegd termijnen te stellen waarbinnen de gevraagde medewerking moet worden gegeven. Zij zullen erop toezien dat de partijen volledig geïnformeerd zijn over de stukken en inlichtingen die van weerszijden in de behandeling van de zaak ter tafel worden gebracht. Het is aan deputaten om – indien de indiener daar uitdrukkelijk om vraagt – te beoordelen of stukken vanwege hun vertrouwelijk karakter niet geschikt zijn om voorgelegd te worden aan de wederpartij. Indien geoordeeld wordt dat een beroep op de vertrouwelijkheid terecht is, behoren deputaten wel het karakter van die vertrouwelijke stukken te benoemen. De wederpartij mag dan vragen dat deze stukken bij de besluitvorming buiten beschouwing blijven.

Artikel 10

De deputaten zullen ten aanzien van de aanhangige kwestie zo nodig mondeling hoor en wederhoor toepassen. Zij zullen daarbij aan de partijen gelegenheid geven tot toelichting en/of verweer en tot het reageren op elkaars stukken. Zij zullen ook de partijen in elkaars aanwezigheid kunnen horen. Ook kerkleden, die de zaak rechtstreeks aangaat, kunnen door deputaten gehoord worden. Dit geldt eveneens voor visitatoren en anderen, die in de rechtsgang bij de zaak betrokken zijn geweest. Van dit horen moeten de partijen kennis kunnen nemen.

Artikel 11

De partijen hebben het recht zich in hun schriftelijke en mondelinge contact met deputaten te laten bijstaan.

Artikel 12

Van de mondelinge besprekingen met de partijen zal steeds een kort verslag worden gemaakt, waarvan aan beide partijen een afschrift zal worden verstrekt.

Artikel 13

De deputaten zullen advies en hulp kunnen vragen van deskundigen, mits daarbij de noodzakelijke geheimhouding in acht wordt genomen.

Artikel 14

De deputaten zullen hun rapport en een volledig concept voor een besluit over het ingediende appèlschrift uiterlijk tien dagen voor de afgesproken datum van de behandeling op de synode indienen onder de aanduiding 'vertrouwelijk'. Vervolgens bepaalt de synode de wijze van behandeling en brengt de partijen en andere betrokkenen hiervan op de hoogte.

Artikel 15

Wanneer de deputaten er niet in slagen hun voorbereidend werk af te ronden binnen de afgesproken termijn, zullen zij dit aan de generale synode melden. De synode zal dan beslissen over de datum van afhandeling.

Behandeling en besluitvorming door de generale synode

Artikel 16

Bij de behandeling van het appèlschrift in de vergadering van de generale synode zullen tenminste twee deputaten aanwezig zijn om hun rapport en voorstel toe te lichten en de generale synode verder in het appèl van advies te dienen.

Artikel 17

De synode kan aan partijen gelegenheid bieden in haar zitting waarin de bespreking van het appèlschrift plaatsvindt, hun zienswijze mondeling toe te lichten. De leden van de generale synode die betrokken zijn (geweest) bij een appèlzaak – onder wie in elk geval de afgevaardigden van de particuliere synode tegen wie het appèl is ingesteld –, maken geen deel uit van de vergadering bij de behandeling van die appèlzaak. Indien een synode besluit een appèlschrift in comité te behandelen, zullen de leden van de synode die betrokken zijn (geweest) bij die appèlzaak, de vergadering verlaten voordat de beraadslaging begint. Hetzelfde geldt voor partijen, indien hun is toegestaan hun zienswijze mondeling in de vergadering toe te lichten.

Artikel 18

In het besluit van de generale synode dienen de volgende elementen te zijn opgenomen:

- a een weergave van het besluit, de besluiten en/of de handelingen van de mindere vergadering waarover geschil is gerezen;
- b een samenvatting van de bezwaren die er tegen door de appellant zijn ingebracht;
- c een samenvatting van de gronden, de toelichting, casu quo het verweer van de genoemde mindere vergadering;
- d een nauwkeurige verantwoording van de gronden waarop de uitspraak van de generale synode berust;
- e een duidelijke uitspraak van de generale synode over het appèlschrift;
- f zo nodig een aanwijzing van de rechtsgevolgen van het genomen besluit;
- g indien van toepassing, nadere aanwijzingen inzake de weg waarlangs herstel van recht en vrede kan worden bewerkstelligd.

De generale synode zal van haar besluit binnen twee weken op ordelijke wijze kennis geven aan de partijen.

Artikel 19

Indien iemand op grond van artikel 31 van de Kerkorde in appèl is gegaan bij de generale synode en daartoe overeenkomstig deze regeling een appèlschrift bij het deputaatschap heeft ingediend, zijn deputaten bevoegd – indien uit een oogpunt van spoedeisendheid en ter voorkoming van onherstelbaar nadeel strikt nodig – een ordemaatregel te treffen totdat de generale synode op het appèl heeft beslist. Appellant zal daartoe een schriftelijk en gemotiveerd verzoek moeten indienen bij het deputaatschap.

Deputaten zullen dit verzoek behandelen zoveel mogelijk in overeenstemming met deze regeling.

Artikel 20

In de gevallen waarin deze regeling niet voorziet, beslist de generale synode.

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage IV - III
Eindrapport deputaten Appèlzaken

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

EINDRAPPORT DEPUTATEN APPELZAKEN

INHOUD

- 0. Inleiding
- 1. De verdere uitvoering van de opdracht van de Synode van Zuidhorn 2002 in hoofdlijnen
- 2. De samenstelling van het deputaatschap

- Bijlage 1 Besluitteksten
- Bijlage 2 De Appèlregeling 2005

0. Inleiding

In ons vorige (voorlopige) rapport, opgesteld in oktober 2004, hebben wij u geïnformeerd op basis van de toenmalige stand van zaken. Inmiddels hebben wij een aantal appèlzaken behandeld en wij kunnen u dan ook bij dezen het afsluitende eindrapport aanbieden, waarbij wij een korte terugblik geven op de behandeling van deze zaken en voorstellen doen voor de komende periode van drie jaar. De concrete voorstellen die wij u doen, staan in bijgaande besluittekst verwoord. Overigens verwijzen wij u naar het voorlopige rapport (met name de onderdelen 1.1 (beperking appèlmogelijkheid en geschillencommissie) en 1.2 (revisie)).

1. De verdere uitvoering van de opdracht van de Generale Synode van Zuidhorn in hoofdlijnen

1.1. Concrete zaken

In de afgelopen periode hebben wij acht appèlschriften in behandeling genomen en daarover aan u advies uitgebracht. De wijze van behandeling van deze zaken is weergegeven in de betreffende rapportage. Het gaat hierbij om de volgende appèls:

- Twee zaken met als achtergrond de moeiten in de gemeente Hoogeveen.
- De samenwerking op het terrein van catechisatie met CGK- en NGK-kerken in de regio Amsterdam met als vraag of een beslissing hiertoe de instemming van de meerdere vergadering vergt.
- Het al dan niet ongeoorloofd uitoefenen van druk van de classis op de besluitvorming van de kerkenraad te Goes.
- Het al dan niet staand aanhoren of uitspreken van de geloofsbelijdenis (Ruinerwold-Koekange): deze zaak hebben wij, met instemming van partijen, op basis van enkel de stukken behandeld.
- Drie samenhangende appèls die voortvloeien uit de moeiten in de gemeente Kampen-Noord.

Het is hier niet de plaats nader in te gaan op de concrete gevallen. Wel willen wij opmerken dat de uitkomst van een appèlzaak, niet zonder meer de oplossing voor de gerezen moeiten zijn. Daarvoor is vaak een langer en moeizamer traject vereist.

Afgezien van het voorgaande, hebben wij u in een enkel geval geadviseerd over de besluitvorming over een revisieverzoek.

1.2. Besluitteksten

De huidige werkwijze voor de behandeling van appèlzaken werkt bevredigend en daarom stellen wij u geen ingrijpende wijzigingen voor. In de besluittekst vindt u een aantal concrete voorstellen met de daarvoor aan te voeren gronden. De wijzigingen in de appèlregeling zijn cursief weergegeven.

1.3. Toerusting

In ons voorlopige rapport (onderdeel 1.3) hebben wij gemeld dat wij in 2003 een werkconferentie hebben belegd en dat deze conferentie aan het doel (voorlichting en informatie-uitwisseling) heeft beantwoord.

Ook in de komende periode willen wij een dergelijke voorlichtingsactiviteit (toerusting van appéldeputaten van de classes) organiseren en hiervoor zijn al contacten gelegd met de Theologische Universiteit in Kampen.

1.4. Diversen

Het bleek van grote waarde dat wij konden beschikken over ondersteunende werkzaamheden van de heer P.G.B. de Vries. Het is voor "gewone" deputaten vrijwel ondoenlijk om in kort tijdsbestek vele logistieke werkzaamheden te verrichten (zoals het ontvangen en doorzenden van stukken, het organiseren van hoorzittingen, het uitnodigen van partijen en het opmaken van verslagen). Het is echter de vraag of deze ondersteuning niet te zeer berust op "toevallige beschikbaarheid" en daarom herhalen wij de gedachte een dienstencentrum in te stellen waarvan deputaatschappen gebruik kunnen maken voor logistieke en administratieve werkzaamheden.

Bijlage 1**Besluit:**

1. deputaten voor appèlzaken décharge te verlenen onder dankzegging voor de door hen verrichte arbeid;
2. opnieuw een deputaatschap voor appèlzaken bij de generale synode te benoemen, dat de behandeling van bezwaarschriften op de generale synode voorbereidt; hiervoor zij verwezen naar de tekst van het rapport
3. de termijn van appel vast te stellen op een periode van drie maanden na verzending van het besluit van de particuliere synode;
4. de kerken op te roepen iedere uitspraak op een bezwaarschrift te voorzien van een motivering die aan de bezwaarde(n) wordt bekendgemaakt;
5. de meerdere vergaderingen op te roepen:
 - a. iedere beslissing op een bezwaarschrift te voorzien van een voorlichtende mededeling met betrekking tot het instellen van appèl binnen een periode van drie maanden;
 - b. personen aan te wijzen die een genomen besluit kunnen toelichten bij appèl;
 - c. een appèlregeling op te stellen die nauw aansluit bij de generale appèlregeling;
6. aan deputaten Kerkrecht en kerkorde opdracht te geven om samen te werken met deputaten Appèlzaken GS zodra er sprake is van zaken die de gang van zaken bij appèl betreffen;
7. de regeling voor de behandeling van appèlzaken vast te stellen als verwoord in bijlage 2;
8. het deputaatschap opdracht te geven een bijdrage te leveren aan de verbetering van de behandeling van appèlzaken door meerdere vergaderingen (toerusting van appèldeputaten) en hiervoor een budget beschikbaar te stellen van € 3.000. Dit bedrag maakt deel uit van de al eerder ingediende meerjarenbegroting 2006 - 2008.

Gronden:

- ad 1 en 2 in grote lijnen voldoet de huidige werkwijze goed;
- ad 3 en 5a. het komt voor dat er veel tijd verloopt voordat men in appèl gaat. De 'regel van Dordrecht 1893' dat – indien in de beslissing niet kan worden berust – zo spoedig mogelijk appèl moet worden ingesteld, is niet voldoende bekend en in de praktijk lastiger hanteerbaar dan een vaste termijn. Een termijn van drie maanden maakt het mogelijk de behandeling van een geschil eerder aan te vatten, beperkt de onzekerheid over de rechtskracht van besluiten van kerkelijke vergaderingen. Een snelle aanvang van de start van de werkzaamheden voorkomt tijdsdruk en verruimt de mogelijkheden om eventueel te schikken en bevordert ook de zorgvuldigheid;
- ad 4. een onvolledige, slordige en nonchalante behandeling van een bezwaar leidt vrijwel altijd tot grote ergernis en kan veel kwaad bloed zetten;
- ad 5b. in de praktijk is gebleken dat na een genomen besluit het onduidelijk is wie aangesproken kan worden. De desbetreffende vergadering is immers inmiddels reeds ontbonden. Een bepaling van de 'modelregeling', waarin staat aangegeven dat de classis/particuliere synode personen aanwijzen die het genomen besluit eventueel kunnen toelichten bij appèl, zou dit kunnen oplossen;
- ad 5c. voor de kenbaarheid van de beroepsgang is het verstandig niet te werken met allerlei verschillende regelingen: een zekere uniformiteit biedt houvast aan bezwaarden en aan de kerkelijke vergaderingen zelf;
- ad 6. dit sluit aan bij de huidige praktijk. Verder is het goed denkbaar dat bij de herziening van de Kerkorde ook zaken in beeld komen die de appèlweg raken: het ligt voor de hand dat ook ons deputaatschap bij deze herziening betrokken wordt;
- ad 7. wij stellen u, ten opzichte van de huidige regeling slechts enkele (zichtbaar gemaakte) aanpassingen voor.
- De wijziging van artikel 1 hebben wij hiervoor toegelicht.
 - Het is denkbaar dat partijen pas ter zitting kunnen constateren dat een behandelend deputaat dermate betrokken is geweest dat zijn onpartijdigheid niet buiten twijfel is. Daarom stellen wij voor artikel 7 van de regeling uit te breiden met een voorziening ter voorkoming van dergelijke situaties.
 - In het kader van de huidige appèlregeling achten wij het het meest zuiver om het deputaatschap partijen te laten horen in elkaars tegenwoordigheid en daarmee de

- ad 8. mondelinge behandeling als afgerond te beschouwen. Het horen door de GS van partijen kan dan, na de wijziging van artikel 17, een uitzondering zijn.
voor de gronden van deze opdracht zij verwezen naar het inhoudelijke deel van het rapport (onderdeel 1.3).

Bijlage 2

Regeling voor de appèlprocedure ad artikel 31 KO van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland (regeling 2005)

Indiening van een appèlschrift

Artikel 1

Wanneer een kerkelijke vergadering of een lid van een van de gereformeerde kerken zich naar artikel 31 KO op de generale synode beroept, zal die kerk of dat kerklid het appèlschrift *binnen drie maanden na verzending van het genomen besluit* via e-mail dan wel schriftelijk in zeventvoud indienen bij het hieronder genoemde deputaatschap Appèlzaken GS met een afschrift naar de kerk die is aangewezen als samenroepende kerk voor de eerstvolgende generale synode.

Artikel 2

De samenroepende kerk zal het appèlschrift op de voorlopige agenda van de generale synode plaatsen.

Artikel 3

Een appèlschrift dient in ieder geval de volgende elementen te bevatten:

- a. een weergave van het besluit, de besluiten en/of de handelingen van de particuliere synode waarover geschil is gerezen;
- b. een uiteenzetting van de bezwaren van de appellant, met redenen omkleed en (indien van toepassing) met feiten gestaafd;
- c. een duidelijke omschrijving van wat de appellant van de generale synode vraagt.

Indien het appèlschrift gericht is tegen een uitspraak van de particuliere synode in appèl, bevat het appèlschrift tevens een weergave van het oorspronkelijke geschil.

Indien een appèlschrift niet voldoet aan deze vereisten, zal de appellant de gelegenheid krijgen zijn bezwaarschrift aan te vullen binnen een termijn die door het deputaatschap Appèlzaken GS wordt bepaald.

Het deputaatschap vergewist zich ervan, dat de appellant de andere partij over zijn beroep op de generale synode heeft ingelicht.

Benoeming van een deputaatschap

Artikel 4

Voor de voorbereiding van de behandeling van de appèlzaken die bij haar aanhangig gemaakt worden, zal de generale synode een deputaatschap instellen.

Artikel 5

Het deputaatschap Appèlzaken GS zal bestaan uit zes leden en een *aantal* secundi. Zij worden voor drie jaar benoemd en kunnen herbenoemd worden. In het deputaatschap worden tenminste twee juristen en twee theologen benoemd. De generale synode wijst een van de deputaten als samenroeper en voorzitter van het deputaatschap aan.

Artikel 6

Er mag onder de in een bepaalde zaak fungerende deputaten niemand zijn die eerder bij de in appèl aanhangige zaak betrokken is geweest of die in enige persoonlijke relatie staat met de partijen dan wel een van de partijen. *Het deputaatschap informeert partijen over de namen van de personen die de zaak zullen behandelen en biedt hen de mogelijkheid aan te geven of er omstandigheden zijn om aan te nemen dat een der deputaten niet onpartijdig staat ten opzichte van de te behandelen zaak. Het deputaatschap neemt vervolgens een beslissing over de inzet van een deputaat.*

Vorbereidende behandeling door deputaten

Artikel 7

De deputaten zullen zo spoedig mogelijk van het appèlschrift kennisnemen en de behandeling ervan door de generale synode voorbereiden. Wanneer zij er niet in slagen dit voorbereidende werk af te ronden voordat de generale synode in eerste zitting bijeenkomt, zullen zij dit tijdig aan haar meedelen. In overleg met het moderamen van de synode zal een datum worden bepaald waarop in de synode hun advies kan worden behandeld.

Deputaten hebben de bevoegdheid een geschil te schikken wat tot intrekking van het appèlschrift zal leiden.

Artikel 8

Een appèlschrift zal steeds eerst door de deputaten op zijn ontvankelijkheid worden getoetst. Het is bij voorbaat niet ontvankelijk:

- a. indien het niet is ingediend voor de sluitingsdatum die door de samenroepende kerk is vastgesteld voor het inzenden van stukken naar de synode volgend op het besluit of de handelingen van de mindere vergadering waartegen bezwaar wordt gemaakt, tenzij er naar het oordeel van de generale synode goede redenen zijn daarvan af te wijken;
- b. indien de appellant geen lid meer is van een gereformeerde kerk, tenzij het een appèl betreft tegen onrecht dat hem in zijn hoedanigheid als kerklid is aangedaan en de gevraagde uitspraak betekenis heeft voor zijn terugkeer naar de kerk of voor een herstel van zijn goede naam in de gemeente of wanneer hij optreedt in zijn kwaliteit als wettig vertegenwoordiger van een kerklid.

Artikel 9

Als partijen in het geschil worden beschouwd de partijen betrokken bij het oorspronkelijke bezwaar. De partijen zullen aan de deputaten desgevraagd alle relevante stukken die op het geding betrekking hebben, ter beschikking stellen digitaal dan wel schriftelijk in zevenvoud en alle nodige inlichtingen verschaffen. De deputaten zijn bevoegd termijnen te stellen waarbinnen de gevraagde medewerking moet worden gegeven. Zij zullen erop toezien dat de partijen volledig geïnformeerd zijn over de stukken en inlichtingen die van weerszijden in de behandeling van de zaak ter tafel worden gebracht. Het is aan deputaten om – indien de indiener daar uitdrukkelijk om vraagt – te beoordelen of stukken vanwege hun vertrouwelijk karakter niet geschikt zijn om voorgelegd te worden aan de wederpartij. Indien geoordeeld wordt dat een beroep op de vertrouwelijkheid terecht is, behoren deputaten wel het karakter van die vertrouwelijke stukken te benoemen. De wederpartij mag dan vragen dat deze stukken bij de besluitvorming buiten beschouwing blijven.

Artikel 10

De deputaten zullen ten aanzien van de aanhangige kwestie zo nodig mondeling hoor en wederhoor toepassen. Zij zullen daarbij aan de partijen gelegenheid geven tot toelichting en/of verweer en tot het reageren op elkaars stukken. Zij zullen ook de partijen in elkaars aanwezigheid kunnen horen. Ook kerkliden, die de zaak rechtstreeks aangaat, kunnen door deputaten gehoord worden. Dit geldt eveneens voor visitatoren en anderen, die in de rechtsgang bij de zaak betrokken zijn geweest. Van dit horen moeten de partijen kennis kunnen nemen.

Artikel 11

De partijen hebben het recht zich in hun schriftelijk en mondeling contact met deputaten te laten bijstaan.

Artikel 12

Van de mondelinge besprekingen met de partijen zal steeds een kort verslag worden gemaakt, waarvan aan beide partijen een afschrift zal worden verstrekt.

Artikel 13

De deputaten zullen advies en hulp kunnen vragen van deskundigen, mits daarbij de noodzakelijke geheimhouding in acht wordt genomen.

Artikel 14

De deputaten zullen hun rapport en een volledig concept voor een besluit over het ingediende appèlschrift uiterlijk tien dagen voor de afgesproken datum van de behandeling op de synode indienen onder de aanduiding 'vertrouwelijk'. Vervolgens bepaalt de synode de wijze van behandeling en brengt de partijen en andere betrokkenen hiervan op de hoogte.

Artikel 15

Wanneer de deputaten er niet in slagen hun voorbereidend werk af te ronden binnen de afgesproken termijn, zullen zij dit aan de generale synode melden. De synode zal dan beslissen over de datum van afhandeling.

Behandeling en besluitvorming door de generale synode**Artikel 16**

Bij de behandeling van het appèlschrift in de vergadering van de generale synode zullen tenminste twee deputaten aanwezig zijn om hun rapport en voorstel toe te lichten en de generale synode verder in het appèl van advies te dienen.

Artikel 17

De synode kan aan partijen *het verzoek doen* in haar zitting waarin de bespreking van het appèlschrift plaatsvindt, hun zienswijze mondeling toe te lichten. De leden van de generale synode die betrokken zijn (geweest) bij een appèlzaak – onder wie in elk geval de afgevaardigden van de particuliere synode tegen wie het appèl is ingesteld –, maken geen deel uit van de vergadering bij de behandeling van die appèlzaak. Indien een synode besluit een appèlschrift in comité te behandelen, zullen de leden van de synode die betrokken zijn (geweest) bij die appèlzaak, de vergadering verlaten voordat de beraadslaging begint. Hetzelfde geldt voor partijen, indien hun is toegestaan hun zienswijze mondeling in de vergadering toe te lichten.

Artikel 18

In het besluit van de generale synode dienen de volgende elementen te zijn opgenomen:

- a. een weergave van het besluit, de besluiten en/of de handelingen van de mindere vergadering waarover geschil is gerezen;
- b. een samenvatting van de bezwaren die ertegen door de appellant zijn ingebracht;
- c. een samenvatting van de gronden, de toelichting, casu quo het verweer van de genoemde mindere vergadering;
- d. een nauwkeurige verantwoording van de gronden waarop de uitspraak van de generale synode berust;
- e. een duidelijke uitspraak van de generale synode over het appèlschrift;
- f. zo nodig een aanwijzing van de rechtsgevolgen van het genomen besluit;
- g. indien van toepassing, nadere aanwijzingen inzake de weg waarlangs herstel van recht en vrede kan worden bewerkstelligd.

De generale synode zal van haar besluit binnen twee weken op ordelijke wijze kennis geven aan de partijen.

Artikel 19

Indien iemand op grond van artikel 31 van de Kerkorde in appèl is gegaan bij de generale synode en daartoe overeenkomstig deze regeling een appèlschrift bij het deputaatschap heeft ingediend, zijn deputaten bevoegd – indien uit een oogpunt van spoedeisendheid en ter voorkoming van onherstelbaar nadeel strikt nodig – een ordemaatregel te treffen totdat de generale synode op het appèl heeft beslist. Appellant zal daartoe een schriftelijk en gemotiveerd verzoek moeten indienen bij het deputaatschap.

Deputaten zullen dit verzoek behandelen zoveel mogelijk in overeenstemming met deze regeling.

Artikel 20

In de gevallen waarin deze regeling niet voorziet, beslist de generale synode.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in Nederland**

Bijlage V - I

**Reactie van Deputaten Bijbelvertaling
op ingekomen brieven**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 5.1 Reactie van Deputaten Bijbelvertaling op de ingekomen brieven

Ds. A. van der Sloot

Filosofische vooronderstellingen

Van der Sloot haalt in navolging van Van den Brink de perspicuitas en de vertaalbaarheid van de Bijbel door elkaar, en ook theologische en (ver)taalkundige uitspraken. Zo komen ze bij de door hun gesignaleerde postmoderne vooronderstellingen uit. Daarmee ontkennen wij niet dat in het huidige denken over taal en vertalen gedachtegangen een rol kunnen spelen die onder invloed van het postmodernisme zijn ontwikkeld, of die postmoderne filosofen hebben opgepakt, maar die verbanden zijn niet zo massief en ook niet zo verontrustend als van den Brink wil doen voorkomen.

De term perspicuitas wil zeggen dat God zich in de Bijbel duidelijk *geopenbaard* heeft. Hoewel er heel wat passages zijn die problemen oproepen doordat ze onduidelijk (geworden) zijn, is de boodschap van de Schrift als geheel duidelijk genoeg om te weten hoe je behouden kunt worden, en hoe je tot Gods eer kunt leven. Daarbij moet ook bedacht worden dat God gebruik gemaakt heeft van onze menselijke taal en begrippen. God zelf heeft die menselijke taal en begrippen geschapen en aangelegd op het verstaan van zijn openbaring. Het behoort tot de gereformeerde geloofsleer dat de perspicuitas ook geldt voor ieder die de Schrift wel leest, maar in ongeloof verwerpt. De helderheid van de Schrift stelt zo iemand des te schuldiger (Venema, *Wat is een christen nodig te geloven?*, 10, 26).

Over de vertaalbaarheid van de Bijbel doet *WiU* (eerste deel blz. 211) een aantal vertaaltheoretische uitspraken. Kort samengevat: Lezen is interpreteren. Elke vertaling is dus ook een interpretatie. Het vertalen van een tekst, bijvoorbeeld een Hebreeuwse tekst in een Nederlandse tekst is dan ook op veel verschillende manieren mogelijk. Geen enkele vertaling kan daarom voor eens en altijd afdoende zijn. Een lezer die een vertaling leest, maakt als het ware door een filter kennis met de brontekst. De interpretaties van de vertaling kunnen verschillen van de interpretaties van de brontekst. Als de door Vd Brink geciteerde uitspraak ('... de inhoud onttrekt zich aan de directe waarneming en wordt steeds weer opnieuw geïnterpreteerd') in zijn verband wordt gelezen is er niet zoveel tegenin te brengen. Dat geldt ook voor het citaat: 'Wat een tekst betekent is afhankelijk van de aan die tekst gegeven interpretatie...'. In de toelichting gaat deze zin verder: 'die weer wordt bepaald door de vorm van de tekst'. Dit is niet bedoeld als een theologische uitspraak over de aard van de Schrift. Het is een uitspraak die betoogt dat vertalers zich bij het interpreteren van een tekst ook rekenschap moeten geven van de vorm van een tekst. Dit soort vertaaltheoretische uitspraken bekijken de Bijbel van onderaf als te vertalen tekst, terwijl uitspraken over de perspicuitas de Bijbel van bovenaf bekijken als van God gegeven Schrift.

De vertaalbaarheid onderscheidt zich van de perspicuitas doordat de vertaalbaarheid gaat over de hele Bijbel, vers voor vers, en zich dus ook uitstrekt tot die verzen die onduidelijk zijn (geworden), terwijl de perspicuitas gaat over de grote lijn, de boodschap van het evangelie. De perspicuitas van de Schrift dient tot behoud van de lezer. De vertaalbaarheid van de Schrift moet leiden tot een verantwoorde vertaling van heel de Schrift. Ook bij moeilijke plaatsen zullen de vertalers zoveel mogelijk gebruik maken van taalkunde, tekstgeschiedenis, exegese en bestudering van de smallere en bredere context en intertekst om zo tot een zo goed of zo waarschijnlijk mogelijke vertaling te komen. Enerzijds gaat de vertaalbaarheid dus verder dan de perspicuitas: heel de Schrift, niet alleen lezen, maar ook vertalen. Anderzijds gaat de vertaalbaarheid minder ver: Door de perspicuitas kan de lezer de Bijbel lezen en er zoveel van begrijpen als nodig is om behouden te worden en tot Gods eer te leven. De vertaler kan zijn als de vertaler van een reisgids die, met behulp van deskundigen en literatuur een goede vertaling aflevert, maar zelf niet op reis gaat. Als de perspicuitas ook voor niet- of andersgelovigen geldt, mogen we aannemen dat de Schrift ook vertaalbaar is door niet- of niet-orthodox-gereformeerde gelovigen.

Bij het vertalen van de Bijbel zijn de Schriftwoorden van toepassing die spreken over het belang van raadgevers (Spr. 11:14; 15:22; 24:6). 'Door de veelheid van raadgevers komt iets tot stand' (Spr. 15:22, NV-51). De vele supervisors zijn niet aangetrokken 'om hun instemming te geven aan een bepaalde

vertaling van de Bijbeltekst (in casu de NBV) maar om de vertalers aan te spreken op inconsistenties, onduidelijkheden, eenzijdigheden e.d. De Heilige Geest geeft ook hier mensen wijsheid (Jes. 28:23-29 Zoals God ook de landbouwer onderricht). Het aantrekken van vertalers en supervisors is dus op zich geen teken van een post modernistische of anderszins laakbare gedachtegang.

Van der Sloot is van mening dat het deputatenrapport te weinig stelling neemt tegen het vertaalprincipe dat het vertalen aan de theologie vooraf gaat. Het rapport stelde wel dat het een nastrevenswaardig maar onhaalbaar principe is. Deputaten waardeerden de bedoeling achter het principe, dat men de teksten zoveel mogelijk vanuit taalkundige en exegetische overwegingen wilde vertalen. Gods Woord gaat immers principieel aan alle theologie vooraf. In het vertaalproject werd enerzijds uitgegaan van het principe dat de vertaling aan de theologie vooraf moet gaan, anderzijds werd erkend dat interpreteren onvermijdelijk is. Natuurlijk kunnen vertaalbeslissingen theologisch relevant zijn. De grote groep supervisors die afkomstig waren uit vele kerken en geloofsgemeenschappen kregen dan ook de gelegenheid de vertaling onder meer op dit punt kritisch te lezen en te becommentariëren.

Wij denken niet dat bepaalde door Van der Sloot besproken vertaalkeuzen tot stand kwamen onder de invloed van een bepaald theologisch gedachtegoed, maar eerder door gebrek aan *Fingerspitzengefühl* voor een bepaald (gereformeerd) theologisch gedachtegoed. Er is geen sprake van dat de genoemde dwaling consistent in de vertaling zou zijn doorgevoerd. Wel is in enkele verzen gekozen voor een woordkeus die in het licht van de DL aanvechtbaar zou kunnen zijn. Nu heeft Paulus zijn brieven niet geschreven als een verzameling losse verzen en Romeinen 3:21-5:21 als geheel biedt geen grond voor de genoemde dwalingen. Ik denk daarom dat Van der Sloots bezwaren er niet toe hoeven te leiden de NBV als kerkbijbel af te wijzen. Wel kunnen we als deputaten anticiperen op de komende revisies door onze opmerkingen en overwegingen aan het NBG voor te leggen. Het NBG heeft er immers steeds blijk van gegeven alle commentaar serieus te nemen, en geeft aan, dat ook in de toekomst te zullen doen. Het beoordelen van teksten

Voordat we ingaan op de door ds. Van der Sloot genoemde teksten, willen we erop wijzen dat elk los vers dat niet in zijn verband wordt gelezen, aanleiding kan geven tot dwalingen. Men kan niet verwachten dat in elk afzonderlijk vers de leer van de Schriften als geheel terug te vinden is. Dat is niet de manier waarop de brontekst functioneert, en die eis kan ook niet aan een vertaling gesteld worden. Wie de boodschap van de Bijbel wil verstaan, moet de tekst lezen zoals hij zich aandient: als een geheel waarin de zinnen hun betekenis hebben.

Tot geloof komen of het geloof aanvaarden

In het rapport spraken we onze voorkeur uit voor de vertaling 'tot geloof komen' (blz. 47). In deze vertaling is duidelijker dat het gaat om een band met een Persoon. 'Het geloof aanvaarden' doet wat meer denken aan het aannemen van een pakket waarheden. Dat zou inderdaad een theologische versmalling met zich mee kunnen brengen, zoals Van der Sloot aanhaalt van W.Chr. Hovius. We vinden het echter weer te ver vinden gaan, om de vertalers die theologische versmalling in de schoenen te schuiven. Daarvoor zijn er teveel gedeelten waar men aangeeft oog te hebben voor het vertrouwende karakter van het geloof - een sterk voorbeeld is Romeinen 4, waar *pistis* regelmatig als 'vertrouwen' wordt vertaald, naast 'geloof'. We delen dus dit bezwaar tegen de term. Maar we zijn niet van mening dat 'het geloof aanvaarden' te veel nadruk legt op de activiteit van de mens.

In het geheel van de Bijbel vinden we aandacht voor de mens die zijn handen uitstrekt naar de Heer en zijn verlossend evangelie. Wij zien daarin ook dat het God is die de mens door zijn Geest tot dit geloven brengt. Wat de Schrift als geheel ons leert, moeten we niet steeds even nadrukkelijk in de vormen van het werkwoord *pisteuein* (geloven) terug willen vinden, en dus ook niet in de vertaling van deze vormen.

In het ons vertrouwde 'tot geloof komen' valt een mix van activiteit en passiviteit te beluisteren. De ene keer ligt de nuance in de tekst meer bij het zelf gaan geloven, de andere keer bij het tot het geloof gebracht worden.

Deze nuances zijn ook te proeven in de term 'het geloof aanvaarden': je pakt aan wat je door een ander aangereikt wordt. Dat kan een blijmoedig en van harte aanpakken zijn, maar ook een over de streep getrokken worden.

Zie ook de Dordtse Leerregels, III/IV art. 12 over de wedergeboorte: 'En wanneer de wil vernieuwd is, wordt hij niet alleen door God geleid en bewogen; maar door God in beweging gebracht, werkt hij ook zelf.

Daarom wordt terecht gezegd dat de mens zelf gelooft en zich bekeert door de genade, die hij ontvangen heeft.'

'Dankzij hem' in Hand. 13:38,39

Wat betreft het bezwaar tegen 'dankzij hem' in Hand. 13:38-39: de NBV luidt hier: 'U moet dus weten, broeders en zusters, dat het dankzij hem (*dia toutou* <genitivus>) is dat aan u de vergeving van de zonden verkondigd wordt; iedereen die op grond van de wet van Mozes geen vrijspraak kon krijgen, wordt door hem (*en toutooi* <dativus>) geheel vrijgesproken, mits hij gelooft.'

Vd Sloot geeft de vertaling van deze verzen verkort, maar daardoor helaas ook wat vertekend weer: 'Dankzij hem ontvangt nu iedereen vergeving, mits hij gelooft.' Hij wijst erop dat *dia* + genitivus bij personen niet opgevat moet worden als reden of oorzaak, maar als bemiddeling. Hij is van mening dat er daarom niet met 'dankzij', maar met 'door' vertaald moet worden. Hij pleit voor de vertaling (verkort): 'Allen die geloven ontvangen nu door Hem (door de levende Middelaar, die bij de Vader in de hemel voor ons pleit) vergeving'.

Het is inderdaad goed *dia* + genitivus zoveel mogelijk te vertalen met 'door' of 'via' (zie beneden). Maar het gaat te ver om, wanneer dit niet gebeurt, meteen te denken aan Sociniaans gedachtegoed.

In Hand. 13:38 gaat het niet om het *ontvangen* van vergeving door of dankzij onze Heer, maar om de *verkondiging* van de vergeving dankzij Jezus. In vs. 39 wordt de inhoud van die verkondiging genoemd: vrijspraak door Jezus. Paulus heeft het in zijn toespraak in Handelingen 13 niet over de vraag wat de waarde van ons geloof precies is in het tot stand komen van onze redding. Hij heeft het erover dat de beloofde Messias eindelijk is gekomen (13:23), maar door de Joodse leiders niet is aanvaard (13:27). En toch is Hij degene die vergeving van zonden kan bewerken in tegenstelling tot de wet van Mozes (13:38,39). Die tegenstelling wordt in dit preekverslag niet uitgewerkt. De grote lijn is: geloven jullie Hem nu wel!

In dit verband is het niet zo vreemd, en misschien zelfs beter, dat er gesproken wordt over 'prediking van vergeving van zonden dankzij hem', en dat daarbij het participium 'gelovende' de kleur krijgt van 'mits hij gelooft'.

ek pisteos (genitivus) in Romeinen 5:1: 'door het geloof' of 'op grond van het geloof'?

Vd Sloot stelt:

- *dia* + genitivus betekent: door; de weg waarlangs; ter aanduiding van het middel of werktuig.
- *dia* + accusativus betekent: door, van oorzaak, tengevolge van of van reden: om, wegens.

Dia pisteos en *ek pisteos* (genitivus) komen volgens Vd Sloot in betekenis geheel overeen. Ze moeten vertaald worden met 'door het geloof' en niet met 'op grond van het geloof'.

Wij hebben dit nagekeken. De woordenboeken geven aan dat *dia* + genitivus oorspronkelijk een bemiddelende of instrumentele betekenis aangeeft, maar dat er een lichte neiging bestaat om de betekenis 'door middel van' te verruimen in de richting van een beginnende oorzaak. Er zijn inderdaad voorbeelden te noemen die in die richting wijzen (1 Kor. 1:9; 12:8; Gal. 1:1; 1 Petr. 2:4) maar veel andere voorbeelden wijzen er juist op dat *dia* nog steeds voornamelijk instrumenteel/intermediair gebruikt wordt. In de NBV wordt in bijna al deze gevallen vertaald met 'door' (zie beneden).

Ek + genitivus betekent oorspronkelijk 'uit' of 'sinds'. De woordenboeken constateren een ontwikkeling waarbij *ek* + genitivus steeds vaker een instrumentele oorzaak (door middel van) of een beginnende oorzaak (causaal) aangeeft.

Voorbeelden van instrumenteel gebruik: Luc. 16:9; Joh. 6:65; Op. 2:11; Op. 18:3.

Voorbeelden van causaal gebruik: Joh. 4:6; 2 Kor. 13:4; 1 Petr. 2:12; Op. 8:13; Op. 16:10,11,21.

dia + genitivus en *ek* + genitivus kunnen dus niet zonder meer op één lijn gezet worden.

dia + genitivus geeft meestal een instrumentele oorzaak aan, en soms ook een causale, beginnende oorzaak. Het is duidelijk dat het woordveld van *ek* + genitivus groeit in de richting van zowel instrumenteel als causaal gebruik.

De vertalers hebben dit verschil blijkbaar ook aanvoeld. Zij vertalen *ek* + genitivus doorgaans sterker causaal dan *dia* + genitivus:

In de NBV is *dia* + genitivus (bijv *dia pisteos*) meestal vertaald met 'door'. Zie Joh. 1:3,10; Rom. 1:12; 3:31; 4:14 ; 5:1 (door onze Heer Jezus Christus); 11:36; 1 Kor. 1:9, 8:6; 12:8; Gal. 1:1; 2:16; 3:19,26; Fil. 3:9; Kol. 1:16; 2 Tim. 3:5; Hebr. 2:10;13:11.

Ek + genitivus (bijvoorbeeld *ek pisteos*) wordt in de NBV vaak vertaald met 'op grond van'. Zie Rom. 3:30; 4:2; 4:14; 5:1; 9:11,30; 10:5,6; Gal. 3:22, 5:5. En op andere manieren die een causaliteit aangeven: Joh. 4:6; 2 Petr. 2:12; Op. 8:3; 16:10,11,21.

In Romeinen 5:1 heeft de NBV: 'Wij zijn dus als rechtvaardigen aangenomen op grond van ons geloof (*ek pisteos* <genitivus>) en leven in vrede met God, door onze Heer Jezus Christus (*dia* + genitivus). Vd Sloot wil hier blijkbaar twee keer met 'door' vertalen: 'door ons geloof', 'door onze Heer Jezus Christus'. Het bezwaar van deze vertaling is echter dat zo *ek pisteos* en *dia* + genitivus-persoon als het ware gelijk worden getrokken en als 'ons geloof' en 'onze Heer' op hetzelfde niveau gezet: wij zijn als rechtvaardigen aangenomen *door* ons geloof en leven in vrede met God *door* onze Heer. Zo komt het onderscheid tussen Christus als Middelaar en het geloof als middel te vervallen. Deze vertaling biedt als los vers meer aanknopingspunten voor eventuele dwalingen dan de vertaling in de NBV.

We concluderen daarom dat dit vers niet onzorgvuldig is vertaald. In de dogmatiek worden de woorden 'door (middel van)' en 'op grond van' in zeer specifieke zin gebruikt. In een tekstverband gaan woorden vaak anders functioneren. Daarom kunnen woorden die in de dogmatiek een bepaalde betekenis hebben gekregen niet zonder meer op de zelfde wijze in een vertaling gebruikt worden. De vertalers moeten daar rekening mee houden.

NB. Dat in het rapport op p.47 de vertaling van Romeinen 5:1 mooi gevonden werd, heeft overigens niet van doen met dit 'op grond van'. Dit oordeel was gebaseerd op de vertaling van het begin van dit vers, waar *dikaioothes* (gerechtvaardigd zijnde) wordt weergegeven met: '*Wij zijn dus als rechtvaardigen aangenomen...*'

'Als een daad van gerechtigheid toegerekend' (Rom. 4:22, Gen 15:6)

Gen 15:6

NV -51 'En hij geloofde in de HERE, en Hij rekende het hem toe als gerechtigheid'.

NBV 'Abram vertrouwde op de HEER en deze rekende hem dit toe als een rechtvaardige daad'.

Rom. 4:22

NV-51 'Daarom [ook] werd het hem gerekend tot gerechtigheid'.

NBV 'en dat werd hem als een daad van gerechtigheid toegerekend'.

De crux zit hier niet in het verschil tussen 'gerechtigheid' en 'een daad van gerechtigheid'. Beide vertalingen hebben: 'hij rekende hem dit/het toe als'. En daar gaat het om. Het geloof *is* geen gerechtigheid maar wordt als gerechtigheid/ rechtvaardige daad *toegerekend*.

De vertaling 'daad van gerechtigheid' vinden we overigens niet ideaal. Dat suggereert dat God het geloof van Abraham als een pluspunt ziet, naast allerlei andere meer of minder goede eigenschappen. Dat lijkt ons geen goede voorstelling van zaken. Abraham geloofde God, en voor God was dat geloof reden genoeg om met hem verder te gaan: hij rekende het hem toe als gerechtigheid. Wij zullen ons standpunt hierover aan het NBG voorleggen.

Elk activisme dat men in het woord 'daad' zou kunnen beluisteren wordt echter ontkracht door het woord 'toerekenen'. Juist omdat het werkwoord 'toerekenen' in de NBV gehandhaafd blijft, zien wij in deze vertaling geen verschuiving in de richting van een geloof dat op zichzelf verdienstelijk zou zijn.

'De wet die eist dat u gelooft' (Rom. 3:27,28)

'Kunnen wij ons dan nog ergens oplatzen voorstaan? Dat is uitgesloten. En door welke wet komt dat? Door de wet die eist dat u hem naleeft? Nee, door de wet die eist dat u gelooft. Ik heb u er immers op gewezen dat een mens wordt vrijgesproken door te geloven, en niet door de wet na te leven'.

'Door welke wet? Van de werken' wordt in de vertaling geëxpliciteerd tot: 'En door welke wet komt dat? Door de wet die eist dat u hem naleeft?' Vd Sloot legt de vinger bij de vertaling van het vervolg. 'De wet van geloof wordt hier 'de wet die eist dat u gelooft'. Het is inderdaad mogelijk dat hier te vrijmoedig is geëxpliciteerd. Wij zullen deze kwestie dan ook aan het NBG voorleggen.

We wijzen er echter op dat Romeinen 3:27 in de NBV begint met de woorden: 'Kunnen wij ons dan nog ergens op laten voorstaan? Dat is uitgesloten.' Deze zin maakt het onmogelijk om het geloof dat aan het eind van hetzelfde vers genoemd wordt als een verdienstelijk werk op te vatten.

Overigens komen voor een gereformeerd mens termen als 'eis van geloof en bekering' niet onbekend voor. Denk aan de Dordtse leerregels 2.5 (het evangelie moet verkondigd worden met bevel van bekering en geloof) en het doopformulier dat spreekt van belofte en eis. Deze spreekwijze bedoelt niet te zeggen dat het geloof in zichzelf een verdienstelijk werk is.

Men kan gerust zeggen dat de gelovigen gered worden *omdat* ze geloven. Ze worden gered *op grond van* hun geloof. Wie deze woorden los van het schriftverband leest, zou er de gedachte in kunnen lezen dat het geloof een verdienste is, maar uit het verband blijkt duidelijk genoeg dat die interpretatie niet houdbaar is. (Zie ook Rom. 3:24; 4:5, Hand. 3:16 'het geloof dat Jezus schenkt' (*di' autou*).)

Romeinen 3:24-26

NV-51 'en worden om niet gerechtvaardigd uit zijn genade, door de verlossing in Christus Jezus. Hem heeft God voorgesteld als zoenmiddel door het geloof, in zijn bloed'

NBV 'en iedereen wordt uit genade, die niets kost, door God als een rechtvaardige aangenomen omdat hij ons door Christus Jezus heeft verlost. Hij is door God aangewezen om door zijn dood het middel tot verzoening te zijn voor wie gelooft'.

Vd Sloot is van mening dat de NBV keer op keer vertaalt alsof het geloof een op zich verdienstelijke daad is. Wij hebben in het voorgaande uitgelegd waarom we Vd Sloot niet in deze overtuiging volgen. Wij herkennen dan ook niet wat Vd Sloot vervolgens leest in de NBV-vertaling van Rom. 3:24-26, namelijk dat Christus door zijn dood 'slechts' het middel tot verzoening is geworden, en dat het geloof de wezenlijke grond van onze vrijspraak is.

Vooringenomenheid

Van der Sloot stelt zichzelf de vraag of hij niet vanuit een negatief vooroordeel kijkt naar Romeinen 5:1. Vanuit de vorige hoofdstukken is immers zonder meer duidelijk dat geloven geen verdienstelijkheid is. Toch vreest hij dat Romeinen 5:1 een verkeerde samenvatting is van het voorgaande. En dus kaatst hij de bal terug: is het geen vooringenomenheid, als men tégen de woordenboeken in toch voor een verkeerde vertaling gekozen heeft? En hebben deputaten niet te weinig oog voor deze vooringenomenheid?

Als deputaten hebben wij onszelf steeds voorgenomen, om de mogelijke fouten die wij vinden niet te benaderen met de houding: hier zal wel een verkeerde theologie aan ten grondslag liggen. Ten eerste geven de hele opzet van het project, de vertaalmethode en vertaalprincipes geen aanleiding tot die vooronderstellingen. Ten tweede kunnen we de vertalers niet in het hart kijken en zouden we vermoede vooringenomenheid dus ook niet kunnen bewijzen, zelfs niet als dezelfde mogelijke fout regelmatig voorkomt. Ten derde blokkeert dat een discussie op grond van vertaaltechnische en exegetische argumenten. Ten derde hebben wij gaandeweg het proces ook vaak genoeg gemerkt dat vertalingen waarbij wij eerst de wenkbrauwen fronsten, bij nader inzien toch niet onzinnig waren.

Wij willen dus niet redeneren vanuit een vermoede vooringenomenheid, maar de steeds ervan uitgaan dat men vanuit een zindelijke vertaalkundige redenering tot een bepaalde keuze is gekomen. Als wij dan ook onze kritiek en voorstellen tot verbetering aandragen, zal dat steeds zijn in een open houding van waardering en respect.

Prediker

Van der Sloot stelt dat de vertaling 'lucht en leegte' in plaats van 'ijdelheid der ijdelheden' geen recht doet aan de boodschap van Prediker en zij gaat voorbij aan het verband met wat de Schrift elders zegt, namelijk dat onze arbeid in Christus niet ijdel is, dat wil zeggen niet zonder inhoud en betekenis (1 Kor. 15:58).

Dat de begrippen *mataios/mataiotès* een religieus-ethische lading hebben is wel beweerd, maar niet bewezen. Al zou het waar zijn, dat ze in zichzelf al morele betekenis hebben, dan is het nog de vraag of we die betekenis moeten teruglezen in het Hebreeuwse woord *hèbèl*.

Het Nederlandse 'ijdelheid' draagt niet een religieus-ethische betekenis in zich.

Het is opmerkelijk, dat Paulus in 1 Korinte 15:58, dat terecht door Van der Sloot wordt aangehaald, juist niet *mataios* maar *kenos* schrijft.

Van der Sloot doet de NBV (en andere vertalingen) geen recht door op grond van de vertaling van *hèbèl* met 'lucht' en 'leegte' vraagtekens te zetten bij de oprechte bedoelingen van de vertalers. Hun vertaling staat in elk geval wat de grondbetekenis van het Hebreeuwse begrip betreft dichterbij de brontekst dan de gebruikelijke vertaling met 'ijdelheid'.

Een uitgewerkt antwoord is gegeven in een notitie onder de titel 'IJdel of leeg'; deze notitie zal aan Vd Sloot worden toegezonden.

Eenheid van de Schriften

De eenheid van de Schriften wil niet zeggen dat de Bijbel vertaald moet worden alsof zij in één keer door God aan ons gegeven is. God is ook Heer van de tijd. Hij heeft de Bijbel door de eeuwen heen aan zijn volk geschonken. Dat kunnen wij mensen niet uitwissen. De eenheid van de Schrift wil zeggen dat God zich geopenbaard heeft in de Bijbel, en dat in de hele Bijbel Jezus Christus verkondigd wordt. Hoe Jezus Christus in de Bijbel verkondigd wordt, is een zaak van de hermeneutiek.

In Genesis 12:3 zijn twee vertalingen mogelijk. De ene mogelijkheid is in de hoofdtekst gekomen. De andere mogelijkheid sluit aan bij hoe deze tekst in het NT wordt opgepakt, en wordt in een noot vermeld. Op grond van het Hebreeuws valt deze tekst dus zo te vertalen dat het het meest aansluit bij het gebruik in het Nieuwe Testament.

Het Nieuwe Testament lijkt soms oudtestamentische teksten nogal uit hun verband te nemen of zelfs te veranderen. In deze gevallen biedt het Hebreeuws van de geciteerde tekst gewoonlijk geen mogelijkheden voor een vertaling in de richting van het nieuwtestamentisch citaat. Zie bijvoorbeeld hoe Efeze 4:8 ('gaven gaf Hij aan de mensen') teruggrijpt op Psalm 68:19 ('Gij hebt gaven in ontvangst genomen onder de mensen'). Dat betekent niet dat de eenheid van de Schrift onder spanning komt te staan. Het betekent wel dat de eenheid van de Schrift niet altijd op woord- en zinsniveau tot uitdrukking komt.

Er is alle reden voor om door middel van exegese uit te zoeken welke weergave van Genesis 12:3 het meest past in de context. Maar het antwoord op deze kwestie lijkt me weinig af of toe te doen aan de eenheid van de Schrift. Die zit dieper. En als toch mocht blijken dat de vertaling van de hoofdtekst het meest waarschijnlijk is, dan zijn daar juist vanuit de eenheid van de Schrift nog mooie toepassingen van te geven. De volken komen hoe dan ook steeds meer in beeld. Abraham mag de naijver van de volken op wekken. Paulus ziet het als zijn bediening om de joden tot naijver te wekken (Rom. 10:19; 11:11,14). God vervult de wens van de heidenen en zegent hen (Hand. 3:25, Gal. 12:3) etc.

'Broeders en zusters' i.p.v. 'mannen broeders' (Hand. 2:29)

Paulus gebruikt *aner* (enkelvoud van *andres*) vaak ter onderscheiding van *gunè*, vrouw. In zijn brieven spreekt hij de gelovigen aan met *adelfoi*. Als hij het evangelie verkondigt aan heidenen gebruikt hij dit woord niet (Theol. Begriifslexicon, 148/9). In zijn brieven spreekt Paulus niet de mannen toe in plaats van de vrouwen, maar de broeders en zusters in tegenstelling tot de ongelovigen.

Lukas gebruikt *aner* meestal in de algemene betekenis *anthropos* 'mens' (Theol. Begriifslexicon zum Neuen Testament, 936). In het door Lucas geschreven Handelingen spreken de apostelen de joden aan met *adelfoi*, zij zijn volks- en geloofsgenoten. In Handelingen 2:29 spreekt Petrus dus nadrukkelijk de joden aan, en niet speciaal de mannen onder hen. Een omschrijvende vertaling zou kunnen zijn: 'dames en heren medejoden'. Maar 'broeders en zusters' lijkt me beter.

Als de aanspraak van Petrus niet exclusief mannelijk bedoeld of begrepen werd, dan moet het ook niet exclusief mannelijk vertaald worden.

S.J. Sietsma c.s.

Sietsma c.s. geven er in hun brief geen blijk van zich te hebben geconfronteerd met het Rapport van Deputaten Bijbelvertaling aan de GS Amersfoort. Ook hebben zij de mogelijkheid niet benut om hun kritiek door te spreken met deputaten op het congres van 2001 in Kampen, waarin uitdrukkelijk op door hem aangedragen punten in zijn brief aan de GS Leusden 1999 is ingegaan.

Om die reden kunnen we bij beantwoording van de punten uit zijn brief kort zijn en vaak volstaan met te verwijzen naar het rapport.

* Wat betreft de inleidingen: daarover hebben deputaten hun mening doorgegeven aan het NBG en in hun brief aan alle GKv. Hoewel we niet gelukkig zijn met de inleidingen, is het niet zorgvuldig om de NBV zelf op grond van die Inleidingen als onbetrouwbaar te kenmerken. Zie ook het rapport 7.3.7.

* Wat betreft de edities van de NBV met de apocriefe boeken: dit betekent niet dat die als canoniek worden gepresenteerd.

* De opmerking van dr. Paul dat de inbreng van de gereformeerde gezindte onvoldoende gehonoreerd is, is op zichzelf nietszeggend. Welke inbreng bedoelt hij? Van wie precies? Van welke inhoud? Rond de Herziene Statenvertaling is veel vaagheid en zijn veel vragen te stellen. Er wordt slechts door één persoon aan een Bijbelboek gewerkt, en die herziene vertaling wordt vervolgens beoordeeld door een meelescommissie. Er zijn nauwelijks richtlijnen, en als deze er al zijn, wordt daarin geen inzage gegeven. De HSV is een herziening van de Statenvertaling met gebruikmaking van de grondtekst. In geval van twijfel is de Statenvertaling doorslaggevend. Het contrast met de totstandkoming van de NBV (vanuit de brontekst, vertaalteams, meelezers en supervisors, openheid) is veelzeggend.

* Wat betreft de verdere toetsing door gereformeerde deskundigen: de NBV is in opdracht van de kerken de afgelopen jaren getoetst op haar uitgangspunten en op de doorwerking daarvan in het concrete vertaalwerk, door Deputaten Bijbelvertaling, gereformeerde deskundigen.

* De opmerkingen over het taalgebruik (stijl en woordkeus) en het oordeel dat de NBV geen 'blijvertje' is, zouden over elke vertaling gemaakt kunnen worden en zijn even subjectief als suggestief. Wie de HSV leest, zal merken dat die een stuk minder eigentijds taalgebruik heeft dan de NBV. De subjectiviteit van deze opmerkingen over stijl en woordkeus blijkt uit de voorbeelden die verderop in de brief gegeven worden en waarbij schrijvers de voorkeur geven aan 'ouderwetse' of zogenaamde 'bijbelse' woorden (Jona 4:9; Hand. 2:20; Hand. 1:18). Achter de beweringen over 'bijbelse begrippen' ligt een achterhaalde theorie over theologische woorden en bijbelse taal (vgl. Van Bruggen, *Bijbelse taal?*, Amsterdam 1971). Deze 'bijbelse taal'-gedachte komt bijvoorbeeld tot uiting in de opmerkingen over 'bekeren' en 'ongerechtigheid'. Over de gewraakte weergave in de NBV van het begrip 'bekeren' heeft Van Bruggen de nodige dingen gezegd in *Naar een nieuwe kerkbijbel*, blz. 30. Ook het rapport geeft daaraan ruimschoots aandacht in o.a. 7.3.1.

* Over de inclusieve vertaling van *adelphoi* als 'broeders en zusters' is in het rapport geschreven in 6.2.6. Het oordeel dat de NBV misleidend is in Handelingen 6:3 omdat de vertaling niet klopt met de grondtekst is ongegrond, omdat een inclusieve vertaling niet uitgesloten is. In voorkomende gevallen moet een keus gemaakt worden. Exclusief vertalen kan ook een verkeerd beeld geven, alsof in alle gevallen alleen broeders worden aangesproken. Te verwijzen is ook naar B.C. Buitendijk in *Gereformeerd Kerkblad ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Overijssel enz.* 56ste jaargang nummer 15, 26 juli 2003, onder de titel: 'Broeder m/v'.

* De bewering dat de vertaling vaak té vrij is en niet letterlijk in overeenstemming met de grondtekst geeft blijk van het misverstand dat een letterlijke vertaling de juiste is (zie het voorbeeld in de reactie op De Graaff). Zie o.a. 6.2 van het rapport. Het eerste voorbeeld van Sietsma c.s. over Nimrod maakt dat duidelijk. Je kunt de NBV hier vervlakkend noemen, maar de vertaalkeus is wel degelijk mogelijk.

* Het gebruik van u en jij bespreekt het rapport in 7.1.2. Toegevoegd kan worden dat u en jij meestal niet zozeer een verschil in respect aangeven, als wel een onderscheid in distantie en nabijheid, of zoals het Handboek zegt: afstandelijkheid en vertrouwelijkheid. Daarom gaan mensen die elkaar leren kennen na verloop van tijd vaak over op je en jij. Is de omgang van God de Vader en God de Zoon niet zo vertrouwelijk en intiem dat de vertaling met u in dit verband afbreuk doet aan die intimiteit en ongewenst een afstandelijke omgang suggereert?

* Het gebruik van hoofdletters wordt in het rapport besproken (7.1.3).

* Over de Naam van God is voldoende gezegd in het rapport (7.3.2).

* Het verdient geen aanbeveling dat er een aparte 'vrijgemaakte Bijbelvertaling' komt. Inderdaad is de Bijbelvertaling de zorg van de kerken. Juist om die reden hebben de Gereformeerde Kerken vroegtijdig een deputaatschap Bijbelvertaling ingesteld.

J. Visser

Moet de GS zich confronteren met de besluiten van Arnhem 1980?

Het besluit van Arnhem in reactie op de brief van Rotterdam-Oost betreft de weergave van de Kurios-naam van onze Heiland in de belijdenisgeschriften en in de Heidelbergse Catechismus. Slechts indirect is in de gronden een oordeel uitgesproken over de weergave van die naam in de Bijbelvertaling.

1. Of dit besluit van Arnhem moet worden ingetrokken, weten niet. Dat lijkt ons meer een zaak voor deputaten Kerkorde en Kerkrecht.

2 en 3. De gronden van toen zijn dunkt me niet meer geldig, als ze toen al werkelijk valide waren.

Arnhem heeft kennelijk geoordeeld dat consequente vervanging van 'Here' door 'Heer' die mensen in het gevlj zou komen die het God-zijn van onze Heiland ontkennen en die dáárom opzettelijk de schrijfwijze 'Heer' toepassen.

Bij dit oordeel zijn vraagtekens te zetten. Het is zelfs de vraag of allen die indertijd 'Heer' schreven en zeiden dat deden vanuit de loochening van Jezus Christus als de Zoon van God. Tegenwoordig is het zeker geen sjibbolet meer.

Het feit dat steeds meer gelovigen en predikanten 'Heer' gebruiken duidt niet op een insluipende ontkenning van de Godheid van Christus, maar op *veranderend taalgebruik*.

Als vertalers in de weergave van de naam *Kurios* moeten kiezen tussen 'Heer' (als het om Gebieder gaat) en 'Here' (als *Kurios* de Griekse weergave van *Jahwe* is, of met die Naam samenhangt) wordt een exegetisch dilemma opgedrongen, dat in de brontekst niet gegeven wordt.

4. De vertaling 'Heer' is bij mijn weten geen compromis noch een politieke naam.

5. De naam 'Here' in plaats van 'Heer' kan een emotionele connotatie hebben van eerbied, die niet in het woord zelf ligt. De Statenvertalers hebben niet met 'Heere' vertaald uit bijzondere eerbied voor het woord, maar overeenkomstig de taalconventies van die tijd.

6. Het besluit van Arnhem over het gebruik van 'Heer' betreft de weergave in de belijdenisgeschriften en in de formulieren, niet het spraakgebruik van voorgangers en gemeenteleden. Die consequenties heeft men er ook blijkbaar niet aan willen of durven verbinden. Het lijkt me sterk dat het overgrote deel van de kerkleden inclusief synodeleden van Arnhem-1980 zich dit besluit herinneren.

Dit besluit heeft, gezien het bovenstaande, geen relevantie meer voor het aanvaarden van de NBV als kerkbijbel, ook omdat het besluit geen directe betrekking had op een nieuwe Bijbelvertaling.

Ds. A.P. van Dijk (23.02.05)

Ds. Van Dijk verzoekt de GS dringend de NBV niet volgens het advies van deputaten vrij te geven voor kerkelijk gebruik.

Want:

1^e Deputaten hadden na verschijning van de NBV zeer weinig tijd om het geheel van de vertaling hun advies op schrift te stellen en ter kennis van de kerken te brengen. De kerken hebben ook heel weinig tijd gehad zich serieus op de NBV te bezinnen en zich daarover tot de GS te wenden. Ook voor de GS is er te weinig tijd.

2^e De gevolgde vertaalmethode geeft meer mogelijkheden om af te wijken van het oorspronkelijk geschrevene; daarom is zorgvuldige en dus tijdrovende toetsing op haar plaats. Te meer omdat veel vertalers de eenheid van de heilige Schriften niet erkenden noch zich aan de gereformeerde belijdenis gebonden wisten.

3^e Later is een besluit om vrij te geven voor gebruik in de eredienst praktisch onuitvoerbaar; nu kan nog eventueel een lijst van verbeterpunten worden gegeven aan het NBV, waarvan inwilliging voorwaarde is voor kerkelijk gebruik. Met de CGK zouden we samen op dit punt sterker staan.

4^e Volgen *voorbeelden* hoe nodig het is ons op bruikbaarheid van de NBV op kerkelijk gebruik te bezinnen.

- Het onvertaald laten van Gehenna zou het waarschuwend karakter van Jezus' onderwijs afzwakken. Het voor velen onbekende woord mist het beklemmende karakter van het Nederlandse woord 'hel'.

- De vertaling van Romeinen 11:15 is 'onaanvaardbaar, zij is wel Remonstrants, maar ze is niet Schriftuurlijk en niet Gereformeerd'.

- Het gebruik van het woord 'allen' (Rom. 11:12,25), waar het Grieks het woord *pleroma* gebruikt. 'De belijdenis van Gods verkiezing is hier in geding'.

De vertaling van Romeinen 11:25-27 is 'onaanvaardbaar'. Ds. A.P. van Dijk 'kan er maar één verklaring voor bedenken. De vertalers waren diep overtuigd van de juistheid van het zgn. dispensationalisme.' In het vervolg van de brief gaat ds. Van Dijk er van uit dat de vertalers deze overtuiging zijn toegedaan. En hij constateert: 'De NBV dringt de dwaling van het dispensationalisme als Schriftuurlijke waarheid aan de gemeente op.'

Reactie

ad 1. Deputaten hebben voldoende tijd gehad om hun werk van toetsing uit te voeren, omdat zij voorinzage kregen van de tekst van de NBV. Belangrijk punt is dat toetsing niet in kan houden dat we akkoord gaan met de vertaling van alle teksten afzonderlijk. Zolang er Bijbelvertalingen zijn, zal er gediscussieerd kunnen worden over de keuze voor juist deze vertaling van een specifieke tekst. Vaak zijn er verschillende vertaal mogelijkheden en is het voor vertalers onmogelijk alle betekenisaspecten van de brontekst in de vertaling zichtbaar te maken.

Ds. Van Dijk confronteert zich niet met ons standpunt dat de toetsing betekent: nagaan of de uitgangspunten van de vertaling acceptabel zijn, en nagaan of die uitgangspunten op een acceptabele manier in het concrete vertaalwerk terugkomen.

Als kerken leveren we ons niet aan één Bijbelvertaling over. Het blijft voor kerkleden belangrijk dat zij bij Bijbelstudie toegang hebben tot andere vertalingen en dat predikanten toegang hebben tot de grondtekst. Het is niet zo dat ernstige bezwaren tegen een bepaalde passage die hele vertaling 'onaanvaardbaar' maken. Er zijn steeds kritische opmerkingen gemaakt over hoe de NV-51 2 Timoteüs 3:16 weergaf, terwijl de NV-51 toch algemeen aanvaard is.

ad 2. We verwijzen naar wat ons rapport schrijft over de zorgvuldigheid van de NBV (7.4) en het geloof van de vertalers (7.3.4).

ad 3. We moeten niet denken dat we het NBG onder druk kunnen zetten door veranderingen in de vertaling te eisen vóór we overgaan tot vrijgave voor gebruik in de eredienst. Over de relatie tot de CGK in dit verband: zie ons rapport 8.4.

ad 4. Over de vertaling van Hades en Gehenna: zie Aanvullend rapport bij 7.3.1.

* Wat betreft Romeinen 11:15: als wij het goed begrijpen, ligt het probleem in het gebruik van het woord 'zich verzoenen'. Blijkbaar leest Van Dijk het zo, dat de zin: 'God verzoende zich met de wereld' impliceert, dat God verandert (door zelf een eis te laten vallen). De enige juiste formulering zou zijn: 'God verzoende de wereld met zichzelf', omdat daar dan de verandering enkel bij de wereld zou liggen. Het lijkt ons toe, dat dit een kwestie van Nederlands is. Als ik zeg, dat ik mij in een conflict met bv mijn broer verzoen, suggereer ik daarmee dan, dat er ook aan mijn kant struikelblokken lagen? Het zou ook kunnen zijn, dat alle fouten en struikelblokken aan zijn kant liggen, maar dat ik desondanks tot verzoening overga. Het verband moet dan duidelijk maken, waar het probleem lag. En dat het probleem hier de ongehoorzaamheid van de wereld is, dat is duidelijk.

* Wat betreft Romeinen 11:25-27: wat ds. Van Dijk als achtergrond bij de vertaling van deze verzen veronderstelt, nl. het dispensationalisme, is in tweede instantie blijkbaar een feit en vervolgens grond voor een scherpe veroordeling. Dat is een onzuivere vorm van discussie die geen recht doet aan de vertalers. Zonder in te gaan op de details van de vertaling en interpretatie van deze verzen (waarover ook door gereformeerde exegeten en dogmatici wel andere dingen zijn geschreven dan wat ds. Van Dijk hier als zijn standpunt geeft), kan het ongelijk van ds. Van Dijk worden aangetoond. Want de dwaling van het dispensationalisme is ook met behulp van de NBV gemakkelijk te weerleggen. Zowel door uit Romeinen 11 aan te wijzen hoe Paulus hier de wezenlijke eenheid van oud en nieuw verbond laat zien (de éne boom!), als door bijvoorbeeld te wijzen op Efeziërs 2 (christenen uit de heidenen delen in de beloften die God aan zijn volk in het oude testament gegeven heeft).

C. Boekholt c.s.

De brief van C. Boekholt c.s. is formeel een revisieverzoek – betreft ook het werk van deputaten, behoort dus (verder) niet door ons te worden afgehandeld. Over het punt 'aanvechtbare grondtekst' is wel het volgende te zeggen:

De NBV gaat voor het NT uit van de tekst in de uitgave van Nestle-Aland.

Dus niet zoals de Statenvertaling van de Textus Receptus.

De Textus Receptus is overigens niet gelijk aan de Meerderheidstekst. Er zijn plaatsen waar het de voorkeur verdient een andere tekst te volgen dan in TR. Een nieuwe vertaling in de lijn van de Statenvertaling op basis van de Meerderheidstekst zal op bepaalde plaatsen anders zijn dan de Statenvertaling:

bijvoorbeeld Lucas 2:12: 'in een kribbe' (als in NV-51 en NBV) in plaats van 'in de kribbe' (Statenvertaling);

of anders kunnen zijn, omdat niet is uit te maken welke lezing de voorkeur verdient vanwege gebrek aan eenstemmigheid in de Meerderheidstekst:

bijvoorbeeld Lucas 2:21: 'dat men *het* kind zou besnijden' kan ook zijn 'dat men *hem* moest besnijden' (NV-51; NBV *hij*).

Het is onjuist om te stellen dat de zgn. wetenschappelijke tekst (vanaf Westcott en Hort) minder betrouwbaar is, maar beter past bij de opkomende Schriftkritiek en daarom gekozen is.

Deze dogmatische onderbouwing van pleidooien voor de Meerderheidstekst vindt wel plaats, maar is niet overtuigend.

Noch Van Bruggen noch Wisselink, die de Meerderheidstekst verdedigen, geven daarvoor een dergelijke motivatie.

Ten onrechte wordt in de afwijzing van de GNB en de waarschuwing tegen de NBV verwezen naar die plaatsen waar de HERE het veranderen van de tekst van zijn Woord ten strengste verbiedt.

Tekstkritiek is niet hetzelfde als Schriftkritiek. Gelovige geleerden als S. Greijdanus zijn in hun exegese van de Schriften niet uitgegaan van de Meerderheidstekst, maar kiezen vaak een andere lezing.

Bijvoorbeeld: Greijdanus op Lucas 2:14 en 15.

Hier mag ook verwezen worden naar wat Van Bruggen zelf in dit verband schrijft over de NBV en de gebruikte brontekst in *Naar een nieuwe kerkbijbel*, blz. 30.

Ds. J.M. Goedhart

De punten die door ds. Goedhart aan de orde worden gesteld (Godsnaam/gebruik van u en jij/toetsing) zijn in ons rapport en hierboven al aan de orde gekomen.

Assen-Noord

De brief citeert uit het rapport: 'In bepaalde gevallen had een andere afweging in de vertaling kunnen leiden tot meer aansluiting bij de belijdenis. Van een breuk met de belijdenis is in de NBV echter geen sprake, en er zijn geloofspunten die in de NBV – door haar duidelijkheid – zelfs beter uit de verf komen (deputatenrapport, pagina 48).'

Assen-Noord reageert daarop: 'Naar ons idee is dit een passage waardoor misverstanden kunnen worden opgeroepen. Volgens de gereformeerde leer over het gezag van de Bijbel is het altijd nog zo dat de tekst van de Schrift zelf qua gezag primaat heeft boven de confessie, die immers haar gezag ontleent aan het feit dat zij in alle delen de Schrift naspreekt. De door deputaten gevoelde wrijving tussen de door hen aangeduide vertaalresultaten enerzijds en de tekst van de confessie anderzijds zou eerder een aanleiding moeten zijn om in voorkomende gevallen te (willen) komen tot een talige herijking van de belijdenis-geschriften!'

Reactie

Het is inderdaad zo dat de belijdenis de Schrift moet naspreken. De belijdenis mag niet tussen de brontekst en de vertaling in gaan zitten, om zo de vertaling te beïnvloeden. En de vertaling moet een adequate weergave zijn van de brontekst.

Als een vertaling wringt met de belijdenis, gaat er een waarschuwinglampje branden. Er kunnen dan verschillende dingen aan de hand zijn. We noemen een paar mogelijkheden:

In veel gevallen zal blijken dat er in een bepaalde tekst of tekstgedeelte een bepaald aspect van het geloof wordt belicht. Als zo'n tekst in zijn verband wordt gelezen blijkt er geen sprake te zijn van een afwijking van de belijdenis.

Het kan zijn dat aan bepaalde woorden ten onrechte een door de dogmatiek bepaalde betekenis wordt toegekend. Bepaalde woorden die in de belijdenis of in het dogmatische denken over geloofsstukken een specifieke functie hebben (bijvoorbeeld 'door', 'op grond van'), worden in meer algemene zin ook in het hedendaags Nederlands en dus in de NBV gebruikt. Deze woorden moeten dan in hun verband gelezen worden, en niet gevuld worden met de inhoud die ze in een dogmatische uiteenzetting zouden kunnen hebben.

Het is mogelijk dat er onzorgvuldig of niet helemaal juist is vertaald

Het is mogelijk dat een geloofspunt in de belijdenis niet helemaal juist verwoord is, of dat de verwoording daarvan niet meer geheel adequaat is.

We zijn niet van mening dat een vertaling die meer aansluit bij de belijdenis alleen al daarom beter zou zijn. De belijdenis is immers afgeleid van Bijbel. En niet andersom. De aangehaalde zin uit het rapport bedoelde te zeggen dat er in bepaalde gevallen in de brontekst wel alle ruimte was om zo te vertalen dat dit meer aansluiting zou geven bij de belijdenis.

Toetsing

In een aantal brieven (vdSloot, Van Dijk, Sietsma, Van der Weele-Slager) verzoeken de schrijvers om een periode van toetsing. Daarover zouden we het volgende willen opmerken.

- In ons rapport hebben we voldoende duidelijk kunnen maken, dat er een behoorlijke toetsing heeft plaatsgevonden. We hebben de indruk dat onze toetsing al met al grondiger is geweest dan die in de

jaren vijftig van de NV-51. We zijn ons er terdege van bewust dat kerkmensen nog niet zo lang kennis hebben kunnen nemen van de NBV. Dat er in de komende periode dus duchtig gestudeerd en vergeleken zal worden, is dan ook alleen maar goed. Dat hoort ook bij het je eigen maken van de vertaling.

Toch pleiten we wél voor een vrijgeven in de eredienst. En niet voor een proefperiode – want terugdraaien zit er niet meer in. Maar het is geen kwestie van slikken of stikken. Juist omdat het NBG nu al een revisie heeft gepland (bij het NBG horen alle opmerkingen dus ook thuis), is er alle reden om vanaf het begin als kerken daaraan opgewekt mee te doen. En dan stimuleert het gebruik in de eredienst alleen maar om daar allemaal bij betrokken te zijn. Anders wordt het toch weer een zaakje van liefhebbers.

Als je kijkt naar de geestelijke winst voor onze kerken, dan kun je zeggen: deze vertaling brengt een versterkte eenheid tussen gezin en kerk. En deze vertaling brengt de mogelijkheid om weer eens op een andere manier de bijbel te bestuderen. Daarbij is een juiste geestelijke houding die van onbevangen openheid, en niet die van achterdochtige argwaan. Die openheid moeten we stimuleren. Kóm maar met de kritiek. En daarbij is onze taak niet om elk wissewasje te wegen, maar om de grote lijn in de gaten te houden: denk niet meteen aan dwalingen, weeg de voors en tegens op een christelijke manier, kom met zindelijke argumenten en breng die vriendelijk en opbouwend. En wees zo een zoutend zout in christelijk Nederland.

- De kerken hebben zich in 1999 en 2001 duidelijk uitgesproken over de methode van de NBV, zodat ze zich niet zonder meer kunnen terugtrekken en kunnen pleiten voor een andersoortige vertaling, bijvoorbeeld de HSV. Daarvoor zou de GS zich moeten confronteren met en zou ze afstand moeten nemen van eerdere GS-besluiten rond de Bijbelvertaling. Dat is niet iets om ons nu achter te verschuilen, maar om de kerken duidelijk te maken: we hadden er eerder al vertrouwen in, dit besluit komt niet uit de lucht vallen.

- Andere deskundigen op (ver)taalgebied binnen onze kerken geven zeker niet de voorkeur aan een letterlijker vertaling, maar zullen tot een resultaat komen dat in de lijn ligt van en dikwijls gelijk zal zijn aan de NBV (we denken aan Adrie Drint, Geerhard Kloppenburg, Lourens de Vries).

- Deputaten voelen zich niet geroepen om de NBV koste wat kost te verdedigen. Zij hebben zelf al de nodige kritiek geuit en hebben ook zeker wensen richting NBG als het gaat om revisie. Maar deputaten willen er wel op wijzen dat kritiek op de NBV eerlijk moet zijn. Het zou het niveau van het gesprek over de NBV ten goede komen, zijn als al degenen die kritiek leveren zich zouden willen verdiepen in de achtergronden van de NBV en zouden reageren op wat over de NBV in ons rapport te berde is gebracht.

- als de NBV een toetsing moet ondergaan als eertijds gebeurd is met de proefbundel van de psalmen mogen we blij zijn dat we de NBV niet in eigen hand hebben. De eenheid van de vertaling zou op het spel komen te staan en allerlei stokpaardjes zouden opdraven in de vertaling. De geschiedenis van ons kerkboek (met name de psalmberijming) moet ons als kerken voorzichtig maken.

- We zullen ook de vraag op tafel moeten leggen wat de gevolgen zijn van latere afwijzing van de NBV. Moeten we die dan verbieden? En moeten we dan terug naar de NV-51? WV-95 en GNB-96 kunnen niet beschouwd worden als alternatief, want daarop zijn vaak dezelfde aanmerkingen te geven als op de NBV. De HSV is niet toetsbaar, omdat er geen openheid is over de uitgangspunten van het revisieproces; het zou bovendien een breuk zijn met vorige synodebesluiten.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage V - II

**Beoordeling bezwaren tegen vaststelling
1^e lezing Negentig gezangen**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 5.2 Beoordeling bezwaren tegen vaststelling 1^e lezing Negentig gezangen

Lied	Alg	05	19	27	29	33	41	42	44	45	47	50	55	57	61	72	73	90
brief		Klein, klein kindje, Mozes' moeder zingt	De wijzen , de wijzen	Maria heeft aan Jezus	In de lente van mijn leven	Ik ben het licht der wereld	Jeruzalem is hemels	Als een bruid op haar mooiste	O Heiland, open wijd de poort	Blaas de bazuin en sla de trom	Wees stil en kom wat dichterbij	Waar is een rustpunt in de nacht Epifanie	Nu graf en steen getuigen Paaslied	Alles, alles is gelegen	Woord van Schepping	Heer laat het licht zijn om ons heen	Heer, God wij allen loven U	Zo vriendelijken veilig als het licht
195 Marum	195										195	195	195					195
222 Vlaardingen, bijlage	222		222	222		222	222						222		222	222		
235 Beverwijk br. Vossebelt e.a.	235			235	235		235	235	235	235							235	
277 Vroomshoop	277	277			277									277				

Selectie:	NGz_2e lezing	
Liednr.dep. rapport:	Nr. 5	Titel: Klein, klein kindje
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar (brief 277, Vroomshoop)	Beoordeling	
<p>Kinderlied. Dit lied is van zo'n grote simpelheid dat we voorstellen de synode te vragen dit lied uit de selectie te verwijderen. De naam van Mozes wordt niet genoemd.</p> <p>Veel te simpel; geen gemeentezang.</p>	<p>Dit is inderdaad een simpel lied. En de naam van Mozes wordt niet genoemd.</p> <p>Het bezingt in eenvoudige kindertaal de geschiedenis van Mozes in het biezen mandje. Wat is er voor bezwaar om zo nu en dan de eenvoudige kindertaal de gemeente op de lippen te leggen?</p> <p>Het is juist vanwege z'n eenvoud prima geschikt om te zingen in diensten met aanpassingen.</p> <p>Dat de naam van Mozes niet genoemd wordt is geen bezwaar. Dit lied gaat zo specifiek over Exodus 2, dat het gezongen zal worden in een dienst, waarin de naam van Mozes meermalen wordt genoemd.</p>	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	Bezwaren zijn niet overtuigend en ook niet van zodanig gewicht dat besloten moet worden tot verwijdering uit de bundel. Het lied kan goed gezongen worden in diensten met aanpassingen.	

Selectie:	NGz_2e lezing	
Liednr.dep. rapport:	19	Titel: De wijzen, de wijzen
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: brief 222 Vlaardingen: Niet geschikt voor gemeentezang, kindertaal en vooral vs 7 beetje onzinnig	<p>Kindertaal komt voor in een groot deel van de in deze bundel geselecteerde bijbelliederen. De bundel dient ook liederen te bevatten voor kerkdiensten met aanpassingen.</p> <p>Bedenkingen tegen vers 7 worden niet uitgewerkt. Zij zullen niet slaan op regel 1 en 2.</p> <p>Regel 3 baden in het zonnelicht kan ook heel goed gelezen worden als: in het schijnsel komen van het Licht der Wereld.</p> <p>Regel 4 ogen dicht doen kan ook de betekenis hebben van aanbidding. Daarover lezen we echter niet in de schrift. Wel over hulde bewijzen.</p>	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2 ^e lezing	
Gronden/samenvatting	<p>Weliswaar enige dichterlijke invulling bij één vers maar zeker geen reden om het lied af te wijzen.</p> <p>Juist door de kindertaal is het lied uitstekend geschikt voor diensten met aanpassingen.</p>	

Selectie:	NGz, 2 ^{de} lezing	
Liednr.dep. rapport:	Nr. 27	Titel: Maria heeft aan Jezus
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: (brief 222, Vlaardingen) Taalgebruik is beeldend/verhullend en de melodie is lastig; toepasbaarheid is beperkt; vers 1 en 2 zijn bijbeldeel en vers 3 toepassing	Beoordeling: Door de beelden in vers 1 staat Jezus als koning centraal. Een bijbellied is vaker beperkt toepasbaar, in die zin dat het goed gezongen kan worden in een bepaald deel van het kerkelijk jaar. Dit lied past goed in de tijd voor Pasen. Het is geen bezwaar dat het vooral gezongen zal worden wanneer Marcus 14 wordt gelezen. Dirk Zwart heeft voor deze tekst een nieuwe melodie geschreven. De melodie is dus zeker onbekend en de gemeente moet zich die gaandeweg meer eigen maken.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	Het lied sluit nauw aan bij Marcus 14 en past goed in de tijd voor Pasen.	

Selectie:	90 gez.2 ^e lezing	
Liednr.dep. rapport:	29	Titel: In de lente van mijn leven
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: (brief 277, Vroomshoop) "Kunnen <i>wij</i> dit lied wel zingen? Het lied geeft een dialoog in Hanna zelf, die we niet in de bijbel tegenkomen. In de bijbel wordt ze een profetes genoemd, haar verwachting van God stempelde haar leven, verlossing voor Gods volk en niet haar persoonlijke verlossing" (brief 235, E. Vossebelt e.a.) "Lijkt alleen te gaan over de persoonlijke nood van Anna. Wij weten niet veel over haar emoties, maar het lied wel. Ze diende God onafgebroken in de tempel. Bij het aanschouwen van Jezus loofde ze God om de verlossing van Jeruzalem, dat komt in het lied niet tot uiting	Beoordeling: Het begin van dit lied is een klaagzang, verandert in vers 3b in een loflied. Specifiek voor Hanna in de tempel. De persoonlijke nood speelt wel een rol in dit lied (vergelijk overigens Lucas 2, 36 en 37), maar er is zeker ook ruimte voor blijdschap over de vervulling van de profetie: couplet 4: "Kind mijn vreugde vindt bij de wachters in Jeruzalem gehoor. Vgl. Jes. 62: 6 : wachters op de muren van Jeruzalem geposteerd die dag en nacht tot God zullen roepen voor de vervulling van Zijn beloften. Juist de tegenstelling tussen het eerste en tweede deel is mooi. In couplet 2: "Vastend, biddend in de tempel" staat niet dat dat alleen haar persoonlijke nood betrof. De verlossing van het volk Israël mag Hanna ook ervaren als haar persoonlijke verlossing. Mooi vormgegeven dichterlijke tegenstelling tussen eerste en tweede deel van het lied.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2 ^e lezing	
Gronden/samenvatting	Gaat inderdaad over een specifiek Bijbelgedeelte maar er is geen werkelijk argument in de brieven genoemd dat vrijgeven zou verhinderen. Lied voldoet aan de drie beoordelingscriteria	

Selectie:	90 gez.2 ^e lezing	
Liednr.dep. rapport:	33	Titel: Jezus zegt:blijf niet alleen
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: (brief 222,Vlaardingen) Tekst van vers 2 ongeschikt, en de melodie is te moeilijk.	Beoordeling: Het is een eenvoudige tekst, kinderlijk Niet duidelijk is waarom de tekst van vers 2 ongeschikt is: Als zondige mensen vinden wij in het leven de weg niet, alsof we dwalen in het donker. Met Jezus vind je die weg wel. Moeilijkheidsgraag van de melodie is betrekkelijk. Eventueel voor kinderen.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	Geen argumenten in de bezwaren gegeven	

Selectie:	NGz_2e lezing	
Liednr.dep. rapport:	41	Titel: Jeruzalem is hemels
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: brief 222 Vlaardingen: Niet geschikt voor gemeentezang, Openb 17; Jeruzalem <=> Babel; taalgebruik "hoer" niet geschikt voor gemeentezang; tekst is beeldend/verhullend en moet toegelicht worden Brief 235 Vossenbelt e.a. Het gaat hier over het hemelse Jeruzalem. Dat is de bruid van Christus. Er wordt in het lied wel over een bruid gezongen, maar als op zichzelf staand. Maar de bruid van Christus kan alleen leven doordat ze is gekocht en betaald met zijn bloed. In het lied lijkt het zelfs of de bruid van zichzelf goede daden doet. De literaire weergave overschaduwet het werk van het Lam.	Beoordeling Wanneer in de tekst van de bijbel zo duidelijk van Babel als "hoer" wordt gesproken, zal dat ook een plaats dienen te krijgen in het bijbellied. De vraag is alleen of dat in dit lied niet te expliciet is. Een ander punt is dat twee gedeelten uit Openbaring in één lied zijn samengebracht. Ook bij een preek over openbaring 21 zal een en ander moeten worden toegelicht om bij eventueel gebruik van dit lied het verband met de hoer duidelijk te maken.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	De thematiek van bruid en hoer is vanuit de samenhang van het boekOpenbaring te verdedigen al zal het soms confronterend overkomen.	

Selectie:	90_2 ^e l	
Liednr.dep. rapport:	Nr. 42	Titel: Als een bruid op haar mooist
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaren (brief 235, E. Vossebelt en 8 andere leden uit de kerk van Beverwijk) Couplet 2, regel 7: kunnen wij wel zonen van Jezus genoemd worden? Hetzelfde couplet: het belangrijke getal 12 verdwijnt naar de achtergrond	Beoordeling: Het woord 'zonen' moeten we begrijpen in het verband. Dan merken we op dat het beeldspraak is. Eerst is er sprake van Jakobs zonen (regel 5), en parallel daaraan komt het zonen in regel 7 terug. Zoals Jakob zijn zonen had, zo heeft Jezus zijn 'zonen', expres zo uitgedrukt om de eenheid tussen het Oude en Nieuwe Testament te benadrukken. Dat wil ook uitgedrukt worden in het getal 12. Het belangrijke getal 12 heeft in Openbaring 21 bijzondere betekenis. Dat wordt in couplet 2 volledig gehonoreerd, maar wel op een bijzondere manier. Twaalf namen staan op de poorten, de namen van Jakobs zonen. Maar hoe zit het dan met de twaalf namen op de fundamenten? Dat wordt duidelijk in de laatste drie regels. We zien hier een associatie met de geschiedenis rond het verraad van Judas (elf en een). Judas' plaats is later door één weer ingenomen, zodat het twaalfstal toch weer vol wordt. Dat moet in de woorden 'elf en een' gehoord worden. Apostelen zijn ook zondaren, en toch maakt God zijn getal weer vol en gebruikt ze voor het fundament van de nieuwe stad. Het getal 12 komt een bijzondere maar heel sprekende manier tot z'n recht.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	De aangevoerde bezwaren tonen niet aan dat de omstreden regels onschriftuurlijk zijn.	

Selectie:	NGz, 2 ^{de} lezing	
Liednr.dep. rapport:	Nr. 44	Titel: O Heiland, open wijd de poort
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: (brief 235, E. Vossenbelt) Dit lied roept onduidelijkheid op. Verplaatst het ons in het Oude Testament? Maar Christus is toch al naar deze aarde gekomen? Of gaat het om de wederkomst van Christus? Dat kan ook niet, want volgens het lied staan we nog echt met lege handen. En Christus heeft ons juist Zijn Heilige Geest gegeven als Trooster.	Beoordeling: Het is een lied voor Adventstijd. Advent is de voorbereidingstijd voor Kerst. Tegelijk kijken we uit naar zijn Terugkeer in heerlijkheid. Het heil kan alleen uit de hemel komen. Dit lied verwoordt het sterke verlangen van de christelijke kerk, om ten volle te genieten de beloften van God in Jezus Christus, onze Here (verg. art. 36 NGB).	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	Het is een mooi en sterk adventslied	

Selectie:	NGz 2 ^e lezing	
Liednr.dep. rapport:	45	Titel: Blaas de bazuin en sla de trom
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: (brief 235,E. Vossebelt e.a.) Bezwaren tegen de volgende uitdrukkingen: “de toekomst staat in deze ster”, geen schriftuurlijk taalgebruik “hier is God zelf in vlees en bloed”, geeft voet aan verkeerde gedachten	Beoordeling: Bewijs voor onschriftuurlijk taalgebruik ontbreekt. Vergelijk ook Num.24:17:” Een ster komt op uit Jakob.” De ster is het symbool van de verlossing door Jezus, toekomst. God is vleesgeworden in Zijn Zoon. Vergelijk Johannes 1: 1, 14	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2 ^e lezing	
Gronden/samenvatting	De argumenten voor de bezwaren worden niet gegeven. Goed te zingen vers in de Kersttijd	

Selectie:	NGz_2e lezing	
Liednr.dep. rapport:	47	Titel: Wees stil en kom wat dichterbij
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: brief 195 kerk te Marum Vers 5 De laatste regels van dit couplet luiden: “Hij geeft mij meer dan God mij vraagt: mijn vruchten zijn uit Hem!” Nu is het een voluit bijbelse gedachte dat Christus ons vrucht doet dragen, maar kun je zeggen dat Hij ons nu wat dat betreft al meer geeft dan God ons vraagt? Want hoe is dit te rijmen met Zondag 44 van de Catechismus, waar we belijden dat ‘zelfs de allerheiligsten in dit leven niet meer dan <i>een klein begin</i> van de gehoorzaamheid hebben’ die God van ons vraagt?	Deze zin gaat met name over wat Jezus zelf zegt in Johannes 15: Veel vrucht dragen, vrucht die blijft. Dat is onvoorstelbaar meer dan wat wij van ons zelf belijden in zondag 44, wat wij doen is onvolmaakt. Maar wat Christus ons laat doen, zijn goede werken, die Hij tevorens bereid heeft. Opdat wij daarin zouden wandelen. Efeze 2:8-10. De zin verwoordt dat de genade die wij in Christus ontvangen buitengewoon groot is.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2 ^e lezing	
Gronden/samenvatting	Dichterlijke taal, die niet onschriftuurlijk is.	

Selectie:	NGz 2e lezing	
Liednr.dep. rapport:	Nr. 50	Titel: Waar is een rustpunt in de nacht
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar (brief 195, van de kerk te Marum) De laatste regels van couplet 3 luiden: “er is vergeving van het kwaad voor iemand die zijn naaste haat”. Maar is er echt vergeving voor wie zijn naaste <i>haat</i> (tegenwoordige tijd)? Want hoe is dit te rijmen met 1 Johannes 1:9, waar we lezen: “Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, om ons de zonden te vergeven en ons te reinigen van alle ongerechtigheid”? Met andere woorden: moet aan vergeving geen berouw voorafgaan, en het vaste voornemen om de zonde na te laten?	Beoordeling Waar gaat het om in dit couplet? Het tekent de kracht van Christus’ werk. Hij heeft met zijn dood en opstanding vergeving verdiend voor ons. En dat reikt zover, dat zelfs voor mensen die in haat leven met de naaste er toch vergeving mogelijk is. Inderdaad zal daar berouw en bekering aan vooraf dienen te gaan, dat is juist. Maar dat is in dit vers niet het punt waar het om gaat. En hoeft dus ook in de korthed van het gedicht niet genoemd te worden. Het wil hier tekenen dat Gods vergeving oneindig groot is, en dat gebeurt op een goede, verantwoorde manier.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	In het bezwaar wordt niet aangetoond dat de omstreden zinsnede onschrijftuurlijk is; ze kan op een heel schrijftuurlijke wijze gelezen en gezongen worden.	

Selectie:	90 gez.2 ^e lezing	
Liednr.dep. rapport:	55	Titel: Nu graf en steen getuigen
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: (brief 195, Marum en 222, Vlaardingen) “hoor hoe de vogels zingen” de Schrift maakt geen melding van vogels. “Eerste twee regels van couplet 2 en 3 niet erg geschikt” “Pasen met verwijzing naar paradijs ongeschikt”	Beoordeling: Waarschijnlijk wordt bedoeld dat in couplet 2 sprake is van fantasie. Er wordt hier echter een beroep gedaan op wat men weet namelijk dat in een tuin in de vroege ochtend altijd vogels zingen. Hier is van belang dat deze vroege vogels symbool zijn van het ontwakende leven van de opgestane Christus De verwijzing naar in den beginne is heel passend, het gaat om het tot leven wekken	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	Mooi poëtisch lied, fraaie dichterlijke omschrijvingen	

Selectie:	NGz, 2 ^{de} lezing	
Liednr.dep. rapport:	Nr. 57	Titel: Alles, Alles is gelegen
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: (brief 277, Vroomshoop) Vroomshoop acht inzet van het lied mooi en goed. Het bezwaar richt zich tegen couplet 3: Op de vraag hoe wij uit de onrust van ons leven komen, volgt de verzuchting "dat ik toch diep van binnen Gods genegenheid mag winnen". <i>Ik, de mens</i> , voorop. Dit ondergraaft de boodschap van de DL en is Remonstrants. Gods Geest zal moeten beginnen in ons hart te werken. En wat is genoeg vinden? Ook als je je als christen depressief voelt, geldt: Gods liefde is er. Je mag vragen om Gods liefde genegenheid opnieuw te mogen ervaren, niet te mogen winnen. En ook: moet God in onze wensen voorzien? Naar mening Vroomshoop is lied in strijd met DL.	Beoordeling: Bij een lied dat begint met de belijdenis dat alles is gelegen aan genade, is het lastig aannemelijk te maken bij het derde couplet dat de mens voorop staat. In dit lied valt het accent op het vele dat wij van God ontvangen. Tegelijk kent ons hart de worsteling, gevoed door de grillen van de dag. Je verlangt naar Gods genegenheid waarin je rust mag vinden: genoeg staat tegenover onrustig; Gods genegenheid tegenover grillen van de dag. Vanuit die rust, het staan in de vrijheid van God (couplet 1) worden wensen niet meer ingevuld vanuit de grilligheid van de dag. Het zijn de wensen van de mens die de Here vreest.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	Er is geen sprake van strijd met de DL; Het lied heeft wel oog voor de strijd van een christen met wereldse zaken die ons hart onrustig maken. De lof wordt gezongen op de God die zoveel geeft en eens alles nieuw zal maken.	

Selectie:	NGz_2e lezing	
Liednr.dep. rapport:	61	Titel: Woord van Schepping
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: brief 222 Vlaardingen geen mooie (?=retorische/lastige) melodie en te veel lange kyrie-eleison	Er zijn geen bezwaren tegen de tekst ingebracht. Geen mooie of een lastige melodie, is op zich geen reden het lied af te wijzen. Lange Kyrie-eleisons zijn wij wellicht wat verleerd. Er is echter niets mis met uitgebreide verootmoediging en bede om ontferming, integendeel.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2 ^e lezing	
Gronden/samenvatting	Moeite met melodie is geen reden om lied af te wijzen.	

Selectie:	NGz, 2 ^{de} lezing	
Liednr.dep. rapport:	Nr. 72	Titel: Heer, laat het licht zijn om ons heen
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar: (brief 222, Vlaardingen) Vlaardingen stelt voor dit lied te schrappen; beperkte toepasbaarheid; taalgebruik is beeldend (waarmee bedoeld wordt: verhullend beeldend). Het is geen geschikte tekst om het jaar te beginnen	Beoordeling: Het lied is op verzoek van de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle geschreven aan het begin van een nieuw cursusjaar toen in 1997 een nieuw gebouw in gebruik werd genomen. Maar als je het zingt met de overgang van het ene kalenderjaar in het andere in de gedachten kan dat zonder meer. Het huis van steen is dan niet de school, maar de kerk. Beperkte toepasbaarheid is bij een lied voor de jaarwisseling altijd aan de orde. Een voorbeeld van beeldend taalgebruik is couplet 3: de regenboog, teken van het verbond maar hier ook symbool van zowel veelkleurigheid als van volheid; zeven kleuren zoals het huis van de wijsheid gebouwd is op zeven zuilen; zeven is het getal van de volheid; De beelden zorgen er voor dat er een heleboel is om over na te denken bij dit lied!	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	Bij overweging geven de bezwaren geen enkele aanleiding het lied te schrappen.	

Selectie:	NGz_2e lezing	
Liednr.dep. rapport:	Nr. 73	Titel: Heer God, wij allen loven U
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar (brief 235, Vossebelt e.a.) In dit lied gaat het over engelen, die zingen in het hemelblauw. Het gaat hier niet over de blauwe lucht, maar over de woonplaats van God. Het lijkt ons niet juist om zulke fantasie aan een kerklied toe te voegen. Wij willen o.i. toch niet dat onze kinderen leren dat de hemel er blauw uit ziet?	Beoordeling We zullen allemaal op de een of andere manier een voorstelling hebben van de hemel, die veelal niet rechtstreeks op Schriftwoorden terug te voeren is. Dat geldt ook van het hier gebruikte beeld. Het kan niet als onschriftuurlijk worden aangemerkt, ook al is het niet uit bepaalde Schriftwoorden rechtstreeks af te leiden.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	Dit bezwaar toont geen onschriftuurlijkheid aan en is niet van zodanig gewicht dat het lied zou moeten worden verwijderd uit de selectie.	

Selectie:	NGz 2e lezing	
Liednr.dep. rapport:	Nr. 90	Titel: Zo vriendelijk en veilig als het licht
Commissie:		Holland Zuid
Bezwaar (brief 195 van de Kerk te Marum) De beginregels van couplet 1 luiden: “Zo vriendelijk en veilig als het licht / zo als een mantel om mij heen geslagen / zo is mijn God, ik zoek zijn aangezicht”. De HERE wordt hier vergeleken met een jas, die wij mensen om ons heengeslagen hebben. In de Schrift komen we dit beeld niet tegen (wel wordt daar gesproken over de HERE die het licht als een mantel omgeslagen heeft, vergelijk Psalm 18:12, 104:2) en op ons komt dit oneerbiedig over. God is niet onze jas!	Beoordeling Dit beeldgebruik ligt dicht aan tegen het beeld dat de Schrift zelf ons aanreikt, in bijvoorbeeld Romeinen 13 : 14:”Omkleed u met de Heer Jezus Christus...”. Dit beeld komen we ook tegen in Galaten 3 : 27: “U allen die door de doop één met Christus bent geworden, hebt u met Christus omkleed”. Waar de Schrift zelf dit beeld gebruikt, kan toch moeilijk het beeldgebruik van dit lied, dat er dicht tegen aanligt, oneerbiedig genoemd worden.	
Advies:	Bezwaar afwijzen, vrijgeven in 2e lezing	
Gronden/samenvatting	Door het bezwaar is niet overtuigend aangetoond dat er sprake is van oneerbiedig en dus onschriftuurlijk beeldgebruik.	

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage V - III

Commissierapport inzake liedboekliederen

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 5.3 Rapport commissie Holland-Zuid inzake liedboekliederen*Introductie*

De commissie Holland-Zuid biedt u hierbij het rapport aan waarin de voorstellen van de commissie worden onderbouwd. Dit rapport is geschreven in reactie op de beoordelingen en adviezen van de provinciale commissies¹. Het kan het beste naast die rapporten gelezen worden (u vindt die op de cd-rom), want er wordt niet opnieuw een samenvatting geboden van de bezwaren die daarin worden aangedragen. Wanneer hieronder naar deputaten verwezen wordt is het rapport bedoeld dat zij aan de synode van Amersfoort hebben aangeboden. De commissie HZ hoopt dat de synodeleden op deze manier een goed inzicht ontvangen in de bandbreedte van de beoordeling van de liederen. Die bandbreedte loopt soms uiteen van negatief tot heel positief. De commissie hoopt ook dat samen met het verslag van de bespreking in de Acta de kerken en de kerkleden op deze manier een goed inzicht wordt geboden in de beoordeling van een concreet lied. Deze benadering zal er niet toe leiden dat we elkaar altijd overtuigen, maar hopelijk ontstaat er op deze manier wel meer begrip voor de verschillende standpunten.

U treft in het rapport ook de naam van ds. P. Schelling regelmatig aan. Ds. P. Schelling heeft in een uitvoerige brief de door deputaten voorgestelde selectie van liederen van commentaar voorzien. De commissie heeft die brief nadrukkelijk betrokken bij de beoordeling van de selectie en in dit rapport komt dat ook tot uitdrukking in de verantwoording bij de voorstellen. In de onderstaande beoordeling komt niet ieder lied aan bod. Wanneer de commissie HZ zich in grote lijnen kon vinden in de beoordeling door de provinciale commissie was het niet nodig dat nog eens op te schrijven. Waar de commissie HZ tot een ander voorstel komt, wordt dat verantwoord.

De commissie probeert in dit rapport ook tot zoveel mogelijk eenduidigheid in de beoordeling te komen. Kritische kanttekeningen bij bepaalde woorden in een lied waren meestal niet voldoende om een voorstel tot afwijzing te doen. Wanneer er door provinciale commissies alleen kanttekeningen waren gemaakt bij de melodie, was dat ook niet voldoende om het lied af te wijzen. De commissie hoopt met dit rapport er aan bij te dragen dat in vergelijkbare gevallen een zelfde beslissing wordt genomen. De commissie beseft echter ook dat bijvoorbeeld de afweging ten aanzien van archaisch taalgebruik bij verschillende mensen ook heel verschillend kan uitvallen. Het is belangrijk je in elk geval daarvan bewust te zijn.

BEOORDELING

LB 19: Ten kwade kiezen is iets anders dan helemaal afscheid nemen van God; God blijft genadig ook waar wij verkeerd kiezen (tegen Hem); dat is juist een kenmerk van zijn genade voor ons zondige mensen.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 47: Het rapport van de provinciale commissie bevat vrijwel alleen positieve opmerkingen; wat de toepasbaarheid betreft is het lied uitstekend bruikbaar in erediensten met een missionaire toespitsing.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 58: Het gaat in de gelijkenis niet alleen om de 'vondst'; Jezus maakt ook duidelijk hoe Hij omgaat met zondaars en dat Hij alles er voor over heeft om hen te zoeken en te vinden. De toepassing in strofe 4 is verantwoord, zoals het ook verantwoord is in het verlengde van de gelijkenis kinderen duidelijk te maken dat we allemaal zwarte schapen zijn. Er is geen sprake van dat het lied evident inhoudelijk niet in overeenstemming zou zijn met de Schrift. (o.a. contra P. Schelling)

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 84: wie is U in: dat U Romein en Aziaat ... ?(Strofe 3)

Romein en Aziaat zijn onderwerp van de zin, net als eerder Jood en Griek en Arabier; ook de Romein gaat God in zijn eigen taal verstaan.

¹ De rapporten van de provinciale commissies zijn te vinden op de cd-rom

Volgens toelichting Deputaten gaat het in strofe 4 om 'bekwaammaking' van onze tong en taal voor de taak van de verkondiging. In de laatste twee regels van deze strofe wordt dat wel heel sterk onder woorden gebracht. Je kunt daarbij denken aan I Petrus 4, 11: "Voert u het woord, laat dan Gods woorden doorklinken in wat u zegt". Het is een Pinksterlied: in al die talen mag de boodschap van Gods Woord doorklinken. Maak je geen zorgen over wat je zult spreken: Ik zal je de juiste woorden geven.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 93: Kritische opmerkingen over ouderwets taalgebruik kunnen niet de enige reden zijn om een lied te schrappen; in het kader van het hele lied valt het met dat ouderwetse taalgebruik ook nog wel mee; strofe 1-3 verwoorden prachtig het sterke verlangen naar Christus' Terugkeer en de grote Verandering die God dan gaat geven.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 98: Het is niet nodig de verbinding met Psalm 85 (ballingschap) alleen vanuit de derde zondag van advent te benaderen. De opvallende oproep tot blijdschap krijgt tegen de achtergrond van de ballingschap nog meer contrast. Ook de gemeenteleden in Filippi verkeerden in een positie die daarmee vergelijkbaar is, verg. het burgerrecht in de hemel, Filipp. 3, 20. Overigens is het lied ook binnen de NGK vrijgegeven. Wat betreft de melodie constateert de commissie dat anderen daar heel anders over oordelen. Het is mooi als we over een lied over Filippenzen 4, 4-7 kunnen beschikken, waarin ook een tegenstem aan het woord komt.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 120: Het commentaar van de commissie geeft geen redenen waarom het niet vrijgegeven zou kunnen worden; wij zijn niet zo gewend aan de lutherse en anglicaanse traditie met evangelielezing uit Matt. 21 op de eerste Adventszondag, maar het lied kan ook gezongen worden op Palmzondag.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 130: Een lied dat in tijden van verdrukking meer zal aanspreken dan tijdens voorspoed. Het daagt de gemeente (en de liturg) uit de duisternis ook te benoemen!

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

(naast het positieve advies van de provinciale commissie is er nog door HZ naar gekeken in verband met het commentaar van P. Schelling)

LB 138: De provinciale commissie noemt alleen kritiek n.a.v. de actualisatie van de komst van Christus. Deputaten hebben in hun rapport voor Leusden die kritiek al besproken en weerlegd. Het is dus geen reden tot bespreking.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 142: De beoordeling door de provinciale commissie bevat vooral positieve elementen. De opmerkingen over melodie en taal geven geen aanleiding tot bespreking.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 145: De commissie zet hier een streep. Het taalgebruik in dit lied gaat 'alteveer'.

Voorstel: niet vrijgeven

LB 157: In hun toelichting noemen Deputaten al het probleem waar de commissie ook aan refereert: de aan het Hooglied ontleende middeleeuwse bruidsmystiek waarmee het lied is doordrenkt, staat op een niet geringe afstand van onze hedendaagse vroomheidstraditie. Samen met gezang 262 zou het het koningspaar van de reformatorische kerkliederen zijn. Vanuit dat gezichtspunt is het heel jammer dat de afstand tot de hedendaagse kerkganger te groot is.

Voorstel: niet vrijgeven

LB 165: Een prachtig lied bij de doop. Soms is er meer tijd nodig om de betekenis tot je te laten doordringen, maar er mag tussen liederen verschil zijn in eenvoud en duidelijkheid. De moeilijkheidsgraad van de melodie is geen reden het lied af te wijzen. Het lied is gekozen omdat het goed past bij het begin van Jezus' optreden. Daar wordt vaak over gepreekt. Het zal niet zo gauw gezongen worden bij een doopsbediening, maar het past wel heel goed bij een preek over de doop waarin allerlei verbanden worden belicht.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 172: 'Net als Jezus worden' hoeft niet voorbeeldig te worden opgevat maar ook als volgen van Jezus. Het existentiële karakter van dit lied zal niet door iedere kerkganger begrepen en herkend worden, maar ook in de gereformeerde kerken zitten heel wat postmoderne mensen. (contra P. Schelling)

Een lied als dit kan het beste in z'n geheel gezongen worden. De strofen 2 en 3 staan niet op zichzelf. Daarmee wordt aan een bezwaar van de commissie tegemoet gekomen. 'Leven van genade *buiten* de eeuwigheid' benadrukt dat je ook in deze wereltijd van genade mag en moet leven.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 173: Je kunt wel zeggen dat Gods schepping voor ons gesloten bleef, vooral als je het afzet tegen straks: de nieuwe aarde ligt straks voor ons open. Een groter probleem is de slotregel van strofe 5: waar heeft het verhogen van zijn naam betrekking op: hosanna en kruisigt Hem beide? Hoe zing ik dat nu? Een pregnant maar vooral ook lastig slot.

Het is een lied voor de stille week. Daar zijn er niet zoveel van. De hoofdzin is: Dit is uw opgang naar Jeruzalem: heden hosanna, morgen kruisigt Hem. Zo is Jezus inderdaad naar Jeruzalem gegaan! Regel 2 en 3 zijn twee bijzinnen over de vrede die Christus Zelf is voor hen die zijn naam verhogen. Maar de dubbele punt achter verhogen die wel correct is, roept toch misverstanden op bij het verstaan van dit lied.

Voorstel: bespreken

LB 174: Dit gaat nog iets verder dan een 'verouderd taalkleed' (provinciale commissie). Het is Oud-Nederlands. De verbinding met vroegere christenen heeft hier onvoldoende draagkracht om dit de gemeente als geheel nog weer aan te leren.

Voorstel: niet vrijgeven

LB 183: Gezang 12 in bundel Enige Gezangen omvatte 4 strofen; daar was het lied van Paul Gerhard nog verder ingekort! Wie Gezang 12 en lied 183 naast elkaar legt, kan het verschil in kwaliteit en taalkleed niet ontgaan. Nadere confrontatie met Hattem 1972 is daarom niet nodig (contra P. Schelling).

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 223: Het gaat in Psalm 33 ook om de goedertierenheid van de God op wie de vromen hopen. 'Wij verwachten vol verlangen de HEER'(vs 20), vergelijk het begin van strofe 7. De uitwerking die Gods goedheid ontvangt in lied 223 is daarmee in overeenstemming. Dat het zaad beeld is voor verschillende zaken is geen hindernis om het lied te gaan begrijpen. Gods goedheid/goedertierenheid hoeft niet synoniem te zijn met zijn Woord, al beseft iedereen dat er een nauw verband is.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 232: De commissie komt niet met argumenten die reden geven om het lied af te wijzen. Het is een ander punt of alle elementen die hier bij elkaar gebracht zijn ook samen een mooi lied vormen. Dat zal in de praktijk van de eredienst blijken. (overigens zal term 'het veld behoudt' uit militaire wereld komen, verg. veldheer)

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 238: Het lied is kort besproken met deputaten. Het leidde niet tot wijziging van het standpunt. HZ volgt het oordeel van de commissie.

Voorstel: niet vrijgeven

LB 245: Je kunt er over twisten of een lied erg dichtelijk en elitair is. Zowel P. Schelling als de commissie voeren daarvoor geen argumenten aan. De toelichting door deputaten laat vooral zien dat het een sprekend lied is.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 260: Of een melodie kan worden aangeleerd door de gemeente hangt af van allerlei omstandigheden: zijn er gemeenteleden die daarvoor bepaalde gaven hebben? Het is geen reden een goed lied te onthouden aan gemeenten die de mogelijkheden wel hebben. De algemene regel geldt veel vaker: Niet alles zal overal gezongen worden. Dat hoeft ook niet. Het hangt er nog veel vaker van af of de liturg de mogelijkheden van een lied ziet. De melodie heeft een wat gregoriaans karakter. Dat ligt gelet op de tijd van ontstaan voor de hand.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 289: Van een aantal woorden geeft de commissie terecht aan dat ze archaïsch zijn, maar dat is nog geen reden het lied als geheel af te wijzen. Als morgenlied heeft het ook voldoende sterke kanten.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 333: In dit lied wordt niet toegegeven aan het baptisme. Dan zouden we het niet moeten zingen. In elke strofe staan prachtige dingen die je als gereformeerd mens zo kunt belijden (voorbeeld strofe 3). En als het gaat om 'gaan lijken op de Here Jezus', verg. Rom 8, 29: om het evenbeeld te worden van zijn Zoon... Dit lied sluit prachtig aan bij het gebed na de doop. De commissie attendeert u nog even op de slotregels van dit lied van den Besten: overduidelijk geen sprake van alverzoening!

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 357: Misschien is er kritiek mogelijk op bepaalde woorden, maar het lied als geheel wordt positief gewaardeerd door de provinciale commissie.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 384: De provinciale commissie vraagt zich af of er naast de al vrijgegeven avondliederen behoefte is aan nog een avondlied. Die vraag kan later aan de orde komen bij het bepalen van de omvang van de bundel. Gelet op de rest van het commentaar is het geen reden het lied niet vrij te geven.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 398: In sommige gemeenten zal de naam van Bonhoeffer echt wel voldoende bekend zijn. Een korte verwijzing naar zijn situatie is voldoende om het lied in het juiste licht te zetten. Het is belangrijk dat in een bundel kerkliederen ook liederen zijn opgenomen waarmee wij in tijden van onderdrukking ons geloof kunnen belijden.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 407: In het rapport van deputaten is de toelichting op dit lied per abuis niet opgenomen. De toelichting staat ook al in het rapport aan Zuidhorn, maar wordt hier nu opgenomen.

Tekst

Een lied vol van overgave en toewijding aan Christus die onze schuld droeg, voor ons pleit, en ons tot aan het einde van ons leven sterk maakt in onze strijd tegen de satan (strofe 1 tot en met 3). Strofe 4

is een lofverheffing. De dichter, Konrad Hubert, was jarenlang medewerker van Martin Bucer, de reformator van Straatsburg.

Gebruik

Het lied kan onder andere worden gezongen bij een preek in de lijdenstijd of een preek over zondag 11, 12, 13, 15, 16, 18 van de HC.

Melodie

Willem Vogel in het Compendium: 'De melodie van dit lied behoort tot de meest grootse van het Liedboek [...]. De melodie treedt (bijna) buiten de oevers van het kerklied en is op weg kerkmuziek te worden. Autonoom muzikaal is de lange noot waarmee de eerste en de derde regel begin. De vijfde en de zesde regel hebben een geweldige melodische spanning, die zich ontlaadt in de zevende, naar de slotregels toe. Onnodig te zeggen dat het zingen navenant moet zijn'.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 424: Het lied heeft een eigen karakter en voegt dus wel wat toe. In het gebruik zal wel zichtbaar worden welke liederen meer gezongen worden dan andere.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 427: 'skippen' van coupletten gaan we niet doen; is ook praktisch niet te realiseren. Het is aan de wijsheid van de liturg om bepaalde coupletten niet in de eredienst te laten zingen. Ook Zeeland voert geen pleidooi op basis van twee coupletten het lied te schrappen.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 465: Het is een voorbeeld van een lied dat aan de ene kant bekend is, maar ook niet meer door alle generaties even gemakkelijk wordt meegezongen. Het heeft wel zijn eigen plaats en vooral voor de ouderen zou het een gemis zijn wanneer het niet werd opgenomen. Het vertrouwen waaruit het lied spreekt, draagt er toe bij dat het in veel situaties gezongen kan worden.

Echter: ouderen onder ons kennen dit lied wel, maar in een latere bewerking van J. de Heer.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 25: res

Is de kritiek op de eerste regel van vers 9 niet te gemakkelijk? In het lied wordt eerder gesproken over 'ons' en 'wij'; dat leidt in vers 8 tot: voor ons allen; van daaruit kan het 'alle mensen samen' ook ingevuld worden. Bovendien beperkt de slotregel dat allen ook: Hij kent allen bij hun namen. Het zijn dus alle mensen die door Christus gekend worden. Dat is nadrukkelijk geen algemene verzoening.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 48 (res): Als alternatief voor Gezang 5 heeft dit lied betekenis. Het antwoord op de vraag aan welk lied de voorkeur gegeven wordt voor de bundel moet later maar gegeven worden.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 279 (res): Gelet op de samenvatting van het advies van de commissie kan het lied worden vrijgegeven.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 437 (res): De vraag van de commissie verdient een antwoord. Het zal niet gaan om lichamelijke wedergeboorte maar om radicale en totale wedergeboorte: een mens moet opnieuw geboren worden.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 446 (res): Het uiteenlopende oordeel van P. Schelling en de commissie Friesland geeft al aan hoe verschillend gedacht kan worden over het onderwerp dat de commissie aansnijdt. Het punt is echter

niet of we het zingen van dit soort liederen in de eredienst willen bevorderen, maar of we er ruimte voor willen maken. HZ volgt de lijn van deputaten dat in dit licht aspecten aan het woord komen die we uit onze eigen traditie niet kennen, maar wel waardevol zijn. In dit lied vinden we woorden voor onze vertrouwelijke omgang met de Here.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LB 468 (res): Het taalgebruik is zodanig dat je het niet meer de gemeente kunt aanleren.

Voorstel: niet vrijgeven

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage V - IV

**Commissierapport inzake LUEK
(liederen uit eigen kring)**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 5.4 Rapport commissie Holland-Zuid inzake LUEK

Lied 2 Door de meerderheid van de provinciale commissie¹ worden zaken aangereikt, die laten zien dat het lied zwak is. Overigens: de commissie verwijst naar couplet 5 (2x kribbe), moet zijn couplet 4. Kun je zeggen dat de kribbe een troon was? Moeten kinderen dit beeld meenemen in hun gedachtenwereld? Tot zover de opmerkingen van HZ.

Deputaten benadrukken dat het om een kinderlied gaat. Op kinderlijke wijze wordt bezongen wat wij belijden, nl. dat de Zoon van God echt mens is geworden. De woorden 'ogen donker als wijn' haken aan bij Gen. 49 : 12 (Vertaling 1951). Tegenover de vele zoetelijke inhoudsloze kerstliederen is dit een aanwinst.

Voorstel: bespreken. De commissie adviseert om het niet vrij te geven. Deputaten pleiten voor handhaven en dus vrijgeven.

Lied 3 HZ vindt couplet 3b zwak ('visioenen breken open van rechtvaardigen' is niet helder; er moet eerst teveel uitgelegd worden; we hebben als commissie en deputaten echt door moeten praten voor duidelijk werd wat ermee wordt bedoeld; 'zij lopen in het witte hemelkleed', willen wij dat dit beeld bij kinderen blijft hangen?)

Voorstel: bespreken

Lied 4 De provinciale commissie stelt voor om dit lied af te wijzen. Ze geeft aan dat het lied exemplarisch is. Dat heeft een negatieve klank. Maar als je nu gewoon zegt dat dit lied de toepassing zoekt voor ons vandaag? Het lied zet mij neer op de plaats van die Samaritaanse vrouw en zoekt daarmee een toepassing voor vandaag: Hoe groot is het wonder dat Hij mij water geeft! Het is inderdaad beperkt te zingen. Maar dat geldt van meer vrijgegeven liederen.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 8 We zijn het eens met de kritische opmerkingen van de commissie. Het lied komt niet uit boven het niveau: een gedicht op rijm. Het lied gaat aan de hand van het woord 'vis' de Bijbel door. Waar moet het liturgisch een plaats krijgen?

Voorstel: niet vrijgeven

Lied 10 De provinciale commissie wijst erop dat het lied inhoudelijk niet sterk is. Het bezwaar richt zich vooral tegen couplet 3. Daar worden exegetische beslissingen genomen die je beter open kunt laten. Wij delen die kritiek en vinden dit bezwaar onoverkomenlijk.

Voorstel: niet vrijgeven

Lied 11 De conclusie van de commissie is ook de onze.

Voorstel: niet vrijgeven

Lied 12 Dit lied bevat een aantal aanvechtbare/onduidelijke uitdrukkingen (c.1, r.5 'vuur van de zon'; c. 2, r.1 'Gij die nu dromen doorvertelt'; c.4, r.3 'Gij laat het Woord ontwaken', alsof het Woord zou slapen, maar Gods Woord sliep niet). Tot hier de mening van de commissie. Deputaten verwijzen voor 'dromen' naar Joël 2 (ouderen die dromen dromen). 'Het woord dat ontwaakt': mag je zo uitleggen dat op Pinksteren de tongen worden losgemaakt. 'Vuur van de zon': de zon verwijst naar Christus, de zon der gerechtigheid.

¹ De rapporten van de provinciale commissies zijn te vinden op de cd-rom

Voorstel: bespreken. Het advies van de commissie is: niet vrijgeven.
Deputaten verdedigen dat het lied kan worden gehandhaafd, en dus vrijgegeven.

Lied 13 De commissie HZ heeft met deputaten besproken waarom niet gekozen is voor de melodie van het Paasatorium. Die melodie is volgens musicologen te ingewikkeld. Bovendien: de melodie niet was aangeboden door Dirk Zwart en kon om die reden ook niet kan worden opgenomen. In couplet 3 kom 'hof' zomaar uit de lucht vallen. Met die hof zal Gethsemane wel bedoeld worden. "er moet gereinigd zijn"(slot): moet daar nu mee geëindigd worden? In Johannes 13 vindt er een verschuiving plaats van het water dat reinigt naar de reiniging door het Woord. Die associatie vinden we in het lied enigszins terug: Uw waarheid is als zonneshijn (couplet 3). Ondanks deze bezwaren stellen we voor om het lied vrij te geven.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 15 Het lied is hier en daar moeilijk te volgen, dat zijn we met de provinciale commissie eens. Toch willen we het een kans geven. Door het steeds opnieuw te zingen kan het ook steeds meer gaan spreken.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 17 De opmerkingen van de commissie geven o.i. niet voldoende aanleiding tot bespreking. De uitdrukking 'een Kind dat in je ogen kijkt' kun je sterk/minder sterk vinden. Het zal misschien de kinderen wel aanspreken.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 18 De verwijzing van de commissie naar LB 48 is nog niet ter zake, omdat dit lied niet is vrijgegeven. Qua taalgebruik kun je vragen hebben, maar je kunt daar verschillend over denken ('hielebeet' is mooi gevonden). Er staat ook veel moois in dit lied.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 20 De provinciale commissie geeft aan het taalkleed bezwaarlijk te vinden. Ook de cie HZ vindt het geen sterk lied. We bespeuren rijmdwang (bijv. in couplet 5 de laatste regels)

Voorstel: niet vrijgeven

LUEK reserve

Lied 2 We delen de bezwaren van de provinciale commissie en zijn ook nog van mening dat het lied te weinig kwaliteit heeft om vrijgegeven te worden.

Voorstel: niet vrijgeven

Lied 3 De provinciale commissie vindt dat het lied prachtige poëzie geeft. Toch staan er teveel gezochte uitdrukkingen in (een ster die de stilte weet te ontstijgen; macht en status zijn obstakels; défilé c. 4 is ook niet sterk) om het vrij te geven. We vinden het lied kwalitatief onder de maat.

Voorstel: niet vrijgeven

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage V - V

**Commissierapport inzake LUAB
(Liederen uit andere bronnen)**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 5.5 Rapport commissie Holland-Zuid inzake LUAB

Lied 1 De kritiek van de commissie¹ is niet overtuigend. Het gebruik van 'gij' is zeker niet beslissend, komt in veel meer liederen voor. De melodie is wellicht niet gemakkelijk, maar de praktijk zal uitwijzen of dit lied te zingen is. Met de vraag "of de kinderen er blij mee zijn" komen we in een subjectief klimaat terecht. De commissie levert voldoende positieve commentaar om dit lied vrij te geven in eerste lezing. En: de oproep van Mozes functioneert heel erg in het spreken over verbond en doop, dat maakt het tot een sterk lied.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 2 Er zijn van dit lied twee melodieën aangereikt. Deputaten hebben dat bewust gedaan. Om niet altijd de bekende melodieën te zingen, hebben ze er een minder bekende melodie van dit lied aan toegevoegd, ter verrijking van onze liedcultuur. We stellen voor om het lied vrij te geven als volgt: we nemen het lied in de bundel op met de melodie van Luuk Sikkema, en vermelden dat het ook kan worden gezongen op de melodie van lied 231 (Liedboek).

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 3 Op de synode van Leusden is de lijn al uitgestippeld dat we ook liederen opnemen die te zingen zijn door cantorij en gemeente. Het vergt wel wat meer muzikaal niveau van de gemeente, en dat zal in de ene gemeente meer aanwezig zijn dan de andere. Maar we selecteren niet alleen liederen waarvan we tevoren weten dat ze door alle gemeenten gezongen kunnen worden. "vrede op aarde", dat is toch de tekst van de engelenzang in Lukas 2. Er kan geen bezwaar tegen zijn dat te zingen.

'Heden'...dat is het actualiseren van het heilsfeit, waarover op de synode van Leusden een en ander besloten is.

'Licht van licht, uit de mensen genomen': hier wordt het wonder bezongen van God die mens werd. In plaats van te zeggen dat deze uitdrukking onfraai tegen het Nicenum aanschuurt kan ook gezegd worden dat ze verrassend aan het denken zet.

Als we het vergelijken met veel kerstliederen dan zien we in dit lied als extra: hier klinken allerlei oudtestamentische gegevens (Psalm 1, Psalm 110, Jesaja 9) in door, het element van de vervulling wordt hier meer dan in veel andere liederen onder woorden gebracht

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 4 Het gebruik zal uitwijzen of de melodie te zingen is. Het lied is inderdaad moeilijk. Maar we selecteren niet alleen liederen die gemakkelijk te zingen zijn. Het commentaar van de provinciale commissie is verder zo positief, dat we het lied vrij kunnen geven.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 5 De vragen van de commissie zijn niet van zodanig gewicht dat een bespreking van dit lied noodzakelijk is.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 8 De provinciale commissie signaleert terecht dat het lied een andere kant op gaat dan Psalm 42. In dit lied mediteert de dichter door op de woorden van Psalm 42 : 2. Het is de vrijheid van de dichter om in de meditatie tot zo'n lied te komen gericht op de aanbidding van God. Er is door deputaten gekeken naar liederen uit de evangelische hoek die verantwoord zijn. Dit is een lied dat goed kan.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing.

¹ De rapporten van de provinciale commissies zijn te vinden op de cd-rom

Lied 10 De gemeente zingt alleen het refrein, de overige teksten worden gezongen door een cantorij. Het lied komt uit een onbekende bron. Het is mee gekozen om onze zangcultuur te verrijken. We zingen het Bijbelwoord na. Het lied is alleen daarom liturgisch al goed bruikbaar, bijvoorbeeld tussen twee lezingen. De melodie is niet vreselijk, als je in rekening brengt dat het hier tussen reciteren en zingen in zit.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 11 Moeten we voor dit doel liederen opnemen in de bundel/op de lijst? Deze vraag hebben we beantwoord in de aanbiedingsbrief. De provinciale commissie heeft inhoudelijk geen kritiek op de tekst. Het hoeft geen bezwaar te zijn als een psalm niet volledig wordt gezongen. Met kerst kan dit lied heel goed gezongen worden. Juist met het oog op dat heilsfeit beperkt dit lied zich tot het begin van Psalm 98. Afhankelijk van het thema waar de dienst zich op richt kan het refrein gekozen worden.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 13 Waar de provinciale commissie vragen heeft opteren wij voor het vrijgeven van dit lied. Ook hier geldt dat de praktijk zal uitmaken of het lied bruikbaar is. Overigens is het niet zo dat dit lied verschillende melodieën heeft. De melodie van het 1^e en 3^e couplet zijn gelijk, het 2e heeft een melodische overgang, een modulatie naar het 3^e toe.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 14 Ook van dit lied geldt dat het gebruik zal uitmaken of dit lied geschikt is voor gemeentezang. De bezwaren die door de commissie zijn ingebracht zijn niet voldoende om het lied in de categorie 'bespreken' een plaats te geven

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 18 Couplet 3, regel 1 is een dichterlijke omschrijving van de vervulling die in Christus kwam. Overigens is couplet 3 qua tekst sterk te noemen (bijv. de wending 'het leven dat was lamgelegd'. De uitleg die de provinciale commissie geeft van couplet 5 ligt voor de hand, zonder dat de negatieve klank in de woorden 'het geeft mij te doen' hoeft door te klinken.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 21 De bezwaren van de commissie hebben te maken met actualisering van een heilsfeit. Daarover heeft de synode van Leusden positieve uitspraken gedaan (Acta synode van Leusden 1999, bijlage 23, blz. 562,563). Het is een manier om het heilsfeit dichterbij te brengen. Het dienen van de Here betekent ook het dragen van je kruis. Deze notie is juist in het klimaat van vandaag, waarin alles 'leuk' moet zijn, van wezenlijk belang.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 24 Als geloofsbelijdenis inderdaad te smal. Bovendien is couplet 2 zwak (het lijden van onze Heiland wordt nagenoeg verzwegen). De beelden tuimelen over elkaar heen op een manier die geen samenhang vertoont. Beelden zijn soms ook onduidelijk ("die zachtmoedig binnenrijdt").

Voorstel: niet vrijgeven

Lied 27 De uitdrukkingen waar de commissie moeite mee heeft kunnen goed worden opgevat. In bepaalde situaties is het een verlossing als mensen mogen sterven. De dood is voor de gelovige een doorgang naar het eeuwige leven. "slapend" (laatste regel couplet 4) slaat niet op God maar op de zanger.

Voorstel: vrijgeven.

Lied 28 Argumenten van de commissie zijn overtuigend.

Voorstel: niet vrijgeven

Lied 30 We stellen voor het lied vrij te geven met beide melodieën, die ook allebei afgedrukt worden. De plaatselijke kerken kunnen zelf beslissen welke melodie ze zullen gebruiken.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing, met beide melodieën

Lied 34 De provinciale commissie maakt niet waar dat het lied niet aan alle criteria voldoet. Het is duidelijk een kinderlied, dat in diensten voor kinderen en diensten met aanpassingen goed gebruikt kan worden.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 37 Het advies van de provinciale commissie is niet erg inhoudelijk. We kunnen wel vermoeden wat Gelderland bedoelt. De beeldspraak in couplet 2 (laatste regels) en couplet 3 (eerste regels) is vergezocht. Verder stuit het 'godgeklaagd' uit couplet 6 tegen de borst. De commissie HZ is er niet voor om dit lied vrij te geven. Maar deputaten blijven erbij om het te handhaven.

Voorstel: bespreken, waarbij deputaten de verdediging van dit lied op zich nemen

Lied 38 Dit is niet een lied om altijd helemaal achter elkaar te zingen. Bedoeld is om de eerste zes coupletten altijd te zingen, en de overige tekst al naargelang het kerkelijk jaar. N.B. dit is een gebed. In een gebed komen ook allerlei zaken, soms zonder enige samenhang aan de orde.

Voorstel: bespreken

Lied 39 De kritiek van de prov. commissie is niet overtuigend. Vanuit de lofprijzing op God (gloria) kunnen we bidden om ontferming over deze aarde (kyrië eleison). Dat zien we ook in Lied 444 van het Liedboek. 'God voert het hoogste woord', daar zit iets verrassends in: iets wat normaal negatief klinkt krijgt hier een ronduit positieve wending. "ons lijden hebt doorstaan" kan heel goed uitgelegd worden: Christus is in onze plaats gaan staan.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 40 In heel dit lied wordt op een dichterlijke manier bezongen wat God van ons vraagt in allerlei relaties. Voor couplet 3 verwijzen we naar Jesaja 58 : 7; Micha 6 : 8; Lukas 3 : 11.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

LUAB reserve

Lied 1 Op grond van de argumenten van de commissie afwijzen.

Voorstel: niet vrijgeven in eerste lezing

Lied 2 Voor de vraag van de commissie, zie boven bij lied 11. Aangezien de commissie geen enkel bezwaar formuleert tegen dit lied kan het worden vrijgegeven.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 3 We vinden de kritiek van de meerderheid van de commissie niet overtuigend. "het betere brood" kan gewoon worden uitgelegd als het beste wat er is. Er is hier sprake van een droom: je kunt je verwonderen over het nieuwe door Christus gegeven leven, het is zo mooi, net of je droomt (verg. Psalm 126:1).

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 4 We delen de kritiek van de commissie. Het zou een lied zijn in de lijn van I Tessalonicenzen 5, de waakzaamheid. Vergelijk het tot drie keer toe herhaalde 'tot hiertoe'. Deputaten zijn voor handhaving van dit lied, maar HZ is er voor om het lied niet op te nemen.

Voorstel: bespreken

Lied 5 De uitspraak over het huwelijk tussen zon en regen als zou dit herinneren aan vruchtbaarheidsgodsdienst is vergezocht. Beide, zon en regen werken als een goed span samen aan een goede oogst. Vers 3 en 4 gaan niet over Pasen, maar over het proces van zaaien en oogsten. Qua rijm is het wel kwetsbaar. Het is allemaal te makkelijk. Dit leven is niet zo lief.

Voorstel: niet vrijgeven

Lied 6 Het commentaar van de provinciale commissie geeft geen aanleiding tot de conclusie: niet vrijgeven. Als er alleen bezwaren zijn tegen de melodie mag dit lied een kans krijgen. De praktijk zal uitwijzen, of het bruikbaar is in de eredienst.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Lied 7 Op grond van argumentatie van de commissie afwijzen. Het lied komt hier en daar in de buurt van rijmelarij (couplet 3: "een wal die het kwaad kan keren, een wereld die geweld wil weren, maar die de hemel binnenlaat"; couplet 4: "al ligt uw hele stad in stukken, met hulp van boven zal het lukken")

Voorstel: niet vrijgeven

Lied 9 We zijn het eens met de commissie. In zekere zin kun je zeggen dat de nieuwtestamentische kerk geboren is op Pinksteren.

Voorstel: vrijgeven in eerste lezing

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage V - VI
Beantwoording Gereformeerde Kerk te
Rijnsburg

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 5.6 Beantwoording Gereformeerde Kerk te Rijnsburg**Lied 1 LvdK***Bezwaar 1*

Tegen deze woorden: "Hij (God) heeft in den beginne het licht doen overwinnen". Mag je dat zo zeggen? Dat de Here het licht heeft geschapen met zijn woord is wat anders dan 'overwinnen' van de duisternis, wat suggereert dat die duisternis van het begin iets aan God en zijn werk vijandigs is.

Reactie

Is het waar dat die suggestie in de omstrede woorden ligt? Dat duisternis iets aan God en zijn werk vijandigs is? Je kunt hier net zo goed in lezen dat er een 'competitie' gaande is tussen donker en licht. Of, om het met één van de commissies uit Zuidhorn te zeggen: "je kunt de uitdrukking 'het licht overwint' ongedwongen opvatten als: als het licht wordt, verdwijnt de duisternis". Het woord 'overwinnen' moeten we niet te zwaar laden, maar als een dichtelijke beeldspraak zien van licht dat triomfantelijk doorbreekt. Een feestelijke aanduiding voor het geschenk dat God ons in het licht geeft.

Die dichtelijke 'vrijheid' zien we ook in Psalm 104. Zuidhorn verwijst in haar besluittekst naar deze psalm. In de verzen 6 en 7 gaat het over de derde scheppingsdag. De scheiding tussen het water en het droge. Dat wordt in Genesis sober verhaald. En in Psalm 104 bezongen. In die psalm worden woorden gebruikt die je –als je Genesis 1 hebt gelezen– niet direct zou verwachten. De wateren "vloden voor uw dreigen, zij haastten zich weg voor de stem van uw donder". Je kunt dit zo uitleggen: die wateren stonden lijnrecht tegenover God, ze vluchtten weg voor Zijn stem, ze vluchtten weg voor zijn dreiging. Die wateren worden hier getekend als God vijandig. Terwijl Hij ze nota bene zelf geschapen heeft. Toch is er niemand die denkt dat de dichter hiermee bedoelt dat de wateren een God vijandige macht zouden zijn. De dichter maakt gebruik van zijn dichtelijke mogelijkheden om de geschiedenis van de schepping op deze manier uit te zingen. Op een dergelijke manier is het ook mogelijk om in Lied 1 de schepping van het licht dichtelijk uit te tekenen als een overwinning. Zonder daarbij te moeten denken dat de duisternis een macht is die aan God vijandig is.

Verder hebt U niet aangetoond dat die suggestie (duisternis een Gode vijandige macht) kán worden ingelezen vanuit het denkraam van de dichter. Maar ook als dat wel zou zijn aangetoond, dan nog is het niet noodzakelijk om het lied met die gedachteachtergrond te zingen. Hier geldt het besluit van de synode van Zuidhorn, art. 82, waar u zich niet mee hebt geconfronteerd.

Conclusie

De omstrede woorden kunnen in schriftuurlijk licht goed uitgelegd en gezongen worden.

Bezwaar 2

Tegen de slotregels van het lied: "Zijn woord is van het zijnde oorsprong en doel en zin". Je kunt wel zeggen dat God van alles oorsprong en doel en zin is. Maar in het lied staat niet dat God dat is, maar 'zijn woord'. En dat is niet hetzelfde.

Reactie

In het bezwaar worden God en Zijn Woord teveel van elkaar losgemaakt, alsof het om twee identiteiten gaat: God aan de ene kant en Zijn woord anderzijds. U zegt dat het niet hetzelfde is, maar dat zegt niet zoveel. Want het gaat wel steeds om Dezelfde. We moeten die twee niet tegen elkaar uitspelen, alsof God hier achter zijn Woord verdwijnt en ineens niet meer van alles oorsprong enz. zou zijn. God komt in Zijn Woord naar ons toe. Zo kennen we Hem. Vanaf het begin van de Bijbel. Het is juist het heerlijke van onze God dat Hij met zijn Woord alles geschapen heeft en omvat. Je kunt met goed recht de omstrede woorden zo lezen dat het gaat om *God die in en door zijn spreken* van alles oorsprong en doel en zin is.

Conclusie

De slotregel van dit lied kan zonder bezwaar worden gezongen.

Lied 114 LvdK

Bezwaar

Tegen de woorden: "Jeruzalem, zoals het in Gods dromen vanouds moet zijn geweest". Het lied doet een veronderstelling vanuit de bezongen toekomst over hoe God het vroeger Zich moet hebben ingedacht. Dat is vreemd. Johannes heeft niet iets te zien gekregen waarover hijzelf de conclusie trok: zo heeft God het dus altijd gedroomd.

Reactie

Mogen we spreken over Gods dromen? De HERE spreekt in zijn Woord vaker op een mensvormige (antropomorfe) beeldende manier tot ons. Enkele voorbeelden hiervan: Ps. 78:65 „Toen ontwaakte de Here als een slapende, als een held, door de wijn overmand”; het ontwaken God wordt vergeleken met dat van een soldaat die zijn roes heeft uitgeslapen! Of denk aan de robuuste beeldspraak van Klaagliederen 3:10-11a waar van de Here wordt gezegd „Hij is mij een loerende beer, een leeuw in verborgen schuilhoeken. Hij laat mij geen uitweg, en verscheurt mij” en ook Hosea 13:7 ev. waar de Here zelf zegt „Zo ben Ik hun als een leeuw geworden, loer ik als een panter op de weg. Ik val hen aan als een van jongen beroofde berin, Ik rijt hun borstkas open, en verslind ze dan als een leeuw...” In vergelijking hiermee is het spreken over Gods dromen niet eens zo'n gewaagd beeld. Het valt dan ook niet als oneerbiedig te kwalificeren.

Kan het beeld op een goede schriftuurlijke manier uitgelegd worden? We moeten rekening houden met de poëtische context. Terecht merkt Zuidhorn op dat de poëtische taal van het lied zich niet verdraagt met een rationele benadering, een verstandelijke ontleding van het woord 'dromen'. We komen er niet mee om hier de dikke van Dale op los te laten. Als hier over Gods dromen wordt gesproken, duidt dat op het ongekend en nu voor ons nog onkenbaar mooie van het nieuwe Jeruzalem. Wat het oog niet heeft gezien en wat het oor niet heeft gehoord, wat in geen mensenhart is opgekomen (1 Kor. 2 : 9). Maar wat de mens niet kon bedenken en dromen, God had Jeruzalem al steeds in zijn gedachten als een droomstad. Zo kan de uitdrukking 'Gods dromen' goed uitgelegd worden als volgt: ze staat voor de schoonste gedachten die God altijd al bij zich droeg, waarvan Hij door de profeten iets heeft laten horen, waarvan Johannes iets mocht zien, en die eens werkelijkheid worden.

Als God iets droomt, als Hij zich voor ogen stelt hoe mooi die nieuwe wereld van Hem wel niet zal zijn, dan is Hij ook in staat die te realiseren.

Conclusie

De gewraakte uitdrukking laat zich goed verklaren en kan met een gerust hart meegezongen worden.

Lied 115 LvdK

Bezwaren

Er worden woorden uit Openbaring 21 : 5 – 8 weggelaten, nl. de lafhartigen, moordenaars enz. Er wordt vervlakkend gesproken over "aanzien, macht en geld" en over een "poel van leugen".

Reactie

De synode van Zuidhorn zegt hierover het volgende: "Lied 115 is sober over de goddelozen die verloren gaan. Laat het ten onrechte elementen weg uit Openbaring 21 : 5-8? Of past soberheid juist in ons spreken over goddelozen. In de soberheid zit ook een element van aanvulling: wie Hem niet liefheeft, gaat verloren".

We merken op, dat u zich met deze woorden van Zuidhorn niet confronteert. Juist waar we leven in het besef dat de zonde, de goddeloosheid van nature in onszelf zit, kan het gepast zijn om sober over de goddelozen te spreken/zingen.

Verder valt op te merken: de woorden "aanzien, macht en geld" kunnen goed opgevat worden als een abstractum pro concreto. Met abstracte begrippen kunnen wel degelijk concrete personen worden aangeduid. Zoals wel gezegd werd in de tijd van de grote protestdemonstraties: we moeten ons niet laten regeren door de straat.

Daarmee worden natuurlijk de mensen bedoeld die op straat lopen te demonstreren. Zo kan in de bedoelde woorden uit couplet 3 heel goed gelezen worden de mensen die hun aanzien, macht en geld misbruiken, in allerlei vorm.

"Poel van vuur" wordt gewijzigd in "poel van leugen". U veronderstelt dat de achterliggende gedachte zal zijn dat de zonde zichzelf straft i.p.v. dat God de zondaar straft. U hebt dat echter niet aangetoond. Bovendien: als de zonde zichzelf straft, dan zit daar toch het oordeel van God in?

Het is aannemelijk dat “poel van leugen” in oppositie staat tot “waarheid”, twee regels daar boven. De ondergang in die poel komt tot uitdrukking in de volgende zinnen en vooral: “dat gij niet zult vergaan”. Naast de soberheid zit er meer oordeel in strofe 4 dan u in dit lied hebt gelezen.

Tenslotte: Openbaring 21 is geen psalm (is niet geschreven om gezongen te worden) en lied 115 is geen berijming, die de geschreven tekst steeds op de voet zou moeten volgen.

Conclusie

Er zitten in de beantwoording van Zuidhorn voldoende elementen die kunnen leiden tot een afgewogen antwoord op uw bezwaren. Ook nadere beschouwing levert op dat het lied de Schriften naspreekt.

Lied 139 LvdK

Bezwaren

Het meest onoverkomenlijk in dit lied is het rechtstreeks aanspreken van Christus als *Christus in vernedering* in plaats van *in zijn verhoging*. Wanneer je tot de Here Jezus bidt kun je wel vragen om wat Hij door zijn vernedering voor ons heeft gedaan, maar je kunt Hem niet aanspreken alsof Hij nog in vernedering *is*.

Roomsen hebben die moeite niet (en dit lied heeft een roomse achtergrond) omdat ze in de mis gewend zijn de aandacht te vestigen op het weer door de kerk present gestelde vernederde, geofferde lichaam van Christus.

Er is ook een belangrijk verschil tussen het zingen over heilsfeiten in de tegenwoordige tijd en het aanroepen van Hem alsof Hij nog steeds in deze staat is en zo aangeroept kan worden. Met name couplet 3 is wat dat betreft onaanvaardbaar. De synodecommissie van Zuidhorn bagatelliseert het feit dat het lied in de tegenwoordige tijd staat.

Reactie

Op diverse synodes is het actualiseren van bijbelse geschiedenissen aan de orde geweest. In Leusden (Acta, blz. 562,563) is er op gewezen dat het tegenwoordig stellen van heilsfeiten gebeurt in bijv. Psalm 47 :”God vaart voor het oog met gejuich omhoog”. Ook in door ons reeds lang aanvaarde gezangen komt het voor (Gezang 21: “Nu triomfeert de Zoon van God”; Gezang 23: “de triumfeerder stijgt ten troon...davert het heelaal”). Ook in de prediking is de stijl van actualiseren niet ongewoon. Het heeft de duidelijke bedoeling om de heilsfeiten dichterbij te brengen, zodat ze meer gaan spreken.

Ook Zuidhorn heeft aan dit punt aandacht gegeven in het rapport dat gediend heeft bij de toetsing (blz. 38). Daar lezen we het volgende: “Het historisch karakter van de heilsfeiten moet gehonoreerd worden. Tegelijk spreken die feiten van heil, dat wil zeggen dat het voor ons is geschied . Je kunt stellen dat je ook vanuit de mensen die de feiten beleefd hebben, mag zingen (alsof je erbij was).

“ *Dat is het typische van wat de bijbel zegt over de mens: hij isoleert hem nooit individualistisch van zijn huidige omgeving, doch evenmin van het verleden... Wat de vaders gezien hebben en dus als historische verlossingswerkelijkheid ondervonden hebben, blijft daarmee voor alle komende geslachten een ervaren feit*”. Je kunt dus zingen alsof je erbij was. De geschiedenis van het heil is onze geschiedenis. Zo kan bijv. advent ook de toekomstverwachting aanduiden: Gods ene volk wacht op Zijn komst. In dit verband passen de liederen 122:1; 126:1; 135; 139;147.

Daarbij gaat het niet om een magisch her leven van de geschiedenis, maar om een gelovig inleven van de heilsfeiten. Anamnese betekent meer dan alleen herinneren. Het is het verleden in het heden laten gelden, als levende werkelijkheid aanwezig stellen. Het zijn de grote werken van God die centraal staan. De christelijke gedachte is altijd theocentrisch.”

In dat kader hebben we lied 139 te beoordelen. Daar wordt het kerstfeit geactualiseerd. In het kader van gelovige toe-eigening van dit heilsfeit heeft deze actualisering een goede functie. Het is een spreekstijl die gewoon gebruikt kan worden, zonder dat we roomse smetten hoeven te vermoeden. Maar wordt hier niet vergeten dat Christus niet meer in vernedering is, maar is opgestaan en verhoogd? Mogen we Christus nog wel aanbidden alsof Hij in vernedering leeft? Hierop kan gezegd worden dat dit een heilsfeit is op de weg van Christus' vernedering. Daar kan niet aan worden afgedaan. De aanbedende tegenwoordigstelling functioneert als een uiting van diepe verwondering en bewondering over deze weg van vernedering die Christus ging, en over dit heilsfeit op die weg. Ze past juist heel wel in het kader van de bovengenoemde toe-eigening. Maar het is heus niet bedoeld om alle andere heilsfeiten even te vergeten of te negeren.

We hoeven niet bij het bezingen van het ene heilsfeit ook tegelijk altijd alle andere heilsfeiten mee te nemen. Die worden op een ander moment bezongen. *De apostel Paulus* zegt in 1 Korintiërs 1 : 23:”maar wij verkondigen een gekruisigde Christus...”. Maar de concentratie op de kruisiging betekent

voor Hem niet dat hij vergeten is dat Christus is opgestaan, blijktens het vervolg van zijn brief. Op dezelfde wijze kunnen wij ons al zingend concentreren op één van de heilsfeiten, zonder de andere te veronachtzamen.

Conclusie

Door eerdere synodes is uw bezwaar, gelet op het totaal van de rapportages voldoende gewogen en beantwoord.

Lied 240 LvdK

Bezwaar

U hebt bezwaren tegen de aansprektitels, zoals u het noemt, van de Geest. Ze blijven merkwaardig overkomen. En het lied als geheel blijft een onhelder lied. Maar uw hoofdbezwaar is dat in dit lied de Heilige Geest wordt aangeroepen alsof Hij nog moet komen. Net alsof er wordt gebeden om het weer geschieden van het heilsfeit. Juist **daartegen** (vet en cursief van u) gaat het bezwaar.

U verwoordt dit bezwaar ook bij **lied 477**. U schrijft daar: “vorige synodes hebben altijd afgewezen dat de Geest wordt toegezongen alsof Hij nog moet komen en aan zijn werk beginnen, en er wordt niet aangegeven waarom het nu ineens wel zou mogen of moeten”.

Reactie

Allereerst even over wat vorige synodes hebben uitgesproken. U maakt ten eerste niet duidelijk welke synodes altijd hebben afgewezen dat de Geest wordt toegezongen alsof Hij nog moet komen en aan zijn werk beginnen. U verwijst naar Kampen 1975 (acta blz. 360). Maar Kampen spreekt daar over dat ene gezang, dat toen werd afgewezen, omdat het in dat gezang niet gaat –volgens uitspraak van Kampen- om de voortgaande werking van de Heilige Geest. Maar daarmee is nog niet een algemene uitspraak gedaan, zoals die door u onder woorden wordt gebracht.

Verder is het de vraag of deze liederen (240 en 477) dat wel zo bedoelen. Het gaat niet om een herhaling van Pinksteren. Het gaat er in deze liederen om dat God de Heilige Geest, in zijn majesteit, zich telkens weer opnieuw geven moet. Hij is wel op de gemeente uitgestort, op Pinksteren. Maar Hij is niet automatisch ons persoonlijk bezit. Ook al belooft Hij bij de doop dat Hij in ons wonen **wil** en ons tot levende leden van Christus **wil** maken. We weten ook dat we ons telkens weer op Gods beloften mogen en moeten beroepen. Laten we dus beide gezangen op deze manier lezen en zingen. We beroepen ons op Gods beloften en zijn grote daden in de heilsfeiten, dat is de vooronderstelling bij deze liederen. En bidden dan vervolgens al zingend om de nabijheid, de inwoning en inwerking van Gods Geest. Dat is geheel volgens de Schrift. Beloften van God en zijn grote daden brengen tot gebed en aanbedding. Het is bijv. in de lijn van het onderwijs van Christus in Lukas 11 : 13: “Als jullie dus, ook al zijn jullie slecht, je kinderen al goede gaven schenken, hoeveel te meer zal de Vader in de hemel dan niet de heilige Geest geven aan wie hem erom vragen”.

Dat dit voortgaande werk van de Geest in geding is heeft één van de commissies van Zuidhorn al benoemd: “God blijven aanroepen in ons leven en vragen of Hij met Zijn Geest wil blijven wonen in ons, opdat Hij ons (zal) aansporen om aan Hem onze lof te brengen en ons aan Hem te warmen, te koesteren als aan de zon en verlichten (inzicht geven) op welke wegen wij moeten wandelen; te weten dat wij ons daardoor omringd mogen weten, door die warmte, die gloed, is een geweldige troost”. U haalt deze woorden wel aan, maar gaat er inhoudelijk niet op in. Maar de commissie heeft toen terecht hiervoor aandacht gevraagd, want over dat doorgaande werk van de Geest aan ons gaat het onmiskenbaar in deze liederen.

Conclusie

Dit lied kan in schriftuurlijk licht goed gezongen worden. Er is wellicht door de vorige synode kort op uw hoofdbezwaar ingegaan. Dat was inherent aan de werkwijze van Zuidhorn. Maar in haar korthed heeft ze toch meer gezegd dan u in uw brief suggereert.

Lied 252 LvdK

Bezwaren

U hebt tegen meerdere zegswijzen in dit lied bezwaren. U noemt voorbeelden van vreemde woordspelingen, het lied zit gekunsteld in elkaar, “honderd-in” is geen goed nederlands. Couplet 4 klinkt erg mondain. Groeien vruchten aan de Geest? Nee, zegt u, ze groeien aan de gelovige. En enten we ons hier in het aardse dal? U wijst op Openbaring 2 : 7, waar sprake is van de boom des levens, die in het paradijs is.

Reactie

U vraagt om het lied om genoemde redenen van de lijst af te voeren. Het zij u toegegeven dat een aantal uitdrukkingen (“honderd-in” en “je door de hemel uit de droom laten helpen”) veel invoelvermogen vragen om ze te begrijpen. Maar zijn dit soort dichterlijkheden voldoende reden om dit lied van de lijst te schrappen? Het valt op dat u niet aanwijst dat dit lied onschrijfbaar is. U zegt wel dat couplet 3 voor arminiaanse misverstanden vatbaar is, maar toont dat niet aan. En vatbaar zijn voor, is nog wat anders dan dat het ook echt arminiaans **is**.

Waar groeien de vruchten aan? Is de gelovige de boom waar de vruchten aan groeien? In Johannes 15 noemt Christus zichzelf de ware wijnstok. Hij is de boom, wij zijn de ranken. En Christus wil in ons aanwezig zijn door de Geest. Hij verbindt ons met de wijnstok Christus. Hij doet de levenssappen uit de wijnstok in de ranken stromen, zodat er vruchten komen. De woorden “vruchten aan de Geest” zijn daar een dichterlijke uitdrukking van, die je mooi kunt vinden of minder mooi, maar die goed uit te leggen is.

Wat betreft het zich laten enten in dit aardse dal, kan worden opgemerkt: je laat je als christen enten op de Messiaanse boom (regel 4 van couplet 4), en **dát** gebeurt in dit aardse dal.

Openbaring 2 : 7 valt hier moeilijk bij te betrekken. Daar gaat het niet over ons leven nu, maar straks op de nieuwe aarde. Het gaat daar ook niet over het vrucht dragen, maar het éten van vruchten van de boom des levens. Terwijl dit lied een vertolking is van Galaten 5 : 22, het dragen van de Geestesvrucht, iets wat juist vandaag, in ons aardse leven mag gebeuren.

Conclusie

Het kan u toegestemd worden dat het lied hier en daar een vreemde uitdrukking bevat. Maar een aantal van de door u gekritiseerde uitdrukkingen kan bij enig nader doordenken goed verklaard worden. Het is niet zo dat het lied onschrijfbaar elementen bevat. Het kan dus verantwoord gezongen worden.

Lied 335 LvdK

U acht dit lied op talloze onderdelen in zo ernstige mate in strijd met Gods Woord dat u dringend verzoekt nu **wel** zorgvuldig werk te maken van uw bezwaren. We lopen een aantal van uw bezwaren per couplet bij langs.

In *couplet 1* hebt u bezwaar tegen de woorden “want hunner is het koninkrijk”. U zegt: het koninkrijk is niet voor hen enkel en alleen omdat ze kinderen zijn.

Reactie: Bedacht moet worden dat dit lied in de mond genomen wordt door gelovige ouders en andere gelovigen die om hen heen staan. Het gaat hier dus niet over alle kinderen, maar kinderen van gelovigen. Voor hen gelden Gods beloften, ook de belofte van het koninkrijk.

In *couplet 2* hebt u moeite met de woorden dat het jonge leven aan God wordt *weergegeven*. Alsof God het even uit handen heeft gegeven.

Reactie: uw suggestie alsof God het leven even uit handen heeft gegeven wordt ondervangen door de tweede regel: “van U is ’t jonge leven”. Het is van God, maar nu moet dit kind ook voor Hem gaan leven, het leven a.h.w. teruggeven aan God. Daar zullen de ouders dankbaar (dankend) aan hebben te werken in de opvoeding.

In *couplet 3* hebt u bezwaar tegen “Uw liefde vindt ons langs verborgen wegen”.

Reactie: dit is een algemene uitdrukking die bezingt de wonderlijke wegen van Gods liefde. Wat is eigenlijk de moeite met deze uitdrukking. We overzien en doorzien toch niet altijd de wegen die de HERE met de zijnen gaat? De wegen van zijn liefde zijn verrassend en ongedacht, ook als het de weg is van Zijn verbond met gelovigen en hun kinderen. Laten we de verwondering over de weg van het verbond toch vooral niet kwijt raken.

In *couplet 4* maakt u bezwaar tegen de slotwoorden “als Gij maar voor hem in wilt staan”. Dat klinkt volgens u een beetje beschuldigend naar de Here toe, al zal dat de bedoeling niet zijn.

Reactie: uw bezwaar is erg ver gezocht. De woorden geven toch gewoon aan dat we helemaal afhankelijk zijn van Gods goede zorg. Als Hij niet zorgt, wat moet er dan van het kind terecht komen? Geen spoor van beschuldiging, maar wordt aan God eer gegeven!

In *couplet 5* is bezwaar tegen “en niemand rukt het uit uw macht”. Er zijn toch ook kinderen die wel gedoopt werden maar toch verloren gaan?

Reactie: Helaas zijn er ook kinderen die verloren gaan. Dat kan niet worden ontkend. Wordt ook niet gedaan in dit lied. Je kunt je wel afvragen hoe dat dan een plaats zou moeten krijgen in een dooplied.

De gekritiseerde woorden zijn te lezen als een krachtige uitdrukking van Gods vaste verbondsbelofte. Vergelijk het met de krachtige taal lezen we in het doopformulier: de Zoon verzekert ons ervan, dat Hij ons in zijn bloed wast en reinigt van al onze zonden enz. Die vaste verbondstaal gaan we toch ook niet ontcrachten door er een opmerking bij te maken, zo van: jamaar dit geldt niet van alle gedoopten. Bovendien: in couplet 8 blijkt dat er wel degelijk geloof wordt verwacht van ieder kind dat wordt gedoopt.

Couplet 6 (regel 3 en 4) acht u in strijd met Romeinen 6. De gelovigen worden begraven en staan op *in Christus*, niet in de Vader en de Geest.

Reactie: Het gaat hier om een gedicht. We moeten deze zinnen niet pressen. Regel 3 en 4 horen als één geheel gelezen te worden. En dan komt de eenheid tussen Vader, Zoon en Geest mooi tot uiting. Begravenis en opstanding van onze oude mens hebben alles te maken met het werk van Vader, Zoon en Geest (vergelijk 1 Petrus 1 : 3; Romeinen 8 : 13; Johannes 6 : 63).

In *couplet 8* maakt u bezwaar tegen het *wijden* van de kinderen aan God. Naar de aard van de doop is het geen handeling waarin ouders actief zijn, maar waarin de HERE actief is.

Reactie: een commissie van de synode van Zuidhorn is uitvoerig ingegaan op het woord 'wijden'. Het is u een raadsel wat de toen genoemde teksten te maken hebben met de positie van de kinderen in de handeling van de doop. U merkt op dat alleen de HERE actief is bij de doop. Maar bij de doop worden ook de ouders aangesproken en nemen met hun ja-woord zelf verantwoordelijkheid. Ook zij zijn actief bij de doop. Ze beloven hun kinderen op te voeden in de vrede van de Here, oftewel dat ze hun kinderen zullen wijden aan Hem.

Conclusie

De door u aangevoerde bezwaren maken niet duidelijk dat dit lied "op talloze onderdelen in ernstige mate in strijd is met Gods Woord" en dat het daarom niet kan worden gehandhaafd.

Lied 336 LvdK

Na bespreking van het vorige lied kunnen we hier korter zijn.

In *couplet 1* hebt u bezwaren tegen de uitdrukking dat we de kinderen in Gods armen neerleggen. U leest wel in de Schrift dat Vader de kinderen in Zijn armen *neemt*, maar dat wij ze in zijn armen *leggen*... U concludeert uit het meervoud (de kinderen) dat er een hervormde dooppraktijk achter ligt.

Reactie: u hebt hiermee niet aangetoond dat de uitdrukking in strijd met de Schrift zou zijn. Dat hier sprake zou zijn van de hervormde dooppraktijk is slechts een onbewezen suggestie. We leggen dagelijks ons leven al biddende en dankende in handen van God. Zo ook onze kinderen. Dat zingen alle gelovige ouders van hun kinderen. Vandaar het meervoud.

In *couplet 2* hebt u bezwaar tegen "uw naam op ieders voorhoofd lezen".

Reactie: deze woorden drukken op dichterlijke manier uit dat God zijn naam aan ons verbindt. Dat wordt bij de doop mooi betekend en verzegeld in het teken van het water op het voorhoofd.

Over *couplet 5* vraagt u: "Is het verbond door niets te verbreken?" En wat is het dat God in het verborgene doet?

Reactie: het gaat niet om de onverbreekbaarheid van het verbond. Het gaat hier over het waken, strijden, navolgen (*couplet 4*). Daartoe worden we geroepen, verplicht –om met het doopformulier te spreken- omdat we gedoopt zijn!

En wat God in het verborgene doet..., broeders, is dat nu zo moeilijk te bedenken? God werkt het geloof in ons hart, het verborgene van ons binnenste.

Couplet 6: kun je dat zo stellig zingen dat *al* de gedoopten het doel bereiken?

Reactie: zie boven bij lied 335, over de krachtige verbondstaal.

Conclusie

Er is geen aanleiding te denken dat dit lied op diverse onderdelen in ernstige mate in strijd is met Gods Woord en de belijdenis van de kerk.

Lied 356 LvdK*Bezwaar*

Uw bezwaar richt zich tegen een aantal uitdrukkingen die “regelmatig niet te pruimen” zijn. Uw hoofdbezwaar vatten we als volgt samen: wat ontbreekt in het lied is de oproep tot geloof in Christus. Niet brood en wijn maken ons tot Zijn eigendom, maar het geloof. U vraagt zich wel af: “Of is dit bedoeld als een (dan wel heel) pregnante manier van zeggen: we zijn van U door het geloof waarmee we brood en wijn gebruiken”. De verwijzing van deputaten naar Johannes 6 acht u niet to the point, want daar gaat het niet over avondmaalsbrood maar over Christus zelf.

Reactie

Over de uitdrukkingen die “regelmatig niet te pruimen” zijn kun je van mening verschillen of ze altijd even gelukkig zijn ja dan wel nee. Dit ligt echter niet op het nivo van schriftuurlijk of onschriftuurlijk. Wat Johannes 6 betreft: het is een aanvaarde uitleg, dat Jezus in dit hoofdstuk vooruitwijst naar het heilig avondmaal. Er wordt in het avondmaalsformulier dan ook meermalen naar dit Schriftgedeelte verwezen.

Verder is het een aanvaarde manier van spreken dat Christus zich in brood en wijn zelf aan ons geeft, vergelijk vr./antw. 79 van de Heidelbergse Catechismus. Ook daar wordt niet gesproken over het geloof. Dat is de vooronderstelling van de catechismus. Dit is een geloofsbelijdenis, maar daar hoeft je niet telkens te expliciet te maken dat het geloof de hand is waarmee we deze weldaden aannemen. Zo kan ook dit lied gezongen worden. Een lied dat door gelovigen gezongen wordt, een lied dat op zich een belijdenis van het geloof is. Inderdaad kan het met uw eigen woorden pregnant zo worden opgevat: “we zijn van U door het geloof waarmee we brood en wijn gebruiken”. Bovendien moet rekening gehouden worden met het feit dat we hier met een lied te maken hebben en niet een dogmatische verhandeling. Terecht werd door een van de commissies van Zuidhorn opgemerkt: “Als je dit lied niet opvat als een dogmatische definitie van de verhouding tussen ‘teken’ en ‘betekende zaak’, dan is het goed op te vatten in de lijn van de formulering bij de uitdeling: door het brood wordt onze gemeenschap met Christus betekend en verzegeld, met andere woorden: Hij geeft zichzelf aan ons”.

Conclusie

In de kern is het door u gevraagde antwoord door deputaten kerkmuziek en door een van de commissies uit Zuidhorn toch wel gegeven. Voor wat betreft uw hoofdbezwaar is geen afwijking van Schrift en belijdenis geconstateerd.

Lied 402 LvdK*Bezwaar*

Hét grote bezwaar richt zich vooral tegen couplet 5. De verlossing wordt daar bezongen als een reactieve noodmaatregel in plaats van vrucht van een eeuwig besluit van de Drie-enige God. Moeten we zo over de Vader zingen die tegen de Zoon zegt: “Ik kan ‘t niet langer lijden?” In het lied wordt de eeuwigheid van Gods besluit niet gehonoreerd maar voorgesteld als een reactiebesluit in de tijd. Kun je wel zeggen met couplet 6, dat de Zoon deed naar zijn Vaders wens? Wordt het zo niet teveel een besluit van God de Vader, waarin de Zoon passief is?

Reactie

Het is niet juist om te zeggen dat de eeuwigheid van Gods besluit niet wordt gehonoreerd. Dat besluit is hier niet rechtstreeks in beeld. Wel indirect. Immers, al Gods besluiten en daden in de tijd vloeien voort uit Zijn eeuwig raadsbesluit.

Nu gaat het hier over een daad/besluit van God in de tijd. God is in de uitvoering van zijn eeuwig raadsbesluit tot het moment gekomen dat Hij de Zoon naar de aarde zendt. Het is niet zo dat dit besluit uit de nood geboren is, kan als zodanig ook niet een noodmaatregel genoemd worden. Dat God dit doen zou, lag al van eeuwigheid vast. Aan de andere kant: de nood van de mensheid was dan wel niet de diepste grond (dat is immers zijn eeuwig welbehagen) maar wel in de tijd aanleiding om tot ingrijpen te komen. De nood, waar God ook zelf aan lijdt (zie Jesaja 63 : 9: “in al hun nood was ook hijzelf in nood”; zie ook nog Gen. 6 : 6: Hij voelde zich diep gekwetst) bracht Hem ertoe nu tot uitvoering van zijn eeuwig besluiten te komen. Dat die eeuwig besluiten hier niet met zoveel woorden genoemd worden, dwingt echter allerminst tot de conclusie dat de eeuwigheid van Gods besluit niet wordt gehonoreerd.

Dat de Zoon passief zou zijn, omdat Hij deed naar zijn Vaders wens? Allereerst kan opgemerkt worden: de omstreden woorden maken de Zoon helemaal niet passief. De Zoon deed naar zijn Vaders wens. Dat getuigt juist van zijn activiteit. Verder: het ligt in de lijn van de woorden van Psalm

40 : 9: "Hier ben ik...Uw wil te doen, mijn God, verlang ik", woorden die door de Geest van Christus zijn ingegeven nog voor Hij op aarde was en dán al laten zien hoe de Zoon zich schikte, en die vervuld zijn door Christus toen Hij op aarde rondwandelde(zie ook Joh. 4 : 34). De vraag kan tenslotte nog gesteld worden: hoe zou u, broeders uit Rijnsburg dan wel de taakaanvaarding van Gods Zoon onder woorden willen brengen?

Conclusie

Hét grote bezwaar tegen dit lied kan niet toegestemd worden. Dit lied is op schriftuurlijk verantwoorde wijze te zingen.

Lied 408 LvdK

Bezwaren

Tegen couplet 1: want goed zijn alle dingen die wij van Hem ontvingen. Maar de catechismus spreekt toch in v/a 26 over "elk kwaad dat Hij mij in dit moeitevol leven toedeelt..."

Tegen couplet 6: de Bijbel spreekt niet over vrijheid op aarde met ALLE mensen samen.

Reactie

U haalt van v/a 26 alleen het eerste gedeelte aan. Maar er staat meer: Hij doet al het kwaad dat Hij mij in dit moeitevol leven toedeelt *ten goede* meewerken. Wie dat in rekening brengt kan de door u gekritiseerde woorden toch goed lezen en zingen.

Wat couplet 6 betreft: een van de commissies van Zuidhorn zegt hierover het volgende: "Het is een gebed van de gemeente, ook voor de wereld, zoals ook de uitleg van de Catechismus doet in het Onze Vader: geef ons dat alle mensen...". De commissie wees daarbij op vr/antw. 124 van de catechismus. U confronteert zich hier niet mee, terwijl naar ons oordeel daar in alle korthed toch afdoende antwoord gegeven wordt op uw bezwaar.

Conclusie

Ook na herhaald overwegen kunnen uw bezwaren niet toegestemd worden. Het lied is op verantwoorde wijze te zingen.

Lied 435 LvdK

Bezwaren

Een lied van de ketter Gottfried Arnold is in een gereformeerd kerkboek niet op z'n plaats.

Couplet 1: worden schade en schande straks hemel en heerlijkheid? Deputaten hebben hierbij verwezen naar Jesaja 61 : 7. En waar zingen de laatste vier regels van couplet 1 over? Volgens deputaten gaat het over medemensen die in eigenzinnigheid hun vrijheid prijsgeven. Maar worden die dan allemaal geleid uit de kerker?

Couplet 4: uit wat voor teken in de tijd zou moeten blijken dat de zege op de duivel zeker is? Die zege is toch zeker sinds Golgotha?

Reactie

Wat Gottfried Arnold betreft verwijzen we naar de acta van Zuidhorn, art. 82. over het beoordelen van liederen los van de kontekst van de dichter. U hebt zich hiermee niet geconfronteerd.

U acht de verwijzing naar Jesaja 61 : 7 niet ter zake. Dat komt omdat u blijft steken in de oudtestamentische uitleg. In dit lied gaat het evenwel om een toepassing van dat vers uit Jesaja voor ons vandaag.

Het geheel van couplet 1 is een gebed. Tot dat gebed horen ook de 4 laatste regels. Het is de bede van de kerk dat mensen uit hun eigenzinnigheid, die hun vrijheid ontnemt en hen in de eigengekozen gevangenis brengt, verlost worden. Helaas is het zo, dat het niet gebeurt dat alle mensen eenmaal uit de kerker vrijkomen. Maar daarom mag en moet het ons gebed wel zijn. Vergelijk weer vr/antw. 124 van de Heidelbergse Catechismus.

Wat betreft het teken in ons bestaan (couplet 4), moeten we ervan uitgaan dat het een aangevochten bestaan is. Welk teken zou je daarin mogen verwachten? Dat je op je voortdurende gebeden rust mag ervaren in je hart, een gevoel van bevrijding, dat het juk van de strijd lichter wordt.

Conclusie

Overweging van de bezwaren geeft geen reden om ze toe te stemmen. Met een goede uitleg kan het lied op schriftuurlijk verantwoorde manier gezongen worden.

Lied 477 LvdK*Bezwaar*

Een van uw bezwaren is besproken onder lied 240. Over een aantal bezwaren kunt u heenstappen, zij het met behoud van gevoelens en reserves. Uw grote bezwaar richt zich tegen woorden uit couplet 2, de regels 9 – 12. “Gij zult op aarde de macht aanvaarden en onze koning zijn”. Christus heeft toch al de macht in hemel en op aarde aanvaard, bij de hemelvaart, en geeft straks die macht zelfs terug aan de Vader (1 Korintiërs 15 : 24).

Reactie

In de door u gewraakte woorden wordt niet ontkend dat Christus vandaag al alle macht heeft. Maar het moment dat alles aan Hem onderworpen is (1 Korintiërs 15 : 28) moet nog komen. Dat is nadat Hij alle heerschappij en macht en kracht vernietigd heeft (1 Korintiërs 15 : 24). Dan zal Hij publiek de macht aanvaarden en zal die door iedereen erkend worden. Zijn macht over hemel en aarde wordt dán openbaar, duidelijker dan ooit. En dan zal Hij weliswaar zelf zich onderwerpen aan God, maar ook de troon van het Lam zal staan in het nieuwe Jeruzalem (Openbaring 22 : 3). Ook dan blijft Hij regeren, weliswaar onderworpen aan God de Vader, maar toch blijft zijn koningschap over de wereld.

Conclusie

Uw bezwaar kan niet worden toegestemd. De door u bekritiseerde zinnen kunnen voluit schriftuurlijk geduid en gezongen worden.

Lied 481 LvdK*Bezwaren*

Couplet 2: de woorden ‘dan gaat wie aarzelt met ons voort, wie afdwaalt met ons mede’ lijken een automatisme in zich te bergen: als wij maar trouwe getuigen zijn, dan gaan anderen vanzelf wel mee.

Couplet 3: wordt door onze strijd per definitie Gods goede trouw beschaamd? Er is ook een oproep de goede strijd te strijden. Er is heel wat strijd die vrucht is van Gods trouw en tot eer van die trouw.

Couplet 4: wordt in dit couplet “het is volbracht” gesproken door Christus aan het kruis niet van zijn unieke karakter beroofd?

Reactie

Maar die korte manier van zeggen kan ook goed uitgelegd worden, als: opdat dan wie aarzelt met ons voortgaat. Dat is immers de bedoeling van het feit dat wij volbrengers, daders van het woord zijn, en getuigen van Gods vrede. Toegegeven moet worden dat dit vers dus enige uitleg behoeft in de door ons aangegeven zin, omdat het anders bedoeld misverstand kan oproepen.

Wat betreft couplet 3: er is inderdaad een goede strijd. De strijd van het geloof waar wij allen toe geroepen zijn (1 Timoteus 6 : 12). Er kan geen sprake van zijn dat die Gods trouw zou beschamen. Als in dit vers gezongen wordt over onze strijd waardoor we Gods trouw beschamen is daarmee kennelijk een andere strijd bedoeld, nl. ons vleselijk strijden, het elkaar bijten en vereten bijvoorbeeld (Gal. 5 : 15), ofwel het elkaar aanvliegen (NBV). Dan maken we de naam van God te schande.

Op het bezwaar tegen couplet 4 is door de commissie van Zuidhorn uitvoerig gereageerd. “Nog klinkt dat woord” kan terugslaan op het gehele lied, en niet alleen op de regel daarvoor. Te bedenken valt verder dat het gaat om úw diepste woord, dat is niet het woord van Christus (het is volbracht), maar Gods woord van liefde, waarnaar in dit lied voortdurend verwezen wordt. Dat ‘woord’ wordt door ons volbracht, nl. als wij uit Gods liefde leven, als antwoord op de vragen uit de eerdere coupletten. Het valt op dat u in uw brief met geen woord rept over deze toch tamelijk uitvoerige reactie van de commissie.

Conclusie

Ondanks het feit dat met name in couplet 2 en 4 er misverstanden kunnen worden opgeroepen, kan dit lied toch –met een goede toelichting- op verantwoorde wijze gezongen

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage V - VII
Rapport deputaten Bijbelvertaling

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Op velerlei wijzen en langs velerlei wegen heeft God in het verleden tot de voorouders gesproken door de profeten, maar nu de tijd ten einde loopt heeft hij tot ons gesproken door zijn Zoon... (Heb. 1:1-2a)

WOORD VOORAF

God heeft gesproken en Hij spreekt door zijn Zoon. De Schriften getuigen van hem. Uit het Woord mogen wij Christus leren kennen.

Wat is het dan geweldig dat het Woord zo dicht mogelijk naar ons toe komt in onze eigen taal. De taal die we spreken, lezen en schrijven. De taal waarmee wij onze liefde tot God en de naaste kunnen uitdrukken.

Wat een groot geschenk hebben wij van de HEER gekregen. Gods Woord - voor ons!

Voor u ligt het rapport van Deputaten Bijbelvertaling. Een rapport dat mag bijdragen tot de besluitvorming rond de ingebruikname van de Nieuwe Bijbelvertaling als kerkbijbel in de Gereformeerde kerken in Nederland. Deputaten hebben zich vanaf de Generale Synode van Leeuwarden 1990 steeds meer beziggehouden met de NBV. Dankzij de uitstekende verstandhouding met het Nederlands Bijbelgenootschap hebben wij het proces van de totstandkoming van de NBV op de voet kunnen volgen en kunnen we u de resultaten voorleggen van onze beoordeling van deze nieuwe vertaling. Op veel punten werden we aangenaam verrast. Op andere punten hebben we stevige kritiek. We zijn blij en ervaren het als een geschenk van God dat onze eindconclusie – ondanks allerlei kritische kanttekeningen – positief mag zijn: wij ontvangen in de NBV het Woord van God in onze taal.

We zijn dankbaar dat de HEER het zo heeft geleid dat de NBV aan het Nederlandse volk mocht worden gepresenteerd.

Wij hopen van harte dat de NBV ertoe mag bijdragen dat wij ons kinderen van Vader weten, verlost door zijn Zoon en geleid door de Geest.

Dan kunnen we ook voor de toekomst zijn:

...het licht in de wereld. Een stad die boven op een berg ligt...

...een licht voor de mensen, opdat ze onze goede daden zien en eer bewijzen aan onze Vader in de hemel (naar Mat. 5:14-16).

Namens Deputaten Bijbelvertaling,
B.C. Buitendijk, voorzitter

INHOUDSOPGAVE

1	Samenvatting	6
2	Samenstelling deputaatschap	8
3	Opdracht van de synode	9
4	Voorgeschiedenis en beleid	10
4.1	De Nieuwe Bijbelvertaling en haar voorgangers	
4.2	De ontwikkelingen volgen	
4.3	De kerken informeren	
4.4	De synode adviseren	
4.5	Samenvatting	
5	Het vertaalproject Nieuwe Bijbelvertaling	14
5.1	Organisatie van het vertaalproject	
5.2	Het vertalen zelf	
5.3	Conclusies	
6	Uitgangspunten van de Nieuwe Bijbelvertaling	17
6.1	Vertaalprincipes, vertaalmethode en vertaalregels	
6.2	Bespreking van een aantal uitgangspunten	
6.2.1	Brontekst en doelttekst	
6.2.2	Taal- en tekstkenmerk	
6.2.3	Voorleesbaarheid en hedendaags Nederlands	
6.2.4	Transformaties	
6.2.5	Expliciteren	
6.2.6	Inclusief vertalen	
6.2.7	Meerduidigheid of onduidelijkheid	
6.2.8	Broncultuur en doelcultuur	
6.2.9	Beeldspraak	
6.2.10	Hebreeuwse poëzie	
6.2.11	Concordantie en variatie	
6.2.12	Citaten en verwijzingen	
6.2.13	Perikopen	
6.2.14	Noten	
6.3	Conclusie	
7	Beoordeling vanuit de aandachtspunten van de Generale Synode	37
7.1	Hedendaags Nederlands	
7.1.1	Natuurlijk en correct Nederlands	
7.1.2	Vousvoyeren en tutoyeren	
7.1.3	Hoofdletters	
7.2	De eenheid van de Schriften	
7.3	De NBV als kerkbijbel	
7.3.1	Kerkelijk taalgebruik	
7.3.2	De naam van God	
7.3.3	De belijdenis	
7.3.4	Het geloof van de vertalers	
7.3.5	Kerkelijk bijbelgebruik	
7.3.6	De verwachtingen van de bijbellezer	
7.3.7	Inleidingen	
7.4	Zorgvuldig en betrouwbaar	
7.5	Samenvatting en conclusie	

8	Algemene beoordeling en conclusies	56
8.1	De vrijgave van de NV-51	
8.2	De beoordeling van de NBV	
8.3	De NBV in de liturgie	
8.4	Andere bijbelvertalingen in de liturgie	
8.5	Slotwoord	
9	Concept-besluit	60
	Geraadpleegde literatuur	61

1 SAMENVATTING

Op dit moment gebruiken onze kerken in de erediensten bijna alleen de Nieuwe Vertaling 1951 (NV-51). Maar het taalgebruik van deze vertaling raakt steeds meer verouderd en veel mensen lezen thuis de Groot Nieuws Bijbel of Het Boek, omdat ze dat beter begrijpen. Tot nu toe was er echter geen bijbelvertaling die de NV-51 als kerkbijbel kon vervangen.

Eind jaren tachtig besloot het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) te gaan werken aan een nieuwe bijbelvertaling voor de kerken. De Generale Synode van Leeuwarden (1990) was blij met dit initiatief en gaf aan het deputaatschap Bijbelvertaling de opdracht 'er bij het NBG op aan te dringen, dat een nieuwe vertaling de heilige Schriften zorgvuldig en betrouwbaar in hedendaags Nederlands weergeeft, op een wijze die recht doet aan de eenheid der Schriften en aan de realiteit dat de vertaalde bijbel in Nederland al eeuwen fungeert binnen een belijdende kerkgemeenschap'.

Het deputaatschap Bijbelvertaling heeft vanaf het begin met dit vertaalproject meegeleefd. Voordat het daadwerkelijke vertaalwerk begon, stelde het NBV de uitgangspunten vast.

Deze uitgangspunten werden gedurende het vertaalproject telkens nader uitgewerkt. Als deputaten zijn we steeds van oordeel geweest dat deze uitgangspunten zouden kunnen leiden tot een zorgvuldige vertaling.

Deze conclusie is door de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs (1996) en van Leusden (1999) overgenomen.

Het vertaalproject was zo opgezet dat er voortdurend controle plaatsvond vanuit de vertaalmethode en de vertaalregels. Deze controle vond

niet alleen plaats door vertalers en medewerkers van het NBG.

Ook buiten de kringen van het NBG werd de vertaling getest met behulp van een wisselende lezersgroep en voorgelegd aan het Vlaams lezerspanel en aan supervisors uit verschillende kerken, waaronder de Gereformeerde Kerken *Vrijgemaakt*.

De uitgangspunten van de vertaling werden door deputaten en de verschillende synoden positief ontvangen. We constateerden vervolgens

dat de vertalers in het algemeen zorgvuldig vanuit deze uitgangspunten hebben gewerkt.

Een groot verschil met de NV-51 is dat de vertalers van de NBV tekstgericht vertaalden. Zij richtten zich minder op de opeenvolgende woorden en zinnen en meer op de tekst als geheel.

Er was veel aandacht voor de stijl en de samenhang van de tekst en het natuurlijk en correct Nederlands gold als een zwaarwegend criterium.

We signaleerden vele punten van verbetering in vergelijking met de NV-51. Daarnaast maakten we ook kritische opmerkingen; we hopen dat deze punten door het NBG in de reeds geplande revisies meegenomen zullen worden.

We beoordeelden de vertaling ook aan de hand van de criteria van de Generale Synode van Leeuwarden. Ook op grond daarvan zien we geen overwegende bezwaren tegen de NBV als kerkbijbel.

Wat betreft het hedendaags Nederlands is de NBV zoals gezegd een grote verbetering ten opzichte van de NV-51. De eenheid van de Schriften wordt voldoende recht gedaan. De vertaling kan functioneren in een belijdende kerkgemeenschap en is als geheel zorgvuldig en betrouwbaar. We waarderen positief dat de NBV niet uitnodigt tot het gebruik van losse verzen, maar veel meer tot het lezen van grotere tekstverbanden.

Deputaten Bijbelvertaling adviseren de Synode de NBV
vrij te geven voor gebruik in de erediensten.

2 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

Vanwege het vele beoordelingswerk dat het deputaatschap in deze periode moest verrichten, hebben twee deputaten die in 2002 al aftredend waren, drs. H.J. Room en ds. J.J. Schreuder, zich bereid verklaard nog een periode langer in het deputaatschap zitting te willen nemen. Om dezelfde reden zijn de secundi, drs. M.O. ten Brink en drs. W.Th. Meijer, als primi ingezet, zodat het deputaatschap in deze periode uit negen personen bestond.

Naam	adres	aftredend
Drs. W.A.E. Brink-Blijdorp	Bilderdijkstraat 57 3881 WB Putten 0341-361392 mieke.brink@dataweb.nl	2008
Drs. M.O. ten Brink	Dedemsvaartseweg-Noord 158 secundus 7775 AL Lutten 0523-681412 emge.ten.brink@12move.nl	
Drs. B.C. Buitendijk (voorzitter)	Oostercluft 10 8332 DG Steenwijk 0521-510831 bcbuitendijk@tiscali.nl	2005
Drs. M.E.H. Kuijper-Versteegh	Fonteinstraat 2 8801 GH Franeker 0517-395604 skuijper@ncrvnet.nl	2011
Drs. W.Th. Meijer	Klimoppad 4 9301 PJ Roden 050-3600556 wolbert.meijer@filtnet.nl	secundus
Drs. H.J. Room (penningmeester)	Schumanlaan 13 3844 AW Harderwijk 0341-413161 h.j.room@zonnet.nl	2002/2005
Dr. W.H. Rose	Burgwal 39 8261 EP Kampen 038-3332433 whrose@wxs.nl	2008
Ds. J.J. Schreuder	Broerswetering 33 3752 AL Spakenburg 033-2990922 jjschreuder@hetnet.nl	2002/2005
Drs. J.I.J. Slings-de Vries (secretaris)	Berkengaarde 18 2742 TS Waddinxveen 0182-610044 inge@slings.nu	2011

3 OPDRACHT VAN DE SYNODE

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Zuidhorn 2002, besloot op 24 mei 2002 opnieuw deputaten te benoemen met de volgende opdrachten (Acta art. 63, besluit 3):

- a. bij bijbelgenootschappen en andere instanties die actief betrokken zijn bij het uitgeven en (doen) vervaardigen van bijbelvertalingen in ons land, zich te blijven presenteren als adres waaraan men informatie over het onderwerp bijbelvertaling kan toezenden;
- b. de mogelijkheid te benutten om verder deel te nemen aan het overleg met het Nederlands Bijbelgenootschap waar het de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) betreft en daarbij waakzaam de verdere ontwikkelingen te volgen vanuit het door de Generale Synode Leeuwarden 1990 bepaalde besluit 2b, Acta artikel 67;
- c. de kerken regelmatig te informeren in overleg met deputaten Generaal-synodale publicaties;
- d. de Generale Synode te adviseren over de ontwikkelingen rond de NBV en daarbij van de kerken het gebed te vragen voor het tot stand komen van een verantwoorde vertaling;
- e. indien de volledige NBV op tijd beschikbaar is de eerstkomende Generale Synode te dienen met een onderbouwd advies of de NBV kan worden vrijgegeven voor gebruik in de erediensten;
- f. hun werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget;
- g. van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende Generale Synode.

Grond ad e:

de beoogde verschijningsdatum van de NBV is Advent 2004.

4 VOORGESCHIEDENIS EN BELEID

Dit hoofdstuk beschrijft wat aan de verschijning van de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) vooraf ging, en hoe Deputaten Bijbelvertaling hun taken hebben uitgevoerd.

4.1 De Nieuwe Bijbelvertaling en haar voorgangers

In onze kerken zijn de Statenvertaling (1637) en de Nieuwe Vertaling 1951 (NV-51) vrijgegeven voor gebruik in de eredienst. De NV-51 werd ingevoerd omdat de Statenvertaling niet meer voor iedereen begrijpelijk was. In de erediensten van onze kerken wordt nu vrijwel alleen de NV-51 gebruikt, maar het taalgebruik van deze vertaling is inmiddels zo gedateerd dat dit problemen oproept. Daarom lezen velen thuis de Groot Nieuws Bijbel (1983, herziene uitgave 1996) en de Nederlandse uitgave van Het Boek (1988). De Groot Nieuws Bijbel is een uitgave van het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) en de Katholieke Bijbelstichting (KBS). De Groot Nieuws Bijbel was oorspronkelijk bedoeld als een Bijbel in omgangstaal voor buitenkerkelijken. Zij richt zich sterk op de hedendaagse lezer. Er bestaan uitgaven met en zonder deuterocanonieke boeken.

Het Boek wordt uitgegeven door Living Bibles Holland. Het is geen vertaling uit de brontalen, maar een vertaling van een Engelse parafrase. Daardoor staat deze uitgave vrij ver van de brontekst. De kwaliteit is wisselend. Het Boek is erg populair door de evangelisch-orthodoxe achtergrond en uitstraling en het toegankelijke taalgebruik.

De Particuliere Synode Holland-Noord verzocht de Generale Synode van Leusden 1999 de plaatselijke kerken vrij te laten in het gebruik van de Groot Nieuws Bijbel. De Generale Synode heeft hiertoe niet besloten, maar stond gebruik van deze vertaling wel toe in bijzondere situaties. De Generale Synode van Zuidhorn (2002) liet het gebruik geheel over aan de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerkenraden.

De Willibrordvertaling (1975, herziene uitgave 1995) wordt onder ons veel minder gelezen. Deze vertaling wordt uitgegeven door de KBS en bevat dan ook de deuterocanonieke boeken. De Willibrordvertaling richt zich meer naar de brontekst dan de Groot Nieuws Bijbel. Ze komt wat uitgangspunten en uitwerking betreft van alle Nederlandse bijbelvertalingen het dichtst bij de NBV. Anders dan bij de NBV hebben de kerken bij de Willibrordvertaling echter geen inspraak gehad. In de inleidingen en de noten zien we een duidelijk schriftkritische visie doorwerken. De KBS heeft inmiddels ook een 'protestantse' Willibrordvertaling op de markt gebracht, zonder inleidingen en noten. De deuterocanonieke boeken staan in deze uitgave niet, zoals gebruikelijk in de rooms-katholieke canon, verspreid in het Oude Testament, maar apart tussen het Oude en Nieuwe Testament in.

Er is in de afgelopen jaren meer vertaalwerk gedaan door individuele vertalers. We noemen in dit verband de Naardense Bijbel van ds. P. Oussoren die in oktober 2004 uitkwam, vlak voor het verschijnen van de NBV. Deze Naardense Bijbel is een zeer concordante vertaling vanuit de brontekst. Het Hebreeuws en Grieks schemert sterk door de vertaling heen. Daardoor komt de vertaling vaak poëtisch en exotisch over.

Er wordt gewerkt aan een Herziene Statenvertaling. In deze vergaande revisie wordt de Statenvertaling 'hertaald' in hedendaags Nederlands door een aantal theologen uit 'bevindelijk' gereformeerde kringen. De Herziene Statenvertaling is in de eerste plaats bedoeld voor gelovigen die gehecht zijn aan de Statenvertaling, maar moeite hebben met het verouderde Nederlands. De proeven die reeds zijn uitgekomen, laten een vertaling zien die moderner aandoet dan de NV-51. De 'hertalers' leggen nadruk op de trouw aan de brontekst, maar geven verder geen inzage in hun uitgangspunten en 'hertaalmethode'. Het zal nog een aantal jaren duren voordat de Herziene Statenvertaling voltooid is.

Al in 1981 zagen de Gereformeerde Kerken *Vrijgemaakt* uit naar een nieuwe of gereviseerde vertaling. De Generale Synode van Arnhem stelde in dat jaar Deputaten Bijbelvertaling aan om de ontwikkelingen op dit gebied bij te houden. Hoewel het aanbod sindsdien is toegenomen hebben onze kerken nog niet de beschikking over een bijbelvertaling in hedendaags Nederlands die in de erediensten gebruikt kan worden. De synoden van onze kerken zagen dit als een gemis. Ook

erkenden zij dat de kennis van de brontalen sinds het verschijnen van de NV-51 is toegenomen. Daarom hebben zij reeds in een vroeg stadium positief gereageerd op de plannen van het NBG om te werken aan een nieuwe bijbelvertaling die in de kerken en daarbuiten gebruikt kan worden. De Generale Synode van Leeuwarden (1990) gaf het deputaatschap Bijbelvertaling opdracht dit project te volgen, deel te nemen aan het overleg met het NBG en, wanneer de NBV voltooid zou zijn, de synode te adviseren over het al dan niet in gebruik nemen van deze vertaling. Deputaten kregen ook de opdracht 'er bij het NBG op aan te dringen, dat een nieuwe vertaling de heilige Schriften zorgvuldig en betrouwbaar in hedendaags Nederlands weergeeft, op een wijze die recht doet aan de eenheid van de Schriften en aan de realiteit dat de vertaalde bijbel in Nederland al eeuwen fungeert binnen een belijdende kerkgemeenschap'.

In 1993 werden door het NBG de vertaalprincipes vastgesteld. In dat jaar ging ook het vertaalwerk van start. Deputaten concludeerden gedurende het vertaalproject dat de door het NBG vastgestelde vertaalprincipes, vertaalmethode en vertaalregels het mogelijk maken dat in de Nieuwe Bijbelvertaling een zorgvuldige weergave van de grondtekst geboden wordt. Deze conclusie is door de verschillende synoden overgenomen. In de loop van het vertaalproject verschenen *Werk in Uitvoering* 1, 2 en 3 (resp. in 1998, 2000 en 2003), met daarin de voorlopige vertaling van een aantal bijbelboeken. In 2003 en 2004 kreeg het deputaatschap aan de hand van de predefinitieve vertaling van alle bijbelboeken de gelegenheid te beoordelen in hoeverre bovengenoemde vertaalprincipes en -regels inderdaad tot een verantwoorde vertaling hadden geleid.

De volledige NBV is in oktober 2004 uitgekomen. Een kleine revisie staat gepland voor 2008/2009. Een tweede, grote revisie wordt gepland in 2013/2014.

4.2 De ontwikkelingen volgen

Deputaten bouwden goede contacten op met het NBG. Zij kregen de mogelijkheid mee te spreken en mee te denken vanuit de door de synoden vastgestelde vereisten voor een nieuwe bijbelvertaling.

In juni 2002 hadden twee leden van het deputaatschap (ds. B.C. Buitendijk en drs. J.I.J. Slingsde Vries) een informatief gesprek met drs. R.A. Scholma, projectleider van de NBV. Aan de orde kwamen de toekomstige uitgave van *Werk in Uitvoering* 3, de geplande revisies na het uitkomen van de NBV en de mogelijkheid voor deputaten om reeds voor publicatie inzage te krijgen in de eindvertalingen. Toegezegd werd dat we de beschikking zouden krijgen over de V6, de vertaling die wel door de supervisors, maar nog niet door de eindredacteuren was beoordeeld. Na enige vertraging werden ons deze vertalingen en later ook de definitieve vertalingen inderdaad toegestuurd. Bij de meeste bijbelboeken kregen we de toelichting van de vertalers, die de supervisors ook hadden gekregen. We ontvingen ook het *Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling*.

Deputaten bezochten de RCOB-Alverna-Conferentie (27 oktober 2003), die gewijd was aan de Nieuwe Bijbelvertaling. Een van hen gaf een workshop op deze conferentie.

In een laat stadium (augustus 2004) kregen we, op ons verzoek, inzage in de inleidingen op de bijbelboeken. Wij waren niet erg gelukkig met de toon en inhoud van deze inleidingen. Het NBG verzekerde ons dat in oktober ook verschillende edities zonder inleidingen zouden verschijnen. Pas in oktober werd duidelijk dat bij het uitkomen van de NBV in oktober 2004 in alle edities inleidingen zijn opgenomen, behalve in de kanselbijbel en in de paralleleditie met de Statenvertaling. We hebben het NBG om uitleg gevraagd. Uit de reactie van het NBG bleek dat er ook intern misverstanden bestonden over deze kwestie. Ons werd meegedeeld dat in maart 2005 'gewone' edities zonder inleidingen op de markt zouden komen.

Leden van het deputaatschap waren op 27 oktober 2004 aanwezig bij de presentatie van de Nieuwe Bijbelvertaling in De Doelen in Rotterdam. Een aantal van hen bezocht ook de daaraan voorafgaande viering in de Laurenskerk. In deze waardige en indrukwekkende viering werd onder meer gebeden of God het Woord in deze maatschappij wil laten ontkiemen, ook door de komst van de NBV. Ds. B.C. Buitendijk nam als voorzitter van het deputaatschap en vertegenwoordiger van onze kerken de Nieuwe Bijbelvertaling op symbolische wijze in ontvangst.

4.3 De kerken informeren

Deputaten hadden onder meer als opdracht de kerken te informeren over de ontwikkelingen rond de Nieuwe Bijbelvertaling. Zij gaven bekendheid aan het project NBV door middel van een bulletin dat eind 1997 naar de kerken werd gestuurd en door spreekbeurten. Op hun verzoek heeft De Reformatie een themanummer aan de NBV gewijd (1998). Onder auspiciën van deputaten en de Theologische Universiteit te Kampen werd een congres gehouden onder de titel: 'Onze nieuwe kerkbijbel? Op welke manier beoordelen wij de Nieuwe Bijbelvertaling' (12 mei 2001). Naar aanleiding van dit congres is in datzelfde jaar onder redactie van deputaten een bundel gepubliceerd onder de titel: *Naar een nieuwe kerkbijbel. Een handreiking voor het beoordelen van de Nieuwe Bijbelvertaling*.

Ook in de afgelopen jaren hielden we spreekbeurten, we produceerden een serie kleine artikelen voor de plaatselijke kerkbladen en voor de website van de GKV en we publiceerden artikelen in diverse kerkelijke bladen, waaronder de Reformatie en Wegwijs.

In mei 2004 kregen we van enkele kerken de vraag voorgelegd hoe zij moesten reageren op het aanbod van het NBG om in of na de eredienst op 31 oktober een exemplaar van de NBV te laten overhandigen door een plaatselijke contactpersoon. Hoewel de kerken voor die datum niet in de gelegenheid waren gezamenlijk te beslissen of deze vertaling vrijgegeven kon worden, zagen we geen overwegende bezwaren de NBV in ontvangst te nemen, zolang duidelijk is dat deze vertaling daarmee niet officieel in gebruik wordt genomen. Dit advies hebben we door middel van een brief per e-mail aan de kerken bekend gemaakt.

Toen duidelijk werd dat de edities van de NBV zonder inleidingen pas in maart 2005 zouden uitkomen, hebben we de kerken per e-mail daarvan op de hoogte gesteld.

We werkten mee aan het werkcongres van de Gereformeerde Bijbelstudiebond over de NBV (6 november 2004).

4.4 De synode adviseren

Tot de opdracht van Deputaten Bijbelvertaling behoort dat zij de eerstvolgende synode een onderbouwd advies zullen bieden, de NBV al of niet vrij te geven voor gebruik in de erediensten. Om dat onderbouwde advies te kunnen geven moesten we komen tot een beoordeling van de Nieuwe Bijbelvertaling. We hebben ons daarbij beperkt tot de canonieke boeken. De deuterocanonieke boeken worden door de belijdenis beschouwd als apocriefe boeken. Zij hebben niet hetzelfde gezag als de canonieke bijbelboeken, en behoren dan ook niet tot de canon.

We hebben niet de vertaling van elk bijbelboek minutieus getoetst. Dan zouden we als het ware het werk van de vertalers overdoen; dat is niet haalbaar. Wel hebben we de vertaling van een groot deel van het Oude Testament en van het gehele Nieuwe Testament bestudeerd. Bijzondere aandacht gaven we daarbij aan die bijbelgedeelten die leerstellig van groot belang zijn, zoals de messiaanse profetieën in Jesaja, de evangeliën en de nieuwtestamentische brieven. Ook hebben we de toelichting van de vertalers bestudeerd. Per bijbelboek werd een tweetal aangewezen, waarvan de één rapporteur en de ander meelezer was. We vergeleken de ons voorgelegde vertalingen met de brontekst en met andere vertalingen. We rapporteerden ons commentaar volgens een vastgesteld model. Daarbij besteedden we bijzondere aandacht aan de criteria die door de synode van Leeuwarden (1990) zijn aangegeven. Vanwege de omvang van het beoordelingswerk hebben we hulp ingeroepen en gekregen van semitica dr. A. Drint te Sauwerd en van nieuwtestamenticus dr. H.R. van de Kamp te Apeldoorn.

Een selectie uit het materiaal dat we op die manier verzamelden hopen we aan het Nederlands Bijbelgenootschap ter hand te stellen, met het verzoek onze opmerkingen te betrekken bij de eerstkomende revisie (2008/2009).

De bevindingen die naar onze mening relevant zijn voor een globale beoordeling van de NBV kregen een plaats in dit rapport. Ook is in het rapport een groot aantal verduidelijkende voorbeelden opgenomen die opkwamen vanuit het beoordelingswerk.

4.5 Samenvatting

Onze kerken hebben niet de beschikking over een bruikbare kerkbijbel in hedendaags Nederlands. Daarom reageerden de synoden reeds in een vroeg stadium positief op de plannen

van het NBG voor een nieuwe bijbelvertaling voor de kerken. Zij gaven aan Deputaten Bijbelvertaling de opdracht de ontwikkelingen te volgen, de kerken te informeren en advies uit te brengen aan de synode. Van het NBG kregen we de gelegenheid de onder embargo uitgekomen vertalingen te bestuderen. Dit rapport is een neerslag van onze bevindingen, waaruit het advies voortvloeide. Daarnaast hebben we door middel van onder meer spreekbeurten en artikelen bekendheid gegeven aan de NBV en de kwesties die daarbij spelen. Tweemaal hebben we wegens een bijzondere situatie een brief aan de kerken gestuurd.

5 HET VERTAALPROJECT NIEUWE BIJBELVERTALING

Dit hoofdstuk vertelt hoe het vertaalproject was opgezet (paragraaf 5.1), en hoe het vertalen globaal in zijn werk ging (paragraaf 5.2).

5.1 Organisatie van het vertaalproject

In 1993 startte het project Nieuwe Bijbelvertaling, toen nog vaak 'Vertaling 2000' genoemd. Het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting werkten samen aan wat de standaardvertaling voor het Nederlandse taalgebied moest worden. Deze standaardvertaling zou bij voorbaat al in twee versies uitkomen: één met de deuterocanonieke boeken, en één zonder. De leiding van het vertaalproject berustte bij het Nederlands Bijbelgenootschap. Er was een team van ruim twintig vertalers aan het werk, die deskundig zijn op het gebied van het Hebreeuws, Aramees, Grieks, Nederlands of vertaalwetenschappen. Tot het vertaalteam behoorden stafleden van de afdeling Vertalen van het NBG, maar ook externe vertalers die door het NBG waren aangetrokken. Bij het benoemen van de projectmedewerkers heeft men gelet op kwaliteit en affiniteit met de Bijbel, de kerken en de christelijke geloofstraditie. Daarbij is gestreefd naar een brede variatie in kerkelijke achtergrond. De vertalers werkten in vertaalkoppels bestaande uit een neerlandicus of vertaalwetenschapper en een brontaalkenner. Voor het vertalen van de Psalmen stelde men een speciaal team samen, bestaande uit een vertaler, een exegeet en een dichter. De vertaalteams werden bijgestaan door een coördinatieteam met stafleden van het Nederlands Bijbelgenootschap. De belangrijkste taak van het coördinatieteam was de inhoudelijke begeleiding en beoordeling van de Nieuwe Bijbelvertaling. Daarnaast adviseerde zij de projectleiding en de begeleidingscommissie.

De begeleidingscommissie was een adviescommissie van de besturen van de NBG en de KBS. Zij rapporteerde aan de respectievelijke besturen, ze toetste de vertaling en gaf advies over bestuurlijke beslissingen die te maken hebben met het vertaalproject.

Meelezers

De vertaling werd meegelezen door een groot aantal supervisors afkomstig uit meer dan twintig verschillende kerken en geloofsgemeenschappen. Zij toetsten ieder voor zich de vertalingen en hadden de mogelijkheid commentaar te geven. Drie supervisors waren afkomstig uit de Gereformeerde Kerken *Vrijgemaakt*. Twee supervisors kwamen uit de Christelijke Gereformeerde kerken in Nederland. De Nederlands Gereformeerde Kerken werden vertegenwoordigd door drie supervisors.

Een Vlaams lezerspanel, bestaande uit zes personen, signaleerde woorden en uitdrukkingen die door Vlaamse lezers als specifiek Hollands, en dus niet als algemeen Nederlands worden ervaren.

De commissie Liturgische Aspecten had een adviserende functie bij vertalingen van teksten die in de liturgie van belang zijn, bijvoorbeeld de Psalmen.

Verder werden ad-hoc lezersgroepen gevormd die vertalingen meelazen aan de hand van een of meer specifieke vragen.

In de loop van het project heeft men besloten ook schrijvers en dichters uit Nederland en Vlaanderen bij de vertaling te betrekken. Hun werd gevraagd de vertaling op haar literaire kwaliteit te beoordelen.

5.2 Het vertalen zelf

Voordat twee vertalers aan het daadwerkelijke vertalen van een bijbelboek begonnen, bestudeerden zij de achtergronden, de inhoud, de vorm en de opbouw van de tekst. Ze verdeelden het bijbelboek zonnodig in samenhangende teksteenheden waarmee ze vervolgens verder aan het werk gingen. De gezamenlijke analyse van het bijbelboek werd aan het coördinatieteam voorgelegd en eventueel bijgesteld. Deze analyse was de basis waarop de vertaling gemaakt werd. Het document dat in deze fase ontstond, kon gedurende het vertaalproces steeds worden bijgesteld.

De exegeet maakte vervolgens een heel letterlijke vertaling van de brontekst die aan vastgelegde voorwaarden moest voldoen. Hij gaf er een uitgebreide toelichting bij en een voorstel voor het plaatsen van noten en eventueel tekstverwijzingen en aantekeningen. Deze vertaling met toelichting moest voor de neerlandicus kunnen dienen als brontekst. De neerlandicus maakte op basis hiervan een vertaling die aan de vertaalregels voldoet. Tenslotte stelde het vertaalkoppel in gezamenlijk overleg de vertaling bij. Ze verzorgden ook de toelichting die aan vastgelegde voorschriften moest voldoen.

Daarna werd deze vertaling voorgelegd aan een collega-neerlandicus en een collega-exegeet. Deze twee 'reviewers' gaven onafhankelijk van elkaar hun commentaar. Het vertaalkoppel verwerkte dit commentaar in de vertaling en de toelichting. Het resultaat inclusief de toelichting van de vertalers en het commentaar van de reviewers ging naar het coördinatieteam. Het coördinatieteam toetste de vertaling, deed wijzigingsvoorstellen aan de hand van de vertaalmethode en de vertaalregels en gaf, bij een negatief oordeel, aanwijzingen om de vertaling als geheel te herzien. Als het vertaalkoppel en het coördinatieteam er niet uitkwamen, kon advies gevraagd worden aan de begeleidingscommissie.

Bij grotere bijbelboeken werd deze procedure steeds per samenhangende teksteenheid gevolgd. Als een bijbelboek op deze wijze was doorgewerkt, werden de vertalingen achter elkaar gezet. De integrale tekst werd nog eens voorgelegd aan de reviewers en vervolgens aan het coördinatieteam. Zij letten op de samenhang, de toon en de stijl van het geheel. De laatste wijzigingen werden doorgevoerd.

In de laatste fasen werd de vertaling getest door haar voor te leggen aan een ad-hoc lezersgroep, aan een aantal literatoren en aan het Vlaams lezerspanel. Ook vond er nog een toetsing plaats door de begeleidingscommissie en de supervisors. Het eindredactieteam was verantwoordelijk voor de laatste kritische ronde.

Kortere procedures

In de eerste jaren volgde men de bovenstaande werkwijze. In de loop van 1998 werden de procedures vereenvoudigd en verkort. Sindsdien werd er gewerkt met boekteams, bestaande uit een vertaalkoppel, twee meelezers uit het vertaalteam (één neerlandicus en een exegeet), en twee leden van de coördinatiecommissie.

Eerst maakten de vertalers een beknopt basisdocument met daarin een algemene vertaalstrategie voor het bijbelboek, en zonodig een verdeling in clusters. Dit document werd aan de andere leden van het boekteam gestuurd. Vervolgens maakte het vertaalkoppel in samenwerking een vertaling van het bijbelboek of van het eerste cluster, en de daarbij behorende toelichting. Deze vertaling met toelichting moest voldoen aan de daarvoor geldende afspraken. De andere leden van het boekteam kregen de vertaling voorgelegd en gaven commentaar. Dit commentaar werd verwerkt in de vertaling.

Het boekteam kwam zonodig bij elkaar om de integrale vertaling te evalueren. Het resultaat van deze bespreking werd samen met een bijgewerkte toelichting naar de supervisors en de begeleidingscommissie gestuurd. De twee coördinatoren binnen het boekteam stuurden een samenvatting van de reacties van de supervisors met een lijst met voorstellen naar de begeleidingscommissie. De bespreking van dit rapport werd weer teruggekoppeld naar de vertalers, waarna de vertalers in overleg met de coördinatoren de eindvertaling vaststelden.

Bezinning

Naar aanleiding van de eerste deelluitgave *Werk in uitvoering* (1998) kreeg het NBG veel reacties. Deze reacties, maar ook interne discussies en de bezinning op verschillende vertaalcongressen, leidden tot een aanscherping van de vertaalmethode en de vertaalregels. Men sloot nog meer aan bij de literaire eigenheid van de brontekst; men kwam minder aan de hedendaagse lezer tegemoet. In het rapport *NBV onder de loep* (2000) vinden we een neerslag van deze ontwikkelingen.

De vertaalregels vormden dus geen eindpunt, maar werden zonodig aangevuld, aangescherpt en aangepast. Daarnaast ontstonden allerlei richtlijnen en afspraken voor specifieke kwesties. De vertaalprincipes, uiteenzettingen over de methode en de bezinning daarop, de vertaalregels, richtlijnen en afspraken kregen plaats in het *Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling*. Dit werkboek ten dienste van het vertaalproject kwam tot stand in 1995. In 1996, 1998 en 2001

kwamen herziene versies uit. Ook na deze laatste uitgave ging de bezinning op de wijze van vertalen door.

5.3 Conclusies

Het vertaalproject van de Nieuwe Bijbelvertaling is zorgvuldig opgezet. De beoordelingsmomenten door de collega-vertalers (reviewers), het coördinatieteam en de begeleidingscommissie bieden een voortdurende controle vanuit de vertaalmethode en de vertaalregels. Buiten de kringen van het NBG werd de vertaling ook getest met behulp van een wisselende lezersgroep en voorgelegd aan het Vlaams lezerspanel en aan supervisors uit verschillende kerken en geloofsgemeenschappen. De commentaren werden serieus beoordeeld en verwerkt.

Het feit dat in 1998 de procedures werden vereenvoudigd, hoeft niet te betekenen dat de werkwijze onzorgvuldiger werd. In de eerste jaren moest de vertaalmethode nog rijpen en de vertalers moesten in het werk groeien. Het is dan van belang om de procedures goed vorm te geven, al kost dat veel tijd. Later kunnen de procedures wat sneller verlopen.

In de loop van het vertaalproject vond steeds bezinning plaats op de vertaalmethode. Ook werden de vertaalregels aangescherpt.

6 UITGANGSPUNTEN VAN DE NIEUWE BIJBELVERTALING

Gedurende het vertaalproject hebben Deputaten Bijbelvertaling steeds geconcludeerd dat de door het NBG vastgestelde vertaalprincipes, vertaalmethode en vertaalregels het mogelijk maakten dat in de Nieuwe Bijbelvertaling een zorgvuldige weergave van de grondtekst geboden wordt. Deze conclusie is door de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs (1996) en van Leusden (1999) overgenomen. Het zou te ver gaan om het hele Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling te bespreken om te zien of de vertalers zich aan de regels hebben gehouden. Maar een aantal kwesties willen we wel behandelen. Dat geeft een idee van de werkwijze van de vertalers, het laat zien wat we kunnen verwachten van de NBV, en het biedt de gelegenheid tot een summiere beoordeling van de vertaling aan de hand van de uitgangspunten van de vertalers. De paragrafen 6.2.2 tot 6.2.14 beginnen steeds met een korte uiteenzetting van een of meer uitgangspunten van de vertalers. Daarna wordt met voorbeelden aangetoond hoe dit uitwerkt in de vertaling. Voor de namen van de bijbelboeken houden we de spelling volgens de NBV aan.

6.1 Vertaalprincipes, vertaalmethode en vertaalregels

Vertaalprincipes

Voordat het vertaalwerk kon beginnen, moesten er uitgangspunten geformuleerd worden. Deze uitgangspunten zijn te vinden in de *Vertaalprincipes voor de nieuwe bijbelvertaling* (1993). De vertaalprincipes laten zien welke visie men heeft op de gevende en ontvangende talen, op de tekst en op het vertalen zelf. Ze geven aan wat voor soort vertaling men wil maken en ze bieden een maatstaf waaraan de proefvertalingen getoetst kunnen worden.

De vertaalprincipes stellen bijvoorbeeld dat de brontalen van de Bijbel, het Hebreeuws, Grieks en Aramees gewone talen zijn, die net zo benaderd moeten worden als andere talen. Kennis uit de algemene taalwetenschap, literatuur- en tekstwetenschap en vertaalwetenschap is ook van toepassing op het vertalen van de Bijbel. De vertaalprincipes stellen ook dat de traditie een dienende functie heeft, en niet mag heersen over de vertaling. Dogmatische en leerstellige veronderstellingen mogen het vertalen niet belasten.

De vertalers vertalen geen woorden en zinnen, maar een tekst. Daarom moeten zij eerst de functie en de structuur van de tekst vaststellen. Ze dienen te streven naar een tekst in goed Nederlands, die recht doet aan de stijl van de brontekst.

Vertaalmethode

Voor een consistente vertaling zijn vertaalprincipes niet voldoende. Op grond van de vertaalprincipes kiest men voor een vertaalmethode, die aangeeft hoe de vertalers te werk kunnen en moeten gaan. De vertaalmethode voor de NBV wordt summier beschreven in de nota *Nieuwe Bijbelvertaling: karakter en vertaalmethode* (1995), en uitgewerkt in de nota *Doeltaalgericht en brontekstgetrouw: de vertaalmethode voor de NBV* (z.j.).

De vertaalmethode maakt verschil tussen taalkenmerken en tekstkenmerken (zie paragraaf 6.2.2). Verschijnselen die kenmerkend zijn voor de brontaal en niet voor de ontvangende taal, mogen niet in de vertaling worden overgenomen. Dat zou immers vreemd en incorrect Nederlands opleveren. Tekstkenmerken moeten wel zo veel mogelijk worden verwerkt, maar dan op een wijze die past bij het Nederlands.

Onderdeel van de vertaalmethode zijn verschillende soorten vertaaltransformaties die kunnen bijdragen aan een brontekstgetrouwe en doeltaalgerichte vertaling, zoals het verplaatsen van woorden en zinsdelen, grammaticale veranderingen, aanpassingen in woordgebruik, explicaties en weglatingen (zie paragraaf 6.2.4). Al deze transformaties komen voort uit het verschil in structuur en conventies in de verschillende talen.

Vertaalregels

Al vertalend volgens de leidraad van de vertaalprincipes en vertaalmethode komen de vertalers voor talloze keuzes te staan. Omdat er veel vertalers aan het project werken, zijn er vertaalregels nodig om tot een coherente vertaling te komen. Vertaalregels behandelen bijvoorbeeld het

toepassen van concordantie en variatie, het al of niet handhaven van beeldspraak en de spelling van eigennamen.

Aanvankelijk was het de bedoeling dat de vertaalregels een 'voorrangsregeling' zouden bieden die zou aangeven welk principe moet prevaleren. Vertaalprincipes komen namelijk voortdurend met elkaar in conflict. In de praktijk bleek een vaste hiërarchie van principes en regels niet haalbaar vanwege de grote diversiteit in de bijbelse teksten: per tekst kunnen er steeds andere prioriteiten gesteld worden. In een psalm bijvoorbeeld zou het handhaven van beeldspraak zwaarder kunnen wegen dan in een betogende tekst van Paulus. Maar ook dat moet per geval bekeken worden.

De vertaalregels kregen een plaats in het *Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling*, waarvan de eerste editie verscheen in 1995. Deze vertaalregels werden later bijgewerkt en genuanceerd in aanvullende nota's, die in latere edities van het *Handboek* (1996, 1998 en 2001) werden opgenomen.

Opvallend is de optimistische formulering in de vertaalprincipes en de beschrijving van de vertaalmethode. Zo stelt de nota *Nieuwe Bijbelvertaling: Karakter en vertaalmethode* (1995): 'Alle kenmerken van de brontekst worden in de vertaling recht gedaan.' In de vertaalprincipes vinden we dat het streven om zo dicht mogelijk bij de grondtekst te blijven onder meer inhoudt: '(...) het gelijk houden van zowel de aard van de noties als hun aantal' (B.2.1). Dit is een zeer nastrevenswaardig, maar ook een onbereikbaar ideaal. Dit soort uitspraken worden in latere nota's dan ook genuanceerd en zelfs tegengesproken (*Handboek* (2001), B.15.10).

Een dergelijke nuancering vinden we niet naar aanleiding het vertaalprincipe 'Het vertalen gaat aan de theologie vooraf' (A.1.3). De bezinning gedurende het vertaalproject is vertaalkundig van aard, en houdt zich niet bezig met de verhouding tussen vertaling en theologie. De vertaalprincipes doen geen uitspraken over het al of niet geïnspireerd zijn van de brontekst, over het gezag van de tekst en over de Bijbel als Woord van God.

Vertaalprincipe B.1.2 stelt dat de vertalers moeten letten op de bredere intertekstuele context. Er wordt niet met zo veel woorden uitgesproken dat ook het geheel van het Oude of Nieuwe Testament of de Bijbel tot die wijdere context kunnen worden gerekend. De Generale Synode van Leeuwarden 1990 heeft zich uitgesproken voor een vertaling die recht doet aan de eenheid van de Schriften. Hier kunnen dus knelpunten ontstaan, met name als het gaat om de behandeling van citaten en het vertalen van het Oude Testament in het zicht van het Nieuwe Testament (zie verder paragraaf 7.2).

6.2 Bespreking van een aantal uitgangspunten

6.2.1 BRONTEKST EN DOELTEKST

De vertalers van de NBV vertaalden geen opeenvolgende woorden en zinnen, maar een tekst. Een tekst kan bestaan uit één zin, bijvoorbeeld een spreuk uit het boek Spreuken. Een tekst kan ook een heel boek beslaan, bijvoorbeeld Job. Een tekst kan zelfs uit verscheidene boeken bestaan, bijvoorbeeld 1 en 2 Koningen. De vertalers trachtten zo veel mogelijk recht te doen aan de stijl, de structuur en de functie van een tekst, en aan de eventuele diversiteit in een tekst. Daarin zit ook het grootste onderscheid met de NV-51 die als het ware lineair is vertaald: woord voor woord en zin voor zin, zonder veel oog voor de tekst en de vertaling als geheel. Veel andere verschillen tussen de NV-51 en de NBV zijn op dit verschil tussen een woordgerichte en een tekstgerichte benadering terug te voeren. In de NBV is er bijvoorbeeld veel aandacht voor natuurlijk Nederlands (paragraaf 6.2.3) en voor het onderscheid tussen taal- en tekstkenmerken (paragraaf 6.2.2). De brontekst is immers geen onnatuurlijke, vertaalde tekst, en dus mocht de doeltekst ook geen onnatuurlijke 'vertaaltekst' worden.

Voor het vertalen van woorden en zinnen richtten de vertalers van de NBV zich allereerst op de directe context. Mede daardoor was er minder ruimte voor het concordant vertalen dan in de NV-51. In de NBV werd beperkte concordantie toegepast, voor zover het Nederlands dat toeliet (zie paragraaf 6.2.11). De gerichtheid op de tekst had ook consequenties voor het toepassen van transformaties (paragraaf 6.2.4), voor de mate waarin geëxpliciteerd wordt (6.2.5), voor het vertalen van onduidelijke tekstgedeelten (6.2.7), voor het al of niet handhaven van beeldspraak (6.2.9), voor de omgang met poëtische teksten (6.2.10), en voor het weergeven van citaten en

geciteerde teksten (6.2.12), voor het gebruik van perikopen (6.2.13) en voor nog tal van andere zaken.

6.2.2 TAAL- EN TEKSTKENMERKEN

De praktijk van het vertalen is zo gecompliceerd doordat de brontalen en de doeltaal zozeer van elkaar verschillen. Als het goed is vertalen de vertalers de kenmerken van de brontekst op een wijze die bij het Nederlands past. De vertaalmethode schrijft voor dat er geen *taalkenmerken* vertaald worden. Dat wil zeggen dat kenmerken die typerend zijn voor het Hebreeuws, Aramees of Grieks, zoals de zinsbouw, niet in de vertaling terecht mogen komen. Dat zou vreemd Nederlands opleveren. Niet de taalkenmerken, maar de *tekstkenmerken* moeten vertaald worden, dat wil zeggen die kenmerken en eigenaardigheden die functioneel zijn in de tekst, zoals de toon, de stijl, specifiek woordgebruik, kortom, alles wat bijdraagt aan het unieke karakter van de tekst.

Ook de moeilijkheidsgraad van de tekst is een tekstkenmerk. Het taalniveau in de vertaling moet dus aansluiten bij het niveau in de brontekst. Als de vertaling makkelijker is dan de brontekst, doet zij geen recht aan het origineel. Idealiter is de vertaling ook niet moeilijker of ontoegankelijker dan de brontekst, maar in de praktijk werkt de grote afstand in tijd en cultuur altijd enigszins belemmerend. Het *Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling* geeft aan dat de vertaling niet mooier of gestileerder mag zijn dan de brontekst, en natuurlijk ook niet lelijker. Onregelmatigheden in de zinsbouw en 'taalfouten' in de brontekst worden doorgaans in de vertaling gladgestreken. Dit soort onregelmatigheden werkt namelijk erg storend in een vertaling. Bovendien zou de lezer taal- en stijlfouten in de vertaalde tekst op rekening van de vertalers schrijven.

De brontekst moet in het Nederlands vertaald worden volgens de mogelijkheden van het Nederlands. Helaas kunnen niet alle tekstkenmerken in de vertaling gehandhaafd blijven. Klankrijm en woordspelingen zijn meestal niet goed weer te geven. Het is ook niet altijd ondubbelzinnig vast te stellen of iets een taal- of tekstkenmerk is.

In de NV-51 zijn veel vertaalde *taalkenmerken* terug te vinden. In Marcus 2:23 bijvoorbeeld heeft deze vertaling: 'En het geschiedde, dat Hij op de sabbat door de korenvelden ging.' Deze zin wordt nauwelijks minder on-Nederlands als vertalers het woord 'geschiedde' zouden vervangen door 'gebeurde'. In de NBV is het werkwoord aan het begin van de zin veranderd in een tijdsaanduiding: 'Eens liep hij op een sabbat tussen de korenvelden door.' De vorm van de zin lijkt drastisch veranderd, maar de betekenis is weergegeven op een manier die past bij het Nederlands. Deze vertaling doet dus in feite meer recht aan de betekenis van de brontekst. In letterlijk vertaald Hebreeuws staat er in Jona 1:3,5: 'Jona daalde af naar Jafo en vond een schip (...) hij daalde erin af (...) Jona was afgedaald in het ruim van het schip.' De herhaling van het Hebreeuwse woord voor 'afdalen' is in de vertaling niet bewaard gebleven. De vertalers hebben het gebruik van dit woord opgevat als een taalkenmerk. Het is typerend voor het Hebreeuws, en niet letterlijk te vertalen in het Nederlands.

De uitdrukking 'de naam van de Heer aanroepen' (zie bijvoorbeeld Gen. 4:26; 12:8; 13:4; 21:33; 26:25) werd aanvankelijk op een meer 'Nederlandse' manier vertaald: 'de HEER vereren'. Gaandeweg kwam men tot de conclusie dat men deze uitdrukking niet als een taalkenmerk, maar als een tekstkenmerk moest zien. Nu is in prozateksten consequent vertaald met 'de naam van de HEER aanroepen'.

Ester 1 geeft een beschrijving van het feest van koning Ahasveros in een overdadige, weelderige stijl, met woorden die ook in het Hebreeuws ongewoon en exotisch klinken. Deze stijl van overdaad en hofweelde komt ook in de vertaling over. Ironie is ook een tekstkenmerk dat voorkomt in Ester. Haman wordt opgehangen aan de paal die hij voor Mordekai had laten klaarzetten. Deze ironie komt duidelijk uit in Ester 7:9, waar koning Ahasveros vraagt: 'Staat er bij Hamans eigen huis niet al een paal van vijftig el hoog, die Haman heeft neergezet voor Mordekai (...)?'

Ook in de brieven van Paulus, vooral in 2 Korintiërs, komt ironie voor, maar de vertalers hebben daarvoor niet altijd oog gehad. In 2 Korintiërs 10:2 heeft de NBV: 'Ik heb me dat zeker voorgenomen.' Dat is nogal vrij vertaald, en mist de ironische bedoeling van de brontekst. Een weergave die de bedoeling weergeeft en dan ook beter past in de context zou kunnen zijn: 'Dát zelfvertrouwen meen ik me nog wel te kunnen veroorloven.' Ook in de vertaling van 10:12

ontbreekt de ironie: 'Zij tonen hoe dom ze zijn door zichzelf als maatstaf en norm te nemen.' De bedoeling is hier: 'Maar ja, zij vergelijken zich dan ook met zichzelf, in hun onnozelheid.' In Kolossenzen 2:21 is de licht geïrriteerde toon juist precies goed getroffen: 'Raak dit niet aan, proef dat niet, blijf daarvan af.'

In de brieven van Paulus komt hier en daar een anakoloet voor, een zin die niet netjes wordt afgemaakt. Efeziërs 2:1-7 bestaat uit een hele lange zin, die wordt onderbroken door tussenzinnen en vervolgens niet op een grammaticale manier wordt afgerond. In de NV-51 is dat duidelijk te zien. In de NBV wordt dit gedeelte in kleine zinnen verdeeld. Dat maakt het leesbaarder, en ook wordt de logica van de gedachtegang duidelijker.

Ook in 1 Korintiërs 9:15 wordt een anakoloet gladgestreken. Er staat min of meer woordelijk vertaald: 'Ik zou liever sterven dan – .' Paulus formuleert duidelijk in het vuur van zijn betoog. De NBV rondt deze zin af: 'Ik zou liever sterven.' Dat staat wat minder vreemd, maar het heeft wel gevolgen voor de levendigheid. De vertaling komt hier veel vlakker over dan de brontekst.

Een voorbeeld van een enigszins ongepolijste tekst is Openbaring. De grammatica en de stijl van dit boek zijn in de vertaling iets verzorgder dan in de brontekst. In Openbaring 1:12 heeft de NV-51: 'En ik keerde mij om, ten einde de stem te zien, die met mij sprak'. Dat is vreemd, want een stem kun je niet zien. Ook in het Grieks is dit geen normale spreekwijze. De Groot Nieuws Bijbel heeft in correct Nederlands: 'Ik draaide me om, om te zien wie tegen me sprak.' De NBV bewandelt hier de middenweg: 'Ik draaide me om, om te zien welke stem er tegen mij sprak.' Iets van de merkwaardige formulering blijft zo in de vertaling zichtbaar.

Een enkele keer lijkt de vertaling van de NBV onnodig moeilijker dan de brontekst. In 2 Samuël 8:2 heeft de NBV: 'Hij dwong hen op de grond te gaan liggen en mat de rij af met een touw: twee derde van de rij moest worden gedood en één derde mocht in leven blijven.' Hier is niet duidelijk wat het touw er precies mee te maken heeft, al geeft het woord 'afmeten' wel een idee van wat er bedoeld wordt. De NV-51 heeft: '(...) en mat hen af met een snoer, terwijl hij hen op de grond deed neerliggen; hij mat telkens twee snoeren af om te doden en één vol snoer om in leven te laten.'

6.2.3 VOORLEESBAARHEID EN HEDENDAAGS NEDERLANDS

Een belangrijk criterium voor de vertalers was dat de vertaling gesteld moet zijn in natuurlijk en correct Nederlands. Het is duidelijk dat de Bijbel uit een andere taal en cultuur stamt, maar de vertaling moet in hedendaags Nederlands gesteld zijn. Taalkundig mag de vertaling niet direct als vertaling herkenbaar zijn. De brontaal mag niet door de vertaling heen schemeren. De doeltekst en de doeltaal krijgen veel aandacht. Het is daarom niet verwonderlijk dat neerlandici en belangrijke rol hebben gekregen in het vertaalproject.

De NBV is een kerkbijbel en heeft een liturgische functie. De vertaling moet daarom goed voor te lezen zijn, zonder misverstanden en vreemde effecten op te roepen. De vertalers hebben aandacht voor ritme, zinsbouw en helder taalgebruik. Dat wil niet zeggen dat de vertaling direct begrijpelijk moet zijn. Een hogere of lagere moeilijkheidsgraad van de brontekst zal in de vertaling moeten doorklinken. Een vertaling in hedendaags Nederlands levert dus niet altijd een eenvoudige tekst op. Lange zinnen hoeven niet vermeden te worden. Ook lange zinnen kunnen immers goed voorleesbaar zijn, als ze goed opgebouwd zijn. De brontekst is steeds bepalend: de functie en stijl van de brontekst moeten doorklinken in de vertaling.

De vertaling van Psalm 93:3 moest bij nader inzien gewijzigd worden omdat de voorgelezen tekst dubbelzinnig was. Aanvankelijk had men: 'Luid razen de stromen, HEER, / luid razen de bulderende stromen, / luid razen de kolkende stromen.' De luisteraar hoort hier 'luid razende stromen', en dat is niet de bedoeling. In de uiteindelijke vertaling staat: 'De stromen verheffen, HEER, / de stromen verheffen hun stem, / luid verheffen de stromen hun stem.'

De geslachtslijsten in 1 Kronieken hebben een zekere poëtische cadans. Dat wordt in het Nederlands nog versterkt door het grote aantal exotische namen. De vertalers hebben gestreefd naar een ritme dat goed is voor te lezen. Toch zal de hoorder de tekst niet direct helemaal kunnen bevatten. Een voorleesbare tekst hoeft niet altijd helemaal begrijpelijk te zijn.

In het boek Ester komen lange zinnen voor met woorden die ook voor Hebreeuws-sprekenden zeker niet alledaags waren. Die woorden en zinnen hebben een functie bij het beschrijven van de

luister en luxe aan het hof van koning Ahasveros. De vertalers hebben ernaar gestreefd in de beschrijvingen de sfeer van rijkdom en overdaad op te roepen zoals die in de brontekst naar voren komt. En dat is goed gelukt. Het is een sfeervolle, goed voorleesbare tekst geworden, met inderdaad een aantal woorden die in het Nederlands niet heel bekend zijn: 'Draperieën van fijn linnen, wit en blauwpurper van kleur, waren aan albasten zuilen bevestigd met roodpurperen koorden van byssus en zilveren ringen; op een mozaïekvloer van porfier, albast, parelmoer en gekleurde stenen stonden rustbanken van goud en zilver. Er werd wijn geschonken in gouden bekertjes, de ene nog fraaier dan de andere, en er was koninklijke wijn in overvloed, zoals men dat bij een koning mag verwachten' (Est. 1:6,7).

1 Petrus is een retorische tekst in goed verzorgd Grieks met veel woorden die elders in het Nieuwe Testament niet voorkomen. Mogelijk heeft men op grond hiervan gekozen voor het nogal klassieke woordgebruik dat we in de vertaling aantreffen: 'aangezien' (1:17), 'aanzien des persoons' (1:17), 'grondvesting' (1:20), 'tevens' (1:21), 'afgunst' (2:1), 'welgevallig' (2:5), 'gemoed' (3:4), 'zachtmoedig' (3:16), 'indien' (3:17), 'wellust' (4:3), 'liederlijk' (4:4), 'zich gereedhouden' (4:5), 'nabij' (4:7), 'tal van zonden' (4:8). Helaas blinkt 1 Petrus in de vertaling niet uit in voorleesbaarheid. De zinnen lopen soms moeizaam en de retoriek komt daardoor niet sterk over. In 1 Petrus 1:17 bijvoorbeeld is de woordvolgorde in de NBV nogal verwarrend: 'En aangezien u hem die iedereen beoordeelt naar zijn daden, zonder aanzien des persoons, Vader noemt, moet u (...).' De komma tussen 'persoons' en 'Vader' zie je gauw over het hoofd. De NV-51 is hier duidelijker: 'En indien gij Hem als Vader aanroept, die zonder aanzien des persoons naar ieders werk oordeelt (...).' Bovendien komt het accent in de NBV ten onrechte te liggen op het 'Vader' noemen, in plaats van op 'die zonder aanzien des persoons beoordeelt'.

Merkwaardig en incorrect Nederlands is het steeds terugkerende 'aanhoor' in het gebed van Salomo (2 Kron. 6:21,23,25,27,30,33). Hetzelfde Hebreeuwse woord wordt in 6:19,21,35,39,40 weergegeven met 'luister'. Dit geldt ook voor de parallel in 1 Koningen 8.

Een voorbeeld van een te modieuze uitdrukking vonden we in 2 Samuël 19:11: 'Laten we een daad stellen.' Ook 'de onderlinge solidariteit' in Hebrëen 13:16 klinkt wat tijdgebonden in de oren. In het algemeen zijn de vertalers er echter goed in geslaagd populair of modieus taalgebruik te vermijden. Dat is belangrijk omdat de vertaling anders snel gedateerd zou raken.

6.2.4 TRANSFORMATIES

In de vertaalmethode spelen vertaaltransformaties een belangrijke rol. Dat wil zeggen dat verschillende elementen in een zin of binnen een eenheid van enkele zinnen anders worden gerangschikt om zo ook in het Nederlands een goed lopende tekst te krijgen.

Als de vertalers te weinig rekening houden met de conventies van het Nederlands en daardoor onvoldoende transformaties toepassen, ontstaat er een vertaalde tekst in stijf of onduidelijk Nederlands waar de brontaal nog doorheen schemert. De inhoud van de brontekst kan dan vervormd worden. Ook als het Nederlands op zich correct is, zal de vertaling minder natuurlijk zijn dan de brontekst, en daardoor minder toegankelijk.

Een aantal voorbeelden van geslaagde transformaties vonden we in de vertaling van Rechters. De NV-51 heeft in Rechters 3:1-2: 'Dit nu zijn de volken, die de HERE liet overblijven om door hen al die Israëlieten op de proef te stellen, welke geen van de oorlogen om Kanaän gekend hadden, slechts opdat de geslachten der Israëlieten, voorzover zij daarvan tevoren geen ervaring hadden, met de strijd vertrouwd zouden raken, doordat Hij hen daarin oefende (...).' In de NBV staat het heel wat overzichtelijker: 'Om de Israëlieten die de strijd tegen de Kanaänieten niet hadden meegemaakt te leren hoe het er in de oorlog aan toegaat (dus alleen om de nieuwe generaties die nog geen ervaring met de strijd hadden opgedaan daarmee vertrouwd te maken), had de HEER de volgende volken in het land laten blijven (...).'

In Rechters 7:8 lezen we in de NV-51: 'Daarop namen zij de teerkost en de horens van dit volk met zich mee; en alle mannen van Israël liet hij heengaan, ieder naar zijn tent, maar die driehonderd mannen hield hij bij zich.' In deze vertaling is niet erg duidelijk wie er bedoeld worden met 'zij' en 'dit volk'. In de NBV staat het er zo: 'Gideon hield dus alleen die driehonderd man bij zich en stuurde de rest van de Israëlieten weg, elk naar zijn eigen woonplaats. Maar eerst had hij hun proviand overgenomen, en al hun ramshoorns.'

In Rechters 8:11,12 staat in de NV-51: 'Gideon nu trok op langs de weg der tentbewoners ten oosten van Nobach en Jogbeha en versloeg dit leger, terwijl het zich veilig waande. Zebach en Salmunna gingen op de vlucht, maar hij achtervolgde ze en nam de beide koningen van Midjan, Zebach en Salmunna, gevangen, terwijl hij het gehele leger uiteenjoeg.' De laatste bijzin zou beter vertaald kunnen worden met 'terwijl hij het gehele leger schrik aanjoeg'. De NBV lijkt op het eerste gezicht heel anders, maar geeft dezelfde informatie in een meer overzichtelijke vorm: 'Gideon volgde de nomadenroute ten oosten van Nobach en Jogbeha en slaagde erin het kamp van de Midjanieten, die zich veilig waanden, te overrompelen. De beide koningen Zebach en Salmunna probeerden in de algehele verwarring te ontkomen, maar hij haalde ze in en nam ze gevangen'.

Soms vraagt de Nederlandse taal om een veel compactere weergave dan het Hebreeuws. In Rechters 7:4 staat letterlijk: 'En van wie ik tegen je zeg: die zal met je meegaan, hij zal met je meegaan en ieder van wie ik tegen je zeg: die zal niet met je meegaan, hij zal niet met je meegaan.' De NBV heeft hier: 'Ik zal je zeggen wie er met je mee moeten gaan en wie niet.' De tekst verliest lengte, maar verliest niets aan betekenis.

Het tegenovergestelde komt vaker voor: de brontekst is soms zo compact dat de vertaling veel meer woorden moet gebruiken om even duidelijk te zijn. Een voorbeeld daarvan is Romeinen 3:27. De NV-51 heeft heel letterlijk: 'Door welke wet? Der werken? Neen, maar door de wet van het geloof.' Dit wordt in de NBV: 'En door welke wet komt dat? Door de wet die eist dat u hem naleeft? Nee, door de wet die eist dat u gelooft.'

Ook Romeinen 4:16 is in de NV-51 zo compact geformuleerd dat de duidelijkheid er al te zeer onder te lijden heeft: 'Daarom is het (alles) uit geloof, opdat het zou zijn naar genade, en dus de belofte zou gelden voor al het nageslacht (...)' De NBV heeft: 'Maar de belofte had alles te maken met vertrouwen omdat ze een gave van God moest zijn, want alleen zo kon ze voor heel het nageslacht blijven gelden.' Deze vertaling doet meer recht aan de vereisten van het Nederlands, maar dat wil niet zeggen dat het een gemakkelijke tekst is geworden. Tussen haakjes: Het Griekse woord *charis* kan zowel met 'genade' als met 'gave' weergegeven worden. De vertalers kozen in dit vers voor het laatste, omdat dit woord de bedoeling van de tekst beter duidelijk maakt.

6.2.5 EXPLICITEREN

Expliciteren is het toevoegen van informatie in de vertaling vanuit de context van de brontekst. Expliciteren kan noodzakelijk zijn om te voldoen aan de regels van de Nederlandse grammatica, of omdat anders in de vertaling niet duidelijk is wie er aan het woord is. Expliciteren is in de NBV ook toegestaan als de vertaling anders veel moeilijker wordt dan de grondtekst of als er in de doeltaal geen geschikt woord voorhanden is. Met name in poëzie wordt ook wel geëxpliciteerd omwille van ritme of welluidendheid.

De toegevoegde informatie komt bij voorkeur uit de directe context. Heel zelden wordt er geëxpliciteerd vanuit de huidige kennis van de toenmalige cultuur. Een voorbeeld van het toevoegen van informatie vanuit de archeologie vinden we in Micha 1:14. In de NV-51 staat hier: 'De huizen van Akzib worden de koningen Israëls tot een leugenbeek.' Dit vers is voor de hedendaagse verstaander niet erg duidelijk. Want wat zijn de huizen van Akzib, wat is een leugenbeek, kortom: wat is er aan de hand? Nu hebben archeologen in Israël kruiken opgegraven waar het stempel 'voor de koning' op stond. Deze kruiken zouden in de buurt van Lakis (zie 1:13) zijn gebakken. De vertalers zien daarnaast een verband tussen de plaatsnaam Akzib en de naam Kozeba (1 Kron. 4:22) die in verband lijkt te staan met een pottenbakkersfamilie in dienst van de koning. Het Hebreeuwse woord voor 'huis' wordt opgevat als 'werkplaats'. Het heeft dan dezelfde betekenis als in 'huis van de linnenwerkers' (1 Kron. 4:21) en 'huis van de pottenbakker' (Jer. 18:2). Op grond van een combinatie van informatie uit de archeologie en uit andere bijbelboeken komen de vertalers tot de volgende vertaling: 'Akzibs werkplaatsen worden voor Israëls koningen / als een beek die plotseling droogvalt.' Ofwel: de productie van potten en pannen in de werkplaats van Akzib valt plotseling stil.

Een ander voorbeeld: het letterlijke 'vanwege geweld tegen uw broeder Jakob' (Ob.10) wordt in de NBV: 'Je hebt je tegen het volk van Jakob gekeerd, geweld gebruikt tegen je eigen broeder.' In deze vertaling wordt duidelijk dat het gaat om geweld tegen een *volk*, terwijl het element 'broeder' behouden blijft.

Een derde voorbeeld: in Obadja 16 staat letterlijk: 'Inderdaad, zoals jullie gedronken hebben op mijn heilige berg, zo zullen al de volken onophoudelijk drinken.' De NBV heeft: 'Zoals jullie, volk van Jakob, op mijn heilige berg de beker van mijn woede moesten drinken, zo zal ieder volk die drinken.' De NBV laat zien dat 'drinken' hier een negatieve betekenis heeft. De NBV maakt ook expliciet dat nu het volk Israël wordt aangesproken. Dat is nodig omdat tot nu toe het volk van Edom de aangesprokene is. Nadeel van deze explicatie is dat de vertaling nu misschien duidelijker is dan de brontekst.

Soms expliciteert de vertaling te weinig. 'Bij het aanbreken van de morgen / komt de koning voorgoed ten val' (Hos. 10:15) wil zeggen dat 's morgens vroeg, als de strijd nog maar net begonnen is, de koning al verslagen wordt. Een weergave als 's morgens, bij het aanbreken van de strijd (...)', zou de tekst begrijpelijker maken. Mogelijk vond men een dergelijke vertaling te veel afbreuk doen aan de vorm en het ritme van deze poëtische tekst.

In Hosea 12:8 expliciteert de NBV te veel en te weinig: 'Dat handelsvolk heeft altijd een valse weegschaal bij de hand, het is verzot op afzetterij.' In de Hebreeuwse tekst staat: 'Kanaän (heeft) een valse weegschaal in zijn hand.' De naam Kanaän wordt soms gebruikt in de betekenis van 'koopman', omdat in Israël overgebleven Kanaänieten als kooplieden bekendstonden. Dit vers suggereert dat de Israëlieten in hun manier van handeldrijven ook een soort Kanaänieten zijn geworden. In de vertaling gaat de link met de Kanaänieten verloren. Een vertaling met 'koopman Kanaän' of 'Kanaän, dat handelsvolk' zou meer recht doen aan de brontekst. Bij handhaving van de huidige vertaling zou een noot op zijn plaats zijn waarin vermeld wordt dat 'dat handelsvolk' ook gelezen kan worden als 'Kanaän'.

In Christus

In de brieven van Paulus komt de uitdrukking 'in Christus' veel voor. Het is een wat vage, veelduidige term. Het kan verwijzen naar de éénheid met Christus, de geborgenheid in Christus, het geestelijk vergroeid zijn met Christus of het horen bij Christus. In 1 Korintiërs is 'in Christus' vaak omschreven met 'in verbondenheid met Christus'. Dat klinkt wel erg uitvoerig en soms zelfs lelijk. Omdat deze frase zo veel voorkomt, heeft dit ook gevolgen voor de voorleesbaarheid.

In andere brieven wordt gevarieerder vertaald, maar vaak even uitvoerig: '(de gemeente) die toebehoort aan (...) de Heer Jezus Christus' (1 Tess. 1:1; 2 Tess. 1:1), 'aan de gelovigen die één zijn in Christus Jezus' (Ef. 1:1), 'op gezag van de Heer' (1 Tess. 5:12).

In Filippiëzen 1:1 staat letterlijk: '(...) aan alle heiligen in Christus Jezus die in Filippi zijn.' Dat is vertaald met: '(...) aan alle heiligen in Filippi die één zijn in Christus Jezus.' Op grond van het Grieks zou men deze zinsnede ook kunnen opvatten als: 'aan allen in Filippi die heilig zijn in Christus Jezus'.

De letterlijke vertaling 'in Christus' is een on-Nederlandse constructie die de tekst in de vertaling extra vaag maakt. Daarom kozen de vertalers ervoor expliciet te vertalen. Het nadeel is dat één betekenisnuance in de vertaling terechtkomt, terwijl andere mogelijkheden worden uitgesloten. Soms is een verkeerde nuance gekozen. In Kolossenzen 2:6 wordt vertaald met: '(...) volg de weg van Christus Jezus.' Letterlijk staat hier 'wandel in hem'. Anders dan de NBV suggereert, gaat het hier niet om de navolging van Jezus, maar om het leven in verbondenheid met hem.

Klanktaal

Een bijzonder geval van expliciteren doet zich voor in 1 Korintiërs 12-14 en in Handelingen 10:46; 19:6. In deze teksten komt het Griekse woord *gloossa* voor. Dit woord betekent 'tong' (als deel van het spraakorgaan) en 'taal'. In Handelingen 2 wordt hetzelfde woord gebruikt voor de 'tongen als van vuur' (2:3) en voor de talen die op de eerste pinksterdag te horen zijn (2:4). De vertalers van de NBV nemen aan dat het in 1 Korintiërs 12-14 en Handelingen 10 en 19 om een heel bepaald verschijnsel gaat, dat afwijkt van het gebeuren in Handelingen 2. Zij hebben voor deze gevallen een neologisme, een nog niet bestaand Nederlands woord ingevoerd, namelijk het woord 'klanktaal'. In het algemeen zijn de vertalers zeer terughoudend met neologismen, omdat ze vervreemdend kunnen werken. Men wil vertalen in hedendaags Nederlands, niet in mogelijk toekomstig Nederlands. Nu is het woord 'klanktaal' op zich al een vreemd woord omdat het dubbelop klinkt: elke taal bestaat uit klanken en is dus een klanktaal. In dit specifieke geval vinden we in de brontekst geen aanleiding om aan te nemen dat in 1 Korintiërs anders vertaald zou

moeten worden dan in Handelingen 2. Een vertaling met 'andere talen' past goed in de context van 1 Korintiërs 12-14. Of hiermee 'tongentalen' of bestaande talen worden bedoeld is een vraag die de vertalers niet hoeven te beantwoorden. Met het invoeren van het woord 'klanktaal' geven de vertalers een onterechte explicatie waarmee ze de lezer voor de voeten lopen.

6.2.6 INCLUSIEF VERTALEN

Waar dat mogelijk is, wordt in de NBV inclusief vertaald. Dat houdt in dat een term waarmee in de brontekst mannen en vrouwen bedoeld worden, niet vertaald wordt met een term die bijvoorbeeld vrouwen uitsluit. Daarbij moet het Nederlands wel natuurlijk blijven. Ook moeten de vertalers er rekening mee houden dat de teksten in de Bijbel afkomstig zijn uit een patriarchale cultuur. Het is niet de bedoeling dat ze dat verdoezelen.

Een voorbeeld: Het Griekse woord *adelphoi* kan 'broers' betekenen, maar ook 'broers en zusters'. Met het Hebreeuwse woord *'achim* is dat ook het geval. Het woord betekent 'broers', maar wordt ook voor gemengde gezelschappen gebruikt. Steeds moeten de vertalers vaststellen wat er bedoeld is. In Efeze 6:23 wordt *adelphoi* vertaald met 'broeders en zusters': 'Vrede zij met de broeders en zusters, en liefde en geloof, van God, de Vader, en van Jezus Christus, de Heer.' In Psalm 133:1 wordt *'achim* met 'broeders' vertaald omdat de vertalers ervan uit gaan dat het hier om priesters gaat, en dus uitsluitend om mannen: 'Hoe goed is het, hoe heerlijk als broeders bijeen te wonen.'

In Handelingen 1:21 gaat het over het kiezen van een nieuwe apostel uit 'de mannen die steeds bij ons waren toen de Heer Jezus onder ons verkeerde'. Ook hier is op grond van het tekstverband juist exclusief vertaald.

Soms rijst de vraag of in een specifiek geval terecht inclusief vertaald is. In 1 Korintiërs 16:11 lezen we: '(...) want ik zie naar hem uit, net als de andere broeders en zusters.' Hiermee kunnen de gelovigen in Korinte bedoeld zijn, maar ook de mannen met wie Paulus op reis wilde gaan. Door met 'broeders en zusters' te vertalen is de laatste mogelijkheid afgesloten.

Soms leidt het inclusief vertalen tot minder fraai Nederlands. In de vertaling van Matteüs 18:15-17 is een vreemde overgang te zien van enkelvoud naar meervoud: 'Als een van je broeders of zusters tegen je zondigt, moet je die daarover onder vier ogen aanspreken. Als ze luisteren, dan heb je ze voor de gemeente behouden. Luisteren ze niet, neem dan een of twee anderen mee (...).'

In Lucas 17:3 is opmerkelijk genoeg niet inclusief vertaald: 'Indien je broeder zondigt, spreek hem dan ernstig toe; en als hij berouw heeft, vergeef hem.' In deze twee laatste voorbeelden is te zien dat de vertalers beslissingen moesten nemen ten aanzien van de persoonlijk voornaamwoorden 'hij' en 'hem'. Soms worden ze vermeden, zoals in Matteüs 18:15-17. In Lucas 17:3 hebben de vertalers gekozen voor het gebruik van mannelijke voornaamwoorden. Misschien is een reden voor dit verschil dat Jezus in Matteüs 18 spreekt met oog op de gemeente, en in Lucas 17 vooral wijst op de verantwoordelijkheid van zijn leerlingen. Tegenover de exclusief mannelijke weergave in Lucas 17:3 staat de inclusieve vertaling van Lucas 17:12, waar de 'tien melaatse mannen' uit de NV-51 'mensen' zijn geworden: 'Toen hij daar een dorp wilde binnengaan, kwamen hem tien mensen tegemoet die aan huidvraat leden.' Deze vertaling is mogelijk, omdat het Griekse woord voor 'man' ook 'mens' of 'volwassene' kan betekenen.

6.2.7 MEERDUIDIGHEID OF ONDUIDELIJKHEID

De vertaalregels maken onderscheid tussen een brontekst die onduidelijk *is* en een brontekst die onduidelijk *is geworden*. Als de brontekst onduidelijk of op verschillende manieren te interpreteren *is*, proberen de vertalers deze onduidelijkheid of meerduidigheid in de vertaling te handhaven. De vertaling mag dan niet duidelijker zijn dan de brontekst. Als de tekst voor ons onduidelijk *is geworden* doordat onze kennis te kort schiet of omdat de tekst slecht is overgeleverd, moet de vertaler een oplossing zoeken en zich verantwoorden in een noot. Men maakt echter zo min mogelijk gebruik van conjecturen. (Een conjectuur is een poging tot herstel van een door de tijd verminkt tekstgedeelte om zo een begrijpelijker tekst te krijgen.)

Een voorbeeld van een onduidelijke tekst is Hosea. Vroeger nam men aan dat de onduidelijkheid veroorzaakt werd door een slechte tekstoverlevering; men stelde vele verbeteringen voor.

Tegenwoordig vermoedt men dat Hosea een noordelijk dialect sprak. Wat de verklaring ook is, in beide gevallen gaat het om een tekst die onduidelijk is *geworden*.

Daarnaast is Hosea op veel plaatsen onduidelijk doordat de samenhang niet altijd duidelijk is, doordat de vergelijkingen over elkaar heen buitelen en doordat vaak niet duidelijk is wie er aan het woord is. In Hosea 2 spreekt God over Israël in de derde persoon, maar hij spreekt Israël ook aan (2:18,21,22; NV-51 2:15,18,19). Vanaf Hosea 4 is de HEER steeds sprekend aan het woord, maar het lijkt alsof hij wordt afgewisseld door de profeet die over God spreekt in de derde persoon. Vanaf Hosea 5 worden Efraïm en Israël als synoniemen gebruikt en afwisselend met mannelijke en vrouwelijke voornaamwoorden en in enkelvoud en meervoud aangeduid. De vertalers beschouwden al deze eigenaardigheden als een kenmerk van profetische literatuur. Alleen in die gevallen waar het effect in het Nederlands erg vreemd zou worden, heeft men de voornaamwoorden wat meer op elkaar afgestemd. Bijvoorbeeld: In 2:8 (NV-51 2:5) werd 'jou' veranderd in 'haar'. In 2:18,21-22 (NV-51 2:15,18,19) bleef de tweede persoon staan, maar in 2:19 (NV-51 2:16) werd 'haar' veranderd in 'jou'. Bij Hosea 5:3 heeft men een noot geplaatst die verklaart dat met Efraïm het tienstammenrijk wordt bedoeld.

6.2.8 BRONCULTUUR EN DOELCULTUUR

De brontekst komt uit een andere tijd en cultuur, en dat mag ook te zien zijn. Het is niet de bedoeling dat de NBV zich aanpast aan de hedendaagse westerse of Nederlandse cultuur. Maten en gewichten worden niet omgerekend in hedendaagse maten en gewichten omdat dit voor de duidelijkheid van de tekst niet nodig geacht wordt. Bovendien zouden bij omzetting in moderne maateenheden veel symbolische getallen moeten sneuvelen.

De vertaling moet ondanks het verschil in tijd en cultuur wel duidelijk blijven. In de brontekst kan een element voorkomen dat in de doelcultuur ontbreekt of is verdwenen. Vaak is de betekenis van culturele elementen en praktijken dankzij de context duidelijk genoeg. Als dat niet het geval is, moeten de vertalers het bewuste element vervangen door iets dat ook in de doelcultuur bekend is. In de loop van het project kwam de vraag op of er voldoende recht werd gedaan aan het feit dat de tekst uit een andere cultuur stamt. Een vertaling mag toch ook laten zien dat men in die andere cultuur dingen anders onder woorden bracht? Dat is dan niet alleen een taalkenmerk, maar ook een element dat tot de cultuur behoort, en daarmee een tekstenmerk. Taal en cultuur zijn niet geheel van elkaar te scheiden.

De NV-51 heeft op tal van plaatsen in de Bijbel begrippen uit de Nederlandse cultuur ingevoegd waar dat op basis van de brontekst eigenlijk niet verantwoord was. Zo wordt Pilatus een stadhouder genoemd, waarmee zijn functie in feite wordt aangepast aan onze vaderlandse geschiedenis. In de NBV daarentegen worden in zulke gevallen leenwoorden gebruikt: titels waarmee Babylonische en Romeinse functionarissen worden aangeduid, zoals rabsake, centurio, prefect, maar ook woorden als eunuch, tunica en wadi. Het gaat hier om woorden waarvoor geen goed Nederlands equivalent bestaat. Aan de vertaling is een woordenlijst toegevoegd waarin maten, gewichten, titels en andere leenwoorden worden verklaard.

In Joël 1:8 zien we een voorbeeld van een nogal vergaande aanpassing aan de doelcultuur. Letterlijk staat er: 'Weeklaag als een bruid die zich hult in een zak om de man van haar jeugd.' Bijbelvaste lezers zullen weten dat 'zich hult in een zak' de beschrijving is van een rouwgebruik. Deze informatie kun je echter niet algemeen bekend veronderstellen, vonden de vertalers. Zij overwogen de volgende vertaling: '(...) die zich hult in een zak, rouwend om de man van haar jeugd', maar vonden dit toch niet duidelijk genoeg. De vertaling luidt nu: 'Weeklaag – als een jonge bruid die zich hult in het zwart, rouwend om de man van haar jeugd.' De vertalers noemen als gelukkige omstandigheid dat ook in Israël zwart de rouwkleur was (vergelijk Ps. 35:14).

In 2 Samuël 13:2 staat letterlijk: '(...) want ze was een maagd.' Het tekstverband laat zien dat dit de verklaring was voor het feit dat ze moeilijk te benaderen was. De vertalers vonden blijkbaar dat dit gegeven zo ver van onze cultuur afstaat, dat ze dit in de tekst moesten verklaren: '(...) maar omdat ze als jong meisje onder streng toezicht stond (...).'

Dat men in een andere cultuur dingen anders onder woorden brengt, zien we bijvoorbeeld aan de Hebreeuwse beleefdheidsvormen. Om onderdanigheid en respect uit te drukken, spreekt men

over zichzelf in de derde persoon. Abigaïl noemt zich in het bijzijn van David 'uw slavin' (1 Sam. 25:23-31). David duidt zichzelf aan als 'uw knecht' als hij tot God bidt (2 Sam. 7:18-29). In het pleidooi van Abigaïl zijn de beleefdheidsvormen vervangen door de in het Nederlands gebruikelijke ik-vormen. Hier sluit men dus aan bij het gebruik van de doeltaal. In Nederlandse gebeden hoort men soms het gebruik van de derde persoon als men over zichzelf spreekt. Dit is geen Nederlands taaleigen, maar imitatie van gebeden uit bekende bijbelvertalingen. Het wordt dan ook zelden zo veelvuldig gedaan als in het gebed van David in 2 Samuël 7. De vertalers kozen er hier voor 'uw dienaar' af te wisselen met de eerste persoon. Iets dergelijks vinden we in 2 Samuël 11:21,24. Woordelijk vertaald staat hier: 'uw knecht Uria is dood'. De NBV heeft 'uw bevelhebber'. In het Nederlands is het niet gebruikelijk om officieren als 'uw knecht' of 'uw dienaar' aan te duiden. Maar in dit gedeelte gaat het niet om de rang van Uria, maar om het feit dat hij in dienst van David is omgekomen. In dat geval moeten we de uitdrukking 'uw knecht' niet alleen zien als een taalkenmerk, maar ook als een cultuurbepaalde zegswijze, en misschien zelfs als tekstkenmerk, dat in de vertaling zou moeten doorklinken.

In Hebreeuwse teksten worden mensen vaak aangeduid als 'zoon van'. Zo vinden we in 2 Samuël 14:1 'Joab, de zoon van Seruja'. De NBV heeft hier 'opperbevelhebber Joab'. Dat sluit misschien meer aan bij de Nederlandse spreekwijze, maar het is wel een vergaande stap richting doelcultuur.

6.2.9 BEELDSPRAAK

Beeldend taalgebruik wordt in de NBV zo veel mogelijk gehandhaafd. Beeldspraak is een tekstkenmerk als het een 'levend' beeld is, en geen cliché. Levende beelden en metaforen worden als zodanig vertaald, behalve als ze heel verkeerde associaties oproepen. Een beeld uit de brontekst kan in de vertaling soms vervangen worden door een ander beeld, maar de vertalers moeten oppassen voor een transculturend effect. Dat wil zeggen dat zij geen elementen aan de vertaling mogen toevoegen die vreemd zijn aan de cultuur waarin de brontekst ontstond.

Levende beelden mogen niet met een Nederlands cliché vertaald worden. Dat wil zeggen dat creatieve taalvormen niet mogen worden vertaald met afgesleten uitdrukkingen. Nederlandse beeldspraak die afkomstig is uit een bestaande bijbelvertaling, maar inmiddels niet meer overeenkomt met de oorspronkelijke betekenis, moet vermeden worden.

Wat in de brontekst al een cliché is mag niet beeldend worden vertaald. Daardoor zou afgesleten taalgebruik ten onrechte origineel en verrassend overkomen. Men kan zoeken naar een even afgesleten uitdrukking in het Nederlands, maar meestal zal men moeten kiezen voor een neutrale vertaling. Als niet duidelijk is of een beeld een cliché is of niet, probeert men het beeld te behouden. Beeldend taalgebruik is kenmerkend voor poëtische en profetische teksten. In dit soort teksten zal men ook meer exotische beelden proberen te handhaven.

Een voorbeeld van beeldend taalgebruik dat letterlijk vertaald in het Nederlands een verkeerde indruk zou wekken, is te vinden in 2 Samuël 13:5: '(...) dan zal ik uit haar hand eten.' In het Nederlands is dit een staande uitdrukking met een betekenis die in de tekst niet bedoeld is. Daarom vertaalt de NBV hier met: '(...) dan zal ik wel eten'. In 2 Samuël 15:6 staat letterlijk in het Hebreeuws: 'Zo stal Absalom het hart van de mannen van Israël.' Dit klinkt bekend, maar te positief. In het Nederlands is 'iemand's hart stelen' iets dat zonder opzet of bijbedoeling gebeurt. Absalom handelt echter opzettelijk en met onedele bedoelingen. De NBV heeft hier terecht vertaald: 'op die manier palmde hij het volk van Israël in.'

In poëtische teksten komt het beeld van de 'hoorn' voor als teken van kracht, aanzien en heil. Dit gebeurt te vaak om te kunnen spreken van origineel en verrassend taalgebruik. Het is een in de Bijbel veel voorkomende metafoer, die in het Nederlands niet begrepen wordt en ten onrechte associaties oproept met 'een hoorn van overvloed'. Daarom wordt dit beeld in de NBV steeds omschreven. In Psalm 18:3 staat letterlijk 'hoorn van mijn heil'. In de NBV wordt dat 'kracht die mij redt' (vergelijk ook Luc. 1:69). De NV-51 heeft in Psalm 132:17: 'Daar zal ik voor David een hoorn doen uitspruiten.' De NBV vertaalt: 'Hier breng ik Davids huis tot aanzien.'

Soms worden beelden in de vertaling omschreven omdat ze in onze tijd en cultuur niet meer duidelijk spreken. In Amos 1:3 heeft de NV-51: 'omdat zij Gilead met ijzeren dorssleden verwoest hebben (...).' In de NBV wordt dat: 'ze hebben een spoor van verwoesting getrokken door Gilead.' Een andere beeldspraak uit de landbouw vinden we in Handelingen 26:14. De NV-51 heeft hier:

‘Het valt u zwaar tegen de prikkels achteruit te slaan.’ De NBV heeft dit omschreven als: ‘Je kwelt jezelf door je zinloze halstarrigheid!’

6.2.10 HEBREEUWSE POËZIE

Het handboek van de vertalers besteedt speciale aandacht aan het vertalen van Hebreeuwse poëzie. Allereerst moeten de vertalers vaststellen of een tekst als poëzie, proza of als poëtisch proza vertaald moet worden. Er bestaat namelijk geen harde scheiding tussen Hebreeuwse poëzie en Hebreeuws proza. Vooral in de profetische boeken komen teksten voor die in meer of mindere mate poëtisch zijn. In het algemeen worden teksten die veel poëtische kenmerken bevatten als poëzie vertaald. Teksten die in mindere mate poëtische elementen bevatten, worden weergegeven als poëtisch proza: afhankelijk van de brontekst kan de vertaling van deze teksten meer of minder poëtisch zijn, maar ze wordt niet als poëzie afgedrukt. Kenmerkend voor Hebreeuwse poëzie is het toepassen van parallellisme: zinnen lopen synchroon wat betreft woordgebruik, betekenis of ritme. Verder zie je bij Hebreeuwse poëzie vaak ongewoon woordgebruik, ongewone zinsbouw, woordspelingen, klankrijmen, een herkenbaar ritme, beeldend taalgebruik en de afwezigheid van bepaalde woorden die typerend zijn voor Hebreeuws proza.

Bij het poëtisch vertalen van teksten zal de vorm nog iets zwaarder wegen dan de inhoud, omdat juist de vorm kenmerkend is voor de Hebreeuwse poëzie. Als dat mogelijk is, blijven poëtische kenmerken in de vertaling gehandhaafd. Als dat niet lukt, blijven ze onvertaald of worden ze gecompenseerd door andere vormen. In proza is het belangrijk dat de vertalers streven naar natuurlijk Nederlands. Maar wat in proza onnatuurlijk klinkt, kan in poëzie wel acceptabel zijn, omdat een wat ongewone zinsbouw en ongewoon woordgebruik ook in het Nederlands kenmerkend kunnen zijn voor poëzie. Vaak ligt het taalniveau in poëzie wat hoger dan in proza. Om te beoordelen of een tekst als poëzie of proza moet worden afgedrukt, kijken de vertalers ook naar de functie van een tekst. Voor de profeten was indertijd poëzie het aangewezen middel om een gezaghebbende boodschap op indringende wijze mondeling door te geven. In het Nederlands heeft poëzie een andere, meer esthetische functie. Het is mogelijk dat een poëtische weergave juist afbreuk doet aan het aansporende of overtuigende karakter van een tekst. In dat geval kan beter voor poëtisch proza gekozen worden.

Een dergelijke afweging vinden we in de vertaling van Hosea. Hosea bestaat voor het grootste deel uit poëtische teksten. Deze teksten hebben echter vooral een overtuigende functie. Hosea wil bewerken dat zijn hoorders hun gedrag veranderen. Het taalgebruik is nogal informeel en direct. Een weergave in poëzie zou ertoe leiden dat de tekst minder direct overkomt en dat het taalniveau te hoog wordt. De vertalers kozen ervoor alleen Hosea 2:23-25 (NV-51 2:20-22), 6:1-3, 9:10-11:11 en 14:5-9 als poëzie te vertalen, omdat dat in deze gedeelten ook in het Nederlands het beste overkomt.

6.2.11 CONCORDANTIE EN VARIATIE

Het is niet mogelijk een volledig concordante vertaling te maken, waarbij elk woord uit de brontekst steeds met eenzelfde woord uit de doeltaal wordt weergegeven. Woorden uit verschillende talen hebben altijd een beperkte overlap in betekenis, waardoor een volstrekt concordante vertaling altijd elementen kwijtraakt en ongewenste elementen toevoegt. Daarom wordt afhankelijk van de context bekeken welke betekenselementen in de doeltaal moeten worden weergegeven.

In de vertaling wordt wel gestreefd naar beperkte concordantie. Dat houdt in dat gelijkkluidende woorden of zinsdelen in de doeltaal concordant worden vertaald wanneer het gaat om sleutelwoorden, refreinzinnen of anderszins betekenisvolle herhalingen die naar alle waarschijnlijkheid een functie hebben voor het verstaan van de tekst. De vertalers moeten er wel rekening mee houden dat het herhalen van woorden in het Nederlands snel merkwaardig of zelfs lelijk overkomt. Ook functionele herhalingen hebben in een Nederlandse vertaling vaak een sterker effect dan in de brontalen.

Beperkte concordantie kan leiden tot onnatuurlijk Nederlands, doordat een woord niet altijd in alle zinsverbanden even goed past. In dat soort gevallen moet er een andere oplossing worden gezocht. Er kunnen verwante woordstammen of begrippen met een verwante betekenis worden gebruikt. Men varieert ook wel om verschillende betekenisnuances van één bepaald woord in de

brontekst tot hun recht te laten komen. Het nadeel hiervan is dat met name in kleinere tekstgedeelten het accent in de vertaling komt te liggen op het betekenisverschil en minder op de overeenkomst.

Wanneer de functie van een woordherhaling niet met zekerheid is vast te stellen, wordt, als dat in het Nederlands mogelijk is, met eenzelfde woord vertaald, zodat lezers zelf kunnen bepalen hoe ze de herhaling opvatten.

In principe mag de vertaling niet mooier zijn dan de brontekst. Maar omdat de natuurlijke stijl van het Nederlands veel minder woordherhaling toelaat dan het Hebreeuws, moet er nogal eens gevarieerd worden. Het werkwoord *'amar*, 'zeggen' komt in het Oude Testament zeer veelvuldig voor zonder dat deze herhaling een bijzondere functie heeft. Het frequente gebruik van *'amar* is een taalkenmerk, geen tekstkenmerk. Alleen al in 2 Samuël 1:1-18 komt er zestien keer een vorm van dit werkwoord voor. Het zou niet mooi zijn dit in het Nederlands steeds met hetzelfde woord te vertalen. Daarom variëren de vertalers in dit gedeelte al naar gelang de context: 'vragen', 'antwoorden', 'bevelen', 'zeggen'. Andere vertalingen van *'amar* in 2 Samuël zijn 'uitvallen' (3:8), 'uitroepen' (3:28), 'smeken' (13:12), 'toebijten' (13:15), 'aanhouden' (14:9), 'vervolgen' (15:27), 'tegenwerpen' (18:3), 'verzuchten' (23:15) en 'eraan toevoegen' (24:23).

Een gedeelte waar men misschien beter beperkte concordantie had kunnen toepassen in plaats van variatie, vinden we in 2 Korintiërs 10:2-4. In deze verzen komt het Griekse woord *sarx* voor. Dit woord wordt in verschillende betekenissen gebruikt. Het kan betrekking hebben op het vergankelijke bestaan of op het zondige bestaan en wordt op andere plaatsen dan ook terecht op verschillende manieren vertaald, afhankelijk van de context.

2 Korintiërs 10:2-4 heeft: '(...) zorg ervoor dat ik bij u niet streng hoef op te treden tegen die paar mensen die denken dat we uit zwakheid handelen (...). We leven wel in deze wereld, maar vechten niet met de wapens van deze wereld. De wapens waarmee wij ten strijde trekken dienen niet ons eigen belang (...).' Hier is *sarx* binnen dezelfde context op de volgende manieren vertaald: 'uit zwakheid', 'in deze wereld', 'van deze wereld', 'dienen (...) ons eigen belang'. De vertaling is niet onjuist, maar laat weinig zien van de eenheid en het compacte woordgebruik in dit gedeelte. De Willibrordvertaling heeft hier wel beperkt concordant en erg fraai vertaald: '(...) lieden die denken dat wij handelen uit menselijke overwegingen. Wij zijn mensen, dat wel, maar wij strijden niet met menselijke middelen. De wapens waarmee we strijden zijn niet menselijk (...).'

Een mooi voorbeeld van beperkte concordantie vinden we in Jona 1, waar drie keer een Hebreeuws woord voorkomt dat in de NV-51 met 'vrezen' is vertaald. Dit woord heeft, net als het Hebreeuwse woord, zowel de betekenisnuance 'bang zijn voor' als 'ontzag hebben voor'. Het woord 'vrezen' is geen hedendaags Nederlands meer. De vertalers hebben toch een beperkte concordantie toe willen passen zonder de natuurlijke verteltrant geweld aan te doen. In 1:5 vinden we 'de zeelieden werden bang' (voor de hevige storm), in 1:10 'de mannen werden doodsbang' (vreesden met grote vrees) en in 1:16 'de mannen werden vervuld met bang ontzag voor de HEER' (ze vreesden de HERE met grote vrees).

In 1 Kronieken komen veel geslachtslijsten voor. Dat lijkt droge kost, maar de vertalers merken op dat het Hebreeuws opvallend veel manieren kent om te zeggen dat X de zoon is van Y. Deze subtiele variatie in 1 Kronieken moet ook in de vertaling uitkomen. Dit vraagt veel aandacht voor het consequent weergeven van de verschillende formules.

In de geslachtslijsten komt het Hebreeuwse woord *'ab* veel voor. Dit woord betekent 'vader' of 'stichter'. Veel eigennamen in de lijsten zijn ook als plaatsnamen bekend doordat plaatsnamen vaak van persoonsnamen zijn afgeleid. Zowel Salma als Hur worden 'vader' van Betlehem genoemd (2:51; 4:4). Nu betekent *'ab* in de formule 'X, de *'ab* van Y' bijna altijd 'stichter'. Dat is bijvoorbeeld het geval in 1 Kronieken 2:24,42,44,49-52. In 4:12 staat in het Hebreeuws zelfs uitdrukkelijk: 'de *'ab* van de *stad* Nachas'. De NBV vertaalt in al deze gevallen met 'stichter'. In 4:11 staat vrijwel dezelfde formule, maar hier is, in navolging van verreweg de meeste vertalingen, een uitzondering gemaakt: 'Machir, de vader van Eston.' In 4:12 staat namelijk dat Eston Bet-Rafa verwekte en dat wijst op biologisch vaderschap. Overigens is Bet-Rafa waarschijnlijk een plaatsnaam.

Ook in 2:21 is met 'vader' vertaald: 'Machir de vader van Gilead.' Blijkbaar heeft men hiervoor gekozen omdat in Numeri 26:29, 27:1 en 36:1 Machir vermeld staat als de lieflijke vader van zijn zoon Gilead.

De vertaling gebruikt wel steeds het woord 'vader' in de vertaling van éénlijns stambomen volgens de formule: 'W. Zijn zoon X. Zijn zoon Y. Zijn zoon Z'.

In de vertaling van 1 Kronieken 3:10-14 wordt dat: 'Salomo was de vader van Rechabeam, die de vader was van Abia, de vader van Asa, de vader van Josafat (...).'

Het concordant vertalen zou nog zorgvuldiger toegepast kunnen worden, met name bij begrippen die in verschillende bijbelboeken terugkomen. Een bekend thema in het Oude Testament is de rust die God zal geven. In Psalm 95:11 zegt God: 'Nooit gaan zij mijn rustplaats binnen!' (NBV). In Hebrëen 3 en 4 wordt dit vers geciteerd en toegepast. Het werkwoord 'rust geven' is in Deuteronomium en Jozua meestal vertaald met 'vrede geven' (Deut. 3:20; 12:10; 25:19; Jozua 1:13,15; 21:44; 22:4). Dit past goed in de context, maar het verband met Psalm 95 en Hebrëen 3 en 4 wordt minder helder. In Jozua 23:1 is wel vertaald met 'rust geven'. In Jozua 21:44 vinden we in de NBV 'vrede aan al hun grenzen'. In 2 Kronieken 15:15 wordt dezelfde uitdrukking vertaald met 'rust aan al hun grenzen'. Dit laatste zou in een revisie gladgestreken kunnen worden. Een ander steeds terugkerend thema is het 'als vreemdeling wonen'. Alleen al in Genesis vinden we voor deze uitdrukking de volgende vertalingen: 'als vreemdeling wonen' (15:13; 19:9; 21:34; 23:4), tijdelijk wonen (12:10) 'een tijdlang verblijven/wonen' (20:1; 32:5; 47:4), 'gastvrijheid genieten' (21:23), 'voorlopig blijven' (26:3), 'woonplaats' (35:27). Het is niet altijd duidelijk waarom per geval voor juist die specifieke nuance werd gekozen.

Een woord dat in de NBV op veel verschillende manieren wordt vertaald is het Hebreeuwse *nachalah*, erfdeel. In het Oude Testament krijgt dit begrip een religieuze dimensie, omdat het gaat om land dat God zelf heeft toegewezen. De NBV vertaalt in Rechters 2:6,9 met 'het gebied dat hun was toegewezen'. Deze omschrijving verwijst naar Jozua 13-19, waarin beschreven staat hoe Kanaän en het Overjordaanse onder de stammen verdeeld wordt. Daar wordt hetzelfde begrip gebruikt, en vaak in dezelfde trant vertaald 13:14,24,29; 14:1-4; 15:1). De NBV geeft het ook weer als 'wat mij is toebedeeld' (Ps. 16:6), 'eigen grond' (Deut. 18:1,2; Neh. 11:20), 'land' (Ruth 4:5,10), 'familiebezit' (Ruth 4:6). Het volk Israël wordt ook het 'erfdeel' van God genoemd. De NBV vertaalt dit steeds omschrijvend: 'uw eigen volk' (1 Kon. 8:51), 'zijn liefste bezit' (Ps. 106:40), 'die u toebehoren' (Jes. 63:17, vergelijk Deut 9:26,29), 'mijn eigendom' (Joël 4:2 (NV-51 Joël 3:2)). In Deuteronomium 18:2 staat woordelijk: 'De HEER zelf is zijn erfdeel.' De NBV geeft de betekenis heel juist weer: '(...) zij mogen immers bestaan van de dienst aan de HEER.'

In het Nieuwe Testament zijn er twee verwante woorden die beiden het begrip 'erfdeel' weergeven. Ook hier vertaalt de NBV op verschillende manieren: 'eigendom' (Hand. 7:5), 'erfdeel' (Hand. 20:32), 'erfenis' (Gal. 3:18; Ef. 1:14; Kol. 3:24; 1 Petr. 1:4), 'in bezit' (Heb. 11:8), 'deel aan mijn koninkrijk' (Hand. 26:18), 'bestemming' (Ef. 1:11), 'zullen ontvangen' (Ef. 1:18).

Door steeds met hetzelfde woord, bijvoorbeeld 'erfdeel' of 'erfenis', te vertalen, zouden veel afzonderlijke teksten wat merkwaardig gaan klinken en daardoor misschien een te zware theologische lading suggereren. De NBV kiest daarom steeds voor de betekenisnuance die het meest passend is in de context. Dit komt de duidelijkheid ter plaatse vaak ten goede, maar de keerzijde is dat door de aandacht voor hedendaags, natuurlijk en correct Nederlands een terugkerend thema minder herkenbaar is geworden.

Soms is er in de NBV meer concordant vertaald dan in de NV-51. De NV-51 geeft het Griekse woord *sooizoo* weer als: 'behouden' (Mar. 5:23,28,34; 10:26; 13:13,20; 16:16; Hand. 2:40), 'redden' (Mar. 3:4; 15:30,31, Hand. 27:20,31) en 'gezond worden' (Hand. 4:9). De NBV heeft in al deze gevallen vertaald met 'redden' (zie ook paragraaf 7.3.1).

6.2.12 CITATEN EN VERWIJZINGEN

In het Nieuwe Testament wordt regelmatig meer of minder letterlijk uit het Oude Testament geciteerd. Letterlijke citaten worden in de NBV zo veel mogelijk herkenbaar vertaald. Als de betekenis van het citaat niet duidelijk is, zoeken de vertalers naar een weergave die het beste past in de citerende context in het Nieuwe Testament. Ook opzettelijke verwijzingen en toespelingen

moeten in de vertaling herkenbaar zijn. Achter in de NBV is een lijst opgenomen met plaatsen in het Nieuwe Testament waar geciteerd wordt uit het Oude Testament. Hoewel de vertaalprincipes suggereren dat ook toespelingen vermeld zouden moeten worden, ontbreekt tot nu toe een dergelijk systeem van verwijzingen in de NBV.

Wat de herkenbaarheid van citaten betreft, valt de vertaling van 1 Petrus wat tegen. In 2:3 vinden we in de vertaling: 'U hebt toch ondervonden hoe goed de Heer is?' Het Griekse woord betekent 'proeven' of 'ondervinden'. De tweede betekenis lijkt het beste in de zin te passen. Nu is dit vers een citaat uit Psalm 34:9 dat in de NBV is weergegeven als: 'Proef, en geniet de goedheid van de Heer.' Dat is een zwaarwegende reden om ook in 1 Petrus 2:3 met 'proeven' te vertalen. Deze vertaling sluit ook beter aan bij het voorgaande, waarin Petrus de gelovigen vergelijkt met pasgeboren zuigelingen die naar de zuivere melk verlangen.

Ook in 1 Petrus 3:10-12 vinden we een citaat inclusief aanhalingstekens: 'Wie het leven liefheeft en gelukkig wil zijn, moet geen laster of leugens over zijn lippen laten komen, hij moet het kwaad uit de weg gaan en het goede doen, en voortdurend vrede nastreven. Want de Heer verliest de rechtvaardigen niet uit het oog en luistert naar hun gebeden, maar hij keert zich tegen hen die kwaad doen.' Als we deze vertaling vergelijken met het Grieks, zien we een paar opvallende verschillen. 'Wie goede dagen wil genieten' wordt hier: '(...) wie (...) gelukkig wil zijn.' 'Zijn tong' en 'zijn oren' vinden we in de vertaling niet terug. Nu kan dat heel terecht zijn als het om uitgesloten uitdrukkingen gaat die in een letterlijke vertaling veel apart en dichterlijker zouden klinken dan ze in de brontekst bedoeld zijn. Maar dit citaat komt uit Psalm 34:13-17a, een poëtische tekst waarin beeldend taalgebruik zeker wel een functie heeft. De vertaling van Psalm 34:13-17a luidt in de NBV: 'Hebben jullie het leven lief, / wil je goede jaren genieten? / Behoed dan je tong voor het kwaad, / je lippen voor woorden van bedrog. / Mijd het kwade, doe wat goed is, / streef naar vrede, jaag die na. / Het oog van de HEER rust op de rechtvaardigen, / zijn oor luistert naar hun hulpgeroep. / Toornig ziet de Heer wie kwaad doen aan (...)' Deze tekst is ook door de herhalingen, het parallellisme, herkenbaar als poëtische tekst. In het citaat in 1 Petrus 3 is dit parallellisme in de brontekst ook aanwijsbaar, maar in de vertaling komt dit niet tot zijn recht. Het is jammer dat men voor zo'n prozaïsche weergave gekozen heeft. Een meer letterlijke vertaling in 1 Petrus 3:10-12 zou beter aansluiten bij Psalm 34.

Een dergelijk wat vervlakt citaat vinden we ook in Hebreëen 2:8, waar Psalm 8:7 wordt geciteerd. In Psalm 8 heeft de NBV: '(...) en alles aan zijn voeten gelegd.' In de Griekse tekst van Hebreëen 2:8 is dit vers letterlijk vertaald, maar in de NBV zijn hier de voeten verdwenen: '(...) alles hebt u aan hem onderworpen.'

(Meer voorbeelden van citaten en verwijzingen in paragraaf 7.2.)

6.2.13 PERIKOPEN

Vanouds had de verdeling van de bijbeltekst in perikopen een liturgische functie. De bijbeltekst werd onderverdeeld in gedeelten die geschikt zijn om voor te lezen. We zijn nog steeds gewend aan een vertaling met veel perikopen met bijbehorende opschriften. Door die vele perikopen is een bijbelgedeelte makkelijker te vinden. Het nadeel is dat de tekst uiteen valt. Vaak leest men een perikoop als een zelfstandig gedeelte zonder de context erbij te betrekken. Bij het voorlezen uit de Bijbel wordt het opschrift vaak meegelezen, alsof dat deel zou uitmaken van de bijbeltekst. In de NBV is het belangrijkste doel van perikopen dat ze de leesbaarheid vergroten. De perikoopschriften mogen niet interpreterend zijn. Ze zijn beknopt en neutraal geformuleerd en worden zo veel mogelijk ontleend aan de tekst zelf. Doordat de perikoopschriften bescheiden zijn, kan de tekst voor zichzelf spreken zonder dat de lezer door het opschrift een bepaalde kant op wordt gestuurd. Een minder geslaagde uitzondering vinden we bij Genesis 6:1-4. Het opschrift luidt hier: 'Vermenging van goden en mensen'. Dat gaat verder dan de vertaling, die op zich al voor discussie vatbaar is (zie paragraaf 7.3.3).

De perikopen in de NBV moeten gebaseerd zijn op de structuur van de tekst en mogen de tekst niet verbrekken. In de praktijk betekent dat een forse vermindering van het aantal perikopen in vergelijking met andere vertalingen. Het boek Jona valt niet in vier stukken uiteen zoals in de NV-51. Met name in de Evangelieën is het een groot voordeel dat opeenvolgende gesprekken en gebeurtenissen niet voortdurend door perikoopschriften onderbroken worden. Daardoor worden verbanden zichtbaar die eerder niet opvielen.

Ter illustratie: in tegenstelling tot de meeste andere Nederlandse bijbelvertalingen vormen in Lucas 10 de vraag van de wetgeleerde, Jezus' gelijkenis van de Samaritaan én zijn bezoek aan Maria en Marta één perikoop met het opschrift 'Het enig noodzakelijke'. De perikoopopschriften staan in de meeste uitgaven van de NBV in het rood afgedrukt. Daardoor is nog duidelijker dat de opschriften niet tot de bijbeltekst behoren.

6.2.14 NOTEN

Een groot verschil met de NV-51 is, dat de NBV voetnoten bevat. In principe geven deze noten geen achtergrondinformatie vanuit de broncultuur. Vertaal- en interpretatieproblemen worden zo veel mogelijk in de vertaling opgelost, en niet door middel van voetnoten. Voetnoten hebben wel betrekking op vertaalkundige aspecten zoals afwijkingen van de Masoretische Tekst (de Hebreeuwse tekst van het Oude Testament zoals deze door de masoreten, joodse schriftgeleerden, is overgeleverd), relevante alternatieve vertalingen en de verklaring van een woordspeling of eigenaam. Soms geven ze belangrijke alternatieve tekstoverleveringen. Ook melden de noten afwijkende versnummeringen. Dat is nodig omdat de NBV een internationaal aanvaarde versnummering volgt, die soms afwijkt van de nummering in de NV-51. Er worden geen noten opgenomen die alleen melden dat het Hebreeuws onduidelijk is en geen alternatieve vertaling geven. Hoewel noten in de NBV zuinig worden toegepast, bieden ze de lezer veel relevante informatie.

In Rechters 6:25 leidt het sobere notengebruik tot een wat vrije vertaling, en ook tot het wegvallen van een interessant cultureel gegeven. De NBV heeft: 'Diezelfde nacht zei de HEER tegen Gideon: "Neem de stier van je vader, dat prachtbeest dat nu al zeven jaar gespaard is".' Letterlijk staat er: 'Neem de stier van de runderen van je vader, de tweede stier van zeven jaar.' Die 'tweede stier' zou in de vertaling behouden kunnen blijven als in een noot verklaard zou worden dat de eerste stier al geofferd is volgens het voorschrift in Exodus 13:2,12.

De NBV geeft in Amos 7:7,8 een zinvolle tekst, maar verhuult daarmee wel een vertaalprobleem: 'Dit heeft hij mij laten zien: Ik zag hoe de Heer op een loden muur stond met een loden voorwerp in zijn hand. En de HEER vroeg mij: "Wat zie je, Amos?" Ik antwoordde: "Lood". Toen zei de Heer: "Een loden last zal ik mijn volk Israël opleggen, ik zal het niet langer sparen." De betekenis van het woord dat met 'lood' wordt vertaald, is hoogst onzeker. Omdat het in dit geval niet mogelijk is een alternatieve vertaling te bieden, blijft een noot achterwege.

Een voorbeeld van een noot met interessante informatie is die bij Jeremia 25:26: '*Sesach* – Sesach is een naam voor Babel, geschreven in een soort geheimschrift, waarin de eerste letter van het Hebreeuwse alfabet vervangen wordt door de laatste, de tweede door de voorlaatste, enzovoort.'

6.3 Conclusie

De vertalers werkten, voor zover wij dat konden beoordelen, zorgvuldig vanuit de diverse vertaalprincipes en -regels. Het is niet mogelijk om aan alle principes volledig recht te doen. Regelmatig conflicteren ze met elkaar. In de praktijk blijkt de doeltaalgerichtheid zwaar te wegen. Daardoor lijkt dat soms te zeer ten koste te gaan van andere principes. Zo wordt er af en toe vergaand geëxpliciteerd. Op cultureel niveau past men zich soms te zeer aan bij wat in de doelcultuur bekend wordt verondersteld. Het beperkt concordant vertalen zou nog wat royaler toegepast mogen worden: vooral bij woorden die een bepaalde theologische lading hebben gebeurt dat nog te weinig. Ook citaten zijn niet altijd voldoende gelijklopend. De afwegingen die bij het vertalen gemaakt werden gaven steeds stof tot bezinning. Een weerslag daarvan is te vinden in het *Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling*. In de loop van het vertaalproject is men iets terughoudender geworden in het expliciteren. Iets vaker heeft men elementen opgevat als tekstenmerk in plaats van als taalkenmerk. Daardoor is de vertaling hier en daar minder 'vrij' geworden in vergelijking met de conceptvertalingen. Hoewel we in bepaalde gevallen graag hadden gezien dat men tot een andere afweging was gekomen, kunnen we toch stellen dat NBV

in het algemeen een zorgvuldige vertaling is die de brontekst betrouwbaar weergeeft binnen de gekozen vertaalprincipes en de vertaalmethode.

7 BEOORDELING VANUIT DE AANDACHTSPUNTEN VAN DE GENERALE SYNODE

De Generale Synode van Leeuwarden 1990 heeft de wens uitgesproken 'dat een nieuwe vertaling de heilige Schriften zorgvuldig en betrouwbaar in hedendaags Nederlands weergeeft, op een wijze die recht doet aan de eenheid van de Schriften en aan de realiteit dat de vertaalde bijbel in Nederland al eeuwen fungeert binnen een belijdende kerkgemeenschap' (Acta artikel 67 besluit 2b). Deze aandachtspunten zijn heel algemeen gesteld, en konden als zodanig niet dienen als toetsingscriteria. Wel gaven ze handvatten om de vertaling vanuit het perspectief van de ontvangende kerken te beoordelen. In dit hoofdstuk geven we aan hoe wij de aandachtspunten hedendaags Nederlands, recht doend aan de eenheid van de Schriften, functionerend in een belijdende kerkgemeenschap en zorgvuldig en betrouwbaar hebben uitgewerkt. Daarbij geven we een beoordeling van de NBV aan de hand van deze aandachtspunten..

7.1 Hedendaags Nederlands

7.1.1 NATUURLIJK EN CORRECT NEDERLANDS

Een van de belangrijkste redenen waarom onze kerken positief reageerden op de plannen voor een nieuwe bijbelvertaling voor de kerken was, dat de NV-51 niet voldeed wat betreft het Nederlands. Het taalgebruik van de NV-51 is sterk verouderd. Ook de zinsbouw past zich nauwelijks aan bij wat in het Nederlands gebruikelijk is. Dat heeft grote gevolgen voor de voorleesbaarheid en de begrijpelijkheid. De voorleesbaarheid is vooral in de eredienst van belang. Voor de catechese is het belangrijk dat het taalgebruik niet moeilijker is dan nodig. Niet alle gedeelten in de Bijbel zijn even makkelijk te begrijpen, maar verouderde of on-Nederlandse taal werpt een onnodige extra drempel op. Nu gebruiken veel mensen thuis de Groot Nieuws Bijbel of Het Boek, omdat ze die beter begrijpen. Een kerkbijbel in hedendaags Nederlands kan eraan bijdragen dat zowel in de kerk als thuis dezelfde vertaling wordt gebruikt.

Het zal niet verbazen dat op het gebied van hedendaags Nederlands de NBV een grote verbetering is ten opzichte van de vertaling die nu gangbaar is in onze kerken. Hoewel de NV-51 in 1951 voltooid was, is er vanaf 1910 aan deze vertaling gewerkt. Gedurende deze periode is de Nederlandse taal sterk veranderd. Deze vertaling is ontstaan in een tijd waarin een veel groter verschil werd geaccepteerd tussen schrijftaal en spreektaal. Bij de vertaling zijn wel neerlandici betrokken geweest, maar ze werden in een te laat stadium ingeschakeld. Bovendien wilden de vertalers nadrukkelijk aansluiten bij het taalkleed van de Statenvertaling. Ze keken achterom in plaats van vooruit.

Goed en hedendaags Nederlands is een zwaarwegend criterium binnen de vertaalprincipes en vertaalregels van de NBV (zie ook paragraaf 6.2.3). In het algemeen kan worden geconstateerd dat de vertalers op dit punt buitengewoon kritisch waren. Dat hangt samen met de overtuiging dat het juist brontekstgetrouw is om doeltaalgericht te vertalen. 'Een vertaling waar de brontaal nog doorheen schemert, versluiert het zicht op hoe de brontekst vorm gekregen heeft in de eigen taal en cultuur' (*Handboek* (2001), B 15:10). De brontekst is geen vertaalde, onnatuurlijke tekst, dus mag de vertaling ook geen onnatuurlijke, incorrecte 'vertaaltekst' opleveren.

Die nadruk op de doeltaal kan wringen met andere criteria. Een voorbeeld vinden we in Zacharia 2:6. 'Ik ga opmeten hoe groot Jeruzalem moet worden' (NBV). In het Hebreeuws staat 'hoe breed en hoe lang'. Dat wordt hier opgevat als een taalkenmerk. In de Nederlandse taal heb je het niet over de lengte en de breedte van een stad, maar over de grootte ervan. Natuurlijk Hebreeuws wordt vertaald in natuurlijk Nederlands. In Efeziërs 3:18 vertaalt de NBV: 'Dan zult u met alle heiligen de lengte en de breedte, de hoogte en de diepte kunnen begrijpen.' Hier is 'lengte en breedte' een tekstkenmerk, en wordt het letterlijk vertaald. Het woordgebruik herinnert aan Zacharia 2:6, te meer als je bedenkt dat in het Grieks 'breedte en lengte' staat. Doordat Zacharia 2:6 doeltaalgericht is vertaald, valt de associatie met Efeziërs 3:18 weg. Vanuit de eenheid van de Schriften (paragraaf 7.2) en het principe dat verwijzingen herkenbaar blijven (paragraaf 6.2.12) is dat jammer.

7.1.2 VOUSVOYEREN EN TUTOYEREN

In de ontvangende taal moeten de vertalers soms beslissingen nemen over zaken die in de brontekst niet expliciet gemaakt worden. Het Hebreeuws en het Grieks maken geen onderscheid tussen jij en u. In het Nederlands moeten we kiezen. Ouders zeggen jij tegen kinderen. Kinderen zeggen steeds vaker jij tegen hun ouders. De Nederlandse samenleving wordt steeds meer egalitair, en dat betekent dat er steeds meer getutoyeerd wordt. Dat heeft ook zijn weerslag op de Nieuwe Bijbelvertaling. Aanvankelijk richtte de keuze tussen 'je' en 'u' zich vooral op de ontvangende taal. Gaandeweg gingen de vertalers meer rekening houden met de broncultuur, en ook met de functie die de vertaalde tekst heeft in een liturgische setting. De richtlijnen voor de aanspreekvormen werden aangepast. Ze besloten terughoudender te zijn in het tutoyeren. In de NBV worden nu groepen mensen en hoger geplaatsten aangesproken met 'u'. Lager geplaatsten worden aangesproken met u of jullie. God spreekt mensen aan met 'je'/'jullie'. Jezus spreekt een groep leerlingen aan met 'jullie'. In nieuwtestamentische brieven worden de lezers gevousovoeerd. Ouders zeggen 'je'/'jullie' tegen hun kinderen. Kinderen zeggen 'u' tegen hun ouders. In andere gevallen wordt gekeken naar de mate van afstandelijkheid of vertrouwelijkheid tussen de sprekers. In afzonderlijke gevallen kan van deze regels worden afgeweken. In de tien geboden bijvoorbeeld, is gekozen voor vousvoyeren: God spreekt hier zijn volk aan met 'u'. Dit heeft vooral te maken met de liturgische functie van deze tekst. De tien geboden worden vaak in de eredienst voorgelezen en een aanspraak in de jij-vorm zou daar kunnen detoneren. Merkwaardig is de overgang van 'je' naar 'u' in Efeziërs 6:1,2: 'Kinderen, wees gehoorzaam aan je ouders uit ontzag voor de Heer, want zo hoort het. "Toon eerbied voor uw vader en moeder". De vertalers hanteren eerst de algemene regel dat kinderen met 'je' aangesproken worden. Dan volgt een citaat uit de tien geboden waarin volgens afspraak gevousovoeerd wordt. Bijbellezers die gewend zijn aan de NV-51 vinden mogelijk dat een vertaling waarin ze regelmatig 'je' en 'jullie' tegenkomen wat plat overkomt. Door steeds met 'u' te vertalen zou de vertaling echter in veel gevallen formeler en afstandelijker worden dan de brontekst. Een consequent 'u' zou evenzeer afbreuk doen aan het origineel als een vertaling die consequent kiest voor 'je' en 'jullie'.

7.1.3 HOOFDLETTERS

Een andere zaak waarin de brontekst de vertalers geen houvast biedt, is het gebruik van hoofdletters bij verwijzingen naar God of Jezus. Het Hebreeuws en het nieuwtestamentisch Grieks kennen geen onderscheid tussen hoofdletters en kleine letters. In de bronteksten komen dus geen eerbiedshoofdletters voor. In de NV-51 kregen persoonlijke en wederkerige voornaamwoorden die naar God of Jezus verwijzen een hoofdletter, dit in navolging van de Statenvertaling waarin de eerbiedskapitaal nog vaker wordt gebruikt. Opmerkelijk is dat de vroege uitgaven van de Statenvertaling deze eerbiedskapitaal erg zuinig toepasten. Woorden uit de religieuze sfeer kregen wel een hoofdletter: Arke, Tempel, Verbond, Sabbath etc.

Het NBG stelt dat er sinds de jaren tachtig van de twintigste eeuw een tendens tot grotere soberheid in het gebruik van hoofdletters te zien is. De NBV sluit aan bij deze tendens. Hoofdletters worden gebruikt voor Godsnamen, en verder in die gevallen waarin Vader, Zoon en Geest als naam worden gebruikt, bij zelfstandig gebruikte bijvoeglijk naamwoorden die betrekking hebben op God: de Almachtige, de Eeuwige, en bij enkele titels van Jezus die als eigenaam zijn gaan fungeren: Gezalfde, Heer, Mensenzoon, Zoon van David, Zoon van God. In het Nieuwe Testament vinden we 'heilige Geest'. Omdat in het Oude Testament de 'geest' van God nog niet als eigenaam functioneert, krijgt dit zelfstandig naamwoord hier geen hoofdletter (Joël 3:1,2 NV-51 Joël 2:28,29; Jes. 63:10).

In Efeziërs 1:17 en 4:4 hadden we ook graag 'Geest' met een hoofdletter gezien. De brief begint met een trinitarische inleiding (1:3-14), en het is niet verwonderlijk dat in de daarop volgende verzen weer God, Christus en de Geest genoemd worden. De NBV heeft hier 'een geest van inzicht', maar er kan hier ook vertaald worden met 'de Geest van wijsheid'. In Efeziërs 4: 5,6 worden één Heer en één God genoemd. Het is logisch dat in het voorafgaande vers ook van één Geest gesproken wordt. Overigens heeft de NBV het in dit gedeelte over 'de eenheid die de Geest u geeft: één lichaam en één geest'.

In Kolossenzen 3:16 komt er in de NBV juist een hoofdletter bij. De NV-51 heeft 'geestelijke liederen zingende, Gode dank brengt in uw harten'. De NBV vertaalt met een iets andere

interpretatie van de brontekst: '(...) zingt met heel uw hart (...) liederen die de Geest u vol genade ingeeft.'

Deputaten hebben de voorkeur uitgesproken voor een hoofdlettergebruik in de lijn van de NV-51. We erkennen echter dat het ook voordelen heeft om af te zien van hoofdletters. In profetische teksten is niet altijd duidelijk of God of de profeet aan het woord is. Ook in verhalende teksten kunnen eerbiedshoofdletters de vertaling ten onrechte duidelijker maken dan de brontekst. In Rechters 14:4 heeft de NBV: 'Zijn ouders wisten niet dat het de HEER was die hierop aanstuurde, omdat hij een aanleiding zocht om de strijd met de Filistijnen aan te gaan.' Uit de Hebreeuwse tekst is niet met zekerheid op te maken wie een aanleiding zocht: God of Simson. Als de NBV eerbiedshoofdletters zou gebruiken, zouden de vertalers gedwongen zijn hier zelf een keuze te maken. Dat zou in strijd zijn met het uitgangspunt dat de vertaling niet makkelijker mag zijn dan de brontekst (paragraaf 6.2.2).

7.2 De eenheid van de Schriften

We belijden dat de ware en volkomen leer van de verlossing vervat is in het Oude én Nieuwe Testament. De Bijbel bevat een enorme diversiteit aan geschriften die toch met elkaar een eenheid vormen. Door het geloof weten we dat Jezus Christus de vervulling is van de messiaanse beloften in het Oude Testament en dat het in de hele Bijbel gaat om Gods plan met de wereld. We geloven dus in de eenheid van de Schriften. De eenheid van de Schriften is echter niet iets dat erin of eruit vertaald kan worden. Het is wel mogelijk meer of minder recht te doen aan citaten en verwijzingen. Wie niet gelooft in de eenheid van de Schriften spreekt hier slechts over literaire afhankelijkheid. Wij geloven dat er ook een goddelijk plan aan ten grondslag ligt. Die belijdenis staat op een ander niveau dan de wijze van vertalen.

Op tekstniveau bestaan tussen de bijbelboeken onderling natuurlijk tal van literaire verbanden, en het is dan ook van belang dat citaten en verwijzingen goed worden weergegeven. Als in het Nieuwe Testament wordt teruggegrepen op sleutelwoorden uit het Oude Testament, moet dat in de vertaling herkenbaar zijn (zie ook paragraaf 6.2.12). Daarbij moet niet gecamoufleerd worden dat schrijvers van het Nieuwe Testament oudtestamentische teksten soms naar onze maatstaven tamelijk vrij citeerden en toepasten. De eenheid van de Schriften moet dus niet ondersteund worden door een geforceerde harmonisatie van teksten die onmiskenbaar verschillen vertonen. De eenheid van de Schriften is immers een door de tijd gegroeide eenheid. De oudtestamentische geschriften hebben onder Gods voorzienigheid eeuwenlang zonder de uitleg en vervulling van het Nieuwe Testament bestaan. Hosea 11:1 ('Uit Egypte heb ik mijn zoon weggeroepen') wordt aangehaald in Matteüs 2:15 en blijkt dan betrekking te hebben op Jezus Christus. In Psalm 16:10 zegt David: 'U levert mij niet over aan het dodenrijk en laat uw trouwe dienaar het graf niet zien.' Generaties lezers en hoorders zullen verondersteld hebben dat David het in deze psalm alleen over zichzelf heeft. In Handelingen 2:25-31 en Handelingen 13:35-37 laten Petrus en Paulus zien hoe David hier (ook) over Jezus Christus profeteerde.

Het vertalen van teksten in het Oude Testament die in het Nieuwe Testament worden aangehaald, wordt bemoeilijkt door het feit dat het Oude en Nieuwe Testament in verschillende talen geschreven zijn. Uitdrukkingen en zinsneden die in het oudtestamentisch Hebreeuws natuurlijk klinken, worden in het Nieuwe Testament vaak letterlijk in het Grieks vertaald, en klinken in de nieuwtestamentische context wat exotisch. Daardoor is direct duidelijk dat het om een verwijzing gaat. Zo'n uitdrukking krijgt een bepaalde lading. Nu worden zowel het Hebreeuwse Oude Testament als het Griekse Nieuwe Testament in het Nederlands vertaald. In die ene Nederlandse taal kan de spanning en het verband tussen de Hebreeuwse teksten en de Griekse citaten nooit op dezelfde wijze weergegeven worden als in het origineel.

Deze moeite doet zich ook voor in de verwijzingen naar Daniël 7:13. Daniël ziet 'dat er met de wolken van de hemel iemand kwam die eruitzag als een mens' (NBV). In het Hebreeuws staat letterlijk: 'zoals de zoon van een mens'. In de context van Daniël geeft de NBV een correcte vertaling in natuurlijk Nederlands. In Matteüs 26:64 zegt Jezus: '(...) vanaf nu zult u de Mensenzoon zien zitten aan de rechterhand van de Machtige en hem zien komen op de wolken van de hemel.' Dit is een vrij duidelijke verwijzing naar Daniël 7:13. De overeenkomst zou nog duidelijker zijn als in Daniël 7 werd vertaald met 'iemand die er uitzag als een mensenzoon'. Maar

'mensenzoon' is geen natuurlijk Nederlands, en doet daarmee ook niet geheel recht aan de natuurlijke, maar tegelijk wat omschrijvende trant van de Hebreeuwse brontekst. In Openbaring 1:7,13 beschrijft Johannes iemand die 'komt met de wolken' en 'die eruitzag als een mens'. De overeenkomst met Daniël 7:13 is duidelijk. De overeenkomst met Matteüs 26:64 is minder zichtbaar. De vertalers worstelen hier met enerzijds het vertaalprincipe dat verwijzingen in de vertaling herkenbaar moeten zijn (paragraaf 6.2.12) en anderzijds het uitgangspunt dat er in correct en natuurlijk Nederlands moet worden vertaald waar in de brontekst ook sprake is van natuurlijk taalgebruik (paragraaf 6.2.1; 6.2.2; 6.2.3).

Een oudtestamentische tekst die in het Nieuwe Testament wordt geciteerd en toegepast, vinden we in Deuteronomium 18:15,18 (NBV): 'Hij zal in uw midden profeten laten opstaan, profeten zoals ik. Naar hen moet u luisteren (...). Ik zal in hun midden profeten laten opstaan zoals jij. Ik zal hun mijn woorden ingeven, en zij zullen het volk alles overbrengen wat ik hun opdraag.' In de brontekst staat 'profeet' in het enkelvoud. In het Hebreeuws kan dit enkelvoud een enkele profeet aanduiden, maar ook een lijn van profeten. Uit 18:20-22 blijkt dat niet hoeft te worden gedacht aan één enkele profeet. Daarom hebben we er begrip voor dat de NBV hier met een meervoud heeft vertaald.

Petrus citeert in (de Griekse tekst van) Handelingen 3:22 uit Deuteronomium 18 (NBV): 'Mozes heeft al gezegd: "De Heer, uw God, zal in uw midden een profeet zoals ik laten opstaan; luister naar hem en naar alles wat hij u zal zeggen (...)".' Stefanus noemt dezelfde tekst in zijn verdediging (Hand. 7:37). Het is mogelijk dat ook hier de lijn van profeten wordt bedoeld die de Messias hebben aangekondigd, maar het enkelvoud wijst hier sterk in de richting van de Messias zelf. In Johannes 1:21,25 blijkt dat men in Deuteronomium 18 een Messiaanse profetie heeft herkend. In het Nederlands is het niet mogelijk om Deuteronomium 18:15,18 zo te vertalen dat zowel het ambt van opeenvolgende profeten als de mogelijke verwijzing naar de Messiaanse profeet tot de interpretatiemogelijkheden van de lezer behoren. Door met een meervoud te vertalen ontstaat een breuk tussen de tekst in Deuteronomium en het citaat in Handelingen. Een vertaling in het enkelvoud geeft de tekst mogelijk een sterkere Messiaanse betekenis dan uit de brontekst blijkt. Daarbij wordt de vertaalde tekst minder logisch dan de brontekst. De vertalers zouden dit dilemma kunnen oplossen door bij Deuteronomium 18 een noot op te nemen met de vermelding dat ook vertaald kan worden met 'een profeet'.

In het Oude Testament komt vaak het Hebreeuwse woord *zera* voor: 'zaad' of 'nageslacht'. Het is een collectief begrip. Dat wil zeggen dat het woord in het enkelvoud staat, maar dat het verwijst naar iets dat in de werkelijkheid meervoudig is. De NBV vertaalt het vaak met 'nakomelingen', bijvoorbeeld in Genesis 12:7, 13:15 en 28:13, waar het gaat om de nakomelingen van Abraham. In Galaten 3:16 verwijst Paulus naar de weergave van deze teksten in de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament. In de Septuaginta wordt het Hebreeuwse woord voor zaad in het Grieks met een enkelvoud vertaald, terwijl de vertalers ook voor een meervoud hadden kunnen kiezen. De NBV heeft dit weergegeven met het woord 'nakomeling'. Paulus voert op grond van het gebruikte enkelvoud aan dat eigenlijk Christus is bedoeld. Het verband tussen Galaten 3:16 en de teksten in Genesis zou iets duidelijker zijn als in Genesis met het ook in het Nederlands collectieve begrip 'nageslacht' werd vertaald.

In Genesis 3:15 komt hetzelfde collectieve begrip *zera* voor: 'Vijandschap sticht ik (...) tussen jouw nageslacht en het hare, zij verbrijzelen je de kop, jij bijt hen in de hiel' (NBV). Merkwaardig is de overgang van het enkelvoud van het woord 'nageslacht' naar het meervoud in het vervolg: 'zij', 'hen'. In het Hebreeuws wordt hier nadrukkelijk het enkelvoud gebruikt. Hoewel deze tekst niet wordt aangehaald in het Nieuwe Testament, ziet de gereformeerde traditie hierin een verwijzing naar Jezus Christus.

In een aantal gevallen (bijvoorbeeld in Gen. 12:7; 13:15; 28:13; Deut. 18:15,18) zou het verband met bepaalde nieuwtestamentische teksten duidelijker worden als de vertalers een noot met een alternatieve vertaling zouden opnemen. De NBV bevat in de huidige uitgaven wel een lijst met plaatsen in het Nieuwe Testament waarin uitdrukkelijk uit het Oude Testament wordt geciteerd. Ook is er een lijst met parallelle teksten (tekstgedeelten die over dezelfde gebeurtenis of hetzelfde onderwerp gaan). Helaas heeft de NBV tot nu toe nog geen systeem van tekstverwijzingen dat

ook minder directe verbanden laat zien. Deze verwijzingen zouden de lezer op het spoor kunnen zetten van verwijzingen die in de vertaling minder in het oog vallen. De lijst met citaten vermeldt bijvoorbeeld wel het citaat uit Deuteronomium 18:15 in Handelingen 3 en 7, maar niet de verwijzing naar Daniël 7:13 in Matteüs 26:64. We bevelen het NBG dan ook aan, in toekomstige uitgaven ook dit soort tekstverwijzingen op te nemen.

7.3 De NBV als kerkbijbel

De synode van 1990 sprak de wens uit 'dat de Nieuwe Bijbelvertaling recht zou doen aan de realiteit dat de vertaalde Bijbel al eeuwen fungeert binnen een belijdende kerkgemeenschap'. In deze paragraaf bekijken we wat dat zou kunnen inhouden en of de NBV daaraan voldoet.

7.3.1 KERKELIJK TAALGEBRUIK

Er bestaan veel woorden en uitdrukkingen die bijna alleen nog in religieuze of kerkelijke setting worden gebruikt. Denk bijvoorbeeld aan woorden als 'zonde', 'gerechtigheid' 'zich bekeren', 'behouden worden'. Wanneer deze begrippen in een vertaling anders worden weergegeven, ervaren lezers dat vaak als een verarming. Maar het is ook mogelijk dat de lading die dit soort woorden door de tijd hebben gekregen niet meer overeenkomt met de oorspronkelijke betekenis van het woord. In de brontekst worden voor geloofszaken vaak woorden gebruikt, die ook betekenis hadden buiten het religieuze taalveld. In de Statenvertaling werden deze woorden vaak vertaald met Nederlandse woorden die ook in het alledaagse spraakgebruik voorkwamen. Door de jaren heen veranderde de Nederlandse taal, maar bepaalde begrippen bleven in de geloofstaal bewaard. De NV-51, die wilde aansluiten bij de Statenvertaling, heeft een aantal van deze begrippen overgenomen. Doordat het gesproken en geschreven Nederlands zich verder ontwikkelde, kan de betekenis van deze begrippen minder duidelijk zijn geworden. Tegelijkertijd hebben deze woorden in de traditie een meerwaarde gekregen die de woorden in de brontekst niet hadden. Deels kwam die meerwaarde vanuit de directe bijbelse context, en deels vanuit de geloofsbeleving zoals die door de eeuwen vorm kreeg. In Lucas 2:11 vertellen de engelen aan de herders: 'U is heden de Heiland geboren.' De NBV heeft: 'Vandaag is (...) voor jullie een redder geboren.' Bij het woord 'Heiland' hebben veel mensen een bepaald gevoel, gekleurd door liederen waarin dit woord voorkomt, en de manier waarop mensen dit woord gebruiken als ze spreken over Jezus Christus. De traditie heeft als het ware een stempel op dit woord gedrukt dat niet op het oorspronkelijke Griekse woord zat. Als we in Lucas 2:11 verder lezen, zien we echter dat het woord 'redder' ook in de NBV wordt ingekleurd door de context: 'Hij is de messias, de Heer.' In deze woorden wordt aangegeven dat de redder die nu net geboren is, van enorme betekenis zal zijn voor Israël en voor de wereld. Doordat in de NBV soms andere woorden worden gebruikt voor bekende geloofsbegrippen, wordt de traditionele lading als het ware van bepaalde begrippen afgespoeld. De lezer kan zo'n begrip vanuit de context opnieuw invullen. Wie zo leest, komt juist dichter bij de bijbelse boodschap.

In de Statenvertaling en de NGB '51 komt de uitdrukking 'behouden worden' vrij veel voor als vertaling van een Grieks woord dat 'redden' betekent. In dit 'behouden worden' horen mensen vaak een diepere lading, alsof het altijd zou gaan over het verlost worden van zonde door Jezus Christus (vergelijk Hand. 2:40). In Handelingen 27:20,31 komt hetzelfde Griekse woord voor, maar hier gaat het om gered worden na een schipbreuk. In de NBV is dit woord bijna steeds als 'redden' vertaald, terwijl de NV-51 vertaalt met 'redden', 'behouden worden', 'genezen zijn', 'gezond worden' (zie paragraaf 7.2.11). Het Griekse woord *soteria* dat in de NV-51 met 'behoudenis' (Hand. 4:12), 'verlossing' (Hand. 7:25), 'redding' (Hand. 27:34), 'zaligheid' (Op. 7:10) en 'heil' (Op. 12:10) wordt vertaald, is in de NBV meestal als 'redding' weergegeven. Het verwante woord *soter* vinden we in de NV-51 terug als Heiland (Luc. 2:11; Hand. 5:31; 13:23). In de NBV is dat 'redder' geworden. In deze gevallen vertaalt de NBV dus meer concordant dan de NV-51. Daardoor is de invulling van de woorden 'redden', 'redding' en 'redder' in de vertaling ook concreter, minder eenzijdig geestelijk dan 'behouden worden', 'behoudenis', 'zaligheid', 'heil' en 'Heiland' in de NV-51, en meer in overeenstemming met de betekenis van het Grieks.

In Jona zien we dat sommige typisch kerkelijke woorden moderner en duidelijker zijn vertaald. Ter illustratie geven we hier de vertaling van Jona 3:8-10.

“(…) Iedereen, mens en dier, moet zich hullen in een boetekleed en luidkeels God aanroepen.

Laat iedereen anders gaan leven en breken met het onrecht dat hij doet. Misschien dat God van gedachten verandert en op zijn besluit terugkomt; wie weet zal hij zijn woede laten varen, zodat wij niet te gronde gaan”. Toen God zag dat zij inderdaad anders begonnen te leven, kwam hij terug op wat hij bedreigd had hun aan te doen, en hij deed het niet.’

In Jona 3:8 roept de koning van Ninevé zijn onderdanen op: ‘Laat iedereen anders gaan leven.’

Het Hebreeuwse woord dat hier vertaald is, betekent onder meer ‘zich bekeren’, ‘omkeren’. In 3:10 ziet God ‘dat zij inderdaad anders begonnen te leven’. Elders in het Oude Testament, bijvoorbeeld in Amos 4:6,8-11 komt hetzelfde Hebreeuwse woord voor. In Amos 4 wordt steeds vertaald met ‘maar jullie zijn niet naar mij teruggekeerd’. Deze weergave past hier erg mooi, maar kan in Jona niet gebruikt worden, omdat het daar niet gaat om een volk dat vroeger de God van Israël diende. Zij keren dus niet terug. De vertalers kiezen daarom voor een beperkte concordantie in Amos 4 en ook in Jona 3. Overigens wordt in Jona 3:9 hetzelfde woord gebruikt, maar dan gaat het over God. Hier is het vertaald met ‘van gedachten veranderen’. In dit specifieke geval komt het concordante gebruik van ‘bekeran/omkeren’ in de NV-51 iets beter tot zijn recht: ‘Wie weet, God mocht Zich omkeren’, naast ‘zich bekeren’ in 3:8,10.

In Jona 3:9,10 wordt het berouw van God vertaald met ‘op zijn besluit terugkomen’ en ‘terugkomen op’. In Jona 4:3 is ‘berouw hebbend over het kwaad’ vertaald met ‘tot vergeving bereid’. In Genesis 6:6 wordt hetzelfde woord vertaald met ‘hij kreeg er spijt van’. We zien hier hoe men streeft naar beperkte concordantie. Waar concordantie tot een gewrongen vertaling leidt, kiest men een vertaling die het beste past in de context.

In Jona 4:2 staan begrippen die functioneren in het klassieke kerkelijk taalgebruik: ‘barmhartig’, ‘lankmoedig’, ‘groot van goedertierenheid’. De NBV vertaalt met: ‘U bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en tot vergeving bereid.’ Deze belijdenis van Jona staat in grotendeels dezelfde bewoordingen in Exodus 34:6: ‘Een God die liefdevol is en genadig, geduldig, trouw en waarachtig.’ De vertaling is fraai en adequaat en schiet niet door in de richting van te modern taalgebruik.

7.3.2 DE NAAM VAN GOD

Een bijzonder vertaalprobleem is de weergave van JHWH, de naam van God. In de Hebreeuwse tekst van het Oude Testament komt deze naam heel vaak voor. Men neemt aan dat deze naam oorspronkelijk werd uitgesproken als Jahweh. Om misbruik van Gods naam te voorkomen is men waarschijnlijk in de tijd van de ballingschap ermee opgehouden deze naam uit te spreken. In plaats daarvan zei of las men ‘Adonai’, Heer. In de Hebreeuwse tekst schreef men de klinkers van de naam ‘Adonai’ bij de letters JHWH. De klinkers herinnerden de lezers eraan dat ze voor JHWH ‘Adonai’ moesten lezen. Later hebben christenen uit deze schrijfwijze ten onrechte geconcludeerd dat de naam van God uitgesproken moest worden als Jehovah. In vertalingen wordt de naam van God meestal weergegeven als HEERE, HERE of HEER. In de praktijk functioneert HERE als een soort eigenaam.

In de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament uit de derde eeuw voor Christus, wordt JHWH weergegeven met *kurios*, het Griekse woord voor ‘Heer’. Het Nieuwe Testament neemt dit woord *kurios* over. Ook Jezus Christus krijgt deze titel (Hand. 2:36). De NBV geeft *kurios* weer met ‘Heer’ in gewone letters.

Over de weergave van het oudtestamentische JHWH in de NBV is lange tijd discussie geweest. Enkele vertalers en meelezers vonden HEER te eenzijdig mannelijk. Alternatieven als Eeuwige of Ik-ben-er zijn niet erg gebruikelijk. De letters JHWH kunnen niet uitgesproken worden en zouden misschien juist leiden tot het uitspreken van Gods naam als Jahweh. De vertalers besloten daarom toch aan te sluiten bij de traditie. Zij kozen voor HEER in kleine hoofdletters. Deze hoofdletters maken duidelijk dat in de Hebreeuwse tekst de naam van God staat. Als Heer met één hoofdletter wordt weergegeven is dit geen weergave van JHWH.

Hoewel de vertalers wilden aansluiten bij de traditie, zullen bijbellezers die aan de NV-51 gewend zijn, moeten wennen aan HEER in plaats van HERE. Omdat HERE is gaan functioneren als eigenaam, lijkt het alsof de vertalers de naam van God veranderen. Toch is deze indruk niet

terecht. 'Here' is een archaïsche vorm van de titel 'heer', te vergelijken met 'vrouw'. In een moderne vertaling moet dat HEER of Heer worden.

Bijbellezers vinden Here vaak warmer klinken dan Heer. Waar in de Griekse tekst van het Nieuwe Testament de titel *kurios* gebruikt wordt, ligt het accent echter niet op warmte en betrokkenheid, maar op de goddelijke hoogheid en heerschappij (zie Fil. 2:9-11).

Voor in de uitgaven van de NBV is een zogenaamde leeswijzer opgenomen, waarin aangegeven wordt dat overal waar de aanduiding HEER voorkomt, bijvoorbeeld ook Aanwezige, Eeuwige, Enige, God, He(e)re, Levende, De Naam of Onnoembare gelezen of voorgelezen kan worden.

7.3.3 DE BELIIDENIS

De NBV zal moeten kunnen functioneren in een belijdende kerkgemeenschap, en met name in de Gereformeerde Kerken *Vrijgemaakt*. Het zou te ver gaan te stellen dat een vertaling zich om die reden moet richten naar de belijdenis. De belijdenissen zijn wel een richtlijn voor de uitleg, maar niet voor de vertaling van de Bijbel. Een bijbelvertaling heeft ook niet als doel bewijsplaatsen voor de dogmatiek te genereren. Dat zou de zuiverheid van de vertaling juist in de weg staan. Er bestaan wel vertalingen waarbij de leer invloed heeft uitgeoefend op de vertaling. Denk bijvoorbeeld aan de rooms-katholieke Canisiusvertaling en de Nieuwe-Wereldvertaling van de Jehova's Getuigen. Dit zijn echter geen navolgenswaardige voorbeelden. Een voorwaarde waaraan een bijbelvertaling moet voldoen om te kunnen functioneren, is wel dat zij niet in strijd komt met de belijdenis van de kerk. Een vertaling bijvoorbeeld waarbij consequent wordt gekozen voor een weergave van teksten die zo veel mogelijk afdoet aan de leer van de drie-eenheid, zou problemen oproepen. Dat wil niet zeggen dat men in bepaalde gevallen niet met goede reden zou kunnen kiezen voor een formulering die minder bewijsgrond biedt voor het leerstuk van de drie-eenheid dan de vertaling in de NV-51.

Bij de NBV gold als belangrijk vertaalprincipe: 'Het vertalen gaat aan de theologie vooraf' (A.1.3). Nu kan men hierbij terecht opmerken dat dit een nastrevenswaardig maar onhaalbaar principe is. Toch moet de bedoeling achter dit principe gewaardeerd worden. Men heeft de teksten zelf willen laten spreken, zonder ze te onderwerpen aan bewuste of onbewuste eigen opvattingen. De vertalers waren en zijn daarop aan te spreken. Als de vertalers hun werk goed doen, hoeven zij niet in conflict te komen met de belijdenissen. Wij geloven immers dat de belijdenissen de Bijbel naspreken, zonder er iets aan toe te voegen of af te doen.

De vertalers werken dus niet vanuit een bepaalde theologie, maar dat wil niet zeggen dat vertaalbeslissingen niet theologisch relevant zijn of geen theologische implicaties kunnen hebben. Het is mogelijk dat in de uitwerking van de vertaalwerkzaamheden bepaalde tendensen komen bovendrijven. Men heeft dit willen voorkomen door een grote groep supervisors afkomstig uit vele kerken en geloofsgemeenschappen aan te stellen. Het was hun taak de vertaling kritisch te lezen en te beoordelen en haar te behoeden voor onder meer theologische eenzijdigheid.

In Filippenzen 3:11 raakt de vertaalkeuze aan de belijdenis en roept zij daardoor vragen op. We vinden hier: '(...) in de hoop misschien ook zelf uit de dood op te staan'. Is Paulus niet zeker van zijn definitieve behoud? Dat strookt niet met wat hij daarover schrijft in Filippenzen 1:21,23. Het Griekse woord dat met 'misschien' is vertaald, geeft hier aan dat Paulus niet weet hoe en wanneer dat opstaan uit de dood zal gebeuren: eens, op een of andere manier. De Groot Nieuws Bijbel heeft hier onze voorkeur: 'in het verlangen eens de opstanding uit de dood te bereiken'.

Romeinen 9:5 is één van de teksten waarin Christus aangeduid wordt als 'God'. Dat staat in een bijzin bij de naam Christus. Deze bijzin luidt letterlijk: 'de zijnde boven alles God geprezen tot in de eeuwen'. De zin loopt wat onverwacht, en het is één van de zeldzame teksten waarin Christus niet als Gods Zoon, maar als God wordt aangeduid. Daarom wordt ook wel de mogelijkheid geopperd dat dit geen bijzin is, maar een aparte zin. Deze mogelijkheid is in de hoofdstuktekst terechtgekomen: 'God, die boven alles verheven is, zij geprezen tot in eeuwigheid.' De benaming 'God' verwijst nu niet meer terug naar Christus. De andere vertaalkeuze is naar de voetnoot verwezen: 'hij die God is, die boven alles verheven is en geprezen zij tot in eeuwigheid'. Voor deze laatste vertaling pleit dat Christus wordt genoemd als hoogtepunt van een opsomming. Letterlijk staat er dat Christus 'naar het vlees' uit de Israëlieten is voortgekomen. Dat roept bijna vanzelf de vraag

op wat er nog meer van hem gezegd kan worden: dat hij God is. We hadden graag gezien dat de tekst die nu in de voetnoot staat in de vertaling was terechtgekomen, en het alternatief in de voetnoot. Toch zou het voorbarig zijn, de vertalers op grond hiervan te verdenken van onbijbelse denkbeelden. In Johannes 1:18 heeft men juist gekozen voor een tekstvariant die het heeft over 'de enige Zoon, die zelf God is'. In een noot vermeldt men alternatieve handschriften die 'de enige Zoon, die is' lezen. In de NV-51 koos men voor deze laatste variant.

Ook de vertaling van 1 Johannes 5:20 wijst in de NBV veel eenduidiger op de godheid van Christus: 'En wij zijn in de Waarachtige, omdat we in zijn Zoon Jezus Christus zijn. Hij is de ware God, hij is het eeuwige leven.' In de NV-51 staat hier: '(...) en wij zijn in de Waarachtige, in zijn Zoon Jezus Christus. Dit is de waarachtige God en het eeuwige leven.'

Er is in gereformeerde kring altijd kritiek geweest op de vertaling van 2 Timoteüs 3:16. Deze luidt in de NV-51: 'Elk van God ingegeven schriftwoord is ook nuttig om te onderrichten, te weerleggen, te verbeteren en op te voeden in de gerechtigheid (...).' Deze vertaling suggereert dat niet alle schriftwoorden in de Bijbel door God zijn ingegeven. In de NBV is dit voorbehoud verdwenen: 'Elke schrifttekst is door God geïnspireerd en kan gebruikt worden om onderricht te geven (...).'

Kolossenzen 2:11,12 is een belangrijke tekst bij het nadenken over de relatie tussen doop en besnijdenis. Deze tekst luidt in de NV-51: 'In Hem zijt gij ook met een besnijdenis, die geen werk van mensenhanden is, besneden door het afleggen van het lichaam des vlezes, in de besnijdenis van Christus, daar gij met Hem begraven zijt in de doop. In Hem zijt gij ook mede opgewekt door het geloof aan de werking Gods, die Hem uit de doden heeft opgewekt.' In de NBV is deze tekst veel duidelijker geworden: 'In hem bent u ook besneden, niet door mensenhanden, maar met de besnijdenis van Christus, door het afleggen van het aardse lichaam. Toen u gedoopt werd bent u immers met hem begraven, en met hem bent u ook tot leven gewekt, omdat u gelooft in de kracht van God die hem uit de dood heeft opgewekt.' Ook in de NBV is deze tekst niet eenvoudig, maar de interpretatie wordt niet bemoeilijkt door verouderd of on-Nederlands taalgebruik.

Een moeilijke tekst is Genesis 6:1-4. In dit gedeelte gaat het over 'de zonen van de goden' die gemeenschap hebben met 'de dochters van de mensen'. Het perikoopopschrift gaat nog verder en spreekt van 'Vermenging van goden en mensen'. De woordcombinatie 'de zonen van de goden' is lastig te interpreteren. Het Hebreeuwse woord voor goden is *elohim*. Met dit woord wordt in het hele Oude Testament ook God zelf aangeduid. Ook in Job 1:6 komt de uitdrukking 'de zonen van *elohim*' voor. Daar leest men gewoonlijk 'zonen van God', engelen. De NBV vertaalt hier met 'hemelbewoners'. In Genesis wordt met het woord *elohim* verder alleen God zelf aangeduid. Men kan dus in Genesis 6:2,4 heel goed vertalen met 'de zonen van God' (Vergelijk Deut. 14:1). Er zijn exegeten die daarbij denken aan engelen (vergelijk 2 Petr. 2:4,5; Judas 6). Anderen nemen aan dat het gaat om mensen in de lijn van Set of Kaïn.

De vertaling 'zonen van de goden' kan in strijd komen met de leer van het Oude Testament als geheel, dat er maar één God is. Wij pleiten voor de vertaling 'de zonen van God'. Eventueel kan in een noot als alternatieve vertaling 'de zonen van de goden' vermeld worden. Ook het perikoopopschrift zou aangepast moeten worden.

In Genesis 15:6 vinden we de volgende vertaling: 'Abram vertrouwde op de HEER en deze rekende hem dit toe als een rechtvaardige daad.' In een eerdere versie staat: 'en deze rekende hem dit toe als verdienste'. Met beide vertalingen zijn we niet gelukkig. Het Hebreeuwse woord *tsedaka* dat in de NV-51 met 'gerechtigheid' wordt vertaald, duidt niet op één of meer goede daden, maar op een houding of een toestand. Het vertrouwend geloof van Abraham was niet slechts één van zijn verdiensten of één van zijn rechtvaardige daden; het was dé reden waarom God hem beschouwde als rechtvaardige. Dit komt ook overeen met de wijze waarop Paulus in Romeinen 4 en Galaten 3 deze tekst toepast. In deze gedeelten wordt vertaald met 'het werd hem als een daad van gerechtigheid toegerekend'. Ook hier lijkt het dus op het eerste gezicht een kwestie van goede werken te zijn. Toch wordt in het verband duidelijk dat mensen door het geloof gerechtvaardigd worden, en niet op grond van werken. In Romeinen 5:1 vertaalt de NBV dan ook heel mooi: 'Wij zijn dus als rechtvaardigen aangenomen op grond van ons geloof.' Een dergelijke vertaling zou in Genesis 15:6 wel passen, maar het zou de tekst vanuit het Nieuwe Testament wellicht een te zware dogmatische lading geven. We geven toe dat het niet eenvoudig is om deze

tekst in hedendaags Nederlands te vertalen op een manier die de bedoeling voldoende duidelijk maakt, maar we pleiten voor een vertaling die dicht blijft bij 'en rekende hem dit toe als gerechtigheid'.

Soms wordt de vertaling van bepaalde teksten in de NBV ten onrechte met argwaan bekeken. In Handelingen 11:18 staat bijvoorbeeld: 'Dan geeft God dus ook de heidenen de kans om tot inkeer te komen en het nieuwe leven te ontvangen.' Het is niet terecht hier remonstrantse opvattingen in te lezen. Het zou evenmin terecht zijn te zeggen dat deze tekst in de NV-51 de leer van de alverzoening ondersteunt: 'Dan heeft dan God ook de heidenen de bekering ten leven geschonken.' De vertalers van de NBV geven een goede vertaling vanuit de brontekst. Zoals altijd moet ook hier de tekst in zijn verband gelezen worden, anders wordt hij overvraagd.

Dat geldt ook voor Romeinen 5:19. In de NBV luidt deze tekst: 'Zoals door de ongehoorzaamheid van één mens alle mensen zondaars werden, zo zullen door de gehoorzaamheid van één mens alle mensen rechtvaardigen worden.' In de NV-51 staat hier: 'Want, gelijk door de ongehoorzaamheid van één mens zeer velen zondaren geworden zijn, zo zullen ook door de gehoorzaamheid van één zeer velen rechtvaardigen worden.' De NBV lijkt in dit vers de alverzoening te leren, maar de NV-51 doet tekort aan de omvang van de zondeval. Althans, dat zou de lezer kunnen concluderen als hij de context veronachtzaamt. Het gaat in Romeinen 5 namelijk over het geweldige effect dat één daad van een enkel mens voor de mensheid kan hebben. Paulus schrijft dan ook in 5:18 (NV-51): 'Derhalve, gelijk het door één daad van overtreding voor alle mensen tot veroordeling gekomen is, zo komt het ook door één daad van gerechtigheid voor alle mensen tot rechtvaardiging ten leven.' De NBV vertaalt hier in dezelfde trant. Wie meent dat hier geleerd wordt dat alle mensen behouden worden, haalt meer uit deze tekst dan uit het geheel van Romeinen 5 is op te maken.

In Matteüs 12:14,15 vinden we: 'De Farizeeën (...) besloten hem uit de weg te ruimen. Jezus besepte dat (...)' In de NV-51 staat hier 'Jezus wist'. 'Beseffen' klinkt wel heel menselijk. Doen de vertalers soms af aan Jezus' goddelijke alwetendheid? Voordat we die conclusie trekken, is het goed om ook 12:25 te lezen, waar wél staat: 'Jezus wist wat ze dachten.'

In Handelingen komt in de NBV de frase 'het geloof aanvaarden' regelmatig voor (2:44; 4:32; 6:7 8:13;2,48; 17:5,12,34; 18:8; 19:2; 21:25) waar de NV-51 meestal 'tot geloof komen' heeft. Hoewel we deze laatste weergave mooier vinden, komt de vertaling 'het geloof aanvaarden' naar onze mening niet voort uit een overschatting van de menselijke mogelijkheden. We zien althans in de vertaling als geheel geen tendensen die daarop wijzen.

Samenvattend kunnen we vaststellen dat in sommige gevallen de belijdenis meer ondersteund wordt door de NBV, en in andere gevallen meer door de NV-51. In bepaalde gevallen had een andere afweging in de vertaling kunnen leiden tot meer aansluiting bij de belijdenis. Van een breuk met de belijdenis is in de NBV echter geen sprake, en er zijn geloofspunten die in de NBV - door haar duidelijkheid - zelfs beter uit de verf komen.

7.3.4 HET GELOOF VAN DE VERTALERS

Is geloof een voorwaarde om de Bijbel goed te kunnen vertalen? Als het antwoord ja is, volgt direct de vraag aan welke criteria dit geloof zou moeten voldoen. Het NBG selecteerde de NBV-vertalers mede op grond van affiniteit met de Bijbel, de kerken en de christelijke geloofstraditie. Dit kan breed worden ingevuld. Er werd geen instemming met de gereformeerde leer gevraagd, of met een bepaalde inspiratieleer; er werd ook geen persoonlijk geloofsgetuigenis gevraagd.

Kunnen vertalers in een zekere eensgezindheid de Bijbel vertalen als ze niet één zijn in het geloof? De ervaring van bijbelvertalers is, dat verschillen van inzicht omtrent vertaalproblemen zelden zijn terug te voeren op de verschillende geloofsovertuiging van de vertalers (G. Kloppenburg in *Naar een nieuwe kerkbijbel* (2001), blz. 63). Ook hier geldt: juist het feit dat de vertalers en supervisors uit de breedte van kerkelijk Nederland en Vlaanderen komen, behoedt de vertalers voor eenzijdigheid en subjectivisme.

Niet de eenheid in geloofsovertuiging, maar de eenheid in vertaalopvatting is bepalend voor een betrouwbare en consistente vertaling. Veelzeggend is dat de NBV bij haar verschijnen scherpe kritiek ontving juist van vrijzinnige (Nico ter Linden, Huub Oosterhuis) en verklaard ongelovige (Maarten 't Hart) lezers, bijvoorbeeld omdat de vertaling niet 'weerbarstig' genoeg zou zijn. Deze

critici prefereren de Statenvertaling – maar zeker niet omdat zij het geloof en de inspiratieleer van de statenvertalers delen.

Op het gebied van het bijbelvertalen is er één geschilpunt dat duidelijk is terug te voeren op theologische vooronderstellingen: dit betreft het geloof in de eenheid van de Schriften en de consequenties daarvan voor de vertaling. In Genesis 12:3 bijvoorbeeld, zijn op grond van het Hebreeuws twee interpretaties mogelijk. De hoofdtekst in de NBV heeft: 'Alle volken op aarde zullen wensen gezegend te worden als jij.' In een noot wordt de alternatieve vertaling geboden: 'Door jou zullen alle volken op aarde gezegend worden.' De vertaling die in de noot gegeven wordt, sluit aan bij de manier waarop dit vers in Handelingen 3:25 en Galaten 3:8 geciteerd wordt. Voor vertalers die uitgaan van de eenheid van de Schrift zou dat voldoende reden kunnen zijn om deze vertaling in de hoofdtekst op te nemen. De woorden in Genesis 12:3 komen herhaaldelijk in Genesis terug (18:18; 22:18; 26:4; 28:14) en krijgen zo een sterk accent. Ze maken duidelijk dat God via Abraham

ook het heil van de volken op het oog had.

In de praktijk blijkt dat ook mensen die geen gereformeerde geloofsovertuiging hebben zeer wel in staat zijn te werken aan een mooie en zorgvuldige vertaling. Dat is mogelijk doordat God zijn Woord heeft gegeven in gewone talen. Daarmee openbaart God zich binnen dimensies waar menselijke taal- en vertaalregels gelden. Zo heeft God zich in zijn Woord verstaanbaar gemaakt: voor mensen die horen en begrijpen, maar vaak toch niet luisteren (Mar. 4:9). Het mag ons nederig maken dat ook mensen met wie we ons geestelijk minder verwant voelen, ons het Woord van God aanreiken in onze eigen taal.

7.3.5 KERKELIJK BIJBELGEBRUIK

In paragraaf 7.2 behandelden we de eenheid van de Schriften. Daarin ging het over verbanden tussen bijbelboeken onderling en tussen het Oude en Nieuwe Testament. Nu willen we aandacht vragen voor de interne eenheid van bijbelboeken en teksten, en in hoeverre deze in het kerkelijk bijbelgebruik en in NBV in het bijzonder tot haar recht komt.

De NV-51 is een formeel-equivalente vertaling. De brontekst wordt min of meer woord voor woord gevolgd en de zinnen volgen zo veel mogelijk het stramien van de brontekst. De lezer komt zo dicht mogelijk bij de Hebreeuwse en Griekse tekst. Daardoor blijven allerlei verwijzingen en overeenkomsten in woordgebruik beter zichtbaar. In een formeel-equivalente vertaling blijven de mogelijkheden van een tekst op microniveau beter bewaard dan in een meer tekstgerichte vertaling. Als studiebijbel biedt de NV-51, evenals de Statenvertaling, op woord- en zinsniveau daarom het meeste houvast. Maar de samenhang en structuur van tekstgehelen komen in deze vertaling minder tot hun recht.

De NBV is een veel meer tekstgerichte vertaling. De vertalers vertalen geen opeenvolgende woorden en zinnen, maar een tekst. Ze proberen recht te doen aan de samenhang en de structuur van een tekst – of aan het gebrek daaraan. Elke taal heeft zijn eigen manieren om van woorden en zinnen een tekst te maken. Structuurmiddelen zoals woordgebruik, zinsbouw, specifieke structuurwoorden, hebben in een andere taal meestal niet dezelfde functie en zijn daardoor niet letterlijk te vertalen. Een voorbeeld: de boodschap van Efeziërs 2:1-7 is in de NV-51 moeilijk te doorgronden doordat de vertaling zich nauwelijks aanpast aan wat in de Nederlandse zinsbouw gebruikelijk en aanvaardbaar is (zie paragraaf 6.2.2).

Een gevolg van de aandacht voor de tekst is dat de woorden en zinnen met het oog op de directe context vertaald worden. Dat kan gevolgen hebben voor het zicht op de eenheid van de Schriften als geheel. Het Nieuwe Testament bevat veel verwijzingen naar en citaten uit het Oude Testament. Ook tussen de verschillende bijbelboeken liggen allerlei verbanden. Veel van deze verbanden zijn op woord- en zinsniveau herkenbaar. Maar doordat de vertalers zich in de eerste plaats richten op de directe context, kunnen verwijzingen in de NBV minder duidelijk zijn. Vergelijk bijvoorbeeld Daniël 7:13, 'iemand (...) die eruitzag als een mens', met Matteüs 26:64, 'Mensenzoon' (zie ook paragraaf 7.2).

Een ander gevolg van het tekstgericht vertalen is dat de vertalers geneigd zijn enigszins te expliciteren. Informatie die impliciet aanwezig is, wordt expliciet onder woorden gebracht als het tekstverband daarom vraagt. Zo wordt de uitdrukking 'in Christus' op verschillende manieren weergegeven, al naar gelang de context (zie paragraaf 6.2.5).

Doordat de vertalers zich richten op de tekst, is er meer aandacht voor de eigen aard en stijl van de tekst. Al naar gelang de aard en stijl van de brontekst, zijn de vertaalde teksten meer overtuigend, beredenerend, poëtisch, vermanend, verhalend. De NBV doet aan deze variëteit veel meer recht dan de NV-51.

De NBV is een kerkbijbel en dus niet per definitie een studiebijbel. Wie de brontekst zo veel mogelijk op taalniveau wil kunnen volgen, zou bijvoorbeeld de NV-51 of de Statenvertaling kunnen gebruiken. Toch kan ook de NBV bij de bijbelstudie een belangrijke rol spelen vanwege haar aandacht voor de verschillende tekstsoorten in de Bijbel en voor de structuur van de tekst, en niet in de laatste plaats vanwege haar heldere taalgebruik.

Geen losse teksten

De NBV nodigt niet uit tot het gebruik van losse teksten; de nadruk ligt op het tekstverband. Dat komt ook overeen met het karakter van de meeste bijbelboeken. Het boek Spreuken bestaat voor een groot deel uit een verzameling afzonderlijk te lezen spreuken. Maar Paulus heeft zich er niet op toegelegd om een hoeveelheid losse teksten te schrijven. De afzonderlijke zinnen krijgen hun betekenis binnen het verband van een hele brief. Paulus schreef de woorden 'Zo is dan het geloof uit het horen' (Rom. 10:16 NV-51) niet met de bedoeling dat op de klank af toe te passen. Deze tekst is alleen te begrijpen in het verband van Romeinen 9 en 10, waarin het onder meer daarover gaat dat Israël het evangelie wel gehoord heeft, maar er niet naar heeft geluisterd.

De NBV nodigt dus uit tot het lezen van grotere gedeelten. Dat zal zeker een positief effect hebben op de bijbelstudie. De bedoeling van een zin of een kort fragment kan meestal pas goed begrepen worden als men zich rekenschap geeft van de context. De bijbellezer zal eerder oog krijgen voor de grote lijn en de bedoeling van een bijbelboek. Deze vertaling zal waarschijnlijk wel moeilijker te memoriseren zijn, doordat bijbelverzen het meest betekenisvol zullen blijken binnen grotere verbanden.

De aard van de vertaling heeft ook gevolgen voor de prediking en het bijbelgebruik. In de protestantse preektraditie in onze kerken is het gebruikelijk om als uitgangspunt een enkel vers of zelfs een gedeelte van een vers te nemen. De predikant zit dicht op de tekst, en betreft niet altijd de bredere context in zijn betoog. De NBV leent zich meer voor de prediking vanuit wat grotere gehelen.

7.3.6 DE VERWACHTINGEN VAN DE BIJBELLEZER

Ervaren bijbellezers hebben bepaalde verwachtingen van de bijbeltekst. Zij verwachten een zekere mate van verheven, stijlvol taalgebruik. Het gaat immers om de Bijbel. De vertalers keken naar de stijl van de brontekst, en constateerden dat die niet altijd verheven is. Afwijkende schrijfwijzen of grammaticale vormen en onlogisch lopende zinnen in de brontekst worden in de vertaling niet overgenomen, maar de vertaling mag ook niet mooier worden gemaakt worden dan de brontekst. Dit gegeven kan leiden tot teleurstelling bij de hedendaagse lezer die verwacht dat de bijbeltekst in zijn geheel aan bepaalde literaire of stilistische kwaliteiten zal voldoen.

Bij het uitkomen van proefvertalingen is ook gebleken dat een categorie lezers teleurgesteld was, omdat zij een makkelijker vertaling verwachten: minder plechtig, eenvoudiger. Maar de brontekst is nu eenmaal niet altijd eenvoudig. Ook in de NBV komen soms onbekende woorden voor, en betogen die niet na één keer lezen of horen doorgrond worden. Als de brontekst verheven en stijlvol is, mogen de vertalers er geen alledaags Nederlands van maken.

De NBV is bedoeld als kerkbijbel, een bijbel met in de eerste plaats een liturgische functie en in de tweede plaats ook een literaire functie. De vertaling zal dus in de eredienst en in de gemeente functioneren, maar zij zal ook een bruikbare vertaling moeten zijn voor mensen die in de Bijbel geïnteresseerd zijn als cultureel en literair erfgoed. De NBV is een literaire vertaling in die zin dat het literaire niveau van de vertaling overeenkomt met het literaire niveau van de brontekst.

Diegenen die verwachten dat de predikant nu nooit meer hoeft te zeggen dat er 'eigenlijk' in de brontekst iets anders staat, zullen in die verwachting zeker beschaamd worden. Het is immers niet mogelijk alle elementen van een tekst te vertalen. Als alle betekenisnuances in de vertaling verwerkt

zouden moeten worden, zou dat een hele langdradige tekst opleveren. En dan zou de predikant weer moeten zeggen dat het er eigenlijk in de brontekst veel beknopter of poëtischer staat.

Een belangrijk criterium voor de vertaling is dat zij goed voor te lezen moet zijn (zie ook paragraaf 6.2.3). De vertalers besteedden daarom ook aandacht aan ritme, zinsbouw en helder taalgebruik. Nu zijn niet alle soorten bijbelgedeelten even makkelijk voor te lezen. Geslachtsregisters met moeilijke namen zijn niet zo voorleesbaar als een evangelieverhaal. En kerkelijke hoorders zullen minder moeite hebben met een geslachtsregister, omdat ze het genre herkennen. Men kan van ervaren bijbellezers en van mensen die de bijbel willen lezen als literair werk een zekere voorkennis verwachten. In dat licht doet zich de vraag hoeveel men moet expliciteren. Te veel uitleg in de tekst kan storend werken. De vertaling moet ook interpretatiemogelijkheden openlaten. Juist met het oog op de kerkelijke doelgroep had men hier en daar minder naturaliserend mogen vertalen, dat wil zeggen, minder aangepast aan wat in de doelcultuur bekend mag worden verondersteld.

7.3.7 INLEIDINGEN

Vrijwel alle uitgaven van de NBV die in oktober 2004 op de markt kwamen, bevatten een inleiding op elk bijbelboek. Alleen de kanselbijbel, een uitgave in een zeer luxe en prijzige uitvoering, en de paralleleditie met de Statenvertaling werden uitgevoerd zonder inleidingen. In het verleden heeft het NBG gesteld dat de NBV zou uitkomen zonder inleidingen (*Werk in uitvoering* (1998), blz. 225,226). Later besloot men dat er ook een uitgave met inleidingen zou komen. Uiteindelijk bleek de situatie nog anders te zijn: pas in maart 2005 zou er een ruimere keus komen in edities zonder inleidingen.

De 'Guidelines for Interconfessional Cooperation in Translating the Bible', die in het *Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling* zijn opgenomen, vermelden onder het kopje 'Helps for readers' de mogelijkheid van inleidingen: 'short objective guides for the reader's help in grasping the significance of the Bible, testaments, grouping of books, individual books, and sections. Outlines, aids for understanding the discourse structure, and brief presentations of major themes may be included.' De 'Guidelines' adviseren dus korte, neutrale toelichtingen die de lezer kunnen helpen zich een goed begrip te vormen van de inhoud van de Bijbel, van de bijbelboeken afzonderlijk of in samenhang, en van bijbelgedeelten. Zij noemen ook de mogelijkheid van korte schetsen van de opbouw van bijbelboeken, en van retorische betogen, zoals bijvoorbeeld in de brieven van Paulus, en eventueel een beknopte uitleg van terugkerende thema's.

De inleidingen die in de NBV zijn opgenomen bieden niet alle elementen die de 'Guidelines' suggereren. Ze vertellen wel kort iets over de inhoud en opbouw van het betreffende bijbelboek; daarnaast behandelen ze het auteurschap en de ontstaansgeschiedenis. Bij veel bijbelboeken bestaat juist over deze laatste zaken groot verschil van mening tussen schriftkritische en orthodoxe bijbelwetenschappers. De verschillende opvattingen worden in de inleidingen naast elkaar vermeld zonder dat er een expliciete uitspraak over wordt gedaan. Zo schrijven de inleidingen over de boeken Genesis tot en met Deuteronomium: 'Vanaf de tijd van Ezra en Nehemia (rond 450 v. Chr.) werden deze boeken aan Mozes toegeschreven (...). Tegenwoordig nemen velen aan dat deze boeken in hun huidige vorm het resultaat zijn van een langdurig proces van overleveren en redigeren.' In de inleiding op Daniël vinden we: 'Het boek Daniël ontleent zijn naam aan de hoofdpersoon, Daniël (...). De situering in de zesde eeuw v. Chr. hoeft niet te betekenen dat Daniël ook in die tijd geschreven is. Op grond van historisch onderzoek en de taal en de stijl van het boek nemen velen tegenwoordig aan dat het boek in zijn huidige vorm uit de eerste helft van de tweede eeuw v. Chr. stamt.' Dat laatste zou betekenen dat de profetische voorzeggingen in Daniël in werkelijkheid pas achteraf zijn opgeschreven.

Over de zogenaamde pastorale brieven (1 en 2 Timoteüs en Titus) zeggen de inleidingen: 'Volgens sommigen zijn de brieven door Paulus zelf geschreven aan het einde van zijn leven. Anderen menen op grond van de stijl en de inhoud dat de brieven niet van Paulus' hand zijn, maar dat ze pas aan het eind van de eerste of het begin van de tweede eeuw zijn geschreven door een auteur die ons verder onbekend is gebleven en met de naam van Paulus zijn brieven gezag wilde verlenen.'

Ook waar de inleidingen ingaan op de inhoud van de tekst valt op dat men niet zonder meer uitgaat van de consistentie van de tekst en van de eenheid van de Schrift. Zo vinden we in de

inleiding op Job de opmerking dat Job in het poëtische middenstuk een ander karakter lijkt te hebben dan in het verhalende gedeelte. We komen ook zinsneden tegen als ‘Hoewel in Matteüs het definitieve doorbreken van Gods rijk (...) als minder nabij wordt voorgesteld dan in bijvoorbeeld Marcus of 1 Tessalonicenzen (...)’; ‘Een opvallend verschil met Marcus is dat in Lucas de terugkeer van Jezus en de definitieve doorbraak van Gods koninkrijk verder in de toekomst geplaatst zijn’; ‘Jezus’ openbare optreden duurt bij Johannes twee jaar langer dan bij de andere evangelisten’; ‘Behalve duidelijke overeenkomsten (...) tussen het evangelie van Johannes en 1 Johannes, zijn er ook verschillen (...). Maar toch blijft het evangelie van Johannes de theologische richtlijn die de aangeschreven gemeenten voorgehouden wordt.’

Het is duidelijk dat de inleidingen geschreven zijn voor een breed, zowel kerkelijk als buitenkerkelijk publiek. Orthodoxe lezers krijgen schriftkritische theorieën onder ogen en vrijzinnige lezers kunnen kennis nemen van bijbelgetrouwe opvattingen. Waar in de inleidingen verschillende opvattingen naast elkaar worden gezet, valt wel de zakelijke en afstandelijke toon op. De mensenwoorden in de inleidingen onderwerpen het Woord als het ware aan allerlei menselijke opvattingen. Wij lezen de Bijbel als Woord van God, in het besef dat de boodschap van de Bijbel ver uitstijgt boven menselijke opvattingen over het ontstaan van de tekst. We ervaren dan ook dat de toon van de inleidingen vaak wringt met de functie van de bijbeltekst en dat de inhoud van de inleidingen niet altijd overeenstemt met het beeld dat de bijbeltekst zelf oproept.

Niet alle bijbellezers zullen behoefte hebben aan deze inleidingen. We hadden daarom graag gezien dat de inleidingen meer in de lijn zouden liggen van wat de ‘Guidelines’ aangeven, en zich vooral zouden richten op de inhoud van de tekst zoals die voor ons ligt. Gezien de aard van de inleidingen die door het NBG aan de bijbelboeken worden toegevoegd, vinden wij het van groot belang dat er een ruime keuze is aan edities zonder inleidingen. We waren dan ook onaangenaam verrast door het feit dat er bij het eerste verschijnen van het NBV nauwelijks uitgaven zonder inleidingen bleken te zijn. Binnen enkele maanden zou in deze leemte worden voorzien. Toch is het jammer dat kopers hiervan niet op de hoogte zijn gesteld, zodat velen nu een exemplaar met inleidingen hebben gekocht, terwijl ze wellicht de voorkeur hadden gegeven aan een Bijbel zonder inleidingen. Vanaf maart 2005 kan men kiezen tussen uitgaven met en zonder inleidingen.

Deze situatie komt enigszins overeen met de beschikbaarheid van de NBV mét en zonder deuterocanonieke boeken. Ten overvloede: ook de uitgaven met de deuterocanonieken zullen zowel mét als zonder inleidingen verschijnen.

7.4 Zorgvuldig en betrouwbaar

De vertalers hebben gedaan wat in hun vermogen lag om een zorgvuldige en betrouwbare vertaling leveren. In hoofdstuk 6 hebben we bekeken vanuit welke uitgangspunten zij dat hebben gedaan. We constateerden dat zij zorgvuldig vanuit de vertaalprincipes en -regels hebben gewerkt. Maar hoe beoordeel je of een vertaling als geheel betrouwbaar is? En wanneer is een vertaling onbetrouwbaar?

Het is verleidelijk de NBV te vergelijken met de NV-51 of de Statenvertaling, en alle verschillen in mindering te brengen op de NBV. De NV-51 en de Statenvertaling zijn immers ‘letterlijke’ vertalingen. Ze volgen de Hebreeuwse en Griekse tekst op de voet, en dat geeft ons het idee grip te hebben op wat er eigenlijk staat. Veel ervaren bijbellezers veronderstellen dat een bijbelvertaling zonder Hebreeuwse en Griekse zinswendingen (‘tale Kanaäns’) oppervlakkiger en inhoudslozer is dan brontekst. Het gaat in de Bijbel immers om geestelijke zaken, dus dan moet de taal ook wel geestelijk en verheven zijn. De exotische grammatica van oudere bijbelvertalingen wordt dan ten onrechte als watermerk van de heilige Schriften gezien.

Echter, in de brontekst wordt vaak over geestelijke zaken gesproken in gewone taal. Het Evangelie van Johannes bijvoorbeeld verkondigt een diepzinnige boodschap in eenvoudige woorden en zinnen. Andere boeken zijn meer verheven van stijl, en dat moet dan ook blijken in de vertaling. Maar de mysterieuze klanken van het Nederlands in de NV-51 en de Statenvertaling zijn

vooral het gevolg van het onvoldoende ‘doorvertalen’ van de Hebreeuwse en Griekse tekst in een Nederlandse tekst. De brontekst heeft dat merkwaardige vertaaleffect niet.

In feite is ‘letterlijk’ een onbruikbare kwalificatie voor vertalingen, en zelfs ‘woordelijk’ vertalen is een onjuiste pretentie. Dat zou erop neerkomen dat men zo veel mogelijk de brontaal tracht weer te geven - alsof dat adequaat zou kunnen. Het is echter niet de taak van de vertalers om de brontaal weer te geven, maar om de betekenis van de brontekst in de doeltaal weer te geven. Van een letterlijke vertaling mag slechts gesproken worden waar het Hebreeuws of Grieks letter voor letter in Nederlands schrift wordt getranscribeerd. De NBV bevat één ‘letterlijke’ vertaling, namelijk in Jesaja 28:10,13: ‘Tsav latsav, tsav latsav, kav lakav, kav lakav.’ Dat was hier mogelijk omdat deze klanken ook in het Hebreeuws geen betekenis hebben. Normaliter verwachten we echter dat een vertaler geen brontaal weergeeft, maar betekenis.

We moeten de vertaling niet beoordelen op letterlijkheid of woordelijkheid, maar op haar weergave van inhoud en betekenis van de brontekst in de doeltaal. Om betekenissen goed te kunnen weergeven, moesten de vertalers kijken naar woord- en tekstverbanden en zelfs naar bijbelboeken als geheel. Daarbij onderzochten zij ook in hoeverre de vorm relevant is voor de betekenis. Daarom moet degene die meent dat een vers niet juist vertaald is, altijd breder kijken dan dat ene vers. In veel gevallen zal blijken dat de vertalers juist rekening hielden met de betekenis van het geheel van de tekst. Een vertaling die sterk aansluit bij de brontaal, en daardoor veel Hebreeuws en Grieks taaleigen laat doorklinken, lijkt misschien erg betrouwbaar, maar werpt over de hele linie een onnodige en vervormende taaldrempel op. Een dergelijke vertaling zou als nieuwe kerkbijbel weinig vóór hebben op de NV-51 die nu gebruikt wordt.

Of een vertaling betrouwbaar en zorgvuldig is, blijkt dus niet uit de mate van letterlijkheid of woordelijkheid (concordantie) maar uit de mate waarin betekenissen adequaat zijn weergegeven. Het is natuurlijk mogelijk dat een vertaling als geheel van slechte kwaliteit is. Dan is de zorgvuldigheid en betrouwbaarheid evident in het geding. We kunnen echter stellen dat dat bij de NBV niet het geval is.

Er bestaan ook zogenaamde *gender-neutral translations*, waarin alle specifiek mannelijke aanduidingen voor God, en soms zelfs voor Jezus, vermeden worden. In die gevallen is de vertaling onderworpen aan een feministische ideologie. Een dergelijke vertaling kunnen wij niet als betrouwbaar beschouwen. De NBV is geen feministische vertaling. God en Jezus worden met mannelijke voornaamwoorden aangeduid. En zelfs de weergave van de Godsnaam is met de traditionele, mannelijke titel HEER weergegeven. Het zogenaamde inclusief vertalen waar dat mogelijk is (paragraaf 7.2.6), is een vertaalkundige en geen ideologische keuze.

We geloven dat de Drie Formulieren de Bijbel naspreken. Het zou daarom een slecht teken zijn als de vertaling een punt uit de belijdenis zou tegenspreken. Wij hebben echter niet kunnen constateren dat dat het geval is.

Er zijn vertalingen die zich sterk richten op de doelcultuur. Alle maten en gewichten worden omgerekend in moderne maten en gewichten, en allerlei cultureel bepaalde beelden en uitdrukkingen worden omgezet in hedendaagse beelden en uitdrukkingen. Zo ontstaat een vertaling die de brontekst niet meer betrouwbaar weergeeft. De NBV expliciteert wel zaken uit de broncultuur die voor lezers uit de doelcultuur niet meer begrijpelijk zijn, maar zij past zich inhoudelijk nauwelijks aan aan de doelcultuur.

De betrouwbaarheid van de vertaling zou ook te lijden hebben gehad als de vertaling versimpelend en drempelloos was geweest. Dit is bij de NBV niet het geval. De vertaling bevat makkelijker en moeilijker gedeelten, al naar gelang de aard van de brontekst.

7.5 Samenvatting en conclusie

In de toepassing van de vertaalprincipes is correct, hedendaags Nederlands een criterium met hoge prioriteit geweest. Op dit gebied is de NBV een grote vooruitgang ten opzichte van de NV-51. Al naar gelang van de context wordt er in de NBV getutoyeerd. Men is zeer terughoudend in

het gebruik van eerbiedshoofdletters. Dat is een breuk met de latere traditie, maar heeft als voordeel dat in een aantal gevallen de meerduidigheid van de brontekst in de vertaling bewaard blijft.

Er is zeker aandacht voor intertekstuele verwijzingen, maar men vertaalt in de eerste plaats de directe context in correct en natuurlijk Nederlands. Sommige kerkelijke woorden en uitdrukkingen zijn moderner en duidelijker vertaald; we zien echter geen breuk met de kerkelijke traditie. We zien ook geen overwegende bezwaren tegen de weergave van Gods naam als HEER. De vertaling komt evenmin in conflict met het belijden van de kerk.

Er is veel aandacht voor het geheel van de tekst. Dat blijkt ook uit het sobere perikopengebruik. De NBV nodigt uit tot het lezen van grotere gedeelten. Afzonderlijke verzen in deze vertaling zullen minder snel los, op de klank af gaan functioneren, omdat zij hun betekenis vooral krijgen in de context. Het memoriseren van bijbelteksten zal daardoor in sommige gevallen moeilijker worden. Maar juist doordat de brontaal niet door de vertaling heen schemert, doet de vertaling meer recht aan de brontekst.

De NBV is bedoeld als een kerkbijbel. Men mag dus aannemen dat de doelgroep een zekere vertrouwdheid met de Bijbel heeft. In dat licht gezien wordt er hier en daar nog al naturaliserend en expliciterend vertaald.

De inleidingen die in veel edities aan de bijbelboeken vooraf gaan, doen niet voldoende recht aan de Bijbel als Woord van God en zijn daarom in deze vorm niet geschikt voor de NBV als kerkbijbel. Onze mening over de inleidingen staat echter los van onze beoordeling van de vertaling.

We zien daarom in de NBV als geheel een betrouwbare en zorgvuldige vertaling.

8 ALGEMENE BEOORDELING EN CONCLUSIES

Deputaten Bijbelvertaling hebben in de afgelopen jaren actief meegeleefd met het ontstaan van de Nieuwe Bijbelvertaling. We volgden de besluitvorming die leidde tot het vertaalproject; we overwogen de uitgangspunten van de vertaling en bestudeerden kritisch de deelvertalingen waarover we de beschikking kregen, aan de hand van de uitgangspunten van de vertalers en de criteria die de synode van Leusden aangaf. Een deel van het materiaal dat dit onderzoek opleverde, is in dit rapport terechtgekomen. De opgedane kennis moet nu leiden tot een conclusie en een advies ten aanzien van de ingebruikname van de NBV. In dit hoofdstuk werpen we een blik op de geschiedenis om te zien hoe de NV-51 indertijd werd vrijgegeven (paragraaf 8.1). Vervolgens geven we een eindbeoordeling van de NBV (8.2), we doen suggesties voor het gebruik van de NBV in de erediensten (8.3) en we staan stil bij enkele andere bijbelvertalingen (8.4).

8.1 De vrijgave van de NV-51

Op welke gronden kan een vertaling worden vrijgegeven? Om daar iets over te zeggen, kijken we in deze paragraaf naar de vrijgave van de NV-51. Welke eisen werden indertijd aan deze vertaling gesteld en hoe verliep de procedure?

De Generale Synode van Enschede benoemde in 1955 een commissie met de opdracht te onderzoeken of de NV-51 kon worden vrijgegeven. Deze commissie beschikte niet over een set criteria, maar beoordeelde voornamelijk of de vertaling niet in strijd was met de belijdenis. Hoewel er op punten kritiek was, zag zij geen overwegende bezwaren tegen ingebruikname van de NV-51. Zij concludeerde in haar eindrapport 'bij het onderzoek van de nieuwe vertaling op last van het Nederlands Bijbelgenootschap, niet te zijn gestuit op verschijnselen, die er blijk van geven, dat deze vertaling geen recht doet aan de Heilige Schrift als het door de Heilige Geest geïnspireerde Woord van God naar de artikelen 2-7 N.G.B., op grond van welke verschijnselen zij onbruikbaar zou moeten worden geacht voor het gereformeerde volk'. De commissie stelde ook 'dat het *onmogelijk* is een vertaling van de Heilige Schrift *kerkelijk te 'ijken'* [cursivering van de commissie], en dat daarom een generale synode ten deze ook geen roeping heeft'.

De Generale Synode van Bunschoten-Spakenburg 1958-1959 nam het oordeel van de commissie over. Zij bepaalde dat het in de vrijheid van de kerken staat om, wanneer ze dit verlangen, in de eredienst de NV-51 te gebruiken.

8.2 De beoordeling van de NBV

Deputaten Bijbelvertaling hebben de NBV niet alleen op haar bruikbaarheid als kerkbijbel beoordeeld, maar haar ook beoordeeld op basis van de uitgangspunten van de NBV. Deputaten Bijbelvertaling waren in hun rapportages in principe positief over deze uitgangspunten. Ook de vertalingen in *Werk in Uitvoering* kregen een overwegend gunstige beoordeling. In hun rapport aan de Generale Synode van Leusden (1999) werd gesteld: 'Blijkens de vastgestelde vertaalprincipes, de vertaalmethode en de vertaalregels en gehoord de vertaalfragmenten die door het NBG naar buiten gebracht zijn, is er een goede mogelijkheid, dat de Here ook onze kerken langs deze weg wil zegenen met een betrouwbare nieuwe vertaling van de Bijbel.' In hoofdstuk 6 hebben we een aantal van deze uitgangspunten besproken. Voor zover wij kunnen beoordelen, hebben de vertalers recht gedaan aan de eigen uitgangspunten en vertaalprincipes. Bij hun afwegingen kreeg het criterium van natuurlijk en correct Nederlands wel relatief veel gewicht.

In hoofdstuk 7 komen de criteria aan de orde die door de Generale Synode van Leeuwarden (1990) zijn genoemd: zorgvuldig en betrouwbaar, hedendaags Nederlands, rechtdoend aan de eenheid van de Schriften en aan het feit dat de vertaalde Bijbel functioneert in een belijdende kerkgemeenschap. We hebben de NBV globaal getoetst aan de hand van deze criteria. Dat is in wezen vergelijkbaar met de werkzaamheden van de in 1955 ingestelde commissie: we legden de vertaling naast de belijdenis en vroeg ons af of de vertaling zou kunnen functioneren in een belijdende kerkgemeenschap.

Wat betreft het hedendaags Nederlands concludeerden we dat de NBV een grote verbetering is ten opzichte van de NV-51. De NBV is daardoor veel beter voor te lezen, en dat is van belang voor het gebruik in de erediensten. Ook in de NBV blijven bepaalde gedeelten moeilijk te begrijpen, maar de vertaling werpt geen extra drempels op door verouderd taalgebruik of door on-Nederlandse zinsbouw. Daardoor is de NBV met name in de catechese beter te gebruiken dan de NV-51.

Nu nemen veel gelovigen thuis hun toevlucht tot de Groot Nieuws Bijbel die door haar gerichtheid op de hedendaagse lezer verder afstaat van de brontekst dan de NBV. Ook Het Boek wordt veel gebruikt als alternatief voor de NV-51. Het Boek is echter geen vertaling, maar een parafraze, en staat daardoor nog verder van de brontekst af dan de Groot Nieuws Bijbel. Vooral van hen die aan Het Boek gewend, zijn zal het enige inspanning vragen om over te schakelen op de NBV. De informatiedichtheid van de NBV komt meer overeen met die van de brontekst, zodat alleen al daardoor het taalniveau hoger ligt. Wij hopen dat velen zich de moeite zullen getroosten ook thuis vertrouwd te raken met de NBV. Als gelovigen in de kerk en thuis dezelfde vertaling lezen, zal dat de vertrouwdheid met de bijbeltekst zeker bevorderen.

Wat de overige criteria van de Generale Synode van Leeuwarden betreft: de eenheid van de Schriften wordt in de NBV voldoende gehonoreerd. De vertaling als geheel is zorgvuldig en betrouwbaar, en kan van veel betekenis zijn in een belijdende kerkgemeenschap aan het begin van het derde millennium. Deputaten waarderen positief dat de NBV het gebruik van losse verzen bemoeilijkt, maar veeleer uitnodigt tot het lezen van grotere tekstgedeelten. Veel betogende gedeelten, met name in de nieuwtestamentische brieven, zijn begrijpelijker geworden. De diversiteit van stijlen en taalniveau in de vertaling geeft een beter beeld van de brontekst.

We hebben in het rapport ook kritische opmerkingen gemaakt. Het natuurlijk en correct Nederlands weegt zwaar, maar een keerzijde is dat daardoor vrij veel en soms onnodig wordt geëxpliciteerd. Op cultureel niveau past de vertaling zich wel eens te veel aan bij wat in de doelcultuur bekend is. Begrippen met theologische implicaties zouden nog meer concordant vertaald kunnen worden, waardoor terugkerende thema's meer in het oog zouden springen. De weergave van oudtestamentische citaten in het Nieuwe Testament kan in een aantal gevallen gelijkkluidender. De inleidingen die aanvankelijk in vrijwel elke beschikbare editie waren opgenomen, doen onvoldoende recht aan de Bijbel als Woord van God. In het voorjaar van 2005 is er naar verwachting een ruime keuze in uitgaven zonder inleidingen.

De punten van kritiek brengen ons er niet toe de vertaling als onbetrouwbaar af te wijzen. Sterker nog, er zijn voldoende pluspunten om te kunnen stellen dat de NBV in grote lijnen een zorgvuldige en betrouwbare weergave van de brontekst is in hedendaags Nederlands en dat de invoering van de NBV een nieuwe stimulans voor intensief bijbellezen in de eredienst zal zijn, alsook voor persoonlijke bijbelstudie en catechese. Wij menen ook dat de genoemde punten van kritiek op de NBV niet opwegen tegen het grote bezwaar dat de NV-51 aankleeft: het sterk verouderde taalgebruik dat voor huidige én komende generaties een drempel opwerpt om God door zijn Woord te leren kennen en liefhebben. Wij zien dan ook geen overwegende bezwaren de NBV vrij te geven voor gebruik in de erediensten.

8.3 De NBV in de erediensten

Dat wij adviseren de NBV vrij te geven voor gebruik in de erediensten, betekent wat ons betreft niet dat de NBV verplicht wordt gesteld. Een plaatselijke kerk kan besluiten direct en geheel over te stappen op de NBV. Ze kan de NV-51 blijven gebruiken en eventueel in bijzondere diensten uit de NBV lezen. Het is ook mogelijk de NV-51 en de NBV voorlopig naast elkaar te gebruiken. De plaatselijke kerkenraden kunnen zelf het beste beoordelen wat in de hun gegeven omstandigheden wijs is. Dit lijkt te kunnen leiden tot meer diversiteit tussen de erediensten, maar bedacht moet worden dat bij het vrijgeven van de NV-51 de Statenvertaling ook haar 'kerkelijke rechten' behield.

Het is geen probleem om Here te lezen waar in de tekst van de NBV HEER staat. De leeswijzer die in de NBV is opgenomen, wijst expliciet op deze mogelijkheid.

Ook waar de NBV haar intrede doet in de erediensten voor schriftlezing en exegese, zullen voorlopig nog geregeld teksten uit de NV-51 blijven klinken: bijvoorbeeld waar deze in de

liturgische formulieren geciteerd worden. Deze formulierteksten kunnen uiteraard vervangen worden door citaten uit de NBV, maar dat is niet noodzakelijk. Het Onze Vader kan in de formulering van de NBV worden uitgesproken, maar het hoeft niet. Hetzelfde geldt voor de Tien Geboden, het votum en de zegengroet. Ook in onze psalmberijmingen en liederen blijven we de klassieke bewoordingen horen van vóór de NBV. Juist in poëtische en liturgische teksten kunnen oude formuleringen lang bewaard blijven, zonder dat dat storend hoeft te zijn. De band met het verleden blijft, ook wanneer we de Nieuwe Bijbelvertaling gaan gebruiken.

8.4 Andere bijbelvertalingen in de erediensten

Een kerkbijbel voor de Gereformeerde Kerken moet niet onnodig exclusief zijn. Een bijbelvertaling die alleen in ons eigen kerkverband gebruikt zou worden, zou in theorie heel betrouwbaar kunnen zijn. Maar een dergelijke particuliere vertaling zou ook juist de verdenking op zich kunnen laden dat zij kerkelijk 'gekleurd' is en daardoor minder bruikbaar zijn in de relatie met anders- of buitenkerkelijken. Het is wenselijk dat christenen ondanks de kerkelijke verdeeldheid zo veel mogelijk dezelfde bijbelvertaling gebruiken. Dat bevordert ook het zoeken naar eenheid met allen die met ons het gezag van Gods Woord willen aanvaarden.

Het is te verwachten dat een NBV in diverse kerkverbanden in gebruik zal worden genomen. Met de van oorsprong rooms-katholieke Willibrordvertaling, die nu in een zogenaamde protestantse versie is uitgekomen, en die van alle andere Nederlandse bijbelvertalingen de NBV het dichtst benadert, zal dat waarschijnlijk niet zo gauw gebeuren. Wij zien in deze vertaling dan ook geen passend alternatief. Wie de NBV afwijst en de Willibrordvertaling invoert, kiest voor een geïsoleerde opstelling. Daar moeten dan heel goede gronden voor zijn.

Met de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben de Gereformeerde Kerken *Vrijgemaakt* op plaatselijk niveau samensprekingen. In die besprekingen kan de gebruikte bijbelvertaling ter sprake komen en eventueel een drempel opwerpen. Met het oog hierop zal er ruimte moeten blijven om de NV-51 te blijven gebruiken. In dergelijke gevallen zou het ook mogelijk moeten zijn de NBV en de NV-51 naast elkaar te gebruiken.

Aan de Herziene Statenvertaling wordt gewerkt. Dit project blijkt meer tijd te vragen dan aanvankelijk werd ingeschat. De kans dat deze vertaling in enig protestants kerkgenootschap vrijgegeven zal worden voor de erediensten is niet groot. In die delen van de Christelijke Gereformeerde Kerken waar men vasthoudt aan de Statenvertaling is tot nu toe zeer terughoudend op deze herziening gereageerd. Het lijkt dan ook niet waarschijnlijk dat de Gereformeerde Kerken *Vrijgemaakt* en de Christelijke Gereformeerde Kerken elkaar in de toekomst zullen kunnen vinden op het gezamenlijk gebruik van de Herziene Statenvertaling. De Groot Nieuws Bijbel is nooit als kerkbijbel bedoeld en als zodanig ook niet door de kerken onderzocht.

8.5 Slotwoord

Het stemt ons dankbaar dat het Nederlands Bijbelgenootschap kennis, ervaring en de financiële mogelijkheden heeft ingezet voor een project waarvoor de kerkgenootschappen afzonderlijk niet de mogelijkheden hadden. Ook hebben wij waardering voor de openheid van het NBG, hun bereidheid tot contact, de mogelijkheden die ons gegund werden om mee te denken en met kritiek, en op- en aanmerkingen te komen. Kritische opmerkingen die binnen het kader van de vertaalmethode vielen werden serieus behandeld en in een aantal gevallen overgenomen. Er staan nu reeds twee revisies gepland. We verwachten dat het NBG zoals tot nu toe op- en aanmerkingen in overweging zal blijven nemen. Dat biedt ons de mogelijkheid om onze voorstellen tot verbetering van de NBV met het NBG door te spreken.

9 CONCEPT-BESLUIT

Deputaten Bijbelvertaling stellen de Generale Synode Amersfoort 2005 voor te besluiten:

Materiaal:

Rapport van Deputaten Bijbelvertaling

Besluit 1

de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) vrij te geven voor gebruik in de erediensten.

Grond:

Het deputatenrapport geeft voldoende reden om te concluderen dat de NBV de heilige Schriften zorgvuldig en betrouwbaar in hedendaags Nederlands weergeeft, op een wijze die recht doet aan de eenheid van de Schriften en aan de realiteit dat de vertaalde Bijbel in Nederland al eeuwen fungeert binnen een belijdende kerkgemeenschap (Generale Synode Leeuwarden 1990, Acta art. 67, besluit 2b).

Besluit 2

opnieuw Deputaten Bijbelvertaling te benoemen met de volgende opdrachten:

- a. de besluiten van de Generale Synode Amersfoort 2005 en het onderliggende deputatenrapport voor te leggen aan het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG);
- b. de mogelijkheid te benutten om deel te nemen aan het overleg met het NBG waar het de revisie van de NBV betreft en te bepleiten dat rekening wordt gehouden met de wensen die dienaangaande in het deputatenrapport zijn geformuleerd;
- c. hun werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget;
- d. van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende Generale Synode.

Grond:

Er bestaat gezien de goede verhouding met het NBG gereede verwachting dat het NBG op- en aanmerkingen t.a.v. de NBV in overweging zal blijven nemen.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Arnhem (1981).

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Berkel en Rodenrijs (1996).

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Leeuwarden (1990).

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Leusden (1999).

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Ommen (1993).

Acta van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Zuidhorn (2002-2003).

Buitendijk, B.C. (2001). Ontvangst van de Nieuwe Vertaling in de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). In: *Met andere woorden*, 20, december 2001, pag. 54-58.

Buitendijk, B.C. (1999). 'Het boek van de eeuw'? Over de ontvangst van de Nieuwe Vertaling 1951. In: *De Reformatie*, 74, nr. 22, pag. 482-485.

Buitenwerf, R. e.a. (2004). *Lucht en Leegte. Columns over De Nieuwe Bijbelvertaling*. Heerenveen: NBG

De NBV onder de loep (2001). In: *Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling* (2001). Haarlem: NBG.

De weergave van de Godsnaam (2003). *NBV Informatie nr. 13*. Haarlem: NBG.

Doeltaalgericht en brontekstgetrouw: de vertaalmethode voor de NBV. In: *Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling* (2001). Haarlem: NBG.

Guidelines for Interconfessional Cooperation in Translating the Bible (Rome 1987, new revised edition). In: *Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling* (2001). Haarlem: NBG.

Handboek voor de Nieuwe Bijbelvertaling (2002). (Vierde, herziene en aangevulde editie). Haarlem: NBG.

Lam, H.J & Vergunst, P.J. (red.). (2002). *Kanttekeningen bij de [Nieuwe Bijbelvertaling]*. Heerenveen: Groen.

Nieuwe Bijbelvertaling: Karakter en vertaalmethode (1995). *NBV Informatie nr. 3*. Haarlem: NBG.

Room, H.J. & Rose, W.H. (red.). (2001). *Naar een nieuwe kerkbijbel. Een handreiking voor het beoordelen van de Nieuwe Bijbelvertaling*. TU-Bezinningsreeks 2. Barneveld: De Vuurbaak.

Scholten, L.M.P. (2004, 13 november). Negen punten waarom NBV niet aanvaardbaar is. *Friesch Dagblad*.

Tuinstra, E.W. (1990). *Een vertaling 2000. Waarom een nieuwe bijbelvertaling?* Brussel (etc.): BBG (etc.).

Vertaalprincipes voor de nieuwe bijbelvertaling (1993). Haarlem: NBG.

Paul, M.J. e.a. (2003). *Vertaling en vertolking van de Bijbel*.
Kampen: De Groot Goudriaan.

Twintig veelgestelde vragen over De Nieuwe Bijbelvertaling (1993). Haarlem: NBG.

Werk in uitvoering [Nieuwe Bijbelvertaling] (1998). Haarlem: NBG.

Werk in uitvoering 2. Deeluitgaven van de [Nieuwe Bijbelvertaling] (2000).
Haarlem: NBG.

Werk in uitvoering 3. Op weg naar de voltooide [Nieuwe Bijbelvertaling] (2003). Haarlem: NBG.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage V - VIII

Aanvullend rapport deputaten Bijbelvertaling

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

In deze Aanvulling wordt ingegaan op enkele vertaalkeuzes in de NBV die bij lezers vragen hebben opgeroepen.

In het bijzonder geven we aandacht aan teksten die regelmatig in de erediensten gelezen worden.

AANVULLING BIJ 7.3.1 KERKELIJK TAALGEBRUIK

Het zal ervaren bijbellezers opvallen dat het werkwoord '(zich) bekeren' in de NBV nog maar weinig voorkomt. De vertalers zijn van mening dat deze term meestal gebruikt wordt in de betekenis '(doen) overgaan naar een bepaald geloof of een bepaalde overtuiging'. Dat is blijkbaar elf keer het geval (Jes. 1:27; Mat. 12:41; Mar. 4:12; Luc. 11:32; Hand. 4:4; 9:35; 15:19; 20:21; Rom. 11:12; 1Tim. 3:6; Heb. 6:6). In andere gevallen wordt er een keuze gemaakt uit één van de 'vele mogelijke alternatieven': 'terugkeren', 'terugkomen', 'zich wenden', 'zijn leven beteren', 'zich afkeren van zijn huidige leven', 'een nieuw leven beginnen', 'anders gaan leven', 'tot inkeer komen', 'zich weer toewijden'.

'(Zich) bekeren' behoort in het Nederlands tot specifiek religieus taalgebruik en wordt soms ook in afgeleide betekenis gebruikt (zich bekeren tot het vegetarisme). Het Hebreeuwse werkwoord *sjoeb* komt in het Oude Testament veel voor in de betekenis van 'omkeren' in letterlijke zin (Gen. 8:9,12; 18:33; Joz. 10:15,21,38,43), maar ook in overdrachtelijke zin: terugkeren tot God (Deut. 30:2,8,10; 1 Sam. 7:3; 1 Kon. 8:33,35,47,48; Jes. 6:10; 19:22; Jer. 3:7,10,12,14; 4:1). De NBV vertaalt in deze gevallen meestal met 'terugkeren', maar bijvoorbeeld ook met 'zijn leven beteren' (1 Kon. 8:35), 'zich wenden' (1 Kon. 8:47), 'zich weer toewijden' (1 Kon. 8:48).

Het Griekse werkwoord *metanoëo* heeft als oorspronkelijke betekenis 'tot andere gedachten komen, berouw hebben', maar komt in het Nieuwe Testament alleen in de religieuze betekenis voor (Mat. 3:2; 4:17; Luc. 15:7,10). Ook het verwante zelfstandig naamwoord *metanoia*, verandering van gedachten, berouw, heeft in het Nieuwe Testament een specifiek religieuze betekenis (Mat. 3:8, 11; Luc. 5:32). Daarnaast wordt ook nog het werkwoord *epistrefoo*, 'terugkeren', gebruikt (Mat. 12:44, Mar. 5:30; Joh. 21:20), dat als afgeleide betekenis heeft: 'zich bekeren' (Hand. 9:35; 1 Tess. 1:9; Jak. 5:19,20). Het ligt wel voor de hand deze begrippen ook in de vertaling weer te geven met woorden die niet direct tot het religieuze taalgebruik behoren, al had men de variatie wel enigszins kunnen beperken.

Bij het Hebreeuwse *qadasj* en het Griekse *hagios* (heilig) ligt dat anders. Deze woorden hebben een specifiek religieuze betekenis. Dat verklaart wellicht waarom deze woorden in de NBV veel vaker 'letterlijk' vertaald worden. Het bijvoeglijk naamwoord 'heilig' komt in de NBV 164 keer voor en het werkwoord 'heiligen' 96 keer.

Het woord 'hel' komt niet voor in de NBV. Met het Hebreeuwse *sjeool* (Gen. 44:29,31; Ps. 6:6; 9:18) wordt niet 'hel', maar 'dodenrijk' bedoeld. De NBV vertaalt dienovereenkomstig. In het Nieuwe Testament worden twee woorden gebruikt. *Hades* wordt zowel in de NV-51 als in de NBV vertaald met 'dodenrijk' (Mat. 11:23; 16:8; Luc. 16:32; Op. 20:13,14). Het woord *gehenna* wordt in de NV-51 weergegeven met 'hel', en in de NBV met 'Gehenna' (Mat. 5:22,29,30; 10:28; 23:33; Jak. 3:6). Het is een naam die is afgeleid van het Ben Hinnomdal (2 Kron. 28:3; 33:6; Jer. 7:31,32). Dit dal stond bekend als een gruwelijke plaats waar eens kinderooffers werden gebracht. Door *gehenna* als naam weer te geven, is de oudtestamentische herkomst van dit begrip in de NBV duidelijker. In de middeleeuwse kerkelijke cultuur heeft men zich de bestemming van de goddelozen zeer beeldend voorgesteld. Die erfenis draagt het woord 'hel' nog steeds met zich mee. Een weergave met 'Gehenna' is een

versobering die het mogelijk maakt dit begrip opnieuw vanuit de bijbelse context in te vullen.

AANVULLING OP PARAGRAAF 7.3.5 KERKELIJK BIJBELGEBRUIK

In de liturgie

Tot het kerkelijk bijbelgebruik behoort ook het gebruik van bijbelteksten in de liturgie. De Bijbel wordt in de dienst gelezen, en dat stelt bepaalde eisen aan de voorleesbaarheid (paragraaf 6.2.3).

Een aantal teksten komt geregeld in de erediensten terug doordat ze in de orden van dienst, de diverse liturgische formulieren en de belijdenisgeschriften zijn opgenomen. Als de NBV wordt vrijgegeven, *kunnen* deze teksten in de vertaling van de NBV gelezen worden. Dat is echter niet noodzakelijk. In het verleden citeerden de formulieren en belijdenisgeschriften uit de Statenvertaling, lang nadat de NV-51 was vrijgegeven. Pas na de Generale Synode van Heemse (1984-1985) zijn deze geschriften aangepast aan de NV-51. Bij een eventuele aanpassing van het Kerkboek is het zinvol rekening te houden met de revisie die nu reeds voor de NBV gepland staat (2013/14).

Dat alles neemt niet weg dat we teksten die ons door het gebruik in de eredienst zeer vertrouwd zijn geraakt, in de toekomst vaker in de Nieuwe Bijbelvertaling zullen horen. Dit kan heel onwennig zijn, en ook vragen oproepen. Daarom zullen we een aantal van deze teksten nader bekijken.

Het votum aan het begin van de eredienst is afkomstig uit Psalm 124:8. Deze woorden zijn in de NBV vrijwel gelijk gebleven: 'Onze hulp is de naam van de HEER die hemel en aarde gemaakt heeft.' Door het weglaten van het woordje 'in' is deze belijdenis concreter en duidelijker geworden.

Ook de zegengroeten (1 Kor. 1:3; 1 Tim. 1:2b; Op. 1:4,5) verschillen in de NBV slechts weinig van de weergave in de NV-51. De zegengroet in Openbaring 1:4,5 luidt in de NBV: 'Genade zij u en vrede van hem die is, die was en die komt, en van de zeven geesten voor zijn troon, en van Jezus Christus, de betrouwbare getuige, de eerstgeborene van de doden, de heerser over de vorsten van de aarde.'

De Aäronitische zegen in Numeri 6:24-26 is in de NBV heel mooi verwoord: 'Moge de HEER u zegenen en u beschermen, / moge de HEER het licht van zijn gelaat over u doen schijnen en u genadig zijn, / moge de HEER u zijn gelaat toewenden en u vrede geven.'

De zegenbede in 2 Korintiërs 13:13 is in de NBV als volgt vertaald: 'De genade van de Heer Jezus Christus, de liefde van God en de eenheid met de Heilige Geest zij met u allen.' In deze vertaling lijkt het te gaan om de eenheid van de gelovigen met de heilige Geest. Bedoeld wordt echter de gemeenschap die heilige Geest bewerkt met de drie-enige God en met elkaar: de eenheid die de Heilige Geest bewerkt. Dat element ontbreekt in de vertaling van de NBV.

Tot de moeilijkst te vertalen teksten behoren waarschijnlijk Exodus 20:1-17 en Deuteronomium 5:6-21. Juist bij de ons zo vertrouwde Tien Geboden liepen de vertalers aan tegen het verschil in taalvormen en taaleigen in het Hebreeuws en het Nederlands.

De vertalers hebben verschillende alternatieven overwogen voor zij tot een keuze kwamen ten aanzien van de wijze van aanspreken. De bekende maar verouderde vormen 'gij zult' en 'gij zult niet' konden niet gebruikt worden. De vertalers overwogen

een weergave met ‘U mag niet ...’, maar dat heeft een wat betuttelende, neerbuigende klank die het origineel niet heeft. Zij kozen daarom voor de gebiedende wijs: ‘Steel niet’. Bij de ontvangst van deze vertaling blijkt dat sommige lezers dit niet ervaren als een gebiedende wijs, maar als een amicaal advies. Anderen missen juist het belofte- of genadekarakter dat zij wel horen in het ‘gij zult (niet)’. Dit genadekarakter blijkt echter niet uit de Hebreeuwse werkwoordsvormen, maar uit de context: zowel in Exodus 20 als in Deuteronomium 5 beginnen de Tien Geboden met de woorden ‘Ik ben de HEER, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij, heeft bevrijd’ (NBV).

Bekend zijn de woorden ‘Ik (...) ben een naijverig God’. Het woord ‘naijverig’ is verouderd. Veel predikanten gebruiken ter verduidelijking het woord ‘jaloers’, maar omdat dit vooral als een negatieve eigenschap wordt opgevat, moet dit woord in dit verband steeds weer verklaard worden. Wij hebben geen Nederlands bijvoeglijk naamwoord tot onze beschikking dat precies hetzelfde uitdrukt als het Hebreeuwse origineel. De vertalers kozen daarom voor een weergave met behulp van andere grammaticale vormen. Dat is in overeenstemming met de vertaalmethode, maar bij een zwaar beladen tekst als de Tien Geboden valt het op: ‘Ik (...) duld geen andere goden naast mij’. Hoewel de vorm anders is, is de betekenis toch goed getroffen.

De formulering van Exodus 20:5 (en Deut. 5:9) lijkt nogal cru: ‘Voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten, en ook het derde geslacht en het vierde’. Dit wordt wel genuanceerd door de bijzin die daarop volgt: ‘wanneer zij mij haten’. Het Hebreeuwse werkwoord *paqad* betekent ondermeer ‘zoeken’, ‘onderzoeken’, maar ook ‘zoeken om te straffen’ (vergelijk Ex. 32:34). In Hosea 1:4 is hetzelfde werkwoord vertaald met ‘ter verantwoording roepen’.

Problematischer dan in Exodus 20:5 en Deuteronomium 5:9 is de vertaling in Exodus 34:7 en in Numeri 14:18. Daar worden dezelfde woorden op dezelfde manier vertaald, maar de bijzin ‘wanneer zij mij haten’ ontbreekt hier in de brontekst, en dus ook in de vertaling. Daardoor lijkt het alsof deze tekst suggereert dat de kinderen zonder meer zullen boeten vanwege de schuld van de ouders. Een vertaling zoals in Hosea 1:4 zou hier beter zijn: ‘voor de schuld van de ouders roep ik de kinderen ter verantwoording’.

Ook het ‘Onze Vader’ (Mat. 6) volgens de NBV wijkt af van de ons zo vertrouwde tekst uit de NV-51. Allereerst is de doxologie (‘Want aan u behoort het koningschap, de macht en de majesteit tot in eeuwigheid. Amen’) die in de NV-51 nog tussen vierkante haken staat, in de NBV in een noot terechtgekomen. Er bestaan enkele oude handschriften *zonder* en een groot aantal jongere handschriften *met* deze woorden. Velen nemen aan dat overschrijvers die de doxologie uit de oosterse liturgie kenden, deze woorden hebben toegevoegd. Anderen zijn van mening dat in een aantal handschriften de doxologie is weggelaten onder invloed van de westerse liturgie, of in aansluiting bij Lucas 11. De uitgebreide versie zou dan de meest oorspronkelijke zijn.

Een ander verschil vinden we in de zesde bede. De NBV heeft ‘red ons uit de greep van het kwaad’. In de NV-51 staat hier het bekende ‘verlos ons van de boze’. De boze is een persoon, de duivel. Het kwaad is een macht. Het Grieks maakt beide interpretaties mogelijk. In Matteüs 13:19 komt ‘de boze’ ook voor. Hier is in de brontekst duidelijk dat het om een persoon gaat. De NBV vertaalt hier dan ook: ‘hij die het kwaad zelf is’. In 1 Johannes komt dezelfde aanduiding vijf keer voor. De vertalers hebben ook hier ‘de boze’ steeds opgevat als een persoon. Ook waar het Grieks een interpretatie als kwade macht toelaat, hebben de vertalers gekozen voor ‘hij die het kwaad zelf is’ (1 Joh. 2:13; 3:12; 5:19. Ze vertaalden echter twee keer met ‘het kwaad’ omdat anders de tekst in de vertaling door de herhaalde omschrijvingen

te overladen zou raken (1 Joh. 2:14; 5:18). In Matteüs 6:19 heeft men niet gekozen voor een vertaling met 'de boze' of 'de kwade'. Deze aanduidingen zijn in het hedendaags Nederlands al ongewoon, en roepen ook onterechte associaties met boosheid en woede op. Een vertaling met het 'hem die het kwaad zelf is', is wel juist, maar past niet in een gestileerd gebed als het Onze Vader. Met de uitdrukking 'uit de greep van' is getracht het persoonlijke karakter van het kwaad tot uiting te laten komen. In een noot zou 'hem die het kwaad zelf is' als mogelijke lezing vermeld kunnen worden.

De NBV onderscheidt zich positief van de NV-51 in de vertaling van de derde bede: 'laat (...) uw wil gedaan worden op aarde zoals in de hemel'. De bekende woorden 'uw wil geschiede' worden vaak aan het eind van een voorbede gebed, als een overgave aan de verborgen wil van God: wij hebben in ons gebed onze wensen en smeekbeden kenbaar gemaakt, maar als God in zijn raadsbesluit anders beslist, dan zij het zo. Het is echter niet juist deze woorden in het Onze Vader zo op te vatten. In dit gebed zijn deze woorden een parallel van 'laat uw koninkrijk komen'. Het gaat erom dat wij en alle mensen Gods geopenbaarde wil gehoorzamen (HC, zondag 49). Ook daarin komt het koninkrijk van God. In de NBV komt deze bedoeling veel duidelijker uit. Verder sluit de NBV daarmee aan bij de internationaal bekende Engelse vertalingen: *Thy will be done* (King James Version) en *Your will be done* (New International Version).

De bijbelteksten die in de verschillende formulieren en belijdenisgeschriften worden geciteerd, leveren in de weergave van de NBV weinig problemen op. Vaak winnen de citaten in deze vertaling aan duidelijkheid en overtuigingskracht. Dat geldt bijvoorbeeld voor 1 Korintiërs 11:23-29 dat in de avondmaalsformulieren wordt geciteerd. Vers 29 luidt in de NBV: 'want wie eet en drinkt maar niet beseft dat het om het lichaam van de Heer gaat, roept zijn veroordeling af over zichzelf'. In het bevestigingsformulier voor predikanten heeft 2 Korintiërs 5:18-20 een plaats. Ook dit gedeelte is in de NBV duidelijker geworden: 'Dit alles is het werk van God. Hij heeft ons door Christus met zich verzoend en ons de verkondiging daarover toevertrouwd. Het is God die door Christus de wereld met zich heeft verzoend: hij heeft de wereld haar overtredingen niet aangerekend. En ons heeft hij de verkondiging van het evangelie toevertrouwd. Wij zijn gezanten van Christus, God doet door ons zijn oproep. Namens Christus vragen wij: laat u met God verzoenen.'

AANVULLING BIJ 7.3.6 DE VERWACHTINGEN VAN DE BIJBELLEZER

'En het geschiedde dat' is voor veel mensen het ultieme voorbeeld van een bijbelse zegswijze. Deze frase is welbekend uit de Statenvertaling en de NV-51. Het is een vertaling van het Hebreeuwse *wajehi* of het Griekse *egeneto de*. Het Hebreeuwse *wajehi*, dat letterlijk ook is weer te geven als 'en het was', komt in het Oude Testament zeer vaak voor. In het Nieuwe Testament wordt het Griekse equivalent ook wel gebruikt, maar nergens zo overvloedig als bij Lucas: ruim zeventig keer in zijn evangelie en in het boek Handelingen. Lucas schreef in een enigszins hebraïserend Grieks, waarschijnlijk aansluitend bij de Septuagint, de eerste Griekse vertaling van het Oude Testament. Het veelvuldig gebruik van *egeneto de* is een voorbeeld van dat Hebreeuws aandoende Grieks. Er zijn bijbeluitleggers die deze formulering zien als een attentiesignaal dat wijst op Gods handelen. Zij zouden graag zien dat steeds werd vertaald met 'en het geschiedde dat' of 'en het gebeurde dat'. Dat is echter geen hedendaags of natuurlijk Nederlands. Een zo uitgesproken vertaling zou een te zware (theologische) betekenis suggereren. Mogelijk hebben deze woorden wel een signaalfunctie, maar die kan in de vertaling verwerkt worden

door bijvoorbeeld een nieuwe alinea te beginnen, zoals dat in de NBV veelvuldig gebeurt.

Hier speelt ook een rol dat de Bijbel een twee- of eigenlijk drietalig boek is. Zowel het Hebreeuwse Oude Testament als het Griekse Nieuwe Testament worden in de NBV in hedendaags Nederlands vertaald. Maar het is nauwelijks mogelijk in de vertaling herkenbaar weer te geven dat de Griekse brontekst Hebreeuwse trekken vertoont, zonder bevreemding te wekken. Wel hebben de vertalers ervoor gekozen in de vertaling van Lucas 1 en 2 wat meer gestileerde taal te gebruiken, omdat hier de aansluiting bij de Septuagint het duidelijkst lijkt.

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage V - IX
Rapport Deputaten Eredienst

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

INLEIDING

Deputaten eredienst, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002, hebben het genoegen u bij deze hun rapport aan te bieden. We zijn de HERE dankbaar dat we in alle rust en eensgezindheid aan de opdrachten konden werken en dat het rapport gereed mocht komen.

H.K. Bouwkamp, Mariënberg
T.K. van Eerden, Zuidhorn
D.Th. Hoekstra, Capelle aan den IJssel
J.N. van IJcken, Nijkerk
J.J. Poutsma, Bilthoven
F.G. aan het Rot, Axel
A. Veefkind, Holten

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Inhoudsopgave	4
1	Samenvatting 6
2	Samenstelling en werkwijze 7
2.1	Samenstelling 7
2.2	Werkwijze 7
3	Globaal beleidsoverzicht 9
3.1	Orden van dienst 9
3.2	Formulieren 9
3.3	Tweede kerkdienst 9
3.4	Voorlichting en publicaties 9
4	Opdrachten van de synode 10
5	Geloofsbelijdenis van Nicea (opdracht a. en b.) 13
5.1	Tekst 13
5.2	Toonzetting 13
6	Communicatie en informatie (opdracht d. en k.) 14
6.1	Klankbordgroep 14
6.2	Steunpunt Liturgie 14
7	Liturgie en cultuur (opdracht c.) 15
7.1	Inleiding 15
7.1.1	Opdracht
7.1.2	Rapportage aan de synode van Zuidhorn
7.1.3	Inhoud van dit rapport
7.2	Kerk en kerkdienst 16
7.2.1	De kerk
7.2.2	De kerkdienst: samenkomst van de gemeente van God
7.2.3	Samenvatting kerkdienst
7.2.4	Het Woord
7.3	Cultuur 19
7.4	De liturgische situatie 20
7.4.1	De "Anthropologische Wende"
7.4.2	Schleiermacher
7.4.3	Antropologische benadering
7.4.4	De eigen liturgische situatie
7.5	Oriëntatiepunten 25
7.5.1	Inleiding en samenvatting
7.5.2	Schriftuurlijkheid
7.5.3	Liturgische bruikbaarheid / functionaliteit
7.5.4	Helderheid
7.6	Casussen 28
7.6.1	Casus: ordinarium
7.6.2	Casus: taal
7.6.3	Casus: het kerklied
7.7	Concept synodebesluiten 38
8	Orde van dienst D (opdracht e.) 39
8.1	Tekst en context 39
8.1.1	Besluit 1
8.1.2	Besluit 2
8.1.3	Besluit 3
8.2	Praktijk en inventarisatie 42
8.3	Wat besluiten? 44
8.4	Gebruik en praktijk 44
9	Tweede kerkdienst (opdracht f.) 48
9.1	Opdracht 48
9.2	Reacties 48
9.2.1	Reacties algemeen
9.2.2	Reacties op de tweede dienst als leerdienst

- 9.2.3 Reacties op dialoog en interactie in de leerdienst
- 9.2.4 Reacties op de orde van de leerdienst
- 9.3 Beoordeling 53
 - 9.3.1 Beoordeling algemeen
 - 9.3.2 Beoordeling van reacties op de tweede dienst als leerdienst
 - 9.3.3 Beoordeling van reacties op dialoog en interactie in de leerdienst
 - 9.3.4 Beoordeling van reacties op de orde van de leerdienst
- 9.4 Orde voor de leerdienst 60
 - 9.4.1 Vooropmerkingen
 - 9.4.2 Orde voor de leerdienst
- 10 Taalgebruik (opdracht g.) 62
 - 10.1 Setting 62
 - 10.2 Taal in de liturgie 62
 - 10.3 Praktische consequenties 63
 - 10.4 Spanningsveld 64
 - 10.5 Consistentie 64
 - 10.6 Besluittekst 64
- 11 Formulieren voor de doop (opdracht h.) 66
 - 11.1 Resumeren 66
 - 11.2 Oriënteren 68
 - 11.2.1 Twee blikrichtingen
 - 11.2.2 Gereformeerde gezindte
 - 11.2.3 CGK
 - 11.2.4 Nunspeet
 - 11.2.5 Amersfoort
 - 11.3 Concretiseren 71
 - 11.3.1 Formulier om de heilige doop te bedienen aan de kleine kinderen van de gelovigen – II 71
 - 11.3.2 Formulier om de heilige doop te bedienen aan de kleine kinderen van de gelovigen – III 71
 - 11.3.3 Formulier om de heilige doop te bedienen aan de kleine kinderen van de gelovigen – IV 76
 - 11.4 Concipiëren 79
- 12 Formulier openbare geloofsbelijdenis (opdracht i. en j.) 82
 - 12.1 Opdracht GS Zuidhorn 2002 82
 - 12.2 Ad 1.a/b Studie naar mogelijke aansluiting vragen belijdenisformulier en doopformulieren 82
 - 12.3 Ad 1.c. Onderzoek naar betekenis en verwoording van gebed en zegen in verband met het werk van de Heilige Geest en een eventuele handoplegging 83
 - 12.3.1 De confirmatie: Geest, gebed, handoplegging en zegen
 - 12.3.2 De opvatting van Hyperius
 - 12.3.3 Kritiek op de opvatting van Hyperius
 - 12.3.4 Regensburg 1541
 - 12.3.5 Evangelische confirmatie met zegenende handoplegging vandaag
 - 12.3.6 Gereformeerde praktijk
 - 12.3.7 Concluderende mening deputaten
 - 12.4 Ad 2. Aan de kerken voorgelegd en reacties verwerkt 88
 - 12.4.1 Reacties
 - 12.5 Ad 3. Concept 90
 - 12.6 Concept besluit 94
- 13 Steunpunt liturgie 96
 - 13.1 Algemeen 96
 - 13.2 Organisatie 96
 - 13.3 Werkinhoud 97
 - 13.4 Financiën 99
 - 13.5 Toekomst 99
 - 13.6 Concept- besluittekst 100

1 SAMENVATTING

In dit rapport passeert een breed scala aan onderwerpen de revue. Ze hebben wel allemaal te maken het “dienstboek” van onze kerken, oftewel dat deel van ons kerkboek dat over Orden van dienst en formulieren enzovoorts gaat. De belangrijkste onderwerpen zijn:

- een studie over de verhouding tussen liturgie en cultuur met een aantal criteria waarmee in de praktijk kan worden gewerkt, zoals we laten zien aan de hand van een aantal voorbeelden;
- een overzicht van ervaringen van kerken met het gebruik van orde D;
- een verslag van ervaringen van kerken met de middagdienst als leerdienst en een voorstel voor een nieuwe orde van dienst;
- drie nieuwe formulieren voor de kinderdoop, waarvan twee opgesteld in samenwerking met de Christelijke Gereformeerde Kerken;
- een verslag van een onderzoek naar betekenis en gebruik van handoplegging bij de openbare geloofsbelijdenis;
- een herziene versie van het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis, mede naar aanleiding van de reacties op het vorige concept.

In dit rapport staat ook het verslag van het Steunpunt Liturgie, dat zowel deputaten eredienst als deputaten kerkmuziek ondersteunt.

2 SAMENSTELLING EN WERKWIJZE

2.1 Samenstelling

De generale synode van Zuidhorn 2002 benoemde de volgende broeders in het deputaatschap:

Primi:

ds. H.K. Bouwkamp	Mariënberg
ds. T.K. van Eerden	Zuidhorn
D.Th. Hoekstra	Capelle aan den IJssel
drs. J.N. van IJcken	Nijkerk
ds. J.J. Poutsma	Bilthoven
ds. F.G. aan het Rot	Axel
drs. A. Veefkind	Holten

Secundi:

drs. C.A. van der Vloed	Rotterdam
ds. M. Wielhouwer	Zuidlaren

2.2 Werkwijze

Het deputaatschap heeft vergaderd met een frequentie die toenam naarmate de eindfase van dit rapport werd bereikt.

Een aantal malen is vergaderd met deputaten kerkmuziek. Onder gezamenlijke verantwoordelijkheid valt het rapport over het onderzoek naar de verhouding tussen liturgie en cultuur (hoofdstuk 7). Daarnaast is een begeleidingscommissie voor het Steunpunt Liturgie ingesteld, bestaande uit leden van beide deputaatschappen. In onderling overleg is besloten het rapport van het Steunpunt Liturgie in dit rapport op te nemen (hoofdstuk 13).

Verder is voor de uitvoering van diverse opdrachten nauw samengewerkt met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Deze samenwerking betreft vooral de totstandkoming van twee, door de CGK synode inmiddels goedgekeurde, nieuwe formulieren voor de kinderdoop (hoofdstuk 11). Ook hebben CGK deputaten geparticipeerd in het onderzoek naar de verhouding tussen liturgie en cultuur (hoofdstuk 7).

Deputaten hechten eraan hun positieve ervaringen met de CGK deputaten uit te spreken en met u te delen.

3 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

In 1993 benoemde de Generale Synode van Ommen voor de eerste keer een deputaatschap eredienst voor alle zaken betreffende de liturgie. De synode van Berkel en Rodenrijs benoemde in 1996 voor het onderdeel “kerk lied” een apart deputaatschap. Sindsdien houden deputaten eredienst zich dus bezig met het “dienstboek” en deputaten kerk lied met het “liedboek” van de kerken. In vogelvlucht volgen in dit hoofdstuk de beleidsterreinen waar deputaten eredienst zich de afgelopen jaren mee bezig hebben gehouden.

3.1 Orden van dienst

De synode van Leusden 1999 heeft voor de morgen- en middagdienst een orde van dienst, de zgn. orde C, vrijgegeven. Voor het vrijgeven van orde D, een orde gebaseerd op het grondpatroon van de liturgie van voor de Reformatie, vond deze synode het nodig dat eerst een onderzoek werd gedaan naar de vraag of deze orde nog wel passend was in deze tijd. Dit onderzoek vindt zijn afronding in dit rapport.

3.2 Formulieren

Vanaf 1993 hebben deputaten zich bezig gehouden met de formulieren voor de viering van het *avondmaal*. Dit leidde ertoe dat in 1999 de synode van Leusden een drietal formulieren vrijgaf voor gebruik in de kerken.

Tevens besloot de synode van Leusden deputaten op te dragen (verder) te werken aan het formulier voor de *openbare geloofsbelijdenis*. Dit leidde tot een herzien formulier, door deputaten voorgesteld aan de synode van Zuidhorn 2002. In dit rapport zijn reacties van kerken verwerkt en wordt een herzien formulier voorgesteld.

Sinds 1999 werken deputaten ook aan het formulier voor de *kinderdoop*. Voor de synode van Zuidhorn maakten deputaten een oriënterend rapport. Dit leidde ertoe dat deze synode deputaten opdroeg hierover verder te studeren. In dit rapport worden de resultaten hiervan gepresenteerd, waaronder drie nieuwe formulieren.

3.3 Tweede kerkdienst

Sinds de synode van Berkel en Rodenrijs 1996 zijn deputaten bezig met het eigen karakter van de tweede kerkdienst op zondag. De bezinning hierover heeft tot nu toe opgeleverd dat de tweede dienst niet alleen een eigen karakter mag hebben, maar ook verschillende accenten. In dit rapport zoemen deputaten met name in op de tweede dienst als *leerdienst*.

3.4 Voorlichting en publicaties

De voorlichting over de eredienst in al zijn facetten wordt met name verzorgd door het Steunpunt Liturgie, dat fungeert als een vraagbaak voor liturgiecommissies, organisten en kerkenraden. Dit steunpunt voorziet duidelijk in een behoefte, zoals blijkt uit het rapport. Als publicaties van deputaten zijn in het verleden het boekje *Licht op liturgie*, in opdracht van de synode van Berkel en Rodenrijs, en het *Liturgisch katern*, in opdracht van de synode van Leusden, verschenen.

4 OPDRACHTEN VAN DE SYNODE

De generale synode van Zuidhorn 2002 gaf deputaten de volgende opdrachten (Acta GS Zuidhorn, artikel 66):

- a te onderzoeken of het mogelijk is in de te zingen versie van de Geloofsbelijdenis van Nicea (*Liturgisch katern*, blz. 11) het woord 'van' in de passage "God van God, licht van licht, waarachtig God van waarachtig God" te vervangen door het woord 'uit';

Grond: Het gebruik van het woord 'van' kan verwarrend en vervreemdend werken gezien het hedendaagse taalgebruik.

- b om te zien naar een toonzetting – of deze eventueel te laten vervaardigen – waarbij de tekst van de Geloofsbelijdenis van Nicea wordt gebruikt zoals deze door de Generale Synode Heemse 1984-85 is vastgesteld;

Grond: De tekstuele verschillen wegen bij sommige kerken zo zwaar dat zij geen gebruik willen maken van de twee toonzettingen uit het Liturgisch Katern. Om te zorgen dat deze kerken toch de mogelijkheid hebben om de Geloofsbelijdenis van Nicea te zingen, is het goed wanneer er een toonzetting komt op de Nicea-tekst zoals deze is vastgesteld door de Generale Synode Heemse 1984-85.

- c samen met deputaten Kerkmuziek een beknopt nader onderzoek te (laten) doen naar het onderwerp liturgie en huidige cultuur, op basis van hun eerdere rapportage;

Grond: Deputaten hebben in hun rapport aangegeven dat een wetenschappelijk onderzoek naar de huidige stand van zaken op het terrein van liturgie en cultuur niet tot de competentie van een kerkelijk deputaatschap behoort, maar wel is een onderzoek op zijn plaats naar de mogelijke toepasbaarheid van eigentijdse inzichten.

- d bij het voorbereiden van hun voorstellen zoveel mogelijk rekening te houden met de gevoelens die leven in de kerken. Met het oog hierop zal een klankbordgroep uit de breedte van de kerken worden samengesteld, in overleg met het (voormalig) moderamen van deze synode, die minimaal jaarlijks met deputaten overlegt;

Grond: Deputaten toetsen zo het draagvlak voor hun voorstellen. Ook verzamelen zij ideeën die over de liturgie leven binnen de kerken. Dit kan bijdragen aan een goede uitvoering van wat in de koersbepaling met betrekking tot de effectuering van art. 65 en 67 KO is vastgelegd, te weten in bepaling 3, waarin gesteld wordt dat de effecten op de vrede in de kerken meegewogen zullen worden in de besluitvorming. Wanneer kerkleden tijdig betrokken worden bij het proces van besluitvorming over nieuwe aangelegenheden zal dit de ingang van nieuwe voorstellen positief beïnvloeden. Een jaarlijks overleg stimuleert de kerkleden om tijdig mee te denken met deputaten over hun voorstellen.

- e ten aanzien van de aan de kerken voorgelegde orde van dienst D (het ordinarium) de reacties en ervaringen uit de kerken te verzamelen en eventueel een orde van dienst aan de eerstvolgende synode voor te stellen;

Grond: Op deze wijze wordt via een rapportage aan de eerstvolgende synode duidelijk, in hoeverre de kerken behoefte hebben aan deze orde van dienst.

- f de reacties uit de kerken op hoofdstuk 10 uit het rapport van deputaten Eredienst aan de Generale Synode Zuidhorn 2002 (over de inrichting van de tweede kerkdienst) te verzamelen en daarover verslag uit te brengen aan de volgende synode;

Grond: Uit de reacties kan blijken, hoe de kerken ten aanzien van de middagdienst willen handelen in de toekomst.

- g zich nader te bezinnen op een consistent en eigentijds taalgebruik in liturgische teksten en formulieren, en daartoe in overleg te treden met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken;

Grond: De Generale Synode Leusden 1999, Acta art. 49 besluit 2.4 droeg het deputaatschap reeds op te streven naar een goede samenhang in de diverse liturgische teksten en formulieren; onderlinge afstemming is wenselijk in het kader van kerkelijke eenheid.

- h verder te studeren over het onderwerp vernieuwing doopformulier, met inachtneming van de bespreking op de synode en met verwerking van wat in de wensen en de brieven vanuit de kerken naar voren is gebracht; hierbij samen te werken met name met deputaten liturgische formulieren van de Christelijke Gereformeerde Kerken en zo mogelijk met deputaten van andere kerken en de volgende synode te dienen met concrete voorstellen ten aanzien van de in hun rapport genoemde gesprekspunten (met uitzondering van het instellen van doopzondagen en de plaats van de doop in de eredienst), waaronder met name:

- i. een taalkundige herziening van het klassieke doopformulier;
- ii. een proeve van een tweede formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gemeente;

Gronden:

a. deputaten hebben in hun rapport aangetoond dat een diepere bezinning op het doopformulier noodzakelijk is;

b. de synodebespreking van de in het rapport aangedragen discussiepunten heeft materiaal opgeleverd waarmee deputaten kunnen werken;

c. de brieven uit de kerken geven aan waar gevoeligheden liggen en waaraan deputaten daarom bijzondere aandacht moeten besteden;

d. voor gemeenten waar doopsbediening aan kinderen frequent voorkomt, is een tweede formulier een hulp;

e. de verdediging van het recht van kinderen op de doop tegenover het baptisme in deze tijd is noodzakelijk.

- i studie te verrichten naar mogelijke aansluiting tussen het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis en de beide doopformulieren; bij deze studie in overleg te treden met kerken van gereformeerde belijdenis die praktisch dezelfde formulieren hanteren; voorts onderzoek te doen naar de betekenis en verwoording van gebed en zegen in verband met het werk van de Heilige Geest en een eventuele handoplegging;
- Grond: Deputaten hebben terecht in hun rapport aangegeven dat zij een studie naar de aansluiting tussen genoemde formulieren op zijn plaats achten in deze zin dat de verwoording van een schriftuurlijke visie op doop en belijdenis meer samenhang gaat vertonen.*

Nadere bezinning inzake betekenis en verwoording van gebed en zegen en het werk van de Heilige Geest en eventuele handoplegging is wenselijk.

Het is raadzaam ten aanzien van een definitieve versie van het belijdenisformulier samen te werken met kerken van gereformeerde belijdenis.

- j het voorgestelde formulier voor de openbare geloofsbelijdenis aan de kerken voor te leggen en de reacties te verwerken in een definitieve versie;
- Grond: Het is van belang dat de kerken meedenken over de definitieve versie van het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis.*
- k desgevraagd de kerken te voorzien van informatie en advies over zaken met betrekking tot liturgie en eredienst;
- Grond: Bij de invoering van nieuwe liturgische elementen is het van belang dat de kerken aanvullende informatie kunnen verkrijgen, zowel mondeling als schriftelijk.*
- l hun werkzaamheden te verrichten binnen het beschikbaar gestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;
- m over hun werkzaamheden rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van deze synode aan de kerken te doen toekomen.

5 GELOOFSBELIJDENIS VAN NICEA (OPDRACHT A. EN B.)

5.1 Tekst

De Generale Synode van Zuidhorn 2002 vroeg deputaten

te onderzoeken of het mogelijk is in de te zingen versie van de Geloofsbelijdenis van Nicea (Liturgisch katern, blz. 11) het woord 'van' in de passage "God van God, licht van licht, waarachtig God van waarachtig God" te vervangen door het woord 'uit'.

Wij kunnen de GS Amersfoort 2005 melden dat dit inderdaad mogelijk is. Op ons verzoek hebben de Deputaten Publicaties contact gehad met de Van der Leeuwstichting. Deze stichting heeft er geen moeite mee als de synode de voorgestelde kleine tekstwijziging doorvoert, daar de tekst van het credo veel ouder is dan de toonzetting. De conclusie is dan ook, dat de wijziging kan worden aangebracht indien de kerken dat willen.

5.2 Toonzetting

Verder vroeg deze synode aan deputaten

om te zien naar een toonzetting – of deze eventueel te laten vervaardigen – waarbij de tekst van de Geloofsbelijdenis van Nicea wordt gebruikt zoals deze door de Generale Synode Heemse 1984-85 is vastgesteld.

Deputaten moeten tot hun spijt meedelen dat wij geen resultaat kunnen aanbieden.

6 COMMUNICATIE EN INFORMATIE (OPDRACHT D. EN K.)

6.1 Klankbordgroep

De GS Zuidhorn droeg ons op om

bij het voorbereiden van hun voorstellen zoveel mogelijk rekening te houden met de gevoelens die leven in de kerken. Met het oog hierop zal een klankbordgroep uit de breedte van de kerken worden samengesteld, in overleg met het (voormalig) moderamen van deze synode, die minimaal jaarlijks met deputaten overlegt.

Deputaten hebben zich beraden over het instellen van een klankbordgroep, maar konden zo'n groep niet realiseren. Toch menen wij dat wij ons zoveel mogelijk gehouden hebben aan de bedoeling van deze opdracht. Alle kerken kregen immers de gelegenheid om te reageren op voorstellen en besluiten over het formulier voor Openbare Geloofsbelijdenis, de middagdienst en de Orde D. Met de deputaten van de CGK hebben wij de doopformulieren voorbereid en ons gehouden aan hun gewoonte om geen rapport te publiceren voor de aanvang van de synode. De bezinning over liturgie en cultuur (en dus eigenlijk geen voorstel) deden wij samen met Deputaten Kerkmuziek en kon pas in november 2004 afgerond worden. Tegelijk namen wij kennis van brieven en e-mail, die broeders en zusters ons deden toekomen. We hopen dat ons rapport kan 'bijdragen aan een goede uitvoering van wat in de koersbepaling met betrekking tot de effectuering van art. 65 en 67 KO is vastgelegd, te weten in bepaling 3, waarin gesteld wordt dat de effecten op de vrede in de kerken meegewogen zullen worden in de besluitvorming.'

6.2 Steunpunt Liturgie

Het Steunpunt Liturgie doet in ons rapport (hoofdstuk 13) verslag hoe dit (volgens opdracht van de GS Zuidhorn aan deputaten) desgevraagd de kerken heeft voorzien van informatie en advies over zaken met betrekking tot liturgie en eredienst.

7 LITURGIE EN CULTUUR (OPDRACHT C.)

7.1 Inleiding

7.1.1 OPDRACHT

In dit hoofdstuk behandelen wij de opdracht (art. 71) van de Generale Synode van Zuidhorn 2002 aan deputaten eredienst en deputaten kerkmuziek, namelijk:

“een beknopt nader onderzoek te (laten) doen naar het onderwerp liturgie en huidige cultuur, op basis van hun eerdere rapportage”.

Als grond voor dit besluit geeft de synode:

“deputaten hebben in hun rapport aangegeven dat een wetenschappelijk onderzoek naar de huidige stand van zaken op het terrein van liturgie en cultuur niet tot de competentie van een kerkelijk deputaatschap behoort, maar wel is een onderzoek op zijn plaats naar de mogelijke toepasbaarheid van eigentijdse inzichten.”

Als deputaten eredienst en kerkmuziek hebben wij zowel in commissieverband als plenair een aantal vergaderingen besteed aan het onderwerp liturgie en cultuur. Het resultaat van ons onderzoek vindt u hierna.

7.1.2 RAPPORTAGE AAN DE SYNODE VAN ZUIDHORN

In onze rapportage aan de synode van Zuidhorn (Zie het rapport Eredienst, hoofdstuk 5, te downloaden via www.gkv.nl) hebben wij al aangegeven hoe gecompliceerd de verhouding tussen liturgie en cultuur is. In dat rapport hebben wij veel aandacht gevraagd voor cultuur.

De vraag wat cultuur eigenlijk is, bleek verschillend beantwoord te kunnen worden. Wij constateerden dat – mede als antwoord op de ontkerkelijking - steeds meer ruimte wordt gegeven aan eigentijdse vormen van cultuur. Soms gaat dat zover dat er sprake is van inculturatie. Met dat begrip wordt meer bedoeld dan acculturatie. Het geeft aan dat de cultuur de liturgie zo sterk beïnvloedt dat iets nieuws ontstaat. Op formule gebracht: $A+B=C$ en niet AB .

Overigens bleek er geen eenheid van hedendaagse cultuur te zijn, maar een veelheid van allerlei (sub)culturen. Daardoor is het niet zo eenvoudig aan te geven wat eigentijds is, maar wel is duidelijk dat beleving, emotie, betekenis en zingeving belangrijke noties zijn.

Wij zagen ook dat de antropologische benadering van de liturgie steeds belangrijker lijkt te worden. De invloed van menswetenschappen als sociologie, psychologie en antropologie is sterk bepalend voor de keuze van liturgische vormen.

Ten slotte wezen wij in het kader van het nadenken over eigentijdse liturgie op de groeiende verschillen in eigen kerkverband. De ruimte die de recente besluiten over art. 65 bieden, staat daar niet los van.

7.1.3 INHOUD VAN DIT RAPPORT

Omdat liturgie en cultuur veel met elkaar te maken hebben en liturgische vormen niet “los verkrijgbaar” zijn, maar uitdrukking zijn van de inhoud van de kerkdienst, vragen wij in dit rapport aandacht voor de vraag wat de kerk en de kerkdienst in essentie is. Veel hangt namelijk af van onze visie op kerk en kerkdienst. Wij beperken ons tot het trekken van enkele hoofdlijnen. Daarna zeggen wij iets over cultuur, vooral in relatie tot liturgie. Ook de situatie

waarin wij keuzes moeten maken, krijgt enige aandacht. Dit is het theoretische deel van ons rapport.

Vervolgens geven wij oriëntatiepunten die in de praktijk kunnen helpen verantwoorde keuzes te maken.

Ten slotte sluiten wij af met enkele casussen. Daarmee willen wij laten zien hoe een en ander concreet uitwerkt in de praktijk.

Ter verduidelijking enkele herkenbare visies op de kerkdienst, mét daarbij de consequenties daarvan in het spreken over de dienst:

- Als de kerkdienst bedoeld is om als gemeente Gods Woord (lees: de preek) te horen, dan zal de rest bijzaak zijn.
- Als de kerkdienst een ontmoeting is met God en met elkaar, dan vraagt dat om een dienst waarin alle onderdelen functioneren in het kader van die ontmoeting.
- Als de kerkdienst er is om elkaar te versterken in de onderlinge band en het geloof, en de goede Boodschap uit te dragen ook aan anderen, dan zal de dienst laagdrempelig zijn en aansluiten bij de alledaagse cultuur.

7.2 Kerk en kerkdienst

7.2.1 DE KERK

Hieronder geven wij in enkele hoofdpunten aan wat de kerk is. Het is van belang deze schets 'in houtskool' in gedachten te houden bij wat verder volgt.

De kerk (de gemeente) heeft haar ontstaan en bestaan te danken aan het werk van de drie-enige God. Zij is het 'volk van God', het 'lichaam van Christus' en de 'tempel van de Heilige Geest'.

Van deze kerk geloven wij dat zij de heilige, algemene, christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen is (Apostolische Geloofsbelijdenis).

Hoewel verbond en kerk niet samenvallen, hebben zij wel alles met elkaar te maken. De basis voor de kerk is het verbond dat God met zijn volk sloot.

Van deze kerk geloven wij dat de Zoon van God haar vergadert, beschermt en onderhoudt en haar regeert door zijn Geest en Woord in eenheid van het ware geloof.

De leden van de kerk hebben allen samen en ieder persoonlijk gemeenschap met Christus. Deze gemeenschap is er door de Heilige Geest. Uit deze gemeenschap vloeit de onderlinge gemeenschap van de leden van de gemeente voort.

De ambten en diensten die de kerk kent, zijn gericht op de opbouw van de gemeente en de toerusting tot haar taak.

Met de gaven die de kerk van God ontvangt, krijgt zij ook de taak om in deze wereld als het heilig volk van God te leven, van haar Heer te getuigen en anderen voor Hem te winnen.

(Zie: J. van Genderen en W.H. Velema, *Beknopte gereformeerde Dogmatiek*, Kampen 1993, 615-622.)

7.2.2 DE KERKDIENT: SAMENKOMST VAN DE GEMEENTE VAN GOD

De kerkdienst is de geordende samenkomst op geregelde tijden van de kerk (gemeente).

Het Nieuwe Testament kent verschillende termen voor het dienen van God, zoals 'latreia', 'threskeia', 'sebesthai' en 'leitourgia'. Maar voor de liturgie, de eredienst, waar het ons omgaat, blijkt kenmerkend te zijn, dat er een *gemeente* is, die *samenkomt*. Het woord 'kerk' als vertaling van het Griekse 'ekklesia' wijst daar al op. Het is een typerend verschil met de cultus bij niet-christenen die in veel opzichten een privé-zaak was / is.

Het Nieuwe Testament geeft aan dat het samenkomen van de gemeente *in de naam van Jezus Christus* van centrale betekenis was voor heel het denken, doen en laten van de

christenen in heel hun leven. In het middelpunt van heel het leven, dat dienst aan God is, staat de samenkomst van de gemeente.

(Zie: Peter Brunner, 'Zur Lehre vom Gottesdienst der im Namen Jesu versammelten Gemeinde', in: Leiturgia I, Kassel 1952, 83-115. Zo ook C. Trimp, De gemeente en haar liturgie, Kampen 1983, 53.)

Het gaat dus in de kerkdienst niet om een cultisch-sacraal gebeuren, ver verheven boven het gewone leven, maar de liturgie blijkt een plaats te hebben in het gehele leven als gelovige. Liturgie is geen zaak van een geestelijkheid, waarbij het volk toeschouwer is. De gemeente zelf is handelend persoon.

Wel is de samenkomst van de gemeente meer - en ook iets anders - dan een bijeenkomst van godsdienstige mensen. Het is een samenkomen met God. De gemeente komt immers samen in de naam van de Vader, Zoon en Heilige Geest. En zij wordt weggezonden en gaat heen gezegend met de genade van de Here Jezus Christus en de liefde van God en de gemeenschap van de Heilige Geest. Wij zien dit nog scherper als we ons realiseren, dat níet de gemeente de initiërende partij is, maar God. In de kerkdienst komt de gemeente samen omdat God haar daar bijeen brengt.

Het gaat in de samenkomst om de *werkelijke gemeenschapsoefening met God en vervolgens ook met elkaar*. Hij zelf is met zijn Geest tegenwoordig in Woord en sacrament. De gemeenschapsoefening met God komt tot stand door de Geest en het geloof. *Er wordt in de samenkomst niet slechts gesproken over God; het heil en de genade worden ook echt geschonken en in geloof aanvaard.*

Het karakter van de samenkomst wordt bepaald door wat er gebeurt. Centrale noties zijn het aanroepen van de naam van de Heer, het oefenen van de gemeenschap, de verkondiging van het Woord en het breken van het brood. Het onderstreept het heilskarakter van de samenkomst en laat zien dat de samenkomst staat in het teken van Gods spreken en handelen.

Naast deze 'actio Dei' is er ook een handelen van de kant van de gemeente. Zij treedt als geloofsgemeenschap voor Gods aangezicht in gebed, lied, belijdenis, in offergave en dienstbetoon. In de samenkomst viert de gemeente dat God in Christus met zijn heil tot de wereld komt. De gemeente gedenkt, gelooft en prijst in gebed en lied - wie zingt, bidt dubbel! - de grote daden van God en wordt zo toegerust voor zijn taak in het koninkrijk van God.

De gemeente is verbonden *met al de heiligen* in hemel en op aarde. Dat uit zich liturgisch op twee manieren:

1. in eenheid van liturgie in hemel en op aarde,
 2. in eenheid van liturgie met de kerk van alle tijden en plaatsen.
- Ad 1. Met onze wekelijkse samenkomsten hier 'beneden' nemen wij deel aan de liturgie die sinds Christus' hemelvaart 'boven' gaande is in de hemel en waaraan de gestorven gelovigen en engelen deelnemen. De eigenlijke liturgie heeft plaats in de hemel, waar Christus de dienst verricht (Hebr. 8,2.6). Na het offer van Christus, eens voor altijd in het hemelse heiligdom ingebracht, blijft voor de kerk over het voortdurende loffer, de vrucht van onze lippen, en het dankoffer van heel ons leven, dat zich diaconaal uit in de offers van weldadigheid en mededeelzaamheid (Hebr. 13,15-16).
- Het besef dat de liturgie in de hemel en onze kerkdienst één liturgie is, mogen wij in elke kerkdienst ervaren; bovendien stuurt dit besef ons begrip van de kerkdienst, en de houding die wij in de dienst aannemen. Want wij komen als gemeente samen in een hemel en aarde omvattende ruimte. Als wij bijeen zijn, dan zijn wij 'genaderd tot de berg Sion, de stad van de levende God', 'tot tienduizendtallen van engelen', 'tot een feestelijke en plechtige vergadering van eerstgeborenen, die ingeschreven staan in de hemelen', 'tot God, de Rechter over allen', 'tot Jezus, de middelaar van een nieuw verbond en tot het bloed der besprenging, dat krachtiger spreekt dan Abel', tot de dienst der verzoening (Hebr. 12,22-24).

Ad 2. Onze liturgie is - moet - één zijn met die van alle eeuwen en alle plaatsen. Het aanroepen van de Naam des Heren is niet bij ons begonnen. Er zijn vele 'heiligen, ons voorgedaan'. Het is één lange wereldwijde liturgiegeschiedenis van het begin der wereld totdat Hij komt. Een lange rij van gelovigen, tenslotte een grote schare, die niemand tellen kan, zingt *una voce* de lof Gods vanwege zijn grote daden.

Heel de gemeenschap der heiligen, de kerk van alle tijden en plaatsen, 'heel uw kerk' 'daarboven, hier beneden' zingt met 'al 't schepsel saam' het 'Te Deum laudamus'.

Temidden van veel hedendaagse onverbondenheid is het van belang als gemeente de band met de kerk van alle eeuwen in de liturgie te bewaren. Het richt ons primair op de dienst van de verzoening en de dienst aan God en vraagt *in dat kader* aandacht voor onze noden en die van de wereld in overeenstemming met het gebed dat Christus ons heeft geleerd.

(Zie voor bovenstaande: G. van Rongen, Met al de heiligen I/II, Barneveld 1990, 13-36.)

7.2.3 SAMENVATTING KERKDIENT

Schematisch samengevat met het veel gebruikte dienstbegrip, kan men zeggen dat het in de samenkomst van de gemeente gaat om:

1. *de dienst van God aan de kerk (gemeente),*
2. *de dienst van de gemeente aan God,*
3. *de dienst aan elkaar en naar de wereld toe.*

(Vrijwel zo ook C. Trimp, De gemeente en haar liturgie, Kampen 1983, 59.)

Men kan deze drieslag ook terugbrengen tot de dubbele beweging die in de liturgie tot uitdrukking komt:

1. *van God naar de mensen toe*
2. *van de mensen naar God toe.*

(Zo o.m. F.G. Immink, 'Een dubbele beweging', in: De weg van de liturgie, Zoetermeer 1998, 67v.)

In de literatuur worden voor deze dubbele beweging ook wel resp. de termen '*katabasis*' en '*anabasis*' (Grieks voor 'afdaling' en 'opstijging') gebruikt. (Zie o.m. M. Kunzler, Die Liturgie der Kirche, Paderborn 1995.)

Hoewel men onderscheid kan en moet maken tussen de dienst van Gods kant en die van de kant van de gemeente, is het niet goed mogelijk de verschillende elementen van de eredienst logicistisch te verdelen in handelingen van Gods kant en handelingen van de kant van de gemeente. Nog minder kan men in de dienst een spel van woord en antwoord zien. God bedient Zich ook van een handelende gemeente. En ook in het antwoord van de gemeente is het God zelf die deze reactie werkt.

Het dienstbegrip is een geschikt model om de verhouding tussen het goddelijk en menselijk handelen in de eredienst aan te geven. Enerzijds is hierin uitgedrukt dat het menselijk handelen *geen eigenmachtige, zelfstandige activiteit* is; anderzijds impliceert het *de vrijheid en verantwoordelijkheid van het menselijk subject*. Verder eerbiedigt het dienstbegrip de distantie tussen het goddelijk en menselijk handelen in de liturgie (G.N. Lammens, Tot zijn gedachtenis, Kampen 1968, 200v).

Vaak wordt de zondagse kerkdienst aangeduid als 'eredienst'. Deze term geeft echter maar gedeeltelijk weer wat de kerkdienst is. Het legt het accent op de dienst van de gemeente aan God en mist dus het 'katabatische' aspect van de samenkomst. Hetzelfde kan gezegd worden van termen als praise-dienst, worship e.d. Omgekeerd legde ook het oud-Nederlandse 'Predicatie' (waarmee de hele kerkdienst was bedoeld) een eenzijdig accent.

7.2.4 HET WOORD

God is in de verzamelde gemeente aanwezig in het *Woord* van zijn openbaring. De samenkomst van de gemeente is het krachtveld van het Woord.

Het Woord Gods valt niet te scheiden van de sprekende God. Tussen God en zijn Woord valt wel te onderscheiden. Maar het is het Woord waardoor Hij Zich kenbaar maakt.

Veel geciteerd is de uitspraak van Luther in zijn preek bij de ingebruikname van de slotkerk te Torgau 1544, waarin hij over de kerkdienst zegt: Niets anders kan hier aan de orde zijn, "den

das unser lieber Herr selbs mit uns rede durch sein heiliges Wort, und wir widerumb mi jm [= mit ihm] reden durch Gebet und Lobgesang” (Luther, WA 49,588,15-18).

Het Woord van de zo sprekende God functioneert in de dienst op verschillende manieren:

- Het Woord spreekt in en door de hele kerkdienst
- Het Woord komt via de schriftlezing
- Het Woord komt via de preek

Het Woord van God ligt aan de basis van heel de kerkdienst en klinkt door in alle onderdelen van de dienst, waar alles van Hem spreekt.

Het Woord komt tot de gemeente in de lezing van de Schrift; de schriftlezing is dan ook een zelfstandige handeling in de liturgie.

Het Woord komt ook tot de gemeente in de verkondiging ervan, de preek. Van Bullinger is de opvallende uitspraak dat de verkondiging van het Woord van God het Woord van God is (*Praedicatio Verbi Dei est Verbum Dei*). Een sterke uitdrukking, die aangeeft dat God ook door het gepredikte Woord tot de gemeente spreekt (en die niet bedoelt het onderscheid tussen het Woord en de preek weg te nemen).

7.3 Cultuur

Vanaf de schepping is het altijd Gods bedoeling geweest, dat al het geschapene en in het bijzonder de mens in relatie tot Hem zou staan en in gemeenschap met Hem en tot zijn eer zou leven. Dat betekent onder meer dat in principe alle scheppingsgaven dienstbaar zijn aan dat doel. De opdracht aan de mens de schepping in cultuur te brengen is nauw verbonden met zijn bestemming zijn Schepper te eren.

Dit is van betekenis voor een open en evenwichtige waardering van recente liturgische ontwikkelingen, waarin veel antropologische inzichten waarneembaar zijn. Bijvoorbeeld voor de beoordeling van de huidige zoektocht naar rituelen. Rituelen zijn algemene menselijke verschijnselen, die door God in de schepping gelegd zijn. Ze zijn niet alleen voor algemeen gebruik, maar behoren ook geheiligd te worden voor de dienst aan God. (Op de antropologische inbreng komen wij later nog terug.)

In de praktijk zal er - na de zondeval - altijd sprake zijn van een spanning tussen cultuur aan de ene kant en kerk en liturgie aan de andere kant. Aansluiting bij eigentijdse cultuur is en was ook in het verleden problematisch, omdat de cultuur het stempel draagt van een opstandige houding tegenover God.

Er dreigen hier twee valkuilen: enerzijds wereldgelijkvormigheid, een volledige aanpassen en 'indrinken' van de cultuur, anderzijds wereldmijding, een afwijzen van de cultuur.

Over de verhouding liturgie en cultuur is in de afgelopen decennia veel nagedacht en gepubliceerd. In het verleden werd vaak een kritische afstand tot de cultuur bewaard. In de laatste jaren pleiten echter velen voor inculturatie. Men ziet hierin niet zelden ook een antwoord op de ontkerkelijking en de secularisatie.

De liturgische ontwikkelingen in het verleden zijn mee door de cultuur van toen en daar bepaald. In de christelijke liturgie zijn elementen van de Romeinse keizerlijke cultuur aanwijsbaar. Zelfs van de Schrift, het Woord van God, dat centraal staat in de liturgie, moet men zeggen dat deze in een culturele setting tot ons gekomen is.

Cultuur - niet beperkt tot kunst alleen, maar gezien als het geheel van het leven van elke dag - en mens horen samen. Cultuur is niet iets vreemds buiten de mens. Het is de mens zelf, zoals hij zich historisch ontwikkelde.

Liturgie is ondenkbaar zonder cultuur. Liturgie is (uiting van) cultuur. Men kan hier verwijzen naar de cultuuropdracht van Gen. 1,26v. Men kan ook denken aan de cultuur bij de bouw

van de tempel (1 Kon. 6 en 7) en in de tempeldienst en aan het samengaan van cultuur en cultus in het nieuwe Jeruzalem (Op. 21).

Verder moet bedacht worden dat cultuur geen statische grootheid is, maar voortdurend in ontwikkeling. Dat betekent o.a. ook, dat er vanuit het Evangelie door de kerk invloed op de cultuur kan worden uitgeoefend. De cultus vraagt om een ge-eigen-de cultuur. De omgang met God vraagt om een eigen stijl en om kwaliteit. De bede om de komst van Gods Koninkrijk mag de gemeente van Christus steeds weer stimuleren naar een 'stylus ecclesiasticus' te zoeken, hoezeer deze, zoals gezegd, telkens weer gekleurd zal zijn door haar eigen tijd en cultuur.

De kans echter, dat liturgie ook cultuurvormend is, zal in een tijd waarin de kerk is teruggedrongen tot het privé-domein en vrijwel geen factor van belang is in het sociale, maatschappelijke, politieke en culturele leven, klein zijn. Desondanks is het goed om te beseffen dat liturgie niet eenzijdig bepaald wordt door de cultuur, maar ook mede bepalend kan zijn voor de cultuur.

Voorbeelden van wederzijdse beïnvloeding van cultuur en kerk in het verleden zijn: de basilica als basisvorm voor het kerkgebouw; het gregoriaans als basis voor de westerse muziek; het kerklied in strofische vorm zoals Luther dat aangereikt kreeg vanuit de Meistersingertraditie; de traditie en stijl van de kerkbouw die model staat voor de ontwerpen van de eerste grote 19de-eeuwse fabrieken.

7.4 De liturgische situatie

In dit hoofdstuk wijzen wij op een belangrijke ontwikkeling op liturgisch terrein. Daarna vragen wij aandacht voor de eigen liturgische situatie.

7.4.1 DE "ANTHROPOLOGISCHE WENDE"

Vanaf het midden van de jaren zestig van de vorige eeuw heeft zich een omwenteling voltrokken in kerk en theologie, die in de literatuur wordt genoemd de "*anthropologische Wende*". Belangrijke auteurs zijn in dit verband Karl Rahner ('Theologie und Anthropologie') en Wolfhart Pannenberg ('Anthropologie in theologischer Perspektive').

Het spreken over God en openbaring ziet men daarbij als gegrond in een transcendente vraagstelling van de mens naar zichzelf. De theologie moet steeds over het heil van de mens spreken en daarom beginnen bij de mens, zijn vragen en de wereld waarin hij leeft en deel van uitmaakt.

In de lijn van deze 'anthropologische Wende' beginnen ook veel liturgiewetenschappers in hun theologie van de liturgie bij de mens. Liturgie is antropologisch gecentreerd. Belangrijke liturgiewetenschappers als Wegman, Lukken, Post e.a., nemen hier hun vertrekpunt. (Zie o.m. M. Kunzler, *Die Liturgie der Kirche*. Paderborn 1995)

Bij de antropologische benadering van de liturgie wordt het samenkomen van de gemeente fenomenologisch bekeken. De liturgie wordt gezien als één van de manieren waarop mensen oriëntatie zoeken in hun bestaan dat bepaald wordt door tijd en ruimte (Wegman).

Als de liturgiewetenschap louter godsdienstfenomenologisch wordt benaderd, verandert het van een zuiver theologische wetenschap in een interdisciplinaire wetenschap, waarbij culturele antropologie, sociologie, psychologie en taalwetenschap van groot belang zijn om de kerkdienst te verstaan en vorm te geven. De kerkdienst is dan vooral samenkomst van de gemeente *in het kader van het hier en nu*.

Liturgie is dan communicatie, die zich in symbolen, rituelen, sacramentshandelingen, mysterie e.d. voltrekt. "Liturgie is als ritueel, als symboolhandelen, een product van menselijke mentaliteiten, passies en behoeften en als zodanig verbonden met variërende culturele contexten", aldus Paul Post, in zijn artikel voor een congres in Soesterberg 2001.

In de liturgie krijgt men zo te maken met verschillende (sub)culturele milieus, die alle een volwaardige plaats verdienen. Men onderscheidt bijvoorbeeld 5 milieus, van hoog niveau met klassieke muziek, literatuur, kunst en theater tot ten slotte entertainment, waarbij men voortdurend uit is op nieuwe beleving.

7.4.2 SCHLEIERMACHER

Geheel nieuw is de antropologische benadering van de theologie niet. In verband met ons onderwerp is het relevant aandacht te vragen voor de antropologische benadering bij Friedrich Schleiermacher, de grote 19de-eeuwse theoloog die zijn stempel gedrukt heeft op veel ontwikkelingen in de theologie na hem.

Bij Schleiermacher speelt het geestelijk leven van de mens een centrale rol in de godsdienstige praxis. Het geloof ontwikkelt zich in het innerlijk leven, het gemoed. De aandrang om de geloofservaring te uiten, komt niet alleen voort uit het gemoed van de mens, maar is eigen aan het geloofsleven zelf en vraagt dus om communicatie met anderen. Een enkel mens is te klein om de volheid van de geloofservaring te bevatten; een ander kan dit aanvullen.

Schleiermacher vat deze geloofscommunicatie voornamelijk op als expressie van het innerlijke leven. In de onmiddellijke ervaring ontmoeten we God, in het besef van pure afhankelijkheid. De bakermat van de geloofscommunicatie, zo is de gedachtegang, ligt in de religieuze ervaring en als we God ter sprake brengen, dan gaat het om de subjectieve gewaarwording van God. Het spreken over God wordt niet primair verbonden met de openbaring van 'buiten' maar met 'binnen', met de aanraking van het menselijke subject. Er wordt wel een 'buiten' verondersteld. Anders zou er ook geen sprake zijn van religie. Maar je kunt dat 'buiten' alleen maar ter sprake brengen van 'binnen' uit. In ons gemoed wordt het Universum (het goddelijke) openbaar.

Religie is volledig religie van het hart, maar niet alleen van het eigen hart, want de mens wordt zich daarvan ook bewust in de ontmoeting met de ander. Schleiermacher waardeert het menselijk subject in de geloofspraxis zo, dat er volop ruimte is voor bevindelijk leven en mystiek. Het gaat hem echter niet om het individuele menselijke subject, maar om de mens in gemeenschapsverband. Religieuze beleving en religieuze communicatie zijn met elkaar verbonden.

Religieuze communicatie in de kerkdienst krijgt bij Schleiermacher sterke nadruk. Er vindt een 'Circulation des religiösen Interesses' plaats in de samenkomst van de geloofsgemeenschap. In de kerkdienst wordt het vrome zelfbewustzijn verwoord en meegedeeld. De kerkdienst is een feestelijke bijeenkomst waarin 'ein erhöhtes religiöses Bewusstsein' tot uitdrukking wordt gebracht.

Schleiermacher heeft op de ethische theologie met zijn voorkeur voor begrippen als geweten, persoon(lijkheid), bekering en wedergeboorte, en later op de evangelischen veel invloed gekregen.

(Zie voor dit gedeelte: F.G. Immink, In God geloven. Zoetermeer 2003, 139v en 211.)

7.4.3 ANTROPOLOGISCHE BENADERING

Aan de zogenaamde 'Anthropologische Wende' zitten, uitgaande van ons onderwerp, twee kanten, een negatieve en een positieve.

Om met het eerste te beginnen: het gevaar van de antropologische benadering is dat in het spreken over God, en over de samenkomst van God en zijn gemeente, alle nadruk komt te liggen op de menselijke ervaring. Dat gevaar is niet denkbeeldig. In de eerste plaats: de antropologische benadering zoals die geworteld is in Schleiermachers theologie leidt daar zelf toe, met de positionering van het geloof in de menselijke ervaring. In de tweede plaats:

de aard van de in zonde gevallen mens leidt hiertoe. In de derde plaats stimuleert de huidige cultuur deze nadruk op ervaring en beleving. De huidige cultuur wordt immers gekarakteriseerd met typeringen als 'emotiecultuur', 'individualisme', 'hedonisme', 'consumptisme', en met de visie dat de mens zélf zijn eigen betekenisnetwerk samenstelt en naar behoefte of inzicht wijzigt.

Deze kant van de antropologische benadering van de kerkdienst (en daarachter: van het geloof en het geloven) is over de volle breedte van het kerkelijke spectrum aan te treffen. In analyses van kerken en kerk-zijn wordt echter vooral gewezen op enerzijds de zogenaamde basisbeweging en anderzijds op de evangelische en charismatische stromingen.

De 'Anthropologische Wende' heeft ook een positieve kant: de antropologische benadering van de kerkdienst verdiept ons inzicht in 'het gebeuren' van de kerkdienst. De inzichten die men vanuit deze benadering krijgt, kunnen wel degelijk gebruikt en gewaardeerd worden, op voorwaarde echter dat we daarbij blijven uitgaan van de mens als door God geroepen, als beelddrager Gods. Het gaat dan om '*Bildung*'. Dit Duitse equivalent voor 'educatie' is afgeleid van het begrip Beeld Gods. Cultuur, cultureel bezig zijn, is recht doen aan door God in de schepping gelegde mogelijkheden. Een kwalitatief goed gebruik en ontwikkeling van de scheppingsgaven behoort juist in de kerkdienst thuis. Cultuur en cultus horen bij elkaar. De rijke inhoud van het Evangelie vraagt om een rijke vorm.

Samengevat: de antropologische benadering heeft zijn eigen plaats in het hierboven genoemde model van de dubbele beweging, de 'katabasis' en de 'anabasis'. Het verdiept het inzicht in de 'anabasis', de beweging van de mens naar God tot heiliging van zijn grote naam en daden.

Het mag duidelijk zijn dat de antropologische benadering van de kerkdienst geen vervanging is van de theologische benadering, maar daarbinnen een plaats krijgt, als een goed (en dus ook: goed te gebruiken) stuk gereedschap voor verdieping van inzicht en kennis.

7.4.4 DE EIGEN LITURGISCHE SITUATIE

Velen van ons hebben jarenlang de kerkdienst vooral gezien als preekdienst. We komen immers uit een traditie waarin vooral het onderwijzend karakter van de preek met sterk exegetische en/of dogmatische elementen de nadruk kreeg. De kerkdienst, in vroeger tijd in ons land heel veelzeggend *predicatie* genoemd - een pars pro toto - werd gemodelleerd rond de preek. Voor veel kerkgangers viel een goede dienst samen met een goede preek.

Deze praktijk van liturgie had grote invloed, niet alleen op de beleving van kerkdiensten en de visie op de kerkdienst maar ook op kerkbouw en kerkinrichting. Na de Reformatie ontwikkelde de protestantse kerkbouw in ons land zich al snel in de richting van de kerk als gehoorzaal, waarbij de kansel centraal stond - architectonisch monumentaal van karakter - terwijl zaken als de avondmaalstafel, de ruimte om het Avondmaal te vieren, de doopvont e.a. in ieder geval visueel ondergeschikt waren, vaak zelfs ontbraken of amper zichtbaar waren.

In het leven van de gemeente zal altijd plaats moeten zijn voor geloofsonderricht en – opvoeding. Zo hebben ook de reformatoren dat gezien. Dat betekent echter niet dat we ons in de kerkdienst per definitie in een lessituatie bevinden. Het geloofsonderricht is steeds ingebed in de drievoudige dienst zoals boven beschreven en de gemeenschapsbeoefening met God en elkaar. De gemeente viert immers het heil in Christus. (Men kan hier een vergelijking maken met de viering van het joodse Pascha, waarbinnen ook leermomenten zijn; die leermomenten zijn echter liturgisch ingebed, liturgisch 'gestaltet' en verschillen daarin van het onderwijs in de gebruikelijke zin van het woord.) Vooral de morgendienst – ook wel de hoofddienst genoemd – heeft het karakter van een viering. Bij de middagdienst als leerdienst ligt het accent meer op het onderwijs in de christelijke leer. Maar ook dan ontbreekt het vierend element niet. Het (opnieuw) leren kennen van de grote daden van God brengt tot vieren en loven.

In de hierboven geschetste situatie is de laatste jaren verandering gekomen. Er kwam steeds meer aandacht voor liturgie. De synode van Ommen (1993) zette liturgie op de kerkelijke agenda en sindsdien kennen de kerken deputaatschappen met de opdracht studie te verrichten op het terrein van de liturgie en kerkmuziek, en met concrete voorstellen voor de praktijk te komen. Dat heeft zijn gevolgen voor de praktijk in de plaatselijke kerken. De ontwikkeling dat liturgie een 'kerkelijk onderwerp' is geworden, hangt nauw samen met ontwikkelingen van onderaf, want de vanzelfsprekendheid van de bestaande liturgische praktijk werd ook van de 'kerkvloer' een punt van discussie en bezinning. Soms komt die bezinning van binnenuit; ook wordt ze veroorzaakt, doordat de vensters van de kerk(mensen) meer open staan dan voorheen. Ook om ons heen in binnen- en buitenland gebeurt er veel op het terrein van liturgie en rituelen bij belangrijke momenten in het leven.

Regelmatig valt de laatste jaren te horen dat de kerkdiensten meer eigentijds zouden moeten zijn. Wat men daarmee precies bedoelt, is niet altijd even duidelijk. Voor de een betekent dat diensten van evangelische snit, voor de ander diensten met veel vrijheid, variatie, spontaneïteit, voor weer een ander meer actieve deelname van de kerkgangers, enz. Intussen ontstaan er hier en daar jeugdkerken, vinden er experimenten plaats met bijzondere diensten, trekken anderen zich liever terug in de stilte van het klooster, en bezoeken weer anderen zo nu en dan een cantatedienst.

Kerkmensen zijn 'net gewone mensen'; zij delen altijd en overal in wat genoemd wordt: het moderne levensgevoel. Zonder volledig te willen zijn, brengen we hier een aantal belangrijke kenmerken daarvan in herinnering:

- *Individueel betekenisnetwerk*
Behoorde vroeger iemand tot een bepaalde groep, de moderne mens spint een eigen uniek web. Betekenissen uit verschillende betekenisssystemen worden zonder onderscheid samengevoegd. In dat netwerk zijn 'kerk', 'kerkdienst', 'kunst', 'sport', 'vrienden' enz. inwisselbaar. Er is niet één systeem, bijv. 'kerk', dat belangrijker zou zijn dan een ander systeem. Naar behoefte en vanuit een houding van consumptisme kan het netwerk worden aangepast. Dat betekent, dat kerk en liturgie hun bijzondere plaats verliezen. (Zie: Marcel Barnard, Liturgiek als wetenschap van christelijke rituelen en symbolen. Amsterdam 2000, [Inaugurale rede Amsterdam], 11-12.)
- *Een grote aandacht voor emotie*
Beleving, gevoel, emotie zijn centrale en bepalende waarden geworden, die niet altijd meer in woorden te vangen zijn. Dat vraagt om meer dan gesproken taal alleen.
- *Aandacht voor symbolen en rituelen*
De communicatie verloopt niet meer alleen verbaal, maar ook non-verbaal. Symbolen en rituelen, beelden, stilte e.d. spreken hun eigen 'taal' die gemakkelijker aansluit op het voelen en beleven.
- *Actieve participatie*
Op allerlei niveaus in het maatschappelijk leven wordt ruimte gegeven aan de eigen individuele inbreng. De democratiseringsgedachte is hier niet vreemd aan.

Het laat zich verstaan dat deze eigentijdse manier van leven invloed heeft op de kerk(mensen) en de kerkdienst. Het roept ook vragen op, waarop een serieus antwoord nodig is - aanpassing of afwijzing zijn hier niet de oplossing -. Bijvoorbeeld: hoe verhoudt zich het systeem van een *individueel betekenisnetwerk* tot de kerk, die immers een gemeenschap is, gedragen door een gezamenlijk geloof. Geloven doe je in de kerk immers niet op je eentje. Welk antwoord valt te geven op de sterke nadruk op beleving, waardoor het geloof vooral zetelt in het gevoel en zich uit in beleving en waardoor de notie dat geloven te maken heeft met *gevoel* en *beleving* eerder herkend wordt (en als gevolg daarvan meer

waardering krijgt) dan de notie dat God het is die het geloof werkt, en dat het bij het geloof gaat om zijn Openbaring.

Vele vragen zijn er te stellen, die ook van betekenis zijn voor de liturgische keuzes waarvoor we staan.

Het is goed dat de liturgische bezinning in onze kerken op gang begint te komen. De praktijk van de liturgie is gediend met een theologisch verantwoord doordenken van de kerkdienst. Het hoofdstuk Liturgie en cultuur in dit rapport kan daarvoor slechts een bescheiden aanzet geven.

7.5 Oriëntatiepunten

7.5.1 INLEIDING EN SAMENVATTING

Zoals het voor het ethisch handelen niet eenvoudig is in een regelsysteem aan te geven wat wel en niet kan, zo is dat ook op liturgisch terrein niet met een soort checklist aan te geven. Wel is het mogelijk enkele oriëntatiepunten te formuleren die kunnen helpen keuzes te maken bij het liturgisch handelen. Aansluiting bij de eigen tijd en cultuur kan namelijk geen criterium zijn dat *op zichzelf* gebruikt kan worden bij het (opnieuw) vormgeven van de liturgie.

Hieronder geven wij drie oriëntatiepunten, die van essentieel belang zijn in de discussie over een concrete liturgische vorm. Deze oriëntatiepunten zijn: *schriftuurlijkheid, liturgische bruikbaarheid en helderheid*. Deze drie punten behoren aan de orde te komen als een afweging moet worden gemaakt in een concrete situatie. Zij sturen de discussie. Met deze oriëntatiepunten komt de inhoud ter sprake en worden geen belangrijke aspecten vergeten. Zij maken een evenwichtige beoordeling van bestaande en nieuwe liturgische vormen mogelijk.

Van groot belang is dat de oriëntatiepunten niet tegenover elkaar worden uitgespeeld. Een zekere spanning tussen de verschillende oriëntatiepunten zal er altijd wel blijven. Het gaat om het vinden van een balans.

Wij geven hierna nu eerst aan wat wij onder de drie genoemde oriëntatiepunten verstaan. In het volgende hoofdstuk illustreren wij, hoe de oriëntatiepunten functioneren in het afwegen van concrete liturgische vormen.

7.5.2 SCHRIFTUURLIJKHEID

Schriftuurlijkheid is het eerste en belangrijkste criterium waaraan de liturgische vormgeving moet voldoen. Onder schriftuurlijkheid verstaan wij drie dingen:

- *Schriftuurlijkheid: in overeenstemming met de inhoud*
Het spreekt vanzelf dat schriftuurlijkheid altijd de *inhoudelijke* norm moet zijn. De Schrift, het Woord van God, is de norm voor de inhoud van ons geloof en onze dienst aan God. Zij laat ons zien welke onderdelen in de kerkdienst een plaats moeten hebben. En zij bepaalt de inhoud van gebed, lied, preek en andere onderdelen van de dienst, die in overeenstemming moet zijn met de Schrift.
- *Schriftuurlijkheid: de doorwerking daarvan*
Schriftuurlijkheid wil niet zeggen, dat allèen wat rechtstreeks ontleend is aan de Schrift, een plaats kan hebben. Met schriftuurlijkheid is hier ook bedoeld de *doorwerking* daarvan in de geschiedenis van de kerk. Daaronder valt ook wat in overeenstemming met de Schrift in liederen, belijdenissen en liturgische formulieren tot ons gekomen is en komt.

Dit kan het gevaar van biblicisme voorkomen: het alleen willen zingen van berijmde bijbelgedeelten miskent, dat de kerk onder leiding van de Geest vanuit het geheel van de

Schriften zingen kan zoals ze gesproken heeft in de belijdenissen. Schriftuurlijkheid is wat anders dan tekstgetrouwheid.

- *Schriftuurlijkheid: ontmoeting van de heilige God met zijn gemeente*

Het schriftuurlijk besef dat de kerkdienst de ontmoeting is van de heilige God met zijn gemeente, geeft aan dat de dienst gestempeld is door heiligheid en eerbied. Hij is het die primair spreekt in de dienst, waar alles van Hem spreekt.

Schriftuurlijkheid bepaalt niet alleen welke elementen een plaats in de liturgie dienen te krijgen, maar ook hoe ze gestalte krijgen.

Het schriftuurlijk uitgangspunt dat in de kerkdienst de gemeente samenkomt, geeft ook aan dat de dienst als geheel en in zijn onderdelen een gemeenschapskarakter moet hebben.

Schriftuurlijkheid houdt ook in dat aandacht wordt gegeven, *hoe* vorm wordt gegeven aan de liturgie. Daarbij gaat het om de schriftgegevens m.b.t. de liturgie en de inzet van de deelnemers aan de liturgie. Hier geldt het "met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand". Dat beschermt ons tegen eenzijdige gevoelsmatige benadering van de liturgie, biedt ruimte aan de vereiste kwaliteit, de 'qualitas', en geeft zo een "gave" liturgie.

7.5.3 LITURGISCHE BRUIKBAARHEID / FUNCTIONALITEIT

Bij liturgische bruikbaarheid wordt gekeken naar de eisen die de liturgische praktijk stelt. De eis van liturgische bruikbaarheid / functionaliteit voorkomt aan de ene kant 'verzamelwoede' in de liturgie: alles moet kunnen. Aan de andere kant voorkomt het een te statische benadering van de liturgie.

We onderscheiden bij liturgische bruikbaarheid twee invalshoeken:

- a. inhoudelijke bruikbaarheid
- b. contextuele bruikbaarheid.

a. inhoudelijke bruikbaarheid

In gereformeerde kerkdiensten laten we ons door God samenroepen. We stellen ons daarop welbewust onder zijn heilige Naam. Er wordt schuld beleden, het geloof uitgesproken, naar de Schriften geluisterd, gebeden, gedankt, avondmaal gevierd, gedoopt, ambtsdragers bevestigd enz. De kerk viert ook de geboorte, de kruisiging, de opstanding en de hemelvaart van Christus en de uitstorting van de Geest. Ook zijn er speciale diensten: bid- en dankdiensten, diensten voor gehandicapten, de jeugd, niet-kerkelijken. Dit alles vraagt om liturgische vormen met een duidelijke zeggingskracht. Voor al deze liturgische momenten, tijden en gelegenheden moeten dus orden van dienst, liturgische vormen, teksten, gezangen e.d. zijn die inhoudelijk – in de zin van thematisch – er mee overeenstemmen.

b. contextuele bruikbaarheid

Niet alles wat inhoudelijk mogelijk is, is bruikbaar. Liturgische bruikbaarheid houdt ook in dat er sprake moet zijn van bruikbaarheid binnen de gegeven context van een bepaalde kerkdienst en de plaats in de orde van dienst.

Niet elk dooplied bijvoorbeeld past bij elke doop. Of het op een bepaalde plaats bruikbaar is, hangt af van verschillende factoren, zoals:

- welke plaats krijgt het (een lied dat na het lezen van het formulier wel past, kan misplaatst of minder functioneel zijn ná de doop);
- is datgene wat in het lied wordt verwoord, al eerder aan de orde geweest – bijvoorbeeld in het doopformulier – en is het zinvol om het hier nogmaals te verwoorden;
- wat is het karakter van het lied – verkondigend, reflectief, gericht op sfeer en/of beleving, en is dat op dit moment zinvol?

Het gaat er hier kort gezegd om of een bepaalde tekst, handeling e.d. inhoudelijk voortkomt uit het voorgaande en leidt naar het volgende, of het een inhoudelijke functie heeft in het grote geheel.

Ook kun je hier denken aan het 'liturgische gehalte' van een bepaalde handeling, tekst enz. Voldoet het aan het eigene van *liturgie* of valt het in enig opzicht buiten de boot?

Een vijftiental jaren geleden werd in Duitsland een onderzoek uitgevoerd waarbij de kerkgangers bij de kerkdeuren werden ontvangen door een portier (in uniform en met pet) die de mensen begroette, hun jas aannam en weghing en hen daarna naar hun plaats leidde. Uit de daaropvolgende meting bleek dat de kerkgangers zich niet langer *kerkganger* voelden, maar bezoeker van de schouwburg. Ook bleek dat er vervolgens veel moest gebeuren alvorens men het gevoel van schouwburgbezoeker weer was kwijt geraakt en zich in overeenstemming voelde met de werkelijke context: de kerkdienst. Uit dit onderzoek blijkt de invloed van bepaalde handelingen, vormen, uitspraken enz., op de beleving van de mensen. Zijn de handelingen en vormen (denk ook aan woordgebruik, omgeving e.d.) in overeenstemming met de context of zijn ze ontleend aan een andere context? De vraag is dan: is het passend om ze hier te gebruiken? Is men zich bewust van de uitwerking en de werkingsduur?

7.5.4 HELDERHEID

Bij dit oriëntatiepunt is de aandacht gericht op de deelnemers aan de kerkdienst, de gemeente van de gelovigen en hun kinderen. Hier komt de eigen tijd en cultuur nadrukkelijk aan de orde. Helderheid, verstaanbaarheid en herkenbaarheid moeten er zijn naar binnen en naar buiten. Daarbij kan men aan verschillende aspecten denken:

- *Verstaanbaarheid naar de kerk van alle tijden en plaatsen.* Wij staan als kerk niet slechts in het hier en nu, maar dienen ons ook te "verstaan" met de traditie en zo de continuïteit te bewaren. Zo zijn we ook herkenbaar in onze identiteit. Daartoe behoort ook verscheidenheid. Uitgaande van de rijke schakering binnen de gemeente, het kerkverband en de brede kerk van alle tijden en plaatsen en vanuit de rijke mogelijkheden van de schepping en de liturgische mogelijkheden mag er ruimte zijn voor verscheidenheid in cultureel opzicht, per gemeente en in taalgebruik.
- *Duidelijkheid en eenvoud.* Dat stelt eisen aan het taalgebruik in bijbelvertaling, prediking, gebed en lied, formulieren enz. Woorden, handelingen, symbolen en rituelen moeten verstaanbaar en herkenbaar zijn of kunnen worden voor mensen van nu. Duidelijkheid impliceert ook dat tegenstrijdige elementen niet samen kunnen gaan. En het is 'duidelijk' iets anders dan simpelheid.
- *Directheid en persoonlijke herkenbaarheid.* Het individuele gemeentelid mag zich opgenomen weten in het geheel van de gemeente, maar moet daarin niet ondersneeuwen. In de dienst als ontmoeting van God en zijn gemeente loopt ook een directe lijn van God naar ieder persoonlijk. Vooral in de voorbeden is er ruimte voor ieder persoonlijk. Het persoonlijk pastoraat heeft zijn uitlopers in de liturgie van de gemeente.
- *Openheid en plooibaarheid.* De kerk dient een levende traditie te hebben, waarin de liturgische vormgeving aangepast en vernieuwd kan worden.
- *Missionaire en diaconale bewogenheid.* Twee aspecten willen wij daarbij noemen:
 - a. De kerkdienst is openbaar, niet alleen voor de eigen gemeenteleden, maar ook altijd voor anderen. Het uitnodigend karakter van de kerkdienst naar hen die buiten staan, staat en valt met de helderheid, herkenbaarheid en verstaanbaarheid van de kerkdienst. Daarmee is niet gezegd dat de dienst moet worden aangepast aan

buitenstaanders, evenmin dat de onderdelen van de dienst telkens toegelicht moeten worden of dat (onderdelen van) de dienst versimpeld moet(en) worden. Wel zullen in specifieke omstandigheden aanpassingen nodig zijn. Maar vooral duidelijk moet zijn dat het in de kerkdienst ook gaat over hen die buiten staan, sterker nog: dat het ook voor hen bedoeld is. Dat wordt bijvoorbeeld duidelijk in de lezing en verkondiging van het voor iedereen heilzame Woord van God, het gebed voor de nood der wereld (Kyrie) en de overheden, maar ook in andere onderdelen van de dienst. Buitenstaanders hoeven niet direct alles te begrijpen, maar worden hopelijk wel gegrepen door Woord en dienst.

- b. De kerkgemeenschap is geroepen uit de wereld en wordt ook weer heengezonden, de wereld in. De heenzendingformule en zegen aan het eind van de dienst vormen niet alleen een soort afscheid bij het weggaan, maar tegelijk een nieuw begin, een opdracht om daadwerkelijk als christen te leven.

Naar ons inzicht leveren bovengenoemde oriëntatiepunten een aantal voordelen op:

1. Een aantal duidelijke, min of meer tijdloze oriëntatiepunten voorkomt het gevaar steeds weer *ad hoc* beslissingen te moeten nemen. Ook is minder het gevaar aanwezig van het nemen van beslissingen op grond van toevallige smaak.
2. Bij het beoordelen van voorstellen tot verandering c.q. vernieuwing van de liturgie is explicieter en objectiever aan te geven waarom een bepaalde keus is gemaakt. (Dit geldt in het bijzonder voor een synode in het dienen van de kerken.)
3. Het zal een evenwichtige keus ten goede komen. Niet alle oriëntatiepunten wegen even zwaar. Niet altijd zal het mogelijk zijn aan alle punten voor honderd procent recht te doen. Wel kan aan de hand van de genoemde drie punten en de volgorde waarin ze geplaatst zijn – schriftuurlijkheid, liturgische bruikbaarheid en helderheid - beter de goede balans gevonden worden.
4. Mogelijk zal men ook minder moeite hebben met veranderingen; de oriëntatiepunten geven meer duidelijkheid en vastigheid, en veranderingen zijn dan ook beter te begrijpen.

De concrete invulling in voorkomende gevallen door oordelende instanties is aan henzelf. Een denkwijze en verantwoording die controleerbaar zijn met bovenstaande oriëntatiepunten, zijn echter veel bevredigender.

7.6 Casussen

Ten slotte willen wij aan de hand van een paar voorbeelden laten zien, hoe de hierboven genoemde oriëntatiepunten werken. Daarbij gaat het hier niet om de uiteindelijke conclusie, maar om het proces: wat komt er aan de orde in een concreet geval, als liturgische afwegingen moeten worden gemaakt?

Wij hebben gekozen voor de volgende drie casussen uit het brede terrein van liturgie en kerkmuziek: orde D (het Ordinarium), taalgebruik en een tweetal liederen.

7.6.1 CASUS: ORDINARIUM

Het ligt zonder meer voor de hand om het ordinarium te betrekken bij onze overwegingen aan het eind van dit hoofdstuk. Een liturgische structuur aan de hand van de ordinariumgezangen is immers in 2002 door 'Zuidhorn' als *Orde D* aan de kerken voor gebruik in overweging gegeven (*Acta*, art.73, besluit 1). Zes jaar eerder had de synode van Berkel en Rodenrijs in principe al tot het ordinarium besloten (*Acta*, art.63, besluit 4a5). Gedurende die zes jaar is gearzeld om een orde van dienst op basis van ordinariumteksten als proeve naar artikel 65 KO voor gebruik in de erediensten vrij te geven. Vooral op de synode van Leusden 1999 zien we dat de reden voor deze aarzeling niet zozeer van inhoudelijke aard is. Veeleer spelen twee vragen: 1. Waar vraagt deze tijd om?, en 2. Waar zijn de kerken aan toe? (*Acta*, art.49, besluit 5).

Uit de besprekingen en de besluiten ter synode kan worden geconcludeerd dat bij het ordinarium het onderwerp 'Liturgie en Cultuur' ter sprake wordt gebracht. In dat kader zijn voor een toekomstige ingang van Orde D in onze kerken de in de vorige paragraaf genoemde *oriëntatiepunten* zonder twijfel van belang. Sommige ervan hebben met name in het Zuidhorne Deputatenrapport Eredienst reeds aandacht gehad (paragraaf 7.3 t/m 7.7). In wat nu volgt brengen we met betrekking tot de Ordinariumliturgie c.q. Orde van dienst D enige concretisering onder woorden vanuit de genoemde oriëntatiepunten, t.w. schriftuurlijkheid, liturgische bruikbaarheid en helderheid.

A. SCHRIFTUURLIJKHEID

De ordinariumgezangen zijn qua inhoud in overeenstemming met de Heilige Schrift. De elementen van Orde D gaan terug op de vroeg christelijke traditie en kunnen goed gebruikt worden in een gereformeerde eredienst (GS Leusden). Ook de gezangen rondom de avondmaalsliturgie en de voorreformatische invulling van deze liturgie vanuit een ordinariumstructuur (zonder uitgebreid didactisch formulier, maar meer als dankgebed) zijn geschikt voor een gereformeerde liturgie (GS Berkel en Rodenrijs).

De bede om Gods barmhartigheid voor mens en schepping (*Heer, ontferm U / Kyrie eleison*) - hoe ook verwoord of vormgegeven - is regelrecht afgeleid van talloze psalmen (bv. Ps.25:6) en nagenoeg letterlijk de roep van de blinden langs de weg die van Jericho naar Jeruzalem omhoog voert (Mat.20:30v)

Evenzo liggen alle ordinariumgezangen verworteld: of direct in de inhoud van de Heilige Schrift (*Gezegend Hij die komt / Benedictus* is letterlijk Mat.21:9b), of in de doorwerking van deze inhoud in de geschiedenis van de kerk (*Ik geloof / Credo*, de geloofsbelijdenis die in onze erediensten reeds een plaats heeft).

De onderdelen van Orde D geven ieder afzonderlijk alsook samen in hun onderlinge liturgische samenhang alle gelegenheid voor een schriftuurlijke vormgeving van de eredienst. Als het goed is krijgen juist in Orde D, mede vanwege de verbondenheid met de kerk van alle tijden en plaatsen, noties als heiligheid en verhevenheid, eerbied en ontzag concreet gestalte. Noties die voor de samenkomst van Gods volk onder zowel het oude als het nieuwe verbond van belang blijven.

B. LITURGISCHE BRUIKBAARHEID / FUNCTIONALITEIT

Qua bruikbaarheid / functionaliteit kan bij Orde D er op gewezen worden dat vandaag een sterke behoefte bestaat om de liturgie concreet in te vullen in relatie tot eigen tijd en omstandigheden. Hoe meer de *context* van de plaatselijke gemeente en de actuele situatie van kerk en wereld in de eredienst verdisconteerd en voor Gods aangezicht geplaatst worden, des te groter is om zo te zeggen het 'liturgisch rendement.'

Verder mag momenteel wel gesteld worden dat *participatie* van gemeenteleden in de liturgie in toenemende mate als specifiek gereformeerd c.q. evangelicaal geldt (vgl. een zvk-uitzending nu met de ikon-kerkdienst eertijds....). Bij een ordinariumstructuur krijgt deze participatie meer kans, omdat men bij de liturgische invulling wat minder aan de voorganger gebonden is. Met een gemeentekoor, instrumentalisten, voorlezer etc kan de verhouding tussen 'vast en variabel' in de dienst veel effectiever vorm worden geven, temeer als men (al dan niet met een voorbereidingsgroep liturgie) de mogelijkheden benut die het *proprium* (=wisselende 'tijd-eigen' teksten) biedt. Dit alles dus met het doel een specifieke invulling na te streven die optimaal past bij die betreffende dienst. De betrokkenheid van de gemeente bij een dienst waarin de mogelijkheden van ordinarium en proprium worden uitgebuit, berust in voorbereiding en uitvoering bij een veel groter aantal kerkgangers, dan bij Orde A t/m C.

Juist op het punt van de functionaliteit biedt Orde D in de huidige tijd en cultuur mogelijkheden om temidden van een groeiende diversiteit binnen onze kerken toch in

gemeenschappelijkheid een eredienst te blijven beleven. Waar op verantwoorde wijze wordt tegemoet gekomen aan deze diversiteit, zullen meer gemeenteleden zich thuis voelen in de weliswaar meer vrije, maar zeker niet ongebonden invulling van de eredienst. Meer hierover in de slotparagraaf van Hoofdstuk 8 van dit rapport.

Een ordening van teksten die de eeuwen door wereldwijd in gebruik is (geweest), heeft haar duurzaamheid bewezen. Haar kracht zit mede in de *inhoudelijke bruikbaarheid*. Het ordinarium is een basisvorm die op tal van manieren gestalte kan krijgen zonder aan betekenis in te boeten (zie Rapport Deputaten Eredienst voor Zuidhorn, par. 7.6).

Concreet is dan het Kyrie ('Heer, ontferm U') bruikbaar als verootmoediging om de nood van de wereld (waarmee ieder via de media in deze tijd en cultuur steeds verdergaand op de hoogte is) in de eredienst indringend dichtbij te laten komen en voor Gods troon te brengen. Het Gloria is als kernmoment van aanbidding bruikbaar als 'praise avant-la-lettre'. Het Agnus Dei (Lam Gods) is dan het 'evangelie van verzoening door het offer van Christus' in een notendop, bij uitstek functioneel aan de avondmaaltafel.

Wat betreft de *contextuele bruikbaarheid*, een liturgische ordening aan de hand van de ordinariumgezangen zorgt voor het volgende 'stramien' in de eredienst: verootmoediging, lofprijzing, *, belijdenis, betrokkenheid op de hemelse liturgie, gerichtheid op Christus Jezus, **.

Bij * gaan de Schriften open in lezing en verkondiging, na het gebed om verlichting met de heilige Geest.

Bij ** wordt bij Brood en Beker de gedachtenis van het middelaarswerk van Gods Zoon gevierd. In de lijn van Pascha en Avondmaal is een gebed tot onze Here Jezus Christus als het Lam van God zonder meer geëigend. In het licht van de Maranatha-roep rond de tafel des Heren past een Sanctus ('Kom Here Jezus, kom!') en Benedictus ('Gezegend Hij die komt ...'). En we vieren geen avondmaal zonder onze harten verenigd te hebben in het uitspreken/zingen van ons algemeen, ontwijfelbaar christelijk geloof (zie uitgebreider: Rapport Deputaten Eredienst voor Berkel en Rodenrijs, par.6.6 en voor Leusden, par.8.5).

C. HELDERHEID

- Over hoe de *kerk van alle tijden en plaatsen* zich verhoudt tot het ordinarium is al het nodige gezegd. Het zal over honderd jaar niet de vraag zijn, hoe onze kerken in hun - relatief late - liturgische ontwikkelingsgang via Orde van dienst C uit zijn gekomen bij Orde D. Meer bevreesding zal het wekken, wanneer wij in deze ontwikkelingsgang - om welke reden ook - elementen uit onze traditie links zouden laten liggen die een verantwoorde verrijking voor een gereformeerde liturgie van vandaag kunnen vormen. Indien we - op het moment dat we er plaatselijk aan toe zijn - gebruik maken van (elementen uit) de ordinariumstructuur, dan geven we in ieder geval helder en duidelijk aan, dat het nadenken over liturgie niet bij ons is begonnen.

- Qua *duidelijkheid en eenvoud* hangt veel af van de frequentie en de directe invulling van Orde D. De teksten van de ordinariumgezangen hebben hun eigen zeggingskracht, aangezien ze direct aan Gods Woord of het belijden van de kerk zijn ontleend. Wat de liturgische ordening betreft, kan bij de ordinariumstructuur juist genoemd worden: het hoe dan ook in iedere (avondmaals!)dienst terugkeren van de basisstructuur van verootmoediging (Kyrie) en lofprijzing (Gloria), de verbondenheid met de kerk van alle tijden en plaatsen (Credo), en met de hemelse liturgie (Sanctus) en de gerichtheid op Christus als de Heiland der wereld (Agnus Dei). In welke hoedanigheid of variant deze structuur ook terugkeert, ze wordt op den duur als het goed is zeker herkend. Overigens blijft, ongeacht welke orde van dienst c.q. liturgisch formulier ook wordt gehanteerd, tekst en uitleg (catechese!) bij de gang van zaken in de eredienst vanzelfsprekend nodig.

- *Openheid en plooibaarheid* zijn er bij Orde D zeker, maar er moet meer gezegd worden. Vanwege de relatief vrijere invulling (proprium) geef je als gemeente bij Orde D in verhouding tot Orde A t/m C op sommige punten een stukje vastigheid en herkenning prijs.

Het stramien van een ordinariumliturgie is naar z'n aard namelijk buitengewoon open. De verstaanbaarheid van m.n. het proprium verdient dan blijvende aandacht.

Het lichte verlies aan directe herkenning bij een ordinariumliturgie (vanwege dus de wisselende teksten van het proprium) wordt om zo te zeggen ruimschoots gecompenseerd door de winst op het punt van bruikbaarheid. Die winst zal evenwel niet goed uit de verf komen, wanneer Orde D wordt opgevat als een Orde C-plus (zoals Orde C namelijk op zich wèl kan worden beschouwd als Orde B-plus). Zowel de ordening als de invulling c.q. uitwerking geven aan orde D een eigen 'soortelijk gewicht'. Daarom zal het ook meer tijd vergen om vertrouwd te raken met deze (op zich meer verrijkende) manier van eredienst vieren. Pas als men in Orde D de open structuur functioneel durft in te vullen, blijkt uiteindelijk het praktische voordeel.

- *Missionaire en diaconale bewogenheid.* Orde D is niet meer of minder nodigend voor hen die buiten staan en een eredienst bezoeken, dan de andere orden van dienst. Wel vraagt deze orde eigenlijk om een dienst met een avondmaalsviering. Enerzijds kan dan, gelet op de tijdsduur, het ontbreken van een didactisch avondmaalsformulier in Orde D een voordeel zijn. Anderzijds kunnen gasten door een didactisch formulier ook beter plaatsnemen wat er rondom brood en beker gebeurt.

Dat het *Heer, ontferm U / Kyrie* een roep om ontferming is óók voor de wereld als zuchtende schepping, wordt eigenlijk alleen dan duidelijk als dit ordinariumgezag wordt gekoppeld aan een litanievorm of aan een parafraaserend lied. (vgl. LvK 272 of het Kyrielied "O God en Heer Almachtig", zie vorige rapporten). In z'n pure vorm (n.b. Grieks) ligt deze intentie tussen de regels verscholen of zal iets van deze klacht in de melodie c.q. muziek te horen zijn. Voor mensen die weinig of geen eredienstervaring bezitten, hebben liturgische handelingen of formules in het algemeen het risico, als bezwering of magisch ritueel opgevat te worden. Aan de andere kant zou bijvoorbeeld een uitgewerkt *Kyrie*(lied) wel eens 'laagdrempeliger' kunnen werken dan de decaloog met schuldbelijdenis en genadeverklaring.

Naar 'buitenstaanders' toe kent de eredienst een spanning: enerzijds willen we als gemeenschap van broeders en zusters *onderling* het heil in Jezus Christus gedenkend vieren en dat mag in taal en teken de nodige diepgang krijgen; anderzijds wil de kerk (als haar daartoe de vrijheid gegund is) in de *publieke* samenkomsten dit heil met anderen delen en dat vraagt om eenvoud, expliciete uitleg en specifieke aanpassingen. Hier ligt zeker ook de (diaconale!) spits van het *Agnus Dei*: de vrede van Christus die alle verstand te boven gaat, moet de wereld in.

Orde D verandert aan genoemde spanning niets. Ze moet er ook gewoon in blijven.... Wereldwijd hebben we per slot van rekening te maken met kerken die zich tv-diensten en laagdrempeligheid kunnen permitteren enerzijds, en anderzijds kerken die moeten zuchten onder verdrukking en vervolging.

7.6.2 CASUS: TAAL

Toetsing van het element taal aan de oriëntatiepunten:

A. SCHRIFTUURLIJKHEID

De taal die gebruikt wordt in de eredienst, wordt bepaald door die setting. In de eredienst vindt de ontmoeting plaats tussen God en zijn volk, dat houdt onder meer in dat we ons bewust zijn van Gods nabijheid. Hij is onze liefhebbende Vader en tegelijk de Heilige. Dit heeft consequenties voor het taalkleed van de teksten die in de kerkdienst gebruikt worden. De liefdesrelatie mag zich uiten in een vertrouwelijke woordgebruik, de eerbied sluit een platvloerse taal uit en zal een min of meer verheven taal tot gevolg hebben. Een voorbeeld waarin die beide elementen duidelijk naar voren komen, wordt gevormd door de gebeden, waarin God regelrecht wordt aangesproken. Hier zal zowel plaats zijn voor een intieme als

een eerbiedige toon, met een passend taalgebruik. Bij de verschillende vaste teksten die in de liturgie gebruikt worden, zal een taal gebruikt worden die sterk gefundeerd is in de Schrift; men spreekt wel van gelouterde taal.

B. LITURGISCHE BRUIKBAARHEID / FUNCTIONALITEIT

In de kerkdienst hebben we te maken met verschillende onderdelen in de liturgie. Bij elk van die onderdelen hoort een eigen taalregister: de onderwijzing in de diverse formulieren vragen om een helder, zakelijk taalgebruik, de formules (doop en avondmaal) om een plechtiger en gezagvoller taal, gebeden om een min of meer verheven taal, de preek zal afwisselend om een zakelijk, onderhoudend of appellerend taalregister vragen, enz.

Ook kunnen er speciale kerkdiensten zijn (diensten voor gehandicapten, jongeren, niet-kerkelijken, enz) die om een passende taal vragen. In de kerkdienst kunnen bepaalde categorieën (kleine kinderen, jongeren) worden aangesproken.

C. HELDERHEID

- *Verstaanbaarheid naar de kerk van alle tijden en plaatsen*

Hier is duidelijk sprake van een spanningsveld: aan de ene kant zal het gesprokene in een helder, hedendaags taalgebruik moeten plaatsvinden, aan de andere kant zal er ook aansluiting moeten zijn met de traditie. Een voorbeeld mag dit verduidelijken: de Bijbel, het onfeilbare Woord van God, is van alle tijden; toch is het nodig de vertaling in de loop der tijden te vernieuwen en zo toegankelijk voor de gebruikers te laten blijven. Voor gebruikers die met de oudere vertaling zijn opgevoed, zal het de nodige problemen opleveren. Wellicht komt de verbondenheid ook uit in een bepaalde woordenschat die niet te snel veranderd dient te worden (begrippen als heilig, Zaligmaker, zonde, genade, enz.).

Verscheidenheid heeft hier ook een plaats. Zoals de Bijbel een rijke schakering vormt van taalregisters (poëtisch, zakelijk, ambtelijk, 'boers', vertellend, visionair taalgebruik, enz.), zo moet er ook ruimte in de eredienst zijn voor diversiteit in taalgebruik.

- *Duidelijkheid en eenvoud*

Met het in acht nemen van wat over de verschillende taalregisters hierboven is gezegd, zal duidelijk zijn dat duidelijkheid in het liturgisch taalgebruik een vereiste is. Er mag niet sprake zijn van een soort geheimtaal, een sterk archaisch taalgebruik kan dit in de hand werken.

- *Directheid en persoonlijke herkenbaarheid*

Mensen zullen zich in de kerkdienst ook persoonlijk aangesproken moeten vinden. Dit element zal vooral terug te vinden zijn in de gebeden, in de vragen bij het doop- en het belijdenisformulier. Dit zal moeten leiden tot een heldere stijl, geen lange zinnen e.d.

- *Missionaire en diaconale beweging*

Onder het kopje 'Liturgische bruikbaarheid / functionaliteit' is al gesproken over speciale diensten. Hierbij kan in het bijzonder gedacht worden aan radio- en televisiediensten. Het zal duidelijk zijn dat ook voor wat betreft de taal rekening zal worden gehouden met de 'doelgroep' (voor alle duidelijkheid: dat betekent geen simplistisch taalgebruik).

Ook los van speciale diensten zal elke kerkdienst missionaire elementen bevatten. Taal mag in de kerk geen codetaal / vaktaal voor slechts ingewijden worden, zij mag geen barrière vormen.

7.6.3 CASUS: HET KERKLIED

Een van de onderdelen van de kerkdienst waarbij de vraag naar de wisselwerking tussen liturgie en cultuur regelmatig aan de orde komt, is het kerklied. Hieronder bekijken we daarom enkele liederen vanuit de oriëntatiepunten.

Wij maken twee opmerkingen vooraf:

- Voor de liederen is er nog een andere wijze van bekijken, namelijk de criteria (met de toelichting erop en de werkafspraken erbij) zoals die indertijd door de Generale Synode van Leusden 1999 zijn vastgesteld. De criteria en de oriëntatiepunten laten veel overeenkomsten zien, maar voor alle duidelijkheid wijzen we erop dat hieronder alleen gewerkt werd met de *oriëntatiepunten*, gericht op de samenhang tussen *liturgie en cultuur*;
- In deze casus beperken we ons tot het leggen van de liederen qua tekst en melodie naast de oriëntatiepunten; een conclusie blijft hier achterwege.

De hierboven bedoelde criteria van de synode van Leusden 1999 zijn geformuleerd in de Acta als art. 58, besluit 3:

1. een goed kerklied is geschikt om te functioneren in een liturgische context waarbinnen Gods woorden en daden het centrum vormen;
2. een goed kerklied is inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift;
3. een goed kerklied wordt wat betreft de taalkundige en muzikale vorm gekenmerkt door stijl en kwaliteit. Het kent een goede woord-toon verhouding. Het is bruikbaar en toegankelijk voor mensen uit de huidige tijd en cultuur.

7.6.3.1 *O God die uit het water*

tekst: Wim van der Zee; melodie: Arie Eikelboom

Vindplaats: Zingend geloven dl I/II lied 72

1. *O God die uit het water in het begin
de aarde hebt geroepen de grote toekomst in:
Heer, ontferm U over ons
En over onze kinderen.*
2. *O God die uit het water, de grote vloed
een ark vol leven hebt gered en alles was weer goed...*
3. *O God die door het water, de Rode Zee,
uw volk de vrije doortocht gaf, uw wolk trok met hen mee...*
4. *O God die uit het water van de Jordaan
De vreemdeling Naäman herboren op deed staan ...*
5. *O God die in het water, de zee verstoord,
De dwaze vlucht'ling Jona bewaard hebt voor uw woord ...*
6. *O God die in het water van de Jordaan
Uw Zoon hebt aangewezen om allen voor te gaan ...*
7. *O God die in het water van onze doop
Wie Jezus willen volgen doet opstaan tot de hoop ...*

A. SCHRIFTUURLIJKHEID

Dit lied gaat over water. Het telt zeven strofen waarin verschillende bijbelse notities elkaar opvolgen: de schepping, de zondvloed, de doortocht door de Rode Zee, Naäman, Jona, de doop van Jezus, de christelijke doop. Elk couplet vormt een eenheid met het refrein: O God die... (en dan volgt een van Gods grote daden), Heer onferm U over ons en onze kinderen. De geschiedenissen die naast elkaar zijn gezet, worden verbonden door 'water' en het gebed om ontferming. Het begrip water wordt hier in bijbelse zin gebruikt, niet louter als H₂O, maar in zijn bijbelse betekenis. Daarin sluit het lied aan bij een traditie die terug gaat op de oude kerk, die door de bijbel wordt aangereikt (2 Petr. 2,5; 1 Kor. 10,1-2, 6) en die wij, in onze kerken, verwoord zien in het gebed voor de doop, het zogenaamde Zondvloedgebed ('gij die ... en de gelovige Noach zijn acht zielen..... Gij die de verstokte Farao.....'; overigens ook bij Jezus' verwijzing naar 'het teken van Jona').

De vorm van het lied is die van een gebed: de aanhef "O God die...", gevolgd door een teruggrijpen op een van Gods daden en uitmondend in een gebed om ontferming (aanspraak, motivering, vraag). Deze basisvorm is rechtstreeks aan de psalmen ontleend; de herhaling treffen we sinds eeuwen aan in kyrie-gebeden en litanieën. Overigens, ook in het Zondvloedgebed wordt die vorm gebruikt (zie o.a. C. Trimp, 'Het gebed voor de doop', in: C. Trimp, *De gemeente en haar liturgie*, Kampen 1983, 175-189)!

- Verschillende notities van *schriftuurlijkheid* komen hier bij elkaar:

- schriftuurlijkheid in de zin van 'in overeenstemming met Gods Woord',
- schriftuurlijkheid in de zin van 'het verkondigen van Gods grote daden',
- schriftuurlijkheid in de zin van 'door schriftgedeelten naast elkaar te laten klinken dieper door te dringen in de Schrift',
- schriftuurlijkheid in de zin van 'aansluiten bij de doorwerking van de Schriften in de erfenis van de kerk van alle tijden en plaatsen',
- schriftuurlijkheid in de zin van 'God is de Heilige'.

B. LITURGISCHE BRUIKBAARHEID / FUNCTIONALITEIT

Het lied is in de eerste instantie overduidelijk een dooplied. Het kan zonder meer een plaats krijgen bij een doopbediening. Het valt te overwegen om het lied te gebruiken als een gezongen Zondvloedgebed; beide naast elkaar, dus het Zondvloedgebed én dit lied dubbelt met elkaar.

Een tweede mogelijkheid is om dit lied te zingen in combinatie met de behandeling van de Catechismuszondagen over de doop. In die situatie roept het lied de beelden van zondvloed en de doortocht door de Rode Zee op die ook in het Zondvloedgebed worden geschetst (en daarmee een concreet element uit de *praktijk* van de doop in een dienst waarin het gaat over de *leer* van de doop).

C. HELDERHEID

Het lied plaatst verschillende bekende bijbelverhalen naast elkaar. Het zijn de verhalen die ook een kind al op jonge leeftijd 'aankan'. Water is voor ieder een bekend begrip: water om te drinken, water om te wassen, water als bringer van leven en groei, water als doodsgevaar. Het 'beeld' water zoals de Bijbel dat gebruikt, is een verstaanbaar, herkenbaar beeld. Door enkele bijbelse verhalen naast elkaar te zetten wordt ook het bijbelse gebruik van het 'beeld' water als vanzelf duidelijk.

Dit lied laat zien dat 'beelden' niet beperkt blijven tot 'afbeeldingen', maar ook mogelijk zijn in taal. Tevens laat het zien dat 'beelden' bepaalde dingen beter kunnen 'zeggen' dan woorden. Woorden vervallen dan in 'uitleg', terwijl beelden zonder die omweg tonen waar het omgaat. Het bijzondere hier is dat het geen nieuwe beelden zijn, geen bedachte beelden, geen aan de huidige beeldcultuur ontleende beelden - dat zou in principe ook goed mogelijk zijn -, maar heel oude beelden, op diverse niveaus (gevoelsmatig, verstandelijk) herkenbaar voor mensen van welke leeftijd, verstandelijke en emotionele vermogens, of uit welke cultuur dan ook.

Melodie

De melodie staat in de dorische modus; o.a. daardoor sluit ze aan bij de lange geschiedenis van het kerklied tot op heden. Er is sprake van een nauwe woord-toon relatie; ook dat is een van de kenmerken van een goed kerklied (zie hiervoor o.a. hoofdstuk 8 uit het Rapport van Studiedeputaten Eredienst G.S. Berkel en Rodenrijs 1996). Tevens is het een kwalitatief goede melodie. Het is een melodie die niet bij iedereen direct blijft 'haken'; om deze melodie goed te leren kennen en te leren waarderen, zal je er eerst mee moeten kennismaken. Dan is het vervolgens een melodie die het vermogen heeft sterk aan te spreken, tevens een melodie die de tekst verdiept.

Het lied is een refreinlied; dat betekent dat het de mogelijkheid in zich draagt om in beurtzang gezongen te worden. In dit geval ligt het voor de hand de gemeente het refrein te

laten zingen en een kleinere groep, bijvoorbeeld een cantorij de coupletten. Dit versterkt niet alleen de tekst, maar biedt ook de mogelijkheid dat de gemeente het lied al zingende aanleert en zich eigen kan maken.

De aspecten *schriftuurlijkheid*, *liturgische bruikbaarheid* en *helderheid* komen bij deze melodie elk op eigen wijze aan bod.

7.6.3.2 *Wie hangt er zo deerlijk, geteisterd, geschonden*

tekst: Jan Luyken, melodie: wijze 'Ik hoorde dees dagen een magetje klagen'

Vindplaats: Liedboek voor de kerken, gez. 190

1. *Wie hangt er zo deerlijk, geteisterd, geschonden,
Roosverwig, vol striemen en wonden,
Tot smaadheid en schande aan 't kruishout verheven?
Wat heeft Hij, wat heeft Hij misdreven?*
2. *Dat is er het slachtlam zo heilig geboren,
Tot breking en lessing van toren.
Zijn misdaad is liefde, uitvloeien en geven,
Dat kost Hem, dat kost Hem zijn leven.*
3. *Kost dat Hem zijn leven, die schoonste van allen,
Hoe is Hij in 't lijden vervallen?
Of is het uit liefde en heilig minne,
Wat zal Hij daarmede dan winnen?*
4. *Wat anders als 't leven der eeuwige zielen
Die droevig in zonden vervielen.
Opdat Hij die schulden verzoene en boete,
Zo druipen zijn handen en voeten.*
5. *Ach Jezus, beminde, hoogwaarde en schone,
Wie zal U, wie zal U belonen?
Uw weldaad die gaat ons vermogen te boven,
wij willen U prijzen en loven.*

A. SCHRIFTUURLIJKHEID

De tekst van dit lied handelt over Christus' lijden. Het beschrijft hoe Christus hangt aan het kruis, geteisterd, geschonden. Zijn heilige liefde voor het leven van de eeuwige zielen kost Hem zijn leven. Hij boet voor hun zonden. Voor zijn liefde en zijn kruisdood moet hij geprezen en geloofd worden.

Met deze inhoud is het lied schriftuurlijk te noemen, ook als het lied plastisch aandacht vraagt voor zijn striemen en wonden, het druipen van zijn handen en voeten. Men lette daarbij ook op de klankplastiek bijvoorbeeld in de woorden 'leven der eeuwige zielen' tegenover 'droevig in zonden'. Wel is het zo, dat de Schrift sober is op het punt van het lichamenlijk lijden van Christus en wat dat voor hem betekend heeft, terwijl het lied van Luyken minder terughoudend is, vooral in de laatste strofe ('Ach Jezus, beminde, hoogwaarde en schone'), waar zelfs (bruids)mystiek in doorklinkt. Niet zo vreemd overigens, als we bedenken dat Luyken na een periode waarin hij van het aardse leven genoot, een mystieke periode kende. Dit lied dichtte hij echter in zijn laatste periode, waarin hij meer als een vrome didacticus gezien wordt (zie J.W. Schulte Nordholt, *Ontmoeting met Jan Luyken*, Kampen 1978, serie *Ontmoetingen met mystici*, 2, 21).

Wij vinden dat alles – het lijden van Christus, de betekenis daarvan en de onuitsprekelijke angsten en smarten die Hij heeft doorstaan - ook terug in de doorwerking van de Schrift in de belijdenisgeschriften en liturgische formulieren. En vanzelf ook in vele passieliederen.

B. LITURGISCHE BRUIKBAARHEID / FUNCTIONALITEIT

De liturgische bruikbaarheid ligt voor de hand: in de tijd voor Pasen. Eventueel bij de behandeling van de Zondagen 15 en 16 uit de Heidelbergse. Maar overwogen zou moeten worden of dit lied niet veel beter past in een meditatieve dienst, bijvoorbeeld in een vesper in de stille week, dan in een dienst met vierend karakter (de zondagochtenddienst) of een leerdienst. Dat hangt natuurlijk ook af van de toonzetting van de hele dienst.

C. HELDERHEID

- *Herkenbaarheid*. Het lied stamt uit de traditie van de kerk van alle tijden en plaatsen, maar dan wel breed genomen. Jan Luyken nam als Nederlands schilder, etser en dichter een vooraanstaande plaats in de tweede helft van de zeventiende en de eerste helft van de achttiende eeuw in, maar genoot aanzienlijk minder internationale faam dan zijn kunstbroeder uit Engeland, John Bunyan. Luyken is wel in verband gebracht met voorgangers uit de Nadere Reformatie als Jac. Koelman en Jodocus van Lodensteyn, die beiden in conflict kwamen met de gereformeerde kerk. Luyken zelf was doopsgezind. Zijn liederen vinden wij niet in de bundel van 1938; het Liedboek voor de kerken nam er drie op.

- *Duidelijkheid*. Aan de tekst vallen twee dingen op: a) het taaleigene, en b) de toon.

a) Het eerste springt het meest in het oog: de taal is poëtisch-religieuze taal uit de late 17de eeuw. De samenstellers van het Liedboek hebben er voor gekozen het lied van Luyken ongewijzigd op te nemen. Anno 2005 moeten we wel de vraag stellen, of het lied nog voldoende te begrijpen is zonder een verklarend woordenlijstje. Woorden als 'roosverwig', 'lessing van toren', 'heilige minne', 'hoogwaarde' komen niet in het hedendaagse woordpakket voor; ook de zinsbouw is (voor ons) gedateerd. De vraag is, of de archaïsche taal van dit lied niet een 'vreemde taal' is geworden.

b) Het tweede verdwijnt misschien achter het taalpakket, maar is even kenmerkend, namelijk de *toon* van het lied. Die is piëtistisch en mystiek van aard: een overdaad van woorden, beelden, omschrijving ('Wie hangt er zo deerlijk, geteisterd, geschonden, roosverwig, vol striemen en wonden...' en: 'Ach Jezus, beminde, hoogwaarde en schone'), de dichter is duidelijk in vervoering over dat wat hij wil beschrijven. De vraag is, of de kerkzanger van vandaag zich daar voldoende in kan herkennen. Naar mate een lied sterker gedicht is vanuit een bepaalde ervaring, bevindelijkheid, beleving of emotie, des te groter is de kans dat er geen ruimte meer overblijft voor de eigen beleving van de kerkzanger(s) van nu. Een sterk beeldend, plastisch taalgebruik *schrijft* de zanger beelden, emoties, beleving *voor*. Het lied ademt een bepaalde spiritualiteit. Daarom moet de vraag gesteld worden of het wel voldoende 'open', plooibaar is.

Ook is het lied, vooral op het einde en tussen de regels door, zo zeer naar binnen gericht, dat missionaire of diaconale aspecten moeilijk te ontdekken zijn.

Melodie

Het lied is geschreven op de wereldlijke melodie van: 'Ik hoorde dees dagen een magetje klagen'. Het lied is dus een contrafact. Het karakter van deze melodie in e-klein past bij de tekst. De woord-toon verhouding is natuurlijk. De herhalingen in de 4^e regel van strofe 1 en 2 ('Wat heeft Hij' en 'dat kost Hem') volgen de melodische herhaling. Dat vinden we ook in strofe 5 in de 2^e regel ('wie zal U'). In de overige strofen wordt de dichter zo meegevoerd door de stroming van zijn vervoerde spreken, dat er geen plaats meer is voor die herhaalde, stokkende, pauzes. (Aldus K.H. Heeroma, Compendium, Amsterdam 1978, 485.)

De melodie is waarschijnlijk van Italiaanse oorsprong en heeft het karakter van een generaalbas-melodie. Er is voldoende aansluiting bij de kerkmuziek. In die zin is de melodie herkenbaar genoeg. Ook wat ambitus, melos en ritme betreft heeft de melodie voldoende duidelijkheid en eenvoud.

Hoewel de melodie onbekend zal zijn voor de meeste kerkzangers, zal het geen probleem zijn deze aan te leren.

7.7 Concept synodebesluiten

- 1 De synode aanvaardt de bezinningsschets Liturgie en cultuur met de oriëntatiepunten.
- 2 De synode / deputaatschappen neemt / nemen haar als uitgangspunt voor verdere kerkelijke voorstellen en ontwikkelingen op liturgisch en kerkmuzikaal terrein.
- 3 De synode overweegt, dan wel beoordeelt de voorstellen m.b.t. liturgie en kerkmuziek die op deze synode aan de orde zijn, in het licht van de oriëntatiepunten en eventuele nadere selectiecriteria.
- 4 De synode besluit
 - gelet op het belang van de liturgie in de praktijk in het algemeen (predikanten staan wekelijks voor de taak op verantwoorde wijze vorm te geven aan de liturgie),
 - gelet op de snel veranderende situatie van liturgie en cultuur,
 - gelet op de breedte van het liturgisch terrein en de interdisciplinaire aspecten,
 - gelet op de beperkte mogelijkheden voor een deputaatschap,
 - gelet op het toenemend aantal vragen uit de kerken aan het Liturgisch steunpunt,
 - a. het huidige Steunpunt Liturgie structureel ruimere mogelijkheden te geven om de kerken van advies te dienen (zie hiervoor de voorstellen van het Steunpunt Liturgie);
 - b. de nodige stappen te ondernemen om op korte termijn (uiterlijk binnen 3 jaar) te komen tot intensivering en uitbreiding van onderwijs en onderzoek in het vak liturgiewetenschap aan de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Kampen (Broederweg) door het aantrekken van een eigen docent/onderzoeker.

8 ORDE VAN DIENST D (OPDRACHT E.)

Inzake het in de praktijk gestalte geven van de ordinariumliturgie alsmede het beproeven van haar teksten, besloot de generale synode Zuidhorn 2002-2003:

Deputaten (Eredienst) op te dragen de reacties en ervaringen uit de kerken te verzamelen en eventueel een orde van dienst aan de eerstvolgende synode voor te stellen. (*Acta, art. 73, besluit 3*)

De synode gaf bij deze opdracht als grond:

Op deze wijze wordt via een rapportage aan de eerstvolgende synode duidelijk, in hoeverre de kerken behoefte hebben aan deze orde van dienst. (*Vgl. Acta, art.66, besluit 3 lid e*)

Indeling van dit hoofdstuk: 1. Tekst en context; 2. Praktijk en inventarisatie; 3. Wat besluiten?; 4. Gebruik en praktijk.

8.1 Tekst en context

8.1.1 BESLUIT 1

Aanleiding voor onze opdracht is het **besluit** van Zuidhorn “*de orde van dienst op basis van de ordinariumenteksten (het ordinarium) als orde D aan de kerken voor gebruik in overweging te geven.*” Men proeft hier een voorzichtige en behoedzame aanpak. Immers, de synode van Leusden 1999 (*Acta, art.49, besluit 5*) stelde reeds vast dat de elementen uit deze orde van dienst goed gebruikt zouden kunnen worden in een gereformeerde eredienst. Daarbij keek de synode niet slechts naar de inhoud, maar ook naar de theologische achtergronden van het ordinarium. Geheel in de lijn van Berkel en Rodenrijs (*Acta, art.63, besluit 4a5*) achtte Leusden deze orde in principe weliswaar verantwoord, maar vroeg deputaten te kijken of het ordinarium wel in deze tijd past. Zuidhorn nam kennis van wat deputaten hierover rapporteerden, maar boog de vraag enigszins om: ‘past het ordinarium wel bij ons?’ in de zin van: “wie zijn wij dat wij zo’n orde van dienst zouden gebruiken?” Synodeleden vroegen zich in 2002 af of de kerken hier wel echt op zitten te wachten. Aan deputaten de taak om dat vervolgens uit te zoeken. Vandaar de formulering “aan de kerken voor gebruik in overweging geven.” De synode ziet haar rol hier eerder ‘volgend’ dan ‘sturend’. Bij deputaten leeft sterk de indruk dat de GS Zuidhorn inzake Orde D niets ‘van bovenaf’ wil regelen, maar initiatieven aan de kerken overlaat. Het gaat de synode dus niet (meer) om een nadere onderbouwing van het ordinarium. Van deputaten wordt gevraagd meer in faciliterende zin aan te sluiten bij datgene waaraan binnen de kerken behoefte is.

In dit verband willen we er op wijzen dat de aanduiding “van bovenaf door deputaten aansturen” nauw verbonden is met hetgeen gesteld wordt in de zogeheten *Koersbepaling inzake de effectuering van de artikelen 65 en 67 KO* (G.S. Zuidhorn 2002-2003, *Acta, art.38 en bijlage III.7*). Tegen de achtergrond van deze koersbepaling staat ook de bespreking van Orde D, zoals weergegeven aan het slot van art.73 van de Zuidhornse *Acta*.

Als **grond** bij de aanduiding “voor gebruik in overweging geven” stelt de synode: “*wanneer de kerken in liturgische zaken niet ‘van bovenaf’ door deputaten willen worden aangestuurd, is het goed als initiatieven in de praktijk van de kerken vorm krijgen.*” Op dit punt kunnen deputaten Eredienst de synode rapporteren, dat bij alle werkzaamheden we de eerste kerk nog moeten tegenkomen die door deputaten wil worden aangestuurd.

In vergelijking met eerdere regelgeving op liturgisch gebied is hier iets opvallends aan de hand. Het gesprek is verschoven van inhoudelijke liturgiek naar kerkrechtelijke statistiek; van het wegen van argumenten naar het meten van draagvlak. Een verschuiving die in de kerkelijke en maatschappelijke constellatie rond Zuidhorn 2002 enerzijds wel te plaatsen is en anderzijds dus voortvloeit uit de aangenomen koersbepaling.

Deputaten liepen aan tegen een naar hun oordeel tegenstrijdige beweging. Enerzijds de koersbepaling die meer vrijheid en verantwoordelijkheid voor de plaatselijke kerken beoogt. Anderzijds de terughoudendheid om Orde D voor gebruik in de plaatselijke kerken vrij te geven. Hoe de vraag naar c.q. behoefte aan deze orde van dienst er binnen de kerken ook uit ziet, deputaten willen zich er graag sterk voor maken dat kerken deze liturgische ordening leren kennen, omdat juist het ordinarium geheel in de geest van de koersbepaling aan de plaatselijke kerken zoveel ruimte geeft. Naar onze overtuiging zullen bepaalde gemeenten hiermee echt verder kunnen, terwijl zij die het bij Orde B en/of C laten, vanzelfsprekend die vrijheid hebben en houden! Hier geldt inderdaad: 'niets van bovenaf.'

8.1.2 BESLUIT 2

Vervolgens **besluit** Zuidhorn, als het gaat over de manier waarop de kennismaking met Orde D moet verlopen: *“plaatselijke kerken te vragen, wanneer zij dit wensen, deze ordinariumliturgie in de praktijk gestalte te geven en zich bij deputaten Eredienst te melden, zodat de teksten beproefd en een orde van dienst ontwikkeld kan worden.”*

Zoveel is in de korte periode tussen de synodes van Zuidhorn en Amersfoort-Centrum wel duidelijk, dat in het algemeen de kerken het materiaal dat door deputaten is ontwikkeld amper bekeken en haast nog niet gebruikt hebben. De ene keer heeft men er (voor een deel) aan 'geroken', een andere keer starten liturgiecommissie en/of kerkenraad voorzichtig de bezinning. Ook is soms een liturgiecommissie onderdelen van orde D aan het uitproberen. In een paar gemeenten heeft men geregeld een (avondmaals)dienst met (min of meer) orde D. Eén liturgiecommissie heeft een concreet stappenplan ontworpen om Orde D in te voeren. Duidelijk wordt dat het de komende tijd (2005 en volgende jaren) beter onder de aandacht van de kerken gebracht moet worden.

Grond: *“de kerken kunnen gebruik maken van het materiaal dat door deputaten ontwikkeld is.”*

En ook hier lijkt de synode te willen aangeven: vooral niet 'van bovenaf' aansturen. Laat initiatieven in de praktijk van de kerken vorm krijgen. Inderdaad, dat gebeurt her en der. De vraag echter of het materiaal - afkomstig van deputaten dan wel de plaatselijke kerken – deugdelijk is of de liturgische toets kan doorstaan, is naar de achtergrond gedrongen.

Het bevreemdt deputaten niet dat tot op heden het met het ordinarium nog niet zo'n vaart loopt. Sommige gemeenten zijn zich er concreet over aan het bezinnen, of beproeven daadwerkelijk deze liturgische ordening. Ook kwamen we als praktijk tegen dat (elementen) van het ordinarium gewoon werden gebruikt, zonder dat de voorganger dit met zoveel woorden aangaf. Ook dat kan - the proof of the pudding is in the eating.

Veel hangt af van wat men aan vrijheid van invulling op plaatselijk niveau gewend is. Maar overall geldt dat de kerken nog maar net begonnen zijn aan (de mogelijkheden) van het ordinarium te ruiken. Het moet zich duidelijk nog uitkristalliseren.

Niet onvermeld mag blijven dat een aantal kerken veel tijd en energie heeft moeten steken in het bewaken en bewaren van de eenheid en de vrede van de plaatselijke gemeente, mede in verband met de afsplitsing van de zgn. 'nieuwe vrijgemaakten'. Minder tijd en energie dus voor bezinning, ontwikkelingen en veranderingen op het gebied van eredienst. Zeker wat Orde D betreft moeten we gewoon geduld hebben

8.1.3 BESLUIT 3

Dit brengt ons bij het 3^e **besluit** van Zuidhorn. De generale synode droeg deputaten Eredienst op: *“de reacties en ervaringen uit de kerken te verzamelen en eventueel een orde van dienst aan de eerstvolgende synode voor te stellen.”*

Als het gaat om het inventariseren van de bevindingen bij het beproeven van de teksten met het oog op de ontwikkeling van een orde van dienst, moeten we een magere oogst melden. De kerken die in de gelegenheid waren om concreet iets te doen met de geratificeerde synodebesluiten inzake de eredienst, zijn veelal niet verder gekomen dan Orde van dienst C. Wel is er in een aantal kerken sprake, zoals gezegd, van een eerste oriëntatie op het ordinarium. Ook de hulp- en informatievragen aan het Steunpunt Liturgie (zie betreffende hoofdstuk) bevestigen die indruk. Niet dat de kerken wat deze liturgie betreft momenteel (najaar 2004) hard van stapel lopen. Wat als Orde D aan de kerken in overweging is gegeven, is tot nu toe in zo'n 10 kerken daadwerkelijk in overweging genomen. Sowieso kwamen veel kerken de laatste jaren nauwelijks toe aan voortgaande liturgische bewustwording, laat staan aan het ontwikkelen van een visie op het ordinarium.

Deputaten concluderen dan ook, dat de vraag *“in hoeverre de kerken behoefte hebben aan deze orde van dienst”* – vergelijk de **grond** bij besluit 3 – nog amper in beeld is. Het is gewoon nog te vroeg voor een antwoord hierop, omdat in de meeste gemeenten men eenvoudigweg nog niet is toegekomen aan deze vraag.

In het schetsen van de context willen deputaten ten slotte nog het volgende opmerken: De geschiedenis leert dat bij kerken in een periode van verwarring de ruimte en de condities voor een genuanceerde bezinning en een evenwichtig vernieuwingsproces op het gebied van de eredienst verminderen. Deputaten hebben dat heel duidelijk en soms ook heel persoonlijk ervaren. Hoe mooi en verrijkend het nadenken over de vormgeving van de eredienst en het werken aan liturgische bewustwording ook moge zijn (en dat is het!), de meeste kerken hadden er de afgelopen jaren gewoon te weinig tijd voor.

Hoe dan ook, deputaten verwachten dat kerkenraden de vormgeving van de liturgie zeker weer zullen agenderen. Én omdat het onderwerp in de belangstelling van de gemeente blijft staan, én natuurlijk omdat vanwege de koersbepaling de nodige activiteit inzake de invulling en uitwerking van landelijk aangereikte kaders op plaatselijk niveau voor de hand ligt. Een plaatje waarbij het ordinarium juist goede diensten kan bewijzen (zie in dit rapport daarover par. 7.6.1 van het hoofdstuk *Liturgie en cultuur* en het Deputatenrapport voor Zuidhorn). Dat de belangstelling voor liturgische bezinning de laatste maanden weer aantrekt, zien we ook aan de sterke groei van het aantal vragen om informatie, advies en hulp bij het Steunpunt Liturgie. ‘Maatwerk’ met behulp van Orde D zal mogelijk ook de rust en vrede binnen de kerken kunnen bevorderen.

8.2 Praktijk en inventarisatie

Van de plaatselijke kerken die de ordinariumliturgie in enigerlei vorm beproefd hebben, heeft er zich één bij deputaten Eredienst gemeld (Leusden, begin november 2004). Van een aantal andere kerken (circa 7) wisten we dat gebruik van Orde D werd overwogen. Ook werden we geïnformeerd door het Steunpunt Liturgie.

Door middel van een uitgebreide vragenlijst hebben we uit deze gemeenten de reacties en ervaringen verzameld. Van deze kerken bleek ongeveer de helft zich nog in de bezinnings- c.q. voorbereidingsfase te bevinden.

De kerken die de ordinariumliturgie in de praktijk gestalte hebben gegeven, deden dit slechts enkele malen per jaar. Pas over enige tijd zal worden gezien of dit incidentele naar meer smaakt. Het is duidelijk te vroeg om wat ook maar te concluderen.

Ter informatie vermelden we, mede ten behoeve van de kerken die orde D ook overwegen, de vragenlijst.

Ná het citeren van Besluit 3 (+ bijbehorende grond) uit art. 73 van de *Acta* van Zuidhorn (zie hierboven bij par.8.1.3) volgt:

VRAGEN VOOR DIÉ GEMEENTEN DIE ERVARING HEBBEN MET HET ORDINARIUM

- 1 Hoe vaak per jaar viert uw gemeente het Avondmaal?
- 2 Worden de HA-formulieren III, IV en V (uit het Liturgische Katern) gebruikt?
- 3 Wordt OvD C ('Leusden 1999') gebruikt? Sinds wanneer en hoe vaak?
- 4 Vanaf wanneer/ In welke periode is OvD D gehanteerd?
- 5 Hoe vaak inmiddels?
- 6 Waren er belemmeringen (van niet-liturgische aard) die de plaatselijke bezinning of praktijk van OvD D hebben vertraagd?
- 7 Vindt er in uw eredienst(en) met een ordinariestructuur ook het HA plaats?
- 8 Was deze dienst verbonden met een kerkelijke feestdag (welke)? Of juist niet?
- 9 Welke volgorde werd gekozen: 1. Eerst gewoon eens praktijkervaring opdoen, gevolgd door reflectie of 2. liep het informeren van de gemeente uit op een dienst met OvD D.
- 10 Heeft u bij uw bezinning op een ordinariumliturgie gebruikt gemaakt van Rapporten DepEd?
- 11 Werd er materiaal van het Steunpunt liturgie benut?
- 12 Is er verder deskundig advies ingewonnen of anderszins iemand in de arm genomen (voor bijv. gemeenteavond)?
- 13 Is er bij de invulling gebruik gemaakt van het concrete materiaal dat in het DepEd-Rapport voor Zuidhorn wordt aangereikt (par. 7.8 en 7.9)? Zo ja, wat waren de ervaringen? Zo nee, van welke liturgische teksten hebt u dan gebruik gemaakt?
- 14 Kwamen de ordinariungezangen voor rekening van koor en/of gemeente.
- 15 Waren sommige ordinariumonderdelen ingevuld met een 'variant' (Rapp. Zuidhorn, par. 7.6.3).
- 16 Hoe pregnant lag volgens u de ordinariestructuur op de liturgische ordening?
- 17 Zijn er ook propriumelementen gehanteerd (bijv. in het gebed voor de opening van het Woord)?
- 18 Is er bij OvD D in uw gemeente sprake van een uitgewerkte liturgie op papier? Zo ja, zou DepEd die dan toegezonden kunnen krijgen?
- 19 Hoe waren over het geheel genomen de praktijkervaringen bij:
 - gemeente,
 - kerkenraad,
 - liturgiecommissie,
 - voorgangers?
- 20 Vraagt OvD D om frequent gebruik? Of is het bij uitzondering geschikt?
- 21 Is deze invulling een vreemde 'eend' in de gereformeerde liturgische 'bijt'?
- 22 Biedt het een verrijking (in welk opzicht)?
- 23 Hoe wordt een avondmaalsviering zonder didactisch formulier ervaren?
- 24 Kan uw gemeente goed uit de voeten met de ruimte die OvD D (met name bij de avondmaalsliturgie) biedt in de verhouding vaste en variabele liturgische elementen?
- 25 In vergelijking met een klassieke Orde van Dienst en zeker met een Liturgisch Formulier bezit een ordinariumliturgie een grote mate van vrije invulling Biedt dit volgens u mogelijkheden/kansen in het kader van de huidige groeiende diversiteit binnen de GKV?
- 26 Moet de GS van Amersfoort 2005 OvD D verder vrijgeven?
- 27 Wat zijn ten aanzien van OvD D uw verwachtingen naar het DepEd: moeten we meer regelen of meer faciliteren?
- 28 Zijn er wensen in de richting van het Steunpunt Liturgie: meer liturgische teksten beschikbaar stellen?
- 29 Zou u prijs stellen op meer dienstverlening via Internet (bijv. een liturgische voorzet rond specifieke feestdagen)?
- 30 Is er behoefte aan maatwerk dat is toegesneden naar de lokale situatie?
- 31 Zijn er knelpunten/aandachtspunten waarop u zusterkerken die beginnen met OvD D zou willen wijzen?

- 32 Leusden 1999 sprak uit dat de elementen van OvD D goed gebruikt zouden kunnen worden in een gereformeerde eredienst. Zijn er bij u bevindingen die een nuancering van deze uitspraak noodzakelijk maken?
- 33 Weet u van bezinning/praktijk in andere zusterkerken? Is er overleg (geweest)?
- 34 Zal het gebruiken van OvD D in uw gemeente het vaker vieren van het HA bevorderen?
- 35 In hoeverre heeft uw gemeente behoefte aan OvD D (vgl. de vraag van de synode aan ons deputaatschap)?

N.B. Vraag 27 over het regelen dan wel het faciliteren houdt verband met een andere discussie tijdens de generale synode Zuidhorn 2002-2003, nl.: *Koersbepaling inzake de effectuering van de artikelen 65 en 67 KO (Acta, art.38 en bijlage III.7)*. Zoals gezegd staat de formulering "Orde D aan de kerken voor gebruik in overweging te geven" in dezelfde context. "De kerken beperken zich in haar generale synode tot het uitzetten van *algemene kaders* die op basis van de eenheid in het geloof *maatgevend* moeten zijn. (...) Verder creëert de generale synode voor de bezinning op en de praktijk van de eredienst en van de kerkmuziek *voorzieningen* zoals (o.a. ...) orden van dienst (...) en ander materiaal. De kerken kunnen daarvan binnen de algemene kaders naar eigen keus gebruikmaken. In de besluitvorming zal de indruk worden vermeden dat een synode op liturgisch gebied de plaatselijke kerken 'van bovenaf' aanstuurt," (aldus de koersbepaling).

Het spreekt vanzelf dat we zeer ingenomen zijn met ingevulde vragenlijsten die ingestuurd worden. Dit kan aan het adres van Deputaten Eredienst of het Steunpunt Liturgie.

8.3 Wat besluiten?

Op basis van feitelijke constatering mag dus wel worden geconcludeerd dat in het algemeen de kerken zelf niet erg bezig zijn met het nadenken over Orde D. Plaatselijke liturgiecommissies zijn dat soms wel. Bij kerkenraden lijkt ons het plaatje heel divers te zijn. Deputaten hebben daarbij niet de indruk dat voor de geringe aandacht inhoudelijke redenen zijn aan te wijzen.

Intussen ligt er vanaf de synode van Ommen wel een flink stuk werk, vele bladzijden bezinning alsmede de nodige inhoudelijke besluiten, waarvan enkele kerken en verscheidene liturgiecommissies daadwerkelijk de vruchten plukken. Daarbij komt nog wat over Orde D c.q. het ordinarium wordt gezegd aan het eind van het vorige hoofdstuk over Liturgie en Cultuur (zie hfst. 7.6.1).

Kennelijk heeft het tijd nodig. Ook omdat blijkt dat bezinning op Orde D vraagt om een deskundige liturgiecommissie (of wie de initiatieven ook maar uitwerkt). Verder scheelt het voor de liturgische ontwikkeling van een gemeente aanzienlijk of men kan beschikken over goed gekwalificeerde organisten/musici, een koor, voorzangers enz, enz; en vergeet de kerkgebouwen niet. Tenslotte is het vermeldenswaardig dat er meerdere gemeenten zijn die Orde D na ratificatie gewoon eens gedaan hebben, en zich vervolgens (zijn) gaan bezinnen op verdere invoering (zie vraag 9 van de Vragenlijst). Deputaten en het Steunpunt Liturgie staan hen desgewenst hierbij graag ten dienste.

Veel pleit ervoor – na al wat boven is gezegd – om in deze situatie de uitspraak van Zuidhorn (art. 73) te continueren. Wat we hebben is nog te weinig voor een tussenstand.

Als deputaten stellen wij dan ook voor om het Zuidhornse besluit met (een gedeelte van?) zijn gronden ná Amersfoort 2005 aan te houden.

8.4 Gebruik en praktijk

Orde D kent vele gebruiksmogelijkheden en is ook prima te benutten tijdens de feestdagen of in aangepaste diensten. Ook voor een themadienst kan voor een ordinariumstructuur worden gekozen. Of je de gebruikelijke, maar soms ook enige afstand scheppende technische termen, Kyrie, Gloria etc., gebruikt, is volkomen secundair (vgl. het Rapport voor Zuidhorn, par.7.3).

Nog te vaak zijn deputaten tegengekomen dat Orde D werd afgeschilderd als een hoogkerkelijk gebeuren dat maar door enkele ingewijden te plaatsen is. Op en rond de generale synode van Zuidhorn is al aangegeven dat dit een misverstand is. Ten behoeve van de afgevaardigden is toen met een tweetal concrete ‘invullingen’ aangegeven hoe divers Orde D kan worden gehanteerd – ook laagdrempelig! Het leek deputaten goed om dit hoofdstuk af te ronden met een paragraaf, waarin een greep wordt gedaan uit de talloze mogelijkheden om het ordinarium in de praktijk te gebruiken.

De invulling van orde D zoals weergegeven en afgedrukt in paragraaf 7.8 van het Rapport aan de GS Zuidhorn, en ook in eerdere rapporten, bestaat zogezegd uit de ‘klassieke melodieën” bij de ordinariumteksten. Deze grondvorm komen we tegen in zowel het lutherse als het hervormde Dienstboek (beide uit 1955) en vele uitgaven vanaf het midden van de jaren-60.

Daarnaast zijn er echter tal van alternatieven waarbij de mate waarin de ordinariumstructuur op de voorgrond staat in de liturgische praktijk per variant verschillend is.

1. Toen tijdens de generale synode van Zuidhorn werd gevraagd waaraan men moet denken bij varianten naast de in het deputatenrapport gepubliceerde uitwerking van het ordinarium c.q. Orde D, werden er op een A-4tje twee mogelijke uitwerkingen gepresenteerd. Met behulp van de beide deeltjes van de bekende E&R-bundel valt prima een ordinariumliturgie samen te stellen. Concreet de nummers: 142 “Heer, ontferm U over ons”; 241 “Here der Heren”; 146 “Ik geloof in God de Vader”; 143 “Heilig is de Heer”; 382 “Groot is uw trouw”; 60 “Loof de Here, mijn ziel.” Voor verschillende afgevaardigden was dit ontdekkend. “Kan het zo ook?” - Ja, het is een mogelijkheid.
2. Ook met het huidige Gereformeerd Kerkboek valt een zinvolle invulling van Orde D te verwezenlijken, zo bleek bij een tweede uitwerking ter synode. Zo kan de bede om ontferming (Kyrie) prima worden opgenomen in een verootmoedigingsgebed, uitgesproken door de voorganger. Daarna Gezang 29 “Ere zij aan God de Vader” als Glorialied; Gezang 4 als Credo; Psalm 133 bij de Inzaming; Psalm 99:1,2 als Sanctus/Heilig; Psalm 80:1,8-10 op de plaats van het Agnus Dei en Psalm 138 als Dankzegging en slotzang. “Wordt het ordinarium dan niet een ‘impliciete’ liturgische structuur tussen de regels door?” Ja, maar het is een mogelijkheid.

Wie wil kan veel onderdelen van Orde D al dan niet parafraserend zingen. Concreet krijgen we dan (wat met een technische term wel heet) een ‘liedmis’. Met deze vorm wordt in verschillende kerken momenteel (delen van) Orde D in praktijk gebracht, als het een avondmaalsviering betreft vaak nog met een formulier. Deputaten ontvingen diverse ‘liturgiebladen.’ In bijvoorbeeld Amersfoort-Centrum en Zuidhorn kent men Orde D vooral als Liedmis. Typerend zijn daarbij de twee liturgische brandpunten van Schrift en Tafel.

3. Met behulp van het Liedboek en de bundel ‘Negentig Gezangen’ dienen zich tal van uitwerkingen aan. Men raadplege het Steunpunt Liturgie, alwaar ook een “Documentatiemap Orde D” is aan te vragen. Voor geschikte Psalmen en Gezangen bij het Ordinarium, zie Liedboek, blz. 799v en het Dienstboek van de PKN, vanaf blz.576.

4. Een heel scala aan concrete vertolkingen van(uit) de ordinarium-gezangen werd gepresenteerd tijdens een druk bezocht congres over Orde D te Bunschoten op 11 januari 2003. Materiaal waarnaar kan worden geïnformeerd via het Steunpunt Liturgie.
5. Voor een dienst met speciale aandacht voor jongeren/kinderen kan bv. een reeks ordinariumgezangen benut worden in de stijlvolle en voor kinderen goed bruikbare bewerking/toonzetting van Elly Zuiderveld en Dick Le Mair, gepubliceerd middels een cd&boek 'Geloven als een kind.' (€ 22,50).
6. Voor een zanglustige gemeente kunnen versies van het ordinarium gezongen worden, zoals afgedrukt in de afdeling 'Liturgische Gezangen' van het *Dienstboek een Proeve- Schrift Maaltijd Gebed (de geelgekleurde pagina's vanaf blz. 521)* van de PKN. Van belang is wel om de teksten soms kritisch te bekijken. Zo zien we in de toonzetting van het Nicaenum op blz.622 de woorden "die uitgaat van de Vader," Het zogeheten Filioque ("en de Zoon") ontbreekt.
7. Voor een kerk die het genoeg van een gekwalificeerde cantorij kent, openen zich met Orde D tal van mogelijkheden. Oneindig is de stroom muziek die geënt is op de ordinariumgezangen. Koren maken dikwijls gebruik van de 'Mis' als muzikale vorm. Men is dan al vertrouwd met termen als kyrie, gloria etc. Veel oude en nieuwe composities (van gregoriaans tot en met lichte muziek) zijn te gebruiken in de eredienst. Soms zal natuurlijk gewaakt moeten worden over de tijdsduur van zo'n compositie, maar dat spreekt voor zich en is een kwestie van overleg.
8. Met een cantorij wordt tevens een grotendeels gezongen liturgie mogelijk. Goed passend en stijlvol op kerkelijke feestdagen. 'n Klankrijke uitwerking van zo'n ordinariumliturgie (gepubliceerd in de 'Amsterdamse Katernen') is door Willem Vogel c.s. in 1995 op CD gezet, getiteld "Pasen in de Oude kerk te Amsterdam" (SCB 95184). Het bevat onder meer de versie van het Onze Vader, zoals wij die kennen uit ons "Liturgisch Katern" (blz.17).
9. Iets dergelijks is recent ook in Arnhem van de grond gekomen: een geluidsopname van een 'kerkdienst volgens orde van dienst D' vastgelegd op CD, getiteld *Dankt de Heer, omdat Hij goed is*. Deze opname is een gezamenlijk initiatief van gemeenteleden en de liturgiecommissie van de Gereformeerde Koepelkerk te Arnhem, het Kerkmuziek Ensemble Arnhem, De Luisterpost en het Steunpunt Liturgie. Te beluisteren is een complete avondmaalsliturgie zoals die binnen de kaders van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) eruit zou kunnen zien vanaf het 'onze hulp' tot en met de zegen (beide gezongen door de gemeente). Voor de vaste onderdelen van Orde D wordt de zogenoemde 'Vogel-mis' gebruikt, een toonzetting van Willem Vogel waarin deze onderdelen worden gezongen in beurtzang tussen cantorij en de rest van de gemeente. De CD is bedoeld als voorbeeldmateriaal dat aansluit op actuele ontwikkelingen in onze kerken. De makers hebben evenals deputaten de indruk dat tot nu toe zo weinig gebruik gemaakt wordt van orde van dienst D, omdat weinig mensen zich een goede voorstelling kunnen maken van de mogelijkheden. In dat opzicht is deze CD echt een aanwinst, die juist in het kader van dit hoofdstuk van ons rapport door deputaten warm wordt aanbevolen. Dit is nu een prachtig voorbeeld van wat vanuit de plaatselijke kerken tot stand is gebracht, van 'onder-op' ontstaan. De CD is voorzien van uitvoerige achtergrondinformatie, die nauw aansluit bij de studiebevindingen in eerdere rapporten van ons deputaatschap en de informatievoorziening van het Steunpunt Liturgie. Stukje bij beetje wordt Orde D helder en zonder vakjargon uitgelegd. Daarbij vanzelfsprekend veel aandacht voor de

avondmaalsliturgie en wat bijvoorbeeld een cantorij daaraan kan bijdragen in het licht van de 'feestvreugde' waarvan het avondmaal de voorsmaak is.

Al met al leveren opname en begeleidende tekst veel praktische suggesties voor het gebruik van ordinariumelementen in de plaatselijke gemeente, niet in de laatste plaats wegens het 'plan met 5 stappen' om vertrouwd te raken met orde D.

Deputaten verwijzen voor meer informatie graag verder:

- Opname en begeleidende tekst zijn te downloaden op de website www.gkv.nl via 'Start hier' naar 'Liturgie';
- De CD is tegen meerprijs verkrijgbaar bij de 'printversie' van dit deputatenrapport via Boekhandel Riemer & Walinga;
- Voor materiaal van Liturgiecommissie Arnhem kunt u per e-mail terecht bij n.vaneijdsden@hetnet.nl.

Deputaten zijn blij met dit initiatief en zijn Arnhem erkentelijk voor het beschikbaar stellen van deze waardevolle (audio!) uitwerking. Ze hopen dat het luisteren naar het *geluid* bij zo eindeloos veel woorden over Orde D verdere praktijkervaringen met deze liturgische ordening zal stimuleren.

10. Veel kan erbij gehaald en ingeschakeld worden, maar ook een 'sober' gebruik van de ordinariumgezangen blijft mogelijk. Voor een avondmaalsviering in bv. een verzorgingstehuis (niet langer dan 1 uur!) kan Orde D grotendeels gesproken worden, of de voorganger zingt een eenvoudige versie van de ordinariumgezangen. Kort en bondig en toch een volwaardige liturgische ordening. Bijkomend voordeel is dat de diverse diensten in een zorginstelling hetzelfde stramien kennen. Want het ordinarium is wat dat betreft als basisstructuur c.q. sjabloon voor de christelijke eredienst buitengewoon compatibel.

9 TWEEDE KERKDIENT (OPDRACHT F.)

9.1 Opdracht

De Generale Synode van Zuidhorn 2002 gaf aan deputaten Eredienst onder andere de volgende opdracht:

‘de reacties uit de kerken op hoofdstuk 10 uit het rapport van deputaten Eredienst aan de Generale Synode van 2002 (over de inrichting van de tweede kerkdienst) te verzamelen en daarover verslag uit te brengen aan de volgende synode’.

De synode gaf deze opdracht, nadat zij inzake de inrichting van de tweede kerkdienst de volgende het deputaatschap regarderende besluiten had genomen:

Besluit 1:

1. de orde voor de leerdienst zoals deze door deputaten Eredienst gepresenteerd is, vooralsnog niet vrij te geven voor gebruik in de kerken;
2. hierbij aan te tekenen dat het niet-vrijgeven van deze orde van dienst niet betekent dat de kerken geen vrijheid hebben om elementen van verwerking in de dienst op te nemen.

Besluit 2:

De kerken op te roepen kennis te nemen van hoofdstuk 10 uit het deputatenrapport en hun reacties te doen toekomen aan deputaten Eredienst, die hiervan verslag uitbrengen aan de volgende synode.

De deputaten hebben vervolgens de kerken per mail opgeroepen hun reacties hun te doen toekomen. Reacties, hetzij op de inhoud van hun rapport, hetzij als verwerking van hun rapport. Begin 2004 is deze oproep tot de kerken uitgegaan.

9.2 Reacties

9.2.1 REACTIES ALGEMEEN

Van diverse kerken zijn daarop reacties ontvangen. We noemen de volgende kerken: Amsterdam-Zuid/West, Apeldoorn-Centrum, Axel, Grootegast, Hardenberg-Centrum, Hasselt, Krimpen aan den IJssel, De Lier, Mussel, Mijdrecht, Spakenburg-Zuid, Ten Boer, Ten Post, Uithuizermeeden en Zaamslag. Ook van predikanten uit de classis Warffum kwam reactie. Ten slotte zonden de Australische deputaten voor relaties met de zusterkerken hun bevindingen.

Het merendeel van de reacties bestond uit opmerkingen, hetzij instemmend, hetzij afkeurend of uit vragen.

Van de kerken te Amsterdam-ZW, te Grootegast en te Mijdrecht en uit de classis Warffum ontvingen we uitvoeriger reacties.

De kerk te Amsterdam-ZW zond een voorstel dat al gediend had op de kerkenraad en voor zover wij weten positief door de gemeente was ontvangen. Een voorstel dat dan ook in uitgewerkte vorm ons werd toegezonden.

De kerk te Grootegast zond ter informatie een enquête tweede dienst die in de gemeente was gehouden waarbij de reacties zijn meegezonden. De enquête ging allereerst over de opkomst in de tweede dienst en vervolgens ook over de invulling van die dienst.

De kerk te Mijdrecht gaf ons informatie over de zomerkerkdiensten, die daar in de zomer van 2004 in de middag werden gehouden.

Uit de classis Warffum ten slotte ontvingen we inzage in de plannen voor de invulling van de middagdiensten in de betreffende kerken.

Van al deze reacties willen we nu het nodige weergeven. Ons is immers gevraagd van de binnengekomen reacties verslag uit te brengen aan de komende synode. We doen dat dan ook in dit rapport aan de synode van Amersfoort 2005.

We rubriceren de binnengekomen reacties per aandachtspunt. De volgende drie aandachtspunten noemen we: a) tweede dienst als leerdienst (9.2.2.); b) dialoog en interactie in die dienst (9.2.3.); c) de orde van die dienst (9.2.4).

Na weergave van de reacties uit de kerken willen we onze reacties daarop (9.3) en de daaruit weer voortvloeiende voorstellen (9.4) een plaats geven.

9.2.2 REACTIES OP DE TWEDE DIENST ALS LEERDIENST

Genoemde kerken stemmen eigenlijk alle overeen in de conclusie dat het van groot belang is dat de onderwijzing in de leer van het Woord van God in eredienst en prediking aan de orde komt. Aandacht voor de leer is, zo verwoordt een van de kerken het, ook een zinvolle invulling van Handelingen 2:42: de gemeente volhardt bij de leer der apostelen. De kerk te Zaamslag spreekt ook uit dat het juist in onze tijd belangrijk is dat de leer van de kerk wordt uitgelegd. De middagdienst is voor dit leermoment naar het oordeel van de kerken het meest geschikt.

De onderwijzing in de leer kan plaatsvinden via de behandeling van de Heidelbergse Catechismus. Echter, ook andere belijdenisgeschriften moeten aan de orde kunnen komen. Dit laatste wordt expliciet verwoord door de kerk te Hardenberg-Centrum, en eveneens door die te De Lier.

Kerken hechten eraan dat de onderwijzing in de leer gebeurt via de verkondiging van het Woord zoals dat tot op heden het geval is.

Predikanten uit de classis Warffum constateerden in een schrijven aan de classiskerken, dat we in afschrift ontvingen, dat het belangrijk is om regelmatig aandacht te besteden aan de leer van de kerk, zeker in een tijd waarin die onder druk staat en waarin velen de inhoud van de gereformeerde belijdenis niet meer blijken te kennen.

De kerk te Ten Post geeft aan dat men er goed aan zou doen om op zondagmiddag de catechismus eigentijds te behandelen, dus uit te breiden met actuele thema's zoals alcohol, drugs, blowen, huwelijkstrouw, vragen rond levensbeëindiging, kerkverlating enz.

De kerk te Ten Boer stelt dat de middagdienst zich wel mag onderscheiden van de morgendienst in die zin dat 's middags meer de nadruk op de leer zelf wordt gelegd aan de hand van de Heidelbergse Catechismus. Hier ligt een taak voor de predikanten de preek af te stemmen op de hele gemeente, opdat ieder kerklid (alle leeftijden) door de prediking de verwondering van het geloof mag proeven.

Met de typering van de ochtenddienst als 'eredienst' en de middagdienst als 'leerdienst' kan de kerk te Krimpen aan den IJssel instemmen. Tegelijk mist ze de noodzakelijke overtuigingskracht in het rapport van deputaten voor de bewering dat verschil in karakter tussen morgen- en middagdienst nodig is.

De kerk te Hasselt acht de tweede kerkdienst als leerdienst van hoge waarde. Door de catechismusprediking wordt systematisch de gehele leer behandeld, kan de kennis van de gemeente in stand gehouden en verdiept worden. Bovendien wordt daarmee een eventueel optredende eenzijdigheid in prediking voorkomen. Wij achten het daarom van groot belang de inhoud van de leerdiensten rond de catechismus te blijven concentreren.

De reactie van de kerk te Amsterdam-ZW schetst het volgende onderscheid tussen ochtend- en middagdienst: de morgendienst is voor de evangeliieverkondiging in al haar facetten; zo

helder en laagdrempelig dat gasten zich thuis voelen; de middagdienst is primair bedoeld voor gemeenteleden / 'volwassen' christenen; verschillende aspecten in en uit de gemeente kunnen hierin meer aandacht ontvangen. Anders gezegd: 's morgens melk, 's middags vaste spijs. Tot die vaste spijs kun je onder andere de leerdienst rekenen. Onder andere, want deze reactie pleit ook voor een scala van diensten, als gebeds- en lofprijzingdiensten bijvoorbeeld.

De kerk te Apeldoorn-Centrum kiest ook voor de middagdienst als leerdienst. Deze leerdienst krijgt het karakter van een themadienst. Het worden diensten met telkens wisselende accenten. We noemen er vier: 1. leren: traditionele leerdienst met medewerking van catechisanten. 2. lofprijzing: de gemeente verkondigt zingend Gods grote daden. 3. gebed: aanbidding, schuldbelijdenis, verootmoediging, voorbeden en dankzegging. 4. gemeenschap: aandacht voor onderling dienstbetoon met eventueel een maaltijd na afloop. Door al deze diensten loopt het leren als een rode draad.

Ook negatieve geluiden klinken in de reacties van de kerken: de term 'leerdienst' is ongelukkig; deze roept associaties op met 'taai' en 'zinnetje uitleggen', zo bericht de kerk te Spakenburg-Zuid. Deze kerk kent een eigen praktijk voor de H.C.-prediking en heeft vooralsnog geen behoefte aan aparte leerdiensten.

Een andere reactie, die van de kerk te Axel, verwoordt de vrees dat de leerdienst te sterk het karakter van een lezing zal krijgen. Als je de middagdienst (en daar pleit veel voor) meer een eigen karakter wilt geven, laat het dan geen saaie dienst worden. Te vrezen valt anders dat het kerkbezoek eerder af dan toe zal nemen. Daarom zal ook lofprijzing en belijdenis een plaats in zo'n dienst dienen te hebben.

Australische deputaten zijn het hartelijk eens met de keuze voor het eigen karakter van de middagdienst. Zij dringen er ook op aan dat het een eredienst zal blijven.

Resumerend: over het algemeen zijn de kerken positief ten aanzien van het leeraspect in de middagdienst. Al is het wel de vraag of de meeste kerken leeraspect en leerdienst niet te veel vereenzelvigen. Er wordt nogal gefocust op het toch wel goede van de huidige situatie: als de H.C. maar centraal staat, zijn we er wel. We komen hier op terug in onze bredere beoordeling

9.2.3 REACTIES OP DIALOOG EN INTERACTIE IN DE LEERDIENST

In de reacties van genoemde kerken overheersen de negatieve geluiden.

Enkele kerken zijn positief. De kerk te Amsterdam-ZW pleit voor interactieve discussie tijdens de leerdienst en voegt eraan toe dat, indien dit niet mogelijk is, er in gespreksgroepen na de dienst kan worden doorgesproken.

De kerk te Mijdrecht heeft geen principiële bezwaren tegen interactie en heeft deze in haar zomerkerkdiensten dan ook integraal en zorgvuldig toegepast.

De kerken in de classis Warffum zijn nog in het voorstel- en overlegstadium. In een proefsamenkomst in de week heeft interactie naar tevredenheid plaatsgevonden.

De Australische deputaten pleiten ook voor 'response' in de eredienst. Zij geven deze in de door hen voorgestelde orde een plaats halverwege de prediking. De kerk te Krimpen aan den IJssel heeft wel ervaring opgedaan in andere dan leerdiensten, zoals vespers in de stille week en zogenaamde knipoogdiensten gericht op de jeugd, maar geeft tegelijk aan dat structurele bezinning niet heeft plaatsgevonden. Over interactie in bovengenoemde diensten wordt dan ook niet gerept, of je zou ondersteuning en passend beeldmateriaal als een uiting van interactie moeten typeren.

De kerk te Apeldoorn-Centrum spreekt zich niet uit over interactie in de eredienst, maar noemt bij de middagdienst met accent op leren de mogelijkheid van gesprek na afloop.

Dan de negatieve reacties. De andere genoemde kerken vinden interactie tijdens de dienst niet gewenst. Ze hebben hiervoor principiële en praktische argumenten.

De kerk te Mussel vindt dat interactie afbreuk zal doen aan de eredienst en voornamelijk aan prediking of verkondiging. Met experimenten houden we de mensen niet in de kerk. Alleen de prediking van het levende en krachtige Woord van God bindt samen.

Ook de kerk te Hardenberg vindt interactie niet gewenst binnen het kader van een eredienst, verkondiging staat niet op één lijn met bespreking.

Eveneens is de kerk te Ten Boer sterk afwijzend: wie zijn wij om in de eredienst de Heilige God te onderbreken of in de rede te vallen; wij wensen geen bijdragen of discussies tijdens de eredienst.

De kerk te Ten Post meldt dat ze vindt dat kerken niet zitten te wachten op preekbespreking op zondag. Even verder echter in haar schrijven merkt ze op dat bij bijzondere kerkdiensten (diensten met een bijzonder karakter als evangelisatiediensten of diensten in de streektaal) het wel van belang is dat er nagepraat kan worden.

De kerk te Spakenburg-Zuid geeft aan: in een gemeente als de onze is het ondoenlijk om tijdens de eredienst discussies of dergelijke te laten plaatsvinden.

In de ontmoeting met God past geen dialoog, is een opmerking die ook nogal eens gehoord wordt.

Ten slotte een weer praktische reactie: met interactie loop je het risico dat steeds dezelfde zich laten horen of anders gezegd: graag zichzelf (laten) horen. Zij zullen hun stempel zetten op de bespreking. Het resultaat is dan averechts.

Hierbij sluit aan de opmerking van de kerk te Hasselt dat niet alle gemeenteleden in staat zijn of bereid om tijdens een kerkdienst een reactie te geven of te discussiëren. Voorzien wordt dat slechts enkelen en steeds dezelfde hiervan gebruik zullen maken. Het vergt van de predikanten een grote inspanning om discussies in goede banen te leiden en te waken voor afdwaling van het onderwerp.

Resumerend: negatieve reacties overheersen. Het merendeel van genoemde kerken is er blijkbaar niet klaar voor.

Toch zijn er ook positieve reacties. Positief op grond van in praktijk gebrachte interactie. Wellicht moet het gewoon in praktijk brengen negatieve reacties langzamerhand doen verdwijnen.

9.2.4 REACTIES OP DE ORDE VAN DE LEERDIENST

De kerk te Amsterdam-ZW kiest wat betreft al haar middagdiensten voor de onder ons gebruikelijke orde, waarin het 'grondpatroon van de christelijke eredienst' is te herkennen. Genoemde kerk kent de volgende typen middagdiensten: aanbiddingdienst, leerdienst, avondmaalsdienst, gebedsdienst, gemeenschapsdienst.

Voor al deze diensten handhaaft zij de bovengenoemde orde. Alleen zullen in de diverse typen de diverse onderdelen respectievelijk worden onderstreept.

Dat betekent voor de leerdienst dat de Dienst van de Schriften (gebed voor het Woord, schriftlezingen, preek en amenlied) de meeste aandacht ontvangt. Aangezien een leerdienst er speciaal is om te leren, zullen de andere onderdelen van de dienst moeten inkrimpen. Dit betekent dat een leerdienst weinig zang en gebed zal kennen (daar zijn de andere typen diensten weer meer voor geëigend). De leerdienst zal worden opgeluisterd met verwerking door interactieve discussie of door gesprek in gespreksgroepen direct volgend op de dienst (eventueel met een maaltijd) etc.

De kerk te Axel stelt dat de door deputaten voorgestelde liturgie wel sterk het karakter heeft van een lezing. Ze pleit voor meer lofprijzing en geeft aan dat ook het belijdeniselement niet mag ontbreken.

De kerk te Uithuizermeeden is van mening dat de orde van de zondagmiddagdienst niet te veel overhoop gehaald moet worden, zodat de herkenbaarheid ook in de liturgie van de gereformeerde kerken zoveel mogelijk gehandhaafd blijft.

De kerk te De Lier stelt het op prijs dat de liturgische orde in de zin van uniformiteit in de tweede dienst bewaard blijft. Onze diensten hebben, zo stellen ze, aan herkenbaarheid ingeboet door allerlei zaken over te laten aan de vrijheid van de kerken. Nog meer liturgische pluriformiteit is niet gewenst.

Hierbij sluit aan de opmerking van de kerk te Ten Boer dat, wanneer de door deputaten voorgestelde liturgie wordt ingevoerd en aan de vrijheid van de kerken wordt overgelaten, zij dit niet bevorderlijk acht voor de eenheid binnen het kerkverband. Haar conclusie is dan ook: de kerkenraad heeft grote moeite met de genoemde veranderingen c.q. aanpassingen van de liturgie voor de tweede kerkdienst en invoering van diverse categoriale erediensten.

Ook de kerk te Ten Post pleit voor blijvende herkenbaarheid, al vindt ze het wel belangrijk dat voor bijzondere diensten minder strakke regels gelden. Met eventueel een beperkte bijdrage uit de gemeente.

De kerk te Zaamslag laat weten dat bepaalde elementen in de middagdienst als leerdienst zeker kunnen worden aangepast, waardoor de vormgeving gaat afwijken van de morgendienst, juist omdat de middagdienst een eigen karakter mag hebben in onderscheid van de morgendienst.

De kerk te Hardenberg-Centrum acht het binnen een orde voor de leerdienst van belang dat een geloofsbelijdenis wordt opgenomen. Ook vraagt zij zich af of de leerdienst niet een collecte moet hebben. Ten slotte ziet zij graag bindende regels opgelegd om allerlei wildgroei te voorkomen.

De kerk te Krimpen aan den IJssel gebruikte voor haar vespersamenkomsten in de stille week gevarieerde en thematisch georiënteerde liturgieën. In de zogenaamde knipoogdiensten (met inbreng van de jeugd) werd de liturgie van Kampen gevolgd.

De kerk te Mijdrecht daarentegen stelt (in verband met de door haar belegde zomerdiensten) dat het gelet op de geschiedenis van de liturgie ongewoon is, dat de vormgeving van de kerkdienst sterk gebonden is aan vastgestelde orden van dienst. Liturgie is van nature veelvormig. Dat betekent dat wij de vormgeving van de eredienst niet moeten beleven binnen een normatief kader (mag dit wel?, houdt iedereen zich goed aan de regeltjes?) maar binnen een creatief kader (hoe kunnen we de mooiste en beste vormen vinden om Gods Woord te laten klinken, God te loven en te aanbidden?). Je stuit dan op een overvloed van vormen en mogelijkheden. Immers elke plaatselijke kerk is bevoegd en geroepen zelf haar kerkdiensten op verantwoorde wijze vorm te geven. Dat betekent voor ons dat wij gehoorzaam willen zijn aan de Bijbel, dat we willen staan in de traditie van de kerk van alle tijden, dat we in overeenstemming willen blijven met de belijdenis en dat we onze eigen tijd en de specifieke context van onze gemeente in acht willen nemen. Bovenstaande houdt voor de orde van de middagdienst het volgende in: opening met begroeting door ouderling van dienst, Woordverkondiging, gebed, lofprijzing, gemeenschappelijkheid, collecte, sluiting met zegen door ouderling van dienst. De woordverkondiging kun je op verschillende manieren invullen. Na de schriftlezingen volgt of een goed voorbereide bijbelstudie of een meditatie of een preek. Daarna kun je onder begeleiding van een gespreksleider met elkaar in gesprek gaan over het thema, aan de hand van bijvoorbeeld vragen of stellingen. Elementen die ook in de dienst een plaats kunnen krijgen, bij het thema passend uiteraard, zijn onder andere muzikale bijdragen, of direct, of via cd, voordracht, mime en toneel.

De Australische deputaten hebben vanuit het volgende criterium naar de voorgestelde orde van de leerdienst gekeken: de liturgische elementen dienen gegroepeerd te worden rond de vier hoofdelementen voor de eredienst, die gebaseerd zijn op de Schrift en de

gereformeerde belijdenisgeschriften, te weten Gods Woord (lezen en preken), de sacramenten, de Heer aanroepen in lofprijzing en gebed, en de offerande.

Deputaten missen in de voorgestelde orde de preek (instructie in de leer is geen prediking), mogelijkheid voor viering van het Avondmaal en de collecte. Elke leerdienst, zo stellen ze, moet volledig eredienst zijn. Ze komen dan met een eigen suggestie voor een orde voor een leerdienst.

De predikanten uit de classis Warffum geven voor de oefendienst, die ze classisbreed in Baflo wilden houden en inmiddels hebben gehouden, geen directe suggesties voor een orde voor de leerdienst.

Resumerend: er wordt nogal verschillend tegen de voorgestelde orde aangekeken. Sommige kerken willen wel kleine variaties in de huidige orde voor de middagdienst, maar staan huiverig tegenover een heel andere invulling. Andere kerken lijken juist geporteerd voor een zeer diverse invulling.

9.3 Beoordeling

9.3.1 BEOORDELING ALGEMEEN

Wanneer het gaat over de tweede dienst op zondag, willen deputaten nogmaals benadrukken (volledig in aansluiting bij eerdere deputaten en hun rapporten aan voorgaande synodes) dat deze dienst evenals de morgendienst een kerkdienst wil zijn. Een ontmoeting dus van God met zijn volk, in het nieuwe verbond met de gemeente van onze Here Jezus Christus. De gemeente komt immers samen in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. En zij wordt weggezonden en gaat heen met de genade van de Here Jezus Christus en de liefde van God en de gemeenschap van de Heilige Geest. Vergelijk ons rapport 'liturgie en cultuur, 2.2.

Hoe je die tweede dienst dan vervolgens ook precies invult, welke naam je er ook aan geeft, het is en blijft een kerkdienst. Het wordt niet een vergadering van een bijbelstudievereniging, het wordt niet een discussieclub waar vrijblijvend wordt geredeneerd en gediscussieerd, etc.

Nu mag die middagdienst, die dus een kerkdienst is en blijft, ook een eigen vorm krijgen. De gedachte dat die dienst een ander karakter kan en mag hebben dan de morgendienst, is door vorige synodes duidelijk erkend.

Deputaten kozen de afgelopen jaren voor het karakter van een leerdienst, in de lijn van de geschiedenis. Al sinds de zestiende eeuw houden de Gereformeerde kerken 's middags kerkdiensten, waarin het onderwijs in de christelijke leer centraal staat. Zeker enkele keren is door deputaten en synodes deze praktijk beoordeeld als een goede en verantwoorde manier om de eredienst in de middag ook in de 21-eeuw vorm te geven.

Bovenstaande wil nu niet zeggen dat deze vorm, als leerdienst dus, voor de middagdienst de enig mogelijke zou zijn. De vorm van de middagdienst kan verschillende kleuren aannemen. We denken aan welkomstdiensten (evangelisatiediensten), diensten voor belangstellenden, jeugddiensten, vesperdiensten (avondgebeden). Hier wordt dan niet gedacht aan louter categoriale diensten (voor een bepaalde doelgroep alleen, zoals verstandelijk gehandicapten), maar aan diensten voor heel de gemeente waarin wel specifieke doelgroepen speciaal accent krijgen in de gang van de eredienst. We noemen dus hier typen kerkdiensten die niet specifiek te maken hebben met 'leren' of diensten met een leerkarakter. Gesteld is ook nooit (door recente synodes) dat de tweede dienst een leerdienst moet zijn. Dat in die dienst onderwijs een duidelijk accent moet krijgen, is nergens voorgeschreven. Het is zeker geen bijbels gebod. De leerdienst op zondagmiddag is een praktijk die in de geschiedenis van de kerk is ontstaan en die ook voor de dag van vandaag als zinvol bestempeld kan worden.

Vandaar dat we als deputaten ons vooralsnog en opnieuw beperken (ook gezien de opdrachten van de synode) tot de middagdienst als leerdienst.

9.3.2 BEOORDELING VAN REACTIES OP DE TWEDE DIENST ALS LEERDIENST

Deputaten krijgen de indruk dat de meeste kerken die reageren, niet goed voor ogen hebben wat we met een leerdienst nu eigenlijk bedoelen. Veelal wordt de term leerdienst gezien als een andere benaming voor de 'normale' middagdienst waarin een catechismuszondag bepreekt wordt. Waarschijnlijk is er daarom nogal breed waardering voor de leerdienst. De meeste kerken reageren immers positief.

Leerdienst is echter in onze ogen meer dan slechts een andere benaming voor een middagdienst met catechismusprediking. Als het alleen dat zou zijn, zal de middagdienst qua vormgeving nog weer exact gaan lijken op de morgendienst. Alleen de tekstkeuze is dan anders: 's morgens vrije stof, 's middags Catechismus. Het stramien van de dienst blijft zo vrijwel gelijk.

De bedoeling is echter dat de middagdienst niet een kopie wordt van de morgendienst. Wat blijft er anders over van het eigen karakter van de middagdienst? Dat eigen karakter ligt namelijk niet alleen in het feit dat de tekstkeuze anders is, namelijk uit het leerboek van de kerk in plaats van rechtstreeks uit de Schriften, maar komt ook uit in de vorm en de orde die we aan deze dienst geven.

Wanneer we kiezen voor de middagdienst als leerdienst, houdt dat in dat deze dienst helemaal staat in het teken van het 'leren', anders gezegd in het teken van de toerusting, (vergelijk het deputatenrapport voor de synode van Leusden, pag. 138,139). De H.C. zou je immers ook kunnen noemen het boek van de toerusting voor de gemeente in al haar geledingen. Dat sluit niet uit dat ook uit andere gereformeerde belijdenisgeschriften de stof voor de dienst genomen kan worden. We gaan echter vooralsnog uit van de H.C. als leerstof voor de toerusting.

Nu is toerusting breder dan alleen doceren ofwel prekend leren. Je zou de middagdienst wellicht leerschool of leerhuis kunnen noemen. In dat leerhuis zijn allen ingeschakeld, niet alleen in luisteren, maar ook in meedoen, actief meedoen. Leren vraagt om interactie, het geleerde moet ook besproken en verwerkt worden. Het geloof leert van horen (Rom. 10:14) maar ook van spreken (Rom. 10:10). Daarnaast geeft ook 1 Korintiërs 14 aan dat onderwijzing tot stand wil komen door gesprek en discussie. Aan dat gesprek, die discussie mochten ook anderen deelnemen dan de leraars en de profeten. Leren spreken van het onderwezen Woord is van groot belang. Denk aan de gewoonte in de eeuwen na de Reformatie dat door (oudere) catechisanten de vragen en antwoorden van de Catechismus werden opgezegd in de eredienst in tegenwoordigheid van heel de gemeente. We verwijzen hier naar het rapport van deputaten Eredienst aan de Generale Synode van Leusden 1999, 2.5.

We beantwoorden hiermee ook de vraag van de kerk te Krimpen aan de IJssel waarom het eigen karakter van de middagdienst ook consequenties moet hebben ten aanzien van de vormgeving.

De predikanten uit de classis Warffum wijzen in diezelfde richting wanneer ze schrijven: "Verder willen we graag meer recht doen aan het andersoortige karakter van een middagdienst en het accent duidelijker leggen op het onderwijs, het leeraspect. We zouden daarvoor gebruik willen maken van verschillende hulpmiddelen, zoals stencils (hand-outs), bijbelleesroosters, en wanneer dat mogelijk en toepasbaar is, een beamer en microfoons om vragen te stellen."

In de gemeenten van Venlo en op Curaçao wordt al enkele jaren het interactiemodel met succes toegepast.

De conclusie van de kerk te Krimpen aan den IJssel dat, wanneer de middagdienst (eventueel leerdienst) een orde van dienst kent waarin meer variatie mogelijk is, dit in zich heeft dat de ochtenddienst zich ontwikkelt tot een eredienst met hoogkerkelijke kenmerken, wordt door deputaten niet gedeeld. In de eerste plaats wordt de term hoogkerkelijk nergens omschreven. In de tweede plaats wordt het argument dat de invoering van de ordinariumliturgie in deze ontwikkeling zou passen op geen enkele wijze beargumenteerd (we verwijzen in dit verband naar ons rapport over die ordinariumliturgie). En al helemaal niet dat een belangrijk winstpunt van de reformatie hiermee zou worden te niet gedaan. Vervolgens stelt dezelfde kerk dat een zogenaamde knipoogdienst een eredienst in de meest letterlijke zin van het woord is (wat is dat trouwens?) en daarom in de ochtenddienst thuis hoort. Deputaten ontgaat de logica van deze bewering. Zij stellen immers dat zowel de morgendienst als de middagdienst (met een invulling als leerdienst of andersoortige diensten) volop een eredienst is en blijft.

We concentreren ons nu weer op de tweede dienst als leerdienst. Zal die leerdienst vandaag tot zijn recht kunnen komen, dan zal allereerst een goede voorbereiding nodig zijn, niet alleen van de kant van de predikant, maar ook van heel de gemeente. Die gemeente zal zich dan ook moeten kunnen voorbereiden. Dat betekent dat de 'leerstof' op tijd bekend zal moeten zijn. Een voorbereidingsgroep kan dan aan het werk, zij kan ook actuele thema's aandragen, die in een eigentijdse behandeling van de catechismus een plaats kunnen krijgen (zoals de kerk te Ten Post dat graag zou zien). Op catechese en bijbelstudiegroepen kan de stof de aandacht krijgen. De preek zelf moet kort zijn: een kernachtige uitleg van een aspect van de leer van de kerk. Het is goed de gemeente in haar geledingen erbij te betrekken door middel van verschillende werkvormen. Ook de jeugd kan zijn inbreng hebben. We komen hier direct op terug bij het punt van de interactie zelve.

9.3.3 BEOORDELING VAN REACTIES OP DIALOOG EN INTERACTIE IN DE LEERDIENST

Deputaten zien mogelijkheden om dialoog in de vorm van interactie in de eredienst te doen plaatsvinden. Is dit praktisch niet mogelijk of vinden kerken het niet wenselijk of wellicht principieel onaanvaardbaar, dan zal de leerdienst onzes inziens gevolgd moeten worden door (groeps)bespreking, want naar het oordeel van deputaten vraagt leren om interactie. Het liefst direct en concreet. We stellen voor, de invoering van interactie in de leerdienst in de vrijheid van de kerken te laten. We gaan niet mee in de opvattingen van onder andere de kerken te Hardenberg-Centrum en De Lier, die bindende regels of strakke en uniforme regelgeving willen zien.

Nu stellen reagerende kerken dat interactie afbreuk doet aan de eredienst. Helaas worden argumenten hiervoor niet gegeven, of het moest al zijn dat het niet eerbiedig is. Onze vraag is: waarom zou directe reactie op Gods Woord in vragen of gedachtewisseling oneerbiedig zijn?

Ook wordt gesteld dat in de ontmoeting met God geen dialoog zou passen. Onze vraag is: wat is een ontmoeting zonder dialoog? Geen echte ontmoeting dunkt ons. In een echte ontmoeting open je toch van beide kanten je hart voor de ander. God voor ons, wij voor Hem. Actie, reactie, spreken, antwoorden, het vult de ontmoeting. Ontmoeting zonder dialoog is onmogelijk. We denken aan de ontmoeting van God met Abraham, met Mozes etc. Ontmoetingen waarin God spreekt maar waarin ook Abraham en Mozes van zich laten horen en niet zuinig ook, bijna op het brutale af.

Dat er van een dialoog in de eredienst wel degelijk sprake is, zal door betreffende kerken zeker onderschreven worden. Immers, in de gereformeerde kerken is de eredienst veelal getypeerd als een verbondsgesprek. We kennen allen het schema waarin Goddelijke actie en menselijke reactie in de orde van de eredienst duidelijk werden onderscheiden en aangegeven. Al zijn we van zo'n strikte indeling wel teruggekomen, te ontkennen valt niet dat er in de eredienst van een dialoog wel degelijk sprake is.

Nu zal de bedoeling van een dergelijke opmerking wel zijn, dat interactie anders dan in de huidige geritualiseerde vorm van zingen, luisteren, belijden etc. niet passend is in de eredienst en er daarom geen plaats in moet krijgen. Die andere vormen van dialoog en interactie worden door de meeste kerken niet eerbiedig geacht. Waarom die dialoog dan niet past en waarom die door ons bedoelde interactie afbreuk zou doen aan de eredienst wordt, nogmaals, niet onderbouwd. Van een 'moet-kunnen' mentaliteit, zoals de kerk te Krimpen aan de IJssel die onderstelt, een mentaliteit die vaak een te grote rol zou spelen in de argumentatie om met liturgische veranderingen in te stemmen, is zeker geen sprake. Ook de opmerking van de kerk te Ten Boer 'wie zijn wij om Hem (de heilige God) te onderbreken of in de rede te vallen' is veel te zwaar aangezet. Vragen stellen in de ontmoeting met God, op zijn woorden reageren, daarover doorspreken, je kunt het toch niet een in de rede vallen noemen. Opnieuw verwijzen we naar Gods ontmoetingen met Abraham, Mozes en Jona en zovele gelovigen uit oud en nieuw verbond. Van gebrek aan ontzag voor Gods heiligheid valt hier toch niet te spreken.

Vindt de gedachtewisseling of de interactie in de eredienst plaats, dan zal deze zoveel mogelijk gestructureerd moeten worden. Dat vergt, zoals we al aangaven, een goede voorbereiding. Voorkomen moet worden dat de gedachtewisseling ontaardt in oeverloos gedebatteer, of dat steeds dezelfde mensen zich laten horen. Enig psychologisch inzicht bij predikant of gespreksleider is zeker wenselijk. Ook moet ervoor gewaakt worden dat show- en entertainmentelementen in de eredienst worden ingebracht. Alles zal immers ook in de interactie in de eredienst in goede orde moeten plaatsvinden, zodat de vrede gediend wordt.

Een voorbeeld van geslaagde interactie in de eredienst treffen we aan in het verslag van de zomerkerkdiensten in Mijdrecht. Er bevindt zich daar een kleine gemeente van ongeveer zestig leden. In de vakantietijd is het aantal kerkgangers zodanig dat moeilijk eigen diensten belegd konden worden. Er werden daarom samen met Loenen diensten belegd beurtelings in beide plaatsen. Dat was dit jaar vanwege goede redenen vanuit Loenen niet mogelijk. Geadviseerd is toen door de classis Utrecht, gemeenteleden 's morgens te verwijzen of naar Loenen of naar de Christelijke Gereformeerde kerk te Mijdrecht. De kerkenraad van Mijdrecht stelde vervolgens voor 's middags samenkomsten te beleggen voor een klein verband en gericht op gezamenlijk gebed, bijbelstudie en lofprijzing. De classis adviseerde, deze samenkomsten gewoon kerkdiensten te noemen. In deze kerkdiensten met een onverwacht relatief hoge opkomst (gasten), tussen de 25 en de 30, was goede interactie mogelijk in kringgesprek, bespreking in groepjes, opdrachten, kringgebed etc. Alle aanwezigen konden in de dienst worden ingeschakeld. Betrokkenheid was groot. Woordverkondiging was in elke dienst aanwezig.

Ook interactie in de 'proefdienst' in de classis Warffum was geslaagd. De preek was verdeeld in verschillende blokken, geïllustreerd via een beamer. Tussen de blokken door konden via de microfoons vragen worden gesteld of opmerkingen gemaakt. Hiervan werd ruim en gedisciplineerd gebruik gemaakt. Korte tijd werd uitgetrokken voor onderling gesprek in de kerkbank met buurman of -vrouw. Ook kinderen werden via een kleine oefening bij het thema betrokken.

Goede interactie is dus zeker mogelijk. In een kleine gemeente als Mijdrecht, maar ook in een samenkomst van ongeveer 250 mensen zoals in de classis Warffum.

9.3.4 BEOORDELING VAN REACTIES OP DE ORDE VAN DE LEERDIENST

Als deputaten beperken we ons nu, hetzij nogmaals gezegd, tot de orde voor een leerdienst. Tegelijk willen we de mogelijkheid voor diensten met een ander karakter bewust openhouden, ter afwisseling met leerdiensten. We hebben eerder al suggesties in deze gedaan, en wel in ons rapport aan de synode van Leusden 2002. We noemen alsnog

gebedsdiensten (bijvoorbeeld avondgebeden of vespers), welkomstdiensten, lofprijzingdiensten, en zo zouden we meer kunnen noemen.

Het is verheugend dat kerken die afwisseling ook al concreet gestalte hebben gegeven, we denken onder andere aan Krimpen aan de IJssel en Mijdrecht. We noemen de zomerdiensten in Mijdrecht en de vespers en de zogenaamde knipoogdiensten in Krimpen aan de IJssel. Voor al deze typen van diensten zijn orden van dienst op te stellen. Van beide genoemde kerken ontvingen deputaten ook voorbeelden van aldaar ontworpen liturgieën.

Voor de leerdienst stellen we nu een orde voor die in veel opzichten lijkt op de orde die al werd voorgesteld in het deputatenrapport voor de synode van Zuidhorn (onderdeel 10.6).

Confronteren we ons ten aanzien van deze orde met de vragen en opmerkingen van reagerende kerken, dan valt het volgende op te merken. Zoals we zagen, wensten de meeste kerken een orde in veel opzichten gelijkend op de huidige orde voor de middagdienst, die op haar beurt weer bijna een kopie is van de orde voor de morgendienst. De argumentatie voor deze keuze is veelal dat onderlinge herkenbaarheid van kerken verloren gaat. We refereren nu als voorbeeld maar even aan de reacties die als laatste bij ons binnen kwamen, de reacties van de kerken te Ten Boer, Ten Post en Hasselt. Ten Boer acht de invoering van door deputaten voorgestelde orde van dienst niet bevorderlijk voor de eenheid binnen het kerkverband. Ten Post spreekt uit dat het belangrijk is dat voor bijzondere diensten minder strakke regels gelden maar vervolgt dan: 'de herkenbaarheid moet wel blijven'. Verder stelt zij dan weer dat de middagdienst een normale moet blijven (met eventueel een beperkte bijdrage uit de gemeente). Hasselt stelt dat de door deputaten geformuleerde voorstellen de verschillen tussen de gereformeerde kerken onderling zullen doen toenemen en de onderlinge herkenbaarheid zullen doen afnemen.

Nu erkennen deputaten, dat eenheid binnen het kerkverband zeker ook gestalte mag krijgen in een zekere uniformiteit in de liturgie. Het belangrijkste is echter dat we die eenheid allereerst vinden in, zoals de kerk te Hasselt opmerkt, de inhoud van het evangelie, namelijk Jezus Christus en Die gekruisigd. Deze kerk gaat dan echter verder en stelt dat die eenheid door veel broeders en zusters beleefd en ervaren wordt juist in de huidige vorm. Dit laatste werpt bij deputaten vragen op. Gaat zo strakke uniformiteit niet heersen over de eenheid? En leeft juist de eenheid niet van goede en schriftuurlijke variatie? Variatie waarin Jezus Christus, in wie we een zijn, alle lof en eer ontvangt? En daarin ligt toch ook de herkenbaarheid? Gemeenten binnen een kerkverband herkennen elkaar toch, ook in verschillende per gemeente naar gaven en mogelijkheden op maat gesneden liturgieën, in Hem maar wie onze liturgie uitgaat?

Deputaten kiezen in het licht van het voorgaande dan ook voor een orde die duidelijk anders is dan die van de morgendienst. Het onderscheid dat er is tussen beide diensten, mag ook concreet zichtbaar worden in de orde van de dienst. Daarom zijn bijvoorbeeld elementen weggenomen die een doublure vormen met de orde voor de morgendienst en die niet beslist noodzakelijk zijn om te komen tot een evenwichtige orde voor de leerdienst.

We noemen enkele elementen. Allereerst het votum. Je kunt ook andere manieren bedenken om een kerkdienst te beginnen, waarbij het nieuwe element dezelfde functies vervult als het votum. Met name is te denken aan het zingen van een lied waarin we ons richten op God, zijn hulp inroepen, onze afhankelijkheid van Hem betuigen. Een lied waarmee de samenkomst van de gemeente metterdaad geconstitueerd wordt.

Hetzelfde geldt voor het voorbedengebed. Moet dat in beide diensten? Reserveer het voor de morgendienst en laat er in de leerdienst een dankgebed zijn dat kort is en zich met name

richt op wat in de dienst behandeld is. Ook kan dit gebed zich heel specifiek richten op de komende werkweek.

Vervolgens willen we aandacht geven aan de opmerking van de Australische deputaten dat de liturgische elementen van de eredienst gegroepeerd dienen te worden rond de vier hoofdelementen voor de eredienst, te weten Gods Woord (lezen en preken), de sacramenten, de Heer aanroepen in lofprijzing en gebed, en de offerande.

De reactie van deputaten is: deze elementen zijn zeker van belang voor een eredienst, gegrond immers op de Heilige Schrift, Handelingen 2:42, en de Heidelbergse Catechismus, zondag 38. Handelingen 2 laat zien dat de gemeente bleef volharden bij het onderwijs der apostelen en de gemeenschap, het breken van het brood en de gebeden. En met zondag 38 belijden we dat we trouw tot Gods gemeente zullen komen om Gods Woord te horen, de sacramenten te gebruiken, God de Here publiek aan te roepen en de armen christelijke barmhartigheid te bewijzen. Het zijn centrale noties voor de samenkomst van de gemeente, zegt ons rapport 'liturgie en cultuur', par. 2.2. De vraag is echter: zijn deze elementen beslissend voor elke eredienst? Anders gezegd: is een samenkomst pas eredienst als deze elementen alle vier voorkomen? De onderbouwing hiervoor uit Handelingen 2:42 heeft ons niet overtuigd. En de realiteit laat ook anders zien. De sacramenten worden lang niet in elke dienst bediend en gevierd. Was het maar zo ten aanzien van het Avondmaal in de morgendienst bijvoorbeeld. De praktijk van eeuwen ondergraaft al genoemde stelling. De elementen uit Handelingen 2 en H.C. zondag 38 kunnen derhalve én niet uitputtend én niet restrictief worden opgevat.

Ten opzicht van de collecte valt een zelfde opmerking te maken. Deze was oorspronkelijk verbonden aan de viering van het Avondmaal. Laat je die viering achterwege, dan kun je in principe ook de collecte weglaten. Kerken vroegen: waarom geen collecte? Zie hier een argument. De collecte in de morgendienst kan zo ook nog eens extra gewicht krijgen.

Waar blijft de geloofsbelijdenis?, zo vroegen kerken. Deze kreeg oorspronkelijk een plaats in de morgendienst, voorafgaand aan en als opmaat naar de viering van het Avondmaal.

Vergelijk orde van dienst C in ons Kerkboek. In de middagdienst is deze dan facultatief of kan vervangen worden door een trinitarisch lied.

Deputaten stellen voor, in de leerdienst wel ruimte te geven voor belijdende elementen. De concrete invulling ervan kan aan de vrijheid van de kerken worden overgelaten.

Tenslotte maken we nog enkele opmerkingen ten aanzien van het aspect uit de orde van dienst omschreven als onderwijs in de leer.

Australische deputaten hebben kritiek op de omschrijving van dit punt uit de orde van dienst. Zij stellen voor een omschrijving als verkondiging of prediking. Immers, verkondiging moet in elke eredienst een plaats hebben. Nu houdt, zo stellen ze, elke verkondiging ook onderricht in, maar niet kun je onderricht per definitie verkondiging noemen.

Nu vragen deputaten zich af of er zo stringent aan het woord verkondiging moet worden vastgehouden. We verwijzen naar bovenvermelde reactie op kritiek van Australische deputaten ten aanzien van constituerende elementen in de eredienst alsof voor elke eredienst alle vier elementen noodzakelijk zijn. Het gaat in de ontmoeting van God met zijn volk immers om het Woord, niet direct om de verkondiging ervan. God is in de verzamelde gemeente aanwezig in het Woord van zijn openbaring. De samenkomst van de gemeente is het krachtveld van het Woord. Het Woord van God valt niet te scheiden van de sprekende God. Tussen God en zijn Woord valt wel te onderscheiden. Maar het is het Woord waardoor Hij Zich kenbaar maakt.

Nu functioneert het Woord van de zo sprekende God in de dienst op verschillende manieren. Allereerst spreekt het Woord in en door de hele kerkdienst, heel specifiek komt het Woord via de lezing van de Schriften en vervolgens ook via de verkondiging. Het Woord van God

ligt dus aan de basis van heel de kerkdienst en klinkt door in alle onderdelen van de dienst, waar alles van Hem spreekt. Het Woord komt tot de gemeente in de lezing van de Schriften; die lezing is dan ook een zelfstandige handeling in de liturgie. Het Woord komt tenslotte ook in de verkondiging ervan, de preek.

Aangezien nu het Woord spreekt in en door de hele kerkdienst, spreekt het ook in het onderwijs in de leer. Je kunt daarin een element van verkondiging ontdekken, maar je hoeft het ons inziens niet per definitie verkondiging te noemen. Ook de zang van de gemeente kan een element van verkondiging in zich hebben, maar je noemt deze geen verkondiging, ze blijft gemeentezang genoemd worden.

Deputaten stellen derhalve voor het punt onderwijs in de leer te laten staan en niet anders te omschrijven.

9.4 Orde voor de leerdienst

9.4.1 VOOROPMERKINGEN

Uit bovenstaande kan blijken dat deputaten kiezen en blijven kiezen voor een orde voor de middagdienst als leerdienst die structureel anders is dan de orde voor de morgendienst. We zijn van mening dat het logisch is, het verschil in doelstelling en karakter tussen beide diensten te laten uitkomen in de vormgeving van de orde van de dienst.

Als de kerken kiezen voor de middagdienst als leerdienst (al zijn er dus, zo zagen we, ook andere keuzes mogelijk), dan ligt het voor de hand dat er een orde van dienst gebruikt wordt die zich concentreert rond de overdracht van geloofskennis.

Intussen vragen deputaten zich wel af of een orde voor de leerdienst zoals wij die voorstellen, de enige mogelijkheid moet zijn voor de kerken om hun leerdienst vorm te geven. Is er in de vormgeving van de middagdienst niet meer ruimte te bieden voor een eigen invulling door de kerken? Als maar het leeraspect (of eventueel een ander aspect) centraal staat. Orden voor een dergelijke dienst kunnen dan van kerk tot kerk verschillen, al naar gelang de mogelijkheden van en de gaven in de gemeente.

Als kerken kiezen voor de middagdienst als leerdienst en andere mogelijkheden, zoals lofprijzingdiensten, gebedsdiensten (vespers) etc. uitsluiten, valt nog de suggestie te overwegen die de kerk te Apeldoorn-Centrum doet, namelijk de middagdienst als leerdienst het karakter te geven van een themadienst. Een dienst waarin wel het leren centraal staat, maar waarin de ene keer het accent gelegd wordt op lofprijzing en een andere keer op het gebed of de gemeenschap of op andere accenten die uit ons geloofsleerboek worden aangereikt. Het leren is de rode draad in deze diensten. De vormgeving kan divers zijn en aangepast aan het onderwerp voor de leerdienst.

9.4.2 ORDE VOOR DE LEERDIENST

Openingslied.

Groet (bijv. 2 Tess. 1:2 of 1 Tim. 1:2 of Tit. 1:4) beantwoord door de gemeente met 'amen'.

Gebed om Gods zegen en de verlichting met Gods Geest.

Korte inleiding op het thema.

Lezing(en) uit de Schriften, afgewisseld met liederen.

Lezing uit de Catechismus of een ander belijdenisgeschrift.

Onderwijs in de leer.

Bijdragen uit de gemeente die verband houden met het thema.

(Groeps)bespreking.

Lied.

Afsluitend woord.

Dankgebed.

Bemoediging, besloten door de zegen (bijvoorbeeld Fil. 4:7).
Slotlied.

Bijdragen uit de gemeente en bespreking kunnen desgewenst door het onderwijs in de leer worden gevlochten. Ook is afwisseling met liederen mogelijk.
Bediening van de Heilige Doop, viering van het Heilig Avondmaal, elementen van belijden en collecten kunnen eventueel worden ingevoegd.

10 TAALGEBRUIK (OPDRACHT G.)

In opdracht van de synode van Zuidhorn heeft het deputaatschap Eredienst zich nader bezonnen op de talige aspecten van liturgische teksten en formulieren. In het volgende stuk willen we enkele resultaten van die bezinning naar voren brengen. Bij voorbaat willen we opmerken dat we met een vrij gecompliceerde materie te maken hebben, vandaar dat wij de synode voorstellen om voor de praktische uitwerking van deze bezinning een apart deputaatschap te benoemen (zie voorstel, hfst. 10.6). Bovendien zijn er duidelijke raakvlakken met het onderdeel 'liturgie en huidige cultuur'; daarom is het raadzaam om deze notitie in samenhang met de opmerkingen over dat onderwerp te lezen.

10.1 Setting

Taal en taalgebruik zullen altijd afhankelijk zijn van de 'setting' waarin ze gebruikt worden. Voor ons onderwerp gaat het om teksten die in de kerkdienst een plaats hebben, dus in een liturgische 'setting'. Het gaat in de kerkdienst om de ontmoeting tussen God en zijn volk; dit vraagt om eerbied vanwege de heiligheid van God en tevens om brede verstaanbaarheid, gelet op de diversiteit binnen het volk van God. Naar onze mening heeft dit ook consequenties voor het taalkleed. In plaats van een alledaagse spreektaal zal een verhevener taal meer voor de hand liggen: het is immers een taal die deel uitmaakt van de communicatie tussen God en zijn gemeente. Als het gaat om de gemeente dient het taalkleed toegankelijk, weloverwogen, zorgvuldig en stijlvol te zijn. Dat is wat anders dan archaïsch, oubollig, bombastisch, modieus of plat. De hoogheid van de Here kwalificeert de mate van gemeenzaamheid in ons liturgisch spraakgebruik. Hier ligt vandaag de dag een spanningsveld. In twee richtingen kunnen de verwachtingen van gemeenteleden botsen met de grenzen of mogelijkheden die voorgangers zien.

Complexer wordt het wanneer het liturgisch taalkleed verbonden wordt met de ligging van een voorganger of kerkelijke subcultuur (Tale Kanaäns als sjibbolet van rechtzinnigheid). Uit de diverse correspondentie die het Dep. Ed. heeft bereikt, mag worden afgeleid dat aandacht voor taligheid van 'nieuwe liturgische teksten' voor onze kerken op tal van (zeer uiteenlopende) gevoeligheden stuit.

10.2 Taal in de liturgie

In dit verband wat nadere opmerkingen over taal in de liturgie (zie: Paul Oskamp – Proeve van een liturgisch taalpalet, in: Eredienstvaardig, jrg. 18 nr. 2, april 2002).

Taal heeft in een eredienst een eigen karakter, dit heeft te maken met de verworteling van die taal in de Bijbel en de traditie van de kerk. Het spreken speelt zich af in de tegenwoordigheid van God.

Er is sprake van verschillende taalregisters voor de diverse onderdelen van de liturgie: gebeden, schriftlezing, vaste uitspraken (votum, schuldbelijdenis, genadeverkondiging, doopformule, formulieren e.d.), preek.

Bij het spreken in vaste bewoordingen (in ons geval formulieren) is sprake van herkenning, veiligheid. Er is sprake van een soort ritueel; het eigene van een rituele handeling is dat zij mensen deel geeft aan een werkelijkheid die door het ritueel wordt opgeroepen. Dit is niet zozeer in mystieke zin bedoeld, maar gewoon als waarneembare wetmatigheid in sociale en psychologische zin. Woorden hebben impact.

Rituele taal heeft hierdoor iets conserverends, de woorden zijn voorgegeven, ze worden doorgegeven en altijd weer herhaald. Dit spreken is gezagvol. De doopformule is een heel duidelijk voorbeeld. (Uiteraard moet gewaakt worden voor ritualisering in de verkeerde zin: een loze vorm zonder inhoud, een cliché). Maar het is eigen aan de kerkelijke liturgie dat ze met name in haar vaste teksten traditioneel overkomt.

10.3 Praktische consequenties

Enkele praktische consequenties uit het bovenstaande voor een formulier als het doopformulier zijn de volgende:

- het 'leergedeelte' zal min of meer zakelijk van toon zijn; het taalniveau is eenvoudig, gericht op uitleg; relevante gegevens worden zo helder mogelijk op een rijtje gezet; doceren en doseren grijpen hier in elkaar; het didactische laat weinig ruimte over voor verbeelding en poëtische momenten.
Voorbeeld: het begin van het doopformulier onder 'Ten eerste';
- de gebeden, waarin God wordt aangesproken, zullen plechtiger, verhevener van toon zijn; er is sprake van toewijding, overgave, de taal is performatief (taal die iets bewerkstelligt, geloofstaal die niet alleen geloof uit, maar ook bewerkt en versterkt); volgens Andries Govaart ('Liturgische taal, gelouterde taal' in: Eredienstvaardig, jrg. 18 nr.4, augustus 2002) heeft gebedstaal drie aspecten:
 1. *gedenkende* taal: wij bidden in het spoor van onze voorouders; dat vraagt niet om modieuze, vluchtige taal, maar om gelouterde taal, geworteld in de Schrift (niet te verwarren met ouderwetse taal). Voorbeeld: "U bent het die de hardnekkige Farao met zijn volk..., maar uw volk Israël..";
 2. *verbindende* taal: taal waarin de gemeente zich herkent; de voorganger bidt namens de gemeente.
Voorbeeld: "...vaderlijke goedheid en barmhartigheid, die U aan dit uw kind en aan ons allen bewezen hebt..";
 3. *oproepende* taal: niet beschrijvende taal, maar taal waarin we ons richten op Gods toekomst en die van ons; een min of meer poëtisch taalkleed: liefst eenvoudige, maar beeldende taal.
Voorbeeld: de klassieke afsluiting van het doopgebed: ". door Hem, onze Heer Jezus Christus...".
- het ritueel van de doophandeling: symbooltaal, begeleid van een duidingformule. De taal hierbij heeft een gezagvolle, plechtige toon. (Bovendien is de doopformule een goed voorbeeld van performatieve taal: de woorden 'Ik doop u...' zijn geen constatering, zoals de later gemaakte notitie in een doopregister, maar met deze woorden voltrekt zich iets wezenlijks, er gebeurt wat er gezegd wordt.)
Voorbeeld: in het formulier voor de kinderdoop wordt de zuigeling met 'u' aangesproken.

10.4 Spanningsveld

Als er in de opdracht van de synode wordt gesproken over eigentijds taalgebruik in onze formulieren, zal uit bovenstaande opmerkingen blijken dat hier dus sprake is van een spanningsveld. Bovendien gaat het om vaste teksten die langer mee moeten en niet met de waan van de dag meegaan; bij eigentijds taalgebruik is al snel sprake van voortdurende verandering. Taal in vaste teksten zullen hoe dan ook statischer zijn. Randvoorwaarden zijn hierbij wel: begrijpelijkheid en helderheid. Dus een volkomen verouderde, laat staan een soort geheimtaal voor ingewijden, is uit den boze.

10.5 Consistentie

Voor wat betreft het punt van consistent taalgebruik in liturgische teksten een paar opmerkingen. Pas wanneer alle teksten qua inhoud gereed zijn, moeten deze teksten samen bekeken worden en zondig talig aangepast worden door één groep mensen, die vanuit de bovengenoemde bezinning tot een juiste, talige vormgeving trachten te komen. Pas als er een gemeenschappelijk denkkader is, kan er een zekere talige consistentie in de verschillende liturgische teksten ontstaan. Hierbij zullen vanwege de verschillende aspecten personen met een respectievelijk (poëtisch-)talige, liturgische en theologische achtergrond hun inbreng moeten hebben. Bovendien kan de dan waarschijnlijk beschikbare NBV mee als uitgangspunt dienen; ook bij die vertaling zijn zaken als liturgisch gebruik en eigentijdsheid aan de orde geweest en is getracht om die in een juiste balans te brengen.

10.6 Besluittekst

Materiaal:

1. Rapport deputaten eredienst, hoofdstuk 10.
2. Opdracht synode Zuidhorn 2002: *zich nader te bezinnen op een consistent en eigentijds taalgebruik in liturgische teksten en formulieren, en daartoe in overleg te treden met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Grond: de Generale Synode van Leusden 1999 Acta art. 49 besluit 2.4 droeg het deputaatschap reeds op te streven naar een goede samenhang in de diverse liturgische teksten en formulieren; onderlinge afstemming is wenselijk in het kader van kerkelijke eenheid.*

Besluit:

pas nadat de verschillende liturgische teksten en formulieren inhoudelijk zijn vastgesteld, deputaten vanuit verschillende achtergrond (talige, poëtische, liturgisch-theologische) te benoemen, die vanuit een talig-liturgische bezinning alle betreffende teksten en formulieren op hun taligheid beoordelen en zondig aanpassen; hierbij zo mogelijk samenwerken met de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Gronden:

- zo zal de gevraagde consistentie en eigentijdsheid van het taalkleed optimaal tot hun recht komen;
- zo zal de gevraagde bezinning op het onderwerp "liturgie en eigen cultuur" meegenomen kunnen worden;
- de NBV verschijnt eind 2004; veel liturgische teksten zijn geënt op bijbelteksten: het is van belang te weten welke bijbelvertaling in onze kerken wordt gebruikt;
- een dergelijk onderzoek kan niet door één persoon verricht worden; verschillende invalshoeken zijn van belang: talige, poëtische, liturgisch-theologisch.

11 FORMULIEREN VOOR DE DOOP (OPDRACHT H.)

Wat het doopformulier betreft, besloot de generale synode Zuidhorn 2002-2003 (*Acta*, art.76) deputaten Eredienst op te dragen:

verder te studeren over het onderwerp vernieuwing doopformulier, met inachtneming van de bespreking op de synode en met verwerking van wat in de wensen en de brieven vanuit de kerken naar voren is gebracht; hierbij samen te werken met name met deputaten liturgische formulieren van de Christelijke Gereformeerde Kerken en zo mogelijk met deputaten van andere kerken de volgende synode te dienen met concrete voorstellen ten aanzien van de in hun rapport genoemde gesprekspunten (met uitzondering van het instellen van doopzondagen en de plaats van de doop in de eredienst), waaronder met name:

- a. *een taalkundige herziening van het klassieke doopformulier;*
- b. *een proeve van een tweede formulier voor de bediening van de doop aan de kinderen van de gemeente.*

De synode gaf bij deze opdracht de volgende gronden:

1. *deputaten hebben in hun rapport aangetoond dat een diepere bezinning op het doopformulier noodzakelijk is;*
2. *de synodebespreking van de in het rapport aangedragen discussiepunten heeft materiaal opgeleverd waarmee deputaten kunnen werken;*
3. *de brieven uit de kerken geven aan waar gevoeligheden liggen en waaraan deputaten daarom bijzondere aandacht moeten besteden;*
4. *voor gemeenten waar doopsbediening aan kinderen frequent voorkomt, is een tweede formulier een hulp;*
5. *de verdediging van het recht van kinderen op de doop tegenover het baptisme in deze tijd is noodzakelijk.*

De nu volgende rapportage bestaat uit 4 onderdelen:

- 11.1 Onder het kopje 'Resumeren' blikken we n.a.v. onze opdracht nog even kort terug;
- 11.2 Bij 'Oriënteren' doen we verslag van het traject dat we hebben afgelegd;
- 11.3 De paragraaf 'Concretiseren' laat het resultaat zien waar we bij zijn uitgekomen;
- 11.4 Met 'Concipiëren' sluit ook dit hoofdstuk af. Ten dienste van de behandeling ter synode reiken we hier enkele ontwerpbesluitteksten aan.

11.1 Resumeren

In de opdracht van 'Zuidhorn' wordt gesproken over *gesprekspunten* die voor 'Amersfoort' moeten uitlopen op *concrete voorstellen*.

Deze gesprekspunten vormden in Zuidhorn zogezegd een schakel van bezinning voor zowel deputaten als synode. De bezinning vloeide voort uit de opdracht van 'Leusden' om te bezien of de doopformulieren herziening behoeven. Deputaten vonden op zich van wel maar wezen de Zuidhornse synode op verschillende wegen om dit uit te werken. Met een negental gesprekspunten (rapport Zuidhorn, par. 9.9) vroegen deputaten aan de synode om mee te denken over de afbakening van het werkterrein.

Deputaten gaven onder meer aan er vooralsnog voor te kiezen om bij één doopformulier te blijven. Bespreking en besluitvorming op de synode gingen evenwel een andere richting op, resulterend in bovengenoemde opdracht.

Voorts brachten deputaten naar voren dat kerken waar frequent kinderen worden gedoopt, een zogeheten 'doopzondag' kunnen overwegen. Gelet op de opdracht van 'Leusden' achtte 'Zuidhorn' deze suggestie niet opportuun.

Ten slotte namen de afgevaardigden te Zuidhorn het gesprekspunt inzake de liturgische plaats van de doop ten opzichte van de verkondiging van het Woord voor kennisgeving aan.

Aan deputaten is dus opgedragen *verder te studeren over het onderwerp vernieuwing doopformulier*, met inachtneming van de afbakening van het terrein, zoals in Zuidhorn is aangegeven. Resumerend blijven met het oog op de GS Amersfoort-Centrum 2005 van de negen gesprekspunten de volgende zes van belang:

1. Wat willen wij met ons doopformulier? Willen wij bij het klassieke formulier blijven, met hooguit hier en daar een reparatie? Of willen wij een nieuwe doordenking van de leer van de doop, althans hoe die leer in een liturgische formulier wordt weergegeven? Dan moeten daar ook de Christelijke Gereformeerde Kerken (en eventueel ook de Nederlands Gereformeerde Kerken) bij betrokken worden; zij kennen feitelijk hetzelfde formulier en zitten met dezelfde vraag.
2. Enkele vooral taalkundige verbeteringen (kortere zinnen, verheldering van een gedachtegang, aansprekende toon) kunnen doorgevoerd worden.
3. De oude interpretatie van 'delen' als de 'partijen' in het verbond verdient de voorkeur. In het formulier hoeven wij geen keus te maken. Het volstaat om de woorden "namelijk een belofte en een eis" niet meer te lezen tijdens de voorlezing van het formulier.
4. De argumentatie van de kinderdoop in ons doopformulier kan sterker onder woorden gebracht worden. Willen wij echter het kerkelijke onderwijs over de kinderdoop versterken, dan is o.i. ook hier een samenwerkingsproject nodig met andere kerken die dit dooponderwijs hebben.
5. Wanneer de kerken kiezen voor sterkere nadruk op de verantwoordelijkheid van de gemeente voor een dopeling, moeten daar teksten of liederen voor gezocht worden.
6. Eén en ander brengt met zich mee, dat wij niet meer kunnen volstaan met hier en daar iets opknappen aan het formulier. Dan moet er meer gebeuren. Wij beginnen steeds meer te voelen voor een zorgvuldige revisie van het klassieke doopformulier.

Ter verduidelijking is het goed om te vermelden, dat deze gesprekspunten oorspronkelijk in het deputatenrapport voor Zuidhorn werden gepresenteerd als afrondende conclusies, volgend op een paragraaf van bezinning. Voor de weging van deze punten zij derhalve verwezen naar hun context, zoals daar te vinden. Met name betreft dit de passages onder hoofdstuk 9.6.

Tot slot van deze korte terugblik: gezien onze opdracht blijkt het de uitdrukkelijke wens van 'Zuidhorn' om de bezinning en studiewerk van deputaten te laten uitlopen op concrete voorstellen ten aanzien van met name:

- a. een taalkundige herziening van het klassieke doopformulier;
- b. een proeve van een tweede formulier door de kinderdoop.

'Behoeft aan concretisering' houdt direct *verband* met de (in de opdracht genoemde) "verwerking van wat in de wensen en de brieven vanuit de kerken naar voren is gebracht.' Het lijkt ons nuttig om dit *verband* expliciet te noemen, mede ter aanvulling op de (boven genoemde) gronden 3 en 4 bij onze opdracht. Laat helder zijn dat niet deputaten, maar kerken om concretisering vragen. Wat dat aangaat vormen de reacties vanuit de kerken op het deputatenrapport voor Zuidhorn een bevestiging van wat tijdens een eerder ondernomen inventarisatie van 'wensen van de kerken' naar voren is gekomen: "...het herschrijven van de formulieren in hedendaags Nederland (...) een kort doopformulier, sterkere gronden bij de kinderdoop (bijv. vanuit Rom.6) ..." (Rapport Studiedeputaten Eredienst voor de GS Berkel en Rodenrijs 1996, par.4.3.4).

Ook sinds de generale synode van Zuidhorn ontvingen deputaten per post en e-mail enkele heel diverse reacties uit de kerken. Zo is gevraagd: Kan bij een frequente doopbediening het formulier 'tot het moment van de doopvragen' niet achterwege gelaten worden? Vertoont de zinsnede 'een afkeer krijgen van onszelf' niet een tekort aan geloofsvreugde? Kunnen we

geen kerkelijke procedure starten om de bewijstekst Kolossenzen 2:11,12 als argument voor het verband tussen doop en besnijdenis ter discussie te stellen? Heeft het zin om op de synode te wachten, want bij ons staat een commissie in de startblokken om een 'nieuw' doopformulier te schrijven.

Nieuw vanaf Zuidhorn is wel de expliciete opdracht om op dit punt samen te werken *met name met deputaten liturgische formulieren van de Christelijke Gereformeerde Kerken en zo mogelijk met deputaten van andere kerken.*

11.2 Oriënteren

11.2.1 TWEE BLIKRICHTINGEN

We kunnen eigenlijk wel zeggen dat de generale synode van Zuidhorn ons als deputaten een actuele en eigentijdse opdracht gaf. Bij oriëntatie is gebleken dat in de afgelopen jaren binnen de kerken van de Reformatie er een brede belangstelling bestaat voor de inhoud, vorm en taal van de doop. Verschillende publicaties en dissertaties zagen het licht.

Toen deputaten om zich heen keken naar mogelijke 'samenwerkingspartners' bij de vervulling van hun opdracht, ontstonden er al snel twee blikrichtingen:

- a. de gereformeerde gezindte met een gezamenlijk streven naar een taalkundige herziening van het klassieke doopformulier;
- b. deputaten liturgische formulieren van de CGK van wie we al sinds november 2000 wisten dat ze zich bezinnen op een tweede formulier voor de kinderdoop.

11.2.2 GEREFORMEERDE GEZINDTE

Binnen de PKN bezint men zich grondig op een hernieuwde uitgave van het Dienstboek voor de Kerken. Op 11 december 2004 was in de Nicolaïkerk te Utrecht de presentatie van "Dienstboek – een proeve, Deel II, Leven – Zegen – Gemeenschap." Eerdere (SoW) publicaties in de serie "Proeven voor de Eredienst", waaronder Deel 3: *Doop en belijdenis* (1993), werden daartoe kritisch tegen het licht gehouden.

Juist in dit kader bleek op initiatief van de Gereformeerde Bond al sinds 2000 een werkgroep van de Sectie Eredienst van de SoW-kerken bezig met een "aanpassing van de huidige taal van de zgn. klassieke liturgische formulieren." Voor samenwerking met dit 'deputaatschap' was het te laat. Wel zijn er officieuze contacten geweest. Sommige 'deelstudies' overlaptten elkaar (bv. de herkomst van 'vrolijk kruisdragen'). Bezinningsresultaten bij de herziening van het klassieke doopformulier wierp tevens zijn vruchten af bij ons nadenken over een tweede formulier. Voor hun hertaling hebben de leden van de werkgroep onder meer gekeken naar de taalkundige revisie in het Gereformeerd Kerkboek, zoals momenteel bij onze kerken in gebruik, hetgeen soms duidelijk is te zien.

Vooruitlopend op de uitgave van de klassieke liturgische formulieren als onderdeel van het nieuwe Dienstboek, is begin oktober 2004 alvast een deeluitleg gepubliceerd, getiteld: *Liturgische formulieren uit de gereformeerde traditie – Een hertaling.*, ingeleid door een verantwoording van ruim 10 bladzijden. Uitgebreidere achtergrondinformatie en deelstudies bij deze hertaling zullen nog verschijnen, maar niet voor 2006.

Deputaten hebben kennis genomen van de tekst van de taalkundige herziening van het formulier voor de kinderdoop. Zij achten de hertaling aanvaardbaar en verantwoord, vaak herkenbaar en soms verfrissend. We stellen derhalve voor om de uitgave van deze tekst vrij te geven voor gebruik in de kerken, m.n. voor die gemeenten waar veelvuldig kinderen worden gedoopt. Zie verder hoofdstuk 11.3.1.

11.2.3 CGK

Als het gaat om een nieuw formulier, werden wij als deputaten op ruimhartige wijze in de gelegenheid gesteld aan te schuiven bij de tafel van het deputaatschap liturgische formulieren van de CGK, dat bijna dezelfde opdracht inzake het doopformulier had ontvangen als wij. CGK-deputaten hadden al een eerste voorzet gedaan voor een alternatief naast het bestaande klassieke doopformulier. Een afvaardiging van ons deputaatschap heeft intensief kunnen participeren in een traject van bezinning, studie en ontwerpen van twee concept-doopformulieren.

In het gebouw van de CGK te Woerden hebben we in totaal 8 maal vergaderd: In 2002 op 9 september en 11 november; in 2003 op 20 januari, 17 maart, 23 juni, 18 augustus en 27 oktober en tenslotte op 12 maart 2004. Tussendoor is geregeld gecorrespondeerd. De verslaglegging van deze vergaderingen is geschied door deputaten van de CGK (secretaris: ds. C.J. Droger, Schiedamseweg 137, 3134 BG Vlaardingen) en berust derhalve in hun archief.

Onder Gods zegen mocht het zo komen tot een uniek samenwerkingsproject, waarin we bij de totstandkoming van de nieuwe teksten elkaar over en weer konden opscherpen en aanvullen. Gaandeweg het proces kwamen we daarbij tot de gezamenlijk conclusie, dat de uitvoering van de opdracht het meest gediend zou zijn met twee proeven. Deputaten vinden dat zo meer recht wordt gedaan aan verschillende gronden onder hun opdracht (zie aan het begin van dit hoofdstuk):

- Gelet op *grond 5* (de verdediging van het recht van kinderen op de doop tegenover het baptisme in deze tijd is noodzakelijk) is een apart formulier voor de kinderdoop ontworpen dat op een frisse manier de kinderdoop verdedigt. Niet dat dit formulier over het geheel polemisch naar baptisten is geworden. Dat zou toch moeilijk passen bij het eigene van een liturgisch formulier. Nee, kort en overzichtelijk wordt een aantal bijbelse gegevens rond verbond en doop in het voetlicht geplaatst. En dan, als het gaat om het bijbels goed recht van de kinderdoop, met méér gegevens dan in het klassieke formulier. Andere elementen uit het klassieke formulier zullen beknopter of helemaal niet in dit ontwerp aangetroffen worden. Deputaten zien dit niet als een probleem. Een liturgisch formulier kan eigen accenten leggen en daarin andere formulieren aanvullen en verrijken. Iets dergelijks zien we bij de 'kortere avondmaalsformulieren', vrijgegeven om *náást* (niet *in plaats van*) het klassieke formulier te gebruiken. Zie voor het - door ons voorgestelde - doopformulier verder de volgende paragraaf bij Formulier III (11.3.2).
- Gezien *grond 4* (voor gemeenten waar doopsbediening aan kinderen frequent voorkomt, is een tweede formulier een hulp) is er voor gemeenten waar frequent kinderen gedoopt wordt een meer poëtisch getint formulier. Dit alternatief zou relatief gemakkelijk aangepast kunnen worden tot een formulier voor de volwassenendoop. In ieder geval biedt dit formulier voor de kinderdoop een verantwoorde en volwaardige variant *náást* het klassieke doopformulier. Zie de volgende paragraaf bij Formulier IV (11.3.3)

Overigens moet vermeld worden dat allen die betrokken waren bij dit samenwerkingsproject keer op keer onder de indruk kwamen van de weloverwogen structuur en opbouw van het klassieke doopformulier. Neem bijvoorbeeld het begin, waar dit formulier allereerst de watersymboliek duidt: een zeer concrete insteek! Het bleek nog niet zo eenvoudig om een alternatief van een zelfde allure te concipiëren. Kortom, de waardering voor de evenwichtigheid bij de broederschap van ruim 4 eeuwen geleden is tijdens alle nadenken over een alternatieve formulering of vorm, alleen maar gegroeid. (Natuurlijk zou het nodige te

zeggen zijn over de wijzigingen die het formulier van 'Heidelberg 1563' in 1574 en 1578 heeft ondergaan, maar dit terzijde.)

Anderzijds mag het ook zonder meer een verrijkende ervaring heten, om als 'broeders van hetzelfde huis' deze concretisering van ons kostbare gereformeerde belijden in een liturgisch formulier gestalte te geven.

11.2.4 NUNSPEET

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken Utrecht-West 2004 besprak op twee zittingen de beide ontwerpen. Een commissie overlegde met deputaten over een (flink!) aantal wijzigingsvoorstellen die op 21 oktober vanuit de synode naar voren werden gebracht.

Zo werd te Nunspeet uiteindelijk op 16 november besloten:

- de twee concept-doopformulieren (...) als zodanig vast te stellen (met inachtneming van de voorgestelde wijzigingen zoals aangegeven in de (commissie)rapporten 2B en 12);
- deputaten op te dragen: a. deze conceptformulieren in de vorm van een 'proeve' toe te zenden aan de kerkenraden; b. de kerkenraden te verzoeken om hun reactie te geven op deze formulieren; c. in hun rapportage aan de generale synode 2007 van deze reacties verslag te doen.

Het is reëel om ervan uit te gaan dat we blij mogen zijn als deze 'proeve' voor 12 maart 2005 gereed is.

11.2.5 AMERSFOORT

Is deputaten hebben we ons eind november/begin december bezonnen op de vraag hoe we in het kader van onze opdracht van Zuidhorn met het oog op Amersfoort-Centrum, het beste recht kunnen doen aan de gang van zaken tot de CGK-synode en de stand van zaken erna. De CGK-proeve van de doopformulieren moet nog worden afgerond. Tegelijk vinden wij het nuttig dat kerkenraden, gemeenteleden en synodeafgevaardigden kennis kunnen nemen van wat al wel gereed is. Binnen de GKV kennen we immers niet een embargo op deputatenrapporten tot het moment van behandeling te synode, zoals bij de CGK.

Hierna volgen daarom onder hoofdstuk 11.3.2 en 11.3.3 de teksten zoals ze, als resultaat van gemeenschappelijk deputatenarbeid bij de CGK-synode zijn ingediend. In voetnoten staat een aantal wijzigingen, gebaseerd op een eerste inventarisatie van de secretaris van het cgk-deputaatschap tijdens de synodezitting van 16 november 2004. Dus naar we aannemen de voornaamste wijzigingen maar *niet alle*, want het deputaatschap verwacht dat de officieel (in detail) uitgewerkte besluittekst van de kant van het moderamen van de CGK-synode pas op z'n vroegst begin 2005 vrijkomt. Daarna gaat het 'nieuw benoemde' CGK-deputaatschap de laatste hand leggen aan de concepten. Deze worden dan vervolgens als proeve aan de kerkenraden gestuurd en – naar is toegezegd – ook naar ons deputaatschap.

11.3 Concretiseren

11.3.1 FORMULIER OM DE HEILIGE DOOP TE BEDIENEN AAN DE KLEINE KINDEREN VAN DE GELOVIGEN – II

Hier stellen deputaten voor: de tekst van het "Formulier om de Heilige Doop te bedienen aan de kleine kinderen van de gelovigen".

Deze is te vinden op pagina 17-20 van de uitgave: *Liturgische formulieren uit de gereformeerde traditie – Een hertaling*. Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer (2004) 96 pagina's, ISBN 9023916360, prijs: € 6,-.

De formulieren in deze publicatie zijn tevens als onderdeel opgenomen in de uitgave: "Dienstboek – een proeve, deel II, Leven – Zegen – Gemeenschap." Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer (2004) 1024 pagina's, ISBN 9023916212, prijs € 21,50.

Publicatie van deze teksten is niet toegestaan zonder toestemming van rechthebbenden. Wel zijn deputaten blij dat zij onder embargo inzage kregen in de toen nog ongepubliceerde hertaling van het formulier voor de kinderdoop.

Beslist de generale synode via het Deputaatschap Generaal-Synodale Publicaties tot een aparte uitgave van dit herziene klassieke doopformulier, dan dient in ieder geval contact te worden opgenomen met auteur(s) en uitgever:

Redactie Dienstboek van de PKN (t.a.v. ds. J.H. Uytendogaardt), Postbus 8504, 3503 RM Utrecht;

Uitgeverij Boekencentrum (t.a.v. dhr. N. de Waal), Postbus 29, 2700 AA Zoetermeer.

11.3.2 FORMULIER OM DE HEILIGE DOOP TE BEDIENEN AAN DE KLEINE KINDEREN VAN DE GELOVIGEN – III¹

Eerst willen wij luisteren naar wat de Bijbel zegt over de instelling en de betekenis van de doop².

Voordat de Here Jezus naar de hemel ging, droeg Hij zijn discipelen op de wereld in te gaan en alle volken tot zijn discipelen te maken. Zij die tot geloof kwamen, moesten gedoopt worden in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. [Matteüs 28:19] Bij deze instelling van de christelijke doop heeft Jezus toegezegd dat wie geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zalig zal worden; en wie niet geloofd zal hebben, zal veroordeeld worden. [Marcus 16:16]

Kort daarna werd de Heilige Geest uitgestort op het pinksterfeest. Drieduizend mensen kwamen tot geloof en werden gedoopt. [Handelingen 2:41]

Het water waarmee wij gedoopt worden, laat ons zien dat wij door de zonde onrein zijn³ en dat onze zonden afgewassen moeten worden. Als nageslacht van Adam zijn wij in zonde ontvangen en geboren. [Psalm 51:6]⁴ Job zegt dit ook: *Komt ooit een reine uit een onreine?* [Job 14:4] Daarom kunnen we slechts door een algehele reiniging het koninkrijk van God ingaan.⁵

Dit kunnen wij onszelf niet geven en daarom zoeken wij onze zaligheid buiten onszelf in Jezus Christus. Bij Hem alleen is die te vinden. Het water bij de doop wijst heen naar het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, dat onze zonden afwast, zodat we in Hem rein voor God zijn. Onze zonden worden verzoend doordat God ons toerekent wat Christus door zijn lijden en sterven heeft verworven.

Bij onze doop ontvangen we het teken en zegel van wat God ons in het verbond van zijn genade belooft.

¹ Zie voor de context van deze tekst de toelichting aan het eind van hfst. 11.2. De bijbelteksten tussen vierkante haken zijn uiteindelijk bedoeld voor in de kantlijn.

² Van dit formulier zegt de CGK-synode in het algemeen dat "wollige omschrijvingen" korter moeten.

³ CGK-synode voegt tussen: "en daarom kinderen van de toorn zijn". [Efeziërs 2:3]

⁴ CGK-synode vult aan: "en rust Gods toorn op ons."

⁵ CGK-synode heeft i.p.v. deze zin: "Daarom zegt Jezus dat wij het koninkrijk van God niet kunnen ingaan als we niet opnieuw geboren worden uit water en Geest."

De *Vader* bezegelt ons dat Hij met ons een eeuwig verbond der genade sluit. Hij belooft ons dat Hij ons tot zijn kinderen en erfgenamen aanneemt en altijd als een Vader voor ons wil zorgen, in voor- en tegenspoed.

De *Zoon* bezegelt ons dat Hij ons wast in zijn bloed van al onze zonden. Hij belooft dat Hij ons doet opstaan in een nieuw leven, zoals Hij eens opstond uit de dood.⁶ Hij zegt ons toe dat God ons de rechtvaardigheid van Hem toerekent.

De *Heilige Geest* bezegelt ons dat Hij in ons wil wonen en werken. Hij belooft ons dat Hij ons tot leden van Christus wil heiligen, en zegt ons toe dat Hij ons wil doen delen in wat we in Christus hebben. Dat is het afwassen van onze zonden en het dagelijks vernieuwen van ons leven, totdat wij ten slotte zonder enige zonde, met heel de gemeente van de uitverkoren kinderen van God, eeuwig leven.

De HERE geeft ons in de doop niet een bevestiging van ons geloof of van onze bekering, maar een teken en zegel van zijn verbondsbeloften. Met vrijmoedigheid mogen wij bidden om de vervulling daarvan. Aan dit gebed verbindt Hij zijn zegen.

Wanneer wij Hem echter niet geloven op zijn Woord, verbreken wij dit verbond. Dit ongelooft blijft niet zonder gevolgen. Tegenover Gods verbondszegen staat zijn verbondswraak.

Nu willen wij horen waarom kleine kinderen gedoopt worden.

De kinderen van gelovige ouders ontvangen de heilige doop als teken en zegel van het verbond dat God ook met hen gesloten heeft, al begrijpen ze er nog niets van. Voor de HERE horen zij er helemaal bij.

Toen de HERE zijn volk uit de slavernij van Egypte leidde, werden óók de kinderen bevrijd. Zij zijn een deel van zijn gemeente, aan wie Hij zijn heil belooft. Tot allen zegt Hij: *Ik ben de HERE, uw God.* [Exodus 20:5] Hij belooft oud en jong naar het beloofde land te brengen. [Deuteronomium 5:6]

Wanneer het merendeel in de woestijn omkomt [Numeri 14], is dat geen gevolg van een tekort in Gods belofte, maar is dit enkel en alleen te wijten aan hun ongelooft. [Hebreeën 3]

Gods verbondsbeloften gelden voor de gelovigen en voor hun kinderen. De HERE sloot een verbond met Abraham de vader van alle gelovigen, en met zijn nageslacht. [Genesis 17:7] Als teken van dit verbond der genade moesten de jongens op hun achtste levensdag besneden worden. Wie de besnijdenis niet overeenkomstig Gods bevel uitvoerde, verbrak dit verbond en riep de toorn van God op.

Nu het bloed van Christus gevloeid heeft, is de besnijdenis als verbondsteken niet meer nodig⁷. De HERE vervulde zijn belofte aan Abraham en als teken daarvan wijst het doopwater heen naar het bloed van Jezus Christus de grote Zoon van Abraham, [Matteüs 1] dat reinigt van alle zonden.

Aan de christelijke gemeente te Kolosse laat Paulus weten dat zij die gedoopt zijn, niet besneden behoeven te worden. [Kolossenzen 2:11,12] Zoals het God in het Oude Testament ten diepste ging om de besnijdenis van het hart, zo geldt dit evenzeer het gedoopte kind in de nieuwtestamentische gemeente.

⁶ CGK-synode stelt i.p.v. deze zin: Hij belooft ons te doen delen in de gemeenschap van Zijn dood en van Zijn opstanding om ons zo te doen sterven aan ons eigen 'ik' en ons te doen opstaan in een nieuw leven'.

⁷ I.p.v. deze zin heeft de CGK-synode: "Nu het bloed van Christus heeft gevloeid, heeft de besnijdenis haar vervulling ontvangen in de christelijke doop".

Aan de gemeente te Korinte schrijft dezelfde apostel dat de kinderen van een]gelovige vader of moeder heilig zijn. [1 Korintiërs 7:14] Zij zijn niet zonder zonde, maar worden apart gezet van de wereld om hen heen, om de Here met en in zijn gemeente te dienen. Heel de gemeente wordt daarom geroepen tot geloof en levensheiliging. [1 Petrus 2] Deze gemeente wordt in het Woord van God gewaarschuwd voor ongeloof. [1 Korintiërs 10:1-13] Allen wordt op het hart gebonden dat alleen wie gelooft wat de HERE belooft, het heil metterdaad ontvangt.

Wanneer Paulus het evangelie in Europa verkondigt, komen in Filippi Lydia en de gevangenenbewaarder door de Heilige Geest tot geloof in de Here Jezus. Zij worden gedoopt met hun hele huis. [Handelingen 16]

Op de pinksterdag heeft Petrus verkondigd: *Want voor u is de belofte en voor uw kinderen en voor allen, die verre zijn, zovelen als de Here, onze God, ertoe roepen zal.*

[Handelingen 2:39]⁸

Zo komt de HERE ook nu nog met zijn belofte van vergeving en vernieuwing tot de gelovigen en hun kinderen, want ook zij behoren tot zijn verbondsgemeente.

Het gaat in het Oude en in het Nieuwe Testament om hetzelfde verbond met dezelfde beloften, ook al wisselt het teken ervan. Daarom mogen de gelovigen en hun kinderen slechts één keer de doop te ontvangen. Wat God zegt, blijft gelden. De christelijke kerk belijdt dan ook: *één doop tot vergeving der zonden.* [Geloofsbelijdenis van Nicea]

Op grond van deze beloften van de drie-enige God behoren gelovige ouders dagelijks voor hun kinderen te bidden, en mogen zij vragen om de vervulling van die beloften van het verbond. Zij moeten hun kinderen van jongs af aan leren ook zelf daarom te bidden, in het vaste vertrouwen dat de HERE deze gebeden zal verhoren. Ouders zijn ertoe geroepen hun kinderen in de vreze des HEREN op te voeden en hun kinderen voor te gaan in het vertrouwen op God en in het leven voor Hem. Beiden, ouders en kinderen, worden opgeroepen om de zondige wereld de rug toe te keren en te strijden tegen de zonde.

Heel de gemeente ziet er naar uit en bidt erom dat de gedoopte kinderen zelf de HERE gaan kennen en in het openbaar belijdenis van hun geloof afleggen.

Voordat wij overgaan tot de bediening van de heilige doop, bidden we tot de HERE, onze God:

Genadige en barmhartige HERE in de hemel. Als uw gemeente zijn wij samengekomen met deze ouders.

Nu zij met hun kind tot de doopvont naderen, bidden wij voor hen en hun kind. U laat hun zien dat U zich aan hun kind verbonden hebt en uw Naam op zijn voorhoofd schrijft. Voor die genade en zegen dat U uw beloften aan pasgeborenen wilt geven, danken wij U oprecht.

Wij bidden U, trouwe God, dat U alles wat U in het genadeverbond belooft, in het leven van deze dopeling vervult. Wilt U dit kind in genade aanzien en het door uw Heilige Geest een plaats geven in het lichaam van onze Here Jezus Christus, zó dat het in zijn dood begraven wordt en met Hem opstaat in een nieuw leven.

Laat de bediening van de heilige doop voor de hele gemeente tot zegen zijn. Wij zijn in uw Naam gedoopt en U hebt ons allen zoveel beloofd. Geef dat wij dit bij deze doop opnieuw mogen zien, en des te meer bidden om de vervulling van uw beloften.

Geef dat wij ook beseffen welke beloften wij voor onze kinderen hebben afgelegd⁹ en leer ons, nu dit kind gedoopt wordt, daarnaar te leven.

⁸ CGK-synode: Wellicht ter verduidelijking nog wat toevoegen aan dit citaat uit Hand.2? (betreft voorstel Van de Kamp).

⁹ Voorgaande woorden zijn door de CGK-synode gewijzigd in: "Geef dat wij ook beseffen wat we U beloofd hebben met het oog op onze kinderen."

En als eenmaal ook voor dit kind het ogenblik aanbreekt dat het voor de rechterstoel van Christus verschijnt, laat het dan zonder vrees mogen staan voor Hem, uw Zoon, onze Here Jezus Christus, Die met U en de Heilige Geest de enige God is, en leeft en regeert tot in eeuwigheid. Verhoor ons, barmhartige God, om Jezus' wil. Amen.

Vragen aan de ouders voor de bediening van de heilige doop

U hebt gehoord dat de doop een instelling van de Here is en een teken en zegel van zijn belofte, waarin ook uw kind deelt. Daarom vragen we u een eerlijk antwoord te geven voor God en zijn gemeente op de volgende vragen:

1. Geloof¹⁰ u dat wij en onze kinderen in zonde ontvangen en geboren zijn, en daarom aan allerlei ellende onderworpen zijn, zelfs de eeuwige veroordeling verdiend hebben? Belijdt u tegelijkertijd dat wij en onze kinderen in Christus geheiligd zijn en dat daarom ook onze kinderen als leden van zijn gemeente gedoopt moeten worden, als teken van het verbond dat God met ons en onze kinderen heeft gesloten?
2. Belijdt u dat heel de Bijbel, het Oude en het Nieuwe Testament, Gods Woord is? Geloof u dat de bijbelse leer, zoals deze in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en hier in de christelijke kerk verkondigd wordt, de ware en volkomen leer van de verlossing is?
3. Beloof u dit kind, waarvan u de ouders bent, op te voeden overeenkomstig Gods verbond, in de vreze des HEREN? En neemt u de verantwoordelijkheid op u om, naar uw mogelijkheden, aan uw kind breder uit te leggen en te laten uitleggen wat God ons in zijn Woord zegt?

Wat is daar uw antwoord op?

Ja.

Bij de bediening van de doop worden de instellingswoorden gebruikt:

N.N., ik doop u in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, Amen.

Dankzegging

Vader, Zoon en Heilige Geest, in uw Naam is N.N. gedoopt.

Wij danken U dat U niet alleen met Abraham en zijn nageslacht het verbond der genade hebt gesloten, maar dit ook met ons en onze kinderen hebt gedaan en in de doop ons daarvan een teken en zegel hebt gegeven.

Hemelse Vader, U beloofde dit kind tot een God te zijn en het altijd uw vaderlijke zorg te willen betonen. Wij bidden U om de vervulling van uw beloften voor dit kind. Wij vragen U daarom of U altijd zijn Vader wilt zijn en dat het als kind van U mag leven, in liefde tot U en in vast vertrouwen op U.

Zoon van God, U beloofde dit kind al zijn zonden af te wassen met uw bloed. Wij bidden U het te doen delen in de vergeving van de zonden.

Heilige Geest, U beloofde dit kind geheel te vernieuwen. Wilt U in het hart van dit kind zo werken, dat het geheel voor God leeft in een nieuwe levenswandel.

Geef het daarom, drie-enige God, oprecht geloof in U, hartelijke liefde tot U en sterke hoop op U. Geef deze ouders uw genade om dit kind op te voeden voor U, overeenkomstig uw verbond. Geef ons als uw gemeente om samen met de ouders een voorbeeld te zijn in heel onze levenswandel.

Werk in de harten van onze kinderen zo, dat zij uw Naam belijden en U leren volgen.

¹⁰ Voor 'Geloof' heeft de CGK-synode 'Erkent' in de plaatst gesteld en voor 'Belijdt' (even verder, in de tweede zin) 'Geloof'.

Bewaar hen ervoor dat zij zich van U afkeren en in de handen van de boze vallen. Wilt U er in uw genade voor zorgen dat er nooit één van hen als kind van het verbond verloren gaat.¹¹

Geef dat allen die gedoopt zijn de goede strijd mogen strijden en in uw kracht overwinnen. Wij bidden U dat dit gedoopte kind in heel zijn leven en tot in eeuwigheid U mag toebehoren, om met heel uw kerk U eeuwig te loven en te prijzen.

Hoor ons, barmhartige Vader, om Jezus' wil, Die ons heeft leren bidden:

*Onze Vader, Die in de hemelen zijt;
uw Naam worde geheiligd,
uw koninkrijk kome,
uw wil geschiede,
gelijk in de hemel alzo ook op de aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood
en vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren,
en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze;
want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid,
tot in der eeuwigheid.
Amen.*

11.3.3 FORMULIER OM DE HEILIGE DOOP TE BEDIENEN AAN DE KLEINE KINDEREN VAN DE GELOVIGEN – IV¹²

Presentatie

NN en NN hebben te kennen gegeven dat zij hun kind willen laten dopen.

Onderwijs

Wanneer in de gemeente van Christus de doop wordt bediend, gebeurt dat naar het woord van onze Here Jezus Christus. Hij heeft zijn apostelen de opdracht gegeven om alle volken tot zijn leerlingen te maken en hen te dopen in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, en hen te leren onderhouden al wat Hij geboden had. [Matteüs 28:18,19]

In de brieven van de apostelen wordt ook over de doop gesproken. Zo zegt Paulus dat wie in Christus Jezus gedoopt is, in zijn dood gedoopt is. Met Hem zijn we dan begraven door de doop in de dood opdat gelijk Christus uit de doden is opgewekt door de majesteit van de Vader zo ook wij in een nieuw leven zouden wandelen. [Romeinen 6:3,4] Ook de kinderen mogen delen in dit geheimenis¹³ overeenkomstig het woord van Jezus:

*Laat de kinderen tot Mij komen, verhindert ze niet
want voor zodanigen is het Koninkrijk Gods.* [Marcus 10:14]

Het volk Israël trok met zijn kinderen uit Egypte, het land van duisternis en slavernij, door de Schelfzee en de woestijn op weg naar het beloofde land.

Dus stonden ook de kinderen onder Gods belofte en opdracht. Reeds sinds Abraham, de vader van alle gelovigen, wordt het verbond ingescherpt door het teken van de besnijdenis [Genesis 17:7,12] aan jongens, op de achtste dag na de geboorte. [Genesis 21:4]

Overeenkomstig het woord van de apostel zijn de gelovigen besneden in Christus met een besnijdenis die geen werk van mensenhanden is, daar zij met Hem begraven zijn in

¹¹ I.p.v. deze twee zinnen heeft de CGK-synode: "Bewaar hen ervoor dat zij zich van U afkeren en in de handen van de boze vallen, opdat zij niet als kinderen van het verbond verloren gaan."

¹² Zie voor de context van deze tekst de toelichting aan het eind van par.11.2. De bijbelteksten tussen vierkante haken zijn uiteindelijk bedoeld voor in de kantlijn

¹³ I.p.v. "dit geheimenis" stelt de CGK-synode: "de geheimenissen van het Koninkrijk Gods."

de doop. [Kolossenzen 2:11,12] Zo heeft de kerk sinds de dagen van de apostelen [Matteüs 28:18,19] ook aan de kinderen de doop bediend¹⁴. [Handelingen 2:39]

In de Naam van de Vader gedoopt worden, is een teken en zegel dat God de Vader voor eeuwig zijn genadeverbond met ons sluit. Hij geeft daarmee te kennen dat Hij ons tot zijn kinderen aanneemt en maakt tot zijn erfgenamen.

Hij zet Zich voor ons in ten goede.

In de Naam van de Zoon gedoopt worden is een teken en zegel dat de Here Jezus al onze zonden afwast op grond van zijn lijden en sterven. Wij mogen met Hem opstaan in een nieuw leven, bevrijd van zonde en schuld.

In de Naam van de Heilige Geest gedoopt worden is een teken en zegel dat Hij vast en zeker in ons wil wonen en werken. Hij verbindt ons aan Christus en doet ons delen in het heil dat Christus voor ons verworven heeft. De schatten van Christus maakt Hij ons eigen: de afwassing van onze zonden en de dagelijkse vernieuwing van ons leven totdat wij eenmaal met alle heiligen God zullen loven in de wereld die komt.

Doopgedachtenis

Op grond van het verbond roept en verplicht de doop ons tot een nieuwe gehoorzaamheid. Laten wij toegewijd zijn aan de ene God, Vader, Zoon en Heilige Geest; laten we Hem vertrouwen en liefhebben met heel ons hart, met heel onze ziel, met heel ons verstand en met al onze krachten. Loslaten moeten we al wat onheilig is. Afsterven moet ons oude, zondige leven, opdat we geheel en al een nieuw leven leiden in dienst van God. En als wij in zonden vallen - we zijn en blijven immers zwak - dan moeten we niet aan de genade van God twijfelen en niet blijven doorgaan met zondigen, want de doop is een zegel en een vast teken dat het verbond met God eeuwig is.

Samengekomen rond de doopvont worden wij allen getuigen van de doop van dit kind en gedenken wij onze eigen doop. Laten wij ons dan niet schamen om Christus openlijk te erkennen, want het evangelie is *een kracht Gods tot behoud voor een ieder die gelooft*. [Romeinen 1:16]

In gemeenschap met de kerk van alle tijden en alle plaatsen spreken wij openlijk uit:

Ik geloof in God de Vader, de Almachtige,
Schepper van hemel en aarde
En in Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onze Heer,
die ontvangen is van de Heilige Geest,
geboren uit de maagd Maria,
die geleden heeft onder Pontius Pilatus,
is gekruisigd,
gestorven
en begraven,
is nedergedaald in het rijk van de dood,
op de derde dag opgestaan van de doden,
opgevaren naar de hemel
en zit aan de rechterhand van God, de Almachtige Vader,
vanwaar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.

¹⁴ Hier voegt de CGK-synode de volgende passage tussen: "Bij dit alles mag niet vergeten worden dat de Schriften ons leren dat wij in zonde ontvangen en geboren zijn. [Ps.51:7] De doop laat ons zien dat wij totale reiniging nodig hebben. Ook leren de Schriften ons: Wij kunnen in Gods rijk niet komen tenzij wij wedergeboren worden [Joh.3:3]. Maar in de doop ontvangen we ook het teken en zegel dat God ons wil geven wat Hij van ons vraagt. Daarom worden wij gedoopt in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest'.

Ik geloof in de Heilige Geest.
Ik geloof de heilige Katholieke Kerk,
de gemeenschap der heiligen,
de vergeving van de zonden,
de opstanding van het lichaam
en het eeuwige leven.

Vragen aan de ouders

In geloof moeten wij de doop verlangen en niet uit gewoonte of voor de uiterlijke vorm. Daarom vragen wij u eerlijk antwoord te geven op de volgende vragen:

- Erkent u dat onze kinderen van hun vroegste begin in de macht van de zonde zijn en aan het eeuwig oordeel onderworpen zijn, maar dat zij op grond van het lijden en sterven van Christus uit deze duisternis worden getrokken¹⁵ in het licht van zijn verlossing en dat zij daarom als leden van zijn gemeente gedoopt behoren te worden?
- Gelooft u dat de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament het verlossende Woord van God zijn, zoals de kerk dat ook openlijk in haar geloofsbelijdenis uitspreekt en erkent en zoals dat ook in de kerk alhier wordt verkondigd?
- Belooft u uw kind bij het opgroeien zo te onderwijzen en te laten onderwijzen dat het zijn doop leert verstaan, en belooft u uw kind voor te gaan in een christelijke levenswandel?

Vader en moeder..... wat is daarop uw antwoord?

Ja.

Doop

Doopgebed

Almachtige, eeuwige God,

U hebt door de zondvloed de ongelovige wereld gestraft, maar Noach en de zijnen hebt U gered. Hoe groot is uw ontferming.

U hebt de Farao van Egypte, die zo verhard was dat hij zich niet aan U wilde onderwerpen, met heel zijn leger in de Rode Zee doen omkomen, maar uw volk Israël hebt U droogvoets door diezelfde Rode Zee geleid.¹⁶

Wij bidden U op grond van uw oneindige barmhartigheid, dat U dit kind genadig wilt zijn en door uw Heilige Geest wilt opnemen in het lichaam van Jezus Christus, uw Zoon.

Laat het met Hem in zijn dood worden begraven en met Hem opstaan in een nieuw leven.

Laat het zijn kruis dagelijks blijmoedig dragen in de navolging van Christus

¹⁵ De CGK-synode vindt dat de eerste doopvraag aangepast moet worden. Wat er nu staat is te massief geformuleerd. Derhalve: "op grond van....worden getrokken" weghalen; daarvoor in de plaats "in Christus geheiligd zijn".

¹⁶ In het gebed moet volgens de CGK-synode een toelichting komen op de verwijzing naar de zondvloed en de doortocht. Toegevoegd wordt: "U laat ons in deze reddingen door het oordeel (water) heen op de meest diepe wijze zien wat de doop is".

en Hem aanhangen met een echt geloof, vaste hoop en vurige liefde.

Geef dat het dit leven - dat aan het sterven is prijsgegeven - door uw genade getroost zal verlaten en zonder angst zal verschijnen voor Jezus Christus, uw Zoon, die Rechter en Redder is.

Hoor ons in de Naam van Jezus Christus, uw Zoon, die met U en de Heilige Geest, één enig God, leeft en regeert in eeuwigheid.
Amen.

Doopformule

N.N., ik doop u/jou
in de Naam van de Vader
en van de Zoon
en van de Heilige Geest.¹⁷

Afsluitend dankgebed

Almachtige, barmhartige God en Vader,
U prijzen en danken wij dat U ons en onze kinderen door het bloed van uw geliefde Zoon, Jezus Christus, al onze zonden vergeeft; dat U ons door uw Geest tot leden van Hem afzondert en in Hem tot uw kinderen aanneemt; U prijzen en danken wij dat U ons dit laat zien en bezegelt in het teken van de doop.

Om Jezus' wil bidden wij U voor dit gedoopte kind dat U het altijd wilt leiden en regeren door uw Geest; laat het naar uw Woord worden opgevoed en in Christus tot geestelijke groei komen, opdat het uw goedheid en barmhartigheid zal erkennen en verkondigen. Laat het als een gerechtvaardigd mens onder onze enige Leraar, Koning en Hogepriester

Jezus Christus leven en volhardend strijden tegen de zonde, de duivel en zijn hele rijk en overwinnen, om U, enige en betrouwbare God, Vader, Zoon en Heilige Geest, eeuwig te loven en de prijzen.
Amen.

11.4 Concipiëren

Deputaten willen dit hoofdstuk afronden met een conceptvoorstel dat kan dienen ter behandeling op de synode.

Materiaal:

- 1 Rapport Deputaten Eredienst voor de GS Amersfoort-Centrum 2005, hoofdstuk 11.
- 2 Rapport Deputaten Eredienst voor de GS Leusden 2002 (m.n. par.9.6).
- 3 Het klassieke doopformulier in: *Liturgische formulieren uit de gereformeerde traditie. Een hertaling* (Uitgeverij Boekencentrum, 2004, ISBN 9023916360, 96 pag.) blz. 17-20.
- 4 Besluitvorming d.d. 16 november 2004 van de GS Utrecht-West 2004 van de CGK inzake het vrijgeven van twee nieuwe doopformulieren.
- 5 Brieven c.q. reacties uit de kerken n.a.v. het deputatenrapport op dit punt.

Besluit 1

- a De taalkundige herziening van het klassieke doopformulier zoals gepubliceerd in de uitgave genoemd bij Materiaal sub 3 naar art.59 KO vast te stellen *als 'Formulier voor de bediening van de heilige doop aan de kinderen van de gelovigen II'* en vrij te geven voor gebruik in de kerken.

¹⁷ CGK-synode plaatst achter de doopformule het woord 'Amen'.

- b Deputaten Generaal-Synodale Publicaties op te dragen om, na verkregen instemming van rechthebbenden, de kerken op korte termijn de dienen met een uitgave van dit formulier, die geschikt is voor gebruik in de eredienst.

Gronden:

- 1 De genoemde hertaling komt inhoudelijk overeen met zowel het klassieke formulier (in de versie zoals het bekend is sinds de 175ste zitting van de nationale synode van Dordrecht 1618/1619) als met de herziening uit het *Gereformeerde Kerkboek* (1986). Tevens is ze in taalkundig opzicht een verantwoorde en bruikbare herziening van deze teksten (vgl. voor wat 'verantwoord en bruikbaar' is, hoofdstuk 10 van dit rapport over een 'consistent en eigentijds taalgebruik in liturgische teksten en formulieren');
- 2 Een hertaling van de overige formulieren is momenteel niet aan de orde. Van deze formulieren is onlangs een herziening vastgesteld en vrijgegeven middels het *Gereformeerde Kerkboek* (1986). Ook zijn enige nieuwe avondmaalsformulieren en een nieuw huwelijksformulier vastgesteld en vrijgegeven middels het *Liturgisch Katern bij het Gereformeerde Kerkboek* (2000). Voor het gebruik in de erediensten bestaat binnen de kerken als het gaat om de klassieke formulieren derhalve geen behoefte een extra uitgave van alle teksten. Met de uitgave van een taalkundige herziening van alleen het doopformulier kan worden volstaan. Desgewenst en indien mogelijk kan Deputaten Generaal-Synodale Publicaties de uitgave van deze tekst combineren met andere teksten die door de synode zijn vrijgegeven.

Besluit 2

- a ÒF: De *beide ontwerpen van de kant van deputaten CGK en GKV ÒF: de beide proeven zoals door de GS Utrecht-West 2004 van de CGK op 16 november 2004 vastgesteld*¹⁸, aan de kerken voor gebruik in overweging te geven, als mogelijk toekomstig '*Formulier voor de bediening van de heilige doop aan de kinderen van de gelovigen III resp. IV*'
- b Deputaten Eredienst op te dragen de reacties vanuit de kerken te verzamelen en hiervan op de eerstvolgende synode te rapporteren.
- c Deputaten Generaal-Synodale Publicaties op te dragen om, in overleg met deputaten liturgische formulieren van de CGK, de kerken op korte termijn de dienen met een uitgave van deze formulieren.

Gronden:

- 1 Beide teksten zijn qua inhoud, vorm en taalkleed geschikt voor gebruik in de erediensten;
- 2 De synode stemt er mee in dat, gelet op het feit dat de vorige synode de verdediging van het recht van kinderen op de doop tegenover het baptisme in deze tijd noodzakelijk achtte, er niet één maar twee nieuwe formulieren worden gepresenteerd. Eén waarin deze verdediging expliciet aandacht krijgt en één als hulp voor gemeenten waar doopsbediening aan kinderen frequent voorkomt, welke ook qua vormgeving duidelijker een alternatief vormt;

¹⁸ Hier schetsen deputaten een dilemma, rekening houdend met de opdracht om zoveel mogelijk met de CGK samen te werken. De uiteindelijke tekst van de beide 'proeven' moest op het moment van de totstandkoming van dit rapport nog verschijnen (wordt verwacht in het voorjaar van 2005). Het is aan de synode om deze uiteindelijke 'proeven' al dan niet vrij te geven. Want het is ook denkbaar dat de GKV hier niet *tot en met* de 'proeven' van de CGK-synode samenwerkt, maar de 'oorspronkelijke tekst' (die gezamenlijke(!) deputaten naar de CGK-synode stuurden) voor gebruik in de kerken vrij geeft. D.w.z. par.11.3.2. en 11.3.3. zónder voetnoten. Angezien ons deputaatschap slechts een overzicht had van de belangrijkste wijzigingen waartoe de CGK-synode op 16 november 2004 besloot, maar niet van alle, stond ze in december 2004 voor een keuze. ÒF: de *deputaten-versie* van CGK & GKV ÒF: de *synode-versie* welke als proeve aan de CGK-kerkenraden wordt gezonden. Het maken van deze keuze laten deputaten derhalve graag over aan de GS Amersfoort-Centrum 2005.

- 3 In het kader van het streven naar kerkelijke eenheid met de CGK kan dankbaar gebruik gemaakt worden van het materiaal dat ÓF: direct ÓF: indirect gebaseerd is op het resultaat van goede en intensieve gezamenlijke arbeid. De vorige synode had deputaten ook opgedragen om op dit punt met name met deputaten liturgische formulieren van de CGK samen te werken;
- 4 In de beide formulieren zijn verwerkt: zowel de eerdere rapportages, de bespreking op de vorige synode als de wensen en gevoeligheden vanuit de kerken;
- 5 Met name gemeenten waar zeer regelmatig kinderen worden gedoopt en ook gemeenten waar zich de zuigkracht van het baptisme doet gelden, zijn gebaat bij een spoedige publicatie van deze beide proeven. Desgewenst en indien mogelijk kan Deputaten Generaal-Synodale Publicaties de uitgave van deze formulieren combineren met andere teksten die door de synode zijn vrijgegeven.

12 FORMULIER OPENBARE GELOOFSBELIJDENIS (OPDRACHT I. EN J.)

12.1 Opdracht GS Zuidhorn 2002

De synode besloot (Acta art.77):

1. deputaten Eredienst op te dragen:

a. studie te verrichten naar mogelijke aansluiting tussen het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis en de beide doopformulieren;

b. bij deze studie in overleg te treden met kerken van gereformeerde belijdenis die praktisch dezelfde formulieren hanteren;

c. onderzoek te doen naar de betekenis en verwoording van gebed en zegen in verband met het werk van de Heilige Geest en een eventuele handoplegging;

2. het voorgestelde formulier voor de openbare geloofsbelijdenis aan de kerken voor te leggen en de reacties te verwerken in een definitieve versie.

Gronden:

1. deputaten hebben terecht in hun rapport aangegeven dat zij een studie naar de aansluiting tussen genoemde formulieren op zijn plaats achten in deze zin dat de verwoording van een schriftuurlijke visie op doop en belijdenis meer samenhang gaat vertonen;

2. nadere bezinning inzake betekenis en verwoording van gebed en zegen en het werk van de Heilige Geest en eventuele handoplegging is gewenst;

3. het is raadzaam ten aanzien van een definitieve versie van het belijdenisformulier samen te werken met kerken van gereformeerde belijdenis;

4. het is van belang dat de kerken meedenken over de definitieve versie van het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis.

12.2 Ad 1.a/b Studie naar mogelijke aansluiting vragen belijdenisformulier en doopformulieren

Dit lijkt een omvangrijke opdracht. Bedacht mag worden dat er al veel samenhang tussen de formulieren is, te meer nog wanneer het hierna voorgesteld en aangepast concept voor de openbare geloofsbelijdenis aanvaard c.q. vrijgegeven wordt. Maar kun je komen tot gelijklopende formuleringen en vragen? Moeten de vragen van het formulier voor de volwassenendoop teruggebracht of aangepast worden aan die van het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis? Of andersom? Moeten deze vragen misschien gelijk luiden of is alleen meer aansluiting wenselijk? Moeten drie formulieren in elkaar geschoven worden tot een geheel nieuwe mogelijkheid? Met eventuele gedeelten die weggelaten kunnen worden? Herhaaldelijk zijn bij deputaten vragen binnengekomen over belijdenis doen en volwassenendoop in één dienst, soms nog met kinderdoop erbij. Is er een structuur voor te ontwerpen?

Deputaten bieden hier vooralsnog geen omschreven en uitgewogen oplossing. Ook in kerken die praktisch gelijkwaardige formulieren hanteren, vonden we geen model voor deze vragen.

Op de CGK-synode is op 16 november 2004 de opdracht verstrekt aan deputaten te gaan werken aan een vernieuwd belijdenisformulier.

Wel is bij de 'Samen-op-weg-kerken' (nu PKN) een oecumenische structuur voor doop en belijdenis ontworpen en sinds 1993 te gebruiken, die op dit punt een oplossing biedt.

Daarnaast kan het belijdenisformulier van de NHK (Dienstboek 1955), wanneer men dat wenst (sinds oktober 2004 ook vastgelegd voor 'Geref.-Bond-gemeenten'), eventueel ook gebruikt worden voor de doop van volwassenen (deze concessie dan wel met de aantekening: 'In het formulier om de Heilige Doop te bedienen aan volwassen personen wordt echter meer expliciet op de volwassenendoop ingegaan.'). Daardoor kan ten minste bij belijdenis van gedoopte catechisanten en volwassenendoop in dezelfde dienst één formulier gebruikt worden. Ook al zou er in onze situatie geen bezwaar gezien worden in het eventueel gebruik van de voorgestelde belijdenisvragen voor een volwassenendoop, dan toch zou in inleiding op de vragen en wellicht ook nog in de vragen zelf een uitleg of aanpassing m.b.t. de doop moeten plaatsvinden. Vooralsnog hebben deputaten op dit punt geen voorstel of concept. Als de synode op dit punt alsnog voorziening wenst, kan in dit opzicht een vervolgopdracht gegeven worden

Wanneer genoemde samenloop in onze kerken zich aandient, wordt nog altijd veel creativiteit gevraagd van de voorganger. De volgorde *kinderdoop, belijdenis en volwassenendoop* is te prefereren, tenzij de te dopen kinderen kinderen van de te dopen volwassene(n) zijn. Het algemeen of gemeenschappelijk deel van de doopformulieren kan gelezen worden. Voor de fundering van de kinderdoop kan men argumenten kiezen uit één van de formulieren. Uit het surplus van de volwassenendoop kan eveneens geselecteerd worden. De vragen van belijdenisformulier en volwassenendoopformulier (soms ook met die van een kinderdoopformulier) kunnen ineen geschoven worden. De voorganger ontwerpt eventueel in overleg met een kerkenraadscommissie zelf een orde of een formulering, uitgaande van de bijbelse samenhang en gezamenlijke inhoud van de formulieren.

Deputaten menen, dat voor een eventueel met andere formulieren samenhangend, maar uniform formulier, geschikt bij meervoudige aanvraag voor belijdenis en doop, nog veel studie wenselijk en nodig is. Een formulier voor twee- of drievoudige doop- en belijdenis binnen een kerkdienst met 'weglaatmogelijkheden' is denkbaar.

Een aansluiting tussen de vragen in kinderdoopformulier en belijdenisformulier is er. De vragen in het 17^e-eeuwse formulier voor de volwassenendoop zijn breder, maar werden vóór 1923 met enige aanpassing in de Gereformeerde Kerken in Nederland ook wel voor de openbare geloofsbelijdenis van gedoopte catechisanten gebruikt!

Het blijft op dit punt voorlopig voor ons nog zorgvuldig improviseren.

12.3 Ad 1.c. Onderzoek naar betekenis en verwoording van gebed en zegen in verband met het werk van de Heilige Geest en een eventuele handoplegging

We gaven er de voorkeur aan deze problematiek langs de weg van de geschiedenis te benaderen. Het gaat dan om een facet uit de geschiedenis van de roomse en lutherse confirmatie en van de gereformeerde openbare geloofsbelijdenis. Via deze invalshoek komen we in kort bestek alle elementen van het onderzoeksgebied tegen. Daaronder vallen ook bepaalde theologische en praktische vragen en oplossingen.

12.3.1 DE CONFIRMATIE: GEEST, GEBED, HANDOPLEGGING EN ZEGEN

Confirmatio betekent letterlijk: versterking, versteviging, bekrachtiging, bevestiging. Bij Rome een welomschreven sacrament met als hoogtepunt handoplegging en zalving als teken van overdracht van de Heilige Geest. In het Nederlands: het vormsel (waarschijnlijk van Middelnederlands 'vermsel', of 'vroom'sel; vroom = dapper, sterk). In het Duits: Firmung. Bij de Lutheranen is het geen sacrament, wel een sacramentele plechtigheid met geloofsbelijdenis, gelofte, gebed van de gemeente en handoplegging. De gereformeerde openbare geloofsbelijdenis vindt haar centrum in geloofsbelijdenis en geloften na onderzoek van geloofskennis.

Bij overzichten van de ontwikkeling van confirmatie en openbare geloofsbelijdenis sinds de 16^e eeuw wordt in verband met handoplegging, Geest en zegen wel verwezen naar **Andreas Hyperius**, die van 1542-1564 protestants theoloog in het Hessische Marburg was. Hij was beïnvloed door Martin Bucer van Straatsburg (1491-1551). Bucer schijnt als eerste een reformatorisch of Evangelisch confirmatieformulier te hebben ontworpen.¹⁹ Daarom wordt hij wel ‘de vader van de Evangelische confirmatie’ (in onderscheid van de roomse confirmatie) genoemd. In de Hessische kerkorde van 1539 had deze confirmatie door de invloed van Bucer liturgisch al een plaats gekregen.²⁰ In navolging van Bucer propageerde Hyperius dus een handoplegging bij de confirmatie.²¹

In een recent Duits handboek voor de liturgiek stelt dr. Günther Kehnscherper, dat in de gereformeerde invloedssfeer het streven naar een nieuwe orde voor de confirmatie door Calvijn bevorderd is en door Hyperius gecompleteerd met de handoplegging.²² Calvijn bestrijdt scherp het sacrament van de roomse confirmatio (Inst. IV,19). In de roomse visie wordt daarbij door de bisschop via gebed de zevenvoudige Geest gegeven aan de confirmant tot completering van de doop, bezegeld met handoplegging en de zalving met het chrisma salutis, de olie van de zaligheid. Als alternatief stelt Calvijn de noodzaak van catechese en het rekenschap afleggen voor de gemeente. Dat is onze openbare geloofsbelijdenis geworden. Een handoplegging eenvoudig als zegening zou Calvijn wel willen gebruiken (Inst. IV,19,4), maar het roomse beroep voor een confirmerende handoplegging op Hand. 8:15 acht hij niet ter zake (Inst. IV,19,6). Hij haalt Augustinus aan, die over de handoplegging spreekt niet als een sacrament, maar als een gebed (Inst. IV,19,12). Een nadere visie op de handoplegging kwam er bij Calvijn niet. Hyperius bood die wel. Ook vandaag is de zalving bij handoplegging het centrum van de roomse confirmatie. Kernachtig wordt gesteld: “Tegelijk (met de zalving) ontvangt hij (de gedoopte) de gave van God, de Heilige Geest, ...” (OC 9). Hoe dacht Hyperius daar nu over?

¹⁹ De reformator Martin Bucer schrijft in Straatsburg 1533, dat hij graag het oude gebruik weer herstellen wil, waaruit het rituele sacrament van de confirmatie ontstaan is, nl. ‘dat de bisschoppen de gedoopten de hand oplegden en hun zo de heilige Geest verleenden (mit leysteten) naar het voorbeeld van de apostel in Handelingen 8, van welk gebruik wij lezen bij Hiëronymus in Dialogis contra Luciferianos’. (Vgl. W. Verboom, De catechese van de Reformatie etc. Amsterdam 1986, blz. 51).

²⁰ Kerkorde Hessen 1539: ‘Da solle der pfarherr dieselbigen kindern die fürnemsten stücke des christlichen glaubens befragen, und nachdem die kinder darauf geantwort, sich auch da öffentlich Christo dem Herren und siner kirchen ergeben haben, soll der pfarherr die gemein vermanen, den Herrn diesen kindern umb bestendigkeit und merung desz h. Geistes zu bitten und solches gebet mit einer collect beschlieszen. Dem allen nach soll dan der pfarherr denselbigen kindern die hende auflegen und sie also im namen Herrn confirmieren und zu christlicher gemeinschaft bestetigen, auch darauf zum tisch des Herren gehen heiszen, mit angehenkter vermanung, sich im gehorsam des evangelii treulich zu halten und christliche zucht und straf von allen und jeden christen, vornemlich aber von den sellsgern alle zeit gutwillig auzunemen und derselbigen gehorsamen volge zu tun’. (Aangehaald via W. Verboom, a.w., blz. 51).

²¹ Het onderzoek naar de denkbeelden van Hyperius kwam pas in de tweede helft van de 19^e eeuw goed op gang. Wij gebruikten: *Die Homiletik und die Katechetik des Andreas Hyperius*, verdeutscht und mit Einleitungen versehen von D. E. Chr. Achelis (Marburg) und D. Eugen Sachsse (Bonn), Berlin 1901 (geciteerd als I). Daarnaast: D. Walter Caspari, *Elementa christianae religionis. Auctore Andrea Hyperio*. (Über die Bestrebungen des A. Hyperius auf dem Gebiete der praktischen Theologie), Erlangen und Leipzig 1901 (geciteerd als II).

²² Dr. Günther Kehnscherper in *Handbuch der Liturgik*, Göttingen 1995, 336. Ook dr. W. Verboom wijst op Hyperius’ pleidooi voor de handoplegging (De catechese..., 52 nt 57).

12.3.2 DE OPVATTING VAN HYPERIUS

Voor zijn leer over de catechese ziet Hyperius een fundamenteel kader in Hebr. 6:1,2. Bij het toepassen daarvan behandelt hij als vijfde hoofdstuk de handoplegging.²³ Hij onderscheidt drieërlei handoplegging in het Nieuwe Testament: a. bij genezing van zieken en zwakken ter bekrachtiging van het evangelie; b. bij de aanstelling van bisschoppen, presbyters en diakenen; c. bij nieuwe gedoopten, waarbij dezen de Heilige Geest en Geestesgaven ontvingen (Hand. 8:17, 19:6). De tweede en derde vorm werd in de kerk terecht behouden, zegt hij, want altijd zijn nieuwe ambtsdragers nodig; en gedoopten hebben altijd de hulp van de Heilige Geest nodig om bekwaam te zijn tot goede werken. Door deze handoplegging wordt vooral de Geest van kracht, liefde en bezonnenheid meegedeeld (2Tim.1:7).

Zo'n handoplegging stond volgens Hyperius in de oude kerk (citaat van Hiëronymus, Augustinus, paus Leo, concilie van Elvira) in hoog aanzien en werd toegepast, óf 'om voorbede te doen voor hen, die in hun vroegste jeugd de doop ontvangen hadden en later als knaap of jongeling voor 't eerst voor de gemeente hun geloof beleden, óf om in de kerk van God in te planten diegenen, die bij de haeretischen of schismatieken gedoopt waren, maar dan van hun dwaling genezen werden en tot de kerk terugkeerden.' Deze ceremonie van de handoplegging moet weer in de gemeenten ingevoerd worden. Dat is heilzaam voor de jongeren, die de catechismus leren en het geloof belijden. Het dient ook tot opbouw van de hele gemeente. Tot vreugde van catechetes, ouders en peten. Aldus Hyperius.²⁴

12.3.3 KRITIEK OP DE OPVATTING VAN HYPERIUS

De bewerker van de uitgave van Hyperius' *De catechesi* in 1901, dr. Eugen Sachsse (destijds gewoon hoogleraar theologie aan de universiteit van Bonn), betoogt daartegen dat handoplegging niet als inzetting aan de gemeenten is nagelaten en dat ook nergens een belofte aan deze ritus is verbonden. Het gebruik had een dubbele zin: door de handoplegging werd iemand gezegend of werd hem een ambt overgedragen. Sachsse tracht te bewijzen dat de handoplegging de waarde van een teken heeft: 'ze maakt bekend dat de voorbede op een bepaalde persoon gericht is. De kracht van de handeling bestaat niet in de ritus, maar in de voorbede.' Hij verwijst o.a. naar Genesis 48:14 (Jakob zegent Efraïm) en Marcus 10:16 (Jezus zegent kinderen).

'De gewoonte van de handoplegging is in de oude kerk vastgehouden, niet om een gave mee te delen, daartoe ontbrak gebod en belofte van de Heer, maar om bekend te maken ('bekunden'), dat aan iemand een ambt werd overgedragen of dat de voorbede op hem gericht was. Zo werd ook de gedoopten na de doop de hand opgelegd en voorbede gedaan. Spoedig echter sloop de dwaling binnen, alsof niet de voorbede het wezenlijke was, maar alsof door de handoplegging de gave van de Heilige Geest meegedeeld werd. Zo ontving de handoplegging een betekenis, die zij in de apostolische tijd niet had en aan deze dwaling heeft Hyperius vastgehouden. Daarom noemt hij deze handoplegging *confirmatio*, omdat zij de *spiritus fortitudinis* (geest van kracht, moed) meedeelde, zoals ook de kerk van de Middeleeuwen leerde. De reformatoren verwierpen deze leer van de *confirmatio* eenparig als een onbijbelse uitvinding van mensen.'²⁵

12.3.4 REGENSBURG 1541

Bij het godsdienstgesprek van Regensburg 1541 tussen Evangelischen (o.a. Melanchthon, Bucer en Calvijn waren er) en Rooms (o.a. Contarini, Johann Eck en Albertus Pighius) is

²³ Hyperius, *De catechesi*, zie I, 192; II, 61.

²⁴ Hyperius, zie a.w. I, 206.

²⁵ Dr. Sachsse over Hyperius' opvatting, zie a.w. I, 161, 162.

gepoogd nog tot een soort verzoening of consensus te komen op belangrijke punten van verschil. Ook de visie op de sacramenten was onderwerp van bespreking. Zo kwam ook de zaak van de confirmatio aan de orde. De Evangelische theologen hadden ten behoeve van toenadering een zeker soort *confirmatio* als toelaatbaar aangeduid: nadat de gedoopte kinderen in de christelijke waarheid genoegzaam onderwezen zouden zijn, moesten zij voor de gemeente onderzocht worden en een belijdenis van het geloof afleggen. Dan moest men hen ernstig vermanen dat zij in dit geloof zouden volharden en dienovereenkomstig wandelen. Tenslotte zou men God aanroepen over de kinderen, dat Hij hen in dit geloof zou bevestigen. Bij dit gebed zou men de ritus van de handoplegging kunnen aanwenden, maar dat zou zonder bijgeloof moeten gebeuren. Ook was men bereid het signum crucis (het teken van het kruis) toe te laten, aangezien beide tekenen eigenlijk adiaforon (of 'middelmatic') zijn en tot menige goede gedachte aanleiding zouden kunnen geven.

Maar toen dr. Eck de volledige roomse leer liet gelden en elk catechetisch moment van de confirmatie wilde uitsluiten, verwierpen de Evangelischen deze door Eck verdedigde confirmatie als een *otiosa ceremonia* (een lege ceremonie). Hoewel nu de naam bij vele Evangelischen werd aangehouden, was de plechtigheid naar haar wezen toch volstrekt verschillend. Het roomse sacrament van de confirmatie (het vormsel) werd vervangen door onderwijs, een publieke belijdenis en een afsluitende handeling.²⁶ Natuurlijk hoort bij die afsluitende handeling ook het gebed of het lied van de gemeente, zowel bij Lutherse als Calvinisten.

12.3.5 Evangelische confirmatie met zegenende handoplegging vandaag

Genoemde afsluitende handeling blijkt tot op vandaag in de Lutherse wereld de oplegging van de handen te zijn als concentratie en toepassing van het gebed van de gemeente om de hulp en de kracht van de Heilige Geest na de openbare belijdenis en na de belofte van een christelijk leven. De gevolgde orde bij een confirmatiedienst is: na de preek: lied – Aanspraak confirmanten – Geloofsbelijdenis – Confirmatievragen – Lied (vaak: *Nu bidden wij de Heilige Geest*, vgl. LvK 241) – Gebed des Heren – Voorbedegebed voor confirmanten - Steeds ná dit (voorbeden)gebed van de gemeente komt de zegenende oplegging van handen: "Was wir für euch gemeinsam erbeten haben, das lässt mich einem jeden von euch besonders unter Auflegen der Hände zusprechen." Volgt de confirmatiespreuk onder handoplegging – lied – toespraak tot geconfirmeerden en gemeente – vervolgens Avondmaal of besluit.

Handoplegging wordt verstaan als 'exhibitieve voorbede' (aanwijzende, tonende voorbede).

In de meeste Duitse Evangelische confirmatieformulieren vindt de zegening van de confirmanten plaats onder handoplegging (vaak bij knielende houding) of door een handdruk. Bij de 'inzegening' krijgen de confirmanten (persoonlijk of groepsgewijs) na het noemen van hun naam een bijbelwoord (confirmatiespreuk) mee op hun levensweg. Dr. Karl Dienst beschrijft,²⁷ dat vroeger bij de zegening vaak gewaarschuwd werd tegen het misverstand van de magie. Tegenwoordig gebeurt dat minder, maar de stellige zegenspreuk van Martin Bucer *Ontvang de Heilige Geest, beschutting en bescherming voor alle kwaad, sterkte en hulp voor alle goeds* werd vaak al aangevuld en wordt tegenwoordig veelal veranderd in spreuken met een wens karakter, b.v.: *De Geest van God geve jullie de moed, met waarheid en goedheid de boze te weerstaan. Vrede zij met jullie! Of: God Vader, Zoon, en Heilige Geest geve je zijn genade...* ". De opvatting van zegening zwenkt heen en weer tussen een hoe ook maar uitgelegd 'overdragend handelen' en een 'spreekhandeling' in de zin van een voor God uitgesproken wens, zonder daaraan onvoorwaardelijk een handelen van God te verbinden."

²⁶ Handbuch Liturgik 1995, 335; Sachsse I, 162

²⁷ Handbuch Liturgik 1995, 935.

Overigens ook de r.k. kerk (even afgezien van het confirmatie-sacrament) gaat bescheidener om met het geven van zegeningen dan vroeger. Een bekende Duitse professor in liturgiewetenschap en homiletiek schrijft: 'De bedenking kan opkomen, dat zegeningen magische voorstellingen en praktijken begunstigen. Mag dat in de voorbije eeuwen het geval geweest zijn, tegenwoordig legt de kerk groot gewicht op de constatering, dat zegeningen smeekgebeden van de kerk zijn. Zij beschouwt zich niet als eigenares ('Herrin') over de gaven van een zegening, alsof zij daarover vrij zou kunnen beschikken. Alleen God heeft de vrije beschikking over elke genade, elke zegen. Deze grondgedachte moest alle magische voorstellingen afgrenzen.'²⁸

12.3.6 GEREFORMEERDE PRAKTIJK

De Gereformeerden hebben in navolging van Calvijn ter vervanging van het sacrament van de confirmatie (of het vormsel) catechese, geloofsbelijdenis en gelofte van een christelijk leven centraal gesteld. Nergens is accent op een handoplegging gelegd. Waarschijnlijk was die ook niet gebruikelijk. Uiteraard hebben zij na belijdenis en gelofte de Naam van God aangeroepen in dankzegging voor de blijken van het werk van de Heilige Geest en gebeden om bijstand, kracht en groei van diezelfde Geest. Beide elementen kunnen daarnaast ook in zang en muziek uitdrukking vinden.

W. Verboom wil het woord 'bevestigen van nieuwe lidmaten' (een aanduiding uit 1816) liever vermijden, omdat o.a. het woord teveel herinnert 'aan het R.K. Vormsel of een Protestantse Confirmatie, die als een derde sacrament komt bij Doop en Avondmaal'. Door dit woord gaat de aandacht ook onwillekeurig verschuiven 'van catechese en ondervraging naar een installatie door de kerk, liefst met handoplegging'.²⁹ Hij acht zo iets kennelijk niet gewenst.

Een handoplegging eventueel is niet noodzakelijk, heeft hooguit een ondersteunende functie. Vermoedelijk is een handoplegging bij de openbare geloofsbelijdenis in Nederlandse kerken van gereformeerde oorsprong pas in de loop van de 20^e eeuw hier en daar in gebruik gekomen. In 1973 bij doop en belijdenis mogelijk in de GKNSyn. In de nieuwe structuur sinds 1993 in de SoW-kerken heeft de handoplegging (naar oecumenisch model, BEM-rapport) een volwaardige plaats ontvangen, waarbij de voorganger onder handoplegging op de knielende 'geloofsleerling' zegt: 'Ontvang de heilige Geest' of 'Wees gezegend met de gave van de heilige Geest'.³⁰

12.3.7 CONCLUDERENDE MENING DEPUTATEN

Deputaten achten het niet wenselijk hier iets voor te schrijven of te propageren. De indruk van hoogtepunt bij handoplegging als een soort magische handeling moet vermeden worden. Bij de openbare geloofsbelijdenis gaat het niet om een confirmatie, maar om het jawoord van geloofsbelijdenis en gelofte. Dit in het kader van de eerste keer publieke beaming van de doop en voorbereiding op het heilig avondmaal. Een eenvoudige handoplegging als ondersteunend gebaar bij een zegenbede hoeft niet afgewezen te

²⁸ Adolf Adam, *An Gottes Segen ist alles gelegen* (Die segnungen der Kirche), Leutesdorf 2001, 15/16).

²⁹ W. Verboom, De openbare geloofsbelijdenis, *Theologia Reformata*, 34,1,47v.

³⁰ Toch wil men bij deze handeling niet spreken van bevestiging of confirmatie, want de handeling voegt niet iets nieuws aan de doop toe. "Wie gedoopt is, draagt de belofte van de heilige Geest (...). Dit geldt zowel wie als volwassene gedoopt wordt als wie als kind gedoopt wordt en op latere leeftijd belijdenis doet. De handoplegging is het teken bij het gebed om de gave van de heilige Geest. ... De handoplegging is toegepaste voorbede. Zij is tevens bezegeling van de toewijding aan God." (Doop en belijdenis, Proeven voor de Eredienst, aflevering 3, Zoetermeer 1993, blz. 107).

worden, kan evengoed nagelaten worden. Hoewel de vraag naar symboliek in onze tijd groot is, mag het punt van de handoplegging adiaforon, een middelmatige zaak, blijven.

12.4 Ad 2. Aan de kerken voorgelegd en reacties verwerkt

Uit de zusterkerken is een aantal bruikbare reacties binnengekomen op het hun opnieuw voorgelegde, niet vrijgegeven voorlopige belijdenisformulier van deputaten aan Zuidhorn 2002. Ook kwamen er particuliere reacties. Verder werd ons een reactie van de FRCA doorgezonden. Daarnaast nog een viertal reacties uit de NGK. Deze kerken volgen kennelijk in hoofdlijn wel het in Utrecht 1923 vastgestelde en aan de kerken toen ten gebruike aanbevolen formulier, maar de praktijk komt neer op een variatie, hertaling of herziening, afhankelijk van plaats of persoon. Zo'n variatie was in de gereformeerde kerken niet vreemd vóór 1923. De CGK hanteren naast de 'vragen van Voetius' een door een synode in 1974 vastgesteld formulier, er bestaat behoefte aan herziening (2004). De Gereformeerde Gemeenten (in meer dan één verband) gebruiken, voor zover bekend, nog de 'vragen van Voetius'. Bij 'Gereformeerde Bondskerken' gaat men hoe langer hoe meer van 'Voetius' over naar het formulier uit het Dienstboek 1955.

Van de kant van de Redactie Dienstboek van de Protestantse Kerk in Nederland verscheen (op initiatief van en in samenwerking met de Gereformeerde Bond) in oktober 2004: *Liturgische formulieren uit de gereformeerde traditie* (een hertaling), Zoetermeer 2004. Er is een formulier voor de openbare geloofsbelijdenis bijgevoegd, dat gebaseerd is op dat van het 'Dienstboek 1955'.

De door deputaten ontvangen reacties kunnen uiteraard hier niet volledig weergegeven worden. Ze zijn alle overwogen. Verantwoording van keuzes kan wegens ruimte slechts in enkele gevallen gedaan worden.

12.4.1 REACTIES

De reacties kunnen als volgt enigszins gerubriceerd worden.

- **Geheel.** Amersfoort-Zuid suggereert alle vragen eventueel in de ikvorm te gieten (met eventueel een persoonlijk amen erbij). Deze mogelijkheid troffen deputaten ook aan in concepten van ogb van de Orthodox Presbyterian Church (1999).

- **Aanhef/inleiding.** Uitbreiding en onderwijzing over betekenis en impact als bij Leusden 1999 toch zeer gewenst (Bergschenhoek); geloofsleerlingen raar woord (Amersfoort-Zuid); kan dat "gedoopte leden van Christus' kerk" in alle gevallen wel? (Groningen-West, Niezijl); aanwijzingen positief (Amersfoort-Oost, Grootegast, Veenendaal-Oost), maar wat niet in de kerk voorgelezen hoeft te worden, hoort tussen haakjes (Hardenberg-Baalderveld); de aanwijzing van de plaats van de plechtigheid na de verkondiging van het woord mag geen voorschrift zijn (Spakenburg-Zuid); in aanhef of vragen kan verhouding tussen doop en belijdenis helderder geformuleerd (FRCA).

- **Toevoeging eerste vraag als reactie op de 'doopformule'.** Overwegend positief (o.a. Ten Boer, Eindhoven-Best, Grootegast, Hardenberg-Baalderveld, Monster, Mussel, Spakenburg-Zuid, Uithuizen, Veenendaal-Oost). Sommigen willen eerste vraag breder of sterker neerzetten (Nieuwleusen, Waddinxveen). Een ngk-predikant wijst erop dat in vraag 3 al een link met de doop ligt.

- **Vragen 2-5.** Meer eigentijds formuleren (Veenendaal-Oost, Waddinxveen, ngk-reacties). Vraag 2 en 3 kunnen beter omgewisseld worden wegens aansluiting bij doop (Ruinerwold-Koekange).

- **Vraag 2.** Geen concrete opmerkingen uit ons kerkverband. Deze vraag is natuurlijk ook voor belangrijk deel gelijklopend aan de tweede doopvraag (formulier kinderdoop). CGK 1974: i.p.v. het eerstgebruikte begrip 'de leer': 'de waarheid'. I.p.v. het woord 'samengevat': 'beleden'. Voetius nog altijd: 'Verklaart en erkent gij, dat gij de leer van onze kerken, voor zover gij die geleerd, gehoord en beleden hebt, houdt voor de ware en zaligmakende leer, overeenkomende met de Heilige Schrift?'. NGK-reacties: gevarieerde en uiteenlopende omschrijvingen, daarbij ook i.p.v. 'de leer': 'het getuigenis' (tweede doopvraag doopformulier NGK Oegstgeest en Amersfoort 2002).

- **Vraag 3.** Langerak: is de tussenzin over het avondmaal ter voorkoming van misverstand (alsof het avondmaal juist aanzet tot afkeer van jezelf) niet beter anders neer te zetten, b.v.: Geloof u Gods verbondsgenade, waarvan u in het heilig avondmaal steeds verzekerd wordt. Kwestie: afkeer van jezelf. Liever andere formulering (A. de Ruiter; ngk-reacties; CGK 1974 nog steeds: dat gij u vanwege uw zonden mishaaft). Schuif inhoud vraag 3 en 4 ineen in één vraag (K. van den Geest).

- **Vraag 4.** Moet hier niet de naam van de Heilige Geest genoemd worden? (Bunschoten-Oost); negatieve formulering behoeft positieve aanvulling: belooft u zich (beloof jij je) te voegen bij deze gemeente als een levende steen? (catechisantengroep Meppel-Oost); reactie uit ngk: liever: '... , tegen de zonde en de wereld te strijden en in het belijden van Zijn Naam door Gods genade trouw te blijven in leven en in sterven?'. CGK-formulier heeft vraag 4 en 5 samengevoegd: 'belijdt gij dat het u een hartelijke behoefte is, door de kracht van de Heilige Geest, God de Here lief te hebben en Hem te dienen naar Zijn Woord, u als getrouw lid van de gemeente van Christus te openbaren, mede te arbeiden aan de opbouw van Zijn gemeente, Zijn Naam te belijden in de wereld en u gewillig te onderwerpen aan het herderlijk opzicht en tucht van de kerk?'

- **Vraag 5.** Moet in plaats van kerkelijke vermaning niet ook expliciet gewezen worden op 'de aansporende woorden van de gemeente' en dan daarna de daaruit volgende kerkelijke vermaning en censuur? (H. Holwerda, Stadskanaal); ngk-reactie: liever zoiets als: Verklaar je dat het je oprecht voornemen is je trouw te stellen onder de bediening van het Woord en de sacramenten en belooft u je te onderwerpen aan het herderlijk opzicht en tucht van de kerk en mee te werken aan de opbouw van de gemeente van Christus?

- **Conclusie over rechten en plichten?** Zo CGK 1974.

- **Aanspraak of verplichting van de gemeente nodig?** Amersfoort-Zuid stelt voor iets toe te voegen in de volgende zin: *Aan de gemeente kan gevraagd worden om de mensen in alles te helpen te leven naar hun belofte, zoals aan de gemeente gevraagd wordt om ambtsdragers te aanvaarden.* Ook sommige NGK kennen zo'n verklaring.

- **Voorbeeld gebed?** Bergschenhoek acht het beter toch een voorbeeldgebed op te nemen.

- **Zegenbede.** De FRCA schrijven:

We suggest to put some words of Paul's letter to the Philippians in before or instead of the concluding words of 1 Peter 5:10,11. We think of:

"And this I pray, that your love may abound still more and more in knowledge and all discernment, that you may approve the things that are excellent, that you may be sincere and without offense till the day of Christ, being filled with the fruits of righteousness which are by Jesus Christ, to the glory and praise of God. Shine as lights in the world, holding fast the word of life, and the God of peace will be with you!" (1:9-11; 2:15b; 4:9c)

De CGK: na Voetius: 'Moge God, Die dit goede werk door Zijn genade begon en tot hertoe voortzette, u hierin bevestigen en het meer en meer voltooien tot de dag van Christus.'

Na 1974: 'De almachtige barmhartige God en Vader van onze Here Jezus Christus sterke u door Zijn Heilige Geest! Amen.'

12.5 Ad 3. Concept formulier

In de aan de cijfers beantwoordende noten wordt enige verantwoording van een keus gegeven.

Formulier voor de openbare belijdenis van het geloof (door gedoopte catechisanten)

De openbare geloofsbelijdenis heeft bij voorkeur³¹ plaats in de kerkdienst na de verkondiging van het Woord. De door de kerkenraad daartoe onderzochte catechisanten³² staan bij de doopvont. Na de openbare geloofsbelijdenis kan het heilig Avondmaal gevierd worden.

*Geliefde broeders en zusters in onze Here Jezus Christus,
U bent hier verschenen voor God en zijn heilige gemeente, om bewust uw doop te beamen³³, uw geloof te belijden, en zo toegang te krijgen tot het Avondmaal van onze Here Jezus Christus.³⁴ Antwoordt daarom oprecht op de volgende vragen³⁵:
Ten eerste:*

³¹ De traditie sinds de reformatie van de 16^e eeuw wijst terecht aan, dat zo'n openbare belijdenis plaats vindt na de verkondiging. Sommige zusterkerken willen hier liever geen voorschrift. Dat gereformeerde kerken om psychologische redenen ertoe overgegaan zijn de ogb voor de verkondiging te laten plaatsvinden, neemt niet weg, dat voor zo'n plechtigheid de oude liturgische orde van Woord en antwoord (katabasis en anabasis, actie en reactie) als goede orde te prefereren is. (Ook bij Lutherse confirmatie na prediking; bij Rooms-katholieken tegenwoordig zelfs bediening van het vormsel voorgeschreven ná de verkondiging van het Woord; sinds Vaticanum II 1964).

³² Het woord 'geloofsleerlingen', dat gebruikt wordt in DOOP EN BELIIDENIS *Proeven voor de Eredienst aflevering 3*, Zoetermeer 1993, kan wel vermeden worden.

³³ Hier komen we tegemoet aan de aarzeling van sommigen bij de bijstelling 'als gedoopte leden van Christus' kerk', omdat zij dat van b.v. een rooms-katholieke catechisant niet zomaar durven zeggen. Weggelaten dus. Met een aanvullende zinsnede komen doop en avondmaal nu toch in de aanhef ter sprake. Deputaten hebben geaarzeld tussen 'rekenschap afleggen, rekenschap geven van uw doop of uw doop beamen. Uw doop = de betekenis van uw doop. SoW 1993: verlangt ge uw doop te beamen en uw geloof te belijden? Mooi.

³⁴ Moet op deze plaats meer inleiding, onderwijs in de trant van het voorstel 1999 (zoals sommigen prefereren) of dank? De CGK hebben (1974): 'Ge zijt hier verschenen om voor het aangezicht van God en voor Zijn heilige gemeente belijdenis te doen van uw geloof. Na gehouden onderzoek heeft de kerkenraad u aan de gemeente voorgesteld. Nu tegen niemand uwer wettige bezwaren zijn ingebracht, willen wij u in de gelegenheid stellen belijdenis af te leggen en verzoeken u daartoe in dit plechtige ogenblik van uw leven voor vele getuigen oprecht antwoord te geven op de volgende vragen.'
The OPC (1999) begint aldus: 'Geliefden in de HJC, we danken God voor de genade die Hij u daarin geschonken heeft, dat u Gods verbondsbelofte hebt aangenomen, die u werd betekend en verzegeld in uw vroege kindertijd door de heilige doop'. Deputaten kiezen voorshands voor een kort formulier. Catechese en prediking kunnen genoegzame onderwijzing bieden.

³⁵ De OPC (concept 1999) heeft: vragen beneden toestemmen of equivalenten ervan, óf geloften te doen als beneden bepaald of de equivalenten daarvan. Voorgangers daar dus vrij om te variëren.

*Geloof u in God de Vader, de Almachtige, Schepper van hemel en aarde, en in Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onze Here, en in de Heilige Geest, als de Drie-enige God van uw doop?*³⁶

Ten tweede:

Belijdt u dat de leer (het getuigenis) van het Oude en Nieuwe Testament, die (dat) in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en hier in de christelijke kerk geleerd wordt, de ware en volkomen leer van de verlossing is?³⁷ En belooft u bij de belijdenis van deze leer door Gods genade te blijven in leven en sterven?

Ten derde:

Aanvaardt u de belofte en verplichting van Gods (genade)verbond, waarvan uw doop teken en zegel is? U vraagt nu de toegang tot het heilig Avondmaal. Belijdt u, dat u door de kracht van de Heilige Geest u vanwege uw zonden voor God verootmoedigt; en uw leven buiten uzelf in Jezus Christus, de enige Verlosser zoekt; en het uw hartelijke begeerte is God en de naaste lief te hebben, uw oude natuur te doden en godvrezend te leven?³⁸

³⁶ Je kunt dit inkorten, je kunt dit uitbreiden. Maar de Apostolische Geloofsbelijdenis wordt verderop al genoemd. En hopelijk ook gezongen of gesproken bij de plechtigheid. Vraag 1. is een eerste directe reactie op de doopformule. De voorgestelde formulering werd precies zo gebruikt bij de Gereformeerde Kerk te Rijswijk in 1921. Ook de NHK hanteerde dit al in 1862 en herhaalde dit in 1955. Rijswijk had ook 'de tweede vraag' erin verwerkt door toe te voegen: ' , zoals Hij Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft tot zaligheid en naar de belijdenis onzer Gereformeerde Kerken.' Het is aardig te beseffen, dat Calvijn in zijn vragen voor kinderen die men wil ontvangen aan de maaltijd van onze HJC als eerste vraag stelt: 'In Wie gelooft gij? Antw.: Ik geloof in God, de Vader, en in Jezus Christus, Zijn Zoon en in de Heilige Geest.' (vert. uit *De Catechismus van Genève* 1545, in: Stemmen uit Genève, bundel V, Meeuwen NB 1968)

³⁷ Een zekere gehechtheid mag daaraan bestaan dat deze vraag gelijk is aan de tweede doopvraag voor de kinderdoop. Wat de ouders eertijds voor hun rekening namen, nemen nu ook hun kinderen voor hun rekening. Het kan wel wat anders geformuleerd, maar inhoudelijk toch liever geen verschil. Vanwege het voor velen wat moeilijk uit te leggen woord 'leer' op deze plaats kan ook 'onderwijzing' of 'getuigenis' voorgesteld worden. Het vertrouwen in Vader, Zoon en Heilige Geest met hun werken (vr. 1) wordt geschraagd door het getuigenis, de leer, het onderwijs van het Oude en Nieuwe Testament. Het woord 'waarheid', dat de CGK 1974 evenals de GKNs 1958 hier hanteren, lijkt wat vaag in dit verband.

³⁸ Vraag 3 en 4 zijn samengetrokken overeenkomstig de bedoeling van de deputaten, die het concept voor een uniform formulier aan de gereformeerde synode van 1923 hebben voorgelegd. De synode heeft dat toen gewijzigd, waardoor de driedeling naar vr. 81 HC t.a.v. (kort gezegd) je ellende, verlossing en dankbaarheid in het kader van voorbereiding voor het Avondmaal over twee vragen verbrokkeld werd. Ook een predikant pleitte aan ons adres voor deze vereniging in één vraag. Tegelijk is daarbij ook de vraag naar aanvaarding van Gods verbond behouden, nu naar oorspronkelijke bedoeling 1923, belofte én verplichting. De *belofte* is: vergeving van zonden en eeuwig leven uit genade, de erfenis van het koninkrijk; verbondsbelofte, tegelijk de belofte van het Evangelie (vr. 66 HC). De *verplichting* (de andere 'kant', pars, partij; het andere 'deel?') is: de claim van Gods verbond op jou: geloof, hoop en liefde; God is in Christus je Heer en Meester, je bent geen slaaf (meer) van de 'de duivel, de wereld en je eigen vlees'. Dat verplicht je. Het is denkbaar, dat sommigen de vraag toch te vol vinden en zouden willen splitsen in twee vragen. Toch is er samenhang. Het blijft een wat abstract begin van de vraag: aanvaard je Gods verbond in belofte en verplichting? Dat was echter ook al het geval met: geloof je Gods verbondsbelofte, waarvan je in de doop het teken en zegel ontvangen hebt? De wat abstracte notie is toegevoegd voor het besef, dat God in zijn genade jou al vroeg geroepen (geclaimd) heeft als bondgenoot en als zijn kind 'neergezet' heeft en dat jij dat nu gelovig publiekelijk erkent. Een specimen van de betekenis daarvan wordt dan gegeven in het kader van de voorbereiding op het Avondmaal volgens antw. 81 HC. Sommigen wilden graag de Heilige Geest genoemd zien in deze vraag. Dat kan. De

Ten vierde:

Verklaart u, dat het uw oprechte voornemen is (of: Beloofd u) dienstbaar te zijn aan de opbouw van de gemeente, Woord en sacrament trouw te gebruiken en u aan de kerkelijke terechtwijzing te onderwerpen, indien u zich - waarvoor God u genadig beware – in leer of leven misgaat?³⁹

Wat is hierop uw antwoord?

N.N. (hoofd voor hoofd). Antwoord: Ja.

Zegenbede

De God van alle genade, die u in Christus geroepen heeft tot zijn eeuwige heerlijkheid, Hij zal u na een korte tijd van lijden, volmaken, bevestigen, sterken en grondvesten. Hem zij de kracht in alle eeuwigheid! Amen. (1 Petr. 5:10-11; kan ook vervangen worden door Hebr. 13:20,21)⁴⁰

Hierna zingt de gemeente staande een lied. De plechtigheid wordt besloten met dank aan de drie-enige God voor zijn gaven en smeekbeden om volharding in geloof, hoop en liefde, groei in genade en kennis door de kracht van de Heilige Geest.⁴¹

Heilige Geest werkt voor alle verootmoediging aan en werkt niet pas bij de activiteit van gemeenteopbouw, dank of tongentaal.

G. van Rongen heeft gepleit voor de uitdrukking ‘*de wereld verzaken*’, als oude en beproefde formulering en wijzend op de door de doop aangeduide ‘verandering van meester’ (*Ja en Amen*, 1998, 147/48). Dit is als zodanig juist, maar ‘t is wel een moeilijke uitdrukking. De daarvoor in de plaats gekomen, door Van Rongen als minder geslaagd beschouwde en vaak vragen oproepende uitdrukking ‘met de wereld breken’ is boven weggelaten. Hoezeer ook een aangelegen zaak, is deze zaak eigenlijk niet voldoende samengebond in de uitdrukking ‘je oude natuur doden’? Daarachter toch zit de hele kwestie van oude en nieuwe mens, gezindheid van het vlees en gezindheid van de Geest, strijd tussen vlees en Geest, afzien van de wereldse begeerten? (zie Kolossenzen 3!). Er bestaat evenwel geen overwegend bezwaar tussen te voegen: ‘de wereld te verzaken’. In de nieuwe structuur van de SoW-kerken is de verzaking weer een uitgesproken punt geworden. Het wordt verwoord in twee vragen: ‘Wilt ge u verzetten tegen alle machten, die als goden over ons willen heersen? Ja, dat wil ik. En: Wilt u ieder slavenjuk afwerpen en leven in de vrijheid van Gods kinderen? Ja, dat wil ik.’

³⁹ Aanvaarding van het leven in de gemeente en van de kerkelijke discipline. Kan qua formulering eindeloos gevarieerd worden.

⁴⁰ De kwestie van een eventuele handoplegging laten we voorshands nu in het midden. In het (vrije) gebed na de plechtigheid kunnen eventueel de door de FRCA voorgestelde tekstgedeelten uit de brief aan de Filippenzen een plaats krijgen.

⁴¹ Kwesties van inkleding - zoals beurtzang, een toespraakje, de formulering van het gebed, of overhandiging van een aandenken - kunnen aan de plaatselijke situatie en voorganger overlaten worden.

Sympathiek is de gedachte om ook de gemeente uitdrukkelijk erin te betrekken, zoals een NGK-predikant doet; als volgt:

Tot de gemeente:

Gemeente, aanvaardt U hen met blijdschap in Christus en bent U zich bewust van uw opdracht

ook ten aanzien van hen,

elkaar als leden van Christus lichaam

op te bouwen in het geloof?

Antwoord: Ja

Algemeen: We proberen in bovenstaande zoveel mogelijk aan te sluiten bij de gereformeerde traditie sinds de 16^e eeuw, inzonderheid sinds 1923, waarbij leer, verbond en doop, avondmaal en kerk een belangrijke plaats hebben. Het geheel is plechtig en wellicht wat afstandelijk geformuleerd. Het kan natuurlijk altijd anders. Of beter. Maar we zoeken een weg.

12.6 Concept besluit

Materiaal:

- 1 rapport van deputaten eredienst, hoofdstuk 12;
- 2 eventueel bij de synode binnengekomen stukken m.b.t. deze materie.

Besluit:

- 1 deputaten eredienst op te dragen:
 - a. studie te verrichten in de lijn van het rapport naar mogelijke aansluiting tussen het formulier voor de openbare geloofsbelijdenis en de doopformulieren, dusdanig dat voor een eredienst, waarin een (eventueel gedeeltelijke) combinatie van kinderdoop, volwassenendoop en openbare geloofsbelijdenis van gedoopte catechisanten zich aandient, een duidelijk model c.q. formulier voorhanden komt;
 - b. bij deze studie in overleg te treden met kerken van gereformeerde belijdenis, die praktisch dezelfde formulieren hanteren;
- 2 het voorgestelde formulier voor de openbare geloofsbelijdenis bij de kerken ten gebruike aan te bevelen als vervanging van (naast?) het taalkundig herziene formulier van 1923. Eventueel als proeve.

Gronden:

- 1 In praktische zin blijft er behoefte aan een model of formulier, waarmee gecombineerde handelingen van kinderdoop, belijdenis en/of volwassenendoop in één kerkdienst gedragen kunnen worden.
- 2 In andere kerken die uitgaan van de gereformeerde belijdenis, bestaan reeds aanzetten tot enige combinatie. De CGK gaf op 16 november 2004 aan haar deputaten de opdracht haar formulier voor openbare geloofsbelijdenis aan een herziening te onderwerpen. Het is wenselijk, dat er enige afstemming op dit punt beoefend wordt.
- 3 Het voorgestelde en door de synode aanvaarde formulier kan als een goede aanvulling op en vervanging gezien worden van het huidige formulier, dat oorspronkelijk uit 1923 stamt.

(Zoiets ook als aanmaning in het Dienstboek 1955. SoW 1993: *'Beloof u deze kinderen van God te ontvangen in uw midden, te dragen in uw gebeden en samen met hen de weg van het Koninkrijk te gaan? Ja, dat beloven wij'*)

Hoewel ook deze zaak in prediking of toespraakje of gebed een plaats kan krijgen, is het te overwegen facultatief zo'n expliciete aanvaarding een plaats te geven na de zegenbede uit 1 Petr. 5:11,12.

13 STEUNPUNT LITURGIE

13.1 Algemeen

Besluit 10 (Acta G.S. Zuidhorn):

Ten behoeve van ondersteunende activiteiten rond de besluiten die liturgie en kerkmuziek betreffen, aan deputaten Eredienst en aan deputaten Kerkmuziek een bedrag ter beschikking te stellen van in totaal € 8000 per jaar.

In augustus 2002 ging het Steunpunt Liturgie zijn tweede periode in. De synode van Leusden 1999 had voor het eerst mogelijk gemaakt dat er tijd en geld vrij kon worden gemaakt voor landelijke ondersteuning op liturgisch en kerkmuzikaal gebied. Tot aan de synode van Zuidhorn 2002 gebeurde dat onder de naam 'Deputaten Eredienst en Deputaten Kerkmuziek / Ondersteunende Activiteiten'. De synode van Zuidhorn besloot deze activiteiten te continueren en vanaf dat moment werd de naam Steunpunt Liturgie gebruikt. Deze naam maakt, beter dan de vorige (en voorlopige benaming), in één oogopslag duidelijk waar het om gaat; bovendien sluit hij aan bij – bijvoorbeeld – de benaming van het Diaconaal Steunpunt.

Het Steunpunt kan worden getypeerd met de woorden *helpdesk*, *makelaar* en *initiator*:

Helpdesk: ondersteuning n.a.v. vragen vanuit het land.

Makelaar: doorgeven van kennis en informatie van de ene instantie aan de andere (liturgiecommissies, kerkenraden, synoden e.a.).

Initiator: Het ontwikkelen van activiteiten ter ondersteuning van de plaatselijke kerken e.a. (materialen, studiebijeenkomsten, lesbrieven e.a.).

In de periode 1999-2002 werd al duidelijk dat de kerken het Steunpunt Liturgie steeds beter weten te vinden. De periode 2002-2004 bevestigt dat beeld en de conclusie dat het Steunpunt Liturgie in een leemte voorziet, is dus volop gerechtvaardigd. De vragen worden voornamelijk gesteld door plaatselijke liturgiecommissies, en verder door kerkenraden, kerkmusici en individuele kerkleden. Zo kwamen de contacten in de periode 1999-2002 uit 120 verschillende Nederlandse plaatsen dan wel plaatselijke kerken, in de periode 2002-2004 uit 140 verschillende plaatsen / plaatselijke kerken. In 1999-2002 kwamen daar nog twee buitenlandse contacten bij, namelijk Curaçao en Brazilië. In de periode 2002-2004 nam het aantal buitenlandse contacten 'met de helft' af (1, te weten Curaçao); daarentegen waren er wel weer enkele contacten met broeders/zusters uit de NGK- en CGK-kerken.

13.2 Organisatie

Periode:

- 1 juli 2002 – 31 juli 2003
- 1 augustus 2003 – 17 juni 2004

Strikt genomen is dit een verslag over de periode tussen de generale synode van Zuidhorn 2002 en de generale synode van Amersfoort 2005. De jaarverslagen worden gemaakt conform het cursusjaar, maar door de deadlines van de deputatenrapporten, waarin de periodieke verslagen worden opgenomen, wijken de data soms af van het gewone ritme '1 augustus – 31 juli'. Het onderhavige periodiek verslag betreft voorlopig de periode tot half juni 2004. Als dit onderdeel op de synode van Amersfoort 2005 aan de orde komt, zal er een volledig verslag ter tafel liggen.

Aantal uren:

- 2002-2003: 376:15 uur (waarvan ondersteuning 240 uur en de bundel Negentig Gezangen 105:15 uur; overige: cursuswerk en administratie/organisatie)

- 2003-2004: 291:15 uur (waarvan ondersteuning 211:45 uur; bundel Negentig Gezangen 77 uur; cursuswerk en administratie/organisatie: overige)

Totaal: 667:30 uur (ondersteuning 451:45 uur; bundel Negentig Gezangen 182:15 uur; cursuswerk en administratie/organisatie: overige)

Bezetting; Begeleidingscommissie:

Het Steunpunt Liturgie wordt bezet door Anje de Heer; zij werkt vanuit haar eigen werkruimte, gevestigd te Amersfoort (Meerdonk 16, 3823 AM).

Uit de deputaatschappen Kerkmuziek en Eredienst is een begeleidingscommissie samengesteld. Deze commissie bestaat momenteel uit L. Sikkema (Deputaten Kerkmuziek), F.G. aan het Rot (Deputaten Eredienst) en A. Veeffind (Deputaten Eredienst). Deze commissie komt gemiddeld tweemaal per jaar met de steunfunctionaris samen; tussentijds overleg vindt per e-mail of telefoon plaats.

13.3 Werkinhoud

Correspondentie e.a.

- Het grootste deel van de ondersteuning vindt plaats via e-mail. Daarnaast speelt telefonisch contact een rol.
- De aanvragen e.a. kwamen uit 140 verschillende plaatsen dan wel plaatselijke kerken en het ging om ca. 340 contacten. In *bijlage I* is een overzicht opgenomen van alle plaatsen (gerangschikt per provincie), en alle plaatselijke kerken (gerangschikt per classis).
- De onderwerpen die in de contacten aan bod kwamen, waren zeer divers en bestreken het gehele brede veld van liturgie en kerkmuziek. Een in de verslagperiode actueel onderwerp als de Negentig Gezangen scoorde daarbinnen hoog, evenals de uitbreiding van de gezangenbundel in het algemeen. Verder was er ook regelmatig vraag naar informatie over Orde D, diverse aspecten van het Avondmaal, de Tweede Kerkdienst en Kind en kerkdienst. In *bijlage II* is een geordend overzicht van de verschillende onderwerpen waarover informatie werd gevraagd, opgenomen; daarbij staat ook aangegeven hoe vaak een onderwerp ter sprake kwam.

Notities en Documentatiemappen:

- Actualiseren en uitbreiden van het bestaande materiaal
- Nieuw: 2002-2003: 11 Notities (*Raamwerk bespreking liturgie, Orde C, Doop, Zuidhorn over liturgie, Kerkdienst en cultuur, Rond het Paasfeest, Gebeden, Liturgie en kerkorde, Beleid maken rond kerkmuziek, Andere instrumenten, kerkmuziekopleidingen*); 7 Documentatiemappen (*Orde C, Doop, Collecte, Orde D, De tweede dienst, Rond het Paasfeest, Beurtzang*)
- Nieuw: 2002-2004: 9 Notities (*Vaste liturgische vormen, Liturgie digitaal, De bundel Negentig Gezangen, Kind en Sacramenten, Kerkelijk jaar – suggesties voor thuis, Gasten in de dienst, Avondmaal – frequentie, Lezingen, Basiskennis liturgie*), 5 Documentatiemappen (*Gasten in de dienst, Avondmaal – frequentie, Orde B, Avondmaal – vorm, Psalmen en gezangen*)

Totaal aantal verstuurde Notities 2002-2003: 231; totaal aantal verstuurde Documentatiemappen: 56.

Totaal aantal verstuurde Notities 2003-2004: 744 (444 door het jaar + 310 verspreid op de Presentatiemiddag van de Negentig Gezangen); totaal aantal verstuurde Documentatiemappen: 78.

In *bijlage III* is precies te zien om welke Notities en Documentatiemappen (en dus: welke onderwerpen) het gaat; om te kunnen vergelijken zijn de gegevens vanaf 2000 in het overzicht opgenomen.

Internet:

Verdere invulling van de liturgiepagina's van www.gkv.nl; actualiseren van bestaande pagina's. De nadruk lag na 15 november 2003 op het vormgeven en invullen van het onderdeel 'Liederen'. Dit onderdeel is, evenals andere activiteiten t.b.v. de liturgiepagina's, tijdelijk stil komen te liggen door wisseling in de personele bezetting van de functie van webmaster, en door de weinige tijd die binnen het geheel van de Steunpuntactiviteiten voor dit onderdeel beschikbaar is.

Bundel Negentig Gezangen

De werkzaamheden rond de bundel Negentig Gezangen bestonden uit het volgende:

- Opstellen gegevens rond auteurs en componisten i.v.m. auteursrechten
- Activiteiten m.b.t. de eindredactie van de bundel (controleren en achterhalen van de juiste gegevens t.a.v. melodie, tekst, bronnen, dichter, componist; aanleveren van de juiste gegevens bij DepGSP; correctie drukproeven
- Coördinatie van de organisatie van de presentatiemiddag, 15 november 2003
- Begeleiden van de invoering van de bundel d.m.v. achtergrondinformatie en ander ondersteunend materiaal, en organiseren, initiëren, stimuleren e.a. van diverse activiteiten.

De werkzaamheden t.b.v. de uitgaven van de Bundel Negentig Gezangen vielen buiten de reguliere Steunpuntactiviteiten. In overleg met de betrokken deputaatschappen en de quaestor is besloten de kosten hiervoor niet op het beschikbare budget van het Steunpunt te laten drukken.

Uitwisseling

Het Steunpunt Liturgie biedt de mogelijkheid om te bemiddelen bij het uitwisselen van gegevens. In verband daarmee wordt aan de contacten steeds gevraagd, van het materiaal dat men voor eigen gemeente heeft gemaakt een kopie naar het Steunpunt toe te sturen. Van deze mogelijkheid wordt gebruik gemaakt, maar wel is het zo dat de *vraag* naar materiaal van andere kerken groter is dan het *aanbod* van eigen materiaal.

Nieuwsbrief

Er wordt gewerkt aan de realisering van een Nieuwsbrief van het Steunpunt Liturgie. Het is voornamelijk de bedoeling dat deze Nieuwsbrief 'aangehangen' wordt aan een algemene, digitale gkv-nieuwsbrief. Tot het moment dat dit is gerealiseerd, wordt gewerkt met een Nieuwsbrief-in-wording. In deze voorlopige opzet wordt de Nieuwsbrief toegestuurd naar ieder die contact opneemt met het Steunpunt, terwijl op gezette tijden de Nieuwsbrief via de kerkelijke postmaster ook naar alle plaatselijke kerken toegaat. Dit is de eerste keer gebeurd in het voorjaar van 2004 (gecombineerd met twee brieven van Deputaten Eredienst). De inhoud van de Nieuwsbrief bevat o.a. het nieuwe aanbod van het Steunpunt, attendeert op informatie i.v.m. de actualiteit (bijvoorbeeld het kerkelijk jaar), en op andere relevante zaken. De inhoudelijke formule is nog volop in ontwikkeling.

13.4 Financiën

Hieronder een overzicht van de financiën in de verslagperiode:

* alle bedragen zijn in Euro's

Periode	Honorarium		Kosten	Doorberekend	Saldo kosten		Totaal	
2002 2de halfjaar (07 t/m 12)	2426,50	2002-2003:	523,12	- 95,31	427,81	2002-2003:	2854,31	2002-2003

2003 1ste halfjaar (01. t/m 07)	6249,75	8676,25	509,97	- 250,24	259,73	687,54	6509,48	9363,79
2003 2de halfjaar (08 t/m 12)	4013,50	2003-2004:	878,30	- 234,77	643,53	2003-2004:	4657,03	2003-2004:
2004 1ste halfjaar (01 t/m 06)	3961,75	7975,25	591,11	- 232,68	358,43	1001,96	128,43	4785,46
	<i>af: uurkosten i.v.m. uitgave NG: - 4191,75</i>	<i>af: uurkosten i.v.m. uitgave NG: - 4191,75</i>						
	saldo: - 230,--	saldo: 3783,50						
Totaal		12459,75				1689,50		14149,25

Totaalbudget 2002-2005: 3x 8.000,-- = 24.000.—

besteed 2002 t/m 2004:

14149,25

nog te besteden 2004-2005:

9859,75

13.5 Toekomst

Een aantal zaken zijn in de verslagperiode structureel te kort gekomen. Vrijwel alle tijd gaat zitten in de helpdeskfunctie, nl. het beantwoorden van vragen e.a. uit het land. Daardoor is er structureel te weinig tijd voor het opzetten, onderhouden en uitbouwen van de *Liturgiepagina's* op de website van de kerken www.gkv.nl, én voor het initiëren dan wel samenstellen van specifieke materialen zoals lesbrieven e.a.

Op grond hiervan is in de toekomst een uitbreiding van het aantal uren gewenst. Tevens stellen wij voor de uurvergoeding te verhogen; deze vergoeding was de afgelopen 6 jaar € 23,-- per uur (tot 2002 f 50,-- gulden); op grond van indexering stellen wij € 25,-- per uur voor.

Ook wordt er in het geheel ruimte gevraagd voor studie-uren; naar analogie van het aantal studie-uren bij predikanten wordt dat 12 uur per jaar.

Samenvattend:

Budget per jaar: € 13.300
 12 uur per week
 40 week per jaar
 € 25,-- per uur
 12x40x25 = 12.000
 12 studie-uur per jaar: 12x25= € 300,--
 kosten € 1.000,-- (inkomsten verrekend)

13.6 Concept- besluittekst:

Ten behoeve van ondersteunende activiteiten rond de besluiten die liturgie en kerkmuziek betreffen, aan deputaten Eredienst en aan deputaten Kerkmuziek een bedrag ter beschikking te stellen van in totaal € 13.300 per jaar.

Bijlage I*Plaatsen*

Opmerking vooraf: // duidt op turven. Waar niets achter de plaatsnaam staat, gaat het om één contact.

Groningen

Aduard *////*
 Bedum *///*
 Enumatil *//*
 Groningen *//*
 Harkstede
 Hoogezand *///*
 Kantens *//*
 Leek-Roden
 Niezijl
 Oldehove *//*
 Ten Post
 Uithuizen *//*
 Uithuizermeeden *//*
 Veendam *///*
 Zuidbroek *///*
 Zuidwolde

Friesland

Drachten-ZW
 Harlingen
 Leeuwarden *///*
 Sneek *//*
 Oosterwolde *//*
 Oranjewoud

Drenthe

Assen-Kloosterveen *////*
 Assen-Noord *//*
 Assen-Zuid
 Assen
 Beilen *///*
 Hoogeveen *//// //*
 Hooghalen *///*
 Meppel
 Ruinerwold-Koekange *//*

Overijssel

Almelo *///*
 Deventer *//*
 Dedemsvaart-Balkbrug *///*
 Den Ham *///*
 Doesburg
 Enschede
 Hardenberg-Baalderveld *///*
 Hardenberg-Baalder */*

Hengelo *///*
 IJsselmuiden
 Kampen
 Mariënberg *///*
 Vollenhove
 Vroomshoop
 Zwartsluis *///*
 Zwolle-Berkum
 Zwolle-Zuid *//// //*
 Zwolle-Centrum

Gelderland

Apeldoorn-Centrum *//// //// //// /*
 Apeldoorn-Zuid
 Arnhem *///*
 Barneveld *///*
 Doesburg
 Ede *///*
 Ede-Zuid *//*
 Neede */*
 Harderwijk *//*
 Hatter *//// //*
 Nijkerk
 Nijmegen *///*
 Nijverdal
 Nunspeet
 Putten
 Wageningen
 Wezep *///*
 Zaltbommel *///*
 Zutphen *//// //*

Flevoland

Almere *//*
 Almere-West *//*
 Emmeloord *///*
 Lelystad
 Zeewolde *///*

Utrecht

Amersfoort
 Amersfoort-De Horsten *//// //// /*
 Amersfoort-Emiclaer *///*
 Amersfoort-Hoogland
 Amersfoort-Nieuwland *//*
 Amersfoort-Oost

Amersfoort ///
 Baarn
 Driebergen-Rijsenburg
 Leidsche Rijn
 Leusden ////
 Soest //
 Spakenburg-Zuid //
 Utrecht //
 Utrecht-Centrum ///
 Veenendaal
 Zeist

Noord-Holland

Alkmaar
 Amsterdam-C //
 Anna Paulowna
 Beverwijk
 Broek op Langedijk
 Den Helder
 Hilversum //// /
 IJmuiden
 Lisse

Zuid-Holland

Alphen a/d Rijn //
 Bergschenhoek
 Berkel & Rodenrijs
 Delft //// //
 Den Haag //
 Gouda
 Krimpen a/d IJssel //
 Langerak
 Leerdam //
 Lisse
 Middelharnis //
 Nieuwerkerk a/d IJssel
 Oegstgeest

Ridderkerk
 Rotterdam //// /
 Rotterdam-Oost /
 Valkenburg ///
 Vlaardingen //// //
 Waddinxveen
 Voorburg ///
 Zoetermeer //
 Zwijndrecht

Zeeland

Axel
 Goes //
 Middelburg //
 Vrouwenpolder

Noord-Brabant

Bergen op Zoom
 's-Hertogenbosch
 Tilburg

Limburg

Venlo

Anders

Curaçao
 NGK Amersfoort-Noord //
 Organisatie dovendiensten GKV
 Studenten opl. Bloemisten Frederiksoord
 CGK Delft
 CGK Hilversum-Oost
 VGK Delft
 Steunpunt Gemeenteopbouw
 Boekhandel Rietema
 Redactie Dienst
 Deputaten GSP

Plaatselijke gemeenten per classis:

Appingedam: 2
 Groningen: 2
 Grootegast: 4
 Warffum: 1
 Buitenpost:
 Drachten: --
 Leeuwarden: 4
 Assen: 8
 Hoogeveen: 3
 Stadskanaal: 3
 Enschede: 5

Hardenberg: 2
 Kampen: 5
 Ommen: 4
 Zwolle: 3
 Arnhem: 5
 Harderwijk: 6
 Hattem: 3
 Zutphen: 5
 Amersfoort: 12
 Hilversum: 1
 Utrecht: 4

Alkmaar: 6
 Amsterdam-Leiden: 5
 Midden-Holland: 7
 Dordrecht-Gorinchem: 4
 Hoogvliet: 3
 Rotterdam: 6
 Axel: 2
 Middelburg: 2
 Noord-Brabant – Limburg:
 4

Bijlage II**Onderwerpen**

Opmerking vooraf: // duidt op turven. Waar niets achter het onderwerp staat, gaat het om één contact. .

Notitie(s) ///// ///// ///// ///// ///// ///// ///// ///// /////
 Documentatiemap(pen) ///// ///// ///// ///// //

Deputatenrapporten ////
 Synodebesluiten //// /
 Adres Deputaten Kerkmuziek /

Werkwijze liturgiecommissie ///// /
 Informatie over literatuur t.a.v. liturgie //
 Liturgische adviezen voor preeklezers /
 Communicatie met gemeente //

(Bundel) Negentig Gezangen ///// ///// ///// ///// ///// ///// ///// /////
 Begeleidingsbundel Negentig Gezangen ///// ///// /////
 Auteursrechten NG ///// ///// /////
 Downloaden liederen //// //
 Lieder algemeen ///// ///// ///// /////
 Afzonderlijke liederen ///// ///// ///// /
 Aanleren nieuwe liederen /
 Achtergrondinformatie Psalmmelodieën /
 Lieder bij NGK en CGK /
 Bovenstemmen bij de Psalmen en andere liederen///
 Vocale zettingen //
 Lied van de Week ///// ///// //
 Beurtzang ////
 Verbeteren gemeentezang /
 Cantorij ////
 Kinderkoor //
 Andere instrumenten dan/bij het orgel ////
 Orgelboek George Stam /
 Beleidsontwikkeling Kerkmuziek //
 Liturgisch orgelspel //
 Info organistenopleidingen /
 Regeling Kerkmuziek salaristabellen ////
 Regeling Kerkmuziek algemeen ///// /////

Kerkorde en Eredienst ///// /

Orden van dienst algemeen /
 Orde D ///// /////
 Orde A /
 Orde B //
 Orde C ///// //

Avondmaal algemeen ///// ///// //
 Avondmaalsformulieren //
 Avondmaal – studieschetsen
 Avondmaal – frequentie //

Avondmaal – vormgeving *//// //// /*
Avondmaal – plaats in de dienst /

Doop //

Formulier uitzending missionaire predikanten /
Doopformulier /
Ondertekeningsformulieren /
Huwelijksformulier /

Actieve gemeente *///*
Verhouding ambten, gemeente en kerkdienst /

Website – bijbelse kleurplaten /
Kind en kerkdienst *//// ///*
Kind en sacramenten /

Kerkelijk jaar //
Advent *///*
Pasen *//// /*

Diverse liturgische elementen algemeen /
Geloofsbelijdenis *///*
Voorlezer //
Collecte *//// /*
Tien Woorden /
Amen //
Votum *///*
Voorbeden /
Gebeden algemeen /
Schuldbelijdenis en Genadeverkondiging *////*
Gezongen Onze Vader *////*
Liturgisch Katern algemeen *//// //// ///*

Tweede Kerkdienst *//// ///*
Vesper /
Jeugddiensten /
Gastendiensten /
Kerkdiensten en hedendaagse cultuur /

Liturgische catechese /

Kerkbouw /

Cursussen *//// //// /*

Meelezen //

Liturgiecongressen /

Enquête in de gemeente //

Verkiezing ambtsdragers in de dienst

Materiaal andere plaatselijke kerken *//// /*

Bijlage III*Overzicht verstuurde en aangevraagde Notities en Documentatiemappen*

NOTITIE	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004
Act. Gemeente	3	6	11	15
Avondmaal – alg.	27	25	18	22
Avondmaal – vorm	13	23	17	14
Avondmaal – frequentie	--	--	--	10
Andere instrumenten	--	--	1	11
Basiskennis liturgie	--	--	--	2
Beleid kerkmuziek	--	--	7	11
Beurtzang	7	14	11	15
Bundel 90 gezangen	--	--	--	326
Cantorij	24	19	9	18
Collecte	--	1	7	15
Doop	--	--	5	11
Formulieren	--	2	5	11
Gasten in de dienst	--	--	--	3
Gebeden	--	--	3	11
Gezangen Lit. Kat.	--	18	10	12
Houding en bew.	22	14	7	9
Kerkdienst en cult.	--	--	3	16
Kerkelijk jaar	2	4	4	13
Kerk. jaar thuis	--	--	--	2
Kind en kerkdienst	27	28	12	17
Kind en sacramenten	--	--	--	6
Kerkmuziekopl.	--	--	1	10
Lezingen	--	--	--	1
Liturgie na Leusden	23	18	8	11
Liturgie en kerkorde	--	22	2	18
Liturgie digitaal	--	--	--	10
Orde C	--	--	11	14
Raamwerk lit.bespr.	--	--	10	13
Regeling kerkm.	--	5	10	11
Rond het paasfeest	--	--	4	9
Schuldbel. * Gen.v.	21	15	13	12
Themajaar lit.	20	17	5	11
Tien Woorden	22	15	8	13
Vaste lit. onderdelen	--	--	--	12
Voorlezer	25	14	7	13
Werkplan	26	26	14	15
Zuidhorn over lit.	--	--	8	13
TOTAAL	262	286	231	754
TOTAAL AANTAL N.	14	19	29	38

DOCUMAP	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004
Advent	1	2	2	4
Avondmaal – alg.	--	1	5	6
Avondmaal – vorm	--	--	--	3
Avondmaal – freq.	--	--	--	3
Beurtzang	--	--	1	2
Cantorij	12	3	4	3
Collecte	--	1	4	2
Doop	--	--	1	2
Gasten in de dienst	--	--	--	1
Houding en bew.	8	0	4	3
Jongeren en ered.	--	1	4	5
Kerkelijk jaar	--	8	4	3
Kind en kerkdienst	10	7	7	6
Orde C	--	--	3	6
Orde D	--	--	2	8
Ps. en gez. verh.	--	--	--	1
Rond het paasfeest	--	--	2	4
Schuldbel. & gen.v.	8	1	3	3
Tien woorden	8	0	2	4
Tweede dienst	--	--	1	4
Vaste liturg. onderd.	--	1	4	3
voorlezer	10	2	3	2
TOTAAL	57	27	56	67
TOTAAL AANTAL D.	7	12	18	22

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage V - X

Rapport Deputaten Kerkmuziek

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 INLEIDING

In deze inleiding zetten we de toon voor ons rapport. We hopen dat u van ons werk de smaak te pakken krijgt om uw eigen taak aan het gezangenproject ter hand te nemen.

1.1 “Van de druif, de tros, de wijnstok en de landman”.

Onder deze titel beschreef het commissierapport van de GS Leusden 1999 de opdracht aan de deputaten kerkmuziek. Inmiddels werken wij in opdracht van de GS Zuidhorn 2002. Maar ons werk valt nog altijd te beschrijven aan de hand van dit prachtige beeld.

1.1.1 DE DRUIF

Het eerste en mooiste werk van dit deputaatschap is het selecteren en presenteren van de goede druiven in de enorme wijngaard ‘kerkmuziek’. Lieder en bundels en ongepubliceerde werken worden geproefd aan de hand van de criteria. En de liederen die deze toets hebben doorstaan, bieden we in dit rapport aan de kerken aan als “goede vruchten”.

1.1.2 DE TROS

De oogst is al enige jaren in volle gang. Inmiddels zijn er 117 liederen uit het Liedboek voor de kerken definitief goedgekeurd om gezongen te worden. Van 134 liederen uit dat Liedboek geldt dat dat “met terughoudendheid” mag. Die hebben we dus om zo te zeggen nog ‘op proef’. Daarnaast zijn 90 ‘nieuwe liederen’ in eerste lezing goedgekeurd en gebundeld om gezongen te worden. En die vele goede druiven vormen samen inmiddels een stevige tros.

1.1.3 DE WIJNSTOK

“De wijn smaakt altijd naar de stok”. Zo hebben de gezangen die wij nu presenteren, de toon van de deputaten die ze hebben geselecteerd. Ze komen voort uit de wijnstok: onze uitvoering van de opdracht. En ze zijn gegroeid aan de ranken: de criteria.

1.1.4 DE LANDMAN

Als generale synode bent u de landman. Uw voorganger zette ons aan het werk. Aan u de eer het resultaat te keuren. En bij die keuringsdienst wil dit rapport u helpen. Het beschrijft hoe wij de opdracht hebben uitgevoerd en de criteria hebben gehanteerd. Dan weet u hoe u de druiven moet proeven. Dan kunt u ook beoordelen of u de ranken misschien moet snoeien of de wijnstok moet herplanten. Want “de wijn smaakt altijd naar de stok”!

1.1.5 DE PROEVERS

Alle zangers en speellieder en speellieder zijn de proevers. Zij heffen in zang en spel het glas om de naam van de Heer aan te roepen (Ps. 116:13). En nodigen zo anderen tot zijn heil en zegen: *Wo man singt, da lass dich ruhig nieder: böse Menschen haben keine Lieder.*

1.1.6 DE GEHEELONTHOUDER

1.2 “Van de Wijnstok, de Landman en de Oogst”

Het beeld dat we in deze inleiding gebruiken, leidt onze gedachten naar hét criterium voor ons werk: Gods woord. Daarin zegt Jezus Christus dat Hij de ware Wijnstok is. Alleen met Hem verbonden kunnen wij dit werk doen. Hij zegt ook dat zijn Vader de Landman is. Alleen voor Hem moeten wij veel goede vruchten dragen. En Hij belooft vooral dat wij met Hem nieuwe wijn zullen drinken in het koninkrijk van zijn Vader. Juist die aanstaande Bruiloft van het Lam bepaalt nu al de toonhoogte van ons lied.

In het licht van dat Woord van God zijn wij blij bij het presenteren van dit rapport. In verwachting van wat komt hopen we dat ons en uw werk velen zal helpen om dronken van vreugde te raken (Hoogl. 5:1) en Hem de eer te geven!

2 INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	2
2	INHOUDSOPGAVE	4
3	SAMENVATTING	5
4	DEPUTAATSCHAP	6
5	OPDRACHT	7
6	BELEID	8
7	UITVOERING	12
8	CONCEPTBESLUITEN	20
9	BIJLAGEN	23

3 SAMENVATTING

Wij leggen in dit rapport zo'n 120 liederen ter goedkeuring aan de synode voor.

Deze selectie is gemaakt met de vreugde die eigen is aan de druivenpluk. Wel hebben de personele wisselingen van en in ons deputaatschap veel energie gekost. En door persoonlijke omstandigheden van deputaten was die energie niet altijd beschikbaar.

De 60 liederen uit het Liedboek zijn de eerste helft van de 120 die we kozen om aan deze en de volgende synode te presenteren. Binnen de grenzen van tijd en aantal die de vorige synode stelde, geven wij aan deze liederen de voorkeur.

Van dichters en musici uit onze kerken presenteren we 20 liederen die al door het vorige deputaatschap waren geselecteerd. Er ligt nog een klein aantal nieuwe inzendingen 'in depot' te wachten op beoordeling.

De andere 40 liederen zijn geselecteerd uit diverse andere bronnen. Dit deel van onze selectie laat de kerken ook kennis maken met andere kerkmuzikale tradities. Opnieuw hebben we een aantal wat we noemen evangelicale liederen geselecteerd. Binnen de huidige criteria en afgesproken werkwijze past het echter niet om ook liederen te selecteren uit de bundels 'Opwekking'. Om goed antwoord te kunnen geven op de vraag daarnaar in onze kerken, stellen we dan ook voor en de opdracht aan deputaten kerkmuziek uit te breiden.

De synode zal ook keuzes moeten maken t.a.v. de voortgang van het project. Wij leggen in dit rapport de mogelijkheden voor: welke liederen willen we zingen en hoe kan de toekomstige gezangenbundel worden samengesteld.

De overige opdrachten hebben we uitgevoerd in de marges van ons eigenlijke werk. De beschrijving ervan neemt dan ook in dit rapport een marginale plek in.

4 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

Door de GS Zuidhorn 2002 werden acht personen [theologen, neerlandici en musicologen] benoemd als deputaat; daarnaast werden vijf secundi aangewezen.

Al snel moesten echter J.F.Geerds en D. Zwart afhaken wegens persoonlijke omstandigheden. Ter vervanging hebben we een beroep gedaan op de secundi Boer en Droogsma, die zich vervolgens moesten inwerken.

Het theologische element binnen het deputaatschap hebben we versterkt door secundus ds. Van Veen deel te laten nemen aan ons werk; hij was als oud-moderamenlid van de GS Zuidhorn ook extra op de hoogte van de achtergronden van de door ons op te zetten klankbordgroep.

Het gevolg van deze wisselingen was dat de werkzaamheden in deze periode wat moeizaam op gang kwamen. Uiteindelijk hebben we naar onze mening toch aan de opdrachten van GS Zuidhorn kunnen voldoen.

Voor dit rapport zijn verantwoordelijk:

Drs. D.J. [Daan] Boer,

Resedalaan 4, 3871 EK Hoevelaken (2008), djboer@zonnet.nl, tel. 033-2536601

B.G. [Gerolt] Droogsma,

Frederik van Eedenstraat 38, 7606 BJ Almelo, gdroogsma@planet.nl, tel. 0546-644847

Ds. T.S. [Ton] Huttenga (voorz.),

Mondriaanstraat 33, 9718 MJ Groningen (2005), t.s.huttenga@gvgroningen.nl, 050-3188078

Drs. H. [Henk] Kisteman (secr.),

Zonnehof 33, 7772 GA Hardenberg (2005), h.kisteman@planet.nl, 0523-261889

Ds. E.C. [Elbart] Luth,

De Maraboe 37, 7609 GX Almelo (2008), luth@iae.nl, tel. 0546-578700

H. [Henk] Ophoff,

Van Linghenhof 16, 7721 XW Dalfsen (2011) h.ophoff@castel.nl, tel. 0529-434029

Ds. Joh. A. [Johan] Schelling,

Veldenseweg 51, 5914 SL Venlo (2008), jaschelling@gkv.nl, tel. 077-3211780

L. [Luuk] Sikkema,

Jol 17, 9801 MK Zuidhorn (2005), l.sikkema@wanadoo.nl, 0594-614305

Ds. H. [Henk] van Veen,

Fazantweg 10a, 7161 HR Neede, veenneedezonnet.nl, tel. 0545-293895

De secundi-deputaten ontvingen telkens de verslagen en ze werden ook in de gelegenheid gesteld om mee te denken.

Ds. P. [Pieter] v.d. Berg,

Cornelis Jetseslaan 16, 9646 DC, Veendam, ds-pvdberg-AP@hetnet.nl, tel. 0598-627575.

Ds. T.K. [Tonnis] van Eerden,

Thorbeckestraat 16a, 9801 KC Zuidhorn, vaneerden@derank.nl tel. 0549-503835

5 OPDRACHT VAN DE SYNODE

De GS Zuidhorn 2002 droeg de deputaten kerkmuziek het volgende op.

1. Verder te werken aan de selectie van liederen
 - a. uit het Liedboek voor de Kerken, nl. uit de eerder geselecteerde 131 en de zogenoemde 'b-categorie';
 - b. uit eigen kring, nl. uit de liederen die zijn of nog worden toegezonden;
 - c. uit andere bronnen.
2. Een totaal van 120 liederen aan te bieden, waarbinnen de verhouding is: 60 uit het Liedboek, 30 liederen uit eigen kring (luék) en 30 uit andere bronnen (luab).
3. De toelichtingen bij de aan te bieden liederen het karakter te geven van een pleidooi.
4. Na te denken over de opzet van de toekomstige gezangenbundel.
5. Kerken te helpen bij de introductie van de vrijgegeven liederen.
6. Het rapport 'Regeling Kerkmuziek' opnieuw onder de aandacht van de kerken te brengen.
7. Met deputaten eredienst te overleggen.
8. Bij het selecteren van liederen uit het Liedboek en de opzet van de toekomstige gezangenbundel rekening te houden met de contacten die er zijn met de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond binnen de Hervormde Kerk.
9. Met een samen te stellen 'klankbordgroep' minimaal jaarlijks te overleggen om de mening over de nieuwe gezangen te inventariseren en om bij de voortgang van het werk rekening te houden met de gevoelens die leven in de kerken.
10. De ontwikkelingen van het project 'Liedboek 2000' te volgen.

De volledige tekst van de synodebesluiten t.a.v. het Rapport deputaten Kerkmuziek is opgenomen in bijlage 1.

6 BELEID

In dit hoofdstuk leest u in grote lijnen wat het beleid is van de synodes om te komen tot een nieuwe gezangenbundel. En we laten u zien hoe dat beleid kan worden gehandhaafd of moet worden bijgesteld op grond van onze werkzaamheden en ervaren knelpunten. Deze laatste punten worden in hoofdstuk 7 uitvoeriger beschreven.

6.1 Doelstelling en werkplan

Als kerken willen we een nieuwe gezangenbundel samenstellen. Via selectie door deputaten en goedkeuring door synodes ontstaat een lijst van gezangen die in de erediensten mogen worden gezongen. Vanuit die lijst moet vervolgens een evenwichtige gezangenbundel worden samengesteld. De lijst blijft bestaan en wordt aangevuld met nieuwe liederen.

6.1.1 GESCHIEDENIS

Ons werk aan een nieuwe gezangenbundel zijn we als kerken begonnen op de GS Ommen 1993. Daar werd op verzoek van kerken een studiedeputaatschap eredienst benoemd. In het rapport dat zij uitbrachten, stond ook een fors hoofdstuk over kerkmuziek. Mee op basis daarvan benoemde de GS Berkel en Rodenrijs 1996 een deputaatschap kerkmuziek. Voornaamste opdracht daaraan was liederen te selecteren aan de hand van een “aanzet tot formulering van uitgangspunten en criteria voor de uitbreiding van de gezangenbundel (...)” als aanvulling op de richtlijnen die de GS Kampen 1975 had vastgesteld. Die selectiecriteria moesten door deputaten nader worden geformuleerd. En ze moesten ernaar streven “zo spoedig mogelijk een royale proefbundel aan de kerken ter toetsing aan te bieden”. Deze laatste opdracht resulteerde in de selectie van 255 Liedboekliederen, uitgegeven in de zogenaamde ‘Uitbreiding Gereformeerd Kerkboek: Proefbundel’. In een *Aanvullend rapport* schreven deputaten een verantwoording van hun nadere formulering van de selectiecriteria. De GS Leusden 1999 besloot, gehoord vele bezwaren vanuit de kerken tegen het grote aantal liederen dat zonder generaal-synodale goedkeuring in de erediensten getoetst zou moeten worden, om van die 255 Liedboekliederen 121 in eerste lezing goed te keuren voor gebruik in de eredienst. En in een poging om ook ruimte te creëren voor de selectie van liederen uit een andere dan de kerkmuzikale traditie, stelde de synode voor de selectiecriteria een iets ruimere formulering vast dan deputaten hadden voorgesteld. Op grond van de opdrachten van de GS Leusden 1999 presenteerde het deputaatschap kerkmuziek aan de GS Zuidhorn 2002 naast de nog niet beoordeelde 131 Liedboekliederen vooral een kleine 100 liederen van dichters en musici uit eigen kring en uit andere bronnen, waaronder met name *Alles wordt nieuw* en de twee *E&R-bundels* (die strikt genomen geen bronnen, maar verzamelbundels zijn). Na beoordeling van de vele bezwaren die waren ingediend tegen de 121 Liedboekliederen die in eerste lezing waren vastgesteld, besloot de synode de 131 opnieuw gepresenteerde Liedboekliederen nog niet te beoordelen. Wel werd besloten om van de andere liederen 90 in eerste lezing goed te keuren voor gebruik in de eredienst. En inmiddels zijn die liederen uitgegeven in het bundeltje *Negentig Gezangen*.

6.1.2 CRITERIA

Sinds de GS Leusden 1999 werken we met de volgende criteria:

1. Een goed kerklied is geschikt om te functioneren in een liturgische context, waarbinnen Gods woorden en daden het centrum vormen.
2. Een goed kerklied is inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift.

3. Een goed kerklied wordt wat betreft de taalkundige en muzikale vorm gekenmerkt door stijl en kwaliteit. Het kent een goede woord-toon-verhouding. Het is bruikbaar en toegankelijk voor mensen uit de huidige tijd en cultuur.

6.2 Selectie liederen

Als deputaten selecteren we liederen door ze te bespreken aan de hand van de criteria die de GS Leusden 1999 heeft vastgesteld – zie 6.1.2.

6.2.1 CRITERIA

De huidige criteria zijn vooral geschikt om liederen te beoordelen uit onze kerkmuzikale traditie en nieuwe liederen die zich bij die traditie aansluiten. Liederens uit een andere traditie laten zich aan de hand van deze criteria moeilijk beoordelen.

De synode droeg deputaten ook op om bij het selecteren van liederen rekening te houden met lijsten en bundels die functioneren in de Christelijk Gereformeerde Kerken (CGK), de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) en de Gereformeerde Bond in de (toenmalige) Nederlands Hervormde Kerk (GB). Dat bleek echter beperkt uitvoerbaar.

We stellen de synode daarom ook voor om op deze punten de opdracht aan te passen.

6.2.2 LIEDBOEK VOOR DE KERKEN

Ten aanzien van de selectie van liederen uit het Liedboek voor de Kerken veranderde de GS Zuidhorn 2002 het beleid in die zin dat nu een beperkt aantal (60) aan de volgende synode moest worden gepresenteerd. Dat zorgde voor een nieuw beslispunt in ons werk: welke liederen verdienen de voorkeur?

Wij leggen u nu onze keuze voor. Die hebben we gemaakt uit de 134 liederen die sinds de GS Leusden 1999 “met terughoudendheid gezongen mogen worden”. Maar we hebben ook liederen gekozen uit de zogenaamde ‘b-categorie’: liederen die om uiteenlopende redenen niet in de eerste bespreking van het deputaatschap waren geselecteerd. Niet al die 134 ‘geparkeerde’ liederen worden dus door ons gepresenteerd. Wat wordt dan de status van die liederen? Ze worden nu wel gezongen, straks mag dat ineens niet meer?

Ons voorstel op dit punt is dan ook: laat de synode kiezen hoe we als kerken op de of een volgende synode kunnen vaststellen welke liederen door de kerken gezongen mogen worden. Of die goedgekeurde Liedboekliederen allemaal in een eigen gezangenbundel kunnen worden opgenomen, of op een lijst blijven staan, is dan de volgende vraag.

6.2.3 LIEDEREN UIT EIGEN KRING

Van dichters en musici uit onze eigen kerken worden nieuwe liederen ingezonden. De beoordeling van liederen die zijn ingediend, is nagenoeg voltooid.

Ons voorstel is dat de synode de opdracht ten aanzien van deze liederen handhaaft. Als uitbreiding van deze opdracht stellen we voor dat deputaten t.z.t. voor ‘lacunes’ in de bundel (beperkt aantal liederen in een bepaalde rubriek) dichters en musici mogen uitnodigen om nieuw werk in te zenden.

6.2.4 LIEDEREN UIT ANDERE BRONNEN

Naar mate we langer met dit onderdeel van ons selectiewerk bezig zijn, krijgen we steeds beter overzicht over de beschikbare bronnen. Ook de selectie van geschikte liederen uit die bronnen is in de afgelopen periode gevorderd.

We lopen echter tegen knelpunten aan als het gaat om het beoordelen van liederen uit wat wordt genoemd het ‘evangelicale repertoire’.

Ten aanzien van dit onderdeel van ons werk stellen wij voor dat de synode:

1. de opdracht handhaaft om voort te gaan met selectie van liederen uit andere bronnen;
2. uitsprekt dat ten aanzien van kerkmuziek in de eredienst dezelfde ruimte geldt als die er in de *Koersbepaling* is gecreëerd voor de liturgie, de orde van onze erediensten;

3. besluit aan het deputaatschap kerkmuziek de extra opdracht te geven om de selectiecriteria zodanig te formuleren dat zij ook bruikbaar zijn om liederen uit dit genre te beoordelen, en om vervolgens aan de hand van die criteria een lijst samen te stellen van evangelicale liederen die in de eredienst gezongen mogen worden.

6.3 Toekomstige bundel

Onze regelmatige besprekingen over de samenstelling van de nieuwe gezangenbundel hadden vooral het karakter van 'verkennen van de mogelijkheden' die we in het volgende hoofdstuk voor u op een rijtje zetten.

We stellen aan de synode voor de kerken meer tijd te geven om ervaring op te doen met de nu al vrijgegeven nieuwe liederen én de groeiende nieuwe vormen van presentatie daarvan in de dienst (beamer, overhead etc.). In dat proces lijkt het ons niet nodig en gewenst om van elke nieuwe selectie een nieuwe proefbundel uit te geven.

We adviseren de synode om de besluitvorming over de nieuwe gezangenbundel te plannen na de afronding van het selectiewerk.

6.4 Overige opdrachten

6.4.1 OVERLEG EN CONTACT

Overleg met deputaten eredienst was weer nuttig. Met de Christelijke Gereformeerde Kerken is het contact op gebied van liturgie en kerkmuziek in de afgelopen periode geïntensiveerd. De opdrachten tot dit overleg en contact kunnen dus worden gehandhaafd.

6.4.2 KLANKBORDGROEP

De 'klankbordgroep' leverde weinig tot geen reacties op. Naar ons oordeel hebben we als deputaten die ook gewoon kerklid zijn, voldoende ontmoetingen met de 'proevers' van ons werk. En diverse ondersteunende activiteiten zorgen ook voor groeiend draagvlak. We stellen dan ook voor deze opdracht te schrappen.

6.4.3 LIEDBOEK 2000

Over het project 'Liedboek 2000' zijn we zo in gesprek met de ISK, dat we voorstellen om op dit punt de bestaande opdrachten ongewijzigd te handhaven.

6.4.4 ONDERSTEUNENDE ACTIVITEITEN

Voor voorstellen over de voortgang van de ondersteunende activiteiten verwijzen we naar het rapport van de deputaten eredienst.

6.5 Conclusies

De belangrijkste beleidsvoorstellen die we u doen, zijn dus:

1. *Maak in werkplan en opdracht aan deputaten duidelijk hoe en wanneer we als kerken tot de vaststelling van een definitieve lijst komen van alle liederen die gezongen mogen worden uit het Liedboek.*
2. *Wijzig de opdracht aan deputaten zo dat de 'vraag naar opwekkingsliederen' in onze kerken goed beantwoord kan worden.*

3. *Geef van de in eerste lezing vast te stellen liederen niet opnieuw een proefbundeltje uit, maar laat de kerken op een andere manier met deze en volgende liederen kennismaken totdat we t.z.t. een nieuwe gezangenbundel kunnen uitgeven.*

7 UITVOERING

Aansluitend bij hoofdstuk 6 beschrijven we in dit hoofdstuk hoe we onze opdracht hebben uitgevoerd en tegen welke knelpunten we daarbij zijn aangelopen. Dit hoofdstuk kunt u dus lezen als illustratie en argumentatie bij wat we hiervoor al hebben geschreven.

7.1 Werkwijze

Als deputaten hebben we ‘tussen Zuidhorn en Amersfoort-Centrum’ in totaal 18 keer vergaderd; daarnaast werd er overlegd in subgroepen; van gedachtevorming per e-mail werd intensief gebruik gemaakt. Een deel van de (ondersteunende) werkzaamheden kon worden gedelegeerd aan mevr. Anje de Heer; met name denken we hierbij aan de voorbereiding en verzorging van de bundel ‘Negentig gezangen’.

De start van ons werk werd bemoeilijkt door een tweetal factoren:

1. De verwerking van de besluiten van de synode kostte tijd. Waarom had de synode t.a.v. het Liedboek zo'n forse koerswijziging ingezet en wat betekende dat concreet voor de uitvoering van onze opdracht?
2. De inkrimping en behoorlijke wijziging van de samenstelling van ons deputaatschap kostte inwerktijd van het deputaatschap als geheel en van de nieuwe leden.

7.2 Selectie liederen

7.2.1 CRITERIA

De criteria die de GS Leusden 1999 heeft vastgesteld, vormen het kader waarbinnen we ingediende of zelf verzamelde liederen beoordelen. De besprekingen van de vorige deputaatschappen en tijdens de synodes hebben aandachtspunten opgeleverd die een rol meespelen. Dat wil echter niet zeggen dat ze heel concreet als ‘werkafspraken’ kunnen worden vastgelegd. Een voorbeeld:

Als we Pasen vierden met “Hoor hoe de vogels zingen boven het open graf” (*Negentig Gezangen* 55:2) is dat generaal-synodaal goedgekeurde ‘fantasie’. Maar van diezelfde synode moesten we opnieuw bekijken of we met Kerst kunnen zingen: “Hij lijkt op jou, zei Jozef, het neusje en die ogen”. Wat is dan de werkafpraak wat wel en niet kan? Maar binnen de kaders van de criteria en met het brede instrumentarium van ‘wat in de kerken leeft’ doen we ons selectiewerk met plezier en groeiende fijngevoeligheid.

In de afgelopen periode bleek ons echter: deze criteria zijn niet geschikt om liederen te beoordelen die uit een andere traditie komen, zoals de evangelicale liederen – zie hierover meer in paragraaf 7.2.4.

Verder gaf de synode opdracht: houd bij het selecteren van liederen ook rekening met de lijsten en bundels die functioneren in de Christelijk Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond in de (toenmalige) Nederlands Hervormde Kerk.

Met dit ‘extra criterium’ viel echter beperkt te werken. Uit genoemde kerken kregen we namelijk maar heel weinig informatie over de manier waarop zij hun lijsten en bundels hebben samengesteld. En verder kregen we wel als informatie dat de zangpraktijk plaatselijk afwijkt van de afspraken die de kerken landelijk hebben gemaakt.

7.2.2 LIEDBOEK VOOR DE KERKEN

Bij onze beoordeling van de Liedboekliederen stelden we tot nu toe twee belangrijke vragen: is het inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift en past het in de huidige cultuur?

Maar de GS Zuidhorn 2002 de afgesproken werkwijze op 2 punten bij. Afgesproken werd dat ons selectiewerk in 2008 moet zijn afgerond. En er mogen in de periode tot 2005 maximaal 120 liederen worden gepresenteerd. Binnen dat aantal moet er een evenredige verhouding zijn tussen de liederen uit de 3 categorieën. Dat laatste betekende volgens de synode: 60 Liedboekliederen. Maar aan de hand van welk criterium moesten we die 60 kiezen?

Aanpak

De 'subgroep Liedboek' besloot om een lijst te maken van Liedboekliederen die om de een of andere reden de 'voorkeur' zouden verdienen. Voor het samenstellen van die lijst werd inbreng gevraagd van een tweetal deskundigen. Op een 'open vraag' via de pers om soortgelijke inbreng kregen we 1 reactie.

Aan de hand van deze lijsten stelde de subgroep een eigen lijst samen. Daarbij werd gekeken naar de bekendheid van liederen, een evenredige verdeling over de Liedboekrubrieken, de lijsten van CGK en NGK en GB, en de behoefte aan specifieke liederen t.b.v. liturgische momenten.

Resultaat

Op voorstel van de subgroep stelden we een lijst samen van 60 liederen plus 15 reserve. Voor zover dat nog niet gebeurd was t.b.v. de vorige synode, werden bij deze liederen toelichtingen geschreven die rekening houden met mogelijk commentaar. Zie bijlage 2. Ook voor de mogelijke volgende periode hebben we al 60 + 15 liederen gekozen om voor te stellen aan de volgende synode.

Voortgang

Tot nu toe zijn er 117 liederen uit het Liedboek officieel in tweede lezing vrijgegeven. Daar komen er 60 bij tijdens de GS Amersfoort-Centrum 2005, is het voorstel. Vervolgens nog een keer in 2008 een zelfde aantal. Daarmee komen we op 237 liederen uit het Liedboek die gezongen mogen worden. Een respectabel aantal. Dat is de ene kant.

De andere kant is: hebben we daarmee alle waardevolle en goede liederen uit het Liedboek een plaats gegeven? Nee. Er blijven mooie liederen over waar geen bezwaren tegen bestaan, maar die buiten het vastgestelde aantal vallen. Hoeveel er dat zijn? We kunnen dat nog niet precies vaststellen, maar naar verwachting komen we tot tegen de 300 goede Liedboekliederen. Jammer als het onmogelijk zou zijn om deze liederen te zingen.

Voor een aantal kerkleden liggen Liedboekliederen gevoelig, beseffen ook wij. We willen als kerken graag met wijsheid hiermee omgaan. Daarbij moet bedacht worden dat er inmiddels al heel wat Liedboekliederen in onze kerken met vreugde en waardering worden gezongen. Bovendien is het geen voorschrift dat iedere kerk al het aangeboden moet gaan zingen. Het gaat alleen maar om de mogelijkheid om een keuze te maken uit een brede selectie. Dit speelt des te sterker omdat de GS Zuidhorn 2002 in de *Koersbepaling* heeft aangegeven dat ook in de aangepaste diensten uit de vrijgegeven liederen moet worden gezongen en dat een uitzondering van het zingen van een ander lied dat [nog] niet is vrijgegeven, zelfs zeer uitzonderlijk moet zijn. Wil deze afspraak praktijk worden en blijven, dan zal er een heel brede en gevarieerde keuze moeten ontstaan waaruit geput mag worden.

Een oplossing zou kunnen zijn om na 2008 de lijst nog verder te laten groeien met onder meer het restant van de Liedboekliederen. Het voordeel is dat we op die manier het ritme van 120 liederen per drie jaar kunnen handhaven.

Daar staat tegenover dat er weer enige reden is voor hoop dat we in onze nieuwe bundel ook het gewenste aantal Liedboekliederen mogen afdrukken. Maar als de bundel in 2008 in eerste ronde wordt vastgesteld, dan is het niet mogelijk om naderhand nog liederen in de bundel op te nemen. Dus vallen bedoelde liederen tussen wal en schip.

Naar ons oordeel moet de GS hierin een keuze maken:

Wil de GS in de fase 2005-2008 het aantal voor te stellen liederen voor één keer de grens van 120 te boven laten gaan? Het nadeel dat er dan teveel onbekende liederen tegelijk worden gepresenteerd, geldt gezien de bekendheid van het Liedboek nauwelijks. Het voordeel is dat in 2008 definitief duidelijk is welke Liedboekliederen we als kerken wel en niet

zingen. Misschien zou de verhouding 60-60 [liedboek en andere liederen] losgelaten kunnen worden? Wellicht ziet u zelf nog andere mogelijkheden. Maar de kernvraag is dus: kunt u ruimte scheppen voor nog ongeveer 60 extra liedboekliederen?

7.2.3 LIEDEREN UIT EIGEN KRING

Twee groepen liederen vroegen in de categorie ‘liederen van eigen kerkleden’ de aandacht:

- a. Resterende liederen die door kerkleden waren ingezonden in de periode voor 2002;
- b. Lieder, ingezonden na de GS Zuidhorn 2002.

Aanpak

We hebben ervoor gekozen om eerst de resterende liederen uit de vorige periode te verwerken. Dat waren er nog zoveel, dat we nog vrijwel niet zijn toegekomen aan de liederen die na de vorige synode zijn ingezonden.

Nu was vóór 2002 het totaal aantal door kerkleden ingezonden liederen (ruim 2000) ook veel groter dan het totaalaantal dat we ontvingen vanaf 2002 (toch nog enkele honderden). Met name de lieddichter Ria Borkent heeft de kerken gediend met het inzenden van veel van haar liederen.

Resultaat

Als resultaat van ons selectiewerk presenteren we u 20 liederen + 4 reserve – zie bijlage 3.

Voortgang

In deze periode hebben we nog geen lieddichters en musici benaderd met de vraag om over een door ons aangegeven onderwerp een lied te schrijven. Die vraag zouden we willen stellen als zou blijken dat in de samen te stellen bundel een categorie liederen in het geheel sterk ondervetegenwoordigd zou zijn. Daarom vragen we de synode om ons in de nieuwe opdracht daarvoor ruimte te geven.

7.2.4 LIEDEREN UIT ANDERE BRONNEN

De ontwikkeling van het nieuwe kerklied is na het totstandkomen van het Liedboek voor de Kerken in 1973 onverminderd doorgegaan. Diverse bronnen van verschillende (theologische) tradities geven een rijkdom aan liederen. Zoveel zelfs dat we het als een “mère a boire” ervaren.

Al voor de GS Zuidhorn 2002 heeft het toenmalige deputaatschap een lijst opgesteld met liedbundels uit de diverse kerkelijke tradities. Binnen de tijd die beschikbaar was, kon men slechts een begin maken met de zoektocht naar geschikte liederen.

Ondertussen verwerven ook de evangelicale liederen een plaats binnen de kerken. Maar wat we er precies mee willen is nog niet geheel duidelijk. De bundel Negentig Gezangen heeft daarom bij sommigen al vraagtekens opgeroepen, zoals:

- a. Zijn deze liederen vooral bedoeld voor speciale diensten of staan ze op gelijke voet met het traditionele kerklied, zodat ze ten allen tijde gebruikt kunnen worden?
- b. Een vraag die daaruit voortvloeit is: wat zijn de gevolgen voor de stijl in de kerken die ons voor ogen staat? Kan een Lutherlied, begeleid door orgel, in één en dezelfde dienst samengaan met een gossellied, begeleid door een heel ander soort instrumentarium?

Aanpak

We hebben gekozen om de lijn van het vorige deputaatschap door te trekken en ons te richten op een aantal bundels van de lijst. Van enkele oud-deputaten bestonden nog liedereselecties die in het eerdere deputaatschap nog niet besproken waren.

De meeste van deze door hen voorgestelde liederen zijn afkomstig uit de volgende bronnen:

- “Adem van Boven” - A.F. Troost
- “Zingende Gezegend” - A.F. Troost
- “Zingend Geloven” – uitgegeven in opdracht van de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied (I-VII)

Enkele van de door hen genoemde liederen zijn afkomstig uit andere bronnen. Deze heeft de subgroep vooralsnog laten liggen.

De subgroep heeft zelf ook een rondgang gemaakt door de serie “Zingend geloven”.

Vanwege de gestelde limiet van *liederen uit andere bronnen*, ongeveer 30 liederen, wordt uit deze rondgang alleen een verzameling gezangen uit de delen V en VI voorgesteld.

Knelpunt

Het beoordelen van evangelicale liederen, en dan met name de liederen uit de bundels Opwekking, werd in onze besprekingen telkens weer een discussiepunt. We beschrijven het aan de hand van de functionerende criteria:

1. *Een goed kerklied is geschikt om te functioneren in een liturgische context, waarbinnen Gods woorden en daden het centrum vormen.*

Willen we als kerken dat evangelicale liederen gaan functioneren in onze liturgische context, inclusief bijbehorende begeleidingsinstrumenten?

Passen liederen waarin ik word opgewekt tot aanbidding wel in een liturgische context waarin Gods woorden en daden het centrum vormen?

En passen liederen uit het evangelicale repertoire in elke kerkdienst, of is het beter ze te reserveren voor bijzondere diensten (bijvoorbeeld ‘jongerendiensten’ of andere categorale diensten)?

2. *Een goed kerklied is inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift.*

Meestal is de inhoud van evangelicale liederen wel goed. Maar vaak wijkt de spiritualiteit ervan af van “hoe wij de Schrift lezen”. En hoe beoordeel je dat dan?

3. *Een goed kerklied wordt wat betreft de taalkundige en muzikale vorm gekenmerkt door stijl en kwaliteit. Het kent een goede woord-toon-verhouding. Het is bruikbaar en toegankelijk voor mensen uit de huidige tijd en cultuur.*

Is een lied dat ongeveer 3 jaar ‘in’ is en dan weer verdwijnt, een goed kerklied?

Als de ‘stijl’ van liederen zo afwijkt van onze kerkmuzikale traditie, hoe beoordeel je dat dan? En wat is ‘kwaliteit’ in dit genre liederen?

De ‘woord-toon-verhouding’ laat in deze liederen nog al eens te wensen over, maar is in dit genre minder belangrijk dan de herhaling van woorden en de eenvoud van toon en de kracht van het ritme enzovoort. Wij vinden echter een groot deel ervan, voornamelijk uit de bundels Opwekking, vanwege de muzikale vorm niet geschikt. De meeste liederen zijn te afhankelijk van de instrumentale begeleiding. De melodieën zijn doorgaans zeer syncopisch, hebben lange rusten tussen de regels die instrumentaal opgevuld dienen te worden.

En tenslotte: er wordt door mensen uit de huidige tijd en cultuur gevraagd om liederen uit dit genre te selecteren. Het lijkt voor hen daarom bruikbaar en toegankelijk. Maar willen we als kerken meegaan met die huidige tijd en cultuur?

Vragen te over, waarop we antwoorden zullen moeten vinden.

Aanpak

Toch hebben we geprobeerd in te gaan op de signalen vanuit de kerken om hier iets mee te doen. We zochten naar mogelijkheden om ook deze liederen aan de kerken te presenteren. We hebben de leiding van *Godfashion* gevraagd een lijstje samen te stellen met liederen die regelmatig op jongerenbijeenkomsten worden gezongen. Verder hebben we in de Evangelische Liedbundel liederen gezocht die al jaren regelmatig terugkeren in aangepaste diensten, sing in’s, etc.

De Evangelische Liedbundel was in de vorige periode ook al geraadpleegd. We hebben dat nu opnieuw gedaan omdat deze bundel ook in veel andere kerkgenootschappen wordt gebruikt en omdat bij uitvoering de meeste van deze liederen niet de bovengenoemde bezwaren kennen.

Resultaat

Wij presenteren aan de synode 40 liederen uit deze categorie, met 4 reserve. Daarvan zijn er 10 afkomstig uit de Evangelische Liedbundel en de overige uit de andere genoemde bronnen – zie bijlage 4.

Onberijmde Psalmen

We staan hier even apart stil bij het vijftal onberijmde Psalmen in deze selectie.

In de Gereformeerde gezindte kent men een rijke traditie ten aanzien van het zingen van de Psalmen. Calvijn heeft vanuit Genève ons een vorm overgeleverd waarbij in principe ieder kerklid kan meezingen: de zogenaamde strofische vorm.

Mede dankzij deze overlevering hebben de psalmen in de loop der eeuwen een plek gekregen in de harten van veel kerkmensen. Het is te hopen dat dit tot in lengte van jaren zo mag blijven.

Hoewel het Geneefse psalter van onschatbare waarde is, kent het echter ook zijn beperkingen. Omdat elke psalm moet zich voegen binnen het keurslijf van eindrijm en strofen met vastgesteld ritme, doet het de oorspronkelijke structuur in veelgevallen geweld aan. Voor de verschillende affecten in de psalm wordt één en dezelfde melodie gebruikt. Vanwege de lengte wordt een psalm zelden in zijn geheel gezongen.

Hierdoor en door de liturgische vernieuwingen zijn in de 20e eeuw andere vormen van psalmzingen ontstaan, namelijk de onberijmde Psalmen met refreinen.

Een deel van de gemeente, bijv. een cantorij, een (kinder)koor en/ of solist voert de onberijmde psalmteksten uit en de gemeente antwoordt zingend met refreinen.

Wij vinden het waardevol om naast het Geneefse psalter ook deze wijze van psalmzingen een kans te geven in de erediensten. We stellen daarom voor om uit de Gezangen voor de Liturgie 5 Psalmen op te nemen.

Voortgang

De bronnen van kerkliederen lijken onuitputtelijk. Er zijn nog diverse bundels die doorzocht kunnen worden op geschikte liederen. Wat dat betreft kan de synode dit onderdeel van onze opdracht ongewijzigd handhaven.

Ten aanzien van het evangelicale lied stellen we voor dat de synode opdracht geeft om op een rijtje te zetten hoe dit repertoire een plaats kan krijgen in de gereformeerde eredienst. Hoe willen we dat? In de gewone diensten of alleen in bijzondere diensten? En hoe regelen we het? Ook door selectie en goedkeuring van deputaten en synodes? Of door het geven van informatie over de bronnen en duidelijke criteria aan de hand waarvan liturgen zelf hun keuze verantwoord kunnen maken?

Let wel: wat ons betreft is de vraag niet of, maar hoe het evangelicale lied een plaats kan krijgen. Wij vinden dat de gegroeide vraag om deze liederen een antwoord verdient, maar dan een rijper antwoord dan wij nu kunnen geven.

7.3 Toekomstige bundel

Bezinning op de globale opzet van de toekomstige gezangenbundel is nodig omdat deze in 2008 in eerste lezing zou moeten worden vastgesteld. Deze bezinning werd echter gehinderd door een aantal zaken:

1. Deze opdracht schoof vaak van de agenda af vanwege het vele werk dat de andere opdrachten met zich meebrachten.
2. Als 'de bundel' ter sprake kwam, ontbraken de antwoorden op vragen als
 - 2.1 Willen we als kerken nog wel een nieuwe bundel uitgeven in een tijd van kopieën, overhead en beamer?
 - 2.2 Moeten ook liederen van een totaal ander genre en voor andere gelegenheden dan kerkdiensten in die bundel een plek krijgen?

Mogelijkheden

Als deputaatschap zien we voor de toekomstige bundel de volgende mogelijkheden:

1. T.z.t. de uitgave van een nieuw Gereformeerd Kerkboek. Daarin worden alle tot nu toe goedgekeurde gezangen opgenomen, of een evenwichtig samengesteld deel daarvan (waarbij de overige liederen op een 'lijst van ook goedgekeurde liederen' blijven staan).

In een laatste contact gaf de ISK aan dat overname van Liedboekliederen in een eigen bundel bespreekbaar zou zijn.

2. Als 1, maar dan zonder Liedboekliederen. Dan blijven we met twee gezangenbundels naar de kerk gaan.
3. Toewerken naar samenwerking met ISK om te komen tot één nieuw 'Liedboek voor de Kerken'. Daarin zouden wij onze ervaringen en resultaten kunnen inbrengen. Gaandeweg de samenstelling van dat Liedboek zouden wij onze keuze moeten bepalen wat we daaruit wel en niet willen laten zingen in onze erediensten.
4. Als 3, maar dan met de mogelijkheid dat wij 'eigen liederen' aan een uitgave van dat Liedboek zouden kunnen toevoegen speciaal voor gebruik in onze kerken.
5. Geen bundel meer, maar: elke kerk betaalt een licentie en gaat liederen opnemen in uitgewerkte liturgieën of projecteren op scherm via beamer of overheadprojector.

Voor een mogelijke eigen nieuwe gezangenbundel noteren we de volgende punten:

1. Voor de indeling moeten we t.b.v. de uniformiteit en overzichtelijkheid gebruik maken van de indeling van het Liedboek.
2. Als liederen uit bijvoorbeeld het evangelicale repertoire worden opgenomen, stellen we voor ze op te nemen in de rubriek waarin ze qua inhoud horen. In een voorwoord kan dan aangegeven worden wat de verschillen zijn tussen kerkmuzikale en evangelicale liederen. En door middel van registers kan hulp worden geboden bij het zoeken en gebruiken van liederen.

Voortgang

Voor de voortgang van het werk aan de nieuwe gezangenbundel adviseren we de synode om te kiezen voor mogelijkheid 4 – zie onder par. 7.4 de passage over 'Liedboek 2000'. Daarnaast kan dan in de huidige lijn worden doorgewerkt aan een eigen selectie van voor onze diensten geschikte liederen. Want als optie 4 uiteindelijk niet mogelijk blijkt te zijn, moeten we komen tot een keus voor 1 of 2.

Als vanuit de ISK helder is wat de mogelijkheden zijn, kunnen we als kerken een definitieve keus maken: samenwerking aan één nieuw Liedboek of uitgave van een eigen kerkboek.

7.4 Overige opdrachten

7.4.1 OVERLEG EN CONTACT

We hebben een paar keer gezamenlijk vergaderd met deputaten eredienst. We hebben vooral gesproken over hun opdracht om na te denken over 'liturgie en cultuur'. Dat gesprek verliep goed, maar de discussie was net zo moeilijk als dat onderwerp zelf is. Voor de vrucht ervan verwijzen we naar het rapport van deputaten eredienst.

Met de CGK is het contact op het gebied van liturgie en kerkmuziek in de afgelopen periode wat toegenomen. We hebben de notulen van onze vergaderingen aan hen toegestuurd. Ds. Luth heeft een vergadering van de sectie kerklied van het CGK-deputaatschap eredienst bijgewoond. En ds. Groenleer was als contactpersoon vanuit hun deputaatschap aanwezig bij onze gezamenlijke vergaderingen met het deputaatschap eredienst.

Overigens moeten we er rekening mee houden wat wij als kerken met de onderwerpen liturgie en kerkmuziek veel intensiever aan het werk zijn dan de CGK. Ook binnen de GB en de NGK vonden we geen officiële gesprekspartners hierover.

7.4.2 KLANKBORDGROEP

Aanpak

We hebben om te beginnen overleg gehad met het (voormalig) moderamen om de opdracht scherp te stellen. Daarna hebben we geprobeerd een klankbordgroep samen te stellen uit leden van tien kerken verspreid over het land.

Aan deze kerken is een enquêteformulier gestuurd met een aantal vragen over

1. de wijze waarop met de vrijgegeven liederen al of niet wordt gewerkt
2. de beschikbaarheid van leden om klankbordgroep te vormen.

Het heeft lang geduurd voordat de aangeschreven kerken hebben gereageerd. Uit de antwoorden moesten we concluderen dat de ingeslagen weg niet begaanbaar is. Bijna alle kerken deelden namelijk mee geen kans te zien op deze wijze in een klankbordgroep mee te doen.

Knelpunt

We hebben doorgedacht over de vraag hoe besluit 8 zou kunnen worden uitgevoerd om de doelen, verwoord in de gronden, te bereiken. Daarbij doemen knelpunten op, zoals

1. wat zijn de ijkpunten om te beoordelen of bepaalde liederen aanslaan in de kerk?
2. hoe kun je gevoelens die in de kerken leven, meten?
3. hoe moet je daar rekening mee houden bij de voortgang van het liedproject?
4. hoe verhouden zich gevoelens die in de kerken leven tot de vastgestelde criteria en tot de synodebesluiten over dit project?

Het bleek ons niet haalbaar zelf een klankbordgroep samen te stellen 'uit de breedte van de kerken'. Deskundigheid is toch ook vereist om te voorkomen dat we extra werk krijgen aan het lezen en beoordelen van zeer uiteenlopende meningen.

De vraag is ook wat de status is van wat zo'n klankbordgroep inbrengt. Is dat informatie over wat er leeft in de kerken, of een soort 'bindend referendum'? Het wordt of een vrijblijvende praatclub, of een derde partij naast deputaten en synode.

Klankbordgroepen kunnen het lopende proces vertragen of frustreren, zeker als de status niet voor ieder helder is, en het niet lukt deskundig en slagvaardig te werken. Verder is de vraag of het niet tijdrovend en daarbij nog kostbaar is: een landelijk samengestelde groep mensen die minstens eenmaal per jaar bijeenkomt met deputaten, maar ook zelf op zijn minst enkele keren per jaar ergens in het land vergadert (met de daarbij horende kosten), als een soort 'schaduwdeputaatschap'.

Resultaat

Hoewel de klankbordgroep niet van de grond is gekomen, is er vanuit de kerken wel een zekere feedback. Zo hebben de aangeschreven tien kerken een bescheiden enquête beantwoord. Daaruit blijkt dat zowel de geselecteerde Liedboekliederen als de nieuwe 90 gezangen een breed draagvlak hebben. Met 'bezwaarden' wordt gesproken.

Soms wordt ook spontaan gereageerd. Zo verwoordden enkele kerken de behoefte aan meer liederen uit het evangelicale repertoire, concreet uit de bundels Opwekking. Aan de andere kant bereikten ons ook enkele bezorgde reacties of het wel wijs is op korte termijn weer nieuwe liederen aan de kerken aan te bieden, gezien de onrust die er al is, en omdat men het overzicht begint te missen.

Voortgang

We stellen voor dat de synode opdracht geeft om gericht te vragen om commentaar op de vrijgegeven liederen. En opdracht geeft om, in overleg met de sectie communicatie van deputaten GSP, de betrokkenheid van de kerken bij het project te bevorderen.

7.4.3 LIEDBOEK 2000

We hebben naar vermogen contact gezocht en onderhouden met de I.S.K., die ook binnen de nieuwe PKN verantwoordelijk blijft voor het Liedboek en de kerkmuziek. En zoals we

schreven in par. 7.3: het idee om een aantal Liedboekliederen op te nemen in een eigen gezangsbundel, is niet onbespreekbaar.

Verder merken we dat er, nu de PKN kerkrechtelijk een feit is, weer ruimte in de kerkelijke agenda komt voor liturgie en kerkmuziek, en dus voor voortzetting van dit project. En in het contact dat er was, begrepen we dat wij een niet onbelangrijke gesprekspartner zijn in het overleg over 'Liedboek 2000', omdat wij als enige kerk op dit moment actief bezig zijn met het samenstellen van een gezangsbundel. Dat biedt misschien mogelijkheden voor inbreng van ons (en CGK en NGK) bij de uiteindelijke opzet van het project.

Voortgang

Gezien dit werk en de geschetste perspectieven adviseren we de synode om de opdracht te handhaven.

7.4.4 ONDERSTEUNENDE ACTIVITEITEN

De agenda van "ondersteunende activiteiten rond de besluiten die liturgie en kerkmuziek betreffen" werd mee ingevuld en beoordeeld door een gezamenlijke subcommissie van de deputaatschappen eredienst en kerkmuziek.

Uitvoeriger rapport van wat we wel noemen het 'steunpunt liturgie en kerkmuziek' heeft een plek in het rapport van deputaten eredienst.

8 CONCEPTBESLUITTEKSTEN

Op grond van het voorgaande formuleren we de volgende conceptbesluiten.

Besluit 1:

Deputaten Kerkmuziek decharge te verlenen en hen te danken voor het vele werk dat zij verricht hebben.

Besluit 2:

verder te werken aan de uitgave van een gezamenlijke gezangenbundel, ter vervanging van de bundel van 41 gezangen die is vastgesteld door de GS Heemse 1984-85; daarbij de contouren en de werkwijze te volgen die door de GS Leusden 1999 zijn vastgesteld; met als tijdspad, vastgesteld door de GS Zuidhorn 2002:

2005-2008: deputaten ronden hun selectie van liederen uit diverse bronnen af (Liedboek voor de kerken, liederen uit eigen kring, liederen uit anderen bronnen) en doen voorstellen over de afronding van een evenwichtige en afgeronde gezangenbundel;

2008: de generale synode stelt de door deputaten voorgestelde liederen in eerste lezing vast en tevens in tweede lezing de liederen die door de generale synode 2005 in eerste lezing zijn vrijgegeven. Ook stelt de generale synode de bundel in eerste lezing vast;

2011: de generale synode stelt de bundel in tweede lezing vast;

2011 en daarna: deputaten zorgen voor regelmatige aanvulling op de lijst, als dienst aan de kerken en als voorbereiding op een nieuwe gezangenbundel, waarbij dezelfde procedure geldt als in voorgaande jaren.

Besluit 3:

- a. de 20 liederen uit het Liedboek voor de Kerken, die door Deputaten Kerkmuziek conform de opdracht van de GS Zuidhorn 2002 aan de kerken zijn aangeboden, in eerste lezing goed te keuren;
- b. eveneens in eerste lezing goed te keuren de 20 liederen uit eigen kring en de 40 liederen uit andere bronnen die volgens dezelfde opdracht aan de kerken zijn aangeboden;
- c. deze liederen niet uit te geven in een bundel als de 'Negentig Gezangen', maar door deputaten op andere wijzen onder de aandacht van de kerken te laten brengen (zie besluit 6a);
- d. de 35 liederen uit eigen kring die opgenomen zijn in de bundel 'Negentig Gezangen', in tweede lezing goed te keuren en vrij te geven voor gebruik in de eredienst;
- e. de 55 liederen uit andere bronnen die zijn opgenomen in de bundel 'Negentig Gezangen', eveneens in tweede lezing goed te keuren en vrij te geven voor gebruik in de eredienst;

Besluit 4:

opnieuw deputaten Kerkmuziek te benoemen en hun op te dragen verder te werken aan de selectie van liederen door:

- a. de rest van de reeds eerder geselecteerde 134 liederen en de geselecteerde liederen uit de b-categorie als bedoeld in art. 61 besluit 1 Acta GS Leusden 1999, uit het Liedboek voor de Kerken, aan de synode te presenteren, zodat de synode kan komen tot een definitieve lijst van Liedboekliederen die in de eredienst gezongen mogen worden; de toelichtingen bij de aan te bieden liederen het karakter te geven van een pleidooi; daarbij ook de eventuele zwakke of discutabele trekken van een lied onder ogen te zien;
- b. als adres te fungeren voor inzendingen van nieuwe liederen, de ontvangst van die liederen te bevestigen en het maken van nieuwe liedteksten en -melodieën te stimuleren; waar nodig voor de evenwichtige samenstelling van de bundel ook dichters en musici uit te nodigen over een specifiek thema een nieuw lied in te dienen;
- c. verder te werken aan een selectie uit de liederen uit eigen kring die reeds zijn of nog worden ingezonden;

- d. de selectiecriteria zodanig te formuleren dat zij ook bruikbaar zijn om liederen uit het evangelicale repertoire te beoordelen;
- e. verder te werken aan een selectie van liederen uit andere bronnen; t.a.v. liederen uit het evangelicale repertoire, in het bijzonder de liederen uit de bundels 'Opwekking', een lijst samen te stellen van liederen die in de eredienst gezongen kunnen worden;
- f. met de in aanmerking komende liederen uit de opdrachten c. en d. te handelen conform de aangenomen werkwijze 1-3 (Acta GS Leusden 1999, art. 60).

Besluit 5:

deputaten op te dragen te komen tot een voorstel voor de toekomstige gezangsbundel, gelet op de complete lijst van gezangen die door de generale synoden zijn of nog worden goedgekeurd; daarbij in rekening te brengen welke liederen met name instemming, ingang en gebruik hebben gevonden.

Besluit 6:

deputaten verder op te dragen:

- a. de liederen te presenteren via internet en/ of cd-rom en de kerken te dienen met informatie over de wijze waarop de liederen die de synode nu vrijgeeft, kunnen worden geïntroduceerd;
- b. het rapport 'Regeling Kerkmuziek' dat deputaten aan de kerken hebben aangeboden als handreiking bij aanstelling van en omgang met hen die de muzikale onderdelen van de eredienst verzorgen, onder de aandacht van de kerken te blijven brengen.

Besluit 7:

deputaten op te dragen:

- a. met deputaten Eredienst van tijd tot tijd te overleggen over het werk en met hen samen te werken aan opdrachten die daarvoor in aanmerking komen.
- b. de contacten die gelegd zijn met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken te onderhouden;
- c. bij eventuele voortgaande selectie van meer gezangen uit het Liedboek voor de Kerken de selectie die goedgekeurd is in de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken, mee te laten wegen;

Besluit 8:

deputaten op te dragen om door middel van gerichte vragen aan de kerkenraden, de mening en visie van kerken en kerkleden te inventariseren over de liederen die tot nu toe zijn vrijgegeven; daarbij ook na te gaan welke eventuele hiaten en onzorgvuldigheden in het totaal van deze liederen worden aangetroffen; en verder in overleg met de sectie communicatie van deputaten GSP te zoeken naar mogelijkheden om de betrokkenheid van de kerken bij het project zo veel mogelijk te bevorderen;

Besluit 9:

ten aanzien van Liedboek 2000 deputaten op te dragen:

- a. te blijven onderzoeken of er mogelijkheden komen voor onze kerken om betrokken te zijn bij het project Liedboek 2000;
- b. als we uitgenodigd worden om aan dit project deel te nemen, in eerste instantie niet meer dan een voorlopige positie in te nemen;
- c. aan de volgende synode te rapporteren wat de uiteindelijke doelstellingen van dit project worden, en of er mogelijkheden zijn om eraan deel te nemen en binnen welke kaders en met welk te verwachten resultaat we dat kunnen doen;

Besluit 10:

Uit te spreken dat de ruimte die er in de *Koersbepaling* is geformuleerd voor de omgang met de vastgestelde orden van dienst, ook geldt voor de omgang met de vrijgegeven gezangen;

9 BIJLAGEN

Als bijlagen bij dit rapport treft u in de nu volgende pagina's de volgende stukken aan:

- 1 De tekst van het synodebesluit t.a.v. het rapport deputaten Kerkmuziek
- 2 De lijst van 60 liederen uit het Liedboek voor de Kerken met toelichtingen per lied
- 3 De lijst van 20 liederen van dichters en musici uit onze kerken
- 4 De lijst van ruim 40 liederen uit andere bronnen

BIJLAGE I**Tekst van het synodebesluit t.a.v. het rapport deputaten Kerkmuziek**

De GS Zuidhorn 2002 besloot t.a.v. het rapport deputaten Kerkmuziek (Acta art. 4.23):

Besluit 1:

deputaten Kerkmuziek decharge te verlenen en hen te danken voor het vele werk dat zij verricht hebben.

Besluit 2:

verder te werken aan de uitgave van een gezamenlijke gezangenbundel, ter vervanging van de bundel van 41 gezangen, die is vastgesteld door de Generale Synode Heemse 1984-85; daarbij de contouren en de werkwijze te volgen die door de Generale Synode Leusden 1999 zijn vastgesteld; het tijdpad zoals door de Generale Synode Leusden 1999 vastgesteld, als volgt te wijzigen:

2002-2005: deputaten presenteren ongeveer 120 liederen uit het Liedboek en uit andere bundels of ook nog niet eerder gepubliceerde liederen;

2005: de generale synode stelt de 120 liederen vast in eerste lezing, en tevens in tweede lezing de door de Generale Synode Zuidhorn 2002 in eerste lezing vrijgegeven liederen;

2005-2008: deputaten ronden hun selectie van liederen uit diverse bronnen af (*Liedboek voor de Kerken*, liederen uit andere bronnen, liederen uit eigen kring) en doen voorstellen over de afronding van een evenwichtige en afgeronde gezangenbundel;

2008: de generale synode stelt de door deputaten voorgestelde liederen in eerste lezing vast en tevens in tweede lezing de liederen die door de generale synode 2005 in eerste lezing zijn vrijgegeven. Ook stelt de generale synode de bundel in eerste lezing vast;

2011: de generale synode stelt de bundel in tweede lezing vast;

2011 en volgende jaren: deputaten zorgen voor regelmatige aanvulling op de lijst, als dienst aan de kerken en als voorbereiding op een nieuwe gezangenbundel, waarbij dezelfde procedure geldt als in voorgaande jaren.

Besluit 3:

1. de 131 liederen uit het *Liedboek voor de Kerken*, die door deputaten Kerkmuziek al vóór de Generale Synode Leusden 1999 aan de kerken zijn aangeboden en waarvan die synode de beoordeling heeft aangehouden, tijdens deze generale synode nog niet ter goedkeuring in bespreking te nemen; de terughoudendheid inzake het gebruik van deze liederen in de eredienst, waartoe de Generale Synode Leusden 1999 de kerken heeft opgeroepen, blijft daarmee dus voorlopig bestaan;

2. uit de vele liederen die uit eigen kring bij deputaten Kerkmuziek zijn ingediend, er 35 in eerste lezing goed te keuren en vrij te geven voor gebruik in de eredienst; het zijn de volgende liederen (zie bijlage);

3. uit de vele liederen die uit andere bronnen zich aandienen, er 55 in eerste lezing goed te keuren en vrij te geven voor gebruik in de eredienst; het zijn de volgende liederen (zie bijlage).

Besluit 4:

opnieuw deputaten Kerkmuziek te benoemen en hun op te dragen verder te werken aan de selectie van liederen door:

1. van de reeds eerder geselecteerde 131 liederen en de liederen uit de b-categorie als bedoeld in art. 61 besluit 1 Acta GS Leusden 1999, uit het *Liedboek*, een zodanig aantal aan de volgende synode aan te bieden conform de afgesproken werkwijze, dat binnen een totaal van 120 liederen in een evenredige verhouding zowel deze alsook andere liederen, uit eigen kring en uit een variatie van andere bronnen, een plaats krijgen, en de toelichtingen bij de aan te bieden liederen het karakter te geven van een pleidooi; daarbij ook de eventuele zwakke of discutabele trekken van een lied onder ogen te zien;

2. als adres te fungeren voor inzendingen van nieuwe liederen, de ontvangst van die liederen

- te bevestigen en het maken van nieuwe liedteksten en -melodieën te stimuleren;
3. verder te werken aan een selectie uit de liederen uit eigen kring die reeds zijn of nog worden ingezonden;
 4. verder te werken aan een selectie uit de liederen die uit andere bronnen zich aandienen;
 5. met de in aanmerking komende liederen uit de opdrachten c. en d. te handelen conform de aangenomen werkwijze 1-3 (Acta GS Leusden 1999, art. 60).

Besluit 5:

deputaten op te dragen zich te bezinnen op de globale opzet van de toekomstige gezangenbundel, gelet op de complete lijst van gezangen die door de generale synoden zijn of nog worden goedgekeurd; daarbij in rekening te brengen welke liederen met name instemming, ingang en gebruik hebben gevonden.

Besluit 6:

deputaten verder op te dragen:

1. de kerken te dienen met informatie over de wijze waarop de liederen die de synode nu vrijgeeft, kunnen worden geïntroduceerd; de introductie zo mogelijk te bevorderen door een uitgave;
2. de inhoud van het rapport 'Regeling Kerkmuziek' dat deputaten aan de kerken hebben aangeboden als handreiking bij aanstelling van en omgang met hen die de muzikale onderdelen van de eredienst verzorgen, opnieuw onder de aandacht van de kerken te brengen;
3. met deputaten Eredienst van tijd tot tijd te overleggen over het werk en met hen samen te werken aan opdrachten die daarvoor in aanmerking komen.

Besluit 7:

deputaten op te dragen:

1. de contacten die gelegd zijn met de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond binnen de Nederlands Hervormde Kerk, te onderhouden ten dienste van een bundel gezangen die ook in genoemde kerkelijke kringen als schriftuurlijk en dus als algemeen aanvaardbaar kan worden beschouwd;
2. bij eventuele voortgaande selectie van meer gezangen uit het *Liedboek voor de Kerken* de selectie die goedgekeurd is in de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken, mee te laten wegen.

Grond:

zowel de Christelijke Gereformeerde Kerken als de Nederlands Gereformeerde Kerken kennen als gevolg van toetsing een goedgekeurd aantal gezangen. Het getuigt van wijsheid van elkaars werk en inzichten te leren. Bovendien moet het zoeken van kerkelijke eenheid, waar het kan, zeker ook liturgisch gefaciliteerd worden. Hier komt nog bij dat ook de opdrachten van de Generale Synode Leusden 1999 over 'nauwere aansluiting bij' (Acta, art. 57 besluit 4.3) en "samenwerking" (Acta, art. 61 besluit 3) en het rekening houden met de hierover ingekomen brieven (art. 62 besluit 2.3) zo gehonoreerd worden.

Besluit 8:

deputaten op te dragen de mening en visie van kerken en kerkleden te inventariseren over eventuele hiaten en onevenwichtigheden in het totaal van de liederen die tot op heden zijn vrijgegeven. Hun tevens op te dragen bij het voorbereiden van hun voorstellen zoveel mogelijk rekening te houden met de gevoelens die leven in de kerken. Met het oog hierop zal een klankbordgroep uit de breedte van de kerken worden samengesteld, in overleg met het (voormalig) moderamen van deze synode, die minimaal jaarlijks met deputaten overlegt.

Gronden:

1. deputaten toetsen zo het draagvlak voor hun voorstellen. Ook verzamelen zij ideeën die over kerkmuziek leven binnen de kerken. Dit kan bijdragen aan een goede uitvoering van

wat in de Koersbepaling met betrekking tot de effectuering van art. 65 en 67 K.O. is vastgelegd, te weten in bepaling 3, waarin gesteld wordt dat de effecten op de vrede in de kerken meegewogen zullen worden in de besluitvorming;

2. wanneer kerkleden tijdig betrokken worden bij het proces van besluitvorming over nieuwe aangelegenheden zal dit de ingang van nieuwe voorstellen positief beïnvloeden;
3. een jaarlijks overleg stimuleert de kerkleden om tijdig mee te denken met deputaten over hun voorstellen.

Besluit 9:

ten aanzien van *Liedboek 2000* deputaten op te dragen:

1. te blijven onderzoeken of er mogelijkheden komen voor onze kerken om betrokken te zijn bij het project *Liedboek 2000*;
2. als we uitgenodigd worden om aan dit project deel te nemen, in eerste instantie niet meer dan een voorlopige positie in te nemen;
3. aan de volgende synode te rapporteren wat de uiteindelijke doelstellingen van dit project worden, en of er mogelijkheden zijn om eraan deel te nemen en binnen welke kaders en met welk te verwachten resultaat we dat kunnen doen.

Besluit 10:

ten behoeve van ondersteunende activiteiten rond de besluiten die liturgie en kerkmuziek betreffen, aan deputaten Eredienst en aan deputaten Kerkmuziek een bedrag beschikbaar te stellen van in totaal € 8000 per jaar.

Besluit 11:

de synode wil onderstrepen dat in art. 67 KO de psalmen voorop staan. De psalmen, als door de HERE in zijn Woord aan zijn volk gegeven liederen, hebben in berijmde vorm in de gereformeerde liturgische traditie altijd een ereplaats gehad. Principieel behoren ook gezangen, gebaseerd op en puttend andere gedeelten van het Oude en Nieuwe Testament, tot de reformatorische liturgische traditie, hoewel de bundel eeuwenlang klein geweest is. Nu de kerken bezig zijn het aantal gezangen uit te breiden is het goed uit te spreken dat het onze bedoeling niet is dat de gezangen de psalmen in de erediensten en in het hart van de gelovigen verdringen.

Toelichting

Zowel door kerkleden als door zusterkerken in het buitenland wordt de zorg uitgesproken dat het grote aantal nieuwe gezangen de 150 psalmen zullen verdringen. In de gezangen worden, naast de psalmen, gedeelten en gedachten uit het Nieuwe Testament en de vervulling van de Schrift in Christus ons op de lippen gelegd. De heilige Geest, die de dichters van de psalmen van het oude verbond inspireerde, moet ook dichters van kerkliederen in alle waarheid van het Woord leiden.

(Besluit 7 is identiek aan besluit 2 (voor zover relevant) dat de generale synode eerder nam bij de tweede lezing van de 121 Liedboekliederen; het wordt hier voor de overzichtelijkheid herhaald. Besluiten 8 en 10 stemmen overeen met besluiten met betrekking tot deputaten Eredienst.)

BIJLAGE II**Lijst van 60 + 15 liederen uit het Liedboek voor de Kerken**

Uit het Liedboek voor de Kerken zijn de volgende liederen geselecteerd:

- 7 Het woord dat u ten leven riep
- 8 Gij hemel en aarde, doe open uw oor
- 19 Uit angst en nood stijgt mijn gebed
- 27 De Heer richt op zijn berg een maaltijd aan
- 32 Hoe lieflijk, hoe schoon zijn de schreden
- 47 Jezus die langs het water liep
- 58 De schapen alle honderd
- 70 De laatsten worden de eersten
- 77 De Trooster komt
- 84 O God die op het Pinksterfeest
- 89 O Christus, Heer der heerlijkheid
- 93 Bij 't steken der bazuinen
- 98 Verblijdt u in de Heer te allen tijd
- 109 Hoor een heilig koor van stemmen
- 120 Heft op uw hoofden, poorten wijd
- 130 De nacht is haast ten einde
- 134 Eer zij God in onze dagen
- 136 Hoort gij de engelen zingen
- 138 Komt allen tezamen
- 142 U Jezus Christus loven wij
- 145 Nu sijt wellekome Jesu, lieve Heer
- 157 Hoe helder staat de morgenster
- 165 Toen Jezus bij het water kwam
- 172 Een mens te zijn op aarde
- 173 Alles wat over ons geschreven is
- 174 Ik wil mij gaan vertroosten
- 177 Leer mij, o Heer, uw lijden recht betrachten
- 179 Wie heeft op aard de prediking gehoord
- 181 Noem de overtreding mij, die Gij begaan hebt
- 183 O hoofd bedekt met wonden
- 209 Nu moet gij allen vrolijk zijn
- 217 Jezus leeft en ik met Hem
- 222 Jezus is ons licht en leven
- 223 De aarde is vervuld
- 232 Gij, Jezus Christus, opgestegen
- 238 Kom o Geest des Heren kom
- 245 Geest, uit de hemel neergedaald
- 260 Stad Jeruzalem verheven
- 272 Midden in het leven zij wij
- 278 Dag des oordeels, dag des Heren
- 289 Morgenglans der eeuwigheid
- 297 Toch overwint eens de genade
- 305 Waar God de Heer zijn schreden zet
- 310 Bewaar ons, Here, bij uw woord
- 324 Wij zoeken in uw huis uw aangezicht, o Here
- 332 Heer Jezus, Gij die als een kind
- 333 O Here God, - ons liefst verlangen
- 338 O God, die naar uw strenge wet
- 357 Breek ons, Heer, het brood

- 365 De zonden zijn vergeven
- 381 Het nieuwe daglicht staat ons borg
- 384 Verzonken is het licht der zon
- 398 Door goede machten trouw en stil omgeven
- 407 Christus mijn Heer, op U alleen
- 424 Looft overal, looft al wat adem heeft
- 427 Beveel gerust uw wegen
- 436 Jezus neemt de zondaars aan
- 440 Ik heb de vaste grond gevonden
- 465 Van U zijn alle dingen
- 476 Eeuwig Woord, U willen wij bezingen

Reserve:

- 13ab D'Almachtige is mijn Herder en Geleide
- 25 Het volk dat wandelt in het duister
- 48 O onze Vader, trouwe Heer
- 76 Zie hoe de mensen heengaan
- 102 God heeft vanouds gesproken
- 132 Er is een roos ontloken
- 178 Jezus, om uw lijden groot
- 192 O kostbaar kruis, o wonder Gods
- 214 O morgen van verblijden
- 279 Het duurt niet lang meer tot de tijd
- 354b God zij gezegend! Laat ons dank bewijzen
- 404 U Here Jezus roep ik aan
- 437 Vernieuw Gij mij, o eeuwig Licht
- 446 O Jezus, hoe vertrouwd en goed
- 468 Heer, mijn hert is boos en schuldig

De toelichting op deze selectie staat in een apart document: Bijlage II A.

BIJLAGE III**Lijst van 20 + 5 liederen van dichters en musici uit onze kerken**

1. Borkent, Ria	Ik ben de wijnstok [Wees mijn brood en mijn beker]
2. Borkent, Ria	Maria was met Jozef [ongebundeld]
3. Borkent, Ria	Alle mensen moeten sterven [Zing met de hemelboden nr. 64]
4. Borkent, Ria	Bij de Jakobsbron [Zing met de hemelboden nr. 32]
5. Borkent, Ria	Christus in het graf geborgen [ZMDH =Zing met de... nr. 50]
6. Borkent, Ria	Dat uw ogen nacht en dag [ZMDH 65]
7. Brands, Anka	Een engel zegt Maria aan [Een lied voor Jeruzalem]
8. Borkent, Ria	God gaat een mens te boven [ZMDH 29]
9. Borkent, Ria	Heer wij gedenken hier uw dood [ZMDH 69]
10. Geerds, Koos	Jezus is opgestaan [ongebundeld]
11. Borkent, Ria	Jezus jaagt de handelaren [ZMDH 42]
12. Borkent, Ria	Loof God om zijn uitbundigheid [ZMDH 57]
13. Borkent, Ria	Nu legt Gij in de paaszaal [ZMDH 43]
14. Borkent, Ria	Wij zingen God ter ere [ZMDH 71]
15. Borkent, Ria	Van God nooit losgekomen [Halfsteens verband]
16. Borkent, Ria	Wees eerlijk, doe de mensen recht [ZMDH 2]
17. Borkent, Ria	Als alles dor en donker lijkt [ZMDH 9]
18. Borkent, Ria	Hoor, onze Vader [ZMDH 31]
19. Borkent, Ria	Wij weten dat God alles keert [ZMDH 62]
20. Borkent, Ria	Jezus Christus, de bevrijder [ZMDH 70]

5 Lieder als reserve:

1. Brands, Anka	Troost uit Klaagliederen [Een lied voor Jeruzalem]
2. Borkent, Ria	O Heer, uw licht heeft ons verbijsterd [ZMDH 20]
3. Borkent, Ria	Aan de hemel stijgt een ster [ZMDH 23]
4. Borkent, Ria	O hemels licht [ZMDH 25]
5. Boven, Adriaan van	Een nieuwe hemel en een nieuwe aarde [Heilige gezangen]

BIJLAGE IV

Lijst van 40 + 4 liederen uit andere bronnen

Gebruikte afkortingen

(AFT) = Zingende Gezegend, A.F. Troost

(AvB) = Adem van Boven

(ZG) = Zingend Geloven

(ELB) = Evangelisch Liedboek

(GvL) = Gezangen voor Liturgie

Bijbellieder

1. Hoor, Israël, de Here (AFT-9)
2. Geloofd zij Gij (melodie: Luuk Sikkema) (AFT-17)
3. Heden zult Gij zijn glorie aanschouwen (ZG3-4)
4. Troost, troost mijn volk (ZG3-65)
5. Vol tranen zien wij hoe de tijd (ZG5-14)
6. Ik breng een rechter aan het licht (ZG5-16)
7. Gij dienaars van Hem (ELB-26)
8. Als een hert dat verlangt naar water (ELB-8)
9. Wij kiezen voor de vrijheid (ELB-260)
10. Naar U gaat mijn verlangen (GvL-25II)
11. Alle einden der aarde (GvL-98)
12. Mijn God zijt Gij (GvL-118III)
13. Als God ons thuisbrengt (GvL-126I)
14. Alles wat adem heeft love de Heer (GvL-150II)
15. God die alles maakte (ELB-433)
16. En de Geest en de bruid (ELB-96)
17. Uw Woord is een lamp voor mijn voet (ELB-262)
18. Breng ons weer thuis uit de ballingschap ZG6-35)

Pinksteren

19. Dit is de dag, dit is het uur (ZG6-15)

Koninkrijk Gods

20. Als je bidt zal Hij je geven (ELB-420)

Belijdenis, doop en avondmaal

21. Wij komen voor uw aangezicht (AFT-224)

Ochtend en avond

22. Wees bij ons, wees ons een geleide (ZG5-71)

Huwelijk

23. Lof zij de Heer, Hij noemt bij name (AFT-243)

Andere liederen

24. Ik geloof dat God mijn Vader (AvB-26) minder sterk lied
25. Heer Jezus, duizend vragen (AFT-282)
26. Wanneer ik zoek naar woorden (AFT-315)
27. Zoals een arm, vertroostend om mij heen (AFT-322)
28. Zingt Jubilate voor de Heer (ZG3-23)
29. Kom uit de hemel tot ons neer (ZG4-35)

30. De steppe zal bloeien (2 melodieën) (ZG4-66 en GvL-591)
31. Wat brengt de mens het zwoegen op? (ZG5-15)
32. Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon (ZG5-75)
33. Jezus vol liefde ELB-312)
34. Hoor de vogels zingen weer (ELB-440)
35. Zie de zon (ELB-476)
36. De Heer zegene u (ELB-271)
37. Ons lied put uit de bronnen (ZG6-44)
38. Wij zoeken hier uw aangezicht (ZG6-48)
39. De hoge God zij alle eer (ZG6-93)
40. Wat vraagt de Heer nog meer (ZG5-80)

10 liederen als reserve

1. Geef, Heer, uw volk vrijmoedigheid (AFT-75)
2. Heer onze Heer hoe machtig is uw Naam (GvL-8II)
3. Wij delen ons hart met elkaar (ZG3-88)
4. Hij die gesproken heeft (ZG5-79)
5. Dank, Vader, dank U wel (AFT-266)
6. Nu laat Gij, Heer, mijn leven lente zijn (ZG5-76)
7. Het zal ons waarlijk wel gelukken (AFT-19)
8. Wees stil voor het aangezicht van God (ELB-241)
9. In vuur en vlam zet ons de Geest (AFT-184)
10. Uw woord omvat mijn leven (ZG5-13)

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage VI - I

**Rapport betreffende avondmaalsviering in
bijzondere situaties**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 6.1 Rapport betreffende avondmaalsviering in bijzondere situaties

God heeft ons de sacramenten gegeven om onze zintuigen, naast het gehoor, te gebruiken (NGB, art 33). Het sacrament ondersteunt het woord.

Doel van de krijgsmachtpredikant is de militairen pastoraal bij te staan. Indien dit in de thuissituatie in Nederland wordt gedaan, zal de predikant niet voorgaan in kerkdiensten (samenkomsten). De militairen gaan immers in hun eigen gemeenten naar de kerk. Daar gebruiken zij ook de sacramenten. Maar als de militairen nu zo gelegerd zijn dat ze gedurende langere tijd niet naar hun eigen gemeente/kerk kunnen gaan zal de krijgsmachtpredikant het Woord in een samenkomst (kerkdienst te velde/aan boord) bedienen. Naar onze gereformeerde overtuiging is aan de verkondiging van het Woord, het sacrament verbonden. Zie het bevestigingsformulier voor dienaren des Woords, zie ook art. 16 KO, art. 33 NGB.

De achtereenvolgende synodes van Leusden en Zuidhorn hebben, vooruitlopend op de nieuwe situaties, besluiten genomen om avondmaalsviering te regelen, maar toen waren alle situaties nog niet in kaart gebracht. Avondmaalsviering is voor een oorlogsgebied of crisissituatie geregeld. Het is binnen de Geref. kerken niet gebruikelijk, onderscheid te maken tussen het gebruik van het ene sacrament en het andere. Integendeel, wie gerechtigd is tot gebruik van het avondmaal is ook gerechtigd tot gebruik van de doop.

Wel is er verschil tussen de aard van het avondmaal en van de doop. Het avondmaal is een herhalingssacrament ("doet dit, *zo dikwijls gij dit doet*, tot ..."), de doop een 'aanvangssacrament'. Bij dit laatste geldt per kerkordelijke afspraak zelfs: zo spoedig mogelijk (art. 56 KO).

Te denken valt aan de situatie dat een militair die niet gedoopt is, tot geloof komt. En ook de situatie dat twee mensen, gehuwd, en (tenminste één) gelovig, een baby krijgen. Ook hier geldt: dat dit binnen de kerk van Jezus Christus z'n beslag zou moeten krijgen. Maar indien de militair zich in een situatie bevindt waarin hij voor langere tijd op grote afstand van dat kerkelijk leven verkeert, dan moet de doop toch bediend kunnen worden.

Het is niet in te zien waarom wel het avondmaal, maar niet de doop kan worden gebruikt in een oorlogs- of crisissituatie. De doop vraagt erom, zo spoedig mogelijk ontvangen te kunnen worden, als iemand tot geloof gekomen is, of als een baby binnen het verbond geboren is.

Maar naast deze door de synodes concreet genoemde situaties zijn er ook andere situaties waar de krijgsmachtpredikant op stuit. Hoe moet hij dan omgaan met Woord en sacramenten? In het aanvullende rapport van deputaten GVM (dd 30 april 2005), dat op verzoek van de synodecommissie is geschreven, worden die situaties aangegeven.

De vraag is: is er voldoende en afdoende door synodes geregeld? De avondmaalsviering in crisis en oorlogsgebied is mogelijk. Maar is een vredesoperatie een crisis- of oorlogsgebied? En als we nu naar de situatie kijken, waarin militairen op een afgelegen plek gelegerd zijn gedurende een langere tijd, of als marinepersoneel op een schip gedurende maanden vaart? Dan is er niet letterlijk sprake van een crisissituatie, maar wel van een *bijzondere* situatie. En waarom zou in een crisis- of oorlogsgebied het geloof wel door het gebruik van de sacramenten gesterkt mogen worden, maar in een situatie waarin en militair gedurende een langere periode van (eigen) kerkelijk leven verstoken is niet?

Dan komen we bij de uitspraak van de synode van Leeuwarden 1920, art. 25 uit - (in de bespreking van deze zaak in Leusden wordt al vermeld dat in het aanvullende rapport van GVM gewezen wordt op de analogie met Leeuwarden, maar we hebben dit niet in dit rapport zelf kunnen vinden) maar in de besluiten van Zuidhorn is Leeuwarden uitdrukkelijk opgenomen.

We maken hier even een opmerking tussen haakjes bij: In de uitspraken van Zuidhorn, besluit 4, grond 1, en besluit 5, grond 7 wordt Leeuwarden, *art 170* genoemd, maar dit is toch kennelijk een vergissing, want het is art. 25.

Zoals Leeuwarden uitsprak dat ook niet gereformeerden tot de avondmaalsviering kunnen worden toegelaten in de *bijzondere* situatie dat men niet naar de kerk waar men lid is *kan* gaan om het avondmaal te gebruiken, zo is het in deze militaire situatie ook. Met dit verschil dat er geen sprake is van een kerkenraad die toelaat (zoals in de bepaling van Leeuwarden), maar van de krijgsmachtpredikant. Maar het gaat om een overeenkomstige, namelijk, geïsoleerde situatie, de militair kan niet naar een eigen gemeente. De krijgsmachtpredikant bedient het Woord en mag daar ter ondersteuning dan ook het sacrament aan toe voegen. En daar ook niet gereformeerde kerkleden

bij toelaten (onder de randvoorwaarden genoemd in Zuidhorn, art. 101). Als de synode het synodebesluit van Zuidhorn aanpast aan de geïsoleerde situaties moet de toelating onder dezelfde condities mogelijk zijn, terwijl het de verantwoordelijkheid van de gereformeerde krijgsmachtpredikant is, om de bediening van het avondmaal achterwege te laten, als hij constateert dat de situatie het niet voldoende mogelijk maakt, om overeenkomstig deze afspraken te handelen.

Het uitgangspunt van de gewone avondmaalsviering is dat het in de eigen gemeente plaatsvindt, onder toezicht van de eigen kerkenraad, maar deze reguliere viering kan niet allesbepalend zijn voor uitzonderlijke situaties (zie de grond onder Acta Zuidhorn, art. 101, besluit 1). De lijn dat het avondmaal *alleen* in de plaatselijke gemeente onder toezicht van de kerkenraad, naar art. 60 KO, kan plaatsvinden, is door Leusden en Zuidhorn niet gevolgd.

De vraag is, of we christenen, die aan de pastotale zorg van de gereformeerde krijgsmachtpredikant zijn toevertrouwd, het sacrament mogen onthouden, terwijl deze mensen juist lange tijd verstoken kunnen zijn van de eigen gemeenschap der heiligen - dit kan aan de situatie van een crisisgebied liggen of aan de geïsoleerde positie waarin men gelegd is - maar in wezen maakt dit geen verschil. Wat Zuidhorn uitsprak, Acta Art 101, grond 2 bij besluit 5, is duidelijk: in een extreme situatie kan er speciale behoefte zijn aan de krachtige verzegeling van Gods genade. En dan kan die extreme situatie niet beperkt worden tot een oorlogsgebied (zoals er nu in deze grond staat), maar die is er ook in een sterk kerkelijk geïsoleerde situatie waarin men gelegd kan zijn.

Dit leidt niet tot een "open avondmaal", want daarover spreken we in een gewone thuissituatie. Daar kan men naar een eigen kerk, men moet er wellicht 25 km voor rijden, maar het is mogelijk. Op een marineschip, op Aruba (daar is geen kerkelijke gemeenschap waar je vertrouwd naar toe kunt gaan) en bij een vredesoperatie bestaat voor de militairen geen gelegenheid de eigen kerk te bezoeken. Besluit 3 van Zuidhorn blijft overeind staan ook als de synode 2005 het besluit uitbreidt tot geïsoleerde gebieden.

commissie Overijssel

Acta

van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage VI - II
Rapport deputaten Geestelijke verzorging
militairen (inclusief aanvullend rapport)

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

VOORWOORD / INLEIDING

Wij, deputaten voor de Geestelijke Verzorging van Militairen, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002, zijn blij u hierbij onze rapportage van de door ons verrichte werkzaamheden en de daaruit voortvloeiende voorstellen aan uw vergadering te doen toekomen.

Wij zien terug op een periode waarin we vooral aan een voor ons nieuwe situatie moesten wennen en waarin we op die nieuwe situatie ingespeeld moesten raken. Het nieuwe van de situatie betrof deels ons eigen deputaatschap: sinds de GS van Zuidhorn bestaan we immers uit twee secties, een sectie krijgsmachtpredikanten en een sectie militairen. Een ander nieuw aspect voor ons was de plaatsing van ds. J.P. van Bruggen op Aruba. Zowel op het één als op het ander zullen we nog terugkomen. Wij zijn van mening, dat wij naar vermogen aan de opgedragen taak hebben gewerkt. Onder gebed om Gods zegen hebben wij dat werk verricht. In de overtuiging dat deze arbeid zal meewerken aan de komst van het Koninkrijk van God.

Vanwege het feit dat we ons meeste werk in twee secties doen, die eigen vergaderingen houden, stellen wij ons rapport ook in twee delen samen: een deel over de sectie krijgsmachtpredikanten en een deel over de sectie militairen.

Wat de vraag betreft of naar ons oordeel het volledige rapport aan de kerken moet worden toegezonden - en dan zou ons rapport zes maanden voor de aanvang van de synode klaar moeten zijn -; gezien het feit dat er binnen ons werk kerkelijk gezien een punt aan te wijzen is, dat gevoelig ligt - we bedoelen het punt avondmaalsviering in crisisgebieden - achten wij het verstandig, dat de kerken van ons werk via ons rapport op de hoogte gesteld worden, zodat reacties mogelijk zijn.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD / INLEIDING	3
INHOUDSOPGAVE	4
1 SAMENVATTING	5
2 SAMENSTELLING VAN HET DEPUTAATSCHAP	6
3 OPDRACHT VAN DE SYNODE.....	7
4 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT.....	8
4.1 WERVING LANGVERBANDERS	8
4.2 LIDMAATSCHAP CIO-M	8
4.3 UITZENDING EN VOLLEDIGE INZETBAARHEID	8
5 UITVOERING VAN DE OPDRACHT	8
5.1 VERGADERINGEN	8
5.2 CONTACTEN HOOFDKRIJGSMACHTPREDIKANT	9
5.3 MEEWERKEN IN DE CIO-M	9
5.3.1 WERVING EN SELECTIE.....	9
5.3.2 WISSELING VAN DE WACHT.....	9
5.3.3 REORGANISATIE DIENSTEN GEESTELIJKE VERZORGING.....	10
5.3.4 MISSION STATEMENT	10
5.3.5 AMBTENAREN EED OOK VOOR GEESTELIJK VERZORGERS?	10
5.3.6 VARIA.....	10
5.3.7 VOORZITTER CIO-M.....	10
5.4 CONTACTEN KRIJGSMACHTPREDIKANTEN	10
5.4.1 TWEE KRIJGSMACHTPREDIKANTEN	12
5.4.2 PENSIOENBREUK	14
5.4.3 SCHOLING.....	14
5.4.4 CONTACTOEFENING KRIJGSMACHTPREDIKANTEN	14
5.4.5 CONTACTOEFENING RESERVE-KRIJGSMACHTPREDIKANTEN	14
5.5 CONTACTEN DEPUTATEN CGK	13
5.6 FORMULIER ZENDING KRIJGSMACHTPREDIKANT	13
5.7 INSTRUCTIE KRIJGSMACHTPREDIKANTEN	15
6 OVERZICHT VAN DE ACTIVITEITEN SECTIE MILITAIREN	21
6.1 VOORTZETTING WERK CCCG/INTEGRATIE IN DEPUTAATSCHAP.....	21
6.2 ACTUALISEREN BESTAND MILITAIREN EN ONDERHOUDEN EN OPZETTEN VAN HET NETWERK	21
6.3 OPZETTEN WEBSITE	21
6.4 UITGEVEN IKD	21
6.5 ONDERHOUDEN VAN CONTACTEN MET MILITAIREN DIE OP UITZENDING GAAN.....	22
7 CONCEPT INSTRUCTIE	23
8 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	24
9 BIJLAGEN	24
Bijlage 1:.....	25
Bijlage 2:.....	26

1 SAMENVATTING

Het werk van ons als deputaten voor de Geestelijke Verzorging van Militairen kende in de periode tussen de Generale Synode van Zuidhorn 2002 en de Generale Synode van Amersfoort 2005, twee aandachtsvelden:

- a. Werk ten dienste van onze twee krijgsmachtpredikanten, ds. A.H. van der Velden, legerpredikant en ds. J.P. van Bruggen, vlootpredikant.
- b. Werk ten dienste van broeders die werkzaam zijn in de krijgsmacht en hun naast-verwanten.

Wat het werk ten dienste van de krijgsmachtpredikanten betreft, noemen wij het volgende:

- 1 De Generale Synode van Zuidhorn heeft ons opdracht gegeven ten aanzien van het door ons op die Synode ingediende Zendformulier. Daaraan hebben we onze aandacht gegeven.
- 2 Met betrekking tot de financiële regelingen bij terugkeer uit de krijgsmacht: daarin konden we als gevolg van de uitzending van ds. A.H. van der Velden niet verder komen.
- 3 Veel aandacht hebben we besteed aan de vraag, hoe een Gereformeerd krijgsmachtpredikant heeft te functioneren in de situatie waarmee onze vlootpredikant te maken kreeg, namelijk stationering op Aruba.
- 4 Er moest aandacht worden geschonken aan de zaken die binnen de Interkerkelijke Commissie voor Contact in Overheidszaken voor Militairen (CIO-M) aan de orde kwamen. In hoofdzaak ging dat over werving en selectie van nieuwe krijgsmachtpredikanten, de reorganisatie van de Dienst Geestelijke Verzorging bij de krijgsmacht en hoe goed vorm gegeven kan worden aan de taak van de Protestantse Geestelijke Verzorging binnen de krijgsmacht.
- 5 Ten aanzien van de instructie voor dienstdoende krijgsmachtpredikanten voor uitzonderingssituaties in crisis- en oorlogsgebieden, heeft uw voorgangster besloten, dat deze kritisch in de praktijk getoetst zou worden. Naar onze inschatting is de periode tussen twee generale synodes te kort om van een volledige toetsing te kunnen spreken. Op dit punt kunnen we hoogstens een voorlopig oordeel uitspreken.

Wat het werk ten dienste van gereformeerde broeders in de krijgsmacht betreft - het werk dat tot aan de Synode van Zuidhorn behartigd werd door de Contact Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken (CCCG) - noemen wij het volgende: .

Op 21 februari is formeel besloten de CCCG op te heffen. In 47 jaar is er veel gebeurd in deze commissie waar dankbaar op terug gekeken kan worden. Er is ook dankbaarheid dat dit werk voortgezet kan worden in deputaatschapsverband. Het werk kent drie speerpunten:

- 1 Informatieverschaffing: In 's Konings Dienst, het blad van de CCCG bleef bestaan. Daarnaast wordt een website opgezet waar (aanstaande) militairen en hun kerkenraden snel nuttige informatie van af kunnen halen.
- 2 Netwerk gereformeerde militairen: Er wordt gewerkt om een actuele lijst van militairen te maken. De medewerking van de plaatselijke kerken is hiervoor hard nodig, maar niet altijd bevredigend te noemen.
- 3 Uitzendingen: Militairen die uitgezonden worden krijgen voorafgaand bezoek. Omdat de situatie in de uitzendinggebieden risicovoller is geworden werd op 1 oktober 2004 een avond voor het thuisfront gehouden

2 SAMENSTELLING VAN HET DEPUTAATSCHAP

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken te Zuidhorn 2002 benoemde de volgende personen in het deputaatschap (tussen haakjes staat het beoogde jaar van aftreden):

Voor de sectie Krijgsmachtpredikanten:

Primi:

ds. G.F. de Kimpe, Hardenberg (2008) (samenroeper) - gf.dekimpe@filternet.nl
br. G.A. Rietveld, Amersfoort (2011) - garietveld@epafra.org
br. B.K. Dertien, Wezep (2005) - famdertien@hotmail.com
br. H. Emmens, Brussel (2008) - emmens@belgacom.net
ds. W. Tiekstra, Berkel en Rodenrijs (2008) - w.tiekstra@hccnet.nl
ds. J.W. Veltkamp, Almere (2011) - billymacfields@mac.com
br. L. Jobse, Ede (2011) - laurensjobse@wanadoo.nl

Secundi:

br. G.H. Elzinga, Deventer - g.h.elzinga@hccnet.nl
ds. C. van Breemen, Soest - c.v.breemen@wijngaard.nl

Krijgsmachtpredikanten:

ds. J.P. van Bruggen, Aruba (BOT KRIJGSMACHTPREDIKANT) - J.P.v.Bruggen@mindef.nl
ds. A.H. van der Velden, Eindhoven (BOT KRIJGSMACHTPREDIKANT) - ah.vd.velden@hccnet.nl

Voor de sectie Militairen:

Primi:

br M.C. van der Burgh, Deventer, marc@remedie.nu
br. Jac. Plas, Vogelenzang, jac.an.plas@12move.nl
br. A. Stam, Barneveld, artcor@hetnet.nl
Ds. M. Tel, Bunschoten, marten.tel@filternet.nl

Secundi:

br. R. Lap, Colmschate, rlap@freeler.nl
br. K. ter Veer, Zutphen, klaas.ter.veer@home.ict.nl

Bezetting:

Omdat br. H. Emmens in de verslagperiode niet beschikbaar was voor het deputatenwerk, vanwege plaatsing in België, is zijn plaats steeds ingenomen door secundusdeputaat br. G.H. Elzinga.

Functieverdeling sectie krijgsmachtpredikanten:

Het voorzitterschap van het deputaatschap wordt vervuld door ds. De Kimpe. Br. Rietveld werd secretaris van het deputaatschap en loste daarmee ds. Tiekstra af. Br. Dertien heeft de taak van penningmeester van br. Damstra overgenomen, in nauwe samenwerking met de quaestor van de generale synode, daar br. Damstra het deputaatschap in 2002 verliet.

Ds. Tiekstra is voor de Gereformeerde Kerken lid van de Interkerkelijke Commissie voor Contact in Overheidszaken inzake Militairen (CIO-M).

Functieverdeling sectie militairen:

Ds. Tel was al tijdens de benoeming door de vorige synode ziek. Daarom heeft secundus br. Lap vanaf het begin het voorzitterschap waargenomen. Met ingang van augustus 2004 heeft ds. Tel het voorzitterschap weer op zich genomen. Br. Plas moest vanwege gezondheidsredenen zijn taken vanaf voorjaar 2004 neerleggen. Secundus br. Ter Veer heeft vanaf het begin volledig in de sectie meegedraaid, en functioneerde als zodanig als primus. Hij is degene die de lijst van militairen volledig en up to date moet maken. Br. Stam is verantwoordelijk voor de informatievoorziening, namelijk In ' Konings Dienst en de website. Br. M. v.d. Burgh is buitenlandcoördinator. Van buiten de sectie is zr. G. Tel aangetrokken aangetrokken o de vergaderingen van de sectie voor te bereiden en te notuleren.

VOORSTEL:

Sectie krijgsmachtpredikanten:

Vanwege het feit dat br. Dertien het deputaatschap verlaat in 2005, wordt voorgesteld in zijn plaats br. G. Elzinga te benoemen. Br. Elzinga was reeds enige jaren als secundus voor br. Emmens actief in het deputaatschap.

Hierdoor zal het nodig zijn dat een nieuwe secundus wordt aangezocht in de plaats van br. Elzinga. Ons voorstel is deze functionaris te verkrijgen uit het krijgsmachtdeel van de Kon. Marine. Wanneer dit lukt zijn, m.u.v. de Kon. Marechaussee, vertegenwoordigingen uit alle krijgsmachtdelen in het deputaatschap aanwezig.

Br. Emmens is nog in België geplaatst, hij zal naar verwachting in september 2006 naar Nederland terugkeren.

Sectie militairen:

Omdat br. Ter Veer in feite al als primus functioneerde, wordt voorgesteld hem te benoemen in plaats van br. Plas. Daarom zal er een nieuwe secundus aangezocht moeten worden in plaats van br. Ter Veer. Wij zouden graag zien dat deze secundus afkomstig is uit Den Helder, omdat zich daar de grootste gemeenschap van militairen bevindt in onze kerken. Br. Lap is bereid om nog een periode als secundus te functioneren. Wij stellen voor hem ook zodanig te benoemen.

3 OPDRACHT VAN DE SYNODE

Deputaten kregen van de Generale Synode te Zuidhorn 2002 in hoofdzaken de volgende opdracht. (De letterlijke opdracht is aan dit rapport toegevoegd als bijlage 1.)

- a Contact te onderhouden met de hoofdkrijgsmachtpredikant.
- b Naar vermogen constructief mee te werken in de CIO-M.
- c Contacten te onderhouden met dienstdoende en reserve krijgsmachtpredikanten.
- d Contact te onderhouden met gereformeerde militairen in binnen- en buitenland, en met hun thuisfront.
- e De ontwikkelingen in de krijgsmacht wat de geestelijke verzorging betreft nauwkeurig te volgen en daarop zo mogelijk in te spelen.

4 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

4.1 Werving Langverbanders

In de voorbije periode zijn vanuit de Dienst Protestantse Geestelijke Verzorging twee oproepen om te solliciteren gekomen. Inkrimping van het aantal plaatsen voor krijgsmachtpredikanten vanuit de protestantse kerken is hiervan de achterliggende oorzaak. Slechts een drietal gereformeerde predikanten solliciteerde. Tot benoeming heeft dit niet geleid. Het aantal krijgsmachtpredikanten vanuit onze kerken is dus op twee gebleven.

4.2 Lidmaatschap CIO-M

Eén van onze deputaten maakt deel uit van de CIO-M en neemt als zodanig deel aan de besprekingen die daar plaatsvinden. Samen met leden die de CGK en de NGK vertegenwoordigen, vormen ze een minderheid die een kritische functie heeft. Niettemin worden de bijdragen aan de besprekingen gewaardeerd.

4.3 Uitzending en volledige inzetbaarheid

Vanwege de veranderende omstandigheden binnen de krijgsmacht - veel inzet in internationaal verband met als gevolg uitzendingen naar crisis-gebieden - wordt van krijgsmachtpredikanten verlangd, dat zij overal inzetbaar zijn. In de rapportage aan de Generale Synode in Leusden 1999 is daar uitgebreid aandacht voor geweest. Volledig inzetbaar wil ook zeggen: verbonden worden aan de oecumenische gemeente in Seedorf of avondmaalsviering in crisis- en/of oorlogsgebieden. De synode gaf voorzichtig groen licht.

Op de Synode van Zuidhorn kon een instructie voor krijgsmachtpredikanten in crisis- en/of oorlogsgebieden vastgesteld worden, die kritisch en in de praktijk getoetst moest worden. Ook werd gevraagd het Zendformulier zo mogelijk uit te breiden met een paragraaf of zinsnede die melding zou maken van een gereformeerde visie op de overheid. We komen op beide punten terug.

5 UITVOERING VAN DE OPDRACHT

5.1 Vergaderingen

Om de van synode wege ontvangen opdracht zo goed mogelijk uit te voeren hebben deputaten in de afgelopen periode - sinds de Generale Synode van Zuidhorn - geregeld vergaderd. De data zijn:

voor de sectie krijgsmachtpredikanten:

4 oktober 2002, 7 december 2002, 24 januari 2003, 21 februari 2003, 4 april 2003, 6 juni 2003, 12 september 2003 (tijdens deze vergadering werd afscheid genomen van ds. A.H. van der Velden, die voor een half jaar naar Banja Luka (Bosnië) zou gaan), 14 november 2003, 12 december 2003, 13 februari 2004, 16 april 2004.

Op 3 juni 2003 heeft een delegatie van het deputaatschap een voorbereidend gesprek gehad met ds. J.P. van Bruggen, kort voor zijn vertrek naar Aruba, gevolgd door een gesprek tijdens de verlofperiode van ds. Van Bruggen op 19 maart 2004.

Veel aandacht op de vergaderingen ging uit naar vragen rond de werksituatie van ds. Van Bruggen - hierover meer, als we het werk van onze krijgsmachtpredikanten bespreken.

voor de sectie militairen:

26 november 2002, 11 maart 2003, 20 mei 2003, 9 oktober 2003, 25 november 2003, 21 februari 2004, 13 april 2004, 1 juni 2004, 31 augustus 2004 en 8 oktober 2004. 21 februari was een vergadering van een hele dag. Die dag had het gehalte van een brainstormsessie waarop lijnen werden uitgezet.

Verder waren er vergaderingen van de beide secties samen:

22 november 2002, 20 juni 2003 (tijdens deze vergadering werd afscheid genomen van ds. J.P. van Bruggen), 12 december 2003, en 18 juni 2004.

Op 28 februari en 1 maart 2003 vergaderde het voltallige deputaatschap (voor zover mogelijk) samen

met de 'deputaatschappen geestelijke verzorging militairen' van CGK en NGK, alsmede met de krijgsmachtpredikanten uit deze kerken.

5.2 Contacten hoofdkrijgsmachtpredikant

Dankzij het lidmaatschap van de CIO-M zijn de contacten met de hoofdkrijgsmachtpredikant (HKP) regelmatig en gegarandeerd. De HKP is namelijk uit hoofde van zijn functie lid van de CIO-M-vergadering. Daar brengt hij rapport uit over de Dienst Protestantse Geestelijke Verzorging (DPGV) binnen de krijgsmacht, de ontwikkelingen daarvan en de ontwikkelingen binnen de krijgsmacht. Via hem ontvangen deputaten ook enige feedback omtrent het functioneren van onze krijgsmachtpredikanten.

5.3 Meewerken in de CIO-M

Sedert de Generale Synode van Zuidhorn 2002 is ds. Tiekstra als lid van de CIO-M zoveel mogelijk bij de vergaderingen van die commissie aanwezig geweest. Er is naar vermogen meegewerkt aan het vormen van beleid voor de Protestantse Geestelijke Verzorging (PGV) binnen de krijgsmacht. We noemen enkele zaken die in deze periode aan de orde kwamen.

5.3.1 WERVING EN SELECTIE

De eerder vastgestelde en geëvalueerde procedure om te komen tot vervulling van vacatures van krijgsmachtpredikanten, werd op één punt bijgesteld. Er werd een ruimere periode gewenst geacht tussen de start van de wervingsactie en de daadwerkelijke indiensttreding. Argument daarvoor is, dat de benoemde krijgsmachtpredikant het werk in de gemeente, waaraan hij verbonden was, moet kunnen afronden. De tussentijd werd op minimaal zes, mogelijk zeven, maanden gesteld. In de jaren tussen ons rapport aan de vorige generale synode zijn een aantal van slechts vijf krijgsmachtpredikanten in dienst getreden. Feitelijk hadden het er meer moeten zijn, maar de bezuinigingen en de daarmee gepaard gaande inkrimping lieten dat niet toe. Binnen de CIO-M is men al blij, dat bij de laatste bezuinigingsronde in 2004 de Diensten Geestelijke Verzorging werden ontzien. Wel moest binnen het totaal van ruim 150 geestelijke verzorgers plaats ingeruimd worden voor twee krijgsmachtpredikanten ten behoeve van de Hindoe-militairen. De Dienst Protestantse Geestelijke Verzorging bezet momenteel 53 posten.

5.3.2 WISSELING VAN DE WACHT

Nadat in september 2002 de Hoofd Krijgsmacht Predikant ds. G.C. van der Klis werd opgevolgd door ds. G. Bikker, werden ook de Hoofden van Dienst vervangen. Hoofd Legerpredikanten werd ds. A.W. Velema (in plaats van ds. A.A. Boeschoten), Hoofd Vlootpredikanten ds. J. Majoor (in plaats van ds. L.J. Lamens) en Hoofd Luchtmachtpredikanten ds. F. Janssen (in plaats van ds. H.A. Wisman).

5.3.3 REORGANISATIE DIENSTEN GEESTELIJKE VERZORGING

In de loop van de verslagperiode werd de reorganisatie van de Diensten Geestelijke Verzorging afgerond. Deze reorganisatie werd nodig geacht in verband met een doelmatige bedrijfsvoering. De benoeming door het Defensie Interservice Commando van een interim-manager, die op korte termijn de reorganisatie diende te realiseren, viel slecht binnen de Diensten Geestelijke Verzorging. Mee doordat er een onduidelijke scheiding van verantwoordelijkheden tussen de militaire bedrijfsvoering enerzijds en de kerkelijke inhoud anderzijds zou worden doorgevoerd. de CIO-M besloot in overleg met het ROMO (de Rooms Katholieke evenknie van de CIO-M) in te grijpen en een brief naar de Staatssecretaris van Defensie te zenden, waarin zij hun zorg over de ontwikkelingen uitspraken en om een gesprek verzochten. Dit gesprek werd voorbereid door een kleine commissie van de Zendende Instanties. Het leidde er toe, dat binnen de bedrijfsvoeringsprocedures van Defensie de Diensten Geestelijke Verzorging een aparte positie ontvingen, die recht doet aan de bijzondere rol van de geestelijke verzorging op het grensvlak van kerk en staat.

Een andere interim-manager werd benoemd. En wel de binnen de krijgsmacht zeer bekende oud-hoofdkrijgsmachtpredikant ds. G.L. Born. Deze bereidde, als onafhankelijk voorzitter van het management-team, de invoering van een samenwerkingsmodel van de Diensten Geestelijke Verzorging voor. In dit model lijkt de principiële scheiding tussen inhoud van het werk en de bedrijfsvoering op bevredigende wijze te zijn geregeld.

5.3.4 MISSION STATEMENT

In het kader van de bedrijfsvoering bij Defensie bleek het nodig voor de Diensten Geestelijke Verzorging een Mission Statement te formuleren. Deze is gaan luiden:

"De dienst Protestantse Geestelijke Verzorging ondersteunt militairen en hun directe relaties bij geloof en zingeving. Hij is deskundig in levensbeschouwelijke communicatie in de krijgsmacht. Zorg voor humaniteit bij het optreden van de krijgsmacht, ook in internationaal verband, heeft zijn bijzondere aandacht. De krijgsmachtpredikanten verrichten pastoraat namens hun zendende kerken. Zij zijn geroepen omwille van het evangelie van Jezus Christus. Als ambtsdragers van hun kerk gaan zij voor in liturgie en bezinning van militairen overal ter wereld."

5.3.5 AMBTENAREN EED OOK VOOR GEESTELIJK VERZORGERS ?

Ter waarborging van de integriteit van burgerambtenaren binnen Defensie wordt van hen gevraagd een eed af te leggen. De vraag kwam tot de Hoofden van de Diensten Geestelijke Verzorging of deze eed ook door de geestelijk verzorgers kon worden afgelegd, daar zij feitelijk ook burgers in de defensie-organisatie zijn. De CIO-M heeft in overleg met het ROMO daarop terughoudend gereageerd. Er wordt gezocht naar een andere methode om de integriteit van de geestelijk verzorgers te waarborgen. Gedacht wordt onder andere aan een vast te stellen en te ondertekenen gedragscode voor krijgsmachtpredikanten en aalmoezeniers.

5.3.6 VARIA

- a Overwogen wordt om, naar het voorbeeld van de Rooms Katholieke Dienst GV, een jaarlijkse kerkdienst te houden ter herinnering van hen die bij het vervullen van taken voor Defensie gevallen zijn. Dit vooral met het oog op de ondersteuning van nabestaanden.
- b Gezocht wordt naar een mogelijkheid om de kerkelijk administratieve functie, die de protestantse gemeente in Seedorf (Duitsland) vervult, na de opheffing van de legerplaats aldaar, elders onder te brengen. Gedacht wordt aan het elders in Duitsland stichten van een protestantse gemeente.
- c Met de Theologische Universiteit in Kampen (Koornmarkt) is overeenstemming bereikt om vorm te geven aan de wetenschappelijke ondersteuning van het protestantse krijgsmachtpastoraat. Een gepromoveerde krijgsmachtpredikant krijgt gedurende vier jaar twee dagen per week studietijd toegewezen, om onderzoek te doen naar de vragen rond de verhouding ambt en professie.
- d Elk jaar vond er in de maanden maart/april een conferentie van protestantse krijgsmachtpredikanten plaats. Deze conferenties werden gezamenlijk door de CIO-M en de PGV georganiseerd. De thema's waren: "Wat bezielt ons? - aard en identiteit van protestantse geestelijke verzorging"; "Eredienst en lied onderweg" en "Ik geloof in mijn eigen tijd".
- e Op verzoek van de beleidsgroep Kerk en Krijgsmacht van de Protestantse Kerk in Nederland (voorheen de SoW-kerken) wordt er binnen de CIO-M op geregelde tijden aandacht geschonken aan onderwerpen die gerelateerd zijn aan het werk van de krijgsmachtpredikanten. Te denken valt aan: de rechtvaardige oorlog, Europeanisering van de krijgsmacht, oecumene binnen de krijgsmacht (internationaal). De beleidsgroep heeft er behoefte aan over zijn denkproces ook de andere kerken te horen. In het jaar 2003 is er zo aandacht geweest voor het takenpakket van de GV-er en over de importantie van de Charta Oecumenica en de Leuenberger Konkordie voor het werk van de PGV-er. Deze besprekingen zijn beschouwend van aard. Erover worden geen afspraken gemaakt of besluiten genomen.

5.3.7 VOORZITTER CIO-M

Nadat de vorige voorzitter, mr. A. Vaandrager, zijn functie had neergelegd, werd er ijverig gezocht naar iemand die zijn plaats kon innemen. In het jaar 2002 werd een onafhankelijk voorzitter gevonden in de persoon van W.F.L. van Leeuwen (afkomstig uit de Evangelisch Lutherse Kerk). Zijn leiding en inbreng wordt hoog gewaardeerd.

5.4 Contacten krijgsmachtpredikanten

5.4.1 TWEE KRIJGSMACHTPREDIKANTEN

Op dit moment zijn twee van onze predikanten in functie als krijgsmachtpredikant voor onbepaalde tijd: ds. J.P. van Bruggen sinds 25 april 2000 en ds. A.H. van der Velden sinds 1 april 2000. Ds. Van Bruggen is in juli 2003 naar Aruba verhuisd en is daar voor een periode van drie jaar als vlootpredikant gestationeerd. Ds. Van der Velden is van oktober 2003 tot eind april 2004 uitgezonden geweest naar Banja Luka. Per 1 juli 2004 is hij aangesteld als brigadepredikant van de 13e brigade in Oirschot.

Nog een drietal predikanten uit de Gereformeerde kerken heeft op een vacature gesolliciteerd, maar

dit heeft niet geleid tot een benoeming.

A. Over het werk van ds. Van Bruggen willen we het volgende opmerken:

Voor ds. Van Bruggen kwam er medio 2003 een einde aan zijn eerste driejarige plaatsing binnen de Koninklijke Marine: de mijnendienst in Den Helder. Tijdens zijn plaatsing op de mijnendienst werd hij voor drie maanden op Hr. Ms. Van Nes geplaatst. In het kader van de operatie Enduring Freedom moest het genoemde M-fregat opereren in de Middellandse Zee. Het werk van onze vlootpredikant bestond tijdens die reis onder meer uit veelvuldige gesprekken met bemanningsleden, het leiden van groepsgesprekken en het beleggen van de wekelijks terugkerende zondagse kerkdienst aan boord.

Ook op een aantal mijnenjagers heeft ds. Van Bruggen tijdens deze drie jaren meerdere vaarperiodes meegemaakt en ging daarbij voor in kerkdiensten aan boord, in havens en op zee. Hij bracht ziekenbezoeken, gaf lessen geestelijke verzorging, volgde verschillende cursussen en trainingen en werkte aan een goede samenwerking met zijn collega's in de Dienst Geestelijke Verzorging. Dit alles naast de reeds boven genoemde werkzaamheden.

Na een periode van voorbereidingen en afscheid nemen vertrokken ds. en mevrouw Van Bruggen met hun vijf kinderen in de zomer van 2003 naar Aruba. Daar is hij voor drie jaar geplaatst op de Marinierskazerne Savaneta. Een bijzondere plaatsing, omdat ook de daar verblijvende mariniers er in veel gevallen voor drie jaren met hun gezinnen wonen. Het werk dat hij er verricht betreft pastoraat aan de militairen en hun gezinnen, vormingswerk, het voorgaan in diensten in de aanwezige kapel en het onderhouden van contacten met de Arubaanse samenleving. Voor het werken aan de persoonlijke contacten met de mariniers gaat ds. Van Bruggen regelmatig mee op oefeningen van allerlei aard. Een goed beeld van zijn werk kregen wij via een uitzending op de Nederlandse televisie op 7 maart 2004.

Deputaten hebben regelmatig contact met ds. Van Bruggen. Ds. Van Bruggen geeft via rapporten regelmatig een overzicht van zijn werkzaamheden en daarmee inzicht in de opgaven en mogelijkheden waarmee hij als gereformeerd predikant geconfronteerd wordt. Uit zijn rapporten blijkt, dat ds. Van Bruggen als geestelijk verzorger in de Koninklijke Marine belangrijk en zinvol werk verricht. Deputaten zijn onder de indruk van de wijze waarop hij zijn werk aanpakt en vorm geeft. Met name treft hen, dat hij steeds mogelijkheden vindt als gereformeerd predikant op te treden. Dat komt uit in de manier waarop hij de diensten gestalte geeft. Ook zijn aandacht voor onderwijs in de christelijke leer (binnen het vormingswerk) legt daarvan getuigenis af.

Volgens besluit 5 in artikel 101 van de acta van de Generale Synode van Zuidhorn is een van de taken van deputaten onze krijgsmachtpredikanten te begeleiden in situaties van eventuele viering van het avondmaal in oorlog- en crisissituaties.

Tijdens een werkverlof is met ds. Van Bruggen gesproken over zijn werk, voorgaan in diensten en bediening van sacramenten. Ds. Van Bruggen kwam naar zijn gevoel in de knel met de synodale bepalingen ten aanzien van avondmaalsviering in crisisgebieden. Hij heeft hierin een weg gezocht en dit tijdens zijn werkverlof aan de deputaten voorgelegd. Zij hebben op zijn handelen met instemming gereageerd en toegezegd de problematiek aan de synode voor te leggen. Verderop in ons rapport komen we daarop nog terug.

B. Over het werk van ds. Van der Velden is het volgende te melden:

In de afgelopen periode heeft ds. A.H. van der Velden op diverse plaatsen in binnen- en buitenland zijn werkzaamheden kunnen verrichten. Tot oktober 2003 was hij geplaatst op de Koninklijke Militaire School (KMS) in Weert. Van oktober 2003 t/m april 2004 was hij op uitzending in het kader van Stabilisation Force (SFOR) in Bosnië, met als standplaats Banja Luka. Na zijn uitzending is hij geplaatst als Brigade Geestelijk Verzorger bij de 13e Brigade in Oirschot.

Zijn taak op de KMS bestond voor een groot deel uit het verzorgen van lessen aan de aspirant onderofficieren in opleiding. Verder gaf hij regelmatig leiding aan meerdaagse conferenties voor leerlingen. Deze conferenties hadden o.a. tot onderwerp, omgaan met verlies, dood, en ethische verantwoordelijkheid als militair leider. Ook was één van ds. Van der Veldens taken, laagdrempelig aanwezig te zijn voor militairen met problemen in de breedste zin van het woord. De verandering in de taakstelling van de krijgsmacht, meer missies in het buitenland, levert bij veel militairen

problemen op. Veel echtscheidingen onder militairen zijn het gevolg van de deelname aan deze vredesoperaties, een wrang woord in dit verband. Daarnaast organiseerde ds. Van der Velden samenkomsten op zondagen tijdens meerdaagse oefeningen. Door ziekte van 2 collega's in het Geestelijk Verzorgingsteam (GV) op de KMS is er gedurende langere tijd een behoorlijke wissel getrokken op ds. Van der Velden, waardoor hij veel werk moest laten liggen. Dankbaarheid is er voor ds. Van der Veldens eigen gezondheid, hij kon zijn werk blijven doen. Tijdens de periode van plaatsing op de KMS bezocht ds. Van der Velden regelmatig de deputatenvergaderingen. Ook mocht een afvaardiging van deputaten hem op zijn werkplaats en in zijn gezin bezoeken.

Tijdens zijn uitzending naar Bosnië was het de taak van ds. Van der Velden de Nederlandse militairen, waaronder marechaussee en politiemensen (EUPM) in Banja Luka, Sarajevo en Split en op diverse plaatsen in Bosnië geestelijk te begeleiden. Hij schreef hier zelf over in zijn Nieuwsbrief "Ik ben soms een halve reisleader, dan weer voorganger. Soms bemiddelaar. Het meest nog aanspreekpunt. Kortom ik heb hier een zeer afwisselend bestaan". Tijdens de uitzending organiseerde hij wekelijks een kerkdienst; deze diensten werden door een klein groepje mensen trouw bezocht. Vaste onderdelen in deze diensten waren verootmoediging, gebed, bijbellezing, preek en zingen. Vooral in de liedkeuze probeerde hij elementen van de 10 geboden en de geloofsbelijdenis te laten uitkomen. Ook heeft hij een collecte ingevoerd voor een diaconaal doel in de omgeving van Banja Luka. Van de preken zegt hij: "deze wijken niet echt af van wat ik in Nederland gewend was. Wel probeer je nog meer dan thuis kerktaal te vermijden". Met deze groep trouwe kerkgangers is ook een aantal malen het Heilig Avondmaal gevierd. Daarbij werd vooraf duidelijk gemaakt wat die viering inhoudt: Christus dood gedenken tot vergeving van al onze zonden. Ds. Van der Velden schrijft over zijn gevoelens met betrekking tot de vieringen "Ver van huis, in den vreemde, toch die hartelijke verbondenheid ervaren van samen kinderen van God zijn, los van de gebruikelijke context en sleur soms. Ik heb het als bijzonder verrijkend ervaren". Tijdens de uitzending kon de opdracht van onze legerpredikant: verkondig het Woord, met een extra dimensie doorgang vinden. Onze God biedt rijke middelen om Zijn opdrachten te vervullen.

Na zijn uitzending is ds. Van der Velden per 1 juli 2004 geplaatst in Oirschot bij de 13e Brigade. Hij werkt daar in een Geestelijk Verzorgingsteam, dat bestaat uit 2 dominees, 2 aalmoezeniers (RK) en 1 raadsman (Hum). Zijn werk daar zal bestaan uit het individueel geestelijk begeleiden van militairen met problemen. Verder neemt hij maandelijks deel aan het overleg in diverse Sociaal Medische Teams (SMT). Deze teams, waar verder nog een arts, maatschappelijk werker en iemand van de afdeling Personeelszaken deel van uitmaken, adviseren de commandant op medisch-sociaal personeelsgebied. Ook is hij geestelijk verzorger voor de staf van de 13e brigade en een drietal zelfstandige compagnieën. Door de vele meerdaagse oefeningen zal hij regelmatig op zondag diensten te velde mogen organiseren. Aangezien binnen defensie de uitzendddruk toeneemt door extra uitzendingen en inkrimping van het leger, is het niet onwaarschijnlijk dat ook ds. Van der Velden op termijn een nieuwe uitzending tegemoet kan zien.

In de verslagperiode had ds. Van der Velden door middel van het vervullen van preekbeurten, regelmatig contact met zijn zendende kerk te Amstelveen. Rapportage en dergelijke vindt slechts minimaal plaats met de zendende kerk. Uiteraard wel met deputaten GVM, die in dezen de rol van de kerkenraad hebben overgenomen.

Het is jammer dat de theologische studie in de afgelopen periode ophield bij het voorbereiden van preken. Er zou eventueel tijd vrijgemaakt kunnen worden voor een postacademische studie zoals die door de TUK wordt aangeboden. De kosten die aan een dergelijke studie zijn verbonden zullen niet door Defensie worden gedragen. Verder is er gedacht aan bijscholing via het IRTT, maar daadwerkelijk contacten hierover zijn nog niet succesvol geweest.

Ds. Van Bruggen en ds. Van der Velden zijn blij met hun roeping als krijgsmachtpredikant. Deputaten bidden dat onze hemelse Vader hen beiden rijk wil zegenen in hun werk.

5.4.2 PENSIOENBREUK

In ons vorige rapport hebben we u kenbaar gemaakt dat er nog sprake was van een pensioengat bij onze twee krijgsmachtpredikanten. We hadden in die tijd overleg met de VSE, waarbij we gevraagd hebben of het mogelijk was om krijgsmachtpredikanten in de uitkeringsregeling op te nemen, zodat de kerk, waaraan de predikant voor zijn in dienst treden bij defensie verbonden was, de VSE machtigt tot een uitkering aan de krijgsmachtpredikant bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar of aan zijn weduwe.

Het antwoord dat wij hierop ontvingen, was dat dit mogelijk werd gemaakt door een aanpassing van het uitkeringsreglement.

5.4.3 SCHOLING

Naar de door de Generale Synode te Berkel en Rodenrijs 1996 vastgestelde regeling

A sub 4, moeten deputaten voor zover nodig speciale toerusting van de krijgsmachtpredikant regelen en begeleiden. In eerste instantie zijn we in contact getreden met het IRTT te Zwolle. In ons overleg met deze instelling is gebleken, dat er mogelijk iets met deze instelling is te regelen.

Maar op dit punt zijn we nog niet verder gekomen.

Vervolgens kwam van de krijgsmachtpredikanten het verzoek om theologische scholing met het oog op het omgaan met moderne theologie, waarmee hij in de kring van zijn collega's veel te maken krijgt. In eerste instantie denken deputaten in dit kader aan scholing aan de Theologische Universiteit te Kampen in de vorm van een post-academische studie. Contact hierover moet nog met de dagelijkse leiding van de TU worden opgenomen. Ook dit moet nog gebeuren.

Wel is er uit de vroegere CCCG-gelden een bedrag van € 2.000,== gereserveerd voor dit doel.

5.4.4 CONTACTOEFENING KRIJGSMACHTPREDIKANTEN

De contacten met de nu dienstdoende krijgsmachtpredikanten vindt op verschillende manieren plaats. Allereerst is er indien mogelijk de persoonlijke aanwezigheid van de beide krijgsmachtpredikanten tijdens onze vergaderingen. Verder wordt er regelmatig schriftelijk aan het deputaatschap gerapporteerd. Ook bezoeken deputaten de krijgsmachtpredikanten op hun werkplek - althans, als die werkplek in Nederland is. Tenslotte is er regelmatig contact via e-mail of telefoon. De verhoudingen liggen goed, zodat de gesprekken heel open zijn en in vertrouwen plaatsvinden.

5.4.5 CONTACTOEFENING RESERVE-KRIJGSMACHTPREDIKANTEN

Voor zover ons als deputaten bekend is, staat nog een 5-tal predikanten als reserve-krijgsmachtpredikant te boek. Van geen van hen hebben wij in de afgelopen periode een rapportage gehad. Dit wijst erop dat zij op dit moment weinig of niet ingeschakeld worden.

5.5 Contacten Deputaten CGK

In ons vorige rapport schreven we dat samenwerking met deputaten CGK in de toekomst bijna vanzelfsprekend leek, vanwege de verwantschap van hun taak en de onze, zeker nu ons deputaatschap uit twee secties bestaat: dezelfde werkonderdelen vinden we ook terug bij deputaten CGK. Samen met hen, en met de deputaten van de Nederlandse Gereformeerde Kerken, met wie zij al langer wat nauwer samenwerken, is er een conferentie georganiseerd voor hen en onze krijgsmachtpredikanten. Doorgesproken is o.a. over de regeling voor de viering van het H. Avondmaal door krijgsmachtpredikanten in crisis- en oorlogsgebieden, zoals die door onze synode is vastgesteld. Ook besprak br. E. van Middelkoop de actuele politieke situatie met ons, aan de hand van een inleiding met als titel: "Ethiek en geweld".

We hopen dat iets dergelijks met enige regelmaat kan terugkeren, als een ondersteuning van de gezamenlijke krijgsmachtpredikanten, voor hun doorgaande bezinning en toerusting en voor zo mogelijk een zekere afstemming van hun standpunten en visies.

Daarnaast hopen we ook op onze deputatenvergaderingen zo nu en dan in overleg te kunnen treden met deputaten CGK om zaken op elkaar af te stemmen.

5.6 Formulier zending krijgsmachtpredikant

De synode had als opdracht aan deputaten meegegeven, zich te bezinnen op de opname van een gedeelte in het zendformulier, waarin iets uitgedrukt wordt van de christelijke visie op de taak van de overheid.

We hebben in binnen- en buitenland gevraagd naar wat er op dit punt voorhanden kon zijn, maar dat leverde niets op. We komen dus met een eigen voorstel.

We willen voorstellen in het formulier tussen het onderdeel "De dienst van het Woord" en het onderdeel "Taak" (nl. van de krijgsmachtpredikant) een nieuw onderdeel op te nemen: in de kantlijn aangeduid als "De taak van de overheid", met als verwijstekst, ook in de kantlijn genoemd, Rom.13:1,4.

Dit onderdeel luidt dan als volgt:

"Het is hierbij van belang oog te hebben voor de plaats en taak van de overheid. Zij die gaan

dienen in de krijgsmacht, treden immers in dienst bij de overheid. Naar het Woord van God erkennen wij dat de overheid in dienst staat van God Zelf. Haar taak is: zo nodig met het zwaard het kwaad te keren of te wreken. Het is dan ook haar roeping, een krijgsmacht op te richten en in stand te houden. Het kwaad in deze wereld is immers een macht waarmee gerekend dient te worden."

Ook in het gebed is plaats ingeruimd om voorbede voor de overheid te doen. Een compleet door u vast te stellen zendformulier is als bijlage bij dit rapport gevoegd.

5.7 Instructie krijgsmachtpredikanten

Aanvullend rapport II d.d. 30 april 2005.

(in de plaats gezet van het oorspronkelijke art. 5.7)

Aanvullend rapport met betrekking tot het knelpunt, dat in het kort geformuleerd de vraag aangaat, of krijgsmachtpredikanten in bijzondere situaties de sacramenten mogen en kunnen bedienen. Bij bijzondere situaties valt te denken aan een gemeenschap van christenen, die vanwege hun taak in de krijgsmacht, voor langere tijd verstoken zijn van het gebruik en de bediening van de sacramenten in hun thuisgemeente.

Voorgeschiedenis

Vanaf 1984 hebben een tiental predikanten uit de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) als zogenaamde jaarling dienst gedaan binnen de krijgsmacht, met name bij de landmacht. Dat betekende, dat zij door hun gemeente voor de duur van één jaar en zes weken werden afgestaan voor de geestelijke verzorging in de krijgsmacht. Na die periode keerden zij weer in die gemeente terug. Door opschorting van de dienstplicht werd de krijgsmacht kleiner en waren er minder geestelijke verzorgers nodig. Dat betekende, dat er gedurende een aantal jaren een vacaturestop bestond. Halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw, werden er weer vacatures opengesteld. De GS Berkel en Rodenrijs 1996 stelde de mogelijkheid open, om predikanten voor langere termijn te zenden als krijgsmachtpredikant. Wat voor hen betekent, dat zij na die termijn niet in hun gemeente zullen terugkeren, maar eventueel beroepbaar gesteld worden. Ook besloot die synode het lidmaatschap van het CIO-M (Interkerkelijk Contact in Overheidszaken - commissie Militairen) aan te vragen. Tot dan toe hadden we slechts een waarnemer in die commissie.

Vanuit die Commissie kwam de vraag naar de deputaten GVM, of er ook krijgsmachtpredikanten uit de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) konden worden "ingenomen"? Daar men bekend was met de moeite, die er binnen deze kerken heerste om de sacramenten binnen de setting van de krijgsmacht te bedienen.

Deputaten hebben toen intensief overleg gehad met de toenmalige HoofdLegerPredikant, ds. L. Born. In dat gesprek werd gesteld, dat een plaatsing in Seedorf (Duitsland) niet te verwachten was. Voor degenen onder u, die Seedorf niet kennen: Het is een grote Nederlandse legerplaats in het Noorden van Duitsland. Daar bestaat in het nabijgelegen plaatsje Zeven een oecumenische protestantse gemeente met een eigen kerkenraad en een eigen gemeentelijk leven. Daaraan werden de legerpredikanten van Seedorf in zekere zin verbonden. In het geval dat het een predikant uit de Gereformeerde Kerken zou zijn, kon er eventueel een andere legerpredikant voor de sacramentsbediening worden "ingevlogen".

Vandaag moet worden opgemerkt, dat die legerplaats en daarmee ook de oecumenische gemeente, op korte termijn zullen worden opgeheven.

In haar (aanvullend) rapport aan de GS Leusden 1999 hebben deputaten duidelijk gemaakt, dat bij de huidige ontwikkelingen ten aanzien van de krijgsmacht (inzet in oorlog- en crisisgebieden) er van krijgsmachtpredikanten gevraagd wordt, dat zij volledig inzetbaar zijn en daarom, onder bepaalde voorwaarden, ook het avondmaal moeten kunnen bedienen. Na een breedvoerige bespreking is daartoe toen het volgende besloten (artikel 70 van de acta, zie ook de rapportage van deputaten en de bespreking ter synode):

Besluit 3:

deputaten op te dragen voor uitzonderingssituaties in crisis- en oorlogsgebieden de dienstdoende legerpredikant zo te instrueren dat hij

- a. onverkort Gods Woord moet kunnen uitdragen;
- b. geestelijke verzorging moet kunnen geven aan de aan zijn zorg toevertrouwde militairen;

- c. het avondmaal kan vieren en bedienen, mits
1. in de samenkomst het karakter van de christelijke gemeente bewaard blijft;
 2. hij slechts uitnodigt wie ook in eigen gemeente daartoe gerechtigd zijn;
 3. hij hen wijst op hun persoonlijke verantwoordelijkheid in leer en levenswandel.

Gronden:

1. het is de taak van de krijgsmachtpredikant het Woord van God te verkondigen en geestelijke zorg te geven aan militairen in het hem toegewezen arbeidsveld;
2. de voorwaarde 'overal en volledig inzetbaar zijn' impliceert het bedienen van het avondmaal onder militairen in crisis- en oorlogsgebieden; in die gebieden is een strikte naleving van artikel 60 en 61 KO niet uitvoerbaar, maar in de avondmaal vierende gemeenschap dient ook in de vorm van een 'noodgemeente' de kerk van Christus herkenbaar te blijven (vgl. art. 61 KO);
3. tot het vieren van het avondmaal zijn gerechtigd, wie Christus met een waar geloof belijden en godvrezend leven;
4. van de deelnemers aan het avondmaal mag worden gevraagd dat zij zich houden aan het onderwijs van de Schriften in o.a. 1 Korintiërs 10:14 e.v. en 1 Korintiërs 11:17 e.v.

Besluit 4:

de in besluit 3 genoemde instructie voorlopig vast te stellen en nieuwe deputaten op te dragen, haar kritisch te toetsen en de volgende generale synode te dienen met een voorstel voor een definitieve instructie.

Grond:

In verband met het uitzonderlijk karakter van de bedoelde situatie dient de voorlopige instructie grondig doordacht en zo mogelijk in de praktijk getoetst te worden;

Vrij snel na de GS Leusden 1999 werden er twee krijgsmachtpredikanten vanuit onze kerken benoemd en door de kerken gezonden. Ds. A.H. van der Velden als legerpredikant en ds. J.P. van Bruggen als vlootpredikant. In de periode tussen 1999 en 2002 (GS Zuidhorn) deed zich geen situatie voor, waarin van onze krijgsmachtpredikanten sacramentsbediening werd gevraagd. Wel kwamen er vanuit de kerken bezwaren tegen de besluiten van de GS Leusden. De GS Zuidhorn heeft in reactie daarop het volgende besloten (zie Acta art. 101):

Besluit 1:

uit te spreken, dat het besluit van de Generale Synode Leusden 1999, Acta artikel 70 besluit 3, niet in strijd is met de Schrift, de belijdenis en de kerkorde.

Grond:

bezwaarden hebben vanuit de Schrift, belijdenis en kerkorde diverse belangwekkende opmerkingen gemaakt met betrekking tot de viering van het Heilig Avondmaal in de normale situatie, namelijk viering van het avondmaal in de gemeente van de Heer die samenkomt onder leiding en toezicht van de kerkenraad. Daarmee wordt niet aangetoond dat avondmaalsviering onmogelijk is in de hoogst uitzonderlijke situatie waarvan sprake is in voornoemd besluit, namelijk wanneer er in een oorlogs- of crisisgebied een samenkomst van gelovigen is die niet onder leiding en toezicht van een kerkenraad staat, maar waar wel een verantwoordelijke predikant is.

Besluit 2:

uit te spreken dat voornoemd besluit niet een toegeven is aan de hoofdkrijgsmachtpredikant en dus geen gevolg is van een dwingend voorschrift van de overheid noch dat hiermee de scheiding tussen kerk en staat geweld wordt aangedaan.

Grond:

de afspraak om eventueel avondmaal te bedienen in oorlogs- of crisissituaties is geen opdracht van de Hoofd Krijgsmacht Predikant maar een gevolg van afspraken die binnen het CIO-M door de protestantse kerken zijn gemaakt.

Besluit 3:

uit te spreken dat de regeling voor een dergelijke uiterst bijzondere situatie geen grond geeft te

veronderstellen, dat er in ons kerkverband nu sprake is of mag zijn van een open avondmaalstafel.

Grond:

het besluit is duidelijk genomen voor de situatie in een oorlogs- of crisisgebied waarbinnen militairen samenkomen om als bijzondere gemeenschap Gods Woord te horen en de sacramenten te gebruiken. Deze uitzonderingsbepaling creëert dus geen nieuwe regel voor die situaties waar geen sprake is van een oorlogs- of crisisgebied, maar wil de achterliggende criteria voor avondmaalsviering in het algemeen zo goed mogelijk naar deze bijzondere situatie vertalen.

Besluit 4:

uit te spreken dat voornoemd besluit niet in strijd is met door bezwaarden genoemde besluiten van eerdere generale synodes.

Gronden:

1. zowel de Acta van de Generale Synode Leeuwarden 1920 (art. 170), als de Acta van de Generale Synode Utrecht 1923 (art. 163), als de Acta van de Generale Synode Kampen 1951 (art. 141) hebben de normale omstandigheden op het oog en blijven op zich ook in het besluit van de Generale Synode Leusden 1999 gehandhaafd, dat alleen gaat over de bijzondere omstandigheid van een oorlogs- of crisissituatie;
2. weliswaar spreekt de Generale Synode Groningen 1946 uit, Acta art. 224B, dat zij het stichten van veld- en noodgemeente niet aanbeveelt, maar bij incidentele avondmaalsviering in een oorlogs- of crisisgebied is geen sprake van het instituut veld- of noodgemeente waar de Generale Synode Groningen 1946 op doelt.

Besluit 5:

het besluit van de Generale Synode Leusden 1999, Acta art. 70 besluit 3, als volgt te wijzigen: Deputaten op te dragen voor uitzonderingssituaties in crisis- en oorlogsgebieden de dienstdoende krijgsmachtspredikant zo te begeleiden en te adviseren dat hij, als eindverantwoordelijke daarvoor, wanneer het begeerd wordt en er gelegenheid bestaat, het avondmaal kan vieren en bedienen, mits

1. in de samenkomst het karakter van de christelijke gemeente gehonoreerd wordt, nl. dat ze een gemeenschap is op basis van Gods Woord die aan het onderlinge opzicht en de tucht gestalte geeft;
2. hij slechts hen uitnodigt ten aanzien van wie hij ervan overtuigd is
 - a. dat ze in de christelijke gemeente waartoe ze behoren, zijn toegelaten tot het avondmaal;
 - b. dat ze met ons overeenstemmen in de 'grondstukken' van de christelijke religie;
 - c. dat ze onberispelijk van levenswandel zijn;
 - d. dat ze met het oog op deelname aan het avondmaal bereid zijn zich te onderwerpen aan elkaars opzicht en tucht.

Gronden:

1. Christus heeft bevolen het avondmaal te vieren toen Hij zei: "Doet dit tot mijn gedachtenis";
2. Er mag mee gerekend worden dat in de extreme omstandigheden van een oorlogs- of crisisgebied er een speciale behoefte is aan de krachtige verzegeling van Gods genade;
3. het participeren in het instituut van krijgsmachtspredikant brengt met zich mee dat een krijgsmachtspredikant uit de Gereformeerde Kerken ook een roeping heeft ten opzichte van hen die geen lid zijn van een Gereformeerde Kerk;
4. ten onrechte was in voornoemd besluit de avondmaalsbediening beperkt tot de legerpredikant, terwijl al bleek dat de krijgsmachtspredikant bedoeld werd;
5. ten onrechte is in de discussie op de Generale Synode Leusden 1999 het begrip 'noodgemeente' ingebracht en vervolgens in grond 2 onder Acta art. 70 besluit 3 het begrip 'noodgemeente' genoemd, een begrip dat als zodanig niet is ingevuld en dat verwarring geeft met betrekking tot het besluit van de Generale Synode Groningen 1946, Acta artikel 224 b, daarover;
6. ten onrechte is in grond 3 van voornoemd besluit het element van het onderlinge opzicht en de tucht weggelaten;
7. op een markant punt komt deze situatie overeen met die van de christenen voor wie de Generale Synode Leeuwarden 1920, Acta art. 170, haar bepalingen heeft opgesteld namelijk dat "er voor hen geen gelegenheid bestaat om in de kerk, waarvan zij zelf lid zijn, het avondmaal te

gebruiken." Daarom kan die regeling, aangepast aan deze concrete situatie, ook hierop van toepassing zijn;

8. door het opzicht en tucht in het totaal van de avondmaal vierende gemeenschap neer te leggen wordt voorkomen dat het bedienen van het avondmaal alleen de verantwoordelijkheid is van de predikant of afhankelijk is van de mate waarin de predikant zijn mannen kent. Inzake de viering van het Heilig Avondmaal en de toelating daartoe heeft de predikant wel het laatste woord;

9. op deze manier krijgt het heilig houden van de avondmaalstafel een passende vorm.

Besluit 6:

uit te spreken dat

a. de werkwijze, zoals beschreven in GS Leusden Acta art. 70 besluit 4, voor deze situatie niet de heiligheid van de viering van het Heilig Avondmaal aantast;

b. het op grond van het nu gewijzigde besluit onnodig is dat deputaten nog een nadere instructie maken.

Grond:

dit gewijzigde besluit brengt voldoende kaders aan zodat de krijgsmachtpredikant zelf verder, onder begeleiding en advies van de deputaten, naar bevind van zaken kan handelen en daarvan achteraf, vanwege zijn verantwoordelijkheid aan deputaten, verantwoording kan afleggen.

Actuele situatie

1. Algemeen

We hebben twee krijgsmachtpredikanten: ds.A.H.van der Velden (legerpredikant) en ds.J.P.van Bruggen (vlootpredikant). Ds.Van der Velden is vanaf het najaar 2003 tot het voorjaar 2004 gedurende zes maanden geplaatst geweest in Banja Luka (Bosnië). Sindsdien is hij geplaatst op Oirschot als brigadepredikant van de 13e Brigade.

Ds.Van Bruggen is vanaf de zomer 2003 met zijn gezin vertrokken naar Aruba. Daar is hij voor de periode van 3 jaren geplaatst op Marinierskazerne Savaneta.

2. Ds.Van der Velden

Tijdens zijn verblijf in Bosnië heeft ds.Van der Velden twee maal het Heilig Avondmaal bediend (Kerst 2003 en Pasen 2004). Daarover heeft hij verslag gedaan aan deputaten. Hij heeft uitgelegd, dat je niet zo maar overgaat tot een avondmaalsviering. Het duurt enige tijd voor er een band met elkaar als christenen ontstaat. Ook heeft hij in de weken voorafgaande aan de viering persoonlijke gesprekken gehad met mogelijke deelnemers. Tijdens de viering maakte hij gebruik van een van onze korte avondmaalsformulieren. Daarin heeft nodiging én terugwijzing een plaats. Ook was er in de dienst vóór de viering een schuldbelijdenis en genadeverkondiging opgenomen.

Op de zeer beperkte basis van deze twee vieringen heeft ds.Van der Velden de huidige regeling met betrekking tot het bedienen van het avondmaal in crisisgebieden op haar bruikbaarheid kunnen toetsen. Hij heeft daarover de volgende opmerkingen gemaakt (deels mondeling, deels schriftelijk). Tijdens de periode van verblijf in genoemd gebied was er geen sprake van een vaste groep militairen. De zogenaamde rotaties verschilden nogal. Ook waren er de onregelmatige verloven. Dat betekent dat het in het betreffende legeronderdeel een gaan en komen van mensen is. Het gevolg is dat ook de samenstelling van de bezoekers van de diensten niet constant is. Dat maakt het moeilijk de huidige regelgeving goed in praktijk te brengen. Niet altijd kunnen er bevredigende gesprekken gevoerd worden en ook het onderling toezicht waar de regeling over spreekt, laat dan te wensen over.

Wel hanteert ds.Van der Velden voor zichzelf de regel, dat men in ieder geval regelmatige bezoeker van de diensten moet zijn. Maar ook daar zijn er onder, die nadrukkelijk aangeven niet te geloven. Zij vieren dan ook niet mee. Door de wijze waarop hij omging met avondmaalsviering was het duidelijk dat het avondmaal iets bijzonders is en niet vanzelf spreekt. In tegenstelling tot de diensten van de aalmoezeniers. Zij houden in het algemeen een wekelijkse viering.

Een complicerende factor was met de kerstviering, dat de dienst een internationaal karakter had. De dienst werd niet alleen door Van der Velden, maar ook door een engelse 'padre' geleid. Dat noopte onze predikant tot veel overleg. Dat heeft ook plaatsgevonden. Daarin bleek het mogelijk de betrokken engelse geestelijk verzorger in hoofdzaak mee te krijgen in de richting waarin ds.Van der Velden het avondmaal wilde bedienen. Ook vroeg dit om 'verdeling' van de verschillend genationaliseerde militairen onder de beide betrokken geestelijken. De dienst zelf was tweetalig.

Met betrekking tot de huidige situatie in Bosnië merkte onze legerpredikant het volgende op. Volgens hem kun je niet meer spreken van een oorlogs- of crisisgebied. Zo wordt het door uitgezonden militairen ook zeker niet meer ervaren. Ook het flink afgenomen aantal daar gelegerden is een indicatie: van ooit meer dan 3000 naar nu minder dan 200.

Hoewel de opgedane ervaring qua aantal avondmaalsvieringen minimaal is, kunnen toch wel enkele conclusies getrokken worden. Gegeven de situatie heeft ds. Van der Velden zich ingezet om het karakter van het avondmaal recht te doen. Dat wordt ook door anderen ter plekke opgemerkt. Wel blijkt het onderling toezicht en het toezicht door de predikant vaker moeilijk te realiseren vanwege de dynamiek van de organisatie.

Wat het internationale karakter betreft, lijkt dat in crisisgebieden een tamelijk veel voorkomende situatie te zijn. Dat maakt dat internationale diensten regelmatig zullen voorkomen. Evenals overigens nederlandstalige diensten met meerdere voorgangers. Dat bemoeilijkt een inbreng vanuit onze regelgeving.

Geconstateerd moet ook worden, dat de huidige termen oorlogs- en crisisgebieden het huidige spectrum van uitzendingen door de landmacht niet dekken. Er is onderscheid tussen het huidige Bosnië en bijvoorbeeld de uitzending van commando's en mariniers naar Afghanistan. Dat gebied is overigens ook door onze regering nog eens expliciet als oorlogsgebied gekwalificeerd.

3. Ds. Van Bruggen

Op de marinierskazerne Savaneta bevindt zich een klein gebouw, dat gebruikt wordt voor kerkdiensten. Het wordt 'de kapel' genoemd. Er is op die kazerne geen kerkelijke gemeente met kerkenraad en een gemeentelijk leven. Wel wordt er tweewekelijks 's zondags een dienst belegd in de kapel. De bezoekers bestaan niet alleen uit mariniers en hun gezinnen. Ook andere op het eiland woonachtige en werkzame Nederlanders bezoeken de diensten. Ds. Van Bruggen heeft geconstateerd dat het aantal mariniers onder de bezoekers in het tweede jaar van zijn verblijf beduidend is toegenomen.

De komst van een vlootpredikant luidde een nieuwe periode in. In de periode vóór de komst van Van Bruggen hebben er jaren vlootalmoezeniers gewerkt. Ook dat heeft zijn weerslag gehad op het aantal bezoekers. Er bleven er ook weg na de wisseling van geestelijk verzorger. Momenteel bedraagt het aantal bezoekers 60 - 80 mensen.

Uit de rapporten van Ds. Van Bruggen wordt duidelijk, dat zijn werkterrein niet scherp af te bakenen valt. Via de kerkdiensten in de kapel zijn er veel contacten met andere eilandbewoners. De mensen zijn zeer, voornamelijk RK-, religieus. Er is ook een zelfstandige protestantse kerk, die geen banden heeft met de PKN in Nederland. Wel heeft er een predikant gewerkt, die inmiddels weer naar Nederland is vertrokken. Daarmee is onze vlootpredikant de enige predikant op het eiland geworden. Af en toe gaat hij voor in de protestantse kerk. Hij en zijn gezin bezoeken die ook als hij vrij is. Verder doet hij naast op de kazerne ook wel in de genoemde kerk pastoraal en catechetisch werk. Ook heeft hij reeds een aantal begrafenissen moeten leiden. Met Kerst 2003 was er in de openlucht een kerstnachtdienst met 1300 aanwezigen. Kortom ds. Van Bruggen vervult op het eiland een centrale functie.

Ds. Van Bruggen rapporteert, dat er op het eiland ten enenmale aansluiting ontbreekt met het gereformeerde denken, ook in de protestantse kerk. Daarin probeert hij waar hij kan te helpen. Omdat de protestantse kerk een voorganger nodig heeft en ook andere hulp behoeft, heeft hij die gemeente in contact gebracht met BBK. Ook heeft de betreffende gemeente onlangs een advertentie geplaatst, ook in ND, waarin om een voorganger wordt gevraagd.

Onze vlootpredikant zegt over zijn werksituatie het volgende: "De mogelijke vragen die dit oproept zijn mijns inziens niet het gevolg van het 'vlootpredikant zijn', maar volledig het gevolg van het feit dat Aruba een kerkelijk gezien verwaarloosd gebied is. En een gereformeerd predikant is volgens mij ook niet geloofwaardig, wanneer hij drie jaar lang onder verwijzing naar reglementen in een (heel) ver Nederland roept, dat hij geen enkele taak naast zijn werk oppakt. Je bent als dominee ook nog een keer een geroepen mens."

In al dit werk heeft onze vlootpredikant ook te maken met vragen rondom avondmaal én doop. Een aantal malen heeft hij met de kapelgemeenschap het avondmaal gevierd. Wel geeft hij aan deputaten aan, dat hij daarmee in de knel komt met de generaal-synodale bepalingen.

Daarnaast heeft hij te maken met drie soorten doopaanvragen. In de eerste plaats zijn er op dit rooms-katholieke eiland veel rooms-katholieke mensen, die hem vragen hun kind te dopen. Voor hen is de doop niet meer dan een individueel sacraal symbool. Dergelijke doopverzoeken wijst onze predikant dan ook af.

Ook kan het gebeuren, dat er vanuit een mariniersgezin een vraag komt om te dopen. Dat is nog niet gebeurd. Wel hanteert ds. Van Bruggen daar voor zichzelf de regel voor, dat er in dat geval dooponderwijs aan de ouders moeten kunnen worden gegeven en dat er een opdracht aan ten grondslag moet liggen van een kerkelijke gemeente in Nederland waarin de dopeling kan worden bijgeschreven.

Een derde situatie die zich wel heeft voorgedaan, is die waarin de kerkenraad van de protestantse kerk besloot 2 vrouwen en hun kinderen toe te laten via de doop. Ds. Van Bruggen bleek de enige te zijn, die hen volwassencatechese kon geven als voorbereiding op hun doop. Na een half jaar belijdeniscatechese heeft hij deze vrouwen en hun kinderen gedoopt. Dit alles in de setting van de genoemde kerk. Wel kreeg Van Bruggen van meerderen de reactie: "Zo intensief qua voorbereiding en vragen kennen wij dit niet."

Tijdens een werkverlof is met ds. Van Bruggen gesproken over zijn werk, voorgaan in diensten en bediening van het avondmaal. Ds. Van Bruggen kwam naar zijn gevoel in de knel met de synodale bepalingen ten aanzien van avondmaalsviering in crisisgebieden. Hij heeft hierin een weg gezocht en dit tijdens zijn werkverlof aan de deputaten voorgelegd. Hij heeft die weg gezocht vanuit het uitgangspunt van de volledige inzetbaarheid van de krijgsmachtpredikant. Hij bracht in rekening de verantwoordelijkheid, die hij draagt binnen de situatie waarin hij zijn functie vervult. Uitstel van een beslissing over wel of geen avondmaal vierten achtte hij op een bepaald moment niet verantwoord, terwijl hij wist dat deputaten er rond diezelfde vraag – wel of geen avondmaal op Aruba –nog niet uit waren en er ook niet op korte termijn uit zouden komen. Deputaten zien in, dat voor ds. Van Bruggen een handelen in eigen verantwoordelijkheid min of meer onvermijdelijk was, en zijn van oordeel, dat hij zorgvuldig zijn afwegingen gemaakt heeft en gehandeld heeft.

Toch kan het daar niet bij blijven. Meer nog dan in de situatie van onze legerpredikant wordt in die van onze vlootpredikant duidelijk, dat de bepalingen met betrekking tot het avondmaal voor hem niet te hanteren zijn. In de eerste plaats niet, omdat Aruba geen crisis- of oorlogsgebied is. In de tweede plaats niet, omdat er in de huidige regelingen geen ruimte is voor de bediening van de doop. Meer algemeen kan gesteld worden, dat de regeling ook niet voorziet in voorkomende situaties van de vlootpredikant. De opvarenden daarvan zijn ook vaak langdurig van huis en tegelijk verkeren zij niet in een crisisgebied. Kortom: er zal naar andere termen moeten worden gezocht. Termen die alle situaties omvatten waarin men langdurig en geïsoleerd van huis is en waar zich dus geen kerken in de omgeving bevinden.

Om tot een zorgvuldige regeling te komen, lijkt het verstandig daarbij aansluiting te zoeken bij de huidige regeling en niet direct een andere insteek te kiezen. Onze krijgsmachtpredikanten zijn immers dienaren van het Woord in volle rechten. Met betrekking tot de bediening van de sacramenten in de krijgsmacht hebben zij enkele restricties. Die kunnen worden aangepast.

6 OVERZICHT VAN DE ACTIVITEITEN SECTIE MILITAIREN

6.1 Voortzetting werk CCCG en integratie in deputaatschap

De 4 bestuursleden van de "Stichting Contact Gereformeerde Militairen", de broeders Lap, Plas, Tel en Stam stemden er mee in om op 21 februari 2004, de voormalige Contact Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken (CCCG), op te heffen. Hiermee komt een einde aan de zorg voor militairen door een commissie die bijna 47 jaar dienstbaar is geweest. Met dankbaarheid kunnen we terug zien op het vele werk dat door de commissie is gedaan en dat mag worden voortgezet onder de vlag van Deputaten Geestelijke Verzorging Militairen van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Het werk van de CCCG is in enigszins gewijzigde vorm voortgezet door de sectie Militairen. De nadruk bij de werkzaamheden is meer komen te liggen op het verschaffen van informatie, het geven van ondersteuning en toerusting.

6.2 Actualiseren bestand militairen en onderhouden en opzetten van het netwerk

Adressen van militairen zijn niet compleet, mutaties zijn in het verleden niet doorgevoerd, er zijn veel militairen waar geen adres van bekend is. Daarom werd er besloten om een mailing te maken naar alle kerken in Nederland via e-mail of een brief voor inventarisatie. Deze mailing is begin april 2004 verstuurd naar alle 273 kerken. Na de zomervakantie is opnieuw een mailing verstuurd naar de vele kerken die nog niet hadden gereageerd. Op het moment van verslaglegging is de inventarisatie nog niet compleet, omdat lang niet alle kerken gereageerd hebben. Het beeld van slecht reageren op vragen was al bekend van de CCCG-periode. Het is verontrustend, dat dit beeld niet verandert, nu de kerken verenigd in de synode van Zuidhorn besloten hebben de zorg voor militairen als een kerkelijke taak te beschouwen en daarom aan een deputaatschap toe te vertrouwen.

6.3 Opzetten website

Het opzetten van de website is nog in de voorbereidende fase. De hoop is een website in de lucht te hebben voor aanvang van de synode van Amersfoort. In de website-commissie zitten zowel leden van de sie. krijgsmachtpredikanten als de sie. militairen.

Het algemene doel van de website is het ondersteunen van het netwerk aan contacten tussen gereformeerde militairen (onderling), de kerken in binnen- en buitenland, deputaten GVM, familieleden en bekenden van militairen en andere betrokkenen. Dat netwerk als zodanig is niet neutraal, maar gericht op geestelijke ondersteuning en verzorging. Dat kleurt dus ook de website.

Een tweede doel van de website is het bieden van informatie (op verschillende niveaus) aan gereformeerde militairen of aan hen die dat willen worden en hun familieleden en bekenden. Die informatie wordt nu gegeven via de brochure Tot je dienst en deels via het tijdschrift In 's Konings dienst. Er valt binnen de informatie in ieder geval te onderscheiden tussen het geven van antwoorden op specifieke vragen, het bieden van algemenere achtergrondinformatie en het voorhouden van wervende informatie (word lid, meld je aan, doe mee, etc.). Genoemde doelstellingen kunnen bereikt worden door het:

- i. Verzamelen van contactinformatie via emailformulieren
- ii. Gericht plaatsen van nieuws
- iii. Gebruik van agenda voor vergaderingen, activiteiten, cursussen
- iv. Uitwisselen van ervaringen
- v. Gerichte informatie via veelgestelde vragen verspreiden
- vi. Uitgeven van een emailnieuwsbrief

6.4 Uitgeven IKD

Het blad van de CCCG In 's Konings dienst (IKD) wordt voortgezet door de sectie militairen. Ook de sectie krijgsmachtpredikanten kan een bijdrage leveren aan dit blad en het als aanvulling op andere media gebruiken. Het kan naast de website bestaan, die niet alle functies van een gedrukt blad kan overnemen en die niet dezelfde doelgroep bereikt. Wel is de uitgavenfrequentie van het IKD verlaagd naar 2 maal per jaar.

Om een goede integratie van beide secties voor wat betreft het maken van het blad te waarborgen, is er een gezamenlijke redactieraad geformeerd.

6.5 Onderhouden van contacten met militairen die op uitzending gaan

Uit het land komen moeizaam meldingen binnen van contactpersonen en scriba's die militairen aanmelden die op uitzending gaan. Als de melding tijdig binnenkomt, bezoekt br. Van der Burgh de betreffende militair. Meestal krijgen we pas melding als de militair al hoog en breed is uitgezonden. Naast het -indien van toepassing- met elkaar in contact brengen van uitgezonden broeders of zuster worden hun postadressen in het ND vermeld en wordt er met het thuisfront contact onderhouden.

De krijgsmachtdelen en het thuisfrontcomité geven op professionele wijze begeleiding en voorlichting aan uitgezonden militairen en hun relaties. In het verleden werden geen thuisfrontdagen meer gehouden, omdat de belangstelling te gering was. Toch geeft het gewijzigde beleid ten aanzien van deelname aan operaties die meer risico's voor de militairen met zich meebrengen voldoende aanleiding om hier als gereformeerde broeders en zusters met elkaar over te spreken. Daarom heeft het deputaatschap besloten om op een avond te beleggen voor broeders en zusters die in 2004 met uitzending te maken hadden. Voor deze avond werd op brede schaal uitgenodigd via persoonlijke uitnodigingen en aandacht in de pers. Ook werden hier de christelijke gereformeerde deputaten voor uitgenodigd. Via de Wekker en Opbouw werden ook christelijke en Nederlandse gereformeerde broeders en zusters uitgenodigd.

Op 1 oktober 2004 is deze avond gehouden in Bunschoten. Er was een bevredigende belangstelling van 26 personen. Iedereen kijkt terug op een geslaagde avond. op deze avond kwamen zaken aan de orde als: hoe gaat de thuisgemeente met uitzending om; hoe beleg je diensten in een uitzendgebied als er geen krijgsmachtpredikant is; hoe sporen je idealen als hulpverlener met de rauwe werkelijkheid van het uitzendgebied.

7 CONCEPT INSTRUCTIE

Het takenpakket van deputaten dient o.i. het volgende te omvatten:
Voor wat de sectie krijgsmachtpredikanten betreft:

- a als instantie te fungeren waaraan de overheid (c.q. de hoofdkrijgsmachtpredikant) mededeling kan doen, indien zij een of meer krijgsmachtpredikanten uit de gereformeerde kerken wenst;
- b de ontwikkeling in de (geestelijke verzorging binnen de) krijgsmacht zo nauwkeurig mogelijk te volgen, te toetsen en zo nodig daarop in te spelen;
- c een nauw contact met de hoofdkrijgsmachtpredikant te onderhouden om zo mogelijk tot goede afspraken te komen voor een verantwoord functioneren van door onze kerken uitgezonden legerpredikanten;
- d het lidmaatschap van de CIO-M te continueren en daarin naar vermogen een constructieve bijdrage te leveren;
- e ijverig te zoeken naar predikanten die geschikt en bereid zijn de functie van krijgsmachtpredikant te vervullen, ongeacht of dit een plaats bij de landmacht, bij de luchtmacht of bij de vloot betreft, en zo te komen tot een bezetting van de plaatsen die voor gereformeerde predikanten beschikbaar zijn; daarbij dient gehandeld te worden conform de door de synode Zuidhorn 2002 vastgestelde en door de synode van Amersfoort Zuid bevestigde regelingen A, B en C;
- f ten aanzien van hun arbeid contact te onderhouden met de deputaten voor de Relatie tussen Kerk en Overheid voor overleg met betrekking tot onderwerpen die beide deputaatschappen regarderen;
- g geregeld contact te onderhouden met de dienstdoende en reserve-krijgsmachtpredikanten om van hen rapport te ontvangen van hun (eventuele) werkzaamheden, hen bij te staan in de uitoefening van hun functie en zo nodig te informeren over de huidige gang van zaken.

Voor wat de sectie militairen betreft:

- h het opzetten en onderhouden van een netwerk van gereformeerde militairen in binnen- en buitenland;
- i het onderhouden van contacten met het thuisfront van gereformeerde militairen, met inschakeling van de thuiskerken;
- j het begeleiden van gereformeerde militairen bij hun plaatsing in of uitzending naar het buitenland;
- k het uitgeven van de periodiek voor gereformeerde militairen In 's Konings Dienst;
- l het organiseren van cursussen ter voorlichting en toerusting voor (aanstaande) gereformeerde militairen. Dit kan gebeuren in nauwe samenwerking met de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de krijgsmachtpredikanten uit beide kerkverbanden, zo mogelijk met steun van het Steunpunt Gemeenteopbouw en/of het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond (GMV).

Algemeen:

- m het, op basis van bestudering van de ontwikkelingen binnen de krijgsmacht, opstellen van nota's en adviezen, die in de contacten met de hoofdkrijgsmacht-predikant en bij de deelname aan de CIO-M een constructieve bijdrage aan de geestelijk verzorging van militairen kunnen betekenen;
- n van hun arbeid aan de volgende generale synode rapport uit te brengen en te beoordelen of het volledige rapport aan de kerken toegezonden moet worden, en dan zes maanden voor aanvang van de synode.

Wat de werkwijze van het deputaatschap betreft, blijft gelden:

De beide secties hebben gezamenlijk overleg over de taken van de beide secties, met name voor de beleidsmatige kant (tenminste twee maal per kalenderjaar).
Daarnaast werken de secties zelfstandig aan de uitvoering van hun specifieke taken. Terugkoppeling vindt steeds plaats naar de voltallige deputatenvergadering, die ook de rapportage richting generale synode vaststelt.

8 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

8.1 Terug- en Vooruitzien

Resumerend zien uw deputaten met dankbaarheid terug op de periode waarover wij u nu rapporteren. We hebben mogen zien hoe onder Gods zegen ons werk als deputaten, maar ook het werk van onze krijgsmachtpredikanten in uiteenlopende situaties, mogelijk is geweest. Ook de ondersteuning van gereformeerde militairen kon, nu vanuit het uitgebreide deputaatschap, blijven plaatsvinden. We bidden of dit alles ook in de toekomst goede voortgang mag hebben. De inzet voor gereformeerde militairen en het door middel van predikanten in de krijgsmacht aanwezig zijn vormen een uitdaging, die we graag in de aandacht van de kerken willen aanbevelen. De mogelijkheden daartoe zijn ons door God gegeven.

8.2 Vragen en voorstellen

In ons rapport hebben we u een aantal vragen voorgelegd en voorstellen gedaan. Deze zetten we hier nog even op een rij:

- a Voorstel bezetting deputaatschap.
- b Vraag of de GS kan instemmen met het verwijderen van de uitzonderingssituatie in oorlog- en crisis-gebieden uit het besluit van de GS Zuidhorn.
- c Voorstel om te komen tot vaststelling van het in bijlage 2 opgenomen formulier voor zending van krijgsmachtpredikanten.

9 BIJLAGEN

Bijlage 1: Opdracht van de Generale Synode te Zuidhorn 2002.

Bijlage 2: Concept van (voortaan te gebruiken) FORMULIER voor zending van krijgsmachtpredikanten.

Bijlage 3: DVD Televisie kerkdienst Aruba.

BIJLAGE 1

De Generale Synode te Zuidhorn 2002 besloot opnieuw deputaten te benoemen, verdeeld over de secties krijgsmachtpredikanten en militairen, met de volgende opdracht:

- a als instantie te fungeren waaraan de overheid (c.q. de hoofdkrijgsmachtpredikant) mededeling kan doen, indien zij een of meer krijgsmachtpredikanten uit de Gereformeerde Kerken wenst;
- b de ontwikkeling in de (geestelijke verzorging binnen de) krijgsmacht zo nauwkeurig mogelijk te volgen, te toetsen en zo nodig daarop in te spelen;
- c een nauw contact met de hoofdkrijgsmachtpredikant te onderhouden om zo mogelijk tot goede afspraken te komen voor een verantwoord functioneren van door onze kerken uitgezonden legerpredikanten;
- d het lidmaatschap van het CIO-M te continueren en daarin naar vermogen een constructieve bijdrage te leveren;
- e ijverig te zoeken naar predikanten die geschikt en bereid zijn de functie van krijgsmachtpredikant te vervullen, ongeacht of dit een plaats bij de landmacht, bij de luchtmacht of bij de vloot betreft, en zo te komen tot een bezetting van de plaatsen die voor gereformeerde predikanten beschikbaar zijn; daarbij dient gehandeld te worden conform de door de Generale Synode Zuidhorn 2002 vastgestelde regelingen A, B en C;
- f ten aanzien van hun arbeid contact te onderhouden met de deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid voor overleg met betrekking tot onderwerpen die beide deputaatschappen regarderend;
- g geregeld contact te onderhouden met de dienstdoende en reserve-krijgsmachtpredikanten om van hen rapport te ontvangen van hun (eventuele) werkzaamheden, hen bij te staan in de uitoefening van hun functie en zo nodig te informeren over de huidige gang van zaken;
- h het opzetten en onderhouden van een netwerk van gereformeerde militairen in binnen- en buitenland;*
- i het onderhouden van contacten met het thuisfront van gereformeerde militairen, met inschakeling van de thuiskerken;*
- j het begeleiden van gereformeerde militairen bij hun plaatsing in of uitzending naar het buitenland;*
- k het uitgeven van de periodiek voor gereformeerde militairen In 's Konings Dienst;*
- l het organiseren van cursussen ter voorlichting en toerusting voor (aanstaande) gereformeerde militairen. Dit kan gebeuren in nauwe samenwerking de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de krijgsmachtpredikanten uit beide kerkverbanden, zo mogelijk met steun van het Gereformeerd Vormingsinstituut (GVI) en/of het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond (GMV);*
- m het, op basis van bestudering van de ontwikkelingen binnen de krijgsmacht, opstellen van nota's en adviezen, die in de contacten met de hoofdkrijgsmachtpredikant en bij de deelname aan het CIO-M een constructieve bijdrage aan de geestelijk verzorging van militairen kunnen betekenen;
- n hun werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;
- o van hun arbeid aan de volgende generale synode rapport uit te brengen en te beoordelen of het volledige rapport aan de kerken toegezonden moet worden, en dan zes maanden voor aanvang van de synode.

(* de onderdelen h. tot en met l. behoorden eerder tot het werk van de CCCG)

BIJLAGE 2

FORMULIER VOOR ZENDING VAN EEN DIENAAR VAN HET WOORD VOOR HET WERK VAN KRIJGSMACHTPREDIKANT (Concept als bijlage bij Rapportage aan de GS Amersfoort 2005)

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

de kerkenraad heeft u bekend gemaakt dat de predikant, ds ..., vanuit de Geref. kerken gezonden zal worden om de functie van krijgsmachtpredikant te vervullen.

Wij willen samen de zegen van de Here vragen over de taak die hij zal aanvaarden. Met het oog daarop willen we eerst horen hoe de Here in Zijn Woord spreekt over dienaren van het Woord, ook als ze hun ambt via een functie in de krijgsmacht vervullen.

De dienst van het Woord

- Openb. 5:9* God, onze hemelse Vader, wil uit elke stam en taal en volk en natie van het menselijk geslacht een gemeente roepen en vergaderen tot het eeuwige leven.
- Joh. 3:16, 17* Hiertoe heeft Hij zijn eniggeboren Zoon in de wereld gezonden.
- Joh. 10:11, 12* Deze is gekomen als de goede Herder, die zijn leven inzet voor zijn schapen, zodat zij leven en overvloed hebben.
- Joh. 21:15-23* Als de goede Herder stelt Hij in voortdurende zorg voor zijn schapen herders aan, om in Zijn naam de schapen te weiden. Het is goed dat er ook herders zijn die omzien naar schapen die door verblijf in en uitzending door de krijgsmacht terecht kunnen komen in extreme omstandigheden.
- Ook deze kwetsbare schapen van Christus' kudde mag de rechte weg gewezen worden van het Woord, zoals er voor hen ook de vertroosting mag zijn door de dienst van de gebeden en, onder bepaalde condities, ook de bemoediging door het sacrament van het heilig Avondmaal.

De taak van de overheid

- Rom 13:1, 4* Het is hierbij van belang oog te hebben voor de plaats en taak van de overheid. Zij die gaan dienen in de krijgsmacht treden immers in dienst bij de overheid. Naar het Woord van God erkennen wij, dat de overheid in dienst staat van God Zelf. Haar taak is zo nodig met het zwaard het kwaad te keren of te wreken. Het is dan ook haar roeping een krijgsmacht op te richten en in stand te houden. Het kwaad in deze wereld is immers een macht, waarmee gerekend dient te worden.

- Taak** De kerken hebben vanouds gebruik gemaakt van de bijzondere mogelijkheid die de overheid haar biedt om dienaren van het Woord ook aanwezig te laten zijn in de krijgsmacht.
- Zij zenden hiertoe predikanten die als krijgsmachtpredikanten zorgen voor Woordverkondiging en pastorale begeleiding en voor een christelijk getuigenis in woord en daad, onder militairen – dit zowel in vreedstijd als in crisis- en oorlogssituaties.

Zoals bekend is [*dit, voor het geval er een verbintenis met een nieuwe kerk wordt aangegaan*] of:

Zoals eerder is bekend gemaakt [*dit, als de verbintenis met de eigen gemeente blijft*], heeft ds. ... een benoeming tot krijgsmachtpredikant aangenomen. Hij wordt door de kerken gezonden om per ... zijn taak binnen de krijgsmacht te vervullen.

- 2 Tim.4:1.2; Tit.2:1* Het zal zijn taak zijn om overeenkomstig de opdracht die de Here zijn dienstknechten in zijn Woord geeft, het Woord te verkondigen, zuiver en onverkort. Zo zal hij de boodschap van genade en redding door Jezus Christus mogen brengen aan allen die het willen horen.

- Joh.21:15c, 16c, 17c* Ook zal hij hen die geloven of de Here zoeken, ter wille van hun geestelijk leven zo goed mogelijk terzijde staan, en hen, als ze bijzondere pastorale zorg nodig hebben, trouw bijstaan.

- Mat. 5:16* Voor verzoeken van anderen om bijstand en hulp, zal hij zoveel mogelijk als een goed christen open staan.
- 1 Joh. 4:9,10* Zo zal hij met heel zijn leer en leven getuigen van de liefde van God die openbaar gemaakt is in Jezus Christus, onze Here, en zal hij tot een zegen kunnen zijn voor allen die hij met het evangelie bereikt en begeleidt.
Op zijn bijzondere plek als geestelijk verzorger binnen de krijgsmacht zal hij zijn taak met toewijding en trouw moeten vervullen, Als hij daartoe geroepen wordt, zal hij ook de militairen moeten bijstaan die worden ingezet bij operaties in crisisgebieden en aan een oorlogsfront.
- De predikant zal zijn werk doen in verbondenheid aan de gemeente van Christus. Aan de raad van de kerk zal hij regelmatig verantwoording afleggen van zijn werk. Voor zijn ambtelijk functioneren zal de kerk verantwoordelijk zijn als het gaat om opzicht en tucht. Ook zal van de kerk verwacht mogen worden dat er meegeleefd wordt met de dienaar van het Woord die zijn werk heeft binnen de krijgsmacht. In de goede samenwerking met hen die zijn zending namens de kerken begeleiden, zal de levende band met de kerken vorm krijgen.
- Zending* U staat nu gereed, br. ..., om namens de Geref. kerken in Nederland gezonden te worden als predikant in de krijgsmacht. Wil daarom voor God en zijn heilige gemeente op de volgende vragen antwoorden:
- Ten eerste:
- Bent u bij het op u nemen van deze taak ervan overtuigd dat u daarmee een taak gaat vervullen waartoe God u roept en waartoe de Geref. kerken in Nederland u zenden?
- Ten tweede:
- Aanvaardt u de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als het enige Woord van God en de volkomen leer van de verlossing en verwerpt u alles wat daarmee in strijd is?
- Ten derde:
- Belooft u dat u overeenkomstig deze leer uw taak trouw zult vervullen, in goed contact met de gemeente waaraan u verbonden wordt en in nauwe samenwerking met hen die namens de kerken die u zenden, u zullen begeleiden en bijstaan, en u daarbij godvrezend zult gedragen in heel uw leven?
- Ten vierde:
- Belooft u zich te onderwerpen aan de kerkelijke vermaning en tucht, overeenkomstig de kerkorde, indien u zich in leer of leven misgaat?
- Wat is daarop uw antwoord?
- (Antwoord:) Ja.
- Zegen* God, onze hemelse Vader, die u geroepen heeft tot dit ambt, versterke u, verlichte u door zijn Geest en leide u zó in de uitoefening van uw taak, dat u daarin gehoorzaam bent en uw werk vrucht draagt, tot eer van zijn naam en tot uitbreiding van het rijk van zijn Zoon Jezus Christus. Amen.
- Opdracht* Geliefde broeder in Christus, God heeft u geroepen tot de bijzondere taak waarvoor de Geref. kerken in Nederland u zenden in de krijgsmacht om daar op te treden als dienaar van onze Here Jezus Christus. Ga dan in de kracht van de Heilige Geest uit tot deze arbeid.
- 2 Tim. 1:8, 9* Schaam u niet voor het getuigenis van onze Here, maar wees bereid voor het evangelie te lijden in de kracht van God, die ons behouden heeft en geroepen met

een heilige roeping.

- 2 Tess. 3:1* Geliefde broeders en zusters, ondersteunt u van uw kant deze dienaar met blijdschap. Bidt voor hem dat het Woord van God door zijn werk mag klinken op allerlei plaatsen binnen de krijgsmacht, tot ondersteuning voor hen die geloven, tot een getuigenis aan hen die niet geloven, en tot verheerlijking van God. Vraagt de Here of door de dienst van deze gezondene de genade en de liefde van Christus ook in de krijgsmacht opgemerkt mogen worden. Smeekt
- Ps. 91:11* onze hemelse Vader, dat Hij onze broeder en die bij hem zijn behoedt op al hun wegen.
- 1 Tim. 2:1, 2* Bidt ook voor de overheid, dat die bij de vervulling van haar taak met wijsheid het zwaard van de krijgsmacht mag inzetten. Smeek God of Hij
- Jes. 2 : 2-4* door middel daarvan het kwaad wil keren. Laat daarbij ook het verlangen
- Micha 4:3* naar het rijk van vrede, waarvan de Bijbel zo rijk spreekt, doorklinken.
- Rom. 16:25, 27* Hem nu die bij machte is ons te versterken, Hem, de alleen wijze God, zij, door Jezus Christus, de heerlijkheid in alle eeuwigheid! Amen.

Gebed Omdat wij uit onszelf tot dit alles niet in staat zijn, zullen wij nu de almachtige God aanroepen.

Barmhartige Vader, wij danken U, dat U uit het verloren menselijk geslacht door de dienst van mensen U een gemeente wilt vergaderen tot het eeuwige leven. Vandaag wordt een broeder, die een dienaar mag zijn van uw Woord, gezonden om de taak van krijgsmachtspredikant te gaan vervullen.

Wij bidden U, wil hem door uw Geest steeds weer bekwaam maken tot de dienst waartoe U hem geroepen hebt. Wil zijn verstand verlichten, zodat hij uw evangelie zuiver naleeft en bekend maakt en zo leeft en werkt, dat daardoor velen mogen zien wie Jezus Christus voor hen wil zijn. Geef dat op de plaatsen waar hij zich bevindt, het evangelie mag doorklinken.

Wil zo door zijn dienst de gelovigen bemoedigen. En geef evenzeer dat hij zijn dienst zegenrijk kan vervullen voor allen van wie de zorg aan hem is toevertrouwd.

Geef dat hij zo door heel zijn persoon en werk de liefde die u voor alle mensen hebt zichtbaar maakt.

Schenk hem wijsheid en volharding in alle moeiten en verdrukkingen, die hem in zijn dienst kunnen overkomen. Bewaar hem op al zijn wegen. Geef hem uw genade, dat hij met volharding vasthoudt aan uw Woord, en met al uw getrouwe dienstknechten mag ingaan tot het feest van zijn Heer.

Wij bidden U voor de overheid, voor wie hij nu taken gaat verrichten, of U haar wijsheid, inzicht en voorzichtigheid wilt schenken, opdat zij het zwaard, dat de krijgsmacht in haar handen is, op zo'n manier mag inzetten, dat daarmee de vrede gediend wordt.

Wij bidden U, geef ons en de gemeenten die met ons verbonden zijn in deze arbeid, uw genade, dat wij gelovig acht geven op uw werk in deze dienst van het evangelie en uw dienaar opdragen in onze gebeden, zodat wij ons mogen verblijden over de kracht van het evangelie, dichtbij en ver van huis.

Behoed ook door zijn dienst uw kinderen die werkzaam zijn in de krijgsmacht. Laat de verkondiging van Christus in woord en daad de ogen openen van hen die Christus nog niet kennen. Breng zo al uw uitverkorenen tot U, zodat de grote dag van Jezus Christus spoedig mag aanbreken.

Verhoor ons, barmhartige Vader, door uw geliefde Zoon, onze Here Jezus Christus.

In zijn naam bidden wij U:

Onze Vader, die in de hemelen zijt,

uw naam worde geheiligd;

uw koninkrijk kome;

uw wil geschiede, gelijk in de hemel alzo ook op de aarde,

Geef ons heden ons dagelijks brood;

en vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;

en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid.
Amen.

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage VI - III
Rapport deputaten Integratie

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 INLEIDING

Vanaf 1993 heeft de GS beleidsruimte gegeven om aangepaste kerkdiensten te organiseren. In 2002 is gerapporteerd dat Depad van mening was dat mensen met een handicap *gewone* kerkdiensten moeten kunnen bijwonen die dan - waar nodig - worden aangepast. In de afgelopen periode is vooral gewerkt aan gedachtevorming over en de ontwikkeling van methodieken om *integratie door de week* te bevorderen.

2 INHOUDSOPGAVE

- 1 Inleiding 3
- 2 Inhoudsopgave 4
- 3 Samenvatting van het rapport 5
- 4 Samenstelling deputaatschap 6
- 5 Opdracht van de Generale Synode 7
- 6 Globaal beleidsoverzicht 8
- 7 Uitvoering 9
 - 7.1 Formuleren kerkelijke structuur waarbinnen werk van mensen met een handicap een meer verantwoorde en meer samenhangende plek krijgt
 - 7.2 Integratie in de eigen gemeente stimuleren
 - 7.2.1 Project kwaliteitsonderzoek
 - 7.2.2 Toelating tot het avondmaal van mensen met een ernstige verstandelijke beperking
 - 7.3 Kerken voorzien van informatie en advies
- 8 Concept besluitteksten 13
- 9 Bijlagen 15
 - 1 Uitwerking steunpunt inzake deelname van mensen met beperkingen aan het leven in de kerkelijke gemeente 16
 - 2 Visiedocument 19
 - 3 Standaarden 23
 - 4 rapport HA 26
 - 5 Onderzoek aangepaste catechese 35

3 SAMENVATTING VAN HET RAPPORT

In deze beleidsperiode zijn ideeën gevormd over en is gewerkt aan integratie door de week van mensen met een beperking. In dat kader is ook een eerste proef genomen met kwaliteitsonderzoek in de kerkelijke gemeente van Hoogezand-Sappemeer Noord (een *evaluatie*). Op korte termijn zal in Amersfoort-Hoogland nog een tweede onderzoek plaatsvinden.

Vanuit de vereniging Dit Koningskind werden deputaten geconfronteerd met de vraag of iemand met een verstandelijke beperking die zo ernstig is dat iemand geen belijdenis van zijn geloof kan doen, toch toegelaten zou kunnen worden tot deelname aan het avondmaal.

Teneinde deze vraag adequaat te beantwoorden werd een studiec commissie in het leven geroepen waarin Dit Koningskind en Depin vertegenwoordigd waren.

Conform de opdracht van de vorige synode werd toezicht gehouden op de werkzaamheden van het Centraal Adres. De werkzaamheden van het Centraal adres waren een vast agendapunt op de vergaderingen van het deputaatschap; de beide vrijwilligers woonden deze vergaderingen bij.

Deputaten stellen voor om te komen tot de oprichting van een steunpunt inzake deelname van mensen met beperkingen aan het leven in een kerkelijke gemeente.

4 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

Reeds bij de start van het deputaatschap haakte Ds. C.J. Harryvan uit Lelystad af. Hij nam een beroep aan naar Hattem-Noord voor het zendingswerk in de Ukraïne. Zijn plaats werd ingenomen door P.F. van de Groep te Ermelo.

Eind maart 2003 verzocht ook Ds. Th.J. Havinga te Zuidlaren te mogen worden ontheven van zijn werk voor dit deputaatschap. Dit verzoek hield verband met zijn werkdruk, ondermeer vanwege het feit dat hij lid is van het deputaatschap Betrekkingen Buitenlandse Kerken. Zijn plaats werd ingenomen door L.R. Meedendorp te Hooghalen.

Bij de start van Depin werd Mw. B. Wesseling te Amersfoort-Hoogland tot voorzitter van het deputaatschap gekozen. B. de Roos uit Groningen nam het secretariaat op zich. P.F. van de Groep werd penningmeester. Het deputaatschap bestond verder uit Mw. T.J. van 't Foort-Van Til te Enschede en Ds. A.J. van Zijlkom te Dordrecht.

J.J. van Veelen te Amersfoort (directeur van de vereniging Dit Koningskind) woonde de vergaderingen bij als adviseur. Mw. M.A. de Feijter-Hey te Amersfoort en Mw. H.D. van Tilborg-Teunis te Putten (beide als vrijwilligster werkzaam op het Centraal Adres voor Erediensten met Aanpassingen) woonden de vergaderingen eveneens bij.

5 OPDRACHT VAN DE SYNODE

- a de kerken te dienen met concrete voorstellen voor een kerkelijke structuur waarbinnen het werk in de kerken (via onderscheiden betrokken deputaatschappen) en de Vereniging Dit Koningskind ten behoeve van mensen met een (verstandelijke) beperking een verantwoorde en meer samenhangende plek krijgt. Dit in nauwe samenspraak met betrokken deputaatschappen en de Vereniging Dit Koningskind;
- b de betrokkenheid van de plaatselijke kerken te (blijven) bevorderen door middel van deskundigheidsbevordering, aanbevelingen en richtlijnen voor aanpassingen in kerkdiensten, catechese, het gemeentelven, pastoraat en diaconaat;
- c toezicht te houden op het Centraal Adres;
- d hun werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;
- e van hun arbeid verslag uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van deze synode aan de kerken te laten toezenden.

6 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

Sinds 1996 worden er aangepaste erediensten georganiseerd. Door de jaren wint de gedachte dat er meer moet gebeuren dan slechts het aanpassen van de zondagse eredienst, voortdurend terrein. Mensen met een handicap horen, net als iedereen, thuis in de *gewone* eredienst. Daarnaast is het beleid van Depin er in de afgelopen jaren op gericht geweest ook de *integratie door de week* in de kerkelijke gemeente te bevorderen.

De vraag of er diensten met aanpassingen gehouden moeten worden in de kerken wordt veelal bevestigd beantwoord. In een tiental jaren is er een groei geweest van een enkele speciale samenkomst in het land naar vele diensten met aanpassingen, verspreid over het hele land. In veel kerkelijke gemeenten is men zich ervan bewust dat ook mensen met een handicap voluit deel uitmaken van de eigen kerkelijke gemeente. Steeds meer kerken(raden) beleggen regelmatig diensten met aanpassingen.

Mensen met een handicap worden meer en meer zichtbaar in de gemeente. Dat roept ook vragen op die voorheen niet gesteld worden. Zo bereikte het deputaatschap de vraag of mensen met een ernstige verstandelijke handicap ook deel mochten nemen aan het Heilig Avondmaal, ook al hebben zij niet de vermogens om belijdenis van hun geloof af te leggen. Een studiegroep heeft over deze vraag een notitie geschreven. Aan de synode de vraag om deze notitie positief aan de kerken aan te bevelen.

Het leven in de kerkelijke gemeente houdt niet op bij de zondagse erediensten. Doen mensen met een handicap door de week wel mee met de gebruikelijke activiteiten? Ieder doet mee op z'n eigen plaats¹ is het uitgangspunt, maar luisterend naar ervaringen van mensen met een handicap en hun ouders, broers en zussen, is dit nog (steeds) geen praktijk. Onbekendheid en verlegen zijn met, spelen hierbij een rol. Vandaar dat Depin gezocht heeft naar een manier om plaatselijke kerkelijke gemeenten van dienst te zijn bij het concreet gestalte geven aan de positie en bijdrage van mensen met een handicap in de eigen gemeente.

De uitwerking van deze ideeën vond plaats in een 'pilot project', waarbij allereerst mensen met een handicap en hun direct betrokkenen werd gevraagd hoe zij de deelname aan het leven in de kerkelijke gemeenten ervaren. En wat mensen met een beperking te bieden hebben, te geven hebben in het leven in die gemeente. Wat zijn hun wensen en wat zijn hun mogelijkheden. Een aantal gemeenteleden en ambtsdragers werd dit eveneens gevraagd.

Het bezoektteam rapporteert de kerkenraad over haar bevindingen en doet aanbevelingen om de deelname van mensen met een handicap te verbeteren. Niet in het algemeen, maar op persoonlijke maat gesneden.

Om plaatselijke gemeenten te ondersteunen stelt Depin voor een steunpunt in te stellen waar kerken terecht kunnen voor ondersteuning bij vragen die zij hebben, van waaruit methodieken ontwikkeld worden voor catechese en bijbelstudie voor mensen met een handicap en van waaruit bezoektteams een plaatselijke gemeente na gesprekken met betrokkenen, op maat gesneden aanbevelingen kunnen doen.

¹ De titel van een boekje dat ds. Arnold schreef ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van Vereniging Dit Koningskind in 1986

7 UITVOERING

7.1 Formuleren kerkelijke structuur waarbinnen werk van mensen met een handicap een meer verantwoorde en meer samenhangende plek krijgt.

Kenmerkend in de ontwikkeling van de aandacht van de kerkenvoor mensen met een handicap is dat deze zich meer en mee verplaatst naar de aandacht voor hen in de eigen kerkelijke gemeente. Dat is een positieve ontwikkeling. Tegelijkertijd blijkt dat het in het dagelijkse leven van de gemeente een moeilijke opgave is om mensen waar mogelijk daadwerkelijk deel te laten nemen aan de gemeente. Onbekendheid en handelingsverlegenheid zijn hier mede debet aan. Bijzondere aandacht is nodig, zodat zij in staat gesteld worden zogewoon mogelijk mee te doen. In dit verband wordt voorgesteld om vanuit een centraal steunpunt expertise te leveren die gemeenten hierin faciliteert. Deze expertise moet geen zaken overnemen, maar gemeenten en gemeenteleden ondersteunen in het zelf ter hand nemen van het kunnen uitoefenen van de gemeenschap der heiligen en de inzet van gaven van ieder gemeentelid.

Vanuit dit steunpunt wordt expertise ontwikkeld en ten dienste gesteld aan de kerken. De volgende aandachtsgebieden zijn hierbij van belang (zie bijlage .. voor een verdere uitwerking):

- 1 Methodieontwikkeling inzake catechese en bijbelstudie aan en met mensen met een handicap (driejarig project)
- 2 Onderzoek en advisering aan plaatselijke kerken deelname en bijdrage van mensen met een handicap aan het de gemeenschap der heiligen in de plaatselijke gemeente waartoe zij behoren.
- 3 Platform voor informatie-uitwisseling en advisering diensten met aanpassingen, pastorale en diaconale zorg, catechese en bijbelstudie.

Het ligt voor de hand dit steunpunt aan te hangen bij Vereniging Dit Koningskind. Dat verstaat zich ook met de werkwijze van het steunpunt gemeenteopbouw.

7.2 Integratie in de eigen gemeente stimuleren

7.2.1 PROJECT KWALITEITSONDERZOEK

Gerrit heeft het syndroom van Down en woont al veertig jaar in de gemeente van Broekendaal. De kerkenraad vernam dat de synode van Zuidhorn het deputaatschap voor aangepaste diensten (Depad) heeft omgevormd tot deputaatschap integratie van mensen met een handicap (Depin). Dit betekent voor de kerkenraad van Broekendaal dat er nagedacht moet worden over de positie van Gerrit in de gemeente. De broeders diakenen komen met een voorstel: Gerrit mag tijdens de erediensten meelopen met de diakenen om te collecteren. Gerrit wijst het voorstel af! "Daar vind ik niks aan", is zijn antwoord. Wat nu?

Het is van belang om na te gaan wat de bedoeling van de Here is met de gemeente als zijn volledig lichaam, zijn stralende bruid. Dat is ons startpunt wanneer we nagaan wat de wensen zijn van mensen met een beperking, waar het gaat om (het proces van) integratie.

In dat kader zijn we allereerst bezig geweest met het formuleren van standaarden van waaruit we willen spreken en denken. Deze zijn beschreven in:

- 1 De notitie 'Een gaaf beeld – een door-zichtige gave'
- 2 De 'Standaarden voor integratie en participatie'

Ze zijn als bijlage 3 bij dit rapport gevoegd.

Kort samengevat is onze visie:

- a Binnen de kerkelijke gemeenschap, als Lichaam van Christus, is ieder lid welkom. De gemeente sluit mensen in, niet buiten! We hebben diep respect voor menselijk leven. Ieder gemeentelid is door God geroepen, heeft een naam. Ieder is uniek, met zijn of haar mogelijkheden en beperkingen.
- b Binnen de kerkelijke gemeente wordt de gave van verscheidenheid erkend en gewaardeerd. Juist al die verschillende talenten maken de gemeente veelkleurig en rijk. De missie die daaruit voortvloeit is:
- c Binnen de kerkelijke gemeente maakt iedereen zich zo dienstbaar dat elk lid zich daadwerkelijk opgenomen weet, 'aangesproken' wordt en actief mee kan doen.

In de tweede fase van het project hebben we gezocht naar instrumenten om deze visie en missie in de kerkelijke gemeenten te implementeren. In onze aanpak vonden we aansluiting bij de werkwijze van Stichting Perspectief. Deze stichting houdt zich bezig met evaluaties van kwaliteit van het leven van mensen met een beperking in de samenleving..

We hebben twee gemeenten gevonden, waar een 'pilot' kon worden gestart. Onze keuze is gevallen op twee gemeenten:

- 1 Hoogezand-Sappemeer
- 2 Amersfoort (Hoogland)

Dit zijn twee heel verschillende gemeenten... In Hoogezand Sappemeer wonen (relatief) veel mensen met een beperking en is een actief netwerk van vereniging

Dit Koningskind aanwezig. In Hoogland woont, voorzover bekend, slechts één gemeentelid met een zichtbare beperking en zijn geen contactpersonen van vereniging Dit Koningskind actief.

Er werden een tweetal bezoektteams gevormd; deze teams bestaan uit mensen die als professional of vrijwilliger bekend zijn met het interviewen van mensen met een beperking, hun verwanten en andere betrokkenen.

De derde fase van het project is de uitvoering.

Ten tijde van het schrijven van dit rapport was deze fase niet afgerond. In Hoogezand heeft de evaluatie plaatsgevonden; met betrokkenen in Amersfoort-Hoogland zijn afspraken gemaakt.

In Hoogezand Sappemeer is een bezoektteam van 6 personen geweest die 23 interviews hebben gehouden met individuele personen, met een groepje jongelui, een directie van een instelling of een ouderpaar.

Voorafgaand aan de bezoekdagen is een voorbereidende bijeenkomst belegd ten behoeve van de teamleden. Daar is gesproken over:

- Wat is de status van ons bezoek en de bevindingen?
- Wie willen we graag spreken tijdens ons bezoek?
- Hoe worden alle gemeenteleden in kennis gebracht van ons bezoek?

Op de in mei 2004 gehouden informatieavond waren ongeveer zeventig mensen aanwezig. Er waren mensen met een beperking, hun ouders en vrienden, contactpersonen en afdelingsbestuurders van de vereniging 'Dit Koningskind'; verder beide predikanten en enkele andere gemeenteleden.

In juni 2004 werden vervolgens gedurende twee dagen interviews gehouden.

In het onderstaande willen we kort weergeven wat de resultaten zijn van deze 'pilot'.

- 1 We hebben grote betrokkenheid en openheid geconstateerd. Ook bleek er bereidheid om vanuit eigen levenservaring te vertellen. De problemen in de gemeente hebben veel invloed gehad op het functioneren van de hele gemeente. Mede daardoor hebben juist broeders en zusters met een beperking in de schaduw gestaan. Nu er twee aparte gemeentes zijn, liggen er weer nieuwe kansen om weer om te zien naar elkaar vanuit kerkenraad en gemeente.
- 2 Veel mensen spreken en denken aan de gemeenteleden met een beperking als een *groep*. Terwijl er juist grote behoefte is om als individu benaderd te worden.
- 3 Er is veel eenzaamheid geconstateerd. Persoonlijke netwerken van mensen met een beperking binnen de gemeente zijn er weinig.
- 4 Er zijn hoge drempels om met mensen met een beperking om te gaan op basis van gelijkwaardigheid. Gemeenteleden weten weinig van elkaar, kennen en benutten elkaars gaven niet of onvoldoende.
- 5 Mensen met een beperking willen zich graag inzetten en meedenken over een rol in de gemeente. Het bezoektteam heeft tijdens de interviews al veel ideeën gehoord. Er moet een proces op gang komen om gaven en talenten bij gemeenteleden met een beperking te ontdekken.

Tijdens een bijeenkomst met ongeveer vijftig gemeenteleden zijn bovenstaande punten nader toegelicht en besproken.

Uit een aantal reacties kwam naar voren dat veel van het bovengenoemde zonder veel moeite toepasbaar is op alle gemeenteleden. Wat hierboven staat geldt niet alleen voor Gerrit uit Broekendaal, maar – om zo te zeggen – ook voor gemeenteleden met andere beperkingen... Als resultaat van deze 'pilot' zien we dat veel gemeenteleden in het omgaan met mensen met een beperking niet op de 'automatische piloot' werken: te denken valt aan herziening van bezoektijdstjes op de Avondmaalszondagen, en dergelijke.

Ieder gemeentelid heeft gaven en talenten. Deze kunnen niet zondermeer bekend verondersteld worden. Dit betekent dat we steeds bereid moeten zijn om contact met elkaar te zoeken teneinde elkaar beter te leren kennen. We zullen er rekening mee hebben te houden dat het tijd en moeite kost om werkelijk aandacht aan mensen te geven!

Dán krijgen mensen met beperkingen krijgen dan de waardering die zij verdienen.

7.2.2. TOELATING TOT HET AVONDMAAL VAN MENSEN MET EEN ERNSTIGE VERSTANDELIJKE BEPERKING

Vanuit de vereniging Dit Koningskind werden deputaten geconfronteerd met de vraag of iemand met een verstandelijke beperking die zo ernstig is dat iemand geen belijdenis van zijn geloof kan doen, toch toegelaten zou kunnen worden tot deelname aan het avondmaal.

Een studiec commissie waarin Dit Koningskind en Depin vertegenwoordigd waren, heeft zich op deze vraag bezonnen, en daar een rapport over geschreven.

De commissie kwam tot de conclusie dat broeders en zusters die niet in staat zijn belijdenis van hun geloof te doen zoals wij dat in de kerken gewend zijn, daarom nog niet van de tafel van het avondmaal behoeven te worden afgehouden. Als verstandelijke beperkingen het doen van belijdenis in de weg staan, terwijl zij toch in staat mogen worden geacht deel te nemen aan de viering van het avondmaal, dan moeten kerkenraden daar mogelijkheden voor bieden. Deze broeders en zusters horen erbij. In hun afhankelijkheid verkondigen zij waar het bij de genade van de Here werkelijk om gaat: overgave, naderen in al je gebrokenheid, zonder dat je zelf iets mee brengt. Op een bijzondere manier verkondigen deze broeders en zusters hoe de dood van onze Heer echt de enige grond van ons heil is.

Dit rapport is besproken in het bestuur van de vereniging Dit Koningskind. Het bestuur stelde zich achter de conclusie van het rapport. Ook het deputaatschap stelde zich achter deze conclusie. Deputaten vragen de Generale Synode het studierapport dat als bijlage bij dit rapport is opgenomen, met een positieve aanbeveling aan de kerken aan te bieden.

7.3 Kerken voorzien van informatie en advies

Via het centraal adres van het deputaatschap is twee keer per jaar een nieuwsbrief verzonden naar alle kerkenraden. In deze nieuwsbrief werd kort de werkzaamheden van het deputaatschap vermeld. Tevens werden afwisselend in de nieuwsbrieven lijsten vermeld van mensen die contactpersoon zijn in een bepaald gemeente voor diensten met aanpassingen, namen van predikanten die voorgingen in diensten met aanpassingen, preekteksten en data en plaatsen (voor zover bekend) van te houden diensten met aanpassingen.

Op de dinsdagochtend en via de mail konden mensen vragen stellen inzake diensten met aanpassingen. Van de mogelijkheid om telefonisch vragen te stellen, werd minder gebruik gemaakt dan gedurende de voorgaande jaren.

Vanuit het Centraal adres werden de contactpersonen gebeld van diensten met aanpassingen die hadden plaatsgevonden. Dit werd zeer op prijs gesteld. Het leverde daarnaast de nodige informatie op die weer via bijvoorbeeld de nieuwsbrief verspreid werd.

Voor veel mensen met een handicap is de computer een belangrijk (hulp)middel. Reden voor het deputaatschap om aandacht te besteden aan de mogelijkheden van de gkv-site voor mensen met een handicap. Diensten met aanpassingen worden via de www.gkv.nl bekend gemaakt. Een aantal preken die in diensten met aanpassingen is gehouden, is via de gkv-site beschikbaar.

Naast de mogelijkheid van de site voor betere toegankelijkheid voor mensen met visuele beperkingen is het gewenst, dat ook mensen met een verstandelijke beperking zelf meer deze site als informatiebron kunnen benutten. Hiertoe werden in nauw overleg met Vereniging Dit Koningskind, eerste gedachten geformuleerd. Dit vraagt om verder vervolg.

Toezicht houden op Centraal Adres

Twee vrijwilligers, mevrouw M.A. de Feijter-Heij en mevrouw H.D. van Tilborg-Teunis hebben ook de afgelopen periode weer gezorgd voor de werkzaamheden van het Centraal adres van het deputaatschap, zoals beschreven bij § 7.3. De werkzaamheden van het Centraal adres waren een

vast agendapunt op de vergaderingen van het deputaatschap werden bijgewoond door de beide vrijwilligers.

8 CONCEPT-BESLUITTEKSTEN

1 *Studie deelname mensen met ernstig verstandelijke beperkingen aan het Heilig Avondmaal.*

Deputaten stellen de Generale Synode voor het bedoelde rapport met een positieve aanbeveling ter bestudering en gebruik beschikbaar te stellen aan de kerken.

Grond:

het rapport biedt een goede handreiking voor kerken die met deze problematiek geconfronteerd worden

2 *Steunpunt inzake deelname van mensen met een beperking in de eigen kerkelijke gemeente*

Het deputaatschap stelt de Generale Synode voor:

- te komen tot een steunpunt inzake deelname van mensen met een beperking in de eigen kerkelijke gemeente.
- dit steunpunt onder te brengen bij Vereniging Dit Koningskind.
- het deputaatschap de opdracht te geven toezicht te houden op dit steunpunt en zorg te dragen voor optimale afstemming met het steunpunt gemeenteopbouw en het diaconaal steunpunt.

Het beoogde steunpunt faciliteert onderstaande aandachtsgebieden:

- a Methodiekontwikkeling inzake catechese aan en bijbelstudie van en met mensen met een handicap (driejarig project).
- b Onderzoek en advisering aan plaatselijke kerken deelname en bijdrage van mensen met een handicap aan de gemeenschap der heiligen in de plaatselijke gemeente waartoe zij behoren.
- c Platform voor informatie-uitwisseling en advisering inzake diensten met aanpassingen, pastorale en diaconale zorg, catechese en bijbelstudie.
- d Met de uitvoering van bovengenoemde aandachtsgebieden is op jaarbasis € 57.350,- gemoeid (vergelijk bijlage 1).

Gronden:

- 1 Het bestaande catechese en bijbelstudiemateriaal is gedateerd. Met gebruikmaking van moderne middelen kan dit materiaal aangepast worden en waar nodig ontwikkeld worden, teneinde de overdracht van kennis (in de brede zin van dit woord) van bijbel en geloof aan mensen met beperkingen te bevorderen.
- 2 Ambtsdragers en gemeenteleden zijn er over het algemeen van overtuigd dat mensen met beperkingen, hoe ernstig ook, voluit kind van God zijn en voluit deel uitmaken van de kerkelijke gemeente. Echter in de wijze waarop dit in de praktijk gestalte krijgt, vormen onbekend zijn met en handelingsverlegenheid een belemmering voor het contact zoeken met en het leren kennen van de broeder of zuster in kwestie (al dan niet via ouders). Door het bezoeken van plaatselijke gemeentes en het voeren van gesprekken in die gemeentes, kunnen kerkenraden concreet van advies gediend worden, welke (verdere) verbeteringen zij aan kunnen brengen. De verdere plaatselijke uitwerking hiervan behoort tot de taak van de plaatselijke kerk(enraad).
- 3 Gemeenteleden en ambtsdragers toe te rusten en te ondersteunen, zodat zij zich beter in staat achten om bij te dragen aan de optimale deelname van mensen met beperkingen aan het totale gemeentelijke leven ter plaatse.
- 4 Naast een inhaalslag voor de verdere ontwikkeling van methodieken voor catechese en bijbelstudie is het van belang om ten aanzien van diensten met aanpassingen, catechese en bijbelstudie mensen te informeren, van advies te dienen en onderlinge uitwisseling mogelijk te maken.
- 5 Het steunpunt kan ondergebracht worden bij Vereniging Dit Koningskind. Daar is de benodigde deskundigheid voorhanden of relatief makkelijk aan te boren.

3. *Opdracht voor Deputaten inzake integratie van mensen met een handicap in de kerkelijke gemeente*

Deputaten stellen voor dat het deputaatschap de opdracht heeft om de kerken te blijven dienen met het oog op het volgende:

- a Het (verder) ontwikkelen van visie met het oog op mensen met een handicap in de plaatselijke gemeenten, het signaleren van leemtes en het doen van aanbevelingen teneinde hierin te voorzien.
- b Het formuleren van en toezicht houden op de uitvoering van de opdracht aan Vereniging Dit Koningskind zoals verwoord onder de tweede aanbeveling. zorgen te blijven dragen dat de aandacht voor mensen met een handicap breed gedragen wordt.

Gronden:

- 1 Aandacht voor optimale deelname van mensen met een handicap aan het kerkelijk leven, behoort tot de verantwoordelijkheid van de kerken.
- 2 Om mensen met beperkingen optimaal mee te laten doen is en blijft bijzondere aandacht nodig. Het deputaatschap kan in dezen signaleren en kerken stimuleren en voorzien van aanbevelingen, zodat de mensen met een handicap (meer) deel uitmaken van en kunnen deelnemen als levende stenen aan het huis van God.

BIJLAGEN

- 1 Uitwerking steunpunt inzake deelname van mensen met beperkingen aan het leven in de kerkelijke gemeente 16
- 2 Visiedocument 18
- 3 Standaarden 22
- 4 rapport HA 25
- 5 Onderzoek aangepaste catechese 34

BIJLAGE 1

Uitwerking steunpunt inzake deelname van mensen met beperkingen aan het leven in de kerkelijke gemeente²

I. Plaats van het steunpunt

De activiteiten van het steunpunt worden opgezet, uitgevoerd en verantwoord, conform de opdracht van het deputaatschap.

Het steunpunt wordt ondergebracht bij Vereniging Dit Koningskind, omdat daar de benodigde deskundigheid aanwezig is of relatief eenvoudig aangeboord kan worden.

Het deputaatschap houdt toezicht op het steunpunt en draagt er zorg voor dat er optimaal afgestemd wordt met het steunpunt gemeentebouw en het diaconaal steunpunt .

II. Taken van het steunpunt

1. Methodiekontwikkeling inzake catechese en bijbelstudie aan en met mensen met een handicap (driejarig project)

Doel:

Met gebruikmaking van moderne middelen, materiaal te herzien, aan te passen en waar nodig te ontwikkelen, teneinde de overdracht van kennis (in de brede zin van dit woord) van bijbel en geloof aan mensen met beperkingen te bevorderen.

Aanleiding:

Via vereniging Dit Koningskind is in het verleden het nodige materiaal ontwikkeld ten behoeve van catechese aan en bijbelstudie van mensen met een verstandelijke beperking. Dit materiaal is echter verouderd en maakt geen gebruik van moderne middelen, om de aloude boodschap over te dragen. Ten denken valt bijvoorbeeld aan de mogelijkheden van een computer ten aanzien van visualiserend materiaal.

Werkwijze:

- 1 Inventarisatie van aanwezige en beschikbare materiaal
- 2 Analyse van aanwezig aangepast en regulier materiaal en van geschikte overdrachtsmogelijkheden
- 3 Bepalen van welke inhoud een plaats moet krijgen in nieuwe (aangepaste) methoden
- 4 Uitwerken van de methodiek

2. Onderzoek en advisering aan plaatselijke kerken deelname en bijdrage van mensen met een handicap aan het de gemeenschap der heiligen in de plaatselijke gemeente waartoe zij behoren.

Doel:

Doel is om de mogelijkheid te hebben om iedere gemeente met enige regelmaat³ te bezoeken, gesprekken te voeren met broeders en zuster met een handicap, hun direct betrokkenen, een aantal ambtsdragers en een aantal gemeenteleden⁴. Dit leidt steeds tot een advies aan de plaatselijke kerkenraad hoe de deelname van mensen met een handicap in hun gemeente concreet (verder) verbeterd kan worden.

Aanleiding:

Ambtsdragers en gemeenteleden zijn er over het algemeen van overtuigd dat mensen met beperkingen, hoe ernstig ook, voluit kind van God zijn en voluit deel uit maken van de kerkelijke gemeente. Echter in de wijze waarop dit in de praktijk gestalte krijgt, vormen onbekend zijn met en handelingsverlegenheid een belemmering voor het contact zoeken met en leren kennen van de broeder of zuster in kwestie (al dan niet via ouders).

Werkwijze:

Deze bezoeken worden gebracht door een betaalde teamleider en (getrainde) vrijwilligers.

² Een meer uitgebreide uitwerking volgt nog.

³ Gelet op ervaringen in de zorg aan mensen met een handicap is het aan te bevelen om met tussenpozen van een aantal jaren een gemeente opnieuw te bezoeken.

⁴ De wijze waarop en de methode die hierbij gebruikt wordt is afgeleid van een methodiek voor kwaliteitstoetsing, waarmee in de gehandicaptenzorg al jarenlang ervaring mee is opgedaan.

Een bezoektteam aan een gemeente bestaat uit een betaalde teamleider en verder uit opgeleide vrijwilligers.

Fase 1 (2005-2008) bestaat uit het verder ontwikkelen van de werkwijze, het trainen van vrijwilligers en het bezoeken van een 5-tal gemeentes op jaarbasis. Deze periode neemt drie jaar in beslag.

Fase 2 (2008 en verder) bestaat uit het regelmatig (bij voorkeur in een cyclus van 5 jaar) bezoeken van gemeentes op jaarbasis. Daarnaast blijft aandacht voor training van vrijwilligers en onderhoud van de methode nodig.

3. Platform voor informatie-uitwisseling en advisering diensten met aanpassingen, pastorale en diaconale zorg, catechese en bijbelstudie

Doel:

Gemeenteleden en ambtsdragers toe te rusten en te ondersteunen, zodat zij zich beter in staat achten om bij te dragen aan de optimale deelname van mensen met beperkingen aan het totale gemeentelijke leven ter plaatse.

Aanleiding:

Om mensen met beperkingen gewoon mee te laten doen is en blijft bijzondere aandacht nodig. Naast een inhaalslag voor de verdere ontwikkeling van methodieken voor catechese en bijbelstudie is het van belang om ten aanzien van diensten met aanpassingen, catechese en bijbelstudie mensen te informeren, van advies te dienen en onderlinge uitwisseling mogelijk te maken.

Werkwijze:

- 1 Een steunpunt waar gemeenteleden en ambtsdragers informatie kunnen halen
- 2 Mensen met elkaar in contact brengen rond een bepaalde vraag
- 3 Het organiseren van toerustingdagen/avonden voor ambtsdragers, catecheten en/of commissies rond catechese, diensten met aanpassingen, pastorale zaken, diaconale thema's, etc. Waar het gemeenteopbouw en diaconale thema's aan de orde zijn, vindt afstemming plaats en/of wordt aangesloten bij (activiteiten van) het steunpunt gemeenteopbouw en het diaconaal steunpunt.
- 4 Het verzorgen van informatie via nieuwsbrieven, de gkv-site, bladen, etc. Het signaleren van (trends in) vragen die zich voordoen ten behoeve van het deputaatschap.

Financiële paragraaf steunpunt ten behoeve van mensen met een handicap

- 1. Methodieontwikkeling inzake catechese en bijbelstudie aan en met mensen met een handicap (driejarig project)*

Kosten ⁵ gebaseerd op uren uitvoering	TOTAAL	€ 15.600 per jaar
--	--------	-------------------

- 2. Onderzoek en advisering aan plaatselijke kerken deelname en bijdrage van mensen met een handicap aan het de gemeenschap der heiligen in de plaatselijke gemeente waartoe zij behoren.*

Fase 1 2006-2008

-Algemene ontwikkelkosten:	€ 7.800
-Uitvoering per gemeente (incl. voorbereiding) à € 3670,-	
Uitgaande van vijf gemeenten op jaarbasis (5x €3670,-)	€ 18.350
TOTAAL	€ 26.150 per jaar

- 3. Platform voor informatie-uitwisseling en advisering diensten met aanpassingen, pastorale zorg, diaconale zorg, catechese en bijbelstudie*

Kosten gebaseerd op uren uitvoering	TOTAAL	€ 15.600 per jaar
-------------------------------------	--------	-------------------

Overzicht totale financiële consequenties op jaarbasis periode 2006-2008

methodieontwikkeling catechese en bijbelstudie	€ 15.600	3-jarig project
onderzoek en advisering integratie	€ 26.150	structureel
platform diensten met aanpassingen, etc.	€ 15.600	structureel
TOTAAL	€ 57.350	

Berekening quotum: € 57.350 : 120.000 ≈ € 0,50 per ziel (exclusief onkosten deputaatschap)

⁵ De genoemde bedragen per uur zijn steeds een all-in kostprijs. In dit bedrag is het volgende inbegrepen: brutosalariskosten, werkgeverslasten, administratieve ondersteuning, materiaalkosten, onkostenvergoedingen inclusief vrijwilligers, scholing, etc.

BIJLAGE 2

Een gaaf beeld - een doorzicht-ige gave
Kwaliteitsstandaarden ten bate van kostbare kinderen van de Koning

De onderstaande standaarden zijn geformuleerd op basis van wat God in Zijn Woord zegt. Hij maakt daarin duidelijk wie de mens is, wat zijn positie op aarde is en wie hij mag zijn in het licht van God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. In Zijn Woord lezen we ook over de geschenken die God ons geeft in onze dienst aan Hem en aan elkaar tot Zijn eer. Er is vanuit Gods perspectief geen principieel verschil tussen mensen mét en mensen zónder handicap. In deze gebroken wereld is dat geen vanzelfsprekendheid. Daarom is een aantal noties uitgewerkt in "Een gaaf beeld – een doorzicht-ige gave"

- Standaard 1: Actief deelnemen/ kind van God, beeld van God**
Standaard 2: Inclusie in de Gemeenschap der Heiligen
Standaard 3: Respect en veiligheid. Mensen leven in een veilige en vertrouwde gemeente, waar ieder zich thuis voelt.
Standaard 4: Inzetten en benutten van gaven

Uitwerking**Standaard 1: Actief deelnemen/ kind van God, beeld van God**

Alle mensen zijn door de zondeval verloren mensen geworden: ze hebben zich willens en wetens aan de zonde onderworpen (Nederlandse Geloofsbelijdenis, art. 14). In Christus mogen mensen echter weer delen in zijn genade. Zij moeten iedere dag opnieuw wedergeboren worden en hebben de opdracht tot het afleggen van de oude mens. Zij moeten de nieuwe mens aandoen. Door de Geest wordt de mens weer een beeld van God. Mensen met een handicap zijn in dat perspectief geen beschadigde beelden van God, geen 'beelden met een stukje eraf'. Een mens is een beeld van God, dat wil zeggen: 1. laat zien hoe groot Gods genade is; 2. hoe groot Zijn macht is. Dit geeft een diepe vrede in het leven, die alle burgers van het Koninkrijk der Hemelen (kunnen) laten zien.

Een mens is een ambassadeur, geeft zicht op God. Een mens is niet op zichzelf gericht. De belijdenis van Zondag 1 H.C. (niet het eigendom van mijzelf, maar van "mijn trouwe Heiland Jezus Christus") wordt "belichaamd" door mensen met een handicap. Zij zijn afhankelijk.

Men moet ze zelfs helpen met het aandoen van een jas. Zó moeten we allemaal de nieuwe mens aandoen (Ef. 4:21-24; Col. 3:9, 10).

Hoe tonen mensen met een handicap dat ze *kind van God zijn*?

- 1 ontzag voor God. God is machtig. Hij heeft zeggenschap over hen.
- 2 trouw. Mensen met een handicap laten vaak merken erbij te willen horen.
- 3 bereid tot contact met God, gebed.

Voor veel mensen met een handicap is het formuleren van een gebed vaak te hoog gegrepen. Daarom valt hier ook de *instemming mét* een gebed onder, en ook het *aandragen van onderwerpen vóór* een gebed.

Iedereen heeft talenten. Aan ieder wordt de vraag gesteld wat hij of zij daar mee heeft gedaan. Mensen met een handicap krijgen die vraag dus ook. Mensen zónder handicap doen daarom moeite om de mogelijkheden te scheppen waardoor de talenten van gehandicapte mensen voluit kunnen worden ontplooid.

Standaard 2: Inclusie in de Gemeenschap der Heiligen

Gemeenschap der Heiligen heeft in de eerste plaats te maken met de erkenning dat God ieder mens uniek heeft geschapen. Ons uitgangspunt is daarom dat wij *zelf* een gave zijn. Inclusie begint met onze *aanwezigheid*, het feit dat we er *zijn*. Daarbij noteren we met nadruk dat het géven aan een

ander, het iets dóen voor onze naaste *niet* ons beginpunt is. Het feit dat we een gave *zijn* staat voorop. We *hébben* dus niet alleen gaven! Van daaruit heeft ieder mens heeft de opdracht te leven tot eer van God en ten dienste van de naaste.

Gemeenschap der Heiligen heeft verder te maken met vertrouwen op God. We vertrouwen er op dat Vader ons de mogelijkheden geeft om onszelf en anderen goed te (laten) verzorgen. En omdat Jezus Christus door Zijn lijden gezorgd heeft dat de weg naar God weer vrij is, weten we óók zeker dat Hij ons alle dingen geeft die nodig zijn om Hem te dienen - Rom.8:32, 1 Joh. 1:3. God is een Verbondsrelatie met ons aangegaan. Hij heeft zich aan ons gehecht, zich met ons verbonden. Derhalve heeft Gemeenschap der Heiligen ook te maken met gehechtheid aan God, liefde voor Hem en voor de leden van de plaatselijke gemeente. Als kinderen van Hem horen we bij elkaar - 1 Cor. 6:17; 1 Cor. 12:12,13; 1 Cor.13:1-7. Wij vormen als broers en zussen het huisgezin van God. Dat kleurt onze onderlinge band en onze onderlinge relaties. Dat moeten we samen oefenen. Wie alleen is heeft wellicht snel de neiging om die gehechtheid te relativiseren. Dan zoeken we zelf leuke dingen die we kunnen doen en fijne mensen om mee om te gaan. Wij moeten ons de goede kant op (laten) sturen!

Het heeft in de derde plaats te maken met het besef dat mensen met een lichamelijke handicap en mensen met een verstandelijke handicap nodig en nuttig zijn - 1 Cor. 12:21; Phil. 2:2-5. God geeft een taak om deel te nemen aan de gemeente en het werk dat daarin gedaan moet worden. Wat die taak precies inhoudt, bepalen wij mensen niet. Die taak "omschrijft" God. Die taak kan dus ondermeer betekenen: het geven van goede zorg en barmhartigheid aan mensen met een handicap. Het kan, voor mensen met een handicap zélf, betekenen: werk bij het klaarmaken en rondbrengen van kerkblaadjes, gastheer/-vrouw zijn in de kerk enzovoort.

Het feit dat *God* een taak geeft op een bepaalde plaats, houdt ook in dat we niet moeten zeggen dat een bepaalde kerkelijke gemeente incompleet zou zijn als er geen mensen met een handicap (meer) in die gemeente zouden wonen. God geeft in één gemeente mensen met zodanige gaven, dat alle taken die Hij aan die gemeente geeft, ter plaatse kunnen worden uitgevoerd.

Deel uitmaken van de Gemeenschap der Heiligen wordt getoond door:

- 1 het feit dat we er zijn
- 2 het besef dat God een Verbondsrelatie met ons heeft en ons zó aan elkaar heeft gegeven.
- 3 vertrouwen op God
- 4 anderen troosten en steunen op basis ván dat vertrouwen
- 5 liefde vóór en gehechtheid áán God en de plaatselijke gemeente.
- 6 deelname aan activiteiten van de gemeente en de bereidheid daartoe.

Deze dingen kunnen worden beschouwd als 'indicatoren' voor de deelname van mensen met een handicap aan de Gemeenschap der Heiligen.

Standaard 3: Respect en veiligheid. Mensen leven in een veilige en vertrouwde gemeente, waar ieder zich thuis voelt.

Als het gaat over betrokkenheid en vriendschap, hanteren we het T-model: de 'horizontale' relatie tussen mensen staat of valt met een levendige 'verticale' relatie met God. En dat betekent ook dat we samen veel plezier mogen hebben en dat de vriendelijkheid en levensvreugde ruim aanwezig kunnen zijn - Phil. 4:5. Dat levert vrede, en een vredige sfeer op - Phil. 4:7. En zo kan het ook gebeuren dat mensen die niet zoveel voeling hebben met de leefwereld van mensen met een handicap daar toch aan kunnen wennen.

Mensen met een handicap kunnen bijdragen aan een sfeer waarin rust is. Mensen met een verstandelijke handicap zullen meer dingen op eenvoudige manier uitgelegd moeten krijgen. Voor mensen met een lichamelijke handicap geldt dat het leeftempo naar beneden zal moeten worden bijgesteld.

Voor een gemeente die mensen met een handicap bij allerlei zaken betreft geldt dat een aantal dingen tot een basaal niveau worden teruggebracht. Dit kan tot gevolg hebben dat discussies over allerlei bijzaken worden voorkómen of in ieder geval tot een minimum worden beperkt. De gemeente wordt in de gelegenheid gesteld om zaken rond geloof en de praktijk van het kerkzijn fundamenteel te behandelen: waarom doen we het zoals we het doen?

Dit betekent ondermeer dat er bij het uitleggen van dingen vaak moet gewerkt met korte zinnestelsels en eenvoudige woorden. Ook uitleggen 'in stukjes', in 'ronden', stukje bij beetje kan soms goed werken. Sommige dingen moeten met regelmaat worden herhaald, gerepeteerd. Het kan soms betekenen dat zaken beter in beeldtaal zouden kunnen worden uitgelegd. Te denken valt aan zaken rond liturgie en ook kwesties rond samenwerking met andere kerken, of bijvoorbeeld een evangelisatieproject. In de praktijk zal moeten worden bekeken in hoeverre een dergelijke beeldtaaligheid / visuele ondersteuning wenselijk en haalbaar is.

In de praktijk zal de acceptatie van mensen met een handicap dus kunnen blijken uit:

- 1 (bereidheid tot) vereenvoudiging van vraagstukken
- 2 bereidheid tot aanpassing van het leef- en denktempo
- 3 bereidheid tot blijvende concentratie op hoofdzaken
- 4 bereidheid om na te denken over mogelijkheden om bepaalde vraagstukken eenvoudig en/of in beeldtaal te presenteren.

Standaard 4: Inzetten en benutten van gaven

Wie nadenkt over het inzetten van gaven en het benutten van gaven, heeft het over geschenken, cadeaus van God. Het inzetten en benutten van gaven, ook van gaven van mensen met een verstandelijke handicap en mensen met een lichamelijke handicap moet er toe leiden dat mensen (meer) mét en vanuit het Evangelie gaan leven.

Uiterlijkheden van mensen zijn niet het belangrijkste. We leren verder te kijken: naar aanwezige gaven, namelijk. Men kent niemand meer "naar het vlees" (2 Cor. 5:16).

Het is in dit verband van belang te bedenken dat ook mensen met een handicap die weinig meer kunnen dan liggen of zitten een gave hebben. Zij leren aan hun omgeving dat zij trouwe zorg nodig hebben. Ze geven de gelegenheid de (christelijke) motivatie waarmee dat gebeurt goed te doordenken en aan de mensen met een handicap uit te leggen. Zó dienen zij daarmee ook hun 'sociale omgeving'.

Een gemeente die gebruik maakt van mensen met een handicap die in haar midden wonen, zorgt dus dat bekend is / wordt wat de sterke punten zijn van die mensen met een handicap.

Het is van belang dat met name ouderlingen en diakenen die gaven kennen. Deze ambtsdragers kunnen/moeten er voor zorgen dat die gaven in het geheel van de gemeente een plaats krijgen.

oktober 2004

BIJLAGE 3

Standaarden voor integratie en participatie in de kerk⁶

Het bezoektteam Depin voert gesprekken in de gemeente over hoe mensen met een handicap in de gemeente functioneren. Dit gebeurt vanuit het perspectief van iemand met een handicap. De gesprekken worden gevoerd met:

- Mensen met een handicap
- Familieleden en/of vrienden
- Gemeenteleden
- Ambtsdragers

Van ieder persoon worden twee personen gesproken die behoren tot de kring van de naast betrokkenen. Daarnaast wordt met twee tot drie gemeenteleden gesproken en met twee ambtsdragers. De gesprekken worden gevoerd aan de hand van de onderstaande standaarden. Het bezoektteam Depin maakt aan de hand van deze gesprekken een verslag en doet aanbevelingen aan de kerkenraad over hoe de integratie en participatie van mensen met een handicap in de gemeente verbeterd kan worden. Met persoonlijke en gevoelige informatie wordt vertrouwelijk omgegaan.

De gesprekken worden gevoerd aan de hand van vier standaarden. Bij ieder standaard staat een aantal voorbeelden. De voorbeelden kunnen in het gesprek gebruikt worden. Deze kunnen uiteraard worden aangevuld of gewijzigd. Het is belangrijk dat die zaken aan de orde komen, die vanuit het perspectief van mensen met een handicap van belang zijn. Dat is het vertrekpunt en Gods Woord is de norm.

De standaarden zijn ontleend aan wat God in Zijn Woord zegt over wie de mens is, zou moeten zijn en mag zijn in het licht van God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Daarnaast wat in de Bijbel staat over wat God ons geeft in onze dienst aan Hem en aan elkaar. Dit alles tot Zijn eer. Er is vanuit Gods perspectief geen wezenlijk verschil tussen mensen met en mensen zonder handicap. In deze gebroken wereld is deze zienswijze in de dagelijkse omgang met elkaar geen vanzelfsprekendheid. Daarom is een aantal noties uitgewerkt in “**Een gaaf beeld – een doorzicht-ige gave**”

Standaard 1: Actief deelnemen/ kind van God, beeld van God

Ieder kan deelnemen aan die activiteiten die in de gemeente gebruikelijk zijn

- Ieder heeft onverkort de opdracht God en zijn naaste te dienen
- Ieder kind van God deelt in Zijn genademiddelen
- Ieder is vanzelfsprekend van harte welkom in de zondagse erediensten
- Ieder wordt met dezelfde vrijmoedigheid tegemoet getreden
- Van iedereen kunnen waardevolle punten genoemd worden
- Volwassen mensen worden als volwassenen aangesproken
- Iedere jongere volgt catechese
- Volwassen mensen kunnen belijdenis doen
- De crèche is er voor alle kleine kinderen

Indicatoren:

-in de gemeente zijn en worden daadwerkelijk en aantoonbare inspanningen geleverd om ieder mee te alten doen op de eigen plaats.

-mensen met een handicap zijn aanwezig bij en nemen deel aan activiteiten die voor alle gemeenteleden (van een bepaalde leeftijd) bedoeld zijn

Standaard 2: Inclusie in de Gemeenschap der Heiligen

Mensen zijn gewaardeerde gemeenteleden. Zij kunnen niet gemist worden in de gemeente waar ze door God geplaatst zijn. Zij maken deel uit van de eigen gemeente en zijn verbonden met andere gemeenteleden. Zij dragen op unieke wijze bij aan de Gemeenschap der Heiligen.

- In de gemeente is omzien naar elkaar een opdracht en een activiteit

⁶ De standaarden zoals in dit document genoemd zijn voorzien van indicatoren. De indicatoren zijn onder meer afkomstig uit de Bijbel en de bevestigingsformulieren voor ambtsdragers.

- leder in de gemeente voelt zich als broer of zus verbonden met het huisgezin van God
- leder heeft waardevolle persoonlijke en sociale contacten in de gemeente
- leder maakt gebruik van de mogelijkheden in gemeente die voor ieder gemeentelid bedoeld zijn
- leder voelt zich getroost in de kerk en de gemeente
- leder is op de hoogte van belangrijke dingen in de gemeente
- Er wordt vooral met mensen gesproken in plaats van over mensen
- iedereen merkt dat ambtsdragers de gemeenteleden stimuleren tot onderling dienstbetoon
- In de gemeente is bereidheid tot praktische ondersteuning om activiteiten in de gemeente te kunnen bijwonen.
- In de gemeente geldt: gewoon waar dat kan en alleen speciaal waar dat moet
- Alle broers en zussen die God in de gemeente geplaatst heeft, zijn belangrijk in de gemeente

Indicatoren:

- ten minste 5% van de gemeenteleden kan vertellen hoe de omgang in de gemeente is met mensen met een handicap
- ten minste 5% van de gemeenteleden kan vertellen hoe er wordt omgezien naar mensen met een handicap
- iemand met een handicap of iemand die hem of haar goed kent, kan ten minste drie goede voorbeelden noemen van hoe zij in de gemeente gewaardeerd worden
- iemand met een handicap heeft tenminste drie voor hem of haar waardevolle contacten in de gemeente

Standaard 3: Respect en veiligheid.

Mensen leven in een veilige en vertrouwde gemeente, waar ieder zich thuis voelt.

- leder voelt zich welkom en gewaardeerd in de gemeente
- Juist in de gemeente mag je zijn en worden, zoals je (bedoeld) bent
- leder wordt daadwerkelijk gewaardeerd als uniek mens
- leder gemeentelid wordt als persoon met een eigen naam benaderd en gekend
- In de onderlinge omgang in de gemeente wordt echt naar elkaar geluisterd
- In de onderlinge omgang wordt geprobeerd elkaar te begrijpen
- leders eigen waarden, rituelen, gewoontes, afkomst e.d. worden binnen de kerkelijke gemeente aanvaarde normen gerespecteerd
- Er is aandacht voor ieders specifieke situatie in het ambtelijk werk
- In de gemeente is aandacht voor cruciale momenten in ieders leven
- De kerkelijke gemeente doet haar best om ieder iets van de rijkdom van de eredienst te laten ervaren

Indicatoren:

- mensen met een handicap mogen zichzelf zijn en dat ervaren zij ook
- een aantal gemeenteleden kan vertellen hoe er in gemeente op gelet wordt dat ieder en dus ook mensen met een handicap zich daadwerkelijk thuis voelt in de gemeente

Standaard 4: Inzetten en benutten van gaven

Mensen geven hun lidmaatschap van de gemeente van Christus zelf vorm en inhoud. Zij zetten daartoe hun gaven in tot eer van God. Zij krijgen daarbij passende en geschikte ondersteuning in aansluiting op hun ondersteuningsbehoeftes. Zonodig zijn anderen behulpzaam bij het laten zien en verwoorden van gaven die benut kunnen worden.

- leder heeft zodanige ondersteuning dat hij/zij een betekenisvol leven in de eigen gemeente kan leiden
- leder gemeentelid brengt iets in in de gemeente
- leder gemeentelid wordt gezien als iemand met gaven
- leder mens heeft mogelijkheden en beperkingen
- In de gemeente is er ruimte om de veelkleurigheid van haar leden aan bod te laten komen

Indicatoren:

- een aantal gemeenteleden is actief op zoek naar mogelijkheden om gaven van mensen met een handicap in te zetten en zichtbaar te maken
- deze “wegbereiders” worden in de gemeente gewaardeerd en hun ideeën met open oren en ogen ontvangen

BIJLAGE 4

**BROERS EN ZUSSEN MET EEN ERNSTIG VERSTANDELIJKE BEPERKING
EN DE TAFEL VAN HET VERBOND**

Een studie naar de viering van het heilig avondmaal met mensen met een ernstig verstandelijke beperking

INHOUDSOPGAVE

1	Inhoudsopgave	26
2	Inleiding	27
3	Bespreking	28
	<i>het verleden</i>	28
	<i>een nieuwe vraag</i>	28
	<i>1 Korinte 11</i>	28
	<i>verkondigen</i>	29
	<i>verschillende talen van het geloof</i>	31
	<i>avondmaal en de verantwoordelijkheid van de gemeente</i>	31
	<i>maar ze zijn toch al gedoopt</i>	31
	<i>en de kerkorde dan?</i>	32

2 INLEIDING

Mensen met een ernstige verstandelijke beperking zijn voluit deel van de gemeente. Zij zijn gedoopt. En dus horen zij erbij. Zij mogen rekenen op een geïntegreerde plaats in de gemeente. De Generale Synode van Zuidhorn heeft daarom het “Deputaatschap voor aangepaste diensten (Depad)” omgezet in een “Deputaatschap integratie gehandicapten (Depin)”. Mensen met een ernstig verstandelijke handicap horen erbij. De gemeente, het lichaam van Christus, is niet volledig wanneer sommige van de leden er niet bij zouden horen.

Dat betekent niet dat iedereen in de kerk hetzelfde moet kunnen. Soms komen we hier echter wel voor moeilijke vragen te staan. Want de beperking van iemand met een handicap kan van dien aard zijn, dat de belijdenis van het geloof niet mogelijk is. Mogen wij deze mensen dan wel toelaten tot het avondmaal?

Ziedaar de vraag die de vereniging Dit Koningskind en het deputaatschap Depin onder ogen kregen. Samen stelden zij een studietoelichting in. En bij dezen willen we graag iets over onze bevindingen doorgeven.

De studietoelichting bestond uit de volgende leden:

namens Depin:	dhr. P.F. van de Groep
	ds. A.J. van Zijlkom
namens Dit Koningskind:	mw. J.B. Heusinkveld-Wolting
	mw. J.A. v.d. Horst-Zieleman
	mw. T.H. de Groot-Oudman (ouder)
	dhr. J.J. van Veelen

3 BESPREKING

Het verleden

Het is al langere tijd mogelijk dat mensen met een (verstandelijke) beperking belijdenis van hun geloof kunnen doen. Dat is ook niet altijd overal gebruikelijk geweest⁷. In kerken waar mensen met een verstandelijke beperking wel belijdenis van hun geloof konden doen, en toegelaten werden tot het avondmaal, werden als criteria gesteld: de broeder/zuster moet beseft hebben van waar het bij het avondmaal om gaat. Hij/zij moet onderscheid kunnen maken tussen goed en kwaad en daar ook op aanspreekbaar zijn. Deze criteria waren niet toevallig. Zonder enige moeite herkennen we daarin de terminologie van 1 Korinte 11: je moet het lichaam van Christus onderscheiden, en je moet jezelf beproeven. Ook valt te wijzen op art 60 van de kerkorde: tot het avondmaal van de Here zal de kerkenraad alleen hen toelaten die belijdenis van het geloof naar de gereformeerde belijdenis hebben gedaan en godvrezend leven.

Een nieuwe vraag

Het nieuwe van de vraag nu is: zouden mensen met ernstige beperkingen ook zonder geloofsbelijdenis aan het avondmaal mogen?

Je kunt zeggen: deze vraag komt niet bij de mensen zelf vandaan. Dat is waar. De vraag is nieuw. Ze kwam eerder niet aan de orde. Dat heeft iets te maken met het feit dat mensen met beperkingen vroeger minder zichtbaar in kerk en samenleving aanwezig waren. Er was minder aandacht voor hen. Binnen de kerken vind je die ontwikkeling terug door de instelling van een deputaatschap Depad in 1993, en (als gevolg van voortgaande ontwikkelingen en verdiepte inzichten de overgang naar een deputaatschap Depin in 2002).

Dat de vraag niet aan de orde kwam, maakt het ook moeilijk om op oude literatuur terug te vallen. Er is in het verleden niet echt over deze vraag nagedacht.

Zoals gezegd: de vraag kwam niet bij de mensen zelf vandaan. Dat is ook in ander opzicht waar. De vraag komt namelijk uit de omgeving van deze broeders en zusters. Dat maakt de reactie begrijpelijk: omdat ze er niet naar vragen, hebben ze er ook geen behoefte aan.

Het is echter de vraag of we die conclusie niet te snel trekken. Misschien moeten we ons wel afvragen of het denken vanuit hun behoefte wel klopt. Dat denken vanuit behoeften doen we ook niet bij andere kerkleden. We keuren het in veel gevallen zelfs af. Misschien is het nog wel belangrijker om je af te vragen: willen wij hen missen? Of doen we onszelf en de viering van het avondmaal tekort door het gewoon te vinden dat zij geen plaats ontvangen aan de tafel?

1 Korinthe 11

Het is op zich niet verbazend dat bij criteria voor de toelating tot het avondmaal met name cognitieve en ethische aspecten genoemd worden. Dat is begrijpelijk vanuit 1 Korinte 10 en 11. Dat is nog meer begrijpelijk omdat we niet over heel veel schriftgegevens kunnen beschikken. En juist deze gedeelten zijn sprekend.

Zonder op de Schrift af te dingen, valt er echter wel af te dingen op het gebruik van juist deze Schriftgegevens voor de vraag die ons nu bezig houdt.

Het is duidelijk dat 1 Korinte 11 vraagt om het onderscheiden van het lichaam van Christus, en om zelfbeproeving. Maar het is wel goed erop te letten dat Paulus 1 Korinte 11 met het oog op een specifieke situatie schreef: de situatie dat er in Korinte op een nogal onzorgvuldige manier avondmaal gevierd werd. Zoals rijken armen lieten vallen: dat was beneden alle peil. De gemeenschap der heiligen werd tot een aanfluiting gemaakt. In die situatie bepaalt 1 Korinte 11 ons bij de noodzaak van zelfbeproeving en het onderscheiden van het lichaam van Christus. Dit egocentrische gedrag van de rijken past niet bij de liefde van Christus. Het op onwaardige wijze eten van het brood en drinken van de beker van de Here zijn aanduidingen die zondigende gemeenteleden willen doen opschrikken uit

⁷ Vgl b.v. Joh. Schelling in De Reformatie, jrg 74 p 397vv.

hun zonde, om ze weer terug te brengen bij Christus. Met hun zondige levensstijl bewegen deze gemeenteleden zich af van Christus, en dat kun je van mensen met een beperking niet zeggen.

Nu is er wel op gewezen dat het in 1 Korinte 11 niet enkel om wantoestanden gaat. Dat ook. Maar, als Paulus bij die wantoestanden bepaalt, herinnert hij aan de instelling van het avondmaal. De Here Jezus stelde brood en beker in tot zijn gedachtenis. Daarop legde de Here zoveel nadruk omdat iedere avondmaalsviering een verkondiging van de dood van de Here is. In vs 28 staat het daarom ook heel algemeen: ieder beproeve zichzelf... Het onwaardig eten en drinken heeft niet enkel te maken met een gebrek aan gemeenschapsbeoefening tijdens het avondmaal. Maar het spreekt over alle manieren waarop door de viering van het avondmaal de naam van God ijdel gebruikt wordt. Wie aan het avondmaal deelneemt moet daarom belijdenis van zijn geloof kunnen afleggen. Want het avondmaal is een belijdenis van het geloof. En als je avondmaal viert, terwijl je geen belijdenis kunt afleggen, dan vier je het onwaardig, en wordt de naam van de Here ontheiligd⁸.

Nu wordt hiermee niet bedoeld dat mensen met een beperking geen avondmaal kunnen vieren. De verkondiging van de dood van de Here is niet in de eerste plaats een kwestie van veel weten. Tegelijk wordt die belijdenis wel als een voorwaarde gesteld: want als je avondmaal viert, dan moet je je verantwoordelijkheid in het verbond tegenover de Here op je willen en kunnen nemen⁹.

Verkondigen

Wie avondmaal viert, verkondigt de dood van de Here als de enige grond van zijn heil (1 Kor 11:26, vgl ook het formulier). Nu is er om de betekenis van dat woord 'verkondigen' in de loop van de geschiedenis al heel wat te doen geweest. Heel in het kort: we kunnen hier te doen hebben met *een bevel* of met *een constatering*¹⁰.

Een bevel: dat wil zeggen dat wie avondmaal viert, zich moet realiseren dat hij door het eten van het brood en drinken uit de beker gedrongen wordt om van de dood van Christus te spreken. Dat kan door een lied of een geloofsbelijdenis; het moet uiteraard door een leven dat bij het avondmaal past.

Een constatering: dan zou de verkondiging van de dood van de Here samenvallen met het eten van het brood en het drinken van de beker. De viering van het avondmaal is als zodanig een verkondiging van de dood van Christus. De viering als zodanig is niet alleen een individueel passief eten en drinken, maar ook een gemeenschappelijk actief beleven van de belofte dat we gered zijn van de macht van de dood en allen die aan het avondmaal deelnemen zijn daarbij verkondigers.

Nu wordt nogal eens een keus gemaakt voor de eerste optie: het zou om een bevel gaan. In het Nieuwe Testament wordt het woord 'verkondigen' namelijk altijd gebruikt voor het met woorden bekend maken van de boodschap van het heil. Toch zouden wij aandacht willen vragen voor de tweede optie: de viering is nemen en delen, en allen die aan het avondmaal deelnemen zijn daarbij verkondigers. Daarbij zouden we willen verwijzen naar woorden uit Ps 8:3: uit de mond van kinderen en zuigelingen hebt Gij sterkte gegrondvest, uw tegenstanders ten spijt, om vijand en wraakgierige te doen verstommen.

Er zijn mensen die zo beperkt zijn in hun verstandelijke vermogens, dat zij niet zichzelf kunnen beproeven. Maar hun leven in afhankelijkheid en tevredenheid kan wel degelijk een verkondiging zonder woorden zijn. Ontwapenend. Beschamend leerzaam voor mensen met (veel) meer verstandelijke vermogens die aan genade zo vaak niet genoeg hebben. Zien we in hen niet veel van wat de Here Jezus bedoelt met dat je moet worden als een kind? Juist bij hen zie je: je komt *aan tafel* in afhankelijkheid, zonder iets in te brengen.

Daar komt nog iets bij. Het avondmaal heeft alles te maken met eigen leven, je zonde, het berouw over die zonde, de vergeving van de zonde. Vandaar die zelfbeproeving. Maar het avondmaal heeft ook alles te maken met de bruiloft van het Lam, als Christus de wijn nieuw met ons zal drinken in het koninkrijk van zijn Vader. Aan het avondmaal geniet je een voorsmaak van de overvloed van vreugde die Hij beloofd heeft. Daar zijn alle tranen afgewist. Nu kom je nog met je gebrokenheid. Een

⁸ B. Kamphuis, De Reformatie, jrg 57 p 329v.

⁹ a.w. p 331.

¹⁰ Vgl J.P. Versteeg in 'Bij brood en beker', onder red. van W. van 't Spijker e.a., Goudriaan 1980, p 60-62.

gebrokenheid die voor iemand met een verstandelijke beperking zelfs bestaan kan in het niet beseffen van zijn zonde of het niet kunnen onderscheiden van goed en kwaad. Daar zijn alle wonden geheeld. Horen zij er daarom bij die voorproef niet helemaal bij?

Verschillende talen van het geloof

Hierboven hebben we al even genoemd dat we – als het gaat om de toelating tot het avondmaal van mensen met een beperking – de zaken nogal cognitief en ethisch benaderen. Dat is niet toevallig. Maar het kan ook zijn dat we daarmee te beperkt bezig zijn. Hierboven is al iets gezegd over de betekenis van het woord ‘verkondigen’, met een verwijzing naar Ps 8. Daar komt nog iets bij. Juist in de omgang met mensen die een verstandelijke beperking hebben, leer je ook hoe *communicatie een zaak van vele talen* is. Er zijn catecheten die onderwijs gaven/geven aan broeders en zusters, waarbij er voortdurend sprake is van aanraking. Daar moet je in een gewoon catechisatielokaal niet aan denken. Maar in bepaalde situaties is de taal van het gevoel, de aanraking zo essentieel, dat je niet zonder kunt. Via die aanraking wordt ook de instemming (of afwijzing) gecommuniceerd.

Er zijn situaties dat kerklid-zijn helemaal beleefd wordt in de zin van ‘erbij horen’. Waarbij? Bij de gemeente. Maar hoe wezenlijk is het juist dan ook dat je opgenomen wordt in die gemeenschap. Dat je ook in het meegenomen worden naar het avondmaal beleven mag hoe je erbij hoort. Bij de Here aan tafel hoort. Allerlei aspecten van het avondmaal ontgaan je. Maar dat wezenlijke van ‘bij de Here horen’, wordt dan heel concreet beleefd¹¹.

‘Verstandige’ mensen hebben behoefte aan kennis en uitleg. Kinderen groeien er langzaam in. Maar mensen met ernstige verstandelijke beperkingen zullen formuleringen nooit begrijpen. Dan kun je gaan vereenvoudigen, met het risico dat woorden inhoudloos worden of dat volwassen mensen worden geïnfantiliseerd. Maar niet alles hoeft te worden uitgelegd. Er kan samen worden gevierd, zonder dat alles door iedereen begrepen wordt. Een kind van 3 dat zijn verjaardag viert, kan genieten van het feest, samen met zijn ouders, grootouders, broers en zussen. Terwijl het niets weet van zijn geboorte, geen besef heeft van (leef-)tijd of getallen. Piet Vreugdenhil vraagt er aandacht voor hoe er een verstandige taal is van heldere formules, begrippen en waarheden, duidelijke informatie die precies zegt wat je bedoelt. ‘Verstandige’ mensen kunnen niet zonder die taal. Maar er is ook nog een andere taal. De taal van de emotie, van de ervaring. Een taal zonder woorden: fluiten, neuriën, een hand, een zoen, een knipoog. Het is een taal waarin het niet gaat om waarheden, maar om het meegemaakt hebben en het samen delen.

Wanneer kennis voorwaarde was voor geloven, dan zouden veel mensen met een verstandelijke beperking nooit gelovig genoemd kunnen worden. Maar bij het geloof gaat het ook om het hart, de ervaring.

Het geheim van gemeente-zijn is: ieder hoort het in zijn eigen taal: de grote en de kleine, de ‘verstandige’ en de ‘gehandicapte’.

Avondmaal en de verantwoordelijkheid van de gemeente

Bij de toegang tot het avondmaal kunnen wij denken vanuit de verantwoordelijkheid die ieder lid persoonlijk heeft (ieder beproeve zichzelf...). Wij zouden echter ook aandacht willen vragen voor de verantwoordelijkheid die je als gemeente samen, en voor elkaar draagt.

In gemeenten waar mensen met een beperking toegelaten zijn tot het doen van belijdenis, is wel de afspraak gemaakt dat één van de ambtsdragers in de week voor het avondmaal een bezoek brengt bij deze broeder of zuster, om met hem/haar het avondmaal voor te bereiden. De gemeente neemt dus een stukje extra verantwoordelijkheid in de zelfbeproeving van haar ‘zwakke’ leden. Dat is ook 1 Korinte 11. Juist door haar omzien naar het ‘zwakke’ blijkt de gemeente het avondmaal op een waardige manier te kunnen vieren. Aan het avondmaal zitten niet enkel individuen. Maar juist aan het avondmaal wordt iets zichtbaar van de gemeenschap die de Here nu al werkt. Een gemeenschap die

¹¹ Vgl Piet Vreugdenhil, Ik heb een vriend, Goes 1982: die vertelt hoe iemand eens zei: wanneer het feest van de doop wordt gevierd, gaan wij elkaar steeds weer uitleggen wat de doop betekent, en wij vergeten de slingers op te hangen.

de Here ook werkt met dat voor ons oog zo zwakke gemeentelid. Daarom kan het ook zo gezegd: wij stichten de gemeenschap niet. Maar we worden genadig tot die gemeenschap geroepen. Je komt weer op je plaats als schepsel tegenover God de Vader. Je mag weer opleven bij Hem. Je wordt volledig geaccepteerd en aanvaard¹².

Maar ze zijn toch al gedoopt?!

Door de doop horen wij bij Christus. Dat geldt ook voor kinderen van God met een (ernstige) verstandelijke beperking.

Daarom is het niet nodig dat bijvoorbeeld ouders in plaats van hun kind een belijdenis voor hun kind af leggen om dat kind toe te laten tot het avondmaal. Juist door de doop ontvang je een volwaardige plaats in de gemeente van Christus. Die plaats verwerven we ons niet op grond van onze (een) geloofsbelijdenis. Maar dat betekent niet dat we kunnen zeggen: door de doop heeft iedereen een volwaardige plaats in de gemeente. Dus hoeven mensen met een beperking niet zo nodig aan het avondmaal.

Misschien komt de vraag om toegelaten te worden wel helemaal niet van onze broeder of zuster met een beperking, en leeft het verlangen bij hen niet. Dat is niet erg. Dat maakt ook dat we hier niet overspannen bezig hoeven te zijn. Wij hoeven hen niet aan te spreken op de zonde van avondmaalsmijding. De vraag is echter (vgl. hierboven): misschien hebben zij het wel niet zo nodig voor zichzelf. Maar hebben wij hun 'verkondiging' wel nodig voor ons. Zijn zij ons niet gegeven als geschenk van de Here om ons voor te houden wat overgave, ontvangen, leren leven van genade is, leven zonder dat je je zorgen maakt¹³. Zij worden met hun geheel eigen gaven en hun eigen taal ingeschakeld. Misschien hebben wij hen er wel meer bij nodig, dan zij ons. *Juist samen kunnen we ontdekken hoe veelkleurig de gemeente is en hoe waardevol ieder lid van de gemeente is.*

En de kerkorde dan?

Art 60 K.O. lijkt duidelijk: tot het avondmaal van de Here zal de kerkenraad alleen hen toelaten die belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer hebben gedaan en godvrezend leven.

Art 60 stelt een duidelijke regel. En die regel moeten we vasthouden. Zij blijft gelden voor mensen die op een leeftijd gekomen zijn dat zij hun geloof kunnen belijden, en kunnen weten wat zij doen als zij brood en wijn gebruiken. Het gaat hier om een duidelijke afspraak waardoor het niet mogelijk is dat kinderen toegang hebben tot het avondmaal. Van kinderen wordt een antwoord op hun doop verwacht. Wij helpen hen in de kerk ook dat antwoord te geven. Wij geven daartoe onderwijs. Maar er zijn broeders en zusters met een verstandelijke beperking die in het bewust kunnen kiezen en in het onder woorden brengen van hun geloof niet zover kunnen komen als de meeste kinderen.

Dan blijft de regel van art 60 gelden voor de overige gemeenteleden. De regel kan echter niet gelden voor broeders en zusters die wel tot de gemeente van Christus behoren, en op een leeftijd komen waarop zij onder niet-gehandicapte omstandigheden hun geloof zouden kunnen belijden, maar dat nu niet kunnen omdat zij daartoe mentaal niet in staat zijn¹⁴.

Afsluitend...

¹² E. Brink, Het Woord vooraf, 2^e druk, Nijmegen 2001, p 166.

¹³ H. ten Brinke zegt hier heel mooie dingen over, hoewel hij tot een andere conclusie komt. Vgl Dit Koningskind, jrg 30, nr 6 p 7.

¹⁴ Het is niet goed de toelating tot het avondmaal van mensen met beperkingen en de toelating van kinderen door elkaar te halen. F.L. Rutgers wijst erop dat de deelname van het avondmaal niet onbewust kan geschieden omdat men er kennis van moet hebben waar het bij het avondmaal op aan komt. En hij wijst er dan op hoe in de oude kerk ook wel kinderen tot het avondmaal toegelaten schijnen te zijn. Zelfs zeer kleine kinderen werden wel toegelaten tot het avondmaal (zuigelingencommunie). Rutgers wijst er dan op hoe de grond hiervan lag in het dwaalbegrip dat het sacrament 'ex opere operato' werkte, dat wil zeggen: buiten het bewustzijn om (Rutgers, vgl www.kerkrecht.nl, sub K.O. 1905-1920 art 61. Ik wil erop wijzen dat we gehandicapten niet toelaten vanuit de overtuiging dat het sacrament buiten het bewustzijn om werkt. In het bovenstaande is dat uitvoerig aangewezen.

Wij concluderen dat broeders en zusters die niet in staat zijn belijdenis van hun geloof te doen zoals wij dat in de kerken gewend zijn, daarom nog niet van de tafel van het avondmaal behoeven te worden afgehouden. Als verstandelijke beperkingen het doen van belijdenis in de weg staan, terwijl zij toch in staat mogen worden geacht deel te nemen aan de viering van het avondmaal, dan moeten kerkenraden daar mogelijkheden voor bieden. Deze broeders en zusters horen erbij. In hun afhankelijkheid verkondigen zij waar het bij de genade van de Here werkelijk om gaat: overgave, naderen in al je gebrokenheid, zonder dat je zelf iets mee brengt.

Voor de praktische invulling zal het goed zijn aan te sluiten bij de plaatselijke gebruiken. Het verdient aanbeveling om zichtbaar te maken in de gemeente dat een broeder of zuster met een beperking er óók bij hoort als er avondmaal gevierd wordt. Dat kan door aandacht in het kerkblad. Het kan ook door bij de eerste keer de toelating tot het avondmaal een plaats te geven in de mededelingen van de kerkenraad. Deze mededeling zou kunnen worden omlijst met een lied. Het is verder goed de dankbaarheid voor deze toelating een plaats te geven in het gebed van de gemeente. Wij zijn van mening dat we hier niet teveel moeten voorschrijven. Het gaat erom dat de toelating bij de eerste keer een herkenbaar moment is. Daarbij kan een richtlijn zijn dat toelating plaatsvindt op een leeftijd dat leeftijdgenoten doorgaans belijdenis van hun geloof doen.

BIJLAGE 5

In deze bijlage zijn enkele gedeelten opgenomen uit een onderzoek dat zo'n zes jaar geleden door Vereniging Dit Koningskind is gehouden ten aanzien van aangepaste catechese. Dit onderzoek kan als startpunt gebruikt worden voor de verdere ontwikkeling van materiaal en toerusting op het gebied van catechese aan en bijbelstudie van mensen met een beperking

Bij de inventarisatie van het gebruikte materiaal: conclusies en aanbevelingen

Uit de inventarisatie van het gebruikte materiaal kunnen de volgende conclusies getrokken worden. De aanbevelingen uit dit gedeelte hebben in de eerste plaats betrekking op een mogelijke samenstelling van een lijst van beschikbare materialen.

Over de aard van de handicap

Conclusie:

Het niveau van de catechisanten loopt zeer sterk uiteen. De catechisant met een handicap bestaat niet.

Sommige groepen worden geconfronteerd met uiteenlopende niveaus binnen een groep. De catecheet wordt soms geconfronteerd met knelpunten die voortkomen uit de aard van de handicap.

Aanbeveling:

Bij lijst catechese materiaal zeer duidelijk aangeven voor wie het materiaal bedoeld is en voor wie het eventueel ook bruikbaar is. Van het materiaal dat Dit Koningskind uitgeeft een brochure met voorbeelden samenstellen.

Over de onderwerpen

Conclusie:

Een groep probeert zoveel mogelijk de stof van de HC te volgen (of delen daaruit)

Een groep houdt zich vooral bezig met het vertellen en uitleggen van bijbelverhalen.

Een groep behandelt onderwerpen uit de catechismus en de bijbel rond een bepaald thema zoals: de christelijke feestdagen, kerk, gemeente zijn.

Aanbeveling:

Bij lijst catechese materiaal zeer duidelijk aangeven welke stof in de methode wordt behandeld. Ook aangeven op welke manier de stof aan de orde komt. Chronologisch volgens de HC, chronologische bijbelverhalen, rond een bepaald thema etc.

Over de aanbevelingen

Conclusie:

De aanpassingen kunnen verdeeld worden in drie onderdelen:

- 1 Aanpassingen met betrekking tot de stof.
- 2 Aanpassingen met betrekking tot verwerkingsmateriaal
- 3 Aanpassingen met betrekking tot invulling catechese-uur.

Aanbeveling:

Bij de lijst catechese materiaal een korte brochure maken met tips op welke manieren je de catechisatie voor mensen met een handicap kunt aanpassen aan hun eigen niveau.

Deze tips kunnen ook helpen wanneer er geen passend materiaal voorhanden is, zodat de catecheet gereedschap in handen heeft om materiaal/of lesuur zelf aan te passen.

Over het gebruik van bestaand materiaal

Conclusie:

De catecheten maken voornamelijk gebruik van materiaal wat binnen de vrijgemaakte kerk voor handen is.

Verschillende (kinder)bijbels worden genoemd.

Daarnaast worden titels genoemd die bij verschillende verenigingen of kerkgenootschappen verkrijgbaar zijn.

Aanbevelingen:

Lijst maken van materiaal dat door de catecheten, die de enquête hebben ingevuld, gebruikt wordt.

Duidelijk aangeven waar het materiaal vandaan komt. De lijst in het komende jaar aanvullen, in plaats van zo compleet mogelijk (losbladig systeem).

Over het zelfgemaakte materiaal

Conclusie:

Is de stof die men wil behandelen niet aangepast voorhanden dan maakt men het zelf.

Het niveau (kwaliteit) loopt hierbij uiteen.

Een aantal catecheten hebben ons hun materiaal in handen gegeven met de 'opdracht' kijk maar dat anderen hier ook gebruik van kunnen maken. Het gaat hierbij om lesstof en om plaatmateriaal.

Aanbeveling:

Het is een goede zaak als catecheten elkaars materiaal kunnen gebruiken.

Hoe dat het beste georganiseerd kan worden is nog niet duidelijk.

Er zijn verschillende mogelijkheden:

- Uitwisseling op regionaal niveau. (door middel van regionale catecheten dagen)
- 'Alles' ligt in Utrecht en is daar verkrijgbaar.
- Catecheten kunnen aan de hand van de materialen lijst mensen zelf benaderen om een exemplaar van hun materiaal.

Voorstel: Nu een lijst uitgeven van zelfgemaakte materialen met adres/telefoonnummer waar dit materiaal gebruikt wordt/verrijgbaar is.

Over de gebruikte hulpmiddelen en liedbundels

Aanbeveling:

Hulpmiddelen opnoemen in de brochure met tips.

Lijst van de gebruikte liedbundels maken.

Titel liedboek, schrijver, uitgever, adres of telefoonnummer.

Bij de door de catecheten ervaren knelpunten: conclusies en aanbevelingen

Uit de inventarisatie van de knelpunten kunnen de volgende conclusies getrokken worden.

De aanbevelingen uit dit gedeelte richt zich voornamelijk op maatregelen om knelpunten zo veel mogelijk op te heffen.

Over de knelpunten rond de organisatie van het catechese uur

Conclusie:

Er zijn enkele praktische punten die in theorie op te lossen zijn door afspraken.

Men zou graag wat duidelijkheid zien over de plaats van de kerkenraad in dit alles.

Niveau verschillen in een groep zorgen voor extra hobbels.

Er is behoefte aan iemand waarop je kunt terugvallen.

Aanbeveling:

De brochure met tips breder opzetten met verschillende paragrafen.

Bijvoorbeeld: Tips voor het aanpassen van bestaand materiaal

- Tips voor het gebruik van hulpmiddelen.
- Tips voor de organisatie rond de catechisatie
- Tips voor het onderhouden van contact met de ambtsdragers
- Tips voor het omgaan met niveau verschillen in een groep.

Met betrekking tot de behoefte om op iemand terug te kunnen vallen, de volgende aanbeveling:
Regionale bijeenkomsten organiseren zodat catecheten elkaar kunnen ontmoeten, ervaringen en materiaal kunnen uitwisselen. Elke regio heeft een aanspreekpunt die bijeenkomsten organiseert en knelpunten kan verzamelen en doorspeelt naar het landelijke steunpunt. De persoon die aanspreekpunt is, verzorgt ook een lijst van catecheten in de regio.

Over de knelpunten rond de inhoud van het catechese uur

Conclusie:

De volgende vragen komen naar voren:

- Hoe bied ik de stof aan zodat het past bij de belevingswereld van de catechisant.
- Hoe kom ik erachter dat ze begrijpen waar ik het over heb.
- Hoe ga ik om met handicap gebonden knelpunten
- Enkele praktische punten worden genoemd die in theorie verholpen kunnen worden.

Aanbeveling:

Met betrekking tot de eerste drie aandachtspunten de volgende aanbeveling:

Een cursus organiseren/ontwikkelen die uit twee onderdelen bestaat.

Onderdeel 1 gaat in op didactische onderdelen: Hoe bied ik de stof aan, wat is de belevingswereld van de catecheet. Hoe check ik dat ik niet over de hoofden heen praat.

Onderdeel 2 gaat in op de betekenis van catechisatie voor deze groep mensen.

Wat willen we met het geven van catechisatie bereiken.

Wat is catechisatie in dit verband.

Geloven is meer dan leren en kennis op doen.

Met elkaar een lied zingen is ook geloofsbeleving.

Deze cursus zou ontwikkeld moeten worden door meerdere personen. Bij voorkeur door een pastor, een catecheet, leerkracht, en medewerker Landelijk Bureau.

Met betrekking tot de praktische knelpunten de volgende aanbeveling:

- De brochure met tips uitgebreide met de paragrafen;
- Tips voor het inhoud geven aan het catechese-uur.
- Tips voor de catecheet van de catechisant die belijdenis wil doen.

Over de knelpunten die betrekking hebben op het catechesemateriaal

Conclusie:

Er wordt ervaren dat er te weinig materiaal voor handen is.

(Met name heel laag niveau en LOM en moeilijk lerenden)

Wat er is voldoet niet altijd aan minimale kwaliteitseisen.

Aanbeveling I:

Een werkgroep stelt vast wat de minimale kwaliteitseisen zouden moeten zijn met betrekking tot de inhoud, de vormgeving en de aantrekkelijkheid van het materiaal.

Verder stelt deze werkgroep richtlijnen op voor mensen die catechese materiaal ontwikkelen al dan niet in opdracht van een Steunpunt

Aanbeveling II:

Er moet en protocol komen hoe mensen die in opdracht van het Steunpunt nieuw catechese materiaal ontwikkelen, de ondersteuning/support kunnen krijgen die ze nodig hebben.

Als voorbeeld noem ik de groep uit Berkel die werkt aan een catechese methode voor zeer moeilijk lerenden. Zij vallen officieel onder niemands verantwoording.

Aanbeveling III:

Er wordt nagegaan of de behoefte aan meer catechesemateriaal kan worden opgeheven door het instellen van meerdere werkgroepen die een methode ontwikkelen of dat er intensiever gezocht moet worden naar goed materiaal.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage VI - IV

**Rapport Deputaten Pastorale Zorg aan Doven
en Slechthorenden**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Voorwoord / inleiding

Geachte lezer,

voor u ligt het rapport van de Deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden. Wij zijn blij met het werk dat we de afgelopen jaren mochten doen. Wij konden de opdrachten uitvoeren. De nieuwe dovenpredikant kon met zijn werk beginnen. We zijn God erg dankbaar voor de mogelijkheden die Hij gaf. Wij vragen in onze voorstellen de mogelijkheden om met dit belangrijke werk door te gaan.

Vooraf nog één opmerking. Met betrekking tot de stijl van het rapport. U zult merken bij het lezen: het is anders dan u gewend bent, bij synode-rapporten. Niet alleen is het geschreven in “gewoon” Nederlands. Maar ook met korte zinnen. En zonder moeilijke woorden. We hebben gekozen voor deze aangepaste stijl vanwege onze doelgroep. We hopen dat ook dove en slechthorende mensen op deze manier het rapport kunnen lezen.

De deputaten

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord / Inleiding 2

1. Samenvatting 4

2. Samenstelling Deputaatschap 5

3. Opdracht van de synode 6

4. Globaal beleidsoverzicht 8

5. Uitgebreid beleidsoverzicht 9

6. Toekomst 13

7. Conclusies / Aanbevelingen 14

Bijlagen

A. Rapport van de kerkenraad van Zwolle-Zuid 16

B. 2002-2004 17

C. Convenant 19

1. SAMENVATTING

Deputaten hebben de dovenpredikant de afgelopen jaren kunnen begeleiden. Dit was ook de opdracht van de synode. Ds. Tj. van Dijk kon zijn opleiding afronden. Ds. J.W. Boerma nam afscheid als dovenpredikant. En ds. Van Dijk is begonnen met het eigenlijke werk. De zorg voor de doven en slechthorenden kon zo doorgaan.

Het deputaatschap heeft in de afgelopen periode voor het eerst gewerkt met werkgroepen. Bijv. de Werkgroep Samenwerking met andere dove christenen. Hierin wordt nagedacht over samenwerken met andere kerken (met name CGK en NGK). EN ook over (het begeleiden van) contacten tussen dove (jonge) christenen in Nederland.

Een andere Werkgroep bereidt beleid voor over de Pastorale zorg aan onze slechthorende broeders en zusters. Het gaat hierbij niet in de eerste plaats om mensen die als gevolg van ouderdom slechthorend geworden zijn. Maar vooral om de groep mensen die vanaf hun geboorte slechthorend zijn. Of dit op jonge leeftijd zijn geworden.

Verder is een Werkgroep Techniek van start gegaan. Deze werkgroep bekijkt welke nieuwe technische middelen geschikt zijn om te gebruiken b.v. in aangepaste kerkdiensten. De mensen uit de werkgroep hebben van alle psalmen en liederen presentaties gemaakt in Power Point. In de aangepaste diensten kunnen de kijkers de psalm nu lettergreep na lettergreep volgen. Helaas zijn er nog wat problemen met auteursrechten. Zodra die opgelost zijn, kan de software verspreid worden.

Deze werkgroepen deden tijdens de vergadering verslag van hun werkzaamheden. De commissies namen zelf geen besluiten.

De Nederlandse Geloofsbelijdenis is in eenvoudig Nederlands uitgegeven. Hierbij is ook een aantal werkvormen opgenomen. Het blijkt een handig middel in de catechese aan dove en slechthorende mensen. Maar ook in het reguliere onderwijs en catechese wordt er gebruik van gemaakt.

In een Bijlage geven deputaten een overzicht van het werk sinds de synode van Zuidhorn-2002. Ook staan in een bijlage: een overeenkomst voor samenwerking tussen Deputaten en de vereniging Dit Koningskind.

2. SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

Voorzitter

M. van der Veen, Coornhertstraat 74, 3132 GK Vlaardingen
rien_ellenvdveen@hetnet.nl

Secretaris

W.Groen, Poortersdreef 114, 3824 DR Amersfoort
w.groen@filternet.nl

Penningmeester

C.P.Douma, Raadhuisstraat 2, 9919 AK Loppersum (tot 01-06-2004)
els.douma@wolmail.nl

N. Versteeg, Sonseweg 3, 5681 BG Best (vanaf 01-06-2004)
nversteeg@wanadoo.nl

Leden:

L. Bruggeman, Adrienne Solserpad 4, 3066GC Rotterdam
leo.san@tiscali.nl

Mw.J. Knepper-Kok, Pr. Margrietstraat 7, 3751 CP Bunschoten-Spakenburg
jannesenjannita@hetnet.nl

Ds. R.Th.Pos, Groen van Prinstererstraat 10, 7731 CJ Ommen
rtpos@wanadoo.nl

Mw.W.G.Schuurhuis-Bolks, Vermeerstraat 2a, 7731 SM Ommen
geschuurhuis@hotmail.com

Ds. G.J. Slotman, Waanderskamp 8, 7721 VA Dalfsen
gslotman@hetnet.nl

Dovenpredikant:

Tj. van Dijk, Dreessingel 119, 8015 CJ Zwolle
tjerkvandijk@home.nl

3. OPDRACHT VAN DE SYNODE

Met betrekking tot het werk onder doven en slechthorenden heeft de synode van Zuidhorn 2002 een aantal besluiten genomen. De eerste drie conclusies/aanbevelingen kunt u lezen in het vorige rapport. Zij krijgen in het huidige rapport geen toelichting. Daarom worden ze hier ook niet genoemd. Wel van belang zijn de volgende besluiten:

4. uit te spreken dat het ten behoeve van de pastorale verzorging van de dove en slechthorende broeders en zusters in het midden van de kerken nodig blijft, dat één fulltime predikant voor deze bijzondere zaak is afgezonderd;
5. acht deputaten te benoemen ten behoeve van de pastorale verzorging van de dove en slechthorende gemeenteleden;
6. deputaten de volgende instructie mee te geven:
 - a. zij regelen en begeleiden de speciale toerusting van de predikant;
 - b. zij staan de predikant met raad en daad terzijde, begeleiden hem en zien toe op de uitvoering van de hem gegeven instructie, naar de wijze waarop ouderlingen volgens artikel 21 KO toezien op de ambtsdienst van hun medeambtsdragers;
 - c. zij behandelen eventuele klachten uit het midden van de kerken over het functioneren van de predikant. Zij zullen echter alleen klachten in behandeling nemen als de klagende instantie eerst zelf getracht heeft met de predikant tot een oplossing te komen; in zaken die leer of leven van de predikant raken, houden zij zich aan wat daarover in de instructie voor de kerk te Zwolle -Zuid is vastgesteld (Acta GS Ommen 1993, art. 42);
 - d. zij trachten samen met de predikant de pastorale verzorging van de dove en slechthorende gemeenteleden te stimuleren en te coördineren en voorzien de predikant van de voor zijn werk benodigde communicatieapparatuur;
 - e. zij gaan na, welk beleid er gevoerd moet worden voor de slechthorenden in de Gereformeerde Kerken in Nederland en wat de rol van de dovenpastor in deze moet zijn.
 - f. zij onderhouden goed contact met de in het land bestaande dovencommissies;
 - g. zij stellen tijdig aan de kerk te Zwolle-Zuid het bedrag ter beschikking voor het voldoen aan de verplichting die voor deze kerk voortvloeit uit de overeenkomst met de Vereniging Samenwerking Emeritering;
 - h. zij vergaderen minimaal vier maal per jaar en wijzen naast de samenroeper, die als voorzitter optreedt, uit hun midden een secretaris en een penningmeester aan. Zij nodigen in de regel de predikant voor de arbeid onder doven en slechthorenden en de vertegenwoordiger van de kerk te Zwolle -Zuid uit om als adviserende leden aan hun vergadering deel te nemen;
 - i. zij onderzoeken of er middelen voorhanden zijn om Schrift en belijdenis zo dicht mogelijk bij de dove en slechthorende broeders en zusters te brengen;
 - j. als er een vacature ontstaat, handelen zij naar de instructie van de GS Ommen 1993 (Acta art. 42, besluit 6);
 - k. zij verrichten hun werkzaamheden binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;
 - l. zij rapporteren aan de volgende generale synode en dit rapport dient zes maanden voor de aanvang van de generale synode aan alle kerken te worden toegezonden;
- 7 ds. Van Dijk de gelegenheid te geven een gedegen opleiding in de Nederlandse Gebarentaal te volgen en zich ook daarna te blijven scholen.
- 8 de dovenpredikant te stimuleren om daar waar mogelijk contacten te onderhouden met christenen buiten de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Gronden:

1. de vastgestelde overeenkomst tussen De Gereformeerde Kerken in Nederland en de predikant voor de pastorale verzorging van dove en slechthorende broeders en zusters,

- de gegroeide praktijk alsmede de vastgestelde instructies blijken in de praktijk goed te voldoen. Er is een goede uitvoering gegeven aan de instructies;
2. het werk onder doven en slechthorenden heeft als eerste doel gemeenten te helpen hun doven zoveel mogelijk in hun eigen gemeente te laten functioneren. Wanneer technische voorzieningen daarbij helpen, kunnen deputaten dat goed coördineren.
 3. uit de door deputaten beschikbaar gestelde begroting blijken de quotabedragen toereikend voor het opgedragen werk.
 4. ook buiten onze kerken zijn veel doven en slechthorenden die pastorale zorg nodig hebben. Ook zij mogen delen in de zorg die de Here aan Zijn kerk wil geven.
 5. de benoeming van acht deputaten in plaats van zeven komt voort uit de wens van de deputaten om een dove broeder en zuster als deputaat te laten benoemen door de synode. Omdat er maar twee leden aftreden en er tevens de wens is om ds. Van Dijk door twee predikanten te laten adviseren in vertrouwelijke pastorale zaken, ontstaat hier de behoefte om het aantal deputaten uit te breiden tot acht. Na deze termijn kan het aantal door de volgende synode weer teruggebracht worden tot zeven.

4. GLOBAAL BELEIDSOVEZICHT

In de pastorale zorg richten deputaten en dovenpredikant zich met name op de dove, gebarende gemeenteleden. Voor deze groep is het noodzakelijk dat er een dovenpredikant in onze kerken blijft. Zo bereikt het evangelie van Christus hen in hun eigen taal. Belangrijk is dat dove broeders en zusters lid zijn en blijven van de plaatselijke gemeente. En daarin zo goed mogelijk integreren. De eerste zorg voor deze gemeenteleden ligt dus bij de eigen ambtsdragers en gemeente. De dovenpredikant heeft als taak hen in deze zorg te ondersteunen. Maar vanwege de speciale manier van communiceren gaat de meeste aandacht en tijd van de dovenpredikant naar: prediking, onderwijs en pastoraat.

Door te kiezen voor de gebarende groep was er minder aandacht voor de slechthorende groep. Dit komt ook omdat er weinig zicht is op: hoeveel slechthorenden zijn er? En welke zorg hebben zij nodig? Deputaten denken hier over na. Zodat hier ook beleid over gemaakt kan worden. Incidenteel wordt door de dovenpredikant wel zorg gegeven aan slechthorende broeders of zusters.

De dove en slechthorende broeders en zusters worden ook bezocht door de medewerkster van de Vereniging Dit Koningskind. Zij is speciaal aangesteld voor de maatschappelijke zorg aan dove en slechthorende mensen in onze kerken.

In het kader van goede zorg is een overeenkomst opgesteld samen met Dit Koningskind. Hierin wordt geregeld: de samenwerking tussen Deputaten en Dit Koningskind. En vooral tussen de medewerkster en de dovenpredikant. (Deze overeenkomst is als Bijlage C aan dit Rapport toegevoegd.) Het werk van de medewerkster voor doven en slechthorenden is een zeer waardevolle aanvulling op het werk van de dovenpredikant en de plaatselijke ambtsdragers. Daarom wil ons deputaatschap ook langs deze weg het belang van dit werk van de vereniging, Dit Koningskind aan de synode noemen. Dit Koningskind komt door politieke bezuinigingen in gedrang. Daarom vragen wij de synode: geef het diaconaal deputaatschap opdracht om te bekijken of zij dit werk financieel kan ondersteunen.

Het werk van ds. J.W. Boerma is overgenomen door zijn opvolger ds. Tj. van Dijk. Zo mogen we ervaren: Gods zorg voor zijn dove en slechthorende kinderen gaat door!

5. UITGEBREID BELEIDSOVERZICHT

Uitvoering opdracht van het deputaatschap (de nummers verwijzen naar de besluiten van de synode van Zuidhorn 2002).

4.

Ds. Boerma kon zijn werk overdragen aan ds. Van Dijk. En op 21 juni 2002 afscheid nemen als predikant voor doven en slechthorenden. Ds. Van Dijk kon toen met zijn eigenlijke werk beginnen. Na zijn opleidingsjaar te hebben afgerond. In de organisatie is nauwelijks iets veranderd. Een overzicht van de werkzaamheden is in bijlage toegevoegd. Deputaten zijn erg dankbaar voor al het werk dat ds. Boerma de afgelopen jaren heeft gedaan. God gaf hem steeds de mogelijkheden om zich te geven aan onze dove en slechthorende broeders en zusters. Met het oog op hun eeuwige leven. En God gaf ook een opvolger. Zo blijft Hij naar hen omzien. Alle eer aan de Heer van de kerk!

5.

De namen van de deputaten staan al in hoofdstuk Samenstelling deputaten. Br. Douma heeft aangegeven zijn werk als penningmeester en deputaat niet langer op zich te kunnen nemen. Daarom is zijn taak overgenomen door br. Versteeg. Alle genoemde deputaten waren bij het werk betrokken. Sinds de vorige synode bestaat het deputaatschap uit een aantal horende en dove leden. Zowel bij de eerste leden, als bij hun vervangers. Deputaten vinden het belangrijk dat dit in de toekomst zo blijft. Daarom willen zij graag het aantal deputaten handhaven. In tegenstelling tot wat aan de vorige synode gerapporteerd is.

6ab

Deputaten begeleiden de dovenpredikant, waar zij kunnen. Daarom waren ds. Boerma (tot zijn aftreden) en ds. Van Dijk steeds aanwezig in de deputatenvergaderingen. Ieder half jaar werd een werkoverzicht en een werkplanning voorgelegd door de dovenpredikant(en). Zo blijven deputaten bij het werk betrokken. En kunnen zij samen met de predikant waken over het beleid.

Daarnaast vergaderden 'smalle deputaten' van tijd tot tijd met de dovenpredikant. Smalle deputaten zijn: de predikanten Pos en Slotman. Zij spreken vooral over pastorale en andere vertrouwelijke zaken met de dovenpredikant.

6c

Klachten behandelen is niet nodig geweest.

6d

Pastorale zaken vallen onder de verantwoordelijkheid van het smalle deputaatschap. Zij zien er op toe dat ds. Van Dijk zoveel mogelijk alle dove broeders en zusters in de Gereformeerde kerken bezoekt. En incidenteel ook de slechthorende. De meeste van hen worden ook bezocht door de medewerkster van de Vereniging Dit Koningskind. Zij is speciaal aangesteld voor de maatschappelijke zorg aan dove en slechthorende mensen in onze kerken.

In het kader van goede zorg is een overeenkomst opgesteld samen met de Vereniging Dit Koningskind. Hierin wordt geregeld: de samenwerking tussen Deputaten en Dit Koningskind. En vooral tussen de medewerkster en de dovenpredikant. (Deze overeenkomst is als Bijlage C aan dit Rapport toegevoegd.) Het werk van de medewerkster voor doven en slechthorenden is een zeer waardevolle aanvulling op het werk van de dovenpredikant en de plaatselijke ambtsdragers.

Ds. Van Dijk is voorzien van de noodzakelijke apparatuur. Vooral onder jongere doven blijkt een nieuwe praktijk: fax en teksttelefoon worden amper meer gebruikt door hen. SMS (vooral voor onderweg) en MSN zijn hiervoor in de plaats gekomen.

6e

Deputaten hebben een Werkgroep Slechthorenden ingesteld. Deze bestaat uit twee deputaten en de dovenpredikant. Daarnaast kunnen mensen ingeschakeld worden voor advies. Deze werkgroep heeft als taak: inventariseren hoeveel slechthorenden er zijn in de Gereformeerde Kerken in Nederland. En ook: nagaan op welk gebied zij bijzondere zorg nodig hebben. En wie die zorg moet geven. (Hierbij wordt niet allereerst gedacht aan slechthorendheid als gevolg van ouderdom.) In verband hiermee is een brief gestuurd naar alle kerkenraden om opgave van de slechthorende gemeenteleden ter plaatse. Hier zijn maar drie reacties op gekomen. De werkgroep bezint zich op verder gaand onderzoek. Op grond van dit onderzoek hopen deputaten de volgende synode te kunnen dienen met een beleidsvoorstel.

6f

Veel werk van de regionale dovencommissies is sinds de komst van de dovenpredikant door hem overgenomen. Jaarlijks landelijk overleg is om die reden niet meer nodig. Pas wanneer een van de betreffende regionale commissies of de dovenpredikant hier behoefte aan heeft, wordt een landelijke bijeenkomst bijeen geroepen. De dovenpredikant coördineert dit. Vier van de vijf commissies zijn vertegenwoordigd in het deputaatschap.

6g

De verplichtingen aan de VSE worden rechtstreeks aan hen voldaan.

6h

Deputaten hebben minstens vier keer per jaar vergaderd. Altijd was de dovenpredikant daarbij aanwezig. En enkele malen de vertegenwoordiger van de kerk te Zwolle-Zuid. In juni 2004 hebben deputaten br. Versteeg uit Best aangewezen als penningmeester. Hij volgt hiermee br. Douma op. Notulen en belangrijke stukken werden aan de scriba van de kerk te Zwolle-Zuid verstuurd.

6i

Deputaat mw. Schuurhuis-Bolks heeft de vertaling van de Nederlandse Geloofsbelijdenis in eenvoudig Nederlands afgerond. Na overleg met de uitgever is besloten het boekje uit te breiden met werkvormen. In die vorm is het ook uitgegeven. Zo worden niet alleen dove en slechthorende mensen er mee bereikt. Ook in regulier onderwijs en catechese wordt er gebruik van gemaakt.

In alle aangepaste en dovendiensten gebruikt de dovenpredikant Powerpoint-presentaties. Hiermee wordt alle gesproken en gezongen tekst geprojecteerd. Ondersteund met (bewegend) beeldmateriaal. Dit blijkt een goed hulpmiddel om zowel dove als slechthorende aanwezigen te bereiken.

De Werkgroep Techniek houdt de ontwikkelingen op dit gebied in de gaten. Ook werkt zij aan een presentatiemethode om de liederen uit alle vrijgegeven Liedbundels (Geref. Kerkboek, Liedboek van de Kerken en Negentig Gezangen) om te zetten in lettergrepen. Iedere te zingen lettergreep verspringt van kleur. Op die manier kan een aantal dove aanwezigen de gemeentezang volgen in het goede ritme. Onderzoek is gedaan naar integraal gebruik van dit systeem, door middel van projectie. En ook naar eventuele verspreiding. Het blijkt dat er voor het Liedboek voor de kerken auteursrechten betaald moeten worden. Voordat deze liederen legaal geprojecteerd mogen worden. En voor een aantal liederen uit de bundel Negentig Gezangen is nog geen toestemming gegeven. De eigenaar staat publicatie op deze manier niet toe. Dit brengt ons deputaatschap in grote problemen. En het is ten nadele van onze dove en slechthorende broeders en zusters. Bovendien komt projectie steeds meer voor, ook in niet-aangepaste diensten. Ons verzoek aan de synode is: te besluiten als kerken: alleen liederen opnemen als de rechthebbende toestemming geeft voor projectie van de tekst (wel of niet tegen vergoeding). En als tweede verzoek: het verkrijgen/afkopen van auteursrechten centraal te regelen voor alle kerken. Op die manier zal veel onbedoelde overtreding van de wet op auteursrechten door kerken voorkomen worden.

6j

Ds. Boerma is opgevolgd door ds. Van Dijk. Een nieuwe vacature wordt voorlopig niet voorzien. We hopen: de HERE geeft ds. Van Dijk de komende jaren de mogelijkheden zijn werk te kunnen blijven doen.

6k

Bij de huisvesting van ds. Van Dijk hebben zich de nodige problemen voorgedaan: het verkrijgen van een woning in Zwolle-Zuid bleek erg moeilijk. In tegenstelling tot wat voorgesteld was bij het uitbrengen van het beroep. Inmiddels is een woning gevonden en betrokken. Over de precieze financiering is helaas verschil van inzicht ontstaan. In overleg is besloten deze zaak voor arbitrage in handen te geven van derden: de Werkgroep Materiële Zaken Predikanten o.l.v. br. Joh. Dekens uit Ede. Deze werkgroep zal een uitspraak doen die voor beide partijen bindend is.

Zwolle Zuid is voor huisvesting een dure gemeente. Daarom verzoeken deputaten aan de synode: geef deputaten opdracht om in de komende periode te onderzoeken in hoeverre het noodzakelijk is dat de dovenpredikant zich in Zwolle-Zuid vestigt. Is deze noodzaak er niet? Dan kan bij een opvolger van ds. van Dijk misschien bezuinigd worden door de huisvesting in de omgeving van Zwolle-Zuid te realiseren.

6l

Het rapport ligt nu voor u.

7

Ds. Van Dijk en zijn vrouw hebben drie opeenvolgende gebarencursussen gevolgd. In Groningen. (Drie maal twaalf lessen.) Ook hebben ze gedurende een jaar privé-les gehad in bijbel-, geloofs- en kerkgebaren. Daarnaast heeft ds. Van Dijk via literatuurstudie en stagebezoeken de dovenwereld leren kennen. Ds. Boerma heeft hem hierbij begeleid. Na dit opleidingsjaar is ds. Van Dijk gaan kennismaken met de dove en slechthorende gemeenteleden. En na het afscheid van ds. Boerma heeft ds. Van Dijk alle werkzaamheden overgenomen. Inmiddels heeft hij zijn tweede werkjaar bijna achter de rug. Tijdens zijn eerste werkjaar heeft hij een supervisietraject gevolgd. Momenteel draait hij mee in een intervisiegroep. Daarnaast stellen deputaten hem in de gelegenheid jaarlijks een of meer cursussen te volgen. (Afgelopen jaar is hij naar een Internationale conferentie geweest over Dovenpastoraat. Georganiseerd door de Katholieke Universiteit in Leuven.)

8

Deputaten hebben een Werkgroep Samenwerking andere dove christenen ingesteld. Deze bestaat uit twee deputaten en de dovenpredikant. Daarnaast kunnen niet-deputaten ingeschakeld worden voor advies. Deze werkgroep heeft als taak: onderzoek doen naar huidige en eventueel toekomstige samenwerking. (Waar kun/moet/mag je wel of niet samenwerken?) Op grond van dit onderzoek hopen deputaten de predikant zorgvuldig te kunnen ondersteunen in het onderhouden van contacten met christenen buiten de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Deputaten zijn begonnen het contact met het Deputaatschap voor het pastoraat in de Gezondheidszorg weer op te starten. Onder dit deputaatschap valt de zorg voor dove en slechthorende mensen binnen de Chr. Geref. Kerken in Nederland. Eerder hebben deputaten hun rapport voor de GS Leusden ook aan dit Chr. Geref. deputaatschap toegestuurd. Met daarbij het verzoek om een dergelijk overzicht van het dovenwerk in de Chr. Geref. Kerken. Daar is geen reactie op gekomen. Lange tijd is er geen contact geweest. Er ligt een verzoek voor een overlegvergadering tussen beide deputaatschappen. Om zo kennis te krijgen van elkaars werk. En ook te bekijken: is er samenwerking mogelijk? En zo ja, op wat voor manier? Belangrijk punt hierbij is: het samenwerkingsverband tussen de Protestantse Kerk in Nederland en de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland op het gebied van dovenzorg. In de zo genoemde Interkerkelijke Commissie. Ook de

Nederlands Gereformeerde Kerken zijn hier inmiddels officieel bij betrokken. Onderzocht moet worden of deze deelname aan de IC een belemmering vormt voor samenwerking tussen beide deputaatschappen. Een eerste contact is inmiddels gelegd.

6. TOEKOMST

Deputaten willen nog eens hun dank uitspreken voor het werk van ds. Boerma. Ook zijn zij blij dat door een aantal kerken een beroep op hem is uitgebracht. Langs deze weg heeft de HERE hem naar de gemeente van Rotterdam-Oost geroepen. Zo is zijn wens in vervulling gegaan om weer in een “gewone” gemeente te mogen werken.

Deputaten zullen ds. Van Dijk helpen bij zijn werk. Zodat hij dit met veel inzet en plezier kan doen.

Aandachtspunten hierbij zijn: samenwerking met andere kerken (met name CGK/NGK) en andere dove christenen;
pastorale zorg aan slechthorenden binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland; en ontwikkelingen op het gebied van de techniek.

7. CONCLUSIES / AANBEVELINGEN

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken, bijeen in Amersfoort 2005 besluit:

1. dankbaarheid uit te spreken voor de doorgaande pastorale zorg voor doven en slechthorenden.
2. deputaten onder dank voor het door hen verrichte werk te dechargeren;
3. de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Zuid te bedanken voor het gevoerde beleid. En haar te verzoeken verder te handelen overeenkomstig het besluit van de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996 (Acta art. 55, besluit 3);
4. opnieuw een deputaatschap van acht personen te benoemen ten behoeve van de pastorale verzorging van de dove en slechthorende gemeenteleden; waarvan br. N. Versteeg als nieuwe penningmeester;
5. deputaten de volgende instructie mee te geven:
 - a zij regelen en begeleiden de speciale toerusting van de predikant;
 - b zij staan de predikant met raad en daad terzijde; zij begeleiden hem; zij zien toe dat hij de hem gegeven instructie uitvoert, op dezelfde manier waarop ouderlingen toezien op de ambtsdienst van hun medeambtsdragers, volgens artikel 21 KO;
 - c zij behandelen eventuele klachten uit het midden van de kerken over het functioneren van de predikant. Zij mogen die klachten alleen in behandeling nemen als de klagende instantie eerst zelf geprobeerd heeft met de predikant tot een oplossing te komen. In zaken die leer of leven van de predikant raken, houden zij zich aan wat daarover in de instructie voor de kerk te Zwolle-Zuid is vastgesteld (Acta GS Ommen 1993, art. 42);
 - d zij proberen samen met de predikant de pastorale verzorging van de dove en slechthorende gemeenteleden te stimuleren en te coördineren. Zij voorzien de predikant van de communicatieapparatuur die hij voor zijn werk nodig heeft;
 - e zij onderhouden goed contact met de in het land bestaande dovencommissies;
 - f zij stellen tijdig aan de VSE het bedrag ter beschikking voor het voldoen aan de verplichting die voortvloeit uit de overeenkomst met deze Vereniging;
 - g zij vergaderen minimaal vier maal per jaar. Zij wijzen uit hun midden een voorzitter, secretaris en penningmeester aan. De voorzitter fungeert ook als samenroeper. Zij nodigen in de regel de predikant voor de arbeid onder doven en slechthorenden uit. Hij mag als adviserend lid aan de vergaderingen deel nemen; ook een afgevaardigde van de kerkenraad van Zwolle-Zuid kan uitgenodigd worden als adviserend lid. Wanneer de deputaten of de dovenpredikant of de raad van Zwolle-Zuid hierom vragen;
 - h zij onderzoeken: zijn er middelen voorhanden om Schrift en belijdenis zo dicht mogelijk bij de dove en slechthorende broeders en zusters te brengen;
 - i zij stimuleren de dovenpredikant contacten te onderhouden met dove en slechthorende christenen buiten de Gereformeerde Kerken in Nederland. Waar dit mogelijk is.
 - j als er een vacature voor dovenpredikant ontstaat, dan handelen zij naar de instructie van de GS Ommen 1993 (Acta art. 42, besluit 6);
 - k zij rapporteren aan de volgende generale synode. Dit rapport moet zes maanden voor de aanvang van de generale synode aan alle kerken worden toegezonden;
 - l zij onderzoeken of de eis gehandhaafd moet blijven dat de dovenpredikant zich in Zwolle-Zuid vestigt;

6. alleen liederen vrij te geven waarvan de rechthebbende toestemming geeft voor projectie van de tekst.
7. zorg te dragen voor een centrale regeling voor alle kerken, als het gaat om het verkrijgen/afkopen van auteursrechten.
8. het belang van de vereniging Dit Koningskind voor het maatschappelijk werk voor doven onder de aandacht te brengen van het Deputaatschap Diaconale Zaken. Met het verzoek of dit deputaatschap dit werk financieel kan ondersteunen.

Gronden:

1. de vastgestelde overeenkomst tussen De Gereformeerde Kerken in Nederland en de predikant voor de pastorale verzorging van dove en slechthorende broeders en zusters voldoet in de praktijk goed. Dit geldt ook voor de vastgestelde instructies. Die instructies zijn goed uitgevoerd (grond onder de besluiten 1 tot en met 3, en 5-a tot en met -i en -k);
2. het werk onder doven en slechthorenden heeft als eerste doel: gemeentes helpen hun doven zoveel mogelijk te laten functioneren in hun eigen gemeente. Helpen technische voorzieningen daarbij? Dan kunnen deputaten dat goed coördineren (grond onder de besluiten 1 tot en met 3, en 5-a tot en met -i en -k);
3. de quotabedragen zijn toereikend voor het opgedragen werk. Dit blijkt uit de begroting die deputaten beschikbaar hebben gesteld (grond onder de besluiten 1 tot en met 3, en 5-a tot en met -i en -k);
4. het waarborgen van continuïteit in de dove bemensing van het deputaatschap (grond onder besluit 4);
5. ook buiten onze kerken zijn veel bijbelgetrouwe doven en slechthorenden die pastorale zorg nodig hebben. Zij mogen delen in de zorg die de HERE aan zijn kerk wil geven (grond onder besluit 5-i);
6. ook buiten onze kerken is gelegenheid onder dove christenen het gereformeerde geluid te laten horen (grond onder besluit 5-i);
7. huisvesting in Zwolle-Zuid is problematisch (grond onder besluit 5-l);
8. ook doven en slechthorenden in de eredienst moeten kunnen meezingen. Projectie van de liederen is hierbij een goed hulpmiddel. Overtreding van de auteurswet moet voorkomen worden (grond onder besluiten 6 en 7).
9. de maatschappelijke zorg vanuit de vereniging Dit Koningskind voor doven en slechthorenden is van groot belang als aanvulling op de pastorale zorg aan dove en slechthorende broeders en zusters. Er wordt door Dit Koningskind al minder gedaan dan noodzakelijk wordt geacht, ook door deputaten. Er ontbreekt een budget voor dit werk. Daardoor dreigt het in de toekomst afgebouwd te moeten worden door Dit Koningskind (grond onder besluit 8).

BIJLAGEN

A. Rapport van de Kerkenraad van Zwolle-Zuid

Ten aanzien van de inhoud van het werk van de dovenpredikant heeft de kerkenraad van Zwolle-Zuid geen taak. Die ligt op het bordje van de deputaten. Wel is het de kerkenraad die toeziet op leer en leven. De contacten tussen de kerkenraad en ds. Van Dijk zijn minder dan met ds. Boerma. Dit heeft zeker te maken met de moeilijkheden rond het vinden van geschikte woonruimte in Zwolle-Zuid. Nu hij met zijn gezin in onze gemeente woont worden de contacten in de gemeente ook eenvoudiger. Ds. Van Dijk gaat volgens afspraak tenminste vier keer per jaar voor in de kerkdiensten. Hij bezoekt de kerkenraadsvergaderingen in principe niet. De afspraak is gemaakt dat hij de vergadering bijwoont waarin de kerkvisitatie plaatsvindt. In 2003 is dit ook zo gebeurd en heeft hij een uitgebreide rapportage verzorgd t.b.v. de visitatoren. Bij de visitatie in 2004 is ds. Van Dijk door een misverstand niet aanwezig geweest.

Om de gemeente van Zwolle-Zuid te kunnen laten meeleven met het werk van de dovenpredikant wordt met enige regelmaat door ds. Van Dijk een bijdrage geleverd aan het kerkblad.

De contacten tussen deputaten en kerkenraad zijn zeer summier. Er is een contactpersoon geweest tijdens de beroepingsperiode.

Tot slot wil de kerkenraad er nu al op attenderen dat het zeer lastig is gebleken om in Zwolle-Zuid een woning te vinden. Ondanks de goede medewerking die ds. Van Dijk hierbij vanuit de gemeente volgens zijn eigen zeggen heeft ervaren. Dit lijkt ons van belang voor een eventuele volgende dovenpredikant. Wellicht is het zinvol om mogelijkheden te onderzoeken voor alternatieve oplossingen. Eventueel buiten de gemeente van Zwolle-Zuid.

B. 2002 - 2004

Hier onder volgt een kort overzicht van de werkzaamheden van de afgelopen jaren.

Kerkdiensten

Nog steeds worden met vaste regelmaat iedere maand aangepaste diensten gehouden. Het land is verdeeld in vijf regio's. In twee regio's zijn elke maand twee diensten voor doven en slechthorenden. (In de regio Groningen steeds een aangepaste dienst en een dovendienst.) De dovenpredikant gaat in vier regio's negen keer per jaar voor. In de andere diensten de eigen predikant of een gastvoorganger. In de regio Zeeland worden vier aangepaste diensten georganiseerd. De dovenpredikant gaat in al deze vier diensten voor. In één regio is altijd een tolk aanwezig. In de andere regio's incidenteel. Is er geen tolk? Dan ondersteunt de dovenpredikant zelf zijn gesproken tekst met gebaren. Ook wordt in alle diensten de gesproken tekst geprojecteerd op een scherm.

Met ingang van het jaar 2005 worden in Zeeland acht aangepaste diensten gehouden. De dovenpredikant zal in al deze diensten voorgaan. Dit betekent dat hij voortaan in iedere regio voorgaat in acht aangepaste diensten.

Catechese

De catechisaties zijn grotendeels individueel. De meeste lessen geeft de dovenpredikant zelf. Daarnaast is er een aantal dove catecheten ingeschakeld. De dovenpredikant schrijft hiervoor de lessen. Met een handleiding. (Specifiek gericht op de catechisant en catecheet.) Deze lessen worden geregeld bezocht en geëvalueerd door de dovenpredikant. Ook zijn er een paar catechisanten die les krijgen van de eigen, plaatselijke predikant. De catechese aan een dove, kokerblinde jongen is gestopt. De dovenpredikant en de catechete bezinnen zich samen met de ouders op een vervolg. Ook volgt een aantal jonge dovere mensen een cursus belijdenden leden (in de vorm van boekbesprekingen). Een doof echtpaar is in contact gekomen met de kerk. Zij hebben nu de catechese afgerond: zij hebben belijdenis van hun geloof afgelegd. En in de doop het bewijs van Gods beloftes ontvangen. Samen met hun éénjarige dochtertje. Ook heeft een dove jongeman belijdenis van zijn geloof afgelegd. Dit gebeurde allemaal in feestelijke, aangepaste diensten. Deputaten zijn God dankbaar: Hij heeft geloofsgroei en geloofskeuze gegeven!

Bijbelstudie

In vier regio's hebben bijbelstudieverenigingen gedraaid. Speciaal voor doven en slechthorenden. In één regio (Rouveen) gebeurde dit voor het laatste seizoen. Het aantal deelnemers is erg klein. En vooral is het moeilijk opvolgers te vinden voor de leiders. (Sommigen doen dit werk al meer dan tien jaar.) De dovenpredikant en de dovencommissie Rouveen bezinnen zich nog op: hoe verder de bijbelstudie te organiseren voor de dove en slechthorende mensen in deze regio.

De dovenpredikant heeft in de verschillende regio's een cursus van drie lessen gegeven aan deze bijbelstudieverenigingen. Over de ontwikkeling in de Gereformeerde kerken vrijgemaakt. (Naar aanleiding van de besluiten van de GS Zuidhorn over "het vierde gebod", echtscheidingsproblematiek en samenwerking met Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde kerken.)

Ook bij de organisatie en uitvoering van het jaarlijkse dovencongres is hij inhoudelijk betrokken.

Bezoeken

Dit vormt het hart van het werk van de dovenpredikant. Samen met voorgaan in aangepaste en dovendiensten, en catechese. Met vaste regelmaat worden de dove mensen bezocht. Een aantal dove mensen heeft intensieve zorg nodig. Gelukkig kan deze hulp gegeven worden in de eigen, gebarentaal. Hierbij is zeer frequent overleg met de medewerkster van Dit Koningskind voor maatschappelijke hulp aan dove en slechthorende mensen. Deputaten hebben samen met Dit Koningskind een convenant opgesteld. Vanwege de raakvlakken

tussen dit werk en het werk van de dovenpredikant. In dit convenant wordt de centrale leiding van dit werk geregeld. En ook gezamenlijke afspraken en afstemming van het werk.

Bezoeken van slechthorende mensen komt minder voor. In een kennismakingsgesprek blijkt meestal: de contacten met de eigen ambtsdragers zijn goed. Omdat de communicatie met een of twee mensen tegelijk geen problemen oplevert. Mocht dit wel het geval zijn, dan helpt de dovenpredikant waar mogelijk bij het verbeteren van de communicatie. Bijvoorbeeld door voorlichting van de eigen ambtsdragers. Soms neemt hij de pastorale zorg over. Alles gebeurt steeds in overleg met de plaatselijke kerkenraad.

Functioneren in de plaatselijke gemeente

Doelstelling is steeds: dove en slechthorende mensen functioneren zo veel mogelijk in de plaatselijke gemeente. Met dat doel is een aantal jaren geleden ook een boekje uitgegeven. Van ds. Boerma. Over de plaats van de dove in een horende gemeente: "Elkaar meenemen". Deputaten spraken in hun vorige rapport de hoop uit: veel aanbevelingen uit dit boekje zullen worden overgenomen door de kerken. De praktijk bleek weerbarstiger. Uiteraard verschilt dit per gemeente. En per persoon. Maar goede aandacht voor de dove gemeenteleden blijkt toch moeilijk. In veel situaties. De ambtelijke zorg is meestal wel goed geregeld. Maar wezenlijke contacten binnen de gemeente of de wijk ontbreken in verschillende gemeentes. Vooral als gevolg van moeizame communicatie. Regelmatige voorlichting van ambtsdragers en gemeenten is noodzakelijk. Ook zal interne zorg meer georganiseerd moeten worden. De dovenpredikant kan hier een belangrijke rol in spelen.

C. CONVENANT

Deputaten Pastorale Verzorging Doven en Slechthorenden (verder: deputaten) en de vereniging Dit Koningskind verklaren dat:

1. het werk van de dovenpredikant zich beweegt op het terrein van pastorale zorg aan doven en slechthorenden;
2. het werk van de medewerker doven en slechthorenden zich beweegt op het terrein van maatschappelijke zorg aan doven en slechthorenden;
3. beide terreinen nauw aan elkaar zijn gerelateerd;
4. deze werkzaamheden daarom op elkaar afgestemd dienen te worden om te voorkomen dat ongewenste overlap ontstaat;
5. om deze afstemming te realiseren centrale regie daarom van groot belang is.

Deputaten en de vereniging Dit Koningskind zijn daarom overeengekomen dat:

1. de centrale regie door deputaten zal worden uitgevoerd;
2. ten behoeve van de uitvoering de dovenpredikant en de medewerker doven en slechthorenden van Dit Koningskind minimaal 1 maal per twee maanden de werkzaamheden met elkaar zullen afstemmen;
3. ten behoeve van de uitvoering van de centrale regie minimaal één maal per half jaar de afgevaardigde van deputaten daarbij aanwezig is, waarbij wordt gesproken op basis van een schriftelijke rapportage. Alle partijen kunnen op tussenliggende momenten zo nodig om een gesprek verzoeken. De afgevaardigde doet verslag van het gesprek op de deputatenvergadering;
4. van deze gesprekken een schriftelijk verslag wordt gemaakt wat ter informatie wordt verzonden aan de directie van de vereniging Dit Koningskind;
5. de medewerker doven en slechthorende van Dit Koningskind één maal per half jaar wordt uitgenodigd op een vergadering van deputaten om de voortgang van het werk te bespreken;
6. de directeur van de vereniging Dit Koningskind jaarlijks wordt uitgenodigd om aanwezig te zijn bij een vergadering van deputaten waarin de bespreking van het gezamenlijke werk en de samenwerking centraal zal staan;
7. de hiërarchische verantwoordelijkheid voor de werkzaamheden van dovenpredikant en medewerker doven en slechthorenden onverminderd bij de eigen werkgever van beiden blijft liggen
8. beide partijen het recht hebben om eenzijdig dit convenant op te zeggen.

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage VII - I
Rapport deputaten Diaconale Zaken

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

VERANTWOORDING VAN DE WERKZAAMHEDEN VAN

HET GENERAAL DIACONAAL DEPUTAATSCHAP

EN

DE DIACONAAL CONSULENT

AAN DE GENERALE SYNODE VAN AMERSFOORT

OVER DE PERIODE 1.9.2002 T/M 1.9.2004

vastgesteld te Zwolle, 19.8.2004

VOORWOORD

Het Generaal Diaconaal Deputaatschap (GDD) kan terugzien op een drukke vergaderperiode. Vooral de vergaderingen met de zorginstellingen op gereformeerde grondslag waren intensief en namen veel tijd in beslag. De geplande verdieping in specifieke diaconale onderwerpen kon slechts minimaal ingevuld worden en moest helaas naar een volgend seizoen worden doorgeschoven.

Het GDD is dankbaar voor de fijne samenwerking met de diaconaal consulent, broeder Joop Lenting. Hij kan gezien worden als een stimulerende factor voor het werk van ons deputaatschap. Helaas heeft broeder Lenting besloten met vervroegd pensioen te gaan. De laatste maanden van het jaar 2003 heeft het deputaatschap zich bezig gehouden met de opvolging van de consulent. In maart 2004 werd overeenstemming bereikt met broeder Dirk-Albert Prins, die Joop Lenting per 10 mei 2004 is opgevolgd.

Deputaten zijn God dankbaar voor de kracht die Hij hen en de diaconaal consulent heeft gegeven om de vele werkzaamheden tot opbouw van Zijn kerk en het diaconaat in het bijzonder te verrichten. Samen met de nieuwe diaconaal consulent gaan zij vol vertrouwen onder Gods leiding de toekomst tegemoet.

INHOUDSOPGAVE

1	BEKNOPTE SAMENVATTING VAN HET RAPPORT	5
	1.1	Zorginstellingen op gereformeerde grondslag
	1.2	Diaconaal beleid
	1.3	Verankering Diaconaal Steunpunt, nieuwe consulent
	1.4	Aanbevelingen
2.	SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP	7
	2.1	Benoeming
	2.2	Taakverdeling
3	OPDRACHT VAN DE GENERALE SYNODE VAN ZUIDHORN (hoofdlijnen)	8
	3.1	Algemeen
	3.2	Opdracht
	3.3	Diaconaal consulent
4	GLBAAL BELEIDSOVERZICHT (conclusies/aanbevelingen)	9
	4.1	Beleidsnotitie GDD inzake financiële steun aan gereformeerde zorginstellingen
	4.1.1	HUIDIG BELEID
	4.1.2	NOODZAAK TOT BEZINNING OP HET HUIDIGE BELEID
	4.1.3	VOORSTEL WIJZIGING HUIDIG BELEID
	4.1.4	OVERGANG VAN OUD NAAR NIEUW BELEID
	4.2	Diaconale overlegstructuren
	4.3	Verankering Diaconaal Steunpunt
	4.4	Conclusies
5	UITVOERING WERKZAAMHEDEN	12
	5.1	Vergaderdata:
	5.2	Gesprekken met zorginstellingen die om een diaconale bijdrage vragen
	5.2.1	STICHTING DE DRIEHOEK
	5.2.2	STICHTING GEREFORMEERDE JEUGDHULPVERLENING (SGJ)
	5.2.3	VERENIGING DIT KONINGSKIND
	5.2.4	STICHTING SPRANK (VOORHEEN STICHTING DIT KONINGSKIND)
	5.2.5	VERENIGING DE WEGWIJZER
	5.2.6	STICHTING DE LUISTERPOST/BRALECTAH
	5.3	Gesprekken met zorginstellingen die <i>niet</i> om een diaconale bijdrage vragen
	5.3.1	GEREFORMEERD CENTRUM VOOR VERPLEGING EN REACTIVERING DE WIJNGAARD
	5.3.2	STICHTING ELEOS
	5.4	Bestuursleden GKV in organisaties op gereformeerde grondslag
	5.5.	Overige activiteiten van het GDD
	5.5.1	SAMENWERKING MET CKG/ADMA
	5.5.2	SAMENWERKING DEPUTAATSCHAP ZENDING & HULPVERLENING MET GDD
	5.5.3	OVERLEG DEPUTATEN TOERUSTING EVANGELISERENDE GEMEENTE
	5.5.4	OVERLEG MET DEPUTATEN STEUNPUNT GEMEENTEOPBOUW
	5.5.5	OVERLEG MET TU KAMPEN
	5.5.6	SPECIFIEK PASTORAAT
	5.5.7	OVERIGE ONDERWERPEN
	5.6	Financiën
6	RAPPORTAGE DIACONAAAL CONSULENT	17
	6.1	Algemeen
	6.2	Schriftelijke voorlichting en informatieverstrekking aan diakenen, artikelen, website en publicaties
	6.3	Adviezen aan diakenen, vraagbaak, klankbord
	6.4	Toerustingsbijeenkomsten, deskundigheidsbevordering, beleidsontwikkeling voor diakenen
	6.5	Classicaal diakenoverleg
	6.6	Externe contacten
	6.7	Diversen
7	BIJLAGEN	20
	7.1	Opdracht van Generale Synode van Zuidhorn

1 BEKNOPTE SAMENVATTING VAN HET RAPPORT

1. Zorginstellingen op gereformeerde grondslag

Het GDD maakt zich zorgen over het voortbestaan van zorginstellingen op gereformeerde grondslag. Zowel externe factoren (wegvallen van overheids subsidies, sociale wetgeving, e.d.) als interne factoren (het maken van kritische keuzes, efficiënt en effectief beleid van de instellingen en eigen fondswerving) maken het werken als zorginstelling er financieel niet eenvoudiger op. Het verkrijgen van een helder beeld over verhouding en omvang van steun van de kerken enerzijds en besteding van diaconale gelden door de zorginstellingen anderzijds wordt hierdoor uiterst lastig.

Teneinde een meer transparante werkwijze te bevorderen, de verantwoordelijkheden scherper af te bakenen en een discussie te kunnen voeren over creatieve manieren om zuinig en effectief om te gaan met diaconaal geld, stelt het GDD het volgende voor. De zorginstellingen ontvangen niet langer een algemene begrotingssteun van de kerken, c.q. diaconieën, maar verzoeken op grond van een drietal overwegingen om een quotum.

Deputaten denken hierbij aan:

- a) concrete projectvoorstellen met een vastgestelde einddatum;
- b) de opstart van een nieuwe zorginstelling;
- c) identiteitsgebonden meerkosten, c.q. het ontbreken van overheidssubsidies.

1.2 Diaconaal beleid

Overlegstructuur

In de verslagperiode heeft het GDD zich nadrukkelijk beijverd de ondersteunende en activerende diaconale overlegstructuur van de grond te krijgen in de vorm van Classicale Diaconale Commissies (Cl.D.Cies). Een actieve rol hierbij spelen de Diaconaal Consulent (DC) en de leden van het Comité voor de Centrale Diaconale Conferentie.

TU Kampen

Extra aandacht voor het diaconaat heeft het GDD (de diaconaal consulent en enige deputaten) aan de TU Kampen gevraagd. De wens van het GDD om een AIO bij de TU Kampen te laten promoveren op een diaconaal onderwerp, werd positief ontvangen, maar stuitte op budgettaire problemen.

Specifiek pastoraat

Ondanks het feit dat het onderwerp 'specifiek pastoraat' maar voor een deel een diaconaal onderwerp is, heeft het GDD toch uitgebreid bekeken of het financieel mogelijk zou zijn hiernaar onderzoek te doen. Dit was naar aanleiding van een vraag van een zuster uit onze kerken, die persoonlijk had gemerkt dat gemeenteleden met traumatische ervaringen en/of psychische problemen niet bij iedere predikant terecht kunnen - wat extra negatief kan werken omdat niet altijd voor christelijke hulp gekozen kan worden. In samenwerking met de TUK en De Wegwijzer is uitgebreid met GIDS over een geschikte vorm van onderzoek doorgesproken, maar vanwege de te hoge kosten moest helaas van dit onderzoek worden afgezien.

Contacten met andere deputaatschappen

Afgevaardigden van het GDD en/of de diaconaal consulent hebben de afgelopen periode contacten gehad met Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente, Deputaten Zending & Hulpverlening en Deputaten Steunpunt Gemeentebouw.

Contacten met CGK/ADMA

Hoewel het Diaconaal Steunpunt goed samenwerkt en regelmatig overleg heeft met het Diaconaal Bureau van de CGK, zijn de jaarlijkse gezamenlijke vergaderingen met de deputaten van CGK tijdelijk stil komen te liggen. Reden is dat de deputaten CGK zich bezinnen op een andere organisatievorm.

Studie

Aan de volgende studieonderwerpen zal het komende jaar aandacht worden besteed:

- vrouw in de kerk;
- kerk en staat;
- uitkomst van de enquête gehouden onder de diaconieën GKV.

1.3 Verankering Diaconaal Steunpunt, nieuwe consulent

Bij het verschijnen van dit rapport heeft de eerste diaconaal consulent, broeder Joop Lenting, inmiddels afscheid genomen van het Diaconaal Steunpunt en is hij opgevolgd door broeder Dirk-Albert Prins.

Joop Lenting kan gezien worden als de bouwer van het Diaconaal Steunpunt; het is aan Dirk-Albert Prins om het Diaconaal Steunpunt verder te verankeren.

1.4 Aanbevelingen

De opdracht van de Generale Synode van Zuidhorn aan het Generaal Diaconaal Deputaatschap wordt gecontinueerd zodat het tijd en gelegenheid krijgt om ingezet beleid af te ronden (diaconale overlegstructuren), te bestendigen (verankering Diaconaal Steunpunt) of te herformuleren (honorering financiële aanvragen zorginstellingen).

2 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

2.1 Benoeming

Als deputaten voor het Generaal Diaconaal Deputaatschap zijn door de GS van Zuidhorn benoemd:

drs. C. van der Leest (cvanderleest@hetnet.nl) (samenroeper)

A. Backer-van Dijk (a.backer-vandijk@zonnet.nl)

drs. C. van Dusseldorp (cvdus@hetnet.nl)

drs. H. Geertsema (mhgeertsema@planet.nl)

drs. B.W. Gort, RA (bwgort@home.nl)

W. Kleefsman (w.kleefsman@hetnet.nl)

ing. W. Koole (w.koole@zonnet.nl)

mr.drs. T.F. van der Lugt (t.f.vanderlugt@planet.nl)

prof.drs. K. Wezeman (k.wezeman@eco.rug.nl)

Als adviseur is benoemd: mevr.drs. J.J.A. Olij-Haak (michielenhannieolij@hotmail.com)

Als secundi zijn benoemd:

drs. J. van Eijnden

mevr. drs. S.M.R. de Graaff-Hoekstra

ds. S. de Jong

J. Los.

2.2 Taakverdeling

Deputaten hebben de taken als volgt verdeeld:

drs. C. van der Leest (voorzitter)

drs. C. van Dusseldorp (plv. voorzitter)

A. Backer-van Dijk (secretaris)

W. Kleefsman (plv. secretaris)

B.W. Gort (penningmeester).

De taakverdeling naar deskundigheid is als volgt verdeeld:

- adviseren: allen;
- financiën en beleid instellingen: Geertsema, Gort, Wezeman;
- begeleiding diaconaal consulent: Geertsema en Olij-Haak;
- juridische adviezen: Van der Lugt;
- giftenlijst: Koole.

3 OPDRACHT VAN DE GENERALE SYNODE VAN ZUIDHORN (hoofdpijnen)

3.1 Algemeen

De hoofdpijnen van het GDD is om de diakenen te ondersteunen bij hun werk en om namens de diakenen contacten te onderhouden met zorginstellingen op gereformeerde grondslag.

Het huidige Generaal Diaconaal Deputaatschap (GDD) is benoemd door de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken. Het deputaatschap bestaat uit negen deskundigen op sociaal-maatschappelijk gebied: predikant (2x), diaken (2x), psycholoog, jurist, organisatiedeskundige, registeraccountant, en secretaris met kennis van diaconale zaken. Daarnaast maakt het GDD gebruik van de adviezen van een arbeidspsycholoog.

3.2 Opdracht

1. Plaatselijke kerken advies geven over hun diaconale werkzaamheden;
2. plaatselijke kerken adviseren over het geven van financiële steun aan hulpverlenende Instellingen;
3. het bevorderen van een goede relatie tussen diakenen en gereformeerde hulpinstellingen o.m. door regelmatig overleg met deze instellingen;
4. het bevorderen van het diaconaal overleg in de classes of landelijk;
5. diakenen bekwamen in hun taken door middel van voorlichting, informatieverstrekking en toerusting;
6. het nemen van initiatieven als kerken in binnen- en buitenland als gevolg van rampen in nood komen te verkeren.

3.3 Diaconaal consulent

Het GDD kan voor de uitvoering van zijn werkzaamheden gebruikmaken van een beroepskracht. Aangesteld is een diaconaal consulent, die het zogeheten Diaconaal Steunpunt (DS) bemant. Ook de diakenen kunnen met vragen zich rechtstreeks wenden tot de diaconaal consulent.

4 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT (conclusies/aanbevelingen)

4.1 Beleidsnotitie GDD inzake financiële steun aan gereformeerde zorginstellingen

Motto: Samen werken aan toenemende transparantie

4.1.1 HUIDIG BELEID

Jaarlijks brengen de zorginstellingen op gereformeerde grondslag (De Driehoek, SGJ, Dit Koningskind, De Wegwijzer en De Luisterpost/Bralectah) een bezoek aan het GDD. Overlegd worden de vereiste financiële stukken waarom in de instructie van deputaten wordt gevraagd. Na discussie en behandeling van eventuele vragen met betrekking tot deze stukken door de financieel deskundigen wordt een brief aan de diaconieën gezonden met het verzoek het gevraagde quotum per kerklid over te maken.

4.1.2 NOODZAAK TOT BEZINNING OP HET HUIDIGE BELEID

Het afgelopen seizoen heeft het GDD zich bezonnen op de uitvoering van de synode-instructie. Directe aanleiding vormden de financiële problemen bij één van de zorginstellingen. Daarnaast stelden deputaten zich al langer de vraag hoe de onderscheiden verantwoordelijkheden voor het in stand houden van de gereformeerde zorg door de zorginstellingen zelf, GDD en kerken ingevuld zou moeten worden.

Ook komen er nogal wat signalen van diaconieën dat enerzijds de financiële grenzen van de diaconale steun aan gereformeerde zorginstellingen in zicht zijn en dat er anderzijds bij kerkleden een afnemende bereidheid is om fondsen te leveren voor christelijke hulp- en zorgverlening op landelijk niveau. Dit zal zeker de komende periode, bij de verdere uitwerking van de gewenste aanpassing van het huidige beleid, expliciete aandacht krijgen in de discussie over financiering van (landelijke) diaconale zorg. Het GDD legt zich vooralsnog niet direct neer bij genoemde signalen. Op z'n minst zal gedachtevorming gestimuleerd dienen te worden met betrekking tot het stellen van financiële prioriteiten ten aanzien van diaconale solidariteit op landelijk niveau en diaconale subsidiering op lokaal niveau. Christelijke naastenliefde, diaconale zorg en onderlinge solidariteit kunnen niet alleen met woorden beleden worden, maar kennen ook hun financiële consequenties.

In de huidige situatie wordt de diaconale bijdrage meegenomen in de algemene begroting van de zorginstellingen; transparantie ontbreekt daardoor nogal eens. Op deze manier is niet altijd duidelijk welke principiële keuzes een zorginstelling bij de financiële uitgaven maakt. Bij afnemende financiële middelen wordt het steeds belangrijker om de relatie tussen diaconale gelden en "diaconale" bestedingen volstrekt helder te krijgen. Een duidelijke manier van verantwoording naar de diakenen ten aanzien van de specifieke besteding van de diaconale quota ontbreekt meestal; ook diakenen weten graag precies waaraan het gecollecteerde geld wordt uitgegeven.

De huidige werkwijze maakt het tenslotte ook lastig om een discussie te voeren ten aanzien van creatieve manieren om zuiniger en effectiever om te gaan met de diaconale gelden.

4.1.3 VOORSTEL WIJZIGING HUIDIG BELEID

Deputaten stellen voor dat de zorginstellingen niet langer een algemene begrotingssteun van de kerken ontvangen. Het idee is dat een instelling via het GDD om een quotum kan verzoeken op een drietal gronden:

1. ter financiering van een bepaald project, door middel van het indienen van concrete projectvoorstellen met een vastgestelde einddatum;
2. bij de opstart van een nieuwe zorginstelling, voor een bepaalde periode;
3. ter financiering van activiteiten die niet kostendekkend zijn, wanneer deze direct en aantoonbaar het gevolg zijn van identiteitsgebonden keuzes zoals:
 - noodzakelijk te maken meerkosten (dit in vergelijking met seculiere instellingen, zoals extra reiskosten, huisvestingskosten, extra kosten samenhangend met beperkte schaalgrootte, etc.) ofwel:

- het missen van inkomsten/opbrengsten (eventueel in vergelijking met seculiere instellingen, zoals bijvoorbeeld ontbrekende overheidssubsidies).

De voordelen zijn:

- instellingen worden uitgedaagd kritische keuzes te maken;
- de dekking van het begrotingsgat wordt niet meer automatisch doorgeschoven naar de diakenen via het GDD;
- meer efficiënt en effectief beleid;
- betere verantwoording mogelijk naar de diakenen; directere relatie tussen de opgebrachte quota en diaconale zorgverlening;
- stimuleren van de instellingen om zelf nieuwe bronnen aan te boren dan wel zelf beter aan marketing te doen.

Een goed voorbeeld van een aansprekend duidelijk projectvoorstel is de gezinshuizenactie van SGJ enkele jaren geleden.

4.1.4 OVERGANG VAN OUD NAAR NIEUW BELEID

Om de zorginstellingen niet te overvallen met dit nieuw beleid, hebben de deputaten in 2003 de beleidsvoornemens bekend gemaakt aan de zorginstellingen. Nadrukkelijk werd daarin gevraagd om een reactie van de instellingen. De verkregen reacties waren positief gestemd. De geschetste, wat lastige positie van het GDD werd onderkend. Er is bereidheid mee te werken aan het indienen van verzoeken om een financiële diaconale bijdrage op basis van de genoemde drie gronden. De verwachting is dat in 2004/2005 de meeste aanvragen voor diaconale ondersteuning zullen plaatsvinden op boven beschreven wijze.

Het GDD zal zich komende periode buigen over:

- het formuleren van criteria voor projectfinanciering;
- het verbreden van dit aanbod tot projectfinanciering naar organisaties die nu geen quota ontvangen;
- formuleren van implementatiebeleid voor organisaties die in hun voortbestaan bedreigd worden bij afschaffing van algemene begrotingssubsidie;
- bezinning positie, rol en verantwoordelijkheid van het GDD in het christelijke barmhartigheidswerk, met daarbij nadrukkelijke aandacht voor de financiële component.

4.2 Diaconale overlegstructuren

In opdracht van de synode wordt gewerkt aan diaconale beleidsvorming op bovenlokaal niveau. In nauw overleg met de diakenen en de betreffende classes wordt getracht een ondersteunende en activerende diaconale overlegstructuur van de grond te krijgen in de vorm van Cl.D.Cies. Een actieve rol hierbij spelen de diaconaal consulent en de leden van het Comité voor de Centrale Diaconale Conferentie.

Inmiddels zijn in 25 van de 31 classes de diakenen in classicaal verband bijeen geweest.

Aan de verslagen te zien waren dat nuttige bijeenkomsten. Vooral voor de kleine diaconieën, die vaak een klankbord missen, zijn die bijeenkomsten waardevol.

Met de komst van het classicaal diakenoverleg is het provinciaal diakenoverleg op een enkele uitzondering na overbodig geworden en feitelijk afgeschaft.

In de resterende classes zien diaconieën de voordelen van het classicaal overlegorgaan nog niet in en gaan zij liever nog niet in gesprek met een Cl.D.Cie over hun diaconaal beleid.

Niet in alle van de 25 classes met diaconaal overleg is een Cl.D.Cie actief. Deputaten weten (echter) uit ervaring dat van bovenaf opgelegde structuren bij de diakenen niet werken; de wil om het diaconale beleid te veranderen, moet van onderaf komen.

Deputaten hanteren een groeimodel; eerst het overleg, daarna de formele commissies met de bijbehorende intervisie.

Dit punt blijft de aandacht van deputaten en de diaconaal consulent houden.

4.3 Verankering Diaconaal Steunpunt

Deputaten zijn dankbaar dat de GS van Zuidhorn in 2002 ingestemd heeft met de voortzetting van het Diaconaal Steunpunt voor onbepaalde tijd. Diakenen weten voor hun vragen de diaconaal consulent te vinden en ook de website van het Diaconaal Steunpunt wordt frequent bezocht. Van de werkzaamheden wordt door de diaconaal consulent in dit rapport separaat verslag gedaan.

De diaconaal consulent is bij alle vergaderingen van het Generaal Diaconaal Deputaatschap aanwezig. Daar komen de diaconale beleidsvragen en vragen over gereformeerde zorginstellingen aan de orde. Ook is de consulent aanwezig bij de bezoeken van de zorginstellingen. Dit heeft geleid tot een uitstekende communicatie tussen alle partijen, het GDD, de DC en de zorginstellingen.

De diaconaal consulent, Joop Lenting, heeft besloten per 1 juli 2004 met vervroegd pensioen te gaan. Naar aanleiding van deze vacature is op 6.12.2003 een advertentie in het Nederlands Dagblad en de Reformatie geplaatst, waarop 25 kandidaten hebben gereageerd. Na een zorgvuldige selectie- en sollicitatieprocedure zijn deputaten gelukkig een opvolger te hebben gevonden in Dirk-Albert Prins.

Tijdens de 112e Centrale Diaconale Conferentie in Amersfoort-Hoogland is afscheid genomen van Joop Lenting en de nieuwe diaconaal consulent voorgesteld.

4.4 Conclusies

- Deputaten zijn bezig met een wijzigingsvoorstel ten aanzien van het aanvragen van financiële ondersteuning door de zorginstellingen op gereformeerde grondslag. Dit voorstel moet nog worden afgerond en aan de diakenen worden voorgelegd.
- Deputaten, resp. de DC en de leden van het Comité voor de Diaconale Conferentie zullen inspanning blijven plegen om de resterende diaconieën te overtuigen van het nut van de Cl.D.Cies.
- Deputaten en DC werken samen aan de verdere verankering van het DS.
- Gezien het feit dat de activiteiten van het deputaatschap òf nog niet afgerond zijn òf worden bestendigd, heeft het GDD geen wijzigingsvoorstel ten aanzien van hun instructie verstrekt door de Generale Synode van Zuidhorn.

5 UITVOERING WERKZAAMHEDEN

5.1 Vergaderdata:

6.9.2002, 3.10.2002, 31.10.2002, 22.11.2002, 20.12.2002, 31.1.2003, 20.3.2003, 7.5.2003, 29.8.2003, 26.9.2003, 24.10.2003, 28.11.2003, 8.1.2004, 16.1.2004, 27.2.2004, 26.3.2004, 14.5.2004, 11.6.2004, 19.8.2004.

5.2 Gesprekken met zorginstellingen die om een diaconale bijdrage vragen

5.2.1 STICHTING DE DRIEHOEK

Gedurende de afgelopen jaren heeft het GDD veel overleg gevoerd met de stichting De Driehoek. Deze stichting biedt maatschappelijke hulpverlening in de eerstelijnszorg. Hierbij moet gedacht worden aan psychosociale hulp bij o.a. huwelijks- en relatieproblemen, scheiding, depressiviteit, seksverslaving. Ook geeft De Driehoek op preventie gerichte voorlichting en is er een meldpunt voor seksuele intimidatie en misbruik in pastorale relaties. De financiële positie van de stichting wijzigde zich door verschillende omstandigheden van positief tot fors negatief. Het roer moest om en de broekriem worden aangehaald. Daarnaast kreeg de instelling te maken met het geplande aftreden van de directie en het plotselinge vertrek van het gehele bestuur.

De nieuwe leiding van De Driehoek heeft een overlevingsplan opgesteld, waarachter het GDD zich op basis van ontvangen informatie kon stellen.

Gelukkig reageerden meer dan 90% van de diaconieën op het verzoek van deputaten de jaarlijkse bijdrage op tijd over te maken en daarnaast nog een extra gift te doneren. Zonder die extra steun zou het werk van De Driehoek ter ziele zijn gegaan.

Mede op aandringen van deputaten startte de nieuwe directeur, broeder Harry van der Linden, met het opstellen van een nieuw beleidsplan. Midden in zijn drukke werkzaamheden nam God broeder Van der Linden tot zich; De Driehoek bleef met veel vragen achter.

Ondertussen werd broeder Adrie S. Louter bereid gevonden het voorzitterschap van het bestuur op zich te nemen. Op een latere datum zal worden bekeken of er een nieuwe directeur wordt benoemd. Tot dan worden de managementtaken waargenomen door de broeders Louter en M. Zevenberg. Inmiddels ligt er een beleidsplan voor 2003 tot 2006 op tafel.

Opnieuw stapelen zich donkere wolken boven De Driehoek. Ondanks de vele adhesiebetuigingen heeft het Ministerie VWS besloten de stichting De Driehoek op termijn niet meer te subsidiëren.

Op 14 mei 2004 heeft het GDD opnieuw een gesprek met De Driehoek gevoerd over de toekomst van de stichting. De Driehoek presenteerde plannen hoe de stichting denkt te overleven. Concreet lag er nog niets op tafel. Voor eind oktober 2004 is opnieuw een afspraak gemaakt in de hoop dat er dan meer duidelijkheid zal zijn over de overlevingskansen van deze stichting. Intussen heeft De Driehoek laten weten vanaf 2005 met minder overheidssubsidie te moeten rondkomen.

5.2.2 STICHTING GEREFORMEERDE JEUGDHULPVERLENING (SGJ)

De stichting Gereformeerde Jeugdhulpverlening opereert sinds enkele jaren los van de stichting De Driehoek. Er gaat een aparte aanbevelingsbrief naar de diakenen toe met het verzoek de stichting financieel te ondersteunen. De SGJ is in Nederland de enige gereformeerde instantie die ambulante jeugdhulp verleent. Ook kan men er terecht voor ambulante jeugdbescherming (voogdij en gezinsvoogdij) en pleegzorg. Daarnaast beschikt de SGJ over jeugthuizen en gezinshuizen. Door creatief om te springen met de krimpemde gelden van de overheid en gelden van de kerken is men er de afgelopen jaren steeds weer in geslaagd de nodige hulp te bieden.

Ook deze stichting wordt voor een deel in zijn voortbestaan bedreigd door de nieuwe Wet op de Jeugdzorg Identiteitsgebonden Instellingen. Het blijft belangrijk dat de hulpzoekenden zelf aangeven door de SGJ geholpen te willen worden. Wij hebben de diakenen gevraagd hierop alert te willen blijven.

5.2.3 VERENIGING DIT KONINGSKIND

Ook de vereniging Dit Koningskind komt jaarlijks bij het GDD langs, waarbij financiële stukken en beleidsplannen worden overlegd en besproken. Tot en met 2003 ging er een aanbevelingsbrief naar de diakenen met het verzoek de vereniging financieel te ondersteunen. Tijdens de aanvraag voor 2004 bleek echter dat het eigen vermogen van de vereniging dusdanig hoog was, dat deputaten van mening waren dit keer geen bijdrage van de kerken te kunnen vragen.

In het voorjaar van 2002 hebben de vereniging Dit Koningskind en de stichting Dit Koningskind besloten ieder hun eigen weg te gaan. De beide instellingen hebben verschillende doelstellingen: zo houdt de vereniging Dit Koningskind zich bezig met het zoeken van zorg op maat voor haar cliënten; de stichting Sprank daarentegen is zorgaanbieder. Teneinde de zelfstandigheid te kunnen waarborgen leek het beide instellingen verstandiger uit elkaar te gaan. (Zie ook 5.2.4).

5.2.4 STICHTING SPRANK (VOORHEEN STICHTING DIT KONINGSKIND)

Eind 2002 laat de stichting Sprank weten het op prijs te stellen ook jaarlijks een gesprek met het GDD te voeren. Daartoe worden de benodigde financiële stukken overlegd. Hieruit blijkt dat de stichting veel moeite moet doen om financieel het hoofd boven water te houden door het ontbreken van voldoende reserves. Inmiddels heeft men al veel maatregelen getroffen om te overleven. Buiten de reguliere overheids gelden is er echter geen geld om iets extra's voor de gehandicapte broeders en zusters te doen. De vereniging Dit Koningskind verkeert in de gelukkige omstandigheden regelmatig legaten en donaties van broeders en zusters te ontvangen. Bij het uiteengaan van de vereniging en de stichting is het geld echter bij de vereniging gebleven. Sprank is nog onbekend bij de diaconieën. We hebben de stichting dan ook geadviseerd veel aan PR te doen.

De stichting is gevraagd na te denken over een projectvoorstel, zodat de diakenen kunnen collecteren voor een aansprekend doel. Zie ook punt 4.1.3.

5.2.5 VERENIGING DE WEGWIJZER

De vereniging De Wegwijzer is de kleinste zorgorganisatie die bij deputaten op bezoek komt. De vereniging heeft een vaste achterban en betekent veel voor broeders en zusters in psychische nood. Gewerkt wordt met vrijwilligers. De diaconale gelden worden gebruikt voor het scholen van deze vrijwilligers en voor een betaalde beroepskracht die de organisatie aanstuurt. De vereniging ziet zich de komende tijd geconfronteerd met dubbele salariskosten. Het ziet er namelijk naar uit dat de aangestelde kracht voorlopig niet meer aan het werk kan; om het werk van de vereniging voort te zetten is een vervangende kracht aangetrokken.

Deputaten hebben De Wegwijzer geadviseerd goede contacten te onderhouden met organisaties zoals SGJ en Eleos, teneinde doublures in het werk te voorkomen.

5.2.6 STICHTING DE LUISTERPOST/ BRALECTAH

Sinds enkele jaren zijn De Luisterpost en Bralectah gefuseerd. De samenwerking verloopt op plezierige wijze en heeft ertoe geleid dat met een verlaagde bijdrage van de diaconieën kan worden gewerkt.

De stichting levert een reeks van producten ten behoeve van broeders en zusters die om verschillende redenen niet kunnen deelnemen aan het kerkelijk leven. Hierbij moet men niet alleen aan de visueel gehandicapte broeders en zusters denken, maar ook aan hen die door ziekte tijdelijk niet in staat zijn een tijdschrift of boek te lezen. Ook kerkleden die door werkzaamheden voor korte of langere tijd in het buitenland verblijven, kunnen van de

producten gebruikmaken. De diaconale bijdrage wordt gebruikt voor die broeders en zusters die de producten zelf niet kunnen bekostigen.

Bezuinigingsplannen van het kabinet dreigen het werk van de Christelijke Blindenbibliotheek (waarmee Bralectah samenwerkt) te beëindigen. Het inspreken van christelijke lectuur komt dan in gevaar. In dat geval zal Bralectah weer een aantal taken op zich moeten nemen, hetgeen een toename van de kosten met zich zal meebrengen.

5.3 Gesprekken met zorginstellingen die *niet* om een diaconale bijdrage vragen

5.3.1 GEREFORMEERD CENTRUM VOOR VERPLEGING EN REACTIVERING DE WIJNGAARD

Jaarlijks komt op ons verzoek op bezoek de directeur van de Stichting Gereformeerde Zorg- en Woonvoorzieningen. De Wijngaard is een traject van reorganisatie en visieontwikkeling ingegaan, waarbij gekeken wordt naar de zorgvraag en kwaliteit van leven. Hierover wordt gediscussieerd met het personeel.

De Wijngaard is gestart met de nieuwbouw van een verpleeghuis met 72 plaatsen verdeeld over kleine units. De directeur hoopt dat dit een impuls geeft om in De Wijngaard te willen wonen en werken. De bezetting blijft een zorg en ook is het moeilijk om jonge mensen te motiveren voor een loopbaan in de zorgsector.

5.3.2 STICHTING ELEOS

Op uitnodiging komt jaarlijks op bezoek een afgevaardigde van de stichting Eleos. Met de stichting wordt regelmatig gesproken over mogelijke samenwerking met De Driehoek. Eleos is bereid creatief mee te denken. Een probleem is echter de financiering door de overheid. Eleos blijft als tweedelijnszorginstelling AWBZ-gefinancierd, dit in tegenstelling tot De Driehoek die hulpverlening in de eerstelijnszorg biedt.

Eleos kent P&D-teams (preventie en dienstverlening). Hiervoor bestaat grote belangstelling bij de ambtsdragers.

Gesproken is ook over het geringe aantal christelijke psychiaters dat reageert op de vacatures bij Eleos. Dit is een landelijk probleem.

De stichting heeft een Steunfonds, waaraan de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt jaarlijks een bescheiden bijdrage overmaken. De stichting gebruikt het geld voor voorfinanciering van nieuwe vestigingen in het land. Eleos is aangeraden meer aan PR te doen bij de GKV.

5.4 Bestuursleden GKV in organisaties op gereformeerde grondslag

Een tweetal GKV-bestuursleden brengt op verzoek van deputaten jaarlijks verslag uit van hun ervaringen bij Eleos. Een aantal bevindingen:

- Met de achterban van Eleos wordt gediscussieerd over de nieuwe situatie die zich ontwikkelt voor de Gereformeerde Bond na het ontstaan van PKN. Zoveel mogelijk personen van de oude achterban moeten gebruik kunnen blijven maken van de voorzieningen van Eleos.
- Zoals al bij punt 5.3.2 is gemeld, zijn er problemen bij het vinden van psychiaters en artsen op gereformeerde grondslag. Getracht zal worden de artsengroep van het GMV over deze problematiek te informeren.
- Op initiatief van de GKV Zeist zou door de classiskerken actie ondernomen kunnen worden inzake pastorale zorg in een psychiatrisch ziekenhuis.
- Eleos zou een veel grotere naamsbekendheid kunnen krijgen bij GKV door mailing, links op de GKV-site, jaarboekjes. etc.

5.5. Overige activiteiten van het GDD

5.5.1 SAMENWERKING MET CGK/ADMA

Hoewel het Diaconaal Steunpunt goed samenwerkt en regelmatig overleg heeft met het Diaconaal Bureau van de CGK, zijn de jaarlijkse gezamenlijke vergaderingen met de

deputaten van CGK tijdelijk stil komen te liggen. Reden is dat de deputaten CGK zich bezinnen op een andere organisatievorm.

5.5.2 SAMENWERKING DEPUTAATSCHAP ZENDING & HULPVERLENING MET GDD

Er is goed en regelmatig overleg tussen DS en het bureau van Z&H. Gezien het voorgaande bestond er geen reden tot het uitschrijven van een gezamenlijke vergadering.

5.5.3 DEPUTATEN TOERUSTING EVANGELISERENDE GEMEENTE

Op 25 maart 2004 heeft een afgevaardigde van het GDD en Lenting de studiedag van DTeg bijgewoond, waarop vertegenwoordigers aanwezig waren van DTeg, SGO, TUK, CGK en ASE. Aanwezigen hielden ieder vanuit hun gezichtsveld een voordracht, waarbij sprake was van een diaconale gemeente, missionaire gemeente, pastorale gemeente, plaatselijke gemeente, etc. Lenting heeft gesproken over "Woord en Daad, Evangelisatie en Diaconaat".

5.5.4 OVERLEG MET DEPUTATEN STEUNPUNT GEMEENTEOPBOUW

Een afvaardiging van het GDD sprak op 14 april 2004 met een afvaardiging van SGO. De instructie van beide deputaatschappen werd toegelicht.

Vervolgens is er gesproken over mogelijke samenwerking tussen de beide deputaatschappen en eventueel ook anderen op het gebied van beleid t.a.v. gemeenteopbouw in de praktijk, visie op de gemeente en de ambten, overlegniveau, etc. SGO zal een studiedag organiseren, waarvoor het GDD, DTEG, AES, Deputaten Kerkorde en Deputaten Dienst en Recht zullen worden uitgenodigd. Ook de curatoren van de TUK zullen hiervoor worden uitgenodigd.

5.5.5 OVERLEG MET TU KAMPEN

Op 14 april 2004 hebben een tweetal deputaten en de DC een bezoek aan de Theologische Universiteit in Kampen gebracht. Bij het gesprek van TUK-zijde waren aanwezig prof.dr.s. G. Kwakkel en dr. P.W. van de Kamp. Doel was meer aandacht te vragen voor het diaconaat. Tijdens de discussie bleek dat men van goede wil was, maar dat de TUK wegens weinig budgettaire en personele ruimte niet in staat is aan de wens van het GDD tegemoet te komen. Als hoofddoel ziet men de opleiding van predikanten die bij het afstuderen 'iets' moeten weten van het diaconaat.

Dit betekent voor het GDD, resp. de diaconaal consulent, dat zij voor verdieping van het diaconaat op zoek moeten gaan naar fondsen om bijvoorbeeld een AIO te laten promoveren op een diaconaal onderwerp.

5.5.6 SPECIFIEK PASTORAAT

Enkele jaren geleden heeft een zuster uit onze kerken bij de voorzitter van het GDD de vraag voorgelegd of er niet een bescheiden gereformeerd pastoraal centrum (eventueel gekoppeld aan een bestaande instelling) zou kunnen worden opgericht waar mensen met geloofszaken naar toe kunnen. Immers, niet altijd kan voor christelijke hulp gekozen worden en dan is het nog belangrijker dat een beroep gedaan kan worden op gespecialiseerd pastoraat. Ondanks het feit dat het onderwerp 'specifiek pastoraat' maar voor een deel een diaconaal onderwerp is, heeft het GDD toch besloten hiernaar onderzoek te doen. Tijdens de eerste discussies bleek dat niet iedere predikant in staat is, en hiervoor ook niet is opgeleid, zich te verdiepen in gemeentelieden met traumatische ervaringen en/of psychische problemen. Dit was trouwens ook de ervaring van de vragenstelster.

Gedurende de afgelopen jaren is tijdens de bezoeken van de verschillende zorginstellingen dit onderwerp aangekaart. Een oplossing of antwoord op de vraag had men hiervoor niet. Ook zijn enkele deskundigen geraadpleegd. Intussen is gebleken dat ook FOCARIS, een platform van zorginstellingen op gereformeerde grondslag, zich voor een deel hiermee bezig houdt.

Verder is TU Kampen de vraag voorgelegd wat gemeentelieden mogen verwachten van kerkelijk pastoraat.

Het GDD was voornemens middels casestudies hiernaar onderzoek te doen. Er was een begeleidende stuurgroep gevormd, waarin ook mensen van de TUK en van De Wegwijzer

zitting hadden. GIDS is benaderd om het onderzoek vorm te geven. De probleemstelling voor het onderzoek was als volgt geformuleerd:

- Hoe werkt het pastoraat binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) aan gemeenteleden met psychische moeiten die voortkomen uit en gerelateerd zijn aan psychiatrische ziektebeelden?
- Wat zijn specifieke karakteristieken en patronen?
- Welke actoren spelen een vitale rol in het pastorale proces?
- Welke procedures worden gehanteerd? Welke interventies en interacties vinden plaats?

Helaas moest vanwege de te hoge kosten uiteindelijk van het onderzoek worden afgezien. Los van de vraag hoe dit onderzoek beoordeeld zou moeten worden: door deze gang van zaken heeft het GDD gemerkt dat het node de financiën mist om behoorlijk onderzoek te laten verrichten dat dienstbaar is aan het diaconaat binnen onze kerken.

5.5.7 OVERIGE ONDERWERPEN

Veel tijd van de GDD-vergaderingen wordt opgeslokt door gesprekken met de zorginstellingen. Toch hoopt het deputaatschap het komende jaar toe te komen aan de volgende studieonderwerpen:

- vrouw in de kerk;
- kerk en staat;
- bespreking en consequenties uitslag enquête diaconieën GKV.

5.6 Financiën

Aan het eind van het boekjaar 2003 is het eigen vermogen - de reserve - van het Diaconaal Steunpunt uitgekomen op een bedrag van € 12.036, overeenkomend met 12% van de genormaliseerde uitgaven in het jaar 2003.

De belangrijkste reden voor deze daling is dat het Diaconaal Steunpunt in de verslagperiode is gefinancierd met een lager quotum dan waarom op grond van de meerjarenraming 2003-2005 was verzocht.

De Generaal Diaconale Deputaten waren genoodzaakt in een aantal voorgenomen projecten bezuinigingen door te voeren omdat daarvoor financiële mogelijkheden ontbraken.

De jaarrekeningen 2002 en 2003 en de meerjarenraming van de exploitatie voor de periode 2006 tot en met 2008 zijn toegezonden aan deputaten Financien en Beheer.

6 RAPPORTAGE DIACONAAL CONSULENT

Dit rapport met betrekking tot de werkzaamheden van het Diaconaal Steunpunt (DS) over de periode augustus 2001 t/m 2004 is een beknopte aanvulling op het rapport van het GDD en betreft specifiek de activiteiten van het DS.

Na de positieve beslissing van de Generale Synode van Zuidhorn over de continuering van het DS zijn de activiteiten t.b.v. de diakenen met nieuw elan voortgezet en uitgebreid.

Dankzij een goede organisatie van de werkzaamheden, concentratie op de doelgroep, concentratie op de kerntaken en inschakeling van beschikbare capaciteit in het Gbouw is het DS in staat om alle werkzaamheden met slechts 1 formatieplaats uit te voeren.

In onderstaande rapportage zal de volgende onderverdeling worden gevolgd:

6.1 Algemeen

Het Diaconaal Steunpunt heeft in de verslagperiode, onder verantwoordelijkheid van het GDD, zijn werkzaamheden op een goede, systematische en harmonieuze wijze kunnen verrichten. Volgens het nieuwe meerjarenplan – dat na de GS van Zuidhorn door het GDD is vastgesteld – heeft het DS bijna alle voorgenomen activiteiten kunnen uitvoeren. Daarvoor zijn we de Here dankbaar. Omdat veel verzamelde ‘diaconale informatie’ via de DS-website en via het elektronisch archief van “Dienst” (periodiek voor ambtsdragers) in de afgelopen jaren zeer toegankelijk is gemaakt voor diakenen, is het vraagpatroon van diakenen aan het wijzigen. Er lijkt zich een trend af te tekenen naar minder, maar wel moeilijker vragen van diakenen.

Ook de vele toerustingsbijeenkomsten in de afgelopen 3 jaar leiden tot beter gekwalificeerde diakenen.

Het landelijk onderzoek naar de stand van zaken van het diaconaat in de GKV, dat in het voorjaar van 2004 heeft plaatsgevonden en dat op de Centrale Diaconale Conferentie van 5 juni 2004 is behandeld, maakt enkele van die trendwijzigingen zichtbaar.

Waar functioneel en zinvol, werkt het DS samen met andere ‘toerusters’ in de GKV. De samenwerking met het Diaconaal Bureau van de CGK is verder toegenomen. Gezamenlijke diakenbijeenkomsten vinden steeds vaker plaats.

6.2 Schriftelijke voorlichting en informatieverstrekking aan diakenen, artikelen, website en publicaties.

Regelmatige schriftelijke voorlichting over diaconaat heeft plaatsgevonden via “Dienst”, via enkele artikelen in “De Reformatie”, via artikelen in regionale kerkbodes, via het Diaconaal Infoblad, via E-mail nieuwsbrieven en via een enkel artikel in het Nederlands Dagblad.

Daarnaast is de DS-website een zeer belangrijke informatiebron voor diakenen. Wekelijks bezoeken tussen de drie- en vierhonderd diakenen deze site.

In de verslagperiode verschenen ook enkele diaconale publicaties:

- Diaconaat naar buiten, een reader over onze diaconale opdracht naar buiten.
- Gavendienst van diaconie en gemeente, over inzamelen, beheren en uitdelen van diaconaal geld.
- Profielschets van de diaken, over de kern van het diakenambt en de relatie tot de ouderling en de diaconale gemeente.
- In juni 2004 verscheen van Ds. Gerrit Riemer de publicatie “De diaconale gemeente”, geschreven op verzoek van DS en de stichting “De Verre Naasten”.

Verder verschenen:

- een tweede oplage van de videoclip over diaconaat;
- een Hongaarse versie van de video over diaconaat;

- een herziening van de zogenaamde giftenadvieslijst.

6.3 Adviezen aan diakenen, vraagbaak, klankbord.

De vragen waarmee diakenen het DS benaderen, zijn zeer verschillend. De thema's wijzigen weinig in de loop van de jaren. Wel neemt de laatste twee jaar het aantal situaties waarin sprake is van financiële schulden, binnen onze kerken snel toe. Zoals al gezegd: het aantal vragen van diakenen lijkt iets te dalen, maar de moeilijkheidsgraad stijgt.

Tot de top-tien behoren bijvoorbeeld:

- vragen m.b.t. financiële steunverlening en schulden;
- vragen over giften aan allerlei instellingen;
- vragen over diaconale gemeente zijn en gemeenteopbouw;
- vragen over het diaconaal beleid;
- vragen over het diaconaal huisbezoek;
- vragen over samenwerking tussen ambtsdragers;
- vragen over extern gericht diaconaat.

Het DS streeft naar een korte responsietijd.

6.4 Toerustingsbijeenkomsten, deskundigheidsbevordering, beleidsontwikkeling voor diakenen.

Toerustingsbijeenkomsten vervullen een zeer belangrijke rol in het contact met en de kennisoverdracht aan diakenen.

In de verslagperiode werden op verschillende plaatsen bijeenkomsten gehouden over o.m. de volgende thema's:

- Oriëntatiebijeenkomsten voor nieuwe diakenen.
- Huisbezoek door diakenen, waarom en hoe?
- Wat is onze diaconale taak naar buiten?
- Zijn wij een diaconale gemeente?
- Richtlijnen bij financiële steunverlening door de diaconie.
- Het financiële beleid van de diaconie.
- De taak van de diaken in de eredienst.
- Problematische schulden en schuldhulpverlening.
- Profielschets van de diaken.
- Het voeren van diaconale gesprekken.
- Diaconaal beleid maken.

Elk seizoen worden deze bijeenkomsten bezocht door meer dan 600 diakenen.

Het thema "Het voeren van diaconale gesprekken" werd behandeld samen met het SGO. De belangstelling voor deze cursus van twee dagdelen was groot (meer dan 225 deelnemers). Zowel voor de gereformeerde kerken in de Oekraïne als in Roemenie werd op verzoek een korte cursus gegeven over diaconaat met behulp van de video.

6.5 Classicaal Diakenoverleg

Na de positieve steun van de GS van Zuidhorn is de invoering van classicaal diakenoverleg met kracht voortgezet. In ongeveer 25 van de 31 classes vindt nu jaarlijks regulier diakenoverleg plaats. In die regio's is het provinciaal diakenoverleg - als zijnde niet meer functioneel - opgeheven. Hoewel niet in alle classes is besloten tot de instelling van een Classicale Diaconale Commissie, zijn GDD en DS tevreden over dit voorlopige resultaat. In de komende tijd zullen we de achterblijvende diaconieën overtuigen van nut en zin van deze classicale diakenontmoetingen. Vooral de kleine diaconieën hebben daar veel aan. In de classis Drachten heeft inmiddels een gezamenlijke ontmoeting met de CGK-diakenen uit Friesland plaatsgevonden.

6.6 Externe contacten

Tussen het DS en het Diaconaal Bureau van de CGK was er intensief werkcontact. Steeds meer activiteiten gebeuren samen (onder verantwoordelijkheid van wederzijdse deputaten). Met de Diaconale Commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken bestaat een goed contact. Met het diaconaal bureau van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland bestaat een sober, maar goed contact.

Verder waren er veel contacten met de verschillende gereformeerde of christelijke hulporganisaties.

Met de Theologische Universiteit in Kampen en de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle is er geregeld contact over aspecten van diaconaat of over diaconaat in de opleiding van theologen of kerkelijk werkers.

6.7 Diversen

- Het DS levert jaarlijks een bijdrage aan de module diaconaat van de opleiding voor Kerkelijk Werker aan de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle.
- De Centrale Diaconale Conferentie (CDC) is een jaarlijks terugkerend hoogtepunt in het diaconaal jaar. Conferentiethema's waren:
 - Vrijwilligers in een diaconale gemeente (2002).
 - Samenwerking tussen diakenen en ouderlingen (2003).
 - Actuele stand van zaken in de diaconie (2004).
- Het DS werkt samen met de projectgroep Vluchtelingen en Asielzoekers (die onder deputaten DTEG opereert) op het lastige terrein van asielzoekers en uitgeprocedeerden.

7 BIJLAGE

7.1 Opdracht van de Generale Synode van Zuidhorn

1.1 Taakomschrijving

- a.1 Plaatselijke kerken (diaconieën) informeren en adviseren in hun diaconale arbeid, gericht op het zijn van 'diaconale gemeente', zowel intern als in de samenwerking;
- a.2 ondersteunen en stimuleren van diaconale beleidsvorming, waaronder begrepen beleid dat vorm krijgt in diaconale samenwerking op bovenlokaal niveau; met het oog op het laatste: in nauw overleg met de diakenen en met de betreffende classis en gefaciliteerd door het DS voort te werken aan een ondersteunende en activerende diaconale overlegstructuur in elke classis, in de lijn met de positieve ervaringen in de beide proefpolders Drachten en Alkmaar-Haarlem;
- a.3 in overleg met de deputaatschappen die verantwoordelijk zijn voor hulpverlening aan de buitenlandse kerken en christenen, de diaconieën wegen wijzen voor het betrekken van de plaatselijke gemeente, al dan niet geclusterd, bij die hulpverlening;
- a.4 bevorderen dat de deskundigheid van (individuele) diakenen, met name door het toegankelijk maken van informatie over zaken die in de diaconale praktijk regelmatig terugkomen, en door (het organiseren van) toerustingsactiviteiten;
- b.1 stimuleren van een goede relatie tussen de diakenen en de zorginstellingen op gereformeerde grondslag, zodat de diakenen voldoende informatie krijgen over wat deze instellingen kunnen doen en steunen door gebed- en financiële steun vanuit de gereformeerde kerken;
- b.2 bevorderen dat de onder b.1 bedoelde instellingen door samenwerking of anderszins, een onderling afgestemd en behoeftedekkend zorgaanbod realiseren;
- b.3 plaatselijke kerken die overwegen financiële steun te verlenen aan een bepaalde, op boven provinciaal niveau werkzame instelling, desgevraagd dienen met informatie over de betrokken instelling en met advies;
- b.4 op verzoek van hulpverlenende instellingen die zich tot de kerken wenden met het verzoek om financiële steun, die verzoeken beoordelen en (bij gunstige beoordeling) een voor de kerken (diaconieën) bestemde aanbeveling afgeven;
- b.5 op verzoek van een onder b.1 bedoelde instelling, die beoogt om binnen de gereformeerde kerken een bestuurlijke medeverantwoordelijkheid te verankeren, een bestuurder van die instelling voor te dragen of te benoemen, die niet lid is van het GDD;
- c. indien nodig initiatieven nemen om overheden te informeren over de zienswijze van de kerken inzake een aangelegenheid van diaconaal belang, in goed overleg met de deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid;
- d. de werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget dat separaat wordt toegezonden.
- e. aan de volgende synode rapport uitbrengen van de werkzaamheden en dat rapport een half jaar voor het begin van de volgende synode aan de kerken toe te sturen.

Nadere regels voor de wijze van uitvoering van de taken.

- 1. Deputaten maken voor de uitvoering van hun taken gebruik van een beroepskracht (diaconaal consulent). Daarbij gelden de volgende bepalingen:

- de consulent wordt namens de gezamenlijke rechtspersoonlijkheid bezittende kerken aangesteld door het GDD, dat daartoe door de generale synode wordt gemachtigd. Het GDD oefent zowel formeel als materieel namens de generale synode de taken en bevoegdheden van de werkgever uit. De consulent geeft personele invulling aan een Diaconaal Steunpunt;
 - zijn aanstelling geschiedt op basis van een nauwkeurige omschrijving door het GDD van de taken en werkzaamheden van de consulent. De verspreiding in de tijd van de te verrichten activiteiten en de prioriteiten worden vast gelegd in een jaarlijks op te stellen programma. Aan de hand daarvan worden de taakstelling en de wijze van functioneren van de consulent en het Diaconaal Steunpunt regelmatig geëvalueerd;
 - in de rapportage van het GDD aan de volgende generale synode wordt een afzonderlijk verslag opgenomen van de werkzaamheden van de consulent;
 - voor de financiering van de beroepskracht (salaris e.d., bureau- en reiskosten en kosten voorlichtingsmateriaal en hulpmiddelen) wordt het GDD een budget toegekend dat separaat zal worden toegezonden. Voor de besteding en verantwoording daarvan gelden de regels neergelegd in het betreffende generale synodale kader.
De quaestor van de generale synode neemt het genoemde bedrag in de omslag die wordt opgelegd aan de kerken, met de aanbeveling aan de kerken het aan de kosten van het Diaconaal Steunpunt toe te rekenen deel van de omslag te betalen uit diaconale kas.
2. Het GDD respecteert de taken en positie van classikale en particulier synodale diaconale deputaten. In daartoe aanleiding gevende gevallen dienen deze deputaten te worden geconsulteerd of dienen zaken naar hen te worden doorverwezen, waarbij met name valt te denken aan zaken met een uitgesproken lokale of regionale impact.
 3. Het GDD onderhoudt contacten met andere generale deputaatschappen waar dit wenselijk is om op het uitvoeringsvlak de taken van de onderscheiden deputaten goed met elkaar te laten sporen en overlap te voorkomen.
 4. Het GDD draagt, voor zover het van hem afhangt, ertoe bij dat in het overleg met betrokkenen andere deputaatschappen en instanties wordt voorzien in een passend kader van afstemming van de toerustingsactiviteiten die van de verschillende zijden worden aangeboden aan kerkelijke ambtsdragers.
 5. Het GDD en de consulent onderhouden contacten met de taakverwante organen van de Christelijke Gereformeerde Kerken om door het delen van inzichten en ervaringen respectievelijk het verlenen van onderlinge bijstand elkaar te verrijken en het risico van discontinuïteit in de dienstverlening aan de diakenen te verminderen.
 6. In de taakomschrijving van de diaconale consulent wordt opgenomen dat de consulent contacten legt en onderhoudt met deskundigen die door hem kunnen worden geraadpleegd indien voor het beantwoorden van vragen van diakenen een bijzondere expertise is vereist.
 7. Bij de uitvoering van de onder b.3 en b.4 genoemde taken hanteren deputaten de volgende criteria:
 - a. de hulpverlening door de instelling moet op gereformeerde grondslag geschieden en moet dienstbaar zijn aan de beoefening van de christelijke barmhartigheid;
 - b. het doel en de wijze van de hulpverlening dienen overeen te komen met wat Gods woord ons over de dienst der barmhartigheid leert;
 - c. het beleid van de instellingen dient controleerbaar op de hulpverlening gericht, economisch verantwoord en op een optimale samenwerking met andere instellingen gericht te zijn;

d. de financiële ondersteuning vanuit de diaconie moet gericht zijn op een leniging van nood en zo mogelijk strekken tot opbouw van de gemeente. De beoordeling of aan deze criteria wordt voldaan vereist overlegging door de betrokken instelling van jaarstukken, begroting, beleidsplan, meerjarenbegroting alsmede een verslag van wat de instelling heeft gedaan met eventuele voorafgaande vragen of adviezen van de kant van het GDD. Een aan de kerken gerichte aanbeveling tot het verlenen van financiële steun wordt door het GDD bondig gemotiveerd in een duidelijke relatie tot de hiervoor genoemde criteria.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in Nederland**

Bijlage VIII - I

**Deputaten Aanvullende Steunverlening
Evangelisatie**

**Studierapport Evangelisatie en
Gemeentestichting**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

UITWERKING OPDRACHT 2F GENERALE SYNODE ZUIDHORN

In dit rapport willen we als deputaten ASE het resultaat aanbieden van de uitvoering van opdracht 2f van de instructie die we van de GS van Zuidhorn (2002) hebben meegekregen. Het leek ons het beste om over deze opdracht apart te rapporteren, separaat van het werk- en evaluatierapport dat op onze normale taakuitoefening betrekking heeft.

De extra opdracht 2f die wij ditmaal meekregen, vormde een heel eigen taakveld en vroeg ook om een afzonderlijke rapportage in dit stuk.

De opdracht waarover het hier gaat, luidde letterlijk als volgt:

“f. in overleg met de bestaande projecten, alsook deputaten Toerusting evangeliserende gemeente, deputaten Zending, hulpverlening en training en zo mogelijk deputaten Evangelisatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken en anderen te komen tot een principiële onderbouwing en zo mogelijk een heroriëntatie op de aandachtsgebieden zending en evangelisatie en de eventuele consequenties voor de bekostigingsstromen en daarbij aandacht te geven aan o.a.

- A visievorming inzake evangelisatie en gemeentestichting in Nederland;
- B uitwisseling van kennis en ervaring tussen genoemde instellingen inzake evangelisatieprojecten en gemeentestichting in Nederland;
- C visieontwikkeling inzake de mogelijkheid van participatie van instellingen/gemeenten buiten deputaten Aanvullende steunverlening evangelisatiewerk in de bekostiging van projecten;”

Aanleiding voor de opdracht

We willen eerst even de achtergrond en motivatie voor deze opdracht naar voren halen. Dat zet dit rapport in het juiste perspectief en verduidelijkt de zin en bedoeling ervan.

In het synodebesluit met de instructie voor ons deputaatschap (Acta Zuidhorn, art. 106) lezen we dat het bedoelde besluit onder 2f in grond 4 wordt toegelicht. De visievorming die volgens opdracht 2f (speciaal onderdeel A) nodig is, heeft blijkens grond 4 alles te maken met de vraag “of evangelisatieprojecten los van de mogelijkheden van de gemeente van start kunnen gaan en door het kerkverband ondersteund kunnen worden.”

Ingewijden kunnen in deze formulering de discussie over het Amstelproject zien doorschemeren (zie Acta, art. 108). De visie als antwoord op de genoemde vraag moet ontwikkeld worden “o.a. in het licht van de besluiten van de Generale Synode Kampen 1975 over evangelisatie.” Deze vraagstelling is duidelijk en verdient ook een duidelijke reactie, vooral ook omdat dit antwoord van praktisch belang is voor ons zelf en a.s. synodes. Het gaat volgens grond 4 ten slotte om “de beoordeling van verzoeken om steun”. Als landelijke aanvullende steun in ons kerkverband een optie blijft, dan is het ook belangrijk dat uit onze studie concrete criteria voortvloeien als het gaat om toekomstige verzoeken tot steun voor evangelisatieprojecten die te vergelijken zijn met het Amstel-project. Want elke beoordeling vraagt om duidelijke normen en ijkpunten.

De synode voegde er in diezelfde grond 4 nog aan toe, dat het in deze tijd ook van belang is om “te komen tot een gereformeerde visie op evangelisatie en kerkplanting.” Deze motivering is wat minder concreet dan de eerstgenoemde en wat minder direct met de besluitvorming van de synode rond het Amstelproject te verbinden. Maar op zichzelf is ook deze motivering voor opdracht 2f wel duidelijk.

Interpretatie van de opdracht

De synode gaf een extra opdracht die op een bepaalde manier is geformuleerd en beargumenteerd. Toen wij aan het werk gingen, bestond de synode niet meer. Wij konden geen navraag meer doen naar de precieze verbanden en bedoelingen in de opdracht, en over de exacte relatie tussen opdracht 2f en grond 4. Wil de nieuwe synode ons resultaat goed kunnen beoordelen, dan is het voor haar nuttig om precies te weten hoe wij onze taakomschrijving geïnterpreteerd hebben. Tegelijk is het ook voor ons zelf nodig om helder onder woorden te brengen wat de GS van Zuidhorn volgens ons vroeg en wat de logische stappen zijn die wij bij de uitvoering van onze opdracht zouden moeten maken.

Wij zelf hebben de instructie op de volgende manier gelezen:

Het begint met de discussie op de synode over het Amstelproject (zie Acta, art. 106, pag. 200). Er is verschil van mening over de vraag of voor het aantal predikantsplaatsen (één of twee) in dat project

de doelgroep maatgevend is òf de draagkracht (niet qua financiën, maar qua menskracht) van de gemeente. Uiteindelijk werd voor de eerste optie besloten: de 'witte plekken' in Amsterdam zijn zo groot dat er zeker twee extra predikanten aan het werk kunnen. Tegelijk begreep de GS kennelijk dat er op dit punt nog wel vragen overbleven. Onze deputaten hadden in de bespreking ook aangegeven dat achter dit meningsverschil een uiteenlopende visie op evangelisatie, kerkplanting en gemeenteopbouw schuil ging.

De synode wilde dit achteraf blijkbaar toch nog boven water krijgen. Vandaar die grond 4 met de vraag, of evangelisatieprojecten die de draagkracht van een gemeente te boven gaan, in het licht van de bepalingen van de GS Kampen 1975 eigenlijk wel opgestart en eventueel gesteund kunnen worden.

Met die laatstgenoemde vraag willen we in ons rapport beginnen, omdat hier voor de synode het grootste probleem lag. Evangelisatieprojecten die de mogelijkheden van een lokale gemeente te boven gaan, lijken veel op zendingsprojecten elders in de wereld. Je kunt je dus afvragen of je dan eigenlijk niet op dezelfde manier bezig bent als in de zending gebeurt. Vandaar ook die opmerking in opdracht 2f. over een eventuele heroriëntatie op de aandachtsgebieden van zending en evangelisatie. De verhouding tussen zending en evangelisatie, toegespitst op landelijke projecten, zal daarom ons eerste onderwerp in dit rapport zijn **(1)**.

Daarna moeten we ons afvragen of met evangelisatie wel hetzelfde bedoeld en beoogd wordt als met gemeentestichting. Bij het Amstelproject werd en wordt steeds gesproken over 'gemeentestichting', en de missionaire predikanten (die er naast de gewone gemeentepredikanten zijn) worden als gemeentestichters aangeduid. Zit hier een andere theorie of theologie achter dan we totnogtoe bij evangelisatie kenden, of zijn het uiteindelijk twee verschillende woorden voor dezelfde zaak? En beïnvloedt het eventuele gedachtegoed achter 'gemeentestichting' ook de keuze voor een project los van de mogelijkheden van een plaatselijke gemeente? Dit vragencomplex vatten we samen onder de noemer van het tweede onderwerp: evangelisatie en gemeentestichting **(2)**.

Als over bovenstaande onderwerpen klaarheid is gekregen, komt de vraag aan de orde naar de betrokkenheid of verantwoordelijkheid van het bredere kerkverband. Kan men bij het opstarten van projecten als hier bedoeld een beroep doen op het kerkverband, als men het zelf niet kan bekostigen? Of moet men het land niet willen belasten als men het project in de kring van eigen gemeente en van het nabije kerkverband niet kan betalen? En zijn voor het aanvragen van steun en de beoordeling ervan misschien nieuwe criteria nodig? Bij dit onderwerp zal het goed zijn om aandacht te geven aan de huidige bekostigingsstromen bij zending en evangelisatie en ook de vraag te beantwoorden of alternatieve geldbronnen aangeboord kunnen worden (zie opdracht 2f). Dit derde en laatste onderwerp gaat dus globaal gesproken over evangelisatie en kerkverband **(3)**.

Aan het slot willen we afronden met conclusies, suggesties en aanbevelingen **(4)**. Helemaal aan het begin zullen we een verantwoording geven van onze werkwijze en van het overleg met de andere instellingen die in de instructie genoemd worden **(0)**.

Uit het voorafgaande volgt dus deze indeling van onze notitie:

0	Procesgang	5
1	Evangelisatie en zending	7
2	Evangelisatie en gemeentestichting	12
3	Evangelisatie en kerkverband	17
4	Conclusies, suggesties en aanbevelingen	22

0 PROCESGANG

In dit onderdeel willen we kort beschrijven wat we gedaan hebben om de bijzondere studieopdracht uit te voeren en welke contacten en overlegsituaties met anderen we daarvoor georganiseerd hebben. Vanaf het begin hebben we opdracht 2f. als een aparte opdracht in het geheel van onze instructie gezien. Het had een eigen plaats op onze agenda's en werd meestal met visieontwikkeling aangeduid. Toen we de functies in het deputaatschap onderling verdeelden (30 november 2002), kreeg speciaal ds. Henk Drost de taak om visie te ontwikkelen op het terrein dat de synode in haar instructie bedoelt. Later komt ook ds. At Kramer erbij om samen met ds. Drost een plan op te zetten voor visieontwikkeling. Het blijkt dat de studie zoveel tijd kost, dat de kerkenraden van de predikanten Drost en Kramer gevraagd wordt om hun predikant in de zomerperiode een maand voor het werk van ASE af te staan. Beide kerkenraden (resp. van Haren en Zwolle-Berkum) bewilligen hierin, zodat de studie in die tijd geïntensiveerd kan worden.

In deze zomer van 2003 is er verder een begin gemaakt met het overleg met andere betrokkenen, zoals de instructie ook van ons vroeg. Er is een brief gestuurd naar een aantal deskundigen en naar andere deputaatschappen (o.a. van de Chr. Geref. kerken) met de vraag om advies. Dat resulteerde in een overleg in Kampen op 24 juni 2003 met de docenten C.J. Haak en P.W. van de Kamp en prof. M te Velde van de TUK, en ds. K. van den Geest en P. Wierenga namens deputaten DTEG. Uit dat overleg kwam als conclusie dat de opdracht van de synode te breed is. Het dringend advies was dat wij ons aan deze opdracht niet moesten gaan vertillen, maar dat wij het meer moesten houden bij onze taak als ASE en verder overleg plegen met andere deskundigen. Men adviseerde ons dat wij geen brede visie moesten gaan ontwikkelen en formuleren, maar dat we ons beter konden beperken tot het aangeven van een kader voor kerkplanting.

Dat advies hebben we ons in eerste instantie ook zoveel mogelijk aangetrokken. We vonden zelf ook wel, dat we ons als ASE wat visievorming betreft bescheiden moesten opstellen. Ook bijvoorbeeld omdat een deputaatschap als DTEG al de opdracht had gekregen om een (totaal)visie te ontwikkelen op het missionair gemeente zijn. Vergeleken daarbij is onze studieopdracht maar een neventaak bij onze hoofdtaken. Toch bleek op den duur wel, dat we ook onze beperkte studie en de resultaten ervan in een totaalplaatje moesten inkaderen wilde het geen fragmentarisch geheel worden. Vandaar dat dit rapport nog redelijk uitgebreid is geworden.

Na de zomer van 2003 kwamen de predikanten Drost en Kramer met een eerste versie van hun bevindingen. Dat is in het deputaatschap uitgebreid besproken en die bespreking werd aanleiding voor een herziene versie van het rapport, en die leidde na nieuwe bespreking weer tot een volgende revisie. Intussen bereidden we ons voor op een werkconferentie met andere betrokkenen op 19 juni 2004 te Garderen. Daarvoor werden enkele andere, 'verwante' deputaatschappen uitgenodigd (o.a. de Deputaten evangelisatie van de CGK), verder deskundigen op missionair terrein en vertegenwoordigers van de bestaande ASE-projecten; als dagvoorzitter werd Klaas Koelewijn uit Maastricht aangetrokken die de conferentie kundig geleid heeft.

Aanwezig waren leden van de deputaatschappen SGO, ZHT en DTEG, afgevaardigden uit Gent, Maastricht en Amsterdam en enkele andere (ervarings)deskundigen. De doelstelling van de visieconferentie was drieërlei: 1. Bespreking van de laatste versie van ons visiedocument; 2. Afstemming over de werkvelden van de verschillende deputaatschappen; 3. Overleg over de rapportage van de aanwezige deputaatschappen naar de GS.

Er waren drie referenten die ieder een onderdeel van ons visierapport bespraken. Drs. C.J. Haak refereerde over visie op gemeentestichting, ds. J. Glas nam de criteria voor gemeentestichting onder de loupe, en de christelijke gereformeerde ouderling-evangelist Th. Visser uit Rotterdam sprak over de uitgangspunten voor gemeentestichting. We konden later terugzien op een geslaagde dag, en na de zomer 2004 hebben we geprobeerd om de resultaten van deze conferentie in onze bezinning te implementeren. Met het oog op de doelstellingen 2 en 3 van de conferentie hebben we op 19 juni afgesproken dat we een eerste concept van ons eindrapport aan de andere deputaatschappen zouden toesturen met het verzoek om een kritische reactie.

Verder is nog vóór de zomervakantie onderling in ons deputaatschap afgesproken, dat ds. Hans de Wolf als secretaris de eindredactie van het rapport zou verzorgen, omdat hij ook het gewone werkrapport aan de GS zou schrijven. In de derde week van november 2004 was het concepteindrapport klaar en werd het ook aan alle deelnemers aan de werkconferentie van juni 2004 toegezonden. In de weken daarna kwamen van allerlei kanten de reacties los, die we voor de volgende versies van ons rapport goed konden gebruiken. Over de kritiek van de deputaatschappen

DTEG en ZHT hebben we met ieder van hen een speciaal gesprek gearrangeerd, respectievelijk op 10 december 2004 en 4 januari 2005.

1 EVANGELISATIE EN ZENDING

We gaan nu verder met de inhoudelijke presentatie van onze studieresultaten en beginnen met de volgende vragen. Is er een heroriëntatie op de aandachtsgebieden van zending en evangelisatie nodig, zoals de instructie suggereert? Moet er een herverkaveling van de terreinen komen, of moeten alleen de naambordjes worden veranderd? Om daarover wat zinnigs te kunnen zeggen, moeten we eerst nagaan wat we tot nu toe onder beide termen hebben verstaan en vervolgens of er vanwege gewijzigde omstandigheden reden is voor een herdefinitie. Moeten we misschien voor de toekomst de grenzen tussen beide verschuiven of moet juist alles zelfs onder één noemer gebracht worden?

1.1 De situatie zoals die was

Onder *zending* werd tot voor kort gewoonlijk verstaan, dat men mannen uitzond naar een land ver weg om daar het evangelie te verkondigen en in de lijn daarvan zo mogelijk de ambten in te stellen en zodoende een kerk te institueren (zie art. 25 KO). Daarbij ging men ervan uit dat wellicht niet elke gemeente apart, maar toch wel alle gemeenten samen een aparte zendingsroeping hebben (zie art. 24 KO). Dat werd bij voorkeur geconcludeerd uit het zgn. zendingsbevel van Matteüs 28 slot.

Wat de *evangelisatie* betreft, daaronder werd tot voor kort verstaan dat christenen in eigen omgeving op zoek gaan naar mensen die God niet kennen of van Hem vervreemd zijn, om die door hun eigen voorbeeld of getuigenis voor God en zijn gemeente te winnen. Het doel van alle evangelisatie moest zijn dat zulke mensen, als ze tot geloof kwamen, zich zouden voegen bij de gemeente van Christus (zie art. 26 KO).

Door de Synode van Kampen (1975) werden voor de evangelisatie-arbeid nieuwe regels opgesteld, die ook blijken geven van een nieuwe visie en van andere accenten vergeleken met de regels van de GS Utrecht-1923. De eerste regel begint al dadelijk heel programmatisch: "Het behoort tot de aard van Christus' kerk met het evangelie dat haar is toevertrouwd, ook hen te zoeken, die vreemd zijn aan of vervreemd zijn van God en Zijn dienst."

In de tweede regel merken we dat de opdracht tot evangelisatie vooral een taak is voor de individuele kerkleden. Want de ambtsdragers zelf moeten volgens regel 2 "de leden van de gemeente op deze roeping wijzen en voor het vervullen van deze roeping toerusten." En ook in regel 3 gaat het over "deze arbeid van de gemeenteleden", die door de kerkenraden moet begeleid worden door toezicht en instructie.

De verschillen tussen zending en evangelisatie waren dus de volgende:

- a Zending gebeurde ver weg en evangelisatie in eigen land.
- b Voor zendingswerk werd een ambtsdrager uitgezonden, die met ambtelijke volmacht het evangelie verkondigde in opdracht van een zendende kerk; in de evangelisatie werd het werk gedaan vanuit het ambt der gelovigen door kerkleden die vrijwillig en in zekere zin vrijblijvend daarmee bezig waren.
- c Het zendingswerk gebeurde meestal door een aantal kerken samen, terwijl evangelisatiewerk gewoonlijk binnen één plaatselijke gemeente gebeurt. Want een zendende kerk kon het werk meestal niet alleen af, er was financiële en personele hulp van anderen nodig. Daarentegen haalde men in de evangelisatie niet meer werk aan dan men met elkaar binnen de ene gemeente aan kon.
- d Tot slot waren de doelgroepen ook wel verschillend. De zending richtte zich liefst op mensen en volken die het evangelie nog nooit gehoord hadden. Maar in de evangelisatie had men bijna altijd te maken met medeburgers in Nederland die het evangelie persoonlijk of in hun voorgeslacht gekend hadden.

1.2 Veranderingen

Intussen is er de laatste tijd wel wat aan het veranderen. Dat valt vooral op, als we naar de zojuistgenoemde verschillen kijken. In de hedendaagse praktijk vallen die verschillen langzamerhand weg en lijken beide aandachtsvelden enigszins in elkaar over te vloeien. We noemen de volgende verschijnselen:

- a Er is vandaag de dag ook zendingswerk in ons eigen land (zoals de MAR, de Missionaire Arbeid Rijnmond). In het landelijke zendingsblad Tadede heeft dit werk een eigen rubriek. Daartegenover steunen wij evangelisatiewerk verderop in Europa, zoals in Oostenrijk of Engeland.
- b Ook in de evangelisatie kennen we tegenwoordig ambtsdragers die een speciale opdracht hebben om het evangelie te verkondigen in eigen omgeving, de zgn. evangelisatiepredikanten. Daarnaast kennen we in de zending steeds meer werkkrachten die geen ambtsdrager zijn, maar bijvoorbeeld kerkelijk werker of missionair medewerker.
- c Niet alleen de zending, maar ook de georganiseerde evangelisatie roept de laatste jaren geregeld de hulp in van het kerkverband, omdat grotere projecten niet door één gemeente gedragen kunnen worden.
- d De zending richt zich de laatste tijd ook wel op volken die in vroeger tijd het evangelie al gehoord hebben, zoals het werk in Oekraïne waar de Orthodoxe kerk al eeuwenlang de nationale en bevoorrechte kerk is. In Brazilië was de Rooms-katholieke kerk er al vele eeuwen. Aan de andere kant wordt er soms juist geëvangeliëerd onder asielzoekers of allochtonen die nooit christen geweest zijn, maar bijvoorbeeld tot de Islam horen.

Deze veranderende situatie was voor de synode van Leusden (1999) reden om het zendingswerk te herdefiniëren. In besluit 1 van artikel 95 van de Acta (over Zending en Hulpverlening) wordt als grondregel voor de zending het volgende geformuleerd: "het behoort tot de aard van Christus' kerk met het evangelie dat haar is toevertrouwd ook buiten de wereld van eigen taal en cultuur hen te zoeken die vreemd zijn aan of vervreemd zijn van God en zijn dienst. De kerk beoogt door de dienst van het evangelie gemeenten van Christus te planten die in gebondenheid aan de Schrift, de gereformeerde belijdenis en de kerkorde komen tot de ontwikkeling van een eigen kerkelijk leven." De oplettende lezer merkt hier een duidelijke parallellie met wat in Kampen (1975) over de evangelisatie was gestipuleerd (zie boven). Die bijna gelijklopende formulering was opzettelijk. Evangelisatie en zending kwamen daardoor dicht bij elkaar. Het gaat in feite om dezelfde taak. Alleen in de zending gaat het om doelgroepen "buiten de wereld van eigen taal en cultuur", terwijl de kerk in de evangelisatie mensen binnen haar eigen leefwereld wil bereiken. Dat betekent bijvoorbeeld dat evangelieverkondiging onder Arabisch of Hindoestaans sprekenden in het Rijnmondgebied 'zending' kan heten, ook al gebeurt dit werk in Nederland. In de multiculturele samenleving komt de zending ineens dichtbij de deur.

Opvallend is nog wel in het genoemde artikel 95, dat er afgezien van de doelgroep nog een voornaam verschil tussen zending en evangelisatie overblijft als het om het beoogde doel gaat. Kerkplanting en ontwikkeling van een kerkelijk leven worden wel als doel bij het zendingswerk genoemd, maar niet bij de evangelisatie in 1975. De relatie tussen evangelisatie en de stichting van een nieuwe gemeente werd daar dus nog niet gelegd.

Wat ook nog opvalt in artikel 95 is, dat benadrukt wordt dat alle plaatselijke kerken als zodanig zijn geroepen tot het zendingswerk (zie besluit 1, sub 3; vergelijk ook grond 3). Dat is nog wat uitdrukkelijker geformuleerd dan artikel 24 KO dat doet. Anders dan bij de evangelisatie wordt de taak van de kerkleden zelf hier als een indirecte gezien. Dat blijkt namelijk uit punt 4 van besluit 1, als daar staat: "De kerkenraad zal met de diakenen de gemeente bij de vervulling van deze zendingsroeping betrekken...". Ook hier is dus nog steeds een verschil op te merken tussen zending en evangelisatie, vooral als het om de plaats en de betrokkenheid van het individuele kerklid gaat. Evangelisatie werd vooral als taak voor de kerkleden zelf gezien, terwijl de zendingsroeping juist op de kerkenraad (met de diakenen) af komt.

1.3 Waar moet het heen?

De vraag wordt nu acuut hoe het verder moet en hoe we bijvoorbeeld grootschalige evangelisatieprojecten een plaats moeten geven in ons kerkelijk leven. Met het oog daarop willen we eerst nog iets zeggen over de roeping voor kerken en kerkleden, als het gaat om het getuigen naar buiten. Wat de synodes van Kampen en Leusden hebben gezegd over de opdracht tot evangeliseren en zending drijven, kunnen we samenvatten in de aanduiding 'missionaire gemeente' voor elke plaatselijke kerk. Het wordt onder ons meer en meer gewoonte om zo over de kerk als plaatselijke gemeente te spreken. Dat is een goede zaak. Want het missionaire element hoort tot het wezen van de kerk (zie bijv. het proefschrift van D. van Swigchem onder de titel *Het missionair karakter van de christelijke gemeente volgens de brieven van Paulus en Petrus*, Kampen 1955). Daarom is het verblijdend dat er in ons kerkverband steeds meer zo over gesproken wordt, en dat er ook werk van

gemaakt wordt. Daar past overigens wel de kanttekening bij dat het adjectief 'missionair' slechts een deel van het verhaal vertelt. Ook diaconaat en pastoraat bijvoorbeeld zijn wezenstrekken van de kerk. In de karakterisering van de kerk als missionair is tegelijk ook de principiële eenheid van zending en evangelisatie gegeven, en is het onderscheid tussen beide daarmee ook sterk gerelativeerd. Het is o.i. dan ook niet nodig van een aparte zendingroeping voor de kerken te spreken en van een aparte evangelisatie-roeping voor de kerkleden. Het zendingbevel van Matteüs 28 : 18 – 20 was destijds tot de apostelen gericht en is vandaag geen bevel dat elke kerk nog als een losstaand mandaat in haar pakket heeft. Wel heeft dat bevel de permanente strekking dat wij heel de mensheid als Gods doelgroep moeten blijven zien en ons niet voor de wereld ver weg mogen afsluiten. De genoemde tekst herinnert ons eraan om globaal (in de zin van mondiaal) te blijven denken. Onze gezamenlijke roeping kunnen wij vandaag heel geschikt weergeven met de eerste stelling van het juist-genoemde proefschrift: "Het behoort tot het wezen van de Christelijke gemeente, dat zij zich gedrongen weet het evangelie buiten eigen kring uit te dragen." Die uitdrukking 'buiten eigen kring' kan dichterbij zijn of verder weg, al naar gelang er mogelijkheden zijn en afhankelijk van wie de Here God op onze weg plaatst. Geen enkele kerk kan zich verplicht voelen om perse aan zendingswerk ver weg mee te doen. Ook is geen enkele kerk gedwongen om in plaats daarvan een groot evangelisatieproject aan te pakken. Het is wel nodig om als plaatselijke kerk bewust en actief aan deze roeping tot verkondiging vorm te geven, en tijd, energie en geld daarin te investeren. Als een activiteit de draagkracht van één gemeente te boven gaat, kan samengewerkt worden met de andere kerken uit het ressort (zie art. 24 KO voor de zending en regel 5 van de richtlijnen voor evangelisatie van de GS te Kampen-1975).

Nog even iets over de eenheid van zending en evangelisatie. We krijgen namelijk nog meer oog voor die eenheid als we beide activiteiten als volgt onder één noemer brengen: het verkondigen en demonstreren van het verwachte heil (formulering van ZHT). Je zou ook kunnen zeggen dat je het evangelie naar buiten toe laat horen en laat zien. Het evangelie wordt gehoord in de verkondiging en het wordt getoond in het persoonlijke levensgedrag van de verkondiger. Want je kunt moeilijk de boodschap van Christus brengen als je eigen hart en leven daarbuiten staan. Je mag juist door je levensstijl demonstreren wat het evangelie in mensen uitwerkt.

Soms komt daar nog iets bij. Mensen die het evangelie te horen krijgen, kunnen op een of andere manier noodlijdend zijn. Daar kun je natuurlijk niet aan voorbij zien. Dan moet er metterdaad geholpen worden en moet de daad van de hulpverlening bij het Woord van het evangelie gevoegd worden. Dat gebeurt in het zendingswerk via DVN tegenwoordig, in de evangelisatie kan bijvoorbeeld het diaconaat van de betreffende gemeente geactiveerd worden. De diaconale gemeente moet immers ook naar buiten toe actief kunnen zijn, omdat ze tegelijk een missionaire gemeente is. Ook bij deze twee kanten van het werk ('woord en daad', zou je kunnen zeggen) zien we dus een parallelie tussen zending en evangelisatie. Het woord van het evangelie moet sowieso met de daad van een christelijk gedrag geïllustreerd worden. En zo nodig moet dat ook een barmhartig gedrag zijn, als de nood van de ander vraagt om daden van opvang, naastenliefde en hulpbetoon.

Nu kunnen we binnen de ene opdracht overigens wel blijven onderscheiden tussen zending en evangelisatie, vooral om pragmatische redenen. Organisatorisch is alles nog behoorlijk streng gescheiden en dat moeten we ook niet dadelijk allemaal in elkaar willen schuiven. Wel zullen we de principiële gelijke opdracht nog meer kunnen beklemtonen. Dat betekent ook dat beide aandachtsgebieden van elkaar blijven leren, elkaar wederzijds beïnvloeden en stimuleren en verder naar elkaar toe groeien. In het seculariserende West-Europa van de 21ste eeuw is het ook onmogelijk om totaal gescheiden wegen te blijven gaan. C.J. Haak zegt dan ook in een recent artikel over zijn vakgebied, de *missiologie*, het volgende: "Reden te over om te spreken van integratie van zending en evangelisatie, met de nodige aandacht voor verschil in setting." (zie A.L.Th. de Bruijne (red), *Gereformeerde theologie vandaag: oriëntatie en verantwoording*, Barneveld 2004, pag. 116). Maar hoe moeten we dan nog de eigenheid van beide taakvelden onder woorden brengen? In het rapport van de deputaten ZHT, gericht aan de e.k. GS van Amersfoort-Centrum, wordt *zending* in de klassieke zin van het woord *kerkplanting* genoemd (zie bijlage 3, sub 1.2 Werkdefinities). Die kerkplanting wordt vervolgens op deze manier omschreven: "verkondiging van het evangelie in woord en daad aan niet-christenen, buiten de eigen taal en cultuur, met als doel het institueren van een nieuwe kerk en vorming van een kerkverband."

Wat is dan in de praktijk het verschil met *evangelisatie*? Hoe moeten we het onderscheid definiëren? We hebben als deputaten daar veel over nagedacht en daar ook veel anderen over geraadpleegd. Er zijn allerlei benaderingen en formuleringen mogelijk. Iemand had het idee om bij 'zending' altijd te

denken aan gemeentestichting/vorming en bij 'evangelisatie' altijd te denken aan de toevoeging aan een bestaande gemeente. Dan ligt het verschil dus vooral in de methode en het doel, en zou bijvoorbeeld het Amstelproject tot zendingswerk worden.

De synode van Leusden (1999) zag het verschil vooral in de doelgroep, zoals boven sub 1.2 al aangeduid. De zending hoort zich te richten op de mensheid "buiten de wereld van eigen taal en cultuur"; de evangelisatie richt zich dus juist op mensen binnen die kring van eigen taal en cultuur. Toch is ook die formulering volgens het deputaatschap ZHT nog niet karakteristiek genoeg voor het huidige onderscheid tussen beide. Zij suggereren recentelijk om het verschil vooral te zien in het uiteindelijke organisatorische doel van een project. Dan gaat het er bij evangelisatie om dat het eigen bestaande kerkverband wordt uitgebreid, terwijl bij zending juist naar een nieuw kerkverband toegewerkt wordt.

We voelen wel voor dat onderscheid. We denken dat het verschil het beste te typeren is zoals Leusden 1999 dat heeft aangegeven. Wel maken we daar een opmerking bij in de lijn van ZHT om al te bizarre consequenties van de werkdefinitie te voorkomen. Waar zending gekoppeld wordt aan de omstandigheid "buiten de wereld van eigen taal en cultuur" moeten we ons wel bewust zijn, dat er een blijvende gerichtheid moet zijn op die andere cultuur. Bij zending zal die andere taal en cultuur blijvend bepalend zijn bij de voortgang van het werk.

Dat is heel anders dan in Nederland. Het werk onder mensen van een andere cultuur gebeurt hier binnen de context van integratie in de Nederlandse samenleving. Daarom zal het enkele feit dat onder allochtonen als bijvoorbeeld moslims gewerkt wordt, dat werk niet maken tot zendingswerk.

Dat hangt samen met het genoemde, onderscheidende aspect van de kerkplanting. In zendingssituaties zal die planting gericht zijn op de vorming van een nieuw, zelfstandig kerkverband, passend bij de eigen taal en cultuur. In Nederland zal er altijd de gerichtheid zijn op aansluiting bij het bestaande kerkverband.

Zo kunnen we als werkdefinitie het onderscheid tussen zending en evangelisatie praktisch handen en voeten geven: zending gebeurt in een ander taal- en cultuurgebied en richt zich op het vormen van een bij die cultuur passend kerkverband. Evangelisatie is missionaire arbeid binnen het Nederlandse taal- en cultuurgebied en richt zich op kerkuitbreiding of kerkplanting, steeds met het oog op aansluiting bij het bestaande kerkverband.

Het is een werkdefinitie die in ieder geval voldoende de argumentatie in beeld brengt om de organisatorische opzet van zending en evangelisatie in stand te houden, ondanks het feit dat de principiële eenheid van zending en evangelisatie steeds meer ingezien wordt. We denken aan zaken als hulpverlening, de intensieve training en toerusting o.a. in verband met taal- en cultuurverschillen, enz.

Toch moeten we de ogen er niet voor sluiten, dat we in Nederland missionaire arbeid kunnen verrichten, die in bepaalde opzichten kenmerken vertoont die enigszins aanliggen tegen zending. In die gevallen zullen we praktische aanpassing moeten zoeken, zoals bijvoorbeeld in de zending gebeurt.

Als bijvoorbeeld in Limburg, Amsterdam of de Achterhoek belangrijke missionaire gebieden liggen, zeg maar witte vlekken omdat er nauwelijks christenen wonen, of omdat een stadsdeel bevolkt wordt door moslims, dan kan het zijn dat die speciale omstandigheden vragen om speciale maatregelen. Zo kan in Amsterdam de keuze gemaakt worden voor gemeentepplanting door een speciaal daartoe beroepen predikant: een gemeentestichter.

Een dergelijke keuze hangt dan enigszins aan tegen wat in de zending gebruikelijk is, door meer aandacht te vragen voor de grootte van de doelgroep, waar je in de evangelisatie in het algemeen meer aandacht zou vragen voor de mogelijkheden van de gemeente. Maar in Amsterdam of waar dan ook in Nederland, zal de spits nooit gericht zijn op het stichten van een nieuw kerkverband: altijd zal aansluiting gezocht gaan worden, bij het bestaande kerkverband, desgewenst na een periode van groei in die richting.

1.4 Richtlijnen bij de tijd?

Wat zojuist over Amsterdam en andere plaatsen gezegd is, moeten we voor de duidelijkheid nog even confronteren met de huidige regelgeving in onze kerken. Want het was natuurlijk niet zonder reden dat de vorige synode de steun aan het Amstelproject nader onderbouwd wilde zien als het om de principiële, kerkordelijke kant gaat. In het slot van 1.3 bleek dat ook bij herdefinitie van zending en evangelisatie de positie van het Amstelproject toch een uitzondering of een noviteit blijft. Vooral

vanwege het aantrekken van een speciale gemeentestichter, en ook vanwege het doel van kerkplanting in plaats van kerkuitbreiding.

In het huidige artikel 26 KO is alleen sprake van “voegen bij de gemeente van Christus” en wordt van ambtelijke evangelieverkondiging niet gerept. Hetzelfde geldt van de al eerder Richtlijnen voor evangelisatie die de GS van Kampen (1975) vaststelde.

Het zou mooi zijn als in de nabije toekomst de kerkorde en de Richtlijnen zodanig aangepast worden, dat ook evangelisatie met ‘zendingskenmerken’ er volledig in past. Het hoeft ook niet te bevreemden dat Richtlijnen die 30 jaar oud zijn, aan update toe zijn. We hebben ook de indruk dat in 1975 de nadruk wel heel sterk op de individuele gemeenteleden is komen te liggen. De taak van de ambtsdragers (kerkenraden) werd beperkt tot toerusting, controle e.d. Het zou aan te bevelen zijn als de balans tussen kerkenraad en gemeente opnieuw geformuleerd werd, en de kerkenraad zelf ook reglementair/kerkordelijk een meer actieve rol zou krijgen. Dat past dan ook bij de mogelijkheid dat zelfs een aparte ambtsdrager, zoals een gemeentestichter, kan worden ingezet voor dit werk. De nadruk moet o.i. dan komen te liggen op de missionaire gemeente zelf (niet zozeer op de individuele gemeenteleden allereerst), zoals die geleid wordt door de kerkenraad.

Overigens achten wij het niet tot onze taak behoren om hier nu verder over door te denken. Het zou o.i. een opdracht voor DTEG en voor deputaten Kerkorde en Kerkrecht kunnen zijn om dit aspect verder te bestuderen en eventueel nadere voorstellen te doen.

2 EVANGELISATIE EN GEMEENTESTICHTING

Tot nu toe hebben we het steeds over *evangelisatie* gehad. Maar tegenwoordig wordt in plaats daarvan steeds meer over *gemeentestichting* gesproken. In Amsterdam bijvoorbeeld spreekt men in verband met het Amstel-project niet van evangelisatiepredikanten, maar van *missionaire gemeentestichters*. De vraag is natuurlijk of die verschillende benamingen in de praktijk wel hetzelfde bedoelen. Het kan duidelijk zijn dat gemeentestichters in de regelgeving van Kampen-1975 nog buiten beeld waren, maar passen ze wel in de nieuwe definitie van evangelisatie en in de aangepaste richtlijnen hierboven? De vorige synode wilde blijkens punt A van opdracht 2f. dat wij hier nadere studie naar zouden verrichten. Het zal dus zaak zijn, dat wij eerst proberen helder te krijgen wat vandaag onder gemeentestichting wordt verstaan en vervolgens of die visie bijbels verantwoord is. In dat verband letten we ook op de vraag of niet alleen de leer maar ook de sfeer in alle kerken gelijk hoort te zijn, en of de komst van Gods koninkrijk boven het belang van kerk en gemeentestichting uitgaat. Tenslotte moeten we ook nagaan of de bovengenoemde visie te maken heeft met de startvraag van deze notitie: of evangelisatieprojecten ook buiten de mogelijkheden van de gemeente om van start kunnen gaan.

2.1 Wat is gemeentestichting?

Deze term verwijst naar een vorm van evangelieverkondiging in onze Nederlandse situatie die niet gericht is op uitbreiding van een bestaande gemeente, maar op het stichten van een nieuwe gemeente. Bij deze manier van evangelisatie is men vanaf het eerste begin bedacht op het vormen van een nieuwe kerk in een bepaalde wijk en voor een bepaalde doelgroep. Dit betekent bijvoorbeeld dat men niet zo gefixeerd is op de bekering van losse personen, maar op de totstandkoming van een groep nieuwe gelovigen.

Natuurlijk is heel de kerkgeschiedenis door gestreefd naar het stichten van nieuwe kerken in binnen- of buitenland. Maar het huidige gebruik van de term 'gemeentestichting', ook zoals dat in onze instructie is bedoeld, heeft toch een eigen kleuring. Het gaat om een methode van evangelisatie, die de laatste jaren in Amerika in praktijk wordt gebracht, met name in New York waar ds. Tim Keller van de Redeemer Church een warm voorstander van deze methode is (vergelijk voor een beschrijving en beoordeling van Kellers kerkmodel bijv. de dissertatie van dr. P.W. van de Kamp onder de titel *Hart voor de stad. Een praktisch-theologische studie naar kansen voor kerk-zijn in een stedelijke samenleving*. Kok Kampen 2003).

Keller vindt het planten van nieuwe kerken van cruciaal belang voor de groei van het lichaam van Christus. Ook als er in een stad al oudere gemeenten zijn is het toch aan te bevelen om voor pasbekeerden een nieuwe gemeente te stichten. Want nieuwe kerken zijn minder traditioneel en meer ontvankelijk voor andere categorieën van kerkgangers, zoals voor nieuwere generaties, nieuwe bewoners van buitenaf en nieuwe maatschappelijke klassen. Cijfers wijzen volgens hem verder uit dat nieuwe kerken het best de onkerkelijken kunnen bereiken. In die kerken komen hun talenten, zoals leiderschapskwaliteiten, ook eerder en beter tot gelding dan in oudere bestaande gemeenten met verstarde structuren. En juist die stichting van nieuwe kerken zal een positieve weerslag hebben op de kerken die er al lang waren.

Tim Keller vat een artikel hierover (uit januari 2000) ten slotte als volgt samen: "het krachtige planten van kerken is een van de beste manieren om bestaande kerken in een stad te vernieuwen, evenals de beste manier om het hele Lichaam van Christus in een stad te laten groeien." Uit die samenvatting wordt ook nog duidelijk, dat Keller hier met name aan stadszending denkt, in zijn geval aan het werk in de miljoenenstad New York. De aandacht voor gemeentestichting juist in de stad, die we de laatste jaren ook in Nederland zien, komt dus ook uit Amerika en is onlosmakelijk verbonden met de visie op kerkplanting bij Keller.

In Nederland, ook bij het Amstelproject en in het zuiden van Limburg, zijn de ideeën van Keller c.s. bekend. Dat wil niet zeggen dat de sympathisanten het in alles met hem eens zijn of dadelijk zijn methode in Amsterdam of elders letterlijk willen navolgen.

De Amerikaanse situatie is toch echt wel anders dan die in Nederland en ons kerkelijk leven is ook niet zomaar met dat in Amerika te vergelijken. Maar toch willen sommigen, ook onder ons, graag de waardevolle elementen van dit visionaire concept overnemen en hier in ons eigen land toepassen. Dat betreft dan vooral het idee van het planten van nieuwe gemeenten als methode van evangelisatie. Zo is men ook bij het Amstelproject er niet op uit om de gemeenten van Amsterdam-Centrum of Amsterdam-Zuid/West uit te breiden, maar om in bepaalde wijken een nieuwe kerk te planten

(afgezien van de klassieke vormen van evangelisatie, wel gericht op uitbreiding, die binnen beide gemeenten gewoon doorgaan).

Elke gemeente genereert in de loop van de tijd een zekere mate van ballast, communicatiekanalen lopen vast, steeds weer dezelfde personen zitten om de zoveel jaren in de kerkenraad, een frisse wind wordt node gemist. Dat wordt niet echt beter als druppelsgewijs wat mensen van buiten binnen komen. Die worden al gauw in de bestaande situatie ingekapseld. Die mensen kunnen beter met elkaar een nieuwe gemeente vormen, en dan fris van start gaan in een blanco situatie. Als dat goed gaat, kan die nieuwe gemeente weer helpen om de oude te revitaliseren, te verlevendigen en nieuwe spirit te geven. Dat is de visie die motiveert om niet zo ver van een bestaande gemeente met een nieuwe gemeente te beginnen.

2.2 Hoe moeten we het taxeren?

Het is niet zo makkelijk te zeggen hoe we in het licht van de Bijbel over deze visie moeten denken. Maar ter wille van een zekere beoordeling willen we de volgende aandachtspunten aandragen. We richten ons dan niet speciaal op ds. Keller, maar op de methode zelf zoals die ook in Nederland langzamerhand ingang vindt. Eerst noemen we een aantal pluspunten, daarna enkele vraagpunten.

- a Het is mooi in deze aanpak dat direct vanaf het begin de gemeente en de gemeenschap centraal staan. Dat is een heel bijbelse gedachte. Het gaat God er in zijn verlossingsplan immers niet om dat hier en daar een individuele ziel wordt gered, maar dat er een nieuwe mensheid ontstaat. Bij alle verkondiging heeft God door ons werk de groei en de planting of ook de herplanting van zijn kerk op het oog.
- b De praktijk laat inderdaad vaak zien, dat een jonge kerk bruist van geloofsblijheid en van energie, en dat men daar vaak creatief is in het vinden van nieuwe wegen van bijbelstudie, catechese, pastoraat en liturgische vieringen die passen in deze moderne tijd. Hetzelfde zien we ook wel gebeuren als een grote (logge) gemeente wordt gehegroepeerd in twee of meer kleinere kerken. In zo'n kleinere gemeente ontstaat er meer betrokkenheid en verantwoordelijkheidsgevoel. Dat laatste pleit voor nieuwe, niet al te grote gemeenten in plaats dat men gevestigde gemeenten nog groter laat groeien. Net als bij celdeling zal ook een kerk die groter wordt, telkens weer moeten delen om de groei gezond te houden.
- c Positief in de onderhavige visie is ook, dat men op zoek gaat naar groepen in de samenleving die normaliter niet zo gauw een gevestigde kerk zullen binnenstappen. Te denken is aan mensen aan de zelfkant van de maatschappij of juist aan hen die bij de bovenlaag horen. Of aan allochtonen die een andere godsdienst dan het christendom belijden. Men wil daarbij de 'Joden een Jood en de Grieken een Griek' zijn (zie 1 Kor. 9 : 19 – 23), in de zin dat de verkondiging consequent rekening houdt met de context waarin gewerkt wordt.
- d Er zijn ook aspecten in deze benadering die vragen oproepen. We denken bijvoorbeeld aan het kiezen van een specifieke doelgroep voor gemeentestichting, zoals de jonge hoger opgeleide mensen in ene bepaalde wijk. De voor de hand liggende vraag is dan of je op die manier geen categoriale gemeenten vormt, dus gemeenten die uit een bepaalde categorie mensen bestaan: studenten, yuppies, buitenlanders, mensen uit de achterbuurten of de prostitutie, enz. De werkers zijn zich dit risico bewust, maar kiezen ervoor omdat ze niet overal tegelijk kunnen starten en zich niet aan elke groep tegelijk kunnen aanpassen. Na de startfase zal wel naar grotere diversiteit gestreefd moeten worden, om een gemeente te mogen vormen die de veelzijdigheid van het lichaam van Christus (1 Kor. 12) vertoont.
- e Een vraag is ook of er niet teveel nadruk ligt op de methode van gemeentestichting als *middel*. Want zodra de moedergemeente een dochter geboort heeft, moet die dochter in deze visie ook zelf weer zo gauw mogelijk moeder worden van een volgende gemeente. Maar kweekt die visie geen dwangmatige haast die haaks staat op de rust die het geloof en het horen bij Christus' gemeente geeft? De kerk is toch niet alleen een uitvalsbasis om een nieuw 'filiaal' te stichten, maar ook een rustplaats in deze jachtige wereld?
- f In verband met het zojuist genoemde kan ook gevraagd worden, of de ervaringen van elders (speciaal Amerika) de werkers hier niet al te optimistisch maken over de verwachte resultaten. Men kan ongewild van de methode zelf te veel gaan verwachten, ook al beseft iedereen dat de Geest het moet doen. Het zal zaak zijn om hard te werken, maar wel nuchter te blijven en de zegen enkel van Boven tegemoet te zien.
- g Tot slot kan een vraag gesteld worden over de houding tegenover de 'oude', dus gevestigde kerken, hoe groot of klein ze ook zijn. Wakkert dit concept bij jonge kerken, als die mogen

ontstaan, niet de neiging aan om een beetje op traditionele kerken neer te kijken? Want als je nieuw bent en fris en bijdetijds, krijg je makkelijk de gedachte dat die anderen maar saai en ouderwets en star zijn. Het is in de praktijk in elk geval te hopen dat een moederkerk aan de dochter historisch besef en een gevoel van continuïteit meegeeft, en dat de dochter verfrissend en enthousiasmerend op de moederkerk inwerkt.

Dit zijn enkele punten die volgens ons van belang zijn bij deze nieuwe visie. We concluderen, zover wij ons er totnogtoe in konden verdiepen, dat deze aanpak het uitproberen waard is. Er zijn heel positieve dingen van te zeggen, waarvan we hopen dat die in de praktijk beheersend zullen zijn. Tegelijk hopen we dat de werkers in het veld rekening houden met de kritische opmerkingen die hierboven gemaakt zijn.

We denken bij die kritiek vooral aan twee punten die we in vraagvorm als volgt zouden kunnen formuleren. Heerst er af en toe niet een te hooggespannen verwachting van de methode op zich, met een bijna naïef optimisme dat daarmee gepaard gaat? En is er niet het gevaar dat een vergaande aanpassing aan de doelgroep resulteert in een zwakkere aansluiting en loyaliteit aan de achterban van de moedergemeente en het gereformeerde kerkverband? Volgens ons zijn dat bij deze visie twee valkuilen waarop we met z'n allen bedacht moeten zijn.

Intussen hopen we in Amsterdam en wellicht ook elders mee te maken hoe het allemaal in de praktijk uitwerkt. Het zou prachtig zijn als we daar nog grote dingen mogen zien!

Juist die 'grote dingen,' die we hopelijk mogen zien, wijzen erop dat een project als het Amstelproject niet bescheiden is. Het is inherent aan de aanpak via gemeentestichting, dat een gemeente van gemiddelde grootte en draagkracht dat niet zelf kan behappen. Want er is heel wat voor nodig aan mankracht, denkkraft en financiële middelen om een moedergemeente een dochter te laten baren. Zonder de fulltime medewerking van een beroepskracht is die taak voor een gemeente al gauw te zwaar.

Dat betekent dat gemeentestichting op deze manier in het algemeen de mogelijkheden van de gemeente zelf te boven zal gaan. Deze methode zal dus in de meeste gevallen aangewezen zijn op allerlei hulp van buitenaf. De startvraag in deze notitie over evangelisatieprojecten los van de mogelijkheden van de gemeente wordt dus bij de aanpak van 'gemeentestichting' des te meer actueel en acuut.

Wat hierboven is gezegd over de verhouding van oude en jonge kerken, heeft ook te maken met de visie op de traditie en de structuren in de kerk en de vraag of de cultuur van bekeerde gemeenteleden ook een rol kan spelen in de gemeente waar ze terecht komen. Het lijkt ons goed, ook voor een nadere beoordeling van de besproken visie en haar consequenties, om daar nog apart bij stil te staan in het volgende onderdeel.

2.3 Traditie, structuur en cultuur

De term '*traditie*' staat in principe voor iets heel positiefs. Want letterlijk gaat het om de 'overdracht' van generatie op generatie van datgene wat in de bijbel van blijvende betekenis is. Maar vaak krijgt de term toch een beetje negatieve nuance. We spreken van een traditionele gemeente als die gemeente en haar leden in grote meerderheid graag aan gewoonten, tradities en structuren vasthouden zonder dat die regelrecht op de bijbel gebaseerd kunnen worden. Vernieuwingen in leefstijl, liturgie e.d. zullen daar minder snel gaan dan elders. Onbewust en onbedoeld kan zo'n gemeente ook een zekere weerstand opbouwen tegen nieuwe mensen die zich bij de kerk zouden willen voegen, omdat men het goed heeft met elkaar en niet direct op nieuwkomers zit te wachten. Traditie is niet altijd een vriend van evangelisatie. Er is dan een cultuur, waarin het wij-gevoel, de beslotenheid en de nestgeur een grote rol spelen.

Daartegenover kan in een evangelisatiegemeente de *cultuur* gaan heersen van 'het moet nu allemaal eens anders dan vroeger'. Of er komt een sfeer dat men zich gemakkelijk aanpast aan de culturele achtergrond van bekeerlingen of vaste bezoekers. Bij Keller zie je in elk geval wel dat jonge kerken zich snel richten op de behoeften van buitenstaanders, terwijl oudere kerken volgens hem meer de eigen leden bedienen. Om een voorbeeld te noemen uit zijn artikel: "als een blanke buurt voor 33% allochtoon wordt, zal een nieuwe, opzettelijk bi-rationale kerk veel eerder 'culturele ruimte' creëren voor nieuwkomers, dan een oudere kerk in de stad." Dat is sociologisch natuurlijk wel te verklaren, maar o.i. moet met zulke verschijnselen of wetmatigheden ook bij huidige gemeentevorming rekening worden gehouden.

Onze kerkgemeenschap bestaat in het algemeen uit Nederlandse mensen uit de middenklasse van de bevolking. Maar juist door evangelisatie en gemeentestichting kan dat in de toekomst anders worden,

en het is soms ook al aan het veranderen. In Rotterdam worden geregeld Pakistaans-Hindoestaanse kerkdiensten gehouden, en ook wel Arabischtalige. Dan gaat het om kerkgangers uit culturele minderheden. Moet het in zulke kerkdiensten precies zo toegaan als elders? De vraag stellen is haar beantwoorden. We hoeven de Nederlandse cultuur niet op te leggen aan kerkdiensten van allochtonen. We stuiten hier op het probleem van de contextualisatie: in hoeverre mag de culturele context waarbinnen je evangeliseert, je werkmethode en ook bijvoorbeeld de sfeer in erelijsten beïnvloeden? Dit proces van culturele aanpassing -misschien beter inpassing- wordt ook wel inculturatie of incarnatie genoemd. Bij gemeentestichting onder culturele minderheden of ook onder Nederlanders die tot de onderklasse (of juist de bovenlaag) van de maatschappij behoren, krijgt de kerk ongetwijfeld een eigen inkleuring en een eigen gezicht, anders dan de meeste kerken van gereformeerd karakter.

Toch hoor je samen bij één kerkverband, ja in Rotterdam zelfs bij één en dezelfde gemeente. Het blijkt gelukkig mogelijk te zijn om bij dezelfde kerkgemeenschap te horen en toch te verschillen in cultuur en sfeer als het bijvoorbeeld om de kerkdiensten gaat. Joden en Grieken zullen in Paulus' tijd ook wel een uiteenlopende inbreng in het gemeentelven en in de liturgie gehad hebben. We hoeven vandaag ook niet krampachtig een neutrale uniformiteit in stand te houden. Het gaat erom dat Christus en zijn woord centraal blijven staan, in de kerkdiensten en in ons dagelijks leven.

Maar als het om aanpassing gaat, moet die wel van twee kanten komen. In de startfase van evangelisatie en gemeentevorming zal er van de kant van de missionaire werkers veel aanpassing moeten zijn aan de hoorders om het evangelie in hun belevingswereld te vertolken en te vieren. Als een gemeente gesticht is en het proces van volwassenwording begint, dan zullen die gemeenteleden ook actief moeten aan de nieuwe context waarin ze terechtkomen: een gereformeerd kerkverband. Het gaat erom dat beide partijen, die nieuwe gemeente en het bestaande kerkverband in vorm en inhoud steeds meer naar elkaar toegroeien.

De achtergrond van de jonge kerkleden kan voorlopig ook z'n weerslag hebben op de *structuren* in hun kerk. Als een gemeente ontstaat vanuit een specifieke doelgroep (veel minimuminkomens bijv.), dan is die gemeente misschien nog niet direct inpasbaar in de structuren van het bestaande kerkverband en de vigerende kerkorde. Dat is enigszins vergelijkbaar met een zendingssituatie. Er is tijd nodig voor zo'n 'zendingsgemeente' in Nederland om in het kader van bestaande structuren in te groeien. Misschien wel als het gaat om de ambten, de formulieren, de liederenschat enz. Wellicht moet die oude vormgeving ook aangepast of versoepeld worden om een jonge dochterkerk zich thuis te laten voelen in het verband van die nieuwe familie. Zo'n nieuwe gemeente moet in elk geval niet blijvend een 'status aparte' houden, dat is voor niemand goed.

Er zal dus souplesse en geduld nodig zijn om zo'n jonge kerk te laten wennen aan externe relaties en afspraken in het kerkverband en om ook intern zich te ontwikkelen tot een gemeente die op haar oudere zussen gaat lijken. Wat in de kerkgeschiedenis in de loop van vele eeuwen gegroeid is aan ordening en structurering, dat kan een nieuwe kerk zich niet in een paar maanden of jaren eigen maken. En bovendien: het gehalte van het evangelie en van het kerk-zijn blijft altijd gelijk, maar het zal wel in elke eeuw zijn eigen tijdbetrokken gestalte aannemen. Nieuwe leden of kerken kunnen stimuleren dat de oude kerk bij de tijd blijft. Want elke bekeerling die een gevestigde gemeente binnenkomt, maakt die kerk een beetje anders en elke jonge kerk die het verband van gevestigde kerken binnenkomt, maakt dat verband ook een beetje anders. Gelukkig dat die verjongingskuur telkens weer mogelijk is.

2.4 Kerk en koninkrijk

Er blijft nog één vraag over, als het gaat om gemeentestichting die soms meer middel dan doel lijkt te zijn. Als elke nieuwe gemeente weer het instrument moet worden voor een volgende nieuwe gemeente, kunnen we ons afvragen of het wezen van de kerk voldoende naar voren komt. Soms wordt in dit verband dan ook wel gezegd: het gaat bij evangelisatie niet zozeer om de kerk, maar om het koninkrijk van God. Is dit een goed dilemma en wordt er iets mee opgelost? Of is dit meer een verdoezeling van de problemen?

Wij zijn van mening dat in de bijbel de kerk van Christus en het rijk van God heel dicht bij elkaar liggen. De termen zijn niet identiek, maar er zijn wel veel raakvlakken. Dat blijkt bijvoorbeeld uit wat Jezus zelf zegt over zijn gemeente en het koninkrijk der hemelen in Matteüs 16 : 18 – 19. Ter wille van de opbouw van zijn gemeente geeft Hij Petrus de sleutels van het Koninkrijk. Die gemeente is vandaag al zichtbaar, maar het rijk is nog op komst en is hier op aarde nog niet manifest. We zouden onze positie als christenen zo kunnen formuleren: we zijn in de kerk onderweg naar het rijk. Daarom is

ook de kerk zo belangrijk als voorportaal en toegangsweg naar het rijk. De bede 'uw koninkrijk kome' wordt dan ook in zondag 48 HC onder meer zo uitgelegd: bewaar en vermeerder uw kerk. Het is daarom riskant om al te zeer de nadruk te leggen op Gods koninkrijk als het doel van de evangelisatie. Ook bij Keller is iets van dat risico te bespeuren, als hij het in zijn genoemde artikel aan het slot heeft over koninkrijksgezindheid. Hij wil daarmee testen of bij allerlei kerkelijke ontwikkelingen en verschuivingen onze aandacht vooral op de eigen gemeente is gefixeerd of op het welvaren van Gods koninkrijk in het geheel van een stad. Onzes inziens is dit een keuze waar de Bijbel zelf ons niet voor plaatst, m.a.w. een onbijbels dilemma. De zaak van de kerk wordt dan ondergeschikt gemaakt aan Gods rijk, maar dat is nooit de manier waarop Gods woord over deze dingen spreekt. Het belang van Christus' kerk is niets meer of minder dan het belang van Gods rijk. De gerichtheid op de kerk van Christus is ook niet zomaar te vereenzelvigen met een concentratie op 'onze eigen kerk'. In zijn al eerder genoemde artikel over zijn vakgebied geeft de missioloog C.J. Haak op dit punt ook een duidelijke waarschuwing af (zie A.L.Th. de Bruijne (red.), *Gereformeerde theologie vandaag: oriëntatie en verantwoording*, Barneveld 2004, pag. 110). Hij schrijft daar als het gaat om het zendingswerk in het totaalplan van Gods reddingsactie in de wereld: "Vandaag wordt vaak het Koninkrijk van God als doel van de *Missio Dei* aangewezen. De kerkplánting verdwijnt daarmee uit beeld...". Als voorbeeld van die verschuiving noemt hij dan Verkuyl, die het kerkcentrische doel verlegde in de richting van het rijk van God. Haak vervolgt dan: "Tegenover deze eenzijdigheid stellen we dat het Koninkrijk Gods wel het ultieme doel van Gods heilshandelen is, maar dat de toegang tot dat Rijk dan toch bepaald wordt door de inlijving in Christus en zijn concrete kerk op aarde, in de weg van bekering en geloof in Hem, via belijdenis en doop. Bovendien leert de Schrift dat het Koninkrijk zal aanbreken door het Laatste Oordeel heen en dat daarin de Kerk in haar volle glorie wordt getoond als de Bruid van Christus."

Ook als het over samenwerking in de evangelisatie met andere kerkgemeenschappen gaat, kan het spreken over de prioriteit van Gods rijk geen escape of oplossing zijn voor het vraagstuk van de kerkelijke eenheid. Waar die eenheid er niet is, en wel zou moeten zijn, daar wordt het rijk van God tegengehouden. Daarom kan juist evangelisatie of gemeentestichting een extra stimulans zijn om die eenheid te zoeken waar het kan en mag.

Er zal nog wel nadere studie nodig zijn, o.a. samen met Deputaten Kerkelijke eenheid, naar de vraag of we in evangelisatieprojecten samen kunnen werken met Christelijk-Gereformeerden of Nederlands-Gereformeerden. Als deputaten ASE kwamen wij vooral via het contact met Leidsche Rijn met die problematiek in aanraking. Maar we hebben daar momenteel nog geen afgewogen oordeel over.

3 EVANGELISATIE EN KERKVERBAND

Evangelisatie is in principe een activiteit van de plaatselijke gemeente op zichzelf. Maar ook als dit werk helemaal zelfstandig kan gebeuren, dan is er al wel een verbinding met het kerkverband. Want er zijn gezamenlijke afspraken over principes en definities als het over evangelisatie gaat. Hierboven zijn de Richtlijnen uit 1975 al aan de orde geweest, die trouwens voor aanpassing vatbaar zijn zoals daar is gebleken.

In een geordend kerkverband mag verwacht worden dat ook in de kerkorde als een soort raamwet zaken rond dit onderwerp goed geregeld zijn. Op dit moment hebben we daarvoor artikel 26 KO. Dat is trouwens een erg magere artikel, dat ook een beetje uit de lucht komt vallen. Het zal goed zijn om dit artikel, samen met die over de zending, opnieuw te redigeren. In de praktijk zal een kerkorde vaak achter de feiten aan moeten hollen, en daarom is bijstelling ook voortdurend nodig. Het zou trouwens nog mooier en beter zijn als de kerkorde in de vorm van een proactieve regelgeving ook op dit punt van evangelisatie en zending de praktijk van de toekomst zou gaan stimuleren en sturen. Het ideaal is als in een kerkorde een bijbels-actuele visie op gemeenteopbouw is verwoord, en dat die visie allereerst alle afspraken en regelingen beheerst en vervolgens ook de dagelijkse praktijk van het kerkelijke leven zelf.

Het gaat dus ook bij deze onderwerpen om de zaak van gemeenteopbouw. Hoe beter die is overdacht, hoe beter die in grondlijnen is geformuleerd, hoe vruchtbaarder we zullen kunnen werken. Plaatselijke kerken mogen van de synode verwachten, dat ook dat werk van zending en evangelisatie kerkordelijk in een goede 'raamwet' wordt geregeld zodat het werk zelf zich des te beter kan ontplooiën. De grondregels kunnen in richtlijnen, synodale bepalingen e.d. worden uitgewerkt. Die noodzakelijke regelingen en afspraken moeten het werk 'in het veld' niet aan banden leggen maar in goede banen leiden. We zouden het ook zó kunnen zeggen: niet limiteren maar faciliteren!

Nu kan een plaatselijke gemeente ook nog op een andere manier met het kerkverband te maken krijgen. Dat gebeurt namelijk zodra die gemeente het werk van de evangelisatie niet alleen af kan, als het om mankracht gaat of ook als het de bekostiging betreft. Er wordt immers een kostenberekening gemaakt om te zien of de plannen realiseerbaar zijn. Dat is ook volgens de wijsheid van de bijbel (zie bijv. Lucas 14 : 28 – 30).

In de zending is het dan heel gewoon dat kerken samenwerken voor een bepaald project, en ook samen gelijkelijk de kosten dragen. Bij evangelisatiearbeid wordt dat pas actueel als er een project aangepakt wordt, dat de draagkracht van de eigen gemeente te boven gaat. Tegenwoordig zijn dat o.a. de zgn. ASE-gemeenten, de kerken dus die via ons deputaatschap landelijke steun krijgen. Alleen, de manier waarop die gezamenlijke bekostiging plaatsvindt, is heel verschillend als we zendingsprojecten met ASE-gemeenten vergelijken. De synode heeft ons in opdracht 2f. gevraagd om te bestuderen of de bekostigingsstromen ook anders moeten gaan lopen als er een heroriëntatie op de terreinen van zending en evangelisatie nodig is.

Over die heroriëntatie is boven in onderdeel 1 al het een en ander gezegd. Naar aanleiding daarvan vinden wij het inderdaad wenselijk om de verschillende bekostigingsstromen nog eens onder de loep te nemen.

We willen dan eerst de huidige financieringssystemen op deze terreinen op een rijtje zetten (3.1). Vervolgens vergelijken we de voordelen van het huidige financieringssysteem bij ASE-kerken met de bezwaren die ertegen in gebracht kunnen worden (3.2). Daarna zetten we enkele keuzemogelijkheden rond het evangelisatiewerk naast elkaar, waarbij we ook letten op de manier van financiering (3.3).

3.1 Overzicht van de huidige situatie van de bekostigingsstromen

Als het over de financiering van de evangelieverkondiging naar buiten toe gaat, bestaan er tegenwoordig binnen ons kerkverband de volgende systemen:

- a Financiering van lokale activiteiten en projecten door de betrokken kerkelijke gemeente zelf. Dat zal de meest voorkomende vorm zijn bij evangelisatie.
- b Financiering van een lokaal project of een 'streekproject' door de betreffende regio. We kunnen hier bijvoorbeeld denken aan de MAR (Missionaire Arbeid Rijnmond), waarvoor de kerken uit de classes Hoogvliet en Rotterdam samenwerken en die ze ook gezamenlijk bekostigen via een gelijk quotum per ziel (een klein deel van dat quotum gaat nog naar Dordrecht voor de zending op Curaçao). Hier zit kennelijk het principe achter, dat deze kerken samen achter dit project staan, samen via deputaten en de MAR toezicht houden en het beleid bepalen, en ook met elkaar er

- gelijkelijk financieel aan bijdragen, ook al zullen niet alle kerken even dicht en nauw bij het werk zelf betrokken zijn.
- c Financiering van ASE-kerken via een piramidale opbouw. De meeste van deze kerken liggen in een gebied waar niet zoveel vrijgemaakt-gereformeerde kerken zijn (Gent, Venlo, Maastricht). De bekostiging van deze projecten die witte vlekken op de kerkelijke kaart wilt invullen, was daarom te veel voor het particulier-synodale ressort van het zuiden (Zeeland, Noord Brabant en Limburg). Vandaar dat er behoefte was aan bredere ondersteuning en deze kerken via ons deputaatschap nu ook geld krijgen uit een landelijke kas. Op de synode te Leeuwarden (1990) is besloten dat die landelijke steun trapsgewijs zou plaatsvinden, via een zgn. piramidale systeem. Dat houdt kort gezegd in dat de meest betrokkenen ook relatief het meest betalen, terwijl de anderen daarmee vergeleken steeds minder betalen, al naar gelang de afstand tot het project groter wordt. Op de synode te Leusden (1999) is dat criterium van de piramidale opbouw op ons eigen voorstel geconcretiseerd in de getalsverhouding 25 : 6 : 4 : 1. Die volgorde verwijst naar de vier categorieën die een geldelijke bijdrage verlenen: de evangeliserende gemeente zelf (met eventuele samenwerkende gemeentes), vervolgens de classiskerken, daarna de kerken uit het particulier ressort en tot slot de kerken uit het hele land. Om het nog even met een voorbeeld te verduidelijken: als de betreffende gemeente zelf 25 euro per ziel betaalt, dan betaalt men in de classiskerken 6 euro per ziel, in de kerken van de PS 4 euro per ziel en in het land 1 euro per ziel. Achter deze manier van financieren zit de gedachte dat de kerk die het initiatief neemt en het werk ook uitvoert, het meeste betaalt en dat steun van buitenaf slechts aanvullend is, en ook procentueel minder wordt, naarmate de betrokkenheid vanwege de afstand minder wordt. Dit is dus heel iets anders dan het idee dat er een landelijke kas voor evangelisatie is, waar kerken die iets bijzonders willen oppakken, subsidie van kunnen krijgen. De nadruk ligt bij de afkorting ASE op de eerste letter: *aanvullend*.
- d Financiering van zendingsprojecten door één of meerdere classes. Tegenwoordig kan de bekostiging wat complexer worden, als zendingswerk samengaat met oecumenische samenwerking (Verre Naasten). Maar in principe gaat het hier om hetzelfde quotum per ziel voor alle samenwerkende kerken. Daar zit ook weer hetzelfde idee achter als bij de MAR (zie boven): de kerken in een bepaald ressort classicaal of provinciaal pakken een bepaald project in het buitenland of onder buitenlanders aan, ze betalen er ieder per ziel evenveel aan en wijzen een kerk of een deputaatschap aan om de plannen uit te voeren en de eerste verantwoordelijkheid voor het project te dragen.
- e Bekostiging via sponsoring of de adoptie van een project door personen, kerkelijke gemeenten, scholen of andere instellingen. Dit zal vaker voorkomen bij projecten van De Verre Naasten dan bij typisch zendings- of evangelisatiewerk. In het algemeen zal sponsoring ook een te wankel basis zijn voor activiteiten die een continue geldstroom vragen. Dan is sponsoring meer geschikt om een welomschreven en in tijd afgebakend project te financieren. Een nadeel van sponsoring of adoptie kan ook nog zijn, dat de geldschieter voor een project voorwaarden gaat stellen of er belang bij krijgt.

3.2 Voor- en nadelen van het financieringssysteem via ASE

Er is in elk geval één duidelijk voordeel van het huidige systeem van aanvullende steunverlening aan de betreffende projecten. Het ressort dat vanwege de drie projecten in Gent, Maastricht en Venlo zwaar belast is (de PS van het Zuiden) kan dankzij de hulp uit het hele land toch deze projecten blijven financieren. Zonder hulp van de rest van gereformeerd Nederland zou die financiering moeilijk of onmogelijk zijn. Het zal dan ook goed zijn om de steun van deze projecten via het huidige systeem te continueren, zolang dat echt nodig is.

Een ander positief punt van dit systeem is dat men meer betaalt naarmate men 'dichter bij het vuur' zit. In de evangeliserende gemeente betaalt men zelfs 25 maal zoveel als de kerkleden in het land buiten het ressort van de betreffende PS. Daar zit ook de gedachte achter dat de gemeente die het initiatief neemt en daar ook steun voor krijgt, er zelf het meeste voor over moet hebben. Dat is de gedachte van decentralisatie: geen centrale kas waar iedereen die iets bijzonders op het terrein van evangelisatie doet, kan putten, maar vanuit het 'centrum' (GS) alleen maar aanvullende steun nadat de 'mindere vergaderingen' allemaal al een goede duit in het zakje gedaan hebben.

Maar als we naar de toekomst kijken en met eventuele verzoeken om steun voor nieuwe projecten te maken krijgen, dan is het wel belangrijk om ook eerlijk naar de nadelen van het huidige piramidale systeem te kijken, en dat ook in samenhang met de vraag of evangelisatie en zending niet langzamerhand één en hetzelfde aandachtsgebied worden. We noemen in elk geval de volgende bezwaren tegen landelijke aanvullende steun en de manier waarop het steunbedrag wordt berekend en toegekend:

- a. Het piramidale systeem komt bij mensen over als een tamelijk complexe berekeningswijze, mede omdat toekenning van de gelden plaats vindt via vele schijven, die heel de zgn. kerkelijke weg (van kerkenraad tot ASE en GS) beslaan. Kortom: er is heel wat rapportage, verantwoording en overleg nodig met verschillende kerkelijke instanties, elk jaar weer.
- b. Landelijke aanvullende financiering via ASE / GS maakt het lastig waar nodig snel in te spelen op nieuwe ontwikkelingen, omdat de generale synode maar eens per drie jaar vergadert. Daardoor kunnen in aanmerking komende projecten tussen twee generale synodes weliswaar kleinschalig starten met gelden uit de eigen regio maar pas na een aanvraag bij GS de vleugels breder uitslaan. We zouden ook financiering via de eigen regio als uitgangspunt kunnen nemen, waardoor flexibeler op ontwikkelingen kan worden ingegaan en versnippering van landelijke middelen voorkomen wordt. Daardoor echter komen regio's als de PS Zeeland-Noord Brabant-Limburg, ernstig in de problemen.
- c. Met het voorafgaande bezwaar hangt direct een volgend nadeel samen: het gemis aan betrokkenheid. Hoe groter de afstand tot het project, hoe kleiner de betrokkenheid zal zijn. Bij een landelijk quotum zal het geven bij velen niet meer dan een administratieve of automatische handeling zijn, zeker als er geen speciale collecte voor georganiseerd wordt en het quotum bijvoorbeeld in de VVB is opgenomen. Dat geldt overigens voor alle landelijke quota; op zich is dat nog geen reden om de landelijke quota maar af te schaffen, maar het stemt tot nadenken. Om de betrokkenheid te vergroten moeten we zoeken naar adequate mogelijkheden van informatieverstrekking.
- d. Bij de mogelijkheid van landelijke steun gaat al gauw de prikkel om andere geldbronnen (sponsors bijv.) aan te boren, ontbreken. Terwijl het juist goed zou zijn, als men naast de eigen bijdragen alles zou proberen om van elders, buiten het directe kerkverband, geld los te krijgen, op welke wettige wijze dan ook. Bij landelijke steun zal elke ondersteunde kerk duidelijk moeten kunnen maken welke activiteiten zijn ontwikkeld om derde geldstromen te genereren.
- e. Bij de geldelijke steun hoort ook een vorm van toezicht van de GS via ASE op de projectdoelen, zoals die door de betreffende kerken zijn opgesteld. Dit heeft een zekere tweespalt in het evangelisatiewerk binnen onze kerken tot gevolg. De zgn. ASE-kerken moeten via ASE verantwoording afleggen aan GS wat betreft het beoogde doel van het project en het beleid dat daarop gericht is. Maar andere kerken, die geen landelijke steun (meer) nodig hebben, hebben niet te maken met dat toezicht van bovenaf en kunnen in vrijheid hun activiteiten plannen en uitvoeren. Bij steun uit alleen de classis en/of de PS zullen zij zich uiteraard wel aan de betreffende classicale en particuliere deputaten moeten verantwoorden. Het voordeel is overigens dat projecten op deze wijze meer doordacht opgezet en uitgevoerd worden. Maar dat kan ook op lokaal/regionaal niveau gestimuleerd worden.

Als we de voordelen met de nadelen vergelijken, blijkt het niet altijd eenduidig te wijzen in een bepaalde oplossingsrichting

Dit geeft zeker aanleiding om verder na te denken over deze punten. We stellen ons voor om in het volgende onderdeel daar een voorzet voor te geven en daarbij mogelijk ook de uitkomsten van paragraaf 1.2 te verdisconteren. We geven in 3.3 geen uitgebalanceerde voorstellen, maar zetten enkele opties en ideeën naast elkaar om de meningsvorming te dienen.

3.3 Mogelijkheden voor de nabije toekomst

We hebben op het terrein van evangelisatie te maken met verschillende *dilemma's*. In het kader van onze opdracht noemen we de volgende voorbeelden. Eerst worden ze opgesomd, daarna zullen we als deputaten zo mogelijk aangeven waar onze eigen voorkeur naar uitgaat.

- a. Als het om landelijke bemoeienis met en steun van lokale projecten betreft, hebben we de keuze uit centraliseren of decentraliseren. De laatste jaren is het zendingswerk in onze kerken sterker gecentraliseerd, met name door de benoeming van generale zendingsdeputaten die o.a. een generaal beleid moeten vaststellen en ook moeten proberen om de verschillende quota meer op een gelijk niveau te brengen.

Naar analogie daarvan zou ook het evangelisatiewerk, met name de grotere projecten, meer een zaak van de kerken in het algemeen kunnen worden. Dat zou bijvoorbeeld kunnen door ons deputaatschap (eventueel samen met DTEG) grotere volmachten te geven, door ons o.a. een generaal beleid voor evangelisatie vast te laten stellen en een generale kas te laten beheeren voor grootschalige projecten of ook een gemiddeld quotum vast te laten stellen voor evangelisatie, kortom meer landelijk, via deputaten, te regelen.

Maar anderzijds is er ook de optie om juist meer te decentraliseren. De synode zou dan landelijke steun moeten afbouwen en terugkoppelen naar de regio's. Dat betekent dat ernaar gestreefd wordt, dat evangeliserende kerken zoveel mogelijk zichzelf bedruipen, eventueel met steun van het nabijgelegen kerkverband. Ook beleid, methodiek en aanpak zouden dan zoveel mogelijk in de vrijheid van de kerken gelaten moeten worden. Voor steun en beleidsvorming zou dan een formule als bij de MAR gekozen kunnen worden. Alleen voor informatie en toerusting zou er een aanspreekpunt moeten blijven.

- b Een ander dilemma is de keuze tussen steun voor evangelisatie zoals die nu bijvoorbeeld door ASE gegeven wordt, of steun in de weg van artikel 11 KO (Hulpbehoevende kerken). Het zou kunnen gebeuren dat een gemeente zoveel belangstelling van buitenaf trekt en de begeleiding van nieuwkomers zoveel aandacht vraagt, dat een (parttime) evangelisatiepredikant naast de gemeentepredikant nodig is. Als we evangelisatie niet beschouwen als een wezensvreemde taak voor de kerk maar als een normale opdracht voor haar, dan kan die gemeente er eigenlijk niet onderuit om zo'n tweede predikant (of missionaire werker) aan te stellen. Ben je dan in feite geen hulpbehoevende kerk geworden, die een beroep mag doen op de classis om steun (doordat daar het tekort hoofdelijk omgeslagen wordt over de andere classiskerken)? Of ben je dan alleen maar een kerk die graag iets extra's doet en dan ook haar eigen boontjes maar moet doppen?
- c Er is een volgend dilemma dat met het vorige veel te maken heeft. Je kunt bij evangelisatie de weg van de geleidelijkheid gaan, maar ook sprongsgewijs te werk gaan. We willen dat even toelichten. Er is in het land ergens een witte vlek, die geschikt lijkt om er te evangeliseren. Er wordt een grootschalig plan gemaakt, waar veel geld voor nodig is en waarvoor ook bij de generale synode wordt aangeklopt. Als geld en mankracht aanwezig zijn, gaat het werk beginnen maar het is nog wel een sprong in het duister. Het zou ook anders kunnen. Je begint kleinschalig en bescheiden om de witte plek te verkennen. De evangelisatiecommissie wordt opgetuigd, de predikant krijgt extra tijd voor evangelisatiewerk en E & R wordt ingeschakeld. Als het goed gaat, wordt een speciale ouderling hiervoor benoemd. Als het goed blijft gaan en er komt meer vraag om begeleiding, dan wordt geprobeerd om parttime een betaalde missionaire werker te benoemen. En zo gaat het verder in de weg van de geleidelijkheid.
- d Dan is er ook nog de keuze tussen ambt en gemeente. Bij de zending ligt vanouds de nadruk op het ambtelijk karakter van het werk, bij de evangelisatie kwam vooral sinds 1975 de nadruk te liggen op de taak voor heel de gemeente. Maar we merken dat ook bij evangelisatie het ambt naar voren komt, als de gemeente de taak zelf niet meer aan kan. Is dat een verkeerde ontwikkeling en moeten we de evangelisatietaken helemaal bij de gemeente laten liggen? Of is het juist goed dat hier ook betaalde krachten (al dan niet ambtsdrager) voor worden benoemd? En is het dan zo dat een evangelisatiepredikant de gemeente in haar opdracht te hulp komt, of neemt die predikant verder het initiatief en krijgt hij daarbij de steun van gemeenteleden?

Tot zover een opsomming van verschillende dilemma's waarvoor we als (gezamenlijke) gemeenten kunnen komen te staan. Voor een goede keuze zouden we zelf als deputaten bij bovengenoemde voorbeelden het volgende willen aandragen:

Ad a: We hebben de principiële eenheid van zending en evangelisatie in dit rapport al benadrukt, maar tegelijk ook op de organisatorische verschillen gewezen. We denken dat de evangelisatie-arbeid anders dan het zendingswerk vanwege die verschillen niet zo nodig gecentraliseerd hoeft te worden. Het werkterrein van de evangelisatie is altijd weer het gebied of de omgeving van de eigen gemeente, die zelfstandig daarmee bezig kan zijn, net zoals ze met het diaconaat in de kerk en daarbuiten bezig is. Dit werk moet zoveel mogelijk voor verantwoording blijven van de plaatselijke gemeente en haar directe kerkverbandelijke omgeving. Een landelijke synode moet zo min mogelijk plaatselijke zaken gaan financieren. De landelijke steun moet dan ook een 'noodoplossing' blijven. De zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid van de lokale gemeente moet alle nadruk houden.

We zien ook geen reden om voor evangelisatiearbeid generaal beleid te gaan formuleren. Alleen de opleiding en training van speciale werkers, zoals evangelisatiepredikanten, zou centraal geregeld kunnen worden, bijvoorbeeld door gebruik te maken van de mogelijkheden van de IRTT (onderdeel van ZHT).

Ad b: Op zichzelf zou het kerkordelijk best mogelijk geweest zijn om gemeenten die het evangelisatiewerk financieel niet kunnen behappen, te steunen via de kas van de deputaten ad artikel 11 KO, als ze voor dat werk bijvoorbeeld een extra (deel van een) predikantsplaats zouden moeten betalen. Maar we kunnen het beste uitgaan van de huidige, gegroeide situatie waarin het anders geregeld is, namelijk via een kerkverbandelijke steunregeling die enigszins parallel loopt met artikel 11. Het verschil is o.a. dat de steun aan een hulpbehoevende kerk via artikel 11 niet piramidaal is berekend; aan het tekort van die kerk betalen de andere kerken in het betreffende ressort allemaal gelijkelijk mee. Een verschil is ook dat artikel 11 bedoeld is om een predikant te kunnen betalen, terwijl ASE geen predikanten maar projecten steunt. Meestal gaat het bij artikel 11 ook om gemeenten die moeite hebben om te overleven, terwijl ASE gemeenten in een opbouwfase ondersteunt. Een laatste verschil is dat ASE doelgericht en getermineerd financiert, terwijl de steun naar artikel 11 tot in lengte van jaren kan doorgaan, al moet men het wel jaarlijks opnieuw aanvragen.

Ad c: Wat dit punt betreft denken we dat het beter is om met een evangelisatieproject op beperkte schaal te beginnen en voorlopig niet verder te springen dan de polsstok lang is. Het is tegenwoordig gebruikelijk in scholen en bedrijven om bij vernieuwingen eerst een pilot-project te doen, een soort experiment om te kijken of een nieuwe aanpak of visie levensvatbaar is. Van die wijsheid en voorzichtigheid kan de kerk ook nog wel wat leren.

Ad d: Wat tenslotte de verhouding tussen ambt en gemeente betreft willen wij de winst van 1975, vergeleken met 1923, vasthouden, als het gaat om de opdracht van de gemeente als zodanig en als geheel. Maar dat strijdt volgens ons niet met de eventuele benoeming van een speciale kracht voor dit werk van evangelisatie. In ons voorstel voor nieuwe richtlijnen (zie 1.2.) hebben we dat ook al verwoord. Als de gemeente zelf dan maar niet deze opdracht aan die extra kracht overlaat, want die opdracht blijft ook haar opdracht.

4 Conclusies, suggesties en aanbevelingen

We willen ten slotte het voorafgaande doen uitlopen in een aantal voorstellen en adviezen. We stellen allereerst het volgende voor:

- a De synode geeft DTEG de opdracht om te onderzoeken of de Richtlijnen voor evangelisatie van Kampen-1975 vandaag nog voldoen en om eventueel voorstellen te doen voor aanpassing van die Richtlijnen (o.a. in de lijn van onze suggesties in het onderdeel 1.4).
- b De synode geeft de deputaten Kerkrecht en Kerkorde opdracht om een voorstel te doen over aanpassing van de artikelen over zending en evangelisatie in de KO, een aanpassing o.a. in die zin dat er niet meer over een aparte opdracht voor zending los van een opdracht voor evangelisatie gesproken wordt, maar dat de missionaire roeping van elke gemeente centraal staat. Zie voor een eigen concretisering hieronder.
- c De synode stimuleert dat voortaan ook evangelisatiepredikanten die geheel of gedeeltelijk voor de evangelisatie zijn afgezonderd, gebruik maken van de opleiding en training bij het IRTT.
- d De synode draagt er zorg voor dat niet twee deputaatschappen ongeveer dezelfde (deel)opdracht krijgen. We hebben dat zelf ervaren met onze studieopdracht tot visieontwikkeling. Ook DTEG moest visie ontwikkelen op het terrein van evangelisatie. We hebben wel contact gehad en overlegd, maar het is o.i. toch handiger als een vergelijkbare opdracht niet aan meerdere deputaatschappen tegelijk wordt gegeven.
- e Het is o.i. aan te bevelen dat de methode van 'gemeentestichting' die bij het Amstelproject wordt gepraktiseerd en wellicht op den duur ook in Zuid-Limburg, nog verdere aandacht krijgt. Het is goed, denken wij, om deze nieuwe (en tamelijk onbekende) methode de komende tijd te blijven 'volgen', zowel via datgene wat er op papier staat als via de uitwerking in de praktijk. We laten het graag aan u zelf over aan welk deputaatschap u die opdracht wilt geven. Het doel van die opdracht zal dan moeten zijn, dat over drie jaar meer geargumenteed aangegeven kan worden, of deze methode bijbels is en door gereformeerden bruikbaar is, en of ze in de praktijk ook vruchtbaar is gebleken.
- f We merkten bij de studieopdracht telkens weer, ook bij contacten met andere deputaatschappen, dat er knopen doorgehakt moeten worden, zonder dat de achterliggende diepere vragen opgelost zijn. We doelen dan op een totaalconcept van gereformeerd kerk-zijn in deze 21ste eeuw. Er is een duidelijker kader nodig, ook via de kerkorde, om alle afgeleide vragen goed te kunnen beantwoorden. Het gaat dan vooral om zaken als ambt en gemeente, kerk en wereld, man en vrouw, jongeren en ouderen, pastoraat en diaconaat, bijbel en belijdenis. Wellicht ligt hier nog een taak van visievorming voor het deputaatschap SGO.
We noemen ter adstructie nog enkele vragen die voor een goed antwoord om een totaalvisie vragen:
 - welke taak en positie kan een missionair kerkelijk werker in een evangelisatieproject innemen?
 - streven we ernaar dat ook bekeerlingen de Catechismus grondig leren kennen of moeten we ons best doen voor andere methoden en nieuwere belijdenissen?
 - moet elke predikant voortaan een deel van zijn tijd (20%?) aan evangelisatie besteden?
 - kan een kerkenraad het normale pastoraat aan gemeenteleden + pastorale werkers overlaten, om zelf meer aan zaken als bijvoorbeeld leidinggeven, instructie en crisisbeheersing te kunnen doen?

Voortbordurend op onderdeel 4, sub b hierboven willen ter overweging de volgende voorlopige *suggestie* doen voor een herformulering van de artikelen 24, 25 en 26 van de KO.

Artikel 24:

Het hoort tot de aard van Christus' kerk om het evangelie ook naar buiten toe te laten zien en te laten horen.

Deze missionaire roeping van de kerk kan via de zending uitgeoefend worden naar mensen die buiten de invloedssfeer van een gereformeerd kerkverband wonen. Deze roeping kan ook via evangelisatie opgevolgd worden naar mensen die in de eigen omgeving wonen, binnen de reikwijdte van een bestaand gereformeerd kerkverband.. In beide gevallen gaat het erom dat de kerk uitgebreid of ook voortgeplant wordt.

Artikel 25:

Als de missionaire roeping via zendingswerk vervuld wordt, kan een kerk voor een bepaald project samenwerking zoeken met andere gemeentes. Men zal zich dan wel houden aan de indeling in

ressorten die voor het kerkverband aanvaard is. Het doel van dit werk is om in een bepaald gebied in het buitenland (dus buiten het ressort van het eigen kerkverband) via de verkondiging van Gods woord onder Gods zegen mensen tot geloof en bekering te brengen en hen leerlingen van Christus te maken. Zodra het mogelijk is, zal men ook de ambten instellen om zodoende te komen tot de officiële planting van Christus' kerk en te gaan werken aan een verband van kerken.

Artikel 26:

Ook als de missionaire roeping via evangelisatie vervuld wordt, betreft het een taak voor de gemeente als zodanig, die onder leiding staat van de kerkenraad. Het doel van dit werk is om mensen die vreemd zijn aan of vervreemd zijn van het evangelie bij Christus en zijn kerk te brengen, om zodoende de kerk uit te bouwen of ook nieuwe gemeentes te stichten en die vervolgens in te kaderen in het bestaande kerkverband. Naast de activiteiten die gemeenteleden ontplooiën, kan de kerkenraad ook een aparte missionaire werker of evangelisatiepredikant inschakelen als het werk anders teveel zou worden. Voor de bekostiging ervan kan zondig het kerkverband te hulp geroepen worden.

Als de synode de deur open wil houden voor het steunen van nieuwe lokale projecten, dan zal het goed zijn om daar duidelijke *criteria* voor op te stellen. Dat is zowel naar de projecten toe belangrijk als naar ASE en de synode zelf toe. Dan weet iedereen volgens welke maatstaven een steunverzoek voor een nieuw project of een uitbreiding van een bestaand project beoordeeld wordt. Het gaat in dit geval niet zozeer meer om formele en financiële criteria, die al voldoende geregeld zijn door vorige synodes. Het spreekt vanzelf dat een goede financiële meerjarenbegroting gemaakt is van alle kosten voor het project en dat voor de steunberekening uitgegaan is van het piramidale omslagstelsel. Maar het betreft hieronder meer de inhoudelijke component van het evangelisatieproject: de aanpak, de methoden, de doelgroep, de doelstelling, etc. Bij de beoordeling hiervan zijn dan o.a. de volgende zaken van belang:

- a Niet alleen de kerkenraad, maar ook de gemeente zelf moet in grote meerderheid achter het project staan, zodat het werk gemeentebreed gedragen gaat worden.
- b De evangeliserende gemeente moet een duidelijke doelstelling voor het project geformuleerd hebben, en ook een visie op de methode en de doelgroep.
- c Ook moet duidelijk zijn hoe de relatie is tussen de medewerking van gemeenteleden en die van een speciale kracht die wordt aangesteld.
- d Er moet goed geregeld zijn wie het beleid bepaalt en wie dat beleid uitvoert, en ook in hoeverre andere (samenwerkende) gemeenten daarbij betrokken zijn, bijvoorbeeld via classisdeputaten, via een commissie of via een bepaalde kerkelijke rechtspersoon.
- e De gemeente die steun aanvraagt, moet op een of andere manier, bijvoorbeeld via de resultaten van een pilotproject, de levensvatbaarheid van de plannen waarschijnlijk kunnen maken. Want de gemeente moet heel goed van het project overtuigd zijn, wil het verantwoord heten om van alle kerken en kerkleden in het land ondersteuning te vragen.
- f De financiële steun moet op een of andere manier getermineerd kunnen worden. De afronding van de steun kan aan een jaartal gekoppeld worden (via een vijfjarenplan bijvoorbeeld), maar ook aan een bepaalde fase in het werk, bijvoorbeeld de instituering van een nieuwe gemeente. Wat dat laatste betreft, de feitelijke instituering van een nieuwe gemeente: ook daarvoor zijn op zichzelf heldere criteria nodig. Het blijkt vaak moeilijk te zijn om precies aan te geven wanneer een kerk 'rijp' is voor verzelfstandiging. Er is veel discussie over het tijdstip en de voorwaarden. Maar dezelfde discussie speelt natuurlijk ook op het zendingsveld. Wellicht dat we dus van de zendingservaring ook nog het een en ander kunnen leren. Het zou in elk geval goed zijn als we ook voor evangelisatiekringen zulke criteria bij de hand zouden hebben.
- g De betreffende gemeente moet ook kunnen laten zien, dat ze haar best doet om andere geldbronnen aan te boren buiten het directe en primaire kerkelijke circuit, bijvoorbeeld via sponsoring, eigen activiteiten of 'adoptie' door een andere gemeente.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage VIII - II

**Deputaten Aanvullende Steunverlening
Evangelisatie**

Werkrapport

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 SAMENVATTING VAN HET RAPPORT

Als deputaten ASE hebben we in de afgelopen verslagperiode geregeld contact gehad met de verschillende projecten in Amsterdam, Gent, Maastricht en Venlo. De arbeid bleef overal gericht op het afgesproken doel en de steun kon daarom ook jaarlijks worden voortgezet. We stellen ook voor de nieuwe periode voor om elk project voorlopig te blijven steunen, met dien verstande dat in sommige gevallen de steun waarschijnlijk geleidelijk zal worden afgebouwd. Tegelijk lijkt het erop dat enkele nieuwe projecten aan de huidige synode voor het eerst om geldelijke steun zullen vragen.

De afgelopen periode is behoorlijk intensief geweest, niet alleen vanwege veel contact en overleg met de projecten, maar vooral ook door de aparte studieopdracht die we van de vorige synode hadden gekregen. Dat was een opdracht om ons o.a. te bezinnen op het onderscheid tussen zending en evangelisatie, en visie te ontwikkelen op de methode van 'gemeentestichting', zoals die met name in het Amstelproject geïmplementeerd gaat worden. In een separaat studierapport hebben we daarover verslag gedaan.

2 SAMENSTELLING EN TAAKVERDELING VAN HET DEPUTAATSCHAP

Na de vorige synode zag de samenstelling van ASE en de taakverdeling binnen dit deputaatschap er als volgt uit:

J.F. Walinga, samenroeper/voorzitter	(email: walinga@wish.net)
Ds. Joh. de Wolf, secretaris	(email: joh.dewolf@12move.nl)
W.H. Harmanny, penningmeester	(email: wharmanny@cs.com)
Ds. H. Drost, visieontwikkeling	(email: hdrost@gkv.nl)
Ds. A.A. Kramer, contacten lopende projecten	(email: atkramer@hetnet.nl)
T. Spoelstra, verslaggever	(email: tspoelstra@wanadoo.nl)

De broeders J.F. Walinga en T. Spoelstra zijn nu regulier aftredend. Op de vorige synode was br. Walinga na 9 jaar al aftredend, maar hij is nog één keer herbenoemd, omdat er anders maar één ervaren deputaat (Spoelstra) overbleef en dat was voor de continuïteit niet raadzaam.

De nieuwe deputaten in ASE zijn blij dat de ervaren broeders de afgelopen periode nog meegedraaid hebben en dat de voorzitter met al zijn deskundigheid het deputaatschap deze drie jaar geleid heeft. Mee daardoor zijn we als nieuwelingen toch spoedig in het werk ingegroeid.

In een apart schrijven zult u nog een voordracht voor de vervulling van de beide vacatures ontvangen.

3 OPDRACHT VAN DE SYNODE

De Generale Synode van Zuidhorn (2002) besloot in de lijn van ons vorige rapport en na bespreking ervan in de plenaire vergadering tot het volgende:

- 1 deputaten te dechargeren onder dank voor de goede diensten;
- 2 opnieuw deputaten te benoemen met als opdracht:
 - a de door de generale synode toegestemde verzoeken te beoordelen en een bedrag aan steun toe te kennen;
 - b bij het verlenen van aanvullende steun uit te gaan van de door de Generale Synode van Leusden van 1999 vastgestelde richtlijnen aanvullende steun, waarbij zo nodig onderscheid gemaakt wordt tussen de componenten 'evangelisatie' en 'gemeenteopbouw';
 - c aan de kerken een quotum te vragen ter bekostiging van het door hen ondersteunde evangelisatiewerk. Daarbij blijven de kerken van het particulier-synodaal ressort dat om steun vraagt, buiten beschouwing. Het totale bedrag dat van de kerken geheven mag worden, wordt bij afzonderlijke besluitvorming vastgesteld;
 - d een advies aan de synode voor te bereiden op basis van de richtlijnen, in geval een particuliere synode een nieuw verzoek tot aanvullende steun bij de generale synode indient; deputaten zullen zich daartoe een oordeel vormen over het geheel van het beleid met betrekking tot het project waarvoor ondersteuning wordt gevraagd;
 - e erop toe te zien dat de ondersteunde arbeid gericht blijft op het beoogde doel en zich daartoe jaarlijks steeds binnen drie maanden na afloop van het betreffende begrotingsjaar te laten informeren door de classis waarbinnen het evangelisatiewerk plaatsvindt door middel van een beschrijving en beoordeling van de situatie;
 - f in overleg met de bestaande projecten, alsook deputaten Toerusting evangeliserende gemeente, deputaten Zending, hulpverlening en training en zo mogelijk deputaten Evangelisatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken en anderen te komen tot een principiële onderbouwing en zo mogelijk een heroriëntatie op de aandachtsgebieden zending en evangelisatie en de eventuele consequenties voor de bekostigingsstromen en daarbij aandacht te geven aan o.a.
 - A visievorming inzake evangelisatie en gemeentestichting in Nederland;
 - B uitwisseling van kennis en ervaring tussen genoemde instellingen inzake evangelisatieprojecten en gemeentestichting in Nederland;
 - C visieontwikkeling inzake de mogelijkheid van participatie van instellingen/gemeenten buiten deputaten Aanvullende steunverlening evangelisatiewerk in de bekostiging van de projecten;
 - g advies en uitwisseling tussen gestichte en te stichten gemeentes te bevorderen;
 - h in hun rapport aan de eerstvolgende synode een evaluatie te geven van de lopende projecten die door de kerken gesteund worden, en een advies uit te brengen over de voortzetting van de steun.

Voor dit besluit met de bovenstaande instructies had de synode de volgende gronden:

- 1 deputaten hebben zich naar behoren van de hen opgedragen taak gekwetend;
- 2 (ad 2b) de ondersteunde arbeid blijft gericht op het beoogde doel;
- 3 (ad 2e) de nieuw ontwikkelde richtlijnen geven voldoende waarborgen voor een verantwoorde beoordeling;
- 4 (ad 2f) de beoordeling van verzoeken om steun vraagt een bepaalde visie die in samenwerking met deputaten Toerusting evangeliserende gemeente, deputaten Zending, hulpverlening en training enz. ontwikkeld kan worden. Er moet visie ontwikkeld worden – o.a. in het licht van de besluiten van de Generale Synode Kampen 1975 over evangelisatie -, of evangelisatieprojecten los van de mogelijkheden van de gemeente van start kunnen gaan en door het kerkverband ondersteund kunnen worden. In deze tijd is het ook van belang om – in overleg met deputaten evangelisatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken – te komen tot een gereformeerde visie op evangelisatie en kerkplanting.
- 5 (ad 2h) met het oog op een verantwoorde besteding van de gelden is een evaluatie van de lopende projecten nodig.

Ten aanzien van het zgn **Amstelproject** nam de synode de volgende besluiten:

- 1 de doelstelling van het Amstelproject te onderschrijven;
- 2 ten behoeve van twee predikantsplaatsen aanvullende steun beschikbaar te stellen;
- 3 a. aan het verzoek van de PS Holland-Noord te voldoen door jaarlijks aanvullende steun te verlenen tot een bedrag van maximaal 105.000 euro per jaar;
b. deputaten Aanvullende steunverlening evangelisatiewerk op te dragen de ontwikkelingen nauwgezet te toetsen, te begeleiden en met betrekking tot terminering te rapporteren aan de eerstkomende generale synode;
- 4 deputaten Aanvullende steunverlening evangelisatiewerk op te dragen de toegekende steun te verlenen binnen de kaders van hun opdracht.

Voor deze besluiten baseerde de synode zich op de volgende gronden:

- 1 het rapport van de Amstelcommissie 'Groot Amsterdam' heeft een visie op evangelisatie ontwikkeld waarbij een centrale plaats wordt ingenomen door de eenheid van gemeenteopbouw en evangelisatie. Omdat gemeenteopbouw en gemeente-uitbouw elkaar versterken, wordt gekozen voor een uitwerking waarbij elke gemeente in een bepaalde stadswijk werkzaam is. Daartoe willen beide gemeenten een predikant beroepen. Zij gaan de bestaande missionaire activiteiten uitbouwen, met als einddoel het stichten van nieuwe gemeenten in de desbetreffende stadswijken;
- 2 het thans beschikbaar stellen van twee predikantsplaatsen voorkomt stagnatie van het Amstelproject, omdat het de komende drie jaar de ruimte biedt, zonder tussenkomst van de generale synode, de onderschreven uitgangspunten van het Amstelproject recht te doen;
- 3 in de huidige situatie is er werk voor twee predikanten om enerzijds te werken aan draagvlakverbreding binnen de eigen gemeente en tegelijk de missionaire arbeid daadwerkelijk te ondersteunen;
- 4 het verzoek om steun is ingediend in overeenstemming met de regels die door de Generale Synode Leusden 1999 zijn opgesteld.

Tot zover onze opdrachten van synodewege. In de volgende hoofdstukken zullen we verantwoording afleggen van onze werkzaamheden in de lijn van genoemde instructies. Alleen de uitvoering van opdracht 2f (studieopdracht) blijft buiten dit werkrapport. De verantwoording daarvan hebben we neergelegd in een apart rapport, getiteld 'Wanneer en hoe steun voor evangelisatieprojecten?'

4 RICHTLIJNEN, PLANNING EN PROCEDURES

Voor een goede communicatie van ASE met de projecten en vice versa zijn goede afspraken nodig, vooral omdat er ook nog heel wat andere kerkverbandelijke communicatielijnen lopen. Het totaal van contacten, procedures en verantwoordelijkheden is zeker voor nieuwelingen in dit veld niet dadelijk doorzichtig. Vandaar de noodzaak van overzichtelijkheid en duidelijke afspraken over wie wat moet doen en wanneer. In de afgelopen jaren hebben die afspraken steeds meer vorm gekregen en zijn ze ook schriftelijk vastgelegd. In onze rapportage aan de vorige synode zijn die nadere richtlijnen voor de projecten al opgenomen. Daar hoorde ook een tijdschema bij voor het aanleveren van gegevens door de verschillende instanties. Want ASE kan haar werk alleen optimaal verrichten als de informatie ons op tijd bereikt.

In de afgelopen verslagperiode hebben we al die afspraken en richtlijnen in een eenvoudige brochure vastgelegd, onder de titel 'Handleiding ASE projecten' (als bijlage u toegestuurd). Aan alle betrokkenen zijn exemplaren van dit boekwerkje toegestuurd, in de hoop dat informatie en communicatie nog verder verbeterd zullen worden. Want ook in de laatste jaren moeten verschillende instanties nog vaak herinnerd worden aan hun plicht om ons te informeren, in het bijzonder classicale deputaten als het om de zgn doel-effect-rapportage gaat. Bovendien is die rapportage nog vaak erg summier en voldoet die nog niet aan de vereisten die we als ASE-deputaten daarvoor hebben aangegeven.

Mee daardoor zijn we soms genoodzaakt om zelf op locatie met een project zaken te bespreken waarover in feite de classisdeputaten ons hadden moeten inlichten. Nu is direct contact met een project ongetwijfeld prettig en nuttig voor beide partijen, maar intussen betekent dit wel dat wij niet zo letterlijk kunnen voldoen aan punt 2e van onze instructie (dat we ons moeten "laten informeren door de classis.....door middel van een beschrijving en beoordeling van de situatie").

De taak van classisdeputaten zal hen kennelijk nog stringenter op het hart gebonden moeten worden, of anders moeten wij als deputaten zelf mandaat krijgen om ons ter plekke te laten informeren over de vraag of een project nog op het beoogde doel gericht blijft. Met waardering overigens vermelden we hier de opzet en inhoud van de doel-effect-rapportage van de classisdeputaten van Amsterdam-Leiden.

In de genoemde brochure is ook een hoofdstukje opgenomen over meerjarenplanning, gekoppeld aan een meerjarenbegroting, en over terminering. Meer dan tot nog toe zullen bestaande of nieuwe projecten concrete doelstellingen moeten kunnen formuleren, en daarmee verbonden een terminering van de financiering door anderen. Die terminering kan op een jaartal vastgeprikt worden, of ook op een bepaalde mijlpaal in het werk, zoals de instituering van een nieuwe gemeente. Vanaf zo'n moment kan ook de landelijke steun gestopt of gefaseerd afgebouwd worden (zie verder sub 6.2) Met de doelstelling heeft ook de planning te maken. Ook bij een uitgesproken geestelijke activiteit als evangelisatie mogen, ja moeten er (onder het voorbehoud van Jacobus) plannen gemaakt worden. En dan is het goed om niet al te bijziend te zijn, maar te proberen een aantal jaren vooruit te kijken. Dus geen plan voor één jaar, maar liefst voor meerdere jaren tegelijk, bijvoorbeeld een periode van zes jaren. Het voordeel daarvan is dat er planmatig en doelgericht gewerkt kan worden in plaats van allerlei adhoc-activiteiten die te hooi en te gras georganiseerd worden. Bovendien dragen meerjarenplanningen bij aan visie-ontwikkeling en evaluatie, ten voordele van de verrichte missionaire activiteiten.

De richtlijnen voor zo'n planning hebben we allereerst aan Gent als een soort pilot aangeboden. Daar is men in 2003 inderdaad tot een concept van een vijfjarenplan gekomen (zie ook sub 5.2.2). De andere projecten is gevraagd dit voorbeeld te volgen en uiterlijk in 2005 een meerjarenplan in te dienen. In 2004 hebben we ook van Venlo al zo'n plan gekregen (zie ook sub 5.2.4).

Er is in de afgelopen periode ook overleg geweest met andere deputaatschappen, onder leiding van het deputaatschap Generaal-Synodale publicaties, om de achterban geregeld te informeren over wat we aan het doen zijn. De vraag was vooral in welke vorm dat het beste kon gebeuren, en ook in welke frequentie. We steunden als deputaten ASE op zich wel dit voorstel, maar we hadden tegelijk het idee dat ons werk niet voortdurend zoveel groot nieuws oplevert dat wij frequent een bijdrage zouden kunnen leveren. Onlangs is deze communicatie naar het kerkvolk digitaal van start gegaan in de vorm van een elektronische nieuwsbrief. We stellen ons voor om daaraan met passend nieuws bij te dragen zo vaak het nuttig is en er ruimte is.

5 UITVOERING

In dit hoofdstuk vindt u de verslaggeving van ons eigenlijke werk, met name de bespreking en evaluatie van de lopende projecten. Ook de uitwisselingsmogelijkheden tussen de verschillende projecten komen aan de orde. Als na afronding van ons rapport nog een PS met een nieuw verzoek tot landelijke ondersteuning komt, zal ons advies in een apart schrijven volgen.

5.1 Vergaderingen, gesprekken, conferenties

In de afgelopen verslagperiode hebben we als deputaten geregeld vergaderd, af en toe was er overleg met de projecten op locatie, soms woonden we conferenties bij in verband met onze studieopdracht en er waren ook enkele contacten met mogelijk nieuwe projecten die om steun vragen. In de volgende paragrafen geven we van een en ander een opsomming.

5.1.1 EIGEN VERGADERINGEN

We hebben tien maal een reguliere ASE-vergadering gehad, meestal in de kerk van Zwolle-Berkum. De eerste vergadering was op 30 november 2002, waar o.a. de taken verdeeld zijn. In het jaar 2003 vergaderden we op 16 januari, 20 februari, 15 mei en 30 oktober. In 2004 waren er vergaderingen op 8 januari, 4 maart, 3 juni, 14 oktober en 25 november.

Op 10 december 2004 hield een afvaardiging van ASE een overlegvergadering met vertegenwoordigers van het deputaatschap DTEG om zo mogelijk met elkaar af te stemmen over onze beider rapportage naar de GS, in het bijzonder over het onderwerp van visieontwikkeling dat we allebei in ons pakket hadden.

Op 14 december 2004 en 14 januari 2005 waren er ten slotte nog extra vergaderingen over de inhoud van onze twee rapporten aan de GS.

We organiseerden zelf een conferentie met andere betrokkenen op 19 juni 2004 te Garderen (zie daarover verder het studierapport).

5.1.2 OVERLEGVERGADERINGEN OP LOCATIE

Er is op alle vier locaties tweemaal een contact geweest van een afvaardiging van ASE met vertegenwoordigers van het betreffende project. We sommen de gesprekken in deze rubriek chronologisch op; in een latere paragraaf zullen we er uitgebreider op terugkomen.

7 juni 2003:	Gesprek in Gent
21 juni 2003:	Gesprek in Maastricht, eerst met de afvaardiging van Maastricht en daarna met de afgevaardigden van Venlo.
20 september 2003	Gesprek in Amsterdam met vertegenwoordigers van het Amstelproject
12 juni 2004	Bezoek aan Maastricht (i.v.m. de instituering van de gemeente)
9 oktober 2004:	Gesprek in Venlo
29 oktober 2004	Gesprek in Gent
27 november 2004	Gesprek in Amsterdam met vertegenwoordigers van beide projecten
nadere datum	Vervolggesprek in Amsterdam met beide gemeentestichters

5.1.3 CONTACTEN MET VERWANTE DEPUTAATSCHAPPEN EN INSTELLINGEN

(MET NAME VANWEGE DE BEZINNING IN DE LIJN VAN ONZE STUDIEOPDRACHT)

Ingevolge onze studieopdracht (punt 2f van de instructie) is er allerlei contact geweest met andere instanties. In het studierapport zelf wordt daar al het een en ander van vermeld. In deze rubriek willen we melding maken van enkele conferenties of studiedagen die door leden van ons deputaatschap zijn bijgewoond om ons met behulp van anderen nader te bezinnen op de onderwerpen die onze instructie aangeeft. Met een korte toelichting worden deze contacten hieronder in chronologische volgorde opgesomd.

- Op 8 januari 2004 woonden enkelen van ons in Amsterdam een info-middag bij over een reis naar New York (Tim Keller) die mensen uit Amsterdam en Maastricht kort daarvoor gemaakt hadden. We kregen informatie over de methode van gemeentestichting in New York, en verschillende sprekers droegen materiaal aan voor de bezinning en de discussie.
- Op 16 april 2004 was er een door Agapè georganiseerde studiedag in Amsterdam over het onderwerp 'De stad als frontlinie van de kerk'. Een tweetal van ons was daar aanwezig.

- Op 13 november 2004 was er een werkdag van het deputaatschap SGO (Steunpunt Gemeenteopbouw) in Bunschoten, waarvoor naast andere deputaatschappen ook ons deputaatschap was uitgenodigd. Twee mensen van ons hebben die vergadering geheel of gedeeltelijk bijgewoond.
- Op 19 november 2004 was er in Bunschoten een studiedag, georganiseerd door de TUK samen met DVN over het onderwerp van de dissertatie van Dr. P.W. van de Kamp namelijk 'Hart voor de stad'. Ook deze dag kon door een afvaardiging van ons deputaatschap meegemaakt worden.
- Op 2 december 2004 was er in Amsterdam een mini-conferentie, belegd door DKE (Deputaten kerkelijke eenheid), over evangelisatie/gemeentestichting aan de ene kant en samenwerking/samenpreking met andere kerken anderzijds. Aan de uitnodiging hiervoor kon door drie leden van ons deputaatschap gevolg worden gegeven.
- Op 10 december 2004 hadden enkelen van ons in Amersfoort een gesprek met een aantal deputaten van DTEG met de bedoeling om hun voorlopige rapport aan de GS en dat van ons meer op elkaar af te stemmen.
- Op 4 januari 2005 was er een overleg tussen deputaten van ons en een delegatie van ZHT/DVN-deputaten in Zwolle over de eerste versie van ons studierapport.

5.1.4 CONTACT MET NIEUWE PROJECTEN

- Twee van ons hebben op 21 januari 2004 in De Meern een gesprek gehad met een vertegenwoordiging van de kerk te Leidsche Rijn over het zgn Rijnwaarde project, een project van gemeente-stichting in de nieuwbouw ten noordwesten van de stad Utrecht. Hier wordt door Nederlands-gereformeerden en Christelijk-gereformeerden samengewerkt in een evangelisatieproject. Vanuit ons kerkverband bezien ressorteert dit nieuwe gebied onder de kerk van Leidsche Rijn, en die kerk is ook min of meer formeel bij dit werk betrokken. Het was een informatief gesprek over de vraag wat de mogelijkheden en voorwaarden voor landelijke steun van een evangelisatieproject zijn. Want als men in Leidsche Rijn nog nauwer bij Rijnwaarde betrokken raakt en actief mee gaat doen, dan kan men zelf de kosten niet dragen. We hebben het werk van ASE toegelicht en adviezen gegeven voor hun situatie.
- Een ander contact was er met de kerk te Bergen op Zoom op woensdag 22 december 2004; deze kleine kerk (ca 80 zielen) heeft plannen voor het zelfstandig beroepen van een parttime evangelisatie-predikant in 2005 met landelijke steun. De classis Middelburg steunt deze plannen, de PS van het Zuiden moet er nog over oordelen. Zo nodig zullen we over een eventueel steunverzoek op een later moment nader berichten.
- Een derde contact is er momenteel met kerken in de classis Zutphen in verband met een op te starten evangelisatieproject in Lichtenvoorde. De PS van Gelderland en Flevoland heeft groen licht gegeven voor de aanvraag voor landelijke steun. Met de betrokkenen zal er nog verder doorgesproken worden met het oog op de formulering van ons advies richting synode. In een apart schrijven zullen we u daarover nog nader inlichten.
- Tot slot kunnen we u nog meedelen dat er een gesprek is gepland met een afvaardiging van de kerk te Mijdrecht op 17 februari a.s. om hen te adviseren inzake missionaire activiteiten waarvoor ze hun huidige deeltijdpredikant, ds. G.A. Heek, fulltime willen inschakelen. Waarschijnlijk zal daar geen steunverzoek aan GS uit voortvloeien.

5.2 Projecten

In deze paragraaf willen we de projecten in alfabetische volgorde langs gaan en telkens weergeven hoe het de afgelopen tijd gegaan is, waar de eventuele problemen liggen en in welke richting ons advies aan de synode gaat.

5.2.1 AMSTELPROJECT

Zoals bekend gaat het in Amsterdam om een dubbelproject. Er is een samenwerkingscontract tussen de kerken van Amsterdam-Centrum en Amsterdam-Zuid/West voor twee projecten, vanuit elke gemeente één. Ook financieel zijn deze projecten nauw aan elkaar verbonden. Zolang men zelf daar beide projecten als één geheel ziet, willen wij als deputaten daarin geen scheiding aanbrengen. Voor de duidelijkheid zullen wij verderop in dit onderdeel onze rapportage wel onderscheiden in twee subparagrafen. Maar eerst vertellen we nog iets over de twee gesprekken die er van onze kant met hen beiden in een gezamenlijke bijeenkomst zijn gevoerd. Het eerste gesprek, op 20 september 2003, had vooral het karakter van een kennismaking met elkaar.

Van hun kant was er een presentatie van het Amstelproject. Van onze kant is vooral de positie van ASE uitgelegd, en hebben we verteld wat we van hen en van de classisdeputaten mogen verwachten aan verslaggeving en verantwoording.

Ook de financiën zijn uitgebreid aan de orde gekomen, o.a. de financiering van een studiereis van beide missionaire predikanten naar New York (Redeemer Church planting Centre van ds. Tim Keller c.s.) in de herfst van 2003. We hebben deze reis voor hen betaald, omdat scholing voor dit bijzondere missionaire werk wel nodig is, zeker in de beginfase. We hebben hen wel gevraagd waarom ze niet van de toerusting van het deputaatschap ZHT gebruik maakten. We hebben later begrepen dat daar wel contact over opgenomen is met 'Kampen'.

Verder hebben we benadrukt, dat het prima is wanneer men via sponsoring de huisvesting voor beide predikanten wil financieren, als men ASE maar met rust laat in het geval dat die geldbron onverhoopt droog valt. Tot slot is ook de terminering van onze steun aan het hele project aan de orde geweest. De suggestie klonk om in eerste instantie de steun na tien jaar af te bouwen.

Het tweede gesprek met vertegenwoordigers van het Amstelproject was op 27 november 2004. De beide 'gemeentestichters' hebben verteld waar ze mee bezig geweest waren in de afgelopen tijd en wat de plannen waren voor de nabije toekomst. Ds. Meijer ging daarbij uit van de notitie 'Back to basics' (werkplan gemeentestichting van september 2004 – februari 2005 van het missionaire kernteam van de kerk van Amsterdam-Centrum). Ds. Knigge diende ons met een rapport 2004 en een planning 2005; in de bijgevoegde prognose bleek men aan te koersen op een zelfstandige (vrijg.) Gereformeerde Aker gemeente met ingang van september 2008. Verder spraken we o.a. over het draagvlak in beide gemeenten voor dit missionaire werk, over de taken van ds. Meijer in de vakante gemeente van Amsterdam-Centrum, over financiële kwesties en over vragen die de doel-effect-rapportage van de classisdeputaten over het jaar 2003 opriep.

5.2.1.1 AMSTERDAM-CENTRUM

Op 7 december 2003 werd in deze gemeente ds. R.J. Meijer bevestigd als missionair gemeentestichter binnen het Amstelproject. ASE was daarbij vertegenwoordigd. Van toen af kon het werk met volle kracht beginnen. In de eerste tijd is ds. Meijer samen met een kernteam bezig geweest om een goed en doordacht plan van aanpak op papier te zetten. Dit is in 2004 uitgemond in een visiedocument onder de titel 'Om het hart van de stad'. In dit plan is om verschillende redenen gekozen voor een welomschreven doelgroep, namelijk de jonge professionals tussen de 25 en de 40 jaar, te beginnen in de wijk die 'De Pijp' heet. Alles is momenteel nog in een voorbereidende fase. Het eigenlijke mensen winnen moet nog beginnen.

We hebben via onze bezoeken en in andere contacten wel de indruk dat de predikant met de kring om hem heen enthousiast bezig is om visie te formuleren, plannen te maken en het eigenlijke werk goed voor te bereiden. Tegelijk horen we ook dat het draagvlak in de gemeente zelf voor dit evangelisatieproject niet zoveel groter wordt. De laatste tijd gaan we als deputaten het belang van dat draagvlak ook wat meer relativeren. Want dit project van gemeentestichting is in verschillende opzichten meer te vergelijken met zending dan met evangelisatie. En zending is minder afhankelijk van een draagvlak in de gemeente dan evangelisatie in z'n traditionele vormgeving. De gemeentestichter is ook niet zozeer beroepen om de gemeente in haar evangeliseren te ondersteunen, maar om zelf met de kring om hem heen de missionaire taak uit te voeren. Natuurlijk mag bij de 'achterban' minstens meeleven, voorbede en offerande voor dit werk verwacht worden. Directe medewerking kan niet zomaar van iedereen verwacht worden. Met 'draagvlak' moet in deze situatie dan ook met name verstaan worden dat de moederkerk een biddende en goedgeefse kerk is. Aan de andere kant mag natuurlijk ook bij de gemeentestichter zelf permanente loyaliteit verwacht worden naar de moederkerk toe.

Als deputaten houden we trouwens meer of minder onze vragen bij deze nieuwe aanpak van 'gemeentestichting' (zie ook ons studierapport), ook al waarderen we de inzet van de betrokkenen bijzonder. Maar daarom zal het goed zijn om ook in de volgende periode de ontwikkelingen nauwkeurig te toetsen en te begeleiden, zoals de vorige synode ons dat ook voor de afgelopen periode had gevraagd.

5.2.1.2 AMSTERDAM-ZUID/WEST

Ds. R.H. Knigge werd in deze gemeente bevestigd als predikant/gemeentestichter op 19 oktober 2003. Ook bij die gelegenheid was ASE vertegenwoordigd. Ds. Knigge gaat in de wijk 'de Aker' werken. Dat is een nieuwe wijk waar ook veel jonge professionals wonen. In de wijk staat nog geen enkel kerkgebouw, maar er zijn wel positieve christenen die graag meewerken om in deze wijk een gemeente van Christus te stichten. Dat is aan de ene kant een mooi gegeven, aan de andere kant

maakt het de taak voor ds. Knigge en de zijnen ook complexer, omdat deze christenen oorspronkelijk van verschillende kerken of groepen afkomstig zijn. Er is dan ook veel gesprek en discussie met deze mensen nodig om samen op één lijn te komen. Daarbij blijft er wel het streven om uiteindelijk tot de stichting van een vrijgemaakt gereformeerde kerk te komen. We hopen als deputaten met belangstelling de ontwikkelingen daar te blijven volgen. Ons ijkpunt voor beoordeling zal zijn of de te stichten gemeente waar het de basis, de richting en de visie betreft, zich invoegt in het ondersteunende kerkverband.

Evenals in Centrum is ook in dit team veel enthousiasme en wordt het werk deskundig voorbereid. Zo heeft men bijvoorbeeld een uitgebreid demografisch onderzoek in de wijk 'de Aker' gedaan om een goed beeld te krijgen van de wijk en haar bewoners. Op 9 januari 2005 is men met kerkdiensten in het buurtgebouw van 'de Aker' begonnen.

Over het zgn. draagvlak voor dit werk in de moedergemeente kunnen we ongeveer dezelfde dingen zeggen als bij Amsterdam-Centrum. Het is wel zo dat de betrokkenheid van deze gemeente steeds al groter is geweest dan in de andere.

5.2.2 GENT

De kerkgemeenschap in Gent met haar beide predikanten, ds. E.J. Sytsma en ds. J.B. Wilmlink, is actief bezig met de opbouw en uitbouw van de gemeente. Van de verslagen daarover, die wij regelmatig toegestuurd krijgen, nemen we steeds met respect en dankbaarheid kennis.

De laatste jaren is men ook druk met de voorbereiding van de verzelfstandiging van Gent. Er is al een principe-uitspraak gedaan om op weg te gaan naar instituering. Dat gebeurde op basis van het rapport 'Met Gods hulp op eigen benen' (De kerk van Gent op weg naar zelfstandigheid), dat eind 2002 verscheen. Als streefdatum voor de instituering werd in dat rapport 25 juni 2005 genoemd, de 25ste verjaardag van de gemeente.

Bij ons bezoek aan Gent op 7 juni 2003 is o.a. dit rapport besproken. Verder spraken we over financiële zaken, over de procedures in de contacten tussen ASE en Gent, en over het concept-vijfjarenplan dat vlak voor ons bezoek was gereed gekomen. T.a.v. de geplande instituering werd van onze kant het volgende benadrukt: zorg voor voldoende draagvlak en ook voor bewustwording in de gemeente zelf, probeer vanwege de moeite van voorziening in de ambten cursussen te geven voor potentiële ambtsdragers en baken duidelijk de positie en de taakverdeling van beide predikanten af. Verder hebben we als deputaten gepleit voor een zelfstandige Gereformeerde kerk in België i.p.v. een kerk binnen het Nederlandse kerkverband. Want Gent moet niet een Nederlands-kerkelijke enclave worden in België, maar een Gereformeerd-kerkelijke voorpost in de eigen culturele setting van dit land.

Het genoemde rapport werd in Gent uitgangspunt voor verdere bezinning en concretisering. De weg naar verzelfstandiging is op een gedetailleerde manier stap voor stap uitgestippeld en in 2004 uitgemond in het volgende rapport dat de titel kreeg 'Met Gods hulp op weg'. Dit rapport bespreekt alles wat er voorafgaande aan een instituering nog allemaal gedaan moet worden, en besluit met een concreet stappenplan en tijdpad. In de laatste zin daarvan is de verhoopde instituering nu voorzien voor een datum zo spoedig mogelijk na januari 2007.

Er is nog steeds een aantal moeilijke hobbels te nemen. Allereerst is het een probleem om voldoende ambtsdragers te krijgen. Dan gaat het met name om ouderlingen.

Verder is de financiële draagkracht van de gemeenschap in Gent nog gering. Het is nodig om de broeders en zusters dit probleem bewust te maken en samen te streven naar een flinke verhoging van de V.V.B. In dit verband is het ook de vraag hoe de financiering van deze evangelisatiegemeente verder gaat na de instituering. En hiermee gepaard gaat de vraag of dan met één predikant kan worden volstaan of dat er twee predikanten blijven.

In het jaar 2004 is vooral over die financiële aspecten verschillende keren contact geweest met Gent, schriftelijk en ook via een gesprek (oktober 2004). Zelf wil men graag twee predikanten houden en zou men ook graag zien dat de landelijke steun nog voortgezet werd, zolang de gemeente hulpbehoevend is. Als ASE-deputaten zijn we van mening dat de steun na instituering op een gegeven moment afgebouwd moet worden. We stellen dan ook voor, als de instituering inderdaad in 2007 volgens plan plaatsvindt, dat de landelijke steun in de jaren daarna afgebouwd wordt, waarbij elk jaar 25% minder gegeven wordt. Dat zou betekenen dat in 2010 de landelijke steun beëindigd moet worden, als dat billijk en reëel is in de dan gegeven situatie.

Het wordt anders als het werk van de beide predikanten na de instituering consequent verdeeld wordt, waarbij de een gemeentepredikant wordt en de ander evangelisatiepredikant. Dan zou in feite een nieuwe situatie intreden en via de PS landelijke steun gevraagd kunnen worden voor het evangelisatiedeel van de begroting.

Hoe het financieel ook gaat, we hopen natuurlijk allemaal dat dit gereformeerde steunpunt in België in de toekomst verder mag uitgroeien tot een zegen voor Vlaanderen.

5.2.3 MAASTRICHT

Op 21 juni 2003 hadden we een gesprek met afgevaardigden van Maastricht. Van hun kant brachten zij het werk in Maastricht dichterbij ons door een reeks van korte presentaties, terwijl wij zelf de positie en verantwoordelijkheid van ASE uitlegden. We waren onder de indruk van wat er allemaal in deze kleine gemeenschap gebeurt. Er is veel energie en élan om hier de gemeente van Christus te bouwen en uit te breiden. We denken o.a. aan de Evangelisatie Explosie training waardoor gemeenteleden toegerust worden om het evangelie uit te dragen.

Op dat moment van ons bezoek waren er ook al vergevorderde plannen om binnen afzienbare tijd tot institueren over te gaan. Daar is natuurlijk ook met elkaar over gesproken. Als deputaten zagen we de randvoorwaarden voor die verzelfstandiging werkelijkheid worden.

Halverwege 2004, op 12 juni 2004, mocht het inderdaad zover komen. De wijkgemeente van Maastricht werd als een zelfstandige vrijgemaakt gereformeerde kerk geïnstitueerd. Enkele van onze deputaten mochten daar getuige van zijn. Het was voor alle betrokkenen een heel blijde dag. We zijn ook als deputaatschap ASE de Here dankbaar dat deze stap kon worden gezet.

Maar Maastricht is geen gemeente die nu op haar lauweren gaat rusten. De activiteiten gaan door en zelfs denkt men er al over om elders in die stad of omgeving een 'dochtergemeente' te gaan stichten. We zijn als deputaten blij met dit élan, maar volgen de ontwikkelingen (net als in Amsterdam) positief-kritisch. Ook in Maastricht wil men namelijk steeds meer vanuit de visie van 'gemeentestichting' gaan werken. Die visie lijkt nogal eens gepaard te gaan met een heel groot optimisme, dat de gelovige nuchterheid achter zich kan laten. We zullen daar met elkaar alert op moeten zijn. We verwachten het op zich niet van grootse concepten, maar van Gods zegen op trouw zaaiwerk.

Wat de financiën betreft doet men in Maastricht z'n best om elk jaar meer uit eigen middelen bij te dragen. Men voedt de gemeente op om de VVB langzaam maar zeker fors te verhogen. In 2013 hoopt men helemaal zichzelf te kunnen bedruipen.

Het kan dus heel goed zijn dat dit project elk jaar minder landelijke steun nodig heeft. Naarmate de gemeente zelf meer betaalt, kan de steun via ASE afgebouwd worden.

Als inderdaad een nieuw project aangevat wordt, dat ook weer financiering via ASE nodig heeft, dan zal via de PS een nieuw verzoek tot steun gedaan moeten worden, omdat dan een heel nieuwe situatie ontstaat.

5.2.4 VENLO

Na het verdrietige vertrek van ds. J.A. Roose in het jaar 2000 is de eerste jaren veel interne pastorale arbeid nodig geweest om de gemeente te bemoedigen en op één spoor te brengen. De kerkenraad onder leiding van haar predikant, ds. Joh. A. Schelling, die in 2001 kwam, is daar de afgelopen tijd intensief mee bezig geweest. Om die reden kreeg het evangelisatiewerk eerst wat minder aandacht dan eigenlijk noodzakelijk was voor juist deze gemeente. De situatie is nu gestabiliseerd, en men probeert weer met nieuw élan de missionaire roeping in te vullen.

We hebben op 21 juni 2003 in Maastricht een gesprek gehad met een afvaardiging van deze gemeente. Dat onderhoud had toen vooral een verkennend en oriënterend karakter. Wij gaven informatie over onze instructie, werkwijze en studieopdracht, en zij gaven een presentatie van hun activiteiten in dat seizoen. Verder bleven we steeds van hun werk op de hoogte via de jaarplannen voor hun missionaire werk, dat ons rechtstreeks vanuit Venlo of via de classisdeputaten bereikte.

Onlangs, midden 2004, is door de kerkenraad aan de gemeente daar en later ook aan ons een vijfjarenplan gepresenteerd, zoals wij zelf en de deputaten ook hadden gevraagd. Op ons verzoek is daar op 9 oktober 2004 een speciaal gesprek tussen hen en ons aan gewijd. We hadden namelijk al enige tijd het gevoel dat Venlo niet zo duidelijk meer een ASE-kerk was, m.a.w. geen gemeente die vanwege een bijzonder missionair project recht kon laten gelden op landelijke steun daarvoor.

Vandaar dat we met bijzondere belangstelling het vijfjarenplan hebben bestudeerd en besproken.

Dit plan is ambitieus genoeg. Men wil in het seizoen 2004 – 2005 beginnen met een 'sabbatsjaar' om na die periode van bezinning in de volgende vier jaren met volle kracht aan het werk te gaan. Er wordt geprobeerd om op den duur alle aspecten van het kerkelijk leven een missionaire spits te geven.

Volgens de doelstelling in dit plan moet Venlo (zo de Here wil) over vijf jaar een gemeente zijn die in alle kerkenwerk "prioriteit geeft aan

a het zoeken van het belang van zeer velen: dat ze behouden worden;

b het begeleiden van toetreders, omdat wij net zo behouden worden als zij."

De ene gemeente functioneert dan in 2009 (nog) op twee locaties, in Venlo en in Roermond.

Als toelichting wordt hieraan toegevoegd dat in deze doelstelling het missionaire centraal staat, en dat de (nieuwe) locatie Roermond een uitdaging biedt om nieuwe gemeentevormen in praktijk te brengen zonder dat in de bestaande gemeente in Venlo teveel overhoop wordt gehaald.

Op 9 oktober hebben we hier eerlijk en open over doorgesproken. We merkten bij de predikant en andere aanwezigen enthousiasme en bereidheid om voor dit plan te gaan. Toch bleven er tijdens het genoemde gesprek bij ons ook vragen over, over de aanpak van het evangelisatiewerk en ook over de plannen rond de plaats Roermond. Het was allemaal nog tamelijk vaag en weinig concreet. We hebben toen gevraagd om een nadere invulling van dat vijfjarenplan om beter te kunnen beoordelen of de landelijke steun gecontinueerd kan blijven of langzamerhand afgebouwd moet worden. Die nadere reactie is ook toegezegd. Tot nu toe hebben we nog niets uit Venlo vernomen. Dat betekent dat ons advies ten aanzien van deze gemeente gebaseerd is op de informatie die we nu hebben. Als we op grond van nieuwe informatie ons advies zouden moeten aanpassen, hoort u daar nog van.

5.3 Uitwisseling tussen gestichte en te stichten gemeenten

Op verschillende plaatsen in en buiten Nederland wordt aan 'gemeentestichting' gedaan door middel van evangelisatie. Daarin worden uiteenlopende ervaringen opgedaan en diverse methoden van evangelisatie ontwikkeld en toegepast. Ook binnen ons kerkverband is dat de laatste jaren aan de orde. Het zal goed zijn om daarbij van elkaar te leren en elkaar te steunen door vormen van overleg. Als deputaten ASE hebben we ook de taak gekregen (zie punt 2g van onze instructie) om dat overleg en contact te bevorderen. In deze paragraaf willen we daar wat meer van zeggen.

Buiten ASE om is er in de praktijk gelukkig al incidenteel contact tussen projecten en evangelisatiegemeenten. Er is bijvoorbeeld persoonlijk contact tussen Gent, Maastricht en Venlo. Verder worden er van tijd tot tijd door allerlei instanties en deputaatschappen studiedagen of congressen gehouden, waar wordt nagedacht over gemeentestichting en evangelisatie. Voorbeelden daarvan kunt u hierboven sub 5.1.3 vinden. Op zulke dagen zijn ook geregeld afgevaardigden van onze projecten aanwezig.

De contacten onderling zouden ook meer structureel kunnen worden. Als deputaten denken we dan bijvoorbeeld aan de volgende mogelijkheden.

Websites: Bijbelcursussen, visiedocumenten, artikelen over evangelisatie enz. kunnen dan door iedereen gelezen en gebruikt worden. Op deze manier kunnen ook werkplannen, jaarverslagen e.d. aan elkaar toegestuurd worden.

Onderling contact: De projecten en de evangelisatiegemeenten kunnen ook op eigen initiatief contact zoeken en ervaringen, methoden en wensen bespreken.

Congres: Om het onderling contact te stimuleren zou er elk jaar een congres of ontmoetingsdag gehouden kunnen worden voor werkers in evangelisatieprojecten. Daar kan men dan elkaar over het eigen project vertellen, elkaar bijpraten over nieuwe vormen van aanpak, met elkaar de problemen delen, enz. Zo'n ontmoeting zou om beurten georganiseerd kunnen worden, en ASE kan daar eventueel een coördinerende rol in spelen.

Deze drie vormen van structureel contact zijn nog pas in de fase van voorstellen en moeten nog met de projecten zelf besproken worden.

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk willen we tot slot datgene wat over de projecten is geschreven samenvatten in conclusies en voorstellen aan de synode. Vervolgens willen we apart nog iets zeggen over de vraag, of en zo ja, wanneer een zgn ASE-kerk een hulpbehoevende kerk zou moeten worden die in het kader van artikel 11 KO wordt gesteund.

6.1 Steun aan de projecten

In de verslagperiode hebben wij geconstateerd, voor zover dat in ons vermogen lag, dat de arbeid van de verschillende projecten gericht bleef op het beoogde doel. Overigens was dat doel niet altijd of bij iedereen even expliciet geformuleerd. Het is belangrijk dat de lopende projecten, en ook eventuele nieuwe projecten, helder onder woorden brengen waar ze met hun missionaire werk op aan koersen en wanneer dat doel volgens hen bereikt is.

De projecten kregen elk jaar weer de financiële steun die ze nodig hadden, en wel binnen de grenzen die de vorige synode voor elk project bepaald had.

Ook voor de nieuwe periode is het gepast om elk project vanuit het hele land te blijven steunen. Voor de duidelijkheid memoreren we elk project nog even apart, met de bijzonderheden die te vermelden zijn.

- Het *Amstelproject* heeft dezelfde steun nodig als in de afgelopen drie jaar. Het zal goed zijn dat ASE de ontwikkelingen daar blijft volgen en toetsen, omdat er een aanpak gevolgd wordt die nieuw is in onze kerkgemeenschap en die geregeld geëvalueerd moeten worden op z'n 'bijbelse houdbaarheid'. T.a.v. de terminering stellen wij concreet voor om in de lijn van hun eigen suggestie het project eerst voor tien jaar te steunen, namelijk tot aan de synode van 2011. Daarna kan eventueel via de daarvoor geldende weg een nieuw verzoek ingediend worden.
- Ook *Gent* krijgt in de komende periode van drie jaar nog dezelfde steun als voorheen. Maar m.i.v. de instituering zal met de afbouw van onze financiering moeten worden begonnen.
- *Maastricht* heeft in het kader van de instituering in 2003 zelf een plan gemaakt voor afbouw van de landelijke steun via de geleidelijke ophoging van eigen VVB-bedrag. Dat houdt in dat men in 2013 zichzelf hoopt te kunnen bedruipen. Op weg daarheen kan onze steun dus jaarlijks minder worden.
- Zoals gezegd is onze informatie over *Venlo* nog niet compleet. Maar op grond van onze huidige informatie kunnen we voorstellen dat de steun voorlopig doorgaat, met dien verstande dat ze per jaar maximaal 45.000 euro ontvangen (gezien de begroting en de resultaten van de laatste jaren). Op dit moment is voor ons als ASE de missionaire status van Venlo niet zo duidelijk. Er wordt van alles op papier gezet in een vijfjarenplan en dat is op zichzelf heel positief, maar het geheel heeft nog een te hoog abstractieniveau, zodat we ons uiteindelijke oordeel pas later kunnen geven. De vraag wordt in elk geval voor ons acuut of Venlo niet meer een artikel 11-gemeente gaat worden (zie verder hieronder bij 6.2). We stellen dan ook voor om in de nieuwe periode met Venlo concreet over een afbouwregeling te gaan spreken, als de missionaire status onduidelijk blijft. Het tempo van die mogelijke afbouw is afhankelijk van de nadere informatie uit Venlo.

6.2 ASE-kerk of hulpbehoevende kerk?

We krijgen bij de drie kerken in het zuiden steeds weer te maken met de vraag die hierboven staat. De kerken zelf en ook wij zouden graag zien dat er een duidelijk en afdoend antwoord op deze vraag komt, zodat alle betrokken partijen voor de toekomst weten waar ze aan toe zijn. We willen u over deze problematiek graag informeren, in de verwachting dat u de opvatting van deputaten ASE deelt. Deputaten ASE hanteren deze opvatting vanaf heden als standaard.

In principe zou het mogelijk zijn om van elke kerk die een evangelisatieproject ter hand neemt dat men zelf niet kan bekostigen, een 'artikel-11-kerk' te maken (zie studierapport sub 3.3). Toch is dat in het verleden niet gebeurd, en daar waren en zijn goede redenen voor. De volgende afwegingen spelen daarbij namelijk een rol.

Er is een aanzienlijk verschil tussen ASE-financiering en de financiële hulp via artikel 11 KO. ASE geeft een specifieke doelfinanciering, is derhalve projectgericht en getermineerd is. Als het doel gehaald is of niet haalbaar blijkt, zal de aanvullende financiering stoppen. Bij de hulp via artikel 11 ligt de nadruk op algemene steun, die meestal langere tijd nodig blijft, en het gaat overeenkomstig de aard van dit artikel natuurlijk wel speciaal om steun bij de betaling van een predikantstraktement.

In elk geval is het karakter van de ASE-financiering wel anders: deze hulp staat meer in het teken van opbouw en groei via de ontwikkeling van missionaire activiteiten. Tegenover deze positieve trend heeft een artikel-11-kerk vaak met een neergaande trend te maken. De geldelijke steun wordt dan verleend om bestaand kerkelijk leven in stand te houden. Net als diaconale steun wordt ook die steun van het kerkverband zelden als prettig ervaren.

Maar in het algemeen zal het kerkverband bezorgd zijn als ondersteuning via artikel 11 nodig is. Daartegenover mag het kerkverband juist blij zijn als iemand ASE-steun nodig heeft, want dat betekent gerichtheid op gemeentegroei en kerkplanting.

Om deze redenen pleiten we als deputaten ervoor om beide soorten financiering, elk voor hun eigen doel, in stand te houden. In het traject van kerkgroei of ook instituering kan er wel een moment komen, dat de ene soort financiering in de andere over moet gaan. Hoe en wanneer dat moet gebeuren, daar ligt vaak het probleem waar het in dit onderdeel eigenlijk om gaat. We willen daar nog het volgende van zeggen.

Voorwaarde voor instituering kan nooit zijn dat men financieel zelfredzaam is. De zelfstandigheid van zo'n kerk houdt wel in, dat men in geval van hulpbehoefte zelf een plan maakt om op den duur zichzelf te kunnen bedruipen en in die tussentijd de hulp vraagt die nodig is. In die tussentijd zal meestal een afbouwregeling getroffen kunnen worden. Daarmee moet er wel rekening mee gehouden worden, dat deze hulpbehoefte een positieve reden had: men heeft (op een witte plek) iets nieuws mogen opbouwen en heeft daar jarenlang veel energie en élan in geïnvesteerd, zonder dat men er nog in slaagde om zich uiteindelijk helemaal zelf te bedruipen.

Bij de beoordeling van steunaanvragen in zo'n periode zal ASE natuurlijk vooral letten op de (groei van de) eigen bijdragen vanuit de gemeente. Daarbij mag als maatstaf gelden dat de gemiddelde hoogte van de VVB vergelijkbaar is met die in andere gemeenten. In onze kerkgemeenschap is daarvoor cijfermateriaal beschikbaar. Het zou immers onbillijk zijn als van zulke evangelisatiegemeenten een aanzienlijk hogere VVB geëist zou worden. Tegelijk moet het voor zo'n gemeente haar eer te na zijn, als ze zich een dag langer dan nodig is door anderen laat steunen.

In het geval dat totale financiële zelfredzaamheid ook na langere tijd niet mogelijk blijkt, terwijl de missionaire projectdoelen zijn afgesloten, kan besproken worden of in het structurele tekort van de kant van deputaten ad artikel 11 voorzien kan worden. Dan gaat de ene soort financiering in de andere over.

7 BIJLAGEN

7.1 Handleiding ASE

7.2 Financiën

8 CONCEPT BESLUITTEKST

DEPUTATEN AANVULLENDE STEUNVERLENING EVANGELISATIEWERK (ASE)

Materiaal:

Werkrapport van de deputaten ASE. Korte inhoud:

- a verslag over de uitvoering van de opdracht;
- b voorstel om de steunverlening aan de lopende projecten van Amsterdam, Gent, Maastricht en Venlo voort te zetten, met aandacht voor de situatie van elk project in het bijzonder;
- c verzoek om duidelijkheid over het verschil tussen ASE-kerk en hulpbehoevende kerk (art. 11) in verband met de beoordeling van nieuwe aanvragen en de financiële afbouw van bestaande projecten;

Besluit:

- 1 deputaten te dechargeren onder dank voor de goede diensten;
- 2 opnieuw deputaten te benoemen met als opdracht:
 - a de door de generale synode toegestemde verzoeken te beoordelen en een bedrag aan steun toe te kennen;
 - b bij het verlenen van aanvullende steun uit te gaan van de door de Generale Synode van Leusden van 1999 vastgestelde richtlijnen aanvullende steun, waarbij zo nodig onderscheid gemaakt wordt tussen de componenten 'evangelisatie' en 'gemeenteopbouw';
 - c aan de kerken een quotum te vragen ter bekostiging van het door hen ondersteunde evangelisatiewerk. Daarbij blijven de kerken van het particulier-synodaal ressort dat om steun vraagt, buiten beschouwing. Het totale bedrag dat van de kerken geheven mag worden, wordt bepaald op € 418.400 (2006), € 421.800 (2007) en € 425.00 (2008) vastgesteld in overleg met Deputaten Financiën en Beheer.
 - d een advies aan de synode voor te bereiden op basis van de richtlijnen en de ijkpunten (zie studierapport) in geval een particuliere synode een nieuw verzoek tot aanvullende steun bij de generale synode indient;
 - e erop toe te zien dat de ondersteunde arbeid gericht blijft op het beoogde doel en zich daartoe jaarlijks steeds binnen drie maanden na afloop van het betreffende begrotingsjaar te laten informeren door de classis waarbinnen het evangelisatiewerk plaatsvindt door middel van een beschrijving en beoordeling van de situatie, conform de richtlijnen van deputaten ASE;
 - f de kerken tussentijds te informeren via de elektronische nieuwsbrief op de GKV website zo vaak dat mogelijk en zinvol is;
 - g in hun rapport aan de eerstvolgende synode een evaluatie te geven van de lopende projecten die door de kerken gesteund worden, en een advies uit te brengen over de voortzetting van de steun.

Gronden:

- a deputaten hebben zich naar behoren van de hen opgedragen taak gekweten;
- b (ad 2e) de ondersteunde arbeid blijft gericht op het beoogde doel;
- c (ad 2e) de nieuw ontwikkelde richtlijnen geven voldoende waarborgen voor een verantwoorde beoordeling;
- d (ad 2f) omdat de steun via ASE vanuit heel het land komt, is het goed om de betrokkenheid van het kerkvolk (in gebed en geld) te stimuleren door geregelde informatie;
- e (ad 2fg) met het oog op een verantwoorde besteding van de gelden is een evaluatie van de lopende projecten nodig.

HANDLEIDING

ASE

PROJECTEN

Amsterdam Centrum
Amsterdam Zuidwest
Gent
Maastricht
Venlo

DEPUTATEN ASE

GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

GENERALE SYNODE ZUIDHORN 2002

INHOUDSOPGAVE HANDLEIDING

1	Inhoudsopgave	pag. 23
2	Voorwoord	pag. 24
3	Instructie GS 2005	pag. 25
4	Overzicht van ASE-taken	pag. 26
5	Tijdpad aanleveren gegevens projecten	pag. 27
6	Richtlijn t.b.v. projecten	pag. 28
	a. Meerjarenplanning	
	b. Meerjarenbegroting	
	c. Terminering	
7	Richtlijn classique rapportage	pag. 29
8	Overzicht projecten 2002 – 2005	pag. 30
9	Samenstelling ASE en bereikbaarheid	pag. 31
10	Informatieve sites	pag. 31

Voorwoord

Het deputaatschap Aanvullende Steunverlening Evangelisatiewerk (ASE) vervult een coördinerende, ondersteunende en toezichhoudende rol naar de verschillende evangelisatieprojecten. Het is voor een goede voortgang van het werk van belang dat er bij de verschillende projecten helderheid is over die taken van ASE en dat er voor de projecten een goed overzicht is van alle aandachtspunten waar men op moet letten.

Deze handleiding bevat zowel variabele gegevens als meer structurele. Bij wijzigingen zullen we vanuit ASE zorgdragen voor een tijdige aanvulling. In ieder geval zal getracht worden z.s.m. na de eerstvolgende generale synode een nieuwe versie te laten verschijnen van deze handleiding.

We verwachten dat deze handleiding bijdraagt aan een goede voortgang van het werk en een zorgvuldige verantwoording.

Namens Deputaten ASE

Johan Walinga
voorzitter

Zoetermeer, oktober 2004

Instructie Generale Synode deputaten ASE

De GS van Zuidhorn heeft deputaten ASE benoemd met als opdracht:

- a de door de generale synode toegestemde verzoeken te beoordelen en een bedrag aan steun toe te kennen;
- b bij het verlenen van aanvullende steun uit te gaan van de door de Generale Synode van Leusden van 1999 vastgestelde richtlijnen aanvullende steun, waarbij zo nodig onderscheid gemaakt wordt tussen de componenten 'evangelisatie' en 'gemeentebouw';
- c aan de kerken een quotum te vragen ter bekostiging van het door hen ondersteunde evangelisatiewerk. Daarbij blijven de kerken van het particulier-synodaal ressort dat om steun vraagt, buiten beschouwing. Het totale bedrag dat van de kerken geheven mag worden, wordt bij afzonderlijke besluitvorming vastgesteld;
- d een advies aan de synode voor te bereiden op basis van de richtlijnen, in geval een particuliere synode een nieuw verzoek tot aanvullende steun bij de generale synode indient; deputaten zullen zich daartoe een oordeel vormen over het geheel van het beleid met betrekking tot het project waarvoor ondersteuning wordt gevraagd;
- e erop toe te zien dat de ondersteunde arbeid gericht blijft op het beoogde doel en zich daartoe jaarlijks steeds binnen drie maanden na afloop van het betreffende begrotingsjaar te laten informeren door de classis waarbinnen het evangelisatiewerk plaatsvindt door middel van een beschrijving en beoordeling van de situatie;
- f in overleg met de bestaande projecten, alsook deputaten Toerusting evangeliserende gemeente, deputaten Zending, hulpverlening en training en zo mogelijk deputaten Evangelisatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken en anderen te komen tot een principiële onderbouwing en zo mogelijk een heroriëntatie op de aandachtsgebieden zending en evangelisatie en de eventuele consequenties voor de bekostigingsstromen en daarbij aandacht te geven aan o.a.
 - A visievorming inzake evangelisatie en gemeentestichting in Nederland;
 - B uitwisseling van kennis en ervaring tussen genoemde instellingen inzake evangelisatieprojecten en gemeentestichting in Nederland;
 - C visieontwikkeling inzake de mogelijkheid van participatie van instellingen/gemeenten buiten deputaten Aanvullende steunverlening evangelisatiewerk in de bekostiging van het projecten;
- g advies en uitwisseling tussen gestichte en te stichten gemeentes te bevorderen;
- h in hun rapport aan de eerstvolgende synode een evaluatie te geven van de lopende projecten die door de kerken gesteund worden, en een advies uit te brengen over de voortzetting van de steun.

OVERZICHT ASE TAKEN

In onderstaand overzicht is kort samengevat welke taken ASE heeft. De toelichting poogt een verduidelijking te geven voor de dagelijkse gang van zaken.

Taakomschrijving

Toekenning steun aan de projecten

Toelichting: het maximaal toe te kennen bedrag is door GS vastgesteld. Door ASE zal jaarlijks gezien worden of dat bedrag ook metterdaad nodig is.

Bij het verlenen van die steun zijn we gebonden aan de zgn. piramidale opbouw. Dat betekent dat tegenover elke euro die landelijk wordt opgebracht door de PS € 4,-- , door de classis € 6,-- en door de eigen gemeente € 25,-- per lid moet worden opgebracht.

De kerken vragen om een quotum.

Toelichting: deze taak van ASE is uitbesteed aan deputaten Financiën en Beheer (F&B). Op voorstel van ASE wordt jaarlijks het quotum vastgesteld en vervolgens door F&B centraal (met andere quota) geïnd.

Toezicht op ondersteunde arbeid

Toelichting: het werk dat in de projecten gedaan wordt, is gebaseerd op uitgangspunten en doelstellingen die door de projecten zelf zijn vastgesteld. Op grond van die uitgangspunten doelstellingen heeft GS destijds toegestemd.

ASE heeft als taak elk jaar na te gaan of nog steeds gewerkt wordt in de lijn van de beoogde doelen. ASE laat zich daarbij informeren door de classicale deputaten die het betreffende project ondersteunen. Met behulp van deze en andere gegevens komt ASE in eigen verantwoordelijkheid tot een eigen oordeel.

Voor de classicale deputaten zijn door ASE richtlijnen opgesteld waarop de beoordeling minimaal gebaseerd dient te zijn.

De classis is gebonden aan een termijn: uiterlijk 1 april moet de beoordeling bij ASE binnen zijn.

Advies en uitwisseling van gegevens tussen (te stichten) projecten

Toelichting: ASE kent de ontwikkelingen per project. Binnen ASE is een van de deputaten verantwoordelijk voor de onderlinge contacten tussen de projecten. Het doel daarbij is duidelijk: de winst van het ene project zo mogelijk benutten in de andere projecten. Mede daarom zal ASE minstens eenmaal in de drie jaar, zo mogelijk vaker, in elke gemeente een werkbezoek brengen.

Rapport aan GS uitbrengen

Toelichting: in het rapport wordt een evaluatie gegeven van de lopende projecten, o.a. op basis van de classicale rapportage, maar ook op basis van de gebrachte werkbezoeken, verslagen, etc. Op basis van die evaluatie zal worden geadviseerd aan GS of de steun voortgezet moet worden.

De projecten zullen voordat de evaluatie naar GS gaat gelegenheid hebben hun reactie te geven bij het voorgenomen advies van ASE aan GS.

TIJDPAD AANLEVEREN GEGEVENS

Het aanleveren van gegevens is van belang voor een goede voortgang van het werk van deputaten ASE. Het is echter niet alleen van belang voor deputaten, ook voor de gemeenten zelf is een heldere structuur nodig i.v.m. de vele communicatielijnen die er bestaan met de eigen gemeente, de classicale deputaten en de PS-deputaten, die vaak aan strakke data gebonden zijn.

Deputaten ASE gaan ervan uit dat onderstaand tijdpad door alle projecten en alle geledingen zonder verdere aankondiging worden gehanteerd.

Als door onvoorziene omstandigheden dit tijdpad niet gehaald kan worden, verwachten deputaten ASE tijdig overleg omtrent de oorzaken. Een nieuwe datum kan alleen in onderling overleg tot stand komen.

Wanneer	Wat te doen	Door wie
november/december	vaststellen voorlopige begroting	Kerkenraad
begin januari	voorlopige begroting naar penningmeester ASE	Penningmeester kerk
Maart	- accorderen begroting kerk - vaststellen quotum Classis - geheel opzenden naar ASE	Classicale deputaten
Januari/ februari	Vaststellen quota voor de kerken	Deputaten ASE
maart / mei	Quota-brief naar de kerken	Deputaten F&B
Mei	- vaststelling begroting classis - informatie naar ASE inclusief verzoek aanvullende steun	PS
voor 1 april	Opstellen doel-effect-rapportage voorgaand jaar aan de hand van ASE richtlijnen en opsturen naar ASE	Classicale deputaten
februari	- financieel overzicht afgelopen jaar naar ASE - fluctuaties tussen voorlopige en definitieve cijfers verrekenen in quota voor nieuwe jaar	Penningmeester kerk

RICHTLIJN MEERJARENPLANNING EN –BEGROTING / TERMINERING

Elk project dient een meerjarenplanning op te stellen gekoppeld aan een meerjarenbegroting. Het jaarverslag van de projecten en de classicale rapportage sluiten aan op deze meerjarenplanning. De meerjarenplanning en –begroting verloopt minstens langs de onderstaande richtlijnen.

Enkele aspecten bij een meerjarenplanning

- 1 Het doel van een meerjarenplanning is om veranderingen in beeld te brengen.
- 2 Een meerjarenplanning koppelt een gewenste ontwikkeling aan een financieel overzicht.
- 3 Een meerjarenplanning behoort per jaar concrete uitwerking krijgen in een jaarplan missionaire activiteiten, waarover een jaarverslag wordt opgesteld.
- 4 Meerjarenplanningen ontstaan zelden aan de computer van één persoon. Het is veeleer een uitwerking van (globaal) gedragen beleidsvoorstellen.
- 5 Meerjarenplanningen dragen bij aan visie-ontwikkeling en evaluatie, ten voordele van de verrichte missionaire activiteiten.
- 6 Door een meerjarenplanning kan tijdig worden doorgesproken of het uitgezette beleid landelijke ondersteuning kan verkrijgen.

Concreet

Elk project dient te werken aan de hand van een meerjarenplan, uitgewerkt in een jaarplan missionaire activiteiten en gekoppeld aan een financiële meerjarenplanning.

Bij het opzetten van een meerjarenplanning zal er nog heel wat werk verzet moeten worden: (her)bezinning op de hoofddoelstelling van de missionaire activiteiten, de uitbouw ervan, willen we nog wat we destijds wilden, zo ja, welke aanpassingen zijn nodig. Daar kan heel wat tijd voor nodig zijn, maar dergelijke afwegingen zijn van belang voor de goede voortgang van het werk. Van de projecten wordt verwacht dat de meerjarenplannen uiterlijk gereed zijn in december 2005.

Onderdelen van de meerjarenplanning

Uitgangssituatie

- 1 Omschrijf de hoofddoelstelling(en) van het missionaire werk van het project.
- 2 Werk de hoofddoelstelling(en) uit in deeldoelstellingen.
Deeldoelstellingen geven per activiteit aan wat daarmee beoogd wordt. Een (deel)doelstelling kan het beste “smart” geformuleerd zijn:
 - **Specifiek:** kenmerkend voor die activiteit
 - **Meetbaar:** geef nauwkeurig mogelijk aan wat je wilt bereiken, zodat het ook is na te evalueren
 - **Acceptabel:** gedragen door de werkgroep / gemeente /
 - **Realistisch:** haalbaar binnen de mogelijkheden
 - **Tijdgebonden:** geef de termijn aan waarbinnen je de doelstelling(en) wilt realiseren

Meerjarenplanning

- 3 Hoofddoelstelling: verdient deze aanpassing of blijft deze dezelfde
Denk daarbij aan een overzienbare termijn van plm. 5 jaar
- 4 Deeldoelstellingen
 - welke worden ongewijzigd voortgezet; waarom
 - welke worden gewijzigd voortgezet; hoe / waarom
 - welke worden afgebouwd; waarom
- 5 Nieuw beleid
 - welke nieuwe missionaire doelen worden nagestreefd
 - welke personele inzet vergt dat
 - welke middelen zijn daartoe gewenst / noodzakelijk
 - op welke termijn denkt men deze doelen te realiseren
- 6 Financiële consequenties
Breng deze in beeld op de termijn van plm. 5 jaar.

Specificeer deze in de jaarlijks in te dienen begroting naar het kerkverband, uitmondend in een aanvraag door de PS aan ASE.

Terminering

- 7 De doelstellingen zullen op een bepaalde termijn gerealiseerd dienen te zijn. Als deze termijn verstreken is, gaat ASE ervan uit dat de landelijke steun aan de projecten vanaf dat moment afgebouwd, dan wel gestopt zullen worden. Overleg met ASE daarover zal tijdig door de projecten in gang gezet dienen te worden.

Timing

- 8 De projecten zullen hun meerjarenplanning/-begroting voor het eerst dienen aan te leveren aan ASE per 1 januari 2005. Vervolgens dient per jaar te worden aangegeven als zich belangrijke beleidswijzigingen voordoen, inclusief de financiële consequenties.

Richtlijn klassicale rapportage

Toezicht op de ondersteunde arbeid

Voor het toezicht op de ondersteunde arbeid verlaat ASE zich op de informatie die de classis daarover jaarlijks geeft middels een doel-effect-rapportage. Deze rapportage dient een beschrijving en een beoordeling van de situatie te geven, (zie instructie ASE lid e.) aansluitend op de meerjarenplanning en –begroting zoals die door de projecten zijn opgesteld.

Concreet betekent dat, dat vanuit de classis bij de rapportage minstens aan de volgende elementen aandacht wordt besteed:

Korte beschrijving

- 1 Doelstellingen van het evangelisatieproject.
- 2 Eventueel de vertaling in een jaarlijks activiteitenplan.
- 3 De financiële onderbouwing.
- 4 De criteria die zijn gehanteerd bij de evaluatie.

Beoordeling

- 1 Welke doelstellingen van het project / activiteitenplan zijn gehaald.
- 2 Welke doelstelling zijn deels of niet gehaald.
- 3 Zijn de beschikbare financiële middelen op juiste wijze ingezet.

Toelichting

Naast de verantwoordelijkheid die de classis heeft voor het toezicht op het werk, heeft ASE een eigen toezichthoudende verantwoordelijkheid. Om op een verantwoorde manier aan de generale synode te kunnen rapporteren, is een detaillering gegeven van de klassicale rapportage. ASE bespreekt deze doel-effect-rapportage en stelt de projecten van de resultaten van de bespreking op de hoogte.

De klassicale rapportage dient voor 1 april te worden toegezonden aan ASE.

Overzicht projecten

Kerk / functie	Naam / email	Telefoon
Project Amsterdam Zuid/West		
Predikant	Ds.H. (Remmelt) Knigge remmelt.h.knigge@planet.nl	020 – 61 00 490
Classisdeputaat: (vz)	Ds. W.J.M. (Tim) Vreugdenhil timvreugdenhil@yahoo.com	020 – 64 71 163
Project Amsterdam Centrum		
Predikant	Ds. R.J. (Remmelt) Meijer rjmeijer@planet.nl	020 – 67 53 999

Clasisdeputaat Zie Amsterdam Zuid/West

Project Gent

Predikanten	Ds. J.B. (Jan Berend) Wilmink j.wilmink@planetinternet.be	00 32 – 92 32 54 04
	Ds. E.J. (Jeroen) Sytsma jeroensytsma@pi.be	00 32 – 92 20 53 55
Classisdeputaat (vz)	A.F. van Dixhoorn dixie@zeelandnet.nl	0115 – 43 15 40
PS-deputaat (vs)	M.P. (Rinus) de Fouw mpfouwax@solcon.nl	0115 – 56 34 71

Project Maastricht

Predikant	Ds. J. (Jacob) Glas jacob.glas@filternet.nl	043 – 32 33 952
Classisdeputaat (vz)	Mw. J. Renkema j.renkema@wanadoo.nl	040 – 28 55 618
PS-deputaat	Zie Gent	

Project Venlo

Predikant	Ds. Joh. A. (Johan) Schelling jaschelling@gkv.nl	077 – 32 11 780
Classisdeputaat (vz)	Zie Maastricht	
PS-deputaat	Zie Gent	

Samenstelling ASE

Naam	functie / email	telefoon	
Ds. H. (Henk) Drost	visie-ontwikkeling	030 – 63 52 366	hdrost@gkv.nl
W.H. (Wim) Harmanny	penningmeester	0598 – 35 09 33	wharmanny@cs.com
Ds. A.A. (At) Kramer	coördinator projecten	038 – 42 38 587	atkramer@hetnet.nl
T. (Tamme) Spoelstra	secretaris intern	038 – 47 57 054	spoelstra@planet.nl
J.F. (Johan) Walinga	voorzitter	079 – 35 20 283	walinga@wish.net
Ds. J. (Hans) de Wolf	secretaris	033 – 47 28 793	joh.dewolf@12move.nl

Informatie

Besluiten GS Zuidhorn:	www.gszuidhorn.gkv.nl	of	www.gkv.nl
Amsterdam Centrum:	www.oosterparkkerk.nl		
Amsterdam Zuidwest:	www.tituskapel.nl		
Gent:	www.kerkaandeleie.be		
Maastricht:	www.kerkmaastricht.nl		
Venlo:	www.venlo.gkv.nl		

BIJLAGE 7.2 FINANCIËN**Financiële zaken ASE commissie over de jaren 2002, 2003 en 2004**

Eind december 2002 is ondergetekende benoemd als penningmeester van de ASE-commissie. De laatste balans die de vorige penningmeester, Bram van der Krieke uit Zuidhorn, heeft opgemaakt is de balans per 31 december 2001.

Het ligt voor de hand eerst de balans per 31 december 2001 (vertrekpunt) af te drukken, waarna de ontvangsten en uitgaven over 2002 worden vermeld. Ter vergelijking zijn de cijfers van het voorafgaande jaar vermeld.

Opmerking: alle hierna genoemde bedragen zijn in **Euro's**.

Balans per 31 december 2001

Activa		Passiva	
Buffer bij Financiën en Beheer	167.899	Algemene reserve	76.635
Rabobank lopende rekening	3.794		
Rabobank spaarrekening	4.942		
	-----		-----
Balanstotaal	176.635		176.635
	=====		=====

Staat van baten en lasten	2002	2001
	-----	-----
Ontvangen van Questor Financiën en Beheer	265.461	90.756
Diverse bijdragen	256	11.584
Saldo bank nog van jaar 2000		114.602
Bankrente	4	3.062
	-----	-----
Totale ontvangsten	265.721	220.004
Betalingen aan projecten:		
Z.G.E.B. (Gent)	116.695	108.895
Venlo	57.329	58.379
Maastricht	90.063	43.495
	-----	-----
Totaal projecten	264.087	210.769
Reiskosten deputaten	707	474
Vergaderkosten	207	26
	-----	-----
Totale uitgaven:	265.001	211.269
	-----	-----
Netto-resultaat (toevoeging algemene reserve)	720	8.735
	=====	=====

Toelichting

De cijfers spreken voor zich, de cijfers van het jaar 2001 heb ik uit de mij ter beschikking gestelde boeken gehaald van de vorige penningmeester.

De te betalen bedragen voor de jaren 2003, 2004 en 2005 zoals die door de laatstgehouden GS zijn vastgesteld luiden als volgt:

	2003	2004	2005
Project Z.G.E.B. (Gent)	140.000	147.000	155.000
Project Venlo	57.000	59.000	61.000
Project Maastricht	90.000	90.000	90.000
Project Amstelland	105.000	105.000	105.000
	-----	-----	-----
Totaal te betalen	392.000	401.000	411.000
	=====	=====	=====
Project Amstelland	105.000	105.000	105.000
	-----	-----	-----
Totaal te betalen	392.000	400.000	400.000
	=====	=====	=====

Balans per 31 december 2002

Activa

Buffer bij Financiën en Beheer	167.899
Rabobank lopende rekening	9.455
Rabobank spaarrekening	0

Balanstotaal	177.354
	=====

passiva

Algemene reserve	177.354

	177.354
	=====

Staat van baten en lasten

	2003	2002
	-----	-----
Ontvangen van Questor Financiën en Beheer	381.996	265.461
Diverse bijdragen	0	256
Bankrente	0	4
	-----	-----
Totale ontvangsten	381.996	265.721
Betalingen aan projecten:		
Z.G.E.B. (Gent)	125.992	116.695
Venlo	45.000	57.329
Maastricht	90.000	90.063
Maastricht extra i.v.m. pastorie	15.000	
Amstelland	27.375	0
	-----	-----
Totaal projecten	303.367	264.087
Reiskosten deputaten	2.452	708
Vergaderkosten	327	207
Kosten secretariaat	35	0
	-----	-----
Totale uitgaven:	306.181	265.002
	-----	-----
Netto-resultaat (toevoeging algemene reserve)	75.815	719
	=====	=====

Toelichting:

Ook op deze cijfers valt niet zoveel toe te lichten. Met de deputaten van Financiën en Beheer is afgesproken dat overtollige liquide middelen teruggestort worden bij de questor hetgeen in 2003 regelmatig is gebeurd. Vandaar de toename van de buffer per 31 december 2003.

Balans per 31 december 2003

Activa			Passiva	
Buffer bij Financiën en Beheer	219.899	Algemene reserve		253.169
Rabobank lopende rekening	33.270			
	-----			-----
Balanstotaal	253.169			253.169
	=====			=====
Staat van baten en lasten		2004		2003
		-----		-----
Ontvangen van Questor Financiën en Beheer		398.000		381.996
Bankrente		0		0
		-----		-----
Totale ontvangsten		398.000		381.996
Betalingen aan projecten:				
Z.G.E.B. (Gent)	126.000		125.992	
Venlo	45.000		45.000	
Maastricht	92.400		90.000	
Maastricht extra i.v.m. pastorie			15.000	
Amstelland	105.000		27.375	
	-----		-----	
Totaal projecten	368.400		303.367	
Reiskosten deputaten	2.326		2.452	
Vergaderkosten	624		327	
Kosten conferentie Garderen	2.894			
Kosten Berkum inzet ds Kramer	3.000			
Kosten secretariaat	418		35	
	-----		-----	
Totale uitgaven:		377.662		306.181
		-----		-----
Netto-resultaat (toevoeging algemene reserve)		20.338		75.815
		=====		=====

Balans per 31 december 2004

Activa			Passiva	
Buffer bij Financiën en Beheer	236.399	Algemene reserve		273.507
Rabobank lopende rekening	37.108			
	-----			-----
Balanstotaal	273.507			273.507
	=====			=====

Toelichting:

De cijfers (ook die van 2004) zijn reeds begin januari 2004 verstrekt aan deputaten Financiën en Beheer. Tegelijk is de begroting over de jaren 2006, 2007 en 2008 ingediend. Indien er geen nieuwe projecten worden toegevoegd aan de steunverlening van ASE, zal de begroting met jaarlijks 0,82% stijgen. Bij het ter perse gaan van dit verslag was het mogelijke nieuwe project Bergen op Zoom in gevorderd stadium.

Ook zijn er reeds besprekingen gevoerd over project Lichtenvoorde. Tenslotte is het mogelijk dat ook Rijnland een beroep doet op de GS. Aangezien de kas van ASE voor nieuwe projecten niet toereikend is, verwacht ASE (samen met deputaten Financiën en Beheer) dat de synode bij toewijzing van de projecten, de gevraagde extra middelen ter beschikking zal stellen.

Tot slot merk ik nog op dat de jaarstukken van ASE jaarlijks door deputaten Financiën en Beheer worden gecontroleerd en dat geen onregelmatigheden zijn geconstateerd.

Getekend te Hoogezand, 21 januari 2005.

Wim Harmanny
Penningmeester ASE

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage VIII - III

**Aanvullend rapport deputaten ASE inzake
Lichtenvoorde, Bergen op Zoom en Venlo**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

ADVIES DEPUTATEN AANVULLENDE STEUNVERLENING EVANGELISATIEWERK (ASE)

Introductie

De Particuliere Synode Zeeland-Noord Brabant-Limburg heeft een aanvraag ingediend tot aanvullende steun voor een evangelisatieproject. Deputaten ASE dienen de Generale Synode met hun advies inzake deze aanvraag op basis van instructie 2d. van ASE

een advies aan de synode voor te bereiden op basis van de richtlijnen, in geval een particuliere synode een nieuw verzoek tot aanvullende steun bij de generale synode indient; deputaten zullen zich daartoe een oordeel vormen over het geheel van het beleid met betrekking tot het project waarvoor ondersteuning wordt gevraagd;

Deputaten ASE hebben in het verleden adviesaanvragen beoordeeld en die beoordeling verantwoord aan de Generale Synode. De afgelopen drie jaar hebben deputaten ASE de in het verleden gehanteerde criteria op een rij gezet en gecompleteerd, zodat deze criteria bruikbaar zijn bij elke beoordeling van ingediende aanvragen tot steunverlening. Deze criteria zijn:

- doelstellingen, visie op methode en doelgroep
- draagvlak gemeente(n)
- relatie inzet gemeente – evangelisatiemedewerker
- verantwoordelijkheidsstructuur
- levensvatbaarheid
- terminering
- aanvullende geldstromen

Deze aspecten vormen met de richtlijnen van de GS van Leusden 1999 het kader van de beoordeling.

AANVRAAG AANVULLENDE STEUNVERLENING PS ZEELAND- NOORD BRABANT-LIMBURG

Materiaal

1. Brief Particuliere Synode Zeeland, Noord-Brabant en Limburg d.d. 22 februari 2005 met het verzoek tot het verlenen van aanvullende financiële steun voor het evangelisatieproject van de Gereformeerde Kerk te Bergen op Zoom
2. Bijlage bij de brief van de PS Zeeland, Noord-Brabant en Limburg: Predikant voor een gereformeerde missionaire gemeente in Bergen op Zoom

Procesverloop

Op 22 december is een informeren en adviserend overleg geweest tussen de kerkenraad van Bergen op Zoom en ASE. Het definitieve rapport van Bergen op Zoom is vervolgens verschenen en door ASE besproken op 18 maart 2005. ASE heeft een voorlopig advies opgesteld dat positief getoonzet was, met enkele vragen van financiële aard. Daarop is een reactie van Bergen op Zoom ontvangen, die we onder de subparagraaf “aanvullende geldstromen” in dit advies meenemen.

Afwegingen bij de aanvraag

Visie-ontwikkeling

Deputaten ASE constateren dat de gemeente van Bergen op Zoom in een lang, moeizaam, maar ook heilzaam traject tot de volle overtuiging is gekomen, dat eigen geestelijke rijkdom beschikbaar moet zijn voor de gehele stad Bergen op Zoom, en dat de gemeente zich daarom volledig wil beschouwen als zendingsgemeente. Dat komt uit in de wens de liefde voor God en de liefde voor de naaste zichtbaar te maken door met de naaste een liefdevolle relatie aan te gaan om hem te helpen volgeling van Jezus te worden.

Doelstellingen, visie op methode en doelgroep

In een concreet overzicht van doelstellingen en activiteiten staat aangegeven waar men op aan werkt: aantrekkelijke gemeente zijn in alle facetten, toegroei bevorderen door inzet van kleine groepen, spreekuur voor gebed en pastoraal gesprek, gastendiensten, (introductie)cursussen en spreekbeurten.

De doelgroep is voldoende in beeld en omvat ruim 95% van de “Bergenaren”. Geen van de kerkelijke denominaties is structureel actief in Bergen op Zoom met het brengen van het evangelie.

Draagvlak gemeente(n)

Er is een zorgvuldig traject in de gemeente afgelegd om te komen tot een breed draagvlak voor het missionaire project. In dat traject is merkbare groei van het draagvlak te zien, niet door gemeenteleden voor het blok te zetten, maar door goed onderling overleg en overtuiging. Het effect is

merkbaar in een zeer ruim draagvlak onder de gemeenteleden, zowel qua intentie als inzet. Zo is de gehele gemeente opgedeeld in kleine groepen om met name gasten en geïnteresseerden op te vangen.

Relatie inzet gemeente – evangelisatiemedewerker

In de kleine gemeente van Bergen op Zoom wil men een predikant die de geestelijke leider kan zijn van de gemeente en haar leidt van haar huidige status naar daadkrachtige en missionaire gemeente. Instrumenten bij uitstek daarbij zijn de preekstoel en de gemeente, de kleine groepen. Bepaalde missionaire werkzaamheden zal hij zelf op zich nemen (cursussen, maandelijkse gastendiensten, etc.) maar stimuleert daarbij de gemeenteleden hun gaven te ontdekken en te ontplooien.

Verantwoordelijkheidsstructuur

De structuur wijkt niet af van de gebruikelijke. De kerkenraad van Bergen op Zoom draagt de verantwoordelijkheid voor het project. De classis en de PS hebben ingestemd met de aanvraag voor het project, inclusief de financiële verplichtingen die daaraan zijn verbonden.

Vanuit de classis kan een doel-effectrapportage worden gegeven aan ASE, op grond waarvan ASE haar oordeel kan vormen over de besteding van de verleende aanvullende steun.

Levensvatbaarheid

Voor dit criterium verwijzen we naar wat daarover bij het project Lichtenvoorde is gezegd. Ook voor Bergen op Zoom geldt dat de gemeente al langer actief is met haar ontwikkeling wat ertoe leidt dat de gemeente aantrekkelijk is voor mensen die op zoek waren naar een andere gemeente.

Terminering

Het project van Bergen op Zoom heeft een looptijd van minstens 6 jaar. De activiteiten en de planning zijn erop gericht dat na deze periode de gemeente selfsupporting is. Het lijkt aannemelijk dat in ieder geval over plm. 6 jaar beoordeeld kan worden in welke mate de doelstellingen van het project gehaald zijn. Ook kan dan bekeken worden of het nog nodig is gedurende een beperkte tijd aanvullende steun afbouwend te verlenen, dan wel dat de steun beëindigd kan worden.

Aanvullende geldstromen

Het rapport maakt gewag van fondswerving; in de begroting is uitgegaan van een bedrag van € 19.000,- over de gehele periode van zes jaar.

ASE is positief over de serieuze poging die wordt ondernomen om andere geldstromen te genereren. Het moet echter duidelijk zijn dat bij de werving van deze fondsen men zich niet kan richten tot doelgroep die ook de landelijke quota opbrengt. Geconcretiseerd: boor andere geldbronnen aan buiten het directe en primaire kerkelijke circuit, bijvoorbeeld via sponsoring, eigen activiteiten of 'adoptie' door een andere gemeente.

Een advertentiecampaignede via het ND, zoals genoemd in het rapport, behoort niet tot de mogelijkheden. Het aanschrijven van een concrete doelgroep (oud-gemeenteleden b.v.) of ondersteuning door een of meer grote, "rijke" gemeenten zou wel tot de mogelijkheden behoren.

Financiën

De PS vraagt ten behoeve van het project Bergen op Zoom een bedrag van ruim € 25.000 aan landelijke aanvullende steun. Onderstaand overzicht laat zien, dat bij de voorgestelde lastenverdeling voldoende rekening is gehouden met de vastgestelde regels voor de bijdragen per ressort.

	Aantal factor leden	Bijdrage gemeente per jaar	Bijdrage per lid per jaar	Bijdrage per lid per maand	
Bergen op Zoom	25	81	489,34	6,04	0,50
Classis (ex BoZ)	6	1755	2.544,55	1,45	0,12
PS (ex. Classis)	4	4019	3.884,73	0,97	0,08
GS (ex PS)	1	103793	25.081,37	0,24	0,02
Totaal			31.510,66		

Besluit:

1. de doelstellingen van het Plan Bergen op Zoom te onderschrijven als basis voor de toekenning van aanvullende steun;
2. a. ten behoeve van dit project van de kerk te Bergen op Zoom aanvullende steun beschikbaar te stellen tot een bedrag van maximaal 32.000 euro per 1 januari 2006, jaarlijks te indexeren;

- b. deze aanvullende steun minstens te verlenen tot het jaar 2011, mogelijk met een maximale uitloop tot 2014;
- c. deputaten ASE op te dragen de ontwikkelingen nauwgezet te toetsen en te begeleiden;
- 3. deputaten ASE op te dragen de toegekende steun te verlenen binnen de kaders van hun opdracht.

Gronden:

- ad 1 deze doelstellingen zijn een goede basis voor gereformeerde evangelisatie en kunnen dienen om de te beoordelen of de toegekende, aanvullende steun gericht blijft op deze beoogde doelen;
- ad 2 de omvang van de aanvullende steun is conform de richtlijnen. Op deze manier wordt recht gedaan aan de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de bedoeling van de piramidale steun. Het is nodig de projecten die landelijke steun ontvangen nauwkeurig te toetsen en te begeleiden in het kader van de toezichhoudende taak van ASE m.b.t. een blijvende gerichtheid van de ondersteunde arbeid op het beoogde doel;
- ad 3 op deze wijze is het project van de kerk te Bergen op Zoom ingekaderd in de algemene instructie van ASE.

ADVIES DEPUTATEN AANVULLENDE STEUNVERLENING EVANGELISATIEWERK (ASE)

Introductie

De Particuliere Synodes Gelderland heeft een aanvraag ingediend tot aanvullende steun voor een evangelisatieproject. Deputaten ASE dienen de Generale Synode met hun advies inzake deze aanvraag op basis van instructie 2d. van ASE

een advies aan de synode voor te bereiden op basis van de richtlijnen, in geval een particuliere synode een nieuw verzoek tot aanvullende steun bij de generale synode indient; deputaten zullen zich daartoe een oordeel vormen over het geheel van het beleid met betrekking tot het project waarvoor ondersteuning wordt gevraagd;

Deputaten ASE hebben in het verleden adviesaanvragen beoordeeld en die beoordeling verantwoord aan de Generale Synode. De afgelopen drie jaar hebben deputaten ASE de in het verleden gehanteerde criteria op een rij gezet en gecompliceerd, zodat deze criteria bruikbaar zijn bij elke beoordeling van ingediende aanvragen tot steunverlening. Deze criteria zijn:

- doelstellingen, visie op methode en doelgroep
- draagvlak gemeente(n)
- relatie inzet gemeente – evangelisatiemedewerker
- verantwoordelijkheidsstructuur
- levensvatbaarheid
- terminering
- aanvullende geldstromen

Deze aspecten vormen met de richtlijnen van de GS van Leusden 1999 het kader van de beoordeling.

AANVRAAG AANVULLENDE STEUNVERLENING PS GELDERLAND

Materiaal

1. Brief Particuliere Synode Gelderland d.d. 17 februari 2005 met het verzoek tot het verlenen van aanvullende financiële steun voor het evangelisatieproject van de Classis Zutphen
2. Bijlagen bij de brief van de PS Gelderland:
 - a. Brief Classis Zutphen aan de PS Gelderland d.d. 24 februari 2004
 - b. Plan van Aanpak Lichtenvoorde 2002 van de Commissie Evangelieverkondiging Oost-Gelderland (CEOG)
 - c. Evaluatiecriteria CEOG
3. Voorlopig advies ASE m.b.t. de aanvraag van de CEOG inclusief begeleidende mail d.d. 22 maart 2005
4. Update van het Plan van Aanpak "Licht in de Achterhoek" d.d. april 2005

Procesverloop

ASE ontving op een gegeven moment signalen dat er plannen waren in de Achterhoek een evangelisatieproject te starten, waarbij een beroep zou worden gedaan op landelijke aanvullende steun.

Er is contact gezocht met de Commissie Evangelieverkondiging OostGelderland (CEOG). We hebben CEOG aangegeven dat ASE op grond van de instructie niet alleen in beeld is bij het adviseren van GS bij de aanvraag van nieuwe projecten, maar dat ASE ook adviseert bij te stichten gemeentes. (instructie 2g Zuidhorn 2002) Vervolgens is er regelmatig overleg geweest per telefoon en per mail. Op 11 maart is een gesprek geweest tussen ASE en CEOG. Op 18 maart heeft ASE een voorlopig advies opgesteld en dat gecommuniceerd met CEOG. Dat advies was negatief getoonzet, maar gaf ruimte tot het aanbrengen van verbeteringen tot 1 mei 2005. (zie Materiaal punt 3) Binnen deze termijn is CEOG erin geslaagd het eerste plan te updaten.

Afwegingen bij de aanvraag

Visie-ontwikkeling

Deputaten ASE constateren dat in de ontwikkelde visie een sterke samenhang wordt gelegd tussen het tot geloof komen en het tot de gemeente komen, omdat het komen tot Christus bij beide het enige is waar het uiteindelijk om gaat. Deze kerngedachte geeft in het op te starten evangelisatieproject een sterke plaats aan de gemeente. Deze centrale notie in het project Lichtenvoorde leidt tot de overtuiging dat de principiële verbondenheid tussen gemeente-zijn en evangelisatie vraagt om kerkelijke presentie in gebieden waar het evangelie van Jezus Christus nagenoeg onbekend is of naar de zijlijn verdrongen.

Doelstellingen, visie op methode en doelgroep

Het project Lichtenvoorde geeft helder aan wat de te bereiken doelen zijn. Daarbij bestaat de overtuiging van de afhankelijkheid van Gods zegen op het werk.

De hoofddoelstelling, een zelfstandige gemeente in 2015, krijgt een uitwerking op hoofdlijnen. Het is goed inzichtelijk gemaakt dat elke stap die in het proces gezet wordt een bijdrage levert aan het bereiken van de hoofddoelstelling. Deze stappen zijn kort aangegeven:

- a. aanwezigheid en informatie-overdracht (2004-2005);
- b. aangaan van relaties (2006);
- c. deel uitmaken van de gemeenschap (2008);
- d. gemeenschapsvorming binnen de gemeenschap. (2010);
- e. zelfstandigheid (2015).

ASE is zich met de CEOG bewust van de noodzaak tot nadere uitwerking in jaarlijkse activiteitenplannen. Daarbij is het naar oordeel van ASE van groot belang de specifieke problematiek m.b.t. het bereiken van de Rooms-Katholieke doelgroep goede aandacht te geven. Daarbij is overleg met de projecten van de gemeenten in Venlo en Maastricht sterk aan te bevelen.

Draagvlak gemeente(n)

Hier ligt een punt van voortdurende aandacht. Door de eigen gearde opzet (het project Lichtenvoorde is een classis-project) is extra aandacht nodig om draagvlak bij de gemeenten te krijgen en te verbreden. ASE heeft er begrip voor dat dit aspect meer tijd vraagt dan wanneer het een project van één gemeente zou zijn. Een goed communicatiekanaal verdient nog goede aandacht. In het voortraject zijn de evangelisatiecommissies ingeschakeld bij de inventarisatie van het te bereiken gebied. In het plan wordt vervolgens helder gemaakt op welke manier gemeenteleden daadwerkelijk bij het werk betrokken zijn.

Gezien het algemene uitgangspunt, zoals beschreven bij visie-ontwikkeling, is er alle vertrouwen in dat dit aspect blijvende aandacht van de CEOG zal hebben.

Relatie inzet gemeente – evangelisatiemedewerker

Er wordt gekozen voor een eigen preekplek in Lichtenvoorde met een evangelisatiepredikant. Deze evangelisatiepredikant vervult een spilfunctie in het “kerkloze”gebied. Hij heeft daarbij de taak naast bepaalde classisdiensten (voorbereidend) gemeentestichtingswerk op te verrichten en gemeenten en gemeenteleden te begeleiden en toe te rusten. Op deze manier zijn de bestaande gemeente en de missionaire activiteit van hun leden nadrukkelijk in beeld.

Verantwoordelijkheidsstructuur

De verantwoordelijkheid voor het werk van evangelisatieprojecten ligt bij de gemeente, die het project start. De rol van ASE is o.a. het beoordelen of de landelijk ondersteunde arbeid gericht is op de beoogde doelen. Bij deze oordeelvorming laat ASE zich informeren door de classis.

Omdat in het project Lichtenvoorde de classis zelf het evangelisatieproject heeft opgezet en de uitvoering ter hand neemt, kan ASE geen gebruik maken van de informatie door de classis, omdat de classis dan eigen beoordelaar zou zijn. Om die reden acht ASE het noodzakelijk dat de PS de rol van

de classis overneemt inzake het informeren van ASE over de voortgang van het classisproject Lichtenvoorde, door het instellen van PS-deputaten die de rol van de classis in dezen op zich nemen.

Levensvatbaarheid

ASE voert een pleit voor het houden van pilot-achtige projecten. De gemeente die steun aanvraagt, moet op een of andere manier, bijvoorbeeld via de resultaten van een pilotproject, de levensvatbaarheid van de plannen waarschijnlijk kunnen maken. Want de gemeente moet heel goed van het project overtuigd zijn, wil het verantwoord heten om van alle kerken en kerkleden in het land ondersteuning te vragen. Aangezien dit een nieuw aspect is bij de beoordeling van aangevraagde steun willen we dit criterium nog niet te zwaar aanzetten.

ASE is er positief over, dat het plan Lichtenvoorde als geruime tijd geleden van start is gegaan. Dat benadrukt het belang dat de kerken hechten aan deze missionaire activiteit. De opbrengst van deze opstart is voorbereidend van karakter en laat zich moeilijk in kaart brengen.

Terminering

In een heldere lijn is de fasering aangegeven: in 2015 stopt de vraag om landelijke aanvullende steun voor het project Lichtenvoorde. ASE acht de deeldoelstellingen en de daaraan gekoppelde timing realistisch. Het biedt voldoende mogelijkheden te beoordelen of het project zijn doelen gehaald heeft, dan wel dat het verstandig is de landelijke aanvullende steun te besteden aan andere doelen.

Aanvullende geldstromen

In de plannen van de classis wordt geen melding gemaakt van een poging om aanvullende geldstromen te zoeken. Het uitgangspunt van ASE daarbij is overigens dat gezocht wordt naar andere doelgroepen dan die waaruit de quota gegenereerd worden.

Aangezien het project een classisproject is waar ook de Christelijke Gereformeerde Kerk van Aalten in participeert, is het zeer goed denkbaar deze kerk te vragen om een substantiële bijdrage aan het project. Het zou ook heel wel mogelijk zijn die bijdrage eveneens te vragen van de ander CGK-kerken in de classis, zeker als er sprake is van een zusterkerkelijk verband, zoals b.v. de kerken van Zutphen die kennen. ASE zal erop toezien dat er krachtige pogingen zijn ondernomen tot het genereren van externe geldstromen.

Financiën

De PS van Gelderland vraagt in aansluiting van het verzoek van de Classis Zutphen om een aanvullende steun ten bedrage van € 46.716,--

Daarbij hanteert men de richtlijnen van de GS van Leusden van 1999.

Deze richtlijn vermeldt dat tegenover elke euro die landelijk wordt opgebracht op het niveau van de gemeente, classis en PS respectievelijk € 25,--, € 6,-- en € 4,-- moet worden bijgedragen. Daarmee voldoet men aan het uitgangspunt van de piramidale steun (GS Leeuwarden 1990): hoe dichter bij het werk betrokken, des te meer er wordt bijgedragen

In de voorstellen van de classis leidt dat tot de volgende verdeling van de lasten per ziel per jaar.

		Aantal leden	Bijdrage gemeente per jaar	Bijdrage per lid per jaar	Bijdrage per lid per maand
Classis Zutphen	9	1802	6.848,62	3,80	0,32
PS Overijssel (ex. Classis)	4	12098	20.435,23	1,69	0,14
GS (ex PS)	1	110627	46.716,15	0,42	0,04
Totaal			74.000,00		

De PS is ervan uitgegaan dat een van de classiskerken (Neede) wordt aangeslagen voor de factor 25, de classiskerken, de PS en GS respectievelijk voor de factoren 6, 4 en 1. Omdat het een project is van alle classiskerken worden de bijdrage van Neede en de overige kerken verevend: elke classiskerk draagt bij naar de factor 9.

ASE is echter van oordeel dat daarmee onvoldoende het vastgestelde principe tot uiting komt dat de meest betrokkenen het meeste bijdragen. In de situatie is de meeste betrokken partij de classis, c.q. alle classiskerken bij elkaar. Om die reden stelt ASE de volgende aanpassing voor:

Classiskerken: factor 25, PS factor 5 (middeling classis- en PS-factor), GS factor 1.

Daarmee doe je recht aan het goede uitgangspunt van de GS van Leeuwarden. Dat uitgangspunt gaat uit van de gedachte "dat een kerkelijke vergadering bij het opzetten van een activiteit probeert zich zelf te bedruipen ... want bedacht dient te worden dat het bedrag dat als generale steun door de overige kerken wordt gegeven een inperking betekent voor de mogelijkheid tot het verrichten van eigen kerkelijke activiteiten." (GS Ommen 1993)

Het voorstel van ASE leidt tot de volgende verdeling van de lasten.

		Aantal	Bijdrage	Bijdrage	Bijdrage
	factor	leden	gemeente	per lid	per lid
			per jaar	per jaar	per maand
Classis Zutphen	25	1802	15.421,87	8,56	0,71
PS Overijssel (ex. Classis)	5	12098	20.707,42	1,71	0,14
GS (ex PS)	1	110627	37.870,71	0,34	0,03
Totaal			74.000,00		

Deputaten ASE vinden het verantwoord van gemeenteleden die het dichtst bij het project staan een bedrag gevraagd wordt van plm. € 0,71 per maand. Ook de gemeenteleden van de andere projecten dragen in deze mate bij de financiering van hun evangelisatieprojecten.

Besluit

1. de doelstellingen van het Plan Lichtenvoorde te onderschrijven als basis voor de toekenning van aanvullende steun;
2. a. ten behoeve van dit project van de Classis Zutphen aanvullende steun beschikbaar te stellen tot een bedrag van maximaal 38.000 euro per 1 januari 2006, jaarlijks te indexeren;
b. deze aanvullende steun te verlenen tot uiterlijk het jaar 2015
c. deputaten ASE op te dragen de ontwikkelingen nauwgezet te toetsen en te begeleiden;
3. de toepassing van de verdeelsleutel m.b.t. dit project als volgt vast te stellen:
de bijdragen van Classis – PS – GS verhouden zich als 25 : 5 : 1
4. deputaten ASE op te dragen de toegekende steun te verlenen binnen de kaders van hun opdracht.
5. De PS Gelderland op te dragen ASE jaarlijks te voorzien van informatie conform de door ASE opgestelde richtlijn voor de classicale rapportage.

Gronden:

- ad 1 Deze doelstellingen zijn een goede basis voor gereformeerde evangelisatie en kunnen dienen om de te beoordelen of de toegekende aanvullende steun gericht blijft op deze beoogde doelen;
- ad 2/3 De omvang van de aanvullende steun is enerzijds genoegzaam en zet aan de andere kant aan tot voldoende bijdragen door degenen die het dichtst bij het werk staan. Op deze manier wordt recht gedaan aan de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de bedoeling van de piramidale steun. Het is nodig de projecten die landelijke steun ontvangen nauwkeurig te toetsen en te begeleiden in het kader van de toezichhoudende taak van ASE m.b.t. een blijvende gerichtheid van de ondersteunde arbeid op het beoogde doel;
- ad 4 Op deze wijze is het project Lichtenvoorde ingekaderd in de algemene instructie van ASE;
- ad 5 Dit besluit is nodig om te voorkomen dat conform de huidige regelingen de classis aan ASE rapporteert over het project Lichtenvoorde, dat haar eigen project is. Om die reden is het nodig dat er PS-deputaten zijn, die de benodigde informatie verschaffen aan ASE die nodig is als basismateriaal voor de beoordeling door ASE van de juiste inzet van de verleende steun.

AANVULLEND ADVIES TEN AANZIEN VAN VENLO

Zoals al in ons werkrapport bij de bespreking van het Venlo-project genoemd is, zou nieuwe informatie uit Venlo reden kunnen zijn om ons advies bij te stellen (zie pag. 15).

Bij de presentatie van ons werk op 16 april j.l. is al verteld dat een herzien en geconcretiseerd vijfjarenplan nieuwe informatie bevat, die door ons nog nader bestudeerd zou worden.

Op grond daarvan willen wij nu ons advies inderdaad aanpassen. Want het herziene plan, op ons verzoek 'smart' geformuleerd, vonden we een verbetering vergeleken met het vorige, en het geeft meer houvast en handvatten om te begeleiden en te evalueren. Wat de missionaire methode betreft wil men in plaats van actie-gerichte evangelisatie meer naar relatie-evangelisatie toe (via persoonlijke contacten).

Verder is er in het nieuwe plan niet meer die bijzondere gerichtheid op Roermond zoals in de eerste versie van het plan. In ons antwoord op de betreffende schriftelijke vraag van ds P. Niemeijer kwam dat al aan de orde. Roermond is nu één van de plaatsen in het 'voedings-gebied' van de kerk te Venlo geworden, waar bijzondere activiteiten moeten gaan plaats-vinden, en niet meer de tweede locatie naast Venlo zelf waar alle aandacht naar toe gaat.

Al met al vinden we dat een 'laatste kans' voor dit project op z'n plaats is.

We willen u daarom ten aanzien van de steun voor Venlo het volgende voorstel doen:

- Venlo krijgt mede via landelijke steun de mogelijkheid om in de komende periode van drie jaar te werken aan de uitvoering van hun voornemens in het herziene vijfjarenplan;
- Het vijfjarenplan wordt door Venlo per seizoen in een jaarplan vertaald en geactualiseerd, waarbij o.a. aangegeven wordt welke de doelstellingen zijn en wanneer die bereikt zullen zijn;
- In de loop van deze driejarige periode wordt Venlo 'kort' gehouden: elk jaar wordt een strakke evaluatie verwacht over de ontwikkelingen, gevoed door de classicale rapportage, om te beoordelen of men nog "en route" is;
- Als het positief uitpakt, dan is financiering gewaarborgd; als het blijft haperen, wordt in de komende periode aan afbouw gewerkt.

Tot zover onze aanvulling op het advies rond het project in Venlo.

Amersfoort, 9 mei 2005.

Deputaten ASE.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage VIII - IV

**Rapport Deputaten Toerusting
Evangeliserende Gemeente**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

SAMENVATTING

Rond 400 schreef de monnik Johannes Casianes

Elk ambacht en elke kunst heeft een doel, men streeft iets na. Wie iets tot stand wil brengen in een ambacht of één van de kunsten moet het einddoel voor ogen houden en steeds met goede moed verdragen wat zich aan inspanningen, risico's en tegenvallers voordoet.

Door deze wijsheid geïnspireerd presenteren wij het synode rapport van Deputaten Evangeliserende Gemeente (DTEG).

De eerste opdracht die de Here Jezus zijn volgelingen gaf was *'het evangelie verkondigen aan alle volken'*. Het gestalte geven aan die opdracht is primair de taak van de kerken.

Al bijna 30 jaar baseren wij deze zienswijze van missionair gemeente-zijn op het visie rapport van de synode van Kampen 1975.

En deze visie is nog steeds actueel!

Wat ons zorgen baart is het feit dat deze fundamentele kijk op gemeente-zijn in de loop van de jaren niet echt geïmplementeerd is in onze kerken.

In deze dynamische tijd vragen wij uw aandacht hiervoor en komen wij met een hernieuwde, verdiepte visie op gemeente-zijn en onze opdracht getuige van Jezus Christus te zijn.

De kunst is, de tegenstelling tussen ideaal en haalbaarheid praktisch te maken en met bruikbare voorstellen te komen.

Eén van die ontwikkelingen is de goede start die we maakten met het gebruik van de **Emmaus-materialen** in diverse gemeentes.

Wij bouwen verder met het herschrijven van de module OP WEG, d.m.v. kringleiders trainingen en het aanbieden van de cursus 'Contact'.

De **basiscursus Evangelisatie** zorgt nog steeds bij velen voor een nieuwe motivatie om met hart en mond getuige van Christus te zijn.

Een andere ontwikkeling is de verdieping in het blad **ZOUT**.

Vanaf februari 2004 bevat elk nummer van ZOUT een katern.

Daarin staat een stuk extra informatie en verdieping voor kerkenraadsleden, evangelisatie-commissie's en geïnteresseerde gemeenteleden.

Vluchtelingen & Alloctonen vragen speciale aandacht in onze samenleving.

De projectgroep met dezelfde naam ontwikkelt zich steeds meer richting voorlichting en toerusting van evangelisatie-commissie's en betrokken gemeenteleden.

Sinds 1 januari 2003 zijn onze kerken officieel vertegenwoordigd in de stichting

Evangelie&Moslims. Wij hebben een inventarisatie gemaakt van het werk van E&M binnen onze kerken en ons bezonnen op de wijze van financiering. Ook de komende drie jaar willen we de kerken om een jaarlijkse collecte vragen.

Ook de projectgroep **Oké** (Ondersteuning Kinder-Evangelisatie) hielp veel plaatselijke kerken aan materialen en zorgde voor toerusting o.a. via landelijke dagen. Eén van de materialen die langdurig gebruikt kan worden is de **'Kinderspaarbijbel'**.

Op het **Evangelisatie-Centrum** in Zwolle werken professionals en vrijwilligers om deze veelheid van activiteiten te ondersteunen en mogelijk te maken.

Het is plezierig te merken dat de kerken met ons meeleven en meedenken.

Dat stimuleert ons om nauwkeurig met ons werk bezig te blijven.

Onze bede is dat wij als kerken en christenen onze taak goed leren verstaan om het goede nieuws door te vertellen en voor te leven totdat Christus terug komt om alles te volmaken!

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding, leeswijzer	6
2	Opdracht 2003-2005	7
3	God, kerk en wereld	8
3.1	Want God heeft de wereld zo lief - oog voor de wereld: bijbelse grondlijnen -	
3.2	Jezus is Heer - Oog voor het koninkrijk van God -	
3.3	Tot aan de einden der aarde - Oog voor historie en vorm van de kerk -	
3.4	In de wereld, maar niet van de wereld - Oog voor de wereld van nu en de plaats van de kerk daarin -	
3.5	Bouwstenen voor de missionaire gemeente - Oog voor concrete toerusting in de komende jaren -	
3.6	Het beleid van DTEG	
3.7	Samenwerking	
3.8	Slot	
4	Uitvoering opdracht: activiteiten en projecten	33
4.1	Toerusting, ondersteuning en begeleiding	
4.2	Promotie en communicatie	
4.3	Ontwikkelingen en marktverkenning	
4.4	Samenwerking	
4.5	Evangelie en Moslims	
4.6	Herpositionering GemeenteNproject	
4.7	Reacties uit de kerken	
4.8	Kostenbeperking	
5	Financiën	44
5.1	Algemeen	
5.2	Financieel overzicht	
5.3	Toelichting	
6	Plannen en conceptbesluitteksten	47
6.1	Opdracht 2005-2007: Van een operationele opdracht naar een opdracht op hoofdlijnen	
6.2	Voorstel opdracht 2005-2007	
6.3	Voorstel besluit (studieopdracht) theologisch-missionair werker in algemene dienst	
6.4	Voorstel besluit Evangelie en Moslims	
7	Bijlagen	51
7.1	Samenstelling deputaatschap en medewerkers	
7.2	DTEG organisatie	
7.3	Rapportage toerusting en begeleiding	
7.4	Rapportage Emmausproject	
7.5	Rapportage Basiscursus Evangelisatie	
7.6	Rapportage Ondersteuning KinderEvangelisatie (OKE)	
7.7	Rapportage Kinderspaarbijbel	
7.8	Rapportage Evangelisatiecongres	
7.9	Rapportage Anderzijds	
7.10	Rapportage dienstverlening Centrum / winkel	

- 7.11 Rapportage ZOUT
- 7.12 Rapportage samenwerking DTEG
- 7.13 Rapportage Evangelie en Moslims (E&M)
- 7.14 Rapportage GemeenteNproject 2002-2004 en overgang naar SGO
- 7.15 Samenwerking in de evangelisatie
- 7.16 Publicaties
- 7.17 Termen en afkortingen

1 INLEIDING, LEESWIJZER

In dit rapport, bestemd voor de synode van 2005 van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, doen wij als Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente (DTEG) verslag van ons werk van de afgelopen jaren. We laten ook zien vanuit welke visie we dit werk doen en ook de komende jaren willen blijven doen. Op basis van die visie en de resultaten van het werk van de afgelopen tijd presenteren we ook onze plannen voor de komende tijd. We hopen dat DTEG de gemeentes en gemeenteleden ook in de toekomst mag blijven ondersteunen en toerusten, als God het wil en in Zijn kracht.

In hoofdstuk 2 vermelden we de opdracht die DTEG meekreeg van de synode in 2002/2003. Eén van de onderdelen van die synodeopdracht betrof het formuleren van de visie op basis waarvan DTEG werkt. In hoofdstuk 3 beschrijven we deze visie, die uitloopt in een aantal speerpunten voor DTEG voor de komende jaren.

In hoofdstuk 4 rapporteren we over het werk dat door DTEG is gedaan in de afgelopen synodeperiode: werk dat is gedaan door deputaten, medewerkers van het Centrum van DTEG en door vele vrijwilligers die onder andere in de projectteams aan bepaalde projecten hebben meegewerkt. In hoofdstuk 4 rapporteren we globaal, terwijl in de bijbehorende bijlagen (in hoofdstuk 7) in detail op een aantal zaken wordt ingegaan.

In hoofdstuk 5 geven we u een overzicht van de financiën van DTEG.

Uit de visie en rapportage vloeit een aantal voorstellen voort, die we u in hoofdstuk 6 voorleggen. In hoofdstuk 7 treft u tenslotte de bijlagen aan.

2 OPDRACHT 2003-2005

De Generale Synode van Zuidhorn (2002/2003) heeft Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente (Dteg) benoemd met de volgende opdracht:

- 1 De plaatselijke kerken te dienen door de ontwikkeling (of het laten ontwikkelen) van een gereformeerde visie op het missionair gemeente zijn – waar mogelijk in samenwerking met het deputaatschap van de Christelijk Gereformeerde Kerken.
- 2 De (leden van) kerkenraden en evangelisatiecommissies vanuit deze visie toe te rusten en te ondersteunen bij hun taak van begeleiding en instructie van de gemeente, bij het ontwikkelen van visie en beleid en bij het vormgeven van de missionaire kant van gemeente-zijn.
- 3 Gemeentelieden vanuit deze visie toe te rusten en te ondersteunen door materiaal, middelen, methoden en menskracht aan te reiken voor de uitvoering van de roeping tot evangelisatie in woord en daad.
- 4 Ontwikkelingen van de evangelisatiearbeid in en door de kerken te signaleren, registreren en evalueren.
- 5 Ontwikkelingen op missionair gebied bij te houden, voorzover dat relevant is voor de ontwikkeling van het missionaire karakter van de eigen kerken en past binnen het kader dat artikel 26KO daarvoor aanwijst.
- 6 De bestaande dienstverlening van het Centrum te continueren.
- 7 De bestaande basisbezetting van het Centrum uit te breiden.
- 8 De activiteiten van de bestaande projecten te continueren.
- 9 De verdere ontwikkeling van de nieuw opgestarte projecten Emmaüs en GemeenteNproject te realiseren.
- 10 Na zorgvuldige overweging nieuwe activiteiten slechts te ontwikkelen en uit te voeren voorzover de financiële reserve dat toelaat.
- 11 In samenspraak met Deputaten Gemeentebouw te bezien, welke vormen van samenwerking en onderlinge afstemming van werkzaamheden mogelijk zijn, teneinde de door de kerken beschikbaar gestelde personele en materiele middelen zo doelmatig mogelijk te besteden.
- 12 De werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget.
- 13 Jaarlijks de kerken over de voortgang van het werk te informeren.
- 14 Van hun arbeid en die van het Centrum en de projectteams rapport uit te brengen aan eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk zes maanden voor de volgende synode aan de kerken toe te zenden, vergezeld van een gedetailleerde financiële verantwoording en onderbouwing.

3 GOD, KERK EN WERELD

Evangelisatie – een eerste omschrijving van de visie van waaruit DTEG plaatselijke kerken wil ondersteunen en toerusten vanuit haar opdracht

Tijdens de bouw van een middeleeuwse kathedraal vroeg een bisschop aan drie verschillende werklieden: waar ben je mee bezig?

'Ik verdien hier m'n brood!' zei de eerste.

'Ik metsel steen voor steen' zei de tweede.

'Wij bouwen samen een Godshuis' zei de derde

De bisschop glimlachte en zei: 'dat is het! Je bent niet alleen bezig je brood te verdienen door stenen op elkaar te metselen, je bent bezig een kathedraal te bouwen, een huis waarin God aanbeden zal worden!'

Visie? Het is weten wat en waarom je bouwt.

De generale synode vroeg ons, als deputaatschap, een visie te formuleren over evangelisatie. Deze moet, denken we, geschreven worden met het oog op het werk van de *plaatselijke kerken*, en ook met het oog op de visievorming en toerusting van ambtsdragers en kerkleden.

Wij proberen dus op dát niveau deze eerste bijdrage te leveren.

Wij denken dat een visie, die in de plaatselijke kerk werkelijkheid moet worden, niet 'van boven af'¹ aan de kerken kan worden opgelegd. Visie en beleid moeten plaatselijk ontwikkeld worden en ze zijn resultaat van een proces van bewustwording, koers geven en praktische uitvoering door en van de gemeente als geheel. En aan dit proces zullen kerkenraden en in het bijzonder predikanten geestelijk leiding dienen te geven.

Deze rapportage biedt beschrijvingen, bouwstenen en observaties om als gemeente en gemeenteliders een eigen visie verder op te bouwen. Waarom?

We denken dat een gemeente visie nodig heeft. Daar zijn minstens drie redenen voor

1 - Een visie kan leiden tot bewustwording van het nu: wie zijn we, waar staan we nu, wat kunnen we? Hoe is onze taak naar God, naar elkaar en naar onze omgeving?

2 - En een visie, een idee van 'hoe het zou kunnen zijn' leidt tot duidelijke keuzes voor het werk van gemeentes in de komende jaren. Hoe willen we God, elkaar en onze omgeving dienen?

3 - Werken vanuit visie brengt vaak samenhang in activiteiten en werkzaamheden. En het kan mensen ook inspireren en samenbinden.

Visie moet je leren, moet je krijgen, het is niet iets wat je hebt.

Een aantal kerkleden werd gevraagd naar de bestaansredenen van hun gemeente. Van alle mensen zei 89% dat de kerk bestaat *om voor mij en voor de noden van mijn broeders en zusters te zorgen*. En 11% reageerde dat *de kerk bestaat om de wereld voor Jezus Christus te winnen*.

Visie op de aard van de kerk is nodig om als gemeente –in onder meer verkonding, catechese, opbouw, beleid, aansturing en activiteiten- vanuit de bijbel en met oog voor de wereld, zó te functioneren dat God de eer krijgt die Hem toekomt.

¹ Vanuit een meerdere vergadering aan plaatselijke kerken. Visievorming is nl. een proces waar je plaatselijk mee bezig moet zijn, door de tijd heen, in relatie tot het 'eigen vermogen' en de 'eigen omgeving'.

Samenvattend: een visie geeft duidelijkheid over de situatie die een gemeente wil bereiken: de wenselijke situatie. Die situatie zal meestal verschillen van hoe het nu is: de huidige situatie. Vanuit dat spanningsveld tussen de werkelijke en de gewenste situatie kun je, op basis van een gezamenlijke visie, beleid ontwikkelen en concrete stappen zetten. In dit proces wil DTEG graag gemeentes ondersteunen.

Het missionair-zijn van de gemeente kent echter nóg een spanningsveld. In de eerste plaats is de gemeente vooral het werk van God. Door Christus wil God de wereld met Zich verzoenen. De gemeente is de plaats, waar Christus Gods verlore kinderen bij elkaar brengt, juist om de kring van hen die geloven groter te maken. De Vader schakelt ons in bij het realiseren van zijn plannen met wereld en kerk. Dat leidt tot evangelisatie en gemeenteopbouw en die beide zijn pas mogelijk door vernieuwing in Christus. Zonder leiding van de Geest mist elke activiteit doel.

Tegelijk is het niveau waarop de gemeente functioneert meestal een behoorlijk eind verwijderd van het ideaal waarnaar we verlangen en waar Christus ons in de Bijbel de grondlijnen van schildert. De perfecte gemeente is tenslotte maar beperkt maakbaar, ondanks, of misschien juist wel door al onze menselijke inspanningen.

Daarmee wordt het opnieuw spannend: hoe verbind je op een goede manier norm en werkelijkheid aan elkaar? Daarvoor is visie nodig. Die visie krijgt pas vorm in de gemeente door de manier waarop gemeenteleden hiermee aan het werk zijn en door de manier waarop een kerkenraad aan dat proces geestelijk leiding geeft. De gemeente zal zich hierin allereerst afhankelijk moeten weten van de leiding van God alvorens zelf missionaire activiteiten te ondernemen of hieraan leiding te geven.

Wanneer we missionair kerk willen zijn, zijn we afhankelijk van God en van zijn richting: reden te over om vanuit de bijbel te bekijken wat Gods wil en wens is.

Wanneer we de missionaire kant van een gemeente willen versterken, vanuit een goede visie, kunnen we niet zonder gebed, bijbelse waarden en een hart dat gericht is op God.

In dit hoofdstuk gaan we dan ook in op die twee kernen: Gods plannen en ons menselijk handelen, aangezien de HERE ons wil inschakelen bij de uitvoering van zijn plannen. Daarbij moet bedacht worden, dat alles wat in dit hoofdstuk verder gezegd wordt, in het kader staat van de opdracht tot evangelisatie, zoals we die als kerken én gelovigen van onze Heer ontvangen hebben.

De eerste paragraaf (3.1) gaat over wat de Bijbel zegt over de opdracht van Christus om het evangelie te verkondigen en wat dat betekent voor het gemeente-zijn.

De tweede paragraaf (3.2) gaat vervolgens in op de verhouding tussen de gemeente en het Koninkrijk, en wat dat betekent voor de opdracht van de gemeente om het evangelie van Jezus Christus aan alle mensen bekend te maken. Want enerzijds roept Gods Woord ons allen op leesbare brieven te zijn die God in de harten van mensen grift. En anderzijds roept de Here ambtsdragers op om de gemeente toe te rusten tot en voor te gaan in het vormgeven aan zijn Koninkrijk.

In de loop van de geschiedenis hebben de kerken in Nederland een eigen dynamiek gekend in relatie tot de culturele context. De derde paragraaf (3.3) gaat daarom over geschiedenis en kerkgeschiedenis (en met name die van Nederland in de afgelopen decennia) en de manieren waarop kerken daarin hun rollen kregen en vormen kozen om mensen voor Christus te winnen.

Ook de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) hebben hierin keuzes gemaakt. Vooral in 1975 heeft de synode van Kampen wezenlijke uitspraken gedaan over de aard van de gemeente en de taak van ambtsdragers in deze gemeente. Volgens DTEG staan deze uitgangspunten

nog steeds overeind maar is het de vraag in hoeverre ze daadwerkelijk zijn en worden uitgevoerd. De vierde paragraaf (3.4) gaat daarom over de uitgangspunten achter Kampen '75 en de noodzaak hieraan in de komende jaren als kerken intensiever uitvoering te geven, gezien de huidige maatschappelijk situatie en de positie van de kerken hierbinnen.

Na dit geheel van bijbelse en historische lijnen eindigen we met het noemen van een aantal consequenties voor de komende jaren voor de kerken (3.5). Daaraan koppelen we als DTEG vervolgens ons beleid: wat kunnen wij, als deputaatschap bijdragen aan het meer missionaire karakter van de gemeente? In paragraaf 3.6. geven we daarvan een globaal overzicht. Vervolgens rapporteren we in hoofdstuk 4 uitgebreid over ons werk.

3.1 Want God heeft de wereld zo lief ...

- oog voor de wereld: bijbelse grondlijnen -

“Want God had de wereld zo lief, dat Hij zijn enige Zoon gegeven heeft, opdat iedereen die in Hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.” (Joh. 3:15 – NBV).

Met deze kerntekst uit de Bijbel wordt duidelijk, wat de grond voor het bestaan en het leven van de gemeente is. God heeft het plan opgevat om na de zondeval de wereld weer met Zichzelf te verzoenen door Christus (2 Kor. 5:19). Dat plan voert Hij uit vanuit zijn liefde voor de wereld en de kerk deelt in deze gerichtheid van God op de wereld. Men spreekt in dit verband wel over de *missio Dei*².

De hele heilsgeschiedenis door, vanaf het begin van het Oude Testament tot en met de periode van het Nieuwe Testament moeten we zien in dat licht: God komt in liefde naar de wereld toe.

Dit plan van God wordt uiteindelijk werkelijkheid in de komst van zijn Zoon, Jezus Christus. Hij is het Woord, dat mens geworden is en bij ons gewoond heeft om ons God te doen kennen in zijn diepste bedoeling met deze wereld (Joh. 1:14+18). Zo ligt zijn menswording in één lijn met Gods komen tot de wereld.

Het reddingsplan waarmee onze liefdevolle God komt, is bestemd voor *alle volken*.³ Al in Genesis 12 wordt duidelijk, dat het God niet om één persoon (Abraham) of één volk (Israël) te doen is, maar dat God *alle volken* tot een zegen wil zijn (Gen. 12:3).

Gods verbond met Israël is de weg waarlangs Hij tot de *wereld* komt en de *volken* zoekt. Abraham en Israël, ja, het hele Oude Testament - ze staan allemaal in dienst van de wereld. De begrenzing van de oudtestamentische kerk tot het joodse volk is alleen maar een *interim*, een tussenperiode. Het grote werk moet nog beginnen.⁴ In de Psalmen en bij de Profeten is al verkondigd, dat de *volken* naar Jeruzalem zullen stromen om het heil te ontvangen.⁵

Christus' opstanding is als het ware het moment waarop God al die eeuwen gewacht heeft. Nu komt de eeuwenlange oudtestamentische geschiedenis pas tot z'n doel: de werkelijkheid en waarheid van de overwinning van Jezus Christus over de duivel, de zonde en de dood, door zijn lijden en opstanding heen, moet worden verkondigd aan alle volken. Vanaf nu

² Zoals S.J. Wierda, *Gezonden met perspectief*. Naar een theologisch kader voor gemeentestichting vanuit een missionair motief in Nederland. Doctoraalscriptie Theologische Universiteit Apeldoorn en Theologische Universiteit Kampen, Groningen 2001, p. 27 e.v. Wij menen, dat de term 'Missio Dei' bruikbaar is ondanks de eenzijdige beelden die men er aan verbonden heeft. Zo heeft men vanuit Bonhoeffers gedachte van "kerk voor anderen" de kerk soms geheel laten opgaan in haar functionaliteit en zelfs in de wereld zelf (de wereld ging de agenda van de kerk bepalen). Wij spreken liever van een wezenlijk of fundamenteel kenmerk van de kerk van Christus, om wel overeind te houden de gedachte, dat de kerk niet mag opgaan in zichzelf.

³ Zie C.J. Haak, *Kerk in de 21^e eeuw*. Weer kerk voor de wereld zijn. Voorhoeve/DTEG 1999; zie pag. 29 e.v.

⁴ Haak, a.w. (1999), 35.

⁵ Zie o.a. Ps. 67; 87; Jes. 2 en Micha 4. Een mooi voorbeeld is ook Jes. 49:6 waar wordt gezegd, dat het de HERE 'te gering' is om alleen de stammen van Jakob te laten terugkeren, want zijn heil moet reiken "tot het einde der aarde".

breekt Gods koninkrijk zich baan over heel de wereld. Daarvoor schakelt Christus zijn kerk in. Hij vertelt Zelf zijn leerlingen, dat “alles wat in de wet van Mozes, bij de Profeten en in de Psalmen over Mij geschreven staat in vervulling moest gaan” (Luk. 24:44 – NBV) en dat er over de Messias geschreven staat “dat in zijn naam alle volken opgeroepen zullen worden om tot inkeer te komen, opdat hun zonden vergeven worden.” (Luk. 24:47 – NBV). En Hij stuurt zijn leerlingen erop uit om dit grote nieuws bekend te maken: “Jullie zullen hiervan getuigenis afleggen, te beginnen in Jeruzalem” (Luk. 24:48 – NBV) en daarna “in heel Judea en Samaria, tot aan de uiteinden van de aarde.” (Hand. 1:8 – NBV)

Naar dit moment heeft God heel de periode van het Oude Testament al uitgezien! Het bestaan van het volk Israël was niet Gods einddoel met de geschiedenis, maar de HERE gebruikte Israël als kraamkamer voor de geboorte van de Messias en tegelijk als wachtkamer voor de kerk van het oude verbond. Pas nadat Christus uitriep: “Het is volbracht!” (Joh. 19:30) en uit de dood was opgestaan, ontving Gods volk haar uitreispassen en mocht ze haar nationale grenzen oversteken met de boodschap van de Evangelie, het grote nieuws van de verlossing door Jezus Christus.

Tijdens dat eeuwenlange wachten en verwachten groeide er een groot misverstand. Israël ging, toen die wachttijd zo lang duurde, denken dat Gods redding alleen voor hemzelf was. En dat de ‘heidene’ van dat heil waren uitgesloten. Ook voor Jezus’ leerlingen was het een grote schok, dat ze naar de *volken* moesten met dit nieuws: naar gehate Samaritanen, naar onderdrukkende Romeinen, naar hedonistische Grieken! Zo was bij veel Joden de wereld buiten beeld geraakt. Terwijl God hard aan het werk was om Christus op zijn tijd geboren te doen worden, was Israël steeds meer gaan denken, dat die wachtkamer de uiteindelijke bedoeling, het eindpunt van Gods werk was! Gods plan om heel de wereld met Zichzelf te verzoenen werd gereduceerd tot een aantal vierkante kilometers en enkele tientallen miljoenen biologische afstammelingen van Abraham.

Maar God wil juist wereldwijd! De uitstorting van de Heilige Geest heeft er alles mee te maken. De verheerlijking van Christus, aangekondigd in Joh. 7:39, is het moment, dat God internationaal gaat. Vanaf dat moment is de weg vrij voor de Geest. Hij is de Geest van getuigenis en vrijmoedigheid. Hij is de Geest van de zending. Vanuit de hemel stort de Here Jezus die Geest uit op alle gelovigen om ze te *mobiliseren*, zodat ze gaan *spreken en getuigen* van Christus’ dood en opstanding! In Hand. 1:8 worden het getuigen tot ver buiten de voormalige grenzen en de uitstorting van de Geest uitdrukkelijk met elkaar verbonden. De apostelen zullen *kracht* uit de hemel ontvangen. Die kracht van de Geest hebben ze nodig om los te komen uit hun oude, vertrouwde denkbeeld van ‘alleen voor eigen volk’. Door die kracht van de Geest zullen ze een wereldwijde explosie veroorzaken: het evangelie van de overwinning van Christus raakt bekend bij alle volken. Deze krachtige Geest spreekt alle talen (Hand. 2:11) en maakt mensen bekwaam worden om het goede nieuws van Jezus Christus door te vertellen en de Bijbel te lezen in het perspectief van Gods wereldomvattende plan voor de volken.⁶ Met Pinksteren heft God de grenzen op die Hij Zelf eerst had voorgeschreven. Met Pinksteren begint de tijd waarop het koninkrijk van God aan z’n uiteindelijke ontplooiing begint naar het einde toe.

Op grond van het bovenstaande wordt duidelijk, dat de *kerk* van Jezus Christus een belangrijke plaats heeft in het zendingswerk van God in de wereld. Evangelisatie is niet maar een taak van de kerk maar behoort tot het wezen van de gemeente.

*Er is geen deelname aan Christus zonder deelname aan zijn zending.*⁷

De kerk van Jezus Christus is naar haar aard missionair. In 1975 is dit door de Generale Synode van Kampen opnieuw uitgesproken als basis voor het evangelisatiewerk in de

⁶ Dit wordt nogal eens over het hoofd gezien bij alle discussies over en zoeken naar ‘meer van de Geest’.

⁷ S.J. Wierda, a.w., 30 (waar hij voor deze uitspraak verwijst naar J. Verkuyl, *Inleiding in de evangelistiek*, Kampen 1978, 43).

Gereformeerde Kerken.⁸ C.J. Haak spreekt van de *missionaire dimensie* of het *missionaire aspect* van het christen- en kerk-zijn.⁹ In deze zending staat Jezus Christus centraal. Hij is het die als verhoogde Heer Zelf zijn gemeente samenroept, haar leven gestalte geeft en haar in zijn naam uitzendt.¹⁰

Deze concentratie op Christus heeft belangrijke consequenties voor een gemeente:

1. Christus richt Zich op de verzoening van de héle wereld. Dat is ook de missie die Jezus zijn discipelen mee geeft: "Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen" (Mat. 28:19a – NBV)
2. De verkondiging van de gemeente is meer dan presentie.
 - a. Presentie laat iets zien van de gemeente
 - b. Verkondiging is Christus presenteren in daad en woord met de oproep tot bekering en navolging
3. De kerk is niet van de wereld, maar van Christus en in Hem geheiligd. Een plaatselijke gemeente heeft daarom een plaats in deze wereld. Als de gemeente zich aanpast aan de wereld verbleekt haar missionaire profiel. Als de gemeente zich niet richt op de wereld verbleekt haar missionaire karakter
4. De gemeente richt zich op alle mensen:
 - a. zij die niet geloven: om ze te laten delen in de liefde van Christus
 - b. zij die geloven: om te groeien in liefde en geloof
 Er is dus geen tweeërlei evangelie voor gelovigen en niet-gelovigen en ook geen aparte 'interne' en 'externe' gemeenteopbouw. Elke prediking en iedere vorm van gemeenteopbouw stelt Christus centraal.
5. De manier waarop de gemeente zich mag richten tot de wereld om haar heen komt met name in de drie onderstaande punten tot uitdrukking:
 - a. Alle werk van de gemeente is ten diepste gericht op het werk van Christus voor de wereld in het grote kader van Gods plan met de wereld. Evangelisatie is daarom geen kerkelijk randgebeuren of hobby van enkelen, maar behoort het tot de aard van de gemeente.
 - b. De gemeente richt zich op de diepste nood van mensen: verloren zijn van God.
 - c. De gemeente zoekt mensen op op de plaatsen waar zij zich bevinden en aanvaardt hen als gesprekspartner hoe ze zijn. Door deel te nemen aan het leven van niet-christenen vertoont de gemeente de gezindheid van Christus in de geest van zijn incarnatie.¹¹

We willen deze paragraaf afsluiten met enkele noties voor het missionair gemeente-zijn:

- *Het denken en de daden van het volk Israël in de tijd voor en na de ballingschap is steeds meer gericht op het eigen herstel, het eigen behoud en het niet veel verder kijken dan de eigen grenzen. Dit is een valkuil voor het volk van God.*
- *Dit geldt ook in onze tijd: waar God de zondige wereld wil bereiken, zien veel kerkleden 'de wereld' vooral als bedreigend en slecht. De gemeente wordt dan vaak beschouwd als de veilige herberg waar we ons in kunnen terugtrekken. Dit is een valkuil waar gemeentes en gemeenteleden steeds weer in dreigen te vallen.*

⁸ "Het behoort tot de aard van Christus' kerk met het evangelie dat haar is toevertrouwd, ook te zoeken, die vreemd zijn aan of vervreemd zijn van God en zijn dienst", Acta G.S. Kampen 1975, art. 335.

⁹ C.J. Haak, *De klok van nieuw leven*. Gemeente en evangelisatie: een methodiek. Kampen z.j. [1998], 26.

¹⁰ S.J. Wierda, a.w., 31 en 34, die hierbij verwijst naar Herbst. Daarom kun je 'evangelisatie' en 'gemeenteopbouw' ook niet als twee afzonderlijke zaken zien: gemeenteopbouw is per definitie doortrokken van het missionaire motief

¹¹ Zie hierover uitgebreid Stefan Paas, *Jezus als Heer in een plat land*. Op zoek naar een Nederlands evangelie. Zoetermeer 2001. In hoofdstuk 2 van dit boek, 'Christus, Eén van ons', verantwoordt hij zich voor het gebruik van de incarnatie-gedachte als missionair model, pag. 26-42.

- *God heeft echter nog steeds de redding van alle mensen op het oog. Daartoe zijn de gelovigen uitverkoren: om Gods grote daden te verkondigen. Dan staan we aan het front. God garandeert ons geen veilig en beschermd (gemeente)leven, maar laat ons weten, dat het evangelie juist verzet en zelfs vijandschap oproept.*
- *We belijden dat de aard van de kerk missionair is, maar de spanning tussen 'onze aard' en 'onze daden' is soms groot. Veel kerkelijke activiteiten richten zich op het opbouwen en verbeteren van de gemeente zónder aandacht voor de wereld om de kerk heen.*
- *De menswording van Christus leert ons een evangelisatie-houding, nl. een geest van beweging met de mensen om ons heen:*
 - *We hebben de ander lief voor de ander ons liefheeft*
 - *We zoeken de ander op om de ander uit te nodigen i.p.v. te verwachten dat deze uit zichzelf onze kerkdeuren binnenstapt*
 - *We respecteren de cultuur van de ander en dringen ons daarin in, in plaats van de ander zich te laten aanpassen aan onze cultuur*
 - *We roepen de ander op om zich tot Christus te bekeren en vanuit Hem een nieuw leven te gaan leiden*

3.2 Jezus is Heer

- Oog voor het koninkrijk van God¹²-

In de hele bijbel is Gods koningschap over de wereld een belangrijk motief. Daarin speelt de gemeente van Christus een belangrijke rol. De gemeente is er met het oog op het koninkrijk en met als doel, dat Christus als Heer en Koning erkend wordt door de hele wereld, tot eer van God de Vader (Fil. 2:9-11).

De uitdrukking 'koninkrijk van God' of 'koninkrijk van de hemel' verschijnt pas in het Nieuwe Testament. Maar de zaak van *Gods koningschap* en *heerschappij* is duidelijk in het Oude Testament al aanwezig.

In het bijbelboek Richteren en de beide boeken Samuël speelt het koningschap een rol: Israël heeft geen koning, omdat God Israëls koning is; als men een koning wil, wordt Gods koningschap daarbij uitdrukkelijk in geding gebracht.¹³

In de tijd van het volk Israël plaatst God de troon van zijn wereldomvattende koninkrijk in het midden van zijn volk, in Jeruzalem. Dat is de plaats waar de Heer Zelf is.

Tegelijkertijd zingt men in die tempel de Psalmen, waarin het koningschap van God over de hele wereld een centraal thema is.

Het zijn de profeten die hierbij aansluiten en verkondigen, dat alle volken eens Gods heerschappij zullen erkennen.¹⁴

Het Nieuwe Testament trekt die lijn door. De steeds hoger gespannen verwachting van het Oude Testament wordt in het Nieuwe verkondigd als 'nabij' en 'vervuld' in Jezus Christus. Centraal in de prediking van Johannes de Doper en van Jezus Zelf is de boodschap: "Bekeer u, want het koninkrijk der hemelen is nabijgekomen." (Mat. 3:2)¹⁵

De opstanding en hemelvaart van Jezus laten nog duidelijker zien, dat Hij Koning is. "Mij is gegeven alle macht in de hemel en op de aarde", zegt Jezus vlak voor zijn vertrek van deze aarde (Mat. 28:18). En onmiddellijk volgt daarop de opdracht aan de apostelen om de wereld

¹² Voor dit onderdeel is onder meer gebruik gemaakt van S.J. Wierda, *a.w.*, 27-47.

¹³ Richt. 8:23; 1 Sam. 8:7; 12:12.

¹⁴ Zie voor de Psalmen bv. Ps. 47; 93; 95-99 en bij de profeten o.a. Jes. 24:23; 43:15; 44:6; 52:7; diverse plaatsen in Jer. en Ez.; Dan. 2:44; 4:3; 7:14. Daarnaast zien we deze notie in bijbelgedeelten die God presenteren als de almachtige Schepper, zoals in Ps. 149:2 en in Jes. 43:15.

¹⁵ Het gaat daarbij niet om een nationale boodschap over het herstel van Israël, maar om verloren mensen te winnen voor de heerschappij van God. (Luc. 17: 20-21; Hand. 1:7.) Al denken de vele volgelingen van Jezus veel meer in termen van bevrijding van Rome, dan van zonde.

in te trekken met dat evangelie van Christus' overwinning. Want Jezus' opstanding en hemelvaart tonen en onderstrepen zijn absolute koninklijke macht.

Over dit koninkrijk van God valt het volgende op te merken:

- 1 Gods koninkrijk is *universeel*. God is koning over de *hele* schepping en over *alle* volken. Tegelijk is er een *bijzondere* relatie tussen de Here en hen die God als koning erkennen. Zij leven met de HERE binnen Gods verbond.
- 2 We maken onderscheid tussen de *realiteit* van Gods rijk en de *realisering* ervan. Gods koningschap is *eeuwig*, terwijl er tegelijk een groeiende verwachting is naar de *komst* en de *doorbraak* van zijn rijk. Dit komen van Gods rijk betekent zowel oordeel als verlossing (Jes. 33:22). In Christus eist God van alle mensen de erkenning van zijn koningschap over de wereld op. Daarom is het een boodschap van verlossing en oordeel, en bevat zij een oproep tot bekering en geloof in Jezus Christus.
- 3 Het koninkrijk is *dynamisch*, want het is in Christus aanwezig en tegelijkertijd komt het in volmaaktheid als Jezus terugkomt. Daarom moet de gemeente blijven bidden om de komst en doorbraak van Gods rijk (Mat. 6:10).
- 4 Het koninkrijk van God kent een aantal eigenschappen:
 - het brengt scheiding;
 - het is een zoeken en gevonden worden;
 - het is een achterlaten van wat eerst belangrijk was;
 - het is een proces van groei en ontwikkeling;
 - het is geen gebied en het is niet statisch.
- 5 Ook over de burgers van het koninkrijk kunnen we in de bijbel belangrijke dingen lezen:
 - christenen zijn mensen die leven met een nieuw perspectief;
 - christenen leven van vergeven en vergeven worden;
 - christenen zijn als kinderen, verlangend, vertrouwend, zachtmoedig, niet uit op eigen eer, vergevingsgezind, gastvrij.

Deze eigenschappen zijn geschenken van de Geest.

God vraagt van al zijn kinderen dat ze vóór alles zijn koninkrijk zoeken. Dit vraagt om toewijding, het eren van Gods naam en navolging van Christus.

In de realisering van Gods koninkrijk speelt de kerk van Christus een voorname rol. Koninkrijk en kerk hebben alles met elkaar te maken, zonder aan elkaar gelijk te zijn. Het koninkrijk is de regering van God, de kerk is de gemeenschap waarin mensen gehoorzamen aan de wetten van God.

Door geloof in Christus wordt dit mogelijk.

De centrale belijdenis van het Nieuwe Testament is: "Jezus is Heer."¹⁶ Dat grote nieuws kan de kerk gaan verkondigen dankzij de uitstorting van de Heilige Geest op Pinksteren. De komst van de Geest garandeert de doorbraak van het koninkrijk.

De kerk functioneert in de spanning tussen belofte en geloof. *De kerk is boodschap en boodschapper tegelijk.*

Uit dit alles wordt opnieuw duidelijk dat de kerk niet een op zichzelf staand iets is. De kerk mag een rol spelen in het komen van het koninkrijk. Niet de kerk maar het koninkrijk is Gods doel. In dat verband kunnen we het volgende opmerken over de verhouding tussen kerk en koninkrijk:

- 1 De kerk is *niet gelijk* aan het koninkrijk
 - a het koninkrijk is onzichtbaar en niet van deze wereld, terwijl de kerk zichtbaar en dus herkenbaar in de wereld is geplaatst.
 - b ingaan in het koninkrijk doe je door je te voegen bij de gemeente. De Geest deelt via Christus' kerk de rijkdom van zijn koninkrijk (genade en eeuwig leven) uit. Deel uitmaken van de gemeente betekent echter niet automatisch ingaan in het koninkrijk (Joh. 3:3).

¹⁶ Rom. 10:9; 1 Kor. 12:3; Filipp. 2:11 (verg. Jes. 45:23!); Kol. 1:15vv; 2:15.

2. De kerk *getuigt* van het koninkrijk:
 - a de gemeente van Christus is onvolmaakt en maakt deel uit van de zondige wereld. Zo weerspiegelt zij het karakter van het 'reeds' en het 'nog niet' van het koninkrijk.
 - b de gemeente van Christus is tegelijkertijd geheiligd in Christus en laat zo iets zien van de volmaaktheid van het rijk, dat komt.
 - c de gemeente van Christus is geroepen tot de verkondiging van het evangelie, omdat aan haar de bediening van Gods genade en de verzoening door Jezus Christus is toevertrouwd.

Zo wil God dat de kerk een instrument van het koninkrijk is, want door en via de gemeente wil God zijn rijk laten komen.

Daarbij geeft God aan de gelovigen zijn Heilige Geest, en daarmee een grote eigen verantwoordelijkheid. Hij vraagt van ons dat we andere mensen tot zijn discipelen maken, mede doordat we voorbeeldig leven en vrijmoedig van Hem spreken.

De gemeente mag een plaats zijn waarin aan dit volgen, deze groei en dit getuigenis gezamenlijk vorm kan worden gegeven.

We willen deze paragraaf afsluiten met enkele noties voor het missionair gemeente-zijn:

- *Ook bij christenen onderling zien we ruzies, echtscheidingen, diefstal. Voor niet-christenen is daarmee het 'nog-niet' van het koninkrijk soms beter zichtbaar dan het 'reeds'. Gehoorzaamheid aan de wetten van de koning heeft dus nadrukkelijk ook een missionair karakter (Mat. 5:16).*
- *Het is wenselijk dat elke kerkenraad leiding geeft aan het proces van geestelijke groei van gemeenteleden door het (laten) organiseren van activiteiten die groei en discipelschap bevorderen, passend bij het eigen traject van gemeenteleden en toetreders.*
- *Naast een zichtbaar 'voorbeeld'-ig leven zal de gemeente van Christus ook altijd een belangrijke plaats moeten geven aan de verkondiging van het evangelie waarin de vergeving van zonden door geloof in Christus centraal staat, gevolgd door de oproep tot bekering: de oude mens afleggen en de nieuwe mens aantrekken (Ef. 4:21-24).*

3.3 Tot aan de einden der aarde

- Oog voor historie en vorm van de kerk -

In het begin

In de tijd van de apostelen en de tweede en derde generatie christenen groeide de kerk snel. Dit was in een tijd dat mensen altijd 'ergens' in geloofden. Elk onderdeel van de natuur en het menselijk leven was verbonden met het bovennatuurlijke. Tussen God en mens stonden 'intermediairs' die de wil van de goden duidelijk maakten.

Christenen lieten in hun leven zien en in hun spreken horen dat ze deel uitmaakten van een nieuw koninkrijk en een levende God. De kerk was missionair in haar denken en spreken. Overall waren mensen die Jezus niet kenden. Nergens was al een kerk of een gemeente, al waren er legio tempels en gebedsplaatsen.

En de christelijke gemeentes groeiden. Vervolging en verdrukking van overheden, machthebbers en andersgelovigen droegen zelfs bij aan deze groei. Zo moesten zelfs keizers en regeringsleiders steeds meer rekening houden met de beweging van 'de Weg'

(Hand. 19:9).

300 jaar later: de staatskerk

In 313 -na de bekering van Constantijn de Grote- gingen kerk en staat samenwerken. Geloof werd verplicht en wie geloofde werd bevoordeeld in plaats van vervolgd.

En in de daarop volgende eeuwen werd de kerk een instituut van politiek en machtsuitoefening. Burgers van het Romeinse rijk waren officieel christenen, hoewel er binnen het keizerlijk hof en bij de verschillende binnenvallende volken, zoals de Gothen, ook partij gekozen werd voor de leer van Arius. Het 'christelijke rijk' eindigde bij de grenzen van dit Romeinse rijk: bij de heidense stammen in het noorden en oosten en bij de Sahara in het zuiden.

Tijdens het uiteenvallen van het (West-)Romeinse rijk in de 5^e eeuw waren er in Europa nog vele volken die zich nog niet tot het christendom bekeerd hadden. Na het wegvallen van het Romeinse rijk nam de Kerk van Rome op geestelijk gebied deze machtspositie over. Het kerstenen van Franken, Angelen, Saksen, Friezen en de Scandinavische volken stond niet alleen in het kader van persoonlijke bekering, maar betekende ook het uitbreiden van het 'Corpus Christianum'.

Wat betekende dit voor evangelisatie en zending?

Officieel bestonden er geen niet-christenen meer en 'heidenen' kwam je niet tegen. En de 'kerk' zelf raakte gearriveerd en gecompromitteerd. Zo groeide in Europa het idee, dat kerk en staat samen heersen. Geloof was geen keuze meer, maar een cultureel en maatschappelijk gegeven. Discipelschap verdween en volgens velen was Góds koninkrijk gelijk aan het aardse Romeinse rijk en daarna aan het christelijke werelddeel Europa onder leiding van de Kerk van Rome. De kerk werd na het wegvallen van het Romeinse rijk vanaf het jaar 500 drager van de beschaving. Het volk volgde wat de Paus, de bisschoppen en de priesters zeiden, want zij konden lezen en waren de bemiddelaars van het heil.

1300 jaar later: de staatskerken

De Reformatie van de 16^e eeuw betekent een eerste inbreuk op de greep van kerkelijke autoriteiten op het leven van alle mensen. In deze wereld is er weinig of geen plaats voor een mens die zijn eigen koers kiest. Alleen machthebbers kunnen een keus maken: deze mensen kiezen een geloofsrichting. Het ene rijk werd vervolgens rooms-katholiek, het andere protestants. Kerken waren staatskerken geworden, vaak tegen de wil van de reformatoren in. De absolute macht van de paus was echter gebroken.

Wat betekende dit voor zending en evangelisatie?

Zending werd vooral gezien als iets wat voor en in het buitenland gebeurde.

In een andere (deel)staat: daar waren ze lid van een andere, soms 'verkeerde kerk'.

Ver weg, over zee: daar waren echte 'heidenen', zwart of geel of bruin - en cultureel minderwaardig. Via verovering en kolonialisering werden de westerse culturen dominant en dit ging gepaard met export van het westerse geloof en de westerse vormen van kerk-zijn.

Vaak ook werd zending vooral een vorm van pacificatie, en was de kerk een van de armen van de koloniserende mogendheid. De kerk stond achter veel staats- en handelsbelangen: denk maar aan slavernij en apartheid, maar ook aan rangen en standen in de kerk.

Weer 200 jaar later: scheuren in het pact van kerk en staat

Pas tijdens de Verlichting en de Franse Revolutie -de 17^e en 18^e eeuw- begonnen er in de westerse wereld scheuren te ontstaan in de eenheid van kerk en staat.

Dit gebeurde in de tijd dat ook het 'rationalisme' groeide. Steeds meer mensen werden geschoold en kregen tijd voor studie en lezen. In deze tijd raakten kerkleiders en leidende mensen in de maatschappij steeds meer los van 'de waarheid' van de Bijbel.

Er kwamen zelfs mensen die nergens in geloofden: het atheïsme was opnieuw geboren.

Van théocentrisch werd de wereld antropocentrisch: de menselijke rede werd de bepalende factor. De mens moest bevrijd worden van geestelijk-religieuze onderdrukking. Wetenschap en techniek kwamen tot grote bloei. De afhankelijkheid van ondermeer de natuur (landbouw, overstromingen, etc) nam af en ogenschijnlijk daarmee de afhankelijkheid van Gods gunst ook.

Wat betekende dit voor zending en evangelisatie?

In Nederland kwam er in de 19^e eeuw een tegenbeweging in de oprichting van verenigingen van Bijbelonderwijs: op bv zondagsscholen werd de bijbel nog steeds als waar aangeleerd.

Maar de eigenlijke taak van de kerk was mensen terugbrengen in de 'veilige schoot van de ene moederkerk'. Evangelisatie was daarbij een zaak van argumentatie in publicaties en werk van 'de gestudeerde dominee'.

Ondertussen werd de kloof tussen geloof en niet-geloof dieper en breder. En steeds meer trokken individuele gelovigen zich terug in het isolement van de kerk die geen deel meer had aan de maatschappij er omheen. Het werden kerken van de 'kleine luyden'.

De 20^e eeuw: verdwijning van het 'Corpus Christianum' ¹⁷

Vooraf in de periode na de 2^e wereldoorlog komt er een steeds grotere groep niet-kerkelijken en niet-christenen. Er komt een einde aan de vanzelfsprekende positie van de kerk in de samenleving. Het 'Corpus Christianum', de staatskerk, heeft nu echt opgehouden te bestaan. Al beseffen veel kerkmensen dit nog niet.

De landscultuur, de wetten, de moraal en het publieke leven waren tot voor kort diepgaand beïnvloed door de normen en waarden van het christendom.

Deze eerder overheersende, veelal christelijke, cultuur is inmiddels verdwenen. Het orthodox christelijk geloof is onderwerp voor cabaretiërs en columnisten. Kabinetscoalities veranderen op de christelijke 10-geboden gebaseerde wetten en christelijk culturele verworvenheden verdwijnen.

De door het christendom gestempelde samenleving is verdwenen als een rivierlandschap waarvan water en waterbeddingen gelijktijdig verdwenen zijn en omgevormd is tot een nieuw steeds verstuvend woestijnlandschap.

Verder hebben de oorlogen van deze eeuw de christelijke kerk geen goed gedaan. Bij alle vechtende partijen waren staatskerken en kerkelijke leiders mede betrokken. Ook de Ierse burgeroorlog en de vele koloniale opstanden stelden de staatskerken en kerkleiders aan de kaak. En daarmee vaak ook het christelijk geloof.

Het christelijk geloof, de christenen en kerken vormen voor het eerst sinds eeuwen, in Nederland een minoriteit.

Kerken kennen ook geen centrale leiding meer. Er komen steeds meer kerkgenootschappen en bewegingen. Enerzijds is ook in de kerken de mondigheid en de hoeveelheid gestudeerde leiders toegenomen. Dit leidt o.m. tot botsingen, conflicten en scheuringen. Anderzijds kiezen mensen, in reactie op een niet-christelijke samenleving en tegenover andere kerken, voor specifieke vormgeving en leer van de kerk.

Vormgeving van de gemeente

Hoe hebben kerken gereageerd op de veranderende context van cultuur en samenleving?

Noordegraaf ¹⁸ schetst drie voorbeelden die laten zien, hoe men probeerde in te spelen op de veranderende samenleving, als het gaat om het missionair zijn van de gemeente.

¹⁷ Zie voor dit onderdeel vooral C.J. Haak, *Kerk in de 21^e eeuw*, 11 e.v.

De Christusbelijdende volkskerk

Vanaf de 50-er jaren van de 20^e eeuw is dit een bekend model, vooral ontwikkeld in de Nederlands Hervormde Kerk. Hierbij wordt de kerk gezien als een soort voorpost van het koninkrijk van God. De kerk is geroepen om profetisch te spreken tegenover overheid en samenleving. Het doel was om de samenleving te 'kerstenen', te bekeren.

De kerk is er voor de wereld en is daarin geroepen tot getuigenis en dienst

Bij deze kerk behoren, op grond van het verbond, niet alleen belijdende en doopleden maar ook de z.g. 'geboortelieden'.

Toch is dit 'kersteningsproject' onhoudbaar gebleken: te veel mensen waren al lang van de kerk en van het christelijk geloof vervreemd. Evangelisatie werd vooral het 'doorwerken van de kaartenbak' van de kerk: gedoopten die verder geen enkele betrokkenheid of verbondenheid meer hebben met de kerk benaderen met het evangelie.

Ons spreekt in deze visie wel aan, dat de kerk wordt gezien als schepping van Gods Geest en Woord. Het Woord is een dynamische kracht die via de gemeente gericht is op het totale (Nederlandse) volk. Het is het evangelie dat de gemeente in het leven roept en bouwt.

De 'kerk voor anderen'

Deze visie vind je vooral bij allerlei vormen van 'kerkelijke presentie' in buurtopbouwwerk, stads- en industriepastoraat vanaf de 70-er jaren van de vorige eeuw. In deze benadering is de toewending 'naar de wereld' een wezenlijk kenmerk van de kerk. Niet de samenleving is zonder de kerk verloren, maar de kerk is verloren als zij niet 'in de wereld haar tegenover heeft'. De kerk is instrument van Gods komen naar de wereld. Niet de kerk maar God zelf is missionair: primair is God betrokken op de wereld. Daarom moet men God niet 'lokaliseren' in de kerk maar in de historische processen in de wereld.

Gangbaar was: God komt via de kerk tot de wereld, en de wereld komt tot God door zich te voegen bij de kerk. De 'kerk voor anderen' neemt hiervan afstand: God is niet primair in de kerk maar in de wereld geïnteresseerd. Missionair handelen mag niet verworden tot zielen winnen voor de kerk.

Er is een positieve benadering van de secularisatie: de kerk moet Christus in de wereld ontdekken. Men vindt Hem daar waar voor recht en gerechtigheid gestreden wordt, en voor humanitaire en scheppingsvriendelijke doelen.

Voor evangelisatie betekent deze visie, dat Gods heil en redding opgaan in humaniteit en welzijn. De oproep tot bekering en geloof valt weg. Men was bang voor al te grote bekeringsijver, waardoor de drang en noodzaak om mensen tot Christus te leiden verdween.

De radicale dienstbaarheid van de kerk aan de samenleving spreekt ons aan. Wij moeten echter blijven volhouden, dat Christus niet te vinden is in de samenleving maar dat God zelf zijn redding openbaart door zijn Geest en Woord. Het evangelie staat wel degelijk haaks op de wereld (I Kor. 1: 18 e.v.). Een kerk die haar boodschap laat verbleken tot intermenselijkheid, is niet in staat tot een helder geprofileerd getuigenis en dienen in de wereld.

De kerk als getuigende gemeenschap

Deze visie zien we vanaf de jaren 70/80 opkomen en is vooral verbonden met de evangelische beweging. De uitgangspunten zijn bijbels maar er zijn binnen deze beweging zeer veel (soms uiteenlopende) opvattingen. Diverse tradities uit de kerkgeschiedenis zijn er in verwerkt: de Reformatie van de zestiende eeuw met haar nadruk op geloof, genade en Schrift; de Nadere Reformatie met haar nadruk op innerlijke beleving en bevinding (zoals in het Piëtisme); en de Opwekkingsbeweging van de achttiende en negentiende eeuw met haar

¹⁸ dr. A. Noordegraaf, *Vijf broden en twee vissen*. Missionair gemeentezijn in een (post)moderne samenleving. Zoetermeer [1999], p. 96 e.v.

bekeringsijver (o.a. het Methodisme). In de twintigste eeuw komt daar invloed vanuit de Pinkster- en charismatische beweging bij.

Men ziet de kerk als gemeenschap van *vernieuwde* en *belijdende* gelovigen. Daarom wijst men de volkskerk af vanwege haar (te) grote aantal passieve leden zonder levende relatie met Jezus Christus. De evangelische beweging binnen de gevestigde kerken onderscheidt binnen de kerk een kerngemeente van ware gelovigen. Alle activiteiten in de kerk dienen gericht te zijn op de bekering van verloren mensen (evangelisatie ingebed in de gemeenteopbouw).¹⁹ Groei is daarom de normale situatie voor de gemeente: "wat leeft groeit".²⁰ Ook ligt nadruk op de charismatische structuur van de gemeente: het "ambt" of het "algemeen priesterschap" van alle gelovigen staat centraal. Deze structuur leidt tot het vormen van kleine cellen, huiskringen of groepen.

Het orthodox-bijbelse van deze visie en de oproep tot bekering spreken ons aan. Het is ook niet verwonderlijk, dat deze gemeentevisie velen trekt: de nadruk op de menselijke geloofsbeslissing sluit nauw aan bij de individualisering in de huidige samenleving. Ook in de kerk op de gemeente werkt dit door: de kerk is een "believers church", gemeenschap van bekeerde christenen. Zij bestaat vooral dankzij de bewuste geloofskeuze van de enkelingen. Ook in de gereformeerde traditie is *persoonlijke* toe-eigening van het heil onmisbaar, maar die staat wel in het kader van Gods verkiezing en verbond. De kerk is schepping van *God*, niet de optelsom van de ware gelovigen of vrucht van de vrijwillige aaneensluiting van wedergeborenen. De nadruk op de geloofskeuze kan en moet ons aanspreken, maar de keerzijde is dat men onvoldoende afstand neemt van deze 'engere' gemeentevisie, waarbij de gemeente principieel gezien uit gelovige, wedergeboren christenen bestaat, die zich bewust hebben laten dopen.

Je kunt de evangelische beweging daarom de vraag stellen, of men echt geïnteresseerd is in het herstel van heel de kerk: verdringt zo de heiliging niet de rechtvaardiging? Verlangen naar groei is goed en spreekt van bewogenheid met een verloren mensheid. Maar gaat eenzijdige aandacht voor groei niet te gauw voorbij aan de gebrokenheid ook van de kerk? Er moet een evenwicht zijn tussen de realiteit van de overwinning en die van het kruis. Is er voldoende ruimte voor geloofsgroei? Dit heeft zowel te maken met onderwijs aan opgroeiende gedoopte kinderen, als met integratie van pasbekeerden.

Kerkmodellen zijn tijdelijke vormen

Bovenstaande beschrijvingen zijn opgenomen om te laten zien hoe kerken, gemeentes, kerkgenootschappen en individuele christenen op diverse manieren vormgeven aan het kerk-zijn en de missionaire taak van de gemeente.

Opvattingen over het verbond, de taak van de kerk voor de wereld, de positie van de kerk tegenover of in relatie met de wereld krijgen allemaal een plaats en een vorm in een bepaalde tijd en maatschappij.

Het is goed om hier even bij stil te staan.

Elke gemeente krijgt z'n vorm en kleur of in of tegenóver de eigen omringende culturen en de eigen tijd en maakt keuzes vanuit een eigen historie.

Stilstaan als kerk betekent niet zozeer achteruitgang, maar zorgt wel voor minder aansluiting en minder betrokkenheid bij de omringende culturen die wel doorgaan met veranderen.

In 'Metamorfose'²¹ wordt daarom beweerd dat het proces van vernieuwing van de cultuur en vorm van de gemeente noodzakelijk is in *en* tegenóver de cultuur van de wereld waarin de kerk is geplaatst. Zowel de kerkcultuur als de cultuur van de wereld moeten een

¹⁹ C.A. Schwarz noemt dat: "gemeindezentrerte" evangelisatie.

²⁰ De visie van de Amerikaanse missioloog Donald Mc Gavran, vader van de *Church Growth Movement*.

²¹ C.J.Haak, *Metamorfose...* Intercultureel begeleiden van kerken in een niet-christelijke omgeving, Zoetermeer 2002 (Haak 2002)

metamorfose ondergaan. Of, zoals Stefan Paas beweert, 'mensen moeten zich bekeren, en gemeentes ook.'

Dat geldt onzes inziens ook voor de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Het is goed om aan Kampen '75 te refereren qua bijbelse uitgangspunten (aard van de kerk, taak van de ambtsdaggers), maar ons ook te realiseren dat ondertussen de maatschappij geheel veranderd is, in ongeveer 30 jaar. Daarom geven we een gedetailleerder overzicht van deze laatste drie decennia.

3.4 In de wereld, maar niet van de wereld

- Oog voor de wereld van nu en de plaats van de kerk daarin -

Tussen 1980 en 1999²² stijgt het percentage buitenkerkelijken van 50% tot 63%. Ongeveer de helft van de niet-christenen is (32%) ook niet-kerkelijk opgegroeid.

De andere helft bestaat uit kerkverlaters (31%).

Het aantal kerkleden bedroeg in dat jaar dus 37% (18% rooms-katholiek, 11% hervormd, 8% gereformeerd).

Zet het huidige tempo van ontkerkelijking zich door, dan verwacht het SCP voor 2010 een percentage onkerkelijken van 67.²³

Deze cijfers laten op eenvoudige wijze zien, hoe de positie van de kerk in de (Nederlandse) samenleving steeds marginaler is geworden. Overigens zeggen deze cijfers nog niet, dat daarmee ook het aantal gelovigen (in de zin van mensen die het christelijke geloof belijden en beleven) zo sterk is verminderd. Men mag aannemen, dat mensen die vaker naar een kerk gaan, ook meer betrokken zijn op het christelijk geloof. Maar vooral grote kerken hebben aanzienlijke randen van minder betrokken leden. Cijfers hierover laten zien, dat van de genoemde 37% kerkelijke mensen 41% geregeld naar de kerk gaat. Dat betekent, dat zo'n 15% van alle Nederlanders een min of meer intensieve relatie onderhoudt met de kerk (en dat zijn dan nog altijd bijna 2,5 miljoen Nederlanders!). Daarnaast is er een even groot aantal, dat minder frequent een kerk bezoekt (eens per maand tot enige malen per jaar). Zij vormen samen zo'n 13% van de kerkleden.²⁴

In grote lijnen: een derde van alle Nederlanders bezoekt nog regelmatig een kerk, tweederde van hen wordt echter niet of nauwelijks met het evangelie bereikt. Stefan Paas spreekt daarom van een *zendingssituatie* in Nederland. Daarbij merkt hij op, dat *jongeren* (geboren na 1960) minder kerkelijk zijn dan ouderen (geboren vóór 1930), zodat we kunnen verwachten dat de onkerkelijkheid zal toenemen. Ook wijst hij op *regionale* verschillen: de provincie Overijssel is de meest kerkelijke, Noord-Holland en Groningen het meest onkerkelijk. Bekijken we die verhoudingen voor steden in vergelijking met het platteland, dan wonen kerkgangers over het algemeen in de minder verstedelijkte gebieden. En wanneer men tenslotte let op *sociale* verschillen, laten de cijfers van het CBS zien dat lager opgeleiden kerkelijker zijn dan hoger opgeleiden, en éénoudergezinnen iets minder kerkelijk dan echtparen. Stefan Paas concludeert tenslotte, dat de meeste Nederlandse kerken vooral de blanke, iets oudere gezinnen uit de middenklasse en daaronder, weten te bereiken.²⁵

Postmoderne cultuur

In de tweede helft van de twintigste eeuw verandert het denken opnieuw. De Rede blijkt minder geweldig dan ze scheen. Er zijn veel negatieve effecten van wetenschap en industrie

²² Volgens cijfers van het Sociaal Cultureel Planbureau; *Secularisatie in de jaren negentig – 2000*

²³ Deze gegevens worden ontleend aan Stefan Paas, *De werkers van het laatste uur*. De inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof en in de christelijke gemeente. Zoetermeer, z.j. [2003], 35.

²⁴ Paas, a.w., 35-36.

²⁵ Paas, a.w., 38.

op mens en milieu. Nederland krijgt te maken met twee verwoestende wereldoorlogen. Vooral de studentenopstand in Parijs (1968) ontketent een doorbraak van het *postmoderne* denken in de rest van Europa.

Postmodernisme is vooral pluralistisch. Er is geen leidende ideologie. Objectiviteit bestaat niet. Alle levensbeschouwingen en religies zijn van gelijke waarde. Ieder mens kiest of scheidt zijn eigen zin en doel. Begrippen als gemeenschap en norm vallen weg.

De Verlichting had bevrijding van het individu beoogd, maar zocht dat in de macht van de rede. Het postmodernisme radicaliseert het individualisme van de Verlichting, niet via de rede maar via gevoel en beleving.

Dit denken heeft grote *gevolgen voor (de beleving van) het christelijk geloof*. “Enerzijds kan religie en spreken over God weer in deze postmoderne tijd, anderzijds is de claim dat God de God van allen is in strijd met het postmodernisme.”²⁶ Geloven is iets individueels.²⁷

God valt weg als centrum van de kosmos. ‘God’ wordt een woord voor krachten die in de dynamiek van het leven ervaren worden. Het individualisme en het besef dat de mens de macht niet in handen heeft, geven een diepe ervaring van verlorenheid en machteloosheid.

Ook de *Bijbel* is in de postmoderne ervaring slechts één van de vele bronnen voor spiritueel leven. De Bijbel hoort in de boekhandel bij de steeds grotere afdeling ‘esoterie’. In de postmoderne beleving bestaat grote weerstand tegen de *kerk*, die als (te) institutioneel wordt gezien. Ook wordt de kerk geassocieerd met vastgestelde leerstellingen, typerend voor het rationele beheersingsdenken van het modernisme.

Ondertussen heeft de Nederlandse samenleving in het afgelopen decennium opnieuw ingrijpende veranderingen ondergaan. In grote lijnen kan de huidige stand van zaken als volgt getypeerd worden.

- In steeds grotere mate worden mensen gezien als producenten op en consumenten van de markteconomie. Op nagenoeg elk gebied wordt iedere ontwikkeling of gebeurtenis afgemeten aan het economisch-financiële gewin of verlies. Het functioneren van het persoonlijke individu is daaraan volledig ondergeschikt.²⁸
- Daarnaast is de invloed én de impact van de moderne media enorm toegenomen. Nagenoeg onafgebroken wordt de Nederlander gebombardeerd met een overvloed van informatie op velerlei gebied.
- Ten derde leidt het toenemend gebruik van de moderne media ook tot het ontstaan van de *global village*. Daarin is zowel de vorm en als de duurzaamheid van het persoonlijke contact van een andere aard dan in de besloten wereld van dorp of zuil. Een van de gevolgen daarvan is het belang van netwerkrelaties: het onderhouden van persoonlijke contacten op grond van gedeelte interesses of belangen.

Deze drie aspecten (vercommercialisering van de samenleving, het informatiebombardement van de moderne media en het ontstaan van de ‘global village’) maken het leven voor de gemiddelde Nederlander hectisch en geven velen een opgejaagd gevoel. ‘Druk, druk, druk’ en ‘snel, snel, snel’ zijn typering die een ieder bekend in de oren klinken.

Tegelijk is er vanwege de drukte en de hectiek die mensen in de samenleving ervaren, ook de behoefte aan kleinschaligheid en intimiteit. Daarvoor creëren mensen hun eigen ‘kleine wereldjes’. Als gevolg van de doorwerking van het postmodernisme worden deze kleine

²⁶ Van Beusekom, in *a.w.*, 27.

²⁷ Met name evangelische christenen hebben dit al lang aangevoeld en er op ingespeeld.

²⁸ Illustratief is de reactie van sommige economen en financiële experts uit het bedrijfsleven op de gevolgen van de enorme zeebeving in de Indische Oceaan van 26 dec. 2004. Zij rekenden de wereld voor hoeveel financiële schade voorkomen had kunnen worden, als men deze zeebeving met behulp van geavanceerde apparatuur van tevoren had kunnen zien aankomen.

wereldjes individualistisch ingevuld. Zo ontstaat er een samenleving die duizenden vormen en kleuren kent, waarin iedereen in z'n waarde gelaten wordt (tolerantie), maar waarin mensen vaak ook structureel harmonieus langs elkaar heen leven en men nauwelijks geïnteresseerd is in datgene wat de ander bezighoudt (fragmentarisatie)

- Tenslotte valt op te merken, dat er in het laatste decennium een toenemende interesse en openheid is ontstaan voor vragen rond religie en geloof. Met recht mag gezegd worden dat er een sprake is van een 'nieuwe godsdienstigheid'. Deze godsdienstigheid richt zich vooral op het persoonlijk welbevinden van het zoekende individu en voelt zich, in het algemeen gesproken, totaal niet aangesproken tot exclusieve waarheidsclaims en objectieve gezagsinstanties. Integendeel: na de aanslagen op de Twin-towers op 9 september 2001 en de dreiging van moslimsextremisme is er ook sprake van opkomende intolerantie tegen elke vorm van vermeend fundamentalisme.

Al met al constateren wij dat vragen over religie en geloof niet langer 'not-done' zijn in de samenleving. Wanneer de Geest van God werkelijk mensen aangrijpt en ze tot geloof in Jezus Christus brengt, wordt deze *genade* wellicht niet zozeer via de poort van de zonde gevonden, als wel in de weg van de ervaring van verlorenheid en het gevoel het zelf niet te kunnen redden.

In deze context staan de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) als relatief klein kerkgenootschap voor de dubbele taak en uitdaging om

- A) de eigen leden toe te rusten om het zout er aarde en het licht der wereld te zijn en
- B) een open gemeente te zijn met een duidelijke boodschap voor al die mensen die zoeken naar antwoorden op hun vragen naar zingeving.

Ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)

Vanuit het diepe besef, dat het leven binnen de rijkdom van het verbond dat God met zijn kinderen gesloten heeft één is en dat de confessie van de kerk geldt voor alle werkterreinen van het leven, kwam het in de eerste veertig à vijftig jaren na 1945 tot de ontwikkeling van het gereformeerde leven, zoals die in de jaren '20 en '30 van de vorige eeuw al in gang gezet was door o.a. prof. dr. K. Schilder en zijn lijfblad *De Reformatie*. De Vrijmaking van 1944 was ook een bevrijding van de tegenwerking die Schilder en anderen ondervonden hadden van de kant van de navolgers van dr. A. Kuyper, die juist middels allerlei filosofisch-dogmatische constructies een onderscheid gecreëerd had tussen de kerk als instituut met haar belijdenis en de kerk als organisme met haar beginselprogramma's. Na de Vrijmaking kreeg deze 'doorgaande reformatie' meer ruimte en mogelijkheden om zich te ontwikkelen. Zo wilde men als kerk en als gelovigen antwoord geven op de vragen, de noden en de uitdagingen van de eigen tijd, zowel (inter-)kerkelijk als in staatkundige, sociale en culturele situaties.

Deze doorgaande reformatie kende zowel een duidelijke breedtewerking als een dieptedimensie. Bovendien werd de doorgaande reformatie beïnvloed door 'klimatologische' omstandigheden, zoals de dubbele bevrijding van Nazi-Duitsland én een kerkelijk juk, de opkomst van de kerkelijke oecumene en de politieke beweging van de zgn. 'doorbraak' en – last but not least- het 'ethisch conflict' waarmee veel gereformeerd-vrijgemaakten na de kerkstrijd te maken kregen.

Als gevolg van de doorgaande reformatie ontstonden vanuit de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) talloze gereformeerde organisaties, o.a. op het gebied van het onderwijs, de politiek (GPV), het sociaal-economisch-maatschappelijk leven (GMV, GSEV) en de pers (N.D., De Vuurbaak). Met het Woord van God en de gereformeerde confessie als uitgangspunt en basis wilde men de gemeenteleden toerusten in hun geloof en voor de steeds meer zich seculariserende samenleving een instrument zijn waarlangs Christus' liefde de wereld van God kon bereiken.

Vanuit deze grondhouding en door de vaak tomeloze inzet van veel gemeenteleden is in de eerste vijf decennia na de Vrijmaking veel bereikt, waarin terecht de zegen van de HERE mag worden gezien.

Vanaf de jaren '80 van de vorige eeuw kreeg men ook meer oog voor de risico's, waardoor de activiteiten en organisaties die zich onder de naam 'doorgaande reformatie' presenteerden, bedreigd werden. Prof. dr. C. Trimp²⁹ noemt er in 1994 een viertal:

- a) De kracht van de gereformeerde organisaties werd steeds minder gezien als een "stootkracht in de richting van de seculariserende samenleving" om daar als een zoutend zout en een lichtend licht mensen voor Christus te winnen, met als gevolg: "isolement, zelfgenoegzaamheid, triomfalisme, introvertie, gettovorming."
- b) Het gereformeerd onderwijs op allerlei niveaus leidde tot een uitbesteding van de opvoedingstaak door de ouders met als resultaat dat de televisie de gereformeerde huiskamer verovert en het opvoedende gezinsgesprek verdringt.
- c) Er ontstond rondom de doorgaande reformatie "een wettische, om niet te zeggen drieverige sfeer" die leidde tot een onderverdeling in eersterangs en tweederangs vrijgemaakten en die de verhouding tussen broeders en zusters bedierf tot aan het Avondmaal toe vanwege onenigheid rondom een organisatie.
- d) Ondanks veel tegenstand kregen de gereformeerde organisaties na verloop van tijd ook bijval en sympathie. Maar daar wist men niet zo goed mee om te gaan. Zeker niet, wanneer deze positieve bejegening komt van mensen, die in confessionele zin dicht bij de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) staan: Christelijke Gereformeerden, Gereformeerde Bonders, verontruste synodalen. "Zij zijn geen vijanden, maar medechristenen." Gevolg: lange en moeizame discussieronden over de samenwerking in de politiek en het toelatingsbeleid van gereformeerde scholen.

Vanaf de jaren negentig van de vorige eeuw worden de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in hun organisatiestructuur opener naar de samenleving toe. Met behoud van de gereformeerde grondslag en het gereformeerde karakter, en met meer onderscheid tussen het gewicht en kerkelijk belang van de diverse G-organisaties is het óf tot samenwerking gekomen met andere gereformeerde christenen óf laat men royaler andere medechristenen participeren binnen de gereformeerde organisatie. Kort samengevat vond in de jaren negentig de verschuiving plaats van 'kerkelijk-gereformeerd' naar 'confessioneel-gereformeerd'.³⁰

'Kampen 1975' over evangelisatie en de doorwerking ervan

Binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) is in de eerste 25 jaren na de Vrijmaking amper nagedacht over evangelisatie in het algemeen en de plaats en taak van de gemeenteleden en de kerkeraad daarin. Men achtte zich gebonden aan de uitspraak van de Generale Synode van Utrecht 1923 over de evangelisatiearbeid, waarin onder andere was uitgesproken³¹:

de opzettelijke Evangelisatie dienst uit te gaan van, voor het minst te staan onder de leiding van den Kerkeraad. Deze heeft voor de Evangelisatie gebruik te maken van de gaven en krachten, die God tot dit werk in de Gemeente heeft geschonken.'

²⁹ Bovenstaande subparagraaf is, evenals onderstaande vier punten met citaten, mede-ontleend aan drie artikelen van prof. dr. C. Trimp in het Nederlands Dagblad van 6, 7 en 8 september 1994, getiteld: *Doorgaande reformatie, geen nieuwe roep; Doorgaande reformatie en het na-oorlogse klimaat* en *Doorgaande reformatie weg met reële risico's*.

³⁰ Zie voor een beschrijving van deze ontwikkeling prof. dr. J. Douma, *Hoe gaan wij verder?*, Kampen 2001. Hij geeft de volgende taxatie: 'Wij mogen ons erover verheugen dat we, al leefden we soms in een wat al te afgesloten ruimte, vast hebben gehouden wat wij hadden. Wij mogen er Gods genade in zien dat, ondanks de grote gebreken die ons kerkelijk leven vertoond heeft, het Woord onder ons is gebleven. (...) Voor die continuïteit, zoals zij via de grote Reformatie en voor ons eigen land via de Afscheiding en de Doleantie en in de vorige eeuw ook via de Vrijmaking voor ons behouden bleef, kunnen wij niet dankbaar genoeg zijn.' (blz. 126/127)

³¹ Acta G.S. Utrecht 1923, art. 92.

Vanaf het begin jaren zeventig is er binnen het landelijke 'Verband van Evangelisatiecommissies' een toename van evangelisatieactiviteiten te constateren. Daarnaast wordt op 30 september 1972 de landelijke vereniging 'Evangelisatie & Recreatie' opgericht.

Tegelijk met deze opleving vindt een nieuwe bezinning plaats over de organisatorische opzet van het evangelisatiewerk. Dat leidde o.a. tot het vernieuwde inzicht, dat niet de kerkenraad, maar de gemeente zelf van Christus de opdracht ontvangen heeft, het evangelie te verkondigen en voor te leven 'aan hen die buiten zijn'. Mede op grond van het werk van prof. dr. C. Trimp hierover³², besloot de Generale Synode van Kampen in 1975 het besluit van Utrecht 1923 te vervangen door de volgende richtlijnen voor de evangelisatiearbeid³³:

- 1 Het behoort tot de aard van Christus' kerk met het evangelie dat haar is toevertrouwd, ook te zoeken, die vreemd zijn aan of vervreemd zijn van God en zijn dienst. Naar het apostolisch bevel doet de kerk voor alle mensen voorbede bij God haar Heiland; Hij wil immers dat alle mensen behouden worden en tot erkenning der waarheid komen (1 Tim. 2:1,3,4). De kerk begeert al deze mensen te bereiken met het Woord van God en te roepen tot de gemeenschap met God en zijn volk (vgl. D.L. II,5).
- 2 De ambtsdragers zullen met name door de prediking, de catechisatie en het huisbezoek de leden van de gemeente op deze roeping wijzen en voor het vervullen van deze roeping toerusten.
- 3 De kerkenraden zullen deze arbeid van de gemeenteleden blijven begeleiden door toezicht en instructie.
- 4 Publieke evangelisatieactiviteiten zullen niet zonder overleg met en toestemming van de kerkenraad mogen geschieden.
- 5 Wanneer kerken zich verbinden tot gemeenschappelijke arbeid in de evangelisatie, zullen zij dat zoveel mogelijk doen met inachtneming van de voor het kerkverband aanvaarde indeling in ressorten.
- 6 Evangelisatieactiviteiten van regionale of landelijke verenigingen zullen niet mogen plaatsvinden zonder overleg met en toestemming van de kerkenraad ter plaatse, waar deze activiteiten worden ondernomen.

Met deze richtlijnen werd officieel uitgesproken, dat evangelisatieactiviteiten niet uitgaan van de kerkenraad of van ambtsdragers, waarbij gemeenteleden worden aangetrokken als hulpkrachten, maar dat heel de gemeente evangelisatorisch en missionair dient te zijn. Daarbij heeft de kerkenraad niet de organisatorische leiding, maar geeft hij geestelijke leiding d.m.v. onderricht, voorlichting en toerusting. Immers:

'Wanneer evangeliserende gemeenteleden metterdaad bezig zijn met de grote zaak van de kerk in de wereld, betekent dat ook, dat de kerkelijke vergaderingen (vanaf de kerkenraad tot de synode) zich wezenlijk voor deze arbeid behoren te interesseren.'³⁴

De lijn van Kampen 1975 wordt bekrachtigd door de Generale Synode van Groningen-Zuid die in 1978 een herziene kerkorde vaststelt. In art. 26 wordt de visie op evangelisatie als volgt verwoord:

De evangelisatie moet erop gericht zijn dat zij die God niet kennen of van Hem en zijn dienst vervreemd zijn, zich door belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer voegen bij de gemeente van Christus. De kerkenraden zullen erop toezien dat vanuit deze doelstelling gewerkt wordt.

³² C. Trimp, *De opzet van de evangelisatie*, artikelenserie in 'De Reformatie', jaargang 50, nrs. 13-19, vanaf 4 januari 1975, ook gepubliceerd in C. Trimp, *Bevindingen* – verzamelde opstellen, Franeker 1991.

³³ Acta G.S. Kampen 1975, art. 335.

³⁴ C. Trimp, a.a. in a.w., blz. 109. Hij voegt eraan toe: 'Op de duur zal er m.i. niet aan te ontkomen zijn dat een werkzaam college van generale deputaten wordt belast met de dienst van de 'geestelijke' 'leiding' van het werk in de kerkgemeenschap.' - a.w. blz. 110v. Pas 25 jaar later wordt het Landelijk Verband voor Evangelisatie-Arbeid omgevormd tot 'Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente'. Deze lange weg had Trimp voorzien, getuige zijn opmerking in hetzelfde artikel: 'Maar ik schreef: 'op de duur'. Dat wil zeggen: niet in het benoemen van een deputaatschap als zodanig is de oplossing gelegen. Daaraan moet groei en bewustwording ten aanzien van deze zaak in de plaatselijke kerken en kerkenraden voorafgaan.' - a.w. blz. 111

Bij oppervlakkige lezing zou de conclusie getrokken kunnen worden, dat evangelisatie in de eerste plaats gericht is op het lid worden van de gereformeerde kerk. Toch is dat niet juist. Centraal staat hier het verlangen, dat mensen die God niet (meer) kennen tot geloof in Jezus Christus komen. Dat geloof wordt beleeden, beleefd en gevierd in de gemeente van Christus. Uit art. 26 spreekt het hartelijke verlangen van de gemeente van Christus om met mensen die via evangelisatie tot geloof in de levende Heer gekomen zijn samen aan de avondmaalstafel de dood van de Heer te verkondigen als de enige grond van ons heil.

Op grond van de synodeuitspraak van de G.S. van Kampen 1975 en de vaststelling van art. 26 van de K.O. door de G.S. van Groningen-Zuid 1978 mag de conclusie getrokken worden: *Evangelisatie behoort tot de aard van Christus' kerk en is primair de verantwoordelijkheid van iedere gelovige*. Het is daarbij de taak van vooral de kerkenraad en de ambtsdragers om de gemeenteleden te wijzen op hun roeping tot evangelisatie en hen daarvoor toe te rusten.

Als we kijken naar de ontwikkelingen sinds Kampen 1975, willen we daar twee dingen over zeggen.

1. Wat is er gedaan met de richtlijnen van Kampen 1975?

Positief valt op te merken, dat inderdaad langzamerhand het besef is doorgedrongen, dat evangelisatie primair een taak is van de gemeente en dat kerkenraden daarin geestelijk leiding moeten geven, o.a. door de gemeenteleden toe te rusten. Dat deze toerusting ook gezamenlijk ter hand genomen kan worden onder verantwoordelijkheid van een deputaatschap dat daarover verantwoording aflegt aan de kerken in haar meeste vergadering³⁵ is in 1999 geëffectueerd door de Generale Synode van Leusden door de omvorming van de vereniging LVEA in het deputaatschap DTEG.

Toch constateren we nog steeds, dat 'evangelisatie' niet echt leeft in grote delen van de kerken. Vaak schuiven zowel de kerkenraden als de gemeenteleden hun eigen roeping en verantwoordelijkheden af op de evangelisatiecommissie. Zo dreigen kerkenraden de gemeenteleden niet langer te ondersteunen d.m.v. aansporing, toerusting en voorlichting, maar laten ze dat over aan de wijsheid en het enthousiasme van een commissie. En zo dreigen gemeenteleden hun concrete roeping om de grote daden van Gods trekkende liefde te verkondigen (1 Petr. 2:9) en om als lichtende sterren het levende woord voor te houden aan een ontaard en verkeerd geslacht (Fil. 2:15,16) uit te besteden aan een enthousiast dravende club hobbyisten.

Daarnaast constateren wij, dat in de dertig jaren na Kampen 1975 er wel veel tijd en energie gestoken is in de toerusting van gemeenteleden, maar dat er veel minder aandacht besteed is aan vragen m.b.t. de onderliggende analyses en strategieën. Dat geldt zowel het punt van de veranderende samenleving en de opkomst van het postmodernisme als de vraag naar de aard en de mogelijkheden van de gemeente in haar specifieke eigen situatie. Bezinning op de types 'kerkmodellen' zoals hierboven weergegeven is, heeft nog nauwelijks plaatsgevonden. En waar dat wel gebeurde, stond dat meestal in het kader van interne gemeenteopbouw. De gevolgen daarvan voor het missionaire karakter van de gemeente heeft daarin nog onvoldoende doorgewerkt.

Ook is er relatief weinig gedaan met visievorming en de knowhow binnen andere confessioneel-gereformeerde kerken en organisaties. Deels is dat te verklaren vanuit de gedachte van de 'doorgaande reformatie'. Daardoor is er tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw weinig samengewerkt met andere gereformeerde partners. Bovendien deed de noodzaak tot die samenwerking zich minder voelen, zolang de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in de jaren '70 en '80 als bolwerk nog tamelijk goed functioneerde, terwijl andere kerken reeds veel sterker de zuigkracht van de secularisatie en het postmodernisme ervoeren.

³⁵ De wens van C. Trimp in 1975, zie a.a. in a.w., blz. 111.

2. Welke nieuwe ontwikkelingen vonden plaats sinds 1975?

Als gevolg van de zich steeds sterker doorzettende secularisatie én de toegenomen behoefte naar zingeving, hebben zich op het gebied van evangelisatie twee ontwikkelingen voorgedaan, die van belang zijn voor de missionaire bewustwording binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).

Als gevolg van de toenemende onkerkelijkheid in Nederland ontstaan er steeds meer 'witte vlekken' waarin het evangelie en de kerk geen plaats meer hebben. Ook groeit er dientengevolge een nieuwe generatie Nederlanders op, die totaal onbekend is met het evangelie en niet meer zelf uit persoonlijke ervaring de karikaturen (die soms ook akelig dicht in de buurt van de werkelijkheid kwamen) herkent.

Beide aspecten hebben geleid tot een nieuwe vorm van evangelisatie, nl. gemeentestichting. Daarbij wordt niet vanuit een bestaande gemeente elders evangelisatie bedreven, maar vanuit een nul-situatie gewerkt aan het institueren van een nieuwe gemeente. Het Amstelproject kan hierbij als voorbeeld dienen.

Tegelijk merken we op, dat de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) vanuit een sterke traditie van confessionele, liturgische en kerkverbandelijke uniformiteit hier nog maar moeilijk mee om kunnen gaan.

Als gevolg van de toenemende vercommercialisering en fragmentarisering van de samenleving en de opkomende behoefte naar zingeving, zijn de kerken steeds beter het belang gaan beseffen van relatie-evangelisatie. Niet meer de grote evangelisatieacties, maar de persoonlijk aandacht voor de 'verloren God-zoeker' biedt goede aanknopingspunten om te getuigen van levensreddende en levensveranderende kracht die Jezus Christus op mensen uitoefent. In de veiligheid van een kleinere groep komt dit getuigenis het beste tot z'n recht. Zo zijn de missionaire Alpha- en Emmaüscursus ontstaan en in onze kerken geïntroduceerd.

Tegelijk merken we op, dat het de meeste kerken moeite kost om deze meer relationele vorm van evangelisatie in te passen in het plaatselijk gemeente van Christus zijn. De eigen gewoontes en vormen en de gehechtheid daaraan zijn dermate taai, dat het niet meevalt om nieuwkomers het gevoel te geven dat zij binnen de gemeente van Christus helemaal zichzelf kunnen en mogen zijn.

Consequenties voor verkondiging en gemeenteopbouw

Al deze gegevens laten zien, dat de kerk in een andere context verkeert dan in de tijd waarin het 'Corpus Christianum' nog intact was en de tijd van de verzuiling nog bestond. De kerken lijken zich van deze veranderde omgevingsfactoren nog niet voldoende bewust te zijn en eigen gemaakt te hebben, gezien de neiging om bestaande patronen en tradities te conserveren, en een eigen binnenkerkelijke cultuur in stand te houden.

Naar onze mening liggen er kansen voor de christelijke gemeente als zij haar kracht zoekt in openheid en nieuwe vormen van gemeenschap.

Wat zijn nu de consequenties voor de gemeente en haar verkondiging, als we deze plaatsen in het kader van de huidige culturele en spirituele context? Welke kleur en vorm dienen deze vanuit de Bijbel beschreven karakteristieken van de gemeente als boodschap en boodschapper aan te nemen in en door deze cultuur? In feite vormt dit onderdeel de brug naar een 'visie' of 'beleid' om als kerk missionair te zijn en te werken.

- Op het niveau van de gemeente heeft de context consequenties op het gebied van prediking, eredienst en gemeenteopbouw. De verdwijning van een samenleving waarin kerk en christendom domineerden ('Corpus Christianum') en de daarmee samenhangende ontkerkelijking vragen in feite een totale omslag in het denken van

kerkleden en in de manier waarop kerkenraden werken aan gemeenteopbouw.³⁶ Het betekent, dat we ons als kerk bewust worden van het feit, dat we een minoriteit in de samenleving zijn. Opvallend is, dat jongeren dat vaak aanvoelen maar van ouders en ouderen hierin weinig steun krijgen. De laatsten leven namelijk nog, vaak onbewust, met een beeld van de kerk als aparte 'zuil'. Zij zijn opgegroeid binnen een afgeschermd kerkgemeenschap met tamelijk vanzelfsprekende patronen en structuren. Daardoor is het gemeentelven veelal sterk binnenkerkelijk en intern gericht. Alle activiteiten, tot en met de kerkdiensten en de prediking, zijn afgestemd op de eigen leden.

- Het besef een minderheid te zijn vereist een bewustere verwerking in de wijze waarop gepreekt en onderwezen wordt. Dat gaat dieper dan een aanpassing van taalgebruik (hoewel dat allereerst maar dat achten wij vanzelfsprekend).³⁷
- Vanuit de bijbelse gegevens hebben we al aangetoond, dat de gemeente van Christus geen doel in zichzelf is, maar boodschapster en boodschap tegelijk is. Missionair zijn is niet alleen een bijbelse roeping, maar ook inherent aan de aard van de gemeente. Dat wordt nog eens versterkt door de context waarin die gemeente zich vandaag bevindt.

In onderstaande paragraaf proberen we enkele aanzetten te geven tot beantwoording van de vraag hoe die context van secularisatie en postmodern denken verwerkt kan worden in de wijze waarop de kerk functioneert in prediking, eredienst, gemeenteopbouw, persoonlijke geloofsopbouw en gemeentevorming cq. gemeentestichting.

Deze aanzetten vragen nog om een nadere uitwerking in de komende jaren. Daarvoor ontvangen deputaten graag een vervolgoopdracht.

3.5 Bouwstenen voor de missionaire gemeente

- Oog voor concrete toerusting in de komende jaren -

1. Prediking en onderwijs

In prediking en onderwijs zullen de volgende aspecten aan de orde dienen te komen, wil een gemeente werkelijk missionair zijn:

- a Er dient een bijbelse visie ontwikkeld te worden op het begrip 'wereld', waarbij het ook de vraag is: hoe is 'wereld' aanwezig in preken?
- b In prediking en onderwijs dient de algemeen maatschappelijke thematiek aan de orde te komen en vanuit het Woord van God belicht te worden.
- c Omgekeerd dienen prediking en onderwijs ook de relevantie van het evangelie voor de mens van vandaag aan te tonen: Gods Woord hoeft niet geactualiseerd te worden, maar is alle eeuwen door actueel, ook al voelt de mens zich van nature niet aangesproken.
- d Daarom zal in prediking en onderwijs ook steeds moeten worden aangedrongen op een keus vóór of tegen Jezus Christus. Daarbij zal die oproep ontgaan moeten zijn van de claim om zich ook te bekeren tot een bepaalde cultuur of groepsdenken.
- e Tenslotte is het van belang om het relationele karakter van het geloof in Jezus Christus te benadrukken. Het gaat niet alleen om het verkrijgen van de weldaden van Christus (vergeving, verlossing, vernieuwing) maar vooral om de levende band die het geloof bewerkt in de relatie tot God, de medemens en het eigen ik.

2. Eredienst

Met betrekking tot de invulling en de inkleding van de eredienst in verband met de missionaire aantrekkingskracht van de gemeente zullen de volgende aspecten overwogen en nader uitgewerkt dienen te worden:

³⁶ Haak, a.w. (1998), 31.

³⁷ In feite is 'taal' een veel breder begrip en betreft het de vormgeving of cultuur van de kerk en de manier waarop de kerk zich presenteert.

- a *variatie*: er is vraag naar liturgische kaders die ruimte geven voor plaatselijke accenten en door situaties vereiste vormgeving.
- b *participatie*: herkenning vindt vooral plaats door betrokkenheid.
- c *inspiratie*: kerkdiensten moeten een 'gebeuren' zijn, d.w.z.: de ontmoeting tussen God en zijn volk moet mensen tot verandering, bekering en dagelijkse vernieuwing bewegen.

3. Gemeenteopbouw

Om de gemeente van Christus als geheel bewust te maken van haar missionaire opdracht, dient er goede toerusting plaats te vinden m.b.t. de vormgeving van onderlinge gemeenschap en het inschakelen van de gaven van alle gemeenteleden.

Samenwerking tussen DTEG en SGO is hier aan te bevelen.

4. Persoonlijke geloofsopbouw

In feite vragen bovenstaande veranderingen om een brede en diepe verandering op het niveau van het persoonlijke geloof. Kerkleden zullen de genoemde omslag in denken en beleving van kerkzijn pas doormaken, als ze zelf doordrongen zijn van hun persoonlijke roeping als christen in de samenleving. Dat vraagt om een blijvende bezinning op o.a.

- omgaan met Gods Woord en het gebed
- de uitstraling van het geloof binnen het gezinsleven
- het bewust getuige zijn in de dagelijkse omgeving

5. Gemeentevorming cq. gemeentestichting

Wanneer de Heilige Geest bij kerken en gemeenteleden het verlangen doet ontstaan om missionair bezig te gaan als plaatselijke kerk binnen de eigen gemeente of door het willen stichten van nieuwe gemeentes, vraagt dat om veel inhoudelijke, bijbels-theologische bezinning en praktische, organisatorische begeleiding.

Tot op heden worden plaatselijke kerken in hun visievorming bijgestaan door het Centrum voor Evangelisatie en worden evangelisatie-predikanten en evangelisten toegerust door hetzij het Centrum voor Evangelisatie, hetzij de IRTT (onderdeel van Deputaten ZHT/ DVN) of door daar zelf voor te zorgen.

Naar de mening van deputaten doet zich steeds sterker de noodzaak voelen van een vrijgesteld missionair werker in algemene dienst die kan worden ingezet voor de volgende zaken:

- bijbels-theologische visievorming met betrekking tot gereformeerde evangelisatie en gemeentestichting.
- ondersteuning ter plaatse in reeds langer bestaande evangelisatiegemeentes
- ondersteuning ter plaatse bij nieuw ontstane projecten van gemeentestichting
- betrokkenheid bij de opzet, de ontwikkeling en de begeleiding van concrete nieuwe evangelisatieplannen en –projecten

Deze gedachten zijn besproken met deputaten ASE en ZHT/DVN en worden in grote lijnen door hen gedeeld en ondersteund.

Graag ontvangen wij van de synode een studie-opdracht om in samenwerking met deputaten ASE en ZHT/DVN de mogelijkheid te onderzoeken tot het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst en dit zo mogelijk ook te effectueren in de komende jaren, wanneer de gezamenlijke deputaten tot een goed en verantwoord projectplan zijn gekomen.

3.6 Het beleid van DTEG

In de voorgaande paragrafen hebben we beschreven welke bijbelse basislijnen en visie we als leidend zien voor evangelisatiewerk. Vanuit deze visie wil DTEG plaatselijke gemeentes vervolgens ondersteunen bij het versterken van de missionaire kant van het gemeente-zijn. Hiertoe heeft DTEG dan ook een opdracht meegekregen op de vorige synode.

Op basis van die synode-opdracht en onze visie geven we in deze paragraaf aan op welke manieren DTEG gemeentes wil en kan ondersteunen. We geven daarbij telkens aan welke ondersteuning in de afgelopen jaren is gegeven maar ook welke activiteiten we de komende jaren willen versterken.

3.6.1. TOERUSTING, BEGELEIDING EN SCHOLING

De bijbel leert ons dat een gemeente in haar aard missionair is. Aan de andere kant zien we in de praktijk veel gemeenteleden en gemeenteleiders worstelen met de vraag op welke manier dat missionair-zijn vormgegeven en versterkt kan worden. Het zwaartepunt van de taak van DTEG ligt dan ook op het terrein van toerusting en begeleiding van gemeentes. DTEG richt zich in die toerusting en begeleiding in de eerste plaats op het kader in gemeentes: mensen die leiding geven aan het missionaire aspect van de gemeente: kerkenraadsleden of leden van een evangelisatiecommissie. Daarnaast richten we ons ook op de toerusting van alle gemeenteleden.

In de afgelopen jaren is veel werk verricht op het terrein van toerusting en begeleiding. We zien hierin op drie manieren een verschuiving optreden. Ten eerste van vooral het aanbieden van 'standaardpakketten' (zoals bijvoorbeeld de 'basiscursus evangelisatie' en 'luisteren en getuigen') naar steeds meer begeleiding op maat. Dit sluit aan bij onze constatering dat een visie niet van bovenaf aan gemeentes kan worden opgelegd. Want een visie en het daaruit voortvloeiende beleid krijgt vorm binnen de gemeente, past bij het eigen vermogen van de gemeente in de specifieke situatie van haar context. DTEG ontwikkelt en zoekt meer en meer naar vormen van begeleiding en toerusting die dit specifiek-plaatselijke proces ondersteunen. In overleg met de gemeente bepalen we welke rol DTEG zal spelen speelt binnen dat proces. Ook de komende jaren zal dit onze werkwijze zijn. Ten tweede neemt het aantal gemeentes dat om ondersteuning vraagt toe en vraagt een gemeente vaker om ondersteuning.

Ten derde vindt ondersteuning vaker plaats over een langere periode, van soms wel van enkele jaren. Van een predikant mag worden verwacht dat hij een belangrijke rol speelt in het geestelijk leiding geven aan evangelisatie, zowel in zijn eigen houding en gedrag als in de prediking en het pastoraat. DTEG wil de komende jaren extra aandacht geven aan de toerusting van predikanten. We zullen de specifieke vragen op dit terrein inventariseren en gericht aanbod doen.

Tenslotte willen we aandacht geven aan de begeleiding van predikanten met een specifieke missionaire taak en overige missionaire werkers, door vormen van overleg, intervisie en scholing aan te bieden. In dit traject zullen we ook onderzoeken op welke wijze we de kennis en ervaring van deze missionaire werkers productief kunnen maken voor andere gemeentes. Specifieke, op maat afgestemde begeleiding en toerusting vragen meer van consultants en begeleiders dan de 'standaard'ondersteuning van vroeger. Tevens neemt de vraag vanuit de kerken naar missionaire toerusting toe. Daarvoor vraagt DTEG in de begroting juist op dit terrein voor de komende jaren dus meer geld.

3.6.2. ONDERZOEK NAAR HET AANSTELLEN VAN EEN THEOLOGISCH-MISSIONAIR WERKER IN ALGEMENE DIENST

In de afgelopen jaren hebben zowel Deputaten ASE als DTEG geconstateerd, dat er regelmatig vraag is naar de inzet van een deskundige, theologische geschoolde en ook praktisch inzetbare missionair werker.

Ook hebben wij geconstateerd dat de principiële en praktische ondersteuning van reeds langer bestaande evangelisatiegemeentes en nieuw ontstane projecten van gemeentestichting, en van concrete evangelisatieplannen vaak om een langdurige intensieve begeleiding vraagt.

Op basis van deze constatering stellen we u voor, een onderzoek te starten naar de mogelijkheid en wenselijkheid van het aanstellen van een evangelisatiepredikant/missionair werker in algemene dienst. Deze werker in algemene dienst zou telkens voor een langere periode in een bepaalde gemeente of een concreet project kunnen werken.

Bovendien is de opdracht, zowel aan ASE als aan DTEG verstrekt, om tot een visie te komen met betrekking tot gereformeerde evangelisatie en gemeentestichting een intensieve klus, die vraagt om door een vrijgesteld iemand geklaard te worden, terwijl het daarnaast zeer wenselijk is dat deze theoretische visievorming ook direct in praktijk gebracht kan worden en aan de praktijk getoetst kan worden.

We stellen u dan ook voor, aan DTEG gezamenlijk met Deputaten ASE een studie-opdracht te verstrekken met als doel te onderzoeken of het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst wenselijk is. In het onderzoek zal worden bekeken met welk doel deze werker in dienst genomen zou moeten worden, met welke opdracht en welke meerwaarde deze werker zou kunnen en moeten leveren aan het werk van de beide deputaatschappen. Daarnaast zal ook worden onderzocht in hoeverre samenwerking met het deputaatschap ZHT op dit vlak wenselijk en mogelijk is.

Als deze studie leidt tot een positieve aanbeveling voor het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst zal door de betrokken deputaatschappen een goed gefundeerd en gedetailleerd projectplan worden uitgewerkt.

We vragen u ook, ons de opdracht te verlenen om, op basis van de resultaten van de studie en een uitgewerkt projectplan, over te gaan tot het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst, wanneer de resultaten van de uit te voeren studie hiertoe overtuigend aanleiding toe geven.

3.6.3. ONTWIKKELING VAN EVANGELISATIEMATERIAAL EN -METHODIEKEN

DTEG ondersteunt gemeentes bij hun missionaire werk, onder andere door materialen en methodieken voor evangelisatie aan te reiken (zie ook de synode-opdracht onder punt 3). DTEG is ook actief betrokken bij de ontwikkeling van nieuw materiaal. In de keuze van materiaal en methodieken laten we ons leiden door onze visie. Om die reden is de afgelopen jaren veel tijd en aandacht besteed aan de ontwikkeling van de Emmaüscursus. De kracht van dit materiaal is dat het inhoudelijk zeer rijke en zeer verschillende ingangen geeft in het christelijk geloof en veel aandacht besteedt aan discipelschap. Verder is het materiaal flexibel te hanteren en dus in veel situaties en met verschillende groepen bruikbaar. In het Emmaüsproject wordt onze visie concreet: aan de ene kant worden gemeenteleden door dit materiaal ondersteund om mensen te begeleiden op de weg van het geloof. Tegelijkertijd wordt door het gebruik van dit materiaal de noodzaak zichtbaar voor de gemeente om ruimte te scheppen voor zoekers en jonge gelovigen en hiervoor ook geschikte vormen te vinden. Naast de Emmaüsmaterialen zijn ook andere materialen beschikbaar voor bv kinderevangelisatie, kerkdienstondersteuning, bijbelstudie en voor allochtonen en vluchtelingen.

Ook de komende jaren zal DTEG blijven zoeken naar bestaand geschikt materiaal en daarnaast actief een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van nieuw materiaal. Concreet denken we aan een cursus en schetsenbundel bij het missionaire boek *'Werkers van het laatste uur'* van Stefan Paas. Verder willen we missionair catechesemateriaal ontwikkelen dat als voorloper kan dienen voor het Emmaüsproject, en tenslotte willen we een uitgave

verzorgen over missionaire catechese: over hoe volwassenen leren geloven en hoe je als kerk dat proces kunt begeleiden en er aan kunt bijdragen.

De begeleiding van gemeentes die het Emmaüsmateriaal gebruiken en willen gaan gebruiken neemt toe. De verwachting is dat die de komende jaren zal blijven toenemen, gezien de positieve ervaringen van gemeentes met werkwijzen en materialen ervan. De begeleidingsvraag (kringleidersrtrainingen en informatieavonden) neemt nog steeds toe. Ook hiervoor wil DTEG de komende jaren dus gelden inzetten.

3.6.4. LANDELIJKE COÖRDINATIE EN MARKTVERKENNING

DTEG ondersteunt plaatselijke gemeentes. Daarnaast vervult DTEG ook een landelijke coördinatie- en signaleringsfunctie. Op landelijk niveau wordt samengewerkt met andere organisaties en deputaatschappen op het terrein van evangelisatie. DTEG signaleert landelijke (of internationale) ontwikkelingen en onderzoekt hoe deze vertaald kunnen worden in de begeleidings- en toerustingsactiviteiten. In de afgelopen jaren zijn het KASKI-onderzoek naar toetreding in de kerken en onderzoek naar 'gemengde relaties' gedaan. De komende jaren zullen meer van dergelijke onderzoeken gedaan worden en vervolgens verschijnen in de vorm van publicaties en verslagen. Het landelijke Centrum van DTEG vervult in deze taken vaak een centrale rol.

3.6.5. COMMUNICATIE

Om de visie van DTEG uit te dragen naar de plaatselijke kerken en de kerken ook te informeren over het werk van DTEG zijn communicatiemiddelen nodig. Op dit moment verloopt de informatievoorziening naar plaatselijke gemeentes via het blad ZOUT. In dit blad wordt op een toegankelijke manier informatie gegeven over evangelisatie; in het ZOUT-katern worden onderwerpen verder uitgediept. ZOUT richt zich op alle gemeenteleden van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Kerken en personen kunnen zich abonneren op het blad. Het blad ZOUT wordt niet in alle gemeentes verspreid. We willen de komende tijd dan ook verder onderzoeken hoe ZOUT nog meer kan bijdragen aan het uitdragen van visie en het geven van informatie over mensen, ontwikkelingen en materialen. Verder zoeken we uit hoe het blad kan worden versterkt als communicatiemiddel.

Naast het blad ZOUT is het van belang ook andere communicatiemiddelen in te zetten. Vanuit DTEG zal hiervoor de komende tijd een communicatie- en PR-plan worden ontwikkeld. Een start is al gemaakt met het gebruik van nieuwe communicatiemiddelen: het opnieuw opzetten van onze website en het verspreiden van gerichte digitale nieuwsbrieven. In alle communicatie, voorlichting en toerusting naar gemeentes en gemeenteleden zal inhoudelijk de komende tijd veel aandacht worden besteed aan het uitdragen en bekendmaken van onze visie en vertalen naar concrete mogelijkheden.

Hierbij valt, naast al eerder genoemde middelen, verder te denken aan het organiseren van bijvoorbeeld een congres, workshops, regionale activiteiten etc.

3.7 Samenwerking

Bovenal is een kerk een gemeenschap die er is om God te eren en mee te werken aan de komst van het Koninkrijk. Dit heeft missionaire, maar ook bijvoorbeeld diaconale en pastorale aspecten. Een geïntegreerde en samenhangende ondersteuning is daarom zeer wenselijk. DTEG, dat de kerken op een deelterrein ondersteunt, ziet steeds meer de noodzaak om een synode-instructie te ontvangen die het eigen deelterrein aangaat en tegelijkertijd dit deelterrein beschrijft in relatie tot het grotere geheel van het hele kerk-zijn. Kerk voor God en in de huidige maatschappij.

Samenwerking met andere deputaten (zoals SGO, ASE, ZH&T en DS) is daarom steeds meer wenselijk én noodzakelijk. Instructies van de synode aan DTEG en aan aanpalende deputaatschappen zouden ook in samenhang gegeven moeten worden, om daarmee zo gericht mogelijk de plaatselijke kerken te kunnen ondersteunen. Daarnaast werkt DTEG samen met andere organisaties op het terrein van evangelisatie.

3.8 Slot

We zijn dit hoofdstuk begonnen met het verhaal van de bouw van een kathedraal. 'Samen bouwen we een Godshuis...'. Zo zet DTEG zich in om kerken te ondersteunen, opdat steeds meer mensen in Nederland God de eer zullen geven die Hem toekomt. Op basis van die visie wil DTEG een rol spelen binnen een culturele context in Nederland die sterk in beweging is.

De visie die we hebben beschreven is (nog) geen afgerond en uitgekristalliseerd hoofdstuk. Vanuit de basis die er ligt (bijbelse grondlijnen, historische en culturele gegevens) zullen we als deputaten de komende jaren blijvend bezig zijn met de vraag hoe onze visie zich kan en moet vertalen in beleid en concrete activiteiten. Het is ook van groot belang om over deze vragen indringend in gesprek te blijven met gemeentes en gemeenteleden. We hebben dat aan het begin van hoofdstuk 3 ook gezegd: een visie moet worden ontwikkeld, gedragen en uitgewerkt op het niveau van iedere plaatselijke gemeente. De gemeentes daarbij ondersteunen is een belangrijke doelstelling van DTEG in de komende tijd. De speerpunten van ons beleid, zoals we die hierboven hebben beschreven (paragraaf 3.6.) vloeien voort uit die doelstelling.

4 UITVOERING OPDRACHT: ACTIVITEITEN EN PROJECTEN

4.1 Toerusting, ondersteuning en begeleiding

In de synode-opdracht wordt toerusting en ondersteuning genoemd als belangrijke taak van DTEG. De toerusting die door DTEG geboden wordt is primair gericht op kerkenraden en evangelisatiecommissies, en daarnaast ook op gemeenteleden. Gemeentes en gemeenteleden worden op verschillende manieren ondersteund: door het aanreiken van materialen, middelen, methoden en/of menskracht. Toerusting wordt veelal in twee vormen geboden: uitvoering van een kortdurende toerustingsactiviteit als antwoord op een specifieke vraag (zonder voor- of natraject) of uitvoering van een meer langdurige training of toerustingstraject van advies en begeleiding. In bijlage 7.3. wordt een overzicht gegeven van de uitgevoerde toerustings- en begeleidingsactiviteiten.

De ondersteuning en begeleiding van gemeentes en gemeenteleden krijgt in de afgelopen en komende jaren een andere vorm. Voorheen was DTEG vooral een winkel en informatiecentrum. Sinds de start van het deputaatschap (2000) is er in toenemende mate ook aandacht en ruimte voor trainingen en langdurige trajecten. We signaleren de volgende belangrijke ontwikkelingen:

- Vanuit de kerken wordt veel meer om begeleiding dan om oplossingen of informatie gevraagd. Men vraagt overleg, bewustwordingsondersteuning, advies en training: alles als onderdeel van een traject van verandering. Dergelijke veranderingsprocessen kosten veel tijd, zeker als een hele kerkelijke gemeente betrokken is.
- De plaatselijke situaties zijn vaak zeer verschillend, vanwege de situering in de omgeving, het kerkelijke klimaat, het aanwezige kader, etc. Standaardoplossingen bestaan niet of nauwelijks. Implementatie is altijd anders.
- Ondersteuning en begeleiding steunt steeds meer op relaties en netwerken. Relaties tussen mensen in de kerk (predikanten, evangelisatiecommissies en kerkenraden) en mensen van DTEG (meestal de consultants). Binnen deze relaties ontstaat vertrouwen, waardoor het werk ook vaak meer mogelijk wordt en/of een vervolg kan krijgen.
- Bovenstaande drie punten vragen steeds meer om goed geschoolde, breed inzetbare part- en fulltimers in plaats van freelancers en mensen die één bepaalde cursus geven. In de afgelopen jaren is daarom deze tak van het DTEG-werk behoorlijk gegroeid en verder vormgegeven. Naast het vraaggericht werken door DTEG is in de afgelopen periode ook meer pro-actief voorlichting en bezinning aangeboden, met name gericht op ambtsdragers en kader in de gemeente.

DTEG heeft in de voorgaande jaren de keuze gemaakt om prioriteit te geven aan de Emmaüs-cursus. Na de introductie in 2003 zijn de ontwikkelingen positief. In diverse gemeentes vindt inmiddels implementatie van de cursus plaats. Er is veel materiaal verkocht en er is vraag naar toerusting van projectleiders. Deze activiteiten verdienen blijvende prioriteit.

Hieronder geven we een beknopt overzicht van de activiteiten die door DTEG zijn uitgevoerd op het gebied van toerusting, ondersteuning en begeleiding. In de bijlagen 7.4. tot en met 7.10. vindt u meer gedetailleerde informatie over de genoemde activiteiten.

4.1.1 EMMAÜS

Het Emmaüsmateriaal is bedoeld om kerken te helpen mensen te verwelkomen in de kerk en te begeleiden op de weg van het geloof. De doelstelling van het Emmaüsmateriaal is gemeentes te helpen:

- om haar leven te vormen rondom Christus' oproep om discipelen te maken
- om relaties te leggen met mensen buiten de kerk
- om onderzoekers te begeleiden op hun reis van geloof
- om nieuwe christenen tot volwassenheid in Christus te brengen

De kracht van de visie en de materialen is dat ze inhoudelijk een zeer rijke ingang geven in het christelijk geloof, dat ze veel nadruk leggen op het voeren van een christelijke levensstijl en het hebben van een christelijke identiteit en tenslotte dat ze bijzonder flexibel te gebruiken zijn. Er is geen sprake van een rigide concept. Het materiaal is op allerlei manieren te benaderen en te combineren.

In de afgelopen synodeperiode zijn alle geplande materialen verschenen. Daarnaast zijn uit het project verschillende extra materialen ontstaan, zoals het boek 'Werkers van het laatste uur' van Stefan Paas, de 'Emmaüskringleiderstraining', een kleine cursus 'contact' en een aantal programma's voor voorlichtings- en bezinningsavonden.

Materialen

De materialen worden op dit moment, in geval van uitverkoop, een voor een herzien. Het boek OP WEG wordt grondig herschreven en sterk aangevuld, om beter aan te sluiten op de denk- en leefwereld van niet-christenen, maar ook om christenen beter te ondersteunen als kringleiders van 'zoeker-kringen'.

Weerstand in sommige kerken en van sommige kerkleiders tegen de alphacursus geeft het Emmaüsproject extra ingangsmogelijkheden in gereformeerde kerken.

Voorlichting en training

In de afgelopen 2 jaren is door DTEG in een heel aantal regio's, classes en gemeentes voorlichting gegeven over Emmaüsmaterialen en de visie achter Emmaüs. Deze visie en uitgangspunten hebben ook het werk van DTEG zelf vormgegeven, en zijn vooral zichtbaar op de volgende terreinen:

- Het denken in fasen van contact, op weg en onderweg, gebaseerd op een samenhangend geheel van visie en beleidsactiviteiten in elke gemeente
- De noodzaak om evangelisatie op te zetten vanuit relaties van gemeenteleden met andere mensen, in plaats van een kerkelijke activiteit van enkele leden van commissies en werkgroepen
- De noodzaak om als kerk mensen welkom te heten voordat ze geloven
- Als gemeente introductiecursussen en zoekerscursussen aan te bieden

Naast deze voorlichtende activiteiten is in het advies- en begeleidingswerk veel tijd besteed aan de uitbouw van het Emmaüsproject. Er is een kringleiderstraining (KLT) ontwikkeld en gegeven.

Pilotervaringen vertalen

In de classis Warffum is met de gemeente Winsum een afspraak gemaakt dat het Emmaüswerk van de gemeente als pilot mag dienen om plaatselijk en regionaal OP-Weg groepen vorm te geven, de materialen nog meer te verbeteren en ervaringen van gemeenteleden met het begeleiden van zoekersgroepen en het effect van de KLT-training te evalueren; daarmee kunnen de bestaande producten en trainingen verder worden verbeterd. In de jaren 2004-2006 zal via verslagen, interviews en film een beeld worden gegeven van de (effecten van de) implementatie van Emmaüs in een gemeente. Hierbij worden zowel de ervaringen van zoekers als van gemeenteleden beschreven.

DTEG heeft bij deze pilot als doel de ervaringen van één gemeentes op zo'n manier vast te leggen en te beschrijven dat deze kunnen worden gebruikt in andere gemeentes.

Voor verdere details: zie bijlage 7.4.

4.1.2 BASISCURSUS EVANGELISATIE

De werkgroep Basiscursus Evangelisatie heeft als doel gemeentes de basiscursus aan te bieden, inclusief bekwame en ervaren docenten, een goede cursusmap (en naslagwerk) en alle werkzaamheden die daarbij horen.

De basiscursus wordt elk jaar in een tiental gemeentes gegeven. Het project draait op vrijwilligers. De komende jaren zal vooral energie worden gestoken in het vernieuwen en uitbouwen van de cursus en het zoeken en opleiden van nieuwe docenten.

Voor verdere details: zie bijlage 7.5.

4.1.3 ONDERSTEUNING KINDEREVANGELISATIE

De werkgroep Ondersteuning kinderevangelisatie (Oké) heeft als missie het kinderevangelisatiewerk in de kerken te ondersteunen en te stimuleren. Dit gebeurt door het uitgeven van materialen, het geven van advies en trainingen en het verstrekken van informatie.

Aan deze ondersteuning blijkt in gemeentes veel behoefte te zijn, omdat er veel doorstroom is in de groep mensen die werkt aan kinderevangelisatie.

De werkgroep Oké heeft de afgelopen jaren een heel aantal nieuwe producten uitgegeven: de mappen 'Kom maar gewoon' en 'Kom maar verder' met achtergrondinformatie over kinderevangelisatie, aanvullende cursusmodules die op maat in gemeentes kunnen worden gegeven geïntegreerd in de basiscursus, een kerstmap en een paasmap met liedjes, verhalen en knutsels.

De werkgroep verzorgt cursussen en een jaarlijkse toerustings- en informatiedag. Informatie wordt ook digitaal aangeboden. Het DTEG-centrum verricht ondersteunende werkzaamheden. De werkgroep Oké werkt nauw samen met de IZB (De Windroos).

Voor verdere details: zie bijlage 7.6.

4.1.4 KINDERSPAARBIJBEL

De kinderspaarbijbel is een map met 52 losse verhalen met een kleurplaat. Alle verhalen samen vormen een complete kinderbijbel. Een gemeentelid of lid van een evangelisatiecommissie kan de map en het eerste verhaal aan een kind geven. Een jaar lang ontvangt het kind vervolgens wekelijks een verhaalblad. Het doel is, door middel van deze spaarbijbel, contact op te bouwen en te onderhouden met een kind.

De werkgroep Kinderspaarbijbel is verantwoordelijk voor de verbetering van het product en de promotie ervan. Dit gebeurt via een website, folders, stands en contacten met kinderwerkorganisaties. De verkoop van de mappen vindt plaats vanuit het DTEG-centrum.

Voor verdere details: zie bijlage 7.7

4.1.5 PROJECTTEAM VLUCHTELINGEN EN ALLOCHTONEN (V&A)

Doel van het projectteam V&A is het ondersteunen van gemeenteleden in hun omgang met en hulp aan vluchtelingen en allochtonen in Nederland. Dit doel wordt bereikt door het ontwikkelen van materiaal, middelen en methoden en door het bieden van informatie en deskundig advies.

In 2003 is de brochure 'Welkom in Christus' kerk' uitgebracht. Vanaf 2002 is met vaste regelmaat de periodieke digitale nieuwsbrief verschenen. Waar nodig zijn plaatselijke kerken op hun verzoek gediend met informatie en advies en werden er presentaties gegeven. In de

uitvoering van de activiteiten wordt nauw samengewerkt met het Diaconaal Steunpunt, Stichting Gave en de Stichting Evangelie&Moslims (E&M). In 2004 is een begin gemaakt met het opzetten van gezamenlijke regioavonden, gezamenlijk georganiseerd door DTEG (projectteam V&A), Stichting Gave en Stichting E&M. Doel is het werk van deze organisaties onder de aandacht van de kerken te brengen en gemeenteleden toe te rusten.

De aandacht van het projectteam V&A verschuift; vanwege de afnemende toestroom van asielzoekers en vluchtelingen komen kerken minder met deze groep in aanraking. Tegelijkertijd groeit het bewustzijn dat de kerk functioneert in een multiculturele samenleving en is meer ondersteuning nodig in het omgaan met allochtonen. Vandaar dat ook de naam van het projectteam V&A is gewijzigd van 'Vluchtelingen en Asielzoekers' in 'Vluchtelingen en Allochtonen'.

4.1.6 EVANGELISATIECONGRES

Doel van het organiseren van een tweejaarlijks evangelisatiecongres was het aanzetten van gemeenteleden tot (nadenken over) het uitdragen van het evangelie. Ook kregen gemeenteleden de mogelijkheid om kennis te maken met evangelisatiemethoden, ervaringen en materialen.

In de afgelopen periode heeft DTEG echter besloten geen evangelisatiecongres meer te organiseren. De belangrijkste reden hiervoor was het ontbreken van voldoende vrijwilligers voor het organiseren van een dergelijk grootschalig congres. DTEG beschikte niet over het vereiste budget om betaalde krachten in te huren (de synode van Zuidhorn heeft een voorstel daartoe afgewezen). Daar kwam bij dat ook de opkomstcijfers van deze congressen al jaren een dalende lijn vertoonden. Het is de vraag of deze vorm van voorlichting nog in een behoefte voorziet.

Voor verdere details: zie bijlage 7.8.

4.1.7 ANDERZIJDS

'Anderzijds' was een blad dat gebruikt kon worden in de contacten tussen christenen en niet-christenen, om niet-christenen kennis te laten maken met het christelijk geloof en interesse in het geloof te wekken. Sinds 1999 bleek de uitgave van het blad echter niet rendabel te zijn. Verandering in inhoud, lay-out, redactie en vormgever hebben hiervoor geen oplossing geboden. DTEG constateerde dat alle inspanningen geen perspectief boden op een rendabele voortzetting van 'Anderzijds'. In het voorjaar van 2003 is aan de kerken meegedeeld dat het voortbestaan van Anderzijds werd bedreigd. De resultaten van een korte enquête die aan deze mededeling was gekoppeld hebben DTEG tenslotte doen besluiten de uitgave van 'Anderzijds' definitief te beëindigen (zomer 2003).

Voor verdere details: zie bijlage 7.9.

4.1.8 PROJECTTEAM REGIONALE EN LOKALE OMROEP (RLO)

Doel van het projectteam Regionale en lokale omroep (RLO) was het ondersteunen van gemeenteleden die activiteiten ontplooiën binnen een regionale of lokale omroep. Het projectteam heeft echter in de periode 2003-2005 niet meer gefunctioneerd. Op basis van het GS-besluit van Zuidhorn is door DTEG besloten aan deze activiteit geen prioriteit meer te geven.

4.1.9 DIENSTVERLENING: INFORMATIE EN MATERIAAL

DTEG biedt gemeentes en gemeenteleden diensten aan op het gebied van selectie, verspreiding en verkoop van informatie en materiaal op het gebied van evangelisatie. Ook wordt geadviseerd welke materialen, middelen en methoden bruikbaar zijn in een specifieke situatie. Met dit doel beheert DTEG een 'winkel' en een website.

In de periode 2000-2004 zijn de fysieke winkelactiviteiten verplaatst naar de IZB in Amersfoort. Hier worden alle verkoophandelingen uitgevoerd. Bestellingen lopen wel via DTEG (en de website), die hiervoor een deel van de omzet krijgt. Door deze verplaatsing is meer tijd vrijgekomen voor het bieden van meer en betere informatie aan klanten door de staf (website, digitale materialen). De winkel is geen kernactiviteit van DTEG meer. Materiaal en informatie zijn steeds meer ondersteunend in het begeleiden van gemeentes.

Voor verdere details: zie bijlage 7.10.

4.1.10 FACILITERING CENTRUM DTEG

Om de hierboven genoemde toerustings- en begeleidingsactiviteiten zo goedkoop en efficiënt mogelijk uit te voeren is het belangrijk dat het Centrum van DTEG goed wordt gefaciliteerd. Hiertoe worden activiteiten uitgevoerd op het gebied van relatiebeheer, financieel beheer, promotieactiviteiten, verzorgen van uitgaven en mailingen, verbetering van de infrastructuur en websitebouw.

4.2 Promotie en communicatie

Om onze 'producten' kwijt te kunnen is het noodzakelijk dat de 'doelgroepen' in de eerste plaats aan DTEG (het Centrum) denken als het gaat om toerusting of ondersteuning bij evangelisatiewerk. Het onder de aandacht brengen van de activiteiten van DTEG/Centrum behoeft meer aandacht. Dit onderwerp verdient een gestructureerde aanpak door een lid van DTEG die terzake deskundig is. In 2004 is iemand gevonden die aan deze kwalificaties voldoet en bereid is deze taak op zich te nemen. Op de begroting moeten middelen worden toegewezen aan promotie.

4.2.1 WEBSITE EN NIEUWSBRIEVEN

Ter informatie van de kerken en gemeenteleden is een website ontwikkeld (www.missionair.nl) waar veel informatie over het werk van DTEG op te vinden en van te downloaden is, en waar actuele ontwikkelingen op worden bijgehouden. Daarnaast worden regelmatig mailingen en digitale nieuwsbrieven verstuurd aan abonnees en aan diverse vaste groepen (EC's, kerkenraden, predikanten, Emmaüsgebruikers, evangelisatiewerkers onder kinderen of asielzoekers, etc) Verder worden de kerken jaarlijks door middel van een papieren rapportage op de hoogte gehouden van de werkzaamheden van DTEG.

4.2.2 ZOUT

ZOUT is het toerustings- en informatieblad van DTEG over evangelisatie in de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, met als ondertitel 'over evangelisatie'. Het verscheen voor het eerst in september 2002, als opvolger van het blad 'Opdracht'. Het blad wil laten zien dat evangelisatie thuishoort midden in het leven van (gereformeerde) christenen. Dat bewustwordingsproces wil ZOUT bereiken door te stimuleren en aan te zetten tot evangelisatieactiviteiten, door te prikkelen tot het opnieuw doordenken van vaststaande ideeën en standpunten, door te informeren over trends en mogelijkheden voor evangelisatie en door zicht te geven op de levenshouding van moderne niet-christenen en zoekers in onze postchristelijke maatschappij. Ook vindt er verdieping plaats door middel van een ZOUT-katern. Verder functioneert ZOUT als informatieblad voor de dienstverlening van DTEG.

ZOUT is een kwartaalblad dat zich primair richt op alle gemeenteleden in de Gereformeerde Kerken. Ook wil het blad zich, met name door middel van het verdiepingskatern, meer in het bijzonder richten op toerusting en informatie van leden van kerkenraden, evangelisatiecommissies en ander kerkelijk kader.

Momenteel kunnen kerken zich abonneren op het blad ZOUT en ze betalen hiervoor zelf de kosten. Ongeveer de helft van de kerken heeft een blokabonnement op ZOUT voor heel de gemeente. Andere kerken hebben een blokabonnement voor een kleiner aantal gemeenteleden (tot 50 exemplaren) maar ook een deel van de kerken heeft zich niet geabonneerd op ZOUT. De komende tijd zal worden onderzocht op welke wijze het blad ZOUT nog breder en effectiever kan worden ingezet.

Voor verdere details: zie bijlage 7.11.

4.2.3 EXTRA WEBSITES

Naast de website www.missionair.nl zijn er enkele specifieke websites losgekoppeld en deze worden apart beheerd. Het gaat om www.emmauscursus.nl, www.christusvoorstellen.nl, www.kinderspaarbijbel.nl.

4.3 Ontwikkelingen en marktverkenning

In de synode-opdracht voor DTEG is opgenomen: 'ontwikkelingen van de evangelisatiearbeid binnen de kerken (GKV) volgen en, meer algemeen, ontwikkelingen op missionair gebied bijhouden'. DTEG volgt en signaleert missionaire ontwikkelingen, activiteiten en literatuur. Hierbij hoort ook onderzoek naar en ontwikkelen van effectieve evangelisatiematerialen, methodieken en boeken. Bestaande materialen en methodes van (deelgebieden van) evangelisatie worden beschreven. Nieuwe adviezen, cursussen en middelen voor toerusting en begeleiding zijn ontwikkeld.

Om deze kernactiviteiten van het Centrum enigszins af te bakenen is gekozen voor de volgende definitie: 'De uitvoering van het ontwikkelwerk heeft – in de tijd – als resultaat een product (boek, materiaal, cursus), een advies of een project'. Dit werk heeft geleid tot de volgende resultaten:

- nieuwe winkelmaterialen, nieuwe adviezen, nieuwe cursussen. Voorbeelden: Kerk in de 21^e eeuw, Christus voorstellen, Missionair bijbellezen en de nieuwe serie Lightpapers
- Veel gemeenteavondvullende programma's en daarnaast cursus- en trainingsmodules voor kerkenraden
- Een werkmodel om kerkenraden en EC's beleidsmatig te ondersteunen
- Een model om twee kerkenraden (evt. met EC's) van een christelijk gereformeerde en een gereformeerd vrijgemaakte gemeente met elkaar te laten nadenken over evangelisatie en de overlap ervan in de plaatselijke situatie
- Overleg en uitwisseling met andere organisaties. Voorbeeld: *Evangelist en tijdbesteding* voor de CGK
- Starten van nieuwe projecten, zoals het project *Emmaüs* en het videoproject *Eerst luisteren*
-

4.3.1 KASKI ONDERZOEK

- Het onderzoeksbureau KASKI heeft in opdracht van drie partijen, DTEG, IZB en CGK deputaten evangelisatie, marktverkenning onderzoek verricht.
- De onderzoeksvragen waren
- Welke reformatische of evangelische kerken groeien vanwege
- Toetreders
- Significant toenemend kerkbezoek
- Is het mogelijk aspecten van het kerkelijk functioneren te beschrijven die mee mogelijk maken dat deze groei er is?
- Het eerste onderzoek, middels een enquête aan meer dan 5000 kerken, was gericht op de aantallen van toename. Uit het onderzoek blijkt dat van de responderende kerken

vrijwel geen kerken zijn die over een periode van drie jaar voldoen aan de criteria. Binnen de gereformeerde kerken zijn er geen kerken gevonden.

- Vervolgonderzoek naar de redenen van toename is daarom gestaakt.

4.4 Samenwerking

Om de gereformeerde kerken vrijgemaakt op een goede en effectieve manier te kunnen ondersteunen wordt er op diverse manieren samengewerkt met allerlei organisaties.

4.4.1 BELEID EN VISIE BINNEN DE GEREFORMEERDE KERKEN (VRIJGEMAAKT)

Omdat evangelisatie een deelterrein is in de aandacht en de activiteiten van een gemeente heeft DTEG regelmatig te maken met organisaties als Steunpunt Gemeenteopbouw (SGO) en het Diaconaal Steunpunt (DS) maar ook met deputaten Aanvullende Steunverlening Evangelisatie (ASE) en Amstelproject bijvoorbeeld.

We constateren dat er in de opdracht van dezelfde synode verschillende deputaatschappen functioneren waarvan de aandachtsgebieden en de opdrachten weinig samenhang vertonen. Samenwerking wordt in de opdracht aan DTEG (zie hoofdstuk 3) genoemd waar het gaat om de CGK (deputaten evangelisatie) en het SGO, maar wordt niet genoemd voor ASE of DS. Het verdient aanbeveling dat de synode de verschillende deputaatschappen opdrachten verstrekt die elkaar niet overlappen, maar juist vanuit een eenduidig en samenhangend beleid zijn geformuleerd en per uitvoerend deputaatschap als een deelopdracht van een groter geheel kunnen worden uitgevoerd. Indien nodig kan een aantal deputaatschappen een eenmalige opdracht krijgen om dit voor de komende synode voor te bereiden. Volgens DTEG is op de terrein de nodige inhoudelijke winst te halen, door opdrachten meer gezamenlijk en samenhangend te zien en te beschrijven.

4.4.2 SAMENWERKING BINNEN DE GEREFORMEERDE KERKEN (VRIJGEMAAKT)

- 'Natuurlijk' is er met het SGO het meeste contact van alle andere gereformeerde deputaatschappen. Tenslotte hebben DTEG en SGO vrijwel identieke organisaties van consulenten, staf en research. Ook is er grote overlap in de vormen van dienstverlening: materialen, training, begeleiding, coaching, landelijke dagen. En als laatste zijn er onze gezamenlijke 'klanten': de gemeentes, kerkenraden, predikanten, evangelisatiecommissies van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). De inhoud van het werk van beide organisaties heeft wel een duidelijk eigen profiel: SGO voor gemeenteopbouw en DTEG voor evangelisatie. Werken vanuit dit profiel blijkt een duidelijke aanvulling te zijn op het werk van de ander. Onderlinge afstemming is nodig en blijkt zinvol in de praktijk.

Met SGO is de afgelopen jaren veel overleg en uitwisseling geweest op werk- en organisatieniveau. Daarnaast wordt ook projectmatig samengewerkt bij het organiseren van gezamenlijke dagen, verbetering van materialen en toerustingsprogramma's. Op kantoorniveau wordt ook meer samengewerkt.

- Met ASE is een overlap in het werk herkenbaar: steunverlening voor evangelisatiegemeentes heeft aspecten gemeen met onder meer niet-financiële ondersteuning van deze gemeentes (advies, training). Ook is, in een eerder stadium, het signaleren en benoemen van ontwikkelingen een gezamenlijk werkterrein voor DTEG en ASE. Met ASE is de afgelopen jaren overleg en uitwisseling geweest op individueel en organisatieniveau.
- Met DS zijn er raakvlakken en soms is er overlap in werkgebied. Woord en daad zijn twee kanten van een gezonde gemeente en moeten elkaar versterken. De afstemming binnen de gemeente van het werk van EC en diakenen kan veel beter, op landelijk niveau geldt dit ook. Het wordt echter steeds belangrijker ook qua visie op de samenleving en de presentie van de kerk in deze omgeving en het werk van diaconaat en missionaat van de gemeente samen te werken als ondersteunende

deputaatschappen. Met DS is de afgelopen jaren overleg en uitwisseling geweest op werk- en organisatieniveau.

- Met de TU Kampen is een lichte vorm van contact. Met diverse medewerkers van de TU vindt incidenteel uitwisseling en samenwerking plaats. Af en toe wordt een consultant gevraagd mee te werken aan het lesprogramma of de begeleiding van een student.

4.4.3 AFSTEMMING EN OVERLEG MET ANDERE ORGANISATIES

Ondersteuning van evangelisatie wordt in Nederland niet alleen gedaan door deputaatschappen van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Er zijn veel meer en vaak zeer actieve en goede organisaties. Zowel binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) (zie vorige paragraaf) als daarbuiten, zowel kerkelijk als parakerkelijk.

- CGK. Met het deputaatschap evangelisatie van de CGK is (in opdracht van de synode, zie hfdst.3) veel samengewerkt. Deze samenwerking heeft eerder al geresulteerd in het Emmaüsproject (zie 4.1.1.). In 2004 is het boek 'Werkers van het laatste uur' verschenen, dat geheel gewijd is aan gereformeerde evangelisatie en de visie erachter. De afgelopen jaren is elke twee maanden overleg geweest met deputaten evangelisatie CGK en de IZB. In dit overleg worden visie, ontwikkelingen, feiten en cijfers, en beleidsontwikkelingen uitgewisseld. Tevens worden diverse activiteiten besproken en beoordeeld en soms als gezamenlijk project uitgevoerd.
- Met de eerder genoemde IZB (een organisatie van de PKN, op gereformeerde grondslag) en de gelieerde organisaties Dabar, de Windroos en de IZB boekhandel wordt nauw samengewerkt op diverse terreinen.

De Windroos is eerder al genoemd bij ondersteuning kinderevangelisatie (Oké) en met Dabar is regelmatig overleg gevoerd, gezamenlijk met onder meer E&R.

- De Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) participeren in de Stichting Evangelie & Moslims. Over deze relatie wordt gerapporteerd in paragraaf 4.5 (zie hieronder).
- Met Willow Nederland is regelmatig overleg geweest. Willow Nederland signaleert dat op de verschillende congressen vijftien tot vijfentwintig procent van de bezoekers gereformeerd vrijgemaakt is, aanleiding om met DTEG te overleggen. Uit dit overleg bleek dat beide organisaties veel doen aan toerusting van gemeenteleden. En dat daarnaast materiaalontwikkeling onderdeel van het werk is. Ontwikkeling van nieuwe materialen wordt tegenwoordig voor publicatie uitgewisseld en indien mogelijk dienen organisaties elkaar door commentaar te leveren en mee te lezen. Hierbij is ook het doel niet vrijwel identieke uitgaven te krijgen. DTEG richt zich in de toerusting vooral op kerkenraden en evangelisatiecommissies, en werkt, in opdracht van deze groepen, voor gemeentes. Willow richt zich meer op netwerken en het stimuleren van gemeentes die als voorbeeld kunnen dienen voor andere. Dit laatste is bij DTEG een lacune in het werk geweest. Voor 2005 en verder wordt gezocht naar mogelijkheden om deze voorbeeldfunctie vorm te geven. Twee activiteiten daartoe zijn opgestart: de pilot Emmaüs in Winsum en de Netwerkdagen. Andere mogelijkheden worden onderzocht.
- Met andere organisaties als Alpha Nederland, E&R, Athletes in Action, IFES is jaarlijks overleg. Dit is vooral bedoeld om af te stemmen en kennis te nemen van elkaars werk.

Voor verdere details: zie bijlage 7.12

4.5 Evangelie & Moslims

De synode van Zuidhorn (2002) heeft besloten dat de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) zullen toetreden als participant in de stichting Evangelie & Moslims. Twee personen hebben sinds januari 2003 zitting in het bestuur van E&M namens de GKV en daarnaast wordt een financiële bijdrage geleverd. Het doel van deze stichting is het ondersteunen en stimuleren van gemeentes om de moslims in hun omgeving te bereiken. Het bereiken van deze groeiende bevolkingsgroep in ons land vraagt speciale aandacht en E&M is hierin een zeer deskundige organisatie geworden met een gereformeerd karakter.

De Stichting Evangelie & Moslims verzorgt verschillende activiteiten: cursussen, een jaarlijkse zomerschool, themadagen en –avonden, voorlichting in plaatselijke gemeentes en begeleiding op maat. Daarnaast worden publicaties verzorgd en neemt E&M deel aan samenwerkingsprojecten met andere organisaties die bij dit thema zijn betrokken. Er zijn geen exacte cijfers beschikbaar zijn over de mate waarin gemeentes en gemeenteleden van onze kerken deelnemen aan de activiteiten van E&M en een beroep doen op hun materialen en deskundigheid. E&M heeft daar op dit moment niet het instrumentarium voor om dat na te gaan. Wel is duidelijk dat vanuit de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) regelmatig een beroep gedaan wordt op de deskundigheid van E&M. De naamsbekendheid van E&M is toegenomen binnen onze kerken maar nog niet voldoende.

Deputaten stellen dan ook voor het werk van E&M verder te steunen en te promoten. In hoofdstuk 6 worden hiervoor voorstellen gedaan. Tegelijkertijd wordt voorgesteld de financiële consequenties van besluiten met betrekking tot participatie in E&M geen onderdeel meer te laten zijn van de besluiten over het werk van DTEG.

In bijlage 7.13 wordt meer informatie gegeven over het werk van E&M en de betrokkenheid van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) daarin. In deze bijlage zijn ook financiële gegevens opgenomen.

4.6 Herpositionering GemeenteNproject

4.6.1 GEMEENTENPROJECT 2002-2004

GemeenteNproject is ontwikkeld vanaf 1996. De visie achter de oprichting was de overtuiging dat de kerken over een grote kapitaal aan jongvolwassenen beschikken. Dit kapitaal moet zoveel mogelijk benut worden. Daarom biedt GemeenteNproject handvatten en kennis op het gebied van ontwikkeling van de gemeente van Christus. GemeenteNproject ziet kans voor jongvolwassenen te fungeren als werkplaats en ontwikkelcentrum. Daarom luidt de missie van GP: gemeenteleden toerusten tot christenen, die hun omgeving in beweging zetten.

In de praktijk doen we dit met behulp van verschillende instrumenten. De *leerwerktrajecten, studiereizen en congressen*.

De tweejarige leerwerktrajecten bestaan uit drie fasen: de hartfase (met nadruk op de ontwikkeling van een christelijke houding in de eigen omgeving), de gavenfase (met nadruk op het ontdekken van het bijbelse spreken over gaven en ambten, en het ontdekken van de eigen gaven) en de inzetfase (leren hoe je zelf een levende steen in de gemeente kunt zijn en de gemeente kunt dienen). In de periode 2002-2004 zijn vier nieuwe leerwerktrajecten van start gegaan.

De tweejaarlijkse studiereizen hebben als doel de deelnemers grondig kennis te laten maken met het leven en werk van één van de reformatoren. De tweejaarlijkse bereidheidscongressen dienen als kennismaking voor nieuwe potentiële deelnemers aan het GP en verdieping van de onderlinge studie en uitwisseling van (oud)deelnemers van het GP. In 2004 is een visiedocument vastgesteld, *Een huis van levende stenen*, waarin ook de speerpunten voor de komende jaren zijn opgenomen.

4.6.2 OVERSTAP VAN GEMEENTENPROJECT VAN DTEG NAAR SGO

In 2004 heeft het projectteam van het GemeenteNproject DTEG verzocht dit project 'eervol ontslag' te verlenen om over te stappen naar Deputaten Steunpunt Gemeente Opbouw (SGO). Voor GemeenteNproject was de hoofdreden dat het deputaatschap SGO wat verantwoordelijkheden en taken betreft dichter bij het werk van GemeenteNproject staat dan DTEG. DTEG heeft haar teleurstelling uitgesproken over het verzoek van GP omdat in GP gemeentelopbouw en missionaire houding van de gemeente samenkomen, en daarmee GP

een belangrijke ingang kon zijn om het gemeenteleden te doordringen van haar missionaire aard. Daarnaast is door het DTEG-Centrum veel tijd en energie geïnvesteerd in het GemeenteNproject. Toch heeft DTEG besloten te berusten in het verzoek van het projectteam GP en zijn met het deputaatschap SGO afspraken gemaakt over de procedure van overdracht.

Voor verdere details: zie bijlage 7.14.

4.7 Reacties uit de kerken

4.7.1 ALGEMEEN

Wanneer DTEG inhoudelijke en soms ook kritische reacties en/of vragen krijgt van gemeentes, commissies of gemeenteleden wordt hier serieus mee omgegaan. In ieder geval wordt aan de vraagsteller een reactie gegeven, zo mogelijk ook een inhoudelijke reactie waarin wordt aangegeven wat het beleid van DTEG is en de onderbouwing waarom. Met vaste regelmaat wordt DTEG om advies gevraagd met betrekking tot samenwerking op het gebied van evangelisatie. Veel evangelisatiecommissies en kerkenraden denken na over mogelijke samenwerking met andere kerken en groeperingen. In ZOUT heeft DTEG een aantal algemene bijbelse overwegingen en praktische richtlijnen gepubliceerd, als bijdrage voor de meningsvorming op plaatselijk niveau. Uitgangspunt is dat het doel van evangelisatie is: mensen tot Jezus Christus te brengen. De kerk staat niet op de eerste plaats. Tegelijkertijd leren we uit de bijbel dat de relatie tussen de gelovige en Jezus Christus onlosmakelijk verbonden is met de relatie tussen de gelovige en zijn medegelovigen. De gemeente van Christus mag dus niet buiten beeld blijven. Dit heeft gevolgen voor samenwerking. In de samenwerking worden verschillende niveaus beschreven, met verschillende consequenties voor die mogelijke samenwerking:

- Informerend samenwerken. Elkaar op de hoogte houden van geplande acties en deze eventueel op elkaar afstemmen. Deze vorm van samenwerking is met veel kerken mogelijk.
- Organiserend samenwerken. Men maakt afspraken om bij overeenkomstige of gerelateerde activiteiten het werkgebied te vergroten of te verdiepen zonder hierin daadwerkelijk samen te werken.
- Toerustend samenwerken. Men werkt samen op het gebied van toerusting tot evangelisatie. Hiervoor is een gemeenschappelijke visie op geloof nodig.
- Uitvoerend samenwerken. Men treedt gezamenlijk op in de evangelisatieacties. Dit kan alleen wanneer overeenstemming in de leer is geconstateerd.

Tenslotte heeft DTEG aangegeven dat samenwerking met de Christelijke Gereformeerde Kerken op het gebied van evangelisatie principieel gezien geen probleem zou mogen opleveren, gezien de ontwikkelingen tussen deze en onze kerken op het gebied van kerkelijke eenheid.

Voor de volledige tekst zoals in ZOUT verschenen: zie bijlage 7.15

4.7.2 SPECIFIEKE REACTIES

In twee gevallen hebben Deputaten DTEG kritische reacties ontvangen uit de kerken.

In de eerste plaats is gereageerd op twee onderdelen uit de Emmaüscursus. Kritiek werd gegeven op de omschrijving van de kerk als 'marktplaats' en op het feit dat in een van de modules wordt gesteld dat de eerste vijf boeken van de Bijbel in ballingschap zijn ontstaan en dat daarmee in de Emmaüscursus wordt uitgegaan van de hoofdstroom van de historisch-kritische visie op de Bijbel. Deputaten hebben schriftelijk gereageerd op het beeld van de kerk als 'marktplaats' door aan te geven dat verschillende beelden van de kerk

(marktplaats en vesting bijvoorbeeld) elkaar niet uitsluiten. Wat betreft de kritiek op het ontstaan van de eerste vijf bijbelboeken en annex daaraan de opmerking dat de eerste elf hoofdstukken van Genesis niet gelezen moeten worden als strikt historische informatie hebben Deputaten erkend dat op deze passage terecht kritiek uit te oefenen is. Daarom is in overleg met partners die mede de Emmaüscursus uitgeven en introduceren (CGK en IZB) besloten dat deze passage (die overigens in deze bewoordingen alleen voorkomt in de handleiding voor de cursusleider) herschreven zal worden.

In de tweede plaats zijn kritische reacties ontvangen op de Lightpaper die naar aanleiding van het verschijnen van de film 'The passion of the Christ' is uitgebracht. Deze lightpaper had als doel te dienen als praktische handleiding over de vraag hoe mensen deze film zouden kunnen gebruiken om in het onderlinge gesprek of in georganiseerd verband over het geloof in Christus te spreken. Op deze Lightpaper werd kritiek uitgeoefend door kerkleden die van mening zijn dat het afbeelden van Christus op zijn lijdensweg in strijd is met het tweede gebod (geen gesneden beeld maken). Deputaten hebben duidelijk gemaakt dat in de Lightpaper geen standpunt wordt ingenomen over de vraag of Christus mag worden afgebeeld of over de vraag of de film 'The passion of the Christ' een geschikt evangelisatiemiddel is. Het doel van de Lightpaper was anders gericht: in de enorme mediabelangstelling die was ontstaan een handreiking bieden aan christenen die hierin kansen zagen liggen om in gesprek te gaan met niet-christenen. Samenvattend kan worden gesteld dat DTEG serieus omgaat met (kritische) reacties uit de kerken. Afhankelijk van het onderwerp wordt besloten om een procedurele dan wel inhoudelijke reactie te geven. Dit zal ook de komende tijd de benadering van DTEG blijven in het omgaan met reacties uit de kerken.

4.8 Kostenbeperking

Door de synode van Zuidhorn is aan DTEG opgedragen meer aan visieontwikkeling te doen. Daarnaast is in de opdracht meer ruimte gevraagd voor toerusting en begeleiding. Tenslotte is prioriteit gegeven aan de verdere ontwikkeling en implementatie van het Emmaüsproject. Om dit mogelijk te maken binnen de financiële mogelijkheden (en de toenmalige tekorten) is in de eerste twee opdrachtjaren ook bezuinigd binnen het Centrum:

- 1 Door de winkelactiviteiten af te stoten (zie 4.2.9)
- 2 Door een tijdelijk contract niet te verlengen.

Verder is hard gewerkt om de inkomsten uit advies en begeleiding te verhogen. Dit resulteerde in een dekking van een groter deel van deze uren.

5 FINANCIËN

5.1 Algemeen

In de periode volgend op de synode van Zuidhorn was een bezinning op taken en uitgaven in relatie tot de inkomsten noodzakelijk. Daarvoor waren twee hoofdoorzaken. In de eerste plaats de grote uitgaven in de periode tot en met 2002 (o.m. voor Emmaüs), die de inkomsten ruim overstegen en die daarom tot een (te) drastische verlaging van de reserve hadden geleid. Daarover is aan de synode van Zuidhorn gerapporteerd.

In de tweede plaats was het de synode niet mogelijk om de volledige quotumaanvraag te honoreren.

Deze oorzaken moesten ook in hun combinatie leiden tot een herbezinning. Te meer daar de synode in haar opdrachtverlening ook nieuwe prioriteiten had benoemd.

De belangrijkste maatregelen die getroffen zijn:

- Staken van activiteiten (Evangelisatiecongres, Anderzijds);
- Afstoten van het winkelwerk (ivm kapitaalbeslag, andere inzet medewerkers);
- Kritisch bezien van (in principe) alle uitgaven waaronder tijdelijke beperking van de personele formatie in 2003 (daar waar mogelijk);
- Verhoging abonnementsprijs ZOUT;
- Verhoging mate van kostendekkend zijn toerustingswerk.

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat de gemaakte keuzes hebben geleid tot een financieel gezonde situatie, waarin ook de financiële reserves weer op adequaat niveau zijn. Meedenken en adviezen van deputaten F&B zijn in dit verband op prijs gesteld. Met F&B is nagedacht over cash-flow van DTEG en zijn afspraken gemaakt over financieel beleid, af te dekken risico's en in het licht daarvan de noodzakelijke omvang van de reserve.

Mede gelet op de opdracht, zijn de belangrijkste uitgangspunten voor het financiële beleid:

- Inkomsten uit toerustingsactiviteiten dienen voor tenminste 75% kostendekkend te zijn;
- Kosten voor promotie, PR en voorlichting komen voor 100% uit het quotum;
- Inkomsten uit uitgaven (bv ZOUT, Light paper) dienen tenminste kostendekkend te zijn;
- Er wordt alleen gereserveerd met het oog op het kunnen afdekken van risico's en het opzetten van nieuwe projecten of het kunnen aanhaken bij nieuwe ontwikkelingen;
- Het ontwikkelen van nieuwe activiteiten kan ten laste komen van de reserve als deze daarvoor voldoende ruimte biedt. Nieuwe activiteiten dienen ook in het licht van de meerjarenbegroting structureel betaalbaar te zijn;
- Quota dienen voor het afdekken van de kosten die redelijkerwijs niet in rekening kunnen worden gebracht, voor het uitvoeren van de opdrachten waarvoor geen andere financieringsmogelijkheid is en voor het doen van noodzakelijke reserveringen.

5.2 Financieel overzicht

Het onderstaande overzicht is gebaseerd op de cijfers over 2003, de vermoedelijke uitkomsten over 2004 en de begroting voor de jaren 2005 tot en met 2008. Om een goede vergelijking mogelijk te maken, worden de jaren 2003 t/m 2005 naast die van de komende periode gepresenteerd.

Quotum 2003 – 2005			Benodigd quotum 2006 – 2008		
2003	2004	2005	2006	2007	2008
238.500	245.000	252.800	258.000	263.000	268.000

Totale stijging quotum in de periode 2003 – 2005 6,0%

Totale stijging quotum in de periode 2005 – 2008 3,9%

	Realisatie			Begroot	Begroot		
	2003	2004	2005		2006	2007	2008
INKOMSTEN							
Centrum (vnl. consultentie)	8.511	12.000	12.000		13.000	14.000	15.000
Publicaties	20.041	7.000	6.000		3.000	3.100	3.200
Nieuw beleid 2005			1.400		3.000	2.500	2.000
Nieuw beleid 2006 - 2008					10.000	10.200	10.400
Projectgroep Zout	54.679	53.500	52.000		53.000	54.000	55.100
Projectgroep GemeenteNproject	52.012						
Projectgroep Emmaüs	2.247						
Projectgr. Evangelisatie en Moslims	25.998						
Overige projectgroepen	161						
Deputaatschap (quotum)	238.500	245.000	252.800		258.000	263.000	268.000
TOTAAL	402.149	317.500	324.200		340.000	346.800	353.700
UITGAVEN							
Centrum	175.943	209.500	232.500		237.100	242.050	247.100
Publicaties (ontwikkeling/drukken)	5.310	6.000	5.000		2.500	2.600	2.700
Nieuw beleid 2005			28.400		19.300	18.200	17.100
Nieuw beleid 2006 - 2008					23.000	24.500	26.000
Projectgroep Zout	33.026	41.000	41.500		42.400	43.300	44.200
Projectgroep GemeenteNproject	55.396	10.000	10.000				
Projectgroep Emmaüs	3.486						
Projectgr. Evangelisatie en Moslims	25.998	1.500	700		700	750	800
Overige projectgroepen	19.265	3.400	4.150		4.300	4.400	4.500
Accountant					2.500	2.600	2.700
Deputaatschap	5.628	5.600	8.000		8.200	8.400	8.600
TOTAAL	324.052	277.000	330.250		340.000	346.800	353.700
Naar reserve	78.097	40.500	-6.050		0	0	0

5.3 Toelichting

In de tekst van dit rapport wordt ruimschoots ingegaan op keuzes en achtergronden. Hier wordt dus met een enkele opmerking volstaan.

Het project Emmaüs is beëindigd; de activiteiten voor Emmaüs worden door het centrum uitgevoerd en daar dus verantwoord.

De bedragen voor Evangelisatie en Moslims bestaan uit kosten samenhangende met de inning van de bijdragen van de kerken, zoals geven van informatie, aanschrijven en manen. Vanaf 2004 zijn de geïnde en afgedragen bedragen voor Evangelisatie en Moslims niet meer in het overzicht van inkomsten en uitgaven van DTEG opgenomen.

5.3.1 TOELICHTING NIEUW BELEID 2005

NIEUW BELEID 2005	2005		2006	2007	2008
Schets Werkers laatste uur	2.500		0	0	0
Missionair catechesemateriaal	2.000		0	0	0
Volwassenen leren geloven	5.000		0	0	0
Theologisch missionair werker (par 6.3)	2.500		2.500	1.500	0
Intervisie missionaire werkers	6.400		6.600	6.800	7.000
Scholing predikanten	3.000		3.100	3.200	3.300
Communicatie en media	5.000		5.100	5.200	5.300
Overhead Centrum	2.000		2.000	1.500	1.500
TOTAAL	28.400		19.300	18.200	17.100

Nadat in met name 2003 en ook in 2004 de financiën op orde zijn gebracht en de bezinning plaatsvond over de vernieuwde koers, kan in 2005 daarmee een start worden gemaakt. Uit de keuzes die gemaakt zijn en die in bovenstaand overzicht worden gepresenteerd, blijkt de nadruk op toerusting, ontwikkeling van materiaal daarvoor en communicatie daarover. Verwacht wordt dat in 2005 de eerste extra inkomsten die hiervan een gevolg zijn zullen kunnen worden gerealiseerd.

In paragraaf 6.3 wordt nader ingegaan op de theologisch missionair werker.

5.3.2 TOELICHTING NIEUW BELEID 2006 – 2008

NIEUW BELEID 2006 - 2008	2006	2007	2008
Extra menskracht toerusting 0,2 fte	12.000	12.500	13.000
Nieuwe materialen/publicaties	5.000	5.000	5.000
Uitbouw communicatie en media	5.000	6.000	7.000
Overhead Centrum	1.000	1.000	1.000
TOTAAL	23.000	24.500	26.000

In 2006 en volgende jaren wordt een verdere uitbouw van de in 2005 ingezette koers met de nadruk op toerusting voorzien. Dat zal de noodzaak van uitbreiding van de formatieplaatsen voor consulenten met zich meebrengen. Daar staan – conform de uitgangspunten van het financiële beleid – inkomsten tegenover.

Ook willen deputaten voortdurend kunnen inspelen op actualiteit door middel van publicaties en materialen.

De begrote bedragen voor communicatie en media zijn nodig voor het bereiken van doelgroepen en verdergaande verbetering van het gebruik van diverse media waaronder internet.

6 PLANNEN EN CONCEPTBESLUITTEKSTEN

6.1 Opdracht 2005-2007: Van een operationele opdracht naar een opdracht op hoofdlijnen

Zoals ook in hoofdstuk 3 is aangegeven bestond de opdracht die DTEG in 2002 heeft meegekregen teveel uit detailopdrachten en opdrachten op uitvoeringsniveau en was de hoofdlijn te weinig zichtbaar. Daarnaast bevatte de synodeopdracht de intrinsieke tegenstelling van kostenbeperking aan de ene kant en de opdracht tot het uitvoeren van nieuwe taken aan de andere kant.

DTEG stelt dan ook een nieuwe opdrachtschrijving voor waarin de kerntaken van het deputaatschap opgenomen zijn. Daarin wil het deputaatschap ruimte houden om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen en behoeften vanuit de kerken bij het bepalen hoe de opdracht op operationeel niveau invulling gegeven kan worden.

Aanvullend op onderstaand voorstel (6.2.) voor een nieuwe opdracht voor DTEG, die vooral een voortzetting van de huidige opdrachten en werkzaamheden bevat, wil DTEG de volgende aanbeveling aan de synode doen:

De synode geeft een gezamenlijke opdracht op hoofdlijnen aan de verschillende deputaatschappen die in de uitvoering van die opdracht moeten samenwerken. Het gaat hier (zoals hierboven aangegeven in hoofdstuk 4.4.) om ASE, SGO, DS en DTEG. In de uitvoering van de gezamenlijke opdracht zullen de verschillende deputaatschappen vervolgens werkplannen vaststellen op de voor hen specifieke deel terreinen, deze op elkaar afstemmen, en gezamenlijke werkplannen vaststellen op terreinen waarop meerdere deputaatschappen een taak hebben.

6.2 Voorstel opdracht 2005-2007

Besluit: opnieuw zeven deputaten Toerusting evangeliserende gemeente te benoemen met de volgende opdracht:

- a De plaatselijke kerken te dienen door een gereformeerde visie op het missionair gemeente zijn verder vorm te geven en uit te dragen;
- b De kerkenraden en door hen ingestelde commissies vanuit deze visie toe te rusten en te ondersteunen bij hun taak van begeleiding en instructie van de gemeente, bij het ontwikkelen van visie en beleid en bij het vormgeven van de missionaire kant van het gemeente zijn;
- c Gemeenteleden vanuit deze visie toe te rusten en te ondersteunen voor de uitvoering van de roeping tot evangelisatie in woord en daad;
- d Ontwikkelingen van de evangelisatiearbeid binnen de gereformeerde kerken te volgen en het bevorderen van de verspreiding van kennis daarover;
- e Ontwikkeling op missionair gebied bij te houden voor zover dat relevant is voor de ontwikkeling van het missionaire karakter van de eigen kerken en past binnen het kader dat artikel 26KO daarvoor aanwijst;
- f De verdere implementatie van Emmaüs te realiseren;
- g De dienstverlening van het Centrum te continueren, projecten en activiteiten uit te voeren, op te starten, te ontwikkelen of af te bouwen voor zover dat binnen de bovenstaande opdrachten relevant is;
- h De werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget;
- i De kerken regelmatig te informeren over de werkzaamheden;

- j Van hun arbeid en die van het Centrum en de projectteams rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk zes maanden voor de volgende synode aan de kerken toe te zenden, vergezeld van een gedetailleerde financiële verantwoording en onderbouwing.

Extra opdrachten

- k In samenspraak met deputaten Steunpunt Gemeenteopbouw, deputaten Aanvullende Steunverlening Evangelisatiewerk en mogelijk andere deputaten binnen de kerken te bezien welke vormen van samenwerking en onderlinge afstemming van werkzaamheden mogelijk zijn, teneinde de door de kerken beschikbaar gestelde personele en materiële middelen zo doelmatig mogelijk te besteden;
- l Waar mogelijk en nuttig voor de uitvoering van haar taak samen te werken met andere organisaties binnen en buiten de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
- m Gezamenlijk met de andere genoemde deputaten rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport uiterlijk zes maanden voor de volgende synode aan de kerken toe te zenden, vergezeld van een gedetailleerde verantwoording en onderbouwing.

6.3 Voorstel besluit (studieopdracht) theologisch-missionair werker in algemene dienst

In de afgelopen jaren hebben zowel Deputaten ASE als DTEG geconstateerd, dat er regelmatig vraag is naar de inzet van een deskundige, theologische geschoolde en ook praktisch inzetbare missionair werker.

Ook hebben wij geconstateerd dat de principiële en praktische ondersteuning van reeds langer bestaande evangelisatiegemeentes en nieuw ontstane projecten van gemeentestichting, en van concrete evangelisatieplannen vaak om een langdurige intensieve begeleiding vraagt.

Op basis van deze constatering stellen we u voor, een onderzoek te starten naar de mogelijkheid en wenselijkheid van het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst. Deze werker in algemene dienst zou telkens voor een langere periode in een bepaalde gemeente of een concreet project kunnen werken.

Bovendien is de opdracht, zowel aan ASE als aan DTEG verstrekt, om tot een visie te komen met betrekking tot gereformeerde evangelisatie en gemeentestichting een intensieve klus, die vraagt om door een vrijgesteld iemand geklaard te worden, terwijl het daarnaast zeer wenselijk is dat deze theoretische visievorming ook direct in praktijk gebracht kan worden en aan de praktijk getoetst kan worden.

We stellen u dan ook voor, aan DTEG een studie-opdracht te verstrekken met als doel te onderzoeken (in samenwerking met deputaten ASE) of het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst wenselijk is. In het onderzoek zal worden bekeken met welk doel deze werker in dienst genomen zou moeten worden, met welke opdracht en welke meerwaarde deze werker zou kunnen en moeten leveren aan het werk van de beide deputaatschappen. Daarnaast zal ook worden onderzocht in hoeverre samenwerking met het deputaatschap ZHT op dit vlak wenselijk en mogelijk is.

Als deze studie leidt tot een positieve aanbeveling voor het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst zal door de betrokken deputaatschappen een goed gefundeerd en gedetailleerd projectplan worden uitgewerkt.

We vragen u ook, ons de opdracht te verlenen om, op basis van de resultaten van de studie en een uitgewerkt projectplan, over te gaan tot het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst, wanneer de resultaten van de uit te voeren studie hiertoe overtuigend aanleiding toe geven.

Concept-besluittekst

Besluit:

- Opdracht te verlenen aan Deputaten DTEG en ASE een studie te verrichten naar de wenselijkheid van het aanstellen van een theologisch-missionair werker in algemene dienst. Het onderzoek richt zich op het doel van een dergelijke aanstelling, de opdrachtomschrijving en de meerwaarde hiervan;
- Opdracht te verlenen aan Deputaten DTEG en ASE, in overleg met andere betrokken deputaatschappen en instanties (nader te bepalen) een projectplan op te stellen voor het aanstellen van een evangelisatiepredikant in algemene dienst;
- Opdracht te verlenen aan Deputaten DTEG en ASE over te gaan tot uitvoering van het genoemde projectplan (indien de resultaten van de studie hiervoor gefundeerd aanleiding geven).

6.4 Voorstel besluit Evangelie en Moslims

Concept-besluittekst

Besluit 1:

- a als Gereformeerde Kerken in Nederland te participeren in de stichting Evangelie & Moslims (E&M) en daartoe twee belijdende leden van de Gereformeerde Kerken te benoemen met hun secundi, die namens de Gereformeerde Kerken zitting hebben in het bestuur van E&M;
- b deze afgevaardigden op te dragen met E&M afspraken te maken over het materiaal dat via E&M betrokken wordt en de ondersteuning die E&M gaat bieden aan de gemeentes, en de plaatselijke kerken regelmatig te attenderen op de materialen en mogelijkheden tot toerusting en ondersteuning die bij E&M te verkrijgen zijn;
- c daarbij een goede samenwerking in stand te houden met Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente en het onder dit deputaatschap functionerende Centrum;
- d de bijdrage voor E&M voor de jaren 2006-2008 vast te stellen op € 40.000 per jaar alsmede voor het jaar 2009, ongeacht het besluit van de Generale Synode van 2008;
- e de kerken via Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente te verzoeken dit bedrag bijeen te brengen door middel van een jaarlijkse collecte, waarvan de opbrengst via deputaten aan E&M afgedragen zal worden, ook indien de opbrengst het genoemde bedrag overtreft;
- f deze deputaten te machtigen, indien de opbrengst van de collecten beneden het vastgestelde bedrag blijft, het resterende bedrag uit de algemene kas van de generale synode aan te vullen, waarbij in deze periode eventuele tekorten en overschotten met elkaar verrekend zullen worden;
- g deze deputaten op te dragen het totaal aan giften vanuit de kerken aan E&M jaarlijks met de afgevaardigden van onze kerken en de penningmeester van E&M te evalueren;
- h deze deputaten op te dragen in hun jaarlijkse informatie aan de kerken en hun rapport aan de eerstvolgende synode ook het werk van E&M te betrekken.

Gronden:

- 1 Zowel de Generale Synode van Leusden 1999 (Acta art. 75 besluit 1.3) als de Generale Synode van Zuidhorn 2002 (Acta art. 109 besluit 2.c) gaf deputaten de opdracht 'gemeenteleden materiaal, middelen, methoden en menskracht aan te reiken voor de uitvoering van hun roeping tot evangelisatie in woord en daad';
- 2 De stichting Evangelie & Moslims stelt zich ten doel het Evangelie in getuigenis en dienst gestalte te geven onder moslims in Nederland. Bij de verwezenlijking van deze

doelstelling stelt E&M zich op de grondslag van de Bijbel als het Woord van God, zoals dat beleden wordt in de reformatische belijdenisgeschriften. (art. 5 en 6 van de statuten van E&M);

- 3 E&M heeft de mogelijkheden de plaatselijke gemeentes te ondersteunen door middel van persoonlijke voorlichting, groepscursussen, excursies en velerlei schriftelijk materiaal. Het blijft ook de komende jaren van groot belang voor de bekendheid en betrouwbaarheid van E&M binnen onze kerken, dat deze specifieke vorm van toerusting via de bestaande kanalen van DTEG onder de aandacht van de gemeentes wordt gebracht;
- 4 sinds 1 januari 2003 participeren de Gereformeerde Kerken officieel in de stichting E&M. Daarbij is in overleg met E&M een gefaseerde financiële participatie afgesproken. In de eerste drie jaren nam E&M genoegen met een bijdrage van ten minste 75% van de gemiddelde bijdrage die uiteindelijk van de Gereformeerde Kerken als participant wordt verwacht.
Vanwege het eigen evangelisatiewerk onder moslims ligt deze bijdrage ongeveer 35% lager dan die van de andere participerende kerken. Toegepast op de door hen toegezegde bedragen per ziel zou dat voor onze kerken in jaren 2006-2008 een gemiddelde bijdrage van € 50.000 per jaar betekenen;
- 5 door middel van een jaarlijkse collecte kon in het eerste jaar van participatie (2003) de aangegane verplichting van € 27.227 gehaald worden, hoewel slechts iets meer dan de helft van de kerken uitvoering gegeven heeft aan het verzoek van de Generale Synode van Zuidhorn om de jaarlijkse bijdrage bijeen te brengen door middel van een collecte;
- 6 ook voor de komende drie jaren is het wenselijk om de naamsbekendheid van E&M bij de kerken op peil te houden en te vergroten. Een jaarlijkse collecte kan daar goed toe bijdragen;
- 7 wanneer de opbrengst van de jaarlijkse collecten beneden de vastgestelde bijdrage van € 40.000 blijft, zal het resterend bedrag uit de algemene kas van de Gereformeerde Kerken aangevuld worden. Binnen deze periode van drie jaar zullen eventuele tekorten en overschotten met elkaar verrekend worden;
- 8 vanwege de voortgang van het werk van E&M vraagt men terecht van de participanten om bij opzegging van hun participatie of vermindering van hun jaarbijdrage nog minimaal een jaar aan hun toegezegde bijdrage te zullen voldoen.

Besluit 2:

Namens de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt worden benoemd om zitting te hebben in het Algemeen Bestuur van de Stichting Evangelie&Moslims:

Primi

Ds. L.E. Leeftink, Nijmegen (2008)
Ds. L.W. de Graaff, Hattem (2011)

Secundi

Ds. G.A. den Broeder, Pernis (2014)
Drs. J.J. Burger-Niemeijer, Kampen (2014)

7 BIJLAGEN

7.1 Samenstelling deputaatschap en medewerkers

De huidige samenstelling van het deputaatschap komt niet meer geheel overeen met de benoemingen zoals die gedaan zijn door de Generale Synode van Zuidhorn 2002. De oorzaak hiervan is gelegen in het feit dat enerzijds een aantal primi-deputaten tussentijds zijn afgetreden en dat anderzijds de secundi niet in de gelegenheid waren, in deze periode als tussentijdse vervangers op te treden. Vanwege deze omstandigheden hebben deputaten br. J. Koppelaar benaderd om opnieuw zitting te nemen in het deputaatschap na het plotselinge terugtreden van ds. H.D. Bondt en hebben deputaten br. C. Slob aangezocht na het vertrek van br. D. Roose. Br. E.W. Suithoff, benoemd als secundus, is inmiddels aangetreden als primus.

Voor de komende periode hebben alle secundi-deputaten te kennen gegeven niet langer beschikbaar te zijn voor een vervolgbenoeming als secundus-deputaat.

Huidige samenstelling deputaten:

Ds. L.E. Leeftink – Voorzitter	leeftink@plant.nl
J. Koppelaar - Voorzitter intern	jkoppelaar@luna.nl
G.R. Boersma-Vreugdenhil – Secretaris	g.r.boersma@filtnet.nl
Ds. K. van den Geest – lid	kvdgeest@filtnet.nl
C. Slob - lid	c.slob@ZOAweb.org
J. Holtland – Penningmeester	jan.holtland@hetnet.nl

Secundi :

A.R. Berends	a.r.berends@kpn.com
J. de Jong	Joh.dejong@12move.nl
L. de Jong-Josse	leniedejong@quicknet.nl
M. Koole	mkoole@tiscali.nl
ds. K.A. van der Meer	kavandermeer@planet.nl
W. MacLean	wimmaclean@hetnet.nl
M. van Houwelingen	m.vanhouwelingen@planet.nl

Centrum medewerkers (betaald (B) en onbetaald (O) personeel)

B.R. Wierenga	B – 1,0 fte	Directeur centrum / consulent
A. Roth	B – 0,67 fte	Bureau-coördinator
R. van der Woude	B – 0,44 fte	Administratief medewerker
R. de Vries	B – 0,33 fte	Consulent
J. Robbe	B – 0,28 fte	Consulent
H. Beeuwkes	O – 0,70 fte	Winkel & Documentatie
A. Baas	O – 0,15 fte	Administratief medewerker
J. Johannes	O – 0,30 fte	Website en PR
R. Hagg	O – 0,10 fte	Anderstalig materiaal
K. Mulder	O – 0,10 fte	Materiaalontwikkeling en PR
G. de Boer	Gestopt	Boekhouder
G. van der Veen	B – 0,20 fte	Financiële administratie (via SGO)
A. Robbe	B – 0,30 fte	Administratief medewerker (tijdelijk)
K. Hagg	O – 0,30 fte	Vormgeving en fotografie (tijdelijk)

Projectleiders

Basiscursus Evangelisatie	A. van der Woerd
OKE	C. Tamminga
ZOUT	H. Lingeman
V&A	J. Koppelaar
Kinderspaarbijbel	L. Dam

7.2 DTEG organisatie***Het Centrum***

Het Centrum geeft advies, ondersteuning en begeleiding. Bij het Centrum zijn materialen, middelen en methoden beschikbaar. Ook worden er consultants ingezet die kerken ondersteunen en/of begeleiden bij het opstarten van missionaire trajecten.

De manager rapporteert over de werkzaamheden aan deputaten via regelmatige rapportages, nieuwsbrieven en mondelinge rapportages op de vergaderingen van deputaten.

De projectteams

De dienstverlening van projectteams vindt plaats door middel van een wijdvertakt netwerk van vrijwilligers en ervaringsdeskundigen in evangelisatiewerk. De projectteams stellen jaarlijks een projectplan op, dat in samenspraak met de deputaten wordt afgestemd met andere projectteams. Projectteams functioneren zelfstandig binnen de kaders (doelen en middelen) van het projectplan. De projectleider is verantwoordelijk voor de gang van zaken en rapporteert indien nodig bij deputaten.

Het deputaatschap

Er zijn 7 deputaten. Zij zijn verantwoordelijk voor het totaalbeleid. Dat houdt in dat binnen de kaders van het vastgestelde budget operationalisering en prioritering van de opdracht plaatsvindt. Onderdelen van de opdracht worden door deputaten zelf uitgevoerd. Ze sturen daarnaast de teams en het Centrum aan op basis van te bereiken doelen, beschikbaar gestelde middelen en periodieke rapportages. Verder houden zij zich bezig met het ontwikkelen en uitvoeren van beleid. Daarnaast onderhouden zij de officiële relaties met andere organisaties en deputaatschappen.

Een organisatie met meer dan 80 vrijwilligers, meer dan 10 teams en een Centrum vergt veel overleg en afstemming. In deze werkwijze is goede communicatie fundamenteel. Aan elk project is daarom een deputaat verbonden en jaarlijks ontmoeten projectleiders en deputaten elkaar. Jaarplannen en rapportages worden doorgesproken en mogelijkheden tot samenwerken worden onderzocht.

De besturen van Stichting Werkgroep Bijbelcursus, de vereniging Evangelisatie & Recreatie en de Stichting Evangelie & Moslims ontvangen een uitnodiging om deze projectleidersdag bij te wonen en ook de secundi worden voor deze dag uitgenodigd. Daarnaast ontvangen de secundi de verslagen van de vergaderingen van Deputaten.

7.3 Rapportage toerusting en begeleiding**Doel:**

Het ondersteunen van gemeentes, kerkenraden en evangelisatiecommissies conform de synode-opdrachten.

Activiteiten

- Jaarthema's voor gemeentes – leesmateriaal, startavond, training kerkenraad, cursusaanbod gemeente, etc.
- Kerkenraadavonden – probleemanalyse, visieontwikkeling, colleges, vaardigheidstraining, activiteitenplanning
- Evangelisatiecommissies – probleemanalyse, visieontwikkeling, colleges, werkavonden, vaardigheidstraining, activiteitenplanning
- Gemeenteavonden – werkavonden, spreekbeurten, workshops, colleges, vaardigheidstraining, etc.
- Trainingen – methoden, middelen en vaardigheden aanreiken t.b.v. de klant/groep
- Beleidstrajecten – advies, ondersteuning en het inbrengen van buiten de gemeente bij het ontwikkelen van een eigen visie en beleid
- Coaching – van predikanten en kleine groepen, bij door de persoon of groep zelf gekozen doelen
- Classisavonden
- Netwerkgesprekken en kleine conferenties
- Nieuwe kringleiderstraining voor Emmauskringen

Relatie met opdracht:

Ondersteunen kerkenraden en evangelisatiecommissies

Ondersteunen gemeentes en gemeenteleden

Ondersteunen gemeenteontwikkeling

7.4 Rapportage Emmausproject

Doel:

Het Emmaüs project was een zoektocht naar materiaal dat voldeed aan een aantal voorwaarden.

- Ten eerste dient het min of meer geschikt te zijn om de kloof te overbruggen tussen een belangstellende zoeker in de christelijke gemeente.
- Ten tweede dient het aan te sluiten bij werkvormen die al bekend zijn van missionaire cursussen voor het werken in kleine groepen enz.
- Ten derde dient het bruikbaar te zijn in kerken met een gereformeerde signatuur.

Het Emmaüsmateriaal was en is bedoeld om kerken te helpen mensen te verwelkomen in de kerk en te helpen op de weg van het geloof. Het gaat dan om de kerk te helpen:

- om haar leven te vormen rondom Christus' oproep om discipelen te maken
- om relaties te leggen met mensen buiten de kerk
- om onderzoekers te begeleiden op hun reis van geloof
- om nieuwe christenen tot volwassenheid in Christus te brengen

De kracht van de visie en de materialen is dat ze inhoudelijk een zeer rijke ingang geven in het christelijke geloof, dat ze veel nadruk leggen op het voeren van een christelijke levensstijl en het hebben van een christelijke identiteit en tenslotte dat ze bijzonder flexibel te gebruiken zijn. Er is geen sprake van een rigide concept. Het materiaal is op allerlei manieren te benaderen en te combineren.

Activiteiten

In de afgelopen synodeperiode zijn alle geplande materialen verschenen. Daarnaast zijn uit het project verschillende extra materialen ontstaan:

- Bij het Boekencentrum verscheen 'Werkers van het laatste uur' van Stefan Paas, waar ook Simon vd Lugt en René van Loon aan meewerkten.

- Bij DTEG verscheen 'De emmaüskringleiderstraining' die door alle drie de organisaties van het project wordt ingezet in het scholen van kringleiders, met name die mensen die in Alpha en Emmausgroepen actief zijn.
- Ondertussen worden deze trainingen jaarlijks 6 keer regionaal aangeboden (DTeg neemt daarvan jaarlijks 2 voor zijn rekening) en daarnaast op locatie gegeven op aanvraag. In 2004 en 2005 is dit al 4 keer gedaan in GKV-kerken
- Een kleine cursus 'contact' die aan het boekje 'Contact' werd toegevoegd.
- Een aantal programma's voor voorlichtings en bezinningsavonden die uitgingen van principes achter Emmaüs rond missionair gemeente-zijn, denken in trajecten, kadertraining, relatie-evangelisatie, e.d.

In de planning staat een boek over 'gaan geloven en het begeleiden van mensen'. Deze publicatie zal, mits er een uitgever wordt gevonden, via reguliere kanalen worden gepubliceerd (zoals ook 'Kerk in de 21e eeuw' en 'Klok van nieuw leven' verder hun weg vonden). Dit is opgenomen in jaarplan van 2005 en 2006

De materialen worden op dit moment, in geval van uitverkoop, één voor één herzien. Het boekje CONTACT is herschreven en uitgebreid. Passages en toonzetting van teksten die minder geslaagd waren of bij nader inzien niet pasten werden en worden zo herzien. Het boek OP WEG wordt grondig herschreven en sterk aangevuld, om beter aan te sluiten op de denk- en leefwereld van niet-christenen maar ook om christenen beter te ondersteunen als kringleiders van 'zoeker-kringen'.

Voorlichting

In de afgelopen jaren is door DTEG in een heel aantal regio's, classes en gemeentes voorlichting gegeven over Emmaüsmaterialen en de visie achter Emmaüs. Deze visie en uitgangspunten hebben ook het werk van DTEG zelf vormgegeven en zijn vooral zichtbaar op de volgende terreinen:

- Het denken in fasen van contact, op weg en onderweg, gebaseerd op een samenhangend geheel van visie en beleidsactiviteiten in elke gemeente
- De noodzaak om evangelisatie op te zetten vanuit relaties van gemeenteleden met andere mensen, in plaats van een kerkelijke activiteit van enkele leden van commissies en werkgroepen
- De noodzaak om als kerk mensen welkom te heten voordat ze geloven
- Als gemeente introductiecursussen en zoekerscursussen aan te bieden

Training

Naast deze voorlichtende activiteiten is in het advies- en begeleidingswerk veel tijd besteed aan de uitbouw van het Emmaüsproject. Er is een kringleiderstraining (KLT) ontwikkeld (2003) die in de afgelopen twee jaren op 17 plaatsen heeft gedraaid. In totaal hebben meer dan 500 mensen deze intensieve theoretische en praktische training gevolgd. Ook zijn er 9 trainers opgeleid voor het geven van de KLT om de komende jaren ook de door ons verwachte toename van cursusaanvragen te kunnen afhandelen.

Pilotervaringen vertalen

In de classis Warffum is met de gemeente Winsum een afspraak gemaakt dat het Emmaüswerk van de gemeente als pilot mag dienen om plaatselijk en regionaal OP-Weg groepen vorm te geven, de materialen nog meer te verbeteren en ervaringen van gemeenteleden met het begeleiden van zoekersgroepen en het effect van de KLT-training te evalueren en daarmee de bestaande producten en trainingen nog te verbeteren. De predikant van deze gemeente werkt mee in dit traject in ruil voor trainingstijd vanuit DTEG. In deze gemeente is ook filmmateriaal ontwikkeld dat iets laat zien van op-weg groepen en zoekerstrajecten.

In de jaren 2004 tot 2006 zal via verslagen, interviews en film een beeld worden gegeven van de (effecten van de) implementatie van Emmaüs in een gemeente. Hierbij worden zowel de ervaringen van zoekers als van gemeenteleden beschreven.

DTEG heeft bij deze pilot als doel de ervaringen van één gemeente op zo'n manier vast te leggen en te beschrijven dat deze kunnen worden gebruikt in andere gemeentes. Hierbij worden waar mogelijk de zaken zo beschreven dat zichtbaar is wat specifiek van deze gemeente is en wat algemener kan werken.

De Emmausmaterialen verkopen goed.

Afspraak tussen IZB, CGK en DTEG is dat 5% van de inkomsten op materiaalverkoop in een 'Emmaüsprojectfonds' gaat. Uit dit fonds worden PR-kosten betaald (website, folders) en subsidies gegeven op de 'interkerkelijke' trainingen die regionaal worden gegeven. Dit laatste wordt gedaan omdat de verschillende organisaties niet hetzelfde beleid kennen inzake bijdragen van deelnemers. Subsidies nivelleren de verschillen. Het projectfonds wordt niet in de DTEG-begrotingen zichtbaar gemaakt. De uitgaven en subsidies net zo min.

7.5 Rapportage Basiscursus Evangelisatie

Doel

De werkgroep Basiscursus Evangelisatie heeft als doel gemeentes de basiscursus aan te bieden, inclusief bekwame en ervaren docenten, een goede cursusmap (en naslagwerk) en alle werkzaamheden die daarbij horen.

Resultaat

De basiscursus evangelisatie heeft in de afgelopen jaren afscheid genomen van haar projectleider. Ria van Binsbergen fungeerde meer dan tien jaar als voorzitter en coördinator van de basiscursus. De nieuwe projectleider zet, samen met het bestaande team, het gevoerde beleid voort. In de komende jaren zal weer voldoende kennis en ervaring moeten worden opgebouwd om de cursus ook voor de toekomst te kunnen vernieuwen en uitbouwen. Ook het zoeken en opleiden van nieuwe docenten heeft aandacht. Op dit moment wordt elk jaar in een tiental gemeentes de basiscursus gegeven.

Het project draait volledig op vrijwilligers en de kosten ervan komen terug uit de bijdragen van deelnemers aan de basiscursus.

7.6 Rapportage Ondersteuning KinderEvangelisatie (OKE)

Doel

De werkgroep Oké heeft als missie om het kinderevangelisatiewerk in de kerken te ondersteunen en te stimuleren. Dit gebeurt door het uitgeven van materialen, geven van advies en trainingen en het, op aanvraag, verstrekken van informatie.

Resultaat

Gemiddeld zijn mensen – vooral vrouwen – anderhalf jaar actief met kinderevangelisatie in de eigen gemeente. Daarna gaan ze met iets anders door en stopt de inbreng van de opgebouwde ervaring en kennis in het bestaande werk. Alleen een kleine kerngroep is vaak meerdere jaren actief. Er is dus een grote behoefte aan voortdurende scholing van nieuwe, vaak jonge en onervaren, kinderwerkers. De werkgroep Oké rekent ook deze scholing en basale informatievoorziening tot haar taken.

In de afgelopen drie jaar heeft Oké een heel aantal nieuwe producten uitgegeven.

- *Kom maar gewoon*. Basismap voor kinderevangelisatie. Deze map biedt mensen en gemeentes die beginnen met kinderevangelisatie veel achtergrondinformatie en dient tevens als cursusmap (2002-2003)

- *Kom maar verder.* Adressen, organisaties, materialen en alles wat nodig is om een kinderclub, een vakantiebijbelweek of ander kinderwerk mogelijk te maken (2002-2003). Deze informatie is ook via internet beschikbaar en wordt telkens bijgewerkt.
- *Extra cursusmodules.* Oké geeft jaarlijks enkele trainingen. Er is steeds meer vraag naar 'maatwerk' vanuit gemeentes. Om dit mogelijk te maken zijn 2-uursmodules ontwikkeld die in de basiscursus kunnen worden ingelast of onderdelen vervangen (maart 2004).
- *De kerstmap.* Ongeveer 100 pagina's met originele liedjes, verhalen, spelen, knutsels etc, die gebruikt kunnen worden rond kerst (nov. 2003)
- *De paasmap.* Ongeveer 100 pagina's met originele liedjes, verhalen, spelen, knutsels etc. die gebruikt kunnen worden rond pasen (febr. 2005)

Door de werkgroep is verder een jaarlijkse toerustings- en informatiedag georganiseerd. De website www.missionair.nl dient als basis voor een eigen subwebsite rond kinderwerk. Een eigen digitale nieuwsbrief startte begin 2005.

Er wordt in alle activiteiten nauw samengewerkt met mensen van de Windroos (IZB) en E&R (afdeling kinderwerk).

Door het DTEG-centrum worden ondersteunende werkzaamheden uitgevoerd: vormgeving van alle drukwerk en advertenties en verkoop van materialen.

7.7 Rapportage Kinderspaarbijbel

Doel

De Kinderspaarbijbel is een map met 52 losse verhalen met een kleurplaat. Een evangelisatiecommissie of gemeentelid kan de map en het eerste verhaal aan een kind geven bij een contact of als nazorg bij een kinderwerkmoment. Een jaar lang ontvangt het kind vervolgens wekelijks een verhaalblad. Alle verhalen samen vormen een complete kinderbijbel.

Het doel is contact op te bouwen en te onderhouden met een kind.

Resultaat

De projectgroep Kinderspaarbijbel heeft als doel het product te verbeteren en de promotie ervan te begeleiden en organiseren. Dit gebeurt via een website (www.Kinderspaarbijbel.nl), door het verspreiden van folders, door het hebben van een stand bij dagen rond kinderwerk en door contacten met organisaties die bezig zijn met kinderwerk (E&R, Timotheüs, de Windroos, IKEG etc). Het DTEG-centrum heeft de fysieke verkoop van de mappen als taak gekregen.

Een gestage kleine stroom mappen gaat maandelijks naar klanten. Er is nog een grote voorraad aanwezig. In de komende synodetermijn zal de voorraadwaarde worden afgeschreven.

7.8 Rapportage Evangelisatiecongres

Doel

Het tweejaarlijks organiseren van een evangelisatiecongres dat gemeenteleden aanzet tot nadenken over en stimuleert tot het uitdragen van het Woord van God en zijn grote daden en zijn plan met deze wereld.

Gemeenteleden de mogelijkheid bieden kennis te maken met evangelisatiemethoden, -ervaringen en -materialen.

Projectorganisatie

De kerngroep (een soort dagelijks bestuur van het project Evangelisatiecongres) verzorgt de aansturing van het project samen met de projectleider. Deze projectleider bewaakt het budget en stuurt de verschillende taakgroepen aan. Het gaat om de groepen secretariaat; locatiewerkgroep; werving en promotie; programma volwassenen; muziek; jongerenprogramma; kinderprogramma; infomarkt en techniek. In totaal ongeveer 60 medewerkers en 250 congresmedewerkers.

Resultaat

In de afgelopen periode (2002-2005) is geen congres gehouden.

Beëindiging project evangelisatiecongres

Het *Evangelisatiecongres* organiseerde de afgelopen achttien jaren bijna iedere twee jaar een succesvol congres. Alleen door inzet van het projectteam en veel andere vrijwilligers is dit mogelijk geweest. Het voortzetten van het tweejaarlijkse congres is al enkele jaren onderwerp van discussie in de projectgroep en bij DTEG. Hoewel er onder de bezoekers steeds enthousiast gereageerd wordt is er toch sprake van een steeds afnemend aantal bezoekers. Onderstaande argumenten waren voor DTEG redenen om met ingang van 2002 geen congres meer te organiseren:

1. Projectleider

Het EC was in een stadium aangekomen waar alle mensen van het eerste uur hun werkzaamheden wilden overdragen aan opvolgers. Het is gebleken dat er voor de vacature van projectleider geen opvolger gevonden kon worden. De projectleider draagt een grote verantwoordelijkheid en moet veel mensen aansturen wat het tot een intensieve taak maakt.

De laatste twee keren dat het congres gehouden is heeft DTEG het (toenmalig) GVI (de werkgever van de huidige projectleider) gevraagd om een deel van het werk op betaalde basis uit te mogen voeren. Want de hoeveelheid werk rond de congresdatum paste niet meer in alleen vrije tijd.

DTEG wilde daarom een deel van dit werk op betaalde basis gaan regelen. Hiertoe was een voorstel opgenomen in de vorige synode rapportage De synode van Zuidhorn heeft echter niet de vereiste budgetten daarvoor aan DTEG toegekend.

2. Belang van het EC

De opkomstcijfers vertonen al jaren een dalende lijn. Al bij het vorige congres was de vraag of we wel of niet doorgaan. De vraag is relevant of deze vorm van voorlichting (nog) in een behoefte voorziet. Daarnaast zien we een toename van mogelijkheden voor gemeenteleden om congressen te bezoeken van 'soortgelijke' snit.

3 Samenwerking met CGK

Hierop is in principe positief gereageerd. De intentie en uitvoering van het CGK-congres verschilt echter nogal van karakter met die van ons. Effectief is in 2005 pas samenwerking mogelijk.

4 Financiële situatie DTEG

De projectkosten stijgen, terwijl de financiële armslag van DTEG minder is.

7.9 Rapportage Anderzijds

Doel

Anderzijds is een ondersteuning van gemeenteleden bij het evangelisatiewerk. Het blad heeft als doel om:

- niet-christenen te laten kennismaken met het christelijke geloof.
- interesse te wekken in het geloof.
- gebruikt te worden in contacten met niet-christenen.

Resultaat

Het blad Anderzijds baarde al enkele jaren zorgen. Het streven was dat het blad budget neutraal kon worden uitgegeven.

Gedurende de laatste jaren was er steeds sprake van een daling van het aantal abonnementen.

In 1999 verkocht Boersma het eigendomsrecht van Anderzijds aan Koninklijke BDU. Na een 4-tal uitgaven stelde de uitgever de rentabiliteit aan de orde, er dreigde een tekort van 10 %. Er werd besloten van 6 naar 4 uitgaven per jaar te gaan, en de minimum afname werd veilig gesteld door per blad 1000 exemplaren via ons centrum te koop aan te bieden.

Intussen werd gezocht naar andere oplossingen om het bestaan veilig te stellen.

Onder de gebruikers werd een enquête gehouden om conclusies te trekken over inhoud, frequentie, lay-out. Vanuit de reacties is de inhoud bijgesteld en de Lay-out drastisch herzien. Daarvoor was een wisseling van redactie en vormgever nodig.

Er werd overleg gepleegd met afgevaardigden van EB-Media, Echo, Zaaier-Magazine en Zondagskrant om event. op projectbasis samen te werken. Ook heeft NDU overleg gehad met NEDAG over overname(meer affiniteit met de achterban).

Er is onderzoek gedaan naar en gewerkt aan een digitale uitgave.

We constateerden dat alle inspanningen geen perspectief boden.

Een van de DTEG bezuinigingmaatregelen was het terugdraaien van de afname van 1000 exemplaren door het centrum. Door deze maatregel kon BDU de exploitatie niet meer sluitend krijgen.

De Gereformeerde Kerken hebben sinds 1905 een evangelisatieblad (vroeger heette het blad "Lichtstralen").

Het stoppen van dit blad is dus een historische beslissing. Deputaten wilde het blad niet stopen zonder daarover de kerken te raadplegen.

Aan de kerken is meegedeeld dat het voortbestaan van Anderzijds bedreigd werd, en vervolgens werden twee vragen gesteld:

- Vindt u dat we met de uitgave moeten doorgaan ja/nee?
- Zo ja, bent u bereid het blad in stand te houden door uw verbruik te verhogen tot een gezonde hoogte?

(de oplage moet 50% hoger, uw kosten voor dit blad stijgen dus 50%)

Dit reacties op dit schrijven had als resultaat dat het besluit tot stoppen werd genomen.

In het zomernummer van 2003 werd in het blad vermeld dat dit het laatste exemplaar was.

7.10 Rapportage dienstverlening Centrum / winkel

Zoals al eerder in de rapportage is geschreven heeft het DTEG centrum een aantal taakgebieden. Deze zijn hieronder kort uitgewerkt.

Doel

De selectie, verspreiding en verkoop van informatie en materiaal die gemeentes kunnen gebruiken voor evangelisatie en de toerusting daartoe.

Verder wordt geadviseerd over welke materialen, middelen en methoden bruikbaar zijn in een specifieke situatie

Activiteiten

- Een winkel en een documentatiecentrum
- Een staf die adviseert, selecteert, inkoopt en verzendt
- Een website en (in 2005 online) een webwinkel

Relatie met opdracht:

Onderhouden relaties;
 Ondersteunen gemeenteleden;
 Ondersteunen kerkenraden;
 Ondersteunen gemeenteontwikkeling;
 Signaleren ontwikkelingen;
 Continueren dienstverlening;

In de periode 2000 – 2004 zijn de fysieke winkelactiviteiten verplaatst naar de IZB in Amersfoort. Hier worden alle verkoophandelingen uitgevoerd, door personeel van de IZB. Bestellingen lopen nog steeds wél via DTEG (en de website). De IZB geeft 15% provisie op de omzet die behaald is via DTEG aan DTEG.

De vrijgekomen werktijd worden nu besteed aan

- 1 Een betere informatievoorziening aan klanten (Website, digitale materialen, e.d.)
- 2 Aan voorlichting, toerusting en visieontwikkeling (andere en nieuwe werkvelden)

De winkel is niet langer één van de kernactiviteiten van DTEG. Materiaal en informatie zijn steeds meer ondersteunend in het *begeleiden* van gemeentes. Verder heeft de winkel / website het doel om ontwikkelde materialen, best practices, en door kerken geschreven materialen in álle kerken én daarbuiten ter beschikking te stellen. Deze informatievoorziening speelt in de kerken een belangrijke ondersteunende functie, bv op het terrein van anderstalig materiaal, boeken, bijbelstudie, etc

In de afgelopen jaren is de website veel bezocht. De website is onderdeel van gkv.nl en de huidige techniek daarvan maakt het niet mogelijk 'traffis per pagina' uit te lezen. Enkele indicerende cijfers: bij het online gaan van de nieuwe www.missionair.nl is in twee weken 10.000 keer in de website geklikt. In 2004 is de *Lightpaper: zie de mens*: 3830 keer gedownload. Dit zijn echter uitschieters.

Facilitering van het Centrum

Om de bovenstaande activiteiten van het Centrum zo goedkoop en efficiënt mogelijk uit te voeren is het van belang dat het Centrum goed gefaciliteerd wordt.

Activiteiten

- Relatiebeheer - ter beschikking stellen van namen, adressen, deskundigheid, etc
- Financieel beheer
- Promotieactiviteiten en prepresswerk
- Verzorging uitgaven en mailingen
- Infrastructuur verbetering
- Websitebouw

7.11 Rapportage ZOUT**Doel**

ZOUT is het toerusting- en informatieblad van DTEG, met als ondertitel 'over evangelisatie'. Het verscheen voor het eerst in september 2002 als opvolger van het blad 'Opdracht'.

Met de naam *ZOUT* wil het blad laten zien dat het smaakmakend en pittig is. *ZOUT* verwijst ook naar de bijbeltekst: 'Gij zijt het zout der aarde' en daarmee naar de opdracht voor alle gelovigen. De ondertitel is toegevoegd omdat de titel symbolisch is, en de ontvanger toch direct moet kunnen zien wat voor tijdschrift zij/hij in handen heeft.

Het blad wil laten zien dat evangelisatie thuishoort midden in het leven van (gereformeerde) christenen. Dat bewustwordingsproces wil *ZOUT* bereiken door te stimuleren en aan te zetten tot evangelisatie-activiteiten, door te prikkelen tot het opnieuw doordenken van vaststaande ideeën en standpunten, door te informeren over trends en mogelijkheden voor evangelisatie en door zicht te geven op de levenshouding van moderne niet-christenen en zoekers in onze postchristelijke maatschappij. Ook vindt er verdieping plaats door middel van een *ZOUT*-katern. Verder functioneert *ZOUT* als informatieblad voor de dienstverlening van Deputaten Evangelisatie (DTEG).

Resultaat

- *ZOUT* is een kwartaalblad en komt dus vier keer per jaar uit in februari, mei, september en december. Elk nummer bevat 8 pagina's op A4-formaat. Met ingang van februari 2004 wordt bij elk nummer in een speciale lay-out een *ZOUT*-katern toegevoegd. Deze stap is genomen op grond van positiefkritische reacties uit de brede lezerskring en een diepgaande evaluatie van redactie en deputaten.
- Elk nummer kent een aantal vaste rubrieken. Daardoor wordt de lezer op de hoogte wordt gehouden van relevante literatuur en andere activiteiten op evangelisatie-gebied. Bovendien komt in elk nummer een niet-gelovige / zoekende Nederlander aan het woord over haar/zijn visie op het leven en een gereformeerd christen over de manier waarop zij/hij met evangelisatie bezig is.
- In het katern wordt gestreefd naar verbreding en verdieping. Het is de bedoeling het katern te laten bestaan uit 1 pagina verdieping naar aanleiding van een Zout-artikel, 1 pagina met informatie over DTEG-activiteiten (deputaten, en/of projectgroepen) en 2 pagina's met missionaire visie-artikelen).

Doelgroepen

ZOUT richt zich primair op alle gemeenteleden in de Gereformeerde Kerken. Ook wil het blad zich middels het katern meer in het bijzonder richten op toerusting en informatie van leden van kerkenraden en evangelisatiecommissies en ander kerkelijk kader.

Hierdoor is *ZOUT* een uitermate geschikt medium voor DTEG om een heel breed 'publiek' te bereiken (kerkleden, evangelisatiecommissies en kerkenraden) met informatie en visie over het missionair kerk-zijn en het ontwikkelen van een eigen missionaire levenshouding.

Wijze van verspreiding

Omdat DTEG tot 31 december 1999 geen deputaatschap was, maar een vereniging waarvan op één na alle kerken lid waren (het LVEA), namen de plaatselijke kerken al dan niet een abonnement op het toerustings- en informatieblad (toen nog 'Opdracht' geheten). Dat leidt ertoe, dat ongeveer de helft van de kerken (140) een blokabonnement heeft voor heel de gemeente. Daarnaast neemt een flink aantal kerken (±55) minder dan tien exemplaren van *ZOUT* af, terwijl een iets groter aantal kerken (±65) een blokabonnement tot aan vijftig exemplaren heeft. Ook zijn er 32 kerken, die zich helemaal niet op het blad *ZOUT* geabonneerd hebben. De abonnementsgelden werden door de plaatselijke kerken zelf voldaan.

Sinds 1 januari 2000 is DTEG een deputaatschap met de verplichting om jaarlijks de kerken te informeren over de voortgang van de werkzaamheden. Om alle kerkenraden, evangelisatie-commissies én de kerkleden toe te kunnen rusten en te kunnen motiveren voor ieders missionaire taak en roeping willen deputaten onderzoeken hoe *ZOUT* effectiever ingezet kan worden. Een mogelijkheid zou kunnen zijn dat het blad in het postbakje van ieder gemeentelid komt te liggen, net zoals het blad 'Tot aan de einden der aarde'.

Bovendien fluctueert het aantal (blok-)abonnementen jaarlijks, zodat vanuit de optiek van de redactie en van het Centrum onevenredig veel tijd en energie besteed wordt aan promotie, lezerswerving en administratie. In relatie met een te ontwikkelen totaalplan voor de PR van DTEG zal ook de functie van ZOUT verder worden onderzocht in de komende tijd. Op dit moment bedragen de kosten voor het blad ZOUT bij een oplage van 25.000 exemplaren € 39.000 in het jaar 2004 en € 40.000 in het jaar 2005. Deze kosten worden momenteel in z'n geheel opgebracht door die plaatselijke kerken die een (blok-)abonnement op het blad genomen hebben.

Relatie met opdracht:

Ondersteunen gemeenteleden;
Ondersteunen kerkenraden en evangelisatiecommissies;

7.12 Rapportage samenwerking DTEG

Beleid en visie binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)

Omdat evangelisatie een deelterrein is in de aandacht en de activiteiten van een gemeente heeft DTEG regelmatig te maken met organisaties als Steunpunt Gemeenteopbouw (SGO) en het Diaconaal Steunpunt (DS) maar ook met deputaten Aanvullende Steunverlening Evangelisatie (ASE) en Amstelproject bijvoorbeeld.

Soms is dat dus met semi-lokale, vaak ook met landelijke partnerorganisaties die onder dezelfde synode functioneren, met eigen budgetten en aandachtsgebieden. Deze aandachtsgebieden per organisatie en de opdrachten aan de verschillende deputaatschappen vertonen weinig samenhang. Er is geen duidelijke lijn te vinden in bv. de opdracht aan DTEG om met deputaten evangelisatie van de CGK te werken aan visie (de plaatselijke kerken te dienen door de ontwikkeling of het laten ontwikkelen van een gereformeerde visie op het missionaire gemeente-zijn – waar mogelijk in samenwerking met het deputaatschap vna de Christelijk Gereformeerde Kerken) of met SGO (in samenspraak met Deputaten Gemeenteopbouw te bezien, welke vormen van samenwerking en onderlinge afstemming van werkzaamheden mogelijk zijn, teneinde de door de kerken beschikbaar gestelde personele en materiele middelen zo doelmatig mogelijk te besteden) maar niet met ASE of DS.

- a Met ASE is een overlap in het werk herkenbaar: steunverlening voor evangelisatiegemeentes heeft aspecten gemeen met onder meer niet-financiële ondersteuning van deze gemeentes (advies, training). Ook is, in een eerder stadium, het signaleren en benoemen van ontwikkelingen onder meer een werkerrein voor DTEG en ASE. Met ASE is de afgelopen jaren overleg en uitwisseling geweest op individueel en organisatieniveau.
- b Met DS is er overlap in twee zaken. Woord en daad zijn twee kanten van een gezonde gemeente. De afstemming binnen de gemeente van het werk van EC en diakenen kan veel beter, op landelijk niveau geldt dit ook. Bij vluchtelingen en asielzoekerswerk vallen woord en daad binnen de gemeente soms echt samen, reden voor DTEG en DS om hierin nauw samen te werken.
Het wordt echter steeds belangrijker ook qua visie op de samenleving en de presentatie van de kerk in deze omgeving en het werk van diaconaat en missionaat van de gemeente samen te werken als ondersteunende deputaatschappen. Met DS is de afgelopen jaren overleg en uitwisseling geweest op werk- en organisatieniveau. Voor DS wordt alle verzendwerk gedaan door DTEG.
'Natuurlijk' is er met het SGO het meeste contact van alle andere gereformeerde deputaatschappen. Tenslotte hebben DTEG en SGO vrijwel identieke organisaties van consultants, staf en research. Ook is er grote overlap in de vormen van

dienstverlening: materialen, training, begeleiding, coaching, landelijke dagen. En als laatste zijn er onze gezamenlijke 'klanten': de gemeentes, kerkenraden, predikanten, evangelisatiecommissies van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) wel een duidelijk eigen profiel: SGO voor gemeenteopbouw en DTEG voor evangelisatie. Werken vanuit dit profiel blijkt een duidelijke aanvulling te zijn op het werk van de ander. Onderlinge afstemming is nodig en blijkt zinvol in de praktijk.

Met SGO is de afgelopen jaren veel overleg en uitwisseling geweest op werk- en organisatieniveau. Daarnaast wordt ook projectmatig samengewerkt bij het organiseren van gezamenlijke dagen, verbetering van materialen en toerustingsprogramma's. Op kantoorniveau wordt ook meer samengewerkt: de opbouw van de administratie en het CRM-werk gebeurt op steeds meer identieke manieren. Procedures van intake en werkvoortgang worden op elkaar afgestemd.

Het verdient aanbeveling dat de synode de verschillende deputaatschappen opdrachten verstrekt die elkaar niet overlappen, maar juist vanuit een eenduidig en samenhangend beleid zijn geformuleerd en per uitvoerend deputaatschap als een deelopdracht van een groter geheel kunnen worden uitgevoerd. Indien nodig kan een aantal deputaatschappen hiervoor een eenmalige opdracht krijgen om dit voor de komende synode voor te bereiden. Volgens DTEG is op de terrein de nodige inhoudelijke winst te halen, door opdrachten meer gezamenlijk en samenhangende te zien en te beschrijven.

- c Met de TU Kampen is een lichte vorm van contact. Met diverse medewerkers van de TU vindt incidenteel uitwisseling en samenwerking plaats. Af en toe wordt een consultant gevraagd mee te werken aan het lesprogramma of de begeleiding van een student.

Afstemming en uitwisseling met andere organisaties

Ondersteuning van evangelisatie wordt in Nederland niet alleen gedaan door deputaatschappen van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Er zijn veel meer en vaak actieve en goede organisaties. Zowel binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) (zie vorige paragraaf) als daarbuiten, zowel kerkelijk als parakerkelijk.

- a CGK. Met één van deze organisaties is in opdracht van de synode ('de plaatselijke kerken te dienen door de ontwikkeling of het laten ontwikkelen van een gereformeerde visie op het missionair gemeente zijn – waar mogelijk in samenwerking met het deputaatschap evangelisatie van de Christelijk Gereformeerde Kerken) veel samengewerkt. Deze samenwerking heeft eerder al geresulteerd in het Emmaüsproject (zie 4.1.1.).

In 2004 is het boek 'Werkers van het laatste uur' verschenen, dat geheel gewijd is aan gereformeerde evangelisatie en de visie erachter. Dit boek is geschreven door Stefan Paas (consulent evangelisatie CGK) in samenwerking met twee predikanten, Simon van der Lugt van de GKV en René van Loon van de PKN. Het concept van het boek is gelezen, becommentarieerd en van grafieken voor zien van Peter Wierenga, werkzaam bij DTEG.

De afgelopen jaren is elke twee maanden overleg geweest met deputaten evangelisatie CGK en de IZB. In dit overleg worden visie, ontwikkelingen, feiten en cijfers, en beleidsontwikkelingen uitgewisseld. Tevens worden diverse activiteiten besproken en beoordeeld en soms als gezamenlijk project uitgevoerd. Dit geldt voor een landelijke introductiedag van eerder genoemd boek, toerustingsmomenten voor predikanten en kerkelijk kader, of het samen opzetten en uitvoeren van bijvoorbeeld een website.

- b Met de eerder genoemde IZB (een organisatie van de PKN, op gereformeerde grondslag) en de gelieerde organisaties 'Evangelie en moslims', Dabar, de Windroos en de IZB boekhandel wordt nauw samengewerkt op diverse terreinen.

De Windroos is eerder al genoemd bij ondersteuning kinderevangelisatie (Oké) en met Dabar is regelmatig overleg gevoerd, gezamenlijk met onder meer E&R. Over Evangelie & Moslims wordt al gerapporteerd in paragraaf 4.5 (zie hieronder).

- c Met Willow Nederland is regelmatig overleg geweest. Willow Nederland signaleert dat op de verschillende congressen vijftien tot vijfentwintig procent van de bezoekers gereformeerd vrijgemaakt is. Voor de directeur van Willow was dit aanleiding om met DTEG te willen overleggen. Uit dit overleg bleek dat beide organisaties veel doen aan toerusting van gemeenteleden. En dat daarnaast materiaalontwikkeling onderdeel van het werk is. Ontwikkeling van nieuwe materialen wordt tegenwoordig voor publicatie uitgewisseld en indien mogelijk dienen organisaties elkaar door commentaar te leveren en mee te lezen. Hierbij is ook het doel niet vrijwel identieke uitgaven te krijgen. DTEG richt zich in de toerusting vooral op kerkenraden en evangelisatiecommissies, en werkt, in opdracht van deze groepen, voor gemeentes. Willow richt zich meer op netwerken en het stimuleren van gemeentes die als voorbeeld kunnen dienen voor andere. Dit laatste is bij DTEG een lacune in het werk geweest. Voor 2005 en verder wordt gezocht naar mogelijkheden om deze voorbeeldfunctie vorm te geven. Twee activiteiten daartoe zijn opgestart: de pilot Emmaüs in Winsum en de Netwerkdagen. Andere mogelijkheden worden onderzocht.
- d Met andere organisaties als E&R, Athletes in Action, IFES is jaarlijks overleg. Dit is vooral bedoeld om af te stemmen en kennis te nemen van elkaars werk.

7.13 Rapportage Evangelie en Moslims (E&M)

Doel

Het ondersteunen en stimuleren van gemeentes om de moslims in hun omgeving te bereiken.

Resultaat

Inzet op aanvraag van medewerkers en materialen van de stichting Evangelie & Moslims in gemeentes ten behoeve van voorlichting en toerusting.

Participatie sinds 2002

Het bereiken van deze groeiende bevolkingsgroep in ons land vraagt speciale aandacht. De Stichting E&M is hierin een zeer deskundige organisatie geworden. De Generale Synode van Zuidhorn 2002 heeft besloten dat de Gereformeerde Kerken zullen toetreden als participant in E&M gezien de specialistische kennis die voor het evangelisatiewerk onder moslims noodzakelijk is en vanwege het gereformeerde karakter van E&M. Zij droeg Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente op, twee leden uit onze kerken aan te zoeken om in het bestuur van E&M zitting te nemen. Ook werd DTEG gevraagd zorg te dragen voor de inning van de verplichte financiële bijdrage die van de participanten gevraagd wordt.

Evaluatie

Op de volgende generale synode dienen deputaten in hun rapportage te komen met een grondige evaluatie waarbij in elk geval de wijze van participatie, de inhoudelijke activiteiten, de wijze van financiering en de werkwijze van E&M beoordeeld zullen worden.

Inhoudelijk

Overeenkomstig het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002 hebben sinds 1 januari 2003 ds. L.W. de Graaff en ds. L.E. Leeftink namens de Gereformeerde Kerken zitting in het bestuur van E&M. Ds. L.W. de Graaff nam al vanaf 1997 als waarnemer namens onze kerken deel aan de bestuursvergaderingen van E&M. Samen met de vertegenwoordigers van de overige participanten (de GZB, de IZB en de Morgenlandzending binnen voorheen de Hervormde Kerk; de Christelijke Gereformeerde Kerken; en de Nederlands Gereformeerde Kerken) vergaderen zij vier keer per jaar als Algemeen Bestuur. Daarnaast funktioneert er een Dagelijks Bestuur, dat vaker samenkomt en meer in detail zich bezig houdt met het beleid en de personeelszaken van het kantoor van E&M in Amersfoort. Op het kantoor van E&M werken 6 medewerkers voor samen 4 fte. Zij houden zich bezig met publiciteit en voorlichting, toerusting van gemeentes, begeleiding van moslimwerkers en pastoraat onder bekeerde moslims.

Door middel van kwartaalrapportages leggen de medewerkers verantwoording af van hun werkzaamheden aan het dagelijks bestuur. Jaarlijks wordt er ook verantwoording afgelegd van het totale werkpakket en worden de plannen voor het komende jaar gepresenteerd. Per 1 september 2004 is als zesde medewerker voor 0,5 fte Willem van der Deijl aangetrokken als jongerenwerker.

De plaatselijke kerken worden drie keer per jaar geïnformeerd over het werk van E&M d.m.v. het informatiebulletin van E&M.

Ook wordt er jaarlijks een artikel aangeleverd voor de plaatselijke kerkbladen door één van de medewerkers of één van onze eigen deskundigen i.v.m. de oproep om een collecte te bestemmen voor het werk van E&M. Die oproep gaat elk jaar ook vergezeld van een kanselmededeling en een leespreek van één van onze predikanten.

Op de website www.evangelie-moslims.nl is eveneens veel toerustingsmateriaal beschikbaar.

In de voorbije jaren (2001 – 2003) is vanuit de Gereformeerde Kerken in toenemende mate contact gezocht met het bureau van E&M om informatie te verkrijgen over toerusting en begeleiding voor missionair werk onder moslims.

Daarbij dient wel te worden vermeld, dat E&M bij veel vormen van dienstverlening niet gewend is de kerkelijke achtergrond te registreren, tenzij die in voor hen relevant is.

Dit betekent voor deze rapportage dat E&M ons onvoldoende specifieke informatie heeft kunnen leveren om na te gaan in hoeverre en in welke mate gemeentes en kerkleden van de Gereformeerde Kerken concreet een beroep doen en gebruik maken van de middelen, materialen en kennis van E&M. Voor de periode 2006-2008 willen we graag van E&M een redelijk gedetailleerde specificatie ontvangen met betrekking tot de activiteiten die ze binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt hebben ondernomen en de mate waarin E&M om advies en informatie gevraagd is. Dit doet overigens niets af aan de noodzaak van het bestaan van E&M en onze waardering voor al het werk dat zij, ook ten dienste van onze kerken, verzetten.

Terloops wordt in de meeste contacten de kerkelijke achtergrond wel duidelijk en geeft toch wel een redelijke indruk van de mate, waarin (leden van) de Gereformeerde Kerken gebruik maken van alles wat E&M te bieden heeft.

De punten die hieronder genoemd worden, zijn door E&M aangeleverd en beslaan de periode vanaf de participatie m.i.v. 1 januari 2003 tot 1 september 2004.

Cursussen en zomerschool

Op zes plaatsen is de cursus 'Mekka & Mokum' gegeven en zowel in 2003 als in 2004 vond de jaarlijkse Zomerschool plaats. Ook werd eenmaal de cursus 'Arabische Taal en Cultuur' gehouden. Hierbij was gemiddeld 15-20% lid van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Verder was E&M betrokken bij een toerustingscursus van ds. Marten de Vries in Rotterdam.

Themadagen en -avonden

E&M werd regelmatig uitgenodigd voor thema-dagen en –avonden binnen de Gereformeerde Kerken., zoals op Hemelvaartsdag 2003 voor jongeren in de regio Zwolle, een toerustingsavond voor evangelisatiewerkers in Amersfoort, lezingen voor een gereformeerde studenten vereniging in Wageningen en in Groningen. Ook werd medewerking verleend aan de toerustingsdag voor docenten in het gereformeerd godsdienstonderwijs te Hattem. E&M is in de achterliggende tijd ook regelmatig uitgenodigd voorlichting en toerusting te geven voor maatschappelijke en politieke organisaties. Zo sprak medewerkers mevr. drs. T.C. Yürümez op het vrouwencongres van het GMV ('Tussen hoofddoekjes en hutspot'). De heer H.J. Takken heeft meegewerkt aan het opstarten van de Werkgroep Allochtonen Christen Unie.

Voorlichting in plaatselijke gemeentes

Sinds de officiële participatie van onze kerken per 1 januari 2003 in E&M is de vraag om toerusting van de gehele gemeente in de vorm van gemeenteavonden voor een plaatselijke gemeente vanuit de kerken ongeveer gelijk gebleven.

Er zijn een aantal redenen waarom er geen substantiële toename was:

- 1) De gemeentes die sterk met moslims te maken hadden en/of hebben, wisten ook vóór de officiële participatie de weg naar E&M goed te vinden. Ook toen al werd er door de Gereformeerde Kerken ruimschoots gebruik gemaakt van de expertise van E&M. Dat was juist de reden waarom onze kerken gevraagd werd toe te treden als participant.
- 2) Vrijwel in dezelfde periode dat de Gereformeerde Kerken haar formele participatie bij E&M begon, begon ook het werk van ds. M. de Vries vanuit de MAR bekendheid te krijgen in de gemeentes. Hij heeft sindsdien in vele gereformeerde gemeentes voorlichting gegeven. Dat is niet los te zien van E&M, daar E&M hem vanaf het begin van zijn werk intensief gesteund en begeleid heeft. Ook maakt ds. M. de Vries zeer regelmatig gebruik van het materiaal van E&M en wijst kerkenraden en gemeenteleden door naar E&M. Met de groei van het werk in Rotterdam zal hij dat in de toekomst steeds vaker doen.
- 3) Door de afname van de stroom asielzoekers is er ook minder contact met de moslims onder hen. Het werk onder asielzoekers en de behoefte aan daaraan gerelateerde toerusting neemt duidelijk af. Intussen vragen de moslimmigranten uit Turkije en Noord-Afrika steeds meer de aandacht van gemeentes. Dat heeft te maken met spanningen in de samenleving en de emancipatie van de Nederlandse moslims. Die ombuiging wordt, naar verwachting, de komende jaren steeds meer zichtbaar. Dat zal naar alle verwachting resulteren in een nieuwe groei van het aantal hulp- en adviesvragen vanuit de kerken aan E&M.

Begeleiding op maat

Verder wordt er regelmatig een beroep gedaan op E&M door kerken, commissies en gemeenteleden die werken onder asielzoekers. Te noemen vallen de kerkelijk gemeentes van Harderwijk, Rotterdam en Den Haag.

In Rotterdam en in Den Haag wordt door de predikanten, evangelisten en de hun begeleidende commissies nauw samengewerkt met E&M. De deskundigheid en de know-how van de medewerkers en het niveau van de materialen en cursussen worden daar hoog gewaardeerd. Naar de mening van ds. M. de Vries zullen onze kerken in toenemende mate behoefte hebben aan materialen en toerustingsactiviteiten op het gebied van moslim-evangelisatie, en is het met name E&M die daar op dit moment in voorziet.

Bij de begeleiding van kerken, evangelisatiecommissies en gemeenteleden gaat de vraag vaak over bijbelvertalingen, liturgieën, formulieren, gebeden en andere lectuur in die talen die veel in moslimlanden gebruikt worden (Arabisch, Farsi, Turks e.d.). Ook vragen predikanten, kerkenraadsleden en gemeenteleden van onze kerken E&M telefonisch om advies met betrekking tot moskeebouw in de omgeving, gemengde huwelijken, deelname aan iftar-maaltijden etc.

Ieder jaar kloppen er diverse studenten vanuit de theologische opleiding in Kampen bij het kantoor van E&M aan voor hulp bij literatuurstudie, advies bij het schrijven van hun scriptie, informatie over adressen, etc.

Een van de medewerkers werd door een Gereformeerd Woonzorgcentrum gevraagd om een middag over dit thema te verzorgen. Eén van de medewerkers gaf een hele dag les op de Ger. Scholengemeenschap Rotterdam-Oost.

Publicaties

Bij het bestellen van publicaties van E&M wordt er niet geregistreerd van welk kerkverband men is. Daardoor is niet na te gaan hoeveel materiaal er door leden van onze kerken wordt besteld. Wel waren er tal van reacties na boekbesprekingen in de plaatselijke en regionale kerkbladen van de Gereformeerde Kerken.

Ook gebruikt ds. M. de Vries op grote schaal de publicaties van E&M bij zijn voorlichting. Hetzelfde geldt voor de toerusting en bewustwording van kerken en gemeenteleden in o.a. de regio Rijnmond en Groot Den Haag.

Verder verschijnen er regelmatig artikelen en boekbesprekingen van de medewerkers in ondermeer het Nederlands Dagblad.

Samenwerkingsprojecten

- Ieder jaar zijn één of meerdere medewerkers van E&M betrokken bij de cursus Bijbel en Islam die ds. M. de Vries in Rotterdam verzorgt.
- E&M is één van de initiatiefnemers van de BEE, de Engelstalige bijbelschool voor met name allochtone medelanders. Bij deze opleiding, die op diverse locaties gehouden wordt, is vanuit de Gereformeerde Kerken ex-predikant Gerrit Hagens betrokken. Diverse asielzoekers en ex-moslims die lid zijn van één van de Gereformeerde Kerken bezoeken deze gemeenteleden
- In de 'Islam-Studie-Commissie' (een initiatief van o.a. E&M en de G.Z.B.) is ook ds. Marten de Vries namens de Gereformeerde Kerken actief betrokken.

Pastoraat en geloofsopbouw aan christenen uit de wereld van de islam

De jaren door hebben verschillende gemeenteleden uit onze kerken belangstellende moslims of zij die reeds waren overgegaan tot het christelijke geloof meegenomen naar de Arabischstalige en Turkstalige samenkomsten. Medewerker Belaïdi bezoekt al sinds enkele jaren heel intensief een ex-moslim die verbonden is aan een Gereformeerde Kerk.

Daarnaast heeft Belaïdi regelmatig contact met evangelist Sylvador Abdul Rahman in Den Haag als het gaat om pastorale begeleiding van ex-moslims.

Vrijwilligers

E&M kent een kring van vrijwilligers die betrokken zijn bij het geven van voorlichting aan groepen en kringen in kerkelijke gemeentes. Daaronder zijn ook leden van de Gereformeerde Kerken.

Deze kleine greep uit de activiteiten laat in ieder geval zien dat de naamsbekendheid van E&M binnen de Gereformeerde Kerken is toegenomen. Tegelijk moet worden opgemerkt dat deze naamsbekendheid nog niet voldoende is. Daaraan dient in de komende jaren te worden gewerkt.

Deputaten willen dit bereiken door actief het werk van E&M in de regio's te promoten, al dan niet samen met de projectgroep 'Vluchtelingen & Allochtonen'.

Verder zullen activiteiten, cursussen en publicaties van E&M in de komende jaren nog meer door de bestuursleden die onze kerken vertegenwoordigen in E&M onder de aandacht gebracht worden.

Het mag niet voldoende zijn, als er in onze kerken voor het werk van E&M royaal en van harte gecollecteerd wordt. Veel belangrijker is, dat kerken en gemeenteleden van hun

expertise gebruik gaan maken. Zeker als gelet wordt op het nog steeds toenemende aantal moslims in ons land. Daarmee wordt het zendingswerk als het ware door God Zelf voor onze deur neergelegd.

Tenslotte: het uiteindelijk resultaat van deze inspanningen is niet of nauwelijks meetbaar. We weten wel dat menig moslim mede dankzij het materiaal van E&M met het evangelie in aanraking is gekomen. Er is gezaaid – de Here moet de wasdom geven.

Op grond van de rapportage van de beide afgevaardigden adviseren deputaten met grote vrijmoedigheid om de participatie in de Stichting Evangelie & Moslims te continueren.

Financieel

In ons rapport aan de Generale Synode van Zuidhorn 2002 gaven wij een overzicht van de begroting van E&M over de jaren 2000 en 2001. Nu bieden we u het volgende overzicht aan:

Exploitatie en Begroting E&M 2001-2006	Lasten	Baten
Exploitatie 2001	192.986	205.522
Exploitatie 2002	230.390	236.831
Exploitatie 2003	253.319	257.044
Begroting 2004	248.982	245.642
Begroting 2005	259.155	259.171
Raming 2006	264.862	264.818
Raming 2007	270.227	270.324

De extra kosten over 2003 kwamen mede voort uit de viering van het 25-jarig jubileum. Vanaf 1 september 2004 drukt ook de aanstelling van een parttime-jongerenwerker op de begroting.

Uit nadere bestudering van de cijfers blijkt, dat ongeveer 65% van de inkomsten wordt opgebracht door de participanten en dat de kosten voor personeel en huisvesting ongeveer 80% van de lasten uitmaken.

E&M tekende daar zelf bij aan: "Omdat het leeuwenaandeel van de kosten van E&M vaste kosten zijn en moeilijk te declareren, streven wij naar vaste bijdragen van participanten. Alleen zo kunnen de kwaliteit en de toekomst van het werk voldoende verzekerd worden." Eén van de participanten, de Morgenlandzending, heeft met ingang van 2005 haar bijdrage gehalveerd van € 13.000 in 2003 via € 10.000 in 2004 naar € 6.500 vanaf 2005.

In het verleden was er geen sprake van structurele reserveringen voor de opbouw van eigen vermogen. Zodoende bedroeg het huidige eigen vermogen ultimo 2003 ± € 16.000. Tijdelijke tekorten werden door de IZB gedekt. Omdat het niet wenselijk is de eventuele risico's structureel af te wenden op één van de participanten, heeft het Algemeen Bestuur van E&M na uitvoerige bespreking besloten om per 2006 2% van het totaal van de jaaruitgaven wegens voor de opbouw van het eigen vermogen in de exploitatiebegroting op te nemen tot het benodigde eigen vermogen van ca. 20% van het totaal van de begroting is bereikt. Verder wordt overwogen om naast de participerende kerken en organisaties ook van anderen (o.a. de Unie van Baptisten en het Confessioneel Gereformeerd Beraad binnen de PKN) een structurele bijdrage te ontvangen. Tevens wordt de mogelijkheid nagegaan om actiever giften te werven van de abonnees van het informatie-bulletin dat 3x per jaar verschijnt.

Daarnaast stelt het Algemeen Bestuur van E&M voor, dat de participanten bij opzegging van hun participatie of vermindering van hun jaarbijdrage nog minimaal één jaar aan hun toegezegde maximale bijdrage zullen voldoen.

De Generale Synode van Zuidhorn 2002 sprak uit, dat de bijdrage voor E&M geïnd zou worden door middel van een jaarlijkse collecte die op verzoek van DTEG in de kerken voor E&M gehouden zal worden. Deze collecte zou door DTEG ontvangen en vervolgens aan E&M afgedragen worden. Indien de inkomsten via de collectes onder het vastgestelde quotum komen, zou de penningmeester van DTEG het restantbedrag uit de algemene kas aanvullen. De eventuele meeropbrengsten van de collecte zouden ten goede komen aan E&M. Als instapbedrag werd voor de jaren 2003 – 2005 het bedrag van € 27.227 gevraagd. Met E&M is overeengekomen om aan deze toegezegde bijdrage gefaseerd te voldoen, namelijk € 18.150 in 2003, € 27.227 in 2004 en € 36.300 in 2005. Per 2006 zullen de Gereformeerde Kerken dan structureel aan hun financiële verplichtingen moeten voldoen van € 36.300 per jaar. Dit bedrag dient nog te worden aangepast aan de ontwikkeling van de loonkosten en de geldontwaarding.

Om de bekendheid van E&M en de betrokkenheid bij het werk te vergroten, werd besloten om in ieder geval gedurende de eerste drie jaren van participatie over te gaan tot de inning van de bijdrage door middel van een jaarlijkse collecte.

In de periode van het waarnemerschap hebben Deputaten vanaf 2000 jaarlijks een aanbevelingsbrief doen uitgaan met de vraag om een collecte voor het werk van E&M. Dat levert het volgende overzicht op, waarbij we vooraf de volgende opmerking willen maken: in 2000 en 2001 werden de collecte-gelden rechtstreeks naar E&M overgemaakt. Vanaf 2002 hebben deputaten verzocht om de bedragen aan DTEG over te maken om de geldstromen beter te kunnen overzien. In 2003 hebben nog maar enkele gemeentes hun bijdrage rechtstreeks aan E&M overgemaakt. Hun bijdragen zijn niet verrekend bij de financiële cijfers van DTEG, vandaar dat op de DTEG-jaarcijfers over 2002 en 2003 lagere bedragen vermeld staan.

	Begroting E&M	Werkelijke bedragen	Aantal kerken
2000	<i>geen bijdrage</i>	€ 1.873,95	19
2001	<i>geen bijdrage</i>	€ 9.155,10	37
2002	<i>geen bijdrage</i>	€ 12.390,97	± 75
2003	€ 27.227	€ 27.171,69	149
2004	€ 27.227	€ 27.967,71	nog niet bekend
2005	€ 27.227	nog niet bekend	

Uit deze gegevens blijkt, dat in 2003 ongeveer 120 kerken geen bijdrage leveren aan E&M, ondanks het besluit van de Generale Synode van Zuidhorn 2002 om de kerken te verzoeken dit bedrag bijeen te brengen door middel van een jaarlijkse collecte; ondanks de jaarlijkse collectebrief van DTEG met de bijgaande informatiebrief van E&M, een kanselmededeling, een kerkbladartikel en een leespreek; en ondanks de toezending van het E&M-info-bulletin 3x per jaar.

Vandaar dat Deputaten medio 2004 een indringende brief aan alle kerken hebben gestuurd om aan het verzoek van de Generale Synode te voldoen en zo als kerken aan de toegezegde financiële verplichting jegens E&M te voldoen.

Om deze reden dringen Deputaten er ook op aan, om nogmaals voor één periode, nl. van 2006-2008, de financiële bijdrage voor E&M door middel van een jaarlijkse collecte bijeen te brengen.

Omdat onze kerken, anders dan de CGK en de NGK, ook zelf het zendings/evangelisatiewerk onder moslims ter hand genomen hebben, is onze bijdrage voor 2003 vastgesteld op maximaal € 0,30 per ziel, terwijl het quotum voor de CGK en de NGK € 0,45 bedroeg. Onze kerken zouden dus jaarlijkse als participant € 36.300 bijdragen in de periode 2003-2005. Tevens ging E&M ermee akkoord om gedurende de jaren 2003-2005 als instapperiode genoeg te nemen met $\frac{3}{4}$ van dat bedrag, nl. € 27.200 per jaar. Ze waren daarbij ook nog eens bereid om dit bedrag gefaseerd te ontvangen.

De bedragen van € 0,30 en € 0,45 en het totaalbedrag van € 36.300 dienen jaarlijks geïndexeed te worden.

Inmiddels heeft de NGK besloten vanaf 2005 als participant € 0,65 per ziel bij te dragen aan E&M, terwijl de generale synode van de CGK voor de jaren 2005-2007 een bedrag van € 0,55 per ziel toegezegd heeft.

Deputaten willen voorstellen om in de komende periode de toezegging te verhogen tot € 40.000 per jaar. Dat is dan ongeveer € 0,33 per ziel. Daarmee blijft de bijdrage van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) gehandhaafd op het niveau zoals bij het aangaan van de participatie is afgesproken met E&M. In deze bijdrage is ook de verhoging van 2% op de begroting van E&M voor de reservering van het eigen vermogen inbegrepen.

Verder willen Deputaten nog het volgende opmerken.

In ons rapport aan de Generale Synode van Zuidhorn 2002 hebben wij uitgesproken "dat de besluitvorming over Evangelie & Moslims een aparte aanpak vraagt omdat de besluitvorming over participatie in deze vorm thuis hoort bij de synode en bovendien de uitvoering hiervan niet samenhangt met de overige dienstverlening van DTEG."

De Generale Synode van Zuidhorn 2002 sprak dan ook uit 'als Gereformeerde Kerken in Nederland te participeren in de stichting Evangelie & Moslims' (de cursivering is van ons). Daarbij is de wijze van participatie én de inning van de financiële bijdrage als participant op praktische gronden bij (het Centrum van) DTEG neergelegd is. Daarom lijkt het Deputaten niet wenselijk, om de risico's van een te lage bijdrage middels de jaarlijkse collecte ten laste te doen komen van de eventuele reserves van DTEG. Een eventueel tekort zou moeten worden aangevuld uit de algemene kas van onze kerken. Immers: niet DTEG participeert in de Stichting Evangelie & Moslims, maar de Gereformeerde Kerken. Deze mening zijn ook Deputaten Financiën en Beheer toegedaan. In de besluitvorming willen we dit ook expliciet vastleggen.

Omdat de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt als kerken in E&M participeren zijn Deputaten van mening, dat de besluiten over E&M afzonderlijk genomen dienen te worden en niet als een onderdeel van de besluitvorming over het werk van DTEG.

Vandaar dat deze rapportage ook op naam staat van de beide afgevaardigden die namens onze kerken in het bestuur van E&M vertegenwoordigd zijn.

L.W. de Graaff
L.E. Leeftink

7.14 Rapportage GemeenteNproject 2002-2004 en overgang naar SGO

7.8.1 RAPPORTAGE GEMEENTENPROJECT 2002-2004

GemeenteNproject heeft in de afgelopen periode een aantal belangrijke ontwikkelingen doorgemaakt. Een deel van die ontwikkelingen speelde zich af onder de verantwoordelijkheid van Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente. Over de periode tot 1 juli 2004 willen we graag verslag doen.

Doel

Visie, missie en instrumenten

GemeenteNproject is ontwikkeld vanaf 1996. De visie achter de oprichting was de overtuiging dat de kerken over een grote kapitaal aan jongvolwassenen beschikken. Dit kapitaal moet zoveel mogelijk benut worden. Daarom biedt GemeenteNproject handvatten en kennis op het gebied van ontwikkeling van de gemeente van Christus. GemeenteNproject ziet kans voor jongvolwassenen te fungeren als werkplaats en ontwikkelcentrum. Daarom luidt de missie van GP: gemeenteleden toerusten tot christenen, die hun omgeving in beweging zetten.

In de praktijk doen we dit met behulp van verschillende instrumenten. De *leerwerktrajecten, studiereizen en congressen*.

Leerwerktrajecten

Het tweejarig leerwerktraject bestaat uit vier weekenden en vijf dagen. Deze ontmoetingen zijn verdeeld in drie fasen:

- **Hart fase:** centraal staat verbondenheid met Christus en de onderlinge verbondenheid tussen gemeenteleden. Vanuit dit zicht ontstaat visie op gemeente-zijn en groei in liefde voor de plaatselijke gemeente; samen wordt studie gemaakt van bijbelse lijnen rond gemeente-zijn, de verhouding gemeenteopbouw en de aandachtsgebieden van de gemeente. Nadruk in deze fase ligt op de ontwikkeling van een christelijke houding in de eigen omgeving.
- **Gaven fase:** centraal staat het bijbelse spreken over gaven en ambten, de functie daarvan binnen de gemeente; verder komt aan de orde hoe gaven ontwikkeld kunnen worden binnen de gemeente en op welke aandachtsgebieden van gemeente-zijn de eigen gaven liggen.
- **Inzet fase:** centraal staat de inzet van het hart voor de gemeente op de plek die aansluit bij de gaven die God gegeven heeft. Deelnemers leren hoe ze zelf een levende steen kunnen zijn in hun gemeente en hoe ze hun gemeente kunnen dienen.

Studiereizen

Om het jaar wordt een studiereis georganiseerd naar het leven en werk van een reformator uit de 16^e eeuw. Doel van deze 'back tot the roots' reis is leren van de geloofstrijd waarin onze gereformeerde voorvaders tot hun overtuiging en belijdenis kwamen. Onder leiding van een inhoudelijk deskundige wordt het leven en werk van de reformator uitgediept. Begeleiders zorgen voor de toepassing van datgene wat geleerd en ervaren wordt naar de dag van vandaag.

Bereidheidscongressen

Om het jaar wordt een meerdaags congres georganiseerd. Doelen van dit congres zijn de kennismaking van jong volwassenen met GemeenteNproject en het toerusten van christenen tot gemeenteleden die hun omgeving in beweging zetten. Het is ook een ontmoeting voor deelnemers die GemeenteNproject eerder doorlopen hebben. Meerdere dagen wordt 's ochtends vanuit de bijbel een thema bestudeerd. 's Middags komt dit terug in workshops en 's avonds vindt een viering plaats rond het overkoepelende thema.

Resultaat

Ontwikkelingen 2002-2004

1. **Visie:** in 2004 is in samenwerking met Steunpunt Gemeenteopbouw een visiedocument verschenen: *Een huis van levende stenen*. Dit is besproken met de workshopleiders en deelnemers van Gemeentenproject Het document wordt afgesloten met de speerpunten voor de komende jaren.
2. **Organisatie** Per december 2003 is het voorzitterschap van GemeenteNproject overgaan van Klaas Koelewijn naar Joost Smit.
3. **Leerwerktrajecten.**
 - a. Met de inbreng van de workshopleiders en n.a.v. het visiedocument is het hele LWT doorgelicht. Onderdelen zijn beter op elkaar afgestemd. Van elke fase is de doelstelling helder omschreven. Het hele programma is hierdoor krachtiger geworden. Ook kunnen de afzonderlijke onderdelen beter in het totaal ingepast worden.

- b. In 2002 is het *vierde* leerwerktraject van start gegaan. In 2003 het vijfde en zesde. In 2004 het zevende traject. Doelstelling voor 2005: start van het achtste en negende Leerwerktraject
- 4. *Congressen*. In 2002 en 2004 zijn GP congressen gehouden in De Bron en Zelhem. De doelgroep voor deze congressen was breder: een moment voor 'gereformeerd Nederland' om in beweging te komen. Daarbij was de werving voor nieuwe Leerwerktrajecten één van de hoofddoelstellingen. De congressen werden gemiddeld door zo'n 600 jongeren bezocht.
- 5. *Studiereizen*. In 2003 is een studiereis gehouden naar het leven en werk van Maarten Luther. Studieleider tijdens de reis was prof. G.C. den Hertog.

7.8.2 OVERGANG GEMEENTENPROJECT NAAR DEPUTAGEN STEUNPUNT GEMEENTEOPBOUW

Op 13 januari 2004 is door het GemeenteNproject aan DTEG verzocht GemeenteNproject 'eervol ontslag' te verlenen om over te stappen naar Deputaten SGO. Voor GemeenteNproject is de hoofdreden dat het deputaatschap SGO wat verantwoordelijkheden en taken betreft dichterbij het werk van GemeenteNproject staat dan DTEG.

Argumenten van GemeenteNproject om de overstap te maken van Dteg naar Deputaten SGO:

- a. *Gemeenteopbouw en positionering*.
Binnen GemeenteNproject speelt de opbouw van de gemeente van Christus een grote rol. Zowel de opbouw als de uitbouw van die gemeente komt aan de orde. Dit is ook het terrein waar Deputaten SGO zich op bewegen. Daarom kan uit de positionering van GemeenteNproject onder Deputaten SGO een kruisbestuiving ontstaan. Dteg is op dit moment een conglomeraat van uitvoerende en beleidsmatige projecten op het gebied van de 'evangeliserende gemeente'. GemeenteNproject vindt dat ze niet past in de kern van de activiteiten van Dteg.
- b. *Ontwikkeling GemeenteNproject*.
Het GemeenteNproject heeft zich in de afgelopen jaren steeds meer ontwikkeld en de prioriteit gesteld op het gemeentelijk opbouwwerk in plaats van de focus op het missionaire daarin.
- c. *Doelgroepen*.
GemeenteNproject heeft belang bij een goede relatie met de kerken en de ambtsdragers. Zij kunnen jongeren stimuleren en begeleiden tijdens deelname aan GemeenteNproject. SGO heeft goede ingang bij die achterban en met name bij de ambtsdragers.

Reactie van DTEG op het verzoek van GP

DTEG heeft haar teleurstelling uitgesproken over het verzoek van GP omdat in GP gemeenteopbouw en missionaire houding van de gemeente samenkomen, en daarmee GP een belangrijke ingang kon zijn om het gemeentelven te doordringen van haar missionaire aard. Tegelijk heeft DTEG geconstateerd dat met de ontwikkeling van GP een ombuiging van een in theorie sterk missionaire insteek naar een bredere aandacht voor gemeenteopbouw heeft plaatsgevonden. Vanuit die ontwikkeling is er ook begrip voor de keus van GP voor SGO om aan te sluiten op het gebied van gemeenteopbouw. De teleurstelling van DTEG voor het verzoek is ook gelegen in het feit dat er veel tijd en energie geïnvesteerd is in het GP door het Centrum. DTEG heeft besloten te berusten in het verzoek en ingestemd met de voorgestelde procedure voor overdracht naar deputaten SGO.

Organisatorische consequenties

De overstap kon per 1 juli 2004 organisatorisch gerealiseerd worden. Een deel van de administratie van GemeenteNproject wordt door het centrum van SGO verzorgd. De overstap zal hierdoor op administratief gebied prima verlopen. Vanwege een aantal redenen kan de financiële administratie pas per 1 januari 2005 over.

Deze redenen zijn:

- er worden nu al facturen geboekt en betaald in 2004 via het bankrekeningnummer van Dteg;
- op de folders en posters met betrekking tot het Bereidheidcongres van D.V. 23- 27 september 2004 staat een verwijzing naar het bankrekeningnummer van Dteg;
- het automatisch innen van deelnemersgelden voor het Bereidheidcongres is geregeld via een bankrekeningnummer van Dteg.
- voor het betalen van cursusgelden voor leerwerktrajecten en storten van giften wordt in 2004 nog het bankrekeningnummer van Dteg gebruikt.

Besluitteksten

Deputaten Dteg en Deputaten SGO besluiten:

- 1 Per 1 juli 2004 de operationele verantwoordelijkheid voor de activiteiten van GemeenteNproject over te dragen van Dteg naar Deputaten SGO.
- 2 De financiële administratie van GemeenteNproject om genoemde redenen per 1 januari 2005 over te laten gaan. In deze periode zal het centrum van Dteg nog enige activiteiten uitvoeren voor het GemeenteNproject en hierover aan het centrum van SGO rapporteren.
- 3 De voorgenomen bijdrage in de begroting van Dteg aan het GemeenteNproject á € 5.000,00 zal worden overgedragen aan Deputaten SGO.
- 4 De inzet van het centrum van SGO aan de administratie voor het GP aan Dteg zal m.i.v. juli 2004 niet meer doorbelast worden aan Dteg.

7.15 Samenwerking in de evangelisatie

ZOUT december 2004

Veel evangelisatiecommissies en kerkenraden denken na over samenwerking op het gebied van evangelisatie; samenwerking met andere kerken en groeperingen.

Met vaste regelmaat wordt Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente (DTEG) op dit punt om advies gevraagd. Natuurlijk kan niet ingegaan worden op concrete omstandigheden waarmee een plaatselijke gemeente te maken heeft. Wèl kunnen deputaten kerken en gemeenteleden dienen met een aantal bijbelse overwegingen en praktische richtlijnen. Dit artikel moet ook zo gelezen worden: als een bijdrage voor de meningsvorming op plaatselijk niveau.

*Namens Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeente,
L.E. Leeftink*

Kerk-zijn in en voor de veranderende wereld

Hoe lieflijk zijn de voeten van hen die een goede boodschap brengen.

(Romeinen 10 : 15, Jesaja 52 : 7)

- De wereld toen ...
Johan (63 jaar): Als kind woonde ik in een lange straat. In die straat woonde één ongelovig, heidens gezin; die mensen gingen nooit naar de kerk.
- ... en de wereld nu ...
Ben (32 jaar): Ik werk op een groot kantoor, daar ben ik de enige christen.
- ... en een mens van nu ...
De verkoper van kettinkjes met religieuze symbolen vertelt:

Er komt een meisje binnen en zij vraagt om een kruisje. Hij geeft er een en dan zegt zij: 'Nee, die bedoel ik niet. Ik bedoel er zo eentje met een mannetje eraan ...' Zij zet zich niet af tegen de betekenis ervan. Zij hangt die ook niet aan. Zij is totaal onwetend. Schokkend, zo'n ervaring. God verdween uit Jorwerd, schreef Geert Mak. God verdwijnt ook uit de Nederlandse samenleving. Hij verdwijnt naar de zijlijn en naar de binnenkamer. Eigenlijk moeten we zeggen: God verdwijnt uit ons blikveld, want het raakt ook ons als christenen.

Hoe was de opdracht ook al weer?

Hoewel de cijfers niet overal gelijk zullen zijn, is het overgrote deel van de Nederlandse bevolking in onze tijd niet-christelijk. De ongelovigen, de klinkklare heidenen van vandaag wonen niet meer alleen maar in de grote steden of de socialistische bolwerken van weleer. Het zijn ook niet de duizenden moslims, die als gastarbeiders of asielzoekers ons land zijn binnengekomen. Nee, het zijn onze burens, collega's, plaatsgenoten geworden. Zij hebben vaak het Evangelie niet verworpen, maar zeker voor de jongere generaties geldt, dat ze Christus gewoon niet kennen.

In het boek *De klok van nieuw leven* van drs. C.J. Haak wordt het hele traject van evangelisatie vergeleken met de twaalf uren van de klok. Bovenaan, op het twaalfde uur, bevindt zich de gemeente van Christus. Haar leden, de gelovigen, moeten en willen erop uit, om aan andere mensen het Evangelie van Jezus Christus te vertellen. Onderaan, bij het zesde uur, vindt de ontmoeting met de wereld plaats. Samen slaan de gelovige en de 'nog-niet-gelovige' de weg in naar de Here Jezus en naar Zijn gemeente. Het evangelisatietraject bereikt zijn hoogtepunt, wanneer beiden zich weer bovenaan bevinden, in de gemeente van Christus. Dan wordt de nieuwe gelovige feestelijk ontvangen als medechristen. Tegelijk is dat hoogtepunt geen eindpunt, maar juist de start van een nieuwe rondgang. De Here Jezus draagt immers alle christenen op, om er op uit te gaan en weer andere mensen te bereiken met het goede nieuws van zijn komst.

Volgens dit schema kent evangelisatie een 'ga-structuur' en een 'kom-structuur'.

Centraal daarbij staat de ontmoeting met de levende Heer. Hij wil zondige mensen, die Hem niet kennen en erkennen, tot geloof en nieuw leven brengen. Zodat ze gaan functioneren als levende leden van zijn gemeente (zie ook Zondag 21 H.C.), die zich in heel hun leven wijden aan God.

Het is de Here Jezus Zelf, die de gelovigen er op uit stuurt. Hij is het ook, die iedereen oproept om naar Hem toe te komen. Hij belooft daarbij, dat Hij er Zelf in dat hele traject bij zal zijn. Hij zorgt voor kracht om 'te gaan' bij de bestaande gelovigen. Hij zorgt voor interesse bij de niet-gelovigen zodat ze 'komen'. Hij zorgt ervoor, dat alle weerstanden overwonnen worden, zodat Zijn kerk op aarde niet verdwijnt, maar tot haar volle getal zal komen.

Het belangrijkste doel van iedere vorm van evangelisatie is, dat mensen de Verlosser Jezus Christus leren kennen en belijden als hun Heer en Heiland. In Handelingen 4:12 lezen we: 'Door niemand anders dan Jezus Christus kunnen wij gered worden, want zijn naam is de enige op aarde die redding biedt voor de mens' [Nieuwe Bijbelvertaling].

In dat opzicht valt de stelling te verdedigen: *'Bij evangelisatie gaat het erom, mensen tot Jezus Christus te brengen, niet tot de kerk'*.

Maar zodra mensen tot Jezus Christus gebracht worden en Hem als hun Verlosser gaan aanvaarden, komt de gemeente van Jezus Christus in beeld als de plaats, waar dat geloof beleefd en op niveau gehouden wordt.

In de Bijbel is de relatie tussen de gelovige en Christus onlosmakelijk verbonden met de relatie tussen de gelovige en zijn medechristenen. Daarom wordt in de Bijbel ook op verschillende plaatsen gesproken over de gemeente als het lichaam van Christus. Dáár wordt de Here Jezus als Hoofd erkend.

'Eerst Christus en dan de kerk' is een volgorde en mag nooit een scheiding worden. Daarom zal evangelisatie erop gericht moeten zijn, dat mensen tot geloof in Jezus Christus komen en zich door het belijden van hun geloof voegen bij de gemeente van Christus. Want geloof en contact met God door Jezus Christus is niet los van de kerk verkrijgbaar.

Tegelijk benadrukken wij, dat het er bij elke vorm van evangelisatie om gaat, om mensen het goede nieuws van Jezus Christus te vertellen. Die open houding van bewogenheid naar mensen, die verloren dreigen te gaan als ze Jezus niet erkennen als hun Heer en Verlosser, mag naar onze mening niet beknot worden door een onevenredig zware nadruk op regels en afspraken.

Een aantal jaren geleden hebben Deputaten Evangelisatie (toen nog onder de naam LVEA) een brochure uitgebracht van de hand van ds. P.H. van der Laan onder de titel '*Kan het samen?*' Daarin maakten we onderscheid tussen verschillende niveaus van samenwerkingen. Graag willen we deze onderscheidingen nog een keer benadrukken.

Samenwerking met verschillende partijen

Afhankelijk van het niveau is samenwerking met verschillende partijen mogelijk.

Naar onze mening mag samenwerking tussen een Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) en een Christelijke Gereformeerde Kerk op het gebied van evangelisatie principieel gezien geen problemen opleveren, gelet op de ontwikkelingen van de laatste jaren op het gebied van kerkelijke eenheid tussen onze beide kerken. Verschillen in visie zullen voelbaar blijven. Wel kunnen de beide kerken van elkaar leren.

De Gereformeerde Kerken kunnen van de Christelijke Gereformeerde Kerken telkens opnieuw leren, dat het accent op het geloof in Christus belangrijk is. Het weigeren van samenwerking omdat er nu eenmaal geen kerkelijke eenheid is, is ongenueanceerd en overschaduwde het hart van het Evangelie.

Anderzijds kunnen de Christelijke Gereformeerde Kerken van de Gereformeerde Kerken leren, dat kerkelijke gescheidenheid beslist een moeilijk punt is in het evangelisatiewerk. In het evangelisatiewerk is het heen werken naar de gemeente van Christus van groot belang. Daarom is het nodig om duidelijk, eerlijk en open te zijn over de kerkelijke verdeeldheid.

Verschillende niveaus van samenwerking op evangelisatiegebied

informerend samenwerken: kerken informeren elkaar over het eigen werk om zodoende overlap of gaten in werkgebied of doelgroep te voorkomen. Op dit laagste niveau kan oog zijn voor allerlei kerken die zich met evangelisatie bezig houden. Hier is ook samenwerking mogelijk met baptisten, evangelischen en hervormden. Te denken valt aan een folderactie in een nieuwe wijk: de kerken presenteren zich gezamenlijk met een welkomst attentie.

organiserend samenwerken: men maakt afspraken om bij overeenkomstige of gerelateerde activiteiten het werkgebied te vergroten of te verdiepen zonder daadwerkelijk samen te werken (bijv. de één doet zijn marktkraam op even weken, de ander op oneven weken). Men kan afvaardigingen sturen naar elkaars evangelisatievergaderingen, elkaars notulen uitwisselen, literatuur uitwisselen, elkaar op de hoogte stellen van evangelisatievormen en dergelijke.

toerustend samenwerken: men werkt samen op gebied van toerusting, om de kosten (van cursussen e.d.) te drukken. Op dit niveau is een gemeenschappelijke visie op het geloof nodig. De evangelisatiecommissies van de verschillende samenwerkende kerken kunnen hun vormen van evangelisatiewerk naast elkaar zetten en de werksoorten toetsen. Dan kan bekeken worden waar wel en waar niet samenwerking mogelijk is.

uitvoerend samenwerken: men treedt gezamenlijk op in de eigenlijke acties. Dat kan omdat er net als bij het vorige punt overeenstemming in de leer is geconstateerd. Als voorbeeld kan gedacht worden aan het samen bemannen van een marktkraam, en ook het verwijzen naar elkaars kerk.

Uitvoerend samenwerken kent verschillende fases, zoals werving, toeleiding en inlijving. wervingsactiviteiten kunnen gezamenlijk worden opgezet en uitgevoerd; in de volgende fase van toeleiding worden belangstellenden verder geleid in de richting van de eigen kerkelijke structuur, zodat de betrokkenen maar met één kerk te maken hebben. Hier is naar de belangstellenden helderheid nodig over de kerkelijke verdeeldheid: wat

verbindt de kerken die wervend samenwerken, en wat scheidt hen (nog)? En waarom werken ze toch samen?

de inlijving van nieuwe gelovigen in de kerk van Christus is het sluitstuk van de directe evangelisatie. Dan staat de klok weer op 12 uur.

7.16 Publicaties

Peter Wierenga

Katern van Zout

Missionaire catechese

Ik hou van de stad

Dienst (Over de missionaire gemeente (drie artikelen)

Bomen planten (2004)

Jong verleerd oud verweerd (2004)

Reformatie

Evangelisatie en internet 1

Evangelisatie en internet 2

Websiteartikelen

Contact, Op weg, Onderweg

Denken in fasen

Brochures

Missionaire bijbelstudies 1

Missionaire bijbelstudies 2

Diverse bijbelstudies voor groepen

Presentaties (lezingen) met hand-outs en naslagmateriaal

Kerk in de 21e eeuw (voorjaar 2002)

Missionaire Catechese: van Alpha, Bijbel Open en Christelijk geloof (2003)

Hoe mensen tot geloof komen: feiten en cijfers (2003)

Emmaüs: achtergronden en visie (2003)

Leiderschap in de kerk (2004)

Kansen en bedreigingen voor kleine gemeentes (2002)

Evangeliseren via relaties (2003)

Christus voorstellen, hoe en wat (2002)

De onzichtbare God voorstellen (2004)

Opdracht, verlangen, verwachten, zien (2004)

De aantrekkelijke gemeente (2003)

Dteg in een 5 minuten (2002)

De klok van nieuw leven als visiemodel (2003)

Samenwerken in evangelisatie (2002)

Bijbelstudies over 'hoe mensen denken'

6 stuks, gepubliceerd bij de interviews in ZOUT, maar dan op de website

L.E. Leefink

Wegwijs jaargang 58, nr. 2 (februari 2004)

Mensen bij de kerk is Gods werk

Missionair zijn: moeilijk en uitdagend

Katern van Zout nr. 10 (dec. 2004)

Samenwerken in de Evangelisatie

7.17 Termen en afkortingen

GKV	Gereformeerde Kerken vrijgemaakt
GP	GemeenteNproject: project van DTEG
GS	Generale synode
GVI	GVI, steunpunt gemeenteopbouw
GZB	Gereformeerde Zendingsbond
IZB	Inwendige zendingsbond
KO	Kerkenordering
KSB	<i>Kinderspaarbijbel</i> : project van DTEG
LVEA	Landelijk Verband voor Evangelisatie-Arbeid
NLG	Nederlandse gulden
OCG	<i>Oriëntatiecursus Christelijk Geloof</i>
<i>Opdracht</i>	Toerustingsblad: project van DTEG
Primi	Door de synode aangestelde deputaten voor een synodeperiode
Project	Een activiteit met een eigen doelstelling en te behalen resultaten
Projectleider	Persoon die een projectteam aanstuurt
Projectteam	Een groep mensen die een project realiseert
RLO	Omroepondersteuning: project van DTEG
Secundi	Benoemde vervangers voor uitvallende primi tijdens een synodeperiode
SWB	Stichting Werkgroep Bijbelcursus
Synodeperiode	Een periode tussen twee synodes waarbinnen een opdracht wordt uitgevoerd
V&A	(Projectteam) Vluchtelingen en Allochtonen

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage IX - I

**Statuut van de Theologische Universiteit van
de
Gereformeerde Kerken in Nederland**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 9.1 Statuut van de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland

A. De Universiteit

Artikel 1 - instelling

De Gereformeerde Kerken in Nederland onderhouden overeenkomstig artikel 18 van de kerkorde een theologische universiteit voor de wetenschappelijke vorming tot dienaar van het Woord.

Artikel 2 - grondslag

De universiteit is in haar arbeid gebonden aan de leer van de Heilige Schrift, zoals die is samengevat in de belijdenisgeschriften van de kerken.

Artikel 3 - doelstelling

- 3.1 De studie aan de universiteit is gericht op de wetenschappelijke, geestelijke en praktische vorming of gereformeerd predikant en op de beoefening van de gereformeerde theologie. De universiteit verzorgt daartoe wetenschappelijk onderwijs, verricht wetenschappelijk onderzoek en vervult daarnaast taken op het gebied van de kerkelijke dienstverlening.
- 3.2 De wetenschappelijke, geestelijke en praktische vorming van de student is gericht op het bijbrengen van zodanige kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes, dat een afgestudeerde:
 - zelfstandig kan functioneren als gereformeerd predikant;
 - zelfstandig kan functioneren op de verschillende deelgebieden van de theologie;
 - in aanmerking kan komen voor een vervolgopleiding tot theologisch onderzoeker.

Artikel 4 - rechtspersoonlijkheid en naam

- 4.1 Krachtens besluit van de generale synode Berkel en Rodenrijs 1996 (Acta art. 79) zijn de kerken in generaal synodaal verband de rechtspersoon waarvan de universiteit uitgaat.
- 4.2 De naam van de universiteit luidt op grond hiervan: 'Theologische Universiteit van de gezamenlijk rechtspersoonlijkheid bezittende Gereformeerde Kerken in Nederland (vrijgemaakt)'.
- 4.3 De in het dagelijks verkeer te gebruiken verkorte naamsaanduiding is: 'Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland (vrijgemaakt)'.
- 4.4 In dit statuut worden de Gereformeerde Kerken in Nederland aangeduid als 'de kerken', de generale synode van deze kerken als 'de generale synode' en de theologische universiteit als 'de universiteit'.

Artikel 5 - aangewezen instelling

De universiteit is een door de overheid aangewezen instelling in de zin van de wet.

Artikel 6 - vestiging

De universiteit is gevestigd te Kampen.

B. Bestuur

Artikel 7 - bestuur

- 7.1 Het bestuur van de universiteit is door de generale synode opgedragen aan het college van bestuur.
- 7.2 Het college van bestuur is belast met het algemeen bestuur van de universiteit in al zijn onderdelen.
- 7.3 Het algemeen bestuur omvat onder meer:
 - a. het bepalen van het algemeen beleid van de universiteit en het toezien op de realisatie daarvan;
 - b. het zorg dragen voor de continuïteit van de organisatie;
 - c. het beheer van de financiële en overige middelen van de universiteit;
 - d. het uitoefenen van de taken en bevoegdheden die aan het college van bestuur als instellingsbestuur zijn opgedragen dan wel het doen uitoefenen daarvan krachtens delegatie of mandaat;
 - e. het uitoefenen van het bevoegd gezag van de universiteit;

- f. het doen van (voordrachten voor) benoemingen.
- 7.4 Het college van bestuur is in de uitoefening van zijn functies gebonden aan dit statuut en aan de besluiten van de generale synode.
- 7.5 Het college van bestuur brengt aan iedere gewone generale synode verslag uit over het functioneren van de universiteit en legt daarbij verantwoording af van het door hem gevoerde beleid en beheer.

Artikel 8 - college van bestuur

- 8.1 Het college van bestuur bestaat uit vijf leden, te weten twee predikanten-theologen, een financieel deskundige, een jurist en een onderwijskundige.
- 8.2 De leden van het college van bestuur alsmede hun secundi worden door de generale synode benoemd en ontslagen.
- 8.3 Benoemingen gebeuren op voordracht van het zittende college van bestuur, waarbij voorafgaande instemming nodig is van het college van toezicht.
- 8.4 Voor elk van de leden van het college van bestuur benoemt de generale synode een secundus met dezelfde hoedanigheid, eveneens op voordracht van het zittende college van bestuur en met voorafgaande instemming van het college van toezicht.
- 8.5 De leden van het college van bestuur worden benoemd voor een periode van drie jaren. Zij zijn tweemaal herbenoembaar voor een nieuwe periode van drie jaren, behoudens afwijking door de generale synode in bijzondere gevallen. Het college van bestuur hanteert een rooster van aftreden, waarbij het gelijktijdig aftreden van de predikanten-theologen zoveel mogelijk wordt vermeden.
- 8.6 Als voorwaarde voor benoeming als lid van het college van bestuur en als secundus geldt dat men belijdend lid moet zijn in volle rechten van één van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Indien een lid van het college van bestuur of een secundus niet langer aan deze benoemingsvoorwaarde voldoet, dient hij het college van bestuur hiervan onverwijld in kennis te stellen. Het niet langer voldoen aan deze benoemingsvoorwaarde brengt mee dat men van rechtswege ophoudt lid dan wel secundus van het college van bestuur te zijn.
- 8.7 De leden van het college van bestuur alsmede hun secundi ondertekenen bij aanvang van hun werkzaamheden het daartoe bestemde ondertekeningsformulier voor het college van bestuur.
- 8.8 Indien naar oordeel van het college van bestuur een lid of een secundus in de vervulling van zijn taak als lid of secundus ernstig tekortschiet of zich gedraagt op een wijze die het aanzien van het college van bestuur of de universiteit kan schaden, kan het college van bestuur hem tijdelijk of blijvend schorsen in de uitoefening van zijn functie. Een besluit hiertoe kan door het college van bestuur slechts worden genomen nadat betrokkene is gehoord in een vergadering van het college van bestuur dan wel betrokkene kenbaar heeft gemaakt daarvan geen gebruik te willen maken.
- 8.9 Het college van bestuur verkiest uit zijn midden een voorzitter, een secretaris en een penningmeester.
- 8.10 Indien sprake is van langdurige verhindering dan wel van blijvende schorsing van een lid van het college van bestuur dan wel van het ontstaan van een tussentijdse vacature roept het college van bestuur de desbetreffende secundus op.

Artikel 9 - werkwijze college van bestuur

- 9.1 Het college van bestuur vergadert zo vaak het belang van de universiteit dat vereist, maar tenminste vijf keer per jaar.
- 9.2 Het college van bestuur draagt er zorg voor dat het regelmatig aandacht schenkt aan alle onderdelen van het bestuur. Het bepaalt zijn eigen werkwijze.
- 9.3 De voorzitter roept op ter vergadering. Een extra vergadering wordt belegd indien twee andere leden van het college van bestuur daarom gemotiveerd verzoeken.
- 9.4 De vergaderingen van het college van bestuur worden als regel bijgewoond door beide leden van de dagelijkse leiding.
- 9.5 Het college van bestuur informeert het college van toezicht omtrent zijn werkzaamheden door toezending van de notulen van de vergaderingen van het college van bestuur, behoudens comité-zaken, aan het college van toezicht.
- 9.6 Het college van bestuur vergadert tenminste één keer per jaar gezamenlijk met het college van toezicht onder leiding van de voorzitter van het college van bestuur. In deze gecombineerde vergadering worden de volgende zaken besproken:
 - a. het jaarlijkse rapport van het college van toezicht als bedoeld in artikel 14.1;
 - b. voordrachten aan de generale synode van gewoon hoogleraren, buitengewoon hoogleraren alsmede universitair hoofddocenten en universitair docenten met een

- aanstelling voor onbepaalde tijd;
- c. voorgenomen benoemingen van universitair hoofddocenten, universitair docenten en postdoctoraal onderzoekers met een aanstelling voor bepaalde tijd;
- d. voordrachten aan de generale synode van leden van het college van het bestuur alsmede van de hoogleraar of universitair docent van een andere universiteit in het college van toezicht;
- e. voorstellen voor disciplinaire maatregelen en/of ontslag;
- f. zaken waarvan het college van bestuur of het college van toezicht van mening is dat daarvoor een breed draagvlak nodig is.

In deze gecombineerde vergadering neemt het college van bestuur de beslissingen. Over de zaken genoemd onder b, c, d en e is de instemming van het college van toezicht nodig.

- 9.7 Het college van bestuur verstrekt aan de pers een kort verslag van hetgeen in zijn vergaderingen wordt behandeld.

Artikel 10 - verantwoording aan generale synode

- 10.1 Het college van bestuur verantwoordt het door hem gevoerde bestuur in een rapport aan de generale synode. Het rapport geeft inzicht in de hoofdlijnen van beleid en uitvoering daarvan. Het rapport vermeldt op welke wijze uitvoering is gegeven aan door de generale synode gegeven opdrachten.
- 10.2 Het rapport van het college van bestuur aan de generale synode bevat mede de rapportage omtrent het door het college van toezicht uitgeoefende toezicht conform artikel 14.2.
- 10.3 Het rapport van het college van bestuur aan de generale synode bevat mede een samenvatting van het overleg dat is gevoerd met het universiteitsberaad conform artikel 25.2.

C. Toezicht

Artikel 11 - toezicht

- 11.1 De uitoefening van het toezicht aan de universiteit is krachtens mandaat van het college van bestuur opgedragen aan het college van toezicht.
- 11.2 Het toezicht is er op gericht dat het onderwijs en het onderzoek aan de universiteit en de kerkelijke dienstverlening door de universiteit in overeenstemming zijn met de Heilige Schrift en de belijdenisgeschriften van de kerken en dat het gereformeerde en wetenschappelijke karakter van de universiteit wordt bevorderd.
- 11.3 Bij de uitoefening van het toezicht richt het college van toezicht zich met name op:
- a. het weren van alles wat in onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening met Gods Woord en de gereformeerde confessie in strijd is;
 - b. het handhaven van het wetenschappelijk niveau van onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening;
 - c. het geven van inhoudelijke stimulansen om onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening zoveel mogelijk te bevorderen;
 - d. het tijdig signaleren van inhoudelijke probleempunten in onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening;
 - e. het omgaan met veranderingen in theologisch inzicht en de gevolgen daarvan voor onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening;
 - f. het beoordelen en beantwoorden van eventuele bezwaren die tegen leer of leven van (emeritus-) docenten worden ingebracht.
- 11.4 Het college van toezicht oefent het toezicht zelfstandig uit. Het college van toezicht heeft geen bestuursbevoegdheid.

Artikel 12 - college van toezicht

- 12.1 Het college van toezicht bestaat uit negen predikanten-theologen en één hoogleraar of universitair docent van een andere universiteit.
- 12.2 De leden van het college van toezicht worden door de generale synode benoemd en ontslagen.
- 12.3 De benoeming van de predikanten-theologen in het college van toezicht gebeurt op voordracht van de particuliere synoden. De benoeming van de hoogleraar of universitair docent van een andere universiteit in het college van toezicht gebeurt op voordracht van het college van bestuur met instemming van het college van toezicht.
- 12.4 Voor elk van de predikanten-theologen in het college van toezicht benoemt de generale synode een secundus op voordracht van de respectievelijke particuliere synoden. Voor de hoogleraar of universitair docent van een andere universiteit in het college van toezicht benoemt de generale synode een secundus op voordracht van het college van bestuur met instemming van het

- college van toezicht.
- 12.5 De leden van het college van toezicht worden benoemd voor een periode van drie jaren. Zij zijn tweemaal herbenoembaar voor een nieuwe periode van drie jaren. Het college van toezicht hanteert een rooster van aftreden en maakt a.s. vacatures tijdig aan de desbetreffende particuliere synoden bekend.
- 12.6 Als voorwaarde voor benoeming als lid van het college van toezicht en als secundus geldt dat men belijdend lid moet zijn in volle rechten van één van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Indien een lid van het college van toezicht of een secundus niet langer aan deze benoemingsvoorwaarde voldoet, dient hij het college van bestuur hiervan onverwijld in kennis te stellen. Het niet langer voldoen aan deze benoemingsvoorwaarde brengt mee dat men van rechtswege ophoudt lid dan wel secundus van het college van toezicht te zijn.
- 12.7 De leden van het college van toezicht alsmede hun secundi ondertekenen bij aanvang van hun werkzaamheden het daartoe bestemde ondertekeningsformulier voor het college van toezicht.
- 12.8 Indien naar oordeel van het college van toezicht een lid of een secundus in de vervulling van zijn taak als lid of secundus ernstig tekortschiet of zich gedraagt op een wijze die het aanzien van het college van toezicht of de universiteit kan schaden, kan het college van toezicht hem tijdelijk of blijvend schorsen in de uitoefening van zijn functie. Een besluit hiertoe kan door het college van toezicht slechts worden genomen nadat betrokkene is gehoord in een vergadering van het college van toezicht dan wel betrokkene kenbaar heeft gemaakt daarvan geen gebruik te willen maken.
- 12.9 Het college van toezicht verkiest uit zijn midden een voorzitter, een secretaris en een assessor.
- 12.10 Indien sprake is van langdurige verhindering dan wel van blijvende schorsing van een lid van het college van toezicht dan wel van het ontstaan van een tussentijdse vacature roept het college van toezicht de desbetreffende secundus op.

Artikel 13 - werkwijze college van toezicht

- 13.1 Het college van toezicht oefent zijn reguliere taken onder meer uit door het voeren van gesprekken met, het brengen van collegebezoeken aan, het kennis nemen van publicaties van en het onderhouden van persoonlijke contacten met de (emeritus-) docenten en andere onderwijsgevenden en onderzoekers aan de universiteit.
- 13.2 Het college van toezicht vergadert zo vaak een goede taakuitoefening dat vereist, maar tenminste vier keer per jaar.
- 13.3 De voorzitter roept op ter vergadering. Een extra vergadering wordt belegd indien twee andere leden van het college van toezicht daarom gemotiveerd verzoeken.
- 13.4 De vergaderingen van het college van toezicht worden als regel bijgewoond door de rector.
- 13.5 Het college van toezicht vergadert tenminste één keer per jaar gezamenlijk met het college van bestuur. Dit betreft de gecombineerde vergadering als bedoeld in artikel 9.6.
- 13.6 Kerken of kerkleden die een gemotiveerd bezwaar wensen in te dienen tegen een mondelinge of schriftelijke uitlating van een (emeritus-) docent of andere onderwijsgevende of onderzoeker, richten dit aan het college van toezicht. Zij doen dit zo spoedig mogelijk, tot uiterlijk één jaar na de desbetreffende uitlating.
- 13.7 Het college van toezicht is in de uitoefening van zijn functies gebonden aan dit statuut en aan de besluiten van de generale synode. Het oefent zijn toezicht uit volgens de regeling in het Protocol voor het toezicht op het onderwijs en onderzoek, dat is vastgesteld door het college van bestuur.
- 13.8 Indien naar oordeel van het college van toezicht disciplinaire maatregelen en/of onvrijwillig ontslag nodig zijn jegens een (emeritus-) docent of andere onderwijsgevende of onderzoeker, doet het daarvoor een voorstel dat wordt behandeld in een gecombineerde vergadering van het college van toezicht met het college van bestuur. Het college van bestuur beslist als het bevoegd gezag.
- 13.9 Het college van toezicht informeert het college van bestuur omtrent zijn werkzaamheden door toezending van de notulen van de vergaderingen van het college van toezicht.

Artikel 14 - verantwoording aan college van bestuur

- 14.1 Het college van toezicht verantwoordt het door hem uitgeoefende toezicht jegens het college van bestuur in een jaarlijks rapport aan het college van bestuur. Deze rapportage wordt in een gezamenlijke vergadering van het college van bestuur en het college van toezicht besproken.
- 14.2 De rapportage omtrent het door het college van toezicht uitgeoefende toezicht welke is bestemd voor de generale synode wordt door het college van toezicht uitgebracht aan het college van bestuur en maakt onderdeel uit van het rapport van het college van bestuur aan de generale synode.

D. Dagelijkse leiding

Artikel 15 - dagelijkse leiding

- 15.1 De dagelijkse leiding van de universiteit wordt door het college van bestuur opgedragen aan de rector van de universiteit en de directeur. Zij vormen tezamen de dagelijkse leiding.
- 15.2 De dagelijkse leiding draagt jegens het college van bestuur de directe verantwoordelijkheid voor de reguliere voortgang van onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening. Zij oefent de taken en bevoegdheden uit die het college van bestuur haar heeft opgedragen krachtens mandaat. De rector richt zich daarbij met name op de wetenschappelijke kwaliteit van onderwijs en onderzoek en kerkelijke dienstverlening, terwijl de directeur is belast met de organisatie van onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening, een verantwoord beheer van de middelen en het personeelsbeleid.
- 15.3 De dagelijkse leiding stelt tenminste de volgende adviescommissies in:
- a. opleidingscommissie;
 - b. commissie wetenschapsbeoefening;
 - c. commissie in- en externe betrekkingen;
 - d. personeels-/beheerscommissie.
- In deze adviescommissies wordt geen zitting genomen door leden van het college van bestuur en leden van het college van toezicht.

Artikel 16 - rector

- 16.1 De rector van de universiteit wordt benoemd door het college van bestuur op voordracht van de senaat.
- 16.2 Voor benoeming als rector komen in aanmerking de gewoon hoogleraren van de universiteit. Zij worden bij voorkeur bij toerbeurt benoemd.
- 16.3 De normale duur van het rectoraat is drie jaren. Voordracht en benoeming vinden uiterlijk acht maanden vóór het ingangstijdstip van het rectoraat plaats. Vanaf dat ogenblik wordt de a.s. rector door de dagelijkse leiding over de uitvoering van het beleid zo goed mogelijk geïnformeerd.
- 16.4 Taken en bevoegdheden van de rector worden door het college van bestuur in een instructie vastgesteld.
- 16.5 Het college van bestuur benoemt bij langdurige of blijvende verhindering van de rector op voordracht van de senaat een waarnemend rector.

Artikel 17 - directeur

- 17.1 De directeur van de universiteit wordt benoemd door het college van bestuur.
- 17.2 Als voorwaarde voor benoeming tot directeur geldt dat men belijdend lid moet zijn in volle rechten van één van de Gereformeerde Kerken in Nederland of van één van de (buitenlandse) kerken waarvan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft uitgesproken dat deze te herkennen zijn als kerken van Jezus Christus die zich onderwerpen aan Gods Woord en zich gebonden weten aan de gereformeerde belijdenissen. Indien de directeur niet langer aan deze benoemingsvoorwaarde voldoet, dient hij het college van bestuur hiervan onverwijld in kennis te stellen. Het niet langer voldoen aan deze benoemingsvoorwaarde brengt mee dat de benoeming als directeur van rechtswege eindigt. Deze benoemingsvoorwaarde dient te worden opgenomen in de individuele overeenkomst met de directeur.
- 17.3 De omvang van de functie wordt door het college van bestuur bepaald.
- 17.4 Taken en bevoegdheden van de directeur worden door het college van bestuur in een instructie vastgesteld.

E. Docentenvergadering

Artikel 18 - samenstelling

De docentenvergadering bestaat uit alle leden van het wetenschappelijk personeel in vaste dienst die werkzaam zijn in het onderwijs.

Artikel 19 - taken en werkwijze

- 19.1 De docentenvergadering oefent alle taken en bevoegdheden uit inzake het onderwijs die niet specifiek zijn opgedragen aan de senaat.
- 19.2 De docentenvergadering fungeert als examencommissie in de zin van de wet.
- 19.3 De docentenvergadering brengt advies uit aan het college van bestuur bij vacatures als bedoeld

in artikel 28.1 en 28.2.

- 19.4 De docentenvergadering komt zo vaak bijeen als een goede taakuitoefening dat vereist, maar tenminste zes keer per jaar.
- 19.5 De docentenvergadering kiest zijn eigen voorzitter.
- 19.6 De voorzitter roept op ter vergadering. Een extra vergadering wordt belegd indien twee andere leden van de docentenvergadering daarom gemotiveerd verzoeken.
- 19.7 De docentenvergadering wordt als regel bijgewoond door de rector.

F. Senaat

Artikel 20 - samenstelling

- 20.1 De senaat bestaat uit de gewoon hoogleraren.
- 20.2 Buitengewoon hoogleraren, bijzonder hoogleraren alsmede universitair hoofddocenten en universitair docenten in volledige of niet volledige dienst kunnen op uitnodiging van de rector de vergaderingen van de senaat bijwonen en hebben daar adviserende stem.
- 20.3 De rector is voorzitter van de senaat. De senaat wijst uit zijn midden een secretaris aan.

Artikel 21 - taken

De senaat is belast met de volgende taken:

- a. het beoordelen van dissertaties en het toelaten tot promoties;
- b. het adviseren van het college van bestuur inzake de verlening van eredoctoraten;
- c. het adviseren van het college van bestuur inzake de aanstelling van assistenten in opleiding (AIO's);
- d. het doen van voordrachten aan het college van bestuur inzake de benoeming van de rector alsmede in voorkomend geval van de waarnemend rector.

Artikel 22 - werkwijze

- 22.1 De senaat vergadert zo vaak een goede taakuitoefening dat vereist, maar tenminste twee keer per jaar.
- 22.2 De rector roept op ter vergadering. Een extra vergadering wordt belegd indien twee andere leden van de senaat daarom gemotiveerd verzoeken

G. Universiteitsberaad

Artikel 23 - samenstelling

- 23.1 Het universiteitsberaad bestaat uit de vertegenwoordigers van alle daartoe door de generale synode aangewezen generaal-synodale deputaatschappen. Elk generaal-synodaal deputaatschap wijst daartoe voor de duur tot de volgende generale synode een deputaat aan als vertegenwoordiger in het universiteitsberaad alsmede een secundus.
- 23.2 Aan het universiteitsberaad wordt van de zijde van de universiteit deelgenomen door het college van bestuur, het college van toezicht, de dagelijkse leiding en de docenten alsmede door de stagementoren.

Artikel 24 - doel

Het doel van het universiteitsberaad is het wederzijds informeren en beraadslagen over ontwikkelingen in het gereformeerd theologisch onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening en het geven van feed-back uit de kerken die relevant is voor onderwijs en onderzoek aan de universiteit en kerkelijke dienstverlening door de universiteit. Met het oog daarop wordt gesproken over:

- a. de jaarverslagen, het opleidingsplan en het onderzoeksplan van de universiteit;
- b. thematische aspecten van de ontwikkelingen in onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening;
- c. zaken waarover het college van bestuur en/of het college van toezicht van gedachten wil wisselen;
- d. zaken die het universiteitsberaad zelf aan de orde wil stellen.

Artikel 25 - werkwijze

- 25.1 De voorzitter van het college van bestuur en de rector roepen gezamenlijk op ter vergadering. Het universiteitsberaad vergadert één keer per jaar. Desgewenst kan een extra vergadering worden belegd.
- 25.2 Een samenvatting van het overleg met het universiteitsberaad wordt door het college van bestuur opgenomen in zijn rapport aan de generale synode.

H. Wetenschappelijk personeel

Artikel 26 - formatieplan en personeelsplan

- 26.1 Het college van bestuur stelt een formatieplan vast waarin per vakgroep de belasting voor onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening normatief wordt bepaald.
- 26.2 Het college van bestuur stelt een personeelsplan vast waarin per vakgroep de personele bezetting voor onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening is weergegeven.
- 26.3 Het formatieplan en personeelsplan worden periodiek geactualiseerd.
- 26.4 Beslissingen over de vervulling van docentvacatures worden genomen op basis van het formatieplan en met inachtneming van het personeelsplan.

Artikel 27 - functies en functieomschrijving

- 27.1 Aan de universiteit kunnen voor onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening worden benoemd: gewoon hoogleraren, buitengewoon hoogleraren, universitair hoofddocenten en universitair docenten.
- 27.2 Gewoon hoogleraren zijn hoogleraren in de theologie met een aanstelling van tenminste 0,7 fte voor onbepaalde tijd. Buitengewoon hoogleraren zijn hoogleraren in de theologie met een aanstelling van minder dan 0,7 fte en hoogleraren in een andere wetenschap, met een aanstelling voor bepaalde of voor onbepaalde tijd.
- 27.3 Universitair hoofddocenten en universitair docenten zijn docenten in theologische of niet-theologische vakken in volledige of gedeeltelijke dienst, met een aanstelling voor bepaalde of voor onbepaalde tijd.
- 27.4 Aan de universiteit kunnen postdoctoraal onderzoekers en assistenten in opleiding worden aangesteld voor het doen van theologisch onderzoek in het kader van het onderzoeksplan op basis van een aanstelling voor bepaalde tijd.
- 27.5 Specifieke onderdelen van de opleiding kunnen worden verzorgd door externe docenten, onder verantwoordelijkheid van de vakdocent, op basis van een overeenkomst van opdracht.
- 27.6 Ieder lid van het wetenschappelijk personeel ontvangt bij aanstelling van het college van bestuur een omschrijving van de functie en van de taken die van hem worden verwacht. Functie en taken kunnen binnen redelijke grenzen door het college van bestuur, gehoord betrokkene, worden gewijzigd.

Artikel 28 - benoemingen

- 28.1 Gewoon hoogleraren, buitengewoon hoogleraren alsook universitair hoofddocenten en universitair docenten, telkens met een aanstelling voor onbepaalde tijd, worden benoemd door de generale synode. In geval van een vacature doet het college van bestuur, na advies van de docentenvergadering, aan de generale synode een voordracht. De voordracht is inhoudelijk gemotiveerd, gerelateerd aan het formatieplan en omschrijft inhoud en omvang van de vacante functie binnen de desbetreffende vakgroep. De voordracht behoeft de instemming van het college van toezicht.
- 28.2 Universitair hoofddocenten, universitair docenten en postdoctoraal onderzoekers, telkens met een aanstelling voor bepaalde tijd, worden benoemd door het college van bestuur. In geval van een vacature doet de dagelijkse leiding, na advies van de docentenvergadering, aan het college van bestuur een voordracht. De voordracht is inhoudelijk gemotiveerd, gerelateerd aan het formatieplan en omschrijft inhoud en omvang van de vacante functie binnen de desbetreffende vakgroep. De benoeming behoeft de instemming van het college van toezicht.
- 28.3 Assistenten in opleiding worden benoemd door het college van bestuur. In geval van een vacature doet de dagelijkse leiding, na advies van de commissie wetenschapsbeoefening en van de senaat, aan het college van bestuur een voordracht. De voordracht is inhoudelijk gemotiveerd, gerelateerd aan het onderzoeksplan en omschrijft inhoud en omvang van de vacante functie binnen de desbetreffende onderzoeksgroep.
- 28.4 Externe docenten voor specifieke onderdelen van de opleiding ontvangen daartoe een opdracht voor bepaalde tijd van het college van bestuur en verrichten hun taak op urenbasis.

Artikel 29 - algemene benoemingsvoorwaarde en ondertekeningsformulier

- 29.1 Als voorwaarde voor benoeming als lid van het wetenschappelijk personeel geldt dat men belijdend lid moet zijn in volle rechten van één van de Gereformeerde Kerken in Nederland of van één van de (buitenlandse) kerken waarvan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft uitgesproken dat deze te herkennen zijn als kerken van Jezus Christus die zich onderwerpen aan Gods Woord en zich gebonden weten aan de gereformeerde

belijdenissen. Indien een lid van het wetenschappelijk personeel niet langer aan deze eis voldoet, dient hij het college van bestuur hiervan onverwijld in kennis te stellen en eindigt de benoeming als lid van het wetenschappelijk personeel van rechtswege. Deze benoemingsvoorwaarde dient te worden opgenomen in de individuele overeenkomst met ieder lid van het wetenschappelijk personeel.

- 29.2 De gewoon hoogleraren, buitengewoon hoogleraren alsook de universitair hoofddocenten en universitair docenten, telkens met een aanstelling voor onbepaalde tijd, zullen bij aanstelling een door de generale synode vastgesteld ondertekeningsformulier tekenen als blijk van instemming met de leer van de Heilige Schrift, zoals die in de belijdenisgeschriften van de kerken is samengevat, en van hun bereidheid om deze zuivere leer te onderwijzen en tegen ketterijen en dwalingen te verdedigen. Deze ondertekening zal in de regel plaats vinden tijdens een openbare zitting van de generale synode. Indien de generale synode inmiddels is gesloten, zal deze ondertekening plaatsvinden in een gecombineerde vergadering van het college van bestuur en het college van toezicht. In geval van een gewoon hoogleraar of buitengewoon hoogleraar zal de voorzitter van het college van bestuur van deze ondertekening melding maken bij de inauguratie.

Artikel 30 - ontslag wegens leeftijd en ontslag op eigen verzoek

- 30.1 Aan een gewoon hoogleraar, een buitengewoon hoogleraar alsook een universitair hoofddocent dan wel universitair docent, telkens met een aanstelling voor onbepaalde tijd, wordt met ingang van de eerste dag van de maand nadat betrokkene de 65-jarige leeftijd heeft bereikt ontslag verleend door de generale synode.
- 30.2 Aan een gewoon hoogleraar, een buitengewoon hoogleraar alsook een universitair hoofddocent en universitair docent, telkens met een aanstelling voor onbepaalde tijd, kan op eigen verzoek door de generale synode eerder ontslag worden verleend.
- 30.3 Valt het tijdstip van ontslag als bedoeld in artikel 30.1 en 30.2 buiten de tijd dat de generale synode vergadert, dan zal de bevoegdheid tot het verlenen van ontslag bij het college van bestuur liggen.
- 30.4 Aan een universitair hoofddocent, universitair docent, postdoctoraal onderzoeker en assistent in opleiding, telkens met een aanstelling voor bepaalde tijd, kan door het college van bestuur tussentijds ontslag worden verleend.
- 30.5 Van een verleend ontslag aan een gewoon hoogleraar, een buitengewoon hoogleraar alsook een universitair hoofddocent dan wel universitair docent zal door de generale synode respectievelijk het college van bestuur mededeling worden gedaan aan alle kerken.

Artikel 31 - disciplinaire maatregelen

- 31.1 Ten aanzien van gewoon hoogleraren, buitengewoon hoogleraren, universitair hoofddocenten, universitair docenten, postdoctoraal onderzoekers en assistenten in opleiding, ongeacht of zij zijn aangesteld voor onbepaalde tijd dan wel voor bepaalde tijd, die zich in leer of leven ernstig misgaan, handelen in strijd met grondslag en/of doelstelling van de universiteit en/of in de uitoefening van hun functie ernstig te kort schieten, kunnen door het college van bestuur disciplinaire maatregelen worden genomen van beperking van bepaalde werkzaamheden en/of bevoegdheden dan wel van volledige op-non-actief-stelling.
- 31.2 Het college van toezicht kan aan het college van bestuur een voorstel tot een disciplinaire maatregel doen als bedoeld in artikel 13.8. Indien geen voorstel van het college van toezicht is ontvangen als bedoeld in artikel 13.8, verzoekt het college van bestuur om het oordeel van het college van toezicht.
- 31.3 Het college van bestuur vraagt tevens het oordeel van de dagelijkse leiding.
- 31.4 Alvorens te beslissen stelt het college van bestuur betrokkene in de gelegenheid zich door hem te doen horen.
- 31.5 Een voornemen tot een disciplinaire maatregel wordt behandeld in een gecombineerde vergadering van het college van bestuur met het college van toezicht. Het college van bestuur beslist in die vergadering als het bevoegd gezag.
- 31.6 In geval van een verlenging van een disciplinaire maatregel zijn artikel 31.3 en 31.4 opnieuw van toepassing. Artikel 31.2 is niet opnieuw van toepassing.
- 31.7 Een disciplinaire maatregel alsook een verlenging daarvan wordt schriftelijk en gemotiveerd door het college van bestuur aan betrokkene meegedeeld en vermeldt nauwkeurig op welke werkzaamheden en/of bevoegdheden de maatregel betrekking heeft alsook de termijn waarvoor deze geldt.

Artikel 32 - onvrijwillig ontslag door generale synode

- 32.1 Ten aanzien van gewoon hoogleraren, buitengewoon hoogleraren alsook universitair hoofddocenten en universitair docenten, telkens met een aanstelling voor onbepaalde tijd, die zich in leer of leven ernstig misgaan, handelen in strijd met grondslag en/of doelstelling van de universiteit en/of in de uitoefening van hun functie ernstig te kort schieten, kan het college van bestuur de generale synode voorstellen over te gaan tot onvrijwillig ontslag.
- 32.2 Het college van toezicht kan aan het college van bestuur een voorstel tot onvrijwillig ontslag doen als bedoeld in artikel 13.8. Indien geen voorstel van het college van toezicht is ontvangen als bedoeld in artikel 13.8, verzoekt het college van bestuur om het oordeel van het college van toezicht.
- 32.3 Het college van bestuur vraagt tevens het oordeel van de dagelijkse leiding.
- 32.4 Alvorens tot een voorstel aan de generale synode over te gaan, stelt het college van bestuur betrokkene in de gelegenheid zich door hem te doen horen.
- 32.5 Een voorstel tot onvrijwillig ontslag aan de generale synode wordt behandeld in een gecombineerde vergadering van het college van bestuur met het college van toezicht. Het college van bestuur beslist in die vergadering over het voorstel aan de generale synode.
- 32.6 De generale synode beslist over het onvrijwillig ontslag na betrokkene in de gelegenheid te hebben gesteld zich te doen horen. Indien de generale synode besluit tot onvrijwillig ontslag, doet zij daarvan mededeling aan alle kerken.

Artikel 33 - onvrijwillig ontslag door college van bestuur

- 33.1 Ten aanzien van universitair hoofddocenten, universitair docenten, postdoctoraal onderzoekers en assistenten in opleiding, telkens met een aanstelling voor bepaalde tijd, die zich in leer of leven ernstig misgaan, handelen in strijd met grondslag en/of doelstelling van de universiteit en/of in de uitoefening van hun functie ernstig te kort schieten, kan het college van bestuur besluiten over te gaan tot onvrijwillig ontslag.
- 33.2 Het college van toezicht kan aan het college van bestuur een voorstel tot onvrijwillig ontslag doen als bedoeld in artikel 13.8. Indien geen voorstel van het college van toezicht is ontvangen als bedoeld in artikel 13.8, verzoekt het college van bestuur om het oordeel van het college van toezicht.
- 33.3 Het college van bestuur vraagt tevens het oordeel van de dagelijkse leiding.
- 33.4 Alvorens te beslissen stelt het college van bestuur betrokkene in de gelegenheid zich door hem te doen horen.
- 33.5 Een voornemen tot onvrijwillig ontslag wordt behandeld in een gecombineerde vergadering van het college van bestuur met het college van toezicht. Het college van bestuur beslist in die vergadering als het bevoegd gezag.

Artikel 34 - kennisgeving aan betrokken kerken

- 34.1 Indien het college van bestuur ten aanzien van een betrokkene, die zich in leer of leven ernstig misgaat en/of handelt in strijd met grondslag en/of doelstelling van de universiteit, een disciplinaire maatregel neemt als bedoeld in artikel 31 dan wel een voorstel doet aan de generale synode tot onvrijwillig ontslag als bedoeld in artikel 32, doet het daarvan mededeling aan de kerk waarvan betrokkene lid is, en ingeval deze als predikant of emeritus-predikant aan een kerk is verbonden, tevens aan die kerk.
- 34.2 Indien het college van bestuur besluit tot onvrijwillig ontslag van een universitair hoofddocent of universitair docent als bedoeld in artikel 33, doet het daarvan mededeling aan alle kerken.

Artikel 35 - rechtspositie

- 35.1 Het college van bestuur stelt een rechtspositieregeling vast, waarin rechten en verplichtingen van het wetenschappelijk personeel zijn opgenomen alsmede de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, onverminderd het bepaalde in dit statuut.
- 35.2 Met ieder lid van het wetenschappelijk personeel wordt een schriftelijke overeenkomst gesloten, waarin de voor de betreffende arbeidsverhouding relevante bepalingen zijn vastgelegd.

Artikel 36 - bijzondere leerstoel

- 36.1 De generale synode kan besluiten tot instelling van één of meer bijzondere leerstoelen aan de universiteit. Het door de generale synode vastgestelde reglement voor bijzondere leerstoelen aan de Theologische Universiteit is daarop van toepassing.
- 36.2 Een benoeming tot bijzonder hoogleraar gebeurt door het college van bestuur. Het in artikel 36.1 genoemde reglement is op de bijzonder hoogleraar van toepassing.

Artikel 37 - assistenten in opleiding

Het college van bestuur stelt een AIO-reglement vast met betrekking tot de werving en selectie van assistenten in opleiding, de aanstelling voor bepaalde tijd, de rechtspositie en arbeidsvoorwaarden en met betrekking tot het toepasselijke opleidings- en begeleidingsplan.

I. Ondersteunend personeel

Artikel 38 - formatieplan en personeelsplan

- 38.1 Het college van bestuur stelt een formatieplan vast waarin de belasting voor het ondersteunend personeel ten behoeve van onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening normatief wordt bepaald.
- 38.2 Het college van bestuur stelt een personeelsplan vast waarin de personele bezetting voor het ondersteunend personeel ten behoeve van onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening is weergegeven.
- 38.3 Het formatieplan en personeelsplan worden periodiek geactualiseerd.
- 38.4 Beslissingen over de vervulling van vacatures met betrekking tot het ondersteunend personeel worden genomen op basis van het formatieplan en met inachtneming van het personeelsplan.

Artikel 39 - functies en functieomschrijving

- 39.1 De formatie van het ondersteunend personeel omvat tenminste de volgende functies:
 - a. directeur van de universiteit;
 - b. secretaresse van de dagelijkse leiding;
 - c. pedel;
 - d. onderwijscoördinator/medewerker kwaliteitszorg;
 - e. medewerkers van het bureau van de universiteit;
 - f. medewerkers van de bibliotheek van de universiteit.
- 39.2 Specifieke taken kunnen op tijdelijke basis worden verricht door externe medewerkers, onder verantwoordelijkheid van de dagelijkse leiding, op basis van een overeenkomst van opdracht.
- 39.3 Ieder lid van het ondersteunend personeel genoemd in artikel 39.1 sub b t/m f ontvangt bij aanstelling van de dagelijkse leiding een omschrijving van de functie en van de taken die van hem worden verwacht. Functie en taken kunnen binnen redelijke grenzen door de dagelijkse leiding, gehoord betrokkene, worden gewijzigd.

Artikel 40 - benoemingen

- 40.1 De leden van het ondersteunend personeel genoemd in artikel 39.1 sub b t/m f met een aanstelling voor onbepaalde tijd of voor bepaalde tijd worden benoemd door de dagelijkse leiding. De benoeming is gerelateerd aan het formatieplan. De dagelijkse leiding meldt de benoeming aan het college van bestuur.
- 40.2 Externe medewerkers voor specifieke taken ontvangen daartoe een opdracht voor bepaalde tijd van de dagelijkse leiding en verrichten hun taak op urenbasis.

Artikel 41 - disciplinaire maatregelen

- 41.1 Ten aanzien van leden van het ondersteunend personeel genoemd in artikel 39.1 sub b t/m f die zich in leer of leven ernstig misgaan, handelen in strijd met grondslag en/of doelstelling van de universiteit en/of in de uitoefening van hun functie ernstig te kort schieten, kunnen door de dagelijkse leiding disciplinaire maatregelen worden genomen van beperking van bepaalde werkzaamheden en/of bevoegdheden dan wel van volledige op-non-actief-stelling.
- 41.2 De dagelijkse leiding stelt betrokkene in de gelegenheid zich door hem te doen horen.
- 41.3 In geval van een verlenging van een disciplinaire maatregel is artikel 41.2 opnieuw van toepassing.
- 41.4 Een disciplinaire maatregel alsook een verlenging wordt schriftelijk en gemotiveerd door de dagelijkse leiding aan betrokkene meegedeeld en vermeldt nauwkeurig op welke werkzaamheden en/of bevoegdheden de maatregel betrekking heeft alsook de termijn waarvoor deze geldt.
- 41.5 Ten aanzien van de directeur van de universiteit is het bepaalde in artikel 41.1 t/m 41.4 van overeenkomstige toepassing met dien verstande dat de bevoegdheden van de dagelijkse leiding in dat geval worden uitgeoefend door het college van bestuur.

Artikel 42 - onvrijwillig ontslag door dagelijkse leiding

- 42.1 Ten aanzien van leden van het ondersteunend personeel genoemd in artikel 39.1 sub b t/m f die zich in leer of leven ernstig misgaan, handelen in strijd met grondslag en/of doelstelling van de universiteit en/of in de uitoefening van hun functie ernstig te kort schieten, kan de dagelijkse

leiding besluiten over te gaan tot onvrijwillig ontslag.

- 42.2 De dagelijkse leiding stelt betrokkene in de gelegenheid zich door hem te doen horen.
 42.3 Ten aanzien van de directeur van de universiteit is het bepaalde in artikel 42.1 en 42.2 van overeenkomstige toepassing met dien verstande dat de bevoegdheden van de dagelijkse leiding in dat geval worden uitgeoefend door het college van bestuur.

Artikel 43 - ontslag op eigen verzoek

- 43.1 Aan de leden van het ondersteunend personeel genoemd in artikel 39.1 sub b t/m f met een aanstelling voor onbepaalde tijd of voor bepaalde tijd kan op hun eigen verzoek door de dagelijkse leiding ontslag worden verleend.
 43.2 Aan de directeur van de universiteit kan op zijn verzoek ontslag worden verleend door het college van bestuur.

Artikel 44 - rechtspositie

- 44.1 Het college van bestuur stelt een rechtspositieregeling vast, waarin rechten en verplichtingen van het ondersteunend personeel zijn opgenomen alsmede de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, onverminderd het bepaalde in dit statuut.
 44.2 Met ieder lid van het ondersteunend personeel wordt een schriftelijke overeenkomst gesloten, waarin de voor de betreffende arbeidsverhouding relevante bepalingen zijn vastgelegd.

J. Studenten

Artikel 45 - toelating tot universiteit

Het college van bestuur stelt een regeling voor toelating tot de universiteit vast met inachtneming van de hierna volgende bepalingen.

Artikel 46 - eerste inschrijving

- 46.1 Inschrijving als student vindt plaats door de rector namens de docentenvergadering.
 46.2 Een aspirant-student dient lid te zijn van één van de kerken of van één van de (buitenlandse) kerken waarvan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft uitgesproken dat deze te herkennen zijn als kerken van Jezus Christus die zich onderwerpen aan Gods Woord en zich gebonden weten aan de gereformeerde belijdenissen. Hij dient een goed getuigenis van de kerkenraad van zijn kerk aangaande belijdenis en wandel over te leggen.
 46.3 Wanneer een aspirant-student zich meldt voor inschrijving, zal namens de docentenvergadering met hem worden gesproken over met name zijn motivatie voor de theologische studie aan de universiteit en zijn houding ten opzichte van Gods Woord, de gereformeerde belijdenis en het gereformeerd kerkelijk leven. De docentenvergadering heeft het recht om inschrijving te weigeren, wanneer hij het resultaat van het gesprek onvoldoende acht. Van deze beslissing is beroep mogelijk bij het college van bestuur.
 46.4 De docentenvergadering kan de rector machtigen over te gaan tot inschrijving van een aspirant-student die niet voldoet aan het bepaalde in artikel 46.2. Er moet dan wel sprake zijn van een aanvaardbare motivatie, een positieve houding ten opzichte van het gereformeerde karakter van de universiteit en de belofte daarop geen inbreuk te zullen maken. Voor een dergelijke inschrijving is de goedkeuring van het college van bestuur nodig.
 46.5 Een aspirant-student dient bij inschrijving te hebben voldaan aan de daarvoor geldende financiële verplichtingen.
 46.6 Inschrijving als student geldt voor ten hoogste één studiejaar.

Artikel 47 - vereiste vooropleiding

- 47.1 Een aspirant-student dient een getuigschrift VWO over te leggen, waaruit blijkt dat de vakken Latijnse taal en letterkunde en Griekse taal en letterkunde deel hebben uitgemaakt van zijn eind- of staatsexamen.
 47.2 Indien de vakken Latijn en Grieks (of één van beide) niet voorkomen op het door de aspirant-student overgelegde getuigschrift VWO, geldt het bepaalde in de regeling voor toelating tot de universiteit.
 47.3 Indien een aspirant-student niet in het bezit is van een getuigschrift VWO, maar wel van een door de universiteit daaraan gelijkgesteld getuigschrift, kan hij als student worden ingeschreven, onder de voorwaarden die zijn bepaald in de regeling voor toelating tot de universiteit.
 47.4 Indien een aspirant-student 21 jaar of ouder is en hij het vereiste getuigschrift niet heeft, kan hij als student worden toegelaten, indien hij bij een in opdracht van de docentenvergadering in te

stellen onderzoek (colloquium doctum) blijk geeft van voldoende kennis en capaciteiten, onder de voorwaarden die zijn bepaald in de regeling voor toelating tot de universiteit.

Artikel 48 - periodieke herinschrijving

- 48.1 Vóór aanvang van elk nieuw studiejaar dient herinschrijving als student plaats te vinden.
- 48.2 Herinschrijving als student vindt plaats door de rector namens de docentenvergadering.
- 48.3 De docentenvergadering beslist over de maximale inschrijvingsduur.

Artikel 49 - bijzondere inschrijving

- 49.1 De universiteit kent een aantal bijzondere vormen van inschrijving. Hiertoe worden o.a. gerekend:
 - a. inschrijving als auditor;
 - b. inschrijving als extraneus;
 - c. inschrijving als contractant;
 - d. tweede inschrijving van wie reeds student is aan een andere universiteit;
 - e. inschrijving voor voortgezette theologische studie en/of promotie.
- 49.2 Inschrijving in deze bijzondere vormen vindt plaats door de rector namens de docentenvergadering.
- 49.3 Het bepaalde in de artikelen 46.5, 46.6 en 48 is op een bijzondere inschrijving van overeenkomstige toepassing.
- 49.4 Op een bijzondere inschrijving zijn de bepalingen in de regeling voor toelating tot de universiteit van toepassing.

Artikel 50 - toegang tot onderwijs c.a.

- 50.1 Inschrijving en herinschrijving als student als bedoeld in de artikelen 46 en 48 geeft recht op het volgen van onderwijs, het afleggen van tentamens en examens en het gebruik maken van de door de universiteit aangeboden faciliteiten en voorzieningen.
- 50.2 De regeling voor toelating tot de universiteit kan beperkingen aanbrengen op het gestelde in art. 50.1 voor hen die de opleiding niet volgen ter voorbereiding op het ambt van predikant.
- 50.3 Bijzondere inschrijving als bedoeld in artikel 49 geeft recht op hetgeen bij de bijzondere inschrijving is overeengekomen.

Artikel 51 - toezicht

- 51.1 De docentenvergadering oefent toezicht uit op leer en leven van de studenten en overige ingeschrevenen.
- 51.2 De docentenvergadering ziet toe op de studievoortgang van de studenten en overige ingeschrevenen.
- 51.3 Ten aanzien van studenten en overige ingeschrevenen die zich in leer of leven ernstig misgaan dan wel handelen in strijd met grondslag en/of doelstelling van de universiteit kunnen door de docentenvergadering disciplinaire maatregelen worden genomen van beperking van bepaalde rechten en/of bevoegdheden dan wel van tijdelijke ontzegging van de toegang tot de universiteit.
- 51.4 Alvorens een disciplinaire maatregel te nemen stelt de docentenvergadering betrokkene in de gelegenheid zich door hem te doen horen.
- 51.5 Een disciplinaire maatregel wordt schriftelijk en gemotiveerd door de docentenvergadering aan betrokkene meegedeeld en vermeldt nauwkeurig op welke rechten en/of bevoegdheden de maatregel betrekking heeft alsook de termijn waarvoor deze geldt.
- 51.6 In geval van een situatie als bedoeld in artikel 51.3 kan de docentenvergadering besluiten tot definitieve verwijdering en uitschrijving als student of overige ingeschrevene.
- 51.7 Alvorens een besluit als bedoeld in artikel 51.6 te nemen stelt de docentenvergadering betrokkene in de gelegenheid zich door hem te doen horen.
- 51.8 Een besluit als bedoeld in artikel 51.6 wordt schriftelijk en gemotiveerd door de docentenvergadering aan betrokkene meegedeeld.
- 51.9 Tegen een disciplinaire maatregel als bedoeld in artikel 51.3 dan wel een besluit als bedoeld in artikel 51.6 staat beroep open bij het college van bestuur. Het instellen van beroep heeft geen opschortende werking.

Artikel 52 - uitschrijving

- 52.1 De docentenvergadering beslist over uitschrijving bij afbreken of onderbreken van de studie en bij overschrijding van de maximale inschrijvingsduur.
- 52.2 Indien een student of overige ingeschrevene niet langer voldoet aan artikel 46.2 of 46.4, is hij gehouden dat mee te delen aan de docentenvergadering. De docentenvergadering beslist over

de gevolgen voor de inschrijving.

- 52.3 Tegen een besluit als bedoeld in artikel 52.2 staat beroep open bij het college van bestuur. Het instellen van beroep heeft geen opschortende werking.

Artikel 53 - studentenraad

De gezamenlijke studenten wijzen uit hun midden jaarlijks een studentenraad aan. De studentenraad fungeert als overlegorgaan in de communicatie tussen de dagelijkse leiding en de studenten.

K. Onderwijs en onderzoek

Artikel 54 - opleidingen

- 54.1 De universiteit voorziet op basis van haar grondslag en ter verwezenlijking van haar doelstelling in de door haar aan te bieden theologische opleidingen.
- 54.2 De universiteit kent de volgende opleidingen:
- a. een driejarige voltijds bachelor-opleiding klassieke theologie;
 - b. een driejarige voltijds master-opleiding klassieke theologie, die opleidt tot gereformeerd predikant/theoloog;
 - c. eventuele overige door het college van bestuur vastgestelde en goedgekeurde theologische opleidingen in deeltijd of voltijd.
- 54.3 De universiteit is als instelling bij de aanbidding van haar opleidingen primair gericht op de geïntegreerde vorming tot gereformeerd theoloog en gereformeerd predikant ten behoeve van de kerken.

Artikel 55 - vooropleiding

- 55.1 Aan de universiteit is een vooropleiding verbonden voor het onderwijs in de Latijnse taal- en letterkunde en de Griekse taal- en letterkunde.
- 55.2 Het college van bestuur stelt een regeling vast voor de vooropleiding.

Artikel 56 – studieprogramma's

- 56.1 Op voorstel van de dagelijkse leiding, gehoord de opleidingscommissie en examencommissie, stelt het college van bestuur de verdeling van de studielast over de verschillende vakgebieden voor iedere aangeboden opleiding vast.
- 56.2 Op voorstel van de dagelijkse leiding, gehoord de opleidingscommissie en examencommissie, stelt het college van bestuur de hoofdlijnen van de inrichting van het onderwijs en het studieprogramma voor iedere aangeboden opleiding vast.
- 56.3 De dagelijkse leiding draagt zorg voor de tijdige jaarlijkse verschijning van een studiegids voor iedere aangeboden opleiding waarin het volledige studieprogramma per studiejaar is vermeld.

Artikel 57 - onderwijs- en examenregeling

Het college van bestuur stelt een onderwijs- en examenregeling vast.

artikel 58 - kwaliteitszorg

- 58.1 De dagelijkse leiding draagt zorg voor de opzet en het functioneren van een kwaliteitszorgsysteem met betrekking tot alle werkzaamheden van de universiteit en de door haar aangeboden opleidingen. De beoordeling van de kwaliteit van het onderwijs geschiedt mede aan de hand van het oordeel van de studenten.
- 58.2 Bij de beoordeling wordt ten minste aandacht besteed aan:
- a. een regelmatige controle van het tijdsbeslag dat voor de studenten voortvloeit uit de onderwijs- en examenregeling en de daarin vermelde studielast;
 - b. de kwaliteit van het onderwijs aan en de begeleiding van de studenten.

Artikel 59 - postacademisch onderwijs

- 59.1 De universiteit biedt aan haar afgestudeerden en andere belangstellenden regelmatig postacademisch onderwijs aan. Zij bevordert zoveel mogelijk de deelname hieraan.
- 59.2 De organisatie van het postacademisch onderwijs is opgedragen aan de dagelijkse leiding.

Artikel 60 - doctoraat

- 60.1 Aan de universiteit kan het doctoraat in de theologie worden verkregen op grond van de verdediging van een dissertatie.
- 60.2 Het college van bestuur stelt een promotiereglement vast met betrekking tot de toelating tot de

promotie en ter verdere regulering daarvan.

Artikel 61 - onderzoek

- 61.1 De dagelijkse leiding draagt tenminste eens per drie jaar zorg voor het vaststellen van een onderzoeksplan voor de verschillende vakgebieden. Hierin zijn de prioriteiten voor het te verrichten wetenschappelijk onderzoek per onderzoeksgroep omschreven.
- 61.2 Het onderzoeksplan wordt ter goedkeuring voorgelegd aan het college van bestuur.

L. Bibliotheek

Artikel 62 - bibliothecaris

- 62.1 De bibliotheek staat onder leiding van de bibliothecaris.
- 62.2 Taken en bevoegdheden van de bibliothecaris worden door het college van bestuur in een instructie vastgesteld.
- 62.3 De bibliothecaris legt over zijn beleid en beheer periodiek verantwoording af aan de dagelijkse leiding.

Artikel 63 - middelen

Bij de vaststelling van de begroting van de universiteit wordt jaarlijks een budget aan de bibliotheek toegekend.

artikel 64 - jaarverslag

De bibliothecaris brengt jaarlijks schriftelijk verslag uit aan de dagelijkse leiding over de arbeid in en de actuele stand van de bibliotheek. Dit verslag wordt door de dagelijkse leiding vastgesteld en door het college van bestuur goedgekeurd.

M. Financiën*artikel 65 - instandhouding*

- 65.1 De kerken zijn verantwoordelijk voor de financiële instandhouding van de universiteit.
- 65.2 Op voorstel van het college van bestuur bepaalt de generale synode telkens voor een periode van drie jaren de jaarlijks door de kerken te betalen bijdrage (quota).
- 65.3 Ten behoeve van de universiteit kunnen binnen de door de generale synode aangegeven grenzen andere vormen van financiering worden benut, zoals:
- a. verwerving van legaten;
 - b. sponsoring;
 - c. aanvraag van een jaarlijkse rijksbijdrage.

Artikel 66 - beleid en beheer

Het college van bestuur behartigt de financiële en materiële belangen van de universiteit. Zij kan de feitelijke uitvoering geheel of gedeeltelijk opdragen aan de directeur overeenkomstig een daartoe op te stellen instructie.

Artikel 67 - jaarrekening

- 67.1 Het college van bestuur stelt jaarlijks de begroting voor het komende boekjaar vast, rekening houdend met de op grond van artikel 65 te verwachten inkomsten.
- 67.2 Het college van bestuur stelt binnen 6 maanden na afloop van het boekjaar na controle door een register-accountant de jaarrekening van het afgelopen boekjaar vast.
- 67.3 Het boekjaar van de universiteit is gelijk aan het kalenderjaar.

Artikel 68 - goedkeuring en décharge door generale synode

- 68.1 Het college van bestuur zendt aan elke gewone generale synode voor ieder boekjaar dat is verstreken sinds de vorige generale synode de jaarrekening, vergezeld van een schriftelijk rapport van een registeraccountant, en legt deze stukken ter goedkeuring aan de generale synode voor.
- 68.2 Bij goedkeuring verleent de generale synode aan het college van bestuur décharge voor het gevoerde financieel beleid en beheer.

N. Vertegenwoordiging*Artikel 69 - vertegenwoordiging*

- 69.1 Het college van bestuur vertegenwoordigt de universiteit namens de kerken in en buiten rechte.
- 69.2 Zij is daartoe krachtens deze bepaling gemachtigd door de generale synode overeenkomstig artikel 52 van de kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland (vrijgemaakt).
- 69.3 Het college van bestuur kan besluiten zijn voorzitter en secretaris gezamenlijk aan te wijzen om namens het college van bestuur bevoegd te kunnen optreden in de daarbij nader te omschrijven gevallen.
- 69.4 Het college van bestuur kan besluiten aan de penningmeester en/of directeur van de universiteit volmacht te verlenen om namens het college van bestuur bevoegd te kunnen optreden voor zover het de uitoefening van hun taken betreft in de daarbij nader te omschrijven gevallen.

O. Slotbepalingen*Artikel 70 - werking*

Dit statuut treedt direct in werking bij vaststelling door de Generale Synode van Amersfoort-Centrum 2005 en vervangt het voorgaande statuut.

Artikel 71 - wijziging

Dit statuut kan door een generale synode worden gewijzigd.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage IX - II

**Rapport deputaten Curatoren Theologische
Universiteit**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

INLEIDING

Rapport van deputaten-curatoren van de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Kampen.

Deputaten doen hierin aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, die D.V. op 12 maart 2005 te Amersfoort bijeenkomt, verantwoording van hun werkzaamheden in de periode september 2002 – november 2004.

SAMENVATTING

Deputaten-curatoren zijn door de generale synode aangewezen om het bestuur van de Theologische Universiteit (TU) te Kampen op hoofdlijnen te behartigen. Het curatorium wordt daarin bijgestaan en vertegenwoordigd door de Dagelijkse Leiding (DL) van de Universiteit, bestaande uit een rector en een directeur.

Met het oog op het toezicht op het confessioneel karakter en het wetenschappelijk niveau van de opleiding functioneert een Commissie van Toezicht, die onder verantwoordelijkheid van het curatorium volgens een vastgesteld protocol haar werk doet.

Het curatorium heeft op grond van gesprekken met de docenten en het bezoek van colleges geconstateerd dat het onderwijs en het onderzoek in overeenstemming is geweest met het Woord van God en de gereformeerde belijdenis.

Een zaak die veel tijd gevraagd heeft in de afgelopen jaren is de behandeling van een viertal bezwaarschriften tegen publicaties van drs. A.L.Th. de Bruijne.

In alle gevallen kwam het curatorium tot de conclusie dat de aanklachten niet konden standhouden.

M.b.t. de samenwerking met de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn kan het curatorium rapporteren dat die ook de afgelopen jaren hartelijk verliep, op het niveau van de uitwisseling van docenten, de samenwerking in wetenschappelijk onderzoek en in gezamenlijke vergaderingen van beide curatoria.

Eén van de grote opdrachten die de GS Zuidhorn 2002 aan het curatorium meegaf was het onderzoeken van de mogelijkheid dat de TU (gedeeltelijk) financiële overheidssteun zal ontvangen, zoals ook andere universiteiten. Daarvoor zou de TU dan een 'aanvraag onder voorbehoud' moeten indienen bij het ministerie van OCW, om zodoende duidelijkheid te verkrijgen over de voorwaarden en de hoogte van dergelijke overheidssteun. Curatoren zijn echter tot de conclusie gekomen dat een 'aanvraag onder voorbehoud' niet past in het wettelijk systeem en dat bovendien een dergelijke aanvraag niet gewenst is alvorens de kerken in generale synode bijeen zelf eerst een duidelijke uitspraak hebben gedaan over het aanvaarden van financiële overheidssteun.

Een andere opdracht was te bekijken of de 'externe bestuursstructuur' verbeterd kan worden. Het curatorium stelt voor om een kleiner en daardoor slagvaardiger bestuur te formeren dat verantwoordelijk is voor het gehele bestuur van de universiteit. Dit curatorium mandateert een College van Toezicht dat op het confessioneel en wetenschappelijk gehalte van de opleiding toeziet. Daarnaast stelt het curatorium de instelling van een universiteitsberaad voor, dat tussen de opeenvolgende synoden als een gespreksplatform voor de universiteit en de kerken fungeert.

Het curatorium heeft zich bezonnen op het moment waarop het ondertekeningsformulier voor docenten getekend wordt. Voorgesteld wordt om dit op een ander moment te doen dan nu gebruikelijk is.

Na meer dan 30 jaar de TU gediend te hebben zal naar menselijke verwachting prof. drs. J.A. Meijer in 2005 met emeritaat gaan. Curatoren stellen de synode voor geen fulltime hoogleraar meer te benoemen voor deze post, maar een Universitair Docent. In een afzonderlijk rapport zullen voorstellen gedaan worden met betrekking tot de invulling van de vacature Meijer en over de mogelijkheden van samenwerking met de TU Apeldoorn in dezen.

Om onze rapportage zo kort en to the point mogelijk te houden, beperken we ons in dit rapport hoofdzakelijk tot wat we als deputaten-curatoren gedaan hebben met de ons door de GS Zuidhorn 2002 verstrekte opdrachten (Zie bijlage 1).

Voor een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen aan de TU verwijzen we naar de Jaarverslagen 2002, 2003 en 2004 van de TU (bijlagen 2).

SAMENSTELLING

De Generale Synode Zuidhorn 2002 benoemde 14 deputaten-curatoren. Negen van hen zijn predikant. De andere vijf zijn benoemd om hun deskundigheid op onderwijskundig, juridisch of financieel gebied.

Het jaartal geeft het jaar aan waarin zij volgens het door de synode vastgestelde rooster behoren af te treden. Naast de primi staan de voor hen benoemde secundi vermeld.

Primi

dr. W.F. Wisselink, Leek (2011)
 ds. J. Kruidhof, Drachten (2008)
 drs. F.J. Bijzet, Emmen (2011)
 drs. J.W. van der Jagt, Dalfsen (2005)
 ds. M.H. Sliggers, Arnhem (2011)
 dr. E.A. de Boer, Zeist (2011)
 drs. P. Niemeijer, Den Helder (2011)
 drs. H.P. Dam, Hardinxveld-Giessendam (2011)
 drs. J.J. Burger, Axel (2008)
 prof. dr. ir. P.G. Bakker, Boelenslaan (2008)
 D. Laan RA, Renkum (2008)
 mr. P.T. Pel, Hattem (2005)
 drs. B. Siepel, Lelystad (2008)
 drs. D. Slot, Zeist (2008)

Secundi

ds. A. van der Sloot, Bedum
 drs. J. van Benthem, Drachten
 drs. Jac. Ophoff, Roden
 drs. P.L. Voorberg, Emmeloord
 drs. M.H. Oosterhuis, Ede
 drs. H.Sj. Wiersma, Spakenburg
 drs. E. Brink, Waddinxveen
 drs. R. ter Beek, Soest
 drs. R. van Wijnen, Middelburg
 dr. G.J. Oosterhuis, Zeewolde
 prof. dr. L. Hordijk, Oostenrijk
 dhr. H.C. Neumann RA, Hoogeveen
 mr. drs. G. Stellingwerf, Burgum
 drs. S. de Vries, Groningen

In het moderamen werden aanvankelijk verkozen en benoemd:

- ds. M.H. Sliggers als president
- drs. J.W. van der Jagt als secretaris
- dr. E.A. de Boer als assessor
- D. Laan RA als financieel deskundige
- mr. P.T. Pel als assessor en juridisch deskundige

Toen dr. E.A. de Boer gekozen werd in het College van Toezicht voor de bijzondere leerstoel aan de TU, werd drs. F.J. Bijzet in zijn plaats in het moderamen verkozen. Toen vervolgens ds. M.H. Sliggers om gezondheidsredenen zijn taken binnen het curatorium moest neerleggen, verkoos de vergadering drs. Van der Jagt tot president, drs. Bijzet tot secretaris en dr. Wisselink tot assessor.

Drs. M.H. Oosterhuis kwam als secundus ds. Sliggers vervangen. In de loop van 2003 moest ook dr. De Boer zich door zijn secuncus, drs. H. Sj. Wiersma laten vervangen voor de rest van deze termijn.

Inhoudsopgave

1	Personalia Theologische Universiteit	8
2	Bestuur en Dagelijkse Leiding	9
	2.1 Curatorium	9
	2.2 Commissie van Toezicht	9
	2.3 Bezwaarschriften tegen docent A.L.Th. De Bruijne	9
	2.4 Dagelijkse leiding	9
	2.5 Rectoraat	10
	2.6 Uitwerking planning- en controlcyclus	10
	2.7 Presentatie aan de kerken	10
3	Onderwijs en onderzoek	11
	3.1 Coördinatoren voor en beschrijving van de primaire processen	11
	3.2 De senaat	11
	3.3 De beleids- en bestuursadviescommissies	11
	3.4 De docentenvergadering	12
	3.5 De secties	12
	3.6 De onderzoeksgroepen	12
	3.7 Externe doorlichting van het formatieplan	12
	3.8 Opvolging prof. drs. J.A. Meijer	12
	3.9 Evaluatie na visitatie	15
	3.10 Samenwerking met de TU Apeldoorn	13
	3.11 Vooropleiding	13
	3.12 Opleiding Kerkelijk Werker	13
4	Bezinning op externe organisatie	14
	4.1 Aanpassing Statuut	14
	4.2 Een nieuwe externe bestuursstructuur	14
	4.3 Analyse van de knelpunten	14
	4.4 Voorstel	14
	4.5 Uitwerking op hoofdlijnen	15
	4.6 Toelichting en detaillering	16
	I College van Bestuur	16
	II College van Toezicht	16
	III Verhouding College van Bestuur en College van Toezicht	17
	IV Relatie College van Bestuur - Dagelijkse Leiding	17
	V Universiteitsberaad	17
	4.7 Mogelijke samenstelling universiteitsberaad	18
5	Financiële overheidssteun	19
	5.1 Inleiding	19
	5.2 Van Leusden naar Zuidhorn	19
	5.3 Financiële verhouding tussen kerk en overheid in het verleden	21
	5.4 Positie van de theologische universiteit in huidige onderwijswetgeving	24
	5.5 Onderzoek naar (mede-) financiering door de overheid	28
	5.6 Principes rond de bekostiging van de theologische universiteit	30
	5.7 Advies van curatoren	34
6	Financiën	35
	6.1 Beleid m.b.t. de financiën	35
	6.2 Bezuinigingen	35
7	Bijzondere leerstoel	37
8	Het ondertekeningsformulier voor docenten	38
	8.1 Aanleiding	38
	8.2 De huidige praktijk	38
	8.3 Voorstel	38
	8.4 Uitzondering	39
9	Detmer Deddens Kerkrecht Centrum	40
10	Terugblik en vooruitblik	41
	10.1 Aantal studenten	41
	10.2 Uitstraling TU	41
	10.3 Spiritualiteit	41

11	Voorstellen	42
	11.1 Algemeen	42
	11.2 Externe organisatie	49
	11.3 Aanvraag van een Rijksbijdrage	44
	11.4 Financiën	45
	11.5 Moment van ondertekenen van het ondertekeningsformulier	45
	11.6 Benoeming deputaten	45
	Bijlagen	46
	Overzicht behandeling besluiten GS Zuidhorn	51

1 PERSONALIA THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT

In de verslagperiode waren acht docenten met een voltijds dienstverband aan de Theologische Universiteit verbonden. Vijf docenten werkten in deeltijd (variërend van 0,2 tot 0,9 fte). Een nieuwe figuur in de afgelopen periode was die van de bijzonder hoogleraar, dr. G. Harinck. Hij zal zich met name bezig houden met de begeleiding van promotiestudie op het terrein van de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken in de context van het Nederlands protestantisme.

Van de docenten in volledige dienst besteedde er één 60% van zijn tijd aan het rectoraat. Drie docenten (twee voltijders en één deeltijder) investeerden veel tijd in hun promotiestudie; één van hen (dr. P.W. van de Kamp) rondde zijn studie in het najaar van 2003 af. Hij promoveerde aan de Universiteit te Utrecht met een dissertatie getiteld *Hart voor de stad*. Ook volgde hij een opleiding tot supervisor.

De meeste docenten konden zich verheugen in een goede gezondheid. Bij prof. drs. J.A. Meijer werd een vorm van ernstige ziekte geconstateerd. Gelukkig werd zijn leven gespaard. Wel vergde het herstel veel tijd en energie. Om die reden kon hij gedurende een groot deel van de verslagperiode slechts 70% (of minder) van zijn werk verrichten. Twee andere docenten in volledige dienst moesten regelmatig hun werk onderbreken of zichzelf ontzien vanwege klachten die minder ernstig maar wel hinderlijk waren.

Een en ander betekent, dat er onder alle docenten slechts drie waren die zich in het kader van een voltijds dienstverband gedurende de gehele verslagperiode volledig en ongestoord konden wijden aan het normale werk in onderwijs en onderzoek.

Dhr. M.E. Hoekzema werd voor zijn werk als onderwijscoördinator opgevolgd door drs. R.T. te Velde (0,6 fte).

Onder het overig personeel vonden diverse wisselingen plaats, mede in verband met ziekte, die in twee gevallen een ernstig karakter had. Dhr. S. Riedstra, die in 2005 de pensioengerechtigde leeftijd hoopt te bereiken, verricht sinds 1 september 2004 alleen nog werkzaamheden op vrijwillige basis. Tot zijn opvolger werd benoemd de heer C. Heetebrij (0,5 fte). Voor het systeembeheer moet nog steeds een definitieve oplossing gevonden worden. Ook de bezetting van de bibliotheek nadert soms kritische grenzen.

Vlak voor de afsluiting van dit rapport kwam een verzoek om ontslag binnen van Mw. A.A. Souman-Buit, met ingang van 1 februari 2005, wegens emigratie. Als secretaresse van de DL heeft zij ook voor het curatorium veel werk verzet.

Nadere informatie over personeelwisselingen en dergelijke is te vinden in de Jaarverslagen 2002, 2003 en 2004.

2 BESTUUR EN DAGELIJKSE LEIDING

2.1 Curatorium

De GS Zuidhorn machtigde nieuw te benoemen deputaten (besluit 4.1):

de universiteit in naam van de kerken te besturen volgens het statuut.

Conform het statuut heeft het curatorium ernaar gestreefd de universiteit te besturen 'op hoofdlijnen'.

Het complete curatorium vergaderde daarvoor van september 2002 tot oktober 2004 16 keer.

Tussentijds onderhield het moderamen contact met de Dagelijkse Leiding.

Ook namen curatoren deel aan een conferentie met docenten en studenten over de visie voor de komende jaren.

De emeriti hoogleraren werden jaarlijks door een afvaardiging van het curatorium bezocht.

2.2 Commissie van Toezicht

Het toezicht op het confessioneel karakter en het wetenschappelijk niveau van onderwijs en onderzoek is door het curatorium opgedragen aan de Commissie van Toezicht, bestaande uit de op voordracht van de particuliere synoden door de generale synode tot curator benoemde predikanten, aangevuld met prof. dr. ir. P.G. Bakker. Zij bezochten volgens een afgesproken regelmaat de colleges en spraken met de docenten afzonderlijk, waarbij ook hun kerkelijke dienstverlening en persoonlijke omstandigheden ter sprake kwamen.

2.3 Bezwaarschriften tegen docent A.L.Th. De Bruijne

Het curatorium ontving een viertal bezwaarschriften tegen publicaties van docent drs. A.L.Th. de Bruijne in de bundel *Woord op schrift*, waarin deze beschuldigd werd van afwijking van de gereformeerde belijdenis en dus: ontrouw aan zijn ondertekening van het Ondertekeningsformulier. Het curatorium heeft zich hier diepgaand mee bezig gehouden volgens het daarvoor aangenomen Protocol. In alle gevallen kwam het curatorium tot de conclusie dat de aanklachten niet konden standhouden. Het curatorium is er opnieuw van onder de indruk gekomen hoe deze docent zoekt naar wetenschappelijke diepgang zonder daarbij zijn confessionele integriteit te verliezen.

Wel heeft het Curatorium geconstateerd dat deze diepgang niet altijd heeft geleid tot heldere formuleringen. Daarom is aan docent De Bruijne gevraagd zijn publicaties nader in de pers toe te lichten om zo mogelijk gerezen twijfels over zijn hartelijke instemming met de gereformeerde confessie, m.n. op het punt van het Schriftgezag, weg te nemen. Drs. De Bruijne heeft aan dat verzoek ruimschoots voldaan. Niet alleen in de pers, maar ook op een conferentie in Kampen.

2.4 Dagelijkse leiding

De GS Zuidhorn besloot (besluit 4.4.2):

met betrekking tot de Dagelijkse Leiding: de samenstelling van de Dagelijkse Leiding te handhaven.

Sinds de GS Zuidhorn vergaderde onderging de Dagelijkse Leiding een complete wijziging. Begin 2003 nam de secretaris van de TU, drs. H. Lamberink, een benoeming naar elders aan en beëindigde zijn werkzaamheden met ingang van 1 april 2003. Omdat het niet mogelijk was op zo korte termijn een opvolger te vinden, is ir. D. van Dijk (uit Bennekom, Gld.) als invaller in een deeltijd dienstverband voor een aantal maanden aangetrokken. Deze heeft in de korte tijd waarin hij bijsprong belangrijk werk gedaan.

Op 26 juni 2003 benoemde het curatorium dhr. H. Hartog tot opvolger van dhr. Lamberink. Besloten werd er een part time functie van te maken van 0,6 fte. Dit ter wille van bezuinigingen waarop de GS Zuidhorn aandrong. Daarbij werd tevens besloten zijn functie voortaan aan te duiden als 'directeur' naast de rector, omdat ons dit een betere benaming leek gezien de taken die aan dhr. Hartog zijn opgedragen. Over de wijze waarop ook dhr. Hartog aan het werk gegaan is, is het curatorium vol lof. Op 1 september 2003 trad prof. dr. G. Kwakkel aan als nieuwe rector in de plaats van prof. dr. B. Kamphuis. Rector en directeur vormen samen inmiddels een prima team.

Wel heeft het werk van de Dagelijkse Leiding en het Curatorium de onvermijdelijke hinder ondervonden van het feit dat in korte tijd zowel een nieuwe rector als een nieuwe directeur aantraden.

2.5 Rectoraat

De GS Zuidhorn besloot daarnaast (besluit 4.4.2):

de periode van het rectoraat te handhaven op drie jaar; de rector uiterlijk acht maanden voor het verstrijken van de lopende rectoraatsperiode te benoemen, zodat de nieuw benoemde rector een half jaar lang met de dagelijkse leiding kan 'meelopen'.

Het benoemen van een nieuwe rector vond helaas veel later plaats dan acht maanden van tevoren.

De belangrijkste reden hiervoor was, dat het niet lukte de vervanging voor de onderwijstaken van prof. dr. G. Kwakkel op een bevredigende manier te regelen. In samenhang hiermee heeft de huidige rector een kortere 'meelooptijd' dan de door de synode beoogde zes maanden gehad.

M.b.t. het rectoraat besloot de GS Zuidhorn ook (in besluit 4.4.2) dat ernaar gestreefd moest worden: *dat gedurende het rectoraat het onderzoek op het vakgebied van de rector niet stilligt, bijv. door tijdig een aio of een postdoc aan te stellen.*

Het is niet gelukt tijdig een aio of postdoc op het vakgebied van de rector (O.T.) aan te stellen. Met name omdat in het voorjaar van 2003 hiervoor geen geld beschikbaar bleek te zijn.

Verder moet in dit verband opgemerkt worden, dat 'tijdig' aanstellen minstens een jaar vóór het begin van het rectoraat impliceert, omdat een kersverse aio een rector meer tijd kost dan oplevert. Idealiter betekent dit, dat ruim een jaar van tevoren duidelijk moet zijn wie de nieuwe rector zal worden.

Daarom hebben DL en curatorium besloten in april 2005 de procedure te starten voor de aanwijzing c.q. benoeming van een nieuwe rector, zodat indien enigszins mogelijk nog vóór de zomervakantie van 2005 duidelijk is wie de nieuwe rector wordt. De nieuwe rector wordt uiterlijk december 2005 officieel door het curatorium benoemd. Hij wordt dan vanaf februari 2006 ingewerkt door de DL.

2.6 Uitwerking planning- en controlcyclus

De GS Zuidhorn droeg de DL eveneens op (besluit 4.4.1):

de planning- en controlcyclus nader uit te werken.

Ook deze opdracht is uitgevoerd. Nu moet gewerkt worden aan de daadwerkelijke 2005 het gebruik van de planning- en controlcyclus te evalueren. Eventueel worden wijzigingen doorgevoerd.

2.7 Presentatie aan de kerken

De GS Zuidhorn droeg deputaten-curatoren op (besluit 10.2):

om zich, in overleg met deputaten Generaal-synodale publicaties, regelmatig duidelijk aan de kerken te blijven presenteren in vormen van publiciteit, zodat de kerken kunnen meeleven en er aandacht van nieuwe studenten voor de opleiding wordt gevraagd.

Daarbij zal in de komende periode een duidelijke voorlichting gegeven dienen te worden met betrekking tot de aan de Theologische Universiteit doorgevoerde veranderingen en de achtergronden daarvan.

D.m.v. persverslagen na elke vergadering van het curatorium werden de kerken op de hoogte gebracht van de belangrijkste besluiten van deputaten-curatoren en van de belangrijkste ontwikkelingen aan de TU. De website van de TU op het internet is aangepast en bijgehouden. D.m.v. advertenties is meermalen geattendeerd op de mogelijkheid c.q. wenselijkheid om in Kampen theologie te gaan studeren. Ook hebben deputaten hun verslaggeving aan de particuliere synoden beter op elkaar afgestemd dan in vroegere jaren het geval was. De jongste ontwikkeling is dat de TU rechtstreeks contact met de kerken wil zoeken d.m.v. regionale ontmoetingen tussen vertegenwoordigers van de kerken en een afvaardiging van de TU.

De Dagelijkse Leiding heeft zich bezonnen op de opdracht een duidelijke voorlichting te verzorgen met betrekking tot de aan de Theologische Universiteit doorgevoerde veranderingen en de achtergronden daarvan. Zij achtte het niet zinvol naast de reeds verstrekte voorlichting op dit punt nog afzonderlijke informatie toe te voegen.

3 ONDERWIJS EN ONDERZOEK

3.1 Coördinatoren voor en beschrijving van de primaire processen

De GS Zuidhorn droeg de DL op (besluit 4.4.1): *in het bestuur de winst van de herziening van de bestuursstructuur, (waartoe werd besloten door de GS Leusden) zoveel als mogelijk is binnen het bestaande statuut, mee te nemen en daarbij met name met betrekking tot de primaire processen: voor elk van de processen een coördinator te benoemen.* Deze opdracht is uitgevoerd voor wat betreft de coördinatoren voor onderwijs en onderzoek. Met betrekking tot de kerkelijke dienstverlening is – gezien de aard en beperkte omvang van de werkzaamheden – besloten, dat een docent zal worden aangewezen als ‘aandachtshouder’ voor dit terrein,

De GS Zuidhorn gaf de DL ook opdracht (in besluit 4.4.1): *er zorg voor te dragen dat de primaire processen worden beschreven, daarbij gebruikmakend van de proeve voor procesbeschrijvingen zoals die in bijlage I bij het rapport van de commissie Evaluatie Bestuursstructuur zijn gegeven.* De DL heeft deze opdracht uitgevoerd.

3.2 De senaat

De GS Zuidhorn sprak uit (besluit 4.4.3): *met betrekking tot de senaat: dat de gewone hoogleraren met een aanstelling van 0,5 fte. of meer samen de senaat vormen, overeenkomstig de in het commissierapport voorgestelde regeling.* Dit besluit is uitgevoerd.

3.3 De beleids- en bestuursadviescommissies

Met betrekking tot de beleids- en bestuursadviescommissies gaf de GS Zuidhorn opdracht (besluit 4.4.4): *dat op voordracht van de Dagelijkse Leiding het curatorium de leden van de beleidsadviescommissies benoemt. De te benoemen leden zijn medewerkers en interne of externe deskundigen (geen curatoren q.q.). Voor elk van de primaire processen wordt een beleidsadviescommissie ingesteld: onderwijs (onderwijscommissie), onderzoek (wetenschapscommissie) en een commissie voor kerkelijke dienstverlening. Voorts worden beleidsadviescommissies gevormd voor het beleid op het gebied van personeel en beheer en voor de interne en externe communicatie en internationalisering.* Alle commissies zijn inmiddels samengesteld in de door de synode beoogde vorm, behalve die voor kerkelijke dienstverlening en voor internationalisering. De beleidscommissie voor onderwijs heeft conform de wet de naam ‘Opleidingscommissie’ gekregen. De beleidscommissie voor onderzoek heet ‘Commissie Wetenschapsbeleid’ (CWB) en wordt gevormd door de leiders van de vier onderzoeksgroepen en de rectores van de TU van Kampen (II) en Apeldoorn. Dit omdat de TU voor het onderzoek volledig samenwerkt met de zusterinstelling in Apeldoorn. Met betrekking tot kerkelijke dienstverlening is de DL tot de conclusie gekomen dat het niet zinnig is een aparte beleidscommissie voor dit onderdeel van het werk van de TU in het leven te roepen. Gezien de omvang van dit onderdeel van het werk van de TU en het grote aantal reeds bestaande commissies geeft de DL er de voorkeur aan zelf deze taak te behartigen. Iets dergelijks geldt voor de internationalisering. Door aanvaarding van de notitie ‘Internationalisering’ (voorjaar 2002) is besloten, dat de rector eerstverantwoordelijke is voor het buitenland en dat hij daarin wordt bijgestaan door een buitenlandcoördinator. Daarbij werd gedacht aan een docent met buitenland-ervaring, die voor 0,05 fte voor deze taak zou worden vrijgesteld. Voorlopig wordt deze taak waargenomen door Prof. Van der Pol. Ook in dit geval heeft de DL besloten geen aparte beleidsadviescommissie in te stellen, maar de taak van een dergelijke commissie zelf te behartigen.

3.4 De docentenvergadering

Met betrekking tot de docentenvergadering droeg de GS Zuidhorn op (besluit 4.4.5): *een docentenvergadering in te stellen, waarin zaken die de begeleiding van studenten betreffen behandeld worden, overeenkomstig de voorgestelde regeling*

Deze opdracht is uitgevoerd. De docentenvergadering, die bestaat uit alle docenten met een vaste aanstelling, behartigt nu vrijwel alle zaken die vroeger in de senaat werden besproken en besloten. De senaat, het college van hoogleraren, heeft nog enkele specifieke taken, zoals m.b.t. promoties.

3.5 De secties

Met betrekking tot de secties droeg de GS Zuidhorn op (besluit 4.4.6):

bij de secties de primaire verantwoordelijkheid te leggen voor het onderwijsproces, overeenkomstig de voorgestelde regeling.

Deze opdracht is uitgevoerd op het niveau van de officiële regelgeving. Op het niveau van gewenning en daadwerkelijke invoering lijkt nog wel enige actie vereist. Met name het punt van budgettering moet nog verder geregeld worden: de secties kunnen hun primaire verantwoordelijkheid niet waarmaken, als zij voor elke uitgave toestemming van de DL nodig hebben. Daarom evalueert de DL in het najaar van 2004 in hoeverre de secties hun nieuwe verantwoordelijkheid waarmaken en neemt zij vervolgens een beslissing met betrekking tot budgettering van de secties. Dit blijft dan een zaak van de interne begroting

3.6 De onderzoeksgroepen

De GS Zuidhorn droeg met betrekking tot de onderzoeksgroepen op (besluit 4.4.7):

bij de onderzoeksgroepen de primaire verantwoordelijkheid te leggen voor het onderzoeksproces, overeenkomstig de voorgestelde regeling

Deze opdracht is uitgevoerd. Wel moet nog in overleg met de TU Apeldoorn bekeken worden, of ook op dit punt budgettering moet plaats vinden. Daartoe formuleert de DL in overleg met Apeldoorn een voorstel met betrekking tot budgettering van de onderzoeksgroepen binnen het kader van het totale budget.

3.7 Externe doorlichting van het formatieplan

Deputaten-curatoren ontvingen van de GS Zuidhorn de opdracht (besluit 7a):

om in overleg met deputaten Financiën en beheer een externe doorlichting van het formatieplan te laten verrichten ten behoeve van de besluitvorming op de eerstvolgende generale synode.

De gevraagde externe doorlichting is uitgevoerd door de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) in Enschede en leidde tot een positieve beoordeling van het formatieplan. We citeren uit het rapport: *“Geconcludeerd kan worden dat de output van beide documenten zeer valide en betrouwbaar is en professioneel is voorbereid en onderbouwd. Er is een gedegen benchmark onderzoek uitgevoerd onder andere (theologische) universiteiten en faculteiten en er is kritisch gekeken naar de eigen huidige situatie.”*

Curatoren zijn van mening dat hiermee de opdracht is uitgevoerd. Deputaten Financiën en Beheer zijn hiervan in kennis gesteld.

3.8 Opvolging prof. drs. J.A. Meijer

In het formatieplan komt een wijziging door de emeritering van prof. drs. J.A. Meijer vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Curatoren zullen de synode in een afzonderlijk rapport dienen met voorstellen met betrekking tot de omvang en invulling van de vacature Meijer en over de mogelijkheden van samenwerking met de TU Apeldoorn in dezen.

3.9 Evaluatie na visitatie

In besluit 5c droeg de GS Zuidhorn aan deputaten-curatoren op (besluit 5c):

na de visitatie van 2003 een evaluatie te verzorgen, waarbij de balans wordt opgemaakt van het willen blijven voldoen aan de eisen die de overheid in de WHW stelt. Daarbij zal ook een scenario geschetst dienen te worden van wat de kerken in de toekomst nodig hebben als het gaat om de opleiding tot de dienst van het Woord

Door uitstel van de zijde van de visitatie-commissie zal de visitatie pas in februari 2005 plaats vinden, dus na de verschijning van dit rapport. De gevraagde evaluatie kan uiteraard eerst na het gereedkomen van het rapport van de visitatiecommissie uitgevoerd worden. Er wordt naar gestreefd

de synode via een aanvulling op het reguliere rapport nog een evaluatie te bezorgen. Mocht dit niet op tijd lukken, dan verzoeken wij de GS Amersfoort een vervolgoopdracht te formuleren.

3.10 Samenwerking met de TU Apeldoorn

De samenwerking met de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn verliep ook de afgelopen jaren hartelijk. Grote wijzigingen m.b.t. de uitwisseling van docenten en het gemeenschappelijk onderzoek vonden niet plaats.

Regelmatig vindt overleg plaats in een stuurgroep bestaande uit drie vertegenwoordigers van onze universiteit en drie van die te Apeldoorn.

Tweemaal vergaderden curatoren samen met de curatoren van de Theologische Universiteit te Apeldoorn en wederzijdse docenten. Deze vergaderingen stonden in het kader van de groeiende samenwerking tussen beide universiteiten en gingen over *Het beroepsprofiel van de predikant en de vertaling daarvan voor de opleiding en Spiritualiteit en persoonlijkheidsvorming van de student.*

3.11 Vooropleiding

De GS Zuidhorn machtigde deputaten-curatoren (besluit 4.2) om:

in samenwerking met de Theologische Universiteit te Apeldoorn de vooropleiding te besturen volgens het desbetreffende statuut en attent te zijn op andere mogelijkheden van samenwerking.

Deputaten hebben ervoor zorggedragen dat mevr. drs. M.W. Sebens als docent aan de vooropleiding haar werk naar behoren kon doen. De vooropleiding telt meer studenten dan voorheen. In 2003 is de mogelijkheid geopend tot een part time vooropleiding. Deze biedt een tweejarige opleiding klassieke talen aan mensen die overwegen de theologiestudie te gaan volgen, maar daarvoor bijvoorbeeld nog niet hun huidige baan kunnen of willen opzeggen. Gezien het aantal aanmeldingen, voorziet deze mogelijkheid beslist in een behoefte.

3.12 Opleiding Kerkelijk Werker

De GS Zuidhorn machtigde deputaten (besluit 4.3) om:

in samenwerking met de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle verantwoordelijkheid te dragen voor de opleiding Kerkelijk Werker.

De Theologische Universiteit is vanaf het begin betrokken geweest bij de opleiding Kerkelijk Werker van de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle. Verschillende docenten hebben een actief aandeel gehad in de ontwikkeling van de opleiding. De meeste docenten hebben de afgelopen jaren colleges en andere vormen van studiebegeleiding verzorgd, ook in de opleiding Godsdienstleraren, die vaak in combinatie met Kerkelijk Werk gevolgd wordt en die een voortzetting is van onder andere de oude Opleiding Gereformeerde Godsdienstleraren. Een afgevaardigde van de Dagelijkse Leiding neemt deel aan de vergaderingen van de zogenaamde Beslisgroep, waarin de zaken met betrekking tot beide opleidingen geregeld worden. Daarnaast vindt één- of tweemaal per jaar overleg plaats tussen de directies van de GH en de TU.

4 BEZINNING OP EXTERNE ORGANISATIE

4.1 Aanpassing Statuut

Aan deputaten-curatoren is opgedragen (in besluit 5a) om:

de volgende generale synode voorstellen te doen tot integrale aanpassing van het Statuut.

Het curatorium heeft met de uitvoering van deze opdracht gewacht om zich eerst te kunnen bezinnen op de aanpassing van de externe bestuursstructuur. Die structuur vormt immers een wezenlijk onderdeel van de regelgeving in het Statuut. Nu onze voorstellen m.b.t. een aanpassing van de externe bestuursstructuur gereed zijn, wordt gewerkt aan de integrale aanpassing van het Statuut. Wij hopen de GS Amersfoort in een aanvullend rapport te dienen met een compleet aangepast Statuut.

4.2 Een nieuwe externe bestuursstructuur

Aan deputaten-curatoren werd ook opgedragen (in besluit 5b):

zich nader te bezinnen inzake de externe organisatie van het bestuur van de universiteit, namelijk de aansturing en controle door de generale synode via het curatorium en zijn commissie van toezicht, ten dienste van de volgende generale synode.

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de wijze waarop deputaten-curatoren deze opdracht hebben uitgevoerd.

4.3 Analyse van de knelpunten

In de afgelopen jaren ervoeren deputaten-curatoren diverse knelpunten in het functioneren van de externe organisatie van de Theologische Universiteit. Hoewel de meningen over wat precies wel of niet als knelpunt beschouwd moet worden uiteenliepen, bestond een grote mate van eenstemmigheid over de wenselijkheid van de volgende zaken:

- a de universiteit dient bestuurd te worden door een bestuurscollege dat slagvaardig en efficiënt kan werken en dat minder afhankelijk is van de informatievoorziening van de kant van de dagelijkse leiding dan nu het geval is;
- b de predikanten onder de curatoren dienen zich vooral bezig te houden met inhoudelijk-theologische zaken en minder met allerlei technische details van organisatorische, financiële of academische aard;
- c in de huidige structuur komen zaken die in de commissie van toezicht besproken zijn opnieuw aan de orde in een vergadering van het voltallige curatorium, waarin de leden van de commissie van toezicht de meerderheid vormen; deze overlap dient beëindigd te worden;
- d voor de contactoefening met de kerken zou een betere vorm gevonden moeten kunnen worden dan de jaarlijkse mededelingen van elke predikant-curator aan zijn particuliere synode.

4.4 Voorstel

Bovenstaande analyse heeft na uitvoerig beraad het hieronder beschreven voorstel opgeleverd.

Deputaten-curatoren stellen de generale synode voor de komende jaren volgens de hierna aangegeven nieuwe externe organisatie-structuur te werken, met daaraan gekoppeld de opdracht aan het te vormen college van bestuur een volgende synode een korte evaluatie te geven met eventueel wijzigingsvoorstellen of aanvullingen.

Naar een kortere lijn van het curatorium naar haar directe opdrachtgeefster: de kerken bijeen in een generale synode, hebben wij niet gezocht, nu deputaten Kerkrecht en Kerkorde met het voorstel komen voortaan tweejaarlijks een generale synode te houden.

4.5 Uitwerking op hoofdlijnen

De nieuwe externe organisatie-structuur kan als volgt in beeld worden gebracht.

NB: de Romeinse cijfers (I t/m V) in het bovenstaande schema verwijzen naar onderdelen van de onderstaande paragraaf 4.6 (Toelichting en detaillering). De Arabische cijfers in de vakjes 'College van bestuur', 'College van toezicht' en 'DL' slaan op het voorgestelde aantal personen waaruit deze gremia bestaan.

Nieuw is het universiteitsberaad, waarin de wisselwerking met de kerken wordt bevorderd. Verder wordt het curatorium gesplitst in twee colleges. Een klein en slagvaardig college van bestuur vormt het bevoegd gezag van de universiteit. Het college van toezicht is belast met het inhoudelijke toezicht op onderwijs en onderzoek.

De voorgestelde nieuwe structuur voor de externe organisatie van de Theologische Universiteit kent dus de volgende organen:

- 1 De *generale synode*, die als (tot nu toe) driejaarlijkse bijeenkomst van de kerken de opdracht kreeg regelingen te treffen voor de TU. De generale synode is het hoogste orgaan waaraan verantwoording wordt afgelegd, benoemt docenten in vaste dienst en geeft richting aan ontwikkelingen.
- 2 De *deputaten-curatoren*, benoemd door de generale synode, in twee colleges:
 - a het college van bestuur, dat eindverantwoordelijk is voor de organisatie van de TU;
 - b het college van toezicht, dat pastoraal en theologisch inhoudelijke taken ten opzichte van docenten en onderzoekers heeft.
3. Het *universiteitsberaad*, waarin het college van bestuur periodiek met leden van generaal-synodale deputaatschappen spreekt over thema's die belangrijk zijn voor de wisselwerking van TU en kerken.

4.6 Toelichting en detaillering

De generale synode is het orgaan waaraan deputaten-curatoren verantwoording afleggen. Het college van bestuur, dat gevormd wordt door vijf deputaten-curatoren, krijgt de positie van het oude curatorium en is eindverantwoordelijk, dat wil zeggen: rapporteert aan de synode.

I College van Bestuur

Dit college heeft tot doel de universiteit in al haar functies te besturen en vervangt het huidige breed samengestelde curatorium in zijn functie als bevoegd gezag van de instelling.

Samenstelling: twee predikanten, een financieel deskundige, een jurist en een onderwijskundige. Deze vijf moeten allen bekwame bestuurders zijn. Voor elk lid wordt een secundus benoemd. De leden van het college van bestuur en hun secundi worden door de generale synode benoemd op voordracht van het zittende college van bestuur, met instemmend advies van het college van toezicht. Het college van bestuur wijst één van zijn leden aan als president-curator.

Taken:

- 1 de opdrachten van de generale synode uitvoeren aan de hand van de plannings- en verantwoordingscyclus;
- 2 bevoegd gezag uitoefenen;
- 3 (voordrachten voor) benoemingen doen;
- 4 zorg dragen voor continuïteit van organisatie en bestuur.

II College van Toezicht

Het college van bestuur mandateert het college van toezicht om namens de kerken inhoudelijk toezicht uit te oefenen op het werk binnen de universiteit. Het doel van dit toezicht is, dat het gereformeerde en wetenschappelijke karakter van de universiteit wordt bevorderd, bewaakt en getoetst. Het college van toezicht houdt zich niet bezig met technisch-bestuurlijke zaken. Het college van toezicht wordt benoemd door de generale synode. Het vervaardigt jaarlijks een rapport over zijn werkzaamheden. Deze rapporten worden besproken in een gecombineerde vergadering met het college van bestuur. Deze rapportage wordt verwerkt in het rapport van het college van bestuur aan de generale synode.

Samenstelling: negen predikanten en een hoogleraar of universitair docent van een andere universiteit. De predikantsleden (en hun secundi) worden door de generale synode benoemd op voordracht van de particuliere synoden. De hoogleraar of universitair docent en (zijn secundus) wordt door de generale synode benoemd op voordracht van het college van bestuur, met instemmend advies van het college van toezicht.

Taak en werkwijze: naast het onderlinge toezicht binnen de universiteit, waarbij de rector een leidinggevende rol vervult, dient namens de kerken toezicht plaats te vinden op het confessionele karakter en het wetenschappelijk niveau van onderwijs en onderzoek. Dit is de taak van het college van toezicht. Het college richt zich daarbij op:

- het geven van inhoudelijke stimulansen
- het vroegtijdig signaleren van probleempunten

- de omgang met mogelijke veranderingen in het theologisch inzicht en de gevolgen daarvan voor de opleidingen.

Daarnaast heeft het college als taak eventuele bezwaren tegen docenten te bespreken en te beantwoorden.

Het college van toezicht handelt de zaken die hem regarderend zelf af. Indien het college van oordeel is, dat disciplinaire maatregelen tegen een docent (als bedoeld in art. 3.4 van het huidige statuut) noodzakelijk zijn, doet zij een voorstel van die strekking aan een gecombineerde vergadering van het college van bestuur en het college van toezicht. Zij zendt een afschrift van het voorstel aan de betrokken docent, die de mogelijkheid tot verweer krijgt. Vervolgens neemt het college van bestuur een beslissing, met instemmend advies van het college van toezicht. Beroep tegen deze beslissing kan alleen bij de generale synode plaats vinden. Als het college van bestuur en het college van toezicht niet tot overeenstemming kunnen komen, wordt de zaak ter beslissing voorgelegd aan de generale synode.

Zie voor nadere bepalingen met betrekking tot de werkwijze van het college van toezicht: het Protocol voor het toezicht op het onderwijs en het onderzoek.

III Verhouding College van Bestuur en College van Toezicht

Tenminste één maal per jaar is er een gecombineerde vergadering van beide colleges, onder voorzitterschap van de president-curator. In deze vergadering wordt de jaarrapportage van het college van toezicht besproken.

Daarnaast dienen de volgende zaken besproken te worden in een gecombineerde vergadering:

- voordrachten voor de benoeming van docenten in vaste dienst, door de generale synode
- voordrachten voor de benoeming van deputaten-curatoren die geen predikant zijn, door de generale synode
- disciplinaire maatregelen tegen docenten.

Beslissingen over de zojuist genoemde zaken worden genomen door het college van bestuur. Het college van bestuur kan deze beslissingen echter alleen nemen met instemmend advies van het college van toezicht.

Tenslotte kan het college van bestuur gevoelige zaken waarvoor een breed draagvlak nodig is eveneens ter behandeling voorleggen aan een gecombineerde vergadering van beide colleges.

IV Relatie College van Bestuur - Dagelijkse Leiding

Deze relatie wordt gezien als cruciaal voor de slagvaardigheid van de universiteit. Doordat het college van bestuur een bestuursorgaan van veel kleinere omvang dan het huidige curatorium is, kan de plannings- en verantwoordingscyclus sneller gaan verlopen (minder brede discussie, kortere vergaderingen) en komt tijd vrij voor meer inhoudelijke ontwikkeling.

V Universiteitsberaad

Al lange tijd leeft de wens naar een intensievere en meer inhoudelijke communicatie met de kerken over de gang van zaken aan de Theologische Universiteit. Het jaarlijkse rapport van de predikantsleden van het curatorium aan de particuliere synoden voorziet hier slechts voor een deel in. Bovendien hebben in de bij dezen voorgestelde nieuwe organisatiestructuur de door de particuliere synoden voorgedragen predikantsleden van het curatorium geen zitting in het college van bestuur. Daarom zullen zij in mindere mate op de hoogte zijn van allerlei ontwikkelingen in de universiteit dan nu het geval is.

Om deze redenen stellen deputaten-curatoren aan de generale synode voor een nieuw orgaan in te stellen, het universiteitsberaad. Het universiteitsberaad vergadert normaliter één keer per jaar, maar kan desgewenst een extra vergadering uitschrijven. De hoofdtaken van het beraad zijn:

- bespreking van de jaarverslagen en het opleidingsplan
- bespreking van thematisch belangrijke aspecten van de ontwikkeling van het gereformeerd-theologisch onderwijs en onderzoek en van de kerkelijke dienstverlening.

In het beraad kunnen betrokken kerkleden de vertegenwoordigers van de universiteit informeren over wat er in de kerken ten aanzien van de universiteit leeft. Ook geven zij vanuit hun eigen rol in het kerkelijk leven feed-back op de ontwikkelingen aan de universiteit.

Samenstelling: gezocht is naar een dusdanige samenstelling, dat het beraad allereerst een werkbare omvang zou hebben. Daarnaast is gezocht naar een samenstelling waardoor input van de kant van zoveel mogelijk geledingen van het kerkelijk leven, die elk hun eigen belang ten aanzien van de universiteit hebben, gegarandeerd zou zijn. Vanuit deze optiek bleek de meest voor de hand liggende oplossing het universiteitsberaad te laten vormen door vertegenwoordigers van een groot aantal generaal-synodale deputaatschappen.

De generaal-synodale deputaatschappen bestaan uit heel verschillende kerkleden met eigen interessegebieden. Van hen kan verwacht worden, dat zij meelevende kerkleden zijn en zich betrokken voelen bij de Theologische Universiteit. Omdat elk deputaatschap haar eigen aandachtsgebied heeft, kan de inhoudelijke bijdrage van de deelnemende deputaten op een doeltreffende manier de wisselwerking tussen wat in de kerken leeft en de universiteit bevorderen. De generale synode bepaalt welke deputaatschappen voor het benoemen van een vertegenwoordiger in aanmerking komen, zulks met gebruikmaking van een door het curatorium ingediende lijst met suggesties (zie paragraaf 4.7). Elk deputaatschap wijst een primus en een secundus aan, die voor drie jaar benoemd worden.

Van de kant van de universiteit zijn bij de vergaderingen van het beraad de dagelijkse leiding en zoveel mogelijk deputaten-curatoren en docenten aanwezig. Daarnaast worden de stage-mentoren uitgenodigd.

Werkwijze: ter voorbereiding van de bespreking worden de verslagen over het afgelopen jaar en het opleidingsplan voor het lopende jaar tijdig toegezonden aan de leden van het universiteitsberaad. Daarnaast kan het universiteitsberaad zelf onderwerpen vaststellen waarover het in de volgende vergadering met de deputaten- curatoren of de dagelijkse leiding wil spreken. Het universiteitsberaad kan ook een klankbordfunctie vervullen voor het college van toezicht, voorzover het niet gaat om zaken van vertrouwelijke aard. Van de besprekingen worden samenvattende verslagen gemaakt, die samen met eventuele, mede daarop gebaseerde, concrete voorstellen van het college van bestuur, ter synode kunnen dienen. De generale synode verkrijgt daardoor meer ordening vooraf bij het richting geven aan ontwikkelingen op de universiteit. Ook wordt een persverslag beschikbaar gesteld.

4.7 Mogelijke samenstelling universiteitsberaad

De volgende door de generale synode aan te wijzen deputaatschappen zouden een afgevaardigde kunnen zenden naar het universiteitsberaad:

- Archief en documentatie
- Betrekkingen buitenlandse kerken
- Diaconale zaken
- Dienst en recht
- Eredienst
- Geestelijke verzorging militairen
- Generaal-synodale publicaties
- Huwelijk en echtscheiding
- Integratie gehandicapten
- Kerkelijke eenheid
- Kerkrecht en kerkorde
- Radio- en televisie-uitzending van kerkdiensten
- Relatie kerk en overheid
- Seksueel misbruik
- Steunpunt gemeenteopbouw
- Toerusting evangeliserende gemeente
- Zending, hulpverlening en training

5 FINANCIËLE OVERHEIDSSTEUN

5.1 Inleiding

Al geruime tijd staat de bekostiging van de theologische universiteit onder druk. Door de laatste generale synoden is kritisch gekeken naar omvang en beheersing van de financiële middelen die beschikbaar zijn voor de universiteit. Dit maakt onderdeel uit van een breder financieel beleid dat van synodewege strakker wordt geredigeerd.

De Financiële commissie van de GS Zuidhorn 2002 en deputaten Financiën & Beheer hebben gezamenlijk in een beleidsnotitie ten behoeve van die synode verwoord dat in het algemeen de activiteiten en bekostiging moeten worden ingedeeld naar basisvoorzieningen en additionele activiteiten en dat er eerder en meer moet worden gezocht naar andere vormen van bekostiging dan quotumopbrengsten. Zie Bijlage XIV 4 Acta GS Zuidhorn.

Ten aanzien van de theologische universiteit heeft het strakkere financieel beleid van de GS geresulteerd in aanzienlijke bezuinigingen voor de jaren 2003 t/m 2005. Zie bijlage XIV 3 Acta GS Zuidhorn.

5.2 Van Leusden naar Zuidhorn

De roep vanuit de kerken om om te zien naar andere vormen van bekostiging was ook al door de GS Leusden 1999 verwoord. Deze synode gaf het curatorium de opdracht (Acta GS Leusden art. 77 besluit 8 sub e):

"onderzoek te doen naar mogelijkheden van andere vormen van financiering en de voorwaarden die daarbij gelden en hierover te rapporteren aan de volgende synode. Het zoeken naar andere bronnen van inkomsten mag niet ten koste gaan van de zelfstandigheid van de universiteit als school van de kerken".

Als gronden zijn door de GS Leusden hierbij vermeld:

- "4. de voor de eerste jaren voorziene stijging van kosten vraagt om een beleid dat aanstuurt op bezuiniging; de kosten stijgen voortdurend;
- "5. zolang de zelfstandigheid van de school der kerken gewaarborgd blijft, is het zoeken naar andere bronnen van financiering niet bij voorbaat uitgesloten;
- "6. een nauwe band tussen school en kerken blijft van wezenlijk belang".

Ter uitvoering hiervan heeft het curatorium aan de GS Zuidhorn een notitie uitgebracht *"Over andere vormen van financiering. Een notitie over overheidsfinanciering, legaten, giften en sponsoring"*. In die notitie is een tamelijk uitvoerige beschrijving gegeven rond het thema 'overheidssubsidie'. Daarnaast is nog afzonderlijk ingegaan op andere vormen van financiering, zoals door legaten, giften en sponsoring.

Binnen het curatorium bestond destijds geen eenstemmigheid over het al dan niet aanvaarden van overheidssteun.

De meerderheid van het curatorium concludeerde dat subsidie niet hoeft te worden afgewezen vanwege het risico van te grote overheidsinvloed. Toch stelde deze meerderheid zich op het standpunt voor de eigenlijke predikantsopleiding geen subsidie aan te vragen, met als argumentatie: *"De Universiteit is geen algemene wetenschappelijke opleiding, zonder meer. Welk studie-uitgangen er ook zullen komen, karakterbepalend en beslissend voor haar bestaansrecht is dat ze 'wetenschappelijke opleiding tot de dienst des Woords' is. De opleiding tot de dienst van het Woord en de verkondiging van het evangelie door de predikanten die deze opleiding gevolgd hebben, is een verantwoordelijkheid van de christelijke kerk zelf (1 Tim. 3: 15, 2 Tim. 2:2). Deze kerk weet zich ook geroepen deze opleiding te onderhouden (1 Kor. 9: 14, HC Zondag 38, art. 18 KO). Bovendien zijn de aan de opleiding verbonden hoogleraren kerkelijke ambtsdragers."*

De meerderheid van het curatorium gaf aan dat het voor activiteiten met een meer algemeen of facilitair/technisch karakter wel aanvaardbaar is een beroep op de overheid te doen.

Een minderheid van het curatorium stelde zich daarentegen op het standpunt dat in het geheel geen bekostiging van overheidswege zou moeten worden aangegaan en stond afwijzend tegenover het aanvragen van subsidie.

Op de GS Zuidhorn liepen de meningen blijkens het besprekingsverslag in de Acta (opgenomen onder Acta art. 113) uiteen van het aanvragen van subsidie zonder meer tot het zelf als kerken onderhouden

van de opleiding in de lijn van art. 18 KO. Eenstemmigheid is niet bereikt. Daags voor de (provisorische) sluiting van de synode wordt besloten om – kort gezegd – enerzijds een 'proef-aanvraag' in te dienen bij de overheid en anderzijds op de volgende GS nader te beslissen over de principiële vragen rond overheidssubsidie.

De instructie van de GS Zuidhorn aan deputaten-curatoren met bijbehorende gronden luidt (Acta GS Zuidhorn art. 113 besluit 8):

- "1 onderzoek te doen naar de mogelijkheden en de consequenties van subsidie;
- a daartoe een aanvraag onder voorbehoud in te dienen bij het ministerie van OC&W als een traject waarin duidelijkheid verkregen kan worden over 1. de voorwaarden en 2. de hoogte van subsidie;
- b te beschrijven hoe zulke gelden intern een bijzondere bestemming kunnen krijgen met het doel dat de wil om als kerken de opleiding tot de dienst des Woords te dragen, levend blijft;
- 2 tussentijds te zorgen voor goede informatie aan de kerken over dit onderzoek;
- 3 aan de eerstkomende generale synode een zo goed mogelijk onderbouwd voorstel over deze materie voor te leggen, waarin ook de principiële vragen rondom het ontvangen van overheidssubsidie betrokken worden.

Gronden:

- 1 alleen in de weg van een nadere verkenning bij de overheid is voldoende duidelijkheid te krijgen;
- 2 als het onderzoek is afgerond en de aanvraag eventueel gehonoreerd, kan de eerstvolgende generale synode besluiten, of de kerken deze subsidie aanvaarden of zelf de volledige bekostiging van de Theologische Universiteit willen blijven dragen;
- 3 nu de overheid via lump-sum systematiek (bedrag per student) financiert, is het een interne zaak hoe de eventueel ontvangen subsidie besteed wordt;
- 4 gewogen moet worden, welke effecten het op de bekostiging van onze universiteit door de kerken heeft, wanneer zij door (gedeeltelijke) financiering door de rijksoverheid afhankelijk wordt van fluctuatie in de toegekende gelden voor de theologische opleidingen. Ook dient onderzocht te worden, welke maatregelen er getroffen kunnen worden om bezuiniging op of wegvallen van subsidie door de kerken op te vangen;
- 5 met het aanvragen van subsidie wordt de universiteit nog geen 'bekostigde instelling'. Als aangewezen instelling behoudt de universiteit vrijheid in het al of niet toelaten van studenten, anders dan bij een bekostigde instelling het geval is."

Uit deze korte terugblik blijkt dat de herhaalde vraag naar mogelijke (mede-) bekostiging van de theologische universiteit door de overheid is opgekomen uit de GS, dus uit de kerken. Uiteraard hangt deze vraag direct samen met de financiële kaders die de kerken zich stellen. Dit blijkt expliciet uit de besluitvorming van de GS Leusden, zoals hierboven aangehaald. De samenhang is ook logisch: de vraag naar mogelijke overheidsfinanciering zou niet worden gesteld, indien de kerkelijke quota daartoe geen aanleiding zouden geven. Tegelijkertijd mag duidelijk zijn dat de financiële druk in dezen wel een relevante factor, maar geen doorslaggevende factor is. Ondanks het feit dat de theologische universiteit worstelt met de door de GS gestelde financiële kaders, zijn curatoren tot nu toe terughoudend dan wel afwijzend geweest ten opzichte van overheidsfinanciering.

Uit deze terugblik blijkt ook dat de achtereenvolgende synoden zelf tot nu toe niet tot een daadwerkelijke standpuntbepaling zijn gekomen.

Curatoren willen in het navolgende de instructie van de generale synode nader uitwerken volgens onderstaande opzet:

- 5.3 financiële verhouding tussen kerk en overheid in het verleden;
- 5.4 positie van de theologische universiteit in huidige onderwijswetgeving;
- 5.5 onderzoek naar (mede-) financiering door de overheid;
- 5.6 principes rond de bekostiging van de theologische universiteit;
- 5.7 advies van curatoren.

Curatoren zullen hierbij voor een deel teruggrijpen op het al genoemde rapport dat zij schreven voor de GS Zuidhorn "Over andere vormen van financiering. Een notitie over overheidsfinanciering, legaten, giften en sponsoring". Dat rapport biedt nog steeds nuttige informatie voor de verdere beraadslaging en besluitvorming ter synode.

5.3 Financiële verhouding tussen kerk en overheid in het verleden

De financiële verhouding tussen kerk en overheid in ons land is in het verleden zeer uiteenlopend geweest.

Tot 1795 was 'de gereformeerde kerk' de van overheidswege bevoorrechte kerk. Voor alle niet-gereformeerden gold: ze moesten hun eredienst zelf bekostigen, hun gebouwen zelf onderhouden, hun voorgangers zelf volledig honoreren. En boven dat alles moesten ze als ingezetenen meebetalen aan iedere heffing die de overheid oplegde voor het onderhoud of herstel van de officiële kerkgebouwen ter plaatse, meebetalen ook aan de belastingen waarmee de overheid het traktement van sommige gereformeerde predikantsplaatsen verhoogde. Want de overheid zorgde voor de kerk, maar zij erkende er maar één. Zo was het alle eeuwen door geweest en de reformatie had daaraan niets veranderd. Aldus O.J. de Jong, *Uitkeringen aan kerken*, in: *Geen heersende kerk, geen heersende staat. De verhouding tussen kerken en staat 1796-1996*, Zoetermeer 1998.

Typerend voor de toenmalige verhoudingen is art. XXVIII van de kerkenordering van de nationale synode van Dordrecht 1618-1619: *"Gelijk het ambt der Christelijke overheden is, de H. Kerkdienst op alle manieren te bevorderen, die door hun voorbeeld de onderdanen aan te bevelen en de Predikanten, Ouderlingen en Diakenen in alle voorvallende nood de hand te bieden en bij hun goede orde te beschermen, alzo zijn alle Predikanten, Ouderlingen en Diakenen schuldig, de ganse gemeente vlijtiglijk en oprechtelijk in te scherpen de gehoorzaamheid, liefde en eerbied, die zij de Magistraten schuldig zijn. (...)"*. Het 'do ut des'-principe (ik geef opdat u geeft) is evident.

De Bataafse revolutie van 1795 betekende een omkeer. De nieuwe overheid wenste geen 'publieke religie' meer te erkennen en ook geen keus te doen uit de vele kerkelijke groeperingen. Kerk en staat zouden volkomen gescheiden moeten worden. Er moest zo snel mogelijk een einde komen aan de voorrechten die de Hervormde Kerk genoot, ook de financiële, zowel in de uitbetalingen als in het gebruik van gebouwen en goederen. Tot zover kwam het echter in de praktijk niet door de verdere politieke ontwikkelingen in die jaren.

Onder Koning Willem I werd de Hervormde Kerk opnieuw financieel gesteund. Ook 'andere godsdienstige gezindten' konden toen volgens de Grondwet 1815 aanvragen indienen voor overheidstoelagen. Dit werd althans in de Grondwet opgenomen als garantie en toezegging. Daartegenover stond het toezicht van de 'sovereine vorst' over alle godsdienstige richtingen, in het bijzonder *"het regt van inzage en beschikking omtrent de inrichtingen van die gezindheden, welke (...) eenige betaling of toelage uit 's Lands kas genieten"*. Voor de Hervormde Kerk leidde dit toezicht zelfs tot de invoering van het Algemeen reglement.

De houding van de christelijke afgescheidenen vanaf 1834 tegenover het aanvaarden van overheidsuitkeringen, werd met name bepaald door hun afkeer van overheidsinmenging in de kerk. De afgescheidenen hebben in de eerste en moeilijkste jaren van hun kerkelijk bestaan dan ook geen aanspraak gemaakt op uitkeringen uit 's lands kas t.b.v. het onderhoud van hun predikanten en kerkgebouwen. Integendeel hebben zij vaak verklaard daarvan te willen afzien. Vgl. J. Plomp, *Zo zongen de ouden. De houding van de christelijke afgescheidenen (gereformeerden) tegenover het aanvaarden van overheidsuitkeringen aan de kerken*, Kampen 1972. Overigens werd onder de afgescheidenen bepaald niet eenstemmig gedacht. Aan de ene kant stond Hendrik de Cock die niet alle overheidsbemoeienis afwees. Aan de andere kant stond met name H.P. Scholte die een vergaande scheiding tussen kerk en staat voorstond. Ook Brummelkamp stond in deze laatste lijn. Zie M. te Velde, *Anthony Brummelkamp 1811-1888*, Barneveld 1988, m.n. p. 345-356.

In latere jaren veranderde echter de opstelling. De synode van de Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk van 1849 te Amsterdam kreeg via verschillende 'lastbrieven' de vraag voorgelegd of het geoorloofd is ondersteuning te verzoeken uit 's lands schatkist. De synode redeneerde bij de beantwoording hiervan als volgt:

1. *Het zou beter zijn dat alle kerkgenootschappen zichzelf onderhielden.*
2. *Bij de bestaande scheiding van kerk en staat zijn voor bezoldigingen uit 's lands kas geen deugdelijke redenen aan te voeren.*
3. *Volgens de grondwet is de toelage echter aan de verschillende kerkgenootschappen verzekerd.*
4. *De 'Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Gemeenten' dragen gelijkelijk bij aan de inkomsten van de staat, helpen op deze wijze de andere kerkgenootschappen te onderhouden.*

5. *Wij, 'de ware afstammelingen der voormaals heerschende Gereformeerde Kerk', ontvangen echter niets.*
6. *De door veel gemeenten afgelegde verklaring geen aanspraak te zullen maken op een toelage, kan voor de Regering geen verhindering zijn om billijk en rechtvaardig te handelen jegens allen."*

Op grond hiervan oordeelde de synode van 1849: "Dat de Gemeenten vrijheid hebben een toelage uit de schatkist te verzoeken." Vgl. J. Plomp, Zo zongen de ouden, p. 16.

De synode van 1854 te Zwolle ging nog een stap verder. Deze synode, die ook besloot tot oprichting van een algemene theologische school, richtte zich zelf rechtstreeks tot de overheid en maakte aanspraak op tractementen. Wenst de regering dat niet te doen, dan zou de synode liever willen dat geen enkel genootschap iets ontving. De synode vroeg zowel om subsidie als restitutie. Dit laatste als terugbetaling van wat in het verleden betaald was t.b.v. anderen. De overheid ging echter niet op het verzoek van de synode in.

Mede onder invloed van vertegenwoordigers van de Schotse kerken hebben volgende synoden in 1860 en latere jaren afgezien van het vragen van overheidssteun. Het werd principieel verwerpelijk geacht met verwijzing naar bijv. Galaten 6: 6. Overheidssubsidie was in strijd met het Woord Gods en met de natuur van de kerk.

De synode van 1872 te Groningen richtte zich dan ook tot de overheid met een adres, waarin werd betoogd dat het belang van de kerk, niet minder dan dat van de staat, verbreking eist van de financiële band:

"Staatssubsidie is doodend voor den bloei der Kerk; terwijl het vrijwilligersbeginsel, het beginsel dat elke gezindheid door de vrijwillige bijdragen harer leden, hare Eredienst bekostigt, in de hoogste mate den bloei en de uitbreiding der gezindheid bevordert."

Deze diametraal veranderde visie lijkt mede beïnvloed door de stellingname van Groen van Prinsterer, uitkomend in diens adagium 'In het isolement – dat is beginselvastheid – ligt onze kracht.'

Nadien is er op de achtereenvolgende synoden tot 1892 bij herhaling opnieuw over gesproken, al dan niet mede n.a.v. discussies in het parlement. Daarbij bleek een fundamentele tegenstelling tussen de professoren Van Velzen, Hel. De Cock, Steketee en Noordt zij (vóór aanvaarding van een afkoopsom door de overheid) en professor Brummelkamp (daartegen). Het standpunt van afwijzing van zowel 'subsidie' als 'restitutie' door de overheid bleef echter telkens als meerderheidsstandpunt gehandhaafd. De synoden waren vóór schrapping van het bewuste grondwetsartikel (art. 168 van de toenmalige Grondwet), zodat de staat aan geen enkel kerkgenootschap meer enige uitkering zou doen.

Evenwel bleef de bestaande praktijk nog jaar en dag gehandhaafd. De Gereformeerde Kerken, voortgekomen uit Afscheiding en Doleantie, vroegen en ontvingen geen overheidssubsidie; met name de Nederlandse Hervormde Kerk wel. O.a. Abraham Kuyper als theoloog en politicus opponeerde tegen deze 'zilveren koorde', de uitkeringen aan de Hervormde Kerk.

In 1946 werd een staatscommissie ingesteld met de opdracht om na te gaan:

"of en in hoeverre de bestaande praktijk met betrekking tot de financiële verhouding van de staat en de godsdienstige gezindheden bestendiging, herziening dan wel gehele of gedeeltelijke liquidatie behoeft".

Deze commissie, naar de voorzitter genoemd de commissie-Van Walsum, kwam pas in 1967 met haar rapport. De commissie wilde af van de termen en historische beperkingen uit de grondwet. Alle kerken zouden gelijk moeten worden behandeld. De commissie stelde voor wettelijk vast te leggen dat jaarlijks een algemene uitkering van vijftig miljoen gulden aan de kerken zou worden uitgekeerd. In 1969 reageerde de regering echter negatief en opteerde in plaats van uitbreiding juist voor stopzetting. Er kwam een adviescommissie voor een afkoopregeling. Intussen verhuisde het bewuste grondwetsartikel (inmiddels art. 185 Grondwet) bij de grondwetswijziging van 1972 al uit de Grondwet zelf naar een tijdelijke plaats in de 'additionele artikelen'.

Nadien is door de kerken, vergaderd in het CIO (Interkerkelijk Contact in Overheidszaken), voorgesteld de afkoopregeling aan te wenden 'in de pensioensfeer'. In 1982 werd vervolgens vanwege het CIO de Stichting Interkerkelijke Belangenbehartiging Afkoop (SIBA) opgericht. Deze heeft de afkoopsom van 250 miljoen gulden verdeeld over de kerken die volgens het (additioneel) grondwetsartikel rechthebbend waren dan wel daar onmiddellijk of middellijk uit waren voortgekomen.

De vraag naar toetreding tot de SIBA en daarmee tot het aanspraak maken op gelden uit de afkoopregeling is behandeld op de Generale Synode Arnhem 1981. De GS heeft haar deputaten voor correspondentie met de hoge overheid om advies gevraagd. Deputaten rapporteerden positief (Bijlage A 11 Acta GS Arnhem). De GS Arnhem besluit (Acta art. 170):

"toe te treden tot de 'Stichting Interkerkelijke Belangenbehartiging Afkoop' met aanvaarding van alle daaruit voortvloeiende 'rechten en verbintenissen', waarin onder meer de bepaling voorkomt dat de gelden bestemd zijn voor pensioenvoorziening. (..)"

Als grond wordt hierbij aangevoerd:

"Toetreding tot de SIBA is verantwoord, gezien de historie waarin de Staat het beheer van kerkelijke goederen aan zich trok, waarvoor hij nu een afkoopregeling heeft getroffen met de kerken. Bovendien is toetreding verantwoord, gezien het karakter van de SIBA als overlegorgaan voor de zakelijke afhandeling, terwijl aan de toetreding geen onaanvaardbare voorwaarden zijn verbonden."

In de in de Acta weergegeven bespreking ter synode wordt nog gesteld:

"De Gereformeerde Kerken hebben historische rechten op kerkelijke goederen, waarover de Staat het beheer aan zich getrokken heeft in 1798. Van die rechten mogen de kerken (voorzichtig) gebruik maken, ter wille van de opbouw van de gemeenten. De Overheid erkent die rechten van De Gereformeerde Kerken, al valt het te betreuren dat de Overheid de kerken niet rechtstreeks of via haar deputaten heeft benaderd." (..)

"Het besluit tot toetreding wordt genomen met de grootst mogelijke meerderheid van stemmen."

De GS Heemse 1984-1985 bevestigt de eerdere beleidsbeslissing van de GS Arnhem en dankt de deputaten "voor de volgehouden pogingen om tot de SIBA toegelaten te worden" (Acta GS Heemse art. 114).

Op de GS Spakenburg-Noord 1987 wordt vervolgens de interne verdeelsleutel vastgesteld voor de van het rijk ontvangen geldswaarden en rente (Acta GS Spakenburg-Noord art. 153).

Ook op een andere manier heeft de GS van de Gereformeerde Kerken in Nederland (vrijgemaakt) zich uitgelaten over overheidssteun en zelfs specifiek m.b.t. de opleiding tot de dienst des Woords. Deputaten-curatoren hebben nl. de GS Kampen 1975 de vraag voorgelegd *"of uitsluitend voor bepaalde onderdelen van de nieuwbouw van de Theologische Hogeschool overheidssubsidie kan worden aangevraagd"* (Acta GS Kampen art. 270 en 282-286). Dit betrof de nieuwbouw van het Linneweeversgildehuis t.b.v. de huisvesting van de bibliotheek, waarvoor door de overheid i.v.m. historische, esthetische en stedenbouwkundige overwegingen kostenverhogende eisen werden gesteld. De GS Kampen reageerde op dit verzoek als volgt:

"dat een aanvraag voor subsidiëring van bepaalde onderdelen nieuwbouw (..) door de overheid alleen beoordeeld wordt binnen het raam van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs;

"dat subsidiëring binnen het raam van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs kan impliceren een aantasting van de vrijheid der kerken om aard en inrichting van het onderwijs zelfstandig en in eigen verantwoordelijkheid te bepalen;"

Op grond hiervan oordeelde de synode:

"dat het voor de kerken roeping is, dat zij haar eigen opleiding tot de dienst des Woords op zodanige wijze in stand houden, dat haar volledige zeggenschap over aard en inrichting van het te geven onderwijs ten volle gewaarborgd blijft;"

en sprak zij uit:

"dat het niet raadzaam is deputaten-curatoren op te dragen om binnen het raam van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs voor bepaalde onderdelen van de nieuwbouw overheidssubsidie aan te vragen."

Aldus werd het aanvaarden van overheidssteun in 1975 afgewezen.

In 1990 kwam het al dan niet aanvaarden van overheidssteun aan de orde op de GS Leeuwarden en wel naar aanleiding van de visitatie van de toenmalige Verkenningcommissie godgeleerdheid (de zgn. commissie Oberman). Hierbij kwam zowel de samenwerking met de TU Apeldoorn als het gebruikmaken van financiële overheidssteun ter sprake. De GS keurde het terzake gevoerde beleid van deputaten-curatoren goed. Als gronden voerde de GS bij het desbetreffende goedkeuringsbesluit aan (Acta GS Leeuwarden art. 86):

"Gronden:

- 1. de universiteit is op grond van art. 218 WWO een van de aangewezen bijzondere theologische hogescholen, die ten aanzien van het verlenen van doctoraat en getuigschriften van met goed gevolg afgelegde examens, gelijkberechtigd is met de rijksuniversiteiten;*

- daarom mag controle op de kwaliteit van het onderwijs en het onderzoek niet worden geschuwd;*
2. *De Gereformeerde Kerken in Nederland onderhouden een Theologische Universiteit, niet voor wetenschappelijke vorming op zich, maar voor de wetenschappelijke vorming tot dienaar des Woords (vgl. de preambule van het statuut van de Theologische Universiteit);*
 3. *de 'School der kerken' is opgericht en wordt in stand gehouden voor de voortgang van de dienst des Woords binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland. Structurele samenwerking tussen 'Apeldoorn' en 'Kampen' is gezien de kerkelijke gescheidenheid niet mogelijk;*
 4. *het is een principiële zaak, dat de opleiding voor predikanten wordt bekostigd door de kerken; dit uitgangspunt houdt wel de mogelijkheid in, dat zaken rond de opleiding incidenteel voor overheidssubsidie in aanmerking kunnen komen. Uit het feit dat de kerken een universiteit onderhouden tot de dienst des Woords (art. 18 KO) vloeit voort dat het eventueel aanvaarden van overheidssteun niets mag afdoen van de vrijheid van onderwijs."*

Dezelfde synode besloot verder (Acta GS Leeuwarden art. 87):

1. *met instemming kennis te nemen van het besluit van deputaten-curatoren om tot een fundamentele doorlichting van het studiepakket te komen en daarbij aandacht te geven niet alleen aan 'Kampen als onderwijsinstituut' maar ook aan 'Kampen als onderzoeksinstituut';*
2. *deputaten-curatoren op te dragen de komende jaren uiterste waakzaamheid te blijven betrachten, opdat de Theologische Universiteit, wanneer zij te maken krijgt met concretere overheidscontrole op de kwaliteit van het onderwijs, aangemerkt zal blijven worden als instelling van hoger onderwijs."*

Hieruit blijkt dat de GS Leeuwarden enerzijds de bekostiging van de TU door de kerken een principiële zaak noemde, maar anderzijds incidentele overheidssteun niet uitsloot. Bovendien benadrukte de synode sterk de wil om te voldoen aan door de overheid te stellen kwaliteitseisen en behoud van de erkenning als instelling van hoger onderwijs.

5.4 Positie van de theologische universiteit in huidige onderwijswetgeving

De vigerende Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) maakt onderscheid tussen verschillende categorieën 'instellingen'.

De WHW kent allereerst de zgn. **bekostigde instellingen voor hoger onderwijs**. Deze bekostigde instellingen worden op basis van art. 1.8 WHW in een bijlage bij de wet met name genoemd. Het betreft:

- a alle openbare universiteiten;
- b drie bijzondere universiteiten, te weten:
 - 1 de Vrije Universiteit te Amsterdam;
 - 2 de Katholieke Universiteit Nijmegen (nu Radboud Universiteit Nijmegen);
 - 3 de Katholieke Universiteit Brabant te Tilburg;
- c enkele openbare hogescholen;
- d een groot aantal bijzondere hogescholen;
- e de Open Universiteit te Heerlen.

Zij hebben volgens art. 1.9 WHW aanspraak op bekostiging uit 's Rijks kas, voorzover aan de door hen gegeven opleidingen accreditatie is verleend. Bovendien verbindt de WHW een academische graad aan de met goed gevolg afgelegde examens aan de aldus geaccrediteerde opleidingen.

Voorwaarde voor bekostiging en graadverlening is verder volgens art. 1.9 WHW dat de instelling voldoet aan hetgeen door of krachtens de WHW is bepaald t.a.v.:

- a de kwaliteitszorg,
- b de planning en bekostiging,
- c het personeel,
- d het onderwijsaanbod, de registratie, het onderwijs, de examens en de promoties,
- e vooropleidings- of toelatingseisen,
- f de studenten en extraneï,
- g de rechtsbescherming van studenten en extraneï, en
- h het bestuur en de inrichting.

Echter maakt art. 1.9 WHW een expliciete uitzondering t.a.v. *"het onderwijs in opleidingen in de godgeleerdheid en in opleidingen gericht op een godsdienstig of levensbeschouwelijk ambt aan een bijzondere instelling en het daarmee verband houdende onderzoek"*. Voor deze opleidingen is het hierboven gestelde sub d, voor wat betreft het onderwijs, de examens en de promoties, alsook het gestelde sub e en h niet van toepassing, maar geldt als voorwaarde dat *"dit onderwijs en onderzoek alsmede de inrichting en het bestuur worden geregeld bij of krachtens de statuten van de rechtspersoon met volledige rechtsbevoegdheid waarvan de bijzondere instelling uitgaat"*.

Volgens art. 1.11 WHW kunnen andere instellingen voor hoger onderwijs dan die genoemd in de bijlage bij de wet, worden 'aangewezen'. De wet vereist ook voor de status van dergelijke zgn. **aangewezen instellingen voor hoger onderwijs** dat aan de aldaar verzorgde opleidingen accreditatie is verleend. Het besluit tot aanwijzing wordt op aanvraag genomen door de minister van OCW (art. 6.9 WHW).

De wet verbindt aan de met goed gevolg afgelegde examens aan geaccrediteerde opleidingen van aangewezen instellingen een academische graad (art. 1.12 WHW).

Studenten die zijn ingeschreven bij een opleiding aan een aangewezen instelling hebben recht op studiefinanciering.

Voorwaarde voor aanwijzing c.q. verkrijging en bezit van de positie van aangewezen instelling is volgens art. 1.12 WHW verder dat de instelling voldoet aan hetgeen door of krachtens de WHW is bepaald t.a.v.:

- a de kwaliteitszorg,
- b de registratie, het onderwijs, de examens en de promoties,
- c de vooropleidingseisen,
- d het jaarlijks inzenden door het instellingsbestuur aan de minister van OCW van een verslag omtrent de werkzaamheden.

Ook t.a.v. de aangewezen instellingen geldt, net als bij de bekostigde instellingen, een uitzondering ingevolge art. 1.12 WHW voor *"opleidingen in de godgeleerdheid en opleidingen gericht op een godsdienstig of levensbeschouwelijk ambt aan een aangewezen instelling"*. Voor hen geldt als voorwaarde dat de instelling in acht neemt hetgeen is bepaald t.a.v. de kwaliteitszorg en de registratie en dat *"het onderwijs wordt geregeld bij of krachtens de statuten van de rechtspersoon met volledige rechtsbevoegdheid waarvan de bijzondere instelling uitgaat"*. Verder dient het instellingsbestuur de minister de nodige inlichtingen te verstrekken omtrent de instelling en dient er jaarlijks een verslag te worden uitgebracht aan de minister omtrent de werkzaamheden van de instelling, waarbij de uitkomsten van de kwaliteitsbeoordeling is betrokken.

Aangewezen instellingen kunnen de overheid verzoeken om een financiële Rijksbijdrage, maar dit hoeft niet. Aldus bestaat er een tweedeling onder de aangewezen instellingen, te weten aangewezen instellingen met een Rijksbijdrage en aangewezen instellingen zonder Rijksbijdrage.

Onze theologische universiteit (Kampen II) is een aangewezen instelling zonder rijksbijdrage. De aanwijzing is verleend bij Koninklijk Besluit van 8 maart 1975, Stbl. 109. Hierbij valt historisch gezien op de besluiten van twee generale synoden te wijzen.

Reeds de voorlopige GS Enschede 1945 had uitgesproken (Acta art. 28):

"dat de Hoogleraren aan de Theologische Hoogeschool voortaan gebruik maken van hun bevoegdheid tot het afnemen van het doctorale examen en het verlenen van den doctorstitel in de Godgeleerdheid; en geeft daarmee opdracht aan Curatoren der Hoogeschool het gebruik maken van die bevoegdheid mogelijk te maken".

Op de GS Spakenburg-Noord 1987 kwam de vraag aan de orde of de naam Theologische Hogeschool gewijzigd zou moeten worden in Theologische Universiteit. Deputaten-curatoren hadden de synode terughoudend gerapporteerd (Bijlage Xa punt 10.2 bij Acta GS Spakenburg-Noord 1987): *"Op grond van de betreffende wettelijke regeling zijn de van het Rijk uitgaande en door hogescholen met ingang van 1 september 1986 universiteiten gaan heten. De term "universiteit" duidt voortaan het niveau van het te geven onderwijs aan. Hierdoor is de weg vrij voor instellingen van hoger beroepsonderwijs om zich "hogeschool" te laten noemen."*

Deputaten-curatoren hebben zich de vraag gesteld of deze veranderde naamgeving gevolgen zou moeten hebben voor onze hogeschool. Zij zijn van mening dat het over een aantal jaren wenselijk kan blijken inderdaad tot naamsverandering over te gaan doch dat het thans de voorkeur verdient de zozeer bij het gereformeerde volksdeel ingeburgerde naam Theologische Hogeschool ongewijzigd te laten. De wettelijke regeling geeft daarvoor aan erkende instellingen als de onze de mogelijkheid (Wet wetenschappelijk onderwijs, art. 220 sub a).

Wel verdient het huns inziens aanbeveling in het statuut nadrukkelijk te laten uitkomen dat, ondanks de naam, aan onze hogeschool wetenschappelijk onderwijs wordt gegeven en, in tegenstelling tot hoger beroepsopleidingen, wetenschappelijk onderzoek wordt verricht. (...)"

De GS voelde echter niet voor dergelijk uitstel en besloot (Acta GS Spakenburg-Noord 1987 art. 88-89):

"I De naam van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland met ingang van 1 september 1987 te doen luiden: Theologische Universiteit van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

"II Deputaten-curatoren op te dragen deze naamsverandering ter kennis te brengen van de minister van Onderwijs, de minister van Justitie (...)"

Als grond voert de GS hierbij o.a. aan:

"Het beleid ten aanzien van 'Kampen' is steeds geweest dat ter wille van de herkenbaarheid en vergelijkbaarheid in zaken als de onderhavige het Rijk wordt gevolgd voorzover dit strookt met de eigen positie en identiteit van onze hogeschool".

Er bestaat een groot aantal 'aangewezen instellingen', die dus niet zijn aan te merken als 'bekostigde instellingen' in de zin van de WHW, maar die wel een jaarlijkse Rijksbijdrage ontvangen. Dit betreft:

- a het Rooms-katholiek kerkgenootschap in Nederland (RKK) t.b.v.:
 - 1 de theologische faculteit aan de Radboud Universiteit Nijmegen;
 - 2 de theologische faculteit aan de Katholieke Universiteit Tilburg;
 - 3 de Katholieke Theologische Universiteit te Utrecht;
- b de Gereformeerde Kerken in Nederland (nu PKN) t.b.v. de Theologische Universiteit te Kampen (Kampen I);
- c de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland t.b.v. de Theologische Universiteit te Apeldoorn;
- d de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht;
- e kerkelijke kweekscholen en seminaria tot opleiding van leraren van een kerkgenootschap of een ambtsopleiding, uitgaande van:
 - 1 het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap,
 - 2 de Remonstrantse Broederschap,
 - 3 de Algemene Doopsgezinde Sociëteit,
 - 4 de Oud-Katholieke Kerk,
 - 5 de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland,
 - 6 de Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland, en
 - 7 de Nederlandse Hervormde Kerk (nu PKN).

De omvang van de hiermee gemoeide Rijksbijdragen blijkt uit het volgende overzicht dat is opgenomen in de Begroting 2005 van het Ministerie van OCW:

levensbeschouwelijke instellingen: (bedragen x € 1.000)	2005	2006	2007	2008	2009
Universiteit voor Humanistiek	3.765	3.738	3.741	3.741	3.741
Katholieke inst.van wetensch. theol.onderwijs	12.149	12.066	12.066	12.066	12.066
Theologische Universiteit GKN (Kampen I)	4.117	4.088	4.089	4.089	4.089
Theologische Universiteit CGK	1.199	1.191	1.192	1.194	1.193
Nederlandse Hervormde Kerk	3.027	3.006	3.006	3.006	3.006
Overige	703	703	703	703	703
totaal	24.960	24.792	24.797	24.799	24.798

Alvorens tot een samenvatting te komen van dit onderdeel, is het gewenst nog enkele zaken specifiek te belichten.

Excurs 1: op grond van de WHW bestaat er onderscheid tussen de begrippen 'instelling' en 'opleiding'. Universiteiten en hogescholen zijn instellingen in de zin van de wet. Een opleiding is een

samenhangend geheel van onderwijsactiviteiten, dat wordt afgesloten door tentamens en een examen (art. 7.3 WHW). Aan één instelling kunnen meerdere opleidingen worden gegeven.

Zo kende onze Theologische Universiteit tot september 2002 één ongedeelde voltijds-opleiding klassieke theologie van 6 studiejaar, gericht op het predikantschap in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Per 1 september 2002 is de nieuwe 3-jarige bacheloropleiding klassieke theologie gestart. Per 1 september 2005 zal D.V. de eveneens 3-jarige master-opleiding klassieke theologie aanvangen, die is gericht op de opleiding tot predikant. De oude 6-jarige opleiding wordt intussen afgebouwd. Er bestaat het voornemen te komen tot een alternatieve 1-jarige masteropleiding, die niet voorbereid op een kerkelijke functie, maar is gericht op afronding van de wetenschappelijke studie in de theologie. Zie Studiegids 2004-2005 Bachelor.

Conform art. 7.3 WHW dient elke opleiding aan een bekostigde of aangewezen instelling te worden geregistreerd in het Centraal register hoger onderwijs (Croho). Het Croho is een systematisch geordende verzameling gegevens m.b.t. alle opleidingen die door instellingen voor hoger onderwijs worden verzorgd (art. 6.13 WHW). Het Croho is ondergebracht bij de Informatie Beheer Groep.

Excurs 2: ingevolge de WHW is het zowel voor bekostigde instellingen als aangewezen dat de aangeboden opleidingen zijn geaccrediteerd. Let wel: niet de instelling wordt geaccrediteerd, maar de aangeboden opleidingen. Accreditatie vindt plaats door een accreditatieorgaan. Als zodanig fungeert de Nederlandse Accreditatie Organisatie (NAO). Bij de accreditatie van een opleiding wordt aandacht geschonken aan (art. 5a.8 WHW):

- a het niveau van de opleiding,
- b de onderwijsinhoud,
- c het onderwijsproces,
- d de opbrengsten van het onderwijs,
- e de voorzieningen,
- f het kwaliteitszorgsysteem.

Momenteel vindt de accreditatie plaats van de bacheloropleiding aan onze Theologische Universiteit. Voor accreditatie is een vergoeding verschuldigd aan de NAO. Een verleende accreditatie heeft een geldigheidsduur van 6 jaar.

Excurs 3: Om als 'bekostigde instelling' te kunnen worden aangemerkt, is plaatsing nodig door de wetgever van de instelling op de officiële bijlage bij de WHW. Dit vereist dus wetwijziging. Een besluit tot aanwijzing van een instelling wordt genomen door de Minister van OCW (art. 6.9 WHW). Dit betreft een zgn. Koninklijk Besluit.

Om als 'aangewezen instelling' een jaarlijkse Rijksbijdrage te kunnen ontvangen, is echter weer een beslissing nodig van de wetgever. De aangewezen instellingen die een jaarlijkse Rijksbijdrage ontvangen zijn nl. vermeld in het bij de nieuwe WHW gehandhaafde oude art. XIII van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs (in de wandelgangen wel aangeduid als 'Romeinen 13').

Met andere woorden: zowel voor de verkrijging van de status van 'bekostigde instelling' is een wetwijziging nodig (nl. van de WHW) als voor de verkrijging van een jaarlijkse Rijksbijdrage als aangewezen instelling is een wetwijziging nodig (nl. van het oude art. XIII WWO).

Excurs 4: de Minister van OCW heeft bij de begroting 2005 aangekondigd dat er vanaf 2006 een nieuw bekostigingsstelsel voor het hoger onderwijs in werking zal treden. De uitwerking daarvan is nog niet bekend. Er is zelfs aangekondigd dat er gewerkt wordt aan een nieuwe WHW. Beoogde inwerkingtreding in januari 2007. Haalbaarheid en consequenties hiervan zijn op dit moment niet aan te geven.

Excurs 5: de term 'bekostiging' van overheidswege kan verwarrend werken. Omdat sprake is van een specifieke categorie van 'bekostigde instellingen' verdient het aanbeveling de term 'bekostiging' als technische term daarvoor te reserveren. In geval van 'aangewezen instellingen' is sprake van aangewezen instellingen zonder Rijksbijdrage en met Rijksbijdrage. Als algemene neutrale titel hanteren wij daarom de aanduiding 'financiële overheidssteun'.

In schema ziet het bovenstaande er als volgt uit:

	niet aangewezen instelling	aangewezen instelling zonder Rijksbijdrage	aangewezen instelling met Rijksbijdrage	bekostigde instelling
academische graad?	nee, seminarie	ja, mits accreditatie	ja, mits accreditatie	ja, mits accreditatie
student aanspraak op WSF?	nee	ja	ja	ja
student recht op toelating?	nee	nee	nee	ja, uitz. voor theologie (1.9 WHW)
toepassing wettelijke eisen?	nee	beperkte eisen	beperkte eisen	uitgebreide eisen
kwaliteitszorg?	nee	ja	ja	ja
recht op bekostiging?	nee	n.v.t.	n.v.t.	ja
mogelijke Rijksbijdrage?	nee	n.v.t.	ja	n.v.t.

5.5 Onderzoek naar (mede-) financiering door de overheid

Gelet op de opdracht van de GS Zuidhorn heeft het curatorium allereerst bovenstaand historisch onderzoek uitgevoerd m.b.t. de vraag hoe de kerken zich in het verleden hebben opgesteld omtrent (mede-) financiering door de overheid. Zie onderdeel 5.3.

Vervolgens heeft het curatorium onderzocht welke mogelijkheden en eisen krachtens de huidige Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek aan de orde zijn. Zie onderdeel 5.4.

Het curatorium heeft zich daarna verstaan met deputaten-financieel van de Theologische Universiteit te Apeldoorn. Namens het curatorium hebben curator mr. Pel en directeur Hartog een gesprek gevoerd met dhr. Hurkmans RA, secretaris-penningmeester van deputaten-financieel van de TUA.

De TUA is – als reeds vermeld – een aangewezen instelling. De Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) heeft in 1974 besloten de overheid om een Rijksbijdrage te vragen van 48% van de begroting van de TUA. Ingaande 1975 heeft zij deze ook daadwerkelijk ontvangen. Het percentage van 48% is destijds ingegeven door het eigen standpunt van de CGK dat de overheidsbijdrage onder de 50% moest blijven om zodoende haar zelfstandigheid jegens de overheid te bewaken.

De GS van de CGK heeft in oktober 2001 besloten *"het curatorium c.q. de deputaten-financieel toestemming te geven om bij het Ministerie een hogere subsidie te verzoeken op grond van de toegenomen reguliere kosten"*. De GS heeft daarbij benadrukt dat de TUA ook dienstbaar is aan anderen dan alleen aan de 'eigen' admissiale studenten, d.w.z. de studenten die zich voorbereiden op het ambt van predikant in de CGK. Op basis van dit besluit hebben het curatorium en deputaten-financieel aansluitend in 2001 bij de Minister van OCW een aanvraag ingediend om de Rijksbijdrage op zo kort mogelijke termijn te verhogen tot een volledige bijdrage van 100%. Blijkens de Begroting 2005 van het Ministerie van OCW, zoals hierboven weergegeven, is de Minister voornemens de aanvraag te honoreren. Het voor de TUA vermelde bedrag is een bijdrage op basis van de verzochte 100%.

Voor de goede orde zij hieraan toegevoegd dat het curatorium en deputaten-financieel van de TUA al in het voorjaar van 2001 een brief hadden verzonden aan de Minister waarin werd gemeld dat zij overwogen aan de GS van de CGK voor te stellen om een hogere Rijksbijdrage te vragen dan de tot dan toe gevraagde 48%. Hierover heeft ook mondeling overleg plaats gevonden op het departement. Van de zijde van de Minister is echter afgewacht tot het definitieve besluit van de GS van de CGK en de nadien ingediende aanvraag.

Namens het curatorium hebben curator mr. Pel en directeur Hartog een verkennend gesprek gevoerd op het Ministerie van OCW. Men bleek ons als Theologische Universiteit (Kampen II) goed te kunnen plaatsen. Onzerzijds is open gelaten of het bij een aanvraag zou gaan om de status van 'bekostigde instelling' dan wel die van 'aangewezen instelling' met de vraag naar een Rijksbijdrage. Van de zijde van het Ministerie is bevestigd dat alleen een (definitieve) aanvraag op basis van een besluit van de GS in behandeling kan worden genomen. Er is een beslissing van de wetgever c.q. wetswijziging nodig. Een dergelijke wetswijziging zou dan worden meegenomen met andere wijzigingen in een verzamelwet. Het is niet op voorhand in te schatten of dit zal leiden tot parlementair debat.

Het curatorium is niet overgegaan tot het indienen van een 'aanvraag onder voorbehoud' bij het Ministerie van OCW. Hiervoor bestaan meerdere redenen.

Ten eerste blijkt uit de gang van zaken m.b.t. de aanvraag van een verhoogde Rijksbijdrage namens de TUA dat een vooraankondiging of voorlopige aanvraag of voorwaardelijke aanvraag of aanvraag onder voorbehoud of dergelijke door het Ministerie niet voldoende wordt geacht. Men kan en wenst alleen een definitieve aanvraag in behandeling te nemen.

Ten tweede is het curatorium van oordeel dat het ook niet getuigt van een goede houding jegens de overheid om eerst een 'aanvraag onder voorbehoud' in te dienen en daarna achteraf intern als kerken ter GS te gaan beraadslagen of de kerken überhaupt wel een aanvraag willen doen en zo ja, welke. Het indienen van een aanvraag bij de overheid is geen vrijblijvende zaak. Een 'aanvraag onder voorbehoud' past niet in het wettelijk systeem. Wij kunnen en mogen de wetgever niet op deze manier adieren.

Ten derde is het ook intern kerkelijk gezien geen goede zaak om eerst een 'aanvraag onder voorbehoud' te verzenden en pas daarna zich te bezinnen c.q. uit te spreken omtrent de principiële vragen rondom het ontvangen van financiële overheidssteun.

Ten vierde kan ook niet zonder voorafgaande principiële bezinning en beslissing door de GS worden overgegaan tot het doen van enige aanvraag, omdat niet duidelijk is welke aanvraag dat zal moeten zijn.

Het curatorium bepleit dan ook dat alsnog op basis van deze rapportage eerst de vereiste bezinning en besluitvorming ter GS zal plaats vinden.

5.6 Principes rond de bekostiging van de theologische universiteit

Uit het historisch overzicht blijkt dat het vraagstuk van bekostiging van de kerk door de overheid door de eeuwen heen in sterk uiteenlopende zin is beantwoord: van een financiële bevoordeling door de overheid van 'de enige ware kerk' tot een totale onthouding van staatssteun aan welk kerkgenootschap ook maar.

Schriftgegevens die m.b.t. het vraagstuk van de financiële overheidssteun naar voren kunnen worden gebracht, zijn o.a.:

Ezra: de geschiedenis van de herbouw van de tempel in Jeruzalem, bekostigd uit de koninklijke schatkist van koning Kores.

1 Kor. 9: 13-14: Weet gij niet, dat zij, die in het heiligdom de dienst verrichten, van het heiligdom eten, en zij, die het altaar bedienen, hun deel ontvangen van het altaar? Zo heeft de Here ook voor de verkondigers van het evangelie de regel gesteld, dat zij van het evangelie leven.

Gal. 6: 6: En hij, die onderricht wordt in het woord, dele van alle goed mede aan wie dat onderricht geeft.

2 Tim. 2: 2 waar Paulus schrijft aan Timoteüs: wat u van mij gehoord hebt onder vele getuigen, vertrouw dat toe aan vertrouwde mensen, die bekwaam zullen zijn om ook anderen te onderwijzen.

Uit deze Schriftgegevens vloeit echter niet zomaar een imperatief voort in de ene of de andere richting. Het perspectief in 1 Kor. 9 en Galaten 6 is niet gericht op de overheid, maar op de verhouding verkondiger-hoorder. Paulus benadrukt dat hij recht heeft op levensonderhoud van degenen aan wie hij zijn boodschap brengt in plaats van als prediker ook nog voor zijn eigen levensonderhoud te moeten zorgen. Wie een wijngaard plant, mag daarvan eten. Wie dienst doet in het leger, betaalt niet zijn eigen soldij. Wie een kudde wijdt, mag genieten van de opbrengst daarvan. Paulus voegt er

overigens aan toe in 1 Kor. 9: 12 en 15 dat hij zelf hiervan geen gebruik heeft gemaakt *'om geen hindernis voor het Evangelie van Christus op te werpen'*. Hij weet zich op andere wijze te redden. Ook 2 Tim. 2: 2 handelt niet direct over de financiële kant. Het gaat hier primair over de opdracht aan Timoteüs om andere predikers en onderwijzers te zoeken. In het vervolg komt dan de parallel met 1 Kor. 9 weer terug: Timoteüs moet zich als prediker geen zorgen maken over zijn levensonderhoud.

De taak van kerk en overheid in dezen is dan ook niet zomaar uit de Schrift af te leiden. Dat is ook begrijpelijk omdat noch een theologische opleiding noch een kerkverband noch een verhouding kerk-staat zoals wij die vandaag mogen kennen, in de bijbelse tijd voorhanden was. Vanuit de Schrift valt dan ook geen gebod of verbod van overheidssteun aan te wijzen.

Ook art. 18 Kerkorde bevat geen dergelijk gebod of verbod. Sinds de GS Groningen-Zuid 1978 luidt art. 18 KO: de kerken onderhouden een theologische hogeschool voor de opleiding tot de dienst des Woords. De wijze waarop de onderhouding c.q. instandhouding door de kerken plaats vindt, is daarmee echter niet eenduidig bepaald. Ook als de kerken bij hun onderhouding van de theologische universiteit naar art. 18 KO gebruik maken van middelen die de overheid beschikbaar stelt, zijn het nog steeds de kerken die de theologische universiteit onderhouden. Opmerking verdient dat de KO vóór 1978 zelfs helemaal geen bepaling bevatte in de huidige redactie. Het oude art. XVIII Kerkenordening uit 1905/1933 handelde nog over het 'doctorenambt' en bepaalde: *'Het ambt der doctoren of professoren in de theologie is, de Heilige Schrifture uit te leggen, en de zuivere leer tegen de ketterijen en dolingen voor te staan'*.

Er dient verder gewezen te worden op art. 36 NGB, dat van de overheid zegt: *Haar taak is niet alleen zorg te dragen voor de openbare orde en daarover te waken, maar ook de heilige dienst van de kerk te beschermen, en te bevorderen dat het Koninkrijk van Jezus Christus komt en het Woord van het evangelie overal gepredikt wordt, zodat God door ieder geëerd en gediend wordt, zoals Hij in zijn Woord gebiedt.* Hier klinkt (zelfs in de verkorte versie zonder de bekende '21 woorden') een meer positief geformuleerde opdracht door. Erkend moet echter worden dat over de concrete betekenis van art. 36 NGB, mede in het licht van de huidige scheiding tussen kerk en staat, uiteenlopend wordt gedacht. Zie de omvangrijke studie van K. van der Zwaag, *Onverkort of gekortwiek? Artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de spanning tussen overheid en religie. Een systematisch-historische interpretatie van een 'omstreden' geloofsartikel.*, Heerenveen 1999.

Het bovenstaande brengt in ieder geval mee dat we ons zelf kritisch dienen te bevragen naar de steekhoudendheid van onze opstelling en niet te snel het huidige adagium 'geen rijksbijdrage, maar financiële bekostiging door de kerken' als ijkpunt dienen te hanteren. Dit geldt temeer daar wij als kerken en als kerkleden ook nu al zonder bezwaar van financiële overheidsregelingen en/of andere financiële inkomsten, direct of indirect, ten behoeve van de theologische universiteit gebruik maken. We noemen een paar voorbeelden.

Legaten worden in Kampen in dank aanvaard, terwijl deze toch niet van de kerken als zodanig afkomstig zijn.

'Sponsoring' door het bedrijfsleven van bijv. aio-plaatsen levert geen probleem op. Sterker nog: de GS Leeuwarden noemde het zelfs met deputaten-curatoren billijk om aio's aan te stellen met rijkssteun (Acta GS Leeuwarden art. 86).

Als kerken verwijzen wij de studenten aan de Theologische Universiteit naar de overheid voor studiefinanciering krachtens de WSF (terwijl wij dit voorheen om principiële redenen afwezen). De status van 'aangewezen instelling' is hiervoor zelfs een voorwaarde, die wij mede om die reden als kerken graag willen behouden.

Wij aanvaarden, sterker: verlangen, in ruimere zin bekostiging door de overheid van scholen voor bijzonder onderwijs, die toch ten principale zijn opgericht vanuit de doopbelofte om de kinderen aldaar te doen onderwijzen in de christelijke leer.

Uiteraard valt er op voorbeelden af te dingen. Maar met name de aanvaardbaarheid van sponsoring, rijkssteun t.b.v. aio's en studiefinanciering t.b.v. studenten aan de theologische universiteit, doet de vraag rijzen waarom wij dan geen financiële ondersteuning aan diezelfde overheid vragen voor de opleiding zelf? Ook de samenwerking met de TU Apeldoorn is om deze reden nooit ter discussie geweest.

Na ampele overweging alles overziende, lijken er per saldo maar twee criteria doorslaggevend te moeten zijn:

- 1 de onafhankelijkheid van de Theologische Universiteit als kerkelijke instelling c.q. de vrijwaring van ongewenste overheidsinvloed dient gewaarborgd te zijn en
- 2 de band met de kerken dient in stand te blijven.

Dat zijn in feite twee kanten van dezelfde medaille.

Enerzijds: de vrijwaring van ongewenste overheidsinvloed.

De leuze 'een vrije kerk in een vrije staat' is wat ons betreft nog steeds onverkort van kracht. Kerk en staat hebben ieder hun onderscheiden taak en ambt. De scheiding van kerk en staat betekent echter niet dat beiden niet wederkerig met elkaar te maken hebben. Kerk en staat bevinden zich op hetzelfde grondgebied en komen elkaar dus tegen. De regeling van het 'grensverkeer' is niet per definitie statisch en in alle tijden hetzelfde.

In het verleden is de afwijzing van overheidssteun soms verdedigd vanuit de positie van de overheid. Zo schreef A.J. Verbrugh, Universeel en Antirevolutionair III, p. 393:

"Een andere kwestie is de bekostiging van kerkelijke opleidingen. Er zijn jaren geweest, waarin bijzondere universiteiten werden gesubsidieerd door de overheid met uitzondering van de theologische faculteit. Onzes inziens wordt dan juist onderscheiden. Aan de opleiding van predikanten of andere kerkelijke leraren, waartoe een theologische faculteit in het leven wordt geroepen, bevindt zich namelijk geen aspect dat van direct belang is voor de vervulling van de overheidstaak, die op het burgerlijke en niet op een kerkelijk terrein ligt. Niettemin is de overheid in ons land in de jaren zestig begonnen ook de theologische faculteiten van particuliere universiteiten te bekostigen. Bij de Rijksuniversiteiten die een faculteit "der godgeleerdheid" omvatten, bekostigde het Rijk reeds vanouds opleidingen die een vermenging van een zogenaamd neutraal, godsdienstwetenschappelijk deel en een kerkelijk deel bevatten. In de jaren zeventig is daarbij nog gekomen de Rijksbegroting van een aantal rooms-katholieke en protestantse kerkelijke theologische hogescholen. Onzes inziens zagen de Gereformeerde Kerken terecht af van subsidiëring van hun door de overheid erkende en promotierecht bezittende Theologische Hogeschool in Kampen-Broederweg. Wel zijn er in een wetenschappelijke theologische opleiding leeropdrachten aanwezig (ethiek, wijsbegeerte, geschiedenis van de kerken, enzovoorts), die ook voor een andere studie kunnen dienen dan die van bijvoorbeeld predikant. Maar bij een kerkelijke theologische hogeschool heeft de instelling in de eerste plaats een kerkelijke bestemming. Bij openbare universiteiten moge dit voor de faculteiten der godgeleerdheid dan niet in dezelfde mate het geval zijn; toch is het nodig dat overgangsmaatregelen worden getroffen, die het kerkelijke deel van de opleiding geheel terugbrengen in de particuliere sfeer en niet langer subsidiabel doen zijn."

In deze benadering wordt voor de overheid geen taak weggelegd gezien om financiële steun te verlenen aan kerkelijke ambtsopleidingen. Zelfs als men dit standpunt zou willen onderschrijven, blijft echter de vraag hoe men zich als kerkelijke opleiding zal opstellen in de huidige situatie, waarin de overheid reeds jarenlang zonder bezwaar zelf wél bereid is tot dergelijke financiële steun.

Twee tegenstrijdige conclusies kunnen hieruit getrokken worden:

- a De overheid zou idealiter geen enkele kerkelijke opleiding financiële steun moeten verlenen en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) moeten dergelijke steun daarom niet aanvaarden.
- b De overheid zou idealiter geen enkele kerkelijke opleiding financiële steun moeten verlenen, maar zolang de overheid dat wel doet, zouden ook de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) dergelijke steun kunnen aanvaarden. De argumentatie kan worden uitgebreid met het motief dat de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) zo uit de publieke middelen terug krijgen wat haar leden zelf als burgers aan de overheid hebben voldaan. Een verdergaand motief kan zelfs nog zijn – en ook dat is in de historie wel gebruikt – dat met het aanvaarden van financiële overheidssteun t.b.v. de theologische universiteit bovendien wordt voorkomen dat de overheid die gelden aan andere, niet-gereformeerde, doeleinden besteedt.

Meestal wordt echter niet vanuit het perspectief van de *overheid* geoordeeld, maar vanuit het perspectief van de *kerk*. Vanuit kerkelijk perspectief zijn er, toegespitst op de theologische ambtsopleiding, verschillende houdingen mogelijk tegenover de staat:

- a volledige afzondering door de kerk van de staat: géén 'aanwijzing' c.q. erkenning door de overheid van de opleiding, geen financiële overheidssteun; dit is de keuze voor het eigen, zelf bekostigd seminarie;

- b wel erkenning door de overheid van de opleiding met de daaraan van overheidswege verbonden rechten en plichten, maar geen enkele financiële overheidssteun; dit is de huidige situatie als 'aangewezen instelling' met accreditatieplicht zonder Rijksbijdrage;
- c wel erkenning door de overheid van de opleiding met de daaraan van overheidswege verbonden rechten en plichten en gehele of gedeeltelijke financiële overheidssteun.

Van geen van deze benaderingen kan vanuit kerkelijk perspectief gesteld worden dat deze principieel op grond van de Schrift verwerpelijk zijn. Cruciaal is telkens welke vrijheid de overheid aan de kerk laat c.q. welke eisen de overheid hetzij aan erkenning hetzij aan financiële steunverlening verbindt. Welnu, op dat punt kan in de huidige concrete maatschappelijke situatie gesteld worden dat er wettelijk geen andere eisen gesteld worden aan een 'aangewezen instelling' met Rijksbijdrage dan aan een 'aangewezen instellingen' zonder Rijksbijdrage. De eisen die de overheid stelt, en die verwoord zijn in onderdeel 5.4 van dit rapport, zijn gekoppeld aan de 'aanwijzing' c.q. erkenning van de instelling en niet aan de verlening van een Rijksbijdrage. Mocht op enig moment dit regime veranderen, dan staat het natuurlijk volledig vrij om alsnog resp. weer af te zien van financiële overheidssteun.

Anderzijds: de band met de kerken dient in stand te blijven.

Dit laatste punt brengt direct bij het tweede criterium: de band van de Theologische Universiteit met de kerken blijft uiteraard van levensbelang. De vraag is of die band gevaar loopt als een bepaalde vorm van financiële overheidssteun zou worden aanvaard?

Bij beantwoording van die vraag kan nader gespecificeerd worden naar de diverse soorten activiteiten die aan de TU plaats vinden, te weten:

- a de opleiding tot predikant (het gaat hierbij om studenten die aan de studie beginnen met het doel predikant te worden in één van de Gereformeerde Kerken);
- b de 'permanente' opleiding van predikanten (bijvoorbeeld via terugkomdagen en Post Academisch Onderwijs);
- c de opleiding tot theoloog (het gaat hierbij om studenten die geen predikant willen of kunnen worden; wellicht wordt in de toekomst voor deze studenten een aparte master-opleiding georganiseerd náást de master-opleiding voor predikant);
- d wetenschappelijk onderzoek (en in nauw verband daarmee: de kosten van de aanstelling van aio's).

Binnen deze activiteiten valt de (permanente) opleiding tot predikant aan te merken als de 'kernactiviteit' van de Theologische Universiteit: het is haar eerste en wezenlijke bestaansreden. Tegen een prioritering in deze zin bestaat geen enkel bezwaar. Het legt bloot waar het hart van 'Kampen' al 150 jaar ligt: in de opleiding tot de dienst des Woords.

Tegelijkertijd moet vastgesteld worden dat de verschillende activiteiten onderling zijn vervlochten en dat onderwijs en onderzoek elkaar over en weer versterken. Die vervlechting geldt niet alleen vakinhoudelijk, maar ook organisatorisch en financieel. Er is sprake van één instituut met vakgroepen die zowel wetenschappelijk onderwijs aanbieden als wetenschappelijk onderzoek doen. Er is ook sprake van één totale begroting en jaarrekening voor alle activiteiten.

Hiervan uitgaande stellen wij voor om als aangewezen instelling een aanvraag voor een jaarlijkse Rijksbijdrage in te dienen, die is gemaximeerd op 50% van de begroting van de TU. Dit standpunt berust op de volgende overwegingen.

Ten eerste: indien en voorzover men zou menen dat voor de eigenlijke opleiding geen overheidssteun zou moeten worden aangevraagd, wordt met een maximale bijdrage van 50% van de TU-begroting aan die overtuiging recht gedaan.

Ten tweede: de activiteiten die specifiek zijn gericht op de opleiding tot theoloog/niet-predikant en op wetenschappelijk onderzoek (o.a. door aio's) kunnen uit een jaarlijkse Rijksbijdrage van maximaal 50% van de TU-begroting worden bekostigd. Zo mogelijk kunnen de onderzoeksactiviteiten en daaraan gekoppelde publicaties worden geïntensiveerd.

Ten derde: het is niet mogelijk, maar bij een maximale jaarlijkse Rijksbijdrage van 50% van de TU-begroting op grond van beide voorgaande overwegingen ook niet nodig, om in financiële zin een uitsplitsing te maken tussen de verschillende onderwijs- en onderzoeksactiviteiten aan de TU.

Ten vierde: er blijft voor de kerken zo een duidelijk herkenbare en tastbare financiële band met de TU over. De kerken onderhouden naar art. 18 KO de Theologische Universiteit deels met behulp van een bijdrage van de overheid en deels uit eigen portemonnee. Er is geen reden voor het doembeeld dan wel – afhankelijk van de visie – de illusie dat de kerkelijke bijdragen (quota) voor de TU zouden komen te vervallen.

Indien om deze redenen een jaarlijkse Rijksbijdrage van 50% van de TU-begroting wordt aangevraagd, is dat dus niet vanwege het motief van het voorkómen van ongewenste c.q. ontoelaatbare overheidsinvloed, maar vanwege het motief om naast overheidssteun ook bewust een financiële band met de kerken levend te houden.

Bovendien stellen wij voor dat de kerken zich verplichten om naast de gedeeltelijke financiële overheidssteun een eigen financiële 'buffer' in stand te houden voor het geval op enig moment de overheidssteun komt te vervallen, hetzij omdat de overheid deze intrekt hetzij omdat de kerken deze vanwege ongewenste c.q. ontoelaatbare overheids-eisen alsnog niet langer wensen te aanvaarden. Een voorbeeld van het eerste zou kunnen zijn dat de door de TU aangeboden opleidingen onverhoopt niet positief worden geaccrediteerd, waardoor de status van 'aangewezen instelling' zou komen te vervallen. Voorbeelden van het tweede zouden kunnen zijn dat van overheidswege op enig moment onaanvaardbare eisen worden gesteld aan de toelating van studenten aan de TU dan wel bijvoorbeeld aan de kerkelijke binding van de TU.

Voor dergelijke gevallen dient een financiële buffer beschikbaar te zijn voor een overgangperiode waarin de kerken de financiële verplichtingen weer volledig zelf gaan dragen. Dit is een praktische eis die bij elke vorm van aanvaarding van financiële overheidssteun gestalte moet krijgen en die aansluit bij grond 4 van GS Zuidhorn om te onderzoeken *"welke maatregelen er getroffen kunnen worden om bezuiniging op of wegvallen van subsidie door de kerken op te vangen"*.

5.7 Advies van curatoren

Op grond van het bovenstaande adviseren deputaten-curatoren de GS het volgende te besluiten:

- 1 Financiële overheidssteun voor de Theologische Universiteit is principieel gezien aanvaardbaar.
- 2 Deputaten-curatoren krijgen de opdracht:
 - a ten behoeve van de Theologische Universiteit als door de overheid reeds aangewezen instelling voor hoger onderwijs in de zin van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) over te gaan tot het aanvragen van een jaarlijkse Rijksbijdrage aan de Minister van OCW;
 - b de omvang van de aan te vragen jaarlijkse Rijksbijdrage vast te stellen op maximaal 50 % van de totale jaarlijkse begroting van de Theologische Universiteit.
- 3 Deputaten-curatoren moeten erop toezien dat van overheidswege aan het verlenen van een Rijksbijdrage geen eisen of voorwaarden worden gesteld die in strijd zijn met het karakter van de Theologische Universiteit als instelling voor theologisch wetenschappelijk onderwijs en daarmee samenhangend onderzoek, gericht op de wetenschappelijke vorming tot dienaar van het Woord, en uitgeoefend in gebondenheid aan de leer van de Heilige Schrift, zoals die is samengevat in de belijdenisgeschriften van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).
- 4 Door de Theologische Universiteit dient een financiële reserve aangehouden te worden voor het geval op enig moment de aan te vragen jaarlijkse Rijksbijdrage komt te vervallen, hetzij omdat de overheid deze intrekt hetzij omdat de kerken deze vanwege ongewenste c.q. ontoelaatbare overheids-eisen niet langer wensen te aanvaarden. Deze reservering dient in te gaan op het moment van toekenning door de overheid van de Rijksbijdrage en dient dan in een periode van drie jaren een omvang te bereiken van driemaal de ontvangen Rijksbijdrage, zulks in nader overleg met deputaten financiën en beheer.

Gronden:

- 1 Er is geen principieel verbod terug te voeren op de Heilige Schrift inzake het aanvaarden van financiële overheidssteun door de kerken ten behoeve van de TU. Ook vanuit de belijdenis en de kerkorde is een dergelijk verbod niet concreet te maken.
- 2a Zolang het een gegeven is dat de overheid het tot haar taak rekent om theologische opleidingen financieel te ondersteunen uit de publieke middelen, wordt op dit feit terecht gebaseerd dat ook ten behoeve van de TU aanspraak kan worden gemaakt op financiële overheidssteun.
- 2b De financiële band tussen de kerken en de TU dient te worden gehandhaafd. Voor de kerken moet het een eer zijn, de TU ook financieel te onderhouden.
- 2c Aan beide uitgangspunten wordt voldaan door de aanvraag voor een jaarlijkse Rijksbijdrage te maximeren op 50 % van de TU-begroting.
- 3 Op dit moment stelt de overheid al eisen aan de TU als 'aangewezen instelling' in de zin van de WHW. Mocht financiële overheidssteun worden verleend, dan komen er op grond van de WHW geen extra eisen bij. De kerken dienen steeds diligent te blijven of in deze gunstige situatie van overheidswege verandering intreedt.
- 4 De TU moet in financieel opzicht niet afhankelijk worden van overheidssteun. Daarom is een financiële reserve nodig van de gestelde omvang. Mocht de overheidssteun wegvallen, dan dient de TU een zwaarder beroep te doen op de kerken. Door een financiële reserve wordt alsdan voorzien in een geleidelijke verhoging van het quotum.

6 FINANCIËN

6.1 Beleid m.b.t. de financiën

In besluit 9d droeg de GS Zuidhorn deputaten-curatoren op:

de universiteit op te dragen extra of nieuw beleid te financieren uit de eigen middelen (giften, legaten en sponsorgelden), zonder dat dit leidt tot structurele verhoging van de reguliere exploitatie;

De Dagelijkse Leiding is uiterst terughoudend geweest met het initiëren van nieuw beleid als niet van te voren vaststond dat daar voldoende financiële middelen voor beschikbaar zijn. De sponsormogelijkheden blijken beperkt te zijn, zo is gebleken uit de resultaten van het voornemen een AIO plaats te financieren uit sponsorbijdragen. DL onderzoekt direct aansluitend aan de formulering en implementering van PR-beleid de (nieuwe) mogelijkheden.

6.2 Bezuinigingen

In besluit 9h droeg de GS Zuidhorn deputaten-curatoren op:

nauwkeurig na te gaan, of het bedrag van de extra verhoging van het quotum voor 2005 en 2006, in totaal € 176.000, gevonden kan worden binnen het totaal van de exploitatie. Dit kan worden bereikt door andere middelen aan te boren dan wel door bezuinigingen door te voeren. De extra verhoging van het quotum kan dan vervallen.

De DL heeft in de afgelopen jaren gezocht naar mogelijkheden tot beperking van de structurele financiële lasten. De mogelijkheden daartoe bleken uitermate gering te zijn. Uit de meerjarenbegroting zoals die behandeld is door de GS Zuidhorn, blijkt dat de jaarlijkse begroting voor ongeveer 80% uit personeelskosten bestaat. Werken binnen de grenzen van het door de GS Zuidhorn vastgestelde personeelsformatieplan betekent dan ook dat - zonder personele mutaties - bezuinigingen gevonden moeten worden binnen 20% van de begroting. Op deze niet-personele kosten zijn besparingen bereikt, zoals blijkt uit de vergelijking van de begrotingen die de GS Zuidhorn behandelde met de werkelijke cijfers over 2003 (het eerste boekjaar na de GS) en de begroting 2004. Het Curatorium heeft echter geen mogelijkheden gevonden aan de inkomstenkant substantiële verhogingen te realiseren. Verder heeft de DL na de opstelling van de jaarrekening over het jaar 2003 de noodzakelijkheid van de gemaakte kosten opnieuw nagegaan en mogelijke besparingsvoorstellen geformuleerd en binnen de secties besproken. Ook is nagegaan of tegenover de door ons geleverde prestaties aan andere onderwijsinstellingen een adequate vergoeding staat. Zo nodig dienen de afspraken daarover te worden herzien.

Uit de jaarrekening 2003 en de begroting 2004 blijkt dat de exploitatie alleen sluitend gemaakt kon worden met een substantiële onttrekking aan het omslagegaliseringsfonds. Deze handelwijze is in overeenstemming met de opdracht die de GS Zuidhorn daartoe gaf. De consequentie is evenwel dat dit omslagegaliseringsfonds niet meer toereikend is om het verwachte tekort op de begroting 2005 te dekken.

Deze situatie betekent naar het oordeel van het Curatorium, dat op korte termijn daadwerkelijk gekozen zal moeten worden uit twee mogelijkheden om de exploitatiebegroting voor de komende jaren reëel sluitend te krijgen.

De ene mogelijkheid is - door een aanpassing van het personeelsformatieplan - het personeelsbestand zodanig te verkleinen dat de structurele personeelslast naar schatting tenminste € 150.000 lager is dan de huidige. Dat bedrag kan lager zijn dan het bedrag van € 176.000 dat door de GS Zuidhorn als taakstelling is opgegeven, omdat door een tweetal personele mutaties in 2005 de structurele personeelslast zal verminderen. De u binnenkort toe te zenden meerjarenbegroting 2006-2008 zal hierover nader uitsluitsel geven.

Het is evident dat een eventuele vermindering van de personeelsformatie ten koste zal gaan van de kwaliteit van het onderwijs en het onderzoek. Daar komt bij dat een dergelijke geforceerde vermindering gepaard zal gaan met afvloeiingskosten.

Het Curatorium is daarom van oordeel dat deze weg niet moet worden ingeslagen.

De andere mogelijkheid is dat de inkomsten zodanig worden verhoogd dat deze ongeveer € 150.000 meer opleveren. Feitelijk betekent dit in onze ogen dat deze meeropbrengst door quotumverhoging zal moeten worden gerealiseerd.

Daarbij moet bedacht worden dat in de afgelopen jaren de structurele inkomsten van de TU (lees: quota) niet toereikend waren voor de dekking van de structurele lasten en dat de Generale Synode van Zuidhorn besloten heeft dat de reguliere exploitatiekosten gedekt dienen te worden door de quota.

7 BIJZONDERE LEERSTOEL

In besluit 11 besloot de GS Zuidhorn:

- a *het mogelijk te maken dat aan de Theologische Universiteit een bijzondere leerstoel wordt verbonden en daartoe het desbetreffende Reglement voor bijzondere leerstoelen aan de Theologische Universiteit vast te stellen .*
- b *nieuw te benoemen deputaten op te dragen aan de volgende generale synode voor te stellen, hoe het Statuut in verband met de instelling van een bijzondere leerstoel moet worden herzien.*

In de lijn van dit besluit benoemden deputaten-curatoren op 9 januari 2003 dr. G. Harinck tot bijzonder hoogleraar namens het Archief- en Documentatiecentrum in de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken in de context van het Nederlands protestantisme. Het betreft een benoeming voor vijf jaar. Op 6 juni 2003 aanvaardde dr. Harinck officieel zijn ambt met een inaugurele rede getiteld *Tussen Barmen en Amsterdam*.

Het curatorium wees uit zijn midden dr. E.A. de Boer aan om zitting te nemen in een College van toezicht. Hij is deze functie blijven vervullen toen hij als curator zich moest laten vervangen door zijn secundus. Dit College van toezicht stelde een *Protocol voor het toezicht op het onderzoek en het onderwijs van de bijzonder hoogleraar namens het Archief- en Documentatiecentrum* vast (bijlage 7). Hiervan heeft het curatorium met instemming kennis genomen.

8 HET ONDERTEKENINGSFORMULIER VOOR DOCENTEN

8.1 Aanleiding

Mede n.a.v. de inauguraties van dr. P.H. R. van Houwelingen en van dr. G. Harinck heeft het curatorium zich bezonnen op het gebruik om tijdens de inauguratieplechtigheid van een hoogleraar een ondertekening te vragen van de drie formulieren van eenheid van de Gereformeerde Kerken in Nederland, met gebruikmaking van het daarvoor vastgestelde formulier. Art. 53 van de Kerkorde verlangt zo'n ondertekening.

8.2 De huidige praktijk

Momenteel is deze ondertekening als volgt geregeld:

- 1 Bij de hoogleraren vindt de ondertekening plaats tijdens de openbare inauguratie-plechtigheid. Het formulier wordt voorgelezen, de inaugurerende hoogleraar belooft zich aan de bepalingen van het formulier te houden en bekrachtigt dit met een handtekening.
- 2 Alle overige docenten tekenen in de beslotenheid van de curatorenvergadering. Meestal gebeurt dit tijdens de eerste curatorenvergadering nadat zij met hun werk begonnen zijn.

In deze regeling zitten enkele elementen die als bezwaar of nadeel aangemerkt zouden kunnen worden. Allereerst valt de ongelijke behandeling van de hoogleraren enerzijds en de overige docenten anderzijds op: de hoogleraren ondertekenen in het openbaar, de overige docenten in een besloten vergadering. Verder vindt de inauguratie van een hoogleraar doorgaans pas plaats enkele maanden of zelfs een jaar nadat hij met zijn werk begonnen is. In dat geval werkt hij dus formeel een tijd lang niet onder de bepalingen van het ondertekeningsformulier.

Daarnaast bleek bij de twee bovengenoemde inauguraties de voorlezing van het ondertekeningsformulier aanleiding te geven tot het stellen van kritische vragen. Mensen onder het publiek die niet bekend zijn met onze kerkelijke regels en de achtergrond daarvan verbaasden zich over - wat zij ervoeren als - de nogal barse juridische taal van het formulier. Maar tijdens de plechtigheid zelf is het niet mogelijk door middel van uitleg daaraan tegemoet te komen. Het zojuist genoemde onbegrip vormde de concrete aanleiding tot bezinning op de huidige praktijk en het overwegen van alternatieven. Tijdens dat proces konden ook de eerder genoemde bezwaren en nadelen in de bespreking betrokken worden.

8.3 Voorstel

Deputaten-curatoren zien geen noodzaak tot een voorstel voor een andere tekst van het ondertekeningsformulier voor hoogleraren en overige docenten. De feitelijke inhoud en de strekking van het formulier zijn goed en verantwoord. Het formulier voldoet aan het doel van de ondertekening: het ondubbelzinnig vastleggen dat docenten instemmen met de leer van de kerken en hoe zijn omgaan met eventuele bedenkingen daartegen. Wel stellen deputaten-curatoren de generale synode voor voorlezing en ondertekening van het formulier door hoogleraren en universitaire docenten in vaste dienst voortaan op een ander moment te laten plaats vinden, namelijk *tijdens een openbare zitting van de generale synode*. De ondertekeningsplechtigheid tijdens inauguraties komt daarmee dan te vervallen. In plaats daarvan deelt de president-curator aan het begin van de samenkomst ter gelegenheid van de inauguratie mondeling mee, dat de ondertekening heeft plaats gevonden tijdens een zitting van de generale synode en wat de ondertekening inhoudt.

Ten gunste van dit voorstel kunnen de volgende argumenten worden aangevoerd.

- 1 De ondertekening vindt plaats daar waar zij het meeste thuis hoort, namelijk bij de instantie die de eindverantwoordelijkheid draagt voor de benoeming, de generale synode.
- 2 De ondertekening vindt plaats ten overstaan van afgevaardigden van alle kerken.
- 3 Alle genoemde nadelen van de huidige praktijk worden ondervangen. Immers:
 - alle docenten worden op dezelfde manier behandeld;
 - ondertekening vindt plaats op het juiste moment: voordat de docent feitelijk aan het werk gaat;
 - het risico van onbegrip is veel kleiner dan tijdens een inauguratieplechtigheid, omdat bij een synodevergadering vrijwel alleen leden van de Gereformeerde Kerken aanwezig zijn.

8.4 Uitzondering

In sommige gevallen zal het niet mogelijk zijn de ondertekening tijdens een zitting van de generale synode te laten plaats vinden, namelijk wanneer de synode inmiddels gesloten is. In dat geval dient de betreffende docent, voordat hij feitelijk met zijn werk aan de universiteit begint, het ondertekeningformulier te ondertekenen in een vergadering van het curatorium. Als het om een hoogleraar gaat, vermeldt de president-curator aan het begin van de inauguratie-plechtigheid dat de ondertekening tijdens een curatorenvergadering heeft plaats gevonden en wat deze inhoudt.

9 DETMER DEDDENS KERKRECHT CENTRUM

De emeritus hoogleraar Kerkgeschiedenis en Kerkrecht prof. drs. D. Deddens, nu wonend te Hoogeveen, heeft zijn uitgebreide bibliotheek m.b.t. het kerkrecht beschikbaar gesteld. Het betreft een waardevolle collectie met zeldzame stukken, een aanwinst voor de bibliotheek.

Prof. Deddens zag die graag apart ondergebracht in een kerkrechtcentrum.

Hiervoor is een afzonderlijke stichting opgericht, te weten: de stichting Detmer Deddens Kerkrecht Centrum.

Het bestuur van de stichting bestaat uit twee vertegenwoordigers van de familie Deddens en twee vertegenwoordigers namens de TU. Als bestuurders namens de TU zijn benoemd curator mr. P.T. Pel en ds. A. de Snoo, eerder president-curator. Tussen de TU en de stichting is een contract opgesteld m.b.t. de wederzijdse relatie.

Inmiddels wordt een begin gemaakt met de opbouw van het kerkrechtcentrum. Een deel van de dr. Dam-kamer wordt hiervoor geschikt gemaakt.

10 TERUGBLIK EN VOORUITBLIK

Deputaten-curatoren vormen een college met vooral een bestuurlijke taak. Dit brengt met zich mee dat zij zich naast weerkerende vaste aandachtspunten ook voortdurend bezig te houden met nieuwe ontwikkelingen. Kerk en theologie zijn beide steeds in beweging.

Daarom biedt dit rapport ook geen overzicht van een afgeronde taak, maar eerder een momentopname van het vele werk waarmee curatoren bezig zijn.

Deputaten-curatoren onderkennen dat er zaken zijn die de komende tijd meer of opnieuw bijzondere aandacht behoeven. We noemen er een paar:

10.1 Aantal studenten

Het aantal studenten baart nog steeds zorgen. Met behulp van een beleidsnotitie, nog opgesteld door de secretaris Lamberink, is geprobeerd op dit punt meer beleid te maken. Ook al is er gelukkig sinds 2003 weer groei te bespeuren, nog steeds is het aantal studenten te klein om verwachte vacatures in de kerken de komende tijd te kunnen opvangen. En lang niet alle studenten worden vervolgens predikant. Helaas moet ook geconstateerd worden dat menig predikant 'vast loopt' in de praktijk van het kerkenwerk. Dat bevordert natuurlijk de positieve beeldvorming voor (aspirant-)studenten niet. De vraag is of de TU in dit opzicht meer kan en/of moet bieden dan zij nu doet.

10.2 Uitstraling TU

De afgelopen jaren moest veel tijd en energie besteed worden aan interne zaken binnen de TU, zoals de invoering van de bachelor- en masterstructuur (BAMA) en de voorbereiding op de overheidsvisite. Er wordt echter inmiddels ook hard gewerkt aan verbetering van de uitstraling van de Universiteit.

Verheugend is de recente verschijning van het nieuwe boek *Gereformeerde theologie vandaag*, waarin de docenten samen een overzicht geven van hoe zij vandaag, 150 jaar na de oprichting van de Theologische School in Kampen, de theologie als zodanig zien en willen bedrijven.

Mede op advies van enkele externe deskundigen wordt gewerkt aan concentratie van het wetenschappelijk onderzoek. Eén van de doelen daarbij is verhoging van het aantal wetenschappelijke publicaties.

Verder wordt ook gewerkt aan versterking van de band met de kerken. De verwachtingen vanuit de kerken met betrekking tot 'Kampen' lopen sterk uiteen.

Het is een belangrijke uitdaging hierop adequaat te reageren. Een verdere bezinning van curatoren met de docenten hierover is in voorbereiding.

De DL bereidt intussen een serie ontmoetingen met de kerken voor, DV uit te voeren in het voorjaar van 2005.

Daarbij zal de vraag centraal staan: wat verwacht u als kerkleden van de TU?

10.3 Spiritualiteit

De spiritualiteit was in de afgelopen jaren een belangrijk aandachtspunt binnen de opleiding. In dit verband kan ook de komst van een studentenpastor genoemd worden. In de eerste bijdrage van drs. De Bruijne in het al genoemde boek *Gereformeerde theologie vandaag* schrijft hij terecht over de nauwe samenhang tussen theologie en spiritualiteit: "Theologie leeft in de bedding van de lofprijzing en moet samengaan met toewijding aan God." De vraag is of dit voldoende zichtbaar wordt. Voor onze universiteit kan dit niet slechts een constatering zijn. Het is een opdracht waaraan docenten en studenten in een sterk saamhorigheidsgevoel steeds zullen moeten werken.

Moge de HERE de komende tijd, zolang Hij nog niet terugkomt naar deze aarde, alle betrokkenen bij de Universiteit, studenten, docenten, ondersteunende medewerkers, curatoren, alle wijsheid schenken om aan de opleiding tot de dienst van het Woord zo goed mogelijk vorm en inhoud te blijven geven.

11 VOORSTELLEN

Het college van curatoren stelt de generale synode voor de volgende besluiten te nemen:

11.1 Algemeen

Materiaal:

De rapportage van deputaten-curatoren over de periode 2002-2005 en de bijlagen daarbij.

Besluit 1:

het gevoerde, ook financiële, beleid van deputaten-curatoren, benoemd door de GS Zuidhorn 2002, goed te keuren en hun décharge te verlenen.

Gronden:

- 1 deputaten-curatoren hebben in hun rapportage er blijk van gegeven de universiteit naar behoren te hebben bestuurd; de door de GS Zuidhorn 2002 verstrekte opdrachten zijn naar behoren uitgevoerd;
- 2 deputaten-curatoren hebben een verantwoord financieel beleid gevoerd en ernaar gestreefd noodzakelijke bezuinigingen zoveel mogelijk uit te voeren zonder dat dit afbreuk zou doen aan het niveau en de kwaliteit van de universiteit.

11.2 Externe organisatie

Materiaal:

Het rapport van deputaten-curatoren hoofdstuk 4.

Besluit 2:

- 1 De synode draagt het bestuur van de universiteit op aan een College van Bestuur (CvB), bestaande uit 5 leden, t.w. twee predikanten, een financieel deskundige, een jurist en een onderwijsdeskundige, elk met een secundus.
- 2 De benoeming van de leden van het CvB gebeurt op voordracht van het zittende CvB, met instemmend advies van het College van Toezicht (CvT).
- 3 De taak van het CvB is:
 - a. in opdracht van de generale synode de universiteit besturen;
 - b. uitoefenen van het bevoegd gezag;
 - c. doen van (voordrachten voor) benoemingen;
 - d. zorg dragen voor continuïteit van organisatie en bestuur;Het CvB legt van haar bestuur verantwoording af aan de generale synode.

Gronden:

- 1 een klein CvB kan slagvaardiger handelen dan nu het geval is;
- 2 genoemde competenties zijn nodig voor het besturen van een theologische universiteit;
- 3 door het instemmend advies van de CvT wordt voorkomen dat het CvB zichzelf continueert.

Besluit 3:

- 1 De synode benoemt voor het toezicht op het confessioneel karakter en het wetenschappelijk niveau van de universiteit een College van Toezicht (CvT), gevormd uit negen predikanten en een hoogleraar/universitair docent van een andere universiteit, elk met een secundus.
- 2 De predikanten worden benoemd op voordracht van de particuliere synoden. De hoogleraar/universitair docent op voordracht van het CvB.
- 3 Het CvT wordt door het CvB gemandateerd om het confessioneel karakter en het wetenschappelijk niveau van de universiteit te bevorderen, te toetsen en te bewaken. Daarbij richt het CvT zich op:
 - a het weren van alles wat met Gods Woord en de gereformeerde belijdenis in strijd is;
 - b het geven van inhoudelijke stimulansen;
 - c het tijdig signaleren van probleempunten;
 - d het omgaan met veranderingen in theologisch inzicht en de gevolgen daarvan voor de opleiding;

- e het beoordelen en beantwoorden van eventuele bezwaren die tegen leer of leven van docenten worden ingebracht;
- 4 Het CvT handelt haar taken zelf af. Indien disciplinaire maatregelen nodig zijn doet zij daarvoor een voorstel aan een gecombineerde vergadering met het CvB.
- 5 Het CvT rapporteert jaarlijks over haar werkzaamheden aan het CvB. Dit rapport wordt in een gezamenlijke vergadering besproken.

Gronden:

- 1 het is van belang dat het toezicht op het confessioneel karakter en het wetenschappelijk niveau breed verworteld blijft in de kerken;
- 2 het is goed dat het toezicht zich niet beperkt tot het afweren van de dwaling, maar ook positieve stimulansen geeft, problemen signaleert en veranderingen volgt;
- 3 de predikanten hoeven zich niet langer met bestuurstechnische zaken bezig te houden maar kunnen zich tot het terrein van hun deskundigheid beperken.

Besluit 4:

Het CvB en het CvT vergaderen minimaal één keer per jaar gezamenlijk onder voorzitterschap van de president-curator. In deze vergadering worden de volgende zaken besproken:

- a het jaarlijkse rapport van het CvT;
- b voordrachten aan de generale synode voor de benoeming van docenten in vaste dienst;
- c voordrachten aan de generale synode van CvB-leden en van deputaat-curatoren die geen predikant zijn;
- d voorstellen voor disciplinaire maatregelen;
- e zaken waarvan het CvB van mening is dat een breed draagvlak nodig is;

In deze gecombineerde vergadering neemt het CvB de beslissingen. Over de zaken genoemd onder b, c en d kan dat alleen met instemmend advies van het CvT.

Gronden:

- 1 de samenhang van het bestuur van de universiteit blijft op deze wijze gewaarborgd;
- 2 de bestuurlijke verantwoordelijkheid blijft bij één orgaan liggen;
- 3 het is van belang dat belangrijke en ingrijpende besluiten met een zo breed mogelijk draagvlak genomen worden.

Besluit 5:

- 1 De synode stelt een universiteitsberaad in. Daarvoor benoemt ieder van de generaal-synodale deputaatschappen die de synode daarvoor aanwijst, voor de duur tot de volgende synode een deputaat met secundus. Van de kant van de universiteit participeren curatoren, dagelijkse leiding, docenten en stage-mentoren in dit beraad.
- 2 Het universiteitsberaad vergadert één keer per jaar, maar kan desgewenst een tweede vergadering uitschrijven.
- 3 Het doel van dit beraad is het informeren over ontwikkelingen in het gereformeerd theologisch onderwijs en onderzoek en het geven van feed-back uit de kerken die relevant is voor de universiteit. Met dat doel wordt gesproken over:
 - a de jaarverslagen en het opleidingsplan;
 - b thematische aspecten van de ontwikkelingen in onderwijs, onderzoek en kerkelijke dienstverlening;
 - c zaken waarover het CvT in het Beraad van gedachten wil wisselen;
 - d zaken die het beraad zelf aan de orde wil stellen;
- 4 Een samenvatting van het overleg wordt door het CvB, eventueel met daarop gebaseerde voorstellen, opgenomen in het rapport aan de generale synode.

Gronden:

- 1 al lange tijd leeft de wens naar een intensievere en meer inhoudelijke communicatie met kerken dan met de periodieke generale synode mogelijk is. Een universiteitsberaad kan tussen de opeenvolgende synoden in dienen als gespreksplatform voor de universiteit en de kerken.
- 2 het jaarlijks rapport van de predikant-curatoren aan de particuliere synoden voorziet maar ten dele in een inhoudelijke communicatie;
- 3 in de nieuwe structuur hebben de door de particuliere synoden voorgedragen curatoren geen zitting in het CvB. Zij zullen daarom minder op de hoogte zijn van de ontwikkelingen aan de universiteit dan nu het geval is.

Besluit 6:

De synode draagt het College van Bestuur op de eerstvolgende synode een korte evaluatie te geven van de nieuwe bestuursstructuur, met eventueel wijzigingsvoorstellen of aanvullingen.

11.3 Aanvraag van een Rijksbijdrage

Materiaal:

het rapport van deputaten-curatoren hoofdstuk 5.

Besluit 7:

- 1 Financiële overheidssteun voor de Theologische Universiteit is principieel gezien aanvaardbaar.
- 2 Deputaten-curatoren krijgen de opdracht:
 - a ten behoeve van de Theologische Universiteit als door de overheid reeds aangewezen instelling voor hoger onderwijs in de zin van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) over te gaan tot het aanvragen van een jaarlijkse Rijksbijdrage aan de Minister van OCW;
 - b de omvang van de aan te vragen jaarlijkse Rijksbijdrage vast te stellen op maximaal 50 % van de totale jaarlijkse begroting van de Theologische Universiteit.
- 3 Deputaten-curatoren moeten erop toezien dat van overheidswege aan het verlenen van een Rijksbijdrage geen eisen of voorwaarden worden gesteld die in strijd zijn met het karakter van de Theologische Universiteit als instelling voor theologisch wetenschappelijk onderwijs en daarmee samenhangend onderzoek, gericht op de wetenschappelijke vorming tot dienaar van het Woord, en uitgeoefend in gebondenheid aan de leer van de Heilige Schrift, zoals die is samengevat in de belijdenisgeschriften van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).
- 4 Door de Theologische Universiteit dient een financiële reserve aangehouden te worden voor het geval op enig moment de aan te vragen jaarlijkse Rijksbijdrage komt te vervallen, hetzij omdat de overheid deze intrekt hetzij omdat de kerken deze vanwege ongewenste c.q. ontoelaatbare overheids-eisen niet langer wensen te aanvaarden. Deze reservering dient in te gaan op het moment van toekenning door de overheid van de Rijksbijdrage en dient dan in een periode van drie jaren een omvang te bereiken van driemaal de ontvangen Rijksbijdrage, zulks in nader overleg met deputaten financiën en beheer.

Gronden:

- 1 Er is geen principieel verbod terug te voeren op de Heilige Schrift inzake het aanvaarden van financiële overheidssteun door de kerken ten behoeve van de TU. Ook vanuit de belijdenis en de kerkorde is een dergelijk verbod niet concreet te maken.
- 2a Zolang het een gegeven is dat de overheid het tot haar taak rekent om theologische opleidingen financieel te ondersteunen uit de publieke middelen, wordt op dit feit terecht gebaseerd dat ook ten behoeve van de TU aanspraak kan worden gemaakt op financiële overheidssteun.
- 2b De financiële band tussen de kerken en de TU dient te worden gehandhaafd. Voor de kerken moet het een eer zijn, de TU ook financieel te onderhouden.
- 2c Aan beide uitgangspunten wordt voldaan door de aanvraag voor een jaarlijkse Rijksbijdrage te maximeren op 50 % van de TU-begroting.
- 3 Op dit moment stelt de overheid al eisen aan de TU als 'aangewezen instelling' in de zin van de WHW. Mocht financiële overheidssteun worden verleend, dan komen er op grond van de WHW geen extra eisen bij. De kerken dienen steeds diligent te blijven of in deze gunstige situatie van overheidswege verandering intreedt.
- 4 Daarom is een financiële reserve nodig van de gestelde omvang. Mocht de overheidssteun wegvallen, dan dient de TU een zwaarder beroep te doen op de kerken. Door een financiële reserve wordt alsdan voorzien in een geleidelijke verhoging van het quotum.

11.4 Financiën

Materiaal:

het rapport van deputaten-curatoren hoofdstuk 6.

Besluit 8:

- a De meerjarenbegroting 2006-2008 van de Theologische Universiteit wordt vastgesteld op basis van de door de Synode van Zuidhorn 2002 goedgekeurde formatiebehoefte, met inachtneming van een tweetal personele mutaties, waardoor de structurele personeelslast zal verminderen.
- b De reguliere inkomsten van de universiteit worden in de toekomst jaarlijks verhoogd met het inflatiepercentage van het jaar ervoor (dus met één jaar vertraging).
- c De bijdragen van de kerken voor de Theologische Universiteit in de jaren 2006 tot 2008 worden bepaald op de bedragen, zoals deze vermeld zijn in de meerjarenbegroting 2006-2008 .

11.5 Moment van ondertekenen van het ondertekeningsformulier

Materiaal:

het rapport van deputaten-curatoren hoofdstuk 8.

Besluit 9:

Het voorlezen en ondertekenen van het ondertekeningsformulier voor de docenten in vaste dienst zal in de regel plaats vinden tijdens een openbare zitting van de generale synode. Indien de synode inmiddels is gesloten, zal deze ondertekening plaats vinden voordat de betrokkene zijn werk begint tijdens een vergadering van het curatorium. In geval van een hoogleraar zal de president-curator bij de inauguratie van deze ondertekening melding maken.

Gronden:

- 1 de ondertekening vindt plaats daar waar zij het meest thuis hoort, namelijk bij de instantie die de eindverantwoordelijkheid draagt voor de benoeming, de generale synode;
- 2 de ondertekening vindt plaats ten overstaan van de afgevaardigden van alle kerken;
- 3 de nadelen van de huidige praktijk worden ondervangen. Immers, alle docenten worden op dezelfde manier behandeld; ondertekening vindt plaats op het juiste moment, voordat de docent feitelijk aan het werk gaat; het risico van onbegrip is kleiner dan tijdens een inauguratieplechtigheid;
- 4 door vermelding van de ondertekening tijdens een inauguratieplechtigheid blijft de Universiteit zich presenteren als een confessionele instelling.

11.6 Benoeming deputaten

Besluit 10:

Nieuw benoemde deputaten worden gemachtigd:

- 1 de universiteit in naam van de kerken te besturen volgens het statuut;
- 2 in samenwerking met de Theologische Universiteit te Apeldoorn de vooropleiding te besturen volgens het desbetreffende statuut en attent te zijn op andere mogelijkheden van samenwerking;
- 3 in samenwerking met de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle verantwoordelijkheid te dragen voor de opleiding Kerkelijk Werker;
- 4 zich regelmatig duidelijk aan de kerken te blijven presenteren in vormen van publiciteit, zodat de kerken kunnen meeleven en er voldoende nieuwe studenten de opleiding volgen.
- 5 de Stichting voor de financiële verzorging van de Opleiding tot den Dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland, gevestigd te Groningen, voorlopig te laten voortbestaan om legaten die nog op naam van deze stichting staan, te kunnen blijven ontvangen.

BIJLAGEN

- 1 Tekst Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002, art. 113
- 2 Jaarverslagen 2002, 2003 en 2004 van de Theologische Universiteit
- 3 Het *Onderzoeksplan*
- 4 *Overzicht studentenbestand*
- 5 Het *Protocol van de Commissie van Toezicht*
- 6 Het *Protocol voor het toezicht op het onderzoek en het onderwijs van de bijzondere hoogleraar namens het Archief- en Documentatiecentrum*
- 7 *Meerjarenbegroting, inclusief Investeringsprognose*

Deze bijlagen worden voor de generale synode gevoegd bij het rapport. Voor belangstellenden zijn ze desgevraagd verkrijgbaar bij het bureau van de Theologische Universiteit.

Namens deputaten-curatoren,

J.W. van der Jagt, president
F.J. Bijzet, secretaris

Kampen, 18 november 2004

ACTA ART. 113 GS ZUIDHORN M.B.T. DEPUTATEN-CURATOREN**Besluit 4:**

nieuw te benoemen deputaten te machtigen:

- 4.1 de universiteit in naam van de kerken te besturen volgens het statuut;
- 4.2 in samenwerking met de Theologische Universiteit te Apeldoorn de vooropleiding te besturen volgens het desbetreffende statuut en attent te zijn op andere mogelijkheden van samenwerking;
- 4.3 in samenwerking met de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle verantwoordelijkheid te dragen voor de opleiding Kerkelijk Werker;
- 4.4 in het bestuur de winst van de herziening van de bestuursstructuur, zoveel als mogelijk is binnen het bestaande statuut, mee te nemen en daarbij met name
 - 4.4.1 met betrekking tot de primaire processen: voor elk van de processen een coördinator te benoemen; de Dagelijkse Leiding opdracht te geven
 - 1 er zorg voor te dragen dat de primaire processen worden beschreven, daarbij gebruikmakend van de proeve voor procesbeschrijvingen zoals die in bijlage I bij het rapport van de commissie Evaluatie Bestuursstructuur zijn gegeven en
 - 2 de planning en controlcyclus nader uit te werken;
 - 4.4.2 met betrekking tot de Dagelijkse Leiding: de samenstelling van de Dagelijkse Leiding de periode van het rectoraat te handhaven op drie jaar; de rector uiterlijk acht maanden voor het verstrijken van de lopende rectoraatsperiode te benoemen, zodat de nieuw benoemde rector een half jaar lang met de dagelijkse leiding kan 'meelopen'; ernaar te streven dat gedurende het rectoraat het onderzoek op het vakgebied van de rector niet stilligt, bijv. door tijdig een aio of een postdoc aan te stellen;
 - 4.4.3 met betrekking tot de senaat: dat de gewone hoogleraren met een aanstelling van 0,5 fte. of meer samen de senaat vormen, overeenkomstig de in het commissierapport voorgestelde regeling;
 - 4.4.4 met betrekking tot de beleids- en bestuursadviescommissies: dat op voordracht van de Dagelijkse Leiding het curatorium de leden van de beleidsadviescommissies benoemt. De te benoemen leden zijn medewerkers en interne of externe deskundigen (geen curatoren q.q.). Voor elk van de primaire processen wordt een beleidsadviescommissie ingesteld: onderwijs (onderwijscommissie), onderzoek (wetenschapscommissie) en een commissie voor kerkelijke dienstverlening. Voorts worden beleidsadviescommissies gevormd voor het beleid op het gebied van personeel en beheer en voor de interne en externe communicatie en internationalisering;
 - 4.4.5 met betrekking tot de docentenvergadering: een docentenvergadering in te stellen, waarin zaken die de begeleiding van studenten betreffen behandeld worden, overeenkomstig de voorgestelde regeling;
 - 4.4.6 met betrekking tot de secties: bij de secties de primaire verantwoordelijkheid te leggen voor het onderwijsproces, overeenkomstig de voorgestelde regeling;
 - 4.4.7 met betrekking tot de onderzoeksgroepen: bij de onderzoeksgroepen de primaire verantwoordelijkheid te leggen voor het onderzoeksproces, overeenkomstig de voorgestelde regeling.

Gronden:

- 1 het besturen van de universiteit die de kerken volgens artikel 18 van de kerkorde onderhouden, vraagt om daartoe gemachtigde deputaten;
- 2 de samenwerking met Apeldoorn voor de vooropleiding is opnieuw positief ervaren; andere vormen van samenwerking hebben inmiddels op positieve wijze gestalte gekregen; uitwisseling op het gebied van het onderwijs en het opstarten van gezamenlijke onderzoeksprojecten kunnen de ontwikkeling van de gereformeerde theologie en ook de kerkelijke toenadering dienen;
- 3 uit het oogpunt van verantwoordelijkheid van de kerken voor een zowel gereformeerde als voldoende gekwalificeerde opleiding van mensen die op enigerlei wijze anders dan als predikant in het midden van de kerken aan het werk gaan, is betrokkenheid van de Theologische Universiteit zowel via het lesgeven door docenten als door inspraak bij het curriculum e.d. een goede zaak;
- 4 de evaluatie van de bestuursstructuur laat zien dat de nieuwe structuur binnen de gemeenschap van de universiteit breed gedragen en positief gewaardeerd wordt; wel is een nadere beschrijving van de werkprocessen gewenst;

- 5 de omvang van de instelling rechtvaardigt een dagelijkse leiding van twee personen; uitbreiding zal eerder verdragend werken;
- 6 de senaat heeft een bijzondere verantwoordelijkheid met het oog op voordrachten, promoties en ter bewaking van de eenheid van beleid; het uitoefenen van deze verantwoordelijkheid past bij de positie van gewone hoogleraren;
- 7 de evaluatie heeft duidelijk gemaakt dat bestuurders-op-hoofdlijnen beter geen deel kunnen uitmaken van beleidsadviescommissies;
- 8 naast de senaat (met een bredere bevoegdheid) is, met het oog op de eigen verantwoordelijkheid ook van andere lesgevers, de instelling van een docentenvergadering op zijn plaats;
- 9 het zal de inhoud en de inzet van het onderwijs ten goede komen, wanneer betrokkenen zelf daarvoor zoveel mogelijk de verantwoordelijkheid dragen;
- 10 ook de voortgang van het onderzoek is gebaat bij primaire gezamenlijke verantwoordelijkheid van de eerst betrokkenen.

Besluit 5:

nieuw te benoemen deputaten op te dragen:

- a de volgende generale synode voorstellen te doen tot integrale aanpassing van het Statuut;
- b zich nader te bezinnen inzake de externe organisatie van het bestuur van de universiteit, namelijk de aansturing en controle door de generale synode via het curatorium en zijn commissie van toezicht, ten dienste van de volgende generale synode;
- c na de visitatie van 2003 een evaluatie te verzorgen, waarbij de balans wordt opgemaakt van het willen blijven voldoen aan de eisen die de overheid in de WHW stelt. Daarbij zal ook een scenario geschetst dienen te worden van wat de kerken in de toekomst nodig hebben als het gaat om de opleiding tot de dienst van het Woord;
- d van hun werkzaamheden verslag uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van die synode aan de kerken te doen toekomen.

Gronden:

- 1 de wijzigingen van het Statuut op het punt van de bestuursstructuur, reeds door de Generale Synode Leusden 1999 (Acta art. 77, besluit 3) en nu ook door de huidige generale synode (Acta art. 113, besluit 4), maken integratie hiervan in het geheel van het Statuut nodig;
- 2 in het aanvullend rapport inzake de evaluatie van de bestuursstructuur is met betrekking tot de externe organisatie van het bestuur een aantal mogelijke knelpunten genoemd dat reden geeft tot nadere bezinning.
- 3 a. de Theologische Universiteit is door de voorbereiding op de visitatie een professionele organisatie geworden met een grote mate van kwaliteit;
b. de eisen die de overheid stelt, sporen niet altijd met wat er in de kerken leeft aan wensen en verwachtingen; daardoor kan er ongewild afstand ontstaan tussen 'Kampen' en de kerken;
c. het is goed niet alleen achter de eisen van de overheid aan te lopen, maar ook een op de kerken afgestemde toekomstvisie te hebben.

Besluit 6:

de Stichting voor de Financiële Verzorging van de Opleiding tot den Dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken in Nederland, gevestigd te Groningen, voorlopig te laten voortbestaan.

Grond:

het voortbestaan is nog steeds van belang om legaten die nog op naam van deze stichting staan, te kunnen blijven ontvangen.

Besluit 7a:

de formatiebehoefte van de universiteit voor het tijdvak 2002-2005 zoals neergelegd in de nota Formatie Theologische Universiteit 2003-2005, vast te stellen;

Gronden:

- 1 de formatiebehoefte van de universiteit is in de nota inzichtelijk gemaakt;
- 2 de taken die in de nota zijn genoemd, dienen door de universiteit te worden uitgevoerd;
- 3 de normen die zijn gehanteerd voor de berekening van de formatiebehoefte, zijn op verantwoorde wijze tot stand gekomen.

Besluit 7b:

uit te spreken dat hulpverlening aan buitenlandse kerken en opleidingen tot de taak van de Theologische Universiteit behoort, en daarvoor 0,2 fte. formatie te reserveren;

Gronden:

- 1 in contacten met verschillende gereformeerde organisaties is gebleken dat er veel behoefte bestaat aan hulpverlening door de Theologische Universiteit aan buitenlandse kerken en aan niet-academische theologische opleidingen;
- 2 het dient vermeden te worden dat er een tweedeling ontstaat tussen contacten met opleidingen op academische niveau en niet-academische opleidingen;
- 3 dergelijke hulpverlening past bij de missionaire roeping van de kerk;
- 4 de universiteit kan haar winst doen met wat in de hulpverlening aan buitenlandse kerken en aan niet-academische opleidingen van anderen wordt geleerd.

Besluit 7c:

deputaten Curatoren opdracht te geven om in overleg met deputaten Financiën en beheer een externe doorlichting van het formatieplan te laten verrichten ten behoeve van de besluitvorming op de eerstvolgende generale synode.

Besluit 8:

deputaten-curatoren op te dragen:

- 1 onderzoek te doen naar de mogelijkheden en de consequenties van subsidie;
 - a daartoe een aanvraag onder voorbehoud in te dienen bij het ministerie van OC&W als een traject waarin duidelijkheid verkregen kan worden over 1. de voorwaarden en 2. de hoogte van subsidie;
 - b te beschrijven hoe zulke gelden intern een bijzondere bestemming kunnen krijgen met het doel dat de wil om als kerken de opleiding tot de dienst des Woords te dragen, levend blijft;
- 2 tussentijds te zorgen voor goede informatie aan de kerken over dit onderzoek;
- 3 aan de eerstkomende generale synode een zo goed mogelijk onderbouwd voorstel over deze materie voor te leggen, waarin ook de principiële vragen rondom het ontvangen van overheidssubsidie betrokken worden.

Gronden:

- 1 alleen in de weg van een nadere verkenning bij de overheid is voldoende duidelijkheid te krijgen;
- 2 als het onderzoek is afgerond en de aanvraag eventueel gehonoreerd, kan de eerstvolgende generale synode besluiten, of de kerken deze subsidie aanvaarden of zelf de volledige bekostiging van de Theologische Universiteit willen blijven dragen;
- 3 nu de overheid via lump-sum systematiek (bedrag per student) financiert, is het een interne zaak hoe de eventueel ontvangen subsidie besteed wordt;
- 4 gewogen moet worden, welke effecten het op de bekostiging van onze universiteit door de kerken heeft, wanneer zij door (gedeeltelijke) financiering door de rijksoverheid afhankelijk wordt van fluctuatie in de toegekende gelden voor de theologische opleidingen. Ook dient onderzocht te worden, welke maatregelen er getroffen kunnen worden om bezuiniging op of wegvallen van subsidie door de kerken op te vangen;
- 5 met het aanvragen van subsidie wordt de universiteit nog geen 'bekostigde instelling'. Als aangewezen instelling behoudt de universiteit vrijheid in het al of niet toelaten van studenten, anders dan bij een bekostigde instelling het geval is.

Besluit 9:

- a de meerjarenbegroting 2003-2005 van de Theologische Universiteit vast te stellen op basis van het vastgestelde formatieplan;
- b uit te spreken dat de reguliere exploitatie van de universiteit in de toekomst uit reguliere quota zal worden betaald;
- c uit te spreken dat de reguliere inkomsten van de universiteit in de toekomst jaarlijks worden verhoogd met het inflatiepercentage van het jaar ervoor (dus met één jaar vertraging);
- d de universiteit op te dragen extra of nieuw beleid te financieren uit de eigen middelen (giften, legaten en sponsorgelden), zonder dat dit leidt tot structurele verhoging van de reguliere exploitatie;

- e uit te spreken dat het beleid waarbij de universiteit voor extra projecten kan beschikken over de legaten, zal ingaan per 1 januari 2002. Van de legaten en giften wordt het universiteitsontwikkelingsfonds gevormd. Dit mag groeien tot maximaal € 500.000. Het meerdere dat per 31 december van elk jaar in dit fonds zit, wordt conform het advies van deputaten Financiën en beheer eventueel in mindering gebracht op de bijdragen van de kerken dan wel aangewend ter dekking van een deel van de exploitatie;
- f te bepalen dat de legaten waarvan zeker is dat ze zullen binnenkomen tussen 1 januari 2002 en 20 september 2002 plus de bezuinigingen die de universiteit realiseert per 2003, samen worden aangewend om de totale quota-aanspraken, ten opzichte van de bij de synode ingediende meerjarenbegroting, te verlagen met € 280.000;
- g de bijdragen van de kerken voor de Theologische Universiteit in de jaren 2003 tot 2005 te bepalen op: € 1.555.000 in 2003, € 1.596.000 in 2004 en € 1.724.000 in 2005;
- h deputaten-curatoren op te dragen nauwkeurig na te gaan, of het bedrag van de extra verhoging van het quotum voor 2005 en 2006, in totaal € 176.000, gevonden kan worden binnen het totaal van de exploitatie. Dit kan worden bereikt door andere middelen aan te boren dan wel door bezuinigingen door te voeren. De extra verhoging van het quotum kan dan vervallen.

Besluit 10:

- 1 het rapport van deputaten-curatoren integraal op te nemen bij de Acta, echter zonder de bijlagen;
- 2 deputaten-curatoren op te dragen zich, in overleg met deputaten Generaal-synodale publicaties, regelmatig duidelijk aan de kerken te blijven presenteren in vormen van publiciteit, zodat de kerken kunnen meeleven en er aandacht van nieuwe studenten voor de opleiding wordt gevraagd. Daarbij zal in de komende periode een duidelijke voorlichting gegeven dienen te worden met betrekking tot de aan de Theologische Universiteit doorgevoerde veranderingen en de achtergronden daarvan.

Gronden:

- 1 het rapport is dienstig voor het meeleven van de kerken met de universiteit;
- 2
 - a. de band tussen de universiteit en de kerken blijft van wezenlijk belang;
 - b. het rapport van deputaten is een onvoldoende geëigend medium om de kerkleden te bereiken;
 - c. om in te spelen op de aanzienlijk grotere behoefte aan predikanten die door het verloop in het predikantenbestand vanaf 2010 verwacht wordt, moeten er zo spoedig mogelijk grotere aantallen nieuwe studenten geworven worden.

Besluit 11:

- a het mogelijk te maken dat aan de Theologische Universiteit een bijzondere leerstoel wordt verbonden en daartoe het desbetreffende Reglement voor bijzondere leerstoelen aan de Theologische Universiteit vast te stellen (zie Bijlage VIII 5)
- b nieuw te benoemen deputaten op te dragen aan de volgende generale synode voor te stellen, hoe het Statuut in verband met de instelling van een bijzondere leerstoel moet worden herzien.

Gronden:

- 1 de instelling van een bijzondere leerstoel levert een extra bijdrage aan de realisatie van de doelstelling van de universiteit;
- 2 het desbetreffende reglement bepaalt voldoende ten aanzien van de bijzondere leerstoel; de aanpassing van het Statuut in verband hiermee kan worden meegenomen in de voorgenomen integrale herziening van het Statuut.

Overzicht behandeling besluiten GS Zuidhorn

In de eerste kolom zijn de besluiten van de GS Zuidhorn 2002 vermeld. In de tweede kolom staat het corresponderende hoofdstuk c.q. onderdeel in dit rapport.

<i>Acta GS Zuidhorn</i>	<i>onderdeel in dit rapport</i>
besluit 4.1	zie onderdeel 2.1
besluit 4.2	zie onderdeel 3.11
besluit 4.3	zie onderdeel 3.12
besluit 4.4.1	zie onderdeel 2.6 en 3.1
besluit 4.4.2	zie onderdeel 2.4 en 2.5
besluit 4.4.4	zie onderdeel 3.3
besluit 4.4.5	zie onderdeel 3.4
besluit 4.4.6	zie onderdeel 3.5
besluit 4.4.7	zie onderdeel 3.6
besluit 5a	zie onderdeel 4.1
besluit 5b	zie onderdeel 4.2 – 4.7
besluit 5c	zie onderdeel 3.9
besluit 7a	zie onderdeel 3.7
besluit 8	zie onderdeel 5
besluit 9d	zie onderdeel 6
besluit 9h	zie onderdeel 6
besluit 10.2	zie onderdeel 2.7
besluit 11	zie onderdeel 7

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage IX - III

**Minderheidsrapport Deputaten Curatoren Theologische Universiteit
betreffende aanvragen van rijksbijdrage**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 INLEIDING

Met betrekking tot de zaak van het aanvragen van een rijksbijdrage voor de theologische universiteit hebben ondergetekenden een andere mening dan de meerderheid van het curatorium. Het lijkt ons goed om dit standpunt bij wijze van minderheidsrapport aan de generale synode voor te leggen. We doen dit vanwege het belang van de zaak en met het oog op een besluitvorming ter synode waarin alle aspecten worden meegewogen.

Als minderheid stemmen wij in met een groot deel van het meerderheidsrapport. Wel worden een aantal zaken daarin onvoldoende belicht. Dat betreft onder meer de principiële aspecten, waarover de vorige synode het curatorium een expliciete opdracht gaf. Het meerderheidsrapport concludeert dat de Schrift geen verbod geeft om voor de theologische universiteit een rijksbijdrage aan te vragen. Met die conclusie zijn wij het op zich genomen wel eens. Maar waar het ontbreken van een dergelijk verbod het voor de meerderheid mogelijk maakt om een rijksbijdrage te vragen, zijn wij van mening dat het onderwijs van de Schrift over de taak van de kerk, ertoe leidt om dit niet te doen. Daarmee bewegen wij ons in de lijn die de kerken tot op heden steeds hebben gevolgd en die door de synode van Leeuwarden 1990 nog is bevestigd. Deze stelde immers: 'het is een principiële zaak, dat de opleiding voor predikant wordt bekostigd door de kerken' (*Acta Leeuwarden 1990*, art. 86 besluit 1, grond c). Deze positiekeus van Leeuwarden blijft in het meerderheidsrapport ongenoemd.

2 TERUGBLIK

Het rapport dat het curatorium over overheidssubsidie aan de generale synode van Zuidhorn uitbracht had als conclusie: 'a) het verdient geen aanbeveling dat de Universiteit pogingen onderneemt de kosten van de opleiding tot predikant geheel of gedeeltelijk gesubsidieerd te krijgen door de overheid. De voornaamste reden daarvoor ligt besloten in het karakter van de Universiteit zoals hiervoor in het kort omschreven. Daarbij komt dat bij een (gedeeltelijke) financiering door de overheid de onbelemmerde voortgang van de opleiding van predikanten (voor een deel) afhankelijk wordt gemaakt van het budget dat de rijksoverheid voor het hoger onderwijs op een bepaald moment beschikbaar stelt; b) het is aanvaardbaar dat voor de financiering van andere activiteiten een beroep op de overheid wordt gedaan.' Dit was het standpunt van de meerderheid van het toenmalige curatorium. Daarmee bewoog men zich in de lijn die op de synode van Leeuwarden getrokken werd. Een minderheid was het met deze conclusie niet eens. Dat betrof het onder punt b genoemde. Deze minderheid was van mening dat het onderscheid tussen de opleiding tot predikant en 'andere activiteiten' om verschillende redenen niet helder was en niet hanteerbaar zou zijn. Daardoor zou in een feite een partiële subsidiëring van de gehele opleiding door de overheid ontstaan. In de uitwerking zou punt b dus in strijd komen met hetgeen onder punt a werd gesteld.

We constateren nu dat de meerderheid van het huidige curatorium de lijn van Leeuwarden en van het vorige curatorium heeft verlaten. Het onderscheid tussen predikantsopleiding en 'andere activiteiten' is losgelaten. In plaats daarvan kiest men voor een partiële subsidiëring. Hiermee bevestigt het huidige meerderheidsrapport het gelijk van het minderheidsstandpunt dat op de vorige synode diende.

3 PRINCIPES ROND DE RIJKSBIJDRAGE OVERHEID

De synode van Zuidhorn droeg het curatorium een bezinning over de principiële aspecten van de subsidiëring op. Het meerderheidsrapport stelt alleen dat er geen rechtstreekse schriftgegevens voorhanden zijn die een imperatief in de ene of de andere richting bevatten. Dat heeft te maken met de geheel andere verhouding van kerk en staat waarin wij leven. Ook 2 Tim. 2:2 en Gal. 6:6 kunnen niet zomaar als bewijsplaats voor een totaal verbod op subsidie dienen. Artikel 18 van de kerkorde laat in het midden op welke manier de kerken de universiteit onderhouden. Vervolgens wordt vragenderwijs een aantal vragen gesteld waar men zich op zou moeten bezinnen, maar op deze vragen wordt niet ingegaan. Die bezinning gaat het rapport uit

de weg en laat het kennelijk aan de generale synode over. In feite wordt met deze vragen de principiële benadering van de subsidiekwestie geneutraliseerd ten gunste van een keus vóór subsidie. Wij zijn van mening dat dit geen goede zaak is. Al bevat de Schrift geen duidelijke imperatief, daarmee kan het onderwijs van de Schrift over de taak van de kerk en de dienst van de overheid niet buiten de discussie gehouden worden.

3 a Kerkelijke taak.

De theologische universiteit wordt door de kerken onderhouden met het oog op de dienst van het Woord (art. 18 KO). Daardoor kan de bekostiging van deze universiteit niet losgezien worden van de prediking van het evangelie, d.w.z. van de taak van de kerk. De kerk is pijler en fundament van de waarheid (1 Tim. 3:15). Zij heeft het evangelie ontvangen en is verantwoordelijk voor de bewaring en de verbreiding ervan. Daarmee stemt het overeen dat Paulus aan Timotheüs de opdracht geeft om het evangelie tot te vertrouwen aan vertrouwde mensen die bekwaam zijn om ook anderen te onderwijzen (2 Tim. 2:2). In hedendaagse termen gezegd geeft de apostel hier opdracht om dienaren van het Woord op te leiden.

Blijkens artikel 18 van de kerkorde rekenen de kerken deze opdracht nog steeds tot haar roeping. De kerkorde spreekt over de hoogleraren als 'predikanten die afgezonderd zijn voor de opleiding tot de dienst des Woords' (art. 2 KO en art. 18 KO). Het zijn kerkelijke ambtsdragers, dominees die dominees opleiden. De kerken nemen de verplichting op zich om deze predikanten naar behoren te onderhouden.

De kerken zien de hoogleraren als kerkelijke ambtsdragers. Dat blijkt ook daaruit dat de generale synode van Leusden 1999 het curatorium opdracht gaf m.b.t. arbeidsrecht en rechtspositie goed rekening te houden met de speciale positie van de hoogleraren (*Acta Leusden 1999*, art. 77 besluit 8c). In Leusden namen de kerken m.b.t. het kerkelijke karakter van de opleiding dezelfde positie in als op de synode van Leeuwarden.

Dat de opleiding tot de dienst des Woords als een taak van de kerken gezien wordt blijkt ten overvloede in artikel 19 van de kerkorde. Dat artikel bepaalt dat de kerken zullen zorgen dat er theologische studenten zijn die zij zo nodig zullen steunen. We wijzen erop dat het 'als dat nodig is' in artikel 18 ontbreekt. Kennelijk zien de kerken m.b.t. de universiteit zelf het als hun taak de volle kosten voor hun rekening te nemen.

De kerken onderhouden een *wetenschappelijke* opleiding tot de dienst van het Woord. Al vele eeuwen heeft de opleiding van predikanten een wetenschappelijke karakter. De eerste universiteit in Nederland (die te Leiden) is zelfs m.n. met het oog op de opleiding van predikanten gesticht. In die lijn hebben de Gereformeerde Kerken ook weer gekozen voor het onderhouden van een theologische *universiteit*. Dat is een keus uit eigen wil in het belang van de prediking van het evangelie.

Deze keus heeft een aantal implicaties waaraan kosten verbonden zijn.

In de eerste plaats is dan te denken aan het theologische onderzoek. Behalve dat onderwijs wordt gegeven, is een universiteit ook instelling van wetenschappelijk onderzoek. Dit heeft in Kampen een wettige plaats, omdat het nodig is om het onderwijs van aanstaande predikanten op peil te houden. Het is ook nodig voor 'het uitleggen van de Schrift en het verdedigen van de zuivere leer tegen ketterijen en dwalingen' (art. 18 KO). We moeten de Schrift steeds weer lezen en hanteren met het oog op onze eigen tijd. Zo kunnen we in de theologische en kerkelijke wereld van vandaag de gereformeerde leer hoog houden.

In de tweede plaats vloeit uit de keus voor een universiteit voort dat een wetenschappelijke bibliotheek in stand gehouden wordt en dat er AIO's aan de universiteit verbonden zijn. Ook de oprichting van een kerkrechtcentrum is uitstekend met de doelstelling van een universiteit als de onze te verbinden.

In de derde plaats is te denken aan studenten die wel aan de universiteit hun opleiding krijgen maar geen predikant worden. Dat is een verschijnsel wat 'Kampen' met heel de universitaire wereld gemeen heeft: lang niet alle afgestudeerden zoeken of vinden werk wat bij hun studie aansluit. Op dit moment kent 'Kampen' een algemene opleiding: de ongedeelde studie oude stijl, en verder een bachelors-opleiding en een masters-opleiding die de oude vervangen. Zowel bij de oude ongedeelde studie als bij de bachelor/masteropleiding zullen niet alle studenten predikant worden. Dat geldt natuurlijk heel specifiek voor de damesstudenten. Er is dan ook terecht aandacht voor andere 'uitgangen' dan het predikantschap. Maar dit betekent niet dat de universiteit als zodanig geen opleiding tot de dienst des Woord meer is. Dáárvoor onderhouden

de kerken deze universiteit. Dat is de reden van haar bestaan. Dat blijft het *hart* van de instelling! Wanneer dat wegvallt, heeft de universiteit haar bestaansrecht verloren. De studie die tot verschillende uitgangen leiden kan, wordt op dit moment ook, in elk geval voor het grootste deel, geïntegreerd aangeboden.

In de vierde plaats brengen vereisten die de overheid stelt aan het wetenschappelijk onderwijs kosten met zich mee. Dat zijn kosten die de kwaliteit van de opleiding bevorderen. Ze hangen dus ook samen met de eigen wil en wens van de kerken om een universiteit te onderhouden. Daar zijn ook kosten bij die de universiteit uit eigen initiatief wellicht niet zou maken, ook al zijn het eigenlijk nooit zinloze vereisten die door de overheid gesteld worden.

In het verleden is erkend dat voor een deel van de kosten een beroep op overheidsfinanciering gedaan kan worden. Daarbij werd onderscheiden tussen de kosten voor de predikantsopleiding en 'andere kosten' cq kosten voor zaken 'rond de opleiding'. Er werd b.v. gedacht aan kosten voor de bibliotheek en AIO-plaatsen. Op zich genomen kan dit onderscheid gemaakt worden, maar de praktijk laat zien dat dit een abstract onderscheid blijft. Men heeft technisch gesproken nooit kans gezien dit onderscheid vorm te geven. Dat is niet verwonderlijk. Het gaat om kosten die nauw met de opleiding tot predikant samenhangen en die daaraan ten goede komen. Zo worden AIO's ook ingezet voor het onderwijs en een wetenschappelijke opleiding laat zich toch niet denken zonder een goede bibliotheek. Het opleiden van studenten die geen predikant worden vergroot het aantal studenten, wat het onderwijsklimaat ten goede komt. Verder is het onderscheid tussen de opleiding tot predikant en 'andere kosten' moeilijk toepasbaar omdat het niet past op de systematiek van de rijksbijdrage. Dat betekent dat een subsidie voor 'andere kosten' de predikantsopleiding mee financiert. Hoewel wij geen bezwaar hebben tegen een rijksbijdrage voor andere kosten dan de eigenlijke predikantsopleiding zien wij nu geen reële mogelijkheid om daar vorm aan te geven zonder dat de predikantsopleiding ook gesubsidieerd wordt. Het lijkt ons niet uitgesloten dat dit onderscheid in de toekomst wel mogelijk is.

Voor de kosten die de kerkelijke taak van het opleiden van predikanten met zich meebrengt, mag een beroep gedaan worden op de vrijgevigheid van de kerken en haar leden. Paulus wijst erop dat zij die de dienst in het heiligdom verrichten ook van het heiligdom eten. Zo heeft God voor de verkondigers van het evangelie de regel gesteld dat wij van het evangelie leven (1 Kor. 9:13v). Terwijl Paulus Korinte ontzag, schroomde hij niet van andere gemeenten deze ondersteuning ook zelf te vragen (2 Kor. 11:7-9). Daarbij legt de Schrift nadruk op de vrijwilligheid en de blijmoedigheid waarmee het dragen van de kosten gepaard moet gaan. Opvallend is hoe sterk David de vrijwilligheid bij de gaven voor de tempel benadrukt (1 Kor. 29:13-18). En Paulus wijst er i.v.m. de hulp aan de gemeente in Jeruzalem erop dat de Here de blijmoedige gever lief heeft (2 Kor. 9:5.7). Deze blijmoedigheid geldt uiteraard ook m.b.t. de bijdragen voor de voortgang van het evangelie.

Het beroep dat gedaan mag worden op de vrijgevigheid van de kerken en haar leden is ook een reden waarom een aantal vragen van het meerderheidsrapport niet opgaat. Immers, legaten, sponsoring door het bedrijfsleven en eventueel voordeel via de fiscale belastingaftrek ligt allemaal in de sfeer van de vrijgevigheid. Daar kan in het licht van het voorgaande zonder bezwaar gebruik van worden gemaakt zonder dat dit in verband gebracht kan worden met overheidssubsidie. Die is (zoals we straks zullen aangeven) van geheel andere orde. Ook de verwijzing naar de bekostiging van het gereformeerd middelbaar onderwijs gaat o.i. niet op. Er ligt wel tussen dat onderwijs en de doop een sterk verband, maar daarmee zijn de gereformeerde scholen geen kerkelijke scholen onder kerkelijk bestuur, en de leerkrachten geen kerkelijke ambtsdragers. De parallel tussen het één en het ander wordt wat dat betreft te vlot getrokken. Dat geldt m.m. ook voor de verwijzing naar de studiefinanciering (die trouwens voor een deel ook gekomen is in de plaats van de kinderbijdrage).

Kortom: Wanneer we letten op de wijze waarop de Schrift spreekt over de taak van de kerk en over de het dragen van de noodzakelijke kosten is het een eer voor de kerken om de opleiding tot de dienst des Woord zelf te bekostigen. Het is van belang om daarin het uitgangspunt te nemen bij de vragen die over overheidssubsidie te stellen zijn. Dat de Schrift geen verbod op een rijksbijdrage geeft doet aan deze eer niets af.

3 b Overheid

De kwestie van een rijksbijdrage voor de theologische universiteit heeft ook te maken met de taak van de overheid. Kan, vanuit die taak gezien, niet een bijdrage van de overheid worden aanvaard?

Men zou kunnen verwijzen naar bijbelse tijden waarin 'de overheid' in die tijd meebetaalde aan de bouw van de tempel en aan het 'kerkenwerk'. Te denken is hier aan de giften van volken en vorsten voor de tempel die dankbaar geaccepteerd en bezongen worden (Ezra 1:4; Ps. 68:30; 72:10v; Jes. 49:23; 60:10, Hag. 2:8). Maar het meerderheidsrapport wijst er terecht op dat de verhouding van kerk en overheid in onze tijd heel anders is. Daardoor gaat de verwijzing naar genoemde schriftgegevens o.i. niet op.

In artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis belijden we dat het de taak van de overheid is om de dienst van het evangelie te beschermen en Gods rijk te bevorderen met de door God aan haar gegeven instrumenten. Maar daarmee is nog niet gezegd dat het de taak van de overheid is om zorg te dragen voor de bekostiging van de opleiding tot de dienst van het Woord. De taak van de overheid is onderscheiden van die van de kerk.

Met betrekking tot de opleiding tot de dienst des Woords wijst A.J. Verbrugh daarop als hij schrijft: 'Een andere kwestie is de bekostiging van kerkelijke opleidingen. Er zijn jaren geweest, waarin bijzondere universiteiten werden gesubsidieerd door de overheid met uitzondering van de theologische faculteit. Onzes inziens wordt dan juist onderscheiden. Aan de opleiding van predikanten of andere kerkelijke leraren, waartoe een theologische faculteit in het leven wordt geroepen, bevindt zich namelijk geen aspect dat van direct belang is voor de vervulling van de overheidstaak, die op het burgerlijke en niet op een kerkelijk terrein ligt. Niettemin is de overheid in ons land in de jaren zestig begonnen ook de theologische faculteiten van particuliere universiteiten te bekostigen. Bij de Rijksuniversiteiten die een faculteit "der godgeleerdheid" omvatten, bekostigde het Rijk reeds vanouds opleidingen die een vermenging van een zogenaamd neutraal, godsdienstwetenschappelijk deel en een kerkelijk deel bevatten. In de jaren zeventig is daarbij nog gekomen de Rijksbegroting van een aantal rooms-katholieke en protestantse kerkelijke theologische hogescholen. Onzes inziens zagen de Gereformeerde Kerken terecht af van subsidiëring van hun door de overheid erkende en promotierecht bezittende Theologische Hogeschool in Kampen-Broederweg. Wel zijn er in een wetenschappelijke theologische opleiding leeropdrachten aanwezig (ethiek, wijsbegeerte, geschiedenis van de kerken, enzovoorts), die ook voor een andere studie kunnen dienen dan die van bijvoorbeeld predikant. Maar bij een kerkelijke theologische hogeschool heeft de instelling in de eerste plaats een kerkelijke bestemming. Bij openbare universiteiten moge dit voor de faculteiten der godgeleerdheid dan niet in dezelfde mate het geval zijn; toch is het nodig dat overgangsmaatregelen worden getroffen, die het kerkelijke deel van de opleiding geheel terugbrengen in de particuliere sfeer en niet langer subsidiabel doen zijn'.

Dezelfde lijn wordt voorgestaan in de brochure van de Groen van Prinstererstichting uit 1988 *Een vrije kerk / een vrije staat*: 'Hetgeen tot nu toe is gezegd over gebouwen van kerken en genootschappen op geestelijke grondslag, geldt ook voor de beloningen van de leraars van de kerken en van de bedoelde genootschappen. Hun salarissen moeten niet met overheidsgeld worden betaald of aangevuld, maar met het geld van de betrokken kerken of genootschappen zelf' (29). We herinneren er hier aan dat de kerken de hoogleraren in Kampen als kerkelijke ambtsdragers zien. Het zou overigens ook merkwaardig zijn wanneer de Gereformeerde Kerken met het aanvragen van subsidie ingaan tegen het politieke standpunt van een geestelijk sterk verwante partij!

Een bijdrage die de overheid als subsidie geeft ligt ook op een ander vlak dan het dragen van de kosten uit christelijke vrijgevigheid. Dat verschil is m.b.t. de subsidie van kerkenbouw een belangrijk argument geweest tegen het aanvragen van subsidie. C. J. Verplanke schrijft daarover: 'Subsidiëring van de kerken door de Overheid is ... niet het in vrijwilligheid verlenen van een gunst of het brengen van een uit privaat bezit afgezonderd offer, maar het betrachten van uit de afweging en harmoniëring van (complexen van) belangen resulterende rechtsbedeling. Juist in de vervulling van die taak verricht de Overheid haar dienst aan God; het brengen van *offers* (curs. van ons) ligt niet op haar weg, is haar trouwens van nature vreemd, omdat zij over een publiek vermogen beschikt en alleen kan wegschenken wat zij met dwingende macht heeft verkregen ter behartiging van het algemeen belang' (C.J. Verplanke,

Subsidiëring van de kerkenbouw, Arnhem 1963, p. 204) Deze woorden zijn m.m. ook van toepassing op een rijksbijdrage voor het kerkelijke doel van de opleiding tot de dienst des Woords.

Dat een overheidsbijdrage van geheel andere aard is moge ook hieruit blijken dat de overheid subsidie voor instellingen en instanties op grond van de wet kan gebruiken als sturingsmiddel bij de uitvoering van het door haar gevoerde beleid. Daardoor ondergraaft het aanvragen van een rijksbijdrage in principe een belangrijke waarborg voor de zelfstandigheid van de universiteit en de vrijheid van het onderwijs. De kerken hebben aan deze zelfstandigheid en vrijheid altijd grote waarde gehecht.

Nu moet gezegd dat de overheid ook zonder subsidie haar invloed laat gelden. Zij stelt in het kader van de wet op het hoger en wetenschappelijk onderwijs (WHW) eisen aan de universiteit en onderzoekt met het instrument van de overheidsvisitatie of de universiteit aan deze vereisten voldoet. Deze wet en deze visitatie gelden ook voor wetenschappelijke onderwijsinstellingen die geen rijksbijdrage ontvangen, zoals onze universiteit. Tijdens de laatste synode bleek een bepaalde zorg of het wel mogelijk is om aan deze vereisten te blijven voldoen. De synode gaf dan ook opdracht 'na de visitatie van 2003 een evaluatie te verzorgen, waarbij de balans wordt opgemaakt van het willen blijven voldoen aan de eisen die de overheid in de WHW stelt' (besluit 5.c). Dat illustreert de waakzaamheid van de kerken tegen onmogelijke, c.q. ongewenste overheidsinvloed.

De geschiedenis laat zien dat de overheid, naast haar invloed in het kader van de WHW ook de subsidie als sturingsmiddel gebruikt, ook m.b.t. theologische opleidingen. De overheid legt in het kader van de visitatie zelf een relatie met de rijksbijdrage. Een visitatie die negatief uitvalt kan leiden tot het vervallen van de subsidie. We herinneren er ook aan dat de overheid n.a.v. de rapportage van de z.g.n. Commissie-Obermann besloot dat bepaalde theologische opleidingen moesten fuseren. Dat betrof opleidingen die volledig door de overheid bekostigd zijn. Maar wij zien geen reden om te veronderstellen dat de overheid dit m.b.t. onze universiteit niet zou doen. Ze zou subsidie b.v. afhankelijk kunnen maken van de samenwerking met de universiteit in Apeldoorn en m.b.t. de bibliotheek van samenwerking met de universiteit aan de Oudestraat.

In dit verband wijzen we ook op het klimaat dat op dit moment in ons land heerst. Er is in politieke kringen bereidheid om subsidie te gebruiken als dwangmaatregel voor instellingen die zich niet in het overheidsbeleid voegen of die maatschappelijk onwelgevallige meningen uitdragen. Dat blijkt uit discussies rond de opleiding van islamitische imams. In het huidige klimaat wordt het orthodoxe christendom zomaar op één lijn gesteld met orthodoxe moslims. Het lijkt ons al met al ongewenst om, naast de invloed die de overheid al heeft, de universiteit ook nog in financiële zin *afhankelijk* van haar te maken. Dat tast in principe de zelfstandigheid van de universiteit en de vrijheid van onderwijs aan. Het is niet voor niets een gevleugeld woord dat wie betaalt ook beslist.

3 c Andere overwegingen

Er zijn nog andere overwegingen waarom wij het aanvragen van een rijksbijdrage onwenselijk vinden.

Er wordt ter vergelijking gekeken naar de universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken die wel gesubsidieerd wordt. Deze vergelijking gaat niet helemaal op. In de toekenning van deze steun door de overheid heeft een n.l. belangrijke rol gespeeld dat 'Apeldoorn' een brede instroom kent en veel studenten uit andere kerken opleidt. Dat is aan onze universiteit niet het geval.

De meerderheid stelt voor om 50% subsidie aan te vragen. Dit wordt ingegeven door de intentie om ook in financiële zin een stevige relatie met de kerken te houden. Nu is, gelet op deze intentie, een percentage van 50 geheel arbitrair. Maar de keerzijde van deze keus is dat de financiële relatie met de kerken voor 50% wordt uitgehold! Opmerkelijk is dat in dit verband het meerderheidsvoorstel het een eer voor de kerken noemt om de universiteit in stand te houden.

Is dat een eer voor 50%? Wij kunnen ons niets voorstellen bij zo'n gedeeltelijke eer. Wordt in feite op deze wijze het besef van deze eer niet uitgehouden?

Op dit punt is een vergelijking met 'Apeldoorn' nuttig. Daar heeft men ook jarenlang een partiële subsidie gevraagd. Inmiddels is men, uit financiële noodzaak er toe overgegaan om 100% subsidie te vragen. Kennelijk wordt na aanvaarding van een deelsubsidie, wanneer daar behoefte aan bestaat, de stap naar 100% gemakkelijk gezet.

Het meerderheidvoorstel voorziet in een buffer voor het geval de rijksbijdrage wegvalt. Dat sluit aan bij de opdracht die Zuidhorn aan het curatorium gaf. Het kan gebeuren dat de overheidssubsidie wegvalt door onaanvaardbare eisen van de overheid of doordat een onderwijsvisitatie voor 'Kampen' negatief uitvalt. De gedachte is dat een buffer de tijd geeft aan de kerken om weer het volle quotum te gaan dragen. Wij menen dat dit veel te optimistisch wordt ingeschat. Als het resultaat van de onderwijsvisitatie voor 'Kampen' negatief is, valt niet alleen de subsidie weg, maar ook de studiefinanciering wordt dan niet meer gegeven. De kerken zullen dan voor twee grote quotumstijgingen komen te staan! Het is de vraag of de kerken tot een dergelijke forse quotumstijging in staat zullen zijn. Het staat ook nog te bezien of de kerken daartoe bereid zullen zijn. Wanneer geruime tijd afbreuk is gedaan aan het besef dat het onderhouden van de universiteit een eer voor de kerken is kan daar moeilijk meer een beroep op gedaan worden. Wat dat betreft kan een vergelijking met het gereformeerde onderwijs zinvol zijn. Dit onderwijs is met grote financiële offers opgebouwd. Nu wordt het geheel door de overheid gesubsidieerd. Men kan zich afvragen of de bereidheid nu nog zou bestaan om het gereformeerd onderwijs zelf te bekostigen.

Het voorstel om een buffer aan te houden staat bovendien haaks op het financieel beleid dat door de synode van Zuidhorn is uitgezet. Er bestond aan de universiteit een omslagegaliseringsfonds waardoor forse quotumstijgingen werden opgevangen. In Zuidhorn is besloten om dit fonds op te heffen. Een dergelijke reserve zou dus niet meer worden aangehouden. Maar een buffer zoals de meerderheid voorstelt is in wezen net zo'n reserve. Het getuigt van inconsistent beleid wanneer de kerken daar nu toe zouden besluiten. Waarom zal met deze buffer op termijn niet hetzelfde gebeuren als met het omslagegaliseringsfonds?

Verder lijkt het ons goed dat de synode zich een concreet beeld vormt van de realiteitswaarde van een dergelijke buffer. Die moet gevormd worden voor het geval de rijksbijdrage om wat voor reden ook wegvalt (onacceptabele voorwaarden, vervallen van het keurmerk). Deputaten Financiën en Beheer zouden de synode wellicht kunnen dienen met een concrete doorrekening van het nuttig effect van de rijksbijdrage, ervan uitgaande dat er een buffer van drie maal het bedrag van de rijksbijdrage moet worden gevormd en ervan uitgaande (daarvoor is de buffer toch) dat in 2010 of 2015 het keurmerk vervalt. In dat geval zijn we o.i. jaren bezig met het opbouwen en opsouperen van de buffer zonder dat de TU er iets beter van wordt.

Tenslotte: we vragen ons af of de rijksbijdrage wel ten goede van de universiteit zal komen. Het ligt o.i. voor de hand dat de kerken, indien ze deze bijdrage ontvangen, het quotum naar rato zullen verlagen. Zo niet direct, dan wel op termijn. Waarom zou je van de kerken een hoog quotum vragen wanneer dat door 50% subsidie substantieel verminderd kan worden? Dat zal betekenen dat het voordeel van de subsidie wegvloeit naar andere bestemmingen.

Op grond van deze uiteenzetting leggen wij u de volgende concept-besluittekst voor.

Besluit 1

uit te spreken dat de universiteit afziet van het aanvragen van een rijksbijdrage voor de opleiding tot de dienst van het Woord.

Gronden

- 1 de theologische universiteit is geen wetenschappelijke instelling zonder meer, maar een 'wetenschappelijke opleiding tot de dienst van het Woord.' Zij dient als zodanig de voortgang van de evangelieprediking. Dat bepaalt haar karakter en dat is beslissend voor haar instandhouding;

- 2 het Woord van God bevat geen expliciet verbod op overheidssubsidie. Wel laat het zien dat het de taak van de kerk is om zorg te dragen voor de voortgang van de evangelieverkondiging en de daartoe noodzakelijke opleiding tot de dienst van het Woord (1 Tim. 3:15; 2 Tim. 2:2; vgl. HC Zondag 38; art. 18 KO);
- 3 de TU is -anders dan de gereformeerde scholen voor basis- en voortgezet onderwijs- een kerkelijke opleiding, die bestuurd wordt door de kerken zelf; hoogleraren aan de universiteit zijn krachtens artikel 2 KO kerkelijke ambtsdragers. Zij behoren voor hun kerkelijk werk - net als de overige predikanten - in vrijheid door de kerken onderhouden te worden en niet via een 'zilveren koorde' door de overheid;
- 4 voor de kosten die de taak van de kerk met zich meebrengt mag vrijmoedig een beroep gedaan worden op christelijke vrijgevigheid en offervaardigheid (vgl. 1 Kron. 29:17) en blijmoedigheid (vgl. 2 Kor. 9:7). Deze vrijgevege offervaardigheid is niet beperkt tot een bijdrage in de vorm van een kerkelijk quotum, maar geldt ook voor legaten en vormen van private 'ideële' sponsoring;
- 5 als de kerken in artikel 36 NGB belijden dat het de taak van de overheid is om de evangelieprediking te bevorderen, is deze taak beperkt tot het terrein van de overheid en strekt ze zich niet uit tot het in stand houden van de dienst van het Woord. Dat is een verantwoordelijkheid van de kerk;
- 6 eisen die uit overheidswetgeving voortvloeien komen de kwaliteit van de opleiding ten goede; de ermee verbonden kosten hangen samen met de eigen keus van de kerken om een wetenschappelijke opleiding te onderhouden. Zij vormen daarom geen reden om overheidssubsidie aan te vragen;
- 7 een rijksbijdrage maakt de universiteit in financiële zin van de overheid afhankelijk. De politieke discussie rond imam-opleidingen laat zien dat het begunstigen van opleidingen van geestelijken (van welke snit ook) geen overheidstaak is, en dat, indien de overheid zich hier wel toe geroepen acht, de politiek zal proberen inhoudelijke randvoorwaarden aan deze opleidingen te stellen. Subsidie is voor de overheid dan een extra sturingsmiddel, dat in principe de zelfstandigheid en vrijheid van de instelling aantast.

Besluit 2

de uitspraak van de Generale Synode van Leeuwarden 1990 (*Acta*, art. 86) te bevestigen dat zaken *rond* de opleiding *incidenteel* voor overheidssteun in aanmerking kunnen komen, mits dit geen streep afdoet van de vrijheid van onderwijs aan de universiteit.

Gronden

- 1 hoewel de opleiding tot de dienst van het woord een kerkelijke taak is kunnen er rond de opleiding zaken zijn die voor overheidssubsidie in aanmerking komen;
- 2 het is tot nu toe niet duidelijk hoe subsidiabele kosten zo onderscheiden kunnen worden van de opleiding tot de dienst des Woords dat deze opleiding niet mede gesubsidieerd wordt. Dat sluit niet uit dat een dergelijk onderscheid in de toekomst wel zinvol gemaakt zou kunnen worden.

P.G. Bakker
J.W. van der Jagt
P. Niemeijer

Acta

**van de Generale Synode Amerfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage IX - IV

**Rapport Deputaten Studiefinanciering
ad art. 19 KO**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 SAMENSTELLING VAN HET DEPUTAATSCHAP

De Generale Synode van Zuidhorn 2002 benoemde tot primi deputaten de volgende broeders:

1. Br R. Drost, Cantate 11 te 8265 SE Kampen, e-mail Roeldrost@home.nl (2005)
2. Br P. Joosse, Gandhistraat 31 te 4336 LC Middelburg, e-mail Joosse@zeelandnet.nl (2005)
3. Br A. Mol, 's Gravenpolderseweg 15 te 4462 CE Goes, e-mail admol@concepts.nl (2005)
4. Br D.M. Nieuwenhuis, Boslaan 10 te 9471 KH Zuidlaren, e-mail Dnieuwenhuis@freeler.nl (2008)
5. Br J.P. Volk, Lijnbaan 11 te 9351 EG Leek, e-mail Japivo@zonnet.nl (2005)

Br H.J. Meijerink, Keizersmantel 38 te 7943 RW Meppel, e-mail hjmeijerink@hetnet.nl werd als administrateur benoemd.

Als secundi werden benoemd:

1. Ds S. de Jong, Aquarius 38 te 9405 RC Assen sdjong@gkv.nl
2. Br. C.W. Mossel, Slochtermeenteweg 12 te 9621 CP Slochteren
3. Br. G.A. Kamps, Kanariehof 1 te 3853 WJ Ermelo

Namens de senaat van de Theologische Universiteit werd één vergadering bijgewoond door prof. J.A. Meijer. Om diverse redenen was het voor hem niet mogelijk de overige vergaderingen bij te wonen. Namens de studentenraad woonde student Holsappel een deel van de vergaderingen bij. Na de Generale Synode van Zuidhorn Leusden vergaderde ons deputaatschap nog 1 keer in het jaar 2002. In 2003 werd twee keer vergaderd. In het jaar 2004 evenals in 2005, voorafgaand aan de Generale Synode werd nog 1 keer vergaderd. Na onze vergadering in het voorjaar van 2003 werden de contacten telefonisch en via e-mail onderhouden. Gezien het teruglopen van de werkzaamheden was het mogelijk de vergaderfrequentie verder terug te brengen.

Tijdens de eerste vergadering van het deputaatschap werden de taken als volgt verdeeld:

Tot voorzitter werd verkozen br. D.M. Nieuwenhuis, tot secretaris br. A. Mol, tot penningmeester br. P. Joosse en tot algemeen adjunct de brs Drost en Volk.

In de financiële commissie namen de broeders Drost en Volk plaats. Br Meijerink werd als administrateur lid van de financiële commissie. Eerste aanspreekpunt voor de studenten en samensteller van de berekeningen van de uit te keren bedragen is br Meijerink.

Hoewel enkele leden van ons deputaatschap te kampen hadden met gezondheidsproblemen was vervanging door de secundi deputaten niet nodig. De secundi werden van de werkzaamheden van het deputaatschap op de hoogte gehouden door ook aan hen een kopie van de notulen van de vergaderingen te zenden.

In 2005 zijn 4 van de 5 leden van ons deputaatschap aftredend en niet herbenoembaar. Voor de aftredende broeders dienen opvolgers te worden benoemd. Deputaten stellen voor om naast br. D.M. Nieuwenhuis de volgende personen als lid van ons deputaatschap te benoemen,

Als primi:

1. Br. C.W. Mossel, Slochtermeenteweg 12 te 9621 CP Slochteren, e-mail chrismossel@wanadoo.nl. Deze broeder is van beroep controller en komt o.i. in aanmerking voor het overnemen van de taken van de penningmeester.

2. Zr. T. Snip-Jonkman Buitensingel 72 te 9611 DH Sappermeer, tel 0598-399644, e-mail teajonkman@planet.nl Zij is als persvoorlichter verbonden aan de Informatie Beheer Groep te Groningen.
3. Br. H.Haaksema, Voorstraat 17 te 8277 AJ Grafhorst, e-mail h.haaksema@solcon.nl Br. Haaksema is in het dagelijks leven werkzaam bij de belastingdienst.
4. Br. G.A. Kamps, Groeneweg 12 te 3851 KB Ermelo, tel. 0341-557369, email gerardkamps@hetnet.nl

Als secundus:

Ds S de Jong, Aquarius 38 te 9405 RC Assen, tel 0592-356344, e-mail sdjong@gkv.nl

Verder verzoeken deputaten de synode goed te keuren dat br. Meijerink te Meppel als administrateur aan het deputaatschap verbonden blijft. Br. Meijerink is de afgelopen periode het aanspreekpunt voor de studenten geweest. Ook neemt hij alle berekeningen van de toe te kennen bijdragen voor zijn rekening. Deze (gepensioneerde) broeder is in de gelegenheid voldoende tijd vrij te maken voor het werk t.b.v. ons deputaatschap hetgeen de voortgang van de werkzaamheden ten goede komt.

2 OPDRACHT VAN DE SYNODE

De Generale Synode van Zuidhorn 2002 besloot:

- 1 Het beleid van deputaten goed te keuren, met dien verstande dat kennis is genomen van het oordeel van BDO Walgemoed CampsObers Accountants
 - a Dat de bewaking van de terugbetalingsverplichtingen nog niet zodanig is geregeld dat volledig duidelijk is, van wie welk bedrag nog is terug te vorderen. Dit traject is nog gaande;
 - b De bewaking kwijtschelding van de ondersteuning nog niet zodanig was geregeld dat volledig duidelijk was, van welke predikant nog welk bedrag moest worden kwijtgescholden en binnen welke termijn dit diende te geschieden. In de loop van 2001 is dit traject afgesloten en de benodigde duidelijkheid verkregen;
- 2 De tekst van de instructie voor deputaten ad art 19 KO en van de regeling studiefinanciering op een aantal punten te wijzigen en vast te stellen overeenkomstig bijlage B en opnieuw deputaten te benoemen, vijf in getal met daarnaast een drietal secundi;
- 3 Het verzoek van deputaten in te willigen en met inachtneming van artikel 7 lid 3 en 4 van de instructie goed te keuren dat br. H.J. Meijerink als administrateur aan deputaten verbonden blijft;
- 4 Deputaten op te dragen de eerstvolgende synode te dienen met een voorstel betreffende het studiefinancieringsbeleid dat het wervingsbeleid voor studenten in de theologie ondersteunt;
- 5 Deputaten te verzoeken diligent te blijven ten aanzien van nieuwe wettelijke ontwikkelingen en zo nodig de kerken te dienen met voorstellen in dezen;
- 6 Steunverlening door deputaten vindt uitsluitend plaats aan studenten die aan de in artikel 2 van de regeling studiefinanciering genoemde voorwaarden voldoen en voor zover de opleiding door de Theologische Universiteit wordt verzorgd;
- 7 Deputaten op te dragen drie maanden voor de eerstvolgende synode over hun arbeid te rapporteren en hun rapport aan de kerken te laten toezenden.

Met name het onder punt 4 genoemde besluit betekent een concrete opdracht voor ons deputaatschap. Hierop wordt in hoofdstuk 5 teruggekomen.

3 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

Omdat het merendeel van de studenten gebruik maakt van de mogelijkheden die de Wet studiefinanciering 2000 (WSF2000) biedt, en om die reden niet onder de regeling van deputaten valt, kwamen nog slechts een gering aantal studenten in aanmerking voor ondersteuning door ons deputaatschap (zie hoofdstuk 4). Het aantal studenten dat naast de extra boekentoeelage ook voor ondersteuning in de kosten van levensonderhoud en studiekosten van ons deputaatschap een bijdrage ontving is teruggelopen van 14 in 2001 tot 11 in 2003.

Een vraag van de TU waarin een bijdrage van ons deputaatschap werd gevraagd in een te organiseren studiereis met de studenten naar Israël werd niet gehonoreerd omdat naar onze mening het bijdragen aan een dergelijke reis niet tot de taken van ons deputaatschap behoort. De organisatie van een studiereis en de financiering hiervan behoren naar onze mening in de eerste plaats toe aan de Theologische Universiteit. Het is aan de Generale Synode om voldoende middelen aan de TU ter beschikking te stellen zodat door de TU noodzakelijk geachte activiteiten ook door de TU kunnen worden uitgevoerd. In dezen vragen wij de GS een samenhangend financieel beleid op te zetten.

Het beleid zoals dat door deputaten werd gevoerd is ten opzichte van de vorige verslagperiode niet gewijzigd. Ook de afgelopen periode werd met studenten welke ondersteuning van ons deputaatschap kregen jaarlijks een gesprek gevoerd over de besteding van de ondersteuningsbedragen en werd met de studenten gesproken over de voortgang van hun studie en de rol van ons deputaatschap voor hun studie. Wel is de vraag gerezen of naast ondersteuning van studenten die te kennen geven na hun studie predikant te willen worden ook aan anderen die aan de TU studeren ondersteuning moet worden verleend.

4 UITVOERING

Omdat het merendeel van de studenten recht heeft op een studietoelage ingevolge de Wet studiefinanciering en omdat het aantal bij de Theologische Universiteit ingeschreven studenten terugliep nam het aantal aanvragen welke aan deputaten werden gericht af. De ingewilligde aanvragen zijn als volgt te specificeren:

	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u> (begroot)
Aantal studenten	17	17	16	15
Waarvan uitsluitend boekentoeelage	3	5	5	5

De Generale Synode van Zuidhorn heeft in artikel 13 van onze instructie vastgelegd welke bedragen maximaal van de kerken geheven mogen worden t.b.v. ons deputaatschap.

Samenvattend komen wij tot het volgende overzicht:

		<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>	<u>2004</u> (begroot)
Door synode toegestaan	€	<u>168.057</u>	<u>84.000</u>	<u>84.000</u>	<u>84.000</u>
Werkelijk geheven/toegekend		168.057	84.000	84.000	84.000
Ontvangen terugbetalingen		9.160	27.843	5.954	3.000
Rente		5.985	3.317	1.456	0
Totaal baten		<u><u>183.202</u></u>	<u><u>115.160</u></u>	<u><u>91.410</u></u>	<u><u>87.000</u></u>
Ondersteuning		129.329	72.141	83.275	75.000
Kosten deputaatschap		6.144	9.974	5.944	6.000
Totaal lasten		<u><u>135.473</u></u>	<u><u>82.115</u></u>	<u><u>89.219</u></u>	<u><u>81.000</u></u>
Overschot		<u><u>47.729</u></u>	<u><u>33.045</u></u>	<u><u>2.191</u></u>	<u><u>6.000</u></u>

Op basis van de gegevens uit het verleden en op grond van aanvullende veronderstelling m.b.t. aantal studenten en aanpassing van de ondersteuningsbedragen aan de inflatie worden de kosten voor de volgende jaren als volgt begroot.

	<u>2005</u> €	<u>2006</u> €	<u>2007</u> €	<u>2008</u> €
Door synode toegestaan	<u>50.000</u>	<u>50.000</u>	<u>50.000</u>	<u>50.000</u>
Ondersteuning	80.000	85.000	90.000	95.000
Kosten	<u>5.000</u>	<u>5.000</u>	<u>5.000</u>	<u>5.000</u>
Totaal lasten	85.000	90.000	95.000	100.000
Saldo	<u><u>-35.000</u></u>	<u><u>-40.000</u></u>	<u><u>-45.000</u></u>	<u><u>-50.000</u></u>

Door het lagere quotum in de jaren 2005 t/m 2008 zal de reserve worden teruggebracht tot een meer aanvaardbaar bedrag in 2008.

In de jaren daarna zal het quotum weer worden gebracht op het niveau van de jaarlijkse ondersteuning.

Als bijlage bij deze rapportering treft u de jaarrekeningen met de bijbehorende accountantsverklaringen over de jaren 2001 t/m 2003 aan.

5 CONCLUSIES / AANBEVELINGEN

Opdracht van de Generale Synode te Zuidhorn besluit 4.4 (zie hoofdstuk 2)

Deputaten zijn in de afgelopen periode niet tot het door de GS te Zuidhorn gevraagde voorstel kunnen komen waarmee een studiefinancieringsbeleid wordt gepresenteerd dat het wervingsbeleid van de TU ondersteunt. Om een dergelijk voorstel te kunnen maken is het nodig dat deputaten van de TU een duidelijk geformuleerd beleidsplan ter beschikking hebben. Dit beleidsplan hebben wij niet ter beschikking.

Aan de opdracht contact te onderhouden met het overeenkomstige deputaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken is geen gehoor gegeven. Zoals in ons rapport aan de GS van Zuidhorn is opgemerkt zien wij momenteel geen mogelijkheden tot samenwerking. Bovendien hebben wij de stellige indruk dat de CGK niet op ons zit te wachten.

Goes, januari 2005

Namens deputaten,

D.M. Nieuwenhuis, voorzitter

A. Mol, secretaris

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage IX - V

Regeling Studiefinanciering

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Regeling Studiefinanciering voor studenten aan de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland

Begripsomschrijving

ARTIKEL 1

In deze regeling wordt verstaan onder:

theologische universiteit:

de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland, thans gevestigd te Kampen, Broederweg 15;

deputaten:

de generale deputaten naar artikel 19 van de kerkorde benoemd door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland;

Diplomatermijn: de termijn waarbinnen een diploma in het hoger onderwijs moet worden behaald, als bedoeld in artikel 5.5 Wsf 2000

student:

hij die als student aan de theologische universiteit staat ingeschreven dan wel als cursist de vooropleiding aan deze universiteit volgt;

studiejaar:

de periode van 1 september van het jaar tot en met 31 augustus van het daarop volgende jaar;

gezinstoeslag:

de wettelijke toeslag als bedoeld in artikel 13 van de Wet studiefinanciering 2000 (Wsf 2000);

boekentoeelage:

het bedrag dat gedurende de in deze regeling bedoelde periode wordt toegekend aan een student die het propedeutische examen met goed gevolg heeft afgelegd en dat bestemd is voor de opbouw van een basisbibliotheek;

WSF 2000:

Wet studiefinanciering 2000 (Wsf 2000)

Financiële steun in de vorm van leningen

ARTIKEL 2

Deputaten kunnen financiële steun verlenen aan studenten die staan ingeschreven aan de theologische universiteit en die het voornemen hebben predikant te worden van een gereformeerde kerk in Nederland of van een buitenlandse kerk waarmee de Gereformeerde Kerken in Nederland kerkelijke gemeenschap oefenen naar artikel 47 van de kerkorde.

ARTIKEL 3

1. Deputaten verlenen de financiële steun per kalenderjaar of gedeelte daarvan in de vorm van renteloze leningen die in maandelijkse termijnen aan de student worden uitbetaald.
2. Als renteloze lening kan worden verstrekt:
 - a. een boeken toelage,
 - b. een extra bedrag voor ziektekostenverzekering
 - c. voor studenten bedoeld in artikel 5 lid 1 sub b een maandbudget als genoemd in de Wsf 2000, verhoogd met een bedrag voor vervoerskosten ter compensatie van de OV-kaart en eventueel de gezinstoeslag.

Overeenkomstige toepassing wettelijke regeling

ARTIKEL 4

- 1
 - a. Deputaten stellen jaarlijks de hoogte van de in artikel 3 lid 2 sub a genoemde boekentoeelage vast.
 - b. Toekenning van de boekentoeelage vindt plaats zonder dat rekening wordt gehouden met het inkomen van de student.

- c. Het ouderlijk inkomen is van belang voor de bepaling van de hoogte van de boekentoeelage. Indien de student de aanvullende beurs krachtens de Wsf 2000 aanvraagt wordt ingevolge de Wsf 2000 een kortingsbedrag berekend dat maatgevend is voor de hoogte van de aanvullende beurs. Wanneer meerdere studiefinancieringgerechtigde kinderen van de ouders van de student een aanvullende beurs hebben aangevraagd wordt het kortingsbedrag krachtens de Wsf 2000 verdeeld over deze kinderen. Voor zover het kortingsbedrag hoger is dan de (fictief) toegekende aanvullende beurs van de Wsf 2000 gerechtigde kinderen wordt het meerdere in mindering gebracht op de boekentoeelage.
 - d. Indien de student gehuwd is met een financieel afhankelijke echtgenote wordt geen rekening gehouden met haar inkomen.
 - e. Indien de student gehuwd is met een financieel onafhankelijke echtgenote en die echtgenote een netto inkomen per jaar ontvangt, dat de genormeerde partnertoeslag krachtens de Wsf 2000 op jaarbasis vermeerderd met € 2.270,- te boven gaat, wordt het meerdere gekort op de boekentoeelage.
2. Aan de student kan, ten behoeve van zijn financieel afhankelijke echtgenote en zijn kinderen en indien hij behoort tot de categorie studenten genoemd in artikel 5 lid 1 sub b ook ten behoeve van zichzelf, een extra bedrag voor ziektekostenverzekering worden toegekend. De hoogte van dat bedrag is gebonden aan een maximum, dat jaarlijks door deputaten wordt vastgesteld. Het totale bedrag voor ziektekostenverzekering gaat de werkelijk betaalde premie niet te boven.
 3. Ter bepaling van de financieel afhankelijk dan wel onafhankelijke echtgenote is artikel 13 Wsf 2000 - toeslag partner – van overeenkomstige toepassing.
 4. Voor toekenning van leningen als genoemd in artikel 3 lid 2 c aan studenten bedoeld in artikel 5 lid 1 sub b worden naar analogie de wettelijke bepalingen krachtens de Wsf 2000 toegepast.
 5. Indien de overeenkomstige toepassing van de rijksregeling vervat in de Wsf 2000 volgens deputaten tot onaanvaardbare consequenties leidt, handelen zij zoveel mogelijk naar de geest van deze regeling voor de studiefinanciering van theologische studenten.

ARTIKEL 5

1. Voor de toekenning van een lening kan in aanmerking komen:
 - a. de student die in aanmerking komt voor studiefinanciering ingevolge de Wsf 2000, echter alleen indien hij voldoet aan de voorwaarden gesteld in artikel 4 lid 2 en/of artikel 6 lid 3;
 - b. de student die anders dan door veronachtzaming van de wettelijke voorschriften niet voor studiefinanciering ingevolge de Wsf 2000 in aanmerking komt en die volgens deputaten op bijzondere gronden wel aanspraak heeft op financiële steun.
2. Een aanvraag van de in het vorige lid sub b bedoelde student dient vergezeld te gaan van een goed onderbouwd schriftelijk positief advies van de senaat van de theologische universiteit.
3. Een student bedoeld in artikel 5 lid 1 sub b, die de vooropleiding volgt kan ingeval van volledige deficiëntie ondersteuning zoals bedoeld in artikel 3 lid 2 ontvangen. De aanvraag van de student dient vergezeld te gaan van een verklaring van de theologische universiteit waaruit de deficiëntie blijkt.
4. Aan de student die de vooropleiding volgt en gedeeltelijk deficiënt is, kan een lening voor college- en boekengeld en reiskosten worden toegekend.

ARTIKEL 5a

1. Indien een student, die vóór de aanvang van de studie aan de theologische universiteit geheel of gedeeltelijk een andere studie heeft gevolgd, waarvoor studiefinanciering ingevolge de Wsf 2000 kan worden toegekend, kan de aan de student uitbetaalde prestatiebeurs als bedoeld in de Wsf 2000 voor de studie theologische universiteit, na het einde van de diplomatermijn als lening aan de student worden verstrekt.
2. De in het vorige lid bedoelde lening, in de zin van deze regeling, wordt verhoogd met de over dat bedrag opgebouwde rente.
3. Deze lening dient voor het einde van de diplomatermijn als bedoeld in artikel 5.5 Wsf 2000 te worden aangevraagd.
4. Deze lening wordt in zijn geheel uitbetaald na het einde van de diplomatermijn.

Tijdsduur van de ondersteuning

ARTIKEL 6

1. Renteloze leningen worden, behoudens het bepaalde in lid 2, toegekend gedurende ten hoogste zeven achtereenvolgende studiejaren, gerekend vanaf het begin van het propedeutisch jaar.
2. Deputaten kunnen op zijn verzoek de steunverlening aan een ingeschreven student na het verstrijken van de in lid 1 bedoelde periode voort zetten. Alvorens te beslissen winnen zij schriftelijk informatie in bij de senaat van de theologische universiteit. Indien zij tot voortzetting van steun verlening besluiten, zal deze bestaan uit een renteloze lening die geheel moet worden terugbetaald overeenkomstig het bepaalde in artikel 11. In dit geval vindt geen kwijtschelding plaats volgens artikel 12.
3. Renteloze leningen voor de boeken toelage worden toegekend aanvangende in het tweede theologische studiejaar, doch niet eerder dan nadat de propedeutische fase van de bachelor opleiding met goed gevolg is afgelegd, alsmede gedurende de daarop volgende vier studiejaren.
4. Wanneer een steunbedrag gewijzigd moet worden of een studieperiode niet het gehele studiejaar omvat, wordt aan elke maand een twaalfde deel van het jaarbedrag toegerekend.
5. De renteloze leningen worden verleend tot uiterlijk de maand waarin de student is afgestudeerd.
6. De steunverlening aan een student wordt beëindigd als deputaten menen dat zijn studie, mede gezien de informatie van de senaat van de theologische universiteit, onvoldoende vorderingen vertoont. Eveneens als deputaten constateren dat hij bij herhaling tekort schiet in het verstrekken van de door de deputaten aan hem gevraagde informatie. Zij kunnen dan eventueel de steunverlening tijdelijk staken.

Verzoeken om financiële steun

ARTIKEL 7

1. Hij die voor het eerst financiële steun verlangt, behoort daartoe een verzoek in te dienen bij deputaten vóór 15 maart van het jaar waarin het studiejaar aanvangt. Daartoe behoort gebruik te worden gemaakt van een door deputaten vastgesteld aanvraagformulier.
2. Aan studenten aan wie reeds leningen zijn verstrekt en die nog staan ingeschreven aan de theologische universiteit wordt ongevraagd een aanvraagformulier toegezonden.

Informatie aan de student

ARTIKEL 8

1. Deputaten stellen een student die om financiële steun heeft verzocht uiterlijk drie weken na het nemen van hun beslissing op zijn aanvraag schriftelijk hiervan in kennis.
2. Indien tijdens of na afloop van een kalender jaar blijkt dat de verschuldigde ouderbijdrage of de draagkracht van de student of van zijn echtgenote afwijkt van de raming kunnen deputaten de berekening van de steunbedragen herzien. Van zo'n herziening zullen zij de betrokken student zo spoedig mogelijk schriftelijk verwittigen. Deputaten zijn bevoegd de verschillen in uitkomsten met de studenten te verrekenen.
3. Deputaten stellen een student die steun ontvangt zo spoedig mogelijk schriftelijk en geargumenteed in kennis van hun beslissing de financiële steunverlening te staken of te beëindigen.

Verzoek om herziening van beslissing

ARTIKEL 9

1. Een student kan schriftelijk en met redenen omkleed aan deputaten verzoeken om herziening van hun beslissing ten aanzien van de hem al of niet toegekende steun, uiterlijk drie maanden na de dagtekening van hun beslissing.
2. Deputaten beslissen op een dergelijk verzoekschrift zo spoedig mogelijk nadat het is ingediend. Het bepaalde in lid 1 van artikel 8 is van overeenkomstige toepassing. Op zijn verzoek stellen zij, voordat

zij een beslissing nemen, de student in de gelegenheid zijn verzoek om herziening mondeling toe te lichten.

Informatie aan deputaten

ARTIKEL 10

1. Een student die financiële steun vraagt of ontvangt alsmede zijn ouders en zijn eventuele echtgenote zijn verplicht alle medewerking te verlenen aan deputaten en de door hen ter uitvoering van deze regeling noodzakelijk geachte gegevens betreffende hun financiële draagkracht schriftelijk binnen de gestelde termijnen te verstrekken.
2. Zij behoren de noodzakelijke gegevens op het in artikel 7 bedoelde aanvraag formulier te verstrekken zoveel mogelijk naar de toestand bij het begin van het studiejaar c.q. kalenderjaar. Kunnen ze nog niet volledig worden omschreven dan behoren zij ze schriftelijk aan deputaten door te geven zodra dat wel mogelijk is. Indien in de loop van het jaar wijzigingen optreden in de persoonlijke omstandigheden, de woon situatie of de inkomenspositie van de student of zijn eventuele echtgenote behoort hij de wijzigingen zo spoedig mogelijk schriftelijk aan deputaten door te geven.
3. Een student behoort ten aanzien van de bestemming van de hem toegekende boeken toelage behoorlijk overleg te plegen met deputaten. Daartoe behoort hij jaarlijks op het door hen bepaalde tijdstip, voor het eerst nadat het propedeutisch examen is gehaald, schriftelijk aan hen een overzicht te verstrekken van door hem aangeschafte of aan te schaffen studieboeken.
4. Een student die steun ontvangt behoort, als deputaten hem daar om verzoeken, tijdig en in voldoende mate aan hen schriftelijk of mondeling informatie te verstrekken over de voortgang van zijn studie.
5. De student dient deputaten onverwijld schriftelijk in te lichten wanneer hij zijn studie in de theologie afbreekt of anderszins in omstandigheden komt te verkeren waardoor de toekenning en uitkering van steunbedragen vervalft.

Terugbetaling van leningen

ARTIKEL 11

1. Een student die renteloze leningen heeft ontvangen, behoort deze aan deputaten terug te betalen, tenzij kwijtschelding plaatsvindt overeenkomstig artikel 12.
2. Terugbetaling dient plaats te vinden:
 - a. als de student zijn studie aan de theologische universiteit heeft voltooid;
 - b. als de student zijn studie aan de theologische universiteit afbreekt of daarvan wordt uitgesloten;
 - c. als de student niet langer voornemens is predikant te worden bij een gereformeerde kerk in Nederland of een buitenlandse zusterkerk;
 - d. als de student of de andere in artikel 10 bedoelde personen ondanks herhaalde aanmaning nalaten een of meer daar omschreven informatieonderdelen aan deputaten te verstrekken;
 - e. als de steunverlening wordt beëindigd op grond van artikel 6 lid 6.
3. Terugbetaling van de boekentoeelage dient bovendien plaats te vinden als de student:
 - a. na voltooide opleiding zich niet binnen de gebruikelijke tijd beroepbaar laat stellen of dan niet beroepbaar gesteld wordt binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland of een buitenlandse zusterkerk als bedoeld in artikel 2, tenzij de student aansluitend de post doctorale studie aan de theologische universiteit volgt;
 - b. na beroepbaarstelling geen van de op hem uitgebrachte beroepen aanvaardt of na aanvaarding van een beroep zich alsnog terugtrekt en geen ander beroep aanneemt;
 - c. na beroepbaarstelling zich als lid onttrekt aan of wordt afgesneden van een gereformeerde kerk in Nederland of van een buitenlandse zusterkerk waartoe hij behoort;
 - d. predikant geworden, zich als lid onttrekt aan de gereformeerde kerk in Nederland of de buitenlandse zusterkerk waartoe hij behoort, of wordt afgezet naar de artikelen 79 en 80 van de kerkorde of ophoudt predikant te zijn naar artikel 15 van de kerkorde.
4. In het geval bedoeld in lid 3 onder d geldt de terugbetalingsplicht slechts voor het bedrag dat openstaat na kwijtschelding van een gedeelte van de leningen naar tijdsevenredigheid overeenkomstig het bepaalde in artikel 12.

5. 5. Het verschuldigde bedrag is ineens invorderbaar. Stuit terugbetaling ineens op bezwaren dan kunnen deputaten op een met redenen omkleed verzoekschrift toestaan dat terugbetaling plaats vindt in een aantal door hen te bepalen termijnen en onder door hen te stellen voorwaarden. De periode van terug betaling omvat maximaal 15 jaar. Het bedrag dat jaarlijks ten hoogste moet worden terugbetaald wordt vastgesteld op basis van de financiële draagkracht van de schuldplicht overeenkomstig de vigerende rijksregeling (Wsf 2000).

Kwijtschelding

ARTIKEL 12

1. Onverminderd het bepaalde in artikel 6 lid 2 worden de aan een student als bedoeld in artikel 5 lid 1 sub b verstrekte leningen kwijtgescholden tot een bedrag dat overeenkomt met de som van de basisbeurs en – in voorkomende gevallen – de gezinstoeslag volgens de Wsf 2000, verhoogd met het bedrag voor vervoerskosten ter compensatie van de OV-kaart. De kwijtschelding geschiedt in vijftien gelijke jaarlijkse termijnen gerekend vanaf het tijdstip waarop voor de student ingevolge artikel 11 lid 2 de terugbetalingsplicht ontstaat.
2. De aan een student verstrekte leningen in de vorm van boekentoeelage worden kwijtgescholden in tien gelijke jaarlijkse termijnen gerekend vanaf het tijdstip waarop hij:
 - a. is bevestigd als predikant in een gereformeerde kerk in Nederland of een buitenlandse zusterkerk als bedoeld in artikel 2;
 - b. is verbonden als assistent in opleiding (AIO) aan de in artikel 1 genoemde theologische universiteit of is verbonden als medewerker in de dienst van de evangelieverkondiging aan een Gereformeerde Kerk in Nederland.
3. Kwijtschelding vindt ook plaats wanneer de student, kandidaat of predikant bedoeld in het voorgaande lid overlijdt of door langdurige invaliditeit niet in staat zal zijn zijn studie te voltooien of werkzaamheden als predikant te verrichten dan wel uit dien hoofde als predikant is geëmeriteerd. De hierboven bedoelde invaliditeit dient te worden aangetoond door twee medische verklaringen, waarvan in ieder geval één niet door de eigen huisarts is afgegeven. Andere bijzondere omstandigheden kunnen deputaten eveneens aanleiding geven tot gehele of gedeeltelijke kwijtschelding.
4. Van elke kwijtschelding verwittigen deputaten onverwijld schriftelijk de student, kandidaat of predikant of in voorkomende gevallen zijn nabestaanden.
5. Indien op een kandidaat gedurende een periode van twee jaar na zijn beroep baarstelling geen enkel beroep wordt uitgebracht zal, in afwijking van het in artikel 11 lid 2 letter a bepaalde, kwijtschelding plaatsvinden analoog aan de kwijtscheldingsregeling zoals deze in de voorgaande leden van dit artikel is opgenomen.
6. Indien een kandidaat zich om psychosociale redenen niet beroepbaar stelt, kunnen deputaten deze kandidaat op zijn verzoek gedurende een periode van maximaal drie jaar uitstel van betaling verlenen. Het door de kandidaat in te dienen verzoek dient vergezeld te gaan van een verklaring van een onafhankelijke deskundige. Na deze periode van maximaal drie jaar vindt kwijtschelding plaats overeenkomstig het in de vorige leden van dit artikel bepaalde.

Overgangsbepaling

ARTIKEL 13

Voor studenten die door deputaten zijn gesteund overeenkomstig de door de Generale Synode van Leeuwarden 1990 vastgestelde en in 1993 en 1996 gewijzigde “regeling studiefinanciering theologische studenten”, gelden ten aanzien van terugbetaling en kwijtschelding de bepalingen van die regeling en de eventuele aanvullende bepalingen van deputaten.

Hardheidsclausule

ARTIKEL 14

Deputaten zijn bevoegd ten aanzien van een student of kandidaat tegemoet te komen aan een bijzondere situatie of aan onbillijkheden van overwegende aard die zich bij de toepassing van deze regeling voordoen en daarbij af te wijken van de voorgaande bepalingen.

Onvoorziene gevallen

ARTIKEL 15

In gevallen waarin deze regeling niet voorziet of welke voor tweeërlei uitleg vatbaar zijn, beslissen deputaten.

Titel

ARTIKEL 16

Deze regeling kan worden aangehaald als “Regeling studiefinanciering theologische studenten”.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage X - I

Brief aan de Christelijke Gereformeerde Kerken

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 10.1 Brief aan Christelijke Gereformeerde Kerken

Aan de eerstkomende generale synode
van de Christelijke Gereformeerde Kerken,

p/a de samenroepende kerk van Sliedrecht (Bethelkerk)
P.A. de Genestetstraat 37
3362 TE SLIEDRECHT

Oldehove/Julianadorp, 6 juli 2005

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

Het is ons een vreugde u te kunnen meedelen dat de synode van Amersfoort-Centrum 2005 naar aanleiding van een brief van uw voorgangster van 2004 en de rapportage van onze deputaten voor kerkelijke eenheid besloot 'dankbaar voor de groeiende toenadering tot de Christelijke Gereformeerde Kerken de weg naar kerkelijke eenheid te vervolgen'. In de bijlage ontvangt u de besluiten die de synode nam inzake de betrekkingen met u. U vindt daarin onder andere de opdracht die onze deputaten ontvingen voor de nieuwe periode, en de regeling die de synode vaststelde voor plaatselijk contact en samenwerking met een Christelijke Gereformeerde Kerk.

Onze relatie tot u is een bijzondere. U bent het enige kerkverband in Nederland waarmee wij op landelijk niveau overeenstemming hebben inzake onderworpenheid aan de Schrift en gebondenheid aan de gereformeerde belijdenis. Uw kerken zijn op dit moment ook de enige waarmee wij landelijk samenspreken om te komen tot kerkelijke eenheid. In de manier waarop u en wij mogen samenspreken ontvangen wij dankbaar wat ons uit de hand van de Here is ten deel gevallen. Hij is het die ons de consensus van het ware geloof geeft, en die ons in zijn evangelie roept en door zijn Geest brengen wil tot kerkelijke eenheid.

Intussen realiseren we ons maar al te goed dat we er in onze onderlinge contactoefening nog niet zijn. In onze vergadering werd daarover enig ongeduld verwoord. Maar we realiseren ons dat de oorzaak niet aan één kant ligt.

In *onze kerken* is veel in beweging. De Geest van de Here is aan het werk! Maar dat niet alleen. Er zijn ook onrijpe uitingen aan te wijzen. Met als gevolg bedroevende onrust: sinds onze vorige synode zijn wij veel broeders en zusters kwijtgeraakt. De een vond bij ons te weinig beleving en enthousiasme, de ander te weinig overtuiging en gehoorzaamheid. Als uw synodes in haar overwegingen de jaren door aandacht vroegen voor een zorgvuldige omgang met de in eigen kring ontvangen eenheid, dan voelen wij dat na de gebeurtenissen in onze kerken maar al te goed aan. En we kunnen ons uw voorzichtigheid daarom beter voorstellen.

Wij weten bovendien dat, als het om ontwikkelingen bij ons gaat, door u en andere gereformeerde belijders met spanning gekeken wordt hoe wij als kerken vanuit het Woord van God ingaan op en omgaan met de vragen die de hedendaagse tijd ons stelt. We vinden het belangrijk voor deze vragen niet weg te lopen, maar we realiseren ons dat we in een proces zitten dat tal van risico's en gevaren kent. En dat wij ondanks soms stoere woorden maar kleine kracht hebben. We begrijpen dat wij in deze situatie van u en anderen niet automatisch een blanco vertrouwenscheque mogen vragen.

We weten ook dat als in een van de besluiten van uw synode zorg verwoord wordt over de prediking in onze kerken, we die niet lichtzinnig aan de kant kunnen schuiven. Wij zijn mensen van onze tijd, vatbaar voor het denken van de wereld. Onze prediking blijft niet automatisch herkenbaar als bediening van de verzoening en als oefening van de sleutelmacht. Ook binnen onze kerken wordt geklaagd over versmalling in tekstkeus, in inhoud, in aandachtsgebieden. Er wordt geklaagd over een gebrek aan concentratie op Christus en een gebrek aan diepgang en aan schriftuitleg. En tegelijk over vruchteloze betogen en vlotte uiteenzettingen die niet echt zonde en ongeloof ontmaskeren. Zonder die klachten als synode zomaar in het algemeen toe te stemmen, realiseren we ons dat er voor gearriveerdheid geen plaats is. Preken vergt levend geloof, voortdurend gebed en telkens hernieuwde gehoorzaamheid aan onze God en zijn Woord.

In uw kerken wordt veelal geworsteld met dezelfde vragen als bij ons. Uw synode heeft dat heel eerlijk geconstateerd. Ook bij u is de eenheid die er nu is, niet vanzelfsprekend. Zat u vroeger bekneld tussen 'synodaal' en 'vrijgemaakt', en later tussen 'binnen- en buiten-verband', tegenwoordig lijkt u wel eens wat beklemd te zitten tussen de vleugels in uw eigen kerkverband. Zag u het vroeger als een taak om zo mogelijk een brugfunctie te vervullen tussen kerkengroepen die van elkaar vervreemd waren, nu lijkt u zelf wel eens moeite te hebben om over de brug te komen. Wij hoeven dat niet verder te adstrueren. U kent uw eigen kerken en hun interne verhoudingen beter dan wij ze kennen. En de besluiten van uw laatste synode leggen er ook getuigenis van af.

Hoewel we ons realiseren wat voor weg er nog gegaan moet worden tussen u en ons, noteren we dankbaar de vooruitgang in de afgelopen periode. Verheugend is wat ons betreft dat we konden uitspreken dat er van onze kant geen inhoudelijke verschillen in confessie gesignaleerd zijn tussen uw en onze kerken. En dat op liturgisch terrein de door uw en onze synode uitgezette lijnen niet wezenlijk van elkaar verschillen.

Ook de voortgang in plaatselijke contacten is voor ons reden tot vreugde. Het is goed u te melden, dat we in onze nieuwe regels voor plaatselijke samensprekingen onzerzijds ons uitgangspunt namen in het door uw en onze deputaten ontworpen zgn. federatief groeimodel. Twee van uw voorgangsters namen daar met instemming kennis van, maar konden nog niet tot invoering ervan overgaan.

Dat er rond onze contacten onrust bestaat in uw en onze kerken hoeft ons niet te bevreemden. Beiden worstelen we met de vraag: raken we niet kwijt en moeten we niet prijsgeven wat we juist zo dankbaar uit de hand van de Here ontvangen hebben? U het inzicht in de noodzaak van wedergeboorte en van het onderscheidend preken. En wij de rijkdom van het verbond en de helderheid van Assen-1926? Wij zijn dankbaar voor de zorgvuldige wijze waarop aan deze zaken in de contacten tussen wederzijdse deputaten aandacht is en wordt gegeven.

Maar veel belangrijker nog achten wij het voortgaande gesprek over de zaken die u en ons hoog zitten. Want wie denkt dat in onze contacten de tijd van de grote onderwerpen voorbij is, en dat nu alleen nog wat praktische dingen geregeld moeten worden, vergist zich. De besluiten van uw en onze synode maken duidelijk dat we het inhoudelijk gesprek nog niet achter de rug hebben. En dat is terecht. Want de zaken waarover u en wij het gesprek voeren, *blijven* aan de orde. Tot de jongste dag. Wat we naar ons oordeel wel hebben te bedenken is, dat we die gesprekken niet mogen voeren door over de heg heen met elkaar te spreken. In een wij-en-zij mentaliteit. Het gaat erom dat we ons *gezamenlijk* verzetten tegen afwijkingen en dat we *gezamenlijk* belijden de betrouwbaarheid van al Gods woorden: belovend, bevelend en bedreigend. We hebben niet *allebei* een probleem of bepaalde problemen. De grote vragen die ons bezighouden in de tijd en de wereld van vandaag zijn naar onze overtuiging *gezamenlijke* problemen! Het woord 'gezamenlijk' kwam niet voor niets telkens weer terug in de besluiten van onze synode van Zuidhorn 2002 en ook weer in onze eigen besluiten. Wij spreken de wens en de bede uit dat dit onze gezamenlijke overtuiging is. Laten we ons er daarbij van bewust zijn dat we een en dezelfde God en Heer dienen. En op een en dezelfde Geest zijn aangewezen. Laten we in zijn kracht samenwerken voor de waarheid. Gods dag tegemoet. Onder Gods zegen.

Graag wilden we in deze begeleidende brief u schrijven wat de preses tijdens de ontmoeting met uw afgevaardigden voor een belangrijk deel al heeft verwoord.

Voor al uw werkzaamheden en voor heel uw kerkelijk leven bidden we u de onmisbare zegen van de Here en de werking van zijn Geest toe.

Met hartelijke broedergroet,

P. Niemeijer, preses,

H.Pathuis, scriba II.

Bijlagen: Svw100 en Svw100-1

CC: Deputaten voor de eenheid van gereformeerde belijders in Nederland (CGK)
Deputaten Kerkelijke Eenheid (GKv)

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage X - II

Brief aan de Nederlands Gereformeerde Kerken

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 10.2 Brief aan Nederlands Gereformeerde Kerken

Aan de eerstkomende Landelijke Vergadering
van de Nederlandse Gereformeerde Kerken,

p/a de secretaris van de CCS
dr. S.Huizinga,
Medemblikhof 39,
6843 BV ARNHEM

Oldehove/Julianadorp, 6 juli 2005

Geachte broeders en zusters,

In de afgelopen jaren zijn er gesprekken gevoerd door uw Commissie voor Contact en Samenspreking en onze deputaten kerkelijke eenheid. Uw Landelijke Vergadering van 2004 nam kennis van de rapportage van uw commissie en reageerde daarop in concrete besluiten. Wij danken u voor de wijze waarop uw voorgangster ons in haar brief van 12 maart 2005 haar besluiten mededeelde.

Onze deputaten deden van de contacten met uw commissie verslag in hun rapport, dat ze aan de kerken en aan de synode zonden. Ze maakten dankbaar melding van het gesprek dat over de leer van Gods verkiezing werd gevoerd en van uw streven om de bezinning en discussie over vraagstukken van leer en leven een natuurlijke plek te geven op de kerkelijke vergaderingen. Ook rapporteerden ze over uw besluit inzake vrouwelijke ouderlingen en predikanten en hun eigen kritische reactie daarop.

Op zaterdag 25 juni namen we als synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland besluiten inzake de gesprekken met u. Eerder, op 10 juni, spraken we in een eerste ronde over de voorstellen van onze deputaten kerkelijke eenheid. Bij die gelegenheid werd onze vergadering toegesproken door de voorzitter van uw Commissie voor Contact en Samenspreking, br. A.P. de Boer. In zijn hartelijke toespraak benadrukte hij hoe dicht wij volgens u bij elkaar staan en welke weg er volgens u te gaan is voor verdere toenadering.

Uw afgevaardigden die onze besprekingen bijwoonden, zullen kunnen bevestigen dat ter synode over de in de afgelopen periode gehouden gesprekken en de taxatie van onze deputaten daarvan diepgaand is doorgesproken. Een sterk verlangen naar echte eenheid in onderworpenheid aan de Schrift en gebondenheid aan de gereformeerde belijdenis werd verwoord. Erkentelijkheid was er voor signalen die in de richting van groei op dit punt lijken te wijzen: we noemen het gesprek over de verkiezing en uw bereidheid zich te bezinnen op inhoud en grenzen van de christelijke leer. Wij zijn blij met deze stappen en hopen dat ze op termijn leiden tot een duidelijk antwoord op de vragen van onze synodes van Berkel, Leusden en Zuidhorn: waarin binden de Gereformeerde Kerken boven Schrift en belijdenis; en hoe spreekt u elkaar aan op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en slaagt u erin daadwerkelijk afwijkingen van de Schrift en de belijdenis te weerstaan?

Het zal u -na de reactie van onze deputaten kerkelijke eenheid en met uw kennis van onze kerken- niet verbazen dat uw besluit inzake vrouwelijke ouderlingen en predikanten veel aandacht kreeg. De omgang met de Schrift in het rapport dat aan uw besluit ten grondslag ligt, stuitte niet alleen bij deputaten, maar ook in de synode op bezwaar en is door haar als ernstige barrière voor de onderlinge contacten getypeerd. Wij hebben gehoord van de wijze

waarop uw besluit tot stand is gekomen, maar verwachten voor onze moeite en teleurstelling hierover bij u een gewillig oor te vinden, zeker waar het gaat om de omgang met de heilige Schrift.

Onze besluiten spreken van erkentelijkheid en van teleurstelling. Voor alle duidelijkheid voegen wij eraan toe dat er naar ons oordeel op dit moment nog geen sprake is van een basis voor samensprekingen om te komen tot kerkelijke eenheid. Er is gelukkig wel reden het verkennend gesprek met u voort te zetten. Dat doen we in het besef dat het Christus zelf is die door zijn Geest en Woord de zijnen vergadert in de eenheid van het ware geloof. Onze hoop is dat we elkaar zullen kunnen vinden in een onbekrompen en ondubbelzinnige binding aan de belijdenis.

Wij zenden u bijgaand de besluiten die wij namen inzake de landelijke contacten met u.

Er zijn niet alleen gesprekken op landelijk niveau, maar ook contacten op plaatselijk niveau. Verblijvend is het dat op verschillende plaatsen kerken van u en van ons elkaar gevonden hebben. U ontvangt hierbij ook de nieuwe regeling voor plaatselijke contacten en samensprekingen met kerken als de uwe waarmee wij landelijk nog geen overeenstemming hebben over onderworpenheid aan de Schrift en binding aan de confessie. U zult zien dat plaatselijke kerken meer mogelijkheden tot contact met u ontvangen, zonder dat dat in mindering komt op de verantwoordelijkheid in en voor het eigen kerkverband. Wat zou het mooi zijn als in de komende tijd plaatselijke contacten en landelijke gesprekken op een positieve manier op elkaar kunnen gaan ingrijpen.

Wij realiseren ons dat u in uw kerken met allerlei spannende vragen bezig bent, waarvoor ook wij ons gesteld weten. Wat zou het een goede zaak zijn als wij, die vanuit een lange gemeenschappelijke geschiedenis zoveel gemeen met elkaar hebben, over en weer zoveel vertrouwen bij de ander zouden kunnen wekken dat we elkaar tot steun zouden kunnen zijn. Het is ons gebed dat uw en onze Here dat in ons wil bewerken.

Van harte dragen we u en uw kerken op aan de Here en zijn genade.
Moge zijn Geest u wijsheid geven in al uw werk.

Met hartelijke broedergroet,

P. Niemeijer, preses,
H.Pathuis, scriba II.

Bijlagen: Svw102 en Svw102-1

CC: Commissie voor Contact en Samenspreking (NGK)
Deputaten Kerkelijke Eenheid (GKv)

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage X - III
Rapport Deputaten Kerkelijke Eenheid

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

INHOUDSOPGAVE

1. SAMENVATTING
2. SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP
3. WERKWIJZE
4. CONTACTEN MET DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN
 - Instructie
 - 4.1. Algemeen
 - 4.2. Instructie ad a
 - 4.3. Instructie ad b
 - 4.3.1. Tekst belijdenisgeschriften algemeen en art. 9 en 36 NGB in het bijzonder
 - 4.3.2. Kerkrecht en kerkorde
 - 4.3.3. Liturgische zaken
 - 4.3.4. Samenwerkingsgemeenten en positie NGK
 - 4.4. Instructie ad c.1
 - 4.5. Instructie ad c.2
 - 4.6. Instructie ad c.3
 - 4.7. Instructie ad c.4
 - 4.8. Instructie ad c.5
 - 4.9. Instructie ad c.6
 - 4.10. Instructie ad c.7
 - 4.11. Instructie ad c.8
 - 4.12. Concept-besluiten
5. CONTACTEN MET DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERKEN
 - 5.1. Inleiding
 - 5.1.1. Opdracht
 - 5.1.2. Uitvoering
 - 5.1.3. Rapportage
 - 5.2. Gesprekken over de binding aan de belijdenis
 - 5.2.1. Aanpak: een casus uit de belijdenis
 - 5.2.2. Inhoudelijke overeenstemming over de verkiezing
 - 5.2.3. De binding aan de belijdenis
 - 5.2.4. Gesprekken in de Ned. Gereformeerde regiovergaderingen
 - 5.3. Overige gespreksonderwerpen
 - 5.3.1. Het intrekken van de uitzonderingsregel van Leusden
 - 5.3.2. Bezinning op de verhouding landelijk-plaatselijk
 - 5.3.3. Het rapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten'
 - 5.4. De Landelijke Vergadering 2004
 - 5.5. Evaluatie
 - 5.5.1. De gesprekken over de uitverkiezing
 - 5.5.2. Binding aan de belijdenis
 - 5.5.3. Vrouwelijke ouderlingen en predikanten
 - 5.6. Concept-besluiten
6. CONTACTEN MET HET COGG
 - 6.1. Besluiten GS Zuidhorn 2002
 - 6.2. Werkzaamheden deputaten
 - 6.2.1. Werkgroep COGG

- 6.2.2. Gesprekken
- 6.2.3. Waarnemerschap
- 6.2.4. Verdere werkzaamheden
- 6.3. Conclusie deputaten
- 6.4. Concept-besluit

7. DE ALGEMENE OPDRACHTEN

- 7.1. Instructie
- 7.2. Algemeen
- 7.3. Voorbeden in de kerken
- 7.4. Informatie naar de kerken
- 7.5. Informatie uit de kerken: de enquête
- 7.6. Contacten met individuele plaatselijke kerken
- 7.7. Bezinning op de verhouding plaatselijk-landelijk
- 7.8. Gewenste herziening van de regels voor plaatselijke samensprekingen
 - 7.8.1. Kader voor plaatselijke contacten met andere kerken (voorstel 1)
 - 7.8.2. Bijlage: Kader voor plaatselijke samensprekingen en contacten met andere kerken (voorstel 2)
- 7.9. Communicatieplan
- 7.10. De regionale ambtsdragersconferenties 'Werken aan eenheid III'
- 7.11. Concept-besluiten

8. BIJLAGEN

Bijlagen bij hoofdstuk 4, Contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerken:

- Bijlage 1 Verschil in belijden?
- Bijlage 2 Liturgische overeenkomsten en verschillen

Bijlagen bij hoofdstuk 5, Contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken:

- Bijlage 3 Commentaar van DKE op rapport 'Vrouwelijke ouderlingen en predikanten'
- Bijlage 4 Toespraak ds. H. ten Brinke op Landelijke Vergadering 2004
- Bijlage 5 Besluiten LV 2004 van de NGK m.b.t. de GKV

Bijlagen bij hoofdstuk 7, De algemene opdrachten:

- Bijlage 6 Eindverslag enquête 2003
- Bijlage 7 Enquête naar alle plaatselijke kerken, 1 maart 2003
- Bijlage 8 Enquêteresultaten, cijfermatig overzicht
- Bijlage 9 Verslag ambtsdragersconferenties 'Werken aan eenheid III'

1 SAMENVATTING

Met Christelijke Gereformeerde Kerken zijn de gesprekken voortgezet, onder meer over de uitvoering van het federatieve groeiemodel.

Er zijn gezamenlijke regionale ambtsdragersconferenties gehouden, waar gesproken is over de functionering van de toe-eigening van het heil in de prediking in beide kerken. Ook heeft een overlegsamenvoering plaatsgevonden van kerken die kanselruil hebben. Het is gewenst meer plaatselijke en regionale ontmoetingen te organiseren, waarbij ook niet-ambtsdragers worden betrokken.

Met de Nederlands Gereformeerde Kerken zijn de gesprekken over de binding aan de Schrift en de belijdenis voortgezet.

Voortzetting van deze gesprekken is belangrijk met het oog op herstel van de kerkelijke eenheid.

Enkele gesprekken over de leer van de uitverkiezing waren bedoeld om de kerkelijke omgang met afwijkingen van de belijdenis verder te brengen.

Op verzoek van de Nederlands Gereformeerde Kerken hebben deputaten commentaar geleverd op het rapport 'Vrouwelijke ouderlingen en predikanten'.

Deputaten hebben meegewerkt aan een tweetal door de kerk van Barneveld-Voorthuizen georganiseerde bijeenkomsten met afgevaardigden van kerken die samensprekingen hebben met plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerken. Veel kerken hebben moeite met de opheffing van de zogenaamde 'uitzonderingsclausule' door GS Zuidhorn en ook met de thans geldende synodale regels voor plaatselijke kerkelijke contacten.

Met het bestuur van het Contactorgaan voor de Gereformeerde Gezindte zijn goede gesprekken gevoerd.

Deputaten hebben als waarnemers namens de Gereformeerde Kerken geparticipeerd in het COGG.

Omdat de doelen die GS Zuidhorn heeft gesteld voldoende kunnen worden nagestreefd binnen het kader van het COGG, stellen deputaten voor dat de Gereformeerde Kerken gaan participeren in het COGG.

Via een uitgebreide enquête zijn veel gegevens verkregen over plaatselijke kerkelijke contacten.

In dit rapport worden de resultaten vermeld en wordt tevens aangegeven wat deputaten ermee hebben gedaan en wat ze er nog meer mee gaan doen.

In maart 2004 zijn een drietal regionale ambtsdragersconferenties gehouden waarin gesproken is over de contacten met de CGK en de NGK en over de verhouding tussen de plaatselijke en de landelijke samensprekingen.

Deputaten hebben zich uitvoerig bezonnen op de spanning die er is tussen landelijke en plaatselijke kerkelijke eenheid. Ze hebben veel aandacht gegeven aan de regels voor plaatselijke contacten en de problemen die plaatselijke kerken daarmee hebben en komen in dit rapport met een voorstel tot herziening van de regelgeving.

2 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

naam	adres	☎	e-mail	sectie			jaar aftreden
ds. H. ten Brinke	Cortenhoeve 2 2411 JM Bodegraven	0172 65 22 77	henktenbrinke@hetnet.nl		II		2008
ds. T. Dijkema	Fivelingo 20 2716 BE Zoetermeer	079 322 94 26	t.dijkema@hccnet.nl	I		IV	2011
ds. P. Groenenberg	Lijsterlaan 14 3853 TC Ermelo	0341 56 25 07	pgroenenberg@hetnet.nl	I			2005
ds. K. Harmannij	Marleseweg 17 7683 PH Den Ham	0546 67 12 82	k.harmannij@home.nl			IV	2011
ds. H. Hoksbergen	Ongerweges 1 3752 DP Spakenburg	033 489 31 16	h.hoksbergen@freeler.nl		II		2011
ds. A. van Houdt	Jan de Oudelaan 10 3136 AK Vlaardingen	010 475 59 49	dsavanhoudt@hetnet.nl	I	II		2011
prof. dr. B. Kamphuis	Zilverschoon 2 8265 HA Kampen	038 332 62 48	bkamphuis@tukampen.nl	I			2005
A. Joh. Kisjes	Velduil 30 3752 SC Bunschoten	033 298 34 39	ajohkisjes@hetnet.nl		II		2011
ds. A.J. Minnema	Meppelerweg 41 7707 CM Balkbrug	0523 65 64 10	a.j.minnema@filternet.nl			III IV	2011
ir. K. Mulder secretaris	De Meesterproef 22 3813 GL Amersfoort	033 472 63 08	mulderk@hetnet.nl		II	IV	2008
L.C. Scholtus	Woltingepad 58 7943 EE Meppel	0522 25 59 62	rinus@scholtus.net			IV	2011
ds. G. Zomer Jzn	Tolick 106 3828 HH Hoogland	033 489 06 76	gzomerjzn@gkv.nl			III IV	2011
ds. A.J. van Zuijlekom voorzitter	Burg.De Raadsingel 43 3311 JG Dordrecht	078 613 06 10	a.zuijlekom@chello.nl	I			2005

Hierboven is de samenstelling aangegeven zoals deze is tijdens het afronden van dit rapport.

In het voor jaar van 2003 is primus-deputaat ds. P. Houtman, wegens vertrek naar het buitenland, vervangen door ds. K. Harmannij.

In november 2003 moest ds. R. van der Wolf, wegens andere drukke werkzaamheden, zijn werk in het deputaatschap beëindigen.

Het bleek niet mogelijk hem te vervangen door een secundus.

3 WERKWIJZE

Gelet op de verkregen opdrachten van de generale synode zijn binnen het deputaatschap vier secties of werkgroepen ingesteld.

Sectie I voert de samensprekingen met de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Sectie II is verantwoordelijk voor de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Sectie III voert de gesprekken met het Contactorgaan voor de Gereformeerde Gezindte.

Sectie IV draagt zorg voor de contacten met de plaatselijke kerken en de algemene taken.

In de secties worden genomen besluiten uitgevoerd en te nemen besluiten voorbereid.

De besluitvorming vindt plaats in de algemene vergaderingen van het gehele deputaatschap.

Sectie I heeft echter ruimte (met verantwoording achteraf aan DKE) om met deputaten Eenheid van de CGK gezamenlijke brieven te doen uitgaan of eventueel een gezamenlijke publicatie op te stellen.

In de verslagperiode (november 2002 tot juni 2004) zijn 9 algemene deputatenvergaderingen gehouden.

In de eerste algemene deputatenvergadering werden ds. A.J. van Zijlekom als voorzitter en br. K. Mulder als secretaris van het deputaatschap aangewezen.

De voorzitter en de secretaris hebben samen een stimulerende en bewakende taak m.b.t. de goede voortgang van alle werkzaamheden binnen DKE.

Laatstgenoemde werd ook aangewezen om de communicatie te verzorgen en daarvoor contact te onderhouden met deputaten GSP.

Samenstelling van de secties:

Sectie I	contacten met CGK	Kamphuis (s) Van Zijlekom	Dijkema,	Groenenberg,	Van Houdt
Sectie II	contacten met NGK	Ten Brinke (s) Mulder	Hoksbergen	Van Houdt	Kisjes
Sectie III	waarnemers COGG	Minnema (s)	Zomer		
Sectie IV	plaatselijk/algemeen	Dijkema (s) Zomer	Harmannij	Minnema	Mulder Scholtus

s = samenroeper en voorzitter

In de volgende vier hoofdstukken worden per sectie de van GS Zuidhorn verkregen opdrachten vermeld en wordt verslag gedaan van de manier waarop ze zijn uitgevoerd.

4 CONTACTEN MET DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN

4.1 Instructie

De Generale Synode van Zuidhorn 2002 benoemde deputaten Kerkelijke Eenheid; binnen dat deputaatschap fungeerde een sectie voor gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken. De volgende broeders maakten van die sectie deel uit: ds. T. Dijkema, ds. P. Groenenberg (secretaris), prof. dr. B. Kamphuis (voorzitter), ds. R. van der Wolf en ds. A.J. van Zuijlekom. In het eerste jaar van hun werkzaamheden nam ds. A.J. van Zuijlekom de secretariaatswerkzaamheden op zich vanwege ziekte van ds. Groenenberg. In het najaar van 2003 meldde ds. Van der Wolf dat hij - vanwege drukke werkzaamheden - niet meer kon deelnemen aan het werk van deputaten. Hij is vervangen door ds. A. van Houdt.

De synode gaf deputaten GKV de volgende instructie mee: deputaten met het oog op de uitvoering van het federatieve groeimodel op te dragen - op een nader te bepalen tijdstip - samen met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken studie te maken van de volgende zaken en - zo mogelijk - de volgende synode te dienen met voorstellen daarover:

- a. de regelingen voor samenspreking, met speciale aandacht voor de taak van de classis In dezen;
- b. De tekst van de belijdenisgeschriften in het algemeen en van art. 9 en 36 NGB in het bijzonder; inzake kerkrecht en kerkorde; inzake liturgie, waarbij te denken is aan de vrijheid daarin, het gebruik van verschillende bijbelvertalingen, psalmen en gezangen, aangepaste kerkdiensten e.d.; inzake de vragen die zich voordoen rondom samenwerkingsgemeenten en de positie van de Nederlands Gereformeerde Kerken;
- c. Deputaten verder op te dragen:
 1. gezamenlijk aandacht te geven aan de verandering van situaties en gewoonten in beide kerken en het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken;
 2. gezamenlijk aandacht geven aan de problematiek van de relaties die er in plaatselijke kerken zijn met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk;
 3. gezamenlijk regionale en/of landelijke conferenties van ambtsdragers te (doen) organiseren;
 4. gezamenlijk overlegsamenkomsten van kerken die toestemming hebben tot kanselruil of om die toestemming gevraagd hebben te (doen) organiseren;
 5. gezamenlijk verder door te spreken over uitbreiding van gezamenlijke activiteiten en daarover gezamenlijk te rapporteren aan de volgende generale synode van beide kerken;
 6. indien nodig naar het oordeel van deputaten gezamenlijk publicaties te doen verschijnen met betrekking tot kerkelijke eenheid;
 7. gezamenlijk plaatselijke processen van eenwording begeleiden en aan de volgende generale synode concrete voorstellen te doen over plaatselijke kerkelijke eenheid;
 8. gezamenlijk aandacht te schenken aan de perforatie van kerkgrenzen.

4.2 Algemeen

Deputaten GKV en Deputaten voor de Eenheid van de Gereformeerde Belijders in Nederland van de Christelijke Gereformeerde Kerken (hierna te noemen: deputaten CGK) hebben in totaal 9 keer gezamenlijk vergaderd. De gesprekken hadden steeds een open karakter en er kon opbouwend gesproken worden. Allerlei activiteiten die gepland zijn, konden onder de zegen van de Here voortgang hebben. Daarbij denken

we aan een vergadering met de zgn. 'kanselruilgemeenten' en de regionale ambtsdragersconferenties. In het vervolg van dit rapport krijgen deze activiteiten nadere aandacht.

Ter voorbereiding op de gezamenlijke vergaderingen, hebben deputaten een aantal keren afzonderlijk vergaderd; zij deden dit ter bespreking van de opdrachten die hen door de synode van Zuidhorn gegeven zijn; verder ter bespreking van hun standpunt inzake art. 36 NGB en de toelating van gasten aan het avondmaal (zie onder).

4.3 Instructie ad a

Er is met name gesproken over de rol van de classis binnen het federatieve groeimodel. Tot nu toe moest de classis instemmen met het besluit van een plaatselijke kerk de plaatselijke CGK-gemeente als ware kerk te erkennen. Ook andere beleidsbeslissingen hadden instemming van de classis nodig. In alle gevallen moesten ook deputaten ad art. 49 van de particuliere synode hun fiat geven.

De rol van de classis kan naar het oordeel van deputaten minder groot worden.

Deputaten van de particuliere synode hebben binnen het federatieve groeimodel geen taak meer.

Deputaten stellen u voor als volgt te handelen.

Kerkvisitatoren spreken met de betreffende kerkenraad over de plaatselijk bereikte overeenstemming. Zij rapporteren daarover aan de classis en doen hun rapport vergezeld gaan van een advies. In hun rapport geven ze met name aan of gehandeld is overeenkomstig afgesproken regels. De classis beoordeelt de rapportage en neemt een besluit.

Deputaten stellen u voor deze nieuwe gedragslijn vast te leggen in het vast te stellen aangepaste kader voor plaatselijke samensprekingen (zie voorgesteld kader).

4.4 Instructie ad b

4.4.1 TEKST BELIJDENISGESCHRIFTEN ALGEMEEN EN ART. 9 EN 36 NGB IN HET BIJZONDER

Deputaten hebben uitgebreid doorgesproken over de verschillende teksten van de belijdenisgeschriften, zoals die worden gebruikt in beide kerken. Zij zijn tot de conclusie gekomen dat de verschillende teksten geen afbreuk doen aan de eenheid in belijden.

Verder is het feit dat in de tekst van art. 9 NGB, zoals die gebruikt wordt in de GKV, geen verwijzing meer plaatsvindt naar 1 Joh. 5,7, geen essentieel verschil, naar het oordeel van beide deputaatschappen.

Ten aanzien van het verschil in de tekst van art. 36 NGB is een nadere uitspraak nodig van de synode van de GKV, naar het oordeel van deputaten.

Bovengenoemde drie zaken blijken uit een notitie die door deputaten gezamenlijk is vastgesteld (*zie bijlage 1*).

4.4.2 KERKRECHT EN KERKORDE

Deputaten hebben zich met deze zaak niet bezig gehouden vanuit de wetenschap dat er intensief overleg is tussen deputaten kerkrecht en kerkorde van beide kerken.

4.4.3 LITURGISCHE ZAKEN

Deputaten hebben de verschillende praktijk naast elkaar gelegd. Zij beseffen dat er bij verdergaande toenadering keuzes moeten worden gemaakt ten aanzien van bijv. liturgische formulieren. Het is ook mogelijk de in gebruik zijnde formulieren in beide kerken vrij te geven voor gebruik. Het is deputaten bekend dat er overleg is tussen deputaten liturgie van beide kerken over de gezamenlijke tekst van o.m. het doopformulier.

In *bijlage 2* zijn de overeenkomsten en verschillen te zien met betrekking tot liturgische aangelegenheden.

Deputaten concludeerden dat de lijn die de synodes van beide kerken uitzetten met betrekking tot liturgische zaken, niet veel verschillen van elkaar. Wel wordt er in de CGK vrijer met die uitgezette lijn omgegaan dan in de GKV. Maar de verwachting is dat in het licht van de door de synode van Zuidhorn vastgestelde 'koersbepaling' ook binnen de GKV de verschillen met betrekking tot liturgische zaken groter worden. Bij verdergaande toenadering zullen liturgische zaken nog nadere aandacht vragen. Deputaten stellen aan uw vergadering voor deputaten op te dragen verder na te denken en voorstellen te doen over gebruik van liturgische formulieren, bijbelvertaling, te zingen liederen etc, als het federatieve groeimodel verder gestalte krijgt.

4.4.4 SAMENWERKINGSGEMEENTEN EN POSITIE NGK

Deputaten CGK hebben over dit punt informatie gegeven. De ontwikkelingen in de NGK hebben ertoe geleid dat sinds 1998 de bijlage bij art. 6 KO niet meer van toepassing is op de NGK. Tegelijk werd in 1998 door de synode uitgesproken dat de tot stand gekomen samenwerking niet hoeft te worden ontbonden. Nieuwe situaties zijn echter niet meer toegestaan. Sinds 2001 is het wel weer mogelijk te komen tot samenwerking(sgemeente) in situaties waar het voortbestaan van gemeenten in geding is. Uit gesprekken met bestaande samenwerkingsgemeenten bleek dat men doorgaans blij is met de samenwerking. Wel worden grenzen getrokken, bijv. ten aanzien van de vrouw in het ambt. Kerken die vrouwelijke ambtsdragers toelaten blokkeren nauwer kerkelijk samenleven.

In de verslagperiode is volstaan met het horen van deze informatie. Over de positie van de samenwerkingsgemeenten binnen een federatief groeimodel zal verder moeten worden nagedacht. Deputaten GKV stellen aan de synode voor ten aanzien van dit punt een nieuwe opdracht te verstrekken.

4.5 Instructie ad c.1

Deputaten hebben met elkaar doorgesproken over de verschillende gewoonte inzake het toelaten van gasten aan de avondmaalstafel. In beide kerken wordt daar zorgvuldig mee omgegaan.

Op verzoek van deputaten CGK hebben uw deputaten de broeders geïnformeerd over de 'nieuwe vrijmaking' binnen onze kerken.

Deputaten hebben in de verslagperiode met elkaar gesproken over het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken.

In dat kader is gesproken over de handelwijze met betrekking tot dr. B. Loonstra en is gesproken over de status van de uitspraak van Assen-1926 inzake dr. Geelkerken (dit laatste op verzoek van de deputaten van de CGK naar aanleiding van de publicatie van Ds. P. Niemeijer, *Bewaard en voortgegaan. '1926' en 'jaren zestig': om de helderheid van de Schrift en de binding aan de belijdenis*).

Ten aanzien van de publicaties van dr. B. Loonstra: hij heeft op verzoek van zijn kerkenraad een nadere verklaring gegeven van zijn gevoelens ten aanzien van zijn publicaties *De geloofwaardigheid van de bijbel* en *De Bijbel recht doen*. Een populaire versie van die nadere verklaring is in *De Wekker* gepubliceerd.

De synode van de CGK concludeerde dat door de nadere verklaring de wezenlijke aanleiding tot verontrusting is weggenomen. Wel dient opgemerkt te worden dat de synode juridisch geen uitspraken deed over Loonstra, impliciet wel.

Deputaten geven aan dankbaar te zijn dat met de publicaties van Loonstra kerkelijk is omgegaan. Ook zijn zij dankbaar dat er erkenning is van de historische werkelijkheid van de heilsfeiten van hemelvaart en pinksteren.

Conclusie van deputaten is dat hier geen onderwerp van gesprek meer ligt voor deputaten. De manier van omgaan met zaken als deze is naar het oordeel van deputaten binnen de beide kerken niet echt verschillend.

Ten aanzien van Assen-1926 is nog geen afgerond oordeel gegeven. Dat komt vooral doordat prof. B. Kamphuis voor enige tijd niet kon deelnemen aan het werk van deputaten. Hij had op zich genomen daarover een notitie te schrijven. Het is mogelijk dat deze zaak in een aanvullend rapport nog aan de orde komt.

In een korte brainstormende ronde zijn de gezamenlijke deputaten tot de conclusie gekomen dat een synode nooit een bindende uitspraak kan doen over de exegetische van bepaalde bijbelgedeelten.

Ook concludeerden deputaten dat bij een federatie tussen beide kerken je elkaar niet mag binden aan synode-uitspraken in concrete dingen.

4.6. Instructie ad c.2

Hierover is niet verder doorgesproken. Het lijkt deputaten goed dat de synode nieuw te benoemen deputaten opdraagt de positie van de samenwerkingsgemeenten te bezien in het licht van het federatieve groeimodel: welke plaats nemen zij daarin in? Geldt wat het voorgaan in elkaars diensten betreft, hetzelfde voor een NGK-predikant van een samenwerkingsgemeente?

4.7. Instructie ad c.3

In het najaar van 2003 - oktober en november - hebben deputaten regionale ambtsdragersconferenties belegd. Daarbij is uitgegaan van de indeling in particulier-synodale ressorten, zoals die functioneren binnen de CGK. Het onderwerp was de functionering van de toe-eigening van het heil in de prediking in beide kerken.

De leiding berustte als regel telkens bij de predikant van de kerk waar de conferentie werd gehouden.

In regio zuid zijn de conferenties gehouden in Dordrecht (plm. 60 aanwezigen), Rotterdam-O (plm. 60 aanwezigen) en Goes (plm. 40 aanwezigen). Van deputaten waren daar aanwezig: ds. J.M.J. Kieviet en ds. A. J. van Zuijlekom.

In regio Oost zijn de conferenties gehouden in Apeldoorn (21 aanwezigen), Bunschoten (27 aanwezigen) en Zeist (25 aanwezigen). Van deputaten waren daar aanwezig prof. B. Kamphuis en prof. J.W. Maris.

In regio West zijn de conferenties gehouden in Alkmaar (plm. 25 aanwezigen), Mijdrecht (plm. 10 aanwezigen) en Zoetermeer (plm. 35 aanwezigen). Van deputaten waren daar aanwezig ds. C.D. Affourtit en ds. T. Dijkema.

In de regio Noord zijn de conferenties wat later gehouden vanwege het feit dat ds. R. van der Wolf aangaf geen werkzaamheden meer te kunnen verrichten voor het deputaatschap. In het voorjaar van 2004 zijn daar conferenties gehouden in Groningen (50 aanwezigen), Zwolle (plm. 35 aanwezigen) en Hoogeveen (33 aanwezigen). Van deputaten waren daar aanwezig resp. prof. B. Kamphuis en prof. J.W. Maris, ds. J.M.J. Kieviet en ds. A.J. van Zuijlekom, ds. C.D. Affourtit en ds. T. Dijkema .

Samenvattend verslag van deze conferenties:

in het algemeen was er geen sprake van een grote opkomst. In de wandelgangen wordt gehoord dat het spreken over toe-eigening van het heil al zo vaak en zo lang heeft plaatsgevonden. Dat kan de lage opkomst verklaren.

Tijdens een enkele bijeenkomst kwamen behoorlijke verschillen naar voren inzake de 'toe-eigening van het heil'. Op basis van reacties van kerken en personen heeft dit een aantal keren geleid tot minder plezierige momenten tijdens bijeenkomsten.

Deputaten hebben zich beraden over de vraag op welke manier (regionale) conferenties meer tot hun recht komen. Mogelijk is het centraal stellen van een thema

dat in beide kerkgemeenschappen, leeft, een idee. Mogelijk is ook dat - na een landelijke predikantenconferentie en na regionale ambtsdragersconferenties - het accent verlegd moet worden naar plaatselijke gemeenten. Dan kunnen ook niet-ambtsdragers betrokken worden bij contacten. Het aanbieden van Schriftstudie-materiaal over een bepaald thema (bijv. rond het thema 'de Heilige Geest') behoort ook tot de mogelijkheden.

Deputaten willen graag van de synode een algemene uitspraak waarin zij de opdracht krijgen conferenties te (laten) organiseren van ambtsdragers en/of niet ambtsdragers. Dit kunnen plaatselijke, regionale of landelijke ontmoetingen zijn. Het kan aan nieuw te benoemen deputaten overgelaten worden op welke manier zij aan deze opdracht gestalte geven.

4.8. Instructie ad c.4

Op 23 mei 2003 is in het kerkgebouw van de CGK te Hilversum-C een vergadering gehouden met gemeenten die toestemming hebben voor kanselruil en gemeenten die een verzoek daartoe hebben ingediend. Van de CGK waren 12 kerken vertegenwoordigd, van de GKV 13 kerken.

Het onderwerp was: *Sturen of stimuleren?* Dit onderwerp was aangegeven door de kerken te Deventer die ook een gespreksnotitie hadden ontworpen.

Met elkaar wordt doorgesproken over de volgende stellingen:

Het vooroplopen van een GKV-kerkenraad en het meelopen van een CGK-kerkenraad worden bepaald door de geschiedenis die beide kerken achter zich hebben liggen;

De sturende houding van de ene kerkenraad en de afwachtende houding van de andere kerkenraad komen voort uit angst: beide houdingen zijn ongeestelijk;

Een sturende houding van de kerkenraad doet tekort aan de mondigheid die Christus' gemeente door de komst van de Heilige Geest kent;

Als een kerkenraad het laat gebeuren dat (een groep in) de gemeente verder is dan hij, geeft zo'n kerkenraad geen leiding; hij is ongeestelijk bezig;

Sturen of stimuleren moet een bewuste en te verantwoorden keus zijn; een gesprek daarover is oppervlakkig als er geen overeenstemming is over de betekenis van het 'niet door kracht, noch door geweld, maar door mijn Geest, zegt de Here der heerscharen', Zach. 4,6.

De voorzitter van die avond, prof. J.W. Maris, merkt na de discussie op dat de discussie zinvol is geweest met behulp van goede stellingen.

De vraag is of dit soort vergaderingen ook niet regionaal georganiseerd moeten worden. In elk geval zal nagedacht moeten worden over de wijze waarop de discussie tijdens zo'n vergadering plaatsvindt (in groepen bijv.).

Deputaten vragen toestemming samen met de CGK-deputaten dergelijke vergaderingen te blijven beleggen.

4.9. Instructie ad c.5

Zolang het federatief groeimodel niet is ingevoerd, heeft het geen zin te praten over groei binnen dat model. Daarom is over dit punt niet nader gesproken.

4.10. Instructie ad c.6

In de verslagperiode zijn geen gezamenlijke publicaties verschenen.

4.11. Instructie ad c.7

Er is niet direct sprake geweest van het begeleiden van processen van kerkelijke eenheid.

Deputaten hebben wel de vraag gehad om met afgevaardigden van de kerken te IJmuiden en Enkhuizen door te praten over mogelijkheden tot fusie. Daar is het echter

tot nu toe niet van gekomen. Er zijn wel plannen. Deputaten zullen daarover eventueel rapporteren in een aanvullend rapport.

Volgens de huidige regelgeving binnen de GKV is fusie niet mogelijk. Op dit punt belemmert tot nu toe de landelijke regelgeving de eenwording van plaatselijke kerken. Zie hierover verder in dit rapport, hfdst. 7.

4.12. Instructie ad c.8

Deputaten CGK deelden ons mee dat er op dit punt sinds de laatstgehouden synode niets is veranderd, voorzover hen bekend.

4.13 Concept-besluiten

Besluit 1

dankbaar voor de groeiende toenadering tot de Christelijke Gereformeerde Kerken de weg naar kerkelijke eenheid te vervolgen.

Grond:

op basis van de groeiende toenadering kunnen vervolgstappen gezet worden in het zoeken naar kerkelijke eenheid.

Besluit 2a

het door de Generale Synode van Zuidhorn 2002 goedgekeurde 'federatieve groeimodel'

te gebruiken als uitgangspunt van handelen en een plaats te geven in een nieuw vast te stellen 'kader voor samensprekingen'.

Grond:

ongeacht de vraag of de synode van de CGK zal besluiten tot invoering, is het goed mogelijk dat de GKV de regels van het groeimodel hanteren.

Besluit 2b

de kerken op een inzichtelijke manier te informeren over het federatieve groeimodel en de kerken - gevraagd of ongevraagd - van advies te dienen inzake het groeimodel.

Grond:

om verwarring te voorkomen, is een goede voorlichting over de nieuwe situatie gewenst.

Besluit 3a

t.a.v. de confessie

- a. in te stemmen met het oordeel van deputaten dat er geen inhoudelijke verschillen bestaan in de *teksten* van de belijdenisgeschriften, zoals die gebruikt worden in de CGK en in de GKV;
- b. in te stemmen met het oordeel van deputaten dat er geen *inhoudelijke* verschillen bestaan ten aanzien van art. 4 NGB (auteurschap brief aan de Hebreëën) en art. 9 NGB (1 Joh. 5,7b als bewijsplaats van de Drieëenheid);
- c. in te stemmen met het advies van deputaten de door de synode van 1905 geschrapte 21 woorden in art. 36 NGB te lezen in het licht van de nadere verklaring die daaraan is gegeven door de Generale Synode Hilversum 1968 van de CGK. Deze verklaring luidt:

'En aldus geroepen bij te dragen tot de opbouw van een Gode welgevallige samenleving der mensen, heeft de overheid, in onderwerping aan de Wet Gods, zich verre houdende van alle volstreckte machtsoefening,

*op het aan haar zorg toevertrouwde terrein en met de haar toekomende middelen **te bevorderen dat het volk leeft naar de eis van Gods Wet, en voorts iedere belemmering voor de prediking van het evangelie en voor geheel de heilige dienst van God weg te nemen. Zij heeft deze roeping te volbrengen, opdat het Woord des Heren zijn loop hebbe, het koninkrijk van Jezus Christus voortgang vinde, en alle antichristelijke macht worde tegengestaan**'.*

Gronden:

ad a

studie door deputaten brengt tot de conclusie dat in de in gebruik zijnde teksten van de belijdenisgeschriften in CGK en GKV inhoudelijk hetzelfde wordt beleden;

ad b

ook de CGK erkennen dat het auteurschap van Paulus van de brief aan de Hebreëen omstreden is en dat 1 Joh. 5,7 als bewijsplaats voor de Drieëenheid beter niet gebruikt kan worden, omdat deze tekstkritisch omstreden is;

ad c

door aan te sluiten bij de nadere verklaring die de CGK gegeven hebben van de 21 woorden, is er geen sprake meer van enig verschil in belijden.

Besluit 3b

t.a.v. de liturgie

- a. in te stemmen met het oordeel van deputaten dat de lijnen die door de synodes van CGK en GKV worden uitgezet inzake liturgie (zoals gebruik van bijbelvertalingen, te zingen liederen) niet veel van elkaar verschillen.
- b. deputaten op te dragen te onderzoeken - eventueel in overleg met de betreffende deputaatschappen - op welke wijze de bestaande verschillen inzake liturgische aangelegenheden kunnen worden opgelost bij verdergaande plaatselijke (en landelijke) eenwording en hierover voorstellen te doen aan de volgende generale synode.

Gronden

ad a

zowel in de CGK als in de GKV worden door de synode lijnen met betrekking tot liturgische aangelegenheden uitgezet; plaatselijke kerken zijn geroepen deze uitgezette lijnen te volgen.

ad b

bij groeiende eenwording zal het nodig zijn dat er meer eenheid ontstaat in gebruik van liturgische formulieren, bijbelvertaling, te zingen liederen etc.; het verdient aanbeveling, dat de landelijke deputaten daarvoor richtlijnen opstellen.

Besluit 4a

daarnaast de volgende vervolgoopdrachten aan deputaten te geven

1. het - zo nodig - wederzijds elkaar bevragen over zorg gevende ontwikkelingen in beide kerken;
2. het gezamenlijk (doen) organiseren van plaatselijke en/of regionale en/of landelijke conferenties voor ambtsdragers en/of niet-ambtsdragers;
3. het gezamenlijk stimuleren van plaatselijke kerken om te spreken over de wijze waarop de bereikte overeenstemming over de toe-eigening van het heil in de praktijk gestalte krijgt en/of over een ander door deputaten vast te stellen thema;
4. het gezamenlijk (doen) organiseren van overlegssamenkomsten van kerken die kanselruil hebben;

5. het - eventueel - gezamenlijk doen van publicaties;

Besluit 4b (bij wederzijdse invoering van het groeimodel)

6. het gezamenlijk verder doordenken over uitbreiding van gemeenschappelijke activiteiten;
7. het gezamenlijk zich bezinnen op de positie van de samenwerkingsgemeenten (CGK en NGK)
8. het gezamenlijk doordenken over de wijze waarop classes en PS'en over en weer een afvaardiging naar elkaars vergaderingen kunnen zenden met het recht te mogen deelnemen aan de discussies en beraadslagingen.

Nadat de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in het najaar van 2004 besluiten heeft genomen over de betrekkingen tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) zullen deputaten zonodig met een aanvullend rapport komen en aanvullende voorstellen doen aan de generale synode.

5 CONTACTEN MET DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERKEN

5.1 Inleiding

5.1.1 OPDRACHT

De Generale Synode van Zuidhorn 2002 besloot ten aanzien van de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken het volgende:

Besluit 1:

met dankbaarheid uit te spreken dat de ontmoeting tussen deputaten en de Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS) van de Nederlands Gereformeerde Kerken, waartoe de Generale Synode Leusden 1999 opdracht gaf, een zinvol gesprek heeft opgeleverd over de vraag hoe de Nederlands Gereformeerde kerken het bedoelen, wanneer ze zeggen dat ze elkaar onderling voldoende kunnen aanspreken op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis, en op welke manier daaraan invulling gegeven wordt.

Besluit 2:

met dankbaarheid kennis te nemen van het besluit van de Landelijke Vergadering te Amersfoort 2001 om de CCS opdracht te geven een gesprek aan te gaan met de kerken, ter bezinning op de omgang met Gods Woord en de belijdenis, waarin in elk geval aan de orde komt o.a. de vraag hoe de kerken kunnen zorg dragen voor de benodigde eenheid in de leer.

Besluit 3:

aan deputaten Kerkelijke Eenheid opdracht te geven:

a. de vertegenwoordiging van de Nederlands Gereformeerde Kerken uit te nodigen voor een ontmoeting, en tijdens die ontmoeting het gesprek voort te zetten in de lijn van de vragen die de GS Berkel en Rodenrijs 1996 en Leusden 1999 aan de Nederlands Gereformeerde Kerken stelden, namelijk:

1. Waarin binden de Gereformeerde Kerken bóven Schrift en belijdenis, en bieden zij dus minder ruimte dan in een gereformeerde kerk verwacht mag worden?

en 2. Hoe spreekt u elkaar aan op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en slaagt u erin door middel van onderlinge afspraken afwijkingen van de Schrift en de belijdenis te weerstaan?

In het kader van deze ontmoeting kunnen onderwerpen aan de orde komen als bij voorbeeld: het beleid wat betreft de uitnodiging om deel te nemen aan het avondmaal; de vraag hoe er een plek kan zijn binnen de kerk om vragen te bespreken die kunnen opkomen betreffende onderdelen van de belijdenis; de vraag welke ruimte er binnen de kerk mag zijn voor verschillen;

b. in deze gesprekken na te gaan, of er een basis is voor samensprekingen met het oog op herstel van de kerkelijke eenheid;

c. daarbij eventueel al bekend geworden resultaten van de interne bezinning binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken op de omgang met Gods Woord en de belijdenis mee te wegen;

d. in hun contacten met de 'Deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland' van de Christelijke Gereformeerde Kerken de relaties van de Gereformeerde Kerken en die van de Christelijke Gereformeerde Kerken met de Nederlands Gereformeerde Kerken te bespreken, en die relaties voorzover nodig en voor zover mogelijk op elkaar af te stemmen;

e. van hun bevindingen aan de volgende generale synode rapport uit te brengen en dit rapport een half jaar tevoren aan de kerken toe te (laten) zenden.

Besluit 4:

aan de eerstkomende Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken antwoord te geven op het schrijven van de Landelijke Vergadering van 2001, waarin:

- a. dankbaarheid wordt uitgesproken voor het feit dat de ontmoeting na de Generale Synode van Leusden tot goede gesprekken geleid heeft, waarin vooruitgang is geboekt in het begrijpen van elkaar (zie besluit 1);
- b. dankbaarheid wordt uitgesproken voor het besluit van de Landelijke Vergadering Amersfoort 2001 om een interne bezinning te starten over de omgang met Gods Woord en de belijdenis, waarin in elk geval aan de orde komt o.a. de vraag hoe de kerken kunnen zorg dragen voor de benodigde eenheid in de leer (zie besluit 2);
- c. de Nederlands Gereformeerde Kerken bemoedigd worden in het streven om in voortgaande gesprekken tussen haar vertegenwoordiging en de deputaten duidelijkheid te geven over de vraag of er een basis is voor gesprekken, gericht op herstel van de kerkelijke eenheid (zie besluit 3a-c);
- d. wordt uitgelegd dat en waarom de deputaten de opdracht hebben gekregen om met de 'Deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland' van de Christelijke Gereformeerde Kerken de relaties van de Gereformeerde Kerken en die van de Christelijke Gereformeerde Kerken met de Nederlands Gereformeerde Kerken te bespreken, en die relaties voor zover nodig en voor zover mogelijk op elkaar af te stemmen (zie besluit 3d).

5.1.2 *Uitvoering*

De uitvoering van de opdracht van de synode vroeg om verschillende ontmoetingen tussen DKE (werkgroep NGK) en de Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS). In de afgelopen periode kwam het tot drie gesprekken: op 19 maart 2003, 3 juni 2003 en 29 oktober 2003. In het voorjaar van 2004 besprak de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken onze contacten. Werkgroep 2 van DKE was bij de beide besprekingen van dit onderwerp op de Landelijke Vergadering ruim vertegenwoordigd. Een korte weergave van de besluitvorming en een evaluatie treft u verderop in het rapport aan.

Naast de gesprekken met CCS had de werkgroep NGK verschillende interne besprekingen, om zich te beraden op de contacten met de CCS en om ideeën te ontwikkelen voor het verdere verloop daarvan.

5.1.3 *RAPPORTAGE*

In dit rapport doen we verslag van de wijze waarop deputaten uitvoering hebben gegeven aan de opdracht van de Generale Synode van Zuidhorn. Daarbij gaat het met name om een weergave van de gesprekken die zijn gevoerd over de binding aan de belijdenis.

Naast de gesprekken over de binding aan de belijdenis kwamen in het contact met de CCS nog enkele zaken aan de orde, waarvan we verslag doen.

5.2 **Gesprekken over de binding aan de belijdenis**

5.2.1 *AANPAK: EEN CASUS UIT DE BELIIDENIS*

Wat betreft het gesprek over de binding aan de belijdenis werd samen met de CCS besloten een inhoudelijk gesprek te voeren met een positieve insteek over een wezenlijk onderwerp, namelijk de leer van Gods verkiezing. Het gesprek zou gaan over de vraag: 'Hoe verwoorden we het evangelie van Gods verkiezing voor de kerk van nu, tegen de achtergrond van de gereformeerde belijdenis en het denken van de tegenwoordige tijd'. In vervolg op dat gesprek zou dan doorgesproken moeten worden over de omgang met de belijdenis door GKV en NGK en over het wegen van mogelijke verschillen.

Van GKV-zijde werd prof. B. Kamphuis bereid gevonden een inleiding te verzorgen en aan het gesprek deel te nemen. Van NGK-zijde was ds. H. de Jong aanwezig; hij werd uitgenodigd in verband met zijn publicatie 'Van oud naar nieuw', waarin belangrijke passages over de uitverkiezing staan.

5.2.2 INHOUDELIJKE OVEREENSTEMMING OVER DE VERKIEZING

In twee ontmoetingen tussen onze sectie en de CCS werd samen met prof. Kamphuis en ds. De Jong over de zaak van de uitverkiezing doorgesproken. Kamphuis benaderde het onderwerp vanuit de noodzaak van een gezonde binding aan de belijdenis. Er moet altijd rekening gehouden worden met de tijd waarin de belijdenis werd opgesteld. Waar dat op een goede manier gebeurt, is de binding aan de belijdenis een belangrijke zekerheid in onze tijd. Wel had hij kritische vragen bij de insteek van de Dordtse Leerregels over het eeuwige besluit van God. God heeft ons 'tevorens' uitgekozen, maar het gaat bij die voortijdigheid niet om 'heel lang geleden'. Verwezen werd naar de uitspraak van Noordmans: 'God neemt zijn eeuwige besluiten op het laatste moment' (de bijdrage van prof. Kamphuis verscheen in *De Reformatie* 78 (2002-2003), blz. 601-605).

De Jong vond dat in het gereformeerde denken de verkiezing in tijd en in eeuwigheid teveel is geïdentificeerd. De verkiezing in eeuwigheid is de verkiezing van Christus, die door het geloof in Christus onze verkiezing wordt. De verkiezing in de tijd heeft volgens De Jong te maken met de openheid van mensen voor het geloof dat van Christus vervuld is. Ook meende De Jong dat gelovige mensen niet kunnen zeggen dat zij persoonlijk van eeuwigheid zijn uitgekozen.

Op deze twee punten spitste de discussie zich toe. Van GKV-zijde werd gewezen op het gevaar van de gedachte, dat er bij mensen toch iets is om op te roemen, en dat mensen worden teruggeworpen op hun eigen geloof. De Jong benadrukte het belang van het eigen geloof, dat zich er overigens – in de woorden van De Jong - naar zijn eigen aard tegen verzet dat het als een prestatie wordt gezien.

In de loop van het gesprek bleken de standpunten van de verschillende gesprekspartners nauw bij elkaar aan te sluiten. Ds. De Jong geeft aan dat wanneer mensen meer open staan voor het geloof, dit door God wordt bewerkt. Hij ziet ook ruimte om te spreken over een persoonlijke verkiezing. Van de kant van DKE werd erop gewezen, dat er verschil blijkt te zijn tussen bepaalde passages uit het boek van De Jong en zijn inbreng in het gesprek. In het boek blijven bepaalde uitspraken staan, die in het licht van de belijdenis sterke vragen oproepen.

Bij de CCS was er waardering voor de benadering van Kamphuis, die bepaalde dingen anders wil zeggen dan de Dordtse Leerregels. Daarbij gaat het wat hem betreft om meer dan een cosmetische verandering. De Jong was Kamphuis erkentelijk dat deze hem had geholpen niet in zijn eigen boek verstrikt te raken. Ieder kon zich vinden in de gedachte dat de voorbeschikking hoort bij de nabeschouwing; over de persoonlijke verkiezing valt alleen achteraf te spreken. Het geloof is een voorwaarde om te kunnen spreken over de eigen verkiezing. De Dordtse Leerregels ontkennen dat niet, maar deze gedachte raakt door de opbouw van dit belijdenisgeschrift wel wat op de achtergrond.

5.2.3 DE BINDING AAN DE BELIIDENIS

Nu bleek dat er een grote mate van overeenstemming is over het spreken over de uitverkiezing, was de vraag wat dit betekent voor de visie op de binding aan de belijdenis. De ietwat paradoxale situatie deed zich voor, dat door de inhoudelijke overeenstemming over de verkiezing eventueel verschil over de binding aan de belijdenis niet nadrukkelijk aan de orde kwam.

Daarover is doorgesproken tijdens een ontmoeting met de CCS in oktober 2003. Evaluerend hebben DKE de conclusie getrokken, dat er ruimte zit tussen de inhoud van het boek van De Jong en zijn mening zoals hij die verwoordde in de gesprekken daarover. Daarom is van de kant van DKE ook aangedrongen op duidelijkheid, waar het gaat om de vraag hoe wordt omgegaan met publicaties die openlijk de belijdenis weerspreken.

In de gesprekken met Kamphuis en De Jong werd dit punt overigens zijdelings wel besproken. Van GKV-zijde werd enerzijds benadrukt dat een puur formele binding aan de belijdenis niet goed is, terwijl anderzijds de binding aan de belijdenis wel uitgangspunt is in gesprekken over inhoudelijke zaken. Daarom is het ook belangrijk,

dat over afwijkingen van de belijdenis in kerkelijke kaders wordt gesproken. De NGK-gesprekspartners benadrukten juist het belang van een open discussie over dergelijke zaken, een discussie die bijvoorbeeld via boek en blad gevoerd kan worden. Zij vonden de GKV-benadering op dat punt te voorzichtig, ook al omdat zich daardoor onderhuids verkeerde opvattingen kunnen ontwikkelen, zonder dat veel mensen dat merken. GKV-deputaten merkten echter op, dat het niet goed is om mensen op het verkeerde been te zetten, zonder dat er in kerkelijke kaders gesproken wordt over de desbetreffende kwestie. Iets dergelijks doet zich naar onze mening wel voor in het geval van de publicatie van ds. De Jong. Van NGK-zijde werd opgemerkt, dat een echt kerkelijk gesprek over de leer in de NGK niet zo gauw zal plaatsvinden, wat overigens niet wil zeggen dat dit nooit gebeurt. Wel werd erkend, dat het goed is om ook in kerkelijke kaders meer te spreken over (de binding aan) de christelijke leer. Het gesprek over deze zaken werd afgerond met de vraag van DKE of het niet goed zou zijn wanneer ook de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken zich over de wenselijkheid van kerkelijke verantwoording van bepaalde opvattingen, die niet stroken met de belijdenis, zou uitspreken. De CCS had daarbij haar vragen, maar zegde toe te zullen proberen een voorstel over deze zaken aan de Landelijke Vergadering te formuleren.

Na de laatste ontmoeting is er nog correspondentie geweest tussen DKE en CCS n.a.v. de verslaglegging door de CCS aan de Landelijke Vergadering van de NGK. DKE hebben in dat verband hun teleurstelling erover uitgesproken dat daarin niet duidelijk het verschil in visie op de binding aan de belijdenis is verwoord. Voor ons bleef de vraag hoe je er als kerken mee om gaat, wanneer in een publicatie de belijdenis van de kerk wordt weersproken. Moet dat niet *kerkelijk* besproken en verantwoord worden? Richting Landelijke Vergadering werd helaas volstaan met verslagen van de gesprekken over de verkiezing, waardoor de achterliggende problematiek (de binding aan de belijdenis) onvoldoende in beeld kwam.

5.2.4 GESPREKKEN IN DE NED. GEREFORMEERDE REGIOVERGADERINGEN

In de marge van onze gesprekken met de CCS over de binding aan de belijdenis werd ook aandacht gegeven aan gesprekken die in de Nederlands Gereformeerde regionale vergaderingen over dit onderwerp werden gevoerd. Dat was het uitvloeisel van een opdracht van de Landelijke Vergadering 2001 aan de CCS om met de regiovergaderingen hierover in gesprek te gaan (zie ook besluit 2 van de synode van Zuidhorn). Deze opdracht werd mede ingegeven door de zorg van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en de Christelijke Gereformeerde Kerken over de vraag hoe in de Nederlands Gereformeerde Kerken de eenheid in de leer wordt gewaarborgd. De CCS stuurde alle regiovergaderingen een kort document, met daarin een aantal vragen over de binding aan de belijdenis. Lopende de gesprekken van DKE met de CCS bleek, dat de reacties vanuit de regiovergaderingen zeer divers zijn. Soms was er irritatie over de vragen uit de zusterkerken, soms was men ook zelf van mening dat de binding aan de belijdenis in de Nederlands Gereformeerde Kerken duidelijker gestalte moet krijgen. Van de zijde van de CCS werd gezegd, dat men de evaluatie van de regiogesprekken voor de Landelijke Vergadering wil aangrijpen om te proberen voorstellen te doen tot het zetten van 'betekenisvolle stappen' in de richting van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt).

5.3 Overige gespreksonderwerpen

5.3.1 HET INTREKKEN VAN DE UITZONDERINGSREGEL VAN LEUSDEN

De synode van Zuidhorn besloot tot intrekking van de uitzonderingsclausule waartoe de GS Leusden 1999 had besloten. Deze was bedoeld om in incidentele gevallen plaatselijke kerken toe te staan met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk te komen tot kanselruil en toelating tot elkaars avondmaal. In een schrijven van het moderamen van de GS van Zuidhorn aan de eerstvolgende Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken wordt uitgelegd, dat dit besluit nadrukkelijk

niet is bedoeld als een negatief signaal in de richting van de NGK. Het ging de synode er juist om het belang van eenheid op landelijk niveau te benadrukken.

In het eerste gesprek na de synode tussen DKE en CCS bleek evenwel nog de pijn die dit besluit aan Nederlands-gereformeerde zijde heeft veroorzaakt. Men is bang dat dit besluit het werken aan eenheid op plaatselijk niveau zal frustreren. DKE erkenden, dat het nemen van dit besluit een pijnlijke situatie gaf; het ging erom een inconsequentie in de besluitvorming van de synode van Leusden recht te zetten. Niet voor niets heeft de GS van Zuidhorn in het besluit spijt betuigd over de hierin gevolgde onvaste koers. Verder is nog eens benadrukt, dat er geen sprake is van het terugdraaien van bepaalde vormen van eenheid die al bereikt zijn.

5.3.2 *BEZINNING OP DE VERHOUDING LANDELIJK-PLAATSELIJK*

Mede naar aanleiding van het intrekken van 'de uitzonderingsclausule' door de synode van Zuidhorn had binnen DKE de verhouding tussen plaatselijk en landelijk streven naar eenheid de aandacht. Daarover ging ook een bijeenkomst, op 12 april 2003, met afgevaardigden van plaatselijke kerken, waartoe het initiatief was genomen door de kerk van Barneveld-Voorthuizen. Afgevaardigden van plaatselijke kerken informeerden elkaar over hun samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken in hun plaats. Namens DKE voerde ds. H. ten Brinke het woord. Hij legde uit waarom de synode van Zuidhorn had besloten de zogenoemde uitzonderingsclausule van de synode van Leusden in te trekken. Ds. Ten Brinke moedigde de plaatselijke kerken aan om het gesprek met de plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerken voort te zetten. Het gesprek op landelijk niveau heeft er baat bij wanneer de plaatselijke kerken aandrang uitoefenen om tot goede afspraken te komen. Ook wees hij op de vele mogelijkheden die er zijn om plaatselijk de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken meer inhoud te geven.

5.3.3 *HET RAPPORT 'VROUWELIJKE OUDERLINGEN EN PREDIKANTEN'*

In maart 2003 verscheen de concept-versie van het rapport van de Nederlands-gereformeerde Commissie Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten (VOP). Daarin wordt verdedigd dat er schriftuurlijke gronden zijn om de ambten van ouderling en predikant open te stellen voor zusters in de gemeente. Het rapport werd DKE toegezonden met het verzoek het te bestuderen en eventueel commentaar te leveren. Hoewel deputaten beseften dat een en ander niet rechtstreeks voortvloeit uit de opdracht van de GS, meenden zij toch te moeten reageren op de vraag van Nederlands-gereformeerde zijde. Werkgroep 2 van DKE kwam met een uitvoerige, door ds. H. ten Brinke geschreven beschouwing n.a.v. het rapport (*zie bijlage 3*). Daarin stelden wij, dat het rapport een belangrijke bijdrage kan leveren aan de bezinning op dit onderwerp. Zo zouden diverse uitspraken van Paulus meer contextbepaald kunnen zijn, dan in de gereformeerde traditie erkend is. Maar in onze reactie moesten we wel concluderen, dat het rapport een onvoldoende basis vormt voor de stelling dat de ambten van ouderling en predikant ook voor zusters kunnen worden opengesteld. Werkgroep 2 signaleerde met name een manco wat betreft de verwerking van Schriftgegevens uit Genesis 1-2 en te weinig aandacht voor de vraag in hoeverre uitspraken van Paulus, die dan misschien wel contextbepaald zijn, toch ook richtinggevend kunnen en moeten zijn voor onze context.

Binnen de kring van DKE bestond brede instemming met en waardering voor deze reactie. Deze werd dan ook aan de commissie VOP toegezonden, waarbij van de kant van deze commissie werd aangegeven dat ons commentaar zou worden doorgestuurd naar de Landelijke Vergadering. In een eerste reactie in de richting van DKE meldde de commissie VOP dat zij zich niet kon vinden in de conclusie van ons commentaar en verdedigde zij de inhoud van haar rapport.

Ds. Ten Brinke verwoordde het commentaar van DKE op het rapport op een bijeenkomst die op 14 februari 2004 werd belegd in Barneveld. De kerkenraad van de GKV Barneveld-Voorthuizen had het initiatief genomen tot een bezinningsbijeenkomst over de consequenties van dit rapport voor de (plaatselijke) samensprekingen. De vergadering werd ook bijgewoond door enkele leden van de commissie VOP.

Deputaten DKE kregen bijval voor de conclusie dat het rapport VOP belangrijke manco's vertoont. Tegelijk gaven verschillende sprekers steun aan het standpunt, dat de verschijning van dit rapport en een mogelijke aanvaarding daarvan op de Landelijke Vergadering niet zonder meer een beëindiging van de samensprekingen moet betekenen. Diverse afgevaardigden van kerkenraden stemden met ds. Ten Brinke in, dat het rapport ook een aanzet kan zijn voor een diepgaande bezinning binnen de GKV zelf.

5.4 De Landelijke Vergadering 2004

Op de Landelijke Vergadering 2004 van de Nederlands Gereformeerde Kerken kwamen op 23 april en 25 juni de contacten met onze kerken aan de orde. Op 23 april lag een rapport ter tafel met verslagen van de gesprekken die er waren met onze deputaten sedert 2001. In een begeleidend schrijven gaf de CCS aan dat DKE de weergave van de gesprekken wel wat summier en ook nivellerend vonden. Daarom waren aan het aanvankelijke verslag de notulen toegevoegd van onze twee gesprekken over de verkiezing. Helaas konden de afgevaardigden niet kennismaken van onze laatste ontmoeting, waar gesproken werd over het achterliggende probleem van de (ontbrekende) kerkelijke verantwoording en bespreking van afwijkingen van de belijdenis.

Tijdens deze zitting van de Landelijke Vergadering sprak de voorzitter van werkgroep 2, ds. H. ten Brinke, de vergadering toe. Hij memoreerde het toenemende aantal plaatselijke contacten tussen GKV en NGK. Wel maakte hij daarbij de kanttekening, dat het aantal plaatsen waar de contacten hebben geleid tot wederzijdse erkenning, beduidend lager is; dat aantal is de laatste jaren ook niet echt toegenomen. Waar het kon komen tot wederzijdse erkenning, heeft dat duidelijk te maken met het feit dat men elkaar gevonden heeft in een loyale binding aan de belijdenis van de kerk, inclusief de nodige ruimte, en de manier waarop je kerkelijk omgaat met eventuele vragen die kunnen rijzen ten aanzien van die belijdenis.

Ook stond ds. Ten Brinke stil bij het gevoerde gesprek over de uitverkiezing. Hij riep de NGK op een gesprek over zo'n onderwerp uit de belijdenis ook kerkelijk te voeren. Ds. Ten Brinke hield de vergadering voor dat veel ervan zal afhangen of wij samen in staat en bereid zijn om betekenisvolle stappen te zetten in de richting van eensgezindheid in de belijdende lofzegging op onze God.

De toespraak van ds. Ten Brinke is als *bijlage 4* bij dit rapport gevoegd.

Tijdens de bespreking bevestigde CCS-voorzitter ds. W. Smouter de wens van DKE, dat de Landelijke Vergadering een betekenisvol signaal zou afgeven op het punt van de binding aan de belijdenis. Een concreet voorstel daarvoor had de CCS zelf niet gedaan. Weliswaar kwamen vanuit de Landelijke Vergadering enkele suggesties voor het contact tussen NGK en GKV, maar naar onze indruk ontbrak het aan een betekenisvol signaal. In de vergadering werd een dergelijk initiatief daartoe ook niet genomen. Na afloop van de beraadslagingen werd in de wandelgangen nog doorgesproken over deze zaak tussen leden van DKE en CCS. Daarbij werd van onze kant het belang onderstreept van een inhoudelijke uitspraak door de Landelijke Vergadering over het kerkelijk verantwoorden van een verschil van inzicht over een onderwerp uit de belijdenis.

In de vervolgzitting van de Landelijke Vergadering, op 25 juni, kwam de CCS met nieuwe voorstellen. Bijna unaniem en zonder enige discussie daarover sprak de vergadering uit dat het goed is "er als kerken naar te streven, de bezinning en de discussie over vraagstukken van leer en leven ook een natuurlijke plek te geven op onze kerkelijke vergaderingen". Verder vindt de Landelijke Vergadering het wenselijk "ook samen met verwante kerken over deze en andere kerkelijke vraagstukken na te denken".

In haar overwegingen bij deze uitspraken zei de vergadering dat "het behoort tot het wezen van de kerk dat zij zich blijvend bezint op inhoud en de grenzen van de christelijke leer". Onze tijd, aldus de Landelijke Vergadering, vraagt enerzijds om

openheid en ruimte voor gesprek, maar aan de andere kant ook om waakzaamheid en attent zijn op waar het op aan komt. “Het nadenken en spreken over deze zaken hoort ook op kerkelijke vergaderingen een plaats te hebben.”

In zijn toelichting bij de voorstellen van de CCS had ds. C.T. de Groot gezegd, dat het een taak is, ook van kerken, om elkaar terecht te helpen (Gal. 6:1), en dat dit ook kan betekenen: elkaar terechtwijzen.

Speciaal ten aanzien van onze kerken sprak de vergadering uit dat het een goede zaak is „als plaatselijke kerken zich (blijven) inzetten voor meer samenwerking en eenheid met kerken van de GKV”. En “enige vorm van landelijk contact op deputatenniveau is daarbij wenselijk”. De CCS kreeg van de Landelijke Vergadering de opdracht “te onderzoeken of en hoe in samenwerking met DKE classicaal-regionale gesprekken kunnen worden geïnitieerd over concrete zaken van leer en leven die ons beide aangaan”.

De besluitvorming van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken over de regionale bezinning op de omgang met de belijdenis, over de contacten met de GKV en de voor de GKV relevante opdrachten aan de Commissie voor Contact en Samenspreking is als *bijlage 5* bij dit rapport gevoegd.

5.5 Evaluatie

5.5.1 DE GESPREKKEN OVER DE UITVERKIEZING

De twee uitvoerige gesprekken die wij hebben gevoerd naar aanleiding van passages in het boek van drs. H. de Jong ‘Van oud naar nieuw’ waren zonder meer broederlijk, opbouwend en ook verrassend. Broederlijk, omdat wij samen, ons verbonden wetend in Christus, op basis van het Woord van onze Here God elkaar probeerden te overtuigen en te bereiken. Opbouwend, omdat de gesprekken een positieve toonzetting hadden en het onderwerp vanuit de Schrift besproken en uitgediept werd. Verrassend, omdat wij meer eenstemmig waren dan wij tevoren verwacht hadden. De broeders van de CCS waren zeer positief over de wijze waarop met name prof. B. Kamphuis het gesprek over de belijdenis in het algemeen en over de verkiezing in het bijzonder voerde. En wij konden verheugd opmerken, dat ds. De Jong en de leden van de CCS op basis van Gods Woord wilden spreken over de zaak van de uitverkiezing. Daarbij was er minder afstand tot het belijden van de Dordtse Leerregels dan door ds. De Jong was gesteld in zijn boek en in interviews.

Dat betekende wel, dat wij een opmerkelijk verschil constateerden tussen bepaalde passages in het boek van ds. De Jong en zijn spreken tijdens onze ontmoetingen. In dat verband hebben wij het betreurd, dat de inhoud van zijn spreken slechts in beperkte kring heeft doorgelopen. Over de gesprekken die gevoerd zijn met CCS over de uitverkiezing zijn wij ronduit positief. Op de achtergrond van die gesprekken bleef wel de vraag hoe binnen de NGK wordt omgegaan met verschil van inzicht over en kritiek op de belijdenis. In volgende gespreksronden hopen wij hierover meer duidelijkheid te krijgen.

5.5.2 Binding aan de belijdenis

In het vervolggelukkig gesprek over de binding aan de belijdenis bleek het niet gemakkelijk elkaar te bereiken. Binnen de NGK acht men een bepaalde ruimte niet alleen wenselijk, maar ook noodzakelijk om in alle openheid over bepaalde onderwerpen te kunnen doorspreken.

Tegelijk werd van de zijde van de NGK wel erkend, dat het goed is om ook in kerkelijke kaders door te spreken over de inhoud van de christelijke leer. Wij hebben erop aangedrongen dat ook te concretiseren via een uitspraak van de Landelijke Vergadering. Met een dergelijke uitspraak zou een betekenisvol signaal in de richting van de GKV gegeven kunnen worden. In eerste instantie deed de CCS niet een dergelijk voorstel aan de Landelijke Vergadering, in tweede instantie wel (zie paragraaf 5.4).

De uitspraken die de Landelijke Vergadering nu op voorstel van de CCS en in grote eenstemmigheid heeft gedaan, vatten wij allereerst op als een positief signaal. Zeker,

er is nog altijd onduidelijkheid waar de grenzen liggen als het gaat om afwijkingen van de belijdenis. Maar er is, ten opzichte van het verleden, duidelijk sprake van nieuwe accenten. Daarbij denken we met name aan de uitspraak van de Landelijke Vergadering dat meningsverschillen over de christelijke leer nadrukkelijk aandacht dienen te krijgen op kerkelijke vergaderingen.

Juist daar lag voor ons een belangrijke moeite: dat grote thema's van de christelijke leer voluit en in kritische zin besproken kunnen worden in boek en blad, zonder dat kerkelijke vergaderingen zich daarover uitspreken. Daarbij kan kritiek op de belijdenis voluit geventileerd worden, zonder dat daarvoor een kerkelijke verantwoording wordt gezocht. Nu heeft de Landelijke Vergadering gesteld dat het tot het wezen van de kerk behoort dat zij zich blijvend bezint op inhoud en de grenzen van de christelijke leer. In dat verband worden ook de kerkelijke vergaderingen genoemd.

Hier ligt naar onze overtuiging een duidelijke opening voor verder gesprek. De Landelijke Vergadering heeft op een voor ons zeer aangelegen punt positief gesproken. Daarbij heeft zij zelf, op voorstel van de CCS, nadrukkelijk gekozen voor het gesprek op classicaal-regionaal niveau. Over de invulling van dat gesprek zouden wij met CCS verder willen doorspreken. Daarbij zou naar ons inzicht de rol van CCS en DKE groter kunnen zijn dan nu in uitspraken van de Landelijke Vergadering gesuggereerd wordt. Ook op landelijk niveau zullen wij moeten blijven spreken over de spanning die er is tussen enerzijds de binding aan de belijdenis en anderzijds het bespreken van vragen over de inhoud van de belijdenis.

In dat landelijke contact zou ook de verhouding tussen het kerkverband en plaatselijke ontwikkelingen op de agenda kunnen staan. De NGK benadrukken het belang van meer samenwerking tussen plaatselijke kerken. Elders in dit rapport is te lezen hoezeer dat onderwerp ook ons momenteel bezighoudt. Het is goed om daarin ook samen een weg te zoeken.

5.5.3. Vrouwelijke ouderlingen en predikanten

Uiteraard hebben wij met spanning afgewacht hoe de Landelijke Vergadering op het rapport Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten (VOP) zou reageren. Met spanning, niet alleen omdat het onderwerp van groot belang is, maar ook omdat ons deputaatschap een uitvoerige en grondige reactie had geschreven. De vraag was hoe men inhoudelijk over de zaak zou spreken en in hoeverre men bereid zou zijn dit onderwerp samen met de christelijke-gereformeerde broeders en ons te bespreken. In deze zaak hebben de Nederlands-gereformeerde broeders ons teleurgesteld. Allereerst doordat zij akkoord zijn gegaan met een rapport waarin niet duidelijk is hoe het gezag van de Bijbel functioneert. Op dat principiële punt zijn te veel vragen opengelaten om over de openstelling van de ambten voor vrouwen een verantwoorde beslissing te kunnen nemen.

In de tweede plaats hebben wij het betreurd dat de NGK deze zaak niet heeft besproken en overwogen in contact met ons en de CGK. Wel werd ons om een reactie gevraagd op het rapport-VOP, maar voor het overige is de NGK hier vooral een eigen weg gegaan. Naar onze mening was hier juist een goede mogelijkheid geweest om gezamenlijk hermeneutische vragen te doordenken waarmee wij allen worden geconfronteerd. Zo hadden wij in een belangrijke en actuele zaak iets voor elkaar kunnen betekenen in het doordenken van het Woord van God in verband met vragen van deze tijd.

Want ook voor onze kerken liggen hier vragen. Momenteel worden wij in onze oecumenische contacten in binnen- en buitenland, en zowel landelijk als plaatselijk, geconfronteerd met de vraag naar de positie van de zusters in de gemeente, in het bijzonder in verband met het ambt. Wij kunnen deze vragen niet ontlopen. In de afgelopen periode kwamen wij, op landelijk niveau, in ons contact met de NGK voor deze vragen te staan. En ook hoorden wij van verschillende plaatselijke kerken die in dezelfde situatie verkeerden. Daarom is het onze hoop dat binnen onze kerken een grondiger bezinning op gang komt met het oog op een bijbels gefundeerde positiebepaling in deze zaak.

5.6 Concept-besluiten

Wij leggen de synode de volgende concept-besluiten voor:

Besluit 1:

met dankbaarheid uit te spreken dat de ontmoeting tussen deputaten en de Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS) van de Nederlands Gereformeerde Kerken heeft geleid tot een zinvol gesprek, een gesprek waartoe de GS Zuidhorn 2002 had opgedragen, in de lijn van de vragen die de GS Berkel en Rodenrijs 1996 en Leusden 1999 aan de Nederlands Gereformeerde Kerken stelden, namelijk: 1. Waarin binden de Gereformeerde Kerken bóven Schrift en belijdenis, en bieden zij dus minder ruimte dan in een gereformeerde kerk verwacht mag worden? en 2. Hoe spreekt u elkaar aan op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en slaagt u erin door middel van onderlinge afspraken afwijkingen van de Schrift en de belijdenis te weerstaan?

Grond:

De bespreking van het onderwerp 'de uitverkiezing' heeft blijkens het rapport van deputaten gediend om het gesprek over de kerkelijke omgang met afwijkingen van de belijdenis verder te brengen.

Besluit 2:

Met dankbaarheid kennis te nemen van de uitspraak van de Landelijke Vergadering te Lelystad 2004 dat het goed is om als kerken ernaar te streven de bezinning en de discussie over vraagstukken van leer en leven een natuurlijke plek te geven op de kerkelijke vergaderingen.

Grond:

Dit besluit komt tegemoet aan de vraag van de Gereformeerde Kerken om duidelijk te maken hoe de Nederlands Gereformeerde Kerken elkaar aanspreken op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis, en op welke manier daaraan invulling gegeven wordt. Dat blijkt ook uit de volgende overwegingen achter de uitspraak van de Landelijke Vergadering:

- "Het behoort tot het wezen van de kerk dat zij zich blijvend bezint op inhoud en de grenzen van de christelijke leer."
- "Een tijd als de onze, een tijd van grote vragen en herbezinning, een tijd ook van vloeiende kerkelijke grenzen, vraagt aan de ene kant om openheid en ruimte voor gesprek, maar aan de andere kant ook om waakzaamheid en attent zijn op waar het op aan komt."

Besluit 3:

aan Deputaten Kerkelijke Eenheid de opdracht te geven:

- a. de Commissie voor Contact en Samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken uit te nodigen voor een ontmoeting en tijdens die ontmoeting het gesprek voort te zetten over de vraag: Hoe functioneert binnen de kerkgemeenschap de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en hoe worden op kerkelijke wijze de grenzen van de kritiek op de belijdenis bepaald?
- b. in de gesprekken over de binding aan Schrift en belijdenis ook te betrekken de uitspraken die de Landelijke Vergadering heeft gedaan over openstelling van de ambten voor zusters in de gemeente;
- c. in de gesprekken na te gaan hoe gezamenlijk gestalte kan worden gegeven aan het door de Nederlands Gereformeerde Kerken gewenste classicaal-regionale overleg over concrete zaken van leer en leven;
- d. van hun bevindingen aan de volgende generale synode rapport uit te brengen en dit rapport een half jaar tevoren aan de kerken tot te (laten) zenden.

Gronden:

1. de overwegingen en uitspraken van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken over de bezinning op en de discussie over vraagstukken van

leer en leven op kerkelijke vergaderingen bieden goede aanknopingspunten voor voortzetting van het gesprek;

2. de vragen die achtereenvolgende synodes van de Gereformeerde Kerken stelden over de binding aan Schrift en belijdenis zijn niet alle beantwoord en blijven derhalve een belangrijk onderwerp van voortgezet gesprek, voordat kan worden overgegaan tot herstel van de kerkelijke eenheid;

3. de uitspraken van de Landelijke Vergadering over de openstelling van de ambten voor zusters in de gemeente, alsmede de tamelijk geïsoleerde wijze waarop de Nederlands Gereformeerde Kerken zich op deze zaak hebben bezonnen, vragen om nadere bespreking;

4. de Nederlands Gereformeerde Kerken hebben besloten te onderzoeken of en hoe in samenwerking met DKE classicaal-regionale gesprekken kunnen worden geïnitieerd over concrete zaken van leer en leven die beide kerkgemeenschappen aangaan. Het is een goede gedachte om zaken van leer en leven ook op classicaal-regionaal niveau te bespreken. Zo kan een verbinding worden aangebracht tussen de diverse plaatselijke contacten en de landelijke gesprekken. Deputaten zullen moeten zorgdragen voor de afstemming tussen landelijk en plaatselijk.

6 CONTACTEN MET HET COGG

6.1 Besluiten GS Zuidhorn 2002.

De Generale Synode Zuidhorn nam inzake **Participatie in het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte** de volgende besluiten:

Besluit 1:

de te benoemen deputaten kerkelijke eenheid de opdracht te geven

- a. een gesprek aan te gaan met het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) met het oog op eventuele participatie in dat Contactorgaan;
- b. aan de volgende generale synode verslag uit te brengen van (de uitkomst van) dat gesprek.

Gronden:

1. de GS Leusden 1999 (zie Acta art. 85) gaf de deputaten opdracht
 - a. vanuit het oogpunt van kerkelijke eenheid landelijke ontwikkelingen in andere kerkgemeenschappen en groeperingen bij te houden, zo nodig nader te verkennen en daarop actief te reageren;
 - b. onderzoek te doen naar de mogelijkheden om te komen tot een overlegorgaan waarin gesprekspartners namens verschillende kerken en groeperingen van gereformeerde belijdenis elkaar ontmoeten om informatie over de geestelijke ontwikkelingen in elkaars gemeenschappen uit te wisselen en te bespreken;
2. het COGG is, nu de (synodaal) Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) daarin niet langer participeren, een orgaan dat mogelijkheden lijkt te bieden om opdracht a. uit te voeren, en een overlegorgaan waarbinnen de zaken kunnen plaatsvinden die worden genoemd in opdracht b.;
3. de volgende generale synode kan, op grond van het rapport van de deputaten, een beslissing nemen over het participeren in het COGG.

Besluit 2:

als doelen van de participatie in het COGG vast te stellen, dat de deelnemers

- elkaar bemoedigen en opscherpen om in onze tijd gereformeerd te zijn;
- op deze manier het onderling begrip en vertrouwen versterken, en zo
- voorkomen dat gereformeerde belijders verder uit elkaar groeien en
- zo mogelijk een basis leggen voor samensprekingen met het oog op kerkelijke eenheid.

Gronden:

1. de doelstelling moet in het kader staan van het zoeken van wegen tot kerkelijke eenheid en tegelijk ruimte laten om (in het kader van dat zoeken naar kerkelijke eenheid) ook te spreken over andere zaken dan 'kerkelijke eenheid';
2. het vaststellen van deze doelen maakt een evaluatie van een eventuele participatie aan het COGG mogelijk.

Besluit 3:

de te benoemen deputaten te machtigen om, wanneer het verloop van het gesprek met het COGG daartoe aanleiding geeft, tot aan de volgende generale synode als waarnemers namens de Gereformeerde Kerken in het COGG te participeren.

Grond:

deputaten kunnen zelf voorlopig beoordelen of de doelstelling, genoemd in besluit 2, inderdaad kan worden nagestreefd in het kader van het COGG. Wanneer dat zo is, is

het nuttig om als waarnemer te gaan participeren in het COGG, in afwachting van de definitieve besluitvorming van de volgende generale synode.

6.2 Werkzaamheden deputaten.

6.2.1 WERKGROEP COGG.

Deputaten hebben de opdrachten van de synode, vermeld in besluit 1, uitgevoerd en brengen daarvan rapport uit aan de GS Amersfoort 2005.

Bij de verdeling van de werkzaamheden heeft het deputaatschap de contacten met het COGG toegewezen aan werkgroep III, in eerste instantie bestaande uit de predikanten H. ten Brinke, A.J. Minnema en G. Zomer Jzn. Na de eerste aanloopfase met de oriënterende gesprekken heeft ten Brinke gevraagd hem van de taak in deze werkgroep te ontheffen.

6.2.2. GESPREKKEN.

Deputaten hebben in de eerste fase de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Namens DKE heeft werkgroep III op 11 december 2002 een gesprek gehad met het moderamen van het COGG. Van dit gesprek is rapport uitgebracht in de algemene vergadering van 22 januari 2003. Deze vergadering gaf op grond daarvan toestemming om 2 bestuursvergaderingen van het COGG bij te wonen en de landelijke conferentie in Putten.
- In de bestuursvergadering van 23 januari 2003 hebben deputaten zich gepresenteerd. Naar aanleiding van een paar artikelen in 'Kontekstueel' over het 'Henk Jasperse debat' is gesproken over de situatie van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).
- In de bestuursvergadering van 15 mei 2003 was – naast de nodige huishoudelijke zaken – het onderwerp: "Kerk en Israël", met een inleiding van C. Blenk. Het leverde een boeiende discussie op, waarbij ook de onderscheiden kerkelijke posities rond dit onderwerp helder werden
- Op 4 april 2003 woonde de werkgroep de landelijke conferentie van het COGG in Putten bij. Het thema van de conferentie was: "Waarden en normen." Uitgewerkt naar twee kanten:
 - a. Waarden en normen in de kerk en het leven van een christen. – Een referaat van prof. dr. G.C. den Hertog, hoogleraar aan de Theologische Hogeschool in Apeldoorn..
 - b. Waarden en normen in de samenleving en in de politiek. – Een referaat van mr. C.G. van der Staaij, lid van de Tweede Kamer voor de SGP.

Na deze eerste contacten had de werkgroep op 4 juni 2003 opnieuw een gezamenlijke vergadering met het moderamen van het COGG. In die vergadering zijn de eerste ervaringen van DKE binnen het COGG geëvalueerd. Positieve ervaringen en vraagpunten werden open besproken.

Als **positieve punten** werden genoemd:

- Er is inderdaad een ontmoeting, in de bestuursvergaderingen en op de conferentie. Ook als vrijgemaakten spreken we mensen, en horen we mensen (met elkaar) spreken en discussiëren, waarvan we de gesprekken tot nu toe voornamelijk via de pers volgden (dus op afstand, met als risico: weinig betrokkenheid en inleving).
- Er komen onderwerpen aan de orde die kerken en groepen van gereformeerde signatuur gezamenlijk raken (Kerk en Israël; waarden en normen).

Als **vraagpunten** werden besproken:

- Komt het gesprek, en de resultaten daarvan, verder dan degenen die bij de bijeenkomsten (bestuursvergaderingen van het COGG) aanwezig zijn? In hoeverre dringt wat daar gebeurt door tot de participerende kerken en groepen?
- In samenhang met het voorgaande punt: vergaderingen van het COGG heten bestuursvergaderingen'. Maar wat wordt er eigenlijk bestuurd, en hoe? Het lijkt gewoon een bijeenkomst (waarvan je er zoveel kunt beleggen en aflopen) waar een interessant onderwerp wordt besproken – waarna we weer naar huis gaan.
- Tot nu toe hebben we weinig meegemaakt dat er wordt gesproken over wat er binnen de verschillende kerken / groepen leeft, en welke ontwikkelingen er gaande zijn. Een goede uitzondering was onze 'vuurdoop' (het gesprek n.a.v. het Jasperse-debat). Maar het gaat niet over b.v.: hoe beleven de Gereformeerde Bond, de Confessionele Vereniging en het CGB, het SOW-proces? Wat is hun opstelling daarin?
- Kortom: de interactie tussen de deelnemende kerken / groepen is niet gestructureerd, en de interactie tussen het COGG en de achterban (de deelnemende kerken / groepen) lijkt grotendeels te ontbreken. Loopt het COGG daarmee niet het risico haar doel voorbij te schieten?
- Naar aanleiding van de conferentie van het Confessioneel Gereformeerd Beraad (CGB) met de Theologisch Universiteit Kampen (Broederweg): kan het COGG zich op dit punt verder ontwikkelen?

Naar aanleiding van deze punten merken deputaten het volgende op:

Terugkoppeling en interactie zijn een paar zwakke kanten die deputaten bij het COGG signaleren. Er is sprake van vrijblijvendheid, met daarbij een geringe terugkoppeling naar de achterban van de verschillende kerken en organisaties. Hoe relevant is een platform als dit? Welke plaats heeft het en kan het hebben in het kerkelijke leven in Nederland?

De vraag naar goede interactie tussen de deelnemende kerken / groeperingen binnen het COGG, vindt herkenning bij het bestuur. Men erkent dat de terugkoppeling naar de achterban een van de kwetsbare punten is. Officiële rapportage kan alleen plaatsvinden, wanneer je als kerk deelneemt. Bij modaliteitsorganisaties, die aanhaken is dat anders. Die hebben geen instructie voor wat betreft rapportage. Dat levert het gevaar van freewheelen op.

Men geeft terecht aan dat ontmoeting en uitwisseling belangrijk zijn. Het COGG is het enige, dat er op dit gebied (nog) is. Deputaten noteren dat toetreding van onze kerken belangrijk is voor de CGK en de NGK, die wel een officiële vertegenwoordiging hebben,.

Communicatie en publiciteit vanuit het COGG worden belangrijk gevonden. De vraag is: Hoe zet je het in plannen uit? Welke uitstraling hebben we? Het moet niet alleen een bedaagd studiegezelschap zijn.

Er is in het functioneren van het platform een opgaande lijn te zien, aldus de bestuursleden. "We zijn er nog niet, maar het is beter dan 10 jaar geleden." Er is duidelijke bereidheid om te werken aan de versterking van zwakke punten.

Die bereidheid stimuleert deputaten om van harte aan de gesprekken en beraadslagingen deel te nemen.

Er is over en weer herkenning van de liefde voor het Woord van God en de gereformeerde belijdenis. Het nadenken over het belang van deze confessie voor de kerk in de 21^e eeuw kan beslist gestimuleerd worden door er als gereformeerde belijders samen mee bezig te zijn. Om elkaar te bemoedigen en op te scherpen als kerken en deelnemende organisaties.

Betrokkenheid bij wat er gebeurt in andere kerken is belangrijk. In dat verband is het goed is dat wij (als GKV-waarnemers in het COGG) ons betrokken weten bij de worsteling van Gereformeerde belijders in de Nederlands Hervormde Kerk en in de Gereformeerde Kerken (synodaal) m.b.t. wel of niet meegaan in de PKN en de plaats

van gemeenten die gereformeerd willen zijn en blijven nu de PKN vanaf 1 mei 2004 een feit is.

Het is verder goed dat de kerken betrokken zijn bij de spanning in de Gereformeerde Gemeenten waar wordt gesproken en gestreden over fundamentele vragen betreffende het aanbod van de genade in de prediking. Die betrokkenheid kunnen we binnen het COGG laten blijken. En uiteraard op andere manieren: door gesprek en gebed.

6.2.3. WAARNEMERSCHAP.

Op grond van de positief verlopen gesprekken met het COGG genoemd onder 6.2.2. heeft de algemene vergadering van DKE van 17 september 2003 besloten *“tot aan de volgende generale synode als waarnemers namens de Gereformeerde Kerken in het COGG te participeren.”* (besluit 3 van GS Zuidhorn 2002). Dit besluit is aan het COGG meegedeeld en is daar met dankbaarheid en instemming ontvangen.

6.2.4 VERDERE WERKZAAMHEDEN.

Deputaten hebben na het besluit om tot aan de GS Amersfoort 2005 als waarnemer aan het COGG deel te nemen nog een aantal bestuursvergaderingen bijgewoond. Van het besprokene in die vergaderingen geven we een korte aanduiding.

- De vergadering van 30 oktober 2003 stond voor een groot deel in het teken van de bespreking van relevante zaken uit de deelnemende kerken en groeperingen. Gezien de datum kwamen o.a. het naderende fusiebesluit van de SOW-kerken en de plaats van de Gereformeerde Bond (GB) en het Confessioneel Gereformeerd Beraad (CGB) in dat geheel aan de orde. Duidelijk voelbaar waren de moeiten, die de gereformeerde belijders in deze organisaties hebben met de fusie van de drie kerken. Moeten we mee of niet?

Verder passeerden de revue de zgn. “nieuwe vrijmaking” in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en ook de spanningen en verschillen in ligging binnen de Gereformeerde Gemeenten. Vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerken werd in positieve zin melding gemaakt van de gesprekken met Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), de Gereformeerde Bond en Gereformeerde Gemeenten.

Afgesproken is om een dergelijke besprekingsronde een vaste plaats te geven op de agenda van de bestuursvergaderingen.

We hadden als deputaten dit punt ook aangedragen.

- In de vergadering van 22 januari 2004 was het hoofdonderwerp een presentatie van twee jongeren uit de gereformeerde gezindte over de verhouding jongeren en kerk. Verder is er aandacht gegeven aan de voorbereiding van het gesprek van een delegatie van het COGG met het triomoderamen van de SOW-kerken c.q. het moderamen van de PKN. Aan het moderamen van het COGG is gevraagd om in de zorgen rond het proces van de vorming van de PKN per open brief blijk te geven van meelevens, maar ook van de bezorgdheid over de verwijdering tussen en in de kerken, tussen ambtsbroeders in de kerken en hierbij aandacht te geven aan de zorgen die dit proces meebrengt voor gezinnen en voor de relatie van de jongeren met de kerk.
- De jaarlijkse conferentie van het COGG op 22 april 2004 stond in het teken van het veertigjarig bestaan van het platform. Het onderwerp van de conferentie was: “Gereformeerde Gezindte met het oog op de toekomst”. Ds. J.H. Velema, oud secretaris van het COGG, hield een referaat met als titel: “Lessen uit het verleden: 1964 – 2004.” En dr. P.J. Visser, hervormd predikant te 's Gravenhage, sprak over ‘De vitaliteit van het gereformeerde belijden.’
- In de vergadering van 12 mei 2004 is besloten om de referaten van de conferentie samen met een reactie van enkele studenten in brochurevorm uit te geven en te verspreiden onder studenten van verwante theologische opleidingen, aan synodeleden en er via kleine advertenties aandacht voor te vragen. Voor de bezinning op de toekomst, de betekenis, de plaats van het COGG worden de volgende zaken van belang geacht:

1. de verhouding van de plaatselijke gemeente en het landelijk verband / de synode over en weer;
2. van tien keer gereformeerd naar vijftien keer gereformeerd binnen 40 jaar: wat zijn daar de oorzaken van?
3. de verhouding gereformeerd - evangelisch vraagt om een nadere uitwerking (n.a.v. het referaat van dr. P.J. Visser).

Deze punten worden inhoudelijk besproken op de volgende vergadering en dienen ter voorbereiding van de conferentie in april 2005.

Ook kwamen in deze vergadering de moeiten in de kerken, waartoe de deelnemers aan het COGG behoren, weer aan de orde.

Het moderamen van het COGG heeft een inhoudelijk reactie geschreven op het rapport "Echtscheiding en hertrouwen?" van Deputaten Huwelijk en echtscheiding van de GKV en dat aan deze deputaten toegezonden.

6.3 Conclusie deputaten.

De GS Zuidhorn stelde als doelen van de participatie in het COGG vast,

"dat de deelnemers

- *elkaar bemoedigen en opscherpen om in onze tijd gereformeerd te zijn;*
- *op deze manier het onderling begrip en vertrouwen versterken, en zo*
- *voorkomen dat gereformeerde belijders verder uit elkaar groeien en*
- *zo mogelijk een basis leggen voor samensprekingen met het oog op kerkelijke eenheid."*

Deputaten leggen hiernaast het doel van het COGG zoals vermeld in artikel 2 van de Statuten van het COGG:

"Het COGG wenst te bevorderen, dat de deelnemende kerken of groeperingen met elkaar contact oefenen, opdat ze elkaar beter leren verstaan, elkaar aanspreken op de basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid en op deze wijze dichter tot elkaar komen."

Deputaten constateren dat de doelen die de GS Zuidhorn heeft aangegeven voor participatie in het COGG en de doelstelling van het COGG, vrijwel naadloos op elkaar aansluiten.

Deputaten herinneren eraan dat de synode bewust heeft gekozen voor een getrapte doelstelling. Dat betekent, dat niet alle doelstellingen (inclusief de vierde) bereikt behoeven te zijn, voordat we kunnen zeggen dat het zinvol is geweest om te participeren in het COGG

De ervaringen van deputaten in de periode van gesprek en van waarnemerschap hebben uitgewezen dat het inderdaad mogelijk is om binnen het COGG te werken aan de doelstellingen die Zuidhorn heeft geformuleerd. Wat betreft de eerste drie doelstellingen is dat ook gebeurd. We kunnen ook zeggen, dat daarmee een goed begin gemaakt is. De doelstellingen zijn immers geen eindtermen, die gehaald moeten worden. Ze geven een weg aan ook voor het vervolg van het deelnemen in dit platform. Deputaten concluderen daarom, dat de doelen die de GS Zuidhorn stelde haalbaar zijn binnen het kader van het COGG. Zij zien geen ruimte of plaats voor een vergelijkbaar platform of orgaan naast het COGG.

6.4. Concept-besluit.

Op basis van het hier gerapporteerde stellen DKE de synode voor te besluiten:

Besluit:

1. te gaan participeren in het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte op basis van de doelen die de GS Zuidhorn 2002 heeft vastgesteld;
2. aan DKE op te dragen uit hun midden enkele personen aan te wijzen die de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) vertegenwoordigen in het COGG;
3. de deelname in het COGG in de periode tot de volgende synode te evalueren en daarover te rapporteren aan de synode.

Gronden:

1. het is mogelijk om de doelen die de GS Zuidhorn stelde na te streven binnen het kader van het COGG;
2. participatie in het COGG past binnen de taakstelling van DKE. Het is daarom logisch dat de vertegenwoordiging in het COGG vanuit DKE bemand wordt, conform opdracht en mandaat van de synode.
3. participatie in het COGG dient voor elke synode geëvalueerd te worden. Op basis van rapportage door DKE besluit de synode tot deelname voor een volgende periode.

7. DE ALGEMENE OPDRACHTEN

7.1. Instructie

De Generale Synode van Zuidhorn gaf aan deputaten de volgende opdrachten:

1. om in goed contact met de plaatselijke kerken en de regio's de kerkelijke eenheid te bevorderen door:
 - a. de beschikbare en relevante informatie met betrekking tot de landelijke samensprekingen tijdig aan de kerken toe te zenden;
 - b. de ontwikkelingen in de plaatselijke samensprekingen te volgen;
 - c. zich nader te bezinnen op de verhouding tussen plaatselijke en landelijke samensprekingen in de praktijk;
 - d. plaatselijke kerken te stimuleren om aan het proces van kerkelijke eenheid actief bij te dragen;
 - e. op informatie uit de kerken te reageren wanneer daar gezien de uitspraken van de generale synoden reden voor is;
 - f. desgevraagd kerken te adviseren bij het werken aan kerkelijke eenheid;

- g. wanneer daar reden en ruimte voor is, één of meer bijeenkomsten te beleggen om het onder a-d genoemde nadere uitwerking te geven.
2. de kerken op te roepen om in de eredienst op de zondag van of na 31 oktober aandacht te geven aan voorbede voor de kerkelijke eenheid;
3. hun werk te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;
4. van hun werkzaamheden rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport minstens een half jaar voor het begin van die synode toe te sturen aan de kerken.

7.2. Algemeen

Sectie IV (plaatselijk/algemeen) had binnen het deputaatschap de taak zorg te dragen voor de uitvoering van bovengenoemde opdrachten.
De sectie vergaderde 6 keer.

7.3. Voorbeden in de kerken

Drie keer werden de kerken per digitale brief opgeroepen voorbede te doen voor kerkelijke eenheid in een eredienst op (of de eerste zondag na) Hervormingsdag. In de brieven werd informatie gegeven over stand van zaken met betrekking tot kerkelijke eenheid en werden gebedspunten aangedragen en toegelicht. Om hieraan ruime bekendheid te geven in de kerken werden deze brieven ook verzonden naar het Nederlands Dagblad, De Reformatie en de beide regionale kerkbladen.

Ter informatie werd ook een kopie van de brieven verzonden naar Deputaten voor de eenheid van de Gereformeerde belijders in Nederland van de Christelijke Gereformeerde Kerken en naar de Commissie voor Contact en Samenspreking van de Nederlands Gereformeerde Kerken.

7.4. Informatie naar de kerken

Behalve in de brieven aan de kerken met oproep tot voorbede (zie 7.3) werd ook informatie aan de kerken verstrekt in digitale nieuwsbrieven.

Op 1 maart 2003 zijn de kerken door middel van een digitale nieuwsbrief uitvoerig geïnformeerd over de besluiten van de Generale Synode van Zuidhorn m.b.t. kerkelijke eenheid, over de stand van zaken m.b.t. de landelijke samensprekingen en over het werk waar deputaten mee bezig zijn.

Tegelijkertijd werd een uitvoerig enquêteformulier meegezonden (zie 7.5).

Op 27 mei 2004 werd een brief naar de kerken verzonden met een samenvatting en een analyse van de uit de enquête verkregen gegevens. Ook hebben wij erin aangegeven wat wij met de gegevens hebben gedaan en op welke manier we ze verder nog gaan gebruiken.

In januari 2004 hebben wij een brief naar de kerken gezonden met een uitnodiging tot bijwoning van één van de drie regionale conferenties in maart 2004 (zie 7.7).

7.5. Informatie uit de kerken: de enquête

GS Zuidhorn verstrekke aan deputaten de opdracht om in goed contact met de plaatselijke kerken en regio's de kerkelijke eenheid te bevorderen.

Daarvoor is het noodzakelijk dat deputaten goed geïnformeerd zijn over plaatselijke ontwikkelingen. Daarom is in maart 2003 is een enquêteformulier naar alle kerken gezonden.

Op deze manier hebben we veel gegevens verkregen over plaatselijke kerkelijke contacten.

De resultaten zijn vermeld in de *bijlagen 6, 7 en 8*. In *bijlage 6* is ook aangegeven wat deputaten ermee hebben gedaan en wat ze er nog meer mee gaan doen.

7.6. Contacten met individuele plaatselijke kerken

Diverse plaatselijke kerken informeerden deputaten over de voortgang in de plaatselijke kerkelijke contacten en de knelpunten die zich daarbij voordeden. Ruim twintig kerken vroegen en kregen schriftelijk advies met betrekking tot plaatselijke contacten.

Daarbij ging het onder meer over de volgende zaken:

- Advisering met betrekking tot plaatselijke aanpak van kerkelijke contacten
- Contacten met CGK 's die onvoldoende vertrouwen hebben dat zaken als 'de toe-eigening van het heil' voldoende tot hun recht komen in de GKV.
- Contacten met CGK 's waarvan leden negatieve ervaringen hebben opgedaan met de plaatselijke GKV en haar cultuur.
- Moeite met samensprekingsregels die een fusie van plaatselijke kerken thans niet toelaten
- Moeite met samensprekingsregels die thans niet toelaten dat de contacten met een plaatselijke NGK worden uitgebouwd tot kanselruil en gezamenlijke diensten.
- Gezamenlijke catechese met CGK en NGK
- Toelating van gasten uit andere kerken aan het Heilig Avondmaal
- Vertegenwoordiging bij officiële gebeurtenissen in een plaatselijke kerk waarmee contacten zijn
- De verhouding tussen samenspreking en samenwerking
- Gemeentestichting
- Samenwerkingsgemeenten

Soms werden schriftelijke adviezen gegeven na mondeling overleg per telefoon of ter plekke met een delegatie van de kerkenraad.

Van zeven kerken ontvingen wij bericht over classicale goedkeuring van wezenlijke beleidsbeslissingen met betrekking tot een plaatselijke CGK of NGK.

Van enkele kerken ontvingen wij daarbij ook een 'gemeenschappelijke verklaring' en andere documenten. Waar nodig hebben wij daarop inhoudelijk gereageerd.

7.7. Bezinning op de verhouding plaatselijk-landelijk

Deputaten kregen de opdracht van GS Zuidhorn zich nader te bezinnen op de verhouding tussen plaatselijke en landelijke samensprekingen in de praktijk.

Gebleken is dat er in toenemende mate sprake is van spanning tussen plaatselijke en landelijke contacten en dat sommige plaatselijke kerken moeite hebben met de geldende regels voor plaatselijke samensprekingen.

Knelpunten kwamen onder meer aan de orde op een vergadering van afgevaardigden van kerken die plaatselijke contacten hebben met een NGK. Deze vergadering die georganiseerd was door de kerkenraad van de GKV te Barneveld-Voorthuizen, in overleg met deputaten, werd op 12 april 2003 gehouden te Barneveld.

Op deze vergadering werd ingrijpende kritiek geuit op de samensprekingsregels en ook op het besluit van GS Zuidhorn om de door de GS van Leusden geformuleerde uitzondering op regel 8 te schrappen.

Meerdere vrijgemaakte kerken die reeds ver gevorderd zijn in hun contacten met plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerken legden uit dat zij zich door deze synodale regel klem gezet voelen. De vraag werd gesteld: wanneer plaatselijke kerken elkaar vinden, mag het kerkverband dat dan tegenhouden?
Hoe ver kun je – als kerk die gereformeerd wil zijn en blijven – in samensprekingen e.d. gaan?

Een andere vraag die vanuit de praktijk van de plaatselijke samensprekingen opkomt is: moet een fusie van plaatselijke kerken altijd wachten op een landelijke fusie van kerkverbanden?

Volgens de thans geldende regels is dat wel zo.

Bij enkele vrijgemaakte kerken, die reeds ver gevorderd zijn in hun samensprekingen met de Christelijke Gereformeerde Kerk ter plaatse, rijst de vraag of hier geen verandering van regelgeving moet worden bepleit.

Immers, als twee plaatselijke kerken in hun samensprekingen zo ver zijn gevorderd dat ze helemaal klaar zijn voor een fusie tot één gemeente, terwijl een complete fusie van de twee kerkverbanden nog niet in zicht is, kun je niet om deze vraag heen. Dan sta je voor de principiële vraag of je dan nog langdurig de daadwerkelijke samensmelting tot één gemeente mag opschorten.

Dan ervaar je de spanning tussen plaatselijk en landelijk. Je wilt plaatselijk één gemeente vormen, maar je wilt niet graag de band met de zusterkerken kwijt raken. Is een samenwerkingsgemeente dan een aanvaardbare vorm? Maar is dat goed, feitelijk als één gemeente functioneren, maar formeel niet? Kun je als gemeente deel uitmaken van twee kerkverbanden? Stuit je dan niet op moeilijk oplosbare kerkrechtelijke problemen?

Moet je dan maar kiezen voor één van beide kerkverbanden?

Spanning doet zich eveneens voor in vergaande samenwerking tussen plaatselijke kerken, zoals in groot-Amsterdam. De plaatselijke vrijgemaakt-gereformeerde, christelijke gereformeerde en nederlands-gereformeerde kerken en ook twee nederlands-hervormde kerken zijn met het oog op deze samenwerking een partnerschap aangegaan. In de hoofdstad kunnen ze met de huidige regels voor samensprekingen moeilijk uit de voeten.

Deputaten hebben veel tijd besteed aan de bezinning op de verhouding plaatselijk-landelijk en de regels voor plaatselijke samensprekingen.

Op 17 september 2003 hebben deputaten overleg gevoerd over deze problematiek met prof.dr. M. te Velde, drs J.P. de Vries (beide deputaat kerkrecht), ds. W.J.M.

Vreugdenhil (betrokken bij de samenwerking in groot-Amsterdam) en br. F.H. Tijssen (namens de GKV Barneveld-Voorthuizen).

Daarbij werd ook gesproken over het doel van samensprekingen en kerkelijke eenheid. Is het doel van de plaatselijke en landelijke gesprekken altijd een complete fusie van kerken en

kerkverbanden? Of mag je hier onderscheiden?

Als er in een plaats een kleine Christelijke Gereformeerde Kerk (CGK) en een kleine Gereformeerde Kerk vrijgemaakt (GKV) is, ligt fusie als einddoel van de samensprekingen voor de hand.

Maar is fusie ook geboden in een plaats waar één grote CGK en één grote GKV is, of mag het dan blijven bij een federatie of zusterkerkrelatie?

En als er in een stad (Amersfoort) één Christelijke Gereformeerde Kerk is en er acht Gereformeerd-vrijgemaakte kerken zijn, moet je dan bij plaatselijke kerkelijke samensprekingen streven naar fusie, zodat de Christelijke Gereformeerden per stadsdeel over acht gefuseerde kerken worden verspreid?

Moet fusie altijd het einddoel van kerkelijke samensprekingen zijn? Of gaat het er vooral om dat je elkaars ambtsdragers erkent, gezamenlijke kerkdiensten kunt houden, gezamenlijk het Heilig Avondmaal kunt vieren en elkaars leden over en weer toelaat

aan het Heilig Avondmaal? En zou je mogen zeggen dat de manier waarop je vorm geeft aan kerkelijke eenheid, kan afhangen van de plaatselijke situatie?
Op de drie regionale conferenties in maart 2004 is ook uitvoerig van gedachten gewisseld over deze problematiek (zie 7.10).

7.8 Gewenste herziening van de regels voor plaatselijke samensprekingen

De bezinning over de verhouding tussen het plaatselijke en het landelijke proces van kerkelijke eenheid en over de regels voor plaatselijke contacten (zie 7.7) heeft geleid tot een voorstel van deputaten aan de Generale synode tot herziening van de thans geldende regels.

7.8.1 KADER VOOR PLAATSELIJKE CONTACTEN MET ANDERE KERKEN (VOORSTEL 1)

Deputaten stellen voor om het sinds 1996 bestaande "kader voor plaatselijke samensprekingen met kerken uit een ander kerkverband" te vervangen door het volgende "Kader voor plaatselijke contacten met andere kerken":

KADER VOOR PLAATSELIJKE CONTACTEN MET ANDERE KERKEN

- 1 Zowel de landelijke als de plaatselijke contacten worden gedreven door het verlangen van *onze Heiland*, verwoord tegenover zijn hemelse Vader: "dat zij allen één zijn, gelijk Gij, Vader, in Mij en Ik in U, dat ook zij in Ons zijn; opdat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt", Joh. 17:21.
De contacten richten zich daarbij op de belofte die Jezus Christus gaf in Joh. 10:16: "zij zullen naar mijn stem horen en het zal worden één kudde, één herder".
Vanuit deze gehoorzaamheid werken de kerken zowel landelijk als plaatselijk aan eenheid die confessioneel is verankerd en waar mogelijk zichtbaar vorm krijgt. Ze zullen bij eventuele contacten ook andere kerken aanspreken op deze Goddelijke roeping.
- 2 Bij de plaatselijke contacten wordt *de gemeente* vanaf het begin goed en regelmatig geïnformeerd. Waar mogelijk wordt ze ook daadwerkelijk bij de contactoefening betrokken.
Bij belangrijke beslissingen wordt de bewilliging van de gemeente gevraagd. De kerkenraad werkt aan voldoende eensgezindheid in de gemeente voordat hij verdere stappen onderneemt.
- 3 De volgende beleidsbeslissingen worden ter goedkeuring aan *de classis* voorgelegd:
 - het toelaten van elkaars predikanten tot de woordbediening in de wederzijdse kerken, met daarbij de mogelijkheid om gezamenlijk erediensten te beleggen;
 - het toelaten van elkaars leden aan het avondmaal, met daarbij de mogelijkheid om gezamenlijk avondmaal te vieren;
 - het samensmelten van beide gemeenten.
 De kerkenraad moet daarbij steeds aantonen dat de kerk waarmee men samenwerking zoekt, voldoende vertrouwen verdient volgens de kenmerken die art. 29 NGB noemt voor de ware kerk.
De classis ziet erop toe dat de plaatselijke kerk zich houdt aan de kerkordelijke afspraken die binnen het kerkverband zijn aanvaard. Wanneer zich een situatie voordoet die bij het maken van deze afspraken blijkbaar niet was voorzien, mag de kerkenraad er alleen van afwijken wanneer de classis oordeelt dat dit noodzakelijk en verantwoord is.
- 4 De kerkenraad vraagt voor alle onder 3 genoemde punten advies aan de deputaten van *de generale synode*. De deputaten zien erop toe dat de plaatselijke toenadering zich niet onnodig verwijdert van de landelijke ontwikkelingen rond de kerkelijke eenheid, maar deze zo veel mogelijk ondersteunt. De classis neemt goede nota van het advies van de deputaten, maar neemt in eigen verantwoordelijkheid een besluit.
- 5 Ook na verkregen instemming van de classis blijft *de kerkenraad* verantwoordelijk voor een heilige bediening van het Woord en de sacramenten, zodat geen wolven de schaapskooi van Christus kunnen binnendringen (Hand. 20:28-30).
- 6 Bij samenwerking rond Woord en sacrament vindt regelmatig overleg plaats met *de andere kerkenraad*. Beide kerkenraden respecteren elkaars tuchttoefening en ontvangen als regel geen lid van de andere kerk zonder toestemming van de betrokken kerkenraad.
- 7 Wanneer de andere kerk deel uitmaakt van een *kerkverband* dat gelet op de norm van art. 29 NGB fundamentele bezwaren oproept, mag de kerkenraad niet toelaten dat eventuele contacten schade toebrengen aan de gemeente van Christus als tempel van Gods Geest (I Kor. 3:17). De kerkenraad zal dergelijke bezwaren eerlijk aan de orde stellen en zo bevorderen dat beide gemeenten door de contactoefening worden opgescherpt in het onderscheiden van de geesten (I Joh. 4:1).

Toelichting:*Algehele herziening*

Behalve dat deputaten als opdracht meekregen om zich voortgaand te bezinnen op de verhouding tussen 'landelijk' en 'plaatselijk', is het deputaten ook bekend dat vanuit de kerken revisieverzoeken zijn ingediend met betrekking tot wat deze kerken ervaren als het grootste pijnpunt in het bestaande kader, namelijk de onmogelijkheid om met een plaatselijke NGK kanselruil e.d. aan te gaan zolang de generale synode over dit kerkverband als geheel nog geen positief oordeel heeft uitgesproken.

Het kader had op dit punt in 1999 al een 'uitzonderingsclausule' ontvangen, die echter in 2002 is teruggedraaid. Een aantal kerken pleit nu voor herstel van de uitzonderingsclausule. Deputaten menen echter dat daarmee geen begaanbare weg wordt aangegeven: terecht oordeelde de GS van Zuidhorn 2002 (Acta, art. 132, besluit 1, grond 1) dat de genoemde clausule strijdig was met de betrokken regel als geheel. En we voegen eraan toe: ook met het kader als geheel.

Wanneer we de gevoelde bezwaren toch serieus willen nemen, is het dan ook beter om het kader in zijn geheel te reviseren, zodat er een duidelijk en consistent beleid kan worden ontwikkeld.

'Contacten' i.p.v. 'samensprekingen'

De relatie met de CGK viel van meet af aan onder de noemer 'samensprekingen'. Toen vanaf 1993 een voorzichtige relatie werd gelegd met de NGK, werd hiervoor de term 'contacten' gebezigd. Tot op heden is dat zo gebleven.

Wanneer het kader slechts zou blijven spreken over 'samensprekingen', zou dat de indruk kunnen wekken dat andersoortige contacten hiermee buiten de regels vallen. Dat lijkt ons niet de bedoeling. Vandaar dat we kozen voor de algemene term 'contacten', waar alles onder begrepen is.

Geen indeling van kerken vooraf

Als alternatief voor deze terminologische aanpassing zou overwogen kunnen worden om afzonderlijke kaders op te stellen voor enerzijds 'samensprekingen' met kerken die als ware kerk van Christus konden worden aanvaard, en anderzijds meer vrijblijvende 'contacten' met kerken die (nog) niet als zodanig konden worden erkend. Deputaten hebben daar echter niet voor gekozen.

Kerkelijke contacten die zich richten op eenheid worden immers gekenmerkt door voortdurende ontwikkeling, die niet steeds planmatig zal verlopen. We voorzien daarom dat het indelen naar verschillende kaders meer complicaties oplevert dan dat het verheldering brengt.

De blijvende norm, toegespitst op actuele ontwikkelingen

Wel lijkt het ons mogelijk om een ander onderscheid aan te brengen. In het algemene kader zoeken we dan naar normen die blijvend van belang zijn, in diverse kerkelijke situaties; daarnaast worden voor bepaalde met name genoemde kerkgemeenschappen waarmee landelijk een zekere relatie bestaat, aanvullende regels gegeven, die slechts de stand van zaken op dat moment weergeven, en dus bij nieuwe ontwikkelingen gemakkelijk aangepast kunnen worden. Verderop in deze paragraaf zullen wij u in deze zin voorstellen doen met betrekking tot de CGK en de NGK.

De handreiking vervalt

In het kader en zijn uitwerking is geen plaats meer gegeven aan een 'handreiking', zoals die sinds 1993 bestond. De handreiking heeft vooral in de eerste jaren goede diensten verricht bij het gidsen van plaatselijke kerken op het relatief onbekende pad van de kerkelijke eenheid. Gaandeweg bleek echter ook dat het schema van de

handreiking niet in alle gevallen bruikbaar was. Steeds minder kerken laten zich er nog door leiden.

Handhaving nu zou daarom een verkeerd signaal zijn: alsof de kerken bij alle ruimte die ze krijgen voor een eigen beleid op het plaatselijk vlak, toch wel hetzelfde schema aan moeten houden. Terwijl de bedoeling juist tegengesteld is: het schema kan variëren, als de principiële uitgangspunten maar dezelfde blijven.

Zeven partijen

Het voorgestelde kader is opgebouwd rond de verschillende partijen die bij kerkelijke eenheid betrokken zijn, waarbij elke partij zijn eigen plaats, bevoegdheden, rechten, plichten of verantwoordelijkheden heeft.

We onderscheiden zeven van dergelijke partijen (wie wil, kan er nog meer noemen, maar deze lijken ons eerst voldoende): de kerkenraad van zowel de ene als de andere kerk, de gemeente, de classis, het landelijk kerkverband, het andere kerkverband, en vooral Gods eigen werk in Christus.

Ad 1: De verwijzing naar Gods werk in Christus

Het bestaande kader verplicht de plaatselijke kerken om niet vooruit te lopen op landelijke ontwikkelingen. Daarmee wordt onvoldoende in rekening gebracht dat er met plaatselijke kerken uit een ander kerkverband soms meer mogelijk is dan met dat kerkverband als geheel. Met name in de relatie met de NGK is dat het geval.

Wanneer we het kader op dit punt aanpassen, bestaat het gevaar van doorslaan naar de andere kant: de nadruk komt dan te liggen op de plaatselijke mogelijkheden, en het landelijk kerkverband heeft slechts te volgen.

We denken deze concurrentieverhouding tussen 'landelijk' en 'plaatselijk' te voorkomen door te starten bij het Hoofd van de kerk, Jezus Christus. Onze opdracht tot eenheid vloeit immers voort uit zijn gebed om eenheid (Joh. 17). En voortdurend blijven we afhankelijk van zijn koninklijke daden op dit punt: zijn belofte dat Hij de eenheid zal bewerken (Joh. 10) geeft ons de moed om de ander telkens weer op te zoeken.

Plaatselijke kerken mogen zich daarom niet eigenwijs of onafhankelijk gedragen: het gaat niet om een zorgvuldig gekoesterd privé-project, maar om het werk van Christus, dat breder is dan ons plaatselijk gebeuren ("Nog andere schapen heb Ik, die niet van deze stal zijn", Joh. 10:16). Afstemming met andere kerken, via het kerkverband, hoort er dus zeker bij. Ook dat is kerkelijke eenheid!

Aan de andere kant mag het kerkverband zich niet zo dirigistisch opstellen, dat alle beleidsvorming centraal wordt geregeld en plaatselijke kerken niet meer hebben te doen dan uitvoeren wat gezamenlijk is bedacht. De kerk wordt immers niet geregeerd door een driejaarlijkse vergadering, maar continu door Christus zelf. Hij geeft ambtsdragers aan de gemeente, mannen die vol zijn van de Heilige Geest en dus zeker bekwaam geacht mogen worden tot het ontwikkelen van een eigen beleid in de plaatselijke situatie.

Ad 1: Het doel van de samensprekingen

Het bestaande kader noemt als doelstelling van de lokale samensprekingen: "kerkelijke eenheid van de aan de samenspreking deelnemende gemeenten op basis van de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenisgeschriften, naar de regels van een gereformeerde kerkorde".

Het bezwaar van deze formulering is dat hij onvoldoende houvast biedt voor situaties waarin het genoemde doel niet direct kan worden bereikt. Te denken valt aan de relatie met de CGK, waarvoor de GS in 2002 een "federatief groeimodel" heeft aanvaard. Is dat model te beschouwen als verloochening van het eerder gestelde doel? Of is het eerder de erkenning dat onze mogelijkheden beperkt zijn, zodat we slechts kunnen volgen waar God wegen baant? Wij menen dat laatste, en hebben daarom een formulering ontworpen waarin dit beter tot uitdrukking komt.

Ad 1: De wederzijdse bereidheid tot gehoorzaamheid aan Gods Woord

Het bestaande kader zegt in regel 2 dat samenspreking pas mogelijk is wanneer alle deelnemende kerken de bereidheid uitspreken om "zich te onderwerpen aan alles wat van beide kanten overeenkomstig Gods Woord wordt aangewezen".

Sommige kerken zijn aanstonds tot zo'n verklaring bereid. Bij andere kerken stuit zo'n voorwaarde op problemen, hetzij omdat de betrokken kerk een open gesprek wenst, hetzij omdat de gereformeerde kerkenraad sterke twijfels heeft over de betrouwbaarheid van zo'n verklaring in dit geval.

Toch is in zulke situaties de mogelijkheid tot contactoefening niet uitgesloten. Daarbij is van belang dat de gereformeerde kerkenraad zelf bewijst te willen buigen voor Gods Woord. Dan kan hij met des te meer klem ook de andere kerk daarop aanspreken. Mocht die kerk zich tegen Gods Woord blijven verzetten, dan zullen de contacten beperkt moeten blijven; maar als er gaandeweg overeenstemming groeit, komt er een steeds sterkere basis voor kerkelijk samenleven.

Ad 2: De betrokkenheid van de gemeente

De regel bestond al dat de gemeente regelmatig moet worden geïnformeerd, en bij belangrijke beslissingen haar instemming moet geven.

Onze ervaring is dat dit beter tot zijn recht komt wanneer de gemeente ook daadwerkelijk bij de contactoefening wordt betrokken. Vandaar dat dit nu als aandachtspunt is toegevoegd.

Ad 3: De instemming van de classis

De classis is als 'meest nabije vorm van het kerkverband' geschikt om de juiste balans te bewaren tussen 'landelijk' en 'plaatselijk'.

Aan de ene kant staat de classis zo dicht bij de plaatselijke situatie, dat zij passende ondersteuning kan geven aan het daar ontwikkelde beleid.

Aan de andere kant mag worden verwacht dat de classis door de veelheid van raadgevers ook in staat is om de plaatselijke ontwikkelingen kritisch te bezien, en te vergelijken met wat daarover landelijk is afgesproken.

Onder de huidige regels moet over het verloop van de samensprekingen regelmatig aan de classis worden gerapporteerd. Om de classis niet onnodig te belasten denken wij dat het voldoende is wanneer deze informatievoorziening alleen verplicht wordt gesteld in het geval dat er van de classis een uitspraak wordt verwacht.

Ad 3: De functie van de erkenning als ware kerk

In het huidige kader is de wederzijdse erkenning een zelfstandige beleidsbeslissing, die naast en eventueel los van het besluit tot kanselruil of gemeenschappelijke avondmaalsviering aan de classis moet worden voorgelegd.

Dat kan dus ook betekenen dat een wederzijdse erkenning die met instemming van de classis is uitgesproken, een verklaring blijft van woorden alleen: aan de feitelijke situatie verandert niets. Tegen de achtergrond van art. 29 NGB lijkt ons dat echter niet juist. De beoordeling van de kerken op hun echtheid komt daar immers voort uit de eerder geformuleerde eis tot het daadwerkelijk zoeken van eenheid (art. 28 NGB).

We stellen daarom voor dat de classis pas om instemming wordt gevraagd wanneer die daden op het programma staan. Het staat kerken vrij om in hun contactoefening te verklaren dat men elkaar wederzijds waardeert als ware kerk van Christus; instemming van de classis is daarvoor niet nodig. Maar wanneer kerken willen komen tot kanselruil, gemeenschappelijke avondmaalsviering of zelfs samensmelting, moeten ze aantonen dat deze daden verantwoord zijn vanuit de criteria die in art. 29 NGB worden opgesomd. Een kerk kan zich dus ook niet verschuilen achter een vroegere verklaring van erkenning; zij moet aantonen dat de kerk met wie men nu samenwerking zoekt, op dit moment haar trouw aan Christus bewijst, speciaal op de punten waarin die samenwerking nu vorm zal krijgen.

Naar onze indruk komt zo sterker tot uiting dat het ware kerk van Christus zijn geen status is, maar een blijvende opdracht tot daadwerkelijke gehoorzaamheid.

Ad 3: De mogelijkheid tot samensmelting

Het bestaande kader bepaalt dat plaatselijke kerken alleen kunnen samensmelten, wanneer ook de beide kerkverbanden tot fusie hebben besloten.

Dat laatste lijkt op dit moment niet reëel, niet met NGK en niet met CGK; het is daarom de vraag of ook het eerste onder geen beding kan worden toegestaan.

Deputaten hebben het voornemen om de mogelijkheden daartoe nader te bestuderen, dit in overleg met gemeenten die de wens tot plaatselijke samensmelting duidelijk hebben uitgesproken.

In ieder geval lijkt het ons helder dat, mocht het ooit tot plaatselijke fusie kunnen komen, deze de instemming van de classis behoeft.

Ad 3: Onvoorziene situaties

Kerkelijke contactoefening is een veelkleurig gebeuren. We kunnen daarom niet uitsluiten dat zich plaatselijk een situatie voordoet die bij het opstellen van de landelijke regels niet was voorzien, en waarin deze landelijke regelgeving ook niet blijkt te werken zoals bedoeld.

Het is echter niet wijs om de plaatselijke kerken de vrijheid te geven om in zo'n geval de landelijke afspraken naast zich neer te leggen. Dat zou het onderlinge vertrouwen binnen het kerkverband ernstig schaden. Wel moet een kerkenraad de ruimte krijgen om de moeite die men eventueel ervaart, aan de classis voor te leggen. Wanneer ook de classis van oordeel is dat het naleven van de landelijke regel op dit punt geen vrucht maar slechts schade zou brengen, en dat er geen tijd is om te wachten op aanpassing van de regel, kan zij de kerkenraad toestemming geven om daar in dit geval van af te wijken.

Uiteraard blijft dan nog wel de verplichting bestaan om het kerkverband te attenderen op het gebleken knelpunt, zodat de kerken hun afspraken gezamenlijk kunnen bijstellen.

Ad 4: Geen deputaten van de particuliere, maar van de generale synode

Momenteel laat de classis zich in haar besluiten bijstaan door de deputaten van de particuliere synode, terwijl het resultaat achteraf wordt doorgegeven aan de generale deputaten voor kerkelijke eenheid.

Wanneer de plaatselijke kerken echter meer armslag krijgen voor een eigen beleid, lijkt het ons beter wanneer de deputaten van de generale synode niet pas achteraf worden geïnformeerd, maar al vooraf gelegenheid krijgen om zich uit te spreken. Daarmee wordt de coördinatie tussen 'landelijk' en 'plaatselijk' verbeterd. Om te voorkomen dat dit doorslaat naar centraal dirigisme, is geregeld dat de generale deputaten wel advies uitbrengen, maar dat de classis beslist. Het is daarom ook niet nodig dat de deputaten in de classisvergadering aanwezig zijn; zij hebben hun werk vooraf al gedaan.

Uiteraard kan de classis hen wel verzoeken om hun advies persoonlijk te komen toelichten, maar zij hebben geen beslissende stem in de vergadering.

Het bovendien uitnodigen van de deputaten van de particuliere synode lijkt ons daarmee niet meer nodig; de besluitvorming wordt er gecompliceerder door, terwijl aan de doelstelling van hun medewerking (betrokkenheid van het ruimere kerkverband, beoordeling vanaf grotere afstand) al is voldaan door het advies van de generale deputaten.

Ad 5: De verantwoordelijkheid van de kerkenraad

Meer ruimte voor de plaatselijke kerk betekent ook een grotere verantwoordelijkheid voor de plaatselijke kerkenraad. Kerkelijke eenheid mag immers niet ontaarden in zogenaamd oecumenische experimenten, waarbij opeens alles kan, maar de gemeente wordt verstrooid. De kerkenraad blijft verantwoording schuldig aan de Heer van de kerk, om de gemeente te bewaren bij de trouw aan Gods verbond. Kanselruil mag niet betekenen dat het toezicht op de prediking wordt uitgehold, maar moet er eerder voor zorgen dat de preekbespreking nieuwe impulsen krijgt.

Avondmaalsgemeenschap is niet bedoeld om zondaren de gelegenheid te geven dat ze er stiekem tussendoor kunnen glijpen, maar moet juist aanleiding zijn om elkaar over en weer wakker te houden op het gebied van de kerkelijke tucht.

Dit lijkt ons een van de belangrijkste winstpunten van het voorgestelde kader: het benadrukken van de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerk, die door het kerkverband wel kan worden ondersteund, maar nooit kan worden overgenomen. Plaatselijke eenheid alleen "omdat de synode het zegt" is niet minder schadelijk dan plaatselijke eenheid die zich van synodebesluiten niets aantrekt.

Ad 6: Samenwerking zonder sluipwegen

Het bestaande kader koppelt wederzijdse erkenning aan enkele toezeggingen, zoals het 'niet schieten onder elkaars duiven': als iemand wil overgaan van de ene naar de andere gemeente moeten beide kerkenraden daarmee instemmen, en wie in de ene gemeente is afgehouden van het avondmaal zal ook in de andere gemeente niet worden toegelaten.

Deze fatsoensregels worden in het nieuwe voorstel gehandhaafd, maar nu gekoppeld aan de daadwerkelijke samenwerking. Ook zijn ze wat omzichtiger geformuleerd, om ruimte te houden voor de eigen verantwoordelijkheid van de kerkenraad ten opzichte van de grote Herder der schapen: wanneer iemand uit zijn kudde door de ene kerkenraad in de steek wordt gelaten, mag de andere kerkenraad niet bij voorbaat verhinderd zijn om hem op te vangen.

Ad 7: Reserve ten opzichte van het andere kerkverband

Het bestaande kader regelt ook dat bij wederzijdse erkenning van beide kerken gevraagd moet worden om zich in eigen kerkverband in te zetten voor landelijke eenwording.

Ook "zal de plaats in het kerkverband ter discussie worden gesteld", als blijkt dat een kerkverband de weg naar de eenheid blokkeert.

Naar onze indruk is het blikveld van deze regels te smal gekozen.

Wanneer het bijvoorbeeld gaat om de NGK, zien we meer mogelijkheden voor plaatselijke samenwerking dan voor landelijke eenwording. Zij zouden ons dus kunnen verwijten dat we onze eigen regels niet serieus nemen (plaatselijk komen we immers wel tot overeenstemming, maar landelijk houden we afstand) en dat wij het dus zijn die de eenheid blokkeren. Wij van onze kant zouden daarop kunnen antwoorden dat de blokkade aan hun kant ligt: als zij landelijk even duidelijk spreken als plaatselijk wel gebeurt, kunnen we samen verder. Maar het mag duidelijk zijn dat zo'n discussie weinig oplevert. Beter kan er zowel landelijk als plaatselijk inhoudelijk gesproken worden over de verschillen die er zijn, en hoe zwaar die bij het licht van Gods woord beoordeeld moeten worden.

Ook ten aanzien van de CGK zijn de huidige regels niet goed toepasbaar. Hun kerkverband heeft het "federatieve groeimodel" bijvoorbeeld nog niet voor toepassing aanvaard. Moeten we daarom elke plaatselijke CGK oproepen om zich te bezinnen op haar plaats in dit kerkverband? Naar onze indruk zou dat getuigen van een gebrek aan wijsheid en invoelingsvermogen.

Dat wil niet zeggen dat het kerkverband er niet toe doet. Terecht heeft de GS van Zuidhorn 2002 opgemerkt dat een plaatselijke kerk mee verantwoordelijkheid draagt voor de besluiten van het eigen kerkverband (Acta, art. 132, besluit 1, grond 2) en dat de landelijke besluitvorming plaatselijk doorwerkt.

Eerlijke contactoefening houdt daar rekening mee en zal het ook in de gesprekken aan de orde stellen. In het nieuw voorgestelde kader wordt daar afzonderlijk aandacht voor gevraagd.

Toespitsing op CGK en NGK

Met CGK en NGK wordt landelijk structureel overleg gevoerd, en zelfs meer dan dat. De voortgang van deze landelijke contacten mag worden vertaald naar het plaatselijk vlak. We stellen u dat voor als volgt:

Voor wat betreft de CGK:

- 1 Uitgangspunt is het al eerder aanvaarde "federatieve groeimodel" (Acta GS Zuidhorn 2002, art. 125, besluit 3):
 - a. dat in principe voor alle plaatselijke kerken de mogelijkheid openligt voor kanselruil met de plaatselijke kerken uit het andere kerkverband dat deel neemt aan het federatieve groeimodel;
 - b. dat eveneens in principe de mogelijkheid geopend is elkaars ongecensureerde belijdende leden tot de viering van het Heilig Avondmaal toe te laten;
 - c. dat de plaatselijke kerken over en weer elkaars tuchttoefening erkennen en geen leden van elkaar accepteren zonder wederzijds goedvinden;
 - d. dat de plaatselijke kerken van beide kerkverbanden over en weer, voorzover dit nog niet gebeurt of gebeurd is, worden opgewekt om met elkaar in contact te treden met het doel activiteiten te ontplooien om naar elkaar toe te groeien, waarbij het zoeken naar en het beleven van de geestelijke eenheid voorop dient te gaan.
- 2 Het onder 1a en 1b genoemde houdt tevens de mogelijkheid in tot gezamenlijke erediensten en gezamenlijke avondmaalsviering.
- 3 De kerk die dit model plaatselijk wil effectueren, meldt zich bij de classis, die haar goedkeuring verleent op basis van rapportage door de kerkvisitatoren.
- 4 Wanneer het slechts gaat om de punten van het federatieve groeimodel, is nadere advisering door de generale deputaten wel mogelijk, maar niet noodzakelijk.

Voor wat betreft de NGK:

- 1 Kanselruil, gezamenlijke kerkdiensten en avondmaalsgemeenschap zijn alleen mogelijk wanneer de betrokken predikanten door middel van hun handtekening instemming hebben betuigd met de leer van de Drie Formulieren van Eenheid.
- 2 Een overeenkomst tot kanselruil e.d. beperkt zich tot bepaalde, met name genoemde predikanten. Dit kan ook een predikant zijn uit een andere dan de plaatselijke NGK, namelijk als hij door de GKV van zijn eigen woonplaats al op de kansel is aanvaard.

Toelichting:

Punt 2 bij de CGK wil slechts expliciteren wat naar onze mening in de besluittekst rond het 'federatieve groeimodel' al opgesloten lag.

Punt 3 is resultaat van overleg met de deputaten van de CGK; zij willen binnen hun eigen kerkverband eenzelfde procedure voorstellen.

De uitkomsten van de in 2004 te houden generale synode van de CGK kunnen overigens nog invloed hebben op de voorstellen met betrekking tot dit kerkverband. Eventueel zal hierover aanvullend worden gerapporteerd.

Met de NGK groeit er landelijk wel overeenstemming, maar tot op heden is het moeilijk om die overeenstemming te vertalen in concrete afspraken, met name als het gaat over de binding aan de belijdenis.

Op plaatselijk vlak is die helderheid soms wel te verkrijgen. Het beleid rond kanselruil e.d. kan daarop worden ingericht: de samenwerking beperkt zich tot een welomschreven kring.

Verschil van mening binnen het deputaatschap

Bovenstaande voorstellen worden niet door alle deputaten gedragen. Drie van hen hebben de volgende bezwaren:

- de koerswijziging ten opzichte van eerdere synodes is te groot;
- de meerdere ruimte voor plaatselijke beleidsvorming werkt independentisme in de hand;
- de medeverantwoordelijkheid van een plaatselijke kerk voor de besluiten van het kerkverband wordt te weinig in rekening gebracht

Dit betekent dat zij in de voorstellen die hierboven zijn geformuleerd tenminste de volgende wijzigingen aangebracht zouden willen zien:

- 1 in het algemene kader zou de bepaling opgenomen moeten worden dat de onder punt 3 genoemde samenwerking (kanselruil, avondmaalsgemeenschap, samensmelting) alleen wordt aangegaan met kerken uit een kerkverband waarvoor de generale synode dit heeft toegelaten.
- 2 ten aanzien van de NGK zouden de mogelijkheden tot samenwerking beperkt moeten blijven tot kanselruil.

In de bespreking hierover kwamen de deputaten echter eensluidend tot de overtuiging dat met name een wijziging als onder 1 genoemd de teneur van het voorstel als geheel zou aantasten. Immers, als het nieuwe voorstel meer nadruk wil leggen op de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerkenraad en daar de ruimte voor biedt, is het inconsequent om die bewegingsvrijheid van de plaatselijke kerken toch weer te beperken tot de mogelijkheden die door de generale synode zijn voorzien. De bezwaarde deputaten geven daarom ook zelf de voorkeur aan een tekst die in zijn geheel anders is getoonzet, met meer nadruk op de betekenis van het landelijk kerkverband. Ze hebben daartoe een eigen voorstel ontworpen, dat hieronder sub 7.8.2 als bijlage is opgenomen.

Ook zijn deputaten gezamenlijk van mening dat deze zaak niet nog drie jaar kan blijven liggen. De ontwikkelingen die op het plaatselijk vlak gaande zijn, vragen om een duidelijke stellingname van de generale synode. Wanneer deputaten vanwege hun interne discussie slechts zouden voorstellen om te besluiten tot voortgaande studie, zouden de kerken zich terecht in de steek gelaten voelen. Beter is het wanneer de vergadering van de kerken nu zelf haar keuze maakt.

7.8.2. BIJLAGE: KADER VOOR PLAATSELIJKE SAMENSPREKINGEN EN CONTACTEN MET ANDERE KERKEN (VOORSTEL 2)

De deputaten Groenenberg, Van Houdt en Zomer stellen voor om het sinds 1996 bestaande "kader voor plaatselijke samensprekingen met kerken uit een ander kerkverband" te vervangen door het volgende "Kader voor plaatselijke samensprekingen en contacten met andere kerken":

KADER VOOR PLAATSELIJKE SAMENSPREKINGEN EN CONTACTEN MET ANDERE KERKEN

A. Algemeen

1. Zowel de landelijke als de plaatselijke *samensprekingen* en *contacten* worden gedreven door het verlangen van onze Heiland, verwoord tegenover zijn hemelse Vader: '...opdat zij allen één zijn, gelijk Gij, Vader, in Mij en Ik in U, dat ook zij in Ons zijn; opdat de wereld gelove dat Gij Mij gezonden hebt'. Joh. 17,21. De *samensprekingen* en *contacten* richten zich op de belofte die Jezus Christus gaf in Joh. 10,16: '...zij zullen naar mijn stem horen en het zal worden één kudde, één herder'.
2. Het uiteindelijke doel van plaatselijke *samensprekingen* met kerken uit een ander kerkverband is kerkelijke eenheid van de aan de samensprekingen deelnemende gemeenten op basis van de heilige Schrift en in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenisgeschriften, naar de regels van een gereformeerde kerkorde. Is dit doel (nog) niet haalbaar, dat kunnen *contacten* worden onderhouden tussen kerken uit verschillende kerkverbanden om te overleggen over eventueel gezamenlijke activiteiten.

3. Bij plaatselijke *samensprekingen* en *contacten* verklaren de deelnemende kerken zich bereid tot gehoorzaamheid aan alles wat vanuit Gods Woord als roeping voor de kerken wordt aangewezen.
 4. Bij plaatselijke *samensprekingen* en *contacten* wordt de gemeente vanaf het begin goed en regelmatig geïnformeerd. Bij belangrijke beslissingen wordt de bewilling van de gemeente gevraagd. De kerkenraad beoordeelt of er in de gemeente voldoende eenparigheid is om verdere stappen te ondernemen.
 5. De kerkenraad houdt de classis op de hoogte van alle ontwikkelingen.
- B. Samensprekingen tussen plaatselijke kerken waarvan de landelijke vergaderingen wederzijds hebben uitgesproken dat ze staan of willen staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenisgeschriften.
(momenteel de Christelijke Gereformeerde Kerken)
1. Het door de synode van Zuidhorn 2002 aanvaarde *federatief groeimodel* is uitgangspunt. Bij uitbreiding van dit groeimodel door een generale synode geldt die uitbreiding als behorend bij dit kader.
 2. Het *federatief groeimodel* bevat de volgende elementen:
 - a. In principe ligt voor alle plaatselijke kerken de mogelijkheid open voor kanselruil met een plaatselijke kerk uit het andere kerkverband dat deel neemt aan het federatieve groeimodel.
 - b. In principe is de mogelijkheid open elkaars ongecensureerde belijdende leden toe te laten tot de viering van het avondmaal.
 - c. Over en weer erkennen de plaatselijke kerken elkaars tuchttoefening en laten geen leden van elkaar toe zonder wederzijds goedvinden.
 - d. De plaatselijke kerken van beide kerkverbanden worden over en weer opgewekt, voor zover dit nog niet gebeurt of gebeurd is, om met elkaar in contact te treden met het doel activiteiten te ontplooiën om naar elkaar toe te groeien, waarbij het zoeken naar en het beleven van geestelijke eenheid voorop dient te gaan.
 3. Het onder 2. genoemde impliceert het houden van gezamenlijke kerkdiensten en avondmaalsdiensten.
 4. Het onder 2 genoemde kan door een plaatselijke kerk worden ingevoerd, indien de classis –op basis van rapportage van de kerkvisitatoren– haar goedkeuring heeft gegeven.
 5. Kerken doen er goed aan afspraken te maken over contact en ontmoeting tussen de leden van beide gemeenten.
 6. Plaatselijke gemeenten kunnen komen tot de vorming van een samenwerkingsgemeente overeenkomstig een nader vast te stellen kerkrechtelijke regeling.
- C. Samenspreking tussen plaatselijke kerken waarvan de landelijke vergaderingen niet hebben uitgesproken dat ze kerken van Christus zijn (kerken naar art. 29 NGB), maar waarmee landelijk wel gesprekken zijn.
(momenteel de Nederlands Gereformeerde Kerken)
1. Wezenlijke beleidsbeslissingen kunnen alleen onder goedkeuring van de classis worden genomen. De classis zal zich daarbij laten adviseren door de deputaten ad art. 49 KO van de particuliere synode.
 2. Onder wezenlijke beleidsbeslissingen worden in elk geval gerekend:
 - het wederzijds erkennen als ware kerk
 - het besluit tot kanselruil van de plaatselijke predikanten.
 3. Het wederzijds erkennen als ware kerk kan alleen indien beide kerken toezeggen:
 1. zich in eigen kerkverband in te zetten voor landelijke eenwording
 2. geen leden van elkaar te accepteren zonder wederzijds goedvinden
 3. eventuele censuur over te nemen.
 4. Zolang landelijk nog geen nadere samenspreking plaatsvindt, draagt de plaatselijke samenspreking een voorlopig karakter; ook kan niet overgegaan worden tot het vormen van een samenwerkingsgemeente.

5. Zolang er nog geen wezenlijke beleidsbeslissing is genomen, maken de samensprekende kerkenraden afspraken over de wijze waarop het contact tussen de kerkenraden en gemeente gestalte krijgt.
 6. Voor de samensprekingen worden de volgende *Handreikingen* gedaan:
 1. De eerste fase van samensprekingen is een verkennende. Hierbij geven de kerken aandacht aan wat de kerken met elkaar verbindt en wat hen van elkaar scheidt. Overeenstemming zal dankbaar worden genoteerd; eventuele confessionele en kerkrechtelijke verschillen zullen eerlijk en duidelijk ter sprake komen met het doel er alles aan te doen dat de verschillen op Schriftuurlijke en kerkrechtelijk verantwoorde manier worden weggenomen of overbrugd. Het is zaak van kerkelijke wijsheid factoren als onderlinge verschillen in kerkelijke cultuur en voor het heden wezenlijke punten uit het verleden bij de samensprekingen in de eerste fase open onder ogen te zien, opdat deze niet-kerkscheidende factoren onderhuids de samensprekingen niet negatief beïnvloeden.
 2. Als de eerste fase van samenspreking positief is verlopen wordt die afgesloten met een gezamenlijke verklaring die kan dienen op de classis. In die verklaring spreken de samensprekende kerken uit dat ze, op grond van de Schrift en de gereformeerde belijdenisgeschriften, elkaar ter plaatse erkennen als ware kerken van Jezus Christus en elkaar daarom beloven en verplichten alles in het werk te stellen om te komen tot verdere kerkelijke eenwording. De kerken zullen elkaar in dit verband beloven haar meerdere vergaderingen voorstellen te doen om ook voor haar deel te gaan werken aan verdere kerkelijke eenwording. Wanneer de eerste fase van samensprekingen niet met positief resultaat kan worden afgesloten zullen in een afrondende gezamenlijke verklaring de verschilpunten die verdergaande samenspreking voorshands in de weg staan geformuleerd worden. In die verklaring zal tevens worden aangegeven of op bepaalde punten kan worden samengewerkt (zie D).
 3. Wanneer plaatselijke kerken uit verschillende kerkgenootschappen zijn gekomen tot een wederzijdse erkenning als kerken van Jezus Christus, kan worden overgegaan tot een volgende fase: die van ontmoeting en contact. Hiertoe zullen de kerken die elkaar erkend hebben een beleidsplan opstellen met daarin omschreven vormen van nadere kennismaking en contact. Vervolgens kunnen afspraken worden gemaakt over periodieke kerkenraadsontmoetingen, gecombineerde gemeente-bijeenkomsten en/of gezamenlijke Bijbelstudie. Het zou goed zijn om dit beleidsplan als bijlage bij de onder punt 2 genoemde verklaring te voegen. Voorts zal in gezamenlijk gebed concreet aan de Here worden voorgelegd wat de kerkelijke eenwording nog in de weg staat. Tevens zullen concrete afspraken worden gemaakt over de wijze waarop beide kerken de zaak van de kerkelijke eenheid bij hun meerdere vergaderingen aan de orde zullen stellen.
- D. Kerkelijke contacten tussen plaatselijke kerken waarmee landelijk niet direct gesproken wordt of plaatselijke kerken waarmee landelijk wel gesprekken gevoerd worden, maar waarvan plaatselijk niet kon worden uitgesproken dat het om een ware kerk van Jezus Christus gaat. (zie categorie C, *Handreiking 2*)
1. Plaatselijke kerken die naar het Woord van God zich verwant voelen met elkaar, kunnen afspraken maken om gezamenlijke activiteiten te ontplooiën. Die afspraken zijn niet primair gericht op kerkelijke eenheid.
 2. De te maken afspraken mogen niet in strijd zijn met het Woord van God, de gereformeerde belijdenisgeschriften, de kerkorde en generaal-synodale bepalingen.
 3. Als voorbeelden van gezamenlijke activiteiten kunnen genoemd worden:
 - a. Samenwerking op het gebied van evangelisatie met inachtneming van art. 26 KO.
 - b. Het toerusten tot evangelisatiewerk
 - c. De toerusting tot het ambtswerk
 - d. De toerusting van de gemeente, bv in het aanbieden van cursussen.
 - e. Nadenken over kerk-zijn in deze tijd.
 4. Indien besloten wordt tot gezamenlijke activiteiten, wordt de classis daarvan op de hoogte gesteld.

Toelichting:

DE BEVOEGDHEID VAN DEPUTATEN

Zijn deputaten wel bevoegd om voorstellen te doen tot wijziging van het kader voor samensprekingen, zoals dat is vastgesteld door de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996?

Deputaten hebben van de Generale Synode van Zuidhorn 2002 onder meer de opdracht ontvangen '...zich nader te bezinnen op de verhouding tussen plaatselijke en landelijke samensprekingen in de praktijk'. Deze opdracht zegt niet expliciet dat deputaten wijzigingsvoorstellen moeten doen. Impliciet vloeit dit wel voort uit de opdracht van Zuidhorn. Immers, indien de gevraagde bezinning tot de conclusie leidt dat het kader van Berkel niet meer voldoet, zou het alleen maar oponthoud zijn, als deputaten volstaan met het vragen van een opdracht om in een volgende periode wijzigingsvoorstellen te doen.

DE ZOGENAAMDE UITZONDERINGSCLAUSULE

Zuidhorn heeft de zogenaamde uitzonderingsclausule waartoe Leusden besloot weggenomen. Daardoor is het niet mogelijk om tot kanselruil te komen met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk. De mogelijkheid van kanselruil is in ons gewijzigd voorstel wél opgenomen (C2). De ruimte daarvoor kan enkel geboden worden als er een verzoek tot revisie van dat besluit wordt gedaan. Deputaten kunnen zo'n verzoek niet doen. Wel is het ons bekend dat er vanuit de kerken meerdere verzoeken tot revisie zijn gedaan. Ons voorstel gaat ervan uit dat de synode tot deze revisie besluit.

HET VOORGESTELDE KADER

We stellen u voor een vernieuwd '*kader voor plaatselijke samensprekingen en contacten met andere kerken*' ('voorstel 2').

In tegenstelling tot het deputatenvoorstel '*kader voor plaatselijke contacten met andere kerken*' ('voorstel 1') houden wij graag vast aan de term *samensprekingen*. Daarmee wordt immers nadrukkelijk aangegeven dat er een doel is: kerkelijke eenheid op basis van de Schrift en gebonden aan de belijdenis. Die doelstelling is minder nadrukkelijk aanwezig in voorstel 1. Daar wordt gesproken over '...eenheid die confessioneel is verankerd en waar mogelijk zichtbaar vorm krijgt'.

Het moet ons blijvend en volhardend gaan om kerkelijke eenheid. Christus heeft daarom gebeden in Joh. 17,22-23. Dat gebed wordt zeker door God verhoord. De Zoon bidt. De Vader geeft. En wij geloven. Wij geloven het ook voor onze tijd, ondanks alle verdeeldheid. Christus pleidooi faalt niet.

Kerkelijke eenheid kunnen wij zelf niet maken. Het is verkrijgbaar als een geschenk. Op het gebed van Jezus Christus. Dus hebben we de eenheid van de kerk vooral te gelóven. Het is een zaak van bidden, verwachten en ontvangen.

Hoe geeft God die eenheid? Daarvoor beroept de Here Jezus zich op de eenheid tussen Hem en de Vader. Een *geestelijke eenheid*. Die is dus niet maakbaar. Wel verkrijgbaar. Deze *geestelijke eenheid* is niet het einde. Deze gaat wel voorop en vraagt om een vervolg. Het moet komen tot *kerkelijke eenheid*.

Het moet zichtbaar worden. De wereld moet deze eenheid zien, zegt Joh 17,21 en 23. Het gaat om Gods liefde aan ons. De liefde van de Vader door de Zoon voor de kinderen. Die liefde moet gezien worden. De roeping tot *kerkelijke eenheid* maakt Gods liefde in Christus zichtbaar in deze wereld.

Om wat voor een *kerkelijke eenheid* gaat het? De Here Jezus heeft het over een 'heiligen in de waarheid', Joh 17,17. Eenheid van gelovigen is een eenheid in waarheid. En eenheid in waarheid vraagt om binding aan de ene belijdenis van de waarheid. *Kerkelijke eenheid* is dus een *confessionele eenheid*.

In Joh. 17 bidt Christus om *geestelijke eenheid*, *kerkelijke eenheid* en *confessionele eenheid*. Deze drie hangen nauw samen, onverbreekelijk. Uitgangspunt is de *geestelijke eenheid*. Herkenningspunt is de *confessionele eenheid* en *kerkelijke eenheid* is het resultaat: samen rond de Tafel van onze Heer.

Het kan lang duren voor de kerkelijke eenheid is bereikt. Ook het kerkelijk leven kent gebrokenheid. Soms ontbreekt het wel aan kerkelijke eenheid maar constateren we geestelijke en confessionele eenheid. Dat mag leiden tot gezamenlijke activiteiten. Daarom hebben we het in ons kader niet alleen over *samensprekingen* maar ook over *contacten*.

ad A1

In het kader van Berkel ontbreekt een Schriftuurlijke fundering. We stellen u nu een zodanige fundering voor. Daarin wordt uitgesproken dat wij zullen werken aan datgene waarvoor de Here Jezus gebeden heeft. We doen dit in het besef dat het vanwege de gebrokenheid nog de vraag is of we het gestelde doel ook zullen bereiken. We schamen ons over onze tekorten. Maar we jagen naar de volmaaktheid.

ad A2

In deze regel wordt de naam van het nieuwe kader uiteengezet.

ad A3

Deze bepaling van Berkel wordt onverkort gehandhaafd. Van samenspreking en contact kan pas sprake zijn als de betreffende kerken verklaren aanspreekbaar te zijn op het Woord van God. Zonder deze expliciete verklaring ontbreekt de basis voor elk gezamenlijk overleg. In voorstel 1 wordt deze *wederzijdse* verklaring niet genoemd.

ad A4

Deze regel dient gehandhaafd te worden. Een groot deel van de gemeente moet instemmen. Het zoeken van eenheid met anderen mag niet leiden tot interne verdeeldheid.

ad 5

Deze regel is iets anders geformuleerd. Het blijft een goede regel. Immers, in een later stadium zal de classis ook een beoordeling moeten geven van het afgelegde traject in de samensprekingen en contacten (zie B,C,D). Daarom is het van belang dat de classis tijdens het traject op de hoogte wordt gehouden. Een classiskerk kan dat doen via een rondvraag naar art. 41 KO of via het rapport van de jaarlijkse kerkvisitatie. De wijze waarop de classis de informatie verlangt en hoe een kerk informatie wil geven hoeft niet dwingend te worden voorgeschreven. Voorstel 1 kent deze regel niet.

ad B

Het opschrift boven B (evenals C en D) geeft aan dat wij in het nieuw voorgestelde kader onderscheid willen maken tussen plaatselijke kerken, waarmee wordt samengesproken, die wel of niet behoren tot een kerkverband waarvan de landelijke vergaderingen wederzijds uitspraken hebben gedaan met betrekking tot het ware-kerk-zijn.

Ook Berkel kent dat onderscheid, maar maakt het niet expliciet. Nader onderscheid doet meer recht aan de relatie, zoals die nu bestaat met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Zij worden nu met naam genoemd. Dat vloeit voort uit het door Zuidhorn aanvaarde *federatieve groeimodel*. Voor alle duidelijkheid hebben we tussen haakjes aangegeven op welke kerken het betreffende onderdeel op dit moment van toepassing is.

ad B1

Deze regel voorkomt dat het kader telkens opnieuw moet worden aangepast via aparte besluitvorming. De noodzaak en de mogelijkheid zijn impliciet gegeven met de term *groeimodel*

ad B2

Dit is ongewijzigd het door Zuidhorn geformuleerde *federatieve groeimodel*. Ook de synode van de CGK heeft uitgesproken dat het een goed model is. Eventuele wijzigingen zijn allen mogelijk in overleg met de CGK. Haar komende synode moet nog besluiten of dit model ook geëffectueerd kan worden. Wat te doen als die synode dat besluit niet zal nemen? Er zijn dan drie mogelijkheden:

1. Eenzijdige invoer door onze kerken. Het is het meest verstrekkend. Maar op zichzelf kan dat wel. Onze kerken kunnen de regels van het *federatieve groeimodel* toepassen, zonder dat het schade toebrengt aan de ander.
2. We effectueren het groeimodel pas dan als de CGK tot effectuering hebben besloten. Dat geval noodzaakt een interim-regeling voor de periode vanaf de synode van Amersfoort-centrum tot aan het effectueringsbesluit van de CGK.
3. Onze synode besluit het *federatieve groeimodel* tot uitgangspunt van handelen in onze kerken te maken.

De laatste mogelijkheid lijkt ons de beste.

ad B3

Omdat dit niet expliciet in de regels van het *federatieve groeimodel* genoemd is maar wel impliciet de bedoeling is, lijkt het goed dit concreet aan te geven.

ad B4

Deze regel is toegevoegd op basis van de afspraken die met de CGK zijn gemaakt. Zie het rapportdeel m.b.t de CGK.

ad B5

Hiervoor hoeven geen nadere handreikingen worden gedaan, zoals Berkel die heeft geformuleerd. Kerken die dat willen kunnen gebruik maken van de *Handreikingen* die onder C worden genoemd.

ad B6

Deze regel is nieuw. De synode doet er goed aan de mogelijkheid te geven om te komen tot een samenwerkingsgemeente. Ons voorstel biedt daarvoor de ruimte. Wel moet in dat geval veel geregeld worden. De gemeenten behouden een bepaalde zelfstandigheid, en hebben dus verplichtingen aan het eigen kerkverband. Gezamenlijk zal men willen nadenken over liturgische zaken, de positie van de predikant, pastorale zaken enz. Aan deputaten zou een opdracht gegeven kunnen worden om de zaken te regelen. Dat zouden zij kunnen doen in overleg met de gemeenten die tot de vorming van een samenwerkingsgemeente hebben besloten.

ad C1 en 2

Het kerkverband verdient een belangrijke rol. De classis wordt vanzelfsprekend ingeschakeld. Belangrijk is het advies van deputaten ad art. 49 KO van de particuliere synode. Zij kunnen meer objectief oordelen. Voorstel 1 heeft deze regel niet. De beslissing om elkaar te erkennen als ware kerk van Christus is een grote zaak. Zeker als het gaat om een plaatselijke kerk in deze (C-)categorie. Die erkenning is een momentopname, heeft niet vanzelfsprekend blijvende geldingskracht. Het is een ingrijpende beslissing. In het verlengde hiervan ligt kanselruil. In deze categorie blijft het daarbij. Immers, echte eenheid wordt beleefd onder de ene kansel, rond de ene doopvont en aan de ene avondmaalstafel. Die beleving kan pas ten volle worden genoten als landelijk wederzijds is uitgesproken dat het gaat om kerken die staan of willen staan op het fundament van Schrift en belijdenis. Deze regel wijkt af van voorstel 1.

Ook dient in deze categorie alles plaatselijk te blijven: alleen de plaatselijke predikanten worden wederkerig tot de kansel toegelaten (zie voor bredere argumentatie ad C5).

ad C3

Deze belofte is inherent aan de wederzijdse erkenning als ware kerk van Jezus Christus. Wie elkaar als zodanig erkent zal niet anders willen dan dat er ook landelijk wederzijds erkenning komt. Als het plaatselijk mogelijk blijkt om bepaalde belemmeringen en hindernissen weg te nemen zal met te meer kracht en energie geprobeerd worden om diezelfde hobbels landelijk weg te nemen. Dit is hier explicieter verwoord dan in voorstel 1.

ad C4

Ook deze regel wijkt af van voorstel 1. Omdat we bij dit punt heel direct te maken krijgen met de verhouding landelijk-plaatselijk maken we enkele nadere opmerkingen. De bezinning op de verhouding landelijk-plaatselijk heeft er toe geleid dat we als deputaten geconstateerd hebben dat de regels van Berkel sterk het landelijke benadrukken en weinig ruimte laten voor het plaatselijke. De plaatselijke kerk is als zelfstandige factor bijna niet terug te vinden in die regels. Die zelfstandigheid moet in het vernieuwde kader meer verdisconteerd worden. Want als we met de mond belijden dat de plaatselijke kerk zelfstandig is, dan moeten we niet haar handen en voeten binden.

Ons bezwaar tegen voorstel 1 is dan ook niet dat accenten verlegd worden van landelijk naar plaatselijk, maar dat gebeurt zo rigoureuus dat er nu geen ruimte meer blijft voor landelijke bepalingen.

Bovendien dreigt op deze wijze de prikkel om landelijk tot confessionele en kerkelijke eenheid te komen te worden weggenomen. Plaatselijke kerken dragen verantwoordelijkheid voor het landelijk kerkverband. Ook en met name in het kerkverband waartoe een plaatselijke kerk behoort waarmee wordt samengesproken. Dat geldt niet alleen voor de plaatselijke kerk die een afdeling is van een landelijke kerk, maar ook voor de plaatselijke kerk die zelfstandig is binnen haar kerkverband. De kerkorde heeft in artikel 31 die verantwoordelijkheid bepaald. Een plaatselijke kerk mag niet vrijblijvend omgaan met synodebesluiten. Als een synode een onschriftuurlijk besluit neemt is het niet voldoende als een plaatselijke kerk zich daarvan distantieert. Zij moet de kerkelijke weg gaan. En als zo'n besluit van kracht blijft dient ze consequent te zijn: afscheiding. Voor zo'n besluit kan geen medeverantwoordelijkheid worden gedragen.

Dat geldt ook voor de kerk waarmee plaatselijk wordt samengesproken. Als landelijk geen uitspraak kan worden gedaan ten aanzien van het ware-kerk-zijn van de betreffende kerkgemeenschap, heeft dat gevolgen voor de plaatselijke verhoudingen. Dat sluit niet uit dat zo'n plaatselijke kerk trouw is aan Schrift en belijdenis, zodat een plaatselijke gereformeerde kerk die ander als ware kerk van Jezus Christus kan erkennen. Maar die gemeente blijft verantwoordelijk voor landelijke ontwikkelingen in haar kerkgemeenschap.

Als gereformeerde kerken hebben we daarin altijd ook een aansporing gevonden om trouwe kerken in een vals kerkverband op te roepen zich daarvan af te scheiden. Dat is toch onze roeping in het licht van art 27-29 N.G.B.

En wanneer die landelijke ontwikkelingen een obstakel blijven voor landelijke erkenning als ware kerk kan dat op den duur ook gevolgen hebben voor de plaatselijke erkenning.

Daarom stellen wij voor dat met een kerk die behoort tot een kerkverband waarvan de landelijke vergaderingen niet wederzijds hebben uitgesproken dat ze staan op de gereformeerde grondslag plaatselijk geen samenwerkingsgemeente kan worden gevormd.

ad C5 en 6

Om wildgroei te voorkomen stellen we voor dat kerken in deze categorie zo veel mogelijk handelen naar de aangeboden *Handreikingen*. Ze zijn bekend van Berkel, met enkele aanpassingen met het oog op deze categorie.

ad D

Deputaten worden geconfronteerd met vragen over samenwerking tussen kerken die niet samenspreken met het oog op kerkelijke eenheid, maar die wel ervaren dat er geestelijke eenheid is. Te denken valt aan Amsterdam waar onze kerken met de CGK en de NGK en enkele PKN-gemeenten samen nadenken over missionair kerk-zijn in de grote stad ('Amsterdam in beweging') Zo'n vorm van samenwerking was buiten beeld bij de vaststelling van de regels van Berkel. Voor deze vorm van samenwerking stellen we een regeling voor. Zo kan ook –door de classis- worden beoordeeld of deze samenwerking valt binnen het landelijk vastgestelde kader.

Zo'n vorm van samenwerking kan zich ook voordoen, als bv een plaatselijke kerk en de plaatselijke CGK elkaar (nog) niet erkennen als ware kerk. Eveneens als het gaat om een plaatselijke NGK. Gesprek met het oog op kerkelijke eenheid moet prioriteit hebben, maar als dit om wat voor reden ook niet haalbaar is kan gekeken worden naar bepaalde vormen van samenwerking. Het moet dan wel gaan om kerken die verklaren wat in het door ons voorgestelde kader *ad A3* wordt gezegd. Voor dit soort situaties schept ons voorstel mogelijkheden onder D

Samenvattend

Wij hebben nauwe aansluiting gezocht bij Berkel om zo geen breuk te doen ontstaan met het verleden maar in de lijn van de geschiedenis van ons werken aan kerkelijke eenheid te blijven zonder nieuw gevormde inzichten te negeren.

7.8. Communicatieplan

Deputaten Kerkelijke Eenheid hebben met advies van de sectie communicatie van Deputaten GSP een communicatieplan opgesteld.

Deputaten Kerkelijke Eenheid zijn verantwoordelijk voor het onderhouden van goede contacten met de plaatselijke kerken en de regio's ter bevordering van kerkelijke eenheid.

In het communicatieplan staat beschreven hoe Deputaten aan deze opdracht uitvoering geven. Het communicatieplan beperkt zich tot de interne contacten binnen de GKV en beschrijft niet de manier waarop gecommuniceerd wordt met kerken en organisaties buiten de GKV.

7.9. De regionale ambtsdragersconferenties 'Werken aan eenheid III'.

In maart 2004 hebben Deputaten Kerkelijke Eenheid 3 regionale ambtsdragersconferenties georganiseerd om met het grondvlak te spreken over de voortgang, de moeiten en de mogelijkheden van kerkelijke eenheid.

Gesproken is over de contacten met de CGK en de NGK en over de verhouding tussen de plaatselijke en de landelijke samensprekingen. In *bijlage 9* is een verslag van deze conferenties opgenomen.

7.10. Concept-besluiten

Deputaten stellen de generale synode voor de volgende besluiten te nemen:

Besluit 1:

Het sub 7.8 geformuleerde kader voor plaatselijke contacten te aanvaarden en het eerdere kader voor plaatselijke samensprekingen' (regels en handreikingen), zoals vastgesteld door de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs (1996) en gewijzigd door de Generale Synodes van Leusden (1999) en Zuidhorn (2002) te vervangen door dit nieuwe kader.

Besluit 2:

Deputaten op te dragen de kerken jaarlijks op te roepen om in de eredienst op de zondag van of na 31 oktober aandacht te geven aan voorbede voor de kerkelijke eenheid.

Besluit 3:

Deputaten op te dragen om in goed contact met de plaatselijke kerken en de regio's de kerkelijke eenheid te bevorderen door:

- a. de beschikbare en relevante informatie met betrekking tot de landelijke samensprekingen tijdig aan de kerken toe te zenden;
- b. de ontwikkelingen in de plaatselijke samensprekingen te volgen;
- c. zich nader te bezinnen op de verhouding tussen plaatselijke en landelijke samensprekingen in de praktijk;
- d. plaatselijke kerken te stimuleren om aan het proces van kerkelijke eenheid actief bij te dragen;
- e. desgevraagd kerken te adviseren bij het werken aan kerkelijke eenheid;
- f. wanneer daar reden en ruimte voor is, één of meer bijeenkomsten te beleggen om het onder a-d genoemde nadere uitwerking te geven.

Besluit 4:

Deputaten op te dragen hun werk te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden.

Besluit 5:

Deputaten op te dragen van hun werkzaamheden rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport minstens een half jaar voor het begin van die synode via deputaten GSP toe te sturen aan de kerken.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage X - IV

Aanvullend rapport Deputaten Kerkelijke Eenheid

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

INHOUDSOPGAVE

1 CONTACTEN MET DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN

- 1.1 Besluit van de CGK-synode (2004) m.b.t. GKV
- 1.2 De synodezitting
- 1.3 Liturgische overeenkomsten en verschillen
- 1.4 Gasten aan het avondmaal
- 1.5 Assen-1926
- 1.6 Wijzigingen in de conceptbesluiten
- 1.7 Conceptbesluiten

2 CONTACTEN MET DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERKEN

- 2.1 Voortgezette zitting van de Landelijke Vergadering
- 2.2 Ontmoetingen met de CCS van de NGK na de Landelijke Vergadering
 - 2.2.1 Inventarisatie na de Landelijke Vergadering
 - 2.2.2 Vrouwelijke ouderlingen en predikanten
- 2.3 Gesprek met Zaandam

3 DE ALGEMENE OPDRACHTEN

- 3.1 Overleg met 'koploperkerken' CGK en GKV
- 3.2 Overleg met kerken over gemeentestichting in samenwerking met andere kerken
- 3.3 Overleg met Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland
- 3.4 Conceptbesluiten

1 CONTACTEN MET DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN

Onderstaand treft u eerst de tekst aan van het besluit dat de Generale Synode van de CGK 2004 nam m.b.t. de contacten met de GKV (1.1).

Vervolgens geven we een verslag van de zitting van de synode waarin de relatie met de GKV werd besproken (1.2).

Daarna maken we melding van de besluiten die de synode van de CGK nam m.b.t. de liturgie (1.3) en de toelating van gasten aan het Heilig Avondmaal (1.4).

In het daarop volgende onderdeel (1.5) rapporteren we over de functionering van de uitspraak van 'Assen 1926' in de samensprekingen met de CGK.

Daarna (1.6 en 1.7) vermelden we de gewijzigde voorstellen aan de Generale Synode van Amersfoort-C 2005.

1.1 Besluit van de CGK-synode (2004) m.b.t. GKV:

De generale synode,

kennis genomen hebbend

- 1 van het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland inzake de verhouding tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
- 2 van het rapport van de door haar ingestelde commissie;

gehoord hebbend

de bespreking op de vergadering;

constaterend

- 1 dat de plaatselijke kerken geraadpleegd zijn over de wenselijkheid van en de mogelijkheden tot invoering van het 'federatieve groeimodel' en dat hierop in vrijwel gelijke verhouding uit de kerken zowel positieve als negatieve reacties zijn ontvangen;
- 2 dat een aantal kerkenraden zich met betrekking tot het 'federatieve groeimodel' (nog) geen oordeel heeft gevormd;
- 3 dat het aantal kerken dat op aanbeveling van de generale synode met de plaatselijke GKV in gesprek is gegaan, evenzeer als het aantal kerken dat met de GKV tot enige vorm van samenwerking is gekomen, toegenomen is;
- 4 dat een aantal kerken om uiteenlopende redenen bezwaren heeft tegen een verdergaande toenadering tot de GKV;

overwegend

- 1 dat het middel van een enquête niet overschat moet worden, maar dat er tegelijk aan de resultaten ervan niet voorbijgegaan kan worden en dat een zekere weging daarvan noodzakelijk is;
- 2 dat het feit dat een aantal kerken zich met betrekking tot het 'federatieve groeimodel' (nog) geen oordeel heeft gevormd te maken kan hebben met onvoldoende inzicht in de bedoeling van het 'federatieve groeimodel';
- 3 dat de kerken die contact zochten of tot samenwerking kwamen met de plaatselijke GKV dat deden ingevolge de oproepen van de generale synode;
- 4 a. dat de landelijk geconstateerde overeenstemming inzake 'de toe-eigening van het heil' niet wegneemt dat er in het algemeen gesproken in de praktijk van de prediking nog steeds wezenlijke verschillen tussen GKV en CGK worden geconstateerd;
b. dat de genoemde verschillen ook binnen het eigen kerkverband worden geconstateerd;

- 5 dat het van het grootste belang is dat de op wezenlijke punten verkregen overeenstemming ook werkelijk functioneert in de praktijk van de prediking en dat men er wederzijds op aanspreekbaar dient te zijn;
- 6 dat verdergaande toenadering tot de GKv binnen de kerken verschillend getaxeerd wordt;
- 7 dat de opkomst bij de regionale bijeenkomsten tegenvalt;

van oordeel

- 1 a. dat er enerzijds reacties vanuit de kerken ten aanzien van het 'federatieve groeimodel' zijn die te weinig verdisconteren wat er in de loop van de jaren bij de landelijke samensprekingen is bereikt;
- b. dat er anderzijds reacties zijn die onvoldoende rekening houden met de route die door de generale synode 2001 is geweest;
- c. dat er ook reacties zijn die getuigen van terechte zorg over de prediking in de GKv;
- 2 dat het noodzakelijk is de kerkenraden opnieuw te benaderen om de bedoeling van het 'federatieve groeimodel' uit te leggen, omdat een aantal kerkenraden zich over het 'federatieve groeimodel' (nog) geen oordeel heeft gevormd of de bedoeling ervan niet goed begrepen heeft;
- 3 dat het positief te duiden is dat de contacten met kerken van de GKv op plaatselijk niveau zijn toegenomen;
- 4 dat wat bereikt is niet verloren mag gaan;
- 5 a. dat het zorg geeft dat de landelijk geconstateerde overeenstemming inzake 'de toe-eigening van het heil' te weinig is terug te vinden in de prediking van de GKv;
- b. dat er op dit punt ook reden is de prediking in eigen kerken kritisch door te lichten;
- 6 dat de eenheid die er in Christus is en de opdracht die daaruit voortvloeit om te zoeken naar eenheid in waarheid de kerken ertoe dringt om het gesprek met de GKv voort te zetten over de vraag hoe we in prediking en pastoraat recht doen aan de wijze waarop onze belijdenisgeschriften spreken over de toe-eigening van het heil;
- 7 dat zorgvuldig dient te worden omgegaan met de verschillen binnen het kerkverband;
- 8 dat betwijfeld moet worden of nieuwe regionale bijeenkomsten het gewenste effect zullen hebben;
- 9 dat de classes geroepen zijn om de mogelijkheden om op plaatselijk niveau tot nauwer samenleven te komen uitsluitend te toetsen aan de hand van bijlage 6 K.O., zonder dat persoonlijke opvattingen een besluit over die samenwerking belemmeren;

besluit

- 1 te blijven bij de uitspraak van de generale synode 2001 dat het 'federatieve groeimodel' een goede vorm is om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven;
- 2 a. het 'federatieve groeimodel' vooralsnog niet in te voeren, omdat noch de naam, noch de bedoeling van dit model aan alle kerken duidelijk is en de noodzakelijke eenparigheid daarvoor op dit moment ontbreekt;
- b. dat het onder a gestelde te meer een appèl betekent aan de kerken om indien mogelijk plaatselijk contact te zoeken dan wel bestaande contacten uit te breiden;
- 3 deputaten op te dragen de kerken opnieuw te benaderen om de bedoeling van het 'federatieve groeimodel' uit te leggen;
- 4 deputaten op te dragen de kerken opnieuw een oordeel over het 'federatieve groeimodel' te vragen, voorzover de toelichting van deputaten hun daar aanleiding toe geeft;
- 5 deputaten op te dragen alle reacties uit de kerken inzake het 'federatieve groeimodel' geestelijk te 'wegen' en de generale synode 2007 met de uitkomst van die weging te dienen met het oog op een verantwoorde besluitvorming;
- 6 deputaten de opdracht te geven in de komende periode met deputaten GKv vanuit de bereikte principiële overeenstemming nadrukkelijk door te spreken over het door velen

- opgemerkte verschil tussen die overeenstemming en de praktijk, vooral ten aanzien van de prediking;
- 7 deputaten op te dragen samen met deputaten GKv materiaal te ontwikkelen en nieuwe wegen te zoeken om
 - a. het gesprek over en het ambtelijk toezicht op de prediking binnen de eigen kerkgemeenschap en tussen de kerken op plaatselijk vlak te dienen, om zo geestelijk leiding te geven aan deze gesprekken;
 - b. thema's aan te reiken die de contacten tussen beide kerken kunnen bevorderen, zoals: het werk van de Heilige Geest, zowel in de persoonlijke beleving als in de heiliging, de relatie kerk en Israël, de houding tegenover de andere wereldgodsdiensten, met name de islam, en andere hedendaagse godsdienstige stromingen, in een nauwgezet luisteren naar de Schrift en met het oog op de praktijk van de prediking en het gemeentelven;
 - 8 deputaten geen nieuwe opdracht te geven om regionale conferenties te beleggen;
 - 9 de classes op te roepen de mogelijkheden om op plaatselijk niveau tot nauwer samenleven te komen uitsluitend te toetsen aan de hand van bijlage 6 K.O.;
 - 10 de GKv te verzoeken opnieuw deputaten te benoemen en via parallelle besluitvorming mee te werken aan wat is opgemerkt onder de besluiten 6 en 7.

1.2 De synodezitting

Deputaten zijn uitgenodigd door het moderamen van de CGK-synode om de zitting bij te wonen tijdens welke gesproken werd over de relatie met de GKV. De leden van de sectie CGK waren alle aanwezig. Namens onze deputaten heeft de voorzitter van ons deputaatschap, ds. A.J. van Zuijlekom, een indringende toespraak gehouden. De toespraak werd beantwoord door de preses van de synode.

In bijlage 1 vindt u de toespraak van ds. Van Zuijlekom.

Dankbaarheid

Het stemt deputaten dankbaar dat de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 2004 besloten heeft de gesprekken voort te zetten. Dat geeft aan dat het steeds opnieuw uitgesproken vertrouwen aanwezig blijft.

Het stemt deputaten ook dankbaar dat de synode aan de deputaten eenheid van de CGK heeft opgedragen door te spreken over de doorwerking in de prediking van de overeenstemming met betrekking tot de toe-eigening van het heil en daarbij niet alleen te kijken naar preken van GKV-predikanten, maar ook naar die van CGK-predikanten. Deze opdracht impliceert dat de synode van de CGK zich ook zorgen maakt over de prediking in eigen kring.

Expliciet wordt uitgesproken dat op dit punt de hand ook in eigen boezem gestoken dient te worden.

Uw deputaten stellen aan de synode voor aan nieuw te benoemen deputaten op te dragen het gesprek over de prediking in beide kerken te voeren met deputaten eenheid van de CGK. Eveneens zijn deputaten dankbaar voor de herhaalde uitspraak dat het 'federatief groeimodel' een hanteerbaar model is om verdere gestalte te geven aan het zoeken en vinden van elkaar als kerken.

Tenslotte wijzen deputaten met dankbaarheid op het feit dat de synode van de CGK een aantal thema's heeft genoemd die kunnen dienen om de contacten tussen de beide kerken en de plaatselijke gemeenten kunnen bevorderen (besluit 7b).

Teleurstelling

Aansluitend aan het laatstgenoemde: op dit punt zijn deputaten ook teleurgesteld. Opnieuw is besloten het federatieve groeimodel (nog) niet in te voeren. Dat betekent dat de CGK-kerken die samenspreken met de GKV-kerken, de 'oude' weg moeten gaan om tot erkenning van elkaar te komen.

Als uw vergadering onze voorstellen overneemt, zullen de GKV wel gaan handelen in de geest van het federatieve groeimodel; dat vergemakkelijkt de weg om tot erkenning van de plaatselijke CGK als ware kerk te komen.

Deputaten hopen dat de 'geestelijke' weging van de door de plaatselijke CGK-kerken aangevoerde argumenten pro of contra invoering van het federatieve groeimodel (waartoe de synode van de CGK haar deputaten opdracht gaf) mag leiden tot invoering van het groeimodel door de volgende generale synode van de CGK.

1.3 Liturgische overeenkomsten en verschillen

In ons eerste rapport maakten we melding van overeenkomsten en verschillen in liturgische aangelegenheden van GKV en CGK. De laatst gehouden CGK-synode heeft een besluit genomen met betrekking tot het kerkboek. Het lijkt deputaten goed dit besluit als bijlage 2 bij dit rapport op te nemen. Het heeft geen invloed op de in ons eerste rapport opgenomen concept-besluittekst.

1.4 Gasten aan het avondmaal

In ons eerste rapport is ook melding gemaakt van de verschillen in toelating van gasten aan het avondmaal. Ook ten aanzien van deze zaak nam de laatstgehouden CGK-synode een besluit. Dat besluit is opgenomen als bijlage 3 bij dit rapport.

1.5 Assen-1926

Aan de hand van een notitie van prof. B. Kamphuis hebben deputaten gesproken over Assen-1926. Zij komen tot de conclusie dat de uitspraak van Assen-1926 geen belemmering vormt om de weg naar kerkelijke eenheid met de CGK te vervolgen. De GKV zullen de CGK niet binden aan die uitspraak. De argumenten daarvoor zijn neergelegd in de notitie-Kamphuis, die als bijlage bij dit rapport is opgenomen (bijlage 4).

Deputaten gaan ervan uit dat de synode met deze conclusie kan instemmen en dat doet door het beleid van deputaten goed te keuren.

1.6 Wijzigingen in de conceptbesluiten

Mede op basis van de besluiten van de synode van de CGK met betrekking tot de GKV stellen deputaten u voor onderstaande besluiten te nemen.

De verschillen met de in ons eerste rapport geformuleerde voorstellen zijn:

- de grond onder besluit 2a is aangepast;
- besluit 4a.2 is iets gewijzigd (deputaten CGK hebben geen expliciete opdracht meer ontvangen om dit soort conferenties te organiseren);
- besluit 4a wordt besluit 4; besluit 4b kan vervallen, omdat de CGK-synode besloten heeft het federatieve groeimodel nog niet in te voeren;
- besluit 4.3 is vervangen door een nieuw besluit 4c en 4d; de tekst van dit besluit is aangepast aan de tekst van het besluit van de CGK-synode.

1.7 Conceptbesluiten

[onderstaande besluittekst komt i.p.v. de besluittekst in het eerste rapport sub 4.13, p. 14, 15 en 16]

Besluit 1

dankbaar voor de groeiende toenadering tot de Christelijke Gereformeerde Kerken de weg naar kerkelijke eenheid te vervolgen.

Grond:

op basis van de groeiende toenadering kunnen vervolgstappen gezet worden in het zoeken naar kerkelijke eenheid.

Besluit 2a

het door de Generale Synode van Zuidhorn 2002 goedgekeurde 'federatieve groeimodel' te gebruiken als uitgangspunt van handelen en een plaats te geven in een nieuw vast te stellen 'kader voor samensprekingen'.

Grond:

ondanks het feit dat de CGK-synode besloten heeft nog niet tot invoering van het federatieve groeimodel over te gaan, is het goed mogelijk dat de GKV de regels van het groeimodel hanteren.

Besluit 2b

de kerken op een inzichtelijke manier te informeren over het federatieve groeimodel en de kerken - gevraagd of ongevraagd - van advies te dienen inzake het groeimodel.

Grond:

om verwarring te voorkomen, is een goede voorlichting over de nieuwe situatie gewenst.

Besluit 3a

t.a.v. de confessie

- a in te stemmen met het oordeel van deputaten dat er geen inhoudelijke verschillen bestaan in de *teksten* van de belijdenisgeschriften, zoals die gebruikt worden in de CGK en in de GKV;
- b in te stemmen met het oordeel van deputaten dat er geen inhoudelijke verschillen bestaan ten aanzien van art. 4 NGB (auteurschap brief aan de Hebreëën) en art. 9 NGB (1 Joh. 5,7b als bewijsplaats van de Drie-eenheid);
- c in te stemmen met het advies van deputaten de door de synode van 1905 geschrapte 21 woorden in art. 36 NGB te lezen in het licht van de nadere verklaring die daaraan is gegeven door de Generale Synode Hilversum 1968 van de CGK. Deze verklaring luidt: 'En aldus geroepen bij te dragen tot de opbouw van een Gode welgevallige samenleving der mensen, heeft de overheid, in onderwerping aan de Wet Gods, zich verre houdende van alle volstreckte machtsoefening, op het aan haar zorg toevertrouwde terrein en met de haar toekomstige middelen te bevorderen dat het volk leeft naar de eis van Gods Wet, en voorts iedere belemmering voor de prediking van het evangelie en voor geheel de heilige dienst van God weg te nemen. Zij heeft deze roeping te volbrengen, opdat het Woord des Heren zijn loop hebbe, het koninkrijk van Jezus Christus voortgang vinde, en alle antichristelijke macht worde tegengestaan'.

Gronden:

ad a

studie door deputaten brengt tot de conclusie dat in de in gebruik zijnde teksten van de belijdenisgeschriften in CGK en GKV inhoudelijk hetzelfde wordt beleden;

ad b

ook de CGK erkennen dat het auteurschap van Paulus van de brief aan de Hebreëen omstreden is en dat 1 Joh. 5,7 als bewijsplaats voor de Drie-eenheid beter niet gebruikt kan worden, omdat deze tekstkritisch omstreden is;

ad c

door aan te sluiten bij de nadere verklaring die de CGK gegeven hebben van de 21 woorden, is er geen sprake meer van enig verschil in belijden.

Besluit 3b

t.a.v. de liturgie

- a in te stemmen met het oordeel van deputaten dat de lijnen die door de synodes van CGK en GKV worden uitgezet inzake liturgie (zoals gebruik van bijbelvertalingen, te zingen liederen) niet veel van elkaar verschillen.
- b deputaten op te dragen te onderzoeken - eventueel in overleg met de betreffende deputaatschappen - op welke wijze de bestaande verschillen inzake liturgische aangelegenheden kunnen worden opgelost bij verdergaande plaatselijke (en landelijke) eenwording en hierover voorstellen te doen aan de volgende generale synode.

Gronden

ad a

zowel in de CGK als in de GKV worden door de synode lijnen met betrekking tot liturgische aangelegenheden uitgezet; plaatselijke kerken zijn geroepen deze uitgezette lijnen te volgen.

ad b

bij groeiende eenwording zal het nodig zijn dat er meer eenheid ontstaat in gebruik van liturgische formulieren, bijbelvertaling, te zingen liederen etc.; het verdient aanbeveling, dat de landelijke deputaten daarvoor richtlijnen opstellen.

Besluit 4

daarnaast de volgende vervolgoopdrachten aan deputaten te geven

- a. het - zo nodig - wederzijds elkaar bevragen over zorg gevende ontwikkelingen in beide kerken;
- b. het - eventueel gezamenlijk - (doen) organiseren van plaatselijke en/of regionale en/of landelijke conferenties voor ambtsdragers en/of niet-ambtsdragers;
- c. het gezamenlijk doorspreken over de doorwerking van de bereikte overeenstemming over de toe-eigening van het heil in de prediking in beide kerken;
- d. het gezamenlijk ontwikkelen van materiaal en het zoeken van nieuwe wegen om
 - 1 het gesprek over en het ambtelijk toezicht op de prediking binnen de eigen kerkgemeenschap en tussen de kerken op plaatselijk vlak te dienen om zo geestelijk leiding te geven aan deze gesprekken;
 - 2 thema's aan te reiken die de contacten tussen beide kerken kunnen bevorderen;
- e. het gezamenlijk (doen) organiseren van overlegssamenkomsten van kerken die kanselruil hebben;
- f. het - eventueel - gezamenlijk doen van publicaties.

Bijlage 1

Toespraak ds. A.J. van Zijlekom op de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken

30 september 2004

Broeders,

Dankbaar voor de gelegenheid hier het woord te mogen voeren, wil ik beginnen met een wat lastige vraag: heeft het zin werk te maken van de agenda van deze morgen? Om onze tijd te spenderen aan de zaak van de kerkelijke eenheid.

Die vraag kun je stellen, omdat er in deze wereld wel belangrijker zaken lijken te zijn. Als kerken spelen we voor het besef van velen hooguit een marginale rol in de samenleving. Ja, zelfs kerkleden, eigen kerkleden begrijpen soms niet waarom wij hier nog energie in steken. Voorgangers begrijpen het soms niet meer, en stellen voor de energie aan wezenlijker dingen te besteden.

De laatste maanden is er weer een gesprek over het zijn van een aantrekkelijke kerk.

Dan kun je het hebben over de vraag: voor wie zullen wij aantrekkelijk zijn.

Voor mensen? Voor onze eigen mensen? Voor de wereld? Of voor de Heer van de kerk?

Velen gaan aan die discussie voorbij. In zo'n wereld zal het weinig opzien baren als er vandaag een besluit genomen wordt door deze vergadering met als strekking dat er over bepaalde zaken nog maar eens doorgepraat moet worden. Een enkel rimpeltje in de kerkelijke vijver. En er verandert niets. De wereld verandert niet. De kerken veranderen niet. En misschien worden wij er ook wel niet zoveel anders van.

Broeders, ik kan mij ook een opgewektere insteek indenken.

Op uw schooldag was het thema: leve de kerk!

Er wordt wat afgetobd binnen kerken, over de kerk.

Maar vanuit het Woord van de Here is er ook zoveel goeds over de kerk te zeggen.

In de aanloop naar deze vergadering heb ik opnieuw nagedacht over een Psalm die spreekt over de kerk. Over de broederlijke eenheid binnen die kerk. Psalm 133. Ik heb tegelijk met mijn mededeputaten nagedacht over voorstellen die vanmorgen aan de orde van behandeling zijn.

Ik zou dan kunnen beginnen met het uiten van een zekere teleurstelling over die voorstellen (al hoop ik niet dat de krant dat er gelijk maar uitpikt voor haar verhaal). Teleurstelling. Ik zou daar uiting aan kunnen geven, en ik doe dat ook wel, omdat voorstellen zo op het eerste gezicht iets hebben van: we komen niet echt verder met elkaar. Teleurstelling over het feit dat er weer gerept wordt over wezenlijke verschillen in de prediking waar over doorgesproken moet worden. Omdat er een oordeel wordt uitgesproken over de vrijgemaakte prediking. Terwijl u tegelijk aangeeft – en dat is ook onze indruk wel eens – dat de verschillen in prediking die er bij ons zijn, ook bij u voorkomen. Maar bij u wordt ondanks dat de eenheid wel onderhouden, terwijl wij dan min of meer buiten die eenheid worden gehouden. In onze sombere momenten hebben we dan wel eens het idee dat er wat met twee maten gemeten wordt.

Teleurstelling ook omdat het federatief groeimodel nog niet ingevoerd kan worden.

Teleurstelling om uitspraken die je via de enquête-uitslagen ontmoet: dat er soms maar gepleit wordt voor een algehele verbreking van het contact met de GKV.

Als ik deze dingen zo opsom, dan besef ik tegelijk dat er niet alleen bij ons sprake van teleurstelling is. Er zijn in uw vergadering en zeker in uw kerken broeders die verder zouden willen gaan dan de nu voorliggende voorstellen. Ik denk ook aan wat er bij uw deputaten

leeft: deputaten ondervonden hoe de zaak van de eenheid spanning geeft binnen de kerken, en zij stuiten op barrières.

Ook in het rapport van de commissie geeft u eerlijk aan op te lopen tegen binnenkerkelijke moeiten. Deputaten en commissie spreken beide uit dat hier verootmoediging tegenover de Here past en bescheidenheid tegenover de kerken waarmee u in gesprek bent. De commissie spreekt uit dat het noodzakelijk is de hand in eigen boezem te steken.

Broeders, dat zijn ook dingen waar we blij mee zijn. Nee, niet in de eerste plaats die bescheidenheid ook tegenover ons. Maar wel die ootmoed tegenover de Heer van de kerk. Juist als wij ons klein maken voor Hem, onze harten en onze handen laten vullen door Hem, met zijn genade, met zijn wijsheid, dan komt er ruimte voor wonderen. Dan hoeven we niet te berusten in een machteloze berusting, of een kleingelovig steunen van 'het wordt toch nooit wat'. Waarbij we de ander op afstand houden. Nee: dan mogen we verwachtingsvol in het spoor van onze Heiland elkaar ontmoeten, naderen. In de verwachting dat Hij ons zal verhogen. Ons kerkelijk leven en denken op een hoger niveau brengt ook.

Broeders, uw commissie zei – en dat stemt ons dankbaar -: er dienen besluiten te worden genomen waardoor plaatselijke vooruitgang kan worden geboekt waarbij de interne kerkelijke problematiek geen belemmering mag zijn.

Wij zijn blij met die uitspraak.

Per slot van rekening: er zijn in de verhoudingen tussen onze kerken heel goede dingen te zeggen. De overeenstemming op GS-niveau is om dankbaar voor te blijven. Daar hebben we mooie documenten aan overgehouden. Deputaten die nu aan uw vergadering rapporteren hebben mogen ontdekken dat er geen kerkscheidende verschillen zijn als het gaat om liturgie, Schriftgezag, de tekst van de belijdenis.

Gaat het bij die dingen alleen maar om eenheid en overeenstemming op papier?

Nou, in elk geval op papier. In deze heidense samenleving is dat al heel wat. Want zo'n overeenstemming als wij op papier hebben, die vind je verder niet in deze samenleving.

Maar het is niet enkel op papier. Er is ook het elkaar vinden in de samenwerking op universitair niveau: Apeldoorn en Kampen. Op plaatselijk niveau mocht in veel gemeenten veel worden bereikt. Ouders komen elkaar tegen op gereformeerde scholen. Geref scholen zijn opengesteld voor Chr. Geref. leerkrachten. Omdat Geref schoolverenigingen hebben erkend: als CGK en GKV we elkaar immers als kerken van Christus erkend. Daar trekken we consequenties uit...

Er is dus niet enkel overeenstemming op papier. Er is al veel meer.

Tegelijk kunnen we nog niet zo hard door.

U erkent zelf dat de vertraging mee veroorzaakt wordt door een intern gebrek aan eenheid.

U kijkt naar binnen, en zegt: niet alleen vrijgemaakte preken zijn nogal eens onder de maat.

Ook onze eigen preken voldoen niet altijd aan wat we met onze vrijgemaakte broeders over goede prediking hebben vastgelegd in documenten over de toe-eigening van het heil.

Ja, en dan komt de vraag op: zouden we verder kunnen komen?

De commissie zegt: de synode dient er ook voor te waken dat plaatselijke kerken die zwaarwegende bezwaren hebben tegen verdergaande toenadering, niet worden meegenomen in een proces waarmee zij niet kunnen instemmen.

Daar zit een moeite.

En toch. Als wij de blik op de toekomst richten, en alleen kijken naar wat haalbaar is, broeders, dan komen we niet ver.

Maar als we eerst omhoog zien, en in ootmoed vragen: Here, wat wilt U? Dan konden er wel eens nieuwe openingen komen.

Ik zei u al: ik heb voor deze vergadering Ps 133 overwogen.

Een verrassend opgewekte Psalm.

Zie! Moet je kijken! Een Psalm die begint met enthousiasme en verbazing.

Hoe goed, hoe lieflijk is het als broeders *samen wónen*.

Samen wónen. Er is hier niet slechts sprake van het uitwisselen van beleefdheden. Of van vluchtige contacten gelardeerd met wat mooie woorden. Terwijl je je vervolgens weer kunt terugtrekken achter je eigen muren. Nee: Psalm 133 spreekt over het samen wónen van broeders als een zichtbare aangelegenheid. Samen wónen: dat wijst op intense gemeenschap. Op duurzame gemeenschap.

Hoe góed is dat, zingt deze Psalm. Goed. Dat wil zeggen: goed in de ogen van de Here. Daarom bad de Here Jezus ook voor die eenheid. Het is lieflijk. Werkelijk een aantrekkelijke kerk. Niet in de eerste plaats voor de wereld. Nee: hier verheugt de Here Zich in zijn bruid. En als we dat beseffen: dat er blijdschap is in de hemel over eenheid op aarde, zal dat de vreugde hier niet verdiepen? De inspanning om tot eenheid te komen motiveren?

Ik beseef heel goed: dan mag het geen goedkope eenheid zijn.

Die eenheid is niet los te maken van zuivere gehoorzaamheid. Ze wordt immers vergeleken met de zalfolie waarmee de hogepriester werd gezalfd. Hij werd daardoor geheiligd. Terwijl wij vandaag geheiligd worden door het Woord van God.

Dat betekent: de sterk geurende waarheid van het evangelie moet smaak en inhoud zijn van onze eenheid. Niet onze nestgeur, niet ons jargon, niet onze items, maar de geur van het Woord van God bindt ons samen.

Met dat Woord mag niet geëxperimenteerd. Evenmin als dat vroeger mocht met die heilige zalfolie.

Tegelijk: we moeten niet doen alsof alleen de wijze waarop wij preken de enig ware is. De spiritualiteit – om dat woord maar even te gebruiken – is in Afrika en Korea en India weer heel anders dan bij ons. Daarom: alleen samen met alle heiligen zijn wij in staat te vatten hoe groot de breedte en lengte en diepte en hoogte is, en te kennen de liefde van Christus die de kennis te boven gaat, opdat gij vervuld wordt tot alle volheid Gods (Ef. 3:18-19).

Nu kun je zeggen: ja, maar Ps. 133 schildert een onhaalbaar ideaalbeeld.

Ik zou haast zeggen: voor wie dat tegenwerpt, heeft Ps. 133 een weerwoord. We lezen dat samenwonen van broeders ook is als de dauw van de Hermon die neerdaalt op de bergen van Sion.

Daar zijn verschillende verklaringen voor. Maar ik leer hier in elk geval dit: de Hermon was een berg zo'n 150 km ten Noorden van Jeruzalem. Een berg met sneeuw in de winter. Sneeuw die smolt, verdampte. Die damp ziet Ps. 133 in Jeruzalem neerkomen als dauw. Ondanks de afstand van 150 km. Het lijkt niet voor te stellen. Toch gebeurt het. De Here deed het. Hij deed de dauw van de Hermon op Sion neerdalen. Het is een wonder van de Here, net als dat samenwonen van die broeders.

En dan gebiedt de Here op Sion zijn zegen. Daar waar het altaar staat. Waar de verkondiging van het evangelie klinkt. Waar je ziet wat een wonder jouw redding is. Waar het appél klinkt: laat u nu ook met God verzoenen!

Broeders, de eenheid die er is, die we op papier hebben, en in andere opzichten, die is van de Here. Die zullen we ook verder hebben te benutten. De overeenstemming in 1998 en 1999 was geen eindpunt, zeggen uw deputaten. Maar uitgangspunt voor een minder vrijblijvend traject.

U spreekt over binnenkerkelijke eenheid. U wilt daar zuinig op zijn. Terecht. Want die eenheid ziet u als iets dat u van de Here ontvangt. Zo gelooft u dat. En daarom bent u er zuinig op. Terecht.

Maar binnen onze kerken geloven wij ook dat wij elkaar, geleid door de Geest van Christus ontvangen hebben uit de hand van de Here. Wij geloven dat wij de overeenstemming met u ontvangen hebben.

Wij beseffen: wat op papier staat, werkt nog niet in alles door. Bij u niet. Bij ons niet.

Daarin zien we ook iets van de werkelijkheid van zondag 44: zelfs de allerheiligsten komen in dit leven niet verder dan een klein begin van de volmaakte gehoorzaamheid. Dat geldt ook voor predikers. Daar kunnen we terecht zorg om hebben. Daarom zullen wij uw probleem met de prediking binnen uw en onze kerken serieus moeten nemen.

Maar dan is het ook zaak dat we elkaar niet slechts de maat nemen of afschrijven. Elkaar op afstand houden. Maar dat we elkaar vermanen en bemoedigen. Elkaar dienen met wat we samen, maar ook ieder in eigen huis van de Here gekregen hebben.

Dat is wel eens moeilijk. Het is goed dat moeilijke wel op te pakken.

Als we voor het aangezicht van de Here die uitdaging aangaan, in ootmoed en nederigheid, in liefde voor en vertrouwen in de waarheid, dan zullen we daarin ook veel bevinding mogen opdoen.

Wij leven in een tijd van veel beleving. Mensen willen beleven wat ze geloven.

Maar er zit ook een gevaar in: je gelooft alleen wat je beleeft. En alleen als je ook echt iets goeds bij je broeders beleeft, geloof je het. Dan kan het ook iets werelds krijgen.

Ware bevinding gaat dieper. In gehoorzaamheid aan de Here ga je de weg die zijn Geest je wijst. De weg van het Woord ook. Een weg waarbij je ook elkaar diepgaand hebt te dienen.

Waar je dan ook in onderworpenheid aan dat Woord samen veel mag vinden. Waar je je door de Geest laat brengen waar je in eigen kracht niet komen kon.

Broeders, ik vraag u een weg te gaan waar wij als kerken samen bereid zijn in de kracht van de Geest ons toe te eigenen wat we aan overeenstemming op papier ontvangen hebben.

Om te bidden dat de Here ons toeigent wat Hij aan trouw en gehoorzaamheid van broeders vraagt.

Niet slechts een vrijblijvend traject.

Vanwege de overeenstemming in belijdenis en verklaringen over ondermeer de toe-eigening van het heil kunnen we niet vrijblijvend met elkaar omgaan. We zullen wel een lange adem nodig hebben, schreven uw deputaten. Die hebben wij niet van onszelf. Laten we daarom blijven bidden om de adem van de Geest. Voor een gesprek waarbij we elkaar niet op afstand houden. Of slechts beoordelen. Maar dienen en bevruchten.

Bijlage 2

Besluit van de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 2004 inzake het kerkboek

besluit

- 1 De tekst van art. 69 K.O. als volgt te wijzigen:
In de eredienst zullen in principe de Psalmen gezongen worden, alsmede de berijmde schriftgedeelten door de generale synode vastgesteld.
 - a Onder een berijmd schriftgedeelte wordt verstaan de berijming van een aaneengesloten passage uit de Heilige Schrift. Tot de bedoelde berijmde schriftgedeelten behoren de door de synoden van 1959, 1974 en 1989 vastgestelde liederen:
 - 1 De Lofzang der engelen (1959);
 - 2 Uit het Liedboek voor de kerken de nummers: 8, 13b, 14, 21, 25:1-8, 26, 27, 43, 65, 66, 67, 68, 78, 89, 90, 96, 107, 114 en 115 (1974);
 - 3 De liederen in de bundel "Schriftberijmingen. Proefbundel voor de Christelijke Gereformeerde Kerken", Buijten & Schipperheijn 1987 (1989);
 - 4 De door deputaten aangeboden nieuwe liederen naar Genesis 17:7 en Lucas 22:15-20 (1989).
 - b Voor andere liederen gelden de volgende criteria:
 - 1 de liederen moeten het heilshandelen van God zodanig vertolken dat zij met het geheel van Gods heilsopenbaring in overeenstemming zijn en van de Geest der Schriften doordrenkt zijn;
 - 2 de liederen moeten confessioneel verantwoord zijn;
 - 3 de liederen moeten liturgisch verantwoord zijn;
 - 4 de liederen moeten literair en muzikaal op niveau zijn.
(vgl. Acta 1983, bijlage 46, p.211);
- 2 deputaten op te dragen zich – met behulp van het gestelde in punt 7 bijlage 46 Acta 1983 en m.b.v. de door de synodale commissie gegeven aanzet - verder te bezinnen op nadere concretisering van criteria waaraan een kerkelijk lied in het licht van Schrift en belijdenis dient te voldoen om zo een handreiking te bieden ter beoordeling van liederen, en daarvan verslag te doen aan de generale synode 2007;
- 3 in het reglement voor de kerkvisitatie (bijlage 25 K.O., onder I vraag 13) op te nemen dat ook over het kerklied gesproken dient te worden in het licht van de onder 1. en 2. genoemde besluiten, en wel als volgt:
 - a Indien u in de eredienst andere liederen zingt dan alleen Psalmen en berijmde schriftgedeelten, vindt er dan regelmatig toetsing plaats van bestaande en nieuwe liederen aan de hand van de in art. 69 K.O. genoemde criteria.
 - b Hoe waakt u erover dat in de eredienst het principe tot uitdrukking komt dat de Psalmen en berijmde Schriftgedeelten prioriteit hebben boven andere liederen?

Bijlage 3

Besluit van de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 2004 inzake toelating van gasten tot de viering van het Heilig Avondmaal

art. 63 K.O. sub 5 aldus aan te passen:

Een kerkenraad kan gasten die geen lid zijn van de Christelijke Gereformeerde Kerken, tot een viering van het avondmaal toelaten wanneer zij:

- a belijdenis des geloofs hebben afgelegd en derhalve gerechtigd zijn in de eigen gemeente avondmaal te vieren;
- b in de eigen gemeente niet onder kerkelijke tucht staan;
- c bij de kerkenraad vooraf de wens te kennen geven van het gastrecht gebruik te maken. Hierbij geldt dat de eigenlijke toetsing en afweging van de situatie waarin en de omstandigheden waaronder een gast om toegang tot het avondmaal vraagt, aan de betreffende kerkenraad blijft.

Bijlage 4

Hoe moet de uitspraak van Assen 1926 functioneren in de samensprekingen met de Christelijke Gereformeerde Kerken?

Notitie van Deputaten Kerkelijke Eenheid van de GKv

Bovenstaande vraag is op de tafel van deputaten gelegd via het boek van ds. P. Niemeijer, *Bewaard en voortgegaan*, maar speelt uiteraard al langere tijd, vanwege de uiteenlopende beoordeling van Assen 1926 aan beide zijden. Van Christelijke Gereformeerde zijde is herhaaldelijk kritiek geuit op de uitspraak van deze synode in het geding met dr. J.G. Geelkerken (zie b.v. J.W. Maris, *Geloof en schriftgezag*), van Gereformeerd vrijgemaakte zijde is de uitspraak verdedigd (zie b.v. C. Trimp, *Om de klaarheid der waarheid* en weer Niemeijer). De uitspraak is nog altijd geldig in de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. De visie van de GKv deputaten op deze problematiek is de volgende:

1. De synode van Assen 1926 wilde in haar uitspraak (Acta art. 149) over de 'zintuiglijk waarneembare werkelijkheden' waarover in Gen. 2 en 3 wordt bericht de wacht betrekken bij het gezag van de Heilige Schrift, zoals dat beleden wordt in art. 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, concreet bij het gezag dat de Schrift heeft over haar eigen uitleg. Er was in de toenmalige omstandigheden een reële dreiging van het loslaten van het schriftgezag, zoals in de verdere geschiedenis van de Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband, die de uitspraak van Assen 1926 niet wilden aanvaarden, ook gebleken is, onder andere in hun uiteindelijke terugkeer naar de Nederlandse Hervormde Kerk, waarin het schriftgezag niet veilig was.
2. De erkenning van de goede confessionele motieven achter deze uitspraak betekent niet dat er geen kritiek mogelijk is op de formulering ervan, van de aangevoerde gronden, van de wijze waarop de synode tot haar uitspraak gekomen is of van de wijze waarop ze deze uitspraak geëffectueerd heeft. Ook bij andere synodes waarmee wij ons confessioneel verbonden weten en waarvan de uitspraken geldigheid bezitten, is zulke kritiek mogelijk. Zelfs de grote synode van Dordrecht 1618-1619 is niet boven kritiek verheven. Juist in de verbondenheid aan het centrale motief van Assen 1926, de erkenning van het unieke gezag van de Schrift, is er ruimte voor zulke kritiek, omdat "men ... geen geschriften van mensen op één lijn (mag) stellen met de goddelijke Schriften" (art. 7 NGB). Kritiek van Christelijke Gereformeerde zijde heeft daarom ook het recht gehoord te worden. Ook als wij die kritiek eventueel niet delen, vervreemdt ons dat niet bij voorbaat van elkaar.
3. De geldigheid van de uitspraak van Assen 1926 betekent niet dat deze uitspraak nu een confessionele status heeft. In principe was het denkbaar geweest dat de synode over het onderhavige onderwerp een belijdenisuitspraak had gedaan en ondertekening daarvan gevraagd had in het ondertekeningsformulier. Dat is niet gebeurd. Dat betekent dat de uitspraak van Assen gelezen moet worden als een kerkelijk geldige uitspraak in een concreet geding en niet als een confessie over de geschiedenis van paradijs en zondeval. In dat opzicht zijn wij slechts gebonden aan wat de drie Formulieren van Eenheid daarover belijden en uiteraard ten diepste aan de Heilige Schrift zelf. Natuurlijk heeft de uitspraak wel een confessionele achtergrond: het unieke gezag van de Schrift. Maar daarmee heeft de uitspraak zelf nog geen confessionele status gekregen.
4. Assen 1926 heeft ook niet exegese van Gen. 2 en 3 willen of kunnen vastleggen. De synode zelf heeft uitdrukkelijk gezegd dat niet in geding is een of andere exegese van Genesis 2 en 3 (zie b.v. Acta art. 229). Een synode kán ook nooit een exegese van een bijbelgedeelte dwingend opleggen. Zelfs de wijze waarop de confessie teksten exegetiseert

legt de exegetische van zulke teksten niet vast (er is om, maar één voorbeeld te noemen, alle ruimte om je exegetisch af te vragen of in Tit. 3,5 werkelijk de doop wordt aangeduid met het 'bad der wedergeboorte', zoals zondag 26 HC stelt), want 'de waarheid gaat boven alles' (art. 7 NGB) en het Woord van God is niet gebod (2 Tim. 2,9). Er behoort alle ruimte te blijven om in eerbied voor de Schrift exegetisch onderzoek te doen naar de betekenis van wat ons in de eerste hoofdstukken van Genesis geopenbaard is.

5. De Christelijke Gereformeerde Kerken de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt hebben elkaar gevonden in de gemeenschappelijke aanvaarding van de gereformeerde belijdenis in de drie Formulieren van Eenheid, ook van wat in die belijdenis wordt gezegd ten aanzien van het gezag van de Heilige Schrift. Daarop zijn de kerken wederzijds aanspreekbaar en daarop hebben zij elkaar in de voorbije jaren ook aangesproken. Mocht het tot verdergaande kerkelijke eenheid komen, dan zal deze belijdenis ook centraal dienen te staan. De kerken kunnen elkaar dan niet binden aan uitspraken die in het verleden in een concreet geding gedaan zijn, zoals Assen 1926. Omdat de belijdenis voldoende is, is een beding mbt Assen 1926, zoals Niemeijer voorstelt (*Bewaard en voortgegaan*, 109v.), niet nodig voor verdergaande contactoefening tussen onze beide kerkverbanden.

6. De gezamenlijke aanvaarding van de belijdenis betekent niet dat verdere discussie over het gezag van de Schrift overbodig is, integendeel, ze schept juist ruimte daarvoor. Die discussie zal ook altijd noodzakelijk blijven. Redenen daarvoor zijn onder andere de rijkdom van de Schrift, de beperktheid van ons verstand, nieuwe ontwikkelingen in de theologie en in andere wetenschappen. Om met Bavinck te spreken: er blijft steeds ruimte voor onderzoekingen (*Gereformeerde Dogmatiek* 1, 419). Die ruimte mogen we elkaar geven in wederzijds vertrouwen vanwege de gemeenschappelijke belijdenis en in geloof in de kracht van de waarheid van het evangelie van Jezus Christus. Het is een uitdaging voor onze beide kerkgemeenschappen om met vereende krachten steeds opnieuw de Schriften te onderzoeken en hun gezag te belijden en te ervaren.

2 CONTACTEN MET DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERKEN

2.1 Voortgezette zitting van de Landelijke Vergadering

De Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken kwam op 8 januari 2005 in voortgezette zitting bijeen. Op die vergadering werd definitief uitgesproken dat het bijbels verantwoord is om de ambten van ouderling en predikant open te stellen voor vrouwen. Van de 83 afgevaardigden van plaatselijke kerken stemden 59 voor, 17 tegen en onthielden 7 zich. Sommigen verwierpen het voorstel op inhoudelijke gronden, anderen stemden tegen vanwege mogelijke consequenties voor het contact met GKV en CGK. Een en ander betekende dat het ambt van ouderling met onmiddellijke ingang werd opengesteld voor vrouwen. Voor de openstelling van het ambt van predikant doet een commissie eerst onderzoek naar de praktische gevolgen. Zo moet er antwoord komen op de vraag of kerken die principiële bezwaren hebben tegen de vrouw in het ambt, binnen een regio medeverantwoordelijk zijn voor het beroepbaar stellen van vrouwelijke predikanten. Overigens is het in de vrijheid van de kerken gelaten of men het ambt al dan niet zal openstellen voor vrouwen. Tijdens de Landelijke Vergadering gaf een aantal kerken aan vooralsnog niet over te gaan tot openstelling, dit (mede) in verband met de goede plaatselijke contacten met een GKV of een CGK.

2.2 Ontmoetingen met de CCS van de NGK na de Landelijke Vergadering

2.2.1 INVENTARISATIE NA DE LANDELIJKE VERGADERING

Op 26 januari 2005 hadden deputaten een ontmoeting met de Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS). Doel daarvan was om te inventariseren wat door de Landelijke Vergadering (LV) van de Nederlands Gereformeerde Kerken was besloten, met name waar dat relevant is voor onze gesprekken.

Tot samenroeper van de CCS is nu benoemd A.P. de Boer uit Nijkerk. Bij monde van De Boer werden deputaten geïnformeerd over de nieuwe plannen voor de predikantsopleiding van de NGK, die tegen 'Apeldoorn' gaat aanleunen. Er komt in de NGK meer eenheid in het onderzoek van a.s. predikanten. Op het terrein van de zending komt er meer samenwerking en het jeugdwerk krijgt een kerkelijke inbedding. De CCS ziet daarin een tendens naar een meer gezamenlijke aanpak van diverse activiteiten binnen het kerkverband en wat minder nadruk op de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk.

Van de zijde van DKE werd aangegeven dat de besluiten van de LV inzake het contact met onze kerken goede aanknopingspunten bieden voor een voortgaand gesprek. Tegelijk spraken deputaten hun teleurstelling uit dat niet die 'betekenisvolle signalen' kwamen op het punt van binding aan Schrift en belijdenis waarop deputaten hadden gehoopt. Zo hadden deputaten graag gezien, dat de LV zich duidelijk had uitgesproken over haar intentie zich aan Schrift en belijdenis te willen binden. De CCS benadrukte dat er aan Nederlands gereformeerde zijde een wil is om kerkelijk door te spreken over onderwerpen inzake leer en leven. DKE vindt het belangrijk, dat gesprekspartners in zulke gesprekken voorgesorteerd staan vanuit de gereformeerde belijdenis. We kunnen elkaar juist verder helpen, wanneer we in discussies over gemeenschappelijke, actuele problemen elkaar ook kunnen aanspreken op Schrift en belijdenis. Daarover zal het in het voortgaande gesprek tussen DKE en CCS ook moeten gaan.

2.2.2 VROUWELIJKE OUDERLINGEN EN PREDIKANTEN

Op 9 februari 2005 hadden deputaten opnieuw een ontmoeting met de CCS, ditmaal speciaal over het besluit van de LV tot openstelling van de ambten van ouderling en predikant voor vrouwen. De bedoeling van deze ontmoeting was globaal na te gaan op welke punten het betreffende besluit vraagt om een doorgaand gesprek, en wat de consequenties kunnen zijn voor het contact tussen GKV en NGK. Een inhoudelijke gedachtewisseling had

al plaatsgevonden via het rapport VOP van de NGK, de reactie van DKE daarop en het antwoord van de commissie VOP op die reactie (zie 5.3.3. van ons eerste rapport). Van de kant van de CCS werd opgemerkt, dat tegenstemmers van het besluit tot openstelling van de ambten verschillende motieven hadden: inhoudelijk, maar ook overwegingen in verband met de moeite van tegenstanders van openstelling. Door DKE werd sterk de teleurstelling benadrukt die aan onze kant bestaat over het feit, dat de NGK hebben gekozen voor zelfstandige besluitvorming zonder zich hierover met GKV (en CGK) te bezinnen. Zeker nu ook binnen de GKV de positie van de vrouw in de kerk om nadere bezinning vraagt, ware het veruit te verkiezen geweest wanneer van dit onderwerp een gezamenlijk thema was gemaakt. Bij de CCS bestaat begrip voor onze teleurstelling. De NGK achtte besluitvorming hierover echter noodzakelijk omdat binnen de eigen kerkgemeenschap de tijd daarvoor rijp was: er was al vele jaren van bezinning geweest en plaatselijke kerken wilden duidelijkheid.

In de discussie merkten vertegenwoordigers van de CCS op, dat van de zaak van de vrouw in het ambt niet te veel een sjibbolet moet worden gemaakt. Al heel lang heeft de vrouw in allerlei verbanden (in het huwelijk, maatschappelijk) een positie gekregen die niet meer ondergeschikt is aan die van de man. Van het opheffen van die ondergeschiktheid in de kerk moet dan niet teveel een apart thema worden gemaakt, aldus de CCS.

Van de zijde van DKE werd gesteld, dat hier niet de kern van de problematiek ligt. De grote vraag is, hoe wij omgaan met het spreken van de Schrift over deze zaken. Een moeite daarbij kan zijn, dat wij de ene keer bepaalde Schriftgegevens wel rechtstreeks toepassen (over de positie van de vrouw in de kerk) maar een andere keer niet omdat ze duidelijk contextbepaald zijn. Ons probleem met de besluitvorming van de NGK is echter, dat men zich niet voldoende rekenschap heeft gegeven van bepaalde bijbelse gegevens. Dat heeft ertoe geleid, dat exegetische vragen niet beantwoord zijn en men vanuit de hermeneutiek bepaalde beslissingen heeft genomen. (Deze kritiek op het rapport aan de LV is breder verwoord in ons schriftelijke commentaar daarop.) DKE vinden dat de commissie van de NGK in haar reactie op onze kritiek een te grote plaats toekent aan wat men noemt een geloofwaardig Bijbelgebruik. Daarmee wordt bedoeld dat men in de huidige cultuur een geloofwaardige, concrete invulling aan bijbelse gegevens wil kunnen geven. DKE namen ook met teleurstelling kennis van een zekere relativering van het besluit van de LV door sommige leden van de CCS. Daarmee wordt volgens ons geen recht gedaan aan het ingrijpende karakter van de hermeneutische beslissing die de achtergrond vormt van dit besluit. DKE spraken dan ook de hoop uit dat in een mogelijk vervolg van onze gesprekken er ruimte zal zijn voor bezinning op de nadere verwerking van bijbelse gegevens en op hermeneutische vragen. Op dat punt is er bij GKV en NGK zeker sprake van een gezamenlijke verlegenheid. Ook zou nadere bezinning op de ambten zeker wenselijk zijn. De vraag bij DKE is nog wel, wie precies dat mogelijke gesprek met de NGK moet voeren indien de synode van Amersfoort besluit tot de benoeming van een studiegemeenschap voor vragen rond de positie van de vrouw in de kerk.

2.3 Gesprek met Zaandam

Op verzoek van de kerkenraad van de GKV te Zaandam heeft op 21 januari 2005 een gesprek plaatsgevonden van afgevaardigden van de kerkenraden van de GKV en de NGK te Zaandam met een delegatie van DKE. Ook de gezamenlijke predikant, ds. E.J. van den Bos, was aanwezig.

GKV (130 leden) en NGK (100 leden) erkenden elkaar, onder goedkeuring van de classis, in 2002 en er is een beleidsplan opgesteld. De erkenning vond plaats voordat de GS Zuidhorn 2002 besloot tot opheffing van de zgn. uitzonderingsclausule. Daardoor was het voor 'Zaandam' mogelijk door te gaan met kanselruil en ook verdere stappen te zetten op weg naar plaatselijke eenheid. Vanaf januari 2005 wordt de helft van alle erediensten gemeenschappelijk gehouden. De classis Alkmaar-Haarlem verleende hiervoor

toestemming. Met toestemming van de classis is er sinds het najaar van 2004 een gemeenschappelijke predikant.

Vanaf 2006 hoopt men in Zaandam alle erediensten gemeenschappelijk te houden. Omdat de kerkenraad voortdurend de classis heeft betrokken bij de toenadering tot de NGK, heeft DKE positief gestaan tegenover de ontwikkelingen in Zaandam. Eind 2003 hebben deputaten op enkele punten advies uitgebracht, onder meer inzake het beroepen van een gezamenlijke predikant.

De kerkenraad van de GKV te Zaandam zendt een brief naar de GS Amersfoort 2005, waarin hij vraagt om een zodanig kader voor plaatselijke contacten vast te stellen, dat de goede plaatselijke samenwerking met de NGK, die er onder de zegen van de Here en met goedkeuring van het kerkverband tot stand is gekomen, kan worden voortgezet en uitgebreid.

Vanaf 2006 hoopt men in Zaandam een samenwerkingsgemeente GKV/NGK te hebben. Zaandam wil de gegeven eenheid binnen de eigen kerkverbanden niet kwijtraken ten koste van de plaatselijke eenheid. Er is voortgaande kerkrechtelijke bezinning nodig over de relatie van een federatieve gemeente (samenwerkingsgemeente) tot de beide kerkverbanden. Er werd ook gesproken over kanselruil met andere dan plaatselijke predikanten en over de communicatie met de gemeente. Daarover moeten goede afspraken worden gemaakt. DKE is van plan om na de GS van Amersfoort een conferentie te beleggen met kerken (GKV en NGK) die ver gevorderd zijn op de weg naar plaatselijke kerkelijke eenheid.

3 DE ALGEMENE OPDRACHTEN

3.1 Overleg met 'koploperkerken' CGK en GKV

Op 12 november 2004 heeft te Bunschoten-Spakenburg overleg plaatsgevonden van deputaten CGK en deputaten GKV met afgevaardigden van de CGK en de GKV uit de plaatsen: Bodegraven/Woerden, Deventer, Enkhuizen, Nijmegen, Sneek/Koudum, IJmuiden en Veendam/Wildervank.

In deze plaatsen is sprake van vergaande vorderingen richting plaatselijke kerkelijke eenheid en op de meeste van deze plaatsen bestaan ook concrete plannen om binnen enkele jaren een federatieve gemeente (samenwerkingsgemeente) van GKV en CGK te vormen. In Enkhuizen worden al meer dan een jaar lang alle diensten gemeenschappelijk gehouden. Op de bijeenkomst is vooral gesproken over de mogelijkheden die er zijn en de vragen die er rijzen bij vergaande samenwerking en samensmelting.

De kerken geven aan de eenheid in hun kerkverband niet kwijt te willen raken ten koste van de plaatselijke eenheid.

Voor het verder kunnen werken aan plaatselijke eenheid is het van belang dat de Generale Synode het kader van 1996 aanpast, zodat de kerken de mogelijkheid krijgen verantwoord verder te werken aan plaatselijke eenheid.

Als de Here plaatselijk gemeenten zover tot elkaar heeft gebracht, dat ze niet langer gescheiden kunnen of willen optrekken, moeten we landelijk onderzoeken hoe een eventueel gefuseerde gemeente past in zowel het ene als het andere kerkverband.

Deputaten vragen daarom aan de GS om een opdracht tot bezinning op deze vragen (zie conceptbesluit 4).

3.2 Overleg met kerken over gemeentestichting in samenwerking met andere kerken

Op 2 december 2004 hebben deputaten een studiedag georganiseerd in Amsterdam met afgevaardigden van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te Amstelveen, Amsterdam-C, Amsterdam-Z/W, Leidsche Rijn, Maastricht en Venlo/Roermond. Ook waren enkele deputaten ASE aanwezig.

De studiedag was belegd omdat DKE signalen vanuit de kerken had opgevangen waaruit bleek dat er behoefte was aan gezamenlijk overleg van kerken die bezig zijn met gemeentestichting (of concrete plannen hebben daarmee van start te gaan) met deputaten over vragen en problemen vanuit de praktijk.

Daarbij ging het vooral over de mogelijkheden om samen met kerken uit een ander kerkverband te werken aan gemeentestichting.

De verhouding tussen samenspreking en samenwerking kwam aan de orde.

En ook de relatie van de te stichten gemeenten met het kerkverband, c.q. de kerkverbanden.

De afgevaardigden van de aanwezig kerken gaven een overzicht van hun plannen inzake gemeentestichting en de samenwerking daarin met andere kerken.

Ds. K. Harmannij hield als deputaat Kerkelijke Eenheid een causerie over 'Gemeentestichting samen met andere kerken'.

Kerkelijke eenheid is een eigenschap of wezenskenmerk van de kerk.

Daarom moet het op alle niveaus tot gelding worden gebracht.

Met het oog op gemeentestichting zijn er drie van zulke niveaus relevant:

- het samenspel tussen bestaande gemeentes en zgn. 'zendingsgemeentes'.
- de samenhang binnen het eigen kerkverband.
- de samenwerking met kerken uit een ander kerkverband.

Er kunnen soms situaties zijn die het noodzakelijk maken om een zendingsgemeente tijdelijk een uitzonderingspositie te geven met aangepaste kerkordelijke regels, maar het is vanuit een oogpunt van kerkelijke eenheid binnen het eigen kerkverband niet ideaal.

Het is beschamend dat we als christenen zo verdeeld zijn. De verdeeldheid schaadt de werfkracht van de kerk.

Als het kan wil je graag samen optrekken en samen niet-christenen benaderen.

Dat heeft alles te maken met kerkelijke eenheid.

Het liefst zou je samen blanco of bij nul willen beginnen, maar dat is een illusie.

Je relatie binnen het kerkverband is immers waardevol en wil je niet kwijt, en andere christenen hebben evenzeer hun eigen kerkelijke achtergrond en kunnen dus evenmin blanco beginnen.

Daarom zijn gesprekken (samensprekingen) met het oog op het vinden van goede geestelijke eenheid noodzakelijk.

Samenspreking en samenwerking zijn geen gescheiden circuits.

Het door DKE voorgestelde nieuwe kader voor plaatselijke contacten beoogt een praktijk waarin samenspreken en samenwerken meer tegelijk gaan plaatsvinden in nauwe verbondenheid en als vruchtbare wisselwerking.

Om op alle niveaus goed te kunnen werken aan kerkelijke eenheid heb je kerkelijke structuren nodig.

De kerken hebben de gemeentestichters nodig, hun ervaringen houden de kerken scherp. Omgekeerd hebben de gemeentestichters de kerken nodig met hun stabiliteit en hun variëteit aan gaven. Samen zijn we geroepen tot het ene lichaam van Christus: kerkelijke eenheid op alle niveaus.

Samenwerken en samenspreken bij gemeentestichting

De insteek bij gemeentestichting is dat je mensen met het evangelie van Christus wilt bereiken. Je ontmoet christenen die dat samen met je willen doen. Dat heeft raakvlakken met kerkelijke eenheid. Wat betreft de *missie*: je bent gezondend door de Here, maar je komt ook namens een kerkelijke gemeenschap.

En wat betreft de *visie*: je werkt er naar toe dat mensen die je bereikt ook weer bij een kerk en een kerkverband gaan behoren.

Is het wel verantwoord veel tijd en energie te steken in samensprekingen nu de situatie in Nederland zo is dat er veel mensen dreigen verloren te gaan?

Nederland seculariseert en wij benaderen de situatie met oude paradigma's: samenspreken, vergaderen, rapporten opstellen enz.

Het besef dat de Here mensen redt door het werk van zijn Geest en volgens zijn plan kan ons rust en ontspanning geven. Wij moeten op de plaats die wij gekregen hebben onze taak verrichten in afhankelijkheid en bescheidenheid.

Waar mogelijk samen met andere christenen. In samenwerking en samenspreken. En daarvoor ook de benodigde tijd te nemen. Samen terug naar het werk van de Heilige Geest. Samenwerken en samenspreken doen we niet alleen met christenen uit andere kerken, maar ook met de mensen uit het eigen kerkverband.

Samenwerkingsgemeenten of aparte gemeenten stichten?

In Leidsche Rijn is gekozen voor een samenwerkingsgemeente van CGK en NGK (en zo mogelijk ook samen met GKV).

In Amsterdam wordt thans gewerkt aan vier initiatieven voor gemeentestichting: twee GKV-gemeenten, één CGK-gemeente en één PKN-gemeente.

Voor de gemeentestichting wordt binnen het partnerschap 'Amsterdam in Beweging' samengewerkt door negen kerken. Dat men in Amsterdam thans geen samenwerkingsgemeenten sticht, is vooral om praktische redenen.

Kerken die bezig zijn met gemeentestichting zijn gebaat bij het ontwikkelen van gemeenschappelijk kerkelijk beleid m.b.t. vragen waar zij voor komen te staan. Men kan echter van hen niet verwachten dat zij hierin het voortouw nemen, beleidsvoorstellen produceren, daarmee naar de kerkelijke vergaderingen gaan en zo in de kerkelijke weg nieuw beleid ontwikkelen. Daarvoor ontbreekt hun de tijd en vaak ook de expertise.

Over de volgende vragen die gesteld werden is verdere bezinning nodig (vgl. conceptbesluit 4):

- Gaat bij gemeentestichting de voorkeur uit naar samenwerkingsgemeenten?
- Is er voor een samenwerkingsgemeente een plek binnen het GKV-kerkverband?
- Hoe regel je de relatie van een samenwerkingsgemeente naar twee of drie kerkverbanden?
- Hoe ontwikkelen we hierin als kerken gezamenlijk beleid?
- Kunnen DKE en DKK daarin het voortouw nemen en voorstellen aan de GS formuleren?

3.3 Overleg met Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland

Enkele Gereformeerde Kerken (synodaal) hebben zich wegens bezwaren niet aangesloten bij de PKN maar een tijdelijk noodverband gevormd: de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland (ook wel de groep Garderen genoemd).

Twee van deze kerken, die op zoek zijn naar een kerkverband waarbij zij zich kunnen aansluiten, hebben in de afgelopen maanden DKE benaderd en in een gesprek informatie verkregen over de GKV.

Onder meer is gesproken over de volgende zaken:

- het toezicht op de prediking
- het ondertekeningsformulier
- toelating tot doop en avondmaal
- de kinderdoop
- het beleid rond de kerkelijke tucht
- de structuur van het kerkverband
- de bezinning op de ambten
- vrouw en ambt
- ontwikkelingen rond de liturgie
- evangelisatie en zending
- gemeentestichting.

De gesprekken vonden plaats op initiatief van twee kerken. Belangrijk is dat deputaten alert zijn op kerkelijke ontwikkelingen en waar mogelijk en gewenst ook zelf initiatieven nemen om kerken of kerkgemeenschappen te benaderen.

Daarom is het goed dat de GS deputaten opdraagt vanuit het oogpunt van kerkelijke eenheid landelijke ontwikkelingen in andere kerkgemeenschappen en groeperingen bij te houden, zo nodig nader te verkennen en daarop actief te reageren (zie conceptbesluit 5).

3.4 Conceptbesluiten

[deze besluittekst komt in plaats van de besluittekst in het eerste rapport sub 7.10, p.53 en 54;

de wijzigingen in de besluittekst betreffen vnl. de ingevoegde besluiten 3d, 4 en 5]

Deputaten stellen de generale synode voor de volgende besluiten te nemen:

Besluit 1:

Het sub 7.8 geformuleerde kader voor plaatselijke contacten te aanvaarden en het eerdere kader voor plaatselijke samensprekingen' (regels en handreikingen), zoals vastgesteld door de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs (1996) en gewijzigd door de Generale Synodes van Leusden (1999) en Zuidhorn (2002) te vervangen door dit nieuwe kader.

Besluit 2:

Deputaten op te dragen de kerken jaarlijks op te roepen om in de eredienst op de zondag van of na 31 oktober aandacht te geven aan voorbede voor de kerkelijke eenheid.

Besluit 3:

Deputaten op te dragen om in goed contact met de plaatselijke kerken en de regio's de kerkelijke eenheid te bevorderen door:

- a de beschikbare en relevante informatie met betrekking tot de landelijke contacten tijdig aan de kerken toe te zenden;
- b de ontwikkelingen in de plaatselijke contacten te volgen;
- c zich nader te bezinnen op de verhouding tussen plaatselijke en landelijke contacten in de praktijk;
- d daarbij ook na te gaan hoe het door de synode vastgestelde kader voor kerkelijke contacten functioneert in de praktijk en indien daarvoor reden is voorstellen tot wijziging ervan in te dienen bij de eerstkomende generale synode;
- e plaatselijke kerken te stimuleren om aan het proces van kerkelijke eenheid actief bij te dragen;
- f desgevraagd kerken te adviseren bij het werken aan kerkelijke eenheid;
- g wanneer daar reden en ruimte voor is, één of meer bijeenkomsten te beleggen om het onder a - e genoemde nadere uitwerking te geven.

Besluit 4:

Deputaten op te dragen:

- a zich samen met Deputaten Kerkrecht en Kerkorde te bezinnen op de relatie die een federatieve gemeente of samenwerkingsgemeente moet hebben met de kerkverbanden en hierover met een voorstel te komen op de eerstvolgende generale synode. Deputaten dienen in het kader van deze bezinning ook overleg te voeren met plaatselijke kerken die plannen hebben tot het vormen van een samenwerkingsgemeente en met deputaten van de CGK en de NGK.
- b zich samen met Deputaten Kerkrecht en Kerkorde en met Deputaten ASE te bezinnen op vragen van kerken die bezig zijn met gemeentestichting in samenwerking met kerken die behoren tot een ander kerkverband. Deputaten dienen in het kader van deze bezinning ook overleg te voeren met plaatselijke kerken die bezig zijn met of plannen hebben tot gemeentestichting in samenwerking met andere kerken en met de deputaten van de CGK en de NGK.
- c over het resultaat van deze bezinning te rapporteren aan de eerstvolgende generale synode.

Gronden:

- 1 op de genoemde terreinen zijn ontwikkelingen gaande die stemmen tot dankbaarheid en dus ondersteuning verdienen en een kerkrechtelijke inkadering;
- 2 uit het overleg met betrokken kerken blijkt dat de bezinning over de kerkrechtelijke consequenties van de samenwerking niet op plaatselijk niveau kan worden afgehandeld en ook niet alleen binnen het eigen kerkverband.

Besluit 5:

Deputaten op te dragen vanuit het oogpunt van kerkelijke eenheid landelijke ontwikkelingen in andere kerkgemeenschappen en groeperingen bij te houden, zo nodig nader te verkennen en daarop actief te reageren.

Besluit 6:

Deputaten op te dragen hun werk te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden.

Besluit 7:

Deputaten op te dragen van hun werkzaamheden rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en dit rapport minstens een half jaar voor het begin van die synode via deputaten GSP toe te sturen aan de kerken.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage X - V

**9 bijlagen bij Deputatenrapport
Kerkelijke Eenheid**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 1.

Vershil in belijden?

Inleiding

Een van de zaken waarover tussen de beide kerkgemeenschappen, CGK en GKV, moest worden gesproken betreft het verschil inzake de tekst van de geloofsbelijdenis.

Drie elementen hebben in de bezinning van beide deputaatschappen de aandacht gehad:

1. Er zijn verschillende vertalingen van de belijdenis gangbaar in beide kerken.
2. In de door de GKV aanvaarde editie zijn enkele tekstuele wijzigingen aangebracht.
3. In de CGK is geen passage geschrapt in de tekst van art. 36 NGB, zoals sinds 1905 in de GKV wel het geval is.

1. De tekst van de belijdenisgeschriften

In de CGK zijn twee edities van de belijdenisgeschriften gangbaar: de klassieke tekst zoals die in het *Kerkelijk Handboekje* te vinden is, en achterin vele uitgaven van de Psalmen van 1773 is afgedrukt, en de tekst van de vertaling van 1983, van de commissie Dankbaar, een uitgave die door de generale synode van de CGK is aanvaard.

In de GKV is een in opdracht van de generale synode vervaardigde vertaling aanvaard, die in het *Gereformeerd Kerkboek* is afgedrukt en algemeen wordt gebruikt.

Van elk van deze edities kan worden gezegd, dat ze de inhoud van het belijden op een correcte manier weergeven. Er is deputaten op geen enkele manier gebleken, dat op grond van het verschil in vertaling van enig inhoudelijk verschil in het belijden van de kerk sprake is.

In de kerkelijke contacten is er naar de overtuiging van deputaten dan ook geen aanleiding hierin enig probleem te zien.

2. Wijzigingen in de Gereformeerde uitgave van art. 4 en art. 9 NGB

In het *Gereformeerd Kerkboek* is op twee punten een wijziging aangebracht in de tekst van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

Bij de opsomming van de canonieke bijbelboeken in artikel 4 staat vanouds de brief aan de Hebreëen gerangschikt onder de brieven van Paulus. Daar al eeuwen door exegeten B o.a. door Calvijn - is geconstateerd dat de brief aan de Hebreëen niet van Paulus kan zijn, is in de gereformeerde editie de brief aan de Hebreëen niet meer onder de paulinische brieven geplaatst.

Van CGK zijde is begrip getoond weer het wegnemen van een onjuistheid. Tegelijkertijd wordt gearzeld bij het door één kerkgemeenschap wijzigen van de tekst. Het feit dat de belijdenisgeschriften gemeenschappelijk erfgoed zijn van vele kerken van gereformeerd belijden pleit ervoor geen afzonderlijke amendementen aan te brengen. Bovendien B de bedoeling van de belijdenis is ook in dit artikel niet om exegetische of specifieke canonieke kwesties te beslissen. De belijdenis zet juist in bij de identificatie van de boeken van de Heilige Schrift, omdat de tekst daarvan zelf de hoogste autoriteit in de kerk vormt, uitdrukkelijk boven de belijdenis. Het in de weg van zorgvuldig exegetisch onderzoek vaststellen dat de brief aan de Hebreëen niet door Paulus, maar door een andere - ons onbekende - auteur is geschreven, is daarom niet als ongehoorzaamheid aan de belijdenis te beschouwen. De belijdenis zelf beoogt het luisteren naar de Schrift te dienen.

Dit verschil tussen de edities van artikel 4 kan dus zeker niet als een confessionele afwijking ten opzichte van elkaar worden beschouwd.

In artikel 9 is in het *Gereformeerd Kerkboek* bij de bewijsplaatsen voor de bijbelse belijdenis van de Drieëenheid de verwijzing naar 1 Johannes 5:7 weggelaten. Reeds lang is bekend dat in de oorspronkelijke tekst van dit hoofdstuk deze woorden niet voorkomen, maar dat ze waarschijnlijk bij het overschrijven als een 'glosse', een opmerking in de kantlijn, zijn geplaatst die bij een latere afschrijving in de tekst zijn gezet. Als bewijsplaats voor de leer van de Drieëenheid is deze tekst dus beter niet te gebruiken, omdat deze plaats tekstkritisch omstreden is..

Om dezelfde redenen als bovengenoemd verdient het volgens de CGK deputaten daarom nog geen aanbeveling de tekst van de belijdenis zelfstandig te wijzigen. Dat er op dit punt geen sprake is van een principiële of confessioneel verschil is eveneens duidelijk.

3. De 21 woorden van artikel 36 NGB

Het gaat bij art. 36 om een kwestie waarbij wel degelijk een principiële punt van de confessie in het geding is. Een korte historische weergave van de door de GKV en de CGK genomen besluiten is hierbij wel op zijn plaats.

Het besluit van 1905

Op de synode van de Gereformeerde Kerken te Middelburg 1896 werd door o.a. A. Kuyper en H. Bavinck een gravamen ingediend tegen passages uit art. 36. Hun bezwaar was dat de wereldlijke overheid verplicht werd afgoderij uit te roeien en dat de kerk dit aan de overheid moet voorhouden. Na voorbereidend werk van studietoelagen werd de zaak behandeld in 1905, op de synode te Utrecht. De commissie concludeerde, dat de confessie historisch uitgelegd moest worden en dat de gewraakte zinsnede metterdaad bedoelt dat de overheid op het publieke terrein afgoderij, valse godsdienst en godslastering niet straffeloos mocht dulden. De overheid moest tegen deze dingen met maatregelen van dwang en geweld en desnoods met de doodstraf optreden.

De commissie meende op die grond dat het bezwaarschrift moest worden toegewezen. Toch ontraadde de meerderheid van de commissie in de confessie te schrappen, omdat men verminking van het artikel vreesde; de confessie is immers geen aaneenrijging van losse opiniën maar een weldoordacht geheel. Bovendien vreesde de commissie dat schrappen ertoe zou leiden dat er niets overbleef van de positieve roeping van de overheid t.o.v. de eerste tafel van de wet. Men meende tegelijk dat de tijd nog niet rijp was om tot een positieve wijziging van art. 36 te komen.

Toch besloot de synode, met 24 tegen 16 stemmen, tot het schrappen van de woorden: *om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valse godsdienst, om het rijk van de antichrist te gronde te werpen*.¹

Feit is, dat men op dezelfde gronden die werden aangevoerd ook tegen gehandhaafde passages in art. 36 bezwaar kon maken. De preadviserende commissie had hier wel op attent gemaakt.²

Christ. Geref. synodes over art. 36 - I

In 1928 kreeg de CG synode een gravamen over dezelfde kwestie te behandelen. Het werd afgewezen op grond van de overweging dat art. 36 te lezen was in het licht van synode-uitspraken van 1574 en 1581. In 1937 werd tegen dit besluit bezwaar aangetekend door ds C. van der Zaal. De aangehaalde synode-uitspraken zeiden immers alleen iets over de taak van de kerk en van de predikanten, maar niet van de overheid. Er werd een commissie ingesteld, en daarna een deputaatschap. Het deputaatschap heeft in 1941 door omstandigheden niet gerapporteerd. Toen is het opgeheven!

Internationale bezinning

In de Christian Reformed Church in de USA is van 1912 tot 1946 dezelfde materie in discussie geweest. Toen werd de zaak in 1949 aan de GOS voorgelegd.

De behandeling op de GOS leidde tot een verklaring die met algemene stemmen werd aanvaard en aan de kerken werd aanbevolen.

De verklaring bestond uit vier onderdelen, waarvan de belangrijkste (B) luidde:

“that consequently the magistrate is called to protect the preaching of the Gospel and all the holy service of God with all the means given it by God, in order that freedom of conscience to serve God according to His Word be guaranteed and every anti-Christian power which would threaten the church in the exercise of its holy ministry be resisted and prevented.”³

¹ Zie voor de gang van zaken rond 1905 K. van der Zwaag, *Onverkort of gekortwiekt? Artikel 36 van de Nederlandse geloofsbelijdenis en de spanning tussen overheid en religie. Een systematisch-historische interpretatie van een >omstreden= geloofsartikel*, Heerenveen 1999, 333-339

² *Acta generale synode Gereformeerde Kerken in Nederland 1905*, 318

³ *Acts of the Reformed Ecumenical Synod of Amsterdam 1949*, 29

Via de GOS kwam het in de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) weer aan de orde. De overtuiging leefde dat de schrapping van 1905 onbevredigend was. Een deputaatschap stelde een nieuwe formulering voor. De synode van 1952/3 sprak uit dat er gegronde aanleiding is art. 36 te wijzigen. Daartoe zou overleg nodig zijn met de kerken die de NGB ook hebben. Als richtlijn voor het overleg werd de volgende formulering gekozen:

“En aldus geroepen bij te dragen tot de opbouw van een Gode welgevallige samenleving der mensen, heeft de overheid, in onderwerping aan de wet Gods, zich verre houdende van alle volstreekte machtssoefening, op het aan haar zorg toevertrouwde terrein en met de haar toekomstige middelen, iedere belemmering voor de prediking van het evangelie en voor de heilige dienst van God weg te nemen, opdat het Woord des Heren zijn loop hebbe, het koninkrijk van Jezus Christus voortgang vinde, en alle antichristelijke macht worde tegengestaan.”

De GKN hebben deze formulering weer voorgelegd aan de GOS van Edinburgh in 1953 en vervolgens was het de bedoeling dat er overleg tussen de verschillende kerken zou plaatshebben.

Christ. Geref. synodes over art. 36 - II

De CGK synode van 1959 heeft op de GOS uitspraak en de GKN suggestie gereageerd. Er werden opnieuw deputaten ter bestudering van de vragen in betrekking tot art. 36 NGB benoemd.

In 1962 rapporteerde dit deputaatschap aan de GS van Haarlem-Santpoort. Het waardevolle rapport B met een uitvoerig minderheidsrapport van een tweetal deputaten⁴ B leidde tot de volgende besluitvorming, en dus het volgende antwoord aan de generale synode van de GKN⁵:

1. te antwoorden
 - a. dat het volgens haar geen aanbeveling verdient tot wijziging van art. 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis over te gaan als er ter zake niet genoeg klaarheid en eenparigheid bestaat in de kerken;
 - b. dat zij wel van oordeel is dat deze zaak de aandacht der kerken behoort te hebben, omdat de wijze waarop het in art. 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis bedoelde beginsel onder woorden is gebracht, in de kerken vragen en bedenkingen oproept;
 - c. dat zij daarom bereid is met de generale synode van de gereformeerde kerken c.q. haar deputaten hieromtrent nader overleg te plegen;
2. a. deputaten te benoemen voor overleg met de gereformeerde kerken c.q. met haar deputaten inzake art. 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis;
- b. deze deputaten op te dragen in dit overleg de volgende conclusies als richtlijnen te gebruiken:
 1. de bedoeling van de derde zinsnede van art. 36 der Nederlandse Geloofsbelijdenis was oorspronkelijk dat de overheid met de machtsmiddelen die haar ten dienste staan, zal optreden tegen alle afgoderij en valse godsdienst om deze te weren en uit te roeien; dit hield in dat in gevallen van openbare goddeloosheid de zwaarste straf kon worden toegepast;
 2. de gronden voor deze omschrijving van de taak van de overheid ten aanzien van de religie werden ontleend aan het Oude Testament, waarbij echter de bijzondere plaats van Israël als theocratisch volk niet genoeg in het oog werd gehouden;
 3. een correctie van de beslissing van de generale synode van 1928 over deze zaak (Acta, art. 70) moet niet onmogelijk worden geacht;
 4. wanneer de gehele derde zinsnede van art. 36 zou vervallen, zou een gewichtig beginsel in dit artikel worden gemist, nl. dat de overheid binnen de grenzen van haar bevoegdheid de geboden Gods ook waar het de dienst des Heren betreft, heeft te doen eerbiedigen;
 5. de wijze waarop dit beginsel in art. 36 onder woorden wordt gebracht, roept vragen en bedenkingen op;
 6. het verdient geen aanbeveling om tot wijziging van art. 36 over te gaan als er terzake niet genoeg klaarheid en eenparigheid bestaat in de kerken; wel behoort deze zaak de aandacht van de kerken te hebben.

⁴ *Acta generale synode CGK Haarlem-Santpoort 1962*, bijlagen LXVIII en LXIX (blz 283-330)

⁵ *Acta idem*, art 184 (blz 89v)

In de daaropvolgende jaren is door deputaten nog overleg geweest met GKN-deputaten. Hun werd gezegd dat in de door hen voorgestelde formulering⁶ gemist wordt, dat de overheid binnen haar bevoegdheid zorg heeft te dragen voor de eerbiediging van Gods geboden.

Deputaten hadden de indruk, dat de gereformeerde deputaten niet geheel afwijzend stonden tegenover de gedachte van een positieve aanvulling van de door de GKN voorgestelde formulering. Deze had echter reeds een zekere sanctie gekregen, daar de GOS haar had aanvaard.

Na een nieuwe periode van overleg wordt op de CGK- synode van Hilversum 1968 de volgende formulering aanvaard die aan de GKN en aan de GOS zal worden meegedeeld Bfeitelijk een amendering van de door de GKN voorgestelde formulering⁷:

“En aldus geroepen bij te dragen tot de opbouw van een Gode welgevallige samenleving der mensen, heeft de overheid, in onderwerping aan de Wet Gods, zich verre houdende van alle volstreekte machtsoefening, op het aan haar zorg toevertrouwde terrein en met de haar toekomstende middelen **te bevorderen dat het volk leeft naar de eis van Gods Wet, en voorts** iedere belemmering voor de prediking van het Evangelie en voor **geheel** de heilige dienst van God weg te nemen. **Zij heeft deze roeping te volbrengen**, opdat het Woord des Heren zijn loop hebbe, het koninkrijk van Jezus Christus voortgang vinde, en alle antichristelijke macht worde tegengestaan.”

De praktische onmogelijkheid bij de verdeeldheid van de kerken van gereformeerde belijdenis een wijziging in de tekst van de belijdenis aan te brengen bracht met zich mee, dat het hierbij gebleven is. In de CGK zal het verstandig zijn art. 36 NGB te lezen in het licht van deze nadere formulering, die gezien zou kunnen worden als de uitleg van wat eerder een ‘gewichtig beginsel’ is genoemd, maar waarvan de formulering in de belijdenis niet het meest gelukkig is.

Huidige situatie van CGK en GKV

In het gesprek tussen beide deputaatschappen is geconstateerd:

- a. dat de in 1905 gekozen inkorting van artikel 36 - die voor de GKV nog geldt - de vragen die hier aan de orde zijn, onvoldoende oplost;
- b. dat in de praktijk, ook de politieke praktijk, van vandaag, de handhaving van een onverkort artikel 36 niet eenvoudig is. De politieke partij die de meest consequente toepassing voorstaat straalt, ook naar de waarneming van Van der Zwaag, een niet te miskennen onmacht uit op dit punt;
- c. dat ook hier geldt, dat wijziging van de confessie met het oog op de gecompliceerde kerkelijke realiteit een niet eenvoudig te begane weg is.

Deputaten van de GKV zijn van mening dat de nadere verklaring die gegeven is door de synode van de CGK van Hilversum 1968 onderschreven kan worden. Zij zullen dan ook aan hun synode voorstellen uit te spreken dat er geen verschil in belijden is ten aanzien van art. 36, als de GKV synode zich stelt achter de nadere verklaring. Het ligt niet op de weg van deputaten voorstellen te doen tot herinvoering van de in 1905 geschrapte woorden. Naar het oordeel van deputaten van de GKV is dat ook niet nodig, als de kerken uitspreken in te stemmen met de verklaring van de 21 woorden door de synode van de CGK in 1968. Deze visie heeft de instemming van de CGK-deputaten.

Een dergelijke verklaring dient dan als handvat aan de weerbarstige materie van de tekst van art. 36, terwijl de bestaande teksten niet behoeven te worden gewijzigd.

⁶ zie boven

⁷ *Acta generale synode CGK Hilversum 1968/1969*, art 146

Bijlage 2. Liturgische gebruiken

Overzicht liturgische gebruiken cgk	Overzicht liturgische gebruiken gkv
<p><u>Kerkorde</u> In de kerkorde wordt in de artt. 56 tot 70 gesproken over “van de sacramenten en andere ceremoniën”.</p>	<p><u>Kerkorde</u> In de kerkorde gaan de artikelen 56 t/m 61 en 65 t/m 71 over liturgische zaken. De Generale Synode van 2002 heeft een <i>Koersbepaling</i> aanvaard, Daarin wordt uiteengezet dat er op hoofdlijnen overeenstemming in liturgische zaken behoort te zijn, maar dat er in verschillende gemeenten ook eigen accenten kunnen worden gelegd.</p>
<p>Doop Art. 58 <i>De dienaren des Woords zullen bij het dopen, zowel van jonge kinderen als volwassenen, de daartoe opgestelde formulieren gebruiken.</i></p> <p>Er wordt gebruik gemaakt van verschillende formulieren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. de klassieke doopformulieren; 2. de formulieren die vastgesteld zijn door de GS 68/69, 71/72 en 74. Dit is een bewerking van de klassieke formulieren; 3. in samenwerkingsgemeenten wordt ook wel het formulier gebruikt dat ds van den Brink heeft geschreven; 4. soms wordt ook gebruik gemaakt van het formulier van de GKV. 	<p>Doop Art. 56 <i>Aan de kinderen van de gelovigen zal de doop als zegel van Gods verbond zo spoedig mogelijk bediend worden in de openbare eredienst</i> Art. 59 <i>De predikanten zullen bij de doop van de kinderen en van volwassenen zich houden aan de formulieren die daarvoor zijn vastgesteld</i></p> <p>Er wordt gebruik gemaakt van één formulier voor de kinderdoop, te weten het klassieke, taalkundig gemoderniseerd en met een 'vrijgemaakte' toevoeging, nl. de uitleg van de twee delen (<i>partes</i>) van het verbond als 'belofte en eis'. Er is ook een formulier voor de bediening van de volwassendoop.</p> <p>Op dit moment zijn deputaten eredienst van beide kerken gezamenlijk bezig een nieuw doopformulier te ontwerpen. Op de e.k. generale synodes zal een voorstel liggen.</p> <p>Het verschijnsel doopzondagen komt voorzover ons bekend niet voor. Er wordt hier en daar wel voorzichtig over gedacht.</p>
<p>Heilig avondmaal Art. 62 <i>Iedere kerk zal het avondmaal op zodanige wijze vieren, als naar haar oordeel het meest tot stichting van de gemeente dienen kan, met dien verstande, dat de uitwendige ceremoniën, in Gods Woord voorgeschreven, onderhouden worden en dat het formulier van het avondmaal en de daarin opgenomen gebeden zullen worden gebruikt.</i></p> <p>Er wordt gebruik gemaakt van verschillende formulieren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. het klassieke formulier; 2. het formulier zoals vastgesteld door de GS 68/69, 71/72 en 74. Dit is een bewerking van het klassieke formulier (ook wel een verkorting: de zondenlijst is bv niet meer opgenomen); 3. het verkorte formulier zoals vastgesteld door de GS 68/69, 71/72 en 74. 	<p>Heilig avondmaal Art. 61 <i>Het avondmaal van de Here zal tenminste eens in de drie maanden gevierd worden in de openbare eredienst, volgens kerkelijke orde, onder toezicht van de ouderlingen, waarbij de daarvoor vastgestelde formulieren dienen gebruikt te worden.</i></p> <p>Er wordt gebruik gemaakt van verschillende formulieren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. het klassieke formulier, taalkundig gemoderniseerd; 2. het zgn. korte formulier, een verkorting van het klassieke, de zondencatalogus is bijv. niet meer opgenomen, met een eschatologische toevoeging 3. kortere formulieren, vastgesteld door de generale synode van Zuidhorn 2002, met

<p>De wijze van vieren verschilt al naar gelang situatie en gewoonte: met tafels, in de banken, in een kring.</p> <p>Art. 63 <i>(...) Het avondmaal des Heren zal minstens eens per drie maanden, na gehouden voorbereiding, worden gevierd.</i></p> <p>In sommige kerken wordt het avondmaal vier maal per jaar gevierd, in andere vijf maal of meer.</p>	<p>het oog op meer afwisseling en vaker vieren</p> <p>De wijze van vieren verschilt al naar gelang situatie en gewoonte: aan tafels, in de banken, staande en gaande viering.</p> <p>In de meeste kerken wordt het avondmaal zes maal per jaar gevierd, in een aantal gemeenten vaker (maandelijks)</p> <p>Er is een orde van dienst D, opgezet volgens de oudchristelijke ordinariestructuur, die weliswaar niet voor algemeen gebruik in de kerken is vrijgegeven, maar die onder begeleiding van deputaten eredienst wel op proef in enkele kerken gebruikt wordt.</p>
<p>Kerkdiensten</p> <p>Art. 64 <i>Op de dag des Heren zal de gemeente minstens tweemaal samenkomen onder de bediening des Woords. Het samenkomen op werkdagen wordt aan het oordeel van de kerkenraad overgelaten.</i></p> <p>1. <i>In elke gemeente zal des zondagsmorgens de wet des Heren en des middags of des avonds de apostolische geloofsbelijdenis worden gelezen (1899, 1906)</i></p> <p>Het is gebruikelijk dat 's morgens de tien woorden (of een vermanend gedeelte uit de Schrift) worden gelezen. 's Middags of 's avonds wordt de geloofsbelijdenis gelezen of gezongen of opgezegd. Dat is niet altijd de apostolische geloofsbelijdenis. Ook Nicea, of gedeelten uit andere belijdenissen worden wel gelezen. Soms wordt ook een belijdenis uit de bundel Opwekking of de Evangelische Liedbundel gezongen.</p> <p>Art. 68 <i>De dienaren des Woords zullen eenmaal des zondags in de bediening des Woords de Heidelbergse Catechismus verklaren.</i></p> <p>Er zijn verschillende gewoonten: in sommige gemeenten wordt 's middags/'s avonds de HC zondag na zondag uitgelegd. In andere gemeenten wordt dat afwisselend 's morgens en 's middags gedaan. Er zijn ook gemeenten waarin andere belijdenisgeschriften dan de HC aan de orde gesteld worden. Ook zijn er gemeenten waarin ipv een belijdenisgeschrift ook wel themata of bijbelse kernwoorden oid in leerdiensten behandeld worden.</p> <p>Art. 69 <i>In de eredienst zullen de 150 Psalmen gezongen worden, alsmede berijmde Schriftgedeelten, door de generale synode vast te stellen.</i></p> <p>a. <i>Aan de Schriftuurlijke lofzangen die gezongen mogen worden in de eredienst, wordt de Lofzang der engelen toegevoegd (1959).</i></p> <p>b. <i>Uit het Liedboek voor de kerken behoren de nummers 8, 13b, 14, 21, 25: 1-8, 26, 27, 43, 65, 66,</i></p>	<p>Kerkdiensten</p> <p>Art. 65 <i>De kerkenraad zal de gemeente op de dag des Heren tweemaal samenroepen voor de eredienst. De kerken zullen zich houden aan de orden van dienst die door de generale synode zijn goedgekeurd.</i></p> <p>De zgn. orde van Middelburg 1933 is in de Gereformeerde Kerken vrijwel geheel in onbruik geraakt.</p> <p>Tegenwoordig wordt het meest gebruikt orde van dienst B, vroeger de orde van Kampen 1975 geheten. Het is gebruikelijk dat 's morgens de tien woorden (af en toe in de vertaling Groot Nieuws 1996) worden gelezen. 's Middags of 's avonds wordt de geloofsbelijdenis gezongen of gelezen: de apostolische geloofsbelijdenis, maar ook Nicea. Gedeelten uit andere belijdenissen worden af en toe gelezen.</p> <p>Intussen kennen we ook een orde van dienst C. Daarin hebben aan het begin van de morgendienst schuldbelijdenis en genadeverkondiging ene plaats, terwijl de wet gelezen wordt na de preek.</p> <p>Art. 66 <i>De kerkenraad zal er zorg voor dragen dat als regel eenmaal per zondag in de prediking de leer van Gods Woord verklaard wordt zoals die samengevat is in de Heidelbergse Catechismus.</i></p> <p>Er zijn verschillende gewoonten: in sommige gemeenten wordt in de middagdienst de HC zondag na zondag uitgelegd. In andere gemeenten wordt dat afwisselend 's morgens en 's middags gedaan. In andere gemeenten is niet elke zondag een catechismuspraak. In de kerken wordt momenteel een discussie gevoerd over het verschijnsel leerdiensten in combinatie met een discussie over de teruggang van het bezoek aan de tweede kerkdienst.</p> <p>Art. 67 <i>In de eredienst zullen de psalmen gezongen worden in een berijming die door de generale synode is aanvaard en verder de gezangen</i></p>

<p>67, 68, 78, 89, 90, 96, 107, 114 en 115 tot de in art. 69 bedoelde berijmde Schriftgedeelten (1974).</p> <p>c. De liederen in de bundel 'Schriftberijmingen proefbundel voor de Christelijke Gereformeerde Kerken' (Buijten & Schipperheijn, 1987) behoren tot de in artikel 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten (1989).</p> <p>d. Ook de door deputaten aangeboden nieuwe liederen naar Genesis 17:7 en Lucas 22: 15-20 behooren tot de in artikel 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten (1989).</p> <p>Er zijn gemeenten waar alleen psalmen in de berijming 1773 gezongen worden.</p> <p>Er zijn gemeenten waar een mix van psalmen 1773 (ob) en 1967 (nb) gezongen wordt.</p> <p>Er zijn gemeenten waar naast de psalmen (ob en/of nb) ook de toegestane berijmde Schriftgedeelten worden gezongen.</p> <p>Er zijn gemeenten waar naast de psalmen (ob en/of nb) ook andere gezangen uit het LvdK worden gezongen.</p> <p>Er zijn gemeenten waar naast de psalmen (ob en/of nb) en gezangen LvdK (of Herv bundel 1938) ook liederen gezongen worden uit bundels als Johan de Heer, Opwekking, Evangelische Liedbundel, Alles wordt nieuw, Elly en Rikkert, Zingende gezegend, Zingend geloven, etc.</p> <p>Het criterium voor de selectie van gezangen is de vraag of het een verantwoorde berijming van een Schriftgedeelte is.</p>	<p><i>die de synode heeft goedgekeurd.</i></p> <p>Uit de berijming 1773 wordt nergens meer gezongen. Sinds 1986 kennen de Gereformeerde Kerken een eigen psalmbundel. Daaraan toegevoegd is een aantal van 41 gezangen. Sinds 1997 is een selectie van gezangen uit het Liedboek voor de kerken vrijgegeven. Vrijwel overal wordt uit die selectie – en niet breder – gezongen. Sinds 2002 (generale synode Zuidhorn) is het aantal gezangen uitgebreid met een selectie uit andere bundels. Binnenkort is een uitgave met deze liederen tegemoet te zien. In enkele kerken wordt daar al uit gezongen.</p> <p>In enkele gemeenten wordt op incidentele momenten gezongen uit andere bundels. Bijvoorbeeld bij diensten met aanpassingen voor mensen met een verstandelijke handicap, bij trouwdiensten en bij jongerendiensten. In enkele gemeenten wordt ook zonder een dergelijke aanleiding met enige regelmaat uit bijv. de Opwekkingsbundel gezongen.</p> <p><u>Criteria voor de selectie van liederen:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. een goed kerklied is geschikt om te functioneren in een liturgische context, waarbinnen Gods woorden en daden het centrum vormen; 2. een goed kerklied is inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift; 3. een goed kerklied wordt wat betreft de taalkundige en muzikale vorm gekenmerkt door stijl en kwaliteit. Het kent een goede woord-toon-verhouding. Het is bruikbaar en toegankelijk voor mensen uit de huidige tijd en cultuur.
<p>Bijbelvertaling</p> <p>De CGK participeren niet in het project van het NBG (vertaling 2000). Wel zijn predikanten op persoonlijke titel betrokken.</p> <p>De CGK zijn betrokken bij de hertaling van de Statenvertaling.</p> <p>Er zijn gemeenten die de Statenvertaling gebruiken (in verschillende uitgaven).</p> <p>Er zijn gemeenten die de zgn nieuwe vertaling (1954) gebruiken.</p> <p>Er zijn gemeenten die naast de NV ook wel andere vertalingen (bv Groot Nieuws, of speciale vertalingen van de Psalmen) gebruiken.</p>	<p>Bijbelvertaling</p> <p>In vrijwel alle gemeenten wordt de Nieuwe Vertaling (1951) van het NBG gebruikt.</p> <p>Er zijn nauwelijks gemeenten die de Statenvertaling gebruiken.</p> <p>De kerken participeren tot op zekere hoogte in het project van het NBG (vertaling 2000). Deputaten bijbelvertaling zijn vanaf het begin van dit project betrokken geweest. Vanuit de kerken werken supervisors mee – op persoonlijke titel. Het is wellicht te verwachten dat deze vertaling in de Gereformeerde Kerken vrij soepel in gebruik zal worden genomen.</p> <p>Er zijn gemeenten die naast de NV ook wel de Groot Nieuws Vertaling 1996 gebruiken, bijv. in diensten met aanpassingen voor mensen met een verstandelijke handicap, in jongerendiensten.</p>

<p>Aangepaste diensten Aangepaste diensten worden in sommige kerken gehouden (gehandicapten: art 3;6; bijl 2 KO), er zijn geen specifieke regels anders dan de algemene regels; wel wordt door sommige kerken meer vrijheid genomen.</p>	<p>Aangepaste diensten Voor gemeenteleden met verstandelijke beperkingen worden plaatselijk en regionaal erediensten belegd met aanpassingen (eenvoudige preek, gebruik van hulpmiddelen, gemakkelijke liederen). Tot voor enkele jaren werd in dergelijke diensten soms erg veel aangepast aan het niveau van de gasten. De laatste jaren wordt meer gesproken over diensten met aanpassingen voor mensen met verstandelijke beperkingen.</p>
---	---

Voorzichtige conclusies:

1. Er zijn veel overeenkomsten.
2. In de GKV is meer eenvormigheid dan in de Christelijke Gereformeerde Kerk, maar tegen de achtergrond van de *Koersbepaling* is wellicht te verwachten dat er in de komende jaren meer variatie zal ontstaan in het kerkverband. Sommige kerken zullen de vrijheid die in de *Koersbepaling* wordt aangereikt maximaal invullen, anderen minimaal.

Bijlage 3.

Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?

Een reactie op het rapport voor de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken Lelystad 2004: Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten? (Conceptversie maart 2003)

1 Inleiding

Als Deputaten Kerkelijke eenheid van de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken ontvingen we van de 'Commissie vrouwelijke ouderlingen en predikanten', ingesteld door de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken 1998, een conceptrapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?', met een verzoek om commentaar daarop.

Bij dezen willen we aan dat verzoek voldoen. Daarbij brengen we de volgende zaken onder de aandacht:

- a. Deputaten Kerkelijke eenheid (DKE) zijn benoemd met een opdracht inzake kerkelijke eenheid. In dat kader zijn er gesprekken met de Commissie voor Contact en Samenspreking met andere kerken (CCS) van de NGK. Het onderwerp 'vrouwelijke ouderlingen en predikanten?' is noch door DKE, noch door CCS op de agenda van die gesprekken gezet. Onder de opdracht aan DKE valt niet dat we commentaar geven op zaken binnen andere kerkgemeenschappen die niet direct te maken hebben met het streven naar kerkelijke eenheid.
Het is daarom niet vanzelfsprekend dat DKE commentaar geeft op het rapport.
- b. Anderzijds begrijpen we dat u het rapport aan DKE stuurt voor commentaar. De contacten die er zijn tussen uw en onze kerken verlopen via DKE. Het feit dat die contacten er zijn, en het feit dat u prijs stelt op commentaar vanuit de GKV, heeft te maken met het gegeven dat wij, ondanks verschillen, erkennen dat we dicht bij elkaar staan en van elkaar kunnen leren. Tegen deze achtergrond willen we graag proberen aan uw verzoek te voldoen.
- c. Binnen de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken is er niet een kerkelijke discussie en besluitvorming geweest over het onderwerp 'vrouw en ambt'. Dat betekent dat we geen commentaar kunnen geven op grond van een uitspraak van de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken. Het commentaar dat we bij dezen leveren is niet meer dan een reactie uit de GKV!
- d. We willen ons in onze reactie beperken tot vragen bij stellingnames van het rapport, zonder met alternatieve stellingnames te komen. Dat kan wat makkelijk overkomen: het is makkelijker om te zeggen hoe iets niet is, dan om aan te geven hoe het dan wel is. We zien ons tot dat laatste echter niet in staat: omdat we, zoals gezegd, als vrijgemaakte Gereformeerde Kerken geen kerkelijke besluitvorming hebben gehad over 'vrouw en ambt', waarop we kunnen terugvallen, en omdat het uiteindelijk niet onze taak als deputaten Kerkelijke eenheid is om namens de GKV een standpunt te formuleren over 'vrouw en ambt'.

2 Waardering

Het rapport 'Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten?' probeert een vraag te beantwoorden die breed leeft binnen kerken van gereformeerde gezindte. Over de relevante Schriftgegevens is al veel geschreven. Het rapport biedt een duidelijke inventarisatie van die Schriftgegevens, en van de argumenten die zijn gegeven voor de uitleg daarvan.

Het is terecht dat het rapport niet blijft staan bij de *Schriftuitleg*, maar doorvraagt naar het *Schriftverstaan*. Daarbij gaat het met name om de vraag in hoeverre bijbelse voorschriften zijn bepaald door hun culturele context, en welke gevolgen dat heeft voor de toepassing van deze voorschriften in onze huidige context. Daarbij raakt het rapport aan vragen die niet makkelijk eenduidig te beantwoorden zijn, maar waar niemand aan voorbij kan gaan. Het is de kracht van het rapport dat het die vragen onder ogen heeft willen zien.

3 Ambtsopvatting

Het rapport kiest er voor om aan te sluiten bij “de gangbare ambtsvisie”, en die niet ter discussie te stellen. De vraag wordt zo of zusters in de gemeente geroepen mogen worden tot de ambten “zoals wij die kennen” (16).

Deze keus is begrijpelijk, maar heeft o.i. toch wel een belangrijk nadeel. Een beperking in de vraagstelling brengt een beperking in de mogelijke antwoorden mee. Opties die gevolgen hebben voor de manier waarop we in de gereformeerde traditie omgaan met ‘ambten’ komen nu niet in beeld.

Als voorbeeld wijzen we op het feit dat in de gereformeerde traditie het houden van een preek is voorbehouden aan ambtsdragers (predikanten). Ook verder zijn vaak ‘taken’ op een bepaalde manier gekoppeld aan ‘ambten’ (pastoraat incl. tucht, diaconaat, leiding geven, enz.). Het zou de moeite waard zijn om na te gaan in hoeverre die koppelingen terecht zijn, en of het ook anders zou kunnen.

Vooruitgrijpend op het vervolg van het rapport: de commissie constateert een patstelling als het gaat om een exegetische beantwoording van de vraag of vrouwen al dan niet mogen worden toegelaten tot de ambten zoals wij die kennen.

In plaats van op de manier van het rapport (zie hieronder, § 4) over te gaan van ‘Schriftuitleg’ naar ‘Schriftverstaan’ had deze constatering ook kunnen leiden tot een bezinning op de gestelde vraag: is die vraag misschien zodanig dat de bijbel daar geen antwoord op geeft, en moeten we de bijbel een andere vraag stellen, waarop vanuit de Schriftuitleg misschien wel een antwoord gegeven kan worden?

Nu het rapport dat niet doet, gaan wij daar in onze reactie ook niet verder op in, en beperken we ons tot de vraagstelling van, en de beantwoording daarvan door het rapport.

4 Schriftuitleg en Schriftverstaan

4.1 Verstaan in plaats van uitleg?

Na een uitvoerige inventarisatie van exegetische argumenten voor resp. tegen 'de vrouw in het ambt' luidt de conclusie: in de weg van de exegese is geen duidelijk en eenduidig antwoord te vinden (54). Daarom komt de commissie niet met een voorstel tot een (nog) grondiger exegetisch onderzoek (53).

Het rapport bepleit een andere weg: niet die van de *Schriftuitleg* (die weg loopt dood), maar die van het *Schriftverstaan* (hermeneutiek). Daaronder verstaat het rapport: het begrijpen van een uitgelegd Schriftdeel in onze huidige context (60).

Met deze manoeuvre lijkt de exegese buiten spel gezet: Schriftverstaan vervangt Schriftuitleg. Deze indruk wordt op diverse plaatsen in het rapport versterkt.

Zo wordt er voor gepleit passages als 1 Cor. 14:34-35 en 1 Tim. 2:11-15 geen hoofdrol te laten spelen bij het bepalen van een standpunt, omdat er nog veel vragen blijven rond de precieze duiding van de door Paulus gebruikte termen (52) – dus niet op grond van de exegese van deze gedeelten, maar op grond van het gebrek aan eenstemmigheid over de exegese.

Sprekend over de vraag naar de toepassing van teksten stelt het rapport: "Het is duidelijk dat het in deze vraag *niet zozeer* gaat over de juiste uitleg van de teksten, *als wel* over het juiste gebruik en de juiste toepassing daarvan" (55; cursivering van ons; "niet zozeer ... als wel" is iets anders dan "niet alleen ... maar ook")⁸. Vergelijk wat gezegd wordt in verband met de toepasbaarheid van het voorschrift van Paulus dat een vrouw geen onderricht mag geven en geen gezag over de man mag hebben (1 Tim. 2:12): het antwoord op de vraag wat de exacte betekenis is van dit verbod kunnen we laten voor wat het is. "Immers, omdat wij van mening zijn dat de concrete voorschriften van Paulus nauw verweven zijn met de context waarin zij gegeven worden, zijn wij voor het rechte zicht op de mogelijke toepassing ervan minder afhankelijk geworden van de precieze exegese" (98). Wanneer het er even op lijkt dat er een beslissing wordt genomen op grond van een exegese, wordt dat direct ontkend (97).

Opvallend vonden we in dit verband ook de inventarisatie van thema's voor de hermeneutische bezinning (62v): naast de thema's 'contextbepaaldheid van bijbelse voorschriften' en 'scheppingsorde' is een apart thema "De plaatsing van het gegeven dat, ondanks de inspanningen om zorgvuldig te luisteren naar de Bijbel, in de weg van de exegese geen duidelijkheid en eenduidigheid wordt gevonden" (63). Op deze manier wordt 'hermeneutiek' een middel om het probleem op te lossen dat we het niet eens worden over exegeses. Zo lijkt hermeneutiek (Schriftverstaan) een alternatief te worden voor exegese (Schriftuitleg).

Het lijkt ons niet verantwoord om Schriftverstaan en Schriftuitleg zo tegenover elkaar te zetten.

Hoe lastig het ook is om tot eenstemmigheid te komen over de uitleg van relevante Schriftgedeelten – toch zullen we telkens weer naar de Schriften moeten luisteren.

Hoezeer het waar is dat Schriftverstaan meer is dan alleen Schriftuitleg (je kunt wel precies weten wat een tekst betekent, maar je zult je ook moeten bezinnen op de vraag of en zo ja, op welke manier zo'n tekst toegepast moet worden in onze situatie) – zulk Schriftverstaan zal toch zoveel mogelijk aansluiting moeten zoeken bij de Schrift zelf.

4.2 De rol van de uitleg

Het lijkt er op dat de soep toch niet zo heet gegeten wordt als die hierboven, op grond van diverse uitlatingen in het rapport, werd opgediend. Het leven (van een argumentatie gebaseerd op Schriftuitleg) lijkt sterker te zijn dan de leer (Schriftverstaan *in plaats van* Schriftuitleg).

Het rapport zelf schrijft dat Schriftverstaan nauw zal moeten aansluiten bij Schriftuitleg.

⁸ Het is waar dat de volgende zin in het rapport bijna die andere formulering gebruikt: "Het antwoord op deze vraag veronderstelt daarom niet alleen exegetische bekwaamheid, maar vooral inzicht in de boodschap van de Bijbel als geheel" (55). Maar de doorgaande lijn van het rapport is toch dat het *niet* aankomt op precieze exegese, *maar* op inzicht in de boodschap van de Bijbel als geheel.

Impliciet in de omschrijving van het onderscheid tussen beide: de Schriftuitleg stelt de vraag "Wat staat er?", het Schriftverstaan "Wat betekent datgene *wat er staat* voor ons en onze tijd?" (60; cursivering van ons).

Verder in de verwijzing naar een opmerking van H. de Jong (die verwees naar H.J. Schilder, die weer aansloot bij S. Greijdanus) "dat hermeneutiek alleen in de nauwste samenhang met de daadwerkelijke exegetische geleerd kan worden" (59 nt 31). Zo kan een hermeneutische omgang met de Schrift alleen in de nauwste samenhang met daadwerkelijke exegetische beoefend worden.

We zien dat ook gebeuren waar het rapport er nadruk op legt dat uitspraken van Paulus contextbepaald zijn. Dat is een overtuiging die niet losstaat van de exegetische, maar die juist voortkomt uit de exegetische - Schriftuitleg in de zin van: wat betekent het Schriftgedeelte binnen zijn eigen context? (60).

Wat het rapport daarover naar voren brengt, is het overwegen waard. Het is zeker mogelijk dat de betreffende uitspraken van Paulus meer contextbepaald zijn dan we binnen de gereformeerde traditie tot nu toe gedacht hebben. Maar of dat zo is, en in welke mate, zal bepaald moeten worden vanuit de exegetische, incl. de aandacht voor de (sociaal-culturele) context van die tijd.

Het één en ander betekent dat het rapport o.i. wel degelijk keuzes maakt in het exegetische debat tussen voor- en tegenstanders van de openstelling van de ambten voor zusters. Om haar eigen beeld te gebruiken (19): ook de commissie trekt een bouwwerk op met behulp van dezelfde bouwstenen (Schriftgegevens) als altijd al zijn gebruikt.

We denken dus dat de commissie minder boven het debat staat zoals dat tot nu toe gevoerd is, dan zij zelf suggereert, maar gewoon aan dat debat een nieuwe bijdrage geeft.

Het bouwproces en het eindresultaat beziend, is onze constatering: het proces bestaat uit het afwijzen van de manier waarop tegenstanders van de vrouw in het ambt de bouwstenen (teksten) gebruikt hebben, en zo ruimte maken voor de manier waarop voorstanders van 'openstelling' met hun bouwstenen werken⁹.

4.3 Wat geeft de doorslag?

Waarom is het proces zo en niet andersom verlopen? Waarom is niet de manier waarop voorstanders van de vrouw in het ambt de bouwstenen gebruikt hebben, afgewezen (die manier vond de commissie toch ook niet overtuigend), en is er zo ruimte is gemaakt voor de manier waarop tegenstanders van 'openstelling' met hun bouwstenen werken?

Dat de keus zo, en niet andersom is uitgevallen berust niet op het feit dat de commissie de exegetische van de voorstanders overtuigender heeft bevonden dan die van de tegenstanders; uiteindelijk wordt toch niet geargumenteed op grond van Schriftuitleg.

Wat de doorslag geeft is het feit dat wij deel uitmaken van een cultuur waarin vrouwen in hun relatie met mannen geëmancipeerd zijn, en dat er aan die emancipatie ook kanten zitten die door veel christenen als goed beleefd worden (104-109).

We zien dat als een gevolg van het feit dat het Schriftverstaan, zoals het rapport dat opvat, onvoldoende aansluiting zoekt bij de Schrift zelf (zie boven 4.1). Het is als gevolg daarvan dat de keus voor of tegen 'de vrouw in het ambt' uiteindelijk niet voortkomt uit (een Schriftverstaan dat zoveel mogelijk aansluiting zoekt bij) de Schrift zelf, maar uit onze overtuiging van wat het beste past in onze (geëmancipeerde) cultuur.

Onze vraag daarbij is: is er dan wel voldoende ruimte gebleven voor de kritische functie van het evangelie óók in en eventueel tegenover een geëmancipeerde samenleving (109)?

Wij menen dat een keus voor of tegen 'de vrouw in het ambt' hoe dan ook moet voortkomen uit een Schriftverstaan dat maximaal geworteld is in de uitleg van die Schrift zelf.

⁹ "Deze stellingname [het rechtstreeks toepassen van voorschriften Paulus is niet geboden, niet nodig, niet mogelijk en zelfs niet aan te bevelen, omdat die voorschriften en de argumenten daarbij sterk contextbepaald zijn] schept ruimte voor die Schriftgegevens, die er een onmiskenbare aanwijzing van zijn dat vrouwen in gelijke mate als mannen delen in de gaven van de Geest" (109).

5 Genesis

Schriftverstaan kan niet los van Schriftuitleg. Uitleg van bepaalde 'sleutelpassages', maar ook van het geheel van de Schriften.

Los van de vraag wat de commissie daar uiteindelijk mee doet (daarover ging de vorige paragraaf): het rapport biedt veel exegetisch materiaal (zoals we al schreven), en doet waarnemingen betreffende de context van Paulus' voorschriften die te denken geven. Dat is zonder meer de waarde van dit rapport!

Dat neemt niet weg dat we menen dat het rapport vraagt om aanvullingen. We constateren een manco als het gaat om het verwerken van Schriftgegevens uit de eerste hoofdstukken van Genesis. Dat heeft belangrijke gevolgen, omdat die hoofdstukken basaal zijn voor een bijbelse visie op de verhouding tussen mannen en vrouwen.

We geven eerst een opsomming van een aantal punten die we misten (5.1). Daarna analyseren we wat het rapport doet met het gegeven dat Adam als eerste geschapen is, en stellen daar kritische vragen bij (5.2). Vervolgens bespreken we wat o.i. de gevolgen zijn van de manier waarop het rapport omgaat met de gegevens uit de eerste hoofdstukken van Genesis (5.3).

5.1 Elementen uit Genesis 1-3

Naar aanleiding van Schriftgegevens uit Gen. 1-3 zijn er een aantal vragen te stellen, die in het rapport onbeantwoord blijven.

- *'adam* is zowel de naam van het menselijke geslacht als geheel, als die van de man in onderscheid van de vrouw. Past dit gegeven in het hele 'plaatje' van de man-vrouw verhouding zoals Gen. 1 en 2 daarover spreken? Welke conclusie kun je aan dit gegeven verbinden? Het rapport wijst wel conclusies af, maar overweegt niet of en zo ja, wat dit gegeven te zeggen heeft over de man-vrouw verhouding (25).
- Het rapport waarschuwt ertegen om Paulus' lezing van Gen.1:27 en 5:1-2 in 1 Cor. 11:7 tot norm te verheffen voor de uitleg van die teksten uit Genesis. "Het uitgangspunt voor de exegese van deze verzen dient immers niet te liggen in Paulus' (mogelijke) gebruik daarvan, maar in de teksten zelf" (26). Dat lijkt ons correct. Maar dat neemt niet weg dat we ons de vraag moeten stellen wat wij kunnen en moeten leren van Paulus' gebruik van die teksten – voor de uitleg van die teksten zelf, en voor de toepassing van die teksten in Paulus' en in onze situatie. Deze vragen worden niet gesteld, en dus ook niet beantwoord.
- Adam geeft zijn vrouw een naam ('mannin'). Het rapport stelt: het zou kunnen zijn dat exegeten geheel aan de bedoeling van Gen. 2:23 en 3:20 voorbij gaan, indien zij daarin een argument vinden voor het gezag van de man over de vrouw (29). De vraag wat dan wèl de betekenis kan zijn van het feit dat Adam zijn vrouw een naam geeft (en niet omgekeerd), blijft onbeantwoord.
- Uit het woord *'ezer* (hulp) kan niet een algemene mannelijke prioriteit worden afgeleid, zegt het rapport (28). Maar wat kan er wèl uit worden afgeleid? Wat wil het zeggen dat niet de man is geschapen als *'ezer* voor de vrouw, maar de vrouw als *'ezer* voor de man? Het *'ezer-* zijn lijkt niet uitwisselbaar, of iets wederzijds, maar is iets unieks voor de vrouw. Wat betekent dat voor de man-vrouw verhouding, ook in onze context? Het rapport laat deze vraag liggen.
- Als keerzijde van het vorige punt: de man wordt als eerste geschapen, als eerste geroepen om de aarde te bewerken en te bewaren, en ook als eerste ter verantwoording geroepen na de zondeval (29). Deze gegevens vragen dringend om verwerking, wanneer het gaat om de man-vrouw verhouding. Het rapport is hierin opvallend terughoudend. Haast schoorvoetend komt het in drie stappen tot een erkenning van wat deze gegevens zouden kunnen betekenen voor de man-vrouw verhouding. In de

volgende subparagraaf willen we dat nader analyseren.

5.2 “Eerst is Adam geformeerd...”

A. Eerst erkent het rapport, op grond van de genoemde en vergelijkbare gegevens uit Gen. 1-3, dat het “niet onmogelijk” is “hierin een bevestiging te zien van de hoofdrol die de man-mens binnen de schepping is gegeven” (30).

Wel doet het rapport in dit verband een vergaande suggestie: zou het kunnen zijn dat Gen. 1-3 de (patriarchale) wereld wil verklaren waarin het volk Israël leefde? En dat de prioriteit van de man dus verklaard moet worden vanuit het patriarchaat? Deze mogelijkheid wordt geopperd zonder onderbouwd te worden. De suggestie gaat veel verder dan wordt gerechtvaardigd met een verwijzing naar andere elementen in Gen. 1-3 die mogelijk zijn geformuleerd vanuit de leefwereld van het oude Israël (22-23). Het maakt nogal wat uit of bepaalde standen van zaken zijn *geformuleerd* in termen van een bepaald wereldbeeld, of dat die standen van zaken (i.c. de prioriteit van de man) zelf het product zijn van een bepaald wereldbeeld. Het opperen van de mogelijkheid dat de prioriteit van de man (slechts) een weerspiegeling is van het patriarchaat in het oude Israël verdraagt zich o.i. niet met het feit dat Paulus zich beroept op de volgorde waarin Adam en Eva geschapen zijn (1 Tim. 2:13). Wanneer de suggestie van de commissie zou kloppen, zou Paulus zich dus beroepen, niet op een feitelijk gegeven (Adam eerst geschapen, daarna Eva), maar op een cultuurbepaalde invulling van de man-vrouw verhouding in het patriarchale oude Israël.

Wat op blz.30 van het rapport nog een vraag is, “op zich niet illegitiem”, is op blz.77 een argument om het ‘eerste-zijn’ van Adam niet als een scheppingsordering te zien. “In het oude Israël was dit ‘eerste-zijn’ een scheppingsmatig gegeven. Zo deed de geschapen werkelijkheid zich aan de mensen voor en zo duiden zij dit eerste-zijn als een prioriteit die de HERE zelf stelde” (cursivering van ons). Vervolgens wordt het gegeven van het ‘eerste-zijn’ afgeserveerd met de opmerking: “Overzien we echter Gods openbaring in haar totaliteit, dan geldt juist van dit gegeven hoezeer het keer op keer in de omgang van God met zijn volk gerelativeerd wordt. Het als eerste ter wereld komen bevat geen norm voor alle plaatsen en alle eeuwen” (77).

We menen dat je je niet zo van dit bijbelse gegeven kunt afmaken. Het is waar dat je terughoudend moet zijn met het spreken over ‘scheppingsordeningen’, en dat het afleiden van normen uit de natuur makkelijk iets willekeurig krijgt (78). Maar als mensen zelf iets afleiden uit de natuur zoals wij die waarnemen is nog iets anders dan respecteren hoe God dingen geschapen heeft, volgens zijn openbaring in Gen. 1 en 2.

B. Vervolgens wordt erkend “dat degenen die op basis van Gen. 2 en 3 het hoofd-zijn van de man verdedigen daar in de tekst wel degelijk aanleiding voor kunnen vinden” (31). Maar als relativisering volgt direct dat in Gods verkiezend handelen voortdurend de laatsten de eersten en de eersten de laatsten kunnen worden (31). Dat is ongetwijfeld waar (veel vrouwen zullen behouden worden, terwijl veel mannen verloren gaan, en veel vrouwen hebben op allerlei manier meer betekend dan veel mannen), maar het rapport wijst niet aan dat God op die manier ook de man-vrouw verhouding doorkruist.

C. Uiteindelijk is de conclusie “dat degenen die menen in Gen. 2 en 3 een duidelijke differentiatie tussen man en vrouw waar te nemen die getypeerd zou kunnen worden als ‘de prioriteit’ van de man, daar te handhaven argumenten voor kunnen aanvoeren” (31-32) – ook al wordt er direct bijgezegd dat die argumenten niet boven iedere discussie verheven zijn, en dat hiermee het laatste woord over de man-vrouw verhouding niet gesproken is (32).

Wat we missen in het rapport is vervolgens een *uitwerking* van wat die differentiatie tussen man en vrouw betekent, en hoe die ook in onze tijd vorm zou kunnen en moeten krijgen.

Later in het rapport, bij een bespreking van 1 Cor. 11:3, wordt gesteld: “Zeker, de man is als eerste geschapen en dat is niet zonder betekenis” (96). Maar ook daar wordt niet uitgewerkt wat die betekenis zou kunnen zijn. Er wordt alleen verwezen naar de bespreking van Gen. 2 en 3 (27-31), waarvan we zojuist constateerden dat die uitwerking daar niet geboden wordt. Wanneer de blijvende betekenis van “elk van God ingegeven Schriftwoord” wordt besproken, komt het rapport niet verder dan enkele vragen (103).

5.3 “Elk van God ingegeven schriftwoord is nuttig...”

Op welke manier is de Schrift “nuttig” (2 Tim. 3:16) voor ons nadenken over de man-vrouw verhouding, incl. het onderwerp ‘vrouw en ambt’, wanneer je keer op keer zou moeten zeggen dat beschrijvingen en voorschriften betreffende de verhouding man-vrouw contextbepaald zijn? Het rapport voorziet die vraag. “Betekent hun contextbepaaldheid dat zij [de behandelde Schriftdelen van Paulus] gelaten kunnen worden voor wat ze zijn?” (102).

Wij kunnen ons die vraag voorstellen. Niet allereerst en niet alleen omdat van allerlei uitspraken van Paulus wordt gesteld dat die contextbepaald zijn (we schreven al: in wat het rapport daarvoor aanvoert zit veel wat inderdaad te denken geeft), maar vooral omdat het onderwijs van de Schrift in Gen. 1-2 niet voldoende gehonoreerd is.

We steken in bij wat het rapport te berde brengt naar aanleiding van Paulus’ onderwijs in 1 Cor. 11:2-16.

- a. Het rapport waarschuwt: verhef Paulus’ lezing van Gen.1:27 en 5:1-2 in 1 Cor. 11:7 niet tot norm voor de uitleg van die teksten uit Genesis (26). Hierboven (§ 5.1) zeiden we al: dat is correct, maar dat neemt toch niet weg dat we ons de vraag moeten stellen wat wij kunnen en moeten leren van Paulus’ gebruik van die teksten – voor de uitleg van die teksten zelf, en voor de toepassing van die teksten in Paulus’ en in onze situatie.
- b. Van het spreken van Paulus over de man als ‘hoofd’ van de/zijn vrouw neemt het rapport aan dat het contextbepaald is: nauw aansluitend bij de toenmalige maatschappelijke verhoudingen (96). Wat Paulus in 1 Cor. 11:3 schrijft is een *vertaling* van Gen. 1 en 2. “Tussen het als eerste geschapen zijn in Gen. 2 en het hoofd-zijn van de man in 1 Cor. 11:3 en Ef. 5:23 valt geen is-gelijk-teken te plaatsen” (96). Laten we aannemen dat dat zo is. Maar dan blijft toch de vraag hoe wij in onze tijd het als eerste geschapen zijn van de man moeten vertalen. Aan het slot van § 5.3 meldden we al dat wordt gesteld: “Zeker, de man is als eerste geschapen en dat is niet zonder betekenis” (96), maar dat dat niet wordt uitgewerkt.
- c. Wanneer het rapport zich opmaakt om aan te wijzen wat we nog steeds van Paulus’ onderwijs in 1 Cor. 11:2-16 kunnen leren, valt de oogst tegen:
 - “Mannen en vrouwen zijn niet onderling uitwisselbaar” (102). Is er tegen de achtergrond van Gen. 1-2 echt niet meer te zeggen?
 - Dat Paulus (in zijn context) spreekt over de man als ‘hoofd’ prikkelt tot nadenken: “Wat is er de reden van, dat de man – ook in onze geëmancipeerde samenleving – veelal nog ‘de eerste’ is?” (103). Een vraag vanuit de (nogal ambivalente) praktijk, maar niet vanuit het gegeven dat Adam als eerste geschapen is.
 - Verder kunnen we iets leren van het type argumenten dat Paulus gebruikt, o.a. het belang dat Paulus eraan hecht dat we als kerk Christus niet te schande maken (103).
 - Uit de onderlinge verhouding van de Vader en de Zoon kunnen we aflezen hoe man en vrouw hun onderlinge verhouding hebben te verstaan (104).

Hoe komt het dat het rapport niet verder komt in het uitwerken van wat de differentiatie tussen man en vrouw in onze tijd zou kunnen of moeten betekenen?

Binnen het rapport kunnen we alleen als verklaring vinden de wat steeds binnensluitende suggestie dat de prioriteit van de man in Gen. 1-3 een weerspiegeling en verklaring is van de patriarchale cultuur van het oude Israël (de “niet illegitieme” vraag van blz. 30, die op blz. 77 een argument geworden is; zie hierboven § 5.2).

Wanneer je aanneemt dat Gen. 1-3 de patriarchale cultuur van het oude Israël weerspiegelt, is het moeilijk in te zien welke handvatten deze hoofdstukken nog kunnen bieden inzake de man-vrouw verhouding in onze geëmancipeerde cultuur. *Dan zijn immers niet alleen Paulus’ voorschriften contextbepaald, maar ook de beschrijving van de man-vrouw verhouding in de eerste hoofdstukken van Genesis.*

Inderdaad blijkt het rapport weinig richtinggevents te ontleen aan die eerste hoofdstukken van Genesis. De verwevenheid met de context betekent, volgens het rapport, dat een rechtstreekse toepassing van concrete bijbelse voorschriften veelal niet mogelijk en niet gewenst is. Dat betekent niet, vervolgt het rapport, dat wij daardoor in het onzekere verkeren omtrent Gods bedoeling met ons leven. “God zelf, de liefde en gerechtigheid, de trouw en goedheid die Hij geopenbaard heeft in Zijn Zoon, is het kloppende hart van heel de Schrift” (79). Dat is ongetwijfeld waar, maar uit deze weergave blijkt niet op welke manier de dingen die de Schrift zegt (met name dus in Gen. 1 en 2) richtinggevend zijn voor de

man-vrouw verhouding ook in onze tijd en in onze context. Wel stelt het rapport: "De Bijbel verschaft de mens een basis en bevat meer dan genoeg oriëntatiepunten om ons te helpen het leven te leven op het niveau van Gods diepste bedoelingen" (86). Maar nogmaals: welke die oriëntatiepunten zijn, en welke oriëntatie die ons bieden met het oog op de man-vrouw verhouding, dat wordt niet duidelijk gemaakt.

Kortom: doordat de eerste hoofdstukken van Genesis geen plek krijgen in de fundering van een bijbelse visie op de verhouding man-vrouw, komt die visie in het rapport nauwelijks van de grond. Dat is de reden dat we zoveel aandacht besteed hebben juist aan de manier waarop het rapport werkt met deze hoofdstukken.

Al met al hebben we de indruk dat hier sprake is van een versmalling van de basis van de christelijke ethiek, in plaats van de verbreding in het rapport van de Deputaten Echtscheiding van onze kerken, waar de commissie naar verwijst (74).

6 Conclusies

1. Het rapport brengt veel waardevol exegetisch materiaal bij elkaar voor de bezinning op de vragen rondom het thema 'vrouw en ambt'.
2. Door bij voorbaat aan te sluiten bij de binnen de gereformeerde gezindte gangbare ambtsvisie ontleent het rapport zich de mogelijkheid om vanuit de Schrift uit te komen bij anderen vormen van inschakeling van mannen en vrouwen dan die we nu kennen binnen gereformeerde kerken met hun (ambtelijke) structuren.
3. Het Schriftverstaan zoals het rapport dat bepleit zoekt onvoldoende aansluiting bij de Schriftuitleg. Als gevolg daarvan heeft de Schrift onvoldoende aan het woord kunnen komen wanneer de eindconclusie getrokken wordt.
4. Het rapport vraagt terecht aandacht voor de mogelijkheid dat diverse uitspraken van Paulus bepaald zijn door de context van zijn tijd – meer misschien dan we in de gereformeerde traditie tot nu toe gezien hebben.
5. Het rapport vertoont een manco wat betreft de verwerking van Schriftgegevens uit Genesis 1-2 met betrekking tot de man-vrouw verhouding.
6. Vermoedelijk als gevolg van het onder 5. gestelde geeft het rapport te weinig aandacht aan de vraag in hoeverre uitspraken (bij voorbeeld van Paulus) die misschien contextbepaald zijn, maar liggen in het verlengde van gegevens uit Gen. 1 en 2, toch ook richtinggevend kunnen en moeten zijn voor onze context.

We menen dat vragen als hierboven bedoeld (punt 5 en 6) beantwoord moeten worden voordat geconcludeerd kan worden dat de ambten van ouderling en predikant, zoals wij die kennen, kunnen worden opengesteld voor zusters.

Daarom luidt onze **eindconclusie**:

Het rapport vormt een onvoldoende basis voor de stelling dat de ambten van ouderling en predikant ook voor zusters kunnen worden opengesteld.

7 Tenslotte

Het rapport van de commissie 'Vrouwelijke ouderlingen en diakenen?' heeft ons gestimuleerd om (opnieuw) na te denken over de zaken die daarin aan de orde worden gesteld. Wij verhalen niet dat wij op allerlei vragen ook geen afgeronde antwoorden hebben. Die antwoorden zullen we moeten zoeken in biddend opzien tot God.

Wij bidden voor u en voor onszelf dat u en wij "met de rechte kennis van Gods wil vervuld mogen worden, in alle wijsheid en geestelijk inzicht" (Col. 1:9), om zo in deze vragen verder te komen.

We stellen het op prijs dat u met het oog op de besluitvorming over deze voor de kerken ingrijpende zaak ook ons om commentaar hebt gevraagd. Daaruit blijkt de herkenning en verbondenheid die er, ondanks alles, is tussen onze kerken.

We hopen van harte dat de gesprekken tussen uw Commissie voor Contact en Samenspreking en ons deputaatschap leiden tot samensprekingen met het oog op kerkelijke hereniging, en dat we dan ook de vragen met betrekking tot 'vrouw en ambt' *samen* biddend onder ogen zullen kunnen zien (we herinneren ons dat uw Landelijke Vergadering van Doorn 1998 dat laatste oorspronkelijk als wens formuleerde).

Via u vragen wij de Landelijke Vergadering van uw kerken dringend om in haar beraadslagingen rekening te houden met de twee kerkgemeenschappen die dicht bij u staan (CGK en GKV). Het is niet zo moeilijk om door middel van een besluitvorming over dit onderwerp de afstand met die kerkgemeenschappen te vergroten. Wat zou het goed zijn wanneer, integendeel, een *gemeenschappelijk* beraad over deze zaken (zoals door u oorspronkelijk gewenst) de samenbinding zou vergroten!

Via u wensen we de Landelijke Vergadering 2004 de wijsheid van Gods Geest toe bij haar beraadslagingen.

Deputaten Kerkelijke eenheid
benoemd door de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Zuidhorn 2002

september 2003

Bijlage 4.

Toespraak deputaten Kerkelijke eenheid GKV tot de Landelijke Vergadering NGK 2004

[H. ten Brinke]

Geliefde broeders,

Hartelijk dank dat we hier mogen zijn vanmiddag! En dat we iets tegen u mogen zeggen.

Uw Commissie voor Contact en Samenspreking meldt dat er in de verslagperiode veel veranderd is in de relatie met de GKV. Wij kunnen dat bevestigen. Zoals wij al berichtten aan onze synode van Zuidhorn: "In de loop van de gesprekken is het onderlinge vertrouwen tussen de gesprekspartners gegroeid. Er is een duidelijke wil om elkaar te begrijpen en elkaar te bereiken".

Vertrouwen

Het woord '*vertrouwen*' stond en staat centraal.

De gesprekken laten zich samenvatten onder de kopjes 'ruimte' en 'binding'. Waar we elkaar zo graag van willen overtuigen is: is er bij u, die de ruimte in de omgang met de belijdenis van de kerk koestert, ook wel echt een binding aan die belijdenis? En omgekeerd: is er bij u, die die binding aan de belijdenis zo belangrijk vindt, ook wel echt ruimte om die belijdenis op een nieuwe wijze te verwoorden?

Zijn dat anno 2004 nu wel de meest relevante onderwerpen? Zijn er niet meer urgente onderwerpen, waar we het samen over zouden kunnen en moeten hebben? Vragen als: 'hoe brengen we jongeren van nu bij Christus?'; 'hoe kunnen we het evangelie verwoorden in de Nederlandse samenleving van nu?'; 'hoe organiseren we het werk, incl. het ambtelijke werk, in de gemeenten?'; 'hoe reageren we als kerken op alternatieve samenlevingsvormen?'; enzovoort.

Misschien moeten we het onderscheid tussen 'urgent' en 'belangrijk' hier toepassen. Dat zulke vragen urgent zijn, zal niemand ontkennen. Dat je als kerken in de beantwoording van zulke vragen veel voor elkaar zou kunnen betekenen, laat zich ook sterk vermoeden.

Wat dan wel heel belangrijk is, is dat je elkaar *vertrouwt*. Omdat je van elkaar weet dat je op hetzelfde fundament staat. Het fundament van de Schrift. Zoals ook verwoord in de belijdenis van de kerk.

Over die fundamentele vragen spraken uw commissie en wij als deputaten. Dat lijkt minder urgent dan die andere vragen. Maar het is zeker niet minder belangrijk!

Schrift

Over de *Schrift* ging het, toen ons het verzoek bereikte om te reageren op het rapport van uw commissie 'Vrouwelijke ouderlingen en predikanten?'.

Zoals u hebt kunnen lezen, herkennen wij de vragen die in dat rapport aan de orde komen. Maar het antwoord waarvan die vragen worden voorzien kon ons niet overtuigen.

Het gaat hier om de fundamentele vraag: welke rol speelt de Schrift in beslissingen die wij als kerken moeten nemen in de context van vandaag? Wij zouden daarover graag samen met u verder doordenken en doorpraten. Vandaar onze dringende vraag aan u: wilt u samen met ons het gesprek hierover voortzetten in plaats van nu vergaande beslissingen te nemen?

Belijdenis

Over de *belijdenis* ging het in de diverse gesprekken tussen uw commissie en ons, rondom die thema's 'binding' en 'ruimte'.

Met blijdschap hebben wij de synode van Zuidhorn kunnen berichten -en het had de instemming van uw commissie- dat de broeders van de CCS de ruimte die zij nodig achten in de verwoording van de leer van het evangelie in voldoende mate aantreffen in het spreken van de vrijgemaakte deputaten. Zij constateerden dat er niet een binding is die boven Schrift en belijdenis uitgaat. Een belangrijke conclusie!

Daarmee lijkt de vraag van de NGK aan de GKV te zijn beantwoord (of er bij de GKV wel voldoende ruimte is), en rest nu alleen nog maar het antwoord van de NGK op de vraag van de GKV (of er bij de NGK wel voldoende binding is). U ziet, wij zijn voortvarend aan het werk geweest samen!

Landelijk - plaatselijk

Wat we landelijk, onder de zegen van de Here, bereiken, moet ten gunste zijn van de plaatselijke contacten. Omgekeerd is het wijs om als landelijke gesprekspartners te willen leren van wat er plaatselijk gebeurt.

Op plaatselijk niveau zijn de contacten tussen NGK-gemeenten en GKV-gemeenten toegenomen, vertelt het rapport van de CCS. Op zo'n 45 plaatsen zijn die contacten er, bleek uit een enquête die wij als deputaten Kerkelijke eenheid vorig jaar hebben gehouden. Op 21 plaatsen is inmiddels een gezamenlijke verklaring opgesteld.

Het aantal plaatsen waar de contacten hebben geleid tot wederzijdse erkenning is beduidend lager: acht op dit moment. Dat aantal is de laatste jaren niet echt toegenomen.

Waar het kon komen tot wederzijdse erkenning, heeft dat duidelijk te maken met het feit dat men elkaar gevonden heeft in een loyale binding aan de belijdenis van de kerk, incl. de nodige ruimte, en de manier waarop je kerkelijk omgaat met eventuele vragen die kunnen rijzen ten aanzien van die belijdenis.

Laten we landelijk willen leren van wat zo plaatselijk is bereikt!

De kerken en de leer

Hoe ga je er als *kerken* mee om wanneer iemand publiek iets belijdt wat in tegenspraak is met wat je als kerken samen belijdt?

Het is precies dat punt waarop we zijn uitgekomen in onze laatste serie gesprekken, over het thema 'Gods verkiezing'. Uw commissie heeft van die gesprekken verslag gedaan.

Het waren boeiende en opbouwende gesprekken. Het boek dat één van de bijdragen was aan de gesprekken liet op een paar niet onbelangrijke punten een ander geluid horen dan wat uw en onze kerken samen belijden. Dat was geen verrassing, of een eenzijdige beschuldiging door één van de gesprekspartners. De auteur had het zelf aangekondigd in een kranteninterview.

Het boeiende van het gesprek was, dat het echt een *gesprek* was. Waarin het niet ging om beschuldigen of stigmatiseren, maar om begrijpen en verder helpen. We hebben van elkaar geleerd! Waarbij het mogelijk bleek om vanaf een ingenomen gezichtspunt op te schuiven, in dit geval in de richting van de belijdenis. Zodat we aan het eind van het gesprek tegen elkaar konden zeggen: de verschillen die er gebleven zijn, zijn niet wezenlijk, en raken niet wat we als kerken samen belijden over Gods verkiezing.

Waarom sta ik zo uitvoerig stil bij dit gesprek?

Niet alleen omdat het inhoudelijk zo stimulerend was. Voor mij persoonlijk bij voorbeeld een stimulans om een serie preken begin over bijbelgedeelten die spreken over Gods verkiezend handelen.

Maar ook omdat ik zo precies de vraag kan aangeven die wij als deputaten namens onze kerken aan uw commissie gesteld hebben, en nu aan u stellen: zo'n gesprek, zou dat niet *kerkelijk* gevoerd moeten worden, binnen het kerkverband? Wat is het goed als je *als kerken* een conclusie kunt trekken als wij nu deden in dat gesprek. Wat is het belangrijk dat je als kerken zo'n conclusie met elkaar deelt. Nú is de winst van dat gesprek beperkt gebleven tot degenen die erbij aanwezig waren. Terwijl de belijdenis, waarover het ging, toch de belijdenis van de *kerken* is.

Het was voor onze kerken, bijeen in de synode van Zuidhorn, bemoedigend om te horen dat u in regioverband in gesprek wilde gaan over de vraag hoe u als kerken optimaal kunt zorgdragen voor de benodigde eenheid in de leer.

U had daarbij nadrukkelijk de bepaling opgenomen: "op een wijze die bij onze kerken past". Onze kerken kennen niet de binding aan zo'n bepaling. Zij spraken uit: "We moeten bereid zijn van de Nederlands Gereformeerde Kerken te leren".

We denken dat uw commissie kan getuigen dat dat niet alleen maar woorden zijn geweest. Het is echt onze intentie, want wij menen niet de kerkelijke wijsheid in pacht te hebben.

Zou het zo kunnen zijn dat uw kerken ook iets van de onze kunnen leren als het gaat om de kerkelijke omgang met de binding aan de belijdenis van de kerk?

Wij denken aan wat uw commissie schrijft in haar algemene evaluatie, dat zij heeft gezien dat het feit dat de GKV hechten aan eenheid in de leer zich uit in een intensief kerkelijk gesprek.

Verlangen

Wij zien met verwachting uit naar het vervolg op deze regiogesprekken, tijdens deze Landelijke Vergadering.

Wij hopen, met wat u hier als Landelijke Vergadering met elkaar zult zeggen, met veel overtuigingskracht naar onze volgende synode te kunnen gaan, om echt te gaan samenspreken met het oog op herstel van eenheid.

Broeders, wij zien er naar uit om te zoeken naar herstel van de kerkelijke eenheid, op het fundament van de Schrift, verwoord in onze gemeenschappelijke belijdenis. En om, op grond van een gefundeerd vertrouwen, samen aan de slag te gaan met zoveel urgente vragen die én op uw én op onze kerken afkomen.

Uw commissie stelt dat er veel van zal afhangen of u in staat en bereid bent om betekenisvolle stappen te zetten in onze richting, zoals de vrijgemaakte kerken dat deden in uw richting. Dat is zo. Maar uiteindelijk gaat het er natuurlijk niet om of wij stappen weten te zetten naar elkáár.

Maar of wij samen de weg weten te vinden naar de Here God – in ons belijden, in ons gebed, en in onze lofprijzing. In onze kerkdiensten, in onze theologiebeoefening, en in heel ons kerkelijk leven.

Wij zien uit naar zo'n vernieuwde eensgezindheid. We hopen van harte dat uw vergadering daaraan een bijdrage zal weten te geven.

Ik wens u, namens de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), de wijsheid van Gods Geest toe bij uw beraadslagingen.

Bijlage 5. Besluiten LV 2004 van de NGK m.b.t. de GKV

Besluitvorming van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken over de regionale bezinning op de omgang met de belijdenis, over de contacten met de GKV en de voor de GKV relevante opdrachten aan de Commissie voor Contact en Samenspreking

Ten aanzien van de regionale bezinning op de omgang met de belijdenis:

A. Constateringen:

1. De kerken hebben over het algemeen royaal meegedaan aan deze bezinningsronde.
2. De grote lijn van de inventarisatie is duidelijk: Wij willen ons als kerken ondubbelzinnig en onbekrompen binden aan de gereformeerde belijdenis.
3. Dit beeld bevestigt wat eerdere Landelijke Vergaderingen op dit punt al herhaaldelijk hebben uitgesproken.
4. Als het om het concreet maken van deze intentie gaat, leven er bij de kerken echter wel allerlei vragen en worden er kanttekeningen gemaakt.
5. Over het algemeen wordt op regionale vergaderingen maar weinig over de leer gesproken. De gesprekken in het kader van de bezinningsronde hadden daarom ook iets onwennigs.
6. Er blijkt toch wel animo te zijn om over concrete vragen en thema's met elkaar door te spreken, al dan niet interkerkelijk.

B. Overwegingen:

1. Het behoort tot het wezen van de kerk dat zij zich blijvend bezint op inhoud en de grenzen van de christelijke leer.
 2. Het weinig voorkomen van regionale gesprekken over de leer kan een goed teken zijn, maar kan ook een teken zijn van een blinde vlek of van een verlegenheid op dit punt.
 3. Een tijd als de onze, een tijd van grote vragen en herbezinning, een tijd ook van vloeiende kerkelijke grenzen, vraagt aan de ene kant om openheid en ruimte voor gesprek, maar aan de andere kant ook om waakzaamheid en attent zijn op waar het op aan komt.
 4. Het nadenken en spreken over deze zaken hoort ook op kerkelijke vergaderingen een plaats te hebben.
 5. Zowel de intentie als de toonzetting van art. 31.1 AKS is daarbij van groot belang.
 6. Het daarnaast ook samen met andere kerken, die met ons op dezelfde basis staan, nadenken en spreken over deze zaken geeft een extra dimensie aan de bezinning.
 7. Bij een dergelijke interkerkelijke bezinning kunnen wellicht ook andere actuele kerkelijke (bijvoorbeeld ethische of missionaire) vraagstellingen worden betrokken.
- Voorstel voor besluitvorming LV Lelystad over CCS binnenland - 22.2a

C. De Landelijke Vergadering spreekt uit:

1. Het is goed er als kerken naar te streven, de bezinning en de discussie over vraagstukken van leer en leven ook een natuurlijke plek te geven op onze kerkelijke vergaderingen.
2. Het is wenselijk, ook samen met verwante kerken over deze en andere kerkelijke vraagstukken na te denken.

Ten aanzien van de GKV:

A. Constateringen:

1. De gesprekken tussen de Commissie Contact en Samenspreking en Deputaten Kerkelijke Eenheid zijn zinvol en hoopvol geweest, zo dat het moderamen van de Generale Synode Zuidhorn kon schrijven: "Ondanks dat nog niet alle vragen geheel beantwoord zijn, zijn we blij met de gebleken toenadering."
2. In algemene zin stond de Generale Synode Zuidhorn, wat het contact met onze kerken betreft, in het teken van groeiend vertrouwen.

B. Overwegingen:

1. De dankbaarheid voor de toenadering en het groeiend vertrouwen, plaatselijk maar ook landelijk, mag overheersen.
2. Het is verheugend, dat over en weer gezocht wordt naar elkaars intenties en dat oprecht geprobeerd wordt die op waarde te schatten.
3. Het besluit van de Generale Synode Zuidhorn de 'uitzonderingsclausule', die de GS Leusden aanbracht in de regels voor kerkelijke eenheid, in te trekken, is wat de intentie betreft wel begrijpelijk, maar toch ook teleurstellend.
4. Ook het besluit van de Generale Synode Zuidhorn om aan de verzoeken tot herziening van de besluiten in de jaren 60 niet te voldoen, zal formeel wel juist zijn, maar wat er indertijd gebeurd is vraagt wel om een vervolg.
5. "Geworteld en gegrond in de liefde, zult gij dan samen met alle heiligen, in staat zijn te vatten, hoe groot de breedte en lengte en hoogte en diepte is, en te kennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat, opdat gij vervuld moogt worden tot alle volheid Gods." (Ef. 3: 17b-19) Wat zou het goed en mooi zijn, ook met de "heiligen" van de GKV aan deze oproep praktisch gehoor te geven.

C. De Landelijke Vergadering spreekt uit:

1. God zij geprezen voor de toenadering en het groeiende vertrouwen.
2. God zij gebeden voor een open en eerlijk vervolg, zowel met het oog op wat er indertijd gebeurd is als met het oog op het heden en de toekomst.
3. De NGK willen zich blijven inzetten voor de eenheid met *"allen die onze Here Jezus Christus onvergankelijk liefhebben"* (Ef. 6: 24), en daarom, en in dat kader, ook met de broeders en zusters van de GKV.
4. Het is een goede zaak als de plaatselijke kerken zich (blijven) inzetten voor meer samenwerking en eenheid met kerken van de GKV.
5. Enige vorm van landelijk contact op deputatenniveau is daarbij wenselijk.
6. Hopende op meer kerkelijke eenheid, zou het ook nu al goed zijn meer van elkaars inzicht en wijsheid te profiteren bij het doordenken van de kerkelijke problemen van vandaag.

De Landelijke Vergadering draagt de Commissie voor Contact en Samenspreking op:

1. De kerken te blijven representeren in het contact met de CGK en de GKV en daarbij te spreken over zaken van gemeenschappelijk belang.
2. De relevante besluiten van deze Landelijke Vergadering aan de deputaatschappen van de CGK en de GKV toe te lichten en desgewenst daarover te spreken.
3. Ten aanzien van de GKV: Te onderzoeken of en hoe in samenwerking met DKE classicale-regionale gesprekken kunnen worden geïnitieerd over concrete zaken van leer en leven die ons beide aangaan.

Bijlage 6. Eindverslag enquête 2003

1. Inleiding

De deputaten Kerkelijke Eenheid hebben van de GS de opdracht gekregen om in goed contact met de plaatselijke kerken en regio's de kerkelijke eenheid te bevorderen.

Deputaten moeten daarvoor o.m.:

- de ontwikkelingen in plaatselijke samensprekingen volgen;
- zich bezinnen op de verhouding tussen plaatselijke en landelijke samensprekingen;
- plaatselijke kerken stimuleren om aan het proces van kerkelijke eenheid actief bij te dragen;
- plaatselijke kerken gevraagd en ongevraagd adviseren;
- overleggen met afgevaardigden van plaatselijke kerken in b.v. (mini-)conferenties.

Deputaten moeten daarvoor informatie hebben van elke plaatselijke GKV.

Om deze informatie te verkrijgen, hebben deputaten een uitvoerige enquête opgesteld, waarin ruim 120 vragen zijn gesteld. De enquête is als Bijlage A bij deze notitie gevoegd.

2. Toezending van en respons op de enquête

- 2.1 Deputaten hebben geprobeerd zoveel als mogelijk gebruik te maken van de moderne middelen om de kosten te sparen en zo efficiënt als mogelijk de gegevens te verzamelen en toegankelijk te maken. Daartoe hebben deputaten de enquête als bijlage van een e-mail aan alle GKV gezonden. Het verzoek daarbij was de enquête voor een bepaalde datum in te vullen en wederom digitaal aan deputaten aan te bieden. Op enkele kerken na is dat inderdaad gelukt; slechts een gering aantal enquêtes is op papier ingevuld geretourneerd. Wel moet opgemerkt worden dat een aantal formulieren bij het verwerken op onderdelen niet goed raadpleegbaar was. We spreken over een zeer gering aantal, zodat we er vanuit gaan dat het totaalbeeld er niet sterk door is beïnvloed.
- 2.2 De informatie die door de GKV is toegezonden, is in een database verwerkt. Om de gegevens toegankelijk te maken voor de deputaten en om de gegevens te kunnen analyseren is de informatie naar een spreadsheet geëxporteerd. Daardoor was het voor iedereen mogelijk de antwoorden per individuele kerk te bezien, maar tevens om totalen te genereren en verdere analyses uit te voeren. Zo was het –bij voorbeeld- eenvoudig om de kerken, die ondersteuning hebben aangevraagd via het enquêteformulier, te groeperen en een vervolgschrijven te doen toekomen.
- 2.3 In totaal hebben – na enkele malen aandringen – tenslotte 229 van de 272 kerken het formulier ingevuld geretourneerd. Dat is een hoge respons (84 %). Aan de hand van de informatie is een totaaloverzicht gemaakt van de antwoorden. Een en ander is verwerkt in een tekst. Om de leesbaarheid te verhogen is naast het noemen van het nummer van de betreffende vraag, tevens een steekwoord uit de betreffende vraag genoemd. Het totaaloverzicht is als bijlage B toegevoegd.
- 2.4 Nog een paar opmerkingen over de ingevulde formulieren die ontvangen zijn:
 - zoals hierboven al is aangegeven, konden een aantal antwoorden van kerken “om technische redenen” niet goed verwerkt worden;
 - helaas gaven een paar kerken geen antwoord door het invullen van het enquêteformulier, maar door middel van een verhalend schrijven. Een enkele keer werd de “unieke” situatie van de betreffende kerk als reden opgegeven, de andere keer werd geen reden gegeven.

3. Beschrijving van de beantwoording van de enquête

Om een beeld te schetsen van de situatie waarin de GKV per 1 maart 2003 ten opzichte van andere kerken bevinden, willen we de beantwoording op een aantal vragen van de enquête ook beschrijvend weergeven. Voor een compleet cijfermatig overzicht verwijzen we naar Bijlage B.

3.1. De plaatselijke situatie, welke kerken zijn er

Voor 122 kerken (GKV) geldt dat er plaatselijk een CGK aanwezig is. In 107 plaatsen zijn er lokale kerkelijke contacten tussen de GKV en de CGK, terwijl in 15 plaatsen daarvan (nog) geen sprake is. Voor 77 kerken (GKV) geldt dat er plaatselijk ook een NGK aanwezig is. In 50 plaatsen zijn er lokale kerkelijke contacten tussen de GKV en de NGK, terwijl in 27 plaatsen daarvan (nog) geen sprake is.

Voorts hebben 27 kerken (GKV) contacten met een andere dan de eerder genoemde kerken. De diversiteit is groot: van SOW, geref. Synodaal, (geref. Bond in de) NHK, Baptisten, Evangelische vereniging, Rooms Katholiek-pastores overleg tot de Vrije Geref. Kerk te Twijzel. Er moet wel bij gezegd worden dat “contact hebben” veel inhoudelijke gradaties heeft.

3.2. Plaatselijke contacten met de CGK.

3.2.1. Van de 107 kerken (GKV) die contacten hebben met een CGK is inmiddels op 51 plaatsen sprake van een wederzijdse erkenning als ware kerk.

Op 21 plaatsen is sprake van kanselruil, terwijl op 13 plaatsen tevens gezamenlijke erediensten worden gehouden.

De onderwerpen “schriftgezag”, “toe-eigening van het heil” en “de visie op de kerk” zijn het meest besproken in de ontmoetingen van de kerkenraden. Naast deze onderwerpen blijken “gemeenteperforatie” en “gasten aan het avondmaal” het meest een knelpunt te vormen.

3.2.2. Niet op alle 107 plaatsen waar lokale kerkelijke contacten tussen de GKV en de CGK bestaan, verlopen deze voorspoedig.

21 kerken (GKV) geven aan dat de contacten zijn vastgelopen en nog eens 20 andere kerken (GKV) zeggen dat de contacten moeizaam verlopen.

Als meest gehoorde redenen worden genoemd: de CGK vindt de GKV “te licht”, er is een predikantsvacature en visieverschillen m.b.t. de kerk.

3.2.3. Een beleidsplan voor de vervolgstappen is door 34 kerken (GKV) opgesteld.

Plaatselijke federatie als tussenstap naar eenheid willen 24 kerken (GKV) toepassen.

Op 53 plaatsen hebben GKV en CGK gemeenschappelijke bijbelstudie. Op 55 plaatsen zijn er

ontmoetingen tussen ambtsdragers en op 40 plaatsen is er overleg en samenwerking in

evangelisatie. Op 25 plaatsen is er samenwerking in diaconale activiteiten en op evenveel plaatsen

wordt er samengewerkt op de terreinen van toerusting en vorming.

Op 17 plaatsen wordt er samengewerkt in de catechese en op evenveel plaatsen op het terrein van gemeenteopbouw.

3.2.4. Er is sprake van belangrijke weerstanden in de gemeente tegen de contacten met de plaatselijke CGK bij 7 plaatselijke kerken (GKV).

3.2.5. Van de 122 plaatsen waar zowel een GKV als een CGK aanwezig is, zijn er 61 waar bovendien een NGK aanwezig. In 33 van deze plaatsen heeft de CGK plaatselijke contacten met de NGK en 16 van de 33 kerken (GKV) geven aan dat deze plaatselijke relaties tussen de CGK en de NGK problemen of vertragingen geven voor de contacten tussen de GKV en de CGK.

Op 16 plaatsen is er tripartite overleg GKV/CGK/NGK.

3.2.6. Beknopt overzicht van de plaatselijke contacten met de CGK:

Aantal kerken (GKV) waarvoor geldt dat er plaatselijk ook een CGK is	122
Aantal plaatsen waar de GKV contacten heeft met de plaatselijke CGK	107
Aantal plaatsen waar wederzijdse erkenning als ware kerk is uitgesproken	51
Aantal plaatsen met kanselruil CGK/GKV	21
Aantal plaatsen met gezamenlijke erediensten CGK/GKV	13
Aantal plaatsen waar de contacten met de CGK moeizaam gaan of zijn vastgelopen	41
Aantal plaatsen waar een beleidsplan voor vervolgstappen is opgesteld	34

Aantal plaatsen waar men federatie als tussenstap naar eenheid wil toepassen	24
Aantal plaatsen met gemeenschappelijke bijbelstudie	53
Aantal plaatsen met ontmoetingen tussen ambtsdragers	55
Aantal plaatsen met overleg/samenwerking in evangelisatie	40
Aantal plaatsen met samenwerking in diaconale activiteiten	25
Aantal plaatsen met samenwerking in toerusting/vorming	25
Aantal plaatsen met samenwerking in catechese	17
Aantal plaatsen met samenwerking in gemeenteopbouw	17
Aantal plaatsen met belangrijke weerstanden in de gemeente tegen contacten CGK	7

3.3 Plaatselijke contacten met de NGK.

- 3.3.1. Van de 50 kerken (GKV) die contacten hebben met een NGK is inmiddels in 9 plaatselijke contacten sprake van een wederzijdse erkenning als ware kerk. Op 2 plaatsen (Deventer en Zaandam) is sprake van kanselruil, terwijl op 1 plaats (Zaandam) tevens gezamenlijke erediensten worden gehouden. Gevraagd naar de knelpunten in de relatie tussen de GKV en NGK worden “de binding aan de belijdenis, ruimte en tolerantie in de kerk” en “het functioneren van het kerkverband, KO, AKS en het ondertekeningsformulier” genoemd (resp. 6 en 7 keer). Minder scoren “vrouw en ambt” (NB situatie naar 1 maart 2003!), “omgaan met de geschiedenis van de 60-er jaren van de vorige eeuw”, “de inzet in eigen kerkverband voor landelijke eenwording” en het onderwerp “toelating van gasten aan het Heilig Avondmaal”. Tenslotte is misschien nog vermeldenswaard dat het onderwerp “Schriftgezag” door een tweetal kerken wordt genoemd.
- 3.3.2. Niet op alle 50 plaatsen waar lokale kerkelijke contacten tussen de GKV en de NGK bestaan, verlopen deze voorspoedig. 11 kerken (GKV) geven aan dat de contacten zijn vastgelopen en nog eens 14 andere kerken (GKV) zeggen dat de contacten moeizaam verlopen. Als meest voorkomende oorzaak wordt het verschil in visie op binding aan de belijdenis genoemd (17 keer). Daarnaast wordt veel genoemd het verschil in visie op de binding aan de kerkorde (11 keer) en “te grote tolerantie” (9 keer). Het verschil in omgang met tucht wordt 5 keer genoemd. Deze uitkomst mag niet verrassend genoemd worden. Opvallend mag misschien wel genoemd worden dat 1 keer “een andere predikant” als oorzaak wordt genoemd en een predikantsvacature drie keer. Acht kerken die nog geen contacten hebben met de plaatselijke NGK, spreken de verwachting uit dat zij binnen een jaar het gesprek met die kerk zullen aangaan.
- 3.3.3. Een beleidsplan voor de vervolgstappen is door 13 kerken (GKV) opgesteld. Plaatselijke federatie als tussenfase op weg naar eenheid willen 5 kerken (GKV) toepassen. Op 15 plaatsen hebben GKV en NGK gemeenschappelijke bijbelstudie. Op 17 plaatsen zijn er ontmoetingen tussen ambtsdragers en op 9 plaatsen is er overleg en samenwerking in evangelisatie. Op 8 plaatsen is er samenwerking in diaconale activiteiten en op 6 plaatsen wordt samengewerkt op de terreinen van toerusting en vorming. Op 5 plaatsen wordt er samengewerkt in de catechese en op 4 plaatsen op het terrein van gemeenteopbouw.
- 3.3.4. Er is sprake van belangrijke weerstanden in de gemeente tegen de contacten met de plaatselijke NGK bij 12 plaatselijke kerken (GKV).
- 3.3.5. Beknopt overzicht van de plaatselijke contacten met de NGK:

Aantal kerken (GKV) waarvoor geldt dat er plaatselijk ook een NGK is	77
Aantal plaatsen waar de GKV contacten heeft met de plaatselijke NGK	50

Aantal plaatsen waar wederzijdse erkenning als ware kerk is uitgesproken	9
Aantal plaatsen met kanselruil NGK/GKV	2
Aantal plaatsen met gezamenlijke erediensten NGK/GKV	1
Aantal plaatsen waar de contacten met de NGK moeizaam gaan of zijn vastgelopen	25
Aantal plaatsen waar een beleidsplan voor vervolgstappen is opgesteld	13
Aantal plaatsen waar men federatie als tussenstap naar eenheid wil toepassen	5
Aantal plaatsen met gemeenschappelijke bijbelstudie	15
Aantal plaatsen met ontmoetingen tussen ambtsdragers	17
Aantal plaatsen met overleg/samenwerking in evangelisatie	9
Aantal plaatsen met samenwerking in diaconale activiteiten	8
Aantal plaatsen met samenwerking in toerusting/vorming	6
Aantal plaatsen met samenwerking in catechese	5
Aantal plaatsen met samenwerking in gemeenteopbouw	4
Aantal plaatsen met belangrijke weerstanden in de gemeente tegen contacten NGK	12

3.4 De functionering van de regels en de handreikingen in de plaatselijke praktijk

De regels en de handreikingen in de plaatselijke praktijk zijn het laatste thema van de enquête. Slechts 89 kerken (39 %) geven via de enquête aan dat zij de regels en handreikingen gebruiken! 14 kerken ervaren dat een of meer regels in de plaatselijke praktijk problemen geven. Op de vraag welke regels dat zijn, lezen we reacties als:

- NGK begrijpt de regels niet goed. Vindt ze te formalistisch, zij zouden graag snel tot meer samenwerking komen, zoals kanselruil en gezamenlijke diensten;
- zigzag beleid synode;
- gezamenlijke catechese heeft bij ons plek voor erkenning. Clausule Zuidhorn werkt bij ons niet. Snelle ontwikkeling in Amstelveen en Amsterdam!;
- als kleine gemeente hebben wij van af het begin de hele gemeente erbij betrokken;
- moeite met wisselend synodaal beleid;
- we nemen kennis van de regels en hanteren deze ook, maar we proberen open en ontspannen van gedachten te wisselen;
- besluiten Zuidhorn belemmeren ons;
- we hebben besloten al in een vroeg stadium de fase van ontmoeting en contact aan te gaan, op basis van hoopgevende verkennende contacten. Een gezamenlijke verklaring is nog niet op de classis gebracht. Wel zijn er vier gezamenlijke verklaringen door beide kerkenraden onder de aandacht gebracht;
- wij zouden overleg moeten hebben met 3 CGK's en 3 NGK's die het onderling zeer oneens zijn over contacten (ook onderling);
- de regels en handreikingen zijn nog niet op tafel geweest. We zijn nog niet aan 'formaliseren' van de contacten toe. Dat zal mogelijk na dit seizoen gaan gebeuren bij de evaluatie van de contacten op gemeentelijk niveau;
- op classicaal niveau zijn er samensprekingen en er is kanselruil. Regels hiervoor zijn van harte welkom;
- geen grote problemen, maar er is duidelijk cultuurverschil in aanpak van zaken;
- De contacten met de NGK waren er reeds in het Ichtus-overleg. Zuidhorn lijkt de zaak nu op te houden;
- Een knelpunt is, dat de wederzijdse erkenning is uitgesproken, terwijl volgens het CGK kerkrecht de gemeente daarvoor toestemming moet geven. Er is dus een situatie ontstaan, waarbij wel de kerkenraad van de CGK erkenning van de GKV als gemeente van Christus heeft uitgesproken, maar de CGK gemeente daarin nog moet bewilligen. Van GKV zijde betekent erkenning: erkenning door kerkenraad én gemeente;
- Het zigzag beleid van de synode (weer intrekken uitzonderingsclausule) en het gebrek aan, althans getoonde, (oot)moed t.a.v. de jaren '60 valt slecht. Verootmoediging gevraagd, maar niet expliciet t.a.v. de jaren zestig, wat niet valt uit te leggen;
- Eind jaren 80 hebben we de erkenning met de CGK gedaan. Dit is op kerkenraadsniveau gebeurd. Toen waren de "regels" er nog niet, vandaar dat we de samensprekingen met de CGK in

omgekeerde volgorde is gebeurd. Eerst erkenning en daarna verkenning. Met betrekking tot de NGK zijn de regels wel gebruikt.

4. Conclusies uit de gegevens

Deputaten hebben kennis genomen van de gegevens. Het beeld dat er in algemene zin bestond over de situatie in relatie tot de plaatselijke contacten en hoever die contacten gingen, kan nu zo nodig bijgesteld worden. Er kan nu een beeld geschapen worden dat ondersteund wordt door gegevens. Het is overigens goed te bedenken dat dit moment van lezen afwijkt van het moment van invullen van de enquête.

4.1 Op veel plaatsen hebben kerken (GKV) contacten met de plaatselijke CGK.

In iets minder dan de helft van deze plaatsen is sprake van wederzijdse erkenning.

Kanselruil en gezamenlijke erediensten komen nog maar op een beperkt aantal plaatsen voor.

Op enkele tientallen plaatsen is sprake van samenwerking tussen kerkenraden en gemeenten op diverse terreinen.

Nogal wat kerken hebben aangegeven dat de contacten met de plaatselijke CGK moeizaam verlopen, dan wel vastgelopen zijn.

4.2 In de contacten met de CGK blijken de grootste knelpunten de toe-eigening van het heil en de toelating van gasten aan het Heilig Avondmaal te zijn. Vervolgens moeten de gemeentebesouwing/visie op de kerk, gemeenteperforatie en het schriftgezag genoemd worden.

4.3 Op veel plaatsen waar zowel een GKV als een NGK is, zijn er contacten tussen deze kerken.

Op een gering aantal plaatsen is sprake van wederzijdse erkenning.

Kanselruil en gezamenlijke erediensten komen slechts op twee plaatsen voor.

Wel is op een flink aantal plaatsen sprake van samenwerking tussen kerkenraden en gemeenten op diverse terreinen.

Nogal wat kerken hebben aangegeven dat de contacten met de plaatselijke NGK moeizaam verlopen, dan wel vastgelopen zijn.

4.4 In de contacten met de NGK blijken de grootste knelpunten het functioneren van het kerkverband, de KO, het AKS en het ondertekeningsformulier te zijn. Daarna worden de binding aan de belijdenis en de ruimte en de tolerantie in de kerk het meest genoemd. Het onderwerp Vrouw en ambt scoort daarna het hoogst (NB de enquête is febr/mrt 2003 gehouden!)

4.5 De regels en de handreikingen geven op diverse plaatsen problemen. Navraag daarover en gesprekken hierover met diverse kerken, waren voor deputaten aanleiding om bij de GS een voorstel in te dienen tot wijziging van de regels.

4.6 Antwoorden op vragen leiden natuurlijk tot nieuwe vragen. Voor een deel zijn deze vragen al gesteld en beantwoord (zie verder sub 5). Een ander deel van deze vragen nemen we mee bij de vervolgenquête die we in 2006 hopen te houden (zie verder sub 6).

5. Acties naar aanleiding van de enquêteresultaten

5.1 De enquête maakte het mogelijk om met de kerkenraden die op een punt hadden aangegeven dat zij ondersteuning van de deputaten op prijs zouden stellen in contact te treden. Overigens bleek bij die actie dat van de kerkenraden die het signaal om steun hadden gegeven, er in tweede instantie weinig overbleven met een concrete vraag.

5.2 De verzamelde informatie maakte het deputaten ook mogelijk om naar aanleiding van gegevens van gemeenten nader te informeren naar achtergronden van situaties en/of ontwikkelingen om zo nader kennis te maken met plaatselijke omstandigheden.

5.3 Daarnaast hebben de antwoorden de deputaten inzicht gegeven in feiten en omstandigheden die gebruikt konden worden bij de voorbereiding op ambtsdragersconferenties en andere contacten met plaatselijke gemeenten.

5.4 Kerken die bezig zijn of te maken hebben met 'gemeentestichting' samen met NGK of CGK zullen we als groep benaderen.

5.5 In de plaatselijke contacten met de CGK blijken de volgende onderwerpen vaak problemen te geven:

- toe-eigening van het heil

- de toelating van gasten aan het Heilig Avondmaal
- de gemeentebesouwing/visie op de kerk
- gemeenteperforatie
- het schriftgezag

We zullen hierover met de betreffende kerken in gesprek te gaan door het organiseren van een aantal regionale miniconferenties.

5.6 In de plaatselijke contacten met de NGK blijken de volgende onderwerpen vaak problemen te geven:

- het functioneren van het kerkverband
- de KO en het AKS
- de binding aan de belijdenis
- het ondertekeningsformulier
- de ruimte en de tolerantie in de kerk
- vrouw en ambt

We zullen hierover met de betreffende kerken in gesprek te gaan door het organiseren van een aantal regionale miniconferenties.

6 Vervolgenquête in 2006

Het ligt in de bedoeling de enquête te herhalen. Deputaten zijn voornemens dat eenmaal in de drie jaar te doen. De inhoud kan van iets geringer omvang zijn, een vernieuwde wijze van uitvoering kan de invulling door kerkenraden nog eenvoudiger maken. De uitslag zal het mogelijk maken bepaalde trends te herkennen.

De volgende punten zullen in 2006 meegenomen worden, dan wel na verwerking van de gegevens uitgevoerd worden:

- Informatie opvragen bij die kerken die nalatig zijn in het verstrekken van de gevraagde gegevens en die vervolgens alsnog verwerken in het databestand van de kerken
- Nagaan waarom sommige plaatselijke kerken (nog) geen contacten hebben met de plaatselijke CGK of NGK en proberen hierin verandering tot stand te brengen
- Navraag doen naar oorzaken van moeizaam verlopende contacten of zelfs vastgelopen plaatselijke contacten en daarna zonodig contact opnemen of met deze kerken in gesprek gaan
- Vragen naar de functionering van het nieuwe kader voor plaatselijke contacten en naar de problemen die het werken ermee oplevert in de praktijk
- Nagaan welke kerken te maken hebben met een plaatselijke samenwerkingsgemeente CGK/NGK en vragen naar de problemen die dit geeft en zo nodig met deze kerken gezamenlijk daarover in gesprek gaan;
- 27 kerken hebben plaatselijke contacten met een andere kerk dan CGK of NGK. In de enquête van 2006 vragen we naar het doel en de status van deze contacten. Zonodig zullen we daarna met hen contact opnemen of in gesprek gaan.

Verzonden aan alle kerken (GKV): 27 mei 2004

Bijlage 7. Enquête naar alle plaatselijke kerken, 1 maart 2003

Uitgangspunt

Uitgangspunt is de door de GS aan deputaten verstrekte opdracht om in goed contact met de plaatselijke kerken en regio's de kerkelijke eenheid te bevorderen.

Deputaten moeten daarvoor o.m.:

- de ontwikkelingen in plaatselijke samensprekingen volgen
- zich bezinnen op de verhouding tussen plaatselijke en landelijke samensprekingen
- plaatselijke kerken stimuleren om aan het proces van kerkelijke eenheid actief bij te dragen
- plaatselijke kerken gevraagd en ongevraagd adviseren
- overleggen met afgevaardigden van plaatselijke kerken in bv. (mini)conferenties.

Wat moeten we daarvoor weten van elke plaatselijke GKV?

- De plaatselijke situatie, welke kerken zijn er, die samenspreken.
- De plaatselijke contacten met de CGK.
- De plaatselijke contacten met de NGK.
- Communicatie van de kerkenraad met de gemeente over samensprekingen en contacten, hoe verloopt deze, hoe wordt draagvlak gemeten, hoe gaat de kerkenraad om met weerstanden in de gemeente, hoe geeft de kerkenraad leiding.
- De functionering van de regels en de handreikingen in de praktijk.

[In het bijgevoegde 'kader van samensprekingen' treft u de door Generale Synodes (Berkel, Leusden, Zuidhorn) vastgestelde regels en handreikingen voor plaatselijke samensprekingen aan. In de handreikingen wordt aangegeven wat bedoeld wordt met: de verkennende fase, de gemeenschappelijke verklaring en de fase van ontmoeting en contact.]

Wilt U deze enquête invullen naar de situatie per 1 maart 2003?

Wilt u de enquête **digitaal invullen** door het plaatsen van **een kruisje (x)** in de betreffende vakjes? en **voor 20 maart a.s.** per e-mail retourneren naar eenheid@gkv.nl

Naam: Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te

1. De plaatselijke situatie, welke kerken zijn er.

ja nee n.v.t.

1 Is er plaatselijk een CGK?			
2 Is er plaatselijk een NGK?			
3 Is er plaatselijk een federatiegemeente CGK-NGK?			
4 Hebt u plaatselijk contacten met de CGK?			
5 Hebt u plaatselijk contacten met de NGK?			
6 Zijn er plaatselijk andere kerken waarmee u contact hebt of contact wilt of kunt gaan leggen?			
7 Zo ja, welke?			

2. De plaatselijke contacten met de CGK.

[als er plaatselijk geen CGK is, kunt u 2 overslaan en verder gaan bij 3]

[als er plaatselijk wel een CGK is, maar u hebt daarmee nog geen contacten, kunt u 2..1. overslaan en verder gaan bij 2..2.]

2.1 Als er contacten zijn met de plaatselijke CGK.

	Ja	nee	n.v.t.
• 8 Zijn er in de verkennende fase naast besprekingen op kerkenraadsniveau ook contacten tussen de gemeenten (geweest)?			
• 9 Is er reeds een gezamenlijke verklaring opgesteld?			
• 10 Zo ja, is daarin wederzijdse erkenning als ware kerk uitgesproken?			
• 11 Is de goedkeuring van de classis verkregen voor deze erkenning?			
• 12 Is er kanselruil?			
• 13 Zijn er diensten met uitwisseling van wijken?			
• 14 Zijn er gezamenlijke diensten zonder avondmaal?			
• 15 Zijn er gezamenlijke diensten met avondmaal?			

Wilt u voor elk van de onderstaande onderwerpen aankruisen

of u het hebt besproken op kerkenraadsniveau

(bespr)

of de bespreking ervan bevorderend heeft gewerkt

(bevord)

of het betreffende onderwerp nog een duidelijk knelpunt vormt

(knp)

of u behoefte hebt aan ondersteuning van het deputaatschap

bij de verdere bespreking van dit onderwerp

(onderst)

	bespr	bevord	knp	onderst
16 Schriftgezag				
17 Toe-eigening van het heil				
18 Gemeentebesouwing/visie op de kerk				
19 Gemeenteperforatie				
20 Omgaan met stromingen in de kerk				
21 Toelating van gasten aan het Heilig Avondmaal				
22 Samenwerking in de evangelisatie				
23 Toepassing van tucht				
24 Inzet in eigen kerkverband voor landelijke eenwording				
25 Afspraak geen leden van elkaar te accepteren zonder wederzijds goedvinden				
26 Afspraak om bij overgangen eventuele censuur over te nemen				
27 Omgaan met verschillen in cultuur, waardering van de verscheidenheid				

2.2 Plaatselijke contacten van de CGK met de NGK.

	ja	nee	n.v.t.
28 Is er plaatselijk zowel een NGK als een CGK?			
29 Zo ja, heeft de plaatselijke CGK contacten met de plaatselijke NGK?			
30 Is er in uw plaats een samenwerkingsgemeente CGK-NGK?			
31 Is er plaatselijk tripartiete overleg GKV/CGK/NGK?			
32 Hebben de plaatselijke CGK en NGK samensprekingen?			

33 Hebben de plaatselijke CGK en NGK kanselruil en/of gecombineerde erediensten?			
34 Geeft de (eventueel bestaande) relatie tussen de plaatselijke CGK en NGK problemen of vertragingen voor uw contacten met de plaatselijke CGK?			

2.3 Als de samensprekingen met de plaatselijke CGK moeizaam gaan.

	ja	nee	n.v.t.
35 De samensprekingen lopen moeizaam			
36 De samensprekingen zijn vastgelopen en/of opgeschort			

Mogelijke oorzaken:

	ja	nee	n.v.t.
37 CGK-contacten met NGK			
38 te 'tolerante' CGK			
39 CGK vindt GKV te 'licht'			
40 andere predikant			
41 predikantsvacature			
42 visieverschillen m.b.t. kerk			
43 Visieverschillen m.b.t. schriftgezag			

andere reden:

korte toelichting:

	Ja	nee
44 Stelt u steun van deputaten om te proberen de samensprekingen weer vlotter te laten verlopen, op prijs?		

2.4 Als u nog geen contacten hebt met de plaatselijke CGK.

	ja	nee	n.v.t.
45 Als er wel een plaatselijke CGK is, maar u daarmee nog geen contacten hebt, bent u voornemens dit jaar in gesprek te gaan met de plaatselijke CGK?			

- Zo nee, kunt u kort aangeven waarom niet:

.....

	ja	nee	n.v.t.
46 Stelt u op dit punt ondersteuning van deputaten op prijs?			

2.5 Vervolgstappen, beleidsplan.

Beleidsplan en de fase van ontmoeting en contact

	ja	nee	n.v.t.
47 is er een beleidsplan opgesteld voor de vervolgstappen zo ja, graag meezenden als bijlage bij ingevuld enquêteformulier			
48 wilt u plaatselijke federatie, als tussenfase op weg naar eenheid, toepassen?			

Wilt u voor elk van de onderstaande *gemeenschappelijke activiteiten* aankruisen

- of ze (zullen) plaatsvinden (plv)
- of het bevorderend heeft gewerkt (bevord)
- of het betreffende onderwerp nog een duidelijk knelpunt vormt (knp)
- of u behoefte hebt aan ondersteuning van het deputaatschap (onderst)

	plv	bevord	knp	onderst
49 Gemeenschappelijke bijbelstudie				

50 Ontmoetingen van ambtsdragers				
51 Overleg en samenwerking in evangelisatie				
52 Samenwerking in diaconale activiteiten				
53 Samenwerking in toerusting en vorming				
54 Samenwerking in catechese				
55 Samenwerking in gemeenteopbouw				
56 Hebt u goede ervaringen met andere gezamenlijke activiteiten?				

Deze laatste graag noemen graag noemen:

.....

2.6 Communicatie van de kerkenraad met de gemeente over samensprekingen en contacten

	ja	nee	n.v.t.
57 De gemeente is/wordt regelmatig geïnformeerd tijdens de verkennende fase			
58 Er is voldoende draagvlak in de gemeente			

De bewilling van de gemeente bij belangrijke beslissingen is gevraagd:	ja	nee	n.v.t.
59 mondeling, op een plenaire gemeentevergadering			
60 mondeling, in deelvergaderingen van de gemeente			
61 schriftelijk, aan alle belijdende leden			
62 er zijn belangrijke weerstanden in de gemeente			
63 Hebt u behoefte aan ondersteuning vanuit het deputaatschap over het omgaan met deze weerstanden, de manier van communicatie met de gemeente en met bezwaarden?			

3. De plaatselijke contacten met de NGK.

[als er plaatselijk geen NGK is, kunt u 3 overslaan en verder gaan bij 4]

[als er plaatselijk wel een NGK is, maar u hebt daarmee nog geen contacten, kunt u 3..1. overslaan en verder gaan bij 3..2.]

3.1 Als er contacten zijn met de plaatselijke NGK.

	ja	nee	n.v.t.
64 Zijn er in de verkennende fase naast besprekingen op kerkenraadsniveau ook contacten tussen de gemeenten (geweest)?			
65 Is er reeds een gezamenlijke verklaring opgesteld?			
66 Zo ja, is daarin wederzijdse erkenning als ware kerk uitgesproken?			
67 Is de goedkeuring van de classis verkregen voor deze erkenning?			

Voor kerken die reeds kanselruil e.d. hadden voordat GS Zuidhorn besloot de zgn uitzonderingsclausule in te trekken:

	ja	nee	n.v.t.
68 Is er kanselruil?			
69 Zijn er diensten met uitwisseling van wijken?			
70 Zijn er gezamenlijke diensten zonder avondmaal?			
71 Zijn er gezamenlijke diensten met avondmaal?			

- Wilt u voor elk van de onderstaande onderwerpen aankruisen
 - of u het hebt besproken op kerkenraadsniveau* (bespr)
 - of de bespreking ervan bevorderend heeft gewerkt* (bevord)
 - of het betreffende onderwerp nog een duidelijk knelpunt vormt* (knp)
 - of u behoefte hebt aan ondersteuning van het deputaatschap bij de verdere bespreking van dit onderwerp* (onderst)

	bespr	bevord	knp	onderst
72 Schriftgezag				
73 Omgaan met stromingen in de kerk				
74 Toelating van gasten aan het Heilig Avondmaal				
75 Samenwerking in de evangelisatie				
76 Toepassing van tucht				
77 De binding aan de belijdenis, ruimte en tolerantie in de kerk				
78 Het functioneren van het kerkverband, KO, AKS, ondertekeningsformulier				
79 Inzet in eigen kerkverband voor landelijke eenwording				
80 Vrouw en ambt				
81 Afspraak geen leden van elkaar te accepteren zonder wederzijds goedvinden				
82 Afspraak om bij overgangen eventuele censuur over te nemen				
83 Omgaan met verschillen in cultuur, waardering van de verscheidenheid				
84 Omgaan met geschiedenis van de zestiger jaren van de vorige eeuw				

3.2 Plaatselijke contacten van de NGK met de CGK.

	ja	nee	n.v.t.
85 Is er plaatselijk zowel een CGK als een NGK?			
86 Zo ja, heeft de plaatselijke NGK contacten met de plaatselijke CGK?			
87 Is er in uw plaats een samenwerkingsgemeente CGK-NGK?			
88 Is er plaatselijk tripartiete overleg GKV/CGK/NGK?			
89 Hebben de plaatselijke CGK en NGK samensprekingen?			
90 Hebben de plaatselijke CGK en NGK kanselruil en/of gecombineerde erediensten?			
91 Geeft de (eventueel bestaande) relatie tussen de plaatselijke CGK en NGK problemen of vertragingen voor uw contacten met de plaatselijke NGK?			

3.3 Als de samensprekingen met de plaatselijke NGK moeizaam gaan.

	ja	nee	n.v.t.
92 De samensprekingen lopen moeizaam			
93 De samensprekingen zijn vastgelopen en/of opgeschort			

Mogelijke oorzaken:

	ja	nee	n.v.t.
94 te grote tolerantie			
95 verschil in visie op binding aan de belijdenis			
96 verschil in visie op binding aan de kerkorde			
97 verschil in omgang met tucht			
98 leerverschillen betreffende:			

of knelpunten i.v.m.:

99 kerkverband NGK
100 kerkverband GKV
101 andere predikant
102 predikantsvacature

andere reden:

toelichting:

ja nee n.v.t.

103 Stelt u steun van deputaten om te proberen de samensprekingen weer vlotter te laten verlopen, op prijs?			
---	--	--	--

3.4 Als u nog geen contacten hebt met de plaatselijke NGK.

	ja	nee	n.v.t.
104 Als er wel een plaatselijke NGK is, maar u daarmee nog geen contacten hebt, bent u voornemens dit jaar in gesprek te gaan met de plaatselijke NGK?			

- Zo nee, kunt u kort aangeven waarom niet:

- Zo ja, kunt u kort aangeven waarom wel:

	ja	nee	n.v.t.
105 Stelt u op dit punt ondersteuning van deputaten op prijs?			

3.5 Vervolgstappen, beleidsplan.

Beleidsplan en de fase van ontmoeting en contact

	ja	nee	n.v.t.
106 is er een beleidsplan opgesteld voor de vervolgstappen zo ja, graag meezenden als bijlage bij ingevuld enquêteformulier			
107 wilt u plaatselijke federatie, als tussenfase op weg naar eenheid, toepassen?			

Wilt u voor elk van de onderstaande *gemeenschappelijke activiteiten* aankruisen

- *of ze (zullen) plaatsvinden* (plv)
- *of het bevorderend heeft gewerkt* (bevord)
- *of het betreffende onderwerp nog een duidelijk knelpunt vormt* (knp)
- *of u behoefte hebt aan ondersteuning van het deputaatschap bij de verdere bespreking van dit onderwerp* (onderst)

	plv	bevord	knp	onderst
108 Gemeenschappelijke bijbelstudie				
109 Ontmoetingen van ambtsdragers				
110 Overleg en samenwerking in evangelisatie				
111 Samenwerking in diaconale activiteiten				
112 Samenwerking in toerusting en vorming				
113 Samenwerking in catechese				
114 Samenwerking in gemeenteopbouw				
115 Hebt u goede ervaringen met andere gezamenlijke activiteiten?				

Deze laatste graag noemen:

3.6 Communicatie van de kerkenraad met de gemeente over samensprekingen en contacten

	ja	nee	n.v.t.
116 De gemeente is/wordt regelmatig geïnformeerd tijdens de verkennende fase			
117 Er is voldoende draagvlak in de gemeente			

	ja	nee	n.v.t.
De bewilliging van de gemeente bij belangrijke beslissingen is gevraagd:			
118 mondeling, op een plenaire gemeentevergadering			

119 mondeling, in deelvergaderingen van de gemeente			
120 schriftelijk, aan alle belijdende leden			
121 er zijn belangrijke weerstanden in de gemeente			
122 Hebt u behoefte aan ondersteuning vanuit het deputaatschap over het omgaan met deze weerstanden, de manier van communicatie met de gemeente en met bezwaarden?			

4. De functionering van de regels en de handreikingen in de plaatselijke praktijk.

Met het oog op een eventuele toekomstige bijstelling van de regels stellen wij de volgende vragen:
 Het gaat er dus niet om of u het wel of niet met de regels eens bent, maar hoe u het werken ermee in de praktijk ervaart.

	ja	nee
123 Gebruikt u de regels en de handreikingen?		
124 Geeft de hantering van één of meer regels in uw plaatselijke praktijk problemen?		

- Zo ja, welke regel(s)?
- Zo ja, de problemen kort toelichten

Deze enquête is **ingevuld door** (naam, tel.nr., emailadres)

 functie namens de Geref. Kerk (vrijg) te

Namens DKE hartelijk bedankt voor het invullen van de enquête!

Bijlage 8 Enquêteresultaten, cijfermatig overzicht

ENQUETE 2003	JA	NEE	NVT	--	totaal	JA %	NEE %	NVT %
1 plaatselijk cgk	122	99	4	4	229	53,3	43,2	1,7
2 plaatselijk ngk	77	143	4	5	229	33,6	62,4	1,7
3 federatie	20	179	20	10	229	8,7	78,2	8,7
4 contact cgk	107	71	41	10	229	46,7	31,0	17,9
5 contact ngk	50	99	71	9	229	21,8	43,2	31,0
6 contact ander	27	175	14	13	229	11,8	76,4	6,1

	JA	NEE	NVT	--	totaal	JA %	NEE %	NVT %
8 contact gemeenten	61	44	3	121	229	26,6	19,2	1,3
9 verklaring	56	47	2	124	229	24,5	20,5	0,9
10 ware kerk	51	19	32	127	229	22,3	8,3	14,0
11 goedkeuring	42	22	39	126	229	18,3	9,6	17,0
12 kansel	21	68	15	125	229	9,2	29,7	6,6
13 uitwisseling	6	80	18	125	229	2,6	34,9	7,9
14 zonder ha	13	75	16	125	229	5,7	32,8	7,0
15 met ha	6	81	16	126	229	2,6	35,4	7,0

	bespr	bevord	knp	onderst	--	totaal	bespr	bevord	knp	on
16 schriftgezag	46	12	5	2	164	229	20,1	5,2	2,2	
17 toe-eigening	54	18	6	0	151	229	23,6	7,9	2,6	
18 gemeentebesouwing	47	17	5	0	160	229	20,5	7,4	2,2	
19 gemeenteperforatie	27	2	5	4	191	229	11,8	0,9	2,2	
20 omgaan	27	7	3	1	191	229	11,8	3,1	1,3	
21 gasten ha	28	7	6	3	185	229	12,2	3,1	2,6	
22 samenwerking	32	13	3	2	179	229	14,0	5,7	1,3	
23 toepassing	38	8	4	1	178	229	16,6	3,5	1,7	
24 inzet	27	4	1	2	195	229	11,8	1,7	0,4	
25 afspraak accepteren	33	7	1	2	186	229	14,4	3,1	0,4	
26 afspraak censuur	28	7	2	1	191	229	12,2	3,1	0,9	
27 omgaan cultuur	40	7	2	1	179	229	17,5	3,1	0,9	

	JA	NEE	NVT	--	totaal	JA %	NEE %	NVT %
28 plaatselijk	61	49	10	109	229	26,6	21,4	4,4
29 zo ja	33	35	42	119	229	14,4	15,3	18,3
30 is er in	18	64	27	120	229	7,9	27,9	11,8
31 is er plaatselijk	16	57	35	121	229	7,0	24,9	15,3
32 hebben	18	46	45	120	229	7,9	20,1	19,7
33 hebben kanselruil	27	45	41	116	229	11,8	19,7	17,9
34 geeft problemen	16	38	58	117	229	7,0	16,6	25,3

	JA	NEE	NVT	--	totaal	JA %	NEE %	NVT %
35 moeizaam	26	27	23	153	229	11,4	11,8	10,0
36 vastgelopen	21	33	27	148	229	9,2	14,4	11,8

37 cgk contacten	9	17	29	174	229	3,9	7,4	12,7
38 te tolerant	6	21	23	179	229	2,6	9,2	10,0
39 te licht	20	14	22	173	229	8,7	6,1	9,6
40 andere predikant	5	13	30	181	229	2,2	5,7	13,1
41 predikantsvacature	12	11	28	178	229	5,2	4,8	12,2
42 visie kerk	12	14	24	179	229	5,2	6,1	10,5
43 visie schriftgezag	4	18	20	187	229	1,7	7,9	8,7
44 steun	14	30	33	152	229	6,1	13,1	14,4

	JA	NEE	NVT	--	totaal	JA %	NEE %	NVT %
45 voornemens	7	8	52	162	229	3,1	3,5	22,7
46 ondersteuning deputaten	4	9	44	172	229	1,7	3,9	19,2
47 beleidsplan	34	61	10	124	229	14,8	26,6	4,4
48 tussenfase federatie	24	10	46	149	229	10,5	4,4	20,1

	plv	bevord	knv	onderst	--	totaal	plv	bevord	knv	on
49 bijbelstudie	53	6	2	0	168	229	23,1	2,6	0,9	
50 ontmoetingen	55	18	0	0	156	229	24,0	7,9	0,0	
51 overleg	40	7	6	1	175	229	17,5	3,1	2,6	
52 samenwerking diaconie	24	5	3	2	195	229	10,5	2,2	1,3	
53 samenwerking toerusting	26	3	3	2	195	229	11,4	1,3	1,3	
54 samenwerking catechese	17	4	3	2	203	229	7,4	1,7	1,3	
55 samenwerking gemeenteopbouw	17	4	3	2	203	229	7,4	1,7	1,3	

	JA	NEE	NVT	--	totaal	JA %	NEE %	NVT %
57 gemeente informeren	69	2	18	140	229	30,1	0,9	7,9
58 draagvlak	68	2	21	138	229	29,7	0,9	9,2
59 mondeling plenair	64	10	25	130	229	27,9	4,4	10,9
60 mondeling deelvergadering	12	28	40	149	229	5,2	12,2	17,5
61 schriftelijk	17	40	28	144	229	7,4	17,5	12,2
62 weerstanden	7	53	17	152	229	3,1	23,1	7,4
63 ondersteuning	6	45	31	147	229	2,6	19,7	13,5
64 verkennende fase	23	29	7	170	229	10,0	12,7	3,1
65 gezamenlijke verklaring	22	27	7	173	229	9,6	11,8	3,1
66 wederzijdse erkenning	9	17	27	176	229	3,9	7,4	11,8
67 goedkeuring classis	5	14	35	175	229	2,2	6,1	15,3
68 kanselruil	2	26	16	185	229	0,9	11,4	7,0
69 diensten	1	27	16	185	229	0,4	11,8	7,0
70 gezamenlijke diensten zonder ha	1	27	16	185	229	0,4	11,8	7,0
71 gezamenlijke diensten met ha	1	27	16	185	229	0,4	11,8	7,0

	bespr	bevord	knv	onderst	--	totaal	bespr	bevord	knv	on
72 schriftgezag	18	7	2	0	202	229	7,9	3,1	0,9	
73 omgaan stromingen	9	4	1	0	215	229	3,9	1,7	0,4	
74 toelating	10	2	3	1	213	229	4,4	0,9	1,3	
75 samenwerking evangelisatie	8	5	1	1	214	229	3,5	2,2	0,4	
76 toepassing tucht	9	3	1	0	216	229	3,9	1,3	0,4	
77 binding	14	6	6	1	202	229	6,1	2,6	2,6	
78 functioneren	14	4	7	1	203	229	6,1	1,7	3,1	
79 inzet kerkverband	8	6	3	0	212	229	3,5	2,6	1,3	

80 vrouw en ambt	5	1	4	1	218	229	2,2	0,4	1,7
81 afspraak geen leden	8	3	0	1	217	229	3,5	1,3	0,0
82 afspraak om bij	6	3	0	1	219	229	2,6	1,3	0,0
83 omgaan met verschillen	7	10	2	1	209	229	3,1	4,4	0,9
84 omgaan met geschiedenis	15	6	3	0	205	229	6,6	2,6	1,3

	JA	NEE	NVT	--	total	JA %	NEE %	NVT %
85 is er plaatselijk	55	15	4	155	229	24,0	6,6	1,7
86 zo ja, heeft	33	22	14	160	229	14,4	9,6	6,1
87 is er in uw plaats	15	45	8	161	229	6,6	19,7	3,5
88 is er plaatselijk tripartite	15	41	10	163	229	6,6	17,9	4,4
89 hebben de plaatselijke	20	31	15	163	229	8,7	13,5	6,6
90 hebben de plaatselijke kansenruil	26	30	11	162	229	11,4	13,1	4,8
91 geeft de relatie	8	30	23	168	229	3,5	13,1	10,0
92 samensprekingen moeizaam	16	14	22	177	229	7,0	6,1	9,6
93 samensprekingen vastgelopen	11	18	21	179	229	4,8	7,9	9,2
94 te grote tolerantie	9	5	17	198	229	3,9	2,2	7,4
95 verschil in visie belijdenis	17	2	17	193	229	7,4	0,9	7,4
96 verschil in visie kerkorde	11	2	17	199	229	4,8	0,9	7,4
97 verschil tucht	5	6	17	201	229	2,2	2,6	7,4
99 kerkverband ngk	3	4	18	204	229	1,3	1,7	7,9
100 kerkverband gkv	3	3	18	205	229	1,3	1,3	7,9
101 andere predikant	1	5	20	203	229	0,4	2,2	8,7
102 predikantsvacature	3	5	20	201	229	1,3	2,2	8,7

	JA	NEE	NVT	--	total	JA %	NEE %	NVT %
103 steun deputaten op prijs	7	9	27	186	229	3,1	3,9	11,8
104 voornemen dit jaar	8	14	27	180	229	3,5	6,1	11,8
105 ondersteuning op prijs	3	9	25	192	229	1,3	3,9	10,9
106 beleidsplan	13	35	21	160	229	5,7	15,3	9,2
107 plaatselijke federatie	5	9	34	181	229	2,2	3,9	14,8

	plv	bevord	knp	onderst	--	total	plv	bevord	knp	on
108 bijbelstudie	15	2	1	0	211	229	6,6	0,9	0,4	
109 ontmoetingen	17	7	0	0	205	229	7,4	3,1	0,0	
110 overleg	9	2	1	1	216	229	3,9	0,9	0,4	
111 samenwerking diaconie	8	1	1	1	218	229	3,5	0,4	0,4	
112 samenwerking toerusting	6	0	0	1	222	229	2,6	0,0	0,0	
113 samenwerking catechese	5	1	0	1	222	229	2,2	0,4	0,0	
114 samenwerking gemeenteopbouw	4	1	0	1	223	229	1,7	0,4	0,0	

	JA	NEE	NVT	--	total	JA %	NEE %	NVT %
116 informatie gemeente	33	2	14	180	229	14,4	0,9	6,1
117 voldoende draagvlak	30	6	13	180	229	13,1	2,6	5,7

118 mondeling plenair	25	3	21	180	229	10,9	1,3	9,2
119 mondeling deelvergaderingen	5	9	25	190	229	2,2	3,9	10,9
120 schriftelijk	7	12	20	190	229	3,1	5,2	8,7
121 weerstanden	12	9	17	191	229	5,2	3,9	7,4
122 behoefte ondersteuning	7	10	18	194	229	3,1	4,4	7,9
123 regels en handreikingen	89	59	4	77	229	38,9	25,8	1,7
124 problemen	14	107	3	105	229	6,1	46,7	1,3

Bijlage 9 Verslag ambtsdragersconferenties 'Werken aan eenheid III'

VERSLAG AMBTSDRAGERSCONFERENTIES 'WERKEN AAN EENHEID III'.

Presentie

In maart 2004 hebben Deputaten Kerkelijke Eenheid 3 regionale ambtsdragersconferenties georganiseerd om met het grondvlak te spreken over de voortgang, de moeiten en de mogelijkheden van kerkelijke eenheid. Een geplande vierde conferentie in 's Hertogenbosch moest worden afgelast vanwege te weinig aanmeldingen. De afgevaardigden van de kerken in het zuiden hebben daarom de conferentie in Rotterdam bijgewoond.

In totaal waren ruim 100 kerken vertegenwoordigd met ruim 200 ambtsdragers. 24 kerken hadden bericht van verhindering gezonden.

Voor de verslaggeving maken we dankbaar gebruik van notities, die verschillende deelnemers hebben gemaakt.

Algemeen

De doelstellingen van de conferenties waren:

- informatie verstrekken en uitwisselen over landelijke en plaatselijke ontwikkelingen,
- gezamenlijke bezinning op het voortgaande proces van eenwording,
- stimulering van en toerusting tot het werken aan dit proces,
- reageren op vragen en knelpunten.

De volgende drie onderwerpen kwamen aan de orde in korte plenaire bijdragen, ondersteund door een powerpoint-presentatie, en in workshops:

1. de samsprekingen met de CGK,
2. de contacten met de NGK,
3. de verhouding tussen de landelijke en de plaatselijke samsprekingen.

De dagindeling was op alle conferenties gelijk. De bijdragen van de inleiders waren zoveel mogelijk op elkaar afgestemd, zodat in alle conferenties dezelfde informatie kon worden gegeven. Dit verslag volgt deze drie onderwerpen. Het is niet een verslag per conferentie, maar geprobeerd wordt een overzicht te geven van wat er besproken is. De stellingen, die als handvatten dienden voor de bespreking in de workshops, worden bij elk onderdeel vermeld. De inbreng van de deelnemers wordt hieraan opgehangen in dit verslag.

Opening

Tijdens de conferenties werd Psalm 125 gezongen. Vers 1 en 2 aan het begin; vers 3 en 4 bij de afsluiting. De dagvoorzitters openden de conferenties met gebed en met een meditatie over Johannes 10:1-18. De woorden van de Here Jezus Christus over de deur van de schaapskooi en over de goede Herder, die Hij zelf is.

Jezus is een open deur voor het verlorene. Hij vangt mensen op. Hij geeft ruimte. Je moet door Jezus heen gaan om het Koninkrijk van God binnen te gaan. Christus is ook de goede Herder. Voor Hem telden de schapen meer dan zijn eigen leven. Deze Herder blijft voorop gaan. Dat geeft moed. We mogen samen luisteren naar zijn stem die we horen in Gods Woord. En we mogen achter Hem aan gaan op weg naar de ene kudde, die Hij voor zich ziet en die Hij belooft. Het zal worden één kudde, een Herder, zegt Jezus zelf. Die belofte stimuleert en bemoedigt om verder te gaan met het vaak moeizame werk van kerkelijke eenheid.

Algemene presentatie werk DKE

In dit onderdeel van de conferenties werd, samengevat, de volgende informatie verstrekt aan de deelnemende ambtsdragers:

Er zijn 13 deputaten kerkelijke eenheid, die 4-5 keer per jaar bij elkaar komen. Hun instructie is om te werken aan landelijke en plaatselijke samenwerking met CGK, NGK en het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG). Zij spreken samen op landelijk niveau met de CGK en onderhouden het contact met de NGK, waarmee landelijk geen samensprekingen zijn. Verder fungeren DKE als vraagbaak voor gemeenten in het land.

Onze kerken waren tot voor kort niet vertegenwoordigd in het COGG. De synode van Zuidhorn heeft besloten aan deputaten de opdracht te geven gesprekken met het COGG aan te gaan met het oog op eventuele participatie. Er zijn gesprekken gevoerd met als resultaat dat de GKV nu als waarnemer meedoen aan de COGG vergaderingen. Deputaten hebben zo al enkele waardevolle bijeenkomsten mee kunnen maken. Het gaat erom elkaar te bemoedigen in het gereformeerd zijn, elkaar te vertrouwen, te voorkomen dat we verder uit elkaar groeien.

De samensprekingen met de CGK

a. Samenvatting inleidingen.

GKV en CGK hebben dezelfde belijdenis, maar gebruiken een andere vertaling. Er zijn enkele tekstuele verschillen. Deputaten van beide kerken zijn er wel van overtuigd dat er inhoudelijk geen verschillen zijn. CGK en GKV gebruiken verschillende liederen, formulieren en soms ook bijbelvertalingen in de erediensten. Die kunnen binnen de CGK ook van kerk tot kerk verschillen.

Er zijn gesprekken geweest over de geloofwaardigheid en de historische werkelijkheid van de bijbel, n.a.v. een boek van dr. B. Loonstra (CGK). Na de nadere verklaring van dr. Loonstra, die in 'De Wekker' is gepubliceerd, kwamen de gezamenlijke deputaten tot de conclusie dat er ook op dit punt geen wezenlijke verschillen zijn.

Ook is gesproken over de positie van de NGK, die wel met de CGK samen spreken, maar niet met de GKV. Deputaten van beide kerken hebben besloten de positie van de NGK t.o.v. beide kerken niet zwaar aan te zetten in hun gesprekken.

Als model voor verdergaande samenwerking heeft de GKV al ingestemd met een federatief groeimodel. De CGK heeft er ook mee ingestemd, maar meent dat er in de kerken thans nog onvoldoende draagvlak is om tot invoering ervan over te gaan.

De gesprekken hebben tot doel zichtbaar naar eenheid te streven, zoveel mogelijk samen te werken (kanselruil-zondagen worden als verrijkend ervaren).

In Enkhuizen en IJmuiden zijn CGK en GKV gemeenten al vergaand geïntegreerd. Op andere plaatsen worden samensprekingen geblokkeerd door de 'enige ware kerk houding' uit het verleden van de GKV enerzijds en de 'bewaar het pand kerken' binnen de CGK anderzijds.

b. Stellingen.

1. Plaatselijke fusie moet kunnen, als het landelijk nog niet zover is.
2. De plaats van de NGK mag geen rol spelen in de plaatselijke samenspreking met de CGK.
3. De CGK wil landelijk geen eenwording, zoals bijv. blijkt uit het nog niet invoeren van het federatieve groeimodel.
4. Welke problemen spelen er plaatselijk in contacten tussen GKV en CGK, waarop landelijke deputaten geen invloed (lijken te) hebben?

c. Aandachtspunten uit de workshops.

Bij stelling 1: "Plaatselijke fusie moet kunnen, als het landelijk nog niet zover is."

De gedachte van deputaten om in de komende periode vooral plaatselijk aandacht te geven aan de toe-eigening van het heil, aan de hand van plaatselijk gehouden preken, vindt bij veel deelnemers instemming.

Vooroordelen kun je alleen wegnemen aan de basis; daarom belangrijk elkaar op allerlei manieren te ontmoeten en met elkaar in gesprek te komen: samen koffie drinken, gezamenlijke bijbelstudie, gezamenlijke preekbespreking, samen evangeliseren, samen bezig zijn met asielzoekerswerk.

Bij stelling 2: “De plaats van de NGK mag geen rol spelen in de plaatselijke samenspreking met de CGK.”

Meerderden achten deze stelling als zodanig te scherp. Maar welke rol speelt de plaats van de NGK dan wel? Plaatselijk kan dit moeilijkheden opleveren. In de classis Groningen b.v. houdt de CGK ook samensprekingen met de NGK. Ook de situatie van de Tehuisgemeente speelt een rol.

Plaatselijk treden grote verschillen op. Landelijke is er nog geen basis voor samensprekingen met de NGK, die gericht zijn op kerkelijke eenheid, maar plaatselijk zijn er veel voorbeelden van groei naar kerkelijke eenheid. Dit houdt volgens sommigen wel in dat er beperkingen zijn, gelet op de landelijke houding. De samenspreking met de NGK kan dan wel een complicerende factor zijn, mogelijk een belemmering. Geadviseerd wordt om in die gevallen de bespreking niet te stoppen, maar in een driehoeksverhouding te gaan praten over de binding aan de belijdenis.

Bij stelling 3: “De CGK wil landelijk geen eenwording, zoals bijv. blijkt uit het nog niet invoeren van het federatieve groeimodel.”

Het geluid wordt gehoord dat het bij de CGK wellicht meer een zaak is van niet durven en van bang zijn voor de gevolgen, dan van een niet willen invoeren van het federatieve groeimodel. Daarvoor wordt begrip uitgesproken. Een landelijke totaaleenheid zal moeilijk blijken door bepaalde modaliteiten, die wellicht niet zullen meegaan. Er is binnen die kerken een grote verscheidenheid aan opvattingen en dat brengt mee dat de stappen zorgvuldig moeten worden overwogen. Er wordt op dit punt terughoudendheid signaleerd.

Bij dit punt speelt ook dat er in de CGK soms ex-vrijgemaakten zijn die, teleurgesteld door negatieve ervaringen in het verleden, hun invloed uitoefenen.

Het is niet juist, zo wordt gesteld, om van uit de eigen plaatselijke situatie het geheel te beoordelen. Het is ook niet of/of maar meer en/en. Er is sprake van een grote mate van diversiteit, laten we daarbinnen elkaar vasthouden.

Anderzijds wordt er op gewezen dat ook binnen onze kerken al perforatie van gemeentegrenzen voor komt (shoppen). En ook binnen de GKV kennen we meer en meer diverse stromingen. Dat maakt het voor de CGK ook moeilijker. En wat heb je bereikt wanneer de kerken fuseren maar vervolgens weer uit elkaar spatten vanwege de grote verschillen die er zijn? Maar is juist daarom het groeimodel niet op zijn plaats? Ja, maar mensen van de CGK die echt niet op deze weg willen, hebben daar ook moeite mee, je weet niet waar je uiteindelijk uitkomt.

CGK'ers hebben soms moeite met de GKV-preken (te weinig bevindelijk). GKV'ers hebben soms moeite met CGK-preken (preekstijl en taalgebruik).

Aangedragen wordt dat de predikanten van de GKV in hun prediking goed oog moeten hebben voor de toe-eigening van het heil.

De suggestie wordt gedaan dat ouderlingen over en weer de erediensten bezoeken in de aanloop tot erkenning. Het vormen van luisterkoppels over en weer is een goede methode. Laat het alleen niet zo zijn dat van de ene of van de andere kant de preken worden gewogen en te licht bevonden.

Belangrijk is ook dat de gemeenteleden meer bij de zaak van de kerkelijke eenheid betrokken worden. Het moet meer landen in de gemeente.

Bij stelling 4: “Welke problemen spelen er plaatselijk in contacten tussen GKV en CGK, waarop landelijke deputaten geen invloed (lijken te) hebben?”

Deze stelling is meerdere keren het eerst besproken in de workshops.

Er zijn verschillende situaties genoemd van plaatselijke problemen in de contacten en samensprekingen. Genoemd wordt een plaatselijke CGK, waar nog al wat ex-leden van de synodaal gereformeerde kerk lid zijn. Over en weer heeft dit invloed op het samenwerkingsproces. Het heeft een remmende werking.

In een andere kerk heeft de CGK aantrekkingskracht op leden van de GKV, er zijn ook nogal wat gezinnen overgegaan. Zij hebben, al of niet terecht, negatieve ervaringen binnen onze kerk en zijn daarom overgegaan. Zo'n gemeente heeft een zuigende kracht op leden van andere kerken. In een andere plaats is het andersom. Daar hebben leden van de CGK problemen met de samensprekingen met de GKV. Men heeft zorgen over de ontwikkeling binnen de GKV en wil daarom ook niet nog niet overgaan tot kanselruil, terwijl GKV de bereidheid daartoe wel hebben uitgesproken. Nog ergens anders was er op het niveau van kerkenraden een gezamenlijke overeenkomst aanvaard, die o.a. behelsde: "geen kanselruil, maar wel aanvaarding van elkaars leden aan het avondmaal." Later kreeg de plaatselijke CGK kritiek en maakte een terugtrekkende beweging. Zij ging daarmee naar de classis. Dat riep bij de GKV de vraag op: "Hoe nu verder?"

De invloed van de verschillende modaliteiten binnen de kerken is dus van invloed op de samensprekingen. Er zijn CGK gemeenten waar men gesloten kansels heeft. Cultuurverschillen spelen een bepaalde rol. Ook de grootte van de gemeente kan van invloed zijn. Hoe wordt aangekeken tegen het instituut kerk en kerkverband is ook verschillend. Dat speelt in de discussies ook een rol. "Toch moeten we blijven streven naar een landelijke institutionele eenheid," wordt gezegd. "We moeten de prikkel daartoe niet wegnemen door plaatselijk een te worden en het daartoe te beperken."

Deputaten van beide kerken moeten de oproep vanuit Johannes 17 blijvend laten klinken. Want dat is wat Christus van ons vraagt.

De contacten met de NGK

a. Samenvatting inleidingen.

De GKV synode van Zuidhorn (2002) heeft een besluit van de synode van Leusden (1999), die plaatselijk de mogelijkheid van kanselruil bood, herroepen. Bij veel plaatselijke samensprekingen heeft dit tot onbegrip en vertraging geleid. Landelijk overheersen in het algemeen de positieve impulsen van de laatste tijd. De gesprekken over de uitverkiezing n.a.v. het boek van drs. H. de Jong, "Van oud naar nieuw" zijn daar een goed voorbeeld van, werden aan beide zijden als verrijkend ervaren, en leidden tot eensgezindheid.

Een belangrijk punt bij de NGK blijft het zorgdragen voor de eenheid in de leer. Er is wel de intentie om de belijdenis te volgen, aan de andere kant is men niet gewend er op kerkelijke vergaderingen over door te praten. Als de NGK hierover onderling afspraken zouden kunnen maken zouden de contacten met de GKV zeker versterkt kunnen worden.

Als de Landelijke Vergadering van de NGK de mogelijkheid opent voor toelating van vrouwen tot de ambten van predikanten en ouderling kan dat tot het tegenovergestelde leiden.

b. Stellingen.

1. Het gesprek met de NGK wordt vergemakkelijkt door het feit dat wij als 'vrijgemaakten' elkaar goed begrijpen, en het wordt bemoeilijkt door de nog altijd levende herinneringen aan de jaren zestig.
2. Dingen samen doen waar dat kan (evangelisatie, toerusting e.d.) is belangrijker dan steeds maar praten over de binding aan de belijdenis.
3. De binding aan de belijdenis kan niet gevangen worden in formulieren en de ondertekening daarvan, maar is een inhoudelijke zaak.
4. Bij een inhoudelijk gesprek met de NGK (zoals gevoerd is over Gods verkiezing) blijkt dat het gezag van Gods Woord buiten discussie is, en dat er in de omgang met de belijdenis een grote mate van overeenstemming is.
5. Als het gaat om de omgang met gedachten die afwijken van de aanvaarde belijdenis moet er gekozen worden tussen a/ een vrijblijvende discussie en boek en blad, en b/ een kerkelijk gesprek en kerkelijke verantwoording.
6. De discussie over de vrouw in alle ambten is onontkoombaar. Dit punt kan geen absolute blokkade zijn in onze contacten met de NGK.

c. Aandachtspunten uit de workshops.

Bij stelling 1: "Het gesprek met de NGK wordt vergemakkelijkt door het feit dat wij als 'vrijgemaakten' elkaar goed begrijpen, en het wordt bemoeilijkt door de nog altijd levende herinneringen aan de jaren zestig."

De stelling wordt wel beaamd, maar twintigers en dertigers staan anders in het kerkelijke leven en beleven het kerk zijn anders dan de ouderen, die de jaren zestig bewust hebben meegemaakt. Ze staan ook anders tegenover de belijdenis.

Waar nodig moet plaatselijk het gesprek over de zestiger jaren niet uit de weg worden gegaan. De pijn van de NGK'ers moet besproken kunnen worden.

Het is voor plaatselijke kerken vaak niet eenvoudig op welke manier je het gesprek over de zestiger jaren moet voeren.

Daarnaast is het de vraag of zaken die nu spelen, zoals schriftuitleg en binding aan de belijdenis niet veel meer aandacht moeten hebben en moeten worden opgelost.

Er worden ook sceptische geluiden gehoord t.o.v. de samensprekingen met NGK. De verschillen zijn erg groot. Het gaat hier niet alleen om cultuurverschillen. Men verwacht een zeer beperkt rendement van deze besprekingen. Moeten we op deze manier wel verder?

Bij stelling 2: "Dingen samen doen waar dat kan (evangelisatie, toerusting e.d.) is belangrijker dan steeds maar praten over de binding aan de belijdenis."

De verschillen zijn per plaats zeer divers. Soms is de plaatselijke NGK ver van ons verwijderd (open avondmaal al dan niet met toelating van kinderen, één dienst per zondag). Maar soms ligt dat geheel anders (de plaatselijke NGK is tegen vrouwen in het ambt en tegen open avondmaal). Dat maakt dat de samenwerking in de ene gemeente veel verder kan gaan dan in de andere. De mening is bij meerdere deelnemers, dat als je het in alles met elkaar eens bent je ook verder moet kunnen. Probleem daarbij is dan wel hoe je dat met het kerkverband regelt. Het is erg vreemd om in een bepaalde plaats in één straat twee alpha-cursussen te houden. Ook al zijn de kerkenraden het nog niet overal over eens, kan dat best één cursus zijn!

Een in streven zijn moet ook gelden voor kerkelijke eenheid. Dat mag niet geblokkeerd worden.

Bij stelling 3: "De binding aan de belijdenis kan niet gevangen worden in formulieren en de ondertekening daarvan, maar is een inhoudelijke zaak."

Bij het spreken over de binding aan de belijdenis moet het gaan over de inhoudelijke binding. Het moet geen papieren binding worden.

Gesprekken tussen NGK en GKV hoeven niet beperkt te blijven tot de kerkenraden. Het verdient aanbeveling naast het circuit van kerkenraden ook als gemeenteleden met elkaar door te spreken over belangrijke zaken als 'binding aan de belijdenis'.

Bij stelling 4: "Bij een inhoudelijk gesprek met de NGK (zoals gevoerd is over Gods verkiezing) blijkt dat het gezag van Gods Woord buiten discussie is, en dat er in de omgang met de belijdenis een grote mate van overeenstemming is."

De woorden 'een grote mate' drukken een positieve grondtoon uit, maar betekenen niet 100 procent. Waarom worden bepaalde uitspraken van ds. De Jong niet openlijk teruggenomen? Nu kan die overeenstemming zo omslaan.

Van NGK-kant wordt ons verweten dat wij direct met censuur klaarstaan. Zij bepleiten eerst een gesprek, niet direct met de regels erbij.

Voorbeeld uit plaatselijke samenspreking: Casus werd voorgelegd dat de ene predikant inzake zondag 22 in de lijn van de catechismus preekt en de volgende zondag een ander op dezelfde kansel de lijn van Telder. Reactie van NGK-zijde: dat is dan interessant om te horen. Voor GKV is die spanning te groot.

Bij stelling 5: "Als het gaat om de omgang met gedachten die afwijken van de aanvaarde belijdenis moet er gekozen worden tussen a/ een vrijblijvende discussie en boek en blad, en b/ een kerkelijk gesprek en kerkelijke verantwoording."

In het dilemma van *stelling 5* ligt de nadruk op het woord 'vrijblijvend'. Dat moet een belangrijk gespreksonderwerp zijn tussen ons en NGK. De intentie van de gesprekken is samen proberen recht te doen aan wat de Bijbel zegt. In de gesprekken is meer vertrouwen gegroeid, maar men komt nog niet tot publieke correctie van kritiek op de confessie, hetzij door de auteur zelf hetzij door de kerk. De gesprekken worden niet kerkelijk afgehecht, zoals keuze b. van stelling 5 wil. Er is aan NGK-zijde wel enig begrip voor ons pleidooi daarvoor, maar het komt niet tot een daad. Overigens zouden zulke indringende gesprekken binnen onze eigen kerken ook goed zijn, vanuit de houding: niet direct afschieten, maar eerst kerkelijk spreken en daar wat mee doen. (Maar hoe verhoudt zich dat tot het 'ipso facto' in het ondertekeningformulier?)

Bij stelling 6: "De discussie over de vrouw in alle ambten is onontkoombaar. Dit punt kan geen absolute blokkade zijn in onze contacten met de NGK."

Discussie over de vrouw in alle ambten is onvermijdelijk, ook bij ons. Die discussie is geen blokkade voor onze contacten. Het is juist een punt om samen over te praten. Als je uit bent op toenadering, heeft dat invloed op de behandeling van dit punt. De verwachte uitkomst bij de Landelijke Vergadering van de NGK is dat het wordt overgelaten aan de plaatselijke kerk. Wat moet dan onze houding plaatselijk zijn, als de NGK-kerk daar dit besluit principieel afwijst? (Hiermee is impliciet gesteld dat het aanstellen van vrouwen in alle ambten wel een blokkade is.) Sommigen vonden het voldoende als die NGK-kerk er in het kerkverband tegen blijft strijden (inspanningsverplichting, geen resultaatverplichting), evenals voor binding aan de confessie. Anderen kunnen zo'n plaatselijke kerk niet los zien van haar verantwoordelijkheid in het kerkverband. Belangrijker nog dan het besluit zelf is de visie op het Schriftgezag die er in het rapport achter ligt. Een relatie op basis van een kritische opstelling van een NGK-kerk ten opzichte van zijn eigen kerkverband kan niet eindeloos voortduren, werd gesteld. Daar werd tegenover gesteld dat je moeilijk nu al een voorwaardelijke termijn aan de relatie kunt verbinden, en evenmin na zeg tien jaar (wanneer is dat punt bereikt?) naar elkaar toegroeien in hartelijke samenwerking opeens een ultimatum kunt stellen: kies tussen ons of jullie kerkverband.

De verhouding landelijk / plaatselijk blijkt ook hier het hoofdonderwerp te zijn, met als vraagpunten: hoe loopt dat door de tijd heen en wat kun je tolereren en wat niet? We zullen moeten groeien in nadenken daarover.

Ook werd gevraagd: waarom geen absolute blokkade? Misschien wel nodig.

De manier van omgaan met de Schrift in de NGK, is een belangrijk punt. Achter de zaak van de vrouw in het ambt van ouderling en predikant, zoals in het NGK uitgewerkt, ligt de Schriftbeschouwing.

Daar liggen risico's. Daar liggen ook verschillen binnen de NGK.

Het wordt spannend met de LV. Wordt het rapport VOP aangenomen, dan hebben we een probleem.

De verhouding tussen de landelijke en de plaatselijke samensprekingen

a. Samenvatting inleidingen.

Tot voor kort waren onze kerken eensgezind en uniform. In elke plaatselijke GKV kon je jezelf thuis voelen. Er begint nu meer diversiteit te komen. Dat is nog meer het geval bij CGK en NGK. De CGK wil graag te weten komen hoe de goed gedocumenteerde leer (op het punt van de toe-eigening van het heil) van de GKV in de praktijk uitwerkt, vooral in de prediking. Met de NGK zijn er landelijk alleen contacten, maar plaatselijke NGK gemeenten geven soms meer herkenning dan plaatselijke CGK gemeenten. Voor beide kerkgemeenschappen geldt: her en der is plaatselijke toenadering, maar op andere plaatsen zijn er grote verschillen. De landelijke contacten blijven daardoor aarzelend, waardoor op sommige plaatsen de ontwikkelingen sneller gaan dan op landelijk niveau. In afwijking van de afspraken binnen de GKV neigen DKE er nu naar plaatselijke kerken niet te laten wachten op landelijke overeenstemming. Daarbij dragen plaatselijke kerkenraden een grote verantwoordelijkheid en wordt hen gevraagd elkaar te toetsen op het onvervalst bewaren van het evangelie, het heilig houden van de tafel van Christus en de gemeente bewaren bij de "kerk van alle tijden en plaatsen".

b. Stellingen.

1. Zolang kerkelijke eenheid landelijk niet rond is, mag je plaatselijk geen stappen zetten die onomkeerbaar zijn.

2. Je kunt een plaatselijke gemeente niet erkennen als ware kerk, zolang zij zich ophoudt in een kerkverband dat niet aan de kenmerken voldoet.
3. Een fusie van twee plaatselijke kerken uit een verschillend kerkverband is in de huidige omstandigheden niet mogelijk.
4. De GKV vertragen de kerkelijke eenheid onnodig door vast te houden aan een regelgeving waarin alles beheersbaar en controleerbaar moet zijn.
5. Volledige kerkelijke eenheid met de CGK is voorlopig niet te verwachten, dus mogen we plaatselijke eenwording niet langer tegenhouden.
6. Zolang de NGK geen landelijke afspraken willen maken over een ondubbelzinnige binding aan de gereformeerde belijdenis, is plaatselijke kanselruil met een van deze kerken te riskant.

c. Aandachtspunten uit de workshops.

Bij stelling 1: "Zolang kerkelijke eenheid landelijk niet rond is, mag je plaatselijk geen stappen zetten die onomkeerbaar zijn."

Dat het primaat voor kerkelijke eenheid wat moet verschuiven van landelijk naar plaatselijk, wordt vrij algemeen erkend. Maar 'plaatselijk' moet niet los van 'landelijk'. Plaatselijke contacten mogen en kunnen ook een stimulans zijn voor de landelijke contacten. Tegelijk wordt ook gezegd: "Maar je bent wel één kerkverband." De vraag is welke consequenties dat moet hebben voor de laatste fase van eenwording. Elkaar erkennen als kerk van Christus heeft al iets onomkeerbaars in zich. Dat kan zonder landelijke eenheid. De stelling legt de lat te hoog. In het federatieve groeimodel wordt die lat terecht naar beneden gehaald.

Een ander geluid: Het is niet goed te spreken over onomkeerbare stappen. In feite is geen enkele stap onomkeerbaar.

Bij stelling 2: "Je kunt een plaatselijke gemeente niet erkennen als ware kerk, zolang zij zich ophoudt in een kerkverband dat niet aan de kenmerken voldoet."

De enige genoteerde opmerking bij deze stelling was: "Dit hebben we wel samen uitgesproken, maar er zijn best vragen bij te stellen."

Bij stelling 3: "Een fusie van twee plaatselijke kerken uit een verschillend kerkverband is in de huidige omstandigheden niet mogelijk."

Gewezen wordt op de band met de katholieke (= algemene) kerk van Christus. Er is een spanning tussen de roeping om een te worden en het verband houden met de katholieke kerk. Hier wordt van de kerken een inspanningsverplichting gevraagd.

Bij vergaande contacten is het verstandig om kanselruil alleen plaats te laten vinden met de plaatselijke, betrokken predikanten. En om in gezamenlijke diensten alleen predikanten uit 'samenwerkingsgemeenten' te laten voorgaan.

We moeten niet de vrijblijvendheid binnenhalen; geen independentisme. Maar we moeten wegen bewandelen om trouw te zijn aan Christus, in zijn kerkvergaderend werk.

Bij stelling 4: "De GKV vertragen de kerkelijke eenheid onnodig door vast te houden aan een regelgeving waarin alles beheersbaar en controleerbaar moet zijn."

Als er plaatselijk sprake is van geestelijk naar elkaar toe groeien, mogen regels van het kerkverband niet remmend werken op de verdere groei naar eenheid en de beleving van die eenheid. Als dat wel zo is, is het goed te werken aan aanpassing van de regels.

Er mag ook begrip zijn voor verschil in tempo tussen gemeenten in de voortgang van samensprekingen en contacten.

Bij stelling 5: "Volledige kerkelijke eenheid met de CGK is voorlopig niet te verwachten, dus mogen we plaatselijke eenwording niet langer tegenhouden."

We moeten niet centralistisch zijn. Het landelijke kerkverband moet 'plaatselijk' niet overnemen maar ondersteunen. Dat betekent principieel voor ons als GKV geen verandering (Altijd zeiden we: kerkenraad is hoogste orgaan.) Maar wel in de beleving en in de praktijk (de GS als spil).

Als nadeel werd genoemd: het levert plaatselijk veel discussies op. Positief: de koersbepaling van de GS m.b.t. art. 65 KO – ruimte voor plaatselijke verschillen.

De contacten met de CGK dragen bij aan gezonde relativering van punten. Voorbeeld: door de contacten met de CGK maakt een GKV geen punt meer over kindernevendiensten.

Kerkelijke eenheid gaat leven waar men elkaar ontmoet.

Er is gelaagdheid in de eenheid op plaatselijk niveau (één in geloof, kanselruil, gezamenlijke erediensten en avondmaalsviering, gezamenlijke activiteiten). Soms valt te denken aan een zusterkerkrelatie, waarbij je in een 'akkoord voor plaatselijk kerkelijk samenleven' allerlei afspraken vastlegt. Een dergelijk akkoord mag niet in strijd komen met landelijke kerkordes en overige landelijke afspraken.

Bij stelling 6: "Zolang de NGK geen landelijke afspraken willen maken over een ondubbelzinnige binding aan de gereformeerde belijdenis, is plaatselijke kanselruil met een van deze kerken te riskant."

Bij deze stelling zijn geen aparte notities gemaakt in de deelverslagen

Conclusie

De drie regionale ambtsdragersconferenties zijn in goede sfeer verlopen. Deputaten hebben bij de deelnemers grote betrokkenheid geconstateerd betreffende de kerkelijke eenheid. Bij de vragen die er zijn is er toch ook een royale mate van steun voor het beleid van DKE zichtbaar geworden.

De opmerkingen uit de workshops die in dit verslag zijn weergegeven, betekenen een stimulans om door te werken en verder na te denken over de praktijk van groeiende eenheid en de verhouding tussen 'plaatselijk' en 'landelijk' en op dit punt aan de synode van Amersfoort-Centrum 2005.

Deputaten kijken terug op gezegende conferenties. Laten we de belofte van Christus aangaande zijn kudde goed in beeld houden, moed vatten en gelovig verder gaan.

A.J. Minnema, verslagschrijver.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage XI - I

**Rapport Deputaten Betrekkingen Buitenlandse
Kerken**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

VOORWOORD

Hooggeachte broeders,

Een periode van drie jaar vliegt voorbij. Het moment dat er weer verslag moet worden uitgebracht aan de synode komt eigenlijk te vroeg. Tal van zaken zijn nog in behandeling. Lang niet alle bezigheden zijn afgerond en al rijp voor rapportage. Het deputaatschap BBK is niet een studiedeputaatschap dat één bepaalde opdracht moet uitvoeren maar het houdt zich namens de kerken bezig met relatiebeoefening met buitenlandse kerken en dat proces verloopt continu.

Toch is het verzoek om tijdig de rapporten in te sturen volstrekt billijk. En een deputaatschap ziet het als een erezaak om van haar werkzaamheden verantwoording af te leggen aan de opdrachtgever, de kerken via de vergadering van de synode. Hierbij presenteren wij ons rapport aan de kerken en aan de synode. Het laat zich echter aanzien dat een kort aanvullend rapport straks nog wel nodig zal zijn.

Wat de opzet betreft, we hebben ons geconcentreerd op een kort, algemeen rapport dat uitloopt op concept-voorstellen aan de synode. Alle belangrijke zaken zijn te vinden in deze concept-voorstellen. Het uitvoerende werk wordt door de landensecties gedaan (zes in totaal), en de voorlichting door de sectie communicatie. Hun sectierapporten gaan als bijlagen bij dit rapport. Anders dan in vorige jaren hebben we niet voor elke afzonderlijke relatie of contact een apart voorstel geformuleerd. Relaties die gecontinueerd worden zijn samengevat in één voorstel. Alleen voor nieuwe contacten zijn afzonderlijke voorstellen geformuleerd. Met deze opzet willen we de leesbaarheid van het rapport bevorderen en ook de besluitvorming op de synode een dienst bewijzen.

Met de bede dat de Here zijn kerk in de wereld zegent leggen we dit rapport aan u voor.

Met hoogachting en broedergroet,

J.A. Boersema

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord 1

Inhoudsopgave 3

1 Samenvatting 7

2 Samenstelling deputaatschap 9

2.1 Taakverdeling (moderamen en sectie-indeling) 11

3 Opdrachten van de synode 13

3.1 Besluit 3 13

3.1.1 GRONDEN

3.2 Besluit 4 13

3.2.1 GRONDEN

3.3 Besluit 5 14

3.3.1 GROND

4 Globaal beleidsoverzicht 15

5 Uitvoering 16

5.1 Algemeen 16

5.1.1 ONTMOETING OP DE GENERALE SYNODE 16

5.1.2 NIEUWE OPDRACHTEN 16

5.1.3 VOORLICHTING OVER DE GKV 17

5.1.4 STUDIE OVER 'AFZONDERLIJKE PLAATSELIJKE KERKEN' EN 'ZUSTERKERK' 17

5.2 Algemene vergaderingen en secties 18

5.2.1 INHOUD VAN DE BESPREKINGEN

5.3 Bureau 18

5.4 Een kennismaking met de zusterkerken 19

5.4.1 SECTIE I, INDONESIAË, AUSTRALIË EN NIEUW-ZEELAND 19

5.4.2 SECTIE II, HET VERRE OOSTEN 19

5.4.3 SECTIE III, VERENIGD KONINKRIJK EN NOORD AMERIKA 20

5.4.4 SECTIE IV, AFRIKA 21

5.4.5 SECTIE V, SPAANS-PORTUGEES-TALIGE LANDEN 21

5.4.6 SECTIE VIII, EUROPA 21

5.5 Diversen 22

5.5.1 VOLLEDIGHEID IN HET INTERNATIONALE NETWERK? 22

5.5.2 HET EIGENLIJKE WERK 23

5.5.3 ICRC 24

5.5.4 CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN 25

5.5.5 VOORLICHTING EN PUBLICITEIT 25

5.5.6 DIVERSEN 25

6 Voorstellen 27

6.1 Zusterkerken 27

6.2 Andere kerkelijke contacten 27

6.3 Aangaan zusterkerkrelatie met de Presbyterian Free Church Council (PFCC, Kalimpong, India) 28

6.3.1 MATERIAAL

6.3.2 VOORSTELLEN

6.3.3 GRONDEN

6.4 Zusterkerkrelatie met de Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Papua (GGRI-Papua) 28

6.4.1 MATERIAAL

6.4.2 VOORSTELLEN

6.4.3 GRONDEN

6.5 Aangaan zusterkerkrelatie met de Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Kalimantan Barat (GGRI-Kalbar) 29

6.5.1 MATERIAAL

6.5.2 VOORSTELLEN

- 6.5.3 GRONDEN
- 6.6 Aangaan van een zusterkerkrelatie met de United Reformed Churches in North America (URCNA) 29
 - 6.6.1 MATERIAAL
 - 6.6.2 VOORSTELLEN
 - 6.6.3 GRONDEN
- 6.7 Myanmar 30
 - 6.7.1 MATERIAAL
 - 6.7.2 VOORSTEL
 - 6.7.3 GRONDEN
- 6.8 Christian Reformed Church in the Philippines (CRCP) 30
 - 6.8.1 MATERIAAL
 - 6.8.2 VOORSTELLEN
 - 6.8.3 GRONDEN
- 6.9 Publiciteit 30
 - 6.9.1 MATERIAAL
 - 6.9.2 VOORSTEL
 - 6.9.3 GROND
- 6.10 Bureau 31
 - 6.10.1 MATERIAAL
 - 6.10.2 VOORSTEL
 - 6.10.3 GROND
- 6.11 Bevordering kerkelijke eenheid met zusterkerken in de regio 31
 - 6.11.1 MATERIAAL
 - 6.11.2 VOORSTEL
 - 6.11.3 GRONDEN
- 6.12 CGK 31
 - 6.12.1 MATERIAAL
 - 6.12.2 VOORSTEL
 - 6.12.3 GROND
- 6.13 ICRC 32
 - 6.13.1 MATERIAAL
 - 6.13.2 VOORSTEL
 - 6.13.3 GROND
- 7 Bijlagen 33**
 - 7.1 Rapport sectie 1 (Indonesië, Australië, Nieuw-Zeeland) 33
 - 7.1.1 ALGEMEEN
 - 7.1.2 REIZEN
 - 7.1.3 GEREJA-GEREJA REFORMASI DI INDONESIA (GGRI-NTT) 33
 - 7.1.4 GEREJA GEREJA REFORMASI CALVINIS INDONESIA (GGRC)(VOORHEEN GGRM) 34
 - 7.1.5 EEN ZUSTERKERKRELATIE MET GGRI PAPUA EN GGRI KALBAR
 - 7.1.6 FREE REFORMED CHURCHES OF AUSTRALIA (FRCA) 35
 - 7.1.7 PRESBYTERIAN CHURCH OF EASTERN AUSTRALIA (PCEA) 36
 - 7.1.8 REFORMED CHURCHES OF NEW ZEALAND (RCNZ) 36
 - 7.2 Rapport sectie 2 (Verre Oosten) 38
 - 7.2.1 ALGEMEEN
 - 7.2.2 REIZEN
 - 7.2.3 DUTCH REFORMED CHURCH OF SRI LANKA (DRC)
 - 7.2.4 LANKA REFORMED CHURCH (LRC) (SRI LANKA) 39
 - 7.2.5 PTS DEHRA DUN, INDIA 39
 - 7.2.6 REFORMED PRESBYTERIAN CHURCH OF INDIA (RPCI) 39
 - 7.2.7 REFORMED PRESBYTERIAN CHURCH OF NORTH EAST INDIA (RPCNEI) 39
 - 7.2.8 FREE CHURCH OF CENTRAL INDIA (FCCI) 40
 - 7.2.9 PRESBYTERIAN FREE CHURCH COUNCIL (KALIMPONG) (PFCC) 40
 - 7.2.10 SOUTH INDIAN REFORMED CHURCHES (SIRC) (ZUID INDIA) 43
 - 7.2.11 GEREFORMEERDE EN PRESBYTERIAANSE CONTACTEN PAKISTAN (GPP) 43
 - 7.2.12 EVANGELICAL REFORMED CHURCHES OF SINGAPORE (ERCS) 44
 - 7.2.13 REFORMED FREE CHURCH OF THE PHILIPPINES RFCP (FILIPPIJNEN) 44
 - 7.2.14 TAIWAN REFORMED PRESBYTERIAN CHURCH (TRPC) 44
 - 7.2.15 REFORMED CHURCH OF JAPAN (RCJ) 45
 - 7.2.16 PRESBYTERIAN CHURCH OF KOREA (KOSIN) (PCK) 45
 - 7.2.17 REFORMED EN PRESBYTERIAN CHURCHES IN MYANMAR 46
 - 7.2.18 CHRISTIAN REFORMED CHURCH IN THE PHILIPPINES (CRCP) 47
 - 7.3 Rapport sectie 3 (Britse Eilanden en Noord-Amerika) 48
 - 7.3.1 WERKTERREIN

- 7.3.2 VERGADERINGEN
- 7.3.3 REIZEN
- 7.3.4 CANADIAN REFORMED CHURCHES (CANRC) 48
- 7.3.5 REFORMED CHURCH IN THE UNITED STATES (RCUS) 50
- 7.3.6 ORTHODOX PRESBYTERIAN CHURCH (OPC) 51
- 7.3.7 UNITED REFORMED CHURCHES IN NORTH AMERICA (URCNA) 51
- 7.3.8 ÉGLISE REFORMEE DE QUEBEC (ERQ) 52
- 7.3.9 SURINAME 52
- 7.3.10 EVANGELICAL PRESBYTERIAN CHURCH (IERLAND) (EPC) 52
- 7.3.11 REFORMED PRESBYTERIAN CHURCH OF IRELAND (RPCI) 53
- 7.3.12 FREE CHURCH OF SCOTLAND EN FREE CHURCH OF SCOTLAND (CONTINUING) (FCS EN FCS-C) 53
- 7.3.13 REFORMED PRESBYTERIAN CHURCH OF CARDIFF-ELY (RPCC) 54
- 7.3.14 EVANGELICAL PRESBYTERIAN CHURCH OF ENGLAND AND WALES (EPCEW) 54
- 7.3.15 NORWICH REFORMED CHURCH (NRC) 54
- 7.4 Rapport sectie 4 (Afrika) 56
 - 7.4.1 WERKTERREIN
 - 7.4.2 VERGADERINGEN
 - 7.4.3 REIZEN
 - 7.4.4 ÉGLISE REFORMEE CONFESSANTE AU BENIN (ERCB) 57
 - 7.4.5 ÉGLISE REFORMEE CONFESSANTE AU CONGO (ERCC) (ZUSTERKERK) 57
 - 7.4.6 AFRICA EVANGELICAL PRESBYTERIAN CHURCH (AEPC) (KENIA, ZUSTERKERK) 57
 - 7.4.7 REFORMED CHURCH OF EASTERN AFRICA (RCEA) (KENIA) 57
 - 7.4.8 NONGU U KRISTU U KEN SUDAN NEN TIV (NKST) (NIGERIA) 58
 - 7.4.9 PRESBYTERIAN CHURCH OF UGANDA (PCU) (UGANDA) 58
 - 7.4.10 CHURCH OF CENTRAL AFRICA PRESBYTERIAN, HARARE SYNOD (CCAP), ZIMBABWE 58
 - 7.4.11 DIE VRIJE GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRICA (VGKSA) 59
 - 7.4.12 DIE GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA (GKSA) 59
- 7.5 Rapport sectie 5 (Spaans/Portugeessprekende landen) 60
 - 7.5.1 VERGADERINGEN
 - 7.5.2 ALGEMEEN
 - 7.5.3 IGREJAS REFORMADAS DO BRASIL (IRB) (BRAZILIË) 61
 - 7.5.4 IGREJA PRESBITERIANA DO BRASIL (IPB) (BRAZILIË) 61
 - 7.5.5 IGREJAS EVANGELICAS REFORMADAS DO BRASIL (IER) 62
 - 7.5.6 IGLESIA PRESBITERIANA INDEPENDIENTE DE MÉXICO (IPIM) 62
 - 7.5.7 IGREJA REFORMADA DE PORTUGAL (IRP) 62
 - 7.5.8 IGREJA CRISTÁ PRESBITERIANA DE PORTUGAL (ICPDP) 63
 - 7.5.9 IGLESIA CRISTIANA REFORMADA (ICR) (MADRID) 63
 - 7.5.10 IGLESIAS REFORMADAS DE ESPAÑA (IRE) 63
 - 7.5.11 IGLESIA REFORMADA EN VENEZUELA (IRV) 64
- 7.6 Rapport sectie 8 (Europa) 66
 - 7.6.1 ALGEMEEN
 - 7.6.2 REIZEN
 - 7.6.3 DUITSLAND 66
 - 7.6.4 FRANKRIJK 67
 - 7.6.5 ISRAËL 67
 - 7.6.6 EVANGELISCH-REFORMIERTE KIRCHE WESTMINSTER BEKENNTNISSES (OOSTENRIJK) 68
 - 7.6.7 OOST-EUROPA 68
 - 7.6.8 EVANGELICAL-REFORMED CHURCHES UNION OF RUSSIA (RUSLAND) 69
 - 7.6.9 ZWEDEN 70
- 7.7 Rapport sectie 6 (Voorlichting en publicatie) 71
 - 7.7.1 CONCEPT-COMMUNICATIEPLAN BBK 73
- 7.8 Rapport synodeopdracht richtlijnen 'afzonderlijke plaatselijke kerk' 76
- 7.9 Notitie zusterkerk (aangaan en omgaan) 78
 - 7.9.1 INLEIDING 79
 - 7.9.2 ZUSTERKERK, WAAROM EN HOE 78
 - 7.9.3 BEGRIP ZUSTERKERK 79
 - 7.9.4 HET AANGAAN VAN EEN ZUSTERKERKRELATIE 79
 - 7.9.5 INHOUD VAN DE ZUSTERKERKRELATIE 79
 - 7.9.6 UITVOERING (VOLGENS BELEIDSPAN) 79
 - 7.9.7 SCHRIFTGETROUWE KERKEN WERELDWIJD 80
 - 7.9.8 INCIDENTELE STEUN TER VERSTERKING VAN HET KERKVERBAND VAN EEN (POTENTIËLE) ZUSTERKERK 81
 - 7.9.9 ZUSTERKERKRELATIE MET KERKEN IN EEN ZENDINGSSITUATIE 81
 - 7.9.10 LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN 83

1 SAMENVATTING

Deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken kregen van de synode 2002 een opdracht die sterk verschilde van de vorige. Want alle taken op het gebied van hulpverlening aan zusterkerken en op het gebied van evangelieverkondiging in de wereld waren in 2001 overgedragen aan deputaten Zending en Hulpverlening. In deze periode werkte ons deputaatschap dus voor het eerst uitsluitend aan die ene opdracht, die trouwens ook haar eerste en oorspronkelijke opdracht is, namelijk het onderhouden van de relatie met de respectievelijke zusterkerken en andere kerkelijke contacten.

Speerpunt van het beleid is wederkerigheid. Het doel van een kerkelijke relatie moet zijn als zusterkerken van elkaar te leren, elkaar te bemoedigen en samen te bouwen aan Christus' kerk in de wereld, in gehoorzaamheid aan Hem die het Hoofd is van de kerk.

Twee voorbeelden hiervan.

In de laatste periode moest meer dan voorheen voorlichting gegeven worden aan andere kerken over de koers van de GKV, vooral aan de emigrantenkerken in Canada en Australië. Het is voor onze kerken in Nederland ook belangrijk te luisteren naar het oordeel van deze zusterkerken, die gezien de historie zo dicht bij ons staan.

Een ander voorbeeld van wederkerigheid is het jonge contact met de kerken in India die op het gebied van offerbereidheid en evangelieverkondiging een prachtig getuigenis geven aan ons.

Deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken beperken zich vanouds niet tot relaties alleen in de eigen regio. Er zijn soms onverbrekelijke historische banden met kerken ver weg terwijl banden met kerken dichtbij veel losser kunnen zijn. In de mate van contactoefening brengen deputaten wel reliëf aan.

Deputaten BBK kregen van de GS 2002 de opdracht mee richtlijnen te formuleren voor plaatselijke kerken, hoe zij zouden moeten omgaan met een buitenlandse plaatselijke kerk die niet in een kerkverband opgenomen is en daarom niet tot een officiële zusterkerk van ons kerkverband kan gaan behoren. Deputaten zijn van mening dat hierover geen generaal-synodale richtlijnen kunnen worden geformuleerd. Zij menen dat een plaatselijke kerk hiervoor zelf het instrumentarium in huis heeft.

Deputaten hebben ook een interne gedachtewisseling gevoerd over het begrip zusterkerk. Zij kwamen tot de conclusie dat dit een vastomlijnd kerkelijk begrip is dat je niet moet uithollen. Dat zou b.v. kunnen door het ook aan andere kerken dan de door de synode erkende kerken toe te kennen. BBK is van mening dat niet automatisch een zuster van een zuster ook onze zuster is.

Er zijn ook deze keer voorstellen tot een nieuwe zusterkerkrelatie. Het gaat om de Presbyterian Free Church Council (PFCC, Kalimpong, India) en de United Reformed Churches in North America (URCNA) en het aanbieden van een relatie aan de Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Papua (GGRI-Papua) en de Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Kalimantan Barat (GGRI-Kalbar). De laatste twee voorstellen zijn voortgekomen uit de opdracht van de synode van 2002 aan BBK om in overleg met de Indonesiëraad voorbereidingen te treffen voor de contacten met deze kerken die uit onze zending voortgekomen zijn.

Als deze relaties een feit zijn zullen de GKV 27 zusterkerken hebben en nog 19 andere kerkelijke contacten.

In 2005 zal weer de vierjaarlijkse ICRC worden gehouden, ditmaal in Zuid-Afrika. Deputaten BBK zullen daar de GKV vertegenwoordigen.

Deputaten hebben ook periodiek overleg met deputaten ZHT en met de andere Nederlandse lidkerk van de ICRC, de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Via een voorstel aan de ICRC streven deputaten naar regionale kerkenconferenties, waar kerken door de bespreking van relevante onderwerpen wellicht meer voor elkaar kunnen betekenen dan via het overbrengen van groeten op synodes.

Informatie wordt verschaft via artikelen in De Reformatie en regionale kerkbodes en via de websites van GKV en van BBK. Deputaten BBK geven het Engelstalige blad Lux Mundi uit.

Deputaten kunnen met dankbaarheid constateren dat alle reizigers werden bewaard en dat de internationale broederlijke contacten werden gezegend.

2 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

Naam	Adres	Pc/Woonplaats	Tel.nr.	E-mail
Batteau, ds. J.M.	Stevinstraat 74	2587 EN Den Haag	070 - 322 8683	kimbatteau @wanadoo.nl
Beek, ds. R. ter	Ganzetrek 49	3766 XD Soest	035 - 588 5381	beek.rter @freeler.nl
Boersema, ds. J.A.	Boswachtersveld 327	7327 JV Apeldoorn	055 - 533 8363	jaboersema @chello.nl
Bolt, dhr. B.	Kamperweg 8	8181 CM Heerde	0578 - 69 5479	benbolt @hetnet.nl
Brinke, ds. H. ten	Cortenhoeve2	2411 JM Bodegraven	0172 - 65 2838	henktenbrinke @hetnet.nl
Ensing-Maatkamp, mevr. E.	Veldbeemdgras 28	8043 KE Zwolle	038 - 460 4990	e.ensing-maatkamp @wxs.nl
Grashuis, ir. A.J.	Pauwmolen 48	2645 GD Delfgauw	015 - 257 8477	arjan_grashuis @yahoo.com
Havinga, ds. Th.J.	Schipborgerweg 45	9471 PR Zuidlaren	050 - 409 5868	thavinga @tref.nl
Janssen, ds. R.C.	Rozenlaan 11	4542 CV Hoek	0115 - 448 131	rcjanssen @filternet.nl
Josse, ds. J.L.	Ant.v.d.Horstln. 164	3752 VR Bunschoten	033 - 299 6462	ko @josse.com
Karelse, dhr. T.J.	Merellaan 271	2903 CG Capelle a/d IJssel	010 - 450 14 46	tkarelse @tiscali.nl
Kruiger, ds. J.P.	Laan van Zuilenveld 14	3611 AJ Oud-Zuilen	030 - 244 8804	jpgkruiger @gkv.nl
Kuipers, dhr. W.	Waelstraat 8	8052 AE Hattem	038 - 444 7017	wkuipers @tiscali.nl
Kwakkel, prof. dr. G.	Dravik 23	8265 EW Kampen	038 - 332 6325	gert.kwakkel @planet.nl
Lugt, ds. A.S. v.d.	Bergsingel 148	3037 GM Rotterdam	010 - 465 3385	asvanderlugt@ filternet.nl
Meijer, ds. P.K.	Beekberg 3	7772 DM Hardenberg	0523 - 270 275	pkmeijer @hotmail.com
Olde, dhr. H.	Groesbeekseweg 448	6523 PR Nijmegen	024 - 388 8538	h.olde @chello.nl
Plug, ds. J.	Beukelsdijk 176	3022 DN Rotterdam	010 - 476 0194	johan.plugin @filternet.nl
Scheepstra, mevr. C.	Drogerij 152	2635 GR Den Hoorn	015 - 251 0991	tineke.scheepstra @tiscali.nl
Urban, mevr. E.J.	Pr. Julianastraat 13	8019 AS Zwolle	038 - 422 1993	elly.janegbert @zonnet.nl
Vos, dhr. D. de	Kooiker 4	8309 CD	0527 - 650 595	DdeVosBBK

DEPUTATENRAPPORT BETREKKINGEN BUITENLANDSE KERKEN

		Tollebeek		@cs.com
Wezeman, prof. drs. K.	Meerweg 114	9752 JL Haren	050 - 535 0190	k.wezeman @eco.rug.nl
Wijnen, ds. R. van	G.v.d.Veenstraat 28	4333 AT Middelburg	0118 - 613 436	rvanwijnen @wish.net

Ter voorziening in de vacature Griffioen is ds. J.P.D.Groen uit Wezep werkzaam als adviseur binnen sectie I.

21 Taakverdeling (moderamen en sectie-indeling)

Sectie I – Indonesië, Australië en Nieuw Zeeland

voorzitter: ds. J. Plug
 secretaris: mevr. E. Ensing-Maatkamp
 lid: ds. J.A. Boersema
 adviseur: ds. J.P.D. Groen

Sectie II – Verre Oosten

voorzitter: dhr. B. Bolt
 secretaris: ir. A.J. Grashuis
 lid: ds. J.M. Batteau
 lid: ds. A.S. van der Lugt

Sectie III – Britse eilanden en Noord-Amerika

voorzitter: ds. R. ter Beek
 secretaris: ds. R.C. Janssen
 lid: prof. drs. K. Wezeman
 lid: dhr. D. de Vos

Sectie IV – Afrika

voorzitter : ds. H. ten Brinke
 secretaris: mevr. C. Scheepstra
 lid: ds. J.P. Kruiger
 lid: mevr. E. Urban

Sectie V – Spaans- en Portugeessprekende landen

voorzitter: ds. P.K. Meijer
 secretaris: dhr. T.J. Karelse
 lid: ds. Th. J. Havinga
 lid: drs. J.L. Joosse

Sectie VI – Voorlichting en (Engelstalig) kwartaalblad Lux Mundi

voorzitter: ds. R. ter Beek
 secretaris: mevr. C. Scheepstra

lid: ds. J.M. Batteau
eindredacteur: dhr. P.G.B. de Vries
vertaler: mevr. S. Wierenga-Tucker

Sectie VII – Hulpverlening en beleid

voorzitter: dhr. B. Bolt
secretaris: ds. J.A. Boersema
penningmeester: dhr. H. Olde
lid: ds. R. ter Beek
lid: dhr. Th. Karelse
lid: mevr. C. Scheepstra
lid: prof. drs. K. Wezeman

Sectie VIII - Europa

voorzitter: ds. R. van Wijnen
secretaris: dhr. W. Kuipers
lid: prof. dr. G. Kwakkel
lid: dhr. H. Olde

Moderamen BBK:

voorzitter: prof. drs. K. Wezeman (050 – 535 0190)
tweede voorzitter: ds. R. ter Beek (035 – 588 5381)
secretaris: ds. J.A. Boersema (055 – 533 8363)
penningmeester: dhr. H. Olde (024 – 388 8538)

Secretariaat BBK: ma t/m vrijdag, 's ochtends

Mevr. G.A. Enter-Hindriks
of mevr. G.G. Bredenhoff

postadres:
Postbus 499, 8000 AL Zwolle
e-mail: bbk@gbouw.nl
tel. : 038 – 427 04 70
fax : 038 – 427 04 11

bezoekadres :
Burg. Vos de Waelstraat 2
8011 AT Zwolle
('t Gbouw)

5 OPDRACHTEN VAN DE SYNODE

De algemene opdrachten van de synode luiden als volgt:

3.1 Besluit 3

opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:

- het beleid en het werk ten aanzien van de buitenlandse kerken voort te zetten;
- de ontvangst van buitenlandse gasten op de volgende synode tijdig voor te bereiden door de vijfde week van die generale synode te reserveren voor een nader met het moderamen af te stemmen programma;
- zorg te dragen voor een gastvrije begeleiding van aankomst tot en met vertrek; waar nodig overleg te hebben met deputaten Zending, hulpverlening en training over het verlenen van gewenste hulp aan buitenlandse (zuster)kerken en hun beider beleid op elkaar af te stemmen;
- overleg te hebben met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken en kerken die lid zijn van de ICRC, over het aangaan en onderhouden van zusterkerkrelaties;
- richtlijnen op te stellen voor de contacten met 'losse' plaatselijke kerken in het buitenland, die aan een kerk uit het kerkverband zijn toevertrouwd;
- hun werk te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;
- van hun arbeid verslag uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van die synode aan de kerken toe te zenden.

3.1.1 GRONDEN

- 1 (ad opdracht c) kerkelijke contacten en hulp zijn sterk met elkaar verbonden;
- 2 (ad opdracht d) dit overleg is nodig om beleid op elkaar af te stemmen en verwarring bij onze buitenlandse relaties te voorkomen.

3.2 Besluit 4

deputaten verder op te dragen:

In overleg met de hulpverleningsinstanties, te weten de Overijsselse Zendingsdeputaten, de Groninger Zendingsdeputaten, de zendende kerk van Middelburg, de zendingsdeputaten Friesland, de Commissie van Overleg en de Indonesiëraad contact op te nemen met de GGRI (Papua) op Papua en de GGRI (Kalbar) op Kalimantan Barat, deze contacten te onderhouden en te onderzoeken wanneer en hoe verantwoord toegewerkt kan worden naar een zusterkerkrelatie met de GGRI (Papua) en de GGRI (Kalbar).

3.2.1 GRONDEN

- 1 De GGRI (Papua) zijn gereformeerde kerken ontstaan uit het voormalige en huidige zendingswerk van de zendende kerken van Enschede-Noord, Groningen-Noord, Middelburg, Spakenburg-Zuid en Toronto (CanRC), terwijl de GGRI (Kalbar) zijn ontstaan uit het zendingswerk van de zendende kerk te Drachten-Oost;
- 2 zij zijn evenals de GGRI-NTT gereformeerde kerken in Indonesië;
- 3 met de GGRI-NTT onderhouden de Gereformeerde Kerken in Nederland een zusterkerkrelatie, met de overige GGRI nog niet.

3.3 Besluit 5

deputaten te machtigen voor de komende drie jaar, op dezelfde basis als in de vorige periode, via deputaten Zending, hulpverlening en training professionele krachten in te schakelen en kantoorruimte te huren voor de secretariaats- en administratieve werkzaamheden.

3.3.1 GROND

in de praktijk is gebleken dat voor de vervulling van de secretariële en administratieve taken van het deputaatschap professioneel personeel en een goede werkruimte nodig is. De omvang van het secretariaatswerk zal na de afsplitsing van Zending en Hulpverlening niet afnemen.

De opdrachten inzake de afzonderlijke contacten zijn vermeld in de sectierapporten (bijlagen).

5 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

In het beleidsplan BBK, aangenomen in 2002, lezen we o.a.:

Over de relaties met buitenlandse kerken zegt artikel 47 van de K.O.:

“Over de relatie met kerken in het buitenland beslist de generale synode. Met kerken van gereformeerde belijdenis in het buitenland zal, zoveel mogelijk, kerkelijke gemeenschap geoefend worden. Op ondergeschikte punten van kerkorde en kerkelijke praktijk zullen buitenlandse kerken niet veroordeeld worden.”

De gereformeerde kerken onderhouden met een aantal buitenlandse kerken een intensieve ‘zusterkerkrelatie’.

Binnen zo’n relatie wordt de betreffende buitenlandse kerk behandeld als de ‘eigen kerk’:

- men accepteert elkaars attesten;
- men laat elkaars predikanten op de preekstoel toe.

Voor het aangaan van die relatievorm heeft de generale synode een aantal regels geformuleerd (zie regels voor de relaties, opgenomen in Beleidsplan 2002).

Buiten de zusterkerkrelatie zijn er eerste verkennende contacten en ook situaties waar men op het punt staat een zusterkerkrelatie aan te gaan. Dat dit nog niet gerealiseerd is, kan zijn, omdat het nog aan beide zijden overwogen wordt of dat een van de twee kerken al wel een aanbod heeft gedaan maar de ander dit nog overweegt. Het aangaan resp. het onderhouden van contacten met buitenlandse kerken heeft als voornaamste doel het bevorderen van de mogelijkheid om te komen tot een zusterkerkrelatie.

In bepaalde gevallen kan het eerste doel van een contact zijn om de buitenlandse kerk te helpen in confessioneel-gereformeerde richting.

De synode van 2002 vroeg zich af of er niet te veel contacten waren en of we ons niet meer zouden moeten concentreren op de eigen regio. Uiteindelijk koos die synode toch niet voor die lijn. Er zijn soms historische banden met kerken ver weg die je niet kunt verbreken terwijl banden met kerken dichtbij soms veel losser zijn. In de contactoefening brengen deputaten overigens wel reliëf aan. Niet elke kerk krijgt evenveel aandacht. Ook worden niet alle synodes van zusterkerken bezocht.

Via een voorstel aan de ICRC streven deputaten ook naar regionale kerkenconferenties, waar kerken door de bespreking van relevante onderwerpen wellicht meer voor elkaar kunnen betekenen dan via het overbrengen van groeten op synodes.

Op het punt van de hulpverlening en evangelieverkondiging verdient regionalisering zeker aanbeveling, maar dit is nu niet meer een zaak die BBK aangaat. Op het punt van de contactoefening is dit minder noodzakelijk. De communicatiemiddelen zijn tegenwoordig uitstekend. Maar de vraag moet wel steeds gesteld worden of contactbeoefening ook zinvol is.

Anders kan het beleidsdoel van wederkerigheid niet worden bereikt.

De werkplannen van de secties staan in de sectierapporten (bijlagen)

5 UITVOERING

5.1 Algemeen

5.1.1 ONTMOETING OP DE GENERALE SYNODE

Een belangrijk punt in de contactoefening is de ontvangst van buitenlandse gasten op de Generale Synode. In dit rapport over de periode 2002-2005 verdient vermeld te worden dat de buitenlandse gasten van de synode Zuidhorn gedurende een week gelogeed hebben in het conferentiecentrum Mennorode te Elspeet. De secties hebben daar met hun gasten vergaderingen gehouden en overleg gevoerd. Ook was er veel gelegenheid voor onderlinge ontmoeting. Bovendien hebben deputaten BBK zelf, bij monde van oud-deputaat Ewoud Gosker een presentatie gehouden, zoals ook IRTT en DVN deden. In deze week vielen ook de twee dagen waarop de synode het rapport van BBK behandelde en er gelegenheid was tot toespraken en antwoorden op de GS. Dit jaar zullen de gasten worden ontvangen in het conferentieoord Kontakt der Continenten te Soesterberg, waar ook de buitenlandse gasten van de synode van Leusden 1999 waren ondergebracht. Opnieuw zal er een week van ontmoeting en overleg zijn.

Bij de evaluatie van de ontmoeting in 2002 moest geconstateerd worden dat de ontvangst in het conferentieoord wel maar de ontmoeting met de synode zelf niet geheel aan de verwachtingen voldeed. De buitenlandse gasten voelden zich buitenstaanders. Niet bij de toespraken, maar wel bij de behandeling van het BBK rapport.

De bespreking verliep in het Nederlands, en voor de gasten was er toen niet veel aandacht meer. Het zou een verbetering zijn als de afgevaardigden gegroepeerd kunnen zitten rond een tolk die de betreffende taal spreekt (de meesten uiteraard Engels, mogelijk ook een aantal Frans), en niet op de publieke tribune, maar op speciaal voor de gasten gereserveerde plaatsen. Ook zou het niet meer mogen gebeuren dat er tijdens de bespreking voor het forum van de synode door buitenlandse gasten nieuwe informatie wordt aangereikt die eerder besproken had moeten worden, zoals in het geval van de bespreking van de GKSA waar afgevaardigden van de VGKSA onverwacht met bezwarende informatie kwamen.

In overleg met deputaten voorbereiding synode is de week van behandeling van de BBK-zaken en de ontmoeting met de buitenlandse gasten op de synode van 2005 niet in de vijfde week van de synodewerkzaamheden gepland maar van 23-28 mei, zodat buitenlandse gasten ook al enigszins een beeld kunnen hebben van het verloop van de synode en daarop desgewenst kunnen reageren.

De synode dient te bedenken dat afgevaardigden van zusterkerken in de gereformeerde praktijk adviseurs zijn van de synode (cf. GS Den Haag 1914, GS Leeuwarden 1920, zoals geciteerd in F. L. Bos, *De orde der kerk.*). Bij bezoek aan een synode in het buitenland krijgen uw afgevaardigden veel meer gelegenheid om mee te doen dan buitenlandse afgevaardigden op recente GKV synodes (cf. GS Zuidhorn art. 216, opmerking van ds. Haak). Uw afgevaardigden worden in het buitenland regelmatig expliciet als adviseurs van de vergadering benoemd. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat het dan vaak synodes van kortere duur betreft.

5.1.2 NIEUWE OPDRACHTEN

De synode van 2002 gaf een aantal nieuwe opdrachten. Daar valt allereerst te noemen de nieuwe zusterkerkrelatie die in 2002 was aangegaan met de Africa Evangelical Presbyterian Church (AEPC) in Kenya, met Gereja Gereja Reformasi Musyafir (GGRM) (nu Gereja Gereja Reformasi Calvinis, GGRC, geheten) in Indonesië, met de Igrejas Reformadas do Brasil (IRB) en met de Reformed Churches of New Zealand (RCNZ). Ook bood de synode een zusterkerkrelatie aan de Orthodox Presbyterian Church (OPC) aan.

Dergelijke opdrachten zijn ook nu in de voorstellen opgenomen, namelijk om een zusterkerkrelatie aan te gaan met de Presbyterian Free Church Council (PFCC, Kalimpong (India) en met de United Reformed Churches in North America (URCNA) en een zusterkerkrelatie aan te bieden aan de Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Papua (GGRI-Papua) en de Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Kalimantan Barat (GGRI-Kalbar). De laatste twee voorstellen zijn voortgekomen uit de opdracht van de synode van 2002 aan BBK om in overleg met de Indonesiëraad voorbereidingen te treffen voor de contacten met deze kerken in Kalimantan Barat en Papua, die uit onze zending voortgekomen zijn.

5.1.3 VOORLICHTING OVER DE GKV

Om de opdracht van de synode uit te voeren zijn veel bezoeken gebracht en ook hebben we bezoek ontvangen, bovendien is er veel correspondentie gevoerd. Soms moesten we uitleggen wat onze synode precies bedoelde en soms moesten we verkeerde beeldvorming corrigeren.

In Lux Mundi hebben sinds 2002 weer uitgebreide artikelen gestaan over de koers van onze kerken en tijdens de bezoeken aan de synodes van kerken als de Free Reformed Churches of Australia (FRCA) en Canadian Reformed Churches (CanRC) moesten de afgevaardigde deputaten veel uitleggen en soms ook rechtzetten. Indien nodig werd een deputatenrapport in het Engels vertaald en aan een zusterkerk toegezonden.

Toen deputaten merkten dat door ds P. van Gulp aan de kerken overzee voorlichting gegeven werd waarvan wij niet op de hoogte waren, hebben we verzocht om voortaan mededelingen te mogen ontvangen over wat geschreven werd. Daarmee kan voorkomen worden dat deputaten bij bezoek aan het buitenland geconfronteerd worden met informatie waarvan ze niet eerder kennis hebben gehad. In Reformanda is zeer kritisch gereageerd op een toespraak van deputaat J. Plug op de synode in de FRCA. Een correctie zijnerzijds werd helaas niet in Reformanda opgenomen.

Aan de achterban in Nederland werd over het werk van deputaten BBK voorlichting gegeven in een BBK-stand op de DVN-dag van 31 mei 2004 in Spakenburg.

5.1.4 STUDIE OVER 'AFZONDERLIJKE PLAATSELIJKE KERKEN' EN 'ZUSTERKERK'

Deputaten BBK kregen van de GS 2002 een opdracht mee om richtlijnen te geven voor plaatselijke kerken hoe zij zouden moeten omgaan met een buitenlandse plaatselijke kerk die niet in een kerkverband opgenomen is en daarom niet tot een officiële zusterkerk van ons kerkverband kan gaan behoren. Deputaten zijn van mening dat hierover geen generaal-synodale richtlijnen kunnen worden geformuleerd. Zij menen dat een plaatselijke kerk hiervoor zelf het instrumentarium in huis heeft. Tot de viering van het H.A. kunnen leden van zo'n kerk worden toegelaten na gesprek met de kerkenraad. En mocht de plaatselijke kerk redenen hebben om een predikant van een buitenlandse kerk te laten voorgaan in de dienst, dan dient ze hiervoor zelf de verantwoordelijkheid te nemen onder verantwoording aan de classis. Het spreekt vanzelf dat dit betreft voorgangers uit een buitenlandse kerk die als gereformeerd/presbyteriaans bekend staat maar die om bepaalde redenen niet een zusterkerk is geworden (een notitie over deze synodeopdracht is toegevoegd).

Binnen BBK is ook discussie gevoerd over het begrip zusterkerk. We kwamen tot de conclusie dat dit een vastomlijnd kerkelijk begrip is dat je niet moet uithollen door het ook aan andere kerken dan de door de synode erkende kerken toe te kennen. Zo wil BBK ook niet streven naar de uitspraak dat een zuster van een zuster per definitie ook onze zuster zou zijn. Dergelijke besluiten zouden de afgesproken regels voor zusterkerkrelatie ondermijnen. Van grondig onderzoek zou dan niets terecht komen. Bij de toelating van een gast tot het H.A. zal het voor de kerkenraad uiteraard wel meewegen indien deze lid is van een kerk die een zusterkerk is van onze zusterkerk (een notitie over zusterkerk: aangaan en omgaan, is toegevoegd).

5.2 Algemene vergaderingen en secties

De vergaderdruk van BBK werd minder. Het aantal algemene vergaderingen tussen beide synoden zal ook deze keer ongeveer 15 bedragen. Maar de vergaderingen duurden minder lang en waren overzichtelijker. Er zijn minder zaken die om besluitvorming vragen, dan in de tijd toen de hulpverlening nog tot het pakket behoorde. Het aantal aandachtsvelden is echter wel toegenomen. Sinds de vorige synode werken we niet meer met 20 maar met 24 deputaten, verdeeld over 6 landensecties. De secties vergaderen gemiddeld eenmaal in de periode tussen twee algemene vergaderingen. Uit de landensecties (secties I-V, VIII) zijn deputaten benoemd in sectie VI, belast met voorlichting en publicatie, en hetzelfde is het geval met sectie VII, voor beleid en ICRC (per sectie een afgevaardigde). Het moderamen vergadert niet afzonderlijk. De vergaderingen van sectie VII fungeren als zodanig. Elke sectie heeft een werkplan gemaakt dat door de AV is goedgekeurd. Bij de rapportage van de secties (zie bijlagen) fungeert hun werkplan als uitgangspunt. Deputaten zijn bezig hun werkwijze te evalueren.

5.2.1 INHOUD VAN DE BESPREKINGEN

Zaken van leer en kerkregering werden op de AV's niet vaak besproken. Genoemd zouden kunnen worden het Amyraldisme, naar aanleiding van de correspondentie met de kerk te Norwich (Engeland), vijf gesprekspunten met de IPB (Brazilië): over de erkenning van de rooms-katholieke doopsbediening, gereformeerde visie op liturgie, de pinksterbeweging, het belang van theologisch onderwijs en het verschil tussen gereformeerd en presbyteriaans kerkrecht. Verder kwamen in de gesprekken over de GKSA zaken van hermeneutiek aan de orde evenals het onderwerp 'de vrouw in het ambt'. Met de Canadese kerken werd zowel voor als na de synode van Zuidhorn gesproken over het huwelijksformulier.

5.3 Bureau

Gecontinueerd is volgens de opdracht van de synode de secretariële ondersteuning door het bureau, en ook op de wijze als voorheen, namelijk via detachering door DVN. Mevr. G.A. Enter-Hindriks verzorgde de omvangrijke correspondentie, archivering, notulering, de adviesdienst aan de kerken, als ook de afgifte van attesten aan predikanten die naar een zusterkerk reizen. Daarin bijgestaan door aanvankelijk mevr. G.J. Verbree-de Groot en daarna door haar opvolgster mevr. G. Bredenhoff. Ook bereidden zij de ontvangst van de buitenlandse gasten voor.

De brochure Wereldwijd is niet herzien. Dat was voorheen de taak van het bureau. De recente informatie staat op de GKV-website, bij "internationale contacten". Ook werd gewerkt aan een eigen site van BBK waar meer specifieke informatie op te vinden is. Ook hierin is een taak voor het bureau weggelegd.

Aan leden van onze kerken die naar het buitenland reizen wordt desgevraagd informatie gegeven over de kerkelijke kaart van het land door het bureau BBK. Ook als het gaat om een kerk die geen officiële zusterkerk is, zal BBK vaak advies kunnen geven. En zou iemand naar zo'n kerkverband verhuizen dan kan ook zonder dat er van een zusterkerkrelatie sprake is, overdracht van ambtelijke zorg geregeld worden. De normale vorm via een attest wordt dan niet gebruikt, maar wel een brief met een verklaring en aanbeveling, door de plaatselijke kerk aan de betrokkene ter hand gesteld, met de opwekking deze in te leveren, wanneer men zich ervan bewust is met een gereformeerde/presbyteriaanse, schriftgetrouwe kerk te maken te hebben.

5.4 Een kennismaking met de zusterkerken

U ontvangt in deze paragraaf geen uitvoerige opsomming van de BBK-werkzaamheden. Die staat te lezen in de sectierapporten, die als bijlagen bij dit rapport gaan. Maar een eerste kennismaking vindt u hier wel. Niet alle 23 zusterkerken worden hier genoemd, en ook niet alle (destijds 23) overige contacten. Maar wel de meest belangrijke en meest leerzame ontmoetingen. Vaak komen ook aspecten van het hulpverleningswerk van ZHT aan de orde. De bedoeling is om u een beeld te geven van wat er in de gereformeerde oecumene leeft.

5.4.1 SECTIE I, INDONESIAË, AUSTRALIË EN NIEUW-ZEELAND

Met de oude zusterkerk in Indonesië, de GGRI-NTT op Sumba en omstreken, gaat het goed. Maar de nieuwe zusterkerk, de GGRC, leeft onder grote spanning en verdeeldheid. De aanleiding is de afvaardiging naar de synode van 2002 van de vice-voorzitter van hun deputaten. Deputaten BBK hadden ook verwacht dat juist hij zou komen, want hij was iemand van de jongere generatie, en ook degene met wie de correspondentie toentertijd gevoerd werd. Dat verliep niet meer via de voorzitter van deputaten betrekkingen, die vaak op Java of in Amerika was. Maar BBK beseftte wel dat uiteindelijk de afvaardiging een zaak is van de kerk zelf. Toen de vice-voorzitter kwam overlegde hij een credentiebrieven, ondertekend door praktisch alle deputaatschappen maar niet door de voorzitter en secretaris van deputaten betrekkingen. Wel door hemzelf als vice-voorzitter. Hij vertelde dat hij bij zijn vertrek uit Timor niet had meegedeeld dat hij naar Nederland ging maar een andere reden had opgegeven. Deze misleiding is hem erg kwalijk genomen. Hoewel de zaak wel is uitgelegd en bijgepraat keert het telkens weer terug en leidt het tot een tweespalt binnen de GGRC.

Een ander pijnpunt is dat samenwerking tussen de GGRC en de GGRI in een stichting voor hoger theologisch onderwijs in Oost-Indonesië mislukt is. Terwijl de twee kerken als sinds 1995 zusterkerken van elkaar zijn. Voor ZHT was dit mislukken de reden de toezegging van subsidie voorlopig ongedaan te maken.

De zusterkerken in Australië en Nieuw Zeeland zijn bezocht. Met de FRCA was veel overleg nodig, vanwege hun zorgen over onze kerken in Nederland. Het bezoek aan de RCNZ stond in het teken van kennismaking na het aangaan van de zusterkerkrelatie in 2002

5.4.2 SECTIE II, HET VERRE OOSTEN

Er zijn in de laatste jaren veel contacten in India gekomen, met name met de kerken die verbonden zijn in het Presbyterian Theological Seminary van Dehra Dun. Met de laatste nog ontbrekende kerk uit deze rij van vier wordt nu een relatie voorgesteld: de PFCC (Kalimpong). De GKV hebben een zendeling-docent uitgezonden naar dit seminarie, om mede hierdoor de Indiase docenten van deze school de gelegenheid te bieden de gemeenten te bezoeken en actief te zijn in de gemeenteopbouw.

Aan de zusterkerken in Manipur (RPCNEI) is door BBK een gift gegeven bij het 25 jarig jubileum van deze kerken. Ook is er steun van BBK voor een Fellowship van Presbyteriaanse kerken in India. Dergelijke incidentele ondersteuning, gericht op het stimuleren van lokale kerkverbandelijke relaties, valt nog binnen het budget van BBK.

Op de Filippijnen zijn er nog steeds contacten met een kleine kerkgemeenschap (RFCP) die voorheen deel uitmaakte van onze zusterkerk de FRCP. Deputaten hebben deze kerken, vanwege hun grote geïsoleerdheid, het advies gegeven om zich te oriënteren op de Christian Reformed Church of the Philippines (CRCP), of op het bijbelschool in Iloilo, van de PCK (Korea).

De Lanka Reformed Church op Sri Lanka, die destijds tegen de Dutch Reformed Church gekozen heeft, is heel klein geworden. Ze hebben wel een school, gesteund door de PCEA (Australië). DVN heeft een Bible Correspondence Course gesubsidieerd.

Zuid-Korea. We ontvingen de opsomming van de synodebesluiten van de PCK. Deze grote kerk is sterk missionair gedreven. De PCK heeft plannen voor oprichting van een extra

seminarie in Thailand en een bijbelschool in de Filippijnen en zij zoeken daarvoor mensen. BBK stimuleert dat de PCK deze vragen bij de IRTT neerlegt. De CGK is ook door hen benaderd.

Over het grote aantal schriftgetrouwe kerken in het tot voor kort zo gesloten Myanmar (Birma) wordt steeds meer bekend. In 2005 zal er waarschijnlijk een reis naar hen gemaakt worden. Zusterkerken, zoals de RCNZ, dringen er op aan dat de GKV zich hier gaat oriënteren.

5.4.3 SECTIE III, VERENIGD KONINKRIJK EN NOORD AMERIKA

Hoewel de sectie geografisch gezien een beperkter werkterrein had dan vroeger was er veel werk te verzetten.

Op de Britse Eilanden ligt het probleem van de Free Church of Scotland (FCS) en Free Church Scotland (continuïng) (FCS-c). Het is erg moeilijk om te ontdekken waar nu precies de knelpunten liggen. Binnen de sectie krijgt de Free Church (continuïng) steeds meer waardering.

Verder was het voor de zelfstandige kerken in Cardiff en Norwich niet duidelijk wat het 'niet-continueren van de zusterkerkrelatie met Cardiff' en het 'niet aangaan van een zusterkerkrelatie met Norwich' zoals besloten door GS Zuidhorn precies inhield. De indruk was gewekt dat wij alle contacten zouden hebben verbroken. De strekking van het besluit, nl. dat het contact niet meer onderhouden zou worden op kerkverbandelijk niveau (via deputaten BBK) maar op kerk-tot-kerk niveau (Amersfoort-Oost voor Cardiff en Assen-Noord voor Norwich) is hen uitgelegd. Aansluiting van deze twee kerken bij de Evangelical Presbyterian Church of England and Wales (EPCEW) ligt niet voor de hand. De kerk in Cardiff heeft moeite met twee andere kerken binnen de EPCEW (ooit vormden deze drie kerken een eigen kerkverband). De kerk te Norwich wordt door de EPCEW verdacht van Amyraldisme.

Wat betreft de andere relaties op de Britse eilanden, nl. met de Evangelical Presbyterian Church in England and Wales (EPCEW), de Reformed Presbyterian Church of Ireland (RPCI) en de Evangelical Presbyterian Church in Ireland (EPC): de relatie is hartelijk gebleven en gewaardeerd van beide kanten.

In Noord-Amerika zijn er twee zusterkerken, de Canadian Reformed Church (CanRC) en de Reformed Church in the United States (RCUS). Met één kerk, de Orthodox Presbyterian Church (OPC), besloot de GS Zuidhorn een zusterkerkrelatie aan te gaan en van één kerkverband, de United Reformed Churches in North America (URCNA), wilde de GS Zuidhorn onderzocht hebben of een zusterkerkrelatie zinvol zou zijn

De OPC heeft ons aanbod tot een zusterkerkrelatie nog niet geaccepteerd. In oktober 2004 werd hierover in Nederland een meerdaagse conferentie gehouden met een afvaardiging van de OPC.

De communicatie met de Canadese zusterkerken is onder druk komen te staan door een artikel van de hand van de CanRC-afgevaardigde naar de GS Zuidhorn. Hierin werd gesteld dat 'het gereformeerde gehalte in de Nederlandse kerken bijna onherkenbaar is'. Op de General Synod van Chatham 2004 is gebleken dat die constatering niet werd gedeeld door de afgevaardigden. De synode heeft voor de daardoor veroorzaakte pijn haar excuses aan de kerken in Nederland aangeboden.

Het contact met de URCNA is zeer hartelijk geworden, vooral na het bezoek aan hun synode in 2004. Uw deputaten zijn ervan overtuigd dat een zusterkerkrelatie met deze kerken, voorzover dat nog in werking kan treden voordat de CanRC en URCNA samengaan, zeker zinvol is.

De RCUS heeft in 2004 een leerbesluit genomen aangaande de rechtvaardiging waarvan deputaten nog onvoldoende kennis hebben kunnen nemen.

5.4.4 SECTIE IV, AFRIKA

De contactkerk in Benin zal waarschijnlijk als zusterkerk erkend worden als daar een tweede gemeente is geïnstitueerd.

Op de vorige synode werd niet besloten tot het aangaan van een zusterkerkrelatie met de GKSA in Zuid-Afrika, hoewel deputaten BBK dat toen wel hadden voorgesteld. De bezwaren van de zusterkerk VGKSA hebben op de synode de doorslag gegeven. Hoewel dubbele correspondentie met verschillende kerken in één land op zichzelf genomen mogelijk is (zie ook de notitie daarover, aangenomen op de synode 2002), besloot de synode van 2002 hier in het geval van de GKSA niet toe over te gaan.

De sectie wil graag rechtstreeks een beeld van de GKSA krijgen. De GKSA heeft de CGK gevraagd hun verzoek om lidmaatschap bij de ICRC te ondersteunen. De GS Zuidhorn heeft uitgesproken dat een aanbeveling voor de GKSA bij de ICRC ook door de GKV zou kunnen worden gegeven.

CGK deputaten en sectie IV wisselen studies uit over de vrouw in het ambt, n.a.v het synodebesluit van de GKSA inzake 'de vrouwelijke diaken'.

5.4.5 SECTIE V, SPAANS-PORTUGEES-TALIGE LANDEN

De Iglesias Reformadas de España (IRE) in Spanje vragen het lidmaatschap ICRC aan, ondersteund door GKV en EPCEW.

In Brazilië zou het contact Igreja Evangelica Reformadas do Brasil (IER, een zusterkerk van de CGK) wel willen dat de Igrejas Reformadas do Brasil (IRB, sinds Zuidhorn een zusterkerk van ons) aan hun opleiding meedoet. Dat moet de IRB echter zelf beslissen.

Met de Igrejas Presbiteriana do Brasil (IPB) zijn documenten over leerstellige onderwerpen uitgewisseld. Verder is daar het grote evangelisatieproject in Rio Grande do Sul. Vijftien zendingen zijn getraind en uitgezonden. De Drentse Zendingen Deputaten subsidiëren dit voor 50%.

Met de Iglesia Reformada en Venezuela (IRV) verlopen de contacten naar wens. Ds Keesenberg is aan de theologische opleiding daarvan verbonden. Verblijdend is dat de contacten tussen de zendingsgemeente op Curacao en de IRV toenemen.

5.4.6 SECTIE VIII, EUROPA

In het gebied van sectie VIII (het grootste deel van Europa) is er alleen een zusterkerk in Rusland, de Evangelical Reformed Churches Union of Russia, ERCUR. De overige contacten zijn van andere aard. De sectie overlegt met Fundament over de contacten met de Hongaarse Gereformeerde Kerk. Ook oriënteert ze zich op een jonge groep gemeenten, los van deze hoofdstroom, Reformed Presbyterian Church of Central and Eastern Europe (RPCCEE).

Een Oost-Europadesk is in oprichting. De CGK zijn hierin ook geïnteresseerd en zullen resultaten van hun Oost-Europa-enquete en Oekraïne-enquete aan de desk geven.

De CGK heeft in Frankrijk contact met de Eglises Reformées Evangeliques Independantes (EREI). Leden van de GKV onderhouden relaties met plaatselijke EREI-gemeenten in Parijs en Gardanne en met de theologische faculteit in Aix-en-Provence.

In Duitsland is er contact met de broeders van de opleiding in Marburg en met enkele 'bekenkende Gemeinden'. In Oostenrijk wordt contact onderhouden met twee gemeenten die de Westminster confessie als grondslag hebben.

In de afgelopen periode is meer aandacht aan het continent van Europa gegeven. Sectie VIII is pas sinds 2002 van sectie IV afgesplitst, als zesde landensectie. Gewenst wordt dat in Duitsland en Frankrijk en Oost-Europese landen iets gebeuren zal dat al eerder in Engeland plaats vond. Door jarenlange steun vanuit Nederland kon het daar komen tot de vorming van een klein presbyteriaans-gereformeerd kerkverband.

5.5 Diversen

5.5.1 VOLLEDIGHEID IN HET INTERNATIONALE NETWERK?

De vraag naar meer of minder contacten moet voortdurend worden gesteld. Het is al gebeurd in onze eigen kerken op de synode van Leeuwarden (1990), en vanuit zusterkerken zoals de Free Reformed Churches of Australia (FRCA) horen we het ook. Deze kerken kiezen zelf er voor een beperkt aantal contacten te hebben. Op de vorige synode in Zuidhorn werden deze kerken en ook de CGK als voorbeeld voor ons gesteld. Toch betekent uitbreiding van het aantal relaties niet dat BBK streeft naar volledigheid in het internationale netwerk. Een relatie moet zinvol zijn. In gesprek met deputaten ZHT is deze materie aan de orde geweest, en ook in het overleg met de CGK.

De beleidsnotitie BBK van 2002 heeft als uitgangspunt dat de kerk een geloofsstuk is. Zo wordt de kerk omschreven in het apostolicum: ik geloof een heilige, algemene, christelijke kerk. En de catechismus zet die toon voort in HC 21. Ik geloof dat de Zoon van God uit het hele menselijke geslacht en door de eeuwen heen zich een gemeente vergadert die tot het eeuwige leven is uitverkoren.

De grootte van de kerk zal zolang we in deze wereld leven nooit te overzien zijn. Er is in deze wereld niet een bepaald netwerk aanwijsbaar dat samenvalt met 'de kerk'. Toch komen in HC 21 wel concrete netwerken in beeld, en wel omdat daar beleden wordt dat de vergadering van de kerk gerealiseerd wordt in de eenheid van het ware geloof, en als geloofsovertuiging uitgesproken wordt dat we van die kerk een levend lid zijn en eeuwig mogen blijven. Levend lidmaatschap vraagt om beoefening van de gemeenschap der heiligen. En daaruit volgt dat we lid zullen zijn van een gemeente die aantoonbaar geregeerd wordt door Christus' Woord en Geest (HC 21). Gemeenten vormen kerkverbanden en kerkverbanden gaan zusterkerkrelaties aan. Ook ontmoeten ze elkaar in internationale conferenties. Het geloofsstuk van de kerk dringt dus tot kerkelijke organisatie.

Aan kerkelijke organisaties zoals gemeenten en kerkverbanden wordt vaak de naam 'kerk' gegeven. Maar iedereen zal beseffen dat daarmee over de kerk niet alles is gezegd. Christus vergadert zijn gemeente en werkt daarbij door zijn Geest in ware gelovigen, ook als ze in 'valse kerken' zitten en daarmee handelen tegen het gebod van God (NGB28)

Het woord 'kerk' kan dus zowel gebruikt worden voor het werk van Christus dat zo groots is dat wij het nooit kunnen overzien, als voor zichtbare organisaties zoals plaatselijke gemeenten of kerkverbanden.

Het woord 'zusterkerkrelatie' is niet voor deze tweërlei benadering vatbaar. Dit is een kerkrechtelijke aanduiding voor een relatie tussen kerkverbanden die overeenstemming hebben bereikt over het aanvaarden van elkaars leden en het laten voorgaan van elkaars predikanten, omdat ze op grond van Schrift en belijdenis elkaar hebben erkend als kerk van Christus.

Bij de organisatie van de kerk komt het volgens de gereformeerde belijdenis aan op de juiste hantering van de Woordbediening, van de sacramenten en van de tucht. Bij het aangaan van zusterkerkrelaties en toelating tot de ICRC spelen dezelfde kenmerken een rol.

Iedere gemeente, maar ook ieder kerkverband en een organisatie als de ICRC, heeft een verantwoordelijkheid inzake tafel en kansel. Hoe dichter men bij elkaar leeft, hoe gemakkelijker de regels toepasbaar zijn. Als gelovigen over grotere afstand heen elkaar ontmoeten, wordt vaak gevoeld dat 'de kerk' niet te vangen is onder de organisatie alleen. Een plaatselijke gemeente oefent tucht en weet precies wie van haar leden gerechtigd is het avondmaal te vieren. In de regel wordt het binnen het eigen land niet geaccepteerd dat een lid uit een ander kerkverband aan het avondmaal deelneemt. Hij kan immers in zijn eigen gemeente gaan. Ten aanzien van het buitenland is het wel anders.

Al is het zo dat ook met het oog op buitenlandse broeders en zusters duidelijke regels gesteld kunnen worden (en zo is het gebeurd in de regels voor zusterkerkrelatie), daarmee kan niet worden volstaan. Niet ten aanzien van elke kerk in het buitenland is een besluit genomen inzake het wel of niet aangaan van een zusterkerkrelatie. Gasten uit niet-zusterkerken kunnen echter wel worden toegelaten na een gesprek met de kerkenraad. Een

voorbeeld: het is onnodig om ten aanzien van elke kerk die uit de zending van b.v. de FCS (Schotland) of PCK(Korea) is voortgekomen een besluit inzake zusterkerkrelatie te nemen. Toch zouden soms leden van zulke kerken ook bij onze Avondmaalsvieringen aanwezig kunnen zijn. Dan is de uitnodiging om het Heilig Avondmaal mee te vieren na een gesprek met de kerkenraad, een betere vorm. Een vorm die ook verstandiger is dan de algemene regel dat een 'zuster' (of 'dochter') van een 'zuster' ook 'onze zuster' is. Zo'n regel zou een breuk betekenen met de zorg-vuldige besluitvorming ten aanzien van zusterkerkrelaties die onder ons gangbaar is.

Buitenlandse predikanten uit zusterkerken kunnen volgens de bestaande regels zonder meer voorgaan. Predikanten uit niet-zusterkerken volgens dezelfde regel niet. Maar het is goed een uitzondering te maken als een plaatselijke kerk een speciale relatie heeft met een buitenlandse gemeente, en daarom de predikant ervan uit wil nodigen om voor te gaan. Deze kerk moet dan wel verantwoordelijkheid hierover afleggen tegenover het kerkverband op classisniveau.

(zie de notitie 'afzonderlijke plaatselijke kerk')

5.5.2 HET EIGENLIJKE WERK

BBK kan zich nu dus concentreren op de hoofdtaak, het onderhouden van relaties als gereformeerde kerken in de wereld. Het is daarbij volgens deputaten BBK van belang dat er een inhoudelijke gedachtewisseling plaats vindt met zusterkerken over belangrijke agendapunten van de synodes. Dat is een openheid die wij voorstaan. De vraag is vervolgens wel hoe dat moet. Deels uiteraard per briefwisseling, maar als de synode vergadert, kan dan de buitenlandse gast ook in de synodecommissie of ter vergadering als adviseur meespreken? Dat zal de beoefening van de oecumene bevorderen. Dit gaat dieper dan het elkaar op de hoogte houden van eventuele veranderingen in belijdenis of kerkorde, zoals is vastgelegd in de regels voor zusterkerkrelatie.

Als het gaat om de gezonde leer worden belangrijke grenzen gevormd door het al dan niet belijden van de Drie-eenheid van God en het Schriftgezag. Maar binnen het grote scala aan schriftgetrouwe kerken in de wereld is er fijnafstemming nodig: hoe hanteert men de doop, hoe kijkt men aan tegen de zogenoemde geestesgaven? Met ontkenning van de kinderdoop plaatst men zich buiten de gereformeerde oecumene.

Samengevat: staat men achter de gereformeerde/presbyteriaanse geloofsbelijdenis, zoals vastgelegd in de Drie Formulieren van eenheid en de Westminster Confessie?

Gaat het om kerkregering dan liggen de grenzen bij afwijzing van hiërarchie enerzijds en independentisme anderzijds. Een pauselijk geregeerde kerk valt buiten de bijbelse lijnen voor kerk, een kerk zonder een solide binding aan de belijdenis en zonder billijke tucht ook. In het gesprek met de Christelijke Gereformeerde deputaten is ingegaan op de vraag welke rol de aanwezigheid van vrouwelijke ambtsdragers moet hebben op het aangaan van kerkelijke contacten (zie verder 5.5.4).

5.5.3 ICRC

Het algemene doel van de ICRC is om Christus' naam hoog te houden in de wereld.

Dat gebeurt via:

- de ontmoeting, bezinning, studie en uitspraken tijdens de conferenties;
- zendings samenwerking (via de 'zendingscommissie' en regionale zendingsconferenties);
- samenwerking in theologische opleiding;
- diaconale samenwerking, m.n. gericht op vrijwilligerswerk;
- informatieuitwisseling over vrijwilligerswerk.

In de perioden tussen de conferenties neemt het interim-comité de zaken waar, ook wat betreft de coaching van de genoemde commissies.

Vanuit de GKV loopt de relatie met de ICRC via BBK. De taak van deze deputaten is primair het onderhouden van bilaterale contacten, maar deze relaties kunnen versterkt worden door de betrokkenheid binnen de ICRC.

Het Missions Committee (MC) van de ICRC heeft de IRTT gevraagd om haar te ondersteunen in de opgedragen taken. Deze werkzaamheden van de IRTT behoren niet tot de verantwoordelijkheid van BBK.

Het MC is verantwoording schuldig aan de ICRC zelf. Wel is BBK indirect verantwoordelijk omdat zij bij de ICRC de vertegenwoordiger is van de lidkerk GKV.

BBK en ZHT, als generaal-synodale deputaatschappen van de GKV, hanteren voor de samenwerking in zendingszaken dezelfde beleidslijnen. In het aangaan van relaties gaat BBK voorop en is ZHT volgend, bij de uitvoering van hulpverlening gaat ZHT voorop en is BBK volgend.

De principes waar BBK en ZHT voor staan zijn de volgende:

- zendingswerk in een gebied waar een lokale kerk is behoort tot de verantwoordelijkheid van deze kerk en niet meer van de partner/donor overzee;
- het zendingswerk en hulpverleningswerk dat de buitenlandse partner biedt behoort geregeld te worden via samenwerkingscontracten tussen de lokale kerk en de partner.
- Indien er meerdere partners zijn die steun willen bieden zullen zij, samen met de lokale kerk, tot onderlinge afstemming komen. Het MC van de ICRC kan hierin een coördinerende rol vervullen.
- wanneer het een nieuwe steunaanvraag betreft van een lokale kerk zal ZHT, in overleg met BBK, via het netwerk van de ICRC (m.n. MC), nagaan welke kerk gezien regio en beschikbaarheid het beste deze hulp kan verlenen.
- regionale zendingsconferenties van de ICRC zijn ontmoetingsplaatsen waar lokale kerken in de regio samen met de daar steunbiedende kerken samenkomen tot bemoediging en voor coördinering van de taken. BBK en ZHT streven hetzelfde na ter verbetering van de werkwijze van de ICRC en bereiden daarom de volgende voorstellen aan de komende conferentie voor:
 - instituering van de twee genoemde subcommissies en het overkoepelende interim-comité (incl. secretariaat);
 - verbetering van de regionale zendingsconferenties. Hiertoe behoort ook dat de reiskosten voor deze conferenties indien nodig gesponsord zullen worden door de ICRC en niet door afzonderlijke kerken. Een verzoek hiertoe is door BBK reeds bij de penningmeester van de ICRC ingediend;
 - verbetering van de inspraak van alle lidkerken bij de voorbereiding van de conferentie (via een enquête die het interim-comité voorafgaande aan de eerstkomende conferentie houdt), ter voorkoming van dominantie van sommige lidkerken.

5.5.4 CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN

De synode besloot tot geregeld overleg met de deputaten betrekkingen van de Christelijke Gereformeerde Kerken en daarmee maakte ze een lijn officieel die al eerder was ingezet. In 2002 en 2004 heeft dat overleg plaatsgevonden. Het gaat vooral om informatie-uitwisseling en afstemming. Deputaten Correspondentie Buitenlandse Kerken van de CGK waren ook uitgenodigd voor de zitting van de synode van 2002 waarop de buitenlandse contacten besproken werden. Dit hebben zij zeer op prijs gesteld. Deputaten BBK waren uitgenodigd voor de GS van de CGK in 2004. Inzake Schotland en Zuid-Afrika is het overleg het meest intensief en er wordt samengewerkt bij voorbereiding van voorstellen voor de ICRC. Inzake de voorbereiding van de ICRC hebben deputaten BBK ook vooroverleg met deputaten ZHT. Meermalen is gebleken de grote mate van overeenstemming. Zo leefden er in de kring van BBK plannen om heen te werken naar regionale conferenties en om de ICRC daarbij om een aanbeveling te vragen. De CGK afgevaardigden gaven toen de informatie dat ze dit al eens aan het interim-comité van de ICRC hadden gevraagd en waren afgewezen. Maar ze vertelden ook dat een van hun deputaten nu een kaderstellend voorstel zal maken om aan te

geven hoe het toch zal kunnen. Conferenties die niet los van de ICRC staan, maar ook niet onder hun verantwoordelijkheid. De twee plannen blijken goed te sporen. En evenals de GKV is ook de CGK van mening dat de ICRC zeker niet een internationale synode moet worden. Afgesproken is om de plannen inzake de regionale conferenties samen verder te ontwikkelen, en ook om alle notities inzake de voorbereiding van de ICRC met elkaar te delen. Van GKV zijde is er het plan om tot meer vaste commissies te komen (zie boven) en de CGK wil graag bij de ICRC de vraag neerleggen wat concreet zou kunnen worden gedaan als er bij zusterkerken of andere contacten vervolgingen of andere rampen uitbreken. Kun je dan als ICRC ook samen iets doen: b.v. een actie tot bemoediging. De CGK wil de ICRC ook vragen om zich te bezinnen op de relatie tot de World Reformed Fellowship (WRF).

De CGK vroeg ook om afstemming inzake het beleid t.a.v. kerken met vrouwelijke ambtsdragers. De CBK (Deputaten Correspondentie Buitenlandse Kerken) heeft een gedragslijn vastgesteld en aan de synode van 2004 voorgelegd. De vorige synode had hen namelijk gevraagd om helderheid op dit punt te verschaffen aan de contacten.

5.5.5 VOORLICHTING EN PUBLICITEIT

Een telkens terugkerend agendapunt op de AV is de vraag wat er gedaan is en wordt aan voorlichting en publiciteit.

Over dat onderwerp zijn in de afgelopen periode de volgende afspraken gemaakt.

Algemeen kerkelijke gegevens komen op de website GKV, bij "internationale contacten". Het bureau BBK levert de informatie aan (zie boven, onder bureau).

Besloten is dat ook Lux Mundi via de website geraadpleegd kan worden. Het laatste nummer zal daar worden gepubliceerd en van de artikelen wordt een digitaal archief aangelegd.

Sectie 6 (voorlichting) heeft een uitgebreid communicatieplan gemaakt en trekt ook vrijwilligers buiten BBK aan om het belangrijke werk te kunnen doen. Als redactrice Engelse taal is zr. Sue Wierenga-Tucker uit Amersfoort en als eindredacteur is br. Piet G.B. de Vries uit Horst aan Lux Mundi verbonden.

5.5.6 DIVERSEN

BBK heeft aangegeven geen behoefte te hebben te participeren in een algemeen steunpunt voor alle deputaten want het bureau van BBK regelt de zaken goed.

BBK zou graag zien dat de TUK Kampen gaat participeren in een op te richten commissie Theological Education van de ICRC.

BBK heeft bij de ICRC bepleit dat met ingang van volgende ICRC reiskosten voor arme zusterkerken naar regionale zendingsconferenties betaald zullen worden uit de algemene middelen van de ICRC, het fonds voor de zending (zie boven, ICRC). Zelf heeft BBK subsidie verleend aan de reis van twee afgevaardigden uit de Indonesische zusterkerken GGRI en GGRC naar de Aziatische zendingsconferentie, georganiseerd door de PCK, in Thailand. Deze conferenties zijn bedoeld voor zendingsmensen en zendingsonderwerpen. De regionale conferenties die nu worden voorgestaan moeten van de kerken uitgaan en niet van zendelingen. De noodzaak hiertoe bleek in Zuid-Amerika, waar de afgevaardigde van de IRV de meer algemene conferentie van de CLIR bezocht, waar hij meer aan had dan de zendingsconferentie van de ICRC.

Halverwege de periode moest deputaat Hempenius zich terugtrekken. Hij liet zich vervangen door zijn secundus A.S. v.d. Lugt. Deputaat H. Huberts is opgevolgd door secundus zr. E. Wolting-Urban. Deputaat Th. Havinga kon lange tijd wegens ziekte niet meedoen.

Deputaat zr. C. Scheepstra ontving een koninklijke onderscheiding.

De secretaresse op het bureau, mevr. G.A. Enter-Hindriks, kon wegens een chronische ziekte lange tijd haar werk slechts gedeeltelijk doen.

Uit een overschot heeft BBK steun verleend aan een Presbyterian and Reformed Fellowship in India. Vanwege het belang van incidentele ondersteuning van zaken i.v.m. onderhouding

van kerkverband begroot BBK voortaan jaarlijks 10.000 euro om aan behoeften te kunnen voldoen. Criteria hiervoor zijn vastgesteld.

Tijdens de ontmoeting met de Australische deputaten bleek dat zij van mening waren dat BBK eigenmachtig regels van zusterkerkrelatie veranderd had. Hun kritiek gaat echter terug op een verkeerde vertaling van de regels van Ommen. Een verbeterde vertaling is door deputaten vastgesteld.

6 VOORSTELLEN

6.1 Zusterkerken

Materiaal: rapport BBK, in het bijzonder de bijlagen van de zes landensecties

Voorstel: Deputaten BBK op te dragen de relatie met onze 23 zusterkerken te onderhouden, teneinde van elkaar te leren, elkaar te ondersteunen en samen Christus' naam te prijzen.

Grond: Uit het materiaal blijkt dat de genoemde relaties voldoen aan de doelen die daarvoor gesteld zijn

- Reformed Church of Japan (RCJ)
- Taiwan Reformed Presbyterian Church (TRPC), voorheen RPCT
- Presbyterian Church of Korea (Kosin) (PCK)
- Reformed Churches of New Zealand (RCNZ)
- Presbyterian Church of Eastern Australia (PCEA)
- Free Reformed Churches of Australia (FRCA)
- Gereja Gereja Reformasi Indonesia (GGRI-NTT)
- Gereja Gereja Reformasi Calvinis NTT (GGRC), voorheen GGRM
- Reformed Presbyterian Church of North East India (RPCNEI)
- Reformed Presbyterian Church of Northern India (RPCI)
- Free Church of Central India (FCCI)
- Africa Evangelical Presbyterian Church , Kenya (AEPC)
- Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Africa (VGKSA)
- Eglise Réformée Confessante au Congo (ERCC)
- Evangelical Reformed Churches Union of Russia (ERCUR)
- Evangelical Presbyterian Church in England and Wales (EPCEW)
- Free Church of Scotland (FCS)
- Evangelical Presbyterian Church in Ireland (EPC)
- Reformed Presbyterian Church of Ireland (RPCI)
- Canadian Reformed Churches (CanRC)
- Reformed Church in the United States (RCUS)
- Iglesia Reformada en Venezuela (IRV)
- Igrejas Reformadas do Brasil (IRB)

6.2 Andere kerkelijke contacten

Materiaal: rapport BBK, in het bijzonder de bijlagen van de zes landensecties

Voorstel:

Deputaten BBK op te dragen contact te onderhouden met 19 overige relaties.

Grond:

Uit het materiaal volgt dat het zinvol is met de genoemde kerken contact te onderhouden.

- 1 Free Reformed Churches of the Philippines (FRCP)
- 2 Reformed Free Church of the Philippines (RFCP)
- 3 Christian Reformed Churches in the Philippines (CRCP)
- 4 Evangelical Reformed Churches of Singapore (ERCS)
- 5 Dutch Reformed Church of Sri Lanka (DRC)
- 6 Lanka Reformed Church, Sri Lanka (LRC)
- 7 kerken in Myanmar

- 8 Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA)
- 9 Reformed Church of Eastern Africa, Kenya (RCEA)
- 10 Presbyterian Church of Uganda (PCU)
- 11 Church of Central Africa Presbyterian, Harare Synod (CCAP), Zimbabwe
- 12 Eglise Réformée Confessante au Benin (ERCB)
- 13 Nongu u Kristu u Ken Sudan nen Tiv, Nigeria (NKST)
- 14 Iglesias Reformadas de Espagna, Spain (IRE)
- 15 Igreja Crista Presbiteriana de Portugal (ICPdP)
- 16 Free Church of Scotland / continuing (FCS-c)
- 17 Orthodox Presbyterian Church, USA (OPC)
- 18 Igrejas Presbiteriana do Brasil (IPB)
- 19 Igrejas Evangelicas Reformadas do Brasil (IER)

Aan de lijst van contactkerken, zoals vastgesteld door de GS Zuidhorn 2002, werden nu toegevoegd de Christian Reformed Churches in the Philippines (CRCP) (zie 6.8), kerken in Myanmar (zie 6.7), de Presbyterian Church of Uganda (PCU) (zie 7.4.9) en de Church of Central Africa Presbyterian, Harare Synod (CCAP) in Zimbabwe (zie 7.4.10); op deze lijst komen nu niet meer voor de Presbyterian Free Church Council of Kalimpong, India (PFCC) en de United Reformed Churches in North America (URCNA) vanwege de nieuw voorgestelde zusterkerkrelaties. Ook de Iglesia Christiana Reformada (Spain) (ICR), de Igreja Reformada em Portugal (IRP), de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes, (EREI) Frankrijk, de Norwich Reformed Church, Engeland (NRC); l' Eglise Réformée de Québec (l'ERQ) en de Iglesia Presbiteriana Independiente de Mexico (IPIM) komen vanwege uiteenlopende redenen niet meer voor op de lijst.

6.3 Aangaan zusterkerkrelatie met de Presbyterian Free Church Council (PFCC, Kalimpong, India)

6.3.1 MATERIAAL

rapport BBK, in het bijzonder bijlage landensectie II

6.3.2 VOORSTELLEN

- 1 met de PFCC een zusterkerkrelatie aan te gaan;
- 2 deputaten BBK op te dragen deze relatie tot stand te brengen.

6.3.3 GRONDEN

- 1 De PFCC vertoont de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoet aan de criteria voor een zusterkerkrelatie.
- 2 Wij hebben met vergelijkbare kerkverbanden in India al zusterkerkrelaties.

6.4 Zusterkerkrelatie met de Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Papua (GGRI-Papua)

6.4.1 MATERIAAL

rapport BBK, in het bijzonder de opdracht van de synode 2002 inzake deze kerk

6.4.2 VOORSTELLEN

- 1 de GGRI-Papua een zusterkerkrelatie aan te bieden;
- 2 deputaten BBK op te dragen deze relatie tot stand te brengen.

6.4.3 GRONDEN

- 1 De GGRI-Papua vertonen de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoen aan de criteria voor een zusterkerkrelatie.
- 2 Wij hebben met vergelijkbare kerkverbanden in Indonesië al zusterkerkrelaties.
- 3 De GGRI-Papua is een kerkverband, voortgekomen uit zendingswerk van onze kerken.
- 4 Sinds 2002 zijn de hulptaken van deputaten BBK overgedragen aan ZHT en dat vormt een waarborg dat een zusterkerkrelatie zoals die door deputaten BBK onderhouden wordt geen inbreuk betekent op een eventuele hulprelatie die er via ZHT en/of een zendende kerk met de betreffende kerk bestaat.

6.5 Aangaan zusterkerkrelatie met de Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Kalimantan Barat (GGRI-Kalbar)

6.5.1 MATERIAAL

rapport BBK, in het bijzonder de opdracht van de synode 2002 inzake deze kerk

6.5.2 VOORSTELLEN

- 1 de GGRI-Kalbar een zusterkerkrelatie aan te bieden;
- 2 deputaten BBK op te dragen deze relatie tot stand te brengen.

6.5.3 GRONDEN

- 1 De GGRI-Kalbar vertonen de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoen aan de criteria voor een zusterkerkrelatie.
- 2 Wij hebben met vergelijkbare kerkverbanden in Indonesia al zusterkerkrelaties.
- 3 De GGRI-Kalbar is een kerkverband, voortgekomen uit zendingswerk van onze kerken.
- 4 Sinds 2002 zijn de hulptaken van deputaten BBK overgedragen aan ZHT en dat vormt een waarborg dat een zusterkerkrelatie zoals die door deputaten BBK onderhouden wordt geen inbreuk betekent op een eventuele hulprelatie die er via ZHT en/of een zendende kerk met de betreffende kerk bestaat.

6.6 Aangaan van een zusterkerkrelatie met de United Reformed Churches in North America (URCNA)

6.6.1 MATERIAAL

rapport BBK, in het bijzonder rapport sectie III

6.6.2 VOORSTELLEN

- 1 een zusterkerkrelatie aan te gaan met de URCNA;
- 2 deputaten op te dragen de zusterkerkrelatie tot stand te brengen en hierover contact op te nemen met de huidige zusterkerken in Noord-Amerika.

6.6.3 GRONDEN

- 1 De URCNA vertonen de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoen aan de criteria voor een zusterkerkrelatie.
- 2 Plaatselijke URCNA's in de nabijheid van gemeenten van onze zusterkerk CanRC hebben kanselruil met deze gemeenten en ook ontvangen ze elkaars leden aan de avondmaalstafel.

6.7 Myanmar

6.7.1 MATERIAAL

rapport BBK, in het bijzonder rapport sectie II

6.7.2 VOORSTEL

Deputaten op te dragen in overleg met de RCNZ en ZHT door middel van correspondentie en bezoeken te onderzoeken met welke kerken in Myanmar en op welke wijze een relatie gewenst is.

6.7.3 GRONDEN

- 1 Myanmar is een dictatoriaal geleid, boeddhistisch land waar christelijke kerken en christenen in moeilijke omstandigheden verkeren. Men vraagt concreet om gereformeerde / calvinistische inbreng bij de verkondiging van het Evangelie.
- 2 Vanuit onze zusterkerken die reeds contacten hebben in Myanmar wordt deze hulp aanbevolen.

6.8 Christian Reformed Church in the Philippines (CRCP)

6.8.1 MATERIAAL

rapport BBK, in het bijzonder rapport sectie II

6.8.2 VOORSTELLEN

- 1 Deputaten op te dragen contacten te onderhouden met de CRCP voor nadere kennismaking met dit kerkverband;
- 2 samen met de RFCP bekijken of nauwer contact en samenwerking tussen deze twee kerkverbanden mogelijk zijn.

6.8.3 GRONDEN

De huidige waarnemingen wijzen erop dat de CRCP bijbelgetrouwe kerken zijn die stevig zijn verankerd in de Filippijnse samenleving.

Het is gelet op de geïsoleerde positie van RFCP van groot belang om een verankering te krijgen in een stevig Gereformeerd kerkverband.

6.9 Publiciteit

6.9.1 MATERIAAL

rapport BBK

6.9.2 VOORSTEL

Deputaten op te dragen goede voorlichting te geven over buitenlandse kerken aan de GKV en goede voorlichting over de GKV aan buitenlandse kerken

6.9.3 GROND

Goede voorlichting is nodig voor de beoefening van de relatie.

6.10 Bureau

6.10.1 MATERIAAL
rapport BBK

6.10.2 VOORSTEL

Deputaten op te dragen om haar werk te doen met gebruikmaking van het BBK-bureau te Zwolle, en voor deze werkzaamheden gebruik te maken van de faciliteiten van DVN.

6.10.3 GROND

Secretariële ondersteuning via het bureau is nodig om de taken zoals beschreven in het rapport uit te kunnen voeren.

6.11 Bevordering kerkelijke eenheid met zusterkerken in de regio

6.11.1 MATERIAAL
rapport BBK

6.11.2 VOORSTEL

Deputaten op te dragen de zusterkerken aan te moedigen tot bevordering van kerkelijke eenheid met zusterkerken in de regio.

6.11.3 GRONDEN

- 1 In het verleden is deze opdracht aan deputaten BBK meegegeven – in verschillende bewoordingen – bij de afzonderlijke opdrachten inzake de zusterkerken. Omdat de opdracht tot kerkelijke eenheid altijd en overal geldt, ligt het voor de hand om aan deputaten BBK hiervoor een algemene opdracht te geven.
- 2 Deputaten BBK kunnen, lettend op de situatie ter plaatse, bepalen hoe deze opdracht in praktijk gebracht moet worden.

6.12 CGK

6.12.1 MATERIAAL
rapport BBK

6.12.2 VOORSTEL

Deputaten op te dragen overleg te voeren met en samen te werken met deputaten CBK van de CGK.

6.12.3 GROND

Samenwerking met de deputaten CBK van de CGK versterkt de beoefening van de gereformeerde oecumene, zoals uit het rapport blijkt.

6.13 ICRC

6.13.1 MATERIAAL
rapport BBK

6.13.2 VOORSTEL

Deputaten op te dragen de GKV te vertegenwoordigen in de ICRC en bij te dragen aan de versterking van deze organisatie.

6.13.3 GROND

De ICRC is een belangrijk instrument om gezamenlijk de naam van Christus in de wereld hoog te houden. De organisatie moet versterkt worden, zoals uit het rapport blijkt.

7 BIJLAGEN

7.1 Rapport sectie 1 (Indonesië, Australië, Nieuw-Zeeland)

Samenstelling sectie:

ds. J. Plug, voorzitter

mevr. E. Ensing-Maatkamp, secretaresse

ds. J.A. Boersema

ds. J.P.D. Groen, adviseur

7.1.1 ALGEMEEN

Sectie 1 heeft gemiddeld per jaar 5 keer vergaderd; een aantal keren samen met ds. T Oosterhuis, regiocoördinator van ZHT.

In 2004 is ds. J.A. Boersema door ZHT benoemd als opbouwwerker voor de kerken op Sumba. Hij blijft zoveel mogelijk tot het eind van de benoemingstermijn zijn werk voor BBK uitvoeren. Hij zal afwisselend in Nederland en Sumba zijn.

Ds. Griffioen heeft in verband met zijn benoeming in augustus 2004 tot docent aan de STT Setia in Jakarta voortijdig zijn deputaatswerk voortijdig moeten beëindigen. In zijn plaats is ds. J.P.D. Groen als adviseur aangetrokken.

7.1.2 REIZEN

In mei 2003 werd de synode van de PCEA (Maclean) bezocht en ook, in het kader van kennismaking met de nieuwe zusterkerk, de predikantenconferentie van de RCNZ (Wellington).

In juli 2003 ging een afvaardiging naar de synode van de FRCA in Rockingham. Eén van die afgevaardigden vertegenwoordigde daar ook de GGRI-NTT.

Er was ook een ontmoeting met een kerkenraadscommissie van de CanRC van Smithville. Onderwerp was het feit dat voornoemde kerkenraad de door BBK-OZD gesponsorde student Edver Dethan na zijn studie in Canada beroepen heeft voor zendingswerk op Oost-Timor.

Ds. Boersema maakte in mei en in juli 2003 werkreizen naar Sumba in opdracht van ZHT.

Op het gebied van het Theologisch Onderwijs (GGRI-GGRC) waren er raakvlakken met het werk van BBK.

7.1.3 GEREJA-GEREJA REFORMASI DI INDONESIA (GGRI-NTT)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 zich schriftelijk op de hoogte te houden van de kerkelijke ontwikkelingen binnen de GGRI-NTT op Sumba, Timor en Sabu. Volgens planning moet de tweejaarlijkse synode van de GGRI door onze deputaten bezocht worden. Deputaten GGRI worden uitgenodigd voor een bezoek aan de synode van de Gereformeerde Kerken;
- 2 namens de Gereformeerde Kerken de zusterkerkrelatie met de GGRI te onderhouden. Een aandachtspunt is er bij de kerken op aan te dringen de kerkelijke tucht op de juiste wijze toe te passen en ernst te maken met de opbouw van de gemeenten;
- 3 de GGRI-NTT aan te sporen een actief beleid te voeren van eenwording met de Gereja-Gereja Reformasi Musyafir;
- 4 door middel van berichtgeving in kranten en het zendingsblad bekendheid te geven aan het kerkelijk leven van de GGRI-NTT.

Uitvoering

ad 1 en 2

Deze relatie is onderhouden d.m.v. bezoeken en correspondentie. In mei 2003 is een seminar gehouden in Waimarangu en in dat kader konden genoemde onderwerpen besproken worden. In verband met recente eerdere bezoeken is de synode van de GGRI niet bezocht.

Ad 3

Tijdens bezoeken aan de GGRI is de aansporing om een actief beleid te voeren van eenwording met GGRM/nu GGRC verschillende malen gedaan.

Geconstateerd moest worden dat de stichting voor theologisch onderwijs: YPTR, was uiteengevallen in een GGRI- en een Gereja Gereja Reformasi Calvinis Indonesia (GGRC)-deel.

Een bemiddelingspoging tussen de GGRC en GGRI-NTT afgevaardigden is niet gelukt. Voor het starten van een gezamenlijke theologische opleiding ontbrak inmiddels het wederzijds vertrouwen.

Ad 4

Bekendheid geven aan GGRI via media (GGRC vraagt hetzelfde)

Voor "Tot aan de Einden der Aarde" zijn In-Memoriamstukken aangeleverd in verband met het overlijden van di. Radjah en Nggandi (GGRI-NTT).

7.1.4 GEREJA GEREJA REFORMASI CALVINIS INDONESIA (GGRC)(VOORHEEN GGRM)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 het aanbod van de GGRM tot een zusterkerkrelatie te aanvaarden en een zusterkerkrelatie aan te gaan;
- 2 deputaten op te dragen de GGRM te stimuleren om een actief beleid te voeren gericht op kerkelijke eenheid met de Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia.

Uitvoering

De zusterkerkrelatie is deze termijn gestart. Afvaardiging naar de synode van Bolok was niet mogelijk. Wel zijn er tijdens bezoeken gesprekken met de GGRC geweest, konden we voorgaan in de eredienst en is de toekomstige opleiding in Kupang met hen besproken. Dit heeft niet geleid tot een door ZHT gewenste gezamenlijke opzet door GGRI-NTT en GGRC.

7.1.5 EEN ZUSTERKERKRELATIE MET GGRI PAPUA EN GGRI KALBAR

Besluit GS Zuidhorn 2002

in overleg met de hulpverleningsinstanties, te weten de Overijsselse Zendingsdeputaten, de Groninger Zendingsdeputaten, de zendende kerk van Middelburg, de zendingsdeputaten Friesland, de Commissie van Overleg en de Indonesiëraad, contact op te nemen met de GGRI (Papua) op Papua en de GGRI (Kalbar) op Kalimantan Barat, deze contacten te onderhouden en te onderzoeken wanneer en hoe verantwoord toegewerkt kan worden naar een zusterkerkrelatie met de GGRI (Papua) en de GGRI (Kalbar).

Uitvoering

Via de IR is er overleg gepleegd. Er bleken bij de zendende kerken die werkzaam zijn in resp. Kalbar en Papua nog geen concrete plannen te bestaan om de zusterkerkrelatie te bespreken met de partnerkerken.

De sectie overwoog of de nauwe contacten tussen GGRI-Papua met de zendende kerken van Middelburg en Enschede-N (ZAC en OZD), op het materiele en personele vlak, en eveneens de nauwe contacten tussen GGRI-Kalbar met de zendende kerk van Drachten ZO, niet een verhindering zouden kunnen vormen voor contact vanuit BBK met deze zelfstandige kerken. Zou er niet een een soort driehoeksverhouding tussen zendende kerken, GGRI-Papua en BBK ontstaan?

Verdere afweging van argumenten leverde echter op dat sinds de afsplitsing van hulptaken van BBK naar ZHT dit risico verdwenen is. Ook bracht de sectie in rekening dat er al lang

een zusterkerkrelatie bestaat met andere kerken die eveneens tegelijkertijd hulp ontvangen, zoals de kerk te Congo en de kerken van de GGRI-NTT.

7.1.6 FREE REFORMED CHURCHES OF AUSTRALIA (FRCA)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie te onderhouden volgens de regels en in ieder geval de eerstkomende synode te bezoeken;
- 2 te bevorderen dat de FRCA zich weer aansluiten bij de International Conference of Reformed Churches en bevorderen dat de FRCA weer in contact treden met de kerken in Ierland en Schotland in aansluiting bij hun besluit van 2000;
- 3 te bevorderen dat de FRCA gesprekken, gericht op zusterkerkrelatie, voeren met de Presbyterian Church of Eastern Australia en de Reformed Churches of New Zealand, aansluitend op het besluit van de FRCA in 2000 om het gesprek met deze kerken voort te zetten.

Uitvoering

Inzake het aandacht vragen voor en stimuleren van internationale contacten:

De opstelling van een gespreksnotitie bleek niet haalbaar vóór het bezoek aan de synode Rockingham van de FRCA (2003). In hun toespraak tot de synode hebben deputaten gewezen op het belang van de ICRC en uitgesproken dat de GKV de absentie van de FRCA daar betreuren. In het overleg met deputaten FRCA tijdens de synode is doorgesproken over isolationisme bij de FRCA. Men blijkt wel degelijk zicht te hebben op en waardering voor internationale contacten. Een herschikking van prioriteiten heeft wel geleid tot grotere aandacht voor de eigen regio. Mogelijke herdeelname aan de ICRC blijft een gespreksonderwerp binnen de FRCA, al wil men daar de interne eenheid niet voor op het spel zetten.

Stimuleren eenheid met PCEA en RCNZ

Bezoek aan de synode Maclean van de PCEA (2003) en de synode Rockingham FRCA heeft positieve vruchten afgeworpen. Deputaten wisten de PCEA ervan te overtuigen dat de FRCA oprecht geen belemmering wilden opwerpen door kritische vragen te stellen over de praktijk van de PCEA rond toelating tot de kansel en het Heilig Avondmaal. Bovendien dat de standpunten van de FRCA over deze zaken gedeeld worden door de GKV, al volgen de Nederlandse kerken een andere erkenningsroute. De PCEA heeft opnieuw de FRCA aangeschreven. De Synode Rockingham FRCA heeft daarop positief gereageerd met een bevestiging aan de PCEA hen te zien als ware kerken van de Heer en een hernieuwde opdracht aan deputaten om de samensprekingen vlot te trekken.

Omdat het bezoek van een deputaat aan de RCNZ een informeel, kennismakend karakter had, was er minder gelegenheid om 'diplomatie' uit te voeren. Maar tijdens het bezoek aan de Synode Rockingham FRCA mochten deputaten bijdragen aan een vruchtbare bespreking van de relatie FRCA/RCNZ. De Synode Rockingham besloot de RCNZ te erkennen en vervolgens 'binnenshuis' te werken aan meer eensgezindheid, ten einde de weg vrij te maken voor het aangaan van een zusterkerkrelatie.

Samenwerking en afstemming hulp GGRI/GGRC

Hartelijke, nuttige besprekingen tijdens de synode Rockingham hebben een goede overdracht aan ZHT bespoedigd. Deputaten worden door ZHT voldoende op de hoogte gehouden en houden in de gaten dat beleidswijzigingen t.o.v. het verleden duidelijk gecommuniceerd worden.

7.1.7 PRESBYTERIAN CHURCH OF EASTERN AUSTRALIA (PCEA)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie verder inhoud te geven;

- 2 te bevorderen dat er gesprekken gevoerd worden tussen de PCEA en de Free Reformed Churches of Australia en de Reformed Churches of New Zealand.

Uitvoering

Inzake het aandacht vragen voor belang eenheid met FRCA en RCNZ: zie rapportage FRCA.

De RCNZ blijkt die aandacht al volop te krijgen: de synode Sydney van de PCEA (2004) besloot als volgt:

- 1.1 that the Synod send warm fraternal greetings to the RCNZ,
- 1.2 that the ICR Committee be charged to discuss with the RCNZ ways in which our unity of faith may be expressed in tangible ways. In particular, the Committee be requested to discuss with them how we may move towards mutual eligibility of members, elders, licentiates and ministers.

(Opmerking: synode Sydney 2004 nam een gelijkkluidend besluit m.b.t. tot de GKV).

Informeren naar zendingsgebieden, visie en strategie

De PCEA onderhoudt twee zendelingen. Op Fiji, ds. S. Tamata, een oudere predikant die oorspronkelijk ook uit Fiji afkomstig is. Het werk is zwaar en de resultaten weinig hoopgevend, deels door agressieve charismatische kerkgroei. In Australië zelf heeft de PCEA een predikant, T. Leggott, gedetacheerd aan A.I.M. (Australian Indigenous Ministries). Leggott werkt vanuit Sydney, en is hervormend bezig in het ontwikkelen van programma's en kadervorming. Er is geen gebrek aan zendingsmogelijkheden, maar een schrijnend gebrek aan geschikt personeel. Op dit gebied zou hulp vanuit Nederland meer dan welkom zijn. Naast deze twee zendingsprojecten ondersteunt de PCEA (uit legaten) op kleinere schaal projecten in India, Zuid Afrika, Peru en Colombia, alsook een particulier zendingsproject onder Joden in Sydney.

7.1.8 REFORMED CHURCHES OF NEW ZEALAND (RCNZ)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

met de Reformed Churches of New Zealand een zusterkerkrelatie aan te gaan; deputaten op te dragen:

- 1 de zusterkerkrelatie met de RCNZ te onderhouden;
- 2 de Free Reformed Churches of Australia te ondersteunen in hun kerkelijk gesprek met de RCNZ over de moeite van de driehoeksrelatie van de RCNZ met de Free Reformed en Christian Reformed Churches of Australia.

Uitvoering

Aandacht vragen voor belang eenheid met FRCA en PCEA. Zie rapportage FRCA en PCEA. Informeren naar zendingsactiviteiten (home and foreign mission). De RCNZ hebben mw. J. Read gedetacheerd aan Radio Training Services. Mw. Read werkt in Cambodja aan ontwikkeling van christelijke programmering.

Via de ICRC zijn andere zendingsmogelijkheden in beeld gekomen. In ondersteuning van het zendingswerk van de OPC in Oostelijk Afrika zenden de RCNZ periodiek ds. B. James uit naar Uganda voor theologisch onderwijs aan predikanten en ouderlingen. Men onderzoekt de mogelijkheden om in Myanmar op een soortgelijke wijze te werken aan opleiding en kadervorming; men hoopt hierin op vruchtbare contacten met de GKV. Verder werkt het echtpaar Hagoort naast ds. S 't Hart (namens de CanRC) om het zendingswerk in PapuaNG te versterken. In NZ is er een 'home mission' project: ds. J Lion-Cachet (beroepen uit de GKSA) werkt onder Afrikaanse immigranten in het zuidelijke deel van het Noordelijk-eiland.

7.2 Rapport sectie 2 (Verre Oosten)

Samenstelling sectie:

dhr. B.Bolt, voorzitter

ir. A.J.Grashuis, secretaris

ds. J.M.Batteau

ds. A.S. van der Lugt

In de loop van deze zittingsperiode werd ds. E.J.Hempenius vervangen door ds. A.S.van der Lugt.

7.2.1 ALGEMEEN

De sectie vergaderde gedurende de periode 2002 – 2005 ca 7 keer per jaar; in de meeste gevallen samen met de regio coördinator van DVN.

Er werd in de sectie veel aandacht besteed aan het begrip “Invulling van het onderhouden van de zusterkerkrelatie”. De daaruit ontstane discussienota. werd eerst binnen sectie VII en daarna op de AV besproken. Aanvulling in het bestaande beleidsplan werd niet nodig geacht; de nota (een gedachtewisseling) kan in de praktijk als handleiding dienen.

Van de kerkelijke kaart van Myanmar werd studie gemaakt. Er werd daarbij vooral aandacht geschonken aan presbyteriaanse en gereformeerde kerken die de laatste decennia met name uit de baptistenkerken zijn ontstaan.

Veel aandacht kregen de kerken in India, waarmee in de loop der jaren intensieve contacten zijn ontstaan. De kerken in India lijden vanwege een militante Hindoese overheid, maar na de overwinning van de Congrespartij in de nationale verkiezingen is er hoop dat de situatie zal verbeteren. De zusterkerken waren betrokken bij de oprichting, in oktober 2003, van de Fellowship of Presbyterian and Reformed Churches in India. Een hoopvolle ontwikkeling voor de kerkverbanden. Financiële assistentie werd verleend om het oprichtingscongres hiervan mogelijk te maken.

Voor de Presbyterian Free Church Council (Kalimpong) (PFCC) wordt een zusterkerkrelatie voorgesteld. Verder wordt voorgesteld om de Christian Reformed Church of the Philippines (CRCP) op te nemen in de lijst met contacten.

7.2.2 REIZEN

Er zijn reizen gemaakt naar de Reformed Presbyterian Church of Northern India (RPCI), Free Church of Central India (FCCI), RPCNEI, Presbyterian Free Church Council (PFCC) in Kalimpong en SIRC in India; naar de PCK in Korea; de RCJ in Japan; RFCP en CRCP in Filippijnen. Rapporten van genoemde reizen zijn beschikbaar op het bureau van BBK.

De bezoeken waren erg stimulerend. Het versterkte de broederband en de wederkerigheid. Het zelfde was het geval bij het bezoek van een groep jongeren uit India aan Nederland in februari 2004.

7.2.3 DUTCH REFORMED CHURCH OF SRI LANKA (DRC)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

het kerkelijk leven volgen

Uitvoering

Er zijn geen persoonlijke contacten geweest. In het najaar van 2004 is een brief verzonden naar de DRC om te peilen of hernieuwde contacten zinvol worden geacht.

7.2.4 LANKA REFORMED CHURCH (LRC) (SRI LANKA)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 door correspondentie en bezoek te trachten de LRC te helpen op een realistische, confessioneel en kerkrechtelijk verantwoorde wijze gestalte te geven aan haar kerkelijk leven en daarbij goede aandacht te houden voor de ontwikkeling tot een Sri Lankaanse kerk.
- 2 alert te blijven op mogelijkheden om kerkelijke eenheid op Sri Lanka te bevorderen en te voorkomen dat onze steun aan de LRC onnodige beschadiging van de naam van de DRC inhoudt.

Uitvoering

Er zijn van de zijde van BBK geen directe contacten geweest. Wel werd de sectie op de hoogte gehouden van de (zeer beperkte) hulprelatie die er was tussen ZHT en LRC. Uit deze berichten blijkt dat er (nog steeds) geen sprake is van een kerkverband, noch van enige groei.

7.2.5 PTS DEHRA DUN, INDIA

(ZHT-zaak)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

deputaten BBK geen nieuwe opdracht te geven voor hulp aan PTS.

Uitvoering

In overleg met ZHT is een bezoek gebracht in augustus 2003 en een overleg heeft plaatsgevonden met de faculteit. Een vijftiental studenten van de Indiase kerken waarmee we contacten onderhouden worden gesponsord. De president, dr. Chacko, zei: "Hulp vanuit Nederland voor de theologische opleiding is de beste manier om de Indiase kerken te versterken".

7.2.6 REFORMED PRESBYTERIAN CHURCH OF INDIA (RPCI)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

de zusterkerkrelatie te continueren en deze uit te diepen door correspondentie en bezoek

Uitvoering

Een bezoek is gebracht in augustus 2003 aan dit kleine kerkverband in Noord-India. Overleg vond plaats met hun Mission Committee (MC), officiële vertegenwoordigers van de kerken. De kerken groeien, vooral door 10 evangelisatieposten (gecoördineerd door het MC), die hopelijk zelfstandige kerken kunnen worden.

Er is behoefte aan meer goede ouderlingen; trainingen/cursussen worden gepland. Er is op verschillende manieren uitwisseling geweest met Nederland. De band met elkaar is daardoor zeker gegroeid. Het overlijden van Rev. John Dorsey, in september 2002, was een ingrijpend gebeuren. Schriftelijk werd een blijk van meeleven gestuurd aan de RPCI en de familie. De RPCI is nog geen lid van de ICRC; naar de laatste vergadering waren waarnemers afgevaardigd.

7.2.7 REFORMED PRESBYTERIAN CHURCH OF NORTH EAST INDIA (RPCNEI)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

de zusterkerkrelatie te continueren en deze uit te diepen door correspondentie en bezoek

Uitvoering

Er is correspondentie gevoerd en er zijn persoonlijke contacten geweest met vertegenwoordigers van de RPCNEI, zowel in India als in Nederland. De gemeenten in Assam en Manipur hebben erg geleden onder de etnische onlusten en natuurrampen. Met steun vanuit Nederland (door DVN) kon veel worden gedaan aan wederopbouw en hulp aan mensen in de omgeving. Dat gaf een positieve uitstraling van de kerk naar de omgeving. In februari 2004 is in verband met de synode en het 25 jarig jubileum een bezoek gebracht. Ter gelegenheid van het jubileum is door BBK een gift gegeven en mede namens DVN een plaquette aangeboden. Op de synode waren vertegenwoordigers van de Reformed Presbyterian Church in Noord-Myanmar (RPC) die hulp vroegen aan de RPCNEI voor hun zendingswerk. Een verzoek van de RPC uit Tripura, een 10 gemeenten tellend kerkverband, tot toetreding tot het kerkverband van de RPCNEI werd door de synode gehonoreerd. Het aantal lidkerken kwam zo op 41 met ruim 8000 leden. Aansluitend werd op verzoek van het moderamen een vijfdaags bezoek gebracht aan een aantal kerken in de staat Tripura. De broederband en onderlinge relatie tussen RPCNEI en onze kerken werd opnieuw versterkt. De RPCNEI is lid van de ICRC.

7.2.8 FREE CHURCH OF CENTRAL INDIA (FCCI)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

de zusterkerkrelatie te continueren en deze uit te diepen door correspondentie en bezoek

Uitvoering

In augustus 2003 is een bezoek gebracht aan de vier kerken van dit kleine en arme kerkverband. Intensieve gesprekken werden gehouden waarin de geestelijke band met elkaar werd versterkt. Rev. David John is de leidinggevende figuur, maar hij zal over een paar jaar met emeritaat gaan. De kerken worstelen met armoede en hebben ideeën voor een oplossing voorgelegd aan de Free Church of Scotland en DVN. De FCCI zou graag een IRTT cursus willen hebben in de regio. De FCCI is lid van de ICRC.

7.2.9 PRESBYTERIAN FREE CHURCH COUNCIL (KALIMPONG) (PFCC)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

de contacten te onderhouden en in de weg van voortgezette kennismaking heen werken naar een zusterkerkrelatie

Uitvoering

Middels correspondentie en bezoek is verder gewerkt aan het onderhouden van de relatie en het voorbereiden van de zusterkerkrelatie. Zie hiervoor het onderstaand verslag.

Inleiding

De eerste contacten zijn via het bestuur van de PTS in Dehra Dun ontstaan. Vanaf het eerste contact met ds. E.T. Lucksom, destijds general secretary van de PFCC, in 1998, is door hem steeds aangedrongen op nadere verkenning met het oog op het werken aan een onderlinge relatie. Dat werd mogelijk in maart 2001 en het bezoek stond dan ook in dat teken. Er is van onze kant informatie verzameld over en kennis gemaakt met de PFCC. Ook is er zoveel mogelijk informatie gegeven over onze kerken, onze kerkelijke relaties en de criteria die gelden voor een zusterkerkrelatie. De overtuiging ontstond dat de PFCC oprecht verlangt naar kerkelijke relaties met kerken van dezelfde belijdenis. Op de Synode van Zuidhorn 2002-2003 werd besloten "de contacten te onderhouden en indien de PFCC onze kerken verzoeken om een zusterkerkrelatie, in de weg van voortgezette kennismaking te werken aan de voorbereiding van een zusterkerkrelatie". In april-mei 2004 bezochten leden van sectie 2 opnieuw deze kerken. De kennismaking werd verdiept en de hartelijke begeerte bij de PFCC geproefd om met de GKV een zusterkerkrelatie aan te gaan. Hieronder vindt u het voorstel daartoe, ingeleid met informatie en overwegingen.

Geschiedenis

De presbyteriaanse kerken in het uiterste noorden van India zijn de vrucht van het zendingswerk van de Church of Scotland, sinds 1870. Nadat de zending zich in 1948 uit India heeft moeten terug trekken, heeft zich in India een brede oecumenische ontwikkeling voorgedaan. Als gevolg daarvan hebben verschillende christelijke kerken in Noord-India zich in 1970 verenigd in de Church of North India (CNI).

In deze verenigde kerk werd een episcopale vorm van kerkregering aanvaard. Hiertegen groeide op allerlei plaatsen oppositie die successievelijk in verschillende gebieden van India geresulteerd heeft in afscheidingen en vorming van nieuwe kerkverbanden. Een van de eerste daarvan deed zich voor in Kalimpong.

In 1973 heeft de Presbyterian Church Council in Kalimpong zich losgemaakt uit de Church of North India en is als onafhankelijke kerk blijven voortbestaan onder de naam Presbyterian Free Church of Kalimpong. Door uitbreiding van het aantal leden zijn in de plaats Kalimpong naast de central church nog vier zelfstandige kerken geïnstitueerd. Met elkaar hebben die een presbytery gevormd die PFC-council (PFCC) wordt genoemd.

Later zijn als vrucht van het werk van het Himalayan Evangelical Fellowship (HEF), in het districten Kalimpong, Doars Tea Gardens en Darjeeling, maar ook buiten Noord-West Bengalen, in de Indiase deelstaat Sikkim en nog later ook buiten India in Bhutan en in Nepal kerken ontstaan die behoren bij deze council. In 2001 waren er 12 plaatselijke kerken en 30 fellowships, in 2004 resp. 22 en 30.

Relaties

Er zijn geen banden meer vanuit de central church van Kalimpong met de oorspronkelijke moederkerk in Schotland. De CNI onderhoudt die contacten. De PFCC heeft middels een coördinerend comité 'Relaties met Kerken in India'. Er is een goede samenwerking met de Evangelical Presbyterian Church of Sikkim, een kerk die in 1992 eveneens als gevolg van een afscheiding van de CNI is ontstaan. De PFCC werkt samen in het PTS en mede hierdoor is het contact met de Fellowship of Reformed and Presbyterian Churches in India ontstaan.

De PFCC stelt veel belang in goede kerkelijke relaties en werken er aan de banden aan te trekken met onze zusterkerken in India. De relatie met Presbyterianen uit Mizoram is afgeweerd, o.a. vanwege hun betrokkenheid bij de WCC.

*Kerkelijk leven**Belijdenis*

De PFCC heeft de Westminster Confession en de Larger en de Shorter Catechism als kerkelijke belijdenis. Deze functioneren als formulieren van eenheid. Bij hun bevestiging moeten ambtsdragers ten overstaan van de gemeente hun instemming ermee betuigen. Ook de leden zijn gebonden aan de belijdenis. Aan de openbare geloofsbelijdenis gaat catechetisch onderwijs vooraf.

Kerkregering

De PFCC heeft een presbyteriale vorm van kerkregering. Daarin zijn alle geïnstitueerde kerken van het verband vertegenwoordigd. Twee maal per jaar wordt een council meeting gehouden. Gezien de afscheiding van het episcopalisme wordt nadruk gelegd op de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk. Toch is die beperkter dan in de gereformeerde kerken. Elke plaatselijke kerk wordt geregeerd door een kerkenraad, de session.

Ambten

De PFCC kent pastors (negen in 2004). Zij zijn al dan niet fulltime aan een gemeente verbonden en alleen pastors zijn toegelaten tot de dienst van de sacramenten. Verder worden de gemeentes geleid door ouderlingen. Die zijn naast de pastors geroepen tot prediking, onderwijs en pastorale zorg. Maar ze mogen de sacramenten niet bedienen. De PFCC kent geen diakenen en evenmin vrouwelijke ambtsdragers. Wel is er het zogenaamde

Womens Guild, dat veel diaconale en maatschappelijke hulp biedt in de gemeente: onder leiding van 4 Bible Women.

Prediking

Met het oog op de opleiding van haar predikanten stuurt de PFCC jonge broeders naar verschillende opleidingen: naar de PTS in Dehra Dun, naar een theologische opleiding in Poonah, maar ook naar trainingen van Campus Crusade (dat laatste vooral voor evangelisten). Een aanstaande predikant werkt vooraf minstens een paar jaar als hulpprediker in een gemeente (pro-pastors, twee in 2004). Daarna kan hij, op voordracht van de betreffende gemeente bevestigd worden als predikant van die gemeente, na nog een uitgebreid mondeling en schriftelijk kerkelijk examen vooraf.

Herhaaldelijk is ons om hulp gevraagd met het oog op de toerusting van de predikanten en alle kerkelijke werkers. Daarbij werd met name gedacht aan kortdurende cursussen gericht op een goed inzicht in de gereformeerde leer, welke cursussen in de eigen omgeving worden gegeven. Het verzoek is neergelegd bij de IRTT. Het opbouwen van goed leiderschap noemde men één van de zorgen in het kerkelijk leven bij ons laatste bezoek.

Sacramenten

De PFCC kent de kinderdoop door besprenkeling. De kinderen doen omstreeks hun 21e jaar belijdenis van hun geloof, nadat ze kerkelijk onderwijs hebben gevolgd. Pas daarna zijn ze gerechtigd aan het avondmaal deel te nemen. Het avondmaal wordt regelmatig en tenminste vier keer per jaar gevierd. Alleen de belijdende leden hebben toegang tot het avondmaal.

Erediensten

In de kerken wordt op zondag 1 dienst gehouden. Deze heeft een voor ons herkenbaar patroon van zang, gebed, Schriftlezing, prediking, inzameling van gaven etc. Mannen en vrouwen zitten veelal gescheiden en veel vrouwen hebben het hoofd gedekt. De zang wordt op verschillende manieren begeleid: orgel, keyboard, gitaar, drum. Anders dan bij ons is het gebed na de collecte: de gaven worden dan in gebed opgedragen aan de Here. Ook de zgn. mass-prayer was nieuw voor ons: na het verzamelen en voorlezen van gebedspunten bidt de hele gemeente halffluid totdat het spreken zachter wordt en de dominee afsluit. De prediking wordt intensief beluisterd.

Behalve de zondagse erediensten zijn er doordeweekse gebedsbijeenkomsten.

Tucht

Binnen de PFCC is veel aandacht voor de levensheiliging in de gemeente. Onder de tuchtwaardige zaken vallen samenwonen, dronkenschap en het plegen van burgerlijk strafbare feiten. Aan de tuchtoefening gaan waarschuwingen vooraf. De tuchtoefening wordt ook in een schriftelijke communicatie vastgelegd en verantwoord naar de betrokkene toe.

Zending

Op allerlei manieren beijveren de kerken van de PFCC zich voor de verbreiding van het evangelie in hun omgeving. Ook hier is het stichten van scholen een beproefd middel. Men sticht ook internaten waar kinderen die ver van huis, in een grote stad, onderwijs volgen onderdak wordt geboden. In gevangnissen krijgt men gelegenheid om het evangelie te brengen. Het werk wordt bijzonder gezegend; er is veel groei in aantal en in geloof. Gerelateerd aan het kerkelijk leven zijn er nu (2004) tien scholen, één internaat en twee gezondheidsposten

In 1976 is door een aantal leden van eigen en andere gemeenten een organisatie in het leven geroepen voor de verbreiding van het evangelie vanuit Kalimpong in de omringende landen. Het werk kreeg de naam van Himalayan Evangelical Fellowship (HEF). De werkmethode is sterk gericht op uitbreiding van de kerk en het opzetten van nieuwe gemeenten door pasbekeerden die een evangelistenopleiding hebben genoten (PTS, andere seminaries of cursussen van Campus Crusade for Christ). Regelmatig worden de

evangelisten bezocht door de voortrekker en begeleider van dit zendingswerk ds. M.H.Subba en de inmiddels naast hem aangestelde regiocoördinatoren. De HEF in India wordt in Nederland ondersteund door het steunfonds HEF-Nederland, waarvan het secretariaat door een staf lid van DVN wordt gevoerd.

Voorstel GS Amersfoort 2005

- 1 met de PFCC een zusterkerkrelatie aan te gaan.
- 2 deputaten BBK op te dragen deze relatie tot stand te brengen

Grond:

De PFCC vertoont de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoet aan de criteria voor een zusterkerkrelatie.

Wij hebben met vergelijkbare kerkverbanden in India al zusterkerkrelaties.

7.2.10 SOUTH INDIAN REFORMED CHURCHES (SIRC) (ZUID INDIA)

Voorheen: Gereformeerde contacten in Tamil Nadu

Opdracht GS Zuidhorn 2002

in goed overleg met het comité Abraham te Ede/Wageningen de contacten met de kerkengroepen rond ds. Abraham voort te zetten

Uitvoering

Er is regelmatig contact geweest, in overleg met het comité van Ede/Wageningen, dat verantwoordelijk is voor de contacten met de kerken in Zuid-India. Rev. Abraham blijft daar de leidende figuur. De drie kerken (Bagalur, Bangalore, Salem) ontwikkelen zich positief. Nieuwe predikanten zijn nodig. Tijdens een bezoek in augustus 2003 werd een seminar gegeven door ds. Batteau aan 16 kerkelijke leiders van het kerkverband, een "inleiding in de Gereformeerde leer." De reacties waren zeer positief. Meer van zulke seminars zullen worden gegeven. Deze jonge, groeiende kerken verdienen positieve aandacht bij zowel het versterken van de onderlinge samenwerking als het leiderschap. Er zijn goede contacten tussen rev. Abraham en rev. Arnold van een presbyteriaanse kerk in Bangalore. De SIRC zijn geen lid van de ICRC. Ze willen graag een zusterkerkrelatie met de GKV hebben.

7.2.11 GEREFORMEERDE EN PRESBYTERIAANSE CONTACTEN PAKISTAN (GPP)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de ontwikkeling te blijven volgen en alert te zijn op openingen naar christenen op gereformeerde of presbyteriaanse basis en de contacten niet alleen richten op de PCP;
- 2 afhankelijk van de verkregen informatie zo mogelijk een oriënterend bezoek te brengen.

Uitvoering

Er zijn geen contacten geweest. We houden ons van de verschillende huisgemeenten op de hoogte via 'Rotterdam'. De persoonlijke contacten hebben nog niet geleid tot een initiatief voor een bezoek in Nederland of Pakistan.

7.2.12 EVANGELICAL REFORMED CHURCHES OF SINGAPORE (ERCS)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de bestaande relatie met deze kerken uit te bouwen door correspondentie en door hen te bezoeken. Een bezoek van zo mogelijk meer dan 1 dag en waarbij een zondag is inbegrepen; tijdens het bezoek duidelijk aandacht te hebben voor elkaars kerkelijk leven en elkaar te bemoedigen;
- 2 elkaar over en weer te informeren over ieders buitenlandwerk in het Verre Oosten.

Uitvoering

Sinds de GS Zuidhorn 2002 is er zeer beperkt contact geweest met de ERCS. Alleen over de kerkelijke situatie in Myanmar, waar de ERCS ook zendingswerk verricht, is informatie-uitwisseling geweest. Reden voor deze beperkte contactoefening is een heroriëntatie op onze onderlinge relatie. Op initiatief, altijd onzerzijds, volgde steeds een vriendelijke waarderende ontvangst, zonder een vervolg van hun kant. Het is ons beleid om hen dan te bezoeken wanneer dit goed valt te koppelen met een reis naar andere contacten. De lijnen naar de ERCS zijn overigens wel open en goed begaanbaar via e-mail om toekomstige informatieuitwisseling te laten plaatsvinden. Belangrijkste doel in de toekomstige contacten zal zijn de informatieuitwisseling over elkaars kerkelijk leven en over elkaars buitenlandwerk in de regio.

7.2.13 REFORMED FREE CHURCH OF THE PHILIPPINES RFCP (FILIPPIJNEN)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de contacten met de vier gemeenten (RFCP en Las Pinas) voort te zetten d.m.v. correspondentie en bezoek;
- 2 hierbij aandacht houden voor mogelijkheden van kerkelijke toenadering en samenwerking van deze gemeenten met eventuele andere gereformeerde kerkverbanden in de Filippijnen (CRCP en PCP), maar daartoe geen eigen initiatieven ontplooiën; en te blijven werken aan een goede oecumenische instelling naar elkaar en naar andere gereformeerde kerkverbanden toe.

Uitvoering

In 2002 is een bezoek aan de Filippijnen gebracht. Met de kerk van Las Pinas is in het geheel geen contact meer mogelijk gebleken. Met de 3 kerken van de RFCP (in Bata, op Guimaras en in Inayauan) is wel contact geweest. We waren teleurgesteld in het functioneren van het kleine kerkverband. Inmiddels is Bata uit het verband van de RFCP gestapt omdat dit naar hun mening niet goed functioneert of zelfs negatief werkt. Wij hebben onze teleurstelling hierover geuit en hen opgeroepen de broederlijke contacten te blijven onderhouden.

Ons toekomstig beleid blijft erop gericht hen te stimuleren aansluiting te zoeken bij andere gereformeerde kerkverbanden, bijv. de Christian Reformed Church in the Philippines (CRCP). Het initiatief daarvoor moet echter grotendeels bij hen zelf liggen.

7.2.14 TAIWAN REFORMED PRESBYTERIAN CHURCH (TRPC)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie te continueren;
- 2 deze relatie door correspondentie en bezoek verder inhoud te geven;
- 3 met de RPCT contact te houden over mogelijkheden om het werk in China te ondersteunen en dit met ZHT kort te sluiten.

Uitvoering

Met de TRPC (voorheen Reformed Presbyterian Church of Taiwan, RPCT) is enige correspondentie geweest omtrent hulp voor een kerkgebouw van 1 van de lidkerken en omtrent een te plannen bezoek. Helaas heeft een verdere invulling van de zusterkerkrelatie nog niet plaatsgevonden. Vanuit de TRPC zijn overigens ook geen berichten ontvangen voor nader contact of ondersteuning, bijv. voor hun werk in China. Zo mogelijk wordt in combinatie met een bezoek aan een ander contact in de regio een bezoek gebracht in begin 2005. Door DVN wordt steun verleend aan bibliotheekvorming.

7.2.15 REFORMED CHURCH OF JAPAN (RCJ)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie voort te zetten

- 2 de RCJ te bezoeken, zo mogelijk tijdens een General Assembly; tijdens het bezoek aandacht te hebben voor elkaars kerkelijk leven en elkaar te bemoedigen;
- 3 bij de RCJ en andere betrouwbare bronnen te informeren naar belangrijke kerkelijke en theologische ontwikkelingen in Japan;
- 4 aandacht te hebben voor de contacten van de RCJ met de CGK en de NGK in Nederland.

Uitvoering

In 2002 is de General Assembly van de RCJ bezocht en zijn de broedergroeten overgebracht. Er zijn toen gesprekken geweest met commissieleden en er was een vergadering met de BBK van de RCJ. Daarin werden we op de hoogte gesteld van de relatie van de RCJ met de Christian Reformed Church in Myanmar (CRCM). In verband met onze oriëntatie op kerken in Myanmar is er daarna enige correspondentie geweest. Er zijn binnen de RCJ discussies gevoerd over de vrouw in het ambt. Op de laatst gehouden GA is het standpunt ingenomen de ambten niet open te stellen voor vrouwen. Met de deputaten van CGK is overlegd over het contact met de RCJ. De RCJ heeft een zusterkerkrelatie met de Christian Reformed Church in the Philippines (CRCP). Vertegenwoordigers van deze kerken waren op de GA en bij die gelegenheid zijn ook gesprekken met hen gevoerd. Het bleek dat er tussen de RCJ en de Japanse predikant in Nederland nauwelijks contacten bestaan.

7.2.16 PRESBYTERIAN CHURCH OF KOREA (KOSIN) (PCK)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie te continueren en waar mogelijk te intensiveren;
- 2 de PCK te bezoeken, bij voorkeur ter gelegenheid van een General Assembly van de PCK en daarbij aandacht te hebben voor elkaars kerkelijk leven en voor onderlinge bemoediging;
- 3 bij de PCK te informeren naar belangrijke kerkelijke en theologische ontwikkelingen en contacten met andere kerken in Korea;
- 4 elkaar goed te blijven informeren over elkaars buitenlandwerk
- 5 mee te werken aan versterking van de contacten in de regio, bijvoorbeeld via de Asia Reformed Church Association.

Uitvoering

Er is een bezoek gebracht aan de General Assembly van de PCK ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum in 2002. Er is sprake van een rijk geestelijk leven binnen de PCK. Er werd een verzoek gedaan aan Nederland om een gekwalificeerde missiologisch docent beschikbaar te stellen voor hun missiologische opleiding aan de KTS. Aan dit verzoek kon tot nu toe niet worden voldaan.

We kregen een samenvatting van de besluiten van hun General Assembly 2003 in het Engels. Wij zijn onder de indruk van de vitaliteit van deze vrij grote kerk (230.000 gedoopte leden). Men is zeer actief in evangelisatie en zending over de hele wereld, heeft een eigen universiteit en een eigen seminary van een hoog academisch niveau. Verder zijn er vergelijkbare zorgen als bij ons met betrekking tot het materialisme binnen de kerken. Er studeren op dit ogenblik verschillende Koreaanse studenten van de Kosinkerk in Kampen en Apeldoorn.

7.2.17 REFORMED EN PRESBYTERIAN CHURCHES IN MYANMAR

Christelijke kerken in Myanmar (Birma)

Door handelscontacten met rooms-katholieke Portugezen kwam het christendom al in de 16e eeuw in Myanmar.

De eerste Amerikaanse zendeling, Adoniram Judson, kwam in juli 1813. De laatste zendeling, rev. Tangen, verliet Birma in 1966. Alle zendingen, zowel rooms-katholieke als protestantse, moesten toen het land verlaten.

Ondanks het dominerende boeddhisme wist het christendom zich te handhaven.

Het protestantse christendom is in Myanmar gevestigd sinds 1813. Momenteel zijn de meeste christenen baptist. Sinds de jaren '80 is in enkele kerken de verdediging van de gereformeerde leer een belangrijk onderwerp.

Christenen (incl. RK) maken 6% deel uit van de bevolking. Naar verluid zijn de baptisten nogal gekant tegen de presbyterianen.

Vertegenwoordigers van verschillende kerken vermelden dat de presbyteriaanse kerken worden beïnvloed door liberalisme, modernisme, oecumenische en charismatische bewegingen. Hiermee wordt ook vaak hun bestaansrecht aangegeven.

De meeste christelijke kerken zijn lid van de Myanmar Council of Churches.

Contacten

Sinds 1999 ontvangen we brieven van verschillende kerken in Myanmar (Birma). De meeste verzoeken zijn gericht op relatie en gebed.

Omdat we wisten dat de kerken in Singapore contacten onderhouden met kerken in Myanmar hebben we eerst enkele jaren de informatie uitwisseling via die kerken gevoerd.

In 2002 kwamen we in een gesprek met de "BBK" van de RCJ in Japan erachter dat de Japanse kerken een (hulp)relatie hebben met Christian Reformed Church of Myanmar (CRCM). In de correspondentie wordt hulp bij het onderwijzen in de gereformeerde theologie als belangrijk instrument bij de evangelieverkondiging geacht.

In januari 2003 ontvingen we van rev. John Goris, voorzitter van het Mission Committee van de ICRC, een verslag van zijn bezoek aan de United Reformed Churches in Myanmar (URCM). Dat verschafte informatie over enkele kerken in Myanmar, met name over de URCM, de Christian Reformed Church van Myanmar (CRCM) en de Evangelical Presbyterian Churches of Myanmar (EPCM).

Op de door ons bezochte Asia Pacific Conference van de ICRC in Thailand waren 4 kerken uit Myanmar aanwezig. Tijdens gesprekken bleek dat er wederzijds belangstelling was voor een ontmoeting; de broeders uit Myanmar hadden zich hierop voorbereid.

Tenslotte kan worden vermeld dat ook de CanRC contacten hebben met de URCM. Zowel rev. Goris als rev. DenHollander hebben ons aangemoedigd de kerken in Myanmar de helpende hand te bieden.

In een bijlage doen we verslag van het resultaat van de bevindingen van sectie II. De Algemene Vergadering van BBK concludeerde dat enkele kerken in Myanmar onze steun verdienen. Vooraf is het zaak om inzicht te hebben of een hulpvraag door ons (ZHT) rechtstreeks wordt beantwoord of dat dit gebeurt via reeds bestaande relaties. Hiervoor is in overleg met de RPCNZ (Nieuw Zeeland) een gezamenlijk bezoek gepland. Gedacht kan worden aan een intensivering van het theologisch onderwijs dat reeds wordt gegeven door de RPCNZ, met financiële of personele assistentie vanuit Nederland.

Voorstel GS Amersfoort 2005

Deputaten opdracht te geven:

In overleg met de RCNZ en ZHT door middel van correspondentie en bezoeken te onderzoeken, met welke kerken in Myanmar en op welke wijze een relatie gewenst is.

Gronden:

- 1 Myanmar is een dictatoriaal geleid, boeddhistisch land waar christelijke kerken en christenen in moeilijke omstandigheden verkeren. Men vraagt concreet om gereformeerde / calvinistische inbreng bij de verkondiging van het Evangelie.
- 2 Vanuit onze zusterkerken die reeds contacten hebben in Myanmar wordt deze hulp aanbevolen.

7.2.18 CHRISTIAN REFORMED CHURCH IN THE PHILIPPINES (CRCP)

Met vertegenwoordigers van de CRCP is meerdere malen contact geweest. Deze contacten dateren al vanaf het moment dat vertegenwoordigers van onze kerken trainingen gaven aan de kleine kerkverbanden van de FRCP en RFCP. Er zijn intensieve gesprekken gevoerd tijdens het in 2002 aan de Filippijnen gebrachte bezoek. De CRCP blijkt een zusterkerk te zijn van onze Japanse zuster, de RCJ. Tijdens de General Assembly in 2002 van de RCJ kon reeds kennis worden gemaakt met de CRCP. Twee vertegenwoordigers van de CRCP hebben deelgenomen aan een IRTT-cursus in Nederland in 2003.

Verder is via correspondentie enig aanvullend contact geweest. Door gesprekken met vertegenwoordigers van de CRCP en contacten met de RCJ is de indruk ontstaan dat we te maken hebben met bijbelgetrouwe kerken, die ernst maken met de verbreiding van het evangelie in de Filippijnen. De kerken zijn stevig verankerd in de Filippijnse samenleving. Het beleid blijft erop gericht het contact met de CRCP te blijven onderhouden. In de eerste plaats om nader onderzoek te kunnen doen naar dit kerkverband en verder omdat dit kerkverband mogelijk als kandidaat kan dienen voor aansluiting van de RFCP.

Voorstel GS Amersfoort 2005

Deputaten op te dragen contacten te onderhouden met de CRCP voor nadere kennismaking met dit kerkverband.

Samen met de RFCP bekijken of nauwer contact en samenwerking tussen deze twee kerkverbanden mogelijk zijn.

Gronden:

- 1 De huidige waarnemingen wijzen er op dat de CRCP bijbelgetrouwe kerken zijn die stevig zijn verankerd in de Filippijnse samenleving.
- 2 Het is gelet op de geïsoleerde positie van RFCP van groot belang om een verankering te krijgen in een stevig Gereformeerd kerkverband.

7.3 Rapport sectie 3 (Britse Eilanden en Noord-Amerika)

Samenstelling sectie:

ds. R. ter Beek, voorzitter
 ds. R. C. Janssen, secretaris
 prof. drs. K. Wezeman
 dhr. D. de Vos.

7.3.1 WERKTERREIN

De sectie draagt verantwoordelijkheid voor contacten in de Britse Eilanden (Engeland, Wales, Schotland, Noord-Ierland en Ierland) en de noordelijke helft van Noord-Amerika (Verenigde Staten en Canada). Omdat het werk in Suriname vanuit de Orthodox Presbyterian Church (OPC) behartigd wordt, onderhoudt sectie 3 ook het contact met Suriname.

7.3.2 VERGADERINGEN

De sectie vergaderde in de regel tussen alle Algemene Vergaderingen van het deputaatschap in, gewoonlijk drie weken voor de AV. Tot nu toe heeft de sectie 13 keer vergaderd. Een aantal zaken kon via e-mailcontact worden afbehandeld. Er is één telefonische vergadering geweest. De notulen van de sectie worden tweevoudig bewaard, zowel in het bureauarchief als in het sectiearchief.

De sectie heeft zich laten vertegenwoordigen op een vergadering van het Klein Platform, belegd door deputaten ZHT (DVN). Het Klein Platform is een groep gereformeerde kerken die contact onderhouden met een zusterkerk in het Verenigd Koninkrijk en steun verlenen. Ook is er nauw overleg geweest met de GKV te Amersfoort-Oost en Assen-Noord i.v.m. de status van de contacten met de Ely-kerk te Cardiff, Wales en de Reformed Church te Norwich, Engeland.

7.3.3 REIZEN

In maart 2003 en 2004 werd de Presbytery van de EPCEW bezocht door resp. R. ter Beek en D. de Vos.

In april 2003 bezocht D. de Vos de EPC in Ierland.

In mei 2003 bezocht K. Wezeman de General Assembly van de RCUS en bracht Ter Beek een bezoek aan de FCS en FCS-c in Schotland. Laatstgenoemde was juni 2003 ook drie dagen de gast van de RPCI

R.C. Janssen en K. Wezeman bezochten in de laatste week van juni 2003 de OPC, die opnieuw bezocht werd door Wezeman in juni 2004.

In februari 2004 bezochten R.C. Janssen en K. Wezeman de synode van de CanRC.

De URCNA werd door R.C. Janssen en R. ter Beek bezocht in juni 2004. Van alle reizen werden rapporten bij de sectienotulen gevoegd.

7.3.4 CANADIAN REFORMED CHURCHES (CANRC)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie te onderhouden met een accent op brede uitwisseling van informatie over elkaars kerkelijk leven;
- 2 de synode van de CanRC in 2004, te houden in Chatham (Ont.) te bezoeken en de CanRC uit te nodigen een afvaardiging naar de generale synode van 2005 te sturen;
- 3 met de CanRC in contact te blijven over de kerkelijke situatie in Noord-Amerika en hun relatie met andere kerken in dat gebied;

- 4 te overleggen inzake relaties met kerken in die regio's waar ook gemeenten van de CanRC zijn of waar de CanRC zendingswerk hebben.

Uitvoering

- 1 correspondentie n.a.v. aangaan van een zusterkerkrelatie met de OPC en onderzoeken van de URCNA;
- 2 correspondentie n.a.v. artikel in Clarion, december 2002;
- 3 correspondentie n.a.v. omgaan met discussiepaper over het huwelijksformulier;
- 4 artikel geplaatst in Clarion, juni 2003, als reactie op het artikel in de Clarion;
- 5 bezoek aan Synod Chatham 2004;
- 6 vertalingen zijn gemaakt van de volgende sleuteldocumenten: een aantal besluiten van GS Leusden en Zuidhorn, een nieuwe vertaling van het nieuwe Huwelijksformulier (de oude vertaling was niet accuraat), een vertaling van de populaire versie van het deputaten rapport huwelijk en echtscheiding, en een vertaling van de serie artikelen geschreven door P. Voorberg namens deputaten Vierde Gebod en zondag.

De communicatie met de Canadese deputaten verliep nogal stroef tussen GS Zuidhorn 2002 en Synod Chatham 2004. Dit heeft twee oorzaken. Ten eerste door miscommunicatie is een discussiepaper van de Canadese deputaten als ingekomen stuk van de CanRC beland op de tafel van Zuidhorn. Daardoor is een kortsluiting ontstaan in het bespreken van het huwelijksformulier. Ten tweede heeft één van de Canadese afgevaardigden naar Zuidhorn in een kerkelijk blad geschreven dat het gereformeerde gehalte van de GKV bijna onherkenbaar is. Deze bewering is terug te vinden in het deputatenrapport aan de synode van Chatham.

Wat het eerste punt betreft hebben deputaten BBK hun verontschuldiging aangeboden. Deze is door de Canadese deputaten aangenomen in een brief d.d. 08-03-2004.

Wat het tweede punt betreft heeft Synod Chatham het volgende besloten (Acts, art. 44, Consideration 4.8) en ons verzocht dit aan u mee te delen:

"It is regrettable that the report on Synod Zuidhorn 2002 contains several unproven statements concerning the GKN. Carman West is correct that such statements may come across as a generalization that does not do full justice to our sister churches as a whole. Synod regrets the pain this may have caused (cf. the address by the Dutch delegates)."¹

De communicatie verloopt nu weer hartelijk en goed.

De CanRC betuigen zich gereformeerd in hart en nieren. Het kerkverband heeft een behoorlijk slag ervaren in het wegvallen van Dr. J. de Jong wegens ziekte. Dr. J. de Jong was niet alleen hoogleraar ecclesiologie en diaconiologie maar ook een sleutelpersoon in de contacten met de URCNA. Door zijn wegvallen heeft de toenadering tussen URCNA en CanRC vertraging opgelopen. Momenteel bestaan er drie gezamenlijke commissies van de CanRC en URCNA: één voor het schrijven van een nieuwe kerkorde, één voor een gezamenlijke liturgische praktijk (met name een kerkboek) en één betreffende de theologische opleiding (de URCNA hebben in tegenstelling tot de CanRC geen eigen kerkelijke opleiding).

De CanRC hebben deputaten BBK gevraagd om informatie over een aantal zaken, nl. over: de "nieuwe vrijmaking", de zinsnede "indien de Heer daarvoor de mogelijkheden geeft" in het nieuwe huwelijksformulier, waarom het nieuwe huwelijksformulier de taak van de vrouw in gezin en huishouding niet behandelt, onze taxatie van de breuk in Schotland en over het protocol voor communicatie.

M.b.t. een aantal zaken hebben de Canadese deputaten ons gevraagd iets aan u voor te leggen. Wij doen dat graag, een enkele keer voorzien van ons advies in dezen.

Nieuwe Vrijmaking

De CanRC verzekeren de GKV van hun gebedsteun in de moeite die wij ervaren.

¹ "Het is betreurenswaardig dat het rapport over GS Zuidhorn 2002 enkele onbewezen beweringen bevat aangaande de GKN. [De kerk te] Carman West heeft gelijk dat zulke beweringen over kunnen komen als een generalisatie die onvolledig recht doet aan onze zusterkerken als een geheel. De synode betuigt haar spijt over de pijn die dit veroorzaakt kan hebben (zie de toespraak van de Nederlandse afgevaardigde)."

Wij adviseren de synode:
onze dank uit te spreken voor hun medeleven.

Psalmen en Gezangen

De CanRC hebben te Synod Chatham het volgende besloten (Acts, art. 44, Consideration 4.3):

Synod notes with thankfulness that Synod Zuidhorn 2002 stressed the importance of the Psalms in the worship services. At the same time, the decision to leave the amount of hymns open-ended could lead to hymns overshadowing the Psalms. In light of these changes the CRCA [= Canadese BBK] is correct that a 'proper proportion between the number of hymns in itself reflects the importance – and even the priority – of the Psalms.' Thus, in light of our rules of Ecclesiastical Fellowship, we should convey this to the GKN.²

Hoewel de Canadese deputaten er zelf niet op wijzen, is het ook goed om te weten dat Synod Chatham besloten heeft het aantal gezangen in hun eigen kerkboek te beperken tot maximaal 100 (momenteel zijn dat er 66).

Als deputaten BBK zijn wij van mening dat de zorg van de CanRC niet terecht is en dat hun eigen besluit minder sterk is dan dat van de GKV. Zo zegt Chatham dat het besluit van Zuidhorn "could lead to hymns overshadowing the Psalms", het kan maar het hoeft niet. De lijn van Zuidhorn is anders omdat in Zuidhorn ook besloten is dat de psalmen prioriteit dienen te hebben binnen de eredienst. Deze afspraak komt het bezwaar volkomen tegemoet. Met inachtneming van deze afspraak is het mogelijk om het aantal gezangen open te laten.

Wij adviseren de synode:
de CanRC er op te wijzen dat een uitspraak over de prioriteit van de psalmen zoals gedaan door GS Zuidhorn voldoende waarborg levert voor de waardering van de psalmen in de eredienst.

Huwelijksformulier

De CanRC zijn er van overtuigd dat het nieuwe huwelijksformulier de bijbelse basis voor het huwelijk niet afzwakt.

7.3.5 REFORMED CHURCH IN THE UNITED STATES (RCUS)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie te onderhouden;
- 2 de synode van de RCUS 2003 te bezoeken en de RCUS uit te nodigen een afvaardiging naar de synode van 2005 te sturen;
- 3 informatie uit te wisselen over het werk in Congo en over relaties en contacten met kerken in Noord-Amerika en Mexico;
- 4 met de RCUS in gesprek te blijven over relevante thema's, de nodige informatie te geven over vraagpunten en desgevraagd te participeren in de discussie over de position papers.

Uitvoering

- 1 correspondentie n.a.v. het aangaan van een zusterkerkrelatie met de OPC en onderzoek doen naar de URCNA
- 2 bezoek aan RCUS-Synod te Eureka 2003
- 3 overleg met di. Syms en Mayfield die namens de RCUS waren afgevaardigd naar Synod Chatham van de CanRC.

² De Synode neemt met dankbaarheid kennis van het feit dat Synode Zuidhorn 2002 benadrukt heeft dat de psalmen in de erediensten belangrijk zijn. Tegelijkertijd, het besluit om het aantal gezangen open te laten zou tot een overschaduwen van de psalmen door gezangen kunnen leiden. In het licht van deze veranderingen heeft de CRCA gelijk als die stelt dat "een juiste verhouding tussen het aantal gezangen laat zelf al zien hoe belangrijk – en zelfs welke prioriteit – de psalmen hebben." Gezien onze regels voor een zusterkerkrelatie, moet dit aan de GKN overgebracht worden.

In 2004 heeft de RCUS een leerbesluit genomen aangaande de rechtvaardiging. Nadere studie van de betekenis daarvan moet nog plaats vinden. Dit position paper is half september 2004 door ons ontvangen. De status van position papers (in hoeverre zijn ze leerbindend?) is ons (en ook andere kerken) niet duidelijk.

7.3.6 ORTHODOX PRESBYTERIAN CHURCH (OPC)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de officiële zusterkerkrelatie voor te bereiden en concrete afspraken te maken over de invulling daarvan;
- 2 hierover contact op te nemen met de Canadian Reformed Churches en de Reformed Church in the United States;
- 3 de General Assembly van de OPC in 2003 te bezoeken om de zusterkerkrelatie te bezegelen en de OPC uit te nodigen een afvaardiging naar de generale synode van 2005 te sturen;
- 4 contact te houden met de OPC over het werk in Suriname, zending en hulpverlening aan de kerken in Kenia en andere landen in Afrika, de kerkelijke situatie in Noord-Amerika, en eventuele andere onderwerpen van wederzijds belang.

Uitvoering

- 1 correspondentie gevoerd om een zusterkerkrelatie aan te gaan;
- 2 de missionsboard van de OPC in contact gebracht met DVN (IRTT);
- 3 bezoeken aan de General Assemblies van 2003 2004;
- 4 er is officieel overleg gepleegd met deputaten OPC in Nederland in oktober 2004;

De OPC heeft officieel nog niet gereageerd op ons aanbod van een zusterkerkrelatie.
Zie ook: Suriname

7.3.7 UNITED REFORMED CHURCHES IN NORTH AMERICA (URCNA)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 een zusterkerkrelatie met de URCNA voor te bereiden;
- 2 hierover contact op te nemen met de Canadian Reformed Churches, de Reformed Church in the United States en de Orthodox Presbyterian Church;
- 3 de eerstvolgende generale synode van de URCNA in 2004 te bezoeken en de URCNA uit te nodigen voor de generale synode van 2005.

Uitvoering

- 1 correspondentie gevoerd n.a.v. het besluit van Zuidhorn;
- 2 bezoek aan Synod Calgary 2004.

Duidelijk is dat de URCNA gereformeerd willen zijn. Plaatselijke URCNA's in de nabijheid van CanRC's praktiseren kanselruil en ontvangen elkaars leden aan de Avondmaalstafel. De URCNA zijn uitgenodigd voor de GS 2005. Deputaten stellen voor hen een zusterkerkrelatie aan te bieden. Deputaten nemen zich voor de de Synod van de URCNA in 2007 te bezoeken. Voorts is van belang te overleggen inzake gemeenschappelijke projecten (zending, theologische opleiding).

Voorstellen

- 1 een zusterkerkrelatie aan te gaan met de United Reformed Churches in North America (URCNA).
- 2 deputaten op te dragen de zusterkerkrelatie tot stand te brengen en hierover contact op te nemen met de huidige zusterkerken in Noord-Amerika.

Gronden:

- 1 De URCNA vertonen de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoen aan de criteria voor een zusterkerkrelatie.
- 2 Plaatselijke URCNA's in de nabijheid van gemeenten van onze zusterkerk CanRC hebben kanselruil met deze gemeenten en ook ontvangen ze elkaars leden aan de avondmaalstafel.

7.3.8 ÉGLISE REFORMEE DE QUEBEC (ERQ)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

de ontwikkeling van de relatie tussen de ERQ en de Canadian Reformed Churches te volgen en de wenselijkheid van nader contact met de ERQ te onderzoeken

Uitvoering

- 1 Er waren geen activiteiten.
- 2 De CanRC en ERQ zijn nog in gesprek met elkaar. Vanuit de ERQ is geen contact gezocht met de GKV.

7.3.9 SURINAME

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 over uitzending van docenten vanuit Nederland attent te blijven op communicatie met deputaten Zending, Hulpverlening en Training en met de bestaande contacten in Suriname;
- 2 attent te blijven op goede communicatie tussen de Orthodox Presbyterian Church en onze kerken inzake het verdere verloop van het zendingswerk in Suriname en daarbij de kerken van het particulier ressort Zeeland-Noord-Brabant-Limburg te informeren en zo nodig te betrekken.

Uitvoering

- 1 Er is een gesprek geweest met dhr. M. Bube, secretaris van Missions Board van de OPC, ds. D. Clawson, 2e secretaris, en ds. G. Meynders, zendeling voor de OPC in Suriname. Zij zijn in contact gebracht met ZHT. ZHT onderhoudt dit contact verder namens de GKV.
- 2 DVN zendt jaarlijks docenten uit naar de CCBI (Caribbean College Bible International).

7.3.10 EVANGELICAL PRESBYTERIAN CHURCH (IRELAND) (EPC)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie met de EPC te onderhouden door middel van correspondentie en synodebezoek om de drie jaar, te beginnen in 2003;
- 2 de EPC uit te nodigen voor de synode van 2005;
- 3 contact te houden over haar relatie tot de Evangelical Presbyterian Church of England and Wales;
- 4 aandacht te geven aan en aandacht te vragen voor de relatie tussen de EPC en de Reformed Presbyterian Church of Ireland.

Uitvoering

bezoek aan een Presbytery in 2003 (zie 7.311, uitvoering punt 4)

7.3.11 REFORMED PRESBYTERIAN CHURCH OF IRELAND (RPCI)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie te onderhouden en in dat kader de synode van de RPCI in 2003 te bezoeken en de RPCI uit te nodigen voor de synode van 2005;

- 2 met de RPCI na te denken over de mogelijkheid van gezamenlijke projecten;
- 3 de contacten tussen de opleidingsinstituten te Belfast en Kampen te stimuleren;
- 4 aandacht te blijven vragen voor de relatie met de Evangelical Presbyterian Church en in dat verband in gesprek te blijven over de liturgische verschillen;
- 5 zich te laten informeren over het evangelisatieproject in Nantes en daarover sectie IV te informeren

Uitvoering

- 1 In 2003 is de Synode in Drimbolg bezocht. De twee gemeenten van de Reformed Presbyterian Church in Schotland hebben zich aangesloten bij de RPCI. Het doet goed te merken dat de RPCI met verve bezig zijn hun beleid in hartelijke verbondenheid met het gereformeerde erfgoed af te stemmen op de omstandigheden van vandaag.
- 2 Inspanningen om theologische output uit Kampen (en Apeldoorn) onder te brengen in het Reformed Theological Journal van de Reformed Theological College in Belfast
- 3 Pogingen om de vanuit de kerk opgerichte gereformeerde studentenvereniging uit Belfast in contact te brengen met een Nederlandse partnervereniging.
- 4 Er is goed doorgesproken met vertegenwoordigers van de EPC en de RPCI over ons aandacht vragen voor de relatie tussen deze beide kerken in Noord-Ierland. Onze broeders benadrukten dat beide kerkverbanden op vele punten hartelijk samen optrekken (bijv. voor de modernisering van de psalmberijming, de evangelisatie en het jongerenwerk) en voortdurend attent zijn op samenwerking.

7.3.12 FREE CHURCH OF SCOTLAND EN FREE CHURCH OF SCOTLAND (CONTINUING) (FCS EN FCS-C)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie met de Free Church of Scotland te onderhouden zonder de Free Church (continuïng) los te laten, onder meer door bezoeken van de General Assemblies van de Free Church en de Free Church (continuïng) in 2003 en vervolgens;
- 2 in samenwerking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken te proberen meer inzicht te krijgen in de kwestie Free Church versus Free Church (continuïng) om daarover aan de generale synode van 2005 rapport uit te brengen;
- 3 samenwerking met de Free Church te zoeken om de organisatie van regionale zendingsconferenties en contact tussen de theologische opleidingen te stimuleren;
- 4 over hulpverlening aan het project voor kerkplanting in Dundee, Schotland, desgevraagd te overleggen met de kerk te Haren via het Klein Platform;
- 5 in aansluiting bij de onder 2 genoemde rapportage de Free Church en/of de Free Church (continuïng) uit te nodigen voor de generale synode van 2005.

Uitvoering:

Samen met een afgevaardigde van de CGK is een bezoek gebracht aan de General Assemblies van de Free Church en van de Free Church (continuïng) in 2003 De situatie heeft de aandacht van de sectie. Een definitief standpunt werd nog niet ingenomen.

7.3.13 REFORMED PRESBYTERIAN CHURCH OF CARDIFF-ELY (RPCC)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie met de Reformed Presbyterian Church van Cardiff-Ely niet voort te zetten en haar dat te melden;
- 2 de kerk te Amersfoort-Oost dit mee te delen en haar te verzoeken het contact met de kerk te Ely voort te zetten en aanbieden hierover indien nodig contact te hebben via het Klein Platform.

Uitvoering:

- 1 correspondentie aangaande het besluit van GS Zuidhorn;
- 2 overleg met Amersfoort-Oost;
- 3 bezoek aan de Presbytery-vergaderingen in maart 2003 en maart 2004;
- 4 bezoek aan de kerk van Llandaff (die contact heeft met Polen) en de Ministers Conference in Birmingham in mei 2004;
- 5 bemiddeling in partnerkerkrelatie tussen Chelmsford en Leek;
- 6 bezoek aan Klein Platform-vergadering in februari 2003, samengeroepen door deputaten Zending, Hulpverlening en Training.

7.3.14 EVANGELICAL PRESBYTERIAN CHURCH OF ENGLAND AND WALES (EPCEW)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie met de EPCEW te onderhouden en die door bezoeken concreet inhoud te geven;
- 2 in contacten met andere zusterkerken in het Verenigd Koninkrijk aandacht te vragen voor de EPCEW;
- 3 via het Klein Platform contact te houden met de kerken in Nederland die gemeenten van de EPCEW steunen.

Uitvoering

- 1 correspondentie; we ontvangen elk kwartaal een kopie van de presbytery agenda en -acta);
- 2 bezoek aan de presbytery van maart 2003;
- 3 informeel bezoek aan de kerken in mei/juni 2004.

7.3.15 NORWICH REFORMED CHURCH (NRC)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de bestaande contacten met de NRC te onderhouden en daarbij aansluiting van deze kerk bij een bestaand kerkverband in het Verenigd Koninkrijk te stimuleren;
- 2 hierover met de kerk van Assen-Noord indien nodig contact te hebben via het Klein Platform.

Uitvoering

- 1 correspondentie aangaande het besluit van GS Zuidhorn;
- 2 overleg met de kerk van Assen-Noord.

Andere zaken

Ter kennisgeving:

De sectie is momenteel bezig om een beeld te krijgen van de plek die de Presbyterian Church in America (PCA) inneemt in de orthodox gereformeerde wereld van Noord-Amerika en in de wereldwijde oecumene. De PCA is in Noord-Amerika veruit het grootste orthodox gereformeerde kerkverband (met meer dan 300.000 leden) en speelt een belangrijke rol in de North American Presbyterian and Reformed Council (NAPARC). De PCA is sterk op zending en evangelisatie gericht. Op ons zendingsterrein (bijv. Oekraïne) en bij buitenlandse contacten (m.n. Spanje, Portugal, en Zuid Amerika) komen we regelmatig PCA-mensen, meestal verbonden aan de PCA-organisatie Mission To the World (MTV). De PCA en OPC hebben twee keer geprobeerd te fuseren, beide keren mislukte dat. Ze hebben wel een heel hartelijke relatie met elkaar. De PCA heeft tot nu toe geweigerd lid te worden van de ICRC; hun mensen zijn actief in de World Reformed Fellowship.

7.9 Rapport sectie 4 (Afrika)

Samenstelling sectie:

ds. H. ten Brinke, voorzitter

mevr. C. Scheepstra secretaris;

ds. J.P. Kruiger

mevr. E. Urban

Mevr. Urban is lid van de sectie sinds 26 november 2003 Zij nam de plaats in van H. Huberts.

7.4.1 WERKTERREIN

De sectie draagt verantwoordelijkheid voor contacten in Afrika: Benin, Congo, Kenia, Nigeria, Uganda, Zimbabwe, Zuid-Afrika

7.4.2 VERGADERINGEN

De sectie vergaderde in de periode juni 2002 tot augustus 2004 14 keer. ds. Th. Oosterhuis, regiocoördinator van DVN, woonde vergaderingen regelmatig bij.

De opdracht van de GS 2002 om in samenwerking met de VGKSA te streven naar een zusterkerkrelatie met de Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) vergde de meeste aandacht en tijd. Het voorstel voor de synode zal in het aanvullend rapport worden opgenomen.

7.4.3 REIZEN

In 2003 is door Huberts en Oosterhuis (van DVN) een bezoek gebracht aan de Africa Evangelical Presbyterian Church (AEPC) (zusterkerk) en de Reformed Church of Eastern Africa (RCEA) in Kenia.

Door het terugtreden van Huberts moest opnieuw energie worden gestoken in de relaties. De RCEA heeft aangegeven graag een zusterkerkrelatie te willen aangaan. In de komende tijd zullen hierover nadere gesprekken plaatsvinden. In 2005 is een bezoek gepland.

Er waren geen rechtstreekse contacten met de Église Réformée Confessante au Benin (ERCB). Deze zijn overgelaten aan de assisterende kerken te Gouda en Waddinxveen. De vraag of een zusterkerkrelatie met de ERCB kan worden aangegaan zal aan de orde komen wanneer er een tweede gemeente zal zijn geïnstitueerd. Het kan zijn dat die situatie er zal zijn voordat de GS 2005 bijeenkomt. In dat geval is het mogelijk dat we in een aanvullend rapport terugkomen op de relatie met de ERCB.

Met de Nongu u Kristu u Ken Sudan nen Tiv (NKST) in Nigeria verliepen de contacten moeizaam. Inmiddels is er het verzoek van de NKST om in november 2004 de General Assembly bij te wonen. In het aanvullend rapport zullen wij u daarover informeren.

De GS 2002 heeft geen specifieke opdracht gegeven voor Uganda. Het is echter belangrijk dat we aan het kerkvergaderend werk van Christus in dat land aandacht geven.

Hieronder volgt de volledige informatie over onze contacten.

7.4.4 ÉGLISE REFORMÉE CONFESSANTE AU BENIN (ERCB)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

de bestaande contacten met de ERCB en de assisterende kerken te Gouda en te Waddinxveen (GoWa) te onderhouden met het oog op het ontwikkelen van een zusterkerkrelatie met de ERCB.

Uitvoering

Er waren geen rechtstreekse contacten met ERCB; die zijn overgelaten aan de assisterende kerken (GoWa). Die contacten waren goed. Contacten met GoWa zijn onderhouden door het meelesen van jaarverslagen van GoWa/DVN, en door een jaarlijks gesprek met afgevaardigden van GoWa.

Stand van zaken

De ERCB telt tot nu toe één geïnstitueerde gemeente. Daarnaast zijn er acht gemeentegroepen onder leiding van voorgangers die niet als ambtsdrager bevestigd zijn. Deze voorgangers vormen samen een voorlopige kerkenraad.

7.4.5 ÉGLISE REFORMÉE CONFESSANTE AU CONGO (ERCC) (ZUSTERKERK)

Opdracht synode Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie te onderhouden en daartoe, indien mogelijk, een bezoek te brengen aan de nationale synode;
- 2 contact te houden met de assisterende kerk te Spakenburg-Zuid.

Uitvoering

De directe contacten met de ERCC worden onderhouden door de CongoCommissie van Spakenburg/DVN. Met deze commissie houdt sectie IV contact om belangrijke ontwikkelingen te bespreken. Jaarverslagen van de Congocommissie worden besproken tijdens een jaarlijkse ontmoeting.

Stand van zaken

De nationale synode van 2004 is afgelast. Een gesprek met de ERCC-vertegenwoordigers zal plaatsvinden tijdens onze synode 2005. Hier zal ook aan de orde komen hoe de relatie verder gestalte zal krijgen en wat de plannen voor de toekomst zijn.

7.4.6 AFRICA EVANGELICAL PRESBYTERIAN CHURCH (AEPC) (KENIA, ZUSTERKERK)

Opdracht synode Zuidhorn 2002

het verzoek van de AEPC een zusterkerkrelatie aan te gaan, te aanvaarden;
de zusterkerkrelatie met de AEPC inhoud te geven door correspondentie en bezoek;
de AEPC te stimuleren zich aan te sluiten bij de ICRC.

Uitvoering

In 2003 is een bezoek gebracht aan de AEPC, ook aan de General Assembly. Tijdens het bezoek zijn de contacten versterkt.

Stand van zaken

Door personele wisselingen in sectie IV moet opnieuw energie worden gestoken in de relatie met de AEPC. Een bezoek is gepland in 2005. De AEPC zal een verzoek indienen om lid te worden van de ICRC.

7.4.7 REFORMED CHURCH OF EASTERN AFRICA (RCEA) (KENIA)

Opdracht synode Zuidhorn 2002

- 1 de contacten met de RCEA uit te bouwen met het oog op het ontwikkelen van een zusterkerkrelatie;
- 2 de RCEA te stimuleren zich aan te sluiten bij de ICRC.

Uitvoering

In 2003 is een oriënterend bezoek gebracht aan de RCEA. Een vervolgbezoek zal nodig zijn om verder te spreken over een zusterkerkrelatie.

Informeel contact heeft plaatsgevonden tijdens de IRTT-cursus 2004 in Nederland.

Stand van zaken

De RCEA heeft aangegeven graag een zusterkerkrelatie te willen aangaan. In de komende tijd zullen hierover nadere gesprekken moeten plaatsvinden.

7.4.8 NONGU U KRISTU U KEN SUDAN NEN TIV (NKST) (NIGERIA)

Opdracht synode Zuidhorn 2002

- 1 de bestaande contacten te onderhouden met oog op het ontwikkelen van een zusterkerkrelatie;
- 2 de NKST te blijven aanspreken op hun lidmaatschap van de REC en te stimuleren lid te worden van de ICRC.

Uitvoering

De contacten met Nigeria verliepen moeizaam. Geen reactie op brieven en e-mail. Pas eind 2003 is er weer e-mail contact geweest, met een zekere Rev.Dr.M.K Antiev van de NKST, General Secretary. Hij heeft BBK uitgenodigd om in november 2004 de General Assembly bij te wonen.

7.4.9 PRESBYTERIAN CHURCH OF UGANDA (PCU) (UGANDA)

Opdracht synode Zuidhorn 2002

Geen

Uitvoering

De contacten met de Presbyterian Church of Uganda lopen vooral via de kerk van Hilversum.

Daarnaast is er een groeiende relatie tussen PCU en de BBK-sectie Afrika.

De gemeente Hilversum heeft een goed en regelmatig contact met één van de drie presbyteries van de PCU, die van Kampala. Hilversum wil zich blijven beperken tot een relatie met die presbytery en daar goede inhoud aan geven. De gemeente Hilversum heeft in samenwerking met de twee Christelijke Gereformeerde zustergemeenten in die plaats hulp geboden bij de bouw van een basisschool.

Stand van zaken

Er vond een gesprek plaats tussen twee vertegenwoordigers van BBK en twee vertegenwoordigers van de Kampala presbytery. Dit was een goede ontmoeting, waar men zich in Christus verbonden voelde. Inmiddels is besloten de General Assembly van 2005 te bezoeken.

7.4.10 CHURCH OF CENTRAL AFRICA PRESBYTERIAN, HARARE SYNOD (CCAP), ZIMBABWE

Opdracht synode Zuidhorn 2002

Geen

Uitvoering

Vanuit de CCAP in Zimbabwe wordt gevraagd om intensievere contacten met de GKV. Er zijn twee gesprekken geweest met een lid van de General Assembly. In beide gesprekken is

verzocht om een zusterkerkrelatie. Het ligt echter voor de hand dat een dergelijk verzoek eerst wordt gedaan aan onze zusterkerk in Zuid-Afrika, de VGKSA. Van BBK-zijde is daarop aangedrongen.

Stand van zaken

Tijdens het bezoek aan Zuid-Afrika is met de VGKSA gesproken over haar mogelijke relatie met de CCAP.

7.4.11 DIE VRIJE GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRICA (VGKSA)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie te onderhouden;
- 2 daarbij bijzondere aandacht te blijven geven aan de relatie met de GKSA.

Uitvoering

Een gesprek met deputaten BBK van de VGKSA (september 2004) over de stand van zaken binnen de GKV en binnen de VGKSA.

Pogingen tot correspondentie en in september 2004 een gesprek over (een relatie met) de GKSA met de deputaten Kontak Binnenlandse Kerke van de VGKSA (zie verder bij GKSA).

Stand van zaken

In september 2004 is er een tripartiet overleg geweest tussen GKSA, VGKSA en GKV. De uitslag daarvan wordt meegenomen in een aanvullend rapport aan de GS Amersfoort. Gereformeerde Kerke in Suid-Africa (GKSA)

7.4.12 DIE GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA (GKSA)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

in samenwerking met de VGKSA te streven naar een zusterkerkrelatie met de GKSA; het gesprek met de GKSA voort te zetten over hun relaties met kerkgemeenschappen waarmee de GKV en de VGKSA om principiële redenen momenteel geen banden onderhouden; eraan mee te werken dat de GKSA toegelaten worden tot de ICRC.

Uitvoering

De Nasionale Sinode 2003 van de GKSA is bezocht. Daar is het besluit van GS Zuidhorn t.a.v. de GKSA uitgelegd. In april 2003 was er een gesprek met een aantal deputaten Ekumenisiteit van de GKSA. We hebben een schriftelijke reactie gegeven op het besluit van de GKSA om het diakenambt open te stellen voor vrouwen. In september 2004 was er een tripartiet overleg tussen GKSA, VGKSA en GKV.

Stand van zaken en voorstel

Zie ons aanvullend rapport.

7.9 Rapport sectie 5 (Spaans/Portugeessprekende landen)

Samenstelling sectie:

ds. P.K. Meijer, voorzitter

dhr. T.J. Karelse, secretaris

ds.Th.J. Havinga

drs. J.L. Joosse

7.5.1 VERGADERINGEN

De sectie vergaderde zesmaal per jaar; vrijwel steeds in aanwezigheid van de regiocoördinator Brazilië van Zending, Hulpverlening en Training, de heer B.Bolt.

7.5.2 ALGEMEEN

De contacten met de kerken in Brazilië stonden in het teken van het versterken van de onderlinge betrekkingen en het toewerken naar een driepartijen overleg tussen Igrejas Presbiteriana do Brasil (IPB), Igrejas Reformadas do Brasil (IRB) en de GKV. In 2002 vond in Nederland overleg plaats met de deputaten CRIE (BBK) van de IPB. Nog bestaande onduidelijkheden rond de oprichting van het IRB kerkverband en onze vermeende steun aan de Portugeestalige theologische internetopleiding FITRef konden worden besproken. Op de toen toegezegde uitwerking van een aantal standpunten heeft de CRIE van de IPB nog niet inhoudelijk gereageerd. In 2004 maakten GKV jongeren een samen met de IPB georganiseerde werkvakantie in Brazilië. De Drentse Zendingsdeputaten dragen 50% van de kosten van een enorm evangelisatieproject waarbinnen 15 zendelingen werken in Rio Grande do Sul.

De tweejaarlijkse synode van de Igrejas Reformadas do Brasil (IRB) is bezocht in 2002 en in 2004. De IRB stemde tijdens haar synode in juli 2004 in met een driepartijen overleg. De komende maanden hopen wij dit overleg te voeren. Waar mogelijk zal de sectie aanvullend rapporteren in het begin van 2005.

De sectie hield zich niet bezig met de Iglesia Presbiteriana Independiente de México (IPIM).

In Portugal waren er contacten met de Igreja Crista Presbiteriana de Portugal (ICPdP). Met betrekking tot de Igreja Reformada em Portugal (IRP) zijn geen initiatieven ontplooid.

De contacten met de Spaanse Iglesias Reformadas de España (IRE) kerken zijn hartelijk en krijgen gestalte in goede samenwerking met stichting Steun Broederschap Spanje (SBS), inclusief een gezamenlijk jaarlijks bezoek aan de synode. De kerk van Madrid is in 2002 toegetreden tot de IRE en doet daaraan hartelijk mee. De IRE kerken ontwikkelen zich in gereformeerd kerkelijk denken. De IRE vraagt het lidmaatschap aan van de ICRC aan en wordt daarin ondersteund door de GKV en de EPCEW in Engeland.

Van het kleine kerkverband wordt momenteel veel gevergd door een ernstige kwestie binnen één van de lokale kerken.

De contacten met de Iglesia Reformada en Venezuela (IRV) kerken zijn goed, mede door de doorgaande arbeid van ds. Keesenberg aan de theologische opleiding en door de financiële en personele steun bij de bouw van de kerk en de school van Valencia (ZHT/DVN). De binationale classis van de IRV kerken en zowel de Papiamentstalige als de Nederlandstalige gemeente van Curaçao wordt aan beide zijden sterk gewaardeerd.

7.5.3 IGREJAS REFORMADAS DO BRASIL (IRB) (BRAZILIË)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

(na het besluit het verzoek van de IRB om een zusterkerkrelatie met blijdschap te aanvaarden)

- 1 de IRB mededeling te doen van dit besluit met toezending van de vigerende regels;
- 2 de zusterkerkrelatie te onderhouden conform de vigerende regels;
- 3 er bij de IRB op te blijven aandringen haar standpunt ten opzichte van de IPB duidelijk vast te leggen;
- 4 de Igreja Reformada da Colonia Brasolandia te Unai te berichten dat de relatie met haar in het vervolg zal worden onderhouden via de IRB.

Uitvoering

Sectie V bezocht zowel de synode 2002 als de synode 2004 van de IRB. Tijdens de synode 2002 zijn, onder meer de besluiten van de synode Zuidhorn met betrekking tot de IRB besproken. Op de synode 2004 van de IRB heeft de BBK-delegatie de toezegging gekregen van de IRB dat men wel een gesprek wil samen met de GKV en de IPB. In brieven aan de IRB was daar als uitvloeisel van het besluiten van Zuidhorn op aangedrongen. Dit gesprek heeft nog niet plaatsgevonden omdat het contact tussen de IRB en de IPB maar moeizaam op gang komt. Binnen de IRB ziet niet iedereen een gesprek zitten, terwijl de IPB ook niet veel behoefte heeft aan gesprekken vanwege de kleine omvang van de IRB. Het lijkt erop dat wij de meest geïnteresseerde partij in het geheel zijn vanwege onze relatie met beide kerken.

Op de synode van de IRB is door onze afgevaardigden ook gewezen op de Igrejas Evangelicas Reformadas do Brasil (IER) en is erop aangedrongen bij de IRB om contact te zoeken met de IER.

Ook is de IRB geïnteresseerd op de mogelijkheid om lid te worden van de ICRC. De IRB heeft hier positief op gereageerd en zal stappen ondernemen richting GKV en CanRC i.v.m. de benodigde aanbeveling om lid te kunnen worden van genoemde organisatie.

7.5.4 IGREJA PRESBITERIANA DO BRASIL (IPB) (BRAZILIË)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 contacten te blijven onderhouden met de IPB en de ontwikkelingen binnen de IPB te blijven volgen;
- 2 mee te werken aan een tripartiete gesprek met IPB en Igrejas Reformadas do Brasil.

Uitvoering

In juni 2002 bezocht een delegatie van de IPB Nederland geweest om de lucht te zuiveren nadat er problemen waren gerezen in de onderlinge verhoudingen. Dit bezoek resulteerde in een herstelde relatie tussen de IPB en de GKV.

Sectie V heeft een aantal theologische notities opgesteld over onderwerpen van de leer en de praktijk in de GKV. Doel van deze notities was om te komen tot een gesprek met de IPB, eventueel samen met de IRB, over de onderwerpen uit de notities. Dat zijn de volgende onderwerpen: liturgie, erkenning van de roomse doop, kerkregering, theologisch onderwijs, pinksterbeweging, internationale contacten en viering Heilig Avondmaal. Deze notities zijn aangeboden aan de IPB en wachten op een bespreking tussen BBK en de CRIE. Op deze manier hopen we verder te komen inzake de vraag of we een zusterkerkrelatie moeten aangaan met de IPB of niet.

Door leden van de sectie wordt geregeld de site van de IPB geraadpleegd om ontwikkelingen in de IPB te volgen. Ook krijgen we Brasil Presbiteriano toegestuurd, het landelijke orgaan van de IPB.

In juli-augustus 2004 is er een jongerenreis gehouden in het kader van de contacten tussen de IPB en de GKV. Op uitnodiging is een groep van 25 jongeren uit Assen, Hardenberg, Middelburg en Zuidlaren enkele weken in Rio de Janeiro en São Paulo geweest. Doel van de reis was tweeledig: ontmoeting met presbyterianen en werken in en aan een weeshuis. De reis is naar volle tevredenheid van de deelnemers en de Braziliaanse gastheren verlopen. Er was veel contact met een zestal IPB-gemeenten in genoemde steden. Ook was er contact met de grote presbyteriaanse Mackenzie-universiteit in São Paulo. Als vervolg van deze uitwisseling ligt het in de bedoeling dat in 2006 een Braziliaans koor uit de IPB van Belo Horizonte een bezoek brengt aan Nederland.

De sectie beraadt zich nog over het al dan niet voorstellen van een zusterkerkrelatie met de IPB. Het bespreken van de genoemde notities tijdens het voorgenomen driepartijenoverleg is daarbij belangrijk. Waar mogelijk zal de sectie aanvullend rapporteren in het begin van 2005.

7.5.5 IGREJAS EVANGELICAS REFORMADAS DO BRASIL (IER)

Opdracht GS Zuidhorn 2002
in contact blijven met de IER

Uitvoering

In de afgelopen periode zijn er geen directe contacten geweest met de IER.

7.5.6 IGLESIA PRESBITERIANA INDEPENDIENTE DE MÉXICO (IPIM)

Opdracht GS Zuidhorn 2002
op de hoogte blijven van de contacten met de IPIM welke door de Canadian Reformed Churches en de Iglesia Reformada en Venezuela worden onderhouden

Uitvoering

Van de IPIM zijn geen ontwikkelingen te melden.

7.5.7 IGREJA REFORMADA DE PORTUGAL (IRP)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 contact te blijven houden met de Nederduitse Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika en de Igreja Cristã Presbiteriana de Portugal om de ontwikkelingen met betrekking tot de IRP te blijven volgen;
- 2 voorshands geen initiatieven te ontplooiën met betrekking tot de IRP;
- 3 zo nodig, als zich relevante nieuwe ontwikkelingen voordoen, in coördinatie met de Nederduitse Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika en Igreja Cristã Presbiteriana de Portugal, een bezoek te brengen.

Uitvoering

Er zijn geen nieuwe ontwikkelingen geweest m.b.t. de IRP. De schaarse informatie die ons bereikte, kwam van de ICPdP. Met de NGKSA is geen contact geweest. Voorshands zullen geen nieuwe initiatieven worden ondernomen.

7.5.8 IGREJA CRISTÃ PRESBITERIANA DE PORTUGAL (ICPdP)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 3.1 de contacten met de ICPdP te Lissabon te blijven onderhouden en zo mogelijk uit te bouwen;

4.1 de contacten tussen de ICPdP en de Igreja Reformada de Portugal te blijven stimuleren.

Uitvoering

Om de contacten met de ICPdP zoveel mogelijk inhoud te geven is reeds in 2002 een groep jongeren (TMM) naar Lissabon geweest om de ICPdP te helpen met evangelisatiewerk. In de zomer van 2003 is een groep jongeren uit Spakenburg met hetzelfde doel daar naar toe geweest. De TMM groep richtte zich via mime op een breed publiek in de centrale parken van Lissabon. De Spakenburgse groep richtte zich vnl. op kinderen in een park nabij de kerk van Lissabon-Ourique.

De contacten met de ICPdP lopen vnl. via ds. Tom Hudson (Presbyterian Church in America - PCA). Het laatste jaar minder intensief omdat hij een jaar verlof had en in de VS verkeerde.

Wij richten ons voor de komende periode op het toewerken naar een zusterkerkrelatie en een verdere samenwerking van de ICPdP met de Spaanse IRE kerken.

7.5.9 IGLESIA CRISTIANA REFORMADA (ICR) (MADRID)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

de bestaande contacten met de ICR via de stichting Steun Broederschap Spanje (SBS) te blijven onderhouden via SBS, alsmede door contact tijdens de jaarlijkse synode van de Iglesias Reformadas de España en te blijven stimuleren dat deze kerk zich aansluit bij de Iglesias Reformadas de España.

Uitvoering

Met dankbaarheid kan worden gemeld dat de kerk van Madrid tijdens de synode 2003 toetrad tot het kerkverband van de IRE. De uitzonderingspositie van deze kerk is daarmee – ook voor SBS – vervallen. De aanvragen voor materiele hulp aan deze kerk lopen nu ook via de door de IRE synode vastgestelde verzoeken om projecthulp. Dat de ICR van harte functioneert in het kerkverband mag blijken uit de benoeming van ds. José de Segovia Barrón tot deputaat voor de betrekkingen met binnen- en buitenlandse kerken

7.5.10 IGLESIAS REFORMADAS DE ESPAÑA (IRE)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de bestaande contacten in overleg met de stichting Steun Broederschap Spanje (SBS) te blijven onderhouden;
- 2 te stimuleren dat andere kerken in Spanje worden uitgenodigd om toe te treden tot het kerkverband van de IRE met inachtneming van de vigerende kerkorde;
- 3 zich te laten informeren over behoefte en beschikbaarheid van gereformeerde Spaanstalige literatuur.

Uitvoering

De IRE synode wordt jaarlijks bezocht door een officiële afvaardiging van SBS en van BBK. Nog altijd wordt onze aanwezigheid ervaren als bemoedigend en meedenkend. In 2002 leverde ds. J.J. Schreuder een bijdrage over “De betekenis van het ‘Calvinisme’ voor de groei en uitbreiding van de kerk in de moderne wereld”..Dit referaat was vooraf vanuit het Engels door ds. Cerni vertaald in het Spaans. Er wordt aandachtig geluisterd naar de afbakening van het onderwerp en de typering van onze tijd, naar ideeën over kerkgroei en naar de betekenis van de gereformeerde leer in deze context. Tijdens de bespreking komen fundamentele zaken aan de orde.

De bijdrage van, eveneens, ds. Schreuder over de toelating van kinderen tot het avondmaal moest tijdens de synode 2003 worden doorgeschoven naar 2004, door een volle agenda.

Deze bijdrage is gevraagd door de IRE kerken en is wel erg actueel geworden omdat de praktijk van kinderen aan het avondmaal ook speelt in de in 2002 tot het kerkverband toegetreden kerk van Málaga..

De deputaten BBK van de IRE brachten in 2003 een tegenbezoek met als belangrijkste onderwerp een eigen theologische opleiding voor predikanten en kerkelijk kader. (Eén predikant is inmiddels emeritus; een ander 'heeft de leeftijd'). De zeer gewaardeerde adviezen van IRTT hadden een structurende invloed op de IRE plannen.

Inmiddels is de vooral digitale opleiding van start gegaan met ruim twintig cursisten, waarvan enkele met een breed pakket voor de opleiding van predikanten.

Bij de bevestiging van de predikant van Almuñecar in oktober 2003 was ds. Schreuder op uitnodiging aanwezig. Daarbij werd het in het Spaans vertaalde nieuwe formulier gebruikt.

Van het kleine kerkverband wordt momenteel veel gevergd door een ernstige kwestie binnen een van de lokale kerken. Naar het zich laat aanzien opereren de kerken daarin schriftuurlijk en kerkrechtelijk juist.

Mede door deze kwestie verloopt de communicatie over Spaanstalige literatuur stroef.

De IRE heeft het lidmaatschap ICRC aangevraagd en wordt daarin gesteund door BBK en de EPCEW in Engeland.

De sectie wil toewerken naar een zusterkerkrelatie met de IRE en stimuleert de onderlinge contacten tussen de IRE en de Portugese ICPdP.

Het kerkverband bestaat nu uit zeven plaatselijke kerken Almuñecar (vanuit Málaga), Barcelona, Madrid, Málaga, Mataró, Tenerife (La Laguna) en Sevilla en een evangelisatiepost in Pineda.

7.5.11 IGLESIA REFORMADA EN VENEZUELA (IRV)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 de zusterkerkrelatie met de IRV te blijven onderhouden;
- 2 de contacten tussen IRV en Curaçao te blijven volgen en stimuleren;
- 3 contacten van de IRV met personen of kerken van gereformeerde belijdenis in Spaanssprekend Latijns-Amerika te stimuleren;
- 4 medewerking te verlenen aan het totstandkomen van een platform voor overleg over vertaling van gereformeerde literatuur in het Spaans, m.n. literatuur die geschikt is voor kadervorming in de gemeente.

Uitvoering

De contacten met de IRV kerken in Venezuela zijn goed, mede door de doorgaande arbeid van ds. Keesenberg aan de theologische opleiding en door de financiële en personele steun bij de bouw van de kerk en de school van Valencia (ZHT/DVN). De binationale classis van de IRV kerken en zowel de Papiamentstalige als de Nederlandstalige gemeente van Curaçao wordt aan beide zijden sterk gewaardeerd.

In januari 2004 bracht br. Jan van Dijk mede namens BBK een bezoek aan de IRV waarbij aandacht besteed werd aan de ontwikkelingen in onze kerken en die in de IRV.

Voor zover ons bekend zijn er nog geen nieuwe ontwikkelingen m.b.t. de CLIR, een organisatie van gereformeerde en presbyteriaanse kerken in Latijns Amerika. Het organiseren van een Latijns-Amerikaans congres is bij ons weten nog steeds in de pen.

7.9 Rapport sectie 8 (Europa)

Samenstelling sectie:

ds R. van Wijnen, voorzitter

dhr. W. Kuipers, secretaris

prof.dr. G. Kwakkel

dhr. H.Olde.

7.6.1 ALGEMEEN

Deputaten hebben in de regel, voorafgaande aan de Algemene Vergadering, vergaderd in Amersfoort.

In de periode waarvoor de opdracht van de synode geldt, zijn de volgende in het oog lopende zaken aan de orde geweest:

Er was contact met de Reformed Presbyterian Church of Central and Eastern Europe (RPCCEE) in Hongarije.

Er was ook contact met kleine evangelisch gereformeerde groepen in Polen

Ondersteuning van kleine gereformeerde kerken of kerkverband in Rusland vond plaats.

Overleg werd gevoerd met de Bat Tsion Commissie over ontwikkelingen ten aanzien van de contacten met ds Ben Zvi in Israël.

Een eerste ontmoeting met de kleine gemeente in Omsk kon plaatsvinden,.

Ontwikkelingen in Duitsland werden gevolgd, evenals in Frankrijk.

7.6.2 REIZEN

Tijdens een reis naar Hongarije en Oostenrijk (februari 2004) vond het eerste contact plaats met de RPCCEE. Deze kerk is ontstaan uit de werkzaamheden van ds. Rapp uit Amerika als reactie op de voortgaande liberalisering van de grote Hongaarse kerk. Het was een eerste kennismaking als antwoord op hun verzoek om een relatie aan te gaan. Met Fundament is er een gesprek geweest over dit bezoek.

In Oostenrijk hebben we kennis genomen van de ontwikkelingen na het vertrek van ds.

Widter. Naar aanleiding van dit bezoek is er een ontmoeting geweest met de SRRO (stichting Steun Reformatie Oostenrijk).

Tijdens een reis naar Zweden (juni 2004) vond een eerste kennismaking plaats.

Ook waren er reizen naar Polen en Rusland. Voor het eerst werd de kleine gemeente in Omsk bezocht, als lidkerk van de ERCUR.

7.6.3 DUITSLAND

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 zich op de hoogte te blijven houden van ontwikkelingen in Duitsland;
- 2 goede initiatieven te blijven ondersteunen;
- 3 stimulerend op te treden, zodat het komt tot een reformatorisch kerkverband in Duitsland.

Uitvoering

Deputaten hebben onze kerken vertegenwoordigd bij de opening van de Akademie für Reformatorische Theologie te Marburg a/d Lahn. Prof. Dr. J. Douma heeft bij een van de jaarlijkse openingsplechtigheden een feestrede uitgesproken.

Het is nog niet gekomen tot een kerkverband tussen de kerken die zich aansloten bij de 'Rat der Bekennenden Evangelischen Gemeinden'.

Deputaten blijven de ontwikkelingen in Duitsland nauwgezet volgen.

De kerk te Kampen-Zuid heeft bij ZHT een aanvraag ingediend voor hulp bij het eventueel beroepen van een predikant voor ondersteuning van gemeenteopbouw in Duitsland.

Deputaten blijven van mening, dat initiatieven, bijvoorbeeld om te komen tot een verband van reformatorische kerken, door de Duitse broeders en zusters zelf genomen dienen te worden. Vanuit Nederland dienen goede initiatieven, voor zover mogelijk, ondersteund te worden.

Deputaten werken verder in de lijn van de opdracht van de GS Zuidhorn 2002/3

7.6.4 FRANKRIJK

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 zich op de hoogte te blijven stellen van de ontwikkelingen in de EREI o.a. via het zogenaamd 'Frans Beraad' en open te staan voor nieuwe mogelijkheden om contact te oefenen met als doel ontwikkelingen binnen de EREI in gereformeerde richting te bevorderen;
- 2 met het comité 'Steun Gardanne' in overleg te treden over de invulling van de relatie tussen Gardanne en onze kerken in de toekomst.

Uitvoering

- 1 Sectie VIII heeft de ontwikkelingen in Frankrijk gevolgd door deel te nemen aan het jaarlijkse 'Frans Beraad' en door kennis te nemen van het blad Nuance van de EREI. De volgende ontwikkelingen kunnen gemeld worden:
- 2 De zaak van 'de vrouw in het ambt' is uitgekristalliseerd; de eerste vrouwelijke predikant in de EREI is inmiddels officieel in het ambt bevestigd.
- 3 De EREI-gemeente in Parijs maakt een moeilijke tijd door; niet alleen blijft het ledental gering, er moet ook omgezien worden naar een nieuw gebouw.
- 4 Het comité 'Steun Gardanne' uit zich in positieve zin over de ontwikkelingen in de plaatselijke gemeente van Gardanne, die binnen het kerkverband van de EREI de status van geassocieerd lid heeft.

Deputaten willen ontwikkelingen blijven volgen via deelname aan Frans Beraad en Nuance. In de huidige situatie is voortzetting van het contact met de gemeente Gardanne via het comité 'Steun Gardanne' de meest voor de hand liggende optie.

7.6.5 ISRAËL

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 contact te houden met de kerk te Ommen inzake de relaties met gemeenten in Israël;
- 2 aan de volgende synode voorstel te doen met betrekking tot de relatie met de Bat Tsion 'gemeente' en mogelijke contacten met andere gemeenten in Israël.

Uitvoering

Sectie VIII heeft regelmatig contact gehad met de Bat Tsion Commissie (BTC) van de Gereformeerde Kerk van Ommen. Daardoor bleef de sectie op de hoogte van de ontwikkelingen en kon zij desgewenst meedenken met de BTC. Zowel in het najaar van 2003 als in september 2004 hebben twee leden van de BTC een werkbezoek gebracht in Israël. De resultaten van die bezoeken moeten nog verder besproken worden. Pas daarna kunnen deputaten BBK een voorstel met betrekking tot de relatie met de Bat Tsion 'gemeente' formuleren, zoals hun dat door de synode van Zuidhorn 2002 is opgedragen.

7.6.6 EVANGELISCH-REFORMIERTE KIRCHE WESTMINSTER BEKENNTNISSES (OOSTENRIJK)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 mee te werken aan een oplossing voor de moeiten die nu bestaan door de opgebroken relatie tussen de kerk te Venlo en de ERKWB te Neuhofen;
- 2 contacten te onderhouden met de Stichting Steun Reformatie Oostenrijk en de kerken te Venlo en Krimpen aan den IJssel over de verdere ontwikkeling van de ERKWB te Neuhofen en Rankweil en eventuele andere gemeenten in Oostenrijk.

Uitvoering

Via SSRO en de kerk van Krimpen a/d IJssel en door middel van persoonlijk bezoek blijven deputaten op de hoogte van de ontwikkelingen ten aanzien van de jonge Evangelisch-Reformierte Kirche Westminster Bekenntnisses in Oostenrijk.

Omdat de relatie tussen de kerk te Venlo en de ERKWB te Neuhofen niet kon worden hersteld, is er ruimte voor een andere Nederlandse gemeente om de relatie met Neuhofen te onderhouden. De gemeente van Neuhofen is na een moeilijke periode en na het afscheid van ds. Widter in een nieuwe fase gekomen. De contacten met de SSRO zijn verbeterd en aangehaald. In Neuhofen wordt gewerkt aan het beroepen van een nieuwe predikant. De gemeente in Rankweil (Pfarrer R. Mayer) maakt een positieve ontwikkeling door. De contacten met de SSRO en Krimpen zijn hartelijk.

De samenwerking tussen Rankweil en Neuhofen blijft functioneren.

Deputaten willen in samenwerking met de SSRO omzien naar een gemeente die contact onderhoudt met Neuhofen.

Via de SSRO en Krimpen en door middel van persoonlijk bezoek willen ze op de hoogte blijven van de ontwikkelingen ten aanzien van de jonge Evangelisch-Reformierte Kirche Westminster Bekenntnisses in Oostenrijk.

Deputaten zien het als taak de ontwikkeling van een gereformeerd kerkverband in Oostenrijk te bevorderen, waarmee op termijn contact kan worden onderhouden in de vorm van een zusterkerkrelatie.

7.6.7 OOST-EUROPA

Opdracht GS Zuidhorn 2002

- 1 op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen binnen de gereformeerde kerken in Oost-Europa;
- 2 contact te blijven houden met de kerk te Hattem en de stichting Fundament over hun werk in Oost-Europa;
- 3 waar nodig direct in contact te treden met de kerken in Oost-Europa.

Uitvoering

Hongaarssprekende gebieden

Van de Reformed Presbyterian Church of Central and Eastern Europe (RPCCEE), gecentreerd rond hun opleidingsinstituut in Miskolc, kwam in december 2000 een verzoek tot het aangaan van een zusterkerkrelatie.

In overleg en afstemming met de Stichting Fundament vormen deputaten zich een beeld van de RPCCEE en hebben zij een bezoek gebracht aan Miskolc. De RPCCEE is een kleine groep gemeenten. Ze hebben nog geen kerkverband en geen erkenning van de overheid. Ze willen zich in leer en leven richten naar de gereformeerde belijdenisgeschriften. Onderzocht wordt of de beschuldiging grond heeft, dat uit hun ontstaansgeschiedenis en hun positiebepaling tegenover de Hongaars Gereformeerde Kerken (HRC) blijkt dat zij zich sektarisch opstellen.

Gezien de al jarenlang bestaande contacten vanuit Nederland met kerken uit het verband van de HRC (contacten die met name de Stichting Fundament onderhoudt) wordt getracht een adequaat beeld te krijgen van het kerkelijk leven in Hongarije, om zo het verzoek van de RPCCEE goed te kunnen wegen.

Deputaten willen de kerkelijke situatie in Hongarije blijven volgen en daartoe contact onderhouden met de Stichting Fundament. Ook willen zij contact onderhouden met de RPCCEE, hen sympathetisch-kritisch volgen en onderzoeken of op termijn kan worden ingegaan op hun verzoek om een zusterkerkrelatie aan te gaan.

Overige gebieden (Oekraïne, Wit-Rusland, Letland/Riga, Polen)

Deputaten zijn de afgelopen periode voortdurend op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen in Oekraïne en Wit-Rusland. De kerk groeit langzaam in deze gebieden. Er is contact met de UC (Hatter-Noord) over deze relaties. Vooral voor Wit-Rusland geldt dat de godsdienstwetten als een dreiging voortdurend in de lucht hangen. Het geeft veel beperkingen in de uitvoering van de kerkelijke opdracht. Voor wat Letland betreft zijn er geen ontwikkelingen in de contact oefening te melden. Vanuit Polen is de vraag gekomen om contact bij de ontwikkeling van het gereformeerde leven in Legnica en Wroclaw. Inmiddels is een eerste bezoek aan Polen gebracht. Een vraag van de broeders in Polen is om met elkaar kennis te maken en na te gaan hoe we aan verder contact inhoud zouden kunnen geven. We hebben hier een aantal voorgangers ontmoet, hoofdzakelijk afkomstig vanuit de baptistenkerk, die het gereformeerde belijden willen aanvaarden.

Deputaten houden contact met de UC met het oog op eventuele ontwikkelingen bij de contacten in Oekraïne en Wit-Rusland. Ze willen overleg met de kerken in Letland opnieuw activeren en verder werken aan de contacten met Polen.

7.6.8 EVANGELICAL-REFORMED CHURCHES UNION OF RUSSIA (RUSLAND)

Opdracht GS Zuidhorn 2002

De zusterkerkrelatie met de Unie van Evangelisch Gereformeerde Kerken in Rusland te onderhouden.

Stand van zaken

De kerk in Oost Europa staat onder druk van de godsdienstwetten. De Oosters-Orthodoxe Kerk geniet ruime aandacht van de staat. Na de Wende zien we dat de staat geconfisqueerde bezittingen aan de orthodoxe kerk in veel gevallen terug geeft. Deze toenadering wil niet zeggen dat er ruimte komt voor andere kerken of religieuze bewegingen. Elke andere religieuze beweging, van welke aard dan ook, wordt gedoogd in zoverre dat de godsdienst zich slechts mag afspelen binnen de muren van de kerk. Elke activiteit naar buiten ten doel om de kerk uit te breiden is verboden. Voor de gereformeerde kerk in Rusland is dit een beperking van de ruimte om de missionaire taak uit te voeren. Gelukkig geeft God ons de mogelijkheid om nog met elkaar te communiceren en er voor elkaar te zijn.

Uitvoering

Deputaten hebben regelmatige correspondentie met de ERCUR, de Evangelisch Gereformeerde Kerk in Rusland. Om vorm en inhoud te geven aan de zusterkerkrelatie hebben deputaten in 2004 een bezoek gebracht aan Moskou, Tver en Omsk. Deze kerken behoren tot het verband van hun kerken.

Deputaten stellen zich als doel op de hoogte te blijven van ontwikkelingen binnen de ERCUR en na te gaan wat we in deze relatie voor elkaar kunnen betekenen.

7.6.9 ZWEDEN

Stand van zaken

In de afgelopen tijd was bij de sectie een verzoek om contact binnengekomen van Sebastian Rehnmann uit Göteborg. Het contact was dusdanig, dat het de sectie goed leek tot nadere kennismaking over te gaan. In juni 2004 is een bezoek gebracht.

De sectie heeft een zeer positieve indruk van de Zweedse broeders en hun werk gekregen. Wij hebben mensen ontmoet met een vaste, solide overtuiging, grote inzet en overtuigt van de rijkdom van het reformatorisch belijden, reden waarom deputaten gaarne het contact willen voortzetten en daaraan op een adequate wijze inhoud te geven.

Deputaten willen het contact voortzetten, via e-mail en regelmatige bezoeken, en de Zweedse broederschap, indien mogelijk, assisteren.

7.9 Rapport sectie 6 (Voorlichting en publicatie)

Samenstelling sectie:

ds. R. ter Beek, voorzitter

mevr. C. Scheepstra, secretaresse

dhr. P.G.B. de Vries (eindredacteur)

ds. J.M. Batteau

Opdracht GS Zuidhorn 2002

de publicatie van Lux Mundi te continueren.

Uitvoering

Sectie 6 heeft de jaargangen 21 (2002), 22 (2003) en 23 (2004) van Lux Mundi uitgegeven. Zr. Sue Wierenga-Tucker verzorgde veel vertaalwerk als redactrice Engelse taal. Het blad werd gedrukt in Nederland. De administratie en verzending zijn tot eind 2004 verzorgd door ds. en mevr. Klamer.

Jaargang 21 besloeg 4 nummers met in totaal 94 bladzijden. In de loop van 2003 beëindigde br. Tjerk de Vries zijn zeer gewaardeerde en vrijwel onmisbare werk als eindredacteur. Er kon niet direct een opvolger gevonden worden. Dit zorgde voor aanzienlijke vertraging in de verschijning. Jaargang 22 besloeg 2 gecombineerde nummers met in totaal 68 bladzijden. Ook in jaargang 23 moest een maart-juni nummer (zeer vertraagd) en een september-december nummer worden uitgebracht, met in totaal zo'n 70 bladzijden. Medio 2004 trad br. Piet G.B. de Vries uit Venlo aan als eindredacteur. Hij bracht de productie weer op orde. Een brochure in het Engels over afscheidingen die sinds begin 2003 hier en daar in de kerken plaatsvinden, zal kort voor de generale synode onder buitenlandse relaties worden verspreid.

Lux Mundi heeft als doelstellingen: (1) voorlichting in de Engelse taal aan kerkelijke contacten in het buitenland over het kerkelijk leven in Nederland; (2) uitwisseling van informatie en voorlichting in de Engelse taal tot opbouw van het kerkelijk leven wereldwijd.

In de loop van 2003 is een nieuw communicatieplan opgezet, met als vraagpunt of bij handhaving van de doelstellingen Lux Mundi niet beter via internet kon worden verspreid. Na bespreking heeft de algemene vergadering als zijn voorkeur uitgesproken dat de huidige wijze van uitgeven van Lux Mundi voortgezet wordt. Internet-uitgave alleen is niet voldoende. In minder goed geoutilleerde landen gaat een Lux Mundi aflevering door vele handen. Ook instellingen die documentatie verzamelen stellen prijs op een hard copy. Daarom is gekozen voor handhaving van de huidige uitgave en parallelle publicatie van de inhoud op internet. Deze aanpak geeft ook ruimte om te kijken of op de duur het primaat bij de internet-editie kan komen te liggen.

Voorstel

publicatie van Lux Mundi in hard copy en op internet te continueren

Gronden:

- 1 er is in het buitenland behoefte aan voorlichting over de ontwikkelingen in kerkelijk Nederland;
- 2 er is waardering is voor Lux Mundi en het blad is dienstbaar aan de versterking van de band tussen gereformeerde kerken in de wereld;
- 3 Internet-uitgave alleen is niet voldoende; in minder goed geoutilleerde landen gaat een Lux Mundi aflevering door vele handen. Ook instellingen die documentatie verzamelen stellen prijs op een hard copy.

Opdracht GS Zuidhorn 2002

uitvoering te geven aan het volgende beleid:

- 1 via Tot aan de einden der aarde, een website en andere kanalen de kerken zo goed mogelijk informeren over de betrekkingen met buitenlandse kerken;
- 2 na elke Generale Synode publicatie van een nieuwe Wereldwijd;
- 3 brochure The Reformed Churches in the Netherlands ook in andere talen uitgeven;
- 4 in overleg met de projectgroep die in opdracht van de Generale Synode zich op landelijk niveau met de GKV-website bezighoudt, de publicaties van de Gereformeerde Kerken op Internet ook in het Engels uitbreiden;
- 5 de publicaties via de website op het Internet voort te zetten en uit te breiden.

Uitvoering

Er zijn over diverse zusterkerken in het buitenland artikelen geschreven voor Tot aan de einden der aarde, De Reformatie en de beide regionale kerkbladen. Er is voorlichting gegeven over kerken in het buitenland op De Verre Naastendag in 2004.

De andere publicaties zijn niet ter hand genomen. Wereldwijd niet omdat er weer ruimte kwam voor buitenlandse kerken in het Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken. Het was bovendien niet direct duidelijk welke veranderingen de BBK-website zou meebrengen voor de rest van het publicatiebeleid. Het secretariaat en br. Johannes hebben hard gewerkt aan het in de lucht brengen van een actuele BBK-site, onder de GkV-website. En sectie 6 heeft - mede op instigatie van deputaten public relations - een nieuw communicatieplan opgesteld.

Dit plan is inmiddels aangenomen. Het zegt het volgende over middelen om de betrokkenheid van kerken en kerkleden bij het kerkelijk leven in het buitenland en bij het werk van deputaten betrekkingen buitenlandse kerken te betrekken. Dit is te realiseren door informatievoorziening aan de Gereformeerde Kerken en hun leden over het werk van deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken en over de zusterkerken en kerkelijke contacten buiten Nederland. Hoe? Door:

- 1 Het onderhouden van een website met actuele gegevens en punten voor de voorbede over en van buitenlandse kerken en de Internationale Conferentie van Gereformeerde Kerken (wereldwijd) en met de berichten en artikelen van 2- 5;
- 2 naast actuele publicaties worden er ook via een web-archief ook oudere publicaties beschikbaar gehouden;
- 3 Minimaal twee maal per jaar aanbieden van een bericht aan de plaatselijke kerkbladen. Bij het aanbieden wordt gevraagd of er voor het werk van deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken wordt gecollecteerd, en als dat het geval is het bericht te plaatsen in het kerkblad dat voorafgaat aan de zondag van de collecte.
- 4 Minimaal een keer per jaar publiceren van een informatief artikel in Tot aan de einden der aarde;
- 5 Zo vaak mogelijk artikelen aanbieden aan de beide regionale kerkbladen en De Reformatie met voorlichting over actuele ontwikkelingen in buitenlandse kerken of onze contacten daarmee (bijv. n.a.v. een bezoek aan een synode van kerken in het buitenland);
- 6 Zo vaak als daar aanleiding toe is persberichten uitbrengen met nieuws met flankerend aanbod van interviews aan de christelijke en kerkelijke pers in Nederland;
- 7 Presentaties over het werk van deputaten of over gereformeerd kerkelijk leven in het buitenland, ondersteund met professioneel stand-materiaal, op bijv. gemeentevergaderingen en op gereformeerde manifestaties (bijv. van Bijbelstudiebond of op DVN-dag) door deputaten en eventuele bezoekers uit het buitenland;

Hoe de uitvoering precies zal worden geregeld, moet nog worden besproken en dit hangt mede af van de samenstelling van het deputaatschap na de synode van Amersfoort 2005. In

grote lijnen is er nu al het volgende van te zeggen. Voor de uitvoering zal een sectie Communicatie aan het werk gaan waarin iedere contactsectie een lid afvaardigt. Binnen deze sectie moet een 'Werkgroep voorlichting Nederland' voor de uitvoering van de middelen onder 1. gaan functioneren, en een 'Redactie Lux Mundi' voor de uitvoering van de middelen onder 2 en 3. De sectie Communicatie doet voor diverse taken een beroep op het secretariaat en trekt daarnaast vrijwilligers aan voor vertaalwerk en technische ondersteuning.

Voorstel

het bovenstaande beleid uit te voeren

Gronden:

- 1 het is van groot belang dat broeders en zusters op de hoogte gebracht worden van Christus' kerkvergaderend werk, ook in het buitenland;
- 2 de informatie daarover dient zo toegankelijk mogelijk te zijn en te worden verspreid via zoveel mogelijk verschillende kanalen: het geschreven woord (brochures, landelijke tijdschriften, plaatselijke kerkbladen, Internet), het gesproken woord en beeldmateriaal.

7.7.1 CONCEPT-COMMUNICATIEPLAN BBK

Doelen

- 1 Het bevorderen van de betrokkenheid van kerken en kerkleden bij het kerkelijk leven in het buitenland en bij het werk van deputaten betrekkingen buitenlandse kerken;
- 2 de contactoefening met buitenlandse kerken ondersteunen door betrouwbare voorlichting over ontwikkelingen in de Gereformeerde Kerken in Nederland;
- 3 Het kerkelijk leven wereldwijd helpen opbouwen door uitwisselen en doorgeven van nuttige informatie en voorlichting.

Middelen

Met deze doelen corresponderen de volgende middelen:

- 1 Informatievoorziening aan de Gereformeerde Kerken en hun leden over het werk van deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken en over de zusterkerken en kerkelijke contacten buiten Nederland;
- 2 Voorlichting in de Engelse taal aan kerkelijke contacten in het buitenland over het kerkelijk leven in Nederland;
- 3 Uitwisseling van informatie en voorlichting in de Engelse taal tot opbouw van het kerkelijk leven wereldwijd.

Bij 1.

- a Het onderhouden van een website met actuele gegevens en punten voor de voorbede over en van buitenlandse kerken en de Internationale Conferentie van Gereformeerde Kerken (wereldwijd) en met de berichten en artikelen van 2- 5; naast actuele publicaties worden er ook via een web-archief ook oudere publicaties beschikbaar gehouden.
- b Minimaal twee maal per jaar aanbieden van een bericht aan de plaatselijke kerkbladen. Bij het aanbieden wordt gevraagd of er voor het werk van deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken wordt gecollecteerd, en als dat het geval is het bericht te plaatsen in het kerkblad dat voorafgaat aan de zondag van de collecte.
- c Minimaal een keer per jaar publiceren van een informatief artikel in Tot aan de einden der aarde.
- d Zo vaak mogelijk artikelen aanbieden aan de beide regionale kerkbladen en De Reformatie met voorlichting over actuele ontwikkelingen in buitenlandse kerken of onze contacten daarmee (bijv. n.a.v. een bezoek aan een synode van kerken in het buitenland).

- e Zo vaak als daar aanleiding toe is persberichten uitbrengen met nieuws met flankerend aanbod van interviews aan de christelijke en kerkelijke pers in Nederland.
- f Presentaties over het werk van deputaten of over gereformeerd kerkelijk leven in het buitenland, ondersteund met professioneel stand-materiaal, op bijv. gemeentevergaderingen en op gereformeerde manifestaties (bijv. van Bijbelstudiebond of op DVN-dag) door deputaten en eventuele bezoekers uit het buitenland.

Bij 2

- a Het (helpen) zorgen voor voorlichting en informatie in de Engelse taal (en zo mogelijk in meer talen) over de Gereformeerde Kerken in Nederland via de GKv-website.
- b Vier keer per jaar (maart, juni, september, december) een nummer van Lux Mundi uitgeven met voorlichting over ontwikkelingen en gebeurtenissen in de Gereformeerde Kerken in Nederland en verzenden aan alle bij de deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken bekende deputaten en functionarissen van zusterkerken in het buitenland die zich bezig houden met contacten met andere kerken (deputaten buitenlandse betrekkingen, deputaten zending, deputaten voor de theologische opleiding, enz.) en iedereen die zich aanmeldt als abonnee. Voor buitenlandse contacten is een abonnement gratis. Voor abonnees uit Nederland is de prijs € 7,50 per jaar.
- c Parallel verschijnt Lux Mundi vier maal per jaar op de website. Oude nummers blijven 4 jaar beschikbaar. Artikelen uit nog oudere nummers worden beschikbaar gehouden in een web-archief.

Bij 3

- a In Lux Mundi en op de website worden ook artikelen uit de wereldwijde gereformeerde en christelijke pers opgenomen met informatie en bezinning die van belang kan zijn voor de opbouw van het gereformeerde kerkelijke leven wereldwijd.
- b Bezoekende buitenlandse contacten informeren over andere kerken.

Uitvoering

Algemeen

- 1 deputaten BBK stellen een sectie Communicatie in;
- 2 de sectie Communicatie is verantwoordelijk voor de uitvoering van dit communicatieplan en kan voor de uitvoering een beroep doen op het kantoor / de secretaresse en de redactie van de BBK-website;
- 3 de sectie maakt afspraken met de secretaresse over de uitvoering van het communicatieplan;
- 4 de sectie vormt een 'Werkgroep voorlichting Nederland' voor de uitvoering van de middelen onder 1. (waarbij het aanbeveling verdient het secretariaat te vragen professioneel presentatie- en stand-materiaal tot stand te brengen) en een 'Redactie Lux Mundi' voor de uitvoering van de middelen onder 2 en 3 Deze redactie heeft de vrijheid een Engelse redacteur aan te trekken voor vertaalwerk en een eindredacteur voor de technische afwerking.
- 5 binnen deputaten BBK wijzen alle contactsecties iemand aan die de sectie vertegenwoordigt in de sectie Communicatie;
- 6 deze deputaat verzamelt de post- en emailadressen van de deputaten en commissies uit de kerken waar zijn of haar sectie contact mee onderhoudt, voor de 'redactie Lux Mundi'; hij peilt ook voor welke kerkelijke besluiten (of rapporten) vertaling nuttig is;
- 7 deze deputaat stimuleert in zijn eigen sectie het schrijven van artikelen en persberichten over (bezoeken aan) de zusterkerken voor de website en zorgt ervoor dat die op de goede plek terecht komen;

- 8 deze deputaat brengt nieuws in en gebedspunten uit de kerken waar zijn of haar sectie contact mee onderhoudt, voor de 'werkgroep voorlichting Nederland';
- 9 deze deputaat zorgt ervoor dat de sectie Communicatie weet welke vertegenwoordigers van zusterkerken uit het buitenland in Nederland op bezoek zijn;

Toelichting

- 1 Na bespreking in sectie 7 en de AV is er nadrukkelijk voor gekozen om de huidige wijze van uitgeven van Lux Mundi voort te zetten en daarnaast bij de verspreiding van informatie en voorlichting in Nederland en in het buitenland meer gebruik te maken van het internet. Het kost veel geld om het blad te produceren en te versturen. Er zijn weinig abonnees (controlled circulation): 63 in Europa (minus Nederland) en 252 buiten Europa en dan nog 162 in Nederland; totaal 477 (stand begin 2003). Waarschijnlijk hebben veel abonnees toegang tot het internet. Toch is internet-uitgave alleen niet voldoende. In minder goed geoutilleerde landen gaat een Lux Mundi aflevering door vele handen. Ook instellingen die documentatie verzamelen stellen prijs op een hard copy. Daarom is gekozen voor handhaving van de huidige uitgave en parallelle publicatie van de inhoud op internet, met als voordeel dat er makkelijk een archief is aan te leggen van al verschenen artikelen. Deze aanpak geeft ook ruimte om te kijken of op de duur het primaat bij de internet-editie kan komen te liggen.
- 2 Inventarisatie werkzaamheden voor bureau.
 - a behandelen aanvragen uit de kerken om voorlichting over het werk van deputaten of over gereformeerd kerkelijk leven in het buitenland en het regelen daarvan;
 - b aansturen van het tot stand komen van presentatie- en stand-materiaal en het beheren daarvan;
 - c kopij vanuit de sectie Communicatie voor de website doorsluizen naar de website-beheerder;
 - d toezien op het actualiseren en archiveren van op de website gepubliceerd materiaal;
 - e verzenden van persberichten en artikelen naar de media waar ze voor bestemd zijn;
 - f beheer van de abonnee-administratie voor Lux Mundi;
 - g aansturen van de verzending van Lux Mundi;
 - h communicatie en afstemming met deputaten public relations.

7.9 Rapport synodeopdracht richtlijnen 'afzonderlijke plaatselijke kerk'

Synode-opdracht

De GS Zuidhorn 2002 gaf aan deputaten BBK in Acta 10.4, besluit 3^e (zonder nadere gronden) de volgende opdracht: "richtlijnen op te stellen voor de contacten met "losse" plaatselijke kerken in het buitenland, die aan een kerk uit het kerkverband zijn toevertrouwd".

Waarom deze opdracht?

Noch door deputaten BBK noch door de kerken was om zo'n richtlijn gevraagd.

Waarschijnlijk heeft het synodebesluit inzake de kerk te Norwich de aanleiding gevormd voor de opdracht. In dat besluit staat vermeld dat de kerk te Assen-Noord met deze kerk een speciale relatie onderhoudt en dit doet in overleg met BBK. Maar de kerk te Norwich is geen lid van de EPCEW in Engeland en Wales, die officieel zusterkerken van de GKV zijn.

De vraag om deze richtlijn is gesteld vanuit de gezichtshoek van de kerk te Assen-Noord.

Eerdere besluitvorming binnen BBK

In het beleidsplan BBK wordt over de zusterkerkrelatie opgemerkt dat binnen deze relatie de betreffende buitenlandse kerk behandeld wordt als de 'eigen' kerk. En voor het beoefenen van de zusterkerkrelatie geldt o.m. de volgende regel: "5. De kerken stellen in principe de kansels voor elkaars predikanten open met inachtneming van de bepalingen voor het eigen kerkverband aanvaard".

Het was tegen de achtergrond van deze regel dat vanuit de vergadering van sectie VII d.d. 27-06-02 aan de AV d.d. 14-09-02 werd gerapporteerd over:

"4.5 Kanselruil en avondmaalsgemeenschap. Vanuit de AV is gevraagd hierover een beleidsnotitie te maken. Sectie VII is van oordeel dat dit niet nodig is. Het voorgaan door predikanten uit zusterkerken is geregeld in de regels voor zusterkerkrelatie. En wat het avondmaal betreft spreekt het vanzelf dat leden uit zusterkerken na overleggen van een attest toegelaten kunnen worden. Bovendien kan een kerkenraad een ad hoc beslissing nemen inzake leden uit niet-zusterkerken, op grond van een met hen gevoerd gesprek. De plaatselijke kerk is hiervoor zelf verantwoordelijk en kan hierover haar eigen regels opstellen".

De AV stemde met deze conclusie in.

Sectie VII heeft de zaak opnieuw overwogen maar is niet tot een andere conclusie gekomen. Op de AV van 08-02-03 werd een vereenvoudigde notitie besproken en aangenomen. Het was vergezeld van een concept voorstel aan de synode van 2005.

Bij de opstelling van het rapport aan de synode is er van afgezien dit conceptvoorstel in de lijst van voorstellen op te nemen. In het rapport is onder 5.1.4 kort geformuleerd waarom geen generaal-synodale richtlijnen voorgesteld worden. Naar onze overtuiging moet dat voldoende zijn.

Mocht de synode prijs stellen op expliciete besluitvorming in dezen dan kan onderstaand concept daarvoor dienen.

Zwolle, 1 november 2004.

Bijlage

Concept-voorstel aan de synode:

Materiaal:

De opdracht van de GS Zuidhorn 2002 aan deputaten BBK, vermeld in Acta 10.4, besluit 3^e (zonder nadere gronden): *“richtlijnen op te stellen voor de contacten met “losse” plaatselijke kerken in het buitenland, die aan een kerk uit het kerkverband zijn toevertrouwd”*.

Besluit:

Aan de opdracht om de onder 10.4 besluit 3^e bedoelde richtlijnen op te stellen, niet te voldoen.

Gronden:

- 1.1 Richtlijnen tot toelating aan het avondmaal van een lid uit een niet-zusterkerk zijn niet nodig, omdat de kerkenraad zelf verantwoordelijk is voor de toelating van iemand die belijdenis van geloof van de gereformeerde religie heeft gedaan (art.60 K.O.).
- 1.2 Een lid van een niet-zusterkerk kan toegelaten worden tot het avondmaal op grond van een gesprek, waarbij het mondelinge getuigenis van vertrouwde kerkleden een rol kan spelen.
- 1.3 De kerkenraad zal, gelet op art. 60 K.O., slechts diegenen zal uitnodigen van wie hij ervan overtuigd is
 - dat ze in de christelijke gemeente waartoe ze behoren, zijn toegelaten tot het avondmaal;
 - dat ze met ons overeenstemmen inzake de 'grondstukken' van de christelijke religie,
 - dat ze onberispelijk van levenswandel zijn;
 - dat ze met het oog op deelname aan het avondmaal bereid zijn zich te onderwerpen aan opzicht en tucht.

- 2.1 Richtlijnen die toegang tot de kansel mogelijk maken voor een predikant uit een niet-zusterkerk zijn strijdig met de regels voor zusterkerkrelatie. Binnen deze relatie wordt de betreffende buitenlandse kerk behandeld als de 'eigen' kerk. Voor het beoefenen van de zusterkerkrelatie geldt o.m. de volgende regel: “De kerken stellen in principe de kansels voor elkaars predikanten open met inachtneming van de bepalingen voor het eigen kerkverband aanvaard” (regel 5).
- 2.2 Inzake de toelating tot de kansel beslist de kerkenraad niet alleen, maar samen met het kerkverband (zie art.5 K.O.). Toch blijft de kerkenraad wel de eindverantwoordelijkheid houden (zie art.10 K.O.)

- 3.1 Op basis van de regels van zusterkerkrelatie moet gestimuleerd worden dat een 'losse kerk' zich bij het gereformeerde kerkverband ter plaatse gaat aansluiten.
- 3.2 Door aanvullende regelgeving op dit punt kunnen de bestaande regels voor zusterkerkrelatie ondergraven worden.
- 3.3 Indien een buitenlandse kerk gegronde redenen heeft zich vooralsnog niet bij een kerkverband in eigen land aan te sluiten, kan van een rechtmatige uitzonderingssituatie sprake zijn die echter niet in nieuwe regelgeving is te ondervangen. Bovendien kan het voorkomen dat predikanten uit de Nederlandse partnerkerk wel toestemming krijgen in de buitenlandse kerk voor te gaan en het als zeer onbillijk wordt ervaren wanneer het omgekeerde in Nederland niet mogelijk is. In zo'n geval zal een gemeente haar eigen verantwoordelijkheid mogen nemen, onder verantwoording aan de classis. Het zal wel duidelijk moeten zijn dat het besluit in de eigen gemeente breed gedragen wordt.
- 3.4 Er is overeenkomst met het voorgaan van predikanten uit een kerk op het zendingsveld, met wie nog niet een officiële zusterkerkrelatie bestaat maar wel een speciale band. Ook in zo'n geval zal bij voorbeeld een zendende kerk, in eigen verantwoordelijkheid een beslissing nemen en hiervoor geen algemene regelgeving kunnen verlangen.

7.9 Notitie zusterkerk (aangaan en omgaan)

7.9.1 INLEIDING

Hoe zijn we er toe gekomen om opnieuw hierover een document op te stellen?

Belangrijke aanleiding is het feit dat in en door de secties hierover het afgelopen jaar verschillende vragen zijn gesteld.

De vragen hadden enerzijds betrekking op waarom, wanneer en hoe gaan we een nieuwe (zusterkerk)relatie aan en anderzijds, hoe geven we een optimale inhoud aan die relatie? De gedachteswisseling is vooral gevoerd in sectie II met af en toe terugkoppeling naar sectie VII, terwijl tijdens dit proces af en toe in de AV een vraag werd gesteld over dit onderwerp. (8.6 Hoe help je elkaar verder in relaties?)

Het resultaat van de discussies is bijgaande notitie.

Belangrijke conclusies die kunnen worden getrokken:

- het woord 'zusterkerkrelatie' is niet voor deze tweeërlei benadering vatbaar. Dit is een kerkrechtelijke aanduiding voor een relatie tussen kerkverbanden die overeenstemming hebben bereikt over het aanvaarden van elkaars leden en het laten voorgaan van elkaars predikanten;
- naar aanleiding van allerlei vragen en de discussie hierover, is opnieuw aandacht gevraagd voor onze verhouding met andere kerken (van Christus) in deze wereld;
- het lezen en eventueel achter de hand hebben van deze notitie naast ons beleidsplan kan als 'opfrisser' dienen;
- na de 'studie' bij het opstellen van deze notitie wordt het niet nodig geacht wijzigingen in, of aanvullingen op het bestaande beleidsplan aan te brengen. Zaken die nodig zijn voor het aangaan van een zusterkerkrelatie en het inhoud geven hieraan, zijn voldoende geregeld. Van de secties wordt voldoende wijsheid en creativiteit verwacht om binnen de aangegeven kaders hun taak te vervullen.

Als belangrijke aanbeveling zou kunnen worden genoemd: het houden van periodieke (driejaarlijkse) internationale/regionale conferenties met op de agenda inhoudelijke onderwerpen waarmee we elkaar als kerken dienen.

Om meer inhoud aan onze relaties te geven zou dit een goed alternatief kunnen zijn voor het bij elkaar op bezoek gaan.

7.9.2 ZUSTERKERK, WAAROM EN HOE

Oecumenische uitgangspunten

- Jezus Christus vergadert Zijn kerk door zijn Woord en Geest;
- uit het gehele menselijke geslacht;
- van het begin van de wereld tot het einde;
- in eenheid van het ware geloof (d) (HC 21).

Dit betekent:

- a het gaat om relaties die Hij geeft, niet om relaties die wij leggen;
- b de relaties kunnen er over heel de wereld zijn;
- c de beoefening van relaties mag uiteindelijk niet afhankelijk zijn van kerkhistorie of cultuur;
- d het aangaan en onderhouden van kerkelijke relaties is aan de norm van Christus' woord gebonden.

Doel

Gemeenschap oefenen met Christus' kerk, wereldwijd.

Dit betekent: de kerken van Christus roepen elkaar op om de waarheid van God, dit is de bijbelse leer, te erkennen, toe te passen en te handhaven, onder de leiding van de Geest en in dagelijkse bekering samenleven tot eer van God.

7.9.3 BEGRIP ZUSTERKERK

Zusterkerk betekent: erkenning van buitenlandse kerken als een kerk van Jezus Christus. Dit betekent eenheid in geloof, hoop en liefde. Dit is een principiële uitspraak.

7.9.4 HET AANGAAN VAN EEN ZUSTERKERKRELATIE

De regel van BBK is dat slechts een relatie wordt aangegaan met een kerkverband en niet met 'afzonderlijke plaatselijke kerken'.

De Gereformeerde Kerken in Nederland zullen eerst een zusterkerkrelatie met een verband van buitenlandse kerken aangaan nadat zij zich, met name door middel van deputaten, ervan vergewist hebben, dat deze kerken de gereformeerde belijdenis van het Woord van God niet slechts officieel hebben aanvaard, maar ook metterdaad tot gelding doen komen in hun kerkelijke praktijk van leer, Eredienst, kerkregering en tucht.

Art. 47 KO zegt: "Op ondergeschikte punten van kerkordelijke en kerkelijke praktijk zullen buitenlandse kerken niet veroordeeld worden."

7.9.5 INHOUD VAN DE ZUSTERKERKRELATIE

Een zusterkerkrelatie met buitenlandse kerkverbanden houdt in: het naar gereformeerd belijden erkennen van elkaar als ware kerken van de Heer Jezus Christus en het dienovereenkomstig oefenen van kerkelijke gemeenschap.

Dus: Binnen zo'n relatie wordt de betreffende buitenlandse kerk behandeld als de 'eigen kerk':

- men accepteert elkaars attesten;
- men laat elkaars predikanten op de preekstoel toe;
- men geeft elkaar (desgevraagd) adviezen; bemoedigt elkaar en leeft met elkaar mee.

7.9.6 UITVOERING (VOLGENS BELEIDSPPLAN)

Elkaar dienen om als gereformeerde kerken samen bij de belijdenis van Gods Woord te blijven en elkaar te helpen, te bemoedigen en op te scherpen in het in Woord en Daad getuigen zijn van de Heer Jezus Christus in deze wereld.

De kerken zullen elkaar zoveel mogelijk bijstaan in de handhaving, verdediging en bevordering van de gereformeerde belijdenis naar de Schriften in leer, kerkregering, tucht en eredienst.

De kerken zullen elkaar informeren over de besluiten van de meeste vergaderingen, indien mogelijk door toezending van de Acta ervan of anders tenminste door toezending van de voor de desbetreffende kerk relevante besluiten (waar mogelijk in vertaling).

De kerken zullen elkaar informeren met betrekking tot het aangaan van zusterkerkrelatie met derden.

De kerken zullen elkaars attestaties aanvaarden; zij zullen ook de leden van de desbetreffende kerken toelaten tot de sacramenten op vertoon van een genoegzaam kerkelijk attest.

De kerken stellen in principe de kansels voor elkaars predikanten open met inachtneming van de bepalingen voor het eigen kerkverband aanvaard.

In geval van wijzigingen van of aanvullingen op de belijdenis, kerkorde of liturgische formulieren, die inhoudelijk van confessionele aard zijn, zal op het voornemen hiertoe bij de zusterkerken bijzondere aandacht worden gevestigd, zodat zo veel mogelijk overleg voor de definitieve besluitvorming kan plaatsvinden.

De kerken zullen elkaars afgevaardigden op hun meeste vergaderingen ontvangen en hen uitnodigen zitting te nemen als adviseurs, zoveel dit mogelijk is."

Nader praktisch ingevuld:

Ad a.

- 1 dit zou het beste kunnen door het houden van periodieke (driejaarlijkse) internationale/regionale conferenties met op de agenda inhoudelijke onderwerpen waarmee we elkaar als kerken dienen;
- 2 onderlinge bemoediging: correspondentie en bij goede gelegenheden elkaar bezoeken (zie ook g.);
- 3 wijzen op en gebruik maken van mogelijkheden die er zijn er in de regio.

Ad b., c., f.

secties hebben dit als vast agendapunt;

Ad d.

zoveel mogelijk aansluiten bij bestaand gebruik van onze zusterkerk;

Ad e.

- 1 standpunten van zusterkerken m.b.t. zaken die op onze synodetafel komen mee laten wegen in oordeels- en besluitvorming;
- 2 sectie VII maakt een selectie van deze zaken;
- 3 elke sectie gaat na hoe zusterkerken uit hun gebied over deze zaken denken; (NB. Hierbij uiteraard rekening houden met de context waarin deze kerken leven en wat hun geschiedenis is.)
- 4 indien we daartoe worden uitgenodigd, bij synodebezoek aan een zusterkerk dit in de instructie opnemen; (in de subbijlage 2 van ons beleidsplan is een en ander gedetailleerd uitgewerkt).

7.9.7 SCHRIFTGETROUWE KERKEN WERELDWIJD

De eenheid van de kerk is in Christus gegeven;

Het is ons echter niet in alle gevallen mogelijk daar ook organisatorisch vorm aan te geven.

Onze inzet:

We zijn niet actief, speurend. Dat is niet nodig – er komt veel op ons af;

We zijn niet passief: we besteden aandacht aan wat op onze weg komt.

Vershil in invulling en omgang

In de huidige situatie is het voor ons niet doenlijk om bij een groeiend aantal kerkelijke relaties op gelijke wijze inhoud te geven aan elke individuele relatie.

Dat hoeft ook niet: die kerken die ons dat vragen, zullen we zoveel mogelijk van dienst zijn.

Soms heeft dit tot gevolg dat wij geen intensieve aandacht kunnen geven aan (potentiële) relaties die vanwege het bovenstaande principe het karakter van een zusterkerkrelatie kunnen krijgen.

In andere gevallen kan het betekenen dat met bestaande zusterkerken, die onze 'hulp' minder nodig hebben, de relatie vooral formeel wordt onderhouden, terwijl we meer aandacht besteden aan 'jonge' kerken die onze aandacht vragen.

Omdat we door allerlei contacten mogen ervaren dat er veel meer kerken zijn, wereldwijd, die we kunnen erkennen als een kerk(verband) van Jezus Christus vanwege de eenheid in geloof, hoop en liefde, moet dit feitelijk er toe leiden dat we die kerken erkennen als een zusterkerk.

Dit is van belang in verband met het doel geformuleerd onder 1.

- 1 We zullen daarom alle kerken waarmee we in aanraking komen en die aangeven dat zij met ons een zijn in belijden en dit met ons willen delen, erkennen als zusterkerk, als zij voldoen aan de regels die wij hiervoor hebben.

- 2 Onze bestaande zusterkerken verwachten van ons dat onze zusterkerken in het buitenland ten opzichte van ons dezelfde rechten hebben als plaatselijke gemeenten binnen het verband van de Gereformeerde Kerken (vrijgem.) ten opzichte van elkaar hebben.
- 3 Indien een relatie wordt aangegaan met 'zusterkerken van zusterkerken', kan die bestaande relatie tot aanbeveling strekken.
- 4 Volgens bestaande criteria moeten de secties beoordelen of ze een voorstel doen voor een zusterkerkrelatie.
- 5 Er zijn veel meer kerken van Christus dan de kerken met wie wij een kerkrechtelijk vastgelegde zusterkerkrelatie hebben. Ons netwerk hoeft niet te streven naar perfectie. Ook is een zusterkerkrelatie niet per se nodig om hulp te kunnen geven.

NB. Het hangt sterk af van de bevindingen en de capaciteit van de secties in welke mate inhoud kan/zal worden gegeven aan de relatie.

7.9.8 INCIDENTELE STEUN TER VERSTERKING VAN HET KERKVERBAND VAN EEN (POTENTIËLE)ZUSTERKERK

BBK acht het tot een van haar taken om (potentiële) zusterkerken te ondersteunen in hun activiteiten die dienen om de onderlinge relatie en samenwerking te versterken. BBK zal hiervoor jaarlijks € 10.000.- op de begroting opvoeren.

Voor de besteding van deze budgetpost gelden de volgende richtlijnen:

Het moet bestemd zijn voor versterking van de relaties en niet voor een hulpproject.

Het moet gaan om een gift aan een relatie die armlastig is, maar tegelijk zelf ook actief en zijn verantwoordelijkheid verstaat.

Het verdient aanbeveling hulp te geven bij een bijzondere gelegenheid, zoals een jubileum, of bij de start van een nieuwe organisatie.

Het moet de wederkerigheid bevorderen, zowel nationaal als internationaal.

De incidentele steun moet niet zijn voor projecten die verwachtingen wekken of precedenten scheppen.

De besteding en bestemming zullen steeds gebeuren in overleg met ZHT.

Een aantal van deze randvoorwaarden moet gelijktijdig vervuld worden.

Met betrekking tot de voeding van het fonds als tot de besteding van de gelden moet maximale transparantie bestaan.

7.9.9 ZUSTERKERKRELATIE MET KERKEN IN EEN ZENDINGSSITUATIE

Opdracht GS Zuidhorn:

In overleg met de Indonesie Raad e.a. werken aan een zusterkerkrelatie met GGRI Papua en GGRI Kalbar.

Uitvoering:

Via de Indonesie Raad is door sectie I overleg gepleegd met de zendende instanties.

Het lijkt nu zo dat de relatie tussen Drachten en Kalbar gaat veranderen. We wachten op hun rapportage.

Wat betreft onze relatie met GGRI-Papua menen wij dat de nauwe contacten tussen GGRI-Papua en de zendende kerken Middelburg en Enschede-N op het materiele en personele vlak het nog niet toestaan om van BBK uit contacten te zoeken met deze zelfstandige kerken.

I.v.m. de financiële en personele afhankelijkheidsrelatie is er zeker een verschil in het omgaan met zo'n pas geïnstitueerde kerk in vergelijking met een jarenlang bestaande kerk.

Voorgesteld wordt om wel uit te spreken dat er sprake is van een zusterkerk, maar dat gezien de situatie de uitwerking anders is. Als voorbeeld kan dienen dat ook in Brazilië is wel een zusterkerkrelatie aangegaan ondanks de hulpverlening.

Voorstel:

BBK voert als beleid, en vermeldt dat voorlopig in de nota 'Zusterkerken: aangaan en omgaan':

Een verband van geïnstitueerde kerken, voortgekomen uit zending van de GKv of uit zendingswerk van een zusterkerk, waarbij nog steeds de status aanwezig is: zendende kerk - zendingsveld, wordt beschouwd als een zusterkerk, maar de hulprelatie wordt onderhouden door de zendende kerken, zolang die zendende kerken er nog een hulprelatie mee hebben.

Grond met betrekking tot de GGRI-P:

De GS Zuidhorn gaf deputaten opdracht heen te werken naar een zusterkerkrelatie.

Na de overdracht van de hulptaken naar ZHT is het gevaar van conflict tussen steun door BBK en steun door een zendende kerk verdwenen is. BBK verleent geen steun maar richt zich uitsluitend op de relatiebeoefening.

3 Recente meningsvorming heeft geleid tot de zienswijze dat kerken, voortgekomen uit eigen zendingswerk, zusterkerk worden op het moment dat ze kerkelijke zelfstandigheid bereikt.

7.10 Lijst van gebruikte afkortingen

AEPC	Africa Evangelical Presbyterian Church , Kenya
AV	Algemene Vergadering (BBK)
BTC	Bat Tsion Commissie (Ommen)
CanRC	Canadian Reformed Churches
CCAP	Church of Central Africa Presbyterian, Harare Synod, Zimbabwe
CGK	Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
CBK	Deputaten Correspondentie Buitenlandse Kerken (CGK)
CNI	Church of North India
CRC	Christian Reformed Church (Noord-Amerika)
CRCM	Christian Reformed Church in Myanmar
CRCP	Christian Reformed Church of the Philippines
CRIE	Deputaten voor Buitenlandse Betrekkingen van de IPB
DRC	Dutch Reformed Church of Sri Lanka
DVN	De Verre Naasten
DZD	Drentse Zendings Deputaten
EPC	Evangelical Presbyterian Church in Ireland
Ely	Ely Presbyterian Church (Cardiff, Engeland)
EPCEW	Evangelical Presbyterian Church in England and Wales
ERCB	Eglise Réformée Confessante au Benin
ERCC	Eglise Réformée Confessante au Congo
ERCS	Evangelical Reformed Churches of Singapore
ERCUR	Evangelical Reformed Churches Union of Russia
EREI	Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes (Frankrijk)
ERKWB	Evangelisch-Reformierte Kirche Westminster Bekenntnisses (Oostenrijk)
ERQ	Eglise Reformée de Québec
EPCM	Evangelical Presbyterian Churches of Myanmar
FCCI	Free Church of Central India
FCS	Free Church of Scotland
FCS-c	Free Church of Scotland / continuïng
FITref	Portugeestalige theologische internetopleiding
FRCA	Free Reformed Churches of Australia
FRCP	Free Reformed Churches of the Philippines
GA	General Assembly (Algemene Vergadering)
GGRC	Gereja Gereja Reformasi Calvinis Indonesië
GGRI-NTT	Gereja Gereja Reformasi di Indonesia di Nusa Tenggara Timur
GGRI-Kalbar	Gereja Gereja Reformasi di Indonesia Kalimantan Barat
GGRI-Papua	Gereja Gereja Reformasi di Indonesia Papua
GKSA	Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika
GOR	Gereformeerde Oecumenische Raad (voorheen GOS) = REC
GPP	Gereformeerde en Presbyteriaanse Contacten Pakistan
GZB	Gereformeerde Zendingsbond (in de Ned. Herv. Kerk)
HEF	Himalayan Evangelical Fellowship
HRC	Hongaars Gereformeerde Kerken
ICPdP	Igreja Crista Presbiteriana de Portugal
ICRC	International Conference of Reformed Churches
ICR	Iglesia Christiana Reformada (Madrid)
IER	Igrejas Evangelicas Reformadas do Brasil
IPB	Igrejas Presbiteriana do Brasil
IPIM	Iglesia Presbiteriana Independiente de Mexico
IRB	Igrejas Reformadas do Brasil

IRE	Iglesias Reformadas de Espagna, Spain
IRTT	Intercultural Reformed Theological Training
IRP	Igreja Reformada de Portugal
IRV	Iglesia Reformada en Venezuela
KTS	Korea Theological Seminary
LRC	Lanka Reformed Church, Sri Lanka
MC	Missions Committee International Conference of Reformed Churches
MTV	Missions To the World (PCA-organisatie)
NAPARC	North American Presbyterian and Reformed Council
NGK	Nederlands Gereformeerde Kerken
NGKSA	Nederduits Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika
NKST	Nongu u Kristu u Ken Sudan nen Tiv, Nigeria
NRC	Norwich Reformed Church, Engeland
OPC	Orthodox Presbyterian Church, USA
OZD	Overijsselse Zendings Deputaten
PAE	Presbyterian Association in England
PCA	Presbyterian Church in America (Noord-Amerika)
PCEA	Presbyterian Church of Eastern Australia
PCK	Presbyterian Church of Korea (Kosin)
PCU	Presbyterian Church of Uganda
PFCC	Presbyterian Free Church Council, Kalimpong (Noord-Bengalen)
PTS	Presbyterian Theological Seminary (Dehra Dun, Noordwest-India)
RCEA	Reformed Church of Eastern Africa, Kenya
RCJ	Reformed Church of Japan
RCNZ	Reformed Churches of New Zealand
RCUS	Reformed Church in the United States
REC	Reformed Ecumenical Council (voorheen RES) = GOR
RPCCEE	Reformed Presbyterian Church of Central and Eastern Europe
RPC	Reformed Presbyterian Church in Noord Myanmar
RPCI	Reformed Presbyterian Church of Ireland
RPCI	Reformed Presbyterian Church of Northern India (voorheen RPCNI)
RPCNEI	Reformed Presbyterian Church of North East India
RFCP	Reformed Free Church of the Philippines
RPCT	Reformed Presbyterian Church of Taiwan (voormalige naam; nu TRPC)
SBS	Stichting Steun Broederschap Spanje
SIRC	South Indian Reformed Churches
SSRO	Stichting. Steun Reformatie Oostenrijk
STT-Setia	Sekolah Tinggi Teologi Setia (Jakarta)
TRPC	Taiwan Reformed Presbyterian Church (voorheen RPCT)
TMM	groep NL-jongeren voor evangelisatiehulp in Portugal
UC	Ukrainecommissie Hattem-Noord
URCM	United Reformed Churches in Myanmar
URCNA	United Reformed Churches in North America
VGKSA	Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Africa
WARC	World Alliance of Reformed Churches
WCC	World Council of Churches (Wereldraad van Kerken)
WRF	World Reformed Fellowship
ZHT	Deputaatschap Zending Hulpverlening en Training
ZAC	Zendingsadviescommissie Middelburg

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage XI - II

**Aanvullende rapport Deputaten Betrekkingen
Buitenlandse Kerken**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

INLEIDING

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

In het voorwoord van ons rapport aan uw vergadering is reeds vermeld dat wellicht een kort aanvullend rapport nodig zou zijn. We bieden u hierbij deze rapportage aan.

Het bespreekt zaken die in het rapport zelf al in het vooruitzicht waren gesteld:

- Rapportage over de Free Church of Scotland (FCS) en de FCS (continuïng) was in het rapport (7.3.12) nog achterwege gebleven. Deputaten stellen u nu voor een relatie te (blijven) onderhouden met zowel de FCS als met de FCS (continuïng).
- In het rapportdeel over de Nongu u Kristu ken Sudan nen Tiv (NKST, Nigeria) en over de Gereformeerde Kerken in Suid Afrika (GKSA) was ook sprake van aanvullende rapportage (7.4.8, 7.4.12). In dit kader doen deputaten BBK nu een voorstel tot zusterkerkrelatie met deze beide kerken.
- Schrijvend over de Igreja Presbiteriana do Brasil (IPB) (7.5.3) en de Evangelisch-Reformierte Kirche (W-B) in Oostenrijk (7.6.6) lieten deputaten de mogelijkheid van een aanvullend rapport open. Hier is echter van afgezien.
- De resultaten van de werkbezoeken van de Bat Tsion Commissie te Ommen in 2003 en 2004 aan Israël (zie 7.6.5) konden inmiddels worden besproken en voorstellen werden geformuleerd.
- Inzake de Reformed Church in the United States (RCUS) verzoeken deputaten u, voorzien van de motivatie, opdracht 4 van de GS 2002, (zie 7.3.5) te laten vervallen.

Het was voor ons niet mogelijk u deze aanvullende rapportage eerder te doen toekomen. Wij verzoeken u bij de behandeling van het rapport BBK ook deze aanvullingen te bespreken. Bij onze voor-presentatie van de BBK-zaken zullen we zelf ook aan de toevoegingen aandacht schenken.

De aanvullende rapportage is kort gehouden, evenals destijds de voorstellen tot zusterkerkrelatie in hoofdstuk 6 van het hoofdrapport. Nadere argumentatie vindt in de 5 bijlagen.

Met hoogachting en broedergroet,

J.A. Boersema

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING 2

INHOUDSOPGAVE 3

- 1 Voorstel 1: Free Church of Scotland (FCS) en de FCS (continuïng) 5
 - 1.1 Materiaal
 - 1.2 Besluit
 - 1.3 Grond

- 2 Voorstel 2: Reformed Church in the United States (RCUS) 6
 - 2.1 Materiaal
 - 2.2 Besluit
 - 2.3 Grond

- 3 Voorstel 3: Gereformeerde Kerken in Suid Afrika (GKSA) 7
 - 3.1 Materiaal
 - 3.2 Besluit
 - 3.3 Grond

- 4 Voorstel 4: Nongu u Kristu ken Sudan nen Tiv (NKST) 9
 - 4.1 Materiaal
 - 4.2 Besluit
 - 4.3 Grond

- 5 Voorstel 5: Contact met christelijke gemeenten in Israel 10
 - 5.1 Materiaal
 - 5.2 Besluit
 - 5.3 Grond

- 6 Bijlagen 11
 - 6.1 Bijlage 1: Free Church of Scotland en de Free Church of Scotland (continuïng)
 - 6.1.1 Materiaal
 - 6.1.2 Overwegingen
 - 6.1.3 Conclusie
 - 6.1.4 Conceptbesluit
 - 6.1.5 Grond
 - 6.1.6 Sub-bijlagen bij bijlage 1: conceptbrieven

 - 6.2 Bijlage 2: Reformed Church in the United States (RCUS) 16
 - 6.2.1 Voorstel
 - 6.2.2 Gronden

 - 6.3 Bijlage 3: Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) 18
 - 6.3.1 Inleiding
 - 6.3.2 Voorgeschiedenis
 - 6.3.3 Vrouw en diakenambt
 - 6.3.4 Schriftkritiek?
 - 6.3.5 Relaties met andere Zuid-Afrikaanse kerken

- 6.3.6 Overige kerkelijke relaties
- 6.3.7 Liturgie
- 6.3.8 Slotbeschouwing
- 6.3.9 Conceptbesluit
- 6.3.10 Sub-bijlage 1 bij bijlage 3
- 6.3.11 Sub-bijlage 2 bij bijlage 3

- 6.4 Bijlage 4: Aangaan zusterkerkrelatie met de Nongu u Kristu u ken Sudan hen Tiv (The Church of Christ in the Sudan among the Tiv) in Nigeria 39
 - 6.4.1 Voorstellen
 - 6.4.2 Gronden
 - 6.4.3 Opdracht GS Zuidhorn 2002
 - 6.4.4 Uitvoering

- 6.5 Bijlage 5: Contacten met Israël 42
 - 6.5.1 Voorstel met betrekking tot contact met christelijke gemeenten in Israël
 - 6.5.2 Materiaal
 - 6.5.3 Besluit
 - 6.5.4 Gronden

1 VOORSTEL 1: FREE CHURCH OF SCOTLAND (FCS) EN DE FCS (CONTINUING)

1.1 Materiaal

Aanvullend rapport BBK

1.2 Besluit

De Gereformeerde Kerken in Nederland, in 2005 in generale synode bijeen te Amersfoort, besluiten de zusterkerkrelatie niet alleen met de Free Church of Scotland maar ook met de Free Church of Scotland (continuing) voort te zetten, en dat - gemotiveerd en vergezeld van de oproep herstel van de eenheid te blijven zoeken - aan beide kerken mee te delen.

1.3 Grond

Zowel de Free Church of Scotland als de Free Church of Scotland (continuing) zijn, hoewel het te betreuren is dat het tot twee afzonderlijk kerken gekomen is, voorzover wij nu kunnen zien de gereformeerde leer en kerkregering trouw gebleven.

Immers:

- a Er zijn in de jaren 1989-2000 bij de behandeling van aanklachten tegen prof. MacLeod door de Free Church of Scotland fouten gemaakt. Men heeft ook geen grond gezien om maatregelen tegen hem te nemen. Geen van beide zaken geven het recht te betwijfelen dat de Free Church of Scotland toeziet op leer en leven van haar ambtsdragers.
- b We kunnen, ondanks begrip voor de moeite van de vertrokken broeders en respect voor hun inzet de kerk voort te zetten, geen uitspraak doen over de claim van de Free Church (continuing) dat ze de wettige voortzetting vormt van de Free Church of Scotland.
- c Ook in Schotland leeft de hoop, 'that the division in the Church can be healed on the basis of reconciliation founded on Scriptural principles' (FCS-c General Assembly 2004).

2 VOORSTEL 2: REFORMED CHURCH IN THE UNITED STATES (RCUS)

2.1 Materiaal

Aanvullend rapport BBK

2.2 Besluit

in het besluit over de RCUS de bijzondere opdracht 'in gesprek te blijven over relevante thema's, de nodige informatie te geven over vraagpunten en desgevraagd te participeren in de discussie over de position papers' te laten vervallen.

2.3 Gronden

- a Deze zaken zijn al inbegrepen bij de algemene opdracht aan deputaten BBK bij het onderhouden van contacten met zusterkerken;
- b we kunnen ons over het algemeen goed vinden in de inbreng van de Canadian Reformed Churches in hun gesprekken met de RCUS.

3 VOORSTEL 3: GEREFORMEERDE KERKEN IN SUID AFRIKA (GKSA)

3.1 Materiaal

Aanvullend rapport BBK

3.2 Besluit

- 1 een zusterkerkrelatie aan te bieden aan Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA);
- 2 deputaten op te dragen
 - a dit aanbod aan de GKSA over te brengen;
 - b Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (VGKSA) van dit aanbod op de hoogte te stellen;
 - c als de GKSA dit aanbod aanvaardt, samen met de GKSA vorm te geven aan die zusterkerkrelatie;
 - d het gesprek met de GKSA over vragen rondom de hermeneutiek c.a. voort te zetten;
 - e in de relatie met de GKSA aandacht te hebben voor de contacten van de GKSA met de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK);
 - f te participeren, indien dat door deze kerken wordt gewenst, in het kerkelijke gesprek tussen de VGKSA en de GKSA;
- 3 eraan mee te werken dat de GKSA toegelaten worden tot de International Conference of Reformed Churches.

3.3 Gronden

3.3.1 AD 1, 2A, 2C

De GKSA zijn te erkennen als een ware kerken van Jezus Christus (vgl ook al GS Arnhem 1981, art.138, en GS Leeuwarden 1990, art.122). Zij hebben de drie formulieren van eenheid (de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels) als grondslag, en hebben een gereformeerde kerkorde. Zij zetten zich in om op die grondslag te bouwen, en hun kerkelijke orde te handhaven.

3.3.2 AD 2B

Dit is in overeenstemming met één van de regels voor het beoefenen van zusterkerkrelaties: “De kerken zullen elkaar informeren met betrekking tot het aangaan van zusterkerkrelaties met derden” (Acta GS Ommen 1993, art. 68).

3.3.3 AD 2D

Het debat rondom de hermeneutiek c.a. houdt de GKSA erg bezig. Af en toe zijn er in dat debat uitlatingen die vragen oproepen. In dat debat gaat het om reële punten; een gesprek daarover is ook voor de GKV van belang.

3.3.4 AD 2E

De NGK zijn een kerkgemeenschap waarmee de GKV geen kerkelijke eenheid heeft. Wanneer er een zusterkerkrelatie wordt aangegaan door de GKSA en de GKV, is het van belang dat de

GKSA op de hoogte is van wat de GKV en de NGK scheidt. Het mag niet worden uitgesloten dat de GKSA kan helpen bij het bevorderen van de relatie tussen de GKV en de NGK.

3.3.5 AD 2F

De VGKSA zijn al sinds lang zusterkerken van de GKV. Een relatie tussen de GKSA en de GKV mag niet betekenen dat de VGKSA in die relatie vergeten worden. De GKV zijn bereid om, indien gewenst, te participeren in het gesprek tussen de GKSA en de VGKSA.

3.3.6 AD 3

De GS Zuidhorn 2002 gaf deze opdracht al aan de toenmalige deputaten; omdat aan deze opdracht nog niet kon worden voldaan (de ICRC vergadert pas weer in 2005) wordt deze opdracht nu opnieuw meegegeven.

4 VOORSTEL 4: NONGU U KRISTU KEN SUDAN NEN TIV (NKST)

4.1 Materiaal

Aanvullend rapport BBK

4.2 Besluit

- a met de NKST een zusterkerkrelatie aan te gaan;
- b de NKST te blijven aanspreken op haar lidmaatschap van de REC en te stimuleren lid te worden van de ICRC.

4.3 Gronden

- a de NKST vertoont de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoet aan de criteria voor een zusterkerkrelatie; dat is bevestigd in meerdere contacten met deze kerk door de jaren heen.
- b als orthodox gereformeerde kerk staat de NKST alleen, daarom is de behoefte van de NKST om een betrouwbare zusterkerk te hebben groot.
- c in het kader van de ICRC kan de NKST steun ontvangen in het handhaven van haar gereformeerde karakter.

5 VOORSTEL 5: CONTACT MET CHRISTELIJKE GEMEENTEN IN ISRAEL

5.1 Materiaal

Aanvullend rapport BBK

5.2 Besluit

- a Niet langer te streven naar een zusterkerkrelatie met de Bat Tsion 'gemeente';
- b deputaten op te dragen contact te blijven onderhouden met Bat Tsion Commissie van de kerk van Ommen-West ten einde
 - op de hoogte te blijven van de door haar beoefende contacten met Israël en deze te stimuleren, met het oog op de uitbreiding en verdieping van de evangelieverkondiging aldaar
 - de Bat Tsion Commissie met advies terzijde te staan

5.3 Gronden

- a Van beide kanten is geconstateerd dat het streven naar een zusterkerkrelatie met de Bat Tsion 'gemeente' te hoog gegrepen is.
- b De manier waarop de Bat Tsion Commissie het contact met gemeenten en voorgangers in Israël wil onderhouden biedt goede perspectieven voor de uitbreiding en verdieping van de evangelieverkondiging in Israël.
- c De uitoefening van de contacten met Israël via de kerk van Ommen-West functioneert naar volle tevredenheid.

6 BIJLAGEN

6.1 Bijlage 1: Free Church of Scotland en de Free Church of Scotland (continuïng)

6.1.1 MATERIAAL

- 1 De Declaration of reconstitution of the historic Free Church of Scotland voorgelezen en ondertekend op 20 januari 2000 in de Magdalin Chapel in Edinburgh, met als bijlage de folder Division in the Free Church of Scotland waarin een korte beschrijving van de walkout op 20e januari 2000.
- 2 De Statement to other churches van het Ecumenical Relations Committee of the Free Church of Scotland dd 28 jan 2000. Met als achtergrond het persoonlijke verslag over wat er gebeurd is in de Commission of Assembly in december 1999 van rev. Iver M. Martin (Aberdeen) en het persbericht van de Commission of Assembly zelf.
- 3 De statement FCC v Free Church of Scotland van de Ecumenical Relations Committee FCS van maart 2003.
- 4 Een nota van Gordon J. Keddie (broer van de FCS-c predikant John Keddie die als afgevaardigde op de gs van Zuidhorn was) die de Free Church General Assembly van 2000 bezocht als waarnemer van de Reformed Presbyterian Church of North America en voorzitter van het Interchurch Committee van deze kerk (vindplaats: onderdeel van het rapport van Brian Norton, EPCEW-presbytery-minutes 24 juni 2000, Appendix "C", pp. 7-10). Norton trekt de conclusie dat het niet wijs is partij te kiezen, 'we must remember that there are good people on both sides - and probably some less good on both sides.'
- 5 De rapporten van ds. M.J. Kater van zijn bezoek namens CGK aan de GA 2000 met daarin een overzicht van wat er gebeurd is (III. De scheuring) en van ds. R.D. Anderson en E. Gosker namens Gkv met daarin behalve een overzicht van de geschiedenis op blz.4-6, een citaat uit de Form of Process IV over de 'zuiveringseed'.
- 6 De reactie van 8 december 1999 van de Free Church Defence Association, aan de Commission of Assembly (zie Minutes GA 2000, 275).
- 7 De documentatie van de FCS (rev. W.M. MacKay) onder de titel Action taken by the FCS in dealing with the letters of concern from the RPC of Ireland and the Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland met de bedoeling weer te geven wat de FCS hebben gedaan met een brief van de RPCI (dd 17 juni 1997; daarin opgenomen) waarin wordt opgeroepen bepaalde uitspraken van prof. Donald McLeod uit 1995 en 1996 te onderzoeken over (a) het christelijk geloof als de enige weg tot verlossing, (b) de Schrift als de enige grondslag van ons geloof, (c) de kwalificatie van een werk als goed (d) over hoe Christus de kruisiging inging; en een brief van de CGK (dd 13 jan 1998) die bij deze oproep aansluit.
- 8 De beslissing van de synode 2001 van de RPCI nam in 2001 het contact met FCS op te schorten. De daaropvolgende generale synode van de christelijke gereformeerde kerken bood de FCS-c een volledige zusterkerkrelatie aan.
- 9 Het boek van Donald MacLeod, The Person of Christ, Downers Grove, Illinois: Inter Varsity [1998] (serie: Contours of Christian Theology), volgens de schrijver in zijn preface 'a 1980s, rather than a 1990s book', waarin hij de sinds de jaren 60 conservatieve stelling betreft van een christologie 'van boven' (zie daarover B. Kamphuis, Boven en beneden, hoofdstuk 1). Anderson en Gosker namen citaten uit dit werk op in hun rapport 2000, nl. de pp. 161-163 (over het 'echte lichaam' van Christus), pp. 175-178 (de vleeswording als het loon op de zonde, als 'dood'), pp. 216-220 (over de vernedering waar Christus voor koos). Voorzover we konden nagaan speelde dit boek of de daarin voorgestane opvattingen

echter geen rol in het ontstaan van de scheuring of bij de beoordeling van de scheuring door anderen.

6.1.2 OVERWEGINGEN

- 1 De FCS heeft in de behandeling van klachten tegen prof. Donald MacLeod in 1989-1990 en 1994-1995 zich oprecht willen houden aan haar eigen kerkrechtelijke regels. Wel heeft ze daarbij kansen laten liggen om de naam van de beklaagde te zuiveren (1996 en 1999). De zusters en broeders met aanklachten en hun voorgangers en gemeenten hadden volgens de kerkorde met redenen omkleed (inclusief eventueel nieuw bewijs) bezwaar kunnen maken tegen de uitspraken van de General Assembly, maar hebben dat niet gedaan. Daarmee gaven ze op z'n minst de indruk dat de aanklachten geen substantie hadden. Hun gang naar de wereldlijke rechter in 1996 heeft de zaak evenmin goed gedaan. De in 1997 door verontruste predikanten opgerichte Free Church Defence Association heeft vervolgens de indruk gewekt dat de Free Church vooral verdedigd moest worden tegen prof. Donald MacLeod. De publieke opstelling van prof. MacLeod was daarbij soms weinig gelukkig. Het is diep te betreuren dat door deze factoren een sfeer van verdachtmaking en vijandschap is ontstaan.
- 2 De bezwaren die in 1998 door de Synod van de RPC van Ierland (gesteund door de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland) zijn ingebracht tegen opmerkingen van prof. MacLeod in de media over zijn opvattingen kunnen geen nadere rechtvaardiging vormen voor de eigen kerkvorming van de FCS-c. De citaten uit het boek *The Person of Christ* opgenomen in het rapport Anderson-Gosker (2000) hebben daarbij geen rol gespeeld; ze zijn daarom niet ter zake. De afhandeling van de door de RPC wel genoemde bezwaren door het Ecumenical Relations Committee met hulp van prof. Graham zijn op 21 mei 1998 door de General Assembly goedgekeurd.
- 3 De maatregelen van de General Assembly tegen de Free Church Defence Association en de redacteurs van het blad *Free Church Foundations* in 1999-2000 moeten als één geheel worden gezien. De beschuldiging van 'contumacy' (moedwillige ongehoorzaamheid) voor de 'office-bearers' van de FDCA was al door de General Assembly van 1999 uitgesproken en is vervolgens door de Commission of Assembly uitgevoerd en door de General Assembly van 2000 aanvaard (zie Minutes, 24 mei 2000, besluit pp. 80-81, zie ook het rapport van prof. John L. MacKay op pp. 72-75). Het was een uiterste poging om na tien jaar verdeeldheid de eenheid van de kerk en de effectiviteit van de kerkelijke vergaderingen terug te winnen. Na de uitspraak van 1999 dat er niet meer teruggekomen kon worden op gedane zaken, was een beslissing onvermijdelijk. Was het een rigoureuze optreden? Het was zeker een resoluut optreden, maar de pastorale inzet ontbrak niet (zie de uitgebreide reactie op de weigering van de FCDA in de Minutes van de commissie, Minutes GA 2000, pp. 282-283). Het punt was ook niet de formaliteit van het lidmaatschap van de FCDA, maar: staat je naam terecht onder het document van 8 december 1999 (zie p. 274f). De schorsing op 20 januari betekende inderdaad dat de geschorsten onmiddellijk hun ambtelijk werk moesten staken, maar er was behoud van het recht op levensonderhoud en de mogelijkheid van beroep op de General Assembly. Met hun 'walkout' op 20 januari 2000 en de constituerende vergadering van de Free Church (continuïng) in de Magdalen Chapel, hebben de broeders zichzelf metterdaad afgezet en onttrokken aan de jurisdictie van de Free Church.

6.1.3 CONCLUSIE

- 1 Wat er gebeurd is in de Free Church of Scotland in de jaren 1989-2000 rond aanklachten tegen prof. MacLeod, en dat uiteindelijk op 20 januari 2000 naast de Free Church of Scotland de Free Church of Scotland (continuïng) is geconstitueerd, is zeer te betreuren en een smet op de naam van Christus.

- 2 Er is in de behandeling van deze aanklachten door de Free Church sprake geweest van zwakheden en fouten. Ook heeft men uiteindelijk geen grond gezien om maatregelen te nemen tegen prof. MacLeod. Beide zaken geven evenwel geen recht om eraan te twijfelen dat de Free Church of Scotland bereid is toe te zien op leer en leven van haar ambtsdragers. We zien daarom ook geen reden aan te nemen dat de Free Church of Scotland haar gereformeerde grondslagen ontrouw geworden is.
- 3 Er mag begrip zijn voor de moeite van de vertrokken broeders, en respect voor hun inzet om de kerk voort te zetten op het oude stramien, dat betekent niet dat we een uitspraak kunnen doen over de claim van de Free Church (continuing) dat ze de wettige voortzetting is van de Free Church of Scotland.
- 4 We zien geen reden om de Free Church (continuing) de zusterkerkrelatie te onthouden. Er is wel alle reden met de Free Church (continuing) te blijven hopen 'that the division in the Church can be healed on the basis of reconciliation founded on Scriptural principles' (FCS-c General Assembly 2004).

6.1.4 CONCEPTBESLUIT

De Gereformeerde Kerken in Nederland, in 2005 in generale synode bijeen te Amersfoort, besluiten de zusterkerkrelatie niet alleen met de Free Church of Scotland maar ook met de Free Church of Scotland (continuing) voort te zetten, en dat - gemotiveerd en vergezeld van de oproep herstel van de eenheid te blijven zoeken - aan beide kerken mee te delen.

6.1.5 GROND

Zowel de Free Church of Scotland als de Free Church of Scotland (continuing) zijn, hoewel het te betreuren is dat het tot twee afzonderlijk kerken gekomen is, voorzover wij nu kunnen zien de gereformeerde leer en kerkregering trouw gebleven.

Immers:

- a Er zijn in de jaren 1989-2000 bij de behandeling van aanklachten tegen prof. MacLeod door de Free Church of Scotland fouten gemaakt. Men heeft ook geen grond gezien om maatregelen tegen hem te nemen. Geen van beide zaken geven het recht te betwijfelen dat de Free Church of Scotland toeziet op leer en leven van haar ambtsdragers.
- b We kunnen, ondanks begrip voor de moeite van de vertrokken broeders en respect voor hun inzet de kerk voort te zetten, geen uitspraak doen over de claim van de Free Church (continuing) dat ze de wettige voortzetting vormt van de Free Church of Scotland.
- c Ook in Schotland leeft de hoop, 'that the division in the Church can be healed on the basis of reconciliation founded on Scriptural principles' (FCS-c General Assembly 2004).

6.1.6 SUB-BIJLAGEN BIJ BIJLAGE 1: CONCEPTBRIEVEN

1 Conceptbrief aan de Free Church of Scotland

Hooggeachte broeders,

In januari 2000 is de kerk van Jezus Christus in Schotland in tweeën gescheurd: naast u ontstond de Free Church of Scotland (continuing). Omdat we u tot onze zusterkerken rekenen, is dit voor de Gereformeerde Kerken in Nederland een droeve aanleiding geweest voor bezinning. We hebben geprobeerd ons zo goed mogelijk op de hoogte te stellen van wat er gebeurd is, en danken u voor alle hulp die we daarbij van u hebben gekregen. Nu we op .. bijeen zijn in generale synode in Amersfoort, zijn we tot een conclusie gekomen. Met deze brief willen we u laten weten wat we hebben besloten over de zusterkerkrelatie met u en met de Free Church of Scotland (continuing).

We hebben overwogen:

- 1 Wat er onder u gebeurd is in de jaren 1989-2000, met als gevolg dat uiteindelijk op 20 januari 2000 naast u de Free Church of Scotland (continuing) is geconstitueerd, betreuren we diep, omdat het een smet vormt op de naam van Christus.
- 2 U hebt toegegeven, dat er bij de behandeling van de aanklachten tegen een van de hoogleraren aan uw College sprake geweest is van zwakheden en fouten. Ook hebt u uiteindelijk geen grond gezien om maatregelen te nemen tegen deze hoogleraar. Wat we hebben gezien van uw optreden in deze zaak, brengt ons tot de overtuiging dat u zich in trouw aan uw gereformeerde grondslagen geroepen weet toe te zien op leer en leven van de mensen in uw dienst.
- 3 De ambtsdragers die op 20 januari 2000 wegliepen, zagen bewust af van het recht op levensonderhoud en de mogelijkheid van beroep op de General Assembly. Maar de principiële noodzaak daartoe is ons niet duidelijk geworden.

Op grond hiervan hebben we besloten, dat we onze zusterkerkrelatie met u in hartelijke verbondenheid willen voortzetten in dienst van de Here Jezus Christus.

Wat betreft de Free Church of Scotland (continuing), hebben we besloten ook met haar de zusterkerkrelatie voort te zetten. We doen daarmee geen uitspraak over de claim van de Free Church (continuing) dat ze de wettige voortzetting vormt van de Free Church of Scotland. Wel zien we dat deze kerkformatie oprecht probeert kerk te zijn op het oude stramien van de gereformeerde leer en kerkorde. In haar midden leeft ook de hoop, 'that the division in the Church can be healed on the basis of reconciliation founded on Scriptural principles' (FCS-c General Assembly 2004).

De Here Jezus heeft bij zijn Vader in de hemel, en ook bij ons, sterk aangedrongen op de eenheid van zijn leerlingen (John 17). Dat maakt het een dure opdracht dat wie in het gevolg van Jezus Christus bij elkaar gebracht zijn, ook de eenheid met elkaar zoeken. Daarom vertrouwen we erop, dat herstel van de breuk 'on the basis of reconciliation founded on Scriptural principles' ook van uw agenda niet verdwijnt.

Met hartelijke broedergroet,

2 Conceptbrief aan de Free Church of Scotland (continuïng)

Hooggeachte broeders,

In januari 2000 is de kerk van Jezus Christus in Schotland in tweeën gescheurd: naast de Free Church of Scotland stichtte u de Free Church of Scotland (continuïng). Omdat we de Free Church of Scotland tot onze zusterkerken rekenen, is dit voor de Gereformeerde Kerken in Nederland een droeve aanleiding geweest voor bezinning. We hebben geprobeerd ons zo goed mogelijk op de hoogte te stellen van wat er gebeurd is, en we danken u hartelijk voor alle hulp die we daarbij van u hebben gekregen. Nu we op .. bijeen zijn in generale synode in Amersfoort, zijn we tot een conclusie gekomen. Met deze brief willen we u laten weten wat we hebben besloten over de relatie met u en met de Free Church of Scotland.

We hebben het volgende overwogen:

- 1 Wat er in de Free Church of Scotland gebeurd is in de jaren 1989-2000, tot en met de 'walkout' op 20 januari 2000 en de constituerende vergadering van de Free Church (continuïng) in de Magdalen Chapel te Edinburgh, betreuren we diep, omdat het een smet vormt op de naam van Christus.
- 2 De ambtsdragers die wegliepen op 20 januari 2000, zagen daarmee bewust af van het recht op levensonderhoud en de mogelijkheid van beroep op de General Assembly van de Free Church of Scotland. Toch is de principiële noodzaak tot afzonderlijke kerkstichting ons uiteindelijk niet duidelijk geworden. Daarom doen we geen uitspraak over uw claim dat u de wettige voortzetting vormt van de Free Church of Scotland bent. We zien geen principieel verschil in de leer en de kerkregering tussen u en de Free Church, integendeel: u probeert oprecht kerk te zijn op het oude stramien van de gereformeerde leer en kerkorde.
- 3 De Free Church of Scotland heeft toegegeven dat er bij de behandeling van aanklachten tegen een van de hoogleraren aan het College, sprake geweest is van zwakheden en fouten. Uiteindelijk heeft de Free Church geen grond gezien om maatregelen te nemen tegen deze hoogleraar. Beide zaken geven ons geen reden aan te nemen dat de Free Church haar gereformeerde grondslagen ontrouw is geworden en weigert toe te zien op leer en leven van de mensen in dienst van de kerk. Ook zelf koestert u de hoop, 'that the division in the Church can be healed on the basis of reconciliation founded on Scriptural principles' (FCS-c General Assembly 2004).

Op grond hiervan hebben we de zusterkerkrelatie met de Free Church of Scotland overtuigend voortgezet. We roepen u van harte op alles in het werk te stellen om de breuk met de Free Church of Scotland ongedaan te maken en u er actief voor in te zetten, that the division in the Church can be healed 'on the basis of reconciliation founded on Scriptural principles' (FCS-c General Assembly 2004). De Here Jezus heeft bij zijn Vader in de hemel, en ook bij ons, sterk aangedrongen op de eenheid van zijn leerlingen (John 17). Dat maakt het een dure opdracht dat wie in het gevolg van Jezus Christus bij elkaar gebracht zijn, ook de eenheid met elkaar zoeken.

Op dezelfde gronden zien we geen noodzaak de zusterband met u te verbreken en hebben we besloten ook met u de zusterkerkrelatie te handhaven. Van harte hopen we op voortzetting van de goede samenwerking in nauwe verbondenheid onder het juk van Christus.

Met hartelijke broedergroet,

6.2 Bijlage 2: Reformed Church in the United States (RCUS)

GS Zuidhorn had deputaten BBK opgedragen m.b.t. de RCUS:

d. in gesprek te blijven over relevante thema's, de nodige informatie te geven over vraagpunten en desgevraagd te participeren in de discussie over de position papers.

M.b.t. de positionpapers bestonden bij deputaten BBK enkele vragen, te weten:

- 1 Wat is de kerkrechtelijke status van deze position papers (zijn het bindende leeruitspraken?)
- 2 Hoe te reageren op het denominationalisme evident in het position paper over kerkelijke eenheid?
- 3 Hoe te reageren op het position paper van 2004 aangaande de rechtvaardiging, waarin de leer van ds. Norman Shepherd afgewezen wordt.

Deze vragen kunnen als volgt beantwoord worden.

- 1 De position papers zijn geen bindende leeruitspraken maar "gezagvolle adviezen" (authoritative advice) aan de leden van de RCUS en dienen als de getuigenis van de RCUS aan de wereld hoe zij de Schrift en de belijdenissen verstaat. De standpunten in deze papers zijn in de strikte zin van het woord dus niet bindend, zij kunnen geen aanleiding geven tot een tuchtzaak. (Acta 254th Synod).
- 2 Het position paper over kerkelijke eenheid, aangenomen in 1999, stelt in het tweede beginsel: "In het nastreven van de eenheid van de zichtbare kerk moet door alle trouwe denominaties niet vergeten worden dat binnen de veelvormigheid van de zichtbare kerk er een ware eenvormigheid is, en dat veelvormigheid niet per se de eenheid van Christus' kerk belemmert. Daarom is het niet absoluut noodzakelijk om de zichtbare kerk op aarde te verenigen onder een enkele kerkregering door alle trouwe denominaties samen te brengen in een organische eenheid."¹ M.b.t. dit position paper heeft de Canadian Reformed Churches gezegd: "Het kan niet ontkent worden dat de RCUS een ander kerkbegrip hanteert dan wij. Dit is een gebied dat al eerder aan de orde is geweest en waarover wij in gesprek met elkaar dienen te blijven, aangezien beide kerken hun benadering op de Schrift willen baseren. En beide kerken bestrijden zowel independentisme als synodalisme. ... Hoewel onze terminologie en praktijk verschilt, concluderen wij dat de leer van de kerk in de RCUS in overeenstemming is met de Gereformeerde belijdenissen." (Acta GS Neerlandia 2001, p. 180). De Committee for Contact with Churches in the Americas van de CanRC heeft aangegeven dat het position paper over kerkelijke eenheid momenteel herzien wordt als gevolg van gesprekken met o.m. de CanRC.
- 3 Het position paper over rechtvaardiging, aangenomen in 2003, bestrijdt de leer van dr. N. Shepherd, die ontkent dat de gehoorzaamheid van Christus ons toegerekend wordt in onze rechtvaardiging. De kwestie is opmerkelijk daar dr. Shepherd geen lid is van de RCUS. De CanRC zijn van mening dat de Drie Formulieren van Eenheid al voldoende zeggen over deze zaak (Acta GS Chatham, p. 138 – dit was trouwens nog voor dat het position paper door de RCUS was aanvaard). Het rapport zelf maakt dit ook duidelijk. Deputaten BBK delen de mening van de CanRC. – Het rapport krijgt nog een vervolg,

¹ In pursuing the unity of the visible church it must be remembered by all faithful denominations that within the multiformity of the visible church there is a true uniformity, and that multiformity does not per se obscure the unity of Christ's church. Therefore, it is not absolutely necessary to unite the visible church on earth into a single church government by merging all faithful denominations into an organic union.

volgend jaar moet dezelfde commissie komen met een position paper over “Nieuwe Perspectieven op Paulus”.

6.2.1 VOORSTEL

In het besluit over de RCUS de bijzondere opdracht 'in gesprek te blijven over relevante thema's, de nodige informatie te geven over vraagpunten en desgevraagd te participeren in de discussie over de position papers' te laten vervallen.

6.2.2 GRONDEN

- a Deze zaken zijn al inbegrepen bij de algemene opdracht aan deputaten BBK bij het onderhouden van contacten met zusterkerken;
- b we kunnen ons over het algemeen goed vinden in de inbreng van de Canadian Reformed Churches in hun gesprekken met de RCUS.

6.3 Bijlage 3: Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA)

van Deputate Kontak Binnelandse Kerke van die VGKSA

6.3.1 INLEIDING

De toenmalige deputaten BBK stelden de GS Zuidhorn 2002 voor om een zusterkerkrelatie aan te gaan met Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA). Dit voorstel werd bij staking van stemmen verworpen. In plaats daarvan werd een tegenvoorstel aanvaard waarin aan de deputaten werd opgedragen om “in samenwerking met de Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika te streven naar een zusterkerkrelatie met de GKSA”. Bij deze besluitvorming speelden bezwaren van de kant van de VGKSA, ingebracht ter synode, een belangrijke rol. (Acta Zuidhorn art. 177).

De contacten met de GKSA (en met de VGKSA) na de GS Zuidhorn 2002, in aanloop naar de GS Amersfoort 2005, stonden in het kader van dit streven naar een zusterkerkrelatie met de GKSA, in samenwerking met de VGKSA, en het wege van de bezwaren van de VGKSA tegen de GKSA.

Tussen Zuidhorn 2002 en Amersfoort 2005 zijn er drie ontmoetingen geweest met de GKSA :

- In januari 2003 woonde deputaat H. ten Brinke als waarnemer de Nasionale Sinode van de GKSA bij. In zijn toespraak, en tijdens een bijeenkomst met een synodecommissie, legde hij de besluiten van de GS Zuidhorn uit, en vroeg begrip voor die besluiten.
- Op 2 april 2003 was er te Amersfoort een ontmoeting tussen een drietal deputaten Ekumenisiteit van de GKSA en een drie leden van BBK.
- Van 6 tot 13 september 2004 bezocht deputaat H. ten Brinke samen met dr E.A. de Boer, als toegevoegd deskundige², de GKSA en de VGKSA. Op 9 en 10 september was er een tripartiet overleg tussen (deputaten van) GKSA, VGKSA en GKV.

Vanwege de datum van dit laatste overleg kon het verslag van onze contacten met de GKSA niet meer worden meegenomen in het rapport van BBK, en wordt het u nu voorgelegd in een aanvullend rapport.

Door de geschiedenis van de relatie met de GKSA loopt als rode draad dat we deze kerkgemeenschap al sinds jaar en dag erkennen als ware kerk van Jezus Christus (GS Arnhem 1981). Latere synodes hebben nooit reden gezien om op die erkenning terug te komen (zie b.v. GS Leeuwarden 1990). In de loop van de jaren zijn we ernaar toegegroeid om een zusterkerkrelatie te willen aangaan met de GKSA. De GS Zuidhorn sprak dat openlijk uit: BBK kreeg de opdracht om “te streven naar een zusterkerkrelatie met de GKSA”.

Dit rapport hoeft daarom niet de bedoeling te hebben om de GS Amersfoort ervan te overtuigen dat de GKSA echt kerken van de Here Jezus zijn, en dat het goed zou zijn om een zusterkerkrelatie met deze Zuid-Afrikaanse kerken te hebben.

Het accent zal daarom liggen op thema's i.v.m. mogelijke hindernissen op de weg naar zo'n relatie. Daarbij zal het gaan om dingen die onze zusterkerken in Zuid-Afrika, de VGKSA, in Zuidhorn hebben aangevoerd. Verder bespreken we het besluit van de Nasionale Sinode 2003 van de GKSA om het ambt van diaken open te stellen voor vrouwen.

² Als oud-predikant van de VGKSA in Pretoria kent hij de VGKSA van binnenuit, en ook de GKSA van nabij; als theoloog is hij goed ingewerkt in de hermeneutische discussie rondom 'vrouw en ambt'; als preses van de GS Zuidhorn is hij goed op de hoogte van de beslissingen die die synode nam, en de kritiek daarop vanuit verontruste kringen.

Deze bespreking wordt voorafgegaan door een hoofdstuk 'Voorgeschiedenis', als achtergrond van de huidige stand van zaken in onze relatie met de GKSA.

6.3.2 VOORGESCHIEDENIS

In dit hoofdstuk schetsen we de stand van zaken wat betreft onze relatie met de GKSA tot en met de reactie van de GKSA op het besluit van de GS Zuidhorn inzake die relatie.

Vanaf de Vrijmaking in 1944 was een probleem in onze relatie met de GKSA hun zusterkerkrelatie met de synodaal-Gereformeerde Kerken. In 1976 verbreken de GKSA deze band, vanwege de vrijzinnigheid in die kerken.

De GS Arnhem 1981 spreekt uit: "Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika is te erkennen als ware kerk van de Here Christus, die de Drie formulieren van Eenheid tot grondslag heeft en een gereformeerde kerkorde heeft aanvaard" (art. 138).

In 1985 besluit de Nasionale Sinode van de GKSA volledige correspondentie aan te gaan met de Nederlands Gereformeerde Kerken. De al bestaande nauwe samenwerking in de zending in Natal speelt een belangrijke rol bij dit besluit.

De correspondentie met de NGK vormt in de jaren daarna een weerkerend onderwerp van gesprek.

De GS Leeuwarden 1990 spreekt uit dat, ondanks die betreurde relatie met de NGK, "er zich binnen de GKSA geen zodanige veranderingen (hebben) voorgedaan, dat teruggekomen zou moeten worden op de erkenning van de GKSA door de GS Arnhem 1981 als ware kerk van de Here Christus..." (art. 122).

Er is binnen de GKSA verontrusting over independentistische tendensen in het Akkoord van Kerkelijk Samenleven (AKS) van de NGK. De GKSA dringt er bij de NGK op aan om terug te keren naar de DKO.

In hun aanvullend rapport aan de GS Leusden 1999 melden deputaten BBK: "De GKSA heeft een positieve invloed op de Nederlands Gereformeerde kerken. Dat er in de afgelopen tijd binnen de NGK(N) een ondertekeningsformulier is aanvaard, is mede te danken aan de aanhoudende druk vanuit de GKSA. Er blijft wel enig verschil in taxatie van de NGK(N) tussen de 'Dopperkerken' en ons. Maar op dit punt verstaan we elkaar goed. Het gesprek hierover wordt voortgezet."

Ondertussen verbraken de GKSA in 1994 de banden met de Gereformeerde Oecumenische Raad (GOR/REC, voorheen GOS), in verband met de theologische ontwikkelingen binnen die organisatie.

In november 2000 is er een tripartiet overleg tussen GKSA, VGKSA en GKV. De conclusies die door de drie partijen worden onderschreven zijn:

- a Wat betreft de omgang met kerkelijke relaties, m.n. die van de GKSA met de CRCNA: die moet worden gezien in een bepaalde context (niet die van toenadering, maar van onderzoek en kritiek). "In die lig van die konteks waarbinne die verhouding tussen die GKSA en CRCNA funksioneer, word hierdie kerklike verhouding nie as 'n verandering van eenheid tussen die GKSA, die GKN(V) en die VGKSA gesien nie" (Notule ontmoeting Potchefstroom 2 november 2000, 5.3.2). (Ondertussen hebben de GKSA de relatie met de CRCNA bevroren, zie beneden, hfd 6.)
- b Wat betreft de omgang met eventuele schriftkritiek (de VGKSA hadden daarover zorgen naar voren gebracht): "Uit die dokumentasie wat voorlê [daarmee wordt bedoeld op een document 'Hermeneutiese uitgangspunte', officieel aanvaard door de GKSA-Sinode 1988]

blyk dat die GKSA nie Skrifkrities is nie. Die gestelde voorbeelde dui nie werklik op Skrifkritiek nie, maar daar kan besorgdheid wees oor enkele individue se eksegetiese en hantering van die hermeneutiek. Ook ten opsigte van beweerde Skrifkritiek is daar nie genoegsame redes om kerklike eenheid te verhinder nie. Daar is geen rede om die besluit van die Sinode [van de GKV] van Arnhem 1981 te betwyfel nie, naamlik dat daar wesenlike eenheid in leer, diens en tug bestaan” (Notule 6.4).

Op grond van deze conclusies stelt BBK aan de GS Zuidhorn voor om met de GKSA een zusterkerkrelatie aan te gaan. Ter synode brengen de afgevaardigden van de VGKSA een aantal bezwaren in tegen een mogelijke zusterkerkrelatie met de GKSA. Deze bezwaren betreffen:

- schriftkritiese tendense wat binne die GKSA aanwesig sou wees;
- die verhoudings wat die GKSA onderhou met ander Suid-Afrikaanse kerke;
- die invoering van een nuwe liedboek, wat ver van gereformeerd sou wees, en
- die invoering van een nuwe psalmberojming wat onaanvaardbaar sou wees.

Onder de indruk van deze bezwaren ziet de GS Zuidhorn af van het aangaan van een zusterkerkrelatie met de GKSA, en geeft BBK de volgende opdracht:

- a in saamenwerking met die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika te streef na een zusterkerkrelatie met die GKSA;
- b het gesprek met die GKSA voort te setten oor hulle verhoudings met kerkgemeenskappe waarmee die Gereformeerde Kerke in Nederland en die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika om prinsipiële redene momenteel geen verhoudings onderhou;
- c eraan mee te werk dat die GKSA toegelaten word tot die International Conference of Reformed Churches.

In 2003 vergaderde die Nasionale Sinode van die GKSA. Zij nam ten aanzien van de GKV het volgende besluit:

- a “Sinode 2003 neem met droefheid kennis dat die Sinode van Zuidhorn 2002 getuienis toegelaat het wat nie vooraf deur sy eie deputate getoets kon word nie en dat die afgevaardigdes van die GKSA nie inhoudelik en indringend op die getuienis kon antwoord nie. Ook dat die Sinode Zuidhorn, sonder klaarblyklike motivering wat op Skrifbeginsels gefundeer is, besluit het om sy deputate se goed gemotiveerde aanbeveling vir ekumeniese eenheid met die GKSA, nie as deurslaggewend te beoordeel nie.
- b Sinode 2003 neem verder met droefheid kennis dat die GKN(V) die Skrifopdrag tot die eenheid van die kerk van die Here Jesus Christus op hierdie wyse nie uitgevoer het nie.
- c Sinode 2003 besluit dat aangesien die GKN(V) sy “streef na zusterkerkrelaties” met die GKSA daadwerklik wil voortsit, daar oor die GKN(V) se gronde en motiewe, asook hulle begrip van ekumeniese eenheid (korrespondensie), en die voorwaardes en verwagtings daaraan verbonde, geoordeel moet word. Sake wat reeds in gesprekke tussen die twee kerke se deputate afgehandel is moet as afgehandel beskou word. (Vergelyk die notule van die 3 Partye Oorleg van 2 Nov. 2000)”

In het vervolg bespreken we de punten die de VGKSA ter synode te Zuidhorn aandroeg als bezwaren tegen een zusterkerkrelatie met de GKSA. Daaraan voorafgaand bespreken we het besluit van de Nasionale Sinode 2003 van die GKSA om het ambt van diaken open te stellen voor vrouwen.

6.3.3 VROUW EN DIAKENAMBT

De Sinode 2003 van de GKSA keurt het goed dat vrouwen als diaken worden verkozen en bevestigd. De belangrijkste uitspraken uit het besluit zijn:

- (4) “Die bestudering van spesifieke Skrifgedeeltes waar moontlik na die diens van vroue in ’n “amptelike” rol van diakens in gemeentes verwys word, kon geen algemeen aanvaarde gevolgtrekkings bied nie, maar dui tog in die rigting dat daar vroue in die diakendiens was (Rom 16:1,2; 1 Tim 3:11). Dit is egter duidelik dat vroue in die vroeg-Christelike kerk “diakonale dienswerk” in die versorging van medegelowiges verrig het (1 Tim 3:11; 5:9-15). Die Sinode oordeel verder dat bepaalde tekste soos Rom 16:2, 1 Tim 3:11 en 5:9-15 baie lank reeds in die Gereformeerde Kerke in ekumeniese verband ’n belangrike ondersteunende rol vir vroue in ’n besondere amp speel, alhoewel daar enersyds nie duidelike sekerheid bestaan nie, maar andersyds ook geen verbod op vroue in die amp van diaken geplaas word nie. Die Sinode keur in die lig van die Skrif goed dat vroue wat die nodige gawes het as diakens in die GKSA verkies en bevestig kan word.”
- (5) “Die kerkorde en bevestigingsformuliere van die GKSA onderskei tussen die Woordbediening en toesighouding wat aan predikant en ouderlinge opgedra word, en die diakonale diens om die liefdesgemeenskap in Christus te laat lewe. Die predikant(e) en ouderlinge vorm die kerkraad deur wie die gemeente regeer word met die gesag van Christus. Die sinode bevestig die onderskeid wat tussen die drie besondere dienste in die kerk bestaan. Hierdie onderskeid bring mee dat daar geen belemmering is vir vroue in die diens van die diaken nie.”
- (6) “Dit is duidelik dat vroue in die Nuwe-Testamentiese tyd ook met profetiese, leer en onderriggawes in die gemeentes opgetree het, maar dis nie duidelik hoe sy hierdie gawes in die lig van Skrifgedeeltes soos 1 Tim 2:12 en 1 Kor 14:34 moet uitleef nie. Die sinode ondersoek die verskillende moontlikhede binne en buite die gemeente waarin die vrou haar profetiese-, leer- en onderriggawes kan gebruik.”
- (7) “Die Sinode wys deputate aan om in die lig van die bevindinge van die afgehandelde studies in die GKSA die kerkregtelike implikasies van die moontlike verkiesing van vroue as ouderlinge en beroeping van vroue as predikante sal hê. ’n Empiriese ondersoek van die praktyk waar vroue reeds in daardie dienste staan moet ook gedoen word. Die studie word onderneem in oorleg met Gereformeerde kerke met wie die GKSA ekumenies een is.”
- (14) “Die gewete van gelowiges mag nie sonder die nodige oortuiging uit die Woord gebind word nie (Art. 32, Nederlandse Geloofsbelijdenis). Vorige studies binne die GKSA (ten opsigte van die vereistes wat die Bybel stel, Kerkorde, Belydenis, kerkgeskiedenis, ens) het bevind dat vroue nie in die dienste van ouderlinge of predikante mag staan nie. Uit die rapporte wat by hierdie sinode gedien het, blyk dit egter dat daar sake soos die volgend is, wat verdrre ondersoek noodsaak. Die Sinode gee opdrag aan die te benoeme deputate om die volgende Sinode te adviseer oor die betekenis van die volgende ten opsigte van die vrou se betrokkenheid by die besondere dienste: ...” (en dan word vrae genoem n.a.v. in dit verband relevante Skrifgedeelten, over het ‘hoofd’-zijn van de man, de relatie tussen de verhouding binnen het huwelijk en die binnen de gemeente, enz.)

Op haar verzoek heeft BBK aan de GKSA een schriftelijke reactie gestuurd op dit besluit. In de inleiding op dit stuk schreven we:

”Daarbij moet het volgende bedacht worden: bij de GKN(v) is het de praktijk dat er geen vrouwen worden verkozen en bevestigd als diaken (en al evenmin als ouderling of predikant, maar dat is een andere zaak). Binnen onze kerken is daarover niet een kerkelijke discussie gevoerd die geleid heeft tot officiële uitspraken van een generale synode. Dat betekent dat we

op het besluit van uw synode geen commentaar kunnen geven op grond van een uitspraak van de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken.

Toch willen we u onze reactie niet onthouden. We kennen u als kerk van Christus, en de laatstgehouden generale synode van onze kerken (2002) besloot te streven naar een zusterkerkrelatie met uw kerken. In dat kader past het om elkaar te helpen, ook in het nadenken over een onderwerp als 'vrouw en ambt'."

De conclusie van BBK ten aanzien van het betreffende besluit was:

"De manier waarop de Sinode 2003 is omgegaan met de Schrift inzake de vraag naar de openstelling van het diakenambt voor de vrouw geeft er blijkt van dat de Sinode zich onderwerpt aan de Schrift, en zich niet heeft laten beïnvloeden door Schriftkritische noties."

Dat nam niet weg dat we een aantal kritische vragen hadden bij de besluitenreeks zelf, en de gronden waarop die rustten. Die betroffen met name de exegetische basis onder het besluit. Onze conclusie was

"...dat de gronden onder het besluit om vrouwen toe te laten tot het ambt van diaken zoals dat in de GSKA functioneert onvoldoende zijn en dit besluit niet kunnen dragen".

"Onze vragen over het besluit van de GKSA betreffen (...) het ontbreken van een verantwoording voor de overgang van 'ingeschakeld zijn in diaconaal dienstwerk' naar 'verkozen en bevestigd worden als ambtsdrager-diaken', en voor het feit dat er geen eigen profilering is voor de dienst van de vrouw als diaken."

Evaluatie

Er hoeft geen moeite te bestaan over het feit dat de GKSA voortaan vrouwelijke diakenen zullen kennen. Het verschijnsel 'diakones' heeft oude papieren in de christelijke kerk. Bedacht moet worden dat volgens de kerkorde van de GKSA de diaken geen lid is van de kerkraad, en dus niet zoals de predikanten en de ouderlingen betrokken zijn bij het opzicht over de gemeente. De argumentatie achter het besluit om vrouwen toe te laten in het diakenambt had duidelijk de intentie Schriftgetrouw te zijn. Er is geprobeerd nauwlettend te luisteren naar het hele onderwijs van de Schrift. Er is niet gewerkt met het tijdgebonden-verklaren van bepaalde uitspraken van de bijbel.

Toch is de argumentatie onder het besluit kwetsbaar.

De discussie is gevoerd met de huidige traditioneel-gereformeerde manier waarop de (drie) ambten fungeren als uitgangspunt, dat zelf niet ter discussie stond. De vraag werd niet gesteld of 'diakenen' in het Nieuwe Testament wel dezelfde zijn als diakenen in de huidige kerken van gereformeerde traditie. Niet besproken is de vraag of er een andere profilering van diensten in de kerk mogelijk is dan de traditioneel-gereformeerde. De mogelijkheid om een vierde ambt in te stellen (dat van diakones) is niet aan de orde geweest, laat staan de mogelijkheid dat de verhouding tussen 'ambt' (zoals dat in het gereformeerde kerkrecht functioneert) en allerlei diensten in de gemeente (diakonaal maar ook pastoraal enz.) eens helemaal opnieuw doordacht zou moeten worden.

In het verlengde hiervan is er ook niet nagedacht over een eigen profilering van de (diakonale) dienst van de vrouw in de kerk, in onderscheid van die van de man.

Conclusies

- 1 Het feit dat voortaan binnen de GKSA ook vrouwen diaken kunnen zijn roept op zichzelf geen bezwaren op.

- 2 De argumentatie achter dit besluit is onzorgvuldig en dient kritisch getoetst te worden (dat laatste hebben deputaten BBK voor hun deel gedaan in hun schriftelijke reactie, zie boven).

6.3.4 SCHRIFTKRITIEK?

In de aanloop naar de GS Zuidhorn 2002 hebben deputaten BBK gesteld: van sommige publicaties, die tijdens het overleg te Potchefstroom 2000 zijn besproken, moet gezegd worden dat ze “neigen naar Schriftkritiek”. “Binnen de GKSA worden de schrijvers daarop ook aangesproken. Er is geen reden het gereformeerde gehalte van de GKSA in twijfel te trekken”³. Hoe is de situatie sindsdien?

We herhalen eerst onze conclusie t.a.v. het synodebesluit van de GKSA over de vrouw als diaken: dat besluit geeft er blijk van dat de synode zich heeft willen onderwerpen aan de Schrift, en zich niet heeft laten beïnvloeden door Schriftkritische noties.

Zijn er sinds Potchefstroom 2000 nieuwe publicaties geweest binnen de GKSA die vragen oproepen? Meerdere malen hebben we de deputaten KBK (Kontak Binnelandse Kerke) van de VGKSA gevraagd om zulke documentatie. Wij hebben die niet ontvangen. In ons gesprek met KBK (september 2004) gaf men aan dat er inderdaad nauwelijks nieuwe voorbeelden te noemen zijn.

“Nauwelijks” – zelf hebben we in onze reactie op het GKSA-besluit om de vrouw toe te laten tot het diakenambt twee voorbeelden genoemd van publicaties waarin op een o.i. onverantwoorde manier wordt omgegaan met de Schrift⁴. O.i. blijven dergelijke publicaties niet binnen de ‘Hermeneutiese uitgangspunte’ die door de GKSA-Sinode 1988 zijn vastgesteld (en waarmee deputaten van de GKV en van de VGKSA tijdens het overleg van 2000 hun instemming hebben betuigd).

Deputaten GKSA hebben er moeite mee te erkennen dat de betreffende publicaties het kader van de ‘Hermeneutiese uitgangspunte’ doorbreken⁵. Anderzijds wijst men erop dat een docent van de Theologische opleiding, die zich in publicaties niet hield aan die ‘Hermeneutiese uitgangspunte’, is vermaand om zich te houden aan de relevante synodebesluiten⁶.

Dat laatste is een belangrijk gegeven. Belangrijker nog dan de vraag of er publicaties zijn die niet verantwoord zijn, is de vraag hoe er kerkelijk op zulke publicaties wordt gereageerd.

Conclusies

- Per saldo staat de conclusie van het tripartiete overleg in Potchefstroom 2000 nog steeds overeind: de GKSA zijn geen kerkgemeenschap die Schriftkritisch is. Wel zijn er zorgen (zoals Potchefstroom 2000 ook al concludeerde) n.a.v. publicaties van individuele theologen binnen de GKSA.
- We denken dat we de deputaten GKSA op hun woord moeten geloven, en hen in de toekomst ook mogen houden aan dat woord, dat de genoemde ‘Hermeneutiese uitgangspunte’ nog steeds het kader vormen waarbinnen exegetische en hermeneutische van

³ Acta GS Zuidhorn 2002-2003 bijlage X 2 (Rapport deputaten Betrekkingen buitenlandse kerken), blz 67

⁴ Het betreft twee artikelen van twee GKSA-theologen in *In die Skriflig* 36 (4) 2002. De bespreking van deze twee artikelen (in het verlengde van de BBK-reactie op het besluit om het diakenambt open te stellen voor vrouwen) voegen we toe als bijlage aan dit aanvullende rapport.

⁵ Overigens hoeft dat op zichzelf niet te betekenen dat dergelijke publicaties *dus* onverantwoord zijn; de ‘Hermeneutiese uitgangspunte’ vormen wat ons betreft niet het einde van alle tegenspraak, en ook niet het einde van elke hermeneutische discussie. Dat we de strijdigheid met de ‘Hermeneutiese uitgangspunte’ hier benadrukken is omdat deputaten GKSA benadrukken dat die uitgangspunten nog steeds geldig zijn binnen de GKSA, en dat GKSA-theologen daaraan gehouden zijn.

⁶ Zie *Handelinge Sinode 2003*, 714

GKSA-theologen zich bewegen, en dat theologen die zich in hun publicaties buiten dat kader bewegen daarop worden aangesproken.

- Vervolgens denken we dat er, ook binnen een eventuele zusterkerkrelatie, een voortgaand gesprek zal moeten zijn naar aanleiding van de hermeneutische discussie.

6.3.5 RELATIES MET ANDERE ZUID-AFRIKAANSE KERKEN

De GS Zuidhorn droeg BBK op “het gesprek met de GKSA voort te zetten over hun relaties met kerkgemeenschappen waarmee de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika om principiële redenen momenteel geen banden onderhouden”.

In dit hoofdstuk bespreken we de relaties van de GKSA met andere kerken in Zuid-Afrika; in het volgende hoofdstuk bespreken we relaties met kerken buiten Zuid-Afrika.

Tijdens de GS Zuidhorn stelden de afgevaardigden van de VGKSA dat de GKSA een “zusterkerkrelatie” onderhouden met de Nederduitse Gereformeerde Kerk en de Nederduitse Hervormde Kerk, terwijl binnen deze kerken de vrijzinnigheid ruim baan heeft. Officiële positiekeuze van de GKSA tegenover die vrijzinnigheid zou achterwege blijven.

De term ‘zusterkerk’ is misverstandwekkend. Voor ons betekent die term volledige aanvaarding van elkaar, met alle consequenties van dien. In de Zuid-Afrikaanse context is dat niet zo; daar wil die term zeggen dat je contacten onderhoudt en een goede verstandhouding hebt resp. nastreeft, zonder dat je (in Nederlandse zin) elkaar beschouwt als zusterkerken (met aanvaarding van attestaties en openstelling van kansels voor elkaar).

De term ‘drie susterkerke’ is een populaire zegswijze. In haar officiële stukken gebruiken de GKSA die term helemaal niet; zij spreken van ‘ekumeniese eenheid’. De NGK en NHK in Zuid-Afrika worden door de GKSA niet als zusterkerken (in onze zin) beschouwd.

Er wordt gesproken van een “gemeenschappelijke basis” met die kerken, nl. de drie formuleren van eenheid. Deputaten GKSA hebben uitgelegd dat daarmee wordt bedoeld dat er het bij die gemeenschappelijk basis gaat om een formele basis, geen materiële, want er zijn wezenlijke verschillen m.b.t. de interpretatie van de belijdenis. Daarbij gaat het om zaken als Schriftgezag, hermeneutiek, kinderen aan het avondmaal, ambtsbegrip. Over deze zaken wordt een voortdurend kritisch gesprek gevoerd met de andere kerken.

De verstandhouding tussen GKSA, NGK en NHK heeft ook te maken met de Zuid-Afrikaanse context. Die context is die van de enorme verandering van 1994: de overgang van de ‘oude bedeling’ (blank minderheidsbewind) naar de ‘nieuwe bedeling’ (zwart meerderheidsbewind). Deze verandering is er tegelijk één van een bewind dat een zeker respect vertoonde voor christelijke waarden, en voor de christelijke kerken, naar een bewind dat dat respect niet vertoont. De gevolgen zijn merkbaar in zaken als de belastingwetgeving voor de kerken, maar ook in de bedreiging van het min of meer christelijke karakter van de scholen. In deze omstandigheden voelen (overwegend blanke) kerken als de GKSA, de NGK en de NHK zich op elkaar aangewezen, en zijn ze op zoek naar maximale samenwerking. Dat wordt tot uiting gebracht in die populaire zegswijze ‘de drie susterkerke’.

Contacten en samenwerking met kerken waarbinnen vrijzinnigheid vrij spel heeft verhinderen niet dat (theologen van) de GKSA wel degelijk stelling nemen tegen de vrijzinnigheid.

Voorbeelden daarvan zijn twee publieke verklaringen van de docenten van de Theologische School te Potchefstroom:

a/ een ‘Getuienis’ (gepubliceerd op 31 oktober 2000), waarin de docenten publiek opkwamen voor het gezag en de betrouwbaarheid van de bijbel, voor het unieke van het verlossingswerk van Christus en voor de werkelijkheid van de lichamelijke opstanding van Christus;

b/ een 'Openbare getuigenis insake historiese Jesus', teenover de zgn. 'Nuwe Reformasie', een zeer vrijzinnige beweging die in Zuid-Afrika opgeldt doet.

Dat neemt niet weg dat er soms op een manier gesproken wordt over (de relatie met) de betreffende kerken, die de vrijzinnigheid die binnen die kerken leeft (volgens het getuigenis van de VGKSA) lijkt te negeren.

Die positieve manier van spreken heeft te maken

a/ met het feit dat veel behoudende gelovigen elkaar herkennen over de kerkgrenzen heen (vgl de herkenning tussen vrijgemaakte gereformeerden en 'gereformeerde bonders' uit de PKN, ondanks alle vrijzinnigheid in die kerk), en

b/ met dat (voor Nederlanders moeilik na te voelen) gevoel van verbondenheid als blanke, Afrikaans-sprekende mensen in Zuid-Afrika, en dat in de periode van de 'nuwe bedeling' (zie boven).

Conclusies

- De GKSA beskouen die NGK en die NHK nie as 'zusterkerken' in die Nederlandse zin van die term, en is nie op weg na kerkverbandelike eenheid met deze kerkgemeenskappen.
- Die GKSA voer inhoudelik kritiese gesprekke met die NGK en die NHK over materiële verskilpunte ten aanzien van die belijdenis van die kerk.
- Voor zover we dat vanuit Nederland kunnen waarnemen is er reden voor die klacht van die VGKSA dat die GKSA in haar offisiële uitlatingen sich te weinig antithetisch opstellen t.o.v. vrijzinnige elemente binne die NGK en die NHK.
- Op grond van wat nu bekend is over die houding van die GKSA t.o.v. die NGK en die NHK, incl. die diverse vorme van saamenwerking, kan nie gezegd worden dat die een verhoeding is om over te gaan tot een zusterkerkrelatie met die GKSA.
- Het is wel goed om die VGKSA (als kerk in Zuid-Afrika die uit eigen waarneming kan oordelen over die verhouding tussen die GKSA en die andere kerke) te ondersteunen in haar pogingen om dit onderwerp te bespreken met die GKSA.

6.3.6 OVERIGE KERKELIJKE RELATIES

Die oecumeniese relatie met die Christian Reformed Churches of North-America (CRCNA) werd bevroren ("op non-aktiwiteit geplaas", "put on hold"). Dit vanwege een aantal zorgen: over hermeneutiese standpunte binne die CRC; over die hantering van die kerkorde, van formulieren en die liturgie; over toenemende charismatiese invloeden. Bovendien is er van zusterkerken verontrustende signale binnegekome; die CGK in Nederland heeft die bande met die CRC verbroke; die redene daarvoor moete in acht geneome worden bij die eigen besluitvorming.

Die verhouding met die CRC zal opnieuw worden overwogen. Die Sinode 2006 zal een oordeel over die verhouding moete geven.

Die Sinode besloot om correspondentie aan te bieden aan die United Reformed Churches of North-America (URCNA).

Ten aanzien van die Nederlands Gereformeerde Kerke (NGK) sprak die Sinode 2003 van die GKSA uit: "Gesprekke oor Skrifbeskouing en hermeneutiese beskouing word voortgesit". Deputate GKSA hadden in september 2004 nog geen kennis geneome van die besluite van die Landelike Vergadering van die NGK over die toelating van vrouwe tot die ambte van ouderling en predikant. Die NGK hebben die GKSA ook nie vooraf om haar mening gevraagd.

De Sinode 2003 besloot om verder te gaan met het proces om het lidmaatschap van de ICRC te verkrijgen, en om nauwere oecumenische banden te zoeken met andere lidkerken van de ICRC.

Evaluatie

Mee door het apartheids-tijdperk zijn de GKSA in kerkelijk/oecumenisch opzicht lange tijd sterk geïsoleerd geweest. De CGK was één van de weinige kerken met wie, ook tijdens het apartheids-tijdperk, altijd goede banden zijn geweest.

Er is een sterke behoefte om nu weer de wereld in te gaan en overal 'gereformeerden' op te zoeken.

De keus voor de ICRC is een signaal in welke richting de GKSA die contacten zoekt: de GKSA is uit op contacten met werkelijk gereformeerde kerken.

Hetzelfde signaal gaat uit van het feit dat een relatie werd aangeboden aan de URCNA, en dat de relatie met de CRCNA werd bevroren. Daaruit blijkt opnieuw dat de GKSA hun kerkelijke relaties serieus nemen. 'Opnieuw' – want hoewel de GKSA een aantal keren een keus hebben gemaakt die wij als GKV moesten betreuren (voor de synodaal-Gereformeerde Kerken, voor de GOS, voor de Nederlands Gereformeerde Kerken) hebben zij ondertussen ook meer dan eens bewezen dat ze bereid zijn om te breken met kerkgemeenschappen die niet meer gereformeerd zijn (in 1976 met de synodaal-Gereformeerde Kerken, in 1994 met de GOR).

De band met de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) is ontstaan door de nauwe samenwerking in het zendingswerk in Zuid-Afrika. Terwijl we als GKV de keus voor de NGK altijd hebben betreurd, kun je begrip opbrengen voor die achtergrond.

Ondertussen is in de loop van de jaren gebleken dat de GKSA zich kritisch opstellen ten opzichte van de NGK (zie boven, hfd 2.).

De VGKSA beschouwen de relatie van de GKSA met de NGK niet meer als een struikelblok op weg naar eenwording tussen de VGKSA en de GKSA. Wel heeft de laatstgehouden synode van de VGKSA (2002) uitgesproken dat de relatie met de NGK een onderwerp van gesprek met de GKSA moet zijn⁷.

Gezien de manier waarop de GKSA zich in hun relatie met de NGK opstellen, hoeft deze relatie ook voor ons als GKV geen struikelblok te zijn voor een zusterkerkrelatie. Ondertussen zal die relatie een onderwerp van gesprek moeten blijven in de relatie met de GKSA. Overigens kan in onze gesprekken met de GKSA ook onze relatie met de NGK aan de orde komen. Misschien kunnen de GKSA iets betekenen voor de relatie GKV-NGK.

Conclusie

De relaties van de GKSA met kerken buiten Zuid-Afrika vormen geen belemmering voor een zusterkerkrelatie van de GKV met de GKSA.

6.3.7 LITURGIE

Nieuw liedboek

De afgevaardigde van de VGKSA suggereerde ter GS Zuidhorn dat de GKSA op het punt stonden om een nieuw 'Liedboek van die kerk' in te voeren, dat verre van gereformeerd zou zijn. Dat zou één van de redenen zijn waarom de GKN(v) op dat moment nog geen zusterkerkrelatie zouden kunnen aangaan met de GKSA.

Tijdens de GKSA-Sinode 2003 bleek dat niet het geval te zijn. Het Liedboek is niet ingevoerd (dat was ook nooit de bedoeling); er is alleen een klein aantal (12 van de 602) 'Skrifberymings'

⁷ *Handelinge* art.22

(bewerkingen van Schriftgedeelten; de GKSA kennen geen 'gezangen') uit dat Liedboek vrijgegeven voor gebruik. Deze Schriftberijmingen kunnen zeker niet als vrijzinnig worden bestempeld. Behalve deze Schriftberijmingen werden nog een drietal liederen goedgekeurd. Tien andere liederen uit het Liedboek, die door de deputaten waren voorgesteld, zijn niet vrijgegeven, omdat ze naar het oordeel van de synode niet een leemte in de kerkelijke liturgie opvulden.

Conclusie 1

Het feit dat de GKSA-Synode 2003 een aantal Schriftberijmingen uit het 'Liedboek van die kerk' heeft vrijgegeven voor gebruik vormt geen verhindering om met de GKSA een zusterkerkrelatie aan te gaan.

Nieuwe psalmberijming

Sprekend over een nieuwe psalmberijming, die de GKSA zouden gaan invoeren naast de bestaande Totius berijming en een mogelijke herziening daarvan (wat ook gebeurd is door de Synode 2003), zei de afgevaardigde van de VGKSA: "Die mees weselijke is seker die verskeie weglatings daarin. Nie alleen word Christus uit die Messiaanse Psalms gelaat nie, maar so ook word ongeveer 30% van die Psalms se inhoude, die verbondskarakter en die gerig uitgelaat." Wat te denken van deze bezwaren?

a. Wordt Christus uit de messiaanse psalmen weggelaten?

Het is de vraag hoe dat zou kunnen. Dit kritiekpunt heeft vooral te maken met het al dan niet gebruiken van hoofdletters, om zo typografisch zichtbaar te maken dat een psalm verwijst naar de Messias. De synode besloot om voetnoten op te nemen met verwijzingen naar Nieuwtestamentische plaatsen waar de betreffende psalm wordt betrokken op de Messias. Daarmee lijkt dit kritiekpunt, wat er verder ook van te denken is, wel ondervangen. Op de achtergrond van dit punt speelt een discussie of het Oude Testament sowieso wel over de Messias spreekt. Er zijn theologen en anderen (onder hen de hoofdauteur van de nieuwe psalmberijming, T.T. Cloete) die dat ontkennen; de toepassing, in het Nieuwe Testament, van een Oudtestamentisch Schriftgedeelte op Christus zou alleen maar een interpretatie achteraf zijn. Dit is uiteraard een wezenlijke discussie. Maar we menen dat de concrete psalmberijming los hiervan kan worden beoordeeld.

b. 30% van de inhoud van de psalmen zou in de nieuwe berijming weggefallen zijn.

We hebben dit punt van kritiek niet zelfstandig onderzocht. Ook al zou het waar zijn dat de nieuwe berijming van de psalmen veel meer samenvattend is dan de oude, dan is dat nog geen onderwerp dat de besluitvorming inzake een zusterkerkrelatie met de GKSA beïnvloedt.

c. Is het verbondskarakter van de psalmen 'wegberijmd'?

Wanneer verbondslieder, als de psalmen zijn, worden berijmd, dan is het niet mogelijk om de 'verbondsgedachte' daaruit te verwijderen. Ook wanneer het wóórd 'verbond' niet gebruikt wordt, kan de záák nog wel degelijk aan de orde zijn.

d. Is Gods gericht uit de psalmberijming verdwenen?

We hebben geconstateerd dat in de nieuwe psalmberijming passages over Gods gericht, toorn en wraak inderdaad enkele keren min of meer verzwakt zijn weergegeven (dat geldt b.v. voor Ps. 137 en voor de tweede berijming van Ps. 139). 'Verzwakken' is wat anders dan 'weglaten'. Er zijn ook psalmen (b.v. Ps. 52) waar de passages over Gods toorn enz. beslist niet verzwakt zijn.

Per saldo vermoeden we dat er, wat dit punt betreft, op een aantal berijmingen terecht kritiek uitgeoefend kan worden. Ondertussen menen we dat die kritiek niet zo zwaar weegt dat ze een faktor vormt in het al dan niet aangaan van een zusterkerkrelatie.

Conclusie 2

Er valt vermoedelijk op onderdelen terecht kritiek uit te oefenen op de nieuwe Afrikaanse psalmberijming. De kritiek is niet van zo'n gewicht dat het onderwerp 'psalmberijming' een relevante factor is voor het antwoord op de vraag of de GKN(v) over kan gaan tot een zusterkerkrelatie met de GKSA.

6.3.8 SLOTBESCHOUWING

Toen deputaten BBK aan de GS Zuidhorn voorstelden om een zusterkerkrelatie aan te gaan met de GKSA, werden daarvoor twee gronden aangevoerd:

- a Onze kerken hebben de GKSA al sinds 1981 erkend als ware kerk van de Here Jezus Christus (GS Arnhem 1981, Acta art. 138; GS Leeuwarden 1990, Acta art. 122).
- b Het tripartiete overleg in Potchefstroom op 2 november 2000 heeft bevestigd dat de GKSA het gezag van de Heilige Schrift handhaven en dat ze zorgvuldig omgaan met hun kerkelijke relaties.

De door de VGKSA ter GS Zuidhorn ingebrachte bezwaren, en de gesprekken met de GSKA, geven ons geen aanleiding om op deze gronden terug te komen.

We hebben in de GKSA te maken met een Schriftgetrouwe, gereformeerde kerkgemeenschap die zich inzet om gereformeerd te zijn en te blijven. Er is kritiek mogelijk op de GKSA, en er zijn bepaalde zorgen (zie onder). Maar die kritiek en die zorgen hoeven een erkenning van de GKSA als zusterkerk, om elkaar zo onderling te bemoedigen, te stimuleren en eventueel te corrigeren, niet in de weg te staan.

Herkenning

Wie de GKSA bezoekt, herkent veel. Liefde voor de Here en zijn Woord. Inzet om dat Woord te verkondigen, en het te verdedigen tegen vrijzinnigheid. Inspanning om de jeugd van de kerk vast te houden. Confrontatie met charismatische invloeden.

Veel onderwerpen die de Nasionale Sinode 2003 te behandelen kreeg, komen een vrijgemaakte gereformeerde in Nederland bekend voor: sabbat en zondag; alternatieve avondmaalsformulieren; een nieuwe psalmberijming; de vrijheid van plaatselijke kerken wat betreft de keuze van te zingen liederen; een nieuwe vertaling van de belijdenisgeschriften in hedendaags Afrikaans; de vraag of een preeklezende ouderling de zegen ongewijzigd mag uitspreken; enz.

Ondertussen zijn de GKSA geroepen om gereformeerd te zijn in een heel eigen context: die van de overgang van de 'oude bedeling' (blank minderheidsbewind) naar de 'nieuwe bedeling' (zwart meerderheidsbewind) (zie boven, hfd.5).

De GKSA zijn werkelijk een zuster: bij alle verschillen die er zijn, is er diepe herkenning – kinderen van één Vader!

We zijn ervan overtuigd dat we als kerkgemeenschappen – GKV en GKSA – veel aan elkaar kunnen hebben. In het uitwisselen van ervaringen bij gemeenschappelijke vragen (bij voorbaat: sabbat en zondag; liturgie). In het theologisch onderwijs en theologisch onderzoek ('Potchefstroom' en 'Kampen'). In samenwerking en wederzijdse advisering wat betreft zending en oecumenische relaties met jonge kerken (de IRTT heeft al op diverse momenten en manieren een aandeel kunnen leveren in die samenwerking en advisering; een zusterkerkrelatie zou het één en ander stimuleren).

De GKSA vragen al lang om deze relatie; ze hebben aangegeven behoefte te hebben aan hulp. Concreet is deze hulp gevraagd met betrekking tot de hermeneutische discussies over het verstaan van de Schrift, en de vragen rondom 'vrouw en ambt'.

Wat betreft de vier bezwaren tegen een zusterkerkrelatie, die de VGKSA in 2002 inbracht (zie hfd 2), is gebleken dat twee daarvan (het nieuwe Liedboek en de nieuwe Psalmberijming) niet als bezwaren kunnen gelden (zie hfd 7). Dan blijven als twee belangrijke onderwerpen in de beoordeling van de GKSA over: de omgang met het Schriftgezag, en de kerkelijke relaties van de GKSA.

Schriftgezag

Wat betreft het Schriftgezag: we kwamen tot de conclusie (hfd 4) dat de GKSA geen kerkgemeenschap zijn die Schriftkritisch is.

Dat betekent niet dat er geen zorgen zijn. Er zijn publicaties van een tweetal individuele GKSA-theologen waarvan we hebben gezegd dat daarin op een o.i. onverantwoorde manier wordt omgegaan met de Schrift. Daar staat tegenover dat het curatorium van de theologische opleiding één van deze theologen, die docent is aan de Theologische Skool te Potchefstroom, in dit verband expliciet heeft vermaand, en dat de deputaten van de GKSA ons ervan verzekeren dat de 'Hermeneutiese uitgangspunte' nog steeds het kader vormen waarbinnen de GKSA theologisch-hermeneutisch bezig wil zijn. Daarmee is de manier van denken van zulke theologen natuurlijk niet ineens veranderd. Het hermeneutische debat zal verder gaan, en daarin kunnen opnieuw uitlatingen worden gedaan die zich o.i. niet verdragen met het Schriftgezag. Zoals hierboven al is gezegd, menen we dat deze zorg niet hoeft te betekenen dat we nu niet moeten overgaan tot een zusterkerkrelatie.

Daarbij overwegen we dat het in het debat over de hermeneutiek gaat om reële punten, die besproken moeten worden. In plaats van te wachten totdat duidelijk zal zijn wat het resultaat is van het hermeneutische debat binnen de GKSA, voordat we overgaan tot een zusterkerkrelatie, is het juist een heel zinvolle invulling van een zusterkerkrelatie om elkaar in dat debat verder te helpen en van elkaar te leren.

Een andere overweging is deze. Je sluit geen zusterkerkrelatie als je van tevoren sterk kunt vermoeden dat de volgende generale synode die relatie weer moet verbreken. Anderzijds: een zusterkerkrelatie aangaan is geen beslissing voor altijd; elke generale synode spreekt zich weer uit over de kerkelijke relaties. Wij kunnen op dit moment de mogelijkheid niet uitsluiten dat de ontwikkelingen binnen de GKSA op den duur zo zullen zijn dat een zusterkerkrelatie niet meer verantwoord is. En dat die dan dus verbroken zal moeten worden, uiteraard na lang praten met de GKSA. Maar die mogelijkheid van later mag voor ons vandaag geen reden zijn om een relatie te weigeren aan een kerkgemeenschap waarin we op veel punten onze eigen kerken herkennen, die echt gereformeerd wil zijn, en zeker niet Schriftkritisch is, en die in inhoudrijke contacten met gereformeerde kerkgemeenschappen elders ter wereld veel kan ontvangen, maar ook veel kan geven.

Kerkelijke relaties

Wat betreft de kerkelijke relaties van de GKSA: in het bovenstaande (hfd. 5 en 6) concludeerden we dat de houding van de GKSA t.o.v. de NG-Kerke en de NHK in Zuid-Afrika, incl. de diverse vormen van samenwerking, niet een verhindering is om over te gaan tot een zusterkerkrelatie met de GKSA.

Dat neemt niet weg dat er, voor zover we dat vanuit Nederland kunnen waarnemen, reden is voor de klacht van de VGKSA dat de GKSA in haar officiële uitlatingen zich te weinig antithetisch opstelt ten opzichte van vrijzinnige elementen binnen de NG-Kerke en de NHK. Daarom zal het goed zijn, zoals boven gezegd, om de VGKSA te ondersteunen in haar pogingen om dit onderwerp te bespreken met de GKSA.

Ook van de relatie van de GKSA met de NGK in Nederland hebben we in het bovenstaande betoogd dat die, gezien de manier waarop de GKSA zich in die relatie opstelt, geen verhindering hoeft te zijn voor een zusterkerkrelatie.

VGKSA

De GS Zuidhorn gaf deputaten BBK de opdracht om “in samenwerking met de Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika te streven naar een zusterkerkrelatie met de GKSA”. “In samenwerking met” kan niet betekenen dat de GKV slechts dan een zusterkerkrelatie kunnen aangaan met de GKSA, wanneer de VGKSA dat ook willen, dan wel haar instemming betuigen met een dergelijk besluit van de GKV. Wel betekent samenwerking dat de ontwikkelingen en de standpunten zo veel mogelijk worden gedeeld, en dat we in de relatie met de GKSA zoveel mogelijk samen optrekken.

Wij hebben ons daarvoor ingespannen. Van onze kant is er steeds gestreefd naar uitwisseling van documenten, ervaringen en meningen, o.a. in de aanloop naar het tripartiete overleg van september 2004. Helaas was de communicatie van de kant van de deputaten van de VGKSA minder intensief.

Tijdens het tripartiete overleg tussen GKSA, VGKSA en GKV, in september 2004, bleek dat de VGKSA en de GKV op één lijn zaten, enerzijds wat betreft de waardering, en anderzijds wat betreft de vragen en de zorgen betreffende de GKSA.

Dat betekent niet dat de VGKSA nu zover zijn dat zij van haar kant ook de GKSA zouden willen erkennen als zusterkerk, met alle implicaties van dien.

Wel heeft het deputaatschap Kontak Binnelandse Kerke van de VGKSA begrip getoond voor de positie waarin de GKV zich nu bevinden ten aanzien van de GKSA. Gezien het gebeuren ter GS Zuidhorn 2002 kan de GS Amersfoort 2005 niet nog eens een besluit over een zusterkerkrelatie uitstellen. ‘Amersfoort’ moet ja of nee zeggen. ‘Nee’ betekent in feite een verbreking van de contacten met de GKSA. En is dat wel verantwoord? Daarom is er begrip voor een mogelijk ‘ja’ door de GS Amersfoort.

Wel bepleiten de deputaten KBK van de VGKSA dan een duidelijke plek van de VGKSA in de besluitvorming van de GS Amersfoort. Een relatie met de GKSA zou niet enkel en alleen bilateraal moeten zijn; GKV en VGKSA moeten samen blijven optrekken in de contacten met de GKSA.

Overigens brachten de deputaten van de GKSA dat op eigen initiatief als eerste naar voren toen het ging over de invulling van een eventuele zusterkerkrelatie: daarin moeten, ook volgens de GKSA, de VGKSA een plek hebben, gezien de banden die er bestaan tussen GKV en VGKSA.

In reactie op de concept-versie van dit rapport schreven de Deputate Kontak Binnelandse Kerk van de VGKSA in een brief d.d. 28 januari 2005 o.a. het volgende ⁸:

“By ons het daar ‘n groot begrip gegroei vir u begeerte om wel ‘n susterkerkverhouding aan te gaan.”

“U beplande aanbieding van ‘n susterkerkverhouding aan die GKSA sou nie ons keuse wees nie. (...) Indien u die verhouding tog aangaan, sal dit vir ons nie ‘n verbreking van kontakte met u beteken nie. Ons sou dan veel eerder van u wou vra om juis saam met ons in diepte in te gaan op alles wat die VGKSA verhinder om oortuig te wees dat ons werklik in hartlike eenheid met die GKSA kan leef.”

In dezelfde brief schrijven de deputaten van de VGKSA ook: “Sonder om in perfeksionisme te verval, is daar egter by ons nog groot beswaar juis t.o.v. die handhawing van die tug in die praktyk van die GKSA. By ons boesem dit geen vertrouwe in in die mate dat ons dit nie as

⁸ De brief is in haar geheel opgenomen als bijlage bij dit rapport.

struikelblok sien vir onself om van harte met die GKSA te leef nie. Ons kan nie dieselfde oordeel gee as u dat ons konstateer dat ons reeds genoegsaam een is in daardie leer, sakramente en tug nie.”

Deze klacht, betreffende de handhaving van de tucht binnen de GKSA, is voor de huidige deputaten BBK nieuw. Tijdens de GS Zuidhorn heeft de vertegenwoordiger van de VGKSA dit punt niet opgevoerd als bezwaar tegen de GKSA. Ook in de contacten met de VGKSA-deputaten sinds 'Zuidhorn' over (een eventuele zusterkerkrelatie met) de GKSA is dit bezwaar niet door de VGKSA-deputaten aan de orde gesteld. Dit terwijl deputaten BBK de VGKSA-deputaten meerdere malen hebben verzocht om hun oordeel over de situatie van de GKSA, tegen de achtergrond van de vraag of het een goede zaak is om met deze kerken een zusterkerkrelatie aan te gaan.

Deputaten BBK hebben zelf geen aanwijzingen dat de handhaving van de tucht binnen de GKSA grote bezwaren oproept. Nu de deputaten van de VGKSA dit op het laatste moment naar voren brengen, zonder hun bezwaar overigens te funderen en toe te lichten, kunnen deputaten BBK niet anders dan dit punt voor dit moment voor kennisgeving aannemen, en in latere gesprekken met de VGKSA navraag te doen naar de redenen voor deze klacht.

6.3.9 CONCEPTBESLUIT

Materiaal

Aanvullend rapport BBK

Besluit

een zusterkerkrelatie aan te bieden aan Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA);
deputaten op te dragen dit aanbod aan de GKSA over te brengen;
Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (VGKSA) van dit aanbod op de hoogte te stellen;
als de GKSA dit aanbod aanvaardt, samen met de GKSA vorm te geven aan die zusterkerkrelatie;
het gesprek met de GKSA over vragen rondom de hermeneutiek c.a. voort te zetten;
in de relatie met de GKSA aandacht te hebben voor de contacten van de GKSA met de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK);
te participeren, indien dat door deze kerken wordt gewenst, in het kerkelijke gesprek tussen de VGKSA en de GKSA;
eraan mee te werken dat de GKSA toegelaten worden tot de International Conference of Reformed Churches.

Gronden

ad 1, 2a, 2c:

De GKSA zijn te erkennen als een ware kerken van Jezus Christus (vgl ook al GS Arnhem 1981, art.138, en GS Leeuwarden 1990, art.122). Zij hebben de drie formulieren van eenheid (de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels) als grondslag, en hebben een gereformeerde kerkorde. Zij zetten zich in om op die grondslag te bouwen, en hun kerkelijke orde te handhaven.

ad 2b:

Dit is in overeenstemming met één van de regels voor het beoefenen van zusterkerkrelaties: “De kerken zullen elkaar informeren met betrekking tot het aangaan van zusterkerkrelaties met derden” (Acta GS Ommen 1993, art. 68).

ad 2d:

Het debat rondom de hermeneutiek c.a. houdt de GKSA erg bezig. Af en toe zijn er in dat debat uitlatingen die vragen oproepen. In dat debat gaat het om reële punten; een gesprek daarover is ook voor de GKV van belang.

ad 2e:

De NGK zijn een kerkgemeenschap waarmee de GKV geen kerkelijke eenheid heeft. Wanneer er een zusterkerkrelatie wordt aangegaan door de GKSA en de GKV, is het van belang dat de GKSA op de hoogte is van wat de GKV en de NGK scheidt. Het mag niet worden uitgesloten dat de GKSA kan helpen bij het bevorderen van de relatie tussen de GKV en de NGK.

ad 2f:

De VGKSA zijn al sinds lang zusterkerken van de GKV. Een relatie tussen de GKSA en de GKV mag niet betekenen dat de VGKSA in die relatie vergeten worden. De GKV zijn bereid om, indien gewenst, te participeren in het gesprek tussen de GKSA en de VGKSA.

ad 3:

De GS Zuidhorn 2002 gaf deze opdracht al aan de toenmalige deputaten; omdat aan deze opdracht nog niet kon worden voldaan (de ICRC vergadert pas weer in 2005) wordt deze opdracht nu opnieuw meegegeven.

6.3.10 SUB-BIJLAGE 1 BIJ BIJLAGE 3:

De hermeneutische discussie binnen de GKSA

(Uit: Reactie van BBK d.d. 8 november 2003 op het besluit van de Nasionale sinode 2003 van de GKSA betreffende verkiezing en bevestiging van vrouwen als diaken)

Deputate Leerstellige Sake vroegen deputaten BBK, via de Deputate Ekumenisiteit van hun kerken, om een reactie niet alleen op het besluit om de vrouw toe te laten tot het diakenambt, maar ook op discussies binnen de GKSA rondom het thema 'vrouw en ambt'.

We willen dat doen, binnen de beperkingen die we in de inleiding op deze notitie al aangaven. Als deputaten BBK zijn wij niet bevoegd en in staat om afgeronde standpunten in te nemen in hermeneutische discussies zoals die binnen uw kerken (maar ook binnen onze!) gevoerd worden. We willen het laten bij de onderstaande vragen en opmerkingen.

1. De socio-historische methode

Vooropmerking

Wij kunnen geen beoordeling geven van de socio-historische methode, omdat wij te weinig voorbeelden van de toepassing van deze methode onder ogen hebben gehad. Wat wij hieronder schrijven betreft dus alleen de toepassing van deze methode voor zover wij daar kennis van genomen hebben in het kader van de discussie rondom 'vrouw en ambt'.

Het specifieke van de methode

Algemeen wordt erkend dat Gods Woord niet tijdloos is, maar tijdgericht: vaak houdt Gods Woord verband met een bepaalde socio-historische situatie.

Het specifieke van de socio-historische methode lijkt ons te zijn dat men ervan uitgaat dat de socio-historische context ook invloed heeft gehad op de inhoud. Een Schriftgedeelte moet verstaan worden als een product van een dynamische samenleving, waarvan de schrijver en de lezers beiden deel uitmaken (F. Janse van Rensburg via een weergave door W. Vergeer⁹). Toegepast op 1 Tim. 2:11-12 levert deze benadering op, in een artikel van W. Vergeer¹⁰,

- dat Paulus' verbod aan vrouwen om onderricht te geven of gezag te hebben over de man wordt verklaard vanuit de socio-historische context van die periode (62-64 na Christus) en die plaats (Efeze);
- dat Paulus' argumenten (zijn verwijzing naar de schepping, de zondeval, en de verlossing van de vrouw) voortkomen uit Joods-Hellenistische gedachten uit die tijd over de positie van de vrouw.

Vergeer verklaart het feit dat Paulus de vrouw verbiedt om te onderrichten en gezag te hebben over de man uit het feit dat zulk gedrag 'contraproductief' zou zijn voor de verbreiding van het evangelie: Paulus' voorschrift is een onderdeel van zijn opdracht aan de gemeente om een "stil en rustig leven" te leiden, zodat mensen tot erkenning van de waarheid komen (1 Tim. 2:1-4). Dat laatste zou verhinderd worden wanneer christelijke vrouwen zich op een manier zouden gaan gedragen (onderricht geven en gezag hebben over de man) die wel passend zou zijn voor vrouwen die in Christus een nieuwe positie ontvangen hebben, maar die in de cultuur van die tijd niet passend werd gevonden.

Dat impliceert dat, nu in onze tijd en cultuur andere opvattingen heersen over al dan niet passend gedrag van vrouwen, dit verbod van Paulus niet meer toegepast kan en mag worden.

Waardering

⁹ Wim C. Vergeer, 'Anomalieën in die Gereformeerde standpunt oor die rol van die vrou in die kerk', *In die Skriflig* 36 (4) 2002:661-689, 668

¹⁰ idem, 671-684

De aandacht voor de socio-historische context van bijbelse uitspraken vinden wij positief. Het is zeker mogelijk dat bepaalde uitspraken van b.v. Paulus meer contextbepaald zijn dan we binnen de gereformeerde traditie tot nu toe gedacht hebben. Of dat zo is, en zo ja, in welke mate, zal bepaald moeten worden vanuit de exegetische, inclusief de aandacht voor de (socio-historische) context van die tijd.

Voor zover Vergeer in het boven weergegeven artikel bij zijn bespreking van 1 Tim.2:11ev argumenteert vanuit exegetische (nl. een analyse van de structuur van de tekst, waaruit z.i. blijkt dat het Paulus gaat om een “stil en rustig leven”, zodat mensen tot Christus gebracht kunnen worden – waarbij het ‘geen onderricht geven en geen gezag over de man hebben’ op één lijn staat met “waardige klededrucht”, vs 9), is zijn manier van argumenteren legitiem.

Kritiek

- a Dat is anders wanneer Vergeer, in hetzelfde artikel, van de argumenten die Paulus aanvoert stelt dat die voortkomen uit een destijds Joods-Hellenistische beschouwing. Hiermee wordt geen recht gedaan aan het gezag waarmee de apostel Paulus schrijft. Er is discussie mogelijk over de manier waarop Paulus zijn argumenten bedoeld heeft (illustratief of normatief?), maar niet over het feit dat het echt serieuze argumenten van de gezaghebbende apostel zijn, die wij dus ook serieus moeten nemen. Wij menen dat het apostolisch gezag van Paulus ondergraven wordt, wanneer gesteld wordt dat zijn argumentatie voortkomt uit een destijds Joods-Hellenistische beschouwing, met als implicatie dat Paulus’ argumenten niet meer de onze kunnen en hoeven te zijn. Wanneer zo’n benadering van Paulus’ argumentatie gegeven is met de socio-historische methode, wijzen wij de methode op dat punt af.
- b Het lijkt ons dat de socio-historische methode (te?) weinig oog heeft voor de mogelijkheid dat teksten als 1 Tim. 2:11ev wel degelijk iets aanvoeren wat hoort bij Gods (doorgaande) openbaring ten aanzien van de verhouding tussen mannen en vrouwen.
- c In de toepassing van deze methode lijkt een kritische instantie te ontbreken om onze eigen context te evalueren. Wat betreft de man-vrouw verhouding wordt er blijkbaar van uit gegaan dat de volstrekt geëmancipeerde verhouding die de Westerse cultuur van de 21e eeuw kenmerkt als gegeven kan worden aanvaard, terwijl de verhouding zoals die in de bijbel naar voren komt als gebonden aan de destijds socio-historische context voor niet-bindend wordt verklaard. Hoe kan onze cultuur (i.c.: de man-vrouw verhouding in onze cultuur) dan nog onder kritiek komen van Paulus’ woorden?

2. “Women in church and society” (verslag van een onderzoek aan de PU vir CHO)

De hermeneutische discussies rondom ‘vrouw en ambt’ vonden een weerslag in, en werden omgekeerd weer gestimuleerd door het onderzoeksproject ‘Women in church and society’ van de PU vir CHO, waarin ook veel theologen uit de kring van de GKSA participeerden – theologen die vaak ook betrokken zijn bij de discussies rondom ‘vrouw en ambt’ binnen de GKSA. Daarom willen we ook een reactie geven op het onderzoeksverslag dat we lazen in *In die Skriflig*¹¹.

Wij kunnen ons voorstellen dat een onderzoek naar ‘women in church and society’ van belang is, zeker in de Zuid-Afrikaanse context. Op deze manier kan theologie maatschappelijk relevant zijn. Dat het onderzoeksproject wil bijdragen aan het opheffen van een verkeerde positie van de vrouw, is gerechtvaardigd.

Toch roept het project wel meerdere vragen bij ons op:

¹¹ Fika J. van Rensburg, ‘Women in church and society. Report of research done by a research team at the PU vir CHO’, in *In die Skriflig* 36(4) 2002: 717-752

- a Opvallend vonden we hoe diverse verklaringen en wetgeving betreffende 'rechten van de mens' een prominente rol spelen in het bepalen van wat de status en de positie van de vrouw moet zijn in kerk en samenleving.

In de evaluatie van het project heet het: "The implications of South African legislation on human rights for the status and role of women in church and society have been successfully determined. Where there is anything less than complete gender equality, the status and role of women are in contradiction to the South African legislation on human rights. It has also been established that private organisations in which membership is a matter of a person's own choice (such as churches) will need to rethink the validity of their own gender policy, especially within the growing human rights culture in South Africa" (746).

Wat we misten is een kritische evaluatie van zulke mensenrechten-idealen. Valt de Zuid-Afrikaanse wetgeving over mensenrechten, met de implicaties daarvan voor de status en de rol van vrouwen ook in de kerk, samen met het onderwijs van de Here en zijn apostelen? Waarom is deze vraag (voor zover wij kunnen nagaan) binnen het project niet aan de orde geweest?

- b Het verslag doet ons vermoeden dat één van de doelen bij voorbaat al was: bevorderen dat vrouwen worden toegelaten in alle ambten, ook in de GKSA.
"The ultimate aim was and is to have women restored to full participation in all spheres" (a.a. 722). Dat daarmee ook de ambten worden bedoeld kan worden geconcludeerd uit het feit dat de huidige positie van de GKSA t.a.v. vrouw en ambt wordt gekarakteriseerd als fundamentalistisch en simplistisch (744).
De hoofdvraagstelling was: "... in what way can Scripture and/or present human rights legislation help religious societies to define that role [nl van de vrouw in kerk en samenleving] and to change the de facto situations and attitude?" (720) – dat dat nodig is, ook binnen de kerk, m.n. de GKSA, stond blijkbaar bij voorbaat vast.

Eén en ander lijkt ons op gespannen voet te staan met onbevooroordeelde exegese.

- c Dat er sprake is van een vooroordeel blijkt in de bijdrage van Fika van Rensburg aan het project. In zijn hermeneutiek blijkt een axioma een beslissende rol te spelen, nl. dat het onbijbels is om enig onderscheid te maken tussen de status en/of functie van individuele gelovigen op grond van geslacht.

Van Rensburg ziet twee lijnen in de bijbel: "(a) the full liberation from and end to gender discrimination (Gal. 3:28), over against (b) the limitations set for female believers" (725). Hij erkent dat een tekst als 1 Tim. 2:11 geen aanwijzing bevat dat de opdracht tijdgebonden is (zoals die er wel is wat betreft de 'hoofdbedekking' van de vrouw, 1 Cor. 11:2-16).
"Nevertheless, Van Rensburg's own approximation is this: It is not scripturally valid to make any distinction between the status and/or function of individual believers on gender grounds" (726; cursief oorspronkelijk).

We denken dat deze manier van omgang met de Schrift niet verantwoord is; het luisteren naar de Schrift moet niet worden worden versmald door zo'n vooringenomen standpunt.

Uiteindelijk wordt het standpunt om vrouwen niet toe te laten tot de ambten in de kerk neergezet als fundamentalistisch en simplistisch (744). Het standpunt dat ongetwijfeld het standpunt is van Van Rensburg zelf impliceert dat er een vertaalslag moet worden gemaakt. "God's revelation on gender issues in a patriarchal society needs to be "translated" when contextualized for non-patrarchal societies both in South Africa and throughout the world" (745).
Deze uitlating is ongenueanceerd en in z'n algemeenheid niet aanvaardbaar. De uitlating roept bij

ons dezelfde kritiek op als de socio-historische methode zoals we die toegepast zagen door Vergeer (zie boven).

SUB-BIJLAGE 2 BIJ BIJLAGE 3:

Brief van Deputate Kontak Binnelandse Kerke van die VGKSA d.d. 28 januari 2005

Deputate Betrekkinge Buitelandse Kerke van die GKN Seksie iv

Geagte broeders

Ons het van u u konsepport ontvang soos wat u dit wil voorlê aan u eerskomende Algemene Sinode (Amersfoort 2005) waarin u o.a. rapporteer i.v.m. 'n moontlike susterkerkverhouding met die GKSA. U versoek ons om 'n reaksie te gee op u beplande aanbeveling aan u kerke om 'n susterkerkverhouding aan te bied aan die GKSA. Ons het groot waardering vir u begeerte om in hierdie aanbeveling nie verder te gaan sonder die insette van ons te vra nie. Graag voldoen ons hiermee aan u vriendelike versoek.

Eerstens wil ons graag vir u ons eie posisie en opdrag wat ons ontvang het skets. Ons het opdrag ontvang om u as kerke aan te moedig om nie nou reeds voort te gaan met 'n susterkerkverhouding sonder inagneming van die besware wat daar van die kant van die VGKSA steeds bestaan om self 'n susterkerkverhouding met die GKSA aan te gaan nie. In groot mate het ons in gebreke gebly om u skriftelik van hierdie besware op hoogte te bring. Hierdie besware is egter tydens u GS Zuidhorn 2002 deur ons verwoord en u is daarvan op die hoogte.

Na u GS Zuidhorn het ons saam met u 'n tripartite oorleg in Potchefstroom gehad gedurende September 2004. Ons was baie dankbaar vir daardie oorleg. Van die kant van die GKSA was daar 'n goeie gesindheid en bereid om na ons te luister getoon. Dit het die verhoudinge ten geode gekom. Tydens die vergadering het ons aangetoon dat ons ons besware soos verwoord op Zuidhorn egter steeds handhaaf totdat ons in 'n bilaterale gesprek met die GKSA bevredigende uitklaring van ons besware kan kry. Die details van die VGKSA se gevoelens was nie ter sprake en ter diskussie op die tripartite oorleg nie.

Ons besware was aanvanklik geïntentiveer deur die besluit van die GKSA om vroue toe te laat tot die amp van diakens. Tereg noem u dat ons self ons aanvanklike reaksie gerelativeer het soos verwoord teenoor u en die GKSA. Ons was oorhaastig in die beoordeling daarvan en ons reaksie was sterk gekleur deur persoonlike ervarings tydens die sinode self meer as wat dit 'n nugtere beoordeling van die besluitteks van die GKSA sinode bevat het. Tydens die tripartite oorleg en tydens 'n vergadering met u, het ons volledig daardie ongepaste reaksie van ons teruggetrek en van tafel gehaal. Die toon en inhoud van ons reaksie was onvanpas en het nie genoeg inhoudelike gronde gehad nie. Ons is inderdaad nie oortuig dat die basis vir die besluit van die GKSA om vroue toe te laat tot die amp van diakens sonder meer 'n skrifkritiese uitgangspunt verwoord nie. Uit die aard van die saak neem dit van ons nog nie alle besware en vrae wat ons rondom die besluit het, weg nie.

In die lig van bogenoemde voel ons ons gemaklik met u beoordeling van ons besware soos verwoord op Zuidhorn. Hierdie besware wil ons egter steeds in ons bilaterale oorleg met die GKSA finaal probeer uitklaar. Ons is verder van oordeel dat die tripartite oorleg in Potchefstroom gehou 'n tree vooruit was in ons verhouding met die GKSA vir sover daar besreidheid was om deeglik na mekaar se gevoelens te luister. Die oorleg word besonder positief beoordeel, alhoewel die antwoorde deur die GKSA verskaf op ons inhoudelike besware soos verwoord tydens die oorleg ons nie heeltemal bevredig het om alle vrae weg te neem nie.

By ons het daar 'n groot begrip gegroei vir u begeerte om wel 'n susterkerkverhouding aan te gaan. Dit is so dat daar 'n risiko van perfeksionisme skuil in die onderlinge soeke van eenheid. Dit is 'n werklike gevaar wat ons self teen moet waak. Ons wil u ook nie aan bande lê vanweë ons eie huiwering en beswaar

om te kom tot 'n susterkerkverhouding met die GKSA nie. Die wese van kerklike eenheid is 'n hartlike saam leef met mekaar in gemeenskap in Woord, sakramente en die tug. Ons werk vanuit die besef dat die vlakke ("niveaus") waarop uitdrukking gegee word aan die verhouding met die GKSA grootlike verskil tussen u en ons. Vir u sluit die uitdrukking van die eenheid nie dieselfde intense en volledige saamleef in, wat dit vir ons sou beteken indien ons so 'n relasie aangaan nie.

Ons het dus wel begrip vir u begeerte om 'n susterkerkrelasie aan te gaan. Op u word daar ook sterk druk toegepas om nou dadelik die verhouding aan te gaan, anders loop julle die gevaar om deur die GKSA verkeerd verstaan te word in julle intensie as die susterkerkverhouding nie dadelik aanbied nie. Ons dink dit is ontreg dat die GKSA dit as 'n "nee" vir toekomstige verhoudinge sal interpreter, indien u nie onmiddelik 'n susterkerkverhouding aangaan nie. Vir die druk waaronder u verhouding staan, het ons egter wel alle begrip.

Sonder om in perfeksionisme te verval, is daar egter by ons nog groot beswaar juis t.o.v. die handhawing van die tug in die praktyk van die GKSA. By ons boesem dit geen vertrouwe in in die mate dat ons dit nie as struikelblok sien vir onself om van harte met die GKSA te leef nie. Ons kan nie dieselfde oordeel gee as u dat ons konstateer dat ons reeds genoegsaam een is in daardie leer, sakramente en tug nie. Ons pogings in die verlede om op plaaslike vlak die eenheid te soek en daaraan uitdrukking te gee, het bedroë daarvan afgekom.

Broeders, ons het tydens die tripartite oorleg duidelik laat blyk dat indien u wel so 'n verhouding met die GKSA sou aangaan, ons dit op prys sou stel dat u die VGKSA sal betrek in die vormgewing daarvan en nie 'n bilaterale verhouding aangaan waarin die bestaande verhouding met die VGKSA gemarginaliseer word nie.

U beplande aanbieding van 'n susterkerkverhouding aan die GKSA sou nie ons keuse wees nie. Ons verwoording van ons besware teen die GKSA was in die verlede uiters gebrekkig en onbevredigend. Dat daar werklike besware bestaan, word egter nie daarmee uitgesluit nie. Indien u die verhouding tog aangaan, sal dit vir ons nie 'n verbreking van kontakte met u beteken nie. Ons sou dan veel eerder van u wou vra om juis saam met ons in diepte in te gaan op alles wat die VGKSA verhinder om oortuig te wees dat ons werklik in hartlike eenheid met die GKSA kan leef. Ons sou graag wou sien dat u verhouding met die GKSA sal bydra tot die roeping om 'n profetiese opstelling in ons land in te neem teen die leuen en 'n positiewe uitdra van die evangelie in Suid-Afrika.

Ons hoop ons kan u enigins dien met hierdie reaksie en wens u alle seën en wysheid van ons Here toe op u verdere oorweging as deputate. Verder hoop ons om in die nabye toekoms 'n oorleg met die GKSA te hê en sal u sou gou as moontlik op hoogte bring van ons die vordering van ons eie soeke na volle eenheid met die GKSA.

Met hartlike broedergroete

Pieter Nel
Eugene Viljoen

6.4 Bijlage 4: Aangaan zusterkerkrelatie met de Nongu u Kristu u ken Sudan hen Tiv (The Church of Christ in the Sudan among the Tiv) in Nigeria

6.4.1 VOORSTELLEN

- 1 met de NKST een zusterkerkrelatie aan te gaan;
- 2 de NKST te blijven aanspreken op haar lidmaatschap van de REC en te stimuleren lid te worden van de ICRC.

6.4.2 GRONDEN

- 1 de NKST vertoont de kenmerken van een kerk van de Here Jezus Christus en voldoet aan de criteria voor een zusterkerkrelatie; dat is bevestigd in meerdere contacten met deze kerk door de jaren heen.
- 2 als orthodox gereformeerde kerk staat de NKST alleen, daarom is de behoefte van de NKST om een betrouwbare zusterkerk te hebben groot.
- 3 in het kader van de ICRC kan de NKST steun ontvangen in het handhaven van haar gereformeerde karakter.

6.4.3 OPDRACHT GS ZUIDHORN 2002

de bestaande contacten te onderhouden met oog op het ontwikkelen van een zusterkerkrelatie; de NKST te blijven aanspreken op hun lidmaatschap van de REC en te stimuleren lid te worden van de ICRC.

6.4.4 UITVOERING

Middels correspondentie en bezoek is verder gewerkt aan het onderhouden van de relatie en het voorbereiden van de zusterkerkrelatie. Zie hiervoor het onderstaand verslag.

1 Inleiding

De contacten met de NKST zijn begonnen toen in de jaren '80 GKV-ers werkten in het ziekenhuis in Mkar.

De Verre Naasten ondersteunt vanaf die tijd verschillende projecten. Meerdere keren is er namens BBK een bezoek gebracht, in 1996 door De Boer/Huttenga, in 2001 door De Boer/Oosterhuis, steeds met een positief advies met betrekking tot het aangaan van een zusterkerkrelatie, dat overgenomen is door de Generale Synodes. Echter na ieder bezoek lag de communicatie bijna stil. Gelukkig kon in november 2004 een bezoek gebracht worden met een duidelijk resultaat: de NKST wil graag een zusterkerkrelatie met de GKV, getuige de meegegeven brief. De contacten zijn wekelijks en met verschillende personen in Nigeria en Nederland (BBK, Emission, GHBO)

2 Geschiedenis

De Nongu u Kristu u ken Sudan hen Tiv (The Church of Christ in the Sudan among the Tiv) in Nigeria is ontstaan door in 1911 begonnen zendingswerk van de NG-kerk, Zuid-Afrika. In 1957 is de kerk zelfstandig geworden. De inbreng van de NG-kerk is rond 1960 verdwenen en het werk is overgenomen door de Christian Reformed Church. Rond 1980 heeft de CRC zich teruggetrokken en staat de NKST op eigen benen. Vanaf het begin is er gewerkt vanuit de 'holistic approach'. Missionaries zijn niet alleen zendingen naar onze begrippen maar ook onderwijskundigen en artsen. De kerk heeft bijvoorbeeld een departement voor onderwijs, media en gezondheid.

3 Relaties

De NKST heeft geen officiële relatie meer met de oorspronkelijke moederkerk, de NG-kerk van Zuid-Afrika. Wel heeft ze een zusterkerkrelatie met de tweede moederkerk, de CRC. Tevens is de kerk lid van de REC. In alle gevallen stelt de NKST zich zeer zelfstandig op en beschouwt ze het als haar taak om de kerken terug te roepen van hun heilloze, van Gods Woord afwijkende weg.

Ze onderhoudt samenwerkingsverbanden met andere Nigeriaanse kerken om te werken aan de opbouw van het land, de rust tussen de stammen te bevorderen en een dam op te werpen tegen de islam.

De NKST heeft naast de genoemde geen zusterkerkrelaties in binnen- of buitenland en stelt veel belang in bijbelgetrouwe een confessionele partners.

De NKST houdt bewust een relatie met de WCC of de WARC af.

4 Kerkelijk leven

a Belijdenis

De NKST aanvaardt het Oude en Nieuwe Testament als het onfeilbare Woord van God en heeft de Apostolische Geloofsbelijdenis en Heidelbergse Catechismus als kerkelijke belijdenis. Deze functioneren als formulieren van eenheid. Bij hun bevestiging moeten ambtsdragers hun instemming ermee betuigen.

b Kerkregering

De NKST heeft een gereformeerde vorm van kerkregering. Er is geen Particuliere Synode en de Generale Synode heeft een verbrede taak ten gevolge van de 'holistic approach'.

De volgende instituten vallen onder verantwoordelijkheid van de synode:

9 ziekenhuizen, 120 gezondheidscentra, 4 gezondheidsopleidingen, 450 lagere scholen, 1 onderwijzers- opleiding en 38 vervolgscholen.

De synode vergadert twee keer per jaar. De "minor Synod" (juni) behandelt financiële zaken en neemt examens af. De "major Synod" (november) behandelt zaken van het kerkverband en de verschillende

deputaatschappen. Het "Executive Committee" vergadert eens per maand en heeft 7 leden. De General Secretary van het Ex.Co. is een fulltimer voor drie jaar en is één keer verkiesbaar.

c Ambten

Er zijn 429 predikanten, 682 voltijds evangelisten en een onbekende hoeveelheid ouderlingen en diakenen. De kerk heeft 114.000 belijdende leden, 30.000 doopleden en ca. 230.000 belangstellenden. Ze bestaat uit 274 gemeenten in 42 classes met 6.139 preekplaatsen en 14 zendingsposten.

De NKST kent geen vrouwelijke ambtsdragers.

d Prediking

De NKST heeft een eigen predikantenopleiding, de RTS in Mkar. De synode neemt de kerkelijke examens af.

e Sacramenten

De NKST kent de kinderdoop door besprenkeling. De jonge mensen doen belijdenis van hun geloof, nadat ze kerkelijk onderwijs hebben gevolgd. Pas daarna zijn ze gerechtigd aan het Avondmaal deel te nemen. Het Avondmaal wordt regelmatig en tenminste vier keer per jaar gevierd. Alleen de belijdende leden hebben toegang tot het Avondmaal.

f Erediensten

In de kerken worden op zondag twee diensten gehouden. Deze hebben voor ons een herkenbaar patroon van zang, gebed, schriftlezing, prediking, geloofsbelijdenis, inzameling van gaven etc. De zang wordt op verschillende manieren begeleid: keyboard, gitaar, drum en een variëteit aan fluiten en klein slagwerk. Er zijn diensten in het Tiv, maar ook steeds meer Engelstalige diensten.

g Tucht

Binnen de NKST is veel aandacht voor de levensheiliging in de gemeente. Onder de tuchtwaardige zaken vallen samenwonen, dronkenschap en het plegen van burgerlijk strafbare feiten.

h Evangelisatie/Diaconaat

Op allerlei manieren beijveren de kerken van de NKST zich voor de verbreiding van het evangelie in hun omgeving. Het stichten van scholen, het hebben van zendingsposten, de outreach via de Women Fellowship en grote campagnes zijn een aantal middelen daarvoor.

6.5 Bijlage 5: Contacten met Israël

Zoals reeds vermeld in het algemene rapport van deputaten BBK, hebben afgevaardigden van de Bat Tsion Commissie (BTC) te Ommen sinds 2002 twee maal een bezoek aan Israël gebracht. Sectie 8 heeft veel waardering voor de manier waarop deze bezoeken aangepakt zijn en voor de uitgebreide en zorgvuldige rapporten.

In beide bezoeken moest men tot de conclusie komen, dat er geen sprake is van groei in het contact met Ds. Ben Zvi en de Bat Tsion 'gemeente'. Zaken die naar de mening van Ommen besproken moesten worden, bleken niet besproken te kunnen worden; men kwam niet nader tot elkaar. Van beide zijden is geconstateerd dat het streven om tot een zusterkerkrelatie te komen te hoog gegrepen is en dat het beter is daarmee te stoppen. De kerkenraad van Ommen-West (die sinds de splitsing van de Gereformeerde Kerk te Ommen de verantwoordelijkheid voor het werk in Israël op zich genomen heeft) en de deputaten van de classis Ommen hebben hiermee ingestemd. In samenhang daarmee is de financiële ondersteuning in de loop van 2004 gestaakt. De BTC wil van haar kant wel contact met Ds. Ben Zvi blijven onderhouden, maar dan als een contact naast andere in Israël.

In september 2004 hebben de bezoekers uit Ommen gesprekken gevoerd met een respectabel aantal gemeenten en personen in Israël. Deze contacten waren voor een deel veelbelovend, met name ten aanzien van enkele gemeenten en voorgangers van gereformeerde overtuiging. Dezen hebben weliswaar de volwassendoop als regel, maar staan anderzijds niet vijandig tegenover de kinderdoop. De BTC ziet goede mogelijkheden om via deze mensen verder te werken aan haar doel, namelijk: uitbreiding en verdieping van de verkondiging van het evangelie in Israël. Met het oog daarop wil zij het contact voortzetten en wel als een kerkelijk contact, dat wil zeggen: een contact dat uitgaat van de Gereformeerde Kerk van Ommen-West en waarbij ook de classis, de classiskerken en deputaten BBK betrokken zijn. Dit laatste mede op grond van de overweging, dat de zaak van de evangelieverkondiging aan het joodse volk op de agenda van het landelijk kerkverband en de Generale Synode dient te blijven staan. Bij het oefenen van de contacten wil men op zorgvuldige wijze rekening houden met de relaties die vanuit andere kerkgenootschappen in Nederland (bijv. de Gereformeerde Gemeenten) met de betrokken gemeenten en voorgangers onderhouden worden.

De BTC zou graag zien, dat de Generale Synode instemt met dit beleid.

Na kennisneming van de rapporten en na gesprekken met de BTC heeft sectie 8 van deputaten BBK ingestemd met de in Ommen genomen beslissingen ten aanzien van de relatie met Ds. Ben Zvi en de Bat Tsion 'gemeente' en met het voorgenomen beleid ten aanzien van de verdere contactoefening met het oog op de verkondiging van het evangelie in Israël. Daarom formuleert zij het volgende voorstel aan de Generale Synode van Amersfoort-Centrum.

6.5.1 VOORSTEL MET BETREKKING TOT CONTACT MET CHRISTELIJKE GEMEENTEN IN ISRAËL

6.5.2 MATERIAAL

Rapport en aanvullend rapport van deputaten voor betrekkingen met buitenlandse kerken

6.5.3 BESLUIT

- 1 Niet langer te streven naar een zusterkerkrelatie met de Bat Tsion 'gemeente'
- 2 deputaten op te dragen contact te blijven onderhouden met Bat Tsion Commissie van de kerk van Ommen-West ten einde
 - op de hoogte te blijven van de door haar beoefende contacten met Israël en deze te stimuleren, met het oog op de uitbreiding en verdieping van de evangelieverkondiging aldaar

- de Bat Tsion Commissie met advies terzijde te staan

6.5.4 GRONDEN

- 1 Van beide kanten is geconstateerd dat het streven naar een zusterkerkrelatie met de Bat Tsion 'gemeente' te hoog gegrepen is.
- 2 De manier waarop de Bat Tsion Commissie het contact met gemeenten en voorgangers in Israël wil onderhouden biedt goede perspectieven voor de uitbreiding en verdieping van de evangelieverkondiging in Israël.
- 3 De uitoefening van de contacten met Israël via de kerk van Ommen-West functioneert naar volle tevredenheid.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage XI - III

**Rapport Deputaten Zending, Hulpverlening
en Training**

Woord vooraf

Zendingswerk is kerkenwerk. Wat bedoelen we daarmee? We kunnen het specifieker zeggen op grond van Bijbelse gegevens. Waar het gaat om zending, oriënteren we ons als kerken niet op een enkele Bijbeltekst als Matt. 28: 18-20. Van huis uit immers hebben gereformeerden meegekregen en van Voetius uit zijn bekende geschrift over ‘planting van kerken’ geleerd, hoezeer o.a. het achtste hoofdstuk van Paulus’ tweede brief aan de Korinthiërs van fundamentele betekenis is voor ons zendingswerk. In 2 Kor. 8 vers 19 en 23 benadrukte de apostel Paulus dat zijn medewerkers niet slechts door één lokale gemeente, maar door meerdere gemeenten werden uitgezonden. Of actueler gezegd: zending gaat uit van lokale kerken en heeft tegelijk het kerkverband nodig. Kortom, zending is een zaak van elke gemeente en van de kerken in het gemeen.

Dankbaar zijn we daarom als uw landelijke deputaten voor zending, hulpverlening en training (ZHT) dat er ook generaal vanuit ons kerkverband kon worden gewerkt. Als bewijs daarvan bieden we, voor de tweede keer, ons rapport aan de synode aan. Dit ter verantwoording aan de kerken en om aan te tonen hoezeer er overeenkomstig onze opdracht ook op landelijk niveau, en wel door het Instituut van onze kerken ‘De Verre Naasten’, in de afgelopen periode hard is (door)gewerkt ten behoeve van en in samenwerking met vele broeders en zusters in het buitenland. Deze werkzaamheden betekenden voornamelijk een voortzetting van eerder vastgesteld beleid en uitwerking van bestaand werk, toch was er ook sprake van aanzetten voor nieuw werk en verwerking van nieuwe (oecumenische) inzichten.

Het werk ging soms gepaard met strubbelingen in de persoonlijke en werksfeer, anderzijds kon er goede voortgang worden geboekt en was het in veel opzichten een vreugde om aan de vervulling van onze opdrachten voor zending, hulpverlening en training verder te werken. In het eerste hoofdstuk van ons rapport geven we u een overzicht van het geheel, waarna de diverse onderdelen en facetten van dit kerkenwerk in beeld zullen worden gebracht.

Een verschil tussen onze verantwoording aan de synode van Zuidhorn (2002) en het rapport dat nu voor u ligt, is – en daar zijn we blij om – dat het actuele werk van zending, hulpverlening en training veel aandacht krijgt. In ons vorige rapport stonden we immers breedvoerig stil bij de forse operatie van integratie van deputaatschappen en instituten (IRTT en DVN) zoals die zich van 1999 tot 2002 had voltrokken. De synode heeft in 1999 en 2002 het beleid daartoe goedgekeurd. Op basis daarvan kon worden verder gewerkt. Het resultaat vindt u in dit rapport verwoord. Met name willen we de vinger leggen bij de totstandkoming van generaal beleid: een werkdocument kan nu ter goedkeuring worden aangeboden. Verder vragen we aandacht voor de totstandkoming en de uitwerking van samenwerkingsvormen van uw Instituut DVN, onder leiding van ons generaal deputaatschap, met de lokale en regionale kerken. Deze samenwerking tussen generale en regionale deputaten kan als wederzijds aanvullend of complementair worden gezien waar het om onze kerkelijke zendingsopdracht en hulpverleningstaken gaat ten behoeve van onze broeders en zusters in het buitenland, dat wil zeggen: buiten onze eigen taal en cultuur.

In dit tweede rapport ligt het accent echter vooral op het actuele werk. Tijdens de bespreking van ons rapport in 2002 op de synodezitting te Zuidhorn werd er met klem gevraagd in een volgend rapport breedvoerig aandacht te geven aan de actuele werkzaamheden in binnen- en buitenland. We menen hiermee aan die wens te hebben voldaan. We zijn dankbaar dat al het werk kon worden verricht op basis van bovengenoemde integratie. Tegelijk willen we kort gezegd uw welwillende aandacht vragen voor mogelijkheden tot nieuw zendings- en hulpverleningswerk die zich voordoen, omdat daaraan nog onvoldoende tijd en energie kon worden besteed.

We spreken opnieuw de verwachting uit dat de beleidsmatige ontwikkeling van de voorgestelde en van mogelijk nieuwe perspectieven, met name in internationaal of oecumenisch verband, gecontinueerd kan worden.

Ten slotte vragen we de synode en de kerken regelmatig voorbede te doen voor deze arbeid ten dienste van de komst van het koninkrijk van onze Here Jezus Christus. De synode wensen we de leiding van de Heilige Geest toe bij alle werkzaamheden ten dienste van Christus' kerk.

Namens deputaten ZHT

L.J. Joosse, voorzitter

September 2004

INHOUDSOPGAVE

INHOUD

0	SAMENVATTING	6
1	INLEIDING	7
	1.1 Stand van zaken	
	1.2 Het verslag	
2	DEPUTAATSCHAP – INSTITUUT	10
	2.1 Inleiding	
	2.2 Structuur	
	2.3 Activiteiten	
3	HET INSTITUUT	12
	3.1 Directie	
	3.2 Buitenland	
	3.3 IRTT	
	3.4 Voorlichting en Fondsenwerving	
	3.5 Administratie	
4	OVERLEG EN NETWERKEN	14
	4.1 Overleg met	
	a. BBK	
	b. GDD	
	c. de TUK	
	d. DTEG/ASE	
	e. ROFOR	
	4.2 Netwerken	
	a. ICRC	
	b. Prisma	
	c. ADC	
	d. Kerkelijke contacten in Nederland	
	e. Bilaterale kerkelijke contacten buiten Nederland	
	f. Gbouw	
5	BELEID	19
	5.1 Overzicht activiteiten	
	I. Kerkelijk werk	
	a. Missionair werk	
	b. Opleiding voorgangers	
	c. Kerkelijk opbouwwerk	
	II. Maatschappelijk werk	
	a. Onderwijs	
	b. Micro-ondernemingen en landbouw	
	c. Gezondheid	
	III. Humanitaire hulpverlening	

IV. Facilitaire hulpverlening

- 5.2 Generaal Beleid
- 5.3 Samenwerking
- 5.4 Zending & Hulpverlening
- 5.5 Training

6	FINANCIEN	31
6.1	Financieel beleid Instituut voor ZHT	
6.2	Financieel beleid voor zendende instanties	
7	VOORSTELLEN	35

BIJLAGEN BIJ RAPPORT

Bijlage 1	Besluit ZHT GS 2002, Zuidhorn (zonder bijlagen)
Bijlage 2	Directiestatuut
Bijlage 3	Generaal beleid
Bijlage 4	Lijst van deputaten met functies
Bijlage 5	Organogram Instituut voor ZHT
Bijlage 6	Model thuiskerkregeling
Bijlage 7	Model liturgische tekst
Bijlage 8	Opleiding van uitgezondenen
Bijlage 9	Training kader buitenlandse kerken
Bijlage 10	'Gezonden in de wereld', handreiking voor kerkenraden
Bijlage 11	Jaarverslagen van de Stichting De Verre Naasten

0 SAMENVATTING

De GS van Zuidhorn 2002 benoemde opnieuw deputaten die zich speciaal met Zending en Hulpverlening moesten bezighouden, nadat de Synode van Leusden (1999) voor het eerst deputaten Z&H had aangewezen. De door 'Zuidhorn' benoemde deputaten hebben zich gericht op samenwerking tussen de centrale, landelijke organisatie (DVN) en de regionale en lokale zendende instanties. Belangrijk resultaat is het formuleren van 'generaal beleid' voor zending en hulpverlening in die zaken die de kerken gemeenschappelijk hebben. Dit document is tot stand gekomen in overleg met de verschillende zendende instanties en is met name gericht op het vormgeven van de relatie met buitenlandse partners (o.a. zusterkerken).

Naast deze belangrijke organisatorische opdracht konden lopende en nieuwe activiteiten op het gebied van Zending, Hulpverlening en Training, onder de zegen van de Here God, worden uitgevoerd.

Als kerkelijk werk moet genoemd worden: missionair werk, opleiding voorgangers, kerkelijk opbouwwerk, bijbelvertaalprojecten.

Het is duidelijk dat het missionaire werk van de GKv veranderd is. Het is verschoven van het uitzenden van zendingen (opdracht: verkondiging en kerkplanting) naar het stimuleren, toerusten en anderszins helpen van zelfstandige kerken. Onderzoek wordt gedaan naar de mogelijkheden van zending in de eigenlijke zin van het woord op 'witte plekken' in de wereld. Op maatschappelijk gebied is er verder gewerkt in de hulpverlening m.b.t. onderwijs, micro-ondernemingen, gezondheid, noodhulp en facilitaire ondersteuning.

IRTT (Intercultural Reformed Theological Training) verzorgde de opleiding van uitgezondenen, training van kader van buitenlandse kerken en het organiseren van conferenties over charismatische theologie.

Verder is er een thuiskerkregeling voor uitgezondenen opgesteld, evenals een gedragscode voor uitgezondenen en werkbezoekers en een liturgische tekst voor uitzending van kerkelijk werkers.

Deputaten deden onderzoek naar de (grote) verschillen in landelijke zendingsquota (de bedragen die door zendende instanties 'per ziel' worden geheven). Zij komen niet met een voorstel om een landelijk gelijk quotum in te voeren, maar dringen wel aan op te roepen meer te offeren voor het werk van Zending en Hulpverlening, gezien de enorme behoefte aan hulp.

1. INLEIDING

1.1 Stand van zaken

De Generale Synode van Leusden (1999) heeft voor het eerst in de geschiedenis van de GKv deputaten benoemd die zich op landelijk niveau met zendingszaken bezig moest houden. Die deputaten kregen de naam deputaten Zending en Hulpverlening (Z&H) mee. In paragraaf 1.1 van het rapport van deputaten Z&H aan de GS van Zuidhorn (2002) zijn de ontwikkelingen geschetst die hebben geleid tot haar ontstaan. Die ontwikkelingen werden samengevat in twee kernwoorden: integratie en centralisering.

Deputaten Z&H hebben zich in de jaren 1999-2002 met name bezig gehouden met integratie. Op het bestuurlijke vlak is de vereniging De Verre Naasten geïntegreerd met het deputaatschap IRTT; op het uitvoerende vlak is het hulpverleningsgedeelte van de deputaten BBK geïntegreerd in de totale uitvoeringspraktijk onder verantwoordelijkheid van deputaten Z&H. Aan de uitwerking van de centralisering waren deze deputaten alleen nog maar verkennend toegekomen.

De GS van Zuidhorn hebben de opvolgers van deputaten Z&H benoemd en deze de naam deputaten Zending, Hulpverlening en Training gegeven, waarmee de integratie van de IRTT component zichtbaar is geworden.

Hiermee was in de GKv een situatie ontstaan waar op het gebied van zending en hulpverlening een landelijk deputaatschap actief is, naast allerlei regionale verbanden, die meest op PS niveau zijn georganiseerd. De regionaal of lokaal georganiseerde instanties worden in dit rapport 'zendende instanties' genoemd.

Centraal - decentraal

Eén van de belangrijke zaken waar wij ons als uw deputaten in deze periode mee bezig moesten houden, was hoe om te gaan met het spanningsveld tussen een centrale (landelijke) en een decentrale (regionale en lokale) organisatie van zending en hulpverlening. Er waren signalen vanuit de zendende instanties, dat zij de centraliserende ontwikkeling als een mogelijke bedreiging van hun vrijheid van handelen zagen. Hier gingen we behoedzaam mee om. De GS van Leusden legde immers ook veel nadruk in haar besluiten op goed overleg met zendende kerken. Tegelijk lag er een duidelijke opdracht van de synode om te komen tot landelijke coördinatie van het werk van zending en hulpverlening, en tot het maken van 'Generaal Beleid', oftewel een door de Generale Synode goedgekeurd beleid, dat dan kaderstellend wordt voor de kerkelijke zendende instanties binnen de GKv.

Deputaten hebben geprobeerd dit spanningsveld zoveel mogelijk weg te nemen, en wel door steeds samenwerking met de zendende instanties te zoeken. Dit is gebeurd in het proces om te komen tot het Generaal Beleid, en ook in het onderzoek naar de ongelijkheid van de regionaal geheven quota. Bovendien, op het niveau van de uitvoering van de programma's in het buitenland is dit gebeurd door het zoeken van een structuur van samenwerking. De aanzetten voor die structuur zijn al gegeven in het rapport aan de GS van Zuidhorn. Dit is verder uitgewerkt in een model van samenwerking. Dit model van samenwerking wordt ook in toenemende mate in de praktijk toegepast, zij het met kleine variaties.

Op deze manier van werken, menen we als deputaten er in geslaagd zijn de voordelen van de kerken in het hebben van een centraal instituut te koppelen aan het bewaren en inschakelen van de expertise en werkkraft binnen de regionaal en lokaal georganiseerde zendende instanties. We kunnen zeggen dat er een redelijk goed evenwicht is gevonden tussen centraal en decentraal, door constant te werken aan samenwerking tussen landelijke en regionale instanties, die elkaar wederzijds aanvullen.

Van zending naar oecumenische hulpverlening

Overzien we het veld van zending en hulpverlening en bekijken we het in historisch perspectief, dan kunnen we het karakteriseren met de term 'verschuiving'. Deze is bezig plaats te vinden, en wel van zending naar oecumenische hulpverlening. Projecten die

begonnen als 'zendingsproject' veranderden van karakter nadat er in het buitenland onder Gods zegen een lokale kerk was geïnstitueerd, waarbij ambtsdragers hun leidinggevende positie begonnen in te nemen. Vrijwel alle projecten die vandaag door de zendende kerken vanuit de GKV worden behartigd hebben daarom het karakter van 'oecumenische hulpverlening' (met als uitzondering: Curaçao).

Deze verschuiving in aard van de relatie vereist aanpassing van visie op en beleid voor de ontstane relatie. Die veranderingen gaan soms trager dan gewenst. In Nederland is er soms een te gering vertrouwen in de leiding van de jonge kerken en te weinig oog voor hun positie en hun recht op zelfstandigheid als kerk van Jezus Christus. Anderzijds, bij onze partners is er wel eens te weinig besef dat hun zelfstandigheid hen verplicht de uit liefde voor Jezus Christus verkregen middelen te optimaliseren, evenals de talenten die bij onze partners aanwezig zijn; men leunt soms wel iets te snel en te gemakkelijk aan tegen de Nederlandse zusterkerk.

Oecumenische hulpverlening in de praktijk

De praktijk van de oecumenische samenwerking en hulpverlening is nogal eens weerbarstig. Met de zelfstandige kerken GGRI op Papua bijvoorbeeld zijn vaak ingrijpende meningsverschillen over de manier van hulpverlening. Dit heeft in de afgelopen jaren meermalen tot gespannen verhoudingen geleid. Ditzelfde deed zich ook voor in onze relatie met de ERCC in Congo.

In het algemeen streven we naar 'autochtonisering', door zoveel mogelijk te werken met lokaal personeel. In de praktijk moeten we echter wel eens een stapje terug doen. Dit is het geval geweest in Congo, waar we toch opnieuw een Nederlander als hoofd van de administratie moesten benoemen.

Dit soort problemen zullen de komende jaren opnieuw de aandacht krijgen in de doorgaande bezinning over het gestalte geven aan oecumenische samenwerking.

Ontwikkelingen binnen de GKV

Binnen de GKV in Nederland doen zich allerlei ontwikkelingen voor. Het is van groot belang als deputaatschap om daar adequaat op te reageren, voor zover ze het werkveld van het deputaatschap betreffen. We noemen er hier twee:

- Uitzending van GKV leden door niet-GKV organisaties

Er is een trend te zien dat veel kerkleden zich inzetten of in willen zetten op het gebied van zending en hulpverlening, en dat doen door zich uit te laten zenden door niet-GKV organisaties. Veelal vragen die niet-kerkelijke organisaties wel een bepaalde betrokkenheid van de thuiskerk van die persoon. Kerkenraden vinden het niet altijd gemakkelijk om hiermee om te gaan. Hoewel de GS de deputaten hier geen expliciete opdracht voor hebben gegeven, hebben zij gemeend een handreiking te moeten schrijven om kerkenraden hierin te adviseren.

- Charismatische beweging

Een andere ontwikkeling, waarmee niet alleen onze partnerkerken in het buitenland worden geconfronteerd, maar ook de GKV zelf, is de toenemende invloed van de charismatische beweging binnen de kerken. Dit is enkele keren het hoofdthema geweest van de meicursus voor kerkelijk kader, gegeven door de afdeling IRTT. Deze cursussen hebben geleid tot een bijzonder document, de 'Kandelaar verklaring', geschreven door theologen uit een zevental landen, meest Afrikaans en Aziatisch. Hierin is geprobeerd vanuit de gereformeerde inzichten en beslissingen een verantwoorde reactie te geven op de charismatische beweging.

1.2 Het verslag

In dit verslag wordt gerapporteerd over de manier waarop deputaten ZHT aan de opdrachten die hen door de GS van Zuidhorn waren toevertrouwd hebben voldaan. Voor de duidelijkheid

is in bijlage 1 de besluittekst opgenomen, zonder de bijlagen.

Het gaat in deze rapportage dan in het bijzonder om besluit 2.b en 3.

Het synodebesluit 1 is een goedkeuring van eerder gevoerd beleid.

Over synodebesluit 3, het besturen van de Stichting De Verre Naasten, rapporteert het bestuur elk jaar aan de gehele achterban in zijn jaarverslag. Deze jaarverslagen vormen in feite een integrerend onderdeel van dit rapport (zie bijlage 11).

Synodebesluit 2.a betreft de benoeming van deputaten ZHT.

In hoofdstuk 2 wordt beschreven hoe de deputaten hebben gewerkt en hoe zij het Instituut voor ZHT hebben aangestuurd. Hoofdstuk 3 geeft een korte beschrijving van de structuur van het Instituut.

Artikel 1 en 2 van synodebesluit 2.b gaan over de manier van besturen van het Instituut door deputaten. In paragraaf 2.2 van dit verslag wordt daarover gerapporteerd. In bijlage 2 is het door deputaten vastgestelde directiestatuut opgenomen.

In artikel 3 en 4 van synodebesluit 2.b draagt de synode op om te besturen volgens het door de synode vastgestelde beleid en om nieuw beleid te ontwikkelen binnen de door de synode vastgestelde visie en strategie. Aangezien deputaten zoals eerder in dit hoofdstuk is vermeld hebben gestreefd naar optimale samenwerking met de regionale zendende instanties, moet dit besluit worden gezien in samenhang met artikel 13 van synodebesluit 2.b. Daar wordt de deputaten opgedragen aan de volgende GS een Generaal Beleidsdocument voor te leggen. In hoofdstuk 5 wordt hierover gerapporteerd. In paragraaf 5.1 wordt een overzicht gegeven van het totale werkveld van zendende instanties en landelijk Instituut. In paragraaf 5.2 is het proces beschreven hoe het document 'Generaal Beleid' tot stand is gekomen. De tekst van dit document is te vinden in bijlage 3. In de volgende paragrafen is het gevoerde beleid op verschillende beleidsterreinen beschreven, voor zover het niet in het document 'Generaal Beleid' is te vinden. Ook zijn daar aanzetten gegeven voor nieuw te ontwikkelen beleid

De artikelen 5 t/m 9 en 12 van het synodebesluit gaan over financieel beleid. De laatste gaat over de zendende instanties, de eerste 5 over het financieel beleid van het Instituut. Over dit alles wordt gerapporteerd in hoofdstuk 6.

De GS heeft in besluit 2.b, artikel 10 de opdracht gegeven om in de samenwerking met de zendende instanties op de ingeslagen weg voort te gaan. Dit komt aan de orde in paragraaf 5.3.

In synodebesluit artikel 11 werd expliciet opgedragen om het ROFOR netwerk te onderhouden en waar mogelijk te streven naar kerkverbandelijke inkadering van de projecten. Hierover is gerapporteerd in het hoofdstuk 4.1. e. In hoofdstuk 4 is ook het verslag te lezen van de overige overlegstructuren en netwerken waarin deputaten ZHT en haar instituut in participeren.

2 DEPUTAATSCHAP – INSTITUUT

2.1 Primi en secundi deputaten

Er zijn door de GS Zuidhorn een negental primi deputaten benoemd. Zij hebben allen bewilligd in hun benoeming en zijn niet tussentijds afgetreden (gegevens tot aug. 2004). Er waren ook vier secundi deputaten benoemd. Er is besloten om pas beroep te doen op secundi, als een primus deputaat zich definitief terugtrekt als deputaat. Wel is besloten om de secundi de notulen van de deputatenvergaderingen, de periodeverslagen van het instituut en het jaarverslag op te sturen. Ook werden secundi uitgenodigd voor studiedagen. Dit alles met de bedoeling, dat als er beroep gedaan moest worden op de secundi, zij snel ingewerkt zouden zijn.

2.2 Structuur

In het verslag van deputaten Zending en Hulpverlening aan de GS 2002 is de relatie deputaatschap-instituut, en het bijbehorende bestuursmodel beschreven (paragraaf 6.2 verslag van dep. Z&H aan de GS 2002). Samengevat komt het hier op neer: De uitvoering van de opdrachten die de GS 2002 aan deputaten ZHT hebben gegeven, hebben die deputaten in handen gelegd van het Instituut voor Zending, Hulpverlening en Training van de GKv. Dit instituut draagt de publieksnaam De Verre Naasten, vaak afgekort tot DVN. Het instituut staat onder leiding van een directie, die rapporteert aan de deputaten. Deputaten vormen het bestuur van het Instituut. Het Instituut heeft, zoals is uitgelegd in het rapport van deputaten Z&H aan de GS Leusden, de juridische vorm van een stichting. Alle personeelsleden zijn in dienst van de stichting. De stichting stelt haar geldmiddelen, conform artikel 3 van haar statuten ter beschikking aan deputaten ZHT. Om te voorkomen dat de stichting een eigen leven gaat leiden, is er gestreefd naar een maximale personele unie tussen de deputaten en het bestuur van de stichting. Dit betekent dat acht van de negen deputaten zijn benoemd als bestuurder van de stichting. Eén deputaat, nl. br. Ko Joesse, kon niet als bestuurslid worden benoemd aangezien het CBF vereist dat er in het bestuur van een stichting met het keurmerk van het CBF geen nabije familieleden zitten, en hij een broer is van voorzitter ds. Leen Joesse.

De deputaten besturen het instituut via het model 'Besturen op afstand', conform besluit 2.a artikel 1 van de GS 2002. Dat betekent dat deputaten beleidsinitieënd, -vaststellend en -corrigerend zijn, waar de directie beleidsvoorbereidend en -uitvoerend is. De deputaten op hun beurt rapporteren aan de GS, en vragen aan de GS om het gevoerde beleid goed te keuren en de te volgen strategie voor de komende jaren vast te stellen.

Conform besluit 2.a artikel 2 van de GS zijn de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de directie zorgvuldig vastgelegd in een directiestatuut (zie bijlage 2).

2.3 Activiteiten

Deputaten ZHT hebben vanaf de GS 2002 tot het moment dat dit verslag is geschreven 15 keer een reguliere vergadering gehouden. Voor de resterende tijd tot de GS 2005 staan nog 4 vergaderingen gepland, hetgeen een totaal van 19 vergaderingen geeft. Deze vergaderingen zijn voorbereid door het moderamen en de directie.

Het moderamen bestaat uit drie personen, nl. ds. Leen Joesse, voorzitter, br. Ben Gort secretaris/penningmeester en zr. Arien Bekker. De belangrijkste taken van het moderamen zijn:

- het opstellen van de agenda van de deputatenvergaderingen;
- het vormen van het eerste aanspreekpunt van de directie bij urgente zaken.

Deputaten hebben een commissie gevormd met de naam Commissie Zendende Instanties (CZI), bestaande uit zr. Arien Bekker-Holtland (voorzitter), ds. Leen Joosse, ds. Rufus Pos en de directie van het instituut. De CZI is direct betrokken bij de relatie met de verschillende zendende instanties. Zij organiseert eens per jaar een vergadering van de zendende instanties met de dep. ZHT. Ook vergadert zij bilateraal met de zendende instanties als daar een aanleiding voor is. De CZI heeft tot september 2004 tien keer vergaderd.

Ook is er een financiële commissie gevormd, bestaande uit de penningmeester, br. Ben Gort en br. Kees Manni. Deze commissie adviseert de directie in financiële zaken. Zij vergadert tenminste twee keer per jaar, één keer over de conceptbegroting en één keer over de conceptjaarrekening.

Zowel in 2003 als in 2004 zijn bezinningsdagen gehouden. Op deze niet-besluitvormende bijeenkomsten werd samen met de staf en met leden van adviesraden onderwerpen besproken die een strategisch belang hebben voor het werkveld.

In juni 2003 is het onderwerp 'Trends en ontwikkelingen in de GKv' besproken, n.a.v. een inleiding door dhr. Peter Bergwerff. Dit onderwerp staat opnieuw op de agenda voor het najaar 2004, waar het meer wordt toegespitst op het gebied 'Zending en Hulpverlening'. Over het onderwerp 'Gerechtigheid' is in januari 2003 een algemene studiedag gehouden. In oktober 2003 is in een bezinningsdag gewijd aan ditzelfde onderwerp, waarbij gepoogd is een eerste lijn te trekken richting beleidsvorming. Zie verder paragraaf 5.4.

In bijlage 4 zijn alle namen van de deputaten met hun functies op een rijtje gezet.

3. HET INSTITUUT DE VERRE NAASTEN

3.1 Directie

De directie bestaat uit de brs. Menno van Hulst, directeur en Ben van der Lugt, plaatsvervangend directeur.

De directie stelt in het najaar van elk jaar een driejarenplan, met bijbehorende driejarenraming op. Nadat deze door de deputaten is vastgesteld wordt een jaarplan met bijbehorende begroting opgesteld. Deze wordt in de decembervergadering van de deputaten vastgesteld.

De directie rapporteert in periodeverslagen aan de deputaten. In periodeverslagen wordt over de activiteiten van het instituut gerapporteerd, waarbij zoveel mogelijk de financiële gegevens zijn geïntegreerd. Tot en met 2002 waren dit kwartaalverslagen. Vanaf 2003 wordt gerapporteerd over periodes van vier maanden.

De directeur geeft leiding aan de afdelingshoofden van de vier afdelingen.

In bijlage 5 is de structuur van het instituut weergegeven in een organogram.

Zowel de directeur als ook de plaatsvervangend directeur zijn ook afdelingshoofd. Eén keer per maand wordt een afdelingshoofdenoverleg gehouden.

3.2 Buitenland

Het werk in het buitenland wordt gecoördineerd vanuit de afdeling buitenland. Deze bestaat uit een aantal regiocoördinatoren, onder leiding van het afdelingshoofd, br. Menno van Hulst. Er zijn betaalde krachten en vrijwilligers onder de regiocoördinatoren.

Minimaal eens per maand wordt vergaderd in het Regiocoördinatorenoverleg.

De afdeling Buitenland laat zich adviseren door de Adviesraad Buitenland (AB). De AB vergadert minimaal vier keer per jaar, en brengt advies uit aan het hoofd buitenland over nieuwe projecten en programma's, en over alle zaken die het buitenlandwerk aangaan.

In paragraaf 5.1 wordt inhoudelijk ingegaan op de programma's en projecten die o.a. door de afdeling buitenland worden gecoördineerd.

3.3 IRTT

IRTT staat voor Intercultural Reformed Theological Training. Deze afdeling staat onder leiding van br. Ben van der Lugt. Naast het afdelingshoofd zijn er twee parttime docenten. Het werk wordt ingedeeld in drie clusters:

1. Opleiding / begeleiding van uitgezonden

Het gaat hierbij om trainingen, die worden gegeven aan uitgezonden van de GKv, maar ook van de CGK en van enkele niet-zusterkerken. Deze uitgezonden kunnen missionaire predikanten zijn, maar ook oecumenische hulpverleners.

Een deel van de trainingen wordt uitbesteed aan externe instituten, zoals het *Hendrik Kraemer Instituut* (HKI, van de PKN) en het *Steunpunt GemeenteOpbouw* (SGO).

2. Training kader buitenlandse kerken

Ook worden trainingen op theologisch gebied gegeven aan kader van buitenlandse kerken. Dit gebeurt in Nederland tijdens de zogenaamde meicursussen. De afgelopen jaren is het thema van deze cursussen geweest 'De charismatische beweging'.

Ook worden enkele malen per jaar cursussen gegeven op locatie in het buitenland gegeven. IRTT heeft een 'pool' van docenten gevormd die aan deze trainingen kunnen bijdragen.

3. Beleidsondersteuning voor zendende instanties

De afdeling IRTT is ook beschikbaar voor advisering aan zendende instanties (van GKv,

maar ook van andere kerken), en organiseert studiedagen, gericht op zaken die het beleid van de zendende instanties aangaan, waarover geadviseerd kan worden.

In paragraaf 5.5 wordt inhoudelijk ingegaan op het werk van deze afdeling.

3.4 Voorlichting en Fondsenwerving

De afdeling Voorlichting en fondsenwerving wordt geleid door br. Tjerk de Vries. Naast het afdelingshoofd zijn er twee medewerkers. Deze afdeling maakt veel gebruik van vrijwilligers.

Voorlichting geven in Nederland over de wereldwijde christelijke gemeenschap is een kerntaak van DVN. Dit gebeurt door het publicaties in tijdschriften, boeken en op de website, en door samenkomsten als gemeenteavonden, zendingszondagen en DVN dagen.

Om het werk uit te kunnen voeren is geld nodig. Belangrijk zijn de donaties uit de eigen achterban – in principe alle leden van de GKv. Hiertoe wordt een omvangrijk adressenbestand bijgehouden. Er komen ook fondsen binnen via schenkingen, nalatenschappen, projectadoptie, kerken en diaconieën.

Naast de fondsenwerving uit eigen achterban, wordt ook aan 'Institutionele Fondsenwerving' gedaan. Dit betekent dat bij fondsverstreckende instellingen geld wordt gevraagd op basis van projectvoorstellen, en onder voorwaarde van rapportage achteraf.

De afdeling wordt geadviseerd door de Adviesraad Voorlichting en Fondsenwerving.

3.5 Administratie

De afdeling administratie wordt geleid door br. Tim Fennema. Er zijn twee medewerkers. Zij hebben tot taak de financiële, de personeels- en de overige administratie te verzorgen. De taken van deze afdeling strekken zich in toenemende mate uit tot het geven van aanwijzingen en adviezen aan buitenlandse partners op administratief gebied.

Alle afdelingen maken gebruik van de secretariële diensten van twee secretaresses.

4 OVERLEG EN NETWERKEN

In het werken aan de realisatie van de doelen zoals verantwoord in hoofdstuk 5 en 6, heeft DVN, aangestuurd door de deputaten, 'overleg' gehad met andere instituten van de eigen kerken en geparticipeerd in andere 'netwerken'.

4.1 Overleg

a. BBK – Deputaten betrekkingen buitenlandse kerken

Overleg en afstemming met deputaten BBK is van het grootste belang voor deputaten ZHT, aangezien beide deputaatschappen vaak met dezelfde buitenlandse kerken te maken hebben. Uiteraard is het dan van belang dat de GKv zoveel mogelijk één stem laat horen. Dit overleg vindt plaats door eens per jaar een vergadering te beleggen van het moderamen van ZHT met sectie 7 van BBK. Daarnaast is er op uitvoerend vlak regelmatig overleg op het niveau van de regiocoördinator van het Instituut met de betreffende regionale sectie van BBK.

Op de agenda voor het najaar 2004 staat de vaststelling van een gezamenlijke notitie van deputaten BBK en ZHT, waarin de visie op oecumene wordt beschreven.

b. GDD – Generaal diaconaal deputaatschap

Op uitvoeringsniveau is er regelmatig en goed contact geweest tussen het Instituut van ZHT en het Diaconaal Steunpunt, uitvoerend orgaan van het GDD.

De afstemming gaat over uiteenlopende zaken als bestemming van noodhulpprojecten, taak van diakenen in Zending & Hulpverleningscommissies, bestemming van dankdagprojecten, gezamenlijke publicaties.

In 2002 is een reader uitgegeven door het Diaconaal Steunpunt en DVN samen, onder de naam 'Diaconaat naar buiten, een bundel artikelen over onze diaconale taak ten opzicht van nabije en verre naasten'.

In 2004 is er opnieuw een gezamenlijke productie geweest, onder de titel 'De Diaconale Gemeente', geschreven door ds. Gerrit Riemer.

Er was geen aanleiding tot formeel contact op deputatenniveau.

c. de TUK – Theologische Universiteit Kampen

Er is een tweetal keer naar aanleiding van een publicatie een studiedag georganiseerd door de Theologische Universiteit in Kampen (Broederweg) en de afdeling IRTT van het Instituut samen. De eerste was in maart 2003, n.a.v. het boek 'Metamorfose, intercultureel begeleiden van kerken in een niet-christelijke omgeving', geschreven door IRTT- en TUK-docent ds. Kees Haak.

De tweede studiedag in het najaar van 2004 ging over het boek 'Hart voor de stad' van de hand van TUK docent dr. Peter van de Kamp.

Ook heeft de afdeling IRTT een bijdrage geleverd aan de 'Internationaliseringnota' van de TUK.

d. DTEG/ASE – Deputaten toerusting evangeliserende gemeente/ Deputaten aanvullende steun evangelisatie

Traditioneel wordt er vanuit gegaan dat ZHT gericht is op evangelieverkondiging in het buitenland en DTEG (voorheen LVEA) voor verkondiging buiten de kerk in de eigen westerse omgeving. Daarnaast is het deputaatschap ASE actief in dit veld. Aangezien er momenteel veel buitenlanders in Nederland wonen is dit onderscheid diffuser geworden.

In het verlengde van de taak van de afdeling IRTT om 'zendelingen' op te leiden voor de missionaire taak in het buitenland, werd in het verleden de expertise die werd opgebouwd ook gebruikt voor de opleiding en training van mensen die werden ingezet voor

'evangelisatie'. Daarom was er destijds enkele malen overleg tussen IRTT en het LVEA. De kennis en betrokkenheid van IRTT bij de evangeliserende activiteiten in de kerken maakte het logisch die ervaring te blijven gebruiken bij het ontwerpen en uitvoeren van trainingsprogramma's van vrijgestelden voor evangelisatie. Nadat het LVEA was omgevormd tot DTEG lag ook het contact met DTEG voor de hand; het werd ook door de GS als opdracht meegegeven. Een deel van de motivatie daarvoor was de overweging dat ervaringen in het buitenland (Derde Wereld), m.n. ervaringen met missionaire projecten in urbane omgevingen, wellicht vruchtbaar gemaakt zouden kunnen worden voor de ontwikkeling van evangelisatieprojecten in Nederlandse steden. Het overleg met DTEG heeft tot nu toe geen structureel karakter. Wel is er incidenteel overleg en afstemming met de MAR (Missionaire Arbeid Rijnmond), en met evangelisatieprojecten in Den Haag en Amsterdam.

Ook de GS-opdracht verleend aan ASE leidde tot contacten. Er werd door de afdeling IRTT advies geleverd in een vroege fase en vertegenwoordigers van ZHT waren aanwezig op de door ASE uitgeschreven studiedag op 19-06-04. O.a. het beleid m.b.t. 'gemeentestichting' werd besproken. De behoefte aan visieontwikkeling over 'evangelisatie' (in relatie tot de visieontwikkeling over 'Zending' en 'hulpverlening' die door ZHT wordt behartigd) werd bevestigd, maar geconcludeerd werd dat er grotere duidelijkheid dient te komen wie primair verantwoordelijk is voor die visieontwikkeling. Ook de zaak van de opleiding van de mensen die zullen worden ingezet in 'evangelisatieprojecten' kwam opnieuw ter sprake. De afdeling IRTT van ZHT is daarvoor beschikbaar.

Deputaten ZHT vinden het wenselijk, dat alle evangelisatiepredikanten een aanvullend IRTT traject volgen, uiteraard in afstemming met hun opdrachtgever.

e. ROFOR – Platform Hulp in het Buitenland

Door deputaten BBK is het platform Reformed Organisations for Foreign Relief (ROFOR) in het leven geroepen om initiatieven binnen de GKv rond hulpverlening in het buitenland rond de tafel te krijgen. Deputaten ZHT hebben deze taak overgedragen gekregen van BBK. De GS van Zuidhorn (2002) heeft deputaten opgedragen om 'het ROFOR-netwerk te onderhouden en waar mogelijk te streven naar kerkverbandelijke inkadering van de projecten.' (besluit 2.a artikel 11)

Er worden jaarlijkse vergaderingen gehouden met de deelnemers aan dit platform. Op de vergadering van april 2004 is besloten de naam te wijzigen in 'Platform Hulpverlening in het Buitenland', aangezien de Engelse naam niet correct is, en ook een Nederlandse naam werd geprefereerd.

Met drie Platform-deelnemers is gesproken over verdere kerkverbandelijke inbedding, nl. Commissie Steun MERF (CSM), Commissie Bat Tzion en de Stichting Paulus.

Met de kerkenraad van Meppel, waar de Commissie Steun MERF aan rapporteert, is afgesproken om te komen tot een samenwerking met het Instituut voor ZHT. Met de de Commissie Bat Tzion en de Stichting Paulus zijn de gesprekken nog gaande.

De deelnemers van het Platform hebben de gelegenheid zich te presenteren op de website van De Verre Naasten (zie www.deverrenaasten.nl onder de knop ZHT).

4.2 Netwerken

a. ICRC

De International Conference of Reformed Churches wordt door het deputaatschap ZHT gezien als het belangrijkste internationale oecumenische netwerk. In eerste instantie zullen we een relatie aangaan en onderhouden met kerken die lid zijn van de ICRC. En als er buiten de ICRC een relatie wordt aangegaan, zal altijd de ICRC gepromoot worden als zijnde een betrouwbaar en vruchtbaar oecumenisch netwerk van kerken die trouw willen zijn aan de gereformeerde belijdenissen.

Het lidmaatschap van de GKv van de ICRC verloopt via deputaten BBK. Zij zullen in hun

rapport daarover verslag doen. Hier wordt gerapporteerd over de zaken waar de ICRC en deputaten ZHT elkaar raken.

De website van de ICRC is www.icrconline.com.

Regional Missions Conferences

Vanaf het begin werden er vanuit de ICRC *Regional Missions Conferences* georganiseerd in de continenten Afrika, Latijns-Amerika en Azië. Vertegenwoordigers van het instituut, met name van de afdeling Buitenland, bezoeken deze conferenties en participeren actief daarin. In 2003 is de Afrika conferentie in Lubumbashi, Congo bezocht en de Azië conferentie in Bangkok, Thailand. De conferentie in Latijns-Amerika is dit keer niet door gegaan. Deputaten ZHT zijn van mening dat het concept van waaruit deze conferenties worden georganiseerd aan herziening toe is: te zeer werd tot nu toe de nadruk gelegd op de wenselijkheid en noodzaak van het organiseren van deze regionale activiteit vanuit het perspectief van de westerse zendingen die in de Derde Wereld regio's opereerden. 'Jonge kerken' werden min of meer gegund aanwezig te zijn, maar structureel was daar onvoldoende aandacht voor. Gelukkig kan geconstateerd worden dat er op dit punt een positieve verandering is opgetreden.

Missions Committee

De afdeling IRTT (in overleg met het zendingsbureau van de CGK) hielp de vergaderingen van de *Missions Committee* van de ICRC organiseren in juni 2003 en opnieuw in juni 2004. Ook presenteerde het hoofd van de afdeling IRTT in juni 2003 een lezing waarin geprobeerd werd aan te geven dat het mandaat van de ICRC voor de MC een visie op 'zending' vertegenwoordigt die onvoldoende rekening houdt met een nieuwe constellatie; dat wil zeggen, er is noodzaak in het oecumenisch netwerk van de ICRC de gelijkwaardige relatie van kerken met haar buitenlandse partners centraal te stellen en te spreken van 'oecumenische hulpverlening'.

Op de vergadering in juni 2004 werd de afdeling IRTT verzocht samen met het opleidingsinstituut MTI van de *Presbyterian Church in Korea* een conferentie te beleggen met vertegenwoordigers van de ICRC-kerken die verantwoordelijk zijn voor de training van hun zendelingen. En wel, om te bezien of in de opleidings- en trainingsprogramma's de gevolgen van de nieuwe oecumenische situatie voor 'Zending' en 'Hulpverlening' voldoende in rekening zijn gebracht. De resultaten van dat onderzoek zullen aan een volgende vergadering van de MC worden aangeboden en dan zal bezien worden of deze aanleiding geven om aan de algemene conferentie in 2005 (oktober; Zuid-Afrika) ideeën aan te bieden die zouden kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van een Gereformeerde missiologie die relevant is voor de 21^e eeuw en 'zending' in het netwerk van de ICRC-kerken zou kunnen bevorderen.

b. Prisma

De Stichting De Verre Naasten is lid van Prisma. Prisma is een koepelorganisatie in de vorm van een vereniging van reformatorische en evangelische christelijke hulpverleningsorganisaties in Nederland. De doelstelling van Prisma is:

- a. overleg en samenwerking tussen reformatorische/evangelische kerken en organisaties, actief op het gebied van internationaal dienstbetoon en ontwikkelingssamenwerking;
- b. het met en voor haar leden doordenken van gemeenschappelijke thema's en het innemen van gemeenschappelijke standpunten ten aanzien van deze thema's;
- c. het behartigen van gemeenschappelijke belangen van de leden.

Prisma heeft een kantoor en enkele vaste medewerkers. Deze worden voor het grootste deel betaald uit een percentage van het ICCO-blockgrant (zie hierna). De website van prisma is www.prismaweb.org.

De leden van de vereniging komen 2 à 3 keer per jaar bijeen in Algemene

Ledenvergaderingen. Het eigenlijke werk vindt het meest plaats in werkgroepen. DVN is actief lid van twee werkgroepen.

1. De werkgroep Institutionele Fondsenwerving. De afgelopen jaren is de voornaamste taak van deze werkgroep geweest om een overeenkomst met medefinancieringsorganisatie ICCO af te sluiten en vervolgens uit te voeren. Volgens deze overeenkomst krijgt Prisma een 'blockgrant' van ICCO. Met behulp van deze blockgrant worden de fondsenwerving ten behoeve van bepaalde projecten van Prisma-leden verdubbeld door ICCO. Sinds 2003 maakt DVN op bescheiden schaal gebruik van deze mogelijkheid.

2. De AIDS werkgroep.

Deze werkgroep stimuleert opinievorming binnen de lidorganisaties, hun achterban en hun partnerorganisaties over het ingrijpende HIV/AIDS vraagstuk. In een beleidsstuk is een christelijke benadering van de hulpverlening i.v.m.m. HIV/AIDS vastgelegd. Er is een enquête gehouden in de achterban van Prisma-leden over de kennis over de HIV/AIDS problematiek. De afdeling IRTT maakt gebruik van deze werkgroep voor de ontwikkeling van een cursus voor uitgezonden.

Verder participeert het instituut in een studietraject van Prisma samen het Instituut voor Cultuurethiek (ICE) over christelijke visie op ontwikkelingssamenwerking. Dit project zal DV worden afgesloten met de publicatie van een boek, dat als opvolger gezien kan worden van het boek 'Als de olifanten vechten...'

c. ADC- Archief en Documentatiecentrum

De GKv herdacht in augustus 2004 dat het zestig jaar geleden is, dat zij ontstond. Het is altijd belangrijk om lessen te trekken uit het verleden voor het goed begrijpen van het heden en om lijnen te trekken naar de toekomst. Dit geldt ook voor het terrein van zending en hulpverlening. Het deputaatschap ZHT is als centrale instantie op het gebied van zending en hulpverlening in GKv de meest voor de hand liggende organisatie om zich hard te maken voor een serieuze geschiedschrijving van haar werkgebied. Er zijn tot nu toe incidenteel enkele gedenkboeken verschenen. Ook is er een enkele keer een publicatie verschenen met een meer wetenschappelijke intentie. De afdeling IRTT heeft met het ADC van de GKv contact gehad over de manier waarop de geschiedschrijving van zending en hulpverlening meer serieus en systematisch ter hand genomen kan worden. Het instituut ZHT is zelf niet geëquipeerd om dit soort studies uit te voeren. Wel kan zij een bescheiden som geld per jaar hiervoor vrij maken, en ook anderszins haar medewerking verlenen. Deputaten ZHT zijn van mening dat dit goede aandacht verdient.

d. Kerkelijke contacten in Nederland

Eén keer per jaar is er een moderaminaoverleg van deputaten die zending behartigen van de CGK, Gereformeerde Gemeenten in Nederland, GKv en van het bestuur van de GZB (Gereformeerde Zendingbond binnen de PKN). Dit overleg heeft een studie- en uitwisselingskarakter.

Ook is er enkele keren per jaar een directeurenoverleg van de bovengenoemde organisaties. De NGK nemen niet deel aan dit overleg, aangezien zij (nog) geen centraal orgaan voor zending hebben.

Op uitvoeringsniveau is ook met regelmaat contact met bovenstaande instanties. Een enkele keer worden projecten ook gezamenlijk uitgevoerd.

e. Bilaterale kerkelijke contacten buiten Nederland

Er is regelmatig of ad hoc overleg met andere kerken buiten Nederland die aan zending en hulpverlening doen. Veelal gaat het hier om afstemming in verband met hulpverlening aan een bepaalde kerk.

Het meest vergaand is de afstemming met de Canadese kerken voor het werk met de IRB,

waarbij is afgesproken het hulpverleningswerk te coördineren via een commissie. Ook is er met de Canadese en de Australische kerken afstemming i.v.m. het werk in Indonesië. Met de Schotse kerken is overleg i.v.m. het werk in India, de Australische kerken i.v.m. Indonesië; met de RCUS (VS) en met de GKSA (Zuid-Afrika) i.v.m. de gezamenlijke partner de ERCC in Congo.

f. Gbouw

Het Instituut is huurder van kantoorruimte in het Gbouw. Het Gbouw is eigendom van de Stichting Huisvesting Gereformeerde Organisaties, waarin het Instituut bestuurlijk participeert. Binnen het Gbouw zijn een aantal gereformeerde organisaties gehuisvest, waaronder een groeiend aantal kerkelijke.

Deputaten BBK zijn in het Gbouw gehuisvest. Het Instituut van ZHT verleent facilitaire diensten aan deputaten BBK.

Verder hebben de deputaatschappen GDD (Diaconaal Steunpunt), SGO en DTEG hun kantoor in het Gbouw, evenals de organisatie Luisterpost/Bralectah, Emission, de IJsselronde en Sprank, naast enkele commerciële huurders.

Deze gezamenlijke huisvesting biedt vele mogelijkheden tot facilitaire samenwerking, maar ook tot inhoudelijke afstemming, waar veelvuldig gebruik van wordt gemaakt.

5. BELEID

In dit hoofdstuk zullen de beleidsmatige zaken, voor zover ze niet strikt financieel zijn, aan de orde komen. Om zinvol over huidige en toekomstige beleidslijnen te kunnen nadenken, is het goed om een overzicht te hebben van de activiteiten van DVN en zendende instanties. Dat staat in paragraaf 5.1.

5.1 Overzicht activiteiten

Door De Verre Naasten en door alle zendende instanties die binnen de GKv werkzaam zijn, worden op allerlei gebieden activiteiten van zending, hulpverlening en training uitgevoerd. In deze paragraaf wordt daarvan een beschrijvend overzicht gegeven, waarbij vooral aandacht is geschonken aan de jaren 2002-2004. De activiteiten zijn in te delen in de categorieën kerkelijk werk, maatschappelijk werk, humanitaire hulpverlening en facilitaire ondersteuning. Hierbij moet wel bedacht worden, dat ook de laatste drie categorieën in zekere zin kerkelijk zijn. Ze worden alleen maar uitgevoerd als er een relatie is met een kerk.

I. KERKELIJK WERK

a. Missionair werk

Zending betekent in eigenlijke zin het verkondigen van Gods Woord en het komen tot kerkplanting in een gebied waar nog geen kerk is. In deze zin wordt onder verantwoordelijkheid van een GKv-gemeente strikt genomen alleen nog door de Zendingscommissie van Dordrecht, gesteund door de classis Dordrecht, aan zending gedaan. Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw is op Curaçao, eerst door de kerk van Rijnsburg en later door de kerk van Dordrecht het evangelie verkondigd. Dit heeft geleid tot een kleine zendingsgemeente, die al behoorlijk zelfstandig functioneert, maar nog niet is geïnstitueerd. Op dit moment is er, na de repatriëring van ds. Jasper Klapwijk nog één zendeling werkzaam op Curaçao, nl. ds. Afinus de Vries. Voor opleiding van voorgangers wordt gebruik gemaakt van de opleiding van de genabuurde zusterkerk in Venezuela, de Gereformeerde Kerk van Venezuela (IRV). We hopen dat de gemeente binnen enkele jaren kan worden geïnstitueerd.

Wat steeds meer voorkomt is dat vanuit Nederland niet onder eigen verantwoordelijkheid aan kerkplanting wordt gedaan, maar dat de lokale kerken worden gestimuleerd en in staat gesteld om in hun omgeving aan verkondiging met het oog op kerkplanting te doen.

- In Zuid-Afrika worden de Vrije Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika (VGKSA) door deputaten zending Zuid-Afrika namens de kerken in Noord-Nederland, in staat gesteld om hun missionaire werk te doen door het verlenen van personele en financiële hulp. In het stadje Belhar in de Kaapprovincie is ds. Hannes Breytenbach werkzaam in een zendingswijkgemeente van de kerk te Bellville. Ds. Charles Nicholson werkt sinds enkele jaren op een andere locatie daar in de buurt, Wesbank. In de wijkgemeente van Belhar zijn al wel de ambten ingesteld. Maar de wijkgemeente is nog niet geïnstitueerd. In Wesbank is de instelling van de ambten nog niet aan de orde.

In de omgeving van Pretoria zijn in de afgelopen jaren twee gemeentes geïnstitueerd, nl. in Mamelodi en in Soshanguve. Beide gemeentes hebben hun eigen predikant. Vanuit enkele andere preekpunten wordt het kerkplantingswerk voortgezet. De twee Nederlandse zendelingen ds. Dirk Maurits Boersma en ds. Arjan de Visser zijn in afgelopen jaren naar een andere continent geroepen. De Zuid-Afrikaanse zendeling ds. Johan Bosman is op dit moment meer op afstand betrokken bij het kerkplantingswerk. Er is nog wel een vacature voor een zendeling in dit gebied.

- In het zuiden van Brazilië wordt onder verantwoording van de Presbyteriaanse Kerk van Brazilië (IPB) een omvangrijk evangelisatie en kerkplantingsproject uitgevoerd in het gebied Rio Grande do Sul. De helft van de kosten hiervoor wordt gedragen door de IPB zelf, de andere helft door de Drentse zendingsdeputaten namens de Drentse kerken.
- In Kenia steunt DVN twee kerkplanters van de Afrikaans Evangelisch Presbyteriaanse Kerk (AEPC). Het gaat om twee predikanten, waarvan er één op het platteland werkt en de ander in de hoofdstad Nairobi. Ze krijgen een traktement voor een periode van vijf jaar plus geld om een eenvoudig kerkgebouw neer te zetten.
- Soortgelijke projecten worden ook door DVN ondersteund in India. In een overwegend Hindoeïstische of Boedistische omgeving wordt door evangelisten van verschillende gereformeerde en presbyteriaanse kerken het evangelie verkondigd en gemeenten gesticht.

Ook in andere landen wordt missionair werk gestimuleerd door bijvoorbeeld het geven van toerusting op het gebied van evangelisatie.

Het is duidelijk dat het missionaire werk van de GKv veranderd is van uitvoeringsvorm. Het is verschoven van het uitzenden van zendingen die onder verantwoordelijkheid van een Nederlandse kerkenraad Gods blijde boodschap verkondigen om te komen tot kerkplanting, naar het stimuleren, toerusten en van financiële en eventueel personele hulp voorzien van zelfstandige kerken.

Maar wat blijft, is dat de boodschap van de redding die er is in Christus, onverkort en duidelijk mag worden verkondigd aan hen die deze boodschap nog niet kennen, of daarvan vervreemd zijn.

b. Opleiding voorgangers

Een relatief sterk punt van de GKv is de diepgaande kennis van de gereformeerde theologie. Daar willen we graag van delen. Op veel plaatsen op de wereld wordt ondersteuning gegeven aan de opleiding van voorgangers voor allerlei kerken. Dit kan gebeuren via een eigen school van de kerk of via interkerkelijke opleidingen

Veelal werd het beginnen van een theologische opleiding gezien als het sluitstuk van zendingswerk. Naar model van onze eigen TU in Kampen, zou elke kerk idealiter een eigen kerkelijke opleiding voor haar eigen voorgangers moeten hebben. Dit heeft geleid tot het stichten van theologische opleidingen door de 'zending' op lager en middelbaar niveau. Dit is in Indonesië gebeurd op de eilanden Papua, Kalimantan Barat en Sumba. De opleiding op Papua functioneert echter nu niet meer op hetzelfde niveau.

De theologische opleiding in Congo functioneert goed. Het ressort Utrecht heeft voor deze opleiding naast enkele Congolese docenten de volgende Nederlandse docenten ter beschikking gesteld: ds. Thijs Blok (inmiddels gerepatriëerd), ds. Jan Mathijs van Leeuwen en ds. Henk Folkers.

In Venezuela wordt door DVN een theologische opleiding op twee niveaus van voorgangers van de nog kleine Gereformeerde Kerk van Venezuela (IRV) mogelijk gemaakt. Ds. Han Keesenberg, in dienst van DVN, is hiervan de hoofddocent. In Brazilië wordt samen met onze zusterkerk, de Canadese en Amerikaanse Gereformeerde Kerken (CANRC), een kleine kerkelijke opleiding ondersteund van de Gereformeerde Kerken van Brazilië (IRB).

In Kiev, Oekraïne, zijn de Gelderse zendingsdeputaten nauw betrokken bij een opleiding voor voorgangers, samen met enkele andere gereformeerde en presbyteriaanse kerken. Ds. Jos Colijn is hier fulltime docent. Ook ds. Marten Nap heeft hier veel lessen gegeven. De Oekraïense Evangelische Gereformeerde Kerk (UERC) beschouwt dit instituut als de opleiding voor haar predikanten.

In het algemeen gaat het in deze categorie om niet geaccrediteerde opleidingen, die een diploma geven dat alleen binnen de eigen kerken wordt erkend.

Veel kerken krijgen ook steun voor de opleiding van hun voorgangers door het geven van studiebeurzen. Dit gaat vaak om geaccrediteerde opleidingen in het land van herkomst (Indonesië, Kenia, Zuid-Afrika, Brazilië). Zijn dit niet specifiek gereformeerde opleidingen, dan worden vaak via cursussen aanvullende lessen gegeven op het gebied van gereformeerde theologie (bijv. dogmatiek, kerkgeschiedenis en kerkrecht). Als het gaat om een hoger academisch niveau, worden ook wel beurzen gegeven voor een studie in het buitenland (Canada, Nederland, Zuid-Afrika).

Een relatief nieuwe ontwikkeling is dat uitgezonden van de GKv worden gevraagd om lessen te geven op niet-kerkelijke theologische opleidingen. Dit kan gaan om opleidingen van gereformeerd/presbyteriaanse signatuur. Zo zijn gastdocenten gestuurd naar de STTRII in Jakarta, Indonesië. Hetzelfde geldt voor het Presbyteriaanse Theologische Seminarie (PTS) in Dehra Dun, Noord-India. Op dit moment werkt ds. Houtman daar als docent, uitgezonden door DVN.

Ook worden docenten uitgestuurd naar opleidingen die niet specifiek gereformeerd zijn, maar wel graag degelijke gereformeerde theologie onderwezen willen hebben. Dit is het geval in Jakarta, Indonesië bij de evangelische school SETIA, waar ds. Henk Venema en ds. Dick Mak als fulltime docenten werken of hebben gewerkt, uitgezonden door de Groninger Zendingsdeputaten. Ook zijn er vele Nederlandse gastdocenten geweest. De inbreng van de gereformeerde theologie binnen SETIA zal verder worden versterkt doordat enkele SETIA docenten een masters opleiding aan de TU in Kampen volgen.

Ook zijn al vele malen door DVN gastdocenten van de GKv en de CGK gezonden naar de evangelische opleiding CCBI in Suriname.

Naast de hiervoor beschreven steun aan de formele opleiding van voorgangers, wordt via cursussen ook op velerlei wijze in allerlei landen op non-formele wijze toerusting gegeven aan voorgangers.

Speciaal moeten hier genoemd worden de cursussen die de afdeling IRTT van DVN geeft (zie ook par. 3.3 en bijlage 9). Drie keer per vier jaar wordt in Nederland een theologische cursus gegeven voor kader van buitenlandse kerken. Ook wordt op aanvraag enkele malen per jaar in het buitenland een cursus gereformeerde theologie georganiseerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een docentenpool.

In toenemende mate is hierbij sprake van een wederkerig proces, waarin de inbreng uit het Zuiden en Oosten een grotere plaats krijgt.

Samenvattend: het blijkt dat de steun aan de formele opleiding van voorgangers op twee manieren plaatsvindt:

- via eigen, veelal niet geaccrediteerde opleidingen van de kerk
- via steun aan andere opleidingen, door het verlenen van studiebeurzen, maar ook door het uitzenden van (gast)docenten

Daarnaast worden voorgangers op talloze wijzen ook via non-formele cursussen toegerust.

c. Kerkelijk opbouwwerk

In het algemeen wordt samengewerkt met kerkrechtelijk zelfstandig kerken, die echter in veel opzichten nog jong en onervaren zijn, en ook een groot gebrek aan middelen (financieel en personeel) hebben. Vandaar dat ook na kerkinstituering er in het kader van oecumenische relaties om hulp gevraagd wordt bij de verdere opbouw van de kerk.

Zo heeft br. Rob van den Berg, uitgezonden door de Drentse zendingsdeputaten en door DVN, van 1999-2004 de Gereformeerde Kerk van Brazilië (IRB) in Colombo mogen dienen als kerkelijk opbouwwerker.

Op Papua, Indonesië gebeurt dit werk door een team van uitgezonden namens de Overijsselse Zendingsdeputaten en door de kerken van Zuid-Nederland. Ds. Roel Kuipers, ds. Henk van Hemmen, ds. Kees van de Beek, br. Johannes Veldhuizen, ds. Peter Baas, zr.

Maaïke Harmsen en br. Jan Wieske hebben dit werk gedaan, doen het, of bereiden zich voor om dit werk te gaan doen met de GGRI Papua.

Op Kalimantan Barat is ds. Johannes Jonkman parttime opbouwwerker, namens de Friese zendingsdeputaten.

Sinds 2004 doet ds. Jan Boersema ditzelfde werk op de Indonesische eilanden Sumba, Savu en West-Timor, uitgezonden door DVN.

Vaak kunnen de lokale kerkleiders het kerkelijk opbouwwerk beter, contextueel meer aangepast, doen dan de door Nederland uitgezonden. Maar ze zijn niet altijd beschikbaar, omdat ze bijv. ook bezig moeten zijn met de opleiding voor voorgangers. Met het oog hierop is in India de afspraak gemaakt dat Nederland een docent voor de PTS uitzendt (zie hierboven), zodat de Indiase docenten van de PTS meer gelegenheid krijgen om het land in te gaan voor nazorg aan oud-studenten en ander opbouwwerk.

In Benin is een hoofdtaak van de door DVN en de PS Holland-Noord uitgezonden ds. Koos Simpelaar het toerusten van kerkleiders van de Gereformeerd Belijdende Kerk van Benin (ERCB). In Oekraïne heeft ds. Harryvan, uitgezonden door de Gelderse zendingsdeputaten een soortgelijke taak ten aanzien van de UERC, evenals zijn voorgangers ds. Marten Nap en ds. Jan Werkman.

In veel gevallen hebben de jonge kerken, waar we mee samenwerken, onvoldoende bestuurlijke en administratieve kwaliteiten om de noodzakelijk kerkelijk processen doorgang te doen vinden. Daarom heeft het fenomeen 'Administratief opbouwwerker' z'n intrede gedaan in het kerkelijk opbouwwerk in Indonesië en Congo.

Kerkelijk opbouwwerk kan ook gedaan worden door het ondersteunen van kerkbouw in de letterlijke zin. Dit gebeurt vrijwel bij alle kerken waar we als GKv een hulprelatie mee hebben.

Een bijzondere vorm van ondersteuning van kerken is het beschikbaar maken van de bijbel en christelijke literatuur in de eigen taal.

Alle bijbelvertaalprojecten die we als GKv ondersteunen, worden uitgevoerd door Wycliffe bijbelvertalers. In Benin maken DVN en de kerken van de PS Holland-Noord twee bijbelvertaalprojecten mede mogelijk door het beschikbaar stellen van vertaler br. Geerhard Kloppenburg. Het gaat om de eindfase van een vertaling van het OT in het Fon en om het begin van de vertaling van het NT in het Adja.

Br. Berend Jan Dikken ondersteunt diverse vertaalteams in het Oostelijke Middellandse-Zeegebied, met financiële hulp van DVN. De kerken in Zuid-Nederland maken het vertaalwerk van Peter Jan en Maaïke de Vries in het Korowai (op Papua, Indonesië) mogelijk.

Ook is er in Congo, Benin en Indonesië aandacht voor de vertaling en het gebruik van kinderbijbels.

De Groninger zendingsdeputaten ondersteunen een relatief omvangrijk literatuurproject in de Indonesische taal onder de naam Litindo. Drie Nederlandse schrijvers zijn hierbij betrokken, nl. ds. Jaap Groen, ds. Gerrit Riemer en ds. Henk Venema. Ook in andere talen wordt behoorlijk veel aandacht geschonken aan de productie van theologische literatuur; met name het Portugees (Drentse zendingsdeputaten) en het Frans (Spakenburg-Zuid, namens PS Utrecht) moeten hier genoemd worden.

II. MAATSCHAPPELIJK WERK

a. Onderwijs

In het algemeen kun je zeggen, dat onderwijs één van de sleutels is voor ontwikkeling. Dit geldt ook voor de leden van de kerken waar we mee in oecumenisch contact staan. Zowel de beschikbaarheid als de kwaliteit van het onderwijs laten veel te wensen over. Vandaar dat in een aantal landen het geven van kwalitatief goed onderwijs wordt gestimuleerd en gefaciliteerd. Dit gebeurt door het financieren van schoolbouw, maar ook door bijscholing

van leerkrachten en schoolbestuurders. In de aanloopfase van een school kunnen ook exploitatiekosten worden betaald, maar dit moet zo spoedig mogelijk afgebouwd worden, zodat de school ook zonder externe hulp kan bestaan. Met hulp van DVN zijn in Congo vier basisscholen gebouwd. In Valencia, Venezuela wordt een basisschool gebouwd. In Soshanguve, Zuid-Afrika is met steun vanuit de kerken in Noord-Nederland en van DVN een christelijke basisschool gestart. In Noord-India worden ook, dankzij steun van DVN, scholen gebouwd. Deze spelen ook een belangrijke rol bij de evangelieverkondiging. Op de Filippijnen wordt een christelijke kleuterschool gesteund. Op Papua worden, met steun van de kerken in Zuid-Nederland, studiebeurzen gegeven aan Papua's voor middelbare opleidingen aan de kust. In Benin wordt schoolgeld betaald via de diaconie voor arme kinderen van de ERCB en hun directe omgeving, een project van DVN en de kerken in de PS Holland-Noord. Dit gaat om de basisschool en een aantal voortgezette technische opleidingen.

Voor velen is het te laat voor een formele opleiding, of is die opleiding niet voldoende. Daarom wordt ook veel non-formeel onderwijs gestimuleerd. Zo worden in Congo, Benin en Midden-India alfabetiseringscursussen gegeven. Voor velen, meest vrouwen, geven deze cursussen mogelijkheden om bijv. voor het eerst de bijbel te lezen, of een contract te lezen en te ondertekenen.

In Congo wordt zoveel gedaan aan allerlei vormen van onderwijs en training, dat er behoefte ontstond aan een professionele ondersteuning op dat gebied. Daarom heeft DVN br. Roland Zuidema uitgezonden als trainer.

b. Micro-ondernemingen en landbouw

Een goede baan hebben bij een bedrijf of de overheid is in arme landen een voorrecht dat slechts voor enkelen is weggelegd. De meeste gezinnen moeten proberen op allerlei manieren voor zich zelf wat geld te verdienen.

In stedelijke gebieden doet men dat vaak met allerlei kleine handels- of productiebedrijven. DVN wil deze 'micro-ondernemingen' helpen, door het geven van trainingen en kleine kredieten. Het zijn projecten die veel supervisie vragen. Het gebeurt in India, Benin (samen met de kerken van Holland-Noord) en in Congo.

Br. Wolbert en zr. Anki van Bruggen, na hun repatriëring opgevolgd door br. Henk en zr. Ingeborg Prins hebben hier in Benin veel aan gedaan, uitgezonden door DVN en het ressort Holland-Noord.

Op het platteland wordt het meest in de landbouw gewerkt. DVN ondersteunt een aantal programma's op landbouwgebied. Het gaat om training, maar ook om landbouwkredieten. De belangrijkste van deze programma's vinden plaats op Sumba, Indonesië, in Congo, Oekraïne en India. Zr. Anja Werkman heeft dit werk in de Oekraïne gedaan, in opdracht van DVN.

c. Gezondheid

Op gezondheidsgebied gaat veel aandacht van DVN uit naar preventie en gezondheidsvoorlichting, maar ook de gezondheidszorg zelf wordt ondersteund. In India wordt een succesvol programma van gezondheidsvoorlichting, gecombineerd met plattelandsontwikkeling gesteund. Ook in andere landen (Congo, Egypte, Benin, Indonesië) wordt preventief gewerkt via voorlichting. In Nigeria wordt samen met de NKST (een gereformeerde kerk die met name onder de Tiv actief is) een programma gesteund voor ambulante gezondheidszorg voor psychisch zieke mensen.

De pandemie AIDS trekt haar verwoestende sporen over de hele wereld. Met name in Zuid-Afrika is DVN actief om te werken aan voorlichting en het steunen van thuiszorg aan patiënten. Ook wordt de bouw van een hospice voor patiënten die thuis niet meer te verplegen zijn, financieel mogelijk gemaakt.

III. HUMANITAIRE HULPVERLENING

Er zijn goede christelijke organisaties in Nederland op het gebied van humanitaire hulpverlening. Vandaar dat het niet nodig is om een eigen noodhulp-afdeling van de GKv te hebben. Een uitzondering vormt het geval dat er zich een acute noodsituatie voordoet op het terrein van een kerk of organisatie waar we een relatie mee hebben, en wanneer andere organisaties niets of niet voldoende doen. De afgelopen jaren is dit vier keer het geval geweest. In Indonesië is voedselhulp verleend op Sumba i.v.m. een sprinkhanenplaag. Op West-Timor, ook in Indonesië, zijn Molukse vluchtelingen door onze zusterkerken opgevangen, en hebben daarbij hulp van DVN gehad. In Congo zijn er veel interne vluchtelingen. Deze zijn via DVN geholpen met voedsel, kleren en landbouwgereedschap. Ook zijn bijbels uitgedeeld.

Het omvangrijkste noodhulpproject van DVN is echter de opvang (2003) en de rehabilitatie (2004) van interne vluchtelingen in Noord-Oost-India, als gevolg van tribale onlusten.

IV FACILITAIRE ONDERSTEUNING

Kerken en christelijke organisaties krijgen ook wel steun door het ter beschikking stellen van ondersteunende diensten aan hun organisatie. Het gaat hier in het bijzonder om de MAF, de zendings-vliegdiens. De inzet van piloot br. Harry Berghuis op Papua wordt volledig ondersteund door DVN, terwijl de inzet van monteur br. Anne Bos op Papua en van Christiaan Haak (tijdelijk) in Lesotho gedeeltelijk door DVN wordt gefinancierd.

De bouw van een groot vliegcentrum in Wamena, op Papua is alleen mogelijk geworden door een aanzienlijke financiële steun vanuit DVN, en de kerken in Overijssel, Groningen en Zuid-Nederland

Tenslotte

In deze paragraaf 5.1 is aan de orde geweest, wat we met Gods hulp wél hebben kunnen doen als GKv. Maar er zijn ook veel vragen op ons afgekomen, waar we niets of niet genoeg aan hebben kunnen doen. Dit vanwege beperkte financiële en personele middelen.

Zonder ook maar enigszins volledig te zijn, willen we enkele zaken hier noemen:

De Presbyteriaanse Kerk van Uganda (PCU) heeft DVN verzocht om steun voor een diaconaal project. De Christelijke Gereformeerde Kerken op de Filippijnen (CRCP) zouden graag een theologisch docent hebben. De kerken van Gelderland zouden veel meer in Oekraïne kunnen en ook willen doen, als zij daarvoor meer middelen hadden. Ook de steun aan gereformeerde kerken in Europa (Rusland, Wit-Rusland en Duitsland) zou veel omvangrijker kunnen zijn. Een laatste voorbeeld: onze afdeling IRTT kan lang niet aan alle verzoeken om theologische training van kader van buitenlandse kerken voldoen, omdat de menskracht daarvoor ontbreekt.

5.2 Generaal Beleid

Deputaten Zending en Hulpverlening hebben in 1999 van de GS in Leusden de volgende opdracht gekregen (besluit 2): "het formuleren, het doen uitvoeren en het bewaken van een generaal kerkverbandelijk beleid voor zending en hulpverlening in die dingen die de kerken gemeenschappelijk hebben. In de daarna volgende instructies blijkt dat overleg met de zendende kerken (zoals zendende instanties toen nog werden aangeduid) van groot belang werd geacht. Deputaten Z&H zijn in hun eerste periode niet aan deze opdracht toegekomen.

De GS Zuidhorn, 2002 hebben deputaten Zending, Hulpverlening en Training de opdracht meegegeven om "aan de volgende generale synode een document voor te leggen ter goedkeuring waarin de component van Generaal Beleid die met name gericht is op de

vormgeving van de relatie met overzeese partners en de in die relatie te realiseren programma's, op een samenhangende wijze is beschreven en waarbij de inbreng van de zendende instanties is verwerkt.”

Er is besloten om in het proces om te komen tot Generaal Beleid veel gebruik te maken van de expertise en de meningen van zendende instanties.

Er is een schrijversgroep samengesteld bestaande uit een vertegenwoordiger van het Instituut van ZHT, zr. Janneke de Vries-Wiersma, en iemand afkomstig uit de kring van de zendende instanties, zr. Karin van de Hoeven-Haitsma, oud-lid van de Benin commissie. Verder is een klankbordgroep samengesteld bestaande uit één vertegenwoordiger per zendende instantie en twee vertegenwoordigers van het Instituut.

De klankbordgroep kreeg een eerste concept van een deel van het document toegestuurd, om het te delen met medebestuurders of met werkers in het buitenland. De input vanuit de klankbordgroep werd verwerkt door de schrijversgroep in een tweede concept, dat op een vergadering met de klankbordgroep werd besproken. Het derde concept werd aan deputaten ZHT voorgelegd. Dit hele proces heeft zo'n twee jaar geduurd, en lijkt misschien wat omslachtig. Maar wel is zo bereikt dat nu een document 'Generaal Beleid m.b.t. zending en hulpverlening' aan de GS ter goedkeuring kan worden aangeboden, dat niet alleen de instemming heeft van deputaten ZHT, maar ook breed wordt gedragen door de zendende instanties.

Dit Generaal Beleid, te vinden in bijlage 3, kan worden gebruikt door zendende instanties om eigen regio-specifiek beleid te ontwikkelen, om nieuwe bestuurders en werkers te helpen bij het inwerken. Het kan door meerdere vergaderingen worden gebruikt om het beleid van hun zendende instantie aan te toetsen. Het kan ook in vertaalde vorm aan buitenlandse partners worden verstrekt om inzicht te geven in onze beleidskeuzes.

Het voorliggende document Generaal Beleid heeft een sterk beschrijvend karakter, waarin het hele veld in kaart is gebracht. Nu dit basisdocument er ligt, kan er na goedkeuring door de GS Amersfoort verder gewerkt worden aan aanscherping en zo nodig bijwerken van het beleid. Dit zal gebeuren door relevante deelonderwerpen in commissies, waarin ook zendende instanties zijn vertegenwoordigd, aan de orde te stellen.

5.3 Samenwerking

In paragraaf 2.1 van het document 'Generaal Beleid' (zie bijlage 3) is beschreven hoe de samenwerking tussen zendende instanties en het deputaatschap ZHT gezien wordt. Daarom kan hier volstaan worden met het beschrijven van de praktijk en het trekken van lijnen naar de toekomst.

Gezamenlijke commissie

In veel gevallen is er sprake van een gezamenlijke commissie min of meer conform het model van samenwerking, zoals in paragraaf 2.1 van het Generaal Beleid is beschreven.

Dit is het geval voor:

- Drentse zendingsdeputaten voor het werk in Brazilië en Venezuela;
- Ukraine commissie, PS Gelderland voor het werk in Oekraïne en Wit Rusland;
- Utrechtse zendingsdeputaten voor het werk in de DR Congo;
- Benin commissie, PS Holland Noord voor het werk in Benin;
- de CvO-Papua, PS Overijssel en Zuid-Nederland voor het werk op Papua, Indonesië.

Met de Friese zendingsdeputaten en de Groninger Zendingsdeputaten is er regulier overleg in de Indonesiëraad.

Met de zendingscommissie voor Curaçao in Dordrecht, PS Holland-Zuid en met de deputaten voor zending in Zuid-Afrika, Noord Nederland, is alleen overleg als daar aanleiding voor is.

Naast de 'klassieke' zendende instanties, die door een bepaald kerkelijk ressort via quota worden gefinancierd, zijn er ook nieuwe zendende instanties. Dit kunnen commissies zijn van een lokale kerk, soms met classicale goedkeuring.

De Commissie Steun MERF van de GKv Meppel is zo'n nieuwe zendende instantie. Deze commissie heeft aan deputaten ZHT gevraagd om een samenwerkingsrelatie. Na een onderzoek uitgevoerd te hebben, hebben deputaten ZHT daar mee ingestemd. In het jaar 2004 zal deze relatie verder worden geformaliseerd.

Een andere instantie is de samenwerking van de gemeenten Ede-Zuid, Ede-Noord en Wageningen, die werk van zending en hulpverlening in Zuid-India ondersteunen. Deputaten ZHT volgen dit werk en adviseren waar nodig.

Jaarlijkse vergadering

Elk voorjaar is er een gezamenlijke vergadering van deputaten ZHT met vertegenwoordigers van de zendende instanties. Daar worden zaken van gemeenschappelijk belang en beleid besproken.

Gezamenlijk belang

Er zijn door deputaten ZHT naast het al genoemde 'Generaal Beleid' een aantal documenten ontwikkeld, die gebruikt worden of kunnen worden, al dan niet aangepast aan de situatie, door het Instituut en/of door de zendende instanties.

- Thuiskerkregeling

Wat vroeger 'zendende kerken' waren zijn meestal 'zendende instanties' geworden, in veel gevallen deputaatschappen van een PS of classis. Aangezien predikanten altijd verbonden moeten zijn aan een lokale gemeente, doet zich het probleem voor hoe de verantwoordelijkheden en bevoegdheden moeten worden vastgelegd. Dezelfde vraag treedt op bij uitgezondenen namens deputaten ZHT.

Er is na advisering door prof. M.te Velde, een standaard thuiskerkregeling gemaakt, naar analogie met de regeling die is getroffen voor krijgmachtpredikanten (GS 1996, Berkel en Rodenrijs). Een concept-thuiskerkregeling is te vinden in bijlage 6. De essentie ervan is dat de verantwoordelijkheden voor de ambtelijke positie bij de thuiskerk liggen, maar de werkinhoudelijke verantwoordelijkheden bij de zendende instantie.

- Gedragscode

Werkbezoekers en uitgezondenen door deputaten of door zendende instanties vertegenwoordigen in zekere zin de GKv in het buitenland. Om dit zo goed mogelijk te laten verlopen, is een gedragscode opgesteld, met input vanuit de uitgezondenen door deputaten en zendende instanties. Op 12 februari 2003 is een tekst vastgesteld, die gebruikt wordt door deputaten ZHT voor de eigen uitgezondenen. Deze tekst is ook toegestuurd aan de zendende instanties en deputaten BBK met de suggestie om die naar eigen situatie toe te snijden en te gebruiken. De tekst van de gedragscode is te vinden op www.deverrenaasten.nl onder de knop ZHT.

- Liturgische tekst

De integratie van 'woord' en 'daad' zoals die in het rapport van deputaten Z&H aan de GS Leusden (1999) is beschreven, heeft geleid tot verder vragen over de uitzending van kerkelijke werkers, die zich meer met het 'daad'- gedeelte van het werk bezighouden. Deputaten ZHT zijn van mening dat het goed is dat alle kerkelijke werkers ook op een kerkelijke manier worden uitgezonden. Zij hebben daarom een 'proeve' voor een liturgisch tekst gemaakt die gebruikt zou kunnen worden in erediensten. Deze tekst wordt nog afgestemd met deputaten eredienst. Daarom ligt er geen definitieve tekst ter goedkeuring voor. Wel nemen we in bijlage 7 de laatste versie van de liturgische tekst op ter informatie

Verdere beleidsontwikkeling

Ook in de toekomst willen deputaten de samenwerking en de afstemming met de zendende instanties hoog in het vaandel houden

- Samenwerking

Er zal steeds weer naar samenwerking worden gezocht tussen het centrale instituut en de regionale of lokale zendende instanties. Hierbij moet wel telkens in acht worden genomen, dat samenwerking geen doel op zich is, maar een meerwaarde moet hebben. Die meerwaarde moet liggen in het bieden van professionele inbreng op technisch en op inhoudelijk vlak. Bij dat laatste gaat het om kennis van visies en mondiale ontwikkeling. Ook behoort de bewaking en aanscherping van het Generaal Beleid tot de meerwaarde van de samenwerking.

Wel heeft het centrale instituut fysieke beperkingen, waardoor mogelijk niet op elk verzoek tot samenwerking volledig positief ingegaan kan worden.

- Thuiskerkregeling

Er zal regelmatig geëvalueerd worden hoe de thuiskerkregeling in de praktijk bevalt. Als er aanleiding voor is, zal deze worden aangepast.

- Liturgische tekst

Er zal verder gewerkt worden aan het geven van een goede inhoudelijke plaats in de eredienst van uitzendingen van brs. en zrs. In het kader van zending en hulpverlening. In overleg en afstemming met relevante deputaatschappen zal verder gewerkt worden aan één of meerdere liturgische teksten.

- Overige zaken van algemeen belang

Als er zaken opkomen van algemeen belang voor het werkveld van zending en hulpverlening, zien deputaten ZHT het als hun taak om die ter hand te nemen, en in overleg met zendende instanties die te behartigen.

5.4 Zending en Hulpverlening

Ook voor dit onderwerp geldt, dat het vigerende beleid grotendeels is te vinden in het document Generaal Beleid (bijlage 3). In deze paragraaf worden alleen nog de beleidsmatig relevante onderwerpen aan de orde gesteld, die al wel aandacht hebben gehad, maar waar de komende jaren verder beleid over zal worden ontwikkeld.

Zending

Zoals in paragraaf 5.1 is gezegd, wordt er alleen nog door de zendingscommissie van Dordrecht aan zending gedaan, en wel op Curaçao. Maar moeten we als GKv niet bewust op zoek gaan naar de zogenaamde witte plekken op de wereld, waar nog geen kerk is gepland, om daar een nieuw zendingsproject op te zetten. Er komen dan allerlei vragen op. Zoals: wat is een 'witte' plek precies? Spreken we alleen over 'witte' landen, of kunnen het ook gebieden binnen een land zijn? Is er aanleiding om zending te beginnen als er wel andere kerken zijn, maar nog geen gereformeerde of presbyteriaanse? Als gebieden gesloten zijn voor zendelingen, moeten we dan proberen via omwegen toch binnen te komen? Een studiec ommissie is hiermee bezig, maar op het moment van schrijven van dit rapport is nog geen rapport verschenen hierover.

Gerechtigheid

In een studiedag op 25 januari 2003 is aandacht gevraagd voor het bijbelse begrip gerechtigheid en de relevantie daarvan voor het werk van zending en hulpverlening. Gerechtigheid wordt in dit kader gezien als het beginsel om een samenleving van mensen

rechtvaardig te ordenen, op een manier dat ieder mens ongeacht ras, overtuiging, leeftijd of sekse tot zijn recht kan komen en tevreden een heilzaam leven op aarde kan genieten. Het bevorderen van de gerechtigheid op aarde is een belangrijk motief voor ons werk van zending en hulpverlening. Dit zal ook nog meer in de programmavorming tot uiting moeten komen. Dit is ook beschreven in het generaal beleid paragraaf 3.4, richtlijn 6. De komende jaren zullen deputaten ZHT dit verder handen en voeten gaan geven.

Kwaliteitsbewaking

In de maatschappij komt terecht steeds meer aandacht voor kwaliteitsbewaking. Men vindt het niet voldoende dat vanuit een goede intentie aan bijvoorbeeld ontwikkelingssamenwerking wordt gedaan. De activiteiten moeten ook resultaten opleveren, effectief zijn, en bij voorkeur efficiënt worden uitgevoerd. Dat geldt ook voor het gebied van zending en hulpverlening. Vandaar dat deputaten ZHT ook een systeem willen ontwikkelen en toepassen voor planning, monitoring en evaluatie. Op deze manier kan beter worden geleerd van fouten uit het verleden, en kan er effectiever en efficiënter worden gewerkt.

Prioriteitsstelling

Er komt steeds nieuw werk op deputaten ZHT en op de zendende instanties af. Het beoordelen van nieuw werk aan de hand van kwaliteitscriteria is vrij ver ontwikkeld. Wat echter nog niet duidelijk is, is hoe prioriteitskeuzes tussen diverse bestaande werkvelden en zich aandienend nieuw werk moeten worden gemaakt. Hier zullen deputaten ZHT zich de komende jaren over moeten gaan buigen.

Handreiking voor de kerkenraden

Zoals al in paragraaf 1.1. werd vermeld is er een trend te zien dat veel kerkleden zich inzetten of in willen zetten op het gebied van zending en hulpverlening, en dat doen door zich uit te laten zenden door een niet-kerkelijke organisaties. Veelal vragen die niet-kerkelijke organisaties wel een bepaalde betrokkenheid van de thuiskerk van die persoon. Kerkenraden vinden het niet altijd gemakkelijk om hiermee om te gaan. Hoewel de GS de deputaten hier geen expliciete opdracht voor hebben gegeven, hebben zij gemeend een handreiking te moeten schrijven om kerkenraden hierin te adviseren. Deze handreiking is te vinden in bijlage 9. De kern van de handreiking is dat de kerkenraden worden geadviseerd om dergelijke initiatieven positief te benaderen en ze een plaats te geven in het plaatselijke kerkelijke leven, zonder er de verantwoordelijkheid voor te gaan dragen.

5.5 Training

In deze paragraaf zal voor elk van IRTT's programmaclusters de belangrijkste beleidsoverwegingen worden vermeld. Daarnaast zal ook, voorzover nog niet gedaan in 5.1., verslag worden gedaan van de belangrijkste activiteiten.

Opleiding / Begeleiding van uitgezonden

Op bijlage 7 wordt een overzicht geboden van alle personen die in de loop van deze periode werden opgeleid.

Te noteren valt dat we ook personen opleiden die door andere kerken zullen worden uitgezonden. Concreet zijn dat uitgezonden van de Christelijk Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde kerken en de Free Reformed Churches of North America. Voor het eerst hebben we ook een opleidingstraject gerealiseerd dat voor een groot deel per e-mail ging, nl. de Zuid-Afrikaanse predikant die door de NGK zou worden ingezet in Zuid-Afrika. Aan het einde van het traject kwam hij enkele weken in Nederland; het traject werd afgesloten met een serie sessies.

De afdeling IRTT is beschikbaar om hulp te bieden bij de opleiding van personen die door andere ICRC-kerken worden uitgezonden, m.n. voor die kerken die geen of nauwelijks energie in opleiding en training voor de uitgezonden kunnen steken.

Begeleiding biedt de afdeling IRTT aan mensen die al zijn uitgezonden en vanuit de werksituatie om begeleiding vragen voor concrete problemen of verdere ontwikkeling van inzichten. Soms wordt er gecorrespondeerd, soms is er een gesprek in het verlof, soms zijn er wat grotere projecten: een studiedag voor ds. Van 't Spijker (CGK; zendeling in Zuid-Afrika), een cursus voor ds. A.J. de Visser (VGKSA, Zuid-Asfrika), een jaarlang programma voor br. Sylvador (Den Haag; evangelist in Den Haag).

Zendeling op verlof of bij het repatriëren krijgen standaard een debriefingsgesprek, m.n. om na te gaan welke conclusies uit hun ervaringen voor het opleidingstraject kunnen worden getrokken.

Ook de ontwikkeling van de website willen we mn. in het begeleidingsprogramma een plek geven.

Training kader Buitenlandse kerken

In par. 5.1. is reeds naar dit programma verwezen. Zie ook bijlage 8.

We onderscheiden twee typen cursussen: de internationale cursus uitgevoerd in Nederland en de lokale cursussen.

Omdat in 2005 geen 'internationale cursus' zal worden gehouden hopen we extra aandacht te kunnen geven aan wat heet 'lokale cursussen'. In 2006 zal weer een nieuwe serie 'internationale cursussen' starten. Er zal weer een relevant thema worden uitgezocht, als opvolger voor het thema 'charismatische beweging'.

Een lokale cursus werd gegeven temidden van de RPCNEI in februari 2003 door ds. Riemer en ds. Van der Lugt (Rotterdam).

Daarbij zal geprobeerd worden de pool van docenten zo goed mogelijk in te schakelen; we zijn van mening dat de ervaring in het midden van een kerk ergens in Afrika en Azië die met het geven van een cursus meekomt een zeer positieve bijdrage kan zijn aan de groei van oecumenisch besef in de eigen kerken. We hopen op deze wijze daar aan te kunnen bijdragen.

Beleidsondersteuning voor zendende instanties

Toen IRTT nog een apart deputaatschap was was deze taak rechtstreeks gericht op de zendende kerken / instanties. Nu er 'samenwerking' is gestructureerd tussen ZHT (m.n. behartigd door de afdeling Buitenland) en de zendende instanties, is de rechtsreeks relatie tussen afdeling IRTT en de zendende instanties wat minder geworden. Toch wordt er nog steeds af en toe rechtstreeks advisering geboden voor de ontwikkeling van beleid: in deze periode vroeg m.n. de ontwikkeling van de relatie tussen de zendende kerk van Spakenburg en het werk in Congo behoorlijk aandacht.

IRTT draagt bij aan het organiseren van algemene studiedagen die ook gericht zijn op de zendende instanties.

In de afgelopen periode organiseerde ZHT, met een behoorlijke inhoudelijke bijdrage van IRTT, de studiedag over 'Gerechtigheid'.

Een andere ontwikkeling die hier vermeld moet worden is de beleidsondersteuning die IRTT biedt aan andere dan de eigen kerken. Inhoudelijk betreft het veelal advisering bij het ombouwen van het relatiepatroon tussen 'zendende kerk' – 'de zendeling/het zendingsteam'-de lokale kerk'. In de mate dat de lokale 'jonge kerk' groeit in besef van hun eigen mogelijkheden en bevoegdheden, soms gestimuleerd door externe omstandigheden (zoals bijv in Zuid-Afrika door het wegvallen van Apartheid als politiek systeem), moet de positie van 'de zendeling/het zendingsteam' en dus ook van de 'zendende kerk' opnieuw gedefinieerd worden. Dat zijn gevoelige processen. IRTT adviseerde in deze zaak de

Nederlands Gereformeerde Kerken voor hun 'zendingveld' in Zuid-Afrika en de Free Reformed Churches of North America voor hun werk in Guatemala; die zendingsterreinen werden ook bezocht. Voorafgaande aan die bezoeken en erna is er veelal ook begeleiding van de zending kerk zelf.

Ook aan de Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika werd advies verleend mbt. het beleid voor de relatie met hun zendingswerk in Zuid-Afrika zelf en voor de opleiding van kader voor die kerken.

6. FINANCIËN

6.1 Financieel beleid Instituut voor ZHT

Het Instituut voor ZHT ontvangt een drietal soorten financiële bijdragen.

1. Donaties, schenkingen, nalatenschappen, projectadoptie, kerkelijke collectes en bijdragen van diaconieën.

Deze zijn afkomstig uit onze directe achterban.

2. Landelijke quota voor ZHT.

Deze quota zijn historisch gezien afkomstig uit de quota die voor 2002 werden geheven voor het deputaatschap IRTT en het hulpverleningsgedeelte van het deputaatschap BBK.

3. Institutionele fondsenwerving.

Voor een verklaring hiervan, zie paragraaf 3.4. Dit geld komt niet uit onze eigen achterban.

Donaties e.d

Met dankbaarheid mag worden geconstateerd dat er elk jaar weer een lichte groet is van de donaties e.d. uit onze directe achterban. Om deze groei op peil te houden, is het wel van groot belang om op professionele manier bezig te zijn met voorlichting en fondsenwerving.

Landelijke quota

De landelijke quota vormden in 2003 16% van de totale hoeveelheid geld, die voor de doelstelling beschikbaar was.

Er was nog een reserve, bestemd voor hulpverleningsprojecten, bij deputaten BBK. In overleg met deputaten Financiën en Beheer zijn deze overgedragen aan deputaten ZHT. Ze zijn bestemd voor hulpverleningsprojecten die al in 2001 van deputaten BBK aan deputaten Z&H waren overgedragen.

Het liefst zouden deputaten de inkomsten uit landelijke quota (koud geld) niet meer nodig hebben, en meer donaties e.d. (warm geld) ontvangen. Het is echter onverantwoord om in één klap de quota te stoppen. Dit zou betekenen, dat er in bestaande activiteiten gesneden zou moeten worden, terwijl de huidige situatie juist vraagt om meer werk op het gebied van zending en hulpverlening. Om toch meer in de richting van vrijwillige donaties e.d. te sturen, stellen deputaten voor om de landelijke quota voor ZHT voor de jaren 2005-2008 te bevriezen op maximaal het niveau van 2004, zonder inflatiecorrectie.

Institutionele fondsenwerving

Voor Institutionele Fondsenwerving hanteren deputaten het beleid dat niet meer dan 25% van de voor doelstelling te gebruiken fondsen afkomstig mag zijn van Institutionele donoren. In de afgelopen jaren is geld geworven van Wilde Ganzen, NCDO, ICCO, Reformatorisch Dagblad en nog enkele kleinere instituten.

Externe diensten

Het instituut verleent een aantal diensten aan derden. Gedacht kan worden aan facilitaire ondersteuning aan het deputaatschap BBK, maar ook inhoudelijke diensten met name van de afdeling IRTT aan andere kerkgenootschappen, zoals de CGK en de NGK.

Als het Instituut diensten verleent aan zendende instanties van de GKv worden alleen directe kosten doorberekend.

Over het doorberekenen aan andere instanties is op het moment van schrijven van dit rapport het beleid nog niet beschreven.

6.2 Financieel beleid van zendende instanties

a. Regionale quota

Synodeopdracht

De GS Zuidhorn (2002) heeft besloten om deputaten ZHT op te dragen onderzoek te doen naar de ongelijkheid van de door zendende instanties geheven quota en in overleg met deze instanties eventueel te komen met een voorstel tot aanpassing. De achtergrond van dit besluit was een brief aan de synode van de kerk te Barneveld-Voorthuizen, waarin hierom werd gevraagd.

Werkwijze

Deputaten ZHT hebben een studiec commissie benoemd waarin ook vertegenwoordigers zaten van de zendende instanties. Deze hebben een onderzoek gedaan uitmondend in een concept-voorstel. Dit concept is besproken op de vergadering van deputaten ZHT met zendende instanties op 3 april 2004. Hierna is het voorstel aangepast, waarna het is goedgekeurd door deputaten ZHT.

Vraagstelling

De synodeopdracht is uitgewerkt in de volgende vraagstellingen:

1. Zijn de quota op een goede manier verdeeld over de verschillende kerkelijke ressorten?
Moeten bij deze beoordeling de lasten die bepaalde ressorten hebben voor evangelisatieprojecten of andere specifieke verplichtingen worden meegewogen?
Moet er ook rekening gehouden worden met het algehele welvaartsniveau in een bepaalde provincie?
2. Waartoe zou een betere verdeling moeten leiden?
3. Op wat voor manier zou een betere verdeling bereikt kunnen worden?

Inventarisatie

De hoogte van de quota zijn geïnventariseerd en verwerkt in tabel 1.

Ressort	2001	2002	2003	2004	Zielenaantal 1/10/2003
DZD	13,60	16,00	16,00	18,15	12.280
FZD	19,30	19,50	19,50	19,50	7.583
Noord Nederland*	22,75	22,75	22,75	22,75	11.972
GZD	17,40	18,00	19,00	19,00	6.885
OZD	14,60	15,00	16,00	20,00	30.162
Gelderse ZD		24,73	26,09	27,10	13.953
UZD			29,00	29,00	17.322
Holland Noord incl. evangelisatie	26,32	27,90	29,70	32,20	9.008
Holland Zuid Incl. evangelisatie	28,65	30,00	31,02	31,64	11.207
ZAC	15,40	19,30	23,15	23,15	6.642

Tabel 1: Zendingsquota geheven door de verschillende zendende instanties in 2001, 2002, 2003 en 2004 in Euro's per ziel.

* Noord-Nederland bestaat uit de classes Grootegast, Warffum en Appingedam.
Weergegeven is het quotum in Grootegast - het hoogste quotum van de drie classes.

Overwegingen

Op basis van deze cijfers en van gesprekken, zijn de deputaten tot de volgende overweging gekomen:

Overwegingen

1. Evangelisatie (in Nederland) en zending&hulpverlening (in buitenland) zijn beide taken die een levende en missionaire gemeente op zich moet nemen. Hoewel beide taken duidelijk hun eigen waarde en inspanningsverplichting hebben, is het te rechtvaardigen dat er in een bepaald kerkelijk ressort minder geld wordt afgestaan voor missionair werk over de grenzen omdat er veel wordt geofferd voor een groot evangelisatieproject.
2. De lasten voor bijzondere evangelisatieprojecten die via deputaten ASE lopen, zijn verschillend belast aan verschillende gemeenten. Dit gebeurt via een systeem waarbij de betrokken gemeente het meest betaalt, gevolgd door de gemeenten in haar classis die minder betalen dan de betrokken gemeente, weer gevolgd door de gemeenten in haar PS die weer minder betalen dan de betrokken classis, met als afsluiting een landelijk quotum voor de overige Particuliere Synoden. Dit landelijk quotum ligt weer lager dan het geheven quotum in de betrokken Particuliere Synoden. Met de quota voor ASE is in deze studie geen rekening gehouden, aangezien ze via andere ressortale indelingen worden geheven dan de zendingsquota. Overigens zijn ze relatief laag. Er is wel rekening gehouden met de evangelisatieprojecten in de ressorten Holland Noord en Holland Zuid, aangezien deze via een vereveningssysteem samen met de zendingsquota worden vastgesteld.
3. Er kan bij onderlinge vergelijkingen beter geen rekening gehouden worden met de relatieve rijkdom in een bepaalde provincie. Inkomens liggen wel verschillend per provincie, maar het prijsniveau is ook verschillend.
4. Geconstateerd kan worden dat de quota in 2004 behoorlijk uiteenlopen, namelijk van € 18,15 tot € 32 per ziel per jaar. Het laagste quotum is 57% van het hoogste. Wel is er een tendens te ontdekken dat het verschil in quota kleiner wordt. In 2001 liepen de quota nog uiteen van € 13,60 tot € 28,65. Toen was het laagste quotum 47% van het hoogste.
5. Principieel is er geen bezwaar tegen dat het ene ressort *meer* betaalt dan het andere. Wel kan het feit dat er in bepaalde provincies *minder* wordt gegeven aan zendings en hulpverleningsprojecten in het buitenland, gezien worden als een kans om door een voortschrijdende quota stijging *meer van dit soort projecten aan te kunnen*. Dit is onlangs al in praktijk gebracht door de DZD, die daardoor een programma in Venezuela kunnen medefinancieren, en door de OZD, die hetzelfde doet met het SETIA project in Indonesië. Beide ressorten hebben hun relatief lage quotum daarvoor verhoogd. Inzet is dan ook niet het middelen van de quota, maar het optrekken van de relatief lagere quota, met het doel om meer werk aan te kunnen pakken, gezien de enorme behoefte aan ondersteuning die er wereldwijd bestaat.
6. Dit zou kunnen worden georganiseerd door een landelijk gelijk quotum te heffen. Het surplus dat een ressort niet besteed aan het project dat onder haar eigen verantwoordelijkheid valt, zou dan kunnen worden afgedragen aan het landelijk instituut voor ZHT om nieuwe projecten mee te financieren. Deputaten ZHT zijn hier echter geen voorstander van. Deputaten achten het als de meest ideale situatie dat een bepaalde kerkelijke provincie zoveel mogelijk de in haar ressort ingezamelde gelden besteed voor de onder haar verantwoordelijkheid vallende programma's en projecten.

7. Deputaten zijn van mening dat de GS en de deputaten ZHT alle kerken, maar speciaal die kerken in een ressort met een laag quotum, moeten oproepen om veel te offeren en zo uitbreiding van zendings- en hulpverleningsprojecten mogelijk te maken. Deze extra offers geven twee mogelijkheden:
 - a. Bestaande noodlijdende programma's kunnen extra fondsen krijgen. Te denken valt aan het Oekraïne en het SETIA programma.
 - b. Nieuwe projecten en programma's kunnen worden aangepakt. Te denken valt aan het sterk groeiende werk van ZHT in India. Of het beginnen van een nieuw programma in Uganda, op verzoek van de Presbyteriaanse Kerk van Uganda.
8. De nieuwe projecten kunnen in volledige samenwerking met het instituut van ZHT kunnen worden opgezet. Blijkt het te gaan om een structureel programma van langere adem, dan kan overwogen worden om binnen de ressortale indeling te wijzigen één of meerdere classes met dit nieuwe programma te belasten.

Conclusie

Deputaten ZHT hebben de ongelijkheid van de door zendende instanties geheven quota onderzocht en geconstateerd, dat er inderdaad relatief grote verschillen bestaan tussen de ressortale quota. Hier kunnen echter goede redenen voor zijn, zoals het bestaan van een evangelisatieproject dat financieel zwaar op een ressort drukt.

Na overleg met de zendende instanties stellen deputaten niet voor een landelijk gelijk quotum in te voeren of landelijk een minimum quotum in te stellen.

Maar, gezien de enorme behoefte die er wereldwijd is aan Zending en Hulpverlening, vragen deputaten aan de GS om alle kerken op te roepen veel te offeren om uitbreiding van zendings- en hulpverleningsprojecten mogelijk te maken. Deze oproep geldt speciaal voor die ressorten met een relatief laag quotum. Deputaten ZHT dienen met de zendende instanties afstemming en coördinatie te zoeken over de manier waarop extra middelen voor Zending en Hulpverlening kunnen worden verkregen en aangewend.

b. Richtlijnen voor het aanleveren van financiële gegevens van de zendende instanties

Om de jaarrekeningen van verschillende zendende instanties met elkaar te kunnen vergelijken, moeten ze inzichtelijk zijn en gebaseerd op vergelijkbare begripsomschrijvingen. Met het oog daarop is door een financiële studiec commissie van deputaten ZHT met vertegenwoordigers van zendende instanties een document opgesteld met als titel 'Richtlijnen voor het aanleveren van financiële gegevens van de zendende instanties'

c. Reservebeleid van zendende instanties

Eén van de zaken die in de bovengenoemde 'Richtlijnen' kort worden genoemd, is het gehanteerde reservebeleid.

Het is noodzakelijk dat zendende instanties bepaalde reserves hebben. Het is wel zaak om het beleid en de realisatie van het beleid hierover transparant te maken aan de gevers. Er is met de zendende instantie afgesproken dat de hierboven genoemde financiële studiec commissie het reservebeleid verder zal bestuderen en zo nodig met richtlijnen daarover komen.

7 VOORSTELLEN

Materiaal:

1. rapport deputaten Zending, Hulpverlening en Training aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Amersfoort, 2005.

Besluit 1:

deputaten te dechargeren van het door hen gevoerde beleid zoals in hun rapport aan deze synode is beschreven

Besluit 2:

de tekst van de het document Generaal Beleid, zoals is te vinden in bijlage 4 van het rapport aan deze synode goed te keuren

Besluit 3:

- a. Opnieuw 'Deputaten voor Zending, Hulpverlening en Training' te benoemen, waarvan de leden zijn geselecteerd volgens de door de GS Zuidhorn vastgesteld criteria, namelijk:

de leden van het deputaatschap hebben

- kennis van en vertonen nauwe betrokkenheid bij het kerkelijk leven in Nederland en in de doelsituaties waar Zendings en Hulpverleningsprogramma's worden gerealiseerd;
- kennis van de internationale verhoudingen tussen de Eerste en de Tweede en Derde Wereld;
- een goede vaardigheid in het beoordelen van processen van strategie-, beleid- en programmavorming

en vervolgens deze deputaten op te dragen de bestuurssamenstelling van de Stichting De Verre Naasten zo spoedig mogelijk te veranderen in die zin, dat alleen de door de synode benoemde deputaten ZHT zijn benoemd tot bestuur van deze stichting; en het bestuur van de Stichting De Verre Naasten op te dragen de stichting te besturen in overeenstemming met de vastgestelde statuten van de stichting.

- b. het nieuw te benoemen deputaatschap op te dragen
 1. het instituut voor Zending, Hulpverlening en Training te besturen overeenkomstig het door de generale synode goedgekeurde beleid, zoals is te vinden in het document Generaal Beleid voor Zending en Hulpverlening;
 2. nieuw beleid te ontwikkelen waar perspectieven zich voordoen die passen binnen de visie en strategie die door de generale synode voor Zending en Hulpverlening is vastgesteld en dit beleid ter goedkeuring voorleggen aan de volgende synode als vervolg op het document Generaal Beleid voor Zending en Hulpverlening;
 3. hun werkzaamheden te verrichten o.a. met behulp van de landelijk geheven quota voor ZHT, waarvan de maximale hoogte door de synode zal worden vastgesteld;
 4. zich in te zetten voor het werven van fondsen in de kerken of daarbuiten (voorzover beleidsmatig goedgekeurd) ter bekostiging van het overige deel van de begroting;
 5. in de samenwerking met de zendende instanties met betrekking tot structurering van en inbreng in de samenwerkingsrelatie op de ingeslagen weg voort te gaan;
 6. gezien de enorme behoefte die er wereldwijd is aan Zending en Hulpverlening, alle kerken, speciaal in de ressorten met een relatief laag quotum, op te roepen veel te offeren om uitbreiding van zendings- en hulpverleningsprojecten mogelijk te maken
 7. aan de eerstvolgende generale synode te rapporteren in overeenstemming met de daarvoor geldende richtlijnen en hun rapport zes maanden voor het begin van deze synode aan de kerken te laten toezenden.

Bijlage 1 Besluit GS Zuidhorn

Besluittekst Zending en Hulpverlening

Commissie: de AV Z&H, bestaande uit de door de GS Leusden benoemde deputaten Z&H en IRTT en het bestuur van de voormalige vereniging DVN

Agendapunt 10.1

Brief 975

Materiaal:

8. rapport deputaten Zending en Hulpverlening en Institute of Reformed Theological Training aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Zuidhorn, 2002.
9. brief van de kerkenraad van de kerk te Voorthuizen-Barneveld d.d. 7 maart 2002, waarin zij aanbeveelt de quota voor de verschillende zendende instanties voor een deel gelijk te trekken.

Besluit 1:

deputaten onder hartelijke dank te dechargeren en het door hen gevoerde beleid, zoals hieronder weergegeven, goed te keuren.

m.b.t. 'integratie'

- a. de verrichte werkzaamheden van het deputaatschap Z&H en het deputaatschap IRTT die hebben geleid tot de vorming van de Algemene Vergadering Z&H waarin het bestuur van de vereniging DVN gelijkwaardig participeert;
- b. de verrichte werkzaamheden van het deputaatschap Z&H, het deputaatschap IRTT en de AV Z&H die hebben geleid tot de integratie van de bureaus van DVN en IRTT;
- c. de overdracht van de BBK-hulpprogramma's aan de geïntegreerde organisatie;
- d. de besluitvorming van de AV Z&H m.b.t. de juridische vormgeving en de naamgeving van de geïntegreerde organisatie.

m.b.t. 'samenwerking'

- a. de verrichte werkzaamheden van deputaten Z&H en de AV Z&H om, als voorwaarde voor het structureren van een samenwerkingsrelatie, te komen tot een zo compleet mogelijke *inventarisatie* van enerzijds beleid, plannen en programma's van de 'zendende instanties' en anderzijds de visie van de 'zendende instanties' op 'samenwerking met Z&H';
- b. de vormen van samenwerking die met verschillende 'zendende instanties' zijn overeengekomen;

m.b.t. 'overleg'

- a. de verrichte werkzaamheden en in dat verband gemaakte afspraken gericht op het structureren van goed overleg met het deputaatschap BBK;
- b. de verrichte werkzaamheden en in dat verband gemaakte afspraken gericht op het structureren van goed overleg met het deputaatschap GDD;
- c. de verrichte werkzaamheden gericht op een goede samenwerking met de Theologische Universiteit te Kampen;
- d. de verrichte werkzaamheden gericht op een goede samenwerking met het Dienstenbureau van de CGK.

m.b.t. 'financiën'

- a. het beheer door het deputaatschap Z&H van de door BBK ter beschikking gestelde gelden;
- b. het beheer door het deputaatschap van IRTT van de door de kerken via de quota beschikbaar gestelde gelden;
- c. de getroffen regeling voor de overdracht van de BBK-fondsen voor de realisatie van de overgedragen hulpprojecten;
- d. het overleg gevoerd met het deputaatschap *Financiën en Beheer* over de ontwikkeling van een financieel beleid voor de geïntegreerde organisatie.

m.b.t. IRTT-activiteiten onafhankelijk van integratie

het gevoerde beleid en de verrichte werkzaamheden van deputaten IRTT in het besturen van het bureau IRTT m.h.o. op de realisatie van de IRTT-programma's.

Besluit 2:

- a. Het deputaatschap Z&H en het deputaatschap IRTT op te heffen en een nieuw deputaatschap te benoemen, met de naam *Deputaten voor Zending, Hulpverlening en Training*, waarvan de leden zijn geselecteerd volgens de volgende criteria:

de leden van het deputaatschap hebben

- = *kennis van en vertonen nauwe betrokkenheid bij het kerkelijk leven in Nederland en in de doelsituaties waar Z&H-programma's worden gerealiseerd;*
- = *kennis van de internationale verhoudingen tussen de Eerste en de Tweede en Derde Wereld;*
 - = een goede vaardigheid in het beoordelen van processen van strategie-, beleid- en programmavorming

- b. het nieuw te benoemen deputaatschap op te dragen
 1. het instituut voor Zending, Hulpverlening en Training te besturen volgens de richtlijnen die in overeenstemming zijn met het vastgestelde bestuursconcept (zie bijlage I);
 2. zo spoedig mogelijk een directiestatuut te formuleren en vast te stellen waarin de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de directie van het instituut in relatie tot het deputaatschap zorgvuldig zijn beschreven;
 3. het instituut te besturen overeenkomstig het door de generale synode vastgestelde beleid (zie bijlage II);
 4. nieuw beleid te ontwikkelen waar perspectieven zich voordoen die passen binnen de visie en strategie die door de generale synode voor Z&H is vastgesteld.
 5. hun werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat door de synode zal worden toegezonden;
 6. in overleg met deputaten F&B en BBK te regelen dat aan het deputaatschap ter beschikking worden gesteld de bedragen die voor de komende jaren door BBK waren gereserveerd voor de inmiddels overgedragen BBK-hulpprojecten;
 7. zich in te zetten voor het werven van fondsen in de kerken of daarbuiten (voorzover beleidsmatig goedgekeurd) ter bekostiging van het overige deel van de begroting;
 8. aan de volgende generale synode voorstellen voor te leggen m.b.t. een financieel beleid inzake het deputaatschap, waarbij een definitieve vorm wordt voorgesteld voor de inkomsten van de geïntegreerde organisatie;
 9. een goede regeling voor het betalen van 'externe diensten' vast te stellen;
 10. in de samenwerking met de zendende instanties mbt structurering van en inbreng in de samenwerkingsrelatie op de ingeslagen weg voort te gaan;

11. het ROFOR-netwerk te onderhouden en waar mogelijk te streven naar een kerkverbandelijke inkadering van de projecten;
12. onderzoek te doen naar de ongelijkheid van de door zendende instanties geheven quota en in overleg met deze instanties eventueel te komen met een voorstel tot aanpassing;
13. aan de volgende generale synode een document voor te leggen ter goedkeuring waarin de component van Generaal Beleid die met name gericht is op de vormgeving van de relatie met overzeese partners en de in die relatie te realiseren programma's, op een samenhangende wijze is beschreven en waarbij de inbreng van de zendende instanties is verwerkt;
14. aan de eerstvolgende generale synode te rapporteren in overeenstemming met de daarvoor geldende richtlijnen en hun rapport zes maanden voor het begin van deze synode aan de kerken te laten toezenden.

Besluit 3:

- a. van de benoemde deputaten een gewenst aantal te benoemen tot bestuur van de stichting *De Verre Naasten*;
- b. het bestuur van de stichting *De Verre Naasten* op te dragen de stichting te besturen in overeenstemming met de vastgestelde statuten van de stichting.

Bijlage I: Bestuursconcept

Bijlage II: Beleid Z&H

(Bijlagen niet bijgevoegd)

Bijlage 2

DIRECTIESTATUUT STICHTING DE VERRE NAASTEN

1. ALGEMEEN

1.1. Begripsbepalingen

- a. het deputaatschap – Dit is het deputaatschap voor Zending, Hulpverlening en Training, dat door de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland is benoemd.
- b. de stichting – Hiermee wordt aangeduid de Stichting De Verre Naasten, die de juridische organisatievorm is van het instituut
- c. het bestuur – Dit is het bestuur van de Stichting De Verre Naasten. Dit bestuur heeft een maximale personele unie met het deputaatschap
- d. het instituut – Hiermee is bedoeld het Instituut voor Zending, Hulpverlening en Training van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland
- e. de directie – Dit is de leiding van het instituut, wiens taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden in dit statuut zijn vastgelegd.
- f. het directiestatuut – Dit is het reglement met daarin de door het bestuur aan de directie gemandateerde bevoegdheden.

1.2. Status en geldigheidsduur

Het directiestatuut is een uitwerking van artikel 9 van de statuten van de stichting.

Het directiestatuut wordt voor een onbepaalde periode vastgesteld. Elke drie jaar vindt een evaluatie plaats.

De huidige versie is vastgesteld op 8 mei 2004.

1.3. De structuur van het instituut

Het instituut wordt geleid door een directie. De directie kan in haar taak worden bijgestaan door een secretariaat.

Het werk van het instituut wordt uitgevoerd door vier afdelingen, nl.:

1. Buitenland
2. IRTT - Intercultural Reformed Theological Training
3. Voorlichting en Fondsenwerving
4. Administratie

Elke afdeling wordt geleid door een afdelingshoofd.

2. DIRECTIE

2.1. Samenstelling en criteria

- a. Directeur en plaatsvervangend directeur
De directie bestaat uit twee directieleden, zijnde een directeur en een plaatsvervangend directeur.
De plaatsvervangend directeur heeft in afwezigheid van de directeur of op verzoek van de directeur in diens aanwezigheid dezelfde taken en bevoegdheden als de directeur.
- b. Kerkelijk lidmaatschap
De directieleden zijn lid van de één der Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland.

Mocht één van de directieleden na zijn/haar benoeming van kerklidmaatschap veranderen, dan wordt zijn/haar arbeidsovereenkomst op dat moment direct ontbonden.

2.2. Taken

De directie draagt feitelijk zorg voor het uitvoeren van de door de Generale Synode aan het deputaatschap gegeven instructie en van de bedrijfsvoering van het instituut.

De taken van de directeur en de plaatsvervangend directeur zijn vastgelegd in de werkinstructie, die onderdeel uitmaakt van de arbeidsovereenkomst.

2.3. Bevoegdheden, verantwoordelijkheden

- a. De bevoegdheden en verantwoordelijkheden met betrekking tot de beleidscyclus zijn in het algemeen als volgt verdeeld tussen directie en bestuur:

- beleidsvoorbereiding	Directie
- beleidsvaststelling	Bestuur
- beleidsuitvoering	Directie
- beleidsevaluatie	Bestuur
- b. De directie vertegenwoordigt het instituut in en buiten rechte en is bevoegd tot alle daden van beheer en beschikking voorzover die liggen op het terrein van beleidsvoorbereiding, beleidsadvisering en beleidsuitvoering tenzij specifieke en met name genoemde taken aan het deputaatschap zijn voorbehouden. Hij heeft echter voorafgaande toestemming van het deputaatschap nodig t.a.v.:
 - het bezwaren, vervreemden en verkrijgen van onroerende zaken;
 - het verbinden van het instituut als borg of als hoofdelijke (mede)-schuldenaar
 - het aangaan van samenwerkingsovereenkomsten met andere organisaties;
 - het voeren en beëindigen van rechtsgedingen.
- c. Identiteitsbewaking
De directie bewaakt de identiteit van het instituut, zoals die in haar personeel, haar publicitaire uitingen en andere producten naar buiten komt.
- d. Benoemingsbevoegdheid
Bij vacatures benoemt de directie een sollicitatiecommissie, bestaande uit tenminste drie personen. Betreft de vacature een afdelingshoofd, een docent, een regio-coördinator of een naar het buitenland uit te zenden werker, dan zit er in de sollicitatiecommissie minimaal één lid van het deputaatschap.
Bij de overige vacatures zit in ieder geval het betreffende afdelingshoofd en een directielid in de sollicitatiecommissie.
Bij unanieme voordracht van de sollicitatiecommissie is de directeur gemachtigd nieuw personeel te benoemen. Is er geen unanieme voordracht dan benoemt het deputaatschap.
Directieleden worden in alle gevallen benoemd door het deputaatschap.
Nieuw personeel, dat niet lid is van één der Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) kan alleen worden benoemd door het deputaatschap.
- e. De directie aanvaardt namens het instituut legaten, erfenissen en schenkingen.

- f. Financiële zaken
De directie is gemachtigd om alle betalingen te doen die voor het instituut nodig zijn en binnen de door het deputaatschap vastgestelde begroting vallen. Begrotingsoverschrijdingen van een deelprogramma of van een project tot 25% die binnen een programma of tussen projecten kunnen worden gecompenseerd door begrotingsonderschrijdingen kunnen door de directie worden gefiatteerd. Begrotingsoverschrijdingen tot 10% van een heel programma die kunnen worden gecompenseerd door begrotingsonderschrijdingen in een ander programma kunnen door de directie worden gefiatteerd. Over andere begrotingsoverschrijdingen beslist het deputaatschap.
- g. Rapportage
De directie houdt het deputaatschap op de hoogte van alle voor het deputaatschap relevante gebeurtenissen via de reguliere perioderapportage, of als haast geboden is door schriftelijke en/of mondelinge mededelingen.
- g. De directie is gemachtigd, evenals het hoofd van de afdeling voorlichting en fondsenwerving namens het instituut en namens het deputaatschap de media te woord staan.

Aldus vastgesteld op 8 mei 2004

Ds. L.J. Joosse
Voorzitter bestuur

Drs. B.W. Gort
Secretaris bestuur

Getekend voor akkoord op 18 mei 2004

Ir. M.J. van Hulst
Directeur

Drs. B. van der Lugt
Plaatsvervangend directeur

BIJLAGE 3

GENERAAL BELEID voor Zending & Hulpverlening

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	2
INLEIDING	7
1 VISIE EN WERKDEFINITIES	9
1.1 VISIE EN UITGANGSPUNTEN	
1.1.1 Inleiding	
1.1.2 Visie op bijbelse opdracht tot zending en hulpverlening	
1.1.3 Visie op kerk-zijn en kerkelijke verhoudingen	
1.2 WERKDEFINITIES	
1.2.1 Definiëring zending, hulpverlening en training	
1.2.2 Onderscheid tussen zending en evangelisatie	
2 SAMENWERKING / NETWERK	15
2.1 Samenwerking zendende instanties en ZHT	
2.2 Netwerk	
2.2.1 Binnenland	
2.2.2 Buitenland	
3 PROGRAMMAVORMING	19
3.1 Inleiding	
3.2 Doel	
3.3 Doelgroep	
3.4 Richtlijnen programma's	
3.5 Vormgeving en inhoud programma's	
3.5.1 Inventarisatie	
3.5.2 Uitwerking en opzet van programma's	
3.5.3 Uitvoering van de programma's	
3.5.4 Afbouw programma's	
3.6 Training	
3.6.1 Inleiding	
3.6.2 Doel	
3.6.3 Doelgroep	
3.6.4 Richtlijnen	
3.6.5 Vormgeving en inhoud	
4 PERSONEELSBELEID	28
4.1 Inleiding	
4.2 <i>Algemeen</i>	
4.3 Personeel Nederland	
4.4 Personeel buitenland	
4.4.1 <i>Inleiding</i>	
4.4.2 <i>Lokaal personeel, in dienst van lokale kerk of organisatie</i>	
4.4.3 <i>Lokaal personeel, in dienst van ZHT of zendende instantie</i>	
4.4.4 <i>Nederlands personeel, in dienst van ZHT of zendende instantie</i>	
4.4.5 <i>Gedetacheerd personeel</i>	
4.5 <i>Stagiaires</i>	

5	FINANCIEEL BELEID	37
5.1	Inleiding	
5.2	Richtlijnen	
5.3	Quota en giften	
6	VOORLICHTING EN FONDSENWERVING	39
6.1	Inleiding	
6.2	Rol plaatselijke Z&H-commissies	
6.3	Adoptie persoon c.q. project	
6.4	Fondsenwerving	
6.5	Middelen	
6.6	Ondersteuning en facilitering door ZHT	
BIJLAGEN		42
A.	Afkortingen	
B.	Context en geschiedenis	
C.	Schema samenwerking	
D.	Literatuurlijst	

SAMENVATTING

Onder 'Zending en Hulpverlening' verstaan we het geheel van activiteiten dat, door de zendende instanties binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en het deputaatschap ZHT wordt uitgevoerd. Binnen deze activiteiten kan onderscheid gemaakt worden tussen kerkplanting en oecumenische samenwerking met bestaande kerken en/of organisaties.

Kerkplanting is gedefinieerd als: verkondiging van het evangelie in woord en daad aan niet-christenen, buiten de eigen taal en cultuur, met als doel het institueren van een nieuwe kerk en vorming van een kerkverband.

Oecumenische samenwerking met bestaande kerken en/of organisaties is gedefinieerd als: geïnstitutionaliseerde ondersteuning van mensen, die hulp nodig hebben. Daarbinnen onderscheiden we oecumenische samenwerking als activiteiten ter ondersteuning van een kerkrechtelijk zelfstandige kerk of een christelijke instantie. In beide gevallen speelt zich dit af buiten de eigen taal en cultuur en in het kader van de oecumenische contacten van de GKv. Deze activiteiten richten zich op ondersteuning en versterking van het kerkelijk leven en verbetering van de levensomstandigheden van de kerkleden en hun omgeving.

Taakverdeling ZHT en zendende instanties:

De zendende instanties, of door hen aangestelde commissies, zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het werk van zending en hulpverlening. Zij onderhouden contact met de partner in het buitenland en begeleiden het werk en de eventuele werkers in het buitenland. Verder zijn zij verantwoordelijk voor het verzamelen van de benodigde financiën en voor de beleidsbepaling.

Deputaten ZHT hebben tot taak bestaand en nieuw op te zetten zendingswerk en hulpbetoon te coördineren, zodat een optimale verdeling kan plaatsvinden over de kerken en samen met de zendende instanties kan worden besloten welke werkvelden prioriteit hebben.

Uitvoering van de coördinerende taak gebeurt doordat deputaten ZHT overzicht houden over het geheel van programma's en projecten en eventuele probleemvelden signaleren en bespreken met de betrokken instanties binnen het kerkverband. Speciaal wanneer nieuw werk (te weten een nieuwe buitenlandse partner of een nieuw gebied) zich aandient, beoordeelt het deputaatschap ZHT of het in aanmerking komt voor ondersteuning door de GKv en indien dit het geval is en zich mogelijkheden voordoen, wordt daar kerkelijke inbedding voor gezocht.

Het **instituut ZHT** heeft, naast het zelf uitvoeren van programma's en projecten, tot taak het werk van de zendende instanties te begeleiden. ZHT brengt deskundigheid en ervaring uit andere regio's in en kan (indien gewenst) het uitvoerende werk faciliteren.

De manier waarop de inbreng van ZHT bij de diverse zendende instanties vorm krijgt, varieert en is ook afhankelijk van de desbetreffende voorgeschiedenis en het werkgebied. In het algemeen wordt gestreefd naar een nauwe vorm van samenwerking. Per geval zullen hierover afspraken gemaakt worden.

Verder heeft het instituut ZHT de taak van opleiding van uitgezonden van zendende instanties gekregen. Deze wordt uitgevoerd door haar afdeling IRTT, die ook als een soort 'denktank' functioneert.

Voor het opstellen van **programma's en projecten** in het kader van zending en hulpverlening gelden de volgende richtlijnen. Het programma dient in overeenstemming te zijn met bijbelse normen en een christelijke boodschap uit te dragen. Er moet een verantwoorde samenhang zijn tussen 'woord' en 'daad'. De activiteiten zijn gericht op blijvende verbetering, passen bij een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen en zijn evenwichtig en doelmatig verdeeld over de verschillende belanghebbende doelgroepen.

Binnen het programma is oog voor de maatschappij en bijbehorende cultuur, waarin de lokale kerk en haar leden functioneren. Ook is er een kritisch oog voor structurele factoren, die onrecht in stand houden of veroorzaken, en wordt een rechtvaardige verdeling en goede verhoudingen bevorderd.

Programma's zijn een antwoord op bestaande nood en zijn er op gericht de capaciteiten en vaardigheden van de doelgroep te vergroten. Hulp zal dan ook aanvullend zijn op de eigen inzet en mogelijkheden van de doelgroep. Inbreng en betrokkenheid van de doelgroep (vanaf het begin) zijn van belang om een programma goed te laten slagen.

In de samenwerking met de buitenlandse partner is trouw een belangrijk kernwoord. Samenwerking met een partner en contact met een kerk zullen niet zomaar verbroken worden. Verder worden eisen gesteld aan rapportage, planning, monitoring en evaluatie. Zowel voor de partner als voor de achterban moet helder zijn welke keuzes zijn gemaakt, welke doelstellingen zijn geformuleerd en hoe de hulp ter beschikking is gesteld.

Voor het **personeelsbeleid** zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd. Voor uit te zenden personeel geldt, dat er een zorgvuldige wervings- en selectieprocedure dient te zijn. Het aangenomen personeel wordt in geval van uitzending grondig voorbereid. Gedurende de uitzending wordt het personeel door de werkgever zowel werkinhoudelijk als persoonlijk begeleid. Jaarlijks zal een functioneringsgesprek worden gehouden. Bij terugkeer naar Nederland zal naast debriefing door de zendende instantie een medische keuring en een re-entrygesprek door externe deskundigen plaatsvinden.

Voor salariëring en arbeidsvoorwaarden van lokaal personeel in het buitenland geldt, dat aansluiting wordt gezocht bij wat plaatselijk gebruikelijk is. Daarnaast geldt als uitgangspunt, dat het gezin in staat moet zijn van het inkomen te leven.

In het kader van het **financiële beleid** wordt gestreefd naar toenemende uniformiteit en inzichtelijkheid van de verslaglegging. De zendende instanties stellen jaarlijks een meerjarenbegroting op. Naast het opmaken van de jaarrekening wordt gedurende een jaar (indien gewenst) ook tussentijds gerapporteerd. De jaarrekening dient binnen 5 maanden na afloop van het boekjaar (in concept) beschikbaar te zijn. Een onafhankelijke, externe instantie controleert de jaarrekening.

Verder behoort de begroting voor aanvang van het boekjaar vastgesteld te zijn. Van de begroting mag niet meer dan 15% gebruikt worden voor ondersteunende diensten.

Er dient per instantie een beschrijving aanwezig te zijn van de risico's waarvoor reserves gevormd dienen te worden, alsmede een onderbouwing van de financiële vertaling van deze risico's in de hoogte van de aan te houden reserves in euro's. Over de regionale verschillen in de hoogte van de quota en de combinatie van quota en giften heeft de GS nog geen beleidslijn bepaald.

Ten aanzien van voorlichting en fondsenwerving wordt er naar gestreefd om in iedere plaatselijke kerk een commissie Zending & Hulpverlening in te stellen. Deze brengt de contacten in het buitenland en het werk van zending en hulpverlening onder de aandacht van haar leden. Het doel hiervan is meelevens, gebed en financiële ondersteuning te bevorderen en wederkerigheid in de relaties vorm te geven. De zendende instanties en het instituut ZHT ondersteunen de plaatselijke Z&H-commissies in hun werk. Afspraken over de invulling van de samenwerking tussen het instituut ZHT en de zendende instanties dienen steeds te worden vastgelegd.

De jaarlijkse kosten, die door de zendende instanties en ZHT voor de fondsenwerving worden gemaakt, mogen niet meer dan 10% van de jaarlijkse inkomsten bedragen.

INLEIDING

Aanleiding

Op de Generale Synode (GS) te Leusden in 1999 werd een aantal besluiten genomen met betrekking tot zending en hulpverlening binnen het kerkverband van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) (GKv). De complete tekst van deze besluiten is na te lezen in de Acta van de GS Leusden 1999, Bijlage II, artikel 95.

De GS legde een aantal uitgangspunten vast voor zending en hulpverlening. Deze uitgangspunten worden in paragraaf 1.2 van dit beleidsplan genoemd en verder uitgewerkt. Ook werd besloten een deputaatschap voor zending en hulpverlening (Z&H) in te stellen. Dit kreeg de opdracht generaal kerkverbandelijk beleid op het gebied van zending en hulpverlening te ontwikkelen, te doen uitvoeren en te bewaken in die dingen die de kerken gemeenschappelijk hebben. De GS droeg het deputaatschap op in goed overleg met alle betrokken zendende kerken en desbetreffende samenwerkingsverbanden een regeling op te stellen waarin de onderlinge samenhang, de verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden eenduidig zijn vastgelegd.

Voortvloeiend uit deze opdracht is het onderliggende beleidsplan tot stand gekomen.

Naast de opdracht tot het formuleren van generaal kerkverbandelijk beleid op het gebied van zending en hulpverlening kreeg het deputaatschap de opdracht te onderzoeken of integratie met het deputaatschap Institute of Reformed Theological Training (IRTT) en de vereniging 'De Verre Naasten' wenselijk en mogelijk was. Vanaf 2000 is gewerkt aan daadwerkelijke integratie van beide deputaatschappen en de vereniging 'De Verre Naasten'. De GS van Zuidhorn besloot vervolgens in 2002 het deputaatschap Z&H op te heffen en een nieuw deputaatschap Zending, Hulpverlening en Training (ZHT) op te richten. Het deputaatschap ZHT hield grotendeels dezelfde opdrachten als het deputaatschap Z&H. Maar vanwege de integratie werden ook het beleid en de activiteiten van het IRTT gevoegd in het geheel van zending en hulpverlening. Ook op uitvoerend niveau werd deze integratie doorgevoerd, zodat vanaf 1 januari 2002 er sprake was van een geïntegreerd bureau met de naam 'De Verre Naasten – Instituut voor Zending, Hulpverlening en Training van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland' (DVN). (In bijlage B is deze ontwikkeling uitgebreider beschreven in het kader van context en geschiedenis.)

In dit document wordt in het algemeen ZHT gebruikt om het geheel van deputaten ZHT en het uitvoerend instituut DVN aan te duiden.

Aard en doel

Deze beleidsnota geeft het kader aan waarbinnen het samenhangende werk van zending, hulpverlening en training onder verantwoordelijkheid van de GKv plaatsvindt. Doel is de globale eisen en randvoorwaarden te formuleren, waaraan het werk van zending, hulpverlening en training naar de gemeenschappelijke overtuiging van de zendende instanties en ZHT moet voldoen.

Verder wordt hierin de basis gelegd voor de samenwerking tussen zendende instanties en ZHT, de samenwerking met de buitenlandse partners en de positie t.o.v. andere instanties, die raakvlakken hebben met dit werk. Ook geeft dit document aan welke ontwikkelingen wenselijk worden geacht.

Het is in eerste instantie bedoeld als gemeenschappelijk werkdocument van de zendende instanties en ZHT. Verder kan het worden gebruikt om belangstellenden te informeren. Aanvulling en bijstelling van het generaal beleid zal driejaarlijks plaatsvinden onder verantwoordelijkheid van deputaten ZHT en in overleg met de zendende instanties, de vergadercyclus volgend van de GS, waar het beleid vastgesteld wordt.

Opbouw

De opzet van het beleidsplan is als volgt:

-hoofdstuk 1 definieert wat wordt verstaan onder zending, hulpverlening en training en welke uitgangspunten hierbij worden gehanteerd.

-hoofdstuk 2 beschrijft hoe wordt samengewerkt tussen de zendende instanties en ZHT en welke contacten er zijn met andere instanties in binnen- en buitenland, die werkzaam zijn op het terrein van zending, hulpverlening en training.

-hoofdstuk 3 behandelt de programmavorming in relatie met de buitenlandse partner. Daarin komt o.a. aan de orde aan welke criteria een samenwerkingsrelatie moet voldoen, met welke doelgroepen wordt gewerkt, en in welke sectoren. Ook het werk van IRTT wordt hier behandeld.

-hoofdstuk 4 behandelt zaken met betrekking tot personeelsbeleid.

-hoofdstuk 5 behandelt financieel beleid.

-hoofdstuk 6 beschrijft hoe voorlichting en fondswerving vormgegeven worden.

1 VISIE EN WERKDEFINITIES

1.1 Visie en uitgangspunten

1.1.1 INLEIDING

De GS Leusden stelde in 1999 de volgende uitgangspunten voor zending en hulpverlening vast (citaat besluit 1):

1. *het behoort tot de aard van Christus' kerk met het evangelie, dat haar is toevertrouwd, ook buiten de wereld van de eigen taal en cultuur hen te zoeken, die vreemd zijn aan of vervreemd zijn van God en Zijn dienst. De kerk beoogt door de dienst van het evangelie gemeenten van Christus te planten, die in gebondenheid aan de Schrift, de gereformeerde belijdenis en de kerkorde komen tot de ontwikkeling van een eigen kerkelijk leven;*
2. *de kerk laat door middel van uitzending het evangelie, dat is de blijde boodschap van geloof en liefde, horen. Daarom doet zij de verkondiging van het woord des geloofs vergezeld gaan van het betonen van christelijke barmhartigheid;*
3. *de plaatselijke kerken zijn geroepen tot het zendingswerk, zowel tot de verkondiging van het woord des geloofs als tot het christelijke barmhartigheidbetoon;*
4. *de kerkenraad zal met de diakenen de gemeente bij de vervulling van deze zendingsroeping betrekken door haar ondersteuning te vragen, haar medewerking in te schakelen en haar op te wekken tot gebed;*
5. *wanneer kerken bij het vervullen van deze roeping samenwerken, zullen zij dat doen binnen de kerkelijke ressorten en zo mogelijk via meerdere vergaderingen;*
6. *kerken kunnen, al dan niet samen met andere kerken, zowel in het kader van zending (art. 24 KO) als hulpverlening (art. 47 KO) samenwerken met erkende zusterkerken in het buitenland en eventueel ook met andere kerken van gereformeerde belijdenis en kerkregering;*
7. *de verantwoordelijkheid voor de ondersteuning van zusterkerken in het kader van zending en hulpverlening ligt bij de kerkenraad en diakenen. Ook de diakenen hebben in dezen de taak de gemeente op te wekken tot meelevens, gebed en steun.*

Bovengenoemde uitgangspunten worden in dit hoofdstuk verder uitgewerkt en aangevuld. Het is de bedoeling in dit hoofdstuk kort aan te geven wat de GKv beweegt om op het gebied van zending, hulpverlening en training actief te zijn en welke uitgangspunten daarbij een rol spelen.

1.1.2 VISIE OP BIJBELSE OPDRACHT TOT ZENDING EN HULPVERLENING

Evangelieverkondiging en barmhartigheidbetoon

Aan het einde van Zijn leven op aarde gaf Christus Zijn discipelen het bevel op weg te gaan en het evangelie te brengen aan alle volken (Matth. 28:19). Deze bekende 'zendingsopdracht' heeft de kerk ertoe gebracht in de loop van haar geschiedenis steeds met het evangelie naar mensen in binnen- en buitenland, die met dit evangelie nog onbekend waren., te gaan.

Gedurende Zijn leven op aarde deed Christus Zijn evangelieprediking gepaard gaan met daden van ontferming. Vele malen wordt er van Hem verteld dat Hij met ontferming werd bewogen en velen genas.

In het formulier voor de bevestiging van diakenen wordt Christus ons daarin ten voorbeeld gesteld: 'Hij kwam in de wereld om te dienen en ontfermde Zich over velen die in nood waren. In navolging van haar Heer zorgde de eerste christelijke gemeente ervoor, dat niemand in haar midden gebrek had.' Daarbij gehoorzaamend aan de oproep van de Here om gastvrij, offervaardig en barmhartig te zijn. Ook Paulus roept in zijn brieven de (christelijke) gemeenten op bereid te zijn van hun rijkdom royaal te delen met hen, die in armoede leven, en elkaar als christelijke gemeenten te ondersteunen. Bijv. als hij de gemeente van Korinthe oproept ruimhartig geld te geven voor de gemeente in Jeruzalem (2 Cor. 8 en 9) en de Filippenzen bedankt voor hun ondersteuning van hem (Filip. 4: 16-20). Paulus benadrukt daarbij, dat het hulpbetoon door de ontvangers is gezien als trouw aan het evangelie van Christus en ertoe heeft geleid, dat zij God prijzen en verlangen naar de genade van God, die zij in de Korinthiërs hebben bespeurd.

In eerste instantie ging het in de eerste christelijke gemeenten om de ondersteuning van geloofsgenoten. Maar daarnaast kan ook gedacht worden aan anderen. Daarmee Paulus volgend, die in Galaten 6: 10 schrijft: "Laten we dus, daar wij de gelegenheid hebben, doen wat goed is voor allen, maar inzonderheid voor onze geloofsgenoten."

In navolging van deze bijbelse noties willen de GKv ook in deze tijd beantwoorden aan de zendingsopdracht door mensen vrij te stellen en uit te zenden, die het Woord van God verkondigen aan hen die zonder Christus zijn, of andere kerken daarin te ondersteunen. Zij willen dit, in navolging van Christus, laten samengaan met het betoon van christelijke naastenliefde door hulp te bieden aan hen, die het vanwege materiële, sociale, politieke of kerkelijke omstandigheden moeilijk hebben. Dit kan betekenen, dat hulp wordt geboden op het gebied van landbouw, alfabetisering, medische hulp, inkomensverbetering etc. Maar ook dat kerken worden geholpen bij de opbouw van hun kerkelijke leven.

Zoeken naar het koninkrijk van God en Zijn gerechtigheid

Veelvuldig wordt door de profeten in het Oude Testament gesproken over gerechtigheid. De roep om recht te doen aan de kwetsbaren in de Joodse samenleving, te weten de weduwen, wezen en vreemdelingen, klinkt door het hele Oude Testament. Namens God moet de profeet Jesaja de toenmalige Joodse samenleving ernstig waarschuwen: weduwen en wezen worden geplunderd en hen wordt geen recht gedaan (Jesaja 10: 1-2). In opdracht van de Here klaagt Jesaja hen aan. Christus sluit op Jesaja aan als Hij hem citeert in de synagoge van Nazaret (Lucas 4: 18-19). Het is de belofte van de komst van Gods koninkrijk op deze aarde: 'om te verkondigen het aangename jaar des Heren'. Met de komst van Christus worden bevrijding en herstel aangekondigd. Eerst in de verhouding met God, maar ook voor de verhoudingen op deze aarde.

Christus geeft ons de opdracht Zijn Koninkrijk en Zijn gerechtigheid te zoeken (Mat. 6: 33). In de eerste plaats betekent dit herstel van de verbroken relatie met God. In de tweede plaats vraagt Hij van ons Gods wil te zoeken in alles wat wij doen. Of met andere woorden: te leven naar de maatstaf van Gods Koninkrijk. Christus is gekomen om een nieuw begin te maken. Een begin dat ook zichtbaar wordt in menselijke relaties en levensomstandigheden: 'om aan armen het evangelie te brengen, om aan gevangenen loslating te verkondigen en aan blinden het gezicht, om verbrokenen heen te zenden in vrijheid' (Luc. 4: 18-19).

Tegen deze achtergrond moeten ook onze contacten met christenen en niet-christenen in het kader van zending, hulpverlening en training gezien worden. We proberen daarin gestalte te geven aan Gods Koninkrijk. En dit kan niet los gezien worden van het opkomen voor recht en gerechtigheid voor armen en mensen, die onrecht lijden. Bijv. in de keuze en opzet van de programma's met de buitenlandse partner worden dergelijke zaken meegewogen.

De mens als beeldrager van God

Toen God de mens schiep naar Zijn beeld, maakte Hij hem rentmeester van Zijn schepping. Maar de opstand van de mens tegen God verstoort zijn functioneren als beeld van God en als rentmeester van Zijn schepping. Slechts door het offer van Christus en de gave van zijn Heilige Geest zijn mensen weer in staat het beeld van God te vertonen. Daarom is het de opdracht van iedere mens zich te bekeren tot God, zijn Schepper, en Zijn beeld te vertonen. Dit houdt in dat hij zijn aandeel levert in het onderhouden van de schepping, omziet naar zijn naaste, meewerkt aan de verbreiding van het evangelie en de instandhouding van de eredienst. Daarin zijn hulpgever en hulpontvanger voor God gelijk. Beiden hebben dezelfde opdracht en kunnen elkaar daarop aanspreken. Uitgangspunten als wederkerigheid, verantwoordelijkheid en duurzaamheid vloeien uit deze visie voort.

1.1.3 VISIE OP KERK-ZIJN EN KERKELIJKE VERHOUDINGEN

Kerk van Christus

De Heidelbergse Catechismus (Zondag 21) geeft een aantal aspecten aan, die kenmerkend zijn voor de algemene christelijke kerk. In de eerste plaats wordt daarover gezegd, dat Jezus Christus Zich een kerk vergadert door zijn Woord en Geest. In de tweede plaats dat deze kerk gevormd zal worden uit het gehele menselijke geslacht van het begin van de wereld tot het einde. In de derde plaats dat deze kerk gekenmerkt wordt door de eenheid van het ware geloof.

Het feit dat Christus Zich een kerk vergadert door zijn Woord en Geest en dat Hijzelf haar regeert, bewaart en beschermt, maakt ons dankbaar voor die kerken over de hele wereld, die zich als kerk van Christus manifesteren en daarop ook aanspreekbaar zijn. Deze kerken erkennen elkaar, zowel op nationaal als internationaal niveau, als kerken van Christus en roepen elkaar op om de waarheid van God, dit is de bijbelse leer, te erkennen, toe te passen en te handhaven, onder leiding van de Geest

en in dagelijkse bekering (beleidsplan Deputaten voor Betrekkingen met Buitenlandse Kerken (BBK), mei 2001).

Op regionaal of nationaal niveau krijgt dit vorm doordat kerken een kerkverband aangaan, met eigen afspraken over hun functioneren (hun kerkorde). Op internationaal niveau komt deze verbondenheid tot uiting in zusterkerkrelaties en in een internationale conferentie, zoals de International Conference of Reformed Churches (ICRC). De manier waarop de GKv binnen deze verbanden overleg voeren en samenwerken op het gebied van zending, hulpverlening en training wordt uitgewerkt in hoofdstuk 2 van dit beleidsplan.

Omdat Christus Zijn kerk vergadert uit het gehele menselijke geslacht van het begin van de wereld tot het einde, kunnen er door verschil in kerkhistorie en cultuur punten zijn, waarin de GKv verschillen met de buitenlandse kerk. De kerkorde (KO) zegt hierover in artikel 47:

"Over de relatie met kerken in het buitenland beslist de synode. Met kerken van gereformeerde belijdenis in het buitenland zal, zoveel mogelijk, kerkelijke gemeenschap geoefend worden. Op ondergeschikte punten van kerkorde en kerkelijke praktijk zullen buitenlandse kerken niet geoordeeld worden."

In het kader van zending, hulpverlening en training zullen de GKv samenwerken met erkende zusterkerken in het buitenland en eventueel ook met andere kerken met een gereformeerde belijdenis en kerkregering.

Kerken in een zendingssituatie

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen kerkrechtelijk zelfstandige kerken en nieuw te planten kerken in een situatie van zending en hulpverlening. In geval van kerkplanting worden nieuwe kerken gevormd, die via toerusting en opbouw van eigen structuren toegroeien naar het verantwoordelijkheid dragen voor de handhaving van de leer van de Schriften, de bediening van de sacramenten, de dienst der barmhartigheid en de verkondiging van het evangelie aan anderen. Kerkelijke bevoegdheden worden steeds meer overgedragen zodra de zendende instantie en de geplante kerk constateren, dat er voldoende draagkracht voor is. Toelating tot en afhouding van sacramenten, Woord- en tuchtbediening, aanstelling van ambtsdragers, opleiding en voorschriften voor voorgangers en het vaststellen van eigen belijdenisgeschriften, kerkordening en oecumenische contacten vallen uiteindelijk onder de verantwoordelijkheid van de nieuwe kerk. Aan het eind van dit proces zal de kerk worden geïnstitueerd en spreken we van een zelfstandige kerk. De taak van kerkplanting van de zendende instantie is dan kerkrechtelijk gezien beëindigd (naar beleidsplan BBK, mei 2001). Daarna blijft de zendende instantie vaak nog wel betrokken bij deze kerk, bijv. in het kader van het kerkelijk opbouwwerk. In dat geval spreken we niet langer van kerkplanting, maar van oecumenische samenwerking.

Oecumenische samenwerking met bestaande kerken en/of christelijke organisaties

Wanneer er sprake is van een kerkrechtelijk zelfstandige kerk, heeft dit consequenties voor de relatie met deze kerk. Hulp aan deze kerk kan dan alleen plaatsvinden als deze kerk dit zelf wil en accepteert. In een dergelijke situatie spreken we van oecumenische samenwerking met bestaande kerken.

Dit geldt niet alleen voor kerken, recentelijk ontstaan uit zending en nu geïnstitueerd, maar ook voor andere kerken, die vanuit een zelfstandige en onafhankelijke positie contact zoeken en hulp vragen, en voor christelijke organisaties. De zelfstandigheid van de kerk wordt gerespecteerd, ook wanneer het feitelijke functioneren van deze kerk zwak is. Dit functioneren is echter wel van invloed op de manier waarop wordt samengewerkt. In hoofdstuk drie zal hier aandacht aan worden besteed.

In geval van oecumenische samenwerking zullen de partners in wederzijds overleg bespreken hoe hulp zal worden geboden en vastleggen welke afspraken daarover zijn gemaakt. Zaken als monitoring, evaluatie en transparantie zullen daarbij een rol spelen; zie ook hoofdstuk 3.

Missionaire roeping van de plaatselijke kerk

Artikel 24 van de Kerkorde gaat uit van een zendingsroeping voor alle kerken. Daarbij wordt bepaald, dat wanneer kerken bij het vervullen van deze roeping samenwerken, zij zich zullen houden aan de indeling in ressorten, die voor het kerkverband aanvaard is.

Het is de taak van kerkenraad en diakenen om de gemeente te wijzen op haar missionaire roeping en haar toe te rusten voor de vervulling ervan. Daarbij kunnen zij geholpen worden door ZHT.

1.2 WERKDEFINITIES

1.2.1 DEFINIËRING VAN ZENDING EN HULPVERLENING EN VAN TRAINING.

In de praktijk van zending en hulpverlening en van training zijn er verschillende manieren waarop evangelieverkondiging en barmhartigheidbetoon worden vormgegeven. De aard van de relatie met de buitenlandse partner is daarbij een belangrijk onderscheid.

In het geval van kerkplanting heeft de zendende instantie de verantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid tot evangelieverkondiging (in woord en daad), vorming van gemeenten en het komen tot kerkinstituering.

In het geval van oecumenische samenwerking is er meestal sprake van samenwerking met een buitenlandse kerk, die kerkrechtelijk zelfstandig is. Binnen oecumenische kaders heeft de zendende instantie als partner een medeverantwoordelijkheid, maar de eerste verantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid voor het kerkelijk leven ligt bij de buitenlandse kerk.

Daarnaast is het mogelijk, dat de samenwerkingspartner een (christelijke) instantie is, wiens werk op één of andere manier ten goede komt aan de evangelieverkondiging en opbouw van nationale kerken. Het woord training is in zichzelf erg breed, maar in dit document geeft 'training' de activiteiten aan, die voorheen door het deputaatschap IRTT werden behartigd; daarom is gekozen voor aparte vermelding.

In dit beleidsdocument hanteren we in het kader van zending en hulpverlening de volgende werkdefinities.

Kerkplanting: verkondiging van het evangelie in woord en daad aan niet-christenen, buiten de eigen taal en cultuur, met als doel het institueren van een nieuwe kerk en vorming van een kerkverband.

Oecumenische samenwerking: activiteiten ter ondersteuning van een kerkrechtelijk zelfstandige kerk of een christelijke instantie. In beide gevallen speelt zich dit af buiten de eigen taal en cultuur en in het kader van de oecumenische contacten van de GKv. Deze activiteiten richten zich op ondersteuning en versterking van het kerkelijk leven en verbetering van de levensomstandigheden van de kerkleden en hun omgeving.

Training: kortlopende training en advisering in gereformeerde theologie en de toepassing daarvan binnen de eigen situatie van de ondersteunde kerken; opleiding van werkers, die vrijgesteld zijn voor taken in zending en hulpverlening; en advisering van Nederlandse kerken in het kader van zending en hulpverlening.

Trainingsactiviteiten, die plaatsvinden binnen een bestaand programma of worden opgezet in het kader van een langdurige samenwerkingsrelatie, vallen (afhankelijk van de aard van de relatie met de buitenlandse partner) onder kerkplanting of oecumenische samenwerking.

1.2.2 ONDERSCHIED TUSSEN ZENDING EN EVANGELISATIE

De kerk geeft gehoor aan Christus' opdracht het evangelie te verkondigen, o.a. door middel van zending en hulpverlening, die zich richt op andere volken, talen en culturen. Uiteraard moet het evangelie ook binnen de eigen taal en cultuur verkondigd worden aan mensen, die God niet kennen of van Hem vervreemd zijn. In dat geval spreken we van evangelisatie. Deze vorm van missionaire activiteit valt buiten het bestek van dit beleidsdocument, aangezien hierin alleen het beleid van zending en hulpverlening (buiten de eigen taal en cultuur) wordt geformuleerd. Dit behoeft overigens niet te betekenen, dat alleen projecten in het buitenland hieronder vallen. Ook missionaire activiteiten in Nederland, in een andere taal en cultuur, vallen in principe binnen het aandachtsgebied van ZHT. In dit document worden deze niet verder uitgewerkt, maar zullen deze in een volgende versie nader aan de orde moeten komen.

2 SAMENWERKING/NETWERK

2.1 Samenwerking zendende instanties en ZHT

Taakverdeling zendende instanties, deputaatschap ZHT en DVN

Op grond van de zendingsopdracht in Mattheüs 28:19 stelde de GS van Leusden (1999), dat iedere plaatselijke kerk geroepen is actief te zijn in zending en hulpverlening. Het bleek zinvol dat meer kerken samenwerken om aan hun zendingsopdracht te voldoen. Een bepaalde kerk werd dan als zendende kerk namens deze kerken aangewezen. Omdat in de praktijk blijkt, dat de feitelijke verantwoordelijkheid voor programma's in het kader van zending en hulpverlening vaak is gedelegeerd aan de deputaten van een meerdere kerkelijke vergadering, spreken we in dit verband van zendende instanties i.p.v. zendende kerken.

De zendende instanties, of door hen aangestelde commissies, dragen de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het werk van zending en hulpverlening. Zij onderhouden contact met de partner in het buitenland en begeleiden het werk en de eventuele werkers in het buitenland. Verder dragen zij de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van de benodigde financiën en voor de beleidsvorming.

Naast deze regionale instanties bleek er behoefte aan een landelijke instantie. Deputaten ZHT hebben als zodanig tot taak gekregen bestaand en nieuw op te zetten zendingswerk en hulpbetoon te coördineren, zodat een optimale verdeling kan plaatsvinden over de kerken en samen met de zendende instanties kan worden besloten welke werkvelden prioriteit hebben. Uitvoering van de coördinerende taak gebeurt doordat deputaten ZHT overzicht houden over het geheel van programma's en projecten¹ en eventuele probleemvelden signaleren en bespreken met de betrokken instanties binnen het kerkverband. Speciaal wanneer nieuw werk (te weten een nieuwe buitenlandse partner of een nieuw gebied) zich aandient, beoordeelt het deputaatschap ZHT of het in aanmerking komt voor ondersteuning door de GKv en indien dit het geval is en er zich mogelijkheden voordoen, wordt daar kerkelijke inbedding voor gezocht.

Het deputaatschap ZHT is dus bevoegd overzicht te houden en overleg te initiëren met de zendende instanties. De intentie hierbij is tot gezamenlijke afspraken te komen, maar deputaten hebben niet de bevoegdheid iets op te leggen.

Verder is het deputaatschap medeverantwoordelijk voor "het formuleren, het doen uitvoeren en het bewaken van een generaal kerkverbandelijk beleid voor zending en hulpverlening in die dingen, die de kerken gemeenschappelijk hebben" (zie synodebesluit 1999, 2.1). Om deze taak te kunnen uitvoeren maakt het deputaatschap ZHT gebruik van het instituut DVN. De formulering van de gemeenschappelijke zaken is in onderhavig stuk gedaan.

Als uitvoerend instituut van deputaten ZHT heeft DVN tot taak het werk van de zendende instanties te begeleiden (zie synodebesluit 1999 besluit 2, punt 2g). Hiermee wordt beoogd de activiteiten van de GKv op het gebied van zending, hulpverlening en training tot een consistent geheel te maken en de uitvoering te faciliteren. ZHT brengt deskundigheid en ervaring uit andere regio's in, alsmede generaal beleid en faciliteiten in het werk van de verschillende zendende instanties.

De manier waarop de inbreng van ZHT bij de diverse zendende instanties vorm krijgt, varieert en is ook afhankelijk van de desbetreffende voorgeschiedenis en het werkgebied.

¹ Een programma is een samenhangende reeks activiteiten binnen een zendings- of hulpverleningsrelatie, die niet aan een maximum tijd gebonden is, met een algemene doelstelling, waarbinnen specifieke doelstellingen geformuleerd kunnen worden.

Een project is een samenhangende reeks activiteiten binnen een duidelijk vastgestelde tijdsperiode, met duidelijk omschreven concrete doelen, eindresultaten en een vastgestelde begroting.

Per geval zullen hierover afspraken gemaakt worden. Daarbij is het in ieder geval belangrijk dat alle betrokken partijen vertegenwoordigd zijn in de instantie, die de directe uitvoering begeleidt en beleid voorbereidt. Dit om onderling zo goed mogelijk af te stemmen en slagvaardig te kunnen werken.

Daar waar meer instanties met dezelfde partner in het buitenland werken, moet het werk in het buitenland binnen een gezamenlijk programma gebeuren, onder verantwoordelijkheid van een gezamenlijke commissie. Deze commissie vertegenwoordigt de samenwerkende kerken in het contact met de buitenlandse partner.

Iedere instantie, die deelneemt in een gezamenlijke commissie voor een bepaald programma, is verantwoordelijk voor de lopende verplichtingen, die binnen dat programma zijn aangegaan. Daarnaast kan de instantie vrij beslissen over de besteding van extra financiën in projecten/programma's elders. Eventuele uitbreiding van het programma geeft niet direct de verplichting om daarin evenredig bij te dragen, maar daarover moet opnieuw gezamenlijk een besluit vallen.

Schematische voorstelling samenwerking

In bijlage C is een schematische voorstelling opgenomen van een situatie van samenwerking, waarbij één zendende instantie betrokken is. Dit is een model, dat naar gelang de specifieke situatie aangepast wordt. Wanneer meerdere zendende instanties binnen één programma samenwerken dient het model overeenkomstig aangepast te worden.

Overleg

Verder is het beleid dat er een vorm van overleg is tussen de zendende instanties, die in verschillende programma's of projecten, maar wel in dezelfde regio werkzaam zijn. Op deze manier is er de mogelijkheid kennis te nemen van de ervaringen van elkaar, ontwikkelde methoden, materialen etc, zodat - indien gewenst - daarvan gebruikgemaakt kan worden.

Positie deputaatschap ZHT en DVN

De deputaten ZHT krijgen hun opdracht van de synode van de GKv en dragen de dagelijkse uitvoering van het werk op aan DVN. De directeur van DVN rapporteert aan deputaten ZHT. In hun rapportage aan de GS leggen deputaten ZHT verantwoording af van het werk van deputaten en DVN en leggen zij beleidsvoornemens voor de komende periode voor.

In bepaalde gevallen ondersteunt ZHT alleen, los van decentrale zendende instanties, programma's in het kader van zending en hulpverlening. Om meer betrokkenheid en medeverantwoordelijkheid aan de basis te verkrijgen, moet zoveel mogelijk kerkelijke inbedding gevonden worden in een lokale of regionale kerkstructuur (decentraal). Projecten kunnen wel rechtstreeks door ZHT worden uitgevoerd.

Verder voert ZHT alleen taken uit, die namens het kerkverband als geheel gedaan worden, zoals bijvoorbeeld opleiding van uitgezonden en het geven van theologische cursussen voor buitenlandse studenten en voorgangers en faciliterende diensten voor de zendende instanties.

2.2. Netwerk

Bij de uitvoering van programma's en projecten in het buitenland moet altijd in beeld gebracht worden welke andere kerkgenootschappen en organisaties in hetzelfde gebied werkzaam zijn. Dit om zo mogelijk door middel van samenwerking een gezamenlijk belang te dienen en om overlap of zelfs tegenstrijdige programma's te voorkomen. Waar nuttig voor het eigen werk worden contacten onderhouden en wordt deelgenomen aan netwerken. Nadere concretisering hiervan dient in de specifieke beleidsplannen van de diverse zendende instanties te gebeuren. In het algemeen hebben organisaties met vergelijkbare visie de voorkeur als samenwerkingspartner.

Deputaten ZHT opereren niet geheel op zichzelf. Hun werk heeft ook raakvlakken met activiteiten van verschillende andere instanties, zoals BBK, Dteg etc. ZHT ziet het als haar taak een eigen plaats in het netwerk in te nemen en waar nodig overleg te structureren, zowel op nationaal als internationaal niveau. Relevante informatie uit dit overleg brengen ze bij de zendende instanties in via DVN.

2.2.1 BINNENLAND

BBK

Het onderhouden van goed overleg met deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken (BBK) van de GKv blijft een zaak van groot belang. We functioneren binnen één kerkverband en willen als één geheel optreden. ZHT volgt als regel de beoordeling van BBK wat betreft de kerkelijke relatie met buitenlandse kerken. Vanuit het perspectief van hulpverlening en training kan er soms reden zijn om contacten aan te gaan met kerken, die niet of niet meer binnen het netwerk van BBK vallen. Met name bij het aangaan van nieuwe contacten zal er overeenstemming met BBK gezocht worden over de vraag of samenwerking aanvaardbaar en zinvol is. Verder zal er eenmaal per jaar wederzijdse uitwisseling van informatie plaatsvinden tijdens een ontmoeting van vertegenwoordigers van deputaten BBK en ZHT. Door de zendende instanties en/of de regiocoördinator van DVN wordt contact onderhouden met de relevante BBK-secties.

Dteg

Deputaten ZHT overleggen minimaal eens per jaar met deputaten toerusting evangeliserende gemeenten (Dteg). Dit overleg is gewenst vanwege raakvlakken met missionair werk en interculturele contacten.

GDD

Ook met Generaal Diaconaal Deputaatschap (GDD) is overleg gewenst vanwege de taak van diakenen om de gemeente te betrekken bij het werk van zending, hulpverlening en training. De toerusting en begeleiding, die het Diaconaal Steunpunt (DS) van GDD aanbiedt aan diakenen op dit gebied, is een onderwerp van overleg en samenwerking. Ook over de aanpak bij een eventueel meedoen aan noodhulpacties worden afspraken gemaakt tussen ZHT en GDD.

TUK

Bij de Theologische Universiteit Kampen (TUK) staat internationalisering op de agenda en zijn er dus raakvlakken met ZHT. Met name vanuit de afdeling IRTT van DVN zal overleg gevoerd worden met de TUK over theologische opleiding en training in het internationale, oecumenische netwerk. Te denken valt aan gezamenlijk georganiseerde cursussen, gastdocentschap, uitwisseling van studenten etc.

Platform Hulp in het Buitenland (voorheen ROFOR)

Naast de regionale zendende instanties zijn er meer organisaties, die op één of andere manier verbonden zijn aan de GKv en activiteiten op het gebied van zending en hulpverlening in het buitenland ontplooien. Gestimuleerd wordt, dat deze zich aansluiten bij het Platform Hulp in het Buitenland (voorheen ROFOR) met het oog op het optimaal gebruik maken van de deskundigheid en ervaring van de diverse instanties binnen de GKv.

Kerkelijke contacten

In zijn algemeenheid kan worden gesteld, dat waar relevant en wenselijk door ZHT en de zendende instanties informatie wordt uitgewisseld met en gebruikgemaakt wordt van diensten van andere kerkgenootschappen of daaraan gerelateerde organisaties. Vanwege de verwante kerkelijke ligging vindt op regelmatige basis overleg plaats van ZHT met instanties van de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) en de Nederlands

Gereformeerde Kerken (NGK) en met de Gereformeerde Zendings Bond (GZB). Deze contacten beogen afstemming van het werk om overlap of tegenstrijdigheden te voorkomen en uitwisseling om van elkaar te leren.

Met andere kerkgenootschappen wordt incidenteel overlegd, waar dit nuttig is voor het eigen werk en/of op verzoek van de desbetreffende instantie.

Op verzoeken om gebruik te maken van de expertise van ZHT door andere, verwante zendende instanties buiten de GKv, ook uit het buitenland, wordt zoveel mogelijk positief ingegaan, op een kostenneutrale manier.

Overige

Het instituut ZHT is lid van PRISMA, een koepel waarin allerlei reformatorische en evangelische hulpverleningsorganisaties zijn vertegenwoordigd.

Gezien de raakvlakken met ontwikkelingswerk en fondsenwerving zullen contacten met hulpverleningsorganisaties onderhouden worden. Waar zich relevante gelegenheden voordoen, wordt er aan dergelijke netwerken ook actief deelgenomen. Hierbij kan gedacht worden aan de medefinancieringsorganisatie ICCO, ChristenUnie, PSO etc.

2.2.2 BUITENLAND

Waar relevant, wordt samenwerking en afstemming gezocht met verwante kerkgenootschappen in het buitenland, die actief zijn op het gebied van zending, hulpverlening en training.

ZHT en de zendende instanties zien het als wenselijk internationale afstemming en samenwerking te verbeteren via de ICRC (International Council of Reformed Churches). Partnerkerken worden gestimuleerd aan dit netwerk deel te nemen. In verband hiermee wordt het ook van belang geacht overzicht en inzicht te verkrijgen in het werk van zending, hulpverlening en training van alle ICRC-lidkerken en ook zelf deel te nemen aan regionale conferenties.

3 PROGRAMMAVORMING

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan richtlijnen voor programma's en projecten² voor zending, hulpverlening en training. In de werkdefinities van hoofdstuk 1 zijn hierbinnen kerkplanting en oecumenische samenwerking gedefinieerd op grond van de aard van de relatie met de doelgroep. Het onderscheid is vooral kerkrechtelijk: in geval van oecumenische samenwerking is er sprake van een kerkrechtelijk zelfstandige kerk, in het geval van kerkplanting niet. In de praktijk zal de overgang van kerkplanting naar oecumenische samenwerking als een proces verlopen.

In de opzet en vormgeving van de programma's zal niet alleen de kerkrechtelijke status bepalend zijn, maar ook de aanwezige kennis en vaardigheden binnen de betrokken kerk c.q. organisatie in het buitenland.

Programmavorming voor zending, hulpverlening en training wordt als één geheel behandeld. Er zijn veel algemeen geldende aandachtspunten, maar waar nodig wordt apart genoemd wanneer het speciaal voor één van de onderdelen geldt.

3.2 Doel

Er is veel nood in de wereld, maar niet alle ondersteuning past binnen het mandaat van zending, hulpverlening en training van de GKv. Kerkelijke hulpverlening komt op uit de liefde van en voor Christus en wordt uit naam van Christus gegeven en tot lof van Zijn naam verkregen. Alle activiteiten zijn gericht op de wereldwijde kerk van Christus en op de komst van Gods Koninkrijk. Het doel van zending en hulpverlening is:

1. Verbreiding van Gods eer
2. Opbouw van de kerk van Christus Jezus
3. Bevorderen en beleven van de gemeenschap in Christus
4. Verbetering van de levensomstandigheden van de leden van de kerk en haar omgeving in het buitenland, opdat er meer gerechtigheid ervaren wordt

3.3 Doelgroep

Doelgroep kerkplanting

Gehoor gevend aan de zendingsopdracht in Mattheüs 28 spannen de GKv zich in om het evangelie wereldwijd bekend te maken aan hen die Christus niet kennen en waar mogelijk kerken te planten. De praktijk van de afgelopen 15 jaar laat zien dat de plaatsen waar daadwerkelijk zending wordt bedreven in de vorm waarin het in dit beleidsplan is gedefinieerd, zijn afgenomen, en de vraag om ondersteuning door jonge buitenlandse kerken is toegenomen.

Het deputaatschap ZHT heeft een studiec commissie ingesteld, die zal bestuderen welke taak de GKv hebben op het gebied van zending. Hierbij zullen o.a. de volgende vragen aan de orde komen: Hoe en waar kunnen we aan deze opdracht gehoor geven? Kunnen we aan deze opdracht gehoor geven via ondersteuning van het missionaire werk van onze partners in het buitenland? Moeten we actief op zoek gaan naar gebieden waar het evangelie nog nooit verkondigd is, omdat daar de prioriteit voor zending ligt? Hoe ligt het in gebieden waar wel het evangelie verkondigd is, maar er geen bijbelgetrouwe kerken zijn?

Deze commissie zal D.V. eind 2004 over haar bevindingen rapporteren.

Doelgroep en partner oecumenische samenwerking

In Gods Woord worden christenen opgeroepen mensen bij te staan, die het vanwege bijvoorbeeld materiële, sociale, politieke of kerkelijke omstandigheden moeilijk hebben en tekorten ervaren. Door de GKv wordt aan deze bijbelse oproep gehoor gegeven door op een

² In het vervolg zal voor het gemak steeds alleen van 'programma's' gesproken worden, maar zijn naar gelang het geval programma's of projecten bedoeld.

structurele en verantwoorde manier hulp te bieden namens de kerken, in de eerste plaats via het werk van de zendende instanties en ZHT. Er zijn meer instanties, die aan de GKv verbonden zijn en zich hiermee bezighouden. Ook zijn er leden van de GKv, die werkzaam zijn in zending en hulpverlening bij andere organisaties. In dit hoofdstuk wordt op het werk van deze laatste twee niet apart ingegaan. ZHT heeft een handreiking voor kerkenraden opgesteld om behulpzaam te zijn bij de overwegingen hoe hiermee omgegaan dient te worden³. Doel van zending en hulpverlening is belemmeringen weg te nemen bij het functioneren van deze naasten in hun eigen verbanden in een leven tot Gods eer en tot heil van hun naasten.

In geval van oecumenische samenwerking wordt de doelgroep bereikt via samenwerking met partners in het buitenland.

Wat betreft de keuze van partners om mee samen te werken, maken we het volgende onderscheid, waarbij de prioriteit bij A en B ligt:

- A. Kerken die lid zijn van de ICRC of dat binnen afzienbare tijd hopen te worden; en nauw met deze kerken verwante instellingen,
- B. Kerken en instellingen die aanspreekbaar zijn op hun gereformeerde leer en levenswandel, na overleg met deputaten BBK.
- C. Andere kerken of instellingen.

3.4 Richtlijnen programma's

In deze paragraaf worden enkele aandachtspunten en criteria geformuleerd, die kunnen dienen bij het opzetten, uitvoeren en/of ondersteunen van programma's. Deze richtlijnen zijn gebaseerd op visie en uitgangspunten (h.1.1) en op ervaring in de praktijk.

Inhoudelijke kwaliteit programma

1. *Gereformeerd*: activiteiten zijn in overeenstemming met bijbelse normen en dragen een christelijke boodschap uit.
2. *Geïntegreerd*: een verantwoorde en samenhangende mix van 'woord'- en 'daad'-activiteiten, die in elkaar overlopen en zo op elkaar zijn afgestemd dat ze elkaar versterken.
3. *Onderscheid doelgroepen*: een evenwichtige en doelmatige verdeling over de verschillende belanghebbende doelgroepen. Vaak is het zinvol naar gelang de activiteit subdoelgroepen te onderscheiden, zoals ambtsdragers, docenten, vrouwen, jongeren of boeren. Elke subgroep vraagt speciale aandacht en een eigen aanpak. De doelgroep vrouwen vereist vaak bijzondere aandacht vanwege hun cruciale rol in het gezin, de maatschappij en de kerk en de neiging in veel samenlevingen die rol te onderschatten. Activiteiten in de maatschappelijke sectoren en humanitaire hulpverlening worden niet exclusief op kerkleden/christenen gericht. Het is een christelijke houding om goed te doen aan allen en niet alleen het welzijn van de eigen groep op het oog te hebben. Verder zou exclusief op kerkleden gerichte hulp een oneigenlijke reden kunnen vormen voor aansluiting bij de kerkgemeenschap. Voor duurzame resultaten is het ook van belang hierbij de hele omgeving te betrekken. Dit geeft een breed draagvlak voor de ontwikkeling en grotere kans op een blijvende positieve verandering.
4. *Duurzaam*: activiteiten zijn gericht op blijvende verbetering. Het is de bedoeling dat financiële en personele hulp zoveel mogelijk overbodig worden en de samenwerkingspartner zelfstandig verder kan. Daarom is het van belang aan te sluiten bij het leidinggevend vermogen binnen de doelgroep en bij de lokale infrastructuur en cultuur. Daarnaast is het in het kader van goed rentmeesterschap belangrijk, dat de activiteiten en ontwikkelingen passend zijn bij een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Ook voor versterking van de plaatselijke economie wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van lokale mogelijkheden.

³ Deze handreiking (Gezonden in de wereld) is op te vragen bij DVN.

Contextuele inkadering

5. *Contextueel*: om als een zelfstandige kerk te kunnen functioneren, is het voor christenen van belang een gereformeerde identiteit te ontwikkelen, die relevant is in de maatschappij, waarin zij leven. De maatschappij en de bijbehorende cultuur confronteert christenen met vragen, waarop zij vanuit hun geloof antwoorden moeten geven en waarin ze keuzes moeten maken.

6. *Gerechtigheid*: activiteiten laten iets zien van de gerechtigheid van Gods Koninkrijk door bij te dragen aan rechtvaardige verdeling en goede verhoudingen. Ze dragen bij aan het bevorderen van recht door kritisch gericht te zijn op structurele factoren, die onrecht in stand houden of veroorzaken.

Inzet doelgroepen

7. *Noodzakelijk*: activiteiten worden uitgevoerd als respons op een bestaande nood en in geval van oecumenische samenwerking op de vraag van een partnerorganisatie (met het oog op hun doelgroep).

8. *Eigen verantwoordelijkheid stimulerend*: Iedere mens heeft gaven en is geroepen deze in te zetten in een leven tot Gods eer. Het doel van de activiteiten is het zelf kunnen dragen van deze verantwoordelijkheid. Ze richten zich op het ontwikkelen van capaciteiten en vaardigheden van de doelgroep en op de bereidvaardigheid deze in te zetten in Gods Koninkrijk.

9. *Complementair*: In aansluiting op het vorige punt zal eerst optimaal gebruik gemaakt worden van de eigen inzet van de doelgroep en van de partner. De geboden hulp is aanvullend op hun eigen personele en financiële inbreng.

10. *Participatief*: Omdat mensen geroepen zijn verantwoordelijkheid te dragen, is inbreng van alle betrokkenen vanaf het begin belangrijk. Invulling van de samenwerking vindt in gezamenlijk overleg met de partner plaats. Bij activiteiten moet de doelgroep een inbreng hebben vanaf de inventariserende fase. Dit stimuleert een leerproces van verantwoordelijkheid nemen en kunnen dragen. De ervaring leert, dat een participatieve benadering meer garanties geeft en dat een ontwikkelingsproces blijvend positieve effecten heeft.

Partnerrelatie

11. *Trouw*: vanwege het belang van de gegeven relatie wordt een eenmaal aangegaan samenwerkingsverband niet zomaar verbroken, tenzij door één of beide partijen wordt geconstateerd dat samenwerking niet langer zinvol is. Als de samenwerking wordt verbroken en de partner een kerk is, kan de kerkelijke band blijven bestaan.

12. *Verantwoord beheer*: in een transparant en doelmatig gebruik van financiële, materiële en personele middelen toont men zich een betrouwbare partner en een lerende organisatie. Keuzes moeten helder zijn voor de doelgroep en voor de achterban.

Rapportage: ZHT en de zending instanties leggen verantwoording af aan hun achterban en zijn bereid tot openheid hierover aan samenwerkingspartners. Zij vragen van de partner verantwoording aan hen af te leggen voor wat betreft het gebruik van ter beschikking gestelde hulp, zowel financieel als wat betreft het behalen van gestelde doelen.

Planning, monitoring en evaluatie: Bij de planning van activiteiten zal de uitvoering gekoppeld moeten worden aan duidelijk uitgewerkte, concrete doelstellingen. Door monitoring en evaluatie wordt beoordeeld in hoeverre de activiteiten ook werkelijk bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen en waar bijstelling nodig is. Er wordt ernaar gestreefd hiervoor kwalitatieve en kwantitatieve meetpunten te beschrijven. Geconstateerde mogelijkheden tot verbetering moeten door actie gevolgd worden (toepassing van de leerpunten in een verandering van activiteiten en/of gebruikte methode).

3.5 Vormgeving en inhoud programma's

3.5.1 INVENTARISATIE

Wanneer een buitenlandse kerk of organisatie een aanvraag heeft ingediend zullen de zendende instanties en ZHT moeten overwegen of ze al dan niet bij een programma betrokken willen worden. Zo'n overweging kan ook gebeuren op aangeven van een instantie binnen de GKv (bijv. BBK, die een bepaalde nood signaleert bij een verwante kerk en vindt dat er iets zou moeten gebeuren).

Eerst wordt bekeken of de aanvraag in het algemeen ontvankelijk is (passend bij doel en doelgroep). Als dit niet het geval is, wordt de aanvraag afgewezen, waarbij redenen worden gegeven en eventueel verwezen wordt naar een geschiktere partner.

Wanneer dit wel het geval is, moet een nadere beoordeling van het project of programma plaatsvinden. Hiervoor is allerlei informatie nodig: naast algemene informatie over land en regio en de doelgroep, ook een globale beschrijving van de problemen en de doelen.

In geval van kerkplanting wordt bekeken, hoe de doelgroep het beste benaderd kan worden. Daarbij worden de volgende aandachtspunten meegenomen

Op welke manier kan het beste ingang gevonden worden bij de doelgroep? Is er de mogelijkheid een (autochtone) zendeling, die de taal en cultuur goed kent, te vinden of op te leiden? Welke manieren van communicatie passen het best bij de doelgroep?

Verder wordt zowel bij kerkplanting als bij oecumenische samenwerking geïnventariseerd welke materiële of immateriële nood er is. Hierbij kan gedacht worden aan honger, analfabetisme, gebrek aan medische zorg, maar ook aan gebrek aan bijbelkennis, tekort aan geschoolde voorgangers etc. Tevens wordt geïnventariseerd welke mogelijkheden tot oplossing er zijn.

Het is zaak dit in gezamenlijk overleg met de doelgroep/samenwerkingspartner te doen. Het gaat er namelijk om, dat deze zaken door alle betrokken partijen als belangrijk worden erkend.

Op grond van de verzamelde informatie vindt een beoordeling plaats of er tot opzet van een programma kan worden overgegaan. Bij de afweging moet er niet alleen naar gekeken worden of een voorgesteld programma in aanmerking komt voor uitvoering, maar ook of de zendende instantie en/of ZHT de eerst aangewezen instantie is. Het kan zijn, dat er geheel of op onderdelen van uitvoering wordt afgezien, omdat er verwezen kan worden naar een geschiktere instantie. In geval de noodzaak tot zending en hulpverlening wordt gesignaleerd, maar de middelen ontbreken om hieraan zelf gevolg te geven, wordt gezocht naar een andere instantie, die de uitvoering op zich kan nemen of fondsen kan verstrekken om uitvoering mogelijk te maken.

3.5.2. UITWERKING EN OPZET VAN PROGRAMMA'S

Situatie samenwerkingspartner

Een sterke organisatie is geen criterium voor de zendende instanties en ZHT bij de keuze van een samenwerkingspartner. We laten ons in eerste instantie leiden door de aard van de relatie. De aanwezige capaciteiten en vaardigheden bij de partner hebben echter wel veel invloed op de manier waarop de relatie en het programma met de samenwerkingspartner wordt vormgegeven. Het streven is, dat de partner zoveel mogelijk zelfstandig functioneert en doet wat hij zelf kan doen. Waar capaciteiten ontbreken of beperkt zijn, kan hulp geboden worden, bijvoorbeeld door uitzending van iemand, die assisteert en begeleidt bij de uitwerking en opzet van programma's. In eerste instantie zal de zendende instantie, c.q. de uitgezondene, zelf veel taken uitvoeren. Maar er zal dan veel aandacht besteed worden aan kadervorming en versterking van de eigen organisatie van de partner om deze beter in staat

te stellen haar eigen verantwoordelijkheden op zich te nemen (vaak aangeduid met de termen institutionele versterking of capaciteitsopbouw).

Programmabeschrijving

Op basis van de geconstateerde mogelijkheden en knelpunten wordt een programma opgezet.

Om activiteiten op het gebied van zending, hulpverlening en training gestructureerd uit te voeren, wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van programmabeschrijvingen, die de volgende onderdelen bevatten:

1. Achtergrondgegevens: algemene informatie over land en regio en de doelgroep/samenwerkingspartner.
2. Programmagegevens met:
 - Probleembeschrijving; met een schets van de bestaande nood, een analyse van de situatie, zowel gericht op de problemen en de oorzaken daarvan, als ook mogelijke oplossingen; een afweging van alternatieven en een beredenering van de keuze voor het onderhavige programma en evt. randvoorwaarden.
 - Algemene doelstelling
 - Specifieke doelstellingen
 - Te verwachten resultaten
 - Activiteiten
 - Middelen (personeel, financieel, materieel, o.a. begroting)

Voor een goed beheer van het programma is het zinvol een groter programma onder te verdelen naar subdoelen en voor deze onderdelen aparte projectbeschrijvingen te maken. Het is van belang niet te snel tot activiteiten over te gaan, maar de noodzakelijke stappen voor programmabeschrijving grondig uit te voeren, zodat de werkelijk relevante problemen worden aangepakt en er gewerkt wordt op een manier, die kans van slagen heeft.

Institueren van een gemeente

In geval van kerkplanting zal het institueren van een gemeente een belangrijke mijlpaal zijn. In het proces, dat leidt tot institueren, is het belangrijk dat nieuwe christenen leren niet alleen als individu, maar ook als lid van de kerkgemeenschap verantwoordelijkheid te dragen. Zaken als woordverkondiging, pastorale zorg, tucht en diaconale taken behoren uiteindelijk tot de verantwoordelijkheid van de nieuwe kerk en al haar leden (jong en oud, man en vrouw). Daarnaast is ook het ontwikkelen van kerkelijke structuren en het aanleren van administratieve vaardigheden van belang om uiteindelijk als gemeente van Christus te kunnen functioneren. In geval van kerkplanting zal kadervorming een belangrijk aandachtspunt moeten zijn.⁴

Samenwerkingsovereenkomst

In geval van oecumenische samenwerking is het belangrijk de gezamenlijke basis qua visie en uitgangspunten samen met de partner te formuleren en op basis hiervan afspraken over de projectbeschrijving en te volgen procedures te maken. Op basis van de hulpaanvraag en mondelinge overeenstemming kan de samenwerking gestalte krijgen. Al doende kan dan een nader uitgewerkte, schriftelijke overeenkomst tot stand komen. De mogelijk optredende verschillen in visie en beoordeling van wenselijkheid en/of prioriteit van bepaalde programma's zullen in alle openheid besproken worden met de partner. Overeenkomsten worden op bestuursniveau afgesloten. Wanneer de samenwerkingspartner een kerkgenootschap is, worden overeenkomsten bij voorkeur op het niveau van het kerkverband gesloten (direct met de meerdere vergadering of met een daardoor benoemde commissie).

⁴ Noot: Voor meer informatie over de weg tot institueren van een kerkelijke gemeente zie: 'Demonstratie van Gods genade', Inleiding in de gereformeerde missiologie en oecumenica, deel 6, van C.J. Haak.

Aandachtspunten bij het aangaan van een samenwerkingsovereenkomst:

- De inbreng van beide wordt gehonoreerd, als gelijkwaardige partners met onderscheiden verantwoordelijkheden
- Zoeken van maximale consensus
- Flexibiliteit in de toepassing: de overeenkomst is geen keurslijf, in goed overleg kan van de overeenkomst afgeweken worden of kunnen later aanpassingen gemaakt worden
- Elementen voor de inhoud:
 - inleiding, met achtergrond en kader waarbinnen samenwerking plaatsvindt
 - gezamenlijke uitgangspunten
 - doelstellingen
 - werkwijze
 - wederzijdse verplichtingen
 - rapportage
 - monitoring en evaluatie
 - geldigheidsduur (bij voorkeur gekoppeld aan evaluatiemomenten) en ontbindingsvoorwaarden

3.5.3 UITVOERING VAN DE PROGRAMMA'S

Op basis van een uitgewerkt programma wordt met de daarvoor vastgestelde middelen een aantal activiteiten uitgevoerd. Op basis van regelmatige monitoring en evaluatie worden de activiteiten zonedig bijgesteld.

Middelen

We onderscheiden 3 soorten middelen, die ingezet kunnen worden:

- personele middelen
- financiële/materiële middelen en
- advisering, kennisoverdracht en netwerken

Activiteiten

De zendende instanties en ZHT concentreren zich qua activiteiten niet op bepaalde sectoren, maar laten zich leiden door de vraag en een gezamenlijk herkende behoefte van de kant van de doelgroep.

Activiteiten zullen vaak in meer dan één sector plaatsvinden, waarbij het belangrijk is op de onderlinge samenhang te letten. Er zijn sectoren, die rechtstreeks op de opbouw van gemeenten en kerken zijn gericht. Daarnaast zijn er sectoren, die indirect wel de ontwikkeling van de kerkelijke gemeenschap willen ondersteunen, maar die primair zijn gericht op maatschappelijke en economische aspecten van de kerkleden. Naast het bieden van structurele hulp in één van deze sectoren, is er af en toe reden om noodhulp (humanitaire hulpverlening) te bieden. Tenslotte wordt facilitaire ondersteuning genoemd, die binnen allerlei sectoren kan plaatsvinden, maar wel een aparte hulpactiviteit is.

Deze sectoren geven een indeling naar hoofdactiviteit. Het is niet de bedoeling hiermee een strakke scheiding te bewerkstelligen. Onder één hoofddoel kunnen diverse aspecten aan bod komen (bijv. bij een landbouwproject wordt ook gesproken over verantwoord rentmeesterschap in bijbels licht).

Activiteiten kunnen in verschillende sectoren ontplooid worden:

1. Kerkelijk
 - a. bijbelvertaling
 - b. opleiding voorgangers
 - c. kerkelijk opbouwwerk
 - d. kerkbouw
 - e. diaconaat

- f. missionair werk/woordverkondiging
- g. literatuurvoorziening
- 2. Maatschappelijk
 - a. Onderwijs (formeel en non-formeel)
 - b. Micro-ondernemingen
 - c. Landbouw
 - d. Gezondheid
- 3. Humanitaire hulpverlening (noodhulp)
- 4. Facilitaire ondersteuning (bijv. via de MAF)

In deze opsomming zit geen prioriteitsvolgorde. In welke sectoren activiteiten ontplooid worden, hangt af van de situatie (waar tekorten zijn, waar een verbetering te realiseren is). Per sector gelden specifieke aandachtspunten, die in aparte sectornotities aan de orde komen.

3.5.4 AFBOUW PROGRAMMA'S

Beëindiging van een programma vindt idealiter plaats bij het bereiken van de doelen, die vooraf zijn gesteld. Er zal vaak sprake zijn van een geleidelijke overgang, waarbij het samenwerkingsprogramma afgebouwd wordt en de partner in het buitenland steeds meer in staat is verantwoordelijkheden over te nemen en taken zelfstandig uit te voeren. Programma's worden soms beëindigd als de gestelde doelen niet meer relevant worden geacht of er geconstateerd moet worden dat de doelen niet haalbaar blijken te zijn. Soms zal een programma noodgedwongen (door calamiteiten of verandering van de politieke situatie) voortijdig beëindigd moeten worden.

3.6 Training

3.6.1 INLEIDING

Training vormt een onderdeel binnen het werk in het kader van zending en hulpverlening. Beleid wat betreft training ligt in het algemeen besloten in het geheel van het beleid, zoals dat in het onderhavige document geformuleerd is. Het beleid en het werk van het IRTT sluit hier volledig bij aan. Gezien de voorgeschiedenis als apart deputaatschap neemt de afdeling IRTT echter een specifieke plaats in. Een aantal activiteiten van de afdeling IRTT wordt relatief zelfstandig ontplooid, buiten het reguliere programma, zoals dat door de zendende instanties en de afdeling buitenland van het instituut ZHT plaatsvindt. Voor de duidelijkheid wordt hier een aantal aspecten van het werk van de afdeling IRTT apart vermeld.

3.6.2 DOEL

Het IRTT-programma heeft dezelfde algemene doelen als verwoord in 3.2.

3.6.3 DOELGROEP

Opleiding

Eerste doelgroep zijn de toekomstige uitgezondenen voor de GKv. Daarnaast kan de afdeling IRTT opleidingstrajecten verzorgen voor personeel, dat zal worden ingezet in 'zending' of 'hulpverlening' door andere kerken of instanties. De kerken (of instanties), die daarvoor in aanmerking komen, zijn die kerken in binnen- en buitenland, die lid zijn van de ICRC of waar de GKv zich theologisch-confessioneel, kerkelijk en oecumenisch verwant mee weten (ook al zijn ze formeel geen lid van de ICRC). In dat geval wordt dit beschouwd als 'externe dienst', waarvoor een gepaste betaling wordt afgesproken.

Training van kader

Training wordt gericht op leidinggevende personen in kerken om hen te ondersteunen bij de vormgeving van het kerkelijke leven. Naast het bieden van 'training voor kader' aan kerken,

die zonder meer binnen het oecumenische netwerk van de ICRC vallen, kan het bieden van training voor kader in beperkte mate ook gebruikt worden als een instrument om kerken te oriënteren op dat oecumenische netwerk. Dat geldt dan voor kerken, die vanwege hun kerkelijke en theologische identiteit (belangstelling voor de confessionele inzichten uit de gereformeerde traditie) als 'potentiële' ICRC-leden kunnen worden beschouwd.

Ondersteuning van beleid

Ondersteuning van beleid is vooral bedoeld voor de zendende instanties binnen de GKv. Daarnaast kan dit programma ook worden aangeboden aan andere kerken en instanties; daarvoor geldt dezelfde voorwaarde als bij 'opleiding'.

3.6.4 RICHTLIJNEN

Geen aparte aandachtspunten. Zie par. 3.4

3.6.5 VORMGEVING EN INHOUD

De belangrijkste componenten van het programma van de afdeling IRTT zijn 'Opleiding van uitgezonden' en 'Training van Kader'.

-Opleiding van uitgezonden: personeel dat wordt ingezet in zending en hulpverlening, zal een opleidingstraject doorlopen om hen optimaal op de taak elders voor te bereiden.

-Training van kader van buitenlandse kerken: kerken in het oecumenisch netwerk die behoefte hebben aan hulp bij het versterken van hun (personele) kader zullen onder bepaalde voorwaarden daarbij worden geholpen. Het gaat dan om kortlopende training en advisering in de gereformeerde theologie en de toepassing daarvan binnen de eigen situatie.

-Daarnaast vormt ondersteuning bij de ontwikkeling van beleid een onderdeel van het programma: waar nodig kan ondersteuning worden geboden aan 'zendende instanties' voor de ontwikkeling van een verantwoord en relevant beleid op het gebied van zending en hulpverlening. Deze ondersteuning wordt veelal in overleg met de afdeling 'buitenland' van ZHT geboden. IRTT geeft deze functie vorm door het organiseren van studiedagen, het uitgeven van of attenderen op publicaties en/of door het geven van op maat gesneden advies.

Als bijzondere activiteit valt voor het overige nog te noemen de ondersteuning van de Missions Committee van de ICRC.

4 PERSONEELSBELEID

4.1 Inleiding

Goed personeelsbeleid is om verschillende redenen belangrijk. Ieder mens is een uniek schepsel van God, waarmee verantwoord moet worden omgegaan. Een belangrijk in te zetten middel bij de uitvoering van het werk zijn mensen, op wie men zuinig moet zijn. Ieder mens heeft bepaalde gaven gekregen en het is zaak te bevorderen, dat de juiste personen op passende plaatsen ten volle functioneren en tot ontplooiing komen.

De kwaliteit van het werk wordt in grote mate bepaald door het personeel.

Verder wordt ook de identiteit, 'het gezicht' van een organisatie, in belangrijke mate bepaald door het hieraan verbonden personeel. Dat geldt in Nederland, maar nog sterker in het buitenland, waar de uitgezonden werkers en het lokale personeel de hulp zichtbaar maken, die namens onze kerken in het gastland wordt gegeven.

Dankzij de inzet van vrijwilligers kan er een veelheid aan activiteiten ontplooid worden. Het is dan ook van groot belang niet alleen aandacht te besteden aan werknemers met een betaald dienstverband, maar ook aan vrijwilligers.

Doel van dit hoofdstuk is een duidelijk personeelsbeleid te beschrijven m.b.t. personeel in Nederland en in het buitenland en te komen tot meer uniformiteit in beleid van zendende instanties en ZHT.

Bij de uitwerking van personeelsbeleid wordt een indeling gevolgd van personeel in Nederland en personeel in het buitenland. Daarnaast is er apart aandacht voor inzet van stagiaires.

Aandacht wordt besteed aan:

- personeelsregelingen (met de volgende aspecten: 1. werkinhoudelijk, 2. persoonlijk en 3. arbeidsrechtelijk).
- loopbaantraject (diverse fasen m.b.t. het dienstverband: werving en selectie; benoeming; voorbereiding/inwerken en personele ontwikkeling. In geval van werk in het buitenland horen er ook bij: uitzending, verlof en re-entry (proces rond beëindigen dienstverband).

4.2 Algemeen

Voor al het personeel, zowel in binnen- als buitenland, geldt dat het van harte dient in te stemmen met uitgangspunten en doelstellingen van de zendende instanties en ZHT.

Uit het oogpunt van kwaliteitsbewaking en goede zorg voor het personeel zijn steeds de volgende punten belangrijk:

- een zorgvuldige wervings- en selectieprocedure
- benoeming (met vrijwilligers- of arbeidscontract of arbeidsrechtelijke regeling voor predikanten)
- een goede voorbereidingsperiode c.q. inwerktijd
- een duidelijke functiebeschrijving (doel van de inzet, afgesproken verantwoordelijkheden, bevoegdheden en taken, verantwoording afleggen en rapportage).
- begeleiding. Hierin worden persoonlijke en werkinhoudelijke begeleiding onderscheiden. Functioneringsgesprekken zijn er een specifiek onderdeel van: hierbij moet het functioneren van de werknemer binnen de organisatie besproken worden, maar ook zijn persoonlijke kwaliteiten en de ontwikkeling ervan. Zo mogelijk worden deze jaarlijks gehouden. Het heeft de voorkeur hierbij gebruik te maken van een vaste vragenlijst.⁵
- een duidelijke conflictregeling
- personele ontwikkeling: zowel voor het up-to-date houden van de professionele kwaliteit als voor de persoonlijke ontplooiing neemt personeel regelmatig deel aan relevante activiteiten (cursussen, conferenties) met het oog op te verrichten taken.

⁵ Een voorbeeld is op aanvraag beschikbaar bij DVN.

-teamwerk: het personeel heeft een basishouding van onderling respect. Een open houding wordt gestimuleerd, op basis van vertrouwen en waardering, met een gezamenlijk verantwoordelijkheidsgevoel. Iedereen wordt hierdoor gestimuleerd en gemotiveerd om samen verder te komen in een optimale uitvoering van de taken.

4.3 Personeel Nederland

Vrijwilligers

De activiteiten van de zendende instanties worden geheel behartigd door vrijwilligers, zoals voorlichters, deputaten en leden van kerkenraden en uitvoeringscommissies. Ook op het instituut ZHT zijn vrijwilligers werkzaam. Er wordt naar maximale inzet van vrijwilligers gestreefd, waarbij niet alleen hun beschikbaarheid, maar juist ook hun kwaliteiten beslissend zijn. Op die manier wordt een veelheid aan gaven, die aanwezig is binnen onze kerkgemeenschap, ook in dienst gesteld van het werk van zending, hulpverlening en training. In principe functioneren vrijwilligers op dezelfde manier als betaalde krachten en wordt er in het traject geen onderscheid gemaakt.

Opdat de vrijwilligers hun werk adequaat en met plezier kunnen doen, is het belangrijk goede aandacht te geven aan hun begeleiding en het scheppen van goede randvoorwaarden. Hierbij kan gedacht worden aan het beschikbaar stellen van een computer en een bureau, het vergoeden van telefoon- en reiskosten, het aanbieden van de mogelijkheid tot deskundigheidsbevordering, bijv. door het volgen van een cursus.

Betaalde werknemers

Inzet van een aantal gesalarieerde personen op het landelijk instituut is noodzakelijk om de continuïteit van deskundigheid en ervaring te kunnen waarborgen. Vanwege de identiteit geldt voor directieleden, hoofden van de afdelingen buitenland, IRTT en Voorlichting & Fondsenwerving, voor regiocoördinatoren en voor vaste docenten van IRTT het kerklidmaatschap van de GKv als een vereiste. Voor de overige functies heeft dit de voorkeur, maar is het niet altijd een voorwaarde. Deze vereiste geldt overigens ook wanneer vrijwilligers deze functies zouden vervullen.

ZHT hanteert voor de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden de CAO-Welzijn.

4.4 Personeel buitenland

4.4.1 INLEIDING

Vanwege verschillen in cultuur vergt de uitwerking van personeelsbeleid in het buitenland speciale aandacht. De algemene punten uit 4.2 zijn ook hier van toepassing. In dit onderdeel wordt een aantal specifiekere zaken nader genoemd.

Binnen het veld van ZHT is qua personeel het volgende onderscheid te maken:

1. autochtone werkers

-lokaal personeel, in dienst van lokale kerk of organisatie

-lokaal personeel, in dienst van ZHT of zendende instantie

2. uitgezonden

-Nederlands personeel in dienst van ZHT of zendende instantie, werkzaam binnen het eigen programma;

-gedetacheerd personeel:

=Nederlands personeel, in dienst bij ZHT of zendende instantie, gedetacheerd bij en werkzaam binnen de structuur van de lokale organisatie of een internationale organisatie (als Wycliffe).

=Nederlands personeel, in dienst bij een andere organisatie, maar gedetacheerd en werkzaam bij één van de zendende instanties of ZHT.

Wat uitgezonden personeel betreft gaat het in het algemeen om betaalde werknemers, maar waar mogelijk worden gekwalificeerde vrijwilligers ingezet. Hiervoor gelden dezelfde beleidslijnen; alleen wordt er een vrijwilligerscontract i.p.v. een normaal arbeidscontract opgesteld. Er wordt zo mogelijk positief gereageerd op het aanbod van vrijwilligers. Daarnaast zal er pro-actief gewerkt worden door het formuleren en bekend maken van uit te voeren taken, die zich lenen voor een inzet in het kader van een stage of 'sabbatical' (onbetaald verlof bij een werkgever).

Er moet aandacht zijn voor ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in verband met het voldoen aan de vraag naar personeel. De tendens is dat steeds hogere eisen worden gesteld aan de personen, die werkzaam zijn in het buitenland. Dit heeft te maken met ontwikkeling en een professionaliseringsproces.

4.4.2 LOKAAL PERSONEEL, IN DIENST VAN LOKALE KERK OF ORGANISATIE

Lokaal personeel, dat in dienst bij een lokale kerk of organisatie in het buitenland is, valt buiten het bestek van dit hoofdstuk, omdat beleid hiervoor door die lokale kerk of organisatie zelf bepaald wordt.

Wel vormt het personeelsbeleid van onze partners in het buitenland een aandachtspunt in de samenwerking. In geval het personeelsbeleid van de partner sterk afwijkt van onze visie op personeelsbeleid wordt afgewogen of dit een belemmering zou kunnen zijn voor de samenwerking.

4.4.3 LOKAAL PERSONEEL, IN DIENST VAN ZHT OF ZENDEnde INSTANTIE

Bij de betaling van lokaal personeel dient gezocht te worden naar een goede balans tussen aansluiten bij lokale omstandigheden en goed werkgeverschap. Uitgangspunt is hierbij ten eerste, dat er aansluiting wordt gezocht bij de salariering en arbeidsvoorwaarden, die bij de nationale kerkelijke instanties gebruikelijk zijn. Dit om te voorkomen, dat er scheve verhoudingen ontstaan doordat bijvoorbeeld predikanten van lokale gemeenten een minimaal en onzeker inkomen van de gemeente krijgen, terwijl de lokale werkers, in dienst van ZHT of een zendende instantie, een mooi, vast inkomen genieten.

Een tweede uitgangspunt is, dat een gezin in staat moet zijn van het inkomen te leven.

4.4.4 Nederlands personeel, in dienst van ZHT of zendende instantie

Inleiding

In de meeste gevallen gaat het om uitgezonden medewerkers die ook in het buitenland wonen, maar ook personeel, dat in Nederland woont en in dienst is voor werk in het buitenland, valt onder deze paragraaf.

Voor het gemak wordt hier over Nederlands personeel en Nederland gesproken. In een enkel geval wordt niet een Nederlander, maar iemand uit een ander land in dienst genomen. In principe gelden dan dezelfde beleidslijnen.

Personeelsbeleid voor uitgezondenen verdient een uitgebreidere beschrijving, omdat de werk- en woonsituatie bij uitzending veel verschillen van die in Nederland. De werkgever is ver weg en aansturing gebeurt op grote afstand. De vertrouwde omgeving met kerk, vrienden en familie wordt vervangen door een nieuwe omgeving, met een andere cultuur, waaraan men zich moet aanpassen.

Hieronder worden na wat algemene opmerkingen de verschillende fasen van werving voor de vacature tot en met terugkeer naar Nederland van de uitgezondene langsgelopen.

Algemeen

In de regel zullen uitgezondenen lid van de GKv of één van haar zusterkerken moeten zijn, maar voor sommige functies is dit niet noodzakelijk.

Het algemene beleid is alleen een Nederlandse werker te zoeken voor een bepaalde vacature, wanneer geen lokale werkers beschikbaar zijn. Er wordt geen werk gezocht bij een persoon. In geval van samenwerking met een partner in het buitenland wordt de functiebeschrijving samen met de partner opgesteld.

Een arbeidsovereenkomst wordt aangegaan voor een bepaalde periode en een bepaalde taak. Er is dus een dienstverband voor een bepaalde tijd, dat in eerste instantie aangegaan wordt voor een periode van twee jaar. Hoe zorgvuldig werving, selectie en overweging tot het aannemen van de benoeming ook plaatsvinden, de proef op de som kan pas op het werkveld genomen worden. Een werkperiode van twee jaar is een geschikte periode om aan het einde daarvan te evalueren en aan zowel de werkgever als de werknemer de mogelijkheid te bieden de dienstbetrekking te beëindigen. Mochten er onverhoopt redenen zijn de arbeidsovereenkomst niet te verlengen, dan zal de uitzendperiode niet gevolgd worden door een volgende termijn. Hierin is zorgvuldigheid vereist, zeker ook voor predikanten vanwege hun bijzondere arbeidsrechtelijke positie.

Een dienstverband wordt soms beëindigd, omdat de taken waarvoor uitzending plaatsvond, vervuld zijn, maar meestal doordat de uitgezondenen zelf reden zien de standplaats te verlaten. Door de aard en omvang van de activiteiten van ZHT en de zendende instanties zijn er maar beperkte mogelijkheden om elders geplaatst te worden. Hier wordt echter wel actief naar gezocht om zo optimaal mogelijk gebruik te maken van de ontwikkelde vaardigheden en ervaring. Het algemene uitgangspunt blijft echter staan, dat er geen werk bij mensen gezocht wordt. Over het algemeen wordt bij een nieuw ontstane vacature een open procedure gevolgd, waarbij de huidige werkers kunnen meedoen, maar ook anderen kans krijgen zich aan te melden.

Aan het begin van de inzet zullen er afspraken gemaakt moeten worden over de mogelijke tijdsduur van de uitzending. Het verdient aanbeveling om steeds per periode van twee jaar expliciet stil te staan bij de wenselijkheid en mogelijkheid van verlenging, maar het is goed om aan het begin een bepaalde intentie uit te spreken. Over het algemeen is een periode van zo'n 6 à 8 jaar een geschikte periode om gebruik te kunnen maken van de tijdens de voorbereiding en in het veld opgebouwde kennis en ervaring. Vervolgens heeft een wisseling van uitgezondenen voordelen: iedereen heeft zijn eigen specifieke sterke en zwakke punten. Uitzgezondenen zijn vaak behoorlijk bepalend voor de uitvoering van het programma, omdat de corrigerende werking in een klein team en vanuit de samenwerkingspartner vaak beperkt

zijn. Ook brengt een uitzending van onbepaalde duur een groter risico mee van het afhankelijk blijven/worden van de samenwerkingspartner.

Deelname aan betaalde of onbetaalde activiteiten buiten het eigen samenwerkingsproject door uitgezonden en/of hun partners kan alleen met toestemming van de werkgever gebeuren.

Inzet echtgenoten/echtgenotes

Er is vaak vraag naar de mogelijkheden voor de echtgenoot of echtgenote van de uitgezondene voor een zinvolle inzet op het werkveld. Daar zal zoveel mogelijk positief op ingegaan worden, waarbij ook mogelijkheden buiten het eigen programma betrokken worden. Echtgenoten of echtgenotes van uitgezonden werkers komen alleen in aanmerking voor een betaalde functie als er een daadwerkelijke vacature is en hiervoor de normale sollicitatieprocedure wordt gevolgd.

Als de echtgenoot of echtgenote van de uitgezonden werker een inzet binnen het programma vraagt, wordt hier in principe positief op gereageerd, indien er passende taken zijn. De werkzaamheden moeten goed binnen het lopende programma passen en er moet geen werk overgenomen worden, dat door autochtone werkers gedaan kan worden. Verder moet men aandacht hebben voor het effect van de activiteiten, opdat er geen langere termijn verplichtingen uit voortkomen, zonder dat deze goed overwogen zijn. Er zal een vrijwilligersovereenkomst gesloten worden, met o.a. afspraken over taken en vergoedingen.

Werving en selectie

Door de uitzendende instantie wordt een functie ingesteld en worden afspraken gemaakt over de aanpak: benoemen wervingscommissie en te volgen procedure⁶. Vervolgens wordt de functie vacant gesteld.

Het welslagen van de uitzending hangt niet alleen van de geschiktheid voor het werk af, maar evenzeer van de geschiktheid van de persoon en de andere betrokkenen (hele gezin) om in een andere omgeving en cultuur te functioneren. Daarom moet niet alleen de geïnteresseerde kandidaat zelf, maar ook de evt. echtgenoot of echtgenote bij de procedure betrokken worden.

Het gehele gezin moet medisch gekeurd worden door een deskundige instantie. Een psychologische test van de uit te zenden werker en echtgenoot of echtgenote zal standaard bij de keuring horen. Het kan aandachtspunten opleveren voor de voorbereiding en tijdens de begeleiding bij uitzending. Verder leert de ervaring, dat het uit oogpunt van goede zorg voor het personeel van belang is. Kinderen zullen in overleg ook de psychologische keuring ondergaan indien daar aanleiding voor is.

In een vervolgstadium van de selectieprocedure dienen de arbeidsvoorwaarden besproken te worden.

De veranderde wetgeving rond tijdelijke arbeidsovereenkomsten en de wens om te komen tot uniformering van de arbeidsvoorwaarden vraagt om een evaluatie van de bestaande arbeidsvoorwaarden. De positie van predikanten vraagt hierbij aparte aandacht vanwege de bijzondere aspecten i.v.m. de ambtelijke status. In 2005 zullen de arbeidsvoorwaarden van uitgezonden (zowel voor predikanten als voor niet-predikanten) in het kader van zending en hulpverlening zijn geëvalueerd en in overleg met de zendende instanties herzien en in zekere mate gestandaardiseerd.

In deze fase zal ook de gedragscode⁷ besproken worden. Dit is noodzakelijk, wanneer uitgezonden gevraagd wordt deze te ondertekenen voor uitzending. Ook in andere gevallen is het nuttig, omdat het kandidaten helpt zich goed bewust te zijn van allerlei met uitzending samenhangende invloeden, ook op het privé-leven.

⁶ Een voorbeeld is op aanvraag beschikbaar bij DVN.

⁷ Vanuit de praktijk was de behoefte ontstaan om in een bepaald document richtlijnen vast te leggen voor het gedrag van uitgezonden en werkbezoekers. Daarvoor is een 'gedragscode' gemaakt. Deze is op aanvraag beschikbaar bij DVN.

Vorbereiding

Een gedegen voorbereiding is zowel belangrijk voor de toekomstige te verrichten taken (werkinhoudelijke voorbereiding) als voor het gaan wonen in het buitenland (persoonlijke voorbereiding).

Voor de voorbereidingsperiode worden afspraken gemaakt en vaak wordt ook een aparte arbeidsovereenkomst opgesteld omdat er andere wettelijke regels gelden.

Werkinhoudelijke voorbereiding zal de werker betreffen, maar voor taal, acculturatie en allerhande praktische zaken is het belangrijk het gehele gezin erbij te betrekken.⁸ Tussen de zendende instantie en de werkers worden, o.a. in overleg met de trainingsafdeling van ZHT (IRTT), afspraken gemaakt over een te volgen cursusprogramma. In het verleden is afgesproken, dat een classisexamen onderdeel is van het afronden van de opleiding van uit te zenden predikanten.

De uitgezondenen zijn zelf verantwoordelijk voor de persoonlijke voorbereiding (bijv. oriëntatie op welke school er is voor de kinderen, welke zaken meeverhuisd moeten worden etc.), maar ook de zendende instantie/ZHT heeft bij de uitzending een verantwoordelijkheid. Het is de taak van de uitzendende instantie goede informatie te geven, faciliteiten te verlenen en de voortgang te begeleiden.

Regelmatig contact tussen de uitgezondene en de directe werkinhoudelijke en persoonlijke begeleiders is van belang om elkaar te leren kennen en een relatie op te bouwen en als basis voor toekomstige aansturing en begeleiding. Naast een nadere kennismaking met het toekomstige werk, dient er speciale aandacht gegeven te worden aan de kerkelijke, medische, veiligheids- en onderwijssituatie. Ook moet er aandacht zijn voor het opbouwen van een relatie met de thuiskerk/het thuisfront om betrokkenheid en meeleven te bevorderen en moeten er afspraken gemaakt worden over pastorale begeleiding.

Uitzending

Bij uitzending komen de volgende onderwerpen aan de orde.

-Arbeidsrechtelijke regelingen: de arbeidsovereenkomst die gesloten is, moet aangepast zijn aan het werken in het buitenland (andere wettelijke verplichtingen, verlofregeling, werkinstructie). Daarnaast zijn vaak aanvullende zakelijke afspraken noodzakelijk (bijv. over omgaan met lokale vrije dagen, declaratiegedrag etc.).

Uitgezonden personeel zal zo goed als mogelijk is een plaats innemen in de organisatiestructuur van de partner. Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden zullen aan die positie worden gekoppeld en in overleg met de partner in het buitenland worden vastgelegd.

De instantie waarbij iemand in dienst is en die waaraan men verantwoording af moet leggen, kan verschillen.

De ambtelijke positie van predikanten moet goed geregeld zijn, bijvoorbeeld in een thuiskerkregeling⁹. De verantwoordelijkheden met betrekking tot opzicht en tucht en de werkinhoudelijke begeleiding liggen dan namelijk bij verschillende instanties en het is belangrijk dit duidelijk vast te leggen. De werkinhoudelijke begeleiding en aansturing van de predikant ligt bij de uitzendende instantie. Opzicht en tucht liggen bij de kerk, waaraan de predikant verbonden is (vaak zowel in Nederland als in het buitenland).

Er is regelmatig sprake van een spanningsveld rond de salariëring van lokaal personeel in dienst van de lokale kerk of organisatie en van uitgezonden personeel. Uitgezondenen kunnen er vaak ruim van leven, terwijl de lokale kerkelijke werkers moeite hebben om rond te komen. Dit moet in alle openheid besproken worden met de lokale partnerorganisatie in het

⁸ Een aantal punten wordt hier behandeld. Bij DVN komt een handboek voor uitgezondenen beschikbaar, waarin allerlei zaken m.b.t. voorbereiding, uitzending, verlof en terugkeer aan de orde komen.

⁹ Een voorbeeld is bij DVN op te vragen.

buitenland, waarbij de onderscheiden verantwoordelijkheden worden erkend en maximaal gezocht wordt naar consensus.

-Begeleiding algemeen:

Communicatie is altijd vatbaar voor problemen, maar zeker als dit over afstand moet plaatsvinden. Om misverstanden te voorkomen is het aan te bevelen, dat er op het thuisfront één coördinerende persoon als aanspreekpunt voor de begeleiding van de uitgezondene fungeert.

-Werkinhoudelijke begeleiding:

Voorafgaand aan de uitzending zal een vernieuwde functiebeschrijving voor het werk op het veld opgesteld worden. Naast een beschrijving van de taken, die op het veld uitgevoerd moeten worden, is het goed een onderdeel op te nemen dat betrekking heeft op het onderhouden van de relatie met het thuisfront (meewerken aan voorlichtingsactiviteiten). De algemene aspecten van teamwerk gelden ook hier, maar zullen naar gelang de omstandigheden gespecificeerd dienen te worden. Het verdient aanbeveling er in de werkinstructie iets over op te nemen. Zoals er in Nederland in één commissie wordt samengewerkt, is het ook in het buitenland belangrijk dat de uitgezondenen, waar van toepassing, samen met lokale collega's, één team vormen. De werkers dienen zich gezamenlijk verantwoordelijk te weten voor een goede uitvoering van een programma, met duidelijke afspraken over onderscheiden taken en verantwoordelijkheden en rapportage daarover.

-Persoonlijke begeleiding:

Bij uitzending naar het buitenland zien we naast een taak in de werkinhoudelijke begeleiding ook een taak voor de werkgever in de persoonlijke begeleiding. Dit gebeurt via correspondentie en persoonlijke ontmoeting (werkbezoek en verlof). Aparte aandacht dient er te zijn voor eventuele pastorale begeleiding.

-Veiligheid:

De werkgever heeft ook een medeverantwoordelijkheid voor de veiligheid. Uitzgezonden werkers hebben vaak per definitie een uitzonderingspositie (blank, buitenlander, christen) en dat heeft zijn consequenties voor de veiligheid. Bovendien werken we ook in landen met een hoge criminaliteit of een oorlogssituatie, waarin de veiligheid sowieso een punt van zorg is. Indien de situatie van het land van tewerkstelling dit vereist, moet er een veiligheidsplan functioneren, waarin procedures en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd m.b.t. de veiligheidssituatie¹⁰. Tijdens de voorbereiding en verlofperioden en na definitieve terugkeer moet traumabegeleiding één van de aandachtspunten zijn.

Verlofperiodes

Een verlof is anders dan een vakantie en het verdient aanbeveling vooraf af te spreken wat er van de uitgezondenen verwacht wordt in de verlofperiode. Er moet aandacht zijn voor bijscholing, debriefing (over werk en persoonlijk; vaak met een evaluerend aspect) en voorlichtingsactiviteiten. Daarnaast is het afhankelijk van het land van tewerkstelling vaak ook een periode van inhalen van familiebezoeken, winkelen, tandarts en doktersbezoeken etc. Als de uitgezondenen aan een bepaalde gemeente in Nederland verbonden zijn, is dit ook een goed moment voor het tussentijds evalueren van de pastorale zorg en het hernieuwen van de afspraken. Voor het onderhouden van de band is het wenselijk dat uitgezondenen tijdens hun verlof in de thuisgemeente verblijven.

¹⁰ Een voorbeeld van een veiligheidsplan is bij DVN op te vragen.

Terugkeer naar Nederland

Ook op de terugkeer in Nederland is een goede voorbereiding noodzakelijk. Het verdient aanbeveling, dat de uitgezondenen zich hier tijdens hun laatste verlofperiode vast op oriënteren.

Er moet aandacht zijn voor een goede afbouw en/of overdracht van het werk. Afspraken moeten op papier gezet zijn en na terugkeer toegelicht in een gesprek met de begeleidende commissie en een eventuele opvolger. De persoonlijke voorbereiding op de terugkeer van de uitgezondene en zijn gezin verdient speciale aandacht. Alle officiële documenten moeten in orde worden gemaakt, de thuisreis moet worden gepland en er moet afscheid worden genomen. Bij aankomst in Nederland behoren vele praktische zaken tevoren geregeld te zijn, zoals bijvoorbeeld het regelen van huisvesting en het vinden van werk. Ook moet aandacht besteed zijn aan de emotionele aspecten van de terugkeer. De ervaring leert dat de cultuurschok dan minstens zo groot is als die bij uitzending door iedereen werd verwacht. Uitkeuring dient niet beperkt te blijven tot een medische keuring. Om de herinpassing goed te laten verlopen is het in de praktijk zinvol gebleken een re-entry gesprek te laten houden, met daarin aandacht voor de psychologische aspecten van terugkeer en herinpassing in de Nederlandse samenleving.

Het beleid is, dat er naast de debriefing door de zendende instantie ook een medische keuring en een re-entry-gesprek door externe deskundigen plaatsvindt.¹¹ Het is wenselijk na ongeveer een half jaar tot een jaar na terugkeer nog een keer een debriefinggesprek tussen de uitzendende instantie en de teruggekeerde werker te organiseren. Dan is er wat meer afstand genomen van het werken en wonen in het buitenland. Het is aan te bevelen dan nog een keer expliciet terug te kijken en leerpunten na te gaan.

4.4.5 GEDETACHEERD PERSONEEL

Bij detachering is het van groot belang de afspraken over taken en verantwoordelijkheden voor alle betrokken partijen duidelijk vastgelegd te hebben. Qua beleid is het meeste van paragraaf 4.4.4 ook hier van toepassing. In geval van detachering bij een lokale of internationale organisatie zal de werkinhoudelijke begeleiding door deze organisatie gebeuren. De werker zal aan die organisatie rapporteren, maar het verdient aanbeveling te vragen een kopie van de rapportage naar Nederland te sturen om op de hoogte te blijven. In geval van detachering bij ZHT of een zendende instantie zullen de meeste aspecten van 4.4.4. door hen behandeld worden, maar met name de arbeidsrechtelijke afspraken bij de detacherende organisatie liggen.

In geval van korte termijn inzet van gastdocenten in het kader van IRTT-programma's wordt er van uitgegaan, dat het salaris door hun eigen gemeente/kerkenraad wordt doorbetaald, in de lijn van het aanvaarde beleid van het vroegere deputaatschap IRTT, dat het kerkverband een beroep mag doen op de eigen predikanten voor kerkverbandelijk werk.

4.5 Stagiaires

Er wordt optimaal van de inzet van stagiaires gebruik gemaakt, zowel binnen als buiten Nederland. Er zal zo mogelijk positief op een aanvraag voor een stageplaats ingegaan worden. De stagiaires raken direct bij ZHT en de zendende instanties en haar partners in het buitenland betrokken. Dit dient de voorlichting en fondsenwerving, het stimuleert meeleven in het algemeen en ze zijn daarna vaak in te schakelen voor de voorlichting. Ook zullen ze eerder geneigd zijn het werk van de zendende instanties en ZHT te kiezen voor het besteden van geld aan goede doelen. Verder geeft zo'n stage de mogelijkheid ervaring op te doen en werkt deze positief met het oog op het vervullen van toekomstige vacatures. Voorwaarde is dat het werk ten goede komt aan de algemene doelstelling. Het liefst moet het ook relevant werk zijn met een bruikbaar resultaat voor het programma, waarbinnen de stage gedaan wordt. Een goede selectie, voorbereiding en begeleiding zijn van belang. Hiervoor gelden

¹¹ Het adres van een hiervoor gespecialiseerde instantie is bij DVN opvraagbaar.

over het algemeen de gewone beleidslijnen voor personeel. In een stageovereenkomst worden praktische en rechtspositionele regelingen vastgelegd.

Het is de bedoeling in de toekomst ook pro-actief te werk te gaan door het formuleren van opdrachten voor het aanbieden van stageplaatsen in het kader van een opleiding.

5 FINANCIEEL BELEID

5.1 Inleiding

Een transparant financieel beleid is zowel voor het functioneren van de organisatie als voor het draagvlak van de achterban van belang.

Financieel beheer moet aandacht krijgen als onderdeel van goed beheer van projecten en programma's. Bij het opstellen van begrotingen worden uitgaven voor diverse activiteiten geprioriteerd met het oog op het realiseren van de doelstellingen. De leden van het kerkverband geven hun bijdragen via betaling van quota en giften voor activiteiten van zending, hulpverlening en training, die namens hen uitgevoerd worden. Om de kerkleden in staat te stellen hun verantwoordelijkheid hierin te dragen, is het goed dat er inzicht wordt geboden in de financiën, die bij dat werk horen.

5.2 Richtlijnen

Om inzichtelijkheid en nauwkeurigheid en de vergelijkbaarheid te vergroten, dient er overeenstemming over deze presentatie van de financiële gegevens van de diverse zendende instanties te zijn.

Er wordt gestreefd naar toenemende eenheid in financieel beleid. Bij het voeren van de financiële administratie moet DVN zich houden aan de wettelijke verplichtingen van stichtingen en aan de normen, die gelden voor het CBF-keurmerk (zie ook hoofdstuk 6). Deze verplichtingen en normen zijn in het algemeen ook van toepassing op zendende instanties.

Meerjarenbegroting

Binnen programma's en projecten worden vaak verplichtingen aangegaan voor een aantal jaren, die beslissingen over eventuele uitbreiding, inkrimping of nieuwe aanvragen, alsmede de werving van inkomsten mede beïnvloeden. Daarom worden elk jaar meerjarenbegrotingen (minimaal drie jaar) opgesteld. Deze krijgen hiermee een voortschrijdend karakter.

Tussentijdse financiële rapportages

Om goed inzicht te hebben in de (financiële) ontwikkelingen en eventueel tijdig te kunnen bijsturen is een rapportagefrequentie van eenmaal per jaar vaak onvoldoende. Daarom dienen er naast de jaarrekening tussentijds financiële rapportages te worden opgesteld (bijvoorbeeld eens per drie of vier maanden). Bij een vast patroon van inkomsten en uitgaven kan hiervan worden afgeweken.

Jaarrekening en begroting

Met het oog op transparantie en het streven naar meer eenheid fungeren er richtlijnen voor het opstellen van de jaarrekeningen en begrotingen. Bij het opstellen van begrotingen en jaarrekeningen zal een goede balans gezocht worden tussen details en overzicht. Wanneer aan een activiteit uitgaven en inkomsten verbonden zijn, zullen beide vermeld worden en niet alleen het saldo.

De begroting dient voor aanvang van het boekjaar te zijn vastgesteld.

De jaarrekening dient binnen vijf maanden na afloop van het boekjaar (in concept) beschikbaar te zijn.

Verhouding eigenlijk werk/ondersteunende diensten

De giften worden gegeven om het werk van zending, hulpverlening en training uit te voeren. Daarvan wordt een deel direct besteed aan deze 'eigenlijke doelstellingen', terwijl er ook kosten zijn verbonden aan activiteiten, die het eigenlijke werk mogelijk maken (fondsenwerving, secretariaat, administratie, beheer). Uiteraard zijn deze noodzakelijk voor een goede uitvoering van het werk, maar het is goed die kosten in beeld te brengen en in de hand te houden. Er wordt een richtlijn van een maximum van 15% van de totale begroting gehanteerd voor deze ondersteunende diensten.

Controle

De jaarrekening dient door een onafhankelijke, externe instantie gecontroleerd te worden.

Reservebeleid

Naast de begroting is er een balans, waarop ook reserveposten een plaats krijgen. Het aanhouden van reserves is van belang voor:

-Het opvangen van een liquiditeitsprobleem:

het komt regelmatig voor dat de uitgaven vóór de normaal verwachte inkomsten uitlopen; alsdan moeten er voldoende liquide middelen voorhanden zijn om het werk door te kunnen laten lopen.

-Het waarborgen van een zekere continuïteit:

bij eventuele terugloop van inkomsten of een onverwachte uitgave (bijv. door valutaverschillen of een onverzekerbaar risico in het buitenland zoals wettelijke aansprakelijkheid van uitgezonden) moeten de noodzakelijke organisatiekosten gedurende een bepaalde periode (overbrugging of opheffing) gedragen kunnen worden.

De omvang van de reserves moet niet te groot zijn. De gelden komen binnen om besteed te worden aan uitvoering van de activiteiten. Grotere reserveringen zijn ongewenst vanwege negatieve beeldvorming door 'oppotten', maar ook niet nodig. Het is beter in geval van calamiteiten een beroep op de achterban voor extra giften te doen. Er dient per instantie een beschrijving aanwezig te zijn van de risico's waarvoor reserves gevormd dienen te worden, alsmede een onderbouwing van de financiële vertaling van deze risico's in de hoogte van de aan te houden reserves in euro's.

5.3 Quota en giften

Het denken over de structuur van het financiële systeem op langere termijn is nog niet uitgekristalliseerd. Voor ZHT wordt het als ongewenst beschouwd alle kosten onder te gaan brengen in een quotumsysteem. Dit zou een te grote quotumverhoging betekenen en ten koste gaan van de betrokkenheid bij het werk. Er wordt naar gestreefd de donaties te verhogen, zodat de huidige quota (voorheen van deputaten IRTT en deel van BBK) afgebouwd kunnen worden.

De zendende instanties maken gebruik van het quotumsysteem. Er is een groot verschil in hoogte van de regionale quota. Er moet aandacht gegeven worden aan de verdeling van de financiële verantwoordelijkheid tussen de zendende instanties in Nederland.

Een ander aandachtspunt is het probleem, dat de huidige verdeling van het kerkelijk veld nauwelijks ruimte laat voor het aanpakken van nieuwe projecten of programma's. De GS van 2002/3 heeft de volgende studieopdracht hierover gegeven: Besluit 2.12: *"Onderzoek te doen naar de ongelijkheid van de door de zendende instanties geheven quota en in overleg met deze instanties eventueel te komen met een voorstel tot aanpassing."*

In 2004 moeten uit dit onderzoek conclusies getrokken worden en eventueel een voorstel voor de GS geformuleerd worden.

6 VOORLICHTING EN FONDSENWERVING

6.1 Inleiding

Onbekend maakt onbemind. Daarom beogen activiteiten in het kader van voorlichting en fondsenwerving de volgende doelen te realiseren:

- a. De aandacht van de leden van de GKv te richten op de situatie van de mensen met wie de zendende instanties contact hebben door hun werk van zending, hulpverlening en training. Hierdoor ontstaat (de wens tot) meeleven, gebed en blijdschap en (financiële) ondersteuning voor Gods werk wereldwijd.
- b. Bekendheid te geven aan de hulp die door de zendende instanties wordt geboden en aan de mensen, die daarbij betrokken zijn (werkers, partnerorganisaties). Inhoud dient zo te worden gegeven aan het uitgangspunt, dat de hulp namens de GKv en hun leden wordt verleend.
- c. De wederkerigheid in de relaties vormgeven, o.a. door bewustwording t.a.v. eigen kerkelijk leven en persoonlijke levensstijl en spiegeling daarvan aan die van de buitenlandse contacten.
- d. Ervoor te zorgen dat voldoende financiële middelen worden aangetrokken om de programma's en projecten te financieren.

6.2 Rol plaatselijke Z&H-commissies

Vanuit de gedachte dat iedere plaatselijke kerk in eerste instantie zelf verantwoordelijk is voor de betrokkenheid van haar kerkleden bij het werk van zending, hulpverlening en training, is de wens voortgevloeid dat er in iedere plaatselijke kerk een commissie is, die het werk van zending, hulpverlening en training onder de aandacht van haar leden brengt. Het streven is, dat overall een Zending- en Hulpverleningscommissie (Z&H-commissie) ingesteld wordt, die gevormd wordt door een aantal gemeenteleden en een vertegenwoordiger van de diaconie.

Het is belangrijk dat de zendende instanties en ZHT de plaatselijke Z&H-commissies gezamenlijk ondersteunen in hun werk. Dit doen ze door hen regelmatig van informatie, materiaal en ideeën te voorzien en helder te maken wat er van de zendende instantie en ZHT verwacht kan worden. Er wordt bijvoorbeeld naar gestreefd om eenmaal per jaar een voorlichtingsbijeenkomst voor deze commissies te organiseren door de zendende instantie en ZHT. Op deze bijeenkomst wordt actuele informatie gegeven over het werk van zending, hulpverlening en training en over het werk dat vanuit het desbetreffende ressort wordt ondernomen.

6.3 Adoptie persoon c.q. project

Vanuit de gedachte het werk in het kader van zending, hulpverlening en training dichterbij de mensen te brengen, is de idee gegroeid een concreet project of persoon te koppelen aan een gemeente. Mensen raken gemakkelijker betrokken als zij iemand of iets van dicht(er)bij kennen.

De bedoeling van een dergelijke adoptie is de band van een gemeente met een onderdeel van het werk van zending, hulpverlening en training te verlevendigen en te verstevigen. Doordat de desbetreffende gemeente extra informatie ontvangt over het specifieke project of de (uitgezonden) werker, wordt ze in staat gesteld speciaal met dit project of deze werker mee te leven. Het is niet de bedoeling dat er een directe financiële, werkinhoudelijke of pastorale relatie is tussen de adopterende gemeente en het desbetreffende project of de persoon. Dit om te voorkomen dat de afspraken, die de zendende instantie met de desbetreffende persoon, of in het kader van het desbetreffende project heeft gemaakt, worden doorkruist door acties van de adopterende gemeente. Alleen in overleg met de

zendende instantie/ZHT kan de adopterende gemeente acties naar het geadopteerde project of de persoon ondernemen.

Als door de gemeente voor het desbetreffende project of het werk van de uitgezonden werker geld wordt ingezameld, komt dit via de zendende instantie/ZHT ten goede aan het desbetreffende programma of project, binnen de bestaande (goedgekeurde) werkplannen en begroting. De zendende instanties en ZHT stimuleren Z&H-commissies zich met hun gemeente voor één of meer jaren te verbinden aan een persoon of een project en de plaatselijke kerkleden daarover voor te lichten.

6.4 Fondsenwerving

Fondsen worden op verscheidene manieren verkregen:

- Fondsenwerving door de zendende instanties gebeurt voornamelijk door het innen van quota.
- ZHT krijgt vooral inkomsten uit vrije giften. (Zie verder hoofdstuk 4.3)

Voorlichting en fondsenwerving hebben verschillende doelstellingen, die echter met elkaar verweven zijn. Intensieve betrokkenheid en bewust geven voor zending, hulpverlening en training zijn belangrijke uitgangspunten bij het werven van inkomsten onder de kerkleden. Belangrijk is dat ZHT en de zendende instanties elkaar niet als concurrenten beschouwen, maar elkaar aanvullen in voorlichting en fondsenwerving.

Hierbij wordt belang gehecht aan evenwichtige voorlichting, waarbij niet alleen de succesverhalen, maar ook de punten van zorg en teleurstelling bekend gemaakt worden. Het belang van fondsenwerving gaat niet boven het belang van eerlijke voorlichting.

De mogelijkheid tot fondsenwerving moet niet sturend zijn voor de programmavorming. Fondsenwerving is er om goedgekeurde programma's en projecten te financieren. In principe worden programma's ontworpen op vraag van de partner en niet omdat er fondsen zijn. Naast inkomsten via bestaande donateurs en de quota kunnen extra fondsen worden gezocht via institutionele fondsenwerving, d.w.z. door aanvragen aan andere instanties om een bepaald onderdeel van het programma te financieren, bijv. Wilde Ganzen-vluchten of bedrijfsfondsen, of via medefinancieringsprogramma's van de overheid. Er zijn buiten onze eigen kerken wel eens mogelijkheden fondsen voor ons werk binnen te halen en het is jammer die te laten liggen. De huidige tendens is dat er meer aanvragen voor nieuw werk of uitbreiding komen dan binnen de huidige financiële ruimte gerealiseerd kunnen worden. Het is goed de mogelijkheden tot vergroting van de financiële ruimte aan te grijpen, maar uiteraard niet ten koste van het gehanteerde beleid.

De kosten, die door de zendende instanties en ZHT worden gemaakt voor de fondsenwerving, moeten in een gezonde verhouding staan tot de totale binnenkomende gelden (d.w.z. quota en giften). De zendende instanties en ZHT hanteren een norm van maximaal 10%. Dit percentage valt ruim binnen de norm van het Centraal Bureau Fondsenwerving waaraan DVN als keurmerkhouders gebonden is. De CBF-norm houdt in dat niet meer dan 25% van de uit eigen fondsenwerving binnenkomende gelden mag worden gebruikt voor fondsenwerving.

In principe moet het geld besteed worden aan het doel waarvoor het ingezameld was. Als er dringende redenen zijn dat dit niet kan of niet meer nodig is, kan het elders besteed worden aan een doel, dat in dezelfde lijn ligt. Transparantie is hierbij belangrijk en de achterban wordt er dus open over geïnformeerd.

6.5 Middelen

De afgelopen jaren hebben de zendende instanties en de afdeling voorlichting van de vereniging DVN vele materialen ontwikkeld, die gebruikt kunnen worden in de voorlichting

en fondsenwerving. Hiervoor worden verschillende middelen gebruikt, die regelmatig geactualiseerd worden. Zo nodig worden de voorlichtingsactiviteiten aangepast.

Op verschillende manieren worden door de zendende instanties en ZHT publicaties verzorgd met informatie over het werk in het kader van zending en hulpverlening. Het blad "Tot aan de einden der aarde" (Tadede) is een gezamenlijke activiteit en geeft elke maand informatie over de diverse activiteiten.

Gebruik van een modern medium is noodzakelijk om de kerkleden te bereiken met informatie over zending, hulpverlening en training, en hun betrokkenheid te stimuleren. Zendende instanties en ZHT zoeken wegen om via internet bekendheid te geven aan hun werk. Dit kan gebeuren door het ontwerpen van eigen websites met een link naar andere relevante sites of door gebruik te maken van de website van DVN en van de GKv.

De laatste tijd is er een toenemende vraag naar mogelijkheden voor uitwisselingsreizen of werkvakanties naar het buitenland. Dit geeft goede mogelijkheden voor het vormgeven van wederkerigheid, het versterken van de oecumenische relaties en het oog krijgen voor Gods werk, wereldwijd. Het heeft een positief effect op de betrokkenheid van de deelnemers bij het werk van zending, hulpverlening en training. Dergelijke reizen vormen een nieuwe activiteit van ZHT en de zendende instanties. Waar mogelijk, wordt positief op de vraag naar buitenlandreizen ingegaan, in overleg met de uitgezonden en/of de samenwerkingspartner in het buitenland.

Het behoeft niet alleen op de expliciete vraag van de partner of uitgezondene te gebeuren, maar wel moet er goed overleg zijn, zodat de reis op het werkveld als nuttig wordt gezien. Het moet niet ten koste van het lopende programma gaan, maar daar zo mogelijk een directe positieve bijdrage aan leveren. Dit laatste is echter geen voorwaarde, maar in elk geval moet de onderlinge relatie erdoor opgebouwd worden.

Goede voorbereiding en nabespreking is belangrijk, zodat deelnemers gevoeligheden qua cultuur en kloof rijk/arm in beeld hebben en er adequaat op kunnen reageren.

De kosten voor deze reizen zullen geheel door de deelnemers opgebracht moeten worden.

De voorlichting aan groepen in de kerkelijke gemeenten en op scholen wordt verzorgd door vrijwilligers, die worden geworven door de zendende instanties en ZHT, in goed overleg met elkaar. Om kwaliteit te kunnen bieden is het belangrijk, dat zij regelmatig worden voorzien van actuele informatie. Ook wordt er daarom scholing aangeboden op het gebied van presentatietechnieken. In het kader van voorbereiding op hun taak organiseert ZHT voor beginnende voorlichters een presentatiecursus.

6.6 Ondersteuning en facilitering door ZHT

ZHT biedt ondersteuning aan de zendende instanties en Z&H-commissies bij het uitvoeren van hun voorlichtingstaak. Hierbij kan o.m. gedacht worden aan het ontwikkelen van nieuw voorlichtingsmateriaal en het uitwisselen van ervaringen op het gebied van de voorlichting, alsook het inbrengen van inzichten, die uit onderzoek naar voren komen. Afspraken over de invulling van de samenwerking tussen ZHT en de zendende instantie (incl. taakverdeling en financiële consequenties) dienen steeds te worden vastgelegd.

Bijlage A

LIJST VAN AFKORTINGEN

BBK	Deputaatschap voor Betrekkingen met Buitenlandse Kerken
CBF	Centraal Bureau Fondsenwerving
CGK	Christelijke Gereformeerde Kerken
DS	Diaconaal Steunpunt
Dteg	Deputaatschap toerusting evangeliserende gemeenten
DVN	De Verre Naasten – Instituut voor Zending, Hulpverlening en Training
GDD	Generaal Diaconaal Deputaatschap
GKv	Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland
GS	Generale Synode
GZB	Gereformeerde Zendings Bond
ICCO	Interchurch Organisation for Development Co-operation
ICRC	International Conference of Reformed Churches
IRTT	Intercultural (voor 2002: Institute of) Reformed Theological Training
KO	Kerkorde van de GKv
MAF	Mission Aviation Fellowship
NGK	Nederlands Gereformeerde Kerken
PRISMA	Een vereniging van christelijke ontwikkelingsorganisaties, die armoedebestrijding als een gezamenlijke verantwoordelijkheid beschouwt.
PSO	Personele Samenwerking Ontwikkelingslanden: een brancheorganisatie van Nederlandse organisaties die actief zijn op ontwikkelingssamenwerking.
RC	Regiocoördinator (DVN)
ROFOR	Reformed Organisation for Foreign Relief
TUK	Theologische Universiteit Kampen (van de GKv)
V&F	Voorlichting en Fondsenwerving (afdeling DVN)
Z&H	Deputaatschap voor Zending en Hulpverlening
ZHT	Deputaatschap voor Zending, Hulpverlening en Training

Bijlage B

CONTEXT EN GESCHIEDENIS

Inleiding

Binnen de kerken is altijd duidelijk geweest, dat er aan de opdracht van Christus tot zending en barmhartigheidbetoon gehoor gegeven moest worden. Over de manier waarop dat gedaan moest worden, werd in de loop van de tijd verschillend gedacht.

Kort na de Vrijmaking werd binnen de GKv besloten, dat het zendingswerk geheel onder verantwoordelijkheid moest vallen van de plaatselijke kerken. De Generale Synode van 1951 vond dat de zendende kerken de vrijheid moesten hebben hun werk naar eigen inzicht in te richten. Ook was de tendens 'woord' en 'daad' van elkaar te scheiden. De verkondiging van het Woord werd als een taak van de kerk beschouwd en het barmhartigheidwerk als een zaak van particulier initiatief van kerkleden. In de jaren daarna werden verschillende stichtingen en verenigingen opgericht, die zich vooral richtten op barmhartigheidwerk op de zendingsevelden.

Beweging van decentralisering naar centralisering

De vergaande decentralisering kort na de Vrijmaking had tot gevolg, dat het zendings- en barmhartigheidwerk binnen het kerkverband versnipperde. Veel mensen zetten zich op verschillende plaatsen en binnen verschillende instanties met grote betrokkenheid in voor zending en hulpverlening. Het feit, dat dit gebeurde binnen zoveel instanties, maakte echter dat weinig van elkaars ervaring en deskundigheid gebruik werd gemaakt en dat soms activiteiten van de een in het vaarwater van de ander kwamen. Daarom groeide de behoefte aan coördinatie en overleg.

Een aantal particuliere organisaties op het gebied van barmhartigheidwerk besloot hun krachten te bundelen en richtte eind jaren '70 de vereniging De Verre Naasten op.

Verder werd in 1975 op synodaal niveau geregeld, dat samenwerking voor de uitvoering van zendingstaken moest gebeuren binnen de kerkelijke ressorten. De bevoegdheid voor het werk bleef liggen bij de kerkenraad van de zendende kerken, maar de vrije keuze van lokale kerken om zich bij een willekeurige zendende kerk aan te sluiten was hierdoor niet meer mogelijk. Later werd ook in sommige kerkverbandelijke regio's het toezicht op het zendingswerk op regionaal niveau georganiseerd. Het werk werd uitgevoerd door de kerkenraad van de zendende kerk of een daardoor aangewezen commissie en legde verantwoording af aan de regionale zendingsdeputaten.

Ook binnen de zendende kerken groeide de behoefte om meer met elkaar te overleggen. Zo besloten de zendende kerken, die in Indonesië werkten, een vorm van overleg en samenwerking te organiseren door de vorming van een Commissie van Overleg. Later namen ook de vereniging De Verre Naasten en deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken (BBK) daaraan deel. Landelijk gezien besloten alle zendende kerken samen te werken in de Commissie van Samenwerking.

Beweging om 'woord' en 'daad' meer met elkaar te verbinden

Door de organisatorische scheiding van 'woord' en 'daad' waren evangelieverkondiging en barmhartigheid betonen soms twee verschillende zaken geworden, die min of meer los van elkaar plaatsvonden.

Zendingen kregen vaak te maken met armoedige situaties in de gebieden waar ze werkten. Zij voelden dat zij niet voorbij konden gaan aan de moeilijke omstandigheden waarin mensen leefden. De materiële nood van mensen vroeg om actie. Soms hielden de zendingen zich hier zelf mee bezig, maar vaak werd een hulpverlenende instantie (meestal de vereniging De Verre Naasten) gevraagd dit aspect te behartigen.

Vanuit de praktijk van het werk groeide echter de behoefte om 'woord' en 'daad' weer nadrukkelijker te verbinden, zodat het werk beter op elkaar kon worden afgestemd en om zichtbaar te maken dat 'woord' en 'daad' bij elkaar horen.

Groei kerkelijk opbouwwerk

Tegelijkertijd namen de contacten met bestaande kerken uit andere werelddelen toe. Daarmee ontstond een ander type relatie met kerken in het buitenland. Deze kerken waren niet ontstaan door zendingswerk vanuit Nederland, maar legden contact vanuit een onafhankelijke en zelfstandige positie. Via BBK vroegen deze kerken om hulp en ondersteuning, zowel met betrekking tot hun kerkelijk leven als in verband met de levensomstandigheden van hun leden. In verschillende situaties werd vervolgens - vaak in overleg en samenwerking met vereniging De Verre Naasten - kerkelijk opbouwwerk en sociaal-economische hulpverlening opgezet en uitgevoerd.

Verder veranderde in de loop van de jaren de situatie op het zendingsveld. Na een periode van evangelieverkondiging en oproep tot bekering werden kerken geplant. Daarna volgde een periode waarin kerkelijk opbouwwerk steeds belangrijker werd. De in ontwikkeling zijnde kerk moest terzijde worden gestaan in het kader van theologische training en in het proces van gemeentevorming en de vorming van een kerkverband. De behoefte groeide om naast theologisch geschoolde zendingen ook andere deskundigen in te zetten. Vaak werd hiervoor de samenwerking gezocht met de vereniging De Verre Naasten. Naast activiteiten in de sociaal-economische sector kreeg kerkelijk opbouwwerk daarmee steeds meer een plaats binnen het werk van deze vereniging.

Ontwikkeling naar kerkelijke inbedding van zending, hulpverlening en training

De scheidslijnen tussen de activiteiten door BBK, de zendende kerken en de vereniging De Verre Naasten werden als gevolg van deze ontwikkelingen steeds minder duidelijk. Zo groeide vanuit de praktijk de behoefte de samenwerking voor zending en barmhartigheidsbetoon ook organisatorisch vorm te geven.

Verder vond er een verschuiving plaats in de gedachtevorming over het onderscheid tussen 'woord' en 'daad'. Op grond van bestudering van bijbelse gegevens groeide de overtuiging dat het de taak van de kerken is de verkondiging van het Woord vergezeld te laten gaan van het betonen van christelijke barmhartigheid.

In de jaren '90 van de vorige eeuw werd als gevolg van de geschetste ontwikkelingen gezocht naar een manier om binnen het kerkverband het werk van zending en hulpverlening meer te coördineren en ook de verbondenheid van 'woord' en 'daad' meer invulling te geven. Vanaf 1990 stond deze zaak op de agenda van de verschillende Generale Synodes. Er werd een proces van gezamenlijke bezinning en beleidsontwikkeling binnen de GKV geïnitieerd en dit resulteerde op de GS van Leusden 1999 in de benoeming van het deputaatschap 'Zending en Hulpverlening'. Een van de opdrachten aan het deputaatschap was de mogelijkheid van integratie tussen het deputaatschap Z&H, het deputaatschap IRTT en de vereniging De Verre Naasten te onderzoeken en zo mogelijk uit te voeren. Het deputaatschap IRTT werd hierin nadrukkelijk betrokken vanwege de raakvlakken met het werk van zending en hulpverlening. Naar aanleiding van de toenemende vraag vanuit het buitenland naar gereformeerde theologische toerusting had de GS in 1993 een deputaatschap ingesteld ter voorbereiding van de oprichting van een gereformeerd trainingsinstituut. Tijdens de GS van Berkel en Rodenrijs, 1996, werd de oprichting van dit instituut een feit. De werkzaamheden van het Institute of Reformed Theological Training (IRTT) omvatten theologische cursussen in Nederland voor buitenlandse studenten en kerkelijke voorgangers en kortlopende cursussen in het buitenland. Daarnaast werden de activiteiten behartigd, die voorheen door de Gereformeerde Missiologische Opleiding werden gedaan, namelijk theoretische en praktische toerusting van missionaire dienaren des Woords, evangelisatiepredikanten en andere evangelisatie- en zendingswerkers. Ook behoorde de ondersteuning van kerken in het vormen van beleid voor uitvoering van hun missionaire en oecumenische taak tot de werkzaamheden van dit instituut.

De integratie tussen de deputaatschappen Z&H en IRTT en de vereniging De Verre Naasten werd in de praktijk voorbereid door het gezamenlijk functioneren van de drie bestuurlijke eenheden vanaf 2000 en de omzetting van de vereniging DVN in een stichting. Ook op uitvoerend niveau werd deze integratie doorgevoerd, zodat er vanaf 1 januari 2002 sprake was van een geïntegreerd bureau met de naam 'De Verre Naasten – Instituut voor Zending, Hulpverlening en Training van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland' (DVN).

Omdat IRTT een afdeling werd van het nieuwe DVN en geen zelfstandig instituut meer vormt, werd de naam veranderd in 'Intercultural Reformed Theological Training'. De hulpprogramma's van BBK werden overgedragen aan deze geïntegreerde organisatie.

Tijdens de GS Zuidhorn in 2002 werden de deputaatschappen Z&H en IRTT opgeheven en een nieuw deputaatschap benoemd: Deputaten voor Zending, Hulpverlening en Training (ZHT).

Generaal beleid ZHT

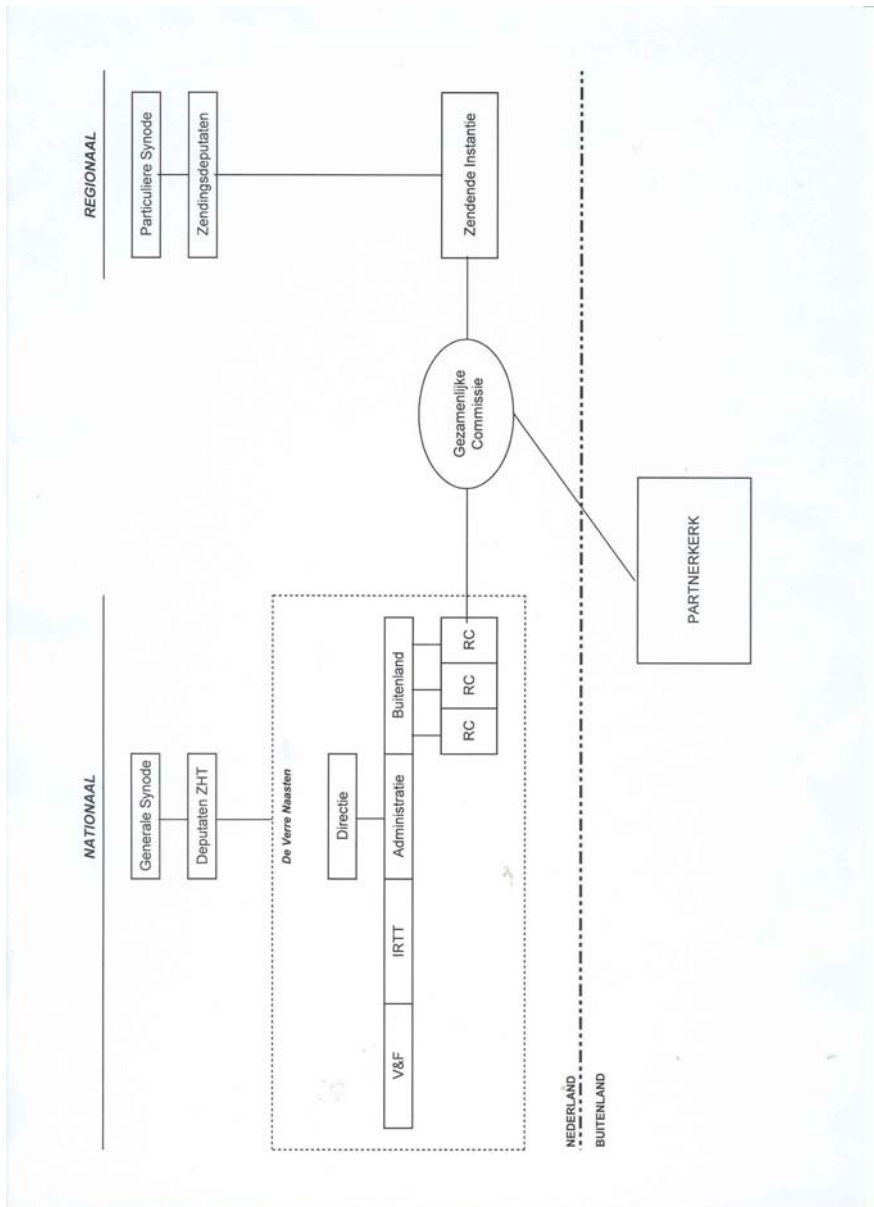
Deputaten Z&H kregen in 1999 de opdracht generaal kerkverbandelijk beleid op het gebied van zending en hulpverlening te ontwikkelen, te doen uitvoeren en te bewaken in hetgeen de kerken gemeenschappelijk hebben (ACTA GS Leusden 1999 Bijlage II artikel 95). Dit moest in goed overleg met de zendende instanties gebeuren.

Na een periode van oriëntatie begon het proces van beleid schrijven in 2001. Het formuleren van generaal beleid heeft zowel een functie wat betreft de organisatie van zending, hulpverlening en training als de uitvoering ervan.

Door in de vorm van generaal beleid taken en verantwoordelijkheden helder vast te leggen en afspraken te maken over de gewenste uitvoering en samenwerking, wordt ernaar gestreefd een

verantwoorde samenhang tussen woord en daad te bewerkstelligen en de uitvoering van het werk te optimaliseren.

Bijlage C

Bijlage D**Geselecteerde literatuurlijst:**

G. van Bruggen (e.a.), *Samen werken aan ontwikkeling*, Barneveld 1989, o.a. pag. 34-53.

Bundel ter voorbereiding op het congres *Zending in beweging*, uitgave GMO Zwolle 1995, annex Verslag van het congres op 8 en 9 september 1995.

C.J. Haak, *Metamorfose. Intercultureel begeleiden van kerken in een niet-christelijke omgeving*, Zoetermeer 2002.

A. Kooij en C. Trimp, *Zaaien op dankdag, opstellen over het diaconaat van de christelijke gemeente*, Barneveld 1988, pag. 57-77.

J. Lenting, 'Moet de diaconie actief worden buiten de eigen gemeente', in: *Dienst* jrg. 46 (1998) 4, pag. 25-28.

Rapport van de 'commissie-keuze-zendingsterreinen' van het College van Samenwerking voor de zendende kerken van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Enschede 1991.

Nota Beleidsvisie en beleidsplannen: *Elke knie zal zich buigen*, Zendingsbureau Chr. Geref. Kerk, Veenendaal [2004].

Rapport van Deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken: *Onbekrompen delen: materiële hulpverlening aan buitenlandse kerken*, G.S. Ommen 1993.

Rapport van Deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken: *Help in overleg!*, G.S. Berkel en Rodenrijs 1996.

Rapport aan Deputaten Betrekkingen Buitenlandse kerken: *Zending en Hulpverlening, wending naar samenwerking in Woord & daad vanuit de Gereformeerde Kerken in Nederland*, Zwolle 1997.

G. Riemer, *De diaconale gemeente*, Mastenbroek z.j. (uitgegeven in 2004, gezamenlijke uitgave van DVN en Diaconaal Steunpunt)

C. Trimp, 'Zo zullen wij toenemen in liefde tot alle mensen', in: *Dienst* jrg. 39 (1991) 4, pag. 13-25.

H. Venema, *Liefdedienst aan allen. Gemeente en diakenen hand in hand voor wereldwijde hulpverlening*, Groningen z.j. (uitgegeven in 1999, gezamenlijke uitgave van DVN en Diaconaal Steunpunt)

CD-rom, *Aan het werk in de kerk*, Uitgave Steunpunt Gemeenteopbouw, Zwolle 2004, sub visie op gemeente, diaconale gemeente en barmhartigheidsbetoon.

Bijlage 4

Lijst van deputaten met functies

Op de GS Zuidhorn in 2002 zijn 9 deputaten ZHT benoemd, te weten:

mw. A.J. Bekker-Holtland
mw. R.F. Folkerts
drs. B.W. Gort
dr. L.J. Joesse
drs. J.L. Joesse
dhr. C.M. Manni
drs. J. Messelink
ds. R.Th. Pos
drs. C.F. Stolper

Notuliste is: mw. C. Scheepstra.

De secundi zijn:

ds. G.J. van Enk
dhr. C. van der Kolk
ds. W. Scherff
dhr. C. Smallenbroek

Het Moderamen bestaat uit:

dr. L.J.Joesse	:	voorzitter
drs. B.W. Gort	:	secretaris / penningmeester
mw. A.J. Bekker-Holtland	:	vice-voorzitter

De Commissie Zendende Instanties (CZI) bestaat uit 3 deputaten en de directie:

mw. A.J. Bekker-Holtland	:	voorzitter
ds. R.Th. Pos	:	secretaris
dr. L.J.Joesse		
ir. M.J. van Hulst		
drs. B. van der Lugt		

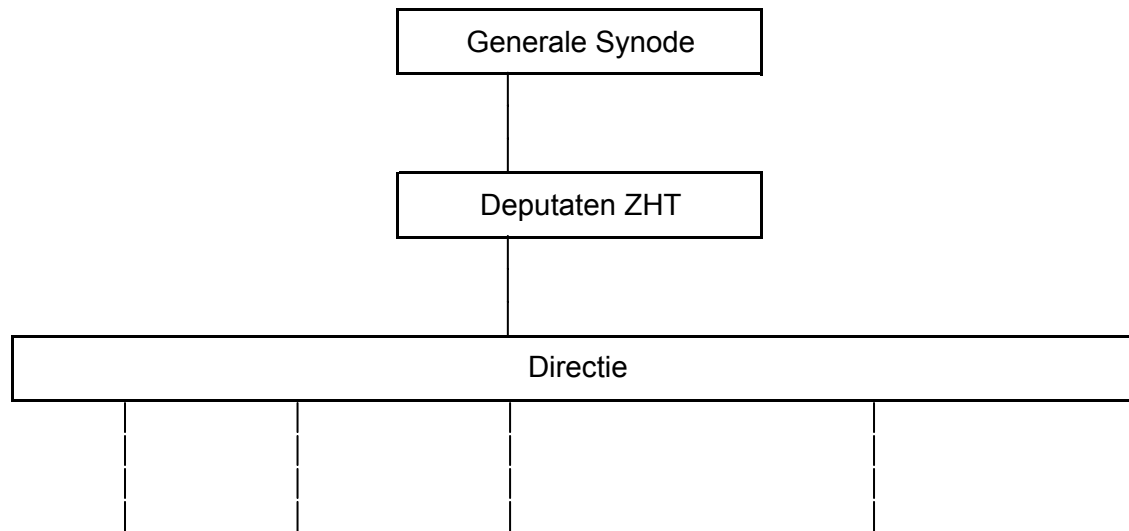
De Financiële Commissie bestaat uit:

drs. B.W. Gort
dhr. C.M. Manni

Bijlage 5

Organogram

Instituut voor Zending, Hulpverlening en Training, De Verre Naasten

Voorlichting & Fondsenwerving	IRTT	Administratie	Buitenland
----------------------------------	------	---------------	------------

BIJLAGE 6

Model voor een Thuiskerkregeling

Regeling voor de positie van de missionair predikant in de relatie tot zijn thuiskerk

1. De raad van de Gereformeerde Kerk te (hierna: de kerkenraad van de thuiskerk), gezien het beroep dat de ...(*naam ressort*) zendingsdeputaten namens de kerken op ds. hebben uitgebracht, en gezien de bereidheid van ds. om daaraan gehoor te geven, zondert ds. met ingang van ... naar art. 2 en 25 KO af voor de arbeid als missionair dienaar van het Woord voor onbepaalde tijd, met als standplaats Hij ontvangt daartoe een akte van aanstelling die o.m. naar deze thuiskerkregeling verwijst. Aan de classis van de Gereformeerde Kerken wordt naar art. 6 KO approbatie over deze aanstelling en afzondering gevraagd.
2. De predikant houdt zich in zijn arbeid aan de bepalingen van de kerkorde van de Gereformeerde Kerken en aan de besluiten van de generale synoden die voor zijn functioneren van belang zijn. Verder is hij gebonden aan de instructies en aanwijzingen die hem door of vanwege de (*naam ressort*) zendingsdeputaten voor zijn werk worden gegeven.
3. De predikant onderhoudt de band met de thuiskerk waaraan hij is verbonden, op de volgende wijze:
 - a. hij gaat tijdens een eventuele verlofperiode ten minste één keer voor in een kerkdienst, daartoe door zijn kerkenraad uitgenodigd;
 - b. hij informeert de gemeente via het kerkblad minimaal vier keer per jaar schriftelijk over zijn werk;
 - c. hij streeft ernaar om gedurende zijn voorbereidings- en verlofperiode zoveel mogelijk in de directe omgeving van de gemeente te wonen.
4. De zendingsdeputaten stellen zich namens de kerken in hun ressort garant voor het levensonderhoud van de predikant en zijn gezin naar de artikelen 11 en 13 K.O. De nadere invulling hiervan en de eventuele emolumenten worden geregeld in een bijlage bij deze 'regeling thuiskerk' die geacht wordt daarvan onderdeel uit te maken.
5. De predikant wordt in ...(*land*) lid van de ...(*naam kerk*) ter plaatse waar hij woont. Bij zijn binnenkomst daar verstrekt hij een kopie van deze 'Thuiskerkregeling', inclusief een vertaling in de betreffende landstaal, aan de kerkenraad van die kerk.
6. De inhoudelijke begeleiding en aansturing van de predikant in zijn missionaire werk is niet de verantwoordelijkheid van de kerkenraad van de thuiskerk, maar van de zendingsdeputaten. De kerkenraad oefent volgens de geldende kerkelijke regels en met inachtneming van de bepalingen van deze 'Thuiskerkregeling' alleen het kerkelijk toezicht, en zo nodig de kerkelijke tucht, over de predikant uit, voorzover het zijn algemene positie als predikant in de Gereformeerde Kerken raakt.
7. Wanneer de kerkenraad van de thuiskerk besluit om over de predikant naar de geldende regels kerkelijke tucht te oefenen, doet hij hiervan onverwijld schriftelijk mededeling aan de predikant en vervolgens aan de kerkenraad van de kerk van welke de predikant lid is, en aan de zendingsdeputaten.
Een schorsing van de predikant heeft tot gevolg, dat ook zijn werkzaamheden als missionair predikant worden opgeschort. Een afzetting heeft tot gevolg, dat hij uit zijn functie als missionair predikant wordt ontslagen. Als genabuurde kerk in een procedure naar artikel 79 K.O. fungeert de kerk te ...; als classis volgens artikel 79 K.O. en als beroepsinstantie naar artikel 31 K.O. fungeert de classis ... van de Gereformeerde Kerken.
8. Wanneer de kerkenraad van de kerk in ... (*land, plaats*), waar de predikant lid is besluit om over de predikant naar de daar geldende regels kerkelijke tucht te oefenen, is de predikant verplicht daarvan onmiddellijk mededeling te doen aan de zendingsdeputaten en aan de kerkenraad van de thuiskerk.

De zendingsdeputaten zullen dan zo spoedig mogelijk een onderzoek instellen en daarvan een rapport met aanbeveling uitbrengen aan de kerkenraad van de thuiskerk, uiterlijk drie maanden nadat zij de mededeling inzake de tuchttoefening hebben ontvangen.

De kerkenraad van de thuiskerk zal het rapport van de zendingsdeputaten op correctheid van de gevolgde procedure toetsen. Acht hij de procedure zorgvuldig gehanteerd, dan zal hij conform de aanbeveling van de zendingsdeputaten beslissen, en de procedures vervolgen zoals omschreven in artikel 7.

9. Wanneer de zendingsdeputaten wettige redenen hebben om aan de kerkenraad van de thuiskerk voor te stellen tucht te oefenen over de predikant, dan zullen zij een zorgvuldig onderzoek instellen en een rapport uitbrengen aan de kerkenraad van de thuiskerk, met kopie aan de predikant en de kerkenraad van de kerk waarvan de predikant lid is. De kerkenraad van de thuiskerk zal het rapport van de zendingsdeputaten op procedure toetsen. Acht hij de procedure zorgvuldig gehanteerd, dan zal hij conform de aanbeveling van de zendingsdeputaten beslissen, en de procedures vervolgen zoals omschreven in artikel 7.
10. Wanneer de predikant ophoudt lid van de ... (*kerk in buitenland*) te zijn, dan laat hij dit onverwijld aan de deputaten weten. Op grond hiervan wordt zijn functie en positie opnieuw overwogen. Zendingsdeputaten zullen daarover zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk binnen drie maanden een voorstel doen aan de kerkenraad.
11. Wanneer de artikelen 13, 14 of 15 K.O. (annex desbetreffende generaal-synodale bepalingen) op de verbintenis tussen de predikant en de kerk te dienen te worden toegepast, zijn de in de Gereformeerde Kerken in Nederland daarvoor geldende regelingen van kracht.
12. Wanneer de predikant – op andere wijze dan in de voorgaande artikelen is omschreven - zijn taak als missionair predikant beëindigt zullen de zendingsdeputaten in eerste instantie verantwoordelijk blijven voor zijn levensonderhoud conform het bepaalde in artikel 4 van deze 'Thuiskerkregeling'. Binnen drie maanden na die beëindiging zal een nadere regeling worden getroffen voor de afbouw van de relatie zowel met de zendingsdeputaten als met de thuiskerk, waarbij rekening wordt gehouden met in de kerken geldende analoge regelingen (zoals die m.b.t. art. 14 KO) en met wat maatschappelijk gebruikelijk is.
13. Wanneer er bij de uitvoering van deze 'Thuiskerkregeling' tussen de kerkenraad en/of de predikant en/of de zendingsdeputaten een niet onderling op te lossen meningsverschil ontstaat, wordt de classis van de Gereformeerde Kerken om een uitspraak over het geschil gevraagd. Haar uitspraak is voor alle partijen bindend, behoudens het recht van appèl naar artikel 31 K.O.
14. In gevallen waarin deze 'Thuiskerkregeling' niet voorziet, beslist de kerkenraad na het inwinnen van advies bij de zendingsdeputaten, onverminderd de mogelijkheid van beroep op meerdere vergaderingen naar artikel 31 K.O.

Te ondertekenen door vertegenwoordiger van thuiskerk van de zendingsdeputaten en door de missionair dienaar van het Woord.

BIJLAGE 7**Liturgische tekst voor uitzending van kerkelijk werkers buiten eigen taalgebied en cultuur**

Gemeente van onze Here Jezus Christus

We zijn hier in een aangepaste dienst van Woord en Gebed bijeen. Vandaag geven we bijzondere aandacht aan onze opdracht tot hulpverlening aan mensen en volken buiten eigen taalgebied en cultuur.

Als kerken bereikte ons het verzoek uit (land) hulp te verlenen voor kerkelijk opbouwwerk ten behoeve van (naam kerken).

Onze regionale deputaten voor zending en hulpverlening besloten op dit verzoek tot hulpverlening in te gaan. Op die manier kunnen we er vanuit onze kerken aan meewerken dat Christus' rijk onder andere mensen en volken, namelijk ook buiten ons eigen taal- en cultuurgebied zichtbaar wordt gemaakt. Anderen willen we daarin graag dienstbaar zijn. De Here God verlangt immers van ons dat wij met anderen delen (zie 2 Cor. 8-9) in het heil dat Hij ons in Christus uit genade heeft gegeven. En als kerken willen we een plaats innemen in Christus' totale reddingsplan en in Zijn concrete liefdebetoon voor de wereld. Deze hulpverlening betekent dus een concrete vormgeving van onze kerkelijke roeping. Het is er bovendien op gericht samen met anderen ons in leer en leven te richten naar de leer van het Oude en Nieuwe Testament tot opbouw van Christus' universele of katholieke kerk. De Here God wil dat alle mensen tot erkenning van de waarheid komen en gezond zijn in het geloof (1 Tim. 2: 3-4 en Tit. 2: 11-12). Van anderen kunnen ook wijzelf leren, waarom deze hulpverleningsrelatie op basis van wederkerigheid is aangegaan.

Zoals aan de gemeente is meegedeeld, zijn br. en zr. NN uit onze gemeente bereid en bekwaam gevonden een bepaalde taak van hulpverlening op zich te nemen. In deze dienst dragen we NN op aan de Heer van de kerk wereldwijd.

Wij erkennen immers dat de Here concrete zorg draagt voor zijn gemeenten in het buitenland door hen op te bouwen in geloof en in liefdebetoon. Tot dat werk roept Hij mensen die in Zijn Naam en onder zijn zegen hun kerkelijke taak hebben te verrichten. Alleen door het Woord en door gebed zal hun werk voor Christus en zijn kerk geheiligd worden (1 Tim. 4:4).

Met hen blijven we als gemeente verbonden opdat de samenwerking in de opbouw van Christus' kerk niet alleen anderen maar ook ons echt ten goede zal komen. We zijn de Here dankbaar dat Hij nu onze dienst wil gebruiken in de roeping van deze br./zr. Wij dragen u br./zr. daarom nu aan de Here op voor al het werk dat u te wachten staat. Samen met u verwachten wij dat onze hemelse Vader u blijft toerusten voor uw taak en uw roeping zal bevestigen.

Vraag:

Bent u ervan overtuigd, zich ervan bewust dat u als kerkelijk werker in Zijn Naam en tot lofprijzing van Hem geroepen bent dit werk te gaan verrichten en bent u er zich van bewust dat u rekenschap hebt af te leggen aan de desbetreffende kerkelijke instanties in samenstemming/ afstemming met allen die met u kerkelijke verantwoordelijkheid dragen voor het u toegewezen/door de kerken in aan te wijzen opbouwwerk?

Kortom, bent u bereid in uw werk u te voegen naar wat in uw instructie is vastgelegd?

NN.

Wees trouw in de uitoefening van uw opdracht en zet u gelovig in voor de opbouw van de kerk van Christus Jezus in ..., het land waar/de kerken in wier midden de Here u plaatst. Dan zal onder de zegenende hand van onze goede en machtige God door u kunnen worden meegebouwd aan zijn kerk van alle tijden en plaatsen.

Gebod:

BIJLAGE 8**OVERZICHT REALISATIE IRTT-PROGRAMMA
OPLEIDING VAN UITGEZONDENEN (op 30-06-04)**

Continent	Kerk/land	naam	afsluiting				Zendende instantie
			'02	'03	'04	'05	
Afrika	ERCC/Congo	Zuidema	06				DVN
	... / Lesotho	Haak* [1]	12				MAF
	RCSA/ Zuid-Afrika	Krüger [2]*			05		NGK
	... / Mozambique	Vos*			12		CGK
	ERCB / Benin	Prins		12			Gouda- Waddinxveen
Azië	GGRI-P / Indonesië	Veldhuizen [3]	12				CvO-Papua
	GGRI-P / Indonesië	Baas [3]		09			
		Westrik		12			
		Koppelaar			12		
		Wieske			12		
	PTS Dehra Dun / India	Houtman		09			DVN
Europa	UERC / Kiev	Harryvan		06			UC Hattem
	... / Minsk	Feijen [4]				06?	
		Kuipers [4]					

Aantekeningen

* Dit betreft 'externe dienst'; de zendende instantie betaalt in principe voor de kosten van het traject

- [1] Een zeer kort traject, aanvankelijk voor Papua; werd uiteindelijk geplaatst in Lesotho.
 [2] Dit traject werd grotendeels via e-mail gerealiseerd; de student woont in Zuid-Afrika.
 [3] Een aangepast traject voor oud-zendingen die opnieuw werden uitgezonden.
 [4] Een aangepast traject: ze zullen niet worden uitgezonden maar vanuit Nederland een begeleidingsproject van de gemeente in Minsk behartigen.

Europa	Griekenl	GEC	-	1	-	-	-									
	Ukraine	UERC	-	-	-	-	2									
totaal			26	18	21	20	30	(10)								

Toelichting:

De deelnemers in 2004 waren al eerder, hetzij in 2002 hetzij in 2003, op een cursus geweest.

BIJLAGE 10

Werken in het buitenland – handreiking aan kerkenraden

Gezonden in de wereld

Inleiding

1. Wat is de taak van onze gemeente ten opzichte van het buitenland?
2. Op welke manier kunnen we aan zending en hulpverlening doen?
3. Hoe kunnen we dat het beste organiseren?
4. Wanneer een van onze gemeenteleden wordt uitgezonden door bijv. 'Interserve', is dat dan ook 'zending'?

Op deze en andere vragen kunt u antwoord krijgen door het lezen van deze nieuwsbrief. In de eerste plaats is deze handreiking bestemd voor kerkenraadsleden van Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), maar ook anderen die zending en hulpverlening een warm hart toedragen kunnen wellicht wat hebben aan de geboden informatie.

Levende gemeenten en het levende Woord

Elke levende gemeente is een missionaire gemeente. Dit betekent dat het licht van het evangelie van Christus naar buiten straalt. Dat gebeurt via individuele gemeenteleden, maar ook via de gemeente als geheel. Dit zal allereerst gebeuren in de directe omgeving van de gemeente en haar leden, maar ook verder weg, tot in het buitenland toe. Deze handreiking gaat over onze missionaire uitstraling, over de landsgrenzen heen.

De wereld waarin wij leven is van God. Dat geldt niet alleen voor die delen van de wereld, waar we een (zogenaamde) christelijke cultuur aantreffen, maar ook voor gebieden waar nauwelijks christelijke gemeenten te vinden zijn. Of voor gebieden waar de christelijke gemeenten zo zwak zijn, dat ze maar weinig licht verspreiden, als een flakkerend lontje van een kaars. Levende gemeenten mogen werken met het levende Woord van God en worden door de levende Geest van Christus in deze wereld gedreven. Het bijbelboek Handelingen vertelt ons in talloze ontroerende verhalen hoe de apostelen er op uit zijn getrokken om de blijde boodschap in heel de toenmalig bekende wereld te verkondigen. Het evangelie van Christus is niet beperkt gebleven tot één land aan de Middellandse Zee. De boodschap van redding door Christus werd soms met open armen ontvangen, maar leidde vaak ook tot agressieve reacties. Ook lezen we in het bijbelboek Handelingen hoe de gemeente van Jeruzalem geholpen werd door kerken overzee, toen zij het financieel moeilijk had.

Missionair zijn in de 21ste eeuw

Op welke manier is uw gemeente missionair, of op welke manier kan ze meer missionair worden? Voor het beantwoorden van deze vragen moeten we ons realiseren dat de situatie in de 21ste eeuw anders is dan bijvoorbeeld in de 17^e eeuw. Toen was het grote werk van de 'zending' nog lang niet klaar. Er werden mensen de wereld ingestuurd om het evangelie van redding door Christus te brengen en kerken te planten in gebieden waar men nog nooit van God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest had gehoord. Nu leven we in een tijd dat in alle gebieden op aarde een christelijke kerk is geplant, op mogelijk een enkele 'witte vlek' na op de wereldkaart. Dat betekent dat we nu vrijwel geen zendelingen meer hoeven uit te zenden, in de zin dat ze ambtsdragers zijn van een zendende kerk in Nederland. Met als taak om namens die kerk het Woord te verkondigen, de sacramenten te bedienen en kerken te planten en ambten in te stellen.

We leven nu in een tijdperk van 'internationale oecumene', waarin nationale kerken binnen hun eigen grenzen verantwoordelijk zijn voor hun kerkelijk leven. Maar deze zelfstandige kerken reiken elkaar wel over de landsgrenzen heen de hand. Voor een broederlijke en zusterlijke groet. Of voor het vragen of bieden van hulp. 'Zending' in de oorspronkelijke betekenis van het woord is dus voor het grootste deel verleden tijd. De verkondiging van

Gods boodschap in Woord en daad is echter nog lang niet voorbij. In de 'internationale oecumene' zien we deze verkondiging in de eerste plaats als de verantwoordelijkheid van de nationale kerken. Wij kunnen als relatief rijke kerken echter de relatief arme nationale kerken wél bijstaan in hun verkondigingstaak en in hun missionaire taken. Door hen op indirecte manier te ondersteunen, zijn wij nog steeds missionair bezig.

Passende organisatievorm

Om missionair te kunnen zijn over de landsgrenzen heen is een bepaalde vorm van organisatie nodig. Dat geldt nog sterker dan bij missionaire taken in de eigen woonwijk of woonplaats.

a. Regionale organisatie

De Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) zijn bezig om een organisatievorm te ontwikkelen, die aansluit bij de indirecte missionaire taken in het kader van de oecumenische hulpverlening. Daartoe moet de organisatievorm, die paste bij de 'zending' in de oude zin van het woord, aangepast worden. Op regionaal niveau zijn gemeenten trouwens al gaan samenwerken om zending te doen. Meestal wordt gekozen voor een overeenkomst, waarbij provinciale kerken - verzameld in een Particuliere Synode – samenwerken. Soms is gekozen voor samenwerking tussen classiskerken. Deze samenwerkende kerken richten zich op een bepaald gebied. Het doel van hun werk is ook veranderd. Vroeger werden er kerken geplant, nu worden de al geplante kerken ondersteund.

We willen in een tabel voor u het veelzijdige plaatje schetsen, dat door deze aanpassingen in de organisatievorm is ontstaan.

<i>Regio in Nederland</i>	<i>Land</i>	<i>Naam kerk of project</i>
Classis Groningen	Indonesië	Litindo, Setia
Classis Appingedam, Warffum en Grootegast	Zuid-Afrika	VGKSA
PS Friesland	Indonesië	GGRI Kalimantan
PS Drenthe	Brazilië & Venezuela	IRB, IPB IRV
PS Overijssel en NOP	Indonesië	GGRI Papua
PS Gelderland en Flevoland	Oekraïne	OeEGK
PS Utrecht	Congo	ERCC
PS Holland Noord	Benin	ERCB
PS Holland Zuid	Curaçao	Zending
PS Zuid-Nederland	Indonesië	GGRI Papua

Het werk van deze *regionale* instanties wordt gefinancierd via zogenaamde 'quota', dat wil zeggen, een vast bedrag per kerklid, dat jaarlijks afgedragen moet worden.

b. Landelijke organisatie

Naast de regionale instanties is er ook een *landelijke organisatie*, namelijk De Verre Naasten, instituut voor Zending, Hulpverlening en Training van de GKv. Dit instituut wordt aangestuurd door de deputaten ZHT, die door de Generale Synode worden benoemd. De Verre Naasten wordt voor het grootste deel gefinancierd uit donaties, die op vrijwillige basis worden gegeven. De Verre Naasten werkt vergaand samen met de meeste van de genoemde regionale instanties. Zo voeren de kerken van Utrecht samen met DVN in Congo een omvangrijk hulpprogramma uit met een Congolese gereformeerde kerk. Daarnaast pakt DVN ook werk aan waar de regionale instanties op dit moment niet aan toe komen, bijvoorbeeld het werk in India. DVN

vervult namens de landelijke deputaten een coördinerende taak en verzorgt de opleiding van uitgezondenen.

U kunt zich over het werk van de regionale instanties en van DVN onder meer op de hoogte stellen door het lezen van het gratis maandblad 'Tot aan de einden der aarde'.

Commissies Zending & Hulpverlening

Het 'missionair zijn over de landsgrenzen heen' moet worden gedragen door gebed, meeleven en financiële bijdragen van de gemeente. Dit kan het beste worden georganiseerd door een commissie voor 'Zending & Hulpverlening' te benoemen.

Een Z&H-commissie krijgt een tweeledige doelstelling:

- a. Voorlichting
- b. Fondsenwerving

De commissie richt zich in die beide taken zowel op de regionale (PS of classis) als op de landelijke instantie (DVN). Hoe dit werk dient te worden georganiseerd, hoeft niet elke commissie Z&H zelf te bedenken. Natuurlijk wordt eigen creativiteit gewaardeerd, maar in uw gemeente hoeft het wiel niet opnieuw uitgevonden te worden. De Z&H-commissies kunnen te rade gaan bij de voorlichter van hun regionale instantie, of bij de afdeling 'Voorlichting & Fondsenwerving' van DVN. Daar zijn standaard taakomschrijvingen ⁴ te verkrijgen, en ook vele voorlichtingsmaterialen en -ideeën.

Particuliere initiatieven

In veel gemeenten zijn ook andere initiatieven geboren, min of meer op het terrein van de missionaire taak van de kerk in het buitenland. Misschien zijn er in uw gemeente wel gemeenteleden, die zich volledig willen inzetten voor hun medemens over de landsgrenzen, maar dat doen via niet-kerkelijke, algemeen christelijke organisaties, zoals Tear Fund, ZOA vluchtelingenzorg, MAF, Interserve, Wycliffe bijbelvertalers. Sommige van de genoemde organisaties, met name Wycliffe en MAF, werken nauw samen met DVN of andere zendende instanties en krijgen daar ondersteuning van. Meestal is dat echter niet het geval. In veel gevallen zal aan deze gemeenteleden worden gevraagd om een sponsorkring, het liefst een kerkelijk verankerde thuisfrontcommissie, te vormen, die hen op allerlei manieren – ook financieel – ondersteunt. Het gaat vaak om gemeenteleden, die vanuit een bewogenheid voor de wereld en geïnspireerd door het evangelie op een positieve manier de handen uit de mouwen willen steken. Je kunt er als gemeente alleen maar blij mee zijn, dat er kerkleden zijn die hun leven op zo'n manier willen inrichten. Dit zou u als kerkenraad ook van harte kunnen stimuleren, bijv. in preken. Wanneer zo'n gemeentelid goede banden met uw gemeente blijft onderhouden, kan dit een verrijking van het gemeentelven betekenen. Via deze persoon komt het leven van christenen in andere landen heel dichtbij.

Overigens zijn er ook wel initiatieven, waarbij je als gemeente allerlei inhoudelijke vragen moet stellen. De kerkenraad zou het betreffende gemeentelid kunnen bevragen op de doelstellingen van de organisatie, die hem / haar wil uitzenden. In wat voor geestelijke omgeving gaat hij / zij zich begeven? En als er aan evangelisatie wordt gedaan, gebeurt dit dan op een verantwoorde manier? Dergelijke initiatieven roepen ook andersoortige vragen op. Wat is precies de verantwoordelijkheid van de gemeente, van u als kerkenraad, van de diakenen, van de Z&H-commissie tegenover deze gemeenteleden? Moet iemand die door een particuliere organisatie wordt uitgezonden ook een officiële uitzenddienst hebben? Is de gemeente verantwoordelijk te stellen voor het werven van de benodigde fondsen?

Onderscheid maken tussen kerkelijke projecten en individuele acties

Het is belangrijk, dat een kerk onderscheid maakt tussen 'kerkelijke projecten' en 'individuele acties'.

⁴ Zie de website van DVN: [www.deverrenaasten.nl/ Zending](http://www.deverrenaasten.nl/Zending), Hulpverlening, Training

- a. *Kerkelijke projecten* worden vanuit een kerkelijke instantie (bijv. een synode, een classis, een kerkenraad, of deputaten) voorbereid, uitgevoerd, begeleid, gecontroleerd en geëvalueerd. Hiervoor dragen de kerken als geheel of een lokale gemeente inhoudelijke, maar ook financiële verantwoordelijkheid.
- b. *Individuele acties* worden niet vanuit een kerkelijke instantie uitgevoerd en hiervoor dragen de kerken geen verantwoordelijkheid, niet inhoudelijk en ook niet financieel.

Uiteraard kunt u als kerkenraad ervoor kiezen om wel die verantwoordelijkheid te gaan dragen. U moet zich dan wel goed realiseren, dat deze verantwoordelijkheid heel wat met zich meebrengt. In feite wordt verantwoordelijkheid genomen voor de hele cyclus van probleemanalyse, doelen stellen, middelen kiezen, werving en selectie, begeleiding, monitoring en evaluatie. Meestal zullen kerkenraden dit niet doen, omdat ze hiervoor de capaciteit niet hebben (personeel, expertise, tijd en faciliteiten). Wanneer u wel zo'n proces wilt ingaan, dan raden wij u aan om advies in te winnen bij het bureau van *De Verre Naasten*.

Onze conclusie is, dat gemeenten een andersoortige verantwoordelijkheid hebben voor het 'particuliere initiatief' dan voor het 'kerkelijk hulpverleningswerk'. Het is de eerste verantwoordelijkheid van een kerkenraad om ervoor te zorgen, dat het kerkelijk werk doorgang vindt.

Pastorale en sociale zorg

De gemeente en u als kerkenraad dragen altijd een grote verantwoordelijkheid om pastorale en sociale zorg te geven aan leden uit uw gemeente, die naar het buitenland vertrekken. Dit geldt voor iedereen; voor hen die als bijbelvertaler weggaan, maar ook voor studenten die op stage gaan, voor militairen, voor hen die voor hun bedrijf naar het buitenland gaan en ook voor hen die kerkelijk worden uitgezonden. Om gemeenten hierin bij te staan is een handreiking '*Zorg voor kerkleden die naar het buitenland gaan*' beschikbaar⁵. U kunt uitgezondenen ook attenderen op de ontmoetings- en studiebijeenkomst, die DVN (namens deputaten ZHT) minimaal 1x per jaar organiseert voor mensen, die zich voorbereiden op werk in het buitenland, of op verlof zijn, en voor mensen die daar direct bij betrokken zijn. U kunt het DVN-kantoor bellen voor de betreffende datum.

Financiële zorg

Ook ten aanzien van de financiën geldt, dat de eerste verantwoordelijkheid van de gemeente ligt bij de kerkelijk ingekaderde programma's en projecten. Betekent dit, dat er helemaal geen mogelijkheden zijn voor financiële steun aan particuliere initiatieven? Ja, die zijn er wel. Maar u doet er goed aan uw gemeente eerst duidelijk te maken waar de kerkelijke prioriteiten liggen. Vervolgens kan er best binnen een gemeente via het kerkblad informatie worden gegeven over de betreffende organisatie, met vermelding van bijvoorbeeld een website. Ook kunt u een extra collecte houden. Maar het dragen van financiële verantwoordelijkheid voor particulier initiatief raden wij af.

Vragen en opmerkingen

Wij hopen, dat we in deze nieuwsbrief een goede handreiking hebben kunnen geven over de praktische kant van het 'missionair gemeente zijn over de landsgrenzen heen'. Mocht u vragen of opmerkingen hebben, dan horen we die graag.

Het is voor ons een grote wens, dat gemeenten hun 'gezonden zijn in deze wereld' kunnen vertalen in praktisch handelen, meeleven, gebed en in financiële betrokkenheid.

Deputaten voor Zending, Hulpverlening en Training van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland.

⁵ Zie de website van DVN: [www.deverre-naasten.nl/ Zending](http://www.deverre-naasten.nl/Zending), Hulpverlening, Training

BIJLAGE 11

Jaarverslagen Stichting De Verre Naasten

De jaarverslagen over 2001 en 2002 zijn in het maandblad 'Tot aan de einden der aarde' verschenen. Het jaarverslag over 2003 is verschenen in het aan alle donateurs toegezonden DVN Nieuws. Het laatste jaarverslag is bovendien te vinden op de website www.deverrenaasten.nl.

Al deze jaarverslagen zijn verschenen inclusief een verkorte jaarrekening. Ook de volledige jaarrekeningen zijn beschikbaar.

Op het kantoor van DVN kunnen exemplaren van al deze jaarverslagen, inclusief jaarrekeningen worden opgevraagd.

Synode Gereformeerde Kerken in Nederland

Aanvullend rapport missie Deputaten ZHT

1 maart 2005

Samengesteld voor de Generale Synode Amersfoort 2005
door Deputaten Zending, Hulpverlening en Training

Geachte broeders,

Hierbij stuur ik u twee documenten.

1. Mandaat, visie, missie van ZHT als deputaatschap van de GKv
2. Missie van De Verre Naasten

Het eerste document is de uitgebreide beschrijving van de missie van het deputaatschap ZHT, dat door deputaten is vastgesteld in oktober 2003.

In mei 2004 is een verkorte missie vastgesteld, die in zekere zin een 'populaire' samenvatting is van het eerste document. Ook zijn bij dit document een aantal bijbelteksten genoemd, die in het bijzonder een basis leggen onder deze missie.

Door een vergissing onzerzijds, zijn deze documenten niet in ons rapport aan de GS opgenomen, waarvoor onze excuses. Het lijkt ons wel van belang dat de GS kennis neemt van deze documenten en haar oordeel daarover uitspreekt, aangezien het hier om de strategie van het werk van deputaten en het door hen aangestuurde instituut gaat. En we beseffen dat juist het strategisch niveau de competentie van de GS is. Het lijkt ons dan ook goed, om een expliciet besluit te formuleren waarin de GS de beide missiedocumenten goedkeurt en de nieuwe deputaten de opdracht geeft conform het goedgekeurde missiedocument te werken.

We hopen, dat het nog een goede plaats kan krijgen op de agenda van de GS.

Verder maken we u attent op een storend foutje dat in hoofdstuk 7 (voorstellen voor besluittekst) is gesloten. Onder concept-besluit 2 wordt verwezen naar bijlage 4. Dit moet zijn bijlage 3.

Met hartelijke broedergroet,

Menno van Hulst

Namens deputaten ZHT

MANDAAT, VISIE, MISSIE van ZHT als deputaatschap van de GKV

1 MANDAAT

Met het oog op de realisatie van Zijn totale reddingsplan, uitlopend op het uiteindelijke heil: een nieuwe mensheid op een nieuwe aarde waar God bij mensen woont (Openb. 21:2), verzamelt onze God zich door heel de kerkgeschiedenis een kerk.

Hij legt de kerk, vanuit het perspectief van zijn totale reddingsplan, een **mandaat** op:

- = het verwachte heil 'verkondigen' door een missionaire gemeenschap te zijn, door de wereld om haar heen op te roepen zich te bekeren en te voegen bij Gods volk dat op weg is naar het heil en
- = het verwachte heil 'demonstreren' door een liefdevolle gemeenschap te zijn, zowel naar binnen als naar buiten.

Op deze wijze houdt de kerk de eer en het recht van de Here als Schepper en Verlosser hoog.

2 VISIE

Als we onder woorden proberen te brengen in welke concreet-historische situatie we Gods mandaat vorm moeten geven, zijn er twee perspectieven te onderscheiden: een wereldhistorisch en een kerkhistorisch perspectief. De GKV plaatsen zichzelf welbewust in deze beide perspectieven.

Een kerkhistorisch perspectief

Vanuit een lang kerkhistorisch perspectief moet geconstateerd worden dat er wereldwijd een grote kerkelijke pluraliteit is ontstaan.

De GKV willen welbewust staan in de kerkelijke en theologische traditie die in de 16^e eeuw haar confessionele vorm herkreeg door de Reformatie. De aan die ontwikkeling ten grondslag liggende inzichten mn. mbt. de aard en betekenis van de Bijbel als Gods Woord zijn zozeer fundamenteel dat de GKV ook nu nog dit als hoofdkenmerk van haar **identiteit** wil blijven handhaven. Dit heeft gestalte gekregen door de 'drie formulieren van eenheid' als kern van haar belijden aan te nemen en te handhaven. In de Presbyteriaanse lijn geldt hetzelfde voor de Westminster confessies.

Dat betekent allereerst dat de GKV zichzelf ziet als behorend bij de familie van Gereformeerde en Presbyteriaanse kerken. Dankbaar kan worden geconstateerd dat de Gereformeerde en Presbyteriaanse kerken, dankzij mn. de zending sinds het begin van de 19^e eeuw, zich inmiddels over alle continenten van de wereld heeft verspreid.

Deze identiteit betekent dat de GKV zich welbewust wil onderscheiden van andere kerkelijke en theologische tradities. Dit sluit uiteraard de erkenning niet uit dat in de loop van de kerk- en zendingsgeschiedenis andere kerken en tradities van grote betekenis zijn geweest in het brengen van mensen tot erkenning van God als Schepper en Verlosser en het opbouwen van kerkelijk leven.

Geconstateerd kan worden dat er ook binnen de familie van de Gereformeerde en Presbyteriaanse kerken differentiatie is opgetreden. Er zijn vele kerken die formeel en historisch weliswaar uit de Reformatie voortkomen, maar feitelijk in kerkelijke, theologische en oecumenische beslissingen zich inhoudelijk verwijderen of dreigen te verwijderen van de confessionele beslissingen die kenmerkend zijn voor kerken uit de Gereformeerde en Presbyteriaanse traditie.

Een wereldhistorisch perspectief

Vanuit een breed wereldhistorisch perspectief zijn er twee aspecten die in dit verband in rekening gebracht dienen te worden.

Allereerst is dat de *globalisering*. In de loop van de wereldgeschiedenis van de laatste paar eeuwen zijn vrijwel alle plaatsen op aarde aan elkaar verbonden door het bestaan van een wereldwijd ('globaal' of 'mondiaal') infrastructureel netwerk. Dit gegeven biedt goede mogelijkheden voor en verplicht tot saamhorigheid en samenwerking met de wereldwijd verspreide kerken van de Gereformeerde en Presbyteriaanse traditie.

Vervolgens dient ook het bestaan van een ingrijpende *welvaartskloof* ('Global Rift') die dwars over de wereld loopt in rekening te worden gebracht. Een deel van de kerken van de Gereformeerde en Presbyteriaanse traditie leeft aan de 'rijke' zijde van de kloof; een ander deel leeft aan de andere zijde ervan. Dit stelt kerken die saamhorigheid, eenheid en samenwerking willen vormgeven voor grote uitdagingen.

3 MISSIE VAN DE GKN

3.1 Algemene aspecten

Kerkverband en lokale kerken

De GKV, als nationaal kerkverband van de Gereformeerde Kerken, op basis van de Gereformeerde kerkrechtelijke inzichten die aan de organisatie van dit kerkverband ten grondslag liggen, zal steeds erkennen dat de primaire verantwoordelijkheid voor de realisatie van het mandaat van de kerk ligt bij de lokale kerkelijke gemeenschap. Alle kerkverbandelijke en oecumenische programma's en activiteiten staan primair ten dienste van de ontwikkeling en het functioneren van lokale gemeenschappen.

Daarnaast zijn er taken waarvan erkend wordt dat ze de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van het kerkverband zijn. Dan is het nodig dat een centraal kerkverbandelijke instantie een 'Generaal Beleid' formuleert dat kan garanderen dat programma's en activiteiten in de kerken adequaat en professioneel uitgevoerd worden, waarbij de complexiteit van de regionale en mondiale situatie waarin de programma's worden geïmplementeerd in rekening gebracht wordt.

Goede 'samenwerking' tussen het centrale en het lokale niveau is een belangrijk aspect van de missie van de kerk.

Oecumene

De oecumenische kerkelijke eenheid, zowel nationaal als internationaal, zal de kerk altijd ter harte gaan als een zaak die tot haar mandaat behoort.

Van oudsher hebben de GKV daarvoor een deputaatschap (BBK) dat bilaterale oecumenische relaties onderhoudt.

In de huidige wereldsituatie is het bevorderen van een multilateraal oecumenisch netwerk zoals in aanzet geïnstitutionaliseerd in ICRC, van groot belang. Ook dat behoort primair bij de taak van BBK.

Dat multilaterale netwerk is een belangrijk referentiekader voor ZHT.

Kader als voorwaarde

Een belangrijke voorwaarde voor kerken om vorm te kunnen geven aan haar mandaat, in welke wereldhistorische situatie dan ook maar, is het hebben van betrouwbaar (personeel) kader dat capabel is om confessioneel betrouwbaar en contextueel relevant te theologiseren met het oog op de vormgeving van het mandaat van de kerken, en om leiding te geven aan de ontplooiing van de kerken in haar concrete context.

Een deel van de missie van de GKV is dan ook

- = het opleiden, vormen en trainen van bekwaam en betrouwbaar kader voor de eigen kerken, en
- = bijdragen aan het opleiden, vormen en trainen van bekwaam en betrouwbaar kader van andere kerken voorzover die op de weg van de GKV worden geplaatst en er relaties mee onderhouden (kunnen) worden.

3.2 Op ZHT gerichte aspecten

De GKV hebben een deputaatschap gevormd (ZHT) en een instituut gevestigd (DVN) om een drietal concrete componenten van de missie van de kerken te kunnen realiseren. Die drie componenten worden hieronder toegelicht.

Tenslotte wordt ook de taak van 'voorlichting' aan eigen achterban omschreven.

Zending

Wanneer we het mandaat (zie 1) om missionaire gemeente te zijn uitwerken, is de aandacht allereerst gericht op de ontwikkeling van levendige en krachtige lokale gemeenschappen die het verwachte heil 'verkondigen' en 'demonstreren' in de eigen lokale, regionale en nationale context.

Daarnaast heeft de kerk haar mandaat van oudsher gezien als gericht op regio's die voorbij de nationale en continentale grenzen liggen.

Ook al constateren we dat Gods kerk in het algemeen, en de kerken van de Gereformeerde en Presbyteriaanse familie in het bijzonder, wereldwijd is verbreid, toch houdt dat de mogelijkheid volledig open dat er regio's in de wereld zijn waar onder directe missionaire verantwoordelijkheid van de GKV een zendingsproject kan worden gestart dat gericht is op het planten van kerken.

Bij het uitzetten van strategie en beleid daarop gericht, zal wel zo goed mogelijk het bestaan van het multilaterale oecumenische netwerk in rekening worden gebracht.

Hulpverlening

Vanwege het gegeven dat Gods kerk door Zijn Geest en Woord door eeuwenlange zendingsarbeid wereldwijd is verbreid, zal het 'uitreiken' van kerken over de eigen nationale en continentale grenzen heen steeds vaker plaatsvinden in de vorm van een relatie met een andere kerk.

Als bilaterale oecumenische relatie zal dit allereerst worden onderhouden door BBK, terwijl de bilaterale oecumenische relaties in toenemende mate worden ingebed in het multilaterale netwerk van de ICRC.

In allerlei gevallen kan het bieden van hulp, aanvullend op de oecumenische relatie nodig zijn. In relaties met kerken aan de andere zijde van de 'Global Rift' is deze behoefte aan hulp bijna structureel aanwezig. De kerken zijn in dat deel van de wereld vaak onvoldoende in staat aan de kerkelijke en maatschappelijke eisen voor de ontwikkeling van de kerkelijke gemeenschap te voldoen. Dan is er alle reden om hulp te verlenen.

Hulpverlening vindt plaats in het kader van een partnerrelatie waarin, ondanks de (vooral materiële) asymmetrie, voor het handhaven van de formeel-kerkrechtelijke gelijkwaardigheid nadrukkelijk gewaakt moet worden.

De partnerrelatie leidt onvermijdbaar tot een wederkerig proces van elkaar opscherpen en van elkaar leren, een proces dat uitdrukkelijk wordt gestimuleerd.

In dat verband is het van groot belang dat allerlei concrete aspecten van de hulprelatie (type van en criteria voor hulp, de formele procedures voor aanvragen, verlenen en verantwoorden van hulp, enz) in zorgvuldige overeenkomsten worden geformuleerd.

De volgende hulpsectoren worden beleidsmatig in het overleg met de partner en in de uitwerking van programma's gehanteerd.

Allereerst is er de sector die rechtstreeks op de opbouw van gemeenten en kerken is gericht; daarnaast zijn er drie sectoren die indirect wel de ontwikkeling van de kerkelijke gemeenschap willen ondersteunen maar die primair zijn gericht op maatschappelijke en economische aspecten van de kerkleden: de onderwijssector, de sociaal-economische sector en de gezondheidssector.

Naast het bieden van boven omschreven structurele hulp, is er af en toe reden om noodhulp (humanitaire hulpverlening) te bieden.

Training

Veel kerken aan de andere zijde van de 'Global Rift' ervaren een ernstig tekort aan bekwaam kader om de kerken te leiden. Vanwege het cruciale belang voor kerken van het hebben van 'betrouwbaar kader' (zie 3.1.) zien de GKV het als haar missie om aan de oplossing van dat probleem een bijdrage te leveren. Training van kader van buitenlandse kerken, als bijzondere vorm van hulpverlening, heeft daarom centrale aandacht in het beleid en de programma's.

Voorlichting

Naast de drie componenten van de missie, zoals hierboven vermeld, die primair gericht zijn op externe doelgroepen, is er ook een deel van de missie gericht is op de eigen kerken: 'voorlichting'. Het is van doorslaggevend belang om de eigen kerkelijke gemeenschap te informeren over de ontwikkeling van programma's en projecten, en de ontwikkeling van de politieke, maatschappelijke en religieus-culturele contexten waarin programma's en projecten worden gerealiseerd. Dit alles met het doel om de materiële en immateriële ondersteuning door de kerkleden, door gebed, gaven en meeleven, waardoor uiteindelijk de realisatie ervan mogelijk gemaakt wordt, gebaseerd kan zijn op voldoende inhoudelijke kennis, betrokkenheid en geloofsvertrouwen. Via 'voorlichting' wordt ook vormgegeven aan de wederkerigheid (zie boven) tot op het niveau van de kerkelijke gemeenten.

MISSIE VAN DE VERRE NAASTEN

De Verre Naasten

Instituut voor Zending, Hulpverlening en Training van de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) in Nederland

wil

door eigen activiteiten of door het stimuleren, financieren, faciliteren en/of coördineren van activiteiten van anderen

bijdragen aan de planting en de uitbreiding van Christus' kerk buiten de grenzen van Nederlandse taal en cultuur,

aan de opbouw van de kerk en de christelijke gemeenschap,

aan de versterking van christelijke dienstbaarheid in de samenleving,

en aan het geven van voorlichting in Nederland over de wereldwijde christelijke gemeenschap,

gemotiveerd door de bijbelse opdracht

om Gods reddingsplan te verkondigen en te laten zien

staande in de gereformeerde traditie,

dat wil zeggen uitgaand van de (her)ontdekte inzichten van de Reformatie, o.a. met betrekking tot de aard en betekenis van de Bijbel als Gods Woord,

rekening houdend met de uitdagingen van mondialisering

die veel mogelijkheden, maar ook verleidingen met zich mee brengt

en van de wereldwijde, gereformeerde oecumene,

omdat zij er van overtuigd is, dat Gods reddingbrengende liefde met name in de gemeenschap van christenen ervaren wordt, en vanuit die gemeenschap de wereld in moet worden gedragen.

Matt. 28:19; Matt. 22:37-39; 2Kor 8:11-15; 2Kor 9: 11-15; Gal. 6:10; Rom. 10:15; Luk 24:46-53; Joh. 20:21-23; Hand. 14:21-28, Hand. 28:23-31; Rom 16 (oec + miss.) 1 Kor. 15:29-34.50-58; Ef. 3:14-21; 1 Thess. 1:1-10; Opb. 1:9-20; 7:9-17; 19:6-10; 22:12-21; Jes. 49:1-7; Dan. 2; Ps 67; 72; 96; 97.

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage XII - I
Rapport Deputaten relatie Kerk en Overheid

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 INLEIDING

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken (GS) van Zuidhorn 2002, stelde voor de te benoemen deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid een instructie vast, die inhoudelijk vrijwel gelijk was aan die van de GS Leusden 1999.

De enige uitbreiding betrof de mogelijkheid dat deputaten de kerken onder voorwaarden bijeenkomsten van nationale betekenis konden bijwonen, ook als de uitnodiging daartoe niet door of namens de overheid was gedaan. Maatschappelijke, politieke en bestuurlijke ontwikkelingen gingen en gaan aan de kerken niet voorbij. Een dergelijke uitnodiging heeft deputaten in de verslagperiode overigens niet bereikt.

Sinds 2002 is de maatschappij, ook voor wat de kerken betreft, niet in rustiger vaarwater gekomen. Integendeel, mede daarom zien deputaten aanleiding de kerken en de kerkleden meer te betrekken bij de maatschappelijke ontwikkelingen. Met name de CIO-nota *Zichtbaar en Relevant* biedt daarvoor een handvat.

In dit kader dient ook de uitnodiging van de minister-president aan de kerken - in september 2002 - deel te nemen aan het waarden- en normendebat vermelding. Deze impliciete erkenning van de bijzondere positie van de kerken verheelt echter niet dat in andere opzichten de positie van de kerken aangetast dreigt te worden. Ook en misschien vooral op lokaal niveau, zoals vooral blijkt uit het verslag van de activiteiten van het CIO-K, waarin ons deputaatschap is vertegenwoordigd.

2 INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	2
2	Inhoudsopgave	3
3	Samenvatting rapport	4
4	Samenstelling deputaatschap	5
5	Instructie GS Zuidhorn 2002	6
6	Uitvoering van de instructie	7
6.1	CIO	9
6.2	CIO-K	10
6.3	Contacten met andere Deputaatschappen	12
6.4	Overige contacten	12
7	Samenvatting voorstellen	13
8	Conclusies en aanbevelingen	14
9	Concept-besluitteksten	14
10	Bijlagen	16
10.1	Gerechtigheid en Welzijn	16
10.2	Brief over WWR-rapport	23
10.3	Zichtbaar en Relevant	27
10.4	Jaarverslag CIO	27
10.5	Art. 51 Europese grondwet	27
10.6	Instructie GS Zuidhorn	28

3 SAMENVATTING

Sinds de GS van Zuidhorn 2002 is het er in Nederland niet rustiger op geworden. De ontwikkelingen in de staat en in de maatschappij gaan aan de kerken niet voorbij. Een daarvan is de dreigende marginalisering van de kerken. Ook om andere redenen worden de kerken geconfronteerd met een minder vrijblijvend overheidsbeleid, ook als het om allerlei praktische zaken gaat.

Met name in CIO-verband worden de belangen van de kerken tegenover de overheid behartigd. Omgekeerd worden de aangesloten kerken op de hoogte gehouden van de gevolgen van het overheidsbeleid. Voorbeelden van dat beleid zijn een strikter gebruiksvergunningstelsel en de hoge eisen die aan de (brand)veiligheid worden gesteld.

Verder dringt zich als gevolg van politieke en maatschappelijke ontwikkelingen steeds sterker de behoefte op onze kerken in het algemeen en de plaatselijke kerken en de individuele kerkleden in het bijzonder meer te betrekken bij de bezinning op het maatschappelijk functioneren van de kerken. De CIO-nota *Zichtbaar en Relevant* biedt daartoe een handvat.

Behalve om bezinningsbijeenkomsten, vraagt dat in het maatschappelijk debat om 'een gezicht' van onze kerken. Onzes inziens kan dat de voorzitter van de generale synode zijn. Deze dient daartoe te worden benoemd als voorzitter van het deputaatschap voor de relatie kerk en overheid.

4 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

De generale synode van Zuidhorn benoemde tot deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid:

primi

mr. J. Cordia, Spakenburg, cordia@nd.nl

mr. drs. B Koelewijn, Liesveld, thans Rijssen, bortkoelewijn@hotmail.com

ds. J. Haveman, Roodeschool, thans Hattem, jan.have@12move.nl

drs. A. Slob, Zwolle, slob@home.nl

ds. G. Treurniet, Heemse, thans Rijnsburg, g.treurniet@zonnet.nl

C.P. Voorberg, Hardinxveld-Giessendam, c.voorberg@icp-consult.nl

drs. J.P. de Vries, Amersfoort, vries.jpde@tiscali.nl

secundi:

ds. H.E. Nieuwenhuis, Ermelo

mr. T. Stelpstra, Beilen

In de eerste vergadering van deputaten in deze samenstelling werd br. B. Koelewijn aangewezen als voorzitter. Ds. G. Treurniet werd wederom belast met het penningmeesterschap. Br. J. Cordia werd opnieuw aangewezen als secretaris. Br. J.P. de Vries werd aangewezen als afgevaardigde naar de plenaire vergaderingen van het CIO. Br. C.P. Voorberg blijft deelnemen aan het overleg in het CIO-K.

5 INSTRUCTIE GS ZUIDHORN 2002

Beknpte weergave van de instructie (de instructie zelf is als bijlage opgenomen):

- a Fungeren als doorgeefluik van overheidsstukken naar de kerken.
- b Fungeren als vraagbaak van de overheid namens de kerken.
- c Reageren op stappen van de overheid die de voortgang van de dienst der kerken raken.
- d Reageren op wetsvoorstellen die duidelijk leer en leven raken.
- e De kerken te informeren over relevante jurisprudentie, nieuwe wetgeving en maatregelen van de rijksoverheid.
- f De kerken te doen vertegenwoordigen in het CIO.
- g Een representatieve rol te vervullen in de relatie met het Koningshuis.
- h Ook in bijzondere gevallen de kerken onder voorwaarden te vertegenwoordigen in samenkomsten met een nationaal karakter.
- i Als zo'n uitnodiging wordt afgeslagen, verantwoorden aan de uitnodigende instantie waarom.
- j Zich te bezinnen op hun opdracht mee naar aanleiding van de CIO-notitie *Zichtbaar en relevant*;
- k Te werken binnen het budget.
- l Rapport uit te brengen aan de eerstvolgende GS.

6 UITVOERING VAN DE INSTRUCTIE

Inleiding

Deputaten vergaderden gedurende de verslagperiode zeven maal officieel, namelijk in 2002 op 12 december, in 2003 op 7 maart, 13 juni, 19 september en 28 november. In 2004 op 12 maart en 10 september; op 18 juni trof een drietal deputaten elkaar in verband met de voorbereiding van de eerstvolgende plenaire vergadering van het CIO.

De vergaderingen waren deels gewijd aan de voorbereiding van de plenaire vergaderingen van het CIO. Voor het overige stonden zij vooral in het teken van de overige in de instructies genoemde opdrachten.

Het vervolg van dit hoofdstuk is opgebouwd overeenkomstig de onderdelen van de instructie.

Ad a en b

Waarden en normen

Tijdens de algemene politieke beschouwingen in de Tweede Kamer op 18 en 19 september 2002 heeft de minister-president o.a. de kerken opgeroepen deel te nemen aan een maatschappelijke discussie over waarden en normen. Naar aanleiding hiervan heeft het deputaatschap van de Gereformeerde Gemeenten opnieuw het zgn. Woerdens Beraad bijeengeroepen. Dit is een informeel overleg van vijf deputaatschappen (Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK), Gereformeerde Gemeenten, Gereformeerde Gemeenten in Nederland, Gereformeerde Kerken *Vrijgemaakt*, Oud-Gereformeerde Gemeenten) en het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de NH Kerk, dat eerder tot een gemeenschappelijk standpunt kwam inzake de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en dit ter kennis van regering en parlement bracht, Acta GS Zuidhorn 2002, artikel 195 besprekingsverslag.

Als resultaat van dit overleg, waaraan namens ons deputaatschap br. J.P. de Vries deelnam, werd op 11 september 2003 te Hardinxveld tijdens een bijeenkomst belegd door het Platform Normen en Waarden, het document *Gerechtigheid en welzijn - een boodschap van de kerken over waarden en normen* aangeboden. Daarin wordt het concrete belang van de Tien Geboden voor de samenleving van vandaag uitgewerkt in het licht van de heerschappij van Jezus Christus.

Op 27 mei 2004 heeft ds. W. Silfhout namens het Woerdens Beraad deelgenomen aan een gesprek van de minister-president met de Raad van Kerken in Nederland over dit onderwerp.

Aan de verspreiding en publicatie van *Gerechtigheid en welzijn* heeft ons deputaatschap een bijdrage geleverd.

Inzake het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid over waarden en normen, uitgebracht op 21 oktober 2003, en de reactie van het kabinet daarop dd. 5 maart 2004 hebben deputaten zich aangesloten bij het stuk dat door deputaten van de CGK was opgesteld en namens de kerken van het Woerdens Beraad aan de overheid is toegezonden. Hierin wordt vooral de vinger gelegd bij het feit dat de kerken in dit advies vrijwel geheel over het hoofd zijn gezien.

Ad c en d

Aangezien onze kerken zijn aangesloten bij het CIO, hebben deputaten in eerste instantie voorrang gegeven aan gemeenschappelijke benadering van de overheid via het CIO. Dit althans voor zover zij zich met de strekking daarvan kunnen verenigen. Dat dit niet altijd het geval is, blijkt uit dit deel van het rapport onder f.

Ad e

Er hebben zich in de verslagperiode geen zaken voorgedaan, die zowel zo urgent, als bij een breed publiek onbekend waren, dat de kerken door deputaten aangeschreven moesten

worden. Wel hebben leden van het deputaatschap via het *Nederlands Dagblad, De Reformatie* en de (regionale) kerkbladen - voor zover verzoeken om plaatsing gehonoreerd werden - voorlichting gegeven over onderwerpen waarmee het deputaatschap te maken kreeg.

Over andere zaken worden de kerken geïnformeerd door middel van het driejaarlijks rapport.

Ad f

Vertegenwoordiging in het CIO

In de plenaire vergaderingen van het interkerkelijk Contact In Overheidsaangelegenheden (CIO) zijn onze kerken in deze periode vertegenwoordigd geweest door br. J.P. de Vries. Aan het overleg in het CIO-K nam br. C.P. Voorberg deel. De verslagen dienaangaande zijn opgenomen in hoofdstuk 3.

ad g, h en i

Deputaten hebben namens de kerken elk jaar een gelukwens verzonden aan HM de Koningin ter gelegenheid van haar verjaardag. Een gelukwens is eveneens verzonden aan het kroonprinselijk paar, naar aanleiding van de geboorte van HKH prinses Amalia. Deze gelukwens ging vergezeld van het boek - een zogenoemde kleuterbijbel - *Mijn eerste bijbel*, uitgave De Vuurbaak.

Condoleances zijn uitgegaan naar HM de Koningin en ZKH prins Bernhard na het overlijden van HKH prinses Juliana. De voorzitter heeft op uitnodiging de nieuwjaarsreceptie in 2003 en 2004 van HM de Koningin bijgewoond. Voorts heeft de voorzitter op uitnodiging de begrafenis van HKH prinses Juliana en de doopplechtigheid van HKH prinses Amalia bijgewoond.

ad j

Zichtbaar en relevant

De nota *Zichtbaar en Relevant* stelt kortweg het volgende:

De tendens in het maatschappelijke debat is om 'de neutrale zienswijze' voorrang te geven boven de godsdienstige. Het berust op de visie dat er een algemeen geldig, voor ieder gelijk mensbeeld is, waarnaast sommigen er een bijzondere, particuliere geloofsopvatting op na houden.

Hiermee wordt echter miskend dat die algemene, neutrale visie net zo goed uitgaat van een levensbeschouwelijke, niet te bewijzen stellingname. „Onbegrip voor de relativiteit van de eigen visie verwordt tot onverdraagzaamheid voor alles wat niet strookt met de vanzelfsprekendheid van het eigen gelijk.”

Kerken mogen niet passief blijven bij deze ontwikkeling. Ze moeten zichtbaar en relevant in het maatschappelijke verkeer aanwezig zijn. Dat is zelfs wat burgers van kerken verwachten, zo blijkt uit onderzoek.

De vraag is hoe kerken meer zichtbaar en relevant kunnen zijn. De nota pleit voor:

- een zelfbewust optreden vanuit de gedachte dat het eigen standpunt niet minder op geloof berust dan dat van hen die de zogenaamde 'neutrale visie' hanteren;
- niet belerend maar bevragend optreden. Juist omdat de kerken zelf lang niet altijd op „n lijn zitten wat betreft de antwoorden die gegeven moeten worden, zou veel sterker gewerkt kunnen worden door het kritisch bevragen van ontwikkelingen en tendensen in de samenleving en het daaraan gekoppelde overheidsbeleid;
- het op de agenda plaatsen van thema's die beraad of maatregelen vragen;
- verbreden van het proces. Als kerken zoveel mogelijk gezamenlijk optrekken en reageren.

Wat de kerken daarbij voor hebben op andere organisaties, is hun brede verworteling in de samenleving en onafhankelijke positie t.o.v. de overheid. De kerken moeten nog meer dan in het verleden hun contacten en voelsprietten in de maatschappij proberen te benutten om tendensen en ontwikkelingen waar te nemen en aan de orde te stellen. Dit geldt niet alleen nationaal, maar zeker ook provinciaal en lokaal.

Om de bezinning hierover op gang te brengen en gaande te houden moet actief deel genomen worden aan het publieke debat. Dit kan o.a. door het met zekere regelmaat organiseren van een conferentie.

Hoe kunnen wij hier als Gereformeerde Kerken op reageren en in participeren?

- 1 Voor het opereren in het maatschappelijke debat is het belangrijk dat onze kerken een 'gezicht' hebben. Nu kennen wij geen persoon of instantie die namens onze kerken kan deelnemen aan het maatschappelijk debat, zaken aan de orde kan stellen of op de agenda plaatsen. Bovendien overschrijdt dit strikt genomen de taakopdracht van ons deputaatschap. Daarom pleiten wij er voor de voorzitter van de generale synode te benoemen als voorzitter van deputaten voor de relatie met de overheid en hem de bevoegdheid te geven, in overleg met de andere deputaten, deel te nemen aan het publieke debat.
Een alternatief voor de benoeming van de synodevoorzitter in ons deputaatschap, is een apart deputaatschap vertegenwoordiging, bestaande uit het moderamen van de laatste GS, zoals bij de CGK.
- 2 Om de bezinning in onze eigen kerken op gang te brengen cq. te versterken voor wat betreft het maatschappelijk functioneren van de kerk, stellen wij voor het deputaten voor de relatie met de overheid mogelijk te maken, eventueel in samenwerking met andere Deputaten of kerken, congressen, symposia en hoorzittingen te organiseren over relevante maatschappelijke en culturele ontwikkelingen en/of actueel beleid van de overheid. Overweging daarbij is, dat ook kerkleden betrokken kunnen en moeten worden bij het nadenken en meedenken over dergelijke zaken. Uitkomst van zulke congressen, symposia en hoorzittingen kan zijn dat tot publieke standpuntbepaling wordt gekomen. Als voorbeeld voor zaken die in de afgelopen periode hiervoor in aanmerking kwamen kunnen gelden het asielzoekersbeleid en de vrijheid van meningsuiting.
- 3 Ook de plaatselijke kerken zullen gestimuleerd moeten worden hun plek in het maatschappelijke veld nadrukkelijk in te nemen. Wij stellen voor Deputaten voor de relatie met de overheid opdracht te geven eenmaal in de drie jaar regionale bezinningsavonden te organiseren voor de kerken en kerkleden om zicht te krijgen op het eigen (gewenste) maatschappelijke functioneren, het contact met de eigen lokale en/of provinciale overheid, en om inzicht te krijgen in de gevoelens en gedachten die er onder de kerken en kerkleden leven over culturele en maatschappelijke ontwikkelingen en tendensen in de samenleving.

ad j.

Instructie

De huidige instructie voldoet inhoudelijk, maar voorgesteld wordt de formulering enigszins te vereenvoudigen.

6.1 Activiteiten in CIO-verband

Een belangrijk onderwerp in deze periode is geweest de totstandkoming van het document *Zichtbaar en relevant*. Daarin wordt opgekomen voor de eigen positie van kerken in de Nederlandse samenleving. Duidelijk wordt gemaakt dat scheiding van kerk en staat niet impliceert dat kerken voor de overheid op één lijn staan met particuliere verenigingen. Dit document was oorspronkelijk opgesteld door de toenmalige voorzitter van het CIO, mr. J.P.H. Donner, die door zijn benoeming tot minister van justitie al snel niet meer aan de discussie hierover kon deelnemen. Deze discussie is vooral gevoerd in de Kerncommissie ('denktank') van het CIO, waarvan br. De Vries eveneens deel uitmaakt. Nadat het stuk door de plenaire vergadering van het CIO was aanvaard, heeft hij een artikel hierover aangeboden aan *De Reformatie*.

Verder heeft het CIO aandacht geschonken aan de vermelding van de christelijke wortels van de Europese cultuur en de verhouding tot de kerken in het ontwerp voor een constitutioneel verdrag voor de Europese Unie (art. 1 en art. 511).

Bij de minister van vreemdelingenzaken is bezwaar gemaakt tegen het beperkende toelatingsbeleid voor voorgangers en theologiestudenten vanuit niet-EU-landen.

Nu naast het burgerlijk huwelijk het geregistreerd partnerschap is ingevoerd, willen sommige kerkgemeenschappen de bevoegdheid om ook zulke partnerschappen kerkelijk (in) te zegenen, terwijl de wet voorschrijft dat dit alleen mag na voorafgaand burgerlijk huwelijk. Het CIO heeft deze zaak nog in bespreking; onze afgevaardigde heeft zich bij deze wens niet aangesloten.

Een punt van zorg is een rapport aan de regering over herziening van de Successiewet (belasting op erfenissen en legaten), waarin wordt voorgesteld het speciale tarief voor instellingen ten algemene nutte - waartoe ook de kerken met zoveel woorden gerekend worden - alleen toe te passen op instellingen die minstens de helft van hun inkomsten extern besteden. Dit zou ook consequenties kunnen hebben voor de giftenaftrek in de inkomstenbelasting, waar dezelfde term wordt gebruikt. Bij de regering wordt erop aangedrongen om naast deze definitie kerken afzonderlijk te vermelden.

Aandacht verdienen de gemeentelijke rampenplannen, waarin veelal is bepaald dat één persoon moet worden aangewezen als contactpersoon namens de plaatselijke kerken. Het verdient min het bijzonder aanbeveling dat de kerken in de eigen burgerlijke gemeente nagaan, of de kerken gewaarschuwd worden bij rampen en hoe invulling gegeven kan worden aan hun rol daarin. In dit verband wordt met name gewezen op het boek *Rol van de kerk bij een ramp* door ds. O.J. Ruff.

Veel werk van het CIO wordt verricht in commissies, zoals CIO-G (gezondheidszorg), CIO-J (inrichtingen van justitie), CIO-K (kerkgebouwen) en CIO-M (militairen). De vertegenwoordiging in CIO-M wordt behartigd door deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen.

6.2 CIO-K

Onze kerken zijn sinds begin 1999 vertegenwoordigd in de Commissie Interkerkelijk Contact in Overheidszaken - Kerkgebouwen, het CIO-K. Centraal aandachtspunt vormen de financiële en bestuurlijke gevolgen van de overheidsregelgeving voor beheerders van kerkelijke gebouwen. Een selectie van de thema's die in het CIO-K aan de orde zijn geweest:

6.2.1 VEILIGHEID IN KERKELIJKE GEBOUWEN

Vanzelfsprekend staat na een aantal grote branden (ook in kerkgebouwen) de veiligheid centraal. Grote problemen ontstaan doordat de eisen die door de overheid aan kerkgebouwen worden gesteld, onvoldoende zijn toegesneden op het specifieke kerkelijke gebruik, te weten de eredienst. Dezelfde eisen gelden ook voor discotheken, housepartyhallen en dergelijke. Ook het feit dat de desbetreffende regelgeving door 489 burgerlijke gemeenten zeer verschillend, en in sommige gevallen onjuist, wordt geïnterpreteerd leidt tot problemen.

De bouwkundige gevolgen kunnen ingrijpend zijn, vooral gelet op de financiële consequenties daarvan. De kosten van een gebruiksvergunning kunnen oplopen tot een bedrag van circa € 1.500,--. Met een deskundigenrapport over alternatieve oplossingen loopt dit op tot € 4.000,--.

Voor de kerken is een *Handreiking brandpreventie* en een draaiboek *Ontruiming* beschikbaar.

6.2.2 LASTEN BEHEER KERKELIJKE GEBOUWEN

Een voorbeeld van lastenverzwaring is de gemeentelijke baatbelasting, die wordt veelal geheven in steden met oude centra. Voor verbeteringskosten van de centra worden de omliggende percelen aangeslagen tot bedragen van € 50.000,--.

Andere kostenverhogende factoren zijn onder andere de WOZ, Arbo-wetgeving (ook voor kosters), verscherpte milieuwetgeving en ruimtelijk beleid. Deze problematiek wordt regelmatig bij de overheid aanhangig gemaakt, maar tot nu toe met weinig resultaat.

6.2.3 ECOTAX

Na veel discussie met de overheid bestaat eindelijk de mogelijkheid om voor verenigingsgebouwen en pastorieën 100 procent teruggave te krijgen van de zgn. Ecotax. Via deze Ecotax kan fiscale compensatie worden verkregen voor de almaar stijgende energielasten. Teruggaveformulieren zijn te verkrijgen via www.belastingdienst.nl/energie.

6.2.4 WOZ

Door de stijging van de WOZ-waarde van pastorieën is de belastingdruk sterk toegenomen. De vrijstelling voor kerkgebouwen (meer dan 70 procent bestemd voor erediensten) ligt wel "onder vuur".

Via het CIO-K zijn modellen voor bezwaarprocedures te verkrijgen.

6.2.5 MILIEU

CIO-K heeft met succes de verplichting voor kerkgebouwen bestreden om een risicoanalyse voor waterleidingnetten in het kader van Legionella preventie te moeten uitvoeren.

Kerkelijke gebouwen vallen onder de Wet milieubeheer. Voor (kerk)gebouwen waarin geluidshinder ontstaat ter voorbereiding van de erediensten geldt een vrijstelling. Het luiden van klokken valt onder de Wet openbare manifestaties.

6.2.6 ANTENNES

Kerken die willen meewerken aan plaatsing van zendinstallaties (vaak tegen riante vergoeding) kunnen gebruikmaken van een modelcontract waarin hun belangen voldoende zijn gewaarborgd.

6.2.7 MONUMENTEN

Ontwikkelingen rond de monumentensubsidies vormen voor het CIO-K doorgaans een belangrijk aandachtsveld. Voor onze kerken is dit minder relevant omdat er maar drie gebouwen zijn die binnen deze regelingen vallen.

6.2.8 ARBO-WETGEVING

Ten gevolge van de Arbo-wetgeving moeten kerkbeheerders een zgn. RI&E maken. Deze risico-inventarisatie is verplicht voor kerken die werknemers in dienst hebben die meer dan 40 uur p/week werken. Ook de risico's voor bezoekers worden hierin betrokken. Bij erediensten met meer dan 50 kerkgangers moet één bedrijfshulpverlener (BHV) aanwezig zijn. Eventuele boetes kunnen oplopen tot een bedrag van € 1000,--.

6.2.9 LIBERALISERING ENERGIEMARKT

Per 1 januari 2004 is de energiemarkt voor kleinverbruikers vrijgegeven. Met energiebedrijven heeft het CIO-K overlegd, of via een mantelcontract inkoopvoordelen konden worden behaald. Voor onze kerken is dit lastig vorm te geven, omdat er geen centraal bureau beschikbaar is.

6.2.10 KERKTELEFOON

Door de sIKN (stichting Intermediair Kerkomroep Nederland) is met subsidie van het Rijk voortvarend gewerkt aan betaalbare alternatieven. Doordat KPN tegenwoordig marktconforme tarieven moet hanteren is de prijs van kerktelefoon verveelvoudigd en daarmee in veel gevallen onbetaalbaar geworden. Inmiddels biedt de sIKN kerken de keuze uit de volgende mogelijkheden: Kerkradio via de kabel, via de ether en via internet. Kerken

zijn rechtstreeks geïnformeerd en kunnen daarop zelfstandig reageren. De tarieven van de aangeboden alternatieven ligt doorgaans aanzienlijk lager dan die voor kerkteléfono.

Voor uitgebreidere informatie wordt verwezen naar het Jaarverslag 2003 van de SIKN

6.3 Contact met andere deputaatschappen

Met de deputaten van de PS-Groningen voor CHA (coördinatie hulpverlening asielzoekers) is contact geweest over het in hun ogen te rigide asielbeleid van de minister van vreemdelingenzaken. Na een advies onzerzijds hebben deze deputaten een petitie aan de minister gezonden, waaraan wij desgevraagd adhesie hebben betuigd.

6.4 Overige contacten

Contact met christelijk-gereformeerde deputaten

In de verslagperiode heeft ingevolge de algemene instructie (Acta art. 210 besluit 1 e) tweemaal een overleg plaatsgevonden tussen twee van onze deputaten, t.w. de brs. Koelewijn en De Vries, en twee deputaten van de CGK. Aan de orde kwamen onder meer een vergelijking van beider instructies (die onzerzijds niet tot voorstellen tot wijziging heeft geleid), onze opstelling in het CIO (o.a. over *Zichtbaar en relevant*) en in het Woerdens Beraad, de wenselijkheid om ook op plaatselijk vlak iets als het CIO op te zetten naast de plaatselijke Raden van kerken, bijvoorbeeld voor overleg met de burgerlijke overheid over rampenplannen, gebruiksvergunningen voor kerkgebouwen e.d. en het pastoraat met bijzondere opdracht.

7 SAMENVATTING VAN DE VOORSTELLEN IN DIT RAPPORT

- 1 De voorzitter van de generale synode te benoemen tot voorzitter van deputaten voor de relatie met de overheid. Dit om hem als 'gezicht van onze kerken' te laten deelnemen aan het publieke debat en eventueel daarin ook tot een publieke standpuntbepaling namens onze kerken te komen.
- 2 Het deputaten voor de relatie met de overheid mogelijk te maken, congressen, symposia en hoorzittingen te organiseren over relevante maatschappelijke en culturele ontwikkelingen en/of actueel beleid van de overheid.
- 3 Deputaten voor de relatie met de overheid opdracht te geven eenmaal in de drie jaar regionale bezinningsavonden te organiseren voor de kerken en kerkleden.

8 BELANGRIJKSTE CONCLUSIES / AANBEVELINGEN

- 1 Onze kerken hebben in het maatschappelijke debat een 'gezicht' nodig, die voldoende mandaat heeft om daaraan deel te nemen en eventueel tot een publieke standpuntbepaling namens de kerken te komen. Onzes inziens is de voorzitter van de generale synode daartoe de aangewezen persoon. Hij dient daartoe benoemd te worden als voorzitter van deputaten voor de relatie met de overheid.
- 2 De bezinning op het maatschappelijk functioneren van onze kerken dient versterkt te worden. Dat kan door organiseren door deputaten van congressen, symposia en hoorzittingen over relevante maatschappelijke en culturele ontwikkelingen en/of actueel beleid van de overheid.
- 3 Ook de plaatselijke kerken dienen gestimuleerd te worden hun plek in het maatschappelijke veld nadrukkelijk in te nemen. Daartoe kunnen deputaten periodieke regionale bezinningsbijeenkomsten organiseren.

9 CONCEPT-BESLUITTEKSTEN EN GRONDEN

- 9.1 Besluit: opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
- a Hetzij op verzoek van de overheid, hetzij op verzoek vanuit de kerken, hetzij op eigen initiatief zich tot de overheid te richten over publieke zaken die overal in ons land de dienst van de kerk (art. 27 KO), of het leven als christen raken. Indien niet op het bijeenkomen van de generale synode kan worden gewacht, dienen deputaten de kerken van al zulke reacties in kennis te stellen;
 - b op uitnodiging van de overheid de kerken te vertegenwoordigen bij officiële plechtigheden en in bijzondere gevallen, ook zonder uitdrukkelijke uitnodiging van de overheid, de kerken te vertegenwoordigen in samenkomsten met een nationaal karakter, voor zover de aanwezigheid bij deze gelegenheden verenigbaar is met de kerkelijke verantwoordelijkheid en de christelijke levensstijl en schriftelijk te verantwoorden aan de uitnodigende instantie waarom in voorkomend geval niet op een uitnodiging kan worden ingegaan;
 - c namens de kerken gelukwensen of betuigingen van deelneming bij vreugde of rouw het Koninklijk Huis betreffende over te brengen en de vertegenwoordiging van de kerken op koninklijke recepties voor te bereiden en uit te voeren, behalve wanneer de generale synode bijeen is;
 - d de kerken te informeren over stukken die van de overheid bij hen inkomen en bestemd zijn voor de kerken of anderszins van belang zijn voor de kerken en over maatregelen of voornemens van de overheid en uitspraken van de rechterlijke macht die de dienst van de kerk en/of het leven als christen raken;
 - e de Gereformeerde Kerken in Nederland te vertegenwoordigen in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) en daarover contact te houden met deputaten Geestelijke Verzorging Militairen;
 - f hun werkzaamheden, met inbegrip van het lidmaatschap van het CIO, te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;
 - g van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van de volgende generale synode aan de kerken toe te zenden.

Grond:

De relatie kerk en overheid dient in deze vorm bestendig te blijven.

10.2. Besluit:

de voorzitter van de generale synode te benoemen als voorzitter van deputaten voor de relatie met de overheid en hem de bevoegdheid te geven, in overleg met de andere deputaten, deel te nemen aan het publieke debat zoals dat het CIO voor ogen staat en eventueel ook tot publieke standpuntbepaling namens onze kerken te komen.

Grond:

Voor het opereren in het maatschappelijke debat is het belangrijk dat onze kerken een 'gezicht' hebben, die namens de kerken zaken aan de orde kan stellen of op de agenda plaatsen.

9.3 Besluit:

het deputaten voor de relatie met de overheid aan te bevelen, eventueel in samenwerking met andere deputaatschappen of kerken, congressen, symposia en hoorzittingen te organiseren over relevante maatschappelijke en culturele ontwikkelingen en/of actueel beleid van de overheid.

Grond:

Om de bezinning in onze eigen kerken op gang te brengen cq. te versterken voor wat betreft het maatschappelijk functioneren van de kerk.

9.4 Besluit:

deputaten opdracht te geven eenmaal in de drie jaar regionale bezinningsavonden te organiseren voor de kerken en kerkleden om zicht te krijgen op het eigen (gewenste) maatschappelijke functioneren, het contact met de eigen lokale en/of provinciale overheid, en om inzicht te krijgen in de gevoelens en gedachten die er onder de kerken en kerkleden leven over culturele en maatschappelijke ontwikkelingen en tendensen in de samenleving.

Grond:

De plaatselijke kerken dienen, gelet op de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen, gestimuleerd te worden hun plek in het maatschappelijke veld nadrukkelijk in te nemen, om te voorkomen dat zij 'onzichtbaar' worden.

Ad 9.3--4.

Het gaat hier om ideeën die nader uitgewerkt zullen moeten worden.

10 BIJLAGEN

10.1 Gerechtigheid en welzijn

Een boodschap van de kerken over waarden en normen¹

1. Aanleiding

De Nederlandse samenleving aan het begin van de 21^e eeuw kent grote problemen, niet alleen van economische, maar ook van sociale en morele aard. We denken aan de soms moeizame relaties tussen ouders en kinderen, burgers en gezagsdragers, de criminaliteit, vooral onder minderjarigen en jongvolwassenen, de onverdraagzaamheid tussen mensen van verschillende herkomst en het gemis aan hulpvaardigheid tegenover hen die hulp behoeven. Steeds meer is de overtuiging gegroeid dat deze problemen mede voortkomen uit een gebrek aan gemeenschappelijke waarden en normen in een pluriforme samenleving.

De regering heeft de behoefte aan bezinning hierop onderkend. De minister-president heeft tijdens de algemene politieke beschouwingen in de Tweede Kamer op 18 en 19 september 2002 aangedrongen op een gesprek over waarden en normen en onder andere de kerken opgeroepen hieraan deel te nemen. Hoewel de minister-president in zijn brief aan de Tweede Kamer van 4 oktober 2002 niet over de kerken spreekt, heeft een aantal kerkgemeenschappen van gereformeerde signatuur gemeend in de maatschappelijke discussie over waarden en normen een eigen boodschap te moeten brengen. Niet omdat zij denken het beter te weten dan al die anderen die zich met deze zaak bezighouden, maar omdat zij er van overtuigd zijn een boodschap te hebben die verder reikt dan het wegnemen van ergernissen en het bevorderen van algemene fatsoensregels in de samenleving. De boodschap van deze kerken is niet van henzelf, maar het is de boodschap van het Woord van God, de Bijbel. Het is hun innerlijke overtuiging, dat dit Woord een volstrekt betrouwbaar antwoord geeft op de vraag wat waarden en normen nu eigenlijk zijn. Het Woord van God is immers het enig veilige en zekere richtsnoer voor samenleving en individu.

Omdat de Bijbel een levensprogram geeft, niet alleen voor de enkele mens maar ook voor de samenleving als geheel, heeft de kerk als verkondigster van het Woord van God in de samenleving een eigen en unieke plaats. Dat zij daarbij nooit vanuit de hoogte mag en kan spreken, zal duidelijk zijn. De kerk en haar leden maken immers deel uit van de samenleving en bepalen voor een deel ook de structuur van die samenleving. Waar in de samenleving het besef van normen en waarden gaat ontbreken, dient de kerk in de eerste plaats naar zichzelf te kijken. Heeft zij haar roeping wel verstaan? En heeft zij die roeping naar de eis van het Woord van God vervuld? Heeft de kerk het profetisch getuigenis van het Woord van God in de samenleving wel voldoende laten doorklinken? Heeft de kerk zich naar haar eigen leden wel voldoende ingespannen om de christelijke waarden en normen door te geven? Heeft zij in prediking en pastoraat het heilzame van het onderhouden van Gods geboden voldoende benadrukt? Het gaat de kerk en haar leden niet aan met een beschuldigende vinger naar anderen te wijzen. Wat we zeggen, zijn we zelf.

Het is met schaamte over eigen tekort op dit punt, dat de kerken zich gedrongen voelen om een op het Woord van God gegronde boodschap uit te dragen naar overheid en samenleving, maar ook naar de eigen leden. Desondanks hopen de kerken dat bij de verdere doordenking van de wijze waarop waarden en normen in de Nederlandse

¹ Waar in deze boodschap gesproken wordt over ‘de kerken’ dan worden daarmee bedoeld: de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, de Gereformeerde Gemeenten, de Gereformeerde Gemeenten in Nederland, de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk.

samenleving gestalte kunnen krijgen in het dagelijkse leven van de burgers, de bijbelse boodschap uitgangspunt en richtsnoer zal zijn. Daardoor alléén wordt naar de stellige overtuiging van de kerken ware gerechtigheid bevorderd en het welzijn van land en volk gediend. Gerechtigheid en welzijn hebben alles met elkaar te maken!

2. Het Woord van God en de waarheid

In onze postmoderne tijd ontkennen veel mensen het bestaan van een objectieve waarheid. Zij geloven niet in een goddelijke oorsprong van de universele normen van goed of kwaad, van recht en onrecht. Er is volgens hen niet zoiets als een absolute en objectieve waarheid, maar slechts een veelheid van subjectieve waarheden. Het waarheidsbegrip wordt gerelativeerd. De meerderheid van het Nederlandse volk voelt zich in haar geweten dan ook niet meer gebonden aan de Wet van God. Er is een duidelijke mentaliteitsverandering opgetreden. Sinds de kerstening van Europa hebben waarden en normen gegolden die alles te maken hadden met de gehoorzaamheid aan God. Deze zijn grotendeels verdwenen uit het leven van veel mensen. De Bijbel als het Woord van God heeft voor hen geen zeggenschap meer.

Toch belijden de kerken dat de Bijbel het Woord van de waarheid is, omdat ze het Woord van God is. Daarin wordt een waarheid geopenbaard die voor alle tijden en in alle omstandigheden waar blijft. De waarheid laat zich niet relativiseren. Die waarheid handelt niet alleen over geestelijke zaken, over de persoonlijke verhouding van de mens tot God. De waarheid wil ook tot uitdrukking komen in het huwelijksleven, de opvoeding van de kinderen, het onderwijs; kortom, in het geheel van de samenleving. Omdat het Woord van God de waarheid is en gerechtigheid en welzijn kan bevorderen in alle verbanden van de samenleving, dient dat Woord naar de mening van de kerken de gehele samenleving als gist te doortrekken. Want de uit het relativisme opdoemende vraag 'Wat is waarheid?' lijkt een vraag van bescheidenheid en verdraagzaamheid te zijn, maar daarachter gaan ten diepste machteloosheid, onkunde en onverschilligheid schuil.

3. De Wet van God

God regeert deze wereld. Dat is een diep bijbelse werkelijkheid. En hoezeer Gods heerschappij ons ook voor raadsels stelt als we zien op de realiteit van het leven, de belijdenis van deze godsregering is onopgeefbaar. Ze behoort tot de kern van het christelijk geloof. God regeert naar recht en in gerechtigheid. De Wet van de Tien Geboden is de geopenbaarde uitdrukking van Zijn wil, ook van Zijn wil aangaande het besturen van de samenleving. Die wet is door God Zelf ook reeds met de schepping gegeven als Zijn heilzaam gebod voor de samenleving. Daarom is het goed als wij naar die wet leven. Schending van Zijn wet leidt tot ontluistering en ontreddering; het in acht nemen van Gods geboden brengt tot heilzame verhoudingen in de samenleving.

De wet van God beoogt gerechtigheid, vooral in de zin van de rechte verhouding tussen God en mens en tussen de mensen onderling. God heeft met de schepping gewild, dat er op deze aarde gerechtigheid zou wonen.

Door de ongehoorzaamheid van de mens, vanaf de zondeval in het Paradijs, is dat in het tegendeel veranderd. Gods gerechtigheid blijft echter wel eis. God mag die van de mens eisen, omdat hij goed uit Zijn hand is voortgekomen. Ten diepste gaat het ook bij herstel van waarden en normen om het hart, om de bekering tot de levende God, de ootmoedige navolging van Christus in een herkenbare gestalte van liefde.

Gods wet beoogt ook welzijn. En dan niet in de eerste plaats welzijn in materiële, maar in immateriële, geestelijke zin. Welzijn in de vorm van welbevinden, veiligheid, eerbied voor het leven, een 'stil en gerust leven in alle godzaligheid en eerbaarheid', rekening houden met de ander, vrijheid van geweten etc.

Gerechtigheid en welzijn in deze zin opgevat bevatten meer dan voldoende aanleiding om overheid en samenleving op te roepen de Wet van God als richtsnoer voor het publieke leven te erkennen en met alle ernst in acht te nemen.

4. De Wet van God en de overheid

Het zal in de praktijk van het dagelijks leven nooit mogelijk zijn een samenleving te creëren, waarin de Wet van God wetgeving, bestuur, rechtspraak en maatschappelijke verbanden volkomen beheerst. Wat mensen doen, blijft met zonden besmet, gebrekkig en voorlopig. Dat neemt niet weg dat het streven erop gericht moet zijn het publieke en maatschappelijke leven door die Wet te stempelen. Daarin is een belangrijke taak weggelegd voor de overheid. De overheid is bijbels gezien de dienaar van God en daardoor ten goede van het volk. De kerk mag de overheid bij de vervulling van deze roeping van dienst zijn.

De taak van de overheid is ten aanzien van bovengenoemde zaken vooral *voorwaardenscheppend* en *bevorderend*. Wetgeving en bestuur dienen zodanig gestalte te krijgen dat voor de burgers een leven naar de Wet van God mogelijk is en bevorderd wordt. Gerechtigheid en welzijn, zoals hiervoor omschreven, behoren daarbij leidend beginsel te zijn. De wet van God is een liefdewet, gericht op het welzijn en het behoud ook van de samenleving.

5. De Wet van God en waarden en normen

We willen tot een concrete toespitsing komen. De Tien Geboden van Gods Wet moeten niet maar een idee zijn, maar levende werkelijkheid in de praktijk. Aan de hand van deze Tien Geboden zullen concrete waarden en normen worden benoemd, waarvan de kerken vinden dat die door de overheid moeten worden bevorderd ten dienste van de gerechtigheid in de samenleving en het welzijn van samenleving en individu.

1^e gebod

Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.

Centraal in dit gebod staat de eer van God. Hij kan die niet delen met anderen. Alles moet gericht zijn op de eer en de heerlijkheid van de Schepper van hemel en aarde, van Wie alle schepselen afhankelijk zijn. Hij wil dat wij Hem eer en liefde bewijzen. Daarvoor is nodig dat we de zonde haten en mijden. Dit gebod vraagt ook om zich vrijwillig en uit liefde aan God te onderwerpen, niet tegen Hem op te staan en Hem niet te vertoornen met onze zonden. Bovendien vraagt God van ons alle afgoderij te weren. Wie zich inlaat met paranormale en/of occulte toestanden of zijn vertrouwen stelt op horoscopen, verwisselt de zekerheid en de kracht van God voor innerlijke onzekerheid en negatieve energie. Van Hem alleen kunnen we het goede verwachten.

2^e gebod

Gij zult u geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken, van hetgeen boven in de hemel is, noch van hetgeen onder op de aarde is, noch van hetgeen in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen; want Ik, de Heere, uw God, ben een ijverig God, Die de misdaad der vaders bezoekt aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde lid dergenen die Mij haten; en doe barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Mij liefhebben en Mijn geboden onderhouden

In dit gebod gaat het om de wijze waarop God gediend wil worden. Niet naar onze eigen beeldvorming, onze eigen voorstelling, maar op de manier zoals God die bekend maakt in Zijn Woord. Het gebod stelt het Woord van God centraal. Hij openbaart Zichzelf in Zijn Woord als de Schepper en Onderhouder van alle leven, als de hoogste Gezagsdrager. Naar Hem moeten we luisteren. Hij wil ons onderwijzen aangaande Zijn wil, die heilig is en goed .

Misbruik, bespottig en miskening van het gezag van het Woord moeten worden tegengegaan.

3^e gebod

Gij zult de Naam des Heeren uws Gods niet ijdelijk gebruiken; want de Heere zal niet onschuldig houden, die Zijn Naam ijdelijk gebruikt.

Gods Naam moet met hoogachting en eerbied worden gebruikt. In het zo gebruiken van Zijn Naam wordt Hij geëerd en beleden als de enige God. Daarin wordt Hij geprezen. De namen van God en van Zijn Zoon worden helaas in de media en de reclame veelvuldig misbruikt. Vloeken lijkt voor sommige mensen een tweede natuur te zijn geworden. Men doet het zonder er bij na te denken. Ons volk moet steeds weer opnieuw worden opgeroepen om de Naam van God niet te misbruiken. Bovendien roepen de kerken de overheid op om het openbaar misbruiken van Gods Naam van strafrechtelijke sancties te voorzien dan wel de lokale overheden in staat te stellen dat te doen.

4^e gebod

Gedenk de sabbatdag, dat gij die heiligt. Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende dag is de sabbat des Heeren, uws Gods. Dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch uw vreemdeling, die in uw poorten is. Want in zes dagen heeft de Heere de hemel en de aarde gemaakt, de zee en alles wat daarin is en Hij rustte ten zevenden dage. Daarom zegende de Heere de sabbatdag en heiligde dezelve.

Van de zeven dagen per week die de Heere ons heeft gegeven, vraagt Hij er als het ware één terug. Die ene dag, de eerste dag van de week (de zondag), die heenwijst naar de opstandingsdag van Christus, is een dag waarop we niet alleen mogen rusten van het werk op de andere dagen van de week, maar waarop we in het bijzonder ook bezig mogen zijn met de dingen van het Koninkrijk van God. Die dingen gaan niet alleen over ons persoonlijk heil; zij betreffen ook de doorwerking van Gods geboden in kerk en samenleving. Ze hebben eveneens betrekking op de toekomst, op de eeuwige rust voor hen die door een waar geloof het eigendom van Christus zijn.

Deze dag heeft God al in de schepping gegeven. Het is voor individu en samenleving tot welzijn, als deze dag niet ten offer wordt gebracht aan de economie van het 'nooit genoeg'. Door in wetgeving en bestuur ruimte te scheppen voor en bevorderend bezig te zijn ten behoeve van de onderhouding van deze eerste dag van de week, kan de overheid de christelijke eredienst bevorderen en tevens tegemoetkomen aan de in sociaal opzicht gewenste rust voor de opgejaagde mens van de 21^e eeuw.

Voor christenen ligt hier een belangrijke taak, namelijk om te laten zien wat een vreugde en welbevinden het onderhouden van deze dag met zich meebrengt.

5^e gebod

Eer uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat u de Heere, uw God, geeft.

Gezag is nodig. Door de ongehoorzaamheid tegen God - begonnen in het paradijs - is de mens een hoogmoedig schepsel geworden, die zich niet door anderen wil laten gezeggen. Toch zijn gezag en eerbied voor gezagsdragers waarden die een samenleving leefbaar houden en beheersbaar maken. De overheid heeft gezag om de ongebondenheid van de mensen in toom te houden en er voor te zorgen dat alles in de samenleving in goede orde toegaat. Ouders hebben gezag, omdat zij hun kinderen moeten opvoeden tot het dienen van God en het leven naar Zijn geboden.

Gezag moet worden uitgeoefend met liefde, tact en geduld. Gevoel voor gezagsverhoudingen moet worden bijgebracht. Behalve voor ouders in het gezin ligt hier een belangrijke taak voor het onderwijs. De jeugd moet respect worden bijgebracht voor

gezagsdragers. Ook respect en dienstbaarheid aan de naaste moeten worden bijgebracht. Gezagsdragers dienen gezag uit te stralen en integer te zijn.

Het gezin als de hoeksteen van de samenleving vraagt bescherming en ondersteuning van de overheid. Een gezond gezinsleven komt de hele samenleving ten goede, zoals de belofte bij dit gebod aangeeft.

*6^e gebod
Gij zult niet doodslaan*

Eerbiediging van het door God gegeven leven is een groot goed. Onze tijden zijn in Gods hand. Elk mens wordt op Gods tijd geboren en sterft op Gods tijd. Wij mensen mogen daarin niet ingrijpen; we moeten niet wijzer dan God willen zijn. In dit verband is nodig dat aandacht wordt besteed aan de zin van het lijden. Het leven van ongeboren kinderen, gehandicapten en comateuze patiënten moet worden geëerbiedigd, zonder dat het sterven onnodig wordt gerekend. De ene mens moet de ander niet van het leven beroven, dan wel hem helpen zichzelf van het leven te beroven. God beschermt het mensenleven, omdat de mens naar Zijn beeld is gemaakt. Zij die anderen naar het leven staan, moeten op een gepaste wijze gestraft worden. Het misdrijf tegen het mensenleven vraagt vergelding. Alleen de overheid is daartoe gerechtigd.

Voor eigen rechter spelen, anders dan uit noodweer, is niet geoorloofd. Christelijke vergevingsgezindheid vraagt niet om zevenmaal, maar om zeventig maal zevenmaal te vergeven.

De veiligheid van burgers op straat dient een zwaarwegend punt van zorg te zijn voor de overheid. Zinloos geweld moet worden tegengegaan.

De Bijbel vraagt van ons onze naasten, zelfs onze vijanden, lief te hebben. Pesten op school of op het werk, discriminatie op niet ter zake doende gronden en een negatieve houding tegenover vluchtelingen die hier een toevluchtsoord zoeken, passen niet in een samenleving die hecht aan goede waarden en normen. Levensbedreigende verslavingen moeten worden geweerd en genezen. Goede en verantwoorde palliatieve zorg moet worden bevorderd.

*7e gebod
Gij zult niet echtbreken*

God heeft het huwelijk ingesteld als een verbond tussen één man en één vrouw. Het huwelijk heeft als doel dat man en vrouw elkaar helpen in de uitvoering van de scheppingsopdracht om de aarde te bouwen en te bewaren, de voortplanting van de geslachten te realiseren en een geestelijke en lichamelijke eenheid van man en vrouw in liefde en trouw mogelijk te maken. Buitenechtelijk geslachtsverkeer tussen mannen en vrouwen wordt door God verboden. Hetzelfde geldt voor geslachtsverkeer tussen personen van hetzelfde geslacht. Het huwelijk als band voor het leven tussen één man en één vrouw moet heilig gehouden worden. Wie zich vrijheden veroorlooft buiten het huwelijk, overtreedt niet alleen Gods gebod, maar beschadigt ook zijn of haar zelfrespect, de echtgeno(o)t(e) en de kinderen.

Seksualiteit is een scheppingsgegeven. Verloedering daarvan moet worden tegengegaan. Prostitutie, pornografie en onzedelijke voorstellingen in reclame en media verlagen seksualiteit tot enkel lustbeleving, een genotsartikel. De kerken moeten de waarde en de betekenis van het huwelijk blijvend benadrukken, ook naar de eigen leden.

*8^e gebod
Gij zult niet stelen*

Respecteren van eigendom en bezit, getrouwheid in het dagelijks werk, bevordering van het nut van de naaste zijn kernbegrippen bij het achtste gebod. Daarbij kan ook worden genoemd het gebruik van de gaven die God in de schepping gegeven heeft. Daarom is zorg voor het milieu als een goed 'rentmeester' van groot belang. Het zijn waarden die door de

overheid moeten worden bevorderd. De waarde van immateriële zaken tegenover een ongebreideld consumentisme moet worden benadrukt. Matigheid en soberheid moeten worden nagestreefd als bijbelse grondhouding.

9^e gebod

Gij zult geen vals getuigenis spreken tegen uw naaste

Eerlijke en rechtvaardige rechtspraak is van groot belang voor het handhaven van de normen in de samenleving. Ouders, scholen, kerken en overheid behoren elk hun opvoedende taak te realiseren, opdat de wetten van ons land nageleefd worden en het nut van de naaste gediend wordt. Mensen moeten op een eerlijke manier met elkaar omgaan. Politici behoren het goede voorbeeld te geven. Zo zal de burgerzin worden bevorderd.

10^e gebod

Gij zult niet begeren uws naasten huis; gij zult niet begeren uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn os, noch zijn ezel, noch iets, dat uws naasten is.

Een belangrijke taak ten opzichte van dit gebod is weggelegd voor de ouders in de opvoeding van de kinderen om hun voor te houden tevreden te zijn met wat we hebben. Ook het onderwijs kan hierin een sturende en vormende rol vervullen en het besef bijbrengen dat 'steeds meer' niet gelukkig maakt. De overheid kan het hare doen door goklust te beteugelen en gokverslaving te voorkomen.

Een mentaliteit waarin zelfverrijking het hoogste streven is, staat haaks op de houding van dienstbaarheid die de Bijbel van ieder mens vraagt.

6. Oproep en getuigenis

Hierboven schreven wij al, dat gerechtigheid en welzijn door de ongehoorzaamheid van de mens in het tegendeel veranderd zijn. Als gevolg van de zondeval is de mens in eigen kracht niet meer in staat om tot gerechtigheid en welzijn in de volste zin van het woord te komen. Toch krijgen gerechtigheid en welzijn opnieuw gestalte door het verzoenend lijden en sterven van Gods Zoon, de Heere Jezus Christus. Dit Evangelie mag de kerk verkondigen. Zij getuigt van Christus' opstanding als doorbraak van Zijn Koningsheerschappij, die uitzicht geeft op Gods nieuwe schepping bij Zijn wederkomst. Dit Evangelie van genade door het geloof in Christus maakt nieuwe mensen en geeft kracht een goede aanzet te realiseren van gerechtigheid en welzijn. Dan zullen ook waarden als liefde, gerechtigheid, trouw, dienstbaarheid zichtbaar worden in de onderlinge verhouding tussen de mensen.

De kerken roepen zichzelf en de eigen leden op

- zich blijvend te bezinnen op haar getuigende taak in de wereld;
- als lichaam van Christus op aarde, de eer van God, het heil en het welzijn voor de schepping en de hele samenleving te bevorderen;
- zich te verootmoedigen in belijdenis van schuld voor het niet nakomen van ieders profetische roeping;
- de overheid en de samenleving in het gebed te gedenken;
- de geboden van God te gehoorzamen en een christelijke levenswandel te vertonen, ook naar hen die 'buiten' zijn;
- in prediking, catechese en andere activiteiten waarden en normen met het oog op gerechtigheid en welzijn aan de orde te stellen.

De kerken roepen de samenleving en de overheid op

- terug te keren naar het Woord van God als de boodschap van redding voor zondaren door het verzoenende werk van Christus en als het onfeilbare richtsnoer voor mens en samenleving;
- bij de discussie over waarden en normen niet te blijven steken in regels van fatsoen, maar de geboden van God als uitgangspunt te nemen.

De kerken doen deze oproep vanuit de innerlijke overtuiging dat

- alleen zegen is te verwachten op het onderhouden van Gods geboden;
- God regeert en Zijn Raad uitvoert;
- Christus als de Koning van Zijn Kerk zal wederkomen om te oordelen de levenden en de doden;
- het Koninkrijk van God zich zal baan breken door de weeën van het wereldgebeuren heen;
- de schepping, die nu zucht onder de vloek van de zondeval, eens daarvan zal zijn bevrijd;
- alle antichristelijke machten de doorbraak van het Koninkrijk van God niet kunnen weerhouden.

10.2 Brief over WRR-rapport en kabinetsreactie

*Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
Gereformeerde Gemeenten
Gereformeerde Gemeenten in Nederland
Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)
Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland
Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk
p/a Ds. W. Silfhout
Slotlaan 16
2902 AM Capelle aan den IJssel*

Aan de griffier van de vaste commissie voor
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
mevrouw mr. H.J.M.M. de Gier,
Tweede Kamer der Staten Generaal,
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Betreft: Kabinetsreactie WRR-rapport
“Waarden, normen en de last van het gedrag”

Capelle aan den IJssel, 30 maart 2004

Geachte mevrouw De Gier,

Enige maanden geleden heeft de WRR een advies uitgebracht aan het kabinet met de titel “waarden, normen en de last van het gedrag”. Onlangs heeft het kabinet op dit advies gereageerd en naar verwachting zal de Tweede Kamer binnenkort over het advies en de reactie van het kabinet debatteren. Met het oog op dit debat willen de in de aanhef van deze brief genoemde kerkgemeenschappen van gereformeerde signatuur reageren op het WRR-rapport en op het standpunt van het kabinet. Wij maken dan ook graag gebruik van de in de Staatscourant geboden gelegenheid om een schriftelijk commentaar in te zenden op de kabinetsreactie. Wij verzoeken de Tweede Kamer onze reactie in uw bijdrage aan het debat te betrekken.

Als kerken voelen wij ons zeer betrokken bij het onderwerp waarden en normen. Om die reden hechten wij er zeer aan actief deel te nemen aan en betrokken te worden bij de door het kabinet in gang gezette maatschappelijke discussie over waarden en normen. In dat kader hebben wij U enige tijd geleden ook de boodschap GERECHTIGHEID EN WELZIJN toegestuurd, waarnaar wij U, korthedshalve, verwijzen. Bijgaand treft u nog een exemplaar van de boodschap aan.

Het lijkt ons in het bestek van dit schriftelijk commentaar niet zinvol U een uitvoerige reactie op het rapport en op het regeringsstandpunt te doen toekomen. Wij beperken ons tot een summier commentaar op hoofdlijnen:

1. Het rapport bevat veel informatie over de ideeën die in de samenleving leven omtrent waarden en normen en de naleving van normen. Ook de samenhang die in het rapport wordt aangetoond tussen de pluriformiteit van waarden en normen en de ontwikkeling van een moderne (lees: door en door geseclariseerde) samenleving is uiterst informatief. In die zin is het een waardevol rapport, waarin de problemen (deels) helder op tafel worden gelegd.
2. De waardering van het bijeengebrachte materiaal stelt teleur. Welbeschouwd blijft het bij de constatering dat sprake is van pluriformiteit van waarden en normen en dat dat nu eenmaal inherent is aan een moderne samenleving als de onze. Dat die pluriformiteit juist de nood van de samenleving is, is een notie die in het rapport geheel ontbreekt. Het rapport lijkt van die nood veeleer een deugd te maken. Voor de reactie van het kabinet geldt, mutatis mutandis, het zelfde. Ook het kabinet benadrukt het belang van waardepluriformiteit in een moderne open samenleving. Een samenleving waarin de individuele vrijheid van de autonome, geïndividualiseerde en mondige burger, die zelf zijn waarden bepaalt, centraal lijkt te staan.

De kerken hebben grote bezwaren tegen deze visie. Pluraliteit van waarden kan geen uitgangspunt zijn. Niet alle waarheidsaanspraken hebben evenveel recht. Uit de hierboven genoemde boodschap van de kerken volgt dat naar onze diepste overtuiging uiteindelijk aan de Bijbel, als het Woord van God, het eerste en het laatste woord toekomt en dat de Bijbelse waarden letterlijk “meerwaarde” boven andere waarden hebben. De meerwaarde van Bijbelse waarden en normen is, zo geloven wij, gelegen in de zegen die God verbindt aan het houden van Zijn geboden, die werkelijk heilzaam zijn voor de samenleving. Een samenleving die genormeerd is naar deze waarden is verre te prefereren boven een samenleving waarvan de waardepluriformiteit het wezenskenmerk is.

3. De overheid wordt in het WRR-rapport slechts getekend als centraal element van de democratische rechtsstaat. Ook in de kabinetsreactie komt deze notie ten onrechte niet tot uitdrukking. De overheid moet zich echter zelf zedelijk binden en kan niet volstaan met de constatering dat we nu eenmaal in een plurale samenleving leven. De overheid is het hoofd van de publieke samenleving en moet meer doen dan alleen het handhaven van de democratische rechtsstaat. De overheid zelf moet kiezen, in het licht van de historie en vanwege haar eigen positie. Als kerken belijden wij dat de overheid in dienst van God staat, en in die zin ook niet “neutraal” kan zijn. Die notie ontbreekt helaas geheel en al, in het rapport en in de kabinetsreactie.

4. Met de onder 3 vermelde kanttekening hangt de volgende kanttekening samen. Doordat het rapport uitgaat van de neutrale overheid blijft het rapport legalistisch en juridisch wanneer het probeert vast te stellen welke waarden en normen de samenleving heeft te onderhouden. De gemeenschappelijke waarden die nagestreefd zouden moeten worden, zijn in de visie van het rapport en van het kabinet de kernwaarden van onze samenleving. Een procedurele ethiek (van de democratische rechtsstaat) moet rusten op een inhoudelijke ethiek. Die inhoudelijke ethiek ontbreekt echter (grotendeels), zowel in het WRR rapport als in de kabinetsreactie. In dit kader is veelzeggend dat wel genoemde waarden als respect en tolerantie worden gekarakteriseerd als “kleine deugden” naast de “grote waarden van de rechtsstaat”.

5. In het rapport en in het kabinetsstandpunt worden veel waarden die voor het samenleven

van mensen nodig zijn, niet besproken. Het rapport raakt niet aan gebieden van ethiek en verantwoordelijkheid. Om een voorbeeld te noemen: Over een wezenlijk sociaal verband als het gezin en over de rol van de opvoeding door de ouders wordt summier gesproken. In de kabinetsreactie wordt op dit punt bij de beleidsvoornemens volstaan met de gemeenplaats dat ouders verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kinderen en voor het bieden van een veilig en warm gezinsklimaat. Waarom ouders in veel gevallen in deze verantwoordelijkheid tekortschieten en waarom het gezin lang niet altijd een veilige omgeving is, wordt echter niet uitgewerkt. De notie dat dit wel eens zou kunnen samenhangen met de ver doorgevoerde individualisering en de mede tengevolge van de secularisatie sterk gewijzigde opvattingen over huwelijk en gezin, ontbreekt geheel, evenals de idee dat de wetgeving op het gebied van huwelijk en echtscheiding een rol gespeeld zou kunnen hebben bij de erosie van het gezin. Hier wreekt zich het ontbreken van een inhoudelijke ethiek, die ook bereid is om de (zogenoemde) verworvenheden van onze geïndividualiseerde samenleving zonodig onder kritiek te stellen.

Aan de oorzaken van de ontstane cultuur van achteloosheid en onderlinge verwaarlozing wordt noch in het rapport noch in de reactie van de regering substantiële aandacht besteed. Ook hier ontbreekt het aan de werkelijke bereidheid om de (schaduwzijden van de) individualisering kritisch te bezien.

6. Opvallend is dat de kerk in het rapport nauwelijks voorkomt. Als de kerk al genoemd wordt, lijkt de kerk te worden afgedaan als een verouderd instituut uit (gelukkig) voorbije tijden. Er wordt met enig *dédain* over het verleden, waarin de kerk nog wel een centrale rol speelde, gesproken. Op deze wijze wordt de kerk gemarginaliseerd. De opstellers van het rapport lijken te vergeten dat nog steeds een derde deel van de bevolking betrokken is bij een kerk en dat de kerk op veel plaatsen (weliswaar buiten de grachtengordel – wellicht is dat de reden dat het de opstellers van het rapport is ontgaan) een spilfunctie in het maatschappelijk leven heeft. De kerk fungeert aldus (ook) als maatschappelijk bindmiddel en speelt alleen daarom al - dus los van de hierboven genoemde meer principiële noties - een belangrijke rol bij de zo gewenste overdracht van waarden en normen. Het is wat dat betreft echt een misser dat de rol van de kerken niet genoemd, zelfs verzwegen, wordt in het rapport. Overigens, kan men veel van onze wetgeving en publieke moraal niet begrijpen zonder het fundament van christelijke normen en waarden – de Joods-Christelijke traditie is bepalend geweest bij de ontwikkeling van onze cultuur.

Wij betreuren het dat in de reactie van het kabinet deze omissie in het rapport niet wordt hersteld. Ook in de kabinetsreactie wordt de rol van de kerk nauwelijks, hooguit in het voorbijgaan, genoemd. De kerken mogen weliswaar deelnemen aan de discussie over de verantwoordelijkheid van individuen jegens elkaar en de samenleving (pag. 10), maar een verdere inbreng wordt blijkbaar niet verwacht. Dat de kerken al eeuwenlang een centrale rol spelen bij de overdracht van normen en waarden, juist ook aan jongeren, in prediking, pastoraat en catechese komt in de kabinetsreactie helaas niet tot uitdrukking.

Wat daar ook van zij, de kerken zijn ook zonder dat het kabinet daar tot nu toe om gevraagd heeft graag bereid ook een rol te spelen bij het aanleren en overbrengen van de “kleine deugden” waar het WRR-rapport op blz. 166-167 over spreekt.

Wij hebben begrepen dat het de bedoeling van de Kamer is om een hoorzitting over het onderwerp waarden en normen te organiseren, waarin degenen die schriftelijk hebben

gereageerd in de gelegenheid worden gesteld om hun visie toe te lichten en met de Kamer van gedachten te wisselen. Wij verzoeken U om ook onze kerken voor deze hoorzitting uit te nodigen.

Wij wensen de Kamerleden sterkte toe bij de voorbereiding van het debat over het WRR-rapport en het kabinetsstandpunt en wensen hen Gods zegen toe bij het verantwoordelijke werk waartoe zij geroepen zijn.

Hoogachtend,
Namens genoemde kerkgemeenschappen,

Ds. W. Silfhout.

10.3 Zichtbaar en relevant (zie www.cioweb.nl)

10.4 Jaarverslag CIO 2002-2003 (zie www.cioweb.nl)

10.5 Tekst Artikel 51 Europese Grondwet:

- 1 De Unie eerbiedigt de status die kerken en religieuze verenigingen en gemeenschappen volgens het nationale recht in de lidstaten hebben en doet daaraan geen afbreuk.
- 2 De Unie eerbiedigt tevens de status van levensbeschouwelijke en niet-confessionele organisaties.
- 3 De Unie voert een open, transparante en regelmatige dialoog met die kerken en organisaties, onder erkenning van hun identiteit en hun specifieke bijdrage.

10.6 INSTRUCTIE GS ZUIDHORN 2002

De generale synode van de Gereformeerde Kerken, gehouden te Zuidhorn in 2002, stelde voor de te benoemen deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid de volgende instructie vast:

- a stukken die van de overheid bij hen inkomen en bestemd zijn voor de kerken of anderszins van belang zijn voor de kerken, ter kennis van de kerken te brengen;
- b op vragen van de overheid naar het gevoel van de kerken over bepaalde zaken antwoord te geven, zoveel mogelijk met verdiscontering van wat de kerken na 1892 over deze en dergelijke zaken in generale synoden hebben uitgesproken, en zowel de bedoelde vragen als de door deputaten gegeven antwoorden ter kennis van de kerken te brengen;
- c op de door de overheid aangekondigde of reeds genomen maatregelen die overal in ons land de dienst van de kerk (art. 27 KO) raken, te reageren, indien dit van belang is voor de onbelemmerde voortgang cq. de wettige bescherming van deze dienst en indien niet op het bijeenkomen van de generale synode kan worden gewacht; van al zulke reacties dienen deputaten de kerken in kennis te stellen;
- d op wetgeving te reageren die door de overheid wordt voorbereid en duidelijk het belijden van de kerk en/of het leven als christen raakt, indien niet op het bijeenkomen van de generale synode kan worden gewacht; van al zulke reacties dienen deputaten de kerken in kennis te stellen;
- e de kerken te informeren over nieuw tot stand gekomen wetgeving en andere maatregelen van de rijksoverheid die voor de kerken consequenties hebben, en over rechterlijke uitspraken die voor het functioneren van de kerken overal in het land van belang zijn;
- f zich namens de Gereformeerde Kerken in Nederland te doen vertegenwoordigen in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO); en daarover contact te houden met deputaten Geestelijke verzorging militairen;
- g namens de kerken gelukwensen of betuigingen van deelneming bij vreugde of rouw, het Koninklijk Huis betreffende, over te brengen en de vertegenwoordiging van de kerken op koninklijke recepties voor te bereiden en uit te voeren, behalve wanneer de generale synode bijeen is;
- h in bijzondere gevallen, ook zonder uitdrukkelijke uitnodiging van de overheid, de kerken te vertegenwoordigen in samenkomsten met een nationaal karakter, voorzover de aanwezigheid bij deze gelegenheden verenigbaar is met de kerkelijke verantwoordelijkheid en de christelijke levensstijl;
- i het schriftelijk te verantwoorden aan de uitnodigende instantie waarom, in voorkomend geval, niet op een uitnodiging kan worden ingegaan zoals hiervoor onder h is aangegeven;
- j de volgende synode te dienen met een bezinning in hoeverre de opdracht van deputaten nog adequaat is tegen de achtergrond van de plaats en roeping van de kerk ten opzichte van de overheid in Nederland, mee naar aanleiding van de notitie van het CIO 'Zichtbaar en relevant';
- k hun werkzaamheden, met inbegrip van het lidmaatschap van het CIO, te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat zal worden toegezonden;
- l van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van de volgende generale synode aan de kerken toe zenden.

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage XIII - I
Rapport Deputaten Archief en Documentatie

VOORWOORD / INLEIDING

Geachte leden van de generale synode,

Hierbij bieden wij u het rapport aan van de werkzaamheden van het deputaatschap Archief en Documentatie en van het onder de verantwoordelijkheid van dit deputaatschap vallende Archief- en Documentatiecentrum. Wij zijn de Here dankbaar, dat de opdrachten die het deputaatschap door de synode van 2002 waren verstrekt, zonder belemmering konden worden uitgevoerd. De voorgestelde nieuwe opdrachten staan in het teken van de continuïteit.

Het deputaatschap Archief en Documentatie

INHOUDSOPGAVE

1	Samenvatting	4
2	Samenstelling deputaatschap	5
3	Opdracht van de synode	6
4	Globaal beleidsoverzicht	7
	4.1 Organisatie en beheer ADC	7
	4.2 Personeel	7
	4.3 Financiële verantwoording en begroting	8
5	Uitvoering	10
	5.1 Inleiding	10
	5.2 Verzamelen en beheren	10
	5.2.1 Verzamelen	
	5.2.2 Inventariseren	
	5.2.3 Relaties met verwante instellingen	
	5.3 Beheren en toerusten	12
	5.3.1 Bezoeken en beheren	
	5.3.2 Synode-archief	
	5.3.3 Metamorfoze-project	
	5.3.4 Archiefcursus en -studiedag	
	5.4 Bevorderen van kennis en onderzoek	14
	5.4.1 ADC-lezingen	
	5.4.2 Stichting	
	5.4.3 Schooldag- en andere tentoonstellingen	
	5.4.4 Publicaties en voordrachten	
	5.4.5 Onderzoek	
	5.4.6 Studiedagen en conferenties	
	5.4.7 Redacties en andere bestuurlijke taken	
6	Conclusies / aanbevelingen	18
7	Bijlagen	19
	7.1 Beleidsplan ADC 2002-2005 (vastgesteld 14 maart 2003)	19
	7.2 Lijst ontvangen archieven 2001-2004	24

1 **SAMENVATTING**

Het deputaatschap Archief en Documentatie heeft de afgelopen periode ongestoord zijn taak kunnen uitoefenen. Het Archief- en Documentatiecentrum (ADC), dat onder zijn toezicht valt, ontplooidde vele activiteiten, fungeerde als vraagbaak en trok meer onderzoekers van verschillende nationaliteiten dan in de voorafgaande periode. Het centrum heeft een goede naam binnen de kerken en daarbuiten.

Inzake de archieven lag het accent in deze periode op de verwerving van archieven op het gebied van de zending en op dat van de nauw met de Gereformeerde Kerken verbonden maatschappelijke organisaties. Daarnaast richtte het zich op persoonlijke archieven en het vastleggen van herinneringen. De advisering op archiefgebied geschiedde hoofdzakelijk aan plaatselijke kerken. Wat betreft de bevordering van onderzoek was de samenwerking met de Theologische Universiteit een belangrijk aspect.

Personele wisselingen hebben de stabiliteit van de organisatie en de harmonie in de onderlinge verhoudingen niet verstoord. Het aantal donateurs van het ADC groeit, evenals de belangstelling voor zijn activiteiten.

De indruk bestaat op het ADC dat er meer dan voorheen gevraagd wordt naar de geschiedenis van onze kerkelijke gemeenschap. Dit kan te maken hebben met het feit dat onze kerken en de samenleving als geheel voor de vraag gesteld worden wat de koers richting de toekomst is.

2 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

Voorzitter

Drs. J.D. Schaap, Hoefblad 6, 8265 GM Kampen, j.dschaap@freeler.nl

Secretaris

Drs G.F. Noordhuis, Slangevecht 4, 3813 LT Amersfoort, g.f.noordhuis@hetnet.nl

Penningmeester

E.Th. de Vries RA, Stadhouderslaan 102, 3761 EN Soest, eddydevries@wanadoo.nl

Leden

Ds. J. Beekhuis, Schoener 11, 3891 DC Zeewolde, janbeekhuis@hetnet.nl

Dhr. G. Willems, Hoefblad 24, 8265 GM Kampen, willems-kampen@solcon.nl

Personeel Archief- en Documentatiecentrum

Directeur

Prof. dr. G. Harinck, p/a Broederweg 16, 8261 GT Kampen, gharinck@adckampen.nl

Archivaris

Drs. M. Driebergen, p/a Broederweg 16, 8261 GT Kampen, info@adckampen.nl

Vaste vrijwilligers:

Drs. W. de Gelder

Mw. Drs. I. van der Lugt

3 OPDRACHT VAN DE SYNODE

Met betrekking tot het werk van deputaten Archief en Documentatie heeft de synode van Zuidhorn 2002 de volgende besluiten genomen:

- 1 de controle van het generaal-synodaal archief en de deputaatschapsarchieven op te dragen aan de Gereformeerde Kerk te Groningen-West, conform de door deze synode aanvaarde Richtlijnen beheer van generaal-synodaal archief en deputaatschapsarchieven
- 2 deputaten Archief en Documentatie conform hun voorstel op te dragen de kerken te vertegenwoordigen in de Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland en de Stichting Protestantse Kerkelijke Kunst
- 3 aan deputaten voor Archief en Documentatie de volgende opdrachten te verstrekken:
 - 1 a archief- en documentatiemateriaal te verzamelen en te beheren, dat van belang is voor de geschiedenis van De Gereformeerde Kerken in Nederland, met name sinds de Vrijmaking van 1944 en volgende jaren; in het bijzonder wanneer zulk materiaal anders dreigt verloren te gaan;
 - b te zorgen dat de afgesloten gedeelten van de archieven van generaal-synodale deputaatschappen worden overgebracht naar het ADC;
- 2 kennis en onderzoek te bevorderen inzake de geschiedenis van De Gereformeerde Kerken in Nederland, met name met betrekking tot de in het ADC en in de kerken aanwezige archieven en documentatie;
- 3 alle maatregelen te nemen die voor de instandhouding van het ADC nodig zijn, alsmede die werkzaamheden uit te voeren, die voortvloeien uit de aanstelling van de door deputaten benoemde directeur van het ADC en de archivaris-documentalist en toezicht te houden op hun werkzaamheden;
- 4 de kerkenraden, de meerdere vergaderingen en haar deputaatschappen, alsmede waar nodig en van belang ook personen en instanties regelmatig te dienen met advies en voorlichting inzake beheer van archief en documentatiemateriaal;
- 5 de kerkelijke vergaderingen te dienen met richtlijnen en instructies voor een goed archiefbeheer;
- 6 het bestuur te blijven vormen van de 'Stichting Exploitatie Archief- en Documentatiecentrum Broederweg 16' en zich in die kwaliteit te houden aan de besluiten van de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland door welke zij zijn benoemd;
- 7 de kerken te vertegenwoordigen in de Commissie tot registratie van Protestants kerkelijke en semi-kerkelijke Archieven (CPA);
- 8 de kerken te vertegenwoordigen in de Stichting Protestantse Kerkelijke Kunst (SPKK);
- 9 contacten te onderhouden en activiteiten te ontplooiën die voor het onder 1-8 genoemde noodzakelijk en nuttig zijn;
- 10 de werkzaamheden te verrichten binnen het vastgestelde budget, dat separaat wordt toegezonden;
- 11 van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende synode en hun rapport uiterlijk drie maanden voor het begin van de volgende generale synode aan de kerken toe te zenden.

4 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

4.1 Organisatie en beheer ADC

Leidraad voor de werkzaamheden is geweest het 'beleidsplan 1999-2002' voor het ADC en het in vervolg daarop geschreven nieuwe 'beleidsplan 2002-2005' (zie bijlage 7.1). Dit beleidsplan is na bespreking vastgesteld op 14 maart 2003.

De taken en verantwoordelijkheden van het personeel waren duidelijk en de functionarissen konden voortvarend hun taak uitoefenen, daarbij terzijde gestaan door vrijwilligers. De personeelwisseling ten gevolge van het vertrek van mevr. drs. I. van der Lugt is goed verlopen. Alle nadruk kon gelegd worden op de door de synode opgedragen taken. We verheugen ons erover dat het werk goede voortgang mocht hebben.

Zowel de ruimten als de inrichting van het ADC-pand Broederweg 16 te Kampen voldoen aan de actuele eisen ingevolge de ARBO-wetgeving. Verbouwingen zijn de eerstkomende jaren niet te verwachten, maar wel vindt er bezinning plaats over de uitbreiding van de archiefruimte. Deze ruimte nadert, sinds de opening van het ADC twaalf jaar geleden, zijn maximale capaciteit. Het onderzoek naar uitbreidingsmogelijkheden is gaande en in het najaar van 2004 ontstaat er meer duidelijkheid over een serieuze mogelijkheid tot uitbreiding richting een naastgelegen pand. Hierover is ten tijde van de datum van indiening van dit rapport nog onvoldoende bekend. De synode zal zo nodig over deze zaak in een separate rapportage geïnformeerd worden, eventueel vergezeld van een voorstel.

In de afgelopen periode zijn voorbereidingen getroffen voor het begrote klein onderhoud en het buitenschilderwerk.

4.2 Personeel

Begin 2003 werd de directeur benoemd op de vanwege het ADC ingestelde bijzondere leerstoel aan de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken te Kampen. Hij inaugureerde op 6 juni dat jaar in de Burgwalkerk te Kampen met een rede getiteld 'Tussen Barmen en Amsterdam', waarvan de tekst na afloop van de plechtigheid verkrijgbaar was.

Per 1 augustus 2002 is de historicus drs. M. Driebergen aangetreden als opvolger van mevr. drs. I van der Lugt als archivaris-documentalist. Hij is aan het ADC verbonden voor 0,8 fte. Behalve het verrichten van lopende werkzaamheden en archiveer- en verzamelwerk, werkte hij mee aan de tentoonstelling '© Made in Kampen. 150 jaar predikantsopleiding', die van september tot en met december 2004 wordt gehouden in het Stedelijk Museum te Kampen. Behalve de selectie en beschrijving van de tentoongestelde stukken heeft drs. Driebergen ook de beeldredactie verzorgd van de bij de tentoonstelling behorende catalogus. Hij werkte aan dit project in een team, waarin ook medewerkers van de Bibliotheek van de Theologische Universiteit, het Stedelijk Museum en de Theologische Universiteit van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) participeerden. Hij had zitting in het deputaatschap Voorbereiding Eerstkomende Synode. In samenwerking met de archivarissen van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken werd in de loop van 2003 op zeven verschillende locaties een cursus kerkelijk archiefbeheer verzorgd.

De onderzoeker drs. W. Berkelaar was van september 2001 tot en met augustus 2003 voor 0,5 fte in dienst van het ADC ten bate van het onderzoek naar de geschiedenis van de Theologische Universiteit van 1854 tot heden. Zijn aanstelling werd grotendeels gefinancierd door sponsors. Van februari tot september 2004 was hij voor 0,5 fte in dienst van de Vrije Universiteit met het oog op hetzelfde project, maar hij verrichtte zijn werkzaamheden grotendeels op het ADC.

Drs. W. de Gelder was werkzaam als vaste vrijwilliger. Hij werd in maart 2004 getroffen door een infectieziekte en verblijft na een aanvankelijk langdurig verblijf op de intensive care afdelingen van ziekenhuizen te Zwolle en Groningen nu voor verder herstel in een verpleeghuis te Zuidhorn. Zijn afwezigheid is een gemis, temeer daar de archivaris-documentalist nu vaak alleen zijn werk op het ADC moet verrichten. Maar meer nog vervult de ernst van de ziekte van drs. De Gelder en de lange weg van herstel ons met zorg over zijn welzijn; op de vergaderingen van het deputaatschap is om herstel gebeden en is hij in zijn moeilijke situatie aan de zorg van onze hemelse Vader opgedragen.

Sinds het voorjaar van 2004 is de oud-archivaris-documentalist mevr. drs. I van der Lugt als vrijwilliger aan het ADC verbonden als webmaster. Haar dienstverlening moge dienen als illustratie van de goede werkverhoudingen op en om het ADC, waarvan wij hierbij dankbaar gewag maken.

4.3 Financiële verantwoording en begroting

Onderstaande cijfers zijn gebaseerd op de activiteiten van het deputaatschap en de stichting gezamenlijk. Een externe accountant heeft de jaarrekeningen 2001 en 2002 gecontroleerd en van een goedkeurende verklaring voorzien, de jaarrekening 2003 moet nog gecontroleerd worden. Aan de realisatie over die jaren is de begroting voor de jaren 2004 tot en met 2008 toegevoegd. De cijfers zijn over alle jaren in € 1.000.

	UITKOMSTEN			BEGROTING				
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
BATEN								
Quotum	107	109	109	109	109	109	109	109
Giften/bijdragen	14	7	-	-	-	-	-	-
	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Totaal	121	116	109	109	109	109	109	109
	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
LASTEN								
Personeel	67	88	75	64	66	67	68	69
Afschrijvingen	13	14	12	12	12	12	12	12
Huisvesting	11	11	12	10	10	11	11	11
Archiefwerk/projecten	10	7	3	5	6	7	7	7
Kantoorkosten	6	3	6	6	6	6	6	6
Algemene kosten	5	5	7	7	6	5	5	5
Saldo rente	3	2	2	2	1	1	-	-
	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	115	130	117	106	107	109	109	110
	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Exploitatiesaldo	6	-14	-8	3	2	-	-	-1

De uitwerking naar inkomsten en uitgaven luidt als volgt:

Resultaat	6	-14	-8	3	2	-	-	-1
Bij:								
Afschrijvingen	13	14	12	12	12	12	12	12
dotatie voorziening	2	2	5	2	2	2	2	2
Af:								
Investeringen	-	17	-	-	5	5	-	5
groot onderhoud	-	-	-	7	10	-	-	5
aflossingen	23	12	-	5	6	6	5	-
	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Saldo ontvangsten en uitgaven	-2	-27	9	5	-5	3	9	3

Eind jaar extern geleend	34	22	22	17	11	5	-	-
--------------------------	----	----	----	----	----	---	---	---

Wat de inkomenszijde betreft is te melden dat de quota tot en met 2005 zijn vastgesteld door de Synode van Zuidhorn. Het is de verwachting dat de quota voor de jaren 2006 tot en met 2008 niet verhoogd hoeven te worden.

De exploitatieresultaten over 2002 en 2003 zijn negatief uitgekomen doordat de omvang van de bijdrage aan het geschiedschrijvingsproject van de Theologische Universiteit, achterbleef bij de verwachting. In de begroting voor komende jaren is uitgegaan van de bezetting van een 100% archivaris, een 20% parttimedirecteur, en 1 vaste vrijwilliger.

Verder is rekening gehouden met een salarisstijging van maximaal 1,5% per jaar.

Onder de kosten van deputaten en activiteiten zijn o.a. de kosten van door het ADC georganiseerde lezingen en seminars begrepen. De overige kosten, waaronder archief- en kantoorkosten, zijn door de jaren heen vrij stabiel, aangezien de omvang van de activiteiten van het centrum ook vrij stabiel is.

In de huisvestingskosten zijn reserveringen voor de kosten van groot onderhoud begrepen. Het onderhoudsplan laat zien dat in de komende jaren onderhoudskosten, zoals schilderwerk en vervanging van vloerbedekking, bekostigd uit de reserve, te verwachten zijn.

Gezien het bovenstaande stellen deputaten voor het quotum voor 2006 tot en met 2008 op € 109.000 vast te stellen, zoals onder voorstel besluit 2 onder punt 10 is opgenomen.

5 UITVOERING

5.1 Inleiding

Nadat vanaf 1996 was gewerkt op basis van het beleidsplan voor het ADC 'naar 2000 plus' is sindsdien telkens voor een driejaarlijkse periode een beleidsplan geschreven; het beleidsplan voor de periode 2002-2005 is als bijlage toegevoegd. In dit beleidsplan wordt de positie van het ADC afgebakend en zijn betekenis voor archiefzorg en kerkhistorisch onderzoek nader bepaald. Daarnaast biedt het een werkplan voor de drie taken van het ADC: verzamelen en beheren, voorlichten en toerusten, en bevorderen van kennis en onderzoek. Tot de belangrijkste punten in dit beleidsplan behoren de uitbreiding van de archiefruimte, de voorlichting inzake de digitalisering van het archief en het honderdvijftigjarig bestaan van de Theologische Universiteit.

5.2 Verzamelen en beheren

5.2.1 VERZAMELEN

Op het gebied van de kerkelijke archieven werden, naast het archief van de generale synode te Zuidhorn (2002), archieven verworven inzake de zending van de Gereformeerde Kerken vanuit Drachten en Den Bosch, alsmede het archief van de opgeheven Gereformeerde Kerken te Opende en Overschild; het archief van de Gereformeerde Kerk te Hoogeveen is in verband met een verbouwing in tijdelijke bewaring genomen. Voorts is de archievencollectie van de Nederlands Gereformeerde Kerken opgeslagen in de archiefruimte van het ADC, waarvoor onder meer als aanvulling zijn verworven de archieven van de plaatselijke kerken Aalten/Winterswijk, Amsterdam-Noord/Nieuwdam, Amsterdam-West, Amsterdam-Zuid, Beverwijk, Breda, Eck en Wiel, Groningen-Tehuisgemeente, Haarlem en Curaçao. Daarnaast vallen als interessante elementen in de uitbreiding van de collectie onder meer te noemen de verwerving van het ongepubliceerde materiaal van een enquête van de landelijke werkgroep enquête en jeugd uit 1971, een relaas over de Vrijmaking op Texel en de verzameling-boekhandel B. Doornbos te Groningen. Voor een volledig overzicht van de collectie van het ADC zij verwezen naar de website www.adckampen.nl. In deze periode is getracht leemten in het bestand aan te vullen en mogelijkheden te zoeken om persoonlijke archieven te verwerven dan wel persoonlijke herinneringen vast te (laten) leggen. Nadat in de vorige verslagperiode zeer vlot archieven konden worden verkregen van de gereformeerde organisaties die zo kenmerkend zijn voor het vrijgemaakt-gereformeerde leven, ging het er in de afgelopen jaren om enkele leemten op dit gebied aan te vullen. Zo konden archieven worden verworven van plaatselijke kiesverenigingen van het GPV, die een goede aanvulling vormden op het landelijk archief van deze partij, en aanvullingen op de archieven van de Theologische Universiteit, het studentencorps FQI en de diverse studentendisputen en de jeugdbonden. Voorts werden archieven verworven van de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle, De Luisterpost en de Gereformeerde Reisvereniging. Wat de persoonlijke archieven betreft werd het archief verworven van het GPV-Tweede Kamerlid dr. A.J. Verbrugh. Dat Verbrugh niet alleen Kamerlid is geweest voor deze partij, maar de organisatie in de beginjaren mede gedragen heeft, bleek wel uit het feit dat zijn persoonlijk archief ook zeer veel materiaal bevat uit de eerste jaren van het GPV, toen het partijsecretariaat op zijn huisadres was gevestigd. Vermeldenswaard is tevens dat stukken werden verkregen van drs. Niek Bakker. In overleg met het ADC was hij begonnen aan een biografie van prof. C. Veenhof. De Here heeft Bakker in de zomer van 2002 thuis gehaald voor hij dit project voltooiën kon. Veel onderzoeksmateriaal en enkele reeds voltooide hoofdstukken zijn door zijn vrouw afgestaan aan het ADC. In het kader van het vastleggen van persoonlijke herinneringen ter aanvulling van het voorhanden archiefmateriaal vond het ADC dr. M.J. Arntzen bereid zijn herinneringen aan het papier toe te vertrouwen. Deze werden gepubliceerd in de AD Chartas-reeks. Het doel was allereerst de boeiende levensgang van Arntzen vast te leggen, maar tevens om andere emeriti te stimuleren hetzelfde te doen. Inmiddels is dit doel gedeeltelijk bereikt. Niet alleen was er veel belangstelling voor Arntzens boek, maar tevens hebben het ADC reeds berichten bereikt dat, aangemoedigd door dit voorbeeld, ook andere predikanten hun herinneringen op papier zetten. Naast de collecties archivalia hebben ook de bibliotheek en de collectie periodieken uitbreiding gekregen. De bibliotheek kreeg onder andere een grote aanvulling titels betreffende de Nederlandse geschiedenis en de collectie periodieken is verder aangevuld en uitgebreid met 25 verschillende titels.

5.2.2 INVENTARISEREN

De inventarisatie van het dispuut C.H.R.Y.S.O.S.T.O.M.O.S. is voltooid, de inventaris van de Bond voor Verenigingen van Gereformeerde Vrouwen is uitgebreid; aan de inventarisatie van het archief van dr. R.H. Bremmer wordt gewerkt. De meeste tijd en aandacht is wat het ordenen betreft in deze periode uitgegaan naar het digitaliseringsproject geluidsbanden van De Luisterpost en het digitaliseringsproject synode-acta en kerkrecht van prof. dr. M. te Velde. Digitalisering is voor het ADC een belangrijk aspect van het werk. Rondom een historisch document (een tekst of een geluids- of beeldopname) strijden twee belangen om de voorrang. In de eerste plaats het belang van de conservering. Een document is opgeslagen in een archiefbewaarplaats ter garandering van de optimale duurzaamheid. Dit oogmerk staat haaks op het belang van de onderzoeker, die gebaat is bij de beschikbaarheid van het historische document. Behoud vereist een zeer beperkt gebruik van het document en onderzoek vereist juist de toegankelijkheid ervan. Dankzij de digitalisering kunnen nu beide belangen worden gehonoreerd. Het origineel wordt eenmalig gescand en daarna duurzaam opgeborgen, terwijl dankzij de digitale beschikbaarstelling van het gescande document - on line of ter plaatse - de toegankelijkheid van het historische document wordt geoptimaliseerd, en bovendien duurzaam gegarandeerd: een fotokopie verbleekt, een geluidsband droogt uit, een foto vergeelt, maar een digitaal bestand behoudt zijn kwaliteit. Het ADC heeft voor het project van de geluidsbanden een selectie voorbereid en gemaakt en bij het tweede project inzake de acta en kerkrechtelijke teksten een coördinerende rol gespeeld, onder meer wat betreft de werving en instructie van een aanzienlijke groep vrijwilligers, die bij de projecten zijn ingeschakeld.

5.2.3 RELATIES MET VERWANTE INSTELLINGEN

Met de Theologische Universiteit, het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden) van de Vrije Universiteit te Amsterdam, de Theologische Universiteit van de PKN, het Stedelijk Museum en het gemeentearchief te Kampen, de Vereniging voor Reformatorische Wijsbegeerte en met het Roosevelt Study Center te Middelburg werd samengewerkt, terwijl ook activiteiten werden ontplooid in samenwerking met uitgeverij Buijten en Schipperheijn en uitgeverij De Vuurbaak. De relatie met de Vrije Universiteit verdient aparte en dankbare vermelding, omdat zij in 2004 bereid is geweest enkele maanden drs. W. Berkelaar in dienst te nemen ten bate van het project geschiedschrijving van de Theologische Universiteit (zie ook onder 5.4.5).

Tijdens zijn doorgaans uit hoofde van zijn functie aan de Vrije Universiteit gebrachte bezoeken aan Princeton Theological Seminary (New Jersey), Hope College en Calvin College (Michigan), en Huntington College (Indiana) in de Verenigde Staten (2002, 2004), de Johannes a Lasco Bibliotheek in Emden, Duitsland (2003) en New College in Edinburgh, Schotland (2003) bezocht de directeur ook ten bate van het ADC diverse archiefbewaarplaatsen en onderzoekscentra. Deze bezoeken en de tegenbezoeken van vertegenwoordigers van deze en soortgelijke instellingen uit binnen- en buitenland - van de Nederlandse instellingen zijn te noemen het Katholiek Documentatiecentrum te Nijmegen, het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie te Amsterdam, het Landelijk Diensten Centrum van de PKN, het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis te Den Haag, het Documentatiecentrum voor Nederlandse Psychologie en het Documentatiecentrum voor Nederlandse Politieke Partijen te Groningen - maken het mogelijk het netwerk van het ADC te onderhouden en uit te breiden en de organisatie en werkwijze van het ADC te toetsen aan die van soortgelijke instellingen en waar nodig bij te stellen.

In 2002 trad de directeur toe tot de onderzoeksgroep kerkgeschiedenis van de theologische universiteiten te Apeldoorn en Kampen en werd hij consultant van het Abraham Kuyper Institute for Public Theology aan Princeton Theological Seminary, New Jersey, Verenigde Staten.

Inauguraties werden bijgewoond van de hoogleraren dr. M. Oudkerk (RU Groningen), dr. ir. G.R.W. Ross (Radbouduniversiteit Nijmegen), dr. P.H.R. van Houwelingen (TU Kampen), dr. H. te Velde (RU Groningen), dr. C. van der Kooi (VU Amsterdam) en dr. J. Kennedy (VU Amsterdam).

5.3 Beheren en toerusten

5.3.1 BEZOEKEN EN BEHEREN

De archiefzorg binnen de Gereformeerde Kerken is zeker vergeleken bij andere kerkgenootschappen op een goed peil en veel dienstverlening kon elektronisch of telefonisch verleend worden. Een enkele maal is een plaatselijk archivaris een dag geholpen bij het (her)ordenen van het kerkelijk archief. Door de inmiddels voltooide invoering van een vernieuwde archiefstructuur binnen onze kerken en de gewinning daaraan, en door een toename van het email-verkeer met archivariissen van plaatselijke kerken en

kerkelijke vergaderingen, konden veel problemen en vragen worden opgelost, zonder dat een frequent bezoek aan de plaatselijke kerken noodzakelijk was.

5.3.2 SYNODE-ARCHIEF

Bij de vorige synode heeft het deputaatschap van het ADC een voorstel ter verbetering van de synodale werkwijze en daarmee van de archivering ingediend. Dit voorstel is aanvaard. De nieuwe werkwijze leverde een aanzienlijke tijdsbesparing op bij archivering van het synodemateriaal, dat echter toch nog betrekkelijk veel tijd vroeg, omdat de agenda van de synode van Zuidhorn omvangrijk was. Desondanks werd de verwachting bevestigd dat deze structuur bevorderlijk zou zijn voor de kwaliteit, de status van de afzonderlijke stukken en het beheer van het synode-archief.

5.3.3 METAMORFOZE-PROJECT

In het kader van het nationale programma voor conservering van het papieren erfgoed Metamorfoze is het ADC benaderd met de vraag of in haar collecties zich delen bevinden die in aanmerking komen op duurzame wijze geconserveerd te worden. Het ministerie van OC&W stelt subsidie ter beschikking voor de overzetting op microfilm van kwetsbare onderdelen binnen de nationale archiefcollectie. De verfilming betekent dat de inhoud van het origineel (ruimer) beschikbaar wordt gesteld voor onderzoek, maar dat het origineel omwille van zijn behoud zelden meer geraadpleegd zal worden. Dit door de Koninklijke Bibliotheek gecoördineerde project richt zich op documenten, boeken, kranten en tijdschriften uit de periode 1840-1950 die bedreigd worden door verzuring van het papier.

Omdat duidelijk was dat met name veel publicaties uit de oorlog op slecht papier waren gedrukt en dit papier sterk te lijden had onder raadpleging door onderzoekers, was er op het ADC belangstelling voor dit project. De betreffende collectie Vrijmakingsbrochures (1936-1952) telt ca. 2000 nummers. De collectie is niet alleen omvangrijk, maar ook uniek, in zoverre dat een groot deel van deze collectie alleen in het ADC en in de beide theologische bibliotheken te Kampen beschikbaar is. Het behoeft geen betoog dat deze collectie van groot belang is voor het verstaan van de geschiedenis van onze kerken in het algemeen, die van vele lokale kerken in het bijzonder, en van het cultureel-geestelijke leven omstreeks de Tweede Wereldoorlog. Vanwege de omvang van het project, de wens zo volledig mogelijk te zijn en het gedeelde belang bij de verfilming, is samenwerking gezocht en verkregen met de bibliotheek van de universiteit en met de Theologische Universiteit van de PKN. Een bijkomend belang is dat dit project ook betekent dat de collectie geheel wordt beschreven in de GGC, zodat de toegang tot deze collectie wordt geoptimaliseerd. Van de microfilm zal een digitale gebruikerskopie worden gescand en deze krijgt een toegang on line. Met de voorbereiding van de uitvoering van dit project is werk voor ruim een manjaar gemoeid. Waarschijnlijk zal de voor dit project tijdelijk aan te trekken arbeidskracht, die door het ministerie en de betrokken partijen wordt gefinancierd, op het ADC worden gedetacheerd. Van de kosten hiervoor komt plm. 90 % voor rekening van de overheid en andere partners, de verfilming komt zelfs geheel voor rekening van de overheid. De selectie van het te verfilmen materiaal en de aanvraag is inmiddels in nauw overleg met de Koninklijke Bibliotheek geschied en de hopelijk gunstige beschikking van het ministerie wordt voor het einde van 2004 verwacht. Op deze manier komt het onderzoeksmateriaal op een moderne informatiedrager ter beschikking van de onderzoeker, terwijl het oorspronkelijke materiaal blijft geconserveerd. Uit het feit dat het ADC benaderd werd om te participeren in het Metamorfoze-project blijkt ten eerste de herkenbare plaats die het ADC verworven heeft in de nationale archiefwereld en ten tweede het belang van haar collecties.

5.3.4 ARCHIEFCURSUS EN -STUDIEDAG

In het najaar van 2002 startte een nieuwe archiefcursus voor archivariissen en bij archivering betrokken kerkenraadsleden over het onderwerp kerkelijk archief en digitalisering. Tegenwoordig worden vrijwel alle kerkenraadsstukken inclusief de correspondentie op een computer vervaardigd en opgeslagen. Deze werkwijze heeft gevolgen voor de archivering. Het doel was voorlichting te bieden inzake het digitaal beheer van het kerkenraadsarchief en de bevordering van de onderlinge uitwisseling van ervaringen op dit gebied. De cursus werd opgezet door het 'Comité Informatieavonden voor de Archieven van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde Kerken'. Dit comité is gevormd in de Commissie tot Registratie van Protestantse Kerkelijke en Semi-Kerkelijke Archieven (CPA). In het CPA participeren vertegenwoordigers uit alle protestantse kerkgenootschappen in Nederland om informatie uit te wisselen en gezamenlijk de belangen van het kerkelijk archief te bewaken; het ADC voert het secretariaat van het CPA. De opgezette cursus

was bedoeld voor belanghebbenden in de drie betrokken kerkgenootschappen. De cursus werd binnen de periode van een jaar op zeven plaatsen gegeven, respectievelijk in Rijswijk, Gorinchem, Haarlem, Zwolle, Groningen, Drachten en Amersfoort. De archivaris leidde op deze avonden een van de onderwerpen in, zoals beleid inzake het gebruik van het kerkelijk archief (historisch onderzoek, privacybescherming) en de noodzaak tot blijvende verzorging van het fysieke archief, terwijl ook thema's werden verzorgd door vertegenwoordigers uit de twee andere kerkgenootschappen, onder meer de status van e-mails in het archiefbeheer en de digitalisering van het archief en ledenbestanden. De cursus is in totaal door ongeveer 200 cursisten gevolgd en mag blijkens de reacties op het gebodene in de evaluatie geslaagd genoemd worden.

Op 29 januari 2004 werd te Haarlem door de Vereniging voor Documentaire Informatievoorziening en het Archiefwezen (DIVA) en de CPA een studiedag belegd over kerkelijke archieven en de overheid. De archivaris was als secretaris van de CPA nauw bij de organisatie van deze dag betrokken. De meeste kerkgenootschappen geven hun archieven, zowel landelijk als plaatselijk, in bewaring bij overheidsinstellingen. Veel kerken hebben hun landelijke archieven overgedragen aan het daarvoor aangewezen Utrechts Archief. De Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) behoren tot de weinige kerkgenootschappen die met name op het bovenlokaal niveau zelf hun archieven beheren. Ook op plaatselijk niveau is zelden een archief van een van deze kerken overgedragen aan het gemeentearchief. De overdracht van kerkelijke archieven aan de overheid is niet zonder problemen. In de eerste plaats neigen overheidsinstellingen steeds vaker het gebruik van archiefruimte in rekening te brengen. In de tweede plaats is er binnen de archiefinstanties een gebrek aan kennis met betrekking tot het kerkelijk archief. Kerken en overheidsarchieven hebben elkaar bovendien door reorganisaties bij het archiefwezen en kerkelijke herverkaveling uit het oog verloren. Het is nodig de belangen van de kerkelijke archieven opnieuw onder de aandacht van de kerken en de overheid te brengen. Onzes inziens is het feit dat onze kerken zelf de archiefzorg op zich hebben genomen nog steeds van actuele betekenis en biedt die keuze ook met betrekking voor de toekomst een blijvend perspectief. Het archiefbeheer heeft zodoende niet te duchten van overheidsmaatregelen, de aandacht van de kerken op het archiefbeheer verslapt niet omdat het hun eigen verantwoordelijkheid is gebleven, en in geen ander kerkgenootschap wordt op deze wijze en met het nodige resultaat het historisch onderzoek bevorderd.

5.4 Bevorderen van kennis en onderzoek

5.4.1 ADC-LEZINGEN

Op 4 oktober 2002 werd ter gelegenheid van de vijftigste sterfdag van prof. B. Holwerda een ADC-lezing gehouden door prof. dr. G. Kwakkel over 'Benne Holwerda: oudtestamenticus tussen gereformeerde dogmatiek en historisch-kritisch bijbelonderzoek'. Aansluitend aan deze lezing haalden mev. J. Veenhof-Holwerda, oudste dochter van prof. Holwerda, en Holwerda's leerling drs. H. de Jong herinneringen op aan prof. Holwerda. De belangstelling voor deze bijeenkomst was zo groot - meer dan honderd bezoekers - , dat uitgeweken moest worden naar de aula van de Theologische Universiteit, die hiervoor gastvrij ter beschikking werd gesteld. De positieve reacties na afloop van de lezing betroffen de opluchting en dankbaarheid dat vrijgemaakten en nederlands-gereformeerden (een groot deel van de familie van prof. Holwerda en ook een aantal van zijn leerlingen is nederlands-gereformeerd) hier samen in harmonie konden herdenken en de vraag naar meer aandacht voor Holwerda. Prof. Kwakkel kwam hieraan tegemoet door zijn lezing in De Reformatie te publiceren. Eveneens is in het blad Opbouw een uitgebreid verslag gepubliceerd van de herdenking. Het ADC heeft voorts het initiatief genomen tot de samenstelling van een bundel over het leven en werk van prof. Holwerda, waaraan diverse auteurs meewerken en die naar verwachting in de loop van 2005 het licht ziet.

Op 14 november 2002 werd in de raadzaal van het oude stadhuis te Kampen, onder toezicht van diverse geportretteerde leden uit het huis van Oranje, over de grote Oranje stadhouder-koning Willem III een lezing gehouden door de Groninger hoogleraar dr. M. Oudkerk. De aanleiding was de herdenking van het feit dat Willem III driehonderd jaar geleden was overleden; de lezing werd gehouden op zijn geboortedag.

5.4.2 STICHTING

De Stichting tot ondersteuning van de activiteiten van het ADC mag zich verheugen in een groeiende steun. Het aantal donateurs bedraagt nu ongeveer driehonderd. Met het geld van de stichting wordt bijgedragen in de kosten van conferenties en publicaties.

5.4.3 SCHOOLDAG- EN ANDERE TENTOONSTELLINGEN

Op de schooldag van 25 september 2002 werd op het ADC een tentoonstelling geopend over het leven en het werk van prof. B. Holwerda. Ter gelegenheid van de inauguratie van de directeur als bijzonder hoogleraar aan de Theologische Universiteit werd op 6 juni 2003 een tentoonstelling geopend die verband hield met het onderwerp van de oratie: prof. dr. K. Schilder en Duitsland / het nationaal-socialisme. Deze tentoonstelling was ook op de schooldag van 24 september 2003 te zien.

Op de schooldag van 29 september 2004 werd een tentoonstelling geopend over de honderdvijftigjarige Theologische Universiteit. Op deze tentoonstelling waren een aantal stukken te zien die wegens ruimtegebrek niet vertoond werden op de tentoonstelling over ditzelfde onderwerp in het Stedelijk Museum te Kampen.

Op 6 september 2004 werd in het Stedelijk Museum te Kampen de tentoonstelling '© Made in Kampen. 150 jaar predikantsopleiding' geopend door de minister van Onderwijs, mw. M.J.A. van der Hoeven. De tentoonstelling kwam tot stand in nauwe samenwerking met de bibliotheek van de Theologische Universiteit en met de Theologische Universiteit van de PKN. Op deze tentoonstelling, die liep tot en met december 2004, is veel materiaal uit de collectie van het ADC tentoongesteld. Daarnaast heeft de archivaris de beeldredactie verzorgd van de tentoonstellingscatalogus.

5.4.4 PUBLICATIES EN VOORDRACHTEN

In het voorjaar van 2002 organiseerde de Theologische Universiteit in samenwerking met de Prof. dr. K. Schilder Stichting een cursus postacademisch onderwijs over K. Schilder. De aanleiding voor deze cursus was het feit dat Schilder vijftig jaar geleden was overleden. In januari 2003 en 2004 gaf de directeur (gast)colleges aan de Theologische Universiteit over respectievelijk de kwestie-Geelkerken en de spiritualiteit van K. Schilder.

In verband met de verwerving van het archief van het Gereformeerd Politiek Verbond was er voor het ADC aanleiding om aandacht te schenken aan het afscheid van G.J. Schutte als Tweede Kamerlid. Samen met Michiel Niemeijer, werkzaam bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal, werden een aantal politici, vrienden en geestverwanten van Schutte uitgenodigd een bijdrage te leveren aan een bundel, die de titel kreeg Altijd de moeite waard. Deze werd op 26 mei 2003 aan Schutte aangeboden in perscentrum Nieuwspoor te 's Gravenhage tijdens een bijeenkomst, waarin ook uitgever Martin Ros en oud-Tweede Kamervoorzitter Jeltje van Nieuwenhoven optraden.

In de AD Chartas-reeks verscheen in juni 2003 de bundel Alles of niets. Opstellen over prof. dr. K. Schilder, een bundeling van de collegevoordrachten uit de eerder genoemde postacademische cursus aan de Theologische Universiteit over Schilder, waaraan onder meer meewerkten dr. T. van der Linden, secretaris van de Noordmans Stichting, prof. dr. R.J. Mouw, president van Fuller Theological Seminary, prof. dr. W.J. Ouweneel, dr. J. Smelik en prof. dr. W. van 't Spijker. In 2004 verschenen in deze reeks de herinneringen van dr. M.J. Arntzen, Een theologenleven in bewogen tijden. Dit boek werd aangeboden op 7 juni 2004, tijdens een druk bezochte bijeenkomst in het gereformeerde verzorgingshuis d'Amandelboom te Bilthoven. In 2004 heeft het ADC meegewerkt aan een documentaire van RTV Oost over Emigratie vanuit Overijssel, die in het voorjaar van 2004 is uitgezonden.

Het contact met studenten en onderzoekers leidde tot een publicatie in het Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800 op basis van het archief van de Gereformeerde Reisvereniging, dat in de afgelopen verslagperiode werd verworven, en tot de voorbereiding van een deel in de AD Chartas-reeks over de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de receptie van de theologie van Karl Barth.

5.4.5 ONDERZOEK

De publicitaire activiteiten van de directeur staan mede in het teken van zijn opdracht het onderzoek op basis van de collectie van het ADC te bevorderen. In dit kader werd onderzoek begeleid van studenten aan de Theologische Universiteit, die op basis van materiaal uit de collectie van het ADC hun afstudeerscriptie vervaardigden. Tevens was er contact met studenten van de Rijksuniversiteit Groningen. Een Groninger geschiedenisstudent kon in 2002 een stageplaats verkrijgen aan het ADC. Hij zag daar ten slotte vanaf, maar verkreeg in 2003 wel op het ADC begeleiding bij het schrijven van zijn afstudeerscriptie over de prediking in de gereformeerde kerken ten tijde van de Eerste Wereldoorlog. Ook bij de afstudeerscriptie van een Groninger theologiestudent over de kerkopvatting van Schilder en die van diens leerlingen is in 2004 het ADC betrokken. Contacten met een vijftal promovendi lopen nog steeds door,

maar vallen nu tevens onder het werk in het kader van diens bijzonder hoogleraarschap. Onderwerpen zijn onder meer de geschiedenis van de Vrijmaking, de Afscheiding te Amsterdam, de geschiedenis van het Nederlands Dagblad en de geschiedenis van de gereformeerde diakonie. In verband met deze functie staat ook de deelname van de directeur aan de onderzoeksgroep kerkgeschiedenis en kerkrecht van de theologische universiteiten van Apeldoorn en Kampen.

Ook diverse buitenlandse onderzoekers maakten in deze periode gebruik van de collectie van het ADC of van de aangeboden begeleiding. Ten behoeve van een Zuidafrikaanse publicatie over de docent dr. H. Reinink, later rector van het gymnasium te Pretoria, werd onderzoek verricht op het ADC. Ook is er nog geregeld contact met een Zuidafrikaanse theoloog die werkt aan een kerkhistorisch proefschrift. Met een jonge Amerikaanse theoloog zijn besprekingen gaande over een dissertatie over de wereldwijde ontwikkeling van het neocalvinisme.

In verband met de opkomst van het onderzoek naar de naoorlogse emigratie werd evenals in de vorige verslagperiode overleg gevoerd met het Roosevelt Study Center en het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis. De samen met het Roosevelt Study Center vervaardigde opzet voor onderzoek naar de naoorlogse gereformeerde emigratie resulteerde in het najaar van 2004 in de instelling van een AIO-plaats aan de Theologische Universiteit, gefinancierd uit de derde geldstroom. Reeds in 2000 waren belangstellenden voor dit onderwerp opgeroepen en reeds diverse pogingen om een AIO-plaats in te stellen waren op niets uitgelopen. Met deze voor ADC, Theologische Universiteit en Roosevelt Study Center gelukkige uitkomst is een lang gekoesterde onderzoekswens in vervulling gegaan.

In 2000 is het ADC gestart met het project geschiedschrijving Theologische Universiteit. Dit project beoogt een publicatie over de geschiedenis van de universiteit van 1854 tot heden, te verschijnen bij gelegenheid van het honderdvijftigjarig bestaan van de universiteit in 2004. Nadat een mogelijk gezamenlijke opzet en uitvoering van het project met de Theologische Universiteit (Oudestraat) aldaar op bezwaren stuitte, heeft het ADC zelfstandig het project opgezet. Voor dit omvangrijke project zijn fondsen ingezameld en heeft een historisch onderzoeker gedurende twee jaar onderzoek verricht. De directeur had verlof opgespaard bij zijn werkgever de Vrije Universiteit, die hij in 2004 zou aanwenden voor het schrijven van het boek over de Theologische Universiteit 1854-2004. Toen deze echter wegens ziekte van zijn leidinggevende eind 2003 diens taak moest overnemen kon van de opname van het verlof geen sprake zijn. De Vrije Universiteit bleek toen bereid een half jaar lang een deeltijdplaats voor een onderzoeker te financieren, zodat het project niet zou stagneren. De verwachting is dat het boek in 2005 verschijnt.

5.4.6 STUDIEDAGEN EN CONFERENTIES

Vanaf november 2002 is het ADC betrokken bij voorbereidingen voor een symposium over de geschiedenis van de beide theologische universiteiten in Kampen, naar aanleiding van het honderdvijftigjarig bestaan in 2004. Aanvankelijk gebeurde dit in het verband van de Theologische Universiteit (Broederweg), die echter in het voorjaar van 2003 zich genoopt zag terug te trekken. Het symposium wordt nu, met dezelfde sprekers als voor deze terugtrekking toegezegd hadden, georganiseerd door de Theologische Universiteit (Oudestraat) in samenwerking met het ADC en vond plaats in december 2004.

Met ds. J.W. Tunderman (1903-1942) als centrale figuur belegde het ADC op 23 april 2004 een studiedag over 'Gereformeerden in bezettingstijd'. Daarop werd aandacht besteed aan de dilemma's en stellingnames van gereformeerden tijdens de eerste jaren van de Duitse bezetting. De studiedag was georganiseerd in samenwerking met het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte te Amersfoort en trok veel betrokkenen bij de toenmalige wereld van het verzet, alsmede jongeren. De oorlog blijft fascineren en de conferentie was met ruim honderd deelnemers overboekt; late aanmelders moesten teleurgesteld worden. Als sprekers traden op dr. P. Bak, prof. dr. G. Harinck, H.J.Ph.G. Kaajan, dr. J. Kramer-Vreugdenhil, prof. dr. R. Kuiper en ds. J.T. Oldenhuis. Een aantal lezingen van deze studiedag zullen, met enkele bijdragen van andere auteurs, gebundeld worden en verschijnen in de AD Chartasreeks.

Op 29 en 30 september 2004 werd voor de vierde maal door het ADC, het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme en het Roosevelt Study Center, met enkele andere partners, een Nederlands-Amerikaanse conferentie belegd. Het thema van de ditmaal aan de Vrije Universiteit georganiseerde conferentie was 'Klonten in de smeltkroes. Duurzame Nederlandse gemeenschappen in Noord-Amerika, 1800-2000'. Onder meer werd aandacht besteed aan de Noord-Amerikaanse zusterkerken van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Gemeenten en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Als sprekers traden onder meer op prof. dr. G. Dekker (emeritus

VU), prof. dr. P. Ester (Universiteit Tilburg), dr. F.A. van Lieburg (VU), prof. dr. F. Oosterhof (Canadian Reformed Churches) en prof. dr. R.P. Swierenga (Hope College, USA).

Op 15 oktober 2004 werd in samenwerking met uitgeverij Buijten en Schipperheijn door het ADC een studiemiddag belegd naar aanleiding van de verschijning van het derde deel in de serie *Vuur en vlam*, onder redactie van Willem Bouwman en Roel Kuiper. Als sprekers traden op dr. E.A. de Boer, drs. H. de Jong, prof. dr. R. Kuiper en prof. dr. M. te Velde.

5.4.7 REDACTIES EN ANDERE BESTUURLIJKE TAKEN

Het voorzitterschap en het redactiesecretariaat van het Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800 berusten onveranderd bij de directeur, respectievelijk de archivaris van het ADC. Het secretariaat van de CPA berustte ook in deze periode bij het ADC. Het ADC voerde het secretariaat van de Prof. dr. K. Schilder Stichting, nauw verbonden als het werk van deze stichting is met het door het ADC beheerde Schilder-archief. In 2002 trad de directeur toe tot de adviesraad van *Acta Theologica*, tijdschrift van de theologische faculteit van de Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein, Zuid-Afrika.

6 CONCLUSIES / AANBEVELINGEN

N.B. Omdat ten tijde van het schrijven van dit rapport het onderzoek omtrent de uitbreiding van het ADC nog gaande is, kan daarover nog geen voorstel worden geformuleerd. Het deputaatschap hoopt de synode tijdens de zittingsweken met nadere informatie en een eventueel voorstel ter zake te kunnen dienen.

Deputaten stellen de generale synode voor de volgende besluiten te nemen:

Besluit 1:

De arbeid en het beleid van deputaten in de verslagperiode 2002 tot 2005 goed te keuren, met inbegrip van hun beleid en beheer van de 'Stichting Exploitatie Archief- en Documentatiecentrum Broederweg 16'.

Besluit 2:

Aan de nieuw te benoemen deputaten voor Archief en Documentatie de volgende opdrachten te verstrekken:

- 1a archief- en documentatiemateriaal te verzamelen en te beheren, dat van belang is voor de geschiedenis van De Gereformeerde Kerken in Nederland, met name sinds de Vrijmaking van 1944 en volgende jaren;
- 1b te zorgen dat de afgesloten gedeelten van de archieven van generaal-synodale deputaatschappen worden overgebracht naar het ADC;
- 2 kennis en onderzoek te bevorderen inzake de geschiedenis van De Gereformeerde Kerken in Nederland, met name met betrekking tot in het ADC en in de kerken aanwezige archieven en documentatie;
- 3 alle maatregelen te nemen die voor de instandhouding van het ADC nodig zijn, alsmede die werkzaamheden uit te voeren, die voortvloeien uit de aanstelling van de door deputaten benoemde directeur van het ADC en de archivaris-documentalist en toezicht te houden op hun werkzaamheden;
- 4 de kerkenraden, de meerdere vergaderingen en haar deputaatschappen, alsmede waar nodig en van belang ook personen en instanties regelmatig te dienen met advies en voorlichting inzake het beheer van archief- en documentatiemateriaal;
- 5 de kerkelijke vergaderingen te dienen met richtlijnen en instructies voor een goed archiefbeheer;
- 6 het bestuur te blijven vormen van de 'Stichting Exploitatie Archief- en Documentatiecentrum Broederweg 16' en zich in die kwaliteit te houden aan de besluiten van de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland door welke zij zijn benoemd;
- 7 de kerken te vertegenwoordigen in de Commissie tot registratie van de Protestantse kerkelijke en semi-kerkelijke Archieven (CPA);
- 8 de kerken te vertegenwoordigen in de Stichting Protestantse Kerkelijke Kunst (SPKK);

- 9 contacten te onderhouden en activiteiten te ontplooiën, die voor het onder 1-8 genoemde noodzakelijk en nuttig zijn;
- 10 van de kerken het (huidige) quotum te vragen van € 109.000 per jaar en de financiële administratie van de onder 6 genoemde stichting en van het deputaatschap te laten controleren door een accountant;
- 11 aan de eerstvolgende reguliere synode over hun arbeid te rapporteren.

7 BIJLAGEN

7.1 Beleidsplan ADC 2002-2005 (vastgesteld 14 maart 2003)

Inleiding

Het in Kampen gevestigde Archief- en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken (ADC) is opgericht in 1993 en bestaat in deze periode dus tien jaar. Zonder publiekelijk stil te staan bij dit jubileum, is er goede reden in dit beleidsplan aandacht te vragen voor dit feit. Het ADC heeft in tien jaar tijd een gevestigde plaats verworven binnen de Gereformeerde Kerken en daarbuiten en ziet in dankbaarheid terug op de ontwikkeling van het afgelopen decennium.

Binnen de kerken is het ADC een vraagbaak op kerkhistorisch gebied in de breedste zin van het woord geworden. Dit blijkt uit de geregelde verzoeken om advies en informatie vanuit plaatselijke kerken en van kerkleden. Deze verzoeken lopen zeer uiteen, van vragen van archivariissen naar de juiste wijze om een archief te ordenen, tot vragen van ambtsdragers naar een overzicht van het niet-roken beleid binnen het kerkverband. Daarnaast is het ADC bij vele instanties en personen binnen de Gereformeerde Kerken bekend geworden als de geëigende plaats voor het deponeren van archief en documentatie. De ruggengraat van de collectie wordt gevormd door de archieven van de generale synoden en de daarmee verbonden deputaatschappen. Deze archieven of delen daarvan werden na een fase van actieve verwerving geregeld overgedragen aan het ADC en worden ook geregeld geraadpleegd voor kerkelijke en kerkhistorische doeleinden. Maar daarnaast heeft het ADC van meet af aan ook semi-kerkelijke archieven tot zijn terrein gerekend. Nadat de archieven van diverse gereformeerde organisaties en personen actief waren geworden en aan die verwerving bekendheid was gegeven, is het ADC vele malen benaderd met het verzoek het archief van een persoon of instantie aan te nemen. Het gemak waarmee het ADC archieven verwierf van gereformeerde organisaties zegt soms iets over de moeilijke situatie waarin deze verkeren, maar ook over het vertrouwen dat het ADC in het afgelopen decennium heeft verworven. Voor het functioneren van het ADC is het bezit van archieven als van de generale synode en van de zendende kerken en de jeugdbonden, van K. Schilder, S. Greijdanus en R.H. Bremmer, van het GPV, het Nederlands Dagblad en het GMV van groot belang.

Buiten de eigen kerken heeft het ADC een naam opgebouwd in de kerkelijke en kerkhistorische wereld. Het was een blijk van vertrouwen, dat de Nederlands Gereformeerde Kerken besloten hun archieven op het ADC in bewaring te geven. Daarnaast fungeert het ADC als enig kerkelijk historisch centrum in Nederland als secretariaat van de Commissie tot registratie van de Protestantse kerkelijke en semi-kerkelijke Archieven (CPA), een landelijk overlegorgaan waarin de Nederlandse protestantse kerken zitting hebben. Van belang voor het verwerven van een positie in kerkhistorische kring was het secretariaat van het Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800. Daarnaast verkreeg het ADC vooral bekendheid door het organiseren van congressen en lezingen over kerkhistorische onderwerpen en door de AD Chartas-publicatiereeks, die het ADC opzette in samenwerking met uitgeverij De Vuurbaak.

Terugziende op de afgelopen tien jaren kan gesteld worden dat het kerkelijk initiatief tot het oprichten van het ADC kerkelijk en wetenschappelijk tot een goed resultaat heeft geleid, dat zijn beleid is geaccordeerd door de opeenvolgende synoden en dat er alle reden is op de ingeslagen weg voort te gaan.

Recapitulatie beleidsperiode 1999-2002

De huidige positie van het ADC is niet zonder inspanning bereikt en de instandhouding en uitbouw daarvan vergt ook in de komende periode continuïteit en nieuwe initiatieven. Voor het bepalen van het juiste startpunt voor de komende periode is het nuttig eerst stil te staan bij de resultaten van de afgelopen beleidsperiode.

In het vorige beleidsplan was een accent gelegd bij de verwerving van archieven van predikanten, van hoogleraren en anderen die in het vrijgemaakte leven een rol hebben gespeeld, van vrijgemaakte

organisaties en van de zending. Dit voornemen is gedeeltelijk geslaagd. Archieven van zendings- en hulporganisaties en van het coördinatieorgaan van de zending van de Gereformeerde Kerken, de Commissie van Samenwerking, zijn verworven of toegezegd, de archieven van de zendende kerken te Den Bosch, Rijnsburg, Spakenburg, Drachten en Groningen zijn of worden binnenkort ontvangen. Van vele gereformeerde organisaties is het archief ontvangen, terwijl van enkele organisaties het archief kan worden tegemoet gezien, zodat vrijwel de gehele schriftelijke neerslag van de geschiedenis van de G-organisaties in de kluis van het ADC is terechtgekomen, inclusief de auditieve neerslag daarvan, dankzij het aanbod van Stichting De Luisterpost met haar archief ook de gehele collectie opnamen (in digitale vorm) over te dragen. Minder succes boekte het ADC op het terrein van de persoonlijke archieven. Vele personen blijken weinig archief na te laten, hetzij omdat nooit archief was gevormd, hetzij omdat het vernietigd is. Het ADC poogt wel de aandacht te vestigen op dit probleem en actief te bevorderen dat predikanten, hoogleraren en andere vooraanstaande personen hun archief bewaren, dan wel hen aan te moedigen hun herinneringen op papier te zetten. Omdat dit gebrek aan historische zin wellicht verband houdt met een neiging de Schrift en de normen te stellen tegenover de werkelijkheid, de geschiedenis, of de betrekkelijkheid van dit tijdelijk leven, is moeilijk in te schatten wat het effect van deze aansporingen zal zijn. Het onderstreept wel de noodzaak de geschiedenis bekend te stellen, die niet te reduceren tot enkele principiële keuzemomenten, maar de volle breedte en diversiteit van de geschiedenis als Gods werkelijkheid tot zijn recht te laten komen.

Op het gebied van de inventarisatie zijn de voornemens gerealiseerd: de archieven van prof. dr. K. Schilder en van de Theologische Universiteit zijn geheel ontsloten, alsmede de collectie Vrijmakingsbrochures, terwijl ook de handbibliotheek is gecatalogiseerd.

De actieve en gerichte voorlichting aan de kerken had de afgelopen periode geen accent in de beleidsvoornemens. Nadat in de periode 1996-1999 actief was geadviseerd en vele kerken waren bezocht, zijn in de afgelopen periode minder kerken bezocht en zijn ook geen cursussen aangeboden. Advisering geschiedde hoofdzakelijk op ad hoc-basis. Inmiddels blijft de voorlichting van de kerken een voorname taak. Daarom is een website gemaakt en werd gewerkt aan plannen voor een cursus.

In het vorige beleidsplan werd ten aanzien van de onderzoeksbevorderende taak het voornemen uitgesproken te zoeken naar nauwere samenwerking met de Theologische Universiteit en de prof. dr. K. Schilder Stichting en te trachten zoveel mogelijk verschillende auteurs aan te zoeken voor de AD Chartasreeks en de ADC-lezingen. Daarnaast zou contact worden gezocht met personen en instanties, die grotere bedragen kunnen schenken aan de Stichting ADC ten bate van onderzoeksprojecten.

De nauwere band met de Theologische Universiteit is mede gerealiseerd door middel van samenwerking inzake de geschiedschrijving van de universiteit met het oog op het jubileum van 2004 en door de benoeming van de directeur tot bijzonder hoogleraar aan de universiteit. De samenwerking met de Prof. dr. K. Schilder Stichting heeft vorm gekregen door de verplaatsing van het secretariaat van deze stichting naar het ADC en door de in samenwerking met de Theologische Universiteit aangeboden post-academische cursus over K. Schilder in 2002. Aan de AD Chartas-delen hebben meer dan een dozijn auteurs meegewerkt, terwijl een vijftal sprekers ADC-lezingen hebben verzorgd.

Aan sponsorgelden voor bijzondere projecten is ongeveer € 35.000 geworven, een bedrag dat bestemd was voor het project geschiedschrijving Theologische Universiteit. Daarnaast is vanaf 1997 een gestage uitbreiding van het aantal donateurs gerealiseerd, met name dankzij de congressen. Het bestand omvatte in 2002 200 donateurs, samen goed voor ongeveer € 3000.

Het vorige beleidsplan is geaccordeerd door de generale synode en had, zo kan achteraf gesteld worden, een realistisch karakter en vormt een goede basis voor de planning van de komende jaren.

Samenwerking TU

De positie van het ADC in de kerkelijke en nationale en internationale kerkhistorische wereld, zoals die in de afgelopen periode is gegroeid, behoeft geen wijziging te ondergaan. Wel is het van belang de positie van het ADC af te bakenen jegens de Theologische Universiteit. De benoeming van de directeur tot

bijzonder hoogleraar vraagt om een nadere bepaling van de verhouding tussen beide instellingen. Enerzijds is met de benoeming een duidelijke erkenning van de onderzoeksbevorderende taak van het ADC tot uitdrukking gebracht, anderzijds is er een nauwere band gelegd tussen het onderzoek dat op het ADC plaats vindt en dat van de universiteit. Hoe verhouden beide onderzoeksdomeinen zich tot elkaar en wat betekent dit voor de institutionele samenwerking?

Locatie

In deze periode zal aandacht besteed moeten worden aan het exterieur en interieur van het ADC. De buitenzijde zal geschilderd moeten worden en na de aanpassing van de werkplekken aan de normen van de ARBO-wetgeving en de modernisering van de ICT en de aansluiting op het netwerk van de Theologische Universiteit, dient het interieur een opknappbeurt te hebben, wat betreft schilderwerk, vloerbedekking en verlichting.

Wat de archiefkluis betreft: de beschikbare ruimte is voor tweederde gevuld. Indien het tempo van archiefverwerving zo hoog blijft als de afgelopen jaren, is de kluis aan het einde van deze beleidsperiode vol. Vermoedelijk zal de werving van geringere omvang zijn, zullen door inventarisatie vele archieven 'indikken' en ook is het mogelijk de periodiekencollectie (vier kasten) op de studiezaal op te slaan, dan wel gedeeltelijk over te dragen aan de bibliotheek. Desondanks zal op termijn moeten worden omgezien naar uitbreidingsmogelijkheden. Het pand Broederweg 18, gelegen naast het ADC en eigendom van de Theologische Universiteit, komt hiervoor het meest in aanmerking, mede gelet op het feit dat dit pand op korte termijn leeg komt. Het verdient aanbeveling, dat het deputaatschap op dit punt actie onderneemt en hierover in overleg treedt met de Theologische Universiteit.

Werkplan

Het ADC heeft drie doelstellingen: verzamelen en beheren van archief en documentatie; voorlichten en toerusten van de kerken met betrekking tot het archiefbeheer; en bevorderen van kennis en onderzoek. Voor elk van deze drie onderdelen wordt hieronder aangegeven wat de doelstellingen zijn voor de komende periode en op welke wijze en met welke middelen die kunnen worden bereikt.

Ad 1. Verzamelen en beheren van archief en documentatie

Het ADC wil bepaalde leemten in het archiefbestand aanvullen en alert zijn op mogelijkheden persoonlijk archief te verwerven en persoonlijke herinneringen vast te leggen. Gedacht wordt in concreto aan het synode-archief, deputaatschapsarchieven, archieven van zedende kerken, het archief van de Gereformeerde Reis Vereniging en De Luisterpost. Wat personen betreft gaat het ADC voort persoonlijke archieven te werven, maar wil het - in het kader van het waken van belangstelling voor de historische betekenis van persoonlijk archief - ook stimuleren tot en bijstaan bij het schrijven van herinneringen. Hieraan wordt nu in eerste instantie en bij wijze van proef gewerkt met dr. M.J. Arntzen, terwijl van de in zomer 2002 overleden drs. N. Bakker zijn archivalia inzake prof. C. Veenhof, aan wiens biografie hij werkte, worden geworven en een deel van het persoonlijk archief van ds. D. van Dijk is toegezegd. Na een periode van actieve archiefverwerving zal nu meer accent worden gelegd op het ordenen en toegankelijk maken van de archieven. Naast kleinere archieven wordt hierbij gedacht aan het archief van dr. R.H. Bremmer.

De samenwerking met het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden) van de Vrije Universiteit verloopt goed en wordt gekenmerkt door een grote welwillendheid. Regelmatig worden archiefstukken over en weer tijdelijk uitgeleend of ter bewaring aangeboden en getracht wordt de activiteiten van beide instituten op regelmatige basis te combineren. De samenwerking met de archiefcommissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken is goed en wordt op de oude voet voortgezet.

Ad 2. Voorlichten en toerusten van de kerken met betrekking tot het archiefbeheer

Kerken worden op verzoek bezocht en van advies gediend. In deze periode wordt opnieuw een regionale archiefcursus aangeboden aan archivariissen en anderen, belast met de zorg voor kerkelijk archief. Deze cursus wordt op verschillende plaatsen in het land gegeven en verzorgd samen met de betreffende instanties van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken. De

archivaris is een van de drie cursusleiders. De bedoeling van deze cursus is de cursisten vertrouwd te maken met het fenomeen van digitale archiefvorming, hen te wijzen op valkuilen en voor te lichten over recente ontwikkelingen op dit terrein.

Ad. 3. Bevorderen van kennis en onderzoek

Voortwerkend in de lijn van eerdere beleidsplannen, is de onderzoeksbevordering niet alleen op zichzelf van belang, maar is zij door zijn publieksgerichtheid ook van betekenis voor de naamsbekendheid van het ADC en voor het verwerven van archief.

De onderzoeksbevordering zal in deze periode grotendeels in het teken staan van het honderdvijftigjarig bestaan van de Theologische Universiteit. In verband daarmee verricht een historicus in tijdelijke dienst (tot september 2003) archiefonderzoek naar de geschiedenis van de universiteit, op basis waarvan de directeur een geschiedenis van de universiteit hoopt te schrijven. Deze zal in november 2004 moeten verschijnen. Daarnaast werkt de archivaris samen met betrokkenen van de beide Kamper Theologische Universiteiten aan een historische tentoonstelling over de stad en de universiteit. Voorts wordt gewerkt aan een Album Discipolorum van de Theologische Universiteit over de periode 1945-2003.

Congresplanning

De herdenking van de vijftigste sterfdag van prof. B. Holwerda is aanleiding geworden tot het samenstellen van een deel in de AD Chartas-reeks, gewijd aan zijn leven en werk. In het najaar van 2003 zal voorts een congres gehouden worden over de houding van de gereformeerden jegens de opkomst van de verzorgingsstaat, waaraan historici, theologen en vakbondsmensen zullen deelnemen.

In samenwerking met het Roosevelt Study Center zal in 2004 een conferentie worden belegd over de 'kleine' emigrantenkerken: die van de vrijgemaakte kerken, de christelijke gereformeerde kerken, de gereformeerde gemeenten, e.d. In dat jaar zal in de AD Chartas-reeks ook een monografie verschijnen over de negentiende eeuwse emigratie naar Noord-Amerika.

Wat persoonlijke archivalia betreft: met dr. W. Janse, kerkhistoricus aan de Universiteit te Leiden, is een plan gemaakt tot uitgave van de correspondentie tussen A. Janse en C. Veenhof, terwijl dr. E.A. de Boer begonnen is aan de bewerking van de correspondentie van K. Schilder uit de jaren 1928-1933. Dit moet resulteren in een deel in de reeks van Schilders verzamelde werken. Ook staan nog de uitgave van een bundel ter ere van GPV-politicus G.J. Schutte en van de herinneringen van J. Bavinck op de rol.

Daarnaast bestaat het voornemen bijeenkomsten te organiseren voor twee specifieke doelgroepen. Om een vermoedelijk redelijk omvangrijke groep van amateur-kerkhistorici en liefhebbers van lokale kerkgeschiedenis binnen onze kerken te bereiken, wil het ADC een bijeenkomst organiseren, waarop het ambacht van het historisch onderzoek wordt uitgelegd, stimulansen voor onderzoek naar de geschiedenis van de eigen kerk worden gegeven, adviezen worden verleend, hulp wordt aangeboden en informatie verstrekt. Het centrum hoopt daarmee de historische interesse binnen de kerken te bevorderen en zijn positie binnen de kerken verder vorm te geven. Daarnaast wil het ADC studenten en AIO's kerkgeschiedenis aan de Nederlandse universiteiten op het centrum bijeenroepen voor een studiedag, om hen in aanraking te brengen met het werk en de collectie van het ADC en hen een platform te bieden voor onderlinge discussie, informatie-uitwisseling en ontmoeting.

De inauguratie van de directeur op 6 juni 2003 zal worden aangegrepen om extra reclame te maken voor het ADC. Op die dag verschijnt het AD Chartas-deel Alles of niets. Opstellen over prof. dr. K. Schilder, terwijl ook in de oratie de figuur van Schilder centraal zal staan, een der creatiefste en meest spraakmakende theologen in een Kamper theologische traditie van honderdvijftig jaar en bovendien de vader van de vrijgemaakte universiteit.

7.2 Lijst ontvangen archieven 2001-2004

Werkgroep enquête jeugdwerk
Kring Mannenverenigingen Assen e.o.
Dispuut H.E.R.O.S.
Documentatieverzameling Toornstra
Opleiding tot de Heilige Dienst van Minvermogenden der kerk in Overijssel
Opleiding Gereformeerde Godsdienstleraren (OGG)
Schilderstichting, Prof. Dr. K.
Deputaatschap Generale Synodale Publicaties
Eenhoorn, ds. H.
C.H.R.Y.S.O.S.T.Y.M.O.S, Dispuut
Kiesvereniging GPV afdeling Nijkerk e.o.
Collectie Bakker
C. van Geelkerken
Documentatie Zuid-Afrika
Zending Drachten
Hulpactie Watersnoodramp 1953
Zending 's Hertogenbosch
Gereformeerde Reis Vereniging (GRV)
Gereformeerde Hogeschool (GH)
Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis
Dr. A.J. Verbrugh
Geref. Kerk te Overschild
Geref. Kerk te Opende
Archivalia P. Deddens
Collectie B. Doornbos

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage XIII - II

**Aanvullend rapport Deputaten Archief en
Documentatie**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

18 februari 2005

1. Noodzaak tot uitbreiding archiefruimte ADC

Door de toename van activiteiten in de archiefverwerking is sneller dan verwacht behoefte ontstaan aan meer ruimte om archieven op te slaan. Bij een gelijkblijvende toestroom van archieven zal de komende drie jaar ruimtegebrek ontstaan. Deze behoefte geldt alleen voor de ruimte voor bewaring: de brandvrije kluisruimte op de begane grond. De overige vertrekken, bestaande uit kantoor-, verwerkings- en vergaderruimte, voldoen wel aan de eisen, ook op langere termijn. Het huidige pand Broederweg 16 is geheel benut. Deputaten zullen extra opbergruimte dus elders moeten zoeken. Voor de komende periode van drie jaar zoeken deputaten een praktische oplossing, zoals het plaatsen van extra kasten voor periodieken in de vergaderruimte c.q. studiezaal. Een dergelijke oplossing biedt echter geen *structurele* uitkomst in dit voortdurend groter wordend probleem.

Deputaten hebben overwogen te onderzoeken of ze het naastgelegen pand Broederweg 18, dat momenteel leeg staat en eigendom is van de Theologische Universiteit, zouden kunnen aanschaffen. Ook al hebben deputaten het recht van eerste koop, toch zien ze vooralsnog af gebruik te maken van dit recht. Zij vinden een eventuele aankoop, inclusief de noodzakelijke verbouwing en inrichting, op dit moment financieel niet verantwoord. De investering die er mee gemoeid is overstijgt, samen met de overige financiële lasten waarvoor het deputaatschap staat, de inkomsten die het deputaatschap de komende jaren verwachten mag. Op zichzelf is het echter een mooie optie, vooral vanwege de unieke nabijheid en de doorgang van de ThUK naar de universiteitsbibliotheek. Mocht de generale synode hier wel mogelijkheden zien, dan zijn deputaten uiteraard bereid deze verder te onderzoeken in overleg met de ThUK.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage XIV - I

Rapport commissie 'Naamgeving van de Kerken'

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 14.1 **Rapport commissie 'Naamgeving van de kerken'****DE NAAM VAN ONZE KERKEN****1. Aanleiding**

Bij de synode zijn drie brieven binnengekomen die betrekking hebben op de naam van onze kerken. Br. L.H. Heij te Rotterdam verzoekt het v'tje in het logo te verwijderen. Als argument voert hij aan: „Met de totstandkoming van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) op 1 mei 2004 is de kans dat onze kerken verward worden met de kerken die deze naam ten onrechte zestig jaren hebben gebruikt, verdwenen en heeft het eertijds genoemde argument 'duidelijkheid naar buiten toe' zijn kracht verloren.” Hij verwijst ook naar een opmerking van dr. E.A. de Boer, preses van de GS Zuidhorn, in het *Nederlands Dagblad* van 17 december 2003, dat hij zich goed kon voorstellen dat het 'v' tje op de volgende synode weer zou verdwijnen bij het opgaan van de Gereformeerde Kerken (synodaal) in de Protestantse Kerk in Nederland.

Ds. J.M. Goedhart te Drachten stelt voor het logo van de kerken te wijzigen van GKV (gkv) in GKN. Hij had dat ook reeds aan de GS Zuidhorn voorgesteld, maar deze wees dat af. Maar van de toen aangevoerde bezwaren daartegen is zijns inziens geen enkel meer overgebleven. En dát gewijzigde logo geeft de preciese werkelijkheid weer. Hij verwijst daarbij ook naar de 'nieuwe vrijgemaakten', die eveneens aanspraak maken op de naam Gereformeerde Kerk.

Br. J. Meima te Amersfoort verzoekt de synode „dat U een krachtig signaal afgeeft aan alle kerken (en zo mogelijk aan de kerkleden en de relevante pers) dat met de toevoeging vrijgemaakt, naar binnen en naar buiten, grote terughoudendheid betracht moet worden. En dan bij voorkeur met het logo (GKV) met kleine v. Dit ook al vanwege het onderscheid met de enkele Voortgezette – synodaal - Gereformeerde Kerken. (VGK). Overal moet toch duidelijk worden dat onze kerken gewoon de voortzetting zijn van de aloude gereformeerde kerken. Ook hij verwijst daarbij naar het opgaan van de Gereformeerde Kerken (synodaal) in de PKN.

2. Geschiedenis

De eerste generale synode na de Vrijmaking, Enschede 1945, heeft – na het inwinnen van juridisch advies uitgesproken dat de naam van de kerken blijft: De Gereformeerde Kerken in Nederland. Over dit juridisch advies vermeldt art. 19 van de Handelingen van deze synode:

„Advies is ingewonnen van Mr. Feyen te Enschede. Het luidde aldus:

De Naam der Kerk dient onveranderd te blijven: „De Gereformeerde Kerk van” Als postale aanduiding kan iedere plaatselijke kerk naar plaatselijke omstandigheden een distinctie tusschen haakjes toevoegen, als

- a. Naam van den Scriba
- b. vrijgemaakt naar art. 31 K.O.
- c. Conform art. 31 K.O.
- d. Onderhoudende art. 31 K.O.

Zowel in de Acta der Synode als in de Notulen van de plaatselijke kerkeraden neme men nadrukkelijk op dat deze postale aanduiding geen naamswijziging is, maar slechts bedoelt verwarring te voorkomen. Om het verband der Kerken aan te duiden spreke men van het oude „De Gereformeerde Kerken in Nederland” eventueel met een tusschen haakjes bijgevoegde distinctie, als boven aangegeven.”

Het commissierapport gewaagt van de „vaste, onwrikbare overtuiging, dat onze Kerken de wettige voortzetting zijn van „de Gereformeerde Kerken in Nederland”, zoals deze zich in 1892 uit de twee bekende groepen van Kerken hebben vereenigd” Daarom ziet de commissie „geen reden den naam van de Kerken te wijzigen. Integendeel, gezien in het licht van *Schrift* en *historie* hebben we alle reden om ons Gereformeerde Kerk te blijven noemen.” (Acta pag. 67)

Vervolgens stelt de commissie dat „om verwarring en vergissing (b.v. bij adresseering) te voorkomen, een aanduiding achter of onder den naam der Kerk(en) kan worden geplaatst, ter onderscheiding van andere Kerken, welke zich ook Gereformeerde Kerken noemen.” „Een aanduiding, welke dus geen onderdeel van den naam dient uit te maken, maar b.v. tusschen haakjes en met kleinere letter achter of onder den naam geplaatst worde.” (Acta pag. 68).

Blijkens art. 75 van de Acta koos de synode met meerderheid van stemmen voor de aanduiding „onderhoudende art. 31 K.O.” In art. 76 van de Acta wordt vastgelegd „dat de distinctie „onderhoudende art. 31 K.O.” slechts een onderscheidingsteeken is om verwarring te voorkomen, en dus in geen enkel opzicht iets kan of mag praëjudiceeren.” (sic!)

De GS van Amersfoort 1948 besloot er bij de kerken op aan te dringen de toevoeging bij de naam Gereformeerde Kerken: “(onderhoudende art. 31 K.O.)”, niet dan in noodzakelijke gevallen te gebruiken (Acta, artikel 99).

Er was overigens in die tijd een plaatselijke kerk die de voorkeur gaf aan de aanduiding „onderhoudende art. 32 NGB”

Het valt op dat in het besluit van de GS Enschede 1945 de term „postale aanduiding” niet voorkomt. Deze term komen we wel tegen in het besluit van de GS Bunschoten-Spakenburg 1958, Acta artikel 68: „spreekt uit 2. dat de postale toevoeging achter de naam der Kerk(en) (onderhoudende art. 31 K.O.) niet meer geschikt is te achten als onderscheidingsteken”. Motief daarvoor was dat de Gereformeerde Kerken (synodaal) inmiddels een andere kerkorde hadden aanvaard, zodat een verwijzing naar artikel 31 „andersoortige verwarring” zou wekken, en ook „dat uit deze distinctie in de volksmond en in het rechtsverkeer toch een naamswijziging dreigt te ontstaan.”

Deze synode besloot daarom „de kerken en kerkelijke vergaderingen aan te bevelen deze onderscheiding niet meer te gebruiken en in gevallen waarin verwarring is te duchten, zelf middelen te zoeken om deze te voorkomen en zulke middelen allereerst te vinden in zo nauwkeurig mogelijke aanduiding van adressen en dergelijke.”

Sindsdien kwam in zwang dat b.v. in statuten van verenigingen met een kerkelijke binding de aanduiding werd gebruikt „laatstelijk in generale synode bijeen te”.

De mogelijkheid van verwarring tussen twee kerkgenootschappen met dezelfde naam deed zich voor bij de tienjaarlijkse volkstellingen, die tot 1971 zijn gehouden. Over de volkstelling van 1960 is in de Acta niets te vinden. De GS Hoogeveen 1969 kreeg van de deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid de informatie, dat het Centraal Bureau voor de Statistiek voornemens was onze kerken aan te duiden als „Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)”. Dit is de eerste maal dat deze aanduiding in de Acta voorkomt: afkomstig van de overheid.

De synode besloot „met leedwezen het feit te aanvaarden, dat De Gereformeerde Kerken in Nederland bij de in 1970 te houden volkstelling zullen worden aangeduid met de toevoeging „vrijgemaakt”. Ze voegde daaraan toe „ten dezen aanzien nadrukkelijk uit te spreken, dat een en ander niets prejudiceert (sic!) ten aanzien van het rechtmatig voeren van de naam „De Gereformeerde Kerken in Nederland”.

De zaak keerde terug op de volgende synode, Hattem 1972. Deze besloot aan de minister van Justitie te berichten, „dat, zolang de administratieve rechter nog geen uitspraak heeft gedaan over de vraag welke kerken terecht de naam Gereformeerde Kerken in Nederland voeren, een overheidslichaam zich dient te onthouden van een keuze in dezen.” Achter de naam van het andere kerkverband met dezelfde naam was namelijk geen onderscheidende aanduiding geplaatst. Dit is, voorzover we konden nagaan, de enige maal dat in de Acta op een rechtsgeding over de naam wordt gezinspeeld.

Intussen was de aanduiding (vrijgemaakt) algemeen in zwang gekomen als onderscheidende aanduiding. In eigen kring werd daarnaast het andere kerkverband met (synodaal) aangeduid, buiten eigen kring heetten dezen gewoon De Gereformeerde Kerk(en). (Overigens wordt in niet-‘vrijgemaakte’ media tegenwoordig ook de aanduiding ‘synodaal’ vaker gebruikt dan vroeger.)

Naar onze indruk ebde in de jaren negentig in eigen kring de terughoudendheid inzake het gebruik van de toevoeging (vrijgemaakt) weg. In het blad De Reformatie, dat in het verleden anderen nog wel eens wilde kritiseren over onnodig gebruik van de toevoeging, wordt het nu onbekommerd gebruikt. In de Huishoudelijke Regeling voor generale synoden werd in een bijlage over opmaak, spelling en interpunctie vastgelegd (5.1.4): „De toevoeging Vrijgemaakt wordt met hoofdletter en cursief weergegeven.” De afkorting GKV kwam in zwang. Deputaten GSP ontwierpen een logo waarin na de hoofdletters G en K een kleine v te zien is. Tegen dit logo werd door twee kerken en een predikant bezwaar aangetekend bij de GS Zuidhorn 2002-2003. Deze sprak uit (Acta artikel 201) dat hun „kan worden toegestemd dat de naam van de kerken in de website en andere officiële publicaties, althans in het beeldmerk, afwijkt van de officiële tenaamstelling, maar deputaten hebben die keuze aanvaardbaar gemotiveerd en bovendien in het woordmerk en de verdere presentatie ervoor gezorgd dat de naam van de kerken duidelijk wordt onderscheiden van de toevoeging ‘vrijgemaakt’, die uitsluitend wordt gebruikt om misverstanden te voorkomen.”

3. Verwarring en misverstanden

Wanneer twee organisaties dezelfde naam voeren, scheidt dat verwarring. Dat is vanaf de eerste synode na de Vrijmaking (1945) onderkend. Dat betreft niet alleen het postverkeer, maar ook het rechtsverkeer (testamenten!), de statistiek, de externe informatie en communicatie over onze kerken en zelfs het dagelijks leven. In de tijd dat ziekenhuizen nog bericht aan predikanten stuurden over opname van gemeenteleden, kon het voorkomen dat een 'vrijgemaakte' patiënt die als kerkelijke gezindte 'gereformeerd' opgaf, een 'synodale' dominee aan zijn bed kreeg.

In dit verband een anekdote: In een dorp in Overijssel staan aan dezelfde straat twee kerkgebouwen, beide (destijds) met een bordje 'Gereformeerde Kerk'. Een 'vrijgemaakt' echtpaar dat daar op vakantie was en 's zondags naar de kerk wilde, koos na enige aarzeling voor het kleinste kerkgebouw. Maar zo bezocht het ongewild een 'synodale' kerkdienst.

Het besluit van 1945 was wel heel principieel, maar de synode is daarbij niet consequent geweest. Ze heeft namelijk wel, hoe geclausuleerd ook, officieel een onderscheidende aanduiding vastgesteld, maar zonder daaraan de voorwaarde te verbinden dat het andere kerkverband met dezelfde naam dit eveneens zou doen. Dat de overheid zich bij de volkstelling daarbij aansloot, was dan ook begrijpelijk. Uit communicatief oogpunt was het besluit ook niet goed doordacht. Tot vandaag komt in seculiere dagbladen de aanduiding „artikel 31” voor onze kerken voor, wat nogal sektarisch klinkt.

Het is opmerkelijk dat in die jaren wel processen zijn gevoerd over kerkelijke goederen en over de naam van het studentencorps Fides Quaerit Intellectum, maar niet over de naam van de kerken. Dat valt te meer op, nu we zien hoe de pas gevormde PKN aan de verbanden van hervormde gemeenten en (synodaal) gereformeerde kerken die niet zijn meegegaan naar de PKN, wel het gebruik van de oude naam ontzegt, zo nodig met dreiging van een juridische procedure. Overigens heeft na het opgaan van de Gereformeerde Kerken (synodaal) in de PKN het voeren van een proces over de naam geen zin meer, zo die zin er na zestig jaar acceptatie nog zou zijn.

Weliswaar heeft de PKN in de „Notariële akte in verband met de vereniging van de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK), de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) en de Evangelisch-Lutherse Kerk (ELK)” vastgelegd (artikel 8), dat alle rechten van de drie kerken, zonder enige beperking en in hun volle omvang, behoren tot de PKN. Daaronder valt volgens lid a in ieder geval de naam: „Alle eventuele handelsnamen en overige rechten en aanspraken, uit welke hoofde ook, van de NHK op de naam 'de Nederlandse Hervormde Kerk' (en varianten daarop), van de GKN op de naam 'Gereformeerde Kerken in Nederland' (en varianten daarop) en van de ELK op de naam 'Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden' (en varianten daarop).” De door de PKN geformuleerde pretentie dat de naam Gereformeerde Kerken aan de PKN behoort, 'met inbegrip van alle handelsnamen en overige rechten en aanspraken' laten de aanspraken die de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) reeds op die naam hebben, evenwel onverlet. Een overeenkomst kan immers geen afbreuk doen aan rechten die derden, in casu de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), reeds jarenlang bezitten. In dat opzicht scheidt de exclusieve wijze waarop de naamgeving in de zojuist genoemde notariële akte werd verwoord, veeleer verwarring en doet zij geen recht aan de werkelijkheid.

Het lijkt ons voorts gewenst de PKN van dit standpunt op de hoogte stellen. Aldus wordt voorkomen dat vanuit de PKN de mening ontstaat dat zij kan 'gedogen' dat door de vrijgemaakte kerken de naam Gereformeerde Kerk wordt gevoerd.

Volstrekke duidelijkheid lijkt ons hier gewenst.

Overigens vormt de aanduiding gereformeerd op zichzelf geen waarborg tegen misverstanden over de betekenis van die naam. De naam wordt immers ook gebruikt door andere kerkgenootschappen en het daarmee verbonden geestelijk-culturele klimaat (bv. de Gereformeerde Gemeenten). Ook theologen die zich ver verwijderd hebben van de gereformeerde leer, worden gereformeerd genoemd of met gereformeerd geassocieerd (b.v. Kuitert). Wij hoeven ons hierdoor niet te laten leiden, maar het is wel iets om rekening mee te houden bij onze externe communicatie over onze identiteit.

4. Nieuwe situatie

In de aan de synode gerichte brieven over deze zaak worden nieuwe argumenten aangevoerd. Het eerste is dat het andere kerkverband met dezelfde naam vorig jaar is opgegaan in de Protestantse Kerk van Nederland en dus als zodanig niet meer bestaat. Daardoor bestaat er geen gevaar van verwarring meer en kunnen wij onze officiële naam zonder bijvoegingen gebruiken. Het tweede is dat

de kerkleden die zich sinds 2003 van ons hebben afgescheiden en nieuwe gemeenten hebben gevormd, eveneens de naam Gereformeerde Kerk(en) willen voeren. Dit scheidt nieuwe verwarring. Bij het eerste argument moet wel worden aangetekend dat weliswaar het landelijk kerkverband is opgehouden te bestaan, maar dat plaatselijke gemeenten niet verplicht zijn te fuseren. Zij mogen onder hun oude naam voortbestaan. Plaatselijk is verwarring dus nog wel degelijk mogelijk. Wat de 'nieuwe vrijgemaakten' betreft, is het de vraag of de synode of een plaatselijke kerk hun het gebruik van de naam Gereformeerde Kerk(en) langs gerechtelijke weg zou willen ontzeggen. In dat geval is volstrekte duidelijkheid over de eigen naam wel een vereiste. Indien geen juridische stappen worden overwogen, zullen we de nieuwe verwarring moeten accepteren. Een nieuw besluit over de toevoeging 'vrijgemaakt' zal daar weinig aan toe- of afdoen.

5. Mogelijkheden

In theorie staan voor de synode drie mogelijkheden open, die hier achtereenvolgens worden besproken:

1. *een dringende oproep aan kerken, kerkleden en media om de toevoeging 'vrijgemaakt' en de afkorting GKV niet meer te gebruiken.*

Wil dit het beoogde effect hebben, dan zal de synode wel consequent moeten zijn en het huidige beeldmerk buiten gebruik moeten stellen. Ook moet de Huishoudelijke Regeling bijlage 5 onder 5.1.4 worden aangepast. De losse aanduiding 'vrijgemaakt' of 'vrijgemaakten' (niet voorafgegaan door de kerknaam) zal dan nog wel informeel in gebruik blijven, maar dat is niet zo bezwaarlijk. Na 1869, toen de Chr. Afgescheiden Geref. Kerk de naam Christelijke Gereformeerde Kerk aannam, is de aanduiding 'afgescheidenen' ook nog lang in zwang gebleven.

Hiervoor pleit, dat ze past in de consequente lijn van de synodebesluiten over de naam. Het geeft duidelijkheid, zowel tegenover de PKN als tegenover de 'nieuwe vrijgemaakten'. Bovendien is het nu het momentum voor zo'n stap. Als we die nu niet zetten, heeft het later geen zin meer.

Hiertegen pleit, dat het de vraag is, of het ons na zestig jaar nog zal lukken niet alleen intern, maar ook extern te boek te staan als De Gereformeerde Kerken in Nederland. Bovendien bestaan plaatselijk nog gemeenten in PKN-verband die de naam Gereformeerde Kerk voeren, zodat plaatselijk verwarring blijft bestaan. Vervanging van het logo is schadelijk voor onze beeldvorming en betekent kapitaalvernietiging.

2. *De toevoeging 'vrijgemaakt' als deel van onze naam accepteren*

Hiervoor pleit dat dit logisch voortvloeit uit het laten overwegen van de tegenargumenten tegen de eerste mogelijkheid. Het scheidt helderheid door een eind te maken aan de huidige tweeslachtigheid. *Hiertegen* pleit dat het een breuk is met de consistente lijn van het verleden. Het is duidelijk dat deze synode zo'n besluit niet kan nemen, nu daar door niemand uit de kerken om is gevraagd.

3. *De huidige situatie laten voortbestaan*

Hiervoor pleit dat er niets hoeft te veranderen. Wel zou het dan aanbeveling verdienen bijlage 5 van de Huishoudelijke Regeling in die zin te wijzigen dat het woord 'vrijgemaakt' met kleine letter v en tussen haakjes achter de naam van de kerken wordt geplaatst, indien dat ter voorkoming van verwarring nodig is, en dat de afkorting GKV met een kleine v wordt geschreven.

Hiertegen pleit dat de tweeslachtigheid rondom onze naam – een officiële naam en een in het dagelijks gebruik die daarvan afwijkt - blijft voortbestaan.

6. Advies

Naar het oordeel van de commissie geldt op dit moment dat voor alle drie de mogelijkheden de tegenargumenten te zwaar wegen om daar definitief voor te kiezen. Daarom beveelt uw commissie een tussenweg aan, die er als volgt uit kan zien:

Concept-besluit

Materiaal:

1. brief van br. L.H. Heij te Rotterdam met het verzoek het v'tje in het logo van de kerken te verwijderen;
2. brief van ds. J.M. Goedhart te Drachten met het voorstel het logo van de kerken te wijzigen van GKV (gkv) in GKN;

3. brief van br. J. Meima te Amersfoort met het verzoek „dat U een krachtig signaal afgeeft aan alle kerken (en zo mogelijk aan de kerkleden en de relevante pers) dat met de toevoeging vrijgemaakt, naar binnen en naar buiten, grote terughoudendheid betracht moet worden. En dan bij voorkeur met het logo (GKv) met kleine v.”;
4. rapport van een externe adviescommissie.

Besluit:

1. uit te spreken dat de kerken als hun officiële naam handhaven: 'De Gereformeerde Kerken in Nederland' voor het landelijk verband van kerken en 'Gereformeerde Kerk te ... [plaatsnaam, eventueel gevolgd door een verbindingsstreepje met een nadere aanduiding] voor een plaatselijke kerk;
2. de kerken op te roepen zich in officiële stukken en in het interne en externe rechtsverkeer te houden aan de officiële naam van de kerken;
3. uit te spreken dat de kerken, omdat naar buiten toe de identiteit van de kerken dikwijls verheldering nodig heeft, - zoals gebruikelijk - voor dat doel de toevoeging 'vrijgemaakt' kunnen gebruiken, al of niet tussen haakjes en bij voorkeur met een kleine letter om aan te duiden dat de toevoeging niet tot de officiële naam behoort;
4. in bijlage 4 van de Huishoudelijke Regeling onder 5.1.4 de zin „De toevoeging Vrijgemaakt wordt met hoofdletter en cursief weergegeven” te vervangen door:
„De aanduiding 'vrijgemaakt' wordt, zo nodig, met kleine eerste letter en cursief achter de naam De Gereformeerde Kerk(en) geplaatst.”;
5. de plaatselijke kerken erop te wijzen dat zij, omdat in de komende jaren de kans op verwarring met de voormalige Gereformeerde Kerken (synodaal) zal afnemen, in de toekomst steeds meer zullen kunnen volstaan met de eenvoudige aanduiding 'Gereformeerde Kerk';
6. uit te spreken dat, omdat de website van de kerken een belangrijke functie naar buiten heeft, het logo en de domein-aanduiding 'gkv' daar gehandhaafd kunnen blijven, in combinatie met de officiële naam van de kerken en een nadere uitleg over de identiteit van de kerken; op langere termijn kan, wanneer de uitdrukking 'vrijgemaakt' of de letter 'v' niet meer zou bijdragen aan de herkenbaarheid van de kerken, een herziening op dit punt worden overwogen;
7. het rapport van de externe adviescommissie in de Acta op te nemen.
8. dit besluit ter kennisneming toe te zenden aan de Protestantse Kerk in Nederland.

Gronden:

1. Er is geen reden om het standpunt dat de generale synoden vanaf 1945 ten aanzien van de naam van de kerken hebben ingenomen, te wijzigen.
2. De bepaling onder 5.1.4 van de Huishoudelijke Regeling is thans niet consistent met het standpunt ten aanzien van de naam van de kerken.
3. Het logo is door de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 goedgekeurd en het verdient uit een oogpunt van continuïteit in de communicatie geen aanbeveling dit en de domein-aanduiding nu te wijzigen.
4. Het rapport van de externe commissie geeft een overzicht van het beleid dat door verscheidene generale synodes ten aanzien van de naam van de kerken is gevoerd.
5. Het is gewenst de Protestantse Kerk in Nederland te informeren over de naam van onze kerken, gelet op artikel 8 van de „Notariële akte in verband met de vereniging van de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK), de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) en de Evangelisch-Lutherse Kerk (ELK)”.

Uw commissie,

F.T. Oldenhuis
D.A.C. Slump
M. te Velde
J.P. de Vries

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage XIV - II

**Rapport Deputaten Generaal-Synodale
Publicaties**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 VOORWOORD

Geachte heren en broeders,

Deputaten Generaal-Synodale Publicaties bieden u hun rapport aan over hun werkzaamheden in de periode vanaf hun benoeming door de Generale Synode Zuidhorn 2002–2003.

Wij bidden u de wijsheid en de leiding van de Heilige Geest toe.

Met broedergroet,
namens deputaten,

J. Luiten, voorzitter
D. van Dijk, secretaris

2 INHOUDSOPGAVE

1	VOORWOORD	3
2	INHOUDSOPGAVE	4
3	BEKNOPTE SAMENVATTING	6
4	SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP, VERGADERINGEN, AFTREDING	7
4.1	Samenstelling Deputaatschap	7
4.2	Vergaderingen	7
4.2.1	<i>Algemeen</i>	
4.2.2	<i>Sectie Communicatie</i>	
4.3	Aftreding	8
5.	OPDRACHT VAN DE SYNODE VAN ZUIDHORN	9
6.	Globaal beleidsoverzicht	11
7.	UITVOERING OPDRACHT SYNODE EXCL COMMUNICATIEBELEID	12
7.1	Gangbare uitgaven	12
7.1.1	<i>Acta en Handelingen</i>	
7.1.2	<i>Huishoudelijke Regeling</i>	
7.1.3	<i>Nota inzake opmaak, spelling en interpunctie</i>	
7.1.4	<i>Deputatenrapporten</i>	
7.1.5	<i>Uitvoeringen van het kerkboek, verkoop, royalty' s</i>	
7.1.6	<i>Correcties in het Gereformeerd Kerkboek</i>	
7.1.7	<i>Liturgisch katern, verkoop royalty' s</i>	
7.2	Nieuwe Uitgaven	15
7.2.1	<i>Bundel met negentig gezangen</i>	
7.2.2	<i>Liederen – aanvullingen door synode van Amersfoort</i>	
7.2.3	<i>Nieuwe Bijbelvertaling</i>	
7.3	Handboek van de Gereformeerde kerken in Nederland	16
7.3.1	<i>Bestaande situatie</i>	
7.3.2	<i>Nut</i>	
7.3.3	<i>Problemen</i>	
7.4	Administratieve ondersteuning	19
7.5	Contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken	19
7.5.1	<i>Contact met overeenkomstig deputaatschap CGK</i>	
7.5.2	<i>Uitgave van Publicaties</i>	
7.5.3	<i>Communicatie</i>	
7.5.4	<i>Dienstenbureau</i>	
8.	UITVOERING OPDRACHT SYNODE COMMUNICATIEBELEID	21
8.1	Inleiding	21
8.2	Opdracht synode	21
8.3	Uitvoering van de opdracht	22
8.3.1	<i>Inleiding</i>	
8.3.2	<i>Werkzaamheden tijdens en na de synode Zuidhorn 2002</i>	
8.3.3	<i>Werkzaamheden met betrekking tot communicatie van deputaatschappen</i>	

- 8.3.4 *Synode Amersfoort 2005*
- 8.3.5 *Website gkv.nl*
- 8.3.6 *Project- en redactiestatuut.*
- 8.3.7 *Conclusie*

9. CONCEPT-BESLUITTEKSTEN 27

10. BIJLAGEN: 30

- a. Werkplan communicatie (bijlage 1)
- b. Notitie bezinningsproces verootmoediging (bijlage 2)
- c. Model-communicatieplan deputaatschappen (bijlage 3)
- d. Introductie van "De 90 van Zuidhorn" (bijlage 4)
- e. De Ramen open Concept-Communicatieplan Synode Amersfoort 2005 (bijlage 5)
- f. Instructie Communicatiecoördinator Synode Gereformeerde kerken (bijlage 6)
- g. Overdrachtsverklaring projectleiding website gkv.nl (bijlage 7)
- h. Verslag van de presentatie aan de deputaatschappen in april 2003 (bijlage 8)
- i. Herzien Project- en redactiestatuut (bijlage 9)
- j. Evaluatie GKV Forum (bijlage 10)

3 SAMENVATTING

Deputaten generaal synodale publicaties zorgen voor de uitgave van kerkboeken en allerlei kerkelijke publicaties.

De bundel Negentig gezangen is nieuw uitgekomen en er verscheen ook al een tweede druk van.

Het Liturgisch katern wordt opgenomen in het gewone kerkboek. Dit gebeurt niet als een aanhangsel achterin, maar elk onderdeel komt op de goede plaats: de formulieren bij de formulieren, enz. Het katern blijft overigens los verkrijgbaar.

De Acta van de vorige generale synode zijn laat verschenen. Ook in het digitale tijdperk vraagt het klaarmaken van de teksten voor de publicatie speciale vaardigheid en veel tijd. Toch zal dit sneller moeten. Maar hoe?

Deputaten denken aan het treffen van administratieve voorzieningen. Deze kunnen het secretariaat van de generale synode ondersteunen en ook zorgen voor de administratie en de communicatie van de deputaatschappen. Effectief en efficiënt. Deputaten stellen daarom voor om zo'n kerkelijk centrum in te stellen. Wie kunnen daarin meewerken? Gewoon de mensen die nu ook al voor de deputaatschappen veel werk doen. En via intranet kan veel hiervan ook van huis uit gebeuren.

Het beheer van de website is ondergebracht bij stichting De Luisterpost/Bralectah. Uiteindelijk zal dat ook bij het kerkelijk centrum kunnen. Er wordt gewerkt aan verdere ontwikkeling en vernieuwing van de website.

Goede communicatie speelt dus een steeds grotere rol in onze kerken, vandaar dat ons deputaatschap andere deputaatschappen ondersteunt bij het maken van communicatieplannen en adviseert over het gebruik van communicatiemiddelen. Ook op de komende synode zal communicatie meer aandacht krijgen.

4 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP, VERGADERINGEN, AFTREDING

4.1 Samenstelling deputaatschap

De generale synode benoemde in het deputaatschap de volgende leden:

Primi:

Secundi:

Algemene zaken:

ds. J. Luiten (s), Alkmaar	2005*	drs. S. Bakker, Groningen
mr. D. van Dijk, Heerenveen	2008	ds. G. Riemer, Hoevelaken
A. Kuiper, Nietap.	2005	
Ds. J.H. Kuiper, Assen	2011	
Ds. M. van Veelen, Delft	2011	

Sectie Communicatie:

Mevr. D. Zomer-Harwig (s), Krimpen a/d IJssel	2005
J.G. van der Burgh, Nunspeet	2008
mr. A. Slofstra, Zuidhorn	2008

*jaar van aftreden

Projectleider gkv.nl

De projectleider voor de website ds. W. Van der Schee woonde de vergaderingen regelmatig bij. In verband met het beëindigen van de benoemingstermijn (1 mei 2000 – 1 mei 2004) werd ds. Van der Schee opgevolgd door br. B. Jonker die eveneens de vergaderingen van het deputaatschap bijwoonde (zie ook Hoofdstuk 8.3.5)

4.2 Vergaderingen

4.2.1 ALGEMEEN

Deputaten vergaderden in de verslagperiode tussen de synodes van Leusden en Zuidhorn plenair 11 keer, en wel op de volgende data:

2002	2003	2004	2005
12 maart	17 januari	30 januari	
9 september	11 april	14 mei	
	5 september	1 oktober	
	7 november	17 december	

In de eerste vergadering werden J. Luiten en D. van Dijk bereid gevonden om het voorzitterschap resp. het secretariaat op zich te nemen.

4.2.2 SECTIE COMMUNICATIE

Deputaten besloten in hun eerste vergadering dat de sectie in grote mate van zelfstandigheid zou kunnen functioneren. De sectie had naar buiten een eigen adres (Mevr. Drs. D. Zomer-Harwig, Una Corda 28, 2925 BX Krimpen aan de IJssel)

4.3 Aftreding

De generale synode van Berkel en Rodenrijs heeft bepaald dat elk deputaatschap in zijn rapport een rooster van aftreden dient op te nemen, waarbij als regel geldt dat de synode “niet vaker dan twee keer tot herbenoeming overgaat” (Huishoudelijke Regeling 1997, blz 11). Met inachtneming hiervan zijn aftredend Mevr. D.Zomer, ds. J. Luiten en A. Kuiper.

In verband met de voorgestelde administratieve voorzieningen waar ook een communicatieadviseur bij betrokken zal zijn (zie hoofdstuk 7.4) lijkt het deputaten niet langer nodig dat de sectie communicatie in de toekomst zal bestaan uit meer dan 2 personen. Deputaten zullen bij afzonderlijke brief voorstellen doen voor de vacatures.

5 OPDRACHT VAN DE SYNODE

De Generale synode van De Gereformeerde kerken, gehouden te Zuidhorn 2002, verstrekte aan deputaten voor de uitgave van generaal-synodale publicaties de volgende opdrachten (Acta artikel 201):

- a de Acta en de Handelingen van de generale synode en de rapporten van de door de generale synode benoemde deputaten te doen produceren en digitaal te doen verspreiden en daarbij ervoor zorg te dragen dat tegelijk een eenvoudige versie op papier ter beschikking komt;
- b van het *Gereformeerd Kerkboek*, van de *Proefbundel Uitbreiding Gereformeerd Kerkboek* en van andere drukwerken die op last van de generale synodale worden vervaardigd, nieuwe edities te doen uitgeven en/of te doen herdrukken; daarbij moet in technisch en economisch opzicht zo doeltreffend mogelijk te werk worden gegaan;
- c met drukkers en uitgevers overeenkomsten af te sluiten die betrekking hebben op de onder b. bedoelde uitgaven, inzake de technische vervaardiging en de uitgeversexploitatie alsmede met auteurs voor wat betreft de auteursrechtelijke aanspraken en bevoegdheden voorzover daarvan sprake is;
- d de verzendregeling in verband met het onderscheid in digitale en schriftelijke publicatie aan te passen en uit te voeren;
- e toe te zien op de naleving van de onder c bedoelde overeenkomsten;
- f toe te zien op het uitgeven van nieuwe edities van de sub b. bedoelde uitgaven en er zoveel mogelijk voor te zorgen dat daarin druk- en zetfouten en andere tekortkomingen worden verbeterd;
- g er op toe te zien dat terzake van de typografische verzorging, de afmetingen, het taalgebruik, de spelling, de interpunctie, de nomenclatuur en dergelijke zoveel mogelijk een verantwoorde eenvormigheid wordt betracht met inachtneming van de door de generale synode van toepassing verklaarde regels voor spelling en dergelijke;
- h het inventariseren van ontvangen reacties uit de kerken met betrekking tot de voortgaande harmonisatie van het *Gereformeerd Kerkboek* en het – voorzover dit noodzakelijk moet worden geacht – doen van voorstellen daarover aan de eerstvolgende synode;
- i te beslissen over verzoeken om toestemming tot het uitgeven van de sub b. bedoelde publicaties of onderdelen daarvan, voorzover het auteurs- of gebruiksrecht daarvan bij de kerken berust;
- j te waken tegen inbreuk op de auteurs- en gebruiksrechten van de kerken en het treffen van conservatoire en andere noodzakelijke maatregelen; ervoor te zorgen dat in de kerkelijke publicaties die met hun medewerking tot stand komen, een clause wordt afgedrukt waaruit blijkt dat deze rechten bij de kerken berusten en dat voor verspreiding van de tekst toestemming van de kerken vereist is;
- k te waken tegen inbreuk op auteurs- en gebruiksrechten van derden bij het uitgeven van publicaties sub b. genoemd;
- l geschillen met derden zoveel mogelijk op te lossen door middel van arbitrage;
- m bij het afsluiten van overeenkomsten eventueel royalty's te bedingen bij uitgevers, indien en voorzover er sprake is van bijzondere kosten of lasten voor de kerken, die aan de betreffende publicaties te grondslag liggen, met als uitgangspunt dat in het algemeen de prijs van een kerkelijke publicaties niet belemmerend mag werken ten aanzien van verspreidingsmogelijkheden;
- n de volgende synode te dienen met een advies over de wenselijkheid en mogelijkheid van invloed van deputaten op de continuïteit en de redactionele inhoud van het als particuliere uitgave jaarlijks verschijnende *Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland*;
- o van transacties met derden die financiële consequenties hebben, de desbetreffende stukken aan de quaestor en de financiële commissie beschikbaar stellen;
- p aan de volgende synode rapport uit te brengen van hun werkzaamheden en daarvan de kerken in kennis stellen drie maanden voor de aanvang van de synode.

Acta artikel 203:

Deputaten voor publicatie en communicatie op te dragen in samenwerking met deputaten Voorbereiding eerstvolgende generale synode te onderzoeken of en zo ja hoe ondersteunende administratieve activiteiten van de generale synode, deputaatschappen en andere instanties in het kerkelijk leven kunnen worden gebundeld;

6 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

Het uitkomen van de Nieuwe Bijbelvertaling is aanleiding om in overleg met de uitgever hiervan de mogelijkheid van combi-uitgaven met het Gereformeerd Kerkboek te onderzoeken. Daarnaast zullen uiteraard ook aparte uitgaven van het Gereformeerd Kerkboek beschikbaar blijven.

Deputaten bevelen de instelling aan van administratieve voorzieningen ten dienste van de kerken, de generale synode en haar deputaatschappen met de onder hen fungerende kerkelijke instellingen.

Nu wordt een aantal administratieve activiteiten voor elke generale synode opnieuw georganiseerd. Andere gebeuren per deputaatschap afzonderlijk en dus in veelvoud. Centralisatie van deze activiteiten benut opgedane ervaring, bevordert continuïteit en is efficiënter.

Digitale publicatie van Acta en deputatenrapporten werkt efficiënt. De voorbereiding van publicaties vraagt echter speciale vaardigheid en is tijdrovend. De inzet van externe deskundigheid blijkt hiervoor nodig, met name voor de Acta. Deze deskundigheid kan heel goed bij deze voorziening worden ondergebracht of van daaruit ingeschakeld. Dit zal een voortvarende publicatie van de Acta bevorderen.

Gerichte aanpak van de communicatie blijkt steeds meer in een behoefte te voorzien. Hierdoor vragen het geven van adviezen op het terrein van communicatie en de coördinatie en uitvoering ervan steeds meer aandacht en inzet. Ook deze kunnen goed bij de administratieve voorzieningen worden ondergebracht, terwijl deputaten Communicatie hiervoor het overkoepelend beleid uitzetten.

7 UITVOERING VAN DE SYNODEOPDRACHT EXCL COMMUNICATIEBELEID

7.1 Gangbare uitgaven

7.1.1 ACTA EN HANDELINGEN

De Acta en de Handelingen van de Generale Synode van Zuidhorn zijn uitgekomen bij Uitgeverij De Vuurbaak en verzonden op 1 december 2003.

De verspreiding van de Acta heeft plaatsgevonden via toezending van een cd-rom terwijl zij daarnaast via de boekhandel voor iedereen beschikbaar waren in een paperback-editie.

De cd-rom, samengesteld door ds. W. van der Schee, bevat van vier synoden de Acta en bijlagen (vooral rapporten): Zuidhorn 2002-2003, Leusden 1999, Berkel en Rodenrijs 1996 en Ommen 1993.

Voor wat betreft de Acta van de GS Zuidhorn is de cd-rom de officiële uitgave. In het boek van de Acta van GS Zuidhorn 2002-2003 zijn niet alle bijlagen opgenomen. In de inhoudsopgave van de Acta in boekvorm wordt naar de cd-rom verwezen.

De cd-rom is verzonden naar de kerken, personen en instanties die, volgens de in de Huishoudelijke Regeling opgenomen verzendregeling, voorheen de Acta in boekvorm ontvingen.

De cd-rom's zijn – hoewel zij vrij gekopieerd kunnen worden – ook via de boekhandel beschikbaar gesteld.

Doordat het opstellen van de verslagen van de besprekingen op de synode, de correctie van de teksten en de werkzaamheden voor de inrichting van de cd-rom meer tijd in beslag nam dan was voorzien zijn de Acta te laat verspreid. Deputaten betreuren dat en spreken de hoop uit dat de Acta voor de synode van Amersfoort tijdig kunnen worden verspreid. Deputaten denken dat het treffen van administratieve voorzieningen (zie hoofdstuk 7.4) hierbij kan helpen.

7.1.2 HUISHOUDELIJKE REGELING

Begin 2004 is een nieuwe versie van de Huishoudelijke Regeling verschenen. De uitgave is, in tegenstelling tot voorgaande jaren, slechts digitaal verspreid onder de deputaatschappen en de samenroepende kerk.

In de regeling zijn verwerkt de aanpassingen waartoe de synode besloot nl:

- Acta, artikel 17, blz 30: In hoofdstuk 2 (Moderamen) toevoegen als taak “toezien op de consistentie van de besluitvorming ter generale synode”.
- Bijlage 3 (Nota inzake Opmaak, Spelling en Interpunctie) is t.a.v. de structuur van het rapport op enkele punten aangepast.
- Bijlage 6, de Publicatieregeling, is aangepast in verband met het digitaal verspreiden van Acta en rapporten (zie hiervoor synode-opdracht punt d)

De synode van Zuidhorn heeft deputaten Voorbereiding gevraagd om de Huishoudelijke Regeling geheel te herzien. Deze nieuwe versie zal aan het begin van de synode worden behandeld en na vaststelling worden uitgereikt en dienen als leidraad.

7.1.3 NOTA, OPMAAK, SPELLING EN INTERPUNCTIE

De opmaak van de deputatenrapporten heeft plaatsgevonden volgens de structuur zoals vastligt in bijlage 3 van de Huishoudelijk Regeling. Ten behoeve van de rapporten voor de synode van Zuidhorn had het vorig deputaatschap een sjabloon ter beschikking gesteld.

Deputaten hebben er dit keer van afgezien gelet op de ervaringen in 2001. Veel deputaatschappen bleken er toen maar moeilijk mee te kunnen omgaan, het riep veel vragen op en de wens werd geuit om het in het vervolg maar zoveel mogelijk centraal te bewerken. In januari 2004 zijn de deputaatschappen in kennis gesteld van het besluit om af te zien van het gebruik van een sjabloon.

7.1.4 DEPUTATENRAPPORTEN

De werkwijze ten aanzien van de deputatenrapporten was wederom anders dan voor de synode van Zuidhorn. Werden ten behoeve van de synode van Zuidhorn de rapporten niet meer in boekvorm maar uitsluitend digitaal, via cd-rom, verspreid, nu zijn de rapporten alleen nog via e-mail ter beschikking gesteld. Daarnaast zijn ze geplaatst op de website van de kerken. Overigens zijn de rapporten ook in printversie verkrijgbaar bij boekhandel Riemer. De synodeleden ontvangen te zijner tijd alle printversies van de rapporten.

7.1.5 UITVOERINGEN VAN HET KERKBOEK, VERKOOP EN ROYALTY'S

Wat betreft de combinatie-uitgave (Bijbel plus Gereformeerd Kerkboek) zijn momenteel drie formaten beschikbaar in verschillende varianten: de major-, de medio- en de micro-editie. De medio-uitvoering was voorheen een verkleinde uitvoering van de major-editie, maar dat is nu niet meer het geval: de medio heeft tegenwoordig een zelfstandige beelddrager. Deze uitvoering is overigens alleen in de paginering niet synchroon met de major; inhoud, opmaak, spelling van de bijbelse namen en tekstverwijzingen zijn gelijk.

De micro-editie is nog steeds een geheel zelfstandig zetsel, dat om technische en economische redenen, aldus uitgever Jongbloed, nog niet gesynchroniseerd kan worden. Ook is daarin nog niet de nieuwste spelling van de bijbelse namen doorgevoerd. Het gevolg is dus dat de micro-editie, wat betreft het bijbelgedeelte, niet "in de pas loopt" met de major en de medio. De uitgever is wel voornemens tot gehele of gedeeltelijke synchronisatie ook van deze editie over te gaan, zodra hij daarvoor goede mogelijkheid ziet.

In alle edities is het kerkboekgedeelte ook wat de paginering betreft wel synchroon.

In de verslagperiode heeft geen herdruk plaatsgevonden van één van de edities van de Bijbel met Kerkboek

Hierna volgt een overzicht van de verkochte aantallen en afgedragen royalty's, dit volgens opgave van de uitgevers.

Jongbloed	2004 (tot 1-7)	2003	2002
Gereformeerd kerkboek	588	2.152	2.580
Proefbundel	605	960	1.290
Bijbel+Kerkboek groot	253	719	745
Bijbel+Kerkboek midden	605	1.428	1.537
Bijbel+Kerkboek klein	989	2.339	2.782

Boekencentrum	2004 (tot 1-7)	2003	2002
Gereformeerd kerkboek			
Proefbundel	158	435	253
Bijbel+Kerkboek groot	8	26	219
Bijbel+Kerkboek midden	12	52	119
Bijbel+Kerkboek klein	0	8	119

Afdracht ISK	€ 10.274,92	€ 25.753,87	€ 25.366,40
--------------	-------------	-------------	-------------

(Interkerkelijke Stichting voor het kerklied)

Afdracht SGL	€ 94,97	€ 265,53	€ 305,76
--------------	---------	----------	----------

(Stichting Geestelijke Liederen)

Vanaf 1998 werd de vergoeding van de royalty's rechtstreeks doorberekend in de verkoopprijzen. De uitgevers van de onderscheiden uitgaven dragen de vergoeding rechtstreeks af aan de zojuist genoemde gerechtigden.

7.1.6 CORRECTIES IN HET KERKBOEK

Bij het rapport aan de Generale Synode van Berkel en Rodenrijs 1996 voegden deputaten destijds twee bijlagen van totaal 9 pagina's met een opsomming van correcties die in de loop van de jaren in het Gereformeerd Kerkboek zijn aangebracht.

De correcties in het kerkboek zijn vaak klein, maar toch wel van belang. Het gaat hier bijvoorbeeld om:

- correcte spelling en interpunctie, alsmede uniformiteit hierin;
- correcte vermelding van tekstverwijzingen;
- juiste vermelding van auteurs en herkomst van psalmberijmingen en gezangen;
- goede weergave van melodie en ritme.

De zorg hiervoor is overeenkomstig de opdracht aan deputaten: erop toe te zien dat terzake van de typografische verzorging, de afmetingen, het taalgebruik, de spelling, de interpunctie, de nomenclatuur en dergelijke zoveel mogelijk een verantwoorde eenvormigheid wordt betracht met inachtneming van de door de generale synode van toepassing verklaarde regels voor spelling en dergelijke.

Het bijhouden van de lijst van correcties is van belang, niet alleen om te zorgen voor een correcte tekst van het kerkboek, maar ook om steeds duidelijk te hebben wat de correcte tekst precies is. Juist bij kleinigheden is een fout gauw gemaakt. Daarbij kunnen correcties ook nog fout worden weergegeven of doorgevoerd. Deputaten houden de lijst van correcties van synode tot synode bij.

De lijst is ook van belang in verband met de auteursrechten op de meeste psalmberijmingen en gezangen. Voor elke correctie moet toestemming gevraagd worden aan auteursgerechtigden hetgeen nauwkeurig moet worden bijgehouden en uitgevoerd. In de verslagperiode zijn aan de lijst geen nieuwe correcties toegevoegd.

7.1.7 LITURGISCH KATERN, VERKOOP, ROYALTY'S

Het Liturgisch katern bij het Gereformeerd Kerkboek was in de periode vanaf de vorige generale synode in drie gangbare formaten verkrijgbaar, te weten

- het micro formaat van het kerkboek (59 x 107 mm),
- het medio en major formaat van het kerkboek (85 x 154 mm),
- een kanselformaat (A4-formaat).

In totaal zijn verkocht:

	2004 (tot 1-7)	2003	2002
Kanselformaat	21	141	63
Medio/major formaat	1.421	7.741	8.679
Micro formaat	-3*	1.553	2.475

*terugontvangen van de boekhandel.

De auteurs hebben als vergoeding voor het gebruik van het lied dat zij ter beschikking stelden bij de 1^e uitgave een vast bedrag ontvangen.

De katernen zijn los verkrijgbaar in de boekhandel. Ook is het als supplement toegevoegd aan het medio formaat van het Gereformeerd Kerkboek.

Het Liturgisch katern is in principe een tijdelijke uitgave, omdat de inhoud ervan te zijner tijd in uitgaven van het Gereformeerd Kerkboek wordt opgenomen. Het is de bedoeling dat het katern niet meer als supplement wordt toegevoegd aan het kerkboek, maar geïntegreerd erin wordt opgenomen. De elementen van het katern komen in het kerkboek op de juiste plaats te staan en zullen waar nodig onderdelen vervangen.

Zo komt bijvoorbeeld het nieuwe huwelijksformulier in de plaats van het oude. En de aanduiding van de wisselzang voor De Apostolische Geloofsbelijdenis in de notatie van P. Chr. van Westering wordt niet los opgenomen zoals op pagina 15 van het katern, maar bij de desbetreffende regels van Gezang 3 vermeld.

Bij deze integratie van het katern in het kerkboek moet ook de opmaak van beide uniform gemaakt worden, zoals bijvoorbeeld bij de orden van dienst. Enige fouten in het katern kunnen gelijk worden verbeterd.

Ook wordt aan de wens van GS Zuidhorn 2002–2003 (Acta art. 69, besluit 2) voldaan om in de te zingen versies van de Geloofsbelijdenis van Nicea (Liturgisch katern p. 8 en 11) het

woord 'van' in de passage 'God van God ...' te vervangen door het woord 'uit'. Hiervoor is toestemming verkregen van de auteursgerechtigde, de Prof. Dr. G. van der Leeuw-stichting. De kerkorde zal bij een nieuwe druk van het kerkboek opgenomen worden in een teksteditie die is bijgewerkt tot en met de laatstgehouden generale synode.

De herdruk van het kerkboek is nauwkeurig voorbereid en ligt nu klaar voor de drukker. Het wachten is alleen op een gelegenheid dat een herdruk van het kerkboek of van één van de formaten ervan nodig is. Als dit wordt na de GS Amersfoort 2005, zullen ook besluiten van deze generale synode in verband met het kerkboek in de herdruk meegenomen kunnen worden.

Tegelijk zal het Liturgisch katern nog geruime tijd beschikbaar blijven voor exemplaren van het kerkboek waarin nog geen katern is opgenomen.

7.2 Nieuwe uitgaven

7.2.1 BUNDEL MET NEGENTIG GEZANGEN

De synode van Zuidhorn gaf een aantal liederen in eerste lezing vrij vooruitlopend op een definitieve uitgave die naar verwachting volgt in 2005. De liederen zijn afkomstig uit *Alles wordt Nieuw* van Hanna Lam & Wim ter Burg, de *Evangelische Liedbundel*, de bundel *Gezangen voor Liturgie*, de *Liedbundels 1 en 2* van de Vereniging Evangelisatie & Recreatie en de bundel *Zingende Gezegend, liederen* van A.F. Troost. Verder zijn vijfendertig liederen aangedragen vanuit de kring van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. In overleg met Deputaten Kerkmuziek hebben deputaten uitgever Jongbloed gevraagd om een aanbieding te doen.

In 2003 verscheen de 1e druk van 15.000 exemplaren terwijl al spoedig na verschijnen een 2e druk nodig bleek.

In totaal zijn verkocht:

	2004 (tot 1-7)	2003
Negentig gezangen	24.236	16.795
Negentig gezangen (groot letter)	243	

Met de auteursgerechtigden zijn gebruiksovereenkomsten afgesloten tegen een vaste éénmalige of oplage gerelateerde vergoeding.

7.2.2. LIEDEREN – AANVULLINGEN DOOR SYNODE VAN AMERSFOORT

Deputaten kerkmuziek doen in hun rapport een voorstel aan de synode tot uitbreiding van het aantal liederen dat in de kerkelijke samenkomsten kan worden gezongen.

Deputaten hebben zich afgevraagd of het nodig en wenselijk is om deze liederen te doen uitgeven in een aparte bundel. Een aparte bundel zou betekenen dat er naast het kerkboek, de proefbundel en de bundel met negentig gezangen nog een uitgave met liederen in gebruik zal zijn. Ook gelet op het feit dat er nog steeds nieuwe liederen worden toegevoegd, stellen deputaten voor om van de in 2005 goed te keuren liederen geen bundel te verzorgen maar deze slechts digitaal middels een cd-rom ter beschikking te stellen.

7.2.3. NIEUWE BIJBELVERTALING

Deputaten hebben in dit jaar met Uitgeverij Jongbloed een oriënterend overleg gehad over de invoering van de Nieuwe Bijbelvertaling. Indien de synode besluit om de Nieuwe Bijbelvertaling voor gebruik in de kerken vrij te geven, zal het overleg met Uitgever Jongbloed worden voortgezet over de verschillende mogelijkheden. Het ligt volgens deputaten in de rede dat er dan een combi-uitgave (Bijbel + kerkboek) verschijnt, maar het zal mee afhangen van wat de synode besluit met betrekking tot de formulieren etc of dit wenselijk en praktisch is.

7.3 Handboek van de Gereformeerde kerken in Nederland

Opdracht

"De volgende synode dienen met een advies over de wenselijkheid en mogelijkheid van invloed van deputaten op de continuïteit en de redactionele inhoud van het als particuliere uitgave jaarlijks verschijnende Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland".

7.3.1. BESTAANDE SITUATIE

Jaarlijks verschijnt een *Handboek Van de Gereformeerde Kerken in Nederland*.

Dit handboek bevat praktisch alle adresgegevens van de plaatselijke kerken en hun predikanten in Nederland, Australië, Canada en Zuid-Afrika;

- 1) de centrale adressen van de overige buitenlandse kerken waarmee de GKV een relatie hebben;
- 2) adresgegevens van zowel landelijke, als provinciale en classicale kerkelijke organen als deputaatschappen, TU etc;
- 3) adresgegevens en gegevens inzake doelstelling e.d. van praktisch alle gereformeerde (maar niet kerkelijke) organisaties, periodieken e.d.;
- 4) statistische overzichten met betrekking tot de kerken en hun predikanten;
- 5) enkele redactionele bijdragen zoals een jaaroverzicht van relevante gebeurtenissen op kerkelijk en semi-kerkelijk terrein en in memoriams van overleden predikanten;
- 6) advertenties van bedrijven en niet-commerciële instellingen.

Dit *Handboek* heeft meer het karakter van een gids of een tijdschrift dan een boek. Het *Handboek* is een particuliere zakelijke uitgave van de firma Print Media BV te Bedum, die uit deze uitgave inkomsten verkrijgt via de verkoop ervan en via de opbrengst van de geplaatste advertenties. In hoeverre deze uitgave winstgevend is, is buiten Print Media niet bekend.

7.3.2. NUT

Dat het *Handboek* zeer nuttig voor de kerken is bewijst wel het enkele feit dat vele kerken bepaalde functionarissen (koster, predikant, preekvoorzener, scriba) jaarlijks gratis voorzien van een actueel exemplaar. Voor zover deputaten bekend vertoont het *Handboek* geen ernstige tekortkomingen en voldoet het in het algemeen uitstekend aan de wensen van de gebruikers.

In feite speelt het *Handboek* een onmisbare rol

- in het interlokale kerkelijke verkeer;
- voor de bereikbaarheid van de kerken van buiten af.

Het is wel te verwachten dat de betekenis van deze rol zal afnemen naarmate het gebruik van een alternatieve gids via het internet toeneemt. Maar op middellange termijn zal het *Handboek* stellig nog een rol van betekenis blijven spelen. De stelling: "wanneer het *Handboek* niet bestond zouden de kerken een uitgave van deze aard ter hand moeten nemen" is goed verdedigbaar.

7.3.3. PROBLEMEN

De door de GS Zuidhorn aan deputaten GSP voorgelegde vraag komt voort uit een aantal tegenstrijdigheden met betrekking tot het *Handboek*. De naam van het *Handboek* suggereert dat het een officiële uitgave van de kerken is, maar het is een zakelijke uitgave (in de grond van de zaak) vergelijkbaar met de Gouden Gids. Het *Handboek* bevat veel informatie over de kerken en is uitermate nuttig voor de kerken, maar de kerken zelf hebben er geen zeggenschap over en dragen er geen verantwoordelijkheid voor.

De kerken beschikken niet over een eigen gedrukte gids die ook in uiterlijk (beeldmerk!) als zodanig herkenbaar is.

Nadelen van deze situatie

Het beleid ten aanzien van het *Handboek* is geheel en al een zaak van de uitgever, die ook wat het *Handboek* betreft steeds de continuïteit van zijn onderneming als hoofddoel van zijn activiteiten heeft. In het belang van deze continuïteit zou de uitgever

- a. informatie in het *Handboek* kunnen opnemen die de kerken niet voor hun rekening willen of kunnen nemen;
- b. kunnen weigeren informatie op te nemen die de kerken opgenomen willen hebben;
- c. de uitgave van het *Handboek* kunnen staken.

Maar daar staat tegenover dat de uitgever er een groot zakelijk belang bij heeft om het *Handboek* zo in te richten dat het aan de gebruikseisen van de kerken en het kerkverband optimaal tegemoet komt. De continuïteit van zijn onderneming hangt immers af van zijn marktgericht bezig zijn en de gereformeerde kerken zijn in het geval van het *Handboek* zijn (haast exclusieve) markt.

De synode vraagt een advies over de wenselijkheid en mogelijkheid van invloed van deputaten op de continuïteit en de redactionele inhoud van het *Handboek* in feite gaat het daarbij om de situaties onder a, b, en c.

Ad a

In feite gebeurt dit al, zoals de nrs 4, 5 en 6 in paragraaf 7.3.1. aangeven.

Het moet juist een voordeel geacht worden dat de kerken geen verantwoording dragen voor de vermelding van gegevens van niet-kerkelijke instellingen (voorbeeld: een synode zou dan moeten debatteren over de vraag of de *Christen Unie* in het *Handboek* hoort of niet) en de opname van allerlei advertenties (voorbeeld: een synode zou een bezwaarschrift kunnen krijgen tegen de opname van een advertentie voor *H.N. Werkman, Chassidische Legendes* op pag 340 van *Handboek 2003*).

Wat betreft de Jaaroverzichten en In Memoriams.

Het kan inderdaad voorkomen dat in een particuliere publicatie zaken voorkomen die (het beeld van) de kerken kunnen schaden (voorbeeld: Het ND bevatte twee ingezonden stukken van twee christelijke gereformeerde broeders waaruit blijkt dat een eerder stuk van een gereformeerd vrijgemaakte inzender inderdaad schade heeft gedaan aan het beeld van de kerken in het algemeen).

Dat in de vrij recente geschiedenis van Jaaroverzichten deze wel eens controversiële uitingen hebben bevat is evident. Het is alleen de vraag of dit voorkomen zou worden als Jaaroverzicht en IM echt kerkelijke publicaties zouden worden. In dat geval zouden ze op een of andere manier door deputaten geijkt of gecensureerd zouden moeten worden. Dat lijkt een te zware aanpak van een relatief klein probleem. Bovendien kan dit probleem haast geheel ondervangen worden door een mededeling van de uitgever voor in het *Handboek* als: De Gereformeerde Kerken in Nederland dragen geen enkele verantwoordelijkheid voor deze uitgave in zijn geheel of voor enig onderdeel van deze uitgave.

Ad b

Dit is - voor zover deputaten bekend - nooit voorgekomen.

Ad c

Dit zal inderdaad gebeuren als de uitgave van het *Handboek* geen bijdrage meer zou leveren aan de continuïteit van het bedrijf Print Media BV. Daarover is slechts bekend dat dit momenteel (waarschijnlijk) niet het geval is. Het is denkbaar dat de concurrentie van het aanbod van de kerkelijke gegevens op het internet de vraag naar het *Handboek* in de toekomst zo doet dalen dat de uitgave niet langer rendabel is.

Het is duidelijk dat de kerken thans een groot belang hebben bij de verschijning van het *Handboek*. Het is dan echter ook zeer de vraag of een gedrukte uitgave voor de kerken nog nut heeft wanneer de uitgave ervan door een bedrijf als Print Media niet rendabel meer is. In dat geval moet immers verwacht worden dat de gebruikers in overgrote mate het internet (i.c. de website van de kerken) gebruiken.

Een gedrukt *Handboek* zal dan nog nodig zijn voor een afnemend aantal gebruikers dat niet het internet gebruikt.

Het is niet aan te raden in dat geval tot de uitgave van een *Handboek* over te gaan. Daartegen pleiten een reeks van factoren:

- De uitgever heeft de beschikking over een uitgebreid apparaat van faciliteiten waarover deputaten niet beschikken (systeem van inzameling van de kopij; ervaren personeel; standaard opmaak; gereed zetsel en drukkerij; advertentie acquisitie; verkoopkanalen via de boekhandel etc etc.). Het is niet waarschijnlijk dat deputaten deze taak aan zouden kunnen.
- Als deputaten iets als een *Handboek* in de huidige vorm moesten uitgeven (jaarlijks!) zou dat de kerken zeer veel geld kosten tegen een zeer gering nuttig rendement (namelijk het gerief van de minderheid die niet met het internet werkt).
- Het *Handboek* zou alle niet strikt kerkelijke items missen (zie de gevolgen onder Ad a.) en daardoor minder aantrekkelijk worden.

De volledigheid gebiedt te zeggen dat de eigen uitgave van een *Handboek* het voordeel zou hebben dat de presentie ervan geheel in eigen stijl zou kunnen plaats vinden. Dat voordeel kan echter ook behaald worden als deputaten in het geval de uitgave van het *Handboek* gestaakt zou worden aan gegadigden een eenvoudige 'uitdraai' van de op de website aanwezige adresgegevens ter beschikking zouden stellen. Deze uitgave zou dus geen redactionele bijdragen advertenties en niet-kerkelijke gegevens bevatten. Dit moet mogelijk zijn met betrekkelijk weinig inspanning en tegen betrekkelijk geringe kosten; eventueel zouden deputaten een of meer gereformeerde boekhandelaren tot een dergelijke uitgave kunnen machtigen.

Voorstel 1:

Deputaten adviseren de synode

- 1 dat de invloed van de kerken via deputaten op de redactionele inhoud van het als particuliere uitgave jaarlijks verschijnende *Handboek* ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland niet gewenst is, wanneer de uitgever in de colofon van deze uitgave een zinsnede opneemt als "De Gereformeerde Kerken in Nederland dragen geen enkele verantwoordelijkheid voor deze uitgave in zijn geheel of voor enig onderdeel van deze uitgave".

Gronden:

- 1 Invloed op de redactionele inhoud van het *Handboek* (i.c. het Jaaroverzicht en de In Memoriams) zou toezicht op of censuur van deze inhoud vragen, die - zo al gewenst - in de praktijk moeilijk te realiseren is en een synode eventueel voor onnodige vragen zou plaatsen.
- 2 De goede naam en verantwoordelijkheid van de kerken is door middel van genoemde zinsnede voldoende gewaarborgd.

Voorstel 2:

In geval de particuliere uitgave van het *Handboek* gestaakt zou worden, zullen deputaten ervoor zorg dragen dat zij die dat nodig hebben, kunnen beschikken over een uitgeprint overzicht van de adresgegevens van de kerken die op de kerkelijke website verkrijgbaar zijn.

Gronden:

- 1 Een periodieke uitgave in druk zou te zware personele en financiële lasten met zich brengen;
- 2 Voor de meeste gebruikers zijn de adresgegevens van de kerken via de website voldoende beschikbaar; zij die geen toegang tot het internet hebben zijn afdoende geholpen met een uitdraai van de gegevens van de website.

7.4 Administratieve ondersteuning

Deputaten werken samen met deputaten Voorbereiding eerstvolgende generale synode en deputaten Financiën en Beheer aan een rapport met een voorstel om voorzieningen voor administratieve ondersteuning te treffen. Dit rapport zal u zo spoedig mogelijk worden toegezonden.

7.5 Contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken

7.5.1 CONTACT MET OVEREENKOMSTIG DEPUTAATSCHAP CGK

GS Zuidhorn 2002–2003 heeft alle deputaatschappen opgedragen (Acta art. 210):

- e. contact te onderhouden met het overeenkomstige deputaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken ten einde elkaar te informeren over hun werkzaamheden en beider beleid waar mogelijk op elkaar af te stemmen.

Met als grond:

3. overleg met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken kan eraan bijdragen dat beide kerkgemeenschappen in hun kerkelijke praktijk niet onbedoeld en onnodig uiteengroeien, maar juist met elkaar rekening houden.

Ons deputaatschap heeft beperkte contacten met de Christelijke Gereformeerde kerken. Deputaten Communicatie hebben contact met het Dienstenbureau. Een speciaal deputaatschap is er niet. Deputaten zijn nagegaan hoe de CGK de uitgave van publicaties en de communicatie binnen de kerken hebben georganiseerd.

7.5.2 UITGAVE VAN PUBLICATIES

De CGK geeft een aantal publicaties uit: de bladen 'De Wekker', 'Doorgeven', 'Adma-Info', 'Info Zending', 'Vrede over Israël' en prekenbundels 'Uit de Levensbron'. De uitgave wordt verzorgd door het Dienstenbureau.

De CGK geven geen eigen kerkboek uit. Er zijn wel bundels met Schriftberijmingen en brochures met liturgische formulieren. Deze zijn beschikbaar, maar er is geen deputaatschap dat deze uitgaven beheert.

Het Dienstenbureau zorgt ook voor de uitgave van Acta en deputatenrapporten. De teksten worden op het bureau gescreend en persklaar gemaakt. Ook de verzending wordt door het bureau verzorgd.

Verder zorgt het Dienstenbureau voor de uitgave van het Jaarboek van de CGK.

7.5.3 COMMUNICATIE

Het Dienstenbureau is verantwoordelijk voor de website van de CGK, www.cgk.nl. Hierbij kunnen ook websites van plaatselijke kerken worden ondergebracht.

Vanuit het Dienstenbureau wordt voorlichting gegeven over algemene kerkelijke zaken en in het bijzonder op het terrein van zending, evangelisatie en diaconaat. Dit gebeurt via de website en bovengenoemde bladen.

In dit kader worden ook folders uitgegeven. Sommige deputaatschappen doen dit in eigen beheer, andere via het Dienstenbureau.

Verder is het Dienstenbureau een bron voor informatie en advies, of zoals op de website staat: "Het Dienstenbureau is een professionele instelling die ondersteunend, meedenkend, adviserend en informierend klaarstaat. Het wil u relevante antwoorden en adviezen geven. Daarom is het motto ook: *Tot uw dienst.*"

7.5.4 DIENSTENBUREAU

Het Dienstenbureau staat onder leiding van een directeur. Het bureau staat onder toezicht van deputaten Landelijk Kerkelijk Bureau, benoemd door de generale synode.

Het dienstenbureau omvat vijf terreinen: Algemene zaken, Zending, Evangelisatie, Diaconaat en Documentatie. Er zijn ongeveer 17 medewerkers aan verbonden.

Hoofddoel van het bureau wordt omschreven als bezig zijn voor de leden van de kerken en voor de diverse gemeenten. Verder voert het een aantal taken van diverse deputaatschappen uit. In dat kader draagt het zorg voor publicaties en communicatie.

8 UITVOERING VAN DE SYNODEOPDRACHT COMMUNICATIEBELEID

8.1 Inleiding

Om effectief te kunnen werken, geldt binnen de sectie Communicatie de volgende taakverdeling:

Mevr. D. Zomer-Harwig	communicatieadviezen
G. van der Burgh	publicaties, contacten met drukkerijen etc.
A. Slofstra	informatiemanagement / ICT

8.2 Opdracht van de synode

De Generale synode van De Gereformeerde kerken, gehouden te Zuidhorn, verstrekke aan de deputaten voor de uitgave van generaal-synodale publicaties de volgende opdrachten (Acta artikel 201):

Besluit 4

- a het aangevangen communicatiebeleid verder te ontwikkelen volgens het ingediende beleidsplan;
- b in goede samenwerking met de andere deputaatschappen het communicatiebeleid te coördineren en hun duidelijke en gerichte aanwijzingen daarover te geven, zowel wat betreft de rapportage van hun werk als de communicatie daarover;
- c de website www.gkv.nl en de organisatie daarachter verder te ontwikkelen;
- d in samenwerking met deputaten voorbereiding eerstvolgende generale synode en het dan te verkiezen moderamen het communicatiebeleid betreffende de volgende synode op te zetten en vorm te geven;
- e aan de volgende synode rapport uit te brengen van hun werkzaamheden en daarvan de kerken in kennis te stellen drie maanden voor de aanvang van de synode.

Grond:

De opdrachten van de vorige synode hebben dienst gedaan voor het begin van een omvangrijk project, maar kunnen nu aangepast en aangevuld worden op basis van de bereikte resultaten en het daarvoor geformuleerde beleid.

Besluit 5:

- a voor de verschillende werkzaamheden van de deputaten wat betreft de publicaties en het communicatiebeleid een nader te bepalen budget ter beschikking te stellen;
- b aan alle deputaatschappen op te dragen voor hun rapportage aan de synode en de kerken en voor hun communicatie zich in goede samenwerking met deputaten voor publicatie en communicatie te richten naar hun aanwijzingen, waarbij de deputaatschappen wel de inhoudelijke verantwoordelijkheid houden voor hun eigen werk.

Gronden:

Volgens de door deputaten ingediende meerjarenbegrotingen is bestaand en nieuw beleid voldoende te financieren.

Voor eenheid in het communicatiebeleid is het nodig aan deputaten voor communicatie een initiërende, coördinerende en leidinggevende positie toe te kennen en daarvan de deputaatschappen in kennis te stellen.

8.3 Uitvoering van de opdracht

8.3.1 INLEIDING

In de afgelopen periode hebben deputaten vooral invulling gegeven aan het door de synode van Zuidhorn goedgekeurde communicatiebeleidsplan voor deputaatschappen. Ook tijdens deze synode is gebleken hoe waardevol het is om op een efficiënte en aantrekkelijke manier aandacht te geven aan communicatie. Sommige deputaatschappen kregen zodoende in hun opdrachten mee dat zij *gericht* moesten communiceren met de kerken. Echter, omdat communicatie in deze samenleving met een overload aan informatie, niet eenvoudig is, vereist communiceren vooral ook inzicht in communicatieprocessen en tactieken. De sectie Communicatie heeft vanuit haar deskundigheid de deputaatschappen geadviseerd en ondersteund door o.a. deel te nemen aan hun vergaderingen, samen met hen plannen te maken, het schrijven van persberichten, het (mee)organiseren van activiteiten, het beantwoorden van vragen telefonisch of per e-mail.

De sectie communicatie is gestart met het opstellen van een werkplan (bijlage 1) en heeft vervolgens uitvoering gegeven aan dit plan. Het blijkt nu, eind 2004, dat aan alle onderdelen aandacht is gegeven.

8.3.2 WERKZAAMHEDEN TIJDENS EN NA DE SYNODE ZUIDHORN 2002

Advisering tijdens de synode Zuidhorn

Deputaten hebben een eerste aanzet tot een communicatieplan gemaakt en dit besproken met het moderamen. Daarnaast bleven deputaten voortdurend op de hoogte van het verloop van de synode: bijwonen vergaderingen, contacten met afgevaardigden en verslaggever, pers en publiek. In bepaalde situaties is geadviseerd bij de opstelling van persberichten en besluitteksten.

Advisering moderamen Zuidhorn

Na afloop van de synode heeft de sectie het moderamen ondersteund bij de communicatie rond zijn opdracht om een verootmoedigingsproces te starten in onze kerken. We hebben hiervoor een plan gemaakt en dit bij het moderamen ingediend (zie bijlage 2). Het moderamen heeft zelf de uitvoering ter hand genomen.

Echter doordat een en ander is blijven liggen, is dit hele project veel te laat gestart en kon het genoemde plan niet ten uitvoer worden gebracht. In niet alle kerken is zodoende evenveel aandacht geschonken aan dit thema.

Verder zorgde de webmaster voor publicatie van alle besluitteksten op de website.

Dit proces van web-redigeren was erg arbeidsintensief en kostte helaas erg veel tijd. De kerken werden over de publicatie via de website geïnformeerd via een brief die wij schreven namens het moderamen.

Publicatie besluitteksten GS Zuidhorn in een toegankelijke vorm

Er is om organisatorische redenen niet gekozen voor het uitgeven van een brochure over de genomen synodebesluiten. Deputaten hebben de besluiten gerubriceerd in 6 thema's, die vervolgens in de vorm van artikelen naar alle kerkbladredacties zijn toegestuurd. Zodoende konden in principe alle kerkleden kennis nemen van de besluiten van de synode.

8.3.3 WERKZAAMHEDEN MET BETREKKING TOT COMMUNICATIE VAN DEPUTAATSCHAPPEN

Advisering bij beleid

Deputaten zijn gestart met de inventarisatie van communicatie-opdrachten van alle deputaatschappen en hebben vervolgens de deputaatschappen via een brief geattendeerd op de noodzaak van een efficiënte aanpak van hun communicatie.

Diverse deputaatschappen hebben we gediend met concrete communicatie-adviezen m.b.t. hun communicatiebeleid en uitvoering ervan.

Er is een model van een communicatieplan ontworpen en toegestuurd naar alle deputaatschappen (zie bijlage 3). Op basis van dit model is het eenvoudig voor een deputaatschap om communicatieactiviteiten strategisch in te zetten, op elkaar af te stemmen en te organiseren.

Bijeenkomst van alle deputaatschappen april 2003

Op 4 april 2003 hebben we een speciale bijeenkomst belegd voor vertegenwoordigers van alle deputaatschappen om met hen van gedachten te wisselen over het op te stellen communicatieplan en hen te informeren over de digitale wijze van uitgeven van de deputatenrapporten (zie bijlage 8). Tevens heeft de projectleider van de website aan de deputaten de mogelijkheid laten zien van de website. De vergadering is door vrijwel alle deputaatschappen bezocht. Uit enkele reacties bleek dat men het lastig vond om het deputatenrapport in een bepaald digitaal sjabloon op te zetten. Zoals ook hiervoor (zie 7.1.3) aangegeven hebben deputaten afgezien van een sjabloon en hebben zij slechts een structuur voor het rapport opgenomen in de Huishoudelijke regeling.

Advies en hulp bij publiciteit rond uitgaven

Er is nauw samengewerkt bij de publiciteit rond de presentatie van de bundel met negentig gezangen op 15 november 2003 in Amersfoort (zie bijlage 4). Daarnaast hebben deputaten meegewerkt aan een mailing van deputaten Dienst & Recht en de publiciteit rond een uitgave van deputaten Huwelijk & Echtscheiding en enige persberichten.

Implementatie van de Huisstijl

Er is een brief gestuurd naar de kerken en alle deputaatschappen over het gebruik van de huisstijl op briefpapier en visitekaartjes. Het logo is via de website te downloaden. De auteursrechten worden beheerd door deputaten generaal synodale publicaties. De gebruikers wijzen wij op de juiste toepassing van het logo.

8.3.4 SYNODE AMERSFOORT 2005

Eén lid van de sectie Communicatie was tevens lid van het deputaatschap Voorbereiding eerstvolgende synode en is zodoende betrokken bij de communicatie van de synode. Na evaluatie van de synode van Zuidhorn is gebleken dat een gestructureerde aanpak van de communicatie rond de synode zeer gewenst is. Er is zodoende een communicatieplan opgesteld voor de komende synode waarbij aanbevolen wordt om een communicatieadviseur te benoemen die de communicatie coördineert en het moderamen zonodig adviseert (zie bijlage 5). Tijdens de eerste synodevergadering zal dit communicatieplan besproken worden. Deze adviseur wordt in principe verkozen door de sectie Communicatie en zal werken volgens een te voren opgestelde en goedgekeurde instructie (zie bijlage 6). Om de kerken meer te betrekken bij het werk in de deputaatschappen en het synodewerk, bereiden we ook dit jaar weer een brochure voor met samenvattingen van alle deputatenrapporten. De brochure zal verschijnen kort voor de synode.

8.3.5 WEBSITE WWW.GKV.NL

De website www.gkv.nl bestaat sinds 1 juni 2000 en voorziet in een grote behoefte gezien het grote aantal bezoekers. De site is m.n. een informatieve site waarbij ook mogelijkheden zijn gegeven om te reageren, o.a. bij het forum.

Samenwerking

Voor steeds meer deputaatschappen is de infrastructuur van de GKV-website gebruikt om informatie te geven over hun werkzaamheden. Hiertoe is er samenwerking geweest in meer of mindere mate met:

- deputaten toerusting evangeliserende gemeente
- deputaten kerkrecht en kerkorde
- deputaten geestelijke verzorging militairen
- deputaten diaconale zaken
- deputaten BBK
- deputaten huwelijk en echtscheiding

- deputaten kerkmuziek
- deputaten bijbelvertaling

Informatie via de site

Er kan informatie gegeven worden door deputaatschappen over hun werkzaamheden door nieuws, achtergrondartikelen en bijvoorbeeld de rapporten op de site te plaatsen. Daarnaast worden er ook preken, verslagen van kerkelijke vergaderingen, brochures, agendaberichten en de gegevens van de plaatselijke kerken weergegeven. Veel kerken kiezen daarnaast ook voor hun eigen website die los staat van de GKV-website. Dit in verband met een eigen gezicht en eenvoudiger beheer. Deze sites worden meestal gebouwd en onderhouden door eigen gemeenteleden. Er zijn ook enkele deputaatschappen die een eigen site hebben ontwikkeld, los van de GKV-website. Ze kunnen hierdoor zelfstandiger opereren, maar dit is vaak duurder!! Bovendien bewerken ze daarmee de onherkenbaarheid van het deputaatschap als onderdeel van een groter kerkverband.

Emailverkeer via xxx@gkv.nl

Veel kerken, diaconieën en predikanten hebben een emailadres dat technisch draait op een mailserver van de GKV-website. Bij het schrijven van dit rapport staat deze server fysiek in het gebouw van de Theologische Universiteit te Kampen. Het is zeer waarschijnlijk dat deze server naar 't Gbouw in Zwolle zal worden verplaatst. Het in eigen beheer hebben van een dergelijke mailserver geeft de mogelijkheid om alle kerkelijke post digitaal bij de kerken te bezorgen. Deze eenduidige manier van bezorgen geeft meer betrouwbaarheid dan allerlei losse emailadressen. Tevens blijft bij het wisselen van personen het mailadres gelijk. We zien steeds meer verzoeken om brieven en andere berichten centraal te verzenden. Deze verzoeken komen van deputaatschappen, maar ook van andere organisaties en plaatselijke kerken.

GKV-nieuwsbrief

Vanaf januari 2005 zal er iedere drie weken een digitale nieuwsbrief verschijnen. Al langere tijd hadden diverse deputaatschappen en verwante organisaties behoefte aan een goed en eenvoudig communicatiemiddel met de kerkleden. Het Nederlands Dagblad biedt steeds minder een forum voor 'eigen' kerknieuws. Veel kerkmensen hebben wel een emailadres en kunnen zich gratis abonneren op deze digitale nieuwsbrief.

Versie voor blinden en slechtzienden

In 2002 is er voor onze blinde of slechtziende broeders en zusters een versie gemaakt die ook voor hen geschikt is om te gebruiken. Via speciaal geschreven software is het mogelijk dat dezelfde tekst op twee verschillen manieren vertoond worden. Deze speciale versie voldoet aan alle wettelijke eisen die de blindenwereld aan deze informatieverstrekking stelt.

Projectleiding

Per 1 mei 2004 is de projectleiding van de website op interim-basis overgegaan naar de directeur van De Luisterpost|Bralectah in de persoon van de heer B. Jonker. Via een overdracht (zie bijlage 7) heeft Ds. W. van der Schee zijn taken voor ons deputaatschap afgerond. Het past ons om hem en de kerkenraad van Loenen dank te zeggen voor de mogelijkheid die er was om al het werk steeds te doen. Het was het inzicht en doorzettingsvermogen van Ds. Van der Schee die de site heeft gemaakt tot wat die is.

Restylen

In het voorjaar van 2005 zal een vierdejaars HBO-student een Tevredenheidsonderzoek doen bij de gebruikers van de site. Dit onderzoek en opgedane ervaringen zullen de basis zijn om een restyling toe te passen op de site. Het uiterlijk van de site is na vijf jaar behoorlijk verouderd. Het onderzoek en de voorbereidingen zullen minimaal een jaar in beslag nemen. Hopelijk kunnen we in 2006 een vernieuwde site presenteren.

8.3.6. PROJECT- EN REDACTIESTATUUT

Bij de start van de site is er een project- en redactiestatuut vastgesteld. Van hieruit is er gewerkt, maar veel onderdelen zijn nog niet geëffectueerd. Het statuut ([zie bijlage 9](#)) is licht aangepast aan de huidige situatie. Na het tevredenheidsonderzoek en de eventuele restyling kan en zal er gewerkt worden aan de uitvoering van alle facetten van het statuut.

8.3.7 CONCLUSIE

Na 2 ½ jaar kunnen deputaten concluderen dat het voorgenomen werkplan ([zie bijlage 1](#)) uitgevoerd is op vrijwel alle punten.

Het is goed te zien dat diverse deputaatschappen hun communicatie richting de kerken serieus nemen: men denkt er over na, er worden plannen gemaakt, er worden goede communicatiemiddelen en -activiteiten ingezet.

Nog niet ieder deputaatschap pakt de communicatie *gestructureerd* en vooral gecoördineerd aan. Ondanks dat dit expliciet staat aangegeven in de Acta van Zuidhorn, worden toch allerlei initiatieven uitgewerkt zonder de sectie Communicatie op de hoogte te stellen of erbij te betrekken (o.a. toepassing huisstijl, uitgave van publicaties, enz.). Wij vermoeden dat de oorzaak van dit gedrag ligt in twee factoren:

Ten eerste merken we dat een aantal deputaatschappen erg geïsoleerd werkt, men kijkt nauwelijks om zich heen naar andere deputaatschappen. Zodoende wordt ook DGSP niet gezien als een ondersteunend deputaatschap, laat staan dat men dit deputaatschap betreft bij hun aandachtsgebied.

En ten tweede is *gerichte* aandacht voor communicatie nog niet voor iedereen in onze kerken een vanzelfsprekend item. Er wordt nog veel zendergericht gedacht, niet vanuit de doelgroep.

Ons aandachtspunt voor de komende periode is dan ook de continuering van ons werk.

Gezien het belang van goede communicatie binnen onze kerken is het noodzakelijk dat dit aandachtsgebied professioneel en organisatorisch goed wordt uitgevoerd.

We hebben gemerkt in de afgelopen jaren dat communicatie voor deputaatschappen en synode een enorme hoeveelheid strategisch advieswerk en uitvoerend werk met zich meebrengt. Ons inziens kan dit niet meer geïsoleerd en in de vrije tijd van enkele deputaten plaatsvinden.

Wij denken dat borging van communicatie in een landelijk dienstencentrum zal bevorderen dat de coördinatie en afstemming van activiteiten efficiënter zal gaan verlopen.

Dat deze taak uitgevoerd zal moeten worden door een communicatieprofessional, moge duidelijk zijn.

De website www.gkv.nl voorziet nog steeds in een grote behoefte, met name bij onze eigen kerkleden maar ook bij buitenstaanders. Van het forum wordt goed gebruik gemaakt ([zie bijlage 10](#)). Echter de huidige site voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd en de informatiebehoefte van de gebruiker.

Ook de organisatie rond de site moet goed geregeld worden: het beheer, de technische ondersteuning, de content-redactie en vormgeving.

Ons inziens moet ook deze centrale dienst voor de kerken ondergebracht worden bij de te treffen administratieve voorzieningen om continuïteit en kwaliteit te waarborgen.

In het voorjaar van 2005 zal een communicatiestudent van INHOLLAND een onderzoek doen naar de tevredenheid van de gebruikers en mogelijk komen met een voorstel tot aanpassingen.

9 CONCEPT-BESLUITTEKSTEN

Generaal-synodale publicaties

Materiaal:

rapport van deputaten Generaal-Synodale Publicaties (GSP);

Besluit 1:

deputaten te dechargeren onder dank voor hun arbeid.

Gronden:

- 1 deputaten hebben hun taak naar behoren uitgevoerd, zowel wat betreft de publicaties als het communicatiebeleid;
- 2 met betrekking tot de late verschijning van de Acta van de Generale Synode Zuidhorn 2002–2003 hebben deputaten voor wat betreft hun aandeel hierin duidelijk gemaakt dat voor het verzorgen van de opmaak van de Acta en het persklaar maken ervan de inzet van externe deskundigheid nodig is;

Besluit 2:

opnieuw deputaten te benoemen voor de uitgave van generaal-synodale publicaties met de volgende opdrachten:

- a de Acta en de Handelingen van de generale synode en de rapporten van de door de generale synode benoemde deputaten te doen produceren en digitaal te doen verspreiden en daarbij ervoor zorg te dragen dat tegelijk een eenvoudige versie op papier ter beschikking komt;
- b van het *Gereformeerd Kerkboek*, van de *Uitbreiding Gereformeerd Kerkboek*, de bundel *Negentig Gezangen* en van andere drukwerken die op last van de generale synode worden vervaardigd, nieuwe edities te doen uitgeven en/of te doen herdrukken; daarbij moet in technisch en economisch opzicht zo doeltreffend mogelijk te werk worden gegaan; ook dient er zoveel mogelijk voor gezorgd te worden dat druk- en zetfouten en andere tekortkomingen worden verbeterd;
- c het *Liturgisch Katern* geïntegreerd op te nemen in het *Gereformeerd Kerkboek*;
- d de liederen die de Generale Synode van Amersfoort 2005 zal vrijgeven, alleen ter beschikking te stellen op cd-rom en hiervoor geen aparte bundel uit te geven;
- e indien de generale synode besluit de Nieuwe Bijbelvertaling vrij te geven voor gebruik in de erediensten, hiervan een uitgave te bevorderen in combinatie met het *Gereformeerd Kerkboek*, in een zogenaamde combi-uitgave;
- f met drukkers en uitgevers overeenkomsten af te sluiten die betrekking hebben op de onder b tot en met e bedoelde uitgaven, inzake de technische vervaardiging en de uitgeversexploitatie alsmede met auteurs voor wat betreft de auteursrechtelijke aanspraken en bevoegdheden voorzover daarvan sprake is;
- g toe te zien op de naleving van de onder f bedoelde overeenkomsten;
- h erop toe te zien dat terzake van de typografische verzorging, de afmetingen, het taalgebruik, de spelling, de interpunctie, de nomenclatuur en dergelijke, zowel in schriftelijke als in digitale versie, zoveel mogelijk een verantwoorde eenvormigheid wordt betracht met inachtneming van de door de generale synode van toepassing verklaarde regels voor spelling en dergelijke;
- i te beslissen over verzoeken om toestemming tot het uitgeven van de sub b bedoelde publicaties of onderdelen daarvan, voorzover het auteurs- of gebruiksrecht daarvan bij de kerken berust;

- j te waken tegen inbreuk op de auteurs- en gebruiksrechten van de kerken en conservatoire en andere noodzakelijke maatregelen te treffen; ervoor te zorgen dat in de kerkelijke publicaties die met hun medewerking tot stand komen, een clausele wordt afgedrukt waaruit blijkt dat deze rechten bij de kerken berusten en dat voor verspreiding van de tekst toestemming van de kerken vereist is;
- k te waken tegen inbreuk op auteurs- en gebruiksrechten van derden bij het uitgeven van publicaties onder b tot en met e genoemd;
- l geschillen met derden zoveel mogelijk op te lossen door middel van arbitrage;
- m bij het afsluiten van overeenkomsten eventueel royalty's te bedingen bij uitgevers, indien en voorzover er sprake is van bijzondere kosten of lasten voor de kerken, die aan de betreffende publicaties ten grondslag liggen, met als uitgangspunt dat in het algemeen de prijs van een kerkelijke publicatie niet belemmerend mag werken ten aanzien van de verspreidingsmogelijkheden;
- n van transacties met derden die financiële consequenties hebben, de desbetreffende stukken aan deputaten Financiën en Beheer ter beschikking te stellen;
- o aan de volgende synode rapport uit te brengen van hun werkzaamheden en daarvan de kerken in kennis te stellen drie maanden voor de aanvang van de synode.

Grond:

- 1 de opdrachten van de vorige synode zijn goed bruikbaar gebleken;
- 2 nieuwe edities van het *Gereformeerd Kerkboek*, zowel met als zonder bijbelvertaling, dienen zoveel mogelijk bij te zijn, terwijl ook uitgekomen deelluitgaven beschikbaar moeten blijven;
- 3 waar het project voor een nieuwe gezangenbundel vordert, is het niet wenselijk opnieuw een aparte bundel uit te geven van liederen die in eerste lezing zijn vrijgegeven.

Besluit 3:

inzake het als particuliere uitgave jaarlijks verschijnende Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland uit te spreken

- 1 dat invloed van de kerken via deputaten op de redactionele inhoud van het Handboek niet gewenst is, wanneer de uitgever in de colofon van deze uitgave een zinsnede opneemt als "De Gereformeerde Kerken in Nederland dragen geen enkele verantwoordelijkheid voor deze uitgave in zijn geheel of voor enig onderdeel van deze uitgave."
- 2 dat, in geval de particuliere uitgave van het Handboek gestaakt zou worden, deputaten ervoor zorg zullen dragen dat zij die dat nodig hebben, kunnen beschikken over een uitgeprint overzicht van de adresgegevens van de kerken die op de kerkelijke website verkrijgbaar zijn.

Gronden:

- 1 invloed op de redactionele inhoud van het Handboek (i.c. het Jaaroverzicht en de In Memoriams) zou toezicht op of censuur van deze inhoud vragen, die – zo al gewenst – in de praktijk moeilijk te realiseren is en een synode eventueel voor onnodige vragen zou plaatsen;
- 2 de goede naam en verantwoordelijkheid van de kerken is door middel van genoemde zinsnede voldoende gewaarborgd;
- 3 een periodieke uitgave in druk zou te zware personele en financiële lasten met zich brengen;
- 4 voor de meeste gebruikers zijn de adresgegevens van de kerken via de website voldoende beschikbaar; zij die geen toegang tot het internet hebben zijn afdoende geholpen met een uitdraai van de gegevens van de website.

Besluit 4:

opnieuw in het deputaatschap enkele deputaten te benoemen die als sectie Communicatie onder eindverantwoordelijkheid van het gehele deputaatschap speciaal belast zijn met het communicatiebeleid, en de volgende opdrachten daarvoor te geven:

- a het aangevangen communicatiebeleid verder te ontwikkelen volgens het ingediende beleidsplan;
- b in goede samenwerking met de andere deputaatschappen het communicatiebeleid te coördineren en hun duidelijke en gerichte aanwijzingen daarover te geven, zowel wat betreft de rapportage van hun werk als de communicatie daarover;
- c de website www.gkv.nl en de organisatie daarachter verder te ontwikkelen, waarbij in het bijzonder te denken is aan de voorgenomen restyling;
- d in samenwerking met deputaten voorbereiding eerstvolgende generale synode en het dan te verkiezen moderamen het communicatiebeleid betreffende de volgende synode op te zetten en vorm te geven;
- e aan de volgende synode rapport uit te brengen van hun werkzaamheden en daarvan de kerken in kennis te stellen drie maanden voor de aanvang van de synode.

Grond:

de opdrachten van de vorige synode hebben dienst gedaan voor het begin van een omvangrijk project, maar kunnen nu aangepast en aangevuld worden op basis van de bereikte resultaten en het daarvoor geformuleerde beleid.

Besluit 5:

- 1 voor de verschillende werkzaamheden van de deputaten wat betreft de publicaties en het communicatiebeleid een nader te bepalen budget ter beschikking te stellen;
- 2 aan alle deputaatschappen op te dragen voor hun rapportage aan de synode en de kerken en voor hun communicatie zich in goede samenwerking met deputaten voor publicatie en communicatie te richten naar hun aanwijzingen, waarbij de deputaatschappen wel de inhoudelijke verantwoordelijkheid houden voor hun eigen werk.

Gronden:

- 1 volgens de door deputaten ingediende meerjarenbegrotingen is bestaand en nieuw beleid voldoende te financieren;
- 2 voor eenheid in het communicatiebeleid is het nodig aan deputaten voor communicatie een initiërende, coördinerende en leiding gevende positie toe te kennen en daarvan de deputaatschappen in kennis te stellen.

Zie voor een concept-besluit inzake het voorstel om voorzieningen voor administratieve ondersteuning te treffen het desbetreffende rapport.

10 BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Concept Werkplan 2002-2005 sectie Communicatie

Besluittekst:

Uitvoering communicatieplan 2002

Synode Zuidhorn

1. Begeleiding moderamen
2. Uitgave besluitteksten deputaatschappen
 - Teksten opvragen bij deputaatschappen
 - Redigeren
 - Sponsors zoeken
 - Vormgeven/opmaak
 - Drukken
 - Distributie
 - Communicatie naar de kerken

Deputaatschappen

1. Adviseren en initiëren communicatiebeleid:
 - Communicatie-activiteiten deputaatschappen in kaart brengen (besluitteksten)
 - Contact opnemen met ieder deputaatschap over hun communicatie
 - Tussentijds adviseren
 - Internetmogelijkheden uitbuiten
 - Huisstijlimplementatie
2. Samenstelling rapporten
 - Het sjabloon mogelijk wijzigen
 - Nadenken over wijze van uitgeven (cd-rom/papieren uitgave)
3. Samenstelling brochure 2005 'Werk in de kerk 2'

Communicatiebeleid synode 2005

Deelname deputaatschap voorbereiding

- evaluatie – wat kan gelijk blijven i.v.m. huidige synode
- verbetering communicatiebeleid synode 2005

BIJLAGE 2

NOTITIE BEZINNINGSPROCES VEROOTMOEDIGING

Handreiking voor de gemeentewerkgroep

1 Aanleiding en probleemstelling

Veel relaties binnen het kerkverband staan onder druk of zijn zodanig verziekt dat zij schade toebrengen aan mensen. Het betreft relaties tussen gehuwden, tussen predikanten en gemeenteleden en tussen gemeenteleden onderling. Dit is in strijd met de christelijke levensstijl zoals ons die voorgehouden wordt in Gods Woord (Zie: Gronden 15.11).

Tijdens de synode kwam dit probleem bij de bespreking van diverse onderwerpen naar voren. Om op een structurele wijze aandacht te geven aan dit probleem besloot de synode om 'de kerken op te roepen om een periode van verootmoediging in te gaan' (15.11).

De noodzaak tot verootmoediging komt voort uit een viertal ethische knelpunten

1. de toenemende problematiek rond huwelijk en echtscheiding
2. seksueel misbruik in pastorale relaties
3. conflicten tussen gemeente (kerkenraad) en predikant
4. onrust binnen de gemeente vanwege de liturgische vernieuwingen

2 Onderwerp

Om dit bezinningsproces in iedere gemeente een zinvolle inhoud te geven, is het raadzaam om per gemeente (of een aantal gemeentes) een werkgroep samen te stellen van \pm 5 personen, die dit thema gaat uitwerken voor de gemeente.

De werkgroep is in principe werkzaam van december tot april en kan bijvoorbeeld bestaan uit: de predikant, ouderlingen, vertegenwoordigers van diverse commissies, gemeenteleden, jong en oud, enz .

3 Doel bezinningsproces en werkgroep

Doel van het bezinningsproces:

Kerkleden bewust maken van de noodzaak tot verootmoediging.

En daaraan gekoppeld:

- de leden informeren over het bezinningsproces
- de leden overtuigen van de noodzaak tot bezinning
- de leden aanzetten tot het hanteren van een christelijke levensstijl

Het doel van de werkgroep kan zijn dat zij in de gemeente dit bezinningsproces vorm gaat geven op basis van de in de gemeente aanwezige structuren.

Simpel gezegd willen we bereiken dat de gemeenteleden weten/vinden/doen:

“Zo had ik het nog niet gezien, ik ga nadenken over m'n eigen gedrag, ik ga het vanaf nu anders doen. Laten we elkaar hierin helpen.”

Kernwoorden : 'GEBED , (VASTEN), BIJBELSTUDIE, GESPREK, GEDRAG '

Randvoorwaarden

- Uitgangspunt is het geleverde materiaal over de 4 thema's van de synode.
- Kerkenraad en predikant moeten volledig achter dit project staan: immers zij moeten met dit onderwerp de gemeente in!!

- De gemeente moet nauw betrokken worden bij dit project: goed informeren is een eerste vereiste!
- Alle geledingen in de gemeente kunnen in principe bij dit project betrokken worden: van ouderensoos tot jongerengebiedskring.
- Iedere gemeente geeft op *haar eigen manier vorm aan dit project*, van 'bovenaf' wordt niets voorgeschreven!

4 Organisatie

Een mogelijk *stappenplan*:

- 1 De kerkenraad stelt een werkgroep samen en geeft aan hen een taakbeschrijving en informatie over het thema.
- 2 De werkgroep start met een intern bezinningsproces, bijbelstudie, vastenweek??, gebed. Het is goed om dit gezamenlijk met de kerkenraad te doen!
- 3 Maak een overzicht van alle commissies/ verenigingen/ groepen in de gemeente.
- 4 Bepaal wat uw eigen doelstelling is van uw werkgroep en formuleer uitgangspunten.
- 5 Maak een plan, bepaal welke kanalen u inschakelt in uw gemeente, geef kaders aan. Delegeer zo nodig plannen aan diverse commissies (bv. U vraagt de besturen van de verenigingen op welke wijze zij vorm willen geven aan de behandeling/uitwerking van dit thema).
- 6 Maak een soort draaiboek.

Mogelijkheden:

- Bijbelleestips / rooster
- Speciale liturgieën voor de lijdenstijd
- Preekvoorbereidingsgroepen
- Preekbespreking n.a.v. bepaalde thema's
- Thema's voor bijbelstudiegroepen (jeugd+volwassenen)
- Thema's voor catechisatie
- I.s.m. de jeugdcommissie een themaweek op de basisscholen
- Speciale pagina op de website van de kerk
- Artikelen in het kerkblad
- Gemeenteavond / wijkavonden
- Samenstellen van speciale gebedsgroepen
- Inleiding + bespreking op ouderensoos

Tips

Dit is natuurlijk maar een beperkt overzicht, afhankelijk van uw creativiteit en mogelijkheden kunt u nog veel meer oplossingen verzinnen. Let daarbij goed op wat u wilt bereiken met deze of gene activiteit!

Stem daarbij de activiteiten goed op elkaar af, voorkom overlappingsen en houd als werkgroep het overzicht!

Maak zo nodig een matrix van alle activiteiten + doelgroepen.

VOORBEELD

KANALEN	Mondelinge middelen	Schriftelijke middelen	Digitale middelen
DOELGROEP			
Volwassenen	<ul style="list-style-type: none"> - samenstellen van speciale gebedsgroepen - Gemeenteavond / wijkavonden - Bijbelleestips / rooster 	<ul style="list-style-type: none"> - Artikelen in het kerkblad 	<ul style="list-style-type: none"> - Speciale pagina op de website van de kerk
volwassenen 65+	<ul style="list-style-type: none"> - Inleiding + bespreking op ouderensoos - Gemeenteavond / wijkavonden - Bijbelleestips / rooster 	<ul style="list-style-type: none"> - Artikelen in het kerkblad 	
Jongeren 16 +	<ul style="list-style-type: none"> - samenstellen van speciale gebedsgroepen - Thema's voor catechisatie - Bespreking jeugdverenigingen 	<ul style="list-style-type: none"> - Artikelen in het kerkblad 	<ul style="list-style-type: none"> - Speciale pagina op de website van de kerk
Jongeren 12+	<ul style="list-style-type: none"> - Thema's voor catechisatie - Bespreking op jeugdvereniging 		
Kinderen	<ul style="list-style-type: none"> - I.s.m. de jeugdcommissie een themaweek op de basisscholen 	<ul style="list-style-type: none"> - I.s.m. de jeugdcommissie een themaweek op de basisscholen 	<ul style="list-style-type: none"> - Speciale pagina op de website van de kerk

- 7 Evalueer het project na afloop van deze periode en maak plannen hoe dit project een vervolg kan krijgen in uw gemeente

Landelijke organisatie

Er bestaat inmiddels een landelijke projectgroep, samengesteld uit een aantal synodeleden die o.l.v. het moderamen dit bezinningsproces "Verootmoediging" aanstuurt.

Zij organiseren landelijke activiteiten zoals het zoeken van scribenten voor preekschetsen en leespreken, artikelen in diverse bladen, enz.

Mocht u vragen hebben over dit project dan kunt ook bij hen terecht!

BIJLAGE 3**BASISCOMMUNICATIEPLAN DEPUTAATSCHAPPEN (STRUCTUURPZET)****1 Aanleiding**

Geef aan waarom u dit plan schrijft, in welke context moet dit worden gezien enz. Mogelijk de (communicatie)opdracht van uw deputaatschap?

2 Analyse

- Doelstelling deputaatschap / samenstelling / werkwijze
- Beschrijving van uw studieopdracht
- Omgevingsanalyse: Trends en ontwikkelingen rond uw onderwerp
Publieksgroepen en hun rol
- Huidige wijze van communiceren van uw deputaatschap
- Knelpunten / aandachtspunten m.b.t. communicatie

3 Koersbepaling

In dit hoofdstuk geeft u aan, wat, waarom en voor wie u iets wilt bereiken.

3.1. DOEL+ DOELSTELLINGEN

- Doel: wat willen we in grote lijnen bereiken
- Doelstellingen: wat willen we concreet:
 - de doelgroep kent/weet
 - de doelgroep vindt..
 - de doelgroep doet/kan

3.2. DOELGROEPEN

Primaire doelgroepen	Wie? Kenmerken? Invloed?
Secundaire doelgroepen	„ „ „

3.3. STRATEGIE

Hoe wil je de doelstellingen realiseren? Hoe benader je de doelgroepen?

Strategie = piketpaaltjes!

Beschrijf:

- Welk accent: informeren / overtuigen / dialogiseren / formeren
 - Wijze: pro actief / actief / passief
 - Richting: bottom up / topdown
 - Soort en aard v.d. middelen (persoonlijk, massamedia, digitaal, enz)
 - Tijd
 - Samenwerking (met andere deputaatschappen of instanties)
- (evt. 3.4 BOODSCHAP per doelgroep : wat is de kern van je communicatie)

4 Uitvoering

- Middelen: maak een doelgroepen / middelen matrix
- Budget
- Organisatie (o.a. tijdplanning)

5 Evaluatie

Op welke wijze en wanneer gaan we na of we onze doelstellingen hebben bereikt?

BIJLAGE 4

BIJEENKOMST INTRODUCTIE 90 GEZANGEN BUNDEL

DATUM : 15 NOVEMBER 2003

Doel: Kennismaking met de bundel

Mensen moeten weten dat bundel er is, wat erin staat en waarom
Mensen moeten positief staan t.o. bundel
Mensen moeten eruit gaan zingen

Doelgroep: Kerkmensen, jong en oud
Kerkenraden
Predikanten
Kerkmusici

Strategie 1. Emotie / beleving /doen
2. Informeren kan via andere kanalen
3. na-traject van een jaar (buzzen)

<u>Uitwerking</u>	zomer 2003	Programma organiseren
	Begin okt	aankondiging 15 nov in ND +regiobladen. Achtergrondinformatie op de website
	Half oktober	Advertentie in ND / regiobladen : aanmelding Achtergrondinformatie op website
	Begin november	2 ^e Aankondiging in pers Free publicity: interview in ND?
	15 november	Opzet: koormuziek, gemeentezang, informatie over de liederen, officieel aanbieden van de bundel aan ds E.A. De Boer De bundel is ter plekke te koop, na afloop krijgt iedereen een speciale boekenlegger Ideeën: Kinderen + studenten de kinderliederen laten visualiseren Daarna mogelijk: CD + info naar predikanten en CD + info naar basisscholen. Informatie op website gkv.nl. Planning van zangavonden plaatselijk/regionaal opgezet. Accent op onbekende liederen. Nieuws in digitale nieuwskrant.

Evaluatie: Het was een zeer geslaagde bijeenkomst ook omdat er veel publiek was. In de landelijke en plaatselijke pers is er voldoende aandacht geschonken aan de bundel.

BIJLAGE 5

'DE RAMEN OPEN'Concept-Communicatieplan Synode Amersfoort 2005**1 INLEIDING**

Veel zaken die op de Generale synode passeren, blijven dikwijls buiten het blikveld van de meeste gemeenteleden. Er zijn wel ramen in het 'synodebolwerk', maar die staan vaak op een kiertje of zijn bedekt met gordijnen....

Voor veel mensen heeft de synode een saai en stoffig imago, het is een 'ver-van -hun-bed-show', of ze vinden de synode een log werkend orgaan. Daarnaast zijn er ook gemeenteleden die een kritische houding hebben ten opzichte van het beleid van de synode. Men ziet de synode als een machtsorgaan, of een 'te vernieuwend' orgaan. Echter, op deze belangrijke kerkelijke vergadering worden wèl zaken besproken waar ieder kerklid mee te maken krijgt: eredienst, kerkelijke eenheid, gezangen, enz.

Hoe gaat de synode hiermee om? Hoe bereiken we dat gemeenteleden goed geïnformeerd worden en daardoor meer betrokken raken bij dit belangrijke kerkenwerk? In dit plan worden aanbevelingen gegeven voor de communicatie, zowel in- als extern. Of te wel, hoe zorgen we ervoor dat de ramen opengezet kunnen worden?

1.1 Imago

Hoe kijken de kerken tegen een synode aan?

De beeldvorming van de synode wordt *met name* bepaald door datgene wat de synode van zichzelf laat zien.

Ten eerste is dat haar *gedrag*, d.w.z. wat wordt er besproken op de synode, hoe worden zaken behandeld, hoe worden besluiten geformuleerd, enz. enz.

Hierbij is het belangrijk dat men volgens te voren vastgestelde uitgangspunten te werk gaat. Zo is er tijdens een voorbereidende vergadering besproken *hoe* de synode zal functioneren (koersbepalend, gereformeerd, betrouwbaar, enz.) En dat alles in goede harmonie en volgens een efficiënte organisatie.

Ten tweede wordt de beeldvorming van de synode bepaald door *de wijze van communiceren*.

De synode zal dus moeten nadenken over:

Wat is de tone of voice van diverse berichten, welke middelen worden ingezet, op welke doelgroepen gaan we ons richten, willen we reactief of pro-actief communiceren, hoe communiceren we gevoelige onderwerpen?

Ten slotte speelt het logo nog een rol: hierdoor is de synode herkenbaar als een onderdeel van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt.

1.2 Communicatie

Aandacht voor communicatie bij de voorbereiding, tijdens en na afloop van de synode is dus onontbeerlijk. Tot nu toe was bij vorige synodes alleen aandacht voor 'openbaarheid', dus, wie presenteert de synode naar buiten toe en hoe zorgen we voor een verslag in de kerkelijke bladen: een beperkte, eenzijdige en op informatie gerichte actie.

Echter deze tijd vraagt om andere communicatiestrategieën en -middelen: tweezijdig, digitaal, gericht op èn informatie èn op dialoog èn op beïnvloeding.

Ook kerkmensen en synodeleden leven in een tijd waarin ze te maken hebben met enerzijds een informatieoverload en 'snelle' communicatiemiddelen en anderzijds met een assertiever, maar ook oppervlakkiger gedrag. Daarnaast is bij veel kerkmensen een afnemende belangstelling te constateren voor onderwerpen die het kerkverband betreffen.

Wil de synode werken aan een goede beeldvorming, dan zal ze de communicatie op een *planmatige wijze* moeten aanpakken op basis van een heldere doelstelling en strategie!

Gezien het belang van een *transparante en consistente* wijze van communiceren kan ze de berichtgeving naar buiten niet op z'n beloop laten!

Afstemming en samenwerking zijn hierbij onontbeerlijk, te meer omdat de vergadering bestaat uit 36 afgevaardigden die allen betrokken zijn bij de inhoud en vormgeving van de synode!

Aandacht voor communicatie is zodoende een taak voor alle synodeleden. De communicatieadviseur heeft hierbij een ondersteunende taak.

Vanzelfsprekend betekent aandacht voor communicatie ook dat de interne organisatie goed moet functioneren. O.a. de vergaderwijze, de besluitvormingsprocessen en de interne communicatielijnen, zijn belangrijke factoren die rechtstreeks de externe communicatie beïnvloeden. Een goed geoliede machine is een van de voorwaarden voor het verkrijgen van een goed product.

2 KOERSBEPALING

2.1 Doel Communicatie

Voor, tijdens en na de synode zal er op gestructureerde wijze aandacht gegeven moeten worden aan communicatie. Het doel hiervan is dat de doelgroepen beter geïnformeerd en daardoor meer betrokken worden bij de zaken die op de synode spelen. Daarnaast zal de synode als vergadering aandacht moeten geven aan haar interne communicatie. Dat betreft: o.a. het werk van de deputaatschappen, de bespreking van dat werk en de besluitvorming n.a.v. dat werk, terugkoppeling naar adviseurs en administratie. Deze processen moeten effectief verlopen.

2.2 Doelgroepen

Externe doelgroepen:

- kerkenraden
- kerkleden
 - volwassenen
 - jongeren vanaf 11 jr.
 - Engels-/ Franstalige kerkleden
- leden van verwante kerkgenootschappen
- andere christenen en niet-christenen

Interne doelgroepen:

- synodeleden (moderamen, commissies)
- deputaatschappen
- adviseurs
- administratie
- koster van de kerk

2.3 Strategie

We kiezen voor een aanpak die eenduidig is en waarbij de ingezette middelen goed op elkaar afgestemd moeten zijn zowel intern als extern.

Veel middelen zullen massa-mediaal van aard zijn, gezien de omvang van de doelgroep. De tone of voice van de diverse uitingen zal dan ook persoonlijk, helder, eenduidig en betrokken moeten zijn.

Als herkenbaar element zal steeds het GKV-logo gebruikt worden bij diverse uitingen.

De beeldvormende werking van de GKV op buitenstaanders moet meegenomen worden bij diverse uitingen, met name in de regio.

3 UITVOERING

Coördinatie en sturing vanuit één centraal punt is zodoende zeer wenselijk! Vanuit dit centrale punt kunnen deelactiviteiten worden opgezet zoals: persverslagen, berichtgeving via de website, artikelen voor plaatselijke kerkbladen, enz.

Daar de sectie Communicatie op dit gebied expertise in huis heeft, is het zinvol dit deputaatschap te belasten met de coördinatie van de communicatie van de synode. Dit deputaatschap zal zorgen voor een gekwalificeerde communicatieadviseur.

Het moderamen blijft evenwel te allen tijde eindverantwoordelijk voor de communicatie. De assessor of preses zal hierbij optreden als woordvoerder.

In het huishoudelijk reglement en een bijbehorende instructie als bijlage, zal de taak van de communicatieadviseur verankerd worden.

Om de communicatie gestructureerd te laten verlopen zal een verdeling in taken noodzakelijk zijn. Het is zeer wenselijk om voor alle taken gekwalificeerde personen aan te trekken!

3.1 Communicatietaken:

<i>Assessor en preses</i>	- eindverantwoordelijken voor de communicatie van de synode - woordvoerders naar pers en publiek bij belangrijke zaken
<i>Scriba I</i>	- verzorgt de Acta
<i>Scriba II</i>	- verzorgt alle zakelijke correspondentie zowel intern als extern
<i>Notulist(en)</i>	- maken verslagen van alle vergaderingen voor de Acta
<i>Communicatieadviseur</i>	- coördineert alle communicatie van de synode - adviseert zo nodig de vergadering over communicatievraagstukken - onderhoudt contacten met de pers
<i>Webredacteur</i>	- verantwoordelijk voor publicaties op de website (is synodelid)
<i>Synodeverslaggever</i>	- schrijft artikelen voor De Reformatie en andere kerkelijke bladen (is synodelid)
<i>Synodeadministratie</i>	- organiseert alle logistieke processen rondom communicatie (ook intranet)

4 MOGELIJKE MIDDELEN

4.1. Externe communicatie

4.1.1. Schriftelijke middelen

- deputatenrapporten in print (alleen op aanvraag)	jan-april 05
- structuuropzet presentaties deputaatschappen	jan 05
- artikelen in Ned. Dagblad, regiokerkbladen	nov-april 05

- brochure met samenvattingen deputatenrapporten maart 05
- aankondiging start synode in Nederlands Dagblad maart 05
- artikel in alle kerkbladen en Wegwijs over start synode maart 05
- persbericht over de brochure naar diverse bladen maart 05
- wekelijkse verslagen in diverse opiniebladen en regiokerkbladen en diverse data
- spitse column in kerkelijke bladen tijdens synode
- berichten naar streekkranten begin april
- persberichten naar bladen diverse data
- populaire acta (vorm is nog onbekend) na afloop van de synode
- lesbrief voor kinderen basisschool / onderbouw VO maart 05
- weekdagboek van een synodelid in blad X april

4.1.2 Digitale middelen

- deputatenrapporten zijn te lezen/ te downloaden okt 04
- nieuwsrubriek kondigt vergaderingen van synode aan febr 05
- verwijzing naar special synode-site met o.a. verslagen, informatie maart 05
- e-mail beantwoording van deputaten / forum? april?
- lesbrief op de site eind maart
- digitale nieuwsbrief start synode
- gebedspunten naar de kerken tijdens synode

4.1.3. Persoonlijke middelen

- startbijeenkomst synodeafgevaardigden + alle deputaatschappen maart 05
- bededienst Amersfoort 11 maart 05
- voorbede in alle kerken 6 maart 05
- predikanten/ouderlingen vertellen in de gemeentes waar zij voorgaan, over het verloop van de synode april- sept 05
- bezoek aan de synode vergadering door schoolkinderen jongeren
- bezoek aan de synode door gasten van verwante kerkgenootschappen mei ?
- bezoek van buitenlandse gasten (via BBK) 27 mei 05
- bezoek aan synode door buitenstaanders uit Amersfoort (via de regiobladen mensen uitnodigen) april / mei?
- slotbijeenkomst synodeafgevaardigden + alle deputaatschappen ?
- indien gewenst: gemeenteavonden najaar 2005

4.1.4. Overige middelen (OPTIES)

- Videoband /geluidsband via Luisterpost–Bralectah april / mei?
- EO- rubriek(en) op de radio over nieuws uit de kerken half april
- Lokale omroep (TV radio uitnodigen voor een reportage) april

4.1.5. Mogelijk in te zetten media

- Nederlands Dagblad
- Reformatorisch dagblad
- Trouw
- Communicatie-Nieuws
- Friesch Dagblad
- Kerkblad van het Noorden
- Kerkblad van Midden – en Zuid- Nederland

- De Reformatie
- Reformanda
- Nader Bekeken
- Wegwijs
- Centraal Weekblad
- Plaatselijke kerkbladen
- Regionale streekbladen
- Regionale omroepen

www.gkv.nl

kerk-websites : o.a. www.eo.predikant.nl

werkvormen: persberichten en artikelen, reportages

4.2 Interne communicatie

Naar een efficiënte vergaderwijze

Na afloop van de GS Zuidhorn is er een evaluatie gehouden onder alle afgevaardigden, deputaten en secretariaatsmedewerkers. Hieronder vindt u een overzicht met aanbevelingen voor de komende synodes. Een aantal aanbevelingen is verwerkt in het Huishoudelijk Reglement van de synode.

Er moet aandacht gegeven worden aan:

- voorbereiding
- afgevaardigden
- leiding
- vergaderstructuur
- faciliteiten

4.2.1 GOEDE VOORBEREIDING:

- helder reglement
- goed gestructureerde en duidelijke rapporten waarin concept-besluitteksten zijn opgenomen
- heldere berichtgeving naar gemeenteleden en kerken over de rapporten
- kick off meeting voor afgevaardigden (geestelijke en praktische voorbereiding)
- kick off meeting voor deputaten (geestelijke toerusting + praktische informatie over werkwijze en presentaties)
- goed functionerend secretariaat en andere infrastructuren

4.2.2. WIE ZIJN DE MEEST GESCHIKTE AFGEVAARDIGDEN:

- op vrijdag/zaterdag beschikbaar
- 3 à 4 dagdelen voorbereiding ter beschikking hebben
- predikanten die voor de meeste van hun gemeentaken zijn vrijgesteld of broeders die of nog werkzaam zijn in het maatschappelijk arbeidsproces of die kortgeleden uit het arbeidsproces zijn getreden
- beleidsmatig ingesteld
- communicatief vaardig
- goed analytisch vermogen
- gevoel voor kerkelijke verhoudingen
- ict-vaardig
- in bezit van computer met printer, internetaansluiting (het liefst ADSL)

4.2.3 MODERAMEN

- volledig vrijgesteld van eigen werk
- zeer scherp analytisch vermogen
- beschikken over talenten m.b.t. geestelijk leiderschap
- veel organisatietalent
- uitstekende vergadertechnieken
- + zie boven

4.2.4 VERGADERWIJZE

- Start met meditatie en gebed
- Gestructureerde presentaties van deputaten (probleem, visie, werkwijze, besluitteksten, bespreekpunten)
- tweede ronde moet eventueel gestructureerd worden naar onderwerp, discussie zodoende ook per onderwerp – niet naar spreekgestoelte lopen, spreken door microfoon op de tafel
- Vergaderonderwerpen projecteren (door deputaatschap)
- Amendementen via beamer projecteren
- Besluitteksten pas in de tweede ronde bespreken
- Commissies naar regio indelen -->zo nodig hulp van deskundige adviseurs inroepen
- Afrondende vergadering met alle deputaatschappen

4.2.5 FACILITEITEN

- Vergaderopstelling in grote **U** zetten zodat iedereen de anderen kan zien
- Microfoon op iedere zitplaats van de afgevaardigden
- Laptop + beamer in de zaal voor het visualiseren van amendementen
- Video-opnames van elke vergadering maken
- Goede catering
- Goed werkend intranetsysteem
- Organisatorisch sterk secretariaat
- Tussentijdse ontspanningsbijeenkomsten

5 Evaluatie

Tussentijds en aan het einde van de synode worden de communicatieactiviteiten geëvalueerd met diverse doelgroepen (synodeleden / deputaatschappen / kerkenraden / gemeenteleden). Dit kan gebeuren door middel van vragenlijsten en interviews. Op basis hiervan kan er een verbeterplan worden opgesteld t.b.v. het nieuw te benoemen deputaatschap VGS.

Ook zullen de activiteiten van de communicatieadviseur verantwoord moeten worden naar het deputaatschap GSP.

BIJLAGE 6**INSTRUCTIE COMMUNICATIECOORDINATOR / ADVISEUR
SYNODE GEREFORMEERDE KERKEN**Doel van de communicatie:

Voor, tijdens en na de synode zal er op gestructureerde wijze aandacht gegeven moeten worden aan communicatie. Het doel hiervan is dat de doelgroepen beter geïnformeerd en daardoor meer betrokken worden bij de zaken die op de synode spelen. Daarnaast zal de synode als vergadering aandacht moeten geven aan haar interne communicatie. Dat betreft: o.a. het werk van de deputaatschappen, de bespreking van dat werk en de besluitvorming n.a.v. dat werk, terugkoppeling naar adviseurs en administratie. Deze processen moeten goed verlopen.

Kort gezegd: het bevorderen van een positief imago van het synode- en deputatenwerk bij diverse in- en externe doelgroepen. (Zie communicatieplan synode 2005)

Taak communicatieadviseur/ coördinator:

- Hij /zij coördineert, op basis van een vooraf vastgesteld beleid, diverse communicatieactiviteiten die tot doel hebben de doelgroepen te informeren en zo nodig te motiveren, zodat men weet wat er op de synode besproken en besloten wordt. Hierdoor zullen de doelgroepen meer betrokken worden bij dit werk in de kerk. Daarnaast adviseert hij /zij zo nodig het moderamen en de synodeafgevaardigden t.a.v. communicatievraagstukken.

Uitvoering

- opstellen communicatieplan synode i.s.m. sectie Communicatie deputaten GSP (Inhoud: probleemanalyse- doelstelling- strategie- doelgroepanalyse- mediaplan- uitvoering)
- taakverdeling maken m.b.t. diverse communicatiewerkzaamheden en functionarissen: synodeverslaggever, webredacteur, communicatieadviseur
- coördinatie van alle externe communicatieactiviteiten van de synode: verzamelen van alle activiteiten, afstemming van diverse activiteiten.
- pro-actief beleid voeren ten aanzien van de synodecommunicatie op basis van gekozen strategie
- advisering aan moderamen t.a.v. communicatievraagstukken
- evalueren van het gevoerde beleid i.s.m. deputaten Voorbereiding

Verdeling van Communicatietaken:

<i>Assessor en preses</i>	- eindverantwoordelijken voor de communicatie van de synode - woordvoerders naar pers en publiek bij belangrijke zaken
<i>Scriba I</i>	- verzorgt de Acta
<i>Scriba II</i>	- verzorgt alle zakelijke correspondentie zowel intern als extern
<i>Notulist(en)</i>	- maken verslagen van alle vergaderingen voor de Acta
<i>Communicatieadviseur</i>	- coördineert alle communicatieactiviteiten van de synode - adviseert zo nodig de vergadering over communicatievraagstukken - onderhoudt contacten met de pers
<i>Webredacteur</i>	- verantwoordelijk voor publicaties op de website www.gkv.nl (is synodelid)
<i>Synodeverslaggever</i>	- schrijft artikelen voor De Reformatie en andere kerkelijke bladen (is synodelid!)
<i>Synodeadministratie</i>	- organiseert alle logistieke processen rondom communicatie (ook intranet)

Organisatie:

In principe wijzen deputaten generaal synodale publicaties een professioneel opgeleide functionaris (beroepsniveau C) aan die als communicatieadviseur tijdens de gehele synodeperiode (en daaraan voorafgaand en na afloop) communicatietaken op zich neemt. Hij/zij is tijdens de vergaderingen aanwezig – dit in overleg met het moderamen.

De communicatieadviseur ontvangt voor zijn aanwezigheid een reiskostenvergoeding en een dagvergoeding.

Voorafgaande aan de synode wordt door Deputaten Voorbereiding / Deputaten.GSP een communicatieplan opgesteld, dat tijdens de eerste synodezitting wordt geaccordeerd.

BIJLAGE 7**Overdrachtsverklaring website www.gkv.nl**

Hierbij verklaren het Deputaatschap Generaal-Synodale Publicaties van de Gereformeerde kerken in Nederland (hierna: DGSP) en Stichting De Luisterpost/ Bralectah te Zwolle (hierna: LPB) dat van 1 mei 2004 tot en met 31 december 2004, het beheer, het onderhoud en de organisatie van de website www.gkv.nl wordt overgedragen aan Stichting De Luisterpost/Bralectah te Zwolle.

Conform het door DGSP opgestelde redactiestatuut zijn de volgende taken m.b.t. de website uit te voeren:

1 algemeen management

Het gaat hier om overleg, afstemming en zo mogelijk integratie van internettoepassingen binnen het geheel van de GKV;

2 specifiek management

Dit betreft alles wat te maken heeft met de eindverantwoordelijkheid voor de opbouw, het onderhoud en de uitbreiding van gkv.nl, zowel in technisch als in inhoudelijk opzicht; dat betekent dus: contact onderhouden met de technisch bouwer, de ISP en met deputaten GSP, aansturen van de eventuele deelredacties, en ook het overleg rond de bouw en het onderhoud van het systeem voor de generale synode. (in overleg met Dep.VGS)

3 systeemoptimalisatie en ondersteuning

Hieronder valt alles wat te maken heeft met het functioneren van het draaiende systeem, bijvoorbeeld de afstemming van tref- en zoekwoorden, de opbouw van koppelingen, instructies voor anderen over hoe om te gaan met het systeem en ondersteuning bij de invoer en opmaak van teksten

4 postverdeling en afhandeling kleine items

Er komt een flinke hoeveelheid email binnen via contact@gkv.nl en info@gkv.nl; die moet verdeeld worden over anderen voor beantwoording en voor een deel direct verwerkt worden (nieuws, agenda, links en andere kleine items)

5 opmaak van downloads in huisstijl

Er blijkt een onvoorziene hoeveelheid werk te zitten in de opmaak van bestanden die te downloaden moeten zijn op gkv.nl in een variant van de huisstijl [gkv](http://gkv.nl); diverse deputaatschappen sturen gewoon wat in, Word, niet opgemaakt etc.; het worden wel officiële teksten, dus het moet er goed uitzien; e.e.a. kost gemiddeld een uur of vier per bestand.

6 afhandeling van emailvoorziening

Wijziging en aanvulling van mailboxes@gkv.nl via linux-schil op server, contact onderhouden met systeembeheerder ThU.

Werkwijze

LPB levert op detacheringbasis voor 0,2 fte deskundige bemensing voor de uitvoering van deze taken. Een eventuele aanvulling met 0,1 voor administratieve handelingen m.b.t. de website is mogelijk. De kosten worden nog in overleg tussen LPB en DGSP geregeld. De LPB hanteert voorlopig een uurtarief van € 40,00. Achterstallig werk kan worden uitgevoerd op basis van nacalculatie, waarbij per € 600,00 (15 uur) afstemming plaats zal vinden met de sectie Communicatie.

LPB maakt z.s.m. een plan van aanpak waarbij de emailverwerking en het bijhouden van een actueel adressenbestand de hoogste prioriteit heeft. De sectie Communicatie houdt toezicht op de uitvoering van bovengenoemde taken en fungeert als klankbordgroep voor de projectleider.

DGSP blijft de eigenaar van de site en al haar data. Hij laat zich zo nodig vertegenwoordigen door de sectie Communicatie. De aftredende projectleider, W. van der Schee, is verantwoordelijk voor een zorgvuldige overdracht van zijn werkzaamheden, dit in afstemming met LPB.

Handtekening
Stichting De Luisterpost/Bralectah

Handtekening deputaatschap
Generaal-Synodale Publicaties

BIJLAGE 8**COMMUNICATIE VAN DEPUTAATSCHAPPEN****Presentatie 4 april 2003**Aanleiding:

De opdracht van de synode voor deputaatschappen om aandacht te geven aan communicatie. Knelpunten hierbij zijn:

- overload aan informatie bij diverse doelgroepen
- ongestructureerdheid t.a.v. inzet van communicatiemiddelen
- gecompliceerdheid van onderwerpen bij diverse deputaatschappen

Doel:

Communicatie verbeteren van deputaatschappen

Informatie geven / informatie uitwisselen over communicatieplanning → + *betrokkenheid* creëren bij deputaatschappen. Ze moeten de noodzaak inzien van een goed communicatieplan.

Tevens is de avond bedoeld om contacten te leggen tussen deputaatschappen.

Kenmerken van deputaatschappen (= onze doelgroep)

- hebben opdracht om meer richting de kerken te gaan
- hebben niet altijd veel kaas gegeten van Communicatie
- hebben beperkte mankracht / budget
- zijn positief

Opzet

De avond bestond uit 3 delen:

DEEL 1

We starten met een brief van een scriba die klaagt over alle informatie.

Daarna moesten de deputaatschappen een overzicht van hun eigen activiteiten maken en de hierbij naar voren komende knelpunten noteren.

Vervolgens kreeg men informatie over de opzet van een communicatieplan.

(met name het communicatiekruispunt)

DEEL 2

Informatie over digitale rapportage door deputaat A. Slofstra. Hij legt ook het gebruik van een sjabloon uit. Dit riep veel vragen op bij het publiek. Men wilde zich niet in een 'keurslijf' laten duwen – dit is later opgelost door aan alle deputaatschappen mee te geven dat men de teksten zogenaamd 'plat' kon inleveren.

DEEL 3

Informatie over het gebruik maken van de website door ds. Wim van der Schee, projectleider voor de website. Digitale communicatie is voor velen nog een onbekend gebied. Gelukkig stond men open voor de ideeën en suggesties. De webmaster van de website kan naderhand te allen tijde adviezen geven over de digitale verwerking van nieuws uit deputaatschappen.

Verder werd het idee geboren om te starten met een digitale nieuwskrant met nieuws uit kerken en deputaatschappen.

BIJLAGE 9

PROJECT- EN REDACTIESTATUUT WWW.GKV.NL

Vastgesteld door Deputaten Generaal-Synodale Publicaties op 17-12-2004

- A Inleiding
 - Artikel 1: Opdrachtgever en verantwoordelijke organisatie
 - Artikel 2: Doelstelling
 - Artikel 3: Doelgroepen
- B Uitvoering
 - Artikel 4: Organisatie
 - Artikel 5: Taak projectmanager
 - Artikel 6: Taak redactie
 - Artikel 7: Taak centraal secretariaat
 - Artikel 8: Projectmanager
 - 8.1 Specifieke taken
 - 8.2 Jaarplan
 - 8.3 Jaarverslag
 - Artikel 9: Redactie
 - 9.1 Leden
 - 9.2 Specifieke taken
 - 9.3 Vergaderingen
 - 9.4 Contacten met externe auteurs
 - Artikel 10: Vorm
 - Artikel 11: Inhoud
 - Artikel 12: Financiën
- C Samenwerking
 - Artikel 13: Begrippen
 - Artikel 14: Verantwoordelijkheden
 - Artikel 15: Mate van samenwerking
 - 15.1 Primaire partners
 - 15.2 Secundaire partners
 - Artikel 16: Vastlegging en duur van de samenwerking
- D Diversen
 - Artikel 17: Reclame en sponsoring
 - Artikel 18: Evaluatie
 - Artikel 19: Wijzigingen en nieuwe activiteiten
 - Artikel 20: Slotbepalingen

A Inleiding

Artikel 1: Opdrachtgever en verantwoordelijke

- 1.1 www.gkv.nl wordt gepubliceerd in opdracht van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland *vrijgemaakt*, gehouden te Leusden in 1999 (vgl. *Acta*, artikel 111, besluit 5).
- 1.2 De publicatie vindt plaats onder verantwoordelijkheid van Deputaten Generaal-Synodale Publicaties.

Artikel 2: Doelstelling

www.gkv.nl heeft als doelen:

- 2.1 de Gereformeerde Kerken in Nederland (met haar vergaderingen, deputaatschappen, landelijke instellingen, contacten en activiteiten) te presenteren via het medium internet;
- 2.2 feitelijke informatie verstrekken over de Gereformeerde Kerken in Nederland (met haar vergaderingen, deputaatschappen, landelijke instellingen, contacten en activiteiten);
- 2.3 leden van de Gereformeerde Kerken in Nederland informeren over het werk van landelijke deputaatschappen en hun de mogelijkheid bieden daarin mee te denken;
- 2.4 leden van de Gereformeerde Kerken ondersteunen bij specifieke kerkelijke activiteiten door het aanbieden van informatie en materiaal;
- 2.5 kerken en kerkelijke instellingen met een eigen web-site beter bereikbaar maken.

Artikel 3: Doelgroepen

www.gkv.nl richt zich op de volgende doelgroepen:

- 3.1 christenen in binnen- en buitenland;
- 3.2 leden van de Gereformeerde Kerken in Nederland;
- 3.3 Nederlandstalige belangstellenden.

B Uitvoering

Artikel 4: Organisatie

- 4.1 www.gkv.nl wordt gepubliceerd door een redactie onder leiding van een projectmanager en ondersteund door een centraal secretariaat.
- 4.2 De projectmanager wordt benoemd door Deputaten Generaal-Synodale Publicaties, het centraal secretariaat door Deputaten GSP sectie Communicatie; alle benoemingen zijn voor de duur van vier jaar.

Artikel 5: Taak projectmanager

- 5.1 De projectmanager is verantwoordelijk voor opzet en uitvoering van het geheel van www.gkv.nl. Hij heeft geen inhoudelijk uitvoerende taken, maar plant, stuurt, coördineert en evalueert.
- 5.2 De projectmanager onderhoudt het contact met Deputaten Generaal-Synodale Publicaties (sectie Communicatie).

Artikel 6: Taak redactie

- 6.1 De leden van de redactie zijn verantwoordelijk voor de feitelijke uitvoering, aanpassing en uitbreiding van de inhoud van www.gkv.nl, binnen de grenzen van het redactiestatuut en de afspraken met de projectmanager.
- 6.2 Redactieleden onderhouden de contacten met externe auteurs op het hun toegewezen terrein.
- 6.3 Redactieleden kunnen samenwerkingspartners in www.gkv.nl desgewenst dienen van advies en ondersteuning.

Artikel 7: Taak centraal secretariaat

Het ondersteunend secretariaat draagt zorg voor:

- 7.1 het verwerken van gegevensmutaties;
- 7.2 het doorgeven van reacties van bezoekers aan voor de verwerking daarvan verantwoordelijke redactie- en projectmanagerleden en het controleren of verwerking ook inderdaad heeft plaats gevonden;
- 7.3 het verwerken van statistische gegevens van www.gkv.nl;
- 7.4 het onderhouden van het contact van de redactie met de provider.

Artikel 8: Projectmanager

8.1 Specifieke taken

- 8.1.1 Algemeen
 - 8.1.1.1 onderhoudt de contacten met de redactie en heeft, als eindverantwoordelijke, toezicht op het functioneren van de redactie en haar leden;
 - 8.1.1.2 onderhoudt de contacten met Deputaten Generaal-Synodale Publicaties (sectie Communicatie);
 - 8.1.1.3 fungeert als centraal aanspreekpunt voor het gehele project en is als zodanig ook betrokken bij contacten met eventuele samenwerkingspartners;
 - 8.1.1.4 verzorgt de inhoudelijke planning met daarin een uitwerking van de rubrieken van www.gkv.nl;
- 8.1.2 Vormgeving
 - 8.1.2.1 draagt zorg voor een consistente vormgeving van tekst en beeldmateriaal op www.gkv.nl in overeenstemming met de in het communicatiebeleidsplan van Deputaten Generaal-Synodale Publicaties vastgelegde corporate identity van de kerken;
 - 8.1.2.2 schrijft richtlijnen voor de redactie en de vormgevers, uitgesplitst over de diverse rubrieken van www.gkv.nl;
- 8.1.3 Toegankelijkheid
 - 8.1.3.1 draagt zorg voor een goede toegankelijkheid van alle informatie op www.gkv.nl; onder toegankelijkheid wordt zowel begrijpelijkheid als vindbaarheid verstaan;
 - 8.1.3.2 schrijft richtlijnen voor de redactie, uitgesplitst over de diverse rubrieken van www.gkv.nl;
- 8.1.4 Financiën
 - 8.1.4.1 zorgt voor het opstellen van een jaarbegroting, voor rapportage en voor bewaking van de uitgaven en inkomsten van www.gkv.nl;
 - 8.1.4.2 zorgt voor de financiële kant van de diverse mogelijkheden voor samenwerking rond www.gkv.nl en brengt dat ook in bij eventuele onderhandelingen;
 - 8.1.4.3 verzamelt rekeningen en declaraties en zendt die, voor zover begroot, door naar de penningmeester van Deputaten Generaal-Synodale Publicaties; voor zover niet begroot vindt eerst overleg met hem plaats.

- 8.1.5 Public Relations
- 8.1.5.1 verzorgt de contacten met de kerken en de pers;
- 8.1.5.2 is eerste aanspreekpunt voor eventuele samenwerkingspartners;

8.2 *Jaarplan*

- 8.2.1 Elk jaar stelt de projectmanager een jaarplan op. Het jaarplan wordt uiterlijk in januari toegezonden aan Deputaten Generaal-Synodale Publicaties.
- 8.2.2 In een jaarplan staat vermeld:
 - a welke inhoudten/rubrieken worden gepubliceerd;
 - b welke aanpassingen in de structuur van www.gkv.nl worden aangebracht;
 - c wat de begrote kosten zijn;
 - d welke samenwerkingspartners er zijn en welke zullen worden benaderd.

8.3 *Jaarverslag*

- 8.3.1 Uiterlijk in februari ontvangen Deputaten Generaal-Synodale Publicaties verslag van projectmanager en redactie over de activiteiten in het voorgaande jaar.

Artikel 9: Redactie

9.1 *Leden*

- 9.1.1 De redactie bestaat uit een eindredacteur en zoveel redacteurs als nodig zijn.
- 9.1.2 Alle leden van de redactie worden door de projectmanager benoemd voor een periode van vier jaar.
- 9.1.3 Nieuwe leden van de redactie worden door het bestaande team schriftelijk voorgedragen aan de projectmanager.
- 9.1.4 De redactie verdeelt zich zoveel mogelijk over subredacties met eigen verantwoordelijkheden.

9.2 *Specifieke taken*

- 9.2.1 De eindredacteur
 - 9.2.1.1 onderhoudt contacten met de andere redactieleden;
 - 9.2.1.2 schrijft een detailplanning ter uitwerking van de planning van de projectmanager;
 - 9.2.1.3 is verantwoordelijk voor de algemene presentatie van de Gereformeerde Kerken op www.gkv.nl en oriënteert zich daarbij op het communicatiebeleidsplan van Deputaten Generaal-Synodale Publicaties, met de daarin opgenomen corporate identity van de Gereformeerde Kerken;
 - 9.2.1.4 beoordeelt de uiteindelijke tekst van alles wat op www.gkv.nl gepubliceerd wordt; hij heeft het recht correcties aan te brengen en zo nodig materiaal te herschrijven, uiteraard zoveel mogelijk in overleg met de betrokken auteur;
 - 9.2.1.5 zorgt in samenwerking met secretariaat en projectmanager voor een goede afwerking van de productie van www.gkv.nl.
- 9.2.2 De subredactie kerken
 - 9.2.2.1 verzorgt de presentatie van plaatselijke kerken en groepen kerken op www.gkv.nl;
 - 9.2.2.2 is aanspreekpunt voor plaatselijke kerken en groepen kerken;
 - 9.2.2.3 dient plaatselijke kerken en groepen kerken van advies over het opzetten en bijhouden van een eigen website.
 - 9.2.2.4 schrijft een uitwerking van de planning voor dit onderdeel van www.gkv.nl.

- 9.2.3 De subredactie deputaatschappen
 - 9.2.3.1 verzorgt de presentatie van generaal-synodale deputaatschappen op www.gkv.nl;
 - 9.2.3.2 is aanspreekpunt voor die deputaatschappen;
 - 9.2.3.3 dient generaal-synodale deputaatschappen van advies over het opzetten en bijhouden van een eigen website;
 - 9.2.3.4 schrijft een uitwerking van de planning voor dit onderdeel van www.gkv.nl.
- 9.2.4 De subredactie preken
 - 9.2.4.1 verzorgt de presentatie van preken op www.gkv.nl;
 - 9.2.4.2 beoordeelt ingestuurde preken op hun leesbaarheid en bruikbaarheid in een eredienst;
 - 9.2.4.3 verzoekt zelf gericht om preken voor bijzondere gelegenheden of met een bijzonder karakter;
 - 9.2.4.4 schrijft een uitwerking van de planning voor dit onderdeel van www.gkv.nl.
- 9.2.5 De subredactie internationale contacten
 - 9.2.5.1 verzorgt de presentatie van zending, hulpverlening en buitenlandse kerken op www.gkv.nl;
 - 9.2.5.2 beslist welke onderdelen van www.gkv.nl in welke andere talen moeten worden aangeboden;
 - 9.2.5.3 reguleert de verwerking van internationale respons op www.gkv.nl;
 - 9.2.5.4 is betrokken bij de contacten met internationaal opererende samenwerkingspartners;
 - 9.2.5.5 schrijft een uitwerking van de planning voor dit onderdeel van www.gkv.nl.
- 9.2.6 De subredactie basisinformatie christelijk geloof
 - 9.2.6.1 verzorgt de presentatie van goed toegankelijke informatie over het christelijk geloof;
 - 9.2.6.2 reguleert de verwerking van respons met vragen/reacties over wat de Gereformeerde Kerken geloven;
 - 9.2.6.3 verzamelt gegevens over en levert desgewenst support aan lokale en regionale web-initiatieven op evangelisatiegebied;
 - 9.2.6.4 schrijft een uitwerking van de planning voor dit onderdeel van www.gkv.nl.
- 9.2.7 De subredactie jongeren
 - 9.2.7.1 verzorgt de jeugdboek van www.gkv.nl;
 - 9.2.7.2 reguleert de verwerking van respons van jongeren;
 - 9.2.7.3 schrijft een uitwerking van de planning voor dit onderdeel van www.gkv.nl.
- 9.2.8 De subredactie extern
 - 9.2.8.1 verzorgt de webgerichte public relations van www.gkv.nl (aanmelding bij zoekmachines, link-lijsten etc.);
 - 9.2.8.2 screent het web op vermeldenswaardige web-sites;
 - 9.2.8.3 verzamelt agenda- en nieuwsberichten en verzorgt de nieuwspagina van www.gkv.nl;
 - 9.2.8.4 schrijft een uitwerking van de planning voor dit onderdeel van www.gkv.nl.

9.3 Vergaderingen

- 9.3.1 De vergaderingen van de redactie worden bijeengeroepen door de eindredacteur.
- 9.3.2 De redactie draagt zorg voor verslagen en een besluitenlijst. Deze gaan in afschrift naar de projectmanager.

9.4 Contacten met externe auteurs

- 9.4.1 De redactie stelt voor externe auteurs een document 'Aanwijzingen voor externe auteurs van www.gkv.nl' op, en zorgt voor actualisering ervan.
- 9.4.2 De redactieleden zijn verantwoordelijk voor het op tijd aanvragen en laten aanleveren van kopij.
- 9.4.3 Redactieleden controleren de eerste versie van de tekst van een scribent. Zo nodig verzoeken zij om aanpassing.

Artikel 10: Vorm

- 10.1 In aansluiting aan de doelstelling zoals beschreven in artikel 2 heeft www.gkv.nl de vorm van een web-portal die toegang geeft tot een database-driven website van de Gereformeerde Kerken in Nederland *vrijgemaakt* en tot de eigen websites van kerken en kerkelijke instellingen.
- 10.2 De structuur van www.gkv.nl wordt vastgesteld door de projectmanager in overeenstemming met het communicatiebeleidsplan van Deputaten Generaal-Synodale Publicaties en onder goedkeuring van Deputaten.

Artikel 11: Inhoud

- 11.1 De rubrieken van en basisinformatie op www.gkv.nl worden vastgesteld door de projectmanager, in aansluiting aan de doelstelling zoals beschreven in artikel 2, in overeenstemming met het communicatiebeleidsplan van Deputaten Generaal-Synodale Publicaties en onder goedkeuring van Deputaten.
- 11.2 De redactie zal zich houden aan het bepaalde in het redactiestatuut en aan de afspraken met en richtlijnen van de projectmanager.
- 11.3 De redactie streeft ernaar de inhoud van www.gkv.nl zo actueel mogelijk te laten zijn.
- 11.4 De redactie streeft naar een objectieve berichtgeving.
- 11.5 Over de opname van informatie die controversieel is of waarvan het de vraag is of die de doelstelling van www.gkv.nl dient, beslist de projectmanager.

Artikel 12: Financiën

- 12.1 De kosten van www.gkv.nl worden betaald door de quaestor van de Gereformeerde Kerken in Nederland *vrijgemaakt*.
- 12.2 Rekeningen, nota's, onkostendeclaraties worden ingediend bij de projectmanager.
- 12.3 Over niet-begrote uitgaven dient vooraf overleg plaats te vinden met Deputaten Generaal-Synodale Publicaties.

C Samenwerking

Artikel 13: Begrippen

- 13.1 Bij *samenwerking* in de webportal www.gkv.nl wordt iemand, een organisatie of instelling tegen betaling een omschreven ruimte geboden om eigen inhoud in de portal aan te brengen.
- 13.2 *Primaire partners* zijn partijen waarvan de Generale Synode van Leusden opdracht heeft gegeven hen te presenteren op www.gkv.nl (*Acta* artikel 111, besluit 5, sub 1).
- 13.3 *Secundaire partners* zijn partijen die zelf om samenwerking verzoeken en als partner door de projectmanager worden geaccepteerd.
- 13.4 *Maximale samenwerking* houdt in dat een partner ruimte geboden wordt voor een vermelding in het hoofdmenu van de portal, met daaraan gekoppeld een of meer

- eigen in te vullen informatiepagina's en de mogelijkheid om bij alle gewenste pagina's verwijzingen, informatie en nieuws op te nemen.
- 13.5 *Minimale samenwerking* houdt in dat een partner ruimte geboden wordt voor een informatieve vermelding onder de samenwerkende partijen, dat hem toegang wordt gegeven tot de agendapagina en de rubriek 'nieuws uit' en dat ruimte wordt gegeven voor vijf externe verwijzingen, op te nemen naast de eigen informatieve vermelding.

Artikel 14: Verantwoordelijkheden

- 14.1 De projectmanager is, onder goedkeuring van Deputaten Generaal-Synodale Publicaties, verantwoordelijk voor de beschrijving van welke ruimte aan wie tegen welk bedrag wordt geboden.
- 14.2 De projectmanager zorgt ervoor dat inhoud die door partners wordt verzorgd als zodanig herkenbaar is binnen www.gkv.nl.
- 14.3 Samenwerkingspartners zijn zelf verantwoordelijk voor de door hen geleverde inhoud.
- 14.4 De projectmanager heeft het recht door samenwerkingspartners aangeboden of geplaatste inhoud te weigeren of te verwijderen wanneer die niet passend wordt geacht binnen het geheel van www.gkv.nl.

Artikel 15: Mate van samenwerking

15.1 *Primaire partners*

- 15.1.1 Met primaire partners is maximale samenwerking mogelijk.
- 15.1.2 De feitelijke mate van samenwerking wordt in overleg tussen de projectmanager en de betreffende partner vastgesteld.
- 15.1.3 Bij verschil van mening hierover beslist de projectmanager.
- 15.1.4 Tegenover deze beslissing is beroep mogelijk op Deputaten Generaal-Synodale Publicaties.

15.2 *Secundaire partners*

- 15.2.1 Met secundaire partners is in ieder geval minimale samenwerking mogelijk.
- 15.2.2 De feitelijke mate van samenwerking wordt in overleg tussen de projectmanager en de betreffende partner vastgesteld.
- 15.2.3 Bij verschil van mening hierover beslist de projectmanager.
- 15.2.4 Tegen deze beslissing is beroep mogelijk op Deputaten Generaal-Synodale Publicaties.

Artikel 16: Vastlegging en duur van de samenwerking

- 16 Van iedere vorm van samenwerking worden de afspraken schriftelijk vastgelegd.

D Diversen

Artikel 17: Reclame en sponsoring

- 17.1 Op www.gkv.nl zal geen reclame worden opgenomen.
- 17.2 Het is mogelijk www.gkv.nl te ondersteunen met algemene of voor een bepaald deelproject bestemde giften in geld of in natura.
- 17.3 Tegenover deze giften zal geen andere tegenprestatie staan dan de vermelding van naam en eventueel internetadres in het colofon.

17.4 De projectmanager zorgt voor een heldere administratieve afhandeling van giften.

Artikel 18: Evaluatie

- 18.1 Het functioneren van www.gkv.nl zal jaarlijks in de maand december door de projectmanager worden geëvalueerd.
- 18.2 Statistieken van bezoek en surfgedrag zullen door het secretariaat worden bijgehouden en eind november aan de projectmanager toegestuurd.
- 18.3 In oktober en november zal interactief worden geënquêteerd hoe www.gkv.nl door bezoekers ervaren wordt. De resultaten daarvan worden door het secretariaat verwerkt en aan de projectmanager toegestuurd.
- 18.4 De evaluatie zal door de projectmanager worden opgenomen in het jaarverslag.

Artikel 19: Wijzigingen en nieuwe activiteiten

De projectmanager kan zijn taken alleen wijzigen of uitbreiden wanneer Deputaten Generaal-Synodale Publicaties hiervoor toestemming geven.

Artikel 20: Slotbepalingen

De projectmanager en de redactie van www.gkv.nl zullen geen activiteiten ondernemen die strijdig zijn met de opdracht van Deputaten Generaal-Synodale Publicaties. In geval van een meningsverschil hierover beslissen Deputaten.

BIJLAGE 10

Evaluatie GKV Forum

Hoe het begon

Op maandag 16 december 2002 werd het eerste topic op het GKV Forum gestart: http://forum.gkv.nl/forum/list_messages/96. Het forum werd in het verzonden persbericht aangekondigd als “een plaats waar christen en niet-christenen elkaar kunnen ontmoeten.” Dit was ook al direct terug te zien in de beschikbare forums waar gediscussieerd kon worden over allerlei onderwerpen. Er was ruimte voor discussie over preken, over pastoraat, over liturgie en over media. Jan Wietsma en Wim van der Schee trokken in deze tijd de kar. De forumsoftware die we in het begin gebruikten kwam bij Netivity vandaan. Al vrij snel bleek dat enkele essentiële functies misten. Hier is aan gewerkt door Netivity, maar op den duur is toch besloten om de forumsoftware genaamd React te gaan gebruiken. In de maanden die volgden na december 2002 groeide het aantal gebruikers en nam ook het aantal topics toe. Kortom: het forum ging groeien en begon zijn plekje in de internetwereld in te nemen.

Waar staan we nu

Deze groei zet zich nog immer door. We zitten inmiddels op in totaal 2.244 gebruikers, 3.740 topics en 139.535 berichten. De afgelopen paar maanden kregen we er per dag gemiddeld 3 à 4 nieuwe gebruikers bij en werden er per dag ongeveer evenveel nieuwe topics geopend. Zie ook de grafieken in bijlage A.

Sinds het forum begonnen is, zijn er al veel discussies begonnen over allerlei thema's. Enkele daarvan komen om de zoveel tijd weer terug, bijvoorbeeld visies op de doop of het avondmaal, en andere thema's zijn sterk afhankelijk van de tijd waarin we leven, denk dan aan de website GereformeerdBlijven.nl, de nieuwe vrijmaking en jeugdkerken. Eigenlijk worden alle opvallende onderwerpen op het kerkelijke gebied wel op het forum besproken. Interessant is het dan ook om te zien dat kranten zoals het Nederlands Dagblad en het Reformatorisch Dagblad tegenwoordig uitspraken van gebruikers op het forum aanhalen in hun artikelen. Opvallend is ook dat voor ons idee het aantal ingezonden brieven in bijvoorbeeld het Nederlands Dagblad de laatste maanden ook enigszins aan het dalen is. Werden bepaalde discussies voorheen via de krant gevoerd, tegenwoordig wordt er ook veelvuldig van internet en het GKV Forum gebruikgemaakt.

De bezoekers en de forums

Het overgrote deel van de bezoekers is gereformeerd vrijgemaakt. De rest van de bezoekers komt uit andere gereformeerde of protestantse kerken, evangeliegemeentes of is zelfs helemaal geen christen, maar jood of atheïst. Wie onze bezoekers precies zijn en in welke getale ze waarvandaan komen, kan niet worden gezegd omdat hierover simpelweg geen gegevens bekend zijn. De doelgroep van het forum is echter heel duidelijk enerzijds onze eigen kerken en anderzijds de rest van de Nederlanders. Er zijn forums waar alleen gesproken wordt over gereformeerde zaken, maar er zijn ook forums die bedoeld zijn voor discussies over andere zaken die met het christendom of christen zijn te maken hebben.

Er zijn op dit moment voor niet-ingelogde gebruikers veertien zichtbare forums. Vijf van deze forums gaan over geloven, christen zijn en opvoeding. Drie van de forums zijn gericht op cultuur en media. Ten slotte zijn nog vier forums waar gesproken kan worden over zaken die niet direct met het geloof te maken hebben, een ontspanningsplek. Ingelogde gebruikers zien hetzelfde, maar zien als extraatje nog twee extra ontspanningsforums. Crewleden, te weten moderators, administrators en adviseurs (waarover later), hebben daarnaast nog een aantal overlegforums. Verder zijn er nog twee besloten forums voor predikanten. Op deze twee laatste twee predikantenforums na wordt in alle forums lustig gediscussieerd over

allerlei onderwerpen. Om een goed beeld van te krijgen van wat er speelt in een forum is het een idee om eens door de discussies te bladeren van de afgelopen tijd. Intern wordt op dit moment gesproken om de inrichting van de forums in de hoofdgroep Geloven Vandaag aan te passen en de aldaar aanwezige forums een specifiekere doelgroep te geven. Hierbij zou dan ook meer invulling gegeven moeten gaan worden aan het gereformeerde karakter van het forum.

Voorziet het in een behoefte

Ons inziens voorziet het forum in een behoefte. Men wil graag spreken over kerkelijke onderwerpen en gezien het feit dat internet een steeds meer gebruikt medium zal worden en al is, wordt daarvoor in toenemende mate voor naar het forum gegrepen. Wij verwachten dan ook dat dit in de toekomst zal blijven doorgaan. Sowieso omdat het gebruik van internet de aankomende jaren alleen maar zal toenemen en het web een prominentere plaats zal krijgen binnen het aanbod van informatie, maar ook omdat kerkelijke ontwikkelingen de aankomende jaren niet stil zullen staan. Er is veel gaande binnen onze kerken en ook daarbuiten speelt zich enorm veel af, ook zaken waar wij als gereformeerden mee te maken zullen krijgen. Denk dan bijvoorbeeld ook aan het feit dat christenen uit allerlei kerken en stromingen steeds meer toenadering tot elkaar zoeken. Een discussieforum op internet kan daarin een goede rol spelen om meningen van de ander te leren kennen en daarover te praten. Vandaar dat wij menen dat het forum zowel als discussieplaats voor gereformeerd vrijgemaakten als voor andere christenen levensvatbaar is en ook moet zijn.

De crewforums

Wij stipten in een eerdere alinea al even het puntje van de overlegforums voor de crewleden aan. Binnen deze forums wordt eigenlijk alles geregeld en ook direct vastgelegd voor het in goede banen leiden van het forum. Communicatie vindt dus voornamelijk via het forum plaats en sporadisch per e-mail of instant-messagingprogramma, zoals MSN Messenger of ICQ. Om te voorkomen dat sommige discussies ondersneeuwen omdat iedereen er aan kan meedoen is er een scheiding gemaakt tussen de forums. Er is een forum genaamd 'Crew Algemeen' wat enerzijds bedoeld is voor het overleg over algemene forumzaken waar ieder crewlid mee te maken heeft, anderzijds is dit ook een forum waar soms wat speelse topics te vinden zijn, ter ontspanning. Verder is er een forum genaamd 'Adminforum' waar alleen de administrators en ik in kunnen. Hier worden alle zaken besproken waar een moderator niets mee te maken heeft, denk aan het aannemen van een nieuwe moderator. Dat wordt voorbesproken in Crew Algemeen en de uiteindelijke beslissing wordt genomen in het Adminforum. Daarnaast is er een forum genaamd 'Users' waar allerlei zaken over specifieke gebruikers besproken worden, denk aan misdragingen of juist complimenten. Ten slotte is er een forum met de naam 'Trashcan' waar discussies te vinden zijn die geen zinnige plek meer verdienen op het forum omdat ze bijvoorbeeld volledig uit de hand zijn gelopen of omdat ze kwetsend bedoeld zijn.

Het forumgedrag

Op het forum is een aantal faq's beschikbaar, dit zijn pagina's met veelgestelde vragen. Een van deze faq's is gewijd¹ aan het gedrag dat wij als crew van onze bezoekers vragen. Op die pagina is een groot aantal zaken beschreven die wij juist wel graag willen zien, maar ook is daar een lijstje te vinden met punten die wij juist niet willen zien op het forum. Over het algemeen wordt hier door bezoekers goed naar geluisterd en is ingrijpen niet heel erg noodzakelijk. Er zijn echter zo nu en dan onrustzaaiers die al dan niet expres wel deze regels overtreden en dan is het nodig dat er ingegrepen wordt, wat over het algemeen ook snel gedaan wordt. De zaken die beschreven zijn in deze faq's zijn echter vooral op de vorm en niet op de inhoud van de discussiebijdrages gericht. Dat is ook primair waar de moderators op letten. Daarnaast 'modden' de moderators ook gedeeltelijk 'op gevoel'. Dit is een vaag begrip en ook erg moeilijk om in woorden te vangen wat daarmee bedoeld wordt.

¹ Zie <http://forum.gkv.nl/forum/faq/4>

Het komt er op neer dat de moderators de intentie van de discussiebijdrages proberen te peilen en op basis van hun gevoel bepalen of een bijdrage kan blijven staan of dat actie benodigd zijn.

Er kan op het forum behoorlijk veel gezegd worden door de verschillende gebruikers, maar belangrijk is dat zaken onderbouwd worden en dat is dan ook iets waar moderators mee bezig zijn om te controleren. Overigens moet voorgaande zin in zoverre genuanceerd worden dat niet overal op het forum alles gezegd mag worden. Zoals bekend is er een aantal forums dat specifiek bedoeld is om te discussiëren over een bepaald onderwerp. Het is daar nadrukkelijk niet de bedoeling dat bepaalde zaken ter discussie gesteld worden. Zo zal een pleidooi vóór de gelovigendoop in Gereformeerd Leven gesloten worden of verplaatst worden naar een ander forum, omdat het in dat subforum niet is toegestaan om aan dat soort zaken te twijfelen. Dit geldt ook voor enkele andere forums binnen de hoofdgroep Geloven Vandaag. Hier wordt dan ook door de moderators op toegezien.

Hoe ziet de toekomst eruit?

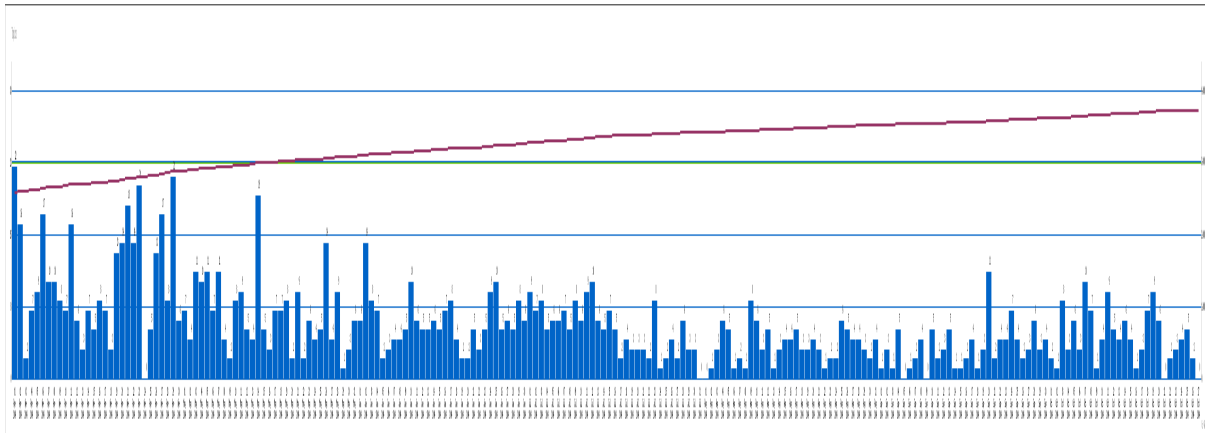
De toekomst van het forum is enigszins onzeker. Enerzijds omdat er op dit moment vanuit de kerken niet vaststaat dat het forum zal blijven bestaan en anderzijds omdat we nog immer kampen met een relatief laag aantal bezoekers. Als het doel van het forum is om een plaats te zijn waar christen en niet-christenen elkaar kunnen ontmoeten, zoals dat bij het online gaan van het forum is gesteld, dan moet daar ook aan gewerkt worden. Dit alles natuurlijk in de verwachting dat het forum zal blijven bestaan. Het is belangrijk dat er aan meer bekendheid gewerkt gaat worden. Toen het forum eind 2002 online ging is er een persbericht verspreid onder enkele kranten, tijdschriften en kerkbladen. Op die manier is het mogelijk om het potentiële publiek te bereiken en enthousiast te maken voor de discussies. Daarnaast lijkt het een goed idee om het forum nadrukkelijker te betrekken binnen de officiële communicatie van de kerken, bijvoorbeeld door het openen van discussies over lopende discussies binnen de vrijgemaakte kerken of over actuele ontwikkelingen. Naar deze discussies kan dan ook expliciet verwezen worden in de communicatie. Daarnaast lijkt het een goed idee om het forum als discussiemedium in te zitten voor de Generale Synode van 2005. Op die manier kunnen zowel discussies van de aanwezigen op de synode gevoerd worden, zoals ook bij de vorige synode gebeurd is (een zogenaamde voordiscussie waardoor een en ander tijdens de officiële besprekingen sneller kan), maar ook kan er op die manier eenvoudig met 'het publiek' gediscussieerd worden over allerlei onderwerpen die tijdens de synode aan de orde komen. Overigens lijkt het een goed idee om ook met andere verantwoordelijken binnen de kerken over deze ideeën in discussie te gaan om te horen wat zij ervan vinden en of er misschien nog meer uit gehaald kan worden. Het forum is er technisch volledig klaar voor in ieder geval.

Wie wij zijn

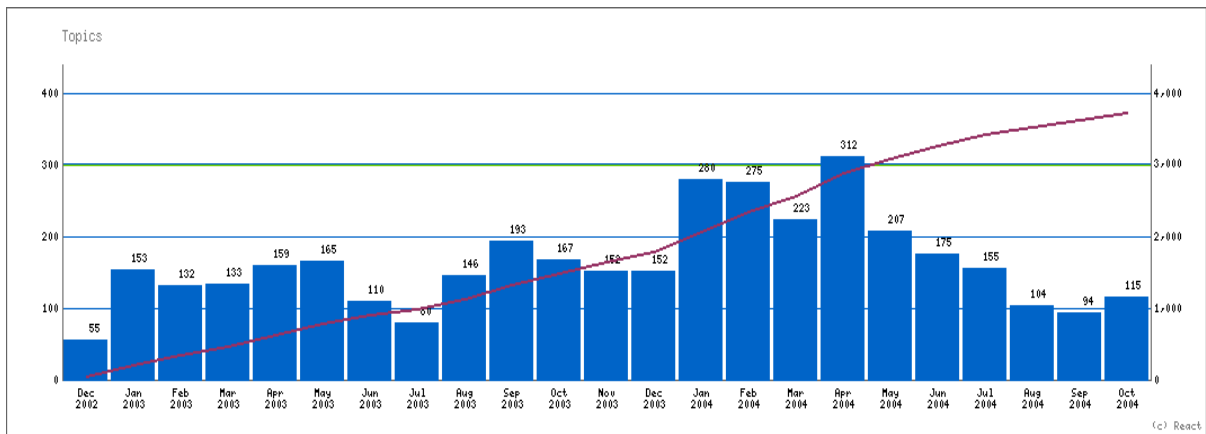
Om het forum in goede banen te leiden, hebben we op dit moment drie administrators, acht moderators en twee adviseurs. De gebruikersnamen, echte namen en e-mailadressen van hen zijn te vinden op de website gkv.nl onder FAQ met contactgegevens.

Bijlage A

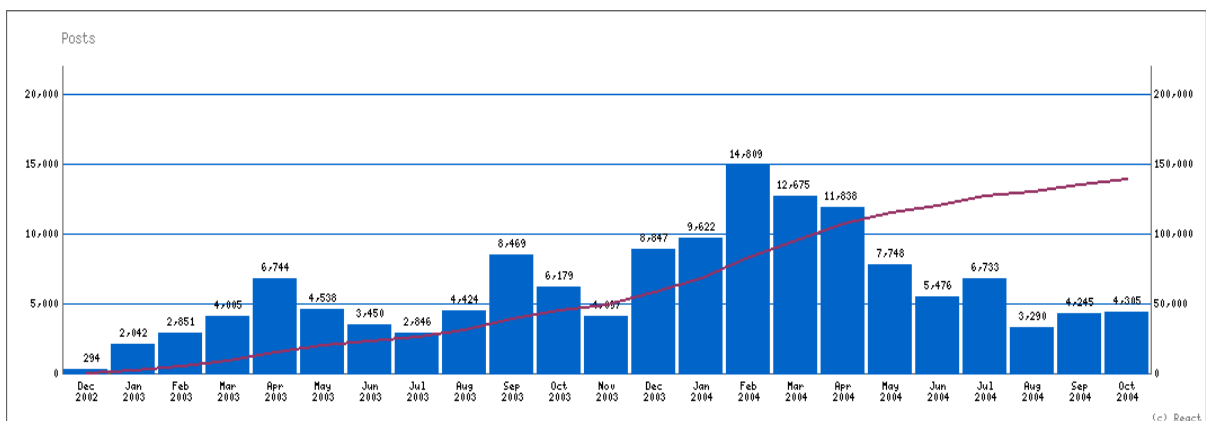
Topics gestart over de laatste 6 maanden, per dag

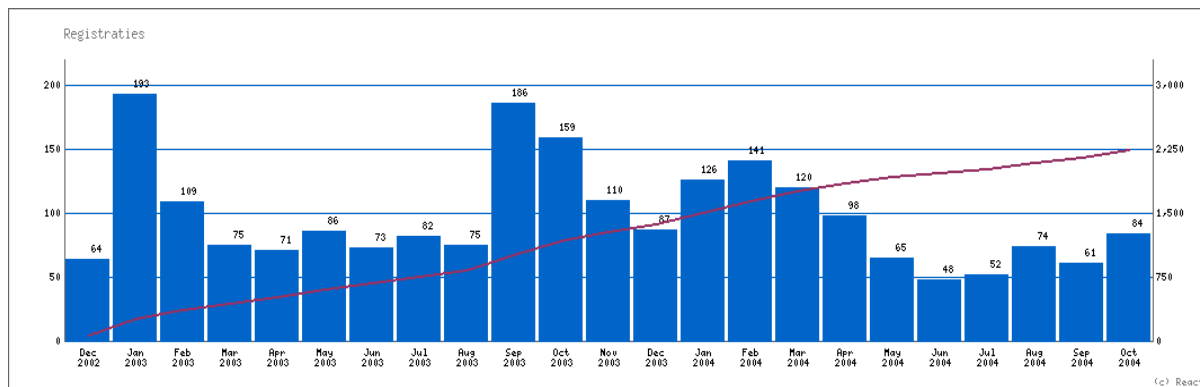
Topics gestart over de gehele periode per maand

Aantal postings per maand over gehele periode

Aantal registraties over de gehele periode per maand

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage XIV - III
Rapport Deputaten Centrale Administratieve
Ondersteuning

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 SAMENVATTING

In dit rapport wordt aan de generale synode voorgesteld een onderzoek te doen instellen naar de behoefte aan bundeling van administratieve werkzaamheden ten behoeve van het kerkverband, de generale synode en landelijke deputaatschappen in een landelijk administratiebureau. Tevens wordt voorgesteld voor de komende drie jaar al enige administratieve voorzieningen te treffen.

Met de indiening van dit rapport wordt voldaan aan een opdracht van de GS Zuidhorn 2002–2003 aan deputaten Voorbereiding Eerstvolgende Generale Synode en deputaten Generaal-Synodale Publicaties inclusief hun sectie Communicatie. Deputaten Financiën en Beheer zijn bij de voorbereiding ervan betrokken.

Het voorstel is voorbereid door een commissie bestaande uit:

ds. J. Luiten te Alkmaar (deputaat GSP), rapporteur

ds. W. van der Schee te Loenen a/d Vecht (deputaat Voorbereiding)

prof. drs. K. Wezeman RA te Haren (adviseur deputaten Voorbereiding)

en twee leden van het deputaatschap Financiën en Beheer.

Onderstaande voorstellen worden gedaan door deze drie deputaatschappen samen.

2 INHOUDSOPGAVE

- 1 Samenvatting
- 2 Inhoudsopgave
- 3 Opdrachten van de vorige synode
- 4 Bestaande situatie
 - 4.1 Voorbereiding en secretariaat van de generale synode
 - 4.2 Adres van de kerken
 - 4.3 Deputaatschappen en instellingen
 - 4.4 Databases
 - 4.5 Communicatie en website
 - 4.6 Personeelsbeheer en financiële administratie
 - 4.7 Overig
 - 4.8 Overleg nodig
- 5 Behoefte aan meer samenhang
 - 5.1 Karakter en effect van de opdracht
 - 5.2 Synode, deputaatschappen en instellingen
 - 5.3 De kerken hebben een ontwikkeling doorgemaakt
 - 5.4 Kerkelijke vergaderingen en kerkelijke zaken
 - 5.5 De lijn van Zuidhorn voortzetten
 - 5.6 Permanent synodese Secretariaat
 - 5.7 Professionele professionalisering
- 6 Financiële aspecten
 - 6.1 Besparing door bundeling van activiteiten
 - 6.2 Besparing niet altijd duidelijk
- 7 Onderzoek nodig
 - 7.1 Vervolgopdracht
 - 7.2 Activiteiten in de komende drie jaar
 - 7.3 Bevoegdheid
 - 7.4 Haalbaarheid
 - 7.5 Spreiding vergaderweken van de generale synode
- 8 Voorlopige voorzieningen
 - 8.1 Eerst nodige activiteiten
 - 8.1.1 Secretariaat, administratie, gegevensbeheer
 - 8.1.2 Centraal postadres van de kerken
 - 8.1.3 Kerkelijk netwerk
 - 8.1.4 Kerkelijke communicatie en informatie
 - 8.2 Realisering
- 9 Concept-besluittekst
- 10 Bijlagen
 - Ontwikkeling landelijke deputaatschappen
 - Inventarisatie administratieve activiteiten

3 OPDRACHTEN VAN DE VORIGE SYNODE

De GS Zuidhorn 2002–2003 besloot:

(Acta art. 203)

- 1 deputaten voor publicatie en communicatie op te dragen in samenwerking met deputaten Voorbereiding eerstvolgende generale synode te onderzoeken of en zo ja hoe ondersteunende administratieve activiteiten van de generale synode, deputaatschappen en andere instanties in het kerkelijk leven kunnen worden gebundeld;
- 2 deputaten voor publicatie en communicatie te machtigen voorlopig ondersteunende administratieve voorzieningen te treffen en daarvoor een budget van maximaal 0,2 fte beschikbaar te stellen.

Gronden:

- 1 diverse instanties in het kerkelijk leven werken reeds met een centraal administratieadres;
- 2 deputaten Voorbereiding eerstvolgende generale synode hebben in hun rapport (bijlage I 3, 8.1) een inventarisatie gegeven die voor deze opdracht dienst kan doen;
- 3 het is uit een oogpunt van efficiency en professionaliteit gewenst de mogelijkheid van samenwerking en bundeling te onderzoeken.

(Acta art. 213, besluit 7g)

deputaten ter voorbereiding van de volgende generale synode (...) de volgende opdrachten te geven:

- g onderzoek te doen naar de wenselijkheid en mogelijkheid van een permanent secretariaat voor de voorbereiding van generale synodes, dit in samenwerking met deputaten Generaal-Synodale Publicaties.

Grond:

omdat de verwerking van de ingekomen stukken voor de synode steeds meer tijd en deskundigheid vraagt, wordt het steeds moeilijker die taak bij een wisselende samenroepende kerk te leggen; permanente ondersteuning is gewenst.

4 BESTAANDE SITUATIE

4.1 Voorbereiding en secretariaat van de generale synode

De generale synode wordt samengeroepen en voorbereid door de samenroepende kerk. Dit is telkens een andere kerk. Gevolg hiervan is dat de ervaring die hierbij wordt opgedaan, moeilijk tot niet wordt benut ten dienste van de volgende generale synode.

Het nadeel hiervan weegt steeds zwaarder. Synodes krijgen steeds meer stukken te verwerken, in deputatenrapporten en in reacties van en uit de kerken. Deze moeten voor een adequate verwerking door de synode goed gerubriceerd en ingedeeld worden. Dit geldt temeer nu de nieuwe werkwijze van de synode beoogt zo efficiënt en effectief mogelijk te werken. Bovendien moeten alle documenten van de synode vlot kunnen doorstromen naar Acta en archief.

Om dit alles te bevorderen zijn voor de synode en haar leden en haar deputaatschappen intranet en extranet beschikbaar. Bij de voorbereiding en door het secretariaat zal hiervan goed gebruik gemaakt moeten kunnen worden.

Om een en ander naar behoren te laten functioneren is steeds meer deskundigheid nodig. Tot nu toe moet deze deskundigheid telkens van de grond van af worden opgebouwd, terwijl die na een synode niet meer wordt benut. Continuïteit hierin zal de beoogde effectiviteit en efficiëntie van de inzet bevorderen.

Hierbij komt dat mensen die vaardigheid hebben op dit gebied, hun inzet en beschikbaarheid steeds vaker moeten combineren met een dagelijkse werkkring, waardoor het moeilijker wordt voldoende tijdelijke krachten te krijgen die hiervoor geschikt zijn.

4.2 Adres van de kerken

Tussen twee generale synodes hebben de kerken eigenlijk geen gezamenlijk postadres. Dit is de consequentie van de zelfstandigheid van de plaatselijke kerken.

De samenroepende kerk fungeert maar beperkt als postadres, want de inkomende post wordt bewaard voor de eerstvolgende synode.

Bij deputaten Communicatie ligt sinds GS Leusden 1999 het centrale informatieadres van de kerken (Acta art. 111, besluit 4).

Daarbij is ook een centraal en permanent postadres wenselijk, waarop de kerken samen en ook de onderscheiden deputaatschappen en instellingen bereikt kunnen worden. Niet ieder, zeker ook buiten de kerken, weet, voor welke zaken hij bij welk deputaatschap terecht kan, terwijl diverse deputaatschappen wel bevoegdheid hebben om in voorkomende zaken tussentijds te handelen.

4.3 Deputaatschappen en instellingen

Tot nu toe werken alle deputaatschappen veel op zichzelf. Dit spreekt vanzelf wat de inhoudelijke kant van hun werk betreft. Maar ook in personeelsbeheer, administratie en communicatie gaan deputaatschappen vaak eigen wegen. Men kan zich afvragen, of dit in alle gevallen voldoet aan te stellen eisen van o.m. rechtsgelijkheid en doelmatigheid. Ook zijn er verschillen in aanpak. Het ene deputaatschap besteedt werk uit; een ander deputaatschap huurt ondersteuning in of neemt zelf personeel aan. Een bijzondere situatie bestaat bij deputaatschappen die de verantwoordelijkheid hebben voor kerkelijke instellingen met eigen personeel en administratie.

Samenwerking tussen organisatieonderdelen kan voordeel opleveren, in knowhow en in efficiëntie.

Voor een deel is die samenwerking er al in het Gbouw, waarin ook kerkelijke

deputaatschappen participeren. Alleen, deze samenwerking is vrijwillig en niet kerkelijk ingebed.

4.4 Databases

Veel energie gaat zitten in het bijhouden van kerkelijke gegevens, zoals adressen van kerken, predikanten, commissies etc. Een groot aantal van deze gegevens wordt op ten minste vier plaatsen bijgehouden, op verschillende manier en zonder onderlinge koppelingen. Zie bijlage 1 voor het resultaat van een voorlopig en globaal onderzoek hiernaar.

Het is duidelijk dat hier met enige samenwerking efficiënter kan worden gewerkt. Gegeven de bestaande praktijk speelt het belang van derden hier óók een rol. Immers kerkelijke gegevens worden ook beheerd voor het *Handboek van de Gereformeerde Kerken in Nederland*. Dit gebeurt door de uitgever hiervan, Print Media BV te Bedum. Dit heeft de aandacht in overleg tussen Print Media BV en het beheer van de website www.gkv.nl.

4.5 Communicatie en website

Het deputaatschap Communicatie is ingesteld om behulpzaam te zijn bij goede communicatie tussen synode en kerken en tussen deputaatschappen en kerken. Het heeft hiertoe in 2003 een beleidsplan opgesteld om deputaatschappen effectiever te laten omgaan met hun communicatie. Dit blijkt echter niet eenvoudig te zijn. Er moet enerzijds gewerkt worden aan bewustwording van de noodzaak van effectieve communicatie, daarnaast moeten er ook adviezen worden gegeven aan diverse deputaatschappen (zoals het maken van een communicatieplan).

Het gaat hierbij niet alleen om de website www.gkv.nl. Er worden ook mailings, papers, Acta, deputatenrapporten en brochures geproduceerd en verzonden. Al deze zaken kunnen efficiënt centraal verzorgd en op elkaar afgestemd worden.

Nu gebeurt een en ander door diverse instanties, die vaak ook eerst weer ingewerkt moeten worden. Deputatenrapporten zo uniform en inzichtelijk opmaken, dat er vlot kennis van genomen kan worden, is tijdrovend. We weten hoe Acta vaak lang op zich laten wachten. Communicatiemiddelen die er zo uitzien dat ze jong en oud uitnodigen om mee te leven, vragen de nodige inzichten en voorzieningen om ze te maken.

Aan een en ander wordt momenteel de nodige inzet besteed, maar de vraag is gewettigd, of het nog beter kan, als de nodige voorzieningen er zijn.

4.6 Personeelsbeheer en financiële administratie

Momenteel is bij de volgende deputaatschappen al personeel in dienst:

- 1 Theologische Universiteit (administratie en adviesdienst)
- 2 Archief- en Documentatiecentrum (ADC)
- 3 Diaconaal Steunpunt
- 4 Steunpunt Gemeenteopbouw
- 5 deputaatschap Evangelisatie
- 6 deputaatschap Betrekkingen Buitenlandse Kerken (BBK) (door middel van outsourcing)
- 7 deputaatschap Zending en Hulpverlening
- 8 deputaatschap Communicatie (beheer Internetsite)

Daarnaast zijn er voor diverse deputaatschappen ook vele vrijwilligers werkzaam. De financiële administratie van de deputaatschappen wordt momenteel centraal verzorgd

en/of gecoördineerd door deputaten Financiën en Beheer. Ook personeelsbeheer is typisch een centrale taak tussen de diverse deputaatschappen.

4.7 Overig

Overige zaken waarvoor centraal diensten verleend kunnen worden, zijn:

- Informatie over overheidswetgeving, bijvoorbeeld op het gebied van privacy (website), BTW en andere fiscale aspecten.
- Informatie over en beheer van collectieve verzekeringen.

4.8 Overleg nodig

Voor een voorstel tot van bundeling van administratieve en personele werkzaamheden van diverse deputaatschappen zal overleg met deze deputaatschappen nodig zijn. Zeker als het gaat om personele zaken, zal zorgvuldigheid geboden zijn.

Dit overleg hebben wij nog niet gevoerd, omdat wij vinden dat de generale synode zich hierover eerst moet uitspreken.

5 BEHOEFTE AAN MEER SAMENHANG

5.1 Karakter en effect van de opdracht

Het gaat in de opdracht van de Generale Synode van Zuidhorn 2002–2003 om een onderzoekopdracht gericht op *middelen*. Samenwerking en bundeling zijn middelen om efficiency en professionaliteit te bevorderen; een permanent secretariaat is een middel om de belasting van een tijdelijk secretariaat van de synode op te vangen. Middelen zijn echter altijd gerelateerd aan een doel. Wil dus over dergelijke middelen een verantwoorde beslissing genomen kunnen worden, dan is het nodig dat eerst op algemener beleidsniveau beslissingen vallen.

Extra reden daarvoor ligt in het karakter van de opdracht. Het is een *onderzoekopdracht* waarbij de hele, in de loop der jaren min of meer toevallig gegroeide, stapel deputaatschappen, instellingen en dergelijke een keer dwars moest worden doorgesneden op het punt van de administratieve activiteiten. Het bleek daarbij dat dit onderzoek op zichzelf genomen, geïsoleerd van andere zaken, niet zinnig kon worden uitgevoerd. Niet alleen zijn de administratieve activiteiten verweven met andere randvoorwaardelijke activiteiten (zie hieronder). Maar ook dringt bij zo'n dwarse blik de vraag zich op, of het huidige interne netwerk van instanties in de kerken wel optimaal *kan* functioneren. Het geheel van de kerkelijke vergaderingen, bijna dertig deputaatschappen en een tiental instellingen (min of meer uitgeharde organisaties waar mensen betaald voor werken) is in de loop van de tijd zo gegroeid. De vraag naar de interne organisatiestructuur en de daarbij behorende coördinatieregels bezien vanuit de generale synode is tot nu toe niet adequaat beantwoord. De beslissing om dat wel te doen (of na te laten) is een beleidsbeslissing die alleen de generale synode kan nemen.

5.2 Synode, deputaatschappen en instellingen

Oorspronkelijk gaat het bij deputaten om personen die van een kerkelijke vergadering een gerichte opdracht krijgen uit te voeren, die door deze vergadering niet zelf kan worden uitgevoerd. Dat die vergadering dat zelf niet kan, hangt vooral met twee aspecten samen: een gereformeerde meerdere vergadering vergadert alleen ad hoc voor een bepaalde agenda en houdt dan op te bestaan, en zij bestaat veelal uit ambtsdragers die niet op speciale vaardigheden worden geselecteerd. Alle zaken die een langere tijd beslaan dan de vergadering duurt, en alle zaken die een specifieke competentie vragen, worden dus opgedragen aan gedeputeerden, die vervolgens weer verantwoording afleggen aan een volgende vergadering.

Dat systeem werkt uitstekend bij beperkte gerichte opdrachten, bijvoorbeeld studie over een bepaald onderwerp, het uitvoeren van een bepaald werk, het voorbereiden van een bepaalde complexe beslissing. Het is dan ook afkomstig uit een tijd waarin kerkelijke vergaderingen geen enkele reden hadden om deputaten in te zetten voor meer dan dit soort gerichte taken. Tot voor een jaar of twintig geleden was dat zo. Even afgezien van de ene uitzondering van de Theologische Universiteit hadden de kerken geen eigen instellingen en geen grote, min of meer automatisch gecontinueerde deputaatschappen met personeel in dienst. Om allerlei goede redenen is dat de laatste decennia veranderd. Naast de Theologische Universiteit met haar bibliotheek, is er inmiddels een Archief en Documentatiecentrum, een Diaconaal steunpunt, een Steunpunt Liturgie, een Centrum voor evangelisatie, een Steunpunt Gemeenteopbouw, een bureau van De Verre Naasten, de IRTT, een bureau van deputaten Betrekkingen buitenlandse kerken en een uitvoerende instantie van de centrale website van de kerken. Het aantal deputaten is fors uitgebreid (met zo'n 100% tegen een stijging van het ledental van een 20%, zie bijlage 2) en een groot aantal deputaatschappen

heeft een min of meer permanent karakter gekregen. Iedereen gaat ervan uit dat ze elke synode opnieuw benoemd zullen worden. Dat de kosten voor het kerkverband exponentieel gestegen zijn, is dan verklaarbaar.

Dat dit alles is opgezet in de structuur van deputaatschappen (met onderliggende instellingen) direct onder de generale synode, die maar eens in de drie jaar vergadert, heeft ook zijn nadelen. Niet alleen is er geen enkele structurele reden gegeven voor samenwerking, bundeling van krachten en efficiency, ook zijn de meer permanente deputaatschappen, vooral die gecombineerd zijn met een instelling, inhoudelijk veel sterker dan de toevallig samengestelde synode waaraan ze verantwoording moeten afleggen. Er is geen structureel tegenwicht tegen min of meer zelfstandig opererende instanties. Het is uiteindelijk ook niet in het belang van deze instanties zelf, wanneer zij geen tegenspel krijgen op hun eigen niveau. Gezegd kan worden dat op het niveau van specifieke taken er een grote mate van professionalisering is doorgevoerd, terwijl op het hogere niveau van de kerken als geheel (de generale synode) en het interne netwerk van de kerken die professionalisering is uitgebleven of pas net op gang komt.

5.3 De kerken hebben een ontwikkeling doorgemaakt

Wat de Gereformeerde Kerken in Nederland ook meer zijn – en dat is veel –, ze zijn ook een grote vrijwilligersorganisatie. Alle grote vrijwilligersorganisaties in ons land hebben de laatste decennia een proces van professionalisering doorgemaakt. Het is vanzelfsprekend geworden dat organisaties zich transparant organiseren, zich gedegen presenteren, aan interne toerusting en kwaliteitsverbetering werken, en dergelijke. Die vanzelfsprekendheid duikt ook in de kerken op alle niveaus op. Diakenen rekenen op ondersteuning vanuit het Diaconaal steunpunt, kerkenraden en gemeentes vragen om toerusting vanuit het Steunpunt gemeenteopbouw, gemeenteleden verwachten van hun kerkenraden visievorming, een doelgerichte aanpak en een heldere communicatie van beleid en beslissingen, en zo zou er nog veel meer te noemen zijn.

Ook deze ontwikkeling is een gegeven. Al zou iemand dat willen, ze kan niet teruggedraaid worden. Uit de opdracht blijkt, dat de synode van Zuidhorn de wens had dat ook op administratief terrein een grotere mate van professionalisering tot stand zou komen (de gronden spreken tenminste over efficiency, professionaliteit en deskundigheid).

5.4 Kerkelijke vergaderingen en kerkelijke zaken

Kerkelijke vergaderingen zijn bijeenkomsten van ambtsdragers (die in meerdere vergaderingen weer hun kerken vertegenwoordigen). Ze hebben zich te beperken tot kerkelijke zaken en dienen die op kerkelijke wijze te behandelen (artikel 30 KO). De ontwikkeling waarin bepaalde taken professioneel worden verzorgd in deputaatschappen en instellingen, kan spanning oproepen met betrekking tot het karakter en de samenstelling van gereformeerde kerkelijke vergaderingen. Niet alleen vragen instellingen om adequaat beheer, de taken worden ook zoveel gedetailleerder opgezet en uitgevoerd dat het de vraag wordt, hoe daarover nog op kerkelijke wijze als over kerkelijke zaken valt te spreken. In ieder geval is de kerkelijke vergadering als zodanig niet gekwalificeerd om op hetzelfde niveau te discussiëren met het eigen professionele kader.

Het is niet vreemd dat de huidige situatie is zoals ze is. Praktisch alle instellingen en deputaatschappen zijn opgekomen uit een herkenbare kerkelijke zaak, die eerder door de kerkelijke vergaderingen zelf op kerkelijke wijze behandeld werd. Ze zijn als het ware stuk voor stuk in belangrijke mate geprofessionaliseerd en 'verzelfstandigd'. Het geheel, de samenhang, de randvoorwaardelijke activiteiten en dergelijke, zijn niet zo gemakkelijk als kerkelijke zaak te herkennen en zijn dus ook niet op een vergelijkbare wijze aan de orde

gesteld. Dat de organisatorische, 'bedrijfsmatige' kant van het kerkelijk leven op een kerkelijke vergadering geen prioriteit heeft, valt te begrijpen.

Dat neemt niet weg dat die inmiddels wel aan de orde moet komen, al was het maar als consequentie van de gegeven ontwikkelingen. Het is daarbij duidelijk dat de ontstane spanning tussen het kerkelijke en het professionele en bedrijfsmatige zich niet eenvoudig laat oplossen. Er ligt hier een herkenbare parallel met de verhouding tussen een kerkenraad en zijn commissie van beheer. Het lijkt dan ook het overwegen waard om als gezamenlijke kerken op zoek te gaan naar een nieuwe structuur op generaal-synodaal niveau. Dat geeft de synode de ruimte om zich als kerkelijke vergadering tot kerkelijke zaken te beperken. Net als bij het nieuwe bestuursconcept op kerkenraadniveau is het uiteraard wel de synode zelf die een dergelijk besluit moet nemen.

5.5 De lijn van Zuidhorn voortzetten

Niet alleen d.m.v. de nieuwe vergader- en besprekingsstructuur, maar ook in het naar voren halen van beleidsbeslissingen en het leren hanteren van een begrip als 'marginale toetsing', heeft de generale synode van Zuidhorn geprobeerd op de geschetste zaken in te spelen. Zoals uit de diverse evaluaties blijkt (zie rapport deputaten Voorbereiding), is dat over het geheel genomen goed gelukt. Maar het zou een vergissing zijn te denken, dat we wat dit betreft wel klaar zijn. De overgang naar een meer beleidsmatige benadering blijft moeilijk (zie alleen al de op de middelen gerichte opdracht waar dit rapport over gaat), de balans tussen synode en deputaten verdient herijking en de feitelijke situatie in de kerken is gebleven zoals boven geschetst. Met alle waardering voor de in Zuidhorn gezette stappen blijft de noodzaak om door te gaan op de ingeslagen weg, en nu ook het geheel en de interne samenhang van het kerkelijk netwerk op beleidsniveau aan de orde te stellen.

5.6 Permanent synodese Secretariaat

Een permanent synodese Secretariaat is wenselijk voor

- inventarisatie en rubricering van de ingekomen stukken
- ondersteuning van de administratieve taken van de generale synode (in- en externe correspondentie)
- productie van de Acta (notulist, opmaak van de Acta voor publicatie)
- communicatie en voorlichting van de kant van de synode

Een en ander vraagt steeds meer tijd en deskundigheid, terwijl een steeds weer andere samenroepende kerk hier steeds moeilijker aan kan voldoen (zie boven bij paragraaf 41). Bovendien kan bij een Secretariaat dat blijft, opgebouwde ervaring worden benut en dat zal aan kwaliteit en continuïteit ten goede komen.

Uiteraard hoeft een Secretariaat alleen in functie te zijn rondom en tijdens een generale synode. Maar voor de gewenste continuïteit is het al van belang, als het Secretariaat bij één instantie wordt neergelegd.

5.7 Professionele professionalisering

Het kan duidelijk zijn dat het bij dit alles niet gaat om iets eenvoudigs, wat zich vlot, met de inzet van een paar enthousiaste vrijwilligers, laat oplossen. Alleen al het formaat van de kerkelijke 'vrijwilligersorganisatie' vraagt om een professionele aanpak: 270 'vestigingen', dertig 'taakgroepen', tien 'ondersteunende afdelingen'. Wanneer de synode om onder meer bovengenoemde overwegingen zou besluiten om ook voor de interne samenhang en het geheel van de kerkelijke organisatie een proces van professionalisering in gang te zetten, dan moet het daarbij gaan om een evenzeer deskundig opgezet en uitgevoerd proces. Het valt te verwachten dat de professionaliteit van het resultaat evenredig zal zijn aan de profes-

sionaliteit van de reisbegeleiding naar dat resultaat.

6. FINANCIËLE ASPECTEN

6.1 Besparing door bundeling van activiteiten

Wanneer administratieve activiteiten worden gebundeld, kunnen efficiencyvoordelen worden behaald. Werkzaamheden van gelijke aard, die op verschillende plaatsen worden verricht, worden op één plaats verzorgd en dan kan tijd worden bespaard. Zo zal, wanneer er op b.v. een drietal plaatsen gegevens van de kerken worden bijgehouden en dit werk voortaan op één centrale plaats worden gedaan, er sprake zijn van besparing op personeelskosten. In plaats van door drie personen kan dit werk door één persoon worden gedaan.

Een ander voorbeeld is de loonadministratie. Overwogen kan worden deze gecentraliseerd te verzorgen: in eigen beheer dan wel door uitbesteding. Voor alle deputaatschappen gezamenlijk speelt de vraag naar de noodzakelijke investeringen in middelen, deskundigheid en continuïteit.

Het vorenstaande zou op meer gebieden kunnen worden toegepast. De doelstelling blijft dezelfde: suboptimalisatie zoveel mogelijk voorkómen.

6.2 Besparing niet altijd duidelijk

Er is overwogen een onderzoek in te stellen naar de samenstelling van de kosten bij de verschillende deputaatschappen. Wanneer het mogelijk is aan te geven, welke kosten gemoeid zijn met ondersteunende activiteiten, zou ook globaal nagegaan kunnen worden, hoeveel besparing er mogelijk is wanneer dit werk centraal wordt gedaan. Bij het verder doordenken over deze problematiek werd duidelijk, dat de praktijk veel weerbarstiger is dan de theoretische benadering. In de eerste plaats is het nog de vraag, of er bij de deputaatschappen voldoende gegevens beschikbaar zijn om voor dit onderdeel van de kosten een uitsplitsing te geven. Het zal waarschijnlijk om schattingen gaan.

Maar belangrijker is, dat men er niet zonder meer van kan uitgaan dat centralisatie in alle concrete gevallen gewenst is en wordt. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat het continuïteitsstreven in organisaties is ingebakken. Bovendien kan niet elke combinatie van taken altijd in op zichzelf levensvatbare delen worden uiteengebroken. Dit kan tot gevolg hebben dat na centralisatie toch onvoldoende besparingen worden gerealiseerd.

7 ONDERZOEK NODIG

7.1 Vervolgopdracht

Vanwege bovenstaande problematiek is in dit stadium afgezien van het verzamelen van allerlei gegevens met betrekking tot de aantallen personeelsleden en de kosten die gemoeid zijn met ondersteunende activiteiten. Het is zeer de vraag, of deze gegevens op dit moment relevant zijn om te kunnen concluderen, hoeveel besparing er mogelijk is.

Dat wil niet zeggen dat een dergelijk onderzoek overbodig is. In het kader van een vervolgopdracht kan worden nagegaan, welke gegevens nodig zijn en hoe daadwerkelijk besparing van kosten kan worden bereikt. Dan zal ook, in goed overleg met de desbetreffende deputaten, nagegaan kunnen worden, welke activiteiten overgeheveld zouden kunnen worden naar een centrale plaats en welke personeelsleden hier een werkplek zouden kunnen krijgen.

Zijdelings merken wij op dat in de praktijk vaak al sprake is van een zekere centralisatie. Zo zijn er verschillende deputaatschappen/instellingen die bepaalde werkzaamheden hebben uitbesteed aan één organisatie. De administratie van kleinere deputaatschappen loopt momenteel al via de quaestor en de mogelijkheid is aanwezig dat ook grotere deputaatschappen hun administratie op deze wijze verzorgen. Of dit de aangewezen plaats blijft, zou nader onderzoek moeten uitwijzen.

Voor de goede orde wordt verder opgemerkt dat deputaten Financiën en Beheer bezig zijn na te gaan, hoeveel personeel er in vaste dienst bij de deputaatschappen is en hoeveel fte's (fulltime equivalent) hiermee gemoeid zijn. Zie hiervoor bijlage 2.

7.2 Activiteiten in de komende drie jaar

Wanneer, overeenkomstig de voorstellen in dit rapport, in de komende drie jaar wordt nagegaan of, en zo ja op welke onderdelen, dient te worden gecentraliseerd, rijst de vraag, op welke wijze dit moet gebeuren en hoeveel dit onderzoek gaat kosten. Een dergelijk onderzoek vereist deskundigheid en zo nodig zal hiervoor expertise van buiten moeten worden aangetrokken.

Het zou fijn zijn, als reeds de komende drie jaar het centraal verzorgen van ondersteunende activiteiten, zoals b.v. het bijhouden van kerkelijke gegevens, leidt tot een reële besparing van kosten. Dat kan wanneer bepaalde werkzaamheden wegvallen en het desbetreffende deputaatschap bereid is een deel van zijn budget hiervoor in te leveren. Wanneer dat de komende jaren (nog) niet mogelijk is, zullen de kosten van het onderzoek op andere wijze gedekt moeten worden. Omdat het om eenmalige uitgaven gaat, ligt het minder voor de hand dit op te nemen in het totaal van het centraal te innen quotum. Ons voorstel is deze eenmalige kosten, voorzover geen dekking binnen de budgetten van deputaatschappen mogelijk is, te dekken uit de algemene reserve zoals die door deputaten Financiën en Beheer wordt bijgehouden. Wij verwachten dat voor het onderzoek een bedrag nodig is in de orde van grootte van € 50.000 incl. btw.

7.3 Bevoegdheid

Het kerkelijk administratiebureau dat ons voor ogen staat, zal alleen diensten verlenen. Het heeft met betrekking tot de generale synode en deputaatschappen geen inhoudelijke taken. Het bereidt geen synodebesluiten voor. Voorlichting door deputaatschappen blijft inhoudelijk bij de desbetreffende deputaatschappen.

Bij de Christelijke Gereformeerde Kerken staat het dienstenbureau onder leiding van een directeur. Het bureau wordt bestuurlijk begeleid door het deputaatschap Landelijk Kerkelijk Bureau (LKB), dat benoemd wordt door de generale synode.

Bij de bescheiden opzet die ons voor ogen staat, is het voldoende, als het centrum onder toezicht staat van het deputaatschap GSP en communicatie. Dit deputaatschap zou een commissie kunnen vormen met vertegenwoordigers van andere direct betrokken deputaatschappen.

Gelet op de bescheiden opzet van het bureau zal het ten aanzien van de diverse deputaatschappen geen bijzondere bevoegdheid hebben. Er zal juist een goed overleg moeten zijn tussen het centrum en de diverse deputaatschappen, om deze efficiënt en effectief te kunnen ondersteunen.

7.4 Haalbaarheid

Uitgangspunt is dat er al diverse deputaatschappen zijn met personeel in dienst (zie boven onder paragraaf 4.6). Ook voor de voorbereiding van een generale synode en het secretariaat ervan worden nu ook al verscheidene mensen ingezet (zie voor de aantallen bijlage 2). Deze functies zijn deels betaald, deels op basis van vrijwilligheid of met een beperkte vergoeding.

Als al deze functionarissen bij elkaar komen in één gebouw, is er al een administratiebureau. Met behulp van extranet is het overigens niet nodig dat ze allen daadwerkelijk in één gebouw komen. Tijdelijk personeel voor het synodesecretariaat zou ook in dienst moeten zijn van het administratiebureau.

7.5 Spreiding vergaderweken van de generale synode

De vergaderfrequentie van de generale synode levert eens in de drie jaar een piek op in de activiteiten. Dit bemoeilijkt het aantrekken van voldoende, ook gekwalificeerd, personeel in vaste dienst. Juist ook ten behoeve van de generale synode is in de piekperiode voldoende kundigheid en vaardigheid nodig.

Bovendien kan in de periodes tussen de synodes opgedane ervaring weer verloren gaan door wisseling in personeel.

Het is de moeite waard te onderzoeken of, en zo ja in hoeverre, vergaderweken van de generale synode meer gespreid kunnen worden over de periode van drie jaar tussen de aanvang van generale synodes. Bijvoorbeeld door te vergaderen in blokken van een aantal weken, waarbij deze blokken over de drie jaar gespreid worden.

Bij grotere spreiding is het uiteraard gemakkelijker een secretariaat permanent in stand te houden en gekwalificeerd personeel hiervoor in dienst te houden.

Als de behandeling van deputatenrapporten door de synode over drie jaar wordt verdeeld, kunnen deputaatschappen ook gespreid in de tijd rapporteren en kunnen Acta in delen verschijnen. Dit voorkomt pieken in de verwerking van een en ander op het administratiebureau alsook in het kennisnemen ervan door kerken en kerkenraden.

Voor het synodesecretariaat ontstaat er dan meer continuïteit, met meer mogelijkheden voor het aantrekken van personeel. Dit komt regelmatige begeleiding van het synodewerk ten goede en biedt wellicht ook meer mogelijkheden voor de afvaardiging naar de synode.

8 VOORLOPIGE VOORZIENINGEN

8.1 Eerst nodige activiteiten

In afwachting van de uitkomst van nader onderzoek, zoals aangegeven in de vorige paragraaf, pleiten deputaten ervoor nu alvast enkele administratieve voorzieningen te treffen voor activiteiten die aan gezamenlijke aanpak duidelijk toe zijn.

Zulke eerst nodige activiteiten zijn:

- 1 secretariaat, administratie, gegevensbeheer
- 2 centraal postadres voor de kerken
- 3 kerkelijk netwerk
- 4 kerkelijke communicatie
- 5 informatie

8.1.1 SECRETARIAAT, ADMINISTRATIE, GEGEVENSBEHEER

Voor een generale synode en de samenroepende kerk voor deze synode is boven (paragraaf 4.1) de noodzaak van secretariële ondersteuning al duidelijk gemaakt. Daarnaast kunnen plaatselijke kerken, deputaatschappen en instellingen van de diensten van deze voorziening gebruikmaken. Dit zal met name mogelijk zijn in de periodes dat er geen generale synode is.

8.1.2 CENTRAAL POSTADRES VOOR DE KERKEN

Een officieel centraal postadres ontbreekt tot op heden. Met name voor externe contacten kan het ervoor zorgen dat post voor een kerkelijke instantie ontvangen kan worden en op de juiste plaats terechtkomt.

8.1.3 KERKELIJK NETWERK

Voor de uitwisseling van gegevens, van databases tot deputatenrapporten, Acta en voorlichtend materiaal, is een elektronisch netwerk nodig tussen de kerken, de generale synode, de deputaatschappen en kerkelijke instellingen.

De huidige netwerken binnen onze kerken dienen op elkaar afgestemd te worden, echter op zodanige manier dat verdere uitbouw mogelijk blijft, zoals het onderzoek van paragraaf 7.1 zal uitwijzen.

Het is niet wenselijk de opzet voor een integraal en goed functionerend netwerk, dat voor de kerken in al hun geledingen bereikbaar is, nog langer uit te stellen in afwachting van nader onderzoek. Het onderzoek zal doel, beleid en uitbouw betreffen, maar verhindert niet dat er nu al voor een goed basisnetwerk gezorgd kan worden.

8.1.4 KERKELIJKE COMMUNICATIE EN INFORMATIE

Verder is nodig dat de communicatie van kerkelijke instanties met kerken en kerkleden en de voorlichting daaraan een actief steunpunt krijgt voor advisering bij en coördinatie en uitvoering van communicatietaken.

Deputaten Communicatie blijven de communicatie aansturen, maar vanwege de toenemende communicatieactiviteiten van diverse kerkelijke instanties is ondersteuning nodig voor advisering, coördinatie en uitvoering.

Ook kunnen van hieruit kerken, kerkleden en anderen worden geïnformeerd over de gereformeerde kerken. Tevens kunnen kerken, kerkelijke vergaderingen, deputaatschappen en instellingen geïnformeerd worden over overheidswetgeving en verzekeringen.

8.2 Realisering

We stellen voor de verantwoordelijkheid voor de voorgestelde eerst nodige voorzieningen neer te leggen bij het deputaatschap GSP en Communicatie. Andere direct betrokken deputaatschappen behoren daarbij te worden betrokken door middel van een adequaat samengestelde besturingscommissie. Op deze wijze wordt niet vooruitgelopen op mogelijke toekomstige besturingsmodellen. Deze commissie zorgt ervoor dat de genoemde activiteiten worden uitgevoerd, door henzelf of waar nodig door inschakeling van derden.

Als onderkomen zou in zekere zin voorlopig (een deel van) het Gbouw te Zwolle dienst kunnen doen. Daar is nu al een aantal deputaatschappen gevestigd, terwijl ook de communicatie voor de kerken via de website www.gkv.nl vanuit het Gbouw wordt verzorgd door de Stichting De Luisterpost/Bralectah.

9 CONCEPT-BESLUITTEKST

Materiaal:

Rapport van deputaten Voorbereiding Eerstvolgende Generale Synode, Generaal-Synodale Publicaties annex deputaten Communicatie en Financiën en Beheer inzake Centrale administratieve ondersteuning, in opdracht van GS Zuidhorn 2002–2003 (Acta art. 203 en art. 213, besluit 7g).

Besluit:

- 1 een nader onderzoek te doen instellen naar de organisatorische kanten van ons kerkelijk samenleven en hiervoor een studiedeputaatschap te benoemen met als opdracht
 - a. voor de organisatorische kanten van ons kerkelijk samenleven doelen te formuleren en beleid om deze doelen te bereiken;
 - b. hierbij in het bijzonder te denken aan activiteiten van kerkelijke vergaderingen, deputaatschappen en instellingen op het gebied van secretariaat, administratie, communicatie, intern netwerk, gegevensbeheer en personeelsbeheer;
 - c. te onderzoeken of, en zo ja in hoeverre, voor deze activiteiten professionalisering gewenst en/of nodig is;
 - d. over aspecten van dit onderzoek die bestaande situaties bij de diverse deputaatschappen raken, met name van personele aard, met de desbetreffende deputaatschappen te overleggen;
 - e. te overwegen, of het wenselijk is piekvorming in het werk van de generale synode en haar secretariaat te voorkomen door de vergaderweken van de generale synode meer te spreiden over de periode tot aan de volgende generale synode;
 - f. van hun onderzoek rapport uit te brengen aan de volgende generale synode en hun rapport een half jaar voor die synode aan de kerken toe te zenden;
- 2 voor de komende drie jaar voorzieningen te treffen voor administratieve ondersteuning ten dienste van de kerken, de generale synode en haar deputaatschappen met de onder hen fungerende kerkelijke instellingen voor de volgende eerst nodige activiteiten:
 1. secretariaat, administratie en centraal beheer van kerkelijke gegevens
 2. centraal postadres voor de kerken
 3. opzet en beheer van een kerkelijk netwerk
 4. kerkelijke communicatie, advisering bij en coördinatie en uitvoering van communicatietaken, o.m. via de website www.gkv.nl
 5. informatieadres voor kerken en belangstellenden.
- 3 de uitvoering hiervan op te dragen aan het deputaatschap Generaal-Synodale Publicaties (met Communicatie), die voor de uitoefening van het toezicht een commissie benoemt samengesteld uit vertegenwoordigers van andere direct betrokken deputaatschappen;
- 4 alle deputaatschappen met de onder hen fungerende instellingen op te dragen voor hun administratieve activiteiten zoveel mogelijk gebruik te maken van de deze ondersteunende diensten.
- 5 het onderzoek naar de professionalisering van de organisatorische kanten van ons kerkelijk samenleven en het aantrekken van deskundigheid voor de opzet en het beheer van het netwerk en voor centraal beheer van kerkelijke gegevens als eenmalige uitgaven te bekostigen uit de algemene reserve zoals die door deputaten Financiën en Beheer wordt bijgehouden.

Gronden:

- 1 het is van belang de organisatie van het kerkelijk samenleven efficiënt en effectief in te richten, zodat ook de kosten hiervan doelmatig besteed worden;
- 2 nader onderzoek naar de organisatorische kanten van ons kerkelijk leven moet uitwijzen, welke doelen hiervoor te stellen zijn en wat voor beleid, welke mate van

- professionalisering en welke middelen hiervoor nodig zijn;
- 3 voor de ontwikkeling van visie en beleid is overleg met de diverse deputaatschappen nodig in verband met bestaande situaties en vanwege de noodzaak van zorgvuldig omgaan met personeel;
 - 4 gelijkmatige verdeling van het werk van de generale synode en haar secretariaat kan voor het functioneren van beide van belang zijn;
 - 5 in afwachting van genoemd nader onderzoek dienen ondersteunende activiteiten die duidelijk nodig zijn, zo spoedig mogelijk uitgevoerd te worden, zonder dat daarmee voldongen feiten worden geschapen;
 - 6 de beoogde ondersteuning blijft beperkt tot administratieve diensten, terwijl de inhoudelijke verantwoordelijkheid volledig blijft bij de instanties die van deze diensten gebruikmaken;
 - 7 met name een goed functionerend netwerk en advisering bij en coördinatie en uitvoering van communicatietaken zijn van centraal belang voor het functioneren van generale synode, deputaatschappen en kerkelijke instellingen ten dienste van de kerken, waarom een effectief beleid hiervoor nodig is; ten aanzien van de generale synode en de voorbereiding ervan geldt dit bovendien voor een goed functionerend secretariaat;
 - 8 bij de drie deputaatschappen Voorbereiding Eerstvolgende Generale Synode, Generaal-Synodale Publicaties (met Communicatie) en Financiën en Beheer, liggen momenteel voor het grootste deel de uitvoerende taken waarvoor de voorlopige voorziening bedoeld is;
 - 9 gebruikmaking van het centrum door deputaatschappen en instellingen is aanbevelenswaardig om redenen van efficiency en effectiviteit.

BIJLAGEN

- 1 Ontwikkeling landelijke deputaatschappen
- 2 Inventarisatie administratieve activiteiten

BIJLAGE 1

1. Ontwikkeling landelijke deputaatschappen

In onderstaande tabel worden de landelijke deputaatschappen weergegeven in de genoemde jaren. Vermeld wordt het aantal deputaten bij een deputaatschap in een bepaald jaar.

naam	2005	1995	1985	1975	1965
1. Aanvullende steunverlening evangelisatiewerk	6	4	-	-	-
2. Appèlzaken GS	6	-	-	-	-
3. Archief en documentatie	5	6	3	-	-
Deputaten Documentatie geschiedenis Vrijmaking	-	-	6	-	-
4. Bededagen	1	1	1	1	1
5. Betrekkingen buitenlandse kerken	20	19	17	8	7
Deputaten voor steun aan de kerken in Korea/Soemba	-	-	-	5	5
6. Bijbelvertaling	7	4	4	-	-
7. Curatoren Theologische Universiteit	14	14	11	11	8
Deputaten financieel	-	-	7	5	5
8. Diaconale zaken	9	9	5	-	-
9. Dienst en recht	7	-	-	-	-
10. Eredienst	7	7	-	-	-
Deputaten herziening kerkboek	-	-	-	22	16
11. Financiën en beheer	8	3	3	-	-
Studiedeputaatschap ad art. 51a KO	-	-	3	-	-
Deputaten voor controle van de quaestor	-	-	2	-	-
12. Geestelijke verzorging militairen	10	7	6	6	11
13. Generaal-synodale publicaties	7	7	6	-	-
Deputaten voor uitgave HC en Form.	-	-	-	4	-
14. Huwelijk en echtscheiding	6	5	-	-	-
15. Integratie gehandicapten	5	4	-	-	-
16. Kerkelijke eenheid	13	13	-	-	10
17. Kerkmuziek	8	-	-	-	-
Deputaten voor psalmberijming en gezangen	-	-	-	16	18
18. Kerkrecht en kerkorde	13	-	-	-	-
Deputaten voor herziening van de KO	-	-	-	3	-
19. Pastorale verzorging doven en slechthorenden	8	5	-	-	-
20. Radio- en televisie-uitzending van kerkdiensten	5	6	5	5	6
Deputaten voor Radio Nederland Wereldomroep	-	-	1	1	1
21. Relatie kerk en overheid	7	7	5	4	9
Deputaten 'Afkoopregeling met de Overheid'	-	-	3	-	-
22. Seksueel misbruik in kerkelijke relaties	5	-	-	-	-
23. Steunpunt gemeenteopbouw	7	-	-	-	-
24. Studiefinanciering naar art. 19 KO	5	18	-	-	-
25. Toerusting evangeliserende gemeente	6	-	-	-	-

BIJLAGE 2

Inventarisatie administratieve activiteiten

Deputaten Generaal-
Synodale Publicaties
sectie Communicatie
onderdeel www.gkv.nl

stand van zaken d.d. 16 april 2004

Vragenlijst

Op een vragenlijst d.d. 3 maart per email rondgestuurd aan depBBK, depTEG, depIN, DVN, DS, SGO, TU, LpB en platformcvb (GMV), reageerden tot op vandaag: DS, GMV, TU, depTEG, depBBK, SGO en LpB en DVN. Van depIN is dus geen reactie ontvangen.

In die vragenlijst gingen de vragen 2-8 over de huidige stand van zaken rond de administratie van kerkelijke gegevens. De vragen 9-14 richtten zich op een op te zetten extranet waarin de gegevens gemeenschappelijk zouden worden bijgehouden.

Hieronder worden de reacties op de vragenlijst geïnventariseerd.

projectleiding
Wim van der Schee
Keizer Ottolaan 35
3632 BW Loenen aan de Vecht
0294 23 27 98
wvdschee@xs4all.nl

contactpersoon deputaten
Diet Zomer-Harwig
Una Corda 28
2925 BX Krimpen aan den IJssel
0180 59 00 71
cdzomer@freeler.nl

Huidige stand van zaken

Welke kerkelijke naam- en adresgegevens houdt uw organisatie zelf bij?

	diac. stp	depBBK	depTEG	SGO/LpB	TU	DVN	GMV
kerken			x		x		x
scriba's			x	x	x		
predikanten				x	x		
emeriti-predikanten					x		
diaconieën				x			
penningmeesters			x	x	x		
kerkbladen				x			
evangelisatiecie			x				
kinderclubs			x				
zusterhulp				x			
zendingscie						x	
cvb				penningm.			
andere cies							
pers. in kerken			x	x			
verzend Zout			x				
verzend sdkrant					x		
buitenlandse gg		x					

De tabel hierboven geeft een grove inventarisatie, waarin niet is aangegeven wat van de betreffende personen of organisaties wordt bijgehouden. De administraties van SGO en LpB zijn gecombineerd. De huidige database onder gkv.nl is buiten beschouwing gelaten, hoewel die de meeste zaken ook heeft. DepIN blijft uiteraard ook buiten blik.

Iedere verdubbeling is een argument voor integratie. Verder zijn de administraties niet gekoppeld, dus als je eens gegevens wilt gebruiken die door een ander worden bijgehouden moet je ingewikkeld lenen.

Welke gegevens houdt u van de betreffende personen en organisaties bij?

Op deze vraag kwamen zulke verschillende antwoorden dat het lastig is die compleet in één tabel te zetten. Ik doe toch een poging. DS, DVN depBBK en GMV blijven hier weg, ik voeg gkv.nl toe. Database-gegevens (als een uniek nummer e.d.) blijven weg.

	depTEG	SGO/LpB	TU	gkv.nl
<i>Organisaties (kerken, commissies e.d.)</i>				
naam	x	x	x	x
adres (vormonbelangrijk)	x	x	x	x
website				x
email	x	x	x	x
telefoon				x
fax				x
aantal leden (bij kerk)			x	x
aantal ambtsdragers (bij kerk)		x		
aantal adressen (bij kerk)				x
quota (bij kerk)			x	
oprichtings/opheffingsdatum				x
rekeningnummers				x
<i>Personen (predikanten, scriba's e.d.)</i>				
naam	x	x	x	x
adres (vormonbelangrijk)	x	x	x	x
email	x	x	x	x
telefoon	x	x	x	x
functie				x
geboortedatum			x	x
overlijdensdatum				x
aantal gediende kerken (bij predikant)			x	
intrededatum (bij predikant)			x	
rekeningnummers				x

In werkelijkheid zijn deze gegevens opgeslagen in complexere tabellen, die bovendien regelmatig vevuld zijn met andersoortige gegevens (bijvoorbeeld bij SGO/LpB de gegevens over de Infomap ambtsdragers).

In wat voor programma worden de gegevens bewaard?

	depBBK	depTEG	SGO/LpB	TU	DVN
Outlook	x	x	x		
Excel				x	
Access		x			
dbase-III			x		
Elan database					x
Impromptu lijstenmaker					x

Met welk doel worden de gegevens bijgehouden?

De gegevens worden bijgehouden voor postverzending, emailverzending, facturering, abonnementen en statistiek.

Zijn er koppelingen gelegd tussen de gegevensbestanden en andere programma's?

Er blijken geen koppelingen gelegd te zijn, anders gezegd: de gegevens worden bijgehouden in de programma's die ook gebruikt worden voor het doel waarvoor ze worden bijgehouden. Anders wordt de export handmatig gedaan.

Zijn de gegevens op een speciale manier gegroepeerd of doorzoekbaar gemaakt?

- selectie op classis
- selectie op particuliere synode
- selectie op administratienummer (intern)
- selectie op landnaam

Zijn er bijzonderheden te melden vanuit uw organisatie?

De gegevensbestanden van depTEG en van SGO/LpB gaan meer geïntegreerd worden (nu al te koppelen op kerkniveau).

Opmerking Joop Lenting: Ik merk dat SGO niet de diaconie-emailadressen beheert volgens diaconie @kerknaamgkv.nl maar de persoonlijke emailadressen van diakenen. Dat is onwenselijk.

DVN: Er ligt wel een vraag van LPB/Emission omde kerkbestanden van SGO in Elan op te nemen. Dit is dvmeen import wel mogelijk.

Extranet

Voor welke gegevens zou uw organisatie speciaal verantwoordelijkheid willen dragen?

SGO/Lpb: scriba's, diaconieën, predikanten en kerkbladen
depTEG: evangelisatiecommissies, kinderclubs, werkgroepen op het terrein van evangelisatie
TU: predikanten, kerken
DS: diaconieën
depBBK: buitenlandse kerkelijke gegevens
DVN: z&h commissies, evt. diaconiën en kerken (krijgen we wel wijzigingen op binnen), predikanten
GMV: geen reactie

Welke koppelingen naar andere programma's en bestanden zouden gelegd moeten kunnen worden?

Gevraagd worden koppelingen naar: Outlook, Excel, Access, Word, Elan, Minox (boekhoudprogramma), .txt, .csv. De koppeling naar Elan gaat eigen problemen geven (import op reg. nrs.).

In welke vorm of bestandsformaat moeten gegevens kunnen worden opgevraagd?

Gevraagd worden: Outlook-bestand, Excel-sheet, Access-tabel, etikettenbestand, bron-bestand voor Word-samenvoeging. Een splitsing van bestanden in wel email / geen email, maar postadres is nodig.

Vanuit het extranet direct email versturen?

Ja, naar: scriba's, predikanten, diaconieën, kerkbladen, evangelisatiecommissies, commissies zending en hulpverlening, kinderclubs, emeriti-predikanten.
In feite komt dit neer op de vraag omeen geïntegreerde email-functionaliteit: maak een selectie en verstuur een email aan die selectie (en geef een lijst van items uit de selectie zonder email, maar dan met postadres).

Specifieke toevoegingen aan het huidige gegevensbeheer?

- nieuwe commissies e.d. (liturgie, gemeenteopbouw, etc.) direct opnemen (zit al in gkv.nl)
- kerkelijke functionarissen gekoppeld aan organisaties en deputaatschappen (zit al in gkv.nl)
- datumingang kerk vacant
- aanhef

Verdere opmerkingen?

SGO/LpB: -
depTEG: een klantvolgsysteem(gekoppeld per kerk/groep in de kerk) zou zinvol zijn
TU: zo snel mogelijk komen tot samenwerking gkv.nl - handboekgkv.nl - instellingen

DS: zo mogelijk alle gebouw-organisaties putten uit dezelfde gegevensbestanden; kleine organisaties als het DS moeten die gegevens niet zelf bijhouden

depBBK: -

DVN: in ons pakket staan veel velden gescheiden, dat is niet altijd identiek aan andere programma's

GMV: -

Algemeen

Uit het bovenstaande is weggelaten wat niet direct met de kerkelijke gegevens te maken heeft. Zo houden DVN en de TU ook nog gegevens van scholen bij. Dit zou opgenomen kunnen worden in evt. onderhandelingen met handboekgkv.nl, die deze gegevens ook bijhoudt. Een alternatief is proberen omeen koppeling met de database van Consent/LVGO te leggen.

Conclusies en verdere overwegingen

Wenselijkheid van integratie

Bovenstaande inventarisatie wijst mi. op zich al duidelijk op de wenselijkheid van verregaande integratie van de administratie van kerkelijke gegevens binnen in ieder geval de kerkelijke organisaties. Niet alleen worden allerlei gegevens op meer dan één plaats bijgehouden, de administraties vullen elkaar ook aan. Het zal regelmatig voorkomen dat een instelling van gegevens gebruik wil maken die zij niet zelf bijhoudt. Binnen het Gbouw is dan e.e.a. *relatief* eenvoudig te lenen, maar als het in één keer kan is dat wel zo eenvoudig. Bovendien zijn er ook organisaties buiten het Gbouw. Hier komt bij dat ook andere instanties (kerken, kerkelijke vergaderingen, deputaatschappen) belang hebben bij gebruik van de gegevens die bij de beschreven organisaties aanwezig zijn. Dat is bij de huidige versnippering niet praktisch te realiseren.

Belemmeringen voor integratie

De voornaamste belemmering voor integratie lijkt te zijn dat de administrerende organisaties heterogeen zijn, verschillende extra doelen hebben en hun eigen administraties in de loop der jaren op hun eigen functioneren hebben toegesneden. Zaken zijn uitgekristalliseerd in meer of minder werkende systemen en niemand heeft er voor zichzelf belang bij daar wijziging in aan te brengen. Verder heeft iedere organisatie belang bij maximale accuratesse van de gegevens die zij nodig heeft en houdt daaromde eigen gegevens zoveel mogelijk in eigen hand. Tenslotte heeft iedereen eigen verdere programma's waar andere relevante gegevens in worden bijgehouden (abonnementen, rekeningen, leden, etc.). Dat stelt hoge eisen aan een geïntegreerd systeem

Voorwaarden voor integratie

Parallel aan het voorgaande lijkt de voornaamste voorwaarde omtot integratie van de administratie van de kerkelijke gegevens te komen de bereidheid bij de belanghebbende organisaties om vanuit het overkoepelend geheel van de kerken te denken en daarbinnen elkaar van dienst te zijn. Vanuit een voor jezelf werkend systeemgedacht is elke verandering een risico. Wanneer organisaties dat risico niet willen nemen levert geen enkele operatie werkelijk iets op.

De accuratesse van het geïntegreerde systeem moet bij alle rubrieken tenminste 95% zijn en zo mogelijk 98% of meer. Omdat te bereiken is de betrokkenheid van de organisaties bij de ‘eigen’ gegevens van belang. Wijzigingen moeten direct kunnen worden doorgevoerd en even direct actief zijn.

Het geïntegreerde systeem moet een eenvoudige gebruikers-interface hebben voor invoer en uitvoer van gegevens.

Er moeten uitvoer-mogelijkheden en zo mogelijk koppelingen tot stand komen met alle relevante externe programma's.

Voorstel

1. Er komt een vergadering van beslissingsbevoegde mensen van alle belanghebbende organisaties, waarin over deze zaken wordt doorgesproken en een basisbeslissing wordt genomen.
2. Er komt vervolgens een werkgroep van ter zake kundige mensen uit de belanghebbende organisaties, waardoor een functioneel ontwerp wordt opgesteld voor een iedereen bevredigend extranet voor de kerken.

Loenen aan de Vecht, 16 april 2004

Wim van der Schee

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage XIV - IV

**Rapport Deputaten Radio- en Televisie-
uitzendingen Kerkdiensten**

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 VOORWOORD / INLEIDING

Deputaten voor Radio- en televisie-uitzending van kerkdiensten, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn, bieden u hierbij hun verslag aan betreffende de uitzendingen via Radio en Televisie in de afgelopen periode. Opnieuw heeft de Here mogelijkheden gegeven om via deze media het evangelie aan veel mensen, per zondag wel een stadion vol, te brengen. Op de Nederlandse televisie zijn, naast het EO programma "Nederland zingt", de kerkdienstuitzendingen van ZvK nog de enige programma's waarin het evangelie van onze Here Jezus Christus onverkort wordt gehoord.

Deze door de overheid gegeven mogelijkheid is uniek in de wereld, in het bijzonder omdat die overheid wel de middelen ter beschikking stelt voor de uitzendingen maar geen enkele bemoeienis heeft, ja zelfs wettelijk niet mag hebben, met de inhoud daarvan. Velen hebben de boodschap ontvangen en zijn er door verrijkt en bemoedigd. Ongetwijfeld zijn het er veel meer dan wij weten. De Geest doet veel werk dat voor ons onzichtbaar blijft. We bidden de Here dat we nog lang van de gegeven mogelijkheden gebruik kunnen maken. En dat zijn evangelie ook langs deze weg het hart van mensen zal raken en hun leven op Hem zal richten, tot eer van zijn naam. Dankbaar zijn we voor de wijze waarop de Stichting Zendtijd voor Kerken de uitzendingen verzorgd. Uit de betrokken wijze waarop dat gebeurt blijkt haar inzet voor het evangelie.

Toch zijn er zorgen en vragen. Zorgen omdat de hoeveelheid zendtijd (en daarmee ook de middelen) die door de overheid (het Commissariaat voor de Media) "*aan kerkgenootschappen en genootschappen op geestelijke grondslag*" wordt gegeven, wordt verdeeld. Bij die herverdeling moeten de Protestants-Christelijke stroming en de Rooms-Katholieke stroming zenduren inleveren ten gunste van de "kleinere" stromingen, zoals Moslims, Hindoes Boeddhisten en het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap (NIK). Vragen omdat, ook binnen de kerken die samenwerken in de stichting Zendtijd voor Kerken, de vraag gesteld wordt of radio- en televisie-uitzendingen van kerkdiensten wel het meest passende middel zijn voor een appél op niet-kerkelijke mensen, of, zoals de G.S. Zuidhorn het formuleerde, "*met het oog op de verkondiging van het evangelie in deze wereld*".

In dit rapport vragen wij de kerken dan ook mee te denken over de toekomst van de radio- en televisie-uitzendingen, zolang die nog mogelijk zijn.

Met heilbede en broedergroet,
namens deputaten,

Jaap Schiebaan
(sekr.)

Gerrit A. Breteler
(samenroeper.)

2 INHOUDSOPGAVE

- 1 Voorwoord/inleiding 3
- 2 Inhoudsopgave 4
- 3 Samenvatting 5
- 4 Samenstelling deputaatschap 6
- 5 Opdrachten van de synode 7
- 6 Globaal beleidsoverzicht van de afgelopen 5 a 10 jaar 8
- 7 Uitvoering van de opdrachten van de synode 10
- 8 Belangrijkste conclusies/aanbevelingen van uw deputaatschap 24
- 9 Concept-besluittekst 25

3 SAMENVATTING

Ook in de afgelopen jaren hebben de Gereformeerde Kerken *Vrijgemaakt* (GKV) weer een groot aantal radio- en televisie-uitzendingen van kerkdiensten kunnen verzorgen. Voor de verslagperiode (2002 - 2004) in totaal 38 radiodiensten (7 nog uit te zenden na dit verslag) en 14 televisiediensten (2 nog uit te zenden).

Daarmee worden per radiodienst tussen de 45000 en 50000 mensen bereikt en per televisiedienst gemiddeld 90.000 mensen. Van die kijkers komt slechts 30% nog in de kerk, 55 % zegt nog een kerkelijke achtergrond te hebben en 15 % heeft geen enkele relatie met een kerk. De kerkdienst bereikt dus kennelijk, in deze tijd waarin over religieuze belangstelling weer gesproken mag worden, ook mensen die op zoek zijn maar geen kerkelijk huis hebben.

Toch is de vraag legitiem of met andere uitzendingen dan kerkdiensten niet nog meer mensen (vooral niet-kerkelijke) zouden kunnen worden bereikt. De stichting Zendtijd voor Kerken, waarin de GKV met andere kerkgenootschappen samenwerkt, stelt die vraag en wil proberen met andere vormen, o.a. dramaproducties, nog meer mensen te bereiken. De kerken zullen moeten aangeven of zij in deze weg mee willen en daarvoor zendtijd willen vrijmaken of dat zij ervoor kiezen alleen kerkdiensten uit te zenden.

Wij wensen u daarbij veel wijsheid toe.

4 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

Primi:

br. G.A. Breteler (samenroeper)
Insulindelaan 15
1217 HK HILVERSUM
tel. 035 6244185
email: gerrit.breteler@brecomie.nl
aftredend: 2008

zr. A.M. Griffioen-van Gulp
Koningsstraat 27
1211 NJ HILVERSUM
tel. 035-6249061
email: annemariegriffioen@hotmail.com
aftredend 2011

ds. S. de Jong
Aquarius 38
9405 RC ASSEN
tel. 0592 35 63 44
email: joke.sieds@filternet.nl
aftredend 2008

br. J.B. Schiebaan (secretaris)
Puutbeek 10
8033 AB ZWOLLE
tel. 038-4548101
email: j.b.schiebaan@hetnet.nl
aftredend 2005

ds. H.J. Siegers
Waterhoen 10
7731 LK OMMEN
tel. 0529 454779
email: hjsiegers@wanadoo.nl
aftredend 2005

Secundi:

br. A.J. Zwart
Beyerincklaan 3a
1222 TH HILVERSUM
tel. 035 6839432
email: fn007283@filternet.nl

5 OPDRACHTEN VAN DE SYNODE

De synode formuleerde de volgende opdracht:

- a radio- en televisie-uitzendingen van kerkdiensten te verzorgen, met het oog op de verkondiging van het evangelie in deze wereld;
- b de binnen het medium (televisie resp. radio) gegeven en aanwezige mogelijkheden optimaal te benutten om de boodschap van het evangelie zo goed mogelijk bij de kijker en luisteraar te doen overkomen;
- c de in het kader van dagtelevisie ter beschikking gestelde zendtijd een zinvolle invulling te geven;
- d binnen de Raad van Toezicht en Advies het beleid van de Stichting ZVK te bewaken, zodat een optimale invulling en verzorging van de uitzendingen gewaarborgd blijft;
- e waakzaam te zijn ten aanzien van een mogelijk nieuwe verdeling van de aan de kerkelijke zendgemachtigden toegewezen zendtijd;
- f de ontwikkelingen op mediagebied, voorzover die van belang zijn met het oog op de zendtijd van de kerken, actief te blijven volgen;
- g tekst, beeld en geluid van de uitgezonden kerkdiensten te publiceren en te verspreiden;
- h aan de eerstvolgende generale synode verslag uit te brengen van hun werkzaamheden en dit verslag drie maanden vóór het begin van de synode aan de kerken toe te zenden.

6 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

De Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt werken voor het realiseren van de radio- en televisie-uitzendingen in de ZvK - Stichting "Zendtijd voor Kerken" samen met de Nederlands Gereformeerde kerken, de Christelijke Gereformeerde kerken, de Unie van Baptistengemeenten en de Stichting Zendtijd Evangelische Gemeenten. Het bestuur van de stichting ZvK wordt gevormd door een afgevaardigde uit ieder deputaatschap (commissie) van die kerken. Vanaf de oprichting fungeert ds. H.J. Siegers als voorzitter van het bestuur.

Het bestuur vergadert minimaal 6x per jaar en bepaalt het beleid van de stichting in relatie tot de wetgever, de omroepwereld, de techniek en de algemene vormgeving van de programma's. Directeur en medewerkers zorgen voor de uitvoering daarvan.

In de Raad van Toezicht en Advies (RvTA) komen de deputaatschappen en commissies voltallig minstens tweemaal per jaar samen om het beleid te toetsen en het bestuur te mandateren.

Vaak vergaderden deputaten direct voorafgaande aan de RvTA vergadering, maar indien de voorbereiding daarvoor of andere onderwerpen meer tijd vragen vergaderden deputaten ook los daarvan.

Een overzicht:

12 april 2002	Producer Gerrit Bril viert 25-jarig omroep jubileum. Ons deputaatschap was vrijwel voltallig aanwezig.
30 mei 2002	ZVK-RvTA
5 december 2002	ZVK-RvTA
23 januari 2003	Deputaten
13 februari 2003	ZVK-RvTA
22 mei 2003	ZVK-RvTA
27 november 2003	ZVK-RvTA
12 maart 2004	Deputaten
27 mei 2004	ZVK-RvTA
23 november 2004	Deputaten
25 november 2004	ZVK-RvTA

In de afgelopen periode werd, in het kader van de nauwere samenwerking met de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) één keer samen met de CGK-deputaten voor Radio- en Televisie-uitzendingen vergaderd. Hoewel het goed was elkaar te ontmoeten was de conclusie dat, bijzondere omstandigheden daargelaten, een regelmatig samen vergaderen niet noodzakelijk was omdat er, tijdens de RvTA vergaderingen, voldoende mogelijkheid tot overleg aanwezig is.

Getracht werd een gezamenlijke vergadering met Deputaten Toerusting Evangeliserende Gemeenten (DTEG) tot stand te brengen, omdat deputaten van mening zijn dat er mogelijk een aantal raakvlakken liggen. Door een te volle agenda bij DTEG bleek dat overleg nog niet mogelijk.

Deputaten hanteren de volgende werkwijze. Zij richten een verzoek tot een kerkenraad om een kerkdienst, met een specifieke voorganger, te mogen uitzenden. Omdat in het bijzonder een televisie-uitzending veel extra tijd vraagt, zowel van de voorganger als van de gemeente, vindt daarover veelal extra overleg plaats. Uitnodigingen worden gedaan op basis van gaven (voorgangers) en mogelijkheden (gebouw). Een niet onbelangrijk deel van het werk van deputaten bestaat uit deze selectie. Na afloop van een uitzending wordt contact

opgenomen met de voorganger om ook langs deze weg het functioneren van de stichting ZvK te kunnen volgen.

In de afgelopen periode is regelmatig samen met de andere deputaatschappen in RvTA-verband vergaderd, een aantal vergaderingen is besteed aan de vraag of de kerken ook naast het uitzenden van kerkdiensten een andersoortig programma zouden kunnen uitzenden waardoor meer 'zoekers' bereikt kunnen worden. Dit onderwerp wordt in punt 7.2. aan de orde gesteld.

7 UITVOERING VAN DE OPDRACHTEN

7.1 radio- en televisie-uitzendingen van kerkdiensten te verzorgen, met het oog op de verkondiging van het evangelie in deze wereld;

In de afgelopen periode werden de volgende uitzendingen van kerkdiensten via de radio gerealiseerd:

20/01/02	Beverwijk	Ds. J.R. Douma
24/02/02	Leiden	Ds. P.H. van der Laan
10/03/02	Alblasserdam	Ds. R.H. Schipper
14/04/02	Zuidhorn	Ds. K.P.A. Moedt
09/06/02	Zwolle-Centrum	Ds. G. Zomer
23/06/02	Roodeschool	Ds. J. Haveman
07/07/02	Zutphen	Ds. G.J. Klapwijk
18/08/02	Enkhuizen	Ds. A. de Ruiters
22/09/02	Zwolle-Zuid	Ds. H.J. Messelink
13/10/02	Den Haag/Scheveningen	Ds. K. Batteau
10/11/02	Franeker	Ds. G.H. Hutten
15/12/02	Vlaardingen	Ds. A. van Houdt
31/12/02	Amersfoort-Hoogland	Ds. G. Zomer Jzn.
26/01/03	Hattem-Centrum	Ds. L.W. de Graaff
16/03/03	Veenendaal	Ds. D.J. van Diggele
20/04/03	Zwolle-Centrum	Ds. B. Luiten
18/05/03	Kampen-Zuid	Ds. H.J.J. Feenstra
22/06/03	Eemdijk	Ds. K.F. Dwarshuis
20/07/03	Middelburg	Ds. R. van Wijnen
24/08/03	Almelo	Ds. E.C. Luth
21/09/03	Waddinxveen	Ds. E. Brink
05/11/03	Sauwerd	Ds. J.M. Oldenhuis
16/11/03	Lisse	Ds. B. van Veen
30/11/03	Bunschoten-Oost	Ds. A.M. de Hullu
21/12/03	Amersfoort-De Horsten	Ds. J. Boersma
18/01/04	Barneveld/Voorthuizen	Ds. E.J. Hempenius
22/02/04	Helpman	Ds. J.T. Oldenhuis
10/03/04	Steenwijk	Ds. B.C. Buitendijk
18/04/04	Almere-Oost	Ds. S.S. Braaksma
06/06/04	Eindhoven	Ds. D. Noort
27/06/04	Zwolle-Berkum	Ds. A.A. Kramer
15/08/04	Zeewolde	Ds. J. Holtland
12/09/04	Enumatil	Ds. J. Janssen
10/10/04	Drachten-Noord	Ds. R.A. Schipper
24/10/04	Den Haag-Zuid/Rijswijk	Ds. D. de Jong
14/11/04	Almere-West	Ds. J.W. Veltkamp
12/12/04	Franeker/Sexbierum	Ds. G.H. Hutten
19/12/04	Breda	Ds. R.R. Roth

In de afgelopen periode werden de volgende uitzendingen van kerkdiensten via de televisie gerealiseerd:

03/03/02	Zwolle-Centrum	Ds. Ph. Troost
02/06/02	Nieuwerkerk a/d IJssel	Ds. W.H. de Groot
14/07/02	Amersfoort-Oost	Ds. C. van den Berg
24/11/02	Kampen-Noord	Prof. Dr. C.J. de Ruijter
02/03/03	Hengelo	Ds. K. van den Geest
06/04/03	Utrecht Noord-West	Ds. A. Buursema
18/05/03	Zwolle-Centrum (herh)	Ds. Ph. Troost
20/07/03	Maastricht	Ds. J. Glas
07/09/03	Buitenpost	Ds. S. de Jong
02/11/03	Hattem/Oekraïne	Ds. C.J. Harryvan
07/03/04	Aruba	Ds. J.P. van Bruggen
04/04/04	Haarlem	Dr. J.R. Douma
22/08/04	Buitenpost (herhaling)	Ds. S. de Jong
19/09/04	Alphen aan den Rijn	Ds. K. de Vries
21/11/04	Doetinchem–(Bereidheidscongres)	Ds. J.H. Smit

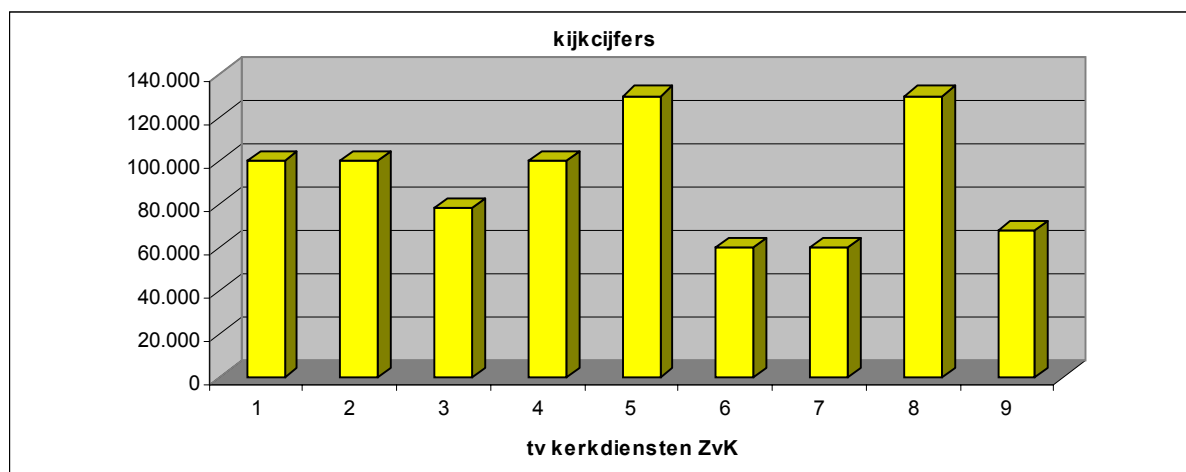
Omdat de synode van Zuidhorn expliciet aan de opdracht toevoegde dat de uitzendingen worden gedaan *“met het oog op de verkondiging van het evangelie in deze wereld”* dient te worden nagegaan in hoeverre dat ook is gebeurd. Daarvoor staan de kwantitatieve onderzoek gegevens van de Dienst Kijk- en Luister Onderzoek ter beschikking, terwijl ZvK daarnaast ook een kwalitatief onderzoek heeft laten uitvoeren. Hierbij een samenvatting van deze onderzoeken:

Wekelijks Kijkcijfer Informatie van K.L.O. (Kijk en Luister Onderzoek)

Voor de tv-uitzendingen in de afgelopen periode werden de kijk- en waarderingscijfers gemeten zoals hieronder weergegeven.

Kijkcijfers Kerkdienstuitzendingen

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
datum	24-11-02	3-03-03	6-04-03	18-05-03	20-07-03	7-09-03	2-11-03	07-03-04	04/04/04
kerk	GKV	GKV	GKV	GKV	GKV	GKV	GKV	GKV	GKV
lokatie	Kampen	Hengelo	Utrecht	Zwolle	Maastricht	Buitenpost	Oekraïne	Aruba	Haarlem
marktaand.	7	5	5	7	8	4	3	9	6
kijkcijfer	100000	100000	78000	100.000	130.000	60.000	60.000	130.000	68.000

Voor radio worden geen continue metingen verricht, maar uit periodiek onderzoek is bekend dat de gemiddelde luisterdichtheid naar ZvK kerkdiensten 45.000-50.000 is. Een nadere onderverdeling van deze luisteraars is heel moeilijk meetbaar. Wel is bekend dat bij het onderzoek, zowel voor Radio als voor Televisie, de luisteraars in instellingen als ziekenhuizen, bejaardentehuizen, verpleegtehuizen en gevangenissen niet worden meegeteld, zodat het werkelijke aantal kijkers/luisteraars waarschijnlijk groter is.

Voor televisie kunnen de kijkers naar de kerkdienstuitzendingen globaal in groepen worden ingedeeld:

10 - 15 % zijn mensen die geen kennis hebben van het evangelie en dat ook nooit hebben gehad.

50 % zijn mensen die van het evangelie en/of de kerk zijn vervreemd.

30 - 35 % zijn kerkleden die niet in de gelegenheid zijn de eigen kerkdiensten bij te wonen.

Ca. 2/3 van de kijkers naar een televisie-uitzending zijn dus mensen die het evangelie zonder die uitzendingen niet zouden horen en verder ook geen contacten hebben met een kerk of gemeente.

In aansluiting op onze kerkdiensten volgde steeds een uitzending van “De Wilde Ganzen”. Vrijwel altijd was de opbrengst bestemd voor een door de gemeente aangedragen doel. Ook werd in de kerkdienst aandacht hiervoor gevraagd en voor het betreffende doel gecollecteerd.

Waar mogelijk was er vanuit de gemeente een telefoonteam beschikbaar om reacties op de uitzending op te vangen. Het aantal reacties varieerde sterk. Tussen de 15-30 reacties per uitzending (met een uitschieter naar 60) worden beantwoord door een team dat vanuit de uitzendende gemeente is samengesteld.

7.2 De binnen het medium (televisie resp. radio) gegeven en aanwezige mogelijkheden optimaal te benutten om de boodschap van het evangelie zo goed mogelijk bij de kijker en luisteraar te doen overkomen

Vele malen kregen deputaten de opdracht van achtereenvolgende synodes mee *radio- en televisie-uitzendingen van kerkdiensten te blijven verzorgen*". De Generale Synode van Zuidhorn (2002) vulde deze opdracht aan met de woorden: "... met het oog op de **verkondiging van het Evangelie in deze wereld**". Vroeger werden deze uitzendingen vooral gepleegd met het oog op leden van onze kerken, die door allerlei omstandigheden de eigen kerkdiensten niet konden bezoeken. De doelgroep is echter in de loop van de jaren gewijzigd. Steeds meer aandacht kwam er voor de mogelijkheid om ook anderen dan de eigen kerkleden te bereiken. De toevoeging bracht sterk de missionaire ambitie, die onze kerken nu met deze uitzendingen hebben, in beeld. Daarmee preludeerde zij op de discussie die in de periode, die nu achter ons ligt, door deputaten gevoerd is binnen de kring van de Raad van Toezicht en Advies (RvTA) van de Stichting Zendtijd voor Kerken.

Op basis van in een eerder stadium verzameld materiaal en gegevens (*o.a. Mission statement ZvK (2000), beleidsnotitie (2000), brainstorm van tv-mensen (2001) en kwalitatief onderzoek naar typisch kerkelijke programma's (2001)*) diende het bestuur van Zendtijd voor Kerken (ZvK) de RvTA in november 2002 met een beleidsnotitie waarin, naast verbetervoorstellen m.b.t. doelgroep, werkstijl en spanningsboog, twee voorstellen centraal stonden.

7.2.1. VASTE PRESENTATOR.

In aansluiting bij de resultaten van verricht onderzoek stelde het Bestuur voor om bij de tv-uitzendingen met **een vaste ZvK-presentator** te gaan werken, met als argumentatie:

- a. de kloof tussen de kerkdienst en de postmoderne mens voor wie de kennis van kerkelijke taal, van bijbelse begrippen en kerkelijke gebruiken behoorlijk weg (gezakt) is, (wat) te helpen dichten.
- b. aanvullend op het label ZvK (in persbericht, omroepbladen, op het scherm, in de aankondiging) en het eigen gezicht van de gemeente, ZvK-uitzendingen herkenbaar te maken

7.2.2. ANDERSOORTIGE PROGRAMMA'S

Het bestuur vroeg aandacht voor met name het bereiken van niet-kerkelijken als aparte doelgroep. Hiermee worden niet die mensen bedoeld die los staan van – enige kennis van – het christelijke geloof of (enige) religie en/of mensen die ronduit vijandig tegenover het Evangelie staan. Het gaat juist om mensen die zoekende zijn, zich realiseren dat er meer in dit leven is en, bewust of onbewust, daar wel iets meer van willen weten ('seekers'). Bronnen uit de apologetiek en missiologie schetsen het beeld van de modale postmoderne, niet-kerkelijke mens in Nederland als iemand voor wie God:

- iets vaags is en in ieder geval op afstand
- vrij zwak is: als Hij er al is, dan is Hij in ieder geval niet in staat (geweest) mensen of de wereld te veranderen of te verbeteren
- er vooral is in relatie tot ouderwetse instituties, tradities en de georganiseerde godsdienst en God en het Evangelie worden vooral in verband gebracht met – de fouten van – de georganiseerde kerk.

Deze prepositie maakt een kerkdienst – op zichzelf een unieke, directe manier om het Evangelie aan veel mensen te verkondigen (Mission statement ZvK) – niet het meest passende middel om niet-kerkelijke seekers gericht en doeltreffend te bereiken of aan te spreken

Op basis hiervan stelde het bestuur voor om met het oog op deze doelgroep, aanvullend op het reguliere ZvK programma met een kerkdienst op de zondagmorgen, **een kort, doordeeweeks uit te zenden kerkelijk programma** van maximaal 10 minuten te verzorgen.

Deze zendtijd moet, omdat er voor dit extra programma geen uitbreiding van zendtijd is te verkrijgen op formele gronden in mindering komen op de eigen zendtijd op zondagmorgen voor de kerkdienst.

Om duidelijk uiteen te zetten hoe dit precies gaat uitwerken, maken we een vergelijking met de huidige situatie. Op dit moment duurt de uitzending precies 58 minuten. Ongeveer 10 minuten wordt in beslag genomen door een filmische bijdrage (ook wel voorfilm genoemd), die aan de kerkdienst voorafgaat. Voor de kerkdienst zelf blijft er dan ongeveer 48 minuten over. Dat is in de praktijk niet helemaal netto, omdat er ook in de dienst nogal eens van filmische elementen gebruik wordt gemaakt. Puur rekenkundig komen we dan wellicht iets lager uit; op 44 minuten.

Het lijkt ons niet goed om in termen van verlies te denken. Vooral de filmische elementen tijdens de dienst zijn erop gericht de aandacht van de kijker vast te houden en hem te helpen het thema van de prediking scherp op het netvlies te krijgen. Wanneer dat doel bereikt wordt, is er juist sprake van winst met betrekking tot het vervullen van onze opdracht.

Welke gevolgen heeft het ontstaan van doordeweeks uit te zenden programma voor de zondagse kerkdienst?

Er blijft een uitzendblok van 58 minuten bestaan. De laatste tien minuten dienen echter gevuld te worden met zogenaamde herhalingszendtijd. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan eerder opgenomen samenzang. Ook andere creatieve oplossingen behoren tot de mogelijkheden, zolang het maar niet om nieuw geproduceerd materiaal gaat.

De beschikbare tijd voor uitzending van een kerkdienst gaat dus naar 48 minuten. Wanneer het filmische element aan het begin van de uitzending ingekort wordt tot 5 minuten; het filmische element in de dienst tot 2 minuten, dan houdt de kerkdienst netto zo'n 41 minuten over. Een nominaal verlies van drie minuten dus. Deputaten zijn van mening dat ook op deze wijze zeer verantwoord een kerkdienst uitgezonden kan worden.

Daartegenover staat dan een winst, ergens doordeweeks van 10 minuten, waarin de doelgroep seekers heel direct kan worden aangesproken. Wanneer die opzet slaagt, menen deputaten dat er belangrijke winst geboekt kan worden voor het verwezenlijken van de opdracht die "Zuidhorn" ons meegaf.

Wanneer is deze situatie voor onze kerken actueel? Op dit moment wordt aan de productie van een serie van tien uitzendingen gewerkt. Aangezien ons deputaatschap, gezien de instructie van de synode van Zuidhorn, niet de vrijheid had om hieraan mee te werken, zal uitzending van deze serie geen invloed hebben op de lengte van de GKV-kerkdiensten. Wij houden de beschikking over de volle 58 minuten.

Omdat er slechts eens in de drie jaar budgettaire ruimte is voor het maken van een serie doordeweekse programma's duurt deze situatie voort tot 2007. Dan moet een nieuwe serie geproduceerd worden, die in 2008 zal worden uitgezonden.

7.2.3. BESPREKING BINNEN ZvK.

Hoe staan deputaten nu tegenover dit voorstel?

De eerste helft van 2003 zijn beide voorstellen binnen de RvTA breed besproken.

Benadrukt/besproken is

- a) de unieke positie van ZvK in het uitzenden van kerkdiensten waarvoor
- b) de verantwoordelijkheid bij plaatselijke kerken ligt en moet blijven liggen
- c) het risico dat een dergelijk programma meer een ZvK programma zal worden dan een programma waarop een kerkelijke gemeente aanspreekbaar is.
- d) ervaren televisiemakers reageren verdeeld als het gaat over deze mogelijkheid om het evangelie bekend te maken.

In meerderheid stond de RvTA positief tegenover de voorstellen en besloot vervolgens om door christelijke tv-makers een proef (pilot) te laten maken, gericht op het gaan uitzenden

van het korte programma.

Deels vanwege inhoudelijke vragen die nog bij (een deel van) ons deputaatschap leefden, maar vooral met in het achterhoofd de afwijzing van het verzoek, dat wij in 2002 aan de Synode van Zuidhorn deden, namelijk tot het geven van een studieopdracht aan deputaten m.b.t. deze materie, zag het GKV-deputaatschap zich genoodzaakt om zich terughoudend op te stellen. 'Coöperatief mee blijven denken in het in gang gezette proces, zonder daadwerkelijke participatie tot de GS-Amersfoort' – zo zou kortweg het standpunt, dat de GKV- deputaten innamen, samengevat kunnen worden.

Eind 2003 is binnen de RvTA de pilot besproken. Als doel van het korte programma is door het bestuur geformuleerd: het laten zien van herkenbare – moeilijke, grappige, pijnlijke, plezierige – situaties uit het leven van alledag, terwijl op een bepaalde manier verwezen wordt naar (de relevantie van) de Bijbel. Het programma is geslaagd, wordt als geslaagd ervaren, als bij kijkers/zoekers het gevoel achterblijft: zegt de Bijbel daar dan iets over, is de Bijbel relevant dan? Hierin zit de mogelijkheid bijbelse thema's die door de ZvK-kerken belangrijk gevonden worden, en die aansluiten bij de leefwereld van 'zoekers', aan bod te laten komen.

De proef werd in meerderheid als geslaagd beoordeeld en de RvTA is akkoord gegaan met het produceren van ('het op weg gaan naar') het korte programma.

Besloten werd op weg te gaan naar:

- Organiseren van brainstormdag met als doel het opstellen van een lijst met bijbelse begrippen die 'staan voor de kern van het Evangelie' en van belang zijn voor een tv programma, speciaal gericht op zoekers.
- In mei een drietal proefuitzendingen ter bespreking voorleggen op de RvTA
- De eerste uitzending had als streefdatum oktober 2004. Dat is door allerlei productionele oorzaken verschoven naar mei 2005

Hoewel niet negatief over het resultaat, zagen deputaten, in het licht van wat eerder genoemd is – vooralsnog geen mogelijkheid, daadwerkelijk aan de uitzendingen mee te doen.

Tijdens de brainstormdag bleek dat er wel voldoende onderwerpen zijn, maar dat het probleem is om in dramaproducties, die een groter publiek moeten bereiken, de meer of minder impliciete link naar bijbel of evangelie te leggen.

Hoe verder?

Deputaten hebben voor de volgende benadering gekozen.

- 1 sympathetisch-kritisch blijven volgen van de ontwikkelingen rond het korte programma met als ijkpunten a) de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerk voor tv-uitzendingen en b) de link die in het nieuwe korte programma naar de Bijbel wordt gelegd
- 2 evalueren van de resultaten en kijkcijfers van het nieuwe korte programma alsmede de ervaringen, die de andere kerken intussen opdoen met een kerkdienst van 48 minuten

Ons verzoek aan de Synode

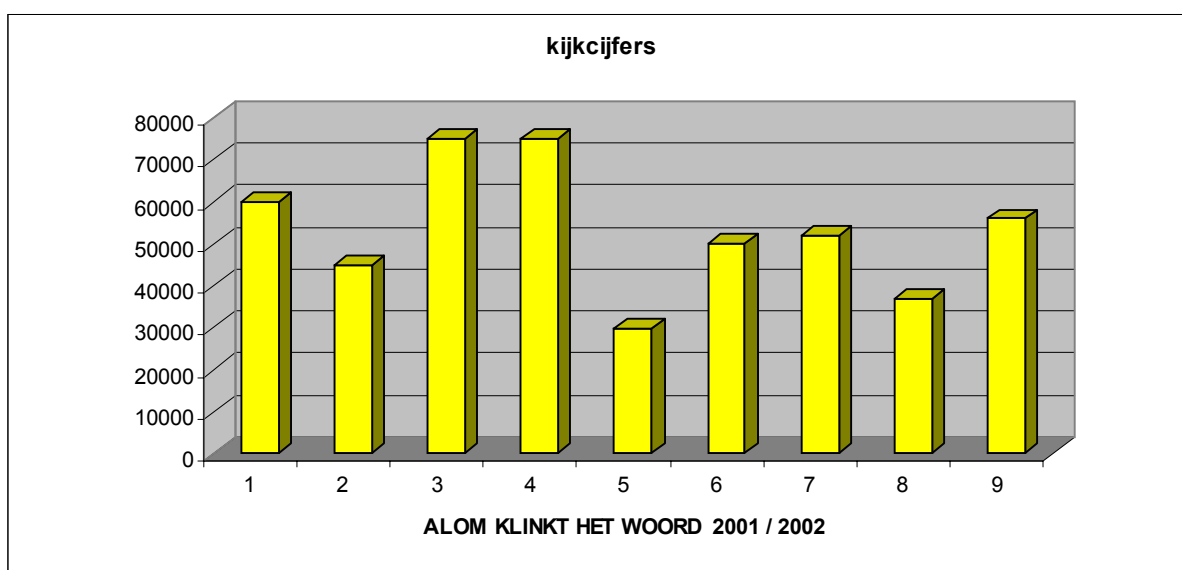
Wanneer de eerste serie uitzendingen van het doordeweekse programma achter de rug is, zullen de resultaten (kijk-en luisteronderzoek, ervaringen van de deelnemende kerken) aan de RvTA worden voorgelegd. Op basis daarvan zal binnen de RvTA gesproken worden over het al dan niet produceren van een nieuwe serie in 2007 voor uitzending in 2008.

Wij vragen de Synode om, met in achtneming van bovenstaande ijkpunten, alsmede de rapportage binnen de RvTA deputaten de ruimte te geven een beslissing te nemen over het al dan niet deelnemen aan een eventueel te produceren nieuwe serie. Uiteraard leggen deputaten het in dezen gevoerde beleid aan de volgende synode ter goedkeuring voor. Ook na de uitzendingen in 2008 komen er weer twee jaren zonder dit programma, zodat er alle ruimte is om het gevoerde beleid bij te stellen.

7.3 de in het kader van dagtelevisie ter beschikking gestelde zendtijd een zinvolle invulling te geven;

De volgende daguitzendingen (Zaterdagmorgen, ca. 20 min.) konden worden uitgezonden:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
datum	22-12-01	26-01-02	23-02-02	21-12-02	4-01-03	15-02-03	03-01-04	14-02-04	21-02-04
kerk	GKV	GKV	GKV	GKV	GKV	GKV	GKV	GKV	GKV
onderwerp	Canada	Tebogo	ICRC	Canada	Zd Afrika	Nieuwerkerk	Ukraine	Hengelo	Buitenpost
marktaand.	4	4	6	4	1	4	4	2	5
kijkcijfer	60000	45000	75000	75000	30000	50000	52000	37000	56000

Voor de daguitzendingen (op Zaterdagmorgen) blijkt die verdeling van kijkers in hoofdgroepen iets anders te liggen dan op de zondag, nl:

35 % zijn mensen die geen kennis hebben van het evangelie en dat ook nooit hebben gehad.

47 % zijn mensen die van het evangelie en/of de kerk zijn vervreemd.

18 % zijn kerkleden die niet in de gelegenheid zijn de eigen kerkdiensten bij te wonen.

Hierbij dient nog te worden opgemerkt dat de daguitzendingen, die in feite herhalingsuitzendingen zijn, met de invoering van een kort programma (zie 7.2.) zullen worden beëindigd.

De redenen daarvoor zijn:

- Naar verwachting wordt daarvoor geen zendtijd meer ter beschikking gesteld,
- Het budget voor de dag-tv uitzendingen naar de korte programma's zal worden geschoven.

7.4 Binnen de Raad van Toezicht en Advies het beleid van de Stichting ZvK te bewaken, zodat een optimale invulling en verzorging van de uitzendingen gewaarborgd blijft;

Uit hetgeen reeds onder 7.2. werd opgemerkt mag worden afgeleid dat deputaten, zowel wat betreft de verantwoordelijkheid van de kerken als ook wat betreft de vormgeving, binnen de RvTA hebben getracht de uitgangspunten, zoals deze bij de oprichting van de ZvK zijn verwoord, in de discussie in te brengen.

Op enkele punten zagen deputaten zich soms genoodzaakt een eigen positie in te nemen. Met dankbaarheid noteren we hier, dat vanuit de andere deputaatschappen nimmer op onplezierige wijze druk werd uitgeoefend om ons bij de meerderheid aan te sluiten. Onze positie werd ons royaal gegund, waarbij de onderlinge collegiale sfeer onveranderd hartelijk bleef. We mogen dan ook spreken van een uitstekende samenwerking, zowel met de Stichting ZvK als binnen de RvTA.

De vijf ZvK-kerkgenootschappen verkeren in een unieke positie. Zij zijn de enige kerken in Nederland die eigen zendtijd hebben. Waar ook de gemeenten die een uitzending mogen verzorgen zelf bepalen wat er in de uitzending gebeurt. De andere kerken hebben hun zendtijd uitbesteed aan IKON of RKK en hebben nauwelijks invloed op de invulling daarvan.

Daarbij willen we aantekenen dat het werken binnen een samenwerkingsverband met zich meebrengt dat er ook wel eens compromissen gesloten moeten worden. Om dat verantwoord te kunnen doen, hebben deputaten ook enige handelingsvrijheid nodig. Daarnaast zijn er zaken waarover de beslissing niet in onze handen ligt. Denk maar aan het tijdstip van uitzending. Daarover neemt de netcoördinator de beslissing, mede aan de hand van kijkcijfers. Ook onze kerken zijn dus altijd afhankelijk van derden voor de uitzendingen. Laten we niet alleen dankbaar zijn voor, maar ook zuinig zijn op de mogelijkheden, die de HERE ons hierin geeft.

Wij vertrouwen in de discussie op de synode voldoende inzicht te krijgen in de wensen van de kerken hoe om te gaan met de steeds beperkter wordende mogelijkheden.

7.5 Waakzaam te zijn ten aanzien van een mogelijk nieuwe verdeling van de aan de kerkelijke zendgemachtigden toegewezen zendtijd

Waakzaam zijn is nog iets anders dan zaken ook naar eigen wens kunnen inrichten. Dat geldt wel in het bijzonder voor de discussies over de zendtijd, die veelal politiek en/of begrotingstechnisch worden aangestuurd. Daarnaast is merkbaar, zelfs bij de huidige regeringscoalitie, de afbraak van wat gezien wordt als uitzonderingsposities voor het christelijke gedachtegoed.

De kerken hebben een mogelijkheid ontvangen om uit te zenden gedurende vijf jaar. Concessie heet dit in media-taal. De concessie loopt af op september 2005 en daarom moet er in de loop van 2004 weer een nieuwe concessie aangevraagd worden. Het is niet vanzelfsprekend dat iedere zendgemachtigde die weer ontvangt. De wetstekst (Mediawet art. 39f) spreekt over: kerken kunnen zendtijd ontvangen. Het Commissariaat voor de Media wijst de zendtijd toe en de Minister OCW moet het geld ervoor op de begroting plaatsen. Het is een ingewikkeld systeem. Maar uw deputaten hebben, met de andere kerken die binnen ZvK samenwerken, opnieuw voor een periode een concessie aangevraagd. Of dit ook weer voor vijf jaar zal zijn is nu niet geheel helder, het kan een periode van drie jaar worden, omdat staatssecretaris die de omroep in de portefeuille heeft nieuwe wetgeving beoogt en dit binnen deze kabinetsperiode wil doen, en daar past geen periode van vijf jaar bij.

Omdat het Commissariaat van mening is dat o.a. Moslims en Hindoes meer zendtijd moeten ontvangen (z.g. minderheden) en de Minister tegelijk geen zendtijd wil uitbreiden, resulteert dit in een herverdeling van zendtijd onder de 39f – zendgemachtigden (kerken en genootschappen op geestelijke grondslag) waarbij de RK-stroming en de PC-stroming zendtijd moesten inleveren ten behoeve van o.a. Moslims en Hindoes.

Soms weegt politieke correctheid kennelijk zwaarder dan rechten die in het verleden zijn verkregen. Daaraan valt ook door deputaten weinig te veranderen.

Door een actie van ZvK ten tijde van de politieke discussie daarover, zijn de predikanten opgeroepen deze zaak ook publiek in de voorbeden aan de Here voor te leggen. Inmiddels zijn we dankbaar dat de vermindering van de zendtijd en budget niet zo ingrijpend is uitgevallen als in eerste instantie werd voorgesteld, terwijl ook in de samenwerkingsverbanden er begrip voor is dat een minimale hoeveelheid zendtijd voor de herkenbaarheid wel een vereiste is.

Naast deze vermindering in zendtijd kreeg ook de omroep te maken met een opdracht van het kabinet tot bezuinigen – ZvK heeft kans gezien aan deze bezuiniging te kunnen voldoen zonder schade voor de uitzendingen. Daar zijn we als GKV dankbaar voor.

In de huidige concessie heeft ZvK als totaal 16 uren tv en 39 radio. GKV geeft hiervan: vier, maar door creatief gebruik te maken van herhalingen van uitzendingen zag ZvK kans in 2003 zes uitzendingen voor de GKV te verzorgen en in 2004 vijf. Voor radio is het 12 á 13 uur per jaar. De verwachting is dat de nieuwe zendtijndeling vanaf september 2005 zal resulteren in: 3 – 4 uur televisie en 10 – 12 uur radio voor de GKV.

Door ZvK wordt in de richting van de samenwerkingsorganen (VKZ en 39f), in de richting van de overheidsorganen (Commissariaat voor de Media) en in de richting van de politiek getracht de positie en de opdracht van de kerken zo goed mogelijk te verdedigen.

In de afgelopen periode is er ook voor het eerst een visitatie gehouden. In het rapport aan de synode van 2003 is al gewezen op de toen op stapel staande visitatie. Alle omroepen zijn bij wet verplicht eenmaal in de vijf jaar verantwoording af te leggen van hun beleid en hun besteding van financiën. Het zijn immers publieke gelden die gebruikt worden. Ook de kerken mogen daar gebruik van maken. Daarom zijn de kerken binnen ZvK ook van harte bereid geweest opening van zaken te geven en verantwoording af te leggen. De visitatie resulteerde in een goede beoordeling van de visitatiecommissie, onder leiding van de heer A. Rinnooy Kan.

We willen graag een paar citaten uit het visitatierapport over ZvK doorgeven: "De commissie constateert dat de missie en doel van de ZvK voldoende zijn verwoord.... De commissie constateert dat er op deze wijze voor de kijker en luisteraar op vaste tijdstippen herkenbare programma's worden aangeboden...De commissie vindt dat de omroep (bedoeld is ZvK, dep) in een omgeving die ontkerkelijkt toch in staat is het luister- en kijkerspubliek te stabiliseren...Bij de ZvK programma's is de kerk van waaruit de dienst wordt geleid verantwoordelijk voor de inhoud van de uitzending...De commissie constateert dat de omroep een hechte band heeft met de eigen achterban en zijn programmabeleid naar hen toe verantwoord. De verantwoording naar het brede publiek is minder goed geregeld. De commissie vindt voor 39-f omroepen verantwoording naar het brede publiek wenselijk, maar vanuit de zeer specifieke opdracht en specifieke doelgroep waarop de ZvK zich richt is dit geen noodzaak... De commissie concludeert dat de organisatie, (bedoeld is ZvK, dep) op een efficiënte wijze werkt aan het realiseren van de doelstellingen...De commissie constateert dat de omroep een transparant beeld geeft van zijn bestedingen en voldoende oog heeft voor nieuwe ontwikkelingen" .

Dit wat breed citeren maakt duidelijk, hopen deputaten, dat er bij onafhankelijke derden goede waardering bestaat voor de uitzendingen die door ZvK worden verzorgd en waarvan GKV deel uit maakt.

7.6 De ontwikkelingen op mediagebied, voorzover die van belang zijn met het oog op de zendtijd van de kerken, actief te blijven volgen

Deputaten houden zich uitsluitend bezig met de zendtijd op het publieke Nederlandse net, op basis van de Mediawet. Dat is een keuze die ook door voorgaande synoden steeds is aanvaard en bevestigd.

Nieuwe ontwikkelingen spelen zich dan ook voornamelijk af op het gebied van Internet. Daar zijn, binnen ZvK verband, mogelijkheden gekomen om, naast de uitzendingen via radio en televisie, via Internet niet alleen de tekst van gehouden radio en televisiediensten te lezen en te downloaden, maar ook te beluisteren. Vanaf 1996 zijn alle uitzendingen, zowel van radio als van televisie, direct terug te vinden in het archief. De mogelijkheden ook reeds uitgezonden televisie-uitzendingen te kunnen bekijken (videobeelden) wordt onderzocht. ZvK heeft een eigen website (www.zvk.nl), die ook weer gelinkt is aan de gkv.nl site. De ZvK site wordt behoorlijk vaak bezocht – in 2004 waren er 25.000 pageviews en 3500 bezoekers.

7.7 Tekst, beeld en geluid van de uitgezonden kerkdiensten te publiceren en te verspreiden

De teksten van de gehouden kerkdiensten (preek, vaak gebeden en liturgie) worden door ZvK aan luisteraars en kijkers op verzoek toegezonden. Bovendien kunnen bij radio en televisiediensten de diensten op geluidsdrager en bij televisie ook op beelddrager worden geleverd.

Als geluiddrager is lange tijd gewerkt met audiocassettes en deze zijn nog steeds verkrijgbaar. De diensten zijn echter sinds kort ook op CD-Rom leverbaar. De televisiediensten worden niet alleen op VHS banden ter beschikking gesteld maar ook op DVD.

Tekst, geluiddragers en beelddragers worden geleverd tegen kostprijs.

7.8 Aan de eerstvolgende generale synode verslag uit te brengen van hun werkzaamheden en dit verslag drie maanden vóór het begin van de synode aan de kerken toe te zenden

Het resultaat van deze instructie ligt voor u.

Deputaten sluiten hun rapport af met een tweetal waarnemingen.

- a De publieke omroep ligt onder vuur in deze tijd. Er zijn politieke partijen die van een publieke omroep als de huidige af willen en zeker het aantal zenders willen verminderen. Als dit soort ideeën wordt uitgevoerd zal dit ook allemaal invloed hebben op beschikbare zendtijd en hoe die verdeeld wordt. Deputaten willen niet somber zijn over de toekomst, maar we mogen ons als kerken wel realiseren dat we tot nu toe in een heel bijzondere situatie hebben geleefd. Kerkelijke uitzendingen zijn mogelijk, die de kerken niets kosten. Uitzendingen van kerkdiensten en verkondiging van het evangelie door kerken dat door de overheid gefinancierd wordt! Dit is een groot voorrecht, maar het is helemaal niet zeker dat dit zo tot in lengte van jaren blijft bestaan. Zeker als het aantal Nederlanders dat zegt kerkelijk/gelovig te zijn steeds meer afneemt, zal de drang om uitzendingen, die de kerken verzorgen, te verminderen, of minder of misschien helemaal niet meer te financieren, toenemen. Het is voor de kerken een zaak van gebed waarbij de Here gevraagd wordt deze mogelijkheid om uit te zenden te blijven geven in Nederland. De

kerken zullen er rekening mee moeten houden dat in de toekomst de zendtijd van de kerken zo beperkt wordt dat het niet werkbaar zal zijn, of dat het budget voor de uitzendingen zo laag wordt dat er geen verantwoorde uitzendingen meer voor gemaakt kunnen worden, en dat dan door de kerken geld opgebracht zou moeten worden voor deze taak van de kerk.

- b In de omroep wordt veel met kijkcijfers gewerkt, en marktaandeelen. Programma's die bepaalde kijkcijfers niet halen worden weer verwijderd of verschoven naar een tijdstip dat de meeste mensen toch niet meer kijken. De kerkelijke uitzendingen zullen niet een hoog marktaandeel hebben. Het gevaar is dan wel dat ook dit soort uitzendingen naar "de randen van de nacht" wordt verschoven. Deputaten zullen binnen ZvK er alles aan doen dit te voorkomen. Nu wordt de waarde van de uitzending door de kerken zelf natuurlijk niet gemeten naar aantallen kijkers en luisteraars. Als die uitzendingen een behoorlijk aantal kijkers en luisteraars trekt is het mooi en als de waardering ook nog goed is is het mooi meegenomen. Maar er is toch meer van te zeggen. De netcoördinator (van Nederland 1, waarop de kerken uitzenden) zal zijn voorgeschreven marktaandeel moeten halen. Hij zal dan ook de kerken stimuleren om de uitzendingen zo aantrekkelijk mogelijk te maken, zodat er zoveel mogelijk kijkers zullen zijn. De uitzendingen zitten nu op zondag 11.00 uur - een redelijk 'prime-time' op de zondagmorgen. Maar als deze uitzendingen steeds niet zouden voldoen aan een te verwachten percentage kijkers, zal hij kunnen besluiten om de uitzendingen van de kerken (c.q. ZvK, want dit is de omroep met wie hij te maken heeft) te verplaatsen naar tijdstippen die minder prime-time zijn (laat op de avond, nachtelijke uren), zodat een uitzending van een andere omroep die meer kijkers trekt op de zondagmorgen uitgezonden kan worden. De kerken zullen er dus ook op moeten letten dat de uitzendingen hoogwaardig zijn en blijven. Aantrekkelijk zijn om naar te kijken. Waardoor ook een 'toevallige' zapper ook blijft kijken. Daarom is ook niet alleen bij een kerkdienstuitzending de predikant in beeld, maar worden er ook filmische elementen aan toegevoegd. We kunnen niet volstaan met gewoon 'een verslag' te maken van een 'gewone' kerkdienst. Dit kost ook voortdurend het nodige denkwerk en vraagt creativiteit. Deputaten prijzen zich gelukkig dat we als kerken gebruik kunnen maken van de professionaliteit van de mensen van ZvK. Op deze plaats willen deputaten daar ook alle waardering voor uitspreken.

Deputaten hopen dat de bespreking op de synode voldoende richting geeft voor het beleid voor de komende drie jaar, maar tegelijk moet helder zijn dat het beleid in Hilversum sterk aan verandering onderhevig is en de te benoemen deputaten enige manoeuvreerruimte nodig hebben.

8. CONCLUSIES / AANBEVELINGEN

- a Deputaten heldere richtlijnen te geven inzake het gebruik van de door de overheid ter beschikking gestelde tijd, gezien de ontwikkelingen binnen ZvK, waarbij wordt aangestuurd op andere uitzendingen dan die van de kerkdiensten.
- b Bij de benoeming van nieuwe deputaten rekening te houden met het feit dat één van de deputaten zitting zal moeten nemen in het bestuur van ZvK.
- c Zr. A.M. Griffioen- van Gurp kon wegens ziekte een aantal vergaderingen niet meemaken. Omdat herstel nog enige tijd zal vergen, stellen deputaten u voor om haar voor de komende periode tot secundus te benoemen. Dit voorstel heeft ook de instemming van Zr. Griffioen. Ons voorstel voor de benoeming van nieuwe deputaten is via de daarvoor aangewezen weg bij u ingediend.

9. CONCEPT-BESLUITTEKST

Deputaten stellen uw vergadering het volgende voor:

- 1 De deputaten, benoemd door de Generale Synode van Zuidhorn 2002, te dechargeren, onder goedkeuring van hun beleid.
- 2 Opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a radio- en televisie-uitzendingen van kerkdiensten te verzorgen, met het oog op de verkondiging van het evangelie in deze wereld;
 - b de binnen het medium (televisie resp. radio) gegeven en aanwezige mogelijkheden optimaal te benutten om de boodschap van het evangelie zo goed mogelijk bij de kijker en luisteraar te doen overkomen;
 - c de in het kader van dagtelevisie ter beschikking gestelde zendtijd, zolang daarvan nog sprake is, een zinvolle invulling te geven;
 - d de resultaten van de proef met het doordeweekse programma te beoordelen en vervolgens, met inachtneming van de in dit rapport genoemde ijkpunten, te besluiten over het al of niet deelnemen aan de productie van een nieuwe serie in 2007, ten behoeve van uitzending in 2008 en hierover aan de eerstvolgende generale synode te rapporteren;
 - e De eerstvolgende generale synode te dienen met een voorstel inzake deelname aan dit programma na 2007;
 - f binnen de Raad van Toezicht en Advies het beleid van de Stichting ZVK te bewaken, zodat een optimale invulling en verzorging van de uitzendingen gewaarborgd blijft;
 - g waakzaam te zijn ten aanzien van een mogelijk nieuwe verdeling van de aan de kerkelijke zendgemachtigden toegewezen zendtijd;
 - h de ontwikkelingen op mediagebied, voorzover die van belang zijn met het oog op de zendtijd van de kerken, actief te blijven volgen;
 - i tekst, beeld en geluid van de uitgezonden kerkdiensten te publiceren en te verspreiden;
 - j aan de eerstvolgende generale synode verslag uit te brengen van hun werkzaamheden en dit verslag drie maanden vóór het begin van de synode aan de kerken toe te zenden.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage XV - 01

Rapport van de financiële synodecommissie

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 15.1 Rapport van de financiële synodecommissie

Opdracht

Overeenkomstig de door de synode vastgestelde Huishoudelijke regeling heeft de Financiële Commissie (FC) gecontroleerd of alle synodale besluiten ten aanzien van deputaten Financiën en Beheer (F&B) zijn uitgevoerd. Deze opdrachten aan F& B zijn verwoord in Hoofdstuk 3 van Bijlage 3 van de Huishoudelijke Regeling van de synode.

F&B hebben niet tijdig een totaaloverzicht (zie opdrachten 3.12, van Bijlage 3 van de Huishoudelijke Regeling) aangeleverd en hebben dus ook geen accountantscontrole kunnen laten uitvoeren.

F&B achten deze controle ook niet wenselijk. (zie grond 2 onder besluit 1. 2 ad c). F&B hebben aan de FC gevraagd om te kijken naar het totaal van de uitgaven en de daarop verrichte accountantscontroles.

Omdat deze werkzaamheden, naar ons oordeel, passen bij de opdracht van onze commissie hebben wij aan dit verzoek van F&B voldaan.

Werkzaamheden

Om de werkzaamheden van F&B te beoordelen heeft de FC acht keer vergaderd met deputaten F&B. Daarnaast bleek het noodzakelijk om met enkele deputaatschappen separaat te overleggen.

Dit betrof:

1. curatoren Theologische Universiteit (in aanwezigheid van F&B);
2. deputaten integratie;
3. deputaten aanvullende steunverlening evangelisatiewerk (in aanwezigheid F&B)

Ad 1. Dagelijkse leiding en deputaten-curatoren Theologische Universiteit

Reden: verschil van mening tussen deze deputaten en F&B onder andere over de vaststelling van de bijdrage en over de verwerking van de aan de synode gevraagde extra bijdrage exploitatie 2005. Tevens is gesproken over de aanwending van de buitengewone inkomsten van de TU.

Dit alles heeft geleid tot een andere formulering van de besluittekst. Op de punten waarover geen overeenstemming werd bereikt heeft de synode inmiddels een uitspraak gedaan.

Ad 2. Deputaten integratie van mensen met beperkingen (Depin)

Reden: de afwijzing door de synode van het gevraagde steunpunt.

Depin heeft een alternatief voorstel met financiële onderbouwing ingediend. Zie eerdergenoemde brief van F&B van 8 september j.l..

Ad 3. Deputaten aanvullende steunverlening evangelisatiewerk (ASE)

Reden: de opdracht van de GS Zuidhorn 2002-2003 om de kosten van nieuwe projecten in principe te bekostigen uit de afbouw van bestaande projecten.

Hoewel dit niet volledig mogelijk bleek, zijn deputaten ASE in belangrijke mate hieraan tegemoet gekomen.

Daarnaast is er, hetzij telefonisch, hetzij per e-mail contact geweest met:

- deputaten dienst en recht
- generaal diaconale deputaten

Wij hebben als FC inzage gekregen in:

- de financiële jaarverslagen
- de accountantsrapporten (voor zover van toepassing)

van zowel de centrale administratie (quaestor) als van de deputaatschappen.

Gesproken is over de wijze van verantwoording, de bestedingen, het budget, de eventuele budgetoverschrijdingen en de reserves.

Accountantscontrole

T.a.v. de accountantscontrole zijn onze bevindingen als volgt.

De financiële verantwoording van de niet-kashoudende deputaten en de quaestor wordt gecontroleerd door een externe accountant. Van die controles hebben wij de verslagen gezien.

Niet in deze controles begrepen waren de verslagen van:

- deputaten doven en slechthorenden: deze zijn gecontroleerd door de kerk van Zwolle-Zuid. De controleverslagen van 2003 en 2004 hebben wij gezien.
- Diaconaal Steunpunt: gecontroleerd door F&B. Er is een brief aan deputaten verzonden dat het akkoord is, maar een controleverslag is niet beschikbaar.
- deputaten ASE: de bankbescheiden zijn ingezien door de quaestor. De onderliggende verslagen van de projecten zijn niet beschikbaar bij F&B. Ook een controleverslag is niet beschikbaar. De FC is van mening dat F&B moet beoordelen of de onderliggende verslagen van de projecten de bijdragen van ASE rechtvaardigen. ASE is van mening dat de verslagen van de projecten niet aan anderen dan ASE verstrekt kunnen worden omdat daarin ook gegevens staan over de ontvangsten en uitgaven van de gemeenten buiten de projecten om.
- deputaten toerusting evangeliserende gemeente: accountantsverklaring waarschijnlijk wel beschikbaar, maar ons nog niet verstrekt.
- deputaten art. 19: accountantsverklaring waarschijnlijk wel beschikbaar, maar ons nog niet verstrekt.
- Theologische Universiteit: accountantsverklaringen door ons gezien.
- deputaten steunpunt gemeente opbouw: accountantsverklaringen door ons gezien.
- deputaten zending, hulpverlening en training: accountantsverklaringen door ons gezien.
- archief- en documentatie centrum: accountantsverklaringen door ons gezien.

Conclusies

Op grond van onze controle (niet zijnde accountantscontrole) concluderen wij dat deputaten hun werk goed en met grote inzet hebben verricht.

1. de FC stelt zich dan ook volledig achter de door deputaten F&B gevraagde decharge;
2. mee op grond van onze bevindingen achten wij het verantwoord dat de synode akkoord gaat met hetgeen door F&B wordt voorgesteld in besluit 1.2c en grond 2 bij besluit 1

De FC waardeert de uitvoerige wijze waarop door F&B aan de FC informatie is verstrekt en de zeer constructieve samenwerking met elkaar.

Ook merken wij op dat de verhouding tussen F&B en deputaatschappen na een nieuwe start in 2002 in Zuidhorn een goede ontwikkeling laat zien.

Openstaande taken

Volgens de gefaseerde implementatie van het synodaal financieel beleid, zoals beschreven in het memo 'Financieel beleid en administratieve organisatie' van de Generale Synode van Leusden 1999 dienen F&B nog aandacht te besteden aan:

- richtlijnen voor belegging en (centraal) beheer reserves;
- criteria voor het per deputaatschap zelfstandig voeren van een administratie en de daarbij behorende richtlijnen voor accountantscontrole;
- het maken van regels voor functiescheiding;
- het stroomlijnen van het personeelsbeleid en salarisadministratie;

Deze punten hebben in de nieuwe opdracht aan deputaten (conceptbesluit 1 ad 3.5) een plaats gekregen.

Aanbevelingen

Aan deputaten F&B doen wij nog de volgende aanbevelingen:

1. deputaten zouden meer gebruik kunnen maken van hun bevoegdheid aanwijzingen te geven aan deputaatschappen t.a.v. het beheer en indien zij dat doen, daarvan in hun rapportage aan de GS melding te maken;
2. deputaten dienen er zorg voor te dragen dat de jaarrekeningen van de deputaatschappen en de accountantsverslagen, die zij volgens artikel 4.17 van bijlage 3 van de HR van de deputaatschappen dienen te ontvangen, eerder beschikbaar zijn voor de FC;
3. bij controle door F&B of de quaestor dient een controleverslag te worden gemaakt, waarin beschreven staat welke controles zij hebben uitgevoerd en welke conclusies zij daaruit trekken. O.i. zou de controle van deputaatschappen door de quaestor ook moeten gebeuren door minimaal 2 personen.
4. F&B dienen samen met ASE te komen tot afspraken over een wijze van controle door F&B, zodanig dat zij inzage krijgen in de achterliggende informatie van de projecten. Dit zou o.i. mogelijk zijn door de projecten te vragen hun verantwoording daarvoor beschikbaar te stellen of als

zij dat niet gewenst achten, afzonderlijke verslagen van de projecten te maken die wel ter inzage verstrekt kunnen worden.

Aan de deputaten voorbereiding volgende generale synode bevelen wij tenslotte aan:

- niet drie secundi-leden van de financiële commissie te benoemen.

Eén secundus is voldoende voor het geval dat onverhoopt een van de drie primi zijn taak niet verder kan vervullen.

De commissieleden:

J. Boersma

J. Hollaar (voorzitter)

M. Nieuwlaat (rapporteur)

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage XV - II

Quota Deputaatschappen

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Bijlage 15.2 Quota deputaatschappen GS Amersfoort-Centrum 2005

Maximaal te heffen bedragen van de kerken over de jaren 2006 - 2008

DEPUTAATSCHAPPEN	Oud 2005	2006	2007	2008
	€	€	€	€
Leer				
Studiedeputaten 4 ^e gebod en zondag	550	0	0	0
Studiedeputaten Vrouw in de Kerk		3.500	3.500	3.000
Kerkregering				
Kerkrecht en Kerkorde	1.550	2.500	2.500	2.500
Dienst en Recht predikanten / Werkbeg. Nascholing	9.150	15.000	15.000	15.000
Huwelijk en Echtscheiding	3.750	0	0	0
Raad van Advies		2.000	2.000	2.000
Appelzaken (art. 31 KO)	5.300	5.000	5.000	5.000
Liturgie en eredienst				
Bijbelvertaling	1.100	800	800	800
Eredienst	1.600	1.850	1.850	1.850
Kerkmuziek	4.600	4.600	4.600	4.600
Steunpunt Liturgie	8.000	13.000	13.000	13.000
Integratie (v/h Aangep. Kerkdiensten)	5.550	20.000	20.000	20.000
Bededagen	0	0	0	0
Radio en TV Uitzending kerkdiensten	0	0	0	0
Pastoraat				
Past. Verzorging Doven / Slechthorenden	76.300	92.750	94.250	95.800
Geestelijke Verzorging Militairen	4.090	13.000	13.000	13.000
Seksueel Misbruik	6.150	6.100	6.100	6.100
Meldpunt Seksueel Misbruik	11.380	11.500	11.500	11.500
Diaconaat				
Generaal Diaconale Deputaten	5.600	5.600	5.600	5.600
Diaconaal Steunpunt	100.000	101.500	103.000	104.500
Evangelisatie				
ASE (incl. nieuwe projecten)	415.000	445.000	445.000	445.000
verrekening piramidale omslag	24.000	24.000	24.000	24.000
Toerusting Evangeliserende Gemeente	252.800	258.000	263.000	268.000
Opleiding en toerusting				
Ondersteuning theol. Studenten (art. 19 KO)	50.000	50.000	50.000	50.000
Theologische Universiteit Kampen	1.724.000	1.859.000	1.905.000	1.954.000
Steunpunt Gemeente Opbouw	240.270	232.000	232.000	232.000
Binnenlandse betrekkingen				
Kerkelijke Eenheid	6.810	10.000	10.000	7.000
Zending, Hulpverlening en Oecumene				
Zending en Hulpverlening	461.200	425.000	400.000	375.000
BBK	113.500	110.000	110.000	110.000
Overige				
Artikel 11 KO		2.500	2.500	2.500
Kerk en Overheid	11.000	10.150	10.450	10.750
A. D. C.	111.000	109.000	109.000	109.000
Generaal synodale Publicaties	5.300	6.000	6.000	6.000
Communicatie	44.000	40.000	40.000	40.000
Ondersteunende administratieve voorziening	9.000	9.000	9.000	9.000
Generaal Synodale Organisatie (DGSO)		2.500	2.500	2.500
Financiën & Beheer	15.000	15.000	15.000	15.000
Synodekosten	70.000	65.000	65.000	65.000
Vorbereiding. volgende Generale Synode	700	1.000	1.000	1.000
Totaal	3.798.250	3.971.850	4.001.150	4.030.000
Af dekking uit reserves	0	97.635	49.450	0
Resteert	3.798.250	3.874.215	3.951.700	4.030.000
Stijging t.o.v. voorgaande jaar		+ 2 %	+ 2 %	+ 2 %
per ziel (o.b.v. 1-10-2004 = 126.379)	30,05	30,66	31,27	31,89

Acta
van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland

Bijlage XV - III

Rapport Deputaten Financiën en beheer

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 VOORWOORD

Het deputaatschap Financiën en Beheer is voor het eerst ingesteld door de Generale Synode Leusden in 1999.

Doel van het instellen van dit deputaatschap was om te komen tot een geïntegreerd financieel beleid voor de financiën van de synode en alle deputaatschappen als geheel. Eveneens werd opgedragen om de arbeidsvoorwaarden waartegen personeel in dienst is bij de diverse deputaatschappen te stroomlijnen op het punt van gelijke rechtspositie en beloning.

Vanaf de instelling is direct met de uitvoering van het geïntegreerd financieel-totaalbeleid gestart. Het belangrijkste verschil met de situatie voorheen is: het centraal innen van de quota voor alle deputaatschappen gezamenlijk, door middel van het heffen van één totaalquotum per ziel van de kerken.

Daarnaast werden de administraties van de niet zelfadministrerende deputaatschappen en hun financiën onder beheer van de questor gebracht. De questor verricht sindsdien op aanvraag betalingen voor de betreffende deputaatschappen.

De grotere, zelfadministrerende deputaatschappen heffen niet langer rechtstreeks ieder voor zich hun quotum van de kerken, maar ontvangen sindsdien van de questor de hun toekomende quota, door middel van periodieke betalingen.

Verder heeft vanaf toen ook geïntegreerde financiële verslaglegging van de centrale quotumheffing en de niet zelfadministrerende deputaatschappen plaatsgevonden. Niet langer maakten alle deputaatschappen zelf hun financiële jaarverslagen.

Voor het eerst kwam er goed zicht op de totale quotumvraag. Een totaaloverzicht was hard nodig geworden gezien het toegenomen aantal deputaatschappen.

De synode van Zuidhorn was de eerste synode waaraan gerapporteerd werd.

Met de financiële commissie van de synode van Zuidhorn is geëvalueerd in hoeverre de door de synode van Leusden genomen besluiten adequaat en effectief optreden mogelijk maakte, dan wel voldoende geregeld was.

Deze evaluatie heeft geleid tot het beter redigeren van taken, bevoegdheden en opdrachten en deze zijn vastgelegd in verder gedetailleerdere besluitvorming door de synode.

De eerdere taken ten aanzien van centrale heffing en administratie en stroomlijning van arbeidsvoorwaarden van personeel in dienst van de deputaatschappen, zijn vrijwel ongewijzigd door de synode van Zuidhorn herhaald.

Het beleid ten aanzien van het toezicht en de controle op de financiën van de deputaatschappen is daarentegen door de synode van Zuidhorn duidelijker ingevuld door meer omvattende regelingen. Veel meer dan voorheen werd frequenter contact en overleg met de diverse deputaatschappen geregeld.

Door overleg met de diverse deputaatschappen over de door hen bij deze synode in te dienen begrotingen, kan de synode geadviseerd worden over de financiële consequenties van te nemen besluiten.

Om de nieuwe taken te kunnen uitvoeren werd het deputaatschap met drie deputaten uitgebreid.

2 INHOUDSOPGAVE

1	Voorwoord	3
2	Inhoudsopgave	4
3	Beknopte samenvatting	5
4	Samenstelling deputaatschap	6
5	Besluitvorming en opdrachten	7
	5.1 Bekostiging van deputaatschappen, quotumvaststelling en centrale inning	
	5.2 De questor en zijn taken	
	5.3 Beleid ten aanzien van reserves en de belegging daarvan	
	5.4 Coördinatie en regulering van de financiën van de GS en deputaatschappen	
	5.5 Stroomlijnen van het personeelsbeleid	
	5.6 Voorbereidende werkzaamheden m.b.t. komende GS	
6	Globaal beleidsoverzicht	8
	6.1 Algemeen	
	6.2. Voorstel beleidslijn reserves	
7	Uitvoering	10
	7.1. Functie- en taakverdeling binnen deputaatschap	
	7.2. Grote lijnen uitvoering	
	7.2.1. Centrale inning, doorbetaling quota en centrale administratie	
	7.2.2. Gestructureerd overleg met deputaatschappen	
	7.2.3. Voorafgaande aan de komende synode beoordelen van begrotingen	
	7.2.4. Coördinatie, informatieverzameling, informatieverstrekking en overleg	
	7.2.5. Personeelsbeleid	
	7.2.6. Herziening van de "instructie voor het financieel beleid van de generale synode"	
8	Concept-besluitvorming	13
9	Bijlagen	14
	9.1. Besluitvorming inzake bekostiging deputaatschappen, quotumvaststelling en centrale inning	
	9.2. Questor, instructie questor	
	9.3. Beleid reserves en opbrengst belegging daarvan	
	9.4. Coördinatie en regulering financiën van de GS en deputaatschappen	
	9.5. Stroomlijnen personeelsbeleid	
	9.6. Voorbereidende werkzaamheden komende synode	
	9.7. Voorstel beleidslijn reserves en toedeling opbrengst belegging	
	9.8. Overzicht contactpersonen	

3 BEKNOPTE SAMENVATTING

In dit rapport treft u in het voorwoord het doel voor het instellen van het deputaatschap Financiën en Beheer aan; namelijk het reguleren en beheersen van de financiën van de Generale Synode en de deputaatschappen als geheel. Stroomlijning van arbeidsvoorwaarden van personeel in dienst van deputaatschappen is een andere kerntaak van het deputaatschap.

In hoofdstuk 5 is de inhoud van de taken op hoofdlijnen beschreven en toegelicht. Daaropvolgend is in hoofdstuk 6 uiteengezet vanuit welk perspectief deputaten hun taken hebben verricht, namelijk als actief participerende partij die het contact met deputaatschappen en kerken zoekt. Dit perspectief was ook mede bepalend voor de voorgestelde beleidslijn voor reserves van deputaatschappen.

Hoe deputaten hun taken hebben uitgevoerd en met welke uitkomsten, is op hoofdlijnen in hoofdstuk 7 beschreven.

De voorgestelde concept-besluitvorming in hoofdstuk 8 is nagenoeg geheel gebaseerd op voortzetting van het bestaande beleid volgens door eerdere de synodes genomen besluiten. In de bijlagen in hoofdstuk 9 treft u een gedetailleerde overzicht van de eerdere genomen besluiten, onderverdeeld naar de diverse deeltaken aan.

4 SAMENSTELLING DEPUTAATSCHAP

De dato 27 september 2002 zijn door de synode de volgende leden in het deputaatschap benoemd:

	Naam		e-mail
Primi	J.C.B. Jongeneel	samenroeper/voorzitter	j.c.b.jongeneel@planet.nl
	J.G.van der Burgh	secretaris	financien@gkv.nl
	R. Douma		reitzedouma@planet.nl
	D. van Dijken	personeelsdeskundige	douwe.vandijken@wanadoo.nl
	J.Th. Hendriks		j.t.hendriks@interstroom.nl
	S. Hiemstra		Shiemstra@GIBOGroep.nl
	S. Jonker		jonker39@planet.nl
	H.B.Smit	questor GS	H.B.Smit@hccnet.nl
	E.Th. de Vries RA	penningmeester	eddydevries@wanadoo.nl
Secundi	Th. Bakker		
	H. van der Burg		
	J. Dekens RA		

5 BESLUITVORMING EN OPDRACHTEN

De besluitvorming van de Generale Synode van Zuidhorn heeft in fasen plaatsgevonden. Daardoor zijn taken en opdrachten verspreid in de acta terug te vinden, deels in hoofdstuk 14, deels in bijbehorende bijlagen.

Voor een gedetailleerde weergave van de besluitvorming van de synode van Zuidhorn ten aanzien van de diverse deeltaken, verwijzen wij u naar bijlage 9 bij dit rapport. Ook in het voorstel tot wijziging van de “Instructie voor het financieel beleid van de generale synode”, een bijlage bij de “Huishoudelijke regeling voor generale synoden”, treft u een groot deel van besluitvorming ten aanzien van het deputaatschap aan.

Hieronder volstaan wij met de weergave van de besluitvorming op hoofdlijnen. Deze betreffen de volgende aandachtsgebieden voorzien van een korte schets van de inhoud.

5.1 Bekostiging van deputaatschappen, quotumvaststelling en centrale inning

Kern van de besluiten is op welke wijze voor de deputaatschappen bekostiging, uit quotum of andere bronnen, is toegestaan.

Bij de quotumvaststelling gaat het behalve om de bedragen die voor de afzonderlijke deputaatschappen worden vastgesteld, ook om regulering van de hoogte van het totale jaarlijkse quotum per ziel.

Verder is de centrale inning van de quotabedragen van de kerken aan het deputaatschap opgedragen. Hier vervult de questor een belangrijke rol.

5.2 De questor en zijn taken

De questor maakt sinds de synode van Zuidhorn deel uit van het deputaatschap, maar heeft daarnaast ook eigen taken ten behoeve van het moderamen van een synode. Zo is hij verantwoordelijk voor het beheer van de bezittingen van de generale synode, en wordt onder zijn leiding de centrale inning van de quota uitgevoerd. Datzelfde geldt ook voor het verrichten van de administratie en het doen van betalingen voor niet zelfadministrerende deputaatschappen. Aan de zelfadministrerende deputaatschappen maakt hij periodiek de hun toekomende quota over. De questor beheert tevens een aantal reserves.

5.3 Beleid ten aanzien van reserves en de belegging daarvan

Onder dit hoofd is gevraagd beleid te ontwikkelen ten aanzien van de omvang van toegestane reserves bij de afzonderlijke deputaatschappen, alsmede de reserves bij de questor. Daarnaast is gevraagd beleid te ontwikkelen voor de toegestane wijze van belegging van reserves en de bestemming van die opbrengsten.

5.4 Coördinatie en regulering van de financiën van de GS en deputaatschappen

Wat de coördinatie betreft is deputaten opgedragen overzicht over het geheel van de financiën te houden, als klankbord te fungeren, de kerken van informatie omtrent het quotum te voorzien en van de signalen van die kerken verslag aan de synode uit te brengen. Wat de regulering betreft gaat het om zowel de vastlegging van de eigen financiële verantwoordelijkheden van de afzonderlijke deputaatschappen, als hun relatie tot deputaten F&B ten aanzien van toezicht en beheersing van hun financiën. Dit punt omvat ook aanwijzingen op welke wijze deputaten de GS van informatie en advies moeten dienen.

5.5 Stroomlijnen van het personeelsbeleid

Met de taken onder dit hoofd heeft de synode geregeld dat personeel in dienst bij de diverse deputaatschappen zoveel mogelijk gelijk behandeld wordt en vergelijkbare rechtsposities heeft.

5.6 Voorbereidende werkzaamheden m.b.t de komende GS

De GS-Zuidhorn heeft met het oog op een adequate behandeling van de financiële zaken van de diverse deputaatschappen op de synode, richtlijnen vastgesteld waaraan bij de volgende synode in te dienen begrotingen moeten voldoen en deputaten F&B opgedragen, voorafgaande aan de synode, de begrotingen te beoordelen en vast te leggen in hun advies aan de financiële commissie van de komende synode.

Tevens heeft de synode opgedragen een voorstel tot wijziging van de financiële paragraaf van de Huishoudelijke regeling te maken.

6 GLOBAAL BELEIDSOVERZICHT

6.1 Algemeen

Deputaten hebben zich in de afgelopen periode sterk ingezet voor het verkrijgen van meer inzicht in de financiële gang van zaken bij de afzonderlijke deputaatschappen. Hiervoor is intensiever contact met deputaatschappen geregeld.

Verder is ook meer dan in de vorige synodeperiode, contact gezocht en onderhouden met de kerken en de kerken representerende organen. Hierin hebben we uitgedragen dat we geen passief functioneren bij het doorsluizen van quotagelden voorstaan, maar actieve betrokkenheid om met alle partijen een zo verantwoord mogelijke beheersing van de financiën te realiseren.

De kerken hebben belang bij een betaalbaar quotum dat niet automatisch blijft doorstijgen. Vanuit de kerken bereiken ons regelmatig berichten dat de quota moeilijk, soms bijzonder moeilijk, op te brengen zijn.

De deputaatschappen hebben er belang bij om met de hun toevertrouwde middelen de kerken zo goed mogelijk van dienst te zijn en zullen daarom juist eerder aandringen om meer middelen.

6.2 Voorstel beleidslijn reserves

De synode heeft aan deputaten opgedragen om tot een richtlijn over reserves en de toedeling van opbrengsten uit de belegging daarvan te komen.

In dit licht heeft het deputaatschap zich beraden over de vraag of het al dan niet wenselijk is dat deputaatschappen eigen vrij beschikbare reserves aanhouden. Hierbij worden onder reserves vrij beschikbare reserves in liquide vorm verstaan, en geen bestemmingsreserves, voorzieningen of vergelijkbare posten. Evenmin zijn bedoeld de reserves voor de financiering van vaste activa, zoals gebouwen.

Volgens de door de synodes van Leusden en Zuidhorn uitgezette lijn zouden deze reserves, voor zover aanwezig bij de afzonderlijke deputaatschappen, afgebouwd moeten worden en bij de questor in beheer gegeven moeten worden.

Voortbordurend op die lijn is het voor de hand liggend om vrij beschikbare reserves bij de afzonderlijke deputaatschappen niet meer toe te staan en aan te sturen op één vrij beschikbare reserve van aanvaardbare omvang bij de questor. Bij calamiteiten kunnen deputaatschappen daarop een beroep doen. Nu nog bestaande vrij beschikbare reserves bij deputaatschappen zouden versneld afgebouwd moeten worden.

Over nog aanwezige vrij beschikbare reserves van deputaatschappen in beheer bij de questor zouden ook geen beleggingsopbrengsten meer vergoed moeten worden, omdat dit een beweging in omgekeerde richting is.

Deputaten F&B dienen, na overleg met de deputaatschappen, vast moeten stellen welke reserves en voorzieningen wel, en tot welke omvang, toegestaan zijn; waarbij de andere reserves versneld moeten worden afgebouwd. De exacte bewoording van de voorgestelde beleidslijn treft u onder punt 9.7.aan.

7 UITVOERING

7.1 Functie- en taakverdeling binnen deputaatschap

Na de benoeming door de synode van Zuidhorn in september 2002 hebben primi-deputaten, waaronder voor het eerst ook de questor, br. H.B. Smit, uitvoering aan de besluiten gegeven. De secundi-deputaten hoefden niet te worden ingeschakeld.

In september 2003 heeft br. R. Douma te kennen gegeven de functie van voorzitter te willen beëindigen en verder te gaan als gewoon lid van het deputaatschap. Voor die functie is toen door het deputaatschap br. J.C.B. Jongeneel aangewezen. De secretaris, br. J.G. van der Burgh, en de penningmeester, br. E.Th. de Vries RA, beiden in die functies sinds de synode van Leusden, konden deze functies de afgelopen periode voortzetten. Dit geldt ook voor de questor. Hij wordt bij zijn administratieve taken sinds de synode van Leusden bijgestaan en indien nodig vervangen door br. J. Boorsma.

Het deputaatschap heeft, vanwege het niet aan het werk van deputaten kunnen deelnemen van de personeelsdeskundige br. D. van Dijken MCM, in de tweede helft van 2004 een adviseur op dit terrein aangezocht in de ontstane vacature. Dit betreft de personeelsdeskundige br. H.J. Mollema (hjmollema@home.nl).

De uitgebreide opdrachten aan het deputaatschap brachten met zich mee dat er frequenter en meer genotuleerd moest worden. In de loop van de zittingsperiode is br. S. Hiemstra als notulist van het deputaatschap opgetreden.

De uitgebreide opdrachten brachten ook meer vergaderingen met zich mee dan tijdens de vorige zittingsperiode. Tot op heden vergaderden deputaten ruim 20 maal in deze zittingsperiode.

7.2 Grote lijnen uitvoering

7.2.1 CENTRALE INNING, DOORBETALING QUOTA EN CENTRALE ADMINISTRATIE

Voor de centrale inning van de quota van de kerken kon evenals vorige synodeperiode dankbaar gebruik gemaakt worden van de administratie bij de Theologische Universiteit in Kampen. De inning verliep ongestoord.

Ook de gefaseerde uitbetaling van de quota aan de zelfadministrerende deputaatschappen en het verzorgen van de centrale administratie van de kleine deputaatschappen verliepen goed.

De wegens gedeeltelijke vrijstelling voor de kerken in enkele particuliere synodes te hoog geheven quota voor de ASE, zijn vanaf 2005 direct in mindering gebracht op de te betalen quota van de betreffende kerken. Voorheen werd achteraf aan de kerken terug betaald.

De questor bracht hiervan regelmatig verslag uit en verstreekte overzichten van de tussentijdse stand van zaken. Zowel questor als deputaten gaven hiermee inhoud aan het opgedragen toezicht op de werkzaamheden van de questor. De jaarverslagen betreffende de centrale inning en de financiële verantwoording van de niet zelfadministrerende deputaatschappen zijn de afgelopen jaren wederom door een externe accountant van een goedkeurende verklaring voorzien.

7.2.2 GESTRUCTUREERD OVERLEG MET DEPUTAATSCHAPPEN

Gezien de omvang van de taken aan deputaten, met name het meer gestructureerde en frequentere contact met de diverse deputaatschappen, was adequate werkverdeling binnen het deputaatschap noodzakelijk.

Voor het onderhouden van de contacten met de afzonderlijke deputaatschappen, heeft voor deputaten F&B inclusief questor, taaktoedeling per deputaatschap plaatsgevonden. Per deputaatschap zijn doorgaans twee contactpersonen aangesteld, waarbij één als eerste aanspreekpunt fungeert, zie bijlage 9.8. De contactpersonen ontmoeten doorgaans één of

meermaals een afvaardiging van de grote deputaatschappen om de financiële gang van zaken door te nemen.

Het nieuw ingevoerde gestructureerde overleg met de deputaatschappen heeft heel veel bijgedragen aan het inzicht in de financiën van de deputaatschappen.

Meer dan voorheen konden de ontwikkelingen tijdens de lopende periode gevolgd worden. Door het beoordelen van jaarcijfers en begrotingen tijdens de lopende periode kon er in een vroeger stadium geadviseerd, meegedacht en gestuurd worden in het nog lopende beleid en uitvoering.

Deputaatschappen dienden meer dan voorheen adviesaanvragen bij F&B neer. In een enkel geval kon F&B door middel van intensief overleg, mede behulpzaam zijn bij het vinden van oplossingen.

7.2.3 VOORAFGAANDE AAN DE KOMENDE SYNODE BEOORDELEN VAN BEGROTINGEN

Sinds vorig najaar komen de begrotingen van de diverse deputaatschappen bij F&B binnen en ze worden beoordeeld en waar nodig becommentarieerd. Hierbij wordt de voorgelegde begroting van ieder deputaatschap getoetst aan de hand van de criteria inzake de bekostiging zoals verwoord in bijlage 9.1.

Het in de vorige paragraaf vermelde overleg maakt terugkoppeling van de standpunten van F&B naar de deputaatschappen eenvoudiger. Op dit moment zijn de meeste begrotingen binnen en becommentarieerd en wordt een voorlopige lijn zichtbaar ten aanzien van het totaaloverzicht van de gevraagde quota.

Bij de aanvang van de synode kunnen deputaten F&B de financiële commissie (van de synode) aangeven wat de hoogte van het totale quotum wordt als onze adviezen opgevolgd worden. Deputaten kunnen de financiële commissie per deputaatschap adviseren. De synode kan meer dan voorheen de inhoudelijke aspecten afwegen in relatie tot de financiële consequenties.

7.2.4 COÖRDINATIE, INFORMATIEVERZAMELING, INFORMATIEVERSTREKKING EN OVERLEG

Het deputaatschap F&B heeft als voorheen de kerken jaarlijks met een overzicht van de quota gediend.

Op een bijeenkomst van het Platform Commissie van beheer hebben deputaten aan voornamelijk penningmeesters van de kerken uiteengezet welke taken deputaten gekregen hebben en vanuit welke visie zij aan hun werk uitvoering geven. Tijdens deze bijeenkomst konden veel vragen beantwoord worden maar kwam ook aan de orde wat de kerken van deputaten verwachten op een aantal punten.

Dit heeft geleid tot het aanbieden van verdere toelichting en informatie aan deputaten. Communicatie ten behoeve van de GKV-website.

Deputaten kregen ook de opdracht om onderzoek te doen naar de mogelijkheden om kerken die het financieel erg zwaar hebben (hulpbehoevende kerken, kinderrijke gemeenten e.d.) op een andere wijze te belasten dan via een quotum per ziel.

Deputaten hebben bij hun onderzoek gebruik gemaakt van de studie binnen de VSE en andere onderzoeken naar de financiële positie van die kerken. Deputaten stellen op grond van de uitkomsten van deze onderzoeken, geen andere wijze van quotumheffing voor. Zoals ook uit de ingediende voorstellen voor een uitbreiding van de provinciale deputaatschappen art. 11 naar een landelijk deputaatschap blijkt, is de problematiek van die kerken divers.

Deputaten hebben besloten dat een afvaardiging actief aan de vergaderingen van het Platform gaan deelnemen, om zodoende direct contact te houden met de kerken. Ook de VSE neemt deel in het Platform.

Ook wordt de ontwikkeling van de bijdrage aan de VSE gevolgd, aangezien deze bijdrage voor de kerken een met het quotum (van de Generale Synode) vergelijkbare last vormt. Verder volgen deputaten de ontwikkelingen ten aanzien van financiële zaken binnen onze kerken zo veel mogelijk.

7.2.5 PERSONEELSBELEID

Op dit onderdeel is de in de vorige periode opgelopen achterstand helaas niet ingelopen, omdat de deskundige deputaat op dit gebied niet kon deelnemen aan het voorbereiden van maatregelen. Het deputaatschap heeft daarom contact gezocht met een andere personeelsdeskundige. Deze heeft recent vragenlijsten en enkele standaarddocumenten ontwikkeld om uitvoering te geven aan een inventarisatie van voorwaarden waartegen personeel in dienst is bij de deputaatschappen. Met deze documenten wordt tevens een handreiking gedaan voor het adequaat vastleggen van arbeidsovereenkomsten en de invulling van personeelsdossiers.

In de vorige synodeperiode is op het punt van een uniform personeelsbeleid een globale start gemaakt. Met de nu voorliggende documenten is een stevige aanzet gegeven om een uniformer personeelsbeleid van de grond te krijgen. Op het moment van het schrijven van dit rapport zijn nog geen uitkomsten beschikbaar.

7.2.6 HERZIENING VAN DE "INSTRUCTIE VOOR HET FINANCIËEL BELEID VAN DE GENERALE SYNODE" (BIJLAGE 1 VAN DE HUISHOUDELIJKE REGELING)

Deze herziening is uitgevoerd en als afzonderlijk voorstel bij de synode ingediend. Voor de voorgestelde instructie is de besluitvorming van eerdere synodes, zoals opgenomen in bijlagen 9.1 tot en met 9.6, uitgangspunt geweest. Tevens is de voorgestelde beleidslijn met betrekking tot reserves als opgenomen in bijlage 9.7 in de voorgestelde instructie betrokken.

8 CONCEPT-BESLUITTEKSTEN

Deputaten stellen de synode voor om het volgende te besluiten:

Voortzetting van de uitvoering van de door eerdere synodes genomen besluiten ten aanzien van:

- a Bekostiging deputaatschappen, quotumvaststelling en centrale heffing zoals vastgelegd in bijlage 9.1. met dien verstande dat plaatselijk te hoog geheven quota wegens gedeeltelijke vrijstelling voor het quotum ten behoeve van de ASE, direct in mindering wordt gebracht op de te betalen quota van de betreffende kerken;
- b De questor en de instructie aan hem zoals vastgelegd in bijlage 9.2.
- c Beleid ten aanzien van reserves en de opbrengst uit belegging daarvan zoals vastgelegd in bijlage 9.7.
- d Coördinatie en regulering financiën van Generale Synode en deputaatschappen zoals vastgelegd in bijlage 9.4.
- e Het stroomlijnen van het personeelsbeleid zoals vastgelegd in bijlage 9.5.
- f De volgende blijvende voorbereidende werkzaamheden ten behoeve van de komende Generale Synode zoals ook vastgelegd in bijlage 9.6:
 - een integrale financiële rapportage van alle deputaatschappen op te stellen;
 - de financiële commissie een totaaloverzicht te verstrekken van geheven en aangevraagde budgetten door de deputaatschappen;
 - de begrotingen en de financiële consequenties van de plannen van de deputaatschappen te beoordelen, hun conceptadvies aan de financiële commissie van de synode vast te stellen en de deputaatschappen van dit advies op de hoogte te brengen. Indien nodig volgt er voor het vaststellen en uitbrengen van het definitieve advies overleg met een deputaatschap.

In een later stadium volgt het voorstel van deputaten inzake te benoemen deputaten en questor.

9 BIJLAGEN

9.1 Besluitvorming inzake bekostiging deputaatschappen, quotumvaststelling en centrale inning

Aan deputaten is mandaat verleend of opgedragen om:	Vindplaats acta
- Eventueel een kortstondige egalisatiereserve bij de questor aan te houden om te grote schommelingen in totaalquotum per ziel over de jaren heen te compenseren.	Art. 204:2, Bijlage XIV 4 Pnt 3, Bijlage XIV 5 Pnt 12
- In overleg met de deputaatschappen ook bestaande reserves voor bekostiging van de deputaatschappen aan te wenden.	Art. 204:3, Bijlage 4 Pnt 3, Bijlage XIV 5 Pnt 11
- Voor alle kerken in het land een even hoog quotum vast te stellen en plaatselijk te hoog geheven bedragen later terug te betalen.	Art. 204: 4
- Het centraal heffen van de quota voort te zetten.	Art. 204:7j
- Om bij de quotumvaststelling binnen de maximaal te heffen bedragen van de kerken over de jaren 2003 – 2005 te blijven.	Art. 205:E Besl. 5, Bijlage XIV 6

Verdere besluitvorming omvat het volgende:

- De maximaal te heffen bedragen zijn de grens voor de komende jaren van de uit te geven bedragen.	Bijlage XIV 4 Pnt 3
- Als regel wordt gesteld dat de basisactiviteiten van een deputaatschap door middel van quotum bekostigd worden en additionele activiteiten uit andere bronnen.	Bijlage XIV 4 Pnt 3
- Er moet eerder gezocht worden naar bekostiging uit andere bronnen, bijvoorbeeld door middel van projectfinancieringen. Afzonderlijke producten en diensten zoals bijvoorbeeld congressen moeten zoveel mogelijk tegen kostprijs aangeboden worden.	Bijlage XIV 4 Pnt 3, Bijlage XIV 5 Pnt 5a en 6
- Quota worden ook niet automatisch verhoogd met het inflatiepercentage, deputaatschappen dienen na te gaan of de inflatie binnen hun begroting kan worden opgevangen, zodat het quotum gelijk kan blijven.	Bijlage XIV 5 Pnt 3
- Wanneer deputaatschappen nieuw beleid door middel van meer dan trendmatige verhoging van het quotum willen bekostigen, dient hiervan de noodzaak aangetoond te worden en afgewogen te worden of bestaand beleid afgebouwd moet/kan worden.	Bijlage XIV 4 Pnt 4
- Überhaupt dienen deputaatschappen na te gaan of met minder of geen quotum volstaan kan worden om de GS ruimte geven voor invulling van beleid voor andere deputaatschappen.	Bijlage XIV 5 Pnt 5a

9.2 Questor, instructie questor

Plaats questor

- Is geïntegreerd lid van het deputaatschap.	Art. 204.5
- Wordt afzonderlijk door de GS benoemd op voordracht van het deputaatschap.	Art. 204:5a
- De benoeming kan voor meer dan één GS-periode gedaan worden.	Art. 204:5b

Hoofdpijnen uit instructie voor de questor

	Bijlage XIV 2 (Art. 204:6)
- Verzorgt de administratie van de niet zelfadministrerende deputaatschappen.	Pnt 2, (Art. 204:7k)

- Waarborgt de kwaliteit de geautomatiseerde administratie. Pnt 3
- Verstreckt per kwartaal en jaarlijks overzichten van uitgaven met vergelijking naar de begroting. Pnt 4
- Aanwezig liquide middelen en eventuele beleggingen goed beheren en risicomijdend te beleggen, volgens de richtlijnen in een beleidsnotitie. Pnt 5
- Betaalt na marginale toetsing gefiatteerde en van bewijsstukken voorziene declaraties uit aan deputaatschappen of deputaten die bij de questor moeten declareren. Pnt 6
- Verstreckt minimaal twee maal per jaar een financieel overzicht aan door de questor geadmistrateerde deputaatschappen, rapporteert bij (dreigende) overschrijding direct naar het betreffende deputaatschap en naar deputaten F&B. Pnt 7
- Betaalt aan zelfstandig administrerende deputaatschappen het voor hen geheven quotum uit. Pnt 8
- Betaalt gefiatteerde declaraties ten behoeve van de GS en GS-leden uit. Pnt 9

9.3 Beleid reserves en opbrengst belegging daarvan

- Alle besluiten en uitspraken van eerdere synodes met betrekking tot de omvang van toegestane reserves zijn herroepen. Bijlage XIV 5 Pnt 10
- Na overleg met de deputaatschappen beslissen welk deel van de reserves onder beheer van de questor wordt gebracht. Art. 204:7f, Bijlage XIV 4 Pnt 3, Bijlage XIV 5 Pnt 11
- De in beheer van de questor gegeven reserves van zelfadministrerende deputaatschappen zijn alleen opvraagbaar door het betreffende deputaatschap. Bijlage XIV 5 Pnt 11
- Eventuele overschotten van niet zelfadministrerende deputaatschappen vervallen na afloop van het laatste verslagjaar van een synode vrij ten gunste van de algemene reserve bij de questor. Bijlage XIV 5 Pnt 11
- Richtlijnen voor de gewenste maximale omvang voor alle deputaatschappen gezamenlijk vast te stellen, en uit te werken naar de afzonderlijke deputaatschappen. Art. 204:7g
- Deputaten F&B kunnen bindende aanwijzingen geven omtrent het verloop van reserves. Bijlage XIV 5 Pnt 12
- Een duidelijk en door betreffende deputaatschappen gedragen beleggingsbeleid voor de centraal beheerde reserves op korte, middellange en lange termijn vast te leggen. Art. 204:7h

9.4 Coördinatie en regulering financiën van de GS en deputaatschappen

Coördinatie, informatieverzameling, informatieverstrekking en overleg

- Klankbord voor de deputaatschappen te zijn op financieel en personeel gebied. Art. 204:7e
- Kosten en ontwikkelingen te bewaken. Art. 204:7l
- De kerken minimaal jaarlijks een financieel totaaloverzicht te verstrekken met eventuele toelichting op de geheven quota. Art. 205:Besl.1a
- Het inzicht bij de kerken en hun leden over de financiën zoveel mogelijk te bevorderen. Om dit te realiseren voeren zij hiervoor overleg met deputaten Generaal-synodale publicaties. Art. 205:Besl.1b
- Onderzoek te doen naar de mogelijkheden om kerken die het financieel erg zwaar hebben (hulpbehoevende kerken, kinderrijke gemeenten e.d.) op een andere wijze te belasten dan via een quotum per ziel. Art. 205:Besl.3a
- Zich te bezinnen op: Art. 205:Besl. 3b
 - een zinvolle categorisering van de landelijk geldstromen in relatie tot de plaatselijke;
 - de positieve en negatieve effecten van het quotasysteem;

- de belangrijkste kengetallen met betrekking tot de geefcultuur in de Gereformeerde Kerken.
- Overwegen of contact met de werkgroep Cijfers en feiten op te nemen om meer inzicht te krijgen in de geldstromen binnen de Gereformeerde Kerken. Art. 204:slot na 8h

Regulering financiën deputaatschappen

- Het geïntegreerde financiële beleid verwoord door de GS-Leusden voort te zetten. Art. 204:7a
- Criteria voor het voeren van een eigen administratie volgens eerder GS beleid, uit te werken en vast te leggen, en per deputaatschap vast te stellen of hieraan voldaan wordt. Art. 204:7b
- Richtlijnen voor externe accountantscontrole en financiële verslaglegging van deputaatschappen op te stellen. Art. 204:7c
- Na overleg met deputaatschappen en accountants de minimaal vereiste functiescheidingen te bepalen en vast te leggen. Art. 204:7d
- Deputaten F& B moeten toezicht houden op het functioneren van centrale administraties al dan niet onder de questor vallend. Art. 204:7i
- Deputaatschappen moeten naar deputaten F&B vanaf de begroting voor 2003 hun werkzaamheden en bekostiging daarvan indelen naar noodzakelijke basisvoorzieningen en additionele activiteiten. Bijlage XIV 5 Pnt 5
- Deputaten F&B voeren jaarlijks overleg met de deputaatschappen over hun beleid en financiën. Hierbij komt minimaal aan de orde of het bestaande beleid en of de bestaande instructie moet worden gecontinueerd c.q. kan worden bijgesteld. Bijlage XIV 5: Pnt 5c
- Deputaten F&B vervullen een adviserende en coördinerende rol bij de vraag op welke wijze en in welke periode speciale acties kunnen worden gevoerd. Bijlage XIV 5 Pnt 6 slot
- Deputaten F&B zijn bevoegd om een doelmatigheidsonderzoek ingedeeld naar aangeboden basisvoorzieningen en overige activiteiten, in te stellen dan wel te laten instellen naar de bedrijfsvoering van organisaties vallend onder enig deputaatschap. Bekostiging vindt als regel plaats uit het budget van het betreffende deputaatschap. Indien dit niet of onvoldoende mogelijk is, dient bij de GS een afzonderlijk budget aangevraagd te worden. Bijlage XIV 5 Pnt 7
- Deputaten F&B kunnen zich door zowel interne als externe deskundigen laten adviseren en waar nodig deze krachten tijdelijk inhuren om hun taak naar behoren te kunnen uitvoeren. Bijlage XIV 5 Pnt 8
- Deputaten F&B zijn ook bevoegd tussentijds maatregelen te treffen ten aanzien van deputaatschappen die blijk geven van een onzorgvuldig of onjuist beheer van hen toevertrouwde gelden. De desbetreffende deputaten zijn gehouden zich aan de uitspraak van deputaten F&B te houden. Of er sprake is van onzorgvuldig of onjuist beheer, is ter beoordeling van deputaten F&B, met dien verstande dat zij hiervan verantwoording afleggen aan de eerstvolgende synode. Bijlage XIV 5 Pnt 9

9.5 Stroomlijnen personeelsbeleid

Ten aanzien van de stroomlijning van zaken rond personeel in dienst bij de deputaatschappen Deputaten Financiën en Beheer op te dragen de volgende synode te dienen met voorstellen en richtlijnen op personeelsgebied. Hierbij zullen deputaten onderstaande zaken in rekening brengen, c.q. opnemen in hun voorstellen: Art. 204:8

- zoveel mogelijk uniforme arbeidsvoorwaarden voor het personeel dat in dienst is van de kerken;
- met het oog hierop duidelijke functieomschrijvingen met daaraan gekoppeld een loonschaal;
- deputaatschappen van advies dienen inzake arbeidsrechtelijke aspecten van personeel dat zij namens de kerken in dienst willen nemen;
- overwegen of een centraal verzorgde loonadministratie wenselijk en

- haalbaar is, hiervoor inzicht krijgen in de lopende loonadministraties;
- in elke arbeidsovereenkomst dient vastgelegd te worden dat de partijen zich in geval van een geschil zullen wenden tot een geschillencommissie, die bindende uitspraken zal doen;
- deze richtlijnen evalueren op bruikbaarheid in de praktijk en zo nodig voorstellen doen voor verbetering. Dit rapport dient tevoren aan alle betrokken deputaatschappen te zijn voorgelegd;
- in de arbeidsovereenkomsten dient duidelijk te worden verwoord wie als werkgever optreedt en wie namens deze rechtspersoon optreedt als vertegenwoordiger;
- opnemen in de richtlijnen voor de deputaatschappen dat zij, indien zij afwijken van de door het deputaatschap Financiën en Beheer uitgebrachte adviezen, dit in hun rapport aan de volgende synode dienen te verantwoorden.

9.6 Voorbereidende werkzaamheden komende synode

- een voorstel te doen voor een algehele herziening van de “Instructie voor het financieel beleid van de generale synode” (bijlage 1 van de Huishoudelijke regeling); Art. 207:7m
- in de instructie voor de deputaatschappen (bijlage 1, onderdeel 4) in ieder geval op te nemen een paragraaf over het declareren van kosten, het maken van een jaarlijkse begroting en een meerjarenbegroting; Art. 207:7n
- een integrale financiële rapportage van alle deputaatschappen als geheel op te stellen en deze te laten controleren door een externe accountant ter decharge van deputaten; Art. 204:7o
- deputaten F&B verstrekken de financiële commissie een totaaloverzicht van geheven en aangevraagde budgetten door de deputaatschappen; Art. 205:D
Besl. 4 punt 4
- deputaten F&B beoordelen de begrotingen en plannen van de deputaatschappen, stellen hun concept-advies aan de financiële commissie van de synode vast en stellen de deputaatschappen van dit advies op de hoogte. Indien nodig volgt er voor het vaststellen en uitbrengen van het definitieve advies overleg met een deputaatschap; Bijlage XIV 4
Pnt 4

9.7 Voorstel beleidslijn reserves en toedeling opbrengst belegging

Deputaten stellen voor om geen vrij beschikbare reserves bij de deputaatschappen toe te staan. Daarentegen dient bij de questor een reserve van voldoende omvang aangehouden te worden om, ingeval van calamiteiten bij deputaatschappen, aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Eventueel bestaande of ontstane vrij beschikbare reserves bij de deputaatschappen, dienen versneld afgebouwd te worden. Deputaten F&B stellen na overleg met deputaatschappen vast welke bestemmingsreserves, voorzieningen en andere reserveringen zijn toegestaan. Deputaatschappen dienen de gelden in verband met deze posten risicomijdend te beleggen. Over toekomstige en nu nog geormerkte reserves van deputaatschappen in beheer bij de questor, komt geen (deel van de) beleggingsopbrengst aan de betreffende deputaatschappen toe.

De questor zal de gelden onder zijn beheer risicomijdend beleggen, en daarbij rekening houden met de termijn waarop de gelden beschikbaar moeten (kunnen) zijn.

Eerdere standpunten en besluiten op het punt van reserves en de toedeling van de opbrengst uit belegging daarvan worden herroepen.

9.8 Overzicht contactpersonen

Verdeling bezoek/contact deputaatschappen over deputaten F&B en controle jaarverslagen

In onderstaande lijst is opgenomen hoe deputaten zijn ingedeeld bij de deputaatschappen. De eerste contactpersoon naar het deputaatschap toe, is onderstreept. De deputaatschappen is meegedeeld wie de eerste contactpersoon is. In de laatste kolom staat aangegeven door wie de jaarrekening gecontroleerd wordt.

<i>Deputaatschap</i>	<i>Indeling deputaten</i>	<i>Controle jaarrekening</i>
Aanvul. Steunverl. Evangelisatie	<u>Smit</u> & Douma	dep F & B
Studiefinanciering naar art. 19 K.O.	<u>Smit</u> & <u>De Vries</u>	accountant
Toerusting Evangeliserende Gem.	<u>Jonker</u> & Hendriks	idem
Steunpunt Gemeenteopbouw	<u>Hiemstra</u> & Douma	idem
Archief en Documentatie	<u>Hendriks</u> & Jongeneel	idem
Zending Hulpverl. en Training	<u>Van der Burgh</u> & <u>De Vries</u> & <u>Smit</u>	idem
Diaconaal Steunpunt	<u>Hiemstra</u> & Douma	dep F & B
Past.Verz.Doven & Slechthorenden	<u>Hendriks</u> & Jonker	accountant
Betrekkingen Buitenlandse Kerken	<u>Van der Burgh</u> & Hendriks	via accountant questor
Theologische Universiteit	Hiemstra & <u>De Vries</u> & Jonker	accountant
Appèlzaken GS	<u>Jongeneel</u> & Douma	via accountant questor
Bededagen	<u>Jonker</u> & Smit	idem
Bijbelvertaling	<u>Hendriks</u> & Hiemstra	idem
Diaconale Zaken	zie ook Steunpunt <u>Hiemstra</u> & Douma	idem
Dienst en Recht	Jonker & <u>Smit</u>	idem
Eredienst	<u>Hendriks</u> & Douma	idem
Questor = intern	<u>Jongeneel</u> & de Vries	accountant
Militairen	<u>Jongeneel</u> & Van der Burgh	via accountant questor
GS-Publicaties en Communicatie	Jonker & <u>De Vries</u>	idem
Huwelijk en Echtscheiding	Hendriks & <u>Smit</u>	idem
Integratie gehandicapten	<u>Jongeneel</u> & Hiemstra	idem
Kerkelijke Eenheid	<u>Jonker</u> & Douma	idem
Kerkmuziek incl. steunpunt	Jongeneel & <u>Smit</u>	idem
Kerkrecht en Kerkorde	<u>Hendriks</u> & Van der Burgh	idem
Radio- en TV uitzending Kerkdienst	Jonker & <u>Van der Burgh</u>	idem
Relatie Kerk en Overheid	<u>Hendriks</u> & Douma	idem
Seksueel misbruik + Meldpunt	Jongeneel & <u>De Vries</u>	idem
Vierde gebod en zondag	<u>Jonker</u> & Douma	idem
Voorber. Eerstvolgende Synode	<u>Hendriks</u> & Van der Burgh	idem
<i>Niet deputaatschappen</i>		
Platform Commissie van Beheer	<u>Hendriks</u> & Jongeneel	n.v.t.

HOOFDSTUK 1 - OPENINGSHANDELINGEN

- Artikel 1** *Opening*
- Artikel 2** *Onderzoek van de geloofsbriefen*
- Artikel 3** *Verkiezing van het moderamen*
- Artikel 4** *Constituering*
- Artikel 5** *Belijdenis en belofte*
- Artikel 6** *Personalia*
- Artikel 7** *Vaststelling agenda*
- Artikel 8** *Huishoudelijke zaken*
- Artikel 9** *Ingekomen stukken*
- Artikel 10** *Telegram aan Hare Majesteit Koningin Beatrix*
- Artikel 11** *Werkwijze generale synode*
- Artikel 12** *Vaststelling art. 10.3 Huishoudelijke regeling*
- Artikel 13** *Brief Salmon S-Jzn v.d. Broek*
- Artikel 14** *Brieven GK Balkbrug en br. J.F. de Leeuw*
- Artikel 15** *Brief GK Winsum*
- Artikel 16** *Verzoek om een handreiking*
- Artikel 17** *Brief ing. W.A. Gort*
- Artikel 18** *Brieven Eeftink / van der Wee*
- Artikel 19** *Positie gemeente Amstelveen*
- Artikel 20** *Appèl op 'nieuwe vrijgemaakten'*

HOOFDSTUK 2 - DE LEER

- Artikel 21** *Revisie Acta GS Heemse 1984-'85*
- Artikel 22** *Rapport deputaten vierde gebod en zondag*
- Artikel 23** *Vierde gebod en zondag – bezwaar tegen taakopvatting deputaten*
- Artikel 24** *Vierde gebod en zondag – reactie op deputatenrapport*
- Artikel 25** *Algemene uitspraak vierde gebod en zondagsviering*
- Artikel 26** *Dordrecht 1618-1619*

HOOFDSTUK 3 - KERKREGERING

- Artikel 27** *Rapport deputaten kerkrecht en kerkorde*
- Artikel 28** *Benoeming deputaten kerkrecht en kerkorde*
- Artikel 29** *Tekst artikel 8 KO*
- Artikel 30** *Geestelijke verzorging in zorginstellingen en justitiële inrichtingen*
- Artikel 31** *Doop aspirant-adoptief kinderen*
- Artikel 32** *Kerkrechtelijke vragen met betrekking tot Bijbelvertalingen: gezamenlijke afspraak*
- Artikel 33** *Kerkrechtelijke vragen met betrekking tot Bijbelvertalingen: aanbeveling NBV*
- Artikel 34** *Artikel 70 KO*
- Artikel 35** *Herziening Kerkorde*
- Artikel 36** *Positie kerkelijk werker*
- Artikel 37** *Rechtseffect van besluitvorming door de generale synode*
- Artikel 38** *Beroepbaarstelling en toelating tot het ambt op grond van art. 8 KO*
- Artikel 39** *Beantwoording van iedere indiener van kritiek of bezwaar*
- Artikel 40** *Toelating asielzoekers tot de sacramenten*
- Artikel 41** *Bijbelvertaling en Groot Nieuws Bijbel*
- Artikel 42** *Koersbepaling liturgie*
- Artikel 43** *Zegengroet*
- Artikel 44** *Procedure wijziging KO*
- Artikel 45** *Verlenging preekbevoegdheid AIO's*
- Artikel 46** *Art. 36 KO - voorzitterschap kerkenraad*
- Artikel 47** *Artikel 41 KO - voorzitterschap classis*
- Artikel 48** *Herziening ondertekeningsformulieren*
- Artikel 49** *Doop pleegkinderen*
- Artikel 50** *Artikel 60 KO - gasten aan het avondmaal.*
- Artikel 51** *Avondmaalsviering aan huis*
- Artikel 52** *Deputaatschap vrouwen in de kerk*

- Artikel 53** *Benoeming deputaten vrouwen in de kerk*
- Artikel 54** *Studiedeputaatschap homofilie*
- Artikel 55** *Rapport deputaten dienst en recht*
- Artikel 56** *Benoeming deputaten dienst en recht*
- Artikel 57** *Rapport deputaten huwelijk en echtscheiding*
- Artikel 58** *Benoeming Raad van Advies huwelijk en echtscheiding*
- Artikel 59** *Bezwaren en revisieverzoeken inzake huwelijk en echtscheiding*
- Artikel 60** *Rapport deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties*
- Artikel 61** *Benoeming deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties*
- Artikel 62** *Revisieverzoek Acta GS Zuidhorn 2002-2003 art. 102*
- Artikel 63** *Beroepsmogelijkheden klachten seksueel misbruik in kerkelijke relaties*

HOOFDSTUK 4 – APPÈLZAKEN EN REVISIEVERZOEKEN

- Artikel 64** *Rapport deputaten appèlzaken GS*
- Artikel 65** *Benoeming deputaten appèlzaken GS*
- Artikel 66** *Bezwaarschrift van de Gereformeerde Kerk van Katwijk*
- Artikel 67** *Appèlschriften Kampen-Noord*
- Artikel 68** *Bezwaarschrift br. A. Dekker*
- Artikel 69** *Revisieverzoek br. A. van der Net*
- Artikel 70** *Vierde Gebod en Zondag*

HOOFDSTUK 5 - EREDIENST

- Artikel 71** *Rapport deputaten eredienst*
- Artikel 72** *Benoeming deputaten eredienst*
- Artikel 73** *Wijziging in gezongen Geloofsbelijdenis Nicea*
- Artikel 74** *Eventuele toonzetting Geloofsbelijdenis Nicea*
- Artikel 75** *Liturgie en cultuur*
- Artikel 76** *Orde van Dienst D (Ordinarium)*
- Artikel 77** *Inrichting tweede kerkdienst*
- Artikel 78** *Taalgebruik in liturgische teksten*
- Artikel 79** *Doopformulieren*
- Artikel 80** *Formulier Openbare Geloofsbelijdenis*
- Artikel 81** *Klankbordgroep*
- Artikel 82** *Revisieverzoeken orde van dienst C*
- Artikel 83** *Revisieverzoeken orde van dienst C: Genadeverkondiging*
- Artikel 84** *Revisieverzoeken ordinarium*
- Artikel 85** *Revisieverzoek samenwerking met deputaten van andere kerken*
- Artikel 86** *Revisieverzoek nieuwe avondmaalsformulieren*
- Artikel 87** *Revisieverzoek huwelijksformulier*
- Artikel 88** *Rapport deputaten Bijbelvertaling*
- Artikel 89** *Benoeming deputaten Bijbelvertaling*
- Artikel 90** *Revisie opdracht deputaten Bijbelvertaling.*
- Artikel 91** *Rapport deputaten kerkmuziek*
- Artikel 92** *Benoeming deputaten kerkmuziek*
- Artikel 93** *Goedkeuring in tweede lezing van liederen in bundel 90 gezangen*
- Artikel 94** *Goedkeuring in eerste lezing Liedboekliederen*
- Artikel 95** *Goedkeuring in eerste lezing Liedboekliederen (reserve)*
- Artikel 96** *Goedkeuring in eerste lezing liederen uit eigen kring (LUEK)*
- Artikel 97** *Goedkeuring in eerste lezing liederen uit eigen kring (LUEK), reserve*
- Artikel 98** *Goedkeuring in eerste lezing liederen uit andere bronnen (LUAB)*
- Artikel 99** *Goedkeuring in eerste lezing liederen uit andere bronnen (LUAB),reserve*
- Artikel 100** *Revisieverzoeken kerkmuziek*
- Artikel 101** *Bededagen*

HOOFDSTUK 6 – PASTORAAT EN GEMEENTEOPBOUW

- Artikel 102** *Rapport deputaten Geestelijke verzorging militairen*
- Artikel 103** *Benoeming deputaten geestelijke verzorging militairen*

- Artikel 104** *Revisieverzoeken avondmaalsviering door militairen in oorlogs- of crisisgebied.*
- Artikel 105** *Rapport deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden*
- Artikel 106** *Benoeming deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden*
- Artikel 107** *Rapport deputaten integratie mensen met beperkingen*
- Artikel 108** *Benoeming deputaten integratie mensen met beperkingen*
- Artikel 109** *Studie deelname avondmaal door ernstig verstandelijke gehandicapten.*
- Artikel 110** *Rapport deputaten steunpunt gemeenteopbouw*
- Artikel 111** *Benoeming deputaten steunpunt gemeenteopbouw*

HOOFDSTUK 7 – DIACONAAT

- Artikel 112** *Rapport deputaten generale diaconale zaken*
- Artikel 113** *Benoeming deputaten generale diaconale zaken*

HOOFDSTUK 8 – EVANGELISATIE

- Artikel 114** *Rapport deputaten toerusting evangeliserende gemeente*
- Artikel 115** *Benoeming deputaten toerusting evangeliserende gemeente*
- Artikel 116** *Stichting Evangelie en Moslims*
- Artikel 117** *Benoeming deputaten in bestuur Stichting Evangelie & Moslims*
- Artikel 118** *Rapport deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie*
- Artikel 119** *Benoeming deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie*
- Artikel 120** *Lichtenvoorde*
- Artikel 121** *Bergen op Zoom*

HOOFDSTUK 9 – OPLEIDING

- Artikel 122** *Rapport deputaten-curatoren*
- Artikel 123** *Statuut Theologische Universiteit*
- Artikel 124** *Benoemingen college van bestuur / college van toezicht TU*
- Artikel 125** *Aanvraag rijksbijdrage Theologische Universiteit*
- Artikel 126** *Emeritering prof. drs. J.A. Meijer*
- Artikel 127** *Benoeming mevr. drs. J.J. Oosterhuis-den Otter*
- Artikel 128** *Afscheid van prof. drs. J.A. Meijer / begroeting mevr. drs. J.J. Oosterhuis-den Otter*
- Artikel 129** *Catechisatie door studenten TU*
- Artikel 130** *Rapport deputaten studiefinanciering art. 19 KO*
- Artikel 131** *Benoeming deputaten studiefinanciering art. 19 KO*

HOOFDSTUK 10 – BINNENLANDSE BETREKKINGEN

- Artikel 132** *Rapport deputaten kerkelijke eenheid*
- Artikel 133** *Benoeming deputaten kerkelijke eenheid*
- Artikel 134** *Christelijke Gereformeerde Kerken*
- Artikel 135** *Nederlands Gereformeerde Kerken*
- Artikel 136** *Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte*
- Artikel 137** *Revisieverzoek contacten Christelijke Gereformeerde Kerken*
- Artikel 138** *Revisieverzoek contacten Nederlands Gereformeerde Kerken*
- Artikel 139** *Revisieverzoek inzake Generale Synode van Amersfoort-West 1967*
- Artikel 140** *Revisieverzoek participatie in het COGG*
- Artikel 141** *Revisieverzoek intrekking uitzonderingsclausule NGK*

HOOFDSTUK 11 – BUITENLANDSE BETREKKINGEN

- Artikel 142** *Rapport deputaten betrekkingen buitenlandse kerken*
- Artikel 143** *Samenstelling deputaatschap*
- Artikel 144** *Benoeming deputaten betrekkingen buitenlandse kerken*
- Artikel 145** *Ontmoeting met de buitenlandse afgevaardigden*
- Artikel 146** *Free Church of Scotland (FCS) en de FCS (continuïng)*
- Artikel 147** *Evangelisch-Reformierte Kirche Westminster Bekenntnisses, Oostenrijk (ERKWB)*
- Artikel 148** *Contact Venlo – Neuhofen*

- Artikel 149** *United Reformed Churches in North America (URCNA)*
- Artikel 150** *Reformed Church in the United States (RCUS)*
- Artikel 151** *Presbyterian Free Church Council of Kalimpong, India (PFCC)*
- Artikel 152** *Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Kalimantan Barat (GGRI-Kalbar)*
- Artikel 153** *Brief van de Gereja Gereja Reformasi Calvinis (Indonesië)*
- Artikel 154** *Contact met christelijke gemeenten in Israël*
- Artikel 155** *Myanmar*
- Artikel 156** *Christian Reformed Church in the Philippines (CRCP)*
- Artikel 157** *Nongu u Kristu ken Sudan nen Tiv (NKST)*
- Artikel 158** *Gereformeerde Kerken in Suid Afrika (GKSA)*
- Artikel 159** *Bevordering kerkelijke eenheid met zusterkerken in de regio*
- Artikel 160** *Contact met deputaten Christelijke Gereformeerde Kerken*
- Artikel 161** *International Conference of Reformed Churches (ICRC)*
- Artikel 162** *Publiciteit inzake betrekkingen buitenlandse kerken*
- Artikel 163** *Bureau deputaten betrekkingen buitenlandse kerken*
- Artikel 164** *Zusterkerken in het buitenland*
- Artikel 165** *Kerkelijke contacten in het buitenland*
- Artikel 166** *Rapport deputaten zending, hulpverlening en training*
- Artikel 167** *Benoeming deputaten zending, hulpverlening en training*

HOOFDSTUK 12 – RELATIE TOT DE OVERHEID

- Artikel 168** *Rapport deputaten voor de relatie kerk en overheid*
- Artikel 169** *Benoeming deputaten voor de relatie kerk en overheid*

HOOFDSTUK 13 – ARCHIEF EN DOCUMENTATIE

- Artikel 170** *Rapport deputaten archief en documentatie*
- Artikel 171** *Benoeming deputaten archief en documentatie*
- Artikel 172** *Controle archief*

HOOFDSTUK 14 – SYNODALE PUBLICATIES EN COMMUNICATIE

- Artikel 173** *Rapport deputaten generaal-synodale publicaties*
- Artikel 174** *Benoeming deputaten generaal-synodale publicaties*
- Artikel 175** *Communicatieopdracht*
- Artikel 176** *Publicatie deputatenrapporten*
- Artikel 177** *Instelling deputaatschap 'generaal-synodale organisatie' (DGSO)*
- Artikel 178** *Benoeming deputaten generaal-synodale organisatie*
- Artikel 179** *Centrale administratieve ondersteuning*
- Artikel 180** *Centrale administratieve ondersteuning, gebruik door deputaatschappen*
- Artikel 181** *Werkgroep afstemming deputaatschappen*
- Artikel 182** *Benoeming voorzitter werkgroep afstemming deputaatschappen*
- Artikel 183** *Revisieverzoek Acta op cd-rom*
- Artikel 184** *Naamgeving Gereformeerde Kerken*
- Artikel 185** *Rapport deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten*
- Artikel 186** *Benoeming deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten*

HOOFDSTUK 15 – FINANCIËN EN BEHEER

- Artikel 187** *Rapport deputaten financiën en beheer*
- Artikel 188** *Benoeming deputaten financiën en beheer*
- Artikel 189** *Generale deputaten ad artikel 11 KO*
- Artikel 190** *Benoeming generale deputaten ad artikel 11 KO*

HOOFDSTUK 16 - SLOTHANDELINGEN

- Artikel 191** *Besluiten inzake de Acta*
- Artikel 192** *Vorbereiding eerstvolgende generale synode*
- Artikel 193** *Benoeming deputaten voorbereiding generale synode*

- Artikel 194** *Evaluatie*
- Artikel 195** *Censuur naar art. 48 KO*
- Artikel 196** *Algemene rondvraag*
- Artikel 197** *Sluiting*

Alfabetisch register artikelen

Aanvraag rijksbijdrage Theologische Universiteit	Artikel 125
Afscheid van prof.dr.s. J.A. Meijer / begroeting mevr. drs. J.J. Oosterhuis-den Otter	Artikel 128
Algemene rondvraag	Artikel 196
Algemene uitspraak vierde gebod en zondagsviering	Artikel 25
Appèl op 'nieuwe vrijgemaakten'	Artikel 20
Appèlschriften Kampen-Noord	Artikel 67
Artikel 36 KO - voorzitterschap kerkenraad	Artikel 46
Artikel 41 KO - voorzitterschap classis	Artikel 47
Artikel 60 KO - gasten aan het avondmaal	Artikel 50
Artikel 70 KO - kerkelijke huwelijksbevestiging	Artikel 34
Avondmaalsviering aan huis	Artikel 51
Beantwoording van iedere indiener van kritiek of bezwaar	Artikel 39
Bededagen	Artikel 101
Belijdenis en belofte	Artikel 5
Benoeming deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie	Artikel 119
Benoeming deputaten appèlzaken GS	Artikel 65
Benoeming deputaten archief en documentatie	Artikel 171
Benoeming deputaten betrekkingen buitenlandse kerken	Artikel 144
Benoeming deputaten Bijbelvertaling	Artikel 89
Benoeming deputaten dienst en recht	Artikel 56
Benoeming deputaten erediens	Artikel 72
Benoeming deputaten financiën en beheer	Artikel 188
Benoeming deputaten geestelijke verzorging militairen	Artikel 103
Benoeming deputaten generaal-synodale organisatie	Artikel 178
Benoeming deputaten generaal-synodale publicaties	Artikel 174
Benoeming deputaten generale diaconale zaken	Artikel 113
Benoeming deputaten in bestuur Stichting Evangelie & Moslims	Artikel 117
Benoeming deputaten integratie mensen met beperkingen	Artikel 108
Benoeming deputaten kerkelijke eenheid	Artikel 133
Benoeming deputaten kerkmuziek	Artikel 92
Benoeming deputaten kerkrecht en kerkorde	Artikel 28
Benoeming deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden	Artikel 106
Benoeming deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten	Artikel 186
Benoeming deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties	Artikel 61
Benoeming deputaten steunpunt gemeenteopbouw	Artikel 111
Benoeming deputaten studiefinanciering art. 19 KO	Artikel 131
Benoeming deputaten toerusting evangeliserende gemeente	Artikel 115
Benoeming deputaten voor de relatie kerk en overheid	Artikel 169
Benoeming deputaten voorbereiding generale synode	Artikel 193
Benoeming deputaten vrouwen in de kerk	Artikel 53
Benoeming deputaten zending, hulpverlening en training	Artikel 167
Benoeming generale deputaten ad artikel 11 KO	Artikel 190
Benoeming mevr. drs. J.J. Oosterhuis-den Otter	Artikel 127
Benoeming Raad van Advies huwelijk en echtscheiding	Artikel 58
Benoeming voorzitter werkgroep afstemming deputaatschappen	Artikel 182
Benoemingen college van bestuur / college van toezicht TU	Artikel 124
Bergen op Zoom	Artikel 121
Beroepbaarstelling en toelating tot het ambt op grond van art. 8 KO	Artikel 38

Beroepsmogelijkheden klachten seksueel misbruik in kerkelijke relaties	Artikel 63
Besluiten inzake de Acta	Artikel 191
Bevordering kerkelijke eenheid met zusterkerken in de regio	Artikel 159
Bezwaarschrift br. A. Dekker	Artikel 68
Bezwaarschrift van de Gereformeerde Kerk van Katwijk	Artikel 66
Bezwaren en revisieverzoeken inzake huwelijk en echtscheiding	Artikel 59
Bijbelvertaling en Groot Nieuws Bijbel	Artikel 41
Brief GK Winsum	Artikel 15
Brief ing. W.A. Gort	Artikel 17
Brief Salmon S-Jzn v.d. Broek	Artikel 13
Brief van de Gereja Gereja Reformasi Calvinis (Indonesië)	Artikel 153
Brieven Eeftink / van der Weele	Artikel 18
Brieven GK Balkbrug en br. J.F. de Leeuw	Artikel 14
Bureau deputaten betrekkingen buitenlandse kerken	Artikel 163
Catechisatie door studenten TU	Artikel 129
Censuur naar art. 48 KO	Artikel 195
Centrale administratieve ondersteuning	Artikel 179
Centrale administratieve ondersteuning, gebruik door deputaatschappen	Artikel 180
Christelijke Gereformeerde Kerken	Artikel 134
Christian Reformed Church in the Philippines (CRCP)	Artikel 156
Communicatieopdracht	Artikel 175
Constituering	Artikel 4
Contact met christelijke gemeenten in Israël	Artikel 154
Contact met deputaten Christelijke Gereformeerde Kerken	Artikel 160
Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte	Artikel 136
Contact Venlo – Neuhofen	Artikel 148
Controle archief	Artikel 172
Deputaatschap vrouwen in de kerk	Artikel 52
Doop aspirant-adoptief kinderen	Artikel 31
Doop pleegkinderen	Artikel 49
Doopformulieren	Artikel 79
Dordrecht 1618-1619	Artikel 26
Emeritering prof. drs. J.A. Meijer	Artikel 126
Evaluatie	Artikel 194
Evangelisch-Reformierte Kirche Westminster Bekenntnisses, Oostenrijk (ERKWB)	Artikel 147
Eventuele toonzetting Geloofsbelijdenis Nicea	Artikel 74
Formulier Openbare Geloofsbelijdenis	Artikel 80
Free Church of Scotland (FCS) en de FCS (continuïng)	Artikel 146
Geestelijke verzorging in zorginstellingen en justitiële inrichtingen	Artikel 30
Generale deputaten ad artikel 11 KO	Artikel 189
Gereformeerde Kerken in Suid Afrika (GKSA)	Artikel 158
Gereja-Gereja Reformasi di Indonesia Kalimantan Barat (GGRI-Kalbar)	Artikel 152
Goedkeuring in eerste lezing Liedboekliederen	Artikel 94
Goedkeuring in eerste lezing Liedboekliederen (reserve)	Artikel 95
Goedkeuring in eerste lezing liederen uit andere bronnen (LUAB)	Artikel 98
Goedkeuring in eerste lezing liederen uit andere bronnen (LUAB), reserve	Artikel 99
Goedkeuring in eerste lezing liederen uit eigen kring (LUEK)	Artikel 96
Goedkeuring in eerste lezing liederen uit eigen kring (LUEK), reserve	Artikel 97
Goedkeuring in tweede lezing van liederen in bundel 90 gezangen	Artikel 93
Herziening Kerkorde	Artikel 35

Herziening ondertekeningsformulieren	Artikel 48
Huishoudelijke zaken	Artikel 8
Ingekomen stukken	Artikel 9
Inrichting tweede kerkdienst	Artikel 77
Instelling deputaatschap 'generaal-synodale organisatie' (DGSO)	Artikel 177
International Conference of Reformed Churches (ICRC)	Artikel 161
Kerkelijke contacten in het buitenland	Artikel 165
Kerkrechtelijke vragen met betrekking tot bijbelvertalingen: aanbeveling NBV	Artikel 33
Kerkrechtelijke vragen met betrekking tot bijbelvertalingen: gezamenlijke afspraak	Artikel 32
Klankbordgroep	Artikel 81
Koersbepaling liturgie	Artikel 42
Lichtenvoorde	Artikel 120
Liturgie en cultuur	Artikel 75
Myanmar	Artikel 155
Naamgeving Gereformeerde Kerken	Artikel 184
Nederlands Gereformeerde Kerken	Artikel 135
Nongu u Kristu ken Sudan nen Tiv (NKST)	Artikel 157
Onderzoek van de geloofsbrieven	Artikel 2
Ontmoeting met de buitenlandse afgevaardigden	Artikel 145
Opening	Artikel 1
Orde van Dienst D (Ordinarium)	Artikel 76
Personalia	Artikel 6
Positie gemeente Amstelveen	Artikel 19
Positie kerkelijk werker	Artikel 36
Presbyterian Free Church Council of Kalimpong, India (PFCC)	Artikel 151
Procedure wijziging KO	Artikel 44
Publicatie deputatenrapporten	Artikel 176
Publiciteit inzake betrekkingen buitenlandse kerken	Artikel 162
Rapport deputaten aanvullende steunverlening evangelisatie	Artikel 118
Rapport deputaten appèlzaken GS	Artikel 64
Rapport deputaten archief en documentatie	Artikel 170
Rapport deputaten betrekkingen buitenlandse kerken	Artikel 142
Rapport deputaten bijbelvertaling	Artikel 88
Rapport deputaten dienst en recht	Artikel 55
Rapport deputaten eredienst	Artikel 71
Rapport deputaten financiën en beheer	Artikel 187
Rapport deputaten geestelijke verzorging militairen	Artikel 102
Rapport deputaten generaal-synodale publicaties	Artikel 173
Rapport deputaten generale diaconale zaken	Artikel 112
Rapport deputaten huwelijk en echtscheiding	Artikel 57
Rapport deputaten integratie mensen met beperkingen	Artikel 107
Rapport deputaten kerkelijke eenheid	Artikel 132
Rapport deputaten kerkmuziek	Artikel 91
Rapport deputaten kerkrecht en kerkorde	Artikel 27
Rapport deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden	Artikel 105
Rapport deputaten radio- en televisieuitzending van kerkdiensten	Artikel 185
Rapport deputaten seksueel misbruik en kerkelijke relaties	Artikel 60
Rapport deputaten steunpunt gemeenteopbouw	Artikel 110
Rapport deputaten studiefinanciering art. 19 KO	Artikel 130
Rapport deputaten toerusting evangeliserende gemeente	Artikel 114

Rapport deputaten vierde gebod en zondag	Artikel 22
Rapport deputaten voor de relatie kerk en overheid	Artikel 168
Rapport deputaten zending, hulpverlening en training	Artikel 166
Rapport deputaten-curatoren	Artikel 122
Rechtseffect van besluitvorming door de generale synode	Artikel 37
Reformed Church in the United States (RCUS)	Artikel 150
Revisie Acta GS Heemse 1984-'85	Artikel 21
Revisie opdracht deputaten Bijbelvertaling.	Artikel 90
Revisieverzoek Acta GS Zuidhorn 2002-2003 art. 102	Artikel 62
Revisieverzoek Acta op cd-rom	Artikel 183
Revisieverzoek br. A. van der Net	Artikel 69
Revisieverzoek contacten Christelijke Gereformeerde Kerken	Artikel 137
Revisieverzoek contacten Nederlands Gereformeerde Kerken	Artikel 138
Revisieverzoek huwelijksformulier	Artikel 87
Revisieverzoek intrekking uitzonderingsclausule NGK	Artikel 141
Revisieverzoek inzake Generale Synode van Amersfoort-West 1967	Artikel 139
Revisieverzoek nieuwe avondmaalsformulieren	Artikel 86
Revisieverzoek participatie in het COGG	Artikel 140
Revisieverzoek samenwerking met deputaten van andere kerken	Artikel 85
Revisieverzoeken avondmaalsviering door militairen in oorlogs- of crisisgebied.	Artikel 104
Revisieverzoeken kerkmuziek	Artikel 100
Revisieverzoeken orde van dienst C	Artikel 82
Revisieverzoeken orde van dienst C: Genadeverklondiging	Artikel 83
Revisieverzoeken ordinarium	Artikel 84
Samenstelling deputaatschap betrekkingen buitenlandse kerken	Artikel 143
Sluiting	Artikel 197
Statuut Theologische Universiteit	Artikel 123
Stichting Evangelie en Moslims	Artikel 116
Studie deelname avondmaal door ernstig verstandelijke gehandicapten.	Artikel 109
Studiedeputaatschap homofilie	Artikel 54
Taalgebruik in liturgische teksten	Artikel 78
Tekst artikel 8 KO	Artikel 29
Telegram aan Hare Majesteit Koningin Beatrix	Artikel 10
Toelating asielzoekers tot de sacramenten	Artikel 40
United Reformed Churches in North America (URCNA)	Artikel 149
Vaststelling agenda	Artikel 7
Vaststelling art. 10.3 Huishoudelijke regeling	Artikel 12
Verkiezing van het moderamen	Artikel 3
Verlenging preekbevoegdheid AIO's	Artikel 45
Verzoek om een handreiking	Artikel 16
Vierde Gebod en Zondag	Artikel 70
Vierde gebod en zondag – bezwaar tegen taakopvatting deputaten	Artikel 23
Vierde gebod en zondag – reactie op deputatenrapport	Artikel 24
Vorbereiding eerstvolgende generale synode	Artikel 192
Werkgroep afstemming deputaatschappen	Artikel 181
Werkwijze generale synode	Artikel 11
Wijziging in gezongen Geloofsbelijdenis Nicea	Artikel 73
Zegengroet	Artikel 43
Zusterkerken in het buitenland	Artikel 164

Gereformeerde Kerken in Nederland

HUISHOUDELIJKE REGELING

VOOR

GENERALE SYNODEN

ARTIKEL 1: VOORBEREIDING VAN DE SYNODE

1.1 DEPUTATEN VOORBEREIDING GENERALE SYNODE

1. Deputaten voor de voorbereiding van de volgende generale synode (hierna: deputaten VGS) maken zo spoedig mogelijk na de sluiting van de vorige synode het postadres en het emailadres bekend, waarheen stukken voor de synode gezonden kunnen worden;
2. zij plaatsen de ingekomen stukken op een lijst, ingedeeld overeenkomstig bijlage 1;
3. reacties op rapporten van deputaten en stukken vanuit de kerken die kennelijk betrekking hebben op het taakgebied van een deputaatschap, zenden zij in afschrift door naar het desbetreffende deputaatschap met het verzoek een voorstel voor afhandeling door de synode voor te bereiden - tenzij het revisieverzoeken betreft - en tevens onder het voorbehoud dat de synode zelf zo spoedig mogelijk na haar aanvang op voorstel van het moderamen beslist over de plaats van nieuwe zaken op de agenda en de wijze van behandeling daarvan;
4. zes maanden voor de begindatum van de synode zenden zij een herinnering aan de synode en aan de inzendingstermijn voor ingekomen stukken aan alle kerken, classes en particuliere synoden;
5. twee maanden voor de begindatum van de synode zenden zij informatie over de inhoud van de agenda, voor zover op dat moment bekend, toe aan alle kerken, classes en particuliere synoden. Dezelfde informatie, alsmede de deputatenrapporten en de Huishoudelijke Regeling voor generale synoden wordt toegezonden aan de door de particuliere synoden benoemde primiafgevaardigden en aan alle theologische hoogleraren en (hoofd)docenten van de Theologische Universiteit in Kampen (hierna: TU);
6. op hetzelfde tijdstip informeren zij de gereformeerde pers omtrent de zaken van de agenda, voor zover deze niet vertrouwelijk zijn;
7. zij zenden met enige regelmaat de lijst van ingekomen stukken naar het bureau van deputaten voor de betrekkingen met buitenlandse kerken (hierna: deputaten BBK);
8. in overleg met deputaten generaal-synodale publicaties (hierna: deputaten GSP) stellen zij een communicatieplan op, dat door de synode moet worden vastgesteld;
9. in overleg met het Archief- en Documentatiecentrum (hierna: ADC) dragen zij zorg dat de in het generale archief voor het synodale werk beschikbaar gehouden exemplaren van de *Acta* en *Handelingen* van de voorgaande synoden sedert 1892 ter plaatse van de vergadering aanwezig zijn;
10. na de voorlopige sluitingsdatum voor het indienen van stukken stellen zij de conceptagenda op; in deze conceptagenda worden alle kerkordelijk overeengekomen punten opgenomen en de bijbehorende lijst van ingekomen stukken die tot de voorlopige sluitingsdatum zijn binnengekomen;
11. zij dragen er zorg voor dat de lijst van ingekomen stukken als bedoeld in 1.1.2 en de ingekomen stukken zelf op het intranet van de synode worden geplaatst en/of op een cd-rom aan de afgevaardigden worden verstrekt;
12. in overleg met deputaten BBK stellen zij een week vast waarin de synode de afgevaardigden van buitenlandse zusterkerken zal ontvangen;
13. op de dag van de opening van de synode of kort daarvoor verzorgen zij voor de afgevaardigden mondelinge voorlichting over de werkwijze van de synode.

1.2 SAMENROEPENDE KERK

1. De samenroepende kerk deelt, in overleg met deputaten VGS en zoveel mogelijk in overeenstemming met eventuele aanwijzingen door de vorige synode gegeven, uiterlijk twaalf maanden van tevoren tijd en plaats van de eerstkomende synode aan alle kerken, classes en particuliere synoden, aan de hoogleraren van de TU en aan deputaten BBK mee. Indien zij en deputaten VGS het noodzakelijk achten ten aanzien van de plaats of de tijd af te wijken van wat de vorige synode dienaangaande bepaald heeft, vraagt de samenroepende kerk vooraf advies van de classis. In de bekendmaking wordt de voorlopige sluitingsdatum voor het indienen van stukken voor de agenda vermeld, die uiterlijk op drie weken voor de vastgestelde datum voor de aanvang van de synode zal worden gesteld. Bij deze informatie aan de kerken, classes en particuliere synoden wijst zij erop dat het dringend gewenst is de afgevaardigden ten minste twee maanden voor de aanvang van de synode te benoemen;

2. voorts nodigt ze de theologische hoogleraren en (hoofd)docenten van de TU uit de synode bij te wonen als adviseur;
3. uiterlijk twee weken voor de opening van de synode zendt ze een uitnodiging aan de primiafgevaardigden, aan de adviseurs en aan deputaten VGS, met mededelingen over plaats en tijd van de bidstond en de opening van de synode en over logiesadressen. Daarbij wordt ook de huishoudelijke regeling en informatie over het kennisnemen van deputatenrapporten toegezonden. Aan de secundi-afgevaardigden wordt de huishoudelijke regeling en het rapport van deputaten VGS toegezonden;
4. op de avond voorafgaande aan de opening van de synode belegt ze een bidstond, waarvoor ze als voorganger zal uitnodigen de preses, of, bij verhindering van deze, een andere predikant uit het moderamen van de laatst gehouden synode;
5. op de vastgestelde tijd en plaats zal de samenroepende kerk
 - a. de synode op christelijke wijze openen,
 - b. de geloofsbrieven onderzoeken en daarover rapport uitbrengen,
 - c. de verkiezing leiden van het moderamen, achtereenvolgens van de preses, de assessor, de eerste en de tweede scriba,
 - d. de leiding overdragen aan de door de synode gekozen preses;
6. bij de verkiezing van het moderamen is artikel 7.12 van toepassing;
7. zodra de preses is verkozen, wordt hem een map met de conceptagenda voor de start van de werkzaamheden van de synode met alle bijbehorende stukken ter hand gesteld.

1.3 ONTVANGENDE KERK

1. De ontvangende kerk treft voorzieningen die een efficiënt werken van de synode mogelijk maken; hierbij dient aandacht te worden besteed zowel aan een goede accommodatie voor het houden van de plenaire zittingen, het werk van de commissies en de administratieve dienstverlening als aan de huisvesting en verzorging van de leden der synode;
2. tot de 'goede accommodatie' behoort:
 - a. vergaderruimte voor plenaire zittingen met plaats voor moderamen, afgevaardigden, adviseurs, deputaten, rapporteur en commissievoorzitter, pers en publiek en een goede geluidsinstallatie (microfoons ten minste op moderamentafel en kathedraal); een digitale presentatieopstelling met scherm, beamer en computer.
 - b. twee vergaderkamers;
 - c. moderamenkamer met vergader- en archiefruimte, met een computer;
 - d. secretariaat met enkele typistes met ervaring in tekstverwerking, fotokopieerapparaat, ten minste drie computers (met internetaansluiting), printer voor tekstverwerking, papiervoorraad;
 - e. telefoonaansluitingen in c en d en een toestel dat beschikbaar is voor de afgevaardigden;
 - f. conversatieruimte met buffet en zitgelegenheid voor ca. veertig personen.
3. Alle schriftelijke en digitale communicatiemiddelen van deputaatschappen en synode moeten opgemaakt worden in de huisstijl van Gereformeerde Kerken vrijgemaakt.

ARTIKEL 2: MODERAMEN

1. Het moderamen zal bestaan uit een preses, een assessor, een eerste scriba en een tweede scriba;
2. de preses leidt de zittingen van de synode. Krachtens zijn verantwoordelijkheid voor een ordelijke en efficiënte wijze van werken tijdens de plenaire zittingen ziet hij toe ook op de arbeid ter voorbereiding van die zittingen. Hij vertegenwoordigt de synode naar buiten, samen met de assessor;
3. de assessor staat de preses bij in de leiding en vervangt hem in voorkomende gevallen. Hij stelt de dagelijkse agenda van de synode op. Hij behartigt in overleg met de quaestor de materiële en financiële belangen der synode. Hij draagt er zorg voor, dat de voor het archief bestemde stukken aan de archivaris ter hand worden gesteld. Hij vertegenwoordigt de synode naar buiten, samen met de preses. Hij laat zich zo nodig bijstaan door de communicatieadviseur;
4. de eerste scriba houdt aantekening van het verhandelde. Hij maakt de *Acta* en *Handelingen* gereed. Telkens wanneer een gedeelte in concept gereed is, legt hij dit ter vaststelling aan de

- vergadering voor, waarna de vastgestelde tekst op de website van de synode wordt gepubliceerd (zie ook artikel 8.3);
5. de tweede scriba verzorgt de uitgaande correspondentie. Hij regelt de werkzaamheden van het secretariaat van de synode. In voorkomende gevallen vervangt hij de eerste scriba;
 6. indien de synode een notulist benoemt, kan het moderamen besluiten de eerste scriba een taak op te dragen die volgens deze regeling bij een van de andere moderamenleden hoort;
 7. het moderamen benoemt zo spoedig mogelijk op voordracht van deputaten GSP een communicatieadviseur, die gedurende de voorbereidingstijd, de vergaderperiode en de afhandelingperiode van de synode communicatieactiviteiten coördineert en initieert. De werkzaamheden van deze adviseur geschieden op basis van een door deputaten VGS vastgestelde instructie (zie bijlage 10). Alle communicatieactiviteiten geschieden onder eindverantwoordelijkheid van het moderamen;
 8. na kennisneming van de agenda doet het moderamen de vergadering voorstellen over de wijze van afwerking van de agenda;
 9. het moderamen beoordeelt of commissierapporten en conceptbesluitteksten van deputaten of commissies in de voorgestelde vorm kunnen worden voorgelegd aan de vergadering;
 10. het moderamen draagt er zorg voor dat stukken, rapporten en adviezen die voor plenaire behandeling in aanmerking komen, zo tijdig per mail of via het intranet aan de leden en adviseurs van de synode worden toegezonden, dat deze voldoende gelegenheid hebben er kennis van te nemen, en dat deze stukken, tenzij ze vertrouwelijk zijn, uiterlijk bij de aanvang van de behandeling aan de aanwezige pers ter hand worden gesteld;
 11. het moderamen bewaakt de consistentie van synodebesluiten;
 12. besluiten die betrekking hebben op vormen van communicatie, worden niet genomen dan na advies van de communicatieadviseur;
 13. zodra voor een bepaald deputaatschap deputaten kunnen worden aangewezen, dient het moderamen de vergadering met een voordracht tot benoeming.

ARTIKEL 3: ADVISEURS

1. De theologische hoogleraren en (hoofd)docenten van de Theologische Universiteit geven hun eventuele adviezen in de vrije discussie ter plenaire zitting;
2. is bij een bepaalde zaak de deskundige inbreng van een hoogleraar of (hoofd)docent gewenst, dan wordt deze op voorstel van of in overleg met het moderamen verzocht deel te nemen aan het werk van de commissie waaraan de voorbereiding van deze zaak is toevertrouwd;
3. ten dienste van de adviseurs gelden de volgende bepalingen:
 - a. zo spoedig mogelijk na de opening van de synode zal een voorlopig werk- en tijdschema verstrekt worden aan de adviseurs;
 - b. de hoogleraar kerkrecht ontvangt alle synodestukken; andere adviseurs ontvangen alle of bepaalde synodestukken als zij de wens daartoe kenbaar maken;
 - c. aan het eind van elke vergaderweek zal een zo gedetailleerd mogelijk werkschema voor de volgende vergaderweek aan de adviseurs verstrekt worden;
 - d. in geval adviezen wenselijk en/of noodzakelijk worden geacht, zal dit telkens bij het verstrekken van dit werkschema worden vermeld, onder overlegging van de benodigde stukken;
 - e. adviseurs mogen ook uit eigen beweging advies uitbrengen, in het bijzonder wanneer een bepaalde zaak hun eigen vakgebied betreft;
4. de dienaar (dienaren) des Woords van de roepende kerk zal (zullen) door de preses worden uitgenodigd de zittingen der synode als adviseur(s) bij te wonen;
5. de communicatieadviseur kan door het moderamen worden uitgenodigd om tijdens de zitting een advies uit te brengen vanuit zijn / haar deskundigheid.

ARTIKEL 4: AANVANG VAN DE WERKZAAMHEDEN

De synode neemt na haar constituering de volgende orde in acht:

1. nadat het moderamen zitting heeft genomen, verzoekt de preses de leden van de synode en de aanwezige adviseurs door op te staan van hun zitplaatsen te beloven al hun arbeid ter synode te zullen verrichten in onderworpenheid aan de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de aangenomen belijdenis; deze belofte zal ook later worden gevraagd, indien iemand voor het eerst als vervanger of adviseur ter synode aanwezig is;

2. het moderamen schorst de vergadering voor overleg met de hoogleraar kerkrecht en deputaten VGS over de werkwijze en voor vaststelling van de agenda voor de rest van de vergaderdag en de eerstvolgende vergaderdag(en);
3. het moderamen bepaalt, in overleg met de hoogleraar kerkrecht, welke onderwerpen van zodanige aard zijn dat ze door een commissie dienen te worden voorbereid en hoe de commissies worden samengesteld;
4. Zo spoedig mogelijk gaat de vergadering op voorstel van het moderamen over tot:
 - a. bepaling van de twee aaneensluitende dagen per week waarop de synode plenair zal vergaderen, en van de weken waarin zij wegens vakantie of feestdagen niet zal bijeenkomen;
 - b. vaststelling van de definitieve sluitingstermijn voor het aanvaarden van stukken voor de agenda;
 - c. aanwijzing van de synodeverslaggever, de webredacteur en de notulist(en);
 - d. vaststelling van de onderwerpen die door een synodecommissie of door het moderamen zullen worden voorbereid, en samenstelling van de commissies;
 - e. benoeming van een commissie van drie leden, die in overleg met deputaten financiën en beheer (hierna: deputaten F&B) een advies aan de synode voorbereidt over de door de deputaatschappen ingediende begrotingen met inachtneming van de instructie voor het financiële beleid van de synode (bijlage 3);
5. de aangewezen commissies en personen ontvangen gelegenheid de voorbereidende werkzaamheden te verrichten en hun rapporten en adviezen op te stellen;
6. voorstellen tot wijziging van de Kerkorde worden met voorrang behandeld ten behoeve van de classicale consideraties vóór de tweede lezing als bedoeld in art. 19, Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003.

ARTIKEL 5: VOORSTELLEN VAN DEPUTATEN

1. Deputaten ontvangen zo spoedig mogelijk afschriften van de voor de synode bestemde ingekomen stukken die op hun taakgebied betrekking hebben;
2. stukken van kerkelijke vergaderingen die commentaar bevatten op hun rapport en/of de daarin vervatte voorstellen, worden met een korte samenvatting van de inhoud vermeld in het Materiaal van door deputaten op te stellen conceptbesluiten voor de synode. Uit stukken van kerkleden die commentaar bevatten op hun rapport en/of de daarin vervatte voorstellen, nemen zij in hun conceptvoorstel op wat zij voor de besluitvorming door de synode van belang achten. Over andere stukken die hun taakgebied betreffen - voor zover het niet gaat om een verzoek tot revisie van een besluit dat blijkens de Acta door henzelf is voorbereid of om een stuk dat kennelijk als onontvankelijk beschouwd moet worden - bereiden ze een voorstel voor de afhandeling van deze stukken door de synode voor. Zij geven aan de scriba op, welke ingekomen brieven met een bepaald besluit als afgehandeld worden beschouwd;
3. indien een deputaatschap zichzelf niet de aangewezen instantie acht om over een bepaald stuk de besluitvorming door de generale synode voor te bereiden, geeft het daarvan gemotiveerd kennis aan het moderamen. Het moderamen beslist, welke stukken niet door een deputaatschap, maar door een commissie uit de synode zullen worden voorbereid;
4. de synode nodigt de daarvoor in aanmerking komende deputaatschappen uit in de plenaire zitting een kernachtige mondelinge presentatie te geven van de hoofdlijnen van hun rapport en hun visie te geven op wat er de komende jaren op hun taakgebied zou moeten gebeuren. Zij ronden hun presentatie af met de weergave van de belangrijkste conceptbesluitteksten en voorstellen voor de bespreking;
5. na deze presentatie krijgen de synodeleden gelegenheid tot het stellen van informatieve vragen, die terstond mondeling of schriftelijk per mail beantwoord worden. Het moderamen stelt een termijn voor aanvullende schriftelijke informatieve vragen en voor de schriftelijke beantwoording van deze en eerder mondeling gestelde informatieve vragen. De besluitvorming over de voorstellen van deputaten betreffende hun rapport en de ingekomen stukken uit de kerken vindt niet eerder dan twee weken na de presentatie plaats. Bij deze behandeling zijn de deputaten aanwezig om de door hen voorbereide voorstellen toe te lichten en te verdedigen en een advies te geven over eventueel ingediende amendementen;
6. indien de synode besluit een zaak door een commissie uit haar midden te laten voorbereiden, voert deze commissie overleg met het desbetreffende deputaatschap over de door deputaten ingediende voorstellen. De toelichting en verdediging van de voorstellen in de plenaire zitting

blijft de taak van deputaten, waarbij de commissie een ondersteunende rol vervult. De commissie is bevoegd, indien zij dat noodzakelijk acht, bij de synode een tegenvoorstel tegen dat van deputaten in te dienen.

ARTIKEL 6: SYNODECOMMISSIES

1. Elke commissie wijst uit haar midden een voorzitter en een (of meer) rapporteur(s) aan;
2. aan elke commissie wordt een lid van het moderamen als begeleider toegewezen;
3. de commissies voeren overleg met de hen regarderende deputaatschappen over de door deze voorbereide voorstellen voor de synode teneinde de plenaire behandeling zo goed mogelijk te doen verlopen;
4. de commissies bereiden voorstellen voor ten behoeve van de besluitvorming over bij de synode ingediende stukken die niet door een deputaatschap worden voorbereid. Daarbij geven ze goede aandacht aan de ontvankelijkheid van deze stukken;
5. alle commissieleden ontvangen kopieën van alle aan de commissie ter voorbereiding toevertrouwde stukken;
6. als de commissie met de voorbereiding van een zaak gereed is, zendt zij haar voorstel of tegenvoorstel, zo nodig vergezeld van een toelichtend rapport, aan de eerste scriba;
7. de commissies zijn gerechtigd in gewichtige zaken eerst een voorlopig rapport met conceptconclusies aan de leden der synode te verstrekken, met het verzoek voor een daarbij aan te geven datum kritische opmerkingen schriftelijk ter kennis van de commissie te brengen, om eerst daarna een definitief rapport aan de synode aan te bieden.

ARTIKEL 7: VERGADERINGEN EN WIJZE VAN BEHANDELING

1. Op de tijd en plaats die in de openingszitting is vastgesteld, komt de synode weer in plenaire zitting bijeen. De punten van de agenda worden afgehandeld in één of meer reeksen van zittingen, die in ten hoogste twee aaneensluitende dagen per week worden gehouden, tenzij de synode in incidentele gevallen anders beslist;
2. op elke zitting worden de namen van de aanwezige leden, adviseurs en leden van deputaatschappen aangetekend op een presentielijst;
3. de vergaderingen van de synode zijn toegankelijk voor leden van de Gereformeerde Kerken. Met toestemming van het moderamen kunnen ook andere personen de vergaderingen bijwonen;
4. behalve in geval van beoordeling van personen zal de synode niet dan bij volstrekte noodzaak in besloten zitting vergaderen. Elk lid kan voorstellen tot een besloten zitting over te gaan. Over een dergelijk voorstel beslist de synode in een besloten zitting. Indien zij in comité vergadert, zullen allen die niet als afgevaardigden, als adviseurs of op uitnodiging van de synode aanwezig zijn, de vergadering verlaten;
5. voorstellen omtrent deputatenrapporten of ingekomen stukken, die door het moderamen gereed voor plenaire behandeling worden geacht, worden in een plenaire zitting besproken. De voorstellen worden toegelicht en/of verdedigd door het deputaatschap of de commissie die het voorstel heeft voorbereid. Deputaten en commissies zijn bevoegd hun voorstel, gehoord de bespreking, te wijzigen;
6. niet dan bij uitzondering en met goedvinden van de vergadering geeft de preses meer dan twee spreekronde over dezelfde zaak. Hij zal de spreektijd zo rantsoeneren, dat verwacht kan worden dat afhandeling plaatsvindt binnen de voor deze zaak geplande tijd. In de eerste ronde is het niet toegestaan in te gaan op wat door een vorige spreker is gezegd. Tijdens de tweede ronde kan worden ingegaan op wat door sprekers in de eerste ronde is gezegd. Tegenvoorstellen en amendementen zullen als regel tijdens de tweede ronde worden ingediend;
7. tegenvoorstellen en amendementen kunnen alleen worden ingediend door leden. Zij dienen schriftelijk aan de eerste scriba ter hand gesteld te worden. Een voorstel of amendement komt alleen voor behandeling in aanmerking, wanneer het door ten minste één lid wordt gesteund;
8. wie een voorstel of amendement heeft ingediend, heeft het recht, voordat de discussie gesloten wordt, te repliceren;
9. ingediende voorstellen zullen door de preses worden onderscheiden in:
 - a. het oorspronkelijke voorstel;
 - b. een voorstel dat of volledig of op een wezenlijk onderdeel zich richt tegen het oorspronkelijke voorstel;
 - c. een amendement dat wijziging beoogt, zonder het oorspronkelijke voorstel wezenlijk aan te

- tasten;
- d. een amendement op een reeds ingediend amendement.
- Bij stemming zullen eerst aan de orde komen de voorstellen van groep d, vervolgens die van groep c en ten slotte die van de groepen a en b, waarbij als regel een deputaten- of commissievoorstel voorrang krijgt.
- Indien een voorstel een aantal onderdelen bevat en de preses deze onderdelen eerst afzonderlijk in stemming brengt, zal hij daarna het voorstel in zijn geheel aan een eindstemming onderwerpen;
10. besluiten worden zo mogelijk met algemene stemmen genomen. Is dit niet mogelijk, dan wordt beslist in overeenstemming met hetgeen de meeste stemmen hebben goedgevonden. Bij staking van stemmen is een voorstel verworpen, indien de vergadering voltallig is. Is de vergadering niet voltallig, dan wordt in een volgende zitting opnieuw gestemd. Staken de stemmen dan opnieuw, dan is het voorstel verworpen, ook al is de vergadering niet voltallig;
11. bij de besluitvorming door de synode blijven buiten stemming:
- bij een appèlzaak: afgevaardigden van de PS tegen welke appèl is ingesteld - zij maken gedurende de behandeling van de zaak ook geen deel uit van de vergadering - en leden die in een eerder stadium over de appèlzaak geoordeeld hebben;
 - bij een verzoek tot revisie van een besluit van een eerdere synode: leden die ook lid waren van die synode of die als deputaat aan de totstandkoming van dat besluit hebben meegewerkt;
 - bij de beoordeling van het door een deputaatschap ingediende rapport: leden die tevens lid zijn van dit deputaatschap; over andere voorstellen van hun deputaatschap kunnen zij wel meestemmen;
 - leden die bij een zaak persoonlijk belanghebbende zijn;
12. Over zaken wordt in de regel mondeling gestemd. Tenzij benoemingen met goedvinden van de vergadering geschieden op enkelvoudige voordracht van het moderamen, worden personen schriftelijk verkozen. Om verkozen te worden verklaard, moet iemand de volstreekte meerderheid van de uitgebrachte stemmen hebben verkregen. Blanco stemmen worden niet meegeteld bij het bepalen van de volstreekte meerderheid. Indien na twee vrije stemmingen nog niemand de volstreekte meerderheid heeft verkregen, wordt een herstemming gehouden tussen de twee die de meeste stemmen hebben verkregen. Staken hierbij de stemmen, dan wordt de oudste in leeftijd voor verkozen verklaard;
13. wie overwegende bezwaren heeft tegen een genomen besluit, heeft het recht zijn tegenstemmen in de Acta te doen aantekenen. Hij kan ook verzoeken hierbij de aard van zijn bezwaren aan te duiden;
14. bij de bespreking van voorstellen, rapporten, adviezen en concepten van de *Acta* en de *Handelingen* ziet de preses erop toe, dat terminologische of redactionele kritiek, die vooraf schriftelijk kon worden ingediend, niet in de plenaire zitting wordt uitgebracht;
15. wie bezwaar heeft tegen een beslissing van de preses, kan zich op de synode beroepen. In dat geval zal zijn bezwaar terstond in behandeling komen.

ARTIKEL 8: EXTERNE COMMUNICATIE

- De externe communicatieactiviteiten omvatten:
 - opstellen van notulen t.b.v. de Acta: notulist i.s.m. scriba
 - verslagen voor de kerkelijke 'opinie'pers: synodeverslaggever
 - verslagen op website: webredacteur
 - persberichten voor landelijke pers: communicatieadviseur
 - initiëren van overige communicatieactiviteiten (b.v. video): communicatieadviseur;
- aan vertegenwoordigers van pers, radio of televisie kan de vergadering toestemming verlenen een verslag of reportage van openbare zittingen te maken en deze in de publiciteit te brengen, dit in overleg met de communicatieadviseur. Deze toestemming zal slechts worden verleend, wanneer de volgende voorwaarden aanvaard worden:
 - de verslaggevers/reporters blijven zelf verantwoordelijk voor hun weergave;
 - de verslaggevers/reporters verplichten zich onjuistheden in hun weergave via hetzelfde medium waarvan zij voor hun weergave gebruik maakten, te rectificeren in de door het moderamen gestelde vorm;
 - de synode behoudt zich het recht voor te verbieden dat bepaalde zaken in de publiciteit worden gebracht;

- d. het moderamen ontvangt via de communicatieadviseur in viervoud de tekst van de weergave aanstonds nadat deze in de publiciteit is gebracht;
3. de eerste scriba draagt er zorg voor dat een genomen besluit – voor zover niet vertrouwelijk - binnen drie weken via de website van de synode kan worden geraadpleegd door kerkenraden en kerkleden. Deputaten GSP, via de webmaster www.gkv.nl, zullen naderhand volgens opgave van de synode duidelijk markeren, wanneer het een besluit betreft dat effectuering in alle plaatselijke kerken met zich brengt.

ARTIKEL 9: DEPUTATEN VAN DE GENERALE SYNODE

1. Bij het benoemen van deputaten zal de synode de volgende richtlijnen aanhouden:
 - a. bij vacatures voor primi hebben secundi voorrang, tenzij goede redenen zich daartegen verzetten; in het laatste geval wordt men ook niet meer als secundus voorgedragen;
 - b. een cumulatie van functies wordt zoveel mogelijk vermeden;
 - c. de synode gaat niet vaker dan twee keer tot herbenoeming over; voor de leden van het moderamen van deputaten-curatoren van de Theologische Universiteit is een derde herbenoeming mogelijk, indien deputaten-curatoren de noodzaak hiervan voor de generale synode aannemelijk maken; voor deputaatschappen die contacten met andere kerken onderhouden in binnen- en buitenland, is een derde herbenoeming mogelijk, indien het deputaatschap de noodzaak daarvan aantoont;
 - d. deputaten zenden voor de opening van de synode een met redenen omkleed advies over de vervulling van vacatures, nadat zij de kandidaten hebben gepolst. Zij kunnen vooraf zelf een wervingsprocedure in gang zetten via de website www.gkv.nl;
 - e. het moderamen is verantwoordelijk voor het voorstel tot benoeming aan de synode, waarbij het niet gebonden is aan het advies van deputaten. Een voordracht van iemand die niet eerder deputaat was, wordt met redenen omkleed.
2. De benoemde deputaten zullen:
 - a. op uitnodiging van de door de synode aangewezen samenroeper(s) zo spoedig mogelijk bijeenkomen om hun werkzaamheden zo te regelen, dat deze binnen de daarvoor gestelde tijd tot een goed einde gebracht kunnen worden;
 - b. hun werkzaamheden verrichten in gebondenheid aan de door de synode omschreven opdracht;
 - c. een van hun leden aanwijzen die belast is met de communicatie en daartoe contact onderhoudt met deputaten GSP;
 - d. de kerken, wanneer daarvoor aanleiding is, tussentijds informeren over hun werkzaamheden door bemiddeling van de sectie communicatie van deputaten GSP;
 - e. eigen publicitaire uitingen zoveel mogelijk inrichten volgens een herkenbare vormgeving zoals aangegeven door deputaten GSP;
 - f. van hun handelingen schriftelijk rapport uitbrengen aan de eerstvolgende synode. Zij dienen aan hun rapport voorstellen te verbinden, die zodanig geformuleerd zijn, dat ze in aanmerking komen voor een directe behandeling ter synode;
 - g. in hun rapport aan de volgende synode een rooster van aftreden opnemen, waarbij rekening wordt gehouden met het bepaalde in art. 9.1 sub c.
 - h. hun rapporten aan de eerstvolgende generale synode en de daaraan toegevoegde ontwerpbesluiten opstellen overeenkomstig de aanwijzingen van deputaten GSP;
 - i. tenzij de synode anders bepaald heeft, hun rapport uiterlijk drie maanden voor de bijeenkomst van de eerstvolgende synode indienen bij de deputaten GSP, die voor publicatie en aanbieding aan de plaatselijke kerken zorg dragen; alleen in uiterste noodzaak zal na die termijn aan de kerken aanvullend worden gerapporteerd, waarbij de deputaten GSP beslissen of, en zo ja op welke wijze, nog verzending aan de kerken zal plaatsvinden;
 - j. hun desbetreffende onkosten declareren bij de eigen penningmeester dan wel bij de generaal-synodale quaestor, onder overlegging van de daarop betrekking hebbende nota's of kwitanties. Reiskosten per openbaar vervoer worden vergoed op basis van een 1e klas treinkaartje. Reiskosten per auto worden vergoed op basis van 28 cent per kilometer (regel 2005, eventueel voor de komende jaren naar boven of naar beneden aan te passen, gelet op de kostenontwikkelingen en fiscale maatregelen; een en ander ter beoordeling van deputaten F&B). Daarbij wordt ervan uitgegaan dat uit kosten oogpunt wordt afgewogen welke vervoersvorm de voorkeur geniet en dat bij vervoer per auto de redelijkerwijs denkbaare vervoerscombinaties plaatsvinden;

3. Indien krachtens een beslissing van de synode een rapport van deputaten aan de kerken dient te worden toegezonden, zullen deputaten GSP ervoor zorg dragen dat zij een rapport uiterlijk een maand na ontvangst en niet later dan twee maanden voor de aanvang van de synode aan de kerken doen toekomen.

ARTIKEL 10: ACTA EN HANDELINGEN

1. De in openbare zittingen genomen besluiten worden gepubliceerd in de *Acta* van de synode, de in besloten zittingen genomen besluiten - voor zover ze niet voor openbaarmaking in aanmerking komen - in de *Handelingen*. Aan de teksten van de besluiten kan een samenvatting van de bespreking ter synode worden toegevoegd;
2. de tekst van een genomen besluit en de samenvatting van een bespreking zullen in de vorm van conceptartikelen van de *Acta* of de *Handelingen* aan de leden worden toegezonden, uiterlijk 14 dagen na afhandeling van een agendapunt. Deze concepten worden binnen twee weken na toezending vastgesteld; de *Acta* in een openbare zitting, de *Handelingen* in een besloten zitting;
3. de officiële uitgave van de *Acta* en de *Handelingen* geschiedt in de vorm van een cd-rom. Daarnaast verschijnt een gedrukte editie met de belangrijkste bijlagen. Deze editie heeft een maximale omvang van ca. 750 pagina's;
4. het moderamen neemt zo spoedig mogelijk contact op met deputaten GSP in verband met de uitgave van de *Acta* en de *Handelingen*;
5. in elke *Acta* – zowel in de gedrukte als in de digitale uitgave - zal als bijlage de geldende tekst van de Kerkorde worden opgenomen;
6. deputaten- en commissierapporten worden uit het oogpunt van documentatie en informatie zoveel mogelijk als bijlagen bij de *Acta* gevoegd. De synode beslist, welke bijlagen in de gedrukte *Acta* worden opgenomen, rekening houdend met de relevantie van de inhoud voor een bredere kring en welke alleen in de digitale uitgave bijgevoegd worden.

ARTIKEL 11: DEPUTATEN VOOR VOORBEREIDING VAN DE VOLGENDE GENERALE SYNODE

1. De leden van het moderamen van de synode zullen, na de sluiting van haar zittingen, als haar deputaten
 - a. uitvoering geven aan de besluiten van de synode, voor zover deze niet aan andere deputaten werd opgedragen;
 - b. de tekst vaststellen van het laatste deel van de *Acta* of *Handelingen* dat niet meer aan de synode kon worden voorgelegd;
 - c. de agenda van de volgende synode voorbereiden;
 - d. de samenroepende en de ontvangende kerk voor de volgende synode van advies dienen bij de uitvoering van hun taak;
2. de synode kan aan dit deputaatschap deskundigen toevoegen met het oog op de sub 3 en 4 vermelde taken.

ARTIKEL 12: FINANCIËLE ZAKEN

12.1 DE FINANCIËLE SYNODECOMMISSIE

1. Deputaten VGS doen de generale synode bij aanvang van de synode een voorstel om uit de afgevaardigden een drietal van hen voor te dragen voor de financiële commissie (hierna: FC), die in nauwe samenwerking met deputaten F&B behandeling en besluitvorming voorbereiden;
2. de generale synode benoemt de drie leden van de FC direct na de opening van de synode;
3. de FC controleert of alle synodale besluiten ten aanzien van deputaten F&B zijn uitgevoerd en brengt hiervan verslag uit aan de vergadering;
4. deputaten F&B verstrekken de financiële commissie een totaaloverzicht van geheven en aangevraagde budgetten door de deputaatschappen;
5. tijdens de synode genomen (financiële) besluiten hebben een voorlopig karakter. De synode legt deze randvoorwaarde vast in haar tussentijdse besluitvorming;
6. aan het eind van de zitting van de synode, als alle financiële gegevens volledig in een totaaloverzicht in beeld zijn gebracht, gaat de synode over tot definitieve besluitvorming met

betrekking tot de financiën en besluiten met financiële consequenties.

Voor de instructie voor het financieel beleid van de generale synoden wordt verwezen naar bijlage 3.

12.2 BEHEER VAN DE BEZITTINGEN VAN DE GENERALE SYNODE

1. Er is een inventarislijst van de eigendommen van de synode, waarvan het origineel bewaard wordt door de quaestor;
2. door de quaestor worden - bij aan- of verkoop van goederen - wijzigingen in deze lijst aangebracht. Als basis dienen hiervoor de nota's;
3. tijdens de periode dat er geen synode is, blijft de kerkenraad van de kerk waar de goederen zijn opgeslagen, verantwoordelijk voor het beheer daarvan. Waardevolle goederen worden door de kerkenraad verzekerd. De te maken kosten hiervan kunnen worden gedeclareerd bij de quaestor;
4. bij de overdracht van de goederen tekenen de koster en de scribae van resp. de kerk die de goederen overdraagt en de kerk die de goederen ontvangt, een kopie van de inventarislijst. Eventuele wijzigingen in de lijst worden aangetekend en de lijst gaat terug naar de quaestor;
5. een kopie van de onder 12.2.4 genoemde lijst behoort aanwezig te zijn bij de financiële stukken voor de synode;
6. waar van toepassing zullen deputaatschappen een inventarislijst als bedoeld onder 12.2.1 aan de quaestor verstrekken; tevens wordt hierop aangegeven, waar de inventaris zich bevindt. Een mutatie in de inventarislijst maakt de penningmeester van het deputaatschap kenbaar aan de quaestor door het verstrekken van een kopie van het desbetreffende aankoopbewijs resp. de verkoopfactuur.

12.3 ONKOSTENREGELING VOOR LEDEN GENERALE SYNODE

1. Reiskosten per openbaar vervoer worden vergoed op basis van een 1^e klas treinkaartje met voordeelurenkaart. Reizen per openbaar vervoer wordt sterk aanbevolen;
2. reiskosten per auto worden vergoed op basis van 28 cent per kilometer. Reizen heen en weer naar huis tussen twee aansluitende vergaderingen worden vergoed tot een maximum van 200 km. per rit op basis van 18 cent per kilometer. Carpoolen met zoveel mogelijk andere leden wordt sterk aanbevolen;
3. kosten verbonden aan het gebruik van de computer ten behoeve van het synodewerk worden vergoed op basis van 10 cent per vel papier. Hierin worden geacht te zijn begrepen de kosten van internet en printerinkt. Aanbevolen wordt een apart pak papier voor dit werk te reserveren, zodat niet elk gebruikt vel hoeft te worden geteld;
4. zij die van declareren afzien, kunnen een verklaring van de kosten die men had mogen declareren, verkrijgen ten behoeve van de belastingaangifte.

BIJLAGEN BIJ DE HUISHOUDELIJKE REGELING

1. Systematische agenda
2. Instructie voor de commissies
3. Instructie voor het financiële beleid van de generale synoden
 - a. Algemene regeling financiën en quotabeleid
 - b. Instructie voor de quaestor van de Gereformeerde Kerken in Nederland
 - c. Instructie voor deputaten F&B
 - d. Regeling verhouding deputaatschappen ten opzichte van deputaten F&B
4. Appèlregeling
5. Nota inzake opmaak, spelling en interpunctie
6. Opmaak van besluittekst
7. Lijst van afkortingen van deputaatschappen
8. Lijst van afkortingen van buitenlandse kerken
9. Verzendregeling voor deputatenrapporten, *Acta* en *Handelingen*
10. Instructie communicatieadviseur
11. Communicatieplan

BIJLAGE 1 SYSTEMATISCHE AGENDA

De agenda van de synode bestaat uit de volgende hoofdstukken:

1. opening en huishoudelijke zaken
 - a. opening namens de samenroepende kerk
 - b. onderzoek van de geloofsbrieven en vaststelling van de presentie
 - c. verkiezing van het moderamen
 - d. constituering van de vergadering
 - e. betuiging van instemming met de aangenomen belijdenis der kerken
 - f. vaststelling van de agenda van de synode
 - g. rapport deputaten VGS
2. de leer
3. kerkregering
 - rapport deputaten KR&KO
 - rapport deputaten D&R
 - rapport deputaten H&E
 - rapport deputaten SMKR
 - rapport deputaten 'vrouwen in de kerk'
4. appèlzaken
 - rapport deputaten appèlzaken GS
5. eredienst
 - rapport deputaten eredienst
 - rapport deputaten Bijbelvertaling
 - rapport deputaten kerkmuziek
 - rapport classis Midden-Holland naar art. 69 KO
6. pastoraat en gemeenteopbouw
 - rapport deputaten GVM
 - rapport deputaten D&SH
 - rapport Depin
 - rapport deputaten SGO
7. diaconaat
 - rapport GDD
8. evangelisatie
 - rapport DTEG
 - rapport deputaten ASE
9. opleiding
 - rapport deputaten-curatoren TU
 - rapport deputaten studiefinanciering art. 19 KO
10. binnenlandse betrekkingen
 - rapport DKE
11. buitenlandse betrekkingen
 - rapport deputaten BBK
 - rapport deputaten ZHT
12. relatie tot de overheid
 - rapport deputaten RKO
13. archief en documentatie
 - rapport deputaten A&D

14. synodale publicaties, communicatie en organisatie
 - rapport deputaten GSP
 - rapport GSO
 - rapport werkgroep afstemming deputaatschappen (WAD)
 - rapport deputaten RTV

15. financiën en beheer
 - rapport deputaten art. 11 KO GS
 - rapport deputaten F&B

16. slothandelingen
 - a. vaststelling van de *Acta* en de *Handelingen*
 - b. aanwijzing van de samenroepende kerk voor, alsmede tijd en plaats van de volgende synode
 - c. benoeming deputaten VGS
 - d. censuur naar art. 48 KO
 - e. evaluatie van de werkwijze
 - f. sluiting

BIJLAGE 2 INSTRUCTIE VOOR DE COMMISSIES

1. De commissie wijst zelf haar voorzitter en voor elk agendapunt een rapporteur aan;
2. de commissies maken zo spoedig mogelijk (uiterlijk op maandag 4 april) een tijdpad bekend aan het moderamen;
3. voor elke commissie is een lid van het moderamen aangewezen als aanspreekpunt. Deze wordt regelmatig (eenmaal per week, elke zaterdag en/of maandag vanaf 4 april) op de hoogte gebracht van de vorderingen van het werk;
4. de commissie inventariseert en legt op hoofdlijnen vast welke punten in de bespreking ter synode goede aandacht moeten hebben;
5. ze beoordeelt vertrouwelijke gegevens en adviseert het moderamen of die in comité behandeld moeten worden;
6. ze controleert of deputaten inderdaad álle ingekomen stukken op het betreffende onderwerp adequaat hebben samengevat en verwerkt;
7. ze toetst of de door deputaten aan gereikte conceptbesluitteksten volledig en adequaat zijn en biedt zo nodig een alternatief;
8. de commissies voeren tenminste één gesprek met (een delegatie van) het deputaatschap welks rapport zij behandelen;
9. de commissies kunnen voor advies een beroep doen op de hoogleraar kerkrecht of op een docent van de TU op wiens vakgebied hun onderwerp ligt of andere deskundigen;
10. conceptbesluiten worden, vergezeld van een advies van de commissie voor de wijze van behandeling, gezonden naar scriba II. Deze scriba zendt de conceptbesluiten, na fiatting door het moderamen, door naar de synode;
11. alleen de rapporteurs hebben toegang tot het secretariaat van de synode.

Aandachtspunten

1. Het is niet de bedoeling dat de commissies het werk van de deputaatschappen gaan 'overdoen'. Uitgangspunt is: deputaten zelf presenteren en verdedigen hun rapport met voorstellen. De commissie controleert of alle stukken rond het betreffende onderwerp aandacht krijgen.
2. Een commissie aan wie stukken zijn toevertrouwd die niet direct het werk van een deputaatschap betreffen of die een revisieverzoek bevatten van besluiten van een vorige synode betreffende het werk van een deputaatschap, dient wél met een oordeel te komen en een besluittekst voor te bereiden.
3. Waar de commissie op belangrijke punten van mening verschilt met deputaten wat hun rapport en voorstellen betreft, bespreekt de commissie dit met deputaten en meldt het aan het moderamen. De commissie dient dan met alternatieve voorstellen te komen.

BIJLAGE 3 INSTRUCTIE VOOR HET FINANCIËLE BELEID VAN GENERALE SYNODEN

1 ALGEMENE REGELING FINANCIËN EN QUOTUMBELEID¹

1.1 ALGEMEEN, GROND BESLUITVORMING

De Generale Synode van Leusden 1999 heeft belangrijke wijzigingen in gang gezet op het gebied van met name de financiën van de deputaatschappen van onze kerken. Zo zijn de centrale inning van quota, gedeeltelijk centraal beheer van reserves, de centrale administratie van onder de quaestor vallende deputaatschappen, en niet te vergeten overleg en communicatie tussen de diverse deputaatschappen en het deputaatschap Financiën en Beheer (F&B) tot stand gekomen. De nieuwe werkwijze heeft tot meer inzicht en overzicht in de financiën geleid.

Op de Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003 hebben de financiële commissie van de synode (FC) en deputaten F&B zich gezamenlijk gebogen over dit vraagstuk.

Belangrijke problemen waren de volgende:

- er is door diverse deputaatschappen veel geld voor extra beleid gevraagd;
- het quotum per ziel wordt reeds als fors in de kerken ervaren en is hier en daar moeilijk op te brengen;
- de kerkleden betrokken houden bij landelijk geheven quota is moeilijk;
- het totale ledental van onze kerken stijgt jaarlijks gering, daardoor werkt verhoging van de uitgaven nagenoeg direct verhoging van het quotum per ziel uit;
- bekostiging van de deputaatschappen uit andere middelen dan uit quotum staat grotendeels nog in de kinderschoenen;
- de deputaatschappen zijn in verschillende tijden in het leven geroepen, naar toen relevante invalshoeken van bekostiging bezien; instrumenten voor prioriteitsstelling of weging van belangen door de synode waren niet voorhanden;
- het totaaloverzicht van alle financiële verplichtingen en gevraagde uitbreidingen voor bekostiging voor nieuw beleid was niet tijdig en volledig beschikbaar voor de synodeleden;
- de werkwijze van de synode was nog niet ingespeeld op de nieuwe situatie, een financiële commissie werd pas gaande de synode benoemd, bij een aantal deputaatschappen leefde het idee dat instemming met hun beleid ook het honoreren van de door hen voorgestelde bekostiging inhield.

Positieve bevindingen waren ook te melden:

- deputaatschappen die door middel van additionele geworven gelden (regionaal bijdragen ten bate van projecten van zending & hulpverlening bijvoorbeeld) een deel van hun werkzaamheden bekostigen, ervaren minder moeite ten aanzien van de betrokkenheid van de groep gevers;
- het vragen van vergoedingen voor afgeronde producten of diensten begint ingang te vinden en geaccepteerd te worden;
- deputaten F&B zijn regelmatig door andere deputaatschappen geconsulteerd inzake financiële zaken;
- het centraal administreren van een aantal deputaatschappen en centraal innen van quota heeft veel nieuwe informatie opgeleverd; ook meer totaaloverzicht.

Gegeven de problematiek en de positieve bevindingen hebben de financiële commissie van de GS Zuidhorn en deputaten F&B oplossingen gezocht, in een nadere uitwerking van de taken aan deputaten F&B conform de besluiten van en in lijn met de GS Leusden.

De aanbevelingen die de FC en deputaten F&B deden, volgen in de onderdelen 2, 3 en 4. In de paragrafen hieronder gaan we nader in op wat de voorgestelde besluitvorming betekent. Aan het slot volgen de onderdelen waarover besluitvorming zou moeten plaatsvinden.

Daarmee willen we bereiken dat dit stuk in zijn geheel gebruikt kan worden ter taakstelling en informatie naar alle deputaatschappen. Volledigheidshalve wordt hier opgemerkt dat deputaten F&B door de GS Leusden ook taken met betrekking tot personeel in dienst van deputaatschappen hebben gekregen.

Omdat de uitvoering van deze taken nog grotendeels moet aanvangen, heeft de GS Zuidhorn de opgedragen taken door de GS Leusden, opnieuw opgedragen aan deputaten F&B. Deze besluiten zijn

¹ (bijlage XIV 4 Acta Generale Synode van Zuidhorn 2002-2003)

elders in de *Acta* van Zuidhorn opgenomen en vallen niet binnen de reikwijdte van dit hoofdstuk, waarin de financiën en het quotumbeleid centraal staan.

1.2 VERANTWOORDELIJKHEDEN EN TAKEN VAN DEPUTAATSCHAPPEN, DEPUTATEN F&B EN GS

Deputaatschappen voeren door de generale synode opgedragen taken uit. De uitgevoerde taken moeten zich uitstrekken binnen door de synode goedgekeurd beleid en vastgestelde taken. Over het inhoudelijke beleid zijn deputaatschappen verantwoording verschuldigd aan de volgende generale synode.

Ieder deputaatschap dient een evenwichtig en gezond financieel beleid uit te zetten en door te voeren binnen het financiële budget dat de synode heeft vastgesteld voor de komende jaren.

Deputaten F&B hebben de taak om te toetsen en te bewaken, of een deputaatschap binnen zijn taken en budget handelt. Om deze taak uit te voeren kunnen deputaten F&B gegevens opvragen, overleg aanvragen, advies verstrekken, richtlijnen afgeven en in uiterste gevallen aanwijzingen geven. Daarnaast hebben deputaten F&B de taak gekregen het totaalbeeld van de financiën van alle deputaatschappen gezamenlijk op te stellen en al die zaken in beeld te brengen die hierin wijzigingen kunnen brengen.

Deputaten F&B dragen zorg voor de inning van de quota bij de kerken en de doorbetaling aan de deputaatschappen. Voor de niet zelfadministrerende deputaatschappen verzorgt de quaestor voor deputaten F&B de goedgekeurde betalingsopdrachten, de administratie en jaarverslaggeving.

Deputaten F&B zijn niet bevoegd om inhoudelijk beleid van deputaatschappen te beoordelen; wel kunnen zij adviseren op terreinen als alternatieve financieringsmogelijkheden of samenwerking met andere deputaatschappen.

Bij grensgevallen of onduidelijkheid kunnen deputaten F& B om advies gevraagd worden; zij zijn dan gehouden een uitspraak te doen.

Deputaten F&B zijn verantwoording verschuldigd aan de generale synode voor hun beleid.

De synode stelt uiteindelijk de budgetten voor alle deputaatschappen vast.

1.3 VERANTWOORDING KERN VAN DE VOORGESTELDE BESLUITVORMING

Enkele belangrijke punten in de voorgestelde besluiten zijn de volgende:

- Het financiële beleid wordt strakker geredigeerd. Deputaten F&B komen eerder en vaker in beeld dan dat tot nog toe het geval was. Zo moet er door de deputaatschappen jaarlijks over de financiën met deputaten F&B overlegd worden, moeten de activiteiten en bekostiging ingedeeld worden naar basisvoorzieningen en additionele activiteiten, en moet er eerder en meer gezocht worden naar andere vormen van bekostiging dan quotumopbrengsten. Producten en diensten, bijvoorbeeld congressen, dienen zoveel mogelijk tegen kostprijs te worden aangeboden.
- Een ander belangrijk punt is ook, dat de generale synode nu geen maximale te heffen quota heeft vastgesteld, maar budgetten die een maximale grens aan de uitgaven voor de komende periode stellen.
- Ook het beleid ten aanzien van de bij de deputaatschappen aanwezige reserves zal minder vrijblijvend zijn dan in de afgelopen periode. De hoogte van toegestane reserves en de afbouw daarvan zullen na overleg met de deputaatschappen vastgesteld worden. Reserves zullen ook, anders dan het geval was, door de quaestor beheerd worden.
- Verder komt de rechtstreekse koppeling tussen bekostiging en de hoogte van het quotum zoals wij die tot nog toe kenden, te vervallen. Door het (deels) aanwenden van aanwezige reserves en verschuivingen naar eerdere of latere jaren zullen deputaten F&B het totale quotumbedrag per ziel over de jaren heen egaliseren en schokken opvangen.
- De wijze van behandeling van de financiën van de deputaatschappen op de generale synode wordt ook anders. Een financiële commissie bestaande uit drie synodeleden zal samen met deputaten F&B voorafgaande aan behandeling door de synode een advies aan de vergadering uitbrengen.
- Tot slot neemt de synode pas definitieve besluiten met betrekking tot financiële zaken op het moment dat de financiële consequenties van het geheel van voorstellen te overzien en af te wegen zijn.

1.4 BETEKENIS BESLUITVORMING NAAR DE KOMENDE SYNODE TOE

Minimaal zes maanden voordat de synode begint, moeten de deputaatschappen voor de komende periode hun begroting aan deputaten F&B hebben voorgelegd.

Hierbij is voorgeschreven dat activiteiten en de bekostiging worden ingedeeld naar aan de kerken aangeboden basisvoorzieningen en additionele activiteiten. Verder moeten uitbreiding van activiteiten, nieuw beleid en de bekostiging daarvan duidelijk blijken uit de ingediende begroting en plannen. Deputaten F&B beoordelen de begrotingen en plannen van de deputaatschappen, stellen hun conceptadvies aan de financiële commissie van de synode vast en stellen de deputaatschappen van dit advies op de hoogte. Indien nodig volgt er voor het vaststellen en uitbrengen van het definitieve advies overleg met een deputaatschap.

2 INSTRUCTIE VOOR DE QUAESTOR VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

1. Als uitgangspunt voor het handelen van de quaestor geldt het rapport 'Financieel Beleid en Administratie', opgenomen als bijlage 51 in de Acta van de Generale Synode Leusden 1999;
2. de quaestor verzorgt de administratie van de niet zelf administrerende deputaatschappen;
3. de quaestor is primair verantwoordelijk voor de verzorging van de geautomatiseerde administratie, al dan niet uitbesteed; daarbij kan zo nodig externe hulp ingeschakeld worden, bij voorkeur op vrijwillige basis. De kwaliteit van de administratie dient in alle gevallen gewaarborgd te zijn;
4. per kwartaal maakt de quaestor een overzicht van de uitgaven van de afgelopen periode op grootboekrekening niveau met een begrotingsvergelijking. Aan het begin van een nieuw jaar wordt een totaal overzicht opgemaakt van de begrote en werkelijke cijfers van het afgelopen jaar;
5. Het vermogen - voor zover niet bestemd voor de lopende verplichtingen - dient een goede belegging te krijgen en een optimaal rendement op te leveren. De beleggingsvorm dient risicomijdend te zijn en het element van beschikbaarheid van de gelden mag niet worden verwaarloosd. Richtlijnen hiervoor worden uitgewerkt in een beleidsnotitie;
6. de quaestor betaalt aan de leden van de deputaatschappen die financieel onder hem vallen, de gemaakte kosten (reis- en vergaderkosten etc.) op basis van de daarvoor bestemde declaratieformulieren, die voorzien zijn van een medeparaaf van voorzitter of penningmeester van het betreffende deputaatschap. De quaestor toetst marginaal of de uitgaven gedaan zijn in overeenstemming met het goedgekeurde beleid en let op deugdelijke bewijsstukken. Bij geschil beslist het deputaatschap F&B;
7. de quaestor verstrekt ten minste tweemaal per jaar een financieel overzicht aan die deputaatschappen waarvan hij de financiële administratie voert. Bij (dreigende) overschrijding van het budget zal dit op dat moment aan het betreffende deputaatschap en aan deputaten F&B gerapporteerd worden;
8. aan die deputaatschappen die gerechtigd zijn hun administratie zelfstandig te voeren, verstrekt de quaestor voorschotten uit de quota die rechtstreeks van de kerken worden geheven;
9. de quaestor zal ten behoeve van een generale synode slechts uitgaven doen na goedkeuring van het moderamen van de synode, welke goedkeuring moet blijken uit een paraaf of handtekening van degene die daartoe gerechtigd is. Dit zal als regel de assessor zijn en bij zijn afwezigheid scriba II;
10. de functie van quaestor is geïntegreerd in het deputaatschap F&B, met dien verstande dat
 - a. de quaestor op voordracht van het deputaatschap F&B in functie wordt (her)benoemd door de generale synode;
 - b. de quaestor voor een langere periode dan drie jaren (de tijdsperiode tussen twee generale synoden) kan worden benoemd, zulks in verband met de continuïteit van de werkzaamheden;
11. de quaestor legt voor het gevoerde beleid verantwoording af aan het deputaatschap F&B;
12. in gevallen waarin deze instructie niet voorziet, beslist het deputaatschap F&B.

3 INSTRUCTIE DEPUTATEN FINANCIËN EN BEHEER

Deputaten F&B zijn belast met de volgende taken:

1. het innen van het door de synode, op voorstel van deputaten F&B vastgestelde, éénzelfde totaal quotumbedrag per ziel. Hierbij zal, na overleg met deputaatschappen met piramidale opbouw van quota, achteraf verrekening en terugbetaling van plaatselijk te hoog geheven quotabedragen

- plaatsvinden. Bij de berekening van het terug te betalen bedrag wordt rekening gehouden met deze terugbetaling;
2. teneinde te grote schommelingen van het totale quotumbedrag per ziel te voorkomen zijn deputaten gemachtigd, na overleg met individuele deputaatschappen, tot een tijdelijk lagere of hogere heffing te besluiten, dan wel een kortstondige egalisereserve aan te houden. Deputaten dienen de komende synode met voorstellen te dienen op dit punt;
 3. ter financiering van de door de synode aan de onderscheiden deputaatschappen toegekende (maximaal te besteden) budgetten zijn deputaten gemachtigd naast de quotaheffing ook aanwezige reserves aan te wenden, zulks in overleg met het betrokken deputaatschap;
 4. het doen van een voordracht aan de generale synode voor de (her)benoeming van de quaestor;
 5. het verder voortzetten van de gefaseerde implementatie van het synodaal financieel beleid, zoals beschreven in het memo 'Financieel beleid en administratieve organisatie' van de Generale Synode van Leusden 1999, waarvan onder meer resteren:
 - a. de criteria voor het voeren van een eigen administratie door de deputaatschappen, als bedoeld in punt a. van genoemd memo, verder uitwerken, vastleggen en per deputaatschap vaststellen of hieraan wordt voldaan;
 - b. het opstellen van richtlijnen voor externe accountantscontrole en financiële verslaglegging van de deputaatschappen;
 - c. het na overleg met deputaatschappen en accountants minimaal vereiste functiescheidingen bepalen en vastleggen;
 6. klankbord voor de deputaatschappen zijn op financieel en personeel gebied;
 7. na overleg met de deputaatschappen beslissen, welk deel van de reserves onder centraal beheer van de quaestor gebracht zal worden;
 8. het voor de deputaatschappen als geheel vastleggen van een richtlijn voor de gewenste maximale omvang van de totale reserves en deze verder uitwerken per deputaatschap na overleg met de desbetreffende deputaatschappen;
 9. het vastleggen van een duidelijk en door de deputaatschappen gedragen beleggingsbeleid ten aanzien van de centraal beheerde reserves voor de korte, middellange en lange termijn en het toedelen van beleggingsopbrengsten aan de reserves van de diverse deputaatschappen;
 10. het toezicht houden op het functioneren van de centrale administraties al dan niet vallend onder de quaestor;
 11. het bewaken van kosten en ontwikkelingen;
 12. het opstellen van een totale financiële rapportage van alle deputaatschappen als geheel en deze laten controleren door een externe accountant ter decharge van deputaten. Deze rapportage wordt zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk binnen 6 maanden na het kalenderjaar bij de synode ingediend;
 13. van hun werkzaamheden rapport uitbrengen aan de volgende synode.

4 REGELING VERHOUDING DEPUTAATSCHAPPEN TEN OPZICHTE VAN DEPUTATEN FINANCIËN EN BEHEER

4.1 BEGROTINGEN EN FINANCIËEL BELEID

1. Om de synode voldoende informatie te geven over de hoogte van de quota zoals die voor volgende jaren worden verwacht, dienen de deputaatschappen minimaal zes maanden voor de aanvang van de synode hun begrotingen in te dienen bij deputaten F&B. Naast de begroting voor het jaar, volgende op dat waarin de synode bijeenkomt, wordt ook een begroting opgesteld voor de twee hierop volgende jaren. Deze worden voor wat betreft de financiële aspecten beoordeeld door deputaten F&B. Zij geven hun bevindingen door aan de synode vóór het rapport voor de eerste keer op een vergadering van de synode aan de orde komt. Bij verschil van mening tussen een deputaatschap en deputaten F&B vindt er, vóór de behandeling op de synode, overleg plaats tussen het deputaatschap F&B en het desbetreffende deputaatschap;
2. deputaatschappen dienen rekening te houden met de richtlijnen zoals die door deputaten F&B zijn toegezonden. Zij dienen na te gaan of er binnen hun eigen begroting ruimte gevonden kan worden voor toepassing van de nullijn, d.w.z. een begroting waarin uitgegaan wordt van hetzelfde quotum als die van het jaar daarvoor. De inflatie wordt dan op andere wijze gedekt;
3. wanneer anders dan wegens de trendmatige verhoging uitzetting van het budget plaatsvindt, gepaard gaande met het voorstel tot quotumverhoging, dienen de deputaatschappen aan te geven, waarom het noodzakelijk is het budget te verhogen en waarom dit niet uit eigen middelen kan plaatsvinden (andere prioriteiten stellen, wat het zwaarst is moet het zwaarst wegen, ook wel genoemd: dor hout inleveren voor nieuw hout);

4.
 - a. de deputaatschappen dienen regelmatig na te gaan, of ook anderszins bezuiniging mogelijk is, dus niet om de inflatie op andere wijze te dekken dan wel om de kosten van nieuw beleid te dekken, maar om de synode de gelegenheid te geven middelen vrij te maken voor dekking van de kosten van nieuw beleid van andere deputaatschappen, die geen mogelijkheid hebben zelf in de dekking van meerkosten te voorzien;

(Toelichting: Vaak vindt er automatisch verhoging van het quotum plaats conform de richtlijnen. Wanneer dat jaren achter elkaar gebeurt, kan het zijn dat er een te ruim budget wordt gegeven, omdat er geen kritische beoordeling plaats vindt van de vraag of dit geld volledig nodig is. Wanneer men het beoogde doel kan bereiken met minder middelen, ontstaat er ruimte om ander nieuw beleid, zoals dat aan de generale synode wordt voorgesteld, te dekken zonder quotumverhoging. Hier vindt dus integrale afweging plaats van het totaalpakket, zoals dat aan de synode is aangeboden);
 - b. deputaatschappen moeten naar deputaten F&B vanaf de begroting voor 2003 hun werkzaamheden en de bekostiging daarvan indelen naar noodzakelijke basisvoorzieningen en additionele activiteiten. De eerste activiteiten komen (bij voorrang) voor bekostiging uit quotumopbrengsten in aanmerking.

(Toelichting: In de loop van de tijd zijn er mogelijk activiteiten bekostigd uit quota die, als het nu nieuw voorgesteld beleid zou zijn, minder of geen quotum toegewezen zouden krijgen);
 - c. deputaten F&B voeren jaarlijks overleg met de deputaatschappen over hun beleid en financiën. Hierbij komt minimaal aan de orde of het bestaande beleid en of de bestaande instructie moet worden gecontinueerd c.q. kan worden bijgesteld;
5. deputaatschappen dienen regelmatig na te gaan, of dekking van de kosten op een andere wijze kan plaats vinden dan via het quotum, met name voor de additionele activiteiten. Afzonderlijke producten, diensten en faciliteiten dienen zoveel mogelijk tegen kostprijs aangeboden te worden. Verder kan met name worden gedacht aan projectmatige financiering, dat wil zeggen dat voor het betreffende project een actie wordt gevoerd om de benodigde middelen hiervoor te verkrijgen. Het doel van deze wijze van financiering is enerzijds om de quotumdruk te verlagen en anderzijds om de betrokkenheid van kerken en kerkleden te vergroten. (Als voorbeeld kan gelden de wijze waarop (destijds) de Vereniging De Verre Naasten de financiering van haar projecten regelde. Deputaten zending, hulpverlening en training hebben reeds aangegeven in deze richting te willen werken.) Deputaten F&B vervullen een adviserende en coördinerende rol bij de vraag op welke wijze en in welke periode speciale acties kunnen worden gevoerd;
6. deputaten F&B zijn bevoegd om een doelmatigheidsonderzoek, ingedeeld naar aangeboden basisvoorzieningen en overige activiteiten, in te stellen dan wel te laten instellen over de bedrijfsvoering binnen de organisatie waarvoor door de generale synode deputaten zijn benoemd. De kosten hiervan komen voor rekening van het betrokken deputaatschap en moeten betaald worden uit het budget waarover dit deputaatschap beschikt. Indien dit onvoldoende mogelijkheid biedt, dient hiervoor een afzonderlijk budget bij de generale synode te worden aangevraagd;
7. deputaten F&B kunnen zich door zowel interne als externe deskundigen laten adviseren en waar nodig deze krachten tijdelijk inhuren om hun taak naar behoren te kunnen uitvoeren;
8. deputaten F&B zijn ook bevoegd tussentijds maatregelen te treffen ten aanzien van die deputaatschappen die blijken te hebben gegeven van een onzorgvuldig of onjuist beheer van de hen toevertrouwde gelden. De desbetreffende deputaten zijn gehouden zich aan de uitspraak van deputaten F&B te houden. Of er sprake is van onzorgvuldig of onjuist beheer, is ter beoordeling van deputaten F&B, met dien verstande dat zij hiervan verantwoording afleggen aan de eerstvolgende generale synode. Deputaten F&B zijn niet bevoegd om inhoudelijk het beleid van deputaatschappen te beoordelen; wel kunnen zij adviseren op terreinen als alternatieve financieringsmogelijkheden of samenwerking met andere deputaatschappen;
9. zelf administrerende deputaatschappen zijn bevoegd voor bijzondere omstandigheden een bestemmingsreserve dan wel voorziening aan te leggen. Wanneer uit de jaarrekening van het deputaatschap blijkt dat de reserve/voorziening uitgaat boven het gestelde maximum, wordt het meerdere overgedragen aan het deputaatschap F&B. Deputaten F&B kunnen bindende voorschriften geven of uitspraken doen over de vraag wat onder bestemmingsreserve/voorziening moet worden verstaan. Zij zijn ook bevoegd aan te geven hoe hoog een bestemmingsreserve / voorziening mag zijn. Het deputaatschap F&B stelt tevens vast, welke omvang de centraal aangehouden reserve mag bedragen. In deze reserve, die wordt beheerd door dit deputaatschap, worden ook overschotten aan middelen bij zelf administrerende

deputaatschappen gestort. Deze deputaatschappen beschikken zelf dus niet over een algemene, vrij te besteden reserve. Wanneer er een overschot bij de centrale reserve ontstaat, dient dit te worden aangewend voor verlaging van het quotum in het volgende of volgende jaren.

Deputaatschappen die zelf geen administratie voeren, betalen hun uitgaven via de quaestor.

Overschotten en tekorten ten opzichte van de begroting komen ten gunste c.q. ten laste van de algemene middelen van het deputaatschap F&B;

10. deputaatschappen dienen hun reserves risicomijdend te beleggen op spaar- en deposito-rekeningen bij goed bekend staande banken. Deputaten F&B kunnen toestemming geven voor een andere wijze van belegging;
11. deputaten F&B worden gemachtigd om het quotumbedrag per ziel over de jaren heen te egaliseren door middel van het heffen van een lager dan wel hoger bedrag per ziel dan noodzakelijk is voor de bekostiging van een of meer deputaatschappen. In dit kader kunnen deputaten F&B ook bindende aanwijzingen geven omtrent het verloop van de reserves.

4.2 ADMINISTRATIE EN REKENING

1. Indien deputaten hun transacties niet uitsluitend laten verlopen via de quaestor, wijzen zij uit hun kring een penningmeester en een plaatsvervanger, tevens gemachtigde, aan. De plaatsvervanger, tevens gemachtigde moet te allen tijde elke functie en bevoegdheid van de penningmeester kunnen waarnemen, in geval deze niet (meer) kan functioneren.
2. Voor het ontvangen van bedragen en het zelf verrichten van betalingen aan derden zal de penningmeester, of diens vervanger, uitsluitend gebruikmaken van een op naam van het deputaatschap staande resp. te openen rekening bij een financiële instelling, tenzij de financiële transacties uitsluitend via de quaestor van de generale synode lopen. De penningmeester regelt (bij het openen van een bank- en/of postbankrekening) ook een machtiging voor zijn plaatsvervanger;
3. de aangewezen penningmeester geeft aan de quaestor door:
 - de naam van het deputaatschap,
 - naam, adres en woonplaats van de penningmeester en zijn vervanger,
 - het rekeningnummer met de tenaamstelling waarop betalingen moeten geschieden;
4. de penningmeester van een zelf administrerend deputaatschap vraagt binnen het kader van de voor het deputaatschap vastgestelde begroting voor de te maken kosten een voorschot van de quaestor;
5. de penningmeester zal eenmaal per jaar, uiterlijk op 31 maart na afloop van het betrokken kalenderjaar, een financiële jaarrekening over het kalenderjaar en een balans per 31 december van dat jaar maken. Bij het samenstellen van de jaarrekening dient te worden uitgegaan van dezelfde categorieën als in de begroting. Belangrijke wijzigingen ten opzichte van de begroting dienen behoorlijk te worden toegelicht. Deputaten F&B kunnen nadere richtlijnen geven over het samenstellen van de jaarrekening en balans. De penningmeester zal van de jaarrekening en balans zo spoedig mogelijk een kopie doen toekomen aan deputaten F&B. Indien de rekening wordt gecontroleerd door een externe accountant, zal de penningmeester van het controlerapport zo spoedig mogelijk een kopie doen toekomen aan deputaten F&B. Wanneer door de accountant een managementletter wordt uitgebracht, dient hiervan eveneens een kopie te worden toegezonden aan deputaten F&B.
De controle van de jaarrekening van de overige deputaatschappen vindt plaats volgens de hiervoor geldende richtlijnen of aanwijzingen van deputaten F&B.

BIJLAGE 4 REGELING VOOR DE APPÈLPROCEDURE AD ARTIKEL 31 KO VAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND (REGELING 2005)

INDIENING VAN EEN APPÈLSCHRIFT

Artikel 1

Wanneer een kerkelijke vergadering of een lid van een van de gereformeerde kerken zich naar artikel 31 KO op de generale synode beroept, zal die kerk of dat kerklid het appèlschrift *binnen drie maanden na verzending van het genomen besluit* via e-mail dan wel schriftelijk in zeventvoud indienen bij het hieronder genoemde deputaatschap Appèlzaken GS met een afschrift naar de kerk die is aangewezen als samenroepende kerk voor de eerstvolgende generale synode.

Artikel 2

De samenroepende kerk zal het appèlschrift op de voorlopige agenda van de generale synode plaatsen.

Artikel 3

Een appèlschrift dient in ieder geval de volgende elementen te bevatten:

een weergave van het besluit, de besluiten en/of de handelingen van de particuliere synode waarover geschil is gerezen;

een uiteenzetting van de bezwaren van de appellant, met redenen omkleed en (indien van toepassing) met feiten gestaafd;

een duidelijke omschrijving van wat de appellant van de generale synode vraagt.

Indien het appèlschrift gericht is tegen een uitspraak van de particuliere synode in appèl, bevat het appèlschrift tevens een weergave van het oorspronkelijke geschil.

Indien een appèlschrift niet voldoet aan deze vereisten, zal de appellant de gelegenheid krijgen zijn bezwaarschrift aan te vullen binnen een termijn die door het deputaatschap Appèlzaken GS wordt bepaald.

Het deputaatschap vergewist zich ervan, dat de appellant de andere partij over zijn beroep op de generale synode heeft ingelicht.

BENOEMING VAN EEN DEPUTAATSCHAP

Artikel 4

Voor de voorbereiding van de behandeling van de appèlzaken die bij haar aanhangig gemaakt worden, zal de generale synode een deputaatschap instellen.

Artikel 5

Het deputaatschap Appèlzaken GS zal bestaan uit zes leden en een *aantal* secundi. Zij worden voor drie jaar benoemd en kunnen herbenoemd worden. In het deputaatschap worden tenminste twee juristen en twee theologen benoemd. De generale synode wijst een van de deputaten als samenroeper en voorzitter van het deputaatschap aan.

Artikel 6

Er mag onder de in een bepaalde zaak fungerende deputaten niemand zijn die eerder bij de in appèl aanhangige zaak betrokken is geweest of die in enige persoonlijke relatie staat met de partijen dan wel een van de partijen. Het deputaatschap informeert partijen over de namen van de personen die de zaak zullen behandelen en biedt hen de mogelijkheid aan te geven of er omstandigheden zijn om aan te nemen dat een der deputaten niet onpartijdig staat ten opzichte van de te behandelen zaak. Het deputaatschap neemt vervolgens een beslissing over de inzet van een deputaat.

VOORBEREIDENDE BEHANDELING DOOR DEPUTATEN

Artikel 7

De deputaten zullen zo spoedig mogelijk van het appèlschrift kennisnemen en de behandeling ervan door de generale synode voorbereiden. Wanneer zij er niet in slagen dit voorbereidende werk af te ronden voordat de generale synode in eerste zitting bijeenkomt, zullen zij dit tijdig aan haar meedelen. In overleg met het moderamen van de synode zal een datum worden bepaald waarop in de synode hun advies kan worden behandeld.

Deputaten hebben de bevoegdheid een geschil te schikken wat tot intrekking van het appèlschrift zal

leiden.

Artikel 8

Een appèlschrift zal steeds eerst door de deputaten op zijn ontvankelijkheid worden getoetst. Het is bij voorbaat niet ontvankelijk:

indien het niet is ingediend voor de sluitingsdatum die door de samenroepende kerk is vastgesteld voor het inzenden van stukken naar de synode volgend op het besluit of de handelingen van de mindere vergadering waartegen bezwaar wordt gemaakt, tenzij er naar het oordeel van de generale synode goede redenen zijn daarvan af te wijken;

indien de appellant geen lid meer is van een gereformeerde kerk, tenzij het een appèl betreft tegen onrecht dat hem in zijn hoedanigheid als kerklid is aangedaan en de gevraagde uitspraak betekenis heeft voor zijn terugkeer naar de kerk of voor een herstel van zijn goede naam in de gemeente of wanneer hij optreedt in zijn kwaliteit als wettig vertegenwoordiger van een kerklid.

Artikel 9

Als partijen in het geschil worden beschouwd de partijen betrokken bij het oorspronkelijke bezwaar.

De partijen zullen aan de deputaten desgevraagd alle relevante stukken die op het geding betrekking hebben, ter beschikking stellen digitaal dan wel schriftelijk in zeventvoud en alle nodige inlichtingen verschaffen. De deputaten zijn bevoegd termijnen te stellen waarbinnen de gevraagde medewerking moet worden gegeven. Zij zullen erop toezien dat de partijen volledig geïnformeerd zijn over de stukken en inlichtingen die van weerszijden in de behandeling van de zaak ter tafel worden gebracht. Het is aan deputaten om – indien de indiener daar uitdrukkelijk om vraagt – te beoordelen of stukken vanwege hun vertrouwelijk karakter niet geschikt zijn om voorgelegd te worden aan de wederpartij.

Indien geoordeeld wordt dat een beroep op de vertrouwelijkheid terecht is, behoren deputaten wel het karakter van die vertrouwelijke stukken te benoemen. De wederpartij mag dan vragen dat deze stukken bij de besluitvorming buiten beschouwing blijven.

Artikel 10

De deputaten zullen ten aanzien van de aanhangige kwestie zo nodig mondeling hoor en wederhoor toepassen. Zij zullen daarbij aan de partijen gelegenheid geven tot toelichting en/of verweer en tot het reageren op elkaars stukken. Zij zullen ook de partijen in elkaars aanwezigheid kunnen horen. Ook kerkleden, die de zaak rechtstreeks aangaat, kunnen door deputaten gehoord worden. Dit geldt eveneens voor visitatoren en anderen, die in de rechtsgang bij de zaak betrokken zijn geweest. Van dit horen moeten de partijen kennis kunnen nemen.

Artikel 11

De partijen hebben het recht zich in hun schriftelijk en mondeling contact met deputaten te laten bijstaan.

Artikel 12

Van de mondelinge besprekingen met de partijen zal steeds een kort verslag worden gemaakt, waarvan aan beide partijen een afschrift zal worden verstrekt.

Artikel 13

De deputaten zullen advies en hulp kunnen vragen van deskundigen, mits daarbij de noodzakelijke geheimhouding in acht wordt genomen.

Artikel 14

De deputaten zullen hun rapport en een volledig concept voor een besluit over het ingediende appèlschrift uiterlijk tien dagen voor de afgesproken datum van de behandeling op de synode indienen onder de aanduiding 'vertrouwelijk'. Vervolgens bepaalt de synode de wijze van behandeling en brengt de partijen en andere betrokkenen hiervan op de hoogte.

Artikel 15

Wanneer de deputaten er niet in slagen hun voorbereidend werk af te ronden binnen de afgesproken termijn, zullen zij dit aan de generale synode melden. De synode zal dan beslissen over de datum van afhandeling.

BEHANDELING EN BESLUITVORMING DOOR DE GENERALE SYNODE

Artikel 16

Bij de behandeling van het appèlschrift in de vergadering van de generale synode zullen tenminste

twee deputaten aanwezig zijn om hun rapport en voorstel toe te lichten en de generale synode verder in het appèl van advies te dienen.

Artikel 17

De synode kan aan partijen *het verzoek doen* in haar zitting waarin de bespreking van het appèlschrift plaatsvindt, hun zienswijze mondeling toe te lichten. De leden van de generale synode die betrokken zijn (geweest) bij een appèlzaak – onder wie in elk geval de afgevaardigden van de particuliere synode tegen wie het appèl is ingesteld –, maken geen deel uit van de vergadering bij de behandeling van die appèlzaak. Indien een synode besluit een appèlschrift in comité te behandelen, zullen de leden van de synode die betrokken zijn (geweest) bij die appèlzaak, de vergadering verlaten voordat de beraadslaging begint. Hetzelfde geldt voor partijen, indien hun is toegestaan hun zienswijze mondeling in de vergadering toe te lichten.

Artikel 18

In het besluit van de generale synode dienen de volgende elementen te zijn opgenomen:
een weergave van het besluit, de besluiten en/of de handelingen van de mindere vergadering waarover geschil is gerezen;
een samenvatting van de bezwaren die ertegen door de appellant zijn ingebracht;
een samenvatting van de gronden, de toelichting, casu quo het verweer van de genoemde mindere vergadering;
een nauwkeurige verantwoording van de gronden waarop de uitspraak van de generale synode berust;
een duidelijke uitspraak van de generale synode over het appèlschrift;
zo nodig een aanwijzing van de rechtsgevolgen van het genomen besluit;
indien van toepassing, nadere aanwijzingen inzake de weg waarlangs herstel van recht en vrede kan worden bewerkstelligd.
De generale synode zal van haar besluit binnen twee weken op ordelijke wijze kennis geven aan de partijen.

Artikel 19

Indien iemand op grond van artikel 31 van de Kerkorde in appèl is gegaan bij de generale synode en daartoe overeenkomstig deze regeling een appèlschrift bij het deputaatschap heeft ingediend, zijn deputaten bevoegd – indien uit een oogpunt van spoedeisendheid en ter voorkoming van onherstelbaar nadeel strikt nodig – een ordemaatregel te treffen totdat de generale synode op het appèl heeft beslist. Appellant zal daartoe een schriftelijk en gemotiveerd verzoek moeten indienen bij het deputaatschap.

Deputaten zullen dit verzoek behandelen zoveel mogelijk in overeenstemming met deze regeling.

Artikel 20

In de gevallen waarin deze regeling niet voorziet, beslist de generale synode.

BIJLAGE 5 OPMAAK, SPELLING EN INTERPUNCTIE

1. INLEIDING
2. LITERATUUR
3. STRUCTUUR
4. STIJL
5. SPELLING
6. VORMGEVING

1 INLEIDING

In deze nota geven deputaten voor generaal-synodale publicaties aanwijzingen voor de opmaak, spelling en interpunctie in officiële stukken van de generale synode, zoals Acta, Handelingen, deputaten- en commissierapporten. De bedoeling is dat daarin op het punt van opmaak, spelling en interpunctie zoveel mogelijk uniformiteit komt. Volledigheid mag niet worden verwacht; het gaat om een aantal regels en afspraken.

De oorsprong van deze nota ligt bij de Generale Synode van Groningen-Zuid 1978, die haar goedkeuring verleende aan de door verschillende deputaatschappen in onderling overleg gemaakte afspraken inzake taalgebruik, spelling enz. (Acta artikel 425). Deze afspraken zijn in bijlage 3

toegevoegd aan de Acta van de GS Groningen-Zuid 1978 (blz. 264 - 266). Deputaten voor generaal-synodale publicaties maakten hiervan voor de GS Spakenburg-Noord 1987 een bewerking. De GS Spakenburg-Noord 1987 besloot deze nota op te nemen in de huishoudelijke regeling voor generale synoden (Acta artikel 159). Deputaten voor generaal-synodale publicaties zorgen, telkens wanneer dit nodig blijkt, voor een bewerking van deze nota.

2 LITERATUUR

Gevolgd wordt de officiële spelling. Deze is te vinden in de *Woordenlijst Nederlandse Taal*, 's-Gravenhage 2005, op het secretariaat van de generale synode aanwezig. Voor bijzondere vragen op het gebied van opmaak, spelling en taalgebruik zij verwezen naar: J. Renkema, *Schrijfwijzer*, 4e aangepaste editie, 's-Gravenhage 2005. K. Treebus, *Tekstwijzer*, 's-Gravenhage 1991.

3 STRUCTUUR

Om de leesbaarheid van het rapport te verhogen is het nodig een duidelijke structuur aan te brengen. De tekst moet ingedeeld worden in een aantal hoofdstukken, paragrafen, subparagrafen en alinea's. Na het bepalen van de structuur, het schrijven van de kerntekst en het toevoegen van inleidingen en samenvattingen, is het zinvol om passende opschriften te maken bij de diverse gehelen.

Bij het globaal doornemen van de tekst moet de lezer in één oogopslag kunnen zien waar de tekst over gaat.

3.1 STRUCTUUR VAN HET RAPPORT

Het deputatenrapport dient opgezet te zijn volgens de standaardindeling van een rapport:

1. Voorwoord / inleiding
2. Inhoudsopgave
3. Samenvatting (maximaal 200 woorden in spreektaal)
4. Samenstelling deputaatschap (vermeld ook emailadressen)
5. Opdrachten van de synode - hieruit de hoofdlijnen (volledige opdracht opnemen in een bijlage)
6. Globaal beleidsoverzicht van de afgelopen vijf à tien jaar
Geef aan wat de tot nu toe gevoerde beleidslijn is geweest als achtergrondinformatie voor het huidige beleid
7. Uitvoering van de opdrachten van de synode, o.a. werkwijze / onderzoek / knelpunten enz.
8. Belangrijkste conclusies / aanbevelingen van uw deputaatschap
9. Conceptbesluitteksten versie 1 + gronden
10. Bijlagen: Eventuele opdrachten vorige synode, specifieke documenten

Goede hantering van deze structuur is ook van groot belang voor de digitalisering van uw rapport.

3.2 HOOFDSTUKINDELING

Ieder hoofdstuk moet worden voorzien van een nummer en een duidelijke titel (dus niet alleen: hoofdstuk 1, hoofdstuk 2, enz.).

Ook de paragrafen, subparagrafen en grotere alinea's moeten een duidelijk opschrift en een nummering hebben (tussenkoppen kunnen zonder nummering).

Kies een eenduidig en bondig opschrift dat de inhoud van de perikoop goed weergeeft.

De titel en het nummer van het hoofdstuk worden vermeld als koptekstregel bovenaan iedere pagina in kapitaal. In concepten geen kopteksten gebruiken; hiervoor zorgt de drukker.

3.3 INDELING ALINEA'S

Als regel geldt dat iedere alinea één onderwerp behandelt. Voorzie lange alinea's of een aantal alinea's met ongeveer hetzelfde thema, van een tussenkop.

3.4 INLEIDING

Begin ieder hoofdstuk met een korte inleiding. Geef hierin aan wat de context van het hoofdstuk is en wat er behandeld gaat worden.

3.5 SAMENVATTING

Besluit ieder hoofdstuk met een samenvatting. Voeg geen nieuwe feiten toe, geef alleen een overzicht van de behandelde stof en de belangrijkste conclusie(s). Eventueel kunt u een verwijzing naar het volgende hoofdstuk toevoegen (maak overigens van de conclusies een aparte subparagraaf).

3.6 OPNAME IN DE ACTA

Er is geconstateerd dat de rapporten van deputaten en commissies steeds uitgebreider worden. Het gevolg hiervan is dat de *Acta* veel te omvangrijk worden. Wij bevelen aan bij de structurering van het rapport rekening te houden met het wel of niet laten opnemen van bepaalde passages in de *Acta*. Bepaalde delen zijn immers wel nodig voor informatie van de synode, maar niet voor opname in de *Acta*. Dit geldt ook voor sommige bijlagen bij een deputatenrapport.

4 STIJL

Een eerste vereiste voor een deputatenrapport is dat het zo goed mogelijk de synode informeert. De tekst wordt niet alleen gelezen en bestudeerd door de leden van de synode, maar ook door leden van de kerkenraden en andere belangstellenden. Zij beschikken dikwijls niet over de voorkennis die deputaten wel hebben.

Daarom adviseren wij om zorgvuldig te zijn met de formulering van de tekst. De tekst moet duidelijk, eenvoudig, bondig en aantrekkelijk zijn. Dit betekent dat met name gekozen wordt voor heldere, bondige taal en korte zinnen (max. 15 woorden). Schrijf exact wat bedoeld wordt.

Vermijd dus ook archaïsch taalgebruik en het gebruik van veel lijdende vormen. Kortom, zorg ervoor dat de tekst aantrekkelijk is om te lezen.

Daarnaast is ook de vormgeving van de tekst uitermate belangrijk voor de toegankelijkheid ervan. In hoofdstuk 6 bevinden zich hierover enige aanwijzingen.

5 SPELLING

5.1 HOOFDLETTERS

5.1.1 DE NAMEN VAN GOD

Zelfstandige naamwoorden die God, Christus en/of de Heilige Geest noemen, worden met een hoofdletter geschreven: God, Vader, Schepper, Zoon, Jezus, Christus, Verlosser, Koning, Heilige Geest, Voorspraak, Parakleet.

Moeilijke gevallen doen zich voor bij metaforen. Is er geen nadere bepaling, dan krijgt de metafoor de hoofdletter. Als er wel een nadere bepaling is, dan wordt de kleine letter gebruikt.

Bijv. het Lam, het Lam Gods. Maar geen hoofdletter in: Ik ben de ware wijnstok; Ik ben de deur - omdat daar een enkele eigenschap genoemd wordt.

5.1.2 VOORNAAMWOORDEN M.B.T. GOD

Persoonlijke voornaamwoorden die God, Christus en/of de Heilige Geest aanduiden, worden met een hoofdletter geschreven, andere voornaamwoorden niet. Een en ander conform het tekstbeeld van de Bijbelvertaling 1951 van het NBG.

Bijv.: dit alles bidden wij U in de naam van uw Zoon.

Bij versterkte vormen en wederkerende voornaamwoorden: Hijzelf, Zich, Zichzelf - tegenover het aanwijzende voornaamwoord: zelf.

5.1.3 BIJBELSE EN KERKELIJKE WOORDEN

Zelfstandige naamwoorden die de Heilige Schrift noemen, worden met een hoofdletter geschreven: Bijbel, Woord, Schrift, Evangelie, Oude/Nieuwe Testament, Wet en Profeten (als naam voor het Oude Testament).

Afleidingen worden als regel met een kleine letter geschreven: bijbels, evangelisch, enz. Echter: Schriftuurlijk.

Een kleine letter krijgen kernwoorden als: naam van God, rijk van God, koninkrijk der hemelen, kerk, paradijs, sabbat, sacrament, besnijdenis, doop, avondmaal, artikel(en), christelijk, christen, dienaar, goddelijk, verbond, wet.

5.1.4 KERKEN EN KERKELIJKE VERGADERINGEN

De Gereformeerde kerken krijgen een hoofdletter als het om een eigennaam gaat. De Gereformeerde Kerk te Leeuwarden, De Gereformeerde Kerken in Friesland, De Gereformeerde Kerken in Nederland. De aanduiding 'vrijgemaakt' wordt, zo nodig, met kleine eerste letter en cursief achter de naam de Gereformeerde Kerk(en) geplaatst.

Van een eigennaam is alleen sprake, als de naam volledig wordt weergegeven, dus met de plaats-, provincie- of landnaam erbij.

In de volgende zinnen is gereformeerde kerk(en) een soortnaam, dus met kleine letter:

Er zijn in Nederland gereformeerde kerken, maar er zijn ook christelijke gereformeerde kerken. De gereformeerde kerken hebben in hun meeste vergadering uitgesproken, (...). De gereformeerde kerken in Nederland zijn niet in alle provincies even sterk vertegenwoordigd. De gereformeerde kerken in Overijssel werken voor de zending samen met de kerk van Enschede-Noord.

N.B. Er is sprake van de kerk te Groningen-Oost en de kerk van Groningen-Oost. Beide is mogelijk. Te wordt gebruikt als het om de officiële naam van de kerk gaat. Vergelijk H. Bouma, Kerkorde van Gereformeerde Kerken in Nederland, bij Artikel 1. Daarom heeft in officiële teksten als de Acta te de voorkeur.

Classis en particuliere synode krijgen een hoofdletter als het om een bepaalde, met jaar en/of datum nader aangeduide classis of PS gaat, anders niet. Dus: de particuliere synode van Friesland; hier is synode een soortnaam, omdat er meer PS'en zijn. Bij de Particuliere Synode van Friesland 1990 gaat het om een eigennaam, want van deze PS is er maar één.

De Generale Synode van Heemse 1984-1985 is een eigennaam, maar een soortnaam is het in een zin als: De generale synode is voltallig bijeen.

Als naam is 'de generale synode van Groningen-Zuid' onvolledig weergegeven. De generale synode die te Kampen in 1975 is gehouden, is een omschrijving. In beide gevallen voor generale synode daarom geen hoofdletters.

5.1.5 NA EEN DUBBELE PUNT

Staat een dubbele punt voor een opsomming, verklaring of toelichting, dan volgt er geen hoofdletter op. Woorden als want en namelijk hebben dezelfde functie als de dubbele punt en sluiten het gebruik van de dubbele punt uit. Wel gaat een komma aan deze woorden vooraf.

De dubbele punt luidt ook een directe rede in en deze begint wel met een hoofdletter.

5.1.6 GEZINDTEN EN PARTIJEN

Namen van gezindten, politieke partijen en namen van belijders en aanhangers worden met een kleine letter geschreven: rooms-katholiek, een jood, mohammedaan.

Namen van een gezindte, partij, richting enz. kunnen in bepaald verband als eigennamen gelden en krijgen dan wel een hoofdletter.

5.1.7 ACHTERNAMEN

Bij achternamen wordt 'de', 'te', 'van' enz. met een hoofdletter geschreven, wanneer geen naam of

voorletter voorafgaat: de heer Van Putten, de heer A. van Putten, mevrouw J. van Putten-van de Berg. Voor en na het streepje (een koppelteken) geen spatie.

5.2 LEES- EN WOORDTEKENS

5.2.1 KOMMA'S BIJ BEPERKENDE EN UITBREIDENDE BIJVOEGLIJKE BIJZINNEN

De beperkende bijvoeglijke bijzin wordt niet, de uitbreidende bijvoeglijke bijzin wordt wel voorafgegaan door een komma. Beide worden wel gevolgd door een komma of een zwaarder rustteken.

Beperkende bijvoeglijke bijzinnen beperken het antecedent tot wat in de bijzin omschreven wordt. De leden van commissie 3 die de trein missen, worden met een bus opgehaald. (Een aantal leden is nu waarschijnlijk bedoeld).

Uitbreidende bijvoeglijke bijzinnen voegen een notie toe aan het antecedent, die niet onmisbaar is. De leden van commissie 3, die de trein missen, worden met een bus opgehaald. (Het zijn nu alle leden van de commissie. Het moet al bekend zijn, dat zij de trein missen).

5.2.2 KOPPELTEKEN

Het koppelteken wordt alleen gebruikt in bepaalde soorten samenstellingen: in samenstellingen met letters, lettercombinaties, cijfers en andere tekens. Het koppelteken wordt geplaatst tussen de beide leden van de samenstelling: f-teken, t.b.c.-patiënt.

In samenstellingen met Sint (St.) als eerste lid: Sint-Nikolaas, St.-Nikolaas.

De samenstelling is een titel, aanduiding van een rang, waardigheid e.d., waarvan het eerste lid een bastaardwoord is dat ook zelfstandig als persoonsnaam kan voorkomen:

adjunct-boekhouder, secretaris-generaal, secretaris-penningmeester, deputaat-curator enz., maar: magazijnchef, laboratoriumbediende, universiteitspedel, enz.

Het tweede lid van de samenstelling is een bepaling van het eerste. Bestaat de bepaling uit twee of meer woorden, dan worden deze, tenzij ze een familienaam vormen, ook onderling door het koppelteken verbonden: Staten-Generaal, kabinet-Lubbers, voorstel-moderamen enz.

In namen van gehuwde vrouwen: mevrouw A. Jansen-Smit.

In geografische en andere namen, bestaande uit een eigennaam met een daarvoor of daarachter gevoegd onverbogen of onbuigbaar bepalend woord: Groningen-Oost, Amersfoort-West, Noord-Amerika enz.

Sinds het Spellingbesluit-1994 behouden afleidingen van samengestelde namen hun koppelteken: Noord-Hollandse, West-Europees, Nieuw-Zeelands.

Echter het blijft: oudtestamentisch, nieuwtestamentisch, eerstejaarsstudent.

In samenstellingen met klinkercombinaties die op elkaar stuiten, plaatst men een koppelteken in plaats van een trema:

drie-eenheid, radio-ontvangst.

In cijfers en getallen wordt het trema gehandhaafd: tweehonderddrieënveertig.

5.3 AANHALINGSTEKENS

Voor aanhalingstekens wordt "----" of '---' gebruikt. De drukker zet ze in de zogenaamde Engelse vorm, waarbij de aanhalingstekens openen omgekeerd worden.

Een overdaad aan aanhalingstekens dient te worden vermeden.

Dubbele aanhalingstekens alleen bij letterlijk citeren en als anders niet duidelijk is dat het om een citaat gaat.

Enkele aanhalingstekens alleen voor een citaat binnen een citaat, als een woord in een bijzondere betekenis wordt gebruikt of als het woord zelf wordt bedoeld.

Geen aanhalingstekens gebruiken bij namen of bij woorden in hun gewone betekenis.

Bij een citaat komt de punt aan het slot van de zin alleen binnen de aanhalingstekens, als die punt bij het citaat hoort. Na de aanhalingstekens komt dan geen punt meer.

5.4 DEELTEKEN

Het deelteken (trema) wordt geschreven op het tweede van twee opeenvolgende klinkertekens van eenzelfde woord in gevallen waarin uitsluitend het voorkomen van een bij mechanisch lezen mogelijke onjuiste uitspraak van het woord wordt beoogd: beëdigen, geëerd, Israëliet, zoëven; echter: beamen, beoordelen; financiële, officiële; echter: financieel, officieel, enz.

5.5 AFKORTINGEN

Afgekorte titels krijgen een kleine letter met punt. Na de punt volgt een spatie: prof. dr. W.K. Jansen,
ds. De Groot.

5.6 TEKSTVERWIJZINGEN

Voor de versaanuiding wordt de dubbele punt gebruikt: Genesis 1:1, 2.
Voor en na de dubbele punt komt geen spatie, na de komma wel.

5.7 SAMENSTELLINGEN

Een samenstelling bestaat uit woorden die ook zelfstandig kunnen voorkomen.
Veel schrijvers hebben de neiging om -- in navolging van het Engels -- tussen de zelfstandige delen een spatie te plaatsen. Echter de hoofdregel luidt: samenstellingen worden aaneengeschreven. Op deze regel bestaan talrijke uitzonderingen, dus raadpleeg altijd het 'Groene boekje'.

5.8 BIJBELSE NAMEN

5.8.1 HERE EN Here

De spelling HERE wordt gebruikt als Jahwe bedoeld wordt. Bij het drukken moet de eerste letter worden gezet in GROOT KAPITAAL, de overige drie letters worden gezet in KLEIN KAPITAAL.
Voor Adonai en Kurios wordt gebruikt Here, en niet Heer.

5.8.2 SPELLING VAN DE BIJBELSE NAMEN

Voor de spelling van bijbelse namen wordt aangesloten bij de regel die in praktijk gebracht is door het Nederlands Bijbelgenootschap en de Katholieke Bijbelstichting. Deze spelling is gehanteerd in de major-editie van 'Bijbel en kerkboek'.

5.8.3 BIJBELBOEKEN

De namen van de Bijbelboeken worden als volgt geschreven en afgekort:

Genesis	Gen.	Nahum	Nah.
Exodus	Ex.	Habakuk	Hab.
Leviticus	Lev.	Sefanja	Sef.
Numeri	Num.	Haggai	Hag.
Deuteronomium	Deut.	Zacharia	Zach.
Jozua	Joz.	Maleachi	Mal.
Richteren	Ri.	Matteüs	Mat.
Ruth	Ruth	Marcus	Mar.
1 Samuël	1 Sam.	Lucas	Luc.
2 Samuël	2 Sam.	Johannes	Joh.
1 Koningen	1 Kon.	Handelingen	Hand.
2 Koningen	2 Kon.	Romeinen	Rom.
1 Kronieken	1 Kron.	1 Korintiërs	1 Kor.
2 Kronieken	2 Kron.	2 Korintiërs	2 Kor.
Ezra	Ezra	Galaten	Gal.
Nehemia	Neh.	Efeze	Ef.
Esther	Est.	Filippenzen	Fil.
Job	Job	Kolossenzen	Kol.
Psalmen	Ps.	1 Tessalonicenzen	1 Tess.
Spreuken	Spr.	2 Tessalonicenzen	2 Tess.
Prediker	Pr.	1 Timoteüs	1 Tim.
Hooglied	Hoogl.	2 Timoteüs	2 Tim.
Jesaja	Jes.	Titus	Tit.
Jeremia	Jer.	Filemon	Filem.
Klaagliederen	Kl.	Hebreeën	Hebr.
Ezechiël	Ez.	Jakobus	Jak.
Daniël	Dan.	1 Petrus	1 Petr.
Hosea	Hos.	2 Petrus	2 Petr.
Joël	Joël	1 Johannes	1 Joh.
Amos	Am.	2 Johannes	2 Joh.
Obadja	Ob.	3 Johannes	3 Joh.
Jona	Jona	Judas	Jud.
Micha	Mi.	Openbaring	Opb.

6 VORMGEVING

Het is van groot belang veel aandacht te schenken aan de vormgeving van de tekst. Opmaak en typografie zijn immers bepalend voor de toegankelijkheid van een tekst. Wees daarom zorgvuldig in het gebruik van witregels, cursiveringen, vetgedrukte woorden en onderstrepingen.

6.1 OPSCHRIFTEN

Opschriften boven hoofdstukken en paragrafen verschillen in opmaak al naar gelang het gaat om een hoofdindeling of een onderverdeling. Hier volgt een voorbeeldindeling:

1 OPMAAK

2 regels overslaan

In dit hoofdstuk verplaatsen we de aandacht naar de opmaak van een tekst.

1.1 Paragraafindeling (vet, onderkast, 11 punts)

1 regel overslaan

1.1.1 SUBPARAGRAAF (klein kapitaal, 8 punts)

geen regel overslaan

Tussenkop

geen regel overslaan

Als opschriften genummerd worden, wordt de nummering op dezelfde manier gezet als het opschrift zelf. Dit geldt ook voor een dubbele punt aan het einde van een opschrift.

Bij de nummering alleen punten gebruiken als het nodig is. In plaats van 2.1.2. en g.3. kan beter 2.1.2 en g3 worden genoteerd. De nummering wordt gevolgd door een Tab die door de drukker vertaald wordt in een vierkantje wit.

Achter opschriften geen punt.

6.2 CURSIVERINGEN

Cursiveringen hoeven niet meer met onderstrepen te worden aangegeven. Cursiveringen zijn tegenwoordig op iedere PC gemakkelijk in te voeren.

In WP 5.1 met Ctrl-F8,2,4.

In Word en WP voor Windows met Ctrl-i of met de desbetreffende knop in de werkbalk.

Onderstrepingen mogen wel, maar deze worden door de drukker cursief weergegeven.

Cursiveer iedere inleiding aan het begin van het hoofdstuk en iedere samenvatting aan het eind van een hoofdstuk.

6.3 EINDE VAN EEN REGEL

Als aan het einde van een regel de zin nog niet is afgelopen, beslist géén Enter gebruiken om naar de volgende regel te gaan (zoals bij een schrijfmachine). Bij het eind van een regel gewoon doortypen. De zin gaat dan vanzelf op de volgende regel verder.

Pas aan het eind van de alinea komt een Enter. Dan wordt daar op een nieuwe regel begonnen, ook als de tekst in een andere opmaak (op een andere computer of bij de drukker) wordt opgevraagd.

6.4 INSPRINGEN

Laat het begin van een alinea niet inspringen. Mocht het einde van een alinea samenvallen met het einde van een regel dan plaatst u een witregel om de alinea's te markeren.

Als een hele alinea moet inspringen, gebeurt dat met Inspring.

In Wpwin met F7. In Word op de geselecteerde alinea klikken met de rechtermuisknop en alinea kiezen.

Hier beslist géén Tab en ook géén spaties gebruiken. De reden hiervan is dat een Inspring aan de linker marge blijft staan, ook bij aanpassingen in de tekst, terwijl Tabs en spaties gaan verschuiven en daardoor de opmaak in de war brengen.

Bij *opsommingen* moeten vervolgregels ook inspringen, dus op deze manier:

1. Dit is de eerste regel die inspringt; na het cijfer '1.' is Inspring gebruikt; de vervolgregel springt daardoor vanzelf ook in.
2. Als in plaats van Inspring spaties of een Tab wordt gebruikt, gaat de tekst onder de nummering verder; dat is dus fout.

Na de Inspring de zin weer eindloos typen (zie 4.3) met pas een Enter voor het volgende onderdeel van de opsomming.

6.5 MARGES

Neem een linkerkantlijnmargin van 3,5 cm.

6.6 LETTERTYPE

Om de leesbaarheid te vergroten adviseren wij u de tekst aan te leveren in het schreefloze lettertype Arial of Univers 11 punts. Klein kapitaal in 8 punts.

6.7 OPMAAKCODES

Bijzondere opmaakcodes moeten zoveel mogelijk vermeden worden. Ze kunnen de opmaak wel verfraaien, maar geven moeilijkheden als de tekst in een ander programma moet worden ingevoerd. Dit is vooral van belang als de tekst gedrukt moet worden.

Als opmaakcodes kunnen alleen gebruikt worden: cursief, vet, links inspringen, linkertabs en decimaaltabs.

In WP 5.1: Inspr, Tab, TAB, Uitlijn, UITLIJN.

In WPwin: Hd links inspr, Links tab, Hd links tab, Dec tab, Hd Dec tab.

In Word: links en decimaal tabs.

WPwin werkt standaard met automatische alineastijl en -nummering. Deze kan worden uitgezet via menu Extra, QuickCorrect, Opmaak tijdens typen (of Opties); daar QuickBullets uitschakelen.

In Word 7 gaat dit via menu Opmaak, AutoOpmaak, Opties, AutoOpmaak tijdens typen; daar automatische opsommingstekens uitschakelen.

Is een bijzondere opmaak toch nodig, dan moeten voor de drukker de bijzonderheden worden aangegeven in de marge van de altijd bij te leveren uitdraai. Dit geldt bijvoorbeeld voor grotere en kleinere lettertypen en voor centreren.

Voor opmaak in kolommen alleen linker- en decimaaltabs gebruiken.

6.8 SAMENGESTELDE TEKENS

Samengestelde tekens worden in Word en WP voor Windows gemakkelijk gemaakt als toetsenbord VS Internationaal is geselecteerd. Kies daarvoor in Configuratiescherm toetsenbord, taal, VS (Internationaal).

Kies in de tekst voor een samengesteld teken eerst het accent ' , ` , " of ^ en daarna de bijbehorende letter.

Voor het maken van aanhalingstekens combineren met een spatie.

Voor C en c combineren met een enkel aanhalingsteken.

Samengestelde tekens worden in WP gemakkelijk als volgt worden gemaakt.

In WP 5.1 eerst Ctrl-v intoetsen. In WP 6.0 is dat Ctrl-a. Daarna voor de volgende tekens

á, é, í, ó, ú: toets na a, e, i, o, u een enkel aanhalingsteken;

à, è, ì, ò, ù: toets na a, e, i, o, u het accent `;

ä, ë, ï, ö, ü: toets na a, e, i, o, u een dubbel aanhalingsteken;

Ç, ç: toets na C of c een komma;

☐: (guldenteken): toets na f een koppelteken;

±: toets na plusteken een koppelteken;

half kastlijntje --: toets na n een koppelteken.

In Wpwin kan het gewenste samengestelde teken ook geselecteerd worden na het toetsen van Ctrl-w en het aanklikken van 'Internationaal 1'.

Het □-teken zit onder 'Typografische symbolen', nummer 4,14.
 Het ±-teken zit onder 'Wiskunde/wetenschap 1', nummer 6,1.
 Het halve kastlijntje onder 'Typografische symbolen', nummer 4,33.

In Word via 'Invoegen' en 'Symbool'.

ASCII-codes kunnen gebruikt worden als Numlock aanstaat; bij ingedrukte Alt-toets wordt in het numerieke toetsenblok de code ingetypt. De codes zijn de volgende:

á 160	é 130	í 161	ó 162	ú 163
à 133	è 138	ì 141	ò 149	ù 151
ä 132	ë 137	ï 139	ö 148	ÿ 129
â 131	ê 136	î 140	ô 147	û 150
Ç 128	ç 135	□ 159	± 241	

Als een accent gebruikt wordt om nadruk te geven, komt een ´ op een lange klinker en een ` op een korte klinker. Bijvoorbeeld: de éنية èchte. Gebruik deze accenten zo min mogelijk. Een woord dat in zijn geheel benadrukt moet worden, kan beter worden gecursiveerd. Met hoofdletters worden geen tekens samengesteld.

6.9 LIGGEND STREEPJE

Voor een liggend streepje wordt in getypte teksten doorgaans een divisie, een kort streepje, gebruikt, zowel voor gedachtestrepen als voor koppel- en afbreekttekens. Een drukker heeft meer streepjes en maakt onderscheid tussen een divisie en een half kastlijntje, dat twee keer zo lang is.

Als een tekst per diskette wordt aangeleverd aan een drukker, wordt een half kastlijntje aangeduid met een dubbel koppelteken. De drukker maakt hiervan één half kastlijntje.

Halve kastlijntjes worden gebruikt in de volgende gevallen:

- in opsommingen;
- voor gedachtestrepen; voor en na een gedachtestreep hoort een spatie;
- in de betekenis van 'tot', bijv.: de GS Heemse 1984--1985; 1--10 juli; pagina 10--20; een uitzondering is de versaanduiding in tekstverwijzingen: daar lijkt een koppelteken mooier;
- in bedragen, bijv.: □ 1.000,--.

6.10 BEDRAGEN

Bij bedragen moet het muntteken bij de cijfers blijven. Om te voorkomen dat het muntteken aan het eind van een regel komt en de cijfers op de volgende regel komen, moet er in alle gevallen een zogenaamde harde spatie tussen gezet worden: vóór de spatie eerst op Home drukken.

De te gebruiken aanduiding voor de euro is €. In financiële overzichten komt bij optellingen het €-teken óf bij elk bedrag óf alleen bij het bovenste bedrag en bij de som van de optelling. In plaats van het €-teken geen streepjes gebruiken.

6.11 NOTEN

Notenmateriaal komt in de *Acta* niet in eindnoten maar in voetnoten.

Voor de drukker kunnen noten niet in de tekst worden aangeleverd; deze geven met een ander tekstverwerkingsprogramma problemen. Notenmateriaal moet bij elkaar en los van de tekst worden aangeleverd, bijvoorbeeld op een apart vel.

In de tekst moet worden aangegeven waar de noten horen. Dit kan op drie manieren:

1. Met de optie voetnoot.
 In WP 5.1 en WP 6.0: Ctrl-F7, 1, 1 en dan F7.
 In Wwin en Word via 'Invoegen', 'Voetnoot' en 'Maken'.
 Op deze manier gaat de nummering automatisch. Let wel: De *inhoud* van de noot niet in de noot zetten, maar apart aanleveren.
2. Met de optie superschrift, als volgt.⁴
 In WP 5.1 gaat dit met Ctrl-F8, 1, 1.
 In WP 6.0 gaat dit met Ctrl-F8, 5, 2.

In Wpwin en Word via 'Opmaak', 'Lettertype', ('Positie',) 'Superschrift'.

3. Met vierkante haken direct na het woord^[5] of de zin.^[6]

Nootaanwijzingen komen tegen het woord⁸ aan waar het bij hoort, zonder spatie. Ook direct na een zin.⁹ En na eventuele aanhalingstekens.¹⁰ Na de nootaanwijzing komt wel een spatie.

BIJLAGE 6 ¹ SPECIMEN-BESLUITTEKST

agenda 3.G

90-04-20-04²

Radio- en televisie-uitzending van kerkdiensten (agenda 3.G.1 en 3.G.4)³

Voorstel : commissie 4⁴

6

Rapporteur : A.B. de Wit

Materiaal :⁷

1. rapport van deputaten voor radio- en televisie-uitzending van kerkdiensten;
2. aanvullend rapport van deputaten over dagtelevisie.

*Besluit:*⁸

1. deputaten, benoemd door de Generale Synode van Leeuwarden 1990, te dechargeren onder dank voor de goede diensten;
2. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. radio- en televisie-uitzendingen van kerkdiensten voor het binnenland en ⁹ (via Radio Nederland Wereldomroep) radio-uitzendingen voor het ⁹ buitenland te blijven verzorgen;
 - b. t/m h. (.....)
 - i. ⁹ aan de eerstvolgende generale synode verslag uit te brengen van hun werkzaamheden en hun rapport drie maanden voor het bijeenkomen die synode aan de kerken toe te zenden.

Gronden:¹¹

1. deputaten hebben zich strikt gehouden aan hun instructies en opdrachten;
2. de arbeid van deputaten is gebleken van nut te zijn voor de voortgang van het ⁹ evangelie in binnen- en buitenland;
3. enz.

Verklarende noten:

- 1 Links bovenaan de besluittekst wordt de rubriek van de agenda aangeduid waar het besluit bij hoort, hier 3.G.
- 2 Rechts bovenaan plaatst het hoofd van het secretariaat een volgnummer; de commissie hoeft dit niet te doen.
- 3 De titel van het besluit wordt *cursief* gezet. Achter de titel komt tussen haakjes de rubrieksaanduiding met de nummers van de ingekomen stukken die in het besluit aan de orde komen; deze aanduiding wordt in de Acta weggelaten.
- 4 Na 'Voorstel', 'Rapporteur' en 'Materiaal' volgt een *Tab* (tabtoets) of *Inspring* (in WP F4) om de dubbele punten recht onder elkaar te krijgen. Na de dubbele punt geen *Inspring* maar alleen een spatie.
- 5 'commissie' zonder hoofdletter; het nummer van de commissie aanduiden met een arabisch cijfer.
- 6 Tussen 'Voorstel', 'Rapporteur' en 'Materiaal' komt een regel wit.
- 7 a Na '1.' een *Inspring* (F4) om links een rechte ingesprongen marge te krijgen. Hier beslist géén *Tab* en géén spaties gebruiken. De reden hiervan is dat een *Inspring* aan de linker

marge blijft staan, ook bij aanpassingen in de tekst, terwijl Tabs en spaties gaan verschuiven en daardoor de opmaak in de war brengen.

b Als er slechts één punt is, wordt geen '1.' vermeld; in dat geval wel inspringen, om een gelijkmatige opmaak te houden.

c Elk lid van de opsomming begint met een kleine letter en eindigt met een puntkomma. Dit laatste geldt ook als midden in een lid van de opsomming een nieuwe zin met een hoofdletter begint. Het laatste lid van de opsomming eindigt met een punt. Op zich kunnen delen van een opsomming ook met een hoofdletter beginnen, zeker als deze lang zijn. Het is echter gewenst 'besluit' ook als een werkwoord te kunnen hanteren (zie bij noot 8b), waarom een kleine letter daar de voorkeur heeft. Met het oog op uniformiteit en een rustige bladspiegel is ervoor gekozen ook bij 'Materiaal' en 'Gronden' de delen van de opsomming met een kleine letter te laten beginnen.

8 a 'Besluit:' cursief, inclusief de dubbele punt.

b 'Besluit' is geen werkwoord maar een zelfstandig naamwoord. Het staat immers in de trits Materiaal – Besluit / Eindbesluit - Gronden. Voor het citeren van het besluit is het wel gemakkelijk als 'besluit' als een werkwoord gehanteerd kan worden. Daarom in de tekst van het besluit bijvoorbeeld

- niet: 'besluit: 1. tot de uitspraak ...', want dan is het geen zelfstandig naamwoord meer;
- ook niet: 'besluit: 1. het verzoek wordt ...', want dan laat het zich niet als werkwoord hanteren;
- maar: 'besluit: 1. uit te spreken ...'.

'Eindbesluit' kan niet als werkwoord gebruikt worden. Het voorkomen ervan bevestigt dat ook 'besluit' als zelfstandig naamwoord bedoeld is.

c. 'Besluit:' staat hier altijd in het enkelvoud, ook al bestaat het besluit uit een opsomming van een aantal delen.

9 Als aan het eind van een regel de zin nog niet is afgelopen, beslist géén Enter gebruiken om naar de volgende regel te gaan (zoals bij een schrijfmachine). Bij het eind van een regel gewoon doortypen. De zin gaat dan vanzelf op de volgende regel verder. Pas aan het eind van de alinea komt een Enter. Dan wordt daar op een nieuwe regel begonnen, ook als de tekst in een andere opmaak (op een andere computer of bij de drukker) wordt opgevraagd.

10 Bij citeren en weergeven wordt twee keer ingesprongen.

11 a 'Gronden' niet cursief.

b 'Gronden' of 'Grond', meervoud of enkelvoud, afhankelijk van het aantal gronden.

Algemene opmerkingen:

1 Voor opmaak, spelling en interpunctie in het algemeen wordt verwezen naar de desbetreffende nota, die als bijlage bij de Huishoudelijke regeling voor generale synoden is opgenomen.

2 Er worden zo weinig mogelijk punten gebruikt. Dus niet: G.K.N., d.d., K.O., P.S. enz., maar GKN, dd., KO, PS enz.

3 Bij data de maand in letters weergeven: 24 mei 1992 (niet: 24-05-92).

4 Verder zij verwezen naar de Woordenlijst Nederlandse Taal, 's-Gravenhage 1997 en J. Renkema, Schrijfwijzer, 3e geheel herziene editie, 's-Gravenhage 1995.

Gevolgd wordt de officiële spelling. Deze is te vinden in de Woordenlijst Nederlandse Taal, 's-Gravenhage 1995, op het secretariaat van de generale synode aanwezig.

Voor bijzondere vragen op het gebied van opmaak, spelling en taalgebruik zij verwezen naar: J. Renkema, Schrijfwijzer, 3e geheel herziene editie, 's-Gravenhage 1995.

K. Treebus, Tekstwijzer, 's-Gravenhage 1991.

BIJLAGE 7 LIJST VAN AFKORTINGEN VAN DEPUTAATSCHAPPEN

A&D	Deputaten archief en documentatie
ASE	Deputaten voor aanvullende steunverlening evangelisatie
BBK	Deputaten voor betrekkingen met buitenlandse kerken
Depin	Deputaten voor integratie van gehandicapten
DKE	Deputaten kerkelijke eenheid
D&R	Deputaten dienst en recht
D&SH	Deputaten pastorale zorg aan doven en slechthorenden
DTEG	Deputaten toerusting evangeliserende gemeente
F&B	Deputaten financiën en beheer
GDD	Generaal-synodaal deputaatschap diaconale zaken
GSP	Deputaten voor generaal-synodale publicaties
GVM	Deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen
H&E	Deputaten huwelijk en echtscheiding
KR&KO	Deputaten kerkrecht en kerkorde
RKO	Deputaten voor de relatie kerk en overheid
RTV	Deputaten voor radio- en televisieuitzending van kerkdiensten
SGO	Deputaten Steunpunt gemeenteopbouw
SMKR	Deputaten seksueel misbruik in kerkelijke relaties
TU of TUK	Theologische Universiteit (Kampen)
VGS	Deputaten voor de voorbereiding van de volgende synode
VG&Z	Deputaten vierde gebod en zondag
ZHT	Deputaten zending, hulpverlening en training

BIJLAGE 8 LIJST VAN AFKORTINGEN BUITENLANDSE KERKEN EN ORGANISATIES

AEPC	Africa Evangelical Presbyterian Church , Kenya
ART	Akademie für Reformatorische Theologie (Duitsland)
CanRC	Canadian Reformed Churches
CGK(N)	Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
CRC	Christian Reformed Church (Noord-Amerika)
DRC	Dutch Reformed Church of Sri Lanka
EPC	Evangelical Presbyterian Church in Ireland
Ely	Ely Presbyterian Church (Cardiff, Engeland)
EPCEW	Evangelical Presbyterian Church in England and Wales
ERCB	Église Réformée Confessante au Benin
ERCC	Église Réformée Confessante au Congo
ERCS	Evangelical Reformed Churches of Singapore
ERCUR	Evangelical Reformed Churches Union of Russia
EREI	Églises Réformées Evangéliques Indépendantes (Frankrijk)
FCCI	Free Church of Central India
FCS	Free Church of Scotland
FCS-c	Free Church of Scotland / continuïng
FRCA	Free Reformed Churches of Australia
FRCP	Free Reformed Churches of the Philippines
GA	General Assembly (Algemene Vergadering)
GGRC	Gereja Gereja Reformasi Calvinis Indonesië
GGRI-NTT	Gereja Gereja Reformasi Indonesia
GKSA	Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika
GOR	Gereformeerde Oecumenische Raad (voorheen GOS) = REC
GZB	Gereformeerde Zendingsbond (in de Ned. Herv. Kerk)
ICPdP	Igreja Crista Presbiteriana de Portugal
ICRC	International Conference of Reformed Churches
IER	Igreja Evangelica do Brasil
IPB	Igrejas Presbiteriana do Brasil
IPIM	Iglesia Presbiteriana Independiente de Mexico
IRB	Igrejas Reformadas do Brasil
IRE	Iglesias Reformadas de Espagna, Spain
IRV	Iglesia Reformada en Venezuela

LRC	Lanka Reformed Church, Sri Lanka
NAPARC	North American Presbyterian and Reformed Council
NGKSA	Nederduits Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika
NKST	Nongu u Kristu u Ken Sudan nen Tiv, Nigeria
NRC	Norwich Reformed Church, Engeland
OPC	Orthodox Presbyterian Church, USA
PAE	Presbyterian Association in England
PCA	Presbyterian Church in America (Noord-Amerika)
PCEA	Presbyterian Church of Eastern Australia
PCK	Presbyterian Church of Korea (Kosin)
PFCK	Presbyterian Free Church of Kalimpong (Noord-Bengalen)
RCEA	Reformed Church of Eastern Africa, Kenya
RCJ	Reformed Church of Japan
RCNZ	Reformed Churches of New Zealand
RCUS	Reformed Church in the United States
REC	Reformed Ecumenical Council (voorheen RES) = GOR
RPCI	Reformed Presbyterian Church of Ireland
RPCNEI	Reformed Presbyterian Church of North East India
RPCNI	Reformed Presbyterian Church of Northern India
RFCP	Reformed Free Church of the Philippines
RPCT	Reformed Presbyterian Church of Taiwan
URCNA	United Reformed Churches in North America
VGKSA	Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Africa
WARC	World Alliance of Reformed Churches
WCC	World Council of Churches (Wereldraad van Kerken)

BIJLAGE 9 PUBLICATIETREGELING DEPUTATENRAPPORTEN, ACTA EN HANDELINGEN

- De verspreiding van deputatenrapporten vindt plaats via e-mail. Zodra de rapporten beschikbaar zijn, worden ze ook geplaatst op de website van de kerken, www.gkv.nl. Alleen de afgevaardigden naar de synode en de adviseurs ontvangen alle rapporten op een cd-rom. Daarnaast ontvangen zij van elk rapport een geprinte versie. Via de boekhandel zijn geprinte versies tegen betaling voor iedereen verkrijgbaar.
- De verspreiding van de Acta vindt plaats via toezending van als volgt:

Instantie	Aantal
De afgevaardigden (primi, secundi of tertii) die één of meer dagen hebben deelgenomen aan het werk van de synode	circa 60
De samenroepende kerk (predikant(en), koster en andere medewerkers)	circa 5
De kerken, de classes en de particuliere synoden van de Gereformeerde Kerken in Nederland	circa 300
De senaat, het curatorium, de hoogleraren en overige docenten alsmede de emeriti-hoogleraren aan de Theologische Universiteit	circa 15
Redacties van de regionale gereformeerde kerkbladen, <i>De Reformatie</i> , <i>Nader Bekeken</i> en het <i>Nederlands Dagblad</i>	6
Archief- en Documentatiecentrum voor bewaring in het generaal-synodaal archief	5
Deputaten BBK o.a. voor verzending naar het buitenland	13
Deputaten voor generaal-synodale publicaties	8
Bibliotheek van de Theologische Universiteit	2
Bibliotheek van de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn	1

NB. 1 De Acta is via de boekhandel voor iedereen beschikbaar in een paperback-editie.

NB. 2 Het Archief- en Documentatiecentrum en de bibliotheek van de Theologische Universiteit ontvangen naast de Acta op cd-rom ook twee exemplaren van de printversie van de deputatenrapporten en van de papieren versie van de Acta. Bovendien zullen ze twee exemplaren ontvangen van de uitgaven inzake kerkmuziek en liturgie.

3. De verspreiding van de Handelingen vindt plaats via toezending van als volgt:

Instantie	Aantal
De afgevaardigden (primi, secundi of tertii) die één of meer dagen hebben deelgenomen aan het werk van de synode	circa 60
De kerkenraden van de Gereformeerde Kerken in Nederland	circa 275
De gewone hoogleraren van de Theologische Universiteit in hun functie als adviseurs van de generale synode	circa 5
Het Archief- en Documentatiecentrum voor bewaring in het generaal-synodaal archief	3
Het curatorium van de Theologische Universiteit ten behoeve van het archief	1

BIJLAGE 10 INSTRUCTIE VOOR DE COMMUNICATIEADVISEUR

DOEL VAN DE COMMUNICATIE

Voor, tijdens en na de synode zal er op gestructureerde wijze aandacht gegeven moeten worden aan communicatie. Het doel hiervan is dat de doelgroepen beter geïnformeerd en daardoor meer betrokken worden bij de zaken die op de synode spelen. Daarnaast zal de synode als vergadering aandacht moeten geven aan haar interne communicatie. Dat betreft: o.a. het werk van de deputaatschappen, de bespreking van dat werk en de besluitvorming n.a.v. dat werk, terugkoppeling naar adviseurs en administratie. Deze processen moeten goed verlopen.

Kort gezegd: het bevorderen van een positief imago van het synode- en deputatenwerk bij diverse in- en externe doelgroepen. (Zie communicatieplan synode 2005)

TAAK COMMUNICATIEADVISEUR/ COÖRDINATOR

- Hij/zij coördineert, op basis van een vooraf vastgesteld beleid, diverse communicatieactiviteiten die tot doel hebben diverse doelgroepen te informeren en zo nodig te motiveren, zodat men weet wat er op de synode besproken en besloten wordt. Hierdoor zullen diverse doelgroepen meer betrokken worden bij dit werk in de kerk. Daarnaast adviseert hij /zij zo nodig het moderamen en de synodeafgevaardigden t.a.v. diverse communicatievraagstukken.

UITVOERING

- opstellen communicatieplan synode i.s.m. sectie communicatie deputaten GSP
- (Inhoud: probleemanalyse- doelstelling- strategie- doelgroepanalyse- mediaplan- uitvoering)
- taakverdeling maken m.b.t. diverse communicatiewerkzaamheden en functionarissen:
- synodeverslaggever, webredacteur, communicatieadviseur
- coördinatie van alle externe communicatieactiviteiten van de synode: verzamelen van alle activiteiten, afstemming van diverse activiteiten.
- pro-actief beleid voeren ten aanzien van de synodecommunicatie op basis van gekozen strategie
- advisering aan moderamen t.a.v. communicatievraagstukken
- evalueren van het gevoerde beleid i.s.m. deputaten voorbereiding

VERDELING VAN COMMUNICATIETAKEN

Assessor en preses	- eindverantwoordelijken voor de communicatie van de synode - woordvoerders naar pers en publiek bij belangrijke zaken
Scriba I	- verzorgt de <i>Acta</i>
Scriba II	- verzorgt alle zakelijke correspondentie zowel intern als extern
Notulist(en)	- maken verslagen van alle vergaderingen voor de <i>Acta</i>
Communicatieadviseur	- coördineert alle communicatieactiviteiten van de synode - adviseert zo nodig de vergadering over communicatievraagstukken - onderhoudt contacten met de pers
Webredacteur	- verantwoordelijk voor publicaties op de website www.gkv.nl (is synodelid)
Synodeverslaggever	-schrijft artikelen voor <i>De Reformatie</i> en andere kerkelijke bladen (is synodelid !)
Synodeadministratie	- organiseert alle logistieke processen rondom communicatie (ook Intranet)

ORGANISATIE

In principe wijzen deputaten GSP een professioneel opgeleide functionaris (beroepsniveau C) aan die als communicatieadviseur tijdens de gehele synodeperiode (en daaraan voorafgaand en na afloop) communicatietaken op zich neemt.

Hij/zij is diverse vergaderingen aanwezig – dit in overleg met het moderamen.

De communicatieadviseur ontvangt voor zijn aanwezigheid een reiskostenvergoeding en een dagvergoeding gerelateerd aan de vergoeding die de overige medewerkers van de synode ontvangen.

Voorafgaande aan de synode wordt door deputaten VGS en GSP een communicatieplan opgesteld, dat tijdens de eerste synodezitting wordt geaccordeerd.

BIJLAGE 11 COMMUNICATIEPLAN GENERALE SYNODE AMERSFOORT-CENTRUM 2005 "DE RAMEN OPEN"

1 INLEIDING

Veel zaken die op de generale synode passeren, blijven dikwijls buiten het blikveld van de meeste gemeenteleden. Er zijn wel ramen in het 'synodebolwerk', maar die staan dikwijls op een kiertje of zijn bedekt met gordijnen....

Voor veel mensen heeft de synode een saai en stoffig imago, het is een 'ver-van-hun-bed-show', of ze vinden de synode een log werkend orgaan. Daarnaast zijn er ook gemeenteleden die een kritische houding hebben ten opzichte van het beleid van de synode. Men ziet de synode als een machts-orgaan, of een 'te vernieuwend' orgaan.

Echter, op deze belangrijke kerkelijke vergadering worden wèl zaken besproken waar ieder kerklid mee te maken krijgt: eredienst, kerkelijke eenheid, gezangen, enz.

Hoe gaat de synode hiermee om? Hoe bereiken we dat gemeenteleden goed geïnformeerd worden en daardoor meer betrokken raken bij dit belangrijke kerkenwerk?

In dit plan worden aanbevelingen gegeven voor de communicatie, zowel in- als extern. Of te wel, hoe zorgen we ervoor dat de ramen opengezet kunnen worden?

1.1 IMAGO

Hoe kijken de kerken tegen een synode aan?

De beeldvorming van de synode wordt met name bepaald door datgene wat de synode van zichzelf laat zien.

Ten eerste is dat haar gedrag, d.w.z. wat wordt er besproken op de synode, hoe worden zaken behandeld, hoe worden besluiten geformuleerd, enz. enz.

Hierbij is het belangrijk dat men volgens te voren vastgestelde uitgangspunten te werk gaat. Zo is er tijdens een voorbereidende vergadering besproken hoe de synode zal functioneren (koersbepalend, gereformeerd, betrouwbaar, enz.) En dat alles in goede harmonie en volgens een efficiënte organisatie.

Ten tweede wordt de beeldvorming van de synode bepaald door de wijze van communiceren.

De synode zal dus moeten nadenken over:

Wat is de tone of voice van diverse berichten, welke middelen worden ingezet, op welke doelgroepen gaan we ons richten, willen we reactief of pro-actief communiceren, hoe communiceren we gevoelige onderwerpen?

Ten slotte speelt het logo nog een rol: hierdoor is de synode herkenbaar als een onderdeel van de Gereformeerde Kerken *vrijgemaakt*.

1.2 COMMUNICATIE

Aandacht voor communicatie bij de voorbereiding, tijdens en na afloop van de synode is dus onontbeerlijk. Tot nu toe was bij vorige synodes alleen aandacht voor 'openbaarheid' of te wel, wie presenteert de synode naar buiten toe en hoe zorgen we voor een verslag in de kerkelijke bladen: een beperkte, eenzijdige en op informatie gerichte actie.

Echter deze tijd vraagt om andere communicatiestrategieën en -middelen: tweezijdig, digitaal, gericht op én informatie én op dialoog én op beïnvloeding.

Ook kerkmensen en synodeleden leven een tijd waarin ze te maken hebben met enerzijds een informatieoverload en 'snelle' communicatiemiddelen en anderzijds met een assertiever, maar ook oppervlakkiger gedrag. Daarnaast is bij veel kerkmensen een afnemende belangstelling te constateren voor onderwerpen die het kerkverband betreffen.

Wil de synode werken aan een goede beeldvorming, dan zal men de communicatie op een planmatige wijze moeten aanpakken op basis van een heldere doelstelling en strategie! Gezien het belang van een transparante en consistente wijze van communiceren kan men de berichtgeving naar buiten niet op z'n beloop laten!

Afstemming en samenwerking zijn hierbij onontbeerlijk, te meer omdat de vergadering bestaat uit 36 afgevaardigden die allen betrokken zijn bij de inhoud en vormgeving van de synode!

Aandacht voor communicatie is zodoende een taak voor alle synodeleden.

De communicatieadviseur heeft hierbij een ondersteunende taak.

Vanzelfsprekend betekent aandacht voor communicatie ook dat de interne organisatie goed moet functioneren. O.a. de vergaderwijze, de besluitvormingsprocessen en de interne communicatielijnen, zijn belangrijke factoren die rechtstreeks de externe communicatie beïnvloeden. Een goed geoliede machine is een van de voorwaarden voor het verkrijgen van een goed product....

2 KOERSBEPALING

2.1 DOEL COMMUNICATIE

Voor, tijdens en na de synode zal er op gestructureerde wijze aandacht gegeven moeten worden aan communicatie. Het doel hiervan is dat de doelgroepen beter geïnformeerd en daardoor meer betrokken worden bij de zaken die op de synode spelen.

Daarnaast zal de synode als vergadering aandacht moeten geven aan haar interne communicatie. Dat betreft: o.a. het werk van de deputaatschappen, de bespreking van dat werk en de besluitvorming n.a.v. dat werk, terugkoppeling naar adviseurs en administratie. Deze processen moeten effectief verlopen.

2.2 DOELGROEPEN

Externe doelgroepen:

- kerkenraden
- kerkleden - volwassenen
- jongeren vanaf 11 jaar
- Engels-/ Franstalige kerkleden
- leden van verwante kerkgenootschappen
- andere christenen en niet-christenen

Interne doelgroepen:

- synodeleden (moderamen, commissies)
- deputaatschappen
- adviseurs
- administratie
- koster van de kerk

2.3 STRATEGIE

- We kiezen voor een aanpak die eenduidig is en waarbij de ingezette middelen goed op elkaar afgestemd moeten zijn zowel intern als extern.
- Veel middelen zullen massa-mediaal van aard zijn, gezien de omvang van de doelgroep.
- De tone of voice van de diverse uitingen zal dan ook persoonlijk, helder, eenduidig en betrokken moeten zijn.
- Als herkenbaar element zal steeds het GKV-logo gebruikt worden bij diverse uitingen.
- De beeldvormende werking van de GKV op buitenstaanders moet meegenomen worden bij diverse uitingen, m.n. in de regio

3 UITVOERING

Coördinatie en sturing vanuit één centraal punt is zodoende zeer wenselijk! Vanuit dit centrale punt kunnen deelactiviteiten worden opgezet zoals: persverslagen, berichtgeving via de website, artikelen voor plaatselijke kerkbladen, enz.

Daar de sectie Communicatie op dit gebied expertise in huis heeft, is het zinvol dit deputaatschap te belasten met de coördinatie van de communicatie van de synode. Dit deputaatschap zal zorgen voor een gekwalificeerde communicatieadviseur.

Het moderamen blijft evenwel te allen tijde eindverantwoordelijk voor de communicatie. De assessor of preses zal hierbij optreden als woordvoerder.

In het huishoudelijk reglement en een bijbehorende instructie als bijlage, zal de taak van de communicatieadviseur verankerd worden.

Om de communicatie gestructureerd te laten verlopen zal een verdeling in taken noodzakelijk zijn. Het is zeer wenselijk om voor alle taken gekwalificeerde personen aan te trekken!

3.1 COMMUNICATIETAKEN:

Assessor en preses	- eindverantwoordelijken voor de communicatie van de synode
	- woordvoerders naar pers en publiek bij belangrijke zaken
Scriba I	- verzorgt de <i>Acta</i>
Scriba II	- verzorgt alle zakelijke correspondentie zowel intern als extern
Notulist(en)	- maken verslagen van alle vergaderingen voor de <i>Acta</i>
Communicatieadviseur	- coördineert alle communicatie van de synode
	- adviseert zo nodig de vergadering over communicatievraagstukken

	- onderhoudt contacten met de pers	
Webredacteur	- verantwoordelijk voor publicaties op de website (is synodelid)	
Synodeverslaggever	- schrijft artikelen voor De Reformatie en andere kerkelijke bladen (is synodelid)	
Synodeadministratie	- organiseert alle logistieke processen rondom communicatie (ook intranet)	

4 MOGELIJKE MIDDELEN

4.1 EXTERNE COMMUNICATIE

4.1.1 MOGELIJKE SCHRIFTELIJKE MIDDELEN

- deputatenrapporten in print (alleen op aanvraag)	jan-april 05
- structuuropzet presentaties deputaatschappen	jan 05
- artikelen in Ned. Dagblad, regiokerkbladen	nov 04 - april 05
- brochure met samenvattingen deputatenrapporten	maart 05
- aankondiging start synode in Nederlands Dagblad	maart 05
- artikel in alle kerkbladen en Wegwijs over start synode	maart 05
- persbericht over de brochure naar diverse bladen	maart 05
- wekelijkse verslagen in diverse opiniebladen en regiokerkbladen en ..	diverse data
- spitse column in kerkelijke bladen tijdens synode	
- berichten naar streekkranten	begin april
- persberichten naar bladen	diverse data
- 'populaire acta' (vorm is nog onbekend)	na afloop van de synode
- lesbrief voor kinderen basisschool / onderbouw VO	maart 05
- weekdagboek van een synodelid in blad X	april

4.1.2 MOGELIJKE DIGITALE MIDDELEN

- deputatenrapporten zijn te lezen/ te downloaden	okt 04 -
- nieuwsrubriek kondigt vergaderingen van synode aan	febr 05 -
- verwijzing naar special synode-site met o.a. verslagen, informatie	maart 05 -
- e-mail beantwoording van deputaten / forum?	april?
- lesbrief op de site	eind maart
- digitale nieuwsbrief start synode	
- gebedspunten naar de kerken tijdens synode	

4.1.3 MOGELIJKE PERSOONLIJKE MIDDELEN

- startbijeenkomst synodeafgevaardigden + alle deputaatschappen	maart 05
- bededienst Amersfoort	11 maart 05
- voorbede in alle kerken	6 maart 05
- predikanten/ouderlingen vertellen in de gemeentes waar zij voorgaan, over het verloop van de synode	april- sept. 05
- bezoek aan de synodevergadering	
- door schoolkinderen	
- door jongeren	
- bezoek aan de synode door gasten van verwante kerken	mei 05?
- bezoek van buitenlandse gasten (via BBK)	27 mei 05
- bezoek aan synode door buitenstaanders uit Amersfoort (via de regiobladen mensen uitnodigen)	april / mei?
- slotbijeenkomst synodeafgevaardigden + alle deputaatschappen ?	
- indien gewenst: gemeenteavonden	najaar 2005

4.1.4 OVERIGE MIDDELEN (OPTIES)

- Videoband /geluidsband via Luisterpost–Bralectah	april / mei?
- EO- rubriek(en) op de radio over nieuws uit de kerken	half april
- Lokale omroep (TV/radio uitnodigen voor een reportage)	april

4.1.5 MOGELIJK IN TE ZETTEN MEDIA

- Nederlands Dagblad
- Reformatorisch dagblad
- Trouw
- Communicatie-Nieuws

- Friesch Dagblad
- Kerkblad van het Noorden
- Kerkblad van Midden- en Zuid- Nederland
- De Reformatie
- Reformanda
- Nader Bekeken
- Wegwijs
- De Wekker
- Opbouw
- Centraal Weekblad
- Plaatselijke kerkbladen
- Regionale streekbladen
- Regionale omroepen

www.gkv.nl

kerk-websites : o.a. www.eo.predikant.nl

werkvormen: persberichten en artikelen, reportages

4.2 INTERNE COMMUNICATIE

Naar een efficiënte vergaderwijze

Na afloop van de GS Zuidhorn is een evaluatie gehouden onder alle afgevaardigden, deputaten en secretariaatsmedewerkers. Hieronder vindt u een overzicht met aanbevelingen voor de komende synodes. Een aantal aanbevelingen is verwerkt in de Huishoudelijk Regeling van de synode.

Er moet aandacht gegeven worden aan:

- voorbereiding
- afgevaardigden
- leiding
- vergaderstructuur
- faciliteiten

4.2.1 GOEDE VOORBEREIDING

- helder reglement
- goed gestructureerde en duidelijke rapporten waarin concept- besluitteksten zijn opgenomen
- heldere berichtgeving naar gemeenteleden en kerken over de rapporten
- kick-off meeting voor afgevaardigden (geestelijke en praktische voorbereiding)
- kick-off meeting voor deputaten (geestelijke toerusting + praktische informatie over werkwijze en presentaties)
- goed functionerend secretariaat en andere infrastructures

4.2.2 WIE ZIJN DE MEEST GESCHIKTE AFGEVAARDIGDEN

- op vrijdag/zaterdag beschikbaar
- 3 à 4 dagdelen voorbereiding ter beschikking hebben
- predikanten die voor de meeste van hun gemeentaken zijn vrijgesteld, of broeders die of nog werkzaam zijn in het maatschappelijke arbeidsproces of die kortgeleden uit het arbeidsproces zijn getreden
- beleidsmatig ingesteld
- communicatief vaardig
- goed analytisch vermogen
- gevoel voor kerkelijke verhoudingen
- ict-vaardig
- in bezit van computer met printer, internetaansluiting (het liefst ADSL)

4.2.3 MODERAMEN

- volledig vrijgesteld van eigen werk
- zeer scherp analytisch vermogen
- beschikken over talenten m.b.t. geestelijk leiderschap
- veel organisatietalent
- uitstekende vergadertechnieken
- + zie boven

4.2.4 VERGADERWIJZE

- start met meditatie en gebed
- gestructureerde presentaties van deputaten (probleem, visie, werkwijze, besluitteksten, bespreekpunten)
- tweede ronde moet eventueel gestructureerd worden naar onderwerp, discussie zodoende ook per onderwerp – niet naar spreekgestoelte lopen, spreken door microfoon op de tafel
- vergaderonderwerpen projecteren (door deputaatschap)
- amendementen via beamer projecteren
- besluitteksten pas in de tweede ronde bespreken
- commissies naar regio indelen -->zo nodig hulp van deskundige adviseurs inroepen
- afrondende vergadering met alle deputaatschappen

4.2.5 FACILITEITEN

- vergaderopstelling in grote U zetten, zodat iedereen elkaar kan zien
- microfoon op iedere zitplaats van de afgevaardigden
- laptop + beamer in de zaal voor het visualiseren van amendementen
- video-opnames van elke vergadering maken
- goede catering
- goed werkend intranetsysteem
- organisatorisch sterk secretariaat
- tussentijdse ontspanningsbijeekkomsten

5 EVALUATIE

Tussentijds en aan het einde van de synode worden de communicatieactiviteiten geëvalueerd met diverse doelgroepen. (synodeleden / deputaatschappen / kerkenraden / gemeenteleden)

Dit kan gebeuren d.m.v. vragenlijsten en interviews.

Op basis hiervan kan er een verbeterplan worden opgesteld t.b.v. het nieuw te benoemen deputaatschap VGS.

Ook zullen de activiteiten van de communicatieadviseur verantwoord moeten worden naar het deputaatschap GSP.

Acta

**van de Generale Synode Amersfoort-Centrum
2005
van de Gereformeerde Kerken in
Nederland**

Bijlage XVII - I

Tekst van de geldende kerkorde

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap Generaal-synodale publicaties via: publicaties@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

Kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland

Artikel 1 – Doel en inhoud van de kerkorde

In de gemeente van Christus behoort alles in goede orde te gebeuren. Daarvoor is nodig een regeling met betrekking tot

- I. de ambten
- II. de kerkelijke vergaderingen
- III. het opzicht over de leer en de eredienst
- IV. de tucht.

I De ambten

Artikel 2 – Drie ambten

Er zijn drie ambten te onderscheiden: het ambt van dienaar des Woords, van ouderling en van diaken. Sommige predikanten zullen afgezonderd worden voor de opleiding tot de dienst des Woords, andere voor het zendingswerk.

Artikel 3 – Noodzaak van wettige roeping

Niemand mag een van deze ambten vervullen zonder wettig geroepen te zijn.

Artikel 4 – Verbinding aan een bepaalde kerk

Niemand kan tot de dienst des Woords geroepen worden zonder dat hij aan een kerk verbonden wordt.

Artikel 5 – Roeping tot de dienst des Woords

De wettige roeping tot de dienst des Woords van hen die het ambt van predikant nog niet hebben bekleed, geschiedt onder aanroeping van de Here door de kerkenraad en de diakenen met medewerking van de gemeente en met inachtneming van de plaatselijk vastgestelde regeling.

Alleen zij kunnen voor het eerst beroepen worden, die door daarvoor aangewezen classis zijn onderzocht en beroepbaar gesteld in overeenstemming met de daarvoor geldende generale bepalingen.

In kerken zonder predikant in actieve dienst zal beroepen worden met advies van de consulent die door de classis is aangewezen. De classis die het beroep moet goedkeuren, zal daartoe een onderzoek instellen in overeenstemming met de daarvoor geldende generale bepalingen.

De eveneens vereiste goedkeuring van de gemeenteleden is verkregen, wanneer de naam van de beroepen predikant op twee achtereenvolgende zondagen in de kerk is afgekondigd en er geen wettig bezwaar is ingebracht.

De bevestiging zal plaatshebben in een eredienst, waarbij het daarvoor vastgestelde formulier dient te worden gebruikt, met handoplegging door de predikant die de bevestiging verricht.

Artikel 6 – Beroep naar een andere kerk

Wanneer predikanten beroepen worden naar een andere kerk, zal de beroeping eveneens geschieden door de kerkenraad en de diakenen, met medewerking van de gemeente en met inachtneming van de plaatselijk vastgestelde regeling.

De kerken zullen zich houden aan de generale kerkelijke bepalingen over de beroepbaarheid van predikanten die buiten Nederland gediend hebben in kerken van gereformeerde belijdenis en over het meer dan eenmaal beroepen van dezelfde predikant in dezelfde vacature.

Kerken zonder predikant in actieve dienst zullen beroepen met advies van de consulent die door de classis aangewezen is.

Voor alle kerken geldt dat de goedkeuring van de classis vereist is. Aan haar zullen de volgens dit artikel beroepen predikanten een goede attestatie inzake leer en leven tonen. De eveneens vereiste goedkeuring van de gemeenteleden is verkregen, wanneer de naam van de beroepen predikant op twee achtereenvolgende zondagen in de kerk is afgekondigd en er geen wettig bezwaar is ingebracht.

De bevestiging zal plaatshebben in een eredienst waarbij het daarvoor vastgestelde formulier dient gebruikt te worden.

Artikel 7 – Akten van ontslag bij aanneming van beroep

Wanneer een predikant een beroep naar een andere kerk heeft aangenomen, mag deze hem niet als haar predikant aanvaarden voordat hij wettige akten van ontslag heeft overgelegd van de kerk en de classis waar hij gediend heeft.

Artikel 8 – Toelating zonder theologische opleiding

De classis zal alleen hen beroepbaar stellen die een universitaire theologische opleiding hebben ontvangen, tenzij overtuigend blijkt dat iemand ook zonder deze opleiding bekwaam is om in het ambt van predikant te dienen. Bij het onderzoek of deze bekwaamheid aanwezig is, zullen de regelingen van de generale synode worden toegepast.

Artikel 9 – Toelating van voorgangers die sinds kort lid van een der kerken zijn

Voorgangers die zich sinds kort gevoegd hebben bij een van de kerken en niet afkomstig zijn uit een kerk waarmee kerkelijke gemeenschap wordt onderhouden, zullen slechts met grote voorzichtigheid tot de dienst des Woords worden toegelaten.

Daarbij zullen de desbetreffende generale kerkelijke bepalingen in acht worden genomen. Indien de classis en de deputaten van de particuliere synode dit noodzakelijk achten, zullen zij eerst een proeftijd doormaken.

Artikel 10 – Voorgaan in een andere kerk

Niemand mag in een andere kerk het Woord of de sacramenten bedienen zonder toestemming van de betrokken kerkenraad.

Artikel 11 – Onderhoud van de predikanten

De kerkenraad is verplicht namens de gemeente, die hij hierin vertegenwoordigt, haar predikanten naar behoren te onderhouden.

Artikel 12 – Benoeming voor een bijzonder taak

Een predikant mag geen benoeming aannemen waarbij hij zich geheel gaat wijden aan een bijzondere taak – zoals die van leger- of ziekenhuispredikant – tenzij hij verbonden blijft aan een kerk. De verhouding waarin hij tot de betrokken kerk staat, dient geregeld te worden onder goedkeuring van de classis.

Artikel 13 – Emeritering

Wanneer een predikant door ouderdom, ziekte of andere oorzaken niet meer in staat is zijn ambtswerk te verrichten, blijft hij rechtens dienaar des Woords. De kerk die hij gediend heeft, zal hem op gepaste wijze onderhouden. Deze verplichting geldt ook met betrekking tot weduwen en wezen van predikanten.

Artikel 14 – Ontslag van verbintenis aan de gemeente

De kerkenraad mag een predikant niet ontslaan van zijn verbintenis aan de gemeente zonder voorkennis en goedkeuring van de classis en de deputaten van de particuliere synode.

Artikel 15 – Ontheffing uit het ambt

Wanneer een predikant eenmaal geroepen is volgens de regel van artikel 5, heeft hij zich voor het leven aan de kerkelijke dienst verbonden. Dit houdt in dat hij zijn ambt niet mag neerleggen.

Hij kan slechts van zijn ambt worden ontheven en overgaan tot een andere levensstaat, indien de kerkenraad en de classis, met medewerking van de deputaten van de particuliere synode, oordelen dat daarvoor gewichtige redenen zijn.

Artikel 16 – Taak van de predikanten

De taak van de predikanten is trouw voor te gaan in de gebeden en in de bediening van het Woord en de sacramenten. Zij behoren goed acht te geven op hun mede-ambtsdragers en op de gemeente, en samen met de ouderlingen de tucht te bedienen en te zorgen, dat alles op gepaste wijze en ordelijk gebeurt.

Artikel 17 – Billijke taakverdeling

Wanneer aan een gemeente twee of meer predikanten verbonden zijn, zal zoveel mogelijk gelijkheid in acht genomen worden zowel wat hun taak betreft als in andere opzichten, naar het oordeel van de kerkenraad en indien nodig van de classis.

Deze regel geldt ook met betrekking tot de ouderlingen en diakenen.

Artikel 18 – Opleiding tot de dienst des Woords

De kerken onderhouden een theologische universiteit voor de opleiding tot de dienst des Woords. Tot de taak van de hoogleraren in de theologie behoort het uitleggen van de Heilige Schrift en het verdedigen van de zuivere leer tegen ketterijen en dwalingen.

Predikanten die afgezonderd zijn voor de opleiding tot de dienst des Woords, blijven op de wijze van emeriti-predikanten verbonden aan de kerk die zij gediend hebben en houden de rechten van een dienaar des Woords.

De gezamenlijke kerken nemen de verplichting op zich, naar behoren in hun onderhoud te voorzien, evenals in dat van hun weduwen en wezen.

Artikel 19 – Zorg voor studenten in de theologie

De kerken zullen ernaar streven, dat er studenten in de theologie zijn. Zij zullen, als dit nodig is, financiële steun verlenen.

Artikel 20 – Roeping van ouderlingen en diakenen

De ouderlingen en diakenen zullen tot hun ambt geroepen worden door de kerkenraad en de diakenen, met medewerking van de gemeente en met inachtneming van de plaatselijk vastgestelde regeling. Hierin dient te zijn opgenomen dat de gemeenteleden de aandacht kunnen vestigen op personen die zij geschikt achten.

De kerkenraad zal de gemeente laten kiezen uit een dubbel getal en vervolgens de gekozenen benoemen. Indien geen wettig bezwaar wordt ingebracht, zullen deze in een eredienst in hun ambt bevestigd worden. Eventueel zal de kerkenraad zoveel personen als voor de vervulling van elk ambt nodig zijn, aan de gemeente voorstellen. Indien tegen hen geen wettig bezwaar wordt ingebracht, zullen zij op dezelfde wijze in de ambten bevestigd worden. In beide gevallen dient het formulier dat voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen is vastgesteld, gebruikt te worden.

Artikel 21 – Taak van de ouderlingen

De taak van de ouderlingen is in herderlijke zorg de gemeente te regeren, samen met de dienaren des Woords. Zij zien erop toe, dat de predikanten, de mede-ouderlingen en de diakenen hun ambt trouw vervullen. Zij leggen zo dikwijls huisbezoek af als goed is voor de opbouw van de gemeente, ten minste eenmaal per jaar. Ook moeten zij samen met de predikanten de tucht bedienen en zorgen dat in de gemeente alles op gepaste wijze en ordelijk gebeurt.

Artikel 22 – Taak van de diakenen

De taak van de diakenen is de dienst van de barmhartigheid te vervullen. Zij zullen door het afleggen van huisbezoeken zich op de hoogte stellen van de moeiten, waar nood is helpen en bemoedigen, en ook de gemeenteleden aansporen tot het verlenen van hulp. Verder zullen ze de liefdegaven inzamelen, goed beheren en in gemeenschappelijk overleg naar behoefte uitdelen.

Artikel 23 – Aftreding van ouderlingen en diakenen

De ouderlingen en diakenen zullen twee of meer jaren dienen, afhankelijk van de plaatselijke regeling. Als regel treedt elk jaar een evenredig deel af. De aftredende ambtsdragers zullen door andere vervangen worden, tenzij het voor de gemeente wenselijk wordt geacht dat zij opnieuw tot het ambt geroepen worden. Daarbij zal de regel van artikel 20 worden nageleefd.

Artikel 24 – Orde bij het vervullen van de zendingsroeping

De kerken zullen hun zendingsroeping vervullen met inachtneming van de artikelen in deze kerkorde. Wanneer kerken bij het vervullen van deze roeping samenwerken, zullen zij zich houden aan de indeling in ressorten die voor het kerkverband aanvaard is.

Artikel 25 – Taak van missionaire predikanten

De taak van de predikanten die geroepen zijn tot het zendingswerk, is het Woord van God te verkondigen in het hun toegewezen gebied. Zij zullen hun die tot geloof gekomen zijn, de sacramenten bedienen en hun leren onderhouden alles wat Christus zijn gemeente bevolen heeft. Ook zullen zij naar goede orde de ambten instellen.

Artikel 26 – Kerkenraad en evangelisatie

De evangelisatie moet erop gericht zijn dat zij die God niet kennen of van Hem en zijn dienst vervreemd zijn, zich door belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer voegen bij de gemeente van Christus. De kerkenraden zullen erop toezien dat vanuit deze doelstelling gewerkt wordt.

Artikel 27 – Ambtsdragers en overheid

De ambtsdragers zullen de gemeente voorhouden dat zij gehoorzaamheid en eerbied verschuldigd is aan de overheid, omdat God deze heeft ingesteld. Zelf moeten zij in dezen een goed voorbeeld geven, en in de weg van gepast respect en correspondentie nastreven dat de overheid de dienst van de kerk steeds wettig beschermt.

II De vergaderingen

Artikel 28 – Vier vergaderingen

Vier kerkelijke vergaderingen zullen regelmatig gehouden worden: de kerkenraad, de classis, de particuliere en de generale synode.

Artikel 29 – Opening en sluiting van de vergaderingen

Bij de opening en de sluiting van alle vergaderingen zal de Here met gebed en dankzegging aangeroepen worden.

Artikel 30 – Bevoegdheid van de vergaderingen

Deze vergaderingen mogen alleen kerkelijke zaken behandelen en dat op kerkelijke wijze. Een meerdere vergadering mag slechts zaken in behandeling nemen die de kerken in haar ressort gemeenschappelijk aangaan of die in de mindere vergadering niet konden worden afgehandeld.

Betreft het een nieuwe zaak die vanuit de kerken aan de orde wordt gesteld, dan kan deze alleen in de weg van voorbereiding door de mindere vergadering op de agenda van de meerdere vergadering worden geplaatst.

Artikel 31 – Beroep op een meerdere vergadering

Als iemand van oordeel is dat hem door een uitspraak van een mindere vergadering onrecht is aangedaan, kan hij zich beroepen op de meerdere vergadering.

De uitspraak die bij meerderheid van stemmen gedaan is, zal als bindend worden aanvaard, tenzij bewezen wordt dat zij in strijd is met het Woord van God of met de kerkorde.

Artikel 32 – Afvaardiging naar meerdere vergaderingen

Afgevaardigden naar meerdere vergaderingen zullen hun geloofsbrieven, ondertekend door hun zenders, meebrengen en op grond daarvan stemrecht hebben. Bij zaken die henzelf of hun eigen kerken betreffen, moeten zij echter buiten stemming blijven.

Artikel 33 – Instructies en voorstellen voor meerdere vergaderingen

Een mindere vergadering zal een instructie of een voorstel voor een meerdere vergadering niet vaststellen voordat de eventuele besluiten van voorgaande synoden betreffende de voorgestelde zaak nauwkeurig gelezen zijn. Wat eenmaal afgehandeld is, moet niet opnieuw aan de orde worden gesteld, tenzij men van oordeel is dat wijziging noodzakelijk is.

Artikel 34 – Taak van de preses en scriba

Het behoort tot de taak van de preses de zaken die behandeld moeten worden, duidelijk aan de orde te stellen. Hij moet zorgen dat de discussies ordelijk verlopen. Sprekers die een woordenstrijd voeren over kleinigheden of die zich door heftige emoties laten meeslepen, moet hij het woord ontnemen en hen berispen als zij geen gehoor geven. Zijn taak is beëindigd wanneer de vergadering gesloten is.

Naast de preses zal een scriba worden aangewezen, die noteert wat voor schriftelijke vastlegging van waarde is.

Artikel 35 – Bevoegdheid van de meerdere vergaderingen ten opzichte van de mindere

De classis heeft de bevoegdheid rechtsgeldige uitspraken te doen ten opzichte van de kerkenraad. Dit geldt eveneens voor de particuliere synode ten opzichte van de classis en voor de generale synode ten opzichte van de particuliere synode.

Artikel 36 – Samenstelling en bijeenkomsten van de kerkenraad

In alle kerken zal een kerkenraad zijn, die bestaat uit de predikant(en) en de ouderlingen. Hij zal regelmatig bijeenkomen onder voorzitterschap van de predikant of van de predikanten bij toerbeurt. De kerkenraad zal eveneens regelmatig met de diakenen vergaderen. Deze vergadering zal de zaken behandelen die de kerkorde daarvoor aanwijst, de materiële aangelegenheden van de kerk, het financieel beheer en alles wat naar het oordeel van de kerkenraad tot het algemeen beleid gerekend kan worden.

Artikel 37 – Samenwerking waar het aantal ambtsdragers klein is

Waar het aantal ouderlingen en diakenen klein is, kan de kerkenraad krachtens plaatselijke regeling altijd samen met de diakenen vergaderen. In dat geval wordt in zaken van opzicht en tucht gehandeld met advies van de diakenen en in zaken van het diakenambt met advies van de ouderlingen. Deze regeling zal in elk geval getroffen worden wanneer zowel het aantal ouderlingen als het aantal diakenen op minder dan drie is bepaald.

Artikel 38 – Instelling van de ambten

Slechts met instemming van de classis kunnen in een plaats voor het eerst of opnieuw de ambten worden ingesteld.

Artikel 39 – Plaatsen zonder kerkenraad

Plaatsen waar nog geen kerkenraad kan zijn, zal de classis onder de zorg van een naburige kerkenraad stellen.

Artikel 40 – Bijeenkomsten van de diakenen

De diakenen zullen regelmatig bijeenkomen om onder aanroeping van de Here de diaconale aangelegenheden te behandelen. Zij zullen verantwoording van hun beleid en beheer doen aan de kerkenraad.

Artikel 41 – Classicale vergaderingen

Een classicale vergadering wordt gevormd door de kerken van het classicaal ressort, die elk een predikant en een ouderling zullen afvaardigen met de vereiste geloofsbrieven.

Minstens eenmaal in de drie maanden zal een dergelijke vergadering worden belegd. Elke vergadering zal vaststellen waar en wanneer de kerken opnieuw zullen samenkomen.

De predikanten zullen bij toerbeurt het voorzitterschap bekleden. De vergadering mag ook haar preses kiezen, maar niet tweemaal achtereenvolgende.

De preses zal vragen of de ambtelijke diensten voortgang hebben, of de besluiten van de meerdere vergaderingen nageleefd worden en of er iets is, waarbij de kerkenraden het oordeel of de hulp van de classis nodig hebben voor de goede voortgang van hun plaatselijk kerkelijk leven.

In de laatste vergadering voor een particuliere synode zullen de afgevaardigden naar die synode verkozen worden.

Artikel 42 – Niet afgevaardigde predikanten in de classis

Als aan een kerk twee of meer predikanten zijn verbonden, mogen zij die niet volgens het voorgaande artikel werden afgevaardigd, in de classicale vergadering aanwezig zijn, waar ze een adviserende stem hebben.

Artikel 43 – Consulanten

De classis zal voor elke vacante gemeente een predikant als consulent aanwijzen die ter wille van de goede orde de kerkenraad met advies zal dienen, in het bijzonder bij het beroepingswerk. Beroepsbrieven dienen mede door hem ondertekend te worden.

Artikel 44 – Kerkvisitatie

De classis zal elk jaar enkele van haar ervarenste en bekwaamste predikanten machtigen in alle kerken van haar ressort visitatie te doen. Indien nodig kan zij naast predikanten een voor deze taak bekwaame ouderling benoemen.

De visitatoren zullen onderzoeken of de ambtsdragers ieder voor zich en gezamenlijk hun ambt trouw vervullen, zich houden aan de zuivere leer, de aangenomen orde in alles naleven en de opbouw van de gemeente zo goed ze kunnen met woord en daad bevorderen. Het doel van de visitatie is het tijdig vermanen van ambtsdragers bij wie in een of ander opzicht nalatigheid geconstateerd wordt, en het met raad en daad meewerken aan de vrede, de opbouw en het welzijn van de kerken.

De visitatoren zullen van hun werk schriftelijk rapport uitbrengen aan de classis.

Artikel 45 – Particuliere synoden

Een particuliere synode wordt gevormd door een groep bij elkaar gelegen classes, die elk twee predikanten en twee ouderlingen afvaardigen. Dit aantal kan op drie gesteld worden wanneer een synode door twee of drie classes gevormd wordt. De particuliere synode zal eenmaal per jaar samenkomen, tenzij er dringende redenen zijn dit vaker te doen.

Aan het einde van zowel de particuliere als de generale synode zal tijd en plaats van de volgende synode worden vastgesteld en de samenroepende kerk voor deze vergadering worden aangewezen.

Artikel 46 – De generale synode

De generale synode zal eens in de drie jaar worden gehouden, tenzij er dringende redenen zijn eerder bijeen te komen.

Elke particuliere synode vaardigt twee predikanten en twee ouderlingen af.

Indien de generale synode naar het oordeel van ten minste twee particuliere synoden binnen de drie jaar moet worden samengeroepen, zal de aangewezen samenroepende kerk tijd en plaats daarvan vaststellen onder goedkeuring van haar particuliere synode.

Artikel 47 – Relatie met buitenlandse kerken

Over de relatie met kerken in het buitenland beslist de generale synode.

Met kerken van gereformeerde belijdenis in het buitenland zal, zoveel mogelijk, kerkelijke gemeenschap geoefend worden.

Op ondergeschikte punten van kerkorde en kerkelijke praktijk zullen buitenlandse kerken niet veroordeeld worden.

Artikel 48 – Censuur in meerdere vergaderingen

Aan het einde van classicale en andere meerdere vergaderingen zal censuur geoefend worden over hen die zich in de vergadering misgaan hebben.

Artikel 49 – Deputaten van meerdere vergaderingen

Elke meerdere vergadering zal voor de uitvoering van haar opdrachten deputaten benoemen. Zoveel mogelijk zullen voor onderscheiden zaken afzonderlijke groepen deputaten aangesteld worden.

De particuliere synode zal bovendien deputaten benoemen die de classes moeten bijstaan in alle gevallen waarbij de kerkorde dit voorschrijft, en – op verzoek van de classes – bij bijzondere moeilijkheden.

Ook zullen zij, of enkele van hen, toezicht houden op de kerkelijke onderzoeken voor de beroepbaarstelling en de toelating tot het ambt van dienaar des Woords.

De deputaten zullen nauwkeurig aantekening houden van hun werkzaamheden en daarvan rapport uitbrengen. Zij zullen zich, als dit gevraagd wordt, verantwoorden.

Artikel 50 – Archieven

De kerkenraden en de meerdere vergaderingen behoren goed te zorgen voor de archieven.

Artikel 51 – Vertegenwoordiging van de kerkenraad in stoffelijke zaken

Ten aanzien van het bestuur van de stoffelijke goederen wordt een kerk in en buiten rechte vertegenwoordigd door twee personen, die daartoe bij het nemen van het uit te voeren besluit door de kerkenraad en de diakenen zijn aangewezen.

Artikel 52 – Vertegenwoordiging van de kerken in vermogensrechtelijke aangelegenheden

De kerken worden voor het burgerlijk recht ten aanzien van vermogensrechtelijke aangelegenheden, die zijn in classicaal, particulier-synodaal, of generaal-synodaal verband gemeenschappelijk hebben, vertegenwoordigd door de respectieve classicale, particulier-synodale of generaal-synodale vergaderingen, òf door deputaten die door deze vergaderingen worden benoemd, geïnstrueerd en ontslagen en die in al hun handelingen aan hun instructie gebonden zijn.

III Het opzicht over de leer en de eredienst**Artikel 53 – Ondertekening van de belijdenis door predikanten en docenten**

De predikanten, de hoogleraren en overige docenten aan de Theologische Universiteit zullen de drie formulieren van eenheid van de gereformeerde kerken in Nederland ondertekenen,

waarbij de formulieren gebruikt worden die voor de verschillende diensten zijn vastgesteld. Predikanten die dit weigeren, zullen als gevolg daarvan onmiddellijk geschorst worden en de classis zal hen niet ontvangen. Indien zij na samenspreking over hun gevoelens bij hun weigering blijven, zullen zij afgezet worden.

Artikel 54 – Ondertekening van de belijdenis door ouderlingen en diakenen

Ook de ouderlingen en diakenen zullen de genoemde formulieren van eenheid ondertekenen, waarbij het daarvoor bestemde formulier gebruikt wordt.

Artikel 55 – Wering van valse leer en dwaling

Voor het weren van valse leer en dwaling, die via lectuur en andere communicatiemiddelen het leven van de gemeente bedreigen, moeten de predikanten en de ouderlingen onderrichten, weerleggen, waarschuwen en vermanen, zowel in de prediking als bij het catechetisch onderwijs en het huisbezoek.

Artikel 56 – Bediening van de doop aan de kinderen

Aan de kinderen van de gelovigen zal de doop als zegel van Gods verbond zo spoedig mogelijk bediend worden in de openbare eredienst.

Artikel 57 – Doopbelofte en onderwijs

De kerkenraden zullen erop toezien dat de ouders, zoveel zij kunnen, hun kinderen onderwijs laten volgen dat in overeenstemming is met de leer van de kerk, zoals zij dit bij de doop beloofd hebben.

Artikel 58 – Bediening van de doop aan volwassenen

Volwassen dopelingen worden door de doop als leden in volle rechten bij de christelijke gemeente ingelijfd. Zij zijn daarom geroepen het avondmaal van de Here te vieren en zullen dit bij hun doop beloven.

Artikel 59 – Gebruik van de doopsformulieren

De predikanten zullen bij de doop van de kinderen en van volwassenen zich houden aan de formulieren die daarvoor zijn vastgesteld.

Artikel 60 – Toelating tot het avondmaal

Tot het avondmaal van de Here zal de kerkenraad alleen hen toelaten die belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer hebben gedaan en godvrezend leven. Zij die uit zusterkerken komen, zullen op grond van een goede attestatie inzake leer en leven toegelaten worden.

Artikel 61 – Bediening van het avondmaal

Het avondmaal van de Here zal ten minste eens in de drie maanden gevierd worden in de openbare eredienst, volgens kerkelijke orde, onder toezicht van de ouderlingen, waarbij de daarvoor vastgestelde formulieren dienen gebruikt te worden.

Artikel 62 – Kerkelijke registers

De kerkenraden zullen kerkelijke registers bijhouden waarin de namen van de kerkleden en de data van hun geboorte, doop, openbare belijdenis en huwelijksbevestiging nauwkeurig worden aangetekend.

Artikel 63 – Attestatie naar een andere gemeente

Wanneer leden naar een andere gemeente vertrekken, zal de kerkenraad hun na de vereiste afkondiging aan de gemeente een attestatie betreffende hun leer en leven meegeven, ondertekend door de preses en de scriba. Op deze attestatie zullen ook hun kinderen worden vermeld die nog geen belijdenis van het geloof hebben afgelegd. Aan de kerkenraad van de betrokken gemeente zal tijdig bericht worden gezonden.

Indien een lid dat nog geen belijdenis van het geloof heeft afgelegd, besluit te verhuizen naar een andere plaats, zal een attest aan de betrokken kerkenraad worden gezonden met het verzoek, dit lid onder zijn opzicht en tucht te nemen.

Artikel 64 – Steunverlening bij vertrek

Wanneer leden naar een andere gemeente vertrekken, waar zij in inrichtingen, bejaardentehuizen of verpleeghuizen verzorgd worden, blijven zij wat de diaconale bijstand betreft zoveel mogelijk voor rekening van de kerk die zij verlaten. Indien dit niet mogelijk is, zal de steunverlening geregeld worden via overleg tussen de betrokken kerkenraden.

Artikel 65 – De eredienst op de dag des Heren

De kerkenraad zal de gemeente op de dag des Heren tweemaal samenroepen voor de eredienst. De kerken zullen zich houden aan de orden van dienst die door de generale synode zijn goedgekeurd.

Artikel 66 – Catechismusprediking

De kerkenraad zal er zorg voor dragen, dat als regel eenmaal per zondag in de prediking de leer van Gods Woord verklaard wordt zoals die samengevat is in de Heidelbergse Catechismus.

Artikel 67 – Psalmen en gezangen

In de eredienst zullen de psalmen gezongen worden in een berijming die door de generale synode is aanvaard en verder de gezangen die de synode heeft goedgekeurd.

Artikel 68 – Kerkelijke feestdagen

De kerkenraad zal op de Kerstdag, de Goede Vrijdag, de Paasdag, de Hemelvaartsdag en de Pinksterdag de gemeente samenroepen tot de openbare erediensten, waarin de heilsfeiten die de gemeente op deze dagen bijzonder gedenkt, worden verkondigd.

Artikel 69 – Biddagen

In tijden van oorlog, algemene rampen en andere grote moeiten waarvan alle kerken de druk ervaren, zal een bededag worden uitgeschreven door de classis die daarvoor door de laatste generale synode is aangewezen.

Artikel 70 – Kerkelijke huwelijksbevestiging

De kerkenraad zal erop toezien dat de huwelijken kerkelijk bevestigd worden, waarbij het daarvoor vastgestelde formulier dient te worden gebruikt.

Artikel 71 – Geen rouwdiensten

Rouwdiensten zullen niet worden belegd.

IV De tucht

Artikel 72 – Doel van de tucht

De kerkelijke tucht zal naar het Woord van God en tot zijn eer bediend worden. Zij heeft ten doel dat de zondaar met God en zijn naaste verzoend wordt en de aanstoot uit de gemeente van Christus wordt weggenomen.

Artikel 73 – Onderling toezicht

Wanneer iemand afwijkt van de zuivere leer of in zijn leven zich misdraagt, en dit een geheime zaak is die geen openbare aanstoot geeft, zal de regel worden nageleefd die Christus duidelijk voorschrijft in Matteüs 18.

Artikel 74 – Aangifte bij de kerkenraad

Geheime zonden mogen niet aan de kerkenraad worden bekendgemaakt, als de zondaar na persoonlijke, broederlijke vermaning met een of twee getuigen tot berouw komt.

Wanneer iemand over een geheime zonde naar de regel van Matteüs 18 is vermaand en daaraan geen gehoor geeft, of wanneer iemand een openbare zonde gedaan heeft, zal dit aan de kerkenraad worden meegedeeld.

Artikel 75 – Schuldbelijdenis bij bekering

Wanneer iemand zich bekeert van een openbare zonde of van een geheime zonde die moest worden meegedeeld aan de kerkenraad, zal deze zijn schuldbelijdenis aanvaarden als daarbij voldoende tekenen van berouw gezien worden. De kerkenraad zal beoordelen of van deze schuldbelijdenis mededeling aan de gemeente gedaan moet worden.

Artikel 76 – Maatregelen van tucht

De kerkenraad zal de toegang tot het avondmaal van de Here ontzeggen aan hem, die de kerkelijke vermaning hardnekkig verwerpt of die een openbare of in ander opzicht ernstige zonde begaan heeft.

Indien deze na talrijke daarop volgende vermaningen geen enkel teken van berouw toont, zal de kerkenraad als uiterste remedie tenslotte tot de excommunicatie overgaan, waarbij het daarvoor vastgestelde formulier dient te worden gebruikt.

Niemand mag worden geëxcommuniceerd zonder instemming van de classis.

Artikel 77 – Afkondigingen tijdens de procedure

Voordat de kerkenraad – na de ontzegging van het avondmaal en de daarop volgende vermaningen – tot de excommunicatie overgaat, zal hij de gemeente bekendmaken met de hardnekkigheid van de zondaar.

Daarbij zullen genoemd worden zijn zonde en de vele pogingen om hem tot inkeer te brengen door bestraffing, ontzegging van het avondmaal en talrijke vermaningen. De gemeente zal aangespoord worden hem aan te spreken en voor hem te bidden.

Hiervoor zal driemaal een afkondiging gebruikt worden. Om de zondaar nog te ontzien zal in de eerste zijn naam niet genoemd worden.

In de tweede zal met de in artikel 76 bedoelde instemming van de classis zijn naam vermeld worden.

In de derde zal de kerkenraad aan de gemeente medelen dat hij buiten de gemeenschap van de kerk gesloten zal worden, als hij zich niet bekeert; op deze wijze zal de excommunicatie de stilzwijgende instemming van de gemeente hebben.

Over het tijdsverloop tussen de afkondigingen beslist de kerkenraad.

Artikel 78 – Weer opnemen van geëxcommuniceerden

Wanneer een geëxcommuniceerde in de weg van berouw weer opgenomen wil worden in de gemeente, zal dit aan de gemeente worden meegedeeld.

Als niemand hiertegen iets kan aanvoeren, zal hij na verloop van ten minste drie zondagen onder openbare schuldbelijdenis weer opgenomen worden, waarbij het daarvoor vastgestelde formulier dient gebruikt te worden.

Artikel 79 – Tucht over ambtsdragers

Wanneer predikanten de kerkelijke vermaning verwerpen of wanneer zij een openbare of in ander opzicht ernstige zonde begaan, zullen zij geschorst worden op grond van het oordeel van hun kerkenraad en die van de door de classis aangewezen naburige gemeente.

De classis moet met advies van de in artikel 14 genoemde deputaten van de particuliere synode beoordelen of zij afgezet dienen te worden.

Wanneer ouderlingen of diakenen zich aan een van de genoemde zonden schuldig maken, is voor hun schorsing of afzetting het oordeel van hun kerkenraad en die van de naburige gemeente voldoende.

Artikel 80 – Zonden die de tucht over ambtsdragers nodig maken

Als ernstige zonden die grond zijn voor schorsing of afzetting van ambtsdragers, moeten in het bijzonder genoemd worden: het aanhangen van valse leer, openlijke scheurmakerij, godslastering, simonie, trouweloze dienstverlating of het zich indringen in het dienstwerk van een ander, meineed, echtbreuk, ontucht, diefstal, gewelddadig optreden, regelmatige dronkenschap en onrechtmatige verrijking van zichzelf; verder moeten hiertoe gerekend worden alle zonden en ernstige vergrijpen die bij andere kerkleden als grond voor excommunicatie gelden.

Artikel 81 – Onderling toezicht van de ambtsdragers

De predikanten, ouderlingen en diakenen zullen onderling christelijke censuur oefenen en elkaar inzake de bediening van hun ambt aansporen en vriendelijk terechtwijzen.

Artikel 82 – Tucht over doopleden

De kerkenraad zal iemand die als kind de doop heeft ontvangen, vermanen wanneer hij als volwassene nalaat openbare belijdenis van het geloof te doen, of ook in ander opzicht zijn roeping tot nieuwe gehoorzaamheid in Gods verbond ontrouw is. Indien hij de vermaning van de kerkenraad hardnekkig verwerpt en daarbij duidelijk laat blijken dat hij afkerig is van het verbond en onverschillig of zelfs vijandig staat tegenover de dienst van de Here, zal dit met instemming van de classis aan de gemeente worden bekendgemaakt. Bij de afkondiging zal de kerkenraad zijn naam noemen en tevens een termijn stellen. De gemeente zal worden aangespoord hem aan te spreken en voor hem te bidden. Wanneer hij in de genoemde termijn geen teken van oprecht berouw toont, zal de kerkenraad hem in een eredienst buiten de gemeenschap van de kerk sluiten, waarbij het daarvoor vastgestelde formulier gebruikt dient te worden.

Indien hij na deze excommunicatie tot bekering komt en zich weer bij de gemeenschap van de kerk wil voegen, zal hij toegelaten worden in de weg van de openbare belijdenis van het geloof, nadat de kerkenraad zijn bekering aan de gemeente heeft bekendgemaakt.

Artikel 83 – Geen heerschappij

Geen kerk mag over andere kerken, geen ambtsdrager over andere ambtsdragers, op welke wijze ook, heersen.

Artikel 84 – Naleving en wijziging van de kerkorde

Al deze artikelen, die de wettige orde van de kerk betreffen, zijn in gemeenschappelijk overleg vastgesteld en in eensgezindheid aanvaard.

Wanneer dit in het belang van de kerken is, behoren ze gewijzigd, aangevuld of verminderd te worden.

Een kerkenraad, classis of particuliere synode mag dit echter niet doen: zij zullen zich erop toeleggen de bepalingen van deze kerkorde na te leven zolang ze niet door de generale synode zijn veranderd.